Rhyddiaith y 13eg Ganrif: Fersiwn 2.0

trawsysgrifiwyd gan G. R. Isaac a Simon Rodway (2002) ac aildrefnwyd gan Silva Nurmio, Kit Kapphahn a Patrick Sims-Williams (2010); diwygiedig gan Simon Rodway a Patrick Sims-Williams (2013)

(h) Adran y Gymraeg, Prifysgol Aberystwyth 2010, 2013

A searchable version of all the Welsh prose in 13th-century manuscripts

transcribed by G. R. Isaac & Simon Rodway (2002) and reformatted by Silva Nurmio, Kit Kapphahn & Patrick Sims-Williams (2010); emended by Simon Rodway & Patrick Sims-Williams (2013)

© Department of Welsh, Aberystwyth University 2010, 2013

Saec. XIII med.

1. Peniarth 1 (rhyddiaith *Llyfr Du Caerfyrddin*)
2. Peniarth 44 + Llanstephan 1, tt. 102-45
3. gweddill Llanstephan 1
4. BL Cotton Caligula A.iii
5. Peniarth 29 (rhyddiaith *Llyfr Du o'r Waun*)
6. Peniarth 30 (*Llyfr Colan*)

Saec. XIII[2]

7. Caerdydd 2.81 (rhyddiaith *Llyfr Aneirin*)
8. Peniarth 14, tt. 1-44
9. Peniarth 17
10. Peniarth 6i
11. Peniarth 6ii
12. BL Cotton Titus D.ii (*Llyfr Iorwerth*)
13. BL Add. 14931
14. LlGC 5266 (*Llawysgrif Dingestow*) + Peniarth 16iv
15. Peniarth 6iii
16. Peniarth 16iii
17. Peniarth 14, tt. 45-78
18. Peniarth 14, tt. 79-90

Atodiad (2013)

19. Darnau Cymraeg yn y Cyfreithiau Lladin, saec. XIII med. (trwy garedigrwydd Paul Russell):
    A. Peniarth 28;
    B. BL Cotton Vespasian E.ix;
    C. BL Harley 1796

Mae'r testunau canlynol yn seiliedig ar y testunau a'r nodiadau a gyhoeddwyd yn 2002 gan Adrannau Cymraeg Prifysgolion Aberystwyth, Abertawe, Bangor a Chaerdydd ar y gryno-ddisg *Rhyddiaith Gymraeg o Lawysgrifau'r 13eg Ganrif: Testun Cyflawn*, golygwyd gan G. R. Isaac a Simon Rodway. Am gopi o'r llyfryn (8t.) a esboniodd gynnwys y gryno-ddisg gw. doi.org/10.20391/3abf4ef1-e364-4cce-859d-92bf4035b303 [hen gyfeiriad: http://cadair.aber.ac.uk/dspace/handle/2160/5812].	The following texts are based on the texts and notes published in 2002 by the Departments of Welsh of Aberystwyth, Cardiff, Bangor and Swansea Universities on the CD *Rhyddiaith Gymraeg o Lawysgrifau'r 13eg Ganrif: Testun Cyflawn*, edited by G. R. Isaac and Simon Rodway. For a copy of the leaflet (8pp.) which explained the contents of the CD see doi.org/10.20391/3abf4ef1-e364-4cce-859d-92bf4035b303 [former reference: http://cadair.aber.ac.uk/dspace/handle/2160/5812].
Trawysgrifiwyd y testunau ar y CDd gan Dr G. R. Isaac a Dr Simon Rodway yn Adran y Gymraeg, Prifysgol Aberystwyth, gyda chymorth yn achos	The texts on the CD were transcribed by Dr G. R. Isaac and Dr Simon Rodway in the Department of Welsh, Aberystwyth University, with help in the

rhai llawysgrifau gan Dr Ingo Mittendorf, Dr Brynley F. Roberts a Dr D. Mark Smith. Am gydnabyddiaethau llawn ac am gefndir y CDd gw. y llyfryn a gyhoeddwyd gyda'r CDd. Mae cynnwys y CDd ar gael ar: doi.org/10.20391/3abf4ef1-e364-4cce-859d-92bf4035b303.	case of some MSS from Dr Ingo Mittendorf, Dr Brynley F. Roberts and Dr D. Mark Smith. For full acknowledgements and for the background to the CD see the leaflet published with the CD. The contents of the CD are available at: doi.org/10.20391/3abf4ef1-e364-4cce-859d-92bf4035b303.
Yn *Rhyddiaith y 13eg Ganrif: Fersiwn 1.0* [2010] (doi.org/10.20391/3abf4ef1-e364-4cce-859d-92bf4035b303 [hen gyfeiriad: http://cadair.aber.ac.uk/dspace/handle/2160/5812]), cynigiwyd fersiwn archwiliadwy o'r holl destunau gan Silva Nurmio, Kit Kapphahn a Patrick Sims-Williams, Adran y Gymraeg, Prifysgol Aberystwyth, dan nawdd prosiect 'Datblygiad yr Iaith Gymraeg' yr Academi Brydeinig. Roedd Fersiwn 1.0 yn cynnwys ychydig o ddiwygiadau (mewn lliw gwyrdd), yn bennaf drwy garedigrwydd Simon Rodway yn achos Cotton Caligula A.iii a Richard Glyn Roberts yn achos diwedd Peniarth 17. Serch hyn, prif bwrpas Fersiwn 1.0 o'r fersiwn archwiliadwy oedd galluogi ysgolheigion i chwilio am eiriau ac ymadroddion drwy'r holl destunau. At y diben hwn argraffwyd y testunau fesul tudalen yn lle fesul llinell; dangoswyd y trefniant gwreiddiol drwy ddefnyddio **llythrennau breision** ar gyfer ll. 1, 3, 5, ayyb ar y tudalen gwreiddiol. Gan fod geiriau ac ymadroddion weithiau yn cael eu rhannu rhwng dau dudalen, cynigiwyd yn ogystal drawsgrifiad o ddiwedd pob tudalen ynghlwm wrth ddechrau'r tudalen nesaf yn y llawysgrif. Mae'r trawysgrifiadau hyn yn dilyn y prif drawysgrifiadau; defnyddir lliw porffor ar gyfer dechrau pob tudalen newydd a enwir.	*Rhyddiaith y 13eg Ganrif: Fersiwn 1.0* [2010] (doi.org/10.20391/3abf4ef1-e364-4cce-859d-92bf4035b303 [formerly http://cadair.aber.ac.uk/dspace/handle/2160/5812]) offered a searchable version of all the texts by Silva Nurmio, Kit Kapphahn and Patrick Sims-Williams, Department of Welsh, Aberystwyth University, supported by the British Academy project 'Datblygiad yr Iaith Gymraeg' ('The Development of the Welsh Language'). Version 1.0 contained a few corrections (in green), mainly through the kindness of Simon Rodway in the case of Cotton Caligula A.iii and of Richard Glyn Roberts in the case of the end of Peniarth 17. Nevertheless, the chief reason for Version 1.0 was to enable scholars to search for words and phrases through all the texts. To this end the texts were printed page-by-page instead of line-by-line; the original arrangement was indicated by the use of **bold print** for lines 1, 3, 5, etc. on the original page. Furthermore, since words and phrases are sometimes split between two pages, a transcription was provided in which the end of each page is joined to the beginning of the next. These transcriptions follow the main transcriptions; purple is used for the beginning of each named page.
Dyma'r gwahaniaethau eraill rhwng y CDd a'r Fersiwn Archwiliadwy (Fersiwn 1.0 a Fersiwn 2.0): 1. llsg. ahonno, CDd a | honno, FA a honno (melyn yn y bwlch yn lle |) 2. llsg. o nadunt, CDd o!nadunt, FA o*nadunt* (italeiddio yn lle !) 3. Dyfnyddir ~~strikethrough~~ i ddangos geiriau ayyb a ddilewyd yn y llsg., yn lle cromfachau'r CDd. 4. Ar y CDd defnyddiwyd cromfachau o gwmpas pethau annarllenadwy neu aneglur, a hefyd i ddynodi byrfoddau a geiriau ar ymyl y tudalen. Defnyddir coch yn y FA yn lle'r cromfachau hyn. 5. Mae'r CDd yn cynnwys nodiadau testunol. Yn y FA mae tanllinellu yn dynodi presenoldeb nodyn yn fersiwn y CDd, e.e. yn lle 6reny \1\ argreffir **6reny** ac mae angen edrych ar ffeiliau'r CDd i weld nodyn 1 (sy'n dweud *Sic*).	Other differences between the CD and the Searchable Version (Version 1.0 and Version 2.0) are: 1. MS ahonno, CD a | honno, SV a honno (yellow in the space instead of |) 2. MS o nadunt, CD o!nadunt, SV o*nadunt* (italicization instead of !) 3. ~~Strikethrough~~ is used to show words etc. deleted in the MS instead of the brackets of the CD. 4. Brackets were used on the CD around illegible or unclear things, and also to denote abbreviations and words in the margin. Instead of these brackets red is used in the SV. 5. The CD contains textual notes. In the SV underlining indicates the presence of a note in the CD version, e.g. **6reny** is printed instead of 6reny \1\ and it is necessary to look at the CD files to see note 1 (which says *Sic*).
Mae *Fersiwn 2.0* [2013] o'r Fersiwn Archwiliadwy, gan Simon Rodway a Patrick Sims-Williams, yn cynnwys rhagor o ddiwygiadau (eto mewn lliw gwyrdd), a hefyd cywiriadau lle y bu	*Version 2.0* [2013] of the Searchable Version, by Simon Rodway a Patrick Sims-Williams, contains further corrections (again in green), also corrections where there were obvious mistakes in word-

camgymeriadau amlwg wrth rannu geiriau, er nad ymdrechwyd i gysoni'r rhannu'n drwyadl. Ar ddiwedd y testunau Cymraeg, ychwanegir y darnau Cymraeg yn y Cyfreithiau Lladin trwy garedigrwydd Paul Russell. Ar wahân i'r Atodiad hwn, seilir trefn y testunau ar restr gronolegol Daniel Huws, *Medieval Welsh Manuscripts* (2000), t. 58 (lle'r ymddengys y Cyfreithiau Lladin 'C', 'B', ac 'A' rhwng BL Cotton Caligula A.iii a Peniarth 29). Dylid nodi, serch hyn, fod Mr Huws bellach am symud eitem 15, Peniarth 6iii, yn ddiweddarach, o 'saec. XIII^{2}' i 'saec. XIII/XIV'.	division, although no attempt was made to standardize word-division throughout. At the end of the vernacular Welsh texts, the Welsh passages in the Latin Laws have been added through the kindness of Paul Russell. Apart from this Appendix, the order of texts is based on Daniel Huws's chronological list in *Medieval Welsh Manuscripts* (2000), p. 58 (where the Latin Laws 'C', 'B', and 'A' appear between BL Cotton Caligula A.iii and Peniarth 29). It should be noted, however, that Mr Huws would now move item 15, Peniarth 6iii later, from 'saec. XIII^{2}' to 'saec. XIII/XIV'.
Mae un gwahaniaeth arall yn Fersiwn 2.0: Cynhwysodd y testun o LlGC 5266 ar y CDd, ac yn Fersiwn 1.0, *rai* o'r darlleniadau y mae Henry Lewis yn ei olygiad (*Brut Dingestow*, 1942) yn eu hystyried yn ddiwygiadau diweddarach na'r testun gwreiddiol. Yn lle dileu'r darlleniadau hyn, mae Fersiwn 2.0 yn eu tanllinellu ddwywaith fel hyn: **gan edrych yn agar6 arnunt**	There is one other difference in Version 2.0: The text of LlGC 5266 on the CD, and in Version 1.0, included *some* of the readings which Henry Lewis in his edition (*Brut Dingestow*, 1942) regarded as emendations later than the original text. Instead of deleting these readings, Version 2.0 underlines them twice like this: **gan edrych yn agar6 arnunt**

Peniarth 1 t. 27 ll. 6
Tri an*reith*march inis pridein. **Carnawlauc march. Owein.** mab Vrien. A. Bucheslum **seri. march Gugaun clet**ywrut. A Tauautir brei**chir** //

Peniarth 1 t. 28
.m. kadwallaun. filius. k. Tri thom etystir inis pridein. **Arwul melin. march passcen filius.** Vrien. A. Du hir terwenhit **.m. selyw mab kynan garrvin.** A. Drudluid .m. ryterch hael. **Tri gohoev etystir inis pridein.** Guyneu godvff. hir. march kei. **Ruthir ehon tuthbleit .m. Gil**berd mab kadgyffro. A. kein**caled .m. gualchmei.** Tri hoev etistir inis pridein. **llv*agor* .m. karadauc. B. A melyn**las .m. kadwallaun mab Bely.

Peniarth 1 t. 28

cletywrut. A Tauautir brei**chir .m. kadwallaun. filius. k.** Tri thom etystir inis pridein. **Arwul melin. march passcen filius.**

Peniarth 44 t. 1
.neas escwydwyn gwedy emlad tro a dystryw e kaer ac....ny6s y 6ap y gyt ac ef a ffoes ac ar loghe6 a doethan **eg gwlat er eydal. Ac ena y kymyrth latynys 6reny** ef en anryded6s. Ac ena e kyghor6ynnys t6rn brenyn **r6tyl 6rtha6 ac ed emladys ac ef Ac en er emlad hynny** e gor6u eneas. ac e llada6d tyrn ac e gorescynnys er eydal ac e kymyrth **la6ynya merch latynys en gwreyc yda6. Ac ena gwedy mar6 eneas** e ka6as ascany6s e 6renhynyaeth. ac ed adeyl6s e dynas gwyn ar **er a6on a elwyr tyberys. a map a anet yda6 ac e dotet syl6y6s arna6** ar map h6nny gwedy henny a emrodes en lledrat y odyneb **ac a kydy6s a nyth y la6ynya ae beychyogy. Ac ena gwedy gwybot o** ascany6s y tat ef henny. ef a erchys oy dewynyon gwybot pwy oed **tat e beychyogy. Ac gwedy kaffael or dewynyon gwybot ho.....** o henny. wynt a dywedassan yr brenyn y bot en 6eychya6c ar 6ap **ladey y 6am ae tat. Ac y gyt a henny a grwydrey lawer o dyroed** ac or dywed a daw ar orwuchel anryded. Ac ny thwyllys e6 dewyn**dabaeth wynt. kanys pan dywu y thym oe 6am y eghy escorws** ar was ac ena e b6 6arw y 6am. Ac ena e roded e map ar 6aeth ac **dodet br6tys arna6. Ac gwedy bot e map en pymtheg mlwyd** dywyrna6t ed aeth y gyt ae tat y hely. ac 6al ed oed e gweyssyon **en gyrr6 er hydot en e6 herbyn annel6 b6a a gwnaeth br6t6s** a byr6 6n or hydot ac ar ergyt h6nn6 e gwant y tat a

da....ws **ac y llada6d. Ac gwedy mar6 y tat esef a gwnaeth y kenedyl y dyhol** or eydal o acha6s gwne6thyr pecha6t kymeynt a llad y tat ac **6rth henny e gyrr6t ef y allt6ded ac ena e kerd6s ente6 racda6 eny** doeth hyt eg gwlat groec. ac ena e ka6as kenedyl o lyn helen6s **6ap pryaf a dan arglwydyaeth pandras6s brenyn groec eg key**thywet. Pyrr 6ab achel a d6gassey er helen6s h6nn6 a llawer **y gyt ac ef eg karchar kantha6 gwedy distryw tro en dyal y tat.** Ac ena gwedy adnebot o br6t6s y kenedyl gohyrya6 y gyt ac **wynt a or6c. Ac en e lle kymeynt o clot a myl6ryaeth a molyant** //

Peniarth 44 t. 2

e dechrewys kynyd6 en e6 plyth en kymeynt ac ed oed karedyc .... brenhyned ar tewyssogyon a holl ye6*egtyt* e gwlat en y ....a6s **oed henny. kynned6e6 da oed arna6. emplyth e gwyrd....** ente6. y gyt ar emladwyr emladgar. A pha beth bynna.... **nac a kaffey nac o e6r nac o aryant nac o da arall en e byt ....byl** a rodey oy kyt*6archogyon*. Ac ena gwedy mynet y clot tros er holl gwla**doed emkyn6lla6 a gwnaethant atta6 holl kenedyl tro or a oed eg key**thywet gwyr groec onad6nt ae wedya6 ef hyt pan 6ey tewyssa6c ar**nad6nt ac e6 rydha6 o keythywet gwyr groec. ac wynt a kedernhe**ynt e galley henny en ha6d. kan e6 hamlet y gyt ac ef. ed oedynt seyth **myl o wyr emlad hep e gwraged ar meybyo bycheyn. Ac y gyt a henny** he6yt ed oed gwas ye6anc gore6 en e byt o groec en porth 6d6nt wy ac **en e6 kanma6l. Ac esef oed y 6am a hanoe o tro. Ac esef ente6 eh6n**.....ac6s. a mwyhaf en e byt ed emdyryedey end6nt. hyt pan 6ey trwy **e6 nerth wynte6 ac e6 porth e galley ente6 ry6el6 a gwyr groec. En** ry6el6 ac ef ed oed y 6ra6t am try kastell a kymynnassey y tat yda6 **pan wu 6ar6. ac ed oed y 6ra6t en keyssya6 e6 dwyn y arna6 6rth** y 6ot ef en 6ap o karatwreyc. ae 6ra6t y 6am ae tat a hanoed o groec. **Ac 6rth henny ed oed brenyn groec a gwyr groec en kanmawl h6nn6.** Ac ena pan gweles br6t6s ll6ossogrwyd e gwyr a chestyll assarac6s **en agoret yda6 6rth y ewyllys 6uydydha6 a gwnaeth y e6 kyghor.** Ac ena gwedy y ardyrcha6ael ef en tewyssa6c gal6 a gwnaeth oll **gwyr tro kymeynt ac a oed eg keythywet gwyr groec onad6nt** a chadarnha6 kestyll assarac6s a gwnaethant ac ente6 ef ac assarac6s **ar holl kynn6lleyt6a o wyr a gwraged y gyt ac wynt. a mynet yr** koedyd ac yr mynyded. ac odyna an6on llythyr ar pandras6s brenyn **groec ar amadra6d h6nn enda6. Br6tt6s tewyssa6c gwedyl**lyon tro en an6on annerch y pandr6s brenyn groec. kanys nyt **oed teyl6ng y egl6r kenedyl dardan e6 traeth6 yth ky6oeth ty** en amgen noc e deyssy6ey teylygta6t e6 bonhed; 6rth henny e mae **en mynet yr koedyd ac en dewyssa6 emborth megys any6eylyt ar** e llyssye6 ac a wuyt bwyst6ylet ac ar kyc kan kynhal ac amdyffyn //

Peniarth 44 t. 3

e6 redyt no dyodef a 6o hwy keythywet arnad6nt ac arfer6 o holl edyllter a dygrywuch de holl teyrnas tythe6 kan presswylya6 eg keythy**wet a 6o hwy. Ac os kodyant henny gan orwuchelder de 6edyant** ty. ny deley dody henny en e6 herbyn wy namyn rody made6ant 6d6nt **a thr6gared. kanys anyan ew y pob kaeth mynn6 emchwel6** ar y hen teylygta6t. 6rth henny ed ym ny en erchy yty oth tr6gared **en ell6ng o keythywet ar koedyd dyffeyth a kyrchassam kanhyad6** ynny kan redyt ky6anhed6 a phresswylya6 er rey henny. Ac ony mynny **henny en ell6ng kan de karyat ath kanhyat y gwladoe ereyll en** e lle e gallom kaffael presswylya6 enda6. **Ac ena gwedy gwedy gwelet o pandras6s synhwyr ac estyr e llythyr** ry6ed6 en wuy no meynt a gwnaeth bot o glewder kymeynt **a henny en e gwyr a 6uassey a dan y keythywet ef e ssa6l wlwynyded** e b6essynt en kaeth megys e lle6essynt an6on er ryw kennad6ry **hon atta6 ef. Ac en e lle kymryt kyghor a gwaeth ae wyrda y gyt ac** ef. ac esef a ka6ssant en e6 kyghor kynn6lla6 ll6 ma6r a mynet en e6 **hol. yr dyffeyth e tebygynt e6 bot enda6. a thra edoed en mynet hep** la6 e kastell a elwyt spartanus y kyrch6 a or6 br6t6s a thry myl **o wyr kantha6 en dyreb6d ac ente6 hep tebyg6 dym o henny. Ac** y gyt ac e kygle6 ente6 henny en e lle mynet yr castell a or6c. ac **e6 kyrch6 6d6nt en dyaryf a gwnaeth br6t6s ae kyt*emdeythyon*** hep ryol a gwne6th6r dysse6yt aer6a onad6nt. Ac en e lle ffo en ke**wylyd6s em pob ky6eyr. ac e6 brenyn en e6 blaen a chyrch6 er** a6on a elwyt ascalon a gwnaethant. ac en keyssya6 bryssya6 trosty **ran onad6nt a 6odes en e tone6. ran arall a perygl6s ar e glan. a** br6t6s hagen en e6 hemlyt ac en kymell e neyll dryll y e6 body **ac en llad er ran arall ar e tyr ac en kymell er ran arall y ffo.** ac e6elly h6nt ac ema. en gwne6th6r de6*deplyc* aghe6 6d6nt. **Ac ena gwedy gwelet o antygon6s bra6t pandras6s dol6rya6** a gwnaeth en wuy meynt. a gal6 y kytemdeythyon en 6n 6edyn **ac en wychyr kyrch6 gwyr tro a bot en gwell kantha6 y lad** en clot6a6r kan kymh6 noe dyang en agclot6a6r kan ffo. Annoc //

Peniarth 44 t. 4

y kytemdeythyon a gwnaey y emlad en 6ra6l. a b6r6 eh6nan ergydye6 aghe6a6l. oe holl angerd. ac echedyc eyssyoes a dygrynnoes yda6 henny. **ne6 ente6 ny dygrynnoes dym. Ac esef acha6s oed gwyr br6t6s oed** en kyweyr ar6a6c ac wynte6 en anphara6t hep kaffael ar6ot **y wysca6 e6 har6e6. Ac ny gorffowyss6s br6t6s ae wyr eny ka6**sant e 6ud6golyaeth a daly antygon6s bra6t pandras6s brenyn groec. **Ac ena gwedy kaffael o br6t6s e wud6golyaeth kadarnha6** castell assarac6s a or6c o chwechant marcha6c. a mynet a **gwnaeth ente6 yr koet ae lw kanthaw en e lle ed oed y anhede6** en y arhos. Ac en e nos honno pandras6s megys ed oed en o6al6s **am y re ffo eh6nan a daly y 6ra6t. gal6 eyssyoes a chyn6lla6 atta6** a gwnaeth er hyn a dyaghassey oe lw en gwascaredyc. a phan **doeth e dyd trannoeth kychwyn a or6c am pen castell assarac6s** kanys eno e tebygasse mynet br6t6s ac antygon6s y 6ra6t en**te6 ar karcharoryon ereyll y gyt ac ef. Ac gwedy y dy6ot eg kylch** e ty rann6 y lw a gwnaeth en y kylch. a gorchymyn 6d6nt bot **rey en gwarchae e pyrth hyt na chaffey nep mynet nac em** mewn nac allan. ereyll y trossy e d6uyr y 6rth e 6astell ac oy **attal racd6nt. ereyll a phob amryw peyryann6 emlad ar ty** ac y keyssya6 y wur6 yr llawr. A phawb onad6nt en herwyd y **ethrelyth oe holl lawur 6uydha6 y arch e brenyn a gwnaethant** ac 6al e galley pa6b cre6lonhaf emlad ar castell. A phan edoed e **nos en dy6ot ethol a or6gant e gwyr glewhaf a tebygynt a** de6raf y emlad ar castell ac oe kad6 hyt tra kyscey er rey blyn **ac e6 gwylya6 rac o6yn kyrch y gan br6t6s ae kytemdeythyon.** Ac 6rth henny hagen ed oed e gwyr or castell en gwrthwy**neb6 6d6nt 6ynte6 ac en emlad ac e6 peyryanha6. gwey**thye6 en tafl6 a pheyryanhe6. gweythye ereyll en e6 ssaythy. **gweythye6 ereyll b6r6 tan gwyllt arnad6nt ac en e6 kymell** y 6rth e m6roed o pob amrya6al kel6ydyt. ac en emdyffryt **eh6neyn e6elly. Ac ena gwedy gossot peyryant 6rth e ty oy** clad6 y adanaw. esef a gwnaethant wynte6 b6r6 tan gwyllt //

Peniarth 44 t. 5

a d6uyr br6t amdanad6nt e6 kymell y 6ryth e ty. Ac ena gwedy blyna6 o pe6ydya6l la6ur a dyh6ned nos a newyn ac eyssye6 bwyt **an6on kennat a gwnaethant ar br6t6s y erchy porth yda6 rac** o6yn gor6ot arnad6nt rody e ty or na ellynt y kynnal. A phan dat**kanwyt henny y br6t6s go6al6 en 6a6r a gwnaeth kany wydat** pa del6 e galley dy6ot y nerth 6d6nt kanyt oed ar y helw e ssa6l 6ar**chogyon honno megys e galley rody kat ar 6aes 6d6nt. Sef a gwna**eth ar6aeth6 dwyn kyrch nos am e6 pen ac en kyntaf keyssya6 **e gwylwyr ac e6elly e6 llad wynte6 trwy e6 kysc6. A chanyt oed** fford e galley ef gwne6th6r henny hep kygho a chanh6rthwy 6n **o wyr groec. sef a gwnaeth galw atta6 anaclet6s kytemdeyth** antygon6s a dyspeylya6 y cledyf en noeth a or6c a dywedwyt **6rtha6 6al hyn. Tydy etholedyc gwas ye6anc llyma de aghe6** a ther6yn de wuched ty ac antygon6s en dy6ot. ony mynny ty **en ffydla6n gwne6th6r kymeynt ac a archaf y yty y gwne6th6r** Heno e mynnaf y dwyn kyrch am pen ll6este6 a phebyllye6 **gwyr groec. ac o6yn ew kenhyf kaffael oc ew gwyr wyntwy** e brat a llesteyrya6 6e darpar ynhe6 o henny. Ac 6rth henny e **mynnaf ynhe6 e6 twylla6 w tr6*ot* ty eny kaffwyf ynhe6 fford** en rwyd y 6ynet am pen e llw. Ac 6rth henny en er eyl gwyl6a **or nos essaf6n dos ty hyt ar gwersylle6 ar gwylwyr a dywet** 6rth6nt dwyn antygon6s o*hona6t* ty om karchar y. ae **ada6 ohona6t ef em mewn glyn koeda6c er rwng dreyn a** myery a deryss6ch. ac na all6t rac e er heyrn ar ge6ynne6 a oed **arna6 y dwyn a 6ey pellach. ac erchy 6d6nt dy6ot y gyt a thy oe** kyrch6. Ac gwedy e deloent d6c wynt hyt attaf y eny kaffwyf **ynhe6 my am marchogyon e6 daly a gwne6th6r en ewyllys onad6nt.** Ac ena pan gweles anaclet6s e cledyf noeth a geyrye6 br6t6s **en dangos y ange6 yda6 o6ynha6 en 6a6r rac y aghe6 a** gwnaeth ac en e lle rody llw ac ar6oll ae tygh6 yda6 gwne6**th6r pob peth or a archaey a dan am6ot gad6 e6** heneyt yda6 ef ac y antygon6s. Ac ena gwedy //

Peniarth 44 t. 6

kadarnha6 er am6ot h6nny er rygth6nt kychwyn a gwnaeth anaclet6s parth ac ar e llw. A phan doeth parth ar ll6este6 y kyl**chen6 a gwnaethan e gwylwyr o pob lle eg kylch e llw ac amo6yn** ac ef pa peth a keyssyey. ac ae y geyssya6 gwne6th6r e6 brat wy **e dothoed ef. Ac ena e dywa6t ente6. nac ef ep ef. namyn antygon6s** a d6g6m y o karchar br6t6s en lledrat ac a edeweys en emg6dya6 **em plyth deressy ef en e glyn yssot. ac en ky6lym do6ch y gyt a** my oe kyrch6 kany eyll ef rac trymhet e karchar ar heyrn essyd **arna6 kerdet 6n kam or lle. Ac ena 6al ed oedynt en pedr6ssa6 ae** gwyr ae ge6 a dywedey ef a doeth 6n ae hatwaenat en hespys **a menegy oe kytemdeythyon pwy oed. Ac ena**

en e lle gal6 e gwylwyr oll a gwnaethant a dy6ot y gyt ac er hyt e lle e dywedey bot **antygon6s en llech6. Ac gwedy e6 dy6ot hyt ena en dyssy6yt** r6thra6 a or6c br6t6s ae tor6oed ar6a6c ac e6 daly ac e6 llad en **llwyr hep dyanc nep onad6nt. Ac gwedy e6 llad kyrch6 am pen e** brenyn ae lw ac emrann6 a or6c ente6 ae ny6er ac erchy y pa6b **onad6nt en dysta6 damkylch6n6 e ll6 hep dywedwyt 6n geyr** o nep na llad 6n dyn o nep eny delhey ef ae 6edyn am pen pebyll **e brenyn. ac ena kan6 y corn en arwyd.** Ac ena gwedy dar6ot yday ef e6 dysc6. wynt a doethant pa6b **onad6nt en dystaw tawel em plyth e ll6este6 ar pebyllye6** Ac gwedy dy6ot br6t6s a se6yll ar dr6s pebyll e brenyn ef a ro**des er arwyd oed er rygtha6 ae wyr. Ac ena dechre6 e6 llad oc e6** h6n ac en noethyon hep ohyr. hep ryol. hep 6rdas. ac 6rth kwyn**6an er rey lladedyc e deffroant er rey ereyll hep wybot pa le kyn**taf e ffoynt. Er hyn a dyaghey en llet6yw rac meynt 6ydey y 6rys **ae chwant y ffo brywa6 ac essyga6 a gwnaey ar kerryc a dyryss6ch** ac e6elly e ter6ynney y dyryeyt 6uched ae eneyt y gyt ae gwaet **Ac abreyd 6ydey o dyaghey 6n en yach onad6nt hep ky6ar6ot** ryw anthyghet6en a dyreydy ac ef. Ac ena gwedy gwy**bot o wyr e kastell ky6ranc e6 gwyr eh6n. de6dy**plyg6 aer6a a gwnaethant wynte6. Ac ena //

Peniarth 44 t. 7
gwedy mynet br6t6s y pebyll e brenyn y me6n daly e brenyn ae rwyma6 a gwnaeth. Medylya6 a or6c bot en wuy a kaffey o da yr y **eneyt kantha6 ae ad6 en 6yw noc oe lad. E ny6er hagen oed y gyt** ac ef ny orffowysws oc e6 llad hyt tra wu 6n byw onadynt. Ac gwedy **dar6ot 6d6nt tre6lya6 e nos en e wed honno. pan doeth gwa6r dyd** trannoeth kanhyad6 a gwnaeth br6tt6s oe kytemdeythyon rann6 **espeyl er rey lladedygyon 6rth e6 mynn6 ac e6 hewyllys. ac yr castell** ed aeth ente6 ar brenyn kantha6 hyt tra 6edynt en rann6 er espeylye6. **Ac ena gwedy dar6ot e6 rann6 kadarnha6 eylweyth e castell a or6c** ac erchy clad6 er rey lladedyc. ac gwedy henny y gyt a llawen wu**golyaeth ed aeth ente6 oy pebyllye6. Ac ena gal6 atta6 a or6c er** arderchawc tewyssa6c h6nn6 bryt6s hynafgwyr y lw ac go6yn **6d6nt pa peth a kyghorynt y erchy y pandras6s kanys en e6** medyant wy ed edoed ef a pha peth bynnac a erchyt yda6 ef ae rodey **yr y ell6ng en ryd ac en yach. Ac ena gwedy dywedwyt llawer** onad6nt. rey a kyghorey kymryt y kantha6 ran oe ky6oeth a thry**ga6 y presswylya6 endy. Ereyll a kyghorey kymryt a nottynt o da** y kantha6 ac e6 hellyng en ryd y emdeyth. Ac ena gwedy amrysson **en hyr onad6nt e6elly. ky6ody a or6c 6n onad6nt y 6eny. membyr** oed y hen6 ac erchy gostec a dywedwyt hyn a gwnaeth. Arglwydy **6rodyr ep ef pa hyt e pedr6ss6ch chwy 6al hyn. am e peth a teby**gaf y y 6ot en grynnohaf y ech yechyt chwy. 6n peth essyd ya6n **ywch y erchy ae 6ynn6 y kantha6. sef ew henny kanhyat y 6y**net y emdeyth o mynn6ch kaffael hed6ch ac y6ch ac y ech meyby**on gwedy chwy en trakywyda6l. Os ell6ng pandras6s a gwne**6ch a chymryt o groec ran y presswylya6 endy em plyth gwyr **groec ny cheffwch 6yth gwastat hed6ch. hyt tra 6o dyn en 6yw** a brodyr a neyeynt ac wyryon wynt a goffaant hyt 6rawt **er aer6a a gwnaethpwyt doe ar e6 ryeny. ac a keyssyant y dyal** a thrakywyda6l kas a dalyant arna6ch ac er ech llyn gwedy **chwy. ac a keyssyant tal6 er aer6a hon ywch. Ac 6rth henny** e kyghoraf y ywchwy kymryt y kantha6 e 6erch hynaf yda6 //

Peniarth 44 t. 8
ygnogen en gwreyc y en arglwyd ny ac y gyt a hy e6r ac aryant. a llonghe6. a gwenyth a gwyn. a phob peth or a 6o reyt yn ar6er6 o**hona6. ac y gyt a henny kanhyat y 6ynet y gwladoed ereyll y keyssy**a6 lle y presswylya6 enda6 ac y kynhal en redyt. hep keythywet. **Ac ena gwedy dar6ot yda6 ef dywedwyt y amadra6d dy6na6 a** gwnaeth pa6b yda6 or holl kynn6lleyt6a. ac annoc dwyn pan**dras6s en e6 per6ed ac ony gwneley ef henny. erchy yda6 darest6ng** y aghe6. Ny b6 6n gohyr ef a d6cpwyt en e6 per6ed a gossot eysted6a **adana6 en wuch no nep onad6nt. a mynegy yda6 e lledyt ony gwne**ley pob peth en 6uyd or a erchyt yda6. c ena g6rthep a or6c en**te6 6d6nt. kanys e kyrthra6lyon dwywe6 am rodassant my ac** antygon6s en ech dwyla6 chwy reyt ew yny 6uydha6 ywchwy **rac kolly 6e mwuched er hon a allaf y phrynn6 y kenn6ch y ac oc** ech bra6t chwythe6 a kollaf onys prynaf. Ac nyt ry6ed ket pryn**nwyf a chet 6uydhawyf kanys dydan ew kenhyf rody 6e karedyc** 6erch yr gwas ye6anc essyd kymeynt y clot a h6n. ac a gwn y **han6ot o lyn pryaf ac anchyses ae clot ae dewred ae da6n en y** 6ynegy ac en y danos y nynhe6. Pwy amgen noc e6o a alley hedyw **rydha6 allt6dyon tro gwedy e bydynt eg keythywet e ssa6l wlwy**nyded ac adan e sa6l tewyssogyon e b6ant en gwassanaeth6 **6d6nt en kaeth a hedyw e6 goll6ng en ryd o kadwyne6 key**thywet. Pwy he6yt a alley y gyt a ny6er mor 6ychan ac wyntwy **g6rthwyneb6 y 6renyn groec a**

llw ar6a6c kymeynt ar eyda6 ac e6 kymhell ar wrwydyr a chat ar 6aes. ac gwedy brwydyr **daly brenyn groec ae rwyma6. 6rth henny weythyon my a rodaf** 6e merch yr 6eynt gwas ye6anc h6nn6. my a rodaf e6r. ac ary**ant. a gwenyth. a gwyn. ac oleo. a llonghe6. a pha peth bynnac** a dywettoch y 6ot en reyt. y gyt ac ygnogen 6e merch. Ac o mynn**6ch trossy y ar e med6l h6nn6 a phresswylya6 y gyt a myfy ettwa** my a rodaf ywch traean 6e teyrnas y. ac ony mynn6ch my a **kywyraf kymeynt ac a edeweys ywch. Ac eny 6o he6rydach** kenh6ch. myfy 6uh6n a trygaf en lle gwystyl y gyt a chwy ony
//

Peniarth 44 t.9

del pob peth o henny oll. Ac ena gwedy gwne6th6r tagnhe6ed er rygth6nt ell6ng a gwnaethpwyt kennade6 y pob traeth a phorthloed tros wynep **groec y kyn6lla6 holl llonghe6 or a keffyt ac e6 dwyn oll hyt en 6n porth**loed. Ac esef a kyn6ll6t onad6nt pedeyr llong ar r6geynt a thry chant **ac e6 llenwy a or6cpwyt or gwenyth ar gwyn a phob amryw kene**dyl ffrwythe6. ac gwedy dar6ot k6pla6 pob peth o henny ell6ng **e brenyn en ryd oe karchar a gwnaethant a chenedyl tro a aeth en ryd** Ac ena gwedy e6 mynet en e6 lloghe6 ed oed oe cheythywet. **ygnogen en se6yll en e k6rr ol yr llong er r6ng dwyla6** a thr6y ygyon ell6ng y dagre6 ac wyla6 adan kwyna6 ada6 y ryeny **ae gwlat. a hep tynn6 y llygeyt y ar e traeth eny lythr6s e traeth** y gan y llygeyt hy. Br6t6s hagen oed en keyssya6 y dygryfha6 hy **gweythye6 kan dywedwyt en glaear 6rthy. gweythye6 ereyll em**kar6 a hy a dody y dwyla6 am y m6nygyl ar rody melys c6ssane6 **ydy eny orwu kysc6 or dywed arney gwedy y blyna6 o wylaw.** Ac e6elly de6 dyd a nosswe*yth* ar gwynt en rwyd **6nyga6n en e6 hol wynt a a doethant hyt en enys a elwyt** leogecya ar enys honno dyffeyth oed hep nep en y chy6anhed6 gwe**dy dar6ot y kenedyl a elwyt pyraty y hanreythya6. Ac ena ed ellyg**h6s br6t6s try chant marcha6c y edrych er enys a pha ryw peth **a presswylyey endy. Ac gwedy na gwelssant nep endy hely** a gwnaethant amrya6al kenedy wyst6ylet. A phan doet e nos **arnad6nt wynt a doethant y hen dynas ma6r dyffeyth ac** en e dynas ed oed temphyl. ac en e temphyl ed oed delw y dyana **a rodey g6rthep yr nep ae go6ynhey. ac a keyssyey hespysrwyd** y kenthy. Ac or dywed y ew llonghe6 e doethant ac e6 beychye6 **arnad6n o pob amrya6al any6eylyeyt. a datkan6 a gwnaethant** anssa6d er enys ar dynas y e6 kytemdeythyon. ac annoc y e6 **tewyssa6c mynet yr temyl y aberth6 yr dwywes ac y o6yn** ydy pa le ed oed teylwng 6d6nt gorffowys a phresswylya6 **Ac o kyffredyn kyghor e kymyrth br6t6s kantha6 geryon dewyn** a de6deg wyr o hynafgwyr y gyt ac ef a mynet yr temyl a or6c //

Peniarth 44 t. 10

a dwyn kanth6nt er hyn a 6ey reyt 6rth er aberth a gwnaethant. Ac gwedy e6 dy6ot hyt eno gwysca6 a or6c br6t6s gwysca6 pendel o **deyl e gwynwyd am y pen a dy6ot rac bron dr6s er hen tempyl hon**no ac en herwyd hen de6a6t kynne6 teyr kynne yr try dyw. J6pyter **a merc6ry6s. a dyana. ac aberth gwahanedyc y pob 6n ar neyllt6 o**nad6nt a gwnaeth. Ac ente6 br6t6s eh6nan rac bron alla6r e dwy**wes a doeth ac en e llaw ass6 yda6 llestyr en lla6n o wyn ac en e** llaw dehe6 corn en lla6n o gwaet ewyc p6rwen ac dyrcha6ael **y wynep a or6c en erbyn delw e dwywes a dywedwyt hyn eman.** Ae tydy ky6oetha6c dwywes er hely ty essyd ar6thred yr beyd **koet. yty e mae kanhyat emdeyth trwy lwybre6 er awyr a** thrwy tey 6ffern. a thy a ell6ng daeara6l delyet. Dywet ymy pa **dayar e mynnych 6em presswylya6 endy. Dywet ym pa dayar ed** eystedwyf ac yth anrydedwyf tythe6 endy en oessoed. ac en er hon **e gwnelwy temple6 y ty a chore6 gwerynyawl yth anryded6. Ac** ena gwedy dywedwyt hen*ny* na66eyth ohona6. kylchyn6 **er alla6r pedeyr gweyth a or6c a dyne6 e gwyn oed en y law** eme6 e kynne a gorwed a gwnaeth ar warthaf croen er ewyc **wen ar tanadoed ar hyt e lla6r. Ac ena kysc6 a or6c. Ac 6al ed oed** am tryded a6r en e nos en er amsser melyssaf 6yd e6 h6n kan er **rey marwa6l ef a tebygey gwelet e dwywes en se6yll rac y 6ron** ac en dywedwy 6rtha6 er amadrodynn hyn ema. **Br6t6s ep hy adan dygwydedygaeth er he6l e par h6nt y** teyrnassoed galon. E mae enys en er eygya6n en gwarchae**edyc or mor o pob parth ydy. Enys essyd en er eygya6n a wu pre**sswylyedyc ky6anhed gynt y gan e kewry. Er awrhon hagen **dyffeyth ew ac adas yth kenedloed ty. kyrch honno kanys hy a** 6yd tragwyda6l eysted6a yty. Honno a 6yd eyl tro yth 6eybyon **ty. Eno e genyr brenhyned oth lyn ty yr rey e byd darestygedyc** er hol 6yt e dayar hon. Ac gwedy gwelet er ryw gweledyga**eth honno deffroy a or6c e tewyssa6c ny gwydyat pa peth oed hen**ny ae bre6dwyt ae ente6 e dwywes eh6nan ar re dywedassey er //

Peniarth 44 t. 11

amadra6d h6nn6 6rtha6. gal6 ar y kyt*emdeythyon* a or6c a mynegy 6d6nt er hyn ar re wessey. Ac ena kan dyr6a6r o lewenyd annoc a **gwnaethan mynet y e6 llonghe6. Ac ena ny b6 6n gohyr mynet y e6** llonghe6 a or6gant a dyrcha6ael hwylye6 a holly e gorwuchel 6or **Ac em pen e na6uettyd o wuan kerdet wynt a doethant hyt er** affryc ac ny wydynt hagen pa tyr ne6 pa dayar e kyrchey e kyr**re6 blaen y e6 llonghe6. Ac odyna e doethant hyt ar allorye6 e phy**llystewysyon. Odyna ed hwlyassant er rwng rwyskar a my**nyded azared. Ac ena e ka6ssant perygyl ma6r kan e pyrwysson.** Ac eyssyoes e wud6golyaeth a ka6ssant wy ac emky6oethogy oc **e6 hyspeyl wy. Ac odyna ed hwylyassant ar hyt a6on malyf ac** e doethant hyt ar ter6yn ma6rytanya. Ac ena rac tlody ew bwyt ac **e6 dya6t e b6 reyt 6d6nt mynet oc e6 llonghe6 ac em*6edyna6*** ac anreythya6 er enys or emyl pwy gylyd ydy. a llenwy ew lloghe6. **Ac odyna e doethant hyt eg kolofne6 herc6lf. Ac ena ed emkynn6l**lassant en e6 kylch llawe or mor6ylet a elwyr e mor6orynnyon **a e sodassant hayach ew llonghe6. Ac ena gwedy e6 dyanc o hen**ny e doethant hyt em mor ty*reyn*. ac en emyl e traeth h6nn6 e **ka6ssant pedeyr kenedyl o allt6dyon tro ar re ffoessynt y gyt ac** antenor odyno. Ac esef oed en tewyssa6c arnad6nt coryne6s. **g6r hyna6s. a chyghorwr gore6 en e byt. a mwyhaf y nerth ae** dewred. ae glewder. kyn dewrhet oed a pey emlade ef ar ka6r mwy**haf nat oed anha6s kantha6 noc emlad a map bychan. Ac gwedy** emadnabot onad6nt ac e6 han6ot o 6n kenedyl emkytemdeytho**ka6 y gyt a or6gant a g6rha6 y br6t6s. Ac em pob brwydr ac em**lad kan6rthwya6 br6t6s a gwnaey en wy no nep. Ac odyna e **doethant hyt en eq6yttannya. ac y porth lyg6rys yme6n e** doethant ac ena b6r6 e6 hanghor6. ac ena e b6ant seyth nyew **en edrych ansa6d e gwlat honno.** Ac en er amsser h6nn6 gorffar ffychty oed en 6renyn en e **gwlat honno. Ac gwedy klybot ohana6 ef dyscynn6 llyghes** 6a6r en y gwlat an6on kennade6 a gwnaeth y wybot peth a //

Peniarth 44 t. 12

6ynnynt ae ry6el ae hed6ch. Ac 6al ed oed e kennade6 en mynet parth ar llonghe6 wynt a ky6ar6uant a choryne6s en hely. Ac en e lle go**6yn a gwnaethant yda6 pwy ar re kanhyatassey yda6 ef hely em** me6n fforest e brenyn. kanys gossodedyc oed e ky6reyth honno yr **dechre6 byt hyt na deley nep hely na llad any6eyt en fforest e brenyn** hep y kanhyat. Ac gwedy dywedwyt o coryne6s na cheyssyey ef kan**hyat nep y hely en e lle y mynhey. Sef a gwnaeth 6n onadynt a el**wyt mybert annel6 b6a a b6r6 coryne6s a saeth. Ac esef a gwna**eth coryne6s gochel e saeth ac en ky6lym redec ac ar b6a a oed en y** law brywa6 pen mybert en dryllye6 a or6c. Ac o 6reyd dyanc a **gwnaeth er rey ereyll y kantha6 a mynegy y goffar ffychty me**gys e lladadoed e6 kytemdeyth. Ac ena trysta6 en 6a6r a or6c goffar **a chyn6lla llw ma6r a or6c a mynet y keyssya6 dyal aghe6 y ken**nat ar coryne6s. Ac ena pan kygle6 br6t6s henny kadarnha6 y **longhe6 a gwnaeth a gossot e gwraged ar meybyon end6nt. ac** ente6 ae holl kynn6lleyt6a o wyr a alley emlad mynet en e6 her**byn wynte6. Ac ena emlad dr6t gwychyr cre6la6n. ac en e dywed** kewylyd wu kan coryne6s gwelet e gwasgwynnyet en gwrthwy**neb6 6d6nt mor glew ac ed oedynt. ac na gweley gwyr tro en gor6ot** galw y wyr eh6n a gwnaeth atta6 a gwne6th6r bedyn an en e **parth dehe6 yr llw e6 kyrch6 en wuan wychyr ac ny gorffowys**s6s en llad y elynyon eny aeth trwy e6 bedyn ac e6 kymmell oll ar **ffo wynt. Ac ena gwedy kaffael o*hona6* bwyall de66*ynyawc* p6y** bynnac a odywedey a honno ef ae holley en de hanner o warthaf y **pen hyt e lla6r. Ac ena ry6edy a gwnaey y kytemdeythyon eh6n** meyn angerd e g6r ae nerth. anry6ed6 a gwnaey br6t6s. Anry**6ed6 a gwnaey e gelynyon er rey a oed en e6 har6thra6 y gyt ar** geyrye6 hyn a dywedey. Pa le e ffo6chy e gwyr o6yna6c llesc. pa **le e ffo6chy. emled6ch a choryne6s. Gwae chwy rac kewylyd e** ssa6l 6ylyoed o wyr ffo ragof y 6uh6nan. Ac eyssyoes byt dydan **kenn6ch kaffael ffo kanys my essyd en ech emlyt. a my a err6n** ffo ar e cre6lonyon kewry. my ae hellygh6n wynt pob //

Peniarth 44 t. 13

try pob pedwar ar gordy6ynder 6ffern. Ac ena hagen gwedy dywedwyt ohona6 ef er amadra6d h6nn6 emchwel6t a gwnaeth **yarll er h6n a elwy ss6ard a thry chant marcha6c y gyt ac ef. ae** kyrch6. Ac esef a gwnaeth coryne6s erbynnyeyt y dyrna6t ef ar y **taryan. ac ar wyall de66*ynnya6c* ac ar orwuchelder y penffestyn** y tara6 ae holly en de6 hanner hyt e dayar. Ac odyna troy e wuyall **en y kylch a gwnaeth wuchot yssot. h6nt ac ema. hep keyssya6** llywya6 y dyrnode6 a hep gorffowys ae ~~dyrno~~ elynyon oc e6 **ff6stya6 ac e6 llad. Pwy bynnac a ky6raffey ac ef oe holl aelode6** y bydey essywedyc. Ac ena pan gweles br6t6s henny o karyat e **g6r kyweyrya6 y 6edyn a gwnaeth a chyrch6 en porth yda6. Ac** e b6 e lle6eyn. er r6ng e kenedloed amrya6al. Ena e b6 er aer6a **o pob**

parth. en cre6la6n ac en gyrat. Ac ena ny b6 6n gohyr gwyr tro a kymhellassant goffar ffychty ae lw y ffo. Ac ar ffo **ena sef e kyrch6s hyt en ffreync. y keyssya6 porth y gan y ke**reynt ae kytemdeythyon. En er amser h6nn6 ed oedynt de6dec **brenyn en ffreync. ar rey henny o 6n teylygta6t. ac 6n arglwy**dyaeth ac 6n llywodraeth e kynhelynt e6 gwlat. eythy brenyn **carwyt. oed wuch y teylygda6t nor lleyll. Ar rey henny oll ae** kymyrth en hygar ef ac ada6 kann6rthwy en llawen yda6 **y wrthlad gormes estra6n kenedyl y wrth y gwlat.** Ac ena gwedy kaffael o br6t6s e wud6golyaeth honno y gyt **a d6r6a6r lewenyd ky6oethogy y kytemdeythyon or** espeyl er rey lladedygyon a or6c ac gwedy henny eylweyth e6 **bydyna6 a gwnaeth a mynn dyle6 e gwlat hyt e dayar. a llenwy** y longhe6 o pob ky6ryw gol6t a da. Ac gwedy henny lloscy e **dynasoed a thynn6 ohon6 er e6r ar aryant ar gol6doed ereyll** ac anreythya e gwlat ar tyred a llad e pobloed. Ac gwedy dar**6ot yda6 ar e gwed honno anreythya6 holl ter6yne6 gwasgwyn** ... or dywed ef a doeth hyt e lle e mae er a6rhon dynas **t6rn. Ac ena gwedy gwelet ohona6 lle adas y kedernyt o bey** reyt yda6 6rth henny mess6ra6 a gwnaeth eno lle oy pebyl- //

Peniarth 44 t. 14

lye6 a gwne6th6r kedernyt en e6 kylch megys e gellynt o bey reyt kynhal brwydyr onad6nt. kanys o6ynha6 ed oedynt dy6ot Goffar **ffychty ar brenhyned ereyll y gyt ac ef ac amylder o lwoed kantha6** ac ente6 en lle honno en e6 haros wynt. A phan kygle6 goffar ew **bot en e lle honno ny gorffowyss6s na dyd na nos o kerdet eny weles** kestyll br6t6s ae kedernyt. Ac y gyt ac y gweles e dywa6t. Och **ooch ep ef rac kewylyd tryst a tyghet6en hon gwelet estra6n** gwedy gossot e6 kestyll ym teyrnas y. Gwysc6ch wyr ep ef **a megys de6eyt daly6n er hanner gwyr racc6. a rann6n en** karcharoryon ac en keyth ar hyt en gwladoed em pob lle. **Ac ena en e lle gwysca6 a gwnaethant amdanad6nt pa6b or** a dothoed y gyt ac ef ac em*6edyna6* en de6dec bedyn ac e**6elly kerdet en erbyn gwyr tro. Ac en erbyn henny or parth** arall gwysca6 a gwnaeth br6t6s ae wyr ente6 ac e6 kyrch6 **wynte6 nyt en gwreygyed hagen. namyn en doeth ll6nyeth6** y 6edynoed ac e6 dysc6 pa ansawd e deleynt a chyrch6 a chy**lya6 pan 6ey reyt. Ac ena gwedy em*ky6ar6ot* onad6nt e gor6** gwyr tro en kyntaf. ac o wychyr aer6a kymell e6 gelynyon y **kylya6. ac ar e r6thyr h6nn6 e lladassant dwy 6yl onad6nt. 6rth** henny ffo a gwnaeth e rey ereyll en waradw6d6s. Ac eyssyoes my**nychaf ew en lle bo mwyhaf o ny6er e gwyr. mynychaf ew ena** dygwyda6 e wud6golyaeth. Ac 6rth henny e ffreync mwy dec **gweyth oed e6 ny6er nor lleyll kanys pob a6r e doey attad6nt** e6 llw. r6thyr a d6gant ar torr gwyr tro a gwne6th6r aer6a **6a6r onad6nt ac e6 kymhell y e6 kestyll trach e6 ke6yn. ac** gwedy kaffael or ffreync e wud6golyaeth honno: eyste a gwna**ethant en e6 kylch a medylya6 e6 gwarchae ena eny 6edynt** mar6 o newyn. ne6 ente6 o gellyt aghe6 a 6ey hagrach ne6 **a 6ey deprydach no h6nn6. Ac eyssyoes en e nos honno kyghor** a kymyrth br6t6s a choryne6s. Ac esef a ka6ssant en e6 kyg**hor mynet coryne6s hyt nos or ll6este6 allan ac emk6dya6** em mewn llwyn koet oed en agos 6d6nt. a thrannoeth pan //

Peniarth 44 t. 15

elhey br6t6s e bore y emlad ac wynt ky6ody o*hona6* ente6 or parth arall 6d6nt ac or parth en e6 hol emlad ac wynt a gwne6**th6r aer6a onad6nt. Ac ena en gall mynet a gwnaeth coryne6s or** ll6este6 allant hyt nos a theyr myl o wyr y gyt ac ef ac emk6dya6 **en e koet. Ac ena pan emdangosses gwa6r dyd trannoeth kyweyr**ya6 y 6edynoed a gwnaeth br6t6s ac agory e pyrth a mynet **en y 6edynoed allan y rody kat ar 6aes 6d6nt. Ac ena en emdyryed6s** e6 kyrch6 a or6c e ffreync. Ac ena o pob parth llawer o 6ylyoed a **dygwydassant. Ac ena ed oed gwas ye6anc o tro ney y br6t6s** a elwy t6rn ac onyt coryne6s nyt oed nep dewrach. nyt oed **nep kadarnach. nyt oed nep glewach. h6nn6 eh6nan ae 6n** cledyf a lada6d chwechanhwr. Ac eyssyoes en gynt noc e deley **ef e llada6d e ffreync ef ac ena e clad6t ac oe hen6 ef e gelwyr** e dynas a gwnaethpwyt eno yr henny hyt hedyw dynas t6rn. **6rth re clad6 e gwas h6nn6 eno. Ac ena 6rth henny e nachaf co**ryne6s hep wybot 6d6nt en dy6ot ac or t6 trach e6 ke6yn e6 **kych6. ac y gyt ac e gweles br6t6s henny glewach y kyrch6s** ente6. a rac meynt er a6r a dodes coryne6s ae kytemdeythyon **dygallonny a gwnaethant e ffreync ena a thebyg6 bot en wuy** e ny6er noc ed oed dechre6 ada6 e maes a ffo ac e6 herlyt a or6c **gwyr tro ac ny gorffowyssassant eny ka6ssant e wud6go**lyaeth. Ac ena eyssyoes ket re dykey e 6eynt wud6golyaeth **dyr6a6r lewenyd yda6 tryst eyssyoes oed o acha6s re lad y ney** a lleyha6 y ny6er peynyd. a ny6er e ffreync en amylha6. Sef e **b6 dewyssach kantha6 mynet oe longhe6 ar ran wuyhaf oe** lw en yach ettwa kantha6. ac y gyt a henny he6yt clot b6d6**golyaeth gor6ot ohona6. a chyrch6 er enys a**

6ynagassey dwywa6l lef yda6. A pha peth a dyweyr. ny b6 hwy no henny kan**tha6 kan kyghor y wyrda y e6 llyghes ed aethant. a llenwy e6** llonghe6 o pob ky6ry6 da a berthed. a dyrcha6ael hwylye6 ar **gwynt en rwyd 6nya6n en e6 hol wynt a doethant hyt en** traeth totoneys yr tyr h6n ar dayar en kyntaf eyryoet. //

Peniarth 44 t. 16

Ac esef henw a oed en er amser hynn6. albyon. sef oed henny er enys wen. Ac nyt oed nep en y chy6anhed6. namyn echedyc **o kewry. ansa6d tec hagen ar y lleoed. ac llawer o a6onoed a** physca6t en amyl end6nt. koedyd tec he6yt a oed endy. a holl **ryghadwy bod y br6t6s ae kytemdeythyon oed er enys. Ac ena** gwedy dar6ot 6d6nt krwydra6 pob gwlat en er enys ar ke6**ry a keffynt e6 ffo yr mynyded a gwneynt 6d6nt. Ac ena kan** kanhyat e tewyssa6c rann6 a gwnaethant er enys er **rygth6nt. A dechre6 dywyllya6 e tyr ar dayar. ac adeylat e** tey. ae chy6anhed6 en espeyt 6err megys e tebyg6t bot ky6an**hed hyr an6eydra6l o dechre6 er oessoed arney. Ac ena e mynn6s** br6t6s oe enw ef eh6n gal6 er enys. Brytaen. a gal6 e kene**dyl oe en y chy6anhed6 e brytanyeyt. Sef acha6s oed henny oe** henw ef eh6n e mynney ente6 kaffael tragwyda6 clot hyt dyd **bra6t. Ac o henny allan e gelwyt yeyth e kenedyl honno er hon** a elwyt gynt tro6an6s ne6 ente6 kam groec. a elwyt gwedy **henny brytanec. Ac ena he6yt coryne6s ente6 er ran a doeth** ef or enys a elwys ent6 kernyw. kanys e ran honno a dewy**ss6s ef pan rann6t a rody yda6 ef em blaen pa6b dewys.** Ac esef acha6s y dewyss6s. digryf oed kantha6 emlad ar kewry **kanys amylhaf lle en er enys hon e kartre6yn eno. Ac em** plyth er rey henny ed oed 6n aghyghel a elwyt Goemagog **a de6dec k6uyt oed en y hyt. A chymeynt e dywedyt bot y nerth** ae kry6der ac e tynney e derwen wuyhaf en y koet oe gwreyd **kan y hescytweyt 6n weyth en kyn ha6sset kantha6 ente6 a** tynn6 gwyalen goll 6echan. Ac 6al ed oed br6t6s dywyrna6t **en anredyd6 dyd gwyl6a en e borthloed e dothoed yr tyr e**enachaf h6nn6 ar y de6dec6et ka6r en dy6ot ac en gwne6**th6r cre6lonhaf aer6a ar e brytanyeyt. Ac eyssyoes emkyn**n6lla6 a or6gant e brytanyeyt o pob parth 6d6nt a gor6ot **arnad6nt ac e6 llad oll namyn h6nn6 eh6nan a gorchy**mynn6s br6t6s y gad6 en 6yw. kanys dygryf oed kanthaw //

Peniarth 44 t. 17

gwelet katwent er rygtha6 a choryne6s kanys henny a dam6ney coryne6s em blaen dym kaffael katwent ar ryw 6ylet henny. Ac **ena pan y gweles coryne6s ef emlenwy o lewenyd a gwnaeth. a** b6r6 y ar6e6 y 6rtha6. ac erchy yda6 dy6ot y emdrech ac ef. Ac **ena gwedy dechre6 onad6nt mynn6 mynet y emdrech se6yll a** gwanaethant er h6n en erbyn y gylyd. ac ena e kymyrth pob **6n onad6nt ga6ael ard6rn ar y gylyd ac en 6enych emtra6ody** a blyna6 er awyr kan e6 hanadyl. Ac ny b6 6n gohyr gwasc6 **a gwnaeth goemagog coryne6s atta6 oe holl nerth eny torres** teyr assen enda6. dwy en parth dehe6. ac 6n en e parth ass6. Ac **ena o acha6s henny llydya6 a or6c coryne6s a gal6 y nerth atta6** a dyrcha6ael e ka6r ar y escwyd a gwnaeth ac en e 6eynt e **gadey pwys e ka6r yda6 redec a or6c parth a glan e mor oed en** agos a chaffael pen karrec wuchel ae escytweyt a b6r6 er **aghe6a6l aghyghel y ar y escwyd en weylgy. ac ente6 a bry**wa6d ar hyt e kerryc eny wu en myl o dryllye6 ac eny 6yd **e ton en cochy oe gwaet. Ar lle honno yr henny hyt hedyw** a elwyr llam e ka6r. ne6 ente6 neyt goemagog **Ac ena or dywed gwedy dar6ot rann6 er enys chwennych6** a gwnaeth br6t6s adeylat dynas. Ac kerdet a gwnaeth **ar hyt er enys y keyssya6 lle a 6ey adas kantha6 k6ppla6** a pherpheytha6 y darpar. Ac or dywed ef a doeth hyt ar a6on **temys a goremdeyth honno ar hyt y thraethe6 a gwnaeth. ac** gwedy kaffael ohona6 lle adwuyn ac a wu ryghadwy bod **kantha ef a adeyl6s dynas eno ac ae gelwys y henw tro newyd** Ac e6elly e gelwyt hyr amser. Ac gwedy henny trwy lygre**dygaeth y henw e gelwyt tryno6ant. Ac gwedy kaffael o l6d** 6ap bely bra6t kasswalla6n e g6r a emlad6s ac wl kessar **gwe kaffael or ll6d h6nn6 e 6renhynyaeth e kadarnha6s ef** e dynas o tyroed a m6roed o anry6ed kel6ydyt a chywreyn**rwyd ed erchys y gal6 oe henw ef eh6n hy kaer l6d. ne6** ente6 dynas ll6d. E saesson hagegen ae geylw l6nd6n //

Peniarth 44 t. 18

Ac o acha6s henny e b6 amrysson ma6r er rygtha6 a nynnya6 y 6ra6t am keyssya6 o l6d dy6a enw tro y ar e dynas. **Ac ena gwedy dar6ot y br6t6s adeylat e dynas ae chadarnha6** o kestyll a thyroed. a m6roed en y chylch y chyssegr6 a or6c **ydy a gossot ky6reythye6 yr nep ae presswylyey en tagnhe6e**d6s a gossot na6d ar e dynas ac estynn6 breynt yda6. En er am**ser hwnn6 ed oed hely effeyryat en gwledych6 en j6dea ac ena** he6yt ed oed er arch esta6en eg karchar kan e

phyllystewyssyon. **Ac en tro ed oed map hector kadarn en gwledych6 gwedy** gwrthlad edy6ed antenor ohoney. En er eydal ed oed syl6y6s **eneas ewythyr br6t6s en gwledych6. tredyd brenyn gwedy latyn6s.** Atnabot y wreyc a gwnaeth br6t6s. ygnogen. **a thry meyb a anet yda6 ohoney. sef oed er rey henny. locry**n6s. kamber. Albanact6s. Ar try meyb henny gwedy **mar6 e6 tat en e pedwared wlwydyn ar r6geynt gwedy** y dy6ot yr enys hon. a rannassant er enys hon en teyr ran er **rygth6nt. ac ed aeth pob 6n onad6nt ar y ran. locryn6s** kanys henaf map oed a kymyrth er ran per6edhaf or enys ar **ran honno gwedy henny a elwyt oe henw ef. lloegyr. kamber** ente6 a ka6as er ran essyd or t6 arall y hafren ar ran honno **a elwyr kymry oe hen6 ente6. Albanact6s a ka6as e treded** ran er hon esyd e parth tra6 y h6myr. a honno ara6rhon **a elwyr escotlont. ac a elwyr oe henw ente6 er alban. Ac 6al** ed oedyn ell try e6elly en kytgwledych6 en hed6ch **e doeth h6mer brenyn h6nawt a llyghes kantha6 hyt er alban** ac emlad ac albanact6s ae lad a chymell pobyl e gwlat y ffo **hyt ar locryn6s. Ac ena gwedy klybot o locryn6s re lad y** albanact6s y 6ra6t. sef a gwnaeth ente6 gal6 y 6ra6t atta6 **kamber. a chyn6lla6 holl ye6enctyt e gwlat a mynet ae holl** kedernyt kanth6nt en erbyn brenyn h6na6t hyt ar glan **er a6on a elwyr gwedy henny h6myr. Ac ena gwedy dechre6** brwydra6 kymhel h6myr brenyn h6na6t y ffo. ac en e ffo //

Peniarth 44 t. 19
h6nn6 body a or6c ar er a6on. ac ada6 a gwnaeth y henw en tragywyda6l ar er a6on. Ac yr henny hyt hedyw e gelwyr er a6on honno h6myr **Locryn6s ena gwedy kaffael ohona6 e wud6**golyaeth rann6 a or6c espeyl er rey lladedygyon oy kytemdeythy**on nyt ethelys dym yda6 eh6n eythyr er e6r ar aryant a ka6as** en e lloghe6. Teyr morwyn he6yt anry6ed e6 teg6ch ac e6 pryt **a etelys. ac 6n or rey henny oed 6erch y 6renyn germanya. ar re** d6gassey er h6myr re dywetpwyt wuchot ar dwy 6orwyn y gyt **a hy pan anreythyassey ef germanya. ac essef oed y henw hy essyllt.** Gwynder y chna6t gwynnach oed nor eyry gwynhaf. ac nor **ala6. ac nor asc6rn mor6yl. ac nor lyly6m a dyarhebyr onad6nt.** Ac y gyt ac y gweles locryn6s e 6orwyn lla6n oe sserch ae **charyat wu ae chymryt a gwnaeth ae dody ar y wely ar 6ess**6r gwreyc prya6t. Ac ena gwedy klybot o coryne6s henny **sorry a llydya6 en 6a6r a gwnaeth. kanys amody ac ada6** a gwnathoed locryn6s mynn6 y 6erch ef en gwreycca yda6. **Ac ena kyrch6 a or6c coryne6s e brenyn a dan escytweyt** e wuyll de6uynnya6c en e lla6 dehe6 yda6. a dywedwyt **6al hyn a gwnaeth 6rtha6. Ae 6al hyn was ep ef e tely ty** ymy e gny6er brath a gwely a dyode6eys y eg gwassanaeth **de tat ty hyt tra etoed6n en emlad ac estra6n kenedloed** an*etnebydedyc* trosta6. ~~ae e6elly~~ ae ~~e~~6elly e tely ty ymy **pan etych ty gwall ep ef ar 6e merch y a chymryt morwyn** agky6yeyth trosty. Nyt aa en rat henny hyt tra 6o grym a **nerth en e dehe6 hon ettwa. trwy e dehe6 hon e kolles** llawer ka6r e6 heneydye6 ar hyt traethe6 tyrena. A henny **a dan escytweyt e wuyall de6uynnya6c megys keyssya6 kan** pob a6r tar6 e brenyn ar wuyall. Pan aeth e6 kytemdythy**on o pob parth er rygth6nt. Ac ena gwedy hedych6 coryne6s** kymell a gwnaethant ar locryn6s bot 6rth er hyn a ada6ssey. **Ac ena e kymyrth locryn6s gwendole6 merch coryne6s.** ac eyssyoes nyt ebre6yg6s ef karyat essyllt yr henny //

Peniarth 44 t. 20
namyn gwne6th6r en ll6ndeyn esta6ell a dan e dayar ae gossot en honno ae gorchemyn en anryded6s y anwylyeyt yda6 eh6n. **A phan 6ynhey 6ynet attey e dywedey e mae y gwne6th6r aberth** dyrgeledyc yr dwywe6 ed aey. kany la6assey rac o6yn coryne6s **y chynhal ar ostec en amgen a henny. Ac e6elly e b6 seyth mlyned** k6byl en darymret attey. **Ac ena gwedy mynet amsser hebya6 a mar6 coryne6s ada6** gwendole6 6erch coryne6s. a chymryt essyllt ar kyhoed ar **y gwely en 6renhynes. dolwrya6 en wuy no meynt a gwnaeth gwen**dole6 a mynet hyt eg kernyw. ac ena kyn6lla6 holl ye6enctyt e **gwlat attey a dechre6 ry6el6 ar e brenyn. Ac gwedy ky6ar6ot** e de6 lw y gyt ar glan a6on a elwyr f6ram. a brwydra6 **onad6nt ac en e wrwydyr honno o ergyt saeth e llas locryn6s.** Ac gwedy y lad e kymyrth gwendole6 llywodraeth e teyrnas **o tada6l en6ydrwyd. Ac ena erchy a gwnaeth kymryt essyllt a** hafbren y merch ac e6 body en er a6on. Ac ena e gossodes hy **gwys tro wynep enys prydeyn gal6 er a6on honno hafbren** yr henny hyt dyd bra6t. o hen6 e 6orwyn a 6odet endy. Ac esef **oed henny hy a 6ynney bot cof tragywyda6l y 6erch locryn6s.** kanys y g6r prya6t oed. Ac or acha6s honno e gelwyr er **a6on honno yr henny hyt hedyw. hafbren. Pa6b or pobyl a** gweley e 6orwyn en body ae galwey hafbren. hafbren. **Ac ena gwedy henny e b6 Gwendole6 de6dec mlyned gwedy** locryn6s a wuassey dec mlyned. Ac ena gwedy gwelet **mada6c y map o*honey* ac oet arna6 megys e galle llywya6** e ky6oeth y 6rda6 a or6c en 6renyn. a chymryt ohoney hy**the6**

kernyw ydy eh6nan. hyt tra 6ey byw hy gwedy henny ac en er amser h6nn6 ed oed sa6l a sam6el proffwyt en **gwledych6 en er ysrahel. a syl6y6s eneas en 6yw ettwa. ac** omyr en egl6r 6ard en traeth6 lly6re6. **Ac ena gwreycca a gwnaeth mada6c a de6 uap a wu** yda6 ohoney. Membyr a Mael. Ae 6renhynyaeth //

Peniarth 44 t. 21
a lywy6s mada6c de6 6geyn mlyned en tangne6ed6s karedyc. Ac gwedy y 6ar6 ef ann6undep a wu er r6ng e de6 6roder a **dywetpwyt wuchot kanys pob 6n onad6nt a 6ynney kaffael** k6byl or teyrnas. Ac oet a gwnaeth membyr a mael y 6ra6t **y ky6r6ch ac ef ac y gwne6th6r tagne6ed. ac ena o 6rat trwy** rey or kennade6 y llada6d. Ac odyna gwedy kaffael ohona6 **er enys en holla6l kymeynt a kymyrth enda6 o cre6londer a** hyt pan lada6d a oed 6rda en er enys en 6n agwed a chet **gwyppey ente6 e mae wynt a gwledychynt en y ol. Ac y gyt** a henny he6yt ada6 a gwnaeth y gwreyc prya6t er hon a oed **y e6ra6c kadarn y 6ap ef. ac emrody a or6c y pecha6. sodoma** ac emch6el6 er annyan en y g6rthwynep. Ac en e dywed en **er 6geyn6et wlwydyn o teyrnas. dywyrna6t ed oed en hely y** gyt ae kytemdeythyo kyl6a6 a gwnaeth y 6rth6nt echedyc **em me6n e glyn. ac ena e doeth llawer o bleydye6 yda6 ac** y lle6ssant ef. Ac en er amser h6nn6 ed oed sa6l en 6renyn **en er ysrahel. a chr6ste6s en lacedomonya.** Ac ena gwedy mar6 membyr e6ra6c y 6ap ef g6r ma6r oed **h6nn6 ac anry6ed y kedernyt a kymyrth teyrnas enys pry**deyn ac en 6ra6l ae kynhelys dec mlyned ar r6geyn. kyntaf bre**nyn gwedy br6t6s a aeth a llyghes hyt en ffreync wu ef. ac** a gwnaeth eno lloscy e gwladoed ac e6 hanreythya6 a llad e gwyr **a dy6ot atref ac anter6ynedyc anreyth o amylder e6r ac aryant** kantha6. Ac y gyt a henny clot b6d6golyaeth gwedy gor6ot **ar wyr ffreync a dystryw e6 dynassoed ac e6 keyryd ac e6 kestyll.** Ac odyna gwedy henny ef a adeyl6s en kyntaf e parth tra6 y **h6myr dynas er h6n a elwys oe enw eh6n. dynas e6ra6c. ne6** ente6 kaer e6ra6c. Ac en er amser h6nn6 da6yd oed en 6renyn **eg kaer6ssalem. a syl6y6s latyn6s en er eydal. Gad a nathan** ac assaf a oedynt en proffwydy en er ysrahel. E6ra6c he6yt a **adeyl6s kaer alcl6t. ky6erbyn ar alban. ac ef he6yt a adeyl6s** kastell mynyd agned. er hyn a elwyr ara6rhon kastell e morynnyon //

Peniarth 44 t. 22
ne6 ente6 mynyd dol6r. 6geyn meyb a wu y e6ra6c o 6geyn gwraged ~~a wu yda6~~ ac y gyt a henny dec merchet ar r6geynt. Teyrnas enys pry**deyn a lywy6s en kadarn de6 6geyn mlyned. Er rey hyn hagen** oed enwe6 y 6eybyon ef. Brt6s taryan glas. Mared6d. syl6y6s. R6n. **Mor6d. Bleyd6d. yago. Bodlan. kynar. Spladen. G6ryl. Dardan. Eydol.** y6or. Gwych6. Goronw. hector. kyheyn. Rad. Assarac6s. Hewel. Enwe6 **y 6erchet yw er rey hyn. Gloe6keyn. ygnogen. D6das. Gwenllyant. Gwe**6rdyd. Agharat. Gwendole6. Tangwystyl. Gorgon. Medlan. Methael. **o6rar. Mayl6re. kamreda. Roga6. Gael. Ec6b. Nest. keyn. Srad6d. Gwla**d6s. Ebreyn. Brangeyn. A6allach. Agnest. Galaes. Teccaf morwyn wu **hon eyryoet or a wu en enys prydeyn a ffreync. Gweyr6yl. perwe6r.** e6rdrec. Er rey henny oll a an6ones e6 tat hyt eg gwlat er eydal **ar syl6y6s alban e g6r a wu 6renyn gwedy syl6y6s latyn6s.** Ac eno e rodet wyr bonhedyc o kenedyl tro. Ar meybyon oll **ac assarac6s e6 bra6t en tewyssa6c arnad6nt a aethant a llynghes** kanth6nt hyt en germanya ac o kanh6rthwy syl6y6s albe e gor**escynnassant Germanya ac e ka6ssant e 6renhynyaeth** Br6t6s hagen taryan glas a tryg6s y gyt ae tat hyt pan 6ey **e6o a gwledychey gwedy y tat. A de6dec mlyned e gwledych6s.** Ac en y ol ente6 e b6 lleon y 6ap ente6 en 6renyn. Gwr wu h6nn6 **a karey ya6n gwyryoned a hed6ch. Ar lleon h6nn6 gwedy rwyd**ha6 llywodraeth e e teyrnas kantha6. a adeyl6s en e parth **ar gogled enys prydeyn. dynas a elwyr kaer lleon. Ac en er am**ser h6nn6 e dechrewys selyf 6ap da6yd ade6lat temyl yr arglwyd **eg kaer6ssalem. ac e doeth brenhynes e dehe6 y waranda6 doethy**nep selyf. ac e doeth epyt6s en ol y tat en 6renyn en er eydal. Pym **mlyned ar r6geyn e b6 leon en 6renyn. ac eyssyoes en dywed y** oes llesc wu a ry6el a ther6ysc er r6ng e ky6da6t*wyr* eh6n a wu. **Ac gwedy ente6 e gwledych6s R6n d66ras y 6ap ef 6n** wlwydyn eyssye6 o de6 6geynt. h6nn6 a kymhell6s e pobyl **trach e6 ke6yn y dy6ot or ry6el ac or ter6ys ed oedynt enda6 y hed6ch** ac y tangne6ed. R6n a adeyl6s kaer keynt. a chaer wynt. a chastell //

Peniarth 44 t. 23
mynyd palad6r a chaer Ra6. Ac en y ol ente6 e gwledych6s Bleyd6d y 6ap ef 6geyn mlyned. E bleyd6d h6nn6 a adeyl6s kaer **badon. ac a gwnaeth eno er enneyt twymyn. y 6edegynyaeth yr nep** a 6ey reyt yda6 6rtha6. ac y haberth6s en anryded yr dwywes a elwyr **myner6a. ac ena e dodes tan**

hep dyffody. byth en ll6d6 namyn y gyt ac e dechrewey llaess6 ed emchweley en pellene6 tan. En er amser **h6nn6 e gwedy6s helyas hyt na rodey dyw glaw. ac ny doeth 6n** da6yn glaw teyr blyned a seythmys. G6r ethrylyth6s wu bleyd6d **ef a dysc6s nygromans en kyntaf ar hyt enys prydeyn. Ac ny gor**ffowyss6s o dechymyg6 kel6ydode6 eny gwnaeth escyll ac adaned **yda6 ac ehedec gorwuchelder er awyr. ac odyna e ssyrthyws ar** temyl appollo eg kaer l6ndeyn. ac ena ed essygws en llawer o tryllye6. **Ac ena gwedy mar6 bleyd6d ed etholet lleyr y 6ap en 6renyn** er h6n a wu de6 6geyn mlyned en llywyaw er enys hon en **6ra6l ffynedyc. Ef a adeyl6s kaer ar a6on sorram a elwyr kaer** lleyr. eg kymraec. en saesnec e gelwyr hythe6 leyr*cester*. Ac yr **lleyr h6nn6 ny b6 6n map. namyn teyr m~~.~~erchet. Sef oedynt er** rey henny. Goronylla. Roga6. cordeylla. E6 tat hagen o anry6ed **karyat y 6eynt ae karey. ac eyssyoes mwy e karey Cordeylla e** 6erch ye6haf nor dwy ereyll. Ac gwedy y henha6 ef medylya6 a **gwnaeth rann6 y ky6oeth en teyr ran. ac e6 rody wynte6 y** gwyr ar ky6oeth kanth6nt y pob 6n y ran onad6nt. A hyt **pan gwyppey pwy onad6nt wynte6 ae karey ef 6rth rody** y honno er ran ore6 a theyghaf or ky6oeth. Go6yn a or6c yr **6erch hynaf Goronylla pa 6eynt y karey. ac ena tygh6 a gwnaeth** hythe6 yr nef ac yr dayar bot en wuy y karey nor eneyt a oed **en y chorff. Ac ena e dywa6t ente6. kanys mwy e kery ty 6 he**neynt y noget de wuched ty 6e karedycaf 6erch y mynhe6 **ath rodaf ty en prya6t yr gwr a dewyssych tythe6 a thryded** ran enys prydeyn kenhyt. Ac en e lle go6yn yr eyl a gwnaeth **a dywedwyt a gwnaeth honno na a alley hy menegy ar y tha6a6t** pa 6eynt y karey. namyn tygh6 a or6c bot en wuy y karey nor //

Peniarth 44 t. 24

holl cread6re6. ac esef a gwnaeth e tat cred6 henny a rody ydy hythe6 o 6n teylygta6t ae chwaer trayan e ky6oeth. Ac ena sef a gwnaeth **cordeylla gwedy gwelet y dwy chwyored gwedy re twylla6 e6 tat** trwy fals karyat ac anhyed; y pro6y a g6rthep en amgen a henny **yda6. 6al hyn. Arglwyd tat ep hy. e mae merch a kymer arney** kar6 y that en wuy noc y karo. ac ny thebygaf y bot 6r6n a la**6asso adef henny arney. onyt o gwatwar a chel6 e gwyryoned.** Arglwyd tat ep hy my6y ath kereys ty en wastat megys e dely **merch kar6 y that. ac or ar6aeth h6nn6 ny throssaf. Ac eyssyoes** ep hy gwaranda6 ty hespysrwyd e karyat essyd kenhyf y arnat **ty. en herwyd e bych ty ac e bo defnyd yt e6elly e karaf ynhe6** tydy. Ac esef a gwnaeth e tat ena llydyaw 6rthy a thebyg6 e mae **oe challon y dywedassey henny. a dol6rya6 en 6a6r a dywedwyt** kanys en e weynt honno ed ebre6ygeyst ty 6e heneynt y myn**he6 at antheylyghaf ty ac ath dy6arnaf oth ran o enys prydeyn** byth y gyt ath chwyoryd tythe6. Ny dywedaf y kan wyt merch **ym na rodwyf y tydy y wr os tyghet6en ae d6c. Hyn hagen** a kadarnhaaf nath anrydedaf o 6n anryded ath dwy chwyo**red e lleyll. Ac esef acha6s ew henny mwy e kar6n y tydy noth** dwy chwyored a thythe6 bot en lley e kery 6y6y noc wynte6 **Ac ena ny b6 6n gohyr o kyghor y wyrda er rodes ef e dwy** 6erchet hynaf y de6 tewyssa6c nyt amgen a thewyssa6c ker**nyw. a thewyssa6c e gogled. ar ky6oeth en de6 hanner kan**th6nt. hyt tra 6ey byw ef. Ac gwedy bey 6ar6 ef er enys en **de6 hanner er rygth6nt. Ac ena gwedy henny e damweyn**n6s klybot o aganypp6s brenyn ffreync clot cordeylla ae **theket an6on kennade6 a or6c oe herchy. ar e brenyn y that.** Ac ettwa ed oed y that en e llyt a dechre6assey y daly 6rthy a **g6rthep yr kennade6 a dywedwyt y rodey hep tyr na dayar na** ss6llt. Ac esef acha6s oed y ky6oeth oll a rodassey yr dwy 6erchet **ereyll. Ac gwedy datkan6 henny y aganypp6s y char6 oed en** wuy no meynt a dywedwyt bot yda6 dyga6n o e6r ac aryant //

Peniarth 44 t. 25

a thyr a dayar a da arall kanys tryded ran o ffreync a oed eyda6. ac nat oed eyssywedyc o dym namyn or 6orwyn 6onhedyc dyleda6c honno **megys e galley kaffael plant o*honey* a kynhalyey y ky6oeth gwe**dy ef. Ac ena ed an6onet cordeylla hyt en ffreync ac e pryodes agannyp6s hy. **Ac ena gwedy henny em pen llawer o amser henha6 a llesc6 a** gwnaeth lleyr. ac ena ky6ody y de6 dofyon en y erbyn a d6yn **y arna6 llywyodraeth e 6renhynyaeth er hon a wuassey en y law** hyt henny. ac ena e kymyrth morgan gwr e 6erch hynaf yda6 **tewyssa6c e gogled oed h6nn6 ac y hetelys a de6 6geyn marcha6c** y gyt ac ef. rac bot en gewylyd kantha6 na bey marchogyon **yda6 eh6n y gyt ac ef. Ac ena gwedy llythra6 dwy 6lyned hey**bya6 blygha6 a gwnaeth Goronylla e 6erch hynaf yda6 rac e sa6l **6archogyon oed kanthau kanys dar6ot en 6enych a 6ydey er ryg**th6nt ar gwassanaethwyr e llys ony cheffynt pob peth or a **keyssynt 6rth e6 kyghor. ac 6rth henny emgeyn6ae6 a 6ydey** er rygth6nt en 6enych. Ac ena e dywa6t hythe6 en kyntaf 6rth **y g6r ac gwedy henny erchy yda6 ente6 bot en dyga6n yda6** y gyt ac ef dec marcha6c ar r6geynt en y gwassaeth6 ef ac ell6ng **er rey ereyll y**

emdeyth. Ac ena llydya6 a gwnaeth ente6 a mynet hyt ar eynnya6n yarll kernyw e g6r e rodasse e 6erch arall **yda6. Roga6. Ac ena y erbynnyeyt en llawen a gwnaeth e** tewyssa6c yda6. ac eyssoes kyn pen e wlwydyn dar6ot a **gwnaeth er r6ng y 6archogyon ef a gwassanaethwyr e llys.** Ac ena sorry a gwnaeth roga6 y 6erch 6rtha6 ac erchy yda6 **o mynney bot en 6odla6n ar pym marcha6c y gyt ac ef ac** ell6ng er rey ereyll oll y emdeyth. a thryga6 e6elly y gy a hy **os mynhey. Ac ena llydya6 en 6a6r a or6c lleyr y that 6rthy** ac emchwel6t ar e 6erch hynaf yda6 trae ke6yn. tebyg6 **a gwnaey ed emchweley honno ar gwaredogrwyd 6rtha6** ac ena eyssyoes sef a gwnaeth hythe6 erchy yda6 ente6 **ell6ng y holl 6archogyon y 6rtha6 onyt 6n marcha6c a** 6ey en y gwassanaeth6 ef ae agcreyffya6 en 6a6r o keyssya6 //

Peniarth 44 t. 26
kynhal e sa6l ny6er h6nn6 y gyt ac ef. Ac ena sef a gwnaeth ente6 dy6ot kof yda6 y hen teylgta6t ae arglwyaeth gynt ac wyla6 **rac y tr6eny. a medylya6 a or6c mynet hyt en freync y owuy cor**deylla y 6erch er ye6haf. ac eyssyoes o6ynha6 ed oed na gwnaey **dym yrda6 6rth yr rerody hy hep arky6re6 kenthy. Ac eyssyoes** tros e mor ed aeth ar e 6er ye6haf yda6. a hyt tra edoed en my**net pan gweles y 6ot ar y tredyd em plyth e tewyssogyon** ereyll oed en e llong trwy wyla6 ac ygyon e dywa6t ef er **amadra6d h6n. Or tyghet6en lytya6c ep ef pa bryt** e **da6 dyd** e gallwyf y tal6 6d6nt wy hyn. kanys mwy poen ew koffa6 **e da ar medyant gwedy e koller noget dyodef kyndrycholder** e dyreydy a del en y ol. Mwy poen ew kenhyf y hedyw koffa6 6e **medyant am anryded hyt tra edoed6n ar sa6l mylyoed o 6ar**chogyon a oed ym kylch ac en gorescyn ac dystryw e sa6l o **kestyll a cheyryd. ar sa6l gwlat y gelynyon a anreythy6n.** Ac 6rth henny ry6ed ew kenyf na chanlynant 6e aghanoctyt **megys 6e ky6oeth. am berthed. O cordeylla 6e merch y mor** wyr a dywedeyst ty. En e 6eynt e bych ty ac e bo de all6. en e **6eynt honno e karaf ynhe6 tydy. Ac 6rth henny hyt tra wu** da kenhyf y a all6n y rody ena e kanlyney pa6b 6y6y. Ac 6rth **henny nyt my6y a kerynt wy namyn e da a rod6n 6d6nt.** kanys y gyt ac ed aeth e da y kenhyf y e kylyassant wyte6. **Ac 6rth cordeylla 6e karedyc 6erch y pa del6 rac kewylyd** e gallaf y kyrch6 attat ty gwedy sorry 6rthyt ohonaf y am **de amdra6d gwyr ty. My a tebygass6n bot e gwnaeth de g6ra** ty noth chwyoryd er rey essyd en dyodef 6e mynet en allt6t **hedyw gwedy e sa6l da a rodeys ynhe6 6d6nt wy. Ac ena or** dywed gwedy em*ada6* ohona6 ar llong mynet a gwnaeth **racda6 a dynessa6 parth ar dynas ed oed y 6er enda6. Ac ena** gyrr6 kennat a gwnaeth y dywedwyt oy 6erch y 6ot ef **en dy6ot attey hy gwedy damweynnya6 yda6 e 6eynt tr6eny** honno. hyt nat oed yda6 na bwyt na dyllat namyn kyrch6 //

Peniarth 44 t. 27
y thr6gared hy. Ac ena pan kygle6 hythe6 henny wyla6 a gwnaeth a go6yn pa sa6l marcha6c a oed y gyt ac ef. Ac ena dywedwyt a **gwnaeth e kennat nat oed namyn 6n marcha6c ac essweyn. Ac** es a gwnaeth hythe6 ena rody e6r ac aryant en amyl en lla6 e **kennat kymeynt ac a oed dyga6n ac erchy yda6 dwyn y that hyt** en dynas arall ac eno dywedwyt y 6ot en glaf. ac gwne6th6r **enneynt yda6 ae wysca6 o wysc a 6ey teyl6ng y 6renyn ac y gyt** a henny gwaha6d atta6 de6 6geynt marcha6c ac e6 gwysca6 en **hard syber6 o 6eyrch a dyllat ac ar6e6. Ac ena gwedy darffey yda6** gwne6th6r pob peth o henny an6on kennat ar aganypp6s brenyn **ffreync y dywedwyt bot lleyr y chwegr6n en dy6ot y emwelet ac ef** ac ae 6erch. Ac ena pan kygle6 entew henny e doeth ef a wyrda **en y erbyn ae ar6oll en e gwed e delyey anryded6 brenyn. a rody** yda6 holl 6edyant y ky6oeth hyt pan kynn6lley ente6 llw y gyt **ac ef y gorescyn y ky6oeth eh6n yda6 trae ke6yn. Ac ena ed an**6ones aganypp6s kennade6 tros wynep ffreync y kyn6lla6 ll6 **a holl 6archogyon ar6a6c. Ac gwedy dar6ot henny an6on lleyr** a chordeylla y 6erch y kyt ac ef hyt en enys prydeyn ar llw h6nn6 **kanth6nt. ac emlad ae de6 dofyon a gwnaeth a gor6ot arnad6nt.** Ac ena gwedy gorescyn o leyr y ky6oeth en holla6l trae ke6yn en **e tryded wlwydyn gwedy henny e b6 6ar6. Ac en er 6n amser** h6nn6 e b6 mar6 aganypp6s brenyn ffreync. Ac ena e ka6as **cordeylla merch ye6haf y leyr brenhynyaeth enys prydeyn ac e** clada6d y that eme6n ryw dayart re gwnathoed a dan er **a6on a elwy sorram eg kaer lleyr. E dayarty hynn6 ar re da**roed y adeylat en anryded yr de6f6r6a6l jan6s. Ac ena ed **em*kynn6lley* holl seyry a chreffdwyr e dynas a phob gweyth** or a 6edylynt y gwne6th6r hyt em pen e wlwydyn a dechre6ynt **ena y gwne6th6r. Ac ena gwedy bot cordeylla en llywya6** e ky6oeth ar 6renhynyaeth pym mlyned en hed6ch ac en tag**ne6ed6s. e ky6odassant ena en y herbyn y de6 neyeynt mey**byon y dwy chyryored er rey a rodessyt en gwraged y 6orgla6n //

Peniarth 44 t. 28

tewyssa6c e gogled ac eynyayn tewyssa6c kernyw. Ac esef a gwnaethant de6 6ap e gwyr henny. Margan map Ma6glan. a c6neda **map eynya6n bot antheylyng kanth6nt bot gwreyc en med6** e 6renhynyaeth. ll6dha6 o pob 6n onad6n a dechre6 anreythya6 **e gwladoed. en kyntaf ac odyna brwydra6 a hythe6. ac en e dywed** e ka6ssant y daly a gossot eme6n karchar. Ac en e karchar h6nn6 **rac meynt wu dol6r kenthy kolly e teyrnas y llada6d eh6nan hy.** Ac ena gwedy henny er rannassant e de6 gwas henny er enys en **de6 hanner er rygth6nt. Ac ena er rodet y Margan er ran 6al** e keyd6 h6myr er hon a elwyr escotlont. ac y c6nda er ran or **t6 arall a parth a gollewyn er enys. Ac ena em pen e dwy 6lyned** gwed6 henny dy6ot a gwnaethant ar 6argan e nep a karey **ter6ysc ac anthangne6ed a dywedwyt 6rtha6 bot en depryt** ac en gwardwyd yda6 ef kanys ef a deley o hyna6aeth llywo**draeth er enys en k6byl y 6ot ente6 en daly a dan arall. Ac or** ky6ryw eyrye6 henny kymryt syberwyt enda6 a chyn6lla6 llw **a mynet am pen ky6oeth c6neda a dechre6 y anreythya6 ae loscy** ac ena mynet a gwnaeth c6neda ae lw en y erbyn ac emlad ac **ef ae kymell y ffo. a erlyt o gwlat y wlat o le y le. ac or dywed y** llada6d en e maes a elwyr oe hen6 ef yr henny hyt hedyw maes **margan em morganh6c. Ac ena gwedy kaffael o c6neda e wud6**golyaeth e b6 en 6renyn en llywya6 e ky6oeth teyr blyned ar dec **ar r6geynt en gogoned6s. Ac en er amser h6nn6 ed oed ysayas** ac osee en proffwydy eg kaer6ssalem. ac en er 6n6ettyd ar dec **kyn kalamey e dechrewyt adeylat r6ueyn y gan e de6 6roder a** elwyr rem6s a rom6l6s. Ac ena gwedy mar6 c6neda e **doeth Rywalla6n y 6ap en 6renyn en y ol. G6as ye6anc oed h6nn6** hedych6r tagne6ed6s tyghet6ena6l. A h6nn6 a lywy6s e ky**6oed kan karyat a thagne6ed. Ac en y amser ef e doeth glaw o** gwaet try dye6 a theyr nos ac e doeth marwolaeth ar e dynyon. **Gwedy h6nn6 e doeth Gwrwst y 6ap en 6renyn Gwedy** h6nn6 e b6 seyssyll En ol seyssyll e doeth yago. ney g6rwst. //

Peniarth 44 t. 29

n ol yago e doeth ky6arch 6ap seyssyll. Gwedy kyn6arch e doeth Gwr6yw*dyg6*. y h6nn6 e b6 de6 6ap. fer6ex. a phorrex. Ac **dygwyda6 e6 tat en heneynt e b6 ter6ysc er r6ng e de6 6roder** am e 6renhynyaeth pwy onad6nt ae kaffey. Ac esef a gwnaeth **porrex enynn6 en wuyha o flam hyt a chygor6ynt a dar**merth6 llad y 6ra6t. Ac y gyt ac e kygle*6* fer6ex henny esef **a gwnaeth ente6 ena mynet hyt en ffreync ac ena kaffael porth** o*hona6* y gan s6art brenyn ffreync ac emchwel6 hyt en enys **prydeyn ac emlad ae 6ra6t. ac en er emlad h6nn6 e llas ferre6s.** ar holl kyn6lleyt6a a doethoed kantha6. Ac ena sef a gwnaeth **y6den mam e de6 was a oed byw ettwa pan kygle6 henny** daly llyt 6rth porrex y map e llall. ac or dywed pan ka6as amser **a lle. 6al ed oed porrx en kysc6 e doeth hythe6 ae lla6 6orynnyon** yda6 ac y lladassar ac y dryllyassant ef en llawer o dryllye6. Ac **gwedy henny hyr espeyt e b6 ter6ysc ac ann6h6ndep a ry6el** er r6ng e ky6da6twyr eh6n. ar teyrnas a rann6t en pym ran **er r6ng pym brenyn. Ar rey henny en emlad pob eylwers ae gylyd.** Ac ena gwedy dy6ot llawer o amsser e kynyd6s molyant **Gwas ye6anc a elwyt Dy6ynwal moel m6t mab oed h6n**n6 y clytno yarll kernyw. ragor oed yda6 o pryt a theg6ch. a **glewder rac holl 6renhyned enys prydeyn. Ar gwas h6nn6** gwedy mar6 y tat a kymyrth llywodraeth y tat en y law. ac ena **wedy henny ed aeth ac ed emlad6s a phymer brenyn lloegyr ac** e llada6d h6nn6. Ac ena gwedy klybot henny e doeth nyda6c bre**nyn kymry a the6d6r brenyn e*scotlont* ac e6 ll6oed kanth6nt** hyt eg ky6oeth dyfynwal moel m6t a dechre6 y anreythya6 **ae loscy. Ac en e lle Dyfynwal a doeth en e6 herbyn. a dec myl** ar r6geyn o wyr kantha6 a dechre6 emlad a gwnaethant. **Ac ena gwedy tre6lya6 llawer or dyd onad6nt ac na gweley** dyfynwal ef en kaffael e 6ud6golyaeth A gal6 a or6c atta6 **chwechanhwr or gwyr ye6eync a gwydyat e6 bot en de6raf** ac en gle6haf ac erchy y pa6b o henny kymryt ar6e6 e gwyr //

Peniarth 44 t. 30

lladedyc amdanad6nt. ac ente6 eh6n a 6ury6s y ar6e6 eh6n a chymryt ar6e6 6n or gwyr meyr6 amdana6 en kynhebyc a henny **a cherdet trwy pa6b or llw a dan e6 hannoc megys 6n onad6nt** Ac or dywed dy6ot a gwnaeth ae kyt*emdeythyon* hyt e lle ed oed **nyda6c a the6d6r. ac ena e dywa6t 6rth y kyt*emdeythyon*** erchy 6d6nt r6*thra6* 6d6nt. Ac ena e6 kyrch6 a llad e **de6 6renyn a llawer oc e6 gwyr y gyt ac wy. Ac ena sef a gwna**eth dyfynwal rac o6yn y lad oe wyr eh6n b~~r~~6r6 er ar6e6 henny **y emdeyth ac en e lle kymryt y ar6e6 eh6n ac amoc y wyr y em**lad ac e6 gelynyon. Ac en e lle ny b6 6n gohyr kaffael e wud6go**lyaeth ohona6. Ac odyna kerdet a or6c tros e6 ky6oeth ae orescyn** a dystryw e keyryd ar kestyll a darest6ng er holl enys yda6 eh6n. **Ac gwedy henny coron o**

e6r a gwnaeth yda6. a dwyn er enys en y theylygta6t 6al e b6 gore6 gynt. Ac odyna e gossodes ky6**reythye6 er rey a elwyr ettwa ky6reythye6 dyfynwal moel m6t.** Ar ky6reythye6 henny a ketwyr em plyth e saesson ettwa. Ac **ef a rodes y temle6 e dwywe6 ac yr dynassoed e6 breynt megys** e kaffey pa dyn bynnac a ffoey attad6nt yr a gwneley o kam 6al **keffynt na6d. ac odyna eg gwyd y elynyon mynet en ryd e** fford y mynhey. Ac y gyt a henny llawer o pethe6 ereyll a gwna**eth essyd rehyr e6 datkan6 megys y hescry6enn6s Gyldas** wynt. Breynt a nod6a a rodes he6yt yr ffyrd a kyrchey e pryf **dynassoed. ac y ereydyr e byleynyeyt er rodes er 6nryw teylyg**ta6t honno. Ac en y amsser ef ny b6 na lleydyr. na threyss6r. Ac or **dywed gwedy llywya6 ohona e ky6oeth en e wed honno de6** 6geynt mlyned gwedy gwne6th6r e coron ae gwysca6 **mar6 wu. ac en ll6ndeyn en temyl a gwnathoed ef eh6n** en anryded dwywes e d6undep e clad6t. **Ac ena gwedy y 6ar6 ef y de6 ap ente6 a wu ter6s er** rygth6nt am e 6renhynyaeth kanys pob 6n ona**d6nt a 6ynney kaffael coron e 6renhynyaeth. Ac 6al** ed oedynt en er amrysson h6nn6 e6 kytemdeythyon //

Peniarth 44 t. 31
o pob parth ac e6 tagne6ed6s ac ar rannassant e 6renhynyaeth er rygthynt. 6al hynn. gad6 y bely 6ap dyfynwal coron e teyr**nas a lloegyr. a chymry. a chernyw y gyt a hy kanys hynaf oed.** Ac y bran 6ap dyfynwal kanys ye6haf oed or t6 dra6 y h6myr **en k6byl sef oed henny e gogled oll. Ac ena gwedy kadarn**ha6 tagnhe6ed er rygth6nt ar hynny gwedy mynet pym mly**ned heybya6 en tagne6ed6s. Eyssyoes mynych ew dy6ot** dr6c ter6ysc em plyth pethe6 llawen. Rey o 6eybyon ter6ysc **a doeth ar 6ran a dywedwyt 6rtha6 bot en llesc ac en wa**radwyd yda6 ef bot en darestygedyc y bely y 6ra6t. ac wynt **en 6n*6am* ac en 6ntat. ac en 6reynt ac en 6n delyet. Ac y** gyt a henny he6yt en llawer o emlade6 mwy re*wuost* noc **ef. Pan doeth ed6lff tewyssa6c moryan yth gwlat. ty ae** gyrreyst y emdeyth ef ar ffo. ac y gyt a henny pan doeth en**te6 eh6nan yth gwlat ty ae g6rthledeyst he6yt y 6rth de** gwlat ef. Ac 6rth henny torr ac ef e kyghreyr esyd gwaradwyd **yt 6ot 6rthy. a dos hyt ar 6renhyn llychlyn a chymer y 6erch** en wreyc yt. hyt pan 6o trwy y nerth ef e gellych ty kaffael **e teylycta6t ar re colleyst. Ac esef a gwnaeth bran en kymryt** e6 kyghor a mynet hyt en llychlyn a chymryt merch brenyn **llychlyn en wreyc yda6 megys e dyscadoed kyn no henny.** Ac ena pan 6ynegyt y bely henny dr6c wu kantha6 henny **ac anteylyng a llytya6 en 6a6r a or6c am re 6ynet y 6ra6t** hep y kyghor nae kanhyat y wreycca a cheyssya6 or ffor honno **dy6ot en y erbyn. kyn6lla6 llw a gwnaeth ente6 a mynet** tro h6myr a chymryt e dynassoed ar keyryd ar kestyll. a gos**sot gwyr yda6 eh6n end6nt y e6 kadw. Ac ena pan kygle6** bran henny kymryt llw ma6r a gwnaeth kantha6 o lychlyn **ac gwedy bot en para6t y lyghes kychwyn a gwnaeth** parth ae gwlat. Ac 6al ed oed en dy6ot en llawen ar gwynt **en rwyd en e6 hol: enachaf e ky6er6yd ac ef Gwytlac bre**nyn dacya en y emlyt o karyat e 6orwyn ar re d6gassey bran //

Peniarth 44 t. 32
Ac esef a gwnathoed ente6 o karyat e 6orwyn paratoy llyghes ae herlyt ac ena e6 godywes ac emlad ac wynt ar per6ed e mor. **Ac ena o damweyn e llong ed oed e 6orwyn endy a ka6as a b6r6** bache6 heyrn arney ae thynn6 eny edoed em per6ed y longhe6 **ef eh6n. Ac ena hyt tra edoedynt wy en emlad e6elly chwyth6** en dysse6yt a gwnaeth e gwynt en e6 herbyn a gwascar6 e6 **llonghe6 ac e6 bop traeth en gwascara6c. Ac ena brenyn dacya** gwedy bot ohona6 pym dywyrna6t ar 6a6d a wury6t hyt **en e goled yr tyr hep wybot o*hona6* na pha tyr na pha dayar** oed h6nn6. Ac ena pan kygle6 gwyr e wlat honno henny sef **a gwnaethant e6 daly ac e6 dwy hyt ar bely ker llaw er ar6or**tyr h6nn6 ae lw kanthaw en arhos dy6odedygaet y 6ra6t o **lychlyn. Ac ena y gyt a llong Gwytlach brenyn dacya ed oed** teyr llong ereyll. ar tryded or rey henny a hanoed o lynghes bran **6ap dyfynwal. Ac ena pan 6ynegyt henny yr brenyn llawen** wu kantha6 kanys da oed kantha6 kaffael dyal ar y 6ra6t. **Ac odyna gwedy mynet echedyc o dydye6 heybya6 enachaf** bran gwedy emkynn6lla6 y lyghes ac en dy6ot yr gogled **yr tyr. Ac ena gwedy mynegy yda6 re orescyn o 6ely y 6ra6t** y ky6oeth a daly y wreyc an6on kennade6 a gwnaeth atta6 ac **erchy yda6 ed6ryt y ky6oeth ae wreyc yda6. ac ony gwneley** henny mynegy yda6 a thyst6 ed anreythyey er enys or mor pwy **gylyd ac y lladey ente6 eh6n o bey tyghet yda6 kaffael brwydyr** ac ef. A phan kygle6 bely e kennad6ry honno y nacca6 a gwna**eth o pob 6n or de6 peth henny. Ac en e lle kyn6lla6 oll marchogyon** er enys hon en llwyr a dy6ot en erbyn bran 6rth emlad ac **ef. Ac en e lle pan wyb6 bran henny kerdet a gwnaeth ente6** en y erbyn ef a dy6ot hyt e lle e gelwyr llwyn e calatyr. ac **eno emkyrch6 ac ef. Ac 6rth henny gwedy dy6ot pob 6n hyt** eno onad6nt emlad a gwnaethant en kadarn ac en hyr ac **en**

cre6la6n kanys gwyr moledyc a oed kan pob 6n onad6nt en newydya6 e6 dehe6oed. Ac ena o pob parth e syrthyey e //

Peniarth 44 t. 33
gwyr en 6eyr6 megys e gwel6t e keyrch en syrthya6 y gan e medelwyr yr lla6r. Ac en e dywed gwedy gor6ot or brytannyeyt **e ffoes gwyr llychlyn ac e6 bydynoed bryw essyc kanth6nt. parth ac** e6 llonghe6. Ac ena en e 6rwydyr honno e llas or llychlynwyr pym**thec myl. ac ny dyeghys myl onad6nt en yach. Ac ena o 6reyd e ka**6as bran 6n or lloghe6 ac ed aeth hyt en ffreync. E ny6eroed ereyll **oll a dothoedyn y gyt ac ef or a dyeghys onad6nt pa6b ohon6nt** a ffoes en e lle kyntaf e keffyn gwasca6t y emkydya6 enda6. **Ac ena gwedy kaffael o bely e wud6golyaeth gal6 a gwna**eth atta6 holl gwyrda y teyrnas hyt eg kaer e6ra6c ac ena **e kymyrth ef e6 kyghor wy pa peth a gwneley am 6renyn dacya.** ellwng kennade6 a gwnathoed h6nn6 atta6 oe karchar ac **ada6 y wrogaeth ef a darestygedygaeth dacya he6yt yda ac y** gyt a henny teyrnket pob blwydyn ohoney yr y ell6ng en ryd **y emdeyth ef ae gorderch. ac y gyt a henny kadarnha6 er am6ot** h6nn6 o lw a gwystlon. Ac ena kytkyghor a chytsynnyedyga**eth a rodes pa6b or gwyrda y bely 6rth gwne6th6r hen ed** oed brenyn dacya en y erchy. Ac ena e kymyrth bely gwystlon **a chedernyt ar er am6ot h6nn6 ae ell6ng en ryd ef ae orderch.** Ac ena sef a gwnaeth bely gwedy gorescyn o*hona6* enys pry**deyn or mor pwy gylyd ac nat oed nep a emky6erbynnyey ac** ef endy nac ae gwarawuney. e ky6reythye6 a ossodassey y tat kyn noc **ef e6 kadarnha6 a or6c 6d6nt ac y gyt a henny gossot gorwuchel** tangnhe6ed a hed6ch trwy er holl enys. Ac en penhaf e kadarn**ha6s breynt e temple6 ar dynassoed. ar ffyrd a kyrchey e dinassoed.** Ac amrysson hagen a oed am e ffyrd nat oed hespys e gwy**dyt e6 ter6yn. ac 6rth henny e mynn6s ente6 gwne6th6r pob** peth en gole6 mal na bey reyt amrysson am dym. gal6 atta6 **a gwnaeth holl seyry meyn enys prydeyn a gorchymyn 6d6nt** gwne6th6r e ffyrd henny ky6reythya6l o kalch a meyn. Ac **esef e gwnaethpwyt 6n onad6nt or lle ed aa penryn kernyw** en e mor ar 6ess6r hyt enys prydeyn hyt en traeth katneys //

Peniarth 44 t. 34
a henny trwy e pryf dynassoed a oedynt en 6nya6n ar e fford honno. Ac arall a erchys y gwne6th6r ar tra6s llet er enys o kaer 6ynyw **ar glan mor dy6et trwy e pryf dynassoed hyt em porth hamon** Sef ew honno norhant6n. Dwy fford ereyll a erchys e6 gwne6th6r **en amryscoew ar 6ess6r kogle6 er enys trwy e dynassoed megys** er rey ereyll. Ac ena gwedy dar6ot gwne6th6r er rey henny e6elly **e6 kyssegr6 a or6c a rody breynt a nod6a 6d6nt ar e wed hon. Pwy** bynnac a kaffey 6n or ffyrd henny yr a gwneley o kam ne6 o sar**haet y nep k6byl na6d a kaffey hep la6ass6 o nep y gwara6un yda6.** Ac ena gwedy bot bely en gwledych6 ar e ky6oeth en hed6ch ac en **tangne6ed6s. bran y 6ra6t ef megys e dywepwyt wuchot a** wury6t hyt en traeth ffreync en o6al6s pryder6s. kanys oed kan**tha6 y dyhol oe gwlat ac oe ky6oeth ac nat oed fford yda6 e galley** dy6ot yda6 trae ke6yn. Ac ena kany gwydyat hagen pa peth a **gwnaey. sef a gwnaeth eyssyoes ena mynet ar y de6dec6et marcha6c** ar tewyssogyon ffreync a dangos 6d6nt e damweynnye6 tr6eyn ar dothoed **yda6. Ac ena gwedy na cha6as y gan er rey henny na phorth na nerth; or** dywed e doeth hyt ar segyn tewyssa6c b6rgwyn. a h6nn6 ae herbyn**nyws ef en anryded6s. Ac ena gwedy bot ohona6 rynna6d y gyt a h6n**n6 ef a ka6as y kytemdeythas ae karyat en kymynt ac nat oed en y **lys er eyl g6r kyn anryded6sset ac ef. Ac esef acha6s oed henny em** pob peth or a gwneley nac ar ry6el nac ar hed6ch e dangossey y 6oly**ant. ac eny kar6s e tewyssa6c ef megys ket bey ef 6n map yda6.** Ac esef ky6ryw gwas oed bran. teg oed 6rth edrych arna6. aelode6 **hyryon meyn bonhedygeyd oed yda6. kywreyn a doeth oed 6rth hely** megys e gwedey yda6 6ot. Ac ena or dywed gwedy godywes holl ka**ryat e brenyn en e wed honn. Sef a gwnaeth e brenyn 6n 6erch** oed yda6 ac nyt oed na map na merch namyn honno rody honno **a or6c en prya6t y bran 6ap dy6ynwal. Ac ony bey 6yth yda6 6n** map kanhyad6 brenynyaeth byrgwyn yda6 ef gwedy bey mar6 **ente6. y gyt ae 6erch. Ac os map a 6ey yda6 ente6 ada6 nerth** yda6 y orescyn y ky6oeth eh6n. Ac nyt namwy y kantha6 ef eh6n //

Peniarth 44 t. 35
namyn y gan holl tywyssogyon ffreync or a oed 6n ac ente6. kanys kymeynt a henny oed y karyat gan pa6b onad6nt. Ac ena hep ohyr e **6orwyn a pryodet a bran. a thewyssogyon e wlat a estyngh6s yda6** a llywodraeth e teyrnas a rodet en y law. Ac ena ny b6 pen e wlwyn **gwedy gwne6th6r hynn mar6 wu e tewyssa6c. Ac ena sef a gwnaeth** bran tewyssogyon e gwlat er rey ae karey gynt o

ketemdeythas ena **rann6 6d6nt s6llt e tewyssa6c o e6r ac aryant. a kynn6llessynt** y tade6 ae hentade6 ac e6elly oe haelder e6 rwyma6 o karyat 6rtha6 **Ac y gyt a henny e peth oed wuyhaf kan wyr b6rgwyn rody** bwyt a dya6t ny cheyt y porth rac nep or a 6ynhey bwyt a dya6t **en y lys. Ac ena gwedy dwyn pa6b o*hona6* en kytd6un ac ef** e*6elly* medylya6 a gwnaeth pa del6 e galley dyal ar bely y 6ra6t **er hyn re gwnathoed ac ef. ac gwedy mynegy ohona6 henny y wyr** e gwlat ada6 a gwnaeth pa6b en llawen e6 d6undep ac e6 porth ac **e6 nerth a mynet y gyt ac ef pa teyrnas bynnac a 6ynney y gorescyn** en dyannot. Ac ena hep 6n gohyr kyn6lla6 ll6 ma6r a gwnaeth ac **en lle gwne6th6r kyghreyr a gwyr ffreync a chymryt kanhyat** e 6ynet trwy e6 gwlat ae lw kantha6 parth ac enys prydeyn **en ryd. Ac ena gwedy bot en <u>para6</u> e llonghe6 ar traeth fflandrys** e <u>kychynnassant</u> ar e mor ar gwynt en rwyd en e6 hol e doethant hyt **en enys prydeyn. Ac ena pan kygle6 bely y 6ra6t ef henny** e kynn6ll6s ente6 holl emladwyr enys prydeyn a dy6ot en y **erbyn y emlad ac ef. Ac ena 6al ed oedynt gwedy bydyna6 o pob parth** en mynn6 em*kyrch6* ac emkymysc6 y gyt; enachaf tonnwen e6 mam **ell de6 en bryssya6 trwy e bydynoed ar kade6 kanys chwanna6c** e gwelet y map oed er ny gwelssey es llawer o amsser. Ac ena **e doeth recdy en ergrynnedyc o6yna6c hyt en ed oed bran y map** en se6yll. ac ena dody y dwy*law* am y wunygyl a rody yda6 dam6n**edygyon c6ssane6 en 6enych. Ac ena noethy y dwy 6ron a gwna**eth a thrwy ygyon ac wyla6 dywedwyt er amadra6d h6n 6rtha6. **koffa 6e map y koffa e dwy 6ron hyn a dyneyst ty koffa kallon** e 6am ath emd6c na6 mys eny doethost yr byt ar agky6nerth //

Peniarth 44 t. 36

a ke6eys y ac a dyode6eys y yth emdwyn ty ac yth escor. a choffa henny hedyw a byd 6rth 6e kyghor a dyro made6eynt yth 6ra6t a pheyt ar **llyt a dechre6eyst 6rtha6. kany deley daly llyt 6rtha6 6rth na gwna**eth yt defnyd 6n llyt. Namyn os ef a dywedy ty e mae e6o ath dy**holyes ty oth wlat ac oth ky6oeth. ot edrychy ty en graff e wy**ryoned ny cheffy re gwne6th6r o*hona6* dym kam. Ny dyholyes **ef tydy yr ky6ar6ot a thy peth a 6ey gwaeth namyn kymell** de dyrcha6ael ar peth a 6ey gwell. Gwr darestyghedyc yda6 ef **oed6t ar ran 6echan or teyrnas gynt. a phan kolleyst honno** ed wyt en kynhebyc yda6 ente6 en 6renyn em b6rgwyn. 6rth **henny weythyon peth a gwnaeth ef y ty onyt o 6renynhyn by**chan tla6t de gwne6th6r en gorwuchel 6renhyn ky6oetha6c. **Ac y gyt a henny he6yt <u>edryc</u> nat trwyda6 ef e doeth defnyd e** ter6ysc kyntaf a wu er ryghoch namyn o*hona6t* ty pan ae**thost y 6ynn6 merch brenyn llychlyn ac o nerth h6nn6 keys**sya6 y dyky6oythy ente6. Ac ena gwedy dywedwyt o*honey* hy **trwy wyla6 ac ygyon er amadrodyon hyn kyffroy o gwarder** a or6c a hedych6 y 6ryt ae 6ed6l enda6 ac 6uydha6 6rth y chyg**hor. a gwaret y helym ae penffestyn a gwnaeth y am y pen a dy6ot** y gyt a hy hyt ar y 6ra6t. Ac y gyt ac e gweles bely y 6ra6t en dy**6ot atta6 kan ar6yd a drech tangnhe6ed b6r6 a gwnaeth ente6** y ar6e6 y 6rtha6 ac en e lle mynet dwyla6 m6n6gyl yda6 ac em**kar6 ac ef. Ac ena hep annot kymody ell de6. ac en e lle dyot a** gwnaeth pa6b or bydynoed e6 har6e6 a dy6ot y gyt hyt en **ll6ndeyn. Ac ena kymryt kytkyghor a or6gant. Ac esef a ca6**sant en e6 kyghor paratoy kyffredyn llw a mynet hyt en ffre**ync a gorescyn er holl gwladoed henny 6rth e6 medyant wynt.** Ac ena gwedy mynet pen e wlwydyn e kychwynnassant parth **a ffrenyc a dechre6 anreythya6 a gwnaethant e gwla**doed. A phan klywssant Gwyr ffreync henny emkynn6lla6 a **or6gant holl 6renhyned ffreync y gyt ac emlad ac wynt. Ac** ena e 6ud6golyaeth a ka6as bely a bran ffo a gwnaeth gwyr //

Peniarth 44 t. 37

ffreync. Ac ena e6 hemlyt a or6c e brytanyeyt a gwyr b6rgwyn hep orffowys ac wynt hyt pan dalyassant e6 brenhyned ac **e6 kymhell y darest6ng 6d6nt. Ac ena dystryw e keyryd kadarn** a gwnaethant ac erbyn pen e wlwydyn darest6ng 6d6nt er **holl teyrnas. Ac ena gwedy gorescyn a hedych6 pob lle onad6nt** kychwyn a gwnaethant parth a r6ueyn. ac e6 holl lwoed kan**th6nt a dechre6 a gwnaethant gwascar6 e keyryd ar hyt er** eydal ac anreythya6 e byleynll6 trwy er holl eydal. **Ac en er amser h6nn6 de6 tewyssa6c oed en r6ueyn. sef oed er rey** henny Gaby6s a porsenna ac yr rey henny e daroed gorchymyn **llywodraeth e gwlat. Ac ena gwedy gwelet or rey henny na alley** 6n kenedyl g6rthwyneb6 y cre6londer bely a bran. o kyt kyghor **e sened e doethant attad6nt a gwne6th6r tagnhe6ed ac wynt. a** chytd6undep. ac erchy e6 ketemdeythas. Ac y gyt a henny llawer **o rodyon e6r ac aryant a rodassant 6d6nt. ac ada6 teyrnget pob** blwydyn yr gad6 e6 ky6oeth 6d6nt en hed6ch. Ac ena gwystlon **a kymyrth bely a bran y kanth6nt. ac gwedy henny e trossassant** e brenhyned henny e6 bydynoed parth a Germanya. Ac ena gwe**dy dechre6 o*nad6nt* ry6el6 ar e pobyl**

honno. edy6ar wu kan gwyr r6ueyn e kygreyr a gwnathoedyn a gal6 e6 gle6de atta**d6nt a mynet en porth y wyr germanya. Ac ena pan datkan6t** henny yr brenhyned llydya6 en wuy no meynt ac en e lle kym**ryt pa f6n6t ed emledynt ar de6 ll6. kymeynt o ny6er a dothoed** or eydal megys ed oed ar6thyr 6d6nt e6 gwelet. Ac ena gwedy **kymryt e6 kyghor e tryg6s bely ar brytanyeyt y gyt ac ef en emlad** a gwyr germanya. ac ed aeth bran ae lwdoed kantha6 y emlad **a gwyr r6ueyn y dyal arnad6nt re torry er am6ot ar kygreyr** a gwnathoedynt. Ac en e lle pan kygle6 gwyr er eydal henny emada6 **a gwnaethant a germanya ac emchwel6 parth a r6ueyn a cheyssya6** rac6laen6 bran kyn noe dy6ot yr r6ueyn. Ac ena pan wyb6 **bely henny kyn6lla6 a gwnaeth ar nos honno e6 ragot oc e6** blaen ac eme6 glyn e fford e doey e gelynyon llech6 ena ac e6 haros //

Peniarth 44 t. 38
Ac en e lle trannoeth e bore enachaf gwyr er eydal en dy6ot yr lle honno esef e gwelynt ar6e6 e6 gelynyon en dyscleyrya6 en e glyn. ac en e **lle daly o6yn a gwnaeth arnad6nt a thebyg6 e mae bran oed ena** a gwyr byrgwyn kantha6. Ac ena esef a gwnaeth bely en dyssy**6yt ac en wychyr e6 kyrch6. Ac ena ny b6 6n gohyr ada6 a gwna**eth gwyr r6ueyn e maes megys ed oedynt en dyar6ot hep re gwys**ca6 amdanad6nt. en kerdet. Ac ena e6 hemlyt a gwnaeth bely 6d6nt** ac e6 llad hyt pan wu e nos a d6c er aer6a racda6. Ac ena gwedy **kaffael e wud6golyaeth honno e doeth hyt ar bran y 6ra6t em** pen e tredyd dyd. gwedy eyste ohona6 ente6 ae lw 6rth r6ueyn. **Ac ena gwedy dy6ot e de6 lw en kyffredyn o pob parth em**lad a gwnaethant ar kaer. A hyt pan 6ey wuy he6yt o dr6c a **gwnelynt y wyr r6ueyn dyrcha6ael ffyrch a or6gant en dr6s** e porth a mynegy 6d6nt e mae ena e crogynt wy e6 gwystlon **wy ony rodynt e kaer. Ac esef a gwnaethant gwyr r6ueyn eyssy**oes se6yll en e6 darpar a chynal e kaer racd6nt 6al kynt. **a dylyss6 e6 meybyon ac e6 hwyryon ac e6 neyeynt en ew** gwystleyryaeth wy. a gweythy~~th~~ye6 ed emledynt ac e6 peyry**anne6. wy. gwethye6 ereyll e6 saeth6. ac e6elly emlad ac wy** o pob fford y gellynt. a cheyssya6 e*6elly* e6 g6rthlad y wrth e **m6r wynt. Ac ena gwedy gwelet or de6 6roder henny enynn6** gwychyr lyt a or6c end6nt. ac en e lle erchy crogy pedwar ar **r6geynt or rey bonhedycaf or gwystlon en e6 gwyd. Ac ena sef** a gwnaeth gwyr rwueyn ll6nyeth6 e6 ll6 en 6ydynoed a **mynet allan or kaer y rody kat ar 6aes 6d6nt kanys kenna**de6 a dothoed attad6nt y kan e de6 tewyssa6c gwedy em*kyn***n6lla6 e6 gwascaredyc lw a dywedwyt e6 bot en dy6ot en porth** 6d6nt. ac erchy 6d6nt na rodynt e kaer wyth. Ac ena en tew **6edynoed e doethant am pen e brytanyeyt a gwyr b6rgwyn** en dyrybud. ac e doethant gwyr r6ueyn or kaer allan ac en **gyntaf e gwnaethant aer6a 6a6r onad6nt. Ac ena pan gwe**les e brodyr llad e6 kyt6archogyon e6elly trysta6 a gwnae- //

Peniarth 44 t. 39
thant. ac eyssyoes dechre6 annoc e6 kytemdeythyo ac e6 kyweyrya6 en 6ydynoed wynt. ac en dr6t wychyr kalet emlad ac e6 gelynyon **ac e6 kymhell y ffo trach e6 ke6yn wynt. Ac en e dywed gwedy llad** mylyoed o pob parth o pob parth onad6nt e brodyr a ka6as e 6ud6go**lyaeth. a llad Gaby6s. a daly porssenna. e kaer a ka6ssant. ac ena e** swllt e ky6ta6dwyr a rannassant y ew kyt*6archogyon*. **Ac ena gwedy kaffael e wud6golyaeth ar kaer onad6nt e trygws bran** en er eydal en 6renyn. ~~ac edoet bely~~ Ae gweythredoed e lleyll **o henny allan ae dywed kanys en hystorya gwyr r6ueyn e maent** en egl6r: ny threytheys ema dym onad6nt kanys gormord blynder **yr gweythret h6n 6ydey henny ac emchwel6t y 6rth y defnyd.** Ac ena ed emchwel6s bely trae ke6yn hyt en enys prydeyn. ac e **traeth6s y wlat en hed6ch tagnhe6ed6s e dryll arall oe oes.** Ac atnewydha6 a gwnaeth e keyryd em pob lle or e bydyn en at**6eylya6. ac adeylat ereyll o newyd. Ac em plyth er rey henny ed ade**yl6s kaer ar a6on wysc nyt pell y wrth 6or hafren. A thrwy hyr **amseroed e gelwyt hy kaer wysc archescopty dy6et. Ac gwedy** dy6ot gwyr r6ueyn yr enys hon e gelwyt hy kaer llyon. kanys **endy e bydynt e gayaf. Ac en r6ueyn e gwnaeth porth anry6ed** y gweyth ar glan temys. er h6n a elwyr etwa y gan ky6da6twyr **belyn escat. Ac ar warthaf h6nn6 e gwnaeth t6r an6eydra6l** y 6eynt a porth adana6 adas y dyscyn6a llonghe6. ky6reythye6 **y tat a atnewydha6s em pob lle. ac y wastat wyryoned ed emrodes.** Ac en y amser ef kymeynt wu amylder e6r ac aryant yr pobloed **ac na b6 na chyn noc ef nac gwedy ef en kyn amlet. Ac en e** dywed pan doeth e dyd ter6ynedyc yda6 y 6ynet or byt h6n e **lloscet y corff ef ac e dode y l6dw em me6n llestyr e6reyt ac e k6**dy6t en ll6ndey o anry6ed kel6ydyt em pen e t6r a dywedpwyt 6uchot. **Ac ena gwedy mar6 bely e doeth g6rgant 6aryft6rch y 6ap en** 6renyn en y le. g6r hyna6s pr6d oed h6nn6 ac erlyt gwey**thredoed y tat a**

gwnaeth. hed6ch a yawnder a gwyryoned a karey ac y gyt a henny pan keyssyey ereyll ry6el6 arna6 gle6der a kymerey //

Peniarth 44 t. 40
o de6a6t y tat ac emlad en cre6la6n ae elynyon. ac e6 kymhell y darest6ng en gweda6l yda6. Ac em plyth e pethe6 henny oll e damweynny6s attael **o 6renyn dacya racda6 ef e teyrnget a talassey oy tat ente6 ac na myn**ney gwed6 yda6 ef megys oy tat. Ac esef a gwnaeth ente6 bot en tr6m **kantha6 henny a mynet a llyghes kantha6 hyt en dacya ac emlad en** en cre6la6n ar pobyl honno a llad y brenyn a gossot e gwlat en ka**eth yda6 megys oe tat kyn noc ef. Ac ena 6al ed oed en dy6ot atref** trwy enyssed orc e ka6as ena dec llong ar r6geyn en llawn o wyr **a gwraged. Ac gwedy gwybot o*hona6* acha6s e6 dy6odedygaeth. e** dynessa6s atta6 e6 tewyssa6c wynt partholoym oed y henw ae **adoly a gwnaeth ac erchy na6d a thagne6ed yda6. a dywedwyt y** redyhol or espaen ef. ae 6ot en treygla6 moroed en keyssya6 lle 6rth **presswyllya6 enda6. Ac erchy y g6rgant a gwnaeth ran or enys** hon y presswylya6 endy. rac gor6ot arna6 dyodef mordwy gwylgy **a 6ey hwy no henny. kanys blwydyn a hanner a oed yr pan edoed** ar e weylgy en gwastat or pan dothoed oe wlat. Ac ena gwedy gwy**bot o g6rgant 6aryft6rch pa kenedyl oedynt ac e6 gwlat ac e6 harch** yda6 ente6 kennade6 a ellyngh6s en ky6arwyd 6d6nt y gyt ac **wynt hyt en enys ywerdon oed en dyffeyth ena hep nep en y chy6an**hed6 ar enys honno a rodes 6d6nt. Ac ena tywu ac amlha6 a gwna**ethant a chy6anhed6 er enys honno yr henny hyt hedyw. Ac ena** gwedy ter6yn6 dyeoed bwuched G6rgant 6aryft6r ae 6ar6 eg **kaer llyon ar wysc e clad6t en lle ente6 llawer o kedernyt ac adey**lade6 a m6roed a thyre6 gwedy mar6 y tat. **Ac ena gwedy mar6 G6rgant 6aryft6rch e kymyrth c6helyn** y 6ap ef coron e teyrnas e gwr a lywy6s y ky6oeth en hed6ch **tagnhe6ed6s hyt tra wu y oes. A gwreyc oed yda6 a elwyt mar**cya a dyscedyc oed em pob kel6ydyt. A honno a ka6as er r6ng **pob peth o anry6edode6 a ka6as hy oe phrya6t ethrylyth e** ky6reyth a elwys e brytanyeyt ky6reyth marcyan. honno **a emchwel6s al6ryt 6renyn o kymraec en saesnec ac a elwys** merchenelange o yeyth e saesson. //

Peniarth 44 t. 41
Ac ena gwedy mary k6helyn e tryg6s llywodraeth e ky6oeth en lla6 e wreyc honno a seyssyll y map kanys nyt oed oet ar seyssyll **namyn seyth mlwyd pan wu mar6 y tat ac ny alley herwyd oet llywya6** e 6renhynyaeth. ac o acha6s henny e gadwyt oe wam oe doethynep **hy ac oe kyghor daly e ky6oeth. Ac gwedy mar6 y 6am e kymyrth** seyssyl coron e teyrnas. Gwedy ente6 kyn6arch y 6ap ef. Gwedy **kyn6arch e doeth danet en 6renyn. y 6ra6t eh6nan. Gwedy mar6** danet e doeth mor6d y 6ap en 6renyn en y ol mab oed hwn6 yda **o tangwystyl karat*wreyc* yda6. A hwnn6 gwr clod6a6r moledyc** oed pey nat emrodey en gormod y cre6londer. pan lyttyey nyt arbedey **neb nas llad*ey* o bey o amylder ar6e6 kantha6 e kymeynt. Tec ha**gen oed o edrych arna6. a hael oed en rody da. ac nyt oed en y **teyr*nas* er eyl gwr a alley dyodef emlad ac ef o de6red.** Ac en y amser ef e doeth brenyn moryan a llw ma6r kantha6 hyt e **gogled a dechre6 anreythya6 e wlat. Ac ena e doeth mor6d** en y erbyn a holl lw ente6 kantha6 ac emlad ac wynt. a mwy a lada6d **mor6d eh6n oe elynyon noc a lada6d er ran wuyhaf oe lw. Ac ena** gwedy gor6ot ohona6 a chaffael e wud6golyaeth ny dyeghys 6n **dyn en 6yw or llw h6nn6 nas lladey ef. Ac esef acha6s oed erchy a gwnaey** dwy pob 6n gwedy y gylyd atta6 6rth e6 llad eny kaffey e6elly **llenwy y cre6londer arnad6nt. Ac ena gwedy blyna6 a dyffygya6** o*hona6* gorffowys echedyc a gwnaeth. a hyt tra edoed ef en gor**ffowys erchy a gwnaey e6 blyghya6 en 6yw ac gwedy darffey** e6 blynghya6 e6 lloscy. Ac ena er r6ng henny a phethe6 ereyll oe **cre6londer ef e damweynn6s dy6ot ryw dyreydy y dy6a y cre6**londer ef ae enwyred. Ef a dothoed y 6rth 6or ywerdon ryw any**6eyl ny re*klywadoed* eyryoet y cre6londer na chynt no henny** na gwedy. a hep gorffowys llyngh6 en wyw a gwnathoed a oed **dyn a ll6dyn en er ar6ordyr hyt e kyrhaedey. Ac ena gwedy clybot** o 6or6d e chwedyl h6nn6 dynessa6 a or6c eh6nan ac emlad ar **bwyst6yl h6nn6. Ac gwedy dar6ot yda6 treylya6 y holl ar6e6** en o6er bryssya6 a gwnaeth er aghygel h6nn6 ac agory y gene6 //

Peniarth 44 t. 42
a megys pyscodyn bychan y lyngh6 a or6c yda6 en 6yw. Pym meyp oed yda6 er hynaf onad6nt a elwyt G6rynya6n. h6nn6 a ky**myrth coron e teyrnas. En er amser h6nn6 nyt oed nep ya6nach** na nep karedych a traethey y ky6oeth nae pobyl en karedyc. Gwastat oed **y de6a6t ae annyan. en kyntaf e taley dylyed6s anryded yr dwywe6. ac** odyna ya6nder a gwyryoned yr pobyl. Trwy holl dynassoed

enys prydeyn **atnewyd6 a gwnaey temle6 e dwywe6. ac adeylat ereyll o newyd. Ac** en y holl dydye6 ef kyn amlet wu e6r ac aryant en er enys hon ac na **b6 kennynt na chynt na gwedy e kymeynt. ac nat oed yr enyssed** en e6 kylch e kymeynt. Annoc a gwnaey yr bylennyeyt dywyllya6 **e dayar a dyffryt er rey henny rac kam e6 harglwydy. E gweyssyon** ye6eync ar emladwyr a ky6oethogey o e6r ac aryant en ky**meynt ac na bey reyt y nep wne6th6r treys ar y gy*lyd*.** Ac ena mar6 wu G6r6ynya6n ac en ll6ndeyn e clad6t. **Ac ena gwedy mar6 G6r6ynya6n e doeth arthal y ~~6ap e~~ 6ra6t en 6re**nyn ac anthebyc hagen oed y de6ode6 oe 6ra6t em pob peth. kanys **e bonhedygyon a lawuryey e6 hest6ng. ac anryded6 er ar6onhedy**gyon ac e6 dyrcha6ael. Anreythya6 e ky6oethogyon ar berthogyon **a chyn6lla6 anter6ynedyc ss6llt. Ac ena ny all6s gwyrda e teyrnas** y dyodef a 6ey hwy. ky6ody a gwnaethant en y erbyn a dyot or teyr**nas. Ac ena gwedy henny dyrcha6ael elydyr y 6ra6t en 6renyn. er** h6n a elwyt gwedy henny elydyr war o acha6s e tr6gared a gwnaeth **oe 6ra6t gwedy henny. kanys gwedy mynet pym mlyned heybya6** dywyrna6t ed oed elydyr war en hely en fforest en llwyn e kalatyr **e ky6arwu ae 6ra6t er h6n a dyodadoed or 6renhynyaeth. gwedy** crwydra6 llawer o gwladoed en keyssya6 porth y orescyn y ky6oeth **a hep y kaffael. Ac ena gwedy na alley dyodef y aghanoctyt a 6ey hwy** emchwel6t a gwnaeth hyt en enys prydeyn a dec marcha6c y gyt **ac ef. Ac en keyssya6 dy6ot y emwelet ae kytemdeythyon o damweyn** e doeth yr llwyn h6nn6; pan y gweles elydyr y 6ra6t ef eno. Ac y gyt **ac y gweles redec a gwnaeth elydyr a mynet dwyla6 m6n6gyl yda6** ae kar6 a rody llawer o k6ssane6 yda6. Ac ena gwedy kwyna6 en //

Peniarth 44 t. 43

hyr tr6eny y 6ra6t. y dwyn kantha6 hyt en dynas alcl6t. ae k6dya6 em me6n esta6ell kantha6. Ac odyna kymryt cle6yt a or6c ente6 **eh6n arna6. ac an6on kennade6 y pob gwlat trwy enys prydeyn. ac** erchy y pob tewyssa6c or a oed darestygedyc yda6 ac erchy 6d6nt dy6ot **oe edrych. Ac gwedy dy6ot pa6b onad6nt hyt e kaer ed oed ef en gor**wed endy. erchy a gwnaeth y pob 6n onad6nt dy6ot pob eylwers **ar neyllt6. dywedwyt a gwnaey bot en argywed6s oe pen clybot** ffrost 6a6r. o deley llawer y gyt ar 6nweyth onad6nt. Ac ena cred6 **a gwnaeth pa6b onad6nt yda6 henny. a dy6ot pob 6n ol en ol gwedy** y gylyd onad6nt. Ac mal e deley pob 6n onad6nt yme6n e gorchy**mynney elydyr yr gwyr a gossodassey y henny daly pob 6n ona**d6nt a llad e6 pen ony gwrheynt y arthal y 6ra6t megys kynt. Ac **e6elly e gwneynt y pob 6n ar neyllt6 eny 6rha6s pa6b onad6n y** arthal y 6ra6t ef 6al kynt. Ac e*6elly* e tanghne6ed6s ef pa6b ona**d6nt ac arthal y 6ra6t en e bey o6yn en kymher6ed. Ac ena or dywed** gwedy tangnhe6ed6 pa6b onad6nt e6elly e kymyrth elydyr arthal **y 6ra6t ac e d6c y gyt ac ef hyt eg kaer e6ra6c. ac ena e kymyrth** e coron y am y pen eh6n ae dody am pen arthal y 6ra6t. Ac o acha6s **henny e gelwyt ef elydyr war. Ac ena gwedy henny e b6 arthal en** 6renyn dec mlyned. ac emya6nha6 o henny allan a or6c or enwyred **a wuassey arna6 yr kynt. Ac o henny allan dyrcha6ael ac anry**ded6 e bonhedygyon a gwnaey. ac est6ng er andyledogyon. kanhy**ad6 y pa6b a gwnaeth er eyda6 ac gwne6th6r gwyryoned em** pob lle. Ac or dywed mar6 wu ac eg kaer llyr e clad6t. **Ac ena eylweyth dyrcha6ael elydyr en 6renhyn a gwnaethpwyt** a hyt tra edoed en kyffelyb G6uynynya6n y 6ra6t er hynaf em **pob daeony esef e kynn6llassant e de6 broder yewhaf llw ar6a6c** o pob parth ac emlad ag ef. Ac ena e 6ud6golyaeth a ka6ssant a daly **elydyr ac eme6n t6r en ll6ndeyn y karcharassant. ac gwedy henny** er rann6s pered6r ac eweyn e 6renhynyaeth en de6 he6 hanner. **Ac ena e doeth en ran eweyn o h6myr hyt e gollewyn er enys hon.** Ac en ran pered6r e doeth er holl ran esyd o h6myr hyt e gogled //

Peniarth 44 t. 44

ar gogled en k6byl. Ac ena em pen e sseyth mlyned e b6 6ar6 eweyn ac e dygwyd6s en lla6 pered6r. Ac ena gwedy kaffael o pered6r er holl **6renhynyaeth y llywy6s e teyrnas en hed6ch ac en tanhe6ed6s megys** na choffeyt 6r6n oe 6rodyr hyt na doey kof elydyr. Ac eyssyoes ny **pheyrth ~~nep~~ aghe6 y nep. mar6 wu pered6r. Ac ena en e lle e d6cpwyt** elydyr or karchar ac e gwnaethpwyt en 6renhyn e tryded weyth. Ac **gwedy tre6lya6 y holl amser en hedych6s ac ed aeth or byt h6n. ac ada6** agkreyfft gwyroned a ya6nder y pa6b en y ol. **Ac ena gwedy mar6 elydyr e gwnaethpwyt Gor6ynya6n y 6ap** en 6renyn a chyffelyb6 eylydyr a gwnaeth o ya6nder a gwy**ryoned. Ac en ol h6nn6 e doeth Margan map arthal en 6renyn** ac e kynhyelys e ky6oeth en hed6ch tangnhe6ed6s. **Ac en ol Margan e doeth eynnyayn y 6ra6t en 6renhyn ac anthebyc** wu y de6ode6 yr rey y 6ra6t en llywya6 e pobyl ac en e chwe**chet wlwydyn e b6ry6t or 6renhynyaeth. kanys gwell wu kan**tha6

cre6londer noget gwne6th6r gwyryoned. a henny ae dyky6oethes. **Ac en y le e doeth ydwal 6ap eweyn y kar ef en 6renyn** a rac o6yn e damweyn a darwu y eynnya6n ed emya6nha6s **ente6 e gwnaeth ya6nder a gwyryoned yr pobyl.** Ac en ol h6nn6 e doeth r6n 6ap pered6r en 6renyn. Ac en ol **r6n e doeth Gereynt 6ap eydyr en 6renyn. Ac en ol gereynt e** doeth cadell y 6ap. Ac en ol kadell e doeth coel. Ac en ol coel. e **doeth porrex. Gwedy porex e doeth cheryn. Ac y h6nn6 e b6 try** meyb. f6lgeny6s. ac eydal. ac andras. ar rey henny pob 6n gwedy **y gylyd en 6renhyned. Ac en ol er rey henny e doeth 6ryen 6ap andras.** Ac en ol h6nn6 e doeth el6yd. Gwedy el6yd e doeth clyda6c. Gwedy **clyda6c e doeth clytno. Ac en ol clytno e doeth Gwrwst. Gwedy** Gwrwst e doeth Meyrya6n. Gwedy Meyrya6n bleyd6d. Gwedy bley**d6d Caph. Gwedy Caph oweyn. Gwedy oweyn seyssyll. Gwedy seyssyll** Blegywryt. a h6nn6 a wu ore6 kywyda6l or a wu eryoet en enys **prydeyn ac ef a elwyt dyw e gwaree6. Gwedy seyssyll e doeth** archmael y 6ra6t ef. Gwedy armael eydol. Gwedy eydol reydon. //

Peniarth 44 t. 45
Gwedy reydon ryderch. Gwedy ryderch sawyl pen yssel. Gwedy sawyl pen yssel pyrr. Gwedy pyrr. cappoyr. Gwedy cappoyr e doeth **manogan y 6ap en 6renyn. Gwr pr6d hena6s oed h6nn6 ac em** mlaen pob pob peth ya6nder a gwyryoned er r6ng e pobloed. **Ac en ol h6nn6 e doeth bely y 6ap ef en 6renyn a de6 6geyn mly**ned e b6 en 6renyn. ac y h6nn6 e b6 try meyb. ll6d. a chas**walla6n. a nynnya6. ac gwedy mar6 bely e gwnaethpwyt ll6d** e map hynaf yda6 en 6renyn. Ac ~~..~~ gwedy henny ef a atnewyd**ha6s m6roed ll6ndeyn ac ae kylchyn6s o lawer o tyroed. Ac y gyt** a henny gorchymyn a gwnaeth yr kywda6twyr adeylat tey an**ryded6s ma6r o 6e6n e kaer megys na bey en gwladoed oll** en e6 kylch tey a 6ey kymryt na chyn deket ac wynt. Ar ll6d **h6nn6 Gwr da a wydyat wrth ry6el oed. ac ehelaeth a da am** wuyt a dya6t. Ac oe holl ky6oeth mwyhaf dynas a karey oed **honno. ac 6rth henny e gelwyt kaer lwd. ac odyna kaer l6n**deyn. Ac or dywed gwedy mar6 ll6d clad6 y corff a gwnaeth**pwyt en e dynas h6nn6 kerlla6 e porth a elwyr oe enw ef** gwedy henny porth llwd; eg kymraec; en saesnec e gelwyr **l6descat. De6 6ap a wu yda6. a6arwy. a thene6an. ar rey henny** rac e6 ye6ectyt ny ellynt llywya6 e 6renhynyaeth. ac 6rth henny **e gwnaethpwyt kaswalla6n bra6t ll6d en 6renyn. Ac en** e lle gwedy gwysca6 e coron am y pen dechre6 kymryt clot **ac ehelaethrwyd hyt pan aeth y clot tros e gwladoed em** pell y 6rth6nt. ac 6rth henny e ka6as ef e 6renhynyaeth en **k6byl a hep dym yr neyeynt. Ac eyssyoes ny mynn6s ef bot** y neyeynt yn dyran or k66oeth. namyn rody ran 6a6r 6d6nt. **Ac y a6arwy er rodes kaer l6ndeyn a yarllaeth keynt. ac y te**ne6an er rodes yarllaeth kernyw. Ac yda6 ente6 eh6n coron **e teyrnas a thewyssogaeth er holl enys.** Ac ena en er amser h6nn6 megys e keffyr en hystoryae6 gwyr **r6ueyn dy6ot a gwnaeth wul kessar ammera6dyr r6**ueyn gwed6 gorescyn ffreync hyt ar traeth rwytyn. ac odyna //

Peniarth 44 t. 46
drych ar enys prydeyn a gwnaeth a go6yn yr gwyr a oed en y kylch pa gwlat oed honno a pha kenedyl ae presswylyey endy. Ac ena **gwedy gwybot o*hona6* enw e gwlat ar pobyl ae presswylyey** e dywa6t ente6. o 6n kenedyl ed henym ny gwyr r6ueyn ar bry**tanyeyt. kanys o kenedyl tro e doetham ny. eneas gwedy dystryw** tro a wu tat en kyntaf yny. Ac 6d6nt wynte6 e b6 tat br6t6s **6ap syl6y6s 6ap ascany6s. 6ap eneas. Ac onym twyllyr y ne6** deryw 6d6nt dy6onhedyga6 y 6rthym ny. ac ny wdant dym y 6urth **emlad na myl6ryaeth. a ha6d ew kymhell arnad6nt tal6 teyrn**get y wyr r6ueyn. kanys em meyn er eygya6n odyeythyr e byt **e maent en press6wylya6. Ac eyssyoes ya6n ew an6on kennade6 at**tad6nt en kyntaf ac erchy 6d6nt na phellaont y wrth wyr r6**6eyn a thal6 teyrnget 6d6nt megys pa6b or kenedloed en** e6 kylch. a henny hep emlad. rac gor6ot arnam ny ell6ng e6 **gwaet wynt en kereynt yn a chody hen 6onhed en hentat** ny pryaf hen. Ac ena gwedy an6on o wl kessar henny **en y lythyr a gorchymyn ~~hen~~ y kaswalla6n brenyn e bry**tanyeyt gwne6th6r henny en llwyr ac en 6uyd anthey**l6ng wu henny kan kassalla6n ac an6on escry6en a gwna**eth ente6 ar wl kessar ar amadra6d h6n endy. **Casswalla6n brenyn e brytanyeyt en an6on y wl kessar. An**ry6ed ew meynt chwant gwyr r6ueyn a meynt arnad6nt **sychet e6r ac aryant. kanys ny mynnant wy dyodef en bot ny** en dyodef perygyl e weylgy en eyste ac en presswylya6 em **me6n enys en e mor odyeythyr ter6yn e byt hep keyssyaw** kymhell ss6llt arnam ny. or lle er re*6uam* nynhe6 hyt hyn eyryoet **en y 6ed6 en ryd. Ac nyt dyga6n henny he6yt kanth6nt namyn** mynn6 gwne6th6r tragywyda6l keythywet arnam ny. **kewylyd ytty d6h6n a ercheyst ty wl kessar kanys o 6n** gwythen bonhed e

dyscynnassam ny a thyty o eneas escwyd**wyn. ac 6n kenedyl. ac 6n 6onhed ac 6n delyet. ac 6n ka**twyn rwymedygaeth bonhed henny a dely6t ty y erchy ac //

Peniarth 44 t. 47

nyt keyssya6 kymhell keythywet arnam ny. kanys er redyt honno en e 6eynt e gnotaassam ny y chynhal hyt hyn pey keyssyey e dywe6 **eh6n y dwyn ragom ny; en e 6eynt e gallem ny g6rthwyneb6** 6d6nt a gwnaem oc en holl all6. y kynhal en rydyt kennym ny. **Ac 6rth henny ednebyd ty wl kessar ed emlad6n nynhe6 tros** en rydyt a thros en gwlat a thyty o doey tros e mor megys ed **wyt en gogy6ada6 dy6ot y gyt ac e sseghych ar tyr enys prydeyn.** Ac ena gwedy gwelet o wl kessar er escry6en a chlybot er attep **a oed endy en e lle paratoy y llyghes a or6c ac arhos gwynt** rwyd 6nya6n en e6 hol y 6ynn6 kywyra6 ar y weythret er hyn **a re dywedassey ar y eyr 6rth kasswalla6n. Ac ena dyrcha6ael** e6 hwylye6 a gwnaethant a dyscynn6 a or6gant em porthloed **aber themys. Ac y gyt ac e da6 e6 lloghe6 yr tyr enachaf ena** casswalla6n a holl kedernyt enys prydeyn y gyt ac ef en dy6ot **y kastell dorobell. ac ena kymryt kyt*kyghor* gwyrda y teyr**nas pa ff6n6t e g6rthledynt e6 gelynyon y 6rth6nt ac y **6rth e6 gwlat. Ac ena e dothoed y gyt ac ef bely y pente6l6** e gwr e gwneyt holl lywodraeth e ky6oeth trwy y kyghor **Ac eno he6yt e dothoedynt y de6 neyeynt ef a6arwy 6ap ll6d** tywyssa6c keynt a ll6ndeyn. a thene6an 6ap ll6d tewyssa6c **kernyw. y gyt a henny he6yt e try brenyn a oed en darestyghe**dyc yda6 nyt amgen crydya6n brenyn e gogled. a Gwerthaed **brenyn gwyned. a Brythael brenyn dy6et. Ac ena o kyghor** e ka6ssant bot en ya6nhaf 6d6nt kyrch6 ll6este6 wl kessar **en kyntaf kyn noget kaffael o*hona6* dy6ot em me6n e wlat** na chaffael 6n dynas nac 6n kastell ohoney. ac en newyd en **e lle emlad ac wynt. kanys o cheffynt wy dy6ot o 6ewn ke**dernyt e gwlat anha6s 6ydey e6 g6rthlad ohoney. Ac ena **o kytssynnyedygaeth pa6b e6 kyrch6 a gwnaethant ar** torr e traeth. en lle ed oed wl kessar ae l6este6 ac ae pebylle6 **Ac ena gossot e bydynoed o pob parth kymysc6 e6 dehe6oed** a gwnaethant ac e6 gelynyon. a newydya6 dyrnode6. //

Peniarth 44 t. 48

ac erbynnyeyt ergydye6 a b6r6 ereyll. Ac ena hep 6n gohyr dygwyda6 o pob parth a gwnaey e gwyr brathedyc a redec a gwnaey e **gwaet ar hyt e dayar en 6n agwed ac e chwythey dehe6 wynt** e tonne6 y ar e weylgy. Ac ena mal ed oedynt e bydynoed en em**kyrch6 o damweyn ed emky6ar6u nynnya6 6ap beli ac** a6arwy 6ap ll6d a gwyr sswyd keynt a gwyr ll6ndeyn y gyt **ac wynt. ar 6ydyn ed oed er amhera6dyr endy. Ac ena en e lle** pan em*ky6arwuant* y gyt gwascar6 hayachen a gwnaeth **bydyn er amhera6dyr kan e brytanyeyt. Ac ena mal ed oedynt** en emff6stya6 o pob parth er rodes e teghet6en fford y nynnya6 **y emkaffael ar amhera6dyr. Ac en e lle y kyrch6 a gwnaeth** a llawenha6 en wuy no meynt a or6c o acha6s kaffael lle **y rody 6n dyrna6t y wr kymeynt kywurd a h6nn6. Ac y gyt** ac y gweles wl kessar ef en y kyrch6 e6elly erbynnyeyt **e dyrna6t a gwnaeth ar e taryan. ac en e 6eynt mwyhaf** e gad6s y nerth yda6 y trewys a chledyf noeth ef ar y pen**ffestyn. ac eylweyth dyrcha6ael y chledyf a or6c er amhera6dyr** a cheyssya6 y 6edr6 en er 6n lle eny rodey dyrna6t aghe6**a6l yda6. ac ena pan weles nynnya6 henny sef a gwna**eth ente6 gossot y taryan en erbyn e dyrna6t. ac ena **glyn6 a gwnaeth cledyf er amhera6dyr er r6ng y taryan** ae penffestyn hyt na all6s er amhera6dyr tynn6 y cle**dyf odyna rac e tor6oed en emkymysc6 y gyt. Ac ena gwe**dy kaffael o nynnya6 cledyf er amhera6dyr en e wed **honno b6r6 a gwnaeth y cledyf eh6n y emdeyth a chym**ryt cledyf er amhera6dyr en y law ac a h6nn6 emlad ae **elynyon. A phwy a trawey a h6nn6 ar 6n dyrna6t e** trawey yda6 y pen ne6 y escwyd ne6 y 6reych ne6 er **aela6t a kaffey a gwahaney y 6rth y corff ar 6n dyrna6t** megys na bey 6n go6yneyc byw o*hona6*. Ac ena 6al **ed oed ef en e wed honno en llad a ky6arffey ac ef enachaf** labyen6s tewyssa6c en ky6ar6ot ac ef ac en e ky6ranc //

Peniarth 44 t. 49

kyntaf en e lle y llada6d. Ac ena or dywed gwedy~~wed~~ tre6lya ran 6a6r or dyd a dyw en e6 nertha6 e wud6golyaeth a ka6as e bryta**nyeyt ac wl kessar a ffoes en y l6este6. ac odyna ed aeth ae lw kan**tha6 en 6rywedyc essyc en y longhe6 a chymryt e mor en lle am**dyffyn yda6. Ac ena gwedy kaffael o kassawalla6n e wudu**golyaeth tal6 dyol6ch llawer y dyw a gwnaeth a chy6oethogy **y kytemdeythyon pob 6n en herwyd y gweythret o rodyon ma6r** a chy6arwusse6. Ac eyssyoes or parth arall go6al6s oed kanys **nynnya6 y 6ra6t oed en wan or brath aghe6a6l a ka6ssey kan** er amhera6dyr ac nat oed dyhe6 y 6yw. Ac erbyn pen e pym**thec*6et* dyd e b6 6ar6 nynnya6. ac e clad6t en ll6ndeyn. ac eno** e gwnaethpwyt yda6 brenhynya6l arwylyant. ac y gyt ac ef **e dodet e cledyf a**

d6gassey en er emlad y ar wl kessar. en e bed y gyt ac ef. Ac esef enw oed ar e cledyf er aghe6 coch. Ac esef **acha6s e gelwyt ef e6elly 6rth na bydey 6yw e nep er anwae**tey arna6. Ac ena gwedy dangos o wl kessar y ke6yn en **ffo a dy6ot ohona6 hyt en traeth ffreync em*erbymya6* a gwna**eth gwyr ffreync ac emlad ac ef ac cheyssya6 b6r6 y arglwy**dyaeth y arnad6nt. kanys tebyg6 a gwneynt y re wanha6 en** 6a6r ef o acha6s relad y wyr or brytanyeyt ae re*kymell* ente6 **ar ffo. Ac y gyt a henny clybot a gwnathoedynt bot casswalla6n** a llynghes 6a6r kantha6 en y emlyt ar e mor. ac o acha6s henny **ed oedynt wynte6 en tebyg6 gall6 gwrthwyneb6 6d6nt en** ha6d. A phan gweles wl kessar e6 bot e6elly en y erbyn ny **mynn6s mynet y emlad pedr6s ac wynt namyn agory y ss6llt** a gwnaeth a rody rodyon ma6r y pa6b onad6nt a or6c ac e6elly **e6 tangnhe6ed6 ac ef. Ac y gyt a henny ada6 redyt a or6c yr** plwyf ac ada6 rody tref e6 tat yr nep ae kollassey onad6nt **a rydyt yr keyth. Ar gwr a oed kynt noget henny megys** llew dywal en e6 plyth en e6 anreythyaw ara6rhon me**gys oen bychan en rody y pa6b y da trache6yn. Ac ny gorffo**wysssws o anhyed a pha6b e6elly eny d6c pa6b en 6n ac ef. //

Peniarth 44 t. 50
Ac ena nyt oed 6n dyn a dywettey dym namyn am ffo wl kessar a b6d6golyaeth e brytanyeyt. Ac ena gwedy mynet dwy wlyned **heybya6 paratoy llynghes eylweyth a gwnaeth wl kessar a mynn6** mynet y em*dyalha* a~~e wl kessar~~ casswalla6n 6ap bely. Ac y gyt ac **e kygle6 casswalla6n henny kadarnha6 e keyryd em pob lle a or6c** a gossot marchogyon ar6a6c em pob porthloed or e bey dyscyn6a **llonghe6 end6nt. y e6 gwarchad6. Ac y gyt a henny ar hyt cana6l** themys e fford e doeyt y l6ndeyn e perys gwne6th6r polyon hey**yrn blaen*llym* kyn 6rasset a mordwyt gwr ac e6 plym6. ac e6** gossot en kywuch ar d6uyr hyt pan deley llonghe6 er am**mera6dyr en dyssy6yt ar er rey henny e tellynt ac e torrynt. ac** e bodynt. Ac gwedy gwne6th6r henny ente6 eh6nan a holl ye6enctyt **er enys y gyt ac ef en gwarchad6 er ar6ortyr ac en e6 haros.** Ac ena gwedy dar6ot y wl kessar paratoy pob peth or a 6ey **reyt yda6 kychwyn a gwnaeth ac anther6ynedyc o eyryf** marchogyon y y gyt ac ef y keyssya6 dyal ar e brytanyeyt e ke**wylyd ar kollet a ka6ssey ente6 kanth6nt wynte6 kyn no henny.** A henny hep amhe6 a allassey ente6 bey deley y lynghes en yach **yr tyr. kanys pan doethant ar hyt cana6l temys ar e polyon** redywedassam ny wuchot e perygl6s llaw o eyryf onad6nt **ac e bodassant. hyt ar mylyoed onad6nt. ac oc e6 marchogyon.** Ac ena gwedy gwybot o wl kessar henny trossy e6 hwylye6 **a gwnaethant oc e6 holl nerth a dy6ot yr tyr ar 6rys. Ar ny6er** a dyenghys or 6eynt perygyl honno o 6reyd e doethant y gyt **ac ef yr tyr. Ac ena pan weles casswalla6n henny y ar e glan** or lle ed oed en edrych llawen wu kantha6 gwelet e sa6l a **gweles en body onad6nt a thryst wu kantha6 gwelet er** rey a dyenghys en kaffael e tyr. Ac eyssyos arwyd a rodes cas**walla6 oe kyt6archogyon ac en e lle kyrch6 gwyr r6ueyn** a gwnaethant. Ac ena esef a gwnaeth gwyr r6ueyn ket re **keffynt wy perygyl ma6r ar e d6uyr y gyt ac e ka6ssant** e tyr gwrthwyneb6 en wra6l yr brytanyeyt. a gossot e6 //

Peniarth 44 t. 51
gle6der en lle m6r 6d6nt. a gwne6th6r aer6a dyr6a6r y meynt or brytanyeyt. ac eyssyoes mwy a ledyt onad6nt wy noc a ledynt **wynte6. kanys rac meynt onad6nt a 6odes en er a6on lley oed e6** ny6er. ar brytanyeyt pob a6r mwy wuy 6ydey e6 ny6er. kanys **o pob lle ed em*kyn6llynt*. ac 6rth henny mwy teyr gweyth oed** e6 ny6er. Ac o acha6s henny e ka6ssant e 6ud6golyaeth. Ac 6rth **henny gwedy gwelet o wl kessar re gor6ot arna6 ffo a or6c** oe longhe6 ac echedyc o ny6er y gyt ac ef. a dyga6n o da wu kan**tha6 en lle gowunet kaffael e mor oe amdyffyn. ac en e lle dyrcha**6ael y hwylye6 a or6cpwyt ket bey tymhestla6n e gwynt 6d6nt **ac odyna hwylya6 hyt en traeth moryan. ac ena e kyrch6s hyt** em me6n t6r a gwnathoed ar glan e mor ena ra o6yn gwyr ffreync **o delhey eylweyth ar ffo y 6rth e brytanyeyt megys e dothoed kynt.** Ac ena gwedy kaffael o casswalla6n er eylweyt e wud6golyaeth **dyr6a6r lewenyd a kymyrth enda6 a gossot gwys a gwnaeth** tros wynep enys prydeyn ac erchy y pob g6rda en er enys dy6ot **wynt ac e6 gwraged kanth6nt hyt en ll6ndeyn y tal6 dyled6s** anryded yr dwywe6 tadolyon ac y gwne6th6r gwyl6ae6 anryded6s **6d6nt. 6rth re kanhyad6 or dwywe6 6d6nt wynte6 kaffael b6d6**golyaeth or 6eynt amhera6dyr h6nn6. Ac ena gwedy dy6ot pa6b **hyt en ll6ndeyn hep 6n gohyr hep 6n annot megys ed ar.hadoe.** 6d6nt. ena e llas amrya6al any6eylyeyt. Ac ena ed aberthwy. **de6 6geyn myl o warthec. a chant myl o de6eyt. ac o am.ya...** kenedloed adar er hyn ny ellyt gossot ryf arna6. Ac eythyr ..... **dec myl ar r6geyn or gwyd*6ylet* gwyllt or koet. o pob .y...** nedyl any6eylyeyt. Ac en e lle gwedy dar6ot en kyntaf t..6 .

hanryded yr dwywe6. mynet a gwnaethant wynte6 a herwyd e6 kynne6a6t bwytta or dryll arall. megys e gwneyt ..a e lle **e gwneler aberth yr dwywe6. Ac ena gwedy dar6ot 6d6nt** bwytta er hyn oede ar ol or nos ac or dyd y tre6lya6 a gwnaethant **trwy amrya6al gwaree6. Ac ena 6al ed oedynt en gwarae e** damweynny6s y de6 gwyr ye6eync da amrysson en gware palet //

Peniarth 44 t. 52

ar neyll onad6nt oed ney yr brenyn ar llall oed ney y a6arwy 6ap ll6d. Ac esef e dar6u amrysson er rygth6nt ell de6 en gwarae palet. ac or am**rysson kynhenn6. ac or kynhenn6 llytya6. ac or em*lytya6*. Ac esef oed** enw ney e brenyn ythael glas. ar llall a elwyt k6helyn. Ac en er **emgeynnya6 h6nn6 sef a gwnaeth k6helyn ney a6arwy 6ap ll6d** espeylya6 y cledyf ac ar 6n dyrna6t llad pen ythael glas ney **e brenyn. Ac ena pan las h6nn6 kynh6ryf ma6r a 6u en e llys oll** or acha6s honno. ar chwedyl a doeth ar caswalla6n. Ac ena kyf**frory en 6a6r a llyd6a6 a or6c am re lad y ney. ac erchy y a6ar6y** dwyn k6helyn rac y 6ron y 6arn6 bra6t lys arna6 am e ky6**la6an re gwnathoed. ac y gwne6th6r ya6n yr brenyn am re am**perchy y lys. Ac ena sef a gwnaeth a6arwy bot en pedr6s kan**tha6 peth oed med6l e brenyn 6rtha6 rac meynt y lyt 6rth y** ney. g6rthep yda6 a dywedwyt bot llys yda6 eh6n ac e mae **en y lys ente6 e dely y ney gwne6th6r ya6n. ac os ya6n a** 6ynney y keyssya6 am k6helyn e mae en ll6ndeyn herwyd **hen ky6reythye6 gossodedyc e delyey gwne6th6r ya6n ae** kymryt. Ac ena esef a gwnaeth caswalla6n gwedy na cha6as **ya6n am y ney 6rth y 6ynn6. tyngh6 y a6arwy e lloscey ac** ed anreythyey y gwlat ony deley y gwne6th6r ya6n yda6 6rth **y kyghor. Ac ena llydya6 a gwnaeth a6arwy ac annot gwne**6th6r ya6n yda6. Ac ena llydya6 a gwnaeth casswalla6n a bryss**ya6 y anreythya6 y ky6oeth. Ac ena pe6nyd ed an6oney a6a**rwy trwy y kereynt ae ky6nessafyeyt ar e brenyn y erchy yda6 peydya **ar llyt a dechre6ssey y kymryt en y erbyn. Ac ena gwedy** na alley o nep fford en e byt kaffael y kerenhyd na pheydya6 **ar llyt a dechre6ssey en y erbyn medylya6 pob peth a gwnaeth** pa ff6n6t e galley kynhal ry6el en y erbyn. A gwedy nat oed **gobeyth o fford arall en y byt gall6 emkynnal sef a gwnaeth** an6on escry6en hyt ar wl kessar ar amadra6d h6n endy. **A6arwy 6ap llwd tewyssa6c ll6ndeyn en an6on annerch** y wl kessar. Gwedy dam6nedyc aghe6. dam6nedyc wuched. //

Peniarth 44 t. 53

Edy6ar yw kennyf ry6el6 a thyty y gyt a chasswallayn 6e ewythyr. A phey na gwnel6n mynhe6 henny tydy a gorescynn6t ar torr cas**walla6n. Ac gwedy kaffael o*hona6* e wud6golyaeth tr6of y e ky**myrth ente6 syberwyt am dyhol ynhe6 om ky6oeth. Ac e6elly **e mae ef en tal6 ymy 6e gwassanaeth. Myfy a kynhelyeys kantha6** ef tref y tat ae ky6oeth. ac ente6 esyd ym dytreftad6 ynhe6. **Ac 6rth henny ed wyf ynhe6 en erchy yth tr6gared ty kanh6r**thwy a nerth y orescyn 6e ky6oeth trache6yn a mynhe6 a pa**raf y tythe6 trwy 6e nerth ynhe6 am porth gorescyn enys** enys prydeyn 6rth de kyghor tythe6. Ac o henny en k6byl nac **amhe6 dym kanyt oes dym twyll enda6. kanys e6elly e ky**nydant e dynyadon. gwedy bo dr6c er rygth6nt kymody onad6nt. **a gwedy ffo kaffael b6d6golyaeth ac e6 mynn6.** Ac ena gwedy gwelet o wl kessar e llythyr h6nn6 ar **annerch kymryt kyghor y kytemdeythyon a or6c ac esef** a ka6ssant en e6 kyghor na chredynt dym o henny hep kaf**fael gwystlon en e blaen. mal e bey dyogelach kantha6 kyr**ch6 enys prydeyn. Ac ena hep 6n gohyr a6arwy a an6ones **yda6 kynan y 6ap eh6n. ac y gyt a henny dec gwystyl ar r6**geyn or meybyon bonhedykaf or a oed en y ky6oeth. oe ke**reynt eh6n ae kenedyl. Ac ena gwedy kaffael e gwystlon o** wl kessar kyn6lla6 y lw a or6c a pharatoy y longhe6 a dy6ot **y do6yr yr a gwnaeth. Ac ena ed oed casswalla6n en dechre6** eyste 6rth l6ndeyn ac en emlad a hy. ac en anreythya6 e gwla**doed en y chylch. Ac en e lle pan kygle6 ef dy6ot amhera6dyr** r6ueyn ae lw kantha6 yr tyr ada6 ll6ndeyn a gwnaeth **ac en e lle mynet en y erbyn ar 6rys. Ac 6al e da6 parth ar** glyn en agos y kaer keynt esef e gwyl ena pebylle6 a ll6**este6 gwyr r6ueyn em me6n e dyffrynt h6nn6. A6arwy** hagen 6ap ll6d ae d6gassey wynt eno. ac odyno e mynnynt **mynet en dyrryb6d am pen cassawalla6n a rydha6 ll6ndeyn** y kantha6. Ac ena ny b6 ohyr pan gweles gwyr r6ueyn //

Peniarth 44 t. 54

e brytanyeyt en dy6ot attad6nt en e lle gwysca6 amdanad6nt a gwnaethant a gossot e6 marchogyon en 6ydynoed. Ac or parth **arall gwysca6 e6 har6e6 a or6c e brytanyeyt ac emkyweyrya6 en** e6 bydynoed. Ac esef a gwnaeth a6arwy ena a phym myl o **6archogyon y gyt ac ef llech6 en e llwyn koet oed ker e6 lla6** hyt pan 6ey odyno e gwneley ente6 nerth yr amhera6dyr pan

6ey reyt yda6 6rtha6. Ac ena gwedy e6 hymky6ar6ot o pob parth nyt annodassant pob rey onad6nt b6r6 ergydye6 aghe6a6l **oe gylyd. a newydya6 aghe6a6l dyrnode6. Ac ena emkyrch6** a or6c e bydynoed o pob parth ac ell6ng llawer o cre6 a gwaet **y redec. Ac ena o pob parth e dygwydynt e gwyr brathedyc me**gys e dygwydey e deyl y ar e gwyd mys hydref kan e gwynt. **Ac 6al ed oedynt e6elly en emkyrch6. ky6ody a gwnaeth a6a**rwy ae 6ydyn kantha6 oe lech6a a chyrch bydyn kasswalla6n **kanys e 6edyn honno a oed en kynhal nerth a pendogyn emlad** e brytanyeyt. ac or t6 trach e6 ke6yn e6 kyrch6. Ac en e lle hep **all6 se6yll dechre6 ffo ac ada6 e maes a gwnaeth. a mynyd oed** en agos 6d6nt a llwyn koll em pen e mynyd ar mynyd en dy**ffwys en y kylch ac en karrega6c y estlysse6. Ac ena e ffoes** casswalla6n ar hyn a dyeghys oe lw. Ac ena gwedy kaffael **ohona6 pen e mynyd h6nn6 en 6ra6l emdyffryt a gwnaethant** odyno megys o kastell. Ac ena eyste a gwnaeth er amhera6dyr **eg kylch e mynyd ac e6 gwarchae en e lle honno ar hyt e nos** ac gwarchae racd6nt pob fford or e gellynt dy6ot o*hona6*. **a medylya6 e6 gwarchae en wynt eny 6yd6n mar6 o newyn** kany allassey e6 kymhell o ar6e6 ac emlad. Ac ena em pen er **eyl dyd gwedy nat oed y kasswalla6n dym a essey na bwyt** na dya6t o6ynha6 a gwnaeth rac kaffael y daly ae karchar6 **or amhera6dyr ac na bey ryd byth. an6on kennade6 a gwnaeth** ar a6arwy y ney ac erchy yda6 y tangne6ed6 ac amhera6dyr **r6ueyn. rac kolly e6 teylygda6t oc e6 kenedyl. gwedy e delyt** ef. A mynegy a gwnaeth he6yt y a6arwy ket ry6eley arna6 //

Peniarth 44 t. 55

na mynney ef y aghe6 ef. Ac ena gwedy dywedwyt or kennade6 er amadra6d h6n 6rth a6arwy e dywa6t a6arwy 6rth6nt wynte6 **Nyt ha6d kar6 e brenyn a 6o gwar megys oen pan 6o ry6el arna6** ac 6o dywal megys lleo pan 6o hed6ch. Ar gwr a oed arglwyd a **brenyn arnaf y kyn no hyn esyd ym gwedya6 ynhe6 ara6rhon.** ar g6r esyd en erchy tagnhe6ed y wl kessar ara6rhon a oed da **kan er amhera6dyr kaffael hed6ch kantha6 ente6 kyn no hyn.** Ac 6rth henny na deley ente6 gwne6th6r kam ar gwr a alley **y kynhal ar y ky6oeth ae wur6 y arna6. Ac 6rth henny ny deley** ef gwne6th6r kam a kynydo y ky6oeth y gyt ac ef kanys nyt **eyda6 6n tewyssa6 e 6ud6golyaeth namyn e gwyr a emlado tros**t6nt. Ac eyssyoes my6y ae tangnhe6edaf ef ar amhera6dyr. **Ac ena bryssya6 a gwnaeth a6arwy a dy6ot en e lle ed oed er** amhera6dyr a dygwyda6 ar tal y de6 glyn rac y 6ron. a **dywedwyt 6rtha6 6al hyn. Arglwyd amhera6dyr ep ef dyga6n** e dyeleysty de lyt ar casswalla6n. gwna tr6gared ac ef. Pa peth **a 6ynny ~~y~~ y kantha6 ef amgen no darestwng yt a thal6 te**yrnget y r6ueyn. Ac ena gwedy na rodey er amhera6dyr attep **yda6. dywedwyt a gwnaeth a6arwy 6rtha6 ente6. llyma** hyn a edeweys y yty wl kessar darest6ng casswalla6n. ac gwe**d6 enys prydeyn yt. llyma henny rederyw y mynhe6 y gwne6**th6r. casswalla6n esyd darestygedyc yt. enys prydeyn re deryw **y gorescyn. Peth a delyaf y y gwne6th6r yty e t6 hynt y heny.** Nyt ef a 6ynho crea6dyr nef a dayar dyodef ohonaf y a my en 6yw **karchar6 6e arglwyd ne6 y lad ac ente6 en erchy tr6gared** ymy ac en gwne6th6r ya6n ym or sarhaet re gwnathoed. **Nyt esca6yn llad casswalla6n a my6 en 6y6 er h6n nyt ke**wylyd kenhyf rody 6em porth am nerth yda6 ony bydy ty **6rth 6eg kyghor y. Ac ena rac o6yn a6arwy tagnhe6ed6 a** gwnaeth er amhera6dyr a chaswalla6n kan tal6 teyrnget **pob blwydyn yr r6ueyn. Ac esef oded meynt e teyrnget a** edewys y tal6 try myl o p6nhyoed aryant. Ac o henny allan //

Peniarth 44 t. 56

kytemdeythyon 6uant wl kessar a chaswalla6n a rody rodyon a gwnaethant pob 6n oe gylyd onad6nt. Ac ena e b6 wl kessar **e gayaf h6nn6 en enys prydeyn a phan doeth e gwayanhwyn rac** wynep ed aeth wl kessar hyt en ffreync. Ac odyna e kyn6ll6s **marchogyon llawer o pob lle ac odyna ed aeth hyt en r6ueyn.** Ac ena gwedy mynet espeyt seyth mlyned heypya6 mar6 **wu kasswalla6n 6ap bely ac eg kaer e6ra6c e cladwyt.** Ac en y ol ente6 e doeth tene6an 6ap ll6d en 6renyn e gwr **a oed tewyssa6c eg kernyw. kanys a6arwy a athoed y gyt** ac wl kessar hyt en r6ueyn. Ac gwedy gwysca6 o tene6an **coron e teyrnas am y pen. ry6el6r da wu. a gwr a wnaey** gwyryoned a ya6nder y pa6b wu ente6 tra wu 6yw. **Gwedy ente6 e gwnaethpwyt kyn6elyn y 6ap en 6renyn** marcha6c gwychyr. ac amhera6dyr r6ueyn ae magassey **ac a rodassey ar6e6 yda6. Ar gwr h6nn6 a wu kymeynt ka**ryat gwyr r6ueyn kantha6 a chet galley attael e6 teyrnget **hyt nas attalyey namyn y rody oe 6od 6d6nt. Ac en oes e** gwr h6nn6 e ganet er arglwyd yess6 cryst e g6r a prynn6s **pym oes byt yr gwaet y kallon. e pobyl oed en rwym** em me6n kadwyn kythre6l eg keythywet. **Ac ena gwedy bot kyn6elyn en 6renyn dec mlyned ar** enys prydeyn. e ganet de6 6ap yda6. 6n onad6nt a **elwyt gwydyr**

ac arall a elwyt. Gweyryd adar weynyda6c. Ac ena gwedy treylya6 o kyn6elyn y holl amser ae 6ar6. e **gwnaethpwyt Gwydyr en 6renyn. Ac ena gwedy bot gwy**dyr en 6renyn a ll6dyas ohona6 e6 teyrnget y gwyr r6**ueyn. e doeth Gloe6 amhera6dyr r6ueyn a llw ma6r kantha6** a hamo en pente6l6 yda6. ac o kyghor h6nn6 e kynhelyt **ac e gweyt pob peth or emlade6 a gwnelynt. Ac ena e doe**thant ac e dyscynnassant eg kaer porth ac eystedassant 6rth **e dynas. a dechre6assan kay6 pyrth e kaer a m6r maen.** Ac e6elly e mynney e6 gwarchae eny 6ydynt 6ar6 o newyn. //

Peniarth 44 t. 57

Ac ena gwedy clybot en honneyt dy6odedygaeth Gloe6 amhera6dyr. r6ueyn. kyn6lla6 a gwnaeth gwydyr holl emladwyr **enys prydeyn a mynet en erbyn gwyr r6ueyn y emlad ac wynt.** Ac ena dechre6 brwydyr kalethaf en e byt a gwnaeth ae **elynyon. a mwy a ladey eh6n onad6nt nor ran wuyhaf** oe lw. Ac ena a6r pob a6r e kyrchynt e6 llonghe6 a gwyr **r6ueyn en gwascar6 ac en ffo. pan aeth hamo twyllyr brad6r** a b6r6 y ar6e6 eh6n y amdana6. a chymryt ar6e6 6n or **kymry re ladadoed ac e6 gwysca6 amadana6. ac e6elly annoc** e bryttanyeyt megys 6n onad6nt eh6neyn a dywedwyt **e6 re gor6ot hayachen. kanys em plyth e gwystlon en r6** r6ueyn e magadoed ac y gan er rey henny e dyscassey ente6 **kymraec. Ac ena nessa6 a gwnaeth a dy6ot en e lle ed oed** e brenyn hep o6yn dym o henny arna6 a llad y pen y arna6 **a chledyf. Ac odyna en ky6lym ed aeth em plyth y 6ydynoed** eh6n ar escym6n 6ud6golyaeth honno kantha6. Ac ena **pan weles Gweyryd y 6ra6t henny relad e brenyn en e lle** dyot y ar6e6 eh6n a gwnaeth y amdana6 a chymryt ar**6e6 e brenyn ac e6 gwysca6 amdana6 ac en wychyr annoc** y lw ac emlad eh6n en e6 blaen en 6n agwe a chet bey **ef 6ey Gwydyr y 6ra6t. a nep or llw hep wybot re lad** e brenyn. gwrthwyneb6 a gwneynt y wyr r6ueyn. **ac emlad en wychyr ac wynt ac en kalet. ac gwne6**th6r aer6a trom onad6nt an6eydra6l y meynt. Ac or **dywed Gwascar6 a gwnaeth gwyr r6ueyn en dwy** ran a ffo ac en depryt ada6 e maes. Ac ena e ffoes er ame**ra6dyr ar neyll ran kantha6 or ny6er y e6 llonghe6 a** chymryt e mor en lle kastell ac amdyffyn 6d6nt. hamo **hagen ar dryll arall or llw a ffoes yr koedyd kany cha6as** o enhy ffo yr llonghe6. Ac ena sef a tebyg6s Gweyryd **bot Gloe6 amhera6dyr y gyt ar ny6er h6nn6 ac e6 hem**lyt a gwnaeth o le y le en ffo eny godywa6d ar glan e //

Peniarth 44 t. 58

mor en e lle e gelwyr oe en6 e gwr h6nn6 nordhantwn yr henny hyt hedyw. Ena ed oed porthloed a dyscyn6a adas y llonghe6. ac **ena llawer o longhe6 newytwyr. ac eno e ffoes hamo y keyssya6** mynet en e llonghe6 henny y emdeyth. pa doeth Gweyryd en dys**se6yt am y pen ac ena y lad. Ac yr henny hyt hedyw e trygws** y en6 ef ar e porthloed honno. ac e gelwyr porth hamo. **Ac ena gwedy henny sef a gwnaeth Gloe6 emkyn6lla6 y lw** eylweyth y gyt ac emlad ar dynas er h6n a elwyt ena kaer **perys ac ara6rhon e gelwyr kaer porth ae kaffael a gwnaeth** ae gorescyn. ac en e lle emlyt Gweyryd a or6c re athoed hyt **eg kaer wynt. Ac ena eyste 6rth e dynas ae gwarchae ac gwne**6th6r peyryanhe6 ac emlad ac ef. Ac ena sef a gwnaeth Gweyr**yd gwedy gwelet gwarchae e dynas en y kylch ac emlad ac ef** agory e pyrth a chyweyrya6 y lw en 6ydynoed a mynet allan **y emlad ac ef. Ac ena sef a gwnaeth Gloe6 pan weles e bry**tanyeyt en para6t y emlad ac ef; an6on kennade6 ar Gweyr**yd y tangnhe6ed6 ac ef. Ac esef acha6s oed henny o6yn oed** arna6 glewder e brenyn a chedernyt e brytanyeyt. a gwell **wu kantha6 o kymhenda6t a doethynep keyssya6 e6 gores**cyn no mynet y emlad pedr6s ac wynt. Ada6 a gwnaeth **yda6 hed6ch a d6undep. ac y gyt a henny rody y 6erch y** weyryd en wreycca yda6 hep keyssya6 dym y kantha6 na**myn daly enys prydeyn a dan r6ueyn. Ac ena sef a kygho**res hynafgwyr y ky6oeth y Gweyryd peydya6 ac emlad **a chymryt er hyn ed oed er amhera6dyr en y ada6 yda6. A** dywedwyt a gwneynt nat oed gwaradwyd yda6 daly adan **wyr r6ueyn pan 6ydynt wynte6 en med6 er holl 6yt.** Ac ena hedych6 a gwnaeth Gweyryd ac 6uydha6 yr ama**drodyon henny a darest6ng yr amhera6dyr. Ac ena en e lle** kennade6 a ellygh6s Gloe6 hyt en r6ueyn y kyrch6 y **6erch. ac ente6 a phorth y gweyryd kantha6 a gorescyn**n6s enyssed orc ar enyssed ereyll en e6 kylch ac ae dares- //

Peniarth 44 t. 59

tyngh6s 6rth y arglwydyaeth wynt. Ac ena gwedy mynet e gayaf h6nn6 heybya6 emchwel6t a **gwnaethant e kennade6 or r6ueyn ar 6orwyn kanth6nt** ae rody a gwnaethant ydy oy that. Ac esef oed enw e 6orwyn **keynlles. ne6 ente6 Genylles. kyn teket hagen oed oe phryt ae** theg6ch a dygey pa6b or a edrychey arney en anry6eda6t. Ac y gyt **ac e rodet e 6orwyn yr brenyn kymeynt y kar6s**

ac na dodey mess6r ar dym 6rthy. Ac wrth henny e mynn6s gwne6th6r **en clot6a6r ac en anryded6s e lle kyntaf e kysc6s kenthy. ac** erchy a gwnaeth y Gloe6 adeylat dynas en e lle honno. mal **e bey e dynas h6nn6 en tragywada6l en kad6 kof e neythy**a6r honno hyt dyd bra6t. Ac ena ed erchys Gloe6 gwlat lydan **adeylat kaer a dynas en e lle honno. ac oe enw eh6n e gelwyr** e dynas h6nn6 kaer Gloe6 yr henny hedyw. Ac en er amser **h6nn6 pan ed oed Gweyryd adar weynyda6c en 6renyn ar** er enys hon e kymyrth er arglwyd yess6 cryst dyodeyfyeynt **yr er hynn a oed da o pobloed e pressent ac yr rydha6s wynt** o poene6 6ffern. Ac ena gwedy dar6ot adeylat e kaer mal **e dywedassam ny wuchot. a hedych6 er enys oll emchwel6t** a gwnaeth Gloe6 gwlat lydan hyt en r6ueyn. a gorchy**myn y gweyryd adar gweynyda6c llywodraeth er enyssed** oll en y kylch. ac e6 medyant ac e6 harglwydyaeth. **Ac en er amser h6nn6 e dechrwys pedyr epostol seylya6** eglwys katholyc en antyochya. ac odyna e doeth r6ueyn **ac e kynhelys escoba6t endy. ac ed an6ones marc ewange**lyst6r yr eyfft y pregeth6 e6eghyl cryst a escry6ennassey. **Ac ena gwedy mynet er amhera6dyr y emdeyth kymryt a** gwnaeth Gweyryd synnhwyr a doethynep a molyant a **dechre6 atgwne6th6r e dynassoed ar keyryd ar kestyll. a** llywya6 y y gwyr ae ky6oeth trwy e 6eynt ya6nder hon**no megys ed oed y o6yn ar 6renhyned e gwladoed ereyll em** pell y 6rtha6. Ac en e dywed kymeyn o syberwyt a kymyrth //

Peniarth 44 t. 60
enda6 **ac ard6str6a6 a thremyg6 gwyr r6ueyn a hep 6ynn6** daly adanad6nt a 6ey hwy no henny. namyn kynhal e 6renhyny**aeth trwyda6 eh6n. Ac ena pan clywyt henny en r6uey an6on** a gwnaethant 6aspasyan6s y hedych6 Gweyryd ac yw dar**est6ng 6rth arglwydyaeth r6ueyn. Ac 6al e da6 6aspasya**n6s yr tyr. Gweyryd a doeth en y erbyn ac nys gad6s y dyscynn6 **ar e tyr ef. Ac esef acha6s oed kymeynt oed e llw a dothoed kan**tha6 ac ed oed y o6yn en 6a6r ae or6th ar wyr r6ueyn. ac **ny lla6assassant kyrch6 e tyr ar y torr. namyn trossy y hwylye6** a dy6ot hyt em porth totyneys yr tyr. Ac ena gwedy dy**6ot yr tyr e doethant hyt eg kaer pen*hwylcoet* er hon a el**wyr exon ac eyste 6rth honno. Ac gwedy gwarchae onad6nt **e kaer wythnos enachaf Gweyryd ae lw en dy6ot ac en e lle** en emlad. ar dyd h6nn6 hyt wucher e b6ant en emlad ac e **e blyn6s pob 6n or de6 lw. ac ny orwu 6r6n ar y gylyd** onad6nt. A trannoeth e bore e doeth e 6renhynes er r6ng **e de lw ac y tangnhe6ed6s ac y kyghreyry6s wynt. ac** ena ed an6onassant e6 kyt6archogyon hyt en ywerdon. **Ena gwedy mynet e gayaf h6nn6 heybya6 ed emchwel6s** 6aspasyan6s hyt en r6ueyn. ac e trygws Gweyryd en **enys prydeyn. Ac ena gwedy henha6 Gweyryd car6 se**ned r6ueyn a gwnaeth. a llywya6 y ky6oeth en hed6ch **tangnhe6ed6s. kadarnha6 a gwnaeth er hen ky6reythy**e6 yr kynt a gossot ereyll o newyd. rody da en hael a **gwnaey y pa6b or ae keyssyey. Ac 6rth henny y clot a edmyg** a kerd6s en k6byl tros e6ropa. tryded ran e byt oed honno. **y kar6 a gwnaey gwyr r6ueyn. ae o6yn he6yt oed arna**d6nt megys e dywedyt amdana6 ef mwy noc am 6ren**hyned e byt wedy henny. Nyt oed nep dewrach en em**lad noc ef. nyt oed nep ara6ach en hed6ch. nyt oed nep dygry**6ach. nyt oed nep haelach en rody da. Ac gwedy trewlya6** ohona6 y holl amsser e b6 6ar6 ac e clad6t eg kaer gloe6 //

Peniarth 44 t. 61
em me6n temyl a gwnathoed ef en anryded Gloe6 amera6dyr. Ac ena gwedy ente6 e doeth Me6ryc y 6ap en 6renyn. Gwr **oed h6nn6 anry6ed y pr6dder ae doethynep. Ac em pen** espeyt a meyryc en 6renyn e doeth Rodry brenyn scythya **a doeth a llw ma6r kantha6 or ffychteyt hyt eg gogled er** er enys e lle a elwyt er alban. a dechre6 anreythya6 e wlat **ac en e lle kyn6lla6 llw ma6r a gwnaeth me6ryc a dy6ot** en y erbyn ac emlad ac ef ae lad. a chaffael e wud6golyaeth. **Ac ena dyrcha6ael maen ma6r a gwnaeth me6ryc en arwyd** kaffael b6dugolyaeth en e gwlat a elwyr Gwys me6ryc yr **henny hyt hedyw. ac en e maen h6nn6 ed escry6enn6s tytyl** oe koffa6 en tragywyda6l. Ac ena gwedy llad rodry e rodes **me6ryc y pobyl orchy6ygedyc honno ran or gogled y pre**sswylya6 endy. e wlat a elwyr katneysy. Ac ena gwedy nat **oed gwraged 6d6nt sef ed archassant yr brytanyeyt e6 mer**chet ac e6 nythed ac e6 karesse6 en wraged 6d6nt. e b6 **antheyl6ng henny kan e brytanyeyt ac y nakaassant. Ac** ena ed aethant wynte6 hyt en ywerdon ac e kymerassant **odyna gwraged or rey e ganet plant 6d6nt ac ed amyla**assant e6 kenedyl yr henny hyt hedyw. A hyt henny dyga6n **ew or rey henny kany b6 ar6aeth kenhyf traeth6 oc e6** hystorya wy. ne6 ente6 er escotyeyt er rey a kymyrth **e6 dechre6 onad6nt wy ac or gwydyl. Ac ena gwedy** ll6nyeth6 o 6eyryc er enys en holl hed6ch a thangnhe6ed **dechre6 a gwnaeth kar6 pobyl r6ueyn a thal6 e6 teyrn**get 6d6nt en llawen. ac o aghreyfft y tat y..nder. a **tanghe6ed a ky6reythye6 a phob peth en adwuyn a** gwnaeth trwy holl

teyrnas enys prydeyn. **Ac ena gwedy eylenwy ohona6 redec y wuched. coel** y 6ap a wu 6renyn. E g6r h6nn6 yr en 6ap yda6 **a 6agessyt en r6ueyn a dyscedyc oed en e6 moes ac e6** de6a6t e6 kar6 en 6a6r a gwnaey. a thal6 teyrnget //

Peniarth 44 t. 62
a gwnaey 6d6nt oe 6od ac ny mynney gwrthwyneb6 6d6nt Sef acha6s oed pob gwlat a phob brenhynyaeth en gwed6 6d6nt **Ny b6 or brenhyned g6r wuy a anrydedey e bonhedygyon ar** dyledogyon kanys e6 kynhal ar er hed6ch ar rodyon amyl **a gwnaey en wastat 6d6nt.** Un map a anet yda6. ac esef oed enw h6nn6 lles 6ap coel me6**ryc. ac gwedy mar6 coel ed 6rd6t lles y 6ap en 6renyn** a holl gweythredoed da y tat a erlyn6s ente6 hyt pan tebygey **pa6b panyw coel oed. Ac ena medylya6 a gwnaeth mynn6** bot en well y dywed noe dechre6. an6on a gwnaeth y ken**nade6 ac escry6enne6 kanth6nt hyt en r6ueyn ar ele6the**ry6s pap. y adolwyn ac y erchy an6on cret a chrystonogaeth **yda6. kanys e gwyrthye6 a gwnaey cryst yr y dyscybylyon** a oedynt en gole6ha6 y 6ryt ae 6ed6l. Ac o acha6s henny **ed oed ente6 en dody y holl dyhewyt ae enny ar wyr ffyd** a chret. Ac ena pan ka6as e gwy6ydedy pap h6nn6 go6u**net e brenyn de6 credyfwr doethyon a an6ones attaw** Sef oed er rey henny dwywan a ffagan. y pregeth6 ac y **6ynegy yda6 dy6odedygaeth cryst eg cna6t ae dyodeyfy**eynt yr prynn6 e crystonogyon o law cythre6l. ac oe olchy **ente6 or glan 6edyd ac oe emchwel6 ar cryst. Ac ena gwedy** dy6ot e gwyr henny a phregeth6 yda6 cred6 a or6c a bedyd **a kymryth. Ac en e lle ny b6 6n gohyr pa6b or ky6oeth o** dysc ac aghreyfft e6 breny cred6 a gwnaethant a chymryt **bedy oll. ac e6 tal6 a gwnaeth e seynt henny wynt ar te**yrnas gwlat nef. Ac ena gwedy dyle6 or gwyrda dyscedyc **henny aghcret or enys hon oll hayach e temle6 oed gynt en** anryded yr dwywe6 a kyssegrassant wynte6 yr 6n dyw **teyr person ac oe seynt y gyt ac ef. a gossot end6nt amry**a6al c6uennoed o 6rdolyon y gwassanaeth6 dyw. Ac en er **amser h6nn6 ed oed wyth temyl ar r6geynt en enys pry**deyn ac y gyt a henny teyr temyl oed wuch nor rey henny //

Peniarth 44 t. 63
ac e dygwydey er wyth ar r6geynt 6rth 6edyant ac arglwydyaeth e teyr henny. Er rey henny en k6byl o arch a gorchy **e pap a d6gant o 6edyant e ge6*dwywe6*. ac em pob 6n or** wyth temyl ar r6geynt e gosodassant escop kyssegredyc. ac **em pob 6n or teyr temyl penhaf e dodassant archescop. Ac** esef lle ed oed teyr eysted6a er archescyp en e try dynas **bonhedyccaf en enys prydeyn. nyt amgen a ll6ndeyn. ac eg** kaer e6ra6c. ac eg kaer llyon ar wysc eg gwlat 6organt. **Ac ena er rann6t er wyth escoba6t ar r6geynt en teyr ran** er r6ng e teyr archescoba6t. Ac ena e dygwyd6s en ran **archescop kaer e6ra6c dey6yr a brenych ar gogled oll me**gys y gwahana h6myr y 6rth loegyr. Ac y archescop ll6n**deyn e dygwyd6s lloegyr oll a chernyw a dy6neynt me**gys y gwahana hafren y 6rth kymry. A chymry oll a dy**gwyd6s en ran archescop kaer llyon ar wysc. Ac ena or** dywed gwedy ll6nyeth6 pob peth onad6nt en ya6n em**chwel6t a gwnaethan er athraon glan henny trach e6 ke**6yn hyt en r6ueyn a phob peth or a gwnathoedynt a 6y**nagassant yr pap ac a kadarnha6s ente6 o a6d6rda6t** pedyr ebostyl. Ac ena gwedy kaffael or gwyrda gwyn6y**dedyc henny kedernyt ac a6d6rda6t. e pap y pob peth or** a gwnathoedynt emchwel6t a gwnaethant trach e6 **ke6yn hyt en enys prydeyn a llawer o kytemdeythyon** y gyt ac wynt. Gweythredoed er rey hemy ac e6 henwe6 **a keffyr en e lly6yr a gwnaeth Gyldas o wud6golyaeth** emreys gwledyc. Ar hynn a gwnaeth ef o traetha6t mor **egl6r a h6nn6 nyt reyt y mynhe6 y atnewyd6 ef o ethry**lyth a 6o dyelwach nae escry6enn6 er eylweyth. **Ac ena gwedy gwelet o les 6ap coel e gogoned6s** 6renyn h6nn6 dywyll gwyr ffyd en blode6aw ac **en kynyd6 en y teyrnas emlenwy a or6c o dyr6a6r le**wenyd. ar tyr ar dayar ar ky6oeth a oed kynt em medyant //

Peniarth 44 t. 64
e ge6*dwywe6* gynt a emchwel6s ente6 en ar6er oed gwell ac a rodes em medyant eglwysse6 er arglwyd cryst ac ae **kanhyad6s en tyr da6n tragywyda6l y dyw ar sseynt. A cha**nys mwy e anryded a dyleynt achwaneg6 a gwnaeth ente6 **6d6nt wy tyr a dayar a 6ey amlach ac e6 dylyss6 y dyw** ar sseynt ar eglwysse6 kan holl redyt y wrth pob arglwy**dyaeth dayara6l. Ac ena er r6ng e pethe6 hyn a phethe6** ereyll oe weythredoed da ef eg kaer gloe6 e ter6yn6s **ef y hoedyl or byt h6n ac en er eglwys penhaf en e dynas** e cladwyt en e chwechet wlwydyn a de6 6geynt a chant **gwedy geny map dyw or arglwydes wen 6eyr wyry.** Ac ena nyt oed plant yda6 a deley kaffael e 6renhynyaeth **en y ol ente6 ac e ky6odes ry6el a ther6ys ac ann6h6ndep** er r6ng gwyr er enys eh6neyn ac e gwanha6s

arglwydya**eth a medyant gwyr r6ueyn arney.** Ac ena pan kygle6 gwyr r6ueyn henny ed an6onassant **se6er6s amhera6dyr a dwy leng o wyr kantha6 y** orescyn er enys 6rth r6ueyn trache6yn. Ac ena gwedy y **dy6ot hyt er enys hon emlad a gwnaeth ar brytanyeyt ar** ran onad6nt a darestyng6s yda6. ar ran arall ny gwe**d6s a gwnaeth brwydre6 mynych calet ac wynt ac a** ffoes racda6 trwy dey6yr a brenych hyt er alban. ar **rey henny hagen oc e6 holl la6ur a s6lyen en tewyssa**6c arnad6nt a oedynt en ry6el6 ar er amhera6dyr en **6a6r ac en wychyr trybelyt. Ac esef a gwneynt kyn**n6lla6 attad6nt er hyn mwyhaf a keffynt o wyr er **enyssed en e6 kylch en porth 6d6nt ac en 6ynych ed em**chwelynt kan 6ud6golyaeth. Ac ena gwedy gwelet **or amhera6dyr henny e b6 tr6m kantha6 ac ed erchys** gwne6th6r cla6d a 6ey an6ydra6l y 6eyn y 6eynt ae **dy6net er r6ng dey6yr ac escotlont or mor pwy gylyd** megys na chaffey e6 gelynyon dy6ot attad6nt wynte6 //

Peniarth 44 t. 65

a 6ey nes no henny tros e cla6d h6nn6. Ac ena o kyffredyn tre6l e gwnaethpwyt e cla6d h6nn6 or mor pwy gylyd ac **hyt em pen llawer o amseroed gwedy henny e parha6s h6nn6** en ll6dyas r6thyr e6 gelynyon. A h6nn6 a eylw e beyrd gweyth **esca6l 6ynyd. Ac ena gwedy na alley s6lyen kynnal ry6el en** erbyn er amhera6dyr a 6ey hwy no henny sef a gwnaeth **mynet hyt en scythya y keyssya porth y gan e ffychteyt y** orescyn y ky6oeth trae ke6yn. Ac ena gwedy kyn6lla6 o**hona6 ena holl ye6enctyt e wlat honno y gyt ac ef e doeth** a dyr6a6r lynghes kantha6 hyt en enys prydeyn a dyscynn6 **ac eyste 6rth kaer e6ra6c ae gwarchae ac emlad ar dynas.** Ac ena gwedy klybot henny ar hyt e gwladoed er ran wuyhaf **or brytanyeyt a emedewys ar amhera6dyr ac aethant ar s6**lyen. Ac eyssyoes yr henny ny pheydy6s se6er6s ae darpar **namyn kyn6lla6 gwyr r6ueyn ar hyn a trygassey y gyt ac** ef or brytanyeyt. a mynet en e lle parth a chaer e6ra6c ac **emlad a s6lyen a or6c. Ac ena eyssyoes pan oed calettaf e** 6rwydyr e llas se6er6s ac e brathwyt swlyen en aghe6**a6l. Ac ena e clad6t se6er6s eg kaer e6ra6c. er hon ed oed** gwyr r6ueyn en y chynnhal. De6 6ap hagen a ada6ssey **se6er6s amhera6dyr. Bassyan. a Getta. A Getta hagen or** r6uey ed hanoed y 6an ae tat. a bassyan a hanoed y 6am or **enys hon. Ac ena gwedy mar6 e6 tat e kymyrth gwyr r6**ueyn Getta ac y gwnaethant en 6renyn. kanys or r6ueyn **ed hanoed y tat ae 6am. Ac ena e kymyrth e brytanyeyt** Bassyan. ac y dyrcha6assant wynte6 h6nn6 en 6renyn 6rth **han6 y 6am or enys hon ae 6ot en kar 6d6nt. Ac ena gwed6** henny emlad a gwnaeth e brodyr ac ena e llas Getta ac e **ka6as Bassyan e 6renhynyaeth o nerth e brytanyeyt.** Ac en er amser h6nn6 ed oed en enys prydeyn gwr ye6anc **a elwyt karansy6s. ac nyt oed 6onhedyc namyn o** kenedyl yssel ed hanoed. A h6nn6 gwedy kaffael clot ohana6 //

Peniarth 44 t. 66

en llawer o wrwydre6 ac emlade6. e kychwynn6s racda6 ac ed aeth hyt en r6ueyn ac e keyssyws kanhyat y gan wyr r6ueyn y **gwarchad6 ar6ortyr enys prydeyn ae phorthloede6 rac estra6n** kenedloed ar longhe6 ar e mor. ac ada6 a gwnaeth 6d6nt o da **yr kanhyad6 yda6 henny kymeynt a chet rodynt brenhyny**aeth enys prydeyn. Ac gwedy twylla6 o*hona6* sened r6ueyn oe **amadrodyon twyllodr6s kaffael a gwnaeth er hyn ed oed en y** keyssya6. emchwel6t a gwnaeth trache6yn hyt en enys prydeyn **ac escry6enne6 gwedy e6 hynsseylya6 or amherodryon wynt.** Ac ena gwedy y dy6ot trache6yn e kyn6ll6s atta6 llawer **o ye6nctyt a chedernyt e wlat a chyn6lla6 llonghe6 llawer** a gwnaeth a mynet ar e mor a damkylchyn6 holl traethe6 **enys prydeyn a gwne6th6r kynh6ryf ma6r ar e pobloed a** or6c. Ac odyna ed aey hyt er enyssed ereyll en y kylch ac ed an**reythyey e gwladoed ac e torrey e6 kestyll ac e dygey e6 holl** anreythye6 ac e6r ac aryant. Ac ena emkyn6lla6 a gwnaeth **atta6 o lw ar espeyt 6ecchan kymeynt ac nat oed ha6d y 6n** tewyssa6c nac y 6n brenyn emlad ac ef na gwrthwyneb6 **yda6. Ac ena o acha6s henny chwyda6 a gwnaeth y 6ryt ae** 6ed6l enda6 ente6 o syberwyt ac an6on kennade6 ar e brytan**yeyt ac erchy 6d6nt y kymryt ef en 6renyn arnad6nt. ac** ente6 gwedy e lladey wyr r6ueyn a dyfferey er holl enys rac **gormes estra6n kenedloed. ac ae rydhaey wynte6 o keythy**wet gwyr r6ueyn. Ac ena gwedy kaffael ohona6 d6undep **e brytanyeyt ar henny. emlad a gwnaeth a bassyan ae lad** a chymryt eh6n coron e teyrnas. a gorescyn er enys oll. **Ac ena gwedy clybot en r6ueyn henny ed an6ones gwyr** r6ueyn allect6s a theyr lleng o wyr kantha6 y lad e **cre6la6n h6nn6. ac y kymhell teyrnas enys prydeyn 6rth** arglwydyaet a medyant gwyr r6ueyn. Ac ena gwedy **e6 dy6ot yr tyr ny b6 ohyr emlad a gwnaethant a** caransy6s ae lad. a chymryt llywodraeth er enys en y law //

Peniarth 44 t. 67

eh6n. Ac odyna gwedy henny dyr6a6r pla a thymhestyl a gwnaeth ar e brytanyeyt ar emada6ssey a gwyr r6ueyn ac a atho**edynt ar caransy6s. Ac ena tr6m w kan e brytanyeyt henny** kymryt a gwnaethant wynte6 asclepyodot6s tewyssa6c **kernyw ac gwne6th6r h6nn6 en 6renyn arnad6nt. ac o** kyt*kyghor* a chyt*d6undep* mynet en erbyn allect6s ac **gwyr r6ueyn ac emlad ac wynt. Ac en er amser h6nn6** ed oed allect6s en ll6ndeyn en gwne6th6 gwyl6ae6 an**ryded6s oe dwywe6 ef. Ac en e lle pan kycle6 ef bot ascle**pyodot6s ar brytanyeyt y gyt ac ef en dy6ot emada6 **a gwnaeth ente6 ae aberth a dy6ot en e6 herbynt wy** ac emlad ac wynt. Ac ena eyssyoes e gorwu asclepyodot6s **ar brytanyeyt y gyt ac ef ac e gwascarassant tor6oed gwyr** r6ueyn ac y kymhellassant ar ffo wynt ac e lladassant **allect6s e6 brenyn. Ac ena gwedy gor6o or bryta**nyeyt sef ly6y6s Gall6s ketemdeyth allect6s kyn6l**la6 a gal6 er hyn a dyaghassey oc e6 gwyr atta6 a mynet** hyt en ll6ndeyn ac ena kayw pyrth e dynas arnad6nt a **cheyssya6 kynhal e dynas. ar kaer rac e brytanyeyt. a theby**g6 gall6 e6elly gochel e6 haghe6 ter6ynedyc. Ac ena gwe**dy gwelet o asclepyodot6s gwne6th6r onad6nt henny. en** e lle dy6ot a gwnaeth ente6 ac eyste eg kylch e kaer ae **gwarchadw. ac an6on kennade6 y pob gwlat en enys** prydeyn a dywedwyt y 6ot ef en gwarchae gall6s a **gwyr r6ueyn y gyt ac ef en ll6ndeyn ac erchy y pa6b** bryssya6 atta6 en nerth ac en porth yda6. A dywedwyt **bot en ha6d 6d6nt dy6a gwyr r6ueyn os o kyt*d6undep*** ed emledynt ac wynt y gyt ac ef. Ac ena en e lle 6rth y **arch ef e doethant gwyr dy6et. a gwyr gwyned. a** gwyr dey6yr a brenych. a gwyr er alban. ac en llwyr **e doethant a hanoed o kenedyl e brytanyeyt. Ac ena gwedy** dy6ot pa6b hyt rac bron e tewyssa6c erchy a or6c //

Peniarth 44 t. 68

gwne6th6r llawer o peyryanhe6 ac emlad ar kaer. a cheyssya6 dystryw e m6roed en wychyr. Ac ena 6rth y arch **ed aeth pob gwr glew kadarn ac en wychyr emlad ar kaer.** Ac en e lle torry m6roed e kaer a mynet yr kaer a gwne6**th6r aer6a 6a6r o wyr r6ueyn. Ac ena gwelet o wyr** r6ueyn e brytanyeyt en ew llad hep tr6gared annoc **a gwnaethant y Gall6s mynet ac emrody en tr6gared as**clepydot6s ac erchy yda6 e6 hell6ng en 6yw y emdeyth. **Ne6 re daroed hagen e6 llad oll namyn 6n lleng a oed** ettwa en emkynhal. Ac ena oc e6 kyt*kyghor* ed emro**dassant en tr6gared asclepyodot6s. Ac ena 6al ed od ente6** en mynn6 gwne6th6r tr6gared ac wy er r6thrassant **gwyr gwyned 6d6nt ac ar e nant bychan a elwyr** eg kymraec nant Gall6n. ac en saesnec e gelwyr **Gallo*broc* e lladassant kymeynt 6n en 6 dyd.** Ac ena gwedy gor6ot ar wyr r6ueyn e kymyrth **asclepyodot6s coron e teyrnas ac y gwysc6s** am y pen o annoc a chanhyat gwyr enys prydeyn. A lly6**6ya6 er enys a gwnaet trwy ya6nder a gwyryoned** a hed6ch dec mlyned. Ac ena gwedy henny e ky6o**des en erbyn asclepyodot6s coel yarll kaer gloew** ac emlad ac ef ae lad. a chymryt eh6n coron e teyr**nas ar 6renhynyaeth y gyt a hy. Ac ena gwed clybot** henny o sened r6ueyn re lad asclepyodot6s e gwr **a kynhyrwus sened r6ueyn llawen wu kanth6nt** henny. Ac ena dy6ot kof a gwnaeth 6d6nt e kollet a **kollessynt an6on a gwnaethant constans amhera6**dyr e gwr a orescynn6s er espaen yr r6ueyn. gwr **oed h6nn6 doeth. glew. ac a karey kyffredynolder r6ue**yn em blaen pob peth. Ac ena pan kygle coel bre**nyn e brytanyeyt y 6ot en dy6ot o6ynha6 emlad** ac ef a gwnaeth kanys ef a clywssey y 6rtha6 nat //

Peniarth 44 t. 69

oed 6n brenyn a alley gwrthwyneb6 yda6 an6on kennade6 a gwnaeth en y erbyn ac erchy tangnhe6ed yda6 **kan er am6ot h6n hagen bot en eyda6 ef enys prydeyn** hep keyssya6 dym y kantha6 ohoney namyn e teyrn**get m6ryedyc. Ac ena gwedy dywedwyt e kennad6ry** honno 6urth constans da wu kantha6 ae chanhyad6 **a gwnaeth. ae chadarnha6 a chymryt gwystlon ar henny.**. Ac ena gwedy henny em pen e mys cle6ych6 a gwnaeth **coel o heynt tr6m. a chyn pen er wythnos e bw** 6ar6. coel or heynt h6nn6. **Ac ena gwedy mar6 coel e kymyrth constans co**ron e teyrnas ac e kymyrth helen 6n 6erch oed **y coel en wreyc yda6. Pryt a theg6ch e 6orwyn honno** a orchy6ygey holl 6orynnyon enys prydeyn rac y the**ccet. kywreyn oed em pob kel6ydyt kanys nyt 6n** map nac 6n 6erch oy that namy hy eh6nan ac 6rth **henny e dyscyssey ydy er holl kel6ydode6 eny 6ey ha6s** ydy llywya6 e ky6oeth gwedy ef. Ac ena gwedy **kymryt o constans e 6orwyn honno en wreyc yda6** e ganet map yda6 ohoney ac dodet ar h6nn6 c6stennyn. **Ac ena em pen 6n wlwydyn ar dec e b6 6ar6 constans** eg kaer e6ra6c ac eno e clad6t ac er rodet e 6ren**hynyaeth en lla6 c6stenny y 6ap. Ac gwedy y 6ot** en 6renyn en e lle kymryt haelder a chlot. ac em**dangos megys llew yr rey dr6c. kad6**

ya6nder a gwyryoned er rwng e pobloed. dy6a e lladron **a sathr6 cre6londer er rey enwyr. lla6urya6 y** gwne6th6r hed6ch en y teyrnas. **Ac en er amser h6nn6 ed oed gwr cre6la6n** enwyr en ammera6dyr en r6ueyn. Sef oed **y enw maxen. Ar maxen h6nn6 a gwnaey dwyn** tref e6 tat y ar pob rey or bonhedygyon ar dyledogyon //

Peniarth 44 t. 70
ac e6 hest6ng ac e6 dy6etha. Ac o acha6s henny sef e ffoynt e bonhedygyon ar dyledogyon o r6ueyn ac e doynt **ar c6stennyn hyt en enys prydeyn. ac ente6 en arryded6s** ae herbynnyey wynte6 ac ae gossymdeythyey. Ac ena or **dywed gwedy dy6ot llawer atta6 onad6nt en e wed** honno sef a gwnaeth e gwyr henny y dwyn ar kyffro **6rth 6axen rac a clywey y gwne6th6r o kam o*hona6*** ar dyledogyon r6ueyn. Ac en 6ynych e dywedyt 6rtha6 **ar e wed hon. C6stennyn medynt wy pa hyt e dyode6y** ty en tr6eny ny 6al hyn. Debre y gyt a ny hyt en r6ue**yn a thal yn en tyr. ac dayar. a thref en tat. ac en tey. ac** en trefne6. ac en gwraged. ac en meybyon ac en ky6oeth **a collassam. A gorescyn r6ueyn yty d6h6nan. Ac o acha6s** er amadrodyon henny e kychwynn6s c6stennyn y gyt **ac wynt ac e gorescynn6s r6ueyn. ac gwedy henny e** ka6as arglwydyaeth er holl 6yt en k6byl. Ac y gyt ac **ef e d6gassey ef try ewythred y helen y 6am ef. Sef oed** er rey henny. llywelyn. a thryhayarn. a Me6ryc. ar **rey henny a 6rd6s en 6rdas sened r6ueyn ae medyant.** Ac en er amser h6nn6 e ky6odes e6daf tewyssa6c **gwent ac ~~w~~ e6yas en erbyn e gwyr re ada6ssey** c6stennyn llywodraeth enys prydeyn en e6 llaw ac em**lad ac wynt ac e6 llad a chymryt eh6n e 6renhyaeth.** Ac ena gwedy clybot o c6stennyn henny sef a gwnaeth **an6on tryhayarn ewythyr helen a theyr lleng o wyr** kantha6 y orescyn er enys 6rth amherodraeth r6ueyn **trache6yn. Ac ena e doeth tryhayarn ae lw kantha6** hyt eg kaer perys: ac erbyn pen de6 dyd y ka6as. Ac **y gyt ac e kygle6 e6daf henny e kyn6ll6s ente6 holl** 6archogyon ar6a6c er enys hon ac e doeth en y erbyn **hyt em maes 6ryen nyt pell y wrth kaer wynt. ac** en brwydyr a wu er rygth6nt ac e gorwu e6daf //

Peniarth 44 t. 71
ac e ffoes trahayarn ac ed aeth en y longhe6. ac ed aeth odyna ar e mor hyt e gogled. ac ena e doeth yr tyr ac anreythya6 **e tre6y ar dynassoed ar kestyll ar wlat a gwnaethant.** Ac ena pan 6ynegyt henny y e6daf kyweyrya6 eylwe**yth y lw a gwnaeth ente6 a mynet parth ac eno a** gwnaeth. ac en e wlat a elwyr westylont ed emlad6s **ac ef ac e kayas trahayarn e wud6golyaeth. ac ed em**lyn6s e6daf hep orffowys ac ef eny d6c y arna6 e dy**nassoed. ar keyryd. ar kestyll. a choron e teyrnas. Ac ena** sef ed aeth e6daf hyt en llychlyn y keyssya6 nerth y **gan G6bert brenyn llychlyn. A phan aeth eno ed ede**wys kan kytemdeythyon yda6 keyssya6 llad trahayarn. **Ac ena e gwnaeth yarll e kastell kadarn y arch ef en** wuy no nep kanys mwyhaf oe kytemdeythyon ae **karey oed h6nn6. Ac esef mal y gwnaeth. dywyrna6t** ed oed trahayarn en kerdet o l6ndeyn. sef ed aeth ente6 **a llech6 a chant marcha6c y gyt ac ef eme6n glyn** koeda6c e fford e kerdey trahayarn ac ena ky6ody en **dyreb6d ae lad em plyth y kyt*6archogyon* a gwnaeth.** Ac ena pan kygle6 e6daf henny emchwel6t a gwnaeth **trae ke6y hyt en enys prydeyn. a gwascar6 gwyr r6**ueyn a chymryt eh6n coron e teyrnas. Ac en e lle kyn6ll**a6 ss6llt a gwnaeth o e6r ac aryant ar 6yrr enhyt** nat oed arna6 6n brenyn. ac odyna e kynhelys ef teyr**nas enys prydeyn en dedwyt hyt er amsser e doeth** Gratyan a 6aspasyan yr enys hon. **Ac ena gwedy hen6 e6daf mynn6 ll6nyeth y ky6o**eth en y ol a gwnaeth. a chymryt kyghor y gan **hynafgwyr y ky6oeth a gwnaeth ac y gan y kyghor**wyr pa ansawd e gweneley am henny. 6n 6erch oed yda6 **sef oed enw honno helen ac nyt oed 6n map. a dylyey** kaffael e 6renhynyaeth gwedy ef. Ac ena e b6 rey or //

Peniarth 44 t. 72
gwyr a kyghorey rody y 6erch y 6n dyledogyon r6ueyn ae ky6oeth kenthy eny 6e o kadarn hed6ch e gellynt kynnal e **6renhynyaeth gwedy ef. Ereyll a kyghorey rody coron e teyr**nas y kynan meyryada6c y ney. a rody y 6erch y wr arall ac **e6r ac aryant kenthy dyga6n. Ac ena e doeth karada6c yarll** kernyw a dywedwyt 6rtha6 ac erchy yda6 an6on hyt en r6**ueyn ar 6axen amhera6dyr ar rody y 6erch yda6 ar teyrnas** kenthy. ac e6elly e galley kaffael tragywyda6l hed6ch. kanys **llywelyn ewythyr helen oed tat e maxen h6nn6. ae 6am** a hanoed or r6ueyn. a bonhedyc oed oe 6am ac oe tat kanys **o lyn e brenhyned ed hanoedynt. Ac ena 6rth henny llytya6** a gwnaeth kynan meyryada6c kanys y 6ryt ef oed ar e 6ren**hynyaeth en wastat. Ac ena sef a gwnaeth karada6c an6on** me6ryc y 6ap hyt en r6ueyn y 6ynegy hyn y 6axen 6ap **llywelyn. Ac esef ky6ryw gwr oed**

Me6ryc. gwas ma6r tec teledyw. clot6a6r. a glew. a pha peth bynnac a dywet**tey ar y ta6a6t le6eryd en e lle e bey reyt yda6 ae hebryghey** oe corff ae ar6e6. ac ae kadarnhaey. Ac ena gwedy dy6ot **me6ryc hyt en r6ueyn ar 6axen y kymryt a gwnaeth** maxen en anryded6s. Ac en er amser h6nn6 ry6el ma6r **oed ar 6axen kan e de6 amhera6dyr ereyll gratyan6s a** 6aspassyan6s am tryded ran e 6renhynyaeth ed oedynt **en y dwyn y arna6. Ac ena pan weles me6ryc henny e dy** wa6t ente6 6rth 6axen. 6al hyn. Max*en* ep ef pa acha**6s e byd arnat ty o6yn gratyan kanys oes fford yt e gel**ly ty gorescyn arna6 ef er amherodraeth pan 6ynnych **ae dyky6oethy ente6. Debre y gyt a my ep ef hyt en enys** prydeyn. a chymer coron e 6renhynyaeth eno. E6daf brenyn **enys prydeyn hen ew weythyon a chlawus. ac nyt eyd6na** dym namyn kaffael er ryw gwr ye6anc bonhedyc yr **rody y 6n 6erch yda6 a theyrnas enys prydeyn kenthy** kanyt oes 6n map yda6. a wledycho gwedy ef. Ac 6rth //

Peniarth 44 t. 73
brath6 edelfflet ae kymhell ar ffo. a llad or saesson chwe gwyr a chwe chant a dec myl. Ac em parth e kymry ena e llas Bledrys tewyssa6c **kernyw e gwr oed pennhaf or kymry en er emlad h6nn6. Ac odyna**. ed emkynn6llassant er holl kymry hyt eg kaer lleon y gyt. Ac ena o **kyffredyn kyghor tewyssogyon kymry oll e gwnaethant kat6an** 6ap yago en 6renyn arnad6nt ac odyna ac ef en e6 blaen erlyt **a gwnaethant edelfflet trwy h6myr. Ac ena pan kygle6 edelfflet** henny kyn6lla6 a gwnaeth ente6 holl 6renhyned e saesson y gyt ac ef **a dy6ot en erbyn kat6an. Ac ena gwedy bydyna6 o pob parth** ed aeth kytemdeythyon pob 6n onad6nt ac e6 kymody ac gwne6**th6r tangnhe6ed er rygth6nt. Ac esef a gwnaethant gad6 y edelfflet** or parth tra6 y h6myr ac y kat6an enys prydeyn en k6byl or **or parth h6n y h6myr. a chadarnha6 henny a gwystlon o pob parth** a thygh6 e kyghreyr. Ac odyna allan kystal wu er rygth6nt ac **ed oed pob peth en kyffredyn 6d6nt. Ac ena e damweynn6s g6rth**lad o edelfflet y gwreyc y 6rtha6 ae dyhol oe ky6oeth a mynn6 arall **ac esef ed aeth hythe6 en 6eychya6c hyt en llys kat6an y keyssya6** porth kat6an oy chymody ae gwr ac ny all.. y kaffael ydy. namyn **y thryga6 en llys kat6an eny eghys ar ..p .. en er .n nos e g.**net map y kat6an ac e bedydywt y gyt ac e dodet kadwalla6n a. **6ap kat6an. ac edwyn ar 6ap edelfflet. ac e6 meythryn y gyt 6d6nt.** Ac gwedy e6 bot en gweyssyon ed an6onet hyt en llyda6 ar selyf **brenyn llyda6 y dysc6 marchogaeth a moes 6d6nt. Ac ena em** pen espeyt o amser mar6 wu e6 tade6 ell de6 en enys prydeyn **ac e doethant pob 6n onad6nt en lle y tat en 6renyn. Ac ena dechre6** a gwnaethant wynte6 erlyt e kytemdeythas a wuassey er rwng **e6 tade6 kyn noc wy. Ac ena em pen espeyt gwedy henny an6on** kennade6 a gwnaeth edwyn ar katwalla6n ac erchy kanhyat **yda6 y gwne6th6r coron yda6 e parth atta6 y h6myr ac y daly** llys ac y anryded6 gwyl6ae6 ac y gossot ky6reythye6 megys **y gwneley ente6 en y ky6oeth. Ac ena e dywa6t katwalla6n** na deleyt namyn 6n coron o enys prydeyn ac na ganney endy //

Peniarth 44 t. 74
namyn 6n brenyn. Ac ena llydya6 a gwnaeth edwyn a dywed6yt ket bey dr6c kantha6 y gwnaey. Ac ena dywa6t katwalla6n o gwn**aey coron am y pen en enys prydeyn ed aey ac y lladey y pen adan** e coron Ac ena gwedy llawer o emlade6 e doethant trwy h6myr **ac ed emlatassant. ac e kolles katwalla6n llawer o 6ylyoed oe w..** ac e kymhell6t ar ffo. Ac ena e ffoes hyt en ywerdon. Ac ena gwe.. **gor6ot o edwyn kerdet a gwnaeth ae lw trwy holl ky6oeth kat**walla6n ac e6 llad ac e6 lloscy ac e6 hanreythya6. Ac ena hyt tra ed oe. **edwyn en llygr6 y ky6oeth e6elly ed oed ente6 en keyssya6** dy6ot trae ke6yn ac nys galley kanys dewyn oed y gyt ac ed**wyn a 6ynagey yda6 pob or a delhey ac 6rth henny e lle keyssyey** katwalla6n dy6ot yr tyr e bydey edwyn a llw en y erbyn hep **y ad6 yr tyr. Ac ena gwedy gwelet o katwalla6n henny ed aeth** hyt ar selyf brenyn llyda6. Ac odyna o kyt*kyghor* ed an6onass.. **breynt hyt ney y katwalla6n hyt en enys prydeyn y edrych a** damweynnyey yda6 kaffael llad e dewyn. Ac ena gwedy dy6ot **ohona6 yr enys hon e kymyrth gwysc reyd6s amdana6 ac e** gwnaeth bagyl o hayarn en 6laenllym hyt pan alley a **h6nn6 ...d e d...n . damweynnye6 yda6 y kaffael rac lles**eyrya6 ar dy6odedygaeth katwalla6n. Ac odyna e kerd6s **breynt racda6 hyt eg kaer e6ra6c kanys ena ed oed edwyn** en er amsser h6nn6. Ac 6al e byd e6elly en kerdet em plyth er ag**hanogyon enachaf chwaer yda6 en dy6ot or llys a phaeol en y** lla6 y kyrch6 d6uyr yr 6renhynes. Edwyn a d6gassey honno **o kaer gwyraghon kantha6 pan wuassey en anreythya e gw..**doed henny. Ac ena 6al ed oed mynet hep y law y hadnabot a **gwnaeth ac wyla6 ae gal6 en yssel. Ac ena sef a gwnaet e 6e..** emchwel6t y hwynep ac adnabot y bra6t a mynet o6yn arney **rac ky6ar6ot damweyn dr6c ac ef. Ac eyssyoes mynet dwyla my**n6gyl yda6. ac ar 6yrrder dywedyt yda6 ansa6d e llys a

dan**gos yda6 e dewyn ed oed en y keyssya6 a dothoed ena o dam**weyn y edrych ar rann6 al6ssen yr aghanogyon. Ac ena //

Llanstephan 1 t. 102
henny er rodes y wyrda ae kyghorwyr kyghor yda6 rody yty y 6erch ae teyrnas kenthy. Ac o kyt*kyghor* e brennyn ar gwyrda ed ellyg**hassant wy 6yfy y 6ynegy yty henny. Ac o mynny dy6ot y gyt a my6y** henny oll a keffy. ac y gyt a henny o amylder e6r ac aryant enys pry**deyn ae marchogyon ae gwyr emlad e gelly kaffael arglwydyaeth** er holl 6yt gwedy e gorescynhyc er amherodryon. O enys prydeyn e **gorescynn6s c6stennyn de kar ty r6uey a llawer ereyll.** Ac ena esef a gwnaeth maxen o kyghor me6ryc kychwyn parth **ac enys prydeyn. ac ar y fford en mynet gorescyn keyryd freync** a gwnaeth a chyn6lla6 e6r ac aryant llawer a marchyon amyl a kyn**n6ll6s atta6. Ac odyna e kychynn6s racda6 ar e mor a doethant y** norhant6n y tyr enys prydeyn. Ac ena pan kygle6 e6daf e6 dyscyn**n6 en y gwlat ef e llw ma6r h6nn6 o6yn ma6r a aeth arna6 te**byg6 e mae gelynyon oedynt. Ac ena gal6 kynan meyryada6c **y ney a gwnaeth atta6. ac erchy yda6 kyn6lla6 holl lw enys pry**deyn atta6 a mynet en e6 herbyn. Ac ena gwedy dy6ot pa6b y gyt **e kychwynn6s kynan en e6 blaen parth ar lle ed oed maxen ae** ny6er ente6. en e6 pebylle6. Ac ena gwedy gwybot o*hona6* bot **e llw ma6r h6nn6 en dy6ot go6al mwyhaf en e byt a wu arnaw.** Ac esef acha6s oed o6yn oed kantha6 amylhet e gwyr ac e6 glewhet **ac nat edoed en tebyg6 kaffael 6n gobeyth hed6ch kanth6nt. Ac** ena gal6 a or6c maxen attaw me6ryc a hynafgwyr y gyt ac ef a **ena kymryt kyghor pa peth a gwneynt en erbyn henny. Ac ena** e dywa6t me6ryc. Nyt oes le arglwyd ep ef y emlad ar gwyr **racc6 kanys nyt yr emlad ac wynt e doetham ema. Namyn erchy** kyghreyr essyd ya6n 6d6nt a llety a hed6ch kanys en hed6ch **e doetham ny. A dywedyn en bot en kennade6 y gan amherodryo.** r6ueyn a negesse6 kenhym ar e6daf. ac en gall doeth twyll6n **wynt eny wyppom ny med6l e brenyn ae ewyllys. Ac ena ryng6** bod y pa6b a gwnaeth e kyghor h6nn6. ac ena dethol de6dec wyr a **gwnaethant en kennade6 ar kynan a cheyg olywyd en llaw pob ..** onad6nt. Ac ena pan weles e brytanyeyt e gwyr anryded6s henny //

Llanstephan 1 t. 103
ac olywyden en e6 llaw en arwyd kennade6 ky6ody a or6gant en e6 herbyn en anryded6s. Ac en e lle mal e de6ant rac bron kynan y annerch **a gwnaethant ef o pleyt er amherodryon ar sened. Ac ena dywedwyt** a gwnaethant bot negesse6 kanth6nt ar e6daf y gan er amherodron. Ac **ena e dywad6t kynan. Pa acha6s e mae e ssa6l ny6er hon y gyt ac** ef. nyt tebyc henny y kerdet kennade6 namyn y elynyon a 6ynnynt **gorescyn e wlat. Ac ena e dywedassant e kennade6. nyt tec ac nyt gwe**d6s kerdet gwr kymeynt a h6nn6 ac echedyc kytemdeythyon y gyt **ac ef. kanys en ll6ossa6c e mae de6a6t kan wyr r6ueyn kerdet y e6** negesse6. rac ky6ar6ot kewylyd ac at6yd ac wynt y gan e6 dykasso**gyon. Tagnhe6ed a emdygant. tagnhe6ed a geyssyant. er hyn essyd arwyd** yr pan dyscynnassam ny ar e tyr h6n ar dayar ny gwnaetham dym kam **y nep ny gwnaetham treys ar nep. namyn pob peth or a wu reyt yr** en aryant y prynn6 megys gwyr a arwedo hed6ch kanth6nt. Ac **ena 6al ed oed kynan medylya6 pa peth a gwneley ae hed6ch ae** ente6 ry6el6 dynessa6 a or6c karada6c tewyssa6c kernyw ar gwyr**da ereyll y gyt ac ef a chet bey dr6c kan kynan rody kygreyr yr** gwyr a gwnaethpwyt. a dwyn maxen y gyt ac wynt hyt e ll6n**deyn ar e6daf. a datkan6 yda6 en k6byl e6 kerdet.** Ac ena nessa6 a or6c karada6c tewyssa6c kernyw a chymryt me6**ryc y 6ap y gyt ac ef a dy6ot a gwyrda e teyrnas y gyt ac ef hyt** rac bron e brenyn a dywedwyt 6al hyn 6rtha6. Arglwyd ep ef llyma **er hyn a dam6neyst ty o hyr amser ar hyn a ryghey 6od yr nep oed** ffydla6n yty gwedy re kanhyad6 o dyw yt henny. Ty a emkoghoreyst **gyn pa ff6n6t e ll6nyeth6t ty de ky6oeth gwedy ty. kanys hen oed6t** ty a chla6us. Ac ena rey oth wyrda a kyghores yt rody coron e 6ren**hynyaeth y kynan de ney. a rody helen de 6erch yr ky6oetha6c o** wlat arall ac eyr ac aryant en amyl kenthy. Ereyll a kyghores **yt rody de 6erch y 6n o dyledogyon r6ueyn a choron e teyrnas** y gyt a hy. ac e6elly e tebygynt kaffael hed6ch tragywyda6l os **o r6ueyn ed amffynnyt wynt. llyma weythyon dyw gwedy** an6on yt hyt eman er hyn ed oed6t en y dam6na6. gwr bonhedyc //

Llanstephan 1 t. 104
dyleda6c o amherodron r6ueyn a br*enhyned* enys prydeyn. ac om kyghor y de 6erch a rody ty yda6 ef. Ac o g6rthody **ty henny pa delyet essyd yty ar enys prydeyn mwy noc yda6** ente6. ney yw y c6stennyn wyr coel en brenyn ny e gwr ny al**lassam ny y gwad6 o wyr delyet na bey 6renhynes**

arnam ny Ac ena gwedy dywedwyt o karadawc er amadra6d h6nn6 bot **6rth y kyghor a or6c e6daf ac en e lle rody y 6erch yda6 a theyr**nas enys prydeyn kenthy. Ac ena en e lle pan gweles kynan **me6ryada6c henny llydya6 a or6c ac en e lle ada6 e llys a mynet hyt** e gogled a chyn6lla6 llw ma6r atta6 6rth ry6el6 ar 6axen. **Ac ena gwedy kyn6lla6 llw ma6r atta6 e doeth trwy h6myr** ac anreythya6 e gwladoed o pob parth ydy. Ac ena gwedy **dywedwyt y 6axen henny kyn6lla6 a gwnaeth ente6 y lw** a mynet en y erbyn ef ac emlad ac ef a gor6ot arnaw. ac yr hen**ny eyssyoes ny pheydyws kynan ae ry6el <u>namy</u> kyweyrya6** y 6ydynoed eylchwyl ac anreythya6 e gwladoed 6al kynt. Gwey**thye6 e gor6ydey 6axen. Gweythye6 ereyll ed emchweley hep 6n** 6ud6oglyaeth. Ac or dywed gwedy gwne6th6r o pob 6n ona**d6nt kollet oy gylyd. trwy ew kyt ketemdeythyon e kymodassant.** Ac ena em pen e pym blyned syberwyt a kymyrth maxen **o tra chy6oeth amylder e6r ac aryant. a doey yda6. a phara**toy llynghes a gwnaeth a chyn6lla6 holl 6archogyon enys pry**deyn a or6c a mynn6 gorescyn ffreync. Ac wrth henny ed aeth en** kyntaf hyt en llyda6. e gwlat a elwyr ar a6rhon brytaen 6ecchan **ac emlad ar pobyl oed ena o ffreync en kyntaf. Ac esef a gwnaeth** e ffreync ena a hymbalt en tewyssa6c arnad6nt dy6ot en y er**byn ac emlad ac ef. Ac ena en e dyd h6nn6 e llas hymbalt e6** tewyssa6c a pymthec myl oe wyr en er 6ndyd. Ac ena gwedy **gwne6th6r e 6eynt aer6a honno onad6nt dyr6a6r lewenyd** a kymyrth maxen enda6 kanys gwydyat bot en ha6d gorescyn **e gwlat gwedy re lad e sa6l honno oe marchogyon. a galw** kynan a gwnaeth atta6 ac a dan chwerthyn e dywa6t 6rtha6 //

Llanstephan 1 t. 105

er emadra6d h6n adan chwerthyn. a henny ar neyllt6 odyeythyr e ny6ero*ed*. llyma ep ef 6n or gwladoed gore6 **en ffreync gwedy y gorescyn o*honam* ny. llyma ynny gobeyth ar** kaffael er ranne6 ereyll ohoney bryssywn weythyon y kymryt e **dynassoed ar kestyll kyn mynet e chwedyl ac ehedec at hyt e gwladoed** a chyn6lla6 onad6nt er holl pobloed en en herbyn ac emlad a ny. **Ac o gall6n ny kynnal e gwlat hon kenhym ny nyt oes pedr6s** kenhyf gall6 kaffael holl ffreync en k6byl 6rth en medyant. Ac 6rth **henny na 6yt edy6ar kenhyt kanhyad6 enys prydeyn y my ket bey** gobeyth yty arney hy. kanys pa beth bynnac a kolleysty eno my **ae hynyllaf yty ema. My ath gwnaf en 6renhyn ar e gwlat** hon eman a hon a 6yd eyl enys prydeyn ynny gwedy henny kanys **my a 6ynnaf en llwys dystryw e kenedyl hon ohoney ae llenwy** o an kenedyl n6h6neyn. dayar ffrwythla6n ew hon megys e **gwelyr y my o yde6. ac a6onyd a physca6t amyl end6nt koedyd** tec amyl endy ac nyt ha6d e credaf bot dayar a 6o hygarach nac **a 6o ffrwythlonach no hy. Ac ena sef a gwnaeth kynan est6ng** y pen. a dyol6ch yda6 en 6a6r. ac ada6 ffydlonder yda6 en tra**gywyda6l a gwrogaeth dyan*wadal*.** Ac ena bydyna6 e6 llw a gwnaethant a mynet hyt en rod6m **ar dynas h6nn6 ar kaer a ka6ssant en er 6n dyd. Ac ena gwe**dy clybot em pob lle cre6londer gwyr r6ueyn ar brytanyeyt **ffo a gwnaey pa6b or gwyr ac ada6 e6 gwraged ac e6 meybyon.** ac ada6 e keyryd ar kestyll en agoret yr brytanyeyt en ryd. Ac **esef a gwnaey e brytanyeyt em pob lle e delynt llad e gwyr en** llwyr ac arbet e gwraged. Ac ena gwedy dar6ot 6d6nt gor**escyn pob lle or wlat kadarnha6 e keyryd ar kestyll o 6archo**gyon enys prydeyn. a gwne6th6r kestyll en e lle gwelynt **bot en reyt 6rth6nt. en amra6ael leoed. Ac ena gwedy kly**bot cre6londer maxen em pob lle. dyr6a6r o6yn racda6 hep **obeyth en e byt oc e6 heneyt. Ac ena o pob lle ffo a gwnaey** e tewyssogyon ar brenhyned yr kestyll ac yr lle kyntaf //

Llanstephan 1 t. 106

e keffynt kedernyt y emdyffryt racd6nt. Ac 6rth henny gle6der ma6r a kymyrth maxen <u>eda6</u> o acha6s henny. ac achwa**neg6 y lw ae ny6er kan rody 6d6nt e6r ac aryant en dytla6t.** Ac ena kymeynt o lw a kynn6ll6s atta6 ac e tebygey 6ot **en dygayn yda6 y orescyn ffreync en holla6l. Ac eyssyoes** annot henny a gwnaeth eny darwu yda6 hedych6 e gwlat **honno. ae llenwy or brytanyeyt. Ac ena gwys a ellygh6s hyt** en enys prydeyn ac erchy an6on atta6 kant myl or plwyf ysel **ac y gyt a henny. dec myl ar r6geyn o 6archogyon ar6a6c** y e6 kad6 ac y e6 hamdyffyn en e gwlat honno. Ac ena gwedy **dy6ot hynny oll atta6 e6 rann6 a gwnaeth ar hyt e gwlat** 6d6nt en ky6ya6n. ac gwne6th6r eyl enys prydeyn o honno. **ac ena y rody y kynan meyryada6c. Ac ena e kychwynn6s ente6** maxen ae lw hyt en ffreync ac emlad ae gorescyn a gwnaeth **holl ffreync a holl germanya. ac em pob emlad kaffael b6d6**golyaeth. Ac ena e gossodes kadeyr y teyrnas en e dynas a elwyr **tre6erys. ac odyna emlad ar de6 amhera6dyr. sef oed er rey** henny. Gratyan. a 6alentynyan. a llad e neyll onad6nt a dyhol **e llall y emdeyth or r6ueyn ae dyky6oethy ae orescyn.** Ac en er amser h6nn6 eyssyoes ed oed gwyr ffreync a gwyr **llyda6 a gwasgwyn en ry6el6 ar kynan ac ar e bry**tanyeyt a

oed y gyt ac ef en wastat. Ac ente6 eysyssyoes en g6r**thwyneb6 6d6nt wy en 6ra6 ffynedyc ac en tal6 aer6a en** erbyn y gylyd 6d6nt. Ac ena gwedy gor6ot o kynan arna**d6nt. sef a gwnaeth mynn6 rody gwraged oy kyt*6archogy*on** ef megys e keffynt plant onad6nt trwy er rey e gellynt **kynhal e gwlat honno en tragywyda6l. Ac hyt na bey nep** kymysc en e byt 6d6nt wy ar ffreync. sef a gwnaeth an6on **kennade6 hyt en enys prydeyn ar d6na6t brenyn kernyw** e gwr a dothoed en ol karada6c y 6ra6t en 6renyn. y erchy **yda6 ef k6ppla6 e neges hon a gwne6th6r. kanys ky6o**etha6c oed ef. ac yda6 he6yt e gorchmynnassey Maxen //

Llanstephan 1 t. 107
yda6 llywodraeth enys prydeyn. hyt tra adoed ente6 y gwne6th6r y negesse6. A merch oed y d6na6t anry6ed y theg6ch ae phryt. a **honno ed oed kynan en y char6 en wuyhaf or byt ac en y herchy en** gwreycca yda6 eh6nan. **Ac ena pan gweles d6na6t kennade6 kynan ae negesse6** da wu kantha6 a llawen a chyn6lla6 a gwnaeth o pob gwlat **en enys prydeyn 6n myl ar dec o 6erchet bonedygyon a dyledogyon** er enys hon. Ac y gyt a henny o 6erchet meybyon eyllyon try 6geyn **myl a erchys e6 kyn6lla6 ar hyt enys prydeyn ac e6 dwyn oll** henny hyt en ll6ndeyn. a dwyn llonghe6 o pob pob porthloed hyt **eno 6rth hebr6ng e gwraged henny hyt en llyda6 ar e gwyr** re dywedassam ny wuchot. A henny ket bey da kan lawer o**nad6nt henny. ed oed lawer ereyl onad6nt a oed dr6c kanth6nt** ada6 e6 gwlat ac e6 kenedyl. ac ereyll onad6nt a dewyssynt kad6 **e6 dyweyrdeb ac e6 gwerynda6t em blaen kaffael ky6oeth ar** e wed honno. Ac ena gwedy dy6ot e llonghe6 a bot pob peth en **para6t kychwyn a or6gant ar hyt temys hyt e mor. a cherdet rac**d6nt hyt en agos y traeth llydaw. e ky6odes e gwynt gwrthwy**nep en e6 herbyn a gwascar6 e6 llonghe6 a body llawer onad6nt.** Ac ereyll onad6nt a wury6t em plyth estra6n kenedloed a rey a o**nad6nt a las ac ereyll a karcharwyt. kanys em plyth escym6n lw** Gwynwas a Melwas. E gwyr henny a daroed y gratyan6s a 6alen**tynyan6s dy6ot y ry6el6 ar 6ortyr a germanya a dyr6a6r lyng**hes kanth6nt. Ac esef oed Gwynwas brenyn h6na6t. a Melwas oed **brenyn peyttaw. ar rey henny a ky6arwu ar morynnyon henny** ac en e lle mynn6 kydya6 ac wynt gwedy gwelet onad6nt e6 **teket. Ac ena gwedy na mynn6s e morynnyon henny kyt*d6una6*** ac wynt. esef a gwnaethant e6 merthyr6 en k6byl. or bradwyr **henny. ac e6 llad hep 6n gohyr. Ac ena en e lle gwedy clybot or es**cymm6nedygyon tewyssogyon henny ada6 enys prydeyn hep nep **kadarn nac o 6archogyon nac o wyr dewr en dyffeyth. en e lle** bryssyaw a gwnaethant parth ac eno a chyn6lla6 gwyr enyssed //

Llanstephan 1 t. 108
en e6 kylch en porth 6d6nt a dyscynn6 en e gogled ac anreythya6 e gwladoed a edewssyt hep kedernyt en e6 gwarchad6. a llad e pobyl **ergrnnedyc lesc. kanys maxen megys e dywetpwyt wuchot a** d6gassey kantha6 e marchogyon ar emladwyr ar gweyssyon **ye6eync dewr. ar byleynll6 llesc a re adawssey. Ac ena gwedy** clybot o 6axen henny ed an6ones ente6 Gratian lla6 rodyat a **dwy leng o wyr ar6a6c y gyt ac ef en porth yr brytanyeyt ac y e6** hamdyffyn. Ac en e lle gwedy e6 dy6ot yr enys emlad a gwnae**thant ar gelynyon. ac gwne6th6r aer6 wychyr ac e6 ffo hyt** en ywerdon. Ac ena en er amser h6nn6 e llas Maxen en r6ue**yn y gan kytemdeythyon Gratian. Ar brytanyeyt a d6gassey** y gyt ac ef a las ac a gwascarwyt. Ar rey dyeghys onad6nt a **doethant hyt en llyda6.** Ac ena pan kygle6 Gratyan lla6 rodyat henny re lad maxen **en r6ueyn e kymyrth ente6 coron e teyrnas a brenhynya**eth enys prydeyn yda6 eh6n. Ac gwedy henny kymeynt o cre6**londer a kymyrth enda6. ac eny emkyn6ll6s e brytanyeyt ac em**6ydyna6 a dwyn kyrch am y pen ae lad. Ac ena pan kygle6 e ge**lynyon a ffoassey ywerdon re lad Gratian. em*kyn6lla6* o pob lle** a gwnaethant o ~~w~~ywerdon a chyn6lla6 er escottyeyt. a gwyr dacia **a gwyr llychlyn y gyt ac wynt a dy6ot hyt er enys hon ac anreythy**aw er enys hon o tan a hayarn or mor pwy gylyd. Ac ena en e lle **an6on a or6gant hyt en r6ueyn y erchy an6on gwyr y e6** hamdyffyn ac ada6 onad6nt tragywyda6l darestyghedygaeth y wyr **r6ueyn o henny o delynt y 6rthlad e6 gelynyon y 6rth6nt. Ac en** e lle e rodet lleng o wyr 6d6nt. Ar rey henny gwedy kaffael ona**d6nt dy6ot a gwnaethant yr tyr a gwne6th6r dyr6a6r dyr6a6r** aer6a or gelynyon. ac e6 gyrry ar ffo o holl ter6yne6 enys pry**deyn a rydha6 e plwyf kywarssanghedyc y gan e6 gelynyon. Ac** ena ed archyssant adeylat m6r er r6ng dey6yr ar gogled or mor **pwy gylyd y attael r6thyr e6 gelynyon eny 6ey henny en am**dyffyn yr kywda6twyr. ac en o6yn ac ar6thred yr gelynyon. //

Llanstephan 1 t. 109

Ac en er amser hynn6 ne6 re daroed anreythya6 e gogled en llwyr o 6ynych kyrche6 estra6n kenedyl am y phen. Ac ena e kyn6ll6t **kyffredyn tre6l ac e gwnaethpwyt e m6r.** Ac ena e mynegys gwyr rwueyn yr brytanyeyt na ellynt **wy a 6ey hwy no henny dyodef llawur trost6nt en kerdet** fford hyr trost6nt ar 6or ac ar tyr. ac na doeynt en 6ynychach **no henny y kymryt blynder ac emlad en e6 hamdyn ac wynt ac** e6 gwlat. nam kymerynt eh6neynt dysc ar ar6e6 ac enlad **y amdyffyn e6 gwlat ac e6 gwraged ac e6 meybyon ac ew** da. ac e6 bwuched er hyn oed wuy no henny oll. Ac ena erchy **a gwnaethant kyn6lla6 pa6b or a oed emladwr a gwr ye6anc** en enys prydeyn attad6nt hyt en ll6ndeyn kanys odyna e ky**chwynnynt wy parth ar r6ueyn. Ac ena gwedy dy6ot pa6b** y gyt eno ed erchyt y k6helyn archescop ll6ndeyn pregeth6 **6d6nt. Ac 6al hyn e dechrewys ente6 y amadra6d.** Gwyrda ep ef pan erchyt o arch e tewyssogyon pregeth6 y **chwy mwy y dyly6n wuylaw no dywedwyt en wuchel.** Trwan ew kenhyf er emdy6edy ar gwander ar re damweynn6s **ywuchwy or pan anreythyws Maxen er enys hon oe marcho**gyon ae gweyssyon yeweync. ae hymladwyr. ac nat oes ohona6ch **chwythe6 namyn plwyf agky6rwys ac emlad ac ny wuyr dym** 6rth emlad namyn negesse6 ky6newyt6ae6. a dywyllya6 e **dayar. a phan doeth ech gelynyon e kymellassant arna6ch ada6** ech ky6oeth ac ech da megys de6eyt ar ky6eylyorn hep 6ugeyl 6rthynt **pan deley e bleydye6 en e6 plyth. 6rth henny pa hyt e byd6ch lesc** chwy. pa hyt e keyssy6ch gwyr r6ueyn en 6n gobeyth ywch. **Ne6t edy6ar kan wyr r6ueyn llawurya6 en wastat ~~mor a~~** en kerdet mor a thyr ac en emlad trossoch ac estra6n kenedloed **kynt e made6ant ac e dylyssant ywchwy ech gwlat ac ech** teyrget noc e kymerant blynder pellach trossoch. **Ac ena gwedy dar6ot y k6helyn dywedwyt er amadrodyon** hyn a llawer he6yt en achwanec y henny ed edewys gwyr //

Llanstephan 1 t. 110

r6ueyn dysc 6d6nt ar gwne6th6r ar6e6. ac erchy 6d6nt gwne6th6r tyroed 6uchel en porth6aew e dyscynney llonghe6 e6 gelyny**on end6nt y dyffryt e gwlat racd6nt. Ac eyssyoes ha6s ew gwne6**th6r eheba6c or barc6ttan. noget en dyssy*6yt* gwne6th6r doeth **dyscedyc or byleyn. A phwy bynnac a rodo dysc ma6r yda6 kynthe**byc ew yr nep a gwascarey mereryt a dan traet e moch. Ac ena **gwedy kychwyn gwyr r6ueyn y emdeyth ac emada6 ar enys hon** hep 6ynn6 dy6ot ydy trache6yn. en e lle Gwynwas **a melwas a emchwelassant oc ew llonghe6 yr tyr** a llawer o 6ydynoed kanth6nt or gwuydyl. ar ffycteyt. ar escot**yeyt a gwyr llychlyn. a gwyr dacya. ac en e lle gorescyn er alban** hyt e m6r. Ac gwedy gwybot or gelynyon henny ~~e~~mynet gwyr **r6ueyn y emdeyth ac nat emchwelynt trach e6 ke6yn ehofnach** e dystrywassant er enys ae hanreythyaw a llad y pobyl lesc oed **endy hep gwne6th6r 6n tr6gared ac wynt. Ac 6rth henny ed** an6onassant kennade6 ac escry6enne6 hyt en r6ueyn hyt ar **agyty6s amhera6dyr ar amadra6d h6n end6nt.** Poenedyc pobyl enys prydeyn en an6on e6 kwyn6an ar **agyty6s amhera6dyr r6ueyn. ac en e lle. e mor essyd en en** kymhell ar torr en gelynyon. ac en gelynyon en en kymhell yr **mor. ac nyt oes yn namyn 6n o de6 aghe6 ae en llad ar e tyr** ae ente6 en body or mor. ac yr henny ny cha6ssannt 6n gwaret **nac 6n kanhwrthwy y gan wyr r6ueyn na thr6anha6 6rth6nt** namyn dy6ot e6 kennade6 a nac kanth6nt trach e6 ke6yn. **Ac ena kymryt kyghor eylweyth a gwnaethant. Sef a ka6ssant** en ew kyghor mynet k6helyn archescop ll6ndeyn hyt **em brytaen 6echan en hon a elwyr llyda6 y keyssyaw nerth** y gan e6 kyt*6rodyr* odyno. Ac en er amser h6nn6 ed oed ald6ur **en 6renyn en llyda6 pedweryd gwr gwedy kynan. e gwr** a rodassey 6axen e gwlat honno en kyntaf yda6 megys e **dywetpwyt wuchot. A phan gweles e brenyn e person an**ryded6s h6nn6 y erbynnyeyt a or6c yda6 gan er anryded a **dylyey** //

Llanstephan 1 t. 111

a gwedy henny go6yn yda6 estyr y neges. Ac ena e dywa6t k6helyn 6rtha6 6al hyn. Dyga6n ew amlyket yth 6onhed ty ac y gyt a **henny wylaw a dele6t o waranda6 e tr6eny essyd ar e brytanyeyt** de kenedyl ty yr pan espeylyws maxen enys prydeyn oe marchogyon **ac y gossodes en e teyrnas ed wyt ty en y med6 a gwyn y 6yt a gweles** y med6 ohona6t en hed6ch. Gwedy henny e ky6odassant en en erbyn **gwyr er enyssed en en kylch ac anreythyaw er enys oed la6n o** e6r ac aryant a phob da hyt nat ada6ssant dym endy **eythyr e nep a allo empborth ar wyt hely a chyc** any6eylyeyt. Ac ny bw 6n gwr ky6oetha6c ne6 emlad6r da a alley **g6rthwyneb6 6d6nt. Gwyr r6ueyn re deryw 6d6nt blyna6 hyt** na da6 nep onad6nt pellach y an amdyffyn. Ac 6rth henny kanyt **oes ynny lle arall e keyssyom ny na phorth na nerth e kyrchassam ny** ar te tr6gared ty y keyssya6 porth a nerth a chanh6rthwy y kenhyt **ty. kanys ty essyd dyleda6c ar amdyffyn teyrnas enys prydeyn. y gan** estra6n kenedloed. Pwy a dely en well no thyty kaffael coron c6ste**nyn a maxen. kanys te hentade6 ath gorhentade6 a**

wuant brenhyned arney. Ac 6rth henny parota ty de lyghes a debre y gyt a **my6y a chymer teyrnas enys prydeyn kanys my ae rodaf yth** law hy. Ac ena e dywa6t ald6ur 6rtha6 ente6. Ef a wu amser **ep ef e kymer6n y teyrnas enys prydeyn pey et 6ey a rodey ym.** Ny thebygaf en e byt dayar a 6ey ffrwythlonach no hy tra kaffat **hed6ch endy. Ac weythyon nyt edyw e6elly dyreydy a drycdam**weynnyew a ky6eryw a hy megys e mae kas ac ymy ac y tewys**sogyon ereyll. ac em blaen pob peth arglwydyaeth gwyr r6ue**yn ae hargywed6s en e 6eynt honno hyt na eyll nep kaffael he**d6ch endy megys na gorffo arna6 arweyn beych keythywet** a cholly y redyt. Pa dyn kymen ny bey gwell kantha6 kaffael ky**6oeth bychan en ryd noget kaffael gol6t enys prydeyn a dan** keythywet. E gwlat 6echan a gwely ty ema ym llaw y hon**no a 6edaf y en hed6c hep talw gwassanaet na cheythywet** y nep o*honey*. Ac 6rth henny e mae dewyssach kenhyf ynhe6 //

Llanstephan 1 t. 83 ~~t. 112~~

hyhy kan redyt. Ac eyssyoes kanys 6e hentade6 am gorhentade6 a wu eyd6nt er enys a dywedy ty. my a rodaf yt c6stenyn 6e mra6t **a dwy myl o 6archogyon y gyt ac ef y rydha6 de gwlat ty y kan** estra6n kenedyl os dyw ae kanhyatta yda6. E mae ymy bra6t a el**wyr or enw gwr essyd clot6a6r em mylwryaeth a champe6 ere**yll da h6nn6 a rodaf y y ty a henny o 6archogyonn y gyt ac ef o byd **teylwng kenhyt ty y kymryt. Eyryf a 6o mwy no h6nn6 nys** adawaf kanys pe6nydya6l byg6th essyd arnaf kan e ffreync. Ac **ena breyd wu yr brenyn kaffael gorffen y amadra6d pan rodes** er archescop llawer o dyol6ch. Ac ena en e lle galw a gwnaeth**pwyt c6stenyn yr lle. e dywa6t c6helyn archescop. cryst a orchy**6ycca. cryst a gwledycha. cryst a or6yd. llyma brenyn enys prydey**n dyffeyth cryst ae kanwrthwyo. llyma en amdyffyn ny. llyma** en gobeyth ny ac en llewenyd ny. Ac ena en e lle hep ohyr parattoy e **e llynghes a gwnaethpwyt a dethol e marchogyon ac e6 rody y k6helyn.** Ac ena gwedy bot en para6t pob peth kychwyn a gwnaethant **ar e mor a dyscynn6 em porth totneys a or6gant. Ac ena hep** 6n gohyr kyn6lla6 a gwnaethant attad6nt holl ye6enctyt enys **prydeyn ac emlad ac e6 gelynyon a gwnaethant. Ac o e6yrllyt** e gwyn6ydedyc gwr h6nn6 e ka6ssant b6d6golyaeth a gor6ot **ar e6 gelynyon ac e6 llad ac e6 gwascar6 ac e6 ffo. Ac odyna em**kyn6lla6 a gwnaethant e brytanyeyt o pob lle hyt eg kaer wudey **ac ena dyrcha6ael c6stenyn a gwnaethant en 6renhyn a dody** coron e teyrnas am y pen. a rody gwreyc yda6 o 6onhedygyon **r6ueyn ac a 6agassey k6helyn archescop ll6ndeyn. Ac ena gwe**dy kysc6 kenthy e b6 try meyb yda6. Constans. e map hynaf. **ac emreys wledyc. ac 6thyr pendragon. Ar brenyn a rodes e** constans e map hynaf yda6 en eglwys amphybal6s eg kaer **wynt oe 6eythryn ac oe wysca6 en 6anach. e de6 6ap ereyll** emreys wledyc ac 6thyr pendragon a rodes ar k6helyn arches**cop ll6ndeyn ar 6aeth. Ac ena or dywed gwedy mynet de6**dec mlyned heybya6 e doeth 6n or ffychteyt a wuassey en wur //

Llanstephan 1 t. 113

yda6 kyn no henny ae dwyn ar neyll t6 y wrth pa6b megys ket bey ky6rwch dyrgeledyc yda6 ac ef. ac ena dyspeylya6 kyllell 6a6r a or6c ae lad. **Ac ena gwedy mar6 c6stennyn e b6 ann6h6ndep er rwung e** gwyrda pwy a gwnelet en 6renyn. ac esef acha6s oed rey a **6ynney ethol emreys wledyc ereyll a 6ynney 6ther pendragon.** ereyll a 6ynney ethol rey oc e6 kereynt. Ac ena or dywed gwedy **na d6unassant en 6n ff6n6t dy6ot gortheyrn gorthene6 yarll** gwent ac e6as e g6r oed oe holl la6ur en keyssya6 e 6renhyny**aeth yda6 eh6n hyt ar constans eg kaer wynt en e lle ed oed en** 6anach a dywedwyt 6rtha6 6al hyn. Mar6 ep ef yw de ta ty **ath 6rodyr tythe6 meybyon bycheyn re ye6eync ynt ac ny ellyr** 6rda6 6r6n onad6nt en 6renyn rac e6 ye6anghet. ac ny **gwelaf ynhe6 nep oth kenedyl tythe6 a 6ynho gwyr e teyrnas** y 6rda6 en 6renyn. Ac 6rth henny o bydy tythe6 ep ef 6rth 6e **ac aghwaneg6 6e medyant y am ky6oeth. mynhe6 a trossaf** wuynep e pobyl attat ty ac a paraf de gwne6th6r en 6renyn. **ket boet gwrthwynep de dwyn ty or ryw 6rdas honno. Ac ena** pan kygle6 constans er amadrodyon henny llawenha6 a gwnaeth **ac ada6 yda6 gwne6th6r er hyn a 6ynhey or 6renhynyaeth 6rth** y kyghor eh6n. Ac ena e kymyrth Gortheyrn constans a gwysca6 **brenhyn*wysc* amdana6 ae dwyn kantha6 hyt en ll6ndeyn ac o** 6reyd kaffael kanhyat e pobyl ae 6rda6 en 6renhyn. Ac ena hagen **mar6 wuassey k6helyn archescop ll6ndeyn. ac ny chaffat nep** a kymerey arna6 6rda6 constans en 6renyn 6rth y dwyn or 6enech**tyt ef. Ac eyssyoes yr henny ny pheydyws Gortheyrn namyn kym**ryt eh6n e coron ac o wassanaeth escop y dody am pen constans. **Ac ena gwedy dyrcha6ael constans en 6renyn holl ya6nder a** llywodraeth e teyrnas a rodes en llaw Gortheyrn ac eh6n **en k6byl 6rth y ewyllys a emrodes. kanys amgen dysc a dyscas**sey en e 6ynachloc no llywya6

e 6renhynyaeth. Ac ena gwedy **adnabot o gortheyrn henny medylya6 a gwnaeth pa ff6n6t e galley** kaffael e 6renhynyaeth yda6 eh6n kanys ed oed en y dam6na6 em //

Llanstephan 1 t. 114
blaen pob peth. De6 6roder constans. emreys gwledyc ac 6ther pendragon meybyon bycheyn oedynt ettwa en ew cr6de6. ac nyt oed **oet arnad6nt e gellynt bot en 6renhyned. Ae y gyt a henny he6yt dy**reydy arall a daroed marw oll re wuessynt hen wyrda ma6r e teyrnas **ac nyt oed nep a gwelyt en hynafg6r namy Gortheyr eh6n. kanys** gweyssyon ye6eync oed pa6b namyn efef eh6n a pha le bynnac e **e bydynt wy oll ef eh6n a kaffey e6 hanryded oll. Ac ena gwedy gody**wes o gortheyrn pob peth o henny en y law eh6n medylyaw **a gwnaeth o pa ethrylyth k6dyedyccaf e galley dyot constans 6anach** or 6renhynyaeth. Ac eyssyoes annot henny a gwnaeth eny ka6as **medyant er holl 6renhynyaeth en y law eh6n. Ac 6rth henny kymryt** a gwnaeth ss6llt e brenyn ae kestyll ae kedernyt en y gwarchad6 **eh6n a dywedwyt a gwnaey kylybot chwedle6 bot er enyssed en** e6 kylch en mynn6 ll6dha6 am e6 pen. Ac gwedy kaffael ohona6 **henny gossot a gwnaeth gwyr ffydla6n yda6 eh6n eme6n e** kestyll em pob lle y ew kad6 yda6 eh6n. Ac ena gwedy **heny oll medylya6 a gwnaeth pa wed e galley gwne6th6r brat** e brenyn. Ac esef a dywa6t 6rth constans bot en reyt yda6 achwa**neg6 ac amlha6 y teylw hyt pan 6ey ha6s yda6 emdyffryt rac y** elynyon. Ac ena e dywa6t constans 6rtha6 ente6. pany rodeys y yth **la6 ty holl 6edyant e 6renhynyaeth. 6rth henny gwna tythe6 pob** peth ar e ll6n e mynnych ty. kan y gwne6th6r ohona6t a dan ffyd**londer ymy. Ac ar henny e dywa6t gortheyrn. ef ar re dywetpwyt** ymy bot e ffycteyt en mynn6 dwyn gwyr dacya a gwyr llychlyn **y gyt ac wynt y ry6el6 arnam ny. Ac 6rth henny e kyghoraf yty** gwaha6d rey or ffychteyt yth llys y gyt a thy en wastat megys **e bo er rey henny en tangnhe6edwyr er rynghot ty ac e6 kenedyl** ac e gwypych med6l pa6b onad6nt y kan er rey henny. Pa6b **a eyll gwelet meynt brat e gwr. Nyt yr keyssya6 yechyt e brenyn** e dywedey ef e6elly namyn gwybot bot e ffychteyt en dynyon an**wadal anwastat e6 hanyan ac en ha6d annoc 6d6nt gwne6th6r** ky6la6an a llad e brenyn hep ohyr pan 6ynhey ef. Ac o darffey //

Llanstephan 1 t. 115
damweyn henny mal e kaffey ente6 eh6nan e 6renhynyaeth. Ac ena ed an6ones gortheyrn kennadey hyt en escotlont ac e gwahodes ody**no kant marcha6c or gwyl ffychty. ac gwedy e6 gwaha6d e6 han**ryded6 a gwnaey o wuyt a llyn a rodyon. Ac esef a gwneynt wynte6 **ar hyt er estrydoed ar heolyd dywedwyt ar kywyde6. Gortheyrn esyd** teylwng or 6renhynyaeth. a chonstans nyt teylwng. Ac 6rth henny **sef a gwnaey ente6 mwy wuy e6 hanryded6 ar rodyon eny 6ey wuy** y kerynt ef. Ac gwedy gwybot o*hona6* en hespys re kaffael e6 holl **karyat. e6 medwy a gwnaeth 6d6nt a dywedwyt 6rth6nt y 6ot en** mynn6 ada6 enys prydeyn a mynet y gwlat arall y keyssya6 ky6o**eth a 6ey wuy nor eyda6. a dywedwyt nat oed o ky6oeth yda6 ef 6al** e galley gossymdeythya6 dec marcha6c a de6 6geynt y gyt ac ef. Ac ody **na mynet a gwnaeth en tryst parth ae letty. ac e6 hada6 wynte6** en y6et en e ne6ad. Ac y gyt ac e gwlsant wynte6 henny trysta6 a **gwnaethant en wuy noc e gellyt y cred6 a thebyg6 bot en wyr** a dywedey a dywedwyt pob 6n 6rth y gylyd **onad6nt. Pa estyr e gad6n y e manach h6n en 6yw. pa acha6s** nas llad6n ny ef megys e kaffo Gortheyrn e 6renhynyaeth. Pwy **a dely e 6renhynyaeth en well no Gortheyrn e gwr ac an anrydeda** ny en wastat megys hyn o pob anryded hep gorffowys **Ac ena ky6ody a gwnaethant a chyrch6 esta6ell e brenyn a** llad y pen y arnaw. a dy6ot a b6r6 e pen rac bron Gortheyrn. **Ac ena pan gweles Gortheyrn e pen kymryt a gwnaeth megys tryst**yt arna6 ac wylaw. ac yr henny eyssyoes ny b6assey kyn llawe**nyt eryoet yr pan anet ar dyd h6nn6. Ac ena gal6 a gwnaeth** Gortheyrn gorthene6 ar kywda6twyr ll6ndeyn kanys eno e daroed **gwne6th6r e ky6la6an honno ac erchy 6d6nt daly e bradwyr hen**ny oll ac en e6 karchar e6 llad. kanys gwnaethant pecha6t **kymeynt a h6nn6. Ac eyssyoes ed oed rey ena a tebygassant panyw** Gortheyrn a gwnathoed e brat h6nn6. a bot e ffychteyt en wyryon. **Ereyll ae dyhe6rey ente6. Ac ena eyssyoes hyt tra ed oedet en pedr6**ssa6 am henny e kymerassant tatmaeth6 y 6rodyr ef emreys //

Llanstephan 1 t. 116
gwledyc ac 6ther pendragon ac e ffoassant ac wy hyt en llydaw e gwlat a elwyr he6yt brytaen 6echan. rac o6yn e6 kaffael o Gor**theyrn wynt ac e6 llad. Ac ena y kymyrth emhyr llyda6 wynt ac** e perys e6 meythryn or anryded e deleynt e6 meythryn. **Ac ena gwedy gwelet o Gortheyrn nat oed**

nep kynthebyc yda6 en e 6renhynyaeth kymryt a gwnaeth eh6n coron e teyrnas **ae gwysca6 eh6n am y pen. a gorescyn y kyt*tewyssogyon* a gwnaeth.** Ac ena pan kygle6 gwyr er enyssed en y kylch e chwedyl h6nn6 ky**6ody a gwnaethant en y erbyn a mynn6 dyal arna6 e6 marcho**gyon a ladassey o acha6s llad constans onad6n wynte6. Ac 6rth **henny go6al6s oed ente6 mwy wuy peynyd kanys** kolly y 6archogyon a gwnaey en emlad pe6nyd ac wynt **ac or parth go6al ma6r oed arna6 rac o6yn emreys gwledyc ac 6ther** pendragon ar re ffoessynt racda6 megys e dywetpwyt wuchot. **Pe6nyd e doey chwetle6 atta6 a dywedwyt bot er rey henny en** gweyssyon ma6r ac en parattoy llynghes wuyhaf en y byt ac **mynn6 dy6ot trach e6 ke6yn y orescyn er enys 6d6nt eh6neyn.** Ac en er amser hynn6 e dyscynn6s teyr llong hyr ar ter6yn **swyd keynt en lla6n o 6archogyon ar6a6c de6 6roder** en tewyssogyon arnad6nt. sef oed er rey henny hors a heyngyst. **Ac en er amser h6nn6 ed oed Gortheyrn gorthene6 en llys doro**bern er hon a elwyr kaer keynt ar a6rhon megys ed oed kyn**de6a6t kantha6 mynych6 yr dynas h6nn6. A phan datkanwyt** yda6 henny re dy6ot gwyr ma6r ar6a6c agky6yeth eme6n **llonghe6 ma6r oy gwlat ef. rody na6d 6d6nt a gwnaeth ac** erchy e6 dwyn atta6. Ac en e lle gwedy e6 dwyn edrych a **gwnaeth ar e de6 6roder. kanys ragor oed 6d6nt** o pryt a theg6ch a gosceth a meyn rac nep oc ew kytemde**ythyon. ac odyna edrych ar pa6b oc e6 ny6er a gwnaeth. ac** gwedy henny go6yn pa gwlat e megessyt e kenedyl honno **endy a pha acha6s e dothoedynt wy oe gwlat ente6. Ac ena e** dechrewys heyngyst dywedwyt a rody attep yda6 6al hyn. //

Llanstephan 1 t. 117

ae tydy 6onhedycaf or brenhyned eg gwlat saxonya yn ganet ny ac yn magwyt. 6n o gwladoed Germanya oed honno. Acha6s en dy6odedy**gaeth ny yth wlat tythe6 ew hynn. yr rody yty ne6 y tewyssa6c** arall en gwassanaeth tros gwne6th6r da y nynhe6. Ac esef acha6s **e doetham ny oc en gwlat. hen de6a6t yr e dechre6 essyd endy. pan** amlhao e kywda6t endy. e da6 tewyssogyon e gwlat oll y gyt **en 6n lle ac dygant holl gwyr yeyeync e gwlat hyt rac e6 bron.** Ac odyna e detholant er rey gore6 a de6rhaf onad6nt a b6r6 pren**ne6 er rygth6nt ar ran a dygwydo e koel*pren* 6d6nt a ellynghyr** ac a kyweyryr en kyweyr o ar6e6 ac ed aant y wladoed ereyll y **keyssya6 ey gossymdeyth. Ac or acha6s honno e doetham** nynhe6 yth gwlat tythe6. Nyn*he6* de6 6roder ym ny **my6y a elwyr heyngyst. ac ente6 a elwyr hors. ac gossodassant** e tewyssogyon ar e ny6er a gwely ty ema en kyndrycha6l. kanys **o lyn brenhyned ed henym ny. Ac 6rth henny 6uydha6 a wu** reyt y nynhe6 yr ky6reythye6 oed gossodedyc en e gwlat yr e de**chre6. ac e doeth hyt de gwlat ty a merc6ry6s en tewyssa6c oc en** blaen. Ac ena pan kygle6 e brenyn dywedwyt enw merc6ry6s **dyrcha6ael y wynep a go6yn pa cred oed kanth6nt. Ac ena e dy**wa6t heyngyst 6rtha6 ente6. Arglwyd ep ef en tada6l dwywe6 **sat6rn6s a j6pyter ar dwywe6 ereyll essyd en llywya6 e byt** a anryded6n ny. ac a crd6n 6d6nt. ac en wuyhaf ed anryded6n **merc6ry6s er h6n a elwyr en saesnec wogen. ac y h6nn6 e kysse**gr6s en ryeny ny dyw merchyr. ar dyd h6nn6 a alwun ny woge**nes dey. yr henny hyt hedyw. Ac gwedy h6nn6 ed anryded6n ny** e dwywes ky6oethokaf er hon a elwyr en saesnec frea. ac y hon**no e rodassant e chwechet dyd or wythnos a h6nn6 a alwun** ny ffrydey. sef ew h6nn6 dyw gwener. Ac ena e dywa6t Gor**theyrn. Dol6r ew kenhyf fy oc ech cret chwy er hon essyd ya6nach** y gal6 en agcret noc en cret. oc ech dy6odedygaeth chwythe6 **llawen wyf. sef acha6s ew henny kanys en amser krynno ym** aghen*reyt* ynhe6 e doetha6ch chwy na dyw na pheth arall //

Llanstephan 1 t. 118

ac ech an6onho. 6e gelynyon esyd ym go6al6 en 6a6r en er amser h6n. ac o mynn6ch kymryt llawur 6e emlade6 y gyt a my. my **ac ech kynhalyaf y gyt a my en anryded6s ac a rodaf rodyon amyl** ywch a thyr a dayar y ech ky6oethogy. Ac en e lle g6rha6 yda6 a **gwnaethant e gwyr agky6yeyth henny a thryga6 en e llys** y gyt ac ef. Ac ena ny b6 ohyr enachaf e ffychteyt e6 gelynyon **a llw ma6r kanth6nt en dy6ot or gogled a dechre6 anreythya6** e gwladoed. Ac en e lle pan kygle6 Gortheyrn henny kyn6lla6 **y 6archogyon a gwnaeth ente6. a mynet trwy h6myr en e6** herbyn. Ac ena gwedy e6 dy6ot y gyt e kywta6twyr ar **gelynyon bydyna6 o pob parth a gwnaethant ac emlad en** wychyr kalet. ac ny b6 6a6r e b6 reyt yr kywda6twyr en **dyd h6nn6 emlad hayach. namyn e saesson a emladassant en** 6ra6l kadarn eny kymhellassant ar e gelynyon ffo. hep ohyr. **Ac ena gwedy kaffael o Gortheyrn e wud6golyaeth trwy** e saesson. amlha6 rodyon a chy6arwusse6 a gwnaeth 6d6nt **a rody tyr a dayar a gwnaeth y heyngyst e6 tewyssa6c en rac**lo6yaeth lyndysey megys e galley kynhal y 6archogyon y gyt **ac ef. Ac ena sef a gwnaeth heyngyst megys ed oed gwr doeth** kall estryws gwedy kaffael o*hona6* karyat a chytemdeythas **e brenyn dynessa6 a or6c ar e brenyn a**

dywedwyt 6rtha6. Arglwyd ep ef de elynyon ty essyd en ry6el6 arnat o pob parth **yt; ac echedyc essyd or ath kar. Ac gwyr de ky6oeth essyd en** gogy6ada6 dwyn emreys wledyc ac 6rther pendragon o **lyda6 y orescyn er enys hon arnat ty ac y gwne6th6r em**reys en 6renyn. Ac wrth henny o gwney ty 6e kyghor y **an6onwn kennade6 hyt en germanya a gwahod6n mar**chogyon odyno ettwa y achwaneg6 en ryf nynhe6 6rth **emlad. Ac 6n peth a arch6n yty pey na bey rac o6yn 6e** nacca6. Ac ena e dywa6t Gortheyrn. an6on ty kennade6 **hyt en germanya a gwaha6d odyno e ssa6l a 6ynnych. ac** arch y wynhe6 er hyn a 6ynnych a thy ae keffy. Ac ena //

Llanstephan 1 t. 119
sef a gwnaeth heyngyst est6ng y pen a dyol6ch yda6 en 6a6r henny a dywedwyt 6al hyn. Arglwyd ep ef ty am ky6oethogeyst y o tyr **a dayar amyl. ac eyssyoes ep ef nyt mal e gwedey anryded6 tewyssa**a6c ne6 gwr ma6r. ac esef acha6s ew dynas ne6 kastel a gwe**dey y rody ymy eny 6e 6rdedygach ym ry6yt em plyth e gwyrda.** Ac ena e dywa6t Gortheyrn. Gwahardedyc ew ymy rody er ryw **rodyon henny ychwy kanys paganyeyt ywuch chwy. ac nat** ednebydedyc ech de6a6t ynny ettwa megys e gwnelwyf y **chwy en kynhebyc ym gwyr ynhe6. rac o6yn 6e kywda6t**wyr. Ac ena e dywa6t heyngyst. Arglwyd ep ef kanhyatta **ymy gwne6thyr kastell en kymeynt ac kyrhaedo 6n karrey** ar e tyr a rodeyst ty ymy megys e gallwyf y o byd reyt ym **gorffowys enda6. kanys ffydla6n wyf ytty. a ffydla6n wu**um yty. ac a 6ydaf o la6 hyn allan. a phob peth a gwnelwyf en **ffydlonder yty y gwnaf. Ac ena e gorchymynn6s e brenyn yda6** ell6ng y kennade6 hyt en germanya ac en ky6lym dy6ot trach **e6 ke6yn a phorth kanth6nt. Ac ena hep 6n gohyr an6on** kennade6 a gwnaeth y germanya. a chymryt a gwnaeth heyn**gyst croen tarw ae holly en 6n karrey. Ac odyna dethol lle car**rega6c kadarn a mess6ra6 ar karrey a gwnaeth lle e kastell **ac en kymeynt a henny gwne6th6r e kastell ar kaer. Ac** 6rth henny henny e gelwyt e lle honno dynas e karrey ne6 **ente6 kaer e garrey. eg kymraec.** Ac en en e lle emchwel6t a gwnaeth e kennade6 o germanya **a de6*na6* llong kanth6nt en llawn o 6archogyon gorde**.thol. a merch heyngyst er hon a elwyt ronwen a d6gant he6yt **y gyt ac wynt. ny ellyt hagen en er holl gwladoed er eyl a 6ey** kyntheby y phryt ae theg6ch ae gosced ydy. Ac ena gwedy ew **dy6ot a dar6ot adeylat e kaer gwaha6d a gwnaeth heyngyst e** brenyn y edrych er adeylat newyd. ar marchogyon newyd **dy6ot. Ac en e lle e doeth e brenyn a ny6er escy6alaf kantha6** a moly a gwnaet er adeylat ky6lym dyssy6yt h6nn6 a chym //

Llanstephan 1 t. 120
ryt e marchogyon en wyr yda6. Ac ena gwedy dar6ot 6d6nt bwytta. enachaf e 6orwyn en dy6ot or esta6ell a golwurch **e6reyt en y llaw en lla6n o wyn. a dynessa6 a or6c hyt rac bron** e brenyn ac est6ng ar tal y de6 glyn a dywedwyt 6rtha6. **la6yrt kyng wasseyl. Ac y gyt ac e gweles e brenyn e worwyn** anry6ed6 a or6c y theket ac en e lle emlenwy oe sserch ae **charyat. ac or dywed eyssyoes go6yn a gwnaeth yr yeythyd** peth a dywedassey e 6orwyn. a pha peth a deley ente6 y dy**wedwyt en attep ydy. Ac ena e dywa6t er yeythyd. hy ath** elwys en arglwyd 6renyn ac a heylyws arnat ar **6ess6r annerch. a hyn a deley tythe6 y 6rthep ydy hy**the6. Dryncheyl. Ac yr henny hyt hedyw e tryg6s e de6a6t **em plyth e kymry eg ky6edach. ac erchy yr 6orwyn e6et en** kentaf. ac gwedy henny kymryt e ffyol oe llaw ae hy6et a rody **c6ssan ydy. Ac ena gwedy medwy Gortheyrn ed aeth dyawul en y** gallon kanys mess6r crystya6n oed arna6 ef. a dam6na6 ohona6 **ente6 kydyaw a morwyn hep 6edyd arney. hep cret kenthy. Ac ena** gwedy gwelet o heyngyst 6al ed oed gwr pr6d kymhen esca**6ynder med6l e brenyn. en e lle emkyghor a hors y 6ra6t a gwna**eth ac ar rey hynaf a doethaf oe kytemdeythyon pa peth a gwna**ey am er hyn ed oed e brenyn en y erchy. Ac ena 6n kyghor wu** kan pa6b rody e worwyn yda6 ac erchy yr brenyn sswyd keynt **6d6nt wynte6 en hagwedy. Ac ena hep ohyr e 6orwyn a rodet** yr brenyn. ac ente6 a rodes swyd keynt 6d6nt wynte6. a henny **kanhyat G6rgant e gwr oed yarll arney en er amser h6nn6.** Ar nos honno e kysc6s Gortheyrn y gyt ar 6orwyn escymyn **honno a rygh6 bod yda6 a gwnaeth en wuy no meynt. Ac** acha6s henny or a6r honno allan ed aeth gelynyaeth er ryg**tha6 ae wyrda ac ae 6eybyon. Try meyb oed yda6 kyn no** henny. sef oed er rey henny. kyndeyrn. a Gwerthe6yr. a paschen. **Ac en er amser h6nn6 e doeth Garma6n escop. ar bleyd y** kytemdeyth y pregeth6 geyrye6 dyw yr brytanyeyt. //

Llanstephan 1 t. 121
kanys llygredyc oed e crystonogaeth en e6 plyth o acha6s de6 peth. sef oed henny o acha6s e saesson paganyeyt a attalyassey e e **brenyn en y lys ac en e6 plyth. ac o acha6s ge6 pregeth a** cham

cret pelagyan a lygrassey e6 crystonogaeth ae gwenwyn **en pregeth6 kam cret 6d6nt. Ac ena eyssyoes gwedy dy6ot** e gwyn6ydedygyon wyrda henny a phregeth6 6d6nt adne**wyd6 e6 ffyd ac e6 cret a gwnaethant ac e6 kadarnha6 trwy** pe6nydya6l gwyrthye6 a gwnaey dyw yrd6nt. ar rey henny a **traeth6s Gyldas en egl6r. Ac ena gwedy rody e 6orwyn** yr brenyn megys e dywetpwyt wuchot. e dy*wa6t* **heyngyst 6rth e brenyn. My6y ep ef essyd wey*thyon*** megys tat yt a chyghorwr yt e dylyaf 6ot. ac na dos tythe6 **tros 6e kyghor ynhe6. kanys de holl elynyon a elly ty gor6ot** arnad6nt trwy nerth 6e kenedyl y. Gwahod6n ettwa offa **6e map y ac ossa y ewythyr ef. emladwyr ew er rey henny.** Dyro 6d6nt escotlont ar gogled ac wynt a kynhalyant e **gwladoed henny rac estra6n kenedloed ac a katwant de** ky6oeth y tythe6 en hed6ch or parth h6n y h6myr. Ac ena **e gwnaeth Gortheyrn kyghor heyngyst ac erchy yda6 ef** gwa6d pa6b or a gwypey 6ot en porth ac en kanh6rthwy **yda6 ef e6 dy6ot. Ac ena ed ellyngh6s heyngyst kennade6** hyt en germanya ac e doethant offa a chossa a cheldryc **a thry chant llong kanth6nt en lla6n o wyr ar6a6c.** Ar rey henny a kymyrth Gortheyrn oll en wyr yda6. ac **e6 kynhal en e wlat. Ac em pob brwydyr or a 6ey yda6. ae** elynyon e gor6ydey trwy nerth er rey henny. Ac esef a **gwnaey heyngyst eyssyoes a dan lla6 gwaha6d llonghe6** o germanya en lla6n o wyr ar6a6c a phe6nyd achwa**neg6 y ny6er. Ac ena pan weles e brytanyeyt henny** o6ynha6 a gwnaethant racd6nt ac erchy yr brenyn e6 **g6rthlad or wlat y emdeyth wynt. a dywedwyt na** deley kynhal paganyeyt em plyth crystonogyon kanys //

Llanstephan 1 t. 122
ky6reyth e crystonogyon a gwahardey henny. Ac y gyt a henny seynt Garma6n a pregethassey yr brytanyeyt erchy 6d6nt g6r**thlad e saesson paganyeyt oc e6 gwlat. Ac ena sef a gwnaeth** gortheyrn escael6ssa6 henny. ac o karyat ronwen y wreyc kyn**hal e sasson en er enys y gyt ac ef. Ac ena pan weles e bryt**tanyeyt henny. sef a gwnaethant wynte6 ena emada6 a Gor**theyrn a chymryt Gwerthy6yr 6endygeyt map Gortheyrn gor**thene6 ac gwne6th6r h6nn6 en 6renyn arnad6nt a dechre6 **emlad ar saesson ac gwne6th6r aer6ae6 ma6r onad6nt. a phedwar** emlad a wu y Gwerthywyr 6endygeyt ar saesson. ac em pob 6n **e gorw ef. Er emlad kyntaf a wu yda6 ar a6on derwennyd. Ar** wyl a wu yda6 en ryt epyffort. ena ed emky6arwu kyndeyrn **6ap Gortheyrn a hors bra6t heyngyst ac e llada6d pob 6n y** gylyd onad6nt. E trydyd emlad a wu yda6 ac wynt ar glan **e mor ac ena e ffoes e ssaesson megys gwraged en e6 llonghe6** ac ed aethant hyt en enys thanet y ffo rac e brytanyeyt. Ac esef **a gwnaeth Gwerthy6yr e6 gwarchae ena wynt ac y ar longhe6** emlad pe6nyd ac wynt. Ac ena gwedy na alley e saesson dyo**def e brytanyeyt a 6ey hwy en emlad ac wynt. ell6ng Gorthe**yrn e gwr a wuassey emlad y gyt ac wynt en kennat ar Gwer**thy6yr y 6ap y erchy e6 hell6ng en yach y e6 gwlat. Ac** ena hyt tra ed oedynt e brytanyeyt en kymryt kyghor pa **peth a gwnelynt am henny sef a gwnaethant e saesson en** ky6lym mynet e6 llonghe6 ac ada6 e6 gwraged ac e6 **meybyon a ffo hyt en germanya.** Ac ena gwedy kaffael o Gwerthy6yr e wud6golyaeth dechre6 **a gor6c tal6 y pa6b e6 ky6oeth a thref e6 tat yr** nep e d6gessyt y arnad6nt. a char6 ac anryded6 gwyr y **teyrnas. a theka6 ac anryded6 er eglwysse6 6rth arch** a dysc Garma6n sant. ac e6 hadeylat o newyd. Ac eyssyoes **daly kyghor6ynt 6rth y daeony ef ae weythredoed da a** gwnaeth dyawul a dody eg kallon ronwen y lys6am //

Llanstephan 1 t. 123
keyssya6 bryssya6 y aghe6 ef en kynt noc e deley dy6ot. Ac ena gwedy medylya6 o*honey* pob ethrylyth y keyssya6 y lad. or **dywed esef e ka6as en y kyghor gwne6th6r gwenwyn a rody** h6nn6 yda6. A gwedy e6et h6nn6 o*hona6* cle6ych6 a or6c **gwerthy6yr 6endygeyt o dysse6yt heynt gorthr6m. Ac ena erchy** a gwnaeth dy6ynn6 atta6 y holl 6archogyon atta6. a gwe**dy dy6ot pa6b atta6 onad6nt mynegy a gwnaeth 6d6nt bot** y aghe6 ef or heynt h6nn6. a gwascar6 a gwnaeth 6d6nt a **kynn6llassey o ss6llt o e6r ac aryant. a da arall. Ac ena annoc** a dysc6 a gwnaeth yr gwyr ye6eync de6r ar ry wuassey y **gyt ac ef en er emlade6 ac erchy 6d6nt amdyffyn e6 gwlat** a thref e6 tat ac e6 gwraged ac e6 meybyon en wychyr ac **en wra6l ac en dylesc. Ac ena gwedy henny ed erchys gwne6**th6r delw o elydyn a gossot honno en porth*loed* e dyscynney e **e saesson ac e6 llonghe6. a gwedy e bey mar6 ente6 gossot y** corff ar gwarthaf e delw. Ac y gyt ac e gweley e saesson honno **e ffoynt trach e6 ke6yn hyt en germanya. Ac ef a dywedey** na la6assey nep onad6nt emchwel6t ar y torr yr tyr byth hyt **tra gwelynt e delw honno ena. Ac eyssyoes en amgen a henny** e gwnaethant e brytanyeyt kanys en ll6ndeyn y cladassant ef. **Ac ena gwedy mar6 Gwerthy6yr 6endygeyt e doeth Gorthe**yrn gorthene6 en 6renyn er eyl weyth. ac gwedy henny **o arch y wreyc ed**

an6ones kennade6 hyt en germanya ar heyngyst ac erchy yda6 dy6ot trae ke6yn hyt en enys prydeyn **ac echedyc o ny6er y gyt ac ef rac o6yn o dyccey ny6er ma6r** kantha6 bot ter6ysc ac ann6undep er rygth6nt ar bry**tanyeyt. Ac ena y gyt ac e kygle6 heyngyst ry 6ar6 Gwer**the6yr 6endygeyt kyn6lla6 try chant myl o wyr ar6a6c **a gwnaeth a pharatoy llyghes ac emchwel6t trae ke6yn** hyt en enys prydeyn. Ac ena pan kygle6 Gortheyrn ar bry**tanyeyt dy6ot e sa6l ny6er honno kyghor a gwnaethant** ac esef a ga6ssant en e6 kyghor mynet en e6 herbyn ac em- //

Llanstephan 1 t. 124
lad ac wynt ac e6 llwdyas yr tyr. Ac ena esef a gwnaeth ronwen en e lle an6on kennat a mynegy henny oe that. Ac **ena esef a gwnaeth ente6 gwedy medylya6 llawer o kyg**hore6 dewyssa6 6n kyghor em blaen pob peth. Sef oed **henny gwne6th6r brat e kenedyl a dan arwyd tangnhe6ed.** Ac ena an6on kennade6 ar e brenyn a mynegy yda6 nat yr **keyssya6 e6 tryga6 y gyt en er enys e d6gassey ef e sa6l ny6er** honno kantha6 namyn tebyg6 bot en wyw Gwerthe6yr **etwa ac emdyffryt racda6. ar sa6l a 6ynho Gortheyrn y attael** y gyt ac ef ar sa6l ny mynno e6 hell6ng y e6 gwlat. a gwne6**th6r pob peth wrth kyghor e brenyn. Ac ena gwedy klybot or** brenyn henny hedych6 a gwnaeth. ac erchy yr saesson ac yr **brytanyeyt dy6ot dyw kalan mey y gyt hyt em maes e~~mreys~~** kymry. y gwne6th6r tangnhe6ed er rygth6nt. Ac ena e gwna**eth heyngyst newyd kel6ydyt ar twyll a brat. ac erchy y** pa6b oe kyt*6archogyon* dody kyllell hyr y gyt ac e6 hescey**rye6 em me6n e6 hossane6 a phan 6ydynt en e6 kyghor** pan dywettey heyngyst arwyd 6rth6nt nymny o6yr **de saxas. Sef oed henny eg kymraec kymer6ch e kyllyll.** ac ena en e lle de*kyrchey* pob 6n e kymro a 6ey en nessaf **yda6 ae lad. Ac ena gwedy dy6ot onad6nt y gyt ac en gwne6**th6r e6 datle6 e dywa6t heyngyst. Nymyn o6yr saxas. ac **en e lle daly Gortheyrn erbyn y 6antell. Ac ena en e lle pan** klywsant e saesson er arwyd en ky6lym llad e tewyssa6c **a 6ey nessaf ac e6 kyllyll. Ac ena e lladassant try 6geynt** o wyr a phedwar kant. er rwng yeyrll a baronyeyt a mar**chogyon 6rda6l. A chorfforoed e gwyr henny a clad6s eydal** escop kaer Gloew en salysbr6. er hon a elwyt o enw **arall kaer karada6c em mynwent ambry. abat. e gwr** a seyly6s e 6anachloc honno en kynthaf. E brytanyeyt **a dothoedynt eno hep ar6e6 kany b6assey darpar kan**th6nt dym namyn tagnhe6ed. Ar saesson o acha6s e6 brat //

Llanstephan 1 t. 125
a doethant en ar6a6c. Ac eyssyoes llawer or saesson a las kanys e kymry tynn6 a gwneynt meyn or dayar ac ar rey **e6 llad ac ar hyn kyntaf a ky6ar6ydey ac wy.** Ac ena e dothoed eydol yarll kaer gloew y gyt ar gwyr**da ereyll ar ry dothoed eno a phan gweles ef er aer**6a honno ar y kytemdeythyon en e lle escylwu trossa6l a **gwnaeth a ka6as o damweyn. ac a hynn6 en y law pwy** bynnac a odywedhey e brywey y emenhyd ac y hellynghey **y 6ffern. yr rey e lladey e6 pen. y ereyll e6 hescwyde6 y 6rth** e6 corff. y ereyll ew dwylaw ne6 e6 traet y 6rth6nt. **Ac ny gorffowyss6s eny lada6d dec gwyr a thry 6geynt** ar 6n trossa6l. Ac ena gwedy na alley eh6nan gwrthwy**neb6 yr sa6l ny6er honno kylya6 a gwnaeth y 6rthynt** a mynet hyt eg kaer gloew. Ac ena llawer a las o pob **parth. ac eyssyoes e wud6golyaeth a ka6as e saesson.** Ac ena gwedy kaffael onad6nt er escym6n wud6go**lyaeth honno ny mynnassant wy llad e brenyn namyn** y rwyma6 a chymryt y kantha6 e dynassoed kadarn ar **kestyll yr ell6ng en ryd ae eneyt kantha6. Ac ena gwe**dy kanhyad6 o*hona6* 6d6nt er hyn a 6ynnassan y kan**tha6 y hellyghassant ef oe karchar en e lle e kymerassant** en kyntaf kaer l6ndeyn. ac odyna kaer e6ra6c. a chaer **lyncol a chaer wynt. a llad e6 kywda6t*wyr* megys e** lladey e bleydye6 de6eyt hep 6ot b6gelyd 6rth6nt. Ac ena **gwedy gwelet o Gortheyrn gwne6th6r er aer6a honno ar** e kywda6twyr mynet a or6c ente6 hyt eg kymry kany **gwydyat pa peth a gwnaey en erbyn e pobyl escym6n honn.** Ac ena gwedy dy6ynn6 o*hona6* attaw y holl kyg**horwyr ae holl doethyon ae holl dewynyon go6yn** kyghor a gwnaeth 6d6nt. Ac esef a kyghorassant yda6 **gwne6th6r kastell kadarnhaf a ellyt y gwne6th6r. ka**nys daroed yda6 kolly holl leoed kadarn er enys hon. //

Llanstephan 1 t. 126
Ac ena gwedy crwydra6 pob lle ohona6 y keyssya6 lle a 6ey kadarn dyogel kantha6 y gwne6th6r er ryw **kastell h6nn6 or dywed e doeth hyt em mynyd eryry. Ac** eno gwedy kaffael o*hona6* lle ed oed bodla6n oe kedernyt **kyn6lla6 a gwnaeth holl seyry o pob lle en y 6renhynyaeth** hyt eno. ac erchy decre6 gossot e gweyth. Ac ena gwedy **dy6ot pa6b or seyry dechre6 a gwnaethant gossot e gwe**yth. a pha peth bynnac a gwnelynt hedyw a lynghey **e dayar erbyn trannoeth en llwyr hyt na wyppyt pa**

fford dy6lanhey. Ac ena gwedy mynegy henny y Gortheyrn go6yn **a gwnaeth ente6 yr dewynyon oed y gyt ac ef en wastat pa** peth oed en gwne6th6r henny. Ac ena ed archassant wynte6 **yda6 ef keyssya6 map hep tat yda6. ac gwedy e kaffey ef h6n**n6 y lad ac gwedy e lledyt h6nn6 kymryt y gwaet ae ky**mysc6 ar calch ac yraw e meyn ac ef. ac e6elly e dywedynt** e sa6ey e gweyth. Ac ena hep 6n gohyr an6on kennade6 **a gwnaethpwyt em pob lle y keyssya6 e ky6ryw dyn h6nn6.** Ac ena gwedy kerdet or kennade6 llawer o gwladoed or dywed **e doethant yr kaer a elwyt gwedy henny kaer*6erdyn* ac** eno e gwelynt gweyssyon ye6eync en gware odyeythyr. **porth e dynas. a dynessa6 a gwnaethant en 6lyn dyffygya6l** ac eyste a or6gant ac edrych ar e gwarae ac emwandaw am **e neges ed oedynt en y cheyssaw. Ac 6al ed oedynt e6elly en** gwarae en hyr dar6ot a gwnaeth kynhenn6 er r6ng de6 **or gweyssyon. ar neyll onadynt a elwyt d6na6t ar** llall a elwyt merdyn. Ac ena e dywa6t d6na6t wrth **6erdyn. Pa acha6s dyryeyt ed amryssony ty a my6y. tydy** ep ef nyt oes yt 6n tat ac ny b6 eyryoet a mynhe6 en **ha6ot 6e mam am tat o lyn brenhyned. Ac ena sef a** gwnaeth e kennade6 dyrcha6ael e6 whwynepey y **6eny. a go6yn yr dynyon oed en e6 kylch pwy oed** tat merdyn. Ac e dywedassant na gwydyat nep pwy //

Llanstephan 1 t. 127
oed tat yda6 ne6 ente6 a oes tat yda6. y 6am ente6 oed 6erch y 6renyn dy6et. ac em mynachloc pedyr en e tref honno ed oed **en 6anaches em plyth e manachesse6 ereyll en gwassanaeth6 dyw.** Ac ena bryssyaw a gwnaeth e kennade6 a dy6ot hyt ar estywart **e tref a gorchymyn yda6 o pleyt e brenyn an6on merdyn** ae 6am hyt ar e brenyn y gwne6th6r y ewellys onad6nt. Ac **ena gwedy e6 dy6ot hyt rac bron e brenyn kymryt a gwnaeth** e brenyn y 6am en anryded6s kanys gwydyat y han6ot o 6on**hedygyon a dyledogyon. Ac odyna go6yn a go6yn a gwnaeth** ydy pwy oed tat y map. Ac ena e dywa6t hythe6. Dyw a wyr **ep hy arglwyd 6renhyn nyt atnab6um y re cre6 o wr eyryoet** e map h6n ym kallon y eyryoet. Namyn hyn 6n peth a gwn ep **hy. mal ed od6n em plyth 6e kyt*6anachesse6* em me6n en gwe**lye6 e doeth attaf dyn a tebyg6n y oed en ryth gwas ye6anc tec**caf en e byt ac emkar6 a my a rody c6ssane6 ym. ac en e lle e dyf**lanhe mal na gwypp6n pa fford ed elhey na pha fford e doey **ac en 6ynych e doey e6elly. ac or dywed kytya6 a gwnaeth a my** am ada6 en 6eychya6c. ac gwybydet de doethynep ty na gwyb6**6m y acha6s a gwr eyryoet en amgen a henny. ac na g6nn y** 6ot tat yr map h6n amgen a henny. Ac ena anry6ed6 henny en **6a6r a gwnaeth e brenyn. ac erchy dwyn me6gan dewy y o6yn** yda6 a alley hyn bot en wyr. Ac ena gwedy dy6ot me6gant a dy**wedwyt yda6 pob peth o hyn dywedwyt a or6c ente6 wrth gorthe**yrn. Ny a kaff6n ep ef en lly6re6 e doethyon ac en llawer o history**aew bot llawer o dynyon gwedy e6 re kaffael ar e wed honno.** App6ley6s ep ef a dyweyt o dyw ac oe seynt ef bot ryw kenedyl **o espryt er rwng e dayar ar lle6at en presswylyaw ar rey** henny a alwun ny kythre6lyeyt gogwydedyc. kanys er rey **henny essyd ran o annyan dyn kanth6nt. a ran arall o annyan** engylyon. a phan 6ynnont e kymerant ff6ryf dynyon arna**d6nt ac e kytyant ar gwraged. Ac at6yd ep ef 6n or rey henny** a kytyws ar gwreyc ac a crewys e map hyn en y challon. //

Llanstephan 1 t. 128
Ac ena gwedy gwaranda6 o 6erdyn er amadrodyon henny dynessaw a gwnaeth ar e brenyn ac adoly yda6 a dy**wedwyt wrtha6 6al hyn. Arglwyd ep ef pa acha6s yn d6c**pwyt ny my6y am mam ynhe6. rac de 6ron ty. Ac ena e dy**wa6t Gortheyrn 6rtha6 ente6. 6en dewynyon y a kyghoras**sant ym keyssyaw dyn hep tat yda6. ac a gwaet h6nn6 **yraw e gweyth. ac ewelly e dywedynt y se6yll. Ac ena e d**ywa6t merdyn wrtha6 ente6. Arch ty dwyn de dewynyon ty **ema rac 6e mron y. a my a pro6af arnad6nt e6 bot en dywe**dwyt kelwyd. Ac esef a gwnaeth e brenyn ena ry6ed6 synnwy **e map ae emadrodyon ac erchy dy6ynn6 e dewynyon rac bron** merdyn y eyste. Ac ena e dywa6t merdyn wrth6nt wynte6. Pa**ny gwydyewch chw kel6wydogyon pa peth a lesteyryey se6yll** grwndwal e gweyth pan kyghorassa6ch keyssya6 6eg gwaet y **y yraw e gweyth ac ef eny sa6ey. Dywed6ch chwy ymy pa peth** essyd en emk6dya6 a dan e gr6ndwal hep ad6 yda6 se6yll. kanys **dyhe6 ew bot eno ryw peth ny gat e gweyth y dyrcha6ael nac** y se6yll. Ac ena sef a gwnaethant e dewynyon tewy rac o6yn **kany gwydynt pa peth oed yno. Ac ena e dywa6t merdyn er** h6n a elwyt o henny allan merdyn emreys. Arglwyd 6renyn **ep ef gal6 ty de wuyn*wyr* attat ac arch 6d6nt klad6 e dayar** eman a thy a keffy llyn a dan e dayar er h6n ny gat yr gweyth **ep ef se6yll. Ac ena gwedy kaffael henny en wyr a gwelet or** brenyn ac o pa6b e llyn e dywa6t merdyn wrth e dewynyon **eyl weyth. Dywed6ch chwy anhyedwyr kelwyda6c pa peth** essyd a dan e llyn. Sef a gwnaethant wynte6 ena tewy. Ac **ena e**

dywa6t merdyn. Arglwyd 6renyn ep ef arch dyspyd6 e llyn trwy ffryde6 a thy a gwely en y gwaela6t de6 **6aen kew a dwy dreyc en kysc6 end6nt. Ac ena cred6 a or6c** e brenyn henny yda6 kanys gwyr a dywedassey am e llyn **a gorchymyn y dyspyd6 megys y harchassey merdyn. Ac an**ry6ed6 doethynep merdyn ae wybot a gwnaey e brenyn //

Llanstephan 1 t. 129
em blaen pob peth a chred6 a gwnaey bot gwybot ma6r enda6. Ac ena 6al ed oed Gortheyrn en eyste ar glan e llyn gwedy dar**6ot y dyspyd6 e kychwynn6s dwy dreyc ohonaw e neyll o**nad6nt en wyn ar llall. en coch. Ac ena gwedy dynessa6 ona**d6nt en agos pob 6n oy gylyd. dechre6 emlad a gwnaethan en** cre6la6n ac ell6nt tan oc e6 hanadyl. ac ena techaf wu e dreyc **wen a chymhell e dreyc coch hyt en er emyl eythaf yr llyn. Ac ena** dol6ryaw en 6a6r a gwnaeth e dreyc coch a llydya6 a chymhell **e dreyc wen trach y che6yn. Ac ena 6al ed oedynt e dreygye6 en emlad** ar e wed ed erchys e brenyn y 6erdyn emreys dywedwedwyt pa **peth a arwydocaey emlad e dreygye6. Ac ena wyla6 a gwnaeth** merdyn ac ell6ng yr brenyn y orchest. **Ac ena gwedy dar6ot yda6 dywedwyt llawer o amadrodyon** anha6d kan dynyadon e6 cred6. moly a gwnaeth Gortheyrn **ac anry6ed6 amadrodyon a synhwyr e gwas ye6anc em blaen** pob peth. kanys ny chlywssey en 6n oes ac ef nep a dywettey ama**drodyon kymeynt e6 synhwyr ar rey eyda6. Ac 6rth henny gwy**bot a 6ynney pa dywed a 6ydey arna6 ef erchy a gwnaeth yr **gwas ye6anc dywyt yda6 kymeynt ac a gwyppey am henny. Ac** ena e dywa6t merdyn wrtha6 ente6. ffo ep ef rac tan meybyon **c6stennyn o gelly ffo. E maent ara6rohon en paratoy e6 llonghe6** ara6rhon e maent en ada6 traeth llyda6: er a6rhon e maent **en lled6 e6 hwylye6 ar llet e weylgy. e maent en kyrch6 enys** prydeyn. wynt a kyrchant kenedyl saesson. wynt a darestynghant **er escym6n pobyl. Ac eyssyoes ep ef wynt ath gwarchaeant** ty kesse6yn em me6n twr ac ath loscant. kanys oth dr6c ty **e gwaethost ty brat e6 tat wynt. ac e gwahodeyst e saesson** yr enys hon. De6 aghe6 essyd en emdangos ac nyt para6t **yt gwybot pa 6n kyntaf a ochelych onad6nt. Or neyll parth** e mae e saesson en anreythya6 de gwlat ath ky6oeth ac en **goky6ada6 de aghe6 tythe6. ac or parth arall e mae e de6** 6roder. emreys gwledyc ac 6ther pendragon er rey essyd //

Llanstephan 1 t. 130
en llawurya6 keyssya6 dyal aghe6 e6 tat arnat ty. Keys le y ffo yt os gelly. a6ory e de6ant y traeth totneys yr tyr. 6uynt a cochant **de6r6d e saesson o gwaet. a gwedy e llader heyngyst e coronheyr** emreys gwledyc. Ef a hedycha e gwladoed. ef a kyweyrya er eglwys**se6. ac or dywed e lledyr a gwenwyn. Ac en y ol ente6 e coronheyr** y 6ra6t ef 6ther pendragon. e gwr he6yt a 6yrheyr y dydye6 **a gwenwyn. kymeynt a henny 6yd brat e kenedyl honno er rey** a lwnc baed kernyw. Ac ena ny b6 6n gohyr pan gole6ha6s **e dyd trannoeth e doeth emreys wledyc ac 6ther pen*dragon* y 6ra6t** a dec myl o 6archogyon y gyt ac wynt yr tyr. **Ac ena en e lle pan klywuyt en honneyt ey dy6odedygaeth** wynt yr tyr. emkyn6lla6 a gwnaeth attad6nt e brytanyeyt **a re daroed e6 gwascar6 ac e6 dystryw en e 6eyn tr6eny honno. Ac** ena llawenach wuant noc e gwnotaessynt o acha6s emkyn6lla6 **e6 kywta6t*wyr* attad6nt. Ac ena emkyn6lla6 e pobyl a gwna**ethant y gyt ena ac 6rda6 emreys gwledyc en 6renyn. a da**rest6ng o pa6b yda6 en herwyd e6 kynne6a6t. Ac ena annoc a** gwnaeth pa6b ena o kyt*d6undep* kyrch6 am pen e saesson. **ac eyssyoes annot henny a gwnaeth e brenyn. ac en kyntaf my**net am pen Gortheyrn y dyal aghe6 y tat arna6. kanys kymeynt **oed y lyt 6rtha ac nat oe da dym kantha6 or a gwneley ony** chaffey dyal y tat en kyntaf ar gortheyrn. Ac ena trossy y lw **a gwnaeth parth a chymry y 6ynn6 ky6lenwy y ewyllys ar** gortheyrn a dy6ot a gwnaeth hyt am pen kastell Genorwyw. **kanys eno e ffoassey Gortheyrn tebyg6 a gwnaeth bot en kadar**naf lle oed h6nn6 ac en dyogelhaf yda6 enda6. Ac esef lle ed oed **e kastell en ergyng ar glan er a6on a elwyr Gwye. em my**nyd clorach. Ac ena gwedy dy6ot emreys hyt eno koffa6 a or6c **e brat a gwnathoedyt oy tat ac oy 6ra6t a dywedwyt wrth** eydol d6c o kaer gloew a gwnaeth 6al hyn. A wely ty tewys**sa6c bonhedyc m6roed e kaer hon ae thyroed a tebygy ty a** allant wy amdyffyn Gortheyrn megys na allwyf y k6dyaw //

Llanstephan 1 t. 131
6e cledyf y en y emyscar ef. kanys ef a haed6s aghe6 megys e g6dosty. Ac 6rth henny e kywta6dwyr dyleda6c dyel6ch en 6ra6l en kyn**taf arna6 ef trwy er h6n e doeth e drygew hyn oll yr enys hon.** ac odyna emchwel6n en ar6e6 en en gelynyon a rydha6n en gwlat **y gan e6 cre6londer. Ac**

ena ny b6 gohyr gossot a gwnaethpwyt amrya6al peyryanhe6 a dechre6 emlad ar ty a cheyssya6 dystryw **e m6roed. Ac or dywed gwedy na thygyey dym o henny oll gossot** tan a gwnaethpwyt ac gwedy kaffael goscymon or tan ny gor**ffowysswys eny losces e twr a gortheyr enda6. Ac ena pan kygle6** heyngyst ar saesson y gyt ac ef henny dyr6a6r o6yn a kymerassant. **kanys clot emreys ae dewred a aryneygyey. kymeynt o nerth a de6**red a gle6der oed yr gwr hyt nat oed er eyl a alley emky6erbyn**nya6 ac ef. kanys ot emladey nep ac ef e neyll peth 6ydey ae ef ef** a wuryey y elyn y ar y 6arch yr llawr. ae ente6 a torrhey y gwaew **en dryllye6. Ac y gyt a henny hael oed en rody da. gawastat oed eg** gwassanaeth dwywa6l. hyna6s araf em pob peth. ac em blaen **pob peth gochel kelwyd a gwnaey. Dewr ar y troet. dewrach y** ar 6arch. a doeth en llywyaw y lw. Ar kampe6 hyn hyt tra **ed oed en llyda6 a ehedynt pe6nyd e6 clot hyt en enys prydeyn.** Ac 6rth henny ena o6yn ma6r a delys e saesson racda6 a ffo trwy **h6myr a gwnaethant. Ac en e gwladoed henny e kadarnhassant** e dynassoed ar kestyll kanys e gwlat honno en gwastat oed megys **en amdyffyn 6d6nt. ky6nessa6rwyd escot*lont* a rodey kedernyt 6d6nt** en wastat. er hon a emdangossey en gwastat ar kollet yr kywdawt**wyr. kanys gwlat ar6thyr dyffeyth oed gwedy kyrr6 y phobyl** eh6n o*honey* a lle adas kadarn y elynyon oed endy. kanys er es**cotyeyt. ar ffychtyeyt. a gwyr dacya ar llychlynwyr a phob kenedyl** or a deley y anreythya6 er enys ac y gwne6th6r dr6c ydy a kyrchynt **e gwlat honno. ac 6rth henny e ffoes e saesson ydy megys e keffynt** honno mal kastell o bey reyt 6d6nt 6rth henny. Ac ena pan kygle6 **emreys henny dypryderach wu a glewder a kymyrth a gobeyth** b6d6golyaeth. ac en ky6lym Gwyssya6 a gwnaeth e kywda6t*wyr* //

Llanstephan 1 t. 132
ac ew gwaewyr. Ac ena gwedy dy6ot emreys gossot a gwnaeth ente6 y lw en 6ydynoed ac emlad gwychyr a wu er rygth6nt. **Ac ena emlad a gwnaethant e saesson o 6n 6ryt ac em*6rath6* pob** eylwers en aghe6a6l. ac ell6ng gwaet o pob parth. a lle6eyn **er rey meyrw a kyffroey llyt en er rey byw. Ae or dywed gor6ot** a gwnaey e ssaesson pey na deley bydyn o 6archogyon llydaw **a ossodassey emreys ar neyll t6 megys e gwnathoed en er emlad** kyntaf ac wynt. Ac ena pan doeth e 6ydyn honno dechre6 gwas**car6 a gwnaethant e saesson ac o 6reyd ed emkynn6llassant** eyl weyth. Ac ena gwychrach ed emladey e brytanyeyt ac o 6n **enny ac 6n 6ryt llad e6 gelynyon. Ny gorffowyssey emreys en dysc6** e kytemdeythyon ac en brath6 ac en llad a ky6arffey ac ef oe elynyon **en emlyt er rey a ffoey. ac en e wed honno en dydan6 y kyt**emdeythyon eh6n. Ac e6elly he6yt ed oed eydol en redec h6nt **ac ema hep gorffowys en brath6 en aghewa6l e gelynyon** a ky6arffey ac ef. a pha peth bynnac hagen a gwneley en wastat **ed oed en dam6na6 kaffael emky6ar6ot a heyngyst.** Ac ena 6al ed oedynt en emkyrch6 pob eylwers emkaffael **a gwnaeth eydol a heyngyst a dechre6 newydya6 dyrnodye6** ac ena e gwelet de6 gwr en emlad kanys tra ed oedyn en newydy**aw dyrnodyew e gwelyt e tan oc e6 cledy6e6 megys kawat** or mellt em blaen taran. Ac e6elly hyr e b6ant en emff6st hep **adnabot en ha6d pwy a gor6ydey onad6nt. kanys gweythye6**. e gor6ydey eydol ac e darestyghey heyngyst. Ac ena 6al ed oedynt **e6elly en emky6ogy enachaf Gwrleys yarll kernyw ar 6ydyn** ed oed en y blaen y gyt ac ef ac en emlad ar tor6oed en y erbyn. **Ac ena y gyt ac e gweles eydol henny kymryt hyder a glewder** ac eho6ynder ma6r a or6c enda6. a meglyt heyngyst a gwna**eth erbyn baryfle y penffestyn. ac oe holl nerth y tynn6** kantha6 a or6c eny 6ydant em per6ed kedernyt y kytem**deythyon eh6n ac ef. Ac ena o hyt y lef e dywa6t kan dyr**6a6r lewenyd. Ne6 re eylenwys dyw 6y eyd6net y hedyw. //

Llanstephan 1 t. 133
kywersseghe6ch a lled6ch e bratwyr essyd en ech erbyn. kanys e wud6golyaeth esyd en ech llaw. ne6 deryw ywch gor6ot kan gor**wuyt ar heyngyst. Ac ena ny gorffowyssassant e brytanyeyt namyn** kan pob a6r kyrch6 e saesson ac ew llad. ac ot enkylynt echedyc **en e lle e6 kyrchw. ac ny gorffowyssassant en e wed honno eny ka6ssant** e wud6golyaeth. Ac e ffoes e saesson pa6b onad6nt en e lle kyntaf **e keffynt gochel6a. rey onad6nt a kyrchey e keyryd kadarn ar** dynassoed. ereyll a ffoey yr mynyded ac yr koedyd. ereyll a kyrchey **ew llonghe6. ac ena eyssyoes e ffoes octa map heyngyst ar ran** wuyhaf or llw kantha6 hyt eg kaer e6ra6c. ac offa y kar ente6 **a ffoes hyt eg kaer alcl6t a ny6er arall kantha6 a chadarnhaw** er rey henny a gwnaethant o lawer o wyr ar6a6c. **Ac ena gwedy kaffael o emreys e wud6golyaeth e ka6as ka**er kynan ac ena e b6 teyr nos a thry dye6. ac ena ed erchys **clad6 er rey meyrw. a gwne6th6r medegynyaeth 6rth er rey** brathedyc a gorffowys er rey dyffygya6l blyn. Ac ena galw a gwna**eth atta6 er holl tewyssogyon a go6yn kyghor 6d6nt peth a**

gwnelyt y heyngyst. Ac ena e dothoed eydal escop kaer gloew **bra6d y eydol yarll oed h6nn6. gwr ma6r a6d6rdod6s oed h6nn6.** Ac ena pan gweles e gwr h6nn6 heyngyst en se6yll rac bron **e brenyn ef a dywa6t 6al hyn. Pey keyssyey pa6b o hyn o ny6ero**ed rydha6 heyngyst ep ef my a llad6n en dryllye6 megys e **llada6d sam6el proffwyt agag brenyn amalech. ac e dywa6t** 6rtha6. megys e gwnaeth de cledyf ty mamew hep 6eybyon. **e6elly e gwnaf ynhe6 de 6am ty hep 6ap em plyth e gwraged. ac** e6elly gwne6ch chwythe6 y h6n. Ac e kymyrth eydol heyngyst **ac y d6c odyeythyr e kaer ac gwedy llad y pen y hellyngh6s y** ehedec ar gordy6ynder 6ffern. Ac ena ed erchys emreys megys **ed oed gwareda6c ef em pob peth y clad6 a gossot bryn ma6r** or dayar ar y warth mal ed oed cle6a6t kalad6 pagan. **Ac ena gwedy henny e kychwynn6s emreys ae lw parth** a chaer e6ra6c y emlad ac octa map heyngyst. Ac ena gwedy //

Llanstephan 1 t. 134

eyste o*honaw* wrth e dynas tebygw a gwnaet octa map heyngyst na alley kynhal e kaer en erbyn emreys gwledyc. Ac ena **kymryt kyt kyghor a gwnaeth. ac esef a gwnaethant mynet ef** ar gwyr bonhedycaf y gyt ac ef a chadwyn en y law a thywa6t en **e6 penne6 a dy6ot hyt rac bron e brenyn e6elly a dywedwyt** er amadra6d h6n 6rtha6. Gorchy6ygedyc ew 6en dwywew y **ath dyw tythe6 ny phedr6ssaf y 6ot en gwledych6 kanys gwelaf** ef en kymhell e sa6l 6onhedygyon hon y dy6ot attat ty en e **wed hon. Ac wrth henny kymer ty nyny ar kadwyn hon. ac ony** mynny gwne6th6r tr6gared a ny rwym ty ny ar kadwyn hon **a pha peth bynnac o poen a 6ynnych y gwne6th6r arnam ny pa**ra6t 6yd6n nynhe6 oe dyodef. Ac ena trossy ar gwarder a or6c emreys ac **erchy barn6 pa peth a gwnelyt ac wynt. Ac ena gwedy rody o lawer** amra6al kyghore6 e ky6odes eydal escop kaer gloew a dywedwy er ama**dra6d h6n. Pobyl gabaon a doethant oc e6 bod ar plant er ysrael y** keyssya6 tr6gared ac wy ae ka6ssant. Na 6yd6n gwaeth nynhe6 6rth **henny a ny en crystonogyon noget ydeon. namyn gwna6n tr6gared ac** wynt. Amyl ac ehang ew enys prydeyn a llawer essyd endy o leoed dyffe**yth. Ac 6rth henny gwna tr6gared ac wynt a thagnhe6ed a dyro lle** dyffeyth 6d6nt y presswylya6 enda6 ac y arweyn trakywyda6l keythy**wet adat tythe6. Ac ena e gwnaeth emreys kyghor eydal escop ac er** rodes tagnhe6ed 6d6nt. Ac en kynthebyc y henny e doeth offa ar saesson **ereyll a ffoessynt ac e ka6ssant tr6gared he6yt y gan e brenyn. Ac ena** er rodes emreys 6d6nt e gwladoed ker llaw escotlont a gwnaeth ky**reyr ac wynt. ac ew hell6ng en ryd y emdeyth.** Ac ena gwedy gor6ot o emreys ar y elynyon gal6 a gwnaeth ty**wyssogyon e teyrnas atta6 hyt eg kaer e6ra6c. Ac ena gorchy**myn a or6c 6d6nt atnewydha6 er eglwysse6 a daroed yr saesson e6 **dystryw. Ac ente6 eh6n a kymyrth arnaw atnewydha6 er eglwys** penhaf en e kaer honno. ac y gyt a henny eglwysse6 escoptye6 e gwlat. **Ac ena em pen e pythe6nos gwedy dar6ot gossot sseyry a gwyth**wyr em pob lle. ed aeth e brenyn hyt en ll6ndeyn er hon a daroed //

Llanstephan 1 t. 135

yr saesson y dystryw hep y harpet. Ac ena dol6ryaw a gwnaeth e brenyn o gwelet y hapall a galw e kywda6twyr o pob lle a dechre6 y hat**gwne6th6r. Ac ena e ll6nyeth6s ef holl l6nyeth y teyrnas a gossot** ky6reythye6 endy megys e b6essynt er e dechre6. a rody y pa6b or **ae kollassey tref e6 tat en e6 delyet. Ac y gyt a henny y holl enny ae** holl lawur oed eg kylch atnewydha6 y teyrnas. ac adeylat er **eglwysse6 ac gwne6th6r hed6ch a chy6reythye6 da. Ac odyna** ed aeth hyt eg kaer wynt. ac ena e gwnaeth megys em pob 6n **or rey ereyll. Ac ena gwedy dar6ot gossot a ll6nyeth6 pob pet or** a oed reyt y gwne6th6r o annoc a dysc eydal escop kaer gloew **ed aeth odyna hyt e 6ynachloc essyd en emyl kaer karada6c er** hon a elwyr ara6ron salesbr6. en e lle ed oedynt er yeyrll ar ba**ronyeyt a ladassey heyngyst escym6n en gorwed. Eno ed oed my**nachlo o try chant broder em mynyd ambry e g6r h6nn6 a dywe**dyr re seylya6 e 6ynachloc hono en kyntaf. Ac ena gwedy dy6ot** ohona6 hyt e lle ed oedynt e gwyrda henny en gorwed ac edrych **arnad6nt wylaw a or6c o gwarder. Ac ena gwedy medylya6 o*ho***naw llawer o 6edylye6 y edrych pa ff6n6t e galley gwne6th6r an**ryded tragywyda6l wuch pen e gwyr henny ac a parahaey hyt dyd** bra6t. kanys teyl6ng oed e gwyrda henny o gwne6th6r 6d6nt cof **clot6a6r tragwyda6l kanys en wyryon e lledessyt wynt.** Ac ena gwedy galw a chyn6llaw o pob lle seyry pren ar rey meyn **gorchymynn6s e brenyn 6d6nt dychymygy oc e6 hethre**lyth er ryw adeylat a 6ey teylwng en anryded yr 6eynt wyr henny **ac a parhaey en tragywyda6l. Ac ena gwedy dyffygya6 e6 hethrelyth** y pa6b onad6nt dynessa6 a gwnaeth tremoryn archescop kae llyon **ar e brenyn a dywedwyt wrtha6 6al hyn. Arglwyd ep ef o mynny** perffeythya6 a ch6pla6 e gweyth ed wyt en mynn6 y gwne6th6r **gal6 atat merdyn emreys bard gortheyrn**

gorthene6. kanys my a tebygaf nat oes er eyl dyn kymeynt y ethrelyth ae kywreynrwyd **ac ef. ac y 6ynegy e peth a 6o rac llaw ac y gwne6th kywreyn**rwyd kynrycha6l parha6s. ac 6rth henny arch tythe6 y dy6ot //

Llanstephan 1 t. 136
ef ema hyt pan ellych tythe6 trwy y ethrylyth ef se6yll e gweythret esyd yth 6ryt y gwne6th6r. Ac ena ell6ng a gwnaeth emreys ken**nade6 oe keyssya6. ar hyt e gwladoed. Ac ena gwedy krwydra6 llawer** or gwladoed e ka6ssant ef en gwlat a elwyr gwent ar glan ffynna6n **galabes kanys mynych e tremyney honno. Ac ena gwedy mynegy o**nad6nt e6 neges y d6gant ef kanth6nt ar e brenyn. Ac ena y erbyn**nyeyt en anrydyded6s a gwnaeth e brenyn yda6 ac en** lawen. ac erchy yda6 dywedwyt 6d6nt **daroganhe6 a phethe6 dyrgel a 6ey rac** llaw. Ac ena e dywa6t merdyn 6rth**aw ente6 Arglwyd ep ef ny dy**leyr dywedwyt er ryw pethe6 namyn pan **y deyssy6o aghenreyt wynt. kanys pey as dywett6n y wynt pryt** na bey reyt 6rth6nt namyn en o6er; tewy a gwnaey er espryt **essyd ym dysc6 y a phan 6ey reyt ym 6rtha6 ny gwnaey dym yrof.** Ac ena gwedy na dywedey dym yr nep ny mynn6s e brenyn **y 6olest6 or pethe6 a 6ey rac llaw. namyn erchy mynegy kyghor** yda6 or peth ed oed en medylya6 amdana6. Ac en e dywa6t mer**dyn. Arglwyd ep ef. os o tragywyda6l gweythret e mynny tecca6** bedrawt e gwyr hyn. an6on en ol chor e kewry hyt em mynyd **kylara en ywerdon. kanys eno e mae kyweyrdep ar e meyn nys gor6c** nep or oes hon ony bey ethrelyth ae tewyssey. kymeynt ew e meyn ac nat **oes nerth na chedernyt ed estyghont yda6. A phey bydynt wy ema** en er ansa6d e maent eno ac e6elly e6 gossot eg kylch e 6edra6t **wynt a se6ynt en trakywyda6l e6elly.** Ac ena gwedy dywedwyt o 6erdyn er amadra6d h6n sef a or6c **emreys ena chwerthyn a dywedwyt. 6al hyn. Pa ff6n6t e gel**lyt dwyn meyn kymeynt ar rey henny o le kyn pellet a h6nn6. **megys na bey meyn meyn en enys prydeyn a ellyt gwne6th6r** e gweyth h6nn6 ac wynt. Ac ena e dywa6t merdyn. Arglwyd **ep ef na chward gwatwar am henny. kanys o pr6dder dy6ry ed** wyf y en dywedwyt henny. kymyscedyc ew e meyn ep ef ac nyt //

Llanstephan 1 t. 137
oes 6n maen hep rynwed a medegynyaeth arna6 kanys e keywry gynt ac e6 d6c or emyle6 eythaf yr affryc ac ae gossodassant en ywerdon **wynt hyt tra ed oedynt en y gwledych6. Ac essef acha6s oed henny 6rth** gwne6th6r enneynt 6d6nt en e6 per6ed pan deley heynt ne6 cle6yt **arnad6nt. ac ena golchy a gwneynt e meyn a b6r6 er agolchyon h6nn6** em me6 er enneynt. y yachaw er rey a 6ey claf onad6nt. Ac y gyt a **henny he6y kymysc6 s6g y llyssye6oed a gwneynt ac** ef 6rth yacha6 er rey brathedyc. Ac ena **pan kygle6 e brytanyeyt henny annoc** en kyt*d6unt* a gwnaethant mynet **en ol e meyn ac e6 kyrch6. Ac ena or dy**wed ed etholet 6ther pendragon bra6t e brenyn a phymtheg myl **o wyr ar6a6c y gyt ac ef y perffeythya6 e neges honno. Ac y gyt a hen**ny ed etholet merdyn emreys hyt pan 6ey trwy y ethrelyth ae dysc ae **kyghor e gwnelyt pob peth or neges honno. Ac ena gwedy para**toy e llonghe6 kychwyn a gwnaethant ar gwynt en rwyd en e6 hol. **Ac en er amser h6nn6 ed oed Gyllam6ry en 6renyn en ywerdon.** gwas ye6anc moledyc. y dewred oed h6nn6. A phan kyglew **h6nn6 e6 dy6odedygaeth e gwyr henny oe gwlat ef kyn6lla6 llw** ma6r a gwnaeth a mynet en e6 herbyn. Ac ena gwedy gwybot **acha6s e6 neges chwerthyn a dywedwyt 6rth e gwyr oed en** se6yll. Nyt ry6ed kenhyf anreythya6 o estra6n kenedyl llesc ke**nedyl enys prydeyn. Pwy a kygle6 eyryoet er ryw en6ydrwyd** h6n. ae gwell meyn ywerdon no meyn enys prydeyn hyt pan ky**mellynt arnam ny emlad ac wynt. Gwysc6ch wyr ac amdyffyn**n6ch ech gwlat kanys hyt tra 6o gwr en wyw ohonam ny **ny chaffant 6n maen onad6nt. Ac ena pan gweles 6thyr wynt** en para6t y emlad en e6 herbyn bydyna6 en ky6lym ac e6 **kyrch6. a hep 6n gohyr e gorwu e brytanyeyt a llad e gwy**dyl ac ew brywa6 ac e6 hessyga6. a ffo gyllam6ry brenyn **ywerdon. Ac ena gwedy e6 gor6ot ed aethant hyt em my**nyd kylara en e lle ed oed e meyn. Ac ena pan gwelsant e //

Llanstephan 1 t. 138
meyn llawenha6 en 6a6r a gwnaethant ac anry6ed6. Ac ena 6al ed oedynt pa6b onad6nt en se6yll e dywa6t merdyn 6r**th6nt. llawurywch gwyr ye6eync oc ech nerth y keyssya6 dyot** e meyn. ac edrych6ch pa peth ore6 a 6o ae ech nerth chwy ae **ente6 ethrelyth a chewreynrwyd. Ac ena oe arch ef ed emrodas**sant o 6n 6ryt ac amra6al peyryanhe6 y keyssya6 dywereydya6 **e meyn. rey ar raffe6 ereyll a thyde6 ereyll ac amra6al peyryanhe6. ac** ny dygrynnoes dym 6d6nt e6 holl nerth. Ac ena gwedy dyffygya6 **pa6b onad6nt ac na ellynt dym chwerthyn a gwnaeth merdyn** ac gossot a

gwnaeth ente6 y peyryanhe6. a gwedy dar6ot yda6 **gossot pob peth en y le onad6nt en esca6nach noc e gellyt e dyo**des ef e meyn a gwedy e6 dyot e6 dwyn hyt e llonghe6 ac ew **gossot eme6n e llonghe6 a chan lewenyd e6 dwyn hyt en enys** prydeyn a dy6ot ac wynt hyt e lle ed oedynt bede6 e gwyr. Ac **ena gwedy mynegy henny yr brenyn an6on kennade6 a gwna**eth ente6 em pob lle en enys prydeyn ac erchy y pa6b or meybyon **llen ar lleygyon dy6ot en llwyr hyt atta6 ef hyt em mynyd** ambry 6rth gwne6th6r kan lewenyd bedra6t e gwyrda henny. **Ac ena wrth e gwys honno e doethant er escyp ar abade6 ar** escolheygyon o pob ky6ryw 6rdas. Ac ena gwedy dy6ot pa6b **onad6nt en e dyd gossodedyc gwysca6 a gwnaeth e brenyn** coron e teyrnas am y pen ac gwne6th6r gwyl6a e s6lgwyn **en 6renhynya6l anryded6s try dye6 en kyssylledyc. Ac ena** e gossodet sampson en archescop eg kaer e6ra6c. a dy6ryc **en archescop eg kaer llyon ar wysc. e g6r a daroed y dwy**wa6l gweledygaeth y ethol en er 6n lle h6nn6. Ac ena **gwedy dar6ot yda6 ll6nyeth6 pob peth or a oed reyt en** e teyrnas erchy a gwnaeth y 6erdyn gossot e meyn eg **kylch e bede6 e gwyrda henny. er rey a d6gassey o ywer**don. Ac ena o arch e brenyn e gossodes merdyn e meyn **en e gwed ed oedynt gossodedyc em mynyd kylara en** ywerdon. ac ena e dangosses ef bot en trech ethrelyth no nerth. //

Llanstephan 1 t. 139

Ac en er amser h6nn6 ed oed paschen 6ap gortheyrn er h6n a ffoassey hyt en germanya en kynn6lla6 holl 6archogyon **ar6a6c e gwlat honno ac en e6 kyffroy en erbyn emreys y keys**sya6 dyal y tat arna6. Ada6 a gwnaey llawer 6d6nt o e6r ac aryant **o galley ef trwy e6 nerth wy gorescyn enys prydeyn. Ac ena gwe**dy twylla6 o*hona6* pa6b onad6nt wy trwy y adawe6 ef para**toy llyghes 6a6r a gwnaethant a dy6ot hyt eg gogled er enys** a gwnaethant a dechre6 y hanreythyaw. Ac ena gwedy mynegy **henny yr brenyn kyn6lla6 a gwnaeth ente6 y lw a mynet en e6** ac en e lle rody brwydyr 6d6nt a chat ar 6aes. Ac ena eyssyoes trw **6od Dyw gor6ot a gwnaethant e brytanyeyt ar e saesson ac ew** kymhell wynt ar ffo a llad dy6ess6r onad6nt. **Ac ena gwedy kymhell paschen ar ffo ny lla6ass6s emchwe**l6 trae ke6yn hyt en germanya namyn trossy y hwylye6 **a mynet hyt en y*werdon* ar Gyllam6ry e g6r a oed 6renyn** eno a mynegy yda6 e damweyn a daroed yda6. Ac ena tr6anha6 **a gwnaeth Gyllam6ry 6rtha6 ac ada6 porth yda6 y keyssya6** dyal ar e brytanyeyt e sarhaet a gwnathoed 6ther pendragon **bra6t emreys gwledyc pan kyrchassey e meyn y ywerdon.** Ac ena gwedy dar6ot gwne6th6r kygreyr er rygthynt pa**ratoy llynghes a gwnaethant a mynet en e6 llonghe6 a or6**gant a dy6ot hyt em mynyw yr tyr. Ac ena gwedy klybot hen**ny esef a gwnaeth 6ther pen*dragon* kyn6lla6 holl kedernyt** er enys hon y gyt ac ef a mynet hyt eg kymry en e6 herbyn **y emlad ac wynt. kanys emreys gwledyc oed en glaf eg kaer** wynt o gorthr6m heynt. ac 6rth henny ny all6s ef eh6n 6y**net eno. Ac ena pan kygle6 paschen a Gyllam6ry henny ar** saesson oed y gyt ac wynt llawenha6 en 6a6r a gwnae**thant a thebyg6 bot en ha6s 6d6nt gorescyn er enys o acha**6s cle6yt e brenyn. Ac ena hyt tra ed oed e son ar m6rm6r **h6nn6 em plyth e llw dynessa6 a gwnaeth 6n or saesson** er h6n a elwyt eappa a dywedwyt 6rth paschen. Pa 6eynt //

Llanstephan 1 t. 140

ac wynt kyweyryaw a gwnaethant ew bydynoed o pob parth ac emkyrch6 ac emlad. Ac en er emlad h6nn6 llawer o pob **parth megys e damweynnya en e kywry6 ky6ranc honno.** Ac ena or dywed gwedy trewlya6 llawer or dyd onad6nt gor**6ot a gwnaet 6thyr pendragon a llad Gyllam6ry a phaschen** a ffo er estrayn kenedyl hyt e6 llonghe6. ac eyssyoes hyt tra **ed oedynt en ffo e6 llad a gwnaeth ky6da6t*wyr* 6d6nt. Ac** ena eyssyoes trwy kanh6rthwy dyw e wud6golyaeth a ka6as **6ther ac gwedy henny megys e gall6s kyntaf ed aeth parth** a chaer wynt. kanys kennade6 a dothodynt atta6 a dywedwyt **re 6ar6 e brenyn. a dar6ot y klad6 o escyp ac archescyp ac abade6** en anryded6s megys e dyley gwr kywurd ac ef en e 6ynwent **a gwnathoed eh6n en y 6ewyt. em me6n chor e kewry.** Ac ena gwedy emkynn6lla6 y gyt pobyl e teyrnas er escolhey**gyon ar lleygyon o annoc a chyt*synnhyedygaeth* pa6b o hen**ny e kymyrth 6thyr pendragon coron e teyrnas ac ed 6rd6t **en 6renyn. Ac ena gwedy henny koffa6 a or6c 6thyr proffwy**dolaeth a gwnathoed 6erdyn yda6 trwy e dreyc. ac erchy a **gwnaeth gwne6th6r ll6n dwy dreyc o e6r ar e wed e gwel**sey ar e seren. Ar rey henny a gwnaethpwyt o anry6ed kel6y**dyt a chywreynrwyd e neyll a ossodes en er eglwys penhaf eg** kaer wynt ar llall a etelys kantha6 eh6nan en y 6laen en er em**lew. Ac o henny allan e gelwyt ef 6thyr pen*dragon*. Ac esef ew** henny eg kymraec 6thyr pen dreyc kanys trwy e dreyc e da**rogan6s merdyn 6thyr pendragon en 6renyn.** Ac ena gwedy llawer o wrwydre6 a gor6ot ar e saesson **ar**

escotyeyt a hedych6 er enys darpar6 a gwnaeth e brenyn daly llys e s6lgwyn en ll6ndeyn gwedy e 6eynt wu**d6golyaeth honno a galw atta6 gwyrda y holl teyrnas ac** e6 gwraged y gyt ac wynt wrth gwne6th kyt*lewenyd* y pa6b **onad6nt. Ac ena ed emkynn6llassant o pob dynas en enys pry**deyn e gwyrda ac e6 gwraged y gyt ac wynt en erbyn er //

Llanstephan 1 t. 141
ac en er wyl6a honno llawen oed pa6b kanys gwelynt e brenyn en e6 har6oll en llawen. Ac eno e dothoed Gwrleys yarll kernyw ac **eygyr y gwreyc y gyt ac ef e gwreyc a ragorey y phryt a theg6ch** rac a oed en enys prydeyn o gwreyc gwedy hy. Ac y gyt ac e gwe**les e brenyn e gwreyc honno y char6 a or6c en wuy noc a gweles** eyryoet o gwreyc ac y honno eh6nan ed an6oney e brenyn er an**regyon ar gwyrode6. ar annerche6. Ac y gyt ac e gweles Gwrleys** henny sorry a gwnaeth ac en e lle mynet or llys hep kanhyat a or6c **ac ny b6 nep en e llys a alley y gwaha6d trae ke6yn yr llys. kanys** o6yn oed kantha6 kolly er hyn a karey en wy no dym. Ac ena tygh6 **a or6c e brenyn onyt emchweley yr llys y gwne6th6r ya6n yr** brenyn am er ada6 y lys hep kanhyat. ac ony delhey ef a dystrywey **y ky6oeth o fflam a hayarn. Ac ena hep ohyr tra ed oed e llyt ar** bar h6nn6 en parha6 er rygth6nt parathoy a chyn6lla6 a **gwnaeth e brenyn llw ma6r a mynet am pen kernyw a dechre6** anreythya6 e gwlat ae lloscy. Ac ena ny lla6ass6s G6rleys em*er***bynnyeyt ar brenyn namyn kadarnha6 y kestyll ac arhos** porth atta6 o ywerdon. a chanys mwy oed y o6al am y wreyc **noc amdana6 eh6n y gossot a gwnaeth ydy eg kastell tynda**gol kanys kadarnhaf oed h6nn6. Ac ente6 eh6n a aeth eg kastell **dymlot rac damweyn e6 kaffael ell de6 en er 6n lle y gyt. Ac ena** pan kygle e brenhyn henny mynet a gwnaeth ef ae lw am pen **e kastell ed oed er yarll enda6 ae gwarchae. Ac ena em pen er** wythnos dy6ot kof a gwnaeth yr brenyn karyat eygyr. a gal6 **wlffyn or ryt karada6c a or6c atta6 y kytemdeyth ae kyt*6archa6c*** a dywedwyt wrtha6 er amadra6d h6n. En lloscy ed wuyf o karyat **eygyr ac nyt tebyc kenhyf gall6 gochel perygyl 6e corff ony** chaffaf e wreyc wrth 6e ewyllys. y ar6er6 ohoney. ac 6rth henny **dyro tythe kyghor y mynhe6 trwy er h6n e gallwyf kaffael 6e** dam6net. Ac ena e dywa6t wlffyn 6rtha6 ente6. Argllwyd ep **ef pwy a alley rody kyghor yty a alley eylenwy de dam6net ty** pryt na bo fford e galler dy6ot eg ky6yl castell tyndagol. ka- //

Llanstephan 1 t. 142
nys em me6n e mor en anssodedyc ac nat oes fford 6yth ed ed eler yda6 namyn y 6n karrec ky6yng a thry marcha6c ll6r6**ga6c a attalyey ket deley de holl kyg6oeth en k6byl. Ac eys**syoes gal6 attat merdyn emreys ac o geyll nep rody kyghor **yty a henffych gwell o*hona6* ef dyga6n yr rody. Ac ena e gel**wyt ar 6erdyn hyt rac bron e brenyn ac erchy yda6 rody kyg**hor yda6. Ac ena kyt dol6rya6 a or6c merdyn rac meynt e gwe**ley serch e brenyn ar e wreyc a dywedwyt. Arglwyd ep ef o mynny **ar6er6 oth 6ed6l reyt ew ~~k~~gwne6th6r kel6ydode6 newyd** ac ny chlywyt eyryoet yth oes ty. My a gwn ac a allaf om kel**6ydode6 dody arnat ty drech Gwrleys megys na gwyppo nep** na bo ty dy 6o Gwrleys. ac a rythaf wlffyn en ryth j6rdan o **tyndagol. mynhe6 a kymeraf e tryded drech ac a doaf y gyt a chwy.** Ac ena wu6ydha6 a gwnaeth e brenyn 6rth kyghor merdyn a **gorchymyn oy teylw gwarchad6 e kastell ac emrody wrth** holl. kyghor merdyn. ac en e lle y ssym6dws merdyn e brenyn en **ryth gwrleys yarll kernyw. a sym6da6 wffyn en ryth j6rdan** a merdyn en ryth brythael. a chychwyn racd6nt hyt pan **doethant hyt en tyndagol kan e nos. Ac ena en e lle pan** gwelet wynt en dy6ot agory a gwnaethpwyt e pyrth 6d6nt **kanys nyt oed nep a wyppey na bey er yarll ae kytemdeythyon** a 6ey en dy6ot. Ac ena e nos honno e kysc6s e brenyn y gyt **ac eygyr ac gwnaeth y ewyllys arney. ar nos honno e ka**6as beychyogy ar beychyogy h6nn6 e bw arth6r gor6chel **brenyn enys prydeyn gwedy henny.** Ac ena gwedy gwybot eyssye6 e brenyn em plyth e llw **emlad en tyn tros pen a gwnaeth e llw ar kastell a** cheyssyaw dywrya6 e m6roed a chym*hell* yarll **y rody kat ar 6aes 6d6nt. Ac ena en agkyg**hor6s ed aeth er yarll allan oe kastell a theby**g6 gall6 o ny6er bychan oed yda6 em*erbynnya6*** a ll6 e brenyn. Ac ena en e lle em plyth er rey kyntaf //

Llanstephan 1 t. 143
e llas G6rleys. a chennade6 a doethant y 6ynegy yr yarlles re lad er yarll a chaffael e kastell. a phan doethant esef ed oed e bre**nyn en ryth G6rleys en eyste ar yarlles ar y neylla6. a ry6ed** wu kanth6nt gwelet eno en yach e gwr a ledessyt en e wrwydyr **kanys ny wydynt wy dym or kel6ydode6 a gwnathoed merdyn em**reys yda6. Ac ena pan kygle6 e brenyn henny chwerthyn a gwnaeth **a dywedwyt 6rth er yarlles. nym llas y ettwa namyn byw wyf** megys y gwely ty. Ac eyssyoes dol6r

ew kenhyf re kaffael 6eg **kastell a llad 6e gwyr. Ac 6rth henny mynhe6 a af en ewyllys** e brenyn rac y dy6ot eman am en pen en de6 ac en kaffael y **gyt a damweynnya6 peth a 6o gwaeth yn no henny. Ac ena ed** aeth e brenyn hyt ar y lw a gwaret y arnaw drech gwrleys **a mynet en wthyr pendragon. Ac ena gwedy gwybot ohona6** megys e daroed pob peth o henny dol6rya6 a or6c o acha6s **re lad G6rleys. ac eyssyoes o acha6s bot eygyr en ryd oe** phryodas llawen wu. Ac ena mynet a gwnaeth am pen kastell **tyndagol ae kaffael a chymryt eygyr en wreyc yda6 ac ar6er6** ohoney herwyd y ewyllys. Ac y gyt e b6ant o henny allan **en rwymedyc o dyr6a6r karyat en ew hoes. A~~d~~c gwedy henny** e ganet map a merch 6d6n. Ac esef oed enw e map h6nn6 **arth6r. ac enw e 6erch wu anna. a honno he6yt a elwyt** Gwyar. ac a wu mam Gwalchmey a medra6t. **Gwedy mar6 6thyr hic incipit de arturo.** pendragon ed emkynn6llassant Gwyrda enys prydeyn **o pob gwlat hyt en dynas kaer wudey ac ena annoc** y dy6ryc archescop kaer llyon kyssegr6 arth6r y **6ap en 6renhyn. Ac esef acha6s oed henny rac aghen** kanys pan kygle6 e saesson marwoled 6ther pendragon **e gwa*hodassant* wynte6 attad6nt e6 kenedyl ac e6** kywda*6t* o germanya a gwne6th6r colgrym en **tewys*sa6c* arnad6nt a llawurya6 ry6el6 ar e bry**tanyeyt. Ne6 re daroed 6d6nt gorescyn e ran honno or enys //

Llanstephan 1 t. 144
or parth h6nt y h6myr en k6byl hyt em mor kathneys. Ac ena esef a gwnaeth dy6ryc archescop gwedy gwelet tr6eny e gwlat kym**ryt escyp en kytemdeythyon y gyt ac ef a chyssegr6 arth6r** en 6renhyn a gossot coron e teyrnas am y pen. Ac esef oed oet **arth6r en er amser h6nn6 pymthec mlwyd. gwas ye6anc ac ny** chlywssyt eyryoet em me6n dyn arall e 6eynt nerth a dewred **a haelder oed enda6. Ac yda6 e rodassey dyw e 6eynt rat hon o** daeony hyt pan oed karedyc y gan pa6b hayach or pobloed **ae clywssey. Ac ena gwedy y 6rda6 en 6renhyn kad6 a gwna**et kantha y gnotaedyc de6a6t ac emrody y haelder a daeony. **Ac en e lle llythra6 a gwnaey atta6 amylder o 6archogyon** hyt nat oed ha6d yda6 kaffael o da a rodey 6d6nt. Ac eyssyoes **pwy bynhac a 6o kantha6 haelder a dayony annyana6l y gyt** a chlot a molyant. ket boet tla6t ar rynna6d o espeyt; ny eyll **gwastat aghanoctyt argywed6 yda6 byth. Ac 6rth henny ka**nys molyant a haelyony y gyt oed en arth6r. kyghor wu kan**tha6 ry6el6 ar e saesson ac oc e6 gol6t wy ac oc e6 berthed** ky6oethogy y te6l6 ae kanhymdaey. A henny a dyscey ya6nder **yda6 kanys ef a deley llywodraeth a brenhynyaeth er holl enys** prydeyn. Ac ena k6n6lla6 a gwnaeth ef holl ye6ectyt enys **prydeyn or a oed darestygedyc yda6 ef a mynet hyt eg kaer efra6c** ac ena pan kygle6 kolgrym henny kyn6lla6 a gwnaeth ente6 **e saesson. ar escotyeyt. ar gwydyl ffychty. a dy6ot en erbyn ar**th6r a dyr6a6r lw y 6eynt kanthaw hyt eg glan er a6on a elwyt **d6glas. ac ena e b6 brwydyr er rygth6nt ac e syrthyws llawer** or llwoed o pob parth. Ac eyssyoes e wud6golyaeth a ka6as **arth6r. a ffo a gwnaeth colgrym hyt eg kaer e6ra6c ae erlyt** a gwnaeth arth6r ae gwarchae en e dynas. ac eyste en y kylch. **Ac ena pan kygle6 baldwl y 6ra6t ffo colgrym dy6ot en e lle** a gwnaeth a chwe myl o 6archogyon y gyt ac ef parth ar lle **ed oedet en y warchae y keyssya6 y rydha6 ae ell6ng odyno.** Ac en er amser h6nn6 ed oed ente6 pan emlad6s y 6ra6t ef ac //

Llanstephan 1 t. 145
arth6r en arhos dy6odedygaeth cheldryc tywyssa6c oed en dy6ot a llw ma6r kantha6 o germanya. Ac ena mal ed oed **ar dec mylltyr y 6rth kaer e6ra6c mynn6 a gwnaeth dwyn** kyrch nos en lledrat am pen arth6r ae lw. Ac ena pan 6yne**gyt y arth6r henny ed erchys ente6 y kadwr yarll kernyw a** chwe chant marcha6c a theyr myl o pedyt y gyt ac ef mynet **en e6 herbyn. Ac ena gwedy dy6ot kadwr a chaffael e fford e** doey y elynyon llech6 a gwnaeth ae kytemdeythyon y gyt ac **ef en lle adas a phan doethant y elynyon ky6ody a gwnae**thant wynte6 oc e6 pyt ac e6 kyrch6 en dyssy6yt a llad a **gwascar6 e saesson ac e6 ffo ar hynt a gwnaethant. Ac ena** dol6rya6 en wuy no meynt a gwnaeth bald6lf o acha6s **na all6s rydha6 y 6ra6t. na gwne6th6r kanh6rthwy** yda6. a medylya6 enda6 eh6n a or6c pa ansa6d e kaffey **emdydan ac ef kanys ef a tebygey kaffael holl yechyt pey** kaffey emwelet ae 6ra6t. Ac ena gwedy nat oed fford **arall en e byt e kaffey emwelet ac ef. esef a gwnaeth eyllya6** y 6aryf ae pen ac en ryth erestyn a thelyn en y law. ac e6elly **mynet a goremdeyth em plyth e ll6este6 a phebylle6 ll6 ar**th6r a datkan6 y telyn. Ac or dywed gwedy na thybyey nep **6rtha6 y 6ot en amgen noc en kerda6r dynessa6 a gwnaeth** parth a m6r e kaer e chweryc kan can6 y kerd megys y de**chre6ssey. Ac ena or dywed gwedy y atnabot or gwyr gwar**chaedygyon oed em me6n e kaer y tynn6 a gwnaethant **a raffe6 attad6nt y me6n ef ae dwyn ar y 6ra6t. Ac** en **pan** gweles ef y 6ra6t mynet dwylaw m6n6gl a gwnaethant **a rody de6*deplyc* c6ssane6 en 6n agwed a chet ky6otynt** o

6eyr6 ell de6. Ac ena or dywed gwedy llawer o 6edylye6 **ac amrya6al kyghore6 ac nat 6n gobeyth kanth6nt y** kaffael mynet or kaer honno allan. enachaf e6 kennade6 **wynte6 en emchel6t o germa a cheldryc en tewyssa6c** kanth6nt a chwe chan llong en lla6n o 6archgyon //

Peniarth 44 t. 2

adnebot o br6t6s y kenedyl gohyrya6 y gyt ac **wynt a or6c. Ac en e lle kymeynt o clot a myl6ryaeth a molyant e dechrewys kynyd6 en e6 plyth en kymeynt ac ed oed karedyc .... bren**hyned ar tewyssogyon a holl ye6*egtyt*

Peniarth 44 t. 3

any6eylyt ar e llyssye6 ac a wuyt bwyst6ylet ac ar kyc kan kynhal ac amdyffyn **e6 redyt no dyodef a 6o hwy keythywet arnad6nt ac arfer6 o holl** edyllter a dygrywuch de holl teyrnas tythe6

Peniarth 44 t. 4

ac en wychyr kyrch6 gwyr tro a bot en gwell kantha6 y lad en clot6a6r kan kymh6 noe dyang en agclot6a6r kan ffo. Annoc **y kytemdeythyon a gwnaey y emlad en 6ra6l. a b6r6 eh6nan ergydye6** aghe6a6l. oe holl angerd. ac echedyc

Peniarth 44 t. 5

ty oy clad6 y adanaw. esef a gwnaethant wynte6 b6r6 tan gwyllt **a d6uyr br6t amdanad6nt e6 kymell y 6ryth e ty. Ac ena gwedy** blyna6 o pe6ydya6l la6ur a dyh6ned nos a

Peniarth 44 t. 6

ar6oll ae tygh6 yda6 gwne6**th6r pob peth or a archaey a dan am6ot gad6 e6** heneyt yda6 ef ac y antygon6s. Ac ena gwedy **kadarnha6 er am6ot h6nny er rygth6nt kychwyn a gwnaeth** anaclet6s parth ac ar e llw. A phan doeth parth ar

Peniarth 44 t. 7

de6dyplyg6 aer6a a gwnaethant wynte6. Ac ena **gwedy mynet br6t6s y pebyll e brenyn y me6n daly e brenyn ae** rwyma6 a gwnaeth. Medylya6 a or6c bot en

Peniarth 44 t. 8

kymryt y kantha6 e 6erch hynaf yda6 **ygnogen en gwreyc y en arglwyd ny ac y gyt a hy e6r ac aryant. a** llonghe6. a gwenyth a gwyn. a phob peth

Peniarth 44 t.9

edeweys ywch. Ac eny 6o he6rydach kenh6ch. myfy 6uh6n a trygaf en lle gwystyl y gyt a chwy ony **del pob peth o henny oll. Ac ena gwedy gwne6th6r tagnhe6ed er rygth6nt** ell6ng a gwnaethpwyt kennade6 y

Peniarth 44 t. 10

o kyffredyn kyghor e kymyrth br6t6s kantha6 geryon dewyn a de6deg wyr o hynafgwyr y gyt ac ef a mynet yr temyl a or6c **a dwyn kanth6nt er hyn a 6ey reyt 6rth er aberth a gwnaethant.** Ac gwedy e6 dy6ot hyt eno gwysca6 a or6c

Peniarth 44 t. 11

henny ae bre6dwyt ae ente6 e dwywes eh6nan ar re dywedassey er **amadra6d h6nn6 6rtha6. gal6 ar y kyt*emdeythyon* a or6c a mynegy** 6d6nt er hyn ar re wessey. Ac ena kan

Peniarth 44 t. 12

dyscynn6 llyghes 6a6r en y gwlat an6on kennade6 a gwnaeth y wybot peth a **6ynnynt ae ry6el ae hed6ch. Ac 6al ed oed e kennade6 en mynet parth** ar llonghe6 wynt a ky6ar6uant a

Peniarth 44 t. 13

ar e cre6lonyon kewry. my ae hellygh6n wynt pob **try pob pedwar ar gordy6ynder 6ffern. Ac ena hagen gwedy** dywedwyt ohona6 ef er amadra6d h6nn6

Peniarth 44 t. 14

reyt yda6 6rth henny mess6ra6 a gwnaeth eno lle oy pebyl**lye6 a gwne6th6r kedernyt en e6 kylch megys e gellynt o bey reyt** kynhal brwydyr onad6nt. kanys o6ynha6

Peniarth 44 t. 15

ka6ssant en e6 kyg**hor mynet coryne6s hyt nos or ll6este6 allan ac emk6dya6** em mewn llwyn koet oed en agos 6d6nt. a thrannoeth pan **elhey br6t6s e bore y emlad ac wynt ky6ody o*hona6* ente6 or** parth arall 6d6nt ac or parth en e6 hol emlad ac

Peniarth 44 t. 16

dyrcha6ael hwylye6 ar **gwynt en rwyd 6nya6n en e6 hol wynt a doethant hyt en** traeth totoneys yr tyr h6n ar dayar en kyntaf eyryoet. **Ac esef henw a oed en er amser hynn6. albyon. sef oed henny er** enys wen. Ac nyt oed nep en y chy6anhed6.

Peniarth 44 t. 17

ac e6 llad oll namyn h6nn6 eh6nan a gorchymynn6s br6t6s y gad6 en 6yw. kanys dygryf oed kanthaw **gwelet katwent er rygtha6 a choryne6s kanys henny a dam6ney** coryne6s em blaen dym kaffael katwent ar

Peniarth 44 t. 18

gal6 oe henw ef eh6n hy kaer l6d. ne6 ente6 dynas ll6d. E saesson <u>hagegen</u> ae geylw l6nd6n **Ac o acha6s henny e b6 amrysson ma6r er rygtha6 a nynnya6** y 6ra6t am keyssya6 o l6d dy6a enw tro y ar e

Peniarth 44 t. 19

brwydra6 kymhel h6myr brenyn h6na6t y ffo. ac en e ffo **h6nn6 body a or6c ar er a6on. ac ada6 a gwnaeth y henw en** tragywyda6l ar er a6on. Ac yr henny hyt hedyw

Peniarth 44 t. 20

locryn6s gwendole6 merch coryne6s. ac eyssyoes nyt ebre6yg6s ef karyat essyllt yr henny **namyn gwne6th6r en ll6ndeyn esta6ell a dan e dayar ae gossot** en honno ae gorchemyn en anryded6s y

Peniarth 44 t. 21

de6 uap a wu yda6 ohoney. Membyr a Mael. Ae 6renhynyaeth **a lywy6s mada6c de6 6geyn mlyned en tangne6ed6s karedyc.** Ac gwedy y 6ar6 ef ann6undep a wu er r6ng e

Peniarth 44 t. 22

ky6erbyn ar alban. ac ef he6yt a adeyl6s kastell mynyd agned. er hyn a elwyr ara6rhon kastell e morynnyon **ne6 ente6 mynyd dol6r. 6geyn meyb a wu y e6ra6c o 6geyn gwraged** ~~a wu yda6~~ ac y gyt a henny dec merchet

Peniarth 44 t.23

pobyl **trach e6 ke6yn y dy6ot or ry6el ac or <u>ter6ys</u> ed oedynt enda6 y hed6ch** ac y tangne6ed. R6n a adeyl6s kaer keynt. a chaer wynt. a chastell **mynyd palad6r a chaer Ra6. Ac en y ol ente6 e gwledych6s** Bleyd6d y 6ap ef 6geyn mlyned. E bleyd6d h6nn6

Peniarth 44 t. 24

hy menegy ar y tha6a6t pa 6eynt y karey. namyn tygh6 a or6c bot en wuy y karey nor **holl cread6re6. ac esef a gwnaeth e tat cred6 henny a rody ydy hythe6** o 6n teylygta6t ae chwaer trayan e

Peniarth 44 t. 25

en wuy no meynt a dywedwyt bot yda6 dyga6n o e6r ac aryant **a thyr a dayar a da arall kanys tryded ran o ffreync a oed <u>eyda6</u>. ac nat** oed eyssywedyc o dym namyn or

Peniarth 44 t. 26

6ey en y gwassanaeth6 ef ae agcreyffya6 en 6a6r o keyssya6 **kynhal e sa6l ny6er h6nn6 y gyt ac ef. Ac ena sef a gwnaeth ente6** dy6ot kof yda6 y hen <u>teylgta6t</u> ae

Peniarth 44 t. 27

dy6ot attey hy gwedy damweynnya6 yda6 e 6eynt tr6eny honno. hyt nat oed yda6 na bwyt na dyllat namyn kyrch6 **y thr6gared hy. Ac ena pan kygle6 hythe6 henny wyla6 a gwna**eth a go6yn pa sa6l marcha6c a oed y gyt ac

Peniarth 44 t. 28

neyeynt meybyon y dwy chyryored er rey a rodessyt en gwraged y 6orgla6n **tewyssa6c e gogled ac eynyayn tewyssa6c kernyw. Ac esef a gwna**ethant de6 6ap e gwyr henny. Margan map

Peniarth 44 t. 29

h6nn6 e b6 seyssyll En ol seyssyll e doeth yago. ney g6rwst. **<u>n</u> ol yago e doeth <u>ky6arch</u> 6ap seyssyll. Gwedy kyn6arch e** doeth Gwr6yw*dyg6*. y h6nn6 e b6 de6 6ap. fer6ex.

Peniarth 44 t. 30

or gwyr ye6eync a gwydyat e6 bot en de6raf ac en gle6haf ac erchy y pa6b o henny kymryt ar6e6 e gwyr **lladedyc amdanad6nt. ac ente6 eh6n a 6ury6s y ar6e6 eh6n a** chymryt ar6e6 6n or gwyr meyr6 amdana6 en

Peniarth 44 t. 31

kaffael coron e 6renhynyaeth. Ac 6al ed oedynt en er amrysson h6nn6 e6 kytemdeythyon **o pob parth ac e6 tagne6ed6s ac <u>ar</u> rannassant e 6renhynyaeth** er rygthynt. 6al hynn. gad6 y bely 6ap

Peniarth 44 t. 32

Gwytlac brenyn dacya en y emlyt o karyat e 6orwyn ar re d6gassey bran **Ac esef a gwnathoed ente6 o karyat e 6orwyn paratoy llyghes** ae herlyt ac ena e6 godywes ac emlad ac wynt

Peniarth 44 t. 33

ac **en cre6la6n kanys gwyr moledyc a oed kan pob 6n onad6nt** en newydya6 e6 dehe6oed. Ac ena o pob parth e syrthyey e **gwyr en 6eyr6 megys e gwel6t e keyrch en syrthya6 y gan** e medelwyr yr lla6r. Ac en e dywed gwedy gor6ot

Peniarth 44 t. 34

kernyw en e mor ar 6ess6r hyt enys prydeyn hyt en traeth katneys **a henny trwy e pryf dynassoed a oedynt en 6nya6n ar e fford honno.** Ac arall a erchys y gwne6th6r ar tra6s

Peniarth 44 t. 35

ada6 nerth yda6 y orescyn y ky6oeth eh6n. Ac nyt namwy y kantha6 ef eh6n **namyn y gan holl tywyssogyon ffreync or a oed 6n ac ente6. kanys** kymeynt a henny oed y karyat gan pa6b

Peniarth 44 t. 36

emd6c na6 mys eny doethost yr byt ar agky6nerth **a ke6eys y ac a dyode6eys y yth emdwyn ty ac yth escor. a choffa henny** hedyw a byd 6rth 6e kyghor a dyro

Peniarth 44 t. 37

e 6ud6golyaeth a ka6as bely a bran ffo a gwnaeth gwyr **ffreync. Ac ena e6 hemlyt a or6c e brytanyeyt a gwyr b6rgwyn** hep orffowys ac wynt hyt pan dalyassant e6

Peniarth 44 t. 38

honno e6 ragot oc e6 blaen ac eme6 glyn e fford e doey e gelynyon llech6 ena ac e6 haros **Ac en e lle trannoeth e bore enachaf gwyr er eydal en dy6ot yr lle honno**esef e gwelynt ar6e6 e6 gelynyon en

Peniarth 44 t. 39

brodyr llad e6 kyt6archogyon e6elly trysta6 a gwnae**thant. ac eyssyoes dechre6 annoc e6 kytemdeythyo ac e6 kyweyrya6** en 6ydynoed wynt. ac en dr6t wychyr

Peniarth 44 t. 40

gwey**thredoed y tat a gwnaeth. hed6ch a yawnder a gwyryoned a karey** ac y gyt a henny pan keysssyey ereyll ry6el6 arna6 gle6der a kymerey **o de6a6t y tat ac emlad en cre6la6n ae elynyon. ac e6 kymhell y darest6ng** en gweda6l yda6. Ac em plyth e

Peniarth 44 t. 41

honno **a emchwel6s al6ryt 6renyn o kymraec en saesnec ac a elwys** merchenelange o yeyth e saesson. **Ac ena gwedy mary k6helyn e tryg6s llywodraeth e ky6oeth en** lla6 e wreyc honno a seyssyll y map kanys

Peniarth 44 t. 42

er aghygel h6nn6 ac agory y gene6 **a megys pyscodyn bychan y lyngh6 a or6c yda6 en 6yw.** Pym meyp oed yda6 er hynaf onad6nt a elwyt

Peniarth 44 t. 43

redec a gwnaeth elydyr a mynet dwyla6 m6n6gyl yda6 ae kar6 a rody llawer o k6ssane6 yda6. Ac ena gwedy kwyna6 en **hyr tr6eny y 6ra6t. y dwyn kantha6 hyt en dynas alcl6t. ae** k6dya6 em me6n esta6ell kantha6. Ac odyna

Peniarth 44 t. 44

Ac en ran pered6r e doeth er holl ran esyd o h6myr hyt e gogled **ar gogled en k6byl. Ac ena em pen e sseyth mlyned e b6 6ar6 eweyn** ac e dygwyd6s en lla6 pered6r. Ac ena

Peniarth 44 t. 45

a elwyt dyw e gwaree6. Gwedy seyssyll e doeth archmael y 6ra6t ef. Gwedy armael eydol. Gwedy eydol reydon. **Gwedy reydon ryderch. Gwedy ryderch sawyl pen yssel. Gwedy** sawyl pen yssel pyrr. Gwedy pyrr. cappoyr.

Peniarth 44 t. 46

gwnaeth wul kessar ammera6dyr r6eyn gwed6 gorescyn ffreync hyt ar traeth rwytyn. ac odyna **drych ar enys prydeyn a gwnaeth a go6yn yr gwyr a oed en y kylch** pa gwlat oed honno a pha kenedyl ae

Peniarth 44 t. 47

6onhed ac 6n delyet. ac 6n katwyn rwymedygaeth bonhed henny a dely6t ty y erchy ac **nyt keyssya6 kymhell keythywet arnam ny. kanys er redyt honno** en e 6eynt e gnotaassam ny y chynhal hyt

Peniarth 44 t. 48

pebylle6 **Ac ena gossot e bydynoed o pob parth kymysc6 e6 dehe6oed** a gwnaethant ac e6 gelynyon. a newydya6 dyrnode6. **ac erbynnyeyt ergydye6 a b6r6 ereyll. Ac ena hep 6n gohyr dygwy**da6 o pob parth a gwnaey e gwyr

Peniarth 44 t. 49

ky6ar6ot ac ef ac en e ky6ranc **kyntaf en e lle y llada6d. Ac ena or dywed gwedy~~wed~~ tre6lya ran** 6a6r or dyd a dyw en e6 nertha6 e

Peniarth 44 t. 50

d6c pa6b en 6n ac ef. **Ac ena nyt oed 6n dyn a dywettey dym namyn am ffo wl kessar** a b6d6golyaeth e brytanyeyt. Ac ena gwedy

Peniarth 44 t. 51

brytanyeyt. a gossot e6 **gle6der en lle m6r 6d6nt. a gwne6th6r aer6a dyr6a6r y meynt** or brytanyeyt. ac eyssyoes mwy a ledyt

Peniarth 44 t. 52

gwaree6. Ac ena 6al ed oedynt en gwarae e damweynny6s y de6 gwyr ye6eync da amrysson en gware palet **ar neyll onad6nt oed ney yr brenyn ar llall oed ney y a6arwy 6ap ll6d.** Ac esef e dar6u amrysson er rygth6nt

Peniarth 44 t. 53

dam6nedyc aghe6. dam6nedyc wuched. **Edy6ar yw kennyf ry6el6 a thyty y gyt a chasswallayn 6e ewythyr.** A phey na gwnel6n mynhe6 henny tydy a

Peniarth 44 t. 54

a rydha6 ll6ndeyn y kantha6. Ac ena ny b6 ohyr pan gweles gwyr r6ueyn **e brytanyeyt en dy6ot attad6nt en e lle gwysca6 amdanad6nt** a gwnaethant a gossot e6 marchogyon en

Peniarth 44 t. 55

gwnaeth he6yt y a6arwy ket ry6eley arna6 **na mynney ef y aghe6 ef. Ac ena gwedy dywedwyt or kennade6** er amadra6d h6n 6rth a6arwy e dywa6t

Peniarth 44 t. 56

blwydyn yr r6ueyn. Ac esef oded meynt e teyrnget a edewys y tal6 try myl o p6nhyoed aryant. Ac o henny allan **kytemdeythyon 6uant wl kessar a chaswalla6n a rody rodyon a** gwnaethant pob 6n oe gylyd onad6nt. Ac ena

Peniarth 44 t. 57

dechre6assan kay6 pyrth e kaer a m6r maen. Ac e6elly e mynney e6 gwarchae eny 6ydynt 6ar6 o newyn. **Ac ena gwedy clybot en honneyt dy6odedygaeth Gloe6 amhe**ra6dyr. r6ueyn. kyn6lla6 a gwnaeth gwydyr holl

Peniarth 44 t. 58

ny6er h6nn6 ac e6 hemlyt a gwnaeth o le y le en ffo eny godywa6d ar glan e **mor en e lle e gelwyr oe en6 e gwr h6nn6 nordhantwn yr henny** hyt hedyw. Ena ed oed porthloed a dyscyn6a

Peniarth 44 t. 59

gorescynn6s enyssed orc ar enyssed ereyll en e6 kylch ac ae dares**tyngh6s 6rth y arglwydyaeth wynt.** Ac ena gwedy mynet e gayaf h6nn6 heybya6 emchwel6t a **gwnaethant e**

Peniarth 44 t. 60

6rtha6. Ac en e dywed kymeyn o syberwyt a kymyrth **enda6 ac ard6str6a6 a thremyg6 gwyr r6ueyn a hep 6ynn6** daly adanad6nt a 6ey hwy no henny. namyn

Peniarth 44 t. 61

ac e clad6t eg kaer gloe6 **em me6n temyl a gwnathoed ef en anryded Gloe6 amera6dyr.** Ac ena gwedy ente6 e doeth Me6ryc y 6ap en

Peniarth 44 t. 62

oed en e6 moes ac e6 de6a6t e6 kar6 en 6a6r a gwnaey. a thal6 teyrnget **a gwnaey 6d6nt oe 6od ac ny mynney gwrthwyneb6 6d6nt** Sef acha6s oed pob gwlat a phob brenhynyaeth en

Peniarth 44 t. 63

wyth temyl ar r6geynt en enys prydeyn ac y gyt a henny teyr temyl oed wuch nor rey henny **ac e dygwydey er wyth ar r6geynt 6rth 6edyant ac arglwy**dyaeth e teyr henny. Er rey henny en k6byl o arch a

Peniarth 44 t. 64

dayar ar ky6oeth a oed kynt em medyant **e ge6*dwywe6* gynt a emchwel6s ente6 en ar6er oed gwell** ac a rodes em medyant eglwysse6 er arglwyd cryst

Peniarth 44 t. 65

<u>6eynt</u> ae **dy6net er r6ng dey6yr ac escotlont or mor pwy gylyd** megys na chaffey e6 gelynyon dy6ot attad6nt wynte6 **a 6ey nes no henny tros e cla6d h6nn6. Ac ena o kyffredyn** tre6l e gwnaethpwyt e cla6d h6nn6 or mor pwy

Peniarth 44 t. 66

gwedy kaffael clot ohana6 **en llawer o wrwydre6 ac emlade6. e kychwynn6s racda6 ac ed aeth** hyt en r6ueyn ac e keyssyws kanhyat y

Peniarth 44 t. 67

caransy6s ae lad. a chymryt llywodraeth er enys en y law **eh6n. Ac odyna gwedy henny dyr6a6r pla a thymhestyl a gwna**eth ar e brytanyeyt ar emada6ssey a gwyr

Peniarth 44 t. 68

dy6ot pa6b hyt rac bron e tewyssa6c erchy a or6c **gwne6th6r llawer o peyryanhe6 ac emlad ar kaer. a che**yssya6 dystryw e m6roed en wychyr. Ac ena 6rth y

Peniarth 44 t. 69

gwnaeth kanys ef a clywssey y 6rtha6 nat **oed 6n brenyn a alley gwrthwyneb6 yda6 an6on kenna**de6 a gwnaeth en y erbyn ac erchy tangnhe6ed yda6

Peniarth 44 t. 70

h6nn6 a gwnaey dwyn tref e6 tat y ar pob rey or bonhedygyon ar dyledogyon **ac e6 hest6ng ac e6 dy6etha. Ac o acha6s henny sef e ffo**ynt e bonhedygyon ar dyledogyon o r6ueyn ac e

Peniarth 44 t. 71

rygth6nt ac e gorwu e6daf **ac e ffoes trahayarn ac ed aeth en y longhe6. ac ed aeth odyna** ar e mor hyt e gogled. ac ena e doeth yr tyr ac

Peniarth 44 t. 72

map. a dylyey kaffael e 6renhynyaeth gwedy ef. Ac ena e b6 rey or **gwyr a kyghorey rody y 6erch y 6n dyledogyon r6ueyn ae** ky6oeth kenthy eny 6e o kadarn hed6ch e gellynt

Peniarth 44 t. 74

gwneley ente6 en y ky6oeth. Ac ena e dywa6t katwalla6n na deleyt namyn 6n coron o enys prydeyn ac na ganney endy **namyn 6n brenyn. Ac ena llydya6 a gwnaeth edwyn a dywed6yt** ket bey dr6c kantha6 y gwnaey. Ac ena

Llanstephan 1 t. 102

[Peniarth 44 t. 72] **6erch yda6 a theyrnas enys prydeyn kenthy** kanyt oes 6n map yda6. a wled6cho gwedy ef. Ac 6rth **henny er rodes y wyrda ae kyghorwyr kyghor yda6 rody yty y 6erch** ae teyrnas kenthy. Ac o kyt*kyghor* e

Llanstephan 1 t. 103

gwyr anryded6s henny **ac olywyden en e6 llaw en arwyd kennade6 ky6ody a or6gant en e6 her**byn en anryded6s. Ac en e lle mal e

Llanstephan 1 t. 104

weythyon dyw gwedy an6on yt hyt eman er hyn ed oed6t en y dam6na6. gwr bonhedyc **dyleda6c o amherodron r6ueyn a br*enhyned* enys prydeyn.** ac om kyghor y de 6erch a rody ty yda6 ef. Ac o

Llanstephan 1 t. 105

chwerthyn e dywa6t 6rtha6 **er emadra6d h6n adan chwerthyn. a henny ar neyllt6** odyeythyr e ny6ero*ed*. llyma ep ef 6n or gwladoed

Llanstephan 1 t. 106

kestyll ac yr lle kyntaf **e keffynt kedernyt y emdyffryt racd6nt. Ac 6rth henny gle6**der ma6r a kymyrth maxen eda6 o acha6s henny.

Llanstephan 1 t. 107

ky6oetha6c oed ef. ac yda6 he6yt e gorchmynnassey Maxen **yda6 llywodraeth enys prydeyn. hyt tra adoed ente6 y gwne6th6r** y negesse6. A merch oed y d6na6t anry6ed

Llanstephan 1 t. 108

lle bryssyaw a gwnaethant parth ac eno a chyn6lla6 gwyr enyssed **en e6 kylch en porth 6d6nt a dyscynn6 en e gogled ac anreythya6** e gwladoed a edewssyt hep kedernyt en e6

Llanstephan 1 t. 109

ac en o6yn ac ar6thred yr gelynyon. **Ac en er amser hynn6 ne6 re daroed anreythya6 e gogled en llwyr** o 6ynych kyrche6 estra6n kenedyl am y

Llanstephan 1 t. 110

dywedwyt er amadrodyon hyn a llawer he6yt en achwanec y henny ed edewys gwyr **r6ueyn dysc 6d6nt ar gwne6th6r ar6e6. ac erchy 6d6nt gwne6**th6r tyroed 6uchel en porth6aew e dyscynney

Llanstephan 1 t. 111

gweles e brenyn e person anryded6s h6nn6 y erbynnyeyt a or6c yda6 gan er anryded a **dylyey a gwedy henny go6yn yda6 estyr y neges. Ac ena e dywa6t k6he**lyn 6rtha6 6al hyn. Dyga6n ew amlyket yth

Llanstephan 1 t. 83 ~~t. 112~~

talw gwassanaet na cheythywet y nep o*honey*. Ac 6rth henny e mae dewyssach kenhyf ynhe6 **hyhy kan redyt. Ac eyssyoes kanys 6e hentade6 am gorhentade6 a** wu eyd6nt er enys a dywedy ty. my a

Llanstephan 1 t. 113

Ac ena or dywed gwedy mynet de6dec mlyned heybya6 e doeth 6n or ffychteyt a wuassey en wur **yda6 kyn no henny ae dwyn ar neyll t6 y wrth pa6b megys ket bey** ky6rwch dyrgeledyc yda6 ac ef. ac ena

Llanstephan 1 t. 114

medylya6 a gwnaeth pa ff6n6t e galley kaffael e 6renhynyaeth yda6 eh6n kanys ed oed en y dam6na6 em **blaen pob peth. De6 6roder constans. emreys gwledyc ac 6ther pen**dragon meybyon bycheyn oedynt ettwa en

Llanstephan 1 t. 115

ohyr pan 6ynhey ef. Ac o darffey **damweyn henny mal e kaffey ente6 eh6nan e 6renhynyaeth. Ac ena** ed an6ones gortheyrn kennadey hyt en

Llanstephan 1 t. 116

tatmaeth6 y 6rodyr ef emreys **gwledyc ac 6ther pendragon ac e ffoassant ac wy hyt en llydaw** e gwlat a elwyr he6yt brytaen 6echan. rac

Llanstephan 1 t. 117

dywedwyt a rody attep yda6 6al hyn. **ae tydy 6onhedycaf or brenhyned eg gwlat saxonya yn ganet ny ac** yn magwyt. 6n o gwladoed Germanya

Llanstephan 1 t. 118

en amser krynno ym aghen*reyt* ynhe6 e doetha6ch chwy na dyw na pheth arall **ac ech an6onho. 6e gelynyon esyd ym go6al6 en 6a6r en er amser** h6n. ac o mynn6ch kymryt llawur 6e

Llanstephan 1 t.119

6ynnych. ac arch y wynhe6 er hyn a 6ynnych a thy ae keffy. Ac ena **sef a gwnaeth heyngyst est6ng y pen a dyol6ch yda6 en 6a6r henny** a dywedwyt 6al hyn. Arglwyd ep ef ty

Llanstephan 1 t. 120

doeth e brenyn a ny6er escy6alaf kantha6 a moly a gwnaet er adeylat ky6lym dyssy6yt h6nn6 a chym***ryt* e marchogyon en wyr yda6. Ac ena gwedy dar6ot 6d6nt** bwytta. enachaf e 6orwyn en dy6ot or esta6ell a

Llanstephan 1 t. 121

doeth Garma6n escop. ar bleyd y kytemdeyth y pregeth6 geyrye6 dyw yr brytanyeyt. **kanys llygredyc oed e crystonogaeth en e6 plyth o acha6s de6** peth. sef oed henny o acha6s e saesson

Llanstephan 1 t. 122

e6 **g6rthlad or wlat y emdeyth wynt. a dywedwyt na** deley kynhal paganyeyt em plyth crystonogyon kanys **ky6reyth e crystonogyon a gwahardey henny. Ac y gyt a henny** seynt Garma6n a pregethassey yr brytanyeyt

Llanstephan 1 t. 123

ronwen y lys6am **keyssya6 bryssya6 y aghe6 ef en kynt noc e deley dy6ot. Ac ena** gwedy medylya6 o*honey* pob ethrylyth y

Llanstephan 1 t. 124

gwnaethant ac esef a ga6ssant en e6 kyghor mynet en e6 herbyn ac em**lad ac wynt ac e6 llwdyas yr tyr. Ac ena esef a gwnaeth** ronwen en e lle an6on kennat a mynegy henny oe

Llanstephan 1 t. 125

acha6s e6 brat **a doethant en ar6a6c. Ac eyssyoes llawer or saesson a las** kanys e kymry tynn6 a gwneynt meyn or dayar ac ar

Llanstephan 1 t. 126

kadarn er enys hon. **Ac ena gwedy crwydra6 pob lle ohona6 y keyssya6** lle a 6ey kadarn dyogel kantha6 y gwne6th6r er ryw

Llanstephan 1 t. 127

dynyon oed en e6 kylch pwy oed tat merdyn. Ac e dywedassant na gwydyat nep pwy **oed tat yda6 ne6 ente6 a oes tat yda6. y 6am ente6 oed 6erch y** 6renyn dy6et. ac em mynachloc pedyr en e tref

Llanstephan 1 t.128

map hyn en y challon. **Ac ena gwedy gwaranda6 o 6erdyn er amadrodyon henny** dynessaw a gwnaeth ar e brenyn ac adoly yda6 a

Llanstephan 1 t. 129

merdyn. Ac anry6ed6 doethynep merdyn ae wybot a gwnaey e brenyn **em blaen pob peth a chred6 a gwnaey bot gwybot ma6r enda6.** Ac ena 6al ed oed Gortheyrn en eyste ar glan

Llanstephan 1 t. 130

er rey essyd **en llawurya6 keyssya6 dyal aghe6 e6 tat arnat ty. Keys le y ffo yt** os gelly. a6ory e de6ant y traeth totneys yr

Llanstephan 1 t. 131

Gortheyrn megys na allwyf y k6dyaw **6e cledyf y en y emyscar ef. kanys ef a haed6s aghe6 megys e g6dosty.** Ac 6rth henny e kywta6dwyr dyleda6c

Llanstephan 1 t. 133

eylenwys dyw 6y eyd6net y hedyw. **kywersseghch a lled6ch e bratwyr essyd en ech erbyn. kanys e** wud6golyaeth esyd en ech llaw. ne6 deryw

Llanstephan 1 t. 134

chaer e6ra6c y emlad ac octa map heyngyst. Ac ena gwedy **eyste o*honaw* wrth e dynas tebygw a gwnaet octa map heyn**gyst na alley kynhal e kaer en erbyn emreys

Llanstephan 1 t. 135

ed aeth e brenyn hyt en ll6ndeyn er hon a daroed **yr saesson y dystryw hep y harpet. Ac ena dol6ryaw a gwnaeth e bre**nyn o gwelet y hapall a galw e

Llanstephan 1 t. 136

henny arch tythe6 y dy6ot **ef ema hyt pan ellych tythe6 trwy y ethrylyth ef se6yll e gweythret** esyd yth 6ryt y gwne6th6r. Ac ena ell6ng

Llanstephan 1 t. 137

dywedwyt henny. kymyscedyc ew e meyn ep ef ac nyt **oes 6n maen hep rynwed a medegynyaeth arna6 kanys e keywry** gynt ac e6 d6c or emyle6 eythaf yr affryc ac

Llanstephan 1 t. 138

gor6ot ed aethant hyt em mynyd kylara en e lle ed oed e meyn. Ac ena pan gwelsant e **meyn llawenha6 en 6a6r a gwnaethant ac anry6ed6. Ac ena** 6al ed oedynt pa6b onad6nt en se6yll e dywa6t

Llanstephan 1 t. 139

oedynt gossodedyc em mynyd kylara en ywerdon. ac ena e dangosses ef bot en trech ethrelyth no nerth. **Ac en er amser h6nn6 ed oed paschen 6ap gortheyrn er h6n a** ffoassey hyt en germanya en kynn6lla6 holl

Llanstephan 1 t. 141

prydeyn e gwyrda ac e6 gwraged y gyt ac wynt en erbyn er **ac en er wyl6a honno llawen oed pa6b kanys gwelynt e brenyn** en e6 har6oll en llawen. Ac eno e dothoed

Llanstephan 1 t. 142

eylenwy de dam6net ty pryt na bo fford e galler dy6ot eg ky6yl castell tyndagol. ka**nys em me6n e mor en anssodedyc ac nat oes fford 6yth ed** ed eler yda6 namyn y 6n karrec ky6yng a thry

Llanstephan 1 t. 143

kastell a theby**g6 gall6 o ny6er bychan oed yda6 em*erbynnya6*** a ll6 e brenyn. Ac ena en e lle em plyth er rey kyntaf **e llas G6rleys. a chennade6 a doethant y 6ynegy yr yarlles re** lad er yarll a chaffael e kastell. a phan doethant

Llanstephan 1 t. 144

tewys*sa6c* arnad6nt a llawurya6 ry6el6 ar e brytanyeyt. Ne6 re daroed 6d6nt gorescyn e ran honno or enys **or parth h6nt y h6myr en k6byl hyt em mor kathneys. Ac ena esef** a gwnaeth dy6ryc archescop gwedy

Llanstephan 1 t. 145

ente6 pan emlad6s y 6ra6t ef ac **arth6r en arhos dy6odedygaeth cheldryc tywyssa6c oed en dy**6ot a llw ma6r kantha6 o germanya. Ac ena mal

Llanstephan 1 t. i
mam e gwas h6nn6 a hanoed o kenedyl tro. Ac wrth hynny emdyryet en 6a6r a gwnaey endynt hyt pan 6ey **trwy e6 nerth wynte6 e galley ente6 gwrthwyneb6** y wyr groec. kanys bra6t yda6 a oed yn gwara6un **yda6 try chastell ar rodassey y tat yda6 pan 6uassey** 6ar6. ae 6ra6t ente6 oed en keyssya6 dwyn yr rey **henny y kantha6 kanys o karatwreyc ed hanoed** ef. Ac gwelet o br6t6s amylder o ny6er a chestyll **assarac6s en agoret yda6 ha6s 6u kantha6 ef** darestwng y e6 harch wynte6. **Ac**

gwedy y ardyrcha6ael ef yn tywyssawc ... galw a or6c atta6 y tro6anwyssyon pobloed o pob lle **a chadarnha6 kestyll assarac6s a wnaeth o** wyr ac ar6e6 a bwyt. Ac ynte6 ac Assarac6s y gyt **ac euholl ny6er y am hynny o wyr a gwraged a** kyrchassant e koedyd ar dyffeythwch ac odyna yd **an6ones ef llythyr at pandras6s brenyn groec** ar amadra6d hwn endynt. Br6t6s tewyssa6c **gwedyllyon kenedyl tro en an6on annerch y** pandras6s brenyn groec. kanys antheylwng ac **anwed6s oed eglwr etty6ed a chenedyl dardan //**

Llanstephan 1 t. 1
e6 traeth6 yth ky6oeth ty en amgen noc y deley egl6rder e6 bonhed wynt; wrth henny ed aethant wynte6 yr koy**dyd ac yr dyffeyth6ch. kanys dewyssach yw kanth6nt o** bwyst6yla6l de6a6t emborth ar cyc ac ar lyssye6oed kan **kynhal e6 redyt pellach. noget ar6er6 o pob melyster** a dygryf6ch a 6o hwy a dan keythywet. Ac os e peth **h6nn6 a godha de teylycta6t ty. ny deleyr y etmyg6** 6d6nt wy henny; kanys annyan pob kaeth yw 6che**neydya6 ar y rydyt ac emchwel6t ar y hen teylycta6t.** Ac wrth henny gwna tr6gared ac wynt a chanhyat**ta e6 redyt 6d6nt ar dyffeyth6ch ar ach6bassant** gat 6d6nt y presswylya6; ne6 ente6 kanhyatta wynt **y 6ynet y gwladoed ereyll y gyt ath karyat y keys**sya6 dayar a ky6anhedont ac a presswylyont. **Gwedy gwelet ac atnabot o pandras6s Grym** a synhwyr e llythyr h6nn6 ry6ed6 a or6c **en wuy no meynt lla6ass6 or nep ar ryfey en y** keythywet ef en kehyt ac e b6essynt wuy lla**6ass6 an6on er ryw gorchymyn h6nn6 atta6** ente6. Ac en dyannot o kyghor y wyrda kyn6lla6 **llw a or6c a mynet en e6 hol. Ac gwedy mynet //**

Llanstephan 1 t. 2
yr dyffeyth e tebygassey ef e6 mynet yda6 ac en kerdet hep e kastell a elwyt espartan6m. br6t6s **a theyr myl o wyr emlad y gyt ac ef en dysse6yt** ac e6 kyrch6s. kanys pan kygle6 ef e6 bot yn dy**6ot. hyt nos e dothoed ente6 a henny o ny6er y gyt** ac ef yr kastell h6nn6. Ac e6 kyrch6 a or6c gwyr **tro ac emrody y gwne6th6r aer6a or groegwysson.** Ac en e lle kylya6 a gwnaethant gwyr groec a **gwaskar6 a ffo. pa6b megys e kaffey kyntaf** ac e6 brenyn en e6 blaen. a chyrch6 a or6gant **er a6on a elwyt akalon. ac en bryssya6 tros honno** llawer onad6nt a 6odassant. kanys br6t6s ae ny**6er oed en e6 kymhell. ac wrth henny ran ona**d6nt a ledyt ar e tyr ssych. ar ran arall a kymhell**lyt y e6 body. ac e6elly de6*deplyc* aghe6 a emdan**gossey 6d6nt. Ac gwedy gwelet o antygon6s bra6t **pandras6s er aer6a honno. mwy no dyr6a6r** dol6r a kymyrth enda6 or acha6s honno a gal6 **y kytemdeythyon atta6 ac em6edyna6 ac em**chwel6t. a chyrch6 e tro6anwysson a gwnaeth. **kanys gwell oed kantha6 y lad en g6rthwyneb6 //**

Llanstephan 1 t. 3
ac en emlad; noget y 6ody en llycha6l tonne6 en ffo en waradwyd6s. Ac wrth henny o tew 6edyn oe **kyt*emdeythyon* en 6ra6l kan annoc er rey henny** oe holl nerth treygla6 aghe6a6l dyrnode6 ac **ergydye6 a or6c. Ac ny dygrynnoes henny hagen** namyn ae echedyc ae dym. kanys e tro6anwysson **a oedynt gwyskedyc o ar6e6. ar rey ereyll en no**ethyon. ac wrth henny glewach e gwneynt e **tr6anhaf aer6a onad6nt hep orffowys.** Gwedy kaffael o br6t6s e b6d6golyaeth ka**darnha6 e kastell a or6c o chwe chant mar**cha6c. ac gwedy henny ed aeth ente6 yr dyffeyth6ch **en e lle ed oedynt y anhede6 ar gwraged ar mey**byon en e6 haros. Ar nos honno pandras6s trwy **dyr6a6r trystyt ac go6eylyeynt o acha6s y ffoe**dygaeth eh6nan a dalyedygaeth y 6ra6t. kyn**n6lla6 y wascaredyc lw a gwnaeth y gyt. a phan** doeth e dyd trannoeth mynet a or6c eg kylch e **kastell. ac eyste 6rtha6. kanys enda6 e tebygey** ef bot br6t6s. ae 6ra6t ente6 eg karchar kan**tha6. Ac gwedy dy6ot o*hona6* en ky6agos yr //**

Llanstephan 1 t. 4
m6roed rann6 y lw a or6c en 6edynoed ac en tor6oed en y kylch. ac gorchymyn y pa6b onad6nt **a or6c ll6dya6 ffyrd yr gwarchayedygyon y dy**6ot allan. ac ereyll y l6dyas d6fyr 6d6nt. ac **ereyll y emlad ac wynt trwy amra6al peyry**anne6. y keyssya6 dystry6 e kastell. A pha6b **onad6nt en herwyd y gellynt a gwnaethant** er hynn a archassey e brenyn 6d6nt en cre6lon**haf ac y gellynt. Ar rey glewhaf a de6rhaf pan** delhey e nos a kymerynt arnad6nt pwys er **emlad. a gad6 er rey a emladhey e dyd e nos y orr**fowys. ac y ell6ng e6 ll6det y arnad6nt. **AR gwyr o 6e6n e m6roed ar kastell hagen** nyt oedynt seg6r wynte6 namyn trwy **pob amra6aylyon kel6ydode6 a pheyryanhe6** eg g6rthwynep y ew peyryanhe6 wyntew **en gwrthwyneb6 6d6nt. ac en 6ra6l emlad** ac wynt. gwers

en tafl6. a magnele6. gwers **arall en b6r6 tan gwyllt. gwers arall en say**th6 ac o 6n 6ryt en g6rthwyneb6 6d6nt. Ac **gwedy bot en para6t peyryant y clad6 e m6r //**

Llanstephan 1 t. 5
a d6fyr br6t ac a than gwyllt wynt ae lloscassant ac a kymhellassant e gwyr y kylya6 trache6yn. **Ac or dywed eyssyoes o pe6nydya6l laf6r ac eyssye6** bwyt en e6 kody. wynt a an6onassant e6 ken**nat hyt at br6t6s y erchy nerth a chanh6rthwy** y kantha6. kanys o6yn oed arnad6nt e6 gwan**ha6 a gor6ot arnad6nt rody e6 kastell. Ac wrth** henny go6al a kymyrth br6t6s enda6 kany **wydyat pa wed e galley ente6 rydha6 e sawl** 6archogyon honno. kanyt oed kantha6 o ny6er **megys e galley ente6 rody kat ar 6aes yr gro**egwyssyon. Ac eyssyoes ar6er6 a or6c o kyghor **kall doeth. ac esef oed h6nn6 dwyn kyrch nos** am e6 penn. A chanyt oed fford e gallei ente6 **eylenwy henny hep kanhwrthwy 6n o wyr groec ef** a kymyrth atta6 anaclet6s kytemdeyth antygon6s **a noethy cledyf a or6c a dywedwyt 6rtha6 en e wed** honn. Ony gwney ty er henn a gorchymynnaf y yty **ar cledyf h6nn e lladaf y de penn ty a phenn anty**gon6s de kytemdeyth. Ac esef yw henny heno e dar**pereys y dwyn kyrch nos en dyryb6d am penn //**

Llanstephan 1 t. 6
gwyr groec. A chany ellyr henny hep keyssya6 twylla6 e gwylwyr ar gwerssylle6 en kyntaf. a cha**nys en er rey henny ed oed reyt emchwel6t er ar6e6** en kyntaf. wrth henny e mynnaf ynne6 trwy de **gallder ty at synhwyr e6 twylla6 wynt hyt pan** 6o dyogelach ymy gwedy henny kyrch6 am pen **e groegwyssyon ereyll. Ac wrth henny en gall ky**mer tythe6 arnat pwys e neges honn ac am pryt **kynt6n or nos hon dos ragot hyt ar e gwylwyr** ac en gall trwy estryw de amadrodyon ty twyll **wynt a dywet re dydorr ohona6t ty ac antygon6s** om karchar y ae ry dwyn o*hona6t* ef e6elly hyt **e mewn glyn derys ae re ada6 eno ef hep all6 rac** pwys er heyern y dwyn a 6ey pellach. namyn y **ada6 eno en llech6 em*plyth* dreyn a myery a de**ryss6ch. Ac gwedy heny dwc tythe6 wynte6 hyt **e glyn. h6nn megys y rydha6 antygon6s. megys** y kaffwyf ynhe6 wynt wrth 6e ewyllys. **Ac gwedy gwelet o anaclet6s e cledyf noeth a** geyrye6 e tewyssa6c en goky6ada6 y aghe6 **en e lle 6fydha6 a or6c rac o6yn a thebyg6 a or6c //**

Llanstephan 1 t. 7
e gwnaey pob peth or a archey kan kaffael o*hana6* ente6 y eneyt ef ac antygon6s. Ac gwedy dar6ot henny kan **y kadarnha6 en er amser ed erchys br6t6s yda6 e kerd6s** ente6 parth ac at e llw. Ac en e lle enachaf e gwylwyr **or gwerssylle6 en y ach6b ac en y daly ac en go6yn** yda6 pa kerdet oed arna6. ac en go6yn ae yr bredy**ch6 e llw ed oed en dy6ot. Ac en e lle megys kan dyr**6a6r lewenyd e dywawt. en kyflym ep ef dowch y**gyt a my y kyrchw antygon6s ar re d6g6m y o kar**char br6t6s ac a edeweys em mewn dyrysle en lle**chw hep all6 y dwyn a 6ey pellach rac pwys er** heyern hyt eny kaff6n kymhorth. Ac 6al ed oedynt **en amhe6 a dywedey enachaf 6n en dy6ot ac en y** atnabot. Ac en e lle kerdet y gyt ac ef hep pedr6s **a gwnaethant ac galw pa6b or gwylwyr ar gwer**sylle6 ereyll y gyt ac wynt. hyt e koet e dywedassey **ef ada6 antygon6s en llech6. Ac gwedy e6 dy6ot** hyt eno ky6ody a or6c br6t6s ae kytemdeythyon **y gyt ac ef en ar6a6c ac e6 daly en k6byl wynt ac** e6 llad hep annot. Ac odyna kyrch6 racd6nt am penn **brenyn groec ae lw. Ac gwedy e6 dy6ot hyt y gyt //**

Llanstephan 1 t. 8
ac wynt. rann6 y kytemdeythyon a or6c en teyr bedyn ac gorchymyn 6d6nt mynet pa6b en tawel ac **en kymhen am pen e pebyllye6 ar ll6este6. ac na** dywettey nep 6n geyr hyt pan klywynt llef korn **br6t6s en kyntaf en arwyd 6d6nt. Ac ena gwedy** dysc6 ohona6 ef y pa6b onad6nt pa wed y gwne**lynt; kychwyn a or6c ente6 ae 6edyn y gyt ac ef** hyt pan doeth hyt am pen pebyll e brenyn. A pha**6b or bydynoed ereyll a kyrchassant en e6 ky6eyr** megys ed erchessyt 6d6nt. ac arhos er arwyd a **gwnaethant. A henny nyt annodes br6t6s yr** rody 6d6nt; gwedy y dy6ot hyt em pebyll **e brenyn. Gwedy klybot o pa6b onad6nt er rac*dywe*dedyc** arwyd dyspeylya6 e6 cledy6e6 a or6gant **pa6b onad6nt. ac y gyt ar cledyfe6 noethyon def**froy a or6gant er rey kyskyad6r ar rody aghe6**a6l dyrnode6. a hep nep tr6gared gwahan6 er** eneydye6 ar corfforoed. Ac en e wed honno e ker**dynt trwy e pebylle6 ar ll6este6. A chwyn6an** er rey meyrw a deffroey er byw. ac e6elly e gwe**lynt e6 gelynyon megys bleydye6 em*plyth* de6eyt. //**

Llanstephan 1 t. 9
Ac gwedy klybot or kastellwyr er aer6a honno allan e doethant wynte6. a de6*dyplyc* aer6a a gwnaethant. **Gwedy kaffael eyssyoes o br6t6s pebyll e brenyn** megys a dywedassam ny w6chot wrth y kyghor **daly e brenyn a or6c kanys medylya6 a gwnaeth** bot en wuy lles a kaffey oe daly noc oe lad. E toryf **eyssyoes ar 6edyn a oed y gyt ac ef ny orffowyssey** o gwne6th6r antr6gara6c aer6a or groegwysson. **Ac gwedy tre6lya6 onad6nt e nos en e gwed honno** e dyd a doeth. ac gwedy gwelet o br6t6s er aer6a **honno dyr6a6r lewenyd a kymyrth. ar rann6 y** pa6b oe wyr espeylye6 er rey lladedygyon ac e**6elly e6 ky6oethogy. Ac odyna mynet a or6c yr** kastell ar karcharoryon kantha6. hyt tra ed oedynt **y wyr ef en rann6 e da ar gol6t er rygth6nt.** Ac gwedy dar6ot henny kadarnha6 eylweyth **e kastell a or6c or bwyt ac or gwyr ac ar6e6. Ac** ente6 ae ny6er kantha6 a kerdassant parth ar **dyffeyth6ch y gyt a llawen b6d6golyaeth. ac eno** galw atta6 a gwnaeth y hynafgwyr ae doethyon **a go6yn 6d6nt pa path a kymerynt y gan pan**dras6s //

Llanstephan 1 t. 10
kanys hyt tra 6ey ef an e6 karchar wynt ac an e6 medyant ef a gwnaey pob peth or a erchynt yda6. Ac ena **rey a kyghorynt kymryt y kantha6 rann o groec a** phresswylya6 endy. ereyll a 6ynnt kymryt y kantha6 **e6r ac aryant ac gwenyth. a lloghe6. a chanyat y** 6ynet en ryd y kantha6 e fford e gweley dyw 6d6nt **kaffael gwlat e presswylynt endy. Ac gwedy bot** en hyr en pedryssa6 e6elly. e ky6odes 6n onad6nt **ac esef e gelwyt h6nn6 membyr ac erchy gostec a** or6c. ac megys y kygle6 pa6b onad6nt er amadra**6d h6nn a dywa6t. A wyrda ep ef. beth a pedr6ss6ch** chwy en er hynn essyd lessaf ynny. Sef yw hen**ny. kymryt kanhyat y 6ynet y emdeyth. kanys** ket kymeroch trayan groec y gan e brenyn y pres**swylya6 endy em*plyth* gwyr groec; ny cheff6ch** chwy hed6ch en tragywyda6l endy or dyd hedyw **allan. kanys e meybyon esyd hep e6 geny ettwa** a goffaant er aer6a honn; ac a keyssyant dyal **aghe6 e6 tade6 ac e6 hentade6 ar en meybyon** nynhe6. ac ar en wyryon o pob fford or y gallont **Ac wrth henny kymer6n nynhe6 ygnogen merch e brenyn //**

Llanstephan 1 t. 11
en wreyc y en tewyssa6c ny. ac y gyt a hy e6r. ac aryant. a gwyn. a gwenyth. a lloghe6. a phob peth or a 6o **reyt y en fford ny wrtha6. a chanyat y 6ynet y emdeyth.** Ac gwedy dywedwyt o*hona6* ef er amadra6d h6nn **a llawer he6yt y gyt a henny. d6una6 a gwnaethant** pa6b ac ef; a dwyn pandras6s yr lle a gwnaethpwyt **a mynegy yda6 ony rodhey pob peth 6d6nt wy or** a erchynt yda6 6rth e6 mynn6 e mae or kyntaf ag**he6 e ter6ynyt y hoedyl ente6. Ac gwedy y ossot ef** em me6n gorwchel kadeyr y eyste en e6 per6ed **a dywedwyt 6rtha6 henny; ef a 6rtheb6s 6d6nt** kan dywedwyt 6d6nt er amadra6d h6nn. **Kanys kythra6l dwywe6 am rodassant my** ac antygon6s 6em bra6t. ac anaclet6s en **ech dwy*law* chwy ac en ech karchar. reyt yw** wrth henny y mynhe6 6fydha6 y gwne6th6r **er hynn a 6ynhoch chwythe6; kanys nyt oes dym** a 6o melyssach y dyn noe wuched. na dym a 6o dy**gry6ach. a chet boet an6od genhyf. eyssyoes dydan** yw kenhyf rody 6e merch yr gwas yewanc esyd **kymeynt y clot ae 6olyant a h6nn6. Ac wrth //**

Llanstephan 1 t. 12
henny my ar rodaf 6e merch yda6. my ar rodaf ewr ac aryant. a gwyn. a gwenyth a lloghe6 a phob peth **or a 6o reyt y ech hynt ac ech fford megys y dywettoch.** Ac o mynn6ch tryga6 a chyt*presswylya6* a my eg **gwlat groec. my ar rodaf trayan groec ywchwy** 6rth presswyla6 endy en hed6ch. Ac en e lle kyn**n6lla6 lloghe6 o pob porth6a eg groec a gwnaeth**pwyt ac e6 llenwy o pob kyfryw da or a oed reyt **6d6nt 6rtha6. Ac gwedy bot en para6t pob peth** o henny mynet en e lloghe6 a gwnaeth br6t6s ae **kytemdeythyon y gyt ac ef.** AC ena gwedy ew kychwyn ar e mor ed oed yg**nogen en e kwrr ol yr llong er rwng dwy**law br6t6s en wylaw ac en dryc*yr6erth6* o acha6s **ada6 y gwlat. ae that ae mam. ae brodyr ae chenedyl.** ae hwynep hep emchwel6t y 6rth y gwlat hyt **pan emg6dy6s e gwlat y genthy eg kysca6t e mor.** Ac eyssyoes ny pheydy6s hy ae dryc*yr6erth* hyt pan **dygwyd6s dyr6a6r h6n en y phenn. Ac e6elly de6** dyd a nosswe6th ar gwynt en hyrwyd 6nya6n **en e6 hol en hwylya6 wynt a doethant hyt en enys //**

Llanstephan 1 t. 13
a elwyt legesty. a honno dyffeyth oed hep nep en y che6anhed6. Ac eno ed ellygh6s br6t6s try chan6r **ar6a6c y edrych ansa6d er enys honno. Ac gwedy** na gwelsant nep or dynyadyon en y

chy6anhed6 kyf**la6n hagen oed o amra6ael kenedloed any6elyeyt** ac y ladedygaeth er rey henny ed emrodassant a chan**th6nt y e6 llonghe6 e d6gant kymeynt ac a 6ynnas**sant onad6nt. Ac en er enys honno e doethant y hen **dynas dyffeyth ac eno ed oed hen temhyl y dyana en er** honn ed oed delw e dwywes ac en rody g6rthep a **chy6arch y pa6b o pob peth or a o6ynnyt ydy. Ac or** dywed wynt a doethant hyt e6 lloghe6. ac a 6ana**gassant y br6t6s ac oy kytemdeythyon er hynn** ar ry gwelssynt. ac annoc a or6gant yr tewyssa6c **mynet yr temhyl y o6yn yr delw honno pa gwlat** a pha dayar a kyrchynt y e6 presswylya6. Ac o kyf**fredyn kyghor y doethyon e kymyrth br6t6s Ge**reynt dewyn a de6degwyr or gwyr hynaf y gyt **ac ef ac ed aethant yr temhyl a pob kyfreyt kan**th6nt or a oed reyt y aberth6 ac ef. Ac gwedy e6 **dy6ot eno br6t6s a dodes coron or gwynwyd eg** //

Llanstephan 1 t. 14
kylch y arlle6oed ef. ac o hen kynne6a6t teyr kynne a gossodassant rac bron dr6s e temhyl. 6n y J6piter. ac **6n y 6erc6ry6s. ac 6n y dyana. ac aberth y pob 6n** onad6nt ar neyllt6. Ac ente6 br6t6s a sefys rac bron **er alla6r a llestyr en y law en lla6n o wyn a gwaet** ewyc wen. ae wynep ef ar alla6r e dwywes. ar **amadra6d hynn a dywa6t. Ky6oetha6c dwywes** e koedyd. ty esyd ar6thred yr beyd koet. Yty e mae **kanhyat y kerdet trwy awyra6l ffyrd. ac 6ffernolyon** tey. a threygla6 dayarolyon dylyet. Dywet ymy pa **dayar a 6ynnych y phresswylya6 o*honaf* y. en e lle** ed anrydedwyf ynhe6 ty o gwerynya6l chore6. **Ac gwedy dywedwyt ohona6 ef er amadra6d h6nn** na6 gweyth ef a dyne6a6d e llestreyt h6nn6 em **mewn e kynne; ac gwedy henny gorwed a or6c** ar croen er ewyc wenn honno rac bron er al**la6r ac eno e kysc6s. Ac en e tryded a6r or nos** pan 6yd melyssaf e6 h6n gan er rey marwa6l. **ef a gweley e dwywes en se6yll rac y 6ron ac en** dywedwyt 6rtha6 6al hynn. Breudwyt br6t6s. **Br6t6s a dan dygwydedygaeth er he6l tros** //

Llanstephan 1 t. 15
mor ffreync. e mae enys en er eygya6n a wu ky6anhed gynt y gan e kewry. ac en a6r dyffeyth yw. ac adas **yth kenedyl ty. Kyrch honno kanys eno e byd** tragywyda6l eysted6a yty ac yth lyn gwedy ty. **honno a 6yd eyl tro yth 6eybyon ty. Eno oth lyn ty** e genyr brenhyned yr rey e byd darestyghedyc er **holl dayar e byt.** AC gwedy gwelet or tewyssa6c e gweledygaeth **honno dyh6na6 a or6c a phedr6ssa6 pa peth** oed henny ae ~~g~~ ffals bre6dwyt ae ente6 e dwywes **en kyndrycha6l en mynegy yda6 e dayar a kyrchey** Ac or dywed gwedy galw atta6 y kyt*emdeythyon* **datkanw 6d6nt a or6c er hyn ry gwelssey. A dyr**6a6r lewenyd a kymerassant end6nt ac a anno**gassant yda6 en dyannot kyrch6 e6 llonghe6. a** hyt tra 6ey gwynt rwyd 6nya6n en e6 hol keys**sya6 e gwlat ry 6anagadoed 6d6n wrth y phres**swylya6. Ac heb 6n gohyr at e6 kytemdeythyon **yr llonghe6 e doethant. a dechre6 rwyga6 e gor**wchel 6or trwy espeyt deg nye6 ar r6geynt. ac **ar henny o espeyt e de6thant hyt er affryc. ac ny** //

Llanstephan 1 t. 16
gwydynt ey pa gwlat ed oedynt en y chyrchw. Ac odyna e de6thant hyt ar alloryew e phyllystewys**syon. a hyt en llyn er helyc. Ac odyna er hwylyassant** er rwng rwscar a mynyd azare. ac eno e ka6ssant **ma6r perygyl y gan kenedyl pyrate. Ac gwedy kaf**fael b6d6golyaeth b6d6ga6l onad6nt ac e6 ky6oe**thogy o espeyl ac anreythye6 er rey henny ed hwy**lyassant ar hyt a6on mal6e ac e doethant hyt e **gwlat a elw6r ma6rytannya. Ac ena o eyssye6** bwyt en y lloghe6 ed aethant yr tyr ac e bedynas**sant. ac ed anreythyassant e gwlat honno or emyl** pwy gylyd ydy. Ac gwedy llenwy e6 lloghe6 ona**d6nt o pob da. odyna ed aethant hyt eg kolofne6** erc6lff. eno ed emdangossassant e mor*6orynnyon* **6d6nt a chylchyn6 e6 llonghe6 ac gwne6th6r dyr**6a6r o tymhestyl a gof6t 6d6nt hyt pan wu **agos 6d6nt ac e6 body. Ac gwedy dyanc o henny** wynt a doethant hyt em mor tyrwys. Ac ena en **estlys e mor h6nn6 wynt a ka6ssant pedeyr gwe**lygord o allt6dyon kenedyl tro. er rey ar ry ffoassey **y gyt ac antenor pan wu dystryw tro. a chory-** //

Llanstephan 1 t. 17
ne6s en tewyssa6c arnad6nt. Gwr hygna6s oed h6nn6. a gore6 kyghorwr oed. a dewraf ac glew**haf or gwyr. Ac o bey emtara6 ne6 emhwrd er** rygtha6 ef ac 6n or kewry yr 6ey y dewret ef **a or6ydey arnaw megys ket bey mab 6ydey. Ac** gwedy em*atnabot* onad6nt a gwybot e6 han**6ot o 6n kenedyl. wynt a emkytemdeythoka**assant y gyt. ac ef ar pobyl a oed y gyt ac ef. Ac o **en6 e6 tewyssa6c e gelwyt e kenedyl honno cor**ne6eyt yr henny hyt hedyw. Ac y gyt a br6t6s **en kanh6rthwy6r yda6**

em pob lle ac em pob kyfranc. Ac odyna y gyt e doethant hyt en an**gyw. a hyt em porth lygreyr. ac eno e bwryassant** anghore6 allan: ac e gorffowyssassant eno wyth**nos. ac ed edrychassant ansa6d e teyrnas honno.** AC en er amser h6nn6 ed Goffar ffychty en 6re**nyn en e gwlat honno. Ac gwedy klybot** o*hona6* ef re dyskynn6 llyghes o estra6n kene**dyl ar ter6yn y teyrnas ef. an6on kennade6 a** or6c ente6 y ssyll6 ac y wybot pa peth a 6ynnynt **ae ry6el ae hed6ch. Ar kennade6 henny a kyr-** //

Llanstephan 1 t. 18
chassant parth at e lloghe6.wynt a ky6arf6ant a choryne6s en hely. Ar kennade6 henny a go6ynnassant **yda6 pa kanhyat oed yda6 ef y hely fforest e brenyn.** Kanys gossodedyc oed o hen kynne6a6t hyt na la6as**sey nep hep kanhyat hely en fforest e brenyn na** ther6ysc6 ar er any6eylyeyt a 6ey endy. Choryne**6s hagen a gwrtheba6d 6d6nt hyt na cheyssyey** ef kanhyat y gan nep y hely en e lle bey da kantha6 **eh6n hely enda6. Ac 6n or kennade6 er h6n a el**wyt ymbert a annela6d y bwa ac a wr6ws cory**ne6s a sayth. Ac gochel e sayth hagen a or6c cory**ne6s. a chyrch6 ymber. ac ae wua eh6n essyga6 **y penn a or6c en dryllye6. Ar rey ereyll or kenna**de6 a ffoassant. ac a 6anagassant y e6 brenyn ag**he6 e6 kytemdeyth. a thrysta6 a or6c e brenyn a** chynn6lla6 llw ma6r 6rth dyal aghe6 y kennat **end6nt. Ac esef a gwnaeth br6t6s pan kygle6 e6** bot en dy6ot ~~en dy6ot~~ kadarnha6 y longhe6 a gossot **e gwraged ar meybyon end6nt. Ac ente6 ar holl em**ladwyr y gyt ac ef a aethant en erbyn e llw. Ac **gwedy emky6ar6ot y gyt gyrat emlad o pob** //

Llanstephan 1 t. 19
parth. Ac gwedy trewylya6 llawer or dyd e6elly. kewylyd wu gan coryne6s hwyret ed oed ef en kaffael e **bwd6golyaeth. a gwelet y elynyon en kyn glewhet** ac ed oedynt en gwrthwyneb6 6d6nt. a hep ry kaffa**el o wyr tro e b6d6golyaeth. Sef a or6c coryne6s galw** y glewder atta6. a chymryt y 6edyn eh6nan ar e **parth dehe6 yr brwydyr. a chyrch6 y elynyon. ac** eh6nan ed aeth hyt em per6ed bydynoed y elynyon. **Ac ny gorffowyssey ef o kywarssangh6 er rey** henny hyt pan aeth trwy er holl 6ydynoed. ac **e6 kymhell ar ffo en holla6l. kanys gwedy kolly** y cledyf o*hona6* e tyghet6en a gwassanaeth6s **bwyall de6fynya6c yda6. a pha peth bynnac na** gwr na march a ky6arffey ac ef. ar 6n dyrna6t **y gwahaney o warthaf y pen hyt e dayar. Anry**6ed hagen oed gan pa6b or a welhey coryne6s **meynt oed enda6 o nerth ac angerd a chedernyt.** a de6red. A chan eskytweyt a threygla6 e bwyall **de6fynya6c honno en y law em*plyth* y elynya6l** 6edynoed e dywedey ef 6al hynn. Pa beth a ffo**wch chwy ofynogyon ergrynnedyc. emchwe-** //

Llanstephan 1 t. 20
lwch. emchwel6ch. ac emled6ch a choryne6s. Gwae chwy rac kewylyd es sa6l 6ylyoed honno o wyr en ffo rac **6n gwr. Ac en e wed honno y gwatwarey wynt.** AC ar henny sef a or6c yarll a elwyt sywart y gyt **a thry kant marcha6c emchwel6t a chyrch6** coryne6s. Ac esef a or6c coryne6s gochel y dyrna6t **a dan y taryan. a choffa6 y bwyall de6fynya6c a or6c** a gossot ar warthaf y penffestyn ae holly en dwy ran **a or6c yda6 hyt e dayar. Ac en e lle en dyannot kymhell** er rey ereyll ar ffo a or6c kan gwne6th6r gwychraf aer6a **onad6nt. A pha6b or gelynyon en y erbyn ef eh6n. ac** ente6 en erbyn pa6b. Ac ar bwyall honno e trychey **ef pen y 6n. ac y arall 6reych y wrth y escwyd. y** ereyll e gwahaney e6 traet ac e6 heskeyrye6 y wrth **e6 corfforoed. Ac gwedy gwelet o br6t6s henny kyr**ch6 a or6c ente6 ae 6edyn y gyt ac ef oy kanh6rthwy**a6. Ac ena e b6 e lle6eyn ar gordery. ena e b6 newy**dya6 mynych dyrnode6 o pob parth. a dyr6a6r ey**ryf o kalaned. Ac ny b6 ena 6n gohyr e b6d6goly**aeth a ka6as br6t6s a gwyr tro. a goffar 6renyn **ae ffychteyt y gyt ac ef a emchwelassant ar ffo. ac** //

Llanstephan 1 t. 21
odyna e kyrchws ef eytha6oed ffreync y keyssya6 nerth a chanhwrthwy y gan y kereynt a kytemdeythyon. **Ac en er amser h6nn6 ed oedynt e de6dec gokyf6rd en** med6 ffreync. ar rey henny a ada6ssant o kyt*d66ndep* **G6rthlad estra6n kenedyl o ter6yne6 angyw a pheyttw.** AC o acha6s e b6d6golyaeth honno ar ry dywedassam **ny wchot llewenyd a kymyrth br6t6s enda6** ac o espeyl er rey lladedyc ky6oethogy y wyr eh6n **a or6c; ac gwedy henny eylweyth e6 ll6nyeth6 wynt** en 6edynoed. ac e6elly kerdet tros e gwlat a myn**n6 y dyle6 hy hyt ar dym. a llenwy y longhe6 o pob** kyfryw gol6t a da dayara6l. Ac gwedy henny trwy **tan a hayarn dystryw e dynassoed o pob parth. ac** odyno tynn6 e k6dyedygyon gol6doed a sswllt. ac **anreythya6 e tyred en llwyr. a mynn6 dyle6 e**

dyryeyt kenedyl honno en holla6l trwy cre6la6n aer6a. **Ac or dywed e6elly ef a doeth hyt e lle e gelwyr en** a6r dynas t6rn. Ac gwedy gwelet o*honaw* ena **lle adas y dyogelwch a chedernyt. ef a 6ess6rws ena** lle kastell ac ae gor6c hyt pan alley ente6 kaffael **dyogel6ch o bey reyt yda6 6rtha6. kanys ofyn //**

Llanstephan 1 t. 22
oed arna6 dy6ot Goffar ffychty a brenhyned a thewyssogyon ffreync kantha6 wrth emlad ac ef ac y dyal arna6 **e sarhaet ar ry gwnathoed ente6 yda6 ef. Ac or dywed gwe**dy dar6ot gwne6th6r e kastell h6nn6 ef a arhoes ena **trwy espeyt de6 dyd dy6odedygaeth Goffar ffychty kan** emdyryet oy gallter ef ac oy doethynep. a glewder er **yewenctyt er oed ente6 en rac*6layn6* arnad6nt.** Goffar hagen ffychty gwedy klybot ohona6 en dy**he6 bot e tro6anwyssyon en kyndrycha6l en e lle** honno ny gorffowyss6s ef na dyd na nos en kerdet hyt **pan dyf6 hyt eno. ac eny gweles kestyll br6t6s ae l6**este6 ae pebylle6. Ac gwedy edrych en agar6 ohona6 **ar henny Glas*chwerthyn* kellweyredyc a or6c a dywe**dwyt 6al hyn. Och tryst a tyghet6en hon. kanys all**t6dyon esyd gwedy ry kastell6 ym teyrnas y 6al hyn.** Gwysc6ch wyr amdana6ch Gwysch6ch ech ar6e6 **a bedyn6ch a hep 6n gohyr kymer6n er hanner** gwyr hynn a daly6n wynt megys de6eyt ar ran**n6n wynt en keyth em pob lle ar tra6s en teyrnassoed.** AC en e lle en dyannot kymryt a gwnaeth pa6b y **ar6e6 a Gwyska6 en kyflym amdana6. a thrwy //**

Llanstephan 1 t. 23
de6dec bedyn emkyweyrya6 a chyrch6 e6 gelynyon. Ac en erbyn henny or parth arall bedyna6 a gwnaeth br6t6s **y kytemdeythyon ente6 nyt en gwreygya6l hagen** namyn en 6ra6l ac en doeth dysk6 6d6nt pa wed e de**leynt kyrch6 ne6 kylya6. ne6 emlad. ac en dyannot em**lad a or6gant yn dr6t ac en kalet. ar tro6anwysson a **gwnaethant aer6a dyr6a6r y meynt oc e6 gelynyon** hyt ar dwy 6yl hayach o wyr. gan e6 kymhell ar ffo. **Ac en e lle mwyhaf 6o e ny6er mynychaf yw ena** damweynnya6 e b6d6golyaeth. A chanys mwy teyr **gweyth oed lw ffreync noget 6n br6t6s. ket ry ply**kyt wynt ar e dechre6. or dywed emkyweyrya6 a **or6gant a chyrch6 gwyr tro a llad llawer onad6nt** ac e6 kymhell yr kastell tra*che6yn*. a medylya6 a **gwnaethant e6 gwarchae ena wynt eny 6ey reyt** 6d6nt trwy newyn emrody en ewyllys e ffreync. **Ac gwedy dy6ot e nos eyssyoes e ka6ssant gwyr** tro en e6 kyghor mynet coryne6s ae wyr kantha6 **allan hyt e me6n llwyn koet ker e6 llaw a llech6** eno hyt e dyd. A phan deley e dyd mynet br6t6s ae **lw kantha6 allan y emlad ae elynyon. a phan 6ey //**

Llanstephan 1 t. 24
kadarnhaf e brwydyr dy6ot coryne6s ae 6edyn kantha6 parth en ol oy elynyon ac e6 llad. A megys y dywedassant **e6elly y gwnaethant o kyt*d66ndep*. A thrannoeth pan dyf6** e dyd bedyna6 a or6c br6t6s a mynet allan yr emlad. ar **ffreync a ky6odassant en e6 herbyn. ac en e lle e syrthyassant** ac e brathwyt llawer o pob parth. Ac ena e llada6d gwas **ye6anc o tro ney y br6t6s y gyt ae 6n cledyf chwech chant** o wyr. Nyt oed hagen eythyr coryne6s en e ll6 gwas de6 **rach no h6nn6. Ac eyssyoes y damkylchyn6s llawer oe ely**nyon ef ac e llas ena ef. Ac esef oed e gwas t6rn ac oe enw **ef e gelwyr e dynas yr henny hyt hedyw t6ron. Ac ar** henny e deuth coryne6s a theyr myl o wyr ar6a6c y gyt **ac ef en dyryb6d or t6 ol yr ffreync ac gwne6th6r aer6a trom onad6nt.** A phan gwelsant e ffreync hen**ny kymra6 a chythr6d a aeth end6nt o tebyg6 bot** en mwy noc ed oed e llw ac emchwel6t ar e6 ffo. ac e6 **hemlyt a gwnaethant gwyr tro. ac e6 llad. ac e6 gwas**car6 hyt pan ka6ssant e b6d6golyaeth. A chet bey ma6r **defnyd llewenyd y br6t6s or ry kaffael ohona6 e 6ud6**golyaeth honno. tryst eyssyoes oed am ry lad t6rn y **ney. a bot y ny6er pe6nyd en lleyha6. ae elynyon en amlha6. //**

Llanstephan 1 t. 25
ac en pedr6s kantha6 or dywed pa dyw e damweynnyey e wud6golyaeth. Sef a ka6as en y kyghor hyt tra 6ey er **rann wuyhaf oe lw gantha6 en yach mynet en y longhe6** y gyt a chlot e wud6golyaeth honno. Ac o kytkyghor y **kytemdeythyon ed aethant en e6 llonghe6. ac e6 llenwy** o pob kyfryw gol6t a da dayara6l. ac y gyt a hyrwyd wynt **e de6thant hyt er enys oed adawedyc 6d6nt. trwy dwywa6l** 6rthep. ac y traeth totenys e de6thant yr tyr. **AC en er amser h6nn6 e gelwyt er enys hon e wen enys.** a dyffeyth oed eythyr echedyc o kewry en y chy6an**hed6. Tec hagen oed y hansa6d o a6oned teg a physca6t** end6nt a choedyd a bwyst6ylet gwyllt end6nt en amyl. **a bodla6n wuant yr lle wrth presswylya6 enda6. Ac** gwedy gwelet or kewry wynt en damkylchyn6 er enys **ffo a or6gant**

yr gogo6e6 ac yr mynyded. Ac ena trwy kanhyat br6t6s er rannwyt er enys. ac e dechre6assant y **chy6anhed6. a dywyllya6 e tyred. ac adeylat tey. Ac en eche**dyc o amser gwne6th6r dyr6a6r ky6anhed arney. ac **e mynn6s br6t6s gal6 er enys oe enw ef brytaen. ar** kenedyl brytanyeyt. Ac o henny allan er yeyth er hon **a elwyt kyn no henny yeyth tro ne6 ente6 kam groec //**

Llanstephan 1 t. 26
a elwyt gwedy henny brytanec. Ac or 6n*r6w* dysc h6nn6 e mynn6s coryne6s galw y ran ente6 or enys kernyw. ae pobyl en cor**ne6eyt. kanys pan rannwyt e ka6as coryne6s dewys. Ac e dewys**s6s ente6 er ran honno. kanys eno ed oedynt e kewry en amlhaf. **ac nat oed dygryfach dym kantha6 ente6 noc emlad ar rey henny.** Ac em*plyth* er rey henny ed oed 6n anthyghet6ena6l y 6eynt. a **de6dec k6yd oed y hyt. A chymeynt oed y angerd ac e tynney der**wen yr y meynt oe gwreyd megys gwyalen coll 6echan. kan y **heskytweyt 6n weyth. Ac 6al ed oed br6t6s dywyrna6t en aberth6** y dyana en e porthloed re dyskynnassey endy. enachaf e kawr h6n**n6 en dy6ot ar y 6geyn*6et* or kewry ereyll y gyt ac ef ac en gwne6**th6r cre6la6n aer6a or brytanyeyt. Ac eyssyoes e6 damkylchyn6 **a gwnaethant e brytanyeyt ac e6 llad oll eythyr e ka6r ma6r h6n**n6 ar ry archassey br6t6s y kad6 y gwelet katwent ac emdrech **er rygtha6 ef a choryne6s. kanyt oed dym dygry6ach kanthaw** nor ryw katwent honno. Ac y emdrech ed aeth coryne6s ar kawr **a phob 6n onad6nt a kymyrth ga6ael ard6rn ar y gylyd ac emta**ra6. a gwasc6 a or6c e kawr coryne6s atta6 a thorry teyr assen **enda6. 6n en er estlys dehe6 a dwy en er estlys ass6. A llydya6 a** gwnaeth coryne6s. a dyrcha6ael e kawr ar y eskwyd a or6c ac **en 6eynt e gattey pwys er agkyghel h6nn6 redec a gwnaeth.** a chyrch6 penn gorwchel karrec a b6r6 er anthyghe6ena6l any**6eyl h6nn6 y ar y eskwyd trwy eskythred kerryc hyt pan wu** en 6yl o dryllye6. ac eny gochassant e tonne6 oy waet ef. Ac yr **henny hyt hedyw e gelwyr e lle h6nn6 llam Goemagoc ne6 en** ente6 megys y geylw ereyll ef llam e kawr. **AC ena gwedy rann6 o br6t6s e teyrnas er rwng y wyr** ente6 a chwenhws adeylat dynas. Ac ente6 a edrychws **pa le e bey teylwng kantha6 adeylat dynas a 6ey kyf6rd ar** h6nn a 6ynney ente6 y gwne6th6r. Ac gwedy krwydra6 //

Llanstephan 1 t. 27
ohona6 llawer o leoed or dywed ef a de6th hyt ar a6on themys ac eno e ka6as lle a wu adas kantha6 wrth adeylat. Ac eno ed adeyl6s ef dynas ac e gel**wys ef e dynas h6nn6 tro newyd. Ar enw h6nn6 a parha6s arney hyt en** oes llwd 6ap bely bra6t kasswalla6n 6ap bely e gwr a emlad6s ac wl kessar **amherawdyr r6ueyn. Ac gwedy kaffael o lwd e 6renhynyaeth e kadarnha6s** ente6 e dynas o keyryd a thyroed. a m6roed anryded6s. ac y gelwys oe enw **eh6n kaer lwd. Ac or acha6s h6nn6 e b6 ter6ysc er rygtha6 ente6 a nynnya6** y bra6t am keyssya6 o*hona6* ef dyffody enw tro oc e6 gwlat. A chanys tray**th6s Gyldas en egl6r or ter6ysc h6nn6. 6rth henny e peydyeys ynhe6 rac** hacra6 om tla6t ethrelyt y amadra6d gwr mor kyfrwys h6a6dyl a h6nn6. **AC gwedy dar6ot y br6t6s adeylat e dynas megys e dywetpwyt wuchot** gossot kywda6t*wyr* a or6c enda6. ar rody kyfreythye6 a breynhye6 6d6nt **trwy er rey e gellynt b6chwedoka6 gan hed6ch a thagnhe6ed. enda6. AC** en er amser h6nn6 ed oed hely offeyrat o sylo em blaen pobyl er ysrahel eg **gwlat J6dea. Ac ed oed arch ystafen eg keythywet e ffyllystewyssyon.** Ac ed oedynt en gwledychw tro meybyon hector kadarn 6ap pryaf. gwedy **ry dyhol plant antenor o*honey* y emdeyth. Ac en er eydal ed oed syl6y6s** eneas en tredyd brenyn gwedy eneas escwyd wyn ewythyr bra6t y tat **AC gwedy kyweyrya6 a ll6nyeth6 pob pet ar hyt yr enys y br6t6s.** en tangnhe6ed6s ac adeylat e kaer ar dynas kysc6 a or6c br6t6s y gyt **ac ygnogen y wreyc. a thry meyb a anet yda6 ohoney. Sef oed enwe6 er** rey henny. Locrin6s. kamber. Albanact6s. Ac em pen e pedwared wlwy**dyn ar r6geynt gwedy y dy6odedygaeth y enys prydeyn e b6 mar6 br6**t6s ac e cladwyt en e kaer a adeylassey eh6n en anredyd6s. Ac er ran**nassant y 6eybyon er enys en teyr ran er rygth6nt. Ac y locryn6s ka**nys hynaf oed y dygwyd6s er ran per6ed or enys er hon a elwyr lloegyr **oe enw ef. Ac e kymyrth kamber or t6 arall y hafren er rann a elwyr** oe enw ente6 kymry. Ac e kymyrth albanact6s e gogled er rann a **elwys ente6 oe enw ef er alban. A honno a elwyr en er amseroed hyn** escotlont. Ac gwedy e6 bot e6elly en tagnhe6ed6s trwy hyr amser //

Llanstephan 1 t. 28
e de6th h6myr brenyn h6na6t a llyghes kantha6 hyt er alban. ac gwedy emlad ac albanact6s y lad a or6c a chymhell e pobyl oed y gyt ac ef ar ffo hyt **ar locryn6s. Ac gwedy gwybot e kyfranc honno**

o locryn6s kymryt kamber y 6ra6t a or6c y gyt ac ef a chynn6lla6 e6 ll6 a chyrch6 en erbyn h6myr 6ren**hyn h6na6t hyt eg glan er a6on a elwyr h6myr ac emlad ac ef ae ky**mhell ar ffo. Ac en e ffo h6nn6 e bodes h6myr ar er a6on honno ac ed ede**wys ente6 y enw ar er a6on yr henny hyt hedyw. Ac gwedy kaffael o** locryn6s e wud6golyaeth honno rann6 er espeyl oy kytemdeythyon a or6c **hep ada6 dym yda6 eh6n eythyr teyr morwyn anry6ed e6 pryt ac e6** teg6ch a ka6as en e lloghe6. Ar penhaf or teyr morwyn henny oed 6erch **y 6renyn germanya. ac a d6gassey h6myr kantha6 pan 6uassey en** anreythya6 e gwlat honno. Sef oed enw e 6orwyn honno essyllt. ac nyt **oed ha6d kaffael dyn kyn deket na chymryt a hy en er holl 6yt. kanys** gwynnach oed y chna6t nor echtewynnedyc asc6rn mor6yl. ac no dym **or e gellyt dyarheb6 o*hona6*. A dyr6a6r sserch a charyat a dodes locry**n6s arney. a mynn6 y chymryt en gwreyc gwely yda6. Ac gwedy **klybot o coryne6s henny llydya6 a or6c en 6a6r kanys kyn no henny** ry gwnathoed locryn6s am6ot y kymryt y 6erch ef en gwreyc yda6. **AC wrth henny kyrch6 locryn6s a gwnaeth coryne6s a dan trey**gla6 bwyall de6uynya6c en y law e dehe6. a dywedwyt 6rtha6 **er amadra6d h6nn. Ae megys hynn locryn6s e tely ty ymy e ssa6l** brathe6 a gwelye6 a kymereys y tros de tat ty hyt tra wuh6m y en ky**nyd6 tyr a dyar yda6 ef. kymryt allt6des hedyw en gwreyc yt ny** g6dost ty pa le pan henyw a g6rthot 6em merch ynhe6. Etnebyd ha**gen nat pryt6erth yt henny ac nat dy pryt hyt tra parhao nerth** breych dehe6 h6nn. er hwn a lada6d e sawl kewry ar traethe6 **enys prydeyn. Ac e6elly y oky6ada6 en 6ynych a dan treygla6 a de6**6ynya6c bwyall. Ac ena eyssyoes ed aethant e6 kytemdeythyon o pob **parth er rygth6nt y e6 tagnhe6ed6. a chymhell ar locryn6s kym**ryt merch coryne6s en gwreyc yda6. Ac ena e kysc6s locryn6s //

Llanstephan 1 t. 29
kan Gwendole6 merch coryne6s. Ac yr henny eyssyoes ny lleyha6s karyat essyllt kantha6. namyn y gossot em me6n dayar*ty* o 6e6n **kaer l6ndeyn. ac annwylyeyt yda6 en chad6 ac en y gwassanaeth6** ac en y dywall6 o pob peth or a 6ey reyt ydy. a henny en dyrgel. Ac eno **e de6ey ente6 attey hy en k6dya6c. Ac e6elly e b6 en mynych6 attey** trwy espeyt seyth mlynet hep gwybot o nep eythyr y annwylyeyt **eh6n a oed en y gwarchad6. namyn en ryth aberth6 en dyrgel yr** dwywe6 ed aey ef eno. Ac eno eyssyoes beychyogy a ka6as esyllt **a merch a wu ydy. ac esef enw a dodet ar honno hafren. Ac en er 6n**ryw amser h6nn6 beychyogy a ka6as Gwendole6. a map a anet **ydy hythe6. ac ar map h6nn6 e dodet mada6c. Ac at coryne6s y hentat** er rodet h6nn6 ar 6aeth ac oy dysc6. Ac em pen espeyt gwedy mar6 **coryne6s. em*ada6* a gwnaeth locryn6s a Gwendole6. ac ar ostec ardyr**cha6ael essyllt en 6renhynes. Ac wrth henny llydya6 a or6c gwendole6 en **dyr6a6r eythyr mod. a mynet hyt eg kernyw a chynn6lla6 e llw** mwyhaf a all6s y kaffael wrth ry6el6 ar locryn6s. Ac eg glan **er a6on a elwyr str6am emky6ar6ot a gwnaethant. ac en e wrwy**dyr honno o ergyt saeth e llas locryn6s. Ac ena e kymyrth Gwen**dole6 llywodraeth e teyrnas en y llaw eh6n. ac ar6er6 o tada6l cre6**londer. Ac erchy a or6c Gwendole6 body essyllt a hafren y merch an er **a6on honno. Ac gwedy henny gwys a ossodes tros wynep enys** prydeyn Galw o pa6b er a6on honno o enw e 6orwyn **hafren. kanys henny a 6ynn6s bot trakywyda6l clot yr worwyn** o acha6s y bot en 6erch y locryn6s y gwr prya6t hythe6. Ac e6elly **e gelwyr er a6on honno o enw e 6orwyn hafren yr henny hyt hedyw** AC gwedy henny de6dec mlyned gwedy llad locryn6s e gwledy**ch6s Gwendole6. a dec mlyned e b6assey locryn6s en 6renhyn** kyn no henny. Ac gwedy gwelet o Gwendole6 mada6c y map en oed**ran e galley ente6 bot en 6renhyn. hy a rodes Gwyalen e teyrnas en y** law ac ae harderchoges ef en 6renhyn. a hythe6 eh6nan a wu bod //

Llanstephan 1 t. 30
la6n ar kernyw oy gossymdeytha6 hyt tra wu byw. Ac en er amser h6nn6 ed oed sam6el proffwyt en gwledych6 em blaen pobyl er ys**rahel eg gwlat J6dea. a syl6y6s eneas ettwa en 6yw eg gwlat er** eydal. ac omyr ettwa en traythw y cathle6 en egl6r clot6a6r. **AC gwedy 6rda6 mada6c en 6renhyn Gwreyc a 6ynna6d a de6 6ap** a wu yda6 ohoney. Sef oed er rey henny. Membyr. a Mael. a de6 6ge**yn mlyned e b6 6ada6c en hed6ch tagnhe6ed6s en gwledych6. Ac** gwedy marw mada6c ter6ysc a ky6odes er rwng y de6 6ap am **e ky6oeth. kanys pob 6n onad6nt a 6ynney kaffael e 6renhynyaeth** o k6byl. Ac eyssyoes membyr a 6ynna6d dwyn y enny ef ar perffe**ythda6t. ac 6rth henny ef a gwnaeth datle6 o esc6s gwne6th6r** ll6nyoth ar tangnhe6ed er rygth6nt; ac en e datle6 h6nn6 e perys **ef llad mael y 6ra6t. Ac gwedy llad mael e kymyrth membyr lly**wodraeth er holl teyrnas. a chymeynt o cre6londer a kymyrth **enda6 en erbyn e pobyl a hyt pan lada6d ef hayach holl**

dyledogyon e teyrnas or a tebygey ef keyssya6 ky6ody en y erbyn. Ac y gyt **a henny he6yt emada6 a gwnaeth ae gwreyc pry**a6t or hon e ganadoed yda6 er arderchа6c was **ye6anc efra6c kadarn. ac ar6er6 ac emrody** y pecha6t sodoma. a henny en erbyn dedyf ac anny**an. er hyn oed kassach kan dyw no dym arall. Ac 6al ed oed en** hely dywyrna6t en er 6geyn6et wlwydyn oe arglwydyaeth y **wrth y kytemdeythyon em me6n glyn koeda6c ed emkynn6llassant** am y penn ll6ossogrwyd o bleydye6 kyndeyrya6c ac en tr6anhaf **y llyghassant ef. Ac en er amsser h6nn6 ed oed sa6l en 6renyn en** er ysrahael. ac e6ryste6s en lacedomonya. **AC ena gwedy mar6 membyr ed 6rd6t efra6c y 6ap ente6 en** 6renyn. Gwr mawr y twf ac anry6ed y kedernyt ae de6**red oed h6nn6. Ac 6n wlwydyn eyssye6 o de6 6geynt e b6** en gwledychw ar enys prydeyn. Ef gyntaf gwr gwedy br6t6s //

Llanstephan 1 t. 31
a aeth a llynghes kantha6 y ffreync. ac gwedy llawer o emlade6 a llad dy6ess6red or pobyl ef a dyfw adref kan wud6golyaeth ac amylder o da **a gol6t e6r ac aryant. kantha6. Ac gwedy henny ef a adeyla6d dynas** or parth dra6 y a6on h6myr. ac ay gelwys oe enw eh6n kaer efrawc. **Ac en er amser h6nn6 ed oed da6yd proffwyt en 6renyn eg kaer6ssa**lem. a syl6y6s latyn6s en 6renyn en er eydal. a Gad. a Nathan. ac **assaf en proffwydy en er ysrahel. Ac y gyt a henny he6yt efra6c ka**darn . or6c kaer alcl6t ky6erbyn ac escotlond. a chastell mynyd agned er **h6n a elwyr en awr kastell e morynnyon. ar mynyd dol6r6s. Ac** y gyt a henny he6yt ef a anet yda6 6geyn meyb o 6geynt gwraged **a oedynt yda6. a dec merchet ar r6geynt. A de6 6geyn mlyned en** wychyr kadarn e gwledych6s ar holl teyrnas enys prydeyn. Ac **esef oedynt enwe6 y meybyon. Br6t6s taryan glas. oed e map hynaf** yda6. Maredud. Seyssyll. Rys. Mor6d. Bleyd6d. YaGo. Bodlan. Kyngar. Spada**den. Gwa6l. Dardan. Eydal. Y6or. Hector. Kyng6. Gereynt. R6n. Asser. Howel.** Ac esef oedynt enwe6 y 6erchet ef. Gloewgeyn. Ignogen. E6da6s. Gwenlly**ant. Gwa6rdyd. Agharat. Gwendole6. Tanghwystyl. Gorgon.** Medlan. Methael. Ofrar. Maelfre. Kamreda. Raga6. Gwa**el. Ecc6b. Nest. Keyn. Stad6d. Efren. Blayngeyn. A6al**lach. Angaes. Galaes tekcaf morwyn oed honno or a wu eg kyt*oes* **a hy en enys prydeyn ac en ffreync. Gweyr6yl. Perwe6r. E6rdrec. Edra** Anor. Stadyalt. Egron. Ar rey henny oll a an6ones efra6c hyt ar syl**6y6s y gar oed en 6renyn en er eydal. ac ente6 ae rodes wynt yr gwyr** bonhedyccaf a hanoedynt o kenedyl tro. Ar meybyon a aethant a llyg**hes kanth6nt ac asser e6 bra6t en tewyssa6c arnad6nt hyt en ger**manya ac o kanhwrthwy syl6y6s wynt a goreskynnassant e **gwlat honno ac a gwledychassant endy. BR6t6s hagen taryan** glas eh6n a tryg6s y gyt ay tat en er enys wrth kymryt e teyr**nas gwedy ef. A de6dec mlyned e gwledych6s ente6 gwedy y** tat. AC en ol br6t6s taryan glas e de6th lleon y 6ap ente6 //

Llanstephan 1 t. 32
gwr oed h6nn6 a karey hed6ch. Ac gwedy gwelet ohona6 y ky6oeth en llwyda6 ac en hedych6 pob peth wrth y kyghor ef a adeyla6d dynas **eg gogled er enys honn ac ae gelwys oe enw eh6n kaer lleon. Ac en er amser h6nn6 ed adeyl6s selyf temhyl yr arglwyd eg kaer6salen ac e de6th brenh....** saba y waranda6 y doethynep ef. Ac e de6th syl6y6s epyt6s en lle y tat en 6renyn en er eydal **Ac en** dywed y oes eyssyoes llesc6 a gwnaeth. A phym mlyned ar r6geynt e b6 **en gwledych6. Ac oy lesked ef ar dywed y oes e ky6odes kywda6da6l** ter6ysc en e teyrnas. AC gwedy lleon e gwledych6s R6n paladyr **bras y 6ap ente6 6n wlwydyn eyssye6 de6 6geynt. H6nn6 a d6c e** pobyl oc e6 ter6ysc ar tangnhe6ed a d6h6ndep. Ac ef he6yt a adeyl6s **kaer keynt. a chaer wynt. a chastell mynyd palad6r er hon a elwyr en** awr kaer septon. Ac ena tra adeyl6t e gaer honno e b6 eryr en proffwy**da6 ac en dywedwyt darogene6 er enys hon ar amadrodyon henny bey te**be*k6n* y e6 bot wynt en wyr ny ochel6n y e6 hyscry6enn6 wynt **megys er rey ereyll. Ac en er amser h6nn6 ed oed cappys syl6y6s en** 6renyn en er eydal. Ac agge6s. ac amos. ac hye6. a Johel. ac azaryas **en proffwydy en er ysrahel. A Gwedy mar6 R6n e de6th bleyd6d** y 6ap ente6 en 6renyn 6geyn mlyned ar e teyrnas honn. Ar Gwr **h6nn6 a adeyl6s kaer 6adon. ac or6c endy er enneynt twymyn** yr medegynyaeth ac artymhyr yr rey marwa6l. Ar gweythret **h6nn6 a aberth6s ef yr dwywes a elwyt myner6a. ac a dan er enne**ynt h6nn6 e gossodes ef tan hep dyffody byth en wrychyon nac en **ll6dw namyn pan dechre6ey dyffody. ena eylweyth ed emchweley** en tana6lyon pellene6 kerryc. Ac en er amser h6nn6 e gwedy6s **helyas hyt na delhey glaw. ac e b6 hep dy6ot 6n dafyn glaw chwe** mys a theyr blyned. eg gwlat kaer6ssalem. Ar bleyd6d h6nn6 **dyr6a6r ethrylyth a ka6as. ac ef en kyntaf a dysc6s kel6ydyt** nygromans trwy teyrnas enys prydeyn. Ac ny orffowyss6s ef **o dychemyg6 kel6ydode6 a chywreynrwyd hyt pan gwnaeth** escyll ac adaned yda6 eh6n a phrofy ehedec trwy orwchelder er

awyr. Ac ena e ssyrthyws ente6 ar temhyl appollo en ll6ndeyn ac ed essyg6s ef ena en llawer o dryllye6. ac ena e cladwyt. //

Llanstephan 1 t. 33

Gwedy rody bleyd6d yr tyghet6ene6 e dyrchawyt llyr y 6ap ef en 6renyn a thry 6geyn mlyned e b6 ef en wychyr ac en **6ra6l en gwledych6 e teyrnas. Ar llyr h6nn6 a adeylłws dynas** ar a6on sorram ac ae gelwys eg kymraec kaer llyr. ac en says**nec e gelwyr leyrcestyr. Ac ny bw yda6 ef map namyn teyr** merchet. Ac esef oedynt enwe6 er rey henny. Goronylla. Roga6. **Cordeylla. A dyr6a6r karyat oed kan e6 tat 6d6nt. ac eyssyoes** mwy e karey e 6erch ye6haf yda6 nor dwy ereyll. A phan ed oed **ef en llythra6 parth a heneynt medylya6 a or6c pa wed ed a**dawhey y ky6oeth oy 6erchet gwedy ef. Ac esef a gwnaeth **profy pwy wyhaf oe 6erchet ae karey megys e galley ente6** ada6 y honno er rann ore6 or ky6oeth gan wr. A gal6 a gwna**eth atta6 Goronylla e 6erch hynaf yda6. a go6yn ydy pa 6eynt** e karey hy ef. A thygh6 a or6c hythe6 yr nef ac yr dayar bot en **wuy e karey hy ef noe heneyt eh6n. a chred6 henny a gwnaeth en**te6 a dywedwyt wrthy kan oed kymeynt e karey hy ef a henny er **rodey ente6 hy yr gwr a dewyssey en enys prydeyn a thrayan y** ky6oeth genthy. Ac en ol henny e gelwys ef Raga6 atta6 e 6erch **eyl hynaf yda6. a go6yn y honno pa 6eynt e karey hythe6 ef. a** thyngh6 a gwnaeth hythe6 y ky6oethe6 nef a dayar hyt na alley **hy dywedwyt ar y tha6a6t le6eryd meynt e karey hy ef. A chred6** henny a gwnaeth ente6 ac ada6 ydy hythe6 yr rody yr gwr a **dewyssey a thryded ran e ky6oeth genthy. Ac gwedy henny e gel**wys ef Cordeylla e 6erch ye6haf yda6 atta6 er honn a karey ef **en wuyhaf. a go6yn ydy hythe6 pa 6eynt e carey hy ef. Ac ena** atnabot a gwnaeth cordeylla ry cred6 oe that hy yr amadrody**on anhyed6s twyllodr6s ry dywedessynt y chwyoryd 6rtha6.** a phro6y y that a or6c a g6rthep yda6 en amgen noc e gwr**thebessynt wy yda6 ef. Ac ar e wed honn e rodes hythe6 atteb** yda6. Ny chredaf y bot merch a allo kar6 y that en wuy noc //

Llanstephan 1 t. 34

y delyho y car6. nac ae dywetto onyt trwy gellweyr kan gel6 gwyryoned. Ac wrth henny myfy ath kereys ty eyryoet megys tat **ac ettwa hep peydya6 or ar6aeth h6nn6. Ac o cheyssy mwy no** henny gwaranda6 ty dyhe6rwyd meynt de karyat ty genhyf y **a gossot ter6yn yth orcheston. Ac esef yw henny en e 6eynt e bo** de ky6oeth ath yechyt. ath dewred. en e 6eynt honno e karaf **ynhe6 ty. Ac ena kyffroy a llydya6 a or6c y that wrthy a thebyg6** e mae o dyhewyt y challon e dywedassey hy er amadrodyon henny **a hep annot dywedwyt 6rthy 6al hynn. kanys en e 6eynt honno** ed ebre6ygeyst ty heneynt de tat ty hyt na char6t ty ef megys **de chwyoryd ty. mynhe6 ath dy6arnaf ty en dyran y gyt ac wyn**te6 o enys prydeyn. Ny dywedaf y kan wyt merch ym na rodwyf **y ty y wr os e tyghet6en a dam6eynnya henny. hynn ha**gen a kadarnhaaf na bydy 6yth 6n anryded ath chwyoryd. **kanys mwy eyryoet e kereys y tydy noc wyntwy. a thythe6** ym kar6 ynhe6 en lley noc wyntwy. Ac ena hep 6n gohyr **o kyghor y wyrda ef ar rodes e dwy 6erchet hynaf yda6 yr** de6 tewyssa6c. nyt amgen tewyssa6c kernyw ac 6n gogled **a hanner er enys kanth6nt hyt tra 6ey 6yw ef. ac gwedy** bey 6ar6 ente6 llywodraeth er holl enys 6d6nt. en de6 hanner. **Gwedy henny aganypp6s brenyn ffreync a kygle6 clot tekcet** cordeylla nat oed nep or a alley y chyffelyb6 o pryt a gosceth a **theg6ch. ac an6on kennade6 a gwnaeth hyt at lyr y that oy** herchy en gwreyc yda6. Ac esef a dywa6t y that en attep yr **kennade6 kan parha6 en y lyt ae kyffro wrthy. my ae rodaf ep** ef en llawen hep arky6re6. a hep da genthy. kanys y ky6oeth **a rodassey yr merchet ereyll. ae e6r ay aryant. Ac gwedy my**negy henny y aganypp6s o karyat e 6orwyn ef a an6ones **y kennade6 eylweyth tra*che6yn* a dywedwyt bot yda6 ef** dyg..n o e6r ac aryant a chy6oeth ac nat oed dym eyssye6 //

Llanstephan 1 t. 35

arna6 ef namyn kaffael morwyn 6onhedyc dyleda6c or honn e galley ente6 kaffael etty6ed a kynhalyey e ky6oeth gwedy ef. kanys ef pye6**oed tryded rann ffreync. Ac en dyannot er rodet cordeylla y aganypp6s.** Ac gwedy llawer o amser a dechre6 o lyr llesc6 o heneynt y de6 **rac*dywededyc* dofyon wuchot a ky6odassant eg g6rthwynep** yda6 ac a orescynnassant er holl teyrnas ac ae d6gant y arna6 ae lly**wodraeth er honn ar lywyassey ef en 6ra6l ac en wychyr ac en clot**6a6r hyt er amser h6nn6. Ac o gyt*d6undep* eyssyoes magla6n **tewyssa6c er alban ae kynhelys y gyt ac ef de6 6geynt marcha6c** kantha6 rac bot en kewylyd yda6 y 6ot hep 6archogyon y gyt ac **ef. Ac eyssyoes gwedy espeyt dwy 6lyned llydya6 a gwnaeth Go**ronylla y 6erch 6rtha6 rac meynt oed o 6archyon y gyt ac ef. ka**nys kyprys a 6ydey er rwng e6 gwassanaeth*wyr* ony cheffynt** e6

gossymdeyth en er amylder y mynhynt. Ac 6rth henny hy a dy**wa6t 6rth y gwr bot en dyga6n oy that hy 6geyn marcha6c** en y wassanaeth ef ac ellwng er 6geynt ereyll y emdeyth. Ac **wrth henny llydya6 a or6c llyr ac emada6 a magla6n a mynet hyt at** henwyn tewyssa6c kernyw yr hynn er rodassey ente6 Raga6 **e 6erch eyl hynaf yda6. Ac gwedy bot en llawen e tewyssa6c 6r**tha6. ny de6th eyssyoes penn e wlwydyn hyt pan wu ter6ysc **er rwng e6 gwassanaethyr. ac wrth henny llydya6 a or6c ra**ga6 ac gorchemyn oy that ellwng y holl kytemdeythyon y gan**tha6 eythyr pym marcha6c a 6ydynt en y wassanaeth6. Ac wrth** henny llydya6 en eythyr mess6r a or6c llyr. ac emchwel6t eylwe**yth at e 6erch hynaf yda6 o tebyg6 tr6garha6 o honno 6rtha6 ae**. kynhal ae 6archogyon y gyt ac ef. Sef a or6c hythe6 trwy y llyt **ae chyffro tygh6 y ky6oethe6 nef a dayar na chaffey 6n gohyr** y gyt a hy ony mynhey ellwng pob 6n y 6rtha6 a bot en 6od**la6n o gwassanaeth 6n marcha6c. Ac y gyt a henny dywedwyt** 6rtha6 nat oed reyt y wr ky6oet ac ef m ll6ossogrw.d y gyt //

Llanstephan 1 t. 36

ac ef na theyl6 achwanec y 6n gwr ae gwassanaethey. Ac gwedy na chaffey ef dym or a keyssyey y gan y 6erch ellwng y 6archogyon **a or6c oll y emdeyth eythyr 6n. a tryg6s y gyt ac ef. Ac gwedy bot** e6elly rynna6d ohona6. dwyn ar gof a or6c y ky6oeth ae hen tey**lyngda6t ae anryded. ae 6edyant. a thrysta6 en 6a6r a medyly**aw am 6eynt e trweny ry dygwydassey ente6 enda6. a medy**lya6 he6yt gowya6 e 6erch ar ry athoed yda6 y ffreync. ac o6yn**ha6 henny he6yt a or6c rac mor dygarat y gellyghassey y gantha6. Ac **eyssyoes ny all6s ef a 6ey hwy dyodef eny6yget ac amharch kymeynt** ac a oed arnaw. Ac ena kychwyn parth a ffreync a gwnaeth. Ac gwe**dy y 6ynet em me6n e llong ac na weley nep 6rth y oscord ef** namyn ar y tredyd. kan wyla6 e dywa6t ef er amadra6d h6nn. **Ae chwy*chwy* er an*alwedygyon* tyghet6ene6. pa le e kerd6ch** chwy tros ech gnotaedygyon hynt. pa acha6s ed ardyrcha6as**sa6ch ch6y 6y6y eyryoet ar orwuchelder anryded. kanys mwy** poen yw koffa6 pryd6erth6ch a chy6oeth gwedy e koller. noget **dyodef aghanoctyt hep ordyfneyt pryt6erth6ch kyn no henny.** Mwy y gorthryma hedyw cof er amser h6nn6 en er h6nn ed **oed6n damkylchynedyc or sa6l kan myl o 6archogyon en anre**ythya6 gwladoed 6eg gelynyon ac en dystryw e6 kestyll ac **e6 dynassoed. no dyodef e poen ar aghanoctyt a gwnaeth e gwyr** henny ymy er rey a 6ydynt ena a dan 6en traet ynhe6. Owy **a dwywe6 nef a dayar a da6 amser e gallwyf y talw chwyl** en y g6rthwynep yr gwyr henny er rey ry or6c y mynhe6 dy6ot **en er anghanoctyt hon. Och cordeylla 6eg caredyc 6erch y mor** wyr er amadra6d te6 dy pan dywedeyst ty pany6 6al e bey **6eg gall6 am medyant am ky6oeth y a gall6 rody da o*honaf*** panyw e6elly e kar6t ty 6yfy. Ac 6rth henny hyt tra wu 6yg **ky6oeth a gall6 rody ohonaf pa6b am karey. ac** nyt my hagen a kerynt namyn 6e rodyon am //

Llanstephan 1 t. 37

donye6. a phan kylyws er rey henny e kylyassant wynte6. Ac 6rth henny o pa tal 6eg karedyc 6erch e lla6assaf y rac kewylyd kyr**ch6 de kyndrycholder o acha6s ry ssorry ohonaf y 6rthy ty am er** amadrodyon henny ath ry ell6ng tythe6 dyanryded6ssach noth **chwyoryd ty. er rey gwedy e sawl anrydyed a rodeys y 6d6nt wy am** d6gant ynhe6 en dyanrydedassant ynhe6. Ac a dan kwyna6 y **aghyfnerth ae aghanoctyt en e wed honno ef a doeth hyt eg** karyz. e dynas ed oed y 6erch enda6. Ac an6on kennat a gwna**eth at y 6erch y 6ynegy ydy er ryw aghyfnerth ry ky6aroed** ac ef. ac nat oed yda6 na bwyt na dyllat ae 6ot ente6 en dy6ot **y keyssya6 y thr6gared hythe6. A phan kygle6 y 6erch er ama**drodyon henny wuylaw a or6c. a go6yn pa sa6l o 6archogyon **a oedynt y gyt ac ef. Ac gwedy dywedwyt or kennat nat oed namyn ef** ac 6n esweyn y gyt ac ef. Sef a or6c hythe6 ena kymryt amyl**der o e6r ac aryant ac an6on en llaw e kennat. ac erchy** mynet ae that odyno hyt em me6n dynas arall a chymryt **arna6 y 6ot en glaf ac gwne6th6r enneynt yda6 ae artym**her6 a ssym6da6 y dyllat. a chymryt atta6 try 6geyn marcha**6c ac e6 kyweyrya6 en hard kymyrred6s o 6eyrch a dyllat** ac ar6e6. Ac gwedy darffey henny an6on oe 6laen at aganyp**p6s brenyn ffreync ac at y 6erch ente6 a dywedwyt y 6ot en** dy6ot. Ac gwedy dar6ot gwne6th6r pob peth o henny an6on **a or6c llyr kennat at e brenyn ac at y 6erch ente6 ar y try** 6geyn6et marcha6c gwedy ry dyhol oe de6 dofyon o enys **prydeyn en dyanryded6s. ac en dy6ot y keyssya6 porth y gan**th6nt y orescyn y ky6oeth. tra*che6yn*. A phan kygle6 e brenyn **henny kychwyn a gwnaeth ef a wreyc ae teyl6 oe erbyn** en anryded6s mal ed oed teylwng erbynnyeyt gwr kyf**6rd ac ef ac a 6ey en 6renyn en kyhyt ac e b6assey** ente6. A hyt tra wu ente6 en ffreync e rodes //

Llanstephan 1 t. 38

e brenyn yda6 llywodraeth holl teyrnas ffreync hyt tra 6ydynt wynte6 en kynn6lla6 ll6 yda6 ef 6rth orescyn y ky6oeth eh6n yda6 **Ac ena ed an6onet Gwys tros teyrnas ffreync y kyn6lla6 y holl** 6archogyon ar6a6c 6rth e6 hell6ng y gyt a llyr y orescyn enys **prydeyn yda6 trache6yn. Ac gwedy bot pob peth en para6t kychwyn** a or6c llyr a chordeylla y 6erch y gyt ac ef ar llw h6nn6 kanth6nt **hyt pan de6thant hyt en enys prydeyn. Ac en dyannot emlad en er**byn y dofyon a or6c a chaffael e b6d6golyaeth. Ac gwedy gwed6 pob **peth yda6 en e tryded wlwydyn gwedy henny e b6 6ar6 llyr. ac** e b6 mar6 aganypp6s brenyn ffreync. A ena e kymyrth cordeylla **llywodraeth teyrnas enys prydeyn en y llaw eh6n. Ac e cladwyt** llyr em me6n dayar*ty* a gwnathoed a dan a6on sorram eg kaer **llyr. Ar temhyl honno ry gwnathoed llyr en anryded yr dyw a el**wyr byffrontys Jany. A phan delhey gwyl6a e temhyl honno e **de6ynt holl crefft*wyr* e dynas h6nn6 ar rey e wlat hyt ed em**kyrreynt oy hanredyd6. ac eno e dechre6ynt pob gweyth or a **dechre6ynt hyt em penn e 6lwydyn or 6n amser h6nn6.** Ac ena gwedy gwledych6 cordeylla trwy espeyt pym mlyned **en hed6ch tagnhe6ed6s e ky6odassant y de6 neyeynt mey**byon y chwyoryd nyt amgen margan 6ap magla6n. a ch6**neda 6ap henwyn a dechre6 ry6el6 arney kanys blwng ac** antheyl6ng oed kanth6nt bot llywodraeth enys prydeyn 6rth **6edyant gwreyc. Pob 6n hagen or de6 was ye6eync henny mole**dyc a chlod6a6r oedynt. Ac ena kynn6lla6 ll6 ma6r a gwnaethant **ac ny gorffowyssassant hyt pan anreythyassant e gwladoed** ac or dywed y daly hythe6 ae charchar6. Ac en e carchar h6nn6 **o dol6r kolly y chy6oeth e gwnaeth eh6n y dyhenyd. Ac odyna** er rannassant wynte6 e teyrnas en de6 hanner er rygth6nt **ac e de6th y 6argan or parth tra6 y h6myr e gogled tan y ther**6yn. ac y c6neda e parth ema y h6myr a chymry a chernyw. //

Llanstephan 1 t. 39

Ac gwedy llythra6 dwy 6lyned e de6thant at 6argan e gwyr a keryn ter6ysc ac an6udep a llenwy y 6ryt ae 6ed6l o ter6ysc a dywe**dwyt 6rtha6 bot en kewylyd ac en waradwyd yda6 ac ef en hy**naf bot de6 parth e ky6oeth en eyda6 c6neda ac ente6 en ye6haf **a margan en hynaf ac ar er rann leyhaf. Ac ena gwedy llen**wy margan or amadrode6 hynn a llawer or rey ereyll ef a kyn**n6ll6s llw a dechre6 anreythya6 ky6oeth c6neda. o lad a llosc. Ac** gwedy dechre6 er ry6el h6nn6 er rygth6nt kynn6lla6 ll6 a or6c **c6neda a dy6ot en y erbyn a brwydra6 ac ef a gwne6th6r aer6a** 6a6r oe l6 ae kymhel ente6 ar ffo o wlat pwy gylyd hyt pan de6th **hyt em me6n maes ma6r eg kymry. ac ena rody kat ar 6aes.** Ac eno e llas margan. Ac oe enw ef e gelwyr e lle honno maes mar**gan yr henny hyt hedyw. ac eno e mae manachloc 6argan en awr.** Ac gwedy e wud6golyaeth honno e kymyrth c6neda holl teyrnas **enys prydeyn. ac e gwledych6s c6neda en hed6ch tagnhe6ed6s** teyr blyned ar dec ar r6geynt. Ac en er amsser h6nn6 ed oedynt **ysayas ac osee en proffwyda6. ac ed adeyl6t r6ueyn y gan e de6** 6roder rem6s a rom6l6s en er 6n*6et* dyd ar dec kyn kalamey. **Gwedy mar6 c6neda e de6th Rywalla6n y 6ap ente6 gwedy** ef gwas ye6anc tangnhe6ed6s a thyghet6ena6l oed h6nn6 **ac ef a gwledych6s trwy karyat a thangnhe6ed. Ac en y amser** ef e de6th glaw gwaet. ac e b6ant 6ar6 e dynyadon y gan e **kac6n trwy e glaw gwaetlyt en e6 llad. Ac en ol h6nn6 e de6th** G6rwst. y 6ap ente6. Gwedy h6nn6 seyssyll. Gwedy h6nn6 yaGo. **ney G6rwst. Gwedy h6nny ky6arch 6ap seyssyll. En nessaf y kyn**6arch G6rfyw dyg6. Ac y h6nn6 e ganet de6 uap. fer6ex a phor**rex. Ac gwedy dygwyda6 e6 tat en heneynt e ky6odes ter6ysc** er rygth6nt wynte6 am e 6renhynyaeth. Ac esef a or6c por**rex o wuyhaf chwant e ky6oeth keyssya6 llad y 6ra6t. trwy** 6rat. A gwedy gwybot henny o fer6ex ef a ffoes hyt en ffreync. //

Llanstephan 1 t. 40

Ac odyna ed emchwela6d tra*che6yn* a phorth gantha6 y gan sywart brenyn ffreync. ac emlad a or6c a phorrex y 6ra6t. ac en er **emlad h6nn6 e llas fer6ex ar kynn6lleyt6a a dothoed y gyt ac ef.** Ac gwedy gwybot oc e6 mam wynt er honn a elwyt yndon **ry lad y map sef a or6c ythe6 medylya6 llad porrex y map** e byw en dyal y map e mar6. Ac gwedy kaffael ohoney lle **ac amser adas y henny ac ef en kysc6 hy ae lla6uorynnyon** a doethant yr esta6ell ac en llawer o dryllye6 wynt ae **rannassant. Ac gwedy henny trwy lawer o amser e bw ky6**da6da6l ry6el a ther6ysc em*plyth* e pobyl. ar teyrnas a dan **pym brenyn en rannedyc. ar rey henny pob eylwers en ry6e**l6 ar y gylyd ac en newyda6 aer6a. Dyfynwal moel m6t. **AC Gwedy henny em penn espeyt e ky6odes molyant a chlot** Gwas ye6anc clot6a6r. Ac esef oed h6nn6 dyfynwal moel **m6t map klytno tewyssa6c kernyw. Ac o pryt a theg6ch** a glewder rac6laen6 a gwnaey rac holl 6renhyned enys pry**deyn. Ac gwedy mar6 y tat a**

chaffael o*hona6* ente6 y ky6oeth ky6ody a or6c dyfynwal en erbyn pymer brenyn lloegyr a dechre6 **ry6el6 arna6. ae lad a gorescyn y ky6oeth. Ac gwedy llad py**mer kytd6una6 a gwnaethan y gyt nyda6c 6renyn kymry **ac Stater brenyn e gogled a gwedy em*ar6oll* onad6nt dechre6** ll6dha6 am penn ky6oeth dyfynwal ac anreythya6 e gwla**doed ac e6 lloscy. Ac en e lle en dyannot dyfynwal a de6th en e6** herbyn a dec myl ar r6geynt o wyr ar6a6c gantha6 ar rody **kat ar 6aes 6d6nt. Ac gwedy tre6lya6 llawer or dyd ac na** gweley dyfynwal e wud6golyaeth en damweynnya6 yda6. **ef a kymyrth atta6 ar neyllt6 chwechanh6r or gweyssyon** ye6eync glewhaf a gwydyey ac erchy y pob 6n o henny **Gwysca6 ar6e6 e6 gelynyon er rey ry ladessyt ac ente6** eh6n a wury6s y ar6e6 ac a wysc6s ar6e6 g6r lladedyc //

Llanstephan 1 t. 41
a dywedwyt 6rth y kyt*emdeythyon* 6al henn. kanlyn6ch chwy 6yfy a gwne6ch megys e gweloch 6ynhe6 en y gwne6th6r. **Ac ena kerdet racd6nt a gwnaethant trwy e6 gelynyon me**gys ket bydynt rey onad6nt eny de6thant hyt e lle ed oedynt **nyda6c ac Stater. ac ena annoc y kytemdeythyon a or6c** ac em per6ed e6 bedyn e6 llad ell de6. Ac gwedy henny en **dyannot e dyodassant wy e gelynya6l ar6e6 henny y amda**nad6nt a chymryt e6 har6e6 eh6neyn rac ofyn e6 kywar**sangh6 oc e6 gwyr eh6neyn. Ac en e lle emchwel6t ar e6 ge**lynyon ac e6 llad ac e6 ffo a chaffael e wud6golyaeth. Ac ody**na kerdet a or6c tros gwladoed e brenhyed henny gan e6 go**rescyn a gwascar6 e m6roed ar kestyll. a darestwng e pobyl **6rth y arglwyaeth eh6n. a chymryt enys prydeyn or mor** pwy gylyd en eyda6 eh6n. AC gwedy dar6ot yda6 hedy**ch6 a thagnhe6ed6 pob peth ef a or6c coron yda6 o e6r a ge**me6 ac a d6c er enys ar y hen teylyng*da6t*. Ac odyna gos**sot kyfreythye6 arney. or rey ed ar6erant e saysson ettwa.** Ac odyna rody nod6ae6 a breynhye6 yr dynassoed ac yr tem**lhe6 megys y hyscry6enn6s Gyldas trwy lawer o amseroed** gwedy henny. megys e galley e nep a gwnelhey kam kaffael **dyogel6ch end6nt. ac ar rodes er 6n*ryw* 6reynt h6nn6 y ere**ydyr e byleynnyeyt ar tyr*dywyllodryon*. ac yr pryffyrd a **a kyrchynt e dynassoed. ar pethe6 henny oll en kymeynt e6** breynt ac e6 nod6a ar rey e temlhe6. Ac y gyt a hynny en oes **dyfynwal e pylwyt cledy6e6 e lladron. a grybdeyl e treyswyr.** Ac en y oes ef nyt oed nep a la6assey gwne6thyr kam na **threys ar y gylyd. Ac gwedy eylenwy de6 6geyn mlyned oho**na6 gwedy kymryt coron e 6renhynyaeth e b6 6ar6 ac en **ll6ndeyn e chadwyt ker lla6 temhyl tagnhe6ed er honn** a gwnathoed ente6 6rth kadarnha6 e kyfreythye6 ry gwna**thoed. //**

Llanstephan 1 t. 42
O 6ely a bran e traetha hynn. **Gwedy mar6 dyfynwal e ky6odes ter6ysc er rwng bely** a bran y de6 6ap ente6 am e 6renhynyaeth. pwy ona**d6nt ae kaffey. Ac gwedy llawer o kynhen a datle6 e tangnhe**6ed6t trwy kytemdeythyon a doethyon ar e wed honn. Ac esef **a or6gant rann6 e teyrnas er rygth6nt. a gad6 y bely coron** e teyrnas a lloegyr a chymry a chernyw kanys hynaf oed. **kanys herwyd hen kynne6a6t gwyr tro e mab hynaf a dyley** e teylygta6t. Ac y 6ran kanys ye6haf oed or parth arall y h6**myr a darestyghedygaeth oy 6ra6t. Ac gwedy dar6ot e6 tang**nhe6ed6 a chadarnha6 henny er rygth6nt pym mlyned e b6**ant trwy hed6ch en llywya6 e6 ky6oeth. A chanys ter6ysc** ac ann6undep ny charant hed6ch na thagnhe6ed dychy**mygwyr kelwyd a doethant at 6ran a dywedwyt 6rtha6.** 6al hyn. Pa acha6s e gwney ty g6ryogaeth a darestyghe**dygaeth y bely de 6ra6t. a pha lesced ath d6c y hynny. a thy** en 6n 6am ac en 6n tat ac ef ac en 6n 6onhed ac en 6n dy**lyet. ac 6n 6reynt. Ac y gyt a henny he6yt en llawer ~~en llawer~~** o kyfraghe6 ac emlade6 pro6edyc a chlot6a6r wyt. **en e gny6er gweyth e de6th chelff tywyssa6c Moryan yth** gwlad ty ty alleyst g6rthwyneb6 yda6 ac en waradwy**d6s y kymell ar ffo. Ac wrth henny torr e tagnhe6ed e**ssyd gwaradwyd yt y chad6. a chymer merch elsyng bre**nyn llychlyn en wreyc yt hyt pan 6o trwy porth h6nn6** ae nerth e gellych tythe6 kaffael de teylygta6t ath delyet **ry golleyst. Ac 6rth henny gwedy dar6ot 6d6nt trwy er** amadrodyon henny a llawer or rey ereyll llenwy bryt a **med6l e g6r ye6anc ef a gwnaeth e6 kyghor. ac aeth hyt** en llych*lyn* ac a kymyrth e 6orwyn honno en wreyc yda6. **megys y dyskessynt e bradogyon twyllwyr anhyedwyr** henny ef. Ac gwedy mynegy henny oy 6ra6t ente6 //

Llanstephan 1 t. 43
nyt amgen y 6ynet y keyssya6 porth en y erbyn ef. en e lle sef a or6c ente6 kynn6lla6 ll6 a mynet racda6 a gorescyn y **ky6oeth ente6 a gossot gwyr yda6 eh6n y kad6 e dynas**soed ar kestyll. Ac en e lle pan kygle6 bran e chwedle6 hen**ny ef a kymyrth kantha6 aneyryf l6ossogrwyd or llych**lyn*wyr* ac

gwedy bot en para6t y lyghes emchwel6t a gwnaeth **partha ac enys prydeyn. Ac mal ed oedynt en rwyga6 e moroed en** hyfrytaf gantha6 ar gwynt en rwyd en e6 hol. enachaf Gwyth**lach brenyn denmarc en ky6ar6ot ac ef. kanys mwyhaf gwre**yc a karey Gwythlach oed e 6orwyn ar 6ynnassey 6ran. ac wrth **henny ry dothoed ente6 oe erlyt ef. Ac en dyannot emlad a gwna**ethant o longha6l brwydyr. ac ena o damweyn e ka6as Gwyth**lach e llong ed oed e 6orwyn endy a b6r6 bache6 arney ae thyn**n6 hyt em per6ed y longhe6 eh6n. Ac 6al ed oedynt e6elly en em**lad o pob parth ar warthaf er eygya6n enachaf en dysse6yt**. e gwynhye6 gwrthwynep en chwyth6 ac en tymhestl6 e we**ylgy ac en gwascar6 e lloghe6 y amra6aelyon traethe6. Ac ena** trwy elynya6l treys e gwynhoed. gwedy y 6ot ar 6a6d trwy **espeyt pym nye6 e b6rywt brenyn denmarc y gyt ae 6orwyn** kan ergrynnedyc o6yn yr gogled yr tyr ac ny gwydyat ef **hagen pa wlat e b6ryessyt ydy. Ac gwedy e6 gwelet o wyr e** wlat e6 daly a gwnaethant ac e6 dwyn hyt at bely kanys en **er amser h6nn6 ed oed ef ar glan e morbennoed henny en arhos** dy6odedygaeth bran y 6ra6t. Ac y gyt a llong Gwythlach ed **oedynt teyr llong ar tryded or rey henny a hanoed o lyghes 6ran.** Ac gwedy mynegy yr brenyn pa peth oedynt ar damweyn a **daroed 6d6nt llawenha6 a or6c or ry ky6ar6ot e damweyn** h6nn6 yda6. kanys ed oed y 6ra6t en mynn6 ry6el6 en y erbyn. **AC gwedy espeyt echedyc o dydye6 enachaf bran gwedy ry** emkynn6lla6 y loghe6 ac en dyscynn6 ar tyr er alban. //

Llanstephan 1 t. 44

Ac gwedy mynegy y 6ran ry daly brenyn demarc ae wreyc ente6 en e lle an6on kennade6 a or6c hyt at 6ely ac **erchy yda6 et*6ryt* y ky6oeth ae wreyc yda6. Ac onys** at6erey tygh6 a or6c y ky6oethe6 nef a dayar ed anreythey **er enys or mor pwy gylyd ac y lladey ente6 o chaffey lle y** emky6ar6ot ac ef. Ac gwedy mynegy henny y 6ely nacca6 **en dyannot o k6byl a or6c. a chyn6lla6 holl 6archogyon ar**6a6c enys prydeyn ae holl de6red a dy6ot en y erbyn hyt **er alban y emlad ac ef. Ac gwedy gwy*bot* o 6ran yr ry** nacca6 or peth ry archassey. a bot y 6ra6t en dy6ot **en y erbyn ar e wed honno. ente6 a de6th en y erbyn** ef hyt lwyn e calatyr 6rth emky6a*r6ot* ac ef. Ac gwe**dy kaffael o pob rey onad6nt e maes h6nn6 gossot a or6**gant e6 kytemdeythyon trwy 6ydynoed a dynessa6 y gyt **a dechre6 emlad. A llawer or dyd a trewlywt en emlad ka**nys e gwyr de6rhaf a moledykaf a dangossynt e6 dehe6**oed pob rey oy gylyd onad6nt. Ac y gyt a henny llawer** o cre6 a gwayt a ellyghassant o pob parth. kanys er ergy**dye6 a ellynghynt oc e6 holl nerth. aghe6olyon welye6 a** dyporthynt. Ena e ssyrthynt e gwyr brathedyc emplyth **e bydynoed. megys e ssyrthyey yt e kynhayaf pan 6ydynt** e medelwyr da en amrysson. Ac or dywed gwedy gor6ot **or brytanyeyt ffo a gwnaethant e llychlynwyr en ed** oedynt essyc e6 bydynoed y e6 llonghe6. Ac en er emlat **h6nn6 e llas onad6nt pymtheg myl. ac ny dyeghys myl** onad6nt en yach. Ac o 6reyd e ka6as bran ena 6n llong **megys y rann6s e tyghet6en yda6 ac odyna ed aeth hyt** en traethe6 ffreync. Ar rey ereyll oll megys y ranney **damweyn e6 tyghet6en 6d6nt e ffoassant.** AC gwedy kaffael o 6ely e 6ud6golyaeth honno galw //

Llanstephan 1 t. 45

atta6 y wyrda hyt eg kaer efra6c a or6c a go6yn kyghor 6d6nt peth a gwnelyt am 6renyn denmarc. kanys oe karchar **an6on kennade6 ar ry gnathoed ef hyt at 6ely y gennyc** yda6 darestyghedygaeth a theyrget pob blwydyn o denmarc **ae 6ryogaeth ente6 yr y ell6ng ef ae orderch en ryd oy wlat.** Ac y gyt a hynny y kadarnha6 e pethe6 henny ar6oll a gwystlon **kymeynt ac a 6ey dogyn kantha6. Ac gwedy gal6 e gwyrda** megys y dywetpwyt wuchot o kytsynhedygaeth y holl wyr**da ellwng a or6c bely Gwythlach en ryd oe karchar ae orderch** y gyt ac ef hyt en denmarc kan kadarnha6 e6 ham6ot **trwy ar6oll a gwystlon. AC gwedy gwelet o 6ely** nat oed nep en e teyrnas a kyhytrey ac ef nac a wrthwynep**pey yda6 namyn bot en eyda6 ef er holl enys or mor pwy gy**lyd. ef a kadarnha6s ena e kyfreythye6 ry gwnathoed y tat. **Ac y gyt a henny kadarn a gwastat ya6nder a gwyryoned a** ossodes ac a orchymynn6s e6 kad6 tros e teyrnas. ac en wuy**haf kad6 breynt e dynassoed ar ffyrd kyfreythya6l a kyr**chynt e dynassoed. a henny o 6n*ryw* 6reynt a theylygta6t **ac a gwnathoed dyfynwal y tat ente6 kyn noc ef. A chanys** kynhen ac amrysson a ky6odassey am e ffyrd kany wydyt pa **ter6yn oed 6d6nt. 6rth henny e brenyn a 6ynn6s g6rthlad** pob pedr6sder ac amrysson y 6rth henny. a galw y gyt a or6c **holl seyry maen er enys ac erchy gwne6th6r e ffyrd henny** o 6eyn a chalch. 6n onad6nt o 6or kernyw ar hyt er enys hyt **em mor kateneys en e gogled a honno trwy e dynassoed a ky**6arffey a hy en 6nya6n. Ac y gyt a henny ef a erchys bot arall **ar tra6s er enys o 6ynyw hyt em porth hamon a honno** he6yt trwy e dynassoed a ky6arffey a hy en 6nya6n. Ac y gyt **a**

henny he6yt ef a erchys gwne6th6r dwy fford ereyll en amryscoew croes*egroes*. A gwedy dar6ot oll ef ae tylyg- //

Llanstephan 1 t. 46

h6s wynt o pob anryded a breynt. hyt na la6assey nep gwne6th6r ar er rey henny na cham na threys na saraet oy gylyd. A phwy byn**nac a 6ynho en llwyr gwybot breynhye6 e ffyrd henny keyssyet** ef kyfreythye6 dyfynwal moel m6t er rey a emchwel6s Gyldas o **kymraec en lladyn. ac gwedy henny a emchwel6s al6ryt 6renyn** o ladyn en saysnec. AC 6al ed oed bely ena trwy hed6ch a thag**nhe6ed en gwledych6. bran y 6ra6t ente6 megys e dywetpwyt** wuchot a wuryt y traeth ffreync yr tyr en o6al6s pryder6s **kanys gorthr6m a thryst oed kantha6 yr ry dyhol o tref y tat ac oe** wlat ac oe ky6oeth ac nat oed 6n gobeyth yda6 kaffael dy6ot tray **ke6yn oy ky6oeth. A chany wydyat pa peth a gwnaey. sef a or6c** mynet at tywyssogyon ffreync. a de6dec marcha6c y gyt ac ef. **Ac gwedy mynegy ohona6 6d6nt e gof6t ar tr6eny ar ky6a**roed ac ef ac na chaffey nep kanh6rthwy na nerth y gan 6n oho**n6nt. or dywed ef a aeth hyt at segwyn tywyssa6c b6rgwyn.** ar gwr h6nn6 ae har6olles en anryded6s ef. Ac gwedy tryga6 **ohona6 a phesswylya6 y gyt ac ef kymeynt wu y kytemdeythas** ac ef ac nat oed er eyl gwr en e llys a 6ey kyf6rd ac ef. kanys em **pob negys nac en ry6el nac en hed6ch clot6a6r a molyanh6s** ed emdangossey hyt pan ed oed e tywyssa6c en y kar6 megys **ket bey 6n map yda6. kanys Gwas teg oed 6ran oe welet** oe pryt ac oe osceth. ac aelode6 teyrneyd brenhyna6l yda6. ac **y gyt a henny megys e gwedey yda6 doeth a chyfrwys oed en** hely a gweylch ac a heboge6. Ac gwedy y 6ynet eg karyat kym**eynt a h6nn6 gan e tewyssa6c. ef a 6ynn6s rody y bran 6n 6erch** oed yda6 hep etty6ed arall en y gwreycca. ac ony bey 6n map **yr tywyssa6c dygwyda6 e ky6oeth oll y 6ran gwedy e bey** 6ar6 e tywyssa6c. Ac y gyt a henny he6yt ada6 porth yda6 y **orescyn y ky6oeth en enys prydeyn. Ac nyt namwy ed adawey** e tewyssa6c namyn y holl wyrda en kyt*d6un* en ada6 er 6n peth h6nn6. //

Llanstephan 1 t. 47

Ac ny b6 6n gohyr e 6orwyn ar rodet y 6ran a tewyssogyon e gwlat a darestyghassant a llywodraeth e teyrnas ar rodet yda6 **Ac ny b6 k6byl espeyt blwydyn gwedy henny e bw 6ar6 e tewyss**a6c. Ac ena gwedy henny tewyssogyon e gwlat er rey ry gwna**thoed bran en 6n ac ef o kytemdeythas kyn no henny ena ny ochel**6s e6 gwne6th6r en rwymedyc yda6 oy haelder kan rody 6d6nt **e6r ac aryant e tewyssa6c ar sswllt ry kynn6llassey en e6 hoes** wynte6 kyn noc ef. Ac y gyt a henny e peth mwyhaf a karey **e b6rgwynwyr haelder o wuyt a dya6t. ae porth ny cheyt rac nep.** AC gwedy dar6ot y 6ran tynn6 pa6b ac e6 dwyn en **6n ac ef medylya6 a or6c pa wed e galley ef emdyalha a** bely y 6ra6t am ry gwnathoed o sarhaede6 yda6. Ac gwedy **mynegy ohona6 ef henny oy wyr ac oy ky6oeth kytd6una6** a gwnaethant pa6b ac ef. a thygh6 yda6 ed eynt y gyt ac ef y **pob lle or y mynhey en e byt. Ac ny b6 6n gohyr kynn6lla6** ll6 ma6r a or6c a chygrheyrya6 a gwyr ffreync y 6ynet trwy **e6 gwlat hyt en enys prydeyn en hed6ch. Ac odyna gwedy** paratoy e llyghes ar traeth fflandrys ar e weylgy ac y gyt **a hyrwyd wynt en e6 hol e dyskynnassant en er enys. Ac** gwedy honny y dy6odedygaeth ~~b~~ ef bely y 6ra6t ente6 a **kynn6ll6s holl ye6egtyt enys prydeyn ac a de6th en y erbyn** 6rth emlad ac ef. A phan ed oedynt gwedy gossot e bydynoed **o pob parth ac en emkysc6 hayach enachaf e6 mam ell de6** a oed 6yw ettwa en bryssya6 ac en kerdet trwy e gossode**dygyon 6ydynoed. Ac esef oed enw honno tonnwen. a dyr6a**6r chwant oed arney gwelet y map nys ry gwelsey trwy **lawer o amser. Ac gwedy y dy6ot trwy ergrynnedygyon** kame6 hyt e lle ed oed y map en se6yll b6r6 y breychye6 a **or6c am y wunygyl a damdy*blyg6* dam6nedygyon k6s**sane6. Ac gwedy henny noethy y bronne6 a gwnaeth //

Llanstephan 1 t. 48

a dywedwyt 6rtha6 en e wed honn ac ygyon en llesterya6 y hamadra6d. Koffa ty arglwyd 6ap ep hy koffa e bronne6 hynn er rey **a s6gneyst ty ac ath 6aeth. koffa he6yt ep hy br6 dy 6am en** e lle yth gwnaeth ty pensaer er annwyde6 en dyn or peth nyt **oed dyn. ac odyno ath d6c yr byt. a dyr6a6r poene6 a dol6rye6 en** poeny 6e emyscaroed y. Ac 6rth henny er aghyfnerthe6 ar dol6ry**e6 a dyode6eys y yrot ty koffa ty hedyw a dyro 6ade6eynt yth** 6ra6t a gorffowys y gan e dechre6edyc yrlloned esyd kennyt. kanys **ny deley bot 6n bar kenhyt en y erbyn kany gwnaeth ef yty 6n sar**haet. Os ef a dywedy ty e mae ef ath dyholyes ty oth wlat ac o tref de **tat; eyssyoes ot edrychy ty henny ~~g~~ en graff ac en karedyc ny cheffy** 6n enwyred enda6 ef. kanys nyt efef ath ffoes ty hyt pan

damwe**ynhyey a 6ey gwaeth yt namyn de kymhell y ada6 peth bychan** ac escynn6 ar a 6ey wuch. Darestyghedyc oed6t gynt yda6 ef ar **rann o enys prydeyn. a phan golleyst henny yth gwnaethpwyt** en kyffelyp yda6 ente6 en 6renyn em bwrgwyn. Ac wrth pa peth **a gwnaeth ef yty onyt o 6renhynyn tla6t de gwne6th6r en or**wuchel 6renyn. Ac y gyt a henny he6yt e ter6ysc a wu er ryghoch **nyt trwyda6 ef namyn trwot ty e dechrewyt pan keyssyst ty** porth y gan 6renyn llychlyn y geyssya6 goreskyn ar de 6ra6t. **Ac gwedy dar6ot ydy hy trwy ygyon hedych6 y 6ed6l a or6c** bran a thangnhe6ed6. ac oe 6od dyot y penffestyn ac y gyt ae **6am dy6ot parth ac at y 6ra6t. Ac y gyt ac e gweles bely henny** bot bran a drech tanghe6ed kantha6 en dy6ot atta6 b6r6 y ar6e6 **a or6c ente6 a mynet dwyla6 m6nygyl oy 6ra6t. Ac en dyannot** kymody a gwnaethant a dyot e6 har6e6 or bydynoed ac y gyt **mynet y kaer l6ndeyn. Ac eno gwedy kymryt kyt*kyghor*** pa peth a gwnelynt. Paratoy llyghes a gwnaethant a llw **kyffredyn y oreskyn ffreync ar holl gwladoed ereyll en y** hamgylch 6rth e6 harglwydyaeth eh6n ac e6 medyant. //

Llanstephan 1 t. 49
AC gwedy llythra6 espeyt blwydyn e kychwynnassant parth a ffreync. a dechre6 anreythya6 e gwladoed. A gwedy kly**bot henny en honneyt tros e gwladoed wynt a emkynn6llassant** y gyt holl 6renhyned ffreync en e6 herbyn wrth emlad ac wynt. **Ac eyssyoes gwedy damweynnya6 e wud6golyaeth y 6ely a bran** e ffreync en 6rathedygyon a ffoassant. Ac en e lle e brytanyeyt ar **b6rgwynwyr gwedy ar6er6 or wud6golyaeth ae hymlydassant** e ffreync hep orffowys hyt pan dalyassant e brenhyned ac e6 **kymhell wynte6 y 6rha6 ac y wed6 6d6nt. A chyn penn e wlw**ydyn e keyryd ar dynassoed ar kestyll kedeyrn a dywreydyas**sant a Goreskyn er holl teyrnas. Ac or dywed gwedy dar6ot** 6d6nt gorescyn pob 6n or teyrnassoed wynt ac e6 holl kyn**n6lleyt6a a aethant parth a r6ueyn kan anreythya6 e gwla**doed ar tyrdywyllodryon trwy er eydal. **AC en er amser h6nn6 ed oedynt de6 tywyssa6c en gwledy**ch6 r6ueyn. Sef oedynt er rey henny Gaby6s a phorssenna **ac y lywodraeth er rey henny e darestyghey gwlat r6ueyn ae** hamerodraeth. Ac gwedy gwelet onad6nt nat oed 6n gwlat **a alley g6rthwyneb6 y dywalder a chre6londer bely a bran. o** kyt*synhyedygaeth* senedwyr r6ueyn e doethant y erchy tang**nhe6ed a d6undep. y ganth6nt. Ac yr kaffael henny llawer** o e6r ac aryant en teyrnget 6d6nt pob blwydyn a gwystlon **y kadarnha6 henny. yr gad6 6d6nt wynte6 e6 ky6oeth en** hed6ch. Ac gwedy kymryt e gwystlon ar henny e brenhyned **ar rodes kygrheyr 6d6nt. ac a trossassan e6 bydynoed parth** a germanya. Ac gwedy dechre6 onad6nt ry6el6 ar e pobloed **henny edy6ar wu gan wyr r6ueyn er am6ot ar ry gwna**thoedynt. a galw e6 glewder attad6nt a mynet en porth y **wyr Germanya. Ac gwedy kaffael or brenhyned gwybot** henny mwy no mess6r e b6 tr6m kanth6nt. ac en e lle //

Llanstephan 1 t. 50
kymryt kyghor pa wed ed emledynt ar de6 lw. kymeynt o amylder gwyr er eydal a dothoedyn ac eny ed oedynt en ar6thred **ofyn arnad6nt. Ac gwedy kymryt kyghor onad6nt. bely ar bry**tanyeyt a trygassant y emlad a gwyr germanya. a bran ae lw **ente6 a kerdassant parth a r6ueyn y dyal ar*nad6nt* torry e6 kygrheyr** ac wynt. Ac en e lle gwedy gwybot o wyr er eydal henny en dy**annot emada6 a gwyr Germanya a gwnaethant ac emchwel6t** parth a r6ueyn a cheyssya6 blaen bran kyn kaffael ohona6 **eyste 6rth e kaer. Ac gwedy mynegy henny y 6ely gal6 a or6c** ente6 y lw atta6 a hyt nos bryssya6 a gwnaeth hyt em mewn **glyn a ka6as o 6laen y elynyon e fford e de6ynt. ac eno llech6** a gwnaeth ac arhos e6 dy6odedygaeth. A phan ed oed e dyd tran**noeth en dy6ot gwyr er eydal a doethant hyt er 6n lle h6nn6. Ac** gwedy gwelet e glyn onad6nt en echdywynnyg6 o ar6e6 **e gelynyon. en e lle kynhyr6u a or6gant a thebyg6 e mae bran** ar b6rgwynwyr a gwyr ffreync y gyt ac ef. Ac ena eyssyoes **en dyannot e6 kyrch6 a gwnaeth bely en dyssy6yt ac en wychyr** Ac ny b6 6n gohyr er r6eynwyr gwedy e6 damkylchyn6 **en dyssy6yt ac en dyar6e6 dyar6ot hep 6n 6rdas en depryt** kan ffo ada6 e maes. Ac ena hep wared a hep tr6gared e6 her**lyt ac e6 llad a gwnaeth bely hyt pan d6c e nos lle6uer e dyd** y ganth6nt ac na ellynt eylenwy e dechre6edyc aer6a honno. **Ac odyna gan wud6golyaet e kyrch6s at 6ran y 6ra6t en try**dyd yda6 en emlad ar kaer. Ac ena gwedy dy6ot e de6 lw y gyt **en dyannot o pob parth yr dynas emlad ar dynas ar kaer a** cheyssya6 y dystryw. A hyt pan 6ey mwy gwaradwyd **6d6nt dyrcha6ael ffyrch a gwnaeth rac bron e porth a** mynegy yr rey em mewn em mae en er rey henny e cro**gynt e6 gwystlon ony rodynt e dynas. Ac esef a gwnae**thant wynte6 kan tremyg6 e6 meybyon ac e6 hwyryon //

Llanstephan 1 t. 51
a chynhal dynas arnad6nt ac e6 hamddyffyn eh6n. ac o amra6aelyon kel6ydode6 a pheyryanhe6 en erbyn e6 peyryanhe6 wynte6. Gwey**thye6 o pob kyfryw kenedloed ergydye6 ed emledynt. Ac** gwedy gwelet or brodyr henny enynn6 o cre6la6n ac agar6 yr**lloned a gwnaethant a hep annot pery crogy pedwar gwystyl ar** r6geynt or rey bonhedykaf a dyledokaf o wyr r6ueyn. Ac 6rth henny **g6rthbwythach a glewach wuant e gwyr o 6ewn kanys ken**nade6 gaby6s a phorssenna ry dodoed attad6nt a mynegy 6d6nt **e dewynt wynte6 trannoeth y nerth 6d6nt. ac ar6aeth6 my**net or kaer allan ar rody kat ar 6aes 6d6nt. A phan ed oedynt **en gossot e6 bydynoed enachaf e tywyssogyon henny en dy6ot** gwedy kynn6lla6 e6 gwascaredyc lw. Ac en dyssy6yt kyrch6 **e bwrgwynwyr ar brytanyeyt. Ac en e lle e kywda6twyr a do**ethant or kaer allan ac en kyntaf gwne6th6r aer6a 6a6r o**nad6nt. Ac eyssyoes gwedy gwelet or brodyr aer6a er rey trys**ta6 o peth a gwnaethant ac eyssyoes annoc e6 kytemdeythyon **ac e6 kyn6lla6 en e6 bydyn. ac en 6ynych e6 kyrch6 ac e6 kym**hell trache6yn y kylya6. Ac or dywed gwedy llad llawer o pob **parth e 6ud6golyaeth a ka6as e brodyr. Ac gwedy llad Gaby6s** a phorsenna e kaer a kymerassant a ch6dyedyc ss6llt e kywda6t **wyr a rannassant y e6 kyt*6archogyon* en dytla6t.** AC gwedy kaffael e wud6golyaeth honno bran a tryg6s en **amhera6dyr en r6ueyn en darestwng e pobyl o agklywedyc** cre6londer. A phwy bynnac a 6ynho gwybot y weythredoed **ef ae dywed kanys hystorya gwyr r6ueyn ae traetha. 6rth hen**ny e peydyeys ynhe6 ac wynt kanys gormod o hyt a blynder **a dod6n en e gweythret h6nn pey as escry6enn6n. ac emada6** am ar6aeth ac am gweythret 6uh6nan. Ac ena ed emchwe**l6s bely hyt en enys prydeyn a thrwy hed6ch a thagnhe6ed** e gorffenn6s ef dyewoed y wuched ac e llywus y gwlat //

Llanstephan 1 t. 52
ac atnewyd6 a or6c e keyryd a at6eylynt ac adeylat ereyll o newyd. Ac en er amseroed henny emplyth y weythredoed e lleyll ef **a adeyl6s kaer ar a6on wysc ker llaw mor hafren er hon a elwyt** trwy lawer o amser kaer wysc. a honno oed archescopty dy6et. **Ac gwedy dy6ot gwyr r6ueyn yr enys e dyle6t er enw h6nn6** ac e gelwyt kaer llyon kanys eno e presswylynt e gayaf. **Ac y gyt a henny ef a gwnaeth eg kaer l6ndeyn ar glan the**mys porth anry6ed y kywreynrwyd er h6nn a eylw e saysson **en er amsseroed hynn belyn*esgat*. Sef yw henny eg kymraec** porth bely. Ac ar warthaf h6nn e gwnaeth twr anry6ed y **6eynt. ac y a dana6 dyskyn6a yr llonghe6 adas y orffowys.** Ac y gyt a henny atnewydha6 kyfreythye6 y tat em pob lle **trwy e teyrnas. o wastat wyryoned. Ac en y oes ef kyn ky**6oethoket wuant pa6b en y ky6oeth o e6r ac aryant ac na **chynt na gwedy y kyffelyp. Ac gwedy dy6ot ter6yn y wu**ched y 6ynet or byt h6nn ef a loscet y corff ae l6dw a k6dy**6t em me6n llestyr e6reyt em penn e twr racdywededyc** ar ry gwnathoed ef eg kaer l6ndeyn a henny o anry6ed kel6ydyt. **AC Gwedy mar6 bely G6rgant 6aryf twrch** ed 6rd6t G6rgant 6aryf twrch y 6ap en y ol ente6 en **6renhyn. Gwr hyna6s prwd. A thrwy pob peth erlyn a** gwnaey gweythredoed a gwyryoned a thagnhe6ed a karey. **A phan delynt y elynyon y emlad en y erbyn Glewder a ky**merey o agrheyfft y tat a chre6la6n emlade6 a dyporthey **a chymhell y elynyon a gwnaey ar dyled6s darestyghedy**gaeth. Ac em plyth llawer oe weythredoed ef a damweyn**ny6s brenyn denmarc er h6nn a taley <u>teyrnge</u> oy tat ef** keyssya6 y attael racda6 ente6 a hep 6ynn6 tal6 dyle**d6s 6fydyaeth yda6. A thr6m e kymyrth G6rgant henny** arna6 ac en e lle paratoy llyghes a mynet hyt en den**marc ac o kaletaf emlade6 ef a lada6d e brenyn ac a ores- //**

Llanstephan 1 t. 53
gynn6s e gwlat ac ae kymhell6s ar y hen taledygaeth teyrnget yda6. Ac en er amser h6nn6 pan ed oed en emchwel6t adre **gwedy e wud6golyaeth honno trwy enyssed orc ef a ka6as** dec llong ar r6geynt en llawn o wyr a gwraged. Ac gwedy **go6yn ohona6 pa le pan dewynt ac ed hanoedynt ohona6** ef a de6th partholoym e6 tewyssa6c wynt ac adoly rac **bron e brenyn ac erchy tagnhe6ed a thr6gared y gantha6** A dywedwyt a or6c yr dyhol ae ry wrthlad o ter6yne6 er **hespaen ae 6ot en kylchyn6 ac en crwydra6 moroed en** keyssya6 lle y presswylya6 enda6. Ac erchy a or6c y 6rgant **rann o enys prydeyn y preswylya6 endy rac y 6ot en dyo**def tymhestyl a mordwy gweylgyoed a 6ey hwy. kanys **blwydyn a hanner ar lythrassey yr pan dyholyessyt oy** wlat ac en gwylya6 trwy er eygya6n. Ac gwedy kaf**fael gwybot e mae or hespaen pan hanoedynt a gwybot** er arch ed oedynt en y hadolwyn ef a rodes ky6arwydyeyt **y gyt ac wynt y dangos ywerdon 6d6nt er hon a oed** dyffeyth en er amser h6nn6 hep nep en y chy6anhed6. ar **rody honno 6d6nt. Ac odyna amlha6 a thyf6 a gwnaethan** endy a gẃledych6 endy yr henny hyt hedyw. Ac gwedy **eylenwy o 6rgant 6aryf t6rch**

dye6oed y wuched ef y gyt a thangnhe6ed a hed6ch ef a cladwyt eg kaer llyon ar wysc **er hon gwedy mar6 y tat a laf6ryassey ente6 y hanryded6** ae theka6 o adeylade6 a m6roed a cheyryd ardercha6c. k6he **Gwedy mar6 G6rgant 6aryf twch e lyn 6ap G6rgant** kymyrth k6helyn y 6ap ente6 llywodraeth e teyrnas **er h6nn ae traeth6s en hygna6s ac en war hyt tra wu** y oes. A gwreyc bonhedyc doeth oed yda6 a elwyt mar**cya. a dyskedyc oed en er holl kel6ydode6. A honno em*plyth*** llawer o agklywedyc pethe6 a dychymyg6s oe phrya6t //

Llanstephan 1 t. 54
ethrylyth hy a ka6as e kyfreyth a elwyt er rwng e brytannyeyt marcyan. Ar kyfreyth honno em plyth pethe6 ereyll a emchwe**l6s al6ryt 6renyn o brytanec en saysnec ac a elwys mechenlage.** A gwedy mar6 k6helyn llywodraeth e teyrnas a tryga6d en lla6 er racdy**wededyc 6renhynes honno ac oy map er h6nn a elwyt seyssyll.** Ac en er amser h6nn6 seyth mlwyd oed seyssyll. ac wrth hen**ny nyt oed adas y oedran y lywodraeth e teyrnas. Ac o acha6s** henny kanys grym6s o kyghor a doethynep e kymyrth y 6am **holl lywodraeth e ky6oeth en y lla6 eh6n. A phan aeth hythe6** o le6uer e wuched hon seyssyll a kymyrth coron e teyrnas. Gwe**dy seyssyll kyn6arch y 6ap a doeth en 6renyn. Ac en ol kyn6arch** e doeth dan y 6ra6t en 6renyn. Ac en ol dan e doeth Mor6d y 6ap en**te6 en 6renyn a h6nn6 dyr6a6r oed meynt y clot ae haelder pey** nat emrodey y ormod cre6londer. A phan lyttyey nyt arbedey y nep **eny lladhey o chaffey o ar6e6 ac ergydye6 e 6eynt honno. Ac y gyt a** henny teg oed o edrych arna6 a hael en rody ~~rody~~. Ac nyt oed er eyl **a 6ey kyn de6ret ac ef en e teyrnas or a alley emky6erbynneyt ac ef.** Ac en y amser ef e doeth brenyn moryan a llw ma6r kantha6 yr **gogled a dechre6 anreythya6 e gwladoed. Ac en y erbyn e de6th** mor6d a holl kynn6lleyt6a a ye6enctyt e teyrnas oed eyda6 ef **ac en dyannot emlad ac ef. A mwy a ladey ef eh6nan nor rann** wyhaf oe lw. Ac gwedy kaffael ohona6 ef e wud6golyaeth ny **dyeghys 6n en 6yw nys lladey. kanys erchy a gwnaey dwyn at**ta6 er h6nn en ol y gylyd hyt pan 6ey ef eh6n ae lladey oll ac o henny **ed eylanwey ente6 y cre6londer. Ac gwedy blyna6 ohona6 gorffo**wys echedyc a or6c ac gorchymyn e6 blyghya6 en 6yw ac gwedy **e blyghyet e6 lloscy. Ac emplyth henny a phethe6 ereyll oe dywal**der ae cre6londer ef. e damweynny6s ryw anthyget6en yda6 **y dyal y enwyred arnaw. Ac esef oed henny ryw bwyst6yl a de6th** y 6rth 6or ywerdon ac ny chlywyt eyryoet kyfry6 any6eyl y cre6londer. //

Llanstephan 1 t. 55
a honno hep orffowys a lynghey e tyrdywyllodron a presswylynt kerlla6 e weylgy. Ac gwedy klybot o 6or6d e chwedyl h6nn6 ef a **de6th eh6nan y emlad ar bwyst6yl h6nn6. Ac gwedy trewlya6 oho**na6 y holl ar6e6 en o6er er any6eyl h6nn6 ae sa6yn en agoret **ae kyrch6s ac ae llygh6s megys pysc bychan. Gor6ynnya6n.** Pym meyb hagen a ganadoed yda6 a hynaf oed onad6n Gorbo**nya6n. a h6nn6 a kymyrth llywodraeth e teyrnas. kanys nyt** oed en er amser. h6nn6 gwr ya6nach noc ef. na mwy a karey **Gwyryoned. nac a lywyey e pobyl en karedygach. kanys gwas**tat oed y 6oes ae de6ode6 ae annyan. a dyled6s anryded a taley **yr dwywe6 ac 6nya6n wyryoned yr pobyl. A thrwy holl** teyrnas enys prydeyn templhe6 e dwywe6 en e dynassoed **a atnewydey ac ereyll o newyd a adeley. Ac en y holl amseroed** ef kymeynt wu amylder a ryodres er enys o 6erthed ac go**l6t ac nat oed nep 6n or enyssed en y chylch a kyffelyppyt ydy** kanys annoc a gwnaey e brenyn e tyrdywyllodron y dywl**lya6 e dayar. ac e6 hamdyffyn rac treys e6 harglwydy. Ar** gweyssyon ye6eync dewr ar emladwyr a ky6oethogey o e6r **ac aryant a meyrch ac ar6e6. hyt nat oed reyt y nep gwne6th6r** kam na threys oy gylyd. Ac er rwng e gweythredoed hyn **a llawer o de6ode6 da ereyll. tal6 dylyet yr annyan a or6c. ac or** lle6uer honn ed aeth ac eg kaer l6ndeyn e cladwyt. Arthal. **AC gwedy Gor6ynya6n e de6th arthal y 6ra6t ente6 en 6renyn** ac em pob peth hagen gwrthwynep oed ef y weythredoed y **6ra6t. kanys er rey bonhedyc dyleda6c a la6uryey ef e6 hyst6ng** ar rey an6onhedyc anyleda6c a 6rdey ac a dyrchafey. Er rey ber**tha6c a chy6oetha6c ef ae hanreythyey a chynn6lla6 anther6y**nedyc swllt. Ac gwedy gwelet o wyrda e teyrnas henny ny allassant **y dyodef a 6ey hwy namyn en kyt*d6un* ky6ody en y erbyn ae** 6rthlad o kadeyr e teyrnas. ac 6rda6 elydyr y 6ra6t en 6renyn //

Llanstephan 1 t. 56
er h6nn Gwedy henny o acha6s e tr6gared a gwnaeth ae 6ra6t a elwyt elydyr war. Ac esef oed henny gwedy y 6ot ef en llywya6 **e teyrnas trwy pym mlyned dywyrna6t o damweyn ed oed en**

hely en forest llwyn e kalatyr ef a ky6arf6 ac ef arthal y 6ra6t er h6n **a dyholyessyt or 6renhynyaeth Gwedy ry crwydra6 pob gwlat** en keyssya6 nerth a chanh6rth6y y orescyn y ky6oeth tra**che6yn. a hep kaffael dym. Ac gwedy na alley a 6ey hwy dyodef** er aghanoctyt ar dodoed arna6 emchwel6t trache6yn y enys **prydeyn a gwnathoed. a dec marcha6c y gyt ac ef. ac en my**net y owuy e gwyr ry wuessynt kytemdeythyon neyllt6edyc **yda6 gynt ac en kerdet trwy e koet h6nn6 e ky6arf6 ac elydyr** y 6ra6t en dyarwybot. Ac y gyt ac y gweles elydyr ef redec a **or6c a mynet dwyla6 m6nygyl yda6. ar rody llawer o c6ssane6** yda6. Ac gwedy wyla6 a chwyna6 en hyr y tr6eny ae agkyfnerth **ef ae d6c kantha6 hyt eg kaer alcl6t. ac ae k6dyws en y esta6ell.** Ac gwedy henny dychymyg6 a gwnaeth y 6ot en claf. ac an**6on kennade6 a gwnaeth tros pob gwlat en enys prydeyn ac** erchy y pa6b or tywyssogyon a oedynt a dana6 ef dy6ot oy edrych. **Ac gwedy dy6ot pawb hyt e dynas erchy a or6c y pob 6n ar neyll**t6 dy6ot atta6 oy esta6ell en tawel a hep ffrost. kanys ef a dy**wedey bot en argywed6s oy penn o delhynt llawer y gyt ona**d6nt. Ac esef a or6c pob 6n onad6n cred6 henny a dy6ot pob **6n ol en ol megys y harchassey. A megys e delhey pob 6n e gor**chymynney e~~y~~lydyr yr <u>gwassaethwyr</u> oed ossodedyc kantha6 **y henny kymryt pob 6n mal e delhey a llad y penn ony g6rhaey** eylweyt y arthal y 6ra6t. ac e6elly e gwnaey y pob 6n ar neyllt6. **ac e6elly en ed oed kymher6ed o6yn e tagnhe6edws ef pa6b** ae 6ra6t. Ac or dywed gwedy kadarnha6 e kerenhyd honno **er r6gth6nt elydyr a kymyrth arthal y 6ra6t ac ae d6c kan**tha6 hyt eg kaer efra6c ac eno e kymyrth ef e coron y am y penn //

Llanstephan 1 t. 57
eh6n ae dody am pen y 6ra6t. Ac wrth henny e ka6as ente6 er en6 h6nn6 o henny allan. elydyr war. Ac odyna dec mlyned e b6 **arthal en gwledych6 a pheydya6 a gwnaeth ar drycde6ode6 a** wuessynt arna6 gynt ac odyna allan anryded6 e bonhedygyon **ar dyledogyon ac estwng er rey andyleda6c a thalw y pa6b ~~y pa6b~~** y dylyet. ac or dywed y 6ar6 ac eg kaer llyr <u>e</u> cladwyt. **AC ena er eylweyth ed etholet elydyr en 6renyn. Ac eyssyo**es hyt tra ed oed ef en erlyt gweythredoed a de6ode6 **Gor6ynya6n y 6ra6t ef er hynaf en holl daeony. e de6 6roder** ye6haf yda6 J6geyn a phered6r a kynn6llassant llw ma6r **ar6a6c o pob parth ac a dechre6ssant emlad ac ef. Ac gwedy** ar6er6 ohon6 or wud6golyaeth wynt a dalyassant elydyr **war ac ae carcharassant ef em me6n twr eg kaer l6ndeyn.** a gossot keytweyt oy kadw. Ac odyna er rannassant e teyrnas **en dwy rann er rygth6nt. Ac esef e dygwyd6s er ran J6geyn** o h6myr hyt e gorllewyn. Sef yw henny lloegyr. a chymry. a **chernyw. Ac en rann pered6r e dygwyd6s o h6myr h6nt** e gogled ar alban oll. Ac gwedy llythra6 seyth mlyned mar6 **wu J6geyn. ar teyrnas oll a dygwyd6s en lla6 pered6r. Ac** gwedy y 6ot en 6renyn ar k6byl o enys prydeyn ef ae llywy**a6d en hygar anryded6s megys ed oed aml6c y 6ot en well** noy holl 6rodyr kyn noc ef. ac na choffeyt ke6ey elydyr rac **dahet arglwyd oed pered6r. Ac eyssyoes kany wuyr aghe6** arbet y nep. hy a de6th o dyssy6yt redec ac a d6c pered6r o **per6ed e wuched honn. Ac en e lle ena e kymerwyt elydyr** oy carchar. ar tryded weyth ed 6rdwyt ef en 6renyn. Ac gwedy **trewlya6 ohona6 holl amsser y wuched ef trwy holl daeony** a ya6nder a gwryryoned or wuched honn ed aeth kan ada6 **agrheyfft gwarder y pa6b or a delhynt en y ol ente6.** AC gwedy mar6 elydyr war e de6th Rys 6ap Gor6ynya6n //

Llanstephan 1 t. 58
en 6renyn. ae ewythyr a e6elych6s ef o synnwyr a <u>phr6der</u> a doethynep. A pheydya6 a gwnaeth ef a chre6londer ac erlyn Gwyryoned **a thr6gared en e pobyl. Ac eyryoet ny chy6eylyornes y gan lwybyr** ya6nder a Gwyryoned. AC gwedy Rys e de6th margan 6ap arthal **en 6renyn. A h6nn6 o dysc y ryeny a gwnaeth ya6nder ac a egl6r6s** kenedyl brytaen o weythredoed da. AC en y ol ente6 e de6th eynny**a6n y 6ra6t. a phell y 6rth annwyde6 y 6ra6t wu h6nn6 en** llywya6 e pobyl. ac en e chwechet wlwydyn e b6rywt ef oe 6ren**<u>hyaeth</u>. kanys pella6 y 6rth ya6nder a Gwyryoned a gwnaeth** a rac*dewyssa6* cre6londer. er hon ae b6ryws ef or 6renhynyaeth. **AC en y le ente6 e de6th ydwal 6ap J6geyn y gar ef. Er h6nn a** emya6nha6s o agrheyfft eynnya6n dylyet a ya6nder a dywyllyey. **AC en ol ydwal e de6th R6n 6ap pered6r. AC en ol R6n e <u>d6th</u>** Gereynt 6ap elydyr. AC en ol Gereynt kadell y 6ap ente6. AC **en ol kadell coel. AC en ol coel porrex. AC en ol porrex cheryn.** AC yr cheryn h6nn6 e b6 try meyb. f6lgen. ac eydal. ac andry6 **a phob 6n or rey henny a gwledych6s en ol y gylyd. AC odyna** e de6th 6ryen 6ap andryw. AC en ol 6ryen e de6th kel6yda6c. **AC en ol kel6yda6c e de6th clytno. AC en ol clytno e de6th Gwr**wst. AC en nessaf y 6rwst Meyrya6n. AC en ol Meyrya6n **bleyd6d. AC en ol bleyd6d e de6th Caph. AC en ol caph e** de6th

Oweyn. AC en ol oweyn Seyssyll. AC en ol seyssyll e **de6th Blegywryt. a h6nn6 ny b6 en er ossoed na chynt noc** ef na gwedy keynyad6r kystal ac ef ar rac dahet e caney ac e **gwydyat kel6ydyt e m6ssyc e gelwyt ente6 dyw e gwaree6.** AC en y ol ente6 e de6th arth6ael y 6ra6t ente6. AC en ol arth**mayl e de6th eydol. AC en ol eydol e de6th rydyon. AC en ol** rydyon e de6th ryderch. AC en ol ryderch e de6th sawyl pen **yssel. AC en ol sawyl a de6th pyrr. AC en ol pyrr e de6th** Capoyr. AC en ol capoyr e de6th Manogan y 6ap g6r pr6d //

Llanstephan 1 t. 59

a hygna6s. ac y ar pob peth 6nya6n wyryoned er rwng e pobyl a gwnaey. Bely ma6r 6ap Manogan. **ACc gwedy mar6 Manogan e de6th bely ma6r y 6ap en y ol** ente6 en 6renyn. a de6 6geyn mlyned e gwledych6s ef ar enys **prydeyn. Ac yr bely h6nn6 e b6 try meyb. llwd. a chasswalla6n.** a nynnya6. A megys y dyweyt rey or ky6arwydyeyt pedweryd **map a wu yda6 lle6elys. A ll6d oed hynaf or rey henny a h6nn6** gwedy mar6 y tat a kymyrth llywodraeth e teyrnas. Ac odyna e b6 **gogoned6s adeylya6dyr keyryd a chestyll. Ef a atnewyd6s** m6roed ll6ndeyn. ac o anry6edyc tyroed ae damkylchyn6s. Ac **gwedy henny a orchymynn6s yr kywda6twyr adeylat tey** endy megys na bey en e teyrnassoed em pell en y chylch en 6n **dynas adeylade6 na they kymryt ac a 6ey endy. Ac y gyt a hen**ny emlad6r da oed a hael ac ehelaeth en rody bwyt a dya6t y **pa6b or ae keyssyey. A chet bey llawer yda6 o keyryd a dynas**soed honn a karey en wuy noe 6r6n. ac en honno e presswyly**ey er rann wuyhaf or wlwydyn. Ac wrth henny e gelwyt hy** kaer l6d. ac or dywed kaer l6ndeyn. Ac gwedy dy6ot estra6n ke**nedyl ydy e gelwyt hy l6ndyne ne6 ente6 l6ndres.** Lle6elys hagen a karey ef en wuyhaf oy 6rodyr. kanys Gwr **pr6d a doeth oed. Ac gwedy klybot o le6elys ry 6ar6 brenyn** ffreync hep ada6 etty6ed namyn 6n 6erch. ac ada6 e ky6oeth **en lla6 honno. ef a de6th at lwd y 6ra6t ac erchy kyghor a nerth** nyt na mwy yr lles yda6 ef. namyn yr keyssya6 achwaneg6 **anryded ac 6rdas. a theylycda6t y e6 kenedyl o galley ef mynet** y teyrnas ffreync y erchy e 6orwyn honno en wreyc yda6. Ac **en lle y 6ra6t a kytsynnyws ac ef ac wu da kantha6 y kyghor** ar henny. Ac en e lle paratoy lloghe6 ac e6 llenwy o 6archogy**on ar6a6c a chychwyn parth a ffreync. Ac en e lle gwedy e6** dyskynn6 an6on kennade6 a or6gant y 6ynegy y wyrda //

Llanstephan 1 t. 60

ffreync estyr y neges e dothoed oy cheyssya6. Ac o kyt*kyghor* gwyrda ffreync a tewyssogyon er rodet e 6orwyn y le6elys a choron e **teyrnas y gyt a hy. Ac gwedy henny ef a lywy6s e ky6oeth en** pr6d ac en doeth ac en dedwyd hyt tra parha6s y oes. **AC gwedy llythra6 talym o amser teyr Gormes a dygwyd6s en** enys prydeyn. ar ny ry klywssey nep or hen oessoed gynt **e6 kyfryw. Kyntaf oed onad6n ryw kenedyl a doeth a elwyt** coraneys a chymeynt oed e6 gwybot ac nat oed amadra6d **or a ky6arffey e gwynt ac ef nys gwyppynt ac wrth henny** ny ellyt 6n drwc 6d6nt. Eyl oed. dyaspat a dodyt pob nos **kal mey wuch pob aelwyt en enys prydeyn. a honno a aey** trwy kallonnoed e dynyon en kymeynt ac e kolley e gwyr **e6 llyw ac e6 nerth. E gwraged a gollynt e6 beychyogy. ar** meybyon ar merchet a gollynt e6 ssynhwyr. ar holl any6ey**llyeyt a adawey en dyffrwyth. Tryded oed yr meynt** 6ey e darmerth ar arllwy a paratoet en llyssoed e bre**nyn ket bey arlwy blwydyn o wuyt a dya6t ny cheffyt** byth dym ohona6 namyn a trewlyt en er 6n nos kyntaf. **Ac eyssyoes kyhoed oed ac amlwg er ormes kyntaf. ar** dwy ormes ereyll nyt oed nep a wypey pa estyr oed 6d6nt. **Ac wrth henny mwy gobeyth oed kaffael gwaret or kyn**taf; noget or eyl ne6 or trydyd. AC wrth henny llwd **6renyn a kymyrth pryder mawr a go6al enda6 kany wy**dyat pa fford e kaffey gwared or gormessoed henny. Ac galw **atta6 a or6c holl wyrda y ky6oeth a go6yn kyghor 6d6nt** pa peth a gwnelynt en erbyn e gormessoed henny. Ac o kyffre**dyn kyghor y wyrda llwd 6ap bely a aeth hyt at le6elys** y 6ra6t brenyn ffreync. kanys gwr doeth a ma6r y kyg**hor oed h6nn6 y keyssya6 kyghor y kantha6. Ac ena pa**ratoy llyghes a gwnaethant a henny en argel ac //

Llanstephan 1 t. 61

en dysta6 rac gwybot or kenedyl honno estyr e negys. nac o nep eythyr e brenyn ae kyghorwyr. Ac gwedy bot en para6t **e llyghes ll6d a aeth end6nt a dechre6 holly e moroed. Ac gwedy** klybot o le6elys e chwedle6 henny kany wydyat ef acha6s na ne**ges llynghes y 6ra6t. en e lle ente6 a kynn6ll6s llyghes or parth** arall dyr6a6r y meynt. ac aeth ar e mor en erbyn y 6ra6t. Ac gwe**dy gwelet o lwd henny; ef a edewys y holl longhe6 ar e weyl**gy allan eythyr 6n llong. ac en er 6n honno e de6th en erbyn **y 6ra6t. Ac en e lle pan weles lle6elys henny ente6 em mewn** 6n llong arall a de6th

en y erbyn ente6. Ac gwedy e6 dy6ot y gyt **pob 6n onad6nt a aeth dwyla6 m6nygyl oy gylyd. ac o 6rody**rya6l karyat pob 6n a gressaa6d y gylyd onad6nt. **AC gwedy mynegy o lwd yda6 estyr y neges. y 6ra6t a dywa6t** e gwydyat eh6n pa acha6s ry dodoed yr gwladoed henny. **Ac gwedy henny wynt a kymerassant kyghor y emdydan en am**gen no henny megys nat elhey e Gwynt am e6 hamadra6d **a gwybot or coranyeyt er hyn a dywedynt. Ac ena e perys lle6e**lys Gwne6th6r corn hyr ac trwy e corn dywedwyt. Ac gwedy **bot en para6t e corn lle6elys a dywa6t wrth y 6ra6t er rody ef** yda6 ef ryw pry6et a gad6 rey onad6nt en 6yw y hylya6 rac **o6yn damweynnya6 eylweyth dy6ot er ryw ormes honno. a** chymryt ereyll or pry6et ac e brywa6 em plyth d6fyr ac ef a **kadarnhaey bot en da er rey henny y dystryw kenedyl coran**yeyt. Nyt amgen gwedy e delhey adref or teyrnas eh6n gal6 **pa6b y gyt oy pobyl ef ac o kenedyl e cornayeyt y 6n datlew y** 6ynn6 gwne6th6r tangnhe6ed er rygth6nt. Ac ena Gwedy **delhey pa6b y gyt kymryt e d6fyr h6nn6 ae 6ur6 en kyffre**dyn ar pa6b. ac ef a kadarnhaey e bydynt 6ar6 e coranyeyt. **en k6byl; ac nat eydyga6ey nep oe kenedyl ente6 eh6n.** .R eyl ormes ep ef essyd yth ky6oeth ty. dreyc yw //

Llanstephan 1 t. 62

honno. a dreyc arall estra6n kenedyl esyd en emlad a hy ac en keyssya6 y Gorescyn. Ac wrth henny rac llyt e dyt ech dreyc chwy **e dyaspat engyrya6l honno. Ac 6al hynn e gelly kaffael gwy**bot henny. Gwedy ed elych atref mess6r er enys y hyt ae llet **ac en e lle e keffych pwynt e per6ed en ya6n par clad6 e lle** honno. ac gwedy henny par dody kerwyn en lla6n or med gore6 **a aller y gwne6th6r em me6n e clad h6nn6 a llen o paly** ar wynep e kerwyn. ac gwedy hynny yth person d6*h6nan* **byd en y gwylya6. Ac ena ty a wely e dreygye6 en emlad en** ryth ar6thyr any6eylyeyt. ac or dywed en ryth dreygye6 ed **ant yr awyr. Ac or dywed oll gwedy darffo 6d6nt blynaw o** engyrya6l a gyrat emlad wynt a ssyrthyant en ryth de6 por**chell ar warthaf e llen ac a s6dant ac a tynnant e llen ganth6nt** hyt eg gwaela6t e kerwyn ac a e6yan e med en k6byl. ac **a kyscant gwedy henny. Ac ena en e lle plykca tythe6 e llen** en e6 kylch wy. ac en e lle kadarnhaf a keffych yth ky6oeth **em me6n kyst 6aen clad wynt a ch6d em me6n e dayar.** A hyt tra wuynt wy en e lle honno ny da6 gormes y enys **prydeyn o le arall. ACha6s e tryded ormes yw. Gwr lletry**tha6c kadarn essyd en dwyn de wuyt ty ath darmerthe6 **a h6nn6 trwy y hwt ef ae letryth a gwna y pa6b kysc6.** Ac wrth henny e mae reyt y tythe6 en de person d6*h6nan* **gwylya6 de darmerth ath arlwy. a rac gor6ot o kysc6 ar**nat byt kerwyn en lla6n o d6fyr oer ker dy law. a phan **6o kysc6 en treyssya6 arnat dos em me6n e kerwyn.** AC ena ed emchwel6s llwd tra*che6yn* oy wlat. **ac en dyannot e dy6ynn6s ef pa6b en llwyr oe** ky6oeth ef ac or coranyeyt a megys e dyscadoed yda6 **brywa6 e pryfet a or6c em*plyth* dwfyr a b6r6 h6nn6** ar pa6b en kyffredyn. ac en e lle er holl coranyeyt en llwyr //

Llanstephan 1 t. 63

a wuant 6ar6 hep edyga6ael nep or brytanyeyt. AC em penn espeyt gwedy henny llwd a perys mess6ra6 **er enys ar y hyt ac ar y llet. ac en ryt*ychen* e ka6as e** per6ed pwynt. ac en e lle honno e perys ef clad6 e dayar **ac en e ffos honno gossot kerwyn en lla6n or med gore6 a** allwyt y kaffael. a llen paly ar y hwynep. Ac ef eh6nan e **nos honno wu en y gwyllyat. ac 6al ed oed e6elly ef a we**les e dreygye6 en emlad. ac gwedy dar6ot 6d6nt blyna6 **a dyffygya6 en emlad wynt a dygwydassant en e kerwyn.** Ac gwedy dar6ot 6d6nt y6et e med kysc6 a gwnaethant **ac en e6 k6sc ll6d a plyg6s e llen en e6 kylch ac en e lle** dyogelaf a ka6as en dynas emreys en eryry em me6n **kyst 6aen y kwdy6s. ac e6elly e peydy6s e dyaspat tym**hestl6s oe ky6oeth. AC gwedy dar6ot henny e brenyn a pe**rys arlwya6 gwled dyr6a6r y meynt. ac gwedy y bot en para6t** ef a perys gossot kerwyn en llawn o d6fyr oer ker y law. ac **ef eh6n en y prya6t person ae gwyly6s. Ac 6al e byd e6elly** en gwyllya6 ef a glyw llawer o amra6aylyon kerde6 a h6n ac **en y kymhell ente6 ar kysc6. Ac en e lle sef a or6c ente6 rac y orthry**m6 ef or kysc6 a llesteyrya6 ar y darpar mynet en e d6fyr. a henny **en 6ynych. Ac or dywed enachaf gwr dyr6a6r y 6eynt en wys**cedyc o ar6e6 tr6m kadarn en dy6ot y me6n a chawell kantha6 **a megys y gnotaassey en dody er holl darmerth ac arlwy or bwyt** ar llyn em mewn e kawell ac en kychwyn y emdeyth ac ef. Ac en **e lle ll6d 6renyn a kychwynn6s en y ol ac dywa6t 6rtha6 6al** hynn. Arho ep ef arho. ket ry gwnelych ty sarhaede6 a **chollede6 ymy kyn no hynn nyt ey weythyon ony barn** de 6ylwryaet ty e trech ac en dew*rach* no my. Ac en dy**annot ente6 a gossodes e kawell ar e lla6r ae arhos ef atta6.** Ac ena gyrat ac angerda6l emlad a wu er rygth6nt a newy- //

Llanstephan 1 t. 64

dya6 dyrnode6 ar tan en ehedec or cledyfe6 ac or ar6e6 ereyll. Ac or dywed e tyghet6en ar rac*weles* damwennya6 e wud6**golyaeth yr brenyn. kan wur6 y ormess6r er rygtha6 ar** dayar. Ac gwedy gor6ot arna6 o grym ac angerd erchy **na6d a or6c. Ar brenyn a dywa6t 6rtha6 ente6. Pa wed ep** ef e gallaf y rody na6d yty gwedy e gny6er kollet a sarhaet a **ry gwnaethost tythe6 ymy. Ac ente6 dywa6t en attep yda6 ef.** Ep ef de holl kollede6 eyryoet or ar ry gwne6th6m y yty my **ae hennyllaf en kystal ac y d6g6m. ac o hynn allan my nys** gwnaf y kyffelyp. Ac y gyt a henny gwr ffydla6n 6ydaf byth **bellach. Ar brenyn a kymyrth henny y gantha6. Ac e6elly e** gwara6t ll6d e teyr gormes henny y ar enys prydeyn. Ac o henny **hyt en dywed y oes en hed6ch ac en detwyd e gwledychws.** AC ena or dywed gwedy mar6 llwd map bely ma6r e k6dywt y **corff eg kaer l6ndeyn ker lla6 e porth a elwyr ettwa eg kymraec** oy enw ef porth llwd. ac en saysnec e gelwyr ef lwdes Gate. De6 **6ap hagen a wuessynt yda6. Sef oedynt er rey henny. a6arwy** 6ap llwd. a thene6an 6ap llwd. Ar rey henny 6rth nat oed oet **arnad6nt megys e gellynt llywya6 e teyrnas e gwnaethpwyt** kasswalla6n 6ap bely y 6ra6t ente6 en 6renyn. Ac en e lle gwedy **y 6rda6 ef o coron e teyrnas. ef a kymyrth enda6 haelder a** dayony a chlot a molyant en kymeynt ac en yd oed y clot ef **en ehedec tros e gwladoed ar teyrnassoed em pell y 6rtha6.** Ac odyna gwedy damweynnya6 yda6 ef en k6byl llywodraeth **er holl teyrnas ac nyt oy neyeynt. Eyssyoes kasswalla6n a** emrodes y warder ac ny mynn6s bot y neyeynt en dyran **or teyrnas namyn rody 6d6nt a or6c ran 6a6r or ky6oeth.** Ac esef ar rodes y a6arwy 6ap llwd kaer l6ndeyn a yarllaeth **swyd geynt. Ac y tene6an er rodes yarllaeth kernyw. Ac** ente6 eh6nan en pennad6r ar pa6b ac en arweyn coron e teyrnas. //

Llanstephan 1 t. 65

AC en er amser h6nn6 megys y keffyr en hystoryae6 gwyr r6ueyn gwedy dar6ot y wl kessar goreskyn ffreync ef a damwen<u>**nyws**</u> **y dy6ot hyt ar glan traeth rwten. Ac gwedy ~~gwedy~~ gwe**let ohona6 odyna enys prydeyn go6yn a or6c yr nep oed en y kylch **pa gwlat oed honno a pha kenedyl ae ky6anhedey ac ae presswy**lyey. Ac gwedy kaffael ohona6 gwybot ~~ohona6~~ enw e teyrnas **ar pobyl ef a dywa6t. mwyn herc6lff ep ef o 6n kenedyl ed** henym ny er r6ueynwyr. ar brytanyeyt kanys o kenedyl tro **e kerdassam ny. Eneas escwydwyn gwedy dystryw tro a wu** en hentat ynny en kyntaf. Ac 6d6nt wynte6 e b6 hentat br6**t6s 6ap syl6y6s. ~~6ap~~ ascany6s 6ap eneas. Ac onym twyllyr** y ne6 ry dybonhedassant wy. kanys megys y tybygaf ny wdant **wy dym y wrth 6ylwryaeth wrth e6 bot en presswylya6 eythyr** e byt. em me6n er eygya6n. Ac esca6yn herwyd y tebygaf y 6yd **e6 kymhell wynt y tal6 teyrnget ac y e6 gwne6th6r en tre**tha6l. ac y tal6 gwastat wassanaeth yr r6ueynnya6l teylyg**ta6t. Ac eyssyoes ya6n yw en kyntaf erchy 6d6nt talw teyrn**get y wyr r6ueyn kyn e6 llaf6rya6 nac emlad ac wynt. megys **e mae er holl kenedloed ereyll o amgylch e byt en tal6 teyrnget** 6d6nt. a darestyghedygaeth y sened r6ueyn. rac kody o*honam* **nynhe6 hen 6onhed pryaf en hentat ny ae hen teylycta6t** kan ell6ng e6 gwaet wynte6 megys e maent en kereynt ynn. **Ac gwedy an6on o wl kessar er amadrodyon hynn e me6n llythyr** hyt at kasswalla6n llyd6a6 en 6a6r a or6c ente6. ac an6on lly**thyr hyt at wl kessar ar geyrye6 hynn en e llythyr.** KAsswalla6n brenyn e brytanyeyt en **an6on annerch y wl kessar y gyt ar amadra6d hwnn** Anry6ed yw wl kessar meynt chwant a chybydyaet Gwyr **rwueyn kanys rac meynt sychet arnad6nt e6r ac aryant** na allant dyodef en bot ny megys odyeythyr e byt en <u>dyoed</u> //

Llanstephan 1 t. 66

perygle6 er eygya6n hep gamry6yg6 kymhell swllt a threthe6 arnam. or lle ar ry kynnhalyassam ny eyryoet en ryd dytreth **hed6ch hyt hyn. Ac nyt dyga6n ganth6nt henny namyn** keyssya6 gwaret en rydyt a mynn6 gossot tragywyda6l keythy**wet. kewylyd ytty wl kessar ed wyt en y keyssya6 kanys kyf**fredyn gwythen bonhed essyd yr brytanyeyt ac yr r6ueynwyr. **en llythra6 y gan eneas. ar 6n*ryw* ~~y.~~ kadwyn en rac*egl6ra6*** kadarn kytemdeythas a dyley er rygth6nt. Honno a dyly6t **y cheyssya6 ae herchy ynny. nyt kymhell keythywet arnam** kanys er rydyt honno a ordyfnassam ny ac a dyscassam ny yr **rody ae chynhal. en wuy noc arweyn Gwed keythywet. En** e 6eynt honno e gordyfnassam ny y chaffael ae med6 hyt na **wdam ny 6fydha6 y keythywet. A honno hagen pey keyssynt** e dwywe6 y dwyn y kenhym. ny a lawuryem en 6eynt y **gallem oc en holl nerth oy hatael en e6 herbyn. Ac wrth hen**ny wl kessar byt etnebydedyc yth dyosparth ty en bot ny **en para6t y emlad yth erbyn ty o cheyssy ty dy6ot yr enys** honn megys ed wuyt en gogy6ada6 dy6ot ydy. **AC gwedy gwelet o wl kessar e llythyr h6nn6 en dyan**not paratoy y lyghes a or6c ac arhos Gwynt wrth eylen**wy oy weythret er hyn ar ry dywedassey y kasswalla6n** trwy y lythyr ae kennade6. A gwedy kaffael

ohona6 ef **e dam6nedyc wynt dyrcha6ael hwylye6 a gwnaethant ac** y aber themys e de6th yr tyr ae lw gantha6. Ac 6al ed oedynt **e llonghe6 en kaffael e tyr enachaf kasswalla6n a holl ke**dernyt enys prydeyn kantha6 en dy6ot y kastell dorabel **en y erbyn. ac eno e kymyrth kyghor y gyt ae wyrda pa** wed ed emledynt ac ew gelynyon a pha ansa6d y ll6dynt **y kaffael e tyr. Ac eno e dothoed bely pen*teylw* kasswal**la6n a thywyssa6c y 6ylwryaeth a thrwy kyghor e gwr //

Llanstephan 1 t. 67
h6nn6 e gwneyt pob peth en e teyrnas. Ac eno he6yt e dothoedynt de6 neyeynt e brenyn. a6arwy 6ab llwd ty**wyssa6c ll6ndeyn a thene6an yarll kernyw. Eno he6yt e do**thoedynt e try brenyn a oedynt darestyghedyc yda6. nyt am**gen creyd6 brenyn er alban. a Gwerthaed brenyn Gwyned.** a brythael brenyn dy6et. Ar rey henny megys pa6b ar rodes **kyghor en newyd y kyrch6 Gwyr r6ueyn kyn kaffael ona**d6nt 6n dynas nac 6n kastell ar tyr enys prydeyn. ac e6elly **llaf6rya6 y keyssya6 e6 G6rthlad y emdeyth. kanys o cheffynt** wy dywot em*plyth* kedernyt e wlat anha6s a dyryssach **oed e6 gwrthlad. Ac ena o kyt*d6undep* kyghor pa6b wynt** a kyrchassant e traethe6 en e lle ed oed wl kessar ae lw en e6 **pebyllye6. Ac gwedy gossot ena e bydynoed o pob parth wynt** a kymyscassant e6 dehe6oed ac e6 gelynyon. a newydya6 **dyrnode6 ae gylyd. ar ergydye6 en erbyn e lleyll. A hep 6n** gohyr o pob parth e ssyrthynt er rey brathedyc ar ergydye6 **en e6 hemyscaroed. A chyn amlet er redey e tywarchen or** gwaet a chet bey dysse6yt dehe6 wynt en llyngh6 eyry yr **mor. Ac 6al ed oedynt e gwrthwynebedygyon 6ydynoed en** kymysc6 ef a damweynny6s trwy e tynghet6en ky6ar6ot **nynnya6 ac a6arwy 6ap llwd a gwyr ll6ndeyn ar rey** swyd keynt ed oedynt wynte en tewyssogyon arnad6nt **ky6ar6ot a bydyn er amhera6dyr. Ac gwedy e6 hymkymys**c6 y gyt er amherodra6l 6ydyn hayach a wascar6s rac e **brytanyeyt o tew 6ydyn en e6 kywarssangh6. Ac gwedy** e6 bot plyth tra phlyth en de6*dyplyg6* dyrnode6. e damweyn **ar rodes fford y nynnya6 y kaffael en6rya6 ae amhera6**dyr. Ac wrth henny kan dyr6a6r o lewenyd y kyrch6 a **gwnaeth nynnya6 kanys mwy no llawen oed kantha6** kaffael rody 6n dyrna6t yr ryw wr h6nn6. Ac y gyt ac //

Llanstephan 1 t. 68
y gweles wl kessar ef en kyrch6 y ta~~y~~ryan en kyflym a dyrche6ys en erbyn e dyrna6t. ac en e 6eynt y gad6s y nerthoed **yda6 ef a ossodes y cledyf ar nynnya6 ar y penffestyn.** Ac en e lle dyrcha6ael y cledyf a or6c a cheyssya6 er eyl dyr**na6t en ol e kyntaf. hyt pan alley rody aghe6a6l dyrna6t** yda6. Ac megys e gwyl nynnya6 henny ef a dodes y taryan **en erbyn e dyrna6t. Ac ena eyssyoes e tryg6s cledyf wl kessar** em pen nynnya6. ac ny all6s ef kaffael tynn6 y cledyf rac ka**letet e 6rwydyr kan e bydynoed en emkymysc6 ac en newydya6** aghe6olyon dyrnode6. Ac wrth henny nynnya6 a kymyrth cle**dyf wl kessar ac a wury6s y cledyf eh6n y 6rtha6. ac a chledyf** er amhera6dyr en y law er r6thr6s ef y elynyon. a phwy bynnac **a ky6arffey ac ef ar cledyf h6nn6 y trawey. ar neyll 6ydey** ae llad y penn y arna6 ae ente6 y 6ynet en 6rathedyc megys **na bey 6n gobeyth ohona6. Ac 6al ed oed nynnya6 ar wed** honno en dywalha6 en erbyn y elynyon enachaf labyen6s **tewyssa6c en ky6ar6ot ac ef ac en e lle ar e ky6ranc kyntaf** nynnya6 ae llada6d. Ac eyssyoes gwedy llythra6 er rann wuyhaf **or dyd e brytanyeyt o kywarssanghedygyon 6ydynoed a dygynt** r6thre6 glew kalet a dwu en e6 kanh6rthwya6 e wud6go**lyaeth a damweynny6s 6d6nt. ac wl kessar a kymyrth y** longhe6 ae pebyllye6 ae l6este6 en kedernyt yda6. Ac gwedy **dy6ot e nos ef a kyweyr6s y longhe6 ac a aeth end6nt ac a** wu lawen kantha6 kaffael e mor en lle kastell yda6. Ac gwedy **kyghory oe kytemdeythyon yda6 na chynhalyey emlad ar** brytanyeyt a 6ey hwy. ef a wu 6rth e6 kyghor ac a emchwe**l6s trach y ke6yn parth a ffreync.** AC gwedy henny kasswalla6n o acha6s e wud6golyaeth **honno y gyt a dyr6a6r lewenyd a tal6s dyolchdrede6** yr dwywe6. a gal6 atta6 y kytemdeythyon ar kytl6ryessynt //

Llanstephan 1 t. 69
ac ef ac en herwyd breynt pob 6n ae laf6r talw 6d6nt e6 gwassanaeth. o amlhaf rodyon. Ac or parth arall go6al6s oed kanys **nynnya6 y 6ra6t oed en 6rathedyc ac en pedr6s am y 6yw.** kanys wl kessar en wrwydyr ar rodassey dyrna6t hep all6 **medegynyaeth yda6. Ac or dyrna6t h6nn6 kyn penn e pymthec*6et*** dyd gwedy e wrwydyr e b6 6ar6. ac eg kaer l6ndeyn ker llaw porth **e gogled e cladwyt. y gyt a brenhynya6l arwylyant. Ac y gyt ac** ef en e bed e dodassant e cledyf a d6gassey ente6 y gan wl kessar **pan emladassey ac ef. Ac esef oed enw e cledyf h6nn6 aghe6 coch** kanys pwy bynnac a archollyt ac ef ny bydey byw. **AC gwedy emchwel6t o wl kessar y ke6yn ar ffo a dyscynn6** ohona6

ar traeth ffreync medylya6 a gwnaethant e ffre**ync gwrthwyneb6 yda6 a mynn6 gwrthlad y arglwyaeth** y arnad6nt. kanys wynt a tebygynt y 6ot en wannach megys **na bey reyt 6d6nt bot y o6yn ef arnad6nt. kanys chwedle6** kyhoed a dwyedyt em pob lle bot e mor en kyfla6n o lyghes **kasswalla6n en erlyt wl kessar. Ac wrth henny glewach** ed emrodynt y keyssya6 g6rthlad wl kessar oc e6 ter6yne6 **wynt. Ac y gyt ac e gweles wl kessar henny ny mynn6s ef** mynet em pedr6sder emlad ac wynt. namyn agory y trysor **a or6c ar rody da en dy6ess6r y po 6n ar neyllt6 onad6nt** ac e*6elly* e6 dwyn en tanganhe6ed ac en 6n ac ef. Ac y gyt **a henny yr pobyl ada6 rydyt ac yr rey ry kollassey tref e6** tat y hennyll 6d6nt. ac yr keyth ada6 rydyt. Ar gwr a oed gynt **en dywal megys llew. en a6r megys oen gwar en llawen en talw** er eyda6 y pa6b. Ac ny orffowyss6s ef o gwne6thyr e clayardrede6 **henny hyt pan tangnhe6ed6s ef pa6b ac e6 dwyn en 6n ac ef a** chaffael y arglwydyaeth arnad6nt megys kynt. Ac ena eyssyoes **nyt aey 6n dyd heybya6 hep koffa6 b6d6golyaeth e brytanyeyt** a ffoedygaeth wl kessar. a henny kan y watwaredygaeth. //

Llanstephan 1 t. 70

AC ena gwedy llythra6 dwy 6lyned parattoy eylweyth y lyghes a or6c wl kessar 6rth 6ynet tros er eygya6n y keys**sya6 dyal y sarhaet ae kewylyd ar kasswalla6n ac ar e brytanyeyt.** Ac gwedy kaffael o kasswalla6n gwybot bot en wyr henny kadarn**ha6 e keyryd ar kestyll ar dynassoed. ac e6 hatnewyd6 er rey a at6ey**ley onad6nt. a gossot marchogyon ar6a6c y e6 kad6 a gwnaeth. ac **em pob pryf porth en amkylch er enys gossot gwyr ar6*a6c*** a or6c y e6 gwylya6 ac y e6 gwarchad6. Ac eythyr henny ar **hyt kana6l themys e fford ed hwylyt parth a ll6ndeyn ef perys** gwne6th6r polyon heyrn ky6rasset a mordwyt gwr ac e6 ply**m6. a gossot er rey henny a dan d6fyr a phan delynt e llonghe6** megys ed elhey er rey henny trwyd6nt ac e peryclynt o henny. **Ac gwedy dar6ot henny kynn6lla6 a gwnaeth kasswalla6n** holl ye6enctyt er enys ag eg kylch er ar6ortyr arhos dy**6odedygaeth wl kessar ae lynghes kantha6.** AC gwedy dar6ot y wl kessar paratoy pop peth or a oed **reyt yda6 ef a kychwynn6s ar e mor y gyt ac aneyryf** amylder marchogyon kan darmerth6 ac awyda6 gwne6**th6r dam6nedyc aer6a or brytanyeyt. A henny hep amhe6** a gwnathoedynt pey ry delhey e6 llyghes en yach ganth6nt **yr tyr. Ac wrth henny ny allws ef dwyn y dyhewyt ar** . gweythret kanys hyt tra ed oedynt en hwylya6 ar hyt **kana6l themys en kyrch6 parth a ll6ndeyn ed aethant e6** llonghe6 ar e polyon heyrn ar ry dywedassam ny wuchot **a chan er rey henny e dyode6assant dyssy6yt perygyl aghe6**a6l hyt pan 6odassant hyt ar 6ylyoed o 6archogyon. kanys **gwedy tyll6 e llonghe6 ar e polyon heyrn henny e de6th** e d6fyr en me6n a ss6da6 e llonghe6 a dan e weylgy. Ac **gwedy kaffael o wl kessar gwybot henny y gyt a dyr**6a6r o laf6r a gof6t trossy er hwylye6 a or6gant parth //

Llanstephan 1 t. 71

ar tyr. Ar rey a 6uessynt en e 6eynt perygyl honno ac a kausant o 6reyd e tyr. A phan gweles kasswalla6n y ar glann **e tymhestyl honno arnad6nt llawenha6 a or6c o acha6s bo**dy e sa6l a 6odes onad6nt; a thrysta6 o acha6s dyanc er rey **ereyll. Ac gwedy rody arwyd o*hona6* oy kyt6archogyon kyr**ch6 er r6ueynwyr a gwnaethant en dyannot. Ac esef a or6**gant gwyr r6ueyn eyssyoes ket ry ky6arffey pery**gy*l* ac wynt ar er a6on y gyt ac e ka6ssant e tyr en **6ra6l g6rthwyneb6 yr brytanyeyt a chymryt e6 gle6der** en lle m6r y e6 hamdyffyn. ac aer6a dyr6a6r y meynt **a gwnaethant or brytanyeyt. ac eyssyoes mwy wu er hon** a ka6ssant. nor honn a gwnaethant. kanys llawer a 6odes **onad6nt. ac wrth henny lley oed e6 ny6er. Ar brytanyeyt** pob a6r mwyf6y 6ydey e6 ll6 kanys o pob lle ed em**kynn6llynt a mwy teyr gweyth oed e6 ny6er. Ac wrth** henny kan gwanha6 er rey ereyll e ka6ssant wynte6 e **6udygolyaeth. Ac gwedy gwelet o wl kessar ry or6ot arna6** y gyt ac echydyc oe ny6er ed aeth ar ffo en y longhe6. ac chym**ryt dyogel6ch e mor en amdyffyn yda6. Ac gwedy kaffael** gwynt herwyd o*hona6* dyrcha6ael hwylye6 a hwylya6 **hyt en traeth moryan. Ac eno ed aeth em mewn kastell ar** ry gwnathoed rac o6yn ky6ar6ot ac ef e kyfryw damweyn ar ky**6arf6assey gynt ac ef y gan e brytanyeyt. Ac esef e gelwyt e kastell** odnea. Ac esef acha6s y gwnathoed rac o6yn emchwel6t or ffreync **arna6 er eylweyth o delhey ar ffo y wrth e brytanyeyt megys** e weyth arall. Ac wrth henny ry gwnathoed ente6 e kastell h6nn6 **megys e galley ente6 gwrthwynweb6 yr 6rthpwyth pobyl honno** o cheffynt gwrthwyneb6 yda6 megys y keyssessynt gynt. **.C o acha6s kaffael o*hona6* e wud6golyaeth er eylweyth y** ar wl kessar kasswalla6n a kymyrth dyr6a6r o lewenyd //

Llanstephan 1 t. 72

enda6. ac a en6yn6s gwys tros pob lle en enys prydeyn y erchy oy holl wyrda dy6ot hyt en ll6ndeyn ac e6 gwraged y gyt ac wynt. **y tal6 gwylya6l anryded dyled6s y e6 tadolyon dwywe6. trwy er** rey ry ka6ssynt b6d6golyaeth or 6eynt r6ueynnya6l amhera6dyr **h6nn6. Ac gwedy dy6ot pa6b hep waradrygyant amra6aelyon** aberthe6 a or6gant ac y ladedygaeth er any6eylyeyt er amrodassant. **Ac ena aberth6 a gwnaethant de6 6geyn myl o warthec a chan**myl o de6eyt. ac o amra6aylyon kenedloed adar e sa6l ny ellyt **en ha6d y ossot en ryf. Eythyr henny deg myl ar r6geynt o** amra6aelyon kenedloed koedolyon bwyst6ylet. Ac en e lle gwedy **dar6ot 6d6nt perffeythya6 e6 hanryded yr dwywe6. or gwedy**llyon ar gormodyon wynte6 eh6neyn a wuytaassant megys e **gnetteyt en er ryw aberthe6 henny. Ac od yna er hynn a we**dyll6s or nos ac or dyd kanth6nt wynt ae trewlassant trwy **amra6aelyon gwaree6. Ac em*plyth* e gwaree6 henny ef a** damweynny6s de6 was ye6eync arderchа6c. e neyll onad6nt **en ney yr brenyn. ar llall en ney y a6arwy 6ap ll6d kyn**henn6 en gware palet ac or dywed llydya6 am e wud6golyaeth **Ac esef oed enw ney e brenyn hyrlas. ac enw e llall k6helyn.** Ac gwedy emlydya6 ac emkywethyl eskylf6 cledyf a gwnaeth **k6helyn a llad penn hyrglas ney e brenyn. Ac gwedy y lad** kynhyrf6 a or6c e llys oll. ac ehedec e chwedyl at kasswalla6n. **A llydya6 a chyffroy en 6a6r a or6c o acha6s lladedygaeth y** ney. ac erchy a gwnaeth y a6arwy rody k6helyn y dyodef **kyfreyth e llys arna6 rac mynet hyrglas en dy*dyal*. os** kam e lladessyt. Ac gwedy gwelet o a6arwy bot bryt **e brenyn en kyffroedyc en y erbyn pedr6ssa6 a gwnaeth** rody y ney en y ewyllys a dywedwyt bot llys yda6 ef ac **en y lys eh6n e dywedey ef delyw ohona6 ente6 rody** ya6n ae kymryt. o pa6b or a o6ynhey ya6n oy wyr ef. //

Llanstephan 1 t. 73

Ac wrth henny os keyssya6 ya6n a 6ynney ef y gan k6helyn ef a dywedey e mae en y lys ef en ll6ndeyn e dylyey ef **gwne6th6r ya6n tros y ney a henny o 6reynt a hen dylyet** yr kynhoes er hen wyrda. Ac gwedy gwelet o kasswalla6n **na chaffaey ya6n wrth y 6ynn6 ae ewyllys gogy6yda6 a thygh**6 y a6arwy a gwnaeth ed anreythyey ente6 y ky6oeth ef **o tan a hayarn ony delhey wrth y ewyllys. Ac odyna trwy** lyt a bar bryssya6 a or6c kasswalla6n y anreythya6 ky6oeth **a6arwy. Ac a6arwy hagen pe6nyd trwy kyt*emdeythyon* a cha**rant en keyssya6 arafha6 yrlloned e brenyn. a cheyssya6 made6**eynt y kantha6. Ac gwedy na alley ef o nep fford en e byt kaffael** lleyha6 llyt e brenyn. medylya6 a or6c pa fford e galley ente6 g6r**thwyneb6 yr brenyn a daly en y erbyn. Ac or dywed gwedy nat** oed fford arall yda6 e gallaey ef g6rthwyneb6 yda6. ef a an6ones **kennade6 hyt ar wl kessar a llythyr ganth6nt ar synhwyr hon** end6nt. Y wl kessar a6arwy 6ap ll6d tywyssa6c ll6ndeyn **en an6on annerch ac gwedy dam6nedyc aghe6 dam6nedyc yechyt** a bwched. Edy6ar yw kenhyf y daly yth erbyn ty hyt tra 6uost **ty en kynhal emlade6 en erbyn 6e mrenyn y. kanys pey pey**ty6n y tydy a orwuass6t ar kasswalla6n. e gwr gwedy e **6eynt wud6golyaeth honno a ka6as trwy 6e nerth y a kym**yrth e 6eynt syberwyt enda6 hyt pan edyw en keyssya6 6e **nytreftad6 y am dyky6oethy am dyhol om ky6oeth a gorescyn** yda6 eh6n 6eg ky6oeth. A gwybyd ty nat e6elly e delyey **tal6 ymy. myfy en y ky6oethogy ef ac ente6 ym dyky6oethy** ynhe6. myfy er eylweyth ae kynhelyeys ef ar y ky6oeth. ac ente6 **en keyssya6 6eg gorescyn ynhe6. kanys myfy en k6byl en emlad** yth erbyn ty a gwneyth6m e pthe6 hyn oll yda6. A mynhe6 **a tyghaf y ky6oethe6 nef a dayar hyt nas heydeys hy onyt** na rod6n y 6e ney y dyodef bra6t y lys ef arna6. Ac eny 6o //

Llanstephan 1 t. 74

gole6ach ac egl6rach yth doethynep ty acha6s e wyryoned gwaranda6 ty a my a datkanaf yt er acha6s e mae y 6ar arnaf y. Gwedy **kaffael ohona6 ef e 6eynt wud6golyaeth honno trwy 6e nerth** y e gwnaetham nynhe6 gwylya6l lewenyd ac anryded y en **tadolyon dwywe6. Ac gwedy perffeythya6 o*honam* ny pob peth** or a perthyney ar e dwywe6 e damweynny6s er rwng de6 **neyeynt yn tyf6 kyfryssed am wud6golyaeth gwarae. palet** Ac gwedy kaffael om ney ynhe6 e wud6golyaeth. enynn6 a **or6c e llall o enwyr yrlloned a dyspeylya6 cledyf a cheyssya6** llad penn 6e ney ynhe6. Ac esef a or6c ente6 gochel e cledyf ac **en e kyfryssed h6nn6 eyssyoes syrthya6 ney e brenyn ar y cle**dyf ac e b6 6ar6. Ac gwedy kennatta6 henny yr brenyn gor**chymyn ac erchy y mynhe6 rody 6e ney y y dyodef bra6t y lys** ef en dyal y ney ente6. Ac gwedy nas rod6n ynhe6 6e ney en y **ewyllys ef e de6th ente6 ae holl lw kantha6 am pen 6e ky**6oeth ynhe6 ae anreythya6 ae losky. Ac wrth henny ed wyf **ynhe6 en erchy de tr6gared ty. ac en keyssya6 porth a nerth** y kenhyt ty y keyssya6 6eg ky6oeth ymy trache6yn hyt **pan 6o trwy 6e nerth ynhe6 am porth e gellych tythe6 gor**escyn enys prydeyn.

Ac o hyn na phedr6ssa dym kanys **nyt oes dym twyll na brat en er amadra6d h6nn.** AC gwedy darlleyn e llythyr h6nn6 rac bron wl kessar kyghor **a kymyrth y gan y annwylyeyt hyt na chretey ef oy o6er** amadra6d ac nat aey ef y enys prydeyn ony chaffey ef gwystlon **a 6ey da kantha6 hyt pan 6ey dyogelach kyrch6 enys prydeyn.** Ac 6rth henny a6arwy 6ap ll6d a en6yn6s kynan y 6ap ac **y gyt a henny deg gwystyl ar r6geynt o 6eybyon e gwyr bonhedy**kaf en y ky6oeth oe annwylyeyt ae karant. Ac gwedy rody e **gwystlon en hyfryt wl kessar a kynn6ll6s y lw ac a kyweyry6s** y llyghes ac ar e gwynt kyntaf e dyscynn6s em porth rwyt6n. //

Llanstephan 1 t. 75
Ac en er amser h6nn6 ed oed kasswalla6n en dechre6 emlad a chaer l6ndeyn. ac en anreythya6 e gwladoed en y chylch. Ac y gyt **hagen ac e kygle6 ef ry dy6ot wl kessar y tyr enys prydeyn** emada6 a gwnaeth ente6 a ll6ndeyn a bryssya6 a or6c en erbyn **er amhera6dyr. Ac gwedy dy6ot ohona6 hyt ger llaw glyn** oed en agos y kaer keynt ef a gweles en e lle honno llw gwyr **r6ueyn ac e6 pebyllye6 ac e6 ll6este6 gwedy ry dyskynn6 en** e glynn h6nn6. kanys awarwy 6ap ll6d ae d6gassey hyt e **lle honno wynt y keyssya6 dwyn kyrch nos en dyrreb6d** am penn kasswalla6n. Ac ena hep 6n gohyr gwedy gwy**bot or r6ueyngwyr bot e brytanyeyt en dy6ot. en dyannot** gwysca6 amdanad6nt a gwnaethant e6 har6e6 a gossot e6 **marchogyon en 6ydynoed. Ac ena ed aeth a6arwy 6ap** llwd a phym myl o wyr ar6a6c y gyt ac ef ac em me6n **llwyn koet oed en agos 6d6nt emk6dya6 en h6nn6 hyt** pan 6ey odyno e galley gwne6th6r nerth a chanh6rthwy **dy wl kessar. Ac gwedy dar6ot yr brytanyeyt or parth arall** gwysca6 amdanad6nt ac empery. nyt annodassant o pob parth **newydya6 aghe6olyon dyrnode6 ac ergydye6. Emkyrch6 a** gwneynt e bydynoed ac ellwng e6 gwaet y redec. Ac o pob **parth e syrthynt e kalaned en 6eyr6 megys e syrthynt e** deyl y ar e gwyd mys hydref pan 6ey 6a6r e gwynt. Ac 6al **ed oedynt e6elly en emlad enachaf a6arwy 6ap ll6d ae 6edyn** kantha6 en ky6ody oy lech6a ac or t6 en y ol en kyrch6 bydyn **casswalla6n er hon oed en kynhal holl kedernyt e brytany**eyt. ac ar ry daroed y r6ueynnya6l 6edyn y hanreythya6 **or rann 6a6r ohoney. ac ara6rhon hep allel se6yll. en er**byn y chyt*ky6ta6dwyr*. Ac wrth henny kymryt ffo a or6**gant wy ac ada6 e maes. Ac en agos y henny mynyd oed ac** em penn e mynyd llwyn o koll tew a oed. Ac eno e ffoes kas- //

Llanstephan 1 t. 76
walla6n ae wyr. gwedy y dygwyda6 en er rann wanhaf or emlad. Ac gwedy kaffael ohona6 ef gowchelder penn e mynyd **h6nn6 en 6ra6l kynhal h6nn6 a or6gant a gwne6th6r aghe6** y lawer o e6 gelynyon. kanys e6 herlyt a gwnathoedynt er **r6ueynwyr ac a6arwy 6ap ll6d wynt kan brywa6 e6 by**dynoed ac en 6ynych e keyssynt kyrch6 ar e6 torr yr mynd ac **nys gellynt. kanys kerryc e mynyd ae orwchelder a oed amdyf**fyn yr brytanyeyt. a llesteyr yr gelynyon. ac o penn e mynyd **e gwneynt e brytanyeyt aer6a dyr6a6r y meynt oc e6 gely**nyon. Ac wrth henny sef a gwnaeth wl kessar kylchyn6 **e mynyd ae lw a mynn6 gwarchae kasswalla6n en e lle hon**no hyt pan 6ey reyt yda6 ae emrody en ewyllys er amhe**ra6dyr ae ente6 y warchae ena hyt pan 6ey mar6 o newyn.** Oy*a* dyw anry6ed kenedyl e brytanyeyt er rey dwyweyth a **kymhellassant wl kessar amhera6dyr r6ueyn ar ffo e gwr** a daroed yda6 darestwng a gorescyn er holl 6yt 6rth y kyghor **ac yr gwr ny all6s er holl 6yt g6rthwyneb6 yda6. ar bryta**nyeyt eyssyoes ar ffo oedynt en g6rtheneb6 yda6 ef. ac en pa**ra6t y dyodef aghe6 tros e6 gwlat ac e6 rydyt. Ac 6rth henny** e kant l6can em molyant e brytanyeyt or kessar. Ef a dan**gosses y ergrynnedyc ke6ynoed yr brytanyeyt. Ac ena gwe**dy llythra6 espeyt de6 dyd gwedy nat oed y kasswalla6n na ~~oed~~ **bwyt na dya6t ofynha6 a gwnaeth gor6ot arna6 em**rody eg karchar wl kessar. Ac wrth henny an6on a or6c kas**walla6n kennade6 hyt at a6rwy 6ap ll6d ac erchy yda6 ef y** tangnhe6ed6 ef ac wl kessar. rac o6yn kolly breynt e ke**nedyl ed hanoed o*honey*. Ac y gyt a henny he6yt mynegy** a gwnaeth yda6 ket ry6eley ef ar y ky6oeth ef hyt na myn**ney ef eyssyoes y aghe6 ef yr henny. Ac gwedy datkana6 or** kennade6 henny y a6arwy. ente6 a dywa6t 6al hynn. //

Llanstephan 1 t. 77
Ny deleyr kar6 e tewyssa6c a 6yd araf a gwar en ry6el megys oen. ac ar er hed6ch a 6yd dywal megys lleo. Oy*a* dwywe6 **nef a dayar 6y arglwyd y e gwr a oed kyn no hyn en med6** ohonaf y ar ara6rhon e mae en erchy ymy y tangnhe6ed6 ef **ar amhera6dyr. er h6nn a 6uassey dam6net kantha6 kyn no** henny kaffael tagnehe6ed y kantha6 ef. Ac wrth henny e deley **ente6 anryded6 ac**

aryneygya6 e g6r a kymhell6s y gyt ac ef amhera6dyr r6ueyn oe ky6oeth ac eylchwyl a all6s y dwyn **ydy trache6yn. Ac 6rth henny ny deleyt gwne6th6r kam** y mynhe6 e gwr a alley ena gwne6th6r e gwassanaeth h6n**n6. ac ara6rhon a allaf y tagnhe6ed6 ente6 ar amhera6dyr.** Ac 6rth henny andoethynep yw yr tewyssa6c gwne6th6r **kodyant a sarhaet oy 6archogyon ef trwy er rey e kaffo en** ente6 e 6ud6golyaeth. kanys nyt e tewyssa6c pye6 e wu**d6golyaeth namyn e gwyr a ellyghant e6 gwaet en em**lad trosta6. Ac eyssyoes my ae tagnhe6edaf ef ar amhera6**dyr. kanys o gwnaeth ef sarhaet ymy. dyga6n o ya6n** yw kenhyf ynhe6 y 6ot ef en erchy 6en tr6gared ynhe6. **Ac en dyannot ena ky6ody a or6c a6arwy 6ap llwd or lle** ed oed a bryssya6 a or6c hyt e lle ed oed wl kessar a dy**gwyda6 ar tal y glynye6 a or6c rac bron er amhera6dyr** a dywedwyt 6rtha6 ar e wed honn: Arglwyd ep ef dyga**6n ar ry gwneythost ty o dyal ar kasswalla6n. gwna wey**thyon tr6gared ac ef. Pa peth a keyssy ty y kantha6 ef am**gen ac 6uydyaeth yty a thal6 teyrnget y wyr r6ueyn o** enys prydeyn. Ac ena gwedy na rodey wl kessar 6n attep **yda6 ef. a6arwy eylchwy a dywa6t 6al hynn. Hynn ep ef** a edeweys y ac a am6odeys a thydy. sef yw henny dar**estwng kasswalla6n a gorescyn enys prydeyn 6rth te** kyghor ty. llyma henny gwedy ry gwne6th6r. llyma //

Llanstephan 1 t. 78

kasswalla6n en darestyghedyc. llyma enys prydeyn om kanh6rthwy y gwedy y goreskyn. Pa peth a delyaf'y y gwne6th6r amgen **no henny yty. Nyt ef a gwnel crea6dyr pob peth ymy gwedy e** gwelhwyf y 6y ewythyr y am arglwyd 6renyn en erchy 6en tr6**gared y ac en gwne6th6r ya6n ymy or sarhaet a gwnaeth ef** ymy dyodet ohonaf ynhe6 byth y karchar6 ef a myfy en 6yw. **Nyt eska6yn llad kasswalla6n ne6 y karchar6 a myfy en 6yw. ka**nys nyt kewylyd kenhyf y rody 6e kanh6rthwy am porth am **nerth yda6 ef ony bydy ty wrth 6eg kyghor ynhe6 amda**na6 ente6. Ac wrth henny ena rac o6yn a6arwy wl kessar **a kymyrth kytd6h6ndep a thangnhe6ed a theyrnget pob** blwydyn y kan kasswalla6n o enys prydeyn. AC esef oed **eyryf e teyrnget a telyt or enys honn y wyr r6ueyn pob blwy**dyn teyr myl o p6nhyoed aryant. Ac o henny allan kytemdey**thyon 6uant wl kessar a chasswalla6n 6ap bely. kan rody o** pob 6n onad6nt oy kylyd amra6alyon rodyon a thlysse6. Ac **ena e gayaf h6nn6 e tryg6s wl kessar en enys prydeyn a phan** dechrewys e gwayanhwyn dy6ot ed aeth tros e mor hyt en **ffreync. Ac odyna gwedy henny em penn espeyt kynn6lla6** llw ma6r a gwnaeth o pob lle a mynet hyt en r6ueyn en er**byn pompey6s e g6r oed en kynhal er amherodraeth.** AC odyna gwedy llythra6 espeyt seyth mlyned e b6 mar6 **kasswalla6n ac eg kaer efra6c e cladwyt. Ac en ol kas**walla6n e gwnaethpwyt tene6an 6ap llwd y ney ente6 **6ap y 6ra6t en 6renyn yarll kernyw oed h6nn6 kanys** a6arwy 6ap llwd ry athoed y gyt ac wl kessar parth a r6**6eyn. Emladwr a ry6el6r da oed tene6an a gwr oed a ka**rey ya6nder a gwyryoned ac ae gwnaey a pha6b. Ac en ol **tene6an e gwnaethpwyt kyn6elyn y 6ap ente6 en 6renyn.** marcha6c gwychyr oed h6nn6 ac amhera6dyr r6ueyn ae //

Llanstephan 1 t. 79

....ssey ac a rodassey ar6e6 yda6. Ac wrth henny kymeynt . ... kantha6 ef karyat Gwyr r6ueyn a chet galley ef attael **e6 teyrnget racd6n hyt nas attalyey.** AC en er amser ed oed kyn6elyn 6ap tene6an en 6renyn en er **enys hon e ganet yess6 cryst en arglwyd ny e gwr** yr y werth6a6r gwaet ef a prynn6s kenedyl dyn o keythy**wet aghana6c dyaf6l. Ac gwedy gwledych6 o kyn6elyn** enys prydeyn trwy espeyt dec mlyned e ganet de6 6ap **yda6. Sef oedynt er rey henny Gwydyr oed e map hynaf ydaw** a Gweyryd oed e llall. Ac or dywed gwedy eylenwy o kyn6e**lyn dye6oed y wuchwed ef teyrngwyalen e ky6oeth a lly**wodraeth e teyrnas a dygw...s en llaw Gwydyr. Ac gwedy **.tael or Gwydyr h6nn6 e teyrnget a deley y tal6 y gwyr** r6ueyn ef a de6th Gloew kessar er h6nn a oed en kynhal **er amherodraeth a llw ma6r kantha6. Ac y gyt ac ef e do**thoet haymo tewyssa6c y lw ef oed h6nn6 a thrwy kyg**hor h6nn6 e gwneyt ac e ll6nyethyt pob peth or a gwne**lyt. Ac ena gwedy dyskynn6 Gloew kessar em porth kaer **perys ef a dechrewys kayw pyrth e dynas a mwr maen** a ll6dyas e kywda6twyr y dy6ot allan. kanys ef a 6ynney **e6 kymhell y wed6 yda6 ne6 ente6 hep tr6gared e6 gwar**chae en e lle honno hyt pan 6ydynt meyr6 o newyn. **AC gwedy bot en honnedyc dy6odedygaeth gloew kessar yr** enys honn Gwydyr en dyannot a kyn6ll6s holl 6archogyon **enys prydeyn ae holl wyr emlad ac en erbyn gwyr r6ueyn e** de6thant. Ac gwedy gwysca6 a bydyna6 en dyannot kyrch6 gwyr **r6ueyn a or6gant ...ychyr dechre6 emlad a or6c Gwydyr** ... a ladey ef eh6nan ae 6n cledyf oe elynyon noc a ladey er ran **... oe lw. Ac pob a6r e medylyey Gloew kessar ffo a** ... y longhe6 ar r6ueynwyr en holla6l en gwaskar6. pan //

Llanstephan 1 t. 80
aeth e twyllyr gan haymo a b6r6 y ar6e6 eh6n y amd... mryt ar6e6 6n or brytanyeyt a ladydoed amdana6 ac en ryth **6n or brytanyeyt emlad ae wyr eh6n ac annoc e brytanyeyt** y emlad megys ket bey 6n onad6nt 6ey ef a dywedwyt bot e **wud6golyaeth ar Gor6ot en e6 llaw o pherheynt en emlad megys** ed oedynt kanys yeyth e brytanyeyt ac e6 moes a dyskassey ente6 **en r6ueyn em plyth gwystlon e brytanyeyt en r6ueyn. kanys em**plyth e megessyt. Ac odyna trwy blyth e bydynoed dynessa6 a or6c **hyt pan 6yd kerllaw e brenyn gwedy kaffael ohona6 ef lle ...**amser y gyt ae cledyf llad penn e brenyn a or6c. Ac odyna y gyt ar **eskym6n wud6golyaeth honno llythra6 a or6c trwy 6n trwy** arall hyt pan 6yd emplyth y lw eh6n. Ac ena e de6th Gweyryd **brenyn ac gwedy gwelet o*hona6* y 6ra6t gwedy ry lad en e lle** dyot y ar6e6 e eh6n a or6c a Gwysca6 ar6e6 e brenyn amdan...**ac en e lle annoc e brytanyeyt a or6c a gyrr6 grym ac angerd** end6nt ac erchy emkadaraha6 en emlad megys ket bey ef 6ey **Gweyryd. ac ena e brytanyeyt emkadarnhe6 a gwn...** 6rth y annoc ef megys ket bey ef 6ey Gwydyr kanys ... **ettwa ry lad e6 brenyn. Ac or dywed eyssyoes llyth...** er r6ueynwyr en dwy rann ac en depryt Gw... **e maes. Ac ena ed aeth Gloew kessar ar rann oe lw y gyt ac ef** a chymryt y longhe6 en kederny a dyogel6ch yda6 a haymon **rann arall y gyt ac ente6 a ffoassant yr koedyd ac ...** kany cha6ssant o espeyt mynet en e6 llonghe6. Ac ena ...**a gwnaeth Gweyryd bot er amhera6dyr en er rann ...** llw a bryssya6 a or6c ente6 ac e6 herlyt wynt o le pwy gylyd hyt **pan y godywa6d wynt ar glan e mor y lle gelwyr ara6rhon ...** enw ef porth ham6nt. ne6 ente6 s6dhampt6n. kanys eno ed **oed porthloed a dyskyn6a adas y longhe6 ac eno ed oedynt ...** o newyt longhe6. ac en er rey henny e mynnassey haymon ... //

Llanstephan 1 t. 81
end6nt pan de6th Gweyryd en dysse6yt am y penn. ac en dyannot y lad. Ac wrth henny e gelwyr e lle honno yr henny hyt hedyw porth ham6nt. **Ac en henny Gloew kessar Gwedy emkynn6lla6 y kytemdeythyon** atta6 a dechrewys eylweyth emlad a chaer perys er hon a elwyr **ara6rhon porthcestyr. Ac gwedy kaffael e dynas a gwaskar6 y** m6roed erlyt Gweyryd a or6c hyt eg kaer wynt. a damkylchyn6 **e dynas ac y gyt ac amra6aylyon peyryanhe6 emlad ar dynas. a cheyssya6** y dywreydya6 ae chywarssang6. Ac Gwedy gwelet o weyryd **gwarchae e dynas arna6 kyweyrya6 y lw a or6c ente6 trwy 6ydy**noed ac egory pyrth e dynas a gwnaeth a mynet e maes or dynas **ac ar6aeth6 rody cat ar 6aes 6d6nt. Ac gwedy gwelet o gloe6 kes**sar wynt en ar6aess6s ac en darmerth6 kat ar 6aes an6on ken**nade6 a or6c at weyryd ac erchy tangnhe6ed 6d6nt kanys o6yn** oed arnaw glewder e brenyn a dewred a dr6danaeth e brytanyeyt. **Ac wrth henny gwell oed kantha6 e6 goreskyn trwy synhwyr** a doethynep no mynet em pedr6ster brwydyr ac emlad ac wynt. **Ac wrth henny an6on a or6c Gloew kessar at weyryd ac erchy** tanhe6ed yda6 ef en e wed honn rody merch er amhera6dyr en **wreycka y Gwyryd kan daly enys prydeyn wrth amhero**draeth r6ueyn. Ac ena o kyghor y wyrda e peydya6d Gweyryd **ar emlade6 a bot wrth Gloew kessar. kanys wynt a dywedynt** nat oed gwaradwyd yda6 ef darestwng y wyr r6ueyn pan **6ey er holl 6yt en Gwed6 6d6nt ac en tal6 teyrget 6d6nt.** Ac o acha6s e pethe6 henny a llawer o achwysson ereyll arafha6 **a or6c Gweyryd a bot wrth kyghor y wyrda ac 6fydha6 yr amhe**ra6dyr. Ac en ~~en~~ dyannot an6on kennade6 hyt en r6ueyn a or6c **ef en ol y 6erch. a thrwy kanhwrthwy Gweyryd e goreskynn6s** Gloew kessar enyssed orc ar kyt*enyssed* ereyll en y chylc. **AC gwedy llythra6 e Gayaf heybya6 e kennade6 a emchwelassant** or r6ueyn ar 6orwyn kanth6nt ac wynt ae rodassant oy that. //

Llanstephan 1 t. 82
Ac es*ef* oed enw e 6orwyn honno Genyllhes a chyn teket oed ac ed oed anry6ed kan pa6b or a Gwelhey y phryt. Ac gwedy **dar6ot yr rody en wreyc pwys y weyryd kyme6nt y ka**ra6d Gweyryd hy ac eny oed mwy kantha6 y serch hy ae cha**ryat noget holl pressenha6l da ac ala6oed or a welhey en**te6 ae lygeyt. Ac wrth henny e lle kyntaf e kysk6s ef y gyt **a hy a 6ynn6s ente6 y 6ot en anryded6s enwa6c ac ed er**chys ente6 yr amhera6dyr Gwne6th6r dynas eno megys **e bey h6nn6 en kad6 kof e neythya6r honno hyt 6ra6t.** trwy er holl oessoed. Ac en e lle honno ed adeyl6s Gloew **kessar dynas er hon a elwyr oe enw ef kaer Gloew yr** henny hyt hedyw. eg kyffynyd kymry a lloegry ar glan **hafren. Ac ereyll a dywedant e mae y kan Gloew gwlat** lydan map Gloew kessar a ganet en e dynas h6nn6 gwe**dy henny e ka6as e dynas honno y enw e gwr gwedy** Gweyryd a wu tewyssa6c ar kymry. AC en er amser **h6nn6 eg kaer6ssalem e kymyrth er arglwyd yess6 cryst** map dyw dyodyfynynt yr

prynn6 kenedyl dyn a oed **eg keythywet aghana6c dyaf6l trwy er holl oessoed kyn** no henny. ac ena yr rydha6s ente6 wynt trwy y aghe6 **ente6 ac ellyghedygaeth y waet ef. AC ena gwedy adey**lat e kaer a thanghnhe6ed6 er enys emchwel6t a or6c Gloew **kessar yr r6ueyn. a llywodraeth er enyssed a orchymyn**n6s y Gweyryd. AC en er amser h6nn6 e dechrewys pedyr **ebostyl en kyntaf Gossot y kadeyr en er antyoets. ac odyna** e de6th hyt en r6ueyn ac eno e presswylly6s ac e kynhelys **escoba6t. ac ed an6ones ente6 marc ewangelyst6r hyt** er eyfft. y pregeth6 er e6eghyl a escry6ennassey. **AC gwedy mynet Gloew kessar or enys a chymryt o Gwey**ryd synhwyr a syberwyt a molyant dechre6 adeylat //

Llanstephan 1 t. 83
e dynassoed ar kestyll a llywya6 y pobyl ae ky6oeth trwy ya6nder a Gwyryoned. hyt pan oed y o6yn ae arynec ar e teyrnas**soed a oedynt em*pell* ac en a*gos* yda6. Ac gwedy henny kym**ryt syberwyt enda6 a or6c a thremyg6 Gwyr r6ueyn ac attael **e6 teyrnget racd6nt a hep 6ynn6 daly a danad6nt a 6ey hwy** no henny. Ac gwedy klybot o Gloew kessar e chwedyl h6n**n6 ente6 a en6yn6s 6aspasyan y kymhell Gweyryd ar** tangnhe6ed a gwyr r6ueyn ac y tal6 e6 gnotaedyc teyrn**get 6d6nt. Ac gwedy y dy6ot hyt em porth r6t6py ef a de6th** Gweyryd a holl kedernyt enys prydeyn 6rth l6dyas h6n**n6 ae lw yr tyr. kanys kymeynt oed o ny6er y gyt ac ef** megys ed oed o6yn ac aryneyc ar wyr r6ueyn racd6nt. Ac **wrth henny trossy e6 hwylye6 a or6c 6aspasyan a dyskynn6** em porth totonesy a or6gant. Ac gwedy kaffael tyr onad6nt **kyrch6 a gwnaethant kaer penn*hwylcoyt* a dechre6 em**lad ar kaer. Ac gwedy henny em penn e seyth6et dyd e **de6th Gweyryd ae lw ac en dyannot dechre6 emlad a** or6gant. ar dyd h6nn6 llawer a las o pob parth ac ny **cha6as nep onad6nt e 6ud6golyaeth. Ac 6al e de6th e** dyd trannoeth e 6renhynes a de6th er rwng e de6 lw **ac a or6c tagnhe6ed er rygth6nt. ac odyna ed an6onas**sant e6 kyt*6archogyon* hyt en ywerdon. Ac gwedy my**net o gayaf heybya6 emchwel6t a or6c 6aspasyan y r6ue**yn; a Gweyryd a tryg6s en enys prydeyn. Ac gwedy dechre6 **ohona6 ef trossy parth a heneynt kar6 a gwnaeth en**te6 sened r6ueyn a thraeth6 y ky6oeth trwy hed6ch a **gwarder. a chadarnha6 er hen kyfreythye6 a gossot ere**yll o newyd trwy y ky6oeth. ar rody rodyon ma6r y **pa6b or ae keyssye6 y gantha6. Ac e6elly y clot ef a ehe**da6d trwy er holl e6ropa. Gwyr r6ueyn ae karey a //

Llanstephan 1 t. 84
he6yt ed oed y o6yn arnad6nt kanys mwy a dywedyt amdana6 ef eh6nan noc am er holl 6renhyned. Ac wrth **henny e dyweyt J6uenal 6rth nero en y koffa6 ef en y** ly6yr. brenyn a dygwyd o brytaen nyt amgen Gweyryd. **Nyt oed nep glewach en er emlad ar ry6el. nyt oed nep Gwa**rach en er hed6ch. nyt oed nep haelach en rody da. Ac gwe**dy eylenwy holl dye6oed y 6uched ef a clad6t eg kaer Gloew** em me6n temhyl a gwnathoedyt en anryded Gloew kessar. **AC en ol Gweyryd e de6th me6ryc y 6ap ente6 en 6renyn G6r** anry6ed y pr6dder oed h6nn6 ae doethynep. Ac em penn **yspeyt gwedy henny a me6ryc en gwledych6 er enys. rodryc** brenyn e ffychteyt a de6th a llynghes 6a6r kantha6 o scythya **ac a dyskynn6s eg gogled er enys honn e lle a elwyr er alban** a dechre6 anreythya6 e gwlat a or6c. Ac gwedy clybot o 6e6ryc **henny kynn6lla6 y pobyl a or6c ente6 a mynet en y erbyn** a gwnaeth ac gwedy dechre6 emlad y lad a or6c a chaffael e **6ud6golyaeth. Ac gwedy henny dyrcha6ael maen ma6r a** gwnaeth en arwyd b6dygolyaeth en e gwlat a elwyr **gwedy henny oe en6 ef Gwys me6ryc ac en e maen h6nn6** ed escry6ennwyt tytyl e 6ud6golyaeth honno yr henny **hyt hedyw. Ac gwedy llad rodryc ena er rodes me6ryc** rann or alban yr pobyl orchy6ygedyc a dothoed y gyt a **rodryc y presswylya6 endy. ar rann honno or gwlat a** elwyr escotlont. kanys en er amser h6nn6 dyffeyth oed **hep nep en y phresswylya6 nac en y chy6anhed6 nac en y** dywyllya6. Ac gwedy nat oed gwraged 6d6nt erchy a **gwnaethant yr brytanyeyt e6 merchet ac e6 karesse6** en gwreycca 6d6nt ac e b6 antheylwng gan e bryta**nyeyt henny ac ny mynnassant rody e6 merchet yr** ryw pobyl honno. ac wrth henny ed aethant wynte6 //

Llanstephan 1 t. 85
hyt en ywerdon at e gwydyl ac y gan er rey henny e kymerassant e6 merchet ac e6 karesse6 en wraged 6d6nt ac or rey hen**ny ed hylyassant e6 kenedyl gwedy henny. Ac ar henny e** peydy6n y ar kenedyl honno kanys ny b6 darpar kenym ny **traeth6 oc e6 hystoria wynt nac or escotyeyt er rey a dechre**wys e6 kenedyl or gwydyl ffychty ac or gwydyl ya6n. Ac **gwedy dar6ot y 6e6ryc ll6nyeth6 er enys oll trwy tangnhe**6ed karyat a kynhyelys er rygtha6 a gwyr r6ueyn ac oe **6od ell6ng e6 teyrnget**

6d6nt. Ae o agcreyfft y tat trwy ya6nder a thangnhe6ed e kyfreythe6 en adwuyn tros er **holl teyrnas a dywyllyws.** AC gwedy eylenwy o*hona6* ef y holl wuched ef coel y 6ap **ef a kymyrth llywodraeth e teyrnas. A h6nn6 yr en** 6ap a 6egessyt en r6ueyn ac eno e dyscassey ef moes a de6o**de6 gwyr r6ueyn a chymeynt oed y kytymdeythas ae ka**ryat arnad6nt a chet galley ef attael e6 teyrnget rad6nt **y hellyghey oe 6od 6d6nt. kanys ef a weley er holl 6yt** en darestyghedyc 6d6nt. Ac 6rth henny ed ellynghey ente6 **6d6nt e6 delyet. Ac nyt oed emplyth brenhyned e dayar** g6r gwell a anrydedey e bonhedygyon ar dyledogyan noc **oed koel. kanys pa6b onad6nt a adey en e6 hed6ch ac y gyt** a henny llawer o rodyon ar rodey 6d6nt. **AC gwedy henny 6n map a anet yda6 ac esef oed en6** h6nn6 lles 6ap koel. Ac gwedy mar6 y tat a chym**ryt ohona6 ente6 coron e teyrnas holl gweythredoed da** y tat a e6elych6s ef e6 gwne6th6r. megys e dywedyt **e mae ef oed koel. Ac odyna ef a 6ynn6s keyssya6 gwne6**th6r y dywed en well noe dechre6 ac 6rth henny kennade6 **a ellyngh6s ente6 hyt en r6ueyn at ele6ter pap y er**chy yda6 an6on atta6 gwyr ffydla6n dyscedyc eg crysto- //

Llanstephan 1 t. 86
noga6l ffyd trwy pregeth a dysc er rey e galley ente6 cred6 y cryst. kanys e gwyrthye6 ar anry6edode6 a kylywey **ef trwy pregethwyr cryst ar let e bydoed ry daroed 6d6nt** egl6ra6 a gole6ha6 y gallon ente6 6rth crd6 y cryst yachwy**da6l. Ac wrth henny oy war dessy6edygaeth ef 6fydha6 a or6c** e ~~gw~~ pap hwnnw. ac an6on a or6c de6 dyskyawdyr credyf6s. **Ac esef oedynt er rey henny dwywan a ffagan. ar rey hen**ny a pregethassant yda6 ef dy6odedygaeth cryst eg cna6t **ac ae golchassant ef or glan ffynna6n 6edyd. ac ae hymchwe**lassant ef ar cryst. Ac ena hep 6n Gohyr o pop gwlat e pob**loed o agrheyfft e6 brenyn emkynn6lla6 ac or 6n*ryw* ffyn**ha6n 6edyd honno emlanha6 ac emkyssyll6 a theyrnas nef. **AC gwedy dar6ot yr gwyn6ydedygyon dyscodryon henny** golchy a dyle6 agcret trwy holl enys prydeyn hayach e **templhe6 er rey a oedynt aberthedyc en anryded yr ge6 dwy**we6 er rey henny ar rodes ente6 ac e kyssegr6s yr holl**ky6oytha6c dyw ac oy seynt ente6. Ac en e temple6 hen**ny amra6aylyon ken6eynyoed 6rdasseyd o 6rdolyon y **tal6 kynne6odyc wassaneth dyled6s y dyw a ossodassant.** Ac en er amser h6nn6 en enys prydeyn ed oedynt wyth **escopty ar r6geynt. a thry archescopty. ac yr try arches**copty henny ~~o~~ed oedynt er wyth escopty ar r6geynt en **darestyghedyc weda6l y tal6 dyled6s 6fydta6t 6d6nt.** Ar rey henny trwy orchymyn ac a6d6rda6t pab r6**ueyn gwedy dyle6 er agchret onad6nt a kyssegras**sant megys y dywetpwyt wchot en anryded dyw **ar seynt. Ac en e try dynas bonhedykaf en enys prydeyn** ed oedynt e try archescopty. nyt amgen ll6ndeyn. a chaer **efra6c. a chaer llyon ar wysc. Ac wrth henny yr** try lle henny er rannwyt er wyth escopty ar r6**geynt. //**

Llanstephan 1 t. 87
Ac y archescopty kaer efra6c e dygwyd6s deyfyr a brenych ar gogled oll megys y gwahana h6myr y 6rth **loegyr. Ac y archescopty ll6ndeyn e parthwyt lloegyr en hol**la6l y gyt ae terfyne6. a chernyw y gyt a hy. Ar dwy arches**coba6t henny a gwahana hafren a chymry er hon a par**thwyt y archescopty kaer llyon ar wysc. **AC ena or dywed gwedy dar6ot yr gwyrda henny ll6**nyeth6 ac 6rda6 ac gossot pob peth en wed6s en her**wyd crystonoga6l ffyd e de6 escop henny a emchwelassant** trachefyn hyt en r6ueyn a pob peth or a gwnaethoedynt **wynt ar datkanassant y pab r6ueyn. Ac gwedy kym**ryt kedernyt a theylygta6t y gan e pab yr pethe6 **henny oll. wynt a emchwelassant a llawer o kydem**deythyon ereyll y gyt ac wynt hyt en enys prydeyn **ac o dysc er rey henny ar 6yrr espeyt e kadarnhawyt** ffyd a chrystonogaeth em*plyth* e brytanyeyt. Enwe6 **hagen a gweythredoed e gwyr pwy bynnac a 6ynno** e6 gwybot keyssyet en e llyfyr a escry6enn6s Gyldas **o 6ud6golyaeth emreys wledyc. Ar peth a traeth6s e** g6r h6nn6 mor egl6r a gloew a henny nyt reyt y mynhe6 **y atnewyd6 henny o tractha6t a 6ey dyelwach no honno.** AC odyna em*plyth* e gweythredoed da henny e gogoned6s **arderchai6c 6renyn h6nn6 lles 6ap coel gwedy gwelet** ohona6 ef dywyll gwyr ffyd a chrystonogaeth en echdywy**nyg6 en y teyrnas a ky6oeth dyr6a6r lewenyd a kymyrth** enda6 e medyant ar breynhye6 ar tyr ar dayar a oed gynt **templhe6 e ge6 dwywe6 er rey henny a emchwel6s** ente6 en ar6er a oed well ac a kadarnha6s yr eglwysse6 **yr sseynt. A chanys mwy o anryded ac ad6rn a dyleyt** yr gwyr dyw ac oy seynt ac oy y ebestyl ente6 a achwa //

Llanstephan 1 t. 88
negws rodyon o tyr a dayar ac eysted6ae6 ac o holl rydyt e6 hedych6 ac e6 kadarnha6. ac e6 hardyrcha6ael trwy **pob rydyt y gan 6renhyna6l aghenda6t. Ac e6elly ~~er~~** er rwng pob gweythret da

ae gylyd eg kaer gloew e **ter6yn6s ef dye6oed y wuchwed. ac en egllwys e pen**haf eysted6a er escopty e cladwyt en anryded6s en er **6n6et blwydyn ar pymthec a de6 6geynt a chant. gwedy dy**6ot cryst eg cna6t. A chanyt oed plant yda6 a delyey kynhal e **teyrnas en y ol; 6rth henny e ky6odes ky6da6da6l ter6ysc** er rwng e brytanyeyt. ar r6ueynnya6l ky6oeth a gwanha6s. **AC gwedy kennatha6 henny y sened r6ueyn wynt a an6o**nassant se6er6s sened6r a dwy leng o wyr emlad y **gyt ac ef y kymhell enys prydeyn wrth r6ueynnya6l 6e**dyant trache6yn. Ac gwedy y dy6ot y tyr enys prydeyn **ef a dechrewys emlad ar brytanyeyt. ac a oreskynn6s ran** onad6nt. ar rann arall ny allws e6 goreskyn o kalettaf **a chre6lonhaf emlade6 a go6al6s hyt pan wu reyt 6d6nt** ffo hyt er alban tros deyfyr a brenych en e gogled. Ar rey **eyssyoes a s6lyen en tewyssa6c arnad6nt oc e6 holl laf6r** en g6rthwyneb6 ac en daly en erbyn er r6ueynwyr. **ac en 6ynych en gwne6th6r aer6ae6 or r6ueynwyr ac** or brytanyeyt a oedynt y gyt ac wynt kanys kynn6lla6 **a gal6 attad6nt a gwneynt pa6b or a keffynt or enyssed** en e6 kylch en kanh6rthwy 6d6nt ac e6elly en 6ynych **ed emchwelynt y gyt a b6d6golyaeth. Ac wrth henny gor**thr6m wu kan er amhera6dyr dyodef e6 kyrch6 ac e6 **ry6el arna6. ac wrth henny ed erchys er amhera6dyr** gwne6th6r kla6d or mor pwy gylyd er rwrg dyfyr a **brenych ar alban megys e bey ha6s gwahard e6 kyr**che6 wynte6. Ac o kyffredyn tre6l e gwnaethpwyt e //

Llanstephan 1 t. 89

~~e gwnaethpwyt~~ **ac e k6plawyt e gweyth or mor pwy gylyd** er rwng deyfyr a brenych ar gogled. A h6nn6 trwy la**wer o amseroed gwedy henny a dyffyrth ac a etelys r6th**re6 a chyrche6 e gelynyon. Ac esef a or6c s6lyen gwedy **gwelet ohona6 ef na alley ef ae porth gwrthwyneb6** yr amhera6dyr. mynet hyt en scythya y keyssya6 nerth **a phorth y gan e ffychteyt y orescyn y ky6oeth trache6yn.** A gwedy kynn6lla6 ohona6 holl ye6enctyt e gwlat hon**no y gyt a dyr6a6r lynghes e de6th hyt en enys prydeyn** ac en dyannot kylchyn6 kaer efra6c ac emlad ar dynas. Ac **gwedy ehedec e chwedyl tros e gwladoed. er ran mwyhaf** or brytanyeyt a emada6ssant ar amhera6dyr ac a aethant **at s6lyen. Ac eyssyoes yr henny ny pheydy6s se6er6s ae** dechre6oed ef namyn o bop lle kynn6lla6 yr r6ueynwyr **ef ar brytanyeyt a trygessynt y gyt ac en dyannot kyrch6** t6*a* chaer efra6c ac emlad a s6lyen. Ac gwedy emlad en wy**chyr onad6nt er amhera6dyr a las ena a llawer or rey eyda6 y gyt** ac ef. a s6lyen a 6rathwyt en aghe6a6l. Ac odyna e cladwyt **se6er6s e kaer efra6c. er hon a ka6ssant y lenghoed r6ueyn**wyr ente6. A de6 6ap a ada6ssey ente6. ac esef oedynt er rey **henny bassyan a Getta. A mam Getta a hanoed or r6ueyn. a** mam bassyan a hanoed or enys honn. Ac gwedy mar6 e6 **tat esef a or6gant Gwyr r6ueyn kymryt Getta en 6renyhn** ae kanh6rthwya6 oc e6 pleyt wyn kanys or r6ueyn ed ha**noed y 6am. Ac esef a or6gant e brytanyeyt g6rthwyneb6** y henny ac ardyrcha6ael onad6nt wynte6 bassyan en 6re**nyn kanys y 6am ente6 a hanoed o enys prydeyn. Ac odyna** en kynyd6 brwydyr er rygth6nt ac ena e llas Getta. ac **e ka6as bassyan e 6renhynyaeth trwy nerth e brytanyeyt.** AC en er amser h6nn6 ed oed gwas ye6anc a elwyt ka- //

Llanstephan 1 t. 90

ra6n ac nyt oed bonhedyc. Ac eyssyoes en llawer o emlade6 klot6a6r oed oe dewred ac oe da6n. Ar gwas h6nn6 a kerda6d **racda6 hyt en r6ueyn. ac erchy kanhyat y gan sened r6ueyn y ka**d6 enys prydeyn ar longhe6 ar e moroed en y chylch rac gormessoed y **gan estronolyon kenedloed. Ac ada6 tros henny o da y wyr r6ue**yn kymeynt a chet kaffey ente6 brenhynyaeth enys prydeyn. **Ac gwedy dar6ot yda6 ef trwy e ffals adawe6 henny twylla6** sened r6ueyn ef a ka6as er hyn a erchys 6d6nt. ac y gyt ac escry**6enne6 ynseylledyc e de6th trache6yn hyt en enys prydeyn.** Ac en e lle en dyannot kynn6lla6 llonghe6 a or6c a gal6 atta6 lla**wer o kedernyt ye6enctyt enys prydeyn. a mynet a or6c en y** lynghes ar e mor a chylchyn6 holl traethe6 a phorth6ae6 enys **prydeyn a gwne6th6r llawer o kynh6ryf ar e pobloed ac ar er** enyssed en y kylch kan anreythya6 e dynassoed ac e6 llad ac e6 **llosky. a grypdeyllya6 ac espeyllya6 e tyrdywyllodryon oc e6 da.** Ac ef e6elly en e cre6londer h6nn6 llythra6 atta6 a gwneynt pa6b or **a karey treys a grypdeyl ac enwyred. ac ar espeyt 6echan kymeynt** oed y llw ac nat oed arna6 ef ofyn 6n tewyssa6c. Ac o acha6s hen**ny dyrcha6ael en syberwyt a or6c ac an6on kennade6 ar e** brytanyeyt y erchy 6d6nt y wne6th6r ef en 6renyn arna**d6nt ac ente6 a emladey a gwyr r6ueyn ac ae dystrywey** wynt o enys prydeyn ac ar rydhaey e brytanyeyt y gan ar**glwydyaeth estra6n kenedyl. Ac y gyt ac e ka6as ente6 e** 6renhynyaeth en dyannot emlad a or6c cara6n a bassyan ae **lad kanys e ffychteyt a gwnaethant y 6rat yda6. pan dyle**ynt wy kan6rthw bassyan ed emchwelassant wynte6 **arna6 ef en 6rwydyr ac emlad en erbyn e6**

gwyr eh6n. Ac 6rth henny en e lle ada6 e maes a or6c er r6ueynwyr **a dechre6 ffo kany wydynt pwy a 6ey porth pwy a 6ey** amphorth. Ac gwedy kaffael o kara6n e wud6golyaeth //

Llanstephan 1 t. 91
ef a rodes yr gwydyl ffychty en e gogled e wlat a elwyr escotlont ac eno e maent en presswyllya6 em*plyth* e brytanyeyt yr henny hyt hedyw. **AC Gwedy kennatta6 en r6ueyn** ry goreskyn o kara6n enys prydeyn. sened r6ueyn a **an6ones allect6s senedwr a theyr lleng o wyr emlad y** gyt ac ef y lad e cre6la6n ac y oreskyn er enys trache6yn **wrth 6edyant gwyr r6ueyn. Ac gwedy e6 dy6ot y tyr** enys prydeyn en dyannot emlad a or6gant a chara6n. a gwedy **y lad kymryt coron e teyrnas a gwnaeth allect6s. Ac odyna** dyr6a6r tymhestyl a dyporthes yr brytanyeyt er rey ar em**ada6ssey a chyhoed r6ueyn ac ar athoedynt at kara6n. Ac** wrth henny trwm e kymerassant e brytanyeyt henny a **chymryt asclepyodot6s yarll kerny6 ac 6rda6 h6nn6 en** 6renyn arnad6nt ac o kyffredyn kyghor a chyt*synhyedy***gaeth mynet a or6gant am penn allect6s ae kymhell y** emlad ac wynt. Ac en er amsser h6nn6 ed oed ente6 en ll6n**deyn en gwne6th6r gwyl6a oy tadolyon dwywe6 ef.** Ac y gyt ac e kygle6 ef dy6odedygaeth e brytanyeyt em**ada6 ae aberthe6 a or6c ac y gyt ae holl kedernyt kyrch6** e brytanyeyt a or6c a chalettaf aer6a o pob parth a or6gant **Ac eyssyoes trechaf wu asclepyodot6s ar brytanyeyt** a gwascar6 er r6ueynwyr a gwnaethant ac e6 kymhell **ar ffo. ac e6 hemlyt a llad llawer o 6ylyoed onad6nt a llad** allect6s e6 brenyn. Ac gwedy damweynnya6 e b6d6go**lyaeth yr brytanyeyt. sef a or6c lelly6s gall6s kytemdeyth** allect6s kynn6lla6 er rey ar dyanghessynt or r6ueynwyr **atta6 y l6ndeyn a chayw e pyrth ar kestyll arnad6nt a** medylya6 keyssya6 g6rthwyneb6 odyna yr brytanyeyt **ne6 ente6 gochel e kyndrycha6l aghe6 oed en e6 herbyn.** Ac gwedy gwelet eyssyoes o asclepyodot6s henny kyl- //

Llanstephan 1 t. 92
chyn6 e dynas a or6c ente6. ac en dyannot an6on kennade6 a gwnaeth at holl tewyssogyon enys prydeyn a dywedwyt **6d6nt ry lad ohona6 ef allect6s a llawer o 6ylyoed y gyt ac ef** ae 6ot ente6 en eyste 6rth l6ndeyn ac en gwarchay endy **er hyn ar dyanghassey or r6ueynwyr. endy. Ac wrth hen**ny erchy y pa6b o tewyssogyon enys prydeyn en kytd6**h6n ac en dyannot dy6ot hyt atta6 ef en porth yda6. kanys** ef a tebygey bot en eska6yn 6d6nt dywreydya6 er r6ue**ynwyr or enys os o kytd6undep pa6b ed emledyt ac wynt.** Ac ena wrth y kennad6ry ef e de6thant a dehe6wyr ar **Gwyndyt. a gwyr deyfyr a brenych. ar albanwyr. ac y gyt** a henny pa6b or a hanoedynt o kenedyl e brytanyeyt. Ac **gwedy dy6ot pa6b hyt rac bron e brenyn ef a erchys pa**ratoy amra6aelyon peyryanhe6 a llaf6rya6 y dystryw **e m6roed. Ac en dyannot 6fydha6 a or6gant pa6b yda6 or** g6yr kadarn ar rey glew ac en wychyr kyrch6 e m6ro**ed a or6gant. Ac en dyannot e6 brywa6 a thrwyd6nt a** throst6n y me6n ed aethant ac gwne6th6r aer6a or r6ue**ynwyr en e lle. Ac eyssyoes gwedy gwelet or r6ueynwyr** e6 llad hep tr6gared hep gorffowys annoc a or6gan y **e6 tewyssa6c 6fydha6 yr brytanyeyt ac erchy e6 tr6ga**red y e6 hell6ng en 6yw y e6 gwlat. kanys ne6 ry daro**ed hayach e6 llad holl namyn 6n lleng oed ettwa en keys**sya6 emkynhal. Ac 6rth henny kytssynnhya6 ac wynt a **or6c Gall6s e6 tewyssa6c ac emrody ac ef ae kytemdey**thyon en ewyllys asclepyodot6s ar brytanyeyt. Ac 6al **ed oed e brenyn en kymryt kygor am tr6garha6 6rth6nt** e kyodassant gwyr gwyned a bydyna6 ac ar glan nant **bychan ed oedynt llad penne6 er r6ueynwyr a or6gant.** Ac 6rth henny e gelwyr e nant h6nn6 eg kymraec nant Gallg6n ac en saysnec Gallobroc //

Llanstephan 1 t. 93
AC gwedy gor6ot ar e r6ueynwyr asclepyodot6s trwy annogedygaeth tewyssogyon e teyrnas a kymyrth coron e 6ren**hynyaeth ac ae gwysc6s am y pen. ac traeth6s e ky6oeth** trwy 6nya6n wyryoned a thagnhe6ed ar espeyt dec mlyned **a gwahard a gwnaeth grypdeyl e treysswyr a chledy6e6 e lla**dron. Ac en y oes ef e dechrewys e tymhestyl a or6c dyocletyan **amhera6dyr ar e crystonogyon en er hon hayach e dyle6t crys**tonogaeth en enys prydeyn er honn a kynhelyt en ky6an **ac en yach endy yr en oes lles 6renhyn e gwr kyntaf a do**thoed eg cret endy. Ac en er amsser h6nn6 e dothoed maxen **ercwlff pen*teyl6* e cre6la6n h6nn6. ac o arch h6nn6 ac** oe orchymyn e dystrywyt er holl eglwysse6. ac e lloscet holl **lyfre6 er escryth6r glan or a allwyt y kaffael onad6nt.** Ar etholedygyon effeyryeyt a meybyon lleen ar crystonogy**on a danad6nt a las en kyn amlet ac ed ehedynt en 6edynoed** ar gwlat nef megys ar e6 gwyr prya6t tref*tat* wynt. **Ac ena e ma6rha6s er holl ky6oetha6c dyw y tr6gared ef** em*plyt* e brytanyeyt rac e6 tewylla6 wynt o nossa6l tewyl**l6c aghe6 er**

rodes ef egl6rhaf lampe6 e seynt ar merthery a enynn6s 6d6nt. A bede6 er rey henny ar lle e kymeras**sant e6 merthyrolaeth tr6ry gwres carda6t em me6n** bryt a med6l e nep a edrycho a dangossant e6 gwyrthye6 **pey na bey k6yn6an6s clybot y gan agkyfyeyth kenedyl** er ryw dystry6 h6nn6 ar ky6da6twyr enys prydeyn. Ac **em*plyth* pa6b or pobloed a 6erthyrwyt ena e dyode6as**sant mylwyr em mydyn cryst. Seynt alban o 6erolan ac **wl. ac aaron o kaer*llyon*. A seynt alban hagen o wres** kymerwedyc carda6t a kymyrth amphybal y kyffess6r **ef o la6 er rey ae merthyrey ac en kyntaf ae k6dyws en y** ty eh6nan ac odyna a sym6d6s y dyllat ac ae hellygh6s //

Llanstephan 1 t. 94
y emdeyth ac ed emrodes ente6 eh6nan y 6erthyrolaeth. Ar rey ereyll trwy amra6alyon poyne6 ar e6 corfforoed a ehedassant **ar orwchelder llewenyd gwlat nef hep 6n pedr6s.** AC en er amser h6nn6 e ky6odes koel ~~.~~ yarll kaercoelun en erbyn **asclepyodot6s brenyn e brytanyeyt. a gwedy bot brwydyr er** rygth6nt e llas asclepyodot6s. ac ed arderchwyt koel o coron e **teyrnas. Ac gwedy kennatta6 henny y sened r6ueyn llawenha6** a or6gant o acha6s aghe6 e brenyn er h6nn a daroed yda6 kyn**nhyrf6 r6ueynnya6l ky6oeth. Ac ena koffa6 a or6c sened r6**ueyn e 6eynt kollet a kollessynt o teyrnget enys prydeyn. ac **wrth henny wynt a an6onassant constans sened6r er h6nn** a darestyghassey er espaen 6rth r6ueynnya6l 6edyant. Gwr **doeth hagen oed h6nn6 a Glew. ac em blaen pob peth Gwr** a 6ynney aghwaneg6 kyffredyn kyhoeda6c 6edyant sened **r6ueyn. Ac wrth henny koel brenyn e brytanyeyt gwedy** gwbot o*hona6* en honneyt dy6odedygaeth constans y enys **prydeyn aryneygya6 ac ofynha6 a or6c emlad en y erbyn kanys** y clot a kadarnhaey na ry allassey 6n brenyn gwrthwyneb6 **yda6. Ac wrth henny y gyt ac e dyskynn6s constans ar tyr er** enys an6on kennade6 a or6c koel at costans ac erchy tangnhe**6ed yda6 ar rody ohona6 ente6 gwryogaeth a darestynghedy**gaeth yda6 ac y sened r6ueyn a dan er am6ot h6n med6 o*ho***na6 ef enys prydeyn ae theylyngta6t a thal6 ohona6 ente6** e gossodedyc teyrnget y sened r6ueyn. Ac gwedy kennatta6 **henny y constans ef a kymyrth henny en llawen ac ar rodes** hed6ch a thangnho6ed yda6 a dan er am6ot h6nn6. ac ar hen**ny gwystlon a kymyrth a chadarnha6 tangnhe6ed er ryg**th6nt. Ac gwedy espeyt mys clefych6 a gwnaeth koel o **orthr6m heynt ac o hwnn6 e b6 6ar6 kynn penn er** wythnos. Ac gwedy mar6 koel e kymyrth constans //

Llanstephan 1 t. 95
coron e teyrnas. ac e kymyrth 6n 6erch oed y coel en wreyc yda6. Ac esef oed honno helen llwyda6c. Pryt honno hagen **ae theledywrwyd ny cheffyt en er enyssed en y chylch ae** kyffelyppey nac en er espaen nyt oed er eyl a 6ey kyn te**ket a hy. Ac y gyt a henny he6yt nyt oed er eyl a 6ey kyn** doethet a hy eg kel6ydyt e m6ssyc ar kel6ydode6 ryd a hy **kanys nyt oed o plant oy that namyn hy eh6nan ac wrth** henny e mynn6s ente6 dysc6 ydy hy e kel6ydode6 hyt pan **6ey doethach e galley hythe6 llywya6 e ky6oeth gwedy ef.** Ac gwedy kymryt o constans honno eg kytemdeythas y **wely ef a anet map yda6 ohoney. ac esef oed h6nn6 c6sten**nyn 6ap helen. Ac odyna em pen er 6n wlwydyn ar dec eg **kaer efra6c e darestyngh6s constans y dylyet anghe6. ac** er rodes ente6 teyrnas prydeyn y c6stennyn y 6ap ente6. **Ac en e lle gwedy ar6er6 ohona6 ef o lywodraeth e teyrnas kynn** echedyc o blwydyned ef a dangosses bot enda6 dyr6a6r clot a mo**lyant a haelder. ac y gyt a henny en erbyn er rey enwyr dywal**der lleo ae cre6londer. Ac e6elly ya6nder a gwyryoned a gwna**ey er rwng e pobloed. Grypdeyl e lladron a pyley. dywalder** er rey enwyr cre6la6n a sathrey. tangnhe6ed a hed6ch em pob **lle a laf6ryey e6 hatnewyd6. trwy e teyrnas.** AC en er amser h6nn6 ed oed en r6ueyn Gwr enwyr cre6la6n **en amhera6dyr. ac esef oed h6nn6 maxen cre6la6n. Ac esef** a gwnaey dy*tref*tad6 e bonhedygyon ar dyledogyon ac e6 hestwng **ac o gwaethaf cre6londer kywarssangh6 kyffredyn kyhoed se**ned r6ueyn. Ac ef e6elly en e6 kywarssangh6 ac en e6 dytref**tad6 sef a gwneynt wynte6 ffo hyt en enys prydeyn hyt att** c6stennyn ac ente6 en anryded6s ae har6olley wynt. Ac or dy**wed gwedy llythra6 llawer onad6nt atta6. wynt ae kyffroassant** ac a annogassant ar lyt en erbyn e cre6la6n h6nn6. ac en //

Llanstephan 1 t. 96
6enych e degynt ar cof yda6 cre6londer maxen. ac e dywedynt 6rth c6stennyn 6al hynn. Pa hyt e dyode6y ty en tr6eny ny ac **en allt6ded arglwyd c6stenyn. Pa hyt e gohyry ty tal6 ynny** en ganedyc la6r a thref en tat. kanys tydy d6h6nan o en kene**dyl ny a elly tal6 ynny en kollet gwedy e goreskynnych ac** e g6rthledych maxen or r6ueyn. kanys pa tewyssa6c a **eyll em*ky6artal6* y 6renyn**

brytaen o kedernyt a dewred marchogyon ne6 ente6 o amylder e6r ac aryant. Ac wrth **henny e gwedy6n nynhe6 tydy hyt pan telhych ty ynny tref** en tat ac en ky6oeth. ac en gwraged ac en meybyon kan **dy6ot y gyt a ny a llw kenhyt hyt en r6ueyn.** AC odyna gwedy kyffroy c6stennym or amadrodyon hynn **ac o lawer o ereyll ef en llwyr a kynn6llws llw enys** prydeyn ac a aeth y gyt ac wynt hyt en r6uey ac ae go**reskynn6s ac odyna a ka6as llywodraeth er holl 6yt. Ef ha**gen a d6gassey y gyt ac ef try ewythred helen y 6am nyt **amgen. llywelyn. trahayarn. a me6ryc. ar rey henny a 6rd6s** ente6 en seneda6l 6rdas. Ac en er amser h6nn6 e ky6odes **e6daf yarll ergyng ac ewas en erbyn e tewyssogyon ar** ry adawssey c6stennyn en kynhal er enys wrth r6ueyn**nya6l teylyngta6t. ac e6daf a emlad6s ar rey henny ac ae** llada6d ac a kymyrth ehwn llywodraeth enys prydeyn. **Ac gwedy mynegy henny y c6stennyn ente6 a en6ynn6s** trahayarn ewyther helen a theyr lleng o wyr emlad y **gyt ac ef y kymhell enys prydeyn trache6yn 6rth r6ue**ynnya6l 6edyant. Ac gwedy dyskynn6 trahayarn ar e **traeth ker llaw kaer perys ef a kyrch6s am penn e dy**nas ac en espeyt de6 dyd ef a ka6as. Ac gwedy honny e **chwedyl h6nnw trwy er holl gwladoed e6daf 6renhyn** a kynn6ll6s holl wyr ar6a6c enys prydeyn ac a de6th en y erbyn //

Llanstephan 1 t. 97
hyt e lle e gelwyr maes 6ryen ker llaw kaer wynt a dechre6 emlad a gwnaethant ar wud6golyaeth a ka6as e6daf. Ac wrth **henny trahayarn ac a dyenghys oy 6archogyon kantha6** a kyrch6s y longhe6 ac odyna a hwylyassant hyt e gogled **ac eno e de6thant yr tyr ac e dechre6ssant anreythya6 e** e gwladoed. Ac gwedy kennatta6 henny y e6daf 6renyn **ente6 eylweyth a kynn6lwys holl kedernyt enys prydeyn** ac a de6th en y erbyn ef hyt en escotlont ac eno ed emlad6s **ac ef ac eyssyoes e6daf a ffoes ena hep 6ud6golyaeth. Ac** esef a or6c trahayarn gwedy kaffael o*hona6* ef e 6ud6**golyaeth dechre6 emlyt e6daf o le pwy gylyd hep ad6** yda6 6n gorffowys hyt pan d6c y kantha6 holl dynas**soed a cheyryd enys prydeyn a he6yt coron e teyrnas.** Ac wrth henny en o6al6s e6daf en y longhe6 a aeth hyt en **llychlyn y keyssya6 porth y kan 6renyn llychlyn y keys**sya6 Goreskyn y ky6oeth trache6yn. Ac en henny eyssyoes **o amser e6daf ar ry ada6ssey kan y ky*temdeythyon* ae annwy**lyeyt keyssya6 Gwne6th6r brat ac aghe6 trahayarn. Ac wrth **henny yarll e mynyd kadarn e gwr a karey e6daf en wuy** no nep a laf6ryws em blaen pa6b yr gweythret h6nn6 **kanys dy6yrna6t ed oed trayhayarn en mynet o kaer l6n**deyn y emdeyth er racdywededyc yarll a theyr myl o 6ar**chogyon y gyt ac ef a emk6dy6s em me6n glyn e fford e** dewey trahayarn ac en dyryb6d a ky6odassant am y penn **ac ae lladassant em*plyth* y kyt6archogyon. Ac y gyt ac e** kennattawyt henny y e6daf ente6 en dyannot a de6th tra**che6yn hyt en enys prydeyn ac gwedy Goreskyn ac gwas**car6 er r6ueynwyr e kymyrth ente6 coron e teyrnas er **eylweyth. Ac odyna kymeynt wu y clot ae 6olyant o** amylder e6r ac aryant ar 6yrr amsser ac nat oed ha6d //

Llanstephan 1 t. 98
kaffael er eyl a kyffelyppyt yda6. Ac odyna e6daf a lywya6d enys prydeyn hyt ar oes Gratyan a 6alentyan. **AC or dywed gwedy trewyllya6 e6daf o heneynt medylya6 a** or6c pa wed e ll6nythey ente6 e pobyl gwedy ef. a cheyssya6 **y gan y kyghorwyr pwy oy lyn ef a gwnelynt en 6renyn** kanys nyt oed yda6 ef etty6ed namyn 6n 6erch. Ac wrth **henny rey or kyghorwyr a 6ynnynt rody e 6orwyn honno** y 6n o dyledogyon enys prydeyn ar teyrnas kenthy. Ereyll **a 6ynnynt yr rody y 6n o dyledogyon r6ueyn ar 6renhyny**aeth kenthy hyt pan 6ey kadarnach e6 tangnhe6ed o henny. **Ereyll a 6ynnynt rody coron e teyrnas y kynan meyryada6c** ney e6daf 6ap y 6ra6t. ar rody y 6erch ente6 y dyleda6c **o estra6n kenedyl ac e6r ac aryan en emyl y gyt a hy. A hyt** tra ed oedynt en er amrysson h6nn6 er ryd6nt nessa6 a **or6c karada6c yarll kernyw a chyghory a gwnaeth gwa**ha6d maxen sened6r or r6ueyn ar rody y 6erch yda6. ac **e6elly e dywedey ef e gellynt wynte6 kaffael tragywyda6l** hed6ch. kanys e gwr h6nn6 oed 6ap y lywelyn ewythyr **c6stenhyn 6a6r 6ap helen. e gwr a dywettpwyt wuchot** o*hona6*. Mam 6axen hagen ae anedygaeth a hanoed or **r6ueyn. ac o pob parth o 6renhya6l gwaet ed hanoed.** Ac wrth henny ed adawey ente6 gwastat hed6ch kanys **o amherodryon r6ueyn ac o 6renhyned enys prydeyn ed** hanoed. Ac gwedy gwelet o kynan meyrydya6c yarll ker**nyw en rody e kyghor hwnn6 blygha6 a sorry a or6c** kanys y holl enny ae holl laf6r ef oed en keyssya6 a **6rnhynyaeth yda6 eh6n. ac o acha6s henny kynhyrf6** e llys en holla6l a or6c. Ac yr henny eyssyoes ny pheydy6s **karada6c yarll kernyw ae dechrewoed. namyn an6on** me6ryc y 6ap a or6c hyt en r6ueyn y datkan6 y 6axen e kyghore6 henny. //

Llanstephan 1 t. 99

G........t hagen teledyw oed e me6ryc h6nnn6 hed6f clot6a6r molyanh6s a Glew a dewr en reyt e gwyr a gwychyr **en e bey reyt yda6 profy ornest. Ac gwedy y dy6ot ef rac bron** maxen ef a ar6ollet en anryded6s y gatha6 tros y holl kyd**6archogyon. Ac en er amser h6nn6 dyr6a6r ter6ysc a ry**6el oed er rwng maxen ar de6 amhera6r oedynt en r6**6eyn nyt amgen Gratyan. a 6alentynyan. kanys e gwyr** henny a daroed 6d6nt gwrthlad maxen hyt na chaffey ef **ar6er6 o trydyd rann er amherodraeth megys y dyley o ta**da6l anryded. Ac gwedy gwelet o 6e6ryc maxen en ky**warssanghedyc y gan er amherodryon ef a dywa6t 6r**tha ar e wed honn. Pa acha6s 6axen eb ef e byd arnat **ty ofyn Gratyan. kanys agoret yw yty fford trwy er** honn e gelly tythe6 dwyn er amherodraeth y gantha6 **ente6. Debre y gyt a my hyt en enys prydeyn a thy a ke**ffy coron teyrnas enys prydeyn. kanys e6daf brenyn **brytaen essyd gorthr6m o heynt a heneynt ac nyt oes** dy a dam6no ente6 namyn kaffael e kyfryw Gwas ye6**anc dyleda6c ac wyt ty 6rth rody y 6n 6erch yda6 a** theyrnas prydeyn y gyt a hy. kanys nyt oes 6n map **yda6 namyn er 6n 6erch honn. Ac wrth henny kyghor** y gan y wyrda a kymyrth pa dyw er rodey ente6 e teyrnas **kan y 6n 6erch. ac wrth henny barnedyc wu kan wyrda e** teyrnas kanhyad6 e 6renhynyaeth yty y gyt ar 6erch ac **a. e kennad6ry honno ed an6onassant wy 6ynhe6 y 6ynegy** y tythe6 e kyghor h6nn6. Ac wrth henny o mynny tythe6 **dy6ot y gyt a my e dechre6 h6nn6 a keffy ty. ac o amylder** e6r ac aryant enys prydeyn ae marchogyon ae hymladwyr **e gelly tythe6 gorescyn r6ueyn en bwynt g6rthladedyc y** hammerodryon ohoney. Ac e6elly e kynyd6s c6stennyn de kar //

Llanstephan 1 t. 100

ty a llawer he6yt o 6renhyned prydeyn a oreskynnass......... AC wrth henny 6fydha6 a or6c maxen wrth kyghor me6ryc **6ap karada6c a chychwyn y gyt ac ef t6 ac enys prydeyn ac** ar y fford ef a oreskynn6s keyryd ffreync ae dynassoed ac a kyn**n6llws llaweroed ac amylder o e6r ac aryant ac o pob parth** yda6 e kytemdeythoka6s llawer o 6archogyon. Ac odyna ar **e mor ed aethant ac o herwyd hwylye6 e dyskynnassant en** porth ham6nt. Ac gwedy kennattaw henny y e6daf bre**nyn e brytanyeyt ofynha6 en 6a6r a or6c a thebyg6 ry dy**6ot en dyssy6yt gelynya6 lw am penn y ky6oeth ac en dy**annot galw kynan meyrgad6c y ney atta6 ac erchy yda6 ef** kynn6lla6 holl 6archogyon ar6a6c enys prydeyn a mynet **en erbyn e gelynyon henny. Ac en e lle en dyannot kynan** meyryada6c a kyn6ll6s e ll6 llwyrhaf a mwyaf ac allws **holl ye6enctyt e teyrnas ae dewred oed henny ac aeth hyt** em porth ham6nt en erbyn e llw a dothoed y gyt a maxen **wledyc. Ac gwedy gwelet o 6axen e 6eynt amylder llw** honno en y erbyn go6al6 en 6a6r a or6c kany wydyat pa **beth a gwnaey. kanys bychan oed o 6ydynoed y gyt ac ef** wrth keyssya6 emlad a llw kymeynt ar h6nn a oed en y er**byn. Ac wrth henny pedr6s wu kantha6 kan ...6 emrody y emlad en erbyn amyl**der e gwyr ac e6 glewder. kanys kan obeyth tanghhe6ed e do**thoed. Ac wrth henny galw a or6c atta6 y hynafgwyr ae** kyghorwyr ac erchy 6d6nt mynegy e kyghor gore6 a **wyppynt en erbyn e kyfryw damweyn h6nn6. Ac en kyn**taf me6ryc ar rodes atteb yda6 ar e wed honn. Nyt oes **eb ef ynny emlad ar sawl emladwyr Glew kadarn hynn.** ac nyt o acha6s emlad e dodyn ny ema y enys prydeyn y **keyssya6 y gorescyn trwy emlad. Thangnhe6ed a arch6n** a chanhyat y letyw ar e tyr hyt pan wybydom ny med6l e brenyn. //

Llanstephan 1 t. 101

Ac wrth henny dywed6n en bot en kennade6 y gan er amhera6dyr en arweyn kennad6ry a negesse6 ar e6daf brenyn **e brytanyeyt. ac e6elly tr6y amadrodyon kall doeth araf**ha6n nynhe6 e pobyl honn. Ac gwedy ryngh6 bod y pa6b **e kyghor h6nn6. me6ryc a kymyrth y gyt ac ef de6deng** wyr llwydyon or rey doethaf or a ka6as en e llw a cheyng oly**wyd en llaw pob 6n onad6nt e dehe6. ac e6elly e de6thant** en erbyn kynan meyryada6c. Ac gwedy gwelet or brytanyey**t gwyr mor anryded6s ar rey henny o oet a doethynep ac arw**ydon hed6ch a thangnhe6ed ganth6nt. ky6ody en anryde**d6s a or6gant en e6 herbyn ac egory fford 6d6nt en ehang** hyt pan ellynt en rwyd mynet hyt rac bron e tewyssa**6c. Ac en e lle gwedy e6 dy6ot a se6yll rac bron kynan meyryada6c** y annerch a gwnaethant o pleyt er amhera6dyr ar sened a **dywedwyt ry an6on or amhera6dyr maxen 6ap llywelyn hyt** at e6daf 6renyn e brytanyeyt a negesse6 a chennad6ry kantha6 **y gan er amherodryon atta6. Ac ena e dywa6t kynan meyryd**a6c. Nyt tebyc hynn y drech kennade6. es tebygach hyn y ely**nyon a 6ynnynt gwne6th6r treys a goresgyn gwladoed. Ac** en dyannot me6ryc a atteba6d yda6. Nyt oed gwed6s ep ef **kerdet gwr kymeynt kywurd a h6n hep lawer ac amylder** o kytemdeythyon y gyt ac ef. ac en wuyhaf oll o acha6s medy**ant ac arglwydyaeth gwyr r6ueyn a gweythredoed e6 tade6** ac e6

hentade6 kas ynt y gan lawer o 6renhyned. Ac wrth hen**ny pey kerdey 6n onad6nt y gyt a ny6er bychant. ac attoeth** ef kywarssengyt ef y gan y elynyon ac e6elly e kewyledyt kyf**fredyn gyhoed r6ueyn. Ac y wrth henny en hed6ch a thang**nhe6ed e de6th. a thangnhe6ed a keys a henny e mae en y dan**gos ar y weythret. kanys yr pan dyskynnassam ny ar tyr** er enys honn. ny gwnaetham na threys na chollet na sarhaet //

Llanstephan 1 t. 146
Ac gwedy gwybot o colgrym henny kynnvllav a orvc entev e saysson ar escottyeyt. ar ffychtyeyt ac y gyt ac aneyryf lvossogrwyd **nyfer kanthav en y erbyn hyt ker llav er avon a elwyr dv*glas*.** Ac gwedy ym*kyvarvot* ena o pob parth e dygwydassant lla**wer o lvoed. Ac gwedy kaffael o arthvr e vudvgolyaeth erlyt** foedygaeth colgrym a orvc ac gwedy y vynet e mevn dynas **kaer efravc ef. arthvr ae lw ae kylchynvs ac a gwarchayavd** e dynas arnav. Ac gwedy klybot o baldwlff y vravt entev hen**ny y gyt a chwemyl o wyr ef a kyrchavd e tv ar lle ed oedyt en** gwarchay y vravt y keyssyav y rydhav ae ellwng odyno. ka**nys er amser ed ymladassey arthvr ae vravt ef ed oed baldvlff** ena ar glan e mor en arhos dyvodedygaeth cheldryc o germa**ny a oed en dyvot a phorth kanthav vdvnt. Ac wrth henny gwe**dy y dyvot hyt ar espeyt dec mylltyr y wrth e kaer. darparv **a orvc dwyn kyrch dy*rybvd* am pen arthvr ae lw. Ac eyssyoes** gwedy gwybot o arthvr henny ef a erchys y kadwr tywys**savc kernyw kymryt chwechant marchavc a thry myl o** pedyt y gyt ac ef a mynet en ev herbyn ac ev ragot e nos hon**no e fford e delynt. Ac gwedy kaffael o kadwr e fford e devynt e** gelynyon ev kyrchv en dyssyvyt a orvc. ac gwedy brywav ac **essygav ev bydynoed ac ev llad llawered onadvnt kymhell e** saysson a orvc ar ffo. Ac wrth henny dyrvavr trystyt a goval **a kymyrth baldwlff endav wrth na allws gwneythvr kan**hwrthwy na nerth oy vravt. a medylyav a orvc pa wed e **galley entev kaffael emdydan ae vravt. kanys ef a tebygey** e galley kaffael holl waret y pob vn onadvnt pey ymkeffynt **y emdydan y gyt .... ell dev. Ac gwedy na chaffey fford** arall en e byt. eyllyav a orvc y penn ae varyf a chymryt **telyn en y law ac en ryth eresdyn ac gwareyd dyvot em** plyth e llw. ar llvestev. ar klymev a ganey ar e telyn a dangosynt //

Llanstephan 1 t. 147
y vot en telynyavr. Ac or dywed gwedy na thebygey nep y vot en twyllvr nessav a orvc parth a mvroed e kaer. a gwedy y atnabot or gwyr o vevn **y tynnv a orvgant wrth raffev attadvnt y mevn. Ac gwedy gwelet** ohonav y vravt emkarv a orvgant megys na ry ymwelssynt trwy **lawer o yspeyt kyn no henny. Ac val ed oedynt evelly en medylyav ac** en keyssyav ystryv pa wed e gellynt em*rydhav* odyno. ac val ed oedynt **en dyobeythav o henny enachaf ev kennadev en ymchwelvt o germa**ny a cheldryc en tywyssavc arnadvnt a chwechant llong kanthvnt **en llavn o varchogyon arvavc. ac en dyskynnv en er alban. Ac gwe**dy klybot henny annoc a gwnaethant y kyghorwyr y arthvr adav **e dynas rac dyvot e ssavl nyveroed henny am ev penn a bot en pedrvs** ac ar damweyn vdvnt rody kat ar vays vdvnt. Ac wrth henny **vfydhav a orvc arthvr oe kyghorwyr ac odyno ed aeth hyt en llvn**deyn. ac eno galw a orvc a*ttav* holl gwyrda e teyrnas o yscolhey**gyon a lleygyon ac erchy vdvnt rody e kyghor gorev a yachaf** or a wypynt nev a ellynt en erbyn e paganyeyt. Ac o kyt dyvn**dep a chyt*kyghor* pavb y gyt kennadev a ellyghassant hyt at** howel vap emhyr llydav brenyn brytayn vechan. y vynegy ydav **entev er ormes ar trveny ar ryvel oed gan e paganyeyt ar** enys prydeyn. kanys ney vap chwaer y arthvr oed e gwr **hvnnv. Ac gwedy klybot o howel er ryvel ar aflonydvch a oed** ar y ewythyr erchy a orvc paratoy llyghes a chynnvllav pym**theg myl o varchogyon arvavc ac ar e gwynt kyntaf a kavas** e devth y porth hamvnt y tyr enys prydeyn. Ac odyna arthvr **ae harvolles or anryded e gwedey arvoll gwr kyfvrd a hvnnv.** ac en vynych y damplygv ac ymkarv pob eylwers. Ac odyna **gwedy llythrav echedyc o dydyev .... wynt a kyrchassant** kaer lwyt*koyt* er hon a dywedassam ny wuchot bot e pagany**eyt en ymlad a hy. E kaer honno hagen a oed gossodedyc en e** wlat a elwyr lyndysey ar penn mynyd er rwng dwy avon //

Llanstephan 1 t. 148
ar dynas hvnnv ar avr hon a elwyr Lyncoll. Ac gwedy ev dyvot eno y gyt ac ev holl nyveroed ymlad a orvgant ar saysson. ac agkly**wedyc ayrva a gwnaythant onadvnt. kanys chwe myl onadvnt** a dygwydassant e dyd hvnnv rey oc ev llad. rey oc ev body en er **avonoed a gollassant ev heneydyev ac ev bwhed. Ac wrth henny** er rey .... ereyll en kyflavn o ofyn adav e dynas **.. a orvgant a chymryt ev ffo** .... en lle dyogelvch

vdvnt. Ac eyssyoes .... **er rey henny ny orffowyssavd arthvr oc** oc ev hymlyt hyt pan devthant hyt en llwyn kelydon. ac eno ymkynnvll **o pob lle a gwnaethant oc ev ffo. a medylyav o*dyna* gwrthwy**nebv y arthvr. Ac odyna gwedy de-chrev emlad onadvnt aerva **a orvgant or brytanyeyt ac ev hamdyffyn e hvneyn en vravl.** kanys o waskavt e gwyd ac ev kanhvrthwy ed arverynt ac **e gogelynt ergydyev e brytanyeyt. Ac gwedy gwelet o arthvr** henny ef a erchys trychv a llad e koet en e parth hvnnv yr **llwyn a chymryt e kyffyon henny ar travs*prenny* ac ev gossot** en ev kylch ac ev gwarchay ena megys na cheffynt ac na ellynt **mynet odyna. kanys ef a vynney ev gwarchae en e lle honno** en kyhyt ac e bydey reyt vdvnt dyvot y law ydav nev entev **a vydynt varv o newyn. Ac gwedy darvot gwnevthvr e** kae hvnnv ef a erchys yr torvoed ac yr bydynoed damkyl**chynv e llwyn. Ac eno try dyev a theyr nos e bvant. Ac gwe**dy gwelet or saysson nat oed vdvnt dym a bwyteynt. rac **ev marv oll wynt o .... newyn. wynt a keyssyassant** y gan arthvr elly............gdavt y gyt ar amvot hvnn. **ev hellwng wynt .... trach ev kevyn y germany** en ev llonghev. ac .... adav y arthvr ev hevr ac ev **haryant ac ev holl da .... eythyr ev llonghev. Ac y gyt** a henny adav teyrnket pob blwydyn ydav o germany a //

Llanstephan 1 t. 149
chadarnhav henny kan rody gwystlon. Ac wrth henny arthvr a kymyrth ev golvt wynt ac ev gwystlon ac ae hellynghavd **y emdeyth. Ac val ed oedynt evelly en ymchwelvt adref ac en rwy**gav e moroed edyvar wu ganthvnt er amvot a gwnathoedynt **a throssy ev hwylyev a orvgant ac ymchwelvt tra*chevyn* y enys** prydeyn ac y traeth totneys e devthant...................................... **yr tyr. Ac odyna anreythyav e ....** gwladoed a orvgant hyt ar hafren...
a llad e tyr*dywyllodryon*. Ac odyna e kymerassant ev hynt hyt eg kaer vadon ac eyste wrth e kaer ac **ymlad a hy. Ac gwedy mynegy henny yr brenyn anryvedv en** vavr a orvc meynt ev twyll ac ev hyskymvndavt. a chymryt **byrr kyghor am krogy ev gwystlon. Ac ymadav a orvc ar ryvel** a decrevassey ar e ffychtyeyt ar escotyeyt a bryssyav y dystryv e **saysson. Pryder mavr hagen a goval oed arnav kanys howel y** ney a ry adavssey eg kaer alclvt en glaf o orthrvm glevyt. Ac or **dywed gwedy dy*vot* o*honav* hyt pan weles e saysson. ef a dy**wavt val hynn. kanys er anwarhaf anweledyc env saysson **ny bv teylwng kanthvnt kadv ffyd na chywyrdep wrthyf y.** Myfy hagen kan kadv ffyd wrth dyw y gyt ae nerth entev a dyalaf **hedyw gwayt vyg kywdavdwyr endvn wyntev. Gwyskvch wyr** ech arvev gwyscvch. ac en vravl kyrchvch e bradwyr hynn **a hep pedrvs kan kanhvrthwy cryst ny a orvydvn.** AC odyna gwedy dywedwyt o arthvr henny. dyfryc archescob **kaer llyon a aeth a sevyll ...... ar penn brynn ac en wuchel** ef a dywavt val hynn. A wyr................da ep ef er rey essyd **arderchavc o crystonogavl .... proffess presswylet** enoch chwy gwarder a chof .... ech kywdavtwyr ac **ech gwlat er rey ar ry las ac .... a dystrywywyt trwy** vrat e paganyeyt. kanys tragywydavl gwaradwyd vyd ychwy //

Llanstephan 1 t. 150
onyt ymrodvch y ev hamdyffyn. Ac wrth henny ymledvch tros ech gwlat. ac o byd reyt dyodefvch aghev trosty og ech bod. kanys er aghev **honno a vyd bvdvgolyaeth a bvchwed yr eneyt. Pwy bynnac hedyw** a el y aghev ef e hvnan a ymryd en wyr aberth y dyw. ac nyt pedrvs **ymlyn cryst o*honav*. er hvnn a wu teylwng kanthav rody y eneyt** tros y vrodyr. Ac wrth henny pwy bynnac o*honavch* a lader en er **ymlad hvn. byt er aghev honno en penyt ydav ac en vadeveynt oy** holl pecchodev ac en ellygdavt. a dan amvot nas gochelo o damweyna **y dyvot. Ac ny bv vn gohyr en llawen o vendyth e gwynvydedyc** wrda hwnnv bryssyav a orvgant a gwyskav pavb y arvev amda**nav ac vfydhav y kymynedyw ac y orchyn er archescob. Ac odyna.** arthvr a wyscwyt amdav llvryc oed teylwng yr veynt vrenyn **hvnnv. penffestyn evreyt eskythredyc o arwyd dreyc a adasswyt** oy penn. Taryan a kymyrth ar y yskwyd er hon a elwyt prydwen. **en er honn ed oed delw er arglwydes veyr en yskythredyc er honn** en vynychaf a alwey entev ar cof. Ef a rwymvt o caletwulch e cledyf **gorev er hvnn a gwnathoydyt en enys avallach. Gleyf a dekaavd** y dehev ef er honn a elwyt ron. wuchel oed honno a llydan ac adas **y aerva. Ac odyna gwedy llvnyethv e bydynoed o pob parth e saysson** en herwyd ev devavt en gllew kyrchv a gwnaythant ac ar hyt e **dyd en vravl gwrthwynebv yr brytanyeyt. Ac or dywed gwedy** trossy er hevl ar y dygwydedygaeth achvbeyt mynyd mavr oed en **agos vdvnt a gwnaythant e saysson a chynnal hvnnv en lle kastell** vdvnt. ac o amylder ev nyfer ymdyryet a thebygv bot en dygavn **vdvnt o kedernyt e mynyd. Ac gwedy dydwyn or hevl e dyd**

arall rac wynep. arthvr ae lw a eskynnws penn e mynyd. ac eyssyoes **en er eskynnv hvnnv llawer oy wyr a kolles. kanys havs oed yr**. saysson o penn e mynyd gwnevthvr drwc ar e brytanyeyt noc **yr brytanyeyt eg gwrthwynep e mynyd ar e saysson. Ac or dywed** gan wuyhaf grym a llafvr gwedy kaffael or brytanyeyt penn //

Llanstephan 1 t. 151
e mynyd en e lle wynt a dangossassant ev dehevoed vdvnt. Ac en erbyn henny e saysson en vravl a ossodant ev bronnoed en ev gwrthwy**nep ac oc ev holl angerd ymkynhal en ev herbyn. Ac gwedy trevlyav** llawer or dyd evelly llydyav a orvc arthvr rac hwyret e gweley e wu**dvgolyaeth en dygwydav ydav. Ac wrth henny dynoethy kaletwulch** a galw enw er arglwydes veyr ac o ebrwyd rvthyr kyrchv a orvc **eny vyd em perved y elynyon. A phwy bynnac a kyvarffey ac** ef kan galw enw dyw o vn dyrnavt y lladey. Ac ny orffowys**savd or rvthyr hvnnv hyt pan ladavd a chaletwulch e hvn** try vgeyn wyr a phedwar kant. Ac gwedy gwelet or brytanyeyt **henny tewhav ev torvoed a gwnaethant ae ymlyt entev ac o pob** parth vdvnt gwneythvr aerva. Ac en e lle e dygwydassant ~~.~~ **colgrym a baldwlff y vravt a llawer o vylyoed y gyt ac wynt.** Ac gwedy gwelet o cheldrych perygyl y kytymdeyon en e lle **hep annot ymchwelvt a orvc y gyt ar rey ereyll ar ffo hep vn annot.** AC gwedy arverv or brenyn or wudvgolyaeth ef a erchys y **cadwr yarll kernyw erlyt e saysson hyt tra vryssyey entev yr** alban. kanys mynegy a gwnathoydyt ydav bot e ffychtyeyt **ar yscotyeyt wrth kaer alclvt e lle ry adawssey entev howel** y ney en glaf. Ac wrth henny e bryssyey entev y vynnv y ryd**hav entev y gan y elynyon. Ac odyna tywyssavc kernyw** a dec myl y gyt ac ef. ac nyt en ol e saysson en kyntaf ed **aeth ef namyn en e blaen achvbeyt ev llonghev a orvc rac** kaffael onadvnt dyogelwch nev amdyffyn or rey henny. **Ac gwedy kaffael e llonghev o*honav* ef ae kadarnha6d** wynt or marchogyon arvavc gorev oed kanthav rac kaf**fael or saysson fford vdvnt. os attadvnt e mynnynt ffo.** Ac en e lle gwedy darvot ydav kadarnhav e llonghev e **velly. ar vrys er*lyt* e gelynyon a orvc entev kan ev llad** hep trvgared ac eylenwy gorchymyn arthvr amdanadvnt. //

Llanstephan 1 t. 152
er rey o dev*dyplyc* dywalrwyd a kywarsseghyt. Ac wrth henny rey onadvnt o ergrynnedyc kallonnoed a ffoynt. yr koedyd. ac yr **llwynev. ereyll yr mynyded. ac yr gogovev y keyssyav espeyt y** aghwanegv ev hoedyl. Ac or dywed gwedy nat oed vdvnt nep ryw **dyogelwch. er hynn a dyeghys en vrywedyc onadvnt wynt a** ymkvnnvllassant hyt en enys thanet. A hyt eno tywyssavc ker**nyw kan ev llad ae hymlynavd. Ac ny orffowyssavd hyt pan las** cheldryc ac ev kymhell wyntev oll y law kan rody gwystlon. **AC gwedy kadarnhav tanheved ar saysson en e lle mynet a gwna**eth en ol arthvr parth a a chaer alclwt er honn ar ry daro**ed y arthvr yr rydhav y gan e ffychtyeyt ar escotyeyt. Ac odyna** kyrchavd arthvr ae lw hyt e mwreyf e wlat o enw arall **a elwyr reget. ac eno gwarchayawd ef er yscotyeyt ar pyc**tyeyt er rey teyr gweyth kyn no henny a ymladessynt en erbyn **arthvr ae ney. A gwedy dyvot er rey henny hyt e wlat hon**no ar ffo. wynt oll a aethant hyt en llynn llwmonyw. a chym**ryt er enyssed a oedynt en e llynn en kedernyt vdvnt. kanys** try vgeynt enys oed en e llynn. a thryvgeynt karrec a nyth **eryr ym pob karrec. ar rey henny pob dyw kalan mey a devynt** y gyt. ac ar e lleys a kenynt ena dynyon e wlat honno a etne**bydynt e damweynnyew a delhynt en e wlwydyn rac wynep. Ac** y gyt a henny try vgeynt avon ar redynt yr llynn ac ny redey **ohonav namyn vn avon yr mor. Ac yr enyssed henny e ffoes**synt e gelynyon y keyssyav dyogelwch. o kedernyt e llynn. ac **ny dygrynnoes vdvnt namyn echydyc. kanys kynnvllav** llonghev a gwnaeth arthvr a chylchynv er avonoed ar llynn **hyt na cheffynt mynet nep o*dyna* allan. Ac evelly pymthec** dywyrnavt y gwarchayavd e velly hyt pan vuant marv o **newyn hyt ar vylyoed. Ac val ed oed arthvr en ev gwarchay** evelly enachaf Gyllamvry brenyn ywerdon en dyvot a llyghes //

Llanstephan 1 t. 153
kanthav amylder o pobloed agkyfyeyth kanthav en porth yr escottyeyt ac yr ffychtyeyt. Ac wrth henny ymadav a gwnaeth ar**thvr ar llynn ac ymchwelwyt y arvev yr gwydyl. ar rey henny** kan ev llad hep trvgared a kymhellvs ef ar ffo y ev gwlat. Ac **gwedy e wudvgolyaeth honno ymchwelvt tray kevyn a orvc** eylchwyl y vynnv dylev kenedyl er escotyeyt ar ffychtyeyt hyt **ar dym en hollavl. Ac gwedy nat arbedyt y nep megys y keffyt.** ymkynnvllav a gwnaethant escyb e wlat honno y gyt ac ev holl **yscolheygyon or a oed darysteghedyc vdvnt. y gyt ac escyrn e** seynt ac ev kreyryev. ac en drodnoeth e devthant hyt rac bron **arthvr ac erchy trvgared tros ~~e tros~~ e trvan pobyl honno. Ac** ar

ev glynyev y wedyav ef hyt pan trvgarhaey vrthvnt. ka**nys dygavn o perygyl a drvc ar ry gwnathoed vdvnt. kanyt** oed reyt ydav dylyt hyt ar dym er hynn a dyaghassey ohonvnt. **Ac gwedy erchy onadvnt ar e wed honno wylav o warder a orvc** ar rody yr Gwyrda henny kymeynt ac a archassant. **AC gwedy darvot henny syllv a orvc howel vap emmyr lly**dav ac anryvedv ansavd e llynn. e ssavl avonoed. ar ssavl **enyssed. ar savl kerryc. ar ssavl nythot eryrot. Ac val ed oed** ef en anryvedv henny. arthvr a dywavt ydav bot llynn arall **en e wlat honno a oed ryvedach no hwnnv. Ac nyt oed pell o*dy*no.** ac vgeynt troytved en y hyt. ac vgeynt en y let. a hynny **pedrogyl. a phedeyr kenedyl o pyscavt endav amryv. ac ny** cheffyt byth vn or rey en ran y gylyd. Ac y gyt a henny hevyt **ef a dywavt bot llynn arall eg kymry ar glann hafren a dyny**on e gwlat honno ae geylw ef llynn llywan. Ar llynn hwnnv **pan vo e mor en llenwy a kymer e dwfyr endav ac ae llwng** megys morkerwyn hyt na chvdyo dym oy glannev. Ac y gyt **ac ed ymchwelo e mor y treyav e gwrthyt e llynn hvnnv e** dwfyr a kymerassey endav ac y bvrv o*hona*v megys mynyd //

Llanstephan 1 t. 154
hyt pan el tros e glannev. ac ena o damweynnyev bot nep en sevyll ae wynep ar e llynn o chyvarffey dym o askellwrych e dwfyr **hvnnv ae dyllat anhavd vydey ydav ym*attal* hyt na ssvgney e** llynn ef endav. Ac o bydey entev ae kefyn attav yr nesset e bydey **ydav nyt ar*kywedey* dym ket bey en sevyll ar y glann.** AC gwedy hedychw ar escottyeyt e brenyn odyna a aeth hyt **eg kaer efravc o achavs anrydedv gwylva e nodolyc oed** en dyvot en dyssevyt. A phan gweles ef er eglwyssev gwedy ev **dystryw hyt e llavr dolvryav en vavr a orvc. kanys gwedy** dyhol sampson archescop ar gwyrda mavr credyfvs ereyll y gyt **ac ef llosgy e templev ar eglwyssev a gwnatohoedynt e saysson** a dystryw gwassanaeth dyw em pob lle. kanys pan devthant **er anreythwyr henny e ffoes sampson archescop. a seyth escyb** y gyt ac ef hyt en llydav ac eno en anrydedvs ed erbynnywyt. **hyt e dyd dywethaf oy wuchwed. Ac eno gwedy galv pavb** y gyt or yscolheygyon ac or pobyl o kyt*kyghor* pavb y gyt. ef **a gossodes pryaf y caplan e hvnan en archescop eg kaer efravc.** ar eglwyssev dystrywedyc hyt e llavr ef ay hatnewydvs **ac ae hadvrnavd o crevydvssyon kyvennoed o wyr a gwra**ged. Ar gwyrda dyledogyon bonhedygyon ar ry dyholyassey **e saysson ac a dvgessynt tref ev tat ef ar rodes y pavb ona**dvnt tref ev tat ac ev dylyet ac ev hanryded y pavb onadvnt. **AC em plyth er rey henny ed oedynt try broder o vrenhyny**avl dylyet. nyt amgen oed er rey henny. llev vap kynvarch **ac vryen. ac aravn. try meybyon kynvarch oedynt er rey henny.** A chyn dyvot gormes e saysson er rey henny a dyly*ent* tewys**sogaeth e gwladoed henny. A~~t~~c yr gwyr henny megys y pavb** or dyledogyon ereyll ef a vynnavd talv ev dylyet. Ac wrth hen**ny ef ar rodes y aravn vap kynvarch brenhynavl vedyant** escotlont. Ac y vryen vap kynvarch er rodes teyrnwyalen reget. //

Llanstephan 1 t. 155
Ac y lew vap kynvarch e gwr ed oed y chwaer kanthav yr en oes emreys wledyc. ac ed oedynt dev vap ydav o*honey* Gwalch**mey a medravt. y hwnnv er rodes tywyssogaeth lodoneys** ar gwladoed ereyll a perthyney attey. Ac or dywed gwedy **dwyn ohonav holl tervynev enys ar ev hen teylyctavc ac** ev hen devavt. ac ev hedychv. ef a kymyrth gwreyc ydav. **Sef oed honno Gwenhwyvar er honn a hanoed o vonhedyc**caf kenedyl gwyr rvueyn. ac a vegessyt en llys kadwr te**wyssavc kernyw. pryt honno ae theledywrwyd a orchyvygey** holl gwraged teyrnas enys prydeyn. **A phan devth e gwayanhwyn ar haf rac wynep ef a para**toes llyghes ac a aeth hyt en ywerdon kanys honno a **vynney y goreskyn ydav e hvn. Ac val e devth yr tyr ena**chaf Gyllamwry brenyn ywerdon ac aneyryf amylder o **pobyl y gyt ac ef en dyvot en y erbyn wrth ymlad ac ef.** Ac gwedy dechrev ymlad en e lle e kenedyl noeth dyarvev **a ymchwelassant ar ffo yr lle e keffynt gwascavt ac amdyf**fyn. Ac ny bv vn gohyr en e lle daly Gyllamvry a gwnaeth**pwyt ay kymhell wrth ewyllys arthvr. Ac wrth henny** holl tewyssogyon ywerdon rac ovyn a devthant ac o ag**chreyfft e brenyn a ymrodassant oc ev bod en wyr y ar**thvr. Ac gwedy darvot ydav goreskyn holl tervynev ywer**don ac ev hedychv. ef aeth en y lynghes hyt en yslont. ac** gwedy ymlad ar pobyl honno ef ae goreskynnvs. Ac ody**na gwedy honny tros er enyssed ereyll y clot ef ac na alley** vn teyrnas gwrthwynebv ydav. doldan brenyn Godlont. **A Gwynwas brenyn orc. oc ev bod a devthant a gvrhav** ydav kan talv teyrget pob blwydyn ydav. Ac odyna gwe**dy llythrav e gayaf hvnnv heybyav. ef a ymchwelavd tra**chefyn y enys prydeyn. ac atnewydv ansavd e teyrnas a //

Llanstephan 1 t. 156

chadarnhav tagnheved endy. ac eno bv devdec mlyned y vn tv. AC en er amser hvnnv gwahavd attav a orvc marchogy**on clotvavr devr o arall wladoed a phell teyrnassoed. ac** anghwanegv ac amlhav y teylv. megys ed oed kyghorvynt **kan e teyrnassoed pell y vrthav meynt clot y lys a ryodres y** teylv ac ev molyant. a cheyssyav a gnwaey pavb kyffelybv a **dyskyblv wrth lys arthvr ac wrth y varchogyon ac wrth y tey**lv. kanys nyt oed dym kan vn bonhedhyc en e teyrnassoed **ym pell y wrthvnt ony ellynt bot vn devavt a marchogyon** arthvr ae oc ev gwyscoed. ae oc ev harvev. ac oc ev marcho**gaeth. Ac or dywed gwedy ehedec y clot ae volyant ae hayl**der tros eythavoed emylev e. byt. ovyn a kymerassant bren**hyned tramor teyrnassoed racdav. rac y dyvot a goreskyn ev** kyvoeth ac ev gwladoed. Ac wrth henny rac govalon a phry**derev sef a gwnaey pavb onadvnt kadarnhav ev keyryd ac** ev dynassoed. ac ev tyroed. ac ev kestyll. ac adeylat ereyll o **newyd en lleoed kryno. Sef achavs oed henny o delhey arthvr** am ev penn megys .effynt lleoed kadarn yn amdyffyn vdvnt. o bey **reyt vdvnt wrthav. Ac gwedy gwybot o arthvr bot y ofyn** e velly ar pavb. ymardyrchavael a orvc entev a medylyav a dar**parv goreskyn holl evropa ydav e hvn. Ac odyna paratoy y** lynghes a orvc ac en kyntaf kyrchv llychlyn a gwnaeth hyt **pan vey llew vap kynvarch y dav gan y chwaer a gwneley** en vrenyn endy. kanys llew vap kynvarch oed ney vap chwa**er y sychelyn brenyn llychlyn. a hvnnv ry wuassey varv** en er amser hvnnv a kymynassey y vrenhyaeth y lew y ney. **A henny ny bvassey tey*lwng* gan e llychlynnwyr henny.** ac wrth henny e kymerassant wyntev Rycwlff ac y gwnay**thant en vrenyn arnadvnt. a chadanhav ev dynassoed ac ev** kestyll kan tebygv gallv gvrthwynebv y arthvr. Ac en er //

Llanstephan 1 t. 157

amser hvnnv ed oed Gwalchmey vap llew en devdec mlwyd gwedy ry rody ef oy ewythyr eg gwassanaeth swlfyw pab rvueyn **ac y gan e gwr hvnnv e kymyrth ef arvev en kyntaf. Ac gwedy** dyvot arthvr megys y dechrevssam ny y dywedwyt hyt en traeth **llychlyn. Rycwlff a holl nyver y wlat y gyt ac ef a devth en erbyn** arthvr a dechrev ymlad ac ef. Ac gwedy ellvng llawer o crev a gwa**et o pob parth or dywed e brytanyeyt a orvuant kan lad Rycwlff**. a llawer oy wyr y gyt ac ef. Ac gwedy kaffael or brytanyeyt e **wudvgolyaeth kyrchv e dynassoed a orvgant ac ev llosky ac** gwascarv ev pobloed. ac ny orffowyssassant hyt pan darfv vdvnt **darestvng holl lychlyn a denmarc wrth arglwydyaet arthvr.** Ac gwedy darvot henny ef a vrdvs llew vap kynvarch en **vrenyn en llychlyn. ac odyna ed hwylyavd entev ae lynghes** hyt en ffreync. ac gwedy kyweyryav y torvoed dechrev anrey**thyav e wlat o pob parth a orvgant. Ac en er amser hvnnv ed** oed ffroll en tywyssavc ar ffreync a dan lew amheravdyr rv**veyn. en y llywyav. Ac gwedy klybot o ffroll dyvodedygaeth** arthvr ef a kynnvllavd holl varchogyon ffreync. ac a devth y **ymlad ac arthvr. ac ny allvs gwrthwynebv ydav. kanys y gyt** ac arthvr ed oed holl yevenctyt er enyssed ar ry oreskynnassey. **Ac wrth henny kymeynt a dywedyt y vot y gyt ac ef o lw ac ed** oed anhavd y vn tewyssavc nev y nep y erbynnyav nev gorvot **arnav. kanys y gyt ac ef hevyt ed oed er ran orev o ffreync. er** honn ar ry gwnathoed y hayder ef en rwymedyc oy karyat en**tev. Ac gwedy gwelet o ffrollo yr ry dygwydav ef en er ran** gwaethaf or ymlad. en e lle adav e maes a orvc ac y gyt ac eche**dyc oy nyver ffo hyt em parys. ac eno kynnvllav attav y** waskaredyc pobyl a chadarnhav e kaer. a mynnv eylchwyl **ymlad en erbyn arthvr. A hyt tra ydoed en mynnv angwha**negv a chadarnhav y lw o kanhwrthwy y kymydogyon en //

Llanstephan 1 t. 158

dyrybvd e devth arthvr ae lw ae gwarchay entev en e ... dynas. Ac gwedy llythrav mys heybyav a dolvryav o ffrollo gwelet y po**byl en aballv o newyn. gorchymyn a gwnaeth y arthvr dyvot ell dev** y ymlad ar hvnn a orffey onadvnt kymerey kyvoeth e llall hep lad **nep oc ev gwyr. Gwr mavr y twf oed ffroll ae ankerd ae glewder** ae kedernyt ac o achavs ymdyryet yr nerthoed henny ed archassey **ef y arthvr dyvot y neylltvedyc ymlad ac ef kan tebygv kaffael fford** yechyt o henny. Ac gwedy mynegy henny y arthvr llaven wu kan**thav. ac en e lle anvon attav a dywedwyt y vot en paravt y kadv ac** y gwnevthvr er amvot hvnnv. AC gwedy kadarn*hav* er **amvot hvnnv o pob parth wynt ell dev a devthant hyt em mevn** enys oed eythyr e dynas. ar pobloed o pob parth en arhos ac en **syllw pa damweyn a darffey vdvnt. Ac eno e devthant en hard**wedvs kyweyr en eyste ar dev varch anryved ev bvanhet. ac nyt **oed paravt atnabot y pwy onadvnt e delhey e wudvgolyaeth. Ac** gwedy sevyll onadvnt a dyrchavael ev harwydyon o pob parth **dangos er espardvnev a orvgant yr meyrch ac gossot pob vn ar** y gylyd e dyrnodyev mwyhaf a ellynt a gwnaethant. Ac eyssyoes **kywreynnyach ed**

arwedvs arthvr y gleyf kan gochel dyrnavt ffrollo. arthvr ae gwant em penn y vronn ac en herwyd y nerth **ef ae bvryavd hyt e dayar. Ac en e lle noethy cledyf a gwnaeth** a mynnv llad y penn. pan kyvodes ffrollo en kyflym ac estynnv **y gleyf a gwan dyrnavt aghevavl en dwyvron march arthvr** hyt pan dygwydassant arthvr ar march yr llavr. Ac y gyt ac **y gwelssant e brytanyeyt ev brenyn en ssyrthyav o vreyd e gallvt** ev hatal hep torry er amvot ac o vn vryt kyrchv e ffreync. Ac val **ed oedynt en mynnv torry e kynghreyr enachaf arthvr en ky**vody en kyflym wychyr. ac en dyrchavael y dayryan ac en kyr**chv ffrollo. A sevyll en agos a gwnaethant a newydyav dyr**nodev a llafvryav pob vn y keyssyav aghev oy gylyd. Ac or dywed //

Llanstephan 1 t. 159
ffrollo a kavas fford a tharav arthvr en y tal a gwnaeth. a phey na ry bylhey e cledyf ar vodrwyev e penffestyn. ac attoeth ef ar ry kavs**sey dyrnavt anghevavl. Ac gwedy gwelet o arthvr y lvryc ay tary**an ay arvev en cochy kan y wayt. enynnv o lyt a gwychyr yrlloned **a orvc. a dyrchavael kaletwulch ac oy holl nerth gossot a gwnaeth** ar helym. ar penffestyn a phenn ffrollo a holles en dev hanner hyt **e dwy eskwyd. Ac or dyrnavt hvnnv dygwydav a gwnaeth ffrollo** ac ae ssodlev maydv e dayar ac ellwng y eneyt kan er wybyr. **Ac gwedy honny tros e llvoed bryssyav a gwnaethant e kyw**davtwyr ac egory pyrth e dynas ae rody y arthvr. Ac gwedy **kaffael ohonav e wudvgolyaeth ef a rannvs y lw en dwy rann** ar neyll rann ar rodes y howel vap emmyr llydav ac gorchy**myn ydav mynet y estwng Gwytart tywyssavc peyttav. Ac** entev e hvn ar rann arall kanthav y oreskyn e gwladoed ereyll **en ev kylch. Ac en e lle y gyt ac e devth howel yr wlat ef a kyr**chwys e keyryd ar dynassoed a Gwytart gwedy llawer o ym**ladev en ovalvs a kymhellvs y vrhav y arthvr. Ac odyna Gwas**gwyn o fflam a hayarn a anreythyvs ae thywyssogyon a dar**estyngws y arthwr. Ac gwedy llythrav nav mlyned heybyav** a darvot y arthvr goreskyn holl wladoed ffreync wrth y vedy**ant e hvn. ef a devth eylchwyl y parys. Ac eno e delys llys. Ac** eno gwedy galw pavb or escolhegyon ar lleygyon kadarnhav **a gwnaeth ansavd e teyrnas a gossot kyfreythyev a chadarn**hav hedvch a thangnheved tros er holl teyrnas. Ac ena er rodes **ef y bedwyr y penn trvllyat nordmandy a fflandrys. Ac y key** y penn swydvr er rodes angyw a pheytv. A llawer o wladoed **ereyll yr dyledogyon ereyll a oedynt en y wassanayth. Ac ody**na gwedy hedychv a thangnhevedv pob lle or dynassoed ar **pobloed pan ed oed e gwayanhwyn en dechrev dyvot ef** a ymchwelvs tray kevyn y enys prydeyn. //

Llanstephan 1 t. 160
AC val ed oed Gwylva e svlgwyn en dyvot gwedy e veynt vudvgolyaeth honno o pob lle y gyt a dyrvavr lew*enyd* ef **a vynnvs daly llys en enys prydeyn. a Gwyskav y coron am y** penn. ac .... y gyt a henny gwahavd attav e brenynhed ar **tewysso.........gyon a oedynt wyr ydav o pob lle or a oreskyn**nas............sey. wrth anrydedv er wylva honno en vren**............hynavl anrydedvs. ac y atnewydv kadarnhaf** . ... tangnheved er rydhvnt. Ac gwedy mynegy o*ho*nav **henny oy kynghorwyr ay annwylyeyt ef a kavas** en y kynghor e mae eng kaer llyon ar wysc e dalyey y lys. ka**nys or dynassoed kyvoethokaf oed ac adassaf yr veynt wylva** honno. Sef achavs oed or neyll parth yr dynas er redey er **avon vonhedyc honno ac ar hyt honno e gellynt e brenyned a delhynt** tros e moroed dyvot en ev llonghev hyt ydy. Ac or parth **arall Gweyrglodyev a fforestev en y the*kav*. Ac y gyt a henny** adeyladev a llyssoed brenhyavl endy oy mevn a they evreyt **megys nat oed en e teyrnassoed tref a kynhebykyt y rvue**yn or ryodres namyn hy. Ac y gyt a henny arderchavc oed o **dwy eglwys arpennyc. Vn onadvnt en ardyrchavedyc en** anry. wl verthyr. a chw*uent* o werydon en talw molyant **y dyw endy en wastat dyd a nos en anrydedvs vrdasseyd. Arall** oed en anryded aaron kytymdeyth e merthyr hvnnv. a chv**vent en honno o canonwyr ryolavdyr. ac y gyt a henny try**ded eystedva archescop a phenhaf en enys prydeyn oed. Ac y gyt **a henny hevyt arderchavc oed o dev kant escol o athraon a doy**thyon a etnebydynt kerdedyat e ssyr ar amravaylyon kelvy**dodey ereyll. kanys en er amser hvnnv e kenyt endy or seyth** kelvydyt. Ar rey henny trwy kerdedyat e sser a vynegynt **y arthvr llawer or damweynnyev a delynt rac llav. Ac or achwys**syon henny oll e mynnwys arthvr eno daly e llys. Ac odyna //

Llanstephan 1 t. 161
gwedy ellwng kennadev trwy amravaylyon teyrnassoed Gwahavd pavb a orvcpwyt ac o teyrnassoed ffreync. ac or amravaylyon enyssed er eygy**avn. or a dyleynt dyvot yr llys. AC wrth**

henny e devthant eno Aravn vap kynvarch brenyn escotlont. Vryen y ...... vravt bre**nyn reget. katwallavn llaw hyr brenyn Gwyn.........ed.** Mevryc brenyn dyvet. kadwr llemenyc brenyn kernyw. .... Try **archescop enys prydeyn. nyt amgen archescop .... llvn**deyn. ac vn kaer efravc. A Dyfryc archescop kaer .... **llyon ar wysc. e penhaf onadvnt a legat y pap rvueyn ....** oed. Ac y gyt a henny eglvr oed oe santolaeth ay wuchwed. kanys. **pob kyfryw clevyt or a vey ar dyn ef ay gwaredey trwy y wedy** Ac y gyt a henny wynt a devthant tywyssogyon or dynassoed bon**hedyc. nyt amgen. Morvd yarll kaer gloew. Mevryc o kayr wyrag**hon. Anaravt o salesbry. Arthal o warrwyc. Oweyn o kaer lleon**. Cvrsalem o kaer llyr. kynvarch yarll kaer keynt. Gwallavc vap** llyennavc o amwythyc. Vryen o kaer badon. Jonathal o kaer dor **Bodo o Ryt*echen*. Ac eythyr er rey henny llawer o wyrda nyt oed** ley ev bonhed nac ev teylynctavt nor rey henny. Nyt amgen. Dvnavt **wurr map pabo post prydeyn. kenev vap koel. Peredvr vap** elydyr Gryffvd vap nogoyt. Reyn vap elavt. Eddelyn vap kelydavc. kyn**gar vap bangav. kynvavr. Gorbonyavn. Maskoet ~~...~~ clofflavt.** Rvn vap nevton. kynvelyn vap trvnyav. Cadell vap Catyel. kyn**dylyc vap nevton. Ac y gyt a henny llawer o nyver oed ry hyr ev** henwy. Ac y gyt henny or enyssed en ev kylch e devthant Gylla**mvry brenyn ywerdon. Melwas brenyn yslont. Doldan brenyn** Godlont. Gwynwas brenyn orc. llew vap kynvarch brenyn **llychlyn. Echel brenyn denmarc. Ac or parth arall yr mor o ffre**ync. holdyn tywyssavc rwythen. leodegar yarll boloyn. Bedwyr **pen trvllyat dvc nordmandy. Borel cenomans. key pen swydvr** dvc o angyw. Gwyttart o peyttw. E devdec gogyfvrd o ffreync //

Llanstephan 1 t. 162
dvnt clot ev mylwryaeth. or honn e bvant eglvrach wyntev no nep o kenedloed e byt en hollavl. Sef achavs yw en e lle e peyttyer **ac arverv or arvev. ac arverv or wydpwyll ar taplys a sserch** gwraged. nyt oes pedrws ena llygrv o lesged pa peth bynnac **ar ryffey ena o nerth. a chedernyt. ac anryded a chlot. kanys pym** mlyned hayach ar ry ethynt yr pan edym ny en arverv or ryw **segvryt ar dygryfvch hvnnv. a hep arverv o dywyll ymlad. Ac** wrth henny dyw yr mynnv en rydhav ny or llesked honno a kyf**froes gwyr rvueyn en en erbyn ny hyt pan alwhem ny en clot** ac en mylwryaeth ar y hen kynnevavt. Ac gwedy dywedwyt **o kadwr er amadrodyon hynn a llawer or rey ereyll or dywed** wynt a devthant hyt er eystedvaev. ac gwedy eyste pavb en y **le arthwr a dywavt val hynn wrthvnt. Vyg kytymdeythyon** y ar rwyd ac ar dyrys molyant er rey a proveys y hyt hynn ac **en rody kyghorev ac em mylwryaeth. ar avr hon o vn vryt rodvch** ech kyghor. ac en doeth racvedylywch pa peth a vo yavn y attep **en erbyn er attebyon hynn. kanys pa peth bynnac ar racweler** en da en e blaen y gan doethyon pan delher ar e gweythret havs **e dyodefyr. Ac wrth henny havs e gallvn nynhev dyodef ryvel** gwyr rvueyn os o kyffredyn kyt*dvundep* a chyt*kyghor* en **doeth er racvedylyvn nynhev pa wed e gallom ny gwanhav** ev ryvel wynt. Ar ryvel hvnnv herwyd y tebygaf y nyt mavr **reyt yny y hofynhav. kanys an*dyledvs* e maynt wy en erchy** teyrnget o enys prydeyn. kanys ef a dyweyt dylyw y talv **ydav wrth y ry talv y wl kessar ac y ereyll gwedy ef. a hen**ny o achavs tervysc ac an*dvundep* er rwng en hen*tadev* **ny ny hvneyn a dvgant wyr rvueyn yr enys honn. ac o treys** y gwnaythant en trethavl. Ac wrth henny pa peth bynnac a **kaffer o treys a thwyll a chedernyt nyt o dylyet kynhelyr hvnnv.** Pwy bynnac a dyko treys peth anyledvs a keys y kynhal. //

Llanstephan 1 t. 163
A chanys an*dyledvs* e maynt wy en keyssyav teyrnget y kenym ny. En kynhebyc y henny nynhev a deyssyfvn teyrnget y ganthvnt **wyntev or rvueyn. ar kadarnhaf o*honam* kymeret er hyn a** keyssyo. Kanys o goreskynnws wul kessar ac amherodryon ere**yll gwedy ef enys prydeyn. ac o achavs henny ar avr hon holy** teyrnget o*honey*. En kynhebyc y henny mynhev a varnaf dylyw **or rvueyn talv teyrnget y mynhev. kanys vy hen ryeny ynhev** gynt a oreskynnassant rvueyn ac ae kynhalyassant. Nyt am**gen bely vap dyfynwal kan kanhwrthwy Bran y vravt dvc** bwrgwyn gwedy crogy pedwar gwystyl arr vgeyn o dyledo**gyon rvueyn rac bron e porth wynt ~~ae~~ ae dalyassant trwy la**wer o amseroed. Ac gwedy henny cvstennyn vap helen. a maxen **vap llywelyn pob vn or rey henny en kar agos ymy. o kerenhyd** ac en vrenhyned arderchavc o coron prydeyn er hwn gwedy **y gylyd a kavssant amherodraeth rvueyn. Ac wrth henny pa**ny bernwch chwy bot en yavn y mynhev deyssyveyt teyrnget **or rvueyn. O ffreync hagen ac or enyssed ny wrthebvn vdvnt** kanys pan y goreskynnassam ny devthant oy hamdyffyn nac **oy gwarafvn. ac wrth henny ny gwrthebvn vdvnt or rey henny.** AC gwedy tervynv o arthwr ar y amadravd. ef a erchyt y ho**wel vap emhyr llydav em blaen er rey ereyll gwrthep yr** amadrodyon ar ry dywedassey arthvr. Ac entev a wrthebavd **val**

hynn. Pey treykley pob vn o*honam* ny a medylyav pob peth en y vedvl ny thebygaf y gallv o nep o*honam* ny rody kyghor **gwerthvorach na chrynnoach na doethac nor hwnn ar racvedy**lyavd racweledyc doethynep er arglwyd arthvr e hvnan. Ac **wrth henny e peth ar racweles medvl doeth annyanavl gwas**tat*wr*. nynhev en hollavl a dylywn moly hwnnv ae kanmavl. **en wastat. kanys en herwyd e delyet a dywedy ty o mynny ty kyr**chv rvueyn. ny pedrvssaf y ed arverwn or vudvgolyaeth. hyt //

Llanstephan 1 t. 164
tra vom ny en amdyffyn en rydyt. hyt tra keyssyom ny en yavn .... y gan en gelynyon ny e peth e maynt wy en kam en y **keyssyav y genhym nynhev. kanys pwy bynnac a keyssyo dwyn** y vreynt ay delyet kan kam y gan dyn. teylwng yw hvnnv entev **kolly y vreynt entev ay delyet. Ac wrth henny kanys gwyr rv**veyn essyd en keyssyav dwyn er eynym ny. hep amhev nynhev **a dygwn racdvnt wyntev er eydvnt or ryd dyw kanhyat y ym**kyvarvot ac wynt. A llyma kyvarvot damvnedyc yr holl bryta**nyeyt. llyman darogan sybylla en dyvot en wyr a dywavt dyvot** o kenedyl e brytanyeyt e trydyd brenyn er hvnn a keyff amhero**draeth rvueyn. Or dev nev derv y eylenwy en amlwc megys y** dywedeyst ty er eglvr tywyssogyon. Bely a cvstennyn pob vn **onadvn a wuant amherodryon en rvueyn. Ac ar avr hon edym** en kaffael e trydyd yr hwnn ed ydes an adav blaynwed rvueyn**nyavl anryded. Ac wrth henny bryssya tythev y kymryt e peth e** e mae dyw en y rody. bryssya y oreskyn e peth essyd oy vod en myn**nv y oreskyn. Bryssya y en ardyrchavael ny oll. A hyt pan ardyr**chevych tythev. ny ochelvn nynhev kymryt gwelyev nac aghev. **o byd reyt. A hyt pan geffeych ty henny mynhev ath ketymdeythokaaf** ty a deg myl o varchogyon arvavc y gyt a my y aghwanegv de lw. **AC gwedy tervynv o howel y parabyl aravn vap kynvarch** brenyn prydyn a dywavt val hynn. Yr pan dechrevavd vy **arglwyd y dywedwyt y amadravd ny allaf y traythv om tavavt** e veynt lewenyd essyd ym medvl ynhev. kanys nyt dym ken**nhyf ar ry gwnaetham o ymladev yr holl vrenhyned a oreskyn**nassam ny hyt hynn. os gwyr rvueyn a gwyr germany a **dyanghant en dyaerva y genhym nynhev. hep dyal arnadvnt** er aervaev a gwnaethant wyntev y en ryeny nynhev gynt. **A chanys ar avr hon e may darpar ymkyvarvot ac wynt llawen** yw kenhyf. a damvnav ed wyf e dyd e kyvarvydom ny y gyt //

Llanstephan 1 t. 165
kanys sychet ev gwayt wynt essyd arnaf y en kymeynt a pey kaffvn ynhev ffynhavn oer gwedy e bydvn try*dyev* hep yvet .... **dyavt. Oy a dyw gwyn y vyt a ar*hoey* e dyd hvnnv. Melys a welyev** kenhyf y er rey a kymervn nev entev er rey ar rodvn ynhev pan ne**wyttyem en dehevoed y gyt ac en gelynyon. Er anghev honno esyd** velys er honn a dyodefwyf y en dyal vy ryeny am kenedyl. en amdyf**fyn vy rydyt. en ardyrchavayl yn brenyn. Ac wrth henny kyr**chvn er hanner gwyr henny a safvn en ev kyrchv. hyt pan orffom **ny arnadvnt wy kan dwyn ev hanryded ed arverom nynhev o lawen** wudvgolyaeth. Ac y anghwanegv de lwu tythev mynhev a rodaf **dwy vyl o varchogyon arvavc eythyr pedyt. AC gwedy darvot** y pavb dywedwyt e peth a vynhey eg kylch henny. adav a orvgant **pavb onadvnt nyver megys e bey y allv ae defnyd. en y gwassa**naeth. megys ed oedynt o enys prydeyn e hvn try vgeyn myl o **varchogyon arvavc. hep e degmyl a adavssey brenyn llydav. Ac** odyna brenhyned er enyssed ereyll kany bvassey devavt kanthvnt **arverv o varchogyon. pavb onadvnt a edewys pedyt e savl e gel**lynt ev kaffael. megys ed oedynt or chwech enys. nyt amgen ac **ywerdon. ac yslont. ac Gotlont. ac orc. a llychlyn. a denmarc. chwe** vgeyn myl o pedyt gwedy ev ryvav. Gwedy henny y gan tywys**sogyon ffreync. nyt amgen o rwthen. a phortv. a nordmandy. a** cenoman. ac angyw. a pheyttw. pedwar vgeyn myl o warcho**gyon arvavc. Ac y gan e devdec gogyfwrd a dothoedynt y gyt** a Gereynt dev cant marchavc a myl o varchogyon arvavc. Ac esef **oed ... eyryf henny oll y gyt dev kant marchavc a thry myl a phed**war vgeyn myl. a chan myl. eythyr pedyt er hynn ny ellyt ev ryf. **AC gwedy gwelet or brenyn pavb en paravt en y wassanaeth** erchy a orvc y pavb bryssyav oy wlat ac ym*paratoy* ac erbyn **kalan awst bot ev kynnadyl oll y gyt em porth barbefflwfy.** en llydav megys e gellynt odyna kyrchv bwrgwyn en erbyn //

Llanstephan 1 t. 166
gwyr rvueyn. Ac y gyt a henny mynegy a gwnaeth yr amheravdyr na thaley ef teyrnget vdvnt wy o enys prydeyn. ac nat yr gwnev**thvr yavn vdvnt or a holynt ed oed ef en kyrchv rvueyn. namyn** yr kymhell teyrget o rvueyn ydav ef megys y barnassey ef y delyv. **Ac ar henny e kennadev a aethant**

or llys. E brenhyned a aethant. e gwyrda a aethant. ar hynn~~.~~ a erchyt vdvnt pavb en y ansavd hep **vn annot a ymparatoassant erbyn er amser tervynedyc vdvnt.** GWedy atnabot o less amheravdyr er attep a kavssey y gan ar**thvr trwy kyghor sened rvueyn ef a ellyghvs kennadev y** wyssyav brenhyned e dwyreyn ac erchy vdvnt dyvot ac ev lwo**ed kanthvn y gyt ac ef wrth orescyn enys prydeyn. Ac en kyflyn** ed kynnvllassant eno epystrophvs brenyn Groec. Mvstensar **brenyn er affryc. Aliphantma brenyn er hyspayn. Hyrtach bre**nyn parth. Boccvs brenyn medyf. Sertor brenyn lybya. Sers **brenyn ytvry. Pandrasvs brenyn er eyfft. Mysypsa brenyn ba**bylon. Tevcher dvc o ffrygya. Evander o syrya. Echyon o boeycy. ***ypolyt* o cretta. y gyt ar tywyssogyon ar gwyrda darestynghe**dygyon vdvnt. Ac y gyt a henny o vrdas e senedwyr. lles. kadell. **Mevryc. Lepydvs. Gayvs. Mettellvs. Cocta. Qvyntvs. Mylvyvs.** Catvlvs. Mettellvs. Qvyntvs. Carvtyvs. Ac esef oed eyryf hen**ny oll y gyt. Canhwr a thry vgeyn myl. a phedwar kant myl.** AC gwedy ymkyweyryav onadvnt o pob peth or a oed reyt vdvnt **kalan avst wynt a kymerassant ev hynt parth ac enys pry**deyn. Ac gwedy gwybot o arthwr henny ef a orchymynnwys lywo**draeth er enys honn y vedravt y ney vap y chwaer. ac y wenhwy**var vrenhynes. ac entev ae lw a kychwynnwys parth a phorth **hamwnt. a phan kavas gwynt vnyavn en kytaf ef aeth en y** longhev ar e mor. Ac val ed oed evelly ac aneyryf o amylder **llonghev en y kylch ar gwynt en rwyd en ev hol kan lewe**nyd en rwygav e mor megys am hanner nos gorthrwn hwn //

Llanstephan 1 t. 167
a dygwydvs ar arthvr. Ac gwedy y kyscv evelly. ef a weles arth en ehedec en er awyr. a thwryf honno ae mvrmvr a lanwey e traethev **oy harvthrer. Ac y wrth e gollewyn e gweley dreyc arvthyr en ehe**dec. ac o eglvrder y llygeyt en golevhav er holl wlat. A pob vn or **rey henny a weley en ymkyrchv ae gylyd. ac en ymlad en yrat ac** en crevlavn. Ac eyssyoes er rac*dywededyc* dreyc honno en vyny**chaf en kyrchv er arth ac ae thanavl anadyl en y llosky. ac en llos**kedyc en y bwrv yr dayar. Ac gwedy dyhvnav arthvr ef a dat**kanvs y vrevdwyt yr rey oedynt en y kylch. Ac wynt kan y** dehonghyl a dywedassant e mae ef a arwydokaey e dreyc. ar arth **a arwydokaey kawr a ymladey ac ef. ar ymlad a weley er ry**dvnt a arwykaey er ymlad a vydey er rydav entev ar kawr. **ar wudvgolyaeth ~~ar~~ arwydokaey er honn a kaffey arthvr or kavr.** Ac amgen no henny hagen y dehongley arthvr e hvn. kanys ef **a tebygey e mae oy achavs ef ar amheravdyr e gwelssey e brev**dwyt. Ac gwedy redec e nos or dywed pan edoed gwavr dyd en **cochy trannoeth wynt a dyskynnassant em porthva barbefflwfy.** en llydav. Ac en e lle tynnv pebyllev a gwnaethant ac eno arhos **brenhyned er enyssed ar gwladoed ac ev llw attadvnt.** AC em plyth henny enachaf kennat en mynegy y arthvr ry **dyvot o emylev er hyspaen kawr anryved y veynt ar ry kym**ryt o*honav* helen nyth y howel vap emhyr llydav y treys y ar **y cheydweyt a mynet a hy hyt em penn e mynyd a elwyr mynyd** myhanghel. ar ... ry vynet marchogyon e wlat en y ol a hep allv **dym en y erbyn. kanys pa fford bynnac e kerdey nac ar vor nac ar** tyr or e kyverffynt ac ef. ef ae lladey ae ssvdav ev llonghev a **dyrvavr kerryc ae o amravaylyon ergydyev ev llad. A hevyt lla**wer onadvnt a dalyey ac en lletwyv ae llynghey. Ac wrth henny **gwedy dyvot e nos en er eyl avr ohoney arthvr a kymyrth** key penn swydwr. a bedwyr penn trwllyat y gyt ac ef ac //

Llanstephan 1 t. 168
a aythant a dan gel or pebyllev ac a kymerassant ev fford parth ar mynyd. kanys kymeynt ed ymdyredey en y nerth ac nat oed **reyt ydav achwanec y emlad ar ryw anghenvylet henny namyn** bot en dygavn ef e hvn y ev dystryw. Ac gwedy ev dyvot en agos **yr mynyd wynt a welyn tan ar penn e mynyd en llosky. a than** arall a welynt ar e mynyd bychan oed ker y law. A cha*ny* wydynt **pa le or rey henny ed oed e kawr wynt a ellynghassant bedwyr** pen trwllyat y wybot en dyhev pa le ed oed. Ac gwedy kaffael ***ohonav* yscraff en kyntaf ef a aeth yr mynyd bychan kany ellyt en** amgen no henny mynet ydav kanys en e mor ed oed en ossodedyc. **Ac val ed oed en eskynnv penn e mynyd ef a klywey gwreygyavl** kwynvan. ac en kyntaf ofynhav a gwnaeth a thebygv bot eno **er angkyghel hvnnv. Ac eyssyoes en e lle galw attaw y g~~w~~lev**der a noethy y cledyf a chyrchv penn e mynyd ac ny chavas eno **dym eythyr e tanllwyth a welssynt kyn no henny. Ac edrych** en y kylch a orvc ac ef weles bed newyd chadv a hen wrach ker **y law en wylav. ac en kwynvan. A phan weles e wrach ef hy** a dywavt wrthav trwy ygyon a chwynvan. A dyryeyt a dyn **pa anthynghetven ath dvc ty yr lle honn. o pa veynt o amravay**lyon poenew a dyodefy ty. trvan yw kenhy trvan er anthrv**garavc anghynghel ar avr hon a trewlya blodevyn de yew**engtyt ty. Ef a dav er yskymvnhaf anweledyc

enw kawr **er hwnn a dvc nyth howel er honn a cledeys y ar avr hon a** mynhev y mamaeth hy y gyt a hy hyt e mynyd hwnn. hwnnv **o agklywedyc kenedyl anghev hep annot a dyvetha tythev. Och** a tryst tynghetven. vy eglvraf verch vaeth hyt tra ydoed **er yskymvn hvnnv en y damlygv er rwng y vreychyev hy** a kymyrth dyrvavr ovyn a dan y chlayar vron ac a aeth **y heneyt oe chorff. Ac wrth henny gwedy na allwys ef an**ffvrvav vy merch y er honn a oed eyl bwuched. Ac eyl //

Llanstephan 1 t. 169
velyster. ac eyl dygryfwch ymy na chydyav a hy oy yskymvn kyt ef. ac wrth hynny megys ed oed loskedyc ef o wdyr sserch e treyssyavd vynhev a **dyw a dygaf en tyst am heneynt ynhev e mae om anvod e kydyavd** a my. Ac wrth henny vyg karedyc y ffo ty ymdeyth ffo rac dyvot **o*honav* en herwyd y devavt y kydyav a myvy. ath odywes tythev** ath kaffael yman val hynn ac o trvanhaf dyhenyd dy lad. Ac ena **herwyd dynyavl annyan trvanv a gwnaeth bedwyr wrthy ac** en war adav ebrwyd kanhwrthwy ydy. ac en e lle ymchwelvt at ar**thvr a mynegy ydav er hynn ar ry welsey. Ac wrth henny kwynav** a orvc arthwr ry varv e vorwyn. ac gorchymyn vdvnt y adv ef e hvn **y ymlad ar kawr. ac o gwelynt anghen arnav dyvot en wravl en** kanhwrthwy ydav. Ac odyna gorchymyn ev meyrch oy gweyssyon **a mynet ac arthwr or blayn parth ar mynyd mwyhaf. kanys eno** e dothoed er andynyavl agkynghel hvnnv a moch koet ganthav **ar rann onadvnt a lynghassey. ar rann arall ar verev en ev poby** wrth e tan. Ac en e lle pan y gweles en dyssyvyt. bryssyav a orvc **kymryt y ffonn. er honn~~o~~ onyt o vreyd nys dyrchavey dev wr y** wrth e dayar. Ac wrth henny noethy cledyf a orvc arthvr ac estyn**nv y taryan a megys y gallwys kyntaf y kyrchv ae keyssyav kyn** kaffael y ffonn o*honav*. Ac entev hagen nyt oed lesc y cof nev ry da**roed ydav y chymryt. a tharav e brenyn oy holl enny ar y taryan a** orvc hyt pan klywyt seyn e dyrnavt en edrynav en er awyr ar **holl traethev en llavn oy sson. a chlvstyev arthvr gwedy ry pylv** a bydarv gan e dyrnavt. Ac wrth henny enynnv a orvc arthvr o **wychraf yrlloned ac ymdyrchavael ac en y tal rody dyrnavt a che**ny bey anghevavl. eyssyoes e gwaet en redec ar hyt y wynep ae **lygeyt a pylwys drem y lygeyt. kanys e kawr a dodassey y ffonn** er rwng y tal ar dyrnavt. a honno ay dyfferassey rac anghevavl dyrnavt. **Ac gwedy y dallv ar e wed honno llydyogach wu. a megys baed** koet ar hyt er hychwayw. evelly ar hyt e cledyf kyrchv arthvr //

Llanstephan 1 t. 170
h6nn6 a throy y 6arch a or6c ar kyntaf a ky6arf6 ac ef. ef a ossodes arna6 en y 6ogel. ac ar rodes dyrna6t aghe6a6l yda6. a chymhell ar**na6 ymada6 ay 6arch ac ymadass6 ar dayar. Ac en henny enachaf** marcell mwt sened6r oy holl dyhewyt en keyssya6 dyal qwyntyllyan. **ac en ym*odywes* a Gwalchmey en y ol. ac en mynn6 y daly pan ym**chwela6d Gwalchmey en kyflym ac ae cledyf llad y penn e kyf **wuch ay dwy escwyd. ac y gyt a henny gorchyn yda6 pan elhey y** wffern mynegy y qwyntyllyan er hwn a ladassey ente6 en y pebyll **bot an amyl gan e brytanyeyt er ryw gorhoffder h6nn6. Ac o**dyna ymwask6 ay kytymdeythyon ac e6 hannoc. ac o 6n 6ryt **ymchwel6t a gwnaythant a phob 6n llad y wr. Ar rwueynwyr** a gwaywyr ac a chledyfe6 en e6 ff6stya6. ac ny ellynt eyssyoes nac **e6 bwr6. nac e6 daly. Ac 6al ed oedynt ker llaw koet oed en agos** 6d6nt ar r6ueynwyr en e6 herlyt en glwt. enachaf chwe myl **or brytanyeyt en dy6ot allan or koet en porth yr tyw6ssogyon** a oedynt ar ffo. Ac gwedy e6 dy6ot allan or koet dangos a or6gant **er espard6ne6 yr meyrch a llenwy er awyr o le6eyn a dody e6 tary**ane6 ar e6 bronnoed ac en dyssy6yt kyrch6 er r6ueynwyr ac **en e lle e6 kymhell ar ffo. Ac o 6n 6ryt e6 herlyt a b6r6 rey onad6nt** y ar e6 meyrch yr llawr en 6eyr6. a daly ereyll. a llad ereyll. Ac **gwedy mynegy henny y patrey6s sened6r ef a kymyrth deng myl** y gyt ac ef a bryssya6 en kanhwrthwy o kytymdeythyon ac en **e lle kymhell e brytanyeyt ar ffo yr koyt pan dothoedynt ohona6.** ac eyssyoes nyt hep kollet ma6r yr r6ueynw6r. kanys e bry**tanyeyt ket ffoynt pan keffynt adwye6 kyfyng a lleoed dyrys** aer6a 6a6r a gwneynt or r6ueynwyr. Ac 6al ed oedynt e6elly **ar e wed honno en ymlad. enachaf hydeyr 6ap mwt en dy6ot** a phymp myl y gyt ac ef en kanhwrthwy yr brytanyeyt. Ac en **e lle ena ymchwel6t a gwnaethant. ar rey a oedynt er a6r hon** en dangos e6 kefne6 ar ffo. en e lle en dagos e6 bronnoed ac en rody //

Llanstephan 1 t. 171
g6rolyon dyrnode6 pob eylwers yr r6ueynwyr. Ar brytanyeyt oc e6 holl dyhewyt en dam6na6 myl6ryaeth ac ny dydoryn pa damweyn y **dygwydynt enda6 hyt tra kynhelynt clot e6 myl6ryaeth. er honn a** dechre6ssynt. Ar r6ueyn*wyr* hagen kymhennach e gwneynt wy **kanys petrey6s megys**

tywyssa6c da ac e6 dyskey en doeth Gwers y kyrch6. Gwers arall y ffo megys y gweley dygrynnoy 6d6nt **ac e6elly e gwneynt kollede6 ma6r yr brytanye6t. Ac gwedy** gwelet o bodo or ryt*ychen* henny. gal6 atta6 llawer or gwyr **gle6haf a wydyat or brytanyeyt ar neyllt6. a dywedwyt 6rth~~a6~~**6nt 6al hynn. Dyoer ep ef kanys hep wybot y arth6r e dechre6**ssam ny er ymlad h6nn reyt yw y nynhe6 ymoglyt rac en** dygwyda6 en er rann waythaf or ymlad. kanys os e6elly e dygwy**d6n. kollet 6a6r o en marchogyon a koll6n ac y gyt a henny** en brenyn a dyg6n ar kyffro ac yrlloned wrthym. Ac wrth **henny gelwch ech glewder atta6ch a chanlynwch 6ynne6 trwy** 6ynoed er r6ueynwyr ac o chanhwrthwya e tynghet6en ny **o chaff6n ae llad petrey6s ae y daly. Ac ar henny dangos er es**pard6ne6 yr meyrch a thrwy 6ydynoed e marchogyon o kyha**6al r6thyr mynet trost6n hyt e lle ed oed petrey6s en dysk6 y** kyt*ymdeythyon*. Ac en kyflym Bodo or ryt*ychen* a kyrch6s **petrey6s ae kymryt ker y wunygyl a megys y rac6edylyassey** dygwyda6 y gyt ac ef yr lla6r. Ac wrth henny ymkynn6lla6 **a gwneynt er r6ueyn*wyr* y keyssya6 y ellwng y gan elynyon.** Ac or parth arall e kyfredynt e brytanyeyt en porth y Bodo or **ryt*ychen*. Ac ena e clywyt e lle6eyn ar gordery. ena ed oed e dyr**6a6r aer6a o poparth. hyt tra ed oedynt er r6ueyn*wyr* en keys**sya6 rydha6 e6 tywyssa6c. ar brytanyeyt en y attal. Ac ena** e gellyt atnabot pwy ore6 a Gwayw. pwy ore6 a saythe6. **pwy ore6 a dygoney a chledyf. Ac or dywed e brytanyeyt kan** te6ha6 e6 byd6noed a d6gant e6 r6thyr ac e6 karcharoryon //

Llanstephan 1 t. 172

kanth6nt trwy 6ydynoed er r6ueynwyr hyt pan 6ydant em per6ed kedernyt e6 hymlad eh6neyn a phetrey6s kanth6nt. Ac en **e lle ymchwel6t ar er r6ueynwyr en ymdy6at oc e6 llywya6d6r** ac or rann wyhaf en wannach. ac en waskaredyc. ac en dangos e6 **kefyne6 ar ffo. Ac wrth henny estwng kanth6nt a gwnaythant** e brytanyeyt ac e6 llad. ac e6 bwr6. ac e6 hyspeyllya6. ac erllyt er **rey a ffoynt. a daly llawer or rey a dam6nynt e6 dangos yr brenyn.** Ac or dywed gwedy gwne6th6r llawer o perygyl a drwc onad6nt **yr r6ueynwyr. wynt a ymchwelassant ar e6 pebyllye6 y gyt ar** karcharoryon. ac espeylye6 a chan lewenyd wynt a dangossassant **y arth6r petrey6s ar karcharoryon ereyll y gyt ac ef. Ac arth6r** kan dyr6a6r lewenyd a dyolches 6d6nt e6 llaf6r ac e6 gwassa**naeth y gyt ac ada6 6d6nt achwaneg6 e6 hanryded ac e6 ky6oeth.** kanys en y abssen ef e gwnathoydynt wy molyant a mylwryaeth **kymeynt a honno. Ar karcharoryon a 6ynney e6 kad6. wrth henny** ef a elwys atta6 rey a elhynt y gyt ac wynt trannoeth hyt em **parys y e6 rody eno ar e gwyr a oedynt en kad6 e kastell wrth e6** gwarchad6 eno hyt pan wyppey pa peth a gwnelhey 6d6nt. **Ac wrth henny ef a erchy. y kadwr yarll kernyw. ac y bedwyr. a Rychert.** a Bosell. ac e6 te6loed y gyt ac wynt y e6 hebrwng **hyt pan delhynt en dyogel rac o6yn twyll yr r6ueynwyr.** AR r6ueyn*wyr* hagen e nos honn gwedy kaffael onad6nt **gwybot e darpar hwnn. wynt a detholassant pymtheg myl** ac ae hellynghassant hyt nos yr ragot e karcharoryon e fford **e tebygynt e6 kerdet trannoeth. y keyssya6 e6 rydha6. Ac** en tywyssogyon ar er rey henny e gossodassant wltey **a chateyl. a Q6yt6s. senedwyr. Ac y gyt a** henny e6ander brenyn syrya. a ssertory **brenyn lybya. Ar rey henny oll y gyt ar** mylyoed a dywedassam ny wchot ac ky- //

Llanstephan 1 t. 173

a **chymryt e6 hynt racd6nt. a phan ka6ssant lle adas kanth6nt llech6** a gwnaethant ac arhos e dyd e fford oed dyhe6 kanth6nt dy6ot e bry**tanyeyt. Ar bore trannoeth en e lle kymryt e6 fford a gwnaethant** e brytanyeyt y gyt ac e6 karcharoryon. ac 6al ed oedynt en agos yr **lle ed oedynt e6 twyllwyr elynyon en e6 haros ac wynte6 hep wy**bot dym o henny a hep y tebyg6 en dyryb6d e6 kyrch6 a or6gant **er r6ueynwyr. a dechre6 e6 gwascar6 a mynet trost6nt. ac eyssyoes** ket delyt 6d6nt en dyssy6yt or dywed ymkyweyrya6 a gwnae**thant ac en 6ra6l gwrthwyneb6 6d6nt. ar rey onad6nt a dodas**sant y warchad6 e karcharoryon. ar rey ereyll en 6ydynoed y **ymlad ar gelynyon. Ar 6ydyn a dodassant y kad6 e karcharo**ryon a orchymynnassant y Rychert a Bedwyr. bot en tywys**sogyon arney. Ac en pennad6reyt ar er rey ereyll. kadwr** tywyssa6c kernyw. a Borell. en kyt tywyssa6c yda6. Ar r6**6eynwyr kyrch6 a gwneynt hep keyssya6 na dydorbot ll6nye**th6 na bydyna6 e6 gwyr namyn oc e6 holl laf6r keyssya6 gwne**6th6r aer6a or brytanyeyt hyt tra ed oedynt wynte6 en bydy**na6 ac en e6 hamdyffyn ehyneyn. Ac wrth henny kan e6 **gwanha6 en ormod wynt en dybryt a gollessynt e6 karcharo**ryon pey na ry an6onhey e tynghet6en 6d6nt damynedyc kan**hwrthwy ar 6rys. kanys Gwytart yarll peytaw gwedy gwy**bot e twyll hwnn6 a de6th a thry myl kantha6. ac or dywed kan **nerth dyw a chanh6rthwy hwnn6 e brytanyeyt ar racorf6ant** ac a talassant e6 hayr6a yr

twyllwyr. Ac eyssyoes en kyfranc **kyntaf e kollessynt wy llawer. ena e kollesseynt er ar**dercha6c tywyssa6c B6rell o cenoman. en y ky6ar**6ot ac e6ander brenyn syrya en 6rathedyc gan** Gway6 h6nn6 e dygwyd6s. kollassant he**6yt y gyt ac ef pedwar gwyr bonhedyc** hyrglas o peryr6n. Me6ryc o kaer //

Llanstephan 1 t. 174

namyn en wastat parha6 a chynyd6 en ech bonhedyc dayony. kanys er r6ueynwyr a kymhellassa6ch ar ffo. er rey oc e6 syberwyt a keyssynt **dwyn ech rydyt y kenh6ch. ac en amlach e6 ny6er nor eynwch** chwy. ac ny allassant se6yll an ech erbyn na dyodef ech ymlad namyn **en dypryt ffo ragoch ac ach6beyt e dynas hwn. ac o hwnn6 ara6r**hon e de6ant trwy e dyffrynt hwn y kyrchw a6fern. ac eman e gel**l6ch chwythe6 e6 kaffael wynt en dyryb6d. ac e6 llad meg6s de6eyt.** kanys gwyr e dwyreyn a tebygant bot llesked enoch chwy pan **keyssyont gwne6th6r ech gwlat en tretha6l 6d6nt a chwythe6 en** keyth 6d6nt. Pany wyb6ant wy pa ryw ymlade6 a deporthassa**wch ch6y y wyr llychlyn. a gwyr denmarc. ac y tywyssogyon** ffreync er rey a oreskynnassa6ch chwy ac a rydhaassa6ch y gan e6 **gwaradwyd6s arglwydyaeth wy. Ac wrth henny kan gorf6am** ny en er ymlade6 kadarnhaf henny. hep amhe6 ny a or6yd6n en **er ymlad eskafnaf hwnn os o 6n dyhewyt ac o 6n 6ryt e llaf6ry**6n ny kywarssangh6 er hanner gwyr hynn. Pa 6eynt o anry**ded ac o 6edyant a chy6oeth a keyff pob 6n ohonawch chwythe6os** megys kyt6archogyon ffydla6n ed 6fydhe6ch ym gorchymyn **ynhe6. kanys gwedy e gor6ydom arnad6n ny a kyrch6n r6ueyn** a ny ae kaff6n ac ae med6n hy. Ac e6elly e keff6ch er e6r ar aryant. **ar lyssoed. ar ~~lyssoed~~ tyroed. ar kestyll. ar dynassoed ac e6 holl ky**6oeth a keff6ch. Ac 6al ed oed en dywedwyt e6elly wrth6nt. **pa6b o 6n eyr a kadarnhassant bot en gynt e dyodefynt anghe6** noc ed ymedewynt ac ef hyt tra 6ey ef en 6yw. en e6 blaen. **AC gwedy ~~gwedy~~ gwybot or amhera6d6r e brat ed oedet en y dar**par6 yda6 ny mynn6s ef ffo megys y darparassey. namyn **galw y gle6der atta6. a chyrch6 e dyffrynt hwnn6 ar e6 torr** a galw y tywyssogyon atta6 a dywedwyt 6rth6nt 6al hynn. **Tade6 anryded6s ep ef o arglwydyaeth er rey e dely6r kynhal** teyrnassoed e dwyreyn ar gollewyn en darystynghedyc 6d6nt //

Llanstephan 1 t. 175

koffe6ch ech hentade6 er rey yr goreskyn e6 gelynyon ny ochelynt ellwng e6 prya6t wayt eh6neyn. namyn ada6 anchreyfft moly**ant yr rey a deley gwedy wynt. ac e6elly ed ymledynt megys na** gwelhey dyw byth e6 mar6. Ac e6elly en 6ynych e gor6ydynt a chan **or6ot e gochelynt anghe6. kanys ny da6 y nep namyn yr nep y gwe**lo dyw. ar ansa6d y mynho dyw ar amser y mynho. Ac wrth henny **ed achwanegynt wy kyhoed ky6oeth r6ueyn. ac e6 molyant wyn**te6 ac e6 clot. ac e6 hadwuynder. ac e6 haelder ac o henny e dyrche**6ynt wynt ac e6 hety6ed en arglwydyaeth er holl 6yt. Ac wrth hen**ny kan dam6na6 k6ffroy enoch chwythe6 e peth h6nn6 ed annogaf y **hyt pan alwoch atta6ch ech annyana6l daeony. a hyt pan sa6och** endy kan kyrch6 ech Gelynyon essyd en ech arhos en e dyffrynt **h6nn. kan <u>dessy6eyt</u> y ganth6nt ech dylyet. Ac na thebygwch** e mae rac e6 hofyn wy e mynass6n kyrch6 e dynas h6nn. na**myn tebyg6 en erlyt ny onad6nt wy. ac en dyssy6yt kaffael** ohonam nynhe6 kaffael aer6a onad6nt dyr6a6r y meynt. A cha**nys amgen e gwnaethant wy noc y tebygass6n y. gwna6n yn**he6 en amgen en e6 herbyn wynt. Deyssyf6n wynt ac en glew **kyrch6n a chet ł gor6ydont dyodef6n en da er r6thyr kyntaf** y kanth6nt. ac e6elly hep amhe6 ny a or6yd6n. kanys pwy byn**nac a dyodefo en da er r6thyr kyntaf mynych yw yda6 kaffael** e wud6-golyaeth en llawer o ymlade6. Ac gwedy dar6ot yda6 **ter6yn6 ar ymadrodyon henny a llawer o ereyll. pa6b o 6n dy**hewyt a rodassant e6 dwyla6 kan tyngh6 nat ymedewynt **ac ef. Ac ar 6rys Gwyska6 amdan6nt e6 har6e6 ac en ar6a6c** ada6 lengres a chyrch6 e dyffrynt e lle ed oed arth6r gwedy **ry l6nyeth6 y kade6 ae 6ydynoed. Ac ena gossot a gwnethant** wynte6 e6 llw en de6dec bydyn o 6archogyon a phedyt en **herwyd r6ueynnya6l de6a6t. chwe gwyr a thry 6geynt a** chwe chant. a chwe myl em pob bydyn. Ac y pob 6n or rey //

Llanstephan 1 t. 176

llywodryon hyt pan 6ey o dysc er rey henny e kyrchynt. ac e kylynt pan 6ey reyt 6d6nt kylya6. ac e g6rthwynebynt y e6 **gelynyon. Ac y 6n or bydynoed er racdodet lles cathell. sened6r** ac alyphantyma brenyn er hyspaen. Ac y arall hyrtach brenyn **parth. a me6ryc senedwr. Ac yr tryded Boc. brenyn medyf.** a Gay6s mettell sened6r. yr pedwared Qwynt emyl sened6r. **Ar pedeyr kat henny a ossodet en e blaen. Ac en ol er rey henny** trach e6 ke6yn. ac y 6n or rey xerssen brenyn

yt6ry. Ac y arall **polytet d6c o ffrygya. yr tryded pandras6s brenyn er eyfft.** yr pedwared. te6cher d6c o bytynya. Ac en ol er rey henny **pedeyr bydyn ereyll ac y pob 6n onad6nt y llywya6d6r. y 6n** ohon6 Qwynty car6t sened6r. y arall lelly hosty. yr tryded **s6lpycy. yr pedwared Me6ryc sened6r. Ac ente6 er amhera6dyr** h6nt ac ema en e6 hannoc ac en e6 dysky pa wed e gwnelynt. **Ac en e per6ed ed erchys ef en kadarn se6ydl6 eryr e6reyt** er hwnn a oed en lle arwyd yda6. ac erchy pwy bynnac o damweyn **a weskeryt y wrth y 6ydyn keyssya6 kyrch6 a dan h6nn6.** AC or dywed gwedy se6yll pa6b en erbyn y gylyd onad6nt e brytany**eyt or neyll parth ar r6ueyn*wyr* or parth arall. pan klywssant** seyn er arwydon. e 6ydyn ed oed brenyn er espaen a kytymdeyth **en y harweyn. a ymky6arf6 a bydyn ara6n 6ap kyn6arch a chadwr** yarll kernyw a henny en wychyr ac en glew. ac eyssyoes ny allassant **nay thorry nay gwasgar6. Ac 6al ed oedynt e6elly an dywal ac en** kalet en ymlad llyma bydyn Gereynt karnwys a bodo or ryt**ychen a hyt tra yd oed megys y dywedassam ny wuchot bydyn gwyr** r6ueyn en se6yll en kadarn en dyssy6yt or redec e meyrch Gereynt **a bodo ac e6 bydyn ae kyrchassant ac ae tyllassant ac a aythant** trwydy a throsty hyt pan ky6arf6ant a bydyn brenyn parth er **honn a oed en kyrch6 en erbyn bydyn echel brenyn denmarc a** llew 6ap kyn6arch brenyn llychlyn. Ac ena hep 6n gobyr o pob parth //

Llanstephan 1 t. 177
ymkymysc6 a gwnaethant e bydynoed a mynet pa6b tros y gylyd onad6nt ac aer6a dyr6a6r y meynt o pob parth. ar lle6eyn ar gordery en llen**wy er awyr ar rey archolledyc ac e6 penne6 ac e6 sodle6 en mayd6 e day**ar a thrwy e6 gwayt en ter6yn6 e6 bwuched. Ac eyssyoes e kollet kyn**taf a de6th yr brytanyeyt kanys Bedwyr a las en 6ar6. a chey a 6rath6t** en anghe6a6l. kanys pan ymky6arf6 Bedwyr a Bocco brenyn mydyf **y gan gleyf h6nn6 em*plyth* gelynya6l 6ydynoed e ssyrthy6s. A hyt** tra yd oed key en keyssya6 dyal Bedwyr ym per6ed kat brenyn my**dyf e brathwyt en <u>anghe6al</u>. Ac eyssyoes o de6a6t marcha6c da ar** estondard a oed en y law kan lad a gwascar6 y elynyon agory fford **yda6 a or6c ac ae 6ydyn an ky6an kantha6 ef a dothoed em*plyth* y** wyr eh6nan pey na ry ky6arffey ac ef bydyn brenyn lybya. a honno **a wascarwys er rey eyda6 ef en holla6l. ac ente6 eyssyoes y gyt ac echy**dyc a chorff bedwyr kantha6 a ffoes hyt a dan e dragon e6reyt. Ac **ena pa 6eynt o <u>kwy6an</u> oed kan wyr nordmandy pan welssant corff** e6 tywyssa6c en 6rywedyc or sa6l welyoed henny. pa 6eynt o cwyn**6an a gwneynt Gwyr angyw tra yd oydynt en ymody Gwelye6** key e6 tywyssa6c. Ac nyt oed reyt <u>kwy6an</u> ena kanys ny edynt **e gwaytlyt 6ydynoed en ymkyrch6 o pob parth yspeyt y cwyn6an** namyn kymhell pa6b oy amdyffyn eh6n. Ac wrth henny hyrglas **ney Bedwyr en kyffroedyc o anghe6 y ewythyr a kymyrth y gyt** ac ef try chanhwr or rey eyda6. a megys baed koet em*plyth* toryf **or cwn. e6elly e kerd6s ef trwy gelyn6a6l 6ydynoed o dyssy6yt** redec e meyrch hyt e lle e gweley ef arwyd brenyn mydyf. a hep **dydorbot na medylya6 pa peth a damweynnyey yda6 hyt tra** keyssyey dyal y ewythyr. Ac or dywed ef a ka6as fford yr hynn **a keyssyey. ac a lada6d er <u>radywededyc</u> 6renyn h6nn6. ac gwedy** y lad ef a d6c y corff ar y kytymdeythyon eh6n. ar rac bron corff **Bedwyr ef ay Gwahanwys en dryllye6 oll ef. Ac odyna goralw** ar y kytymdeythyon a chan e6 hannoc kyrch6 e6 gelynyon en //

Llanstephan 1 t. 178
6ynych megys kan atnewyd6 e6 nerth. hyt tra ed oedynt er rey ereyll en ofynha6 ac e6 kallonnoed en cryn6. ac y gyt a henny kywreynnyach **e kyrchynt e brytanyeyt oy dysc ente6 a cre6lonach a <u>mynach</u> a gwne**ynt aer6a. Ac wrth henny oy annoc ef grym ac enny a kymerassant **e brytanyeyt a dwyn r6thyr y e6 gelynyon. ac o pob parth ena dyr**6a6r aer6a a or6cpwyt. kanys ym parth er <u>r6ueywyr</u> ena y gyt **ac aneyryf o 6ylyoed ereyll e ssyrthyassant. alyphant brenyn er hys**paen. a Mysypsa brenyn babylon. Qwynt6s myl6y6s. Mary6s le**pyd6s senedwyr. Ac o parth e brytanyeyt e dygwydassant holdyn yarll** R6then. a leodegar yarll bolwyn. a thry tywyssa6c o enys prydeyn. **C6rsalem o kaer keynt. a Gwalla6c 6ap llyenna6c o salesbr6. Ac wrth** henny e bydynoed ed oedynt on e6 llywya6 Gwanha6 a gwnaythant **a ffo trache6yn hyt pan ky6arf6ant a bydyn howel 6ap emhyr** llyda6. a Gwalchmey. Ar 6ydyn honno megys fflam en enynn6 **godeyth kan galw or rey a ffoyn kyrch6 e6 gelynyon. ar rey a** oedynt kyn no henny en erlyt er rey henny a kymhellassant trach **e6 ke6yn ar ffo. Ac y gyt a henny e6 herlyt wynt kan e6 b6r6** ac e6 llad ac gwne6th6r aer6a onad6nt hep orffowys hyt pan **de6thant hyt ar 6ydyn er amhera6dyr. Ac gwedy gwelet or** amhera6dyr aer6a er rey eyda6 bryssya6 a or6c en porth 6d6nt. **Ac ena e gwanhawt e brytanyeyt en 6a6r kanys kyn6arch tywys**sa6c trygery a dwy 6yl y gyt ac ef a las ena. Ac ena e dygwy**dassant try**

wyr. nyt amgen Ryky6arch. a Bolcony. a Lagwyn o bodolan. a bey bydyn tywyssogyon teyrnassoed. er oessoed a **delhynt hyt 6ra6t a anrydedynt e6 molyant ac e6 clot. Ac eyssy**oes hyt tra ed oedyt en ymlad a howel. ac a Gwalchmey ny dy**anghey pwy bynnac a ky6arffey ac 6n onad6nt hep kolly y** eneyt ay a gwayw ay cledyf. Ac gwedy dy6ot megys y dywet**pwyt wuchot hyt em*plyth* bydyn er amhera6dyr en dam**k6lchynedyc o e6 gelynyon e ssyrthyassant e trywyr henny. //

Llanstephan 1 t. 179
Ac wrth henny howel a Gwalchmey er rey ny megessynt er oessoed kyn noc wynt nep well noc wynt pan welssant aer6a e6 kytymdeythyon **en wychyr e kyrchassant h6nt ac yman 6n o pob parth on kyfredec ac** en dywal6 ac en blyna6 byd6n er amhera6dyr. Ac eyssyoes Gwalchmey **megys o newyd nerth en llosky en wastat en keyssya6 fford y ymkaffa**el a lles amhera6dyr. a megys e marcha6c glewhaf a de6rhaf en b6r6 **ac en llad a ky6arffey ac ef. A howel hagen or parth arall nyt oed lley** y angerd megys llwchaden en annoc er rey eyda6. ac en llad y ely**nyon ac en erbynnyeyt e6 dyrnode6 wynte6 nyt megys llesc. ac ny** bydey 6n a6r hep rody dyrnode6 ohona6 ef ne6 ente6 a kymerey **ereyll. Ac nyt oed ha6d barn6 pwy ore6 ay howel ay Gwalchmey.** AC odyna eyssyoes megys e dywetpwyt wuchot Gwalchmey kan **lad llawer or dywed ef a ka6as er hynt ed oed en y dam6na6. ac** en wychyr kyrch6 er amhera6dyr a or6c a gossot arna6. Ac eyssy**oes lles megys ed oed en dechre6 blode6 dewred y yewenctyt** ac en 6a6r yry6yc ae enny enda6 nyt oed gwell dym kantha6 **noc ymkaffael ar ryw 6archa6c h6nn6. er hwnn ay kymhelley** y wybot pa peth 6ey y angerd ay dewred. Ac wrth henny erbyn**nyeyt dyrna6t Gwalchmey a or6c a dyr6a6r lewenyd a kymyrth** rac meynt e klot a klywssey y wrth Gwalchmey. Ac gwedy bot **ymlad en hyr er rydh6nt kan newydya6 kaledyon dyrnode6 ac** e6 herbynnyeyt ar e6 taryane6. a phob 6n onadynt en llaf6rya6 **keyssya6 anghe6 oy gylyd. A hyt tra ed oedynt en ymlad en wy**chyr e6elly. llyma er r6ueynwyr en wychyr en ymwella6 ac **en dwyn r6thyr y wyr llyda6 ac en kanhwrthwya6 e6 hame**ra6dyr ac en kymhell howel a Gwalchmey ac e6 tor6oed kan e6 **llad hyt pan ky6arf6ant ac arth6r ae 6ydyn. kanys pan ky**gle6 ef er aer6a ed oedet en y rody oy wyr ef. ente6 oed en dy6ot ar **lleng a oed y gyt ac ef ac en kyrch6 y elynyon. Ac gwedy tynn6 ka**letwulch e cledyf gore6 en wuchel e dywa6t ef 6al hynn en annoc //

Llanstephan 1 t. 180
y gyt*6archogyon*. A wyrda peth a gwne6ch chwy 6al hynn. pa acha6s e ged6ch chw e gwreygolyon wyr hynn y 6ynet en yach 6al hynn. nac **aet 6n en 6yw onad6nt nac aet koffe6ch ech dehe6oed. er rey en kyfrwys** en sa6l ymlade6 kyn no hynn a darystynghassant dec teyrnas ar r6**geynt wrth 6y medyant y. koffe6ch ech hentade6 er rey pan oedynt** kadarnach gwyr r6ueyn no hedyw ae gwnaythant en tretha6l 6d6nt **koffe6ch ech rydyt er honn e mae er hanner gwyr hynn en chwenhy**ch6 y dwyn y arna6ch. Ac wrth henny nac aet 6n onad6nt en 6yw **nac aet. Pa peth a gwne6ch chwy. A chan dywedwyt er amadrodyon** kyrch6 y elynyon. ac e6 b6r6. ac e6 sathr6. ac e6 llad. A phwy byn**nac a ky6arffey ac ef ac 6n dyrna6t y lladey ae ef ay y 6arch. Ac wrth** henny pa6b a ffoynt racda6 megys e ffoynt er any6e6lyeyt rac lleo dy**wal pan 6ey newyn ma6r arna6 ac ente6 en keyssya6 bwyt. A phwy** bynnac o damweyn a ky6arffey ac ef nys dyfferey y ar6e6 ef rac kalet**f6lch pan y treykley dehe6 e kadarn nertha6c 6renhyn h6nn6 hyt** pan 6ey reyt tal6 y eneyt y gyt ay wayt. De6 6renyn oc e6 drycdam**weyn a ky6arf6ant ac ef Sertor brenyn lybya. a pholytetes brenyn** bytynya. ar de6 henny gwedy llad e6 penne6 a en6ynwys y 6ffern. **Ac gwedy gwelet or brytanyeyt e6 brenyn en ymlad e6elly. Glewder** a kymerassant ac ehofynder a chan tewha6 e6 bydynoed o 6n 6ryt **kyrch6 er r6ueynwyr. a hyt tra 6ydey e kat pedytkant or neyll parth** ar wed honno en e6 kywarssanghw. en 6n agwed a hynny y kat **6archogyon or parth arall. en e6 b6r6 ac en mynet trost6nt. Ac** eyssyoes en wychyr g6rthwyneb6 a gwneynt er r6ueynwyr. ac o **dysc lles arderchа6c 6renyn llaf6rya6 y tal6 aer6a yr brytanyeyt. A chy**meynt wu grym ac angerd er ymlad a chet bey en er a6r honno e de**chre6yt o newyd en kyntaf. Or parth h6nn megys y dywetpwyt** wuchot arth6r en llad y elynyon. ac en annoc e brytanyeyt y se6yll en 6ra6l. **Ac or parth arall lles en annoc er r6ueynwyr ac en e6 dysk6. ac en e6** moly. ac ny orffowyssey ente6 en llad ac en b6r6. ac en kylchyn6 //

Llanstephan 1 t. 181

y 6ydynoed a pha elyn bynnac a ky6arffey ac ef ae a Gwayw ae a chledyf ef ae lladey. Ac e6elly o pob parth e bydey arth6r en gwneyth6r aer6a kanys gweyt.. **ew e bydynt trechaf e brytanyeyt. gweythye6 ereyll e bydynt trechaf er** r6ueynwyr. Ac or dywed 6al ed oedynt ar ryw amrysson hwnn6 er **ryngth6nt. enachaf Mor6d yarll kaer Gloew ar lleng a dywedassam** ny y hada6 eng gwerssyll wuchot en dy6ot ac on dyssy6yt en kyrch6 **e gelynyon hep tebyg6 dym o henny ac or t6 en ol or r6ueynwyr en** e6 kyrch6. a chan e6 gwascar6 mynet trost6nt. kan gwne6th6r **mwyhaf aer6a onad6nt. Ac ena e ssyrthyassant llawer o 6ylyoed** or r6ueynwyr. Ac ena e dygwyd6s lles amhera6dyr en 6rathedyc ...**gleyf neb 6n ac e b6 6ar6. Ac ena e brytanyeyt ket bey kan dyr6a**6r laf6r wynt a ka6ssant e wud6golyaeth ar maes. **AC ena e gwascarassant er r6ueynwyr rey yr dyffeyth6ch ac yr** koedyd. ac o6yn en e6 kymhell. ereyll yr dynassoed ac yr kestyll **ac y leoed kadarn e ffoynt. Ar brytanyeyt hagen oc e6 holl enny ac** e6 holl laf6r en e6 hymlyt ac o tr6anhaf aer6a en e6 llad ac **e6 daly. ac en e6 hyspeylya6. ac e6elly megys er rodynt er rann** wuyhaf onad6n e6 dwyla6 on wreygya6l y e6 rwyma6 ac y **e6 karchar6 y keyssya6 estynn6 echedyc e6 hoedyl. A henny o y...** 6ra6t dyw kanys e6 hentade6 wynte6 kyn no henny en .... **led6s a gwnathoedynt e brytanyeyt en tretha6l ar brytanyeyt** ara6rhon en naka6 6d6nt wynte6 e treth ed oedynt ....**aw en andyled6s y ganth6nt. Ac gwedy kaffael o arth6r ...**d6golyaeth ef . erchys gwahan6 a neyllt6a6 k..........**da ef o plyth e gelynya6l kalaned. a gwedy gwahanet ....** na6l ...... e6 kyweyr6a6. ac gwedy e6 kyweyryet e6 .... **yr manachlogoed ar hyt e gwladoed y e6 clad6 en ....** Ac ena e dwcpwyt bedwyr pentr6llyat hyt y dynas e... **en nor...dy kan dyr6a6r kwyn6an y gan e nor.......** ac eno e me6n mynwent ar dehe6 e dynas ker lla6 .... //

Llanstephan 1 t. 182

em pleyt 6edra6t. ac en dypryt kymhell arna6 ada6 e mays. Ac odyna hep dydorbot pa wed e kledyt e kalaned ffo a or6c parth a cherny. **Ac wrth henny arth6r en o6al6s en 6a6r ac en pryder6s o acha6s** y ry dyanc mor 6ynych a henny y kantha6 en e lle of ae hymlynwys **hyt e wlat honno. hyt ar glann kamlan en lle ed oed 6edra6t en y ar**hos. Ac wrth henny medra6t megys ed oed glewhaf a gwychraf **y kyrch6 en e lle gossot y 6archogyon en 6ydynoed kanys gwell oed** kantha6 y lad ne6 or6ot noget ffo a 6ey hwy no henny. kanys ed **oed ettwa kantha6 o eyryf ny6er try 6geyn myl. Ac o henny e** gwnaeth ef chwech bydyn. ac em pob 6n e gossodes chwe gwyr **a thry 6geynt. a chwe chant a chwe myl o wyr ar6a6c. Ac or rey** ereyll y am henny ef a gwnaeth bydyn yda6 eh6n. ar rody llywo**dryon y pob 6n or bydynoed ereyll. a dysk6 pa6b onad6nt ac e6** hannoc y ymlad kan ada6 6d6nt anghwaneg6 e6 hanryded ac **e6 ky6oeth os e wud6golyaeth a damwennyey yda6 ef. Ac or par.**.arall arth6r a ossodes y lw ente6 trwy naw mydyn ar pedyt 6yth **ar dehe6 ac ar assw. a gorchyn pob 6n y tywyssogyon ac annoc y** pa6b onad6nt llad e lladron twyllwyr eskym6n a dothoedynt o wla**doed ereyll o dysc e bradwr y keyssya6 e6 dyky6oeythy. ac ef a dy**wedey e6 bot en kynn6lledyc o amra6aylyon wladoed ac en llesc **angkyfrwys ar ymlad. ac na ellynt gwrthwyneb6 y wyr kyn** kyfrwysset ar ymlad ar rey arth6r. Ac e6elly pa6b onad6nt en **annoc y wyr o pob parth en dyssy6yt emky6ar6ot e bydynoed y gyt.** a dechre6 ymlad a newydya6 dyrnode6 en 6ynych yr. A chymeynt oed **er aer6a o pob parth a megys ed oed kwynyan er rey meyr6** en kyffroy er rey byw ar lyt ac ymlad megys ed oed dol6r6s **a llaf6r6s y escry6enn6 nay datkan6. O pob parth e brethynt** ac e brethyt wynte6. wynt a ledynt ac wynte6 a ledyt. Ac or dy**wed gwedy tre6lya6 llawer or dyd ar e wed honno. arth6r ae** 6ydyn a kyrchwys en er honn ed oed chwe gwyr a thr6geynt a chwe chant a chwe myl. //

Llanstephan 1 t. 183

a chyrch6 e 6ydyn e gwydyat ef bot medra6t endy ac ar cledy6e6 egory fford 6d6nt ac en dyannot mynet trost6nt ac gwne6th6r trystaf **aer6a onad6nt. kanys en e lle e dygwyd6s er eskym6nhaf 6rad6r** h6nn6 medra6t a llawer o 6ylyoed y gyt ac ef. Ac eyssyoes yr hen**ny ny ffoassant er rey ereyll namyn or holl 6aes emkynn6lla6** y gyt ac en herwyd e6 glewder keyssya6 ymkynhal a gwrthwy**neb6 y arth6r. Ac wrth hynny gyrattaf a chre6lonhaf aer6a** a wu er rygth6nt. o pob parth. en e6 bydynoed en ssyrthya6. **Ac ena o parth Me*dra6t* e ssyrthyassant. cheldryc. ac elaffy6s.** egberynct. Brynygg. or saysson. Or gwydyl. Gyllapadryc. Gyllamor. **Gyllasel. Gyllamwry. Or escottyeyt ac or ffychtyeyt oll hayach ac wynt** ac e6 harglwydy. Ac o pleyt arth6r e ssyrthyassant. Odbrynct. brenyn **llychlyn. Echel brenyn denmarc. kadwr llemenyc yarll kernyw.** kasswalla6n. a llawer o 6ylyoed y gyt ac wynt. ac or brytanyeyt. ac **o kenedloed ereyll. a d6gessynt y gyt ac wynt.**

Ac ente6 er ardercha6c 6renyn arth6r a 6rathwyt en anghe6a6l ac a dwcpwyt odyna hyt **en enys a6allach y yacha6 y welyoed. Coron teyrnas enys prydeyn a** kanhyad6s y c6stennyn 6ap kadwr yarll kernyw y kar ef dwy 6ly**ned a de6 6geynt a phym kant gwedy dy6ot cryst eng kna6t** oed hynny ena. **AC gwedy bot c6stennyn en ardercha6c o coron e teyrnas wynt** a ky6odassant en y erbyn e saysson a de6 6ap medra6t. ac ny al**lassant grymha6 en y erbyn. namyn gwedy llawer o ymlade6. 6n** onad6nt a ffoes hyt en ll6ndeyn. ar llall hyt eng kaer wynt a dech**re6 kynhal er rey henny arnad6nt. Ac en er amser hwnn6 e bw** marw deynnyoel sant escop bangor. Ac ena e gwnaythpwyt **theon escop kaer gloew en archescop en ll6ndeyn. Ac en er am**ser h6nn6 e ter6ynwys dewy archescop kaer llyon or wched honn. **enynn6 en y 6anachloc ehwn em*plyth* y kyt6rodyr kanys h6n**n6 mwyhaf lle en archescoba6t a karey oed. ac o arch maylg6n //

Llanstephan 1 t. 184

gwyned en er glwys honno e cladwyt. Ac en y le ente6 en archescop ed etholet kyna6c escop llan*padern* ac y dyrche6yt ar anryded a oed wuch. **AC odyna c6stennyn a ymlyda6d e saysson ac ae darestyngwys wrth** y kynghor wynt. ar dynassoed henny ef ae ka6as. ar neyll map **y 6edra6t eng kaer wynt rac bron er allawr en eglwys amphybal** ef ae llada6d. ar llall en ll6ndeyn a lada6d gwedy ry ffo ohona6 y 6a**nachloc y emk6dya6 a rac bron er alla6r e llas o cre6la6n anghe6.** Ac odyna en e tryded wlwydyn c6stennyn o 6ra6t dwywa6l y gan **kynan wledyc a las. a cher lla6 6thyr pendragon o 6ewn chor e kew**ry e cladwyt ker lla6 salysbrw. AC en nessaf y c6stennyn e de6th **kynan wledyc en 6renyn Gwas ye6anc anry6ed y clot ae 6olyant** a ney y c6stennyn oed h6nn6. a hwnnw a kynhelys llywodraeth **er holl enys ac a wyskwys coron e teyrnas a theylwng oed ohoney** pey na charey kywda6da6l ry6el. ac ewythyr arall oed yda6 a dy**lyey kaffael e 6renhynyaeth gwedy c6stennyn h6nn6 a karcha**rwys ac a lada6d y de6 6ap. ar eyl wlwydyn oy arglwydyaeth e b6 **6ar6 ente6. AC en ol h6nn6 e b6 Gwerthe6yr en 6ren6n ac en** erbyn h6nn6 e ky6odassant ac e d6gant llynghes 6a6r e saysson **oc e6 kywda6t o Germany. Ac eyssyoes ef a ymladwys ac wynt ac** a orf6 arnad6nt ac a kynhelys llywodraeth er enys oll trwy pe**deyr blyned kan karyat a hed6ch. AC gwedy hwnn6 e bw** Maylgwn Gwynedd e tekaf hayach or hol 6renhyned a thewysso**gyon enys prydeyn. a dywreyd6r llawer o wyr cre6la6n. ka**darn en y ar6e6. helaythach no nep. a chlot6orach noc 6r6n. pey **nat ymrodey y pecha6t sodoma. a henny en y kassa6 y gan dyw.** Hwnn6 a kynhelys enys prydeyn en holla6l ar chwech enys **y gyt a hy. ywerdon. ac yslont. a Gotlont. ac orc. a denmarc. a llych**lyn. o 6ynych cre6la6n ymlade6 ae kymhellwys wrth y 6edy**ant eh6nan. A hwnn6 or dywed en eglwys ros kerllaw dy**ganhwy y kastell eh6nan e bw 6ar6.

Llanstephan 1 t. 185

AC en nessaf y 6aylgwn e b6 keredyc en 6renyn gwr a karey kywda6da6l ter6ysc oed h6nn6 kas kan dyw. a chan e brytan**yeyt. Ac gwedy gwybot or saysson y anwastatrwyd ef. wynt a** aythant hyt en ywerdon en ol Godm6nt brenyn er affryc a do**thoed hyt eno a llynghes 6a6r katha6 ac ae goreskynnassey e** kenedyl honno. Ac odyno trwy 6rat e saysson ef a de6th a thry **6geyn myl a chant myl o wyr er affryc kantha6 hyt en enys** prydeyn. Ac en er amser hwnn6 ed oedynt e saysson paganyeyt **en e neyll rann or enys. ac en er rann arall ed oedynt e brytan**yeyt a chywda6da6l ter6ysc a gwastat ry6el er ryngth6n eh6ne**yn. A gwedy dy6na6 e saysson a Godm6nt. wynt a dechre6sant** ry6el6 ar keredyc 6renyn. ac gwedy llawer o ymlade6 wynt **ae ffoassant ef o dynas pwy gylyd. hyt pan y gwarchayassant** or dywed ef eng kaer wudey. ac eno e de6th atta6 hysembard **ney y lowys brenyn ffreync ac e gwnaeth am6ot ac ef ymada6** ohona6 ay crystonogaeth ef hyt pan 6ey o kanhwrthwy Got**m6nt e galley ente6 gorescyn ffreync ar torr y ewythyr. ka**nys ef ...we... e mae kam e d6gessyt y arna6 ente6 ffreync. Ac or dywed **gwedy kaffael e dynas ae losky kat ar 6aes ar rodes y keredyc** ae kymhell y ffo trwy hafren hyt eng kymry. Ac en e lle an**reythya6 e gwladoed ar dynassoed ac e6 llosky. ac ny orffo**wyssa6d o hyt pan dystrywa6d hayach er holl enys or mor **pwy gylyd y gyt a llad e meybyon eyllyon ar effeyryt ar y**scolheygyon ar cledyfe6 ac ar fflam en e6 llosky ac e6elly **en e6 kywarssangh6 hyt e dayar. Ar hynn a alley kaffael** dyanc onad6n ffo a gwneyn e lle e keffynt dyogel6ch. **Llyma amadra6d Gwr e llyfyr en keryd6 kenedyl e** brytanyeyt am e6 syberwyt. **PA peth a gwnaey seg6r kenedyl kywarasanghedyc** o pynner gorthrymyon pechode6. er honn en wastat //

Llanstephan 1 t. 186

a 6ydey arney ssychet kywda6da6l ymlad kanys en e 6eynt honno tr6y dy kartre6a6l ry6el. kanys kenedyl e bryta**nyeyt kynt a gnotteynt goreskyn pell teyrnassoed e byt** en e6 kylch wrth e6 hewyllys ac wrth e6 medyant eh6ne**yn. ac ara6rhon megys Gwynllann da Gwedy dyrywya6** ymchweledyc en chwerwed hyt na elly ty amdyffyn dy wlat **nath wraged. nath 6eybyon. Ac wrth henny kynyda tythe6** kywda6da6l apall kynyda. bychan a peth e dyelleyst ty. er e6eng**yla6l amadra6d h6nn6. Pob teyrnas wahanedyc endy eh6n** a dyffeythyr. ar ty a ssyrth ar y gylyd. Ac wrth henny kanys **gwahanedyc de teyrnas ty. kanys yn6ydrwyd kywda6da6l** ter6ysc ac ann6undep. kanys m6c kynghor6ynt a tywylla6d **de 6ed6l ty. kanys syberwyt ny ada6d ytty 6fydha6 y 6n** brenyn. Ac wrth henny ty a wely dy wlat en anreythedyc **y gan er enwyrhaf paganyeyt. ty a wely e tey gwedy ry ssyr**thya6 ar y gylyd. er hynn a kwynant dy etty6ed Gwedy ty. **kanys wynt a welant kanaon angkyfyeyth lewes en med6** e trefy. ar dynassoed. ar kestyll. ac e6 holl ky6oeth ac e6 medy**ant. ac en tr6an e6 gwrthlad wynte6 y allt6ded. or lle ar e6** hen teylyncta6t ny allant dy6ot onyt en anha6d ne6 ente6 **byth nys gallant. Ac gwedy dar6ot megys e dywetpwyt** wuchot yr eskym6nedyc cre6la6n h6nn6 a llawer o 6ylyoed **paganyeyt y gyt ac ef anreythya6 er enys oll hayach ef ar** rodes er rann wuyhaf o*honey* er honn a elwyt lloegyr yr **saysson trwy 6rat er rey e dothoed yr er enys honn. Ac ena** e kylyassant e brytanyeyt er hynn a dyanghassey onad6nt **y ollewyna6l ranne6 er enys nyt amgen y kernyw ac y kym**ry. ac odyna mynych a gwastat ry6el dywal a gwnaythant **ar e6 gelynyon. Ac wrth henny theon archescop ll6ndeyn.** ac archescob kaer efra6c gwedy gwelet onad6nt er holl eglwy**sse6 //**

Llanstephan 1 t. 187
a oedynt a dan e6 lla6 gwedy e6 dystry6 hyt e llawr ar 6eynt a dyenghys oc e6 h6rdolyon y gyt ac wynt or 6eynt perygyl honno a ffo**assant hyt en dyogel6ch koedyd kymry. ac e6 kreyrye6 ac eskyrn** seynt kanth6nt rac o6yn dyle6 or angkyfyeyth paganyeyt e **6eynt o eskyrn e sa6l seynt a oedynt kanth6nt ot ymrodynt** wynte6 y 6erthyrolyaeth en e dysse6yt perygyl hwnn6. A llawer **he6yt onad6nt a ffoassant hyt en llyda6 hyt pan oedynt holl** eglwysse6 e dwy archescoba6t en dyffeyth nyt amgen ll6ndeyn **a chaer efra6c. Ar pethe6 hynny ara6rhon tewy a gwna6n am**dan6nt kanys pan traythwyf oc e6 llewenyd ena e traythaf o henny. **AC odyna e kollassant e brytanyeyt coron e teyrnas trwy lawer** o amsseroed a llywodraeth er enys ar y hen teylyncta6t ny **allassant y hatnewyd6. Ac ettwa er ran a trygassey kanth6nt** or enys nyt y 6n brenyn namyn y try cre6la6n ed oed dares**tynghedyc. ac en 6ynych ky6da6da6l ry6el er ryngth6nt. Ac** yr henny eyssyoes ny chawssey e sayson ettwa coron e teyrnas **kanys try brenyn ed oedynt wynte6 gweythye6 er ry6elynt** er ryngth6nt eh6neyn. gweythye6 ereyll er ry6elynt ar bry**tanyeyt. ac e6elly ny cha6ssey nep o*nad6nt* coron e teyrnas.** Gweyth Bangor 6a6r AC en er amser hwnn6 ed en6yna**6d Gyryoel pap a6styn y enys prydeyn y pregeth6 yr** saysson. er rey a oedynt dall o pagana6l ar6er. en er rann ed **oedynt wy en y med6 or enys. ne6 ry daroed 6d6nt dyle6 holl** cret a chrystonogaeth a ffyd katholyc on llwyr. Ac em parth e bry**tanyeyt ed oed ffyd katholyc a chrystonogaeth en grymha6** yr en oed ele6ther pap e gwr ae hen6yna6d en kyntaf y enys **prydeyn. hep y dyffody 6n amsser er ryngth6nt. Ac gwedy dy**6o a6styn megys e dywepwyt wuchot ef a ka6as en rann **e brytanyeyt archescoba6t a seyth escoba6t en kadarn o egl6**ryon prelodyeyt credyf6s glan wucheda6l a llawer o 6anach- //

Llanstephan 1 t. 188
logoed en er rey ed oedynt keyn6eynhoed y dyw en kynhal 6nya6n reol ac 6rdas. Ac em*plyth* er rey henny en dynas bangor ed oed **manachloc 6onhedyc en er honn e dywedyr bot e 6eynt honn o k66**ent. gwedy rennyt en seyth rann. e bydynt try chant mynach **em pob rann. Sef oed eyryf henny oll y gyt kant a dwy 6yl.** y gyt ac e6 pryoryeyt ac e6 preladyeyt. en ossodedyc 6d6nt. A henny **oll en b6chwed6 o laf6r e6 dwy law. A d6na6t oed abat arna**d6nt Gwr anry6ed y dysc en e kel6ydode6 oed hwnn6. Ar d6na**6t hwnn6 pan keyssya6d a6styn y gan er eskyb darystenghe**dygaeth yda6 ef ac annoc 6d6nt pregeth6 y gyt ac ef yr saysson. **ente6 a dangosses trwy amra6aylyon arg6menne6 ac a6d6r**de6 er yscryth6r glan hyt na deleynt wy darystwng yda6 ef **kanys archescop oed 6d6nt eh6neyn a bot kenedyl e saysson en** dwyn tref e6 tat y arnad6nt. Ac wrth henny dyr6a6r kas oed er ryng**th6nt ac ny dodynt mess6r ar e6 cret. na chyt*ymdeythoka6* ac** wyn am dym mwy noc ar cwn. Ac wrth henny edelfflet bre**nyn keynt pan weles e brytanyeyt hyt nat wfydheynt y** a6styn ac en tremyg6 y pregeth trwm wu kantha6 henny. **ac annoc a gwnaeth y edelffryt brenyn escotlont ac yr**

brenhyned bycheyn ereyll or saysson kynn6lla6 llw a dy6ot y gyt ac **ef hyt en dynas bangor y dyal ar d6na6t ac ar er yscolheygy**on ereyll y gyt ac ef ac e6 tremygessynt ac y e6 dystryw. Ac **wrth henny wynt en kyt*d6un* a de6thant y gyt ac ef a dyr**6a6r lwu y 6eynt kanth6nt parth a gwlat e brytanyeyt. **Ac ena wynt a de6thant hyt eng kaer lleon en lle ed oed** Broch6ael yskythra6c en e6 haros tywyssa6c e kaer. A hyt **e dynas h6nn6 e dothoedynt o pob gwlat eng kymr6 oll me**neych o aneyryf ny6er onad6nt a dydryfwyr. ac en wuyhaf **o dynas bangor hyt pan wedyhynt tros yechyt e6 pobyl ac** e6 kenedyl. Ac gwedy kynn6lla6 e6elly e llw o pob parth de**chre6 ymlad //**

Llanstephan 1 t. 189

a broch6ayl er h6nn a oed ley y ny6er o 6archogyon noc edelfflet. Ac or dywed ada6 e dynas a or6c broch6ayl ac eyssyoes nyt **hep gwne6th6r dyr6a6r aer6a en gyntaf oy elynyon. kynn** noget y ffo. Ac or dywed gwedy ~~wed~~ kaffael o edelfflet e dynas **a gwybot er acha6s e dothoedynt e meneych henny yr lle hon**no ef a erchys en kyntaf ymchwel6t er ar6e6 en er rey henny **Ac e6elly en e dyd hwnn6 de6 kant a myl kan e6 teka6 o co**ron merthyrolaeth a ka6ssant ne6a6l eysted6a. Ac odyna **pan ed oed er rac*dywededyc* cre6la6n h6nn6 en kyrch6** bangor a chlybot or brytanyeyt y cre6londer ae yn6ydrwyd **tywyssogyon e brytanyeyt a ymkynn6llassant o pob lle y** gyt. nyt amgen a Bledr6s tywyssa6c kernyw. Mared6d **brenyn dy6et. Cat6an 6ap yago. brenyn Gwyned. Ac gwedy** dechre6 ymlad wynt a kymhellassant edelflet en 6rathedyc ar ffo. **Ac y gyt henny wynt a ladassant oy lw chwe gwyr a thry** 6geynt a deng myl. Ac ym parth e brytanyeyt e dygwyd6s **bledrws tywyssa6c kernyw e gwr a oed pennad6raf ar e** <u>er</u> ymlad hwnn6. O 6rdedygaeth Cat6an en 6renyn. **AC odyna ed ymkynn6llassant holl tywyssogyon e bryta**<u>tanyeyt</u> hyt eng kaer lleon ac o kyt*d6undep* wynt **a 6rdassant kat6an 6ap yago 6ap bely en 6renyn arna**d6nt. ac en e6 blaen erlyt edelfflet trwy h6myr. Ac gwe**dy y coronha6 ef o coron e teyrnas ymkynn6lla6 a or6gant** pa6b en llwyr or brytanyeyt atta6 ac en kyt*d6un* en ol edel**fflet ed aethant trwy h6myr. A phan kygle6 edelfflet hen**ny ente6 a kynn6llwys er holl saysson atta6. Ac odyna 6al **ed oedynt o pob parth en bydyna6 e de6thant e6 kytymdey**thyon o pob parth ac e gwnaethant tangnhe6ed er ryngth6nt **ar e wed honn. gad6 y edelfflet e parth tra6 y h6myr. en y 6e**dyant. ac y kat6an e parth yman sef oed henny lloegyr //

Llanstephan 1 t. 190

a chernyw. a chymry. a choron e teyrnas. a chadarnha6 hynny. trwy ar6oll a gwystlon. Ac gwedy dar6ot henny kymeynt wu **e6 kytymdeythas ac ed oed pob peth en kyffredyn er ryngth6nt.** Ac odyna e darf6 gan edelfflet gwrthlad y wreyc pr6a6t a **chymryt Gwreyc arall. a chymeynt wu y kas ar e wreyc a wr**thodes a hyt pan y dyholyes oy holl ky6oeth. Ac ena eyssyoes ed **oed e wreyc honno an 6eychya6c. a hyt at kat6an e kyrcha6d** y keyssya6 y porth ef megys e galley hythe6 kaffael kymot gan **edelfflet. Ac gwedy na alley kaffael o nep fford on e byt. hy a** presswyllya6d en llys cat6an hyt pan escores e map oed endy. **Ac en e lle gwedy henny e ganet map y kat6an oy 6renhynes en**te6 kanys en er 6n amser h6nn6 ed oed hythe6 en 6eychya6c. Ac **odyna y gyt e magwyt e meybyon <u>mgys</u> e dyleyt meythryn bren**hyna6l etty6ed. Ar neyll onad6nt nyt amgen map kat6an **a elwyt katwalla6n. Ar llall ~~.~~ edwyn. Ac gwedy e6 bot en** weyssyon ye6eync wynt e6 ryeny ae han6onassant hyt at **selyf brenyn llyda6. hyt pan 6ey en y lys ef dyscynt moesse6 a de6ode6** a myl6ryaeth. Ac gwedy e6 kymryt en karedyc y kantha6 ef wynt **a ka6ssant y kytymdeythas ef ay karyat en e 6eynt hyt nat oed** nep oc e6 ky6oedyon a karey en kymeynt ac wynt nac a dywet**tey y dyrgel6ch en gynt noc 6d6nt nac a 6ey dygry6ach kytym**dydan ac wynt. Ac or dywed en e bey reyt en 6ynych en y 6laen **ed eynt yr yng ac yr kalet ac yr wrwydyr ac e dangossynt** e6 klot trwy e6 dewred ac e6 kampe6 molyann6s. katwalla6n 6ap kat6an. **AC gwedy trewllya6 r6thyr o amser mar6 wu**an e6 tade6 en enys prydeyn ac wynte6 a ymchwelassant **trach e6 ke6yn y e6 gwlat ac a kymerassant pob 6n onad6nt** ky6oeth y tat. ar kyt6mdeythas a oed er ryngth6nt kyn no hen**ny ac er rwng e6 tade6 kyn noc wynte6 honno a katwassant** wynte ar talym. Ac e6elly em penn e dwy 6lyned edwyn a er- //

Llanstephan 1 t. 191

chys y katwalla6n kanhyat y wyska6 coron ohona6 e parth tra6 y h6myr ac y kynhal gwyl6ae6 megys y gwnaey katwalla6n **e parth yman y h6myr. Ac gwedy gwne6th6r oet onad6nt** datle6 y trayth6 o henny ar glann d6las a doethyon o pob parth **en edrych pa peth ore6 a deleyt eng kylch henny ed oed katwal**la6n en gorwed or parth arall yr a6on ae penn en arffet breynt **yr y ney. A hyt**

tra ed oedynt e kennade6 en arweyn attebyon o wyla6 a gwnaeth breynt megys e gwlycha6d baryf e brenyn **kan e dagre6 oy lygeyt en syrthya6. Ac ar henny kychynn6 a** or6c e brenyn kan tebyg6 e mae kawat a dyrcha6ael y wynep **a gwelet breynt en wyla6. a go6yn yda6 pa acha6s oed yda6** yr dysse6yt trystyt hwnn6. Ac ar henny e dywa6t breynt. Dyoer **ef defnyd wyla6 a thrystyt yw ymy ac y holl kenedyl e brytany**eyt en trakywyda6l. kanys yr en oes 6aylgwn gwyned e may **kenedyl e brytanyeyt hep kaffael 6n tewyssa6c a alley gwrth**lad gormes estra6n kenedyl nac a alley y dwyn ar y hen teylync**ta6t. a hedyw e bychydyc a oed o ymkynhal anryded dy 6ot ty**the6 en dyodef lleyha6 henny ae kolly. kanys kenedyl saysson **er honn eyryoet trwy y brat ae thwyll ae dystrywya6d. ac wrth** henny y weythyon mwyhaf oll pan kanhyatter 6d6nt ar6er6 **o coron tywyssogaeth en er enys honn. kanys pan klywer bot** enw brenyn 6d6nt syberwach 6ydant ac e6 kywda6t a waho**dant attad6nt trwy rey e gallont dystry6 en kenedyl nynhe6.** kanys en wastat e gnotaassant bot an 6rat*wyr* ac ny allant ka**d6 ffydlonder wrth nep. Ac wrth henny ya6nach a dyled6ssach** oed e6 kywarssangh6 ac e6 darystwng y kennym ny noc e6 **hardyrcha6ael. Pan ettelys Gortheyrn wynt en kyntaf megys** y ymlad tros e wlat. ac eyssyoes pan allassant wy kyntaf tal6 **drwc tros da wynt a dangossassant e6 twyll ac e6 brat ac a** ladassant en kenedyl o dywal aer6a. Eylweyth wynt a 6redy-
//

Llanstephan 1 t. 192
chassant emreys wledyc. wynt a 6redychassant arth6r pan d6unassant a medra6t y ney. Ac or dywed wynt a d6gant Gotm6nt am **penn keredyc ac ae dyholassant ac a d6gant e wlat rac y dyledogyon.** AC gwedy dywedwyt o 6reynt hyr er amadrodyon henny edy6ar **wu kan katwalla6n e dechre6edyc am6ot hwnn6 ac gorchy**myn a mynegy y edwyn na chytsynnyey y kynghorwyr ac ef ac na **edynt yda6 kanhyad6 yda6 er hynn ed oed en y erchi kanys en erbyn** de6a6t a gossot er hen wyrda yr y dechre6 na deleyt rann6 er **enys wrth dwy coron. Ac wrth henny sorry a gwnaeth edwyn** ac ada6 e datle6 a mynet y escotlont a dywedwyt a gwyskey **ef coron hep o6yn kanyat y katwalla6n. Ac gwedy mynegy** henny y katwalla6n ef a an6ones kennade6 atta6 a mynegy **yda6 o Gwyskey ef coron en enys prydeyn e lladey ente6 y penn** a dan e coron. AC gwedy bot ter6ysc e6elly er ryngthynt **wynt am ky6arf6ant ell de6 e parth tra6 y h6myr. ac gwedy** dechre6 e wrwydyr katwalla6n a kolles llawer o 6ylyoed oy **wyr ae kymhell ente6 ar ffo. Ac ena e kymyrth y hynt trwy** er alban hyt en ywerdon. Ac gwedy ar6er6 o edwyn or wud6**golyaeth ef a d6c y lw trwy wladoed katwalla6n a llosky** e dynassoed ar tre6yd a llad e kywda6twyr ac anreythya6 **e gwladoed. A hyt tra yd oed edwyn en dywalha6 e6elly ed oed** katwalla6n en wastat en keyssya6 ar longhe6 ymchwel6t **oy wlat ac nys galley kanys pa porth6a bynnac a keysseyey dy**6ot yr tyr eno e bydey edwyn ae lw en y l6dyas. kanys **atta6 e dothoed dewyn doethaf en e byt or hyspayn a el**wyt pellyt6s. a h6nn6 o ehedyat er adar ae or redec e syr **a 6ynagey y edwyn pob damweyn or a delhey yda6. Ac** wrth henny e mynagey ente6 pan keysseyey katwal**la6n ymchwelut ac e bydey edwyn en para6t en y** erbyn. ac e brywey y longhe6 a body y kytymdeyhyon. //

Llanstephan 1 t. 193
Ac gwedy hayach nat oed 6n gobeyth kaffael ymchwel6t tray ke6yn yr enys hon. or dywed ef a ka6as en y kynghor **mynet hyt at selyf brenyn llyda6 y keyssya6 porth y gan**tha6 y kynyd6 y ky6oeth yda6 trache6yn. Ac gwedy **trossy e6 hwylye6 onad6nt parth a llyda6. en dyssy6yt** e ky6odes tymhestyl en e mor a gwascar6 e6 llonghe6 **ar 6yrr hyt nad oed 6n y gyt ay gylyd onad6nt. Ac wrth** hynny dyr6a6r o6yn a kymyrth llywyd llong e brenyn **ac ymada6 ar llyw a or6c gad6 e llong wrth 6ynn6 e tyng**het6en e fforth y mynhey y harweyn. Ac gwedy e6 bot e6elly **em perygyl anghe6 ar hyt e nos h6nt ac yman pan de6th** gwa6r dyd trannoeth wynt a de6thant y enys a elwyr **Garnerya ac eno trwy dyr6a6r laf6r e de6thant yr tyr.** Ac en e lle kymeynt o dol6r a llyt a thrystyt a kymyrth kat**walla6n ynda6 o acha6s ry kolly y kytymdeythyon megys** e b6 teyr nos a thry dye6 en gorwed ar y wely heb 6ynn6 **na bwyt na dya6t. Ac en e pedweryd dyd e de6th yda6 blys** kyc hely. ac wrth henny galw breynt a or6c atta6 a my**negy yda6 henny. Ac en e lle breynt a kymyrth y wua ay** saythe6 a chrwydra6 er enys a or6c y ssyll6 a ky6arffey **6n gwydl6dyn ac ef. or hwn e galley gwne6th6r bwyt oy** arglwyd ohona6. Ac gwedy kerdet ohona6 er holl enys a **hep welet dym or a keyssyey dyr6a6r of6t a phryder a ky**myrth a go6eyllyeynt wrth na alley kaffael y dam6net **oy arglwyd. kanys o6yn oed kantha6 dy6ot y anghe6** ony chaffey y dam6net. Ac wrth henny ar6er6 a

or6c **o kel6ydyt newyd. trych6 dryll o kyhyr y 6ordwyt** a dody h6nn6 ar 6er ae poby ae dwyn yr brenyn. Ac **en elle kan tebygy emae kyc gwydl6dyn oed y** kymryt a bwytta o*hona6*. ac anry6ed6 na ry //

Llanstephan 1 t. 194
ka6ssey eyryoet e 6eynt ~~6la~~ 6elyster honno ar kyc arall kyn no henny. Ac gwedy bwytta ohona6 or dywed llawenach wu **megys ed oed ar penn e try dye6 en hollyach. Ac odyna pan ka6s**sant e gwynt en hyrwyd kyweyrya6 e6 llong a gwnaethant **a dyrcha6ael e6 hwyl ar rwyga6 e mor ac y kaer kathalet e de6**thant y tyr llyda6. Ac odyna e de6thant hyt at selyf brenyn llyda6 **ac ef ae har6olles en llawen hyna6s. ac gwedy gwybot estyr** e6 neges ef a edewys kanhwrthwy yda6 y gyt ar amadra6d h6nn **Dol6r yw kenhyf y arderchа6c weyssyon ye6eync bot gwlat** en hentade6 ny en kywarssanghedyc y gan angky6eyth kene**dyl. a pha6b or kenedloed ereyll en amdyffyn ac en kynnal e6 gwla**doed. ac ech kenedyl chwythe6 en kolly enys mor ffrwythla6n **ac na ell6ch gwrthwyneb6 yr saysson er rey ny dodynt en** hentade6 nynhe6 mess6r arnad6nt. Pan ed oed 6yng kenedyl **y e 6rytayn 6echan hon en presswyllya6 y gyt eno. wynt a oedynt** arglwydy ar er holl teyrnassoed en y chylch. ac ny allwys nep **gor6ot arnad6nt eythyr Gwyr r6ueyn. Ar rey henny ket** bydynt rynna6d en y med6 eyssyoes gwedy llad e6 llywyodron **wynt a wrthladwyt en waradwyd6s or enys Ac gwedy dy6ot** maxen a chynan yr wlat honn. er hynn a trygwys eno ny cha6**ssan byth rat y kynhal e coron on wastat. ket er ry 6o rey o** tywyssogyon kadarn endy. eyssyoes ereyll a 6ydynt gwan a phan **delyn e gelynyon y kollynt. Ac wrth henny dol6r yw kennyf y** gwander ech pobyl chwy. kanys or 6n kenedyl ed henym ny **ac wrth henny yn gelwyr en 6rytanyeyt megys ech kenedyl** chwythe6. ac ed ym ny en 6ra6l en kynnal e wlat a wel6ch chwy **rac pa6b o en gelynyon o pob parth ynn. AC gwedy dar6ot** y selyf dywedwyt e6elly megys kan kewylyd katwalla6n a **dywa6t 6al hynn. Arglwyd 6renyn ep ef ganedyc on hentade6** 6renhyned llawer o dyolchdrede6 a talaf y yty tros e nerth ed //

Llanstephan 1 t. 195
wyt ty en y ada6 ymy y keyssya6 6eng ky6oeth trache6yn. Er hynn a dywedy tythe6 ry6ed6 ohona6t nat edym ny en kad6 tey**lyncta6t en hen*tade6* ny kynn no ny gwedy dy6ot e brytanyeyt** yr gwladoed hynn ny barnaf y bot en ry6el henny. kanys e bon**hedygyon ar dyledogyon a de6thant y gyt ar tywyssogyon henny** or holl teyrnas ar rey an6onhedygyon a trygassant eno ac a ky**merassant anryded er rey henny. Ac gwedy dechre6 or rey hen**ny kaffael ky6oeth a theylyncta6t er rey bonhedyc ymdyrcha**6ael a gwnaethant en ryodres a syberwyt en wy noc y deyssy6ey** annyan. ac ymrody y odynep. er ryw 6n ny chlywyt em*plyth* e **kenedloed. a megys y dyweyt Gyldas traythad6r hystorya nyt** namwy e pecha6t h6nn6 namyn er holl pechode6 a gnotaa dy**nya6l annyan e6 gwne6th6r. ac en wyhaf oll er hwnn a dy**wreyda ansa6d er holl da. Sef yw hwnn6 kas gwyryoned y gyt **ae amdyffynnwyr. karyat kelwyd a thwyll a brat. kymeredyga**eth drwc tros da. anryded6 enwyred a chamweythredoed tros **hygar6ch a hyna6ster. ar6olledygaet dyaf6l em blaen enghyl** lle6fer. E brenhyned a etholynt nyt herwyd dyw namyn er h6n **a welynt en cre6lonhaf. ac en elle y gan er 6n rey ay hetholynt e** lledyt. kan ethol ereyll a 6ey cre6lonach. Pwy bynnac a 6ey ara6ach **ac echydyc nes y kar6 gwyryoned hwnn6 megys gelyn enys pry**deyn a dystrywyt. Ac or dywed pob peth or a karey dyw. ac or a **kassaey o kyha6al .ynha6al 6ra6t y gwneynt onyt bot en kar6ach kan**th6nt er hynn a kassaey dyw. Ac e6elly e gwneynt pob peth or **a 6ey gwrth6net yr yechyt. a hep keyssya6 dym y gan 6edyc er** holl yechyt. Ac nyt namwy e dynyon byt. namyn ken6eynt **dyw ehwn ay wugelyd heb dyosparth a gwneynt e6elly. Ac wrth** henny nyt ry6ed bot en kas gan dyw er rey an6onhedyc a **gwneyn e pethe6 henny. Ac wrth henny e dwc dyw e pobyl** honno yr mynn6 dyal e6 syberwyt arnad6nt ac e6 dyhol oc //

Llanstephan 1 t. 196
e6 gwlat. Ac eyssyoes os gattey dyw teylwng oed ynny llaf6rya6 y keyssya6 dyrcha6ael e kenedy kywarssanghedyc ar y hen teylyncta6t **rac bot en wardwyd yr kenedyl en bot ny en llywyodron gwann ony** llaf6ry6n oc en holl all6 y keyssya6 e6 rydha6. kanys er 6n gorhentat **a wu ynny en de6. wrth henny dyogelach ac ehofnach e keyssyaf** kanhwrthw y genhyt tythe6. Maylg6n gwyned e gorwuchel 6renyhn **brytaen e pedweryd gwr a wledych6s gwedy arth6r. de6 6ap a** wuant yda6. nyt amgen. R6n. ac eynnya6n. y Run e b6 6ap Bely. **yr bely hwnn6 e b6 6ap yago. y yago e b6 6ap**

kat6an 6yn tat ynhe6. Eynnya6n gwedy mar6 y 6ra6t a dyholyet or ry6el e saysson **ac a de6th hyt e wlat honn. ac ar rodes y 6erch y howel 6ychan bre**nyn e wlat honn map howel 6ap emhyr llyda6 e gwr y gyt ac ar**th6r a oreskynnwys e teyrnassoed. ac o honno e ganet alan y 6ap** o alan howel dy tat tythe6. e gwr hyt tra wu 6yw y holl ffreync **a dyporthey o6yn en wuyhaf or tywyssogyon en wastat.** AC eno y gyt a selyf e gayaf h6nn6 e bw katwalla6n ac o e6 kytkyng**hor ellwng breynt hyr y enys prydeyn y keyssya6 os kan**hyattey dyw yda6 o nep fford kaffayl llad dewyn edwyn. rac lles**teyrya6 ohona6 o kynne6odyc kel6ydyt y katwalla6n dy6ot yr** tyr. Ac gwedy dy6ot breynt y porth ham6nt yr tyr ef a kymyrth **gwysc reyd6s amdana6. ac en ryth anghana6c kerdet. Ac ef a** gwnaeth yda6 bagyl o hayarn ~~yda~~ a honno en 6layllym ya6n **ar honn o damweynyey dyw yda6 kaffael kyff6ryf e lladey** ente6 e dewyn. Ac odyna e kerd6s parth a chaer efra6c ka**nys eno en er amser hwnn6 ed oed edwyn. Ac wrth henny** gwedy y dy6ot yr tref ymkymysc6 ar reydwesyon a or6c er rey **a oedynt en arhos al6ssen em porth llys e bryn. Ac 6al ed oed** breynt en treygla6 em*plyth* er anghanogyon enachaf chwaer **yda6 en dy6ot allan or llys a phaeol en y llaw en kyrch6 dwfyr** yr 6renhynes. A honno a d6gassey edwyn o kaer wyranghon //

Llanstephan 1 t. 197

gwedy dyhol katwalla6n hyt tra yd oed on anreythya6 gwladoed e brytanyeyt. A phan yd oed honno en kerdet hep law breynt. atnabot **y chwaer a gwnaeth ac wyla6. ac en yssel galw ar*ney*. Ac esef a or6c** hythe6 trossy y hwynep atta6. ac en kyntaf pedr6ssa6 pwy oed. ac **gwedy dynessa6 atta6 ac atnabot y bra6t megys hayach llewyg6** rac o6yn o dryc*damweyn* y atnabot o nep a kaffael oy elynyon ay **daly. Ac gwedy karedygyon c6ssaney ac geyrye6 rybwuchedyc** ar 6yrrder megys amadra6d arall hy a 6ynegys oy bra6t ansa6d **e llys ac a dangosses yda6 e dewyn ed oed en y keyssya6 kanys ef** e dothoed y orymdeyth ym*plyth* er reyd6ssyon tra yd oedet on ran**n6 al6ssene6 6d6nt. Ac gwedy atnabot o 6reynt e dewyn. ef a er**chys oy chwaer en nos honno keyssya6 dy6ot en lledrat or llys hyt **atta6 ente6 o dyeythyr e kaer ker llaw hen temphyl oed en agos** yr dynas ac ente6 ay haroey hy en llech6 em penn e karrec honno **Ac en e lle ed aeth breynt em*plyth* toryf or reyd6ssyon. en e parth** ed oed e dewyn en e6 ryoly. A hep 6n gohyr pan ka6as ef ryt **ar y kyfla6an. ef a dyrche6ys y wrd6n ac a want e dewyn a** dan y 6ron ac or 6n dyrna6t y llada6d. Ac en e lle bwr6 y 6agyl **oy law ac ymk6dya6 em*plyth* er anghanogyon ercyll hep y at**nabo o nep nay tybya6. a chan kanhwrthwy dyw kyrch6 y lech6a. **Ac odyna y chwaer ente6 gwedy bot e nos en dy6ot o lawer** fford en keyssya6 mynet allan or llys ac nys gall6s kanys kyf**fro ma6r ac ofyn a kyrth edwyn o acha6s ry lad y dewyn. ac wrth** hynny gossot gwylwyr a cheytweyt a gwnathoed. ar rac er **rey henny ny chaffey hythe6 fford allan. Ac gwedy gwybot o 6re**ynt henny. ente6 a aeth or lle honno hyt eng kaer excestyr. **ac eno dy6ynn6 atta6 e brytanyeyt a mynegy 6d6nt e kyfla**6an ar ry wnathoed. A gwedy an6on kennade6 at katwalla6n. ka**darnha6 e kaer honno a or6c a gorchymyn y holl wyrda e bry**tanyeyt llaf6rya6 y kad6 e6 dynassoed ac e6 kestyll. ac en llawen //

Llanstephan 1 t. 198

arhos dy6odedygaeth katwalla6n kanys ar 6yrr e de6ey a phorth y gan selyf brenyn llydaw y e6 kanh6rthwya6. Ac gwedy honny e **chwedyl h6nn6 tros er enys peanda brenyn swyd keynt a mwyhaf** kynn6lleyt6a o saysson y gyt ac ef a de6thant hyt eng kylch kaer **excestyr a gwarchae breynt en e dynas ac dechre6 ymlad ac ef.** AC ar hynny enachaf katwalla6n en dyskynn6 yr tyr oe longhe6 **a deng myl o 6archogyon ar6a6c y gyt ac ef y gan selyf brenyn** llyda6. Ac en kyflym kyrch6 e lle ed oedet en gwarchae breynt. Ac **gwedy y dy6ot hyt en agos yr llw gwahan6 y 6archogyon en** pedeyr kat a hep annot kyrch6 y elynyon. Ac gwedy dechre6 ymlad **daly peanda a llad llawer oy lw. Ac gwedy nat oed ffordd arall yda6** e galley kaffael yechyt Gwrha6 a gwnaeth y katwalla6n ar rody **gwystlon ac ada6 mynet y gyt ac ef y ymlad ar saysson a chadarn**ha6 henny trwy ar6oll a gwystlon. Ac gwedy kaffael o katwalla6n **e wud6golyaeth gal6 a gwnaeth atta6 y wyrda a wuessynt gwas**caredyc trwy hyr amsser. ac en dyannot kyrch6 e gogled ar torr **edwyn a dechre6 anreythya6 e gwladoed. Ac gwedy mynegy henny** y edwyn ef a kynnwlla6d atta6 holl 6renhyned e saysson a hyt **e maes a elwyr hedfeld en erbyn katwalla6n a dechre6 ymlad** ar brytanyeyt. Ac en e lle ar dechre6 er ymlad e llas edwyn ae **holl pobyl hayach ac offryt y 6ap y gyt ac ef. a Gotbolt brenyn** orc a dothoed en porth yda6. ar rann wyhaf oc e6 llw y gyt ac wynt. **AC gwedy kaffael o kadwalla6n e wud6golyaeth kerdet a or6c** trwy gwladoed e saysson en kyn cre6lonhet ac nat arbe**dey y nep namyn en e lle e gwelhey sayssnes en 6eychya6c ae** cledyf ed

ellynghey y beychyogy yr llawr. ac e6elly nyt arbedes **nac y wr nac y wreyc. nac y was. nac y 6ap. kanys ef a 6ynney** en llwyr eyllya6 kenedyl e saysson or enys honn en holla6l. Ac wrth **henny pa rey bynnac a gaffey onad6nt o angklywedygyon poene6 y dy**6ethaey. Ac or dywed brwydyr wu yda6 ac offryt er h6nn a de6th //

Llanstephan 1 t. 199
gwedy edwyn a h6nn6 a las ae de6 neyeynt er rey a deleynt gwledychw gwedy ef. AC gwedy llad er rey henny osswalt a de6th en 6renyn **en escotlont a hwnn6 he6yt katwalla6n gwedy er rey ereyll ar** ry6ela6d arna6 ac ae ffoes o wlat pwy gylyd hyt e m6r a gwna**eth se6erus amhera6dyr er rwng brytaen ac escotlont. Ac gwedy** henny ef a en6yna6d peanda ar ran wuyhaf or llw kantha6 hyt **e lle honno y ymlad ac ef. Ac esef a or6c osswalt hyt tra yd oed pe**anda en y warchay en e maes a elwyr en sayssnec hy6efelt. ac **eng kymraec e maes nefa6l nosweyth dyrcha6ael croes er** arglwyd eno ac erchy oy kytymdeythyon ac oy kyt6archo**gyon oc e6 lla6n llef dywedwyt plyg6n en glynye6 a gwe**dy6n er holl ky6oytha6c dyw byw hyt pan yn rydhao ny **y gan syber6 lwu e brytanyeyt ac y gan e6 hyskym6n** tywyssa6c peanda. kanys ef a wyr e may ya6n ed ym ny **dros en kenedyl en ymlad. Ac wrth henny pa6b onad6nt a** gwnaeth megys y herchys. ac e6elly pan de6th e dyd e kyr**chassant e6 gelynyon a herwyd e6yrllyt e6 ffyd wynt a** ka6ssant e wud6golyaeth. Ac gwedy mynegy hnny y kat**walla6n llydya6 a gwnaeth a chynn6lla6 llw ma6r ac er**lyt osswalt a brwydra6 ac ef. en lle a elwyr bwrne y kyrch6s **peanda ac y llada6d. AC gwedy llad osswalt a llawer o 6yly**oed oy wyr y gyt ac ef. osswy aelwyn y 6ra6t a de6th en 6re**nyn en y le a hwnn6 ar rodes llawer o e6r ac aryant y katwal**la6n ac a ka6as tangnhe6ed y gantha6 a g6rha6 yda6 he6yt. **Ac ny b6 6n gohyr wynt a ky6odassant en y erbyn alffryt** y 6ap eh6n. a oydwalt y ney 6ap y 6ra6t. ac gwedy na ellynt **se6yll en y erbyn wynt a ffoassant hyt at peanda y keyssy**a6 nerth y gantha6 y oreskyn ky6oeth osswy aelwyn. Ac wrth **na la6assey peanda torry e tangnhe6ed ar ry gwnathoed kat**walla6n trwy teyrnas enys prydeyn ef a amodes henny hyt //

Llanstephan 1 t. 200
pan keyssyey kanhyat katwalla6n. ae yr ry6el6 arna6 ae yr rody kat ar 6aes yda6. Ac wrth henny treygylweyth pan yd oed kat**walla6n e s6lgwyn en ll6ndeyn en daly llys ac en gwyska6** coron e teyrnas am y penn. a holl tywyssogyon e saysson y gyt **ac ef eythyr osswy aelwyn eh6n ac y gyt a henny holl tywysso**gyon e brytanyeyt. peanda a de6th at e brenyn a go6yn yda6 **pa acha6s na dothoed osswy aelwyn eh6nan yr llys annot** 6n tywyssa6c or saysson. Ac gwedy dywedwyt or brenyn yda6 **e mae o acha6s y 6ot en claf. peanda a dywa6t 6rtha6. Nyt** yr henny arglwyd ep ef. namyn y kennade6 a en6yna6d hyt **en Germany en ol e saysson y dyal osswalt y 6ra6t arnam ny** my a thy. Ac y gyt a henny peanda a dywa6t ry torry ohona6 **ef eh6nan tangnhe6ed e teyrnas pan dyholes aelffryt y 6ap** ac oytwalt y ney 6ap y 6ra6t o teyrnas nordhanhymbyr. **Ac wrth henny ef a erchys yr brenyn kanhyat oy lad ne6** ente6 oy dyhol or teyrnas en holla6l. AC wrth henny gwe**dy medylya6 or brenyn llawer eng kylch henny ef a erchys** oy kynghorwyr medylya6 pa peth a kynghorynt am henny. **Ac 6al ed oedynt e*6elly* pa6b en mynegy y kynghor. Mared6d.** brenyn dy6et em*plyth* pa6b a dywa6t. Arglwyd 6renyn ep **ef kanys b6assey ar6aeth kenhyt ty gwrthlad holl kenedyl** e saysson o enys prydeyn pa acha6s weython e gedy tythe6 **wynte6 y wuchedoka6 en tangnhe6ed6s en en plyth nynhe6.** Ac wrth henny arglwyd kanhyata 6d6nt eh6neyn ry6el6 **er ryd6nt megys ac at6yd e dystrywyer wynt o kyfnewyt** aer6ae6 y kanth6nt eh6neyn. kanys nyt ya6n kad6 ffyd **wrth e nep a 6o bradwr en wastat. kanys yr pan de6thant** e saysson en gyntaf yr enys honn en wastat e maent en bre**dych6 en kenedyl ny. Ac wrth henny kanys dyley ty kad6 dy ffyd** wrth6nt wy. kanhyatta y peanda ky6ody erbyn osswy aelwyn //

Llanstephan 1 t. 201
megys e darffo or ter6ysc honno yr neyll onad6nt ae y lad ae ente6 y dyhol or enys honn. Ac wrth henny katwalla6n a kanhyada6d y **peanda ry6el6 ac osswy aelwyn. Ac odyna peanda a kynn6llwys** llw ma6r ac aeth trwy h6myr ar torr osswy aelwyn a dechre6 **anreythya6 e gwladoed ar ry6el6 arna6. Ac or dywed rac anghen** osswyd aelwyn a edewys brenhynolyon rodyon o e6r ac aryant **mwy noc a ellyr y cred6 yr peydya6 a ry6el6 ar y ky6oeth ac yr** ymchwelwyt adref. Ac gwedy na mynney dym y kantha6 e bre**nyn h6nn6 a ssylla6d ar kanhwrthw dyw a chet bey lley eyryf** y lwu noc 6n peanda ef ar rodes wrwydyr yda6 ker llaw **a6on wyn6ed. ac gwedy llad peanda a dec**

tywyssa6c ar r6ge6nt y gyt ~~yg~~ ac ef osswyd a ka6as e wud6golyaeth. Ac gwedy llad **peanda katwalla6n ar rodes y wlffret y ky6oeth. a hwn6 a** kymyrth ebba ac etbert a ry6el6 en erbyn oswy. ac or dywed **o arch katwalla6n wynt a tangnhe6edassant. Ac gwedy eylenwy** wyth mlyned a de6 6geynt katwalla6n e bonhedykaf ar ky**6oethokaf brenyn e brytanyeyt en tre6lyedyc o heneynt pythe6**nos gwedy kalan gayaf ed aeth or byt h6nn. ae corff a yrwyt **ac yrede6 gwerth6a6r ac a dodet em mewn delw o e6yd a gwna**thoydyt ar 6ess6r y 6eynt eh6n. Ar delw honno a dodet ar **delw march o e6yd anry6ed y degwch en ar6a6c. a honno** a ossodet ar porth e gollewyn en ll6ndeyn en arwyd er rac**dywededyc wud6golyaeth wuchot ac yr arythred yr saysson.** Ac a dana6 ed adeylassant eglwys en er honn e kenyr efferen**ne6 rac y eneyt ef ac eneydye6 crystonogyon e byt en holla6l.** A hwnn6 wu e tywyssa6c e6yda6l. katwaladyr 6endygeyt **AC gwedy mar6 katwalla6n katwaladyr 6endygeyt y 6ap** a kymyrth llywodraeth e teyrnas er hwnn a elwys beda **clytwalt. ac ar e dechre6 g6ra6l a thangnhe6ed6s y traeth6s.** Ac ym pen de6dec mlyned gwedy kymryt e coron ohona6 //

Llanstephan 1 t. 202
eng cle6yt e dygwyd6s a chywda6da6l ter6ysc a ky6odes em plyth e brytanyeyt. Mam katwaladyr oed chwaer 6n tat a peanda **ae mam hythe6 oed wreyc 6onhedyc. A honno Gwedy tangnhe**6ed6 a pheanda a kymyrth katwalla6n en wreyc wely ydaw. **Ac gwedy kle6ych6 katwaladyr megys y dywetpwyt wuchot** ter6ysc a wu er rwng e brytanyeyt eh6neyn ar ffrwythla6n **wlat a dystrywassant or ter6ysc hwnn6. Ac y gyt a henny drwc**damweyn arall he6yt a de6th 6d6nt kanys ball newyn a dryc**6yt a glynwys wrth e dyryeyt pobyl megys nat oed o holl ym**kynhal bwyt dym y nep eythyr e nep a alley ymkynhal o kel6ydyt **hely gwyd6ylet. Ar gyrat newyn hwnn6 a erlynwys tymhestl6s** anghe6 en emlyt 6echan a trewys or pobyl megys na alley er rey byw **e6 clad6. Ac wrth henny er rey tr6eyn a dyenghys en 6ydynoed** e ffoynt yr gwladoed ereyll tros e moroed. kan wyla6 a chwyn**6an a dan arffet er hwylye6 megys hynn. Dyw ty ac en rodeyst** megys de6eyt a ysset. ac an gweskereyst em*plyth* e kenedloed. **Ac ente6 katwaladyr eh6nan y gyt a thr6an lynghes en kyr**ch6 parth a llyda6 er rac*dywededyc* kwyn6an a dywedey **ente6 ar e wed honn. Gwae ynny pechad6reyt kanys o acha6s** en dyr6a6r kamwede6 ny or rey ny ochelassam ny kody dyw **hyt tra kahem espeyt y penydya6. Ac wrth henny e mae ~~.~~ dy**al y ky6oetha6c 6edyant ente6 en en dywreydya6 nynhe6 **oc en ganedyc lawr ac o tref en tat. or lle ny allassant nar es**cotyeyt nar ffychtyeyt na nep amra6aylyon 6radwyr **namyn en eska6yn ennyll en gwlat arnad6nt yr a delhey o** ormessoed pryt nat oed ewyllys dyw ynny presswyllya6 endy **en trakywyd. Ef esyd wyr 6ra6d6r pan weles ef nyny hep** ymchwlwyt y wrth en pechode6 na mynn6 gorffowys o e6 **gwne6th6r. ac nat oed nep a alley en gwrthlad nynhe6 or** teyrnas. ac ente6 en mynn6 kosby er rey yn6yt. wrth henny //

Llanstephan 1 t. 203
ef a an6ones y yrlloned rac er honn e mae reyt ynny en 6ydynoed ada6 en prya6t treftat. Ac wrth henny ymchw**l6ch er r6ueynwyr. ymchwel6ch er escotyeyt. ar ffychty**eyt. ymchwel6ch e saysson bratwyr. llyma enys prydeyn **en dyffeyth o 6ar dyw. er honn ny allassa6ch chwy y dyf**feytha6. Nyt ech kedernyt chwy esyd en en gwrthlad ny **namyn ky6oeth e gorwchel 6renyn er hwnn ny phey**dyassam ny en wastat oy kody. AC e6elly em*plyth* er **ryw kwynyan ef a de6th hyt en traeth llyda6. ac odyna y gyt ae** holl kynn6lleyt6a e de6th hyt at alan 6renyn ney selyf a h6nn6 **en hygar ae har6olles. Ac e6elly e bwu enys prydeyn 6n wlwy**dyn ar dec en dyffeyth oy chywda6t*wyr* eythyr echydyc en **emyle6 kymry a arbedassey anghe6 6d6nt. a he6yt nyt oed** hygar kan e saysson hy en henny o amser kanys endy hep 6n **Gorffowys e bydynt 6ar6. Ar rey a dyenghys y gan e wuyst6y**la6l pla honno kan kad6 e6 gwastat de6a6t wynt a 6ynagas**sant y e6 kywda6dwyr en Germany. bot enys prydeyn en dyf**feyth hep nep ae ky6anhedey. a bot en ha6d 6d6nt wynte6 y **goreskyn hy o mynnynt dy6ot ydy oy phresswylya6. ac 6al e** klywssant wynte6 henny brenynhes 6onhedyc a elwyt **sexb6rgys a gwed6 oed honno a kynn6llwys aneyryf o amyl**der kynn6lleyt6a o wyr a gwraged ac a de6thant yr alban **yr tyr. ar gwladoed dyffeyth hep nep presswylya6dyr ar**nad6nt o henny hyt eng kernyw wynt ae kymerassant **hep nep ae gwaraf6ney 6d6nt. kanyt oed 6n presswylya6dyr** eythyr echedyc wedyllyon em me6n koedyd a dyffeyth6ch eng **kymry en presswylya6. Ac or amser hwnn6 allan e kollassant e** brytanyeyt e6 harglwydyaet ar er enys honn ac e dechrewys **e saysson y gwledych6. AC odyna gwedy llythra6 rynna6d o** amser heybya6. ac ymkadarnha6 or rac*dywededyc* pobyl hon //

Llanstephan 1 t. 204
koffa6 a or6c katwaladyr y teyrnas gwedy peydya6 e 6all ar ..6eny ar ry f6assey endy dy6ot at alan a or6c a cheyssya6 porth . **kantha6 y keyssya6 kynyd6 y ky6oeth yda6 trache6yn. Ac gwe**.y ada6 o alan yda6 henny. hyt tra ed oedet en paratoy e llynghes .. **a de6th atta6 enghylya6l lef y gan dyw y erchy yda6 peydyaw ar** .arpar ed oed en mynn6 y gwneyth6r. kanys ny mynney dyw **gwledych6 or brytanyeyt en er enys a 6ey hwy hyt pan delhey** .r amser tynghet*6ena6l* a proffwydassey 6erdyn y arth6r. Ac y gyt . **henny e llef dwywa6l h6nn6 a erchys yda6 mynet hyt en r6ueyn at** .ergy6s pab. a phan darffey yda6 k6pla6 y penyt ef ar ry6yt er **.wng er rey gwyn6ydedyc. Ac a dywey trwy e6yrll6t y ffyd ef** . keffynt e brytanyeyt or dywed er enys pan delhey er amser tyng**.et6ena6l h6nn6. Ac ny bydey kynt hagen henny noget pan** .effynt wy y eskyrn ef or r6ueyn ac e6 dwyn hyt en enys pry**.eyn. A henny or dywed 6yd pan dangosser eskyrn e seynt ereyll** kwdywyt rac o6yn e paganyeyt. ac ena e koffant e brytanyeyt . **teyrnas a kollassant. Ac gwedy mynegy henny y cl6stye6 e gwyn**6ydedyc wr hwnn6. en e lle ef a de6th at alan 6renyn ac a 6ynegys **yda6 oll er hynn a dywedessyt wrtha6. Ac ena e kymyrth alan** o amra6aylyon ac o proffwydolaeth er eyr er honn a proffwy**d6s eng kaer sseston. ac o kathle6 sybylla a merdyn emreys** ac edrych pob rey onad6nt. y wybot a kytd6unynt ac gwele**dygaeth katwaladyr. Ac gwedy gwelet ohona6 pob 6n or rey henny en** gwrthep oy gylyd. annoc a gwnaeth y katwaladyr 6fydha6 yr **dwywa6l orchymyn a doethoed atta6 a pherffeytha6 er enghyla6l** dyskedygaeth a orchymmynnwyt yda6 ac an6on y6or y 6ap ac **yny y ney y lywya6 e gwedyllyon or brytanyeyt a trygessynt** en er enys rac dyffody en k6byl hen teylyncta6t e6 dylyet. **AC ena katwaladyr a ymedewys a phob peth byda6l yr dyw ac** yr teyrnas tragywyd ac a aeth hyt en r6ueyn a gwedy y //

Llanstephan 1 t. 205
Cwbl anarllenadwy ar wahân i *A* liwiedig ar ddechrau llinell, tua thair llinell o frig y tudalen.

Llanstephan 1 t. 1

etty6ed a chenedyl dardan e6 traeth6 yth ky6oeth ty en amgen noc y deley egl6rder e6 bonhed wynt; wrth henny ed

Llanstephan 1 t. 2

kyghor y wyrda kyn6lla6 **llw a or6c a mynet en e6 hol. Ac gwedy mynet yr dyffeyth e tebygassey ef e6 mynet yda6 ac en** kerdet hep e kastell a elwyt espartan6m.

Llanstephan 1 t. 3

lad en g6rthwyneb6 ac en emlad; noget y 6ody en llycha6l tonne6 en ffo en waradwyd6s. Ac wrth henny o tew

Llanstephan 1 t. 4

bot br6t6s. ae 6ra6t ente6 eg karchar kan**tha6. Ac gwedy dy6ot o***hona6* **en ky6agos yr m6roed rann6 y lw a or6c en 6edynoed ac en tor**6oed en y kylch. ac gorchymyn y pa6b

Llanstephan 1 t. 5

para6t peyryant y clad6 e m6r a d6fyr br6t ac a than gwyllt wynt ae lloscassant ac a kymhellassant e gwyr y kylya6

Llanstephan 1 t. 6

kyrch nos en dyryb6d am penn gwyr groec. A chany ellyr henny hep keyssya6 twylla6 e gwylwyr ar gwerssylle6 en kyntaf.

Llanstephan 1 t. 7

a thebyg6 a or6c e gwnaey pob peth or a archey kan kaffael o*hana6* **ente6** y eneyt ef ac antygon6s. Ac

Llanstephan 1 t. 8

annot. Ac odyna kyrch6 racd6nt am penn **brenyn groec ae lw. Ac gwedy e6 dy6ot hyt y gyt** **ac wynt. rann6 y kytemdeythyon a or6c en teyr be**dyn ac gorchymyn 6d6nt mynet pa6b en

Llanstephan 1 t. 9

megys bleydye6 em*plyth* de6eyt. **Ac gwedy klybot or kastellwyr er aer6a honno allan** e doethant wynte6. a de6*dyplyc* aer6a

Llanstephan 1 t. 10

pa path a kymerynt y gan pandras6s **kanys hyt tra 6ey ef an e6 karchar wynt ac an e6 me**dyant ef a gwnaey pob peth or a

Llanstephan 1 t. 11

wyryon o pob fford or y gallont **Ac wrth henny kymer6n nynhe6 ygnogen merch e brenyn** **en wreyc y en tewyssa6c ny. ac y gyt a hy e6r. ac aryant.** a gwyn. a gwenyth. a lloghe6. a

Llanstephan 1 t. 12

kymeynt y clot ae 6olyant a h6nn6. Ac wrth **henny my ar rodaf 6e merch yda6. my ar rodaf ewr** ac aryant. a gwyn. a gwenyth a

Llanstephan 1 t. 13

hol en hwylya6 wynt a doethant hyt en enys **a elwyt legesty. a honno dyffeyth oed hep nep en y che**6anhed6. Ac eno ed ellygh6s br6t6s

Llanstephan 1 t. 14

ef. Ac gwedy e6 **dy6ot eno br6t6s a dodes coron or gwynwyd eg** **kylch y arlle6oed ef. ac o hen kynne6a6t teyr kynne a** gossodassant rac bron dr6s e temhyl.

Llanstephan 1 t. 15

Breudwyt br6t6s. **Br6t6s a dan dygwydedygaeth er he6l tros** **mor ffreync. e mae enys en er eygya6n a wu ky6anhed** gynt y gan e kewry. ac en a6r

Llanstephan 1 t. 16

affryc. ac ny **gwydynt ey pa gwlat ed oedynt en y chyrchw.** Ac odyna e de6thant hyt ar alloryew e

Llanstephan 1 t. 17

ffoassey **y gyt ac antenor pan wu dystryw tro. a chory****ne6s en tewyssa6c arnad6nt. Gwr hygna6s oed** h6nn6. a gore6 kyghorwr oed. a dewraf ac

Llanstephan 1 t. 18

ssyll6 ac y wybot pa peth a 6ynnynt **ae ry6el ae hed6ch. Ar kennade6 henny a kyr****chassant parth at e lloghe6.wynt a ky6arf6ant a cho**ryne6s en hely. Ar kennade6 henny a

Llanstephan 1 t. 19

llw. Ac **gwedy emky6ar6ot y gyt gyrat emlad o pob** **parth. Ac gwedy trewylya6 llawer or dyd e6elly. kewy**lyd wu gan coryne6s hwyret ed oed

Llanstephan 1 t. 20

beth a ffo**wch chwy ofynogyon ergrynnedyc. emchwe**lwch. emchwel6ch. ac emled6ch a choryne6s. Gwae chwy rac kewylyd es sa6l 6ylyoed

Llanstephan 1 t. 21

emchwelassant ar ffo. ac odyna e kyrchws ef eytha6oed ffreync y keyssya6 nerth a chanhwrthwy y gan y kereynt a

Llanstephan 1 t. 22

kanys ofyn oed arna6 dy6ot Goffar ffychty a brenhyned a thewyssogyon ffreync kantha6 wrth emlad

Llanstephan 1 t. 23

kyflym amdana6. a thrwy de6dec bedyn emkyweyrya6 a chyrch6 e6 gelynyon. Ac en erbyn henny or parth arall

Llanstephan 1 t. 24

phan 6ey kadarnhaf e brwydyr dy6ot coryne6s ae 6edyn kantha6 parth en ol oy elynyon ac e6 llad.

Llanstephan 1 t. 25

eyssyoes oed am ry lad t6rn y **ney. a bot y ny6er pe6nyd en lleyha6. ae elynyon en amlha6. ac en pedr6s kantha6 or dywed pa dyw e damweynnyey** e wud6golyaeth. Sef a ka6as en y

Llanstephan 1 t. 26

brytanyeyt. Ac o henny allan er yeyth er hon **a elwyt kyn no henny yeyth tro ne6 ente6 kam groec a elwyt gwedy henny brytanec. Ac or 6n*r6w* dysc h6nn6 e myn**n6s coryne6s galw y ran

Llanstephan 1 t. 27

6ey kyf6rd ar h6nn a 6ynney ente6 y gwne6th6r. Ac gwedy krwydra6 **ohona6 llawer o leoed or dywed ef a de6th hyt ar a6on themys ac eno e ka**6as lle a wu

Llanstephan 1 t. 28

tagnhe6ed6s trwy byr amser e **de6th h6myr brenyn h6na6t a llyghes kantha6 hyt er alban. ac gwedy** emlad ac

Llanstephan 1 t. 29

gwreyc yda6. Ac ena e kysc6s locryn6s **kan Gwendole6 merch coryne6s. Ac yr henny eyssyoes ny lleyha6s** karyat essyllt kantha6.

Llanstephan 1 t. 30

6renhyn. a hythe6 eh6nan a wu bod **la6n ar kernyw oy gossymdeytha6 hyt tra wu byw. Ac en er amser** h6nn6 ed oed sam6el

Llanstephan 1 t. 31

6geynt e b6 en gwledychw ar enys prydeyn. Ef gyntaf gwr gwedy br6t6s **a aeth a llynghes kantha6 y ffreync. ac gwedy llawer o emlade6 a llad** dy6ess6red or pobyl

Llanstephan 1 t. 32

br6t6s taryan glas e de6th lleon y 6ap ente6 **gwr oed h6nn6 a karey hed6ch. Ac gwedy gwelet ohona6 y ky6oeth** en llwyda6 ac en

Llanstephan 1 t. 33

essyg6s ef ena en llawer o dryllye6. ac ena e cladwyt. **Gwedy rody bleyd6d yr tyghet6ene6 e dyrchawyt llyr y 6ap** ef en 6renyn a thry 6geyn

Llanstephan 1 t. 34

hythe6 atteb yda6. Ny chredaf y bot merch a allo kar6 y that en wuy noc **y delyho y car6. nac ae dywetto onyt trwy gellweyr kan gel6 gwy**ryoned. Ac wrth henny

Llanstephan 1 t. 35

dyg..n o e6r ac aryant a chy6oeth ac nat oed dym eyssye6 **arna6 ef namyn kaffael morwyn 6onhedyc dyleda6c or honn e galley** ente6 kaffael etty6ed

Llanstephan 1 t. 36

ac ef m ll6ossogrw.d y gyt **ac ef na theyl6 achwanec y 6n gwr ae gwassanaethey. Ac gwedy na** chaffey ef dym or a

Llanstephan 1 t. 37

gall6 rody ohonaf pa6b am karey. ac nyt my hagen a kerynt namyn 6e rodyon am **donye6. a phan kylyws er rey henny e kylyassant wynte6. Ac 6rth** henny o pa tal 6eg

Llanstephan 1 t. 38

ente6. A hyt tra wu ente6 en ffreync e rodes **e brenyn yda6 llywodraeth holl teyrnas ffreync hyt tra 6ydynt** wynte6 en kynn6lla6 ll6

Llanstephan 1 t. 39

parth tra6 y h6myr e gogled tan y ther6yn. ac y c6neda e parth ema y h6myr a chymry a chernyw. **Ac gwedy llythra6 dwy 6lyned e de6thant at 6argan e gwyr a ker**yn ter6ysc ac an6udep a

Llanstephan 1 t. 40

ffoes hyt en ffreync. **Ac odyna ed emchwela6d tra*che6yn* a phorth gantha6 y gan sy**wart brenyn ffreync. ac

Llanstephan 1 t. 41

ar6e6 g6r lladedyc **a dywedwyt 6rth y kyt*emdeythyon* 6al henn. kanlyn6ch chwy** 6yfy a gwne6ch megys e

Llanstephan 1 t. 42

tagnhe6ed er honn a gwnathoed ente6 6rth kadarnha6 e kyfreythye6 ry gwna**thoed.** O 6ely a bran e traetha hynn. **Gwedy mar6 dyfynwal e ky6odes ter6ysc er rwng bely** a bran

Llanstephan 1 t. 43

en wreyc yda6. **megys y dyskessynt e bradogyon twyllwyr anhyedwyr** henny ef. Ac gwedy mynegy henny oy 6ra6t ente6 **nyt amgen y 6ynet y keyssya6 porth en y erbyn ef. en e lle** sef a or6c ente6 kynn6lla6 ll6 a

Llanstephan 1 t. 44

emkynn6lla6 y loghe6 ac en dyscynn6 ar tyr er alban. **Ac gwedy mynegy y 6ran ry daly brenyn demarc ae wreyc** ente6 en e lle an6on kennade6 a

Llanstephan 1 t. 45

gwedy kaffael o 6ely e 6ud6golyaeth honno galw **atta6 y wyrda hyt eg kaer efra6c a or6c a go6yn kyghor 6d6nt peth** a gwnelyt am 6renyn

Llanstephan 1 t. 46

fford ereyll en amryscoew croes*egroes*. A gwedy dar6ot oll ef ae tylyg**h6s wynt o pob anryded a breynt. hyt na la6assey nep gwne6th6r** ar er rey henny na cham

Llanstephan 1 t. 47

ada6 er 6n peth h6nn6. **Ac ny b6 6n gohyr e 6orwyn ar rodet y 6ran a tewyssogyon** e gwlat a darestyghassant a

Llanstephan 1 t. 48

wunygyl a damdy*blyg6* dam6nedygyon k6ssane6. Ac gwedy henny noethy y bronne6 a gwnaeth **a dywedwyt 6rtha6 en e wed honn ac ygyon en llesterya6 y hama**dra6d. Koffa ty arglwyd

Llanstephan 1 t. 49

oreskyn ffreync ar holl gwladoed ereyll en y hamgylch 6rth e6 harglwydyaeth eh6n ac e6 medyant. **AC gwedy llythra6 espeyt blwydyn e kychwynnassant parth** a ffreync. a dechre6

Llanstephan 1 t. 50

kanth6nt. ac en e lle **kymryt kyghor pa wed ed emledynt ar de6 lw. kymeynt o amyl**der gwyr er eydal a

Llanstephan 1 t. 51

tremyg6 e6 meybyon ac e6 hwyryon **a chynhal dynas arnad6nt ac e6 hamddyffyn eh6n. ac o amra6aelyon** kel6ydode6 a

Llanstephan 1 t. 52

prydeyn a thrwy hed6ch a thagnhe6ed e gorffenn6s ef dyewoed y wuched ac e llywus y gwlat **ac atnewyd6 a or6c e keyryd a at6eylynt ac adeylat ereyll o newyd.** Ac en er amseroed

Llanstephan 1 t. 53

brenyn ac a oresgynn6s e gwlat ac ae kymhell6s ar y hen taledygaeth teyrn**get yda6. Ac en er amser h6nn6

Llanstephan 1 t. 54

holl kel6ydode6. A honno em*plyth* llawer o agklywedyc pethe6 a dychymyg6s oe phrya6t **ethrylyth hy a ka6as e kyfreyth a elwyt er rwng e brytannyeyt** marcyan. Ar kyfreyth

Llanstephan 1 t. 55

bwyst6yl a de6th y 6rth 6or ywerdon ac ny chlywyt eyryoet kyfry6 any6eyl y cre6londer. **a honno hep orffowys a lynghey e tyrdywyllodron a presswylynt** kerlla6 e weylgy. Ac

Llanstephan 1 t. 56

erbyn ae 6rthlad o kadeyr e teyrnas. ac 6rda6 elydyr y 6ra6t en 6renyn **er h6nn Gwedy henny o acha6s e tr6gared a gwnaeth ae 6ra6t a** elwyt elydyr war. Ac esef

Llanstephan 1 t. 57

ae d6c kantha6 hyt eg kaer efra6c ac eno e kymyrth ef e coron y am y penn **eh6n ae dody am pen y 6ra6t. Ac wrth henny e ka6as ente6 er** en6 h6nn6 o henny allan.

Llanstephan 1 t. 58

pa6b or a delhynt en y ol ente6. AC gwedy mar6 elydyr war e de6th Rys 6ap Gor6ynya6n **en 6renyn. ae ewythyr a e6elych6s ef o synnwyr a phr6der a doe**thynep. A pheydya6 a

Llanstephan 1 t. 59

a de6th pyrr. AC en ol pyrr e de6th Capoyr. AC en ol capoyr e de6th Manogan y 6ap g6r pr6d **a hygna6s. ac y ar pob peth 6nya6n wyryoned er rwng e pobyl** a gwnaey. Bely ma6r 6ap

Llanstephan 1 t. 60

or6gant y 6ynegy y wyrda **ffreync estyr y neges e dothoed oy cheyssya6. Ac o kyt*kyghor* gwyr**da ffreync a

Llanstephan 1 t. 61

gwnaethant a henny en argel ac **en dysta6 rac gwybot or kenedyl honno estyr e negys. nac o** nep eythyr e brenyn ae

Llanstephan 1 t. 62

yth ky6oeth ty. dreyc yw **honno. a dreyc arall estra6n kenedyl esyd en emlad a hy ac en** keyssya6 y Gorescyn. Ac

Llanstephan 1 t. 63

er holl coranyeyt en llwyr **a wuant 6ar6 hep edyga6ael nep or brytanyeyt.** AC em penn espeyt gwedy henny llwd a

Llanstephan 1 t. 64

ena gyrat ac angerda6l emlad a wu er rygth6nt a newy**dya6 dyrnode6 ar tan en ehedec or cledyfe6 ac or ar6e6 ereyll.** Ac or dywed e tyghet6en ar

Llanstephan 1 t. 65

pennad6r ar pa6b ac en arweyn coron e teyrnas. **AC en er amser h6nn6 megys y keffyr en hystoryae6 gwyr r6ue**yn gwedy dar6ot y wl

Llanstephan 1 t. 66

arnad6nt e6r ac aryant na allant dyodef en bot ny megys odyeythyr e byt en dyoed **perygle6 er eygya6n hep gamry6yg6 kymhell swllt a threthe6** arnam. or lle ar ry

Llanstephan 1 t. 67

kasswalla6n a thywyssa6c y 6ylwryaeth a thrwy kyghor e gwr **h6nn6 e gwneyt pob peth en e teyrnas. Ac eno he6yt e** dothoedynt de6 neyeynt e brenyn.

Llanstephan 1 t. 68

dyrna6t yr ryw wr h6nn6. Ac y gyt ac **y gweles wl kessar ef en kyrch6 y tayryan en kyflym a dyr**che6ys en erbyn e dyrna6t. ac en

Llanstephan 1 t. 69

yr dwywe6. a gal6 atta6 y kytemdeythyon ar kytl6ryessynt **ac ef ac en herwyd breynt pob 6n ae laf6r talw 6d6nt e6 gwas**sanaeth. o amlhaf rodyon. Ac

Llanstephan 1 t. 70

kan y watwaredygaeth. **AC ena gwedy llythra6 dwy 6lyned parattoy eylweyth y** lyghes a or6c wl kessar 6rth 6ynet

Llanstephan 1 t. 71

gyt a dyr6a6r o laf6r a gof6t trossy er hwylye6 a or6gant parth **ar tyr. Ar rey a 6uessynt en e 6eynt perygyl honno ac a kau**sant o 6reyd e tyr. A phan

Llanstephan 1 t. 72

er eylweyth y ar wl kessar kasswalla6n a kymyrth dyr6a6r o lewenyd **enda6. ac a en6yn6s gwys tros pob lle en enys prydeyn y erchy** oy holl wyrda dy6ot hyt en

Llanstephan 1 t. 73

eh6n e dywedey ef delyw ohona6 ente6 rody ya6n ae kymryt. o pa6b or a o6ynhey ya6n oy wyr ef. **Ac wrth henny os keyssya6 ya6n a 6ynney ef y gan k6he**lyn ef a dywedey e mae en y lys ef

Llanstephan 1 t. 74

arna6. Ac eny 6o **gole6ach ac egl6rach yth doethynep ty acha6s e wyryoned gwaran**da6 ty a my a datkanaf

Llanstephan 1 t. 75

dyscynn6s em porth rwyt6n. **Ac en er amser h6nn6 ed oed kasswalla6n en dechre6 emlad** a chaer l6ndeyn. ac en

Llanstephan 1 t. 76

agos y henny mynyd oed ac em penn e mynyd llwyn o koll tew a oed. Ac eno e ffoes kas**walla6n ae wyr. gwedy y dygwyda6 en er rann wanhaf or** emlad. Ac gwedy kaffael

Llanstephan 1 t. 77

henny. Ac gwedy datkana6 or kennade6 henny y a6arwy. ente6 a dywa6t 6al hynn. **Ny deleyr kar6 e tewyssa6c a 6yd araf a gwar en ry6el me**gys oen. ac ar er hed6ch a 6yd

Llanstephan 1 t. 78

kasswalla6n a gorescyn enys prydeyn 6rth te kyghor ty. llyma henny gwedy ry gwne6th6r. llyma **kasswalla6n en darestyghedyc. llyma enys prydeyn om kanh6r**thwy y gwedy y goreskyn.

Llanstephan 1 t. 79

en 6renyn. marcha6c gwychyr oed h6nn6 ac amhera6dyr r6ueyn ae **....ssey ac a rodassey ar6e6 yda6. Ac wrth henny kymeynt**

Llanstephan 1 t. 80

gwaskar6. pan **aeth e twyllyr gan haymo a b6r6 y ar6e6 eh6n y amd...** mryt ar6e6 6n or brytanyeyt a

Llanstephan 1 t. 81

henny e mynnassey haymon ... **end6nt pan de6th Gweyryd en dysse6yt am y penn. ac en dyannot y lad.** Ac wrth henny e

Llanstephan 1 t. 82

emchwelassant or r6ueyn ar 6orwyn kanth6nt ac wynt ae rodassant oy that. **Ac es*ef* oed enw e 6orwyn honno Genyllhes a chyn teket oed** ac ed oed anry6ed kan pa6b

Llanstephan 1 t. 83

Gloew kessar or enys a chymryt o Gweyryd synhwyr a syberwyt a molyant dechre6 adeylat **e dynassoed ar kestyll a llywya6 y pobyl ae ky6oeth trwy ya6n**der a Gwyryoned. hyt pan

Llanstephan 1 t. 84

gantha6. Ac e6elly y clot ef a eheda6d trwy er holl e6ropa. Gwyr r6ueyn ae karey a **he6yt ed oed y o6yn arnad6nt kanys mwy a dywedyt am**dana6 ef eh6nan noc am er holl

Llanstephan 1 t. 85

ed aethant wynte6 **hyt en ywerdon at e gwydyl ac y gan er rey henny e kymeras**sant e6 merchet ac e6

Llanstephan 1 t. 86

atta6 gwyr ffydla6n dyscedyc eg crysto**noga6l ffyd trwy pregeth a dysc er rey e galley ente6 cre**d6 y cryst. kanys e gwyrthye6 ar

Llanstephan 1 t. 87

er wyth escopty ar r6**geynt. Ac y archescopty kaer efra6c e dygwyd6s deyfyr a bre**nych ar gogled oll megys y gwahana

Llanstephan 1 t. 88

A chanys mwy o anryded ac ad6rn a dyleyt yr gwyr dyw ac oy seynt ac oy y ebestyl ente6 a achwa***negws* rodyon o tyr a dayar ac eysted6ae6 ac o holl rydyt** e6 hedych6 ac e6 kadarnha6. ac

Llanstephan 1 t. 89

kyrche6 wynte6. Ac o kyffredyn tre6l e gwnaethpwyt e ~~**e gwnaethpwyt**~~ **ac e k6plawyt e gweyth or mor pwy gylyd** er rwng deyfyr a brenych ar

Llanstephan 1 t. 90

h6nn6 ed oed gwas ye6anc a elwyt ka**ra6n ac nyt oed bonhedyc. Ac eyssyoes en llawer o emlade6** klot6a6r oed oe dewred ac oe

Llanstephan 1 t. 91

gwedy kaffael o kara6n e wud6golyaeth **ef a rodes yr gwydyl ffychty en e gogled e wlat a elwyr escotlont** ac eno e maent en

Llanstephan 1 t. 92

kyndrycha6l aghe6 oed en e6 herbyn. Ac gwedy gwelet eyssyoes o asclepyodot6s henny kyl**chyn6 e dynas a or6c ente6. ac en dyannot an6on kennade6** a gwnaeth at holl tewyssogyon

Llanstephan 1 t. 93

or6gant. Ac 6rth henny e gelwyr e nant h6nn6 eg kymraec nant Gallg6n ac en saysnec Gallobroc **AC gwedy gor6ot ar e r6ueynwyr asclepyodot6s trwy annoge**dygaeth tewyssogyon e

Llanstephan 1 t. 94

er rey ae merthyrey ac en kyntaf ae k6dyws en y ty eh6nan ac odyna a sym6d6s y dyllat ac ae hellygh6s **y emdeyth ac ed emrodes ente6 eh6nan y 6erthyrolaeth. Ar rey** ereyll trwy amra6alyon

Llanstephan 1 t. 95

kymyrth constans **coron e teyrnas. ac e kymyrth 6n 6erch oed y coel en wreyc** yda6. Ac esef oed honno helen

Llanstephan 1 t. 96

onad6nt atta6. wynt ae kyffroassant ac a annogassant ar lyt en erbyn e cre6la6n h6nn6. ac en **6enych e degynt ar cof yda6 cre6londer maxen. ac e dywedynt** 6rth c6stennyn 6al hynn. Pa

Llanstephan 1 t. 97

e6daf 6renhyn a kynn6ll6s holl wyr ar6a6c enys prydeyn ac a de6th en y erbyn **hyt e lle e gelwyr maes 6ryen ker llaw kaer wynt a dechre6** emlad a gwnaethant ar

Llanstephan 1 t. 98

Ac odyna kymeynt wu y clot ae 6olyant o amylder e6r ac aryant ar 6yrr amsser ac nat oed ha6d **kaffael er eyl a kyffelyppyt yda6. Ac odyna e6daf a lywy**a6d enys prydeyn hyt ar oes

Llanstephan 1 t. 99

6axen e kyghore6 henny. **G........t hagen teledyw oed e me6ryc h6nnn6 hed6f clot**6a6r molyanh6s a Glew a dewr en

Llanstephan 1 t. 100

g6rthladedyc y hammerodryon ohoney. Ac e6elly e kynyd6s c6stennyn de kar **ty a llawer he6yt o 6renhyned prydeyn a oreskynnass.........** AC wrth henny 6fydha6 a or6c

Llanstephan 1 t. 101

y letyw ar e tyr hyt pan wybydom ny med6l e brenyn. **Ac wrth henny dywed6n en bot en kennade6 y gan er amhe**ra6dyr en arweyn kennad6ry a

Llanstephan 1 t. 146

kanys yr pan dyskynnassam ny ar tyr er enys honn. ny gwnaetham na threys na chollet na sarhaet **Ac gwedy gwybot o colgrym henny kynnvllav a orvc entev e say**sson ar escottyeyt. ar

Llanstephan 1 t. 147

e telyn a dangosynt **y vot en telynyavr. Ac or dywed gwedy na thebygey nep y vot en twyllvr** nessav a orvc

Llanstephan 1 t. 148

a elwyr lyndysey ar penn mynyd er rwng dwy avon **ar dynas hvnnv ar avr hon a elwyr Lyncoll. Ac gwedy ev dyvot** eno y gyt ac ev holl

Llanstephan 1 t. 149

ev holl da .... eythyr ev llonghev. Ac y gyt a henny adav teyrnket pob blwydyn ydav o germany a **chadarnhav henny kan rody gwystlon. Ac wrth henny arthvr** a kymyrth ev golvt wynt ac

Llanstephan 1 t. 150

e paganyeyt. kanys tragywydavl gwaradwyd vyd ychwy **onyt ymrodvch y ev hamdyffyn. Ac wrth henny ymledvch tros ech** gwlat. ac o byd reyt

Llanstephan 1 t. 151

e mynyd ar e saysson. Ac or dywed gan wuyhaf grym a llafvr gwedy kaffael or brytanyeyt penn **e mynyd en e lle wynt a dangossassant ev dehevoed vdvnt. Ac en erbyn** henny e saysson

Llanstephan 1 t. 152

gorchymyn arthvr amdanadvnt. **er rey o dev*dyplyc* dywalrwyd a kywarsseghyt. Ac wrth henny** rey onadvnt o ergrynnedyc

Llanstephan 1 t. 153

brenyn ywerdon en dyvot a llyghes **kanthav amylder o pobloed agkyfyeyth kanthav en porth yr es**cottyeyt ac yr ffychtyeyt.

Llanstephan 1 t. 154

kymerassey endav ac y bvrv o*hona*v megys mynyd **hyt pan el tros e glannev. ac ena o damweynnyev bot nep en sevyll** ae wynep ar e llynn o

Llanstephan 1 t. 155

Ac y vryen vap kynvarch er rodes teyrnwyalen reget. **Ac y lew vap kynvarch e gwr ed oed y chwaer kanthav yr en** oes emreys wledyc. ac ed

Llanstephan 1 t. 156

heybyav. ef a ymchwelavd trachefyn y enys prydeyn. ac atnewydv ansavd e teyrnas a **chadarnhav tagnheved endy. ac eno bv devdec mlyned y vn tv.** AC en er amser hvnnv

Llanstephan 1 t. 157

a chadanhav ev dynassoed ac ev kestyll kan tebygv gallv gvrthwynebv y arthvr. Ac en er **amser hvnnv ed oed Gwalchmey vap llew en devdec mlwyd gwe**dy ry rody ef oy ewythyr

Llanstephan 1 t. 158

mynnv angwhanegv a chadarnhav y lw o kanhwrthwy y kymydogyon en **dyrybvd e devth arthvr ae lw ae gwarchay entev en e ... dynas.** Ac gwedy llythrav mys

Llanstephan 1 t. 159

keyssyav aghev oy gylyd. Ac or dywed **ffrollo a kavas fford a tharav arthvr en y tal a gwnaeth. a phey na** ry bylhey e cledyf ar

Llanstephan 1 t. 160

dechrev dyvot ef a ymchwelvs tray kevyn y enys prydeyn. **AC val ed oed Gwylva e svlgwyn en dyvot gwedy e veynt vu**dvgolyaeth honno o pob lle y

Llanstephan 1 t. 161

delynt rac llav. Ac or achwyssyon henny oll e mynnwys arthvr eno daly e llys. Ac odyna **gwedy ellwng kennadev trwy amravaylyon teyrnassoed Gwahavd pavb a orvc**pwyt ac o

Llanstephan 1 t. 163

Pwy bynnac a dyko treys peth anyledvs a keys y kynhal. **A chanys an*dyledvs* e maynt wy en keyssyav teyrnget y kenym ny.** En kynhebyc y henny

Llanstephan 1 t. 164

dywedy ty o mynny ty kyrchv rvueyn. ny pedrvssaf y ed arverwn or vudvgolyaeth. hyt **tra vom ny en amdyffyn en rydyt.**

Llanstephan 1 t. 165

ymkyvarvot ac wynt llawen yw kenhyf. a damvnav ed wyf e dyd e kyvarvydom ny y gyt **kanys sychet ev gwayt wynt essyd arnaf y en kymeynt a pey kaffvn** ynhev ffynhavn oer

Llanstephan 1 t. 166

barbefflwfy. en llydav megys e gellynt odyna kyrchv bwrgwyn en erbyn **gwyr rvueyn. Ac y gyt a henny mynegy a gwnaeth yr amheravdyr** na thaley ef teyrnget

Llanstephan 1 t. 167

hanner nos gorthrwn hwn **a dygwydvs ar arthvr. Ac gwedy y kyscv evelly. ef a weles arth en** ehedec en er awyr. a

Llanstephan 1 t. 168

penn trwllyat y gyt ac ef ac **a aythant a dan gel or pebyllev ac a kymerassant ev fford parth** ar mynyd. kanys kymeynt

Llanstephan 1 t. 169

anffvrvav vy merch y er honn a oed eyl bwuched. Ac eyl **velyster. ac eyl dygryfwch ymy na chydyav a hy oy yskymvn kyt ef. ac wrth** hynny megys

Llanstephan 1 t. 170

honno llydyogach wu. a megys baed koet ar hyt er hychwayw. evelly ar hyt e cledyf kyrchv arthvr **h6nn6 a throy y 6arch a or6c ar kyntaf a ky6arf6 ac ef. ef a ossodes** arna6 en y 6ogel. ac

Llanstephan 1 t. 171

e6 kefne6 ar ffo. en e lle en dagos e6 bronnoed ac en rody **g6rolyon dyrnode6 pob eylwers yr r6ueynwyr. Ar brytanyeyt oc e6** holl dyhewyt en

Llanstephan 1 t. 172

kan te6ha6 e6 byd6noed a d6gant e6 r6thyr ac e6 karcharoryon **kanth6nt trwy 6ydynoed er r6ueynwyr hyt pan 6ydant em** per6ed kedernyt e6 hymlad

Llanstephan 1 t. 173

a ssertory **brenyn lybya. Ar rey henny oll y gyt ar** mylyoed a dywedassam ny wchot ac ky- **a chymryt e6 hynt racd6nt. a phan ka6ssant lle adas kanth6nt llech6** a gwnaethant ac

Llanstephan 1 t. 174

dygwyd6s. kollassant he**6yt y gyt ac ef pedwar gwyr bonhedyc** hyrglas o peryr6n. Me6ryc o kaer **namyn en wastat parha6 a chynyd6 en ech bonhedyc dayony. kanys** er r6ueynwyr a

Llanstephan 1 t. 175

kynhal teyrnassoed e dwyreyn ar gollewyn en darystynghedyc 6d6nt **koffe6ch ech hentade6 er rey yr goreskyn e6 gelynyon ny ochelynt** ellwng e6 prya6t wayt

Llanstephan 1 t. 176

y pob 6n or rey **llywodryon hyt pan 6ey o dysc er rey henny e kyrchynt. ac e** kylynt pan 6ey reyt 6d6nt

Llanstephan 1 t. 177

llychlyn. Ac ena hep 6n gobyr o pob parth **ymkymysc6 a gwnaethant e bydynoed a mynet pa6b tros y gylyd onad6nt** ac aer6a

Llanstephan 1 t. 178

kytymdeythyon a chan e6 hannoc kyrch6 e6 gelynyon en **6ynych megys kan atnewyd6 e6 nerth. hyt tra ed oedynt er rey ereyll** en ofynha6 ac e6

Llanstephan 1 t. 179

amhera6dyr en damk6lchynedyc o e6 gelynyon e ssyrthyassant e trywyr henny. **Ac wrth henny howel a Gwalchmey er rey ny megessynt er oessoed kyn** noc wynt nep

Llanstephan 1 t. 180

elynyon. Ac gwedy tynn6 ka letwulch e cledyf gore6 en wuchel e dywa6t ef 6al hynn en annoc **y gyt*6archogyon*. A wyrda peth a gwne6ch chwy 6al hynn. pa acha6s** e ged6ch chw e

Llanstephan 1 t. 181

r6ueynwyr ac en e6 dysk6. ac en e6 moly. ac ny orffowyssey ente6 en llad ac en b6r6. ac en kylchyn6 **y 6ydynoed a pha elyn bynnac a ky6arffey ac ef ae a Gwayw ae a chledyf** ef ae lladey. Ac

Llanstephan 1 t. 182

ker lla6 .... **em pleyt 6edra6t. ac en dypryt kymhell arna6 ada6 e mays. Ac ody**na hep dydorbot pa

Llanstephan 1 t. 183

arth6r ae 6ydyn a kyrchwys en er honn ed oed chwe gwyr a thr6geynt a chwe chant a chwe myl. **a chyrch6 e 6ydyn e gwydyat ef bot medra6t endy ac ar cledy6e6 ego**ry fford 6d6nt ac en

Llanstephan 1 t. 184

ehwn em*plyth* y kyt6rodyr kanys h6nn6 mwyhaf lle en archescoba6t a karey oed. ac o arch maylg6n **gwyned en er glwys honno e cladwyt. Ac en y le ente6 en archescop ed etho**let kyna6c

Llanstephan 1 t. 185

y kastell eh6nan e bw 6ar6. **AC en nessaf y 6aylgwn e b6 keredyc en 6renyn gwr a karey** kywda6da6l ter6ysc oed

Llanstephan 1 t. 186

kywarasanghedyc o pynner gorthrymyon pechode6. er honn en wastat **a 6ydey arney ssychet kywda6da6l ymlad kanys en e 6eynt** honno tr6y dy kartre6a6l ry6el.

Llanstephan 1 t. 187

ll6ndeyn. ac archescob kaer efra6c gwedy gwelet onad6nt er holl eglwy**sse6 a oedynt a dan e6 lla6 gwedy e6 dystry6 hyt e llawr ar 6eynt a dyeng**hys oc e6 h6rdolyon

Llanstephan 1 t. 188

en kadarn o egl6ryon prelodyeyt credyf6s glan wucheda6l a llawer o 6anach**logoed en er rey ed oedynt keyn6eynhoed y dyw en kynhal 6nya6n** reol ac 6rdas. Ac

Llanstephan 1 t. 189

kenedyl. Ac gwedy kynn6lla6 e6elly e llw o pob parth de**chre6 ymlad a broch6ayl er h6nn a oed ley y ny6er o 6archogyon noc edel**fflet. Ac or dywed ada6 e

Llanstephan 1 t. 190

en y 6edyant. ac y kat6an e parth yman sef oed henny lloegyr **a chernyw. a chymry. a choron e teyrnas. a chadarnha6 hynny.** trwy ar6oll a gwystlon. Ac

Llanstephan 1 t. 191

talym. Ac e6elly em penn e dwy 6lyned edwyn a er**chys y katwalla6n kanhyat y wyska6 coron ohona6 e parth tra6** y h6myr ac y kynhal

Llanstephan 1 t. 192

brat ac a ladassant en kenedyl o dywal aer6a. Eylweyth wynt a 6redy**chassant emreys wledyc. wynt a 6redychassant arth6r pan d6u**nassant a medra6t y ney.

Llanstephan 1 t. 193

longhe6 a body y kytymdeyhyon. **Ac gwedy hayach nat oed 6n gobeyth kaffael ymchwel6t** tray ke6yn yr enys hon. or dywed

Llanstephan 1 t. 194

kymryt a bwytta o*hona6*. ac anry6ed6 na ry **ka6ssey eyryoet e 6eynt ~~6la~~ 6elyster honno ar kyc arall kyn no** henny. Ac gwedy bwytta

Llanstephan 1 t. 195

hentade6 6renhyned llawer o dyolchdrede6 a talaf y yty tros e nerth ed **wyt ty en y ada6 ymy y keyssya6 6eng ky6oeth trache6yn. Er hynn** a dywedy tythe6

Llanstephan 1 t. 196

dyhol oc **e6 gwlat. Ac eyssyoes os gattey dyw teylwng oed ynny llaf6rya6** y keyssya6 dyrcha6ael e

Llanstephan 1 t. 197

edwyn o kaer wyranghon **gwedy dyhol katwalla6n hyt tra yd oed on anreythya6 gwladoed e bry**tanyeyt. A phan yd

Llanstephan 1 t. 198

kestyll. ac en llawen **arhos dy6odedygaeth katwalla6n kanys ar 6yrr e de6ey a phorth y** gan selyf brenyn

Llanstephan 1 t. 199

poene6 y dy6ethaey. Ac or dywed brwydyr wu yda6 ac offryt er h6nn a de6th **gwedy edwyn a h6nn6 a las ae de6 neyeynt er rey a deleynt gwle**dychw gwedy ef. AC

Llanstephan 1 t. 200

ef a amodes henny hyt **pan keyssyey kanhyat katwalla6n. ae yr ry6el6 arna6 ae yr rody** kat ar 6aes yda6. Ac wrth

Llanstephan 1 t. 201

erbyn osswy aelwyn **megys e darffo or ter6ysc honno yr neyll onad6nt ae y lad ae ente6** y dyhol or enys honn.

Llanstephan 1 t. 202

thangnhe6ed6s y traeth6s. Ac ym pen de6dec mlyned gwedy kymryt e coron ohona6 **eng cle6yt e dygwyd6s a chywda6da6l ter6ysc a ky6odes em** plyth e brytanyeyt. Mam

Llanstephan 1 t. 203

nynhe6 or teyrnas. ac ente6 en mynn6 kosby er rey yn6yt. wrth henny **ef a an6ones y yrlloned rac er honn e mae reyt ynny en** 6ydynoed ada6 en prya6t treftat.

Llanstephan 1 t. 204

odyna gwedy llythra6 rynna6d o amser heybya6. ac ymkadarnha6 or rac*dywededyc* pobyl hon **koffa6 a or6c katwaladyr y teyrnas gwedy peydya6 e 6all ar**

Llanstephan 1 t. 205

tragywyd ac a aeth hyt en r6ueyn a gwedy y Cwbl anarllenadwy ar wahân i *A* liwiedig ar ddechrau llinell, tua thair llinell o frig y tudalen.

Cotton Caligula A.iii t. 149r col. 1
er rwng e newad ar esta6ell. Ef a dely rann o aryant e k6**ynnos. .f a dely hen dyl**lat gwely e brenyn. **Ef a dely bwytta en er esta6ell**. Ef a dely gwallaw ar e bre**nyn. e teyr gwyl arpennyc.** Y nawd ew or pan el 6n y key**ssyaw beych gwellt a dan** e brenyn y gwnewth6r **y wely a thann6 dyllat** arnaw heno eny tynno **trannoeth y arnaw. dwyn** e dyn a gwnel e kam hep **erlyt hep ragot.** Ef pyew kadw trysor e bre**nyn. y ffyolew. ay kyrn. ay** 6odrwyew. a cheryd6 ydaw **ef a kollo o henny.** Y sarhaet ew chwe byw. a **chwe 6geyn o aryant.** Y werth ew chwe byw. a ch6**6e 6geyn myw. kan y ar**dyrcha6ael. Or bard teylw **ay 6reynt. ay swyd. ay** delyet e traetha hynn. //

Cotton Caligula A.iii t. 149r col. 2
U6yth6et ew e bard teylw. Ef a dely y tyr en **ryd. ay 6arch presswyl** ay lyeynwys y gan e **6renhynes. ay 6rethyn**wysc y gan e brenyn. **Ef a dely eyste en nessaf yr** pen*teylw*. en e teyr gwyl **arpennyc wrth rody** e telyn en y llaw. **Ef a dely dyllat e dysteyn** en e teyr gwyl arpennyc. **Pan 6ynher kan6 kerd** e bar kadeyrya6c a dely **dechrew. ar kanw kyn**taf o dyw. ar eyl or bre**nyn pyeyffo e llys. new** ony byd ydaw ef a kan**her. kanet o 6renyn arall.** Gwedy e bard kadeyryawc **e bard teylw pyew ka**n6 try kan6 o kerd **amgen.** O der6yd yr 6renhynes **mynnw kerd. aet e bard** teylw y kanw ydy kerd //

Cotton Caligula A.iii t. 149v col. 1
en dy6ess6r. a henny en clwst 6al nat a6lonydho e ne6ad **kanthaw.** Ef a dely bwuch new ych **or anreyth a gwnel e teylw** eg gorwlat gwedy ed el **yr brenyn y trayan. ac en**tew a dely pan ranhoynt **wy er anreyth kanw 6n**peynnyaeth prydeyn. **Ef a dely y gan e brenyn ta**6lb6rd o 6or6yl. a modr6y **y gan e 6renhynes.** Y lety ew y gyt ar penteyl6. **Y na6d ew dwyn e dyn a** gwnel e kam hyt ar **e pen*teylw*.** En*e* kerdho y gyt a beyrd **ereyll; ef a dely ran de6 6r.** Y sarhaet ew chwe byw. a **chwe 6geynt or aryant.** Y werth ew chwe byw. a **chwe 6geyn myw kan y** ardyrcha6ael. Or gosteg**w ay swyd. ay 6reynt.** ay delyet e traetha hynn //

Cotton Caligula A.iii t. 149v col. 2

Nawuet ew e gostegwr. Ef a dely y tyr **en ryd. ay 6arch pres**wyl. ay lyeynwysc **y gan e 6renynes. ay** 6rethywysc y gan e brenyn. **Ef a dely ran gwr y gan e** swyd*wyr*. Ef a dely pedeyr **keynnya6c o pob dyrwy a del** or a perthyno ar e llys. **Ef a dely med6 e bwyt ar** llyn a dan e dysteyn. **Ef a dely gwassanaethw. a** gosteg6. a tharaw e post **wuch pen er effeyryat.** Ef a dely se6yll eg gwassa**naeth e brenyn. em pob peth** en y absen. **Ef a dely try 6geynt y gan** pob maer byssweyl pan **rodher maerony ydaw.** Ef a dely or pan dyoter e maer **eny doter arall en y le gwar**chadw e llys. **Ef a dely synhyaw wrth deo**dre6yn. ac wrth da e brenyn //

Cotton Caligula A.iii t. 150r col. 1
en e llys. or pan el er h6nn a 6o maer endy eny del arall **ydy. Ef a dely kynn6lla6** twnc e brenyn. **Y lety ew y gyt ar dysteyn.** Y nawd ew or ostec kyntaf **a ossotto hyt e dywaethaf** dwyn e dyn a gwnel e kam. **Y sarhaet ew chwe byw. a** chwe 6geynt o aryant. kan **y ardyrcha6ael.** Y werth ew chwe byw a **chwe 6geyn myw kan y** ardyrcha6ael 6nweyth. **Or pen*kynyd* ay swyd.** ay 6reynt. ay delyet e **traetha hynn.** Dec6et ew e pen*ky***nyd. .f a dely** y tyr en ryd. **ay 6arch preswyl** ay lyeynwysc y **gan e 6renhynes. ay 6re**thynwysc y gan e brenyn. . **le en e ne6ad ew y am e** kel6y ar effeyryat teylw. //

Cotton Caligula A.iii t. 150r col. 2
ac y gyt ac ef e kynydyon. Y lety ew en er odyn. **Y ankwyn ew try korneyt** llynn. a seyc o wuyt. 6n **or korneydyew y gan e bre**nyn. ac arall y gan y 6ren**hynes. ar trydyd y gan** e pen*teylw*. **Ef a dely trayan dyrwy e** kynydyon. ac amobyr e6 **merchet.** Ef a dely pedeyr ar 6geynt **y gan pob 6n or kynydyon** pan estynher swyd ydaw. **Ef a dely or nodolyc. hyt 6ys** chwefrawr bot y gyt ar **brenyn pan 6ynho. Ac or** kesse6yn wythnos o 6ys **chwefrawr. ef a dely kym**ryt y kwn. ay kyrn. ay **kynlly6anew. a mynet y** hely ewyged. ay korn ef **a dely 6ot en wuelyn.** ay werth ew pwnt. ac **o henny hyt wyl ye6an** hanher haf e dely hely //

Cotton Caligula A.iii t. 150v col. 1
ewyged. ac en henny o espeyt ny dely ef gwne6th6r ya6n **y nep or ha6l a 6o arnaw.** namyn y 6n oy kyt*swydogy***on. Rey a dyweyt na dely ef** tyghw namyn oy korn ay **kynlly~~a~~6an. Ef a dely croen** ych e gayaf. a chroen bwuch **er haf y gwne6th6r kyn**lly6anew. Trannoeth gwedy **dygwyl ye6an hanner haf** e dely mynet y hely keyrw. **Ac ony cheffyr kyn noy ky**6ody y ar y wely a gwyscaw **y k6aranew. ny dely gwne6**th6r ya6n y nep or hawl a **o6ynher ydaw. ac en henny** o espeyt hyt kalan gayaf **e dely 6ot de6dec golwyth** ky6reythya6l en er hydot. **ac wrth henny ed helyr** wy hyt kalan kayaf. A **naw*uetyd* kalan gayaf** e mae ya6n yda6 ef my**net y hely moch koet. ac** o henny e dely ef bot en //

Cotton Caligula A.iii t. 150v col. 2
ew hely wy hyt kalan mys tachwed. ac eg kehyt a henny **o amser ny dely ef attep y nep** or hawl a 6o arnaw onyt y **6n oy kyt*swydogyon*. onyt** na6uetyd e kalan ed eyr y **hely e moch koet kyn gwys**caw y k6aranew ed holyr **ydaw. A chalan mys tach**chwed e dely ef rann6 e **crwyn. a thalw y pawb or** swydogyon crwyn or rey **ay delyo ydaw. a henny kyn** rann6 e crwyn a nep. **O de6parth e kynydyon. dwy** ran y kynyd e gellgy ac 6n y kynyd e mylgy. ar **pen*kynyd* a dely dwy ran** y gan kynydyon e mylg6n. **Ac o trayan e brenyn or crw**yn ef a dely e trayan. ac **ef ew e tredyd dyn a traea**nha ar brenyn. Ac gwe**dy henny e dely e pen*kynyd*** dangos y kwn. ay kyrn. **ay kynlly6ane6. yr brenyn. //**

Cotton Caligula A.iii t. 151r col. 1
ac gwedy as dangosso mynet y kymryt kylch ar 6yleyn**nyeyt e brenyn. ac o henny** hyt e nodolyc bynt ar ew **kylch. ac erbyn e nodolyc de6**ent ar e brenyn y kymryt **ew breynt en e llys. ac ew** lle. 6n gwerth ew e6 kwn **e pen*n*kynyd a chwn e** brenyn. **Pwy bynnac a 6o peth eg** kyt er rygthaw ar bren**nyn nar pen*kynyd* 6o nac** arall. h6nn6 a dely rann6 **ar brenyn dewyssaw.** Nawd e pen*kynyd* ew dwyn **a gwnel e kam hyt e bo** abreyd klywet llef y korn. **Y sarhaet ew chwe byw. a** chwe 6geynt o aryant **kan y ardyrcha6ael 6n** weyth. Y werth ew chwe **byw. a chwe 6geyn myw.** kan y ardyrcha6ael 6n we**yth. Or medyd ay swyd. ay** 6reynt. ay delyet ew hyn. //

Cotton Caligula A.iii t. 151r col. 2
Un6et ar dec ew e medyd. Ef a dely **y tyr en ryd. ay** 6arch presswyl. **ay lyeynwysc y** gan e 6renhynes. **ay 6rethynwysc** y gan e brenyn. a henny **en e teyr gwyl arpennyc.** Ny dely ef lle ded6awl

en **e newad.** Y lety ew y gyt **ar dy*steyn*.** Y nawd ew or pan **dechrewho ef gwne6th6r** kerwyn 6ed eny rwymho **y hwyl am y phen dwyn** e dyn a gwnel e kam. **Ef a dely er hwyl a 6o ar** e kerwyn 6ed. ne6 pe**deyr keynnya6c. a hen**ny en dewys e nep **pyeyffo e gwled.** Ef a dely trayan e kwyr **ne6 pedeyr keynnya6c** en y le y gan e dysteyn. //

Cotton Caligula A.iii t. 151v col. 1
ne6 archenat a talho pedeyr keynnya6c. **Kwyr e gwled 6al hynn er** rennyr. trayan yr medyd **kesse6yn. ar dew*parth* ar** rennyr en try thrayan. e **de6*parth* yr newad. ar** trayan yr esta6ell. **Y sarhaet ew chwe byw a** chwe wgeynt o aryant kan **y ardyrcha6ael.** Y werth ew chwe **byw a chw*e* 6ge**yn myw. kan y ardercha**6ael 6n*weyth*. Or medyc** teylw. ay swyd. ay 6re**ynt. ay delyet ew hynn** De6dec6et ew e **medyc teylw.** Ef a dely **y tyr en ryd.** ay 6arch pres**wyl. ay lyeyn**wysc y gan 6renhynes **ay 6rethywysc y gan e** brenyn. Y le en e ne6- //

Cotton Caligula A.iii t. 151v col. 2
ad ew em mon e post a 6o y gyt ar kel6y e bo e bren**nyn en eyste en y emyl.** Y lety ew y gyt ar penteylw. **Y nawd ew or pan archo e** brenyn ydaw mynet wrth **dyn archolledyc. nac en e** llys e bo. nac eythyr e llys **eny del y wrthaw dwyn** e dyn a gwnel e kam. **Ef a dely gwne6th6r mede**gynyaeth rat yr a 6o en e **llys. ac yr te6lw. eythyr**. ew gwaet*dyllat*. onyt 6n **or try arperygyl.** Sef ew e rey henny. dyrna**6t en e pen hyt er emen**hyd. a dyrnawt en e korff **hyt er emyscar. a thorry** 6n or pedwar post. am **pob 6n or try henny e d**ely e medyc na6 6geynt **ay wuyt. ne6 pwnt hep** y wuyt. a he6yt y wayt**dyllat. E medyc a dely en**e doto goreth pedeyr ar //

Cotton Caligula A.iii t. 152r col. 1
brenyn. Ef a dely rann o aryant e **kwynnos.** Ef a dely daly kannwyll rac **bron e brenyn y am e dys**kyl ac ef pan 6o en bwyta. **Ef a dely e bryw 6ara. ar dy**6ynyo a el tros e dyscyl. **Ef a dely dyrn6ed or kann6**6yll a 6o en y law. **Ef a dely enynn6 e kanhwy**llew en e llys. ac a tynho **ay danhed or kwyr o penn** pob kanhwyll ef ay dely. **Ef a dely a wedyllo or kanh6**yllew pan el e brenyn oy **esta6ell.** Ef a dely y gan e dysteyn **y trewl en dy6ess6r o kan**hwyllew. **Y nawd ew or pan enynho** e kannwyll kyntaf eny **dyffoder e dywethaf. dwyn** e dyn a gwnel e kam. hep **erlyt. hep ragot.** Pan el e brenyn yr esta6ell //

Cotton Caligula A.iii t. 152r col. 2
ef a dely mynet a chanhwyll kanthaw oe 6laen. **Ef a dely bwytta y gyt ar s**wydwyr. **Y lety ew y gyt ar dysteyn.** Y sarhaet ew chwe byw. a **chwe 6geynt o aryant kan** y ardyrcha6ael. **Y werth ew chwe byw. a** chwe 6geyn myw kan **y ardyrcha6ael.** 6wchot e traethassam ny **o 6reynt a delyet er 6n** swyda6c ar pymthec a **perthyn ar e brenyn.** Ema e dechre6n ny tra**eth6 or wyth a perthyn** ar e 6renhynes. kyntaf **ew onad6nt.** Dysteyn e 6ren**hynes. Ef a** dely y tyr **en ryd. ay 6arch** preswyl. ay ly**eynwysc y gan 6renhy**nes. ay 6rethyn*wysc* //

Cotton Caligula A.iii t. 152v col. 1
y gan e brenyn. Ef a dely en wastat med6 **bwyt a llyn er esta6ell.** Ef a dely gwassanaethw ar **e 6renhynes ar wuyt a** llynn. **Ef a dely trayan dyrwy s**wydwyr e 6renhynes. **Y lety ew y gyt a dysteyn** e brenyn. **Ny dely eyste en er esta6ell** namyn gwassanaethw **or kegyn hyt er esta6ell.** Y nawd ew dwyn e dyn a **gwnel e kam hyt ar** dysteyn e brenyn. ac en**tew hyt en dyogel.** Ef a dely kaffael trayan **y gan holl swydwyr** e brennyn. er rygtha6 **ay kyt*emdeythyon*. a dwy** rann ydaw ehwn. **Ef a dely pedeyr keynny**a6c o aryant e kwynnos **er rygthaw ar kogew.** a dwy rann ydaw eh6n. //

Cotton Caligula A.iii t. 152v col. 2
Ef a dely kaffael y holl reyt y gan dysteyn e brennyn **en dy6esswr.** Y sarhaet ew chwe byw **a chwe 6geynt o aryant** kan y ardyrcha6ael. **Y werth ew chwe byw. a** chwe 6geyn myw kan y **ardyrcha6ael. O effeyry**at e 6renhynes ew hyn **Er eyl ew. effey**ryat e 6renhy**nes. Ef a dely** y tyr en ryd. **ay 6arch pres**wyl. ay lyeyn**wysc y gan e 6renhynes** ay 6rethywysc y gan e **brenyn.** Ef a dely trayan degwm **e 6renhynes. ac a perthyn** ar esta6ell. **Ef a dely pedeyr keynnya**wc o pob ynseyl agoret **a rodho e 6renhynes.** Ef a dely offrwm pa6b //

Cotton Caligula A.iii t. 153r col. 1
or a perthyno attey. Ef a dely dyllat e 6renhynes **e rey e penytyo end6nt e**. garawys. erbyn e pasc. **Ef a dely bendygaw a del** o wuyt a llynn yr esta6ell. **Y lety ew y gyt ac effeyryat** e brenyn en ty e klochyd. **Y nawd ew hyt er eglwys** nessaf. Y sarhaet ew her**wyd** **herwyd** **bra6t sened.** Y werth ew herwyd bre**ynt y kenedyl. ac e6elly** am pob grad6r. O pen **gwastra6t e 6renhynes** ay swyd. ay 6reynt. ay **delyet e traetha hyn.** Trydyd ew pen**gwastra6t e** 6renhynes. **Ef a dely y** tyr en ryd. ay **ay 6arch ay dy**llat 6al e lleyll. **Ef a dely pedeyr keynnya6c** o pob march e 6renhynes. //

Cotton Caligula A.iii t. 153r col. 2
entew a dely rody kebystyr kan pob 6n. Y lety **ew e ty nessaf yr esc6ba6r** y gyt a phengwastra6t **e brenyn. Y na6d her**wyd rey hyt ar pen*gwas***trawt e brenyn. herwyd** ereyll hyt e parhao re**dec kan e march kyntaf** yr 6renhines. dwyn a **gwnel e kam. Ef a dely** trayan ebolyon hyt en **dwy 6lwyd or anreyth** ar de6*parth* y pen*gwas***trawt e brenyn. Y sar**haet ew chwe byw a **chwe 6geyn o aryant** kan y ardyrcha6ael. **Y werth ew chwe byw** a chwe 6geyn myw **kan y ardyrcha6ael** O was esta6ell e 6ren**hynes ay swyd ay delyet** ay 6reynt e traetha hyn. **Pedweryd ew gwas** esta6ell e 6renhynes. //

Cotton Caligula A.iii t. 153v col. 1
Ef a dely y tyr en ryd. ay 6arch ay dyllat 6al e lleyll. .f a **dely rann o aryant e kwyn**nos. Ef a dely gwne6th6r **negesse6 e 6renhynes er** rwng er esta6ell ar ne6ad. **Ef a dely gwassanaeth6 ar** e 6renhynes. eythyr e **teyr gwyl arpennyc. ar** wuyt a llynn. Ef a dely **kad6 kloew koffrys e** 6renhynes. a dywallw er **esta6ell a gwne6th6r gwe**ly e 6renhynes. Y lety ew **esta6ell e 6renhynes. ay we**ly en e ge6*ty*. wrth 6ot en **parawt y wne6th6r ky6re**yt e brenyn ar 6renhynes. **vn nawd ew a gwas esta6ell** e brenyn. Y sarhaet ew **chwe byw a chwe 6geynt** o aryant. kan y ardyrcha**6ael. Y werth ew chwe** byw a chwe 6geyn myw **kan y ardyrcha6ael. Or lla6**6orwyn ay swyd. ay bre //

Cotton Caligula A.iii t. 153v col. 2
ynt. ay delyet e traetha hynn. Pymhet ew e lla6*6orwyn*. Hy **a dely y march preswyl. a** hen dyllat e 6renhynes. Hy **a dely hen cryssew. ay hen** llenllyeynnyew. ay hen f6n**nennew. ay hen eskydyew.** Hy a dely rann o ayryant e **kwynnos. Y na6d ew or** pan tanno e dyllat ar e gwely **eny tynho trannoeth. Y gwe**ly a dely 6ot en er esta6ell. **6al e klywho e geyr lleyhaf** a dywetto e 6renhynes. **O dryssa6r e 6renhynes. ay** swyd. ay 6reynt. ay delyet **e traetha hynn.** Chwechet ew dryssawr e **6renhynes. Ef a dely y tyr** en ryd. ay 6arch. ay dyllat **6al e lleyll. Ef a dely dwyn** gwyra6t ene*e* bo med. Ny **dely ef eyste en er esta6ell.** namyn gwassanaethw oy **se6yll. Ef a dely rann o ar**yant e kwynnos. Y lety //

Cotton Caligula A.iii t. 154r col. 1
y gyt a dryssawr e brenyn en ty e porthawr. Vn nawd ew a **dryssa6r e brenyn. Y sarhaet** ew chwe 6geynt o aryant kan **y ardyrcha6ael. Y werth ew** chwe byw a chwe 6geyn myw **kan y ardyrcha6ael. O koc e** 6renhynes e traetha hynn. **Seyth6et ew koc e 6renhynes.** Ef a dely y tyr en ryd. ay 6arch **a dyllat 6al e lleyll. Ef a dely** y dywall6 or dysteyn o ky6**reydyew e kegyn. Ef a dely** dechrew pob ferym or a ardy**mhero. Vn nawd ew a choc** e brenyn. Y lety ew y gyt a **dysteyn e brenyn. Y sarhaet** ew chwe byw a chwe 6geynt **o aryant. Y werth ew chwe** byw a chwe 6geyn myw. **kan y ardyrcha6ael. O kan**hwyllyd e 6renhynes. ay **swyd. ay 6reynt ew hynn.** U6yth6et ew kanhwyllyd**. e 6renhynes. .f a dely y tyr** en ryd. ay 6arch ay dyllat //

Cotton Caligula A.iii t. 154r col. 2
6al e lleyll. Ef a dely rann o aryant e kwynnos. .f a **dely dyrn6ed o pob kannwyll** a dalyo en y law. Ef a dely **o penn e kanhwyllew a** tynho ay danhed. Ef a dely **gwedyll e kanhwyllew** oll. Ef a dely e bryw 6ara **ar dy6ynyon a el tros e** dyscyl. e 6renhynes. Vn **nawd ew. ac 6n llety. ac** 6n sarhaet. ac 6n werth **a chanhwyllyd e brenyn.** Vuchot e traethassam ny **or pedwar swyda6c ar** 6geynt a perthyn ar e **llys. Eman e traeth6n** ny or swydogyon de6a6t **ac ar6er a 6yd e me6n** e llyssoed. Kyntaf ew **or rey henny. Gwastra6t** awyn. Er eyl ew e tro**ydya6c . Tryd ew maer** e byssweyl. Pedweryd **ew er ryghyll. Pymhet** ew e portha6r. Chwechet //

Cotton Caligula A.iii t. 154v col. 1

ew e gwyllw. **Seyth6et** ew e kn6tey. Wyth6et **ew e pobwryes. Na6uet** ew e gof llys. Dec6et **ew e** **pen*kerd*. Or** gwastra6t awuyn. ay **swyd. ay 6reynt. ay de**lyet e traetha hynn. **Gwastra6t a**wuyn. a dely **y tyr en ryd. ay** 6arch. ay wysc **6al e lleyll. Ef** a dely capanew **glaw e brenyn.** en er rey e marchocco **end6nt. ay hen frwy**new. ay hen hossanew. **ay hen espard6ne6. ay** hen ky6rwyew e6r **kalch. ay holl estern.** Ef a dely 6ot em pob lle **tros e peng*wastra6t*** en y absen. Ef a dely **daly gwartha6yl e** brenyn pan eskynno //

Cotton Caligula A.iii t. 154v col. 2

a pan dyskynho a dwyn y 6arch oy lety. a thran**noeth y dwyn ydaw. Ef** a dely kerdet en ky6agos **yr brenyn 6rth y wassa**naeth6 pan 6o reyt. **f a dely pedoly meyrch** e brenyn. Y lety ew y **gyt ar penng*wastra6t*.** Ef a dely kyweyryaw y **6arch yr egnat llys. ay** dwyn ydaw wrth eskyn**nw arnaw. Ente6 byew** barnw y 6reynt ay delyet **yda6 ef en rat. Y nawd** ew or pan dechrewo e gof **llys gwneyth6r pedeyr** pedol ac e6 to hoyllyon **eny darffo ydaw ef e6 do**dy a dan traet march e **brenyn. dwyn e dyn a** gwnel e kam. Y sarha**et ew chwe byw a chwe** 6geynt o aryant. **Y werth ew chwe byw a** chwe 6geyn myw kan //

Cotton Caligula A.iii t. 155r col. 1

O der6yd y dyn torry troet a**ny6eyl dyn** arall ne6 y **6ordwyt ne6** gwne6th6r bryw e del nych**da6t yr any6eyl oho**na6. a bot er any6eyl **en glan mal e galler** ess6 y kyc; ya6n ew yr **dyn ay brywho kym**ryt er any6eyl atta6 **oy 6edegynyaeth eny** 6o yach. kany dely per**chenna6c er any6eyl** llawuryaw tros agky6**reyth e nep re gwna**eth kam ydaw. .c os **any6eyl blyth a torres** y troet ne6 y 6ordwyt. **ne6 ych a ardo roder** oy perchenna6c ky6ry**w kystal ac ef y gwne**yth6r e ryw weyth a **gwnelhey ar eyda6 e**h6n. Ac os mar6 6yd //

Cotton Caligula A.iii t. 155r col. 2

er any6eyl tryget **er** arwystyl en dylys en y **le. Ac os byw 6yd er** any6eyl ay welet en **yach teledyw kymeret** pa6b er eyda6 6al kynt **O der6yd marw er any**6eyl en e lle pan 6ry**wyt kynnekyer yr nep** ay bryws; ac onys myn **defnydyet e perchenna6c** ef. Os ente6 a dyweyt **mwynhaa ty ef a my** ay talaf 6al y dywe**to e ky6reyth.** Esef a dyweyt e ky6reyth **o wyl ye6an hyt e** kalan tal6 e kyc ar **kroen en lle e dew**parth ar trayan ar **er eneyt. kanys ena** e mae amser tachwed. **Or kalan hyt wyl** yewan eylchwyl e **de6*parth* ar er eneyt** ar trayan ar e kyc //

Cotton Caligula A.iii t. 155v col. 1

ar croen kanys b6rya 6yd pob any6eyl en er **amser h6nn6.** O der6yd yr dyn re bry6**wassey gwrthot e ll6dyn** mar6 atta6 gwnaet e **perchenna6c y ewyllys** o*hona6* ac y gyt a hen**ny he6yt k6byl oy werth** a keyff. Am hawl 6ach **a chynnogyn** e traetha hynn. **O der6yd y dyn** rody mach y **arall ar peth** ya6n ew yda6 **rydhaw e mach o 6n** or try acha6s e byd ryd **mach ay talw trostaw.** ay o wystlaw. ay o gwa**dw mach. Os y gwadw** a 6ynn. **Val hynn e gwedyr mach** dy6ot ar er egnat. ar **egnat pyew keyssyaw** y gan dwy pleyt adef //

Cotton Caligula A.iii t. 155v col. 2

ay mach e gwr raccw ay nyt mach. Mach dyo**er hep er ha6l6r. na** 6ac dyoer hep e kynno**gyn. Ena e mae ya6n** yr egnat go6yn yr ma**ch a wyt 6ach ty. wyf** hep e mach. k6byl gwat **hep e kynnogyn nat** wyt 6ac ty y kenhyf y nac **ar henny nac ar dym.** Dyoer hep e mach 6al **e mae gore6 e dely~~afy~~ m**ach heprwng y 6ot en 6a**ch er** heprynghaf **y 6e** mot en 6ach. **Dyoer hep e kynnogyn 6al** e mae gore6 e dylyaf yn**nhe6 gwad6 mach myn**hew ath gwadaf ty. **Ena e mae ya6n yr eg**nat edryc pa delw e dely **ef y wadw. .ef a wyl** e k6yreyth ena kanyt **oes namyn y 6n ta6a6t** ef eh6n en gyrrw arnaw //

Cotton Caligula A.iii ff. 156r col. 1

na dely namyn y 6n ta6a6t ente6 oy gwad6. **Dyoer hep e kynnogyn** mynhe6 ay gwadaf ef. **Ena e mae ya6n yr eg**nat kymryt e kreyr **en y law a dywedwyt** 6rth e kynnogyn. na6d **dyw ragot. a na6d pap** rwueyn. a na6d de ar**glwyd na dos en llw** kam. Od aa entew yr **llw. tyghet y dyw en e** blaen. ac yr kreyr es**syd en llaw er egnat** hyt nat mach ef y kan**thaw ef nac ar a dywe**yt. nac ar dym. ony **6rthtwng e mach ar**naw byt ryd e kyn**nogyn or ha6l a tha**let e mach k6byl or dy**lyet yr ha6l6r.** Os ef a gwna e mach **g6rth*t6ng* ar e kyn**nogyn. gwrth*tyghet* //

Cotton Caligula A.iii ff. 156r col. 2
a 6o e kynnogyn en rody y enew **yr kreyr gwedy e** thygho yda6. Ac esef **6al y gwrth*twng*. Myn** e kreyr essyd ena ma**ch wyf y y kenhyty ar** er hynn re dywedeys y **ac an6don re tynghe**ysty. Ac 6rth e gwrth**twng re gwne6th6m y** arnaty; my6y a 6ynnaf **barnw brawt ymy or** egnat. Ac esef a wyl **e ky6reyth ena. llw** e kynnogyn ar y sse**yth6et oy wad6. chwe**gwyr ac ef eh6n en **seyth6et. pedwar ona**d6nt o parth y tat. ar **de6 o parth y 6am. ac** ef eh6n en sseyth6et. **Ac esef nesset e delyant** e gwyr henny bot **ydaw en kyn nesset** ac e delywynt kymryt //

Cotton Caligula A.iii ff. 156v col. 1
galanas y gyt a. ef ay thalw. Ac **esef ew oet er re**yth honno wyth*nos* **or swl nessaf. rac wy**nep. Ac esef lle er ro**dyr er reyth honno en** llann e bo y dwfyr sw**yn ay 6ara efferen.** Ac esef amser e kyme**ryr er rwng e benedy**cam6s a rody e bara **efferen. ac o cheyff en**tew e reyth honno do**gyn ew ydaw. Ony che**yff en*te6* er reyth ta**let er hawl. ac o mynn** er arglwyd erlyt ky6**reyth an6don arnaw** erlynet. **Pa 6ach bynnac a 6rth**tygho ar e kynnogyn **ryd 6yd or ha6l ac or** 6echny. kanys gwna**eth teythy mach.** Pa 6ach bynnac entew //

Cotton Caligula A.iii ff. 156v col. 2
ny 6rth*tygho* talet eh6n e delyet ar ha6l. **kany gwnaeth teythy** mach. ar hynn a dyley. **Pan adefho mach 6rth** er egnat y 6ot en 6ach **ya6n ew yr ha6l6r** ena tyst6 re adef oho**naw. rac kylyaw o*ho***naw eylweyth. **O der6yd y dyn kymryt** mach ar peth y gan **arall ya6n ew yr dyn** dody oet ar e peth a **delyo. a phan del er** oet ya6n ew ydaw e**hwn go6yn e kynno**gyn kesse6yn. ac os ne**gyf 6yd e kynnogyn** ydaw; de6et ar y 6ach **a holet y 6ach. a dywe**det 6ot e kynnogyn en **negyf yda6. Os ef a dy**weyt e mach gwad6 **hyt nat mach. de6ent** hyt ar er egnat. a holet //

Cotton Caligula A.iii ff. 157r col. 1
er ha6l6r e mach rac de6 glyn er egnat. Ac **os ef a 6ynn e mach** gwadw hyt nat mach **ac na gwrthygho e** kynnogyn arnaw byt **ryd e mach or ha6l** am e gwat re dygones. **Os ef a gwna e kynnogyn** gwrth*twng* ar e mach **a galw am 6rawt ar** er egnat 6rth e gwrth **re dygones. ya6n ew** yr egnat barnw ar e **mach y lw ar y sseyth**6et. ac esef nesset e dely **e gwyr henny 6ot ydaw** 6al e dylewynt kymryt **galanas y gyt ac ef ay** chymryt. a henny en 6n **ff6n6t ac y dywedassam.** ny wuchot. **O der6yd y dyn kymryt** mach y gan arall ar **peth a dy6ot e dwy** pleyt y gyt. er ha6lwr //

Cotton Caligula A.iii ff. 157r col. 2
ar kynnogyn. ar mach. a holy or ha6l6r e mach **a dywedwyt y 6ot en** 6ach ar peth mawr. **ac atteb or kynnogyn** a dywedwyt y 6ot en **6ach ar peth bychan** a hep gwadw e 6ech**ny. yawn ew yr egnat** ena bot en ed6ryt e **mach pa*har* e mae** mach ay ar peth ma**wr. ay ar peth bychan.** a henny wrth lw e **mach. kanys mach** ade6edyc ew. **O der6yd y dyn kymryt** llawer o 6eychyew ar **peth a mynn6 ew** gwadw or kynnogyn **kymeynt ac y dywedas**sam ny wuchot y gwa**dw mach a daw y wa**dw pob 6n onad6nt **wyntew herwyd 6al y** dywedassam ny wuchot. //

Cotton Caligula A.iii ff. 157v col. 1
Rey or egneyt a 6ynn ac 6n seyth*wyr* gwadw **ket ed 6o pedwar mach** ar 6geynt. E ky6reyth **eyssyoes a dyweyt hyt** nat adwuyn. **O der6yd y dyn tebyg6** bot en ryd mach oy **6echny o tal6 peth** or dylyet a hep talw **k6byl. e ky6reyth a dy**weyt hyt na byd a **dylyw o*honaw* bot** en 6ach ar e keynnya6c **dyweth. mal ar e kyn**taf. **O der6yd bot mach ade6e**dyc ar peth. a bot ne**gydyaeth kan e kynno**gyn am talw. yawn **ew yr mach rody gw**ystyl ky6reythya6l yr **ha6lwr. Ac esef ew gw**ystyl ky6reythyawl e **e trayan en gwell nor** tal., //

Cotton Caligula A.iii ff. 157v col. 2
O der6yd ll6dyas rody gwystyl e mach pyew hep**rwng e gwystyl y gyt** ar hawlwr hyt en dyo**gel. ac a dely kymryt** e ffonnawt kyntaf o **byd emlad. ac ony gwna** henny talet eh6n e **delyet.** O der6yd y 6ach keyssy**aw dwyn gwystyl** hep e kynnogyn en y **kyffroy. ny dely ef** dwyn gwystyl hep **e kynnogyn.** Ny dely mach dwyn gw**ystyl hep e kynnogyn** ony byd negydyaeth **en y kyndrycha6l en**

y wyd. O gweles ef ne**gydyaeth en erbyn** er hawlwr kynt no **henny; ente6 a eyll ro**dy gwystyl e kynno**gyn yr ha6lwr en y** absen., //

Cotton Caligula A.iii ff. 158r col. 1
O chanhyatta e kynnogyn yr mach rody gwystyl **p6nt en lle 6n keyn**nya6c. a chynn oet e **gwystyl kolly e gwys**tyl; ny dyweyt e ky6re**yth delyw o*honaw* tra**che6yn namyn dymey. **kanys henny ew trayan** e keynnya6c ky6reyth. **O der6yd y dyn rody gw**ystyl p6nt en lle 6n **keynnyawc. a dygwy**daw e gwystyl. ny wrth**6eryr yr kynnogyn ky**meynt ac 6n fyrdlyng **kanys ef e*h6n* a ly**grws breynt e gw**ystyl.** Pwy bynnac a gwys**tlo gwystyl ade6edyc** a thebygw o*honaw* **ef 6rth nat oes 6ach** arnaw bot en anylys **e gwystyl h6nnw. e** ky6reyth a dyweyt dy- //

Cotton Caligula A.iii ff. 158r col. 2
gwydaw e gwystyl h6nn6 ay 6ot en dylys. **O der6yd yr mach rody** peth mawr eg gwys**tyl peth bychan ky6**reythya6l ew yr ha6**lwr kymryt er hynn** a roder ydaw eg gw**ystyl. A chen kollo** hwnnw kynt nor oet **ny dywc ef yr mach** ay rodassey attaw ef **namyn e trayan tra**che6yn. E mach ha**gen ay dywc en k6**byl yr kynnogyn. **kanys agky6reythy**awl y dwc. **O der6yd bot mach ar** de6dec keynnya6c. a **dy6ot oet e de6*dec*** keynnya6c. ac nat **oes ar helw e kyn**nogyn namyn march **a talho dec p6nt. a** dy6ot er ha6lwr ar //

Cotton Caligula A.iii ff. 158v col. 1
mach y kymhell ew de6*dec* keynnya6c. a **dywedwyt or kynno**gyn. nyt oes kenhyf y **a talwyf ychwy na**myn 6e march. a h6**nn6 nys talaf y ychwy** ac nys gwystlaf. Ny **dely e mach eyssyoes** dwyn gwystyl arnaw **ef. ac ny dely er ha6**lwr dwyn gwystyl **e mach. namyn kyr**chw er arglwyd ell de6. **a mynegy yr arglw**yd nat oes kantha6 **namyn peth mawr** ac na deleyr dwyn **e peth ma6r h6nn6** eg gwystyl peth by**chan. Ac ena e mae** ya6n yr arglwyd **rody kannyat yr** mach y rody gwystyl **mawr en lle e bych**an. rac bot en kolle- //

Cotton Caligula A.iii ff. 158v col. 2
dyc er ha6lwr. O der6yd y dyn rody **mach y arall ar** peth. a gwedy rody **e mach mynet y na**wd rac e delyet. E **ky6reyth a dyweyt** na dely nawd rac **henny. ac e dely e** mach rody y wystyl **yr ha6lwr ne6 en**tew a gwatto y 6echny. **Ny dely nep kymryt** mach en 6n dydya**6c. kanys onys ha**6l en e dyd h6nn6 **ne6t edyw en am**ser nat oes 6ach **ydaw.** Ny dely dyn kymryt **mach kynnogyn** kanys de6 ardelw **ynt. ac na cheyff** entew namyn de**y ardelw. Os o 6ech**ny e dewys y ardelw //

Cotton Caligula A.iii ff. 159r col. 1
nyt oes kynnogyn. Os o kynnogyn e dewys **nyt oes 6ach. ac wrth** henny ny eyll 6n dyn **se6yll en 6ach ac en** kynnogyn. **Ny dely mach dwyn** gwystyl ar e kynno**gyn ac ef en neges**se6 y arglwyd new **en y negesse6 e*h6n*.** ne6 en wan. ac ny **dely er hawlwr dwyn** gwystyl e mach eg ke**hyt a henny o espeyt.** O der6yd y dyn kymryt **mach ar da ac gwedy** henny dyhol e kyn**nogyn ay o acha6s** galanas. ay o acha6s **lledrat. ay o agky6re**yth arall ny delyo ef **e gwlat. a mynn6 or** ha6l6r e da y gan e **mach. E*sef* a wyl e** ky6reyth bot en ya6n //

Cotton Caligula A.iii ff. 159r col. 2
rann6 er regth6nt en de6 hanner e kollet. **talw or mach e neyll** hanner yr kynnogyn **kanys hagyr ew talw** or mach k6byl ac ef **en wyryon. ac nat** tegach kolly or ha6**lwr k6byl ar re cre**dw ohonaw entew **e mach. a llyna e** tredyd lle e ran e **ky6reyth herwyd ky6**reyth hewel. **O der6yd dy6ot e kyn**nogyn yr wlat tray **ke6yn gwedy henny** wyntew a delyant ky**mhell ew da arnaw** ef. ac ena e mae ya6n **kaffael or mach han**ner or da h6nn6. a **llyna e lle e byd ky**mhellwr e mach ar **da ydaw ehwn.** O der6yd bot mach ar //

Cotton Caligula A.iii ff. 159v col. 1
delyet a chyn no dy6ot oet e delyet marw e **mach ac adaw map** o*honaw*. e map a dely **se6yll en dylyedyon y** tat. **Rey a dyweyt o mynn** e map h6nn6 gwad6 **e 6echny. e mae wuch** pen bed y tat e gwat **ar ky6reyth.** E ky6reyth eyssyoes a **dyweyt na dyleyr ka**nys e doethyon a dy**weyt nat erlyt ky6**reyth e byt dyn na nef **e del. nac wffern na**myn hyt eny el ef **y ar e dayar. E*sef* ach**aws ew ket

boet ky6**reyth er rwng dyn** ay gylyd ar e dayar **hon. nyt oes ky6re**yth er rwng dyawul **ay gylyd. Ac nyt oes** ky6reyth er rwng //

Cotton Caligula A.iii ff. 159v col. 2
eghyl ay gylyd namyn ewyllys dyw. ac wrth **henny dyn a el y ar** e dayar honn nyt **oes ydaw entew ky6**reyth namyn kyt6ot **e neyll rey o*nad6nt*.** Ac wrth henny e mae **ya6n y 6ap e mach** marw gwassanaethw **ky6reyth tros y tat** mal y gwassanaeythey **y tat pey byw.** Ony byd map ydaw **er arglwyd a dely bot** en 6ap ydaw. ac o byd **reyt kymhell ef a dely** kymhell mal y deley **e mach pey byw.** O der6yd y dyn kymryt **mach y kan arall ar** peth a chyn dy6ot oet **e dylyet marw e kyn**nogyn. e mach a dely **kymhell map e kyn**nogyn megys e kynnogyn. //

Cotton Caligula A.iii ff. 160r col. 1
O der6yd na bo map yda6 sa6et er arglwyd en **lle map ydaw a tha**let trostaw. ac os gwa**d6 a 6ynn gwadet e**hwn mal e gwattey **e gwr ed aeth en 6ap** ydaw yr y da. kan bw **gwell kanthaw ef my**net en 6ap yr gwr **raccw yr y da no bot** en arglwyd. byt en**tew em breynt e gwr** ed aeth en 6ap ydaw **a gwadet ar y seyth**6et e 6echny. ar gwyr **henny ny delyant** han6ot o kenedyl e **kynnogyn namyn o** kenedyl e brennyn. **kanys ny deyryt ke**nedyl e kynnogyn **yr brennyn. ket gwa**tto e brennyn e mach. **Ene dygwydo gwat ar** 6ap am 6echny y tat //

Cotton Caligula A.iii ff. 160r col. 2
ny dely nep o kenedyl y 6am gwadw dym **tros y tat ef. Teyr** <u>**o6en**</u> 6echny essyd. **Kyntaf ew onad6nt** pan prynno dyn **peth y gan arall** yr aryant. a chym**ryt mach arnaw.** ac na chymerer **mach ar er aryant. a** bot en edy6ar kan per**chenna6c er aryant e** ky6newyt. kany mynn **mwynhaw e mach e**ssyd ydaw ar e peth **y kymyrth. ac nat oes** 6ach yr llall a kym**hello ydaw e ky6ne**wyt. wrth henny e **mae o6er e mach or** neyll t6 kany mynn **perchennawc ef.** Er eyl ew. O der*6yd* **y dyn rody mach** y arall ar anylys en //

Cotton Caligula A.iii ff. 160v col. 1
ryth dylys a dy6ot perchennawc e da oe any**lyssw. ya6n ew y kaffa**el or perchennawc er **eydaw. ket roder mach** ar peth ny deleyt y rody. **ac nyt yawn y kechwyn** or llaw e mae endy eny **del arwystyl kystal ac** ef y kan er arwayssaf. **O der6yd yr arwayssaf** dywedwyt na dely ta**lw namyn kymeynt** ac a ka6as ef yr e march **E ky6reyth eyssyoes a dy**weyt delyw o*honaw* **ef talw gwerth ky6re**yth e march pa ryw **6arch bynnac 6o. Ac** wrth na eyll e mach **kynnal e ky6newyt** ed aeth en 6ach arney. **am henny e gelwyr** en o6er 6ach. **E da anylys re dywe**dassam ny wuchot. pwy //

Cotton Caligula A.iii ff. 160v col. 2
bynnac a dygwydho eg kam am y kychwyn**nyat byt er arglwyd** en y ol. **Tredyd ew nyt mach** mach gwreyc. .<u>sef</u> ew **henny. ny dely gwreyc** bot en 6ach. kany dely **gwraged gwadw mach.** ac na dely hythew re**yth o wyr oy gwadw.** E ky6reyth a dyweyt bot **en 6ach mach a rodo** gwreyc. kanys pwy **bynnac a allo anylyss6** da; e ky6reyth a dywe**yt bot en ky6reyth yda6** y dylyssw. kanys gwre**yc a eyll anylyssw da.** E <u>ky6reyt</u> a dyweyt bot **en reyt mach ar dylys**rwyd y kenthy. a bot **en 6ach e mach a ro**do hythew. kanys gwr **a gwatta hy. gwyr a** dely hythew y gyt a hy //

Cotton Caligula A.iii ff. 161r col. 1
y gwadw mach. O der6yd y gwreyc rody **bry dyw ar peth ay** gwadw o*honey* en ky6**reythyawl. e ky6reyth a** dyweyt e mae gwraged **ay gwatta y gyt a hy.** Rey a dyweyt na dygw**yd gwystyl o law 6ach** hyt em pen 6n dyd a **blwydyn. e ky6reyth a** dyweyt e dygwyd gwys**tyl o law try dyn en y** oet. Esef ew e try dyn **henny. Mach. ac ar**glwyd. a pherchenna**6c da. Sef achaws ew** kanys er arglwyd a **6yd mach ar pob da** ade6edyc; 6rth henny **e dygwyd oy law entew** e gwystyl. new o law **y wassanaethwyr.** O law arglwyd. ne6 o la6 **6ach nyt reyt mach** ar dylyssrwyd gwystlyl //

Cotton Caligula A.iii ff. 161r col. 2
kany gwadant wy y rody. ac wyntew en de**lyw bot en 6eychyew** ar dylysrwyd e gwystyl **h6nn6 6yth.** Er arglwyd e*ssyd* ar pob **da ade6edyc or ny 6o** mach arnaw. y gan **perchen e da e deleyr** kymryt mach ar dy**lysrwyd e gwystyl. rac** y gwad6 ohonaw ef **ay yr chwant e da. ay** yr peth arall nas

ro**dassey.** Ny dely nep dywedwyt **nat el en 6ach tros** y gylyd o byd ky6ryw **gwr ac y delyo mynet** en 6ach. **Llawer o ky6ryw dyny**on ny delyant mynet **en 6ach na rody mach.** Sef acha6s ew henny **kany delyant wy gwa**dw mach. ny delyant //

Cotton Caligula A.iii ff. 161v col. 1
rody mach. .yt **amgen** a manach. ac ermydwr. **a dyn agky6yeyth. ac** escolheyc escol. a phop **dyn ny allo hep kan**hyat arall dy6ot y **wassanaethw ky6reyth.** O der6yd y dyn rody mach **ar dylyet ar oet a dy**gwydaw er oet en 6n **or teyr gwyl arpennyc.** e nodolyc. ar pasch. ar **swl*gwynn*. yr holy o**honaw ny chyll onyt **y annot.** Os dyw nodolyc e kyffry **y hawl. ny cheyff attep** hyt trannoeth gwedy **dyw kalan. Os dyw** pasch 6yd; dyw ma6rth **gwedy dyw pasch by**chan. Os dyw swl**gwyn 6yd dyw ma6rth** gwedy e swl nessaf yr **swl*gwynn*. Ar teyr** wyth*nos* henny a elw- //

Cotton Caligula A.iii ff. 161v col. 2
~~w~~yr oc ew breynt en 6n dyd dydon. **Nyt reyt kymryt mach** ar aryant. nac ar tlys**sew. treygledyc. kae. a** chyllell. a gwregys. **nac ar6ew he6yt.** O der6yd y 6ach a chyn**nogyn ky6ar6ot ar** pont 6n pren ny **dely bot en negyf yda6** hep gwne6th6r 6n o **try pheth. ay talw. ay** gwystlaw. ay kyrchw **ky6reyth. ac ny dely** ef kychwyn y 6awt **hyt y sa6dyl hep gw**ne6th6r 6n or try henny. **O byd negyf ef o gwne**6th6r 6n or try hen**ny rodet e mach y** wystyl entew yr ha6**lwr.** O byd gwell kantha6 **entew kyrchet ky6**reyth dyannot. //

Cotton Caligula A.iii ff. 162r col. 1
Ny deleyr rody oet wrth porth am hawl 6ach a **kynnogyn kanys dyan**not e dely 6ot. **O der6yd yr ha6lwr gwr**thot ky6reyth rac de6 **glyn egnat byt ryd e** mach. a byt kolledyc **entew oy hawl ka**nys ny phara y hawl **namyn tra parhao** y mach **Os e kynnogyn a wr**thyt ky6reyth byt e **mach en 6ach ade6e**dyc ar hawl en yr a **chymhell or mach yr**. hawlwr y delyet. **O damweynhya y dew** dyn bot ky6reyth er **regth6nt ar neyll o**nad6nt en galw ar **6ach ar ky6reyth. ar** llall en dywedwyt na **dely ef rody mach na**myn delew ohonaw //

Cotton Caligula A.iii ff. 162r col. 2
ef oet wrth y porth. a dewedwyt or hawl6r **dyoer hep ef mach a** delyaf y. dely mach ny **dely dym. Dyoer hep** e llall nyt mach ar **ny bo mach ar dym** ac ymy ny deleyr dym **kanys ade6edyc kennyt** ty na deley ty dym. ac **nat delyet dym.** E ky6reyth a dyweyt na **dely mach ar ky6reyth** kan ardelws e llall o **oet wrth porth ac** nat oes oet en hawl **6ach a chynnogyn.** Am 6ry dyw e **traetha hyn.**(llinell wag) **O der6yd y dyn** rody bry dyw **ar peth. talet** new gwadet. **mal y dywetto ky6**reyth . .ef a dyweyt //

Cotton Caligula A.iii ff. 162v col. 1
e ky6reyth ony gwrthtyghyr arnaw bot en **dygawn y lw ehwn.** Os gwrtwng a 6yd **arnaw galwet entew** am 6rawt. **Esef a 6arn e ky6reyth** y lw ar y seyth6et oy **gwadw. pedwar o kene**dyl y tat. a de6 o kene**dyl y 6am. ac eh6n** en seyth6et. Oet e reyth **honno wythnos or s6l** rac wynep. o cheffyr **e reyth dogyn ew. O** dygwyd e reyth yr dyn **kaml6rw yr brenyn** ar eglwys byt en y ol. **a thalet e delyet en** k6byl. Am 6ry dyw ew hyn. **O der6yd y dyn kymryt** bry dyw y gan arall **a dywedwyt panyw** ar pedeyr ar 6geynt e **mae. ar llall en dywe**dwyt ac en adef bot //

Cotton Caligula A.iii ff. 162v col. 2
bry dyw ar chwech keynnyawc. Esef a dyweyt **e ky6reyth delyw oho**naw ef bot en at6erwr **pa*har* e mae y 6ry dyw** ay ar pedeyr ar 6geynt **ay ar chwech keynnya6c.** kanyt edyw en gwad6 **bry dyw. a henny wrth** y lw ket dyweter y **bot en 6ry dyw.** E ky6reyth a dyweyt nat **bry dyw eny ky6arfo** e teyr llaw y gyt. ac **nat mach. ac nat gor**6odawc. e teyr llaw he**6yt y gyt.** Er eglwys ar brennyn **a delyant kymhell bry** dyw. kanys dyw a ky**merwyt en lle mach.** ar eglwys pyew y wa**hard am bry dyw. ar** brennyn y kymhell. **kanys y gan pob dyn** a 6edydyer e deleyr //

Cotton Caligula A.iii ff. 163r col. 1
kymryt bry dyw ac y gan gwr. ac y gan **gwreyc. wrth hen**ny e dely a gwr a **gwreyc y rody hythe6** hyt en oet map seyth **mlwyd a el a dan** law y peryglawr. O 6ry **dyw e traethwyt wuchot** Ac o am6ot

ew hynn. **Pwy bynnac a** gwnel amo **ded6a6l ay gy**lyd. doent e **dew am6otwr** y gyt a dywe**dent ew ham6ot 6al** y mynnoent y gwne6**thwr. a rodent wyn**te6 en llaw er am**6otwyr kadw er am**6ot ar e ll6n y hada6**ssant.** O der6yd y dyn gwne6**th6r am6ot ac** na mynho y kadw //

Cotton Caligula A.iii ff. 163r col. 2
ac na gwatto entew er am6ot. er arglwyd **pyew kymhell y ka**dw 6al y hat6ero er **am6otwyr.**
O der6yd y dyn mynn6 **gwad6 y am6ot ac** arall en y errw ar**naw er am6ot ac** entew en gwad6 e **hwn. e. ky6reyth a** dyweyt na ~~dyweyt~~ **daw arnaw ef na**myn y lw ehwn **oy wadw ony byd** gwrth*twng* arnaw. **Os gwrth*twng* a 6yd** arnaw galwet er **ha6l6r am 6ra6t. ac** esef a 6ernyr ydaw **y lw ar y seyth6et** oy gwad6. a henny **6al e gwatter mach.** ar oet a 6o reyth **mach y 6ot ar h6nn6.** O der6yd ena mynn6 //

Cotton Caligula A.iii ff. 163v col. 1
llyssw 6n or reythwyr henny nyt oes **lys arnaw namyn** na han6o oy kenedyl **6al na delyo 6ot en** reyth*wr* ydaw. **Ssef 6al e dely bot en** reythwr ydaw en kyn **nesset ac e talo gal**anas y gyt ac ef ay **chymryt trostaw. ac** wrth lw e reythwr **bot en wyr a dyweyt.** ay kerennyd. **O der6yd y dyn gwne6**thwr am6ot ay gylyd **hep am6otwyr en e lle** ar llaw en y gylyd. **ar neyll en mynn6** gwad6. ny daw arna6 **namy y lw eh6n oe** gwadw. **O der6yd y dyn em*ada6*** ac ac ac arall am peth **eg gwyd tystyon a** mynn6 o*honaw* y //

Cotton Caligula A.iii ff. 163v col. 2
gwadw. e ky6reyth a dyweyt na dely ef y **gwadw eny pallo e** tystyon. **O der6yd y dyn em*a***daw ac arall am peth **hep tystyon en e lle** nyt am6ot h6nnw. **a chanyt am6ot gwa**det oe lw ehwn. **Ny dely nep gwne6th6r** am6ot tros y gylyd **kanys ny phara am**6ot namyn en oes **e dyn ay gwnel.** Ny eyll e tat ada6 am**6ot ar e map namyn** kan y kanhyat e map **noc a eyll ne6 na** dely e map gwne6**th6r am6ot ar torr** e tat. ar tat en 6yw. **Am6ot a tyrr dedyf.** Ket gwneler am6ot en **erbyn e ky6reyth dyr** ew y kadw.., //

Cotton Caligula A.iii ff. 164r col. 1
Am ~~...~~ or6odogaeth e traytha hynn. **Pwy bynnac a** kymero arall **ar y or6odga**eth dygwydet **em pob keryd** or a oed ar e **dyn a kymmyrth atta6.** O myn entew y dyeys**sywaw or dyn a** kymmyrth ef ar y **or6odogaeth. kymeret** entew meychyew y **gan e dyn hwnnw** ar y amrykoll. ac **onys kymer. ket del**yo ef gwne6thwr **yawn tros y or6o**dogaeth am e dyn. **ny dely e dyn gwne**6th6r ydaw ef 6n **ya6n kanyt em**edewys ac ef. **Os e gor6oda6c a kym**er meychyew y kan //

Cotton Caligula A.iii ff. 164r col. 2
e llofr6d ar y dyeyssywaw ny byd nawd **yda6 entew rac e** meychyew henny. **O der6yd y dyn kym**ryt arall ar y or6o**dogaeth ac oet ar**naw a chyn nor oet **dylyssw or llofr6d e** gor6odawc. talet e **gor6odawc trostaw** kwbyl. **O der6yd y dyn adaw** gor6ot peth y arall **y kanthaw en y pen** e*hwn* ed a pa peth **a orwu arnaw ay** bychan ay llawer **kanys ef ehwn a** credwyt. **Try pheth ny deleyr** nawd racdwnt kan **ew bot en ky6ade6e**dyc. Gor6odogaeth. **a meychnyaeth. a** gorescynn. //

Cotton Caligula A.iii ff. 164v col. 1
O der6yd y personew er eglwys dywedwyt gal**lw onad6nt wy kyn**hal na6d en erbyn **6n or try pheth hen**ny. byt em pen e **brenyn e gwr a ro**des 6d6nt e nod6a **et6ryt pa delw y ro**des 6d6nt. Ac os ro**des en y erbyn eh6n** katwent wyntew er **hyn a rodes ef 6d6nt.** Pop perchenna6c tyr **llan a delyant dy6ot** ar pob brenyn ne**wyd a del y datkan6** ydaw ef e6 breynt **ac e6 delyet. ac esef** achaws e datkanat **yda6 ef rac twylla6** e brenyn. Ac o gwedy **e datkanoynt ydaw ef** o gwyl e brenyn **bot en ya6n e6 bre**ynt estynnet 6d6nt //

Cotton Caligula A.iii ff. 164v col. 2
ew nod6a ac ew breynt. O der6yd y dyn gwne6**th6r agky6reyth a rac** er agky6reyth honno **kyrchw nawd. ac ac ef** ar e nawd honno ky6o**dy ha6l arnaw. ny dely**ant er abade6 nar effey**ryeyt y heprwng ef** eny gwnel ya6n kesse**6yn am er agky6re**yth honno. **O der6yd na chyfroo** ha6l arnaw ef hep**ryghent wyntew e6o** hyt en e lle e delyoent **y heprwng.** O der6yd y dyn gwne6**th6r kam**

kywerthyd keynnyawc y **ar e nod6a. a chyf**froy hawl arnaw **ef am er agky6re**yth honno re dygon**sey y ar e nod6a. ny** dely er abade6 y //

Cotton Caligula A.iii ff. 165r col. 1
amdyffyn or na6d e gwnaeth e kam ar**naw. onys atnewyda** o nawd arall o ne**wyd en llan arall.** Pwy bynnac a kyme**ro nawd ef a dely** emdeyth en e 6yn**went ar gorfflan** hep kreyryew arnaw. **ay escrybyl y gyt ac** escrybyl clas ar a**badew hyt ed elwynt** pellaf. ac ed erkytw**ynt ew bwuches** tra*che6yn*. **O der6yd y dyn bot** kreyryew arnaw **a gwne6th6r kam** o*honaw* a dan e **kreyryew ny dely** amdyffyn or kreyry**ew henny ka*nys*** haydws. **Messwr gorfflan ew** erw ky6reythya6l //

Cotton Caligula A.iii ff. 165r col. 2
en y hyt ay phenn ar e 6ynwent. a hen**ny eg kylch e 6yn**went e dely 6ot **en k6mpas.** O der6yd bot eglwys **a dyweto delyw kyn**hal dyn ar y nod6a **seyth mlyned hep** gwne6th6r yawn **ne6 espeyt a 6o hwy** a bot er arglwyd a **6o ar e gwlat en** gwrthwynebw ydy **hy henny ac en dy**wedwyt nat edyw **y kanthaw ef ydy** hy e breynt h6nnw **reyt ew yr eglwys** bot a katwo ydy hy **e breynt h6nn6 o** tystyon ded6a6l. ac **os keyff gatter ydy.** en dywarawun y bre**ynt. ac onys keyff** hythew hepryghet //

Cotton Caligula A.iii ff. 165v col. 1
er eglwys ef mal y delyo orew. new entew **gwnaet ya6n or ag**ky6reyth re dygones. **Llyma dechrew ky6**reythyew tyr a dayar **ac 6al e datlewyr am**danaw. **DE6 amser e** byd agoret **ky6reyth am** tyr a dayar **a dew e byd** kayat. O naw*uetyd* **o kalan gayaf e byd** agoret hyt ~~o~~ naw**6etyd chwe6ra6r. o** na6*uetyd* o chwe6ra**6r e byd kayat hyt** na6*6etyd* o 6ey. O **na6*6etyd* o 6ey e** byd agoret hyt na6**6etyd gwedy awst.** O na6*6etyd* o awst **e byd kayat hyt** na6*6etyd* gwedy //

Cotton Caligula A.iii ff. 165v col. 2
kalan gayaf. Esef acha6s e byd kayat ky6**reyth e kynhayaf ar** gwayanhwyn wrth **dywyllaw e dayar** en e de6 amser henny **rac llesteyryaw eredyc** e gwayanhwyn. a **rac llesteyryaw medy** e kynhayaf. Esef acha**ws e mae naw nyew** gwedy kalan gayaf **en kayat or ky6reyth** a naw nyew gwedy **gwyl san freyt en a**goret e ky6reyth rac **kayw e ky6reyth en** 6n dydya6c. ac en 6n **f6n6t a henny naw** nyew gwedy kalan **mey en kayat. a naw** nyew gwedy awst en **agoret en <u>agoret</u> rac** agory he6yt en 6n **dydyawc. //**

Cotton Caligula A.iii ff. 166r col. 1
Pwy bynnac a 6ynho kyffroy hawl **am tyr a dayar kyf**froet pan 6ynho **o naw*6etyd* kalan** gayaf allan. ne6 o **na*66etyd* mey. ka**nys en er amsero**ed henny e byd ago**ret ky6reyth am tyr **a dayar.** O der6yd yr hawlwr **mynnw holy tyr** en er amseroed hen**ny de6et ar er ar**glwyd y erchy dyd **y warandaw y ha6l.** a henny ar e tyr. En **dyd h6nnw dat*kanet*** y hawl. Ny dely kaf**fael attep en e dyd** h6nnw. kawl dysse**6yt ew ar e gwer**cheytweyt. ac wrth **henny e gwercheytwe**yt a delyant oet wrth //

Cotton Caligula A.iii ff. 166r col. 2
ew porth. yawn ew yr hawlwr y lwdyas **6d6nt onyt ky6reyth** a dyweyt y delyw. **Ac ena e mae yawn yr** egneyt ew gwarandaw **a go6yn 6d6nt pa** le e mae ew porth. **O dywedant bot ew** porth en ew kemwt **e*hwn* roder oet try**dye6 6d6nt. O byd **en er eyl kemwt ro**der oet naw nyew. **O byd en e tredyd** kemwt. new 6ot lla**n6 a threy er regth6nt** ac ew porth os kyn **hanner dyd e bernyr** er oet. pythew*nos* **or dyd hwnn6 e byd** er oet. Os gwedy **hanner dyd e bernyr** pethewnos o trannoeth **Ac esef achaws ew hen**ny kanyt oes dyd //

Cotton Caligula A.iii ff. 166v col. 1
kwbyl. ac nat yawn talw dryll dyd en lle**dyd k6byl. Ac en er** oet barnedyc hwnnw **e mae yawn dy6ot** ar e tyr ac wynt ac **ew porth. ac ena e mae** yawn gwnewth6r **dwy pleyt ac eyste** en ky6reythya6l. **Ual hynn ed eystedyr** en ky6reythyawl. eys**te or brenyn or bre**nyn new or dyn a 6o **en y le ay ke6yn ar** er hewl new ar er hyn **rac a6lonydw er hyn** oe wynep ef. ar eg**nat llys ne6 egnat** e kem6t er hwn hy**naf a 6o en eyste rac** y 6ron ef. ac ar e llaw **assw y h6nnw er eg**nat arall a 6o en e ma**es new er egneyt. ac** ar e llaw dehew yda6 //

Cotton Caligula A.iii ff. 166v col. 2

ef er effeyryat o byd en e maes new er effe**yryeyt. Ac eg kylch e** brenyn ne6 e nep a 6o **en y le e dew hyne6yd** ay wyrda o henny al**lan o pob tw ydaw.** O*dyna* fford yr egne**yt ky6ar*wynep* ac** wynt y darymret y **ew brawt*le.* O*dyna*** kyghaws er hawl6r **ar llaw assw ydaw** ar e fford. ar hawl6r **en nessaf ydaw en e** per6ed. ar kanllaw ar **e llaw arall ydaw ar** ryghyll en se6yll tra**che6yn e kyghaws.** ar pleyt arall e tw **arall yr fford. kyghaws** er amdyffynn6r ar **llaw dehew ydaw ar** e fford. ar amdyffyn**nwr en nessaf ydaw** en e per6ed. ay kanllaw //

Cotton Caligula A.iii ff. 167r col. 1

dy weythyon de ha6l. ac ena e mae ya6n yr ha6**l6r dechre6 holy.** Llyma essyd ya6n yr ha6**l6r y dywedwyt. mynegy** y 6ot ef en pryoda6r ar **e tyr h6nn ema ar dayar** ac o byd a amhe6ho yda6 **ef y 6ot en pryoda6r** bot kantha6 entew a **katwo y pryodolder o** ach ac edryf hyt e mae **dyga6n en e ky6reyth.** ae re err6 en agky6re**ythythya6l y ar y pryo**dolder. ac ossyt a amhe6**ho henny e mae yda6** ef dyga6n ay gwyr yr **re err6 en agky6rey**thya6l y ar y pryodol**der. ac essef e mae ente6** en dody ar e ky6reyth **dely6 ohona6 ente6 dy**6ot en ky6reythya6l **tray ke6yn yr lle yr** re errwyt en agky6re- //

Cotton Caligula A.iii ff. 167r col. 2

ythya6l o*hona6.* O der6yd bot rey a ry6e**do dody keytweyt a gwy**bydyeyt or 6n pleyt. e **ky6reyth a dyweyt e gel**lyr eny gwarandawer **attep er amdyffynn6r.** Dyoer hep er amdyffyn**n6r my6y essyd pryo**da6r o ach ac edryf. ac **esef ed wyf en gwar**chad6 6e pryodolder **mal e mae gore6 y dely**af y gwarchad6. ac ossyt **a amhe6ho henny e mae** y my dyga6n a keyd6 bot **en wyr a dywedaf. a thy**the6 o b6osty ema en **ky6reythya6l ed eyth**ost odema. ac ossyt a **amhewo henny e mae** ymy dyga6n ay gwyr. **E ky6reyth a dyweyt ket** darffo yr amdyffynn6r **rody attep kyn noy holy** ef or ha6lwr bot en anolo //

Cotton Caligula A.iii ff. 167v col. 1

er attep eny warandawho ef er ha6l. ac o*dyna* **attep.** Ac gwedy darffo 6d6nt **e6 dwy kygha6ssaeth** mal y dywedassam ny **wuchot. go6ynnet er** egnat 6d6nt ae dyga**6n a dywedassant wy** a go6ynnet 6d6nt a **6ynnant gwellaw e6** kygha6ssaet. ac o byd **ay mynho gatter yda6.** ac ony byd ay mynho **kymeret er egnat e** dwy kyghawssaeth a **dat*kanet* wy. ac gwe**dy as datkano. aent er **egneyt allan ar effey**ryeyt y gyt ac wynt. ar **ryghyll y gyt ac wynt** y ew kadw rac dy6ot **dynyon y waranda6 ar**nad6nt. **O der6yd y dyn dy6ot y** waranda6 arnad6nt //

Cotton Caligula A.iii ff. 167v col. 2

wyntew ef a dely tal6 teyr byw kaml6r6 yr **brenyn. ac o byd e bre**nyn en e maes ef a dely **tal6 kaml6r6 de6*deplyc*** am henny. **Ac ena gwedy ed eyste**doent wy e mae ya6n **yr effeyryat gwedya6** dyw y dangos o dyw **er ya6n 6d6nt. a chan**6 onad6nt wyntew **e6 pader. ac gwedy e** pader e mae ya6n yr **egnat datkan6 e dwy** kygha6ssaeth eylwe**yth. ac o der6yd bot** en reyt geyr ky6arch **ellygher de6 oy o6yn.** ac o byd reyt yr pleyt **e go6ynher e geyr** ky6arch ydy 6rth kym**ryt kyghor aent wy** kan kanhyat er egnat **y e6 kyghor. ac esef** ed ant e ny6er e b6ant //

Cotton Caligula A.iii ff. 168r col. 1

en e6 kygha6ssaeth hep a 6o mwy. a gwas yr **arglwyd y gyt ac wy y e6** kad6 rac dy6ot nep y e6 **kyghory y gyt ac wy. ac** o daw nep attad6nt ay **kyghorho talet ef kam**l6r6 yr brenyn. a bot en **anolo e kyghor. ac gwedy** e darfo e kyghor de6ent **e de6 henny ar er egne**yt a datkanent yr egne**yt e kyghor.** . O der6yd na bo reyt 6rth **e geyr ky6arch ya6n ew** gadael 6d6nt wynte6 e6 **hardelw. a gyrr6 dyn y** o6yn pwy ew gwybydy**eyt. ac e6 keyt*weyt.* ac** o dywedant ew bot en 6n **kym6t ac wy. roder oet** try*dyew* 6d6nt. O dywe**dant e6 bot en er eyl** kym6t roder oet naw //

Cotton Caligula A.iii ff. 168r col. 2

nyew 6d6nt. O dywedant ew bot eg gwlat arall **wynt. new 6ot llanw a** threy er regth6nt ac wy **oet pythewnos or dyd** h6nn6 os kyn hanner **dyd 6yd. os gwedy han**ner dyd pythe6nos o **trannoeth. ar dyd h6n**n6 en dyd koll new **kaffael. a bot e gwys**tlon eg karchar e bre**nyn hyt e dyd h6nn6.** ac erchy y pa6b dy6ot **ay defnydye6 kanthaw** en e dyd h6nn6 hyt ar **e tyr. keny bo d6h6n** kan e dwy pleyt

hen**ny ne6t edyw en dyd** ky6reyth 6arnedyc. **En e tredyd dyd gwedy** delher wynep en wynep **ya6n ew pa6b eyste** en y le mal ed eysted6s **e dyd gynt. ac o byd mey**rw rey or gwyr a wu //

Cotton Caligula A.iii ff. 168v col. 1
en e kygha6ssaeth gynt doter ereyll en ew lle. **Ac gwedy ed eysteder. ena** e mae ya6n yr ha6l6r **kynnyc y defnydyew y** am y tystyon ay keytwe**yt a dywedwyt y 6ot**. en para6t. ac ena e mae **ya6n yr amdyffynn6r** g6rtheb. ac esef attep **a dery. dywedwyt y 6ot** entew en para6t ay def**nydyew kantha6 mal** y hedewys. **Ac ena e mae ya6n yr bre**nyn erchy dangos e gw**ystlon en e maes. kanys** wynt essyd 6eychyew. **Ac ena gwedy dangosser** e gwystlon e mae ya6n **yr brenyn erchy yr ryg**hyll dody gostec ar e maes **Ac ena e mae ya6n yr eg**nat dywedwyt kosp er **anostec. essef ew henny** teyr byw kaml6r6. ne6 //

Cotton Caligula A.iii ff. 168v col. 2
na6 6geynt o aryant. a bot en anolo e geyr a dy**wetter.** Ac ena e mae ya6n yr ha6**l6r dody em penn er** egneyt panyw e6o a ede**wys en kyntaf y tysty**on ay keytweyt. a dely6 **o*honaw* entew ew mwy**nhaw wyntew en kyntaf. **Ac ena e mae ya6n yr eg**nat erchy yda6 ente6 **dwyn y keytweyt ay** tystyon y ew mwynhaw. **Ac ena e mae ya6n yda6** ente6 ew dwyn wy en y **gylch ef. ac e6 dangos.** Esef rey a dengys ef er **rey a edewys e dyd gynt.** Ny dely er amdyffynn6r **ena llyss6 6r6n onad6nt** kany wyr na bo da yda6 **a dywettwynt. ar h6n** a lysso onad6nt kyn **gwybot py dywetwynt** byt sa6edyc h6nnw. //

Cotton Caligula A.iii ff. 169r col. 1
Ar amdyffynn6r a eyll go6yn a oes o 6reynt yr rey **henny mal e delywynt** 6ot en tystyon. ac o byd **doent racd6nt.** Ac essef achaws e geyll ef **go6yn henny. 6rth na** eyll allt6t bot en wy**bydyat ar tref tada6c.** ac na eyll gwreyc ar **gwr. ac y gyt a henny** na eyll llawer o dynyon **bot en wybydyeyt nac** en keytweyt herwyd **breynt. ar amdyffynn6r** ny l6gyr arnaw yr dy**wedwyt henny.** O der6yd yr amdyffynn6r **re adaw tystyon a 6o** gwell no rey a edewys **er ha6l6r. ay o 6ot en** gwell e6 breynt ay oc **ew bot en amlach. a** mynn6 o*honaw* kyn**hal o henny; ya6n ew** e6 dangos. ac gwedy //

Cotton Caligula A.iii ff. 169r col. 2
dangosso y tystyon nyt ya6n yr ha6lwr ew **llyss6 wyntew ena.** Ac ena e mae ya6n yr eg**nat go6yn yr hawl6r** mae breynt de tystyon **ty. Ac ena e mae ya6n** yr ha6lwr dywedwyt **breynt y tystyon. ay** wyntwy en 6eyry. ay **wyntew en kyghellory**on. ay wynte6 en 6ene**ych ne6 en athraon. ay** wynte6 en effeyryeyt **ne6 en escolheygyon. ay** wynte6 en leygyon bre**ynhya6l.** Gwedy darfo yr egnat **go6yn yr ha6l6r bre**ynt y tystyon. ya6n e6 **yr egnat go6yn y am**dyffynn6r breynt y tys**tyon entew.** Ac ena e mae ya6n yr **amdyffynn6r dywedwyt** e breynt gore6 a 6o oy //

Cotton Caligula A.iii ff. 169v col. 1
tystyon Ena e mae ya6n yr egnat **datkan6 e de6 6reynt** re dywa6t e dwy pleyt **racc6 y e6 tystyon.** Ena e mae ya6n yr egnat **go6yn yr gwybydyeyt** a sa6ant wy en er hynn **ed edys eny dody en ew** penn. llyma pa6b or gwy**bydyeyt en dywedwyt e** sa6ant. **Llyma pa6b or dwy pleyt** en amhew gwybydyeyt **y gylyd nas dygant yr** dygyn. ket as dyweton ar **ew ta6a6t le6eryd. ya6n** ew yr egneyt ew creyr**haw. ac gwedy as creyr**haont e mae ya6n 6d6nt **mynet allan. ac edrych** er hynn yawnhaf a we**loent wrth a glywssant.** ac o gwelant bot en well **tystyon e neyll rey noy** gylyd. dy6arnent wy e //

Cotton Caligula A.iii ff. 169v col. 2
gwaythaf y tystyon. O der6yd bot en kystal e **tystyon; dy6arner er am**dyffynn6r kanys edewys **ef tystyon a 6ey gwell** noc a oed kan e llall. ac **nas ka6as.** Ac ena <u>ena</u> e mae yawn **yr egneyt barn6 dy6ot** er ha6l6r ar e tyr ar **e breynt ed oed pan ky**chwynnwyt en agky6**reythya6l. y arnaw. ac** gwedy henny y mae yr **egneyt pro6y e keytweyt** y edrych ay dwc pob **rey onad6nt bot en pry**oda6r e pleyt e maent **en y chynhelw. a dywe**dwyt o keytweyt pob rey **ew bot en pryoda6r. ac** od amhewyr wynte6 ya**6n ew e6 creyrha6. ar** nep e kylhyo y keytwe**yt onad6nt y wrth e** llw; kollet e tyr. O seyf //

Cotton Caligula A.iii ff. 170r col. 1

er ha6l yda6. Rey a dyweyt e mae gwrey*ctra* **essyd pedweryd** achaws. **E ky6reyth eyssyoes a dy**weyt ema o elynyaeth **ed henyw ay bot en try**ded hy. **O der6yd y dwy pleyt dody** e6 hardelw em pen tysty**on. ac na llysso nep tysty**on y gylyd. e gore6 e6 bre**ynt ac adwynhaf. ac aml**haf barner en ol er rey **henny.** O der6yd e6 bot en kystal **ranher en de6 hannher** er amrysson. a honno ~~a~~ **ew ky6reyth kyhyded.** Am e reythoed e. hynn. **kyntaf ew onad6nt llw** e keyt*weyt***. Keytweyt a dylyant tyg**h6 6n*ryw* lw ac a tyg**ho e llofr6d en e6 blaen.** em pob p6nc. ac a dy- //

Cotton Caligula A.iii ff. 170r col. 2

lyant tygh6 nat yr kas nat yr dykassed nat yr **gobyr. nat yr gw*erth*** nat yr dym namyn yr **kad6 e gwyr. Hyt oes lys ar k...** Ny deleyr llyss6 keytweyt wa... **o bydant breynnya6l.** kany yrr ef 6n dr6t ar **nep namyn kad6 kan** perchennawc er eyda6. **llw tyst ew hynn.** Tyst a dely tygh6 bot **en wyr er hynn a ka**darnhao. ac nat yr kas **nat yr dygassed. y tyng** ac wrth henny 6rth err6 **dr6c o tyst ar dyn e geyll** e dyn y lyss6 ente6. llw **reythwr not ew hynn.** Reythwr not a dely tygh6 **bot en glan llw e dyn** e tyng y gyt ac ef. ac **o phalla 6n gwr or** gwyr not; palledyc 6yd **e reyth oll. llw reyth**wr arall ew hynn., //

Cotton Caligula A.iii ff. 170v col. 1

Reythwr arall a dely tyghw bot en tebyccaf kanthaw **6ot en wyr er hynn a** tyng e llofr6d a chet pal**lho trayan e reyth kyffre**dyn en ol e de6*parth* e **deleyr barn6.** Ot ede6 dyn ky6ry6edy o **tystyon kywyret ne6 pal**let. **Ot edew ente6 a 6o dogyn** en e ky6reyth. dygawn **ew de6 ne6 try. ket boet** gwell a 6o mwy. **Nyt tystyolaeth tystyola**eth 6n dyn. **O der6yd y dyn en dyd koll** ne6 kaffael keyssyaw **annot o 6ot y arwayssaf** ne6 y tystyon en glaf **ne6 en aghene6 ereyll.** e ky6reyth a dyweyt na **grymhya yda6 henny** kany cha6as e peth a ede**wys.** O der6yd dygwyda6 dyd //

Cotton Caligula A.iii ff. 170v col. 2

koll ne6 kaffael en amser kaeth ky6reyth am tyr a **dayar. ne6 en amser dydon.** rey a dyweyt delyw y at**newyd6 en amser ryd eyl**weyth. e ky6reyth eyssyoes **a dyweyt nat oes dym a** annotto dyd koll ne6 ka**ffael namyn 6n peth.** sef ew henny na del cof **yr egnat e 6ra6t amda**naw. Ac ot amhewyr crey**rhaer ef. Ac ena e rodyr** oet naw nyew yr egnat **y emkoffaw ac y emdydan** a gwyr a 6o hyn ew pwyll **noc ef. ac en e na6*6etyd*** dat*kan6* e 6ra6t yr dwy **pleyt ar rey henny en** dy*kyghawssaeth*. **O der6yd llesteyryaw er** oet. ay o 6arw. ay o tyg**het6en arall. ay o tremyc** er ha6l6r na doeth y **waranda6 e 6ra6t byt** er amdyffynn6r en e //

Cotton Caligula A.iii ff. 171r col. 1

Ar dat*anh6de6* henny ny deleyr e6 barn6 y nep ony byd **rod ac estyn ~~ay~~ gan arglwyd** yda6 gynt ar e tyr. 6al hyn **ed holyr tyr a dayar o ach** ac edryf., **Pwy bynnac entew a 6ynho** holy tyr a dayar o ach ac **edryf. dangosset y ach hyt** e kyff ed henyw o*honaw*. **Ac ot edyw eno ef en ~~pry~~** pedwaregwr pryoda6r ew. **kanys en pedwareg6r ed a** dyn en pryoda6r. ac nyt e**6elly e dyskyn dyn oe pry**odolder eny 6o en allt6t. ka**nys e ky6reyth a dyweyt** o der6yd y dyn bot eg gwlat **arall. ay o achaws dyhol.** ae o alanas. ae o aghene6 **ereyll mal na allo kaffael** y gwlat en pryt6erth. e **ky6reyth a dyweyt na dyf**fyd y pryodolder ef hyt e **na6uetyd. pa amser byn**nac e del oe o6yn. ac ony //

Cotton Caligula A.iii ff. 171r col. 2

byd ereyll ar e tyr gwedy e6 hescynn6 en pryodoryon. **delyw k6byl or a edewys** Ac o byd ereyll en pryodory**on en y erbyn delyw ky6**reyth kyhyded er rygth6nt **a chy6ran. kany dely pryo**dawr kychwyn rac y gylyd. **Os e na6uettyn a da6 y o6yn** tyr. dyffodedyc ew y pryo**dolder a h6nn6 a dyt dy**aspat am y 6ot en mynet **o pryoda6r en ampryoda6r.** Ac ena e gwerende6 e ky6**reyth e dyaspat honno. ac** e ryd kynnwys ydaw. Dyaspat wu... **ann6fy... Sef ew henny kymmerynt ac** 6n or ky6ry6edy e bwynt **ar e tyr en eyste en y er**byn. A honno a elwyr dy**aspat wuch annwfyn. A** chet doter e dyaspat hon**no o heny allan ny gweren**dewyr 6yth. Ac ereyll a **dyweyt na dely e na6uet**tyn dody e dyaspat honno //

Cotton Caligula A.iii ff. 171v col. 1

namyn y 6ynet o pryoda6r en ampryodawr. **Ny deleyr gwaranda6 6r6n** or teyr ha6l henny en am**ser kaeth ky6reyth am tyr** a dayar. Sef ynt e rey hen**ny hawl pryodolder. a ha6l** datanh6d. a ha6l

em*6rth***gryn. Ny dely gwreyc tref** tat herwyd gwyr gwyned. **Herwyd gwyr gwyned ny** dely gwreyc kaffael tref **kany dely de6 6reynt** o 6n llaw. Sef ew henny **tref tat y gwr ar eydy** eh6n. a chany dely hythe6 **tref tat; ny deleyr y rody** hythew namyn en e lle e **delyo y meybyon hythew** kaffael tref tat. **Rey a dyweyt na dely meyb**yon 6n gwreyc tref tat **o 6amwys namyn meyby**on 6n gwreyc. Sef ew hon**no gwreyc a rodho y that** ay brodyr y allt6t. //

Cotton Caligula A.iii ff. 171v col. 2
Ereyll a dyweyt ket rodho y chenedyl hy y allt6t. ac nas **rodho henny o dynyon na** dely y meybyon hythew **tref tat.** E ky6reyth eyssyoes a dyweyt **bot teyr gwraged a dely e6** meybyon tref tat o 6amwys. **Un ew onad6nt gwreyc a** rodho kenedyl en ky6re**ythya6l y allt6t.** Er eyl ew gwreyc a dycco **allt6t treys arney en hon**neyt ac or treys honno **kaffael map. E ky6reyth** a dyweyt kany cholles hy **y breynt na chyll y map** hythew y dylyet o 6amwys. **Tryded ew gwreyc a rodho** kenedyl eg gwystleyryaeth **allt6ded. ac en e gwystley**ryaeth h6nn6 kaffael **map o*honey* o allt6t; h6nn6** a dely tref tat o 6amwys. **Nyt oes 6n gwreyc entew** a emrodho eh6n y allt6t //

Cotton Caligula A.iii ff. 172r col. 1
a delyo y meybyon 6amwys. Rey a dyweyt am 6eybyon er **ryw gwraged henny ken** bwynt tref tatdogyon nat **ynt pryodoryon.** E ky6reyth a dyweyt na chy**chwyn pryoda6r rac meyb**yon er ryw gwraged henny **ay y ar k6byl ay y ar peth** ac wrth henny e gat e **ky6reyth yr rey henny en** pryodoryon. **E ky6reyth eyssyoes a dywe**yt o byd swyd ne6 6reynt **or tyr h6nnw na cheyff** ef dym o*honaw* ef hyt **e tredyd gwr. kanys gwell** ew breynt pryoda6r a **kynwarchatwo tyr noget** 6n newyd dy6ot. ac en e **tredyd gwr e byd h6nn6** en dyga6n gwarchad6. **ony byd hynn a damwey**nnya kaffael o kymraes **map o pennaeth allt6t** en ky6reythya6l. ac y h6n- //

Cotton Caligula A.iii ff. 172r col. 2
n6 e gat e ky6reyth y swyd ay 6reynt en dyannot. **Kanhwyna6l o powys ny** dely mamwys eg gwyned. **nac o gwyned em powys.** ac e*6elly* en dehe*6parth*. **Ny dely e tat defnydya6 dely**et e map am tyr a dayar **namyn en y oes eh6n. mwy** noc a eyll ne6 na dely e **map treyssya6 y tat en y** oes am y tyr. E6elly na **dely e tat treyssya6 e** map. a chet as treyssyo ef **e map ay dwc trache6yn.** eythyr 6n peth en e bo **ky6undep tat a brodyr.** a che6yndyrw. a chy6yr**dyrw. ac arglwyd. am** tal6 tyr en gwaetyr. a **h6nn6 ny eyll e map y** dwyn trache6yn. kanys **yr map e prynnwyt he**d6ch o h6nn6 megys yr **tat. kanys henny o dynyon** ew e gradew ny ellyr //

Cotton Caligula A.iii ff. 172v col. 1
defnydyaw tyr hep ew kyghor a cheny bo tyr yr ryw **dyn h6nn6 ny byd allt6t** eyssyoes namyn bonhedyc **kanhwyna6l 6yd. Bonhe**dyc kanhwyna6l. **Bonhedyc kanhwyna6l ew** dyn a 6o y ky6la6n 6onhed **eg kymry ac o 6am. ac o** tat. **Ky6reyth eglwys a dyweyt** na dely 6n map tref tat **namyn e map hynaf or** gwreyc pryawt. **Ky6reyth hewel hagen ay** barn yr map ye6haf me**gys yr hynaf. ac a 6arn** na dotter pecha6t e tat nay **agky6reyth en erbyn e** map am tref y tat. **Nyt dylys y dyn y dy6odyat** y tyr namyn o 6ra6t e **ky6reyth. ne6 estyn ar**glwyd. **Rey a dyweyt o lledyr dyn** am tyr delyw e tyr h6n- //

Cotton Caligula A.iii ff. 172v col. 2
n6 oy edy6ed en gwaettyr. 6d6nt gwedy henny 6yth. **E ky6reyth a dyweyt nat** gwaettyr 6r6n. namyn **er hynn a talho e llofr6d** en ky6reythyawl gwedy **na bo dym ar y helw e llof**r6d a talho nac o keynny**a6c baladyr nac o dym** arall. ac a 6arn na deleyr **llad 6n dyn namyn e** llofr6d ny gwnel y k6byl. **Ar tyr h6nn6 a deleyr y** rann6 er regth6nt mal **e deleyt rann6 er alanas.** Pwy bynnac a dyodefho **mwynhaw y tyr 6n dyd**. a blwydyn hep t6ryf hep **enwywet ac en kywlat ac** ef en eyste arnaw. **E ky6reyth a dyweyt na** dely h6nn6 attep or tyr **h6nn6 gwedy henny na**myn y bot en wywedyc **hy. ac en ha6l tra blwydyn.** Sef ew t6ryf ac enwywet //

Cotton Caligula A.iii ff. 173r col. 1
en pryodoryon wynt a delyant ada6 hanner e6 da 6d6nt. **Ac os or enys honn ed han**6ydant ny delyant tryga6 en **6n lle or t6 h6n y gla6d** offa. Ac os tra mor ed hen**6ydant ny dylyant tryga6** ema namyn hyt ar e gwynt **kyntaf e kaffwynt 6ynet y** ew gwlat. ac o thrygant **emchwelent ar ew**

keythywet 6al kynt. **Ereyll a dyweyt na dylyant** mynet hyt ar e tredyd gwy**nt. Ac os e map wuchelwr** ac ew gyrr wyntew oc ew **han6od kyn noc ew bot** en pryodoryon ny dely h6n**n6 dym 6d6nt oc e6 da.** Vuchot e traethassam ny **o dat*lew* tyr a dayar. ar** datanh6d..... phethew **ereyll .... arnad6nt.** E...... y weyth **y..... enys pryd**.....ess6r er erwy- //

Cotton Caligula A.iii ff. 173r col. 2
ar tydynnew. ar tre6y. ar maenolyd. at kymhydew. **ar kantrefoed. ac e6 breynt** ac ew dylyet. **Kynn no dwyn ko**ron l6ndeyn ay **theyrn*gwyalen*** o saysson Dyfyn**wal moel m6t a** oed 6renyn ar **er enys honn. a map oed** h6nn6 y arll kernyw o **6erch brenyn lloegyr. Ac** gwedy dyffody tadwys e **6renhynyaeth e ka6as ente6** o kogeyl hyhy. 6rth y 6ot **en wyr 6renyn. Ar gwr** h6nn6 a oed gwr a6d6rdo**dws doeth. Ar gwr h6nn6** a ossodes ky6reythyew da **en er enys honn. en kyntaf.** Ar ky6reythye6 a gwnaeth **ef a parahassant hyt en** oes hewel da. **Hewel da gwedy henny a** gwnaeth ky6reythyew //

Cotton Caligula A.iii ff. 173v col. 1
newyd. ac a dy6a6s rey dyf6ynwal. ac ny sem6d6s **hewel eyssyoes mess6re6** tyred er enys honn. namyn **6al y hedewys dy6ynwal.** kanys gore6 mess6r*wr* **wu.** Dyfynwal a 6ess6r6s er enys **hon o penryn blathaon** em predyn hyt em pen**ryn penwaed eg kernyw.** Sef ew henny na6 kant **mylltyr. a henny ew hyt** er enys honn. Ac o gr6**gyll em mon hyt en sor**ram eg glan mor wd. **pym kant mylltyr a** henny ew llet er enys **honn.** Sef acha6s y mess6r6s **ef henny yr gwybot y** mal ay mylltyryew. ac **emdeythyew eny dyeoed.** ar mess6r h6nn6 a 6es**s6r6s dy6ynwal 6rth** e gronyn heyd. .ry hyt //

Cotton Caligula A.iii ff. 173v col. 2
e grony heyd en e 6ot6ed. a theyr mod6ed en llet e **balyf. try llet e balyf en** e troet*6ed*. try throet6ed **en e kam. try cham en e** e neyt. try neyt en e tyr. **Sef ew tyr en hen kymraec** newyt grwnn. a myl o **tyr ew e mylltyr. ac or mes**s6r h6nn6 ed edys etwa **ema en ar6er6.** Ac ena gwnaethant mess6r **erw ky6reythya6l. 6rth** 6ess6r e gronyn heyd. try **hyt e gronyn heyd en e** 6ot6ed. a theyr mot6ed en **llet e balyf. try llet e ba**lyf en e troet*6ed*. Pedwar **troet6ed en hyt e 6err**yew. ac wyth en e 6ey**yew. a de6*dec* en e kesse**yl*yew*. ac 6n ar pymthec **en er hyr*yew*. Gwyalen** kehyt ar hyr*yew* honno **en llaw e geylwat ar** esc6rr per6ed er yew //

Cotton Caligula A.iii ff. 174r col. 1
en e llaw arall yda6. a hyt e kyrhaedho ef a honno **kan hyt y 6reych ew de6** eyryonyn e tyr. sef ew hen**ny llet er erw ky6reythy**a6l. a dec ar 6geynt y honno **ew y hyt.** Pedeyr erw o honno em pob **tedyn. a dely 6ot. Pedwar** tedyn em pob ran*tyr*. Pe**deyr randyr em pob ga6a**el. Pedeyr ga6ael em pob **tref. Pedeyr tref em pob** maena6l. De6dec maena**6l a dwy tref en e kem6t.** e dwy tref a dely 6ot en **reyt e brenyn. Vn ona**d6nt en tyr maer tref **yda6. ar llall en dyffeyth** ac en ha6otyr yda6. A chy**meynt a henny ac a dywe**dassam ny wuchot oll en **e kem6t arall.** Sef ew henny o eyryf pym **6geyn tref. a henny ew** e kantref. en yawn. //

Cotton Caligula A.iii ff. 174r col. 2
Dec deg weyth a dely 6ot en e kant. ac nyt aa ryf pell**ach dec. Hynn ew ryf o er**wy a 6yd en e kantref. pe**deyr erw ky6reyth em** pob tydyn. 6n ar pym**thec em pob ran*tyr*. Pe**deyr erw a thr*6geynt* **em po ga6ael. 6n erw ar** pym*thec* a de6 6geynt **a de6 kant en e tref. Pe**deyr erw ar 6geynt a myl **em pob maena6l. Wyth** erw a phedwar 6geynt **a de6 kant a de6*dec* myl** o erwy en e de6*dec* mae**na6l. En e dwy tref a** perthyn ar e llys e dely **bot de6dec erw a phym** kant. **Sef ew henny gwedy del** oll y gyt o erwy en **kem6t. wyth kant a** de6dec myl. a chymeynt **a henny oll en e kem6t** arall. Sef ew henny //

Cotton Caligula A.iii ff. 174v col. 1
gwedy del oll y gyt o erwy en e kem6t. wyth kant a **de6dec myl. a chymeynt** a henny oll en e kem6t **arall.** Sef ew henny o eyryf er**wy en e kantref chwech** kant a phym myl ar 6ge**ynt nyt mwy nyt lley.** Or de6dec maena6l a dely **6ot en e kem6t pedeyr** onad6nt en 6eybyon eyl**lyon y porthy k6n a meyrch.** a chylch a deofreth. **ac 6n en kyghelloryon.** ac 6n arall y 6aerony. ar **chwech ereyll en 6eyby**on wuchelwyr rydyon. **Ac or wyth e dely e brenyn** gwestwa pob blwydyn. **Sef ew henny p6nt**

o pob 6n onad6nt. a honno a **~~elwy~~rennyr try 6geynt** ar pob tref or pedeyr a **6yd en e 6aena6l. ac e**6elly o pedwararan bwy //

Cotton Caligula A.iii ff. 174v col. 2
gylyd e rennyr eny el ar pob erw or tydyn y ran. **a honno a elwyr e p6nt** t6nc. Ar gostecwr a dely **y chymell pob blwydyn.** a chymeynt a henny or **kem6t arall. ac e6elly** e byd ky6la6n e kantref. **O dylyet e meyredyon** ar kyghelloryon ew hyn **ac oc ew gwassanaeth** Meyrydyon a chyghellory**on a dylyant kyweyry**aw e gwlat a gwne6**th6r y datle6. ac a delyant** hanner o pob peth en er**byn e brenyn eythyr o** try pheth. **Sef ew henny gwerth tyr** a gwerth lleydyr. a gwerth **keleyn.** Kyghella6r a dely rann6 **er rygthaw ar brenyn** ar brenyn dewyssaw. **Mayr a dely rann6 er ryg**thaw ar kyghella6r. ar //

Cotton Caligula A.iii ff. 175r col. 1
kyghellawr dewyssaw E maer ar kyghellawr a dely**ant bot de6 gwas kanth6nt** y gwne6th6r e6 neges**se6. a de6 ereyll yr bre**nyn. Ac wynt a delyant **dwyn kylch ar ew pedwe**ryd ar 6eybyon eyllyon e **brenyn dwy weyth en e** wlwydyn. a hanner ebe**dyw e meybyon eyllyon. a** hanner amobyr ew merchet **a delyant.** Maer a chyghellawr a dely**ant kyweyryaw meyby**on eyllyon e brenyn ar e6 **herw ky6reyth pan 6o** marw 6n onad6nt. ac a **delyant kad6 dyffeyth e** brenyn a thygh6 trostaw **pan 6o reyt. ac o defnydya** e brenyn ef wyn a delyant **ew swyd arnaw.** Ny dely maer na chyghella**6r bot en pen*kenedyl*.** namyn 6n o wchelwyr //

Cotton Caligula A.iii ff. 175r col. 2
e gwlat. Ny deleyr penkenedlaeth **o 6amwys. O swyd pen**kenedyl ay 6reynt ay **dylyet ew hynn.** Pen*kenedyl* a dely pedeyr **ar 6geynt y gan pob g6r** a 6ynho kares ydaw. ka**nys hythe6 e*h6n* a tal** y hamobyr. Ac ef a dely **pedeyr ar 6geynt y gan** pob map a kymerho ef eg **kenedyl. Ac ef a dely em**err6 y gyt ay kar em pob **reyt a del arna6.** Nyt oes gobyr m6ryedyc **y 6ap wuchelwr en** datle6 namyn er hynn **a 6ynho e raclaw y rody** ydaw. **E 6aena6l e talher t6nc** ohoney ny dely er arglw**yd nay mel nay pysca6t.** kanys med a deleyr oho**ney ac y gyt ar med pe**deyr ar 6geynt o aryant //

Cotton Caligula A.iii ff. 175v col. 1
o pob maena6l a deleyr. a a h6nn6 a elwyr aryan e **gwynnos. ac mal e rennyr** e p6nt t6nc e rennyr h6nn6. **Ny deleyr gossot ar e maenolyd** ryd na maer. na chyghella**6r. na chylch na dyofreth.** na macwyfyeyt. na dym. **a dywedassam ny wuchot.** eythyr kylch ma6r yr te6**l6 pob gayaf.** Ny dely e brenyn dwyn e gwl**at en llwyd o*honey* eh6n** namyn 6n*weyth* pob blwy**dyn. ac ny dely bot en h6n**n6 namyn pythe6nos a mys. **En y gwlat eh6n ryd 6yd** ydaw llwydyaw pan 6yn**ho.** Pa6b a dely gwne6th6r gwe**yth kestyll e brenyn pan** 6ynho eythyr gwyr e **6aer tref.** Ny dely meybyon eyllyon e **brenyn y porthy. na phor**thy e te6l6. a chany delyant //

Cotton Caligula A.iii ff. 175v col. 2
e6 porthy. ny delyant wyntew nac ew mel. nac ew pys**cawt. namyn y rody y lys** e brenyn. Ac ef a dely o **mynn gwne6th6r kore**dew ar e6 dyfred. a llad ew **bydafew.** Vn o 6eybyon eyllyon e bre**nyn a dely bot en 6aer byss**weyl. wynt a dylyant rody **pyn6eyrch yr brenyn en y** l6ydyew. ac a delyant an**ryded6 e 6renhynes 6nweyth** pob blwydyn. Ac wynt a **delyant porthy e k6n ar** kynydyon. ar hebogydyon. **ar macwyfeyt pob rey ona**d6nt 6n*weyth* pob blwy**dyn. Ac o byd allt6dyon** gwlat arall eg ky6oeth e **brenyn ay en wyr yda6. ay** en arhos gwynt. ay em **pethe6 ereyll. ef a dely o myn** ew gossot en dyofreth wynt **ar y 6eybyon eyllyon herwyt.** Er allt6dyon henny a delyant //

Cotton Caligula A.iii ff. 176r col. 1
dangos yr map eyllt a 6o o da kanth6nt. ac a delyant pan **eloynt or ty kaffael kyme**ynt ac a dangossont pan **delhoent ydaw. Ac o chyll** dym y tal6 6d6nt. eythyr **try pheth a delyant y kad6** kanth6nt eh6n nos a dyd. **Sef ew henny ew llodrew.** ac ew cledyfew. ac e6 menyc. **Ac ny delyant eyghyaw** namyn e nos kyntaf. o cha**ffant bara ac 6n enllyn.** Am weyth tey e brenyn. **Meybyon eyllon e brenyn** a delyant gwne6th6r sey**th tey yr brenyn. Sef** ynt e rey henny. Ne6ad. **Bwytty. Kegyn. H6nty.** Marchty. Kynor*ty*. Ty **bychan.** E brenyn a dely o pob by**leyn tref. gwr a bwyall** y gwne6th6r ll6este6 yda6 **en y lwyd.** Maer e byssweyl ny dely //

Cotton Caligula A.iii ff. 176r col. 2
daly datle6 namyn ar wyr e 6aer tref. namyn erbyn**nyaw da e brenyn y gan** e meyry ar kyghelloryon. **Ac ef a dely rody pedeyr ar 6ge**ynt yr gostec*wr* pan estyn**ner maeronyaeth ydaw.** Gwassanaethwyr e maer ar **kyghellawr a delyant heb**r6ng e da ar 6aer e bysweyl. **Maer e byssweyl a dely kyweyr**yaw llys e brenyn oe mewn **ac a perthyno attey. y am** eredyc. a hew. ac arheylyaw **escrybyl e brenyn. ay ha6o**dyd. a phethe6 ereyll a 6o **reyt. Ac ef a dely cospy** gwyr e 6aertref am ew **hagky6reythyew. Ac ef a dely** e6 dyrwy. ac e6 kaml6r6. **ac ew habedyw. ac amobyr** e6 merchet y gwreyc ay **dely.** E portha6r a dely kymhell **amobyr ac abedyw e rey** henny. a phedeyr keynnya6c //

Cotton Caligula A.iii ff. 176v col. 1
o pob 6n onad6nt. Maer e byssweyl a dely pedeyr **ar 6geynt y gan e portha6r** pan estynner swyd ydaw. **ac ef a dely tyghw tros tyr** b6rd e llys. ay ha6otyr o byd **reyt. ac e6 hamdyffyn ac** wynt ac a perthyno arnad6nt. **Gwyr e 6aer tref a delyant** gwne6th6r odyn. ac esc6**bawr yr brenyn. ac ew** dywall6 pan 6o reyt. wynt **a delyant tal6 t6nc e6 tyr** en llaw maer e byssweyl. **Ac a delyant porthy h6nn6** dwyweyth en e wlwydyn. **Ac wynt a delyant dyrn6.** a chrass6. a medy. a llyfn6. **a llad gweyr. a cheyssyaw** gwellt. a chynn6t. en es6**mer en egny6er gweyth** e del e brenyn yr llys. Ac **wynt a delyant anryded6** e brenyn pan 6o en e llys **herwyd e6 gall6 ay en** de6eyt. ay en wyn. ay en //

Cotton Caligula A.iii ff. 176v col. 2
6ynne6. ay ar emenyn. ay ar laeth. ay ar kaws. **O deryd wuchelwr y 6ap ar** 6eythryn ar 6ap eyllt ar**glwyd kan y kanhyant** ne6 kan y dyodef o*hona6* **6n dyd a blwydyn. e map** hwnn6 a dely kaffael rann **map o tyr e map eyllt ac** oe da gwedy henny. T6nc **O pob maena6l ryd maena6l** e brenyn a dely kerwyn ryd **6ed na6 nyrn6ed en y hyt** en amryscoew. ac ony **cheffyr e med dwy o 6ra**ga6t. ac ony cheffyr o **6raga6t. pedeyr o k6ryf.** Ny dely bot erw dyffodedyc **en tyr kyfryf. Am torr** ter6yn ew hynn. **Pwy bynnac a torro ter6yn** er rwng dwy tref oe ere**dyc. e brenyn a dely er** echen ay hardo. ar gwyd. **ar heyrn. a gwerth e tro**et dehe6 yr amaeth. a //

Cotton Caligula A.iii ff. 177r col. 1
gwerth e llaw ass6 yr geylwat. a phedeyr keynnya6c **y perchenna6c e tyr. a chy**weyrya6 e ter6yn 6al kynt. **Am eredyc tyr en agky6arch.** Pwy bynnac a ardo tyr en agky**6arch talet pedeyr keynnya6c** yr nep pyeyffo e tyr. a cheyn**nya6c am pob kwys a arder** ar agky6arch yr brenyn. **Am emter6yn6 ew hynn.** O der6yd em*ter6yn6* er rwng **de6 gwyr kymreynt am tyr** a dayar. ar neyll rey en ter6y**n6 hyt racc6. ar lleyll hyt ema.** a thygh6 o pob pleyt. Ena ew **e tredyd lle e rann e ky6reyth** en de6 hanner. Am dwyn **maen ter6yn honnedyc.** Pwy bynnac a dycco maen ter**6yn honnedyc er rwc dwy** tref talet chwe 6geynt y per**chen e tyr. a chaml6r6 yr bre**nyn. ac e6elly am fford a katwo **ter6yn kan enyll e fford.** hynn ew mess6r gwest6a //

Cotton Caligula A.iii ff. 177r col. 2
e brenyn e gayaf o 6aena6l ryd. Mess6r gwest6a e brenyn en **amser gayaf o 6aen ew hynn. p6nn** march or blawt gore6 a ty6o ar **e tyr. a hwch ne6 ych kyc en** ke6. a dogyn kerwyn o 6ed na6 **nyrn6ed en y hyt en amryscoew.** ar kymeynt arall en y llet. a **seyth dre6a o geyrch 6n rwym.** en ebran. a hwch teyr blwyd **ac enhorob hallt a llet try bys** en y thewet. a llestyr emenyn **try dyrn6ed en y hyt hep y 6oel.** a thry en y let. Ac ony ellyr kaf**fael henny; p6nt amdaney. a** honno a elwyr e p6nt t6nc a **phedeyr ar 6geynt yr swyd*wyr.*** Ac ony ellyr kaffael e med.**dwy o 6raga6t. ony ellyr kaf**fael e braga6t. pedeyr o k6ryf. **a henny a da6 o pob maena6l** ryd yr brenyn Sef 6al e rennyr **e p6nt. chwe 6geynt yr bara.** a thry 6geynt yr enllyn. a thry **6geynt yr llynn. Or maenolyd** kaeth e deleyr kymeynt a hynn. //

Cotton Caligula A.iii ff. 177v col. 1
Or maenoly kaeth e deleyr de6 da6n bwyt pob blwydyn. E gayaf hwch **teyr blwyd. a llestyr emenyn try** dyrn6ed hyt try llet. a dogyn kerwy**n o 6raga6t e bo na6 nyr6ed en**dy en amryscoew. a dre6a o keyrch **6n rwym. en ebran. a chwe thorth ar** 6geynt or bara gore6 a ty6o ar e **tyr. o byd gwenyth tyr; chwech o**nad6nt en peyllyeyt. ony byd gwe**nyth tyr. chwech onad6nt en ryn**nyon; dwy onad6nt parth ar esta**6ell. a pedeyr parth ar newad. ac** en ky6let ac o pen*elyn* hyt ard6rn. **ac en**

kyn tewet ac na phlyccoent yr ew daly erbyn e6 de6 emyl. a **dyn a kynnewo tan en e ne6ad e** nos honno ne6 kynnya6c yr dyn **a kynne6ho trosta6.** Mess6r da6n bwyt er haf ew hynn. **Mollt teyr blwyd a manhat eme**nyn ky6let ar dyscyl letaf en e **tref. a chyn tewhet ac e bo dew 6o**el dyrn6ed enda6. a chwe thorth **ar 6geynt or ryw 6ara re dywe**dassam ny wuchot. a chyn6lla6 //

Cotton Caligula A.iii ff. 177v col. 2
a 6o o l6dyn blyth y perchennogyon e tref y gyt. ac e6 godro 6nweyth **en e dyd ar kossyn a gwneler o** henny o layth hep 6rac hep ebran. **hep dyn y kynne6 tan**. Maer a chyghella6r a dylyant kylch **6n*weyth* en e wlwydyn a de6 gwas** gan pob 6n onad6nt. ac yr kyghel**lawr dewys yty. Am 6eychyogy** gwreyc o llygryr e traetha hynn. **Rey essyd ar pedr6s am 6eychyogy** gwreyc o llygryr pa peth a deleyr **amdana6 ay wynepwarth. ay ga**lanas. E ky6reyth a dyweyt panyw **galanas a deleyr amdana6. a llyna** ew er acha6s. en e try mys kyntaf **e byd gwynn ef. ac ena e byd trayan** galanas aranaw. En er eyl try mys **e byd r6d ef ac e byd de6*parth* ga**lanas arna6. ac en e try mys dywe**thaf e byd ky6la6n ef o aelode6** ac eneyt. ac e byd galanas k6byl arna6 **Rey a dyweyt nat ya6nach tal6 ga**lanas g6r amdana6 ef noget 6n **gwreyc. kany wys peth ew ay** gwr ay gwreyc. E ky6reyth a dyweyt //

Cotton Caligula A.iii ff. 178r col. 1
bot en ya6nhaf barn6 en ol e peth pennhaf. a bot galanas gwr arna6. **a henny hyt eny 6edydyer. a llyna** er acha6s. pob dyn a holer y alanas **a deleyr y enwy erbyn y henw na** gwr 6o na gwreyc. ac na ellyr **enwy nep erbyn y henw eny 6e**dydyer. ac 6rth henny e mae dyr **y 6ot ente6 6rth 6reynt e beychy**ogy eny 6edydyer. Ac o henny eny **6o seyth mlwyd e dely y tat** tygh6 a thal6 trosta6. eythyr na **dely tal6 na dyrwy na chaml6r6** yr brenyn trosta6. kany dely bre**nyn na dyrwy na chaml6r6 am** anode6. nac am weythret dyn en**6yt. ac nat oes pwyll kantha6** ente6. Ef a dely hagen dyeyssywa6 **e kolledyc or eyda6. O pen e sseyth**lyned allan ef a dely eh6n **tygh6 tros y weythret. ay tat** pye6 tal6 kanys ena ed a a dan **law er effeyryat ac e kymer gwed** dyw arna6. Or pan anher **map eny 6o pedeyr blwyd ar dec** e dely 6ot 6rth noe y tat ay tat //

Cotton Caligula A.iii ff. 178r col. 2
en arglwyd arna6. ac ny dely kosp arna6 namyn 6n y tat. ac ny dely **med6 6n keynnya6c en henny o** amser namyn a 6edo y tat. Ac ny **ellyr mar6 ty arna6 ke6oet mar6** namyn bot eyda6 y tat e da a 6o **en y ardel6. Ar tat en henny o amser** a dely attep trosta6 am pob peth. **O byd mar6 e tat en e 6lwydyn kyn**taf e ganher e map ef eh6n a a em **mreynt e tat.** Ny deleyr tal6 abedyw map eny 6o **pedeyr blwyd ar dec. ay tat en 6yw.** Gwedy ed el ente6 em mreynt y tat ef **ay tal. Em pen e pedwared wlwy**dyn ar dec e dely e tat dwyn y 6ap **ar er arglwyd ay orchymyn yda6** ac ena e dely ente6 g6rha6 yda6 **ef a bot 6rth 6reynt y arglwyd.** ac ef eh6n pye6 attep trosta6. **o pob ha6l a o6ynher yda6. ac ef** eh6n pye6 med6 y da. ac ny dely **y tat y 6ayd6 mwy noc estra6n.** Ac os maed kan kwyna6 or map **racda6; ef a 6yd dyrwya6c ac a** gwna ya6n yda6 oy sarhaet //

Cotton Caligula A.iii ff. 178v col. 1
O byd mar6 map o pedeyr blwyd ar dec allan ac na bo edy6ed yda6 er **arglwyd pyey6yd y da en k6byl.** ac <u>ac</u> a dely bot en lle map yda6 **a mar6 ty 6yd y ty. ac or oet h6nn6** allan e byd 6n 6reynt a bonhedyc **kanhwynawl. kanyt oes 6reynt** yda6 namyn y 6onhed. ac nat es**kynn~~6s~~ ente6 em mreynt y tat** eny 6o mar6 y tat. ac na byd mar**cha6c nep eny escynho. Gwerth** bonhedyc kanhwyna6l ew hyn. **Gwerth bonhedyc kanhwyna6l ew** teyr byw a thry 6geyn myw o **warthec. Y sarhaet ew teyr** byw a thry 6geynt o aryant. **Os gwr ar teyl6 6yd entew pe**deyr byw a phedwar 6geyn myw. **Y sarhaet ew pedeyr byw a <u>phed</u>** 6geynt o aryant. Am ky6re**yth merch ay dylyet ew hynn.** Merch gwedy bedydyer eny 6o seyth **mlwyd ny dely 6ynet en llw. Or** pan anher hythew eny 6o de6**dec mlwyd e dely 6ot 6rth noe** y tat. Oe de6*dec* mlwyd allan //

Cotton Caligula A.iii ff. 178v col. 2
e da6 bronne6 a chedor arney ac e blode6ha. Ac ena e byd oet ydy **y rody y wr. ac o henny allan keny** chaffo gwr e dely med6 er eydy. **ac ny dely 6ot 6rth noe y that onyt** ef ay mynn. Ac ny dely e tat tal6 **amobyr tros y 6erch onyt ef eh6n** a 6yd rodyat arney. kanys pob **rodyat ar wreyc a dely tal6 y ham**obyr ony chymer 6eychyew arna6 **y gan e nep e roder yda6.** O der6yd dwyn gwreyc lathl6t o

ty **y that hyt en ty arall. ac eno kysc6** kenthy. g6r e ty h6nn6 a dely ta**l6 y hamobyr ony chymer 6ach** y gan e g6r ay dwc lathl6t ar y **tal6. En y de6dec mlwyd e dely** gwreyc blode6aw mal y dywe**dassam ny wuchot. ac oe de6**dec mlwyd hyt em pedeyr ar dec **e dely 6ot hep 6eychyogy. ac o** pedeyr blwyd ar dec hyt en de6 **6geyn ml6yd e dely emdwyn.** a o henny allan nyt aa galanas **arney. ac nyt aa llw arney na** bo plant ydy kanys dyhe6 na byd ydy. //

Cotton Caligula A.iii ff. 179r col. 1
.wad6 map ay kymryt ew hyn. Pwy bynnac a 6ynho gwad6 map **en ky6reythya6l nyt reyt yda6** y wad6 eny dyccer yda6 en ky6re**ythya6l kesse6yn. kanyt reyt y nep** attep en anolo. kanys anolo ew **pob peth ny bo ky6reythya6l.** Pa gwreyc bynnac a 6ynho dwyn **map en ky6reythya6l. Val** hynn e mae ya6n ydy y dwyn. **dy6ot hy ar map hyt er eglwys** e bo y wydya endy a dy6ot hyt **ar er alla6r a dody e lla6 dehe6** ydy ar er alla6r ar kreyryew **ar lla6 ass6 ar pen e map ac** e6elly tyghw y dyw en e bla**en ac yr alla6r honno ac yr** kreyrye6 essyd argey ac y **6edyd y map nas re crews** tat eg kallon mam e map **h6n namyn e g6r ar g6r er**byn y henw en y challon hy. **6al hynn e mae ya6n dwyn** map y kymro. **Val hyn e deleyr dwyn map y** allt6t dy6ot hyt er eglwys //

Cotton Caligula A.iii ff. 179r col. 2
e kymero ef y dwfyr swyn ay 6ara efferen. ac ena y dwyn **yda6 megys e dywetpwyt** wuchot. Ena e mae ya6n yr **tat gwne6th6r 6n o de6 peth** ay kymryt e map en ky6**reythya6l ay y gwad6 en ky6**reythya6l. **Os y wad6 a 6ynn yda6. ya6n** ew yda6 dy6ot hyt er eglwys **re dywedassam ny wuchot.** a dody y law dehe6 ar er alla**6r. ar kreyrye6 a 6o arney** ar lla6 ass6 ar penn e map **ac e6elly tygh6 y dyw en e blaen** ac yr alla6r honno. ac yr kreyrye6 **da essyd arney. ac yr gwr ay gwa**han6s ef o creedygaeth tat a **mam nas crews e map h6nn6** eg kallon gwreyc eyryoet. ac **nat oes da6yn o waet ef enda6** onyt o adaf. O der6yd yda6 ente6 **keyssya6 oet am e llw nys dely** oet hyt trannoeth. O der6yd ydy **hythe6 keyssya6 oet y keyssya6** kreyrye6 ny dely hy oet namyn //

Cotton Caligula A.iii ff. 179v col. 1
namyn try*dye6*. kany dely keyssya6 kreyrye6 namyn en y che**m6t eh6n.** O der6yd y tat gwad6 map o ke**nedyl gwedy dyccer yda6. ny eyll** h6nn6 kaffael tat byth gwedy **henny. Sef pa acha6s ew. y 6am** ay d6c ef en ky6reythya6l yr tat **ay gwad6s. ac 6rth henny ny eyll** hythe6 y dwyn ef y tat arall eyl**weyth. E tat re gwad6s ente6** en ky6reythya6l. ny byd karr dy**chwel ente6 ar h6nn6 byth tray** ke6yn kant atgwna ky6reyth **a gwnel.** E map h6nn6 weythyon 6rth ke**nedyl y 6am e byd y 6reynt. ac** o llad ef dyn; kenedyl y 6am **a tal de6*parth* er alanas. ar** trayan arna6 ente6 e llofr6d. **ac o lledyr ente6. wyntew a de**lyant de6*parth* y alanas ef. a **h6nn6 a elwyr 6n o try dygyn**koll kenedyl. Arall ew pey dar**fey y gwr llad gwr arall a** meychyaw o kenedyl ar y alanas //

Cotton Caligula A.iii ff. 179v col. 2
a chyn tal6 er alanas dwyn 6am e llofr6d y tat arall. e ky6**reyth a dyweyt panyw e kenedyl** a 6eychyws ar er alanas byew **y thal6. o de6 acha6s. o gwne6th6r** e ky6la6an hyt tra wu ef ar ew **breynt wy. ac o delyw talw or** nep a 6eychyws. **Tredyd ew o rodyr kyraes y allt6t** a llad o h6nn6 dyn. dew*parth* **er alanas a daw ar kenedyl e** 6am. ar trayan ar e llofr6d a **henny 6rth nat oes kenedyl** tat ay talo. a h6nn6 a elwyr **en warthec de6ach. 6rth 6ot** en dyr de6eychyaw. ar e gwar**thec henny. kanys ar warthec** e telyr pob ~~gw~~ tal gynt. **E de6 6ap re dywedassam ny wuch**ot 6n werth ac 6reynt. ac 6n **sarhaet ynt a bonhedyc kan**hwyna6l. **Map deolef a 6yd a map dyodef.** Sef ew map deolef. map a **dywetto gwreyc ar y tha6a6t** le6eryd y 6ot en 6ab y wr //

Cotton Caligula A.iii ff. 180r col. 1
Hewel 6ap kadell tewyssa6c kemry **a de6ynn6s atta6** chwe gwyr o pob **kantref eg kem**ry oll hyt e ty **gwyn en dy6et** a henny or gwyr **doethaf en e ke6o**eth. e pedwar onad6nt en ll**egyon ar de6 en escolheygy**on. Sef acha6s e dwcpwyt er **escolheygyon rac dody or lleegy**on pethe6 a 6ey en erbyn er **escreth6r glan. Ac esef amser** e doethant eno pethe6nos a **mys garawys. ac esef acha6s** e doethant eno e garawys 6r**th na dely nep na dewedwyt** kam nay gwne6th6r en er **amser gleyndyt h6nn6. Ac** ena ed edrychassant e ky6rey**thye6. ar hon a 6ey re trom o**nad6nt y hesca6ynha6. ar hon **a 6ey re eska6yn onad6nt y**hachwaneg6. Peth or ky6re**ythye6 a adassant 6al ed oeydy**nt. peth arall a 6ynnassant y **emenda6. ereyll a dyleassant //**

Cotton Caligula A.iii ff. 180r col. 2
en k6byl. ac ereyll o newyd a ossodassant. Ac ena e dodas**sant hewel a henny o doethyon** e6 hemendyth ar nep a kam*ar***6erey or ky6reythye6 henny ac** ar er arglwyd ay sem6tey yr **6n onad6nt namyn kan d66n**dep kynn6lleyt6a kymeynt ac **a** **wu eno. ER eyl emendyth** a dodassant ar er arglwyd ay ro**dey. ac ar e dyn ay kymerey teylyg**da6t egneydyaeth ar ny gwyney **teyr kolo6yn ky6reyth a gwerth** gwyllt a dof. ac a perthyn attad6nt **Pwy bynnac a 6ynho kymryt eg**neydyaeth 6al hy e mae ya6n **yda6 gwybot e lly6yr h6n. 6al** e bo teyl6ng. yda6 kymryt eg**neydyaeth. a phan gwelo y athro** y 6ot yn teyl6ng. ellyget ar er **egnat llys ef. ar egnat llys pye6** y pro6y. Ac os gwyl en teyl6ng **ente6 pye6 y ell6ng ef ar er ar**glwyd. ar arglwyd pye6 estyn**n6 yda6 ente6 egneydyaeth. ac** en 6arnedyc e 6ra6t a 6arnho **ente6 o henny allan. Ac ente6** pye6 rody pedeyr ar 6geynt yr **egnat llys en y obyr. O der6yd** yda6 ente6 barn6 kam 6ra6t **o henny allan ny dely ente6 y ta6a6t //**

Cotton Caligula A.iii ff. 180v col. 1
onys pryn yr y werth ky6reyth. O der6yd em*wystla6* ac en**te6. ae 6ot ente6 ar er ya6n. ef a** dely wynepwarth y gan e nep a **emwystlo ac ef. a chaml6r6 yr** arglwyd. Ny dely egnat kym**ryt gwystyl onys myn eh6n gwe**dy del oe 6ra6tle. ac ny dely kym**ryt y gan leyc onyt kan ada6** bra6t a 6o gwell y gan egnat a**rall nor hon a 6arn6s ef. Ar lle**6yr h6n a gyn6ll6s yorwerth **6ap mada6c o ly6yr ky6nerth** 6ap morgene6. ac o ly6yr gweyr **6ap r6ua6n. ac o ly6yr Goronwy** 6ap morydyc. ac y gyt a henny **or lly6re6 gore6 a ka6as he6yt** eg gwyned. a phowys. a dehe6**parth. ar lly6yr h6n a elwyr e** lly6yr pra6. Sef ew henny te**yr kolo6yn ky6reyth. a gwerth** gwyllt a dof. ac a perthyn ar hen**ny. kytaf ew onad6nt. O na6** affeyth galanas e traytha hyn. **Na6 affeyth** galanas. Sef ew **henny mynegy e** dyn a ladher yr dyn **ay lladho. a h6nn6** a elwyr en ta6a6t**r6d. Er eyl ew ro- //**

Cotton Caligula A.iii ff. 180v col. 2
dy kyghor oe lad. Tredyd ew kytssynhya6 ay lad. Am pob 6n **or try affeyth henny o gwedyr** llw kanh6r ay gwatta. os a gwr **yr taler na6 6geynt am pob 6n** onad6nt. Pedweryd ew bot en**. edrychyat. Pymhet ew kywey**thas ar llofr6d. Chwechet ew **mynet yr tref e bo e dyn a lader** endy y gyt ar llofr6d. y wad6 pob **6n or try henny llw de6 kanh6r** a deleyr. ne6 de6 na6 6geynt o **aryant ot ade6yr. Seyth6et** ew bot en porth ordwy. V6yth**6et ew daly e dyn eny del e llof**r6d oy lad. Na6uet ew gwe**let llad e dyn eny wyd ac nas** dyffero. Am pob 6n or try hen**ny o gwedyr llw try chanh6r a** da6. ne6 try na6 6geynt o arya**nt ot ade6yr. Rey a deweyt** dele6 or kenedyl e da h6n ar gwa...**y gyt ac ef. Sef acha6s ew hen**ny. 6rth 6ot en acha6s er affeyth**oed henny y lad e6 kar. dele6 ona**d6nt wynte6 henny o da. ac y **wad6 gwaet a gwely a llad e6** kar dele6 onad6nt e reyth re de**wedassam ny wuchot. E ky6**reyth eyssyoes a deweyt na dely **nep gwat a da. ac nas delyant //**

Cotton Caligula A.iii ff. 181r col. 1
a dely 6ot er rygth6nt en e dyd h6nn6. a thyll6ed tragywyda6l er **regth6nt.** Ll6 **try chann6r a da6** o ky6reyth y gwad6 llofr6dyaeth **gwaet. a gwely. a llad dyn. ac 6rth** henny e mae ya6n rody llw try cha**nn6r oe 6ade6 ente6. ac en tyll6**ed er r6ng e kenedloed re dywe**dassam ny wuchot. Y wad6** llad dyn o ffyrnygrwyd llw chwe **chann6r a da6. kanys de6*de***plyc ew y alanas ay penyt. ac **6rth henny e byd de6*deplyc* e** gwat. Pan ladher dyn kyn**taf e serheyr. kesse6yn. ar sarha**et honno ny dercheyf. ac 6rth **henny e mae ya6n tal6 e sarhaet** honno en gynt nor alanas. Ac os **gwreygya6c 6yd; roder trayan** e sarhaet yr wreyc. ar de6par**th ranner yr brodyr ar ke6yn**dyr6. ar ky6yrdyr6. ac o byd byw **e tat kymeynt yda6 ac y de6 6ro**der. ac o byd byw y 6am kyme**ynt ydy ac y dwy chwyored.** a h6nn6 ew e d6ll gore6. kanys **kymeynt a henny o dynyon a de**lyey tal6 sarhaet y gyt ac e6o **pey sarhaey ef dyn arall.** .rey<u>ll</u> a deweyt gwedy e del e traean **yr gwreyc delyw kymysc6** e **de6 //**

Cotton Caligula A.iii ff. 181r col. 2
parth ar alanas ay rann6 yr kenedyl. Er arglwyd a dely **traean kymhell e sarhaede6 6al** traean e galanasse6. Ny dely **er escolheygyon nar gwraged** ran or alanas. kanyt ynt dyal**wyr. wynt a delyant hagen y** tal6 tros e6 plant. ne6 wynte6 **a wattwynt na bo plant 6d6**nt 6yth. Ereyll or egneyt a **adant y tal6 y gyt ar llofr6d y** tat. ay 6am. ay 6rodyr ac e6 he**dy6ed. kanys henny o dynyon** a geyff traean y alanas ef. ac **6rth henny e talant e <u>talant</u> wyn**te6 traean galanas y gyt ac ef. **Ac o henny e da6 ar e llofr6d.** de6 kymeynt ac ar y tat. ar **tat a dely tal6 de6 kymeynt** a map yda6. Ac ar e 6am e da6

kymeynt ac ar 6ap ydy. Ac ar e bra6t e da6 kymeynt ac ar **dwy chwyored. Ac or hyn a del ar** e llofr6d e tal ente6 kymeynt a **de6 6ap yda6. a henny ew ky6re**yth hewel. Ny thal gwreyc an**6ap galanas. ac nys tal gwedy** nat emdycco. **Galanas brenyn aberfraw** ew y sarhaet teyr gweyth. **Galanas gwreyc e brenyn //**

Cotton Caligula A.iii ff. 181v col. 1
ay 6ap. ay penteyl6. ay edlyng. ay ney. trayan galanas e brenyn. **ac e6 sarhaet traean sarhaet e** brenyn. Galanas merch e bre**nyn hanner galanas y bra6t. ay** sarhaet e6elly kyn y g6rha. .a**lanas dysteyn. a cheghella6r. a** penkenyd. naw myw. a na6 6ge**yn myw. kan y ardercha6ael 6n**weyth. Ac e6 sarhaet na6 myw **a na6 6geynt o aryant. Gala**nas pob 6n o swydwyr e llys **chwe byw a chwe 6geyn myw** kan y ardyrcha6ael 6nweyth. **e6 sarhaet chwe byw a chwe** 6geynt o aryant. Galanas ma**er a map wuchel6r kymeynt a** galanas de6 or swydwyr. ac e6 **sarhaet e6elly. Galanas gwr** ar teyl6 pedeyr byw a pedwar **6geyn myw kan y ardyrcha6ael.** Y sarhaet ew pedeyr byw a phed**war 6geynt o aryant. .ala**nas bonhedyc kanhwyna6l ac **allt6t brenyn teyr byw a thry** 6geyn myw. E6 sarhaet ew teyr **byw a try wgeynt o aryant. Ga**lanas allt6t map wchel6r ha**nher galanas allt6t brenyn.** ay sarhaet e6elly. O na6 af**feyth lledrat e traytha hyn. //**

Cotton Caligula A.iii ff. 181v col. 2
Na6 affeyth lledrat. Kyntaf **ew onad6nt.** mynegy e lled**rat a dyccer. Er** eyl ew kytsyn**hya6 ar lledrat.** Tredyd ew ro**dy bwyll6r6 yr** lleydyr. P*edweryd* ew mynet **en y kytemdeythas ac arweyn** e bwyll6r6. Pymhet ew my**net y gyt ac ef y torry e lle e bo** e lledrat enda6. Chwechet ew **bot en odwr ay erbynnyeyt atta6.** Seyth6et ew kerdet dyd ne6 **nos y gyt ar lleydyr. V6yth**6et ew kymryt ran or lledrat. **Na6uet ew kymryt gwerth** y gan e lleydyr ay gel6 arna6. **Am pob 6n o henny dyrwy** a da6 od ade6yr. Sef ew me**ynt e dyrwy de6deg myw ne6** teyr p6nt. a henny yr arglwyd. **Ny delyant tal6 yr nep pyeyffo** e da. kanyt ynt lofr6dyeyt. Ony **allant kaffael e6 dyrwy. er ar**glwyd a eyll e6 dyhol amdaney. **ente6 a eyll kymryt teyr keyn**nya6c am y teyr p6nt os myn **ac en dec y ky6reyth. O gallant //**

Cotton Caligula A.iii ff. 182r col. 1
wynte6 kaffael e tal. ny delyant 6ot en dyholwyr nac en anreyth o**def. O gwedyr er affeythoed** wchot kymeynt ew e6 gwat a gw**at llofr6d. Ereyll a deweyt am** e reyth honno panyw pymwyr **hep allt6dyon hep wyr not ay** gwatta. a henny ew ky6reyth **hewel en ya6n. Ual hynn e** gwedyr lledrat eg ky6reyth he**wel. de6deg wyr am 6arch a ta**lo try 6geynt o aryant kanys **h6nn6 lleyhaf march y werth** o ky6reyth. ar neyll hanner en **wyr not. ar llall en wyr dynot.** ar de6*parth* o kenedyl e tat. ar **trayan o kenedyl e 6am. ac en kyn** nesset e6 kerenhyd yda6 ac e **delywynt tal6 galanas y gyt** ac ef ay chymryt. Y wad6 p6n **march ne6 eydyon chwe gwyr** ac eh6n en seyth6et. ar neyll han**ner en wyr not. Y wad6 h6**ch ne6 da6at ne6 6eych ke6yn **llw pedwar gwyr ac ef eh6n** en pymhet. ac ena e byd de6 **hanner e reyth er r6ng e dwy** kenedyl. kany ellyr trayan6 **e pedwar gwyr. E reythoed** henny nyt aant namyn en **ol gyrr ky6reythya6l. Sef //**

Cotton Caligula A.iii ff. 182r col. 2
ew gyrr ky6reythya6l llw e perchenna6c ar 6ot en wyr ar e **dyn racc6 e lledrat. kanyt gyrr** namyn gyrr perchenna6c. **Gwerth kaeth or enys hon** p6nt. os tra mor 6yd chwe **6geynt a ph6nt. Sarhaet ka**eth de6dec keynnya6c. chwech **yr peys yda6. a theyr yr lla6dyr.** ac 6n yr k6aranne6. ac 6n yr **cryman. ac 6n yr raff. Ac os** eg koet e byd rodet keynnya6c **e kryman yr bwyall. O sar**haa kaeth dyn ryd lladher **e lla6 dehe6 yda6 onys pryn** y arglwyd. kymeynt ew gwerth **llaw e kaeth a gwerth llaw e** brenyn. Ket dywetto perch**enna6c lledrat ar arall ar y** ta6a6t le6eryd ac nas tygho **yr degyn. ny barn e ky6reyth** namyn llw er amdyffynn6r oy **gwad6. Ket gyrro dyn ny** bo perchenna6c lledrat ar **arall. nyt ky6reyth namyn llw** er amdyffynnwr oy wad6. ka**ny dely namyn perchenna6c** gyrr6 lledrat. Ket pallo **reyth dyn e bo 6n or affeyth**oed wuchot ny dygwyd na**myn en dyrwy. ony mynnyr //**

Cotton Caligula A.iii ff. 182v col. 1
erlyt ky6reyth an6don arna6. Ket pallo reyth e llofr6d yr **meynt e lledrat a dyweter ar**na6 ny byd eneyt 6ade6 o thal **seyth p6nt. a chenys talho ny dely** namyn y dyhol. kany deleyr dy**enyd6 nep ny**

chaffer dym en y law. Ereyll a deweyt y 6ot en **eneyt 6ade6 ony cheyff y werth.** Pwy bynnac a dyholyer o 6ra**6t e ky6reyth. ya6n ew yd**a6 6ot en wr kychwyn tra**nnoeth. ac o henny allan dy**wyrna6t 6rth pob kantref a **6o yr arglwyd ay dyholyo.** Pwy bynnac a dalyo lleydyr a **lledrat en y law. ay ell6ng** ay yr kerenhyd. ay yr gwerth **os adef talet seyth p6nt. ka**nys ket bo eneyt 6ade6 e lle**ydyr; nyt eneyt 6ade6 ef. O**ny eyll ente6 tal6 seyth p6nt **dyholyer 6al lleydyr. Pa dyn** bynnac a dyholyer o 6ra6t e **ky6reyth. ay kaffael en e gw**lat tros er oet a roder ydaw. **byt eneyt 6ade6 ony cheyff** ay prynno kany dely ef e **gwlat en oes er arglwyd ay** dyholyo onyt kan dygemot **ac ef. Pwy bynnac e kaffer //**

Cotton Caligula A.iii ff. 182v col. 2
ol lledrat en dy6ot oy ty ac na allo y hebr6ng en ky6re**ythya6l y 6rtha6 byt an**reyth odef. ac ony byd anre**yth dyholyer. Pwy byn**nac e kaffer lledrat en y ty ne6 en **dyble6 y ty kan 6ot y ky6an**hed enda6. ket bo yda6 a **katwo y korff rac e lledrat;** e6o eyssyoes a dely kad6 y ty. **rac e lledrat. ac 6rth henny** e barn e ky6reyth e ty en ha**la6cty ac a 6o enda6 y gyt** ac ef eythyr atne6. kany **dely perchenna6c er atne6** kad6 ty arall rac lledrat. **ny byd kolledyc ente6 or** eyda6. Nyt oes en e ky6re**yth lle e delyer anreyth** grybdeyl. namyn en 6n lle. **am lad keleyn. Pwy** bynnac a 6ynho gwneyth**6r dogyn 6anac aet ar er** ragla6 a dywedet re wney**th6r lledrat o dyn ny lle6e**ys ef y dywedwyt arnaw **ay rac y 6onhed ay rac y 6e**dyant. Ena e mae ya6n yr **ragla6 de6ynn6 er effeyry**at attaw a dywedwyt 6rth**a6 er hyn re dywespwyt** //

Cotton Caligula A.iii ff. 183r col. 1
6rtha6 ente6. ac ell6ng er effeyryat y gyt ac ef yr eglwys a **chroesset racda6 na thygho** an6don. ne6 o myn tyghet. **en kyntaf ar dr6s er eglwys** ar eyl ar e gaghen. ar try**dyd ar er alla6r. Ac odyna** doet er effeyryat ar er ragla**w a dewedet kaffael k6byl.** ar raglaw a dely tygh6 re **kaffael dogyn 6anac o*hona6*** pan holo e dyn en e datle6 **ac en erbyn hynny ny ellyr** dym. Ny byd eneyt 6ade6 **ente6 yr henny. namyn** lleydyr gwerth. Ony eyll **ente6 kaffael y werth y dy**hol 6al lleydyr. Ereyll a **6yn gad6 gwat yda6 yR** gyrr er ragla6 6al yr gyrr **perchenna6c. a h6nn6 m6y**haf e coylhya gwyr gwy**ned yda6. O der6yd y dyn** kaffael kyc any6eyl ny bo **eyda6 ay kan g6n. ay** eg k6d6a arall. ay kymryt **hep kanhyat o*hona6* dy**rwy 6yd hyt ed el nac o**. rod. nac o prynn6. nac o** wada6l. hyt e kan6et law. **ac 6rth henny e gelwyr ef //**

Cotton Caligula A.iii ff. 183r col. 2
kyheryn kanhastyr. ac nyt aa pellach e kan6et law. **Pwy bynnac a 6ynho daly** lledrat en llaw arall de6**et wuch pen e peth a dal**hyo. a go6ynnet pwy a **gwercheyd6 h6n. ony byd** nep ay gwarchatwo kyme**ret ef kanhyat y kymryt** er eyda6. a gwedy e kaffo ef **kanhyat. aet e ford ar er** egnat. ac 6al y manacco er **er egnat yda6 damtyghet** a chymeret ef. O der6yd **yda6 en daly er eyda6 dy**6ot gwercheytwat a g6r**thwyneb6 yda6. Go6ynnet** ente6 pwy a gwercheyd6 **h6nn. ya6n ew yr gwer**cheytwat dywedwyt pan**yw ef ay gwercheyd6. Ac** ena e mae ya6n yr ha6**l6r dywedwyt. kam ew** yty gw*archad6* e me6 y. **Ac ena e mae ya6n yr** amdyffynn6r dywedwyt **k6byl wat nat oes dym** or te6 dy kennyf y. ac y **gyt ac nat oes. pa peth** ath gwahan6s ty ath kol**let. a pha amser. Sef //**

Cotton Caligula A.iii ff. 183v col. 1
acha6s e may ya6n gwybot henny. chwech fford ed a da **dyn y kantha6. ac or teyr e** gellyr damt6ng. ac or teyr **ereyll ny ellyr. Ac esef ew** e teyr ny ellyr. atne6. ne6 **6enffyc. ne6 loc 6el kym**wynas. kanys nyt ya6n **holy e lle e mae. a holy** e nep ed ayth atta6. E teyr **ereyll e*ssyd* ya6n dam**t6ng amdanad6nt. 6n **ew onad6nt. lledrat. ar** eyl ew kollet o lesced. **ar tryded ew agky6arch.** Sef acha6s e geyll e6 dam**t6ng. 6rth nas erbynny**6s llaw arall oy law ef. **6rth henny e geyll ente6** damt6ng er eyda6 en e **lle y gwelho. Pwy byn**nac a 6ynho damt6ng er **eyda6. 6al hyn e mae ya6n** yda6 y damt6ng. Os peth **marwa6l 6yd. damtyghet** ay law assw ar e lle y **mynho ydaw. Os any6e**yl a damt6ng. damtyghet **ar llaw assw yda6 ar e** cl6st dehe6 yr any6eyl ar **llaw dehe6 ar e kreyrye6. //**

Cotton Caligula A.iii ff. 183v col. 2
ar llaw dehe6 yr amdyffynn6r ar e cl6st assw yr **any6eyl. ac e6elly tyghet** er ha6l6r nat oed perche**nna6c a 6edey nay pryn**n6 nay werth6 namyn ef **ac y gyt a henny nat aeth** y kanthaw nac o rod nac **o 6enfyc. nac en atne6. nac** o werth6. namyn y dwyn **y kantha6 o ledrat. ne6 o** agky6arch.

ne6 o kolly. **ac enwy e dyd en er wyth**nos. ar wythnos en e mys. **ar mys en e tymhor. ar tym**hor en e 6lwydyn. Y any6eyl **e keffyr try ardel6. geny a** meythryn. a chad6 kyn koll. **ac arwayssaf. Y peth mar**wa6l ny cheffyr namyn de6. **kad6 kyn koll ac arwayssaf.** Os o eny a meythryn e keys **gwadet 6al hyn. dodet em** pen keytweyt bot en eyda6 **y 6am. ay eny ay 6eythryn** kantha6. ac nat aeth y kan**tha6 or pan anet ar y perche**nogaeth hyt hedyw. Ac esef **ryw keytweyt a dely bot** yda6. kymyda6c wuch y law **ac arall ys y law. nyt am- //**

Cotton Caligula A.iii ff. 184r col. 1
amgen gwr wuch y 6reynt noc ef. ac arall ys y 6reynt **noc ef. ac o cheyff henny do**gyn ew yda6. Os o kad6 **kyn koll e dewys y ardel6** ga*det* y damt6ng ar **e wed re dywedassam** ny wuchot. a gwedy **as damtygho. dywe**det ente6 y 6ot kan**tha6 ay wythnos. ay mys** ay tymhor en gynt noc ed oed **kan e llall. a bot yda6 ef ay** katwey o keytweyt ky6reyth**ya6l y 6ot ar y hel6 ay wy**thnos. ay pythe6nos. ay mys **ay tymhor. en gynt noc e kol**les ef er eyda6. ac o cheyff **henny dogyn ew eyda6. s** o arwayssaf ed ardelw. dywe**det y ardel6. ne6 y arwayssaf** ac o byd en e maes kymeret **er arwayssaf attaw. a byt ryd** ente6. Ac o der6yd yr ar**wayssaf y kymryt. damtyg**het er ha6lwr en y law ef. **ac ente6 pye6 os myn keys**sya6 arall yda6. ne6 dygwy**det e*h6n*. Nyt ya6n my**net reyth en ol daly a dam**t6ng namyn arwayssaf ne6 //**

Cotton Caligula A.iii ff. 184r col. 2
kad6 kyn koll. ne6 eny a meythryn. O der6yd daly lled**rat kan dyn ac ente6 en de**wedwyt y 6ot en wyryon **or lledrat eythyr y wur6** oy an6od atta6 o dyn arall **ay daly en y law ar dyn eys**syoes en dywedwyt y 6ot **en lledrat. ya6n ew ena bar**n6 reyth arna6 am henny. **a llyna er 6n lle e bernyr** reyth en ol daly a damt6ng. **E6elly e geyll e lledrat ker**det o law y law hyt tray **kaffo en e maes ay kymero** y gantha6. Ony cheyff en e **maes ay kymero y gantha6** ac ente6 en ardelw o arway**ssaf en lle arall. roder oet** yda6 y keyssyaw y arways**saf. nyt amgen a thry*dye6*** en 6n kymh6t ac ef. pythe6**nos eg gwlat arall. ac e**6elly e kerda hyt e tryded **law. ac en e tryded law ky6**reyth dyannot. Ac os e try**ded law a keyff ay kymero** oy llaw en e maes ya6n ew **gadael yda6 eythyr nat** oes annot. Pwy bynnac **a dotto y arwyssaf em pen //**

Cotton Caligula A.iii ff. 184v col. 1
arall. a phall6 y arwayssaf yda6 byt leydyr ky6adef. a hen**ny herwyd meynt a dalyer** kantha6. Eg ky6reyth he**wel e mae hyt em pedeyr** keynnya6c y 6ot en lleydyr **gwerth. ac o henny allan** en eneyt 6ade6. Ereyll a **dyweyt o pob any6eyl ped**war troydya6c y 6o en eneyt **6ade6. eyssyoes dyogelhaf** ew hyt em pedeyr keynny**a6c. E lleydyr a gwerther** seyth p6nt ew y werth. Er **h6n a dyenyder ac a 6o eneyt** 6ade6 ny deleyr dym oe da **eythyr dywyn yr kolledyc** y da. kany deleyr dywyn **a dyal. Sef acha6s ew** 6rth na dely ada6 6n dyly**et arna6. Eg ky6reyth** hewel e b6 tal ac eyl tal **am pob lledrat. ac y ssem**6d6s bledyn 6ap kyn**6yn tal6 yr dyn y kollet** 6rth y damt6ng. y da e **fford y kymmynho aet o**ny byd plant yda6. O byd **plant yda6 ente6 ny dely** kymmynn6 eythyr y dayret **yr eglwys. ay dyledogyon.** //

Cotton Caligula A.iii ff. 184v col. 2
Ny dely er arglwyd abedyw dyn a dyenydho. O dyeny**dyr eg gwlat arall er ar**glwyd pye6 y abedyw. Ny **byd galanas am le*ydyr*** ac ny byd llys .r **r6ng kenedloed yr** y dyenyd6. Gw.*nwyr* **o gwlat arall . traya**nho ac e6 har*glw***yd o delyr e6 bot en lla**dron gwerth; ac o lledyr de**lyw galanas amdanad6nt.** Bradwyr arglwyd a llad**ron ffyrnyc. a phob dyn** a 6o eneyt 6ade6 o 6ra6t **e ky6reyth ny deleyr gala**nas amdanad6nt. Fyrnyg**wyr o gwadant e6 ffyrnyg**rwyd de6 kymeynt ew e6 **gwat. a gwat lledrat arall** Sef ew ffyrnycrwyd dywy**na6 e da ac yda6 eh6n.** ac yr perchenna6c. Sef **ew lledrat pob peth a gwa**ter or a dyccer. Sef ew ag**ky6arch pob peth a dyccer** en absen ac na gwatter. **Sef ew treys pob peth** a dyccer eg gwyd o **an6od., //**

Cotton Caligula A.iii ff. 185r col. 1
Sef ew anode6 pob peth a dyccer en ryth peth **arall. Ny delyr am ano**de6 namyn dyeyssywaw **e dyn oe da.** Ny deleyr dyenyd6 kaeth **os pryn y arglwyd. ac** ony cheffyr dym en y law **y arglwyd a eyll y dyhe6**raw. Ac o acha6s henny ed **edes en de6ody yr arglwy**dy dyhe6ra6 e6 gweyssyon **allt6dyon.** Allt6dyon tros 6or ne6 **o gwlat arall. ac agky6**yeyth. ny deleyr nac am **wyt. nac am dya6t. e6**

dyenyd6 namyn yr nep **pyeyffo e da y dywyn. hyt** em pen e teyr nos ar try**dye6 ryd ynt.** Am ky ne6 ederyn ny **dyrwy na dyhenyd.** namyn kaml6r6 yr ar**glwyd ar da yr perchen**na6c., Am na6 affeyth tan **e traetha hynn.** Na6 affeyth tan. **.yntaf ew o**nad6nt rody kyg**hor y loscy e ty.** //

Cotton Caligula A.iii ff. 185r col. 2
Er eyl ew kytssynnya6 ay loscy. Tredyd ew mynet o **acha6s y loscy. Pedweryd** ew emdwyn rwyll. Pym**het ew llad tan. Chwechet** ew keyssya6 goskymon. **Seythwet ew b6ha6 e tan** eny enynho. V6yth6et **ew rody e tan ar e nep** ay llosco. Na6uet ew gwe**let y loscy. Pwy bynnac** a 6ynho gwad6 6r6n or **affeythoed henny rodet llw** deg wyr a de6 6geynt. Ac **os en lledrat e gyrryr ar**na6 e neyll hanner en wyr **not ar llall en wyr dynot.** ne6 talet en k6byl. **Ereyll a deweyt nat** mwy reyth lledrat en **e byt no de6deg wyr. ac** e mae de6deg wyr a watta **lledrat. ar neyll hanner** en wyr not ar llall en **wyr dynot. Ac e6elly e** gwedyr lledrat llosc. ka**nys mwy breynt e lled**rat no breynt e llosc. **Pwy bynnac a rodho tan** ar arall y loscy ac ef **kany adef talet e trayan.** //

Cotton Caligula A.iii ff. 185v col. 1
Pwy bynnac a losco ty a lloscy o h6nn6 arall talet e ty **a enynn6s ac e6elly o ty y** ty hyt e kerdo. **Pwy bynnac a kynne6ho tan** em mewn ty ny bo eyda6 **hyt em pen e teyr nos ar** try dye6 gor6ot arna6 y wey**thret.** Pwy bynnac a ada6ho tan **en odyn ket boet kan** ar**all e llosco ac na chyme**ro cred y gan e nep a crasso** arney gwedy ef talet **ef trayan gweythret e tan** h6nn6. **Pwy bynnac a dycco tan en** agky6arch talet h6nn6 ay **weythret ay agky6ar.** Pwy bynnac a archo tan o **ty ef pye6 gwedy e roder** yda6 tal6 y weythret. **Pwy bynnac a archo benfyc** tan de6et hep ha6l hep **arha6l arna6.** Try than ny dywygyr. tan **godeyth ma6rth. a than** ge6eyl trefgord a 6o seyth **g6rhyt er regthy ar ty** nessaf ydy. a hythe6 en **peythyndo ne6 en tyglys** //

Cotton Caligula A.iii ff. 185v col. 2
a than enneynt trefgord. a 6o seyth g6rhyt er rygtha6 ar **ty nessaf yda6.** Pwy bynnac a kymero peth**e6 atta6 talet yr y los**cy 6al kynt. **O der6yd enynn6 ty em*plyth*** tref talet ef e de6 ty nessaf **a erbynny6s e tan y kan**tha6. ac o henny allan **byt tan gwyllt ac ny dy**wygyR. **Nyt aa galanas en ol tan** namyn y la6 eh6n. **Pa dyn bynnac a losco go**deythye6 namyn em ma**6rth ef ay tal.** Gwedesse6 a kymeroent gwe**e6 ne6 pethe6 ereyll atta**d6nt o chollyr wynt a de**lyant e6 tal6. kanys delyant** e6 kad6 rac pob kollet. **Nyt oes ky6la6an a gwnel** tan ar gna6t dyn a dywyc**cer hep weythret dyn y gyt ac ef** O der6yd dy6ot moch y ty a **gwascar6 e tan eny losco** e ty a dyanc e moch; talet **perchenna6c e moch e ty. os** e moch a lysc kehyded ynt **kanys de6 6eredyc ynt. ac** //

Cotton Caligula A.iii ff. 186r col. 1
6rth hynny en e lle e bo kyhyded en e ky6reyth ny dy**wygyr. namyn e6 bot erbyn** en erbyn. **Na dyget nep tan hep kan**hyat; ac os d6c talet kam**l6r6 keny gwnel dym ac ef.** Na rodet nep tan hep wy**bot peth a gwnelher ac** ef. ac os ryd talet trayan **y weythret.** O der6yd y dyn en dwyn **tan o ty ehedec tan y** gantha6 talet y weythret **ony eyll b6r6 ran o*hona6*** ar e tan., **O der6yd y dyn mynet y** grass6 y odyn arall hyt **em pen e teyr nos ar try**dye6 e gor6yd arna6. **Ny byd eneyt 6ade6 nep yr** treys. sef acha6s ew sar**haet ew yr nep a treyssyer** kanys y da a degyr eny wyd. **a herwyd y 6reynt dywyc**cer yda6 y sarhaet ay da. **ac yr arglwyd y dyrwy.** Ema e ter6yna teyr co**lo6yn ky6reyth ac a perth**yn attad6nt. Ac o werth **gwyllt a dof e traetha** //

Cotton Caligula A.iii ff. 186r col. 2
hynn. kyntaf ew onad6nt. Ky6ebrwyd kassec **pedeyr keynnya6c** a tal hyt em pen **e pedwaredyd ar dec** gwedy e ganher. **trannoeth pedeyr** ar 6geynt. ac os ar yt e **keffyr en kymeynt y dy**wyn ar h6n y 6am. ac o **cheyff 6n dyd or eyl 6l6y**dyn pedeyr ar 6geynt erey**ll a dyrcheyf arna6 eny** 6o henny wyth a de6 6ge**ynt. ac e*6elly* e tryc hyt** e tryded wlwydyn. ac ena **ed a en try 6geynt. Ac ena** e mae ya6n gwne6th6r **e dywyll a dylyo arna6** nac am6s. na phalffrey. **na gwenyt 6arch.** Amws en try thymor **ny chyll y werth nay** 6reynt yr pory allan. **o hanner ebryll hyt** hanner mey. a mys **hydref ar y hyt. ac ...** na keny bo namyn ... **nos a thry*dye6* em pen**nyll p6nt a tal. **Palffrey chwe 6geynt** //

Cotton Caligula A.iii ff. 186v col. 1

R6mscy 6el s6mer 6arch chwe 6geynt. ew y werth. **Gweynyt 6arch try 6ge**ynt ew y werth. **Ereyll a dyweyt am eba6l** panyw pedeyr keynnya6c **ky6reyth ew y werth or** pan anher hyt awst. o a6**st hyt kalan gayaf 6yth** keynnya6c o kalan gayaf **hyt wyl san freyt de6dec** keynnya6c. o wyl san freyt **hyt kalan mey 6n** ar pymthec. keynnya6c. o kalan **mey hyt a6st. 6geynt** keynnya6c. o a6st hyt kalan ga**yaf pedeyr ar 6geynt keynnya6c** o kalan kayaf hyt gwyl **san freyt 6yth ar 6geynt.** a6st en e tryded 6lwydyn **6yth keynnya6c. ky6reyth. a dyrche**yff arna6. a chalan gay**af e kymeynt arall. a** gwyl san freyt e kymeynt **arall. a chalamey e ky**meynt arall. ac ena e byd **.. blwyd ente6 ac e** ... k6byl y werth. ar **.yd e dalyer ac ed el llaw** en y pen e dyrcheyf arna6 **6geynt eny 6o henny en //**

Cotton Caligula A.iii ff. 186v col. 2

6n ar pymthec a phym 6geynt. ac e*6elly* e tryc eny **6o frwyn en y pen. ar dyd** e frwyner e dyrcheyf arn**a6 pedeyr keynnya6c hep** arderchaa6ael. a chwe 6geynt **a tal.** March gwyllt try 6geynt **ew y werth.** Estalwyn kymeynt ew **gwerth y dwy geyll a** gwerth dwy kassec. ar **tryded arna6 eh6n. sef** ew henny na6 6geynt. **A dan try heynt e deleyr** 6ot am teythy march. **rac er ehegyr try gwly**th. rac e llynmeyrch. **blwydyn. rac e d6 esky6e**ynt teyr lloer. a dan y lwyc **eny 6archoccer en tyr6a** dynyon a meyrch. ac ony **lwycca ena byt ryd e nep** ay gwertho. ac o llwycca **at6erer y trayan gwerth.** a hyt em pen e teyr nos **ar try*dye6* hep y 6archo**gayth. e dely 6ot. hep 6ot **en hwy er oet.** Gwerth troet march y **werth eh6n en k6byl //**

Cotton Caligula A.iii ff. 187r col. 1

ay trayan gwerth ar y lygat. ar trayan ar e llygat **arall.** Pob anaf ar 6arch y tray**an gwerth ew. y am y** cl6st ay koloren. **Pwy bynnac a ladho ra6n** march rodet 6arch arall **oy perchenna6c. a chat**wet ente6 h6nn6 eny ty**6o y ra6n 6al kynt.** Mwng march 6n werth **ew ay frwyn. ay tal** k6dyn 6n werth ew ay **kebystyr.** Pwy bynnac a 6enffyccyo **march y arall. a gwyn**no6 e ble6 ar y ke6yn **talet pedeyr keynnya6c.** o thyrr e kroen hyt e kyc **wyth keynnya6c. o thyrr** e croen ar kyc hyt er **as6rn 6n ar pymthec.** Pwy bynnac a dycco march **hep kanhyat. talet pe**deyr keynnya6c. escyn. a phedeyr **o pob ran*tyr* a kerdo. ac** ny deleyr am dyscynn6 ka //

Cotton Caligula A.iii ff. 187r col. 2

nys ya6n ew dyscynn6 kan escynnwyt. a henny **y perchenna6c e march.** a chaml6r6 y arglwyd. **Pwy bynnac a locco march** ket boet mar6 kantha6 **ny dely namyn y lw e**h6n gwne6th6r yda6 kys**tal ac oy 6arch eh6n. a** thal6 y loc. **O der6yd y dyn llogy march** ac enwy hyt e del ac **ef. ac os tros henny** ed a talet trayan er elw **y perchenna6c e march.** ac agky6arch yr arglwyd. **O der6yd clofy march em** menfyc ne6. 6ryw arall **roder march arall amda**na6 eny 6o yach y 6arch. **ac ony byd yach. tryget** h6nn6 kantha6. **Pedeyr pedol ac e6 to** hoelyon dwy keynnya6c. **O gwerthyr march a th6**yll enda6 ac na bo o**dyeythyr e kroen ny** dywegyr ony byd 6n o //

Cotton Caligula A.iii ff. 187v col. 1

try heynt. ny deleyr namyn y lw nas gwydyat. **Gwerth kassec ay theythy.** Gwerth eboles ew ew hyn. **pedeyr keynnya6c hyt** e pedwaredyd ar dec gwe**dy e ganher. ac o hen**nny hyt em e 6lwy**dyn 6n ar pymthec. keynnya6c. O** henny hyt em pen e dwy **6lyned de6dec ar 6geynt.** ac en teyr blwyd try **6geynt.** Gwerth y mwng 6n wer**th ay chebystyr. sef ew** heynnya6c. **Y theythy ew tynn6 karr** en allt ac eg gwaeret. **a bot en ebolya6c. ac** ony byd e6elly at6erer **y thrayan gwerth.** Am6s o byd em pasc **pythe6nos a mys p6nt** ew y werth. ky6reyth. **Palffrey wyth 6geynt** ew y werth. ky6reyth. **R6mscy chwe 6geynt** ew y werth. ky6reyth //

Cotton Caligula A.iii ff. 187v col. 2

S6mer6arch pedwar 6geynt ew y werth. ky6reyth. **O thorryr y ra6n pedeyr** ar 6geynt. o thorryr y ko**loren; y werth en k6byl.** a kyll. **Y lygat ay cl6st pedeyr** ar 6geynt. Os y lygeyt **en k6byl a kyll. k6byl oy** werth a dygwyd. **Gwerth ra6n r6mscy. de6**dec. keynnya6c. ac en kynhebyc **y henny y lygeyt ay cl6stye6.,** Kassec or pan an**her 6n gerdet a bwuch.** ay chl6st. ay llygat. ay **llosc6rn. pedeyr keynnya6c. ky6reyth.** Gwerth bwuch ay theythy. **ew hynn.,** AM lo or nos e ganher **hyt kalan gayaf. pe**deyr keynnya6c. ky6reyth ew **y werth. O kalan gay**af allan dwy keynny**a6c. ky6reyth pob tymhor a** dyrcheyf arney hyt er **a6st e dely y hymhol** a na6uetyd er a6st h6nn6 //

Cotton Caligula A.iii ff. 188r col. 1
e dyrcheyf arney iiii am y llo. ac o henny allan dwy **keynnya6c pob tymhor** a dyrcheyf arney hyt **na6*uetyd* mey. ar dyd** h6nn6 al6. a de6 6ge**ynt 6yd y gwerth. ay** llo a dely emdeyth na6 **kam. a de*dyll6* groys**syn oy phedeyr teth. **Gwerth y llo pedeyr. keyn**nya6c hep ardyrcha6a**el hyt kalan gayaf. ac** o henny allan 6n werth **a phob llo. 6n ar pym**thec am y llaeth. a phe**deyr keynnya6c. am y llo. o han**ner hallan e dely hym**hol ar dyd ed ymholyer** e dyrcheyf pedeyr keynny**a6c ky6reyth. arney. ac o hen**ny allan dwy keynny**a6c pob tymhor a dyrche**yf arney hyt o hanner **ma6rth hyt hanner e**bryll. ac ena e dely al6. **a dygwyd y haryant de**od6f eny 6o k6byl y //

Cotton Caligula A.iii ff. 188r col. 2
gwerth o try 6geynt. ac e6elly e tryc eny 6o pym**het lo. a hyt henny e tryc** en y theledywrwyd. ac o **henny allan damt6ng.** Mess6r y llaeth ew teyr **mot6ed en llet gwae**la6t e llestyr. a chwech **en y per6ed. a na6 en** y hyt en amryscoew. **sef ba6t a dely mess6**ra6 e llestyr. ba6t er **egnat.** Gwerth y chl6st. ay chorn. **ay llygat. pedeyr ke**ynnya6c. ky6reyth. **Gwerth y theth. pedeyr ke**ynnya6c pob blwydyn **ne6 da6at ay hoen a** allo ay gwlan k6dyaw **y hoen rac kawat 6ey.** a henny 6nweyth. **Ereyll a dyweyt panyw** kymeynt ac a 6o eys**sye6 or llestyr or** llaeth y 6rth6ryt o **werth e llaeth yr nep** pyeyffo e wuch. Os //

Cotton Caligula A.iii ff. 188v col. 1
hanner e llaeth hanner e gwerth. os trayan e lla**eth. trayan e gwerth. a** h6nn6 ew e d6ll gore6. **O byd ryderyc e wuch** dec ar 6geynt pob blwy**dyn tra 6o byw.** O byd kynhen am y llaeth **y dwyn na6uetyd mey** en lle ky6yewyn ny **re el 6n ll6dyn en y bla**en enda6. a gad6 yr nep **pyeyffo y godro. a hep a**dael dym yr llo. a dody **henny en e llestyr mess**6r. ac o byd lla6n dwy **gweyth en e dyd dogyn** ew. ac ony byd y dyeyssy**wa6 o 6la6t keyrch hyt** wyl kyryc. o henny hyt **wyl 6yhaghel o 6la6t** heyd. o henny hyt ka**lan gayaf. o 6la6t ryc.** O der6yd y dyn prynn6 **bwuch ky6lo a cholly** y chy6loda6t a mynn6 **o*hona6* y holy. reyt ew** yda6 rody llw e b6geyl //

Cotton Caligula A.iii ff. 188v col. 2
a llw e wreyc ay godroho nat yr pan doeth atta6 **ef e kollet. O werth ych** ay teythy e traetha hynn. **Dynawet g6r6 6n ker**det 6yd a dynawet 6a**nw or pan anher eny** dotter a dan pen er ye6 **na6uetyd chwe6ra6r.** ena e dely dyrcha6ael **arna6 pedeyr keynnya6c** .ky6reyth. ac o henny eny 6o try**deweyth dwy keynnya6c** pob tymhor a dyrcheyf **arna6. ac ar henny e** tryc eny 6o chwechet **weyth. ac o henny allan** damt6ng. ac en kynwhe**yth y dody en er aradyr** na6uetyd chwefra6r. ac **ot ard or bore hyt ech**wyd en erbyn y ky6oet **kymeynt byt ryd e nep** ay gwertho. Ac onyt ard **dec ar 6geynt a deleyr y** tal6 eny teythy. Ac os **e neyllt6 ed ard talet** pymthec pob blwydyn. //

Cotton Caligula A.iii ff. 189r col. 1
tra 6o byw. Llosc6rn llo e 6lwydyn **kyntaf keynnya6c. ky6reyth.** ew y werth. er eyl 6lwy**dyn dwy keynnya6c. en e tryded** wlwydyn teyr. keynnya6c. **ar pedwared 6lwydyn pe**deyr keynnya6c ac e6elly**e byd.** Pwy bynnac a wertho **dynawet. ya6n ew yda6** y or6ot rac try heynt **e gwarthec ac en ragor** rac e clafry hyt wyl **padryc. E nep ay prynno** a dely y kad6 ente6 en <u>lle</u> **yach. ac en ty ny ryffo** clafry seyth mlyned gynt **enda6. O werth e moch** ac e6 teythy e traetha hyn. **Gwerth porchell or nos** e ganher eny el y ton**6oy keynnya6c. ky6reyth. ew** y werth. hyt tra 6o **en dyn6 dwy keynny**a6c. ky6reyth. E*sef* ew henny **try mys. Ac o henny eny** el e moch yr koet ban6 6yd. //

Cotton Caligula A.iii ff. 189r col. 2
a phedeyr keynnya6c .ky6reyth. ew y gwerth. Ac o **wyl ye6an hyt e ka**lan pymthec 6yd y **gwerth. or kalan hyt** wyl ye6an eylweyth **chwech cheynnya6c. ky6reyth.** ew y gwerth. ac ena **a dan e koet 6al y mam** a dec ar 6geynt ew y **gwerth.** Teythy hwch ew na **bo baed reda6c. ac** nat ysso y pherchyll. **ay gor6ot teyr nos a** thry*dyew* rac e 6eny**gla6c. Ne6 ot yss y pher**chyll ne6 o byd baed**reda6c at6erer y thra**yan gwerth. kyme**ynt ew gwerth y hael ay** gwerth eh6n. kyme**ynt ew gwerth e baed** a gwerth teyr or moch. **O werth e de6eyt ac e6** teythy e traetha hyn. **Am oen or nos e gan**her hyt kalan gayaf //

Cotton Caligula A.iii ff. 189v col. 1

keynnya6c. ky6reyth. ew y werth. o kalan gayaf hyt em **pen e 6lwydyn dwy. keynnya6c.** .ky6reyth. ac ena pedeyr keyn**nya6c. ky6reyth. 6yd y gwerth.** Teythy da6at ew blyth. **ac oen. ay gor6ot hyt** kalan mey. rac er awuat **eny kaffo y theyr gwaly** or ta6a6l newyd. **AM y theythy teyr keyn**nya6c. ky6reyth. ne6 da6at **hesp. d6y keynnya6c am** y hoen. ac 6n am y lla**eth. y llygat. ay chl6st.** ay llosc6rn. ay chorn. ay **theth. keynnya6c. ky6reyth. am** pob 6n onad6nt. **E Maharaen teyr de6eyt** ew y werth. 6n ar pob **keyll yda6. ar tryded ar** y korff. O werth e gey**6yr e traetha hyn ac e6** teythy. **Myn or nos e ganher** hyt kalan gayaf keyn**nya6c. ky6reyth. ew y werth. o** kalan gayaf hyt em pen //

Cotton Caligula A.iii ff. 189v col. 2
e 6lwydyn dwy keynnya6c. ky6reyth. ew y werth. ac **ena pedeyr keynnya6c. ky6reyth.** y hanner gwerth ew y **theythy. Teythy e6yrnyc** keynnya6c a dymey. Gwerth **cath ay theythy ew hynn.** Gwerth kene6 cath ew **or nos e ganher hyt** eny agorho y lygeyt **keynnya6c. ky6reyth. Ac o hen**ny hyt eny ladho lygot **dwy keynnya6c. ky6reyth. Ac** gwedy lladho llyg*ot* **pedeyr keynnya6c. ky6reyth. ac** ar henny e tryc 6y*th*. **Teythy cath ew gwelet.** a chlybot. a llad lly**got. ac na bo t6n en y** hewyned. a meythryn. **ac nat ysso y chanaon.** ac o byd 6n o henny **en eyssye6. et6ryt y** thrayan gwerth. **Pob any6eyl glan han**ner y werth ew tey**thy. Pob any6eyl b6dyr** y trayan gwerth ew y teythy. //

Cotton Caligula A.iii ff. 190r col. 1
crwyn e traetha hynn Croen ych. 6iii. keynnya6c. **Croen hyd. 6iii. keynnya6c.** Croen bwuch. 6ii. keynnya6c. **Croen ewyc. 6ii. keynnya6c.** Croen da6at. i. keynnya6c. **Croen ga6yr. i. keynnya6c.** Croen ywrch. i. keynnya6c. **Croen llywyna6c. 6iii. keynnya6c.** Croen dy6yrky. 6iii. keynnya6c. **Croen bleyd. 6iii. keynnya6c.** Croen bele6. xxiiior. keynnya6c. **Croen llost*lydan*. cxx. keynnya6c** Teyr hely ryd essyd. heyt **wenyn ar wrysken. a llywyn***a6c*. a dy6yrky. sef **acha6s e maent ryd 6rth** e6 bot ar kerdet en was**tat. ac nat oes atlam.** 6d6nt. O werth e gwyd **e traetha hynn.** Gwerth derwen chwe **6geynt. o byd dwy** keyng try 6geynt am **pob 6n onad6nt o by**dant kyn 6rasset. a che**ny bwynt ky6rasset o** bydant o 6n t6. //

Cotton Caligula A.iii ff. 190r col. 2
Gwerth tra6s keyng a ty6o o kallon e pren **dec ar 6geynt. keynnya6c. ac na**myn henny bryc ew **ac nyt oes werth ky6**reyth arna6. eythyr kam**l6r6 yr brenyn.** AM tyll6 derwen. xxiiior. keynnya6c **a henny y perchenna6c** e tyr. a kaml6r6 yr bre**nyn.** Gwerth kegyn derwen **ny del frwyth arney** pedeyr keynnya6c. ky6reyth. **Gwerth kollwyn pede**yr ar 6geynt. keynnya6c. o the**nnyr 6n kollen or kol**lwyn pedeyr keynny**a6c. ky6reyth.** Pob pren or a arwedho **frwyth 6n werth a** chollwyn ew. eythyr **der6 ac a6all.** YMp pedeyr keynnya**6c hep ardyrcha6ael** hyt kalan gayaf gwe**dy ed ympyer. Ac o hen**ny allan dwy keynny**a6c** //

Cotton Caligula A.iii ff. 190v col. 1
pob tymhor a dyrcheyf arney eny arwedo fr6**yth ac ena try 6geynt** ew y gwerth. ac 6rth **henny e may 6n ker**det a llo kynfflyth. **A6allen ss6r. iiiior. keynnya6c. ew** y gwerth eny del **frwyth arney. a gwe**dy del frwyth arney dec **ar 6geynt.** Pob pren or a planher **en wasca6t wyd pede**yr ar 6geynt ew y **werth ky6reyth.** Pob pren ny arwedo **frwyth pedeyr keyn**nya6c. ky6reyth. ew y werth. **Pob pren keygya6c** or manwyd. i. keynnya6c. ew **y werth.** Gwerth e gwyd y per**chennogyon e koet** e da. **Gwerth ywen dec** ar 6geynt. keynnya6c. **Llyma re weles yor6erth** 6ap mada6c 6ap //

Cotton Caligula A.iii ff. 190v col. 2
raha6t 6ot en grynno y escry6enn6 nyt am**gen a gwerth e tey ar** deodre6yn. a chy6ar. **a ll6gyr yt. kyntaf** ew onad6nt. **Pwy bynnac a dystre**wyo ne6ad e brenyn **talet de6 6geynt** o pob ga6ael a kyn**halyo e nen. Sef ew** henny chwech kolo6yn **a phedwar 6geynt ar** y nen. Sef ew hen*ny* **pedwar 6geynt a ph6**nt. a chwe 6gey*nt* ar **pob 6n or godey.** Ne6ad map wuchel6r **6geynt ar pob ga6a**el a kynhalyo e nen. **Sef ew henny chwech** kolo6yn a de6 6geynt **ar e nen. Sef ew hen**ny wyth 6geynt arney **a de6 6geynt ar pob** 6n or godey. **Ty map eyllt dec keyn**nya6c ar pob ga6ael //

Cotton Caligula A.iii ff. 191r col. 1

a kynhalyo e nen. Sef ew henny chwech ko**lo6yn. ac 6geynt ar y** nen. Sef ew henny **pedwar 6geynt arney** a dec ar 6geynt ar pob **6n or go*tey*.** Haf ty pedeyr keynny**a6c. ky6reyth. ew y werth.** Kynhayaf ty wyth **keynnya6c. ky6reyth.** Pwy bynnac a 6rywho **ty en agky6reythy**a6l talet pedeyr keyn**nya6c. ky6reyth. am pob pren** bras or a 6o enda6. am **y dore6 pedeyr keynny**a6c. ky6reyth. am er amhyn**yoge6. pedeyr keynny**a6c. ky6reyth. am y talheythy**e6. pedeyr keynnya6c. ky6reyth.** am e troste6 pedeyr **keynnya6c. ky6reyth. am e** trothe6 pedeyr keynny**a6c. ky6reyth. am e pentan.** pedeyr keynnya6c. ky6reyth. **am pob pa6l a gwy**alen. a chledren. keyn- //

Cotton Caligula A.iii ff. 191r col. 2
nya6c. ky6reyth. am e polyon sy6age6. ar keybrew key**nnya6c. ky6reyth. am pob 6n** onad6nt. Gwys pren **keynnya6c. ky6reyth. Asseth** keynnya6c. ky6reyth. **To e ty ay achwre** trayan gwerth e ty **a 6yd arnad6nt. a thra**yan gwerth e to a **6yd ar er achwre.** O werth e dyodre6yn **e traetha hynn.** Bryccan e brenyn **chwe 6geynt ew** y werth. ky6reyth. **Y obennyd pe**deyr ar 6geynt. keynnya6c **Y peyr. cxx. keynnya6c.** Kycweyn e peyr. xxiiior. keynnya6c. **Y pergyng. cxx. keynnya6c.** Y kalla6r. lx. keynnya6c. **Kycweyn e kalla6r. xii. keynnya6c.** Y telyn. cxx. keynnya6c. **Y chyweyr corn. xxiiiior. keynnya6c.** Telyn e pen*kerd*. cxx. keynnya6c. **Y kyweyr corn. xxiiiior. keynnya6c.** Ta6lb6rd e brenyn. cxx. keynnya6c. //

Cotton Caligula A.iii ff. 191v col. 1
E corn ed e6o e brenyn o*hona6*. p6nt ew **y werth. ky6reyth.** Y y corn kychwyn **a 6o en y kyweyth**as en wastat p6nt. **Corn e pen*kynyd*** p6nt he6yt. **E try chorn henny** a delyant 6ot en **wuelyn.** Pob tlws or a 6o ey**da6 e brenyn. y fyo**le6. ay 6odrwye6 **ay kyrn p6nt ew** e6 gwerth. ky6reyth. kany **dely damt6ng.** Bryccan map wuch**el6r. lx keynnya6c.** Y obennyd. xxiiiior. keynnya6c. **Y kalla6r. lx keynnya6c.** Y kycweyn. xii keynnya6c. **Y telyn. lx. keynnya6c.** Y kyweyr corn. xii. keynnya6c. **Y ta6lb6rd o byd** escyrn mor6yl lx keynnya6c. **O byd ban hyd. xxiiiior.** O byd corn eydyon.xii. //

Cotton Caligula A.iii ff. 191v col. 2
byd pren. iiiior. keynnya6c Kerwyn estylla6t **o byd brenyn py**ey6yd. xxiiior keynnya6c **O byd wchel6r. xii. keynnya6c** O byd map eyllt. 6i. keynnya6c **Pob kerwyn 6n** pren. iiiior. keynnya6c. **Sach. iiiior. keynnya6c** Nythlen. iiiior. keynnya6c **Bydey. ii. keynnya6c** Gren. ii. keynnya6c **Kel6rn. i. keynnya6c** Menney keynnya6c **hep ardyrcha6al.** sef acha6s ew **6rth nat oes cla**6r ydy. **Ka6yn trayt. i. keynnya6c** Padell hayarn. i. keynnya6c **Fyol pren a el en** llynn. iiiior. k~~eynnya6c~~ **Bayol yw. iiiior. keynnya6c** Heskyn yw. ii. keynnya6c **Bayol helyc. ii. keynnya6c** Heskyn helyc. i. keynnya6c **Bayol gwyn. i. keynnya6c** Hwyall lydan. iiiiior. keynnya6c //

Cotton Caligula A.iii ff. 191v col. 3
Bwyall kynn6t. ii. keynnya6c Bwyall 6echan. i. keynnya6c **Rwmp. ii. keynnya6c** Taradyr per6ed. i. keynnya6c **Ebyll. dymey.** Cryman. i. keynnya6c **Gwelle6. i. keynnya6c** Raw hayarn. i. keynnya6c **Keyp. ii. keynnya6c** Gwdyf. i. keynnya6c **Nedyf. i. keynnya6c** Gylyf. i. keynnya6c **Rascyl. dymey.** Cropyer. dymey **Trwydew. dymey** Kanhwyr. i. keynnya6c **Serr. dymey** Clo hayarn. i. keynnya6c **Klo pren dymey** Fyol d6uyr fyrdlyg. **Chwynnogyl fyrdlyg.** Sayth fyrdlyg **T6rnen fyrdlyg** Gwerthyt fyrdlyg **Kyglad6r fyrdlyg** Estylla6r dyrwyn fyrdlyg **F6st fyrdlyg** Kre6enllyn. fyrdlyg. //

Cotton Caligula A.iii ff. 192r col.1
Ordwyn fyrdlyg Espodyl fyrdlyg **Raw pren fyrdlyg** Forch fyrdlyg **Krybyn fyrdlyg** Esc6b keyrch fyrdlyg **Dwll llyn fyrdlyg** Kyw yar fyrdlyg **B6rwy fyrdlyg** Llywad6r fyrdlyg **Llywcroen fyrdlyg** Drych fyrdlyg **Ryscen fyrdlyg** Ge6el pren fyrdlyg **Meyl fyrdlyg** Kyst damt6g **E6yden damt6g** Trybed damt6g **Gradell damt6g** Escraff ac a perthyn **arney damt6g** T6nnell damt6g **Morth6l damt6g** B6theyat damt6g **Esten pryd damt6g** Kostrel damt6g **Eydyon gwedy ed em**ada6ho ay teledyw- //

Cotton Caligula A.iii ff. 192r col. 2
rwyd damt6g Ll6ryc damt6g **Penfestyn damt6g** Helym damt6g **Pyrqwyn damt6g** Gwregys o byd e6r **ne6 aryant ar**naw. damt6g **Ony byd. i. keynnya6c.** Modrwy damt6g **Kay damt6g** Clawr ta6lb6rd. damt6g **Er hynn re dywedas**sam ny wuchot **a phob peth or ny** bo gwerth ky6**reyth arna6.**

damt6g Kwt. ii. keynnya6c **Kycdyscyl. i. keynnya6c** Dyscyl arall. i. keynnya6c **Gogyr. i. keynnya6c** Rydyll. i. keynnya6c **Kryb. i. keynnya6c** Cabol6aen. i. keynnya6c **Noe. i. keynnya6c**. Cla6r poby. i. keynnya6c **Raff 6le6 de6dec ky6**elyn. ii. keynnya6c //

Cotton Caligula A.iii ff. 192r col. 3
Raff lwyf de6dec ky6elyn. i. keynnya6c **Torch mylgy e bren**nyn. 6iii. keynnya6c **Torch mylgy g6rda. iiiior. keynnya6c** Kynlly6an mylgy e **brenyn. iiiior. keynnya6c** Kynlly6an mylgy **g6rda. ii. keynnya6c** Kynlly6an olreat. 6iii. keynnya6c **Tom ty. iiiior. keynnya6c** Kawell teyla6. i. keynnya6c **Berwa. i. keynnya6c** Honffest. xxiiiior. keynnya6c **Ge6yn. xxiiiior. keynnya6c** Gleyssyadec. xxiiiior. keynnya6c **Penllwydec. x6i. keynnya6c** Ga6lawec. 6iii. keynnya6c **Ballecrwyt. iiiior. keynnya6c** Gleyssyat. ii. keynnya6c **Karr. ii. keynnya6c** Estrod6r. i. **Esta6l. ii.** Brekyka6yn. ii. keynnya6c **Prennyal gwedes** pedeyr ar 6geynt. **E peythyne6 ar klory**on. 6i. //

Cotton Caligula A.iii ff. 192v col. 1
Er rwylle6. 6i. E kar6ane6 ar troelle6 **.6i. ar trayan ar tr**elle6. **Offer goff. cxx. keynnya6c** Eynnya6n 6a6r. lx. keynnya6c **Eynnya6n kyrrya6c** wyth keynnya6c. ky6reyth **E megyne6. 6iii. keynnya6c** Ge6el gof. iiii. keynnya6c **Ord. iiiior. keynnya6c** Kamec. iiiior. keynnya6c **Kethra6l. iiiior. keynnya6c** Kwynssyll. iiiior. keynnya6c **Try6oryd. iiiior. keynnya6c** Hayarn*llyf*. iiiior. keynnya6c **Karnllyf. iiiior. keynnya6c** Bre6anllyf. iiiior. keynnya6c **Gwerth brewanty p6nt** Ar pob maen yda6. lx. keynnya6c **Yr y heyrn. lx. keynnya6c** Ar y wyd. lx. keynnya6c **Ar e ty. xxx. keynnya6c** Bre6an. iiiior. keynnya6c **Ar maen wchaf. ii. keynnya6c** Ar maen yssaf. ii. keynnya6c **Ar e brewanwth. iiiior. keynnya6c** Gwaew. iiii. keynnya6c //

Cotton Caligula A.iii ff. 192v col. 2
Bwa. a. xii. saeth. iiiior. .keynnya6c. Aryf wyall. ii. keynnya6c **Cledyf o byd bre6**lym. xii. keynnya6c **O byd gr6nseyt. x6i. keynnya6c** O byd gwynseyt. xxiiiior. **Taryan. 6iii. keynnya6c** O byd kalch llassar **ne6 e6rgalch. xxiiiior.** O werth ky6rwy. 6iii. keynnya6c **Frwyn e6reyt. 6iii. keynnya6c** Frwyn aryanneyt. 6i. keynnya6c **Frwyne6 ereyll esta**eneyt a d6lys ac e**6ydeyt. iiiior. keynnya6c** Espard6ne6 e6reyt **.iiii keynnya6c** Espard6ne6 aryan**neyt. ii. keynnya6c** Espard6ne6 ereyll **estaeneyt. a d6lys** ac e6ydeyt. i. keynnya6c **Rey a adant 6rth 6re**yn e ky6rwy e dwy **wartha6yl. ar teyr** kegyl. Ereyll a ada**nt gwerth ky6re**yth arnad6nt. Sef //

Cotton Caligula A.iii ff. 192v col. 3
ew henny. Gwartha6le6 o by**dant e6reyt 6iii. keynnya6c** O bydant aryanneyt. 6i. **O bydant e6ydeyt. ne6** d6lys. ne6 estaey**neyt. iiiior. keynnya6c** Bron*gegyl* 6n ker**det 6yd ac 6n** gwartha6yl. **E dwy torr kegyl. ii. keynnya6c** S6der. iiiior. keynnya6c **Panel kynh6gyl. i. keynnya6c** Panel llyeyn. ii. keynnya6c **Kan6yl. i. keynnya6c** Hossane6 ma6r. 6iii. **Dwy hossya6r. 6i.** Dwy estyaws. iiiior. keynnya6c **Botasse6 kynnheg**la6c. iiiior. keynnya6c **Escydye6 karreya**6c. ii. keynnya6c **Gwyntysse6. i. keynnya6c** Kyllell gl6n. i. keynnya6c **Kyllell kell. i. keynnya6c** Honsex. ii. keynnya6c **Agalaen gwregys. i. keynnya6c** Rwyll. i. keynnya6c //

Cotton Caligula A.iii ff. 193r col. 1
O try arperygyl dyn ew hynn. Try arperygyl dyn ew. dyr**na6t en e pen hyt er** emenhyd. a dyrna6t en e **corff hyt er emyscar. a** thorry 6n oe pedwar **post. Mess6r e** medegynaethew ew hynn. **Teyr p6nt a keyff e nep a** archoller y gan e nep ay **harchollo. Sef ew mess**6r e 6edygynyaeth he6yt **y gan e nep ay harchollo** p6nt hep y wuyt ne6 **na6 6geynt kan y wuyt** ay wayt dyllat. Goreth. **Medegynyaeth goreth; pede**yr ar 6geynt. R6d ely. **Medegynyaeth r6d ely; de6**dec keynnya6c. **Medegynyaeth lyssyew; pe**deyr keynnya6c. O 6ess6r **bwyt e medyc ew hynn** Y wuyt pe6 noeth yr me**dyc keynnya6c a tal.** Y ole6at pob nos keynny**a6c he6yt a tal. Or** ter **kre**yth goky6arch ew hynn. //

Cotton Caligula A.iii ff. 193r col. 2
Teyr kreyth gogy6arch essyd. Vn ar troet. Vn **ar law. Vn ar wynep.** Dec ar 6geynt ar e troet. **Try 6geynt ar e llaw.** Chwe 6geynt ar er wynep. **Pob kreyth k6dyedyc pede**yr keynnya6c.**. Cre6uan pedeyr keynnya6c.** Pob asc6rn t6n; 6geynt. **ony byd amrysson am** y 6ychanet. Ac o byd **amrysson ente6. am y** 6ychanet. kymeret e me**dyc ka6c e6yd a dodet** pen y elyn ar e lla6r. **ay law wuch pen e**

ka6c. ac o chlywyr y **sseyn. taler pedeyr keyn**nya6c. Ac ony chlywyr **ny deleyr dym. O werth** gwallt bonwyn ay dywyn **Gwerth gwallt bonwyn.** keynnya6c am pob bys **or a el enda6. a dwy keyn**nya6c am e 6awt. O werth **gwaet ryd a chaeth.** Gwerth gwaet dyn ryd; //

Cotton Caligula A.iii ff. 193v col. 1
pedeyr ar 6geynt. Gwerth gwaet dyn kaeth; **6n ar pymthec.** Sarhaet pob dyn herwyd **y 6reynt e telyr yda6.** Try gwaet ny dywygyr. **Gwaet deynt. A gwaet chrach.** A gwaet trwyn. Er arglwyd **hagen e telyr dyrwy am**danad6nt. ac ny thelyr **yr nep pyeyffo e gwaet** kanys ellyghedyc ynt. E **sarhaet a telyr hagen.** Am ky6ar e traetha **hynn** Pwy bynnac **a 6ynho gwne6th6r** ky6ar ya6n ew yda6 **rody bot 6rtha6 a** chy6ar6ot e llaw ay **gylyd; a gwedy e gynel6**6ynt henny. y kad6 eny **darfo e magyl. Sef ew** e magyl. de6*dec* erw. Sef **ew mess6r er erw. try hyt** e gronyn heyd en e 6od6ed. **try hyt e 6ot6ed en llet** e palyf. try llet e palyf //

Cotton Caligula A.iii ff. 193v col. 2
en e troet*6ed*. Pedwar troet*6ed* en hyt e 6erryew. **wyth en e 6ey*yew*. de6**dec troet*6ed* en e kesseyl**yew. 6n ar pymthec en** er hyr*yew*. Gwyalen **kehyt ar hyr*yew* honno** en llaw e geylwat. ac ente6 **em blaen er echen. ac es**c6r per6ed er hyr*yew* **en y law. a hy e kyrrhae**do ar wyalen honno o **pob t6 ydaw kan hyt y** 6reych ew de6 eyryonyn **er erw. a dec ar 6geynt** o honno ew y hyt. **Er erw kyntaf yr amaeth** Er eyl yr heyyrn. E treded **yr eythe6yc tewarch. E ped**wared yr eythe6yc gwellt **rac torry er yew. Ar pym**het yr geylwat. Ac e6el**ly e kerda er erwy o ore6** y ore6 yr echen eythyr **na thorryr er yew er reg**th6nt hyt e dywethaf. **Ac gwedy henny erw e** gwyd. a honno a elwyr //

Cotton Caligula A.iii ff. 194r col. 1
ky6eyr kassnad. a honno 6n*weyth* en e wlwydyn. **O der6yd 6d6nt mynn6 gwa**han6 gwedy e darfo e ma**gyl. wynt a allant os myn**nant. ony byd am6ot ay **rwym. gwahan6.** O der6yd kayw dol ar echen. **a marw 6n or echen. pa** adoet bynnac ay dycco **ya6n ew kaffael y erw** o*hona6*. Ot amhe6yr e **perchenna6c re kaffael kam** y kantha6 ef or ych. kre**yrhaer hyt na doeth y** kam. ef 6rtha6. a honno **a elwyr erw er ych dw.** Ket gwneler ky6ar am ych **ac na del ef yr llawur** a chayw dol arnaw ac **nat ardho na chylch na** de6 ny dely kaffael dym. **O der6yd bot echen claf ay** o 6ryw. ay o peth arall **ya6n ew y perchenna6c er** ych kynnal pen er yew. **O der6yd y dyn mynn6 gwer**th6 ych or ky6ar re ky6a- //

Cotton Caligula A.iii ff. 194r col. 2
rer enda6 ny dely y werth6 eny darfo e magyl nay **trafnydraw. Ac os gwna** ke6oet 6n dyd kyn kaffael **y erw kolly y erw. Ac os** gwedy kaffael y erw kyn**nal pen er yew.** Pawb pyew dwyn y defnyd**yew yr eredyc. nac echen.** na heyern. na phethew **ereyll a 6o ydaw.** Gwedy e del pob peth atta**d6nt. er amaeth ar geyl**wat pyew kad6 en dy**wall er rey henny a gwne**6th6r 6d6nt kystal ac **yr eyd6nt eh6n.** E geylwat a dely kayw ar **er echen 6al na bo re ky**6yng arnad6nt; ac o der**6yd drwc 6d6nt en henny** o 6ess6r. ef pyew ew tal6. **ne6 ente6 y lw na gwna**eth 6d6nt gwaeth noc **yr eyda6 eh6n.** Ny dely er amaeth na thaf**lw er echen. nac ew bry**waw. Ac os bryw talet ne6 gwadet. //

Cotton Caligula A.iii ff. 194v col. 1
Er amaeth a dely kymhorth e geylwat o daly er echen **ac ny dely e6 hell6ng na**myn e de6 6yrr*yewys*. **Gwedy e darfo e ky6eyr pa6b** pye6 kyrchw y defnydyew **atta6 adref.** Karth6r. na march llyfyn **ny henyw or ky6ar o kyf**reyth. **Ny dely nep dody gorsc6r ar** ych nep hep y kannhyat **onyt o am6ot ne6 o ewyl**lys. **O der6yd bot amrysson am** dryc aar er r6ng de6 ky**6arwr edrycher erw er** amaeth ay dyfnet. ay llet. **ay har. ac 6rth honno** gwnelher y pa6b kystal **ay gylyd.** O der6yd bot amrysson er **r6ng de6 ky6ar*wr* am** tyr gwyd ac arall faeth **ar neyll en mynn6 eredyc** e tyr gwyd. ar llall hep y **6ynn6 onyt am6ot ay** d6c racda6 ya6n ew y- //

Cotton Caligula A.iii ff. 194v col. 2
da6 eredyc yr llall e tyr a 6o kantha6. **O der6yd bot amrysson am** eredyc em pell ac arall en **agos e ky6reyth a dywe**yt na delyant 6ynet na**myn en e lle e gallwynt** er echen kyrrhaed6 e6 **b6delw ac e6 gwed en** wan 6al en kadarn en **e6 kymh6t.** E ky6reyth a dyweyt na **ellyr kymmynn6 echen** a 6o eg ky6ar hep kan**hyat e ky6arwyr. kany** dely nep kymmynn6 na**myn er hyn a 6edo arna6** ac na med

ente6 ar h6n**nw.** E ky6reyth a dyweyt na **deleyr echen a 6o eg ky**6ar nac e6 gwystlaw **nac e6 hada6aelha. kany** dely nep gwystlaw na**myn a 6o en y 6edyant** a h6nn6 nyt edyw. **Pwy bynnac a gwnel ky**6ar. ac gwedy henny ky6ar6 //

Cotton Caligula A.iii ff. 195r col. 1
ac arall. e ky6reyth a dyweyt dele6 bot er ech**en henny en e ky6ar** kyntaf. a chet gwnel en**te6 kant ky6ar gwedy** henny daly pen er yew **em pob lle y gwnel.** Pwy bynnac a gwnel ky**6ar ac na del en hywed** y eredyc na dyd na de6 **e bo hep dy6ot. e ky6re**yth a dyweyt nac o 6od **nac o kymhell e del hyt** na dely ef dym or a ar**der hepda6.** Ny deleyr dody na meyrch. **na chessyc. na bwuch** en aradyr. ac o dodyr wy **ket erthylo e kessyc ar** gwarthec ny dywygyr. **ar meyrch ket anawoent** ny dywygyr. Ac y gyt **a henny he6yt ny dywe**yt e ky6reyth onyt am**6odyr 6d6nt dele6 yn erw** o*nad6nt*. **O der6yd y dyn ky6ar6** ych. a dwyn er ych en //

Cotton Caligula A.iii ff. 195r col. 2
lledrat. e ky6reyth a dyweyt na dely perchenna6c **er ych daly pen er yew** ac na dely ente6 kaffael **y erw.** O der6yd ky6ar6 ych a bot **en gwell kan e perchen**na6c dody arall en y le; **e ky6reyth a dyweyt na** dely ef y ssem6da6 hep **kanhyat e ky6arwyr.** Ny deleyr er echen a ky**6arer ar e gwellt ew** sem6da6 yr rrych hep **kanhyat e6 perchenna6c.** Ny dely nep kymryt ama**ethat arna6 ony gwybyd** gwne6th6r aradyr a **hwyllyaw y heyern. ka**nys ef a dely e6 gwne6**th6r or hoel hyt e wy**haf. **Pwy bynnac pyeyffo er** heyern kyweyryet ef **wynt en dylesteyr yr**. geylwat ac yr amaeth **ac ny delyant wy 6n** kymhorth. //

Cotton Caligula A.iii ff. 195v col. 1
geylwat a dely e pystle6 ar yewydon o wdyn. Os **hyrwed 6yd e torchew** bycheyn a gwehyll e do**lew.** Am lwg6r yt **e traetha hynn** Pob perchenna6c **yt pye6 kadw** y yt. a phob per**chenna6c escry**byl pye6 kadw **y escrybyl. Ac 6rth hen**ny e mae ya6n y pa6b **daly ar y yt. Ac esef e** mae ya6n daly ar e gaya**6ar aryant tal amda**naw hyt wyl san freyt. **ac o henny allan dywyn** ll6gyr. E gwayanhwynar **o henny hyt kalan mey** aryan tal. O kalan mey **allan dywyn ll6gyr.** AM pob amser y ellwng **escrybyl o karchar ny** deleyr namyn aryant. **Sef 6al e deleyr tal6 er** aryant. keynnya6c o 6arch. //

Cotton Caligula A.iii ff. 195v col. 2
a dymey o eydyon Ebawl ne6 eboles or ped**waredyd ar dec allan** gwedy e ganher keynny**a6c amdana6 6al oe 6am.** Llo or pan anher hyt kalan **gayaf y warchae or pryt** bwy gylyd a deleyr yda6. **V6yn hyt tra wynt en dyn6** ew gwarchae or pryt bwy **gylyd a deleyr ne6 ente6 ew** kymysc6 ac e6 mammew. **Sef hyt e delyan 6ot en** dyn6 hyt kalan mey. **ac o henny allan 6n 6re**ynt ac e6 mamme6. **E Moch. ar de6eyt. ar gey6yr** ar gwydew. ar yeyr. eyl de**wys onad6nt a deleyr.** Perchyll bycheyn or pan em**chwelwynt bysswelyn ac** ew trwyn 6n ky6reyth ac **e6 mam 6ydant ar yt.** En e ky6reyth e b6 hwch **or moch ne6 6n or man es**crybyl re dywedassam ny **wuchot keny bey namyn** try lledyn onad6nt. Sef //

Cotton Caligula A.iii ff. 196r col. 1
acha6s oed henny moch a aey yr nep pyey*6ydynt*. a **hwch a trygey y perchen**na6c er yt. **Ny ellyr dwyn hwch o dwy** kanyt aey moch yr perch**enna6c o thrygey e neyll** Odyna e ssem6dwyt or pym**thec llydyn or moch 6n.** ac or dec llydyn ar 6geynt **or de6eyt da6at. ac or gey**6yr. ac or gwydew. ac or **yeyr. 6n or dec ar 6geynt** e6elly. **O der6yd na chaffer ky6ny**6er6ch a henny ar er yt o **6och herwyd rey or egne**yt pedeyr keynnya6c or **pym llydyn or moch. ere**yll a dyweyt panyw keyn**nya6c o pob 6n or moch.** a deleyr. Ac o pob pym **lledyn or gey6yr ar de6e**yt keynnya6c. a he6yt or **gwyde6. ac or yeyr. O*ny*** cheffyr kymeynt ac e dyly**er 6n onad6nt. wy o** pob 6n onad6nt a deleyr. //

Cotton Caligula A.iii ff. 196r col. 2
Ny deleyr daly yeyr daly yeyr ar yt namyn e pythe6nos **kyntaf ed heer er yt. kyn** y 6ot en egyn. Ac o henny **eny del grawn enda6 ny** deleyr e6 daly. **Pob goga6r or ed emogoryo** dyn ac ef katwet pa6b **y oga6r. a byt ryd er es**crybyl. Sef ew gogawr **yt gwedy e kychwynner** y ar e tyr e ty6o arnaw. **a pherllan. a llyn gwe**dy e meter. ne6 eg gard **hep y 6edy. a gweyr sych.** a tho tey ac ew hachwre. **a**

bressych a chenhyn. a phob peth a 6o perthy**nas y 6ot eg gard. Gwnaet** pa6b ente6 kae y ard en **kyn kadarnet ac na allo** escrybyl y torry. a chet tor**rer hyt na dywygyr yda6** ef eythyr yeyr. a gwydew. **Sef acha6s ew 6rth na** ellyr kayw racd6nt. kanys **ehedec a allant.** Er esc6boryew a delyant ew //

Cotton Caligula A.iii 196v col. 1
bot en agoret or pan el er esc6b kyntaf end6nt **y ellwng gwynt end6nt** hyt kalan gayaf. ac o **llegryr en henny o am**sser dywyn ll6gyr. **O kalan gayaf allan kay**er er esc6boryew 6al e **deleyr. .ef 6al e dely** 6ot pob esc6ba6r en **kyn kadarnet ac e bo** teyr bangor ar y lloge**yl. a phleyt ar y dr6s** a thry rwym arney. **de6 ar y gwegyl. ac 6n** or t6 recdy. ac o thor**ryr henny dywyker er** yt ar esc6ba6r. **Sef 6al e dywygyr yt** en esc6ba6r. esc6b yach **en lle e glaf.** O der6yd y dyn kaffael es**crybyl ar y yt a bot.** amrysson hyt na cha**ffat byt en llw e deylyat** O der6yd llygr6 yt ac na **godywedher er escrybyl** ar er yt byt en llw per- //

Cotton Caligula A.iii 196v col. 2
chenna6c er escrybyl ew glanha6 kany ellyr tys**tyolaeth ar any6eyl ket** as dyweto pa6b y welet **ny grymhya ket ade6er** os e perchenna6c ay gwatta. **O der6yd kaffael** march tros kae hyt y **wunygyl en llegrw yt** nyt ya6n y daly namyn **dywyn ll6gyr ony glenheyr** O der6yd kaffael na march **nac any6eyl arall ay** de6 troet 6laen ar er yt **ny deleyr y daly kany** bw en k6byl ar er yt. **ac na ellyr k6byl o ag**k6byl. ac onys glanhaa **e perchenna6c dywyn** ll6gyr. **O der6yd y dyn tydaw y** kassec ar eba6l en lleg**r6 er yt ac na chaffer** y daly kymerer e kassec **or lle e bo a dyker yr** ty a dalyer er eba6l en **e ty a dyker e kassec** en e lle ed oed 6al kynt. //

Cotton Caligula A.iii ff. 197r col. 1
a llyna e gwyllt a deyly e dof. ac nyt emchwel **henny en agky6reyth** arnaw. **Lloy. ac wyn. a mynne6.** nyt reyt yr deylyat ew **hellwng onyt tros y** ewyllys or pryt bwy **gylyd. kany byd mar6** 6n ll6dyn yr y gwar**chae or pryt bwy gylyd** A teyrw o hanner haf hyt **a6st ny deleyr e6 daly** nac ar yt nac ar wellt **kanys en er amser** h6nn6 e byd ter6enyd **e gwarthec pro6adwy.** Nyt ya6n daly e teyrw **o a6st hyt wyl 6eyr** kyntaf. kanys ena e **byd ter6enyd e kynfflyt**hed. **Nyt ya6n daly tar6 en** 6n amser en ol bwuch **ter6enyd** Nyt ya6n daly beyd 6n **amser en mochyrya.** Ny deleyr daly e meheryn //

Cotton Caligula A.iii ff. 197r col. 2
nar bechew o wyl 6yhaghel hyt kalan gayaf. **Ny deleyr daly er estalwy**neyt o hanner ebryll hyt **hanner mehe6yn.** Ny deleyr daly eba6l en ol **y 6am a h6nn6 a elwyr** saeth eba6l. **Ny deleyr daly moch ar** yt ony cheffyr en esc6**ba6r ne6 ar gweyrglawd** o wyl ye6an hyt e kalan. **Pwy bynnac a 6ynho kadw** gweyrglawd katwet **o wyl padryc hyt ka**lan gayaf. **Sef ew gweyrgla6d tyr** dywynnant namyn y **gweyr. a cla6d en y kylch.** Sef pa acha6s e ketwyr **hyt kalan gayaf. 6rth** delyw y llad dwy*weyth*. **Pwy bynnac a kaffo es**crybyl ar er ryw gweyr**cla6d honno kymeret** o*honey* 6al or yt. **O der6yd y dyn kaffael escry**byl en mynet ohoney ac //

Cotton Caligula A.iii ff. 197v col. 1
nas godywedho arney ket. ade6er ny deleyr dywyn **ll6gyr am gwellt.** Pwy bynnac a gwnel kae **eg kylch y yt dalyet ar** e gwellt a 6o enda6 6al **ar er yt. kany ellyr gwe**llt pawr ena. **Ny dely nep gwellt kad6** amgen ar de6 gwellt. **kae a gweyrglawd. ac** os myn e6 kadw kyme**ret croes y gan er arglw**yd a chatwet honno ef. **Val hyn e deleyr daly es**crybyl gwyllt e mewn **b6arth allan. ac escry**byl dof em mew ac al**lan ew gwarchae. ac o** byd escrybyl y de6 dyn **na chymysker. ac o byd** amryw escrybyl na chy**mysker he6yt wynt. ac** o dodyr y gyt wynt rwy**mer pob rey onad6nt.** moch nyt yawn ew **rwymaw en ew gwar**chae. //

Cotton Caligula A.iii ff. 197v col. 2
Er yeyr. ar gwydew. yawn ew e6 rwymma6 en ew **daly.** O der6yd y dyn erchy gwys**tyl am y yt ar oet dyg**wyd ny dely nep y rody na**myn ar wystyl yt a gwys**tyl yt ny dygwyd hyt **kalan gayaf.** Pwy bynnac a delyo yt ar **6ach ay am l6gyr escry**byl e kynhayaf. ay o pryn**n6. ac nas go6ynho hyt** kalan gayaf. nys dely. Sef **acha6s nas dely 6rth y** 6ynet en tymhor nat **ya6n y o6yn. kanys nyt** ya6n go6yn yt e wlwydyn **en y gylyd.** Pwy bynnac a daly escry**byl ac oe daly ef gwne6**th6r ky6la6an or escrybyl

pa ryw ky6la6an bynnac 6o. e deylyat pyew y talw. **kanys dely er escrybyl de**6ot hep ha6l hep arha6l **arnad6nt namyn talw y** deylyat y essywet. //

Cotton Caligula A.iii ff. 198r col. 1
Pa dyn bynnac a dalyo escrybyl ket as ellygho y pory **ny chyll y 6reynt yr gwney**th6r gwell noc a deley. **Pwy bynnac a dalyo escry**byl ac e6 dydorr hyt ad**ref ny deleyr dym 6d6nt** kanys ny deleyr de6 dal6 **am er 6n ll6gyr.** Pwy bynnac a dalyo escry**byl a gwrthot gwystyl** ky6reythya6l yr mynn6 **aryant. o byd mar6 er** escrybyl ef ay tal. **Pwy bynnac a** dalyo **escry**byl llawer ac atta.l 6n **onad6nt ar 6ed6l y dele6** tros ew gweythret oll **ac ellwng e lleyll y ker**det ny dely namyn a del **ar er 6n ll6dyn h6nn6.** Pwy bynnac a kaffo man **escrybyl ay da6at. ay ga**6yr. ay hwch. dewysset e **deylyat. ay ky6ryf ona**d6nt eny del e ll6dyn eh6n **ay entew keynnya6c oho**ney hythe6 gwedy e daly //

Cotton Caligula A.iii ff. 198r col. 2
er pymweyth a cheynnya6c or hwch. ne6 arhos **ky6ryf eny del hwch en** k6byl. **Pwy bynnac a del y ell6ng** escrybyl tros ereyll ya6n **ew yr deylyat go6yn yda6** ef a seyf ef em pob peth **trost6nt. ac ony seyf** ny dely e6 hellwng ydaw **a chet bwynt marw yr** nas kaffey ef e6elly ny **thelyr. os ente6 a seyf** em pob peth trost6nt **kymerer gwystyl y kan**thaw a mach ar y dylys**rwyd. ac o der6yd dy6ot** perchenna6c arall ac any**lyss6 e gwystyl ef a dely** or eyda6 ef en lle e kystal **kyn mynet e llall y kan**thaw. **E gwystyl a gwystlo e wre**yc ny dely e gwr y any**lyss6. nar gwreyc gwys**tyl e gwr e6elly. **Pwy bynnac a 6o ll6gyr** mawr ar y yt a chafael //

Cotton Caligula A.iii ff. 198v col. 1
escrybyl arna6 a mynn6 o*ho*... ef y gan er escry**byl** **.........** **k6byl**. ...s .... talw **yda6 6rth ...w perchenna**6c er escrybyl a lyg... **na mawr 6o** **.........** a h6nn6 a del...... en **6r... ryw e de... en dy**wyn ll6gyr esef e deleyr **......n kyn kalan gayaf.** P...... a ssem6tto y **.........6yl hyt ar e** gw...... a gwne6th6r **y ... a ...... gwy...n ket** lly.rer e... ar dywygyr **En ky6reyth ew llyn a 6o** eythyr garde6 ar yt. **Nyt ......n dyn herwyd** ..ey ......h na dywy**ko ll6g...** Ny dely ......ro escry**byl ....ynt en** daly yr y 6ot en perche**nna6c ...er escrybyl na** 6...wynyant arnad6nt **hep kanhyat ... deylyat** A ....eyl. at keyssya6 //

Cotton Caligula A.iii ff. 198v col. 2
perchenna6c er escrybyl ac ... dely ente6 ew ke**l6 wynt. ac os kel talet** o bydant 6arw. //

Cotton Caligula A.iii t. 149r col. 2

ay delyet e traetha hynn. **U6yth6et ew e bard tey**lw. Ef a dely y tyr en **ryd. ay 6arch presswyl** ay lyeynwys y gan e

Cotton Caligula A.iii t. 149v col. 1

6renhynes **mynnw kerd. aet e bard** teylw y kanw ydy kerd **en dy6ess6r. a henny en clwst** 6al nat a6lonydho e ne6ad **kanthaw.** Ef a dely bwuch new

Cotton Caligula A.iii t. 149v col. 2

6geyn myw kan y ardyrcha6ael. Or gostegw **ay swyd. ay 6reynt.** ay delyet e traetha hynn **Nawuet ew e gostegwr**. Ef a dely y tyr **en ryd. ay 6arch pres**wyl. ay lyeynwysc **y gan e**

Cotton Caligula A.iii t. 150r col. 1

doter arall en y le gwarchadw e llys. **Ef a dely synhyaw wrth deo**dre6yn. ac wrth da e brenyn **en e llys. or pan el er h6nn** a 6o maer endy eny del arall **ydy. Ef a dely kynn6lla6** twnc e

Cotton Caligula A.iii t. 150r col. 2

brenyn. **le en e ne6ad ew y am e** kel6y ar effeyryat teylw. **ac y gyt ac ef e kynydyon.** Y lety ew en er odyn. **Y ankwyn ew try korneyt** llynn. a seyc o

Cotton Caligula A.iii t. 150v col. 1

en wuelyn. ay werth ew pwnt. ac **o henny hyt wyl ye6an** hanher haf e dely hely **ewyged. ac en henny o espeyt** ny dely ef gwne6th6r ya6n **y nep or ha6l a 6o arnaw.** namyn

Cotton Caligula A.iii t. 150v col. 2

my**net y hely moch koet. ac** o henny e dely ef bot en **ew hely wy hyt kalan mys** tachwed. ac eg kehyt a henny**o amser ny dely ef attep y nep** or

Cotton Caligula A.iii t. 151r col. 1

pen*kynyd* dangos y kwn. ay kyrn. **ay kynlly6ane6. yr brenyn. ac gwedy as dangosso mynet** y kymryt kylch ar 6yleyn**nyeyt e brenyn. ac o henny** hyt e

Cotton Caligula A.iii t. 151r col. 2

6reynt. ay delyet ew hyn. **Un6et ar dec ew e** medyd. Ef a dely **y tyr en ryd. ay** 6arch presswyl. **ay lyeynwysc y** gan e

Cotton Caligula A.iii t. 151v col. 1

e gwled. Ef a dely trayan e kwyr **ne6 pedeyr keynnya6c** en y le y gan e dysteyn. **ne6 archenat a talho pedeyr** keynnya6c. **Kwyr e gwled 6al hynn er** rennyr. trayan yr

Cotton Caligula A.iii t. 151v col. 2

pres**wyl. ay lyeyn**wysc y gan 6renhynes **ay <u>6rethywysc</u> y gan e** brenyn. Y le en e ne6**ad ew em mon e post a 6o** y gyt ar kel6y e bo e bren**nyn en eyste en y emyl.** Y lety ew y gyt

Cotton Caligula A.iii t. 152r col. 1

E medyc a dely ene doto goreth pedeyr ar **brenyn.** Ef a dely rann o aryant e **kwynnos.**

Cotton Caligula A.iii t. 152r col. 2

e dyn a gwnel e kam. hep **erlyt. hep ragot.** Pan el e brenyn yr esta6ell **ef a dely mynet a chan**hwyll kanthaw oe 6laen. **Ef a dely bwytta y gyt ar sw**ydwyr. **Y lety**

Cotton Caligula A.iii t. 152v col. 1

dely y tyr **en ryd. ay 6arch** preswyl. ay ly**eynwysc y gan 6renhy**nes. ay 6rethyn*wysc* **y gan e brenyn.** Ef a dely en wastat med6 **bwyt a llyn er esta6ell.** Ef a dely gwassanaethw ar

Cotton Caligula A.iii t. 152v col. 2

rygthaw ar kogew. a dwy rann ydaw eh6n. **Ef a dely kaffael y holl reyt** y gan dysteyn e brennyn **en dy6esswr.** Y sarhaet ew chwe byw

Cotton Caligula A.iii t. 153r col. 1

keynnyawc o pob ynseyl agoret **a rodho e 6renhynes.** Ef a dely offrwm pa6b **or a perthyno attey.** Ef a dely dyllat e 6renhynes **e rey e penytyo end6nt e**. garawys. erbyn e

Cotton Caligula A.iii t. 153r col. 2

dely pedeyr keynnya6c o pob march e 6renhynes. **entew a dely rody kebys**tyr kan pob 6n. Y lety **ew e ty nessaf yr esc6ba6r** y gyt a

Cotton Caligula A.iii t. 153v col. 1

hyn. **Pedweryd ew gwas** esta6ell e 6renhynes. **Ef a dely y tyr en ryd. ay 6arch** ay dyllat 6al e lleyll. .f a **dely rann o aryant e kwyn**nos. Ef

Cotton Caligula A.iii t. 153v col. 2

ardyrcha6ael. Or lla66orwyn ay swyd. ay bre***ynt*****. ay delyet e traetha hynn.** Pymhet ew e lla6*6orwyn*. Hy **a dely y march preswyl. a** hen

Cotton Caligula A.iii t. 154r col. 1

gwassanaethw oy **se6yll. Ef a dely rann o ar**yant e kwynnos. Y lety **y gyt a dryssawr e brenyn en ty** e porthawr. Vn nawd ew a **dryssa6r e brenyn. Y sarhaet**

Cotton Caligula A.iii t. 154r col. 2

6reynt ew hynn. U6yth6et ew kanhwyllyd**. e 6renhynes. .f a dely y tyr** en ryd. ay 6arch ay dyllat **6al e lleyll. Ef a dely rann o** aryant e kwynnos.

Cotton Caligula A.iii t. 154v col. 1

tro**ydya6c . Tryd ew maer** e byssweyl. Pedweryd **ew er ryghyll. Pymhet** ew e portha6r. Chwechet **ew e gwyllw. Seyth6et** ew e kn6tey. Wyth6et **ew e pobwryes. Na6uet** ew e gof llys. Dec6et

Cotton Caligula A.iii t. 154v col. 2

pen***gwastra6t*** en y absen. Ef a dely **daly gwartha6yl e** brenyn pan eskynno **a pan dyskynho a dwyn** y 6arch oy lety. a thran**noeth y dwyn ydaw. Ef** a dely kerdet en

Cotton Caligula A.iii t. 155r col. 1

6geynt o aryant. **Y werth ew chwe byw a** chwe 6geyn myw kan **O der6yd y dyn** torry troet a**ny6eyl dyn** arall ne6 y **6ordwyt ne6** gwne6th6r bryw e del

Cotton Caligula A.iii t. 155r col. 2

kystal ac ef y gwneyth6r e ryw weyth a **gwnelhey ar eyda6** eh6n. Ac os mar6 6yd **er any6eyl tryget er** arwystyl en dylys en y **le. Ac os byw 6yd er** any6eyl ay welet en **yach**

Cotton Caligula A.iii t. 155v col. 1

mae amser tachwed. **Or kalan hyt wyl** yewan eylchwyl e **de6*****parth*** **ar er eneyt** ar trayan ar e kyc **ar croen kanys b6rya** 6yd pob any6eyl en er **amser h6nn6.** O der6yd yr dyn re bry6**wassey**

Cotton Caligula A.iii t. 155v col. 2

mach dy6ot ar er egnat. ar **egnat pyew keyssyaw** y gan dwy pleyt adef **ay mach e gwr raccw** ay nyt mach. Mach dyo**er hep er ha6l6r. na** 6ac dyoer hep e

Cotton Caligula A.iii ff. 156r col. 1

ena kanyt **oes namyn y 6n ta6a6t** ef eh6n en gyrrw arnaw **na dely namyn y 6n** ta6a6t ente6 oy gwad6. **Dyoer hep e kynnogyn** mynhe6 ay gwadaf ef.

Cotton Caligula A.iii ff. 156r col. 2

mach k6byl or dy**lyet yr ha6l6r.** Os ef a gwna e mach **g6rth*****t6ng*** **ar e kyn**nogyn. gwrth*tyghet* **a 6o e kynno**gyn en rody y enew **yr kreyr gwedy e** thygho yda6. Ac esef **6al y gwrth*****twng*****.**

Cotton Caligula A.iii ff. 156v col. 1
sseyth6et. **Ac esef nesset e delyant** e gwyr henny bot **ydaw en kyn nesset** ac e delywynt kymryt **galanas y gyt a.** ef ay thalw. Ac **esef ew oet er re**yth honno wyth*nos* **or swl nessaf. rac**

Cotton Caligula A.iii ff. 156v co1. 2

or ha6l ac or 6echny. kanys gwna**eth teythy mach.** Pa 6ach bynnac entew **ny 6rth*tygho* talet e**h6n e delyet ar ha6l. **kany gwnaeth teythy** mach. ar hynn a dyley. **Pan**

Cotton Caligula A.iii ff. 157r col. 1

egnat. a holet **er ha6l6r e mach rac** de6 glyn er egnat. Ac **os ef a 6ynn e mach** gwadw hyt nat mach **ac na**

Cotton Caligula A.iii ff. 157r col. 2

pleyt y gyt. er ha6lwr **ar kynnogyn. ar mach.** a holy or ha6l6r e mach **a dywedwyt y 6ot en** 6ach ar peth mawr. **ac**

Cotton Caligula A.iii ff. 157v col. 1

y gwa**dw mach a daw y wa**dw pob 6n onad6nt **wyntew herwyd 6al y** dywedassam ny wuchot. **Rey or egneyt a 6ynn ac** 6n seyth*wyr* gwadw **ket ed 6o pedwar mach** ar 6geynt. E ky6reyth

Cotton Caligula A.iii ff. 157v col. 2

ha6lwr. Ac esef ew gwystyl ky6reythyawl e **e trayan en gwell nor** tal., **O der6yd ll6dyas rody gw**ystyl e mach pyew hep**rwng e gwystyl y gyt** ar hawlwr hyt en

Cotton Caligula A.iii ff. 158r col. 1

no **henny; ente6 a eyll ro**dy gwystyl e kynno**gyn yr ha6lwr en y** absen., **O chanhyatta e kynnogyn** yr mach rody gwystyl **p6nt en lle 6n keyn**nya6c. a chynn oet e

Cotton Caligula A.iii ff. 158r col. 2

e ky6reyth a dyweyt dy**gwydaw e gwystyl** h6nn6 ay 6ot en dylys. **O der6yd yr mach rody** peth mawr eg gwys**tyl**

Cotton Caligula A.iii ff. 158v col. 1

e kynnogyn namyn march **a talho dec p6nt. a** dy6ot er ha6lwr ar **mach y kymhell ew** de6*dec* keynnya6c. a **dywedwyt or kynno**gyn. nyt oes kenhyf y **a**

Cotton Caligula A.iii ff. 158v col. 2

rody kannyat yr mach y rody gwystyl **mawr en lle e bych**an. rac bot en kolle**dyc er ha6lwr.** O der6yd y dyn rody **mach y arall ar** peth. a gwedy rody **e mach mynet y**

Cotton Caligula A.iii ff. 159r col. 1

Os o 6echny e dewys y ardelw **nyt oes kynnogyn.** Os o kynnogyn e dewys **nyt oes 6ach. ac wrth** henny ny eyll 6n dyn

Cotton Caligula A.iii ff. 159r col. 2

delyo ef **e gwlat. a mynn6 or** ha6l6r e da y gan e **mach. E*sef* a wyl e** ky6reyth bot en ya6n **rann6 er regth6nt en** de6 hanner e kollet. **talw or mach e neyll** hanner yr kynnogyn **kanys**

Cotton Caligula A.iii ff. 159v col. 1

kymhellwr e mach ar **da ydaw ehwn.** O der6yd bot mach ar **delyet a chyn no dy6ot** oet e delyet marw e **mach ac adaw map** o*honaw*. e map a dely **se6yll**

Cotton Caligula A.iii ff. 159v col. 2

ky6reyth er rwng dyawul **ay gylyd. Ac nyt oes** ky6reyth er rwng **eghyl ay gylyd namyn** ewyllys dyw. ac wrth **henny dyn a el y ar** e dayar honn nyt **oes ydaw**

Cotton Caligula A.iii ff. 160r col. 1

dylyet marw e kynnogyn. e mach a dely **kymhell map e kyn**nogyn megys e kynnogyn. **O der6yd na bo map yda6** sa6et er arglwyd en **lle map ydaw a tha**let trostaw. ac os gwa**d6**

Cotton Caligula A.iii ff. 160r col. 2

brennyn. ket gwatto e brennyn e mach. **Ene dygwydo gwat ar** 6ap am 6echny y tat **ny dely nep o kenedyl** y 6am gwadw dym **tros y tat ef. Teyr o6en** 6echny essyd. **Kyntaf ew**

Cotton Caligula A.iii ff. 160v col. 1

Er eyl ew. O der*6yd* **y dyn rody mach** y arall ar anylys en **ryth dylys a dy6ot per**chennawc e da oe any**lyssw. ya6n ew y kaffa**el or perchennawc er

Cotton Caligula A.iii ff. 160v col. 2

dywedassam ny wuchot. pwy **bynnac a dygwydho** eg kam am y kychwyn**nyat byt er arglwyd** en y ol. **Tredyd ew nyt**

Cotton Caligula A.iii ff. 161r col. 1

dely hythew y gyt a hy **y gwadw mach.** O der6yd y gwreyc rody **bry dyw ar peth ay** gwadw o*honey* en

Cotton Caligula A.iii ff. 161r col. 2

reyt mach ar dylyssrwyd gwystlyl **kany gwadant wy y** rody. ac wyntew en de**lyw bot en 6eychyew** ar dylysrwyd e gwystyl

Cotton Caligula A.iii ff. 161v col. 1

na rody mach. Sef acha6s ew henny **kany delyant wy gwa**dw mach. ny delyant **rody mach. .yt amgen** a manach. ac ermydwr. **a dyn agky6yeyth. ac** escolheyc escol. a phop

Cotton Caligula A.iii ff. 161v col. 2

wyth*nos* henny a elw~~w~~**yr oc ew breynt en 6n** dyd dydon. **Nyt reyt kymryt mach** ar aryant. nac ar tlys**sew.**

Cotton Caligula A.iii ff. 162r col. 1

wystyl entew yr ha6**lwr.** O byd gwell kantha6 **entew kyrchet ky6**reyth dyannot. **Ny deleyr rody oet wrth** porth am hawl 6ach a **kynnogyn kanys dyan**not e dely 6ot. **O**

Cotton Caligula A.iii ff. 162r col. 2

6ach ar ky6reyth. ar llall en dywedwyt na **dely ef rody mach na**myn delew ohonaw **ef oet wrth y porth. a** dewedwyt or hawl6r **dyoer hep ef mach a** delyaf y. dely mach ny **dely**

Cotton Caligula A.iii ff. 162v col. 1

gwadet. **mal y dywetto ky6**reyth . .ef a dyweyt **e ky6reyth ony gwrth**tyghyr arnaw bot en **dygawn y lw ehwn.** Os gwrtwng a 6yd **arnaw**

Cotton Caligula A.iii ff. 162v col. 2

en adef bot **bry dyw ar chwech keyn**nyawc. Esef a dyweyt **e ky6reyth delyw oho**naw ef bot en at6erwr

Cotton Caligula A.iii ff. 163r col. 1

6edydyer e deleyr **kymryt bry dyw ac** y gan gwr. ac y gan **gwreyc. wrth hen**ny e dely a gwr a **gwreyc y rody**

Cotton Caligula A.iii ff. 163r col. 2

ac na mynho y kadw **ac na gwatto entew** er am6ot. er arglwyd **pyew kymhell y ka**dw 6al y hat6ero er **am6otwyr.**

Cotton Caligula A.iii ff. 163v col. 1

mach y 6ot ar h6nn6. O der6yd ena mynn6 **llyssw 6n or reyth**wyr henny nyt oes **lys arnaw namyn** na han6o oy kenedyl **6al na delyo**

Cotton Caligula A.iii ff. 163v col. 2

ac arall am peth **eg gwyd tystyon a** mynn6 o*honaw* y **gwadw. e ky6reyth a** dyweyt na dely ef y **gwadw eny pallo e** tystyon. **O der6yd y dyn**

Cotton Caligula A.iii ff. 164r col. 1

gwneler am6ot en **erbyn e ky6reyth dyr** ew y kadw.. **Am ... or6odogaeth e tray**tha hynn. **Pwy bynnac a** kymero arall **ar y or6odga**eth

Cotton Caligula A.iii ff. 164r col. 2

meychyew y kan **e llofr6d ar y dyeyssy**waw ny byd nawd **yda6 entew rac e** meychyew henny. **O der6yd y**

Cotton Caligula A.iii ff. 164v col. 1

meychnyaeth. a gorescynn. **O der6yd y personew er** eglwys dywedwyt gal**lw onad6nt wy kyn**hal na6d en erbyn **6n or**

Cotton Caligula A.iii ff. 164v col. 2

datkanoynt ydaw ef o gwyl e brenyn **bot en ya6n e6 bre**ynt estynnet 6d6nt **ew nod6a ac ew breynt.** O der6yd y dyn gwne6**th6r agky6reyth a rac** er agky6reyth honno

Cotton Caligula A.iii ff. 165r col. 1

agky6reyth honno re dygon**sey y ar e nod6a. ny** dely er abade6 y **amdyffyn or na6d e** gwnaeth e kam ar**naw. onys atnewyda** o nawd arall o ne**wyd en llan**

Cotton Caligula A.iii ff. 165r col. 2

gorfflan ew erw ky6reythya6l **en y hyt ay phenn** ar e 6ynwent. a hen**ny eg kylch e 6yn**went e dely 6ot **en k6mpas.** O

Cotton Caligula A.iii ff. 165v col. 1

bre**ynt. ac onys keyff** hythew hepryghet **er eglwys ef mal y** delyo orew. new entew **gwnaet ya6n or ag**ky6reyth re dygones. **Llyma**

Cotton Caligula A.iii ff. 165v col. 2

o 6ey e byd agoret hyt na6**6etyd gwedy awst.** O na6*6etyd* o awst **e byd kayat hyt** na6*6etyd* gwedy **kalan gayaf. Esef acha**6s e byd kayat ky6**reyth e kynhayaf ar** gwayanhwyn wrth **dywyllaw**

Cotton Caligula A.iii ff. 166r col. 1

agoret en agoret rac agory he6yt en 6n **dydyawc. Pwy bynnac a 6yn**ho kyffroy hawl **am tyr a dayar kyf**froet pan 6ynho **o naw*6etyd* kalan**

Cotton Caligula A.iii ff. 166r col. 2

gwercheytweyt a delyant oet wrth **ew porth. yawn ew** yr hawlwr y lwdyas **6d6nt onyt ky6reyth** a dyweyt y delyw. **Ac ena e**

Cotton Caligula A.iii ff. 166v col. 1
bernyr pethewnos o trannoeth **Ac esef achaws ew hen**ny kanyt oes dyd **kwbyl. ac nat yawn** talw dryll dyd en lle**dyd k6byl. Ac en er** oet barnedyc hwnnw **e mae**

Cotton Caligula A.iii ff. 166v col. 2
h6nnw er egnat arall a 6o en e ma**es new er egneyt. ac** ar e llaw dehew yda6 **ef er effeyryat o byd** en e maes new er effe**yryeyt. Ac eg kylch e** brenyn ne6 e nep a 6o **en y**

Cotton Caligula A.iii ff. 167r col. 1

ay kanllaw **dy weythyon de ha6l. ac** ena e mae ya6n yr ha6**l6r dechre6 holy.** Llyma essyd ya6n yr

Cotton Caligula A.iii ff. 167r col. 2

ky6reythya6l **tray ke6yn yr lle yr** re errwyt en agky6re**ythya6l o*hona6*.** O der6yd bot rey a ry6e**do dody keytweyt a gwy**bydyeyt or 6n pleyt. e

Cotton Caligula A.iii ff. 167v col. 1

darffo yr amdyffynn6r **rody attep kyn noy holy** ef or ha6lwr bot en anolo **er attep eny warandawho** ef er ha6l. ac o*dyna* **attep.** Ac gwedy darffo 6d6nt **e6 dwy**

Cotton Caligula A.iii ff. 167v col. 2

y ew kadw rac dy6ot **dynyon y waranda6 ar**nad6nt. **O der6yd y dyn dy6ot y** waranda6 arnad6nt **wyntew ef a dely tal6** teyr byw kaml6r6 yr **brenyn. ac o byd e bre**nyn en e maes ef a dely

Cotton Caligula A.iii ff. 168r col. 1

6rth kym**ryt kyghor aent wy** kan kanhyat er egnat **y e6 kyghor. ac esef** ed ant e ny6er e b6ant **en e6 kygha6ssaeth hep** a 6o mwy. a gwas yr **arglwyd y gyt ac wy y e6** kad6 rac dy6ot nep

Cotton Caligula A.iii ff. 168r col. 2

kym6t roder oet naw **nyew 6d6nt. O dywedant** ew bot eg gwlat arall **wynt. new 6ot llanw a** threy er regth6nt ac

Cotton Caligula A.iii ff. 168v col. 1

ac o byd meyrw rey or gwyr a wu **en e kygha6ssaeth gynt** doter ereyll en ew lle. **Ac gwedy ed eysteder. ena** e mae ya6n yr

Cotton Caligula A.iii ff. 168v col. 2

dywedwyt kosp er **anostec. essef ew henny** teyr byw kaml6r6. ne6 **na6 6geynt o aryant. a** bot en anolo e geyr a dy**wetter.** Ac ena e mae ya6n yr ha6**l6r dody**

Cotton Caligula A.iii ff. 169r col. 1

onad6nt kyn **gwybot py dywetwynt** byt sa6edyc h6nnw. **Ar amdyffynn6r a eyll go**6yn a oes o 6reynt yr rey **henny mal e delywynt** 6ot en tystyon. ac

Cotton Caligula A.iii ff. 169r col. 2

henny; ya6n ew e6 dangos. ac gwedy **dangosso y tystyon nyt** ya6n yr ha6lwr ew **llyss6 wyntew ena.** Ac ena e mae ya6n yr eg**nat**

Cotton Caligula A.iii ff. 169v col. 1

breynt gore6 a 6o oy **tystyon** Ena e mae ya6n yr egnat **datkan6 e de6 6reynt** re dywa6t e dwy pleyt **racc6 y e6**

Cotton Caligula A.iii ff. 169v col. 2

tystyon e neyll rey noy gylyd. dy6arnent wy e **gwaythaf y tystyon.** O der6yd bot en kystal e **tystyon; dy6arner er am**dyffynn6r kanys

Cotton Caligula A.iii ff. 170r col. 1

e kylhyo y keytwe**yt onad6nt y wrth e** llw; kollet e tyr. O seyf **er ha6l yda6.** Rey a dyweyt e mae gwrey**c*tra* essyd pedweryd** achaws. **E ky6reyth eyssyoes**

Cotton Caligula A.iii ff. 170r col. 2

p6nc. ac a dy**lyant tygh6 nat yr kas** nat yr dykassed nat yr **gobyr. nat yr gw*erth*** nat yr dym namyn yr

Cotton Caligula A.iii ff. 170v col. 1

palledyc 6yd **e reyth oll. llw reyth**wr arall ew hynn., **Reythwr arall a dely tyghw** bot en tebyccaf kanthaw **6ot en wyr er hynn a** tyng e llofr6d a

Cotton Caligula A.iii ff. 170v col. 2

O der6yd dygwyda6 dyd **koll ne6 kaffael en amser** kaeth ky6reyth am tyr a **dayar. ne6 en amser dydon.** rey a

Cotton Caligula A.iii ff. 171r col. 1

tyg**het6en arall. ay o tremyc** er ha6l6r na doeth y **waranda6 e 6ra6t byt** er amdyffynn6r en e **Ar dat*anh6de6* henny ny de**leyr e6 barn6 y nep ony byd **rod ac estyn ~~ay~~ gan arglwyd** yda6

Cotton Caligula A.iii ff. 171r col. 2

amser bynnac e del oe o6yn. ac ony **byd ereyll ar e tyr gwedy e6** hescynn6 en pryodoryon. **delyw k6byl or a edewys** Ac o byd

Cotton Caligula A.iii ff. 171v col. 1

gwerendewyr 6yth. Ac ereyll a **dyweyt na dely e na6uet**tyn dody e dyaspat honno **namyn y 6ynet o pryoda**6r en ampryodawr. **Ny deleyr gwaranda6 6r6n** or teyr ha6l henny

Cotton Caligula A.iii ff. 171v col. 2

o 6amwys namyn meybyon 6n gwreyc. Sef ew hon**no gwreyc a rodho y that** ay brodyr y allt6t. **Ereyll a dyweyt ket rodho y** chenedyl hy y allt6t. ac nas **rodho henny o dynyon na** dely y

Cotton Caligula A.iii ff. 172r col. 1

6n gwreyc entew a emrodho eh6n y allt6t **a delyo y meybyon 6amwys.** Rey a dyweyt am 6eybyon er **ryw gwraged henny ken** bwynt

Cotton Caligula A.iii ff. 172r col. 2

ky6reythya6l. ac y h6nn**n6 e gat e ky6reyth y swyd** ay 6reynt en dyannot. **Kanhwyna6l o powys ny** dely mamwys

Cotton Caligula A.iii ff. 172v col. 1

gradew ny ellyr **defnydyaw tyr hep ew kyg**hor a cheny bo tyr yr ryw **dyn h6nn6 ny byd allt6t** eyssyoes

Cotton Caligula A.iii ff. 172v col. 2

arglwyd. **Rey a dyweyt o lledyr dyn** am tyr delyw e tyr h6nn**n6 oy edy6ed en gwaettyr.** 6d6nt gwedy henny 6yth. **E ky6reyth a dyweyt nat** gwaettyr

Cotton Caligula A.iii ff. 173r col. 1

h6nn6 gwedy henny namyn y bot en wywedyc **hy. ac en ha6l tra blwydyn.** Sef ew t6ryf ac enwywet **en pryodoryon wynt a delyant** ada6 hanner e6 da 6d6nt. **Ac os or enys honn ed han**6ydant

Cotton Caligula A.iii ff. 173r col. 2

dayar. ar datanh6d..... phethew **ereyll .... arnad6nt.** E...... y weyth **y..... enys pry**d.....ess6r er erwy**ar tydynnew. ar tre6y. ar** maenolyd. at kymhydew. **ar kantrefoed. ac e6 breynt** ac ew

Cotton Caligula A.iii ff. 173v col. 1

hewel da. **Hewel da gwedy henny a** gwnaeth ky6reythyew **newyd. ac a dy6a6s rey dyf**6ynwal. ac ny sem6d6s **hewel eyssyoes mess6re6** tyred er enys

Cotton Caligula A.iii ff. 173v col. 2

dy6ynwal 6rth e gronyn heyd. .ry hyt **e grony heyd en e 6ot6ed.** a theyr mod6ed en llet e **balyf. try llet e balyf en** e troet*6ed*. try

Cotton Caligula A.iii ff. 174r col. 1

hyr*yew*. Gwyalen kehyt ar hyr*yew* honno **en llaw e geylwat ar** esc6rr per6ed er yew **en e llaw arall yda6. a hyt** e kyrhaedho ef a honno **kan hyt y 6reych ew de6** eyryonyn e tyr.

Cotton Caligula A.iii ff. 174r col. 2

oll en **e kem6t arall.** Sef ew henny o eyryf pym **6geyn tref. a henny ew** e kantref. en yawn. **Dec deg weyth a dely 6ot en** e kant. ac nyt aa ryf pell**ach dec. Hynn ew ryf o er**wy a 6yd en

Cotton Caligula A.iii ff. 174v col. 1

chymeynt **a henny oll en e kem6t** arall. Sef ew henny **gwedy del oll y gyt o erwy** en e kem6t. wyth kant a **de6dec myl. a chymeynt** a henny oll en

Cotton Caligula A.iii ff. 174v col. 2

6geynt ar pob tref or pedeyr a **6yd en e 6aena6l. ac e**6elly o pedwararan bwy **gylyd e rennyr eny el ar** pob erw or tydyn y ran. **a honno a elwyr e p6nt** t6nc. Ar gostecwr

Cotton Caligula A.iii ff. 175r col. 1

dely rann6 er rygthaw ar kyghella6r. ar **kyghellawr dewyssaw** E maer ar kyghellawr a dely**ant bot de6 gwas kanth6nt** y gwne6th6r

Cotton Caligula A.iii ff. 175r col. 2

arnaw. Ny dely maer na chyghella**6r bot en pen*kenedyl.*** namyn 6n o wchelwyr **e gwlat.** Ny deleyr penkenedlaeth **o 6amwys. O swyd pen**kenedyl ay 6reynt ay **dylyet ew**

Cotton Caligula A.iii ff. 175v col. 1

y gyt ar med pedeyr ar 6geynt o aryant **o pob maena6l a deleyr. a** a h6nn6 a elwyr aryan e **gwynnos. ac mal e rennyr** e p6nt t6nc e

Cotton Caligula A.iii ff. 175v col. 2

gwyr e **6aer tref.** Ny dely meybyon eyllyon e **brenyn y porthy. na phor**thy e te6l6. a chany delyant **e6 porthy. ny delyant wyn**tew nac ew mel. nac ew pys**cawt. namyn y rody y lys** e brenyn.

Cotton Caligula A.iii ff. 176r col. 1

eyllyon herwyt. Er allt6dyon henny a delyant **dangos yr map eyllt a 6o o** da kanth6nt. ac a delyant pan **eloynt or ty kaffael kyme**ynt ac a

Cotton Caligula A.iii ff. 176r col. 2

by**leyn tref. gwr a bwyall** y gwne6th6r ll6este6 yda6 **en y lwyd.** Maer e byssweyl ny dely **daly datle6 namyn ar wyre** 6aer tref. namyn erbyn**nyaw da e brenyn y gan** e meyry ar

Cotton Caligula A.iii ff. 176v col. 1

kymhell **amobyr ac abedyw e rey** henny. a phedeyr keynnya6c **o pob 6n onad6nt.** Maer e byssweyl a dely pedeyr **ar 6geynt y gan e portha6r** pan estynner

Cotton Caligula A.iii ff. 176v col. 2

llys **herwyd e6 gall6 ay en** de6eyt. ay en wyn. ay en **6ynne6. ay ar emenyn. ay** ar laeth. ay ar kaws. **O deryd wuchelwr y 6ap ar** 6eythryn ar 6ap

Cotton Caligula A.iii ff. 177r col. 1

dehe6 yr amaeth. a **gwerth e llaw ass6 yr geyl**wat. a phedeyr keynnya6c **y perchenna6c e tyr. a chy**weyrya6 e

Cotton Caligula A.iii ff. 177r col. 2

chaml6r6 yr brenyn. ac e6elly am fford a kat**wo ter6yn kan enyll e fford.** hynn ew mess6r gwest6a **e brenyn e gayaf o 6aena6l ryd.** Mess6r gwest6a e brenyn en **amser gayaf o 6aen ew hynn.**

Cotton Caligula A.iii ff. 177v col. 1

enllyn. a thry **6geynt yr llynn. Or maenolyd** kaeth e deleyr kymeynt a hynn. **Or maenoly kaeth e deleyr de6 da6n** bwyt pob blwydyn. E gayaf hwch **teyr blwyd. a**

Cotton Caligula A.iii ff. 177v col. 2

6geynt or ryw 6ara re dywedassam ny wuchot. a chyn6lla6 **a 6o o l6dyn blyth y perchennogyon** e tref y gyt. ac e6 godro 6nweyth **en e dyd ar kossyn a**

Cotton Caligula A.iii ff. 178r col. 1

noget 6n **gwreyc. kany wys peth ew ay** gwr ay gwreyc. E ky6reyth a dyweyt **bot en ya6nhaf barn6 en ol e peth** pennhaf. a bot galanas gwr arna6. **a henny hyt eny**

Cotton Caligula A.iii ff. 178r col. 2

dely 6ot 6rth noe y tat ay tat **en arglwyd arna6. ac ny dely kosp** arna6 namyn 6n y tat. ac ny dely **med6 6n keynnya6c en**

Cotton Caligula A.iii ff. 178v col. 1

6yd dyrwya6c ac a gwna ya6n yda6 oy sarhaet **O byd mar6 map o pedeyr blwyd ar** dec allan ac na bo edy6ed yda6 er **arglwyd pyey6yd y**

Cotton Caligula A.iii ff. 178v col. 2

de6*dec* mlwyd allan **e da6 bronne6 a chedor arney ac** e blode6ha. Ac ena e byd oet ydy **y rody y wr. ac o henny**

Cotton Caligula A.iii ff. 179r col. 1

plant ydy kanys dyhe6 na byd ydy. **.wad6 map ay kymryt ew hyn.** Pwy bynnac a 6ynho gwad6 map **en ky6reythya6l nyt reyt**

Cotton Caligula A.iii ff. 179r col. 2

deleyr dwyn map y allt6t dy6ot hyt er eglwys **e kymero ef y dwfyr swyn ay** 6ara efferen. ac ena y dwyn **yda6 megys e dywetpwyt** wuchot.

Cotton Caligula A.iii ff. 179v col. 1

keyssya6 kreyrye6 ny dely hy oet namyn **namyn try*dye6*. kany dely keys**sya6 kreyrye6 namyn en y che**m6t eh6n.** O der6yd y tat

Cotton Caligula A.iii ff. 179v col. 2

arall a meychyaw o kenedyl ar y alanas **a chyn tal6 er alanas dwyn** 6am e llofr6d y tat arall. e ky6**reyth a dyweyt panyw e kenedyl**

Cotton Caligula A.iii ff. 180r col. 1

le6eryd y 6ot en 6ab y wr **Hewel 6ap kadell** tewyssa6c kemry **a de6ynn6s atta6** chwe gwyr o pob **kantref eg kem**ry

Cotton Caligula A.iii ff. 180r col. 2

or ky6re**ythye6 a adassant 6al ed oeydy**nt. peth arall a 6ynnassant y **emenda6. ereyll a dyleassant en k6byl. ac ereyll o newyd a** ossodassant. Ac ena e dodas**sant hewel a henny o doethyon**

Cotton Caligula A.iii ff. 180v col. 1

ente6 barn6 kam 6ra6t **o henny allan ny dely ente6 y ta6a6t onys pryn yr y werth ky6re**yth. O der6yd em*wystla6* ac en**te6. ae 6ot ente6 ar er ya6n. ef**

Cotton Caligula A.iii ff. 180v col. 2

lladho. a h6nn6 a elwyr en ta6a6t**r6d. Er eyl ew ro**dy **kyghor oe lad. Tredyd ew** kytssynhya6 ay lad. Am pob 6n **or try affeyth henny o**

Cotton Caligula A.iii ff. 181r col. 1

eyssyoes a deweyt na dely **nep gwat a da. ac nas delyant a dely 6ot er rygth6nt en e dyd** h6nn6. a thyll6ed tragywyda6l er **regth6nt. Ll6 try**

Cotton Caligula A.iii ff. 181r col. 2

ef dyn arall. .reyll a deweyt gwedy e del e traean **yr gwreyc delyw kymysc6 e de6 parth ar alanas ay rann6 yr** kenedyl. Er arglwyd a dely **traean kymhell e sarhaede6 6al**

Cotton Caligula A.iii ff. 181v col. 1

gwedy nat emdycco. **Galanas brenyn aberfraw** ew y sarhaet teyr gweyth. **Galanas gwreyc e brenyn** ay **6ap. ay penteyl6. ay edlyng.** ay ney. trayan galanas e brenyn. **ac e6 sarhaet traean**

Cotton Caligula A.iii ff. 181v col. 2

e6elly. O na6 af**feyth lledrat e traytha hyn. Na6 affeyth lled**rat. Kyntaf **ew onad6nt.** mynegy e lled**rat a dyccer. Er** eyl ew kytsyn**hya6**

Cotton Caligula A.iii ff. 182r col. 1

kymryt teyr keynnya6c am y teyr p6nt os myn **ac en dec y ky6reyth. O gallant wynte6 kaffael e tal. ny delyant 6ot** en dyholwyr nac en anreyth o**def. O gwedyr er**

Cotton Caligula A.iii ff. 182r col. 2

namyn en **ol gyrr ky6reythya6l. Sef ew gyrr ky6reythya6l llw e per**chenna6c ar 6ot en wyr ar e **dyn racc6 e lledrat. kanyt gyrr**

Cotton Caligula A.iii ff. 182v col. 1

bo 6n or affeythoed wuchot ny dygwyd na**myn en dyrwy. ony mynnyr erlyt ky6reyth an6don arna6.** Ket pallo reyth e llofr6d yr **meynt e lledrat a dyweter ar**na6

Cotton Caligula A.iii ff. 182v col. 2

gwlat en oes er arglwyd ay dyholyo onyt kan dygemot **ac ef. Pwy bynnac e kaffer ol lledrat en dy6ot oy ty ac** na allo y hebr6ng en ky6re**ythya6l y 6rtha6 byt an**reyth odef. ac

Cotton Caligula A.iii ff. 183r col. 1

Ena e mae ya6n yr **ragla6 de6ynn6 er effeyry**at attaw a dywedwyt 6rth**a6 er hyn re dywespwyt 6rtha6 ente6. ac ell6ng er effey**ryat y gyt ac ef yr eglwys a **chroesset racda6 na thygho**

Cotton Caligula A.iii ff. 183r col. 2

6yd hyt ed el nac o**. rod. nac o prynn6. nac o** wada6l. hyt e kan6et law. **ac 6rth henny e gelwyr ef kyheryn kanhastyr. ac nyt** aa pellach e kan6et law. **Pwy bynnac a 6ynho daly** lledrat en

Cotton Caligula A.iii ff. 183v col. 1

peth ath gwahan6s ty ath kol**let. a pha amser. Sef acha6s e may ya6n gwybot** henny. chwech fford ed a da **dyn y kantha6. ac or teyr e** gellyr

Cotton Caligula A.iii ff. 183v col. 2

yr any6eyl ar **llaw dehe6 ar e kreyrye6. ar llaw dehe6 yr amdyffy**nn6r ar e cl6st assw yr **any6eyl. ac e6elly tyghet** er ha6l6r nat oed

Cotton Caligula A.iii ff. 184r col. 1

arall ys y law. nyt am amgen gwr wuch y 6reynt noc ef. ac arall ys y 6reynt **noc ef. ac o cheyff henny do**gyn ew

Cotton Caligula A.iii ff. 184r col. 2

dygwy**det e*h6n*. Nyt ya6n my**net reyth en ol daly a dam**t6ng namyn arwayssaf ne6 kad6 kyn koll. ne6 eny a me**ythryn. O der6yd daly lled**rat kan dyn ac ente6 en de**wedwyt y

Cotton Caligula A.iii ff. 184v col. 1

maes ya6n ew **gadael yda6 eythyr nat** oes annot. Pwy bynnac **a dotto y arwyssaf em pen arall. a phall6 y arwayssaf** yda6 byt leydyr ky6adef. a henn**y herwyd meynt a dalyer**

Cotton Caligula A.iii ff. 184v col. 2

plant yda6 ente6 ny dely kymmynn6 eythyr y dayret **yr eglwys. ay dyledogyon. Ny dely er arglwyd abedyw** dyn a dyenydho. O dyeny**dyr eg gwlat arall er ar**glwyd pye6 y

Cotton Caligula A.iii ff. 185r col. 1

gwyd o **an6od., Sef ew anode6 pob peth** a dyccer en ryth peth **arall. Ny delyr am ano**de6 namyn

Cotton Caligula A.iii ff. 185r col. 2

.yntaf ew **o**nad6nt rody kyg**hor y loscy e ty. Er eyl ew kytssynnya6 ay** loscy. Tredyd ew mynet o **acha6s y loscy. Pedweryd** ew emdwyn

Cotton Caligula A.iii ff. 185v col. 1

kany adef talet e trayan. Pwy bynnac a losco ty a lloscy o h6nn6 arall talet e ty **a enynn6s ac e6elly o ty y** ty hyt e

Cotton Caligula A.iii ff. 185v col. 2

ne6 en tyglys a than enneynt trefgord. a 6o seyth g6rhyt er rygtha6 ar **ty nessaf yda6.** Pwy bynnac a

Cotton Caligula A.iii ff. 186r col. 1

ynt **kanys de6 6eredyc ynt. ac 6rth hynny en e lle e bo ky**hyded en e ky6reyth ny dy**wygyr. namyn e6 bot erbyn** en erbyn.

Cotton Caligula A.iii ff. 186r col. 2

Ema e ter6yna teyr co**lo6yn ky6reyth ac a perth**yn attad6nt. Ac o werth **gwyllt a dof e traetha hynn. kyntaf ew onad6nt.** Ky6ebrwyd kassec **pedeyr keynnya6c** a tal hyt em pen **e**

Cotton Caligula A.iii ff. 186v col. 1

thry*dye6* em pennyll p6nt a tal. **Palffrey chwe 6geynt R6mscy 6el s6mer 6arch chwe** 6geynt. ew y werth. **Gweynyt 6arch try 6ge**ynt ew y werth.

Cotton Caligula A.iii ff. 186v col. 2

ac ed el llaw en y pen e dyrcheyf arna6 **6geynt eny 6o henny en 6n ar pymthec a phym** 6geynt. ac e*6elly* e tryc eny **6o frwyn en y pen. ar dyd** e frwyner e

Cotton Caligula A.iii ff. 187r col. 1

6archogayth. e dely 6ot. hep 6ot **en hwy er oet.** Gwerth troet march y **werth eh6n en k6byl ay trayan gwerth ar y ly**gat. ar trayan ar e llygat **arall.** Pob anaf ar 6arch y tray**an gwerth**

Cotton Caligula A.iii ff. 187r col. 2

am dyscynn6 ka***nys* ya6n ew dyscynn6** kan escynnwyt. a henny **y perchenna6c e march.** a chaml6r6 y

Cotton Caligula A.iii ff. 187v col. 1

ny dywegyr ony byd 6n o **try heynt. ny deleyr nam**yn y lw nas gwydyat. **Gwerth kassec ay theythy.** Gwerth eboles

Cotton Caligula A.iii ff. 187v col. 2

ky6reyth. **Palffrey wyth 6geynt** ew y werth. ky6reyth. **R6mscy chwe 6geynt** ew y werth. ky6reyth **S6mer6arch pedwar 6ge**ynt ew y werth. ky6reyth. **O thorryr y ra6n pedeyr** ar 6geynt. o

Cotton Caligula A.iii ff. 188r col. 1

hymhol a na6uetyd er a6st h6nn6 **e dyrcheyf arney iiiiam y llo.** ac o henny allan dwy **keynnya6c pob tymhor** a dyrcheyf

Cotton Caligula A.iii ff. 188r col. 2

haryant deod6f eny 6o k6byl y **gwerth o try 6geynt. ac** e6elly e tryc eny 6o pym**het lo. a hyt henny e tryc** en y

Cotton Caligula A.iii ff. 188v col. 1

eys**sye6 or llestyr or** llaeth y 6rth6ryt o **werth e llaeth yr nep** pyeyffo e wuch. Os **hanner e llaeth hanner** e gwerth. os trayan e lla**eth. trayan e gwerth. a** h6nn6 ew e d6ll

Cotton Caligula A.iii ff. 188v col. 2

yda6 rody llw e b6geyl **a llw e wreyc ay godroho** nat yr pan doeth atta6 **ef e kollet. O werth ych** ay teythy e traetha

Cotton Caligula A.iii ff. 189r col. 1

talet pymthec pob blwydyn. **tra 6o byw.** Llosc6rn llo e 6lwydyn **kyntaf keynnya6c. ky6reyth.** ew y werth. er eyl

Cotton Caligula A.iii ff. 189r col. 2

Ac o henny eny el e moch yr koet ban6 6yd. **a phedeyr keynnya6c** .ky6reyth. ew y gwerth. Ac o **wyl ye6an hyt e ka**lan pymthec 6yd y

Cotton Caligula A.iii ff. 189v col. 1

teythy e traetha hyn. **Am oen or nos e gan**her hyt kalan gayaf **keynnya6c. ky6reyth. ew y werth.** o kalan gayaf hyt em **pen e 6lwydyn dwy. keynnya6c.**

Cotton Caligula A.iii ff. 189v col. 2

keyn**nya6c. ky6reyth. ew y werth. o** kalan gayaf hyt em pen **e 6lwydyn dwy keynny**a6c. ky6reyth. ew y werth.

Cotton Caligula A.iii ff. 190r col. 1

tey**thy. Pob any6eyl b6dyr** y trayan gwerth ew y teythy. **crwyn e traetha hynn** Croen ych. 6iii. keynnya6c. **Croen hyd.**

Cotton Caligula A.iii ff. 190r col. 2

bydant o 6n t6. **Gwerth tra6s keyng a** ty6o o kallon e pren **dec ar 6geynt.**

Cotton Caligula A.iii ff. 190v col. 1

hyt kalan gayaf gwe**dy ed ympyer. Ac o hen**ny allan dwy keynny**a6c pob tymhor a dyrcheyf** arney eny arwedo fr6**yth ac ena try 6geynt** ew y gwerth. ac 6rth

Cotton Caligula A.iii ff. 190v col. 2

weles yor6erth 6ap mada6c 6ap **raha6t 6ot en grynno**y escry6enn6 nyt am**gen a gwerth e tey ar** deodre6yn. a chy6ar. **a**

Cotton Caligula A.iii ff. 191r col. 1

keynnya6c ar pob ga6ael **a kynhalyo e nen. Sef** ew henny chwech ko**lo6yn. ac 6geynt ar y** nen. Sef ew henny **pedwar**

Cotton Caligula A.iii ff. 191r col. 2

pa6l a gwyalen. a chledren. keyn**nya6c. ky6reyth. am e polyon** sy6age6. ar keybrew key**nnya6c.**

Cotton Caligula A.iii ff. 191v col. 1

keynnya6c. **Y kyweyr corn. xxiiiior. keynnya6c.** Ta6lb6rd e brenyn. cxx. keynnya6c. **E corn ed e6o e brenyn** o*hona6*. p6nt ew **y werth.**

Cotton Caligula A.iii ff. 191v col. 2

O byd ban hyd. xxiiiior. O byd corn eydyon.xii. **byd pren. iiiior. keynnya6c** Kerwyn estylla6t **o byd brenyn py**ey6yd.

Cotton Caligula A.iii ff. 191v col. 3

iiiiior. keynnya6c **Bwyall kynn6t. ii. keynnya6c** Bwyall 6echan.

Cotton Caligula A.iii ff. 192r col.1

dyrwyn fyrdlyg **F6st fyrdlyg** Kre6enllyn. fyrdlyg. **Ordwyn fyrdlyg** Espodyl fyrdlyg

Cotton Caligula A.iii ff. 192r col. 2

Eydyon gwedy ed emada6ho ay teledyw**rwyd damt6g** Ll6ryc damt6g **Penfestyn damt6g**

Cotton Caligula A.iii ff. 192r col. 3

Raff 6le6 de6dec ky6elyn. ii. keynnya6c **Raff lwyf de6dec ky**6elyn. i. keynnya6c **Torch mylgy e bren**nyn.

Cotton Caligula A.iii ff. 192v col. 1

6geynt. **E peythyne6 ar klory**on. 6i. **Er rwylle6. 6i.** E kar6ane6 ar troelle6 **.6i. ar trayan ar tr**elle6. **Offer goff. cxx.**

Cotton Caligula A.iii ff. 192v col. 2

keynnya6c Ar maen yssaf. ii. keynnya6c **Ar e brewanwth. iiiior. keynnya6c** Gwaew. iiii. keynnya6c **Bwa. a. xii. saeth. iiiior. .keynnya6c.** Aryf wyall.

Cotton Caligula A.iii ff. 192v col. 3

ky6reyth arnad6nt. Sef **ew henny.** Gwartha6le6 o by**dant e6reyt 6iii. keynnya6c** O bydant aryanneyt. 6i. **O bydant**

Cotton Caligula A.iii ff. 193r col. 1

Kyllell kell. i. keynnya6c Honsex. ii. keynnya6c **Agalaen gwregys. i. keynnya6c** Rwyll. i. keynnya6c **O try arperygyl dyn ew hynn.** Try arperygyl dyn ew. dyr**na6t en e pen hyt er** emenhyd. a

Cotton Caligula A.iii ff. 193r col. 2

he6yt a tal. Or **ter** **kre**yth goky6arch ew hynn. **Teyr kreyth gogy6arch** essyd. Vn ar troet. Vn **ar law. Vn ar wynep.** Dec ar 6geynt ar e

Cotton Caligula A.iii ff. 193v col. 1

gwaet ryd a chaeth. Gwerth gwaet dyn ryd; **pedeyr ar 6geynt.** Gwerth gwaet dyn kaeth; **6n ar pymthec.** Sarhaet pob dyn herwyd **y**

Cotton Caligula A.iii ff. 193v col. 2

erw. try hyt e gronyn heyd en e 6od6ed. **try hyt e 6ot6ed en llet** e palyf. try llet e palyf **en e troet*6ed*. Pedwar tro**et*6ed* en hyt e 6erryew. **wyth en e 6ey*yew*. de6**dec troet*6ed* en e

Cotton Caligula A.iii ff. 194r col. 1

gwedy henny erw e gwyd. a honno a elwyr **ky6eyr kassnad. a honno** 6n*weyth* en e wlwydyn. **O der6yd 6d6nt mynn6 gwa**han6 gwedy

Cotton Caligula A.iii ff. 194r col. 2

er yew. **O der6yd y dyn mynn6 gwer**th6 ych or ky6ar re ky6a**rer enda6 ny dely y werth6** eny darfo e magyl nay **trafnydraw. Ac os gwna** ke6oet 6n dyd

Cotton Caligula A.iii ff. 194v col. 1

ew brywaw. Ac os bryw talet ne6 gwadet. **Er amaeth a dely kymhorth** e geylwat o daly er echen **ac ny dely e6 hell6ng na**myn e de6

Cotton Caligula A.iii ff. 194v col. 2

neyll en mynn6 eredyc e tyr gwyd. ar llall hep y **6ynn6 onyt am6ot ay** d6c racda6 ya6n ew y**da6 eredyc yr llall e tyr a** 6o kantha6. **O der6yd bot amrysson am** eredyc em pell ac arall

Cotton Caligula A.iii ff. 195r col. 1

6edyant a h6nn6 nyt edyw. **Pwy bynnac a gwnel ky**6ar. ac gwedy henny ky6ar6 **ac arall. e ky6reyth a** dyweyt dele6 bot er ech**en henny en e ky6ar** kyntaf. a chet gwnel

Cotton Caligula A.iii ff. 195r col. 2

a dwyn er ych en **lledrat. e ky6reyth a dywe**yt na dely perchenna6c **er ych daly pen er yew** ac na dely ente6

Cotton Caligula A.iii ff. 195v col. 1

dylesteyr yr. geylwat ac yr amaeth **ac ny delyant wy 6n** kymhorth. **geylwat a dely e pystle6** ar yewydon o wdyn. Os **hyrwed 6yd e torchew** bycheyn a gwehyll

Cotton Caligula A.iii ff. 195v col. 2

e deleyr tal6 er aryant. keynnya6c o 6arch. **a dymey o eydyon** Ebawl ne6 eboles or ped**waredyd ar dec allan** gwedy e ganher

Cotton Caligula A.iii ff. 196r col. 1

escrybyl re dywedassam ny **wuchot keny bey namyn** try lledyn onad6nt. Sef **acha6s oed henny moch a** aey yr nep pyey*6ydynt*. a **hwch a trygey y perchen**na6c er yt. **Ny**

Cotton Caligula A.iii ff. 196r col. 2

ac e dyly**er 6n onad6nt. wy o** pob 6n onad6nt a deleyr. **Ny deleyr daly yeyr daly yeyr** ar yt namyn e pythe6nos **kyntaf ed heer er yt. kyn** y 6ot en

Cotton Caligula A.iii 196v col. 1

racd6nt. kanys **ehedec a allant.** Er esc6boryew a delyant ew **bot en agoret or pan el** er esc6b kyntaf end6nt **y ellwng gwynt end6nt** hyt kalan gayaf. ac o

Cotton Caligula A.iii 196v col. 2

der6yd llygr6 yt ac na **godywedher er escrybyl** ar er yt byt en llw per**chenna6c er escrybyl ew** glanha6 kany ellyr tys**tyolaeth ar any6eyl ket** as dyweto pa6b y

Cotton Caligula A.iii ff. 197r col. 1

or lle e bo a dyker yr ty a dalyer er eba6l en **e ty a dyker e kassec** en e lle ed oed 6al kynt. **a llyna e gwyllt a deyly** e dof. ac nyt emchwel **henny en agky6reyth** arnaw. **Lloy. ac wyn. a**

Cotton Caligula A.iii ff. 197r col. 2

amser en mochyrya. Ny deleyr daly e meheryn **nar bechew o wyl 6yhag**hel hyt kalan gayaf. **Ny deleyr daly er estalwy**neyt o hanner ebryll

Cotton Caligula A.iii ff. 197v col. 1

ohoney ac **nas godywedho arney ket**. ade6er ny deleyr dywyn **ll6gyr am gwellt.** Pwy bynnac a gwnel

Cotton Caligula A.iii ff. 197v col. 2

rwy**mer pob rey onad6nt.** moch nyt yawn ew **rwymaw en ew gwar**chae. **Er yeyr. ar gwydew. yawn** ew e6 rwymma6 en ew **daly.** O der6yd y dyn erchy gwys**tyl am y**

Cotton Caligula A.iii ff. 198r col. 1

kanys dely er escrybyl de6ot hep ha6l hep arha6l **arnad6nt namyn talw y** deylyat y essywet. **Pa dyn bynnac a dalyo escry**byl ket as ellygho y pory **ny chyll y 6reynt yr gwney**th6r gwell

Cotton Caligula A.iii ff. 198r col. 2

entew keynnya6c ohoney hythe6 gwedy e daly **er pymweyth a cheynny**a6c or hwch. ne6 arhos **ky6ryf eny del hwch en** k6byl. **Pwy bynnac**

Cotton Caligula A.iii ff. 198v col. 1

any**lyss6. nar gwreyc gwys**tyl e gwr e6elly. **Pwy bynnac a 6o ll6gyr** mawr ar y yt a chafael **escrybyl arna6 a mynn6** o*ho*... ef y gan er escry**byl ....**

Cotton Caligula A.iii ff. 198v col. 2

hep kanhyat ... deylyat A ....eyl. at keyssya6 **perchenna6c er escrybyl** ac ... dely ente6 ew ke**l6 wynt. ac os kel talet** o bydant 6arw. //

Peniarth 29 t. 1

Heuel da uab kadell teuyhauc kemry oll a uelles e kemry en kam*arueru* **or kefreythyeu ac a deuenus atau** uy. guyr o pop kemud en y tehuyo**kaet e pduuar en lleycyon ar deu** en scolecyon sef achaus e uennuyt er escleyc**yon rac gossod or lleycyn dym a uey en er**byn er escrftur lan sef amser e doythant en**o e garauuys sef amser achaus e doyant e ga**rauuys eno urth delehu o paup bod en yaun en **er amser glan hunnu. Ac na guenelhey kam**. en amser gleyndyt Ac o kyd kaghor a kyd **synedycaeth. e doython a doytant eno er hen** kefreythyeu a esteryasant a rey onadunt **a adassant y redec a rey a emendassant ac** ereyll en kubyl a dyleassant ac ereyll o ne**uuyt a hosodassant. a guedy honny onadunt** e kefreythyeu a uarnassant eu cadu. heuel **a rodes y audurdaut uthunt ac a orckemenus** en kadarn eu kadu en craf. a heuel ar doy**thyon a uuant ykyd ac ef. a ossodassant** eu hemendyth ar hon kamry holl ar e **nep eg kemry a lecrey heb eu kadu e ke**freythyeu. Ac a dodassant eu hemendyt ar er **egnat a kamero dyofryt braut ac** ar er argluyt ay rodhey ydau ar ny hu**ypey teyr kolhouen kefreyth a guerth //**

Peniarth 29 t. 2
guellt a dof a pop pedh reyt y dynyaul aruer arnau Or llys e kemyrt decreu. ac e gosodes ped**uuar ar ugeyn o guasanaethguyr en llys** Penteulu Brahudur llys Gostechur Trullyat **Effeiryat Penguastrahut Penkynyt Drysaur** Dysteyn Guastauel Medyt Koc **Hebogyt Bart teulu Medyc Kanuyllyt** Dysteyn e urenynes Llauoruyn **Efeyryat e uerenynes Dryssaur**. Penguastraut e ureny Koc **Guaste~~l~~auel e urenynes** Kanhuyllyt. **suydh**ocyon e ryf**assam ny huchof** dyuethaf **ar uuyt ynt** Terygueyt en e uuluyn **e deleant e peduuar suyau ar ugeyn huchof** kafael heruuy kefreyth eu bredhenguysc **y kan e brenyn ac eu llyeynguytc y can e ure**nynes e nodolyc a pasc a sulguyn **E brenyn a dele roy ir urenynes trayan** a kafo o enyll o tyr a dayar ac euelly gua**sanaytguyr e brenyn a deleant roy trayan** y guasanaytuyr e urenynes **Gurth e brenyn eu y saraet teyr gueyth** o teyr forth e gueneyr saraet yr brenyn **un eu pan torrer y naud pan roho naud** y dyn ay lad. ar*all* eu pan del deu urenyn //

Peniarth 29 t. 3
ar eu kydteruyn o achaus emaruoll ac eghuyt e deu urenyn ar deulu llad o hur yr neyll gur **yr llall tredet eu kamarueru oy gureyc a hon**no a derckeuyr ar uod y hanner en uuoy **Saraet brenyn aberfrau euel hyn ~~ete~~ e telyr** can myhu urth pop cantref en y argluydyaet a **guyalen eur kehyt ac ef e hun a kyn urasset ac** y uys e becan a kelet claur eur kefled ay huynep **a kyn tehet ac euyn amaeth a uo amaeth seyt b**lenet. Ny telyr eur namen y urenyn aberfrau **Teyr fordh e sereyr e urenynes. un eu tory** y naud a rodho arall yhu y tarau e tredyt yhu **grypdeylyau pedh oy llau. a trederian saraet** e brenyn a telyr ydhy hy ama y saraet a hynne **heb eur heb aryant brenyn a dele uod en y** kedemdeythas un dyn ar pemdec ar ueyrch ar **ugeyn. enmarchokaet e peduuar suydauc ar u**geyn a deudec guestey heb y teulu ay guyrda **ay gueysyon ay kerdhoryon ac aghanocyon a h**ene a elguyr goskorth e brenyn. **Edlyg eu er hun a dele gleduchu guedy e brenyn** ac a dele bod en anredetussaf guedy e brenyn **ar urenynes ef a dele y uod en uab neu en ney** yr brenyn. y le en e llys erug er hosb ar penhebo**gyt en vihet gur ar seyc e brenyn. y lety** eu e neuat ar mackuyuyet ykyt ac ef **ar kenutey en keneu. tan ac en kayu e dressou //**

Peniarth 29 t. 4
ay ankuyn e dyuessur ar uuyt a llyn ay holl treul o kofres e brenyn hyd en oet e fruyn ay ueyr **ay kun ay uodruyeu ay tlesseu ykan e brenyn** ay arueu heuyt. ny dele enteu roy dym o henne **hep kanyat e brenyn. A pan uo maru er edlyg** ef a dele adau y ueyrc ay kun yr brenyn ka**ny dele ef talu ebedyu namen hunnu. sef acha**us nas dele. urth y uod en aylaut yr brenyn. **sef eu aylodeu e brenyn. y ueybyon ay neyeynt** ay keuenderu. rey a deueyt bod en edlyg pop rey **o rey henne. ereyll a deueyt nad edlyg nep na**myn he neb e roho e brenyn gobeyth ydau. a **grurtrecyat ydau. tretedyn yu a dele kanal** kauedac en llys. a guasanaytuyr a deleant seu**yll rac y uron en y guassanaeth megys rac bron** e brenyn. Ny del menet un nos yurth e brenyn **os myn. gurt edlyg eu trayanguerth e brenyn** y sarhaet eu trayan sarhaet e brenyn heb eur. **naut er edlyg eu duyn dyn hyd enyhogel ebran** y uarch yn dyuessur. y cun un guerth a cun e bre**nyn. er edlyg arey re deuedassam ny huchof a ue**duant ar e breynt hunnu. eny kafoent tyr. ac gue**dy henny urth urth ureynt e tyr a kafont ed aey** eu breynt huenteu eythyr hyn o deruyd ud**unt kafael myleyndyr breynt e tyr a dercheyf** en y uo tyr ryt en e teyr guyl ar*pennyc* nyt //

Peniarth 29 t. 5
oys delehet y nep guassanaethur arnau ef ac ef a dele kafael y guasanaet en rat **Peduuaret ar dec eyt en llys peduuar onad**unt ys coref a dec uch coref. kentaf e bre**nyn a dele eyste en nessaf yr keluy ac e nessaf** ydau enteu e keghellaur a guedy henny er hos**b ae guedy henny er edlyg ac guedy henny** e pen hebogyt ar troyauc yam e dyskyl ac ef. **ar medyc e mon e kolouen yam e tan ac ef. e n**essaf yr kelluy ar*all* er efeyryat teylu urth **uendygau y uuyt a kanu e pader. ar colouen uch** y pen a dely er gostechur y maydu. enessaf yd**au enteu er enat llys. enessaf ydhau enteu e b**art kadeyryauc. e gof llys em pen e ueyg rac de**ulun er efeyryat. e penteylu a dele eyste ar e tal** yssaf yr neuat ay llau assuy ar e tal drus. ar **hyn a uynno or teylu yhyd ac ef. ar rey ereyll** e parth arall yr drus. e bard teulu ar neyll **llau e penteulu. e pen guastraut yam e keluy ar** brenyn. e penkynyt yam e keluy ar efeyrat **Pepenteylu a dele bod en uab yr brenyn** neu e ney neu en keuuc gur ac e kaller pen**teylu ohonau. ny dele mab uchelur uod en** penteulu. sef acaus nas dele urth uenet y ure**yn urth e brenyn ae nad a un mab uchelur** //

Peniarth 29 t. 6
urth henny e duc guyr guynet e penteulu o ryf .iiiior. suydauc ar ugeyn yadan e dysteyn. y guerth eu **trayanguert e brenyn y saraet eu. trayan i saraet e**ytyr eur. y naud eu duyn dyn hyd e nyhokel gu**edy guenel kam. y le yhu ay lau assuy ar e drus** ef a dele dody e delyn en llau e bart teulu en e **teyrguyl arbennyc. y lety yu e ty muyhaf en e tref** a kemeruedaf ac ykyd ac ef. e rey a uenno or teylu **ar lleyll en y kylc y lety ef. ene bo preduerth ydau ef** y gueneuthur y reyt. er eyl seyc an-redethussaf en **e llys a dele y kfael a hyny en kyntaf guedy e brenyn y an**kuyn en dyuessur eu teyr seyc a tri korneyt or ll**yn goreu a uo en e llys. trayan a ueneler ys e kyn**tet o kefyr dyruy amamdanau ef ay dele. O deruuyd **y dyn gueneuthur kam kuc e kentet ay dale oho**nau ef neu o un or teylu en fo trayan y dyruy **a dele e penteulu. ef a dele guysc e brenyn en e** teyr guyl arbennyc ay ueyrch en guastat ay cun ay **hebokeu ay arueu ac en un guerth y kun** a kun e brenyn ay hebokeu a duy ran yhu **uarc or ebran ay lyeynguys ykan e urenynes** A iiiior. pedhol ac eu to hoelyon un geys en e uuluydyn **ykan e gof llys teyr punt pop bluydyn ykan e b**renyn en y kauaruus ac xx o pop punt a del yr **brenyn am dadeleu tyr a dayar a iiiior xx ykan** //

Peniarth 29 t. 7
pop gur ar teylu e uluydyn kentaf e marchoco od a gur ar teylu y kan e brenyn o achaus yr llonet **ef a dele y guahaut urth y uuyt ay kamody ar br**enyn. pan uo reyt menet e teulu y anreythyau **neu y neges arall ef a dely ethol e rey a uenho** ac ny deleyr y homet ef a dele keuanedu e neu**at heb e brenyn ar suydguyr a deleant guasa**naythu ar*nau* ef ual ar e brenyn. ny deleant **e teylu rody eu dyllat onyt kan canyat e pen**teulu. ef a dely uod em.pop lle en eu blayn ac na **guenelynt dym namyn kan y kaghor ef. ef** a dele ran deugur or anreytheu a decher **eythyr e gulad. ac o trayan e brenyn ef a dely tr**ayan. ef eu e trydedyn a deley trjayanu ar **brenyn. e deu ereyll eu e urenynes ar penhe**bogyt. ef a dely tri corneyt un ykan e brenyn **ar eyl ykan e urenynes ar tridyt e dysteyn.** ar rey henne a dele uod ar y ancuyn. ef a dele **kerth ykan e bard teulu pan uenno. ef a dele m**edhecynyaet rad pan ueno eythyr y guaet dy**llad. Onyt un or teyr guely ar perykyl uyt** sef eu e rey heny. dernaut em pen hyd er emenyt **dernaut hyd er emescar neu tory un oy pedeyr** kolouen. ef a dle kylc ykan e brenyn guedy gu**ahano ac ef e nodolyc ef ar teylu. a teyr ran a dele** uod o teylu er henran a ran perued a ran yeuejg **a pop eylguerth e dele uod yky ac huynt. e ran** e bo ef ykyd ac huyn a dele deuys y ty. Ac hyd **tra uo ef ar e kylc hunu e dele uod suyguyr** //

Peniarth 29 t. 8
ydau a dryaur a koc a suydguyr buyt a rey henne a deleant cruyn er anyueylyet a ladher udunt **huy ar koceu a dele e guer ar dyhenyon ar emescar** a guedy darfo e kylc hunu deuet ar e brenyn. a triked y **kyd ac ef. hyd em pen e bluydyn. Ac ny dele uenet ykan**thau onyd yu nekesseu ef. A llena er achaus kanys **tredyt anepcor brenyn eu y teylu. e deu ereyll efe**yryat teulu ac egnat llys. pan uo maru e penteulu **e brenyn a dele y uarch ay arueu ay cun ay hebauc** a hyny en lle ebedyu. kany deleyr ebedyu y aylaut **e brenyn namen hy harneys** Yr eyl eu efeyryat teulu hunu. a dele y tyr en ryt **ay guysc teyrgueyt en e uuluydyn y lyeyn y k**an e urenynes ay uredhenguys ykan e brenyn **y le en e neuat yam e tan ar brenyn enessaf yr kel**uy urth uendykau y uuyt a kanu e pader. y lety **en ty**

clodyd ar escoleyon ykyd ac ef. y saraet eu heruyd braut senedguyr. ay ankuyn eu seyc a cor**neyt llyn. ef a dele ofrum e brenyn a paup y rodho** ef ofrum ydau en e teyr guyl arbennyc. ef a dele trayan **degum e brenyn. ef a dele degum e teulu. ef a dele** a del en eu dayret. ef a dele .iiiior. k: am pop ynseyl ago**ret agoret a rodher am tyr a dayar a neghesseu er**eyll maur. ef a dele offrum e brenyn peunyt ar efe**ren ac offrum e suydguyr aclan. A trayan gueyny** ar deuparth or lle pan hanfo. a popet a pertheno par **ar llys holl o denyon ef byeu trayan eu guasanaet ef** a dely y dyllat a uo am e brenyn tra uo en e garauys **ef a dele uod en guastat yhyd ar brenyn. kanys** tredyt anhebchor eu. ef a dely uod en guastat ykyd ar brenyn //

Peniarth 29 t. 9
ef a dele kafael y uarch ual y treuyho ykan e benyn Ny del escob persony nep ar sapeleu e brenyn heb y kaynat **Tredyt eu e dysteyn ef a dele y tyr en ryd ay uarch bre**sguyl ay guysc teyr gueyt en e uuluyn sef eu he**nny y urethenguysc ykan e brenyn ay lyeynguysc yka** e urenynes. y guerth eu yx myu a yx ugeyn aryant **ef a dele guysc e penteulu en e teyr guyl ar*benyc* ef** a dele ranhu er lleteu. ydau e hun e nessaf yr llys ar holl **suydguyr ykyd ac ef. ef essyt pen ar er holl suydguyr** ef a dele xxiiiior. ykan pop un or suydguyr pan estenner **suyd ydau. Cruyn e guarthec a lader en e kecyn yr** suydguyr ar dysteyn ed ant. ac yr dysteyn e duyran **onadunt. eythyr guarthec e maer. E koc ar dysteyn** pyeu cruyn e man escrybyl. Sef eu e rey heny. deueyt **ar huyn ar meneu ar yrch ar alanet. a pop anyueyl** man a del y croen yr kecyn amdanau. ef a dele .x. **o pop punt a del yr brenyn am dadeleu tyr a dayar. ef** a dely trayan dyruy ac kamlur e suydguyr ef a de**ley trayan dyruy a ueneler huc kentet. O deruyd y dyn** gueneuthur cam huc koref a fo ohonau huc koref **ay dale ef kyn kafael naut trayan y dyruy a dely e d**ysteyn. y nahud eu duyn dyn a guenel cam hyd **ar e penteul. ac enteu hyd en dyhochel. e dysteyn** a dele medhu en guastat e buyt en e kecyn. ar llyn **en e uedkell. ereyll a deueyt emay hyn eu y naud** Or pan decreuho seuyll en y suyd eny el e dyn dyuethaf **y kesku duyn e dyn. E dysteyn a dele guasanaythu ar cue** dyn ar uuyd. ar seyuet ar lyn sef eu e rey henny e **brenyn ay heneyf ay hosb. ay edlyg. ay penhebogyt** ay troydauc ar penguastraut en seythuet ar lyn. kanys **keny deleho kyd uuyta ac ef. ef a dele kyd euet //**

Peniarth 29 t. 10
ef a dely gossod nadhu ac atestu guyrodeu. puybenac a torro e naud hkefredyn a hossodho ef. nyd oes y hunnu un **naud. ef a dely deu ebran yu urach a pedeyr pedhol** ac eu to hoylyon ungueyt en e bluydyn. ykan e gof **llys. ef a dele huyedyc huyedyc ykan e penhebogyt pop** guyl uyhagh. ef a dele y kanedyon o hanner cuefraur hyd **en dyuct e guahanuyn croen euyc. pan uenoent or** dyd hunnu hyd haner heduref croen hyd kanys en e tem**oryeu henny ed helyr. ef a dele kadu ran e brennyn or** anreyth a del or gulat. eny uenno e brenyn y defnetyau. a pan **ueno e brenyn y trayan e dysteyn a dely deuys y eydyon o trayan** e brenyn. e dysteyn a dele tegh dros e brenyn. e dystein **a dele rannu aryant e kuynos. ual hyn e renyr ary**ant e kuynos. sef eu henny .xxiiiior. o pob guled e bo med **arney. Ac o hyny .xvi ir suydguyr e brenyn ac** .viii. y suydguyr e urenynes or unarpemdec adau **y suydguyr e brenyn .viii. yr dysteyn ar cokeu ar** dysteyn a dele duyran ac un yr cokeu. a iiiior. yr **gueyssyon esteuyll. duy. y dressaur neuat .y. y dryssaur** .y. yr kanuyllyt. Or huyth a perthyn ar er estauell **.iiiior. yr dysteyn ar cokeu .a ii. ran yr dysteyn .i. yr** guastauel .i. yr llauoruyn .i. yr dressaur .i. yr can**huyllyt.** Peduerryd eu er hebogyt ef a dele y uarch bres**guyl teyrgeyt ene bluydyn ay tyr en ryd. y le** en e llys eu peduaegur nessaf yr brenyn ar y seyc **y lety eu er escubaur e brenyn rac dale muc ar y adar** ef a dele duyn llestyr yr llys y dody guyraut endau ka**ny dely ef namen tor y sechet sef acaus eu henny** rac guander yu adar. ef a dely dernuet o canuyl //

Peniarth 29 t. 11
guyr ykan e dysteyn y abuydau y adar ac y gueneusur y gueneuthur y huely. ny dely talu aryant e penguastraut **kanys e brenyn ay guasanaytha en e tri lle. pan ellecho** y hebauc daly y uarc sef ual e dely daly y uarch tra dys**kenno. a pan eskenho daly y guarhauel. A dale y uar**ch pan el yu aghen~~l~~etyl. Ef a dely calonneu er anyue**ylyeyt ar eskeueynt a ladher en e kekyn. y porthy** y hebogeu ef a dely dauat hesb neu .iiiior. k: ykan uy**leynyeyt e brenyn. ungueyt en e uluydyn e dely kylc** ar e byleynyeyt. ef a dely trayan dyruy er heboke**dyon. ac amobyr eu merchet. ef a dele croyn hyd en** heduref. ar guahanuyn croen euyc y gueneuthur meny**c y agueyn y hebauc ac y gueneutur tauelhualeu. ef** a dele y anredethu o teyr anrec e dyt e lladho y hebau**c un o tri ederyn. ay bun ay**

caran ay cryhyr. ef a dele mantell e brenyn e marchoco en e teyr guyl arpen**nyc. y naud eu hyd ar e urenynes ereyll a deueyt pa**nyu hyd e lle dyuedaf et hellegh y hebauc ar ederyn **ef a dely er huyedyeyon ac a dely nedthod er heboheu** a llamestenhot a uo e dayar e brenyn. or pan dotho y he**bauc emud enyu tenno allan ny dely atep nep na**men un or kyd suydocyon. y saraet eu .vi. byu a .vi. **ugeyn aryant. kan y arderhauael. y guerth eu .vi.** byu. a .vi ugeyn myu kan eu ardercauael. **Pemet eu er egnat llys ef a dely y tyr en ryt** ay lyeynguysc ykan e urenynes ay uredhenguysc **ykan e brenyn. y lle yu yam e tan ar brenyn e nessaf** yr keluy efeyryat teulu. y lety eu estauell e **brenyn er hon e bo en kescu endy a clustot ykan e urenyn**es a llenllyeyn ar gobenyt ed eysteth e brenyn //

Peniarth 29 t. 12
arnau e dyt ef e nos ereyll a deueyt na dele ef e lety or neuat. y uarch a dele uod erug march e brenyn ar **paraet. ay duyran ydau or ebran. ef a dely tahul**burth o ascurt moruyl ykan e urenynes. ac arall y**can e bart teulu ar ouer tlesseu henne ny dely ef** nay guerthu nay rody tra uo byu. ef a dely ran guyr yk**yd ar suydguyr. ef a dely ykan e penguastraut dyuuallu y u**arch or hoel kentaf hyd e dyuethaf ay estarnu ay duyn **ydau y eskennu arnau pan uarchoco. Ef a dely ycan** e porthaur agory e porth maur ydau en deuot yr **llys. Ac emenet ymeun ac allan. ac nas ellecho uyth** yr guychet. nac en menet nac en deuot. ef a dele **ran gur o aryant e guastrodyon. ef a dely or anreyth** a guenel e teulu eg korgulat guedy ed el yr bre**nyn y trayan er eydyon a deguysso ef a dely am pop** dadeleu tyr a dayar .xxiiii. regthau ar eneyt **a duy ~~ɨran~~ yda ef. ef a dely barnu ar lys ac ar e teulu** ac a prthenno arnunt. ef a dely llamesten kefruys **neu huyedyc hebauc. ykan e penhebogyt ef esyt** tredyt anhebcor argluyt ef a dely. xxti iiiior. ycan **pop enat a prouo ef ac en e lle e bo en kyd*uarnu*** braut ykyd ac eneyt ereyll. ef a dely ran deuur **y naud eu hyd ar e urenynes. puy bennac a kyr**ho naud atau ef. ef a keyf naut or pan decr**euho dohosparth y dadeleu kentaf eny darfo e dy**guedaf en e dyt hunnu. O deruyt y dyn emhustelau **ac enat llys neu ac arall. O keyll e dyn hunnu pro**uy uod en kam y uraut a uarnus er enat ko**llet er enat y tauaut neu enteu ay pryno ycan** e brenyn yr y guert kefreyt. Os enteu a oruyd **talet ydau y saraet. sef eu y saraet .vi. byu a .vi. //**

Peniarth 29 t. 13
ugeynn o aryant kan y arderchauael. y guerth eu .vi byu a .vi ugeyn myu kan y arderhauael **Hhuechet e penguastraut ef a dely y tyr en ryt ay lye**enguys ykan e urenynes ay uredhynguys ykan e **brenyn. ay uarch bresguyl. y le eu yam e keluy ar brenyn** y lety eu e ty nessaf yr escubaur. urth deleu ohonau **ef rannu er ebran. ef a dele duyran or ebran yu uarch** ef. ef a dely .iiiior. k: a pop march a rodho e brenyn. eythyr **y tri dyn sef eu e rey henny er escob ar penhebogyt ar cro**essan sef achaus nas dely y kan er escob. urth y uod en **peryglaur yr brenyn a keuody racdau. ac eyste en y hol** a dale y lleuys tra emolcho sef achus a deleyr yr penheb**ogyt. urth deleu or brenyn ~~ygua~~ y guasanaytu ef. or** try achaus e deuedyr nas d dely e brenyn. Nys dely **e croysan sef acaus nas dely. kanys ef a dely ruym**mau e kebystyr am y keyllyeu yrr un a uo em pen **e march a rodher ydau tra el or llys. ac or achuysyon** henny ny deleant talu aryant guastrodyon. ef ar **guastrodyon a deleant er ebolyon hyd en duybluyt** o trayan e brenyn or anreyth ef a dely e capanau gl**au e brenyn ay hen kefruyeu llyu eu pren ay hen** fruyneu dulys ay hen esparduneu dulys emduyn ar**ueu e brenyn. ef a dely croen hyc e gayaf. a coro**en buch er haf. ny dely neb dym or guadaut **amyn e penguastraut a dely dernuet erug llyn a** guadaut. cruyn y gueneutur kebestyryeu. ef a de**ly coeseu e guarthec a lader en e kecyn. y naud** eu hyd e parhao talym e march kantaf. ef **a dely trayan dyruy e guastrodyon ac eu camlury** ac amobyr eu merched. ef a dely corney llyn yk**an e brenyn. ac arall ykan. e urenynes ar //**

Peniarth 29 t. 14
all ykan e dysteyn a rey henny a deleant uod ar y ancuyn a seyc o uoet. y saraet .vi. byu a vi.ugeyn ar **aryant. y guerth eu vi byu a .vi.xxti. myu kan y** arderuauael. ay saraet ardercheuyr. **Seyduet eu e guastauel ef a dely y tyr en ryt** ay uarch en bressuyl ay lyeynguysc ykan **e urenynes y bredhenguys ygan e brenyn ef a de**ly uod y lety en estauel e brenyn. ef a dely kadu **er estauel a gueneuthur guely e brenyn. a gueneu**thur nekesseu erug e neuat ar estauel. ef a de**ly ran o aryant e kuynos. Ef a dely hen dyllad guely** e brenyn. Ef a dely buyta en er estauel. ef a dely gu**allau ar e brenyn eythyr e teyr guyl arbennyc.** y naud eu or pan hel un y keysyau beyc guelt ad**an e brenyn a gueneythur y guely. a tanu y dyllad ar**nau enyu teno tranoeth duyn e dyn heb erlyd heb **ragod. ef byeu kadu tresor e**

brenyn y fuoleu ay kyrn. ay fuoleu ay uodruyeu a keredu ydau a k**ollo. y saraet .vi. byu a .vi. k: y guert eu .vi. byu** a .vi. ugeyn myu. kan y ardehauael **Huethuet eu bard teulu. ef a dely y tyr en ryd ay uar**ch en pressuyl ay lyeynguysc ykan e urenynnes ay ur**ethenguycs ykan e brenyn. ef a dely eystej e nessaf yr penteulu** en e teyr guyl. urth rody e telyn en y lau. ef a dely dyllat **e dysteyn en e teyr guyl. pan uenher hcanu ke~~o~~rd** e bard kadeyryauc a decreu ar kyntaf o duhu ar **eyl or brenyn byeufo e llys. neu ony byd ydau. ef a kaner** kanet o urenyn arall. guedy e bart kadeyryau e bar**d teulu byeu kanu tri ckanu o kerd amgen O der**uyd yr urenynes mennu kerd. aet e bard teulu y **kanu ydy kerd en dyuessur. a hynny en yssel ual nat** //

Peniarth 29 t. 15

aflonetho e neuat kanthau. ef a deley bucc neu ycch or anreyth a guenel e teulu eghorgulad. guedy ed hel yr bre**nyn y trayan. enteu a dely pan ranoent er anreyth ka**nu unbeynyaet prydyn. ef a dely yr brenyn talburd o uor**uyl. a modruy yr urenynes. y lety ykyd ar penteulu. y n**ud hyd ar e penteulu. ene kerho ykyd a **beyrt ereyll ef a dely ran deuur. y saraet eu .vi. byu** a vi. xxti. aryant. y guert eu .vi. byu a vixxti. myu **Nauuet eu gostecur. ef a dely y tyr en ryt ay** uarch en presguyl. ay lyeynguys ykan e ure**nynes ay urethenguyc ykan e brenyn. ef a dely ran guyr** ygan e suydguyr. ef a dele iiiior. k: o pob buc a del en dy**ruy or a pertheno ar e lly~~t~~s. ef a dely medu buyt a llyn** a dan e dysteyn. ef a deli guasanaythu a gostecu a ta**rau e post uc pen er efeyryat ef a dely seuyll e gu**asanaet e brenyn en y absen. ef a dely tri ugeyn ykan **pop maer bysgueyl pan doter en uaer ef a dely or** pan dyother e maer eny doter arall guarchadu e llys **ef a dely senyau urth deodreuen ac urth. da e brenyn** en e llys or pan el er hun a uo endy eny del arall **ydy. ef a dely kannullau tuc e brenyn. y llety eu** ekyd ar dysteyn. y na~~d~~ud eu or ostec kenstaf hyd **e dyuedaf duyn e dyn a guenel kam. y saraet eu .vi.** byu a vi ugeyn aryant kan y arderchauael. e guerth **eu .vi. byu a vi.xxti myu kan y arderauael. ungeys** Decuet eu e penkenyt. ef a dely y tyr en ryd **ay uarc en presguyl ay lyeynguysc ykan e urenyn**es ay ureshenguys ykan ~~en~~ brenyn. y le en e llys **yam e keluy ar efeyryat teulu ac ykyd ac ef e k**enedyon. y lety eu en er odyn. y ancuyn eu tri corneyt **llyn a seyc. vn or corneyt llyn ykan e benyn ac arll**. ykan e urenynes a tridyt ykan e penteulu. ef a dely //

Peniarth 29 t. 16

dyruy e kanetyon ac amober eu merchet. ef a dely xxiiii ykan pop un et estener suyd ydau ef a dely **or nodolyc hyd mys chueraur bod ykyd ar bre**nyn pan uenno. ac or huysnos o uys chueraur **ef a dely kemryt y kun y cryn ay kenlleuaneu** a menet y hele euychet. ay corn a dely uod en **bueylyn ay guerth eu punt. ac o hyny hyd huyl yeuan** hanner haf hele euychet ac en heny o esbeyt ny dely **ef gueneuthur yaun y nep or hul a uo arnau** e hun o kyd suydyocyon. Rey a deueyt na dely ef **teghu amyn yu korn ay kanleuaneu. ef a dely** croen hyc e gayaf y gueneuthur kenleuaneu ac **croen bucc er haf y gueneythr cuaraneu. tran**oeht guedy guyl yeuan haner haf e dely menet **y hele keyru. ac ony kefyr kynn y ke**uody ar y guely a guycscau y kuaraneu. ny dely **gueneutur yaun e neb or haul a uouenher ydau** ac en henny ~~a~~ o hesbeyt hyd kalangayaf. e dely uod ~~xx~~**.xii. coluyth kefreythyaul en er hedhod ac** urth heny ed helyr hyd kalangayaf. a ixuetyt **kalangayaf e may yehun ydau uenet y hely moch** koet ac o heny e dely uod en eu hely hyd kalan **mys tacuet ac egheyt a hyn o amser ny dely ef ateb** y neb onyd y hun or kydsuyocyon. o hyny hyd **kalan mys tacuuet et helyr moch koeth a kalan** mys tacuet e dely ef rannu cruyn a talu y paub or suyd**hocyon or rey a deleho ran ydau. a hynny atetb** a guedy henny rannu e cruyn en deuparth a trayan **ar deuparth yr kenedyon ar trayan yr brenyn** //

Peniarth 29 t. 17

o deuparth e kenedyon duy ran y kynyt kellky ac un y kynyt mylky. ar penkenyt a dely duyran ykan kenethyon **kellchun. a duy ran ykan kenetyon mylchun. Ac o trayan** e brenyn or cruyn ef a dely trayan. ac ef esyt tridydyn a **dely trayanu ar brenyn ac guedy henny e penkynyt a dely** dangos e kun ar kyrn ar kenlleuaneu yr brenyn. ac **guedy as dangosso menet y kemryt kylc ar uyleynny**eyt e brenyn ac o hyny hyd e nodolyc bynt ar eu kylc ac er**byn e nodolyc deuent ar e brenyn. eu. breynt ae eu lle en e lle** un gurth eu kun e penkynyt a kun e brenyn. puy bennac a **uo peth eghyd ereghau ar brenyn nar penkenyt nac** arall. uo hunu a dely rannu. ar brenyn deuuys Naud **e penkynyd eu duyn dyn a guenel kam hyd enyo~~kel~~ uo abre**yt keleuuet llef y korn. y sarhaet eu vi byu a .vi. xxti. **aryant kan y arderhauael ungueyth. y guerth eu .vi.** byu a .vi.xxti myu kan y arderhauael ungueyt **Vnuet**

ar dec eu medyd ef a dely y tyr en ryd ay uar bresuuyl ay lyeynguysc ykan e urenynhes. ay bre**henguyc ykan e brenyn. en e teyr guyl arbennyc. ny dely** ef le detuaul en e llys e neuat y lety ykyd ar dyse**yn. y naud eu or pan dechreuho ef gueneuthur ke**ruyn uet. eny ruymo y huyl am y pen. duyn e dyn a gue**nel kam. ef a dely er huyl a uo ar e keruyn neu .iiiior. k:** a hynny en deuys e nep pyeufo e gulet. ef a dely trayan **e kuyr. neu .iiiior. k: en y lle. ykan e dysteyn. neu arche**nat a talo .iiiior. k: kuyr e gulet ual hyn e renyr y tra**yan yr medyd kesseuyn. ar deupart en tri trayan e trayan** yr estauell ar deuparth yr neuad. y saraet eu .vi byu **a .vi. xxti. aryant kan y arderchauael ungueyt. y gu**erth eu .vi. byu a vixxti. myu. kan y ardercheauae **Deudecuet eu e medyc ef a dely y tyr en ryd ay** uarc en bresuyl ay lyeyn ykan e urenynes ay **ay uredhyn ykan e brenyn y le en e neuat e mon** e post a uo ykyd ar keluy e bo e brenyn en eyste en y **emyl** //

Peniarth 29 t. 18
y lle ykyd ar penteulu. y naud eu or pan archo e brenyn ydau uenet urth dyn archolledyc nac en e llys e **bo nac eyhyr e llys eny del yurthau duyn e dyn a guel** kam. ef a dely medhecynyat rad yr a uo en e llys ac yr **penteulu eythyr eu guaet dyllat onyt un or tri perykyl.** Sef eu ereyn henny dernaut em pen hyd er emenyt. a de**rnaut egkorf hyd er emyscar. a tory un or peduuar** post. am pob un or tri perygyl henny e dely e medyc .ix xxti. **ay uuyd neu punt heb y uuyd a heuyt y guayd dyllat** e medyc a dely en*e* doto gorhet .xxti iiii. medekynyat ru**dhely .xii. medhechynyat llesseu vrth k: guerth pa**dell medyc. k: medyc a dely kemryt telluet ykan ke**nedel er archolledyc. o byt maru or uedhecynyaet a gu**enel ef. ac onys kemer ef. gurthebet tros y gueytret **ef a dely uenet yr lluedeu. ef a dely nad el or llys en** guastat onyt kan kanyat e brenyn. y sarhaet eu vi byu **a vixxti. aryarnt kan y arderchauael. y gurth vi byu** a vi ugeyn myu **Tredyt ar dec eu e trullyat ef a dely y tyr en ryd ay** lyeyn ykan e urenynes ay urethynguyc ykan e **brenyn ay uarch bressuyl ef a dely ran o aryant e kuy**nos. ef a dely guarchadu e uedkel. a kantau e fyoleu. **ef a dely er huyl a uo ar e keruyn uet. neu .iiiior. k: a henny** en deuys perchen e guelt. ef a dely guyraut o pob **gulet e bo med arney ef a dely trullyau e llyn a rody** y baub kemeynt ay kylyt. ef a dely dyuuallu e uedkell **ac a uo endy. messur guyraut kefreythyaul eu lloney** e llestri e gualloyer endunt o kuref. ac eu haner o ura**gaut ac eu trayan o ued. ef a dely byta ykyd ar suydguyr** y lety eu ykyd ar dysteyn. y naud eu or pan decreuho **llestyr en llyn eny darfo e keuedac e nos honno duyn e dynn** a guenel kam. Ef a dely y oleuat en dyuessur ykan **e dysteyn. urth y guasanaeth. y saraeth eu .vi biu a vi.xxti.** kan y arderhauael y guert eu vi byu a vi.xxti. myu **kan y arderchauael** //

Peniarth 29 t. 19
Pendecuet eu e dressaur. ef a dely y tyr en ryt ay uarch en bresuyl. ay uredyn ykan e brenyn ay lyeyn ykan **e urenynes. ef a dely ran o aryan e kuynos. ef a dely guy**raut kefreythyaul. ef a dely argueyn pop neches or ~~pan~~ **a deueter urthau or port hyd e neuat neu hyd e lle arall** e bo e brenyn. ef a dely dyllat e bart teulu en e teyr guyl **arbennyc. ef a dely y lety ykyd ar porthaur. ef a dely bu**yta ykyd ar suydguyr. ef a dely adnabod suyocyon e llys. aac **nas atalyho er un onadunt en e porth ac os eteyl talet kamlury** yr brenyn. ac os un uyd or pensuyocyon uydt talet huynep**guarth. os un or lleyll. iiiior. k: eu naud eu. duyn e din** a guel e cham hid ar e porthaur. ac entheu a dely **e kadu eff ene hel e penteulu ~~e~~ t~~i~~ruy e porht. a kan**thau e helun ac henteu hid e niokel. eff a dely cor**neyd lyn ekan e disteyn. a seic a henny en y anchuyn.** eff a dely ruythau e ford er brenyn ay wirllisch. **a pha dyn benac a traho yar e ffort. a hyd y ureyc ay** uyrllysc ked kouenho yaun ydau ny dely y kafael. ef a de~~y~~ly **guedy buyta keru a uo yaun y eru or neuat. ef a dely** ykyd ar suydguyr ran o aryant e cruyn. ny dely eyste en **e neuat namyn ar tal y deulyn. y gueneuthur nekesseu urth** e brenyn. y sarhaet eu vi byu a xxti. aryant. y guerth **eu vy byu a vixxti myhu.** Pemdecuet eu e koc ef a del y tyr en ryd ay uarc en **bressguyl ykan e urenynes y lyeyn ac ykan e brenyn** ef a dely keuanedhu e kekyn ac a dely kafael y reydyeu **ykan e dysteyn a mayr bysgueyl. ef a dely cruyn e man es**crybyl oll or a del yr kekyn ac e ~~u~~ruyn amdanadunt. **Sef mal e dely trayan ydau ef ar deupart yr dysteyn** ef a dely decreu pop anrec or ardemero ef. ef a dely**. e dyhenyon ar guer ef a dely e hun deuot ar anrec** dyuedaf ay gossod rac bron e brenyn. ac ena e de**ly e brenyn y anrechu ef o uuyd a dyaut. y naud eu or** //

Peniarth 29 t. 20

~~or~~ **or pan decreuho keueyryhoau er anrec kentaf eny** decho e dyuethaf rac bron e brenyn duyn e dyn a guenel **e kam. e dysteyn a dely y dyuallu o holl leseuoet yam pep~~r~~yr** a llesseuoet ereyll. Ef a dely buyta ykyd ar suydguyr **y lletty ykyd ar dysteyn. ef a dely ran o aryant e chuynos** y sarhaet eu vi byu a vixxti. aryant kan y arderchauael **y guerth eu .vi. byu a vixxti. myu.** Vnuet ar pemdec eu kanhuyllyt ef a dely y tyr en ryt **ay uarch ay ly ykan e urenyn ay vretyn ykan e brenyn** ef a dely ran o aryant e kuynos ef a dely daly kanuyl rac **bron e brenyn ~~oy seuyll~~ yam e dyskyl ac ef tra uo en buyta** e bryuuara ar dyuenyon a el tros e dyskyl ef ay dely **ef a dely dernuet or kanuyll a uo en y llau. ef a dely** enenhu e kanhuylleu en e lls. ac a tenho ay dannet o pen**eu e kanuylleu a dely. ef a dely a guethyllo or kanuy**lleu. pan el e brenyn yu estauell. ef a dely ykan e dysteyn **y treul en dyuessur o hanuylleu. y naud eu duyn e dyn** a guenel kam heb erlyt heb rachot or pan enynher **e kanuyll kentaf eny dyfoder e dyuethaf. pan hel e b**enyn yr estauell ef a dely menet a kanuyl kantau oy **ulaen. ef a dely buyta ykyd ar suydguyr y lety eu ykyt** ar dysteyn. y sarhaet .vi byu a vi.xxti. aryant kan y **darcauael y guerth vi byu a vixxti myu kan y ade** Uchof e trayhuyd o ureynt a delehet er un suyd**auc ar pemdec a perthyn ar e brenyn ema e decreu**un ny traythu o huyth a perthyn ar e urenynes. **Kyntaf eu onadunt. e dysteyn. ef a dely y tyr en** ryd ay uarch ay lyeyn ykan e urenynes ay ~~ly~~ ~~ly~~ **urethenguyc ykan e brenyn. ef a dely medhu** buyd a llyn er estauel. ef a dely guasanaythu ar **e urenynes. ar uuyd a llyn. ef a dely trayan dy**ruy suydguy e urenynes. y lety eu ykyd ar //

Peniarth 29 t. 21

dysteyn e brenyn ny dely eyste en er estauel nanyn guasanaythu or estauell hyd e kekyn. y naud eu duyn **e dyn a guenel kam hyd ar dysteyn e brenyn ac en**teu hyd e nyhoghel. ef a dely trayan ykan holl suy**dguyr e brenyn eregthau ay ked*emdeython*** a duy ran ydau ef. ef a dely pedeyr. k: o aryant **e kuynos. eregtau ar kokeu. a duy ran yda ef.** ef a dely y holl reyt ykan dysteyn e brenyn en dy**uessur. y saraet eu vi byu a vi xxti aryant. y g**uerth eu vi byu a vixxti myu kan y arderchauael **Er eyl eu er efeyryat. e urenynes. ef a dely y tyr** en ryt ay uarch ay lyein ay uredyn ykan e ure ar **brenyn. ef trayan. ef decum e ure. ac a perthyn ar** er estauell. ef a dely .iiiior. k: o pop ynseyl agoret a **rodho e urenynnes. ef a dely y hofrum a paub a perth**eno atey ef a dely dyllat e urenynes er hun y pe**nytyo endau erbyn e pasc. ef a dely bendycau** a del o uuyt a llyn yr estauel. y lety ykyd ac efeyr**yat e brenyn en ty e clodchyd. y naud eu hyd er eg**luys nessaf. y saraet heruut braut senet. y g**uerth heruuyd breynt e kenedel ac euelly** pop grahur **Tredyt eu penguastraut e urenynes. ef a a d**ely y tyr en ryd. ay uarch ay lyeyn ykan e ure**nynes. ay urethynguyc y kan e brenyn. ef a dely**. .iiiior. k: o pop march a roho e urenynes. enteu a de**ly roy kebystyr kan bob un y lety y ky a penguastraut** e brenyn. y naud eu med rey hyd ar penguastraut //

Peniarth 29 t. 22

e brenyn. ereyll a deueyt panyu hyd tra parhao redec e march ~~u~~ kentaf yr ure duyn e dyn a guenel **kam. ef a dely trayan er ebolyon hyd en duyul**yd o anreyth ar deu parth y penguastraut e bre. **y sarhat eu vi byu a vi.xxti. ar y guert vi byu** a vixx myu kan y arderkauael. **Pederyt eu guastauell e ure. ef a dely y tyr en** ryt ay uarch ay lyeyn ykan e ure. ay uretyn **ykan e bre. ef a dely ran o aryant e kuynos. ef a d**ely gueneuthur nechesseu erug er estauel ar **neuat. ef a dely guassanayth ar e ure. eythyr** e teyr guy arbenyc ar uuyt a llyn. ef a dely kadu **cloeu kofres e ure. a dyuallu er estauell a gueneu**thur y guely. y lety eu estauell e ure. ay guely en y **gueuty. urth uod en paraut y gueneuthur nech**esseu e bre. ar ure. ~~n~~ vn naud eu ac vn sarhaet **ac vn guert a guastauell e brenyn.** Pemhet eu llauoruyn hy a dely y march en bres**uuyl ay hen dyllat e urenynes ay hen crysseu** ay hen llenllyeyneu ay hen fruyneu ay hen es**kydyeu ay hen. hy a dely ran o aryant e kuynos** y naud eu or pan dano y dyllat ar e guely enyu te**nho dranoeth y guely en er estauell mal e cleuho** e keyr lleyaf a deuetho e urenynhes. **Cchuehet eu dressaur e ure. ef a dely y tyr en** ryt ay uarch en prsguyl ay ly ykan e ure **ay uredhyn ykan e brenyn. Ef a dly duyn guy**raut pan uo med. ny dely ef eyste en er **estauell namyn guasanayth oy seuyll. ef a d**ly ran aryant e kuynos. y lety ykyd ar dryssaur e brenyn **en ty e porthaur. un naud eu a dryssaur e bre** y sarhaet eu .vi. byu a .vi. xxti. y guer vi byu **a .vi.xxti myu. //**

Peniarth 29 t. 23

Sedueryt eu e koc ef a dely y tyr en ryt ay uarch en pres ay ly ykan e ure. ay uredhen y**kan e brenyn. ef a dyly y dyllallu or dysteyn oy** kefreydyeu. en e kekyn. ef a del decreu pop fe**rem or a**

keueyryho ef. y naud eu un naud a koc e brenyn. y lety eu ykyd a dysteyn e bre y **sarhaet vi. byu a vi.xxti aryant y guerth vi.** byu a vixxti. myu **Huyduet eu kanuyllyd e ure. ef a dely y tyr** en ryd ay uarch .pre. ay .l. ykan e ure. ay .v. **ykan .e bre. ef a dely ran o aryant e kuynos. ef** a dely dernuet o pob kanuyll a dalylo en y durn **ef a del pen e kanuylleu a tenho ay dannet. ef a d**yly guedhyll e kanuylleu holl. ef a dely bryu uara **a bryu dyuenyon a hel dros deskel e brenyn. vn** naud ac un llety ac un sarhaet ac vn gurth a **dryssaur e brenyn.** Huchof re traydhassam ny o xxtiiiiior. a perthyn ar **e llys. heman e trayhun or suyhoyon aruer** o deuaut a uyd en llys. kentaf eu or rey henny **guastraut auyn. er eyl eu troydyauc e tredyt** mayr byssueyl. peduueryt ryghyll . v*hed* por**thaur .vi guyIhur. vii kenutey. ix. pophury**es .ix. gof llys .x. penkerd. **Kentaf eu guastraut auuyn ef a del y tyr en ryd ay** uarch ay dyllat. ef a dely kapaneu glau e **brenyn. e marchoho en*dau* ay hen fruyneu ay hen ho**ssaneu ay hen esparduneu. ay hen kefruyeu **eurcalt. ay holl estarn. ef a dely uod e mop lle** en y absent tros e penguastrau. ef a dely daly **guardhaual e brenyn pan eskynho a pan dyske**nho a duy y uarch yu lety a tranoyth y duyn ydau **ef a dely kerhet en kauacos yr bre urth y gua** //

Peniarth 29 t. 24
sanaeth pan uo reyd ef a dely pedholy march e bre. urth y lety eu ykyd ar penguastraut. ef a dyly kufruyau march er egnat **llys. ay duyn ydau urth eskenu arnau. enteu byeu bar**nu y ureynt ay delehet en rat. y naud eu or pan decreuho **e gof llys gueneutur .iiiior. pedhol ac eu tho hoylyon ac yd**au enteu eu dody a dn uarch e bre. d. e. y saraet vi byu **a vi.xxti. ar y guerth vi byti a vixxti myu** Eer eyl eu troydyau. ef a dely y tyr en ryd ay .ly. ay **urethyn ay uarch .pre. ar suyd hono a dau o ureynt** tyr. ydau. ef a dely daly trayt e bre en y arfet or pan decre**uho eyste eg keuedac eny hel y kesku ac a dely kossy e bre.** ac egheyt a hyny o espeyt ef a dely guylyau e bre. rac pob **guall. y naud or pan doto e bre. y trayt en y arfet eny** el yu estauell .d. e. ef a dely buyta yar un dyskyl ar **.bre. ay keuen ar e tan. y sarhaet eu .vi byu a vi ugein aryant** y guerth vi byu a vixxti myu kan y arderkauael **Tredyt eu mayr bysgueyl. ef a dely guarhadu e llys** guedy er estyuart llys. en pennaf. ef a dely kam**ryd a rho e mayr ar kaghellaur atau o da y daly e llys** ef byeu pery er ar a holl reydyeu e llys. ef byeu dyruy **a kamlury e uayrtref. ef a dely ebedyu guyr e uaer**tref. ac amobyr eu merched. en e bo dadeleu rug deu gur **or uaertref am tyr ef a dely .xxti. iiiior. neu am emlat** neu am ledrat. ef a dely teghu dros dyr e llys. ef a dyly **.lx. o pop karcharaur or a hel eny ehol. ef a dely guest**uaeu ar guyr e uaertref. e guarthec a uo en y guar**chadu ef teyr nos kyn eu llad euo byeu eu cruyn** ny dely nep cruyn guardhec mayr bysgeyl namyn **ef e hun nar brenyn a uo en e llys nac ef ny uo. y naud** eu duyn dyn dros teruyn tyr e llys. y lety eu e buyty **y sarhet vi byu a vixxti ary y guerth .vi byu a vi a vi** xxti myu kan y arderhauael **Pedueryd eu e ryghyll ef a dely y tyr a pan uo e bre. //**

Peniarth 29 t. 25
en y llys ef a dely buyt seyc. ef a dely seuyll erug e de post a guyalen en y llau rac llosky e ty tra uo e bre. en buyta **ac euet ykyd ar suydguyr. ac ny dely eyste tra uo e bre.** en e neuad ny dely tarau e post e parth e bo e brenyn **ef a dely lloneyt e llestri e guallouyer endunt o kuruf** ac eu hanner o urachaut ac eu trayan o ued. ac a dely koesseeu **echen a guarthec a kafer oe ykuhud ef kefuc ay** ufarneu a .ix uedtyt kalan gyaf peys a ckrys a lla**hudyr heb tenllyf. kahyd e dely y dyllat a kulym y la**udyr. kalan gayaf e dely kafael kapan. a kalan ma**hurth ne chueraur mantell. e ryghyl a ran erug** e bre. ar mayr ar kaghellaur. ef a dely or marudy kyc **bulch ar emenyn bulch ar maen yssaf yr ureuan ar** llyn glas ar guanaf yssaf or hyd ar yeyr ar kadeu **ar uuyall ar dalar o byt en e dayar ac ony byt talar** eyryɨonennyeu. O pob ty edhel ar neges e bre. torth **ay henllyn. teyr keuelyn en hyd y guaeu duy dray** keuen ac un racdau. or anreyth a decher eythyr **y gulad ef a dely taru neu anyueyl nyd el a dan guet** neu kanflyt. pan uo maru e ryghyll e bre. a dely kafael **y da holl. O sereyr e rghyll en y eyste tra gueneler e da**deleu ny dely kafael namyn gocreyt keyrc a blyckyn **huy. y saraet heruuyt rey kemeynt a saraet e neb** pyeufo e tyr e saraer arnau med ereyll teyr **byu a tri xxti aryant. y guerth teyr byu a tri ugeyn myu** Pemet eu e porthaur. ef a dely y tyr en ryt ay **ty o ueun e porth. ef a dely y emporth or llys** en guastat a seyc pan uo e bre. ef a del o pob anrec a el **truy e porth derneneyt. ef a dely o pop pun kenud** truy t porth escheren a tenno en dylesteyr yr march **ay lau ar e porth. ef a dely .iiiior. k: ykan pop karcharaur //**

Peniarth 29 t. 26

a kyer e porth arnau ef a dely tennu cruy er anyueylyeyt a ladher en e llys enteu a dely keynyauc o pop un onadunt huy. ef a dely or anreyth o uoc a del truy e porth hucc a hallo ef erbyn y guryc y derchauael ay un llau eny uo keuuc y traet a tal y deulyn. e lludyn a del yr porth kudha ef beuuyt. ef a dely uod en ryghyl ar e uayrtref ac a dely .iiiior. k: o pop amobyr a del ohoney. ef a dely guesyau guyr e uaertref y gueyth ac a dely o pop dyruy a kamlury a decher y arnadunt gober. ef a dely nekesseu en ryd en e llys ac a dely kadyt e kaus a popo ef a dely arluyau e llys yam pery guellta a pery keneu e tan. y naud eu kadu e dyn a guenel kam eny del e penteulu yu lety druy e porth ar penteulu hyd e nyhochel. y saraet eu vi byu a vixxti ar y guerth vi. byu a vixxti myu Chuyduet eu e guylur ef a dely y tyr en ryd ay uuyt bres ay archenat y ay thorth ay hennlyn en uoreuuyt ny dely huyllyau namyn or pan heler y hkysku kyd e dyt. enteu a dely kysku e dyt ac na guenel dym namyn yr y hober. rey a deueyt e dely legeyt er anyueylyeyt a ladher en e llys ac a dely y dyllat yam capan a hossaneu. O kefyr ef en kesku. en er amser e dely huyllyau ked mayher ny dyhuchyr ydau. ac ony meythyr ay kafael en kesku talet kamlury yr brenyn. y naud eu or pan decreuho ef kanu y korn pan hel y huylyau eny agorer e porth tranonoeth. y saraet eu //

Peniarth 29 t. 27

eu vi byu a vixxti. ar y guerth vi byu a vixx miu Seyuet eu e kenutey ef a dely y tyr en ryd ay uuyt .pres. a seyc pan uo e bre. ay archenat. ef a dely a uo reyd urth kenuta en e llys. ac o kyll enteu dym. ho heny ef a dely y talu. ef a dely kadmarch e kenut a kymryd ebran ydadau beunoeth or llys. a marchokaet arnau en menet y kenuta. o kyll ~~ac~~ ac ef ar y guarchau ef ef a dely y talu. ny dely ef manelu e kenut or ansaut y doto ar e march guedy e del adref ef a dely gedueu er escrybyl a ladher en e llys sef achaus eu henny urth y eskernechu ~~y~~ay kenut uuyeyll ef y naud eu hyd e kallo y uury ay uuyall. neu ay hudhyf. y sarhaet eu vi byu a vixxti ary y guerth vi byu a vixxti myu. Huyduet e popuryes hy a dely y buyt or llys ay dyllat a seyc pan uo ~~i~~ e brenyn a theyssen dyuet poby o pop amryu ulaut a popo. ay guely en e buyty. ny dely keuody rac neb tra uo en poby. y naud eu hy y buryho ay crauell. y sarhaet eu trayan sarhaet y gur ony byt gur hanner saraet y braut y guerth na hy a uo guedu na hy ny uo hanner guerth y braut. Nauuet e gof llys ef a dely y tyr en ryd ay uuyt .pres. a seyc pan uo e bre. ef a dely gueneuthur reydyeu e llys en rat eythyr tri fed sef eu e rey heny guarthaual kant kallaur a kyll kulldyr a tetyf buyall kenut a pen guayu a pop un or tri fed heny ef a dely //

Peniarth 29 t. 28

tal y lauur ef a dely y suydychyon e llys gueneuthur yu reydyeu en rad. huenteu a deleant y anrchu ef am pop llauur. ef byeu amobyr eu merchet e goueyn ereyll. ef a dely e keynyon sef eu keynyon guyraut kentaf a del yr neuat. y le en e llys en tal e ueyg en emyl er efeyryat teulu. y naud eu or pan dechreuho y gueyth e bore eny darfo e nos. y sarhaet eu vi byu a vixxti ar y gurth eu vi byu a v ygeyn myu. Decued eu e penkerd. ef a dely y tyr en ryd y lle eu ar neyll llau er enanat llys. ef a dely decreu o dyu. ar eyl or brenyn byeufo e llys. neu o arall ny dely erchy namyn penkerd. ac oe kyd ay kedemdeythyon duy ran a dely ef y kafael. ef a dely ykan k pop kerdaur guedy ed emadauh ay dysc xxtiiiii ef a dely .iiiior. ykan pop gureyc a kasko guyr kenthy kynt. ef a dely amober merchet e kerdoryon ykyd ar edlyg e dely kysku. y naud eu or pan decreuho ef kanu en e llys hyd pan terueno ef e kanu dyuedhaf. y sarhaet eu vi biu a v ugeyn ar y guert. eu vi byu a vixxti myu Vnuet ar dec er holchuryes hy a dely y buyd or llys. a seyc pan uo e bre. ay dyllad ac a dely e dyt e golcho yr urenynes anrec ykenthy. y naud hyd y buryho ay golcbren. vn sarhaet ac un guerth eu ar pophuryes Huchof re traythassam ny or suydocyon aruer a trayshassam a perthyn ar e llys a rey kefreythyaul ar rey aruer ac eu breynt ac eu delehet. eman e trayhun ny o pedeu ereyll. //

Peniarth 29 t. 29

Try anhebkor brenynyn eu efeyryat urth uendykau y uuyt a kanu eferen. ar egnat llys urth dehospart pop ped pedrus. ay teulu urth y negesseu. Tri anhebkor gurda y telyn ay ureckan ay kallaur. Tri anhepkor tayauc y kauen ay trudeu ay pentan tri fet ny dely .bre. y kefrann. e sullt ay hebauc ay leydyr. Tri ruyd brenyn y ueyrch ay uocch ay guarthec. o kyll dyn anyueyl ay kafael em plyth anyueylyeyt e brenyn ef a dely .iiii.or. k: o pop un onadunt. Tri ruyd gurda. y ueyrch ay guarthec ay uocch eny kafo dyn anyueyl en eu plyt huy talet iiiior. teyr ruyd tayauc y uocch ay guardheec ay haafdy o kalan mey hyd ahust. o keyf anyueyl ar keueylhorn ef a dely .iiiior k: manac.

tri pheth ny eyll **tayauc yu guerthu heb kanyat y argluyt amus** a mel. a mocch ac os guerth byt dyruyauc ual **kynt. ac onys pryn y argluyt guerdhet ef e for**th e menho. teyr keluydyt ny dely mab tay**auc eu descu heb kanyat y argluyd. a ked as d**esko ef a dely y duyn tray keuen. onyt escoleyc gu**edy e kemerho urtheu. sef eu henny escolectau** a gouanaet a bardhony. **Huyd penuarc brenyn. mor dyfeyth aghanauc** gulad arall. lleydyr. maru. o anuab. maru. **e kafo ebedyu. a kankeluus e kafer dyruy a kamlury** puy benac a deueto geyr anguar en erbyn e bre //

Peniarth 29 t. 30
talet kamlury deudeplyc yr brenyn. pa le bennac ed emkafoent er efeyryat ar dysteyn ar enat ena **e byt breynt e llys. Ny dely e bre. menet ay lu or** gulat namyn ungueys pop bluydyn Huent a dele**ant menet en y kauoeth ef pan uenno. e brenyn** a dely o pop myleyntref dyn a march a buyall y gu**eneuthur lluesteu ac uuenteu ar y kost ef** Nau tey a dely myleynyeyt .e bre. y gueneuthur ne**huat estauell buyty estabel kenordy eschbaur** hodyn. treuen uechan kerner pop da heb **perchenauc ydau dyfeyth .bre. tri fedh ny dely e bre** y ranh ac arall eur ac aryant a kyrn bual. a **guysc e bo hurlys eur ~~d~~ydhy. puy benac a guenel** kam y uam ecluys. talet .xiiii. punt er hanner **yr abat o byd duyuaul letherur ar llall erug er** efeyryat ar clas. o gueneyr kam en e uenuent .vii. **punt en deu hanner ual e lleyll. puy bennac a guenel** kam emeun ecluys arall talet .vii. punt e neyl **hanner yr efeyryat ar llad yr person.** Lema decreu kefreythyeu e gulad kentaf **ix. tauyodyauc sef eu e rey hene argluyd er**ug y deu guas. efeyryat erug y deu uanac **tat erug y deu uab. o byd un or rey a deuedassam** ny huchof ny menho dody em pen e tri tauodyauc **ar llall eny uenhu kefreyt a eyrc y dody .iiiior.** egnat ar y uraut. O deruyd y dyn or duybleyt ~~menu~~ **e bu e kefreyt eregthut guadu y uraut** ar llall eny adef. geyr eu geyr er egnat ena **ar y uraut .v. eu macc ar y uecnyaeth. O der**uyd y adef ar neyll en deueduyt bod e uecny**aeth ar pet maur ar llall ar pedh bechan kan** adeuuyt e macc credaduy eu pahar e roet. //

Peniarth 29 t. 31
a kan adeuuyt ef ny ellyr y guadu. vi eu rodyat ar y rod sef ual emay. O deruyd y dyn roy **pedh. a deu dyn en ~~r~~ d deueduyd ymy e roet nac** heb e llall emy. geyr eu y eyr padyu y rodes. **vii eu moruyn ar y moruyndaut o deruyt** y gur duyn moruyn lladhllud a guedy e del **yr dyfeyth a hy a kyn bod achaus a hy ydau** gouyn ydau pedh a roy dy ymy a meyn**holy ohonau a roho hydy. ac guedy henny** bod en edyuar kanthau ef heny. ked as **guato ef os adef hy geyr eu y keyr hy** ena. viii. eu bukeyl trefkort o deruyd llad **lludyn y dyn o escrybyl perchenokyon ereyll** am henny geyr eu geyr ~~ye~~ bukeyl ena ba eyd**yon ay lladaut .ix. eu. lleydyr urth e croc ar** y kyd*lladron*. O deruyd ydau ef deueduyt bod **dyn en kydleydyr ac ef am ledrat e dyeny**tyr ay kadarnau ohonau yr acgued e dath **dyun ydau. ac emae enteu. en menet. geyr** eu y eyr ef ena //

Peniarth 29 t. 32
ny kusc dyu pan rydh guaret: dyu a rannus neu a gauas: pan uo kyuig gan dyn ehaghau gan dyu: dyu a uet dyn a leueyr. guell dyu **yn gar no llu dayar. nyt llu a dyr namyn dyu. ~~Gell~~ Gwell Goleyth** meuel noy dyala. Guell meueluot no meuel kerdet. Guell truch **noc arouunat. Guell puyll noc eur. Goreu camhury katuyt Wech** mel. Weru pan dalaur. guell yr ky a gruytro noc yr ky a gkysco. **kyrch y ky ar y ureuan. .t tyll y ky ar e cut halayn. pan uenhych lad** dy gy kyndaret a yry ar*nau*. ual ky pan lyc y troyt. ran y ky a gyef. **Ky a erer y helea oy ordyuynt ny wna da. Ny bit mysoclauc** mayn oy uynych kywyn. redyt mayn ene gafo guastat. **redyt karr kan anuaret. Ny uyr ny wel. Ny ry gelyr e dryglan.** Nyt a uyl dyn ay pyrth. Ny ry ledyr ny ryd y gyr. Ny ellyr e mell **a hanuo o hunc. Ny bed urochauc a uo tra hal*auc*. Ny byt lauen** neb llauac. Ny byt doyt a nacer enu lys. Ny re beyrch agen **y pordhy. Ny keyf parch ny uypo perchy. Kauas da ny gauas** druc. a 66nel druc arohet arall. arthur ay hadus druc ag*en* **ay cauas. Ny ceheyf ny gacho. deu parht clot ym pengloc. faut paub**. en e tal. llygeyt cyureyn y pen eydyl. Val un llygat y men. Val yn e llygat. **Guyl y6 hanes. hanes y berth. druc y dyeyll ne werendeu. Guarandau** llau6er a dyuedut behot. Wyneb dyreyt llech urth tan. Ny chel **grud kestut callon. 6yneb mab wdy cahel nyth. Ny bit uyneb** mena bo ouen. da deynt rac tauaut. Tauaut a tyr ascurrn. bey dy**wetey tauaut a wypey keudaut ny bedey kymodauc neb rey. Ny tal** dim drycemraec. Ragrytha dy eyr Kynoy dyweduyt. hurth pob **amhuyll puyll oy oreu. A uo pen byt pont. Es nes elyn noc ardur**n. Nyd estyn llau ny rebuch kallon. Genyt rebuchet rung llau **a llawes. Dygemerryt hayarn hoydyl ~~đ~~ dyn. Ar ny wano en dra**yn ny wan en kyfyll. A emreo e gont porthet e dyn. Cau tyn **guedy bramu. Traserch bram o dyn. Grynyt y buyt e bau** allan. Werdyt mab

noyth ny werdyt mab newynauc. **Kyuarthyat ky a geissyuyn yn y dyn. Ocuanen e geneu henuch.** Dagreu o tyn taru. Nyt emwys a wnel guarth. ny llut yares **men ny lluyt buches.Tra~~no~~ reto er oc redet e ureuan. Ardh** tra uych ard keny bych. Baryf ny dard ny warth e clas. **Cadarn byeu cathuyt tyr. gauegaus agall e kenhaya6.** gway gur drycgreyc. Gorlleunu pen e ky tra eller heybau. **Nyt neges heb uarch. Nyt guely heb greyc. Nyt kewas** ~~N~~ heb brahat. trech dihuit noc kadarn. o bit dy lau em pen **e ki thin e chueric. gorlleuenu pen e ki tra eleh heibiau** hir e bit hederic hyc drychur. hir seic a kellell aflem **hir guetdaut. hir nych y agheu. hir oreyste y ogan. //**

Peniarth 29 t. 33
Lema decreu kefreythyeu e graget. o deruyt rody e greic bod rodyeyt jdy adan e haguedy e dle wod hyd **e pen e vii blenet. ac o byd teyr nos or seyhuet blenet ac es**car onadunt. rannent deu hanner pob pech a uo vdunt. **e gureyc. eg pyeu rannu e gur pyeu deuyssau. e moch** yr gur ar deueyt yr greyc. ony byt namen e neyll onad**unt rannu yn deu hanner. ac os deueyd a geyuyr a uyt** e deueyt yr gur ar geyuyr yr greyc. ony byt namyn **e neill eu rannu. Or meybyon due ran ir tat ac vn yr** vam. er henaf ar yeuhaf yr tat ar perued yr vam. E de**odreuen val hyn e rrennyr holl e llestri llaeht eyht vn baeol** yr grueyc ed a. holl e deskeleu. eyht vn dyskil yr grueyc **ed a ar deu hene yr gur ed a. e grueyc a dele e car. a yeu e d**vyn e deodreuen or ty. e gur a dele holl llestri e lyn e gur a dele **er ydyl. e grueyc a dele e goger man. e gur a dele e maen vc**haf yr vreuan. ar greyc er hyshaf. e dillad a uo arnudunt **e greyc byeu. e dillad a vo a danadunt e gur pyeu eny grey**ckao. a guedy e greycaho ellugw e dyllat yr greyc ac os greyc **arall a kus ar e dillat talet veneb guerth. e gur pyeu e kallaur ar** brecan. a gobenyd e traustele ar kulldyr ar buyall kenud ar tara**dyr ar pergyn ar cremaneu oll eythyr vn creman. a hunu yr** greyc. e greyc pyeu e badell ar trebed ar buyall ledan ar gudif **ar such ar llyn aklan ar llynat ar gulan ar triskud ac a uo end**au eythyr eur neu aryant a hunu o byt eu rannu. esef ev triskud **e llaucud. O byt gueheu eu rannu. e pelleneu yr meybyon o bydant** ac ony bedant eu rannu. gur a dele er escubaur ac a uo vcch daear **ac ys daear o hyd. e gur a dele er eyr oll ac vn kad ar lleyll yr gru**eyc. e buyd val hyn e renyr. e greyc byeu e kic eny hel ar caus **eny hely a guedy e croker e gur pyeu. e grueyc byeu e llestri eme**nyn buylc ar kic bullch ar caus buylch. e grueyc byeu ac allho **duyn o blaut errug nerth y duylau ae y deu lin or kell hyt e ty //**

Peniarth 29 t. 34
pop vn onadut pyeu eu dyllat heyhyrt eu mentil ar mentyl en ranu. os e gur a uyt breynyaul dangos**set e breynt kyn e ran a guedy e kafo ef y breynt raner** mel e deuedassam ny vchod. eu deletdyon talent en deu **haner. os kyn e seythuet vullydjn ed escarant taler yhi** e haguedy ae harkefreu ae y couyll os en voruyn e rod**yr er hyn a uo ar y carn or pheheu hene ac os kin e seyh**tuet bludyn ed edeu hy e gur. kubyl o hene a kill. eythyr e k**ouyll ae hunepuurth am e gocujn os e gur hitheu a uyt** clauur neu anadl dreuedyc neu na hallo emreyn. os o a**ccaus vn or tri feth hene y hedeu hy a dele cafael kubyl or** eydhy. os o uaru e guahanant hy a dele popeth en deu **hanner eythyr er hyt. ny dele gruereyc en e byt cafael** ran or hyt. onyt gureyc puych. ac os o uaru a beu ed es**carant ranet e claf ay peryglauer ekit ac ef a deuysset** er yac. ny dele e claf kemennu djm namen e daeret **ecluys ae argluyt ae deleedyon. a ked as kemenno e mab** a eyll torry e kemen a hunu a eluyr mab anuuar **pue bennac a dorro kemen k: ny amken ae j daeret ae** delehedyon. eskemun vyt. os o veuu e guahanant **triked hy ar edhy en e ty hj ar eydhy hyt e men** ~~**epe**~~ **e ix** nyeu a nau nos. a guybot ae kefreithul he guahan **ac os iaunt e guahan o pen e ix*uettit* ajt y da hy or bla**en ac ar ol e kenjauc djuethaf aet he hun Saraet //

Peniarth 29 t. 35
grueic guriauc vrth breint e gur .s. traian saraet e gur kyn noe rodhy y hur vrth vrejnt saraet e braut .s. haner **saraet e braut. y galanas na hy a uo guriauc na hy ny vo.** haner galanas e braut. O myn gur grueyc arall guedy ed **escaro ar kandaf rit vyt e kentaf. O deruyt e gureic escar** a mennu o hono vr arall. a bod en ediuar gan e gur cantaf **re escarassey ay greyc. a godyuues ohonau hy ar neyllt**r**oet en e** gueli ar llall eythir e gueli. e gur cantaf a dele cafael e gureic **O deruyt e gurejc huriauc gueneutaur kaflauan debrit** ae rodhi chussan y hur ae gadael y gouessiau ay hemreyn **saraeht ehu gur eu hene. Os e hemreyn a derujt e saraehet** honno a derkeuyr ar vod e haner en vuy kanys o kenedel **helenyaet et henyu. Os e gouessiau a deruit taler ydau** e saraet honno hob y harderkauael Os chussan ny thelir **deuphrt saraeht canyt guejsdret chubel. Os guadu a g**ua e gur e

kafael erug e deu uordujt rodhet e gur lw .l. **ar gureyc lu .l. o guraget. Os guadu j gouessiau a guana** e gur .l.xiiii. a rit. ar greyc lu xiiii o guraget a hene **oc eu kereynt. Os roy cussan a guada roet .lu vii gujr ar** gureic lu vii guraget. Ar rejn hene oe kefnessefuyejnt **eam e mam ay that ay brodyr ay chuorrit poe bennac** a dhecco moruuyn en lladlud a kin bod achaus a hi **gouin beth a roy dy emy a meynnyholi ohonau ef e me**jnt a rodhey a hene ar e gred. ken keysio ef guedi henne **e guadu. os hj ae kyr arnau en k: ena emae gejr y geir** hi canjs duc ef hihe en e lle nad oet neythyaurgujr **O rodjr morujn y hur ac j kafael en gureic ae diodef** or gur en y uely bid tranohes ny ~~ell~~ eyll ef duyn djm **oe delehet hy. Os ef a guana ef guedy as kafo ef en llegredic //**

Peniarth 29 t. 36
kouodi ar e nesiauruir ae y gale en j seuyll a testu uthunt huy e re kafael hy en llegredic ac na kescho candhahu hjt tranoes ny dele hy dim **dranoeht ycandhau ef. O deruyd deuod bronneu a kedor arney** ae blodeuau. ena e deuejt e kefreisth na vyr nep bech eu hy ai **moruyn ae gureic. o achaus re deuod arujt mab ar*ney*. Ac** vrth henne e kat e kefreiht y diheruau hy o lu vii nyn eam e m**am ay tat ae y brodir a chuorit. os hitheu ny myn y diheurrau** ladher ~~la~~ e kris en keuuc ae y guerdir a roder dinaguet bluyd **en y llau guedi jrau e loscuert ae o geil hi kenal hunu. kemeret** en lle yr ran or arkefreu ac onj eill bit heb dim. Pue bennac **a rodo gureic i gur. ef pieu talu e hammobor neu enteu a ke**merho meychieu jkenthy hy ar y talu. ac os hytheu a mryt talet **e hammober canys hy e hun a uu rodiat ar*ney*. O duc dyn gure**yc lathlut a deuod a hi e ty vab huchelur e chescu ac na kemerho **e gur vach ar er amober talet e hun. O deruyt y dyn duen gureyc lat**halut byt hyt em pen vii blenet ar tri eydyon kehyt eu corn ac eu es**keuarn. a can kolles heun e breyn byt ar e breynt hunu hyt** e men er vii blenet. O byt arkefreu jdhy byt hunnu en ditreul **hit em pen vii blenet. os hytheu aey canada y treulyau ef. ny** dyhukyr djm ydy o treul deynt ac jstlys. o pen er veth blenet **o keys teyr nos or seythuet blenet. rannu deu hanner a hy megis** a gureyc a rodyeyt jdhy. kanes ny fara gureyc nac o ladhlud **nac o rod ar vreynt e haguedhy namen hjt epen e vii blenet** ac nat aguethyaul hyteu o pen e vii blenet allan vrth hene rane**nt deuhanner. Pue benac a cesko teyrnos gan gureyc or pan an**nuder e tan eny dadanudher tranohes. a mennu ohonahu escar **talet ydhy eydyon a talo xx ac arall a talo xxx. ac arall a talho** lx. ac os duc ar ty ac anlloet ae y bod ekyd ac ef hjt em pen vii ble**net. rannu a hy megis ~~m~~ a gureyc a rodyejt jdhy. tejr aguethti** kefreithjaul essit. aguedy merch brenjn pedejr punt arr**uckejnt. Aguedy merch gurda tejr punt a punt coguyll. coguyll** merch brenyn vii. punt. aguedy merch mab eyll punt aej coguyll **cxx. //**

Peniarth 29 t. 37
O deruyt e dyn beychocho gureyc o luyn a perth. ef a dele gossemtheiau e mab kanes e cefrejth a deguejt na dele hy kafael collet o achaus e gur **kany cauas ef e uuenyant. ac vrch e dele enteu methrin e mab. o der**uyt e gur escar a gueric. a hiteu en bechjauc pan escarer a hy ga**ter jdhj or pan escarer a hy eny agho egheuejr hanner bluydyn o ueyt**trjn e mab. a gued ganer e mab. hyteu byeu e ueythtrin ef eyl **gueyt hyt e men e bluydyn menho na uenho jr da. e gan e gur. essef** eu messur e da buch laethauc. a peys a talo iiiior k: a padell a talo .ij. k: **a carreyt or hyt goreu ar tref e tat. a hynj hyt em pen e bluydyn** jdhy jr e uejthtrin. hyteu guedy henny hanner bluydyn. ac o henny allan ni **ellyr kemell arney hy y ueytryn namen er ran e hun. onys men ac** o henne hyt em pen e pedeyr ar dec e deuprth ar e tat or meythrin **ar trayan ar e uam. ac o pen e pedeir blenet ar dec emae jaun jr** tat e duyn ar e argluyt. ac jdhau ynteu gurau jdhau ef. o henny **allan byt urth ossemchejth e argluyt. O deruyt e gureyc deuedujt** ar gur duyn treys ar*ney*. a guadu or gur roet .lu .l. o guyr heb **alldud heb gur nod. O deruyt ydhyteu gerru yn kefrejsiaul cameret** y gale en y llau assu ae y llau deheu ar e creyr a theghet hy er **re emreyn ar gala honno e treys arney hy. ar regueusur meuel** a ssaraet ohonau ef ydhy hy ac eu cenedel ac eu hargluyt. re~~d~~i **or enejt ne at guad en erbin henne. Nyny eyssyoes a adun** guad val e deuedassam ny vchot. O deruyt e gur adef duen **treys ar gureyc. talet .xii. myu en dyruy yr arglujt ae hamo**bor yr argluyt. ac os moruyn vyt. e coguyll aej haguedhy **en e ueynt vueahf e deleho. ay huenepuuert ae dylyssruyt ac** os greyc vryauc vyt. e sarhaet can e hardardercauael ar **vod e hanner. O deruyt e gur duen moruyn en lladhud e argluy** ae y kenedel a dele y duen yganhau ef ken bo druc canthu ac o bu **kyn gan vur. ny ellyr e duen egan e gur ae duc en llathlud onyt** e hun ae myn. Tri priu rey greic y couyll ae gouuen ae y sarahet **esef achaus e geluuyr en tri priu rey vrth e uod en tri priaut greic** ac na ellir e duen o neb achaus ykenthy esef eu e couyll er hyn //

Peniarth 29 t. 38
a cafey am y guerendaut esef euu y sarahet pop maedhu a guel e gur arney eythir am tri phes. saraet eu ydhy. esef eu. e tri **phet e dele y maethu am rodhy pehec ny deleho y roy. ac am y ca**fael can gur. am hunau meuel ar y uaraf ac os am y cafael gan **gur e maet ny dele o djuunt namen henne. cany deleyr dy**uunt a dyal am vn caflauan. esef eu gouuyn o keif hy **y gur gan gureic arall. talet y gur ydy hy cxx. e treygyl ken**taf. am er eylgueyt punt os ~~h~~ keys e tredet gueys **escar a eyll heb kolly dym or eydhy. ar da a kaffo hy am e tri phec.** vchod a dele vod en guahanedyc. jhurt y gur. greyc e brenyn a heill **rodhy heb canyat e brenyn trayan a del o dohouot jr brenjn. greyc mab** ihuckellur a ejll rody y mantell ay cris ae skjdyeu ae penlliejn ae y buyt **ae y dyaut a craun e cell. a benfeckiau j holl doodreuen. greyc tay**auc ne eill rody djm namyn benfeckyau y goger val e clguer y lef **jar e tom y eu duen atref a rody y phenchuc try gorsaf greic ~~k~~ pan gesker kenthy ny** dele kechuin odeno hyd em p e ixuetyt. a pan escaro ae gur ny **dele kecuyn hyd em pen ixuetjt ac ena en ol e kenyauc djguethaf** a pan vo maru e gur ny dele kechuyn or te hyt e pen e ixuetit **ac ena ar ol e kenyauc dyguethaf. O try mod e deleyr amobor** y grejc. o rod ac estin keny kesker canthy. er eyl o keuelo**kac honneyt keny bo rod. e tredyt o uechyck. amobor merc** maer kegellaur punt amobor merc maer cxx amober **merch penkenedel cxx. a punt. amober merch vckellur** cxx. amobor merch mab eyll lxxx. amobor merch alldut **xxiiiior. amober pop pensuydauc heruuyt rey. punt. heruuyt her**eyll cxx. Amobor suydyochon ereyll heruuyt rey cxx heruuyt **ereyll lx. amobor cahet o gureyc .xii. O deruyt beychyochy** gueynydauc a cayt e nep ay beychyoco a dele roy greyc arall **y guasanaethu en y lle eny agho a meythryn e mab guedy** agho en djlestejr yr nep byeufo e dyn. ac o byt maru en heg**hy talu e guert k: eu argluyt. abedyhu estauellauc o greyc** xuy. O deruyt e alldut o gureyc menet true glad ac eu e **mru** //

Peniarth 29 t. 39
talet yr nepyeufo e tyr xvi en j maru teguarchen. O deruyt y gur mennu escar ay gureyc. a mennu ohonau gureyc arall **dylis eu e cantaf cany dele vn gur bod ydhau due graget pob** gureyc a dele menet oy for e menno en ryt cany dele bod en cardecguel **ac na deleyr ydhy dym amen hy amobor a henny vn amober. canyd oes** e gureyc abedyhu amen e hamobor vrth henne vegis na dele gur **talu amen vn a~~d~~bedyu vegis henne ny dele greyc talu amen vn** amobor. canyd oes jdhy abedyu namen e hamobor. ny chegeyn gr**eyc en vach nac en test ar gur. O deruyt guelet greyc en deuot** or parth un yr lluen ar gur or parth arall. neu en deuot o guacty **neu en deuot neu adan vn vantell. os guadu a guanant. lu .l.** o graget ar e greyc ar kemeynt ar e gur. O deruyt roy camamra**es y alldut vrth vreynt e gur et aha e saraet eny uo maru er all**dut. a guedy bo maru er alldut eny uenno e greyc gur arall. kany **demchel tray keuen ar e kenedel. O deruyt roy camaraes y all**dut a bot plant meybyon vthunt. e plant a dele trestat o uammu**ys. eythir na. deleant ran or tetyn breynyaul hyd e tredet din** eythyr mab alldut o pennaet. hunn a dele rar o cubel. meybjon **e reu graget e telyr guarthec de*vach* onadunt. ac esef acaus** e geluyr e guarthec hene en guarthec deuach. canyd oes kene**del tat ae talho. amen kenedel e uam. ny dele grejc na prenu** na guerthu ony byt prjaut. ac o byt pryaut hy a dele prenu a gur**thu. teyr graget a dele eu meybyon vamuys. mab camraes** a rodher e alldut. a mab grueyc A gusteller e gluat aghefyet **o keyf vecyckochy ay gustellau hyteu oy kenedel ay argluyt** A greyc e decko alldut treys arney. O deruyt rody moruyn e gur **ac na honner e couuyll ken e keuody tranoes. ny dele ef ateb ydhy** hy o hene allan. O deruyt e uoruyn na detuethjo j kouujll ken **e ckyuody yar e guely. ny dele e couuyll o henne allan vot** amen en kefredyn eregthunt. Ny dele merch o da e tat //

Peniarth 29 t. 40
namen cemeynt a hanner a caffo e braut. ac ny dele talu o alanas namen cemeynt a hanner a talo y braut a henne **tros e plat. ac ony bjt plant ydhy. a teghu ohoney na bo** vyt. ny dele talu djm. ac o byt ac eu menet en oet kefrey**syaul. talent e hun trosdunt. o henne allan. Ny dele gre**yc ene byt talu .j. paladar. na hen na jeugan. O deruyd **o achaus mennu escar deueduyt na allo gur emreyn** kafreys a eyrc prouy. esef val e prouyr. tanu llenllyeyn **guen adanunt neguyt olchy a menet e gur ydy ar hono** e uod kenthy. a pan del y euelles. y ellug ar e llenllyejn ac **o geyll henne val e gueler ar e llenllyeyn dogen eu ydhau.** a guedy ene ny eyll hy or achaus hunnu escar ac ef **a menet ar eydhy en kubel. O deueyt moruen ar gur.** duen treys arnehy ar gur en guadu. a deueduet **or voruen ony duc ef treys**

ar*ney* y bot voruyn e kefreyth a deueyt bod en yaun prouy. ae moruyn ae **nyt moruyn. canys e bot en voruyn eu y ardelu. ac** esef a dele prouy er edlig. ac os keif en voruyn ryd v**yt e gur e deueduet ar*nau*. e trjs a hyteu heb colly** e breynt. O digir treys ar gureyc vryauc. ny delejr **talu amober. canjs hy ae talus pan vrhaus.** O deruyd y greyc duyn mab en kefreysyaul e gur ket **as guadto e gur. ny a deuedun na dele hy guedy as tecgo** y vngueys. na dele vyd etduyn y arall. kany bit cardec**guel. yvrth e nep er e ducpuet centaf. O deruyt ~~o~~roy gr**eyc y gur ac enguy da. a cafael cubel hyt en oet vn k: **ac na cafer honno nyny a deuedun e ckeyll e gur escar** a hj ac na cafo dym or eydhy. a honno eu er vn cenyauc aa duc **cant. Nyt reyt mach ar dylesruyt da can greyc //**

Peniarth 29 t. 41
en canescaeht. greyc a dele trayan sarahet e gur nac o llat e saraer nac o peth arall. Ny dele reyth gruaget. greyc nac **am ledrat nac am alanas. nac am vach namen reyth o guyr.** kefreyth a deueyt na dele grejc couuyll guedy blodeuho onys dy**heurha hy kefnenesafyet. e am e mam aj tat. ay brodyr ae chu**oryt a hene eny vo .vii. nyn. esef e dele bloedeuau oy xiiii. allan **ac o henne allan hyt em pen xl. blenet e dele meythryn sef eu henny** .liiii e dele vot en y heuectyt. a guedy henne peydyau ac emduen **O deruyd roy moruyn e gur a heb keschu kanthy a cafael cam** ohoney vrth vreynt e gur et da ac e dyhucyr ydhy. ac nyt vrth **breynt e braut a honno a geluuyr moruyngreyc. Ac o dekyr trejs** ar*ney* ef a deleyr talu couuyll ydhy. O deruyt enlljbyau gur ar **greyc e treikil cantaf. llu .vii graget er heyl trejkjl. lu xiiii** o henne allan am pop enlip. lu .l. O deruyt e gureic llat dyn **hy a dele cafael .y. paladar a hunnu eu e dyn. ae kemer ac** nys tal. pop argluydhes a dele amobor graget e kefoet **pop maer bisgueyl a dele amober graget e uaertref.** nyd oes breynt j puteyn. ked deker treys arney ny **dele cafael yaun. o sereyr ytheu taler y saraet vrth** breynt y braut. ae y galanas o lledir. pop aghaflauan **a guenel greic talet e kenedel trosdy. mal tros gur** ony byt guryauc. os guriauc vit talet hy ae gur y ka**mluru ae diruy** Guaesauur ac adlamhur ac asuinur od a guaesauur yhurt **y guaesaf .lx.lx. a tal adlamur. .lx. a dal. asuinhur .xxx. a tal.** Eman e llas elidir muhenuaur gur or kocled ac guedi y lad **e doeht guir e koclet ema oy dial. sef guir a doedant** en tehuishocyon vdhunt clidno eydin a nud hael vad **senillt a mordaf hael va~~d~~b seruari. a retherc hael vab** tudaual tutclit Ac e doetant aruon. Ac vrt lat elidir **en aber meuhedus en aruon e lloskasant aruon en rachor dial. //**

Peniarth 29 t. 42
ac odhena e lluydhaus rud uab maelcun a guir guinet kanthau ac e doethant hid eglan guerit en e kocled ac ena e buant **en hir. en amresson pui a heley en e blaen druy auon guerit** ac ena ed elleghus rudn kenat hid e ghuynet y huybod puy **byeufey e blaen. rey a deueyt panyu małeldaf henaf pendeuic** penart ai barnus y guir aruon. C yoruert vab madauc **druy audurdaud e keuarhuidyt ay kadarnaha panyhu ydno** hen y guir e pist pendhu ac ena ethaethant guir aruon **en e blaen ac e buant da eno. Ac e kant delyessin kikleu** odures eu llaueneu kan run en rudhur bedineu guir aruon **rudyon eu redyeu. Ac ena rac hid e trikassant en e lluyd** e keskus eu gruaket can eu gueyssion kaet. ac am henny **e rodhes rund vdut .xiiii. brein .i. rackuys rac gureyc** a sef eu eu rachor e meyrc dof a moch ai huydheu a kar ~~d~~a deu **hechen a uenho ar y guarthec. a lloneyt e kar or dohodreuen** a uenho .ii. blaen guynet en e llueteu .iii. na talh eu anіueil **.iiii. eu teruenu ar e gladoet a cka~~r~~uarfoent ac aruon** .v. eu o bit amresson eruc duy uaynaul or nau maynaul **essit en aruon eu diamressoni or seyth e duy. heb neb o le** arall .vi. na bo righill endhi .vii. bod en rid peskod**ha ar e teyr auon essit endhi en kefredin. Nauuet na** boent vreuan hechuc .x. na euoent laudcaut .xi. nad oes **dala ar eu kegheusaet .xii. na thalher meirch guesteyon** na guyr ar kilc .xiii. a deleant venet y lety arall or **neuat. peduerit ar dec puy benac a esteho endi vndit** a bluyn o byt gur anlloethauc y uod en unbreyn a gur **or vlad. Ac o byt a amheuho vn or breynheu hene** clas bancor a rey ae keydu. beuno. //

Peniarth 29 t. 43
O deruit y din torri troith anіueil din arall neu e worduith neu guneuthur briu e del nichdaut yr aniuel oho**nau a bot er anіueil en glan ual e galler essu e kic. yaun** yu er din ay briuho kemreth er anіueil oy medeginiaith **eni bo yach kan ni dele perkennauc er anіueil lavvrau** tros gueisret e neb re gunaith cam ydau. Ac os anіueil blid **a torres e troeth neu e worduit. neu ycch artho roer oy** perkennauc kewreu kestal ac ef. y gneuthur vnreu **muineant. ac gneei ar er eithau e hun. ac os maru vith er** anіueil triget er aruestel en dilis en e lle. Ac os beu uit ay **guelet en yacch telediu kammereth**

paup er eidiau val kent. O deruit maru er anuieil ~~enelle~~ pan briuhut **kanecker yr nep ay briuus. Ac onis min dewnidiet e per**kennauc ef. Os enteu a deguet muinaha ef a mi ae tallah **val e degueto e kereith Sef a uil e kereith o eguel yeuan** hit e kalan talu ycch ar croen en lle e deuparth ar traean **ar er eneit kanes ena emae yaunt amser tachuuet. Or kallan** eilgueis hit guil yenan deuparsth ar er eneit ar traaian ar **e cchic ar croen kanes buria vit pop anuieil en er amser** hunu. O deruit er din re briuasei gurthot e lluden maru atau **guanaeth y perchennauc y eguellis ohonau. Ac ikit a hinne** cubil o kefreis a keiff. O deruit i din roy macht y arall ar peth **yauin yw ydau rydhau e mach o vn o tri achaus e bit rit** mach ae o tallu trostdau ae o usteleau ae o guadu macht. **os y guadu a uin malhn hin e guedir deuot ar er egnat** ar ergnat bieu kesiau ikan e dui pleit adwf ay macht e gur **ae nit macht. hep er haullur vach hep e kanocyn.** Ena e mae yaun eu er egnat gouen haad a wut vacht di. **vvif hep e mach kubil*guat* hep e kennogen nat wet vacht** di ykenyfi nac ar henni nac ar dim. dioer hep e mach val **emay goreu e dele macht heprug e uod e en vach** er hepreghaf vi ve mot en vach. dioer hep e ka**nnogen val emay goreu e deleuah hi //**

Peniarth 29 t. 44

guadu mach minneu ae guadaf. ena e may yaun er egnat edrich pa delu e dele ef i guadu essef a guil e kefreis ena ka**nid oes nanin i un tauaut ef en gerru arnauau na dele** namin vn tafaut e kennogon y guadu yc hep e kenoken **minneu ae guadaf ef. ena emae yaun yr er egnat kamret** e kereir en e lau a deueduit vrth e kenogen naut duo rac**god a naut pap ruuein a naut de argluit na dos en llu cam** od a enteu ir llu teghet i diou en e blaen Ac ir kereir esset in i **lau er egnat hit nat macht ef ih i kanhaue nac ar a deuaut** nac ar dim oni urhtuc e mach arnau. bit rith e kannogen **or haul a thalet e macht kubel ir haullur. Os ef a guaia** e macht gurthuc ar e kenogon gurthteget tra no e kanno**gen en rodi i eneu ir creir. guedi tegho ac esseu val e gurh**tug men e creir esset ena macht huiui ikenniti ar er hin **a deuetassam mi a uena barnu braut imi or egnat Ac enna** emay yaun yr egnat menet allan y barnu braut Ac essev a guil **e kefreiht ena llu e kennogo ar i sethuet i guadu wecni wec** guir ac euo e hun seithuet peduuar onadunt o parth e tat a deu **o parth e uam ac ef e hun en seihuet Ac esseuis eu nesset e dele**ant e guir henne bot ydau ac e deleoent talu galanas ae kemr**it hikit a kaef. Ac essef eu oet e reis honno vithnos or sul nessaf** Ac essef le e roder er reihis honno yhdhau ef en e llann e guarran**daho ef eferen. Ac essef amser e kemerrir er rug benedicamus** a barra eferen. Ac o keif enteu er reihis diguant ev ydau ef **oni keif enteu er reish taled ef er huaul ac o min er argluit** erlit kafreis anudon Arnau ef erlinet pa uacht panaac **a vrtegho ar a kanogon rith vit or haul ac or vechni kanis** guanaeh teithi mach pa vac pennac ni vrhtegho talet e hun **er aul kani gnaeh teithi macht ar ar hin a delei pan adeuo** mach vrth er egnat e uod en vacht yaun eu yr haulur testu **yr readuef ohonau rac killiau ohonau eilvveith. Oo deruit** i dyn kamrit macht ar peth ikan arall yaun eu idau dodi oet **ar peth ar a deleho. A pan del i oet iaun eu idhau e huun** gouin e kanogon kesseuin. Ac os neckit vith e kengon ydiau **deuet ar macht a holet i uacht a deuedet vot e kannogon en negit //**

Peniarth 29 t. 45

jdau. os ef a deueit e mach guadu hit nat mach deuet hit ar er irgnat a holet er haul rac deulun er ignat Ac os euf **a uin e macht guadu ac na vrthtegho e kanogon arnau** bit rith e mach or haul am a guad a digones os ef a guna **e kennogon gurhtun ar a mach. A galu am braut ar er** ignat vrth e gurtuc a digigones jaun yu er ignat **ar e macht barnu e llu ar i sseisuet en un funud ac e de**wethassam vchot. O deruit y din kamrit macht jkan **arall ar peth a deuot e dui pleit ykit er haulur ar kan**nogon ar mach a holi or hullur e macht a deueduit e uod **en vach ar peht mauur Ac atep or kannogon a deueuit** y vod jn vach ar peth beckan A haep guadu e uechni. yaun **eu ergnat ena barnu ena bot en detuuirt e macht pahar** emae macht ae ar peht mauur ay ar pesh beccan a heny vrh **llu e macht. kanis macht adeuedic yu. O deruit j din kam**rit lauer o ueckieu ar peht a mennu eu guadu or kanngon **kammeint ac a deuedassam ni vchod j guadu macht** a dau j guadu pop vn onahunt. vinteu heruit val edreck**assam ni vchof j guadu macht Rei a uin ac vn seihuir** guadu ked et bvo petuuar mach ar rukein nini a deuu**edun hid nad yaun O deruuit y din tebigu bot in rit macht** oe wni o tallu peth or delet A hep talu kubel. Nini a deuedun **hit na bit rit a deleu ohonau bot yn vach ar e keniauc di**vuehaf mel ar e kentaf. O deruit bot macht adeuuedic a bot **neckeias am talu. yaun eu ir macht rohi guestel kefreih**aaul essef eu gustul kefreishaul. e traian en guell nor tal. **O deruuit lludiass rodi gustil e macht bieu hepruc e guestel** e kit ar haullur hit yn diogel ac a dele kamrit e

fonnaut can**taf o bit emlat. ac oni guana hini talet e hun e delet O deruuit** y vach kesiau duen guestel heph e kanogon hep kefroi **or kanogon er haul ni dele ev eduen guesstel Ni dele** macht duen guestel e kannogon oni bit necketias kan**drechaul eny vith O gueles ef nekethat in erbin er** hauluur kino henne enteu a eill roi gustel e kennogon **yr aulur en i absen O kanihada e kannogon ir macht** roy gustel punt en le vn keniauc a kin e roet guestel **kolli gustel. Ni deueit e kereis delehu ohonau traeckcuen** namin dimei kanis henne eu traian e keniauc kereis. //

Peniarth 29 t. 46
O deruit y din roi kauuersit punt en lle vn keniauc a diguthauhau e gustel ny vruernir ir kannogon kumeint a dim kanas **hef e hun a lekerus brein i gustel Pui pennac a gusto gust ad**euedic a tebiccu honau ef vrth nad oes vach arnau bot **e guestel en anilis. nini a deuedun dikutau hunu ae y vod** en dilis. O deruit ir mach roy peht maur e gustil peht peccan **kafreishiaul eu ir haullur kamrit e peht a roher idhau** e guestel a kan kollo hunu kin nor oet ni dichuuit ef na~~n~~man **traian trackeuin ir mach ae rodes attau e mach ae diuc en cubil** er kannogon kanis aghafreishiaul y duc. O deruit bot mach **ar deudec keniauc a deuot oet e deudec keniauc ac nad oes** ar e helu e kenogon namuin march decpunt. a douod er haulur **ar mach y deuddec y kamell e deutdec keniauc a deueduit** or kannogon nyd oes kenyvi a talloef ycguic namin vi marc **a hunnu nys taluaf ycgui ac niss gusthaf. ac ny dele er haulur** duyn guestel e mach. naman kerchu ell deuoet ar argluit **a meneky yr argluit nad oes racu naman peth maur ac** na deleir duin e peth maur e gustel peth pccan. Ac ena emay **yaun yr argluit rodi kanat ir mach y rodi gustel maur en lle** peth peccan rac bod en kolledic er haullur. O derut e din rohi mach **i arall ac guedi henni rodi e mach. menet y naut rac e delet Nini** a deuedun na dele naut rac hinny. ac e delly e mach rodi gustel **yr haullur neu enteu a guato e uechny Ni dele nepth kamrit** mach en vndethicauc kanes onys haull en e dit hunu neud etheu **eu ar amser na*d* oes vach idhau. Ni dele din kamrit macht kannogan** kanes deu ardelu hint ac na keif enteu namuin dewis y ardelu **os o uechny id ardelu nyd oes kanogon. os kannogon nyd oes vach ac** vrth henni ni eyll vndin seuill en vach kanngon Ni dele mach **duyn guistel ar e kennogon ac ef en i nekesseu y argluit neu en y ne**kesseu e hun. neu en guan ac ny dele er haullur duen gustel e mach **eg kihiit a hinni o speit. O deruit i din kamrit mach ar da a guedi** henny diol e kenogon ae o ackaus galanas ae o ackaus ladrat **ae o ackaus ni deleho both en e gulat. a minnu or haullur et da ykan** e mach. essef a guil e kefreis bod en nyaun rannu erreghunnt **en deu hanner e kollet talu or mach e neil hanner ar kannogon** e lall kanas hager yv talu or mach kubel ac ef en guirion ac **hegar kolli or haullur kubel ar e gredu ohonau ef e mach a lena** tredit le er ran kefreis heruuid kereihaul O deruit deuot e ckano**gon yr gluat traekefen guedi henni vneteu a deleant kemeell** en da arnau ef. ac ena emay yaun kaffael or mach hanner //

Peniarth 29 t. 47
or da hunu a llana e lle e bit kamellur e mach ar da ydau e hun. O dervit bot mach ar deleet a kin no douot e oet e delet maru e mach **ac adau mab ohonoau. e mab a dele seuill en deleedeon e tat Rei** a deueit o min e mab hunu guuadu e uechni emae hucpen bet e tat **e dele e guad ar kareis. Niny a deuedun na deleir. kanis e doissihion** a deuedant nad erlit kefreish e bit hun din nac e nef ed el nac **vfern. namuyn eni el ef ir dayar. essef achaus yv ket boet** kefreis ae kilit ar a daear erug din .ay. gilid Ni*d* ois keureith **erug diauul a gilid ac nid oes keureith erug egil a gilid nam**in evvlis diu. ac urth hinni din a el yar a daear hon ni*d* ois idau en**teu keureith namin ketuoth e neill rei on*nadun* hui. ac urth hi**nni imai jaun i uab mach maru hunnu guasanaithu keureith tros e tat **mal e guasanaithei j tat bei biu. oni bit mab idu er argluit a dele** bot en uab idau ac o bit reit kemell ef a dele kemell mel e delei e **mach bei biu. o deruit i din kemrit mach jkan arall ar bet a kin de**uot oet e delet maru e kennogen e mach a dele kemell mab e keno**gen megis e kenogon. o deruit na bo mab idau sauet er agluit** en e le a talet trosdau ac os gadu a uin guadet e hun mal e guatei e **gur ed aith en uab idau ir e da kan bu guell kanthau ef uunet en** uab ir gur ragu ir e ta no bot en argluit bit entheu e mreint e **gur ed ait en uab idau a guadet entheu e uechni ar seituet ar gu**ir hynny ni deleant hanuot o kenedel e mach namin o genedel e **brehenin kanis ni derit kenedel e mach ir brehenin ket guato e br**ehenin e mach ene diguatho guat am uechni i tat. ni dele neb o **genedel i uam guadu dim tros i tat ef. Teyr ouer vechni essit** pan prenno din peth ychan arall yr ariant. a kemret mach ar**nau. ac na kemerer mach ar er ariant. a bot en edyuar kan** perchen er ariant e kevnevid. kani min ef muynau e mach essit **ydau. ar peth e kemirth. ac na*d* ois vach ir llall. a kemello jdau** e keunevid

vrth hinni emay ouer e mach or neildu kani min e per**chennauc ef. O deruit y din rody mach y arall** **ar anilis en ridh** dilis a deuot perchnnauc e da oy anilissu. jaun yv kaffel or per**chennauc er eidau.** **ket roer mach ar peth ny deleyt e roy ac** nit yaun e kecvvin. or llau may endy. ene del arustil kestall ac ef **ykan er aruassav. O deruit ~~bot~~ yr aruassav deveduit na de**le talu namin kemint ac kauas ef yr march. Nyny a devedun //

Peniarth 29 t. 48

a devedun deleu ohonau ef talu. guerth keureith e march. pa rev varch pennac vo. Ac vrth na eil e mach kennal e keuechny **ed aith en vach arney. am hinni e gelvir en ouervach. E da anilis** re devedassam ny ema. puy pennac a diguitho e cham am i koquinyat **bit er argluit en e oll. Tre*det* yv nit mach. mach gureych esev yv hi**nni. ni dele gureic bot en vach. kani dele guraget guadu mach. ac **na dele hytheu reith o. guir oy guadu. Ninnev a devedun bot en re**id mach ar dilisruith ykenthy. a bot en vach e mach a rodo hy kanis gur **a guada hi. guir a dele ykyt a hy oy guadu e mach. O deruit y gur**eich rody bridyv ar peth. ay guadu ohoney en kevreithiaul Nyny **a devedun emay guraget ay guata ykyt a hy. Rey a deveyt na diguith** gusitil. o llau vach hyt e pen vndit a bluidin. Nyny a devedun e digui**th e guistil o llau tri din en i. oyt. essev yv e tri din hinny. mach ac** argluit. a perchennauc e da. essev achaus kanis er argluit a uit **mach ar pop da adevedic. vrth inni e diguith oy llau entheu e guist**il neu o llau y guassanaitguir. O llau argluid nac o llau vach **nid reyt mach ar dilissruid e guistill. kani guadant huy y r**oy ac vintheu en deleu bot en veychyeu ar dilisruid e guist**il hunnu vid. er argluid essit vach ar pop da adeuedic or** ni vo mach arnau. ykan perchen da e deleir kemrit mach **ar dilisruid e guistil. rac y guadu ohonau ef ay yr chwant e d**a. ay y~~i~~r peth arall nas rodassey. Ny dele neb deveduit na**d el en vach tros y gilit. o bit keuryv gur ac deleo menet** en vach. llawer o keuryv dennion ni dele menet en vach **na rody mach essev achaus yv hinny. kany deleant huy** guadu mach ny delleant huy roy mach. nyt am**gen ~~ana~~ a manach hermidiur a din aghefieih ac** scoleic escol a fop din ni hallo deuot hep cannat ar**all e guassanaessu kefreis. O deruit y din rodi mach ar** deleet a diguitau er oet en vn or teir guil arpennic **e pac ar sulguin ar nodolic. yr eloly ohonau. ny** kyll onyt y annot. Os diu nodolic e keffry e haul ni keyff **hi haul ny keif atep hit tranoeth guedi kalan. Os e past vit** tranoes guedi dihupac beccan. Os e sulguin vit tranoes guedi sul ness**af jr sulguin Ar teir vhvehnos hinny a eluuir oeu bre**int en vn dit dethon Nit reit kemrit mach ar dilesruyt ar ariant **nac ar tlesseu treicledic. cae a kallel a gregis nac ar*vieu* he**uit. O deruit y vach a kanogon kauaruot ar pont vn pren **ni dele bot e negit hep gueisur vn o trifeth ae talu ae gust**lau ae kerccu keureis ac ny dele ef ~~kachuuin yaun~~ kecuuin j vaut hit //

Peniarth 29 t. 49

e saudul he gueihur hun or tri henni. O bit neget ef o vn or tri hene rodet e mach e gustel enteu yr hullur O bit guell **kantahu enteu kerchet keuereit diannot Ni deleir rody** oet vrht porth am huaul vach a kenogon kanes diannot **e dele bot. O deruit jr haullur guorthot kefreiht rac deulun** ergnat bit rit e mach a bit kolledic entehu oy haul kanjs **ny para y haul namem tra parraho e mach. Os e kenogon** a vrthyd kefreis bot e mach en vach adeuedic ar haul en yr **a kamell or mach jr haulur e delet. O damguenya y deudin** bot kafreiht erughunt. ar neill onaduunt en galu ar vach **ar kereiht. ar llall en deueduit na dele ef roy mach namen** deleu ohonau ef oyt vrth y porth. deueduit or haullur **dioer mach a deleau y. dele mach ny dele dim. dioyr hep e llall** nit mach ar ny vo mach a~~d~~r dim. ac ymi ny delee di dim **kanas adeuedic kenjti na delei dy dim ymi. Niny a deuedun** na dele ef vach ar kereih kan ardelus o hoet vrth porth **ac nad oes oet en haul vach a kannogen** O deruit y din rodi bridui ar peth talet neu guadet mall e deuetho kef**reih esef eu a deueiht e kefrehit ony vrthtug ar*nauhu* bot en dig**aunt e llu e hun os gurhtug a uit ar*nau* galuuet enteu am br**aut. essef a barn e kefreiht y lu ar i seihuet oy guadu. peduuar o** parh e tat. a deu o parth e uam. ac e hun en seihuet. Oet e reiht pehtheu**nos or sul rac h~~a~~ueneb. o keffir e reihit dogen eu O deguit en e reiht** y camlure yr brenin ac yr egluis bit a tahalet e deleet en cubil. **O deruit y din kamrit bridui hican arall. a deueduit pani*v* ar** pedeir ar ugein ema. ar llall en adef bot bridu ar keniauc essef a deueit **e kefreiht delehu ohonau ef. bot en atuerur pahar emae e bridui ef.** ae ar pedeir ar ugein ae ar pedeir keniauc. kanjd ediu en guadu **bridu. Nini a deuedun nat bridiu eni kauarfo e teir llau ykit** ac nat mach ac nat goruodauc enj kauaruo e teir lau ekit. **er egluis ar brenin a dele kemell bridiu kanes din a kemer**huit en lle mach. ar egluis bieu i guahrt am bridui ar **brenin y kamell. kanes ykan pop din a**

uedeter e deleir kemrit bridiu. ac y ca gur ac y can greic. vrth hene e dele a gur **a gurich roi bridiu. het in oet mab seihisbluit a el adan** lau periglaut. //

Peniarth 29 t. 50

Pui penac a guel ammod detfaaul ae gilit doet e du amodur ygit a deuedent eu amoot. val e mennoent y gueihiur a roden vnteu **en llau er amoduuir kadu er amod ar e lun e deuedassant. O derut** e din gueihur amot ac na menno y kadu. ac na guatho er amot **er argluit bieu kemell y kadu. val y haduerueuro** ~~ed atuernir~~ **er am**oduuir. O deruit y din menu guad y amod ac arall en kerru arnau **amod. ac enteu en guadu hunu e kereiht a deueit na da arnau ef** namin e lu e hun oe guadu Oni bit gvrhtun arnau. Os gurhtung a **uit arnau. galwet er haulur am braut. ac essew a uernir ydau. y lu ar** y seyhtuet. e watdu. a hennu mal e guedir mach. ar oit a uo ar reyth **mach. e. uot ar hennu. O deruid ena mennu llessu un oreihtuyr henne. nit oys** lis arnau. namin na hanuo oy kenedel. val na deleo uot en reyhur **esew ual e dele uot en reythur ydau. en kennesset ac e talo alanas eket ac ew** ac e kemero. ac vrht lu e reythuyr bot en wir e gerenid. O deruid y dyn ay **gilyd gunehur amuot heb amotwyr. ar llau en y gilid ar neyll onaunt** en mennu guadu. ne dau arnau namen e lu eu hun o wadu. O deruid y dyn ema**dau ac arall am beth e guyd testyon. a. mennu eylweyht e watdu Nynny a** dewdun na dele ew e wadu. ene pallo e testyon. O deruid y dyn emadau ac arall **heb testoyn en e lle. nit amot hunnu. a kannit amot guaddet oy lu eu hun.** Ny. dely neb guneyhtur amot dros he gilid. kanis ni fara amot namy**n en oyis e din a gunel. Ni eill e tat adau amod ar e mab naman kan y ka**niat e mab. ac ni eill e mab gueuthur amod ar tor e tat ar tat en **beu. Amod a tir detef. ket gueneler amod en erbin e kefreis** dir yv i guadu **Pvy pennac a kemero arall ar y oruodocgaith diguidet ef em pop kerit or a pot** ar e dyn a kemmirt atau. O myn entheu e diessiwau or dyn a kemmirth ef **trosdau. kemeret enteu meichieu ykan e dyn ar emrecholl ac onis kemer** ket deleo ef gu~~e~~neuthur ~~ydau ef un yaun~~ jaun tros j oruodocaes ni dele e din kanid emedewis ac ef. Os e goruo**dauc a kemer meychieu ykan e llourud ar i dieisivau ni bid naud ydau entheu** rac e meichieu hinni. O deruit y dyn kemrit arall ar i oruodogyaith. ac oyt ar**nau. a kinor oyt dillusu or llourud e goruodauc talet e goruotauc trosdau k**ubil. O deruit y din adau goruot peth y arall ykanthau en e pen e hun id a //

Peniarth 29 t. 51

pa peth a oruo arnau ay bichan ay llawer. kanis ef e hun ~~**ache**~~ **a kredud. Tri peth ni de**leir naud racdunt kan eu bot en kevadeuedic. Goruotdogaith. a. meichniaith. a go**resgin. O deruid y personeu ir egluys deweduyt gallu onadunt huy rodi naud en erbin** un o tri peht. bit e pen e brenhin e gur a roes udunt huy e nodav. en deturit pa delo e **roes ef udunt huy e nodau honno. ac o roes ew** ~~**e breint**~~ **en i erbin eu hun katwent huin**teu e ren a roho ef. udunt huy. pop perchenauc tir llan a deleant deuot ar pop bre**nin newid a del y datkanu ydau ef eu breint ac eu deleet ac essew achaus e datkanant** ydau ef rac tuyllau e brennin. ac guedy e datkanont ydau ef o guil e brennin bot yn aun **eu breynt estynnet e brennin udunt eu nodau ac eu breint. O deruit y din guneuthur ag**keureyth a rac er agkewrith eno kerchu naut. ac ef ar naut henno keuodi haul arnau. **Ni dele er abbadeu nar efeireit y hebrug ef eni wnel yaun am er ageureyth kesseuin. O der**uit na kefroho haul arnau ef. hepregken vintheu euo hit en lle e delehoint j hep**rug. O deruit y din guneuthur cam keinauc yar e nodua. a keuodi haul arnau ef am er** agheureyth re digones yar nodua. Ny dele y amdiffin or naud e gnayth cam arnau. onis **atnewida o naud arall oy newid. en llau arall pui pennac a kemero naud ef a dele emdeyth** en e uenwent ar gorfflan. hep kreireu arnau. ai escribil. ygit ac escribil e clas. ar ab**badeu hit ed eluuint pellaw. ac ed ergeduynt e buches tracheuen. O deruit y dyn bot** creireu arnau a guneythur cam ohonau a dan e creireu. Ni dele e amdyffin or creireu hinni **kanis haydus. Messur corflan eru keuureithiaul en hit ay phen ar e venwent. a hen**ne e kelch e uenwent a dele bot en cumpas. O deruit bot egluys a dewedtho deleu kenhal dyn **ar e nodua. seyth** ~~**m**~~**belenet hep huneythur yaun. neu yspeyt a uo huy a bot er argluyt** a uo ar e wlat en gurthunebu ydy hynny. ac deveduid nat edyu ecanthau ef ydy e breynt **hunnu. Reyt hiu yr egluys bot a katwo ydy e breynt hunnu. o testoyn deduaul. ac os keiff** gather ydy. en dywarawun y breint. ac onis keiff hitheu hepreghet her egluys ef mal e **deleo. oreu. Neu entheu gunayit yaun or agheureyth. re digones.** Deu amsser e bit agoret keureyth am tir a dayar. a deu e bit kaiat O nauuethid kalan **gayaf. e bit agoret. hit nauuethid** ~~**gu**~~ **cchewraur. O. nauuethid cchewraur e bit** kayat e hewreyth hit nauuethid o uey. O nauuethid o uey e bit agoret keureyth hit **nauuethid guedi aust. O nauuethid o aust e bit kaiat e keureyth. hit nauuethid** guedi kalangayaf. Essef achaus e bit kaiat keureyth he kenhayf. ar

guaiannun. u~~e~~rht **dewillau e dayar en e du amser hene. Rac llesdoyrau eredyc e guayanuhin. a rac lle**sdeyrau e medi e kenhaf. Essef achaus emay nau nyeu guedi kalangayav. en kaiat **or keureyth. a nau nieu guedi guil sanfreyt en agoret e keureyth. rac kayu e** keureyth en undidiauc. ac unfunud a hinny na unieu guedi kalanmey. en kaiat **a nau nieu guedi aust en agoret. Rac agori ~~eg~~ e keureith en undidauc. Pui pe**nac a uenno kefroy haul am tir a dayar. kefroet pan uenno o nauuethid kalan gayaf **allan. Neu o nauuethid mey. kanis er amseroyd henny y bit agoredic keureith. //**

Peniarth 29 t. 52

am tir ay dayar. O deruit yr haulur mennu holi tir en er amseroyt hinni deuhet ar er argluit y erchi did. y guarandau y haul. a hinni ar e tir. Jn e did hunnu datkanet y haul. Ni dele y **dit hun kaifail ateb. e dit hun. kanis haul dissiuit yu ar guercheidveith. ac urth hinni** e guercheidveith a deleant oyt urth porth. yaun yu ir halur y ludyas udunt. onit e keureyth **ay deweyt y deleu. Ac ena emay er eneyt ev guarandau. a gouin pa le emay eu porth. O dewe**duuant pot eu porth en eu kemmut eu hun. Roy oyt trideu udunt. O bit en eli kemut **Nawnieu. O bit en e tredit neu uot llanu a trey eregthun ac eu porth. Os kin hanner did** e bernir er oyt. petheunos or did hunnu e bit er oyt. Os guedi hanner did petheunos o trannoyth. **Ac essev achaus yu henne. kanyd oys did kubil. ac nat yaun talu drill did en lle** did. Ac en er oyt barnedic hunnu. emay yaun deuod ar e tir ac vynt ac eu porth. Ac ena **ymay yaun guneythur du pleit ac eiste en ~~eu~~ keureithiaul. Esseu ual er estedyr en keure**ythiaul. eiste or brenihin neu or neb a uo en y le. ay keuen. ar er eul neu ar er hin. Rac aulo**nidu er hin oy uyneb ef. Ar enat llis neu egnat e kemut er hun henau a uo en eiste rac** e uron ef. Ac ar llau assu y hunnu er egnat arall a uo en e mays neu er eneid ~~yr yferyrit~~ ac **ar e llau deheu ydau er efeiriat o bit en e mays Neu <u>er</u> <u>efeireyt</u> Ac eg kell** er argluit e deu heneuid. Ay guirda o hinnj allan o pop thu ydau. Od ena ford yr eneyt keuar**vyneb. ac eu daremret y eu braudle. Keghaus er haulur ar e llau assu ydau ar e ford. ar** haulur e nessav ydau en e perued ydau ar kanllau ar e llau arall ydau. Ar ~~righjlli~~ Rigyll en **seuill trakeuen e keghaus. er amdiffinur ar e llau deheu ar e forth. Ar amdiffinhur e ness**au. ydau. en e perued. ay kanllau or tu arall ydau. A rigill traigeuen entheu. Guedi dar**vo eiste euelly. kemeret mach ar keureith. Esseu meychyeu a uid a~~t~~r tir ay dayar. Guyst**lon ~~odydy~~ o dynon. deu dyn neu a uo muy. o popleit. a~~h~~ rey hinni e medyant er argluid e**d ant. e guistlon hinni. Odena guedi henne e dodir tellued. essev yu hene. Gostec ar e mays.** Pui penac a thorro e telleued honno teyr byu camluru a tal ne nau ug ugeint. Ar geyr **a deweter guedi er ostec bot hunnu ~~did~~ en diuunyant er neb ay dewetto. ac yr k**eghaus e devether ir porth ydau. **gurda gurda heneuid brenin henneuid gurda gurda** effeyrat egnat egnat **kanllau amdiffennur kanllau keghaus haulur kanllau** Rigill Righill **Guedi daruo eyste en keureithaul mal y re dewessam ny vchot ena emay yaun yr egnat** deveduit urth e du pleyt emdeveduch o keureith weithion. ac ena may yaun ir egnat **gouin hyr haulur puy de keghaus di a puy de kanllau. ac ena emay yaun ~~er egnat~~ yr haul**ur ev henwi. Ac ena may yaun er egnat gouin ir haulur a dody kolli a kaffayl en eu pen **vinteu. Ac ena ema yaun yr haulur dodav heb eff. Ac ena may yaun er egmat ac yr ka**nllau. a sauant huy ydau ef. en er en may ef en i dody arnadunt huy. Ac ena emay yaun ~~yr~~ ~~egnat~~ **udunt huintheu dewedvyt sauun. Ac guedi hinny emay yaun er egnat gouin** er amdiff~~i~~envr puy de keghaus ditheu a puy de kanllau. Ac ena emay yaun ydau entehu **eu henwi. Ac ena emay yaun yr egnat gouin ydau entehu. a dod ev kolli a kaffayl en eu pen //**

Peniarth 29 t. 53

Ac ena may yaun ydau entheu dewetuyt dodau heb ef. Ac ena emay yaun ~~yr haulur~~ er egnat devetvit urth er haulur. Haul di weython de haul. Ac ena emay yaun y haulur deccreu. **Llema essit yaun yr haulur e dewetduyd. menegy. y uot ef en briodaur ar e tir hun** ema ar dayar. Ac o bit a ameuho ydau ef y uot en briodaur. bot kanthau entheu a kathuo **y briodolder. o. ach ac edriu. hit emay digaun en e keureyth. Ay re erru en agkcureithiaul** yar y briodolder. ac osid ay hammehuho emay ydau ef ay guyr. y re herru en agkeureithiaul. **Ac essev emay entehu en dodi ar e keureith deleu deuot en keureythaul traykeuen er lle e re h**erruyd en agkeureithyaul ohonau. O deruit bot rey a dewetho dodi keythveit ac guybedyeid **or un pleyt. Ninni a dewedun e gellir ene warhandawer atteb er amdiffenhur. Heb** amdiffenhur myuy essit briodaur o acc ac edriu. ac esseu eduyf en guarchadu em pri**odolder val emay goreu e deleau vy y guarchadu. ac osid ay hameuho y. am hinni** emay ymy a geidu digaun bot en guir a dewedau. A thitheu o buosty ema ty haythost **en keureythaul odema. Ac osid a hamehuo hinni. emay ymy digaun ay guyr.** Ninni a dewedun ket darfo er amdiffenur rohi atheb kin oy holy ev or haulur **bot en anolo er ateb. eny warandao ef. er haul. ac odena atebet. Ac guedy darfo** vdunt eu duy kegheussayth mal e dewedassam ni vchot. Gouenet er egnat udunt **ay dygaun hyn a dewedassant. Ac gouenet udunt a uennant guellau eu keussa**yth. Ac o bit ay menno Gather ydau. Ac oni bit ay menno kemeret er egnat **eu duy kegheussayth. a dadkanet huy. A guedy es tadkano aynt er**

egneyt allan. ar effeyryhet ygyt ac vy. a. Righyll ygyt ag uy. hy eu kadv. Rac douot **dynyon y warandu arnadunt. O deruit i dyn deuot y warandau arnadunt huntheu** ev a dely talu teyr buy kamluru hir brenihin. Ac o bit e brenin en e mays. ev a dele **talu kamluru deudeplic am hinny. Ac ena guedy ed eystedont huy emay ~~b~~ iaun yr** effeyryat. guedy a duy y dangos o duy er yaun udunt. A kanu onadunt huyntheu **eu pader. Ac guedy e pader emay yaun yr egnat dadkanu e duy keghessaith eylw**eyth. Ac o deruit bot en reyt e geyr keuarch. Elleger deu oy ouyn. Ac o bit reyt **yr bleyt e gouener e geyr keuarhc ydy vrth kemyrit keghor aynt tuy kan ka**nyat er egneyt hyeu keghor. ac essev ed ant e nyuer e buant en eu kehussayth. **heb a uo muy. a guas yr argluyd ygyt ag uy. y eu kadu Rac deuod neb y eu k**eghor. ygyt ac huy. ac o dau neb atadunt ay keghoro talet ef kamluru er **brenin a bot en anolo e keghor. Ac guedy e darfo e keghor deuent e deu hinni ar** er egneyt a datkanent eg~~e~~neyt e keghor. O deruit na bo reyt urth eyr keuarch **yaun yu gadayl udunt vintheu eu ardelu. a gerru deu y ouyn puy eu gubid**eyt. ac eu kedweyt. a pha le emaynt. o dewedant eu bot en e mays. munaher **vynt. o dewant eu bot en un kemut ac vy rodher oyd trideu udunt. O dewedant** eu bot en er eul kemud rodher oyd naunyeu udunt. O dewetant eu bot **e ~~gu~~luat arall vynt neu lanu neu trey eregthunt ac vy. oyt petheunos** or did hunnu os kin kanner did vit. Os guedy hanner did petheonos o dra**noyth. ar did hennu en did kolli a kaffayl. A bot e guystlon eg karch. bre**nin hi~~d~~t ~~he~~ did hunnu. ac erchi y paup deuot ay devnidev kanthau e did **hynnu. hit ar e tir. kene bo duun kan e du bleyd. hinny. Neu edyu //**

Peniarth 29 t. 54

neu ediv en dit keuereit barnedic en e trededet guedi e deleher vy~~i~~neb yn vinep jaun jv j paup eistet euell mal er eystedus e dit kant jaunt jv y paup eistet **en e lle mal er eystedus e did kint. Ac o betant meiru rey or guir a uu** en e kegkussaeith doder ereill en eu lle. A guedi er eisteter ena emae **jaunt yr haulur. kenic y devnidieu jam e testion ay keidveit a deueduit** y vot ef en paraut. Ac ena emay yaun ir ~~brenin~~ amdifinnur gurtheb Ac **essev ateb a dere. deueduit y vot ef en paraut ay defnetyeu kanhau val y hedeuis** Ac ena emae yaun yr brenin hercki dankos e guestelon en e mays. Ac ena **kanis vnt essit vechieu.** **emay yaun ir egnat deuedut kosb er anostec. esseu eu hene teir** biu camluru **a bot en anolo e geir a deueter. Ac ena emae jaun ir haulur dodi em** pen er eneyt pan*niu* effo a dedeuis en kentaf testion. a kitueit a deleu **ohonau. enteu muenhau en kentaf. Ac ena emay yaun yr eneit erchi** ydau enteu duyn y keditveit ay testion y eu muinahu. Ac ena emae yaun **jdau enteu eu duin huy en e keuil ef ac eu dangos. esseu eu rei a edeueis ef** e rei a enguis en e dit kintaf. Ny dele er amdifennur llessu yr un onatunt **kani vir na bo da jdau a deuedunt Ar hun a llesso onatuunt kin guibot** bet a deuedoent. bit sauedc hunu. er amdifenur a eil gouin a oes breint yr **rei hinny. Ac o bit doent racdunt. esseu pa achaus e geill ef gouin** hinni vrth na eill alldut bot en vybitiat ar treftadauc Ac na **eill gureic. ar gur. Ac ekit a hene ni heill llauer o deneon bot en vi**betiet nac en kedueit heruit breint ar amdifennur ni lluger arnau **deueduit hinni. O deruit ir amdifenuir re adau testion a uo guell no** rei a edeuis er haulur. ae o uot en guell yu breint ay o bot en amlach **A mennu ohonau kannal o hinni. jaun eu dangos a guedi dangosso** ef e testion njt jaun yr haulur eu llessu vintheu Ena emai **jaun jr enat gouin yr haulur may breint de destion dy. Ac ena** emay jaunt yr haulur deueduit breint y testion. ae vntoe en **veirri neu en kegheoron ae vnteu en venich ~~e~~neu en ahtraon** ae vnteu en efferiet neu en escoleicion ae vinteu en lleecion **breniaul. //**

Peniarth 29 t. 55

Guedi daruo ir enat gouin ir haulur breint e testion jaun eu yr enat gouin yr amdifenur breint y testion Ac ena emay jaunt **jr amdifennur deuedut e brein goreu a vo oy testion Ac ena emay** yaunt jr enat datkanu deu brein re duedasant e duy pleit y eu **testion. ena emay jaun jr enat gouin ir dui pleit a sauant** huy hen er hen ed edis en y dodi en eu pen. llema paup or guebethit **en deueduit e sauahant. llema pop un or dui pleit en amheu guib**jtied jkilit nas degant yr degin. ket as deuetoent ar eu tauaut **leuerit jaun eu yr eneit ena ev kreirhau. Ac guedi as creirhauont** emay yaun vddunt menet allan. Ac edric er hin jaunaf a uel**oent vrth a gluassant. Ac o guelhant bot en vell testion e neill** rei noe gilit. diuarnent huy e guaethaf e testion. O deruit **bot en kestal eu testion. diuarner er amdifennur. kanes etheuis** ef testion a vey guell noc a oet kan e llall. Ac nis cauas. Ac **ena emay jaun yr egneit barnu deuot er haulur ar e tir ar** e breint ed oet pan kecuinuus en agkaefreihiaul y arnau. **Ac guedi heni emay yr eneit proui e kedueueit y edric a duc pop rey** onadunt huy bot en priodaur e bleit emaent en i kanhelu a deueduit **o keituueit pop rey eu bot en priodaur Ac od amheuir vntheu** yaun eu eu creirhau ar nep a kellio y kedueit onatuunt y**vrht e llu kollet e tir. o seif e**

keitueit or due pleit kehedet yv. ar lle e bo kehedet deu hanner vit. ked barner ydau deuod yr **trr. ni kecuuin e gur a oet en e mediant kynt erdau o keill** kaffael. tu. a tal. ydau. en er un lle ac en kastal e deu dir. vrth **na burir odena ef. Ac ni deleir talu tir ambreinaul en lle tir** a breint ohonau vel kegkallorais neu vaerony neu redit. //

Peniarth 29 t. 56

Ac ena emay yaun er egneit deuot trac eu keuen y eu braudle. ac ena emay yaun vdunt kemrit kedernit a bot vrth e brent a kamrit mach ar eu gober. **Ac ena e deleant er eneit datcanu e duy kegheusaeh. a guedi hene** datcanu e uuaraut ac ena e brenin a dele redhau e guetelon o eu **carcar. Messur gober egneit am tir a dar xiiiior ac o hennj duy** ran yr enat lles. ac ni dele mui. nac ef a uo en e lle ac ef ny vo **O deruit i ampriodaur bot kedueit kandau ar y vod en guarkadu tir. en** eilguir. neu en tredet. a bod priodaur en y holi. a keitgueit idau ar y **priodolder er ampriodaur a kecuin rac*dau*. O deruit idau enteu holi oe vot** en eil gur neu en tredit a bot priodaur en eistet en i erbin ny kecuin **e priodaur erdau yar e tir. priodaur a keuun tridet gur** tredit gur a kicuin treftadauc. essef treftadauc mab a adauha e tat guedi ef **treftadauc a kecuin gur deuot. sef ev gur douot din a del dur**uidhau e hun ar tir. ac ni bo nep oe kenedel kin noc ef arnau **Ac euelly e kerda eu breint heruuit e bo eu kenuarccadu. Gober** kereishiaul e brenin o tir ni bo suid ~~arnau~~ ohonau vi ugeint. o tir e bo **suyd ohonau mal penhebokeyaet neu disteiniat neu keghel**lorait neu lumenitiah neu ~~n~~ varony punt. O dir e bo su~~d~~id **ohonau vi vgeint af punt essef eu henni o uessur ran dir.** penteulu a dele vgein o pop punt a del ir brenin am dadaleu tir a diar **a heni o ran e brenin. a x keniauc er distein o pop punt euelly am** daetleu tir a daira. Guedi barner tir a darar y din ni ellir lludias **kefran jdau o heny allan pan uenno nac kaedic uo er amser nac ef** ni vo kefreissiaul eu ydau ef kefran pop amser. Ac ny dele **kamrit tir kinnif en lell priodolder. Ac o kemmer ay kolli ohonau en kef**reihaul. ny deleir e ennill ydau. can kemerth anilis en lle dilis. **ni dele kidtiriauc talu oe killit tir ny bo suid ohonau. en lle tir** e bo suyd ohonau. onit e hun ae min. ac os kemer collet e breint **Pa haullur pennac a dercauo testestion en dit colli caffael. a darca**vael ereill or amdifennir en y erbin. essef a deueit e kereiht **ena na deleir duyn i ardelu ycan nep onatuunt eny pallo. //**

Peniarth 29 t. 57

Ac ena emay yaun goujn vdunt poe eu testyon a fa le emaynt ac onyd edin en e maes roder oet vdunt. heruujt e lle e bont endau **mal e deueyt e kefreis. ac od edint en e maes muenaer rey er** haulur. Ac onjd edin rey er haulur muynaer rey er amdifennur **essef achaus ev kany deliyr annod parodrujt vrth amparodruit Os rey er h**aulur a uyd en e maes yaunt ev eu dancos er eneit ac eu neillduau ac ena emay **yaunt er eneit kemrit e testiolayht e kantaf e dodet en e pen vrth e vvynau** a gouin jdau ay guyr a deueit er haulur ae nyt guir. a rody naud dyhu **racdau na deueto cam testolaeht. a deueduyt ohonau enteu tros hene** bot en guir a deuuot ~~eir~~ haulur Medeleyt er amdifennur ena pahon **menno dystrihu e stestion. ay oe llessu ay o vot canthau enteu rey esse advvjnac** a haus eu credu. Os eu llessu a deuuys ac eu diag e a dan e lles ef ny dilejr **munau e testion ef guede henne amyn munau er rey dilis. os o uot en** guell e testion e deuis. munaer er rey goreu ac en ol e goreu barner **os kestal vitant barner er haulur e haul. can etheuis bot en guell** y testion nor lleill. bey en kestal et adeuuey kehedet oed a rannu deu hanner **Os llessu e testyon a uyn er amdifennur llesset val hjn pan deueto e test e euullys** guedi as gouinno er enat ydau deuedet enteu ked as diguetic ar de taua**hut leuerit nis deki ir dekin. ac eina os deueit e stes er degen ay teghu** gurthtegket enteu arnau ~~e~~ re teghu anudon. Ac eket a henne nit **gejr de eir arnaf ac ena e may yaunt jdau dody en y erbin vn o tri fef** kefreithjaul essyd ae dirtra ay galanas ae kerrenit nes yr haulur **noc jdau ef. ac ony guata e ~~s~~tes a errer arnau bjt lessedic ac os guata.** bit sauedic. ony er amdifennur druy testion ereill arnau bot **e lles hunu arnau ar testion henny en e maes ac ony bedant en e maes** bjt sauedic testion er haulur. cani deleir oyt y tist ar tist arall. ac o keif **er haulur ae deu tist ae try sauedic ae a vo nwy mal e deuedassam** vchot. barner er haul ydau. rey a deuueyt emae gureictra essit petuaret **e kefreyhis eisoes a deuueit emae o kenedel eleneast ed heneu ae bot** en tredet hy. O deruit ir duipleit dodi eu hardelu e men tesdion ac na **lesso nep testion e gyl. e goreu eu breint ac aduuenaf ac amlaf barner** en ol er rei henne. O deruit eu bot en okestal. ranner deuhanner er amresson //

Peniarth 29 t. 58

a hono eu kefreiht kehedet. keiduueit a delant teghu unreu llu ac a tegho llofrud en eu blaen em mop puunt. ac a deleant teghu nad er cas. nad er **digasset nad er gober nad er guerht. nad er dim namen e cadu en** guyr Ny deleir llessu kediuuat o bit breinyauc ca*ny* ker ef vn druc **ar nep namen cadu can perckenhauc er eyddiau. tist a dele teghu bot ~~ien~~** guyr er hin a kadarnaho. ac nad yr cas nad er dikasset e teg. ac vrht **kerru druc o test ar din e keill din e lessu enteu Reihiuuir nod a dele teghu** bot en lan llu e din e tegho egyt ac ef. ac o falla vn gur or guir nod **palledic vit er rehyt oll. reihtur a dele teghu bo en tebicaf bot en guyr** er hen a teg. ac ked pallo trayan er reihit kefredin en ol e deupart **e deleyr barnu. od etheu din kjfriuedy o testion keueriet neu. pall**et. Od eteu enteu a uo dogen en e kefreihit digaunt eu deu neu try **ket bo guell a uo muy. ny testioilayt testilaeis. vn din. o deruit i din en did coll** neu kafael kesiau annot a bod y aruuaessaf neu j testion en claf. neu en **agheneu ereill. kefreiht a deueit na remya jdau hene. cani kauas** e pet a deteuis. O deruit diguydau dyt coll neu cafael en amser cayat **kefreyht amser tir ae daear. neu en amser dethon. rey a deueit deleu** e atenuedu en amser rit eiluueys e kefreihit eisioes a deueit nat oes dim **a an*noto* dit coll neu cafael amen vn peth sef eu hinni na dele cof er** enat e braut amdanau ac od ammeuyr creirhaer ef. ac ena e roder oet **nau dieu dieu er egnat hi emcofau ac j emdhidan a guir a vo hin eu** puill noc ef ac enneuuedic datcaner e vraut er duipleit ar rey he**nne en dikegheusaet. O deruit llesteriau e *ret* ae o uaru er enat** ae o teketuen arall. ae o tremic er haulur na doeht e uarandau e **braut bit er amdifenur en e guarcadu o hene allan. O deruit e din** pan holer en dadleu am tir a daear. deueduit na ugnel yaun **a thestu or haulur er arglujt ac er enejt ae guirda na guadus er** haul ae uot en treissiur. a galu am vraut. ena emay jaunt **o godef e braut en e maes arnau. e diuarnu en drakeuetahul** oe guarccadu. os adau e maes a guana en agkefreihsaul e diuar**nu en oes er argluit bieu er orset hono. canys ni ein em bro ni** roho guir. //

Peniarth 29 t. 61

Ac ny guater. Sef eu treys popeth a decker eguyt o anuod Sef eu anodeu Sef eu anodeu pop peth a decher **en ryd arall Ny deleyr dym amyn dyeyssyuau e dyn** oe da. Ny deleyr dyenythu caet os pryn y argluyt **ac ony kefyr dym en y lau y argluyt a eyll y dyhe**urau. ac o achaus henne et hys en deuody eu **hargluydh y dyheurau eu allduyon. alldudyon tros** vor neu o gluad ar*all* agheneys ny deleyr nac **am voet nac am dym arall eu dyenyhu nam**yn yr nep pyeufo e da eu dyesyuau hyd em pen e **teyr nos ar tridyeu am ky neu ederyn ny deleyr** na dyruy na dyhenyt namen camlure ar **da yr perchenauc.** Nau afeyt tan kantaf eu roy kagor y losky **e ty er eyl eu kesenyau ae losky tredet eu** menet o achaus y losky pedueryt eu emduen **e buellur. pemmet eu llad tan vy*ked* eu keys**yau goskemon seysuet kaneu e tan eny eneno **.viii.vet eu roy ~~kanhor~~ e tan ar e nep ae llosko** nauvet eu guelet y losky. pue bennac a uenho gu**adu yr hun o rey hene. rodhed llu dec guyr** a deuckeyn ac os en lledrat e kyrryr arnau **e neyll hanner o guyr nod. ar lleyll o guyr dynot** neu talet en kubel. pue bennac a losko ty a llosky o **hunu ty ar*all* talet e ty a enennus ac euelle o ty** y ty hyd e kerdo pue bennac a rodho tan ar ar //

Peniarth 29 t. 62

all y losky ac ef kann y adef talet e trayn pue bennac a keneuho tan en ty ny no eydau hyd empen e teyr **nos ar tridyeu. goruod ar*nau* y gueytret. pue bennac** a keneuho tan en odyn keuoet kan arall e llosko ac **na kamerho cred ykan e nep a crasho ar*ney* guedy** ef. talet trayan gueytret pue bennac a dyho tan en **agheuarc talet e hun y gueytret ae aghauarc pue** bennac a archo tan ae y roy ydau ef byeu. talu y **gueytret pue bennac a archo benfyc tan deuet** heb haul heb araaul arnau. tri tan ny dyukyr **tan godeyt maurth a tan geueyl trefcort** a uo vii. huryt eregthy ar tey a hytheu en **pethendo neu en tyglys. A tan eneynt tref**cort a uo seyth uryt yurth e tey ereyll. pue **bennac a kamerho peth en adneu atau talet yr** y losky val kynt. O deruyd ennunhu ty emeun **tref talet ef e deu dy nessaf ay herbytyus** atau ac o hyne alan o nessaf y nessaff. Gala**nas nyd a en ol tan namen en ol llau ae llosko** pa dyn benac a loscho godeythyeu namen **maurth ef ae y tal. Guedhesseu a kemerho**ent gueeu neu pelleneu ereyll attunt ac eu **llosky vuent a deleant eu talu. kanes dele**ant eu cadu rac pob kollet Ny*d* oes kaflauan //

Peniarth 29 t. 63

a uel tan dyn ar cnaut dyn arall a dyuecher heb gueytret dyn ykyd ac ef. O deruyd deuot moch y ty **a guaskaru e tan eny llosko e ty a dyaghac e moch** talet e perckenau e moch eu gueytret os **e moch**

a lysc **kehedet eu kanes deuueredyc** ynt. Ac vrth henne ene lle bo kehedet e kef**reyth ny dyhucyr namen eu bot erbyn en er**byn. Na decet nep tan heb kanyat ac os duc **talet camlure keny guełnel dym ac ef. na** roet nep e tan heb huybobod pedh a gueneler **ac ef. ac os ryd talet trayan y gueytret** O deruyd y dyn en duen tan o ty arall ehe**dec tan ykantau talet y gueytret ony eyll** ar e tan buru ran ohonau. O deruyd y dyn **menet y crassu y odyn arall. hyt em pen e teyr** nos ar tridyeu e goruyt arnau. Ny byt **eneyt vadeu neb yr treys. esef achaus eu** saraet eu yr nep a treysyer kanys y da a dy**chyr en y huet a heruyt y ureynt dyuc**her ydau y saraet ay da ac yr argluyt **y dyruy keuepruyt cassec .iiiior. k: hyd em** pen e peduaredyt ar dec guedy ganer tra //

Peniarth 29 t. 64
tranoes .xxiiii. ac os ar hyd e kefir kemeynt y dyhujn a dyuuen y uam. Ac o keyf vn dyt or **eyl uulenet .xxiiii. ereyll eny uo vueth a de**uceyn ac euelle hyd e tredet bluydyn. Ac ena **et ha en triuckeyn ac e dele vod en fruyndof Ac** ena emay gueneuthur y dyuul a deleho ar**nau nac amus na palfrey vo na gueynytuarc** Ammus e tri temmor ny kyll nay guer nay **vreynt yr pory allan O haner ebryll hy**d hanner mey a mys heduuref ar y hyd ac o**dena keny bo amyn teyr nos a tridyeu em pe**nyll punt a tal. palfrey .cxx. a tal runcy neu **summeruarc .cxx. a tal gueynytuarc .lx.** marc guyll .lx. estaluen kemeynt eu **guer y due keyll a due kassec ac ar*nau*** e hun e tredet. sef eu henne nau vgeyn **a dan tri heynt e deleyr uod am teyhy marc** rac e dere tri gluyt a rac dueskeynt teyr **lloer a rac llenmeyrc bluyn ac adan y l**uyc eny uarckocer en terua denyon a meyrc ac ony lluecha ena byt ryd e **nep ae guerho ac o lluyka aduerer y tr**ayan guer. Guer troet march y guer **en kubel ay trayan guert ar y legat //**

Peniarth 29 t. 65
ar trayan ar e llegat ar*all* pop anaf ar varch trayan y guert a atueryr yam y clust **ac y koloren pue bennac a ladho raun march** rodet varch arall en y le. eu perchenauc **a kaduet enteu hunu eny teuo y raun val** kynt. Mug march vn guer ae y fruyn **vn guert ae y talkudyn y kebystyr pue ben**nac a uenficyo march y arall a guenouy e **bleu yar e keuen .iiiior. a tal O thyr e croen hyd** e kyc viii a tal. O tyr e kyc hy er ascurn xxi. **pue bennac a decho march en aghauarc .iiiior.** eskyn a fedeyr o pob randyr. ny deleyr am **dyskennu canys yaun eu dyskennu can esken**huyt a henne y percheauc e marc ar camlure y argluy keuoet **maru canthau ny dele namen y lu. e hun** gueneuthur ydau kestal ac yr eydau e hun **os y loky a guana atalher yd*au* y loc. O de**ruyd y dyn lloky hyd en lle ac os tros hen**ne ed a talet trayan er elu. y perchena**uc e march ac euelle os da arall ac ag**hauarc yr argluyt. O deruyt clofy marc** emenfyc neu cafael bryhu arall rod**er march arall en y le eny vo yac**
y uarc ac ony byt yac triket kantau hun**nu. //**

Peniarth 29 t. 66
pedeyr pedhol ac eu to hoelyon. .iik: O guerthyr march a tuyll enthau ac na bo dyeythyr **e croen ny dyhuchyr ony byt vn or try** heyn amen llu nas guyyat Guert eboles **.iiiior. hyd e pdgueredyt ar dec ac o hyne** hyd em pen e bluydyn .x.vi. O henne hyd **em hen e due blenet deudec arhugeyn** ac en y teyr bluyt .lx. Ac ena gueyny ar**ney. guert y mug vnguert ae y kebys**ter k: y theyty tennu kar en alld ac eg **guaeret a bot en ebolyauc ac ony byt euelle** y trayan guert aduerer **Am lo or nos e ganer hyd kallan gayaf** .iiiior. k: o kalan gayaf allan .ii.k: pop temmor **hyd er auest e dele y hamol a nauuetyt** auest e derkeyf .iiiior. k: am y llo ac o hene **allan .ii. pop temmor hyt ix.vetyt mey** ar dyt hunu alu a deuckeyn eu y guert **ae y llo a dele ememdeyt nau cam a dedellu** groesyn oe phedeyr thet guert y llo .iiiior. **k: hyd kalangayaf ac o henne allan vn** guert vyt a pop llo vit ar pemdec ar **y llaet. a pedeyr k: am y llo o hanner** haf allan e dele y hemol a guedy et emho**lyer //**

Peniarth 29 t. 67
e derkeyf .iiiior. kefreyt en e dyt hunnu ac o hene allan .ii. pop temmor hyd hanner **maurth neu hyd hanner ebryll. Ac ena e d**le alu. a dyguyau y haryant dohoduf eny **uo kubyl y guert ac ena e byt lx. ac eue**lle hyd e pemhed lo a hyd hynne e tryc y tele**dyuruyt Ac o hynne allan damdug mes**sur e llaeth teyr modued en y guaylaut a .vi. **em peruet e llestyr a .ix. en y hyd en amresc**oeu. sef baut a dele messurau e llestyr baud er **enat. guerth clust a corn a llegat .iiiior. gue**rth y thet .iiiior. pop bluydyn neu dauat ay **hoen a gallu ohoney cudyau y hoen ay gluan** rac kauad uey a henne vngueyt. O byt re**theryc xxx. pop bluydyn tra vo byu. O byt** kennen am y llaet y duen nauuetyt mey

en lle keyeuyn ny el un lluden en y blaen a gadu yr nep pyeufo y godro a heb adael **dym yr llo a dody en llest**yr **messur y godro** ac o byt llaunt duegueyt en e det dogen **eu Ac ony byt y dyeyssyuau o vulaut key**rc hyd uuel kyryc ac o hynne hyd g**uyl vyhagel o ulaut heyt o hyny hyt** kalan gayaf o ualaut ryc. O deruyt pr**ynu bue keflo a kolly y kaflodaut //**

Peniarth 29 t. 68
reyt eu ydau rody llu e bukeyl ar gureyc ae godroho nad eno e kolles. dyna**guet guru vn kerdhed a dynauet** vanu. pan dhoter adan pen er yeu e **dle darckauael ar*nau*. nauuetyt ch**uefraur a nahuuetyt chueraur e derkeyf .iiiior. ac o henne hyd em pen e **bluyn .iik: pop te**mm**or a d**er**keyf ar*na***hu ac ar hene e tryc hyd en .vi**ed gueyt ac o hene allan damdug ac** en kengueys y dody en arader ac od **ard or bore hyd hecuuyt nauuetyt** chuecraur byt ryd e neb ay guertho **ac ony*d* art en erbyn y heuoet ke**meynt xxx a deleyr y talu. en y tethy **ac os e neylldu et art talet .xv. pop** bluyn lloscurn llo e bluyn kentaf y k: **ar eyll .ii. ar tredet .iii. ar iiiiet .iiiior. k:** ac euelle byt pue benac a guertho dy**nauguet yaun eu ydau y goruod r**ac tri heyn e guarthec a rac clauery **en racgor rac clauery hyd huyl pa**tryc e nep ay preno a dele eu kadu **en lle yac. ac en ty ny ~~n~~refo cla**uery entau vii blenet kynt **Guert porchell or nos e ganer** hyd eny el en tonuo k: hyd tra uo **en denu .ii. k: esef eu hene tri mys** ac o henne eny el e moch yr koet //

Peniarth 29 t. 69
banu. vyt a iiiior k: e guert ac o guyl ieuan hyd e kalan .xv. or kalan hyd guyl yeuan .vi. k: eyl**gueyth ac ena en xxx. val y mam. teythy hu**yc na bo baetredauc ac na*d* esso y perkyll ae **goruod teyr nos a tridyeu rac e ueneclauc. neu** od ys y perkyl ac os euelle e byt aduerer e tray**an e guert kemeynt eu guert y hael ay guer**t e hun kemeynt eu guert e baet a guert **teyr or moch.** Am oyn or nos e kaner hyd kalan gayaf **.i. k: a tal o kalan gayaf hyd em pen e bluyn** .ii. k: a tal ac ena e tal iiiior. k: teythy dauat blys **ac oen ay goruod hyd kalanmey rac er auat** eny kafo teyr guala or ta~~l~~uaul neuuyt am **y teythy iii k: neu dauat hesb. duy am y hoen** ac vn am y llaeth y llegat ay clust ay cornt **ay lloscurn. ay thet .i. k: am pop vn onadu**nt e maharaen teyr deueyt y guert. vn ar **keyll ac vn ar e korf ac euelle e kevuyr ey**thyr nad oes y hebyn na*myn* y bod en hesb **ac euernyc eu vn blyth. Sef eu y teythy .i.** a dymey **Guerth cath .iiiior. y teythy guelet a clebod** a llad llechod ac na bo tun en y heuyn a mey**thryn ac na*d* esso y kanaon Ac o byt vn //**

Peniarth 29 t. 70
en eyssyeu eturet trayan y guert pop anyueyl glan y hanner guer en y teythy pop anyueyl **buder y trayan guert** uerth kuyt .i. k: gurth keylyacuyt ke**meynt a guert .ii. huyt gurth guyt or ke**meynt a guerth y nyt esef a dele vod en y **nyt xxiiiior. kyu gurth p~~u~~op vn onadunt** dymey neu eskub ~~keyg~~ heyt a hyne eny dodo**unt guedy e dotuoent .i. k: essef a tal er uyt or** .xiik: **ar k: a tal keylyauc ii ar a tal. pop keu escub** keyryc neu firdlyc eny eskenno guedy hene **dymey eny ~~eskeno~~ dotuho A guedy henne key**nyauc kefreyt a tal. **ellgy brenyn punt en kefruys .~~xc~~xx. en** agkefruys .lx. en y bluyt .xxx en y kenllust **xv. or pan aner eny agoro y lekeyt** ylky o byt kefruys cxx. o byt aghefuys **.lx. en y bluyt .xxx. en y kenllust .xv. or** pan aner eny agoro y legeyt vii a dymey **oluyn brenyn punt a tal koluyn gur r**yd cxx. koluyn mab eylld ~~xx~~iiiior. vnguet ae **y kostauc tom.** ylky mab uchelur vnguert a mylky **brenyn Pa ky bennac a uo y uab eyllt vn ker**dhed ay kostauc tom. //

Peniarth 29 t. 71
pue bennac byeufo kostauc tom . iiiior. a tal. Bukeylky a el e bore e malaen **er escrybyl ac a del e nos en eu hol** er eydyon teledyliuaf a tal. **yth hebauc punt a tal en keu rud** cxx. guedy bo mudteyr a guyn punt **os e brenyn byeuyt. os mab vchelur** .cxx. o byt muteyr. os keu rud .lx. hu**yedyc o byt hebauc .xxiiiior. Nyth** llemesten xxiiiior. llemysten ken y me**net e mud .xii. a guedy ed el e mud** xxiiiior. pa edederyn bennac a uo y tayauc **y vn guert ay yar** uert henlleu iiiiorxx. guert ken**teyd xvi taruheyt xii. heyd e kenteyd** xii heyd e taruheyd viii O deruyd hey**dyau heyd guedy ahust .iiiior. a tal a ho**nno a helguyr ~~taruheyd~~ askellhyt Guerth **modredaf guenyn xxiiiior. ac euelle** hyd kalan gayaf o kalan gayaf allan **henlleu vyd a iiiiorxx. a tal. Askelleyt** nyd a en henlleu hyd kalanmey ac **ena xxiiiior. a tal tredet hele ryd heyt** guenyn ar guresken **uerth hyd o kalan gayaf hyd //**

Peniarth 29 t. 72

guyl yeuan .lx. a tal a ix vgeyn camlure amdanau. ac o huyl yeuan hyd eklan xii **goluys kefreythyaul esyd en*dau* a lx. ar** pop vn onaunt. sef e goluythyon e duy **vanec val e deu corn ay tauaut ay laubr**on ay kallon ay heruth ay ahu ay due **leuen ay thumon. ay hydkellen ay kolu**uyden Am pop vn camlure sef eu y ey**ryf ~~deukeyn myhu~~ deudec myhu** O deruyd deuod chun e brenyn en hol hyd **ay lad pue benac byeufo e tyr. kemeret e kun ar** hyd a kadued hyd hanner dyd heb y blyghyau **os bore uyd ac ony dau e kanedyon blygyet er** hyd. a kaduet y kyc ar croen a llydhyet e kun **a dechet cantau adref. Os hanner dyt kaduet** hyd naun Os naun kaduet hyd guedy gosber. os **guedy gosber kadued hyd e bore a tanu mantell** arnau. Ony deuant tranoes defnethet j hyc **a kaduet e croen ar hydkyllen yr kenedyon** o deuant kyn defnetyau y kyc rodher chuar**thaur yr nep pyeufo e tyr e cuartaur dylur** y pop perchen penhecen ar chuartaur rac y **pop perchen kella O deruyd ellug ar hyd pyeufo** benac e chun perchenauc e tyr ~~pe~~yeu e cuar**taur dylur pue benac a kaffo lluden en uaru** glan ar tyr ef byeu y cuarthaur ar nep by**eufo e tyr byeu amen henne. pue bennac a kaffo //**

Peniarth 29 t. 73

lludyn maru o byt budyr ar tyr ar*all* kenyauc a keyf ar lludyn yr nep pyeufo e tyr **ac ny kefir namen or man ailyueylyeyt gu**yll henne. pue benac a kafo bedaf k: a dele neu **eckuyr ar bedaf yr nep pyeufo e tyr pue** benac a teno annel ar tyr arall heb y kanyat **.iiiior. am akory e tyr a iiiior. am y kayu ac a uo en** er anel ac kamlure yr brenyn. vn guert **yurc a buc a gauar a yerchel ac eleyn a myn** croen ych viii. croen hyd viii. croen buch **vii. croen euchyc .vii. croen dauat k: cro**en gauar k: croen yurc .i. guert croen lluy**nauc .viii. croen deuerky .viii. croen bleyt** viii. croen beleu xxiiiiti. croen llosledan cxx. **guert deruen cxx. o byt duy keyc .lx. am pop** vn o bedant kam brasset a keny buynt kem **brasset o bedant o untu. guert trauskeyg a ker**ho o kallon e pren xxx. Ac amyn hynne bryc **vyd ac nyd oes guerth ar*nau*. eythyr cam**lure yr brenyn am gueneuthur tull ar*ney* **xxtiiiiior. a hyne y perchenauc e koet ar camlure** yr brenyn. guerth kekyn deruen ny del fru**yth ar*ney* .iiiior. guerth kolluyn xxtiiiiior o tenyr** vn kollen or kolluyn .iiiior. pop pren a arguet**ho fruyt vn guerth a kolluyn eu. eythyr //**

Peniarth 29 t. 74

deru ac auall ymp iiiior. k: hyd kalan gayaf rac hueneb guedy et ymper o hynne .ii. pop temmor eny **arhuedho fruyd ac ena lx. a tal. ac urth henne** emae un kerdhet a llo buch. auallen sur iiiior a tal **eny del fruyth a guedy del fruyd xxx. pop pren** a planer en gasgautguyd xxtiiiii a tal pop pren **ny fruyho .iiiior. eythyr heuen.** Am e guenyn guerth henlleu xxtiiiiior. guerth **kynteyt ~~viiiiiiiii~~ xvi. guerth taruheyt** xii e tredet hey .viii. er heyt kentaf a del or **kenteyt .xii. er heyt kentaf a del or taru**heyt .viii. her heyt kentaf a del or trededet **heyt .iiiior. heb derkauael. a honno a elguyr** askelleyt ac ny dele heydyau hyd guedy au**st. guert modredaf guenyn xxiiii ac euelle** e bedant hyd kalan gayaf o kalan gayaf allan **henlleu vyd pop vn a xxtiiiiior. y guert. eythyr** askelleyt ny byd henlleu hyd kalan mey kany **guys ena a uyd byhu pop keycg or man guyt**. k: a tal. guert e guyd yhu perchenocyon **ed ant.** Lema e gueles yoruerth vab madauc uod en **krenno escryuennu guerth e tey ar deodreuen** ar kauar a lluger hyd. kentaf eu pue bennac **a dystreuho neuat e brenyn talet xl. o pop** gauael a kanalyho e nen Sef eu henne .vi. //

Peniarth 29 t. 75

kolouon lxxx. ar e nen a cxx. ar e godey ... mab uchelur xx. ar pop gauael a kanalyo e nen Sef **eu henne .vi. colouen a dec ar xxti. ar pop vn te ma** eyll .x. ar pop gauael a ganallyo e nen .xxx ar po**p vn or godey. hafty .iiiior. kauafty .viii. pue** bennac A vryuho tey en agheuretyaul talet .iiiior. k: **am pop pren bras am e doreu am er amhynyok**eu .iiiior. am e taleyt iiiior am e trotheu iiiior. am e pen**tan .iiiior. am pop paul a guyalen a kelederen** .i. e polyon seuac ar keybreu .i. guyspren .i. **asseth i. to ty ay acgure trayan guert e ty.** a uyd arnadunt. a trayan e to a uyd ar er **acgure Lema guert e dohodreuen** brecan e brenyn cxx a tal corn e penkenyt **gobennyt xxiiii a tal punt** e peyr cxxe tri corn henne a deleant **kychuey xx.iiiior. vod euel eny** e callaur .lx. pop tlus brenyn **e kychueyn xii.y fuoleu ay uodruyeu** e telyn cxx. ay kyrn punt a talant **e keueyrcorn xxiiii. kany dele ef damduc** telyn penkert cxx.brecan mab vchelur **y kercorn xxiiii..lx.** e taluburt cxx. y opennyt xxiii. **corn eth efo e brenyn y kallaur .lx.** punt a tal. y kycueyn xii. **ae y corn keueytas punt y telyn .lx. //**

Peniarth 29 t. 76a

... **xii** ... burt o byd ascur**n moruyl .lx.** o byd blayn corn hyt **xxiiii. o byd corn e**ydyon xii. o byt taul**burd bren iiiior k.** keruyn estellaut o byt **brenyn byeuyd** xxiiii. **o byt mab uchellur xii** o byt mab eyll .vi. **pop keruyn un pren** iiiior. **Sac a nytlen iiii ar** pop vn **Budey .ii.** gren .ii. **kelurn .i.** Menney .i. **kauan traet .i.** padell ayaran i **fyol pren a el en llyn** iiiior **bayol yu .iiiior.** heskyn eu .ii. **byol helyc .ii.** heskyn helyc .i. **bayol guyn .i.**

Peniarth 29 t. 76b
buyall ledan .iiiior. byall kenut .ii. **buyall vecan .i.** rump .ii. **tarader peruet .i.** ebyll djmey. **creman .i.** guelleu .i. **rau .i.** eyp .ii. **guedyf .i.** Nedyf .i. **gelef .i.** raskel dymey **croper dymey** truydeu dymey **canhuyr .i.** Ser dymey **fiol duuer ffr.** chuynhokol fyr. **saeyth fyr.** turnen fyr. **guerthyt fyr.** kegladur fyr. **estellaut dyruyn fyr.** fust fyr. **kreuenllyn fyr.** orduyn fyr. **espodol fyr. //**

Peniarth 29 t.77a
rau bren fir. forc fyr. **krybyn fyr.** escub keyrc fyr. **dull llyn fyr.** keu ~~guyt~~ yar fyr. **buruy fyr.** lleuyadur fyr. **lleucroen fyr.** drych fyr. **rysken fyr.** geuel pren fyr. **Meyl fyr.** kyst damduc **ac euedeu dam** a trebet damd **a gradell damd** escraf ac a perthyn **ar*ney* dam** tunejell dam **mortuyl dam** bytheyat dam **eydyon guedy yd** emadauho ay teled**yuruyt damdug**

Peniarth 29 t. 77b
pop pedh ny uo guerth kefreyt dam**dug a uyd arnau** ruyd .ii. **kycdeskel .i.** deskel arall .i. **gogor .i.** rydyll .i. **cryb .i.** caboluaen dym. **Noe .i.** claur poby .i. **raf bleu deudec ke**uelyn .i. **raf luyf xii kauel**yn .i. **torc mylky brenyn** viii. **torc mylky gurda** pedeyr keynyauc **kanllauan mylky** brennyn .iiiior. **kanleuan gurda .ii.** kanlleuan ~~mylky~~ ol**reat viii. tom ty .iiiior. //**

Peniarth 29 t. 78a
kauell teylyau .i. berua .i. **esten pryd dam. .i.** costrel dam. **honfest xxiiiior ~~dam~~.** geuyn xxiiiior **gleysyadec xxiiii** pen lluydec viii **ballecruyd .iiii.** gleysyat .ii. **kar .ii.** estrodur .i. **estaul .ii.** brekyeauan .ii. **prenyal guedes** xxiiii e peytheneu **ar cloryon viii.** e bruydeu viii **e ruylleu viii** e caruaneu ar tohe**lleu .viii. trayan** ar e trohelleu **Ofer gof cxx** eynyau vaur .lx. **eynyaun kyryauc** viii e mekyneu **viii geuel gof .iiiior.**

Peniarth 29 t. 78b
orth a cammec a kethtraul a kuysyll a troryt a toryt **a carnllyf a breuanllyf** am pop vn o henne .iiiior. k: **guerth breuandy punt** tryugeyn ar pop maen **ydau.** a triuckeyn ar er reyrnt **triugeyn ar e guyd** ar e ty dec ar ugeyn **e ureuan .iiii.** ar e mayn vcaf .i. **ar e mayn yssaf .ii.** ar e breuanuot .iiii. **guaeu .iiii.** bua a deudec saet .iiii. **aref buyall .ii.** cledyf o byd breulyf xii. **o byd grunseyt xvi** o byd guenseyt xxiiii **taryan viii** o byt kalec llassart neu **eur galtc xxiiii** luryc dam **penfestyn dam** percguyn dam **guert kefruy viii //**

Peniarth 29 t. 79a
fruyn eureyt viii fruyn aryaneyt vi **frueneu estayneyt** a dulys ac euedeyt **.iiii.** espartuneu eureyt **.iiii. esparduneu** aryanyeyt .ii. **esparduneu dulys** ac estayneyt ac eu**edeyt .i.** Rey a adant vrth **vreynt e kefruy** e duy guartaual **ar teyr keghel. e**reyll a hadant gue**rth kefreyt arna**dunt. Sef eu henn**e guarthaualeu** O bedant eureyt **.viii. O bedant ar~~y~~**yaneyt iiii. **O bydant euedeyt** neu dulys neu esta**yneyt .iiii.** bronkegeghel vn **kerthet ac vn.**

Peniarth 29 t. 79b
guarthaual e duy torkeghel .ii. **sudher .iiii.** panel kyghuyl .i. **panel lyeyn .i.** kanuyl .i. **hossaneu maur .viii.** due hoseoaus vi **due estyuos .iiiior.** botesseu kenhenlauc .iiiior. **eskydyeu careyauc .ii.** guyntesseu .i. **gurekys o byt eur** neu aryant. dam. **ony byt .i.** modruy. dam. **kay dam** kellell clun .i. **kellell kell .i.** honsas .i. **ruyll .i. gurekys lauder .i.** breychuy .dam **claur taulburt .dam** guert dreua keyrc **.iiii. gurth duycluyt buart** guert dreua amyd **.viii. hual hyarn .i. //**

Peniarth 29 t. 80a

hual pren fyr. hestaur fyr. **koceyl fyr. c**orn canu pyeu**fo bennac .ii.** rey a deueyt am **dyllat panyu dam** ese arnadunt. er**eyll a deueyt pan**yhu e dull hunu **ese ar*nadunt* sef** eu hene Mantell **gurem .xxiiii** pop mantell dynessyt **pedeyr ar ugeynt** pop capan dynes**yc .xxiiii.** pop tudhedyn pen**tan .viii.** crys a llauder xx**iiiior** kenhughel .dam **teyspan .viii.** llenllyeyn .viii. **penllyeyn .viii.**

Peniarth 29 t. 80b
funen .iiii. penchuc .i. eskyn o byt eydau e bre**nyn punt.** o byt eydhy urenynes punt **o byt eydau huchellur** neu y gureyc ~~punt~~ .cxx. **ruc mab eyllt neu yskyn .lx.** ruc tayauc .xxx. **kustoc .iiiior. k:** keueyr e gyaf .ii. **keueyr e guahanuy .i.** penfest aredar .i. **oluyneu .ii.** prouyllyeu ar racarnaut .i. **pop yeu ae y pestelyeu .i.** pystyl fyr. **carthpren .i.** yre .i. **og .i. drayngluyt .i.** guerth nau aylauyt **gokefurt eu hyn. ar** pop vn oy deutroet **.vi. byu a vi vgeyn aryant** ar e duylau~~a~~ .vi byu a .vi. **vgeynt aryant //**

Peniarth 29 t. 81a
ar e duy ar deu legat .vi byu a .vi. vgeyn **aryant.** ar duy gueus .vi. byu **a v ugeyn aryant** ar pop vn .vi. byu **a .vi. vgeyn aryant** ac ar e truyn e hun **.vi. byhu a vi. ugeyn** aryant. guerth clust **o lledyr .ii. byu a xl.** aryant. O cae val **na clehuo vi byu a** cxx. aryant Gue**rth e duy keyll kem**eynt a guert e nau **aylaut gokefurt.** Guert e tauaut kem**eynt ac eu gurt vn**teu oll. kanys ef ac **eu hamdyfyn. Gurt** bys troet. bucch ac v**geyn aryant. Gurt** e uaut duy byu a .xl. **aryant.** Guerth bys **llau buch ac vgeyn** aryant

Peniarth 29 t. 81b
Guert baut .ii. byu a xl. aryant. Gur**th y euyn .xxx.** gurt e kukyn vchaf **or bys .xx.vi. a dymey** a trayan dymey **guert e kukyn per**ved .xxxiii a deuprt **dymey. gurth e kukyn** yssaf lxxx. a hene eu gu**rth e bys. Gurth pop vn** or dannet buch ac vgeyn **guerth pop vn or esky**dred .ii. byu a xl. kanys **bukeyl e danhet ynt** a kemeynt a hene oll ar **e kyf. e hun. Sef eu e kyf** ~~ar~~ c e pen ar corf. ar **gale. kanys en henny** e geyll er eneyt vod. **vrth henne emay vn g**urth en*teu* a henne oll. **tri ar perykyl dyn dern**aut em pen hyd er em**enyd. a dernaut en y c**orf hyd er emescar //

Peniarth 29 t. 82
a tory vn or peduar post teyr punt a keyf e nep a arkoller ykan e nep ay arholleho ~~Se~~ **Sef eu messur e uedecynyat ykan** e nep ay archollo punt. heb y uoyd neu .lx. **vgeyn. kan y voet ay guayd dyllat. Mede**kynyat gored xxiiii. Medekynyaet rudely **xii. Medekynyat llesseu .iiiior. yo uoyt peu**noet yr medyc .i. a tal y oleuat pop nos .i. a tal **teyr creyt okeuarc esyt vn ar uynep** ac arall ar troet ac arall ar lau .xxx **ar troet .lx. ar lau .cxx ar venep. pop** kreyt kudyedyc .iiiior. creuuan pop ascrun **tun .xx. ony byt amresson am y uechan**et. kemeret e medyc cauc a dodet pen y elyn **ar e llaur ay lau huc pen e cauc ac o ckleuyr**. y seyn .iiiior. k: ony kleuyr ny deleyr dym **Guert gua~~et~~ll bonedyc .i. am bob bys. a duy** am e uaut. gurth guaet ryd .xxiiii. Gue**rth guaet kaeth .xvi. saraet pop dyn** heruuyd y ureynt e telyr ydau. a tri guaet **Ny dyukyr guaet deynt. a guaet crac** a guaet truyn. yr argluyt e telyr dy**ruy. am*danau* ac ny telyr yr nep py**eufo e guaet. kanys golleghedyc ynt **eu sarahet haken a telyr** //

Peniarth 29 t. 83
Ppue bennac a guenel keuar ae kylyt yaun eu ydau rody bod vrthau **a karuaruod e llau ae kylyt a gue**dy guenelynt hynny y kadu eny **darfey e makal. Sef eu e makal .xii.** eru. Sef eu messur er eru try **hyt gronyn heyt en e uodued. Try** hyt modued en e palaf. Try hyd e pa**laf en e troetuet. peduar troetuet** en e uereu .viii. troetuet en er eyl**yeu .xii. troetuet en e keseylyeu .vv** vi en yr hyryeu guyalen kehyd ar yeu **honno en llau e geyluad ar geylguat** em blaen er ecchen. ac escur er hyr**yeu en y lau a hyd y karaetho o hyd bre**yc a hyd e uyalen val y kayraydho deu **eyryonyn e tyr. er eru kentaf yr am**maeth. er eyl yr heyrn. E tredet yr ey**heuyc teuarc. E peduaret yr eydhecyc** guell. rac torry yr yeu ar pemmed yr **geylguat. Ac euelley e kerdha er eruuy** o oreu y oreu er ecchen eythyr na **n torryr er yeu er reghunt hyd** e dyguedhaf. a guedy heny eru guyd //

Peniarth 29 t. 84
a honno a elguyr akasnat a hynny vngueyt en e bluydyn. O deruyd vtunt me**nnu guahnu guedy darfo e makal** vuent a allant os mennant guahanu ony **byt ammod ae ruym. O deruyd kau dol** ar

ecchen a maru vn onadunt pa ad**oed be**n**nac ae decho yaun eu kafael y** eru .ohonau. Od amheuyr y perchennauc **na re kafo er hyc cam ykantau ef. creyr**haer hyd na doet y cam ef vrthau ef. nac **am y buyt nac am y guasanaeth a honno a el**guyr eru er hecc dw. ked gueneler keuar **ac ecch ac na del ef yr llauur a kau dol ar**nau ac na darfo na kylc na deu ny dele **kafael dym. O deruyd bod hycc en claf ae** o bryu ae o phet ar*all*. yaun eu yu perche**nauc kennal pen er yeu. O deruyd y dyn** mennu guerthu hycc or keuar re keu**arer ny dele y guerthu eny darfo e k**euar nae y trafnydrau. Ac os guana **keuoet undyt kyn kafael y eru kolly** y eru Ac os guedy kafael y eru ken**nal pen er yeu ohonau. Paub j pyeu** //

Peniarth 29 t. 85
duyn y deueneyeu yr eredyc nac hycc na heryrn na petheu er*eyll* a uo ydau. Guedy **e del pop peth atadunt. er amaeth ar keylg**uad byeu kadu e reyn hene en dyguall a gueneu**thur ydau kestal ac yr eudun e hun. e geylgu**ad a dele kayu arnunt val na b re keuyc ac **na bo re heag. a galu val na torhoent e kal**oneu ac o deruyt druc udunt en henne **o uessur. ef ay tal. Neu enteu y llu na guana**et ydau guaeth noc yr eydau e hun. Er amaeth **ny dele talu er ecchen onys bryhu. Ac os** bryhu talet neu guadet. er amaeth a de**le kemohorth e keylguat o dale er ecchen** ac ny dele eu hellunt namyn deu bereu**ys guedy darfo e kaueyr paup byeu kereu** y defnedyeu atau adref. karthur na march **llefnu ny henyu or kefreyt. Ny dele nep** dody corescur ar hyc y kylyd heb y kany**at. Onyd amod uyd. O deruyd bod amre**sson am drecar edrecher eru er amayth **a defnet y har ay llet Ac vrth honno gu**eneler y paup kastal ay kylyt. O deruyd **bod amresson errug deu kauarur am** tyr guyll ac arall faeth ar neyll en //

Peniarth 29 t. 86
menhu eredyc e guyt. ar llall heb y uennu onyd amod ay duc racdau yaun eu yd**au eredyc yr llall e tyr a uo kandau** O deruyd bod amresson am eredyc ar **neyll en mennu. eredyc em pell ar llall** en acos. Nyny a deuedun na deleant v**enet namyn val e kallont er ecchen** keraydu eu budelu ac eu gued en gu**an val en kadarn en e kamud Nyny** a deuedun na deleyr kemenu hyc a uo eg **kauar heb kanyat y kauaruyr** kany dele nep kamenu namen **e ped a uedho. ac ny med enteu** ar hunnu Nyny a deguedun na deleyr **y ecchen a uo eg keuar nac eu guestau** nac eu hadauaelha. kany dele guestau **namen a uo en y uedyant a hunu ny*d*** edyu. pue bennac a gnel keuar a guedy **henny kauaru ac arall. Nyny a de**guedun deleu bod er ecchen henne **en e kauar kantaf. Acc ked guenel** kan kauar guedy henny ef a dele **kanal pen er yeu. y pop lle y guenel** pue bennac a guenel kauar ac na del **na dyt na deu y eredyc. nyny a de**guedun nac o uod nac o kammell e del **hyd na dele ef dym or a ardher** hebdau //

Peniarth 29 t. 87
Ny dyleyr dody na meyrch na kessyc na bucc en arader ac o dodyr huy **ked erthelo. a kessyc a guarthec ny** dyukyr ked anafo e meyrch ny dyu**kyr. Ac ykyd a henne ny deueyd e k**efreyt onyd amodyr udunt deleu **vn eru. O deruyd y dyn kauaru hyc** a duyn er hycc en lledrat. nyny **a deuedun na dele dale pen er yeu** ac na dele ~~dale~~ kafael y eru. O de**ruyd y dyn kauaru hycc a bod en** guell kantau dody ara*r*ll en y le. **nyny a deuedun na dele y semudau** heb kanyat y kauarguyr. Ny deleyr **semudau hycc a hkauarer en e ryc** ar e guel heb kanyat y kauaruyr **ny dele nep kamryt amayath arnau** ony huybyt gueneuthur aradar **ay hoylyau kanys ef a dele y guene**uthur en kubyl puy bennac pyeufo **er heryrn keueyryet ef. uuent** en dylesteyr yr geylguat ac yr **amaeth ac ny delant vn kemorth** //

Peniarth 29 t. 88
e keylguat a dele dyguallu e pestelyeu ar yeuuedon ar gudyn os hyrguet **vyd e torccheu beccheyn a guyeyll e d**oleu **Am lukyr hyd pop perchen hyd by**eu kadu y hd a pop perchen escry**bel kadu y escrybyl ac vrth henne em**ay yaun y paup dale ar y hyd Ac esf e**may yaun dale ar e gayauar aryant** hyd huel sanfreyt. Ac o hene allan dy**un y llukyr. e guahannuynar o huyl san**freyt hyd kalan mey aryantal. O kala**n mey allan dyuuyn llukyr. em pop** amser y dylluc escrybyl o karcar ny **deleyr namen aryant Sef val e del**eyr talu aryant. keynyauc or mar**ch a dymey o eydyon ebaul neu eboles** o pen e peduuaredyt ar dec allan gu**edy e ganer keynyauc amdanau. llo** or pan aner hyd kalan ~~mey~~ gayaf y **guarhy or pryd buykylyd. vuen** tra uuynt en denu eu cuarchae ~~ne~~ **or pryd buykylyt neu eu**

kemescu ac eu mam Sef hyd e deleant denu hyd **kalan mey ac o hyny unbreynt ac eu** mam. e moch ar deueyt ar keuyr //

Peniarth 29 t. 89
ar guydeu ar yeyr eyl deuys onadunt a deleyr. e perchyll becheyn or pan emcuelo bys**guelyn ay truyn un kefreyt ay uam** ar hyd. en e kefreyt e bu huc or moch **ac un or man escrybyl keny bey namen** tri lluden onadunt. Sef acaus oed henne **moch a aey yr nep pyeufoent a hucch** a dryc y perchennac er hyd. Ny deleyr hu**ch o duy huch kanyd aey e mocch yr perchen**auc o trykey euelle. Odena e semuduyt or pem**dec lydyn moch. vn. Ac or dec lledyn ar ugeyn** or deueyt dauat. Ac or keyuyr ar yeyr ar **guydeu vn. or dec ar ugeyn euelle. O deru**yd na kafer kyfnyueruc a hynne ar er **hyd. or moch heruuyd rey pedey keynya**uc or .v. lledyn mocch ereyll a deueyt pan**yu keynyauc o pop .vn. or mocch a deleyr** Ac o pop .v. lledyn or deueyt ar keyuyr .k: **A heuyt or guydeu ar yeyr ony kefyr ke**meynt ac e dleher vn onadunt. vuy o pb **vn onadunt. Ac ny deleyr dale yeyr ar** hyd namen e pedheunos kentaf ed heer **Ac o hynny eny del graun ny delyr Ac or** pan del graun e delyr guedy henne //

Peniarth 29 t. 90
pop gokaur or ed emokoryo dyn ac ef kaduet paup y ogaur. byd ryd er escry**byl. Sef eu gogaur hyd guedy keue**yryer yar e tyr e tefho ar*nau*. a perll**an. a bressyc a llyn guedy medy neu** e ghart heb uedy a gueyr syc. a to **tey ac eu hacure a kennyn a pop peth a** uo perthenas y arth ac ef guanet enteu **y art en kyn kadarnet ac na allho esc**rybyl y tory. ac ked torrer. hyd na dy**ucher ydau ef. eythyr yeyr. a guydeu** Sef achaus eu kany ellyr kau **racdunt. kanys ehedec a allant. er escu**boryeu a deleant eu bod en agoret or **pan hel er escub kentaf en*dunt* y ellug** guyt en*dunt* hyd kalangayaf. Ac o lle**gryr en heny o amser dyhuycher ydau.** O kalan gayaf allant kayhyer er escub**horyeu val e deleher. Sef eu val e deleyr** y kayu dody teyr bancor ar e llokyl a **peth ar e drus a tri ruym ar*nau* den ar** e guekyl ac un or tu rechy ac o toryr **dyucher ar hyd ar escubaur Sef e dy**huchyr escub yach en lle er claf. O de**ruyt y dyn kafael escrybyl ar hyd** A bod amresson hyd na kafat kater //

Peniarth 29 t. 91
gater en llu e deylyat. O deruyd llugry hyd ac na hodyuedher er escrybyl ar **ar er hyd. byd en llu e perchenau eu** glanau kany ellyr testyolaet ar any**veyl. ked as teueto paup y guelet ny r**emah. ny deleyr llu geylyd amdanaunt **kany remhaha ked adeuer os e per**chenauc ay dyheura O deruyt kafael **march tros ~~no~~kay en essu hyd Nyt** yaun y dalale na~~d~~myn dyhuynt llugyr **Ony dyheuryr. O deruyd kafael na** march nac anyueyl ar*all* ay deutro**et ulaen ar er hyd. ny deleyr y dale** kany bu en kabyl ar er hyd ac ny ellyr **kubyl o aghubyl. ony leneyr dyhucher** y luger. O deruyt y dyn tydau y kass**ec en emyl hyd ar ebaul en legry er** hyd ac na cafer y dale. kemerer e k**assec or lle bo endau a decher yr ty a da**lyer er ebaul en e ty a deker e kassec **en y lle ual kynt. a llena e guyllt a de**yly e dof. ac nyt hemehuel en aghe**freyth ar*nau*. lloe ac huyn a men**eu nyt reyt yr deylyat eu hellug //

Peniarth 29 t. 92
tros y euellys or pryt buykylyt kany byt maru un lludyn yr y guarchae or pryd buy**kylyt. e teyru o hanner haf hyd aust.** Ny deleyr eu dale nac ar hyd nac ar gue**llth. kanys en er amser hunnu e byt** teruen e guarthec prouaduy. Nyd yau**n. dale e teyru o aust hyd huyl ueyr ke**ntaf kanys ena e byt teruenyt e ken**flydhet Nyd yaun dale taru un amser en** hol bucc teruenyt. Nyd yaun dale baeth **vn amser en mocherya. Ny deleyr e me**heryn eu dala nar becheu o huyl vyhaghel **hyd kalan gayaf. Ny delyr er estaluyn**yeyt o hanner ebryll hyd hanner mehe**fyn. Ny delyr ebaul en hol y uam a hunu** a elguyr saet ebaul. Ny deleyr dale **mocc ar hyd ony kefyr en escubaur neu** ar gueyrclaut o huyl yeuan hyd e kalan **Pue bennac a uenho gueyrclaut kadued** o huyl padryc hyd kalan gayaf. Sef eu **gueyrclaud tyr dyuuynyant namyn** y gueyr a claud en y kylc. Sef eu paham **e keduyr hyd kalangayaf urth deleu** y llat duy gueyt. Pue bennac a kafo es**crybyl ar er ryu gueyrclaud honno** kemeret ohoney ual or hyd. O deruyd **ydau eu kafael ar*ney*. ac nys godyu= //**

Peniarth 29 t. 93
aut arney ked adeuer dyhuyn llugir am guellt. Puy bennac a uenel kay eg **kylc y eyd dalyet ar e guellt a uo en**dau ual ar er yd ~~p~~kany deleyr guell**paur ena. Ny dele nep guell kadu am**ken a

deuguell. kay a gueyrclaud **ac os myn y kadu croes ycan er ar**gluyt a kaduet honno ef. Val hyn e **deleyr dale escrybyl ar hyd o by**dant guyll em buarth allan Ac escr**ybyl dof eu guarchae emeun Ac allan** ac o byt escryl e dheyn na kames**ker. Ac o bjt amreu nac kamesker** ac o dodyr ykyd ruymher pop rey **onadunt. e mocc nyd yaunt eu ruy**mau. namyn en ~~ruymau~~ en eu da**le. er yeyr ar guydeu yaun eu** yu ruymau en eu dale. O deruyd **y dyn herchy guystyl am hyd ar oet** guestel ny dele y roy namen ar huyst **hyd a guystyl hyd ny dyguyt hyd kalan** gayaf pue benac a deleho hyd ar uacc ay **am lugyr hyd hescrybyl e kanayaf ay pr**ynu ac nas ~~preno~~ gouenho hyd kalan **gayaf nys dele. Sef achaus nas dele** urth uenet e temmor nad yaun y ouyn //

Peniarth 29 t. 94

kanyt yaun gouyn e bluydyn en y kylyt Puy bennac a dalyho escrybyl ac en y dale ef **gueynuthur kaflauan. pa kaflauan ben**nac a uguenelhont e deylyat byeu yd talu. **kanys dele er escrybyl deuot heb haul** heb arhaul. namyn talu yr deylyat er **eydau pa dyn benac a dalyho escrybyl ke** as ellegho y pory ny kyll y ureynt yr **gueneuthur guell ~~o~~nor yaunt puy bennac a da**lyho escrybyl ac eu dydor hyd adref ny **deleyr dym udunt kanyd yaun deude am** un lluguyr. pue bennac a dalyho escrybyl **a gurthot guyst kefreythaul yr mennu** aryant. o byt maru er escrybyl ef ay tal **puy bennac a dalyho escrybyl. llauer ac atael** un ar neylldu tros eu gueythret oll. **ac ellugu e lleyll y kerdhed ny dele na**myn a del ar er un lludyn hunnu. puy **bennac a kafo man lludyn ar hyd ay** dauad ay gauar deguysset e deylyat **ay kefryf onadunt eny del e lludyn e h**un. ae enteu keynyauc ohoney hyteu **guedy e dalyer pemgueyt. a keyny**auc or hucc. neu aros kefryf eny **del hucc. en kubyl. Pue bennac a del** y ellug escrybyl tros ereyll yaun eu **yr deylyat gouyn ydau ef a seyf em //**

Peniarth 29 t. 95

popet trosdunt ac ony seyf ny dele eu kollug ydau jdau a ked buynt maru en y guar**chae ny telyr. os enteu a seyf em popeth ka**merher guystyl ykantau a mac ar y dyle**sruyt. ac o deruyd deuod perchennauc** arall ay anylessu e guystel ef a dele or **eydau ef deuod en y le y kastal kyn menet** e llall ykanthau. e guystyl a guystylho **greyc ny dele y gur y anylessu. ar guy**styl a hustho y gureyc euelle. pue bennac a uo **llugyr maur ar y hyd a kafael escrybyl ar**nau a mennu ohonau ygan er escrybyl henne **dyun kubyl. nys dele namyn talu ydau ur**th lu e perchenauc er escrbyl na maur na **bechan vo A hunnu a dele uod enunryu** e deu tyr en dyuyn llugyr sef e deleyr y ouyn **kalan gayaf. pue bennac a semuto hyd yar e seu**el hyd ar e guendun. a gueneutur y das ar **e guendun. ked lleger ena ef ny dyuckyr** un kefreyt eu llyn a uo eythyr garth ar **hyd. Nyd oes un dyn heruyt breynt a dele**ho na dyuko llugyr. Ny dele neb godro es**crybyl blyth ac uent en dale yr y uod en perche**nnauc yr escrybyl. nac un muynyant ar**nadunt heb kany e delyat. Ny dele deylyat** keysyau perchennauc er escrybyl. ac ny dele **enteu eu kelu ac os kel talet o byt maru //**

Peniarth 29 t. 96

Pop kaflauan a uguenel dyn oy anuod dyhuked oy uod. O llad denyon enuyd deny**on ereyll taler galanas trosdunt ual tros deny**on ereyll kanys e kenedel a dele eu kadu rac **gueuthur kam onadunt Pa dyn puyllauc be**nac a ladho enuyt talet y alanas ual galanas **dyn puyllauc Ny dyukyr saraet dyn enuyt** Ac ny dyukyr saraet a kafer ykan enuyt **Nyd gueneuthuredyc dym or a uguenel** dyn medu na nacc a rodh na peth arall **adauho. O deruyd bod dyn en kendeyryauc** a bradhu dyn ar*all* ac or brath hunnu deuod **ageu yr dyn nys dyhuc e kenedel er en**uyt ef. kanys o anuyd er heynt e bu **uaru. Dyn mud ny telyr ydau na sara**et nac atep o dym arall. kany deueyt **e hun y deleu. onyd er arguyd a druk**arhaa urthau ac a ryd dyn a deueto dro**stau. Bedeyr a deyllyon ny muyneyr** dyn or a deuetoent e dadaleu kany gu**elsant dym a kany keleusant vrth he**ne ny muyneyr dym onadunt Pop an**auus a uo yac y lekeyt ay gulustyeu ay** tauaut kemeredyc eu y amadraud De**nyon aghefyeyt ny huyper bed a deue**teient ac ny huypuynt huenteu pa deueter //

Peniarth 29 t. 97

urthunt nyd kemeredyc eu hamadraut onyd trugaret er argluyd Testylaeth **a ellyr ar eyr a gueytret ac ny ellyr** testyolaet ar uedul Hyn o denyon a **dyeync rac lu gueylyd escob ac argluyd** a mud a bedar a dyn ageuyeyt a greyc **ueycyauc Ny dyukyr kaflauan un** anyueyl kedeyrya Ny tal un any**ueyl bruydryn kaflauan sef eu anyueyl** bruydryn estaluyn nyst y kylyd ac nys tal **na baet na taru na bucc na keylyauc** na keylachuyd y kylyd O lladant hu**enteu anyueyley ereyll hue ay** talant O deruyd

tennu ruyd ay ar **auon ay ar uor a deuod ay guydeu** ae anyueyl arall ay uaru o acau e ruyd **a bryuau e ruyd kan er anyueyl ny dyuc** yr un yu kylyd onadunt. kanys deu **ueredyc ynt O deruyd menet eydyon** en ruyd neu anyueyl ar arall a bry**uau e ruyd. a dyag er anyueyl yaun** eu y dyuyn kanys yaun eu tennu ruyt **O deruyd da y dyn ac am e da hunu roy** oet ydau. a kyn er oet kafael ~~a~~or keno**gon e tal. a kynyc ydau a deueduyt //**

Peniarth 29 t. 98
na dele y urthot kany bu reyt er hoet namyn yr keysyau e da. puy bennac a roder hoet yd**au neud eydau er oet guanaet enteu a u**enno ay aros er oet ay talu kyn nor oet **Pa anyueyl benac a ladho dyn bonedyc** a keysyau or kenedel dody galanas amd**anau nys deleant ked adeuer. Sef ack**aus nas deleant kany heyl undyn talu **galanas ac na deleant e kenedel talu** gueysret anyueyl eu car. Ac urth hene **emay e lle e telyr e llofrud en lle y g**ueytret. Puy bennac a deleho da y arall **a keyssyau ohonau talu da aghauodre**dyn ~~e~~ nys deleyr kemryd da agha**uodedyn nac en tal nac en guystyl on**yd na bo ar y helu dym amken. Sef eu **da aghouodedyc da ny allo e dyn e taler** ydau y kycuuyn kanthau e for e menno **O deruyd y dyn menet y hele a decrecu** hele ac ellug ar anyueyl pa anyueyl **bennac uo a kauaruod kun secur ac ef ay** lad e ccun kentaf ay kecuenus byeuyd on**yd cun e brenyn uydant e rey segur a ll**ena hyd e dele er ~~any~~ helyur kentaf bod //

Peniarth 29 t. 99
er anyueyl ar y helu eny emchelo y huynep parth ac adref ay kycuyn yar er hele a ked boet e cun **en hele ac enteu guedy emadau ay cun ny dele dym** ked lladho cun segur ef e reyn hene byeuyd. ed **deruyd y forthaul yar e fort gueled anyueyl a bu**ru erkyd ay a mayn ay a sayth yar e fort ay erly**d enhyu godhyhuedho a dele os meder Ac nyd** yaun ydau y saythu nay erlyt onys meder yar **yar e fort.** Puy bennac a uenno hele pycgaut a keuody pysc **ohonau ay emlyd ac ar y emlyd ef mened e pysc** en ruyd ar*all* o kefreyt e kentaf ay keuodes by**euuyd O deruyd y dynyon gueneythur amod** am hele pycsckaut. heb e neyl e pys kentaf **a lader ymy peb e llall e dyuedaf a lader** y myneu ac ny llads nam un. e kefrreyt **a deueyt ene bo kehedet deleu rannu deu** h~~e~~anner. O deruyd y dynyon hele pescaut **ac en eu hele deuod dynyon urth eu llat.** a menu ran or pescaut uent ay deleant **ony deruyd eu dody ar huden neu ar uac**eu o deruyd henne ny deleant dym Teyr **gorset breynyauc a dele bod gorsed er** argluyd a gorset escob a gorset abat po**p un onadunt a dele dale y orset truydau** e hun O deruyd y hur un onadunt gueutur cam y gur e llall //

Peniarth 29 t. 100
ny dele neb onadunt gueuthur yaun namjn e ghorset y argluyt e hun. O deruyt y hur ~~**y un onadunt gueneutur**~~ **er argluyt gueutur cam y gorset er escob nac aet** ohoney heb gueneutur yaun. ac euelle **gur yr argluyt e ghorsed. er escob. ac euelle** gur er escob egorsed er argluy Er argluyt **pan uo maru er escob a dele y da. eytyr guyst** er egluys ay lleuereu ay thyr Ac esf acaus **eu henne pop da heb perchennauc dyfeyt** brenyn eu. J abat haken ny deleyr namen **y ebedyu. kanys keuoet maru er abat** e clas ar kanonguyr a dele y da ef. pop dad**el a uo eregthut e hun. eneyt or clas** a del barnu udunt Pop dadel a uo erug **abat ac argluyd egneyt er argluyt a d**ele barnu hykyd ac huy O byt deu **argluyt a llu kan pop un onadunt en e** gulat a deuod dyn y erky estyn ydau ar**. peth ageuodedyn ar tyr nyd rod eu** rod ac nyd estyn eu hestyn eny hue**per pyeufo e gulat. onadunt O deruyt** y huchelur roy y uab ar uab eyllt ar**gluyt ay dyohef un dyt a bluyn neu a uo** muy y uab maeth byeuyt y tyr guedy **bo maru ony byt plant ac o byt plant** ran braut a dele O deruyt roy kamraes //

Peniarth 29 t. 101
y alldud mab~~a~~ honno a dele ran o tref tat ac ny dele ran or tedyn breynyauc hyd e tre**dydyn ony bod er alldut en guahalyet** seys neu en huydhel a hunnu ae keyf en **dyannod ac o hunnu e telyr guarthec** deuac Sef eu guarthc deuac ran e **tat y dody ar kenedel e uam kanyd oes** kenedel tat ay talo. O deruyt roy pedh **em puyth ac nas kouenho dranoeth** nys dele hyd undyt a bluyn. ac ena **duyn guystyl ual am delet arall Eb**edyu maer kaghellaur punt Ebedyu **maer .lxlx. E*bedyhu*. keghellaur. lxlx.** Ebedyu uchelur. lxlx. Ebedyhu mab **eyll o byt ecluys ar y tyr. lxlx. Ac** ony byt. xlxl Ebedyu alldut. xxiiii. **bedyhu gur estauellauc xxiii. Ebedyu** estauellauc o greyc. xvi. Ny da ebe**dyhu en hol tyr kynnyf O deruyt** guahanu dyn a tyr en y ueuyt ay uaru **ef. guedy henne ny*d* a er ebedyu** en hol e

tyr namen en ol e da. Ac ony **byt dym da ny*d* a ebedyu namen y d**yfody. Neu uod mab ydau a hunnu ay **.tal.** //

Peniarth 29 t. 102

Ny dele na brodyr na kauenderu talu ebeydyu ar tyr dyfodedyc. kany kafa**ant huy euo heb y brenu. Ebedyu pop** suydauc a uo en llyd. lxx. Ebedyu bon**edyc kanuynaul a mab uchelur a gur** kauarussauc ebedyu a deleyr udunt **keny bo tyr en eu llau. Sef e dely y talu** urth ureynt e tyr et henyu ohonau Ac **ny tal e tat dros e mab e keryu hunu.** O byt gur a deu argluyt a tyr ydau **adan bob un onadunt enteu A dle talu** ebedyu. y bob un onadunt O byt gur a **deu dyr a dan argluyt enteu a dele talu** or tyr muyhaf y delet ohonau ebedyu **O deruyd y kerhedur alldud y cleuec**hu ar fort ay uaru. pa dyr bennac e bo **maru ef a tal. xxiiii ebedyu ay da na**men henny yr brenyn O byt greyc. **xuy. bedyu merched e reu guyr** re deuedassam ny huchot kemeynt **ac eu hebedyu. Ny tal greyc byt namen** un amobor o kefreyt. Ac esfe e tal hunu **urth ureynt e tyr ed henyu ohonau** ac ny dele nep talu trosty namyn **e hun Ony byt y roy ay or tat ay or bro**dyr ay o gur or kenedel ac ~~na~~ na kamer**ho uacch ar er ar amobor. ef e hun** a dele y talu kany kamyrth uach arnau //

Peniarth 29 t. 103

Puy benac a treysyo greyc talet y ha... kanys na tal greyc namyn un amober ... **urth ureynt argluyt y tyr hunu byt nac** urth ureynt e kenedel namyn urth urey**nt e gur ed aet ydau. O try acaus e telyr amo**ber un onadunt o rod ac estyn. keny bo ke**uelocat o keuelogatc kehodyauc keny bo rod** ac estyn Teyr merched ny deleyr amamober **merch edlyg a merch brenyn a merch** penteulu kany deleyr abedyhu y eu tadeu. **namyn eu hemys ac eu hanulkun ac eu eu** hebocheu ac eu harueu. merch ny deleyr **kany does ay gouenho. ny dele enteu amo**ber y uerc e hun. Ny deleyr y hun guah**alyeth abedyu. hen heruyt y delet uaur** ef e byt ryd enteu o pop delet uechan. **Onyd hyn a deruyd ydau kamyt tyr** ohonau a menet em breynt mab uche**lur yr kaydhet hachen e tyr a kafo ef** a uyd kyn redhet a tyr mab uchelur. **ac o henne allan amaober ac ebedyu a tal en**teu ual y talo mab uchelur kyn no **henne ny taley namyn a taley er edlyc** Amober merc penkenedel a dysteyn **a maer keghellaur punt o pop un** //

Peniarth 29 t. 104

... unt Pop kefryu dyn or a deleher amober ... dau kemeynt eu amober y uerch ay ebedyu **amober merch pop penkerd ay ebedyu or a e**stenho argluyd penkedyaet ydau eu lxlx. **Pop kerdaur arall en e byt heruyd y dele**t e hun nac alldud uo na treftadauc euelle **e tal y amober ae abedyu Pop penkert or a est**enho argluyd penkedyaed ydau e brenyn **byeu keysyau ofer ydau nyd amken a telyn** y hun a crud y arall a pybeu yr tredyt ac **huenteu a deleant pan uuoent uaru y adau** yr brenyn Pop penkerd telyn a dele y kan **e keroryon telyn guedj ed emadauoent** a telyn rau A mennu bod en kerdaur ke**ueyas ay nod en eyrcyat .xxiiii. y ober** Ac a dele o pop dohouod or a kafoent nac **o erchy nac o kauarus neythaur ran** deurur keny bo ene lle os kouyn Sef eu **kauarus neytyaur xxiiiior neythaur a hyne** yr beyrt Ac enteu a dele y guasanaet ual gur **medyanus ar*nadunt* Rey a deueyt panyu** dyn amdy**uenhedyc eu kauarc kyfyll. **Ereyll a deueyt panyu deruen a ladher** en hageuarc ar tref tat pryodaur a deleu **dody mantell arnau oy ckudyau rac y gue**let a bod en guaraduytt yr tref tadauc y gulet **Joruert uab madauc eisyoes a deueyt pa**nyu hun eu kauarc kyfyll yaun. Sef eu **henne pan uo karr en kyf yr llofrud.** //

Peniarth 29 t. 2

kolhouen kefreyth a guerth guellt a dof a pop pedh reyt y dynyaul aruer arnau Or llys e kemyrt decreu. ac e gosodes

Peniarth 29 t. 3

eu pan torrer y naud pan roho naud y dyn ay lad. ar*all* eu pan del deu urenyn **ar eu kydteruyn o achaus emaruoll ac eghuyt** e deu urenyn ar deulu llad o hur yr neyll gur

Peniarth 29 t. 4

ac ef **ar kenutey en keneu. tan ac en kayu e dressou ay ankuyn e dyuessur ar uuyt a llyn ay holl tr**eul o kofres e brenyn hyd en oet e fruyn ay

Peniarth 29 t. 5

dercheyf en y uo tyr ryt en e teyr guyl ar*pennyc* nyt **oys delehet y nep guassanaethur arnau ef** ac ef a dele kafael y guasanaet en rat **Peduuaret**

Peniarth 29 t. 6

brenyn ae nad a un mab uchelur urth henny e duc guyr guynet e penteulu o ryf .iiiior. suydauc ar ugeyn yadan e dysteyn. y

Peniarth 29 t. 7

punt a del yr **brenyn am dadeleu tyr a dayar a iiiior xx ykan pop gur ar teylu e uluydyn kentaf e marchoco** od a gur ar teylu y kan e brenyn o achaus yr

Peniarth 29 t. 8

dele deuys y ty. Ac hyd **tra uo ef ar e kylc hunu e dele uod suyguyr ydau a dryaur a koc a suydguyr buyt a rey henne** a deleant cruyn er anyueylyet a ladher

Peniarth 29 t. 9

kanys tredyt anhebchor eu. ef a dely uod en guastat ykyd ar brenyn **ef a dele kafael y uarch ual y treuyho ykan e benyn**

Peniarth 29 t. 10

ar penguastraut en seythuet ar lyn. kanys **keny deleho kyd uuyta ac ef. ef a dele kyd euet ef a dely gossod nadhu ac atestu guyrodeu. puybenac a tor**ro e naud hkefredyn a hossodho

Peniarth 29 t. 11

dely dernuet o canuyl **guyr ykan e dysteyn y abuydau y adar ac y gueneusur y g**ueneuthur y huely. ny dely talu

Peniarth 29 t. 12

urenynes a llenllyeyn ar gobenyt ed eysteth e brenyn **arnau e dyt ef e nos ereyll a deueyt na dele ef e lety or** neuat. y uarch a dele uod erug march

Peniarth 29 t. 13

.vi. byu a .vi. ugeynn o aryant kan y arderchauael. y guerth eu .vi byu a .vi ugeyn myu kan y

Peniarth 29 t. 14

corney llyn yk**an e brenyn. ac arall ykan. e urenynes ar**a**ll ykan e dysteyn a rey henny a deleant uod ar y an**cuyn a seyc o uoet. y saraet .vi. byu a

Peniarth 29 t. 15

deruyd yr urenynes mennu kerd. aet e bard teulu y k**anu ydy kerd en dyuessur. a hynny en yssel ual nat aflonetho e neuat kanthau. ef a deley bucc neu ycch or an**reyth a guenel e teulu

Peniarth 29 t. 16

ykan e penteulu. ef a dely **dyruy e kanetyon ac amober eu merchet. ef a dely** xxiiii ykan pop un et estener suyd ydau

Peniarth 29 t. 17

deuparth yr kenedyon ar trayan yr brenyn o deuparth e kenedyon duy ran y kynyt kellky ac un y kynyt mylky.

Peniarth 29 t. 18

bo e brenyn en eyste en y **emyl y lle ykyd ar penteulu. y naud eu or pan archo e bre**nyn ydau uenet urth dyn archolledyc

Peniarth 29 t. 19

byu a vi.xxti. myu **kan y arderchauael Pendecuet eu e dressaur. ef a dely y tyr en ryt ay uarch** en bresuyl.

Peniarth 29 t. 20

ena e de**ly e brenyn y anrechu ef o uuyd a dyaut. y naud eu or** ~~or~~ **or pan decreuho keueyryhoau er anrec kentaf eny** decho e dyuethaf rac bron e brenyn

Peniarth 29 t. 21

dely trayan dyruy suydguy e urenynes. y lety eu ykyd ar **dysteyn e brenyn ny dely eyste en er estauel nanyn gua**sanaythu or estauell hyd e kekyn. y

Peniarth 29 t. 22

pen**guast**ra**ut** e brenyn. y naud eu med rey hyd ar penguastraut **e brenyn. ereyll a deueyt panyu hyd tra parhao re**dec e march ~~u~~ kentaf yr ure duyn e dyn a

Peniarth 29 t. 23

byu a .vi. xxti. y guer vi byu **a .vi.xxti myu. Sedueryt eu e koc ef a dely y tyr en ryt ay ua**rch en pres ay ly ykan e ure. ay uredhen y**kan**

Peniarth 29 t. 24

kauacos yr bre urth y guasanaeth pan uo reyd ef a dely pedholy march e bre. urth y lety eu ykyd ar penguastraut. ef

Peniarth 29 t. 25

ryghyll ef a dely y tyr a pan uo e bre. en y llys ef a dely buyt seyc. ef a dely seuyll erug e de post a guyalen en y llau rac llosky e

Peniarth 29 t. 26

en dylesteyr yr march **ay lau ar e porth. ef a dely .iiiior. k: ykan pop karcharaur a kyer e porth arnau ef a dely tennu cruy er any**ueylyeyt a ladher en e llys enteu a dely

Peniarth 29 t. 27

pa**n decreuho ef kanu y korn pan hel y huylyau** eny agorer e porth tranonoeth. y saraet eu **eu vi byu a vixxti. ar y guerth vi byu a vixx miu** Seyuet eu e kenutey ef a dely y tyr en ryd

Peniarth 29 t. 28

un or trifed heny ef a dely **tal y lauur ef a dely y suydychyon e llys gue**neuthur yu reydyeu en rad. huenteu a deleant **y**

Peniarth 29 t. 29

rey **kefreythyaul ar rey aruer ac eu breynt ac eu** delehet. eman e trayhun ny o pedeu ereyll. **Try anhebkor brenynyn eu efeyryat urth** uendykau y uuyt a kanu eferen. ar egnat llys **urth**

Peniarth 29 t. 30

kafer dyruy a kamlury puy benac a deueto geyr anguar en erbyn e bre **talet kamlury deudeplyc yr brenyn. pa le bennac ed** emkafoent er efeyryat ar dysteyn ar

Peniarth 29 t. 31

pedh bechan kan adeuuyt e macc credaduy eu pahar e roet. **a kan adeuuyt ef ny ellyr y guadu. vi eu ro**dyat ar y rod sef ual emay. O deruyd y dyn roy

Peniarth 29 t. 32

menet. geyr eu y eyr ef ena **ny kusc dyu pan rydh guaret: dyu a rannus neu a gauas: pan uo** kyuig gan dyn ehaghau

Peniarth 29 t. 33

hir oreyste y ogan. **Lema decreu kefreythyeu e graget. o deruyt rody** e greic bod rodyeyt jdy adan e haguedy e

Peniarth 29 t. 34

allho **duyn o blaut errug nerth y duylau ae y deu lin or kell hyt e ty** **pop vn onadut pyeu eu dyllat heyhyrt eu mentil ar mentyl** en ranu. os e gur a uyt

Peniarth 29 t. 35

blaen ac ar ol e kenjauc djuethaf aet he hun Saraet **grueic guriauc vrth breint e gur .s. traian saraet e gur** kyn noe rodhy y hur vrth vrejnt

Peniarth 29 t. 36

ac na ellir e duen o neb achaus ykenthy esef eu e **en llegredic** **kouodi ar e nesiauruir ae y gale en j seuyll a testu uthunt huy e re ka**fael hy en llegredic

Peniarth 29 t. 37

brenyn vii. punt. aguedy merch mab eyll punt aej coguyll **cxx.** **O deruyt e dyn beychocho gureyc o luyn a perth. ef a dele gossemtheiau** e mab kanes e

Peniarth 29 t. 38

esef eu e couuyll er hyn **a cafey am y guerendaut esef euu y sarahet pop maedhu** a guel e gur arney eythir am tri

Peniarth 29 t. 39

gureyc menet true glad ac eu e m**ru** **talet yr nepyeufo e tyr xvi en j maru teguarchen. O deruyt** y gur mennu escar ay gureyc. a

Peniarth 29 t. 40

o henne allan vot amen en kefredyn eregthunt. Ny dele merch o da e tat **namen cemeynt a hanner a caffo e braut. ac ny dele talu o al**anas namen cemeynt a hanner

Peniarth 29 t. 41

mach ar dylesruyt da can greyc en canescaeht. greyc a dele trayan sarahet e gur nac o llat e saraer nac o peth arall. Ny

Peniarth 29 t. 42

meuhedus en aruon e lloskasant aruon en rachor dial. ac odhena e lluydhaus rud uab maelcun a guir guinet kanthau ac e doethant hid eglan

Peniarth 29 t. 43

bancor a rey ae keydu. beuno. **O deruit y din torri troith aniueil din arall neu e wor**duith neu guneuthur briu e del

Peniarth 29 t. 44

goreu e deleuah hi guadu mach minneu ae guadaf. ena e may yaun er egnat edrich pa delu e dele ef i guadu

Peniarth 29 t. 45

deuet ar macht a holet i uacht a deuedet vot e kannogon en negit jdau. os ef a deueit e mach guadu hit nat mach deuet hit ar er irgnat a holet er haul rac

Peniarth 29 t. 46

namin dimei kanis henne eu traian e keniaue kereis. **O deruit y din roi kauuersit punt en lle vn keniauc a diguthau**hau e gustel ny vruernir ir

Peniarth 29 t. 47

kemeell en da arnau ef. ac ena emay yaun kaffael or mach hanner **or da hunu a llana e lle e bit kamellur e mach ar da ydau e hun.** O dervit bot mach ar

Peniarth 29 t. 48

yr march. Nyny a devedun **a devedun deleu ohonau ef talu. guerth keureith e march. pa** rev varch pennac vo. Ac vrth

Peniarth 29 t. 49

gustlau ae kerccu keureis ac ny dele ef ~~kachuuin yaun~~ kecuuin j vaut hit **e saudul he gueihur hun or tri henni. O bit neget ef o vn** or tri hene rodet e mach e gustel

Peniarth 29 t. 50

mab seihisbluit a el adan lau periglaut. **Pui penac a guel ammod detfaaul ae gilit doet e du amodur ygit** a deuedent eu amoot. val

Peniarth 29 t. 51

en e pen e hun id a **pa peth a oruo arnau ay bichan ay llawer. kanis ef e hun ~~ache~~ a kredud. Tri peth ni** naut.

Peniarth 29 t. 52

kanis er amseroyd henny y bit agoredic keureith. am tir ay dayar. O deruit yr haulur mennu holi tir en er amseroyt hinni deuhet ar er argluit y erchi

Peniarth 29 t. 53

dod ev kolli a kaffayl en eu pen **Ac ena may yaun ydau entheu dewetuyt dodau heb ef. Ac ena emay yaun ~~yr haulur~~ er**

Peniarth 29 t. 54

hynnu. hit ar e tir. kenebo duun kan e du bleyd. hinny. Neu edyu neu ediv en dit keuereit barnedic en e trededet guedi e deleher vyineb yn vinep jaun jv j

Peniarth 29 t. 55

ae vnteu en efferiet neu en escoleicion ae vinteu en lleecion **breniaul. Guedi daruo ir enat gouin ir haulur breint e testion jaun** eu yr enat gouin yr amdifenur

Peniarth 29 t. 56

ambreinaul en lle tir a breint ohonau vel kegkallorais neu vaerony neu redit. **Ac ena emay yaun er egneit deuot trac eu keuen y eu braudle. ac ena emay** yaun vdunt

Peniarth 29 t. 57

duyn i ardelu ycan nep onatuunt eny pallo. Ac ena emay yaun goujn vdunt poe eu testyon a fa le emaynt ac onyd edin en e maes roder

Peniarth 29 t. 58

aduuenaf ac amlaf barner en ol er rei henne. O deruit eu bot en okestal. ranner deuhanner er amresson **a hono eu kefreiht kehedet. keiduueit a delant teghu unreu llu ac a tegho** llofrud en eu

Peniarth 29 t. 61

ni ein em bro ni roho guir. **Ac ny guater. Sef eu treys popeth a decker eguyt o** anuod Sef eu anodeu Sef eu anodeu pop

Peniarth 29 t. 62

pue bennac a rodho tan ar ar*all* **y losky ac ef kann y adef talet e trayn pue bennac** a keneuho tan en ty ny no eydau hyd

Peniarth 29 t. 63

kollet Ny*d* oes kaflauan **a uel tan dyn ar cnaut dyn arall a dyuecher heb guey**tret dyn ykyd ac ef. O deruyd deuot

Peniarth 29 t. 64

.iiiior. k: hyd em pen e peduaredyt ar dec guedy ganer tra **tranoes .xxiiii. ac os ar hyd e kefir kemeynt y dy**hujn a dyuuen y uam. Ac o keyf vn dyt or

Peniarth 29 t. 65

lluyka aduerer y trayan guer. Guer troet march y guer **en kubel ay trayan guert ar y legat ar trayan ar e llegat ar*all* pop anaf ar va**rch trayan y guert a atueryr yam y clust **ac y**

Peniarth 29 t. 66

y uarc ac ony byt yac triket kantau hun**nu. pedeyr pedhol ac eu to hoelyon. .iik: O guerth**yr march a tuyll enthau ac na bo dyeythyr **e**

Peniarth 29 t. 67

y llo o hanner haf allan e dele y hemol a guedy et emho**lyer e derkeyf .iiiior. kefreyt en e dyt hunnu ac** o hene allan .ii. pop temmor hyd hanner **maurth**

Peniarth 29 t. 68

deruyt pry**nu bue keflo a kolly y kaflodaut reyt eu ydau rody llu e bukeyl ar gure**yc ae godroho nad eno e kolles. dyna**guet guru vn**

Peniarth 29 t. 69

el e moch yr koet **banu. vyt a iiiior k: e guert ac o guyl ieuan hyd** e kalan .xv. or kalan hyd guyl yeuan .vi. k:

Peniarth 29 t. 70

mey**thryn ac na*d* esso y kanaon Ac o byt vn en eyssyeu eturet trayan y guert pop anyueyl** glan y hanner guer en y teythy pop anyueyl

Peniarth 29 t. 71

ky bennac a uo y uab eyllt vn kerdhed ay kostauc tom. **pue bennac byeufo kostauc tom . iiiior.** a tal. Bukeylky a el e bore e malaen **er escrybyl ac**

Peniarth 29 t. 72

ryd heyt guenyn ar guresken **uerth hyd o kalan gayaf hyd guyl yeuan .lx. a tal a ix vgeyn camlure** amdanau. ac o huyl yeuan hyd eklan xii **goluys**

Peniarth 29 t. 73

uaru glan ar tyr ef byeu y cuarthaur ar nep by**eufo e tyr byeu amen henne. pue bennac a kaffo lludyn maru o byt budyr ar tyr ar*all* ke**nyauc a keyf ar lludyn yr nep pyeufo e tyr **ac ny**

Peniarth 29 t. 74

guerth a kolluyn eu. eythyr deru ac auall ymp iiiior. k: hyd kalan gayaf rac hueneb guedy et ymper o hynne .ii. pop

Peniarth 29 t. 75

brenyn talet xl. o pop gauael a kanalyho e nen Sef eu henne .vi. **kolouon lxxx. ar e nen a cxx. ar e godey ...** mab uchelur xx. ar pop gauael a kanalyo e nen

Peniarth 29 t. 76a

brenyn y kallaur .lx. punt a tal. y kycueyn xii. **ae y corn keueytas punt y telyn .lx. ... xii** ... burt o byd ascur**n moruyl .lx.** o byd blayn corn hyt **xxiiii. o byd corn e**ydyon xii. o

Peniarth 29 t. 76b

.iiiior. heskyn eu .ii. **byol helyc .ii.** heskyn helyc .i. **bayol guyn .i. buyall ledan .iiiior.** byall kenut .ii. **buyall vecan .i.** rump .ii. **tarader peruet .i.** ebyll djmey.

Peniarth 29 t.77a

espodol fyr. rau bren fir. forc fyr. **krybyn fyr.** escub keyrc fyr. **dull llyn fyr.** keu ~~guyt~~ yar fyr. **buruy fyr.**

Peniarth 29 t. 77b

mortuyl dam bytheyat dam **eydyon guedy yd** emadauho ay teled**yuruyt damdug pop pedh ny uo gu**erth kefreyt dam**dug a uyd arnau** ruyd .ii. **kycdeskel .i.** deskel arall .i.

Peniarth 29 t. 78a

kanllauan mylky brennyn .iiiior. **kanleuan gurda .ii.** kanlleuan ~~mylky~~ ol**reat viii. tom ty .iiiior. kauell teylyau .i.** berua .i. **esten pryd dam. .i.** costrel dam. **honfest xxiiiior ~~dam~~.** geuyn

Peniarth 29 t. 78b

eynyaun kyryauc viii e mekyneu **viii geuel gof .iiiior. orth a cammec a kethtraul** a kuysyll a troryt a toryt **a carnllyf a breuanllyf** am pop vn o

Peniarth 29 t. 79a

luryc dam **penfestyn dam** percguyn dam **guert kefruy viii fruyn eureyt viii** fruyn aryaneyt vi **frueneu estayneyt** a dulys ac euedeyt **.iiii.** espartuneu

Peniarth 29 t. 79b

bydant euedeyt neu dulys neu esta**yneyt .iiii.** bronkegeghel vn **kerthet ac vn. guarthaual e duy** torkeghel .ii. **sudher .iiii.** panel kyghuyl .i. **panel lyeyn .i.** kanuyl .i.

Peniarth 29 t. 80a

.viii. hual hyarn .i. hual pren fyr. hestaur fyr. **koceyl fyr. c**orn canu pyeu**fo bennac .ii.** rey a deueyt am **dyllat**

Peniarth 29 t. 80b

penllyeyn .viii. funen .iiii. penchuc .i. eskyn o byt eydau e bre**nyn punt.** o byt eydhy urenynes punt **o byt**

Peniarth 29 t. 81a

aryant ar e duylau~~a~~ .vi byu a .vi. **vgeynt aryant ar e duy ar deu legat** .vi byu a .vi. vgeyn **aryant.** ar duy gueus .vi. byu **a v ugeyn aryant** ar

Peniarth 29 t. 81b

aryant. Guerth bys **llau buch ac vgeyn** aryant **Guert baut .ii. byu** a xl. aryant. Gur**th y euyn .xxx.** gurt e kukyn vchaf **or bys .xx.vi. a**

Peniarth 29 t. 82

corf hyd er emescar **a tory vn or peduar post teyr punt a keyf** e nep a arkoller ykan e nep ay arholleho ~~**Se**~~ **Sef eu**

Peniarth 29 t. 83

am*danau* ac ny telyr yr nep pyeufo e guaet. kanys golleghedyc ynt **eu sarahet haken a telyr Ppue bennac a guenel keuar ae kylyt** yaun eu ydau rody bod vrthau **a karuaruod e llau ae**

Peniarth 29 t. 84

e dyguedhaf. a guedy heny eru guyd **a honno a elguyr akasnat a hynny vn** gueyt en e bluydyn.

Peniarth 29 t. 85

kyn kafael y eru kolly y eru Ac os guedy kafael y eru ken**nal pen er yeu ohonau. Paub j pyeu duyn y deueneyeu yr eredyc nac hycc na her**yrn na petheu er*eyll* a uo ydau. Guedy **e del**

Peniarth 29 t. 86

ay kylyt. O deruyd **bod amresson errug deu kauarur am** tyr guyll ac arall faeth ar neyll en **menhu eredyc e guyt. ar llall heb y uennu** onyd amod ay duc racdau yaun eu yd**au eredyc**

Peniarth 29 t. 87

nyny a deguedun nac o uod nac o kammell e del **hyd na dele ef dym or a ardher** hebdau **Ny dyleyr dody na meyrch na ke**ssyc na bucc en arader ac o dodyr huy **ked erthelo. a**

Peniarth 29 t. 88

uuent en dylesteyr yr geylguat ac yr **amaeth ac ny delant vn kemorth e keylguat a dele dyguallu e pestelyeu** ar yeuuedon ar gudyn os hyrguet **vyd e torccheu**

Peniarth 29 t. 89

deueyt ar keuyr **ar guydeu ar yeyr eyl deuys onadunt a dele**yr. e perchyll becheyn or pan emcuelo

Peniarth 29 t. 90

guedy henne **pop gokaur or ed emokoryo dyn ac ef** kaduet paup y ogaur. byd ryd er escr**ybyl. Sef eu**

Peniarth 29 t. 91

dyn kafael escrybyl ar hyd A bod amresson hyd na kafat kater **gater en llu e deylyat. O deruyd llugry** hyd ac na hodyuedher er escrybyl ar **ar er hyd. byd**

Peniarth 29 t. 92

aghe**freyth ar*nau*. lloe ac huyn a men**eu nyt reyt yr deylyat eu hellug **tros y euellys or pryt buykylyt kany byt** maru un lludyn yr y guarchae or pryd buy **kylyt. e**

Peniarth 29 t. 93

ohoney ual or hyd. O deruyd **ydau eu kafael ar*ney*. ac nys godyu**a**ut arney ked adeuer dyhuyn llugir** am guellt. Puy bennac a uenel kay eg **kylc y eyd dalyet**

Peniarth 29 t. 94

uenet e temmor nad yaun y ouyn **kanyt yaun gouyn e bluydyn en y kylyt** Puy bennac a dalyho escrybyl ac en y dale ef

Peniarth 29 t. 95

escrybyl tros ereyll yaun eu **yr deylyat gouyn ydau ef a seyf em popet trosdunt ac ony seyf ny dele eu kollug** ydau jdau a ked buynt maru en y guarc**hae ny**

Peniarth 29 t. 96

ny dele **enteu eu kelu ac os kel talet o byt maru Pop kaflauan a uguenel dyn oy anuod dy**huked oy uod. O llad denyon enuyd deny**on ereyll**

Peniarth 29 t. 97

deueteient ac ny huypuynt huenteu pa deueter **urthunt nyd kemeredyc eu hamadraut** onyd trugaret er argluyd Testylaeth **a ellyr ar eyr a**

Peniarth 29 t. 98

tal. a kynyc ydau a deueduyt na dele y urthot kany bu reyt er hoet namyn yr keysyau e da. puy bennac a roder hoet yd**au**

Peniarth 29 t. 99

a llena hyd e dele er ~~any~~ helyur kentaf bod **er anyueyl ar y helu eny emchelo y huynep parth** ac adref ay kycuyn yar er hele a ked boet

Peniarth 29 t. 100

hun O deruyd y hur un onadunt gueutur cam y gur e llall **ny dele neb onadunt gueuthur yaun namjn** e ghorset y argluyt e hun. O deruyt y hur ~~y un~~

Peniarth 29 t. 101

guedy **bo maru ony byt plant ac o byt plant** ran braut a dele O deruyt roy kamraes y **alldud mab~~a~~ honno a dele ran o tref tat ac** ny dele ran or tedyn breynyauc hyd e tre**dydyn**

Peniarth 29 t. 102

Ac ony **byt dym da ny*d* a ebedyu namen y d**yfody. Neu uod mab ydau a hunnu ay **.tal. Ny dele na brodyr na kauenderu talu** ebeydyu ar tyr dyfodedyc. kany kafa**ant huy euo heb**

Peniarth 29 t. 103

uacch ar er ar amobor. ef e hun a dele y talu kany kamyrth uach arnau **Puy benac a treysyo greyc talet y ha...** kanys na tal greyc namyn un amober ... **urth ureynt**

Peniarth 29 t. 104

taley namyn a taley er edlyc Amober merc penkenedel a dysteyn **a maer keghellaur punt o pop un ... unt Pop kefryu dyn or a deleher amober**

Peniarth 30 col. 1
hy a dyly punt. ac en e tredeweyth hy a eyll ysgar heb **golly dym oy da ar da a ga**uas uchot am y guaraduyd **a hyn a dyly herwyt y bre**inneu. kemeret idy ehun **en dikeuran heb dym yr** gur yn y herbyn. .ureyc y **brenyn a dyly rody heb gan**nyat e trayan a del ydy o do**uot y brenyn. .ureyc uche**lur a dyly rody heb y gan**nyat y cris ay mantell ay** penllyein ay esgydyeu ay **buyt ay dyaut a craun** y kell. a benfygyau holl **dodreuen. .ureyc ta**yauc a dyly rody y pengu**uch a benfygyau y gog**yr yn gyn pellet a chle**wer y llef y ar y dom ~~yn~~** ~~galu~~ y erchy y duyn ad //

Peniarth 30 col. 2
ref. tri gorsaf greic pan gysger genthy ny dyly me**net hyt y pen y nauuetyd** odyno. a pan ysgaro ay gur. **ny dyly menet oy ty hyt** y pen y nauuetyt. a pan uo **maru y gur ny dyly menet** oy ty hyt y pen y nauuet**tyt. ac ena en ol y kynya**vo dywaethaff aet yn ryt. **. teir fort y deleyr amobyr** y gureyc. vn yu o rot ac estyn **arney keny kessger genthy** eyl yu o gytgysgu koho**dyauc keny bo na rod nac** estyn. trydyt yv oy beycho**gy. amober merch penke**nedyl punt. amobyr **merch maer. punt. a**mobyr merch kyghella**ur. punt. amobir merch** pob pen suidauc punt. //

Peniarth 30 col. 3
amobyr merch uchelur. cxx. amobyr merch mab eyllt **lxxxx. amobyr merch alldut** xxiiiior. herwyd deuaut. xl. **amobyr merch pob un o** suydogyon y llys. cxx. amo**byr merch caeth. xii d'. o byt** gueynydyaul. xxiiii. amo**byr greyc o wlat ~~allar~~ a**rall. xxiiii. beth bynnac uo **y breynt yn y gluat ehun.** amobyr merch bohnedyc **canhuynaul. xxiiii. ereill** a ey en gemeint ac abe**dyv e tat pan w ar y**

tyr. o deruyd beychogy guengyaul **o caeth rodet e gur ay be**ychoco arall - e guassana**ythv en y lle eny agho.** Os marv vid hytheu ta**let y gureth. keureyth ay ar**gluyt ac os biv vit hy //

Peniarth 30 col. 4
ar mab paret e gur y ueythrin en dilesteyr ay **wassaneth. llema y try** achaus ny dyly gur yaun **y gan y greyc kyn boent** adeuedyc am y gouissyau **yn gware raffan. neu eg** kyuedach. neu beys gouis**syey vr hy o pell o orwlat** a henny kyn guybot. keureyth. y w**lat. o deruyd rodi moruyn y ur**. a meintholy ydy y cowyll **hy a dyly y defnedyau kyn** eu kyuody y ar eu guely **dranoeth ac onys defned**ya byt y regthunt en deu **hanner. o deruyd e gureic kemrit** er wynebwerth a dyly teir **gueyth y gan e gur ac na s**garo en y trydeweyth ac **ef ny dyly wynebwuerth** o henny allan. . deruit //

Peniarth 30 col. 5
y alldut a greyc kerdet truy wlat arall. ac ena e maru **argluyd y tir a dyli. xvi. ac** uelli er gur a henni am **eu maru tewarchen a chu**byl o eu da eythyr henny **y argluyd y wlat. ryd yu** gureic y uenet y fort y **menho canit oes cethyw**et arnei namyn y hamo**byr. Ni dyly un gur talu** namyn vn abedyv ony **bit deu tyr ydau a dan deu** argluyd ac uelly pob gure**yc am y hamobyr. Ny dy**ly gvreyc bot yn uach nac **yn tyst ar ur. Teyr enllyp** gureyc yv y guelet yn de**uot or lluyn ac guelet** y gur or parth arall yn de**uot neu ev guelet en e** lle en deuot or guaety neu **eu guelet dan un uan**tell yn gorwet y rug y //

Peniarth 30 col. 6
deu uorvyt. ac os y guadu a uinnant rodet e gur. llu **ar wreyc llu dec gura**get a. xl. o deruyd rody kym**raes y alldut urth ureynt** yr alldut e bit e sarahet **ene mynno hytheu vr a**rall canyt emchel un **gureyc a gurhao urth** ureynt y kenedyl. o deruyd. **bot meybyon ydy or all**dut vynt a dlaant ua**mvys o. keureyth. eythyr na dla**ant ran o tydyn brenhi**nyaul hyt en tredegur.** oni bit hanuot y mab o **penaeth seys neu wydel** a hunnu a geif ran o cu**bil a thros er ryv ueyby**on henny e telyr guarth**ec dyuach canis dir y** kenedyl y uam meychau **trostunt ac nat oes ge**nedyl yr tat. Ni dyly //

Peniarth 30 col. 7
gureyc uryauc prynhv na guerthu heb ganyat **y gur. rey a dywet y dy**ly o byt pryaut. teyr **guraget a dyly eu me**ybyon vamwys. vn **yu mab kymraes o all**dut os ceyff truy ay **tat ay kenedyl. Eyl** yu gureyc a vystler dr**os y that neu y kenedyl** en alldudet. tredet yu **gureyc a dycco alldut** treys arney en honne**yt. o deruyd rody moruyn** y wr a chescu genthy **ac na ouenho y cowyll** hyt trannoeth guedy **y chyuody y ar y guely** ny dyly dym. ni dyly **merch o da y tat nam //**

Peniarth 30 col. 8
yn hanner ran braut ac uelly y tal hytheu or **alanas dros y plant o** byt ydy neu hytheu tege**t na bo plant ydy uyth** ac ny tal dym. Try aghe**uarch gur y uarch ae ar**ueu ac a del ydau am y **tyr ay dayar ar hyn a del** ydau en y wynebwerth **y gan y gureyc a hynny** a ceyff y gur yn ragor **pan uo yr ysgar. anhe**bcorev gureyc yu y pri**fhey a hyny a dyly hyth**eu en ragor. .ry kyw**ylyt moruyn pan dewe**to y tat a uoruyn neu **rodet y gvr. Eyl yu pan** el yr guely ar y gur **en kyntaf. trydy yu //**

Peniarth 30 col. 9
pan geuoto or guely a dyuot y plyth e dynyon. am rod y **telyr amobyr. am y gueryn**daut y chowyll. am y chyw**ylyt y aguedy. o deruyd y gureic** mynnu escar ay gur or na **allo emreyn yaun yv y pro**ui val hen dodi llenllyein **wen a danadunt y kyty**au arney a pan del y ewy**llys allan elleget arnei.** ac os guelyr arnei dogyn **ev henny. ac ony welir** escaret ar gur heb colly **dym oy da. o deruyd y uorwyn** dewedut duyn treys ar**nei o vr ar gur yn gua**du. ac ateb or uorwyn a **dewedut ony dugosti tre**ys arnaf y moruyn wyf fy **ettwua. keureyth. a uarn deleu y** prouy or edlyg. ac en yn **uoruyn y keyff. ryt uyt y //**

Peniarth 30 col. 10
gur ac ny kyll hytheu y breynt. ac os gureic uyt **hytheu talet y gur idy a** dloo heb emwat. o deruyd. **duyn treys ar gureic pri**aut ny dyly hy talu amo**bir can talus pan wrha**us. o deruyd rody gureic y vr **a henwy da genthy a kaffel** y da hyt yn oet vn geynya**uc ac na caffer honno.** keureyth a uarn deleu or gur escar ~~a hy~~ **a hy heb caffel dym or** eydy a honno eu vn ceyny**auc a duc cant. Nyt reyt** mach ar

da a del gan wrey**c en y cenesgaeth. gure**yc a dyly trayan saraet **y gur o lledyr. Ny dyly reyth** o guraget nac ar ur **nac ar wureic am ladrat** nac am alanas nac am ua**ch. namyn reyth o wyr. //**

Peniarth 30 col. 11
rey a deweyt na dyly moruyn cowyll guedy e blode**uo onit emdyheura o vii.** y am y tat ae mam ay brod**yr ay chyoryt. ac en y. xii. m**luyt e dyly blodeuau ay ro**dy y ur. ac henny yny uo** deugein mluyt e dyly emduy**n ac ena peidyau ac ody**na nyt a yn llu na bo plant **ydy canis dyogel na bit.**. o deruyd rody moruyn y vr a **kyn kysgu genthy kaffel** saraet ohoney rey a dyweyt **e mae urth ureynt y** gur y telyr ydy. Ereyll **a deweyt pan yu urth ure**ynt y braut e telyr ydy **ac nat gureicauc yny gys**ger genthy cany elwyr **dau hyt trannoeth a hon**no a elwyr moruynwreyc **a bey dyccey ur arall treys** arney hy a dley y chowyll //

Peniarth 30 col. 12
o deruyd enllybyau gureyc ar ur arall os y wadu a uyn en **treygyl kyntaf rodet. llu.** vii gwyr a hytheu llu vii. **guraget en er enllyb. xiiii. ac** en y trydyt l. o deruyd y gureyc **llad gur hy a dyly talu y ala**nas ac a dyly kaffel. d'. pala**dyr a hy un dyn ay keyff** ac nys tal. pob arglwyd**es a dyly amobreu merchet** y kyuoeth. gureyc maer y **bysweyl a dyly amobreu m**erchet guyr y uaertref. o **treythyr puteyn ny dyly** yaun canyt oes ureynt arne**y. o lledyr neu sereyr hy a** dyly hanner ran y braut. **.ob kyflauan a gunel** gureyc talet y kenedyl **trosti ual tros ur ac o bit** guryauc hytheu talet hy **ay gur y dyruy ay camlu**rv. o deruyd y uoruyn menet //

Peniarth 30 col. 13
gan ur lathlut o anuot y tat ay mam ay hargluyd **wynt a allant y duyn d**racheuen oy hanuod. ny **dyly y that talu amo**yr trosti. os gureic uit **hytheu a re uot gynt** gan ur ny ellyr oy han**uot y duyn a chany ellyr** eny presswyllyo gouenher **y hamobyr. o deruyd y ur men**u gureic rodet uach ar y **haguedi a chemeret en**teu uach y gan y tat **ay mam ar na wnel hy**theu ydau ef kywylyt **oy corff ac na bo gegus** urthau er hyn esyt deua**ut gan y kymraesseu.** o deruyd y gureyc dyodef gan **y gur y gaffel gan arall** hvy no teyr gueyth heb **owyn y huynepwerth** yda ny dyly hy y caffel //

Peniarth 30 col. 14
o hynny allan canis gureyc kywylydus eu. **.ema teruyn ar keureyth**yeu-guraget. **o deruyt y dyn torry** troet anyueyl neu **y uorduyt neu guneut**hur bryv y del nychdaut **yr aniueyl ohonau a bot** yr anyueyl yn llaun m**al y galler essu e kyc yaun** yu yr dyn ae brywassey **y gymryt attau y uedegy**nyaeth eny uo yach a ro**dy ar perchenauc yr any**ueyl un arall a uo kyfrwy **wynyant a kystal ac ef** e guneuthur unryw **wyant ac a gun**eley **ar** yr eydau ehun. ac os y**ach uey yr anyueyl bry**wedyc kemeret paub **er eydau ac os maru uey** enteu o hyr nechdaut //

Peniarth 30 col. 15
tryget er arwystyl en dylys en y le. os en lle pan **vriwyt e bey uaru enteu** kynnyceyr yr dyn ae bry**vassey ef ac onis myn def**nityet y perchennauc ef **os enteu a dyweyt ke**mer dy euo a mynneu a **talaf a dewetto keureyth. ac e**na e ban. keureyth. bot y cyc a cro**en yn lle deuparth y w**erth o wyl ywan hyt y ka**lan ar trayan ar er eney**t ac or kalan hyt wyl **yeuan deuparth ar er** enenit ar trayan a~~e~~r **y cyc ar kroen. o deruyd yr dyn** ae brywassey gurthot **er anyueyl marw ata**u kemeret y perchenn**auc ef ac gyt a hynny** cubyl oy werth a ~~k~~geyff. **o deruyd y dyn rody mach** y arall ar peth y //

Peniarth 30 col. 16
aun eu ydau rydhau y uach ay o talu. ay o wystlau ay **o wadu nat mach. os y wa**du a uyn deuent y gyt ar **yr egnat ar egnat byeu** keyssyau adef ae mach ae **nyt mach mach heb yr** haulur na uach heb y ky**nnogyn. Dyoer heb y m**ach ual y mae goreu y **dlaf y hebrug ui mot yn ua**ch y hebrygaf. Dyoer heb **y kynnogyn mynneu ath** wadaf dy mal y barno. k**eureyth**. **ac ena y barn. keureyth. canit o**es namin ef ar y tauot **leueryt en gerru na** dyly namyn vn tauot **e kenogyn y guadu. ac** ena y mae yaun er egn**at kemryt y kreyt~~r~~ atau** a dody naut dyw racdau **nat el yn llu cam ac os** enteu a a en llu teget y //

Peniarth 30 col. 17

duw ac yr creyr essyt yn llau er egnat nat mach **ef nac ar dym ac ena ony** wrthug y mach arnau **byt ryt e kynnogyn or de**leet a thalet y mach hy. **o myn y mach urthug gur**thtiget kyn menet e creyr **o lau er egnat e uot** ef yn uach ar gubyl or **dleet ac am urthtug mi** a archaf uraut er egnat **ac ena y mae yaun yr eg**nat barnu e lu ar y seythu**et y guadu. iiii. o gene**dyl y tat a deu o genedyl **e uam ac ehun en seyth**uet. ar rey henny yn ke**reynt ydau mal y dele**ynt talu galanas y gyt **ac ef ay kymryt. oet e re**yth honno wythnos or //

Peniarth 30 col. 18

sul rac vynep en er egluys e vara efferen ay du**uyr suyn. Pa uach benn**ac a wrthtego ar kyn**nogyn ryd uyd oy uech**ny. Pa uach bennac ny **urthtego ar kynnogyn.** talet ehun e uechny. pan **adeuo mach urth egnat** e uot yn uach tester ar**nau rac y ky~~l~~lyau eylwe**yth. o deruyd y dyn kymryt **mach ar peth y gan arall** a dody oet arnau a pan **del y oet gouennet er** haulur ef. ac ena o byt **negyf y kynngyn. deuet** ar y uach ac archet yd**au deuot y kemell y ue**chny. os enteu a deweyt **nat mach a mynnu y** wadu deuent y git //

Peniarth 30 col. 19

en dyannot hyt ar er egnat. ac ena os y mach **a wata nat mach heb ur**thug arnau or haulur **byt ryt oy uechny. os en**teu a urthug ar y mach **yaun yv barnu llu. vii.** guyr arnau mal y barn**uyt uchot am vach. o deruyd** y dyn kymryt mach ar **peth y gan arall a dewed**ut or haulur y mae ar **peth maur ac adef or** kynnogyn. y uot yn uach **ar peth bechan yaun er** egnat barnu bot er etv**ryt em pen e mach pahar** e mae mach cany wadu**it. . deruyd y dyn kemryt lla**wer o veychyeu ar **peth a mynu eu gua** //

Peniarth 30 col. 20

du ar y seythuet gur y dyly guadu pob vn onad**unt os enteu hagen a uyn** eu guadu ef a eyll ar vn **seythwyr eu guadu os** men canys llys arnadunt **re teghu gynt. o deruyd y uach** tebygu e uot yn rit or re **talu yr haulur peth or** deleet. keureyth. a uarn e uot en **uach ar y keyniauc dywa**ethaf mal ar y gyntaf. **. deruyd bot mach adefedyc y** dyn ar peth a bot yneg**yf y kynnogyn. oy talu e** mach a dyly rody guystyl **keureythyaul. er haulur ay trayan** en well nor deleet ay he**bruc hyt ynyogel ac o** byt amdanau emlat ke**meret y mach y fonaut** //

Peniarth 30 col. 21

gentaf. ni dyly duyn guistyl onyt y gyt ar haul**ur ac ny dyly y duyn en** un amser ony byt negyf **y kynnogyn. en y wyt. . deruyd y** uach rody guystyl punt **en lle vii. ceynnyauc a ca**nnyat y kynnogyn. kyn co**llo hunnu ny uarn keureyth yd**au dray geuyn namyn dy**mey canys henni eu tra**yan keynnyauc. l' o deruyd y dyn rody **guerth punt yguystyl** vn. ceynnyauc ay dyguy**dau ny bernir ydau dym** tray geue~~m~~n canys ehun **a legrus breynt y guy**stil. . deruyd y dyn rody guy**styl y arall ar peth. ac** od a hunnu tros y oet **dylys uyt hunnu ceny** //

Peniarth 30 col. 22

roder mach arnau. o deruyd y uach rody peth maur yg**uystyl peth bechan yaun** eu er haulur e gemryt a **kyn collo hunnu kyn nor** oet nyt aduer er hau**lur yr mach namyn e** trayan ar mach a dyly **talu kubyl er kynnogyn.** canys agkyureythyaul e duc. **. deruyd bot mach ar xii. d'** a pan ~~er~~ doeth eu oet **na oet ar helu y kynno**gyn. namen march a taley **x. punt a pan doeth mach** ar haulur y ouyn e. xii. **d'. dewedut or kynnogyn** nyt oes ymy dym na**myn march a tal. x. punt** a hunnu ny talaf ac nys **guystlaf y chwy. Ny dy** //

Peniarth 30 col. 23

e mach ena y wystlau namyn kyrchu y argluyt **y kymryt cannyat y** wystlau e march en **lle. xii. d'. rac y uot yn** colledyc. o deruyd y dyn rody **mach y arall ar peth a** guedy henny rac talu **y deleet menet y naut** keureyth a uarn na dyly naut **rac henny ac e dyly e ma**ch rody guystyl er hau**lur ony wedyr y uechny** Ny dyly neb kemryt **mach y gan arall en** vn dydyauc canys. keureyth. **a uarn onis haul e dyt** hunnu truy e uach na **dyly bot yn uach tra**nnoeth. ny dyly vn dyn **bot yn uach kynnogyn** //

Peniarth 30 col. 24
canys deu dyn e delan uot canys pan holo er haul**ur reyt eu urth y mach** y kymell a pan gemello **y mach nyt oes kynnogyn.** y kymeller arnau ac ur**th henny ny eyll er un** dyn bot yn uach ac yn ~~**haulur**~~ **kynnogyn. ny** dyly mach duyn guy**stil ar y kynnogyn. pan** uo en claf neu pan uo **en negesseu y argluyd** ac ny dyly er haulur **duyn y wystyl enteu** yna. . deruyd y dyn rody **mach y arall ar da a** guedy henny y dyol **mal na bo hedrum yd**au e gulat dray geuyn **ac na bo hedrum er** //

Peniarth 30 col. 25
haulur nac er mach y wulat y mae ynteu yn**dy ar haulur en men**nu y da y gan y mach **ena e barn. keureyth. talu or m**ach hanner e deleet yr **haulur ac o dau enteu** dray geuyn kemellet **e mach hanner e deleet** er haulur ar llall yd**au ehun mal y talus** drostau ar ry uot hon **en. keureyth. kehedet. . deruyd bot** mach ar deleet a kyn de**uot er oet maru y m**ach ac adau mab e **mab hunnu dyly seuyll en u**ach en lle y tat. puy ben**nac a uenho guadu m**ab y mach hunu gua**det uch pen bet e tat** ar y vii*uet* ay llu na **oet uach e tat ef ar e** //

Peniarth 30 col. 26
deleet honno nac ar dym ac na dyly e mab kem**ell drostau. o deruyd na bo** mab ydau argluyd a **dyly kemell y deleet ony** wedyr. o deruyd. y dyn kemryt **mach ar peth y gan ar**all a kyn deuot oet e dle**et maru e kynnogyn. e m**ach a dyly kemell mab **y kynnogyn. am deleet** megys be byv. . deruyd. na **bo mab yr kynnogyn. sa**uet er argluyd en lle **mab ydau a ttalu dro**stau. . deruyd er argluyd **mennu guadu e uech**ny guadet ar y vii.**uet oy kenedyl ehun** ac nyt o kenedyl e ken**nogyn. pan dyguydo** guat ar uab am uech**ny y tat ny dyly neb o** //

Peniarth 30 col. 27
kenedyl mam y mab guadu ena namyn kene**dyl tat e mab.** teyr ouer uechny e**ssit pan brenho dyn** peth y gan arall yr aryant **a bot mach ar y peth ac** na bo ar yr aryant ac **na mennho perchenna**uc er aryant y newyt **ac na rodo yr aryant** yr dyn ac na bo mach **ay kemello urth henny** y mae ouer e uechny or **neyll tu cany ellyr e kyn**nhal.eyl eu o rid dyn **uach ar anylys a deuot** y perchennauc oy anyly**ssu yaun eu ydau caffel** er eydau kyn roder mach **arnau yaun eu er neb** ay guerthus rody aruy //

Peniarth 30 col. 28
styl en y le kyn e gythbyn neb y werth. keureyth. a camlurv **er argluyt. tredet ev nyt** mach o wureyc ony byt ar**gluydes a ny dely gureyc** bot yn vach ac ny dyly **guraget guadu mach** na reyth wyr arney hy**theu y wadu mach ac** urth na uarn. keureyth. y gureyc **uot yn uach a cheny allo** gureyc bot en uach hy a **dyly rody mach. canys** puy benhac a allo anylys**su da deleu ohonau e dy**lyssu a canys gureyc a **eyll anylyssu da deleu o**honey hytheu e dylessu **a rody mach ar y dylyss**ruyt a chanys gur a wat**a hy deleu ohoney hy**theu reyth o wyr y gyt //

Peniarth 30 col. 29
a hy y wadu mach. Guystyl a dyguyd o lau tr**y dyn mach ac argluyt** a perchennauc da o lau **argluyd a llau uach** nyt reyt mach ar dy**lyssruyt guystyl. ca**ny wadant y wystlau **reyt ev y gan perche**nauc da rac y wadu **ohonau er chant e da** drakeuen. **.yn o denyon ne** deleant menet **yn veychev nyt amg**en manach heb ganya**t y abat yscolheyc h**eb gannyat y athro a **dyn aghyueyth a dyn** a uo cadarnach noc **ef. . deruyd. y dyn rody mach** y arall a dyguydau //

Peniarth 30 col. 30
er oet yn or teyr guyl arbennyc ay nodolyc ay **pasch ay sulguyn. os dyv** nodolyc ed haul tranno**eth guedy dyw kalan** e rit ateb. os dyv pasch **ed haul trannoeth w**edy dy*w* pasch **bech*an* e rit a**teb. os dyw sul**guyn ed haul dyu maur**th guedy e ssul nessaf **e ryt ateb ydau a pob** vn or teyr wythnos he**nny o ew breynt a elwyr** en vn dyt dedon. Nit **reyt kemryt mach ar** aryant guedy taler ~~ac nar~~ **nac ar tlysseu tre**ygledyc guedy roder neu **guedy newyter nyt am**gen. cae. a guregys a //

Peniarth 30 col. 31

kellell. ac arueu. O deruyd am haul uach a kynnogyn **kyuaruot ar pont un** pren. ny deleyr kechw**yn** e **uaut heb y saud**yl heb talu neu wyst**lau neu kyrchv. keureyth. y** wadu er ha*ul* ac **ony wna hyn**ny rodet y mach **guystyl e kynnogyn er** haulur. Ny deleyr oet **urth porth am haul** uach a kynnogyn. can**yt oes dym ay hannoto** namyn try peth. haul **treys a haul ladrat a ha**ul vtcorn. . deruyd y haulur **gurthot keureyth. rac bron** egnat byt ryt e mach **a byt colledyc entev o** //

Peniarth 30 col. 32
haul uechny. os y kynnogyn ay gurthyt ac en **adewedyc e mach keme**llet e mach er haulur e de**let en dyannot.** . deruyd e deu dyn bot. keureyth. **e regthunt ar hau**lur en erchy mach ar **keureyth. ac en dody ar keureyth e de**ly ar amdyfynur en **dewedut na dyly e rody** namen deleu ohonau **caffel oet urth y porth** ac ena ateb or haulur **a dewedut e dyly uach** ny dyly dym. ac ena **dewedut or amdyff**ynnur nyt mach ar **ny bo mach ar dym** ac ymy ny dele dy dym **a henny a adeueyst** //

Peniarth 30 col. 33
tuhun mal e cyglev yr argluyd ar egnat. ac ena **y barn e keureyth. na dyly ro**dy mach ar. keureyth. am er **haul esyt arnau kan** ardelus oet urth porth **ef a dely e geyssyau oet** urth porth rody mach **ar keureyth. hono canys truy** keureyth. e deleyr y geyssyau. **O deruyd y dyn rody brydyw** ar peth talet y peth neu **wadet o. keureyth. os er haulur** ay gyrr arnau. ac nas **gurthegho dogyn ev e** llu. hunnu en guadu. **Os er haulur ay gurtug** ar er amdyfynnur. keureyth. **a uarn e lu ar y vii.uet** oy wadu a hynny yv **unwet a reyth mach.** O deruyd y dyn kymryt bryd**yw y gan arall ar. xxiiii.** //

Peniarth 30 col. 34
ar llall en adef e rody ar. vi. d'. a heb wadu bry**dyw. keureyth. ena a uarn bot** en ecuryt e dyn ay rodes **gan y llu y kreyr. Nyt** brydyw yny gyuaruo **y llau ay gylyt egluys** a dyly eu guahart am **brydyw ar argluyt a** dyly y kemell canys y **gan bob dyn a uededyr** o. vii. mluyt allan e deleyr e kem**reyt na gur uo na gure**yc o buant dan llau effe**yryat.** .vy bynnac a wnel **amuot deduaul ay** gylyt deuent ell deu y **gyt ar yr amotur a llu**nyent eu hamot ual **e menho y guneuthur ar** y dyn en y lau en gadu. **ac ena amuot. O deruyd gue** //

Peniarth 30 col. 35
dy henny na uenher y cadu ac na water er amuot **argluyd a dyly kymell** y gadu ual y datuero **yr amotwyr. O deruyd y dyn** guadu amuot. ar llall **en y errv arnau a heb** urthtug ny varn. keureyth. na**myn e llu ehun oy wa**du. os yr haulur ay gur**thtug arnau. keureyth. a uarn** e lu ar y vii.uet oy wa**du. A henny mal y guater** mach. O deruyd y dyn gune**uthur amuot ar llau** en y gylyt ac na bo amo**twyr en y lle ny dau** arnau namyn e lu e**hun oy wadu. O deruyd y d**yn adau y arall peth y**guyt testyon a heb am**gen gedernyt arnau **no hynny keureyth. a deweyt** //

Peniarth 30 col. 36
bot en wyr ewellys am y adau ac na muynheyr **ena e testyon. Ny dyly gu**neuthur amuot tros y **gylyt cany para amuot** namyn en oes e dyn ae **gunel. Ny dyly y tat ad**au amuot ar tor y uab **onyt gan y ganyat. ac** ny dyly e mab guneuthur **amuot ar tor y tat ar** tat en vew. ac os gunant **nys kynneyl neb tros y** gylyt. amuot a tyr dedef **a kyn guneler en erbyn** keureyth. dyr ev y gadu. **.vy bynnac a gemero** arall ar oruodogaeth **dyguydet ym pob keryt** a uo ar y dyn a gymerth **atau. Ac o men enteu** y dyeyssyau or dyn hun**nu kemeret veycheu ar** //

Peniarth 30 col. 37
y amregoll e ganthau ac onys kymer kyn bo dyr **ydau ef guneuthur yaun** tros y oruodogaeth yr hau**lur nyt reyt yr dyn a g**emerth attau atteb yd**au ef eylweyth onys** myn ehun. os y goruo**dauc a gemer meychy**eu ena ar y amregoll ny **byt naud ydau enteu** rac e mechyeu henny nac **en lloc nac en llan. O deruyd** y dyn kemryt arall ar **oruodogaeth ac oet ar** henny a chyn nor oet **hunnu fo or dyn rac** y oruodauc talet y gor**uodauc kubyl tros y** dyn a gymerth attau. **O deruyd y dyn adau goruot** arnau peth y arall ay **trostau ehun ay tros** //

Peniarth 30 col. 38

arall. keureyth. a uarn pannyv en y pen ehun yd a pa beth **a orw arnau ay bechan** ay llawer canys en y pen **ehun e byt er eturyt.** Ny byt ryt dyn oy or**uodogaeth hyt e pen** un dyt a bluydyn **ony teruen ar a uo** lley pan el en oruodauc. **.vy bynnac a uenho** guneuthur keuar **ay gylyt yaun ev ydau** rody bot urthau eny dar**uo e magel kynntaf. sef** ev henny. xii. erv. a sef **ual e messurir er erw.** try hyt y gronyn heyt **yn y uotued. a teyr mo**tuet en llet e balef. a **try llet e balef en y troed**ued. a pedwar troetued **yn hyt e uerrev. wyth //**

Peniarth 30 col. 39
en y neyev. xii. en e gesseyllyeu. xvi. en er hyryeu. **Guyalen gyhyt ar yeu ho**nno en llau e geylwat **emlaen er echen ar llau** arall ar yr yscur peruet **yr hyryeu a hyt y karha**do honno o pob tu **ydau gan hyt y ureych** o pob tu ydau a hynny **vyt y llet. a. xxx. y hon**no en y hyt. Er erv gen**taf er amaeth er eyl er** heyrn e tredet yr eyth**euyc tewarch. e pedwa**ret yr eytheuyc e guellt **rac torry er yeu er reg**thunt. E pemmet erv **er geylwat. ac velly y** kerda o oreu y oreu or **echen heb torry er ev e r**egthunt. ac yn dywa //

Peniarth 30 col. 40
ethaf erv e guyt .i. kyueyr assnaut ac un weyth yn **y ulydyn y telyr. O deruyd men**hu guahanu ny dlaant **eny daruo e magyl. ac** ena o menant guahanent **onyt amuot ac eu ruym.** O deruyd ~~a~~ cau dol ar a guedy **henny maru un or echen** yaun eu kaffayl y erw **ohonau pa adoet bennac** ay decco. ac o tebyr deuot **cam y perchennauc en y** erbyn creyrhaer ef hyt **na doeth ac os guata ta**ler er erw a honno a elw**yr erw er ech du. kyt gu**neler kyuar ac ych ac **na del y eredyc na kylch** na deu nac y cau dol arnau **ny dyly kaffel dym. O deruyd** bot ech en glaf ay o bryw //

Peniarth 30 col. 41
ay heynt arall ef a dyly y perchennauc kynnal pen **er yeu eny uo yach. O deruyd y** perchennauc mennu guer**thu ych o geuar nys dy**ly nay guerthu nay def**nydyau ene daruo e ky**uar. ac os guerth un dyt **kyn caffel e erw colles e** erw. ac os guedy y kaffel **kynhallet pen er yeu eny** daruo y kyuar. paub a **dyly duyn y defnedyeu y** eredyc en y gyuar guedy **del pob peth y gyt ar yr** amaeth ar geylwat un**teu a dlaant eu dywallu** a guneuthur udunt ky**stal a bey eydunt ehune**yn. E geylwat a dyly cayu **ar er echen mal na bo ry** gyuyg na re eag. ac os o //

Peniarth 30 col. 42
henny y bydant varw. talent. neu rodet y lu gu**neuthur ydunt kystal** ac yr eydau ehun. ny dy**ly amaeth taflu echen nac** eu brywav canys os llat **ef ay tal. Er amaeth a dy**ly kymorth y geylwat o da**ly er echen. Ny dyly ellug** namyn y deu uerrewys. **guedy y daruo y kyuar** kyrchet paub y defnyd**yeu attau adref. karc**~~w~~hur a march lleuyn **ny henwyt o keuar. Ny** dyly neb heb gannyat **dody gorryscur ar ych y** gylyt onyt amuot y **dody. O deruyd bot amrysson am** drecar edrecher erv er **amaeth y deffnet ay llet** ac urth honno arder y //

Peniarth 30 col. 43
paub kystal ay gylyd. O deruyd bot amresson e regthunt **am eredyc tyr guyd ac** arall faeth ar neyll en **mynnu eredyc e guyt ar** llall heb y uennhu. keureyth. **a uarn y eredyc onyt am**uot nat arder. O deruyd bot **amresson er rug deu gy**uarur ar neyll en men**hu eredyc ym pell ar** llall yn agos. keureyth. a uarn **e eredyc yn gen pellet** ac y gallo yr ychen kyr**raydu eu budelwyt e nos.** honno dracheuen a **hyny en eu kymut ehun.** Ny deleyr kymenhu ech**en a uo egheuar heb gan**nyat e kyuarwyr. Ny **deleyr guistlau echen a //**

Peniarth 30 col. 44
uo eg kyuar canys ruymedyc ent eno. O deruyd y dyn **guneuthur kyuar ac a**rall a guedy henny kyua**ru ar eyl neu ar trydyt** keureyth. a uarn er echen yn y **kyuar kyntaf a kynal** pen er yeu y pob lle or **y gunaeth. puy bynnac** a wnel kyuar ay gylyt **ac na del en hewet y ere**dyc or a arder heb*dau* **kyn del eylweyth ny dyly** dym. Ny deleyr do**dy na meyrch na kessyc** na guarthec en arad**yr ac o dodyr kyn ana**uont a chyn erthelont **ny dywegyr dym. ac ny** dlaant vn erw onyt **amuot ay duc udunt. //**

Peniarth 30 col. 45
O deruyd y dyn kyuaru ych a guedy heny e duyn en lladrat. keureyth. a uarn na dyly kynnal pen yr yeu ac na dyly enteu caffel un erw. O deruyd y dyn kyuaru ych a bot yn well ganthau dody arall en y le ny deleyr eu sumudau heb gannyat y kyuarwyr. Ny deleyr semudau ych a kyuar y ar e guellt y eu dody ar y tewarch heb gannyat y perchennauc. Ny dyly neb kemryt amathat arnau ony wybyt guneuthur aradyr ay huylau ac anody er heyrn. puy bynnac byeufo er heyrn ef a dyly eu keweryau yn dyleste //

Peniarth 30 col. 46
yr er kyuarwyr yn wastat. E geyllwat a dyly dywallu er aradyr oy ewedyon a gudyn a pestleu ac os hyrwet uit e torcheu bycheyn a guehyll e doleu. pob perchen yd a dyly cadu y yd. a pob perchen escrybyl a dyly cadu y yscrybyl. ac onys cadwant ef a deleyr daly er escrybyl ar yr yt. Ar y gayauar aryantal hyt wyl sanfreyt ac o hyny allan dyuuyn lugur. am y guanhuyn er aryantal hyt galan mey a guedy henny dywyn lugur. a guedy //

Peniarth 30 col. 47
henny e semudus bledyn vab kyuyn. y ellug escrybyl o garchar pob amser aryantal neu guystyl arnau. ac ual hyn y telyr or march neu or gassec. keynnyauc. ac uelly or ebol neu or eboles hyt y pen y pedwarydyt ar dec guedy y ganer. or eydyon dymey. llo or pan aner. or pryt buy gylyt y warche. er wyn ar menneu tra uont en dynu eu guarche or pryt buy gylyd neu eu kymescu ac eu mammeu Moch a deueyt. a geyuir a guydeu. ar yeyr eyl dewys a deleyr or cadu keureythydaul. ac yuelly or //

Peniarth 30 col. 48
perchyll or pan allont emchelut byswelyn ac eu truyneu. e keureyth hewel e bu huch or moch yr deyłlyat keny bey en e cadu namyn try llydyn canys moch a drygey y eu perchenauc ac euelly or escrybyl ereyll. a guedy hynny e semudus bledyn uab kyuyn or pemthec llydyn moch eyl dewys er deyłlyat. O deruyd. na caffer kyffnyuer a henny or moch ar er yt. rey or lleureu a dyweyt e mae d'. o pob huch a telyr. ereyll a deweyt pan yv pedeyr d'. or v. llydyn moch. O deruyd na kaffer or escrybyl ereyll kymeynt ac y deleer un //

Peniarth 30 col. 49
onadunt taler d'. o pob v. llydyn. Ny deleyr dale yeyr ar yt namyn e petheunos kyntaf ed heer a guedy y del graun endau catwet paub y ogaur a byt ryt er escrybyl. sef yv gogaur. yd. guedy y kechenner y ar y tyr e teuo arnau. a perllan a llyn guedy e meter neu ard heb redy a gueyr sych a tho ty ac achwre a bressych a chenyn ac a perthyno ar ard caher kylch er ard megys na allo er escrybyl y torry canys kyn torrer ny dywygyr eythyr llugur yeyr a guydeu canys ehedec a wn //

Peniarth 30 col. 50
ant. Escuboryeu a dlaant bot en agoret or pan el er escub gentaf y erbennyw e guynt endunt canys o llegryr en henny o amser ef a dywygyr. O galan gayaf allan caer er escubaur en gadarn a theyr bangor a dyly bot a pleyt ar y drus a deu ruym ar y guegyl ac un or tu recdy ac o torryr henny taler er yd ar escubaur ac ena er escub yach en lle e glaf. O deruyd y dyn caffel e~~r~~scrybyl ar yt a bot amresson am eu caffel e llu y deyłlyat ed a. O deruyd. llegru yd. ac na odyweder er escrybyl arnau //

Peniarth 30 col. 51
en llau e perchennauc ed a er escrybyl eu dyheurau cany ellyr ena testyolaeth ar anyueyl dro cae en llygru yd ny deleyr y daly namyn dywyn y llugur cany bu ar yr yt. O deruyd y dyn tydau cassec ac ebaul ydy en llygru yd deccer y gassec yr ty ay hebaul a guarchaer er ebaul a dotter y gassec urth y tyt en y lle dracheuen ac ena e dewedyr e dof a dyly y guyllt. E teyrw o hanner haf hyt aust ny deleyr eu daly ~~o~~ nac ar yt nac ar wellt canys ena y byt teruenyt y guarthec prouaduy. ac ny //

Peniarth 30 col. 52
deleyr eu daly o henny hyt vyl ueyr canys ena y byt teruenyt y kynflithet nac en un amser en ol buych teruenyt. Ny deleyr daly baet vn amser. k Evebruyt cassec. .iiii. d'. hyt e pen e pedwarydyt

ar dec guedy y ganer. ac odena. xxiiiior. **hyt e pen y wlydyn. ac** eny er eyl wluydyn. ac **ena en duy vluyd. viii.** a .xl. ac en e tryded vlu**ydyn. lx. a tal. ac ena e** dyly bot en frundof. **ac ena y mae yaun guneuthur** dywyll mal e de**leo arnau nac amus** uo na palfrey na march **gueyny. amus ny kyll** e werth er pory allan //

Peniarth 30 col. 53
try amser nyt amgen er hanner dywaethaf **o ebryll. ar hanner kyn**taf o uey a mys heturef **ar y hyt. ac odena kyny** bo namyn teyr nos a th**ry deu e pasc punt a tal.** palffrey. cxx. buysy. cxx. **Gueynyduarch. lx. Mar**ch guyllt. lx. staluyn **cassec en y ol ac arall en y** vlaen. Teythy march **y oruot rac try heynt** rac dere tri glyth a rac **du escyueynt teyr lloer** a rac llenmeyrch wluy**dyn. ac en ragor rac llu**yc eny varchoccer teyr **gueyth en terrua. deny**on a meyrch. ac ony lu**ycca ena byt ryt e neb** ay guerthus. ac o lluyca //

Peniarth 30 col. 54
ena atuerer trayan y werth heb atnewyt a **prouy enteu a deleyr kyn** pen teyr nos a thry dyeu **Guerth troet march y** guerth ehun en gubyl **Guerth e legat trayan** guerth e march. ac eu**elly ar e llegat arall.** pob anaf ar uarch e tra**yanguerth ev. puy ben**nac a lado raun march **rodet uarch arall y wneu**thur vn*ryv* wyny**ant ac a wneley ar er** eydau ehun. ac enteu **en segur eny teuo y ra**un ual kynt. lleureu **ereyll a dyweyt pan ev** guerth raun amus ev **xxiiiior. ac o torrir en y co**loren e werth en gubyl. //

Peniarth 30 col. 55
llegat amus. xxiiii. ac euelly guerth y glust. os y deu l**egat a dyodyr y werth en** gubyl a telyr. Guerth lly**gat runsy ay glust ay** raun. xii. d'. ar pob un. **Mug march unguerth** ay fruyn ay talgudyn ay **gebystyr. Sef ev henny** keynnauc puy bennac **a uenfykyo march y arall** ac ena pilyau e bleu y ar **y geuen. talet. iiior. d'. O** tyrr e croen. viii. d'. o tyr **e croen ar cyc hyt yr as**gurn. xvi. a tal. puy **bennac a uarchoco march** heb gannyat talet. iiii. **d'. escyn. a pedeyr dyscyn** a pedeyr am bob randyr **e marchoco arnau a h**ynny e perchennauc e ma //

Peniarth 30 col. 56
rch ed a e camluru er argluyd. puy bennac a lloco **march kyn bo maru gan**thau ny dyly namyn talu **y loc a rody y lu ry wneu**thur ydau kystal ac yr **eydau ehun. O deruyd llogy** march a teruenu hyt e de**lehet ac ef. ac od a tros hen**ny talet trayan er ellu **a chamlurv er argluyd.** os en elwa e byt ac euelly **am pob da arall. O deruyd clo**ffy march emenffyc rode**r march arall ar y per**chennauc kyfryv ac ef **eny uo yach hunnu ac ony** byt yach tryget ganthau **y llall yn dylys. O deruyd y dyn** guerthu march a thuyll **endau ac na bo dyeythyr** y croen ony byt vn o try //

Peniarth 30 col. 57
heynt ny dau arnau namyn rody y lu nas guydyat. **.verth eboles. iiii. d'.** hyt e pen e pedwary**dyt ar dec guedy y ganer** ac o hyny hyt em pen y **vluydyn. xvi. ac o henny** hyt em pen luydy er eyl **vluydyn. xxxii ac guedy** y bo teyr bluyt. lx. ac ena **e deleyr gueny arney. Guer**th e mug unwerth ay **kebystyr. d'. keureyth. e theythy** ev tennu pun llusc a duyn **vn traus ar allt ac ar wa**eret ac ony byt euelly. at**uerer trayan y guerth dra**cheuen. **.verth llo or nos y ga**ner hyt galan gayaf **.iiii d'. keureyth. o galan gayaf** allan duy d'. pob tema- //

Peniarth 30 col. 58
ur y dercheyf arney hyt er aust e dely hy y hymol **en aneyr. a nauuettyd aust** e dercheyf arney. iiii. d'. **am y llo ac o henny allan** dvy. d'. pob temaur arney **hyt nauuettyt o uey ar** dyd hunnv e dely alu ac **emeyth or llo nau cam** a deuot llaeth oe pedeyr teth **Guerth y llo hu.** pvy bennac a uennho **bot en egnat guybyd**et y leuer hun en da **ac en teylug. a pan we**lo y athro y uot ef eu**elly ellyget ef at y egnat** llys deleu ohonau eg**neydyaeth. dewedet hen**ny er argluyd. ac ena **e dyly er argluyd esten**nu ydau dyouryt braut. //

Peniarth 30 col. 59

a bot yn uarnedyc y uarn a uarno ac enteu a dyly **talu xxiiii. en obyr. er eg**nat llys. O deruyd ydau enteu **barnu cam guedy hen**ny ny dyly y tauaut onys **pryn o kyureyth . O deruyd em**uystlau ar egnat ay uot **ef ar yr aun ef a dyly y** wynebwerth y gan y **dyn ae ymwystlus ac ef** a guerth y tauaut yr **argluyd. Ny dyly eg**nat kemryt guysty**l onys men ehun** guedy y kyuoto oe urau**tle ac ny dyly kymr**yt guystyl y gan leyc **onyt gan adau egnat** arall trostau a uarno **braut a uo guell no** honno. //

Peniarth 30 col. 60
.entaf ev menegy e dyn a lader yr dyn ay **llado a humv ev e tauaut**rut. Er eyl ev rody kyg**hor eu lat. Trydyt ev** kyt*sennyau* ay lat. **pedweryt ev bot en** edrechyat. pemet ev **kyweythas ar llourud** Chvecet ev menet yr **tref y bo y dyn a llader** yndy. Seythuet ev ka**northvyau er rey ae** llado. i. porthorduy. v**ythuet ev llesteyrau** y dyn yny del ay llado **Nauuet ev guelet y** lat. Dros pob vn or try **kyntaf or alanas nau**geynt aryant a deleyr **y talu y gyt a llu kanwyr** y guadu gordynev y waet. //

Peniarth 30 col. 61
dros pob un or try ereyll nessaf naugeynt aryant **en deudyplyc gan lu kan**wr y wadu llourutyaeth **dros pob vn or try dy**waethaf naugeynt ary**ant yn trydeplyc. gan** llu kanvr y guadu llour**udyaeth. puy bennac** a aduo llourudyaeth ta**let alanas kubyl. Rey a** deweyt deleu or gene**dyl e da ehun y gyt ar** guat canys achaus er **affeythyoet henny y lat** eu kar ac urth henny e **dely e genedyl e da hun**nu ar guat y wadu gu**aet a guely a llad eu kar** keureyth. a deweyt na deleyr **guat a da ac nas deleant //**

Peniarth 30 col. 62
vynteu nar guat ehun nar da kany dely kene**dyl namyn sarhaet eu** kar ay alanas ac nat **oes en henny na sar**haet na galanas ar **lle ny bo henny ny dy**ly e genedyl dym. **Cam ev guneuthur** er affeythyoet uchot **ac urth henny e dely** er argluyd e cosb hun**nu amdanadunt** a bey emlat a uey eno **dyruy a telyt er ar**gluyd messur dyruy **ev teyr punt. Mes**sur kamlurv ev teyr **buy** neu nau **ugeyn.** trayan er alanas **ar e llourut. ay //**

Peniarth 30 col. 63
vam. ay tat. ay urodyr. ay chyoryt ar duyran ere**yll ar e kenedyl. ac or tra**yan kyntaf duyrran ar **e llourut ac un ar e lle**yll oll. ac o henny duyran **ar y tat ar vam. ac vn** ar y urodyr ar chyoryt **ac o henny dvyran ar y** braut ac un ar y chuaer **kanys bey lladet ef o ge**nedyl arall henny o deny**on a keffyn trayan y a**lanas en erbyn y kene**dyl oll. ac o bey uaru y** llourut kyn talu er ran **or alanas y tat a dyly ta**lu trostau. ac o bey plant **yr llourut yn oet talu** galanas talet y llourud **kemeynt a deu vab ydau //**

Peniarth 30 col. 64
a pob braut kymeynt a duy chyoret. Or deup**arth a dau ar y genedyl** dotter y trayan ar kene**dyl e uam y llourud. ar** deuparth ar kenedyl e tat. **Or trayan a dotter ar ke**nedyl mam y llourud. **berryer e deuparth ar ke**nedyl tat y uam. ar tray**an ar kenedyl mam** e uam. ac euelly er renn**yr galanas. o vamwys** y vamwys hyt. vii.uet **uamwys canys plant** kentaf a uyt brodyr. a **plant yr henuam a uyt** keuyndyrv. a plant y **trydet euam a uyt ke**uyrderw a plant e pewa**ret uam a uyt keyff //**

Peniarth 30 col. 65
neynt. a plant e pemet uam a uyt gorkeyffney**nt. a plant. e vi. uam a** uyt gorchau. a plant. **e vii.uet uam a uydant** neyeynt ueybyon gor**chau. O deruyd na wyper na**myn duy uamwys nev **teyr ranner er alanas ar**nadunt ac ar ny ranner **arnadunt berryer ar y** guelev. ar guely ed hanuo **y tat ohonau berryer ar** hunnu duyran kanys ef **esy kyff. O ney vab gor**chau allan ed a keynnauc **paladyr y kymorth o talu** y ran ef. ac ual henny e **kymellyr honno rody or ar**gluyd guas y gyt ar llour**ut y duyn kreyr ganthunt** ac eny geuaruo dyn ac **wynt or seythuet ach all**an. archent ydau lu na //

Peniarth 30 col. 66
henyv or pedeyr kenedyl. ed henyv e llourud onad**unt. ony dery talet d' pa**ladyr ac os ryt ny tal dym. **Ny tal gureyc d'. paladyr** canyt oes paladyr ydy **namen y cogeyl. ac nys tal** oscoleyc. Ny tal gureyc **alanas o ryt y llu na bo pla**nt meybyon ydy byth **ac nys tal mab kyn y uot** yn pedeyr bluyd ar dec. **val hynn e kemeryr ga**lanas e trayan kyntaf **er argluyd er kemell. ar** eyl trayan er tat ar vam. **ac**

eu hettyued. ac ual e telyr galanas. Euelly e ky**meryr. E mab henaf yr** dyn a lader a dyly mene**gy ettyuet y tat ay we**ly a bot urth kemryt er **alanas ac urth y rannhu.** Oet e keweyryau er ala //

Peniarth 30 col. 67
nas a deleyr nyt amgen petheunos urth pob ar**gluydyaeth e bont e kene**dloet yndunt. ar kement **arall urth y aluyau. ar** kement arall uith ken**nullau e tal ac urth y d**uyn y gyt oy talu. E try **oet e deleyr galanas ac** en try thrayan deuet y **kenedyl e tat. ac un o ke**nedyl e uam. ac e pob un **or oydeu henny pan roder** y tal kemerent wynteu **llu canwr o kenedyl y llo**urut ar uot en adeuedyc **ganthunt eu kar. ac yn** dywaethaf oet e deleyr **e kenedyl e uam. ac ena** kymody a bot telluet **tragywydaul e reghunt** Llu canwr a guata llo**urudyaeth a llat dyn a** //

Peniarth 30 col. 68
henny herwyt. keureyth. hewel. O deruyd y dyn guneuthur kyn**llyn neu kerch. talet er** argluyd. xii. muv. en deu**dyplyc ay guerth en deu**dyplyc. ay penet en deu**dyplyc. puy bennac a uo** y lle y llader dyn. kyn bo **e llau en dyargywet yd**au. talet teyr buy gorthy **a llu canwr y guadu g**uaet a guely a coll ene**yt. O deruyd gerru ar dyn** llat dyn meun bruydyr **a mennu ohonau y wadu** roder llu dec wyr a deuge**ynt y wadu a hanner p**unt a henny er argluyd **O deruyd llat dyn a thalu or** genedyl llauuer or a**lanas a heb talu cubyl.** ac o achaus henny llat y **dyn ny telyr dym trostau //**

Peniarth 30 col. 69
ac nyt atueryr. vii. keynnyauc. drakeuen or a talwyt or ala**nas. O deruyd y dyn llat arall a** guedy henny y llat enteu **o dyn ny hanoet o kenedyl** e gur a ladassey enteu gynt **keureyth. a deweyt e dyly kene**dyl y llourut kyntaf ta**lu galanas trostau cany** henyv oc eu kenedyl y dyn **ay lladaut ef. ac o weyth**ret ef re colly eu kar wy. **O deruyd dewedut ar dyn llat** arall ac en anolchet ay o **tremyc nas re guadus o** lledyr am henny ny telyr **dym amdanau ac ny dy**ly y kenedyl y wadu dros **y dyn maru canys guad**us ehun pan w vev a **hunnu oerguympyt gala**nas. //

Peniarth 30 col. 70
tEyr fort y kyll dyn tref y tat. vn ev gu**neuthur brat argluyd.** Er eyl ev guneuthur oh**onau kynnlluyn. puy ben**nac a wunel er un o hyny **o cheffyr ef a deleyr y d**yneytyau en deprydach ac **en orthrymach no lley**dyr. O deruyd ydau enteu ka**ffel naud a guedy henny** menhu tagneuedu ar **argluyd ac ar genedyl ta**let er argluyd ac er gene**dyl galanas deudyplyc.** a collet tref y tat uyth **yny el ar y pab a cheffessu** henny ac y duyn llethyr **ganthau dray geuyn y r**ydhau ydau kaffel y dyleet **eylgueyth. Trydyd ev.** O deruyt y dyn gurthot //

Peniarth 30 col. 71
tref y tat ar y argluyd or na allo y kynnal rac y **puys a tremet y hardreth** a rac hynny y gurthot **ny dyly y kaffel dracheu**en a ryd ev yr argluyd yr **neb ~~a~~ y menho. O deruyd y dyn** yn llys argluyd rac y bron **en keuereythyaul. dew**edut na gunel yaun ef **a dyleyr y anreythyau** yn dyannot. ac ny deleyr **y dyenedyau. puy ben**nac a wunel kynnlluyn neu **kerch talet deugeyn muy** er argluyd en deudyplyc **a deudyplyc galanas a de**udyplyc penyt. O deruyd maru **llourut nev y llat o dyn** o kenedyl nys dely a henny **kyn talu y ran or alan**as. keureyth. a dyweyt pan ew **y tat a tal trostau canys** y tat ae kemerey bey lla //

Peniarth 30 col. 72
det enteu. O deruyd y dyn llat arall ac arueu ny bo eyd**au e neb byeuffo er aru**eu a dyly talu trayan er **alanas. os perchennauc** er arueu re dodes ar y **aruev naud y argluyd** ay guyrda na guneley **neb cam ac wynt a hen**ny eguyd er argluyd ar **guyrda ual e galley druy** testyon y prouy. kyn lla**det ar arueu henny dy**non guedy henny na ta**ley ef tros er arueu dym.** O deruyd llat bonhedyc canhuy**naul ac os eguassaneth** mab uchelur ef a dyly **teyr buy guassaneth a** kemeynt ac a rodes ydau **o da o byt ar y helu ac yr** brenhyn. xii. muy keleyn **a kemeyn ac a allo y anre**ythyau or pryt buy gylyt //

Peniarth 30 col. 73
ay alanas er genedyl a honno a rennyr ual pob gala**nas. nyt ardercheyf gala**nas na sarhaet alldut nay **ebedyw.** e guadu llat dyn o ff**ernycruyd llu deucan**nur a dau arnau. canys **deudeplyc yv y alanas ay**

penyt ac urth henny y byt **deudeplyc y guat. pan lla**der dyn centaf y serheyr **ar sarhaet honno ny der**cheyf. a chynt e telyr hon**no nor alanas ac os gure**ycyauc uyt roder yr **gureyc trayan y sarhaet** ar deuparth yr tat ar **uam. ar brodyr ar chy**oryt ac yr etiuet. ar du**yran yr tat. ac un yr** vam a kymeynt ac yr //

Peniarth 30 col. 74
tat yr deu uroder. a kymeynt ac yr vam yn deuy **chyored. a hunnu ev er** ran oreu arney canys hen**ny o dynyon ay taley e** gyt ac ef bey sarhae ef **euelly dyn arall. Ereyll** a dyweyt guedy e del e **trayan e gureyc deleu ke**mescu e deuparth ar ala**nas ev rannv er kened**yl canys argluyd a dyly **trayan kemell y sarhae**deu mal e dely trayan ke**mell e galanasseu. Ny dy**ly na gureyc nac escolhe**yc ran o alanas canyt** ynt dyalwyr. wynteu **a delaant talu tros eu** plant ony rodant eu **llu na bo plant udunt** vyth. Ereyll a dyt y ta //

Peniarth 30 col. 75
lu y gyt ar llourut y tat ay uam ay urodyr **ay chyoryt ac eu etyuet** canys henny o dynny**on a caffey trayan y ala**nas bey lladet ef ac ur**th henny e delaant wyn**teu talu y gyt ac ef. ac **o henny ed a ar y llourut** duyran ac ar y tat deu ke**meynt ac ar e uam. ac ar** y uam kymeynt ac ar **duy uerchet ydy ac ar y** mab kemeynt ac ar duy **chyoret ydau. ac or hynn** a del ar e llourut. kemeynt **a dau arnau ef. ac ar deu** uab ydau. Ny tal gureyc **anuab alanas. na guedy na** bo plant ydy. **galanas brennyn aber**ffrau ev y sarhaet teyr **gueyth. Galanas gureyc y** //

Peniarth 30 col. 76
brennyn. ay uab. ay penteulu. ay edlyng. ay ney **trayan galanas y bren**nyn heb eur heb aryan **a trayan y sarhaet ev sa**rhaet pob un or rey hen**ny. Galanas merch e bre**nnyn hanner galanas **y braut ay sarhaet tra** uo guedy hanner sar**haet y braut. Dysteyn** a keghellaur. ar penkynyt **ar penguastraut a brau**dur llys a penkerth a guas **ystauell guerth pob un** onadunt. ix. muy. a ix **ugeyn muy gan ardyr**chauel teyr gueyth. ac **eu sarhaet. ix. muy. a ix** ugeynt aryant. Guer**th pob suydauc arall** or llys. vi. muy a vi ugey**n muy gan ardercha** //

Peniarth 30 col. 77
uael teyr gueyth. sarhaet pob vn onadunt. vi. byv. **ac ugeynt aryant. pan lla**der kyntaf y serheyr ar sar**haet honno ny dercheyf a** kynt e deleyr talu y sarhaet **honno nor alanas.** .alanas maer a mab uc**helur kymeynt ev a ga**lanas deu or suydogyon ac **eu sarhaet euelly. Galan**as gur ar delu. iiii. byv. a **iiii. ugeyn muy. E sarhaet** iiii. byv. a iiii.ugeynt ary**ant. Galanas bonhedyc** kannhuynaul ac alldut **brennyn. teyr byv. a tru**geyn muy heb arderch**auel dym ar alldut. sarha**et pob un onadunt te**yr byv a trugeyn aryant** Galanas mab uchelur ha //

Peniarth 30 col. 78
nner galanas alldut brenyn. e sarhaet hanner sar**haet alldut brenyn. Ga**lanas mab uchelur o byt **penkenedyl. nau myv a** nau ugeyn myv gan eu **arderchauel teyr gueyth** E sarhaet nau myv a nau **ugeynt aryant gan ard**erchauel un gueyth. Ga**lanas y alldut y aylaut .i.** y kar. vi. byv. a cxx. myv **gan eu arderchauel teyr** gueyth. E sarhaet. vi. byv **a cxx aryant. O deruyd bot** bonedyc kannhuynaul **en ur y uab uchelur ac ena** e llat c argluyd ef a dyly **y gan y neb ay lladaud** vi. byv. keleyn. ac argluyd **a dely trayan kemell a ky**myn ac a allo y anreythyau //

Peniarth 30 col. 79
or pryt buy gylyt. galanas mab eyllt bren**yn teyr byv a trugeyn** myv. E sarhaet teyr byv **a trugeynt aryant ac e**uelly am alldut. Guerth **alldut mab eyllt hanner** guerth alldut mab uch**elur. e sarhaet hanner** sarhaet alldut mab uch**elur. Guerth caeth tra**mor punt a hanner. gu**erth caeth or enys hon** punt. E sarhaet. xii. d'. **lleurev ereyll a dewey** mae xiii. vi. d'. yr teyr ke**uelyn y guneuthur pe**ys. y prennv llaudyr. iii. d' **y prennv menyc neu dy**rnuyl. keynnyauc. y prennv keyp **.i d'. y prennv raff. xii. ke**uelyn. i. d'. y prennv buy**all o byt gur coet. i. d'. //**

Peniarth 30 col. 80

Sarhaet gureyc caeth o byt guenydyaul ~~u~~ ac **nat el nac yr rau nac y** ureuan. xxiiii. O deruyd y dyn **llegru beychyogy gure**yc a mennv amdanau **yaun. o keureyth. o** byt **eneyt** endau eg kallon y uam **pan legryuyt hanner** galanas a tely~~t~~r amdanau **ac ony byt eneyt endau** ena taler trayan y ala**nas. pob dyn a llader neu** a sarhaet eythyr alldut **ef a dercheyf y sarhaet** ay alanas sef a dercheyf **er vgeynyv a doter y gyt** ar guarthec ac ny derch**eyf ar y guardec en e** arhaedeu. **.au affeyth lladrat** ev hynn ema. vn **ev menegy e lladrat a** //

Peniarth 30 col. 81
keyssyau kedemeyth. Eyl yv kyt*sennyau* ar lladrat **Trydyt ev rody buyllur yr** lleydyr. petweryd ~~v~~ yv me**net yn y gedemeythas ay** arweyn y buyllur. pemet **yv menet y gyt ac ef y tor**ry y lle y bo y lladrat. Che**chet ev bot en odur ac er**bennau e lladrat . Seyth**uet yv kerthet dyt a nos** y gyt ar lladrat. vythuet **yv kemryt ran or lladrat** Nauuet yv kemryt ~~yv~~ **guerth y gan y lleydyr yr** kelv. a pob un or affeythy**oet henny dyruy a dau** o dadueryr. meynt y dy**ruy yv deudemyv neu tey** punt a henny yr argluyd **ac ny dyly y colledyc dym** y ganthunt canyt ynt **lourudyeyt. O deruyd na allo**nt talu eu dyruy. keureyth. a **uarn eu dyol amdaney** //

Peniarth 30 col. 82
ac argluyd a eyll kemryt teyr keynnyauc am deyr **punt ac ev tec. y keureyth. o ga**llant uynteu caffael eu **dyruy ny dylaant uot** en dyhollwyr nac en ene**ytuadeu nac en anreyth**odef. O deruyd mennu guadu **er affeythyoet henny ke**meynt eu guat a guat **llourutyaeth. keureyth. a dewe**yt panyv pym wyr. heb **alldut heb ur not ay** guata. e. keureyth. hewel da. **E guadu llourudyaeth** am uarch ac eydyon a **trugeynt o aryant canys** hunnu lleyaf march y **guerth o keureyth. llu. xii. wyr** ac eu hanner en wyr **not. ereyll a deweyt pan** yv. xii. heb alldut heb **wyr not ay guata ar** deuparth o genedyl y tat **ar trayan o genedyl e** //

Peniarth 30 col. 83
uam. ac gerennyt en kyn nesset ac y deleynt talu **galanas y gyt ac ef. ay ky**mryt. E guadu pun ma**rch ac eydyon canys mar**ch a eyll duyn eydyon **en e pun vi. o wyr not** ac e hun en. vii.uet. E **guadu huch neu dauat** neu ueych keuen. llu. vi. **wyr ac eu hanner en** wyr not ar hanner arall **en wyr dynot. ac ena** y byt deu hanner e rug **kenedyl y tat a kenedyl** e uam ac ehun en peme**t a hynny cany ellyr tra**yanu pedwar guyr. E **reythyoet henny nyt** ant namyn en ol gyrr **keureythyaul. sef yv gyrr keureythya**ul. llu perchennauc e da **y erru ar lleydyr yn du**yn y lladrat. canys keureyth. //

Peniarth 30 col. 84
a uarn nat gyrr namyn gyrr perchennauc. **ket dewetto perchenn**auc ar y eyr ac nas decco **yr creyr ny deleyr nam**yn llu er amdyffennur **y wadu. kyn deweto dyn** neu kyn gerro ef lladrat **ar arall ony byt perchen**nauc ef ar e da hunnu ny **dau ar yr amdyffennur** namyn y lu ehun y wa**du. kyt pallo reyth dyn** y bo un or affeythyoet **uchot arnau ny dyguyt** namyn eu dyruy onyt **argluyd a uyn erlyt. keureyth.** anudon kyn pallo reyth **llourut er meynt e lad**rat a deweter arnau ny **byt eneyt*uadeu*. o tal** vii. punt a kyn nys talo **ny deleyr namyn y dyol** cany deleyr dyenedau //

Peniarth 30 col. 85
neb ny caffer dym en e lau onyt adef lladrat arnau **ehun pan errer arnau** rac bron. keureyth. ar lladrat **hunnu yn wy y guerth** no pedeyr d'. Ereyll a **deweyt y uot yn eneyt**uadu ony ceyff y reyth **puy bennac a dyholer** o uraut e. keureyth. yaun ev **ydau bot en ur kychuyn** trannoeth ac o henny al**lan dywyrnaut urth** pob cantref a uo er arg**luyd ay dyholo a hunu y** uot yn dyholur o. keureyth. **puy bennac a dalyo lle**ydyr a lladrat ganthau **ay ellug ay er kerennyt** ay guerth. ac os adef **talet. vii. punt. canys** kyt bey eneyt*uadeu* **e lleydyr ny byt eneyt** //

Peniarth 30 col. 86
uadeu ef. ac ony eyll talu dyholer ual lley**dyr. puy bennac a dy**holer o uraut e. keureyth. ay **caffael yn y wlat dray** keuen dros er oet a uar**nuyt ydau byt eneyt**uadeu ony ceyff ay pry**nno cany dely ef e gulat** yn oes er argluyd ay **dyholes onyt gan de**gemot ac ef. puy ben**nac e kaffer ol lladrat** en dyuot yv ty. ac na **allo y hebruc y urthau** byt anreythodef ac o**ny byt anreyth ydau dy**holer ual lleydyr.

puy **bennac a caffer lladr**at yn y ty neu enyple **y ty gan uot e keu***an*net yndau kyn bo yd**au ef a catwo y corff rac //**

Peniarth 30 col. 87
e lladrat. euo eyssyoes a dyly cadu y ty. ac urth **henny e barn. keureyth. e rev te** hunnu en halaucte ac a **uo endau o da eythyr at**neu cany dely perchen**nauc atneu cadu te a**rall rac lladrat urth he**nny na byt colledyc en**teu oe atneu nyt oes **yg. keureyth. lle e deler anreyth** rybdeyl nammen am **lat keleyn. puy bennac** a uenno guneuthur do**gyn uanac aet ar y col**ledyc a dewedet ef re **guneuthur lladrat or** dyn rachu ac na leue**ys ef e dewedut arnau** ay rac y ouyn ay rac y **uonet ay rac y uedyant** ac ena y mae yaun yr //

Peniarth 30 col. 88
managur deuennu attau y colledyc ar effe**yryat ac aent y drus** er egluys ac ena dewe**det er efferyat. croes** dyv ragot uanagur **na tyg anudon. ac e**na teget. ac odena **aent y drus y gagen. ac** ena guahardet er effe**yryat ydau na decco** cam testyolaeth ac **ena teget ac odena** aent vch pen yr all**aur a teget un*ryv* lu** er allaur ac er kreyr**eu en unryv uod ac** e tegus gent. ar hyn **a aduero er effeyryat** en e datllew ac a gad**arnho oy llu tey guy**th yn erbyn e lleydyr //

Peniarth 30 col. 89
.keureyth ae barn er colledyc en dyemwat. O deruyd. y dyn caffeyl **cyc anyueyl ay essu neu** heb y essu ac anuon ~~ee~~cyc **allan hyt e canuet llau dy**ruyauc uyt ay kemero ac **ay esso canys pob un a uyt** kytsunyur a ceuranauc ar lla**drat pan geffroer er haul** hon arnau. a hun a elwyr **kyhyryn cannastyr.** Puy bennac a uenno daly **lladrat yn llau arall deu**et uch pen y peth a dalyo **a gouennent puy ay guer**chediu hun ac ony byt neb **ay guarchatwo. kemeret** ef gannyat e kymryt er **eydau. a guedy e caffo ef ga**nnyat e kymryt yr eydau **aet e fort ar er egnat ac** ual y manaco er egnat yd**au damdyget yr eydau //**

Peniarth 30 col. 90
a kymeret ef. O deruyd. y dyn en daly er eydau deuot guerch**eytwat a urthuynepo yd**au gouenhet er haulur **puy a guerchedyv hun. ac** ena y mae yaun er amdyff**ynnur dewedut my ae** guarchatwaf. ac ena e **mae yaun er haulur de**wedut cam a gne dy guar**chadyv y meu y gennyt** ty. ac ena y mae yaun er **amdyffennur dewedut** kubyl wat eu gennyf **y nat oes dym or teu dy** gennyf y. ac y gyt nat **oes pa beth at wahanus** dy ath collet. a pa amser **y colleysty. Sef y mae yaun** guybot henny canys che **fort yd a da dyn y ganth**au ac or teyr onadunt **y gellyr damdug. ac or //**

Peniarth 30 col. 91
teyr ereyll ny ellyr. ac esef yv y teyr ny ellyr atneu neu **loc. benfyc neu gymvynas ca**nyt yaun holy e lle e mae er **auraurhun endau a holy a** dathoet attey. sef yv y teyr **y deleyr damdug. vn ev** lladrat. er eyl ev coll o lle**sget. trydet yv aghyuarch** sef achaus y gellyr eu dam**dug urth nas erpennyus** llau arall y ganthau. ac ur**th henny y mae ryt ydau** ynteu damdug er eydau **en lle y guelo cany ellyr dam**dug peth ny gueler. **. deruyd y dyn mennu dam**dug peth marwaul **deuet uch y pen a dodet y llau** assu arnau en e lle e meno **ay llau deheu ar y kreyr. a** teghet bot en eydau y peth **pan ducpuyt e ganthau //**

Peniarth 30 col. 92
en lladrat ac nat aeth ymenfyc nac en atneu. **y ganthau nac yn rod y a**rall. Os anyueyl a uyn y **damdug dodet yr haul**ur y llau assu ar y clust **deheu er anyueyl. ar ll**au deheu ar y creyr. ac **ena e dyly er amdyffyn**nur. bot y llau enteu ar **y glust assu yr anyueyl.** ay assu ar y kreyr ac u**elly er rennyr en duy p**leyt en keureythyaul. a guedy **henny teghet er haulur** er kreyr hunnv e re uot **en perchennauc ar yr** anyueyl hun pan ducp**uyt y ganthau yn llad**rat ac nat aeth y gan**thau oy er vn or teyr** fort ny delehet y dam**dug. Nit amgen lloc //**

Peniarth 30 col. 93
a rod. a benfyc. a guerthu ac ena henwy pa wluydyn y **kollet a pa temaur yn y vlu**ydyn. a pa vys en y temaur **a pa vythnos yn y mys. a pa** dyd yn y vythnos. ac yuelly **am datlev agheuarch o dam**degyr

ac am coll o lescet. ac **ena y mae yaun yr amdyff**ynwr atteb ydau o vn o **try ardelu canys try arde**lu a uyt y anyueyl. Nyt **amgen geny a meythryn** a kadu kyn coll. ac ar**wayssaf os o eny a meyth**ryn er ardelu dodet em pen **keydweyt bot yn eydau** hun ay uam kyn noc ef. **a guybot y eny a guelet y** ueythryn a kadu bot en **wyr henny ac nat aeth** y ganthau er pan anet **hyt hedyv a sef keytweyt** a dalaant bot ena keme //

Peniarth 30 col. 94
dauc uch lau ac arall ys llau neu a uo muy vn uch **y ureynt ac arall ys y ure**ynt . Os o cadu kyn coll **ed ardelu dewedet uot** yr **(llinell wag)** (llinell wag) **(llinell wag)** (llinell wag) **anyue**yl hunnu yn **eydau. ac yn y warchadu** ay wythnos ay mys. ay te**maur ay bluydyn en gent** noc e deweyt er haulur **colly yr eydau pan y dam**dygus a dodet henny em **pen keytweyt adwyn** ac ony pallant ydau do**gyn uedant e genhal er eyd**au. Os arwassaf ed ardelu **henwet y arwassaf a de**wedet pa le y mae. os y**n y maes y mae roder y da //**

Peniarth 30 col. 95
en y lau os kymer a bit ryt ryd enteu. ac onyt y**n y maes roder oet ydau y ge**yssyau herwyt y lle y bo en**dau a henny ual e bar**no **(llinell wag)** (llinell wag) **e. keureyth.** o deruyd. yr **arwassyaf hunnu gue**dy e del e gemryt ~~a~~ dam**dyget yr haulur en y lau** enteu e da hunnu os **ef ay myn ac ena y de**ly er arwassyaf os myn **kynnhal e da ganthau** truy un o try ardelu a **dewetpuyt uchot. ac y**uelly am bob lladrat hyt **y trydellau ac en y dredet** lau e deleyr. keureyth. dyannot **ony byt ena en y maes a** kymero y ganthau ac ay //

Peniarth 30 col. 96
rydhao enteu canyt anodyr. e. keureyth. bellach henny. **puy bennac a doto y ar**delu em pen arall am **lladrat en e. keureyth o phalla** ydau byt leydyr ehun **a henny herwyt meynt** y lladrat a dalyer gan**thau. keureyth. hywel a uarn** dyn e uo*t* en lleydyr **guerth hyt. iiior. d'. ac o** henny allan en eneyt**uadeu. Eg. keureyth. hywel** y bu croc o pob anyue**yl pewartroetyauc. a** guedy henny e semudus **bledyn uab kynuyn ac** y gossodes crogy pob lley**dyr. o bey wuy y lladrat** no. iiii. d'. e lleydyr a uar**ner y grogy ny dyly ar**gluyd dym oy da. ef a **dyly e colledyc er eydau** neu a uarner amdanau //

Peniarth 30 col. 97
lleydyr guerth. vii. punt. ev y guerth **a kyn pallo ydau y guerth** ny byt crogur ena. namyn **dyholur. Eg keureyth. hywel y bu** tal ac eyltal am pob llad**rat. a bledyn uab kynuy**n ay symudus guedy hy**ny talu y paub y collet ur**th y damdug. da y lleydyr **a crogher ony byt plant** ydau kymeret y neb ay **menno. ac os plant a uyt** ydau adawet udun kubyl **or eydau eythyr dayret** er egluys ay deledyon. ny **dyly argluyd ebedyv a dy**enydho ehun am lladrat **o dye~~d~~nydyr enteu y wlat** arall argluyd a dyly y abe**dyv ny byt galanas am le**ydyr ac ny byt lles e rug **duy genedyl o dyeneydyr //**

Peniarth 30 col. 98
o uraut e. keureyth. Gwynwyr a guy~~l~~nho e gvlat arall. ac **a rodont trayan yr arglu**yd o delyr ef a deleyr eu guer**thu. ac o lledyr uynteu ef** a deleyr gouyn eu galanas **ac a deleyr y dody yn lles e** rug e duy genedyl. **bra~~u~~dwyr argluyd. a** lleydyr. a ffyrnycur. a pob **dyn a uo eneyt*uadeu* o uraut** e. keureyth. ny deleyr galanas am**danadunt. Sef yv fernyc**w~~y~~r dyn a dywyno da yd**au ehun. ac oe perchenna**uc guedy ys decco en lla**drat. deu*deplyc* eu guat** lladrat fernyc herwyt **y. keureyth. Sef yv lladrat pob** peth a deccer. Sef ev aghy**uarch pob peth en absen ac** ny guatter. Sef yv treys **pob peth a deccer y guyd //**

Peniarth 30 col. 99
dyn ac oe amot. sef yv achyureyth pob peth a **guneler gan. kethreul. sef yv** annodeu pob peth a dec**cer yn ryth peth arall.** ac ny chegeyn cosb **y argluyd am henny nam**en ellug yr dyn y da. **Ny deleyr dyeneydau ca**eth os pryn y argluyd yr **y guerth. keureyth. ac ony keffyr** dym yn y lau y argluyd **a eyll y dyheurau ac urth** henny e deuotta er uche**lur dyheurau eu alldud**on. alldut tros uor neu o **wlat aghyueyth ny dele**yr y dyenydu am uuyt **a ~~llyn.~~ dyaut hyt em pen** teyr nos a try dyeu canys **ryt yv eythyr talu y per**chennauc yr eydau. ac ny **deleyr am vn eder~~ry~~yn //**

Peniarth 30 col. 100
dof nac am ky. nac en lladrat e deccer **nac en fort arall namyn** talu y gureth o pedeyr key**nnyauc** **ony ceffyr ehun** a chyn gerrer en lladrat **ar arall ny byt reyt en** ol y gyrr namyn llu er am**dyffennur** **oy wadu. O deruyd** duyn caeth en lladrat **a mynnu e guadu roder** llu petwar guyr ar ugey**nt ar neyll** **hanner** yn wyr not ar llall en **dynot. O deruyd y dyn ellug** da y gan leydyr en arg**luydyaeth arall y** **neb ae** hellygus a geyff y trayan **e *gobyr* ellug ac er ar**gluyd y deuparth. ny byt **eneyt*uadeu* neb yr** **tre**ys canys sarhaet eu yr **neb a treyssyer a honno //**

Peniarth 30 col. 101
hewyt y ureynt a dywygyr ay da yr colledyc ay **dyruy yr argluyd a geme**llyr. Nau affeyth tan. **vn ev** **rody kygor y lo**scy. Eyl yv kyt*synnyau* **ar lloscur. Trydyd ev me**net o achaus y llosc. ped**weryd yv** **emduyn er ru**yll. pemet ev llat y tan. **Cheget yv keyssyau gos**gymon. Seythuet chuy**thu e tan eny** **enynho.** Wythuet ev dody e tan **a dan y lle y llosgo ac ef.** Nauuet ev guelet y llo**sc. puy bennac a** **uynho** guadu er vn or affeyth**oet henny. rodet llu x.** wyr a. xl. ac os en lledrat **y gyrryr e neyll** **hanner en** wyr not ar llall en wyr **dinot ne talet yn gubyl //**

Peniarth 30 col. 102
Ereyll a deweyt nat myv reyth yn y byt am llad**rat no deudegwyr ar** hanner en wyr not **ar llall en** **dynot. ac eu**elly y guedyr lladrat llosc. **canys muy yv breynt y** lladrat no breynt y losc. **puy bennac a** **losgo ty a llos**gy o hunnu ty arall ta**let ef y ty a ennynnus gan**thau ar ty nessaf o poparth **ydau a** **losges** ~~**ydau**~~ **ganthau** ac ny dyly ef talu e tey **ereyll canys tan guyllt** oet o hynny allan. puy **bennac a** **rodo tan y ar**all y losgy ac ef os adef **talet trayan y gueyth**ret. puy bennac a gemero **o ueun ty ny bo** **eydau** heb gannyat ef a oruyt **arnau e gueythret hyt //**

Peniarth 30 col. 103
em pen teyr nos a try dyeu. puy bynnac a adaho tan **en odyn kyn bo gan arall** y llosgo ; ac na kymero cret **y gan y dyn a crasso arney** ar y uot ef yn ryt ac onys **kemer talet trayan y weythret.** puy bennac a decco **o ty en agheuarch talet y** weythret ac aghyuarch **yr argluyd. puy bennac a** **ar**cho tan o ty os ceyff ef a dy**ly talu e weythret canys** ehun esyt perchennauc **arnau. puy bennac a** **uenff**ychyo tan y arall deuet tray **geuen heb haul heb ara**ul arnau. Try than ny dy**wygyr eu** **gueythret tan** godeyth maur a tan geue**yl keureyth**yaul. a **tan enneyn tre**fgord. o byt er eueyl nau //

Peniarth 30 col. 104
cuuyt y urth y tref. a guedy e thoi o uanadyl neu **o deweirch neu o beydhyn**do. O deruyd y dyn kemryt at**neu attau talet yr loscy** mal yr colly. nyt a galanas **yn ol tal heb uot gueyth**ret dyn y gyt ac ef. puy **bennac a losgo godeyth** namyn emys maurth ta**let y weythret. Guehedes**seu a gemeront gueeu **attadunt neu petheu** ereyll o losgant talent **canys. keureyth. a deweyt a ge**mero catwet. Nyt oes **kyflauan a gnel dyn tan** ar gnaut dyn a dywyc**cer heb weythret dyn** y gyt ac ef. O deruyd deuot y **ty moch a guascaru y tan** a losgy y ty a dyagc y moch //

Peniarth 30 col. 105
allan talet perchennauc y moch y ty. ac o lysc y moch **kehedyt uyt cany**~~**n**~~**s deu** ueredyc ynt. Ny dyly **neb duyn tan o ty heb ga**nnyat ac os duc o ty **arall talet camluru ke**ny gunel dym ac. ef. **Na rodet** **neb tan ony** vybyt pa uenher ac ef. **canys o guneyr cam ac** ef talet trayan y weyth**ret. o deruyd y** **dyn duyn tan** ay ehedec y ganthau ac **o lysc ay ty ay petheu ere**yll talet kubyl oy gueyt**hret ony eyll** **buru pe**th ar y tan. O deruyd y dyn me**net y crassu y odyn ara**ll heb y gannyat ef a o**ruyt arnau e tan** **teyr** nos a try dyeu. //

Peniarth 30 col. 106
deu amser e byt agoret. keureyth. am tyr a dayar **a deu e byt cayat. o nau**uettyt kalan gayaf hyt **nauuettyt chueuraur** cayat hyt nauuettyd o **uey. o nauuettyt mey e** byd agoret hyt nauue**ttyt aust. o** **nauuettyt** aust hyt nauuettyt ka**lan gayaf e byt cayat.** sef achaus e ceyr e keureyth. e deu **amser** **hynny urth dyw**ellyau e dayar ay llauur**yau endunt.** pvy bennac kyffroy h**aul am tyr a dayar.**

keffroet nauuettyt ka**lan gayaf neu nauuet**yt o uey. ac os kyffry kyn **no hyny ~~i~~ anolo yv ydau** ac ny deleyr y warandau //

Peniarth 30 col.107
puy bennac a kyffroo haul yn un or dyeuoet uchot **paraut y deleyr barnu** braut ydau hyt y dyd y **bo cayat e keureyth. ac os y uraut** honno ny odywet ef tra **uo agoret e keureyth. reyt uyd** ydau kyffroy haul eylwe**yth megys o newyd ac** onys kyffry ena guarch**aedyc uyt y uraut ydau** hyt en dyd arall. O deruyd y **dyn dewedut bot en** cayat. keureyth. am datleu ter**uyn tyr. keureyth. a uarn y bot** yn agoret pan uo da gan **yr argluyd ay wyrda.** O deruyd. y dyn menhu holy tyr **archet yr argluyd dyd y** warandau y haul. ac yv **menegy. ac ena dewedet** yr amdyffynnur na dyly //

Peniarth 30 col. 108
ateb ydau hedyv a bot honn yn haul dysseuyt **arnau a dody ar y. keureyth. y de**ly oet urth y porth. ac y**na y mae yau~~m~~n er haulur** ceyssyau y lludyas ydau **yny barno. keureyth. ac ena y mae** yaun er egnat gouyn **er amdyffennur pa le** y mae y porth ac o dew~~o~~eyt **eu bot en y kymut** hun barner oet try dy**eu ydau. ac o bydant** en er eyl kymut barn**er oet. ix. nyeu ydau.** ac o bydant en y trydyd **kymut neu uot llanu** a trey e regthau ay porth **ac os kyn hanner dyd** e bernyr yr oet. petheu**nos or dyd hunnu uyd er** oet. os guedy hanner dyd //

Peniarth 30 col.109
pethyunos o tranoeth ur na deleyr talu drell dyd **en lle dyd cubyl. ac yn yr** oet hunnu y dyly paub **deuot ay porth hyt ar y** tyr. ac ena y dyly er haulur **dangos messur e haul ay** teyruyn ar y tyr ar dayar **ac ena y dyly er egnat** gueneuthur duy pleyt. **a menegy udunt eyste** en keureythyaul. Nyt amgen **eyste or brenhyn. neu y dyn** a uo yn y le ay keuyn ar **yr heul neu ar yr hyn.** a heneyff ydau o pob par**th a guedy hynny guyr**da ac eyste or egnat llys **neu egnat arall rac** y uron ac ar y llau assu **ydau er egneyt ereyll //**

Peniarth 30 col. 110
ac ar y llau deheu er egnat er effeyryat neu **er effeyryeyt a gadu** ford er egneyt y darmret **yv braudle. keghaus er** haulur a dodyr ay lau **assu ar y ford ar haulur** e regthau ar ganllau a **rygchyll vch y pen en geste**gu. keghaus er amdyff**ynnur or tu arall yr ford** ar amdyffynnur e reghau ay gan**llau a rygchyll uch y pen** y gostegu. **gvedy daruo guneu**thur ual y dewepuyt **uchot dodet er egnat** telluet ar y maes a puy **bennac a torro y tellu**et talet yr argluyd teyr **byv camluru a bot yn //**

Peniarth 30 col. 111
anolo y geyr a dewetto. ac yr keghaus e dewetter yr **porth ydau ac ena e dyly** er egnat gouyn er hau**lur puy de keghaus dy a p**uy de ganllau. ac ena y ma**y yaun ydau eu ~~menegy~~** henwy. ac ena goue**nnet yr egnat ydau a** dyt coll a caffel en eu pen. **ac ena y mae yaun yr haul**ur dewedut dodaf o sa**uant ym. ac yna y mae** yaun yr egnat gouyn **er keghaus ac yr ganllau** a ssauant ydau. ac ena **udun uynteu dewedut** sauuun. Guedy henny **y mae yaun er egnat** gouyn er amdyffennur **a wna. keureyth. ac ena y may y //**

Peniarth 30 col. 112
aun er amdyffynnur dewedut gunaf. ac ena e de**ly er egnat gouyn er am**dyffynnur puy de kegha**us dy puy de canllau ac** ena y may yaun ydau en**teu eu henvy. ac ena y** mae yaun er egnat go**uyn er amdyffynnur a do**dyt dy coll a caffel en eu **pen. ac ena y mae yaun** ydau enteu dewedut do**daf o sauant ym. ac ena** y mae yaun er egnat ~~go~~ **gouyn udunt wynteu** a sauant ydau. ac ena **y mae yaun udunt uyn**teu dewedut sauuun. **ac ena y mae yaun er eg**nat dewedut urthunt **emdeweduch o keureyth. ac ~~ena~~ //**

Peniarth 30 col. 113
ena y mae yaun y keghaus er haulur galu am **uach ar y keureyth. sef meych**yeu a dyly eu rody guyst**lon o dynyon byv deu d**yn neu a uo muy o pob **parth ac eu bot y guarc**hadu. i. carchar ene ter**uyner. e. keureyth. Ereyll a deweyt** pan yv er haulur **ehun a dyly galu am** uach ac ar y keureyth. a henny **kyn ruymau duy pleyt** en keureythyaul a guedy er **roder mach ar y. keureyth.** hynn a

deweyt er hau**lur.** .Ryodaur vyf fy **ar y tyr hun ar day**ar om ach am edryf **ac o byt am amheuo** y mae dygaun a gatwo //

Peniarth 30 col. 114

ue pryodolder. ac odyna en recerrut en agkeureythyaul **ac o byt am amheuo y** mae ymy dogyn en e. keureyth. **ay guypo. ac ar e keureyth. e** dodaf y e delaf y deuot **dram keuen hyt ar y** tyr ar dayar ym ger**ruyt e arnau en agkeure**ythyaul ar y breint ed odym **pan ym kychue**nnuyt y arnau. O deruyd bot **a reuedo dody keytweyt** a guybydyeyt o pleyt **er haulur ef a ellyr eny** warandawer emadraut **yr amdyffynnur. ay** urthwynep. ac ena y **mae dyarep gennyt** bree egeneu keghaus. **ac ena atteb er amdyffynnur**. myuy ysyt pryodaur //

Peniarth 30 col. 115

ar cubyl or tyr hun ar dayar o ach ac edryf. ac **yn guarchadu ue pryo**dolder yd uyf a muyn**nant arnau. ac ossyt** am amheuo y mae ym **dygaun a katwo bot** in wyr a dewedeys. ac **ar e keureyth. y dodaf y bot en** yaunafch keytweyt **genew y e kadu ue g**uarchadu am prodol**der noc yty dody keytw**eyt en lle ny bo udunt **dym a katwont nac a**ller y kadu. a thytheu o **buosty ema ar y tyr hun** ar dayar en keureythyaul yth **re erruyt y arnau. ac** o byt ay amheuo y mae **ymy dygaun ay guyr** bot en wyr a dewede //

Peniarth 30 col. 116

aeys y. ac ar e. keureyth. y dodaf y can eythos ty en **keureythyaul. y ar y tyr hun ar da**yar na deleyt dy vot **en cardechuel ydau dra**y keuen. keureyth. a deweyt **kyn roder atteb kyn** haul bot en anolo yr **atteb. Guedy e daruo** yr duy pleyt eeu keg**heusaeth gouynnet er** egnat udunt a uenn**ant emwellau ac** o byt ay menno gat**ter ydau. ac ony byt** datcanet er egnat **y duy keghausaeth kyn** kyuody. a guedy hen**ny aet er egnat neu** er egneyt ar effey**ryat y gyt ac uynt** e uarnu braut a ryg //

Peniarth 30 col. 117

hyll en ev guarchadu rac deuot neb y war**andau ac o dau dyn y** warandau talet camlu**ru. ac o byt obren** yn y maes yn deudy**plyc y camluru. ac** ena guedy eysteduynt **en eu brautle e dele er** effeyryat guedyau dy**w y dangos yaun a ca**nu pader a guedy hen**ny datcanet er egnat** e kegheussaeth eylwe**yth ac o byt reyt geyr** keuarch ellygher deu **oy ouyn ac o byt reyt** yr pleyt urth kemryt **keghor aent en kyn p**ellet ac yd el yr egnat **y uarnu braut y kem**ryt eu keghor a hyny //

Peniarth 30 col. 118

gan gannyat er egnat a guedy henny deuent **ew lle. ac anuonent eu** kyghor ar er egnat. o deruyd **na bo reyt udunt urth** eu kyuarch gatter y **paub onadunt y ardelu** ac ellygher deu y ouyn **mae eu keytweyt ac** eu guytuedyt a puy **eu henu ac o bydant** ac o paraut muynhaer **en dyannot. ac ony by**dant roder oet udunt **yn herwyt e lle y buy**nt ual e dewetpuyt **uchot. ar guystlon y** medyant er argluyd **ual y buant gynt. A** guedy henny en trydy**dyd pan deler y gyt ar** y tyr ena y may yaun er //

Peniarth 30 col. 119

duy pleyt eyste yn keureythyaul mal y buant e dyd **gynt. ac o bu uaru er** vn or a w en kegheussa**eth e dyd gynt doter ar**all en y lle. a guedy er **eysteder yn. keureythyaul. archet er** haulur er egnat kem**ryt e keytweyt ay wy**brydyeyt y eu muynau **yn kyntaf a dewedet bot** hynny yn y uraut. ac **ena attebet er amdyffy**nnur ac archet er eg**nat kymryt e keytwe**yt enteu ay wybydye**yt y eu muynhau en** gyntaf. ac ena y mae y**aun erchy dangos y** guystlon canys vynt ysyt **gedernyt. ar e keureyth. a gue //**

Peniarth 30 col. 120

dy dangosser e guystlon dodes e ryghyll goste**c ar y maes a dewedet** er egnat cosb er anno**stec. ac ena y mae** yaun er haulur dody **em penn er egnat re** adau ohonau enteu y **defnydyeu en e blaen** ac y dely enteu eu mu**ynhau en kyntaf. ac** ena e dely enteu eu dan**gos sef rey a dengys** e rey a edeweys e dyd gy**nt. ac ena ny dyly er** amdyffynnur llessu **er vn yny wypo pa** dewetont ar hyn a lle**sso byt sauedyc. ac** ena er amdyffynnur **a eyll gouynt udunt //**

Peniarth 30 col. 121

a oes o ureynt mal e deleoch bot en wy~~d~~**bydyeyt neu en keytw**eyt cany eyll alldut **bot en keytwat nac** en wybydyat na ~~l~~ gu**reyc ar vr na llauver** o dynyon. ac ena gue**dy muynaher defny**dyeu er haulur e deley**r** **muyhau** **defnyd**yeu er amdyffynnur. **ac ena ony llessa yr un** defnydyeu y gylyt bar**ner en ol e rey breyn**holaf ac amlaf. O deruyd **er amdyffynnur ad**au guybydyeyt a uey **well no rey er haulur** ay oc eu bot en well **eu breynt ay en am**lach a mynnu cenhal **e datleu o hyn dango**sset er amdyffynur //

Peniarth 30 col. 122
e testyon en gentaf a dewedet y breynt goreu **a uo udunt. a guedy** henny dewedet er hau**lur breynt y rey enteu** ay en veyry ay en geg**helloryon ay en effey**ryeyt ay en escolhey**gyon ac en lleygyon** breynnyaul. a guedy **henny e dely er egnat** dewedut e deu ureynt **ual e dewetpuyt uch**ot a gouyn e testyon **pob rey onadunt a** sauant en yr hyn e **dodet en eu pen. ac** ena e delaant dewe**dut sauun. ac ena** pob rey or duy pleyt **en amheu kyn dewe**ton hyn ar eu geyr **nas teghan er creyr** ac ena er egnat eu //

Peniarth 30 col. 123
kreyrhau a menet allan y varnu urth yr hyn a **gycleu gan y duy pleyt ac** o guyl bot en well tes**tion e neyll noy gylyt.** dyuarner e guaethaf **ac o bytant gystal dy**uarner er amdyffenn**ur can edewys well ac** nas cauas canys ena e **dyweyt. keureyth. kewyret** neu pallet a guedy h**enny barnet er egnat** er haulur deuot ar y **tyr ar y breynt ed oet** pan erruyt e arnau a **guedy henny e mae ya**un er egnat prouy key**tweyt e duy pleyt a te**ghant bot pob rey ~~or~~ en **pryodoryon ar hon a ky**llyau or keytweyt **or llu collet e tyr. Os** keytweyt pob rey a se //

Peniarth 30 col. 124
yf yn y llu. keureyth. gyhydet uyt honno a rannu deu **hanner er amresson.** kyt barner er haulur **deuoc ar y tyr ny kych**wyn ~~en~~r amdyffen**nur racdau o geyll** kaffel tu a thal ydau **en un randyr urth** na beryr odyna ef. **ac ny ellyr talu tyr** amreynyhaul en lle **tyr breynyaul meg**ys keghelloryaeth **neu uarony neu su**ydeu ereyll neu ry**dyt. ac ena y mae** yaun er egnat deuot **dray geuyn oy ura**utle a kymryt keder**nyt ar uot urth y** uraut a datcano a ky**mmeret uach ar y** obyr y gan y duy pleyt //

Peniarth 30 col. 125
a datcanu e duy keghausset a guedy hen**ny y vraut a rydhau** or argluyd e guystlon **oc eu karchar. Messur** gobyr egnat. pedeyr **ar ugeynt ac o hynny** ran deur er egnat **llys. o deruyd. c ampryoda**ur bot keytweyt **ydau ar y uot e guar**chadu tyr en eylg**ur neu en trydyd gur** a deuot pryodaur y h**oly a keytweyt gantha**u ar y pryodolder er **ampryodaur a chywyn** racdau. O deruyd. y dyn ho**ly tyr oe uot en eyste** arnau en eylgur neu **en trydegur a bot pry**odaur yn eyste yn y er**byn ny chewyn yrdau //**

Peniarth 30 col. 126
y ar y tyr. pryodaur a chewyn trydygur. Tre**degur a chychyn tref**tadauc. treftadauc a **chychyn gur deuot.** sef yv gur deuot dyn **a del truydau ehun y** tyr heb uot neb kyn **noc ef oy genedyl ar y** tyr. ac euelly e kerda **breynt pob tyr herwy**d e bo en kynwarcha**du arnau. Gobyr y** brennyn o tyr ny bo su**yd ohonau. cxx. Gobyr** brenhyn o tyr y bo suyd **ohonau mal keghell**horyaeth neu uay. **ony. neu ..** steynyath **neu llum.**nyaeth . punt. o tyr **y bo duy ssuyd ohonau** cxx. punt. ac ny dele**yr henny o ley noc o u**essur randyr. E penteu**lu a dyly. xx. o pob punt. //**

Peniarth 30 col. 127
a del yr brennyn am dadyl. tyr a dayar ac er dy**steyn. x. d'.** Gvedy e barner tyr **y dyn ny ellyr llu**dyas kefran ydau pan **venno na cayat uo. keureyth.** nac agoret. ac ny dyly ke**mryt tyr anylys am pry**odolder dylys a puy ben**nac ay kemero ay colly** ohonau en keureythyaul nyt **ennyllyr ydau dym can** kemryt anylys en lle **dylys byt arnau. ny** dyly kyttyryauc talu **oy gylyt tyr ny bo su**yd ohonau en lle tyr **y bo suyd ohonau onyt** ehun a uyn e kemryt **ac os kemer collet y ure //**

Peniarth 30 col. 128
ynt. Pa haulur bennac a der**chauo testyon en dyt** keureyth. a derchauel ereyll or **amdyffynnur en eu her**byn. keureyth. a deweyt na de**leyr duyn y ardelu y gan** ~~y~~neb iny pallo ydau ac **ena yaun gouyn**

udunt puy eu testyon a pa le **y maent ac onyt edynt** yn y maes roder oet **udunt hyt e barno. keureyth.** y eu keyssyau. os e testyon **a uyd yn y maes muynha**er rey er haulur ~~en~~ en **gyntaf. ony byt rey yr** haulur en y maes muyn**haer rey er amdyffyn**nur o bydant en y maes. **O deruyd bot testyon er hau** //

Peniarth 30 col. 129
lur en y maes yaun ev eu dangos yr egnat **ar neylltu. ac ena y m**ae yaun er egnat kem**ryt e testyolaeth er ho**nn a dodet en eu penn **urth eu muynhau a go**uyn udunt a sauant **en testyon er haulur** ay ny sauant. a dody **naud dyv racdunt na** teghont cam testyola**eth ac o degant dros hen**ny dogyn ev er haulur **ac ena medylyet er am**dyffynnur. pahon e m**enno dystryv e testyon** ay oc eu llessu ay o uot **ganthau enteu enteu** rey a uo guell. os eu llysu **a dewys ac nas gallo** //

Peniarth 30 col. 130
ny deleyr muynhau e testyon guedy henny namyn **kymryt e rey dylys. O deruyd** yr amdyffynnur dewys**sau a mynnu kennal o** uot en well e testyon **no rey yr haulur muyn**haer e rey goreu ac en **ol e rey goreu barner** os ~~kyntaf~~ kystal uydant dy**uarner er amdyffynnur** canys edewys ef rey a **uey well ac nas cauas rey** nas adawey ac eu bot **en kystal keheded uedey** a rannu deu hanner. O deruyd. **er amdyffynnur mennu** llessu testyon llesset ual hy**n pan deweto tyst e** testyolaeth guedy as gou**enho er egnat ydau ac** //

Peniarth 30 col. 131
e tegho er ereyr dewedet er amdyffynnur llys **keureythaul en y erbyn. Tryr**ryv lessoet esyt eg. keureyth **heuuel herwyd lleuyr** e ty guyn nyt amgen **lles kul lles annyan.** lles gueythret. hyn o ll**essoet esyt herwyd kul.** na ellyr test ~~yt~~ o dyn es**cymun od adef e uot.** neu o gellyr y prouy ar**nau. ac na ellyr test od** adev e uot neu o gellyr **y prouy arnau yr re uot** en lleydyr gynt. neu em**dywyn ohonau enteu** am y lladrat kyn ny re **uarner. ac ny ellyr tyst** byth o dyn a tegho anudon **en testyolaeth neu en lle** arall os adef neu o gellyr //

Peniarth 30 col. 132
y prouy arnau a henny herwyd e teyr. keureyth. kyn **kemerey e penyt. a kem**eynt a henny o llessoet **a geffyr eg. keureyth. hewel her**wyd anyan. sef yv yr **rey henry kerennyt nes.** a gureyc ar ur. ac all**dut ar kymro. hyn o lle**ssoet esyt en. keureyth. hewel **herwyd gueythret.** sef ev e rey henny dir**dra a galanas a gurey**tra. ar deu henny en **ue un llys. canys gure**yctra a henny o gene**dyl elenyaeth. O deruyd.** er tyst na watto er **hen a errer arneu ef** byt e llessedyc. ac os **guatta byt sauedyc** onys prouyr arnau //

Peniarth 30 col.133
truy testyon ereyll ar testyon henny en y maes. **ac ony bydant yn y ma**es byt sauedyc testyon **er haulur cany deleyr o**et y tyst ar tyst arall **ac o keyff er haulur** ay deu tyst ay try ay **a uo muy en sauedyc** barner ydau e haul. **Rey a dewe~~d~~yt e ma**e gureyctra a gemeryr **en lle llys ~~a gureyctr~~** ach. keureyth. a uarn y uot **yn lle llys ay hanuot** o genedyl elenyaeth. **O deruyd. yr duy pleyt dody** eu hardelu em penn **testyon ac na llesso neb** testyon y gylyt ona**dunt en ol e testyon** //

Peniarth 30 col. 134
goreu eu breynt ac adwynaf ac amlaf bar**ner. ac o bydant gystal** eu testyon rannher en **deu hanner e regthunt** er amresson a honno ev **keureyth. keheded. keywat** a dyly teghu unryv **llu ag tegho e neb y** tegho ganthau a the**ghu nat yr cas nac yr** dygasset nac er gobyr **nac yr guerth nac yr** dym arall namyn ya**un gan y neb byeuvo** Ny deleyr llessu keyt**wat o byt brenhynya**u. cany yrr ef druc **ar neb namyn cadu gan** perchennauc er eydau. **Tyst a dyly teghu bot** //

Peniarth 30 col. 135
en wyr er hyn a gadarnhao. ac nat yr dygass**et nat yr gobyr nat** yr guerth. ac urth er**ru druc o tyst. e gellyr** e llessu. Reythur not **a dyly teghu bot en lan** llu e dyn a tegho y gyt **ac ef. ac o palla un gur** or guyr not palledyc **vyt e reyth en gubyl.** reythur arall a dyly teg**hu bot en tebycaf gan**thau bot en

lan llu e **dyn ae tegho y gyt ac** ef ac eny pallo trayan **er reyth honno en ol y** deu parth barner a llena **ed a trayan en ol y deu** parth. O deruyd. y dyn adau **kyffryuedy o testyon** neu o keytweyt neb //

Peniarth 30 col. 136
o wybydyeyt kywyret neu pallet. O deruyd. y **dyn henwy testyon** deget e rey a dewys neu **pallet. O deruyd. y dyn adau** dogyn eg. keureyth. dygaun **ev deu neu try en saue**dyc kyn bo guell a uo **guell a uo muy. Nyt** testyolaeth testyolaeth **un dyn. O deruyd y dyn en dyd** coll neu caffel keyssyau **annot o uot e testyon** neu yr arwassaf en g**laf neu en agheneu er**eyll. keureyth. a deweyt nat **ardelu ach cany cauas** e peth a dewys collet **y haul. O deruyd. dyguydau** dyd coll neu caffel en **amser y bo cayat keureyth. am** tyr a dayar neu en un //

Peniarth 30 col. 137
~~n~~ **o dedyeu dedon. keureyth. a u**arn deleu y atnewydu **y dyd kyntaf e bo agoret** keureyth. ereyll a deweyt nat **oes dym a annoto dyd** coll neu caffel namyn un **peth sef yv hunnu na** del cof er egnat e ura**ut amdanau ac od am**heuir creyrhaer ef. ac **odena roder oet ydau** ix. nyeu e emdydan ac **e emgoffau a guyr a uo** guell y puyll noc ef. ar **nauuetyd datcanet e** uraut en dygeghausa**eth yr duy pleyt. O deruyd.** llesteryau er oet hun**nu ay uaru er haulur** ay o tremyc ay o aghen **arall ac na del e warand**au e uraut e dyd hun**nu byt er amdyffynur** //

Peniarth 30 col. 138
en y warchadu. O deruyd. y dyn pan holer en datleu am **tyr a dayar dewedut** na wna yaun ac ena **testet er haulur er ar**gluyd ar egnat ar guyr **da na wna yaun ac na** wadus y haul ay uot **en treyssur arnau. ac** ena galwet am uraut **ar er egnat. ac ena e** barn. keureyth. od ery yn y maes **y uraut y dyuarnu yn** dragewedaul oy war**chadu os ef a wna en**teu adau e maes e dyuar**nu yn oes yr argluyd bi**eu er orsset ar camluru **arnau am y adau. ac ena** e deweyt. e keureyth. ny eyn em **mro ny rodo guyr. ny** dyly haulur oet urth **porth canys y porth bot** //

Peniarth 30 col. 139
ganthau en wastat en holy. Pa amdyffy**nnur bennac a sauo y** gyt ac ef keghaus a **canllau ac ef ehun en** trydyd a guedy ceyssy**au urth porth. keureyth. a uar**n nas dely canys heny **ev y porth keureyth**yaul. **ny** dyly keghaus a canllau **seuyll y gyt a neb am** haul a uo lley no truge**yn neu a talo. lx. neu** am tyr a dayar neu uar**ch neu eydyon yt eu** teruenu pob amser. **O deruyd. y dyn dechreu holy** en datleu ar amdyff**ynur en paraut y atteb** a guedy henny o deu er **haulur vn dyt a bluyd** //

Peniarth 30 col. 140
yn am y haul ay gadu y gesseu cayat eu e. keureyth. **e regthau ay haul a byth** ny warandewyr. nyt **caedyc. keureyth. un amser am** tyr egluys gennym ny **cany hennyv oc en. keureyth.** ny. O deruyd. udunt eu ho**ly ny neu nynneu wyn**teu o byt caeth er **amser ena cayat uyt** keureyth. e reghunt. Ry~~t~~d **yv rannu tyr pob am**ser ony wedyr deleu **ran ohonau kyt boet** cayat er amser. O deruyd. **rody datleu y dyn am** tyr a dayar a holy rac **bron er argluyd ar** egnat ohonau yn y lle **ef a dyleyr kemell er** //

Peniarth 30 col. 141
a adeuo bot arnau un or llessoet hynn llesse**dyc uyd herwyd. keureyth. pa** tyst bennac a wato bot **arnau un or llessoet h**nn sauedyc uyd herwyd **keureyth. ony ellyr y prouy ar**nau e llyss a doter en y **erbyn truy testyon ere**yll. ar testyon hynny **en y maes cany deleyr** oet y tyst ar tyst arall **Od amheuyr bot pob** un or llessoet a duc**puyt uchot eu bot e** keureyth. hewel edrecher e lleu**reu lladyn ac eno y** keffyr. **TRy ryw dadanut** ysyt. dadanut ar **ac eredyc a tey ac anllo** //

Peniarth 30 col. 142
ed. a dadanut karr ac ayluyt keuanhed. **a dadanut bum a beych** ac ayluyt. ar dadanhu**deu hynny ny deleyr eu** datdanhudeu namyn **or mab en lle y bey y tat** kyn noc ef. neu en lle **re uey enteu ehunan** gynt en kyuanhedu **ayluyt ar y tyr. O deruyd.** barnu dadanut o ar ac **eredyc a tey ac anlloet** y dyn ar y tyr gynt. ef **a dyly eyste eno eny em**chuelo e geuyn ar y das **a hynny heb atteb. ac** ena atteb a nauuettyt **kalan gyaf. keureyth. O deruyd. bar**nu dadanut y dyn or **re uot y kar en kyuanhe** //

Peniarth 30 col. 143
du aylut ar tyr neu re uot e tat kyn noc ef **ef a dyly eyste ar y tyr** hyt e penn y nauuett**at heb atteb. ac ena** atteb. ac en ereyl~~l~~ nau**uett~~a~~it. keureyth. O deruyd. barnu** datanud y dyn o re uot **y wrn neu uelych ar** y tyr en kenedu ayl**uyt ydau neu yv tat** kyn noc ef. ef a dyly **bot ar y tyr teyr nos a** try dyeu heb atteb. ac **ena atteb. ac em pen** nauuettyt. keureyth. ar da **danhudeu hyny ny dy**ly neb eu dadanhudau **ony byd rod ac estyn** ydau y gan argluyd ar **y tyr gynt. O deruyd. y dyn** //

Peniarth 30 col. 144
holy dyn arall o dadanud ac atteb or amdy**ffynnur a dewedut o** dadanut e doeth ymmy **e tyr hun ar dayar. ac** ar. e keureyth. e dodaf y na dyly y **dadannud kentaf kec**huyn rac er eyl ac na d**laaf yneu kychuyn** ragot ty. keureyth. a uarn na **deleyr dadanut ar da**danut arall can ny **dyly ampryodaur kec**huyn rac y gylyt. ac **na dyly pryodaur kyc**huyn rac y gylyt. O deruyd. **guneuthur egluys en** tref gayth a canu effe**ren endy a cladu cor**foroed en y monwent **keureyth. ay barn o hynny allan** //

Peniarth 30 col. 145
en tref ryt. O deruyd. bot datleu am tyr mam egluys **keureyth. a deweyt nat reyt** aros nauuetyt am ro**dy braut amdanau kyn** bo ena en gayat. keureyth. O deruyd **y uab uchelur rody y uab** ar uaeth ar vab eyllt **gan gannyat argluyd** pan uo maru y mab eyllt **e ~~bat~~ mab maeth a dyly** ran or tyr ar dayar y gyt **a meybyon y mab ey**llt. Ny cae. keureyth. am tyr **argluyd en lley o espeyt** no. c. mlenet. Puy ben**nac a uenho holy tyr a** dayar o ach ay edryf dan**gosset y ach ay edryf a** dyget hyt e kyff o henyv **ef ohonau. ac od edyv** ef en pedwaregur pry //

Peniarth 30 col. 146
odaur ev. canys en pedwaregur ed a dyn en pry**odaur. ac nyt euelly e dy**sgyn oy pryodolder y uenet **yn alldut. O deruyd. y d**yn bot e gluat arall en **hyr ay o achaus dyhol ay** o alanas ay o petheu ere**yll mal na allo caffel y w**lat dracheuyn. keureyth. a uarn **na dyly dyffody y pryodol**er hyt e nauetyn pa **bryt bennac e del yv ouyn** ony byt ereyll guedy **estennu en pryodoryon** ac o byt ereyll en eu her**byn yn pryodoryon. keureyth.** kehedet a uyt e regth**unt cany chywyn pry**odaur rac y gylyt. O deruyd. **yr nauuettyn deuot** y ouyn tyr dyffodedyc //

Peniarth 30 col. 147
yv pryodolder a hunnu a dyt dyaspat am y uot **yn menet o pryodaur** yn apryodaur. ac ena **ed eyrch. keureyth. y warandau** a rody kynhuys ydau ar **kemynt ac un or guyr** a oet en eyste en y erbyn **ar y tyr herwyt kyfryue**dy. a hunnu ev yr un lle **yr rennyr tyr guelyauc** ual tyr kyffryf gan kyn**~~ha~~hal breynt y guely** a honno a elwyr dyaspa**t uchawn a kyn doter** hy eylweyth ny w~~r~~eren**dewyr byth.** VAl hynn e ran brodyr **o keureyth. tref eu tat ga**du er mab yeuaf dewy**ssau y dydyn ac wyth eru** //

Peniarth 30 col. 148
~~g~~ y gyt ac ef. a cubyl or a ~~uo~~ deylat or a uo en y ted**yn ar ny del gvynt e regth**unt ar try ragor y gyt **a henny nyt amgen y ga**llaur ar wyall. ar kull**dur. ac guedy henny ga**ter yr mab yeuaf y dyd**yn ay wyth eru ac yuelly** o hynaf y hynaf hyt ar **er yeuaf. rey a deweyt pan** ev pedeyr eru urth pob **tedyn a wnaeth hewel da** a phan yv bledyn ay sym**udus. deudec yr uchelur** wyth yr mab eyllt. a pedeyr **y~~t~~ tayauc.** Messur eru keureyth. yv hyn **.iiii. troetued en y** uerryeu. wyth en y ueyeu **xii. en y gesseyllyeu. xvi.** //

Peniarth 30 col. 149
yn er ryryeu a dody guyalen kyhyt a honno yn **llau e geylwat ar llau ar**all ydau ar escur yr hyr**ryeu ac a garhaydo o pob** tu ydau uyd y llet a dec **ar ugeynt y honno yn y** hyt. Ereyll: pan yw kyhy**t ar gur huyaf en y tre**f ay lau uch y pen ac kar**haydho a honno yn llet** a. xxx. en y hyt. **Gvedy hynny e mab** yeuaf a dyly rannu **holl tref eu tat ac o hen**af y henaf dewyssau hyt **ar yr yeuaf. Guedy y bo** maru y brodyr. e keuyn**deru a dyly rannu o me**nant mal hynn. Ety**ued y braut yeuaf ran**nu ac etyued y braud **henaf dewyssau. ac o hy** //

Peniarth 30 col.150

naf y hynaf hyt ar yr yeuaf. ar kyuyrdyru a **dalaant rannu ac o ety**ued y braut yeuaf y ren**nyr. ac o etyued yr henaf** y dewyssyr hyt ar yr ye**uaf ac ny renhyr o hynny** allan namyn kyttyr. **TYR kyllytdus. i. tyr** kyfryff a hunnu ar **rennhyr y uessur erv. a** maer a kyghellaur a dyly **y paub kystal ay gylyt or** tyr hunnu kany byd arna**u rann herwyd brodyr. na** herwyd guelyeu ~~na herwyd~~ **ac na byt erv dyffodedyc** yndau. ac o dyguyt yr ryv eryv **honno en y tref rannet** y maer ar kyghellaur y **paub kystal ay gylyt. pob gur** o tref gyfryff a deleyr y gyn**hal yn y tedyn o gellyr heb** //

Peniarth 30 col. 151
alldudau arall. Maer y bysweyl a dyly **rannu e rug guyr y uaer**dref mal y rannho maer a **kyghellaur e rug guyr tr**ef gyfryff gan gynhal p**aub yn y tedyn. Ny dyly** un tyr uot yn dyurennyn **o byt abatyr ef a dyly er lle**ygyon dyrv a chamluru. **ac am yr abedyv. a lluyt a** lladrat. o byt spetyr ef a **dyly eu lladrat a cosb o lla**dant geleyn. O byt escop**tyr ef a dyly eu lluyt a** guyl uor. a cosb llat kele**yn a dyeneydyau lleydyr** ay da pan uo maru esco**b eythyr petheu kysecher** ac offer er egluys pob da **a uo y dyn dyffeyth bre**nnyn ev ony byt plant **ydau ay deleo.** //

Peniarth 30 col.152
Try dyn gorssedauc ysyt. Escob. ac abat **ac espety. Herwyd guyr** guynet e dyly gureyc ca**ffel tref tat cany deleyr** deu ureynt o un llau nyt **amgen tyr y gur a hunn** y tat ac ny deleyr y rody **hytheu namyn y ur a ad**auho eu meybyon hy tref **tat. Rey a deweyt na** dyly meybyon un wreyc **tyr o uamvys namyn pl**ant vn wreyc. Sef ev **honno gureyc a rodo k**enedyl y alldut. ac onyt **ryd y genedyl ny dyly y** meybyon hytheu caffel **mamwys. keureyth. a uarn bot** teyr guraget a dyly eu **meybyon uamwys. nyt** amgen vn yv gureyc **a rodo y kenedyl y alldut.** //

Peniarth 30 col. 153
~~**ac onys ryd y genedyl ny** dyly y meybyon hytheu **caffel mamwys.**~~ **Eyl yv** gureyc a decco alldut tre**ys arney en honneyt ac** or treys honno bot mab **ac ena. canys oy hanuot** y colles y breynt ena e **deweyt. keureyth. deleu oy mab hyt**heu tyr o uamwys tredet **ev gureyc a rodo y kened**yl yguystyl alldudet ac y**no bot mab ydy o alldut** hunnu a dyly tyr o uam**wys. pa wreyc bennac** a emrodo ehun y alldut **ny dyly y plant tyr o uam**wys. Rey a deweyt am **ueybyon e ryv guraget** hynny kyn buynt trefta**doygyon nat ynt pryodo**ryon. keureyth. a uarn na kychu**yn pryodaur rac ampry**odaur. ac ny chywyn pry //

Peniarth 30 col. 154
odaur rac meybyon e ryv wraget hynny ay ar **peth ay ar cubyl. ac urth** henny e barn. keureyth. en pry**odoryon ac o byt ay suyt** ay breynt or tyr nys de**ly yny uo trydegur onyt** hynn a deruyd bot ~~en~~ y **kymraes mab o pennaeth** alldut hunnu ay keyff yn **dyannot.** Canhuynaul powys **ny dyly mamuys y** guyned nac o uenet powy**s ac euelly en deheubarth.** Ny dyly mab medyant **ar tyr ay tat en vyw.** ac ny dyly tat defnydy**au deleet y uab namyn** yn y oes ehun nay amo**dy ac os defnydya ef a** dygyr dray geuyn eyt**hyr un peth. o duhuna** brodyr a keuendyru a ky //

Peniarth 30 col. 155
uyrderv ac argluyd am talu tyr am alanas or **na aller caffel y da a e**dewyt y genedyl ac arg**luyd y tyr hynnv ny d**yly e mab y duyn drache**uyn canys y prennhu he**duch ydau ac yr genedy~~r~~**l ed aeth gan eu can**nyat a kyn tal~~.~~o euelly **cubyl oy tyr breynt bon**hedyc canhuynaul a uyd **arnau. keureyth. egluys a d**eweyt na dyly un mab tr**ef tat namyn er henaf** or wureyc bryaut. keureyth. **hewel ay barn yr henaf** megys yr heuaf. Nyt **dylys y dyn deuot y tyr** onyt o urat eg. keureyth. neu o **estyn argluyd. Rey a d**eweyt o lledyr dyn am **tyr deleu hunnu yn wa** //

Peniarth 30 col. 156
ytyr. keureyth. a deweyt nat guaettyr namyn tyr y **llourud guedy y talo cu**byl oy da hyt yn oet y **keynnyauc paladyr a** uarn na deleyr un dyn **namyn y llourut** yny wnel yaun ar tyr hunnu **a rennyr er genedyl uel** e rennyr er alanas. puy **bennac a dyodeuo muyn**hau tyr teyr oes guyr **ac ehun en pedweryt** heb croes heb wahard **nyt amgen ay turyf ay** eniw~~y~~et ac eu bot yg **kywlat en eyste ar y** tyr ny uarn. keureyth. e waran**dau vyth am y tyr hun**nu eylweyth. sef yv tu**ryf llosgy ty neu torry** aradyr. sef yv eynywet **k~~u~~vyn urth argluyd cany** //

Peniarth 30 col. 157
deleyr kuynau am tyr namyn urth argluyd. **Pvy bennac byefo tyr** y glan trayth. ef byeu **keflet ar tyr or traeth** ac a dyly guneuthur cor**et arnau os myn. pa** beth bennac a wryo y mor **yr tyr neu y trayth ar**gluyd byeu canys e penn**uarch yv e mor. Try th**lus kenedyl. melyn. a **coret. a perllan. ac ny re**nnyr namyn ev fruyth**yeu. Tyr gorflan ny dy**ly eu rannu herwyd te**dynheu namyn herwyd** gardeu. ac o byt tey ar**nau nys dely y mab yeu**af muy nor henaf nam**yn eu rannu herwyd este**uyll. Ny dyly neb attal //

Peniarth 30 col. 158
gardeu o ureynt eu teyl~~l~~ namyn un vluydyn canys pob **bluydyn e teyllyr. branar duy** vlenet. branarteyll duy uly**ned. tyr guyd duy vlyned.** buarthteyl teyr blened. kar**deyl pedeyr blyned. tyr coet** pedeyr blyned. branarteyl **pedeyr blyned. Ny dyly braut** bot yn coedur oe gylyt na**nyn talu ydau coet arall** kystal ar vn a dyodes. ac ony **byt coet talet o henuaes** ydau kymeynt ar coet. ac **ony byt henuaes ardet a** dyodes pedeyr blynet en lle **y llauur a guedy hynny ran**net ay uraut mal tyr ara**ll. Ny dyly neb na guneu**thyr tyr nay prydau heb **gannyat argluyd namyn** y llogy pob bluydyn os myn. //

Peniarth 30 col. 159
Guyr a uo a dan abat. a guyr a dan escob vynt a allant **prydau eu tyr gan eu can**nyat. Meybyon a dalaa**nt cadu yaun ac eu all**dudyon megys y dely ar**gluyd cadu argluydyaeth** yaun ac eu alldudyon en**teu. alldudyon a uydant** pryodoryon y brennyn **en pewaregur e bydant** en kynhal tyr a danau. **ac yuelly y bydant alldu**dyon yr ucherwyr en pr**yodoryon a danadunt** uynteu en pewaregur **ac o hynny allan ny dala**ant uenet y urthunt **canys pryodoryon ynt ad**anadunt ac na dalaant **deu pryodolder. vn ema ac** arall yn y wlat ed henn**ynt ohoney. Guedy y bu //**

Peniarth 30 col. 160
ynt pryodoryon breynen eu tedenneu. a rannen eu **tyr e rygthunt hyt ed el** such a culldur os er alldu**dyon a uynnant menet** y urth eu argluyd cyn eu **bot en pryodoryon ad**awent hanner eu da ud**unt. ac na trygent vyn**teu yn er enys honn or **tu hunn y claut offa neu** or tu hun yr mor. ac os **tramor ed henynt kech**wynent ar y guynt kyn**taf ac aent y eu glat.** ereyll a deweyt na dala**ant uenet hyt ar y** trydeguynt. os er uchel**wyr ac eu gyrr oc eu** hanuot kyn eu bot en **pryodoryon ny dyly dym** oc eu da. **Kyn no duyn coron //**

Peniarth 30 col. 161
llundeyn ar deyrnwyalen o ssasson. Dyfnal mo**el mut a oed urennyn** . yn yr ynys hon. a mab **oed hunnu yarll kerny**v o uerch urenhyn lloe**gyr. a guedy dyffody** taduys o kogeyl y cauas **a hunnu oed ur doeth au**durdodus. ac a wnaeth en **gyntaf keureythyeu da en er** enys honn. ac a paraass**ant hyt en oes hywel** da a guedy henny hyw**el a dyuaus er rey hynny** ac a osodes ereyll newyd **en cubyl eythyr y mess**ureu. Canys dyfnwal **a w oreu messurur. ac** a uessurus er enys honn. **o penryn b~~a~~lathaon** ym prydyn hyt em penr**yn pen guaed yg kernyv. //**

Peniarth 30 col. 162
Sef ev hynny nau cant mylldyr en hyt er enys **honn. ac o krugyl emon** hyt e saram eglan mor **ud. pym cant mylldyr** en lled er enys hon. sef **achaus e rywyt urth ke**mryt y ual ay tung. ay **emdeythyeu. ac urth y** gronyn heyd y messur**uyt. try hyt e gronyn he**yd en y uotued. teyr mo**dued en llet y palef. try** llet y palyf en y troetued. **Teyr troeduet en y cam.** try cham en y neyt. Try **neyt en y tyr. i. grun.** Try grun en y erv. A myl **or grynyeu hynny. en y** vylldyr. ac y gunaethpuy**t messur erv. keureyth. iiiior. tro**edued en y uerryeu. viii. **en y ueyeu. xii. en y gesse //**

Peniarth 30 col. 163
sseyllyeu. xvi. en yn yr ~~hy~~ hyrryeu. a guyalen kyhyt **a honno en llau e geylwat** e uessurau eru keurethyaul a **dewetpuyt uchot. pede**yr eru urth pob tedyn. **pedwar tedyn ym pob** gauel. pedeyr gauel ym **pob randyr. pedeyr ran**dyr ym pob tref. pede**yr tref yn y uaenaul.** xii. maenaul a duy dref **y pob kymut. vn y wyr** y uaertref ac arall en ha**uotyr yr brenyn a kym**ynt arall hynny en y **kymut**

arall. Sef ev hynny pym ugeyn tref **.i. cantref. dec ugeynt** yn y cant ac nyt a ryff **pellach dec. iiii. eru urth** pob tedyn. xvi. en er //

Peniarth 30 col. 164
auel. lxiiii. en yr randyr xvi.xxxx.cc. ac or xii. ma**enaul. iiii. onadunt a** dyly porthy cun a meyr**ch. a chylych a doffreth** ac vn er maer ac arall **er kyghellaur. ar vi.** ereyll y ueybyon uche**lwyr redyon ac o pob** vn rey hynny y dyly y **brenyn guestua pob** bluydyn. i. punt tu**ng a renhyr ual hyn.** lx ar pob tref en y ua**enaul. ac o pewaran** buy gylyt er rennyr **eny el ar pob eru y** rann ar gostegur a **dyly eu kynnullau** pob bluydyn. ac uelly **yn y kemut arall. Ma**er a kyghellaur a da //

Peniarth 30 col. 165
laant guneu*th*ur y datleu a keweyryau y **wlat a kymryt hanner** douot eythyr tri peth g**uerth tyr a lladrat. a ke**leyn. kyghellaur a ran **er rygthau ar brennyn ar** brennyn dewyssau. Ma**er a ran ar kyghellaur** ar kyghellaur a dyly de**wyssau. Maer a kyghell**aur a dylaant deu was **y wneuthur eu negesseu** ac un er brennyn. ac a **dylaant deu kyllych ar** tayogeu e brennyn yn y **vluydyn ~~y~~a ran o amobyr** ac ebedyv a dody tayoge**v y brennyn ar eu tyr. ac** o byt un onadunt kat**went tyr eny defnydyo** y brennyn ef a pan y def**nydyo vynteu a dylaant //**

Peniarth 30 col. 166
e suyt arnau teghu trostau o byt reyt. Ny dyly na **maer na kyghellaur bot** en penkenedyl namyn **uchellur. ny deleyr penke**netlaeth o uamwys. pen**kenedyl a dyly. xxiiii. d'.** y gan pob cares ydau a r**odo y ur. os ef uyd y pen**kenedyl ac a dyly pedeyr **ar ugeynt y gan pob mab** a kymero eg kenedyl. **enteu a dyly amdyffyn y** kenedyl honno. nyt oes **gobyr uchelur en datleu** onyt a uynno argluyd **y rody ydau. Or uaena**ul y taler tung ohoney **ny dyly argluyd na mel** na pyscaut canys med **a dyly ohoney. a pedeyr** ar ugeyn dayret ay ran**nu mal e tung. ac ny byt //**

Peniarth 30 col. 167
kyllch maer na kyghellaur ar uaenolyd ryd. na ran na **doffreth na macuyeyt na**myn maur y gayaf. ny **dyly brennyn lluydu y ky**uoeth or wlat namyn un **weyth en y vluydyn a bot** en hunnu petheunos a m**ys. ef a dyly lluydu yn y w**lat ehun ban y menho. **paub a dyly guneuthur y** ~~gyuoeth~~ gueyth castell **brennyn pan uynho onys** dyffer breynt. eythyr **guyr maerdref. ny dy**ly tayogeu na porthy te**ulu ac urth hynny na** dylaant vynteu nac **eu mel nac eu piscaut** namyn a el y llys e bren**nyn ac a dyly guneuth**ur coredeu ar eu defred //

Peniarth 30 col. 168
a llad eu bedaueu. vn or tayogeu a dy**ly bot en uaer e bysweyl** ac a dylaant rody penu**arch er brenyn er lluyd** ac a dylaant anregu y **urenhynes o wyt a llynn.** ac a dylaant porthy cun **a meyrch a kynydyon a** guastrodyon a hebogyd**yon a macuyeyt un eru** pob bluydyn ar neylltu **ac o byt alldudyon gulat** arall yn y kyuoeth gue**dy gurhau ydau ac en** aros guynt. ef a dyly **eu dody ar ~~en~~ tayogeu** en doffreth os myn. ac **vynteu a dylaant dan**gos a del ganthunt o **da yr tayogeu a rody** atadunt yv cadu urth //

Peniarth 30 col. 169
talu a collent ban elont ymdych eythyr y try peth **a dylaant ehun y cadu nos** a dyt. nyt amgen eu cled**yfeu ac eu llodreu. ac eu** menyc. ac ny dylaant ey**gyau namyn y nos kyntaf** o chafant bara ac un en**llyn. Tayogeu a dylaant** adeylat nyt amgen. ne**uat. a byty. kegyn. hundy.** Marchdy. kyuordy. here**chan. a hynny o ueun y** llys. ac escubaur. ac odyn **dyeythyr ar y uaertref.** E brennyn a dyly o pob **tayauctref ban el y lluyd** gur a buyall y lluestu y**dau. ny dyly maer y bys**weyl guneuthur un dat**leu namyn ar wyr y ua**ertref ac e erbenhyau a //

Peniarth 30 col. 170
tau y gan y maer ar kyghellaur y da a del o orwlat **yv cadu yr brennyn. ma**er y bysweyl a dyly rody **xxiiii er gostegur ban esty**nno suyt ~~a~~ydau ac a dyly **kyweyryau y llys oy me**un a pery heu ac eredyc a **llyfnu ac arheyllyau escry**byl hauodyt. ef a dyly dy**ruy guyr y uaertref ac** eu hebedyv. ay wreyc amo**byr eu merchet. ef a dyly** teghu tros y uaertref **ay hauotyr ac eu amdyff**yn ac erbynnyau tung eu

tyr ay porthy duy weyth yn y vluydyn. ac vynteu **a dylant dernu. a medy.** a crassu. a llad gueyr. a gu**ellta a kynnuta ac anregu** y brennyn ban del yr llys. //

Peniarth 30 col. 171
E brennyn a dyly or maynolyt ryd keruyn ued **nau dernuet en y hyt** en amrescoev. ac en y **llet nau ereyll neu du**y o uragaut neu pede**yr o kuryff.** Pvy bennac a torro **teruyn e rug duy** tref ac aradyr er arg**luyd a dyly er ychen ar** heyrn ar wet ed arder **a hy. a guerth y troet** deheu yr amaeth ar **llau dehev yr geylw**at a keweyryau e ter**uyn mal kynt.** Pvy bennac a ardho **tyr en agheuarch** talet. iiii. d' am y agori. **ac. i. d' am pob kuys a ar**duyt neu en emchuelu **draceuyn ar agheuarch //**

Peniarth 30 col. 172
yr argluyd. O deruyd teruynu e rug duy dref a teghu **or neyll e teruyn hyt e**ma ar llall hyt raghu. keureyth. **a uarn ena en deu hanner** er amresson. puy bennac **a decco mayn teruyn hon**neyt a uo e rug duy dref **talet. cxx. ac yuelly am** ford teruyn. Messur gue**stua y brenyn y gayaf** o uaenaul ryd punt neu **marchluyth o ulaut go**reu a teuo ar tref y tat **ac hych kev a dogyn ker**uyn o ue~~d~~l. a vii. dreua **keyrch vn ruymyn en** ebran a huch teyr bluyt **tryuysyr ac enhorob h**allt a llestyr emenyn heb **uoyl~~l~~ ydau try dernuet** hyt a try o llet. neu pun**t en tung. a. xxiiii. d'. //**

Peniarth 30 col. 173
dayret. ar punt ar rennyr ual hyn. cxx. er bara **a lx er e llyn. Ar mayno**lyt caeth pob bluydyn **y telyr deu daun buyt** gayaf huch a llestyr em**enyn try dernuet hyt** a try llet a dogyn keruyn **o urac. a duy dreua o key**rch vn ruymyn a vi tor**th ar. xx. o uara goreu a** teuo ar y tyr os gueny**thtyr vi. en peyllyeyt** os keyrchtyr vi. en ryn**nyon a duy er estauell** a iiii. er neuad. ac en **kyflet ac o elyn hyt** ardurn. ac en kyn dewe**t ac na plycho en du**yn erbyn e deu emyl. **a dyn y~~u~~ kyneu tan yn** y neuat neu ceynyauc **er cenev. Messur daun** buyt haf Mollt teyr //

Peniarth 30 col. 174
bluyd a mannat emenyn kyflet ar dyscyl le**taf yn y tref. a duy uoel** deruet o tewed. a vi. ar **xx. o uara mal e dewet**puyt uchot a duyn escry**byl e dref y gyt y eu go**dro vn weyth yn y dyt **a keulau vn cossyn gan** y daun buyt. heb urac **heb ebran. heb dyn a k**enneuo tan. **Pob kyflauan a w**nel dyn oy anuod **dywyget oy uot. O deruyd.** y dyn enuyt llat dyn puy**llauc canys y genedyl** a dyly y gadu rac gune**uthur cam ohonau. O deruyd.** y dyn puyllauc llat en**uyt talet y alanas ual** galanas dyn puyllauc **Ny dywygyr sarhaet** a wneler e enuyt cany //

Peniarth 30 col. 175
dywygyr e sarhaet a wnel er enuyt. Nyt gu**neuthredyc dym a wnel** dyn en uedo na mach **a rodho na peth arall a** adaho. O deruyd bot dyn en **kyndeyryauc a brathu** ohonau dyn arall ay dan**hed ac or brath hunnu** maru e dyn ny thal ke**nedyl y dyn kyndeyry**auc ef canys o hannuit **er heynt y colles y llall** y eneyt. Dyn mut ny dy**ly kaffel yaun na sarha**et nac ateb o dym arall **cany deweyt ehun y de**leu ohonau onyt arglu**yd a trugaraha urthau** ac ~~onyt~~ a ryd tauaut **ydau y dewedut trostau** E bedeyr ar dynyon akyu //

Peniarth 30 col.176
yeyth ny muynheyr dym or a dewetton en datleu **cany udant dym or a de**wedyr urthunt. **Pob anaws arall ke**meredyc ev e amadraut **eythyr y deyllyon en y lle** e dolont damdug a dan**gos peth a uo reyt y w**elet. ac ena argluyd a eyll **rody tauaut udunt** a deweto trostunt. Te**styolaeth a ellyr ar eyr** ac ar weythret ac ny **ellyr ar uedhul. hyn o dy**nyon a dyeyng ra llu **gueyllyt. nyt amgen** escob ac ~~r~~argluyd a **gureyc ueychyauc. a dall** a mut. ac enuyt. a bed**ar. Ni tal un anyueyl** kyndeyryauc y gylyt //

Peniarth 30 col. 177
Ny tal un anyueyl brudryn y gylyt. sef ~~yv~~ ev y **rey hynny. taru a bayd.** ac ystaluyn a pob aniue**yl keyllyauc. O lladant** vynteu anyneyllyt e**reyll wynt ay talant. O deruyd.** y dyn tenhu ruyt ar du**uyr a menet ay guydeu.** ay anyueyllyeyt ereyll **endy ac o achaus e ruyt** eu body ac ena ny tal yr **run onadunt y gylyt ca**nys deu ueredyc ent. O deruyd. **menet ay eydyon** ay anyueyll arall e m**eun ruyt a**

brywau e ruyt a dyang er anyueyl ya**un ev talu e ruyt can dy**eghys er anyueyl. O deruyd. de**leu da y dyn ac am y da** rody oet yv keyssyau a **kyn nor oet y caffel ay** //

Peniarth 30 col. 178
kynnyc er deledur ~~n~~y dyly y urthot canys y **keyssyau e tal y gunaeth**puyt er oet a gunaet **er hyn a uynnho ay a**ros er oet ay talu kyn **er oet. O deruyd. e anyueyl** llat dyn bonhedyc a ch**eyssyau o genedyl ga**lanas amdanau nys **delaant namyn y llo**urut cany dely kened**yl talu galanas tros** anyueyl eu car ac na **eyll un dyn talu gala**nas. O deruyd. y dyn deleu da **y arall a keyssyau ~~y~~ ay** talu ay guystlau da **agkeuodedyn amdan**au nys deleyr y kymryt **o byt ar y helu da a aller** y chychguyn. O deruyd y dyn **menet y hely a gellug** //

Peniarth 30 col. 179
y kun ar er anyueyl o kyueruit kun segur ac ef **ay llat e kun kyntaf ay** kyuodes byeuyt er anyu**e~~l~~yl onyt y brenyn by**eunyd y kun segur. Ny **dyly un anyueyl bot ar** ardelu y kynyt a~~y~~r kun **ay kyuodes namyn hyt** tra uo y kynyt yn y ol a **heb emchuelut y uyneb** partha ac adref a heb e**madau ay hely a guedy** hynny o llat kun segur **er anyueyl ny dyly ef dy**m. O deruyd. y fordaul y ar y ford **buru ergyt y anyueyl** ay a sayth ay peth arall **yaun ev ydau y emlyt** yny caffo. ac nyt yaun **ydau nay wru nay em**lyt onys medyr y ar y **ford.** //

Peniarth 30 col. 180
Pvy bennac a uynno hely pyscaut a kyuo**dy pysc ohonau ay emlyt** ac y ar emlyt ef menet **em peyryant arall ai llat** y kyntaf ay kyuodes a dy**ly y pysc o keureyth. O deruyd y dyny**on menet y pyscota ac **en amot e reghun e pysc** kyntaf a llader er neyll **ar dywaethaf er llall.** ac ny llas namyn un pysc **ac ena y barn. keureyth. kyhydet** a ranhu deu haner **O deruyd y dyny*on* hely** pyscaut ac en eu he**ly deuod dynyon urth** eu llat a mynnu rann **or pyscaut vynt a dyla**ant ony deruyd eu do**dy ar y bacheu neu ar** y gudyn ac o hynny allan **ny dylaant dym. Teyr** //

Bwlch pedwar tudalen yn y llsgr.

Peniarth 30 col.189
pob kerdaur arall o byt en herwyt y deleet ehun **e byt nac alldut uo na** treftadauc uelly y tel**yr ~~y~~amobyr y uerch ay** ebedyv ehun. pob pen**kerd or a estynno arg**luyd suyt ydau. e bren**nyn a dyly keyssyau o**ffer ydau. nyt amgen **telyn y un a cruth y a**rall. a bybeu y ereyll. uy**nteu pan uont uaru a** delaant eu hadau ydau **enteu. pob penkerd tel**yn a dyly er kerdoryon y**eueyng a uynno emada**u a telyn raun a mynn**u en kerdaur keweyth**as a bot en eyrchat. xxi**iii. ev gobyr penkerd** ac ef a dyly o pob douot **nac o erchy nac o kyuar** //

Peniarth 30 col. 190
us neythyaur ran deur nac ef a uo en y lle nac **ny uo os gouyn. Sef ev** kyuarus neythyaur. xxi**iii. or neythyaur gyntaf** e ~~....~~ gureyc a hynny **yr beyrd a hynteu a dyly** guassanaeythu hunnu **ual gur medyannus ar**nadunt. **Rey a deweyt panyv** dyn amdyuennedyc **ev ~~kyuarch~~ kyuarch kyff**ell. ereyll a deweyt panyv **llat derwen en agkeuarch** y ar tref tat dyn arall **ac enteu en pryodaur a de**leu dody mantell arnau **oy kudyau rac y welet o** dyn a gouyn pa gyff ev **hun a bot en waraduyd** er treftadauc y welet **yuelly hun eysuys eu ky** //

Peniarth 30 col. 191
uarch kyffyll en yaun sef ev hynny pan uo kar **en negyf er llourud o** talu ran or alanas ac en **gouyn mae y kyff e gue**heneys hy a tydy ac ena **y mae yaun er llourud** menegy ydau y kyff ual **y mae y gerennyt ac ef** herwyd uel ed yscryue**nnassam ny uchot. e** gyt a hynny yaun bot oc **eu kyt garant a uo dy**gaun y cadu bot en wy**r a deweyt e llourud** esef achaus y mae da y **kyt garant urth na** dyly estronyon na du**yn e genedyl nay gua**hanu ach kerennyt. **O deruyt e dyn rod**y aryan ar arall **neu escrybyl ac or da** //

Peniarth 30 col. 192

hunnu kyfnewydyau ac elwa or neb y daeth y da attau a keyssyau or neb a rodes e da ran or elv. Neny a dewedun na deleyr onyt amot ay duc ydau canyt a sullt a dan dyepryt. a hunnu a elwyr nyt a sullt a dan dyepryt eythyr a rodes ar y llall. O deruyd. y dyn deuot e ty arall en trwytet ac escrybyl ganthau neu a da arall pan el emeyth ny dyly menet ganthau nac epyl na teyl. na cludeyr na neb deodufev o dyn namyn a doeth ganthau ony byt amuot a duc ydau. O deruyd. duyn buuch en lladrat a meythryn ohoney epyl gan y dyn ay duc a chlebot ~~o~~or //

Peniarth 30 col. 193
perchennauc e lle ed oet yndau ay hy ay hepyl nys dely namyn ehun. ac ony byt ny dyly dym canyt a sullt a dan dyepryt. puy bennac a urthoto yaun o tebegu bot paub en argluyd ar ar y haul a deleu holy pan uynno gatter ydau peydyau. ac o peyt un dyt a bluydyn byt honno en haul tra bluydyn ac o honno ny deleyr yaun byth. O deruyd. y dyn duyn adauel yn agkeureythyaul aduerer er adauel dracheuyn ar haul en jr. eff a dewedyr na dyly keureyth new gunel. am er hyn a wunaeth ef en agkeureythyaul amdanau ef a atueryt dracheuyn ar haul byt en jr mal kynt. O deruyd. y d //

Peniarth 30 col. 194
yn bot en vach ac o hynny deuenv er haul ay uenec ef en clawr neu en uanach neu en dywyll ny tebecco ef deleu ohonau ateb. nyny a dewedun deleu ohonau ef kywyrau a adausey tra uo byv. ac un or lleoet ny dely mab seuyll en lle y tat sef achaus nas dyly canys nat edewys dym oe da ydau namyn ewyllys. O deruyd. y dyn holy kyn nor oet na caffel na colly er hynny ny deruyd ydau. O deruyd. y dyn en dedeu dedon na colly na caffel ny byt er hynny ac ony byt dody oet colly a caffel endunt ac os hynny a dodyr endunt //

Peniarth 30 col. 195
coller cubyl ac uelly am tyr a dayar en er amseroet e deleyr eu carcharu O deruyd dewedut o uoruyn ar un duyn treys arney ar gur en guadu a dewedut ohoney hytheu en ateb ony dugos ty treys arnaf y moruyn wyf yneu etwua esef e barn keureyth. e hedrech esef ay hedrech er edlyng. O deruyd. ydau ef y caffel en gureyc ny eyll e llall y wadu ena talet e gur a adeuaut hy arnau y treyssyau y cowyll ay huynepwerth ydy ay hamobyr oe argluyd a dylesruyt. O deruyd. ydau enteu y caffel yn uoruyn byt hytheu ar //

Peniarth 30 col. 196
ureynt moruyn ac na collet y breynt er y prouy. O deruyd duyn treys ar uoruyn ac en y treys honno caffel beychyogy ohoney hy ac na vypo hytheu puy uo y tat ar argluyd en mynnu amobyr a hytheu en dewedut na deleyr ydy canys treys a duc arney ac na dely un gureyc ~~talu amobyr~~ a decher treys arney talu amobyr. sef achaus ev. keureyth. a deweyt ena dyffody y hamobyr cany allus y cadu rac treys ac ef en deleu e cadu eyssyoes kyn amheuer hytheu am a deweyt ny ceffyr namyn e llu //

Peniarth 30 col. 197
ehun bot en wyr a deweyt. Mab e kyffryv gureyc honno sef y bernyr urth genedyl y uam e ureynt eny wyper puy uo y tat. O deruyd. y ur dewedut bot gureyc en ueychyauc ohonau ar gureyc en guadu ar gur en adef ar argluyd en mennu amobyr talet y gur en ~~mynu~~ adef canyt oes gassaf ydau. O deruyd. y dyn damdug peth a guerth keureyth. arnau a bot en wy e damdug no guerth keureyth. er egneyt a dalaant edreech ay cam e damdyguyt ac os cam. keureyth. annudon arnau a sef eu hynny nau ugeyn //

Peniarth 30 col. 198
ac egluys en y ol. O deruyd. y dyn gerru peth ar arall e kreyryeu a guedy e gerru e dyheurau hunnu a elwyr. keureyth. anudon cany ellyr na bo anudon e neyllu onadunt. O deruyd. y dyn gerru brau ar arall ac or brau hunnu colly y eneyt or dyn edrecher pa herwyd e gerruyt y brau ay herwyd e dyn ay herwyd peth arall ac os en herwyd y dyn taler y alanas. ac os en herwyt peth arall er guelet en y wyt e byt maru ny dywygyr. puy bennac a decco kreyreu y datleu ac eu keyssyau or llall en erbyn e kreyryeu a doeth ganthau ef nyny //

Peniarth 30 col. 199

a dewedun na dyly hunnu e kreyryeu ef yny daruo **y datleu eff o hynny allan** kyffredyn uyd e kreyreu **y paub en y maes. nyt** reyt kreyreu en datleu **a kymeller emenwuent** aegluys canys plas keureythya**ul ev. O deruyd. bot keureyth. en dat**leu ac na bo kreyreu yn **y maes nyny a dewedun** na deleyr oet y keyssyau **kreyryeu namyn tra ga**two er egnat y urautl**e a hynny en ewyllys** er egnat. O deruyd. y egnat **barnu cam ay amheu** amdaney ac na chenech**er guystyl en y erbyn** kyn y kyuody oy brautl**e onys myn ny dyly y** //

Peniarth 30 col. 200
kymryt uyth guedy hynny. try cadarn byt **argluyd. a drut. a dyd**ym. sef achaus y maen **dros yaen eu argluyd.** sef ev drut dyn enuy**t ac ny ellyr cemell** dym arnau namyn y **hewyllys. dyn dydym** ~~d~~essef ev hunnu dyn **heb dym da ydau ac** urth hynny ny ellyr en **lle ny bo. deleet kygh**ellaur eu seuyll a bot **en lle y brennyn yn y** wyt ac yn y absen o **pob peth a croes ev ev c**roes. a guaharth ev **eu guaharth ac ef** a dyly y gan e brenyn **modruy eur a telyn //**

Peniarth 30 col. 201
a taulburch pan estenno suyd ydau. enteu a dy**ly eu cadu ganthau b**yth. pedwar dyn e m**uynheyr cuyn a del ata**dunt. Maer a kyghe**llaur a rychyll a maer** y bysweyl. try argae **guaet. guaet hyt** rud. a guaet hyt gull **a guaet hyt e llaur or** trydyt od enllybyr ef **a deleyr am guaetledu** y dayar ohonau ac o ku**ynyr am pob un e dele**yr. sef a deleyr dyruy am **pob un onadunt. try** argae teruyn esyt. bre**ynt a pryodolder a kyn**warchadu. ny eyll dyn a uo **ys e ureynt ~~o~~ noc un or** rey hynny teruenu ar //

Peniarth 30 col. 202
nadunt. wynteu kych a hyn e deleyr cadu coet **o uyl yeuan ed a e moch** a dan e coet hyt e pem**thecuettyt guedy** y calan. ac en hynny o **amser e deleyr mesobyr** o keyff moch dyn ar**all en y coet kynny** caffo namyn tryllyd**yn ereyll a deweyd pan** o decllydyn. keureyth. eu e neyll **a ceduot eu llall decll**ydyn ~~.~~ ar moch a de**laant bot en y coet** en hynny o amser gue**dy llader mesobyr o**nadunt. Try tlus **cenedyl melyn a coret** a perllan sef achaus **e maent urth aallu o paub** or genedyl bot y gyt //

Peniarth 30 col. 203
amdanadunt. Guerth coret. punt. Guerth **keureyth. esyt ar pob auallen** en y perllan. try gua**rthrud keleyn un o**nadunt pan llader **keleyn derchaf a gos**ot arney ar eyl ev **e espeylyau e keleyn** a trydyt ev e guan ay **troet pan ouynner** puy hun a rey hynny **ysyt sarhaet geme**ynt ar llat eythyr **na dercheyf ereyll** ay geylu teyr sarha**et keleyn. try degyn***coll* cenedyl un **onadunt. O deruyd. y uab** amheu guneuthur **kyflauan ac am y k**yflauan hono ceyss //

Peniarth 30 col. 204
yau y wadu ac ne wedessynt kynt ef ny **at. keureyth. y wadu yn y dy**wet*o* y kenedyl e **kyflauan honno. er** eyl ev o deruyt llat y **uab amev a cyt boet** dyodeuedyc ac na **kymerer ny deleyr** y alanas sef achaus **ev na telyr cany ke**merssant vy e~~f~~uo en **keureythyaul en e wyt na ~~b~~**uarn. keureyth. caffel da on**adunt vynteu oy ag**heu ef. trydyd ev o deruyd **y dyn llat arall ac o** hynny deuot galan**as a meychyau or** genedyl ac ohonau **enteu ar er alanas.** a kyn deuot oet y tal //

Peniarth 30 col. 205
y duyn enteu y tat arall ef a deweyt. keureyth. deleu **onadunt talu er ala**nas eythyr e ran ef ac **urth hynny e dewedyr** talus a ueychus o try **mod ny ellyr guadu** mab o cenedyl. un ev **oy caffel yn y guely** keureythyaul ay ueythryn ar **da gur en dyurthot** un dyt a bluydyn. er **eyl ev rody da yr y uey**thryn ced boet mab **gureyc lluyn a perth** uo. e trydyt eu y kym**ryt en keureythyaul en y uam** egluys uel e deweyt. keureyth. **try dyn a dyly cenedyl** eu mam eu gouyn heb **genedyl tat mab** gureyc uonhedyc a rod //

Peniarth 30 col. 206
er y alldut a mab ny wypo y uam puy uo y **tat a mab a guater o** genedyl e tat. sef ac**haus e deleant kenedyl** e uam talu galanas **urth deleu guneuthur** yaun trostunt ac nat **oes tat udunt. rey a d**eweyt deleu o kenedyl **y uam talu guarthec** deuach. dros pob un **or rey hynny nyny a** dewedun na deleyr

o**nyt tros uab alldut.** try ryv erv esyt y gaeth **kledren wasauur ac a**ssuynur ac adlamur. **O deruyd. y treftadauc me**net en ur treftada**uc arall ac adeyllat** ar y tyr en dyannot //

Peniarth 30 col. 207
a bot en edyuar ganthau a menhu menet y **ganthau ef a dyly talu** vi. ugeyn ydau a hon**no a elwyr cledren w**assafur. er eyl ev o tre**ftadauc arall a mennu** menet e urthau e tref **tat ehun ef a dyly talu** trugeyn ydau a hunu **a elwyr assuyur. trydyt** eu o deruyd y treftadauc bot **en adlamur y gyt a tre**ftadauc arall un dyt a **bluydyn en dyannot** ac en wassaneth a men**nu ohonau menet y** urthau talet ydau dec **ar ugeyn a hunnu a el**wyr en adlamur. te**yr ouer croes croes ar** dyeprug a llu. a croes ar **rysc pren gorweydauc //**

Peniarth 30 t. 208
neu yn y seuyll a croes ar pen ford yr ~~aa~~ cadu **yt ny deleyr ~~a~~ camlu**ru am yr un or rey h**ynny cen dylener. try** peth a eyll dyn y kym**ryt heb gannyat ar**all duuur heb e uot ~~lef~~ **en lesder dyn arall a** maen heb y uot ymme**un gueyth a tan o ke**upren. ny deleyr am **anyueyl guyllt na dy**ruy na dyhenyt ~~**un**~~ **nac ar pren heb lauur** arnau sef yv pren heb **lauur arnau pren g**uedy llat y uon ay ula**en nac yr uo na cryn** en pedwaredyn ed a d**yn en pryodaur. y tat** ay hentat. ay ~~h~~orhen**tat. ac ehun en ped //**

Peniarth 30 col. 209
weryd. guedy ed el enteu en pryodaur ny **dyfyd y pryodolder ef** eny el e pen e nauuet**yn. k**eureyth**. a deweyt pa dyn** bennac a uo ay achaus **dyhol ay o achaus gal**anas ay o uar argluyd **ay o uot hebdy hyt** e nauuetyn. O deruyd. caff**el yaun ohoney kym**eynt a dyly ef y caffel **ac a dyly e gur kyntaf** a dyholet y ar e tyr a **hynny hyt e nauuetyn** ar nauuetyn hunnu **en menet ~~en~~ o pryoda**ur en apryodaur ac **ena e dyt hunnu dyas**pat a honno a elwyr **dyaspat uch annun.** ac e werendewyr e keureyth **ac a wna kynnuys yd //**

Peniarth 30 col. 210
au. a sef eu hunnu kymeynt ar gur muyaf **y warchadu en er oes** ed el er tyr a honno a el**wyr dyaspat uch annun** a kyn galwer or nauue**tyn allan ny werende**wyr. O deruyd. y dyn taflu **ay lludyn ay peth arall** ac en e taflu hunu od **a~~m~~tlam keherdu a dyn** ac or buru hunu deuot **y agheu a mennu dody** am hunu ay galanas **ay sarhaet. k**eureyth**. a dewe**yt nat oes guarthr**ud en hunnu canys a**nodeu oet henny. ya**un talu galanas os** maru uyt e dyn os **byu uyt e dyn ny dy**ly namyn e dyeyssyau **am y bryu ay guaet //**

Peniarth 30 col. 211
sef achaus nat oes wardrut endau urth nat o**es na derchaf na gossot** ar den brywedyc kyn bo **ar peth a tafluyt ac urth** hynny na uarn. keureyth. am **e deu achaus. O deruyd y dyn** guan arall a saeth tru**ydau ac ar er ehedua hon**no menet truy dyn ar**all yaun eu talu eu ga**lanas ell deu ac nyt y**aun talu namyn er ce**ntaf onadunt. O deruyd. y **dyn anhos escrybyl e ar** e yt ac en er anhos hu**nnu torry eu meneg**leu neu eu brywau ny **dyly eu talu os anhoes** en keureythaul. esef hyt e **dyly eu anhos e tra uont** ar y tyr ehun ay yt o **byt kun ganthau a llat //**

Peniarth 30 col. 212
or cun er escrybyl ef a dyly talu gueythret **y anyueyl. O deruyd. ydau** enteu anhos a deuot **kun e kemedogyon** atau urth er anhos a l**lat or kun hynny er** escrybyl yaun eu y pa**ub cadu y anyueyl rac** guneuthur cam ohon**au a urth hynny talet** paub tros y cun onad**unt ~~ae~~ ac os enhy tr**os y teruyn ehun talet **camluru ar escrybyl** er perchennauc. teyr **gorsaf gureyc un ona**dunt en lle e gysger **genthy e dyly bot hyt** e pen e nauuetyt sef **achaus na dyly menet** urth emgeneuynau ay g**ur ac ay guely. er eyl //**

Peniarth 30 col. 213
eu pan escarer a hy en keureythyaul ny dyly menet **or ty hyt epen e nau**uetyt ac ena ar ol e **keynyauc dywaethaf** or eydy menet. try**dyd eu pan uo maru** gur genthy ny **dyly menet hyt e pen e na**uuetyt ac ena ar **ol e keynnyauc dy**aethaf menet. try pr**yuey gureyc eu y co**wyll ay guardrut ay **sarhaet sef eu guar**drut gureyc pan ga**ffo hy gureyc arall g**an y gur en y treygyl **kyntaf y caffo. vi.**

ugeyn a tal. en er eyl tre**ygyl. punt. en trydyd** e caffo ~~y caffo~~ escar a **eyll yn dycollet a hy** ar eydy. ny deleyr sar //

Peniarth 30 col. 214
hau gureyc onyt o un o try peth. un ev rody peth ny **deley. er eyl ev am caffel** gur genthy. e trydyt ev **am unau meuel ar y uar**yf. pob peth or daaoed a **dewedassam ny uchot e ga**ffael e gureyc a eyll dody **e daoed hynny ar neylltu** ydy y epyl a pan escaro ac **ef ny dyly rannu ac ef a ced** boet maru nys dely ef. ac **os maed enteu hy kyt es** caffo gan ur ny dyly un ya**un namyn hynny y genthy** cany dely un dyn y dyuuyn **ar dyal. en esgar byw a ma**ru e maru byeu rannu ar **byw dewyssau. eythyr e da**eret ar deletyon ny dy**ly maru kymynnu dym** namyn y adau oy plant **ac os kymyn e mab a eyll** y torry. esef achaus e dyly //

Peniarth 30 col. 215
e torry urth na eyll ef kymynnu o da a deley y cadu yr **mab a hunnu a elwyr e uab** drut. keureyth. aryf eu damdug **en lle e gueler ac ony ludyr** ny deleyr na dyruy na cam**luru amdanau ac ar y dyn** ay damdegho nac ar y dyn y **bo ganthau namyn y gemr**yt en ryd. ac o lludyr vynt **ar y breynt ed holer. nyt re**yt mach ar dylysruyt ~~senet~~ **arueu nac ar dlysseu treyc**ledyc. y am guregys a kyll**ell a cae a buyt treycledyc** ac aryant. esef achaus nat **reyt mach arnadunt ur**th na ellyr ~~eu~~ herlyn ev han**nylleseu. O deruyd. bot amress**on e rug deu dyn am key**ssyau kreyr y damdug ac** ef a bot amresson tydy **byeu keysssyau e kreyr ty**theu byeu nyny a dewe**dun panyv y neb byeu ll/**

Peniarth 30 col. 216
udyau byeu keysayau e kreyr canys e kreyr a de**wysso ef a dyly bot eno.** try dyn a trayanna y bre**nyn ac uynt. e urenhy**nes. ar penteulu ar pen**kynyd. sef lle y ran ef ar** urenhynes nyt amgen **noc e pob lle en y kyuoeth** eythyr en gorwlat. o an**reyth orwlat y penteu**lu a dyly ran deuur. ac **a dyly trayan or trayan** a el er brennyn o cruyn **e man anyueylleyt guy**llt e penkynyt a dyly tra**yan or trayan a el yr** brennyn a llena y try lle **y treenyr ar brenyn. o** pob anreyth y brennyn **a dyly endy trayan er** eur ar aryant ar sullt **ar kyrn bual ay ueyn** guerthuaur ac escynn**eu ac urlus urthunt. //**

Peniarth 30 col. 217
pob peth a gaffo pryodaur eg cut en e tyr eythyr **eur neu aryant ef e**hun byeuyt hunnu. e **brennyn byeuuyt er** eur ar aryant. Mess**ur gorfflan ev hyt** ev keureythyaul a hynny en **gumpas eg kyllch e u**enwent. puy bennac **a wnel brat argluyd** ac a gaffo naud a men**nu guneuthur yaun** mal e dewetto. keureyth. e keureyth. **a uarn ydau colly tref** y tat kyn dyagho y **eneyt herwyd e naut** a gauas. o deruyd. y dyn o gam **guerth ceynnyauc. keureyth.** ac ef ar naut ar creyr **arnau ef a dyly colly cu**byl oy anreyth er e naut **honno ony keyff naud //**

Peniarth 30 col. 218
arall o newyd. sef achaus er hynny e naut a emp**renus ef ny dyly o honno** un naut. O deruyd. y dyn bot **kreyr arnau ac arueu** en y llau a keyssyau aru**ot ac wynt ny dyly naud** e kreyr os e kreyr a dewys **guahaner ay arueu ef.** ac adau en e lle nys collo **puy bennac a uynho na** dywyco e kyulauan a w**nel ay arueu dodet en** lle cohoedauc wynt. a **dodet naut duw a naut** y argluyd arnadunt ac **onys dyt dywyget. O deruyd.** y dyn guneuthur cam **cohoedauc a keyssyau** ohonau y wadu er dat**leu ny dyly er argluyd** y adu na thruy wat na **truy testyon canys muy //**

Peniarth 30 col. 219
ev testyolaeth kehoed no testyolaeth. keureyth. o deruyd. bot **deu dyn en kerdet tru**y coet ac esgeynnau y **gan y blaenaf gurysgen** ar legat er olaf ac nas **rebudyo talet ydau y l**egat ac os rybudyha ny **tal ydau dym. O deruyd. bot** deu dyn en kerdet a caff**el douot or blaenaf on**adunt rannet ar olaf **en deu hanner os er olaf** ay keyff ny dyly e blaen**af dym can emedewys** ac ef. O deruyd. yr braut adey**llat emlaen e llall ny** dyly erdau kechwynu **or lle ed adeyllus nam**yn talu tu a thal am y **lle hunnu. sef ev tu** a thal can e neyll estlys **er tyr y bo ef arnau en //**

Peniarth 30 col. 220

eyste a can y tal ac ony byt ena ta a thal ydau **kyt*ranner* ena ac ef** urth nat reyt ydau ef **uenet odena onys mynn** o deruyd. y gradur guneuthur **cam y dyn arall kym**erer yaun y ganthau **mal y gan dyn arall** gunaet er egluys a **uynno ac ef. O deruyd. y gra**dur caffel cam y gan **dyn arall dywygher** yaun ydau mal y dewe**to er egluys onyt y ag**heu a dau ohonau. os y **agheu enteu a dau o h**ynny dywycer er egl**uys e waradwyd ay sar**haet ...... a taler yr **genedyl y gorf ay e**neyt. O deruyd. bot dyn a **deleo guyraut keureythyaul. //**

Peniarth 30 col. 221
ac na mynho namyn e messur a deweto. keureyth. am**daney. sef ev messur** guiraut keureythyaul. lloney**t e llestry e guallouer** udun o kuryf ac eu h**anner o uragaut ac eu** trayan o ued. O deruyd. y dyn **dewedut na dyly med** lletcaut ac amresson **ueynt e llatcaut kyhyt** a guyn euyn er euydues. **ny deleyr talu tug o tyr** kyfryf sef achaus na de**leyr urth na deleyr cu**ynos ohonau. kylch cun **a meyrch a dofrech ar tyr** tref gyfryf ac urth hy**nny na deleyr porthy ar**gluyd ohonau. ny byt **erv dyffodedyc en tyr** kyfryf cany dely neb pre //

Peniarth 30 col. 222
nhu erv e uab y gylyd. keureyth. tyr kyfryf ev na bo **muy ran un gur noe gy**lyt or tyr ac urth hynny **na dyffyt enteu canys** deledauc ev paub arney. **Ny dyly neb talu gue**ythret lletuegyn. sef ev **lletuegyn vn a deccer o** wystuyl guyllt en dof **megys eleyn neu luyn**auc neu gefryv wydlu**dun a hunnu. Guedy du**yn coron llundeyn ar **tyirn*guyalen* y gan gen**edyl gemre ac eu dy**hol o lloygyr. e gossodass**ant datleu e edrych puy **a uey brenyn penhaf.** onadunt. a sef e lle e gos**sant eu datleu ar tra**eth maelgun en aber //

Peniarth 30 col. 223
deuy. ac ena e doethant guyr guynet a powys **a deheuparth a ywas a m**organguc a sseylluc. ac **ena e dodes maeldaf he**naf uab vnhuch varch**en pendeuyc peuarch en** aruon cadeyr wen o ad**auet cuyredyc a dan ua**elgun a pan doeth e lla**nu ny allassant dyodef** e datleu namyn mael**gun o achaus y cadeyr.** ac urth hynny e cauas **ef y uot en urenyn pen**haf ar aberfrau en pen **llysoet. a yarll marthta**ryauul. a yarll dyneuur **a yarll caer*lleon* a dan**au enteu. ac en eyr y **eyr ef ar pob un onad**unt huy ac en keureyth. er ey //

Peniarth 30 col. 224
dau. ac nyt reyt ydau ef cadu eu keureyth. wynt a thruy **ben maylda henaf e ca**uas penath e breynt a **bot en hynaf kyghell**aurdref. O deruyd. y dyn gue**uthur cam en e kymmut** ed hanuo ohonau dyweget **en y kymut e cam** a wnel. O deruyd. y dyn en y kym**ut ay daly eg kymut** arall. anuoner oe kym**ut ehun oy dywyn e** cam a wnaeth. O deruyd. y dyn **gueuthur cam yg kem**ut ny hanuo ohonau **emdywyget ar dyn e gu**nel e cam ydau. o delhyr **eno ef a vyt e dyruy a kam**luru er raglau e kymut **ed hanuo ohonau. O deruyd. y dyn** guneuthur cam eg kym //

Peniarth 30 col. 225
ut ny hanuo ohonau ac enteu en anlloeda**uc a da ydau en y kymut** o delyr ef en y kymut **hunnu byt y dyruy ay** camluru er raglau y **kymut y bo endau. O deruyd.** y dyn guneuthur cam **eg kymut ny hanuo** ohonau ay daly en ky**mut arall ny hanuo o**honau anuoner ef yr **kymut ed hanuo ohon**au y guneuthur yaun **am y cam a wnaeth. er** hyn a dewedassam ny **uchot essyt yaun o byt** er un argluyd y dynny**on. O deruyt y dyn** guneuthur cam o arg**luydyaeth yn un arall //**

Peniarth 30 col. 226
dyweccet en er hon e gunel e cam. O deruyd. y dyn bot **en anlloedauc eg gluat** arall eythyr er hon ed **hauey oheney a ceyssyau** breynt e wlat ehun en **honno ny dyly e gaffael** canys yaunach breynt **un dyn no breynt e w**lat. O deruyd. bot amresson **am enesset eu dyffren** ac na bo kynwarchadu **y nep arnadunt yaun** ev gadu er nep e bo ness**af y tyr udunt ac o byd**ant kynnesset er deu **tyr ef a deleyr eu ranu** ac o byt kynwarchadu **gater ydau heb amress**on a genwerchedwys. **O deruyd. y dyn tebygu na bo //**

Peniarth 30 col. 227

ryd e den en kyffredyn hely piscaut e weylgy ef **a deleyr tra uuynt uyw** a tra uuynt uaru ac eu **buru er tyr e brennyn** byeuuydant ac onys ke**mer y brenyn wynt che**het ac yny del try llanu **a thry trey arnadunt** eu bot en douot er nep **ay caffo. E pysgaut ma**ru en y weylgy y brenn **yn byeuynt oll. O deruyd. y all**dut mab uchelur gerru **lladrat arnau a damwe**ynnyau y uot en lleydyr **guerth ac na prenho ac** nas dyheuro e mab uche**lur ef. a gallu ohonau e**hun emprenu neu em**dyheurau o ford arall ny** //

Peniarth 30 col. 228
ny a dewedun nas dely mab uchelur y gaff**el ef namyn e uot en** alldut brenyn. O deruyd. y **anyueyl menet y m**eun ~~a~~ annel ac a **honno urthau men**et en annel arall per**chennauc ~~dy~~ dywaeth**af or anneleu byeuuyd **er anyueyl. sef eu er on** ae delys er on e trygus **endy. O deruyd. y deu dyn me**net y emsody a body o **pob un onadunt y g**ylyt ny telyr yr un **onadunt. O deruyd. yr ne**yll onadunt body y **llall yaun eu y dyw**yn cany~~s~~t oes achaus **keureythyaul ev dyhenyt.** //

Peniarth 30 col. 229
O deruyd. ceyssyau guadu dyn guedy y bo maru ny **deleyr y wadu cany ell**yr y gaffel urth y wa**du en keureythyaul. O deruyd. dody** llourudyaeth galanas **ar dyn maru ny dele**yr y dody cany sseyf e **mab en lle e tat cany** deleyr llat mab o ke**nedyl wyryon. ac ur**th hynny na deleyr ho**ly gur maru urth na** dyly seuyll e mab en lle **y tat. O deruyd. holy e mab o** agkeureythyeu y tat guedy **bo maru y tat nyny** a dewedun bot en ryd **e mab o agkeureythyeu y tat** eythyr y deledyon. O deruyd **buru llog neu da ar**all er tyr escob neu ar //

Peniarth 30 col. 230
tyr albat e brennyn byeu e hanner. O deruyd. dody **ar dyn un or petheu hyn** ema~~y~~ ay llosc ay anreyth ay **kyrch godeuac. sef eyry**f a dyly bot e kyrch go**deuauc nau dyn ac eu** espeyl ac eu kydluyn ay **llat dyn y meun bruyd**yr ay un o teyr enllyp **esyt ar gureyc. sef ev** hynny y caffel en dyuot **or coet neu en dyuot** o wacte neu a dan un uan**tell neu treys. e guadu** pob un o hynny oll. llu **l. o wyr ar gur. ac ar y** wreyc llu dec a deugeyn **o wraget. O deruyd. y dyn an**uon peth en llau arall y **dyn arall ac nas rodho h**unu er dyn ed anuonet //

Peniarth 30 col. 231
ydau a holy onadunt wynteu y dyn ed anuonet **yn y llau ac na kymerer** y ganthau ef gedernyt **ar guneuthur a erchyt** ydau. kemerent wy er **hyn a gredassant e kew**yrdep ef. ac o byt kewyr **byt ac ony byt na uyt** ny deleyr y dylyt. O deruyd. y **dyn rody da yn llau dyn** ar dyn arall ay dynas ay **kyfreyt arall haul esyt** ydau arnau ac ar y da ca**nyt emedewys e ardelu ef** ar da. O deruyd. y dyn llat pren **a pan dyguydho y pren** llat dyn ohonau ac na **rebudyho y nep a llado** y pren y dyn a llader ta**let y alanas ac os rebud** //

Peniarth 30 col. 232
yha ny tal dym. rey a deweyt o pen e pede**yr blynet ar dec allan** o byt maru mab dyn**yon a hep ydau plant** deleu or tat ran y uab **or da ac or uam ran y** merch ny~~d~~ny a dewe**dun eyssyoes or pan** aner y mab hyt e pen **e peyr blynet ar dec de**leu or tat da y mab o **byt maru canys yn hy**ny o amser e dyly e mab **bot urth noe y tat ay** ureynt ac o hynny all**an urth ureynt y arg**luyd ar argluyd en uab **ydau ony byt mab arall** ydau a caffel y da o byt **maru. O deruyt y dyn** //

Peniarth 30 col. 233
guneuthur medegynyaeth ay urth anyu**eyl ay urth dyn. ke**meret telluet am a **gunel ac onys kymer** dywyget a wnel. O deruyd. **gouyn e dyn gueyth**ret e gueynydauc o **wneuthur cam ohon**au y ar y uuyt ay dy**aut. nyny a dewedun** hyt na deleyr onyt **am lladrat gouyn** gueythret dyn y ar w**yt arall. O deruyd. y dyn ho**ly y weynydauc o gu**na eyssywet ydau ay** losgy odyn ay bryw**au eydyon ay peth** arall nyny a dewe**dun na deleyr nam** //

Peniarth 30 col. 234
myn y llu ~~na deleyr ydau~~ na wnaeth ~~m~~namyn ke**stal ac er eydau ehun.** O deruyd. y gueynydauc colly y **eneyt eguassaneth y perc**hennauc ny deleyr y holy **er perchennauc. try den** e degemyr ydau

effeyr**yat ac egnat a mana**gur sef achaus ev hyn**ny egnat a dyly e decuet** keynnyauc or a uarno **eythyr am tyr a lladrat** ac emlat am pob un o **hynny pedeyr ar ugeyn** a dyly. Managur a dyly **e decuet geynnyauc or** da a uanacco. er effeyr**yat a dyly degum cryst.** try collywauc lles. enat **ac efeyryat a ~~ba..~~ bard. O deruyd.** //

Peniarth 30 col. 235
y ~~dyn godef y~~ dyn godef stenhu tref y **tat ~~ydau~~ heb croes** heb guahard ny dyly ca**ffel ateb ohoney en oes** er agluyd ae stenhaut **O deruyd. maru dyn o tref** kyfryf heb uab ydau **ny deleyr ebedyv ydau** cany byd eru dyffodedyc **en y ryv tref honno. puy** bennac or wlat a pre**no en y varchnat byt** ar un ureynt a gur or **varchnat. os gur or ua**rchnat a pren en y wlat **byt un ureynt a gur or** wlat am e kefnewyt. **O deruyd. y dyn gerru peth** arall ac emmadau ar **geyr keureythyaul a pallu dy**guydet ehun en e keureyth. //

Peniarth 30 col. 236
talet camluru er argluyd. O deruyd. y dyn rody **rod y arall a mynu y a**nyllyssu en herwyd **nat oes uach ar rod.** a bot e rod hunnu en **adeuedyc nyny na dele**yr eu hannylessu ac nat **racdau ef y mae reyt** mach namyn rac any**llessu o arall. pob kyt**ter a deleyr y kynna~~r~~l **a llu ac a da ac ~~n~~ar nys** kynhalio collet e ran. **guedy e ranner y tyr** ny dyly nep talu e da **tros tyr y gylyt. wynt** a delaant hagen ac eu **llu kynhal o pob un tyr** y gylyt ac esef e delaant **e kynhal ac eu llu bro**dyr a keuynderv a chy //

Peniarth 30 col. 237
uyrderv. ac onyt ant y gyt ac ef en y reyth h**onno ac o achaus hyn**ny colly ohonau e tyr. e**nyllent wy ydau ef y** tyr a colles oc eu achaus **huy. ac o geuyrderu all**an ny deleyr rannu tyr **a cany deleyr rannu be**llach hynny ny dyly nep **cadu rann y gylyt nac** o da nac o llu. O deruyd. bot **mab e gureyc wt nyt** reyt e wadu ~~a~~ nay kym**ryt cany deweyt hy y** uod ef en eydunt. gu**edy y bo maru y uam** y mab a eyll emerru a **dewedut y uot en uab** or genedyl a guedy **hynny reyt y wadu** neu y kemryt. O deruyd. ge //

Peniarth 30 col. 238
ny dyn ac aylodeu gur ac un gureyc ganthau. ac **en pedrus pa ardelu a uo** arnau ay gur ay gureyc. **rey a deweyt deleu prouy** pa ~~har~~nner ed aruero ay o un **gur ay o un gureyc a her**wyd ed atuerho kerdet y **ureynt os o pob un ed aruera** ef a deleyr kerdet urth y **breynt uchaf sef eu hun**nu breynt y gur a deleu **tref tat ohanau ef. ac** o beychyogyr ef e mab a **dyly caffel tref tat y gur** ay beychyoco. ac o beychy**oca enteu gureyc a~~l~~rall** caffel oy uab enteu tref **y tat ef. try lle e dyly ar**gluyd erlyt guedy tau**aut kyny caffo y dyn y de**weter yaun. vn ev onad //

Peniarth 30 col. 239
unt. puy bennac a emgeynnyo ay gylyt e datleu neu **e menwent neu en eglu**ys neu en lles. O deruyd. y alld**ut mennhu menet y u**rth e argluyd a tebegu de**leu oet o keureyth. urth uenet** er wlat ed hanuo oho**ney. ny~~d~~ny a dewedun** nas dyly ef namyn yny **daruo rannu y geynnya**uc dywaethaf ydau ay **uot en ur kychueyn or** enys honno ban henuyd **os tramor ef a dyly oet** hyt e guynt kyntaf y **gallo uenet er wlat** ed hanuo ohonau a try**gau eno un dyt a bluy**dyn kyn del tray geuyn **nyt oes haul o keureyth. arnau** //

Peniarth 30 col. 240
er gur y bu gynt y gyt ac ef muy noc y **arall onyt er alldut ay** myn ehun. ny deleyr dy**enedu caeth am y gyf**lauan gyntaf o ceffyr **cxx. ugeyn amdanau nac** am eyl gyulauan o keff**yr punt neu os dyheu**ra y argluyd o pob un **or rey uchot ac am y tr**edyd trechu aylaut. rey **a deweyt or trydyt lla**drat allan deleu y dye**neydyau. ereyll a dewe**yt na dyly namyn trec**hu aylaut am pob lla**drat a gunel. guerth **caeth or enys hon punt.** os tramor. cxx. a punt. **a hynny o degyr en lla** //

Peniarth 30 col. 241
drat ay adef. os guadu a wna y nep ay decco rod**et llu xxiiiior. ar neyll han**ner en wyr not ar llall **en wyr dynot. try ffeth** esyt ryd yr ay caffo y cem**ryt y ar ford ceynnyauc** a pedaul. a nod uuyd. puy

bennac a talo kennassed ny dyly talu abedyv pan uo maru. ac ysef eu kynnassed gobyr estyn. O deruyd. bot dyn en guarchadu tyr a dayar neu da arall ach kyuody haul arnau ay guyssau a gomed y datleu kyntaf ohonau ar eyl er argluyd a dyly camluru am pob un onadunt //

Peniarth 30 col. 242
os e tredet a omet dodet er argluyd er haulur en e medyant ar guarchadu a camluru yr brenyn a pa bret bennac e mynnho e gur a w en y medyant holy byt agoret ydau. keureyth onyt amser cayat. keureyth. ay llut. tra aguedy keureythyaul ysit aguedy merch brennyn. xxiiii. a punt ay cowyll. viii. punt aguedy merch uchelur teyr punt ay cowyll. punt. aguedy merch mab eyllt cxx. a punt ay cowyll. punt a hynny y med rey. try dyn ny delaant eu cladu e gessegyr. lleydyr a dyeneder am y lladrat //

Peniarth 30 col. 243
a bradur argluyd. a ffyrnygur a dyenyder am y ffyrnygruyd. Oet arwaessaf o byd en un kymut ac ef. O byt en yr eyl kymut. ix dyeu o byt eg gluat arall neu llanu a threy e regthau ac ef oet petheunos os diu guener kyn hanner dyd y gouynnyr geyr ceuarch ef a ellyr dody keureyth. ar sul neu ar llun os guedy hanner dyd y dau geyr ceuarch ny ellyr dody oet. keureyth. nac ar y sul nac ar llun a hynny o anredet e sul. sef ev geyr ceuarch gouyn or eneyt mae de arwaessaf neu de porth. o dyuernyr guelygord o tyr a dayar a bot //

Peniarth 30 col. 244
rey or guelygord eg gorwlat ac nac arhoer wynt am e keureyth. vynt a delaant keureyth. pan delont ac os vynteu ny ouynnant. keureyth. hyt en oet un dyd a bluydyn guedy y delont y eu gluat caedyc uyd. keureyth. o hynny allan o achaus menet guydwalet e regthunt ac eu deleet ay bot en haul tra bluydyn. Pa alldut bennac a guahano ay argluyd ac a trycho heb cannyat yn e kymut ehun. huy no teyr nos a try dyeu hep e uenet er lle y deleo. keureyth. a deweyt e dely colly y holl da. O deruyd. y dyn porthy dyn dyholedyc //

Peniarth 30 col. 245
o uraut e keureyth. neu a uo buyt*wahard* o gannyat argluyd. rey ~~da~~ deweyt e delaant bot a dan eu gueythret ereyll a deweyt na delaant namyn talu camlurv. O deruyd. y dyn damdug da diwahan en llau den arall a caffel dryll urth y damdug a dryll arall hep y gaffel. Os e regthau ay damdug ed eyr ny deleyr menet. keureyth. a deweyt eny caffer peth urth y damdug deleu caffel cubyl ohonau ef. sef ev da dywahan pey colley den eydyon a caffel y croen urth y damdug. keureyth. a uarn kaffel cubyl or eydyon canys deleyr eny caffer dryll or //

Peniarth 30 col. 246
eydyon caffel cubyl. O deruyd. y dyn colly da guahanedyc ay aryant ay dyllat ay escrybyl ken colley ef y try peth hynny y gyt. ac na caffey ef namyn un urth y damdug. keureyth. a deweyt kyt collo ef lluossogruyt o petheu na dyly caffel namyn a w urth y damdug. O deruyd y dyn damdug lladrat o dyn arall en y llau a dody ohonau e pen arwaessaf y ganthau a deuot eysuys ac nas kymero er arwaessaf e ganthau ef. ay o rod ay o uenfyc ay o kyfnewyt a mach arnau ac nas mynho ef hunnu rac colly oy achaus. keureyth. a deweyt ena deleu prouy ar e arwaessaf e deuot y ganthau ay truy uach ay truy testyon sef achaus ev hynny kyt boet en lla //

Peniarth 30 col. 247
drat e damdeger ef en e llau centaf nyt ~~a~~ ar uessur lladrat y buru ef y peth humu ar e arwaessaf. ac urth hynny e dely ef muynhau y uach neu y wybydyeyt arnau enteu. Try degyncoll kenedyl. vn ev llourud guedy y talo y kenedyl trostau eu ran wy sef ev hynny e deuparth. a talu ohonau enteu hyt en oet un keynnyauc ac am honno y lat oy elennyon. keureyth. eu e llat am er un keynnyauc honno ac urth colly or genedyl y gur ac eu da e gewyr euelly. Eyl eu guedy y talo y genedyl eu ran or alanas ac na bo er llourud dym a talo am y trayan ay dyhol y wlat //

Peniarth 30 col. 248

arall ay llat en y wlat honno. ena e collassant **eu car ac eu da. trydyd** ev o gyrryr ar dyn llat **arall ac nas guatto kyn** bo guyryon. ay llat en**teu urth nas guadus** keureyth. eu llat ac urth llat **eu kar en wyryon e m**ae dygyn collet. try **dyn nyt reyt kemryt m**ach y ganthunt. vn ev **argluyd ar y da a redho oy** ur. Eyl ev da a del y gan **glaf er effeyryat. try**dyt ev da a del y gan **claf neu y gan archoll**edyc y uedyc. O deruyd. y dyn **damdug da en llau dyn** arall en lle lladrat ar **peth hunnu hep werth** //

Peniarth 30 col. 249
keureyth. arnau ac o achaus hynny ceyssyau or amdyffyn**nur e lleydyr kyn taley e** peth llauuer e damdug **urth ychydec cany deleyr** dyeneydyau nep namyn **am werth iiiior allan ac** ena y mae yaun y perchen**nauc e da y damdug ey**lweyth sef ual y damdug **e caffey hyn erdau ac nas** rodey lley no hynny ac **os uch uid e damdug no** pedeyr ceynnyauc byt **eneytuadeu e lleydyr** am e da hunnu megis ket **bey werth keureyth. arnau ac** os ys uid y damdug no **pedeyr keynnyauc byt** en lleydyr guerth ef. vn **mab nyd reyt aros agheu** //

Peniarth 30 col. 250
y tat ac ef am tyr y tat mab gur o tref gyfryf **canyt muy er ran y tat** y eru ac ef nor gur pell**af en y tref. keureyth. a wuyl bot** en yaun er mab yeuaf a**ros agheu y tat canys** en e lle edd eyste herwyd **deleet. ny dyly dall dam**dug cany deleyr en absen **guelet ac na wyl enteu** e peth a damgygho a chyn **ny welo ef damdug her**wyt keureyth. ~~cehedet~~ ef a dy**ly gerru ac o lerr ef ar**gluyd a eyll bot en uaen **dros yaen. a pery ydau** e da os myn. Ny dyly nep **gerru galanas namyn** e rey a deleont e cemryt **ay talu. O deruyd. y wreyc llat** //

Peniarth 30 col. 251
den byt llourud ual gur a hy a dyly ceynnyauc pala**dyr ony byt da ydy a talo** a llena er un dyn ay keyff **ceynnyauc paladyr ac nys** tal. O deruyd. geny deu uab en **un torlluyth ar torlluyth** hunnu en yeuaf o plant **y tat yaunaf ev er uam** guybot y dywaethaf a ~~h~~a**ner onadunt urth kaffel** e tedyn breynnyaul ac en **eyr geyr e uam arnad**unt. O deruyd. na wyper puy **henaf na puy yeuaf onad**unt ac en dyheu bot e **torlluyd hunnu en yeu**af ac o hunnu e neyll en **yeu nor llall a deleu or** yeuaf e tedyn breynaul //

Peniarth 30 col. 252
a cany wys pa un ev er yeuaf ranner e reg**thunt ell deu e tedyn** en deu hanner herwyd **keureyth. cehedet. ereyll or en**eyt a deweyt eny wy**po enteu e uot yn uab** yeuaf na dyly enteu **tedyn y tat. O deruyd. y uab** alldut o wreyc uonhed**yc llat dyn ay tat ay** uam en uyv a dyguyd**au galanas arnau byt** e deuparth ar y uam ar **trayan ar y tat canys** hy a dyly bot en lle tat **ydau ef. O deruyd. guadu** merch o genedyl a gue**dy hynny y rody y ur a** bot amresson am y ham //

Peniarth 30 col. 253
mobyr. keureyth. a deweyt pan yv y brennyn ay dyly ca**nyt oes perchennauc a**rall ay deleho a hunu **en dyffeyth bre**nyn. ac os ky**mraes uyd e uam kyme**ynt uyd y hamobyr ac **anmobyr merch bonh**edyc canhuynauc ~~k~~ sef **ev hynny. lxxx. ac os all**dudes uyd e uam kym**eynt uyd y hamobyr ac** amobyr merch alldudes **sef ev hynny xxiiii. ac** euelly y kerda ebedyv **mab a dywater ony ky**nyf ual e derchauo ar **y ebedyv. O deruyd. tebegu bot** en uab ~~dolef~~ dyodef **pob mab dolef a deweter** //

Peniarth 30 col. 254
y uot en uab e dyn. keureyth. a deweyt nat mab dyodef ef **sef ev mab dyodef mab** a decco e uam en keureythyaul. **ceny cemerer eny ducpuyt** a cany waduyt dyodefedyc **ev a hunnu ny deleyr y** wadu rac kyflauan eny **dywycco. O deruyd. y uach dyo**defedyc gan duy pleyt **bot en agkyfredyn kyn** eduryt ohonau ay llessu **or neyll pleyt ef a testu** arnau bot en agkyfre**dyn. keureyth. a uarn talu ohon**au e deleet cany wna**eth teythy mach. O deruyd. y** uach na del cof ydau ay **mach ay nyt mach yaun** rody er oet a dyly e emg**offau. sef ev er oet try dyeu** //

Peniarth 30 col. 255

ac ony dau cof ydau en y try dye hynny y uot en **uach ac na watto enteu** y uot en uach talet cub**yl or deleet. O deruyd. y dyn erchy oe** uach deuot y kymell ydau **er eydau a bot en well gan** e mach guystau or eydau **ehun no kymell ar e llall** ellegho nac ellegho talet **ehun e deleyt. O deruyd. y dyn** guadu mach ac na caffo **reyth y wadu y gyt ac ef** namyn y urodyr a dody **or haulur ar e keureyth. na dele**yr namyn e deuparth o **cenedyl e tat ar trayan** o cenedyl e uam. keureyth. a uarn **deleu or seyth mroder g**uadu mach sef achaus //

Peniarth 30 col. 256
ev canyt llys ar reythur mach namyn deleu **talu galanas y gyt ac** ef ay cemryt ar bro**dyr a allant** rody eu llu e **de**laant **talu galanas** y gyt a pob un onad**unt ay cemret. Rey** a deweyt na deleyr dam**dug creyreu er eglu**ys ay hoffer. keureyth. a dewe**yt y deleyr. sef ay dam**dug e clas ar personeu **canys wynt esyt per**chenogyon ar er egluys **wynteu a delaant dam**dug e kreyryeu kyn **buynt e cadu lleygyon** e creyreu ac eu colly //

Peniarth 30 col. 257
e personeu a delaant eu damdug. pob alldut **a ranho ay argluyd e da** en deu hanner ef a dy**ly ran or tey. sef achaus** eu urth deleu ohonau **hanner o pob peth. Ny** dyly enat kymut men**et en kyghaus sef ach**aus ev cany dely barn**u en e kymut namyn** ef a kyn el ef en kygh**aus dros y da ehun ny** dyly ef dody nep dro**stau onyt e brenyn ay** dyt. O deruyd. colly peth e **rug deu dyn y gyt a de**wanu or neyll arnau **a menhu damdug can** dewedut nat oet per //

Peniarth 30 col. 258
chennauc ar y peth namyn ef ay cedemeyth ef a eyll **y damdug. O deruyd. y dyn pren**hu anyueyl y gan arall **a guedy y prenu guybot** bot dannet en eysseu **a menhu dywyn. keureyth. a u**arn na dywyccer canys **anaf eythyr croen ev ca**nys keureyth. a deweyt pa le **bennac ny torro cyc neu** croen bot hunnu en an**af eythyr croen. O deruyd. am**resson am er yn lleyaf **e deleer camluru amda**nau keureyth. a uarn or hyn lle**yaf y cuyner deleu cam**lurv. O deruyd. emlyn o dyn **am lladrat a dewedut** y welet en guneuthur //

Peniarth 30 col. 259
lladrat ay guadu ohonau roder llu. xxiiii. ar ugeyn **hep alldut hep ur not ac** ony ceffyr hynny ef a ell**yr dody lladrat en y er**byn. O deruyd. y dyn rody bon**clust y arall ac nas guatto** talet y sarhaet herwyd y **ureynt a xxiiii. am e uon**clust. Ny dyly mab pen**kenedyl talu ebedyv y** tat cany menet en pen**cenedyl en y lle. sef a dyly** y talu y nep a dyly me**net en penkenedyl en y** lle. herwyd rey or eneyt **ny deleyr er enat llys** ebedyv o ureynt. ny dy**ly alldut gureycca hep** geghor y argluyd ac o g //

Peniarth 30 col. 260
ureyca dyalet er argluyd arnau ef. os ky**mraes a uyn a bot plant** ydau er argluyd uchaf **byeuydant o henuid** o tyr e brenyn eu mam. **Teyr maru testyolaeth** esit. vn ev. O deruyd. e den ho**ly tyr a dewedut e deleu** a bot er renhy en gynt **noc ef ar y tyr hunnu** ar re adau fosseu neu **weyth arall ar y tyr ac** o bey ay hamheuey bot **ydau keytweyt a cat**wey hynny dygaun **en y keureyth. a pan uennet** prouy y keytweyt ed**uryt onadunt clybot** gan eu reeny panyv eu //

Peniarth 30 col. 261
reeny wynteu a wnaeth gueyth y maen rachu **neu y fosseu neu y clod**yeu a hynny a cemeryr **en testyolaeth. Eyl ev** O deruyd. y dyn holy tyr o ach **ac edryf a dody hynny** e pen keytweyt a dew**edut or ceytweyt cle**bot en wyr hynny gan **eu reeny ac nas guesant** eyssyoes hynny a cemer**yr en lle testyolaeth.** Trydyt ev. O haul dyn **tyr ac attep or amd**ffynnur ydau a dewed**ut y dyuarnu o keureyth. y tat** ay hentat a dody hynny **e pen guybydyeyt a se //**

Peniarth 30 col. 262
uyll ydau y wybydyeyt ar clybot hynny gan eu **reeny gyn noc wynt** ac ena e guelsant y dy**uarnu ef dogyn ev h**ynny. O deruyd. bot da y dyn **y gyt ac arall a treuly**u e da hunnu en dyw**ahard ~~n~~or neyll ny dele**yr na dyruy na cam**luru namyn er dyn er** eydau. O deruyd. y dyn rody **mach ar deleet y arall**

ac na bo ydau nam da egret a tebygu or mach deleu guystlau hunnu ohonau. keureyth. a uarn na deleyr y wystlau argluyd eyssyoes a eyll bot en uaen //

Peniarth 30 col. 263

dros yaen a canhyadu er mach rannu e da ~~y~~a guyst~~a~~lau or ran y kenogyn dros y uechnyaeth. O deruyd. barnu reyth ar lleydyr a nody reyth arnau ac esef e nodyr o kyt garant sef ual e credyr e rey hynny eu llu ar eu bot en kyn nesset ac e delont talu galanas ay cemrit y git ac ef. O deruyd. y enat cemryt mach ar obyr ay deuot er datleu keureyth. a uarn na eyll ef uot en urautur ar e datleu hunnu onis guata a cyt es guatto o gellyr y prouy arnau. sef achaus //

Peniarth 30 col. 264

ev hynny cany dyly enat namyn gobyr keureythyaul ac nat keureythyaul hunnu. Ny dyly enat kymryt gobyr am dym eny daruo ydau barnu y uraut a uarno a cyn y datkanu kemeret uach ar y obyr ac onys cemer ena byt hep dym. Ny deleyr llessu enat am dym onit am agkeureyth. a wnel ef or datleu e byt er emtraethu ohonau canys tauaut ryd a bot cosb keureythyaul arnau o guna gam. O deruyd. y haulur ac amdyffynnur //

Peniarth 30 col. 265

emdewedut rac bron enat a dechreu kyureythyau a cegheussaeth a chuympau or neyll onadunt a guedy hynny keyssau ohonau emdyag or na bu telluet na coll na caffael e regthunt. keureyth. a deweyt nat anolo a deweto haulur ac amdyffynnur rac bron enat druy ceuundep kyny bo telluet canys perchenogyon haul ent o dau ereyll drostunt rac bron enat y cegheussaeth eny doter coll a caffel en eu pen //

Peniarth 30 col. 266

anolo vy a dewetuynt O deruyd. cadeyrau kyghaus en e urautle a guedy hynny y adau ohonau ac eylweyth ceyssyau e le. keureyth. a deweyt na dyly y caffel ay uot en colledyc or haul a genhelwo ef ac na bo cosb arnau amgen. O deruyd. y dyn adau e maes en agkeureythyaul yaun ev galu arnau teyrgueyth cyn barnu braut ac o dau e tredet llef ny dyly colly y haul na bot en camgyws am hynny. Meybyon alldut a allant ~~llat~~ guadu o pob un onadunt y gylyt cany dy //

Peniarth 30 col. 267

guyd eru er un en llau y gylyt onadunt. O deruyd. y alldut ceyssyau emadu ay argluyd a gureyc aguedyhaul ganthau a honno en menhu na ranner y hargeureu hy. rey or lleureu a deweyt y dyly hy escar ay gur a menet a hy ar eydy ay dyllessu. keureyth. yaun a uarn na dyly escar ay gur onyt am agkeureyth. ac nat agkeureyth. ydau enteu rody eu argluyd er hyn a deleo ac e dely er argluyd rannu deu hanner ay ur er hyn a uo ar y helu. O deruyd. torry llog cen talu e tholl ohoney y brenyn byeu e da ac ny dyly hytheu bot hep talu //

Peniarth 30 col. 268

toll namyn try llanu a try threy a cen torro hytheu guedy talo y toll ny deleyr udunt dym oc eu da canys breynt alldudyon brenyn a uyd arnadunt o hynny allan a kyn trycco hytheu urth y aghor uyth ena ny deleyr e gerru ac ny deleyr duyn guystyl arney namyn er hyn a dodes en agkeureythyaul en tyr e pryodaur sef eu hynny er aghor eguystyl e toll. Ny deleyr duyn mab y gan uaru nay duyn y uaru sef ual e deleyr hynny pa uab bennac a gemero dyn en y wewyt en keureythyaul //

Peniarth 30 col. 269

ny at keureyth. y duyn y ganthau en y uaru ar mab a urthoto dyn en y vewyt ny deleyr y duyn ydau en y uaru. pa uab bennac a uo hep urthot heb gemryt keureyth. a at yr genedyl guneuthur a deleont amdanau ef. O deruyd. cadeyryau enat a pleydau a dechreu keureyth. a ceuody y kyghaus o canyat e raclau neu o canyat er argluyd ar pleyt arall en lludyas dray geuyn oe lle. keureyth. a uarn nat canyat namyn a gannyato er egneyt. O deruyd. y dyn marchogaeth march en agheuarch a tebygu o perchennauc //

Peniarth 30 col. 270

e march deleu pedeyr. d'. am pob randyr en ~~dyuo~~ **menet a pedeyr en deuot** Ny deleyr cany cerdus **ef namyn er un ran**diret ac na deleyr yr **hyt y bo ganthau na**myn vn camluru ac ur**th hynny na deleyr nam**yn vn pedeyr keynnyauc. **O deruyd y uach gadel duyn** guystyl arnau a bot en **edyuar ganthau byt hun**nu en lle tal er nep ay dug**assey canyt mach ef o hyn**ny allan. O deruyd. y deu dyn cuy**nau o pob un onadunt** rac y gylyt a caffel or ne**yll fonnodyeu llawer** a caffel or llall un fonnaut //

Peniarth 30 col. 271

keureyth. a wyl eu bot en un sarhaet o bydant un urey**nt ony bydant un ure**ynt ony byd guaet a gu**ely ac o byd talet guer**th y guaet ydau ef. O deruyd **y dyn colly peth a colly o a**rall peth cefryv ac ef a **dewanu or neyll arnau** ac ena y damdug ac o**ny byt ay lludyho cem**eret. Os y dyn a dau ay **damdug en y llau enteu** byt breynt perchenn**auc ef arnau a gatter** keureyth. er llall ohonau. O deruyd. **y dyn tebygu na bo cuyn** vn cuyn or ny cuyner **en y dyd anyanaul e gue**ler defnyd e cuyn endau //

Peniarth 30 col. 272

keureyth. a uarn bot en cuyn hunnu hyt e pen vn dyd **a bluydyn eythyr am em**lat ac emsarhau. O deruyd. y **dyn bot kyfnewyt** e regthau a dyn arall a **teyr buu ar helu e dyn** ac adau ohonau am **e gefnewyt er hon ny** mynney ef or teyr **byv ac en oet y tal y uot** enteu en mennu pob **un or teyr buu ac o hyn**ny ceyssyau dywynau **er haulur e da. keureyth. a u**arn re urthot ohonau **un or guarthec pan** dyuot ef er hon ny **mynuyf y onadunt** ac urth y mae yaun ydau //

Peniarth 30 col. 273

cewyrau a edewys sef ev hynny dewys ac e**yl dewys ar e guardec** er amdyffynnur a try**dyd dewys er haulur.** O deruyd. y dyn en y dyd cen**taf ed holo tyr a dayar** dewedut bot hunnu **en dyd coll neu caffel ac** o byd ay amheuo bot y**dau dygaun ay guypo** ac attep or amdyffynur **a dewedut e pen er enat** ar argluyd e dodaf y na **bu haul eryoet arnaf** y am hyn hyt hedyv ar **e keureyth. e dodaf y hyt na ell**yt haul arnaf y en abs**en e guyr hynny ac e**na y mae yaunach credu **er argluyd ar enat noy** //

Peniarth 30 col. 274

vybydyeyt ef canyt huch a bot en anolo pob peth **a gunelet en eu absen.** O deruyd. y alldut cemryt urd**eu neu espeduryaeth neu** dywyll arall arnau a hyn**ny hep gannyat argluyd** keureyth. a uarn na redhaa hynny **ef y urth ceythywet y ar**gluyd cen deleo er egluys **bot en ol y amarch. O deruyd. esc**ymunau dyn pa achaus **bennac ed eskemuner a bot** er argluyd en mynnu y **anreythyau en y lle. keureyth.** a uarn ena na dyly bot en **anreythodef hyt en oet** un dyd a mys e uot en esc**ymun. O deruyd. y escoleyc gune**uthur lladrat a barnu du**yn y urdeu y arnau herwyd** //

Peniarth 30 col. 275

keureyth. sened. keureyth. a uarn na byd eneyt*uadeu* ef am y we**ythret honno cany deleyr** duy poen am er un achaus **O deruyd. na atto argluyd yaun** ydau am tyr a dayar neu **o peth arall keureyth. a uarn er h**yt e bo ef hebdau na byd **haul tra bluydyn cet boet** <u>ceflat</u> e dyn ay haul a bot **en haul pan holer. llema** y lleoet y dely ceytweyt uot **a hynny herwyd. keureyth. ken**taf ev onadunt cadu tyr **a dayar gan den. Eyl ev** cadu kyn coll. Trydyd ev **cadu geny a meythryn.** pedwerit ev cadu guesty. **pemet ev cadu breynt** <u>Chuedet</u> ev cadu allldud**<u>yath</u> gan dyn. Seythuet** //

Peniarth 30 col. 276

ev cadu heynt e meun lludyn guedy dangosser **er ceytweyt. Ereyll a** deweyt deleu ceytwey**t o pob dyn <u>eeu</u> cadu** rac pob druc a errer ar**nau a deleu guybydy**eyt e erru pob peth. **O deruyd y llawer o dynyon ho**ly un peth a dody perch**enauc haul drostunt** o un onadunt a chyff**roy or amdyffynnur** guybydyeyt ar ~~re~~ uot **degemot am er haul h**onno gynt a ceyssyau or **haulur llessu y wybydy**eyt ef o uot llessyant **e regthunt ay pleyt ef** keureyth. a deweyt nat keureythyaul **llyssyant e rug nep or** //

Peniarth 30 col. 277

guybydyeyt hynny ay pleyt ef ony byt lles e **regthunt ac ef ehun ca**nys ef ysyt perchenn**auc haul. Ny eyll nep** redhau alldut namyn **en y oes ehun onyt gan** y uenet ehun er gulat **ed hanuo ohoney. O deruyd.** y dyn rody telluet y ar**all a guedy hynny m**ennu y guadu. keureyth. a **deweyt o byd gurthtug**

gan er haulur deleu **guadu telluet ual y** guater bryduv. O deruyd. **barnu braut ay am**genu or nep y barn**uyt ydau ual e bo dyr** menet y eduryt e pen **er enat ay barnus a** //

Peniarth 30 col. 278
bot llawer or eneyt ~~ay~~ ~~barnus~~ urth y barnu a **bot amresson puy a dely** y heduryt y uraut ay cu**byl or eneyt ay vn. keureyth.** a deweyt o bu enat lles **urth uarnu y uraut y m**ay ef ay haduer ac ony **byd ef enat e kymut e barn**er endau ay haduer ac **ony byt hunnu er enat** ay re datcanus ar ostec **ay aduer. ac esef achaus** ev hynny rac anuhundep **er eneyt na deweyt e k**eureyth. namyn bot enat en **tauodyauc ar y uraut** a uarno od adef y barnu. **Pvy bennac a holo da** o kyfnewyt holet **truy uach. puy bennac** //

Peniarth 30 col. 279
a holo da truy etneyt holet truy uryduu. puy **bennac a holo da truy am**ot holet truy amotw**yr. puy bennac a holo da** o echwyn neu o uenfyc **neu o atneu neu o llun**yeyth a gunel dyn eguyd **cehoed holet truy vybyd**yeyt. llema e lleoet ny **dyly guybydyeyt uot** vn ev ar alanas. Eyl ev **ar sarhaet. trydyd ev** ar guaet a guely. ped**weryd ev ar ffyrnycruyd.** pemet ev cenlluyn. chuehet **ev llosc tey. seyth**uet ev lladrat vythued **ar uach. Nauuet ev ke** //

Peniarth 30 col. 280
rch godeuauc. Decuet ev ar odynep. vnuet **ev ar treys. deudecuet** ev ar y lle e deleo keyt**weyt uot ac ar pob lle** e bo reyth ossodedyc e keureyth. **sef achaus ev hynny ca**ny dely guybydyeyt **dyffody reyth. O deruyd. bot** mach adeuedyc ar dele**et ar haulur en dewe**dut y mae ar try ugey**nt ar amdyffynnur en** dewedut y mae ar **ugeynt ar mach en de**wedut y mae ar punt **e mae mach ef a testu or** haulur adef or mach y **uot en uach ar punt.** //

Peniarth 30 col. 281
keureyth. a uarn na dyly er amdyffynur talu namyn a **adews canyt adews y** mach e messur a dewe**yt er haulur ac osyt** er mach pahar e kemello **cemellet ac onyt oes ta**let ehun er hyn a adeu**us e uot en uach ar**nau er haulur ac os **lley nor messur a adu**er e mach talet er amdy**ffynnur er hyn adeuus** canyt adeuus e mach er **un or deu uessur ere**yll. O deruyd. bot delet ade**uedyc a deu uach arney** ar haulur en dewedut **e mae trugeyn eu e dele**et ar amdyffynnur e de //

Peniarth 30 col. 282
wedut y may ar ugeynt a dody e pen y meycheu er **eduryt ac atuer or neyll** onadunt y may ar tru**geynt ar llall en adef y** may ar ugeynt. keureyth. a dewe**yt en e deuno deu dyn a do**dy eduryt ~~en~~ eu penn ky**fryuedy o denyon ac na** cewno e dynyon hynny **ar eduryt hyt nat dym** a adueront cany cefunus **e duy pleyt namyn ar er** hyn a uey cefun gan er **aduerwyr e eduryt e rug** e duy pleyt ac o mennant **wynteu oet urth eu cof** cemerent ac onys men**ant taler er haulur** er ugeyn a ad~~i~~ef er am //

Peniarth 30 col. 283
dyffynnur ac nyt er eduryt or mach e telyr yd**au namyn herwyd er ad**ef or amdyffynnur e de**leu ydau. Hyn o lleoet** y mae. iiii. d'. hep arder**chauel. vn ev llo kynfflyth** ay teth ay corn ay clust **ay llegat ay llosgurn.** ac asgellheyt a costauc **ar tom te ac ebaul em**dyuat a march e dyd cen**taf en oet e fruyner y der**cheyf. iiii. d'. ac ych pan de**ccer gentaf a dan pen** er yeu a pan estynho ta**ru ar aneyr nauuetyt** aust ac aryant guast**rodyon ac am uarchog**aeth march hep gann**yat. ac am gauer ac am** //

Peniarth 30 col. 284
yerchell ac am ascurn tun. Teyr meuelury**aeth mechni. vn eu y** guadu. eyl ev cam **eduryt. trydyt eu na** allo cemell. puy bennac **a dewano urth llat dyn** ef a dyly teyr buu cam**luru. i. teyr buu gor**duy a llu canur or ge**nedyl ar nat emgem**esgus en y guaet. ay **wely eythyr guelet** e llat ac nas dyfferus **am lladrat centaf a** wnel caeth talet cxxti. **o aryant am er eyl punt.** am pob lladrat o hin**ny allan trechu aylla**ut ydau ony pren y ar**gluyd y aylaut er guerth.** //

Peniarth 30 col. 285

keureyth. bonhedyc canhuynaul pan gemero **tyr e gluat arall bre**ynt y tyr a uyd arnau **o deruyd. y gureyc dewed**ut geyreu guara**duydus urth y gur** megys unau meuel **ar y uaryf neu bau** en y danned neu y al**u en costauc. keureyth. a uarn** talu camluru ev gur **am pob un onadunt** canys argluyd pob **gureyc uyd y gur neu** o byd guell ganthau **tarau try dernaut** a guyalen cehyt a **ceuelyn y ur a kyn** urasset a hyruys a **hynny en lle e menho** //

Peniarth 30 col. 286
eythyr y pen. Taulburd e brenyn. cxx. a tal. ac ual **hyn e rennyr hynny. lx.** ar y weryn wennyon. **a lx. ar y brenyn ay we**ryn. a sef mal e rennyr **hynny xxx. ar y brenyn** a xxx ar y weryn ac ual **hyn e rennyr ar neyllw**yr teyr ceynnyauc a th<u>**ey**</u> **ffyrdllyg ar pob gur** ar gemeynt arall ar pob **un or weryn guennyon** sef achaus e gedyr. xxx. ar **y brennyn urth ware o**honau en erbyn wythwyr. **a hanner heny ar taulbu**rd mab uchelur. Guerth **ech trugeynt o byt m**aru o vyl yeuan hyt y **calan. xl ar y kyc. ar croen** //

Peniarth 30 col. 287
ac. xx. ar er eneyt ac or xl. a uyd ar y kyc ar croen. viii. **d'. ar y croen. a <u>xii</u> ar y kyc** ac o hynny pemp a dymey **ar pob chuarthaur sef ev** hynny duy ar ugeynt. **ar e pen ar keuyn ar tra**et ar emysgar ay holl cer**det oy ueun. x. d'. ac eue**lly am pob anyueyl glan **or a esser y kyc guedy gua**haner y croen y urth y **kyc cemeynt uyd guerth** e amdyryeyt a guerth deu **chuarthaur ydau eythyr** huch urth nat oes croen **ydy. Guedy guahaner g**uerth y heneyt hytheu y **urth e kyc ena y byd cem**eynt guerth e amdyry**et a guerth e neyll** ~~**chu**ardhaur~~ <u>enhorob</u> ydy en y pem //

Peniarth 30 col. 288
mluyd ar ugeynt a hyny herwyd. keureyth. e ge**llyr guneuthur den** en enat canys ena y **byt baryf arnau ef** ac y byt guastat y **puyll ac y byt tec barnu** ohonau ar paub en gy**ffredyn ar denyon hen** ar rey yeueyng. Teyr **nodwyd. keureyth. ysyt nod**wyd llauuoruyn y **urenhynes er <u>on</u> e gun**yer llewys y urenhy**nes a hy a nodwyd e** penkynyd er <u>on</u> e gu**nyer archolleu e kun** e brenyn a hy. a nodwy**d y medyc teulu er** hon e gunyer archo**lleu teulu y brennyn** a hy. pob un or rey hyny //

Peniarth 30 col. 289
.iiii. d'. a tal. pob nodwyd arall. d'. a tal. Teyr hely **ryt y tayauc ysyt. ann**el. a croglath ac eslepan **O deruyd. rody gureyc y ur a** thalu y hamobyr a gue**dy hynny y duyn hyth**eu y tat arall a bot arg**luyd e tat e ducpuyt** ydau en menu y hamo**byr en herwyd y gura** re dygones hy kyn y dy**uot ar y tat newyd** ysyt ydy a hytheu en **uerch oy gur ef ac na** re gauas enteu y hamo**byr hy nys dely o try ach**aus or na deleyr e gure**yc namyn vn amobyr** eyl ev o achaus or na ur**haus hy or pan doeth hy** //

Peniarth 30 col. 290
ar y tat newyd hunnu. ar trydyd achaus ev pa **beth bennac a gunel hy** en guellegord e bu gent **endy na byd haul nac ara**ul en y hol hytheu en gue**lygord arall re dodiu edy** ony re talus hytheu er a**mobyr er argluyd a uu** ar y tat gynt talet er **argluyd esyt ar y tat** newyd. O deruyd. bot da eghy**t e rug llawer o dynyon** a duyn hunnu en lla**drat a thebygu onadunt** deleu o pob un onadunt **gerru e lladrat ar neylltu** guat am pob un onad**unt am y err nys dela**ant namyn guneuth**ur tauodyauc a uo tro** //

Peniarth 30 col. 291
stunt en perchennauc haul ac a erro tros paub ac **yaun ev attep <u>humu</u>. O deruyd** y llawer o dynyon colly **eu da ac na bo nep y gyt** ay gylyd amdanau a me**nnu onadunt e erru ar** un dyn en vn datleu neu **en vn aur ny deleyr kyt** attep udunt namyn <u>er</u> **centaf a genecwys ger**ret en gentaf a gatter **y hunnu en keureythyaul a gue**dy darffo datleu hunu **guneler datleu paub or** lleyll o un y un hyt y dy**waethaf. O deruyd. y alldut gu**<u>euthur</u> lladrat a chen **tebyau urthau e lladrat** y uenet ef y urth er ar**gluyd ed oed y gyt ac ef** //

Peniarth 30 col. 292
pan wnaeth y lladrat a gurhau y arall ac ena **deuot perchennauc e da** a gerru e da en lladrat **arnau ac ardelu ohon**au enteu o guat yaun **ev barnu llu y argluyd** ev dyheurau sef a dew**eyt er argluyd na**

dyly y dyheurau namyn o **lladrat re wneley er pan** doeth attau efuo yaun **ev er alldut eyssoes dy**guydau eg. keureyth. lladrat **ony keyff argluyd ay** dyheuro. O deruyd y dyn dale **lleydyr a lladrat ganth**au ac na bo perchennauc **e dyn ar y da re delys gan** e llall ony keffyr perch**ennauc ay damdegho en //**

Peniarth 30 col. 293
y llau o ryd e llu uot en eydau e da ellegher em**dyeyth ar da ganthau** O deruyd. caffel perchennauc **ay damdygho enteu** en y llau a dewedut pan**yu en lle lladrat e du**cpuyt y ganthau kyn**ys gerro ar y dyn y m**ae ganthau en llad**rat. reyt er dyn y ma**e ganthau e da ceyss**yau ardelu keureythyaul ay** guahano ef ar llad**rat neu enteu a dy**guydo eg keureyth. lledrat **os ef a deweyt e re wru** or dyn ay delys attau **oy anuod ac oe uot** en trech noc ef onys **guata e dyn ay delys** hynny emchuelet po //

Peniarth 30 col. 294
en e datleu arnau. os guata enteu dyguydet y ll**all e keureyth. lledrat canys arde**lu a delys ohonau ay re p**allu ydau os a deweyt ent**eu y uot en wyryon or **lledrat beth bennac a de**weter arnau ac na ceyss**yo ardelu namyn o** guyryonnyny yaun ev **gadu ydau y ardelu eny** pallo ydau. O deruyd. gerru **lladrat ar den a barnu re**yth arnau a guedy hynny **bot en well ganthau de**gemot ac argluyd no **menet a dan reyth. Ny** dyly er argluyd degem**ot ac ~~a~~ ef onyt gan** gaffel or colledyc e da **cany dyly er argluyd** ydau dym n~~n~~amyn gan //

Peniarth 30 col. 295
y uot enteu en uauc pan urthoto e reyth. ac urth h**ynny e dyly e colledyc e da** ar cosb yr argluyd ac en **tec ydau e cemryt. O deruyd.** tebygu panyv or da a del **yr argluyd e dyly e collhe**dyc e da nyt ef. e collhe**dyc a dyly er eydau y gan** y nep a wnaeth collet yd**au ac urth guneuthur** collhet ydau enteu e dele **er argluyd e cosb. rey a de**weyt am annot na ell**yr e torry ueth sef ev er** achaus ual gouunet eu **amuot a pob gouunet** kyt torrer yaun ev dy**uod ydy dracheuyn ay** cadu o newyd ac euel **y nep ay torro amuot** a bot en edyuar ganth //

Peniarth 30 col. 296
au a galu am y amuot gan dyeyssyau e nep **ay torres e amuot ac ef.** rey a deweyt e dyly e am**uot ef caffel y amuot** dracheuyn ay lle. E keureyth. **eyssyoes a deweyt pa** dyn bennac a murtho**to a peth keureythyaul er me**ynt er emruymho y **meun peth nac amuot uo** na peth arall nat oes h**aul ydau ef ar yr amuot** dray geuyn can torres ef **er amuot a bot en em**urthot ar amuot e torri **E den e torrer er amuot** ac ef a eyll talu e amuot **can torres ef e amuot ac** nas gurthodes. ac urth **hynny e dely ef er am**uot dray geuyn a lle. //

Peniarth 30 col. 297
O deruyd. gerru lladrat ar dyn a barnu reyth arnau o **guyr not a chyn deuot oet** e reyth maru vn or guyr **not a tebygu or colledyc** uot en odor arnau ef hy**nny nyt godor. keureyth. a de**weyt nat godor en un lle **er hyn a lley~~r~~steyryo ag**heu onyt en deu lle en dyd **coll ne caffel neu en lle** ed adaho dyn guybdy**eyt neu testyon oy tau**ut ehun e deu lle hynny **kyt boet maru e guybyd** kyn nor oet godor ev **arnau ef canys ef a ede**wys ac na allus y caffel **Hyn o agheneu a oda. keureyth.** en dyodor. agheu a hey**nt neu cleuyt gorw**eydyauc neu uryu neu //

Peniarth 30 col. 298
urath ne allo nac ar uarch nac ar droet neu na bo hed**rum nac ydau nac oe cen**nat neu uorduy o achaus **gueylgy neu camwynt** e regthau ay edyl neu car**char cennogyn neu aghen** argluyd. neu na re cleuo y **guessyau. pob u~~m~~n or peth**eu nyt o pleyt er amdyff**ynnur e may e llesteyryeu** hynny namyn eu bot en ag**heneu gossododedyc e keureyth.** ac urth hynny nat emch**uelant vynteu en agkeureyth. ar** e nep e bo e datleu arnau. O deruyd. **y gur guneuthur lladrat** a barnu y dyenydu am e lla**drat hunnu a tebygu or ar**gluyd deleu e da ef a heuyd **y dyenedu nys dyly ac ny** dely da y gureyc nay ueybyon //

Peniarth 30 col. 299

hyt en oet pedeyr bluyd na dym or a oet argluyd a**rnau ef. ny deleyr y duyn** am y lladrat hunnu na**myn e eneyt ay uot en** ~~au~~rgluyd ar y gureyc ay **ueybyon ac ar eu da hyt** tra delewynt wy uot ur**th e noe ef.** Hyn o petheu esyt un **ureynt a lladrat en** llau o byd den en kerdet **a caffel escrybyl neu da** ~~arall~~ marwaul en un cer**det ac ef neu rac y uron** kystal ev hunnu a llad**rat en llau. er eyl ev o ke**ffyr lladrat a dan un do **ac un achre ac ef kystal** eu hunnu heuyd a lladrat **en llau. trydyt ev caff**el lladrat en llau den //

Peniarth 30 col. 300

neu ar y geuyn neu guedy y uuru y urthau er lla**ur am pob un or try hynny** reyt eu y den ceyssyau ar**delu keureythyaul e uuru e llad**rat y urthau neu enteu a **uo lleydyr ceuadef. O deruyd. sar**hau gu~~n~~eynydaul o cayth **xxiiii. d'. eu sarhaet sef eu** gueynydaul cayth a uo en **te uab uchelur nyt el nac** er rau nac y ureuan. sef **ev cayth douayth sef ev** cayth douayth dyn a tryco **o gannyat hep e prenhu y** gyt a mab uchelur. guerth **hunnu ev deu cemeynt a** guerth cayth a prenner. **O deruyd llat cayth pa cayth** bennac uo na gueynyt**aul na cayth arall neu en**teu e duyn en lladrat. ay //

Peniarth 30 col. 301

decco. llu. xxiiii. guyr esyt yaun eu guadu ac eu h**anner en wyr not canys** pob lladrat a dely hanner **e reyth uot en wyr not** O deruyd. y gueynydaul deuot **y ty uab uchelur a chem**ryt tyr y ganthau a da**le te a talu tug a gue**stua oe argluyd a hann**er guerth alldut brenn**yn uyd e werth enteu ac **enteu en alldut mab** uchelur breynyaul o h**ynny allan. O deruyd. bot emter**uenu e rug duy perchen **duy uaenaul ay wynt** en abadeu ay wynt en **escyp. er uchaf y ureynt** byeu teruynu onadunt **O bedant ceuuch er hun** a uo kynwarchadu y esco**pte neu y albate onadunt //**

Peniarth 30 col. 302

byeu teruenu gan y llu ev uagyl ac ev eugyl a bot y u**agyl ar euegyl en y lle pan de**gher udunt. Vynepwerth **pob dyn kymeynt ay sarha**et eythyr na dercheyf ar **wynepwerth. Try peth ny** dercheyf arnadunt wy**nepwerth a sarhaet alldut** a guerdh celeyn canyt cem**eynt guaraduuyt wynep**werth a sarhaet ac nat ce**meynt sarhaet alldut a** bonhedyc breynnyaul ac nat **cemeynt y anredet ay ureynt** dyn maru a dyn beu ac urth **hynny na dercheyf ar yr un** or petheu hynny. O deruyd y dyn **holy alldut a dewedut y uot** en alldut dylys ydau ef ac o **bey ay amheuey ydau ef hy**nny bot ydau dygaun ay **guypey ac attep or alldut dy //**

Peniarth 30 col. 303

oer hep ef nyt wyf alldut ytty kyt buyf alldut yaun **yu barnu y prau er haulur** ac o ffena ydau y prau cemer**et y alldut en eydau ac os er** alldut a deweyt ny deleaf y dy **attep dy am hynny sef acha**us ev hynny bonhedyc dele**dauc vyf y ac osyt amheuo em** hynny e may em dygaun ay **guyr. ac ar e keureyth. e dodaf y na** dyly bonhedyc deledauc attep **o alldudyaeth ar y coreff ehun** yaun ev gadu y ardelu ydau **ar prau en eydau ac esef e r**yv guyr ay prau y gyt ac **ef bonhedygyon ereyll o car**ant ydau canys bonhedyc **y deuaut ef e uot a honno** a elwyr en keureyth atkas. sef ev **keureyth. atkas. en lle e decco er am**dyffynnur y prau y gan //

Peniarth 30 col. 304

er haulur en eydau ehun mal emchuelut e keureyth en y **gurthwynep eu hynny** ac urth hynny e gelwyr **en keureyth. atkas. pa lle benn**ac y dotter kar y gyt ac **arall en test neu en re**ythur ac amheu or am**dyffynnur eu bot en** carant a cheyssyau o h**ynny eu llessu ny ellyr ey**thyr bot en reyt udunt **rody eu llu ar uot eu ker**ennyd en kynnesset y**dau ac e deleuynt talu** galanas y gyt ac ef ay **cemryt.** Teyr halauc uech**ny ysyt kyntaf eu** onadunt o pren dyn **peth y gan arall ac erchy** mach ohonau ar e da y //

Peniarth 30 col. 305

gan y nep ay guerthus my a dodaf hep e den a **rody y llau ohonau en llau** e mach ac na del e dyn a ce**mero e uechny oe cemryt** o llau e mach ac y dody y ll**au en llau e mach namyn** estennu e llau parth ac **ar y mach ar mach parth** ac attau enteu a tebygu **bot en dygaun hynny** keureyth. a deweyt na remhya **y uechny honno en y dyd** y bo reyt urthy cany **uedruyt y kemryt kyt** bot mach ef y gan y

nep **ay rodes o uenet e llau** en y gylyt udunt nyt **mach yr nep ay cemy**rth canyt aeth y llau en **y gylyt ac urth hynny** y may halauc uechny. **Er eyl halauc uechny** //

Peniarth 30 col. 306
ev. O deruyd. y den prenu peth y gan arall ac erchy mach ar **y peth hunnu a dewedut or** dyn a wertho y peth hunu **my ar rodaf uach ac estenu** y llau parth ac ar y mach ac **estenu or mach parth ac attau** enteu e llau a hep rody o er un **e llau en llau y gylyt eyssuys** a guedy rody or mach y llau **y nep a prenus e da a menet** en uach ydau. keureyth. a deweyt **y uot en uach yr gur ay ce**mryth en keureythyaul ac nat m**ach enteu y gan y gur nys** rodes en keureythyaul ac nyt oes **lle ydau y cemello ef y uechni** dyguydet enteu ehun en **e gouyt a del or uechny. Tre**det halauc uechny. O deruyd y **dyn cemryt mach y arall** en y absen ar peth a deuot **rodyauder e mach a rody e** //

Peniarth 30 col. 307
uechny en llau e uach ay henwy er dyn nyt eden **en lle rody e llau en llau** e mach ual ed oet keureythyaul **a deuot e mach ar proc**urator er hun esyt en lle **e den y cemryt e uechny** ydau a rody e uechny yd**au ar llau en y gylyt** a henwy or mach er h**un uyt edyn en lle he**uyd e uot en uach ef keureyth. **a deweyt am hynny na** remya e uechny honno. **sef pa achaus cet el llau** pob un yn y gylyt or ny**uer e buant en y uechny** ny hennyt hy er procur**ator er hun ay cemerth** urth hynny na dele h**unnu nar uechny nar** haul bey re henwey y m //

Peniarth 30 col. 308
ach y hunnu y uechny reyt uydey ydau ehun talu **e tal. E gur er henwyt** ydau e uechny ac nyt **oet en y lle nys dely cany** cemerth e uechny o llau **e mach mal e deley ac ur**th hynny na remya **h**ytheu ac urth hynny** e gelwyr e rey hynny **en teyr halauc uechny** sef estyr e gelwyr wy **uelly ac nyt halauc ev** ruymau en cadarn eny **urthvyneper hy a pan** tener en e urthuynep **ellug e ruym a wna h**ytheu ac urth hynny ny **dyffleys e ruym hyth**eu ac uelly y mae e mech**nyaetheu hynn o gurth**uynepyr udunt ny sauant //

Peniarth 30 col. 309
ac ny remhaant. Ny deleyr abedyv er enat lles **canys red ev o pob cem**enedyv y gan y arglu**yd. O deruyd. y try dyn cerdet** y gyt neu y pedwar. **a brathu o un onadunt** y gylyt ay urathu er **eylweyth neu e trede**weyth dyruyauc uyd **er argluyd e rey a oet** en edrech ac nas dyffer**ant rac er eyl brath neu** rac e tredyt ac en gue**let y urathu en eu** guyd. ac ny bydant dy**ruyauc er e urathu** un weyth cany wyd**ynt uot en y uryt ef** urathu e llall. O deruyd. y **denyon tebygu nat** el breynt gureyc a //

Peniarth 30 col. 310
decher llathlut neu gureyc a gescer genthy o te**yr nos allan urth ure**ynt eu guyr o achaus **na roes cenedyl wy a** tebygu bot eu breynt **urth eu cenedyl ac eu** sarhaet urth ureynt eu **brodyr. keureyth. a deweyt gue**dy bo aguedyhaul ganth**au na eyll hy e adu ef o**ny myn colly e haguedy **ac na eyll enteu e gerru** ony men talu y haguedy **ac esef ev aguedy pob** un or duy guraget h**ynny try eydyon cehet** eu co~~.~~rn ac eu esceuarn **ac urth hynny e deweyt** keureyth. deleu or guraget **hynny bot eu breynt** ac eu sarhaet urth ureynt //

Peniarth 30 col. 311
eu guyr. O deruyd. dale lladrat en llau den a pan damdeg**her e lladrat dale arguays**saf ohonau enteu o effey**ryat neu o radur arall** neu credyffyn a deuot o **hunnu e cemryt e lladrat** o llau e den e damdeguyt **ganthau. ny dele emrody** attau cany dele enteu em**rody eg keureyth. ac enteu a cre**yryeu arnau sef eu e creyr**yeu y gradeu neu er** urdeu neu dyllat creu**yt y arall ac urth na all**ant wy buru eu creyry**eu y arnadunt ac em**rody eg keureyth. er argluyd a **menet y breynt y lleydyr** urth hynny na at. keureyth. ud**unt wynteu bot en ar** //

Peniarth 30 col. 312
waessaf er lladrat canyt yaun tennu. keureyth. o or**sset er argluyd y cabydul** er escop. O deruyd. bot amress**on e rug duy pleyt am** tyr a dayar a guahard **e tyr ene dyamressoner** a thros y guahard gue**uthur or neyll o~~n~~r d**ynyon muynyant ar e **tyr ay adeyllat ay ere**dyc. keureyth. a deweyt bot **en**

un gosb hynny a torry teruyn. ac os ered**yc a deruyd sef eu e cosb** er wyth echen ar guyd **ar heyrn a guerth e tro**et deheu er amaeth **ar llau assu er geylw**at a hynny er argluyd **Os adeyllat a wna neu //**

Peniarth 30 col. 313
wynyant arall <u>ar</u> adeyllat neu wynyant a **gunel er argluyd can**ys en llau er argluyd ed **oed e tyr pan want ac** nat oet guercheytwat **arnau namyn er argluyd** a nau <u>geyn</u> camluru ar **<u>e</u> tyr ar e breynt y bu** gynt. O deruyd. deuot alldut **a gurhau er brennyn a** rody or brennyn tyr e **hunnu a bot hunnu en gu**archadu e tyr en oes y uab **guedy ef ay wyr ay or**wyr ay pedwaregur. h**unnu a uyd priodaur ac** ny dele bot breynt all**dut arnau o hynny all**an namyn breynt e tyr **a <u>guarchato</u> a breynt a** <u>breynt</u> cemro. O deruyd er //

Peniarth 30 col. 314
goruyr hunnu e uerch y alldut guedy hynny mab **er uerch honno a dele ma**muys y gyt a plant y gor**uyr hunnu ac ny deleyt y** gan er alldut centaf nac **y gan y uab nac y gan y w**yr uamuys canyd <u>odyn</u> en **pryodoryon ac urth uot** en pryodaur e goruyr e **de**leyr **y ganthau ac e gan pob** pryodaur ac <u>en</u> escenno all**dut en pryodaur e byd bre**ynt alldut brennyn arn**au ef. O deruyd. y alldut deuot** cemry a gurhau y uab uch**elur ac y gan hunnu menet** ar arall a cerdet ohonau ef **ac ef ay uab ay wyr orwyr** orescennyt o uab uchelur **y uab uchelur a hep gua**stathau or rey hynny en //

Peniarth 30 col. 315
vn lle muy noy gylyt bynt wynteu ar ureynt alldu**dyon byth tra uuynt hep** guastatau namyn euelly. **O deruyd y alldut gurhau y uab** uchelur a bot y gyt a hunnu **hyt agheu a bot mab er** alldut y gyt a mab y mab **uchelur ac wyr er alldut** e gyt ac wyr e mab uchel**ur gorwyr er alldut e gyt** a goruyr e mab uchelur **gorwyr e mab uchelur a** uyd pryodaur ar oruyr er **alldut ac etyued e goru**yr hunnu ar etyued e **goruyr her alldut a u**yd en tragewedaul ac **o hyny allan ny delaant** uenet uyth er <u>glat</u> er **hanuedant ohoney e //**

Peniarth 30 col. 316
urth er argluyd pryodaur ar re colly onadunt **er amser e deleynt ue**net o menneynt ue**net. O deruyd. y uonhedyc** treftadauc menet y **wassaneth mab uchel**ur a bot espeyt y gyt **ac ef ay llat ac ef ar g**uassaneth e mab uchelur **e mab uchelur a dyly teyr** buu keleyn amdanau ac **ereyll or lleureu a dewe**yt panyu. vi. buu keleyn **amdanau a hunnu a dely** menet pan uenho y gan **y mab uchelur eythyr ad**au er mab uchelur a deleo **ual e deweyt lleuer hewel** a <u>humu</u> a elwyr carllaued**rauc sef ev carllauedrauc //**

Peniarth 30 col. 317
en hen cemraec tomauc ac urth hynny e gellwyr **enteu kartomauc. O deruyd.** bot keureyth. e rug deu dyn a **bot kyghaus a canllau** o pob parth a perchono**<u>gyon</u> haul a holy or ha**ulur ac atep or amdyff**ynnur ac oe kyghaus** ac oe ganllau ac na bo **unryv atep yr un ay gy**lyd onadunt a testu or **haulur ar er atep guay**thaf onadunt a ceyssyau **muynyant o hynny. keureyth** a deweyt deleu or amd**yffynnur dewys e ard**elu a uenho or try ay er hun **a deuot ehun ay er hen a** deuot e keghaus ay er **hen a deuot e ganllau.** O deruyd. bot keureyth. e rug deu dyn //

Peniarth 30 col. 318
a holy or haulur rac bron er egnat a dewedut or amdyff**ynnur ny deleaf guneuthur** keureyth. hedyv guedy hanner dyd eu **hyn ac ny deleyr enynu keureyth.** nay guneuthur guedy **hanner dyd. dyoer hep ef** nyt hanner dyd hyn <u>ach</u> **canyt hanner ar e keureyth. y doda**f y deleu atep. eg keureyth. a dew**eyt ena deleu or enat a** uarn e uraut ar effeyryat **o byt ay hanner dyd ay** nyt hanner a puy benn**ac or duy pleyt ay ham**heuo wynt kreyrhaer ef **ar uot en tebycaf gan**thau y uot en haner neu **nat hanner ac onyt ha**nner dyd gater. keureyth. e regdy **ac o byt hanner dyd anot**oer e keureyth hyt tranoeth //

Peniarth 30 col. 319
O deruyd. deuot haul uach a cynogyn rac <u>ceulyn</u> enat a bot **e mach ar haulur ar ceno**gyn en e lle a holy or haul**ur ac attep or amdyffyn**nur dyoer ep ef ny dela**af de attep dy hedyu. sef** achaus ev

guedy hanner **dyd ev hen ac ny deleyr** dechreu keureyth. guedy hanne**r dyd ac ena dewedut or** haulur dyoer hep ef haul **uach a cenogyn eu hon** ac ar e keureyth. y dodaf y en lle **bo mach a haulur ac am**dyffynnur rac bron enat **bot en keureyth. dyannot hono** keureyth. a deweyt ena pa le ben**nac y carcharer e keureyth. en am**ser uel guedy hanner **dyd neu dydyeu dedon** neu keureyth. a dyguydo ar sul //

Peniarth 30 col. 320
neu ar wyl neu keureyth. tyr a dayar e genhayaf neu ar **guanuyn bot en uch car**char er amser no haul uach **a cenogyn cany ellyr gu**neuthur en er amseroet **hynny yaun eu y hannot.** Nyt oes achuysson ereyll **ay annoto onyt try corn** y brenyn a haul treys a **haul lledrat O deruyd. bot peth** egcet e rug deu dyn ac eu **bot ell deu en menhu ran**nu e regthunt a bot am**resson e regthunt puy a** raney a puy a dewyssey **onadunt ell deu rannu** en deu hanner a cemryt **o pob un e hanner attau** a rannu o pob un er han**ner en deu hanner a gue**dy e daruo ranhu euelly //

Peniarth 30 col. 321
rodet pob un dewys oe gylyt ar y ran a rannus **a honno eu e ran deu uynep** o keureyth. Ereyll a deweyt panyv **er yeuaf a dyly rannu ar** henaf dewyssau ony byd **uch breynt er yeuaf. O deruyd** na wyper puy uchaf y **ureynt puy henaf. keheded. a** uyd e regthunt ac ena e **dele er rannyat a dewe**dassam ny uchot uot. **O deruyd bot peth ygcet e r**ug deu dyn ar neyll **en mennu rannu ar** llall hep uenhu ran**net e nep a uen rannu** a dewysset e llall. O deruyd. bot **peth dywahan e rug** denyon egcyt ual ych **neu wch neu uarch** neu peth ny aller y dry //

Peniarth 30 col. 322
llyau a rey en menhu er ranhu ac ereyll hep uen**hu e ranhu e nep a uyn e ran** gunaet e guerth a byd **en dewys e nep nys myn a** gurthueret ydau ef y ran **o hynny o da a gadu udunt** ehun er anyueyl ay cem**ryt e gurthuryt y gan**thau enteu a gadel ydau **enteu er anyueyl. O deruyd.** na menhont wy gune**uthur hynny ac ena er** argluyd a dely cemell y **guneuthur cany dely nep** bot egkyt ay gylyd onyt **tray mynho. O deruyd. na allo** ef deuot er guthuryt **yaun eu ydau bot en y** kyt cany eyll caffael **e dewys er lleyll ac nat** yaun dryllyau er anyueyl //

Peniarth 30 col. 323
nay dywynau er y uot egkyt amdanau. O deruyd. bot peth **egkyt e rug llawer o deny**on ac un en menhu ranu **a paub hep uenhu yaun ev** ranu or nep ay men a dewyssau **o paub onadunt en** y ulaen ef ac o byd amress**on e regthunt wy puy a d**eleo onadunt dewyssau **en centaf dewyssent o hy**naf y hynaf o bydant ke**mreynt dewyssent er** uchaf y ureynt. O deruyd. y **dyn guneuthur turyf** neu enwyet ar arall am **tyr a dayar gunaet ar e** tyr ar dayar e may y haul **arnau ac os guna ar tyr** arall ny bo y haul arnau **talet a gunel cany dely //**

Peniarth 30 col. 324
ef dyffeythyau namyn e tyr e bo y haul arnau sef **eu turyff llosgy tey a to**rry ereydyr. Enywet **ev cuyn menech urth w**lat at argluyd eny caffo **yaun emluydyn ac eml**uynedet nyt dyffodedyc **y haul er hyt e bo hepdau** am haul aryant ac escry**byl a pop da arall ny dele**er guneuthur turyf am**danadunt namyn eyn**ywet a holy pop bluydyn **ac o byd enteu vn dyd a** bluydyn hep holy er eyd**au can y uot en ceulat** ay haul e bot en haul dy**ffodedyc o hynny allan** ac en tra bluydyn. O deruyd. **bot em*teruenu* e rug //**

Peniarth 30 col. 325
deu dyn a dewedut or haulur bot e ureynt ydau **teruenu onys amheu** er amdyffynnur aet a dan**gosset e teruyn os er am**dyffynnur ay hameu en**teu byt. keureyth. e regthunt** am eu breynt cesseuyn **ac os y ureynt a uernyr** ydau dangosset guedy **hynny e teruyn. O deruyd. y dyn** cemell ar den arall gune**uthur megys adeff d**ruc arnau neu dyllessu **y da oe anuod neu cany**atu guneuthur peth **a uey affles ydau y gue**uthur a dody en y erbyn **hynny eylweyth e meun** keureyth. keureyth. a deweyt ena nat //

Peniarth 30 col. 326

sauedyc dym a guneler druy cemell canys eu cem**ell a treys ac ual e deleyr** turyf treys dracheuyn er **breynt e bu gent euelly** e dely e peth a guneler o cem**ell y emchuelut dracheuyn** O deruyd. y un o ssuydogyon e lles **guadu mach a rodo neu** y ur ardelu a uo ar uuyt **e brenyn en guastat a bar**nu reyth arnau en sapel e **brennyn e dyly rody e re**yth canys ena e dele e uara **efferen ay duuur suyn. O deruyd.** y gur ar cellhyt hep ad**lam ydau namyn y gyll**yt neu y uonhedyc can**huynaul dyadlam gua**du mach a barnu reyth ar //

Peniarth 30 col. 327

nau ac enteu en mennu guybot pa lle e rodo e reyth **o keureyth. yaunaf yv ydau en er** egluys e godyweder en y **pluyfogaeth canyt muy** e dyly ef bara efferen en **egluys noe gylyt. O deruyd. ger**ru lladrat ar dyn arall a **barnu reyth arnau a kyn** deuot oet e reyth maru y **den ac adau ohonau ar ar**gluyd en mennu e da cany **cauas e reyth. keureyth. a dewe**yt deleu or argluyd e da **hyt en oet seyth punt** canys hynny a deley ef ony **caffey y reyth a hynny oet** e deleet heuyd enyw caffey **ac o byd o da muy no seyth** punt ydau adawet **oy plant y talu y deledy**on ay dayret. O deruyd. na bo //

Peniarth 30 col. 328

dym da ydau enteu ac ena er argluyd en mynnu mab **e dyn am e delet cany ca**ffas er reyth ac en deleet **ar y tat er reyth keureyth. a dew**eyt am lladrat na deleyr **barnu reyth ar nep nam**yn ar y nep e gerro y perch**ennauc arnau a cany ger**rus perchenauc ar y mab **dym urth hynny na de**le mab attep am reyth **y tat. O deruyd. dale lladrat** en llau alldut mab uch**elur a chen emrody eg keureyth.** o dydor. ac enteu eylwe**yth heb uennu emrody** e keureyth. ar lladrat en cemey**nt ac y deley enteu bot** en eneyt*uadeu* amdanau **ac nat emryd enteu eg keureyth.** bot er argluyd en mynu //

Peniarth 30 col. 2

y erchy y duyn ad*ref*. **tri gorsaf greic pan** gysger genthy ny dyly me**net hyt y pen y nauuetyd** odyno. a pan ysgaro ay gur. **ny**

Peniarth 30 col. 3

suidauc punt. **amobyr merch uchelur. cxx.** amobyr merch mab eyllt **lxxxx. amobyr merch alldut** xxiiiior. herwyd deuaut. xl.

Peniarth 30 col. 4

keureyth ay argluyt ac os biv vit hy **ar mab paret e gur y ue**ythrin en dilesteyr ay **wassaneth. llema y try** achaus ny dyly gur yaun **y gan y greyc**

Peniarth 30 col. 5

wynebwuerth o henny allan. . deruit **y alldut a greyc kerdet truy** wlat arall. ac ena e maru **argluyd y tir a dyli. xvi. ac** uelli er gur a henni am **eu**

Peniarth 30 col. 6

neu **eu guelet dan un uan**tell yn gorwet y rug y **deu uorvyt. ac os y guadu** a uinnant rodet e gur. llu **ar wreyc llu dec gura**get

Peniarth 30 col. 7

genedyl yr tat. Ni dyly **gureyc uryauc prynhv** na guerthu heb ganyat **y gur. rey a dywet y dy**ly o byt pryaut. teyr **guraget a dyly eu**

Peniarth 30 col. 8

ni dyly **merch o da y tat nam***yn* **hanner ran braut** ac uelly y tal hytheu or **alanas dros y plant o** byt ydy neu hytheu teg**et na bo plant ydy**

Peniarth 30 col. 9

yr guely ar y gur **en kyntaf. trydy yu pan geuoto or guely a dyuot** y plyth e dynyon. am rod y **telyr amobyr. am y gueryn**daut y chowyll. am y

Peniarth 30 col. 10

uarn deleu y prouy or edlyg. ac en yn **uoruyn y keyff. ryt uyt y gur ac ny kyll hytheu y** breynt. ac os gureic uyt **hytheu talet y gur idy a** dloo heb emwat.

Peniarth 30 col. 11

alanas nac am ua**ch. namyn reyth o wyr. rey a deweyt na dyly mo**ruyn cowyll guedy e blode**uo onit emdyheura o vii.** y am y tat ae mam ay brod**yr ay**

Peniarth 30 col. 12

elwyr moruynwreyc **a bey dyccey ur arall treys** arney hy a dley y chowyll **o deruyd enllybyau gureyc ar** ur arall os y wadu a uyn en **treygyl kyntaf rodet. llu.** vii gwyr a hytheu llu vii.

Peniarth 30 col. 13

ac o bit guryauc hytheu talet hy **ay gur y dyruy ay camlu**rv. o deruyd y uoruyn menet **gan ur lathlut o anuot y** tat ay mam ay hargluyd **wynt a allant y duyn d**racheuen oy hanuod. ny **dyly y that**

Peniarth 30 col. 14

huynepwerth yda ny dyly hy y caffel **o hynny allan canis gu**reyc kywylydus eu. **.ema teruyn ar keureyth**yeu-guraget.

Peniarth 30 col. 15

yr eydau ehun. ac os y**ach uey yr anyueyl bry**wedyc kemeret paub **er eydau ac os maru uey** enteu o hyr nechdaut **tryget er arwystyl en dy**lys en y le. os en lle pan **vriwyt e bey uaru enteu** kynnyceyr yr dyn ae bry**vassey ef ac**

Peniarth 30 col. 16

dyn rody mach y arall ar peth y***aun* eu ydau rydhau y uach** ay o talu. ay o wystlau ay **o wadu nat mach. os y wadu** a uyn deuent y gyt ar **yr**

Peniarth 30 col. 17

racdau **nat el yn llu cam ac os** enteu a a en llu teget y **duw ac yr creyr essyt yn** llau er egnat nat mach **ef nac ar dym, ac ena ony** wrthug y mach arnau **byt ryt e**

Peniarth 30 col. 18

ke**reynt ydau mal y dele**ynt talu galanas y gyt **ac ef ay kymryt. oet e re**yth honno wythnos or **sul rac vynep en er egluys** e vara efferen ay du**uyr suyn. Pa uach benn**ac a wrthtego ar kyn**nogyn ryd uyd oy**

Peniarth 30 col. 19

kemell y uechny. os enteu a deweyt **nat mach a mynnu y** wadu deuent y git **en dyannot hyt ar er eg**nat. ac ena os y mach **a wata nat mach heb ur**thug arnau or haulur **byt ryt oy uechny.**

Peniarth 30 col. 20

dyn kemryt llawer o veychyeu ar **peth a mynu eu gua*du* ar y seythuet gur y dy**ly guadu pob vn onad**unt os enteu hagen a uyn** eu guadu ef a eyll ar vn **seythwyr eu**

Peniarth 30 col. 21

ay trayan en well nor deleet ay he**bruc hyt ynyogel ac o** byt amdanau emlat ke**meret y mach y fonaut gentaf. ni dyly duyn gu**istyl onyt y gyt ar hau**lur ac ny dyly y duyn en** un amser ony byt negyf **y kynnogyn. en**

Peniarth 30 col. 22

breynt y guystil. . deruyd y dyn rody guy**styl y arall ar peth. ac** od a hunnu tros y oet **dylys uyt hunnu ceny roder mach arnau. o deruyd y** uach rody peth maur yg**uystyl peth bechan yaun** eu er haulur e gemryt a **kyn**

Peniarth 30 col. 23

dym na**myn march a tal. x. punt** a hunnu ny talaf ac nys **guystlaf y chwy. Ny dy e mach ena y wystlau na**myn kyrchu y argluyt **y kymryt cannyat y** wystlau e march en **lle. xii. d'. rac y uot yn**

Peniarth 30 col. 24

uach trannoeth. ny dyly vn dyn **bot yn uach kynnogyn canys deu dyn e delan uot** canys pan holo er haul**ur reyt eu urth y mach** y kymell a pan gemello **y mach nyt**

Peniarth 30 col. 25

gulat dray geuyn **ac na bo hedrum er haulur nac er mach y** wulat y mae ynteu yn**dy ar haulur en men**nu y da y gan y mach **ena e barn.**

Peniarth 30 col. 26

guadu mab y mach hunu gua**det uch pen bet e tat** ar y vii*uet* ay llu na **oet uach e tat ef ar e deleet honno nac ar dym** ac na dyly e mab kem**ell drostau.**

Peniarth 30 col. 27

kenedyl ehun ac nyt o kenedyl e ken**nogyn. pan dyguydo** guat ar uab am uech**ny y tat ny dyly neb o kenedyl mam y mab** guadu ena namyn kene**dyl tat e mab.**

Peniarth 30 col. 28

roder mach **arnau yaun eu er neb** ay guerthus rody aruy **styl en y le kyn e gythbyn** neb y werth. keureyth. a camlurv **er argluyt.**

Peniarth 30 col. 29

hytheu e dylessu **a rody mach ar y dylyss**ruyt a chanys gur a wa**ta hy deleu ohoney hy**theu reyth o wyr y gyt **a hy y wadu mach. Gu**ystyl a dyguyd o lau try **dyn mach ac argluyt** a perchennauc da o lau **argluyd a llau**

Peniarth 30 col. 30

y arall a dyguydau **er oet yn or teyr guyl** arbennyc ay nodolyc ay **pasch ay sulguyn. os dyv** nodolyc ed haul tranno**eth guedy dyw**

Peniarth 30 col. 31

newyter nyt amgen. cae. a guregys a **kellell. ac arueu. O deruyd am** haul uach a kynnogyn **kyuaruot ar pont un** pren.

Peniarth 30 col. 32

ryt e mach **a byt colledyc entev o haul uechny. os y kynno**gyn ay gurthyt ac en **adewedyc e mach kem**ellet e mach er haulur e **delet en dyannot.**

Peniarth 30 col. 33

ac ymy ny dele dy dym **a henny a adeueyst tuhun mal e cyglev yr ar**gluyd ar egnat. ac ena **y barn e keureyth. na dyly ro**dy mach

Peniarth 30 col. 34

kymryt bryd**yw y gan arall ar. xxiiii. ar llall en adef e rody** ar. vi. d'. a heb wadu bry**dyw. keureyth. ena a uarn bot** en ecuryt e dyn ay rodes **gan y**

Peniarth 30 col. 35

hamot ual **e menho y guneuthur ar** y dyn en y lau en gadu. **ac ena amuot. O deruyd guedy henny na uenher y ca**du ac na water er amuot **argluyd a dyly kymell** y gadu ual y datuero **yr amotwyr. O**

Peniarth 30 col. 36

keureyth. a deweyt bot en wyr ewellys am y adau ac na muynheyr **ena e testyon. Ny dyly gu**neuthur amuot tros y **gylyt cany para**

Peniarth 30 col. 37

keryt a uo ar y dyn a gymerth **atau. Ac o men enteu** y dyeyssyau or dyn hun**nu kemeret veycheu ar** y **amregoll e ganthau ac** onys kymer kyn bo dyr **ydau ef guneuthur yaun** tros y oruodogaeth yr hau**lur nyt**

Peniarth 30 col. 38

dyn a gymerth attau. **O deruyd y dyn adau goruot** arnau peth y arall ay **trostau ehun ay tros arall. keureyth. a uarn pannyv** en y pen ehun yd a pa beth **a orw arnau ay bechan** ay llawer canys en y pen

Peniarth 30 col. 39

llet e balef. a **try llet e balef en y troed**ued. a pedwar troetued **yn hyt e uerrev. wyth en y neyev. xii. en e gessey**llyeu. xvi. en er hyryeu. **Guyalen gyhyt ar yeu ho**nno en llau e geylwat **emlaen er**

Peniarth 30 col. 40

velly y kerda o oreu y oreu or **echen heb torry er ev e r**egthunt. ac yn dywa**ethaf erv e guyt .i. kyueyr** assnaut ac un weyth yn **y ulydyn y telyr.**

Peniarth 30 col. 41

ech en glaf ay o bryw **ay heynt arall ef a dyly** y perchennauc kynnal pen **er yeu eny uo yach. O deruyd y** perchennauc mennu

Peniarth 30 col. 42

udunt ky**stal a bey eydunt ehune**yn. E geylwat a dyly cayu **ar er echen mal na bo ry** gyuyg na re eag. ac os o **henny y bydant varw.** talent. neu rodet y lu gu**neuthur ydunt kystal** ac yr eydau ehun. ny dy**ly amaeth taflu**

Peniarth 30 col. 43

deruyd bot amrysson am drecar edrecher erv er **amaeth y deffnet ay llet** ac urth honno arder y **paub kystal ay gylyd. O deruyd** bot amresson e regthunt **am eredyc tyr guyd ac** arall faeth ar neyll en **mynnu**

Peniarth 30 col. 44

kymenhu eche**n a uo egheuar heb gan**nyat e kyuarwyr. Ny **deleyr guistlau echen a uo eg kyuar canys ruyme**dyc ent eno.

Peniarth 30 col. 45

dywegyr dym. ac ny dlaant vn erw onyt **amuot ay duc udunt. O deruyd y dyn kyuaru ych a** guedy heny e duyn en lla**drat.**

Peniarth 30 col. 46

er **heyrn. puy bynnac by**eufo er heyrn ef a dyly **eu keweryau yn dyleste***yr* **er kyuarwyr yn wa**stat. E geyllwat a dyly **dywallu er aradyr oy** ewedyon a gudyn a pest**leu ac os hyrwet**

Peniarth 30 col. 47

hyny allan **dyuuyn lugur. am y** guanhuyn er aryan**tal hyt galan mey** a guedy henny dyw**yn lugur. a guedy henny e semudus bledyn** vab kyuyn. y ellug escry**byl o garchar pob amser** aryantal neu guystyl **arnau. ac ual**

Peniarth 30 col. 48

yeyr eyl dewys a deleyr or cadu **keureythydaul. ac yuelly or perchyll or pan allont em**chelut byswelyn ac eu **truyneu.**

Peniarth 30 col. 49

deweyt pan yv pedeyr d'. or v. **llydyn moch. O deruyd na ka**ffer or escrybyl ereyll **kymeynt ac y deleer un onadunt taler d'. o pob** v. llydyn. Ny deleyr dale **yeyr ar yt namyn e pet**heunos kyntaf ed heer a **guedy y del**

Peniarth 30 col. 50

llugur yeyr a guydeu canys ehedec a wn***ant.*** **Escuboryeu a dlaant** bot en agoret or pan el **er escub gentaf y erben**nyw e guynt endunt ca**nys o llegryr**

Peniarth 30 col. 51

a. O deruyd. **llegru yd. ac na odyweder** er escrybyl arnau **en llau e perchennauc** ed a er escrybyl eu dy**heurau cany ellyr ena** testyolaeth ar anyue**yl dro cae en llygru yd**

Peniarth 30 col. 52

ena y **byt teruenyt y guar**thec prouaduy. ac ny **deleyr eu daly o henny hyt** vyl ueyr canys ena y byt **teruenyt y kynflithet** nac en un amser en ol **buych**

Peniarth 30 col. 53
nac amus uo na palfrey na march **gueyny. amus ny kyll** e werth er pory allan **try amser nyt amgen** er hanner dywaethaf **o ebryll. ar hanner kyn**taf o uey a mys heturef **ar y hyt. ac odena**

Peniarth 30 col. 54
terrua. denyon a meyrch. ac ony lu**ycca ena byt ryt e neb** ay guerthus. ac o lluyca **ena atuerer trayan y** werth heb atnewyt a **prouy enteu a deleyr kyn** pen teyr nos a thry dyeu **Guerth troet**

Peniarth 30 col. 55
raun amus ev **xxiiiior. ac o torrir en y co**loren e werth en gubyl. **llegat amus. xxiiii. ac euelly** guerth y glust. os y deu legat **a dyodyr y werth en** gubyl a telyr. Guerth lly**gat**

Peniarth 30 col. 56
iiii. **d'. escyn. a pedeyr dyscyn** a pedeyr am bob randyr **e marchoco arnau a hy**nny e perchennauc e ma*rch* **ed a e camluru er ar**gluyd. puy bennac a lloco **march kyn bo maru gan**thau ny dyly namyn talu **y loc a**

Peniarth 30 col. 57

croen ony byt vn o try heynt ny dau arnau namyn rody y lu nas guydyat. .verth eboles. iiii. d'. hyt e pen e pedwarydyt ar dec guedy

Peniarth 30 col. 58
.verth llo or nos y ganer hyt galan gayaf .iiii d'. keureyth. o galan gayaf allan duy d'. pob temaur y dercheyf arney hyt er aust e dely hy y hymol en aneyr. a nauuettyd aust e dercheyf arney. iiii. d'. am y

Peniarth 30 col. 59
dewedet henny er argluyd. ac ena e dyly er argluyd estennu ydau dyouryt braut. a bot yn uarnedyc y uarn a uarno ac enteu a dyly talu xxiiii. en obyr. er egnat llys.

Peniarth 30 col. 60

egnat arall trostau a uarno braut a uo guell no honno. .entaf ev menegy edyn a lader yr dyn ay llado a humv ev e tauautrut. Er eyl ev rody kyghor eu lat. Trydyt ev

Peniarth 30 col. 61

gyt a llu kanwyr y guadu gordynev y waet. dros pob un or try ereyll nessaf naugeynt aryant en deudyplyc gan lu kanwr y wadu llourutyaeth dros pob vn

Peniarth 30 col. 62

eu kar keureyth. a deweyt na deleyr guat a da ac nas deleant vynteu nar guat ehun nar da kany dely kenedyl namyn sarhaet eu kar ay alanas ac nat oes en henny na

Peniarth 30 col. 63

dyruy ev teyr punt. Messur kamlurv ev teyr buy neu nau ugeyn. trayan er alanas ar e llourut. ay vam. ay tat. ay urodyr. ay chyoryt ar duyran ereyll ar e kenedyl. ac or trayan kyntaf duyrran ar e llourut ac

Peniarth 30 col. 64

yn oet talu galanas talet y llourud kemeynt a deu vab ydau a pob braut kymeynt a duy chyoret. Or deuparth a dau ar y genedyl dotter y trayan ar kenedyl e uam y

Peniarth 30 col. 65

uyt keuyrderw a plant e pewaret uam a uyt keyff neynt. a plant e pemet uam a uyt gorkeyffneynt. a plant. e vi. uam a uyt gorchau. a plant. e vii.uet uam a

Peniarth 30 col. 66

wynt or seythuet ach allan. archent ydau lu na henyv or pedeyr kenedyl. ed henyv e llourud onadunt. ony dery talet d' paladyr ac os ryt ny tal dym. Ny tal

Peniarth 30 col. 67

y rannhu. Oet e keweyryau er alanas a deleyr nyt amgen petheunos urth pob argluydyaeth e bont e kenedloet yndunt.

Peniarth 30 col. 68

kenedyl e uam. ac ena kymody a bot telluet tragywydaul e reghunt Llu canwr a guata llourudyaeth a llat dyn a henny herwyt. keureyth. hewel.

Peniarth 30 col. 69

llat y **dyn ny telyr dym trostau** **ac nyt atueryr. vii.** k**eynnyauc. dra**keuen or a talwyt or ala**nas.**
Peniarth 30 col. 70

amdanau ac ny dyly y kenedyl y wadu dros **y dyn maru canys guad**us ehun pan w vev a hu**nnu oerguympyt gala**nas. tEyr **fort y kyll dyn** tref y tat. vn ev gu**neuthur brat argluyd.**

Peniarth 30 col. 71

dray geuyn y rydhau ydau kaffel y dyleet **eylgueyth. Trydyd ev.** O deruyt y dyn gurthot **tref y tat ar y argluyd** or na allo y kynnal rac y **puys a tremet y hardreth** a rac hynny y gurthot **ny dyly y**

Peniarth 30 col. 72

keureyth. a dyweyt pan ew **y tat a tal trostau canys** y tat ae kemerey bey lla*det* **enteu. O deruyd y dyn llat** arall ac arueu ny bo eyd**au e neb byeuffo er aru**eu a dyly talu trayan er **alanas.**

Peniarth 30 col. 73

ac a allo y anreythyau or pryt buy gylyt **ay alanas er genedyl a hon**no a rennyr ual pob gala**nas. nyt ardercheyf gala**nas na sarhaet alldut nay **ebedyw.**

Peniarth 30 col. 74

chyoryt ac yr etiuet. ar du**yran yr tat. ac un yr** vam a kymeynt ac yr **tat yr deu uroder. a kyme**ynt ac yr vam yn d~~e~~uy **chyored. a hunnu ev er** ran oreu arney canys hen**ny o**

Peniarth 30 col. 75

delaant talu tros eu plant ony rodant eu **llu na bo plant udunt** vyth. Ereyll a dyt y ta*lu* **y gyt ar llourut y** tat ay uam ay urodyr **ay chyoryt ac eu etyuet** canys henny o dynny**on a caffey trayan y**

Peniarth 30 col. 76

alanas. na guedy na bo plant ydy. galanas **brennyn aber**ffrau ev y sarhaet teyr **gueyth. Galanas gureyc y brennyn. ay uab. ay pen**teulu. ay edlyng. ay ney **trayan galanas y bren**nyn heb eur heb aryan **a trayan y**

Peniarth 30 col. 77

muy. a ix ugeynt aryant. Guer**th pob suydauc arall** or llys. vi. muy a vi ugey**n muy gan ardercha***uael* **teyr gueyth. sarhaet** pob vn onadunt. vi. byv. **ac ugeynt aryant. pan lla**der kyntaf y serheyr ar sar**haet**

Peniarth 30 col. 78

ardercha**uel dym ar alldut. sarha**et pob un onadunt te**yr byv a trugeyn aryant** Galanas mab uchelur ha***nner*** **galanas alldut bre**nyn. e sarhaet hanner sar**haet alldut brenyn. Ga**lanas mab uchelur o byt **penkenedyl.**

Peniarth 30 col. 79

argluyd ef a dyly **y gan y neb ay lladaud** vi. byv. keleyn. ac argluyd **a dely trayan kemell a ky**myn ac a allo y anreythyau **or pryt buy gylyt.** galanas mab eyllt brene**yn teyr byv a trugeyn** myv. E sarhaet teyr byv **a trugeynt aryant ac**

Peniarth 30 col. 80

dyrnuyl. keynnyauc. y prennv keyp **.i d'. y prennv raff. xii. ke**uelyn. i. d'. y prennv buy**all o byt gur coet. i. d'. Sarhaet gureyc caeth** o byt guenydyaul ~~u~~ ac **nat el nac yr rau nac y** ureuan. xxiiii.

Peniarth 30 col. 81

ny dercheyf ar y guardec en e arhaedeu. .au affeyth lladrat ev hynn ema. vn ev menegy e lladrat a keyssyau kedemeyth. Eyl yv kyt*sennyau* ar lladrat Trydyt ev rody buyllur yr lleydyr. petweryd ~~v~~ yv menet yn

Peniarth 30 col. 82

lourudyeyt. O deruyd na allont talu eu dyruy. keureyth. a uarn eu dyol amdaney ac argluyd a eyll kemryt teyr keynnyauc am deyr punt ac ev tec. y keureyth. o gallant uynteu caffael eu

Peniarth 30 col. 83

alldut heb wyr not ay guata ar deuparth o genedyl y tat ar trayan o genedyl e uam. ac gerennyt en kyn nesset ac y deleynt talu galanas y gyt ac ef. ay kymryt. E guadu pun march ac

Peniarth 30 col. 84

lleydyr yn duyn y lladrat. canys keureyth. a uarn nat gyrr namyn gyrr perchennauc. ket dewetto perchennauc ar y eyr ac nas decco yr creyr ny deleyr

Peniarth 30 col. 85

deleyr dyenedau neb ny caffer dym en e lau onyt adef lladrat arnau ehun pan errer arnau rac bron. keureyth. ar lladrat hunnu

Peniarth 30 col. 86

ellug ay er kerennyt ay guerth. ac os adef talet. vii. punt. canys kyt bey eneyt*uadeu* e lleydyr ny byt eneyt uadeu ef. ac ony eyll talu dyholer ual lleydyr. puy bennac a dyholer o uraut e.

Peniarth 30 col. 87

enyple y ty gan uot e keu*an*net yndau kyn bo ydau ef a catwo y corff rac e lladrat. euo eyssyoes a dyly cadu y ty. ac urth henny e barn.

Peniarth 30 col. 88

dewedut arnau ay rac y ouyn ay rac y uonet ay rac y uedyant ac ena y mae yaun yr managur deuennu attau y colledyc ar effeyryat ac aent y drus er egluys ac ena dewedet er efferyat. croes dyv

Peniarth 30 col. 89

erbyn e lleydyr .keureyth ae barn er colledyc en dyemwat. O deruyd. y dyn caffeyl cyc anyueyl ay essu neu heb y essu ac

Peniarth 30 t. 90

er egnat ac ual y manaco er egnat ydau damdyget yr eydau a kymeret ef. O deruyd. y dyn en daly er eydau deuot guercheytwat a urthuynepo ydau gouenhet er haulur

Peniarth 30 col. 91

gellyr damdug. ac or teyr ereyll ny ellyr. ac esef yv y teyr ny ellyr atneu neu loc. benfyc neu gymvynas canyt yaun holy e lle e mae

Peniarth 30 col. 92

y kreyr. a teghet bot en eydau y peth pan ducpuyt e ganthau en lladrat ac nat aeth ymenfyc nac en atneu. y ganthau nac yn rod y arall. Os anyueyl a uyn y damdug dodet

Peniarth 30 col. 93

ganthau yn lladrat ac nat aeth y ganthau **oy er vn or teyr** fort ny delehet y dam**dug. Nit amgen lloc a rod. a benfyc. a guerthu ac** ena henwy pa wluydyn y **kollet a pa temaur yn y vlu**ydyn. a pa vys en y temaur

Peniarth 30 col. 94

ganthau er pan anet **hyt hedyv a sef keytweyt** a dalaant bot ena keme***dauc* uch lau ac arall ys** llau neu a uo muy vn uch **y ureynt ac arall ys y ure**ynt . Os o cadu kyn coll **ed ardelu**

Peniarth 30 col. 95

arwassaf ed ardelu **henwet y arwassaf a de**wedet pa le y mae. os y**n y maes y mae roder y da en y lau os kymer a bit** ryt ryd enteu. ac onyt y**n y maes roder oet ydau y ge**yssyau herwyt y lle y bo en**dau a**

Peniarth 30 col. 96

deleyr. keureyth. dyannot **ony byt ena en y maes a** kymero y ganthau ac ay **rydhao enteu canyt ano**dyr. e. keureyth. bellach henny. **puy bennac a doto y ar**delu em pen arall am **lladrat**

Peniarth 30 col. 97

colledyc er eydau neu a uarner amdanau **lleydyr guerth. vii.** punt. ev y guerth **a kyn pallo ydau y guerth** ny byt crogur ena. namyn **dyholur. Eg**

Peniarth 30 col. 98

lles e rug **duy genedyl o dyeneydyr o uraut e. keureyth. Gwynwyr** a guy~~l~~nho e gvlat arall. ac **a rodont trayan yr arglu**yd o delyr ef a deleyr eu

Peniarth 30 col. 99

peth en absen ac ny guatter. Sef yv treys **pob peth a deccer y guyd dyn ac oe amot. sef yv** achyureyth pob peth a **guneler gan. kethreul. sef yv** annodeu pob peth a dec**cer yn ryth**

Peniarth 30 col. 100

vn eder~~ry~~yn dof nac am ky. nac en lladrat e deccer **nac en fort arall namyn** talu y gureth o pedeyr ke**ynnyauc ony ceffyr**

Peniarth 30 col. 101

ellug ac er argluyd y deuparth. ny byt **eneyt*uadeu* neb yr tre**ys canys sarhaet eu yr **neb a treyssyer a honno hewyt y ureynt a dywy**gyr ay da yr colledyc ay **dyruy yr argluyd a geme**llyr. Nau affeyth tan. **vn ev rody**

Peniarth 30 col. 102

yn gubyl Ereyll a deweyt nat myv reyth yn y byt am llad**rat no deudegwyr ar** hanner en wyr not **ar llall en dynot. ac**

Peniarth 30 col. 103

trayan y gueythret. puy bennac a gemero **o ueun ty ny bo eydau** heb gannyat ef a oruyt **arnau e gueythret hyt em pen teyr nos a try dy**eu. puy bynnac a adaho tan **en odyn kyn bo gan arall** y llosgo . ac na kymero cret **y**

Peniarth 30 col. 104

enneyn trefgord. o byt er eueyl nau **cuuyt y urth y tref. a gue**dy e thoi o uanadyl neu **o deweirch neu o beydhyn**do.

Peniarth 30 col. 105

dywyc**cer heb weythret dyn** y gyt ac ef. O deruyd deuot y **ty moch a guascaru y tan** a losgy y ty a dyagc y moch **allan talet perchennauc** y moch y ty. ac o lysc y moch **kehedyt uyt cany~~n~~s deu** ueredyc ynt. Ny dyly **neb**

Peniarth 30 col. 106

me**net y crassu y odyn ara**ll heb y gannyat ef a or**uyt arnau e tan teyr** nos a try dyeu. **deu amser e byt agor**et. keureyth. am tyr a dayar **a deu e byt cayat. o nau**uettyt kalan gayaf hyt **nauuettyt**

Peniarth 30 col.107

uey. ac os kyffry kyn **no hyny ~~i~~ anolo yv ydau** ac ny deleyr y warandau **puy bennac a kyffroo haul** yn un or dyeuoet uchot **paraut y deleyr barnu** braut ydau hyt y dyd y **bo cayat e**

Peniarth 30 col. 108

dewedet yr amdyffynnur na dyly **ateb ydau hedyv a bot** honn yn haul dysseuyt **arnau a dody ar y. keureyth. y de**ly oet urth y porth. ac y**na y**

Peniarth 30 col.109

porth **ac os kyn hanner dyd** e bernyr yr oet. petheu**nos or dyd hunnu uyd er** oet. os guedy hanner dyd **pethyunos o tranoeth ur** na deleyr talu drell dyd **en lle dyd cubyl. ac yn yr** oet hunnu y dyly paub **deuot ay**

Peniarth 30 col. 110

egnat llys **neu egnat arall rac** y uron ac ar y llau assu **ydau er egneyt ereyll ac ar y llau deheu er eg**nat er effeyryat neu **er effeyryeyt a gadu** ford er egneyt y darmret **yv braudle. keghaus**

Peniarth 30 col. 111

argluyd teyr **byv camluru a bot yn anolo y geyr a dewetto. ac** yr keghaus e dewetter yr **porth ydau ac ena e dyly** er egnat gouyn er hau**lur puy de**

Peniarth 30 col. 112

mae yaun er egnat gouyn er amdyffennur **a wna. keureyth. ac ena y may y*aun* er amdyffynnur de**wedut gunaf. ac ena e **dely er egnat gouyn er am**dyffynnur puy de keghau**s dy puy de**

Peniarth 30 col. 113

yaun er egnat dewedut urthunt **emdeweduch o keureyth. ac ~~ena~~ ena y mae yaun y kegha**us er haulur galu am **uach ar y keureyth. sef meych**yeu a dyly eu rody guyst**lon o**

Peniarth 30 col. 114

ar dayar om ach am edryf **ac o byt am amheuo** y mae dygaun a gatwo***ue* pryodolder. ac odyna** en recerrut en agkeureythyaul **ac o byt am amheuo y** mae ymy dogyn en e. keureyth.

Peniarth 30 col. 115

mae dyarep gennyt bree egeneu keghaus. **ac ena atteb er amdyffynnur**. myuy ysyt pryodaur **ar cubyl or tyr hun ar** dayar o ach ac edryf. ac **yn guarchadu ue pryo**dolder yd uyf a muyn**nant arnau. ac**

Peniarth 30 col. 116

arnau. ac o byt ay amheuo y mae **ymy dygaun ay guyr** bot en wyr a dewede **~~a~~eys y. ac ar e. keureyth. y do**daf y can eythos ty en **keureythyaul. y ar y tyr hun ar da**yar na deleyt dy vot **en**

Peniarth 30 col. 117

ar effeyryat y gyt ac uynt e uarnu braut a rygh*yll* en ev guarchadu rac deuot neb y warandau ac o dau dyn y warandau talet camluru.

Peniarth 30 col. 118

uarnu braut y kemryt eu keghor a hyny gan gannyat er egnat a guedy henny deuent ew lle. ac anuonent eu kyghor ar er egnat. o deruyd na bo reyt

Peniarth 30 col. 119

henny en trydydyd pan deler y gyt ar y tyr ena y may yaun er duy pleyt eyste yn keureythyaul mal y buant e dyd gynt. ac o bu uaru er vn or a w en kegheussaeth e dyd

Peniarth 30 col. 120

dangos y guystlon canys vynt ysyt gedernyt. ar e keureyth. a gue*dy* dangosser e guystlon dodes e ryghyll gostec ar y maes a dewedet er egnat cosb er annostec. ac ena y mae

Peniarth 30 col. 121

eyll gouynt udunt a oes o ureynt mal e deleoch bot en wydbydyeyt neu en keytweyt cany eyll alldut bot en keytwat nac en

Peniarth 30 col. 122

breynt ay en amlach a mynnu cenhal e datleu o hyn dangosset er amdyffynur e testyon en gentaf a dewedet y breynt goreu a uo udunt. a guedy henny dewedet er haulur breynt y rey

Peniarth 30 col. 123

kyn deweton hyn ar eu geyr nas teghan er creyr ac ena er egnat eu kreyrhau a menet allan y varnu urth yr hyn a gycleu gan y duy pleyt ac o guyl bot en well testion e neyll noy

Peniarth 30 col. 124

en pryodoryon ar hon a kyllyau or keytweyt or llu collet e tyr. Os keytweyt pob rey a se*yf* yn y llu. keureyth. gyhydet uyt honno a rannu deu hanner er amresson. kyt barner er haulur deuoc ar y tyr

Peniarth 30 col. 125

datcano a kymmeret uach ar y obyr y gan y duy pleyt a datcanu e duy keghausset a guedy henny y vraut a rydhau or argluyd e guystlon oc eu karchar. Messur

Peniarth 30 col. 126

trydegur a bot pryodaur yn eyste yn y erbyn ny chewyn yrdau y ar y tyr. pryodaur a chewyn trydygur. Tredegur a chychyn treftadauc. treftadauc a chychyn gur deuot. sef

Peniarth 30 col. 127

duy ssuyd ohonau cxx. punt. ac ny deleyr henny o ley noc o uessur randyr. E penteulu a dyly. xx. o pob punt. a del yr brennyn am dadyl. tyr a dayar ac er dysteyn. x. d'. Gvedy e barner tyr y dyn ny ellyr lludyas kefran

Peniarth 30 col. 128

kemryt ac os kemer collet y ure*ynt.* Pa haulur bennac a derchauo testyon en dyt keureyth. a derchauel ereyll or amdyffynnur en eu herbyn.

Peniarth 30 col. 129

er amdyffynnur o bydant en y maes. **O deruyd bot testyon er hau*lur* en y maes yaun ev** eu dangos yr egnat **ar neylltu. ac ena y m**ae yaun er egnat kem**ryt e testyolaeth er ho**nn

Peniarth 30 t. 130

eu llysu **a dewys ac nas gallo ny deleyr muynhau e testy**on guedy henny namyn **kymryt e rey dylys. O deruyd** yr amdyffynnur dewys**sau a**

Peniarth 30 col. 131

ual hy**n pan deweto tyst e te**styolaeth guedy as gou**enho er egnat ydau ac e tegho er ereyr dewe**det er amdyffynnur llys **keureythaul en y erbyn.**

Peniarth 30 col. 132

ny ellyr tyst byth o dyn a tegho anudon **en testyolaeth neu en lle** arall os adef neu o gellyr **y prouy arnau a henny** herwyd e teyr. keureyth. kyn **kemerey e penyt. a kem**eynt a henny o llessoet **a geffyr**

Peniarth 30 col.133

arneu ef byt e llessedyc. ac os **guatta byt sauedyc** onys prouyr arnau **truy testyon ereyll ar te**styon henny en y maes. **ac ony bydant yn y ma**es byt sauedyc testyon **er haulur cany**

Peniarth 30 col. 134

y gylyt ona**dunt en ol e testyon goreu eu breynt ac ad**wynaf ac amlaf bar**ner. ac o bydant gystal** eu testyon rannher en **deu hanner e regthunt**

Peniarth 30 col. 135

Tyst a dyly teghu bot en wyr er hyn a gadarnhao. ac nat yr dygass**et nat yr gobyr nat** yr guerth. ac urth er**ru druc o tyst. e gellyr** e

Peniarth 30 col. 136

dyn adau **kyffryuedy o testyon** neu o keytweyt neb **o wybydyeyt kywyr**et neu pallet. O deruyd. y **dyn henwy testyon** deget e rey a dewys neu **pallet.**

Peniarth 30 col. 137

haul. O deruyd. dyguydau dyd coll neu caffel en **amser y bo cayat keureyth. am** tyr a dayar neu en un ~~**n**~~ **o dedyeu dedon. keureyth.**

Peniarth 30 col. 138

uaru er haulur ay o tremyc ay o aghen **arall ac na del e warand**au e uraut e dyd hun**nu byt er amdyffynur en y warchadu. O deruyd. y dyn** pan holer en datleu am **tyr a dayar dewedut** na wna yaun ac ena **testet er**

Peniarth 30 col. 139

adau. ac ena e deweyt. e keureyth. ny eyn em **mro ny rodo guyr. ny** dyly haulur oet urth **porth canys y porth bot ganthau en wastat** en holy. Pa amdyffy**nnur bennac a sauo y** gyt ac ef keghaus a **canllau ac ef ehun en** trydyd

Peniarth 30 col. 140

atteba guedy henny o deu er **haulur vn dyt a bluyd yn am y haul ay gadu** y gesseu cayat eu e. keureyth. **e regthau ay haul a byth** ny warandewyr. nyt **caedyc.**

Peniarth 30 col. 141

er argluyd ar egnat ohonau yn y lle **ef a dyleyr kemell er a adeuo bot arnau un** or llessoet hynn llesse**dyc uyd herwyd. keureyth. pa** tyst bennac a wato bot **arnau un**

Peniarth 30 col. 142

ysyt. dadanut ar **ac eredyc a tey ac anllo*ed*. a dadanut karr** ac ayluyt keuanhed. **a dadanut bum a beych** ac ayluyt. ar dadanhu**deu hynny ny deleyr eu**

Peniarth 30 col. 143

deruyd. barnu dadanut y dyn or **re uot y kar en kyuanhe*du* aylut ar tyr neu re** uot e tat kyn noc ef **ef a dyly eyste ar y tyr** hyt e penn y nauuett **at heb atteb. ac ena**

Peniarth 30 col. 144

gan argluyd ar **y tyr gynt. O deruyd. y dyn holy dyn arall o dadan**ud ac atteb or amdy**ffynnur a dewedut o** dadanut e doeth ymmy **e tyr hun ar dayar. ac**

Peniarth 30 col. 145

corforoed en y monwent **keureyth. ay barn o hynny allan en tref ryt. O deruyd. bot dat**leu am tyr mam egluys **keureyth. a deweyt nat reyt** aros nauuetyt am ro**dy**

Peniarth 30 col. 146

ach ay edryf dan**gosset y ach ay edryf a** dyget hyt e kyff o henyv **ef ohonau. ac od edyv** ef en pedwaregur pry***odaur* ev. canys en ped**waregur ed a dyn en pry**odaur. ac nyt euelly e dy**sgyn oy pryodolder y u**enet yn alldut.**

Peniarth 30 col. 147

e regth**unt cany chywyn pryo**daur rac y gylyt. O deruyd. **yr nauuettyn deuot** y ouyn tyr dyffodedyc **yv pryodolder a hunnu a d**yt dyaspat am y uot **yn menet o pryodaur** yn apryodaur. ac ena **ed eyrch.**

Peniarth 30 col. 148

keureyth. tref eu tat gadu er mab yeuaf dewy**ssau y dydyn ac wyth eru g y gyt ac ef. a cubyl or a** ~~uo~~ deylat or a uo en y tedy**n ar ny del gvynt e regth**unt ar try ragor y gyt **a henny**

Peniarth 30 col. 149

.iiii. troetued en y uerryeu. wyth en y ueyeu **xii. en y gesseyllyeu. xvi. yn er ryryeu a dody guy**alen kyhyt a honno yn **llau e geylwat ar llau ar**all ydau ar escur yr hyr**ryeu ac a**

Peniarth 30 col.150

rannu o menant mal hynn. Ety**ued y braut yeuaf ran**nu ac etyued y braud **henaf dewyssau. ac o hy*naf*** y **hynaf hyt ar yr** yeuaf. ar kyuyrdyru a **dalaant rannu ac o ety**ued y braut yeuaf y ren**nyr.**

Peniarth 30 col. 151

yn y tedyn o gellyr heb alldudau arall. Maer y bysweyl a dyly **rannu e rug guyr y uaer**dref mal y rannho maer a **kyghellaur e rug**

Peniarth 30 col. 152

ydau ay deleo. Try dyn gorssedauc ysyt. Escob. ac abat **ac espety. Herwyd guyr** guynet e dyly gureyc ca**ffel tref tat cany**

Peniarth 30 col. 153

keureyth. a uarn bot teyr guragret a dyly eu **meybyon uamwys. nyt** amgen vn yv gureyc **a rodo y kenedyl y alldut.** ~~**ac onys ryd y genedyl ny** dyly y meybyon hytheu **caffel mamwys.**~~ **Eyl yv** gureyc a decco alldut tre**ys arney en**

Peniarth 30 col. 154

kychu**yn pryodaur rac ampry**odaur. ac ny chywyn pry***odaur* rac meybyon e r**yv wraget hynny ay ar **peth ay ar cubyl. ac urth** henny e barn.

Peniarth 30 col. 155

a keuendyru a ky***uyrderv* ac argluyd am** talu tyr am alanas or **na aller caffel y da a ede**wyt y genedyl ac arg**luyd y tyr hynnv**

Peniarth 30 col. 156

deuot y tyr onyt o urat eg. keureyth. neu o **estyn argluyd. Rey a de**weyt o lledyr dyn am **tyr deleu hunnu yn wa*ytyr*. keureyth. a deweyt nat** guaettyr namyn tyr y **llourud guedy y talo cu**byl oy da hyt yn oet y **keynnyauc**

Peniarth 30 col. 157

hunnu eylweyth. sef yv tu**ryf llosgy ty neu torry** aradyr. sef yv eynywet **k~~u~~vyn urth argluyd cany deleyr kuynau am tyr na**myn urth argluyd. **Pvy bennac byefo tyr** y glan trayth. ef byeu **keflet ar tyr or traeth**

Peniarth 30 col. 158

muy nor henaf nam**yn eu rannu herwyd este**uyll. Ny dyly neb attal **gardeu o ureynt eu teyll na**myn un vluydyn canys pob **bluydyn e teyllyr. branar duy** vlenet. branarteyll duy

Peniarth 30 col. 159

argluyd namyn y llogy pob bluydyn os myn. **Guyr a uo a dan abat. a guyr** a dan escob vynt a allant **prydau eu tyr gan eu can**nyat. Meybyon a dalaa**nt**

Peniarth 30 col. 160

Guedy y bu*ynt* pryodoryon breynen eu tedenneu. a rannen eu **tyr e rygthunt hyt ed el** such a culldur os er alld**udyon a**

Peniarth 30 col. 161

oc eu hanuot kyn eu bot en **pryodoryon ny dyly dym** oc eu da. **Kyn no duyn coron llundeyn ar deyrnwya**len o ssasson. Dyfnal mo**el mut a oed urennyn** . yn yr ynys hon. a mab **oed hunnu yarll**

Peniarth 30 col. 162

messurur. ac a uessurus er enys honn. **o penryn b~~a~~lathaon ym** prydyn hyt em penr**yn pen guaed yg kernyv. Sef ev hynny nau cant** mylldyr en hyt er enys **honn. ac o krugyl emon** hyt e saram eglan mor **ud. pym cant**

Peniarth 30 col. 163

ueyeu. xii. en y gesse*sseyllyeu*. xvi. en yn yr ~~hy~~ hyrryeu. a guyalen kyhyt **a honno en llau e geylwat** e uessurau eru keurethyaul a

Peniarth 30 col. 164

cantref. dec ugeynt yn y cant ac nyt a ryff **pellach dec. iiii. eru urth** pob tedyn. xvi. en er **auel. lxiiii. en yr randyr** xvi.xxxx.cc. ac or xii. ma**enaul. iiii. onadunt a** dyly porthy cun a meyr**ch. a chylych a**

Peniarth 30 col. 165

yn y kemut arall. Maer a kyghellaur a da***laant*** **guneu*th***ur y datleu a keweyryau y **wlat a kymryt hanner** douot eythyr tri peth g**uerth tyr a lladrat. a**

Peniarth 30 col. 166

tyr. ac o byt un onadunt kat**went tyr eny defnydyo** y brennyn ef a pan y def**nydyo vynteu a dylaant** e **suyt arnau teghu trostau** o byt reyt. Ny dyly na **maer na kyghellaur bot** en penkenedyl namyn **uchellur. ny**

Peniarth 30 col. 167

dyly argluyd na mel na pyscaut canys med **a dyly ohoney. a pedeyr** ar ugeyn dayret ay ran**nu mal e tung. ac ny byt kyllch maer na kyghellaur** ar uaenolyd ryd. na ran na **doffreth na macuyeyt na**myn maur y gayaf. ny **dyly**

Peniarth 30 col. 168

nac **eu mel nac eu piscaut** namyn a el y llys e bren**nyn ac a dyly guneuth**ur coredeu ar eu defred **a llad eu beda**ueu. vn or tayogeu a dy**ly bot en uaer e bysweyl** ac a dylaant rody penu**arch er brenyn er lluyd**

Peniarth 30 col. 169

dangos a del ganthunt o **da yr tayogeu a rody** atadunt yv cadu urth **talu a collent ban elont** ymdych eythyr y try peth **a dylaant ehun y cadu nos** a dyt. nyt amgen eu cled**yfeu ac**

Peniarth 30 col. 170

lluestu y**dau. ny dyly maer y bys**weyl guneuthur un dat**leu namyn ar wyr y ua**ertref ac e erbenhyau a***tau*** **y gan y maer ar kyghe**llaur y da a del o orwlat **yv cadu yr brennyn. ma**er y bysweyl a dyly rody **xxiiii er**

Peniarth 30 col. 171

ban del yr llys. **E brennyn a dyly or ma**ynolyt ryd keruyn ued **nau dernuet en y hyt** en amrescoev. ac en y **llet nau ereyll neu**

Peniarth 30 col. 172

neu en emchuelu **draceuyn ar agheuarch** **yr argluyd. O deruyd teruynu** e rug duy dref a teghu **or neyll e teruyn hyt e**ma ar llall hyt raghu.

Peniarth 30 col. 173

bluyt **tryuysyr ac enhorob h**allt a llestyr emenyn heb **uoyll ydau try dernuet** hyt a try o llet. neu pu**nt en tung. a. xxiiii. d'. dayret. ar punt ar renn**yr ual hyn. cxx. er bara **a lx er e llyn. Ar maynol**yt caeth pob bluydyn **y telyr deu**

Peniarth 30 col. 174

duyn erbyn e deu emyl. **a dyn y~~u~~ kyneu tan yn** y neuat neu ceynyauc **er cenev. Messur daun** buyt haf Mollt teyr **bluyd a mannat eme**nyn kyflet ar dyscyl le**taf yn y tref. a duy uoel** deruet o tewed. a vi. ar **xx. o uara mal e**

Peniarth 30 col. 175

dyn puyllauc llat en**uyt talet y alanas ual** galanas dyn puyllauc **Ny dywygyr sarhaet** a wneler e enuyt cany **dywygyr e sarhaet a** wnel er enuyt. Nyt gu**neuthredyc dym a wnel** dyn en uedo na mach **a rodho na peth**

Peniarth 30 col.176

urthau ac ~~onyt~~ a ryd tauaut **ydau y dewedut trostau** E bedeyr ar dynyon akyu***yeyth* ny muynheyr dym** or a dewetton en datleu **cany udant dym or a de**wedyr urthunt. **Pob anaws arall**

Peniarth 30 col. 177

mut. ac enuyt. a bed**ar. Ni tal un anyueyl** kyndeyryauc y gylyt **Ny tal un anyueyl bru**dryn y gylyt. sef ~~yv~~ ev y rey **hynny. taru a bayd.** ac ystaluyn a pob aniue**yl keyllyauc. O**

Peniarth 30 col. 178

caffel ay kynnyc er deledur ~~**n**~~**y** dyly y urthot canys y **keyssyau e tal y gunaeth**puyt er oet a gunaet **er hyn a uynnho ay**

Peniarth 30 col. 179

deleyr y kymryt **o byt ar y helu da a aller** y chychguyn. O deruyd y dyn **menet y hely a gellug y kun ar er anyueyl o ky**ueruit kun segur ac ef **ay llat e kun kyntaf ay** kyuodes byeuyt er any**ue~~l~~yl onyt y**

Peniarth 30 col. 180

ev ydau y emlyt yny caffo. ac nyt yaun **ydau nay wru nay em**lyt onys medyr y ar y **ford. Pvy bennac a uynno** hely pyscaut a kyuo**dy pysc ohonau ay emlyt** ac y ar emlyt ef menet **em peyryant arall**

Peniarth 30 col.189

rann **or pyscaut vynt a dyla**ant ony deruyd eu do**dy ar y bacheu neu ar** y gudyn ac o hynny allan **ny dylaant dym. Teyr** Bwlch pedwar tudalen yn y llsgr.

Peniarth 30 col. 190

a bot en eyrchat. xx**iiii. ev gobyr penkerd** ac ef a dyly o pob douot **nac o erchy nac o kyuar*us* neythyaur ran deur** nac ef a uo en y lle nac **ny uo os gouyn. Sef ev** kyuarus neythyaur. xx**iiii. or neythyaur**

Peniarth 30 col. l91

dyn a gouyn pa gyff ev **hun a bot en waraduyd** er treftadauc y welet **yuelly hun eysuys eu ky*uarch* kyffyll en yaun** sef ev hynny pan uo kar **en negyf er llourud o** talu ran or alanas ac en **gouyn mae y kyff**

Peniarth 30 col. 192

ach kerennyt. **O deruyt e dyn rod**y aryan ar arall **neu escrybyl ac or da hunnu kyfnewydyau** ac elwa or neb y daeth **y da attau a keyssyau or** neb a rodes e da ran or elv. **Neny a**

Peniarth 30 col. 193

duc a chlebot ~~**o**~~**or perchennauc e lle ed oet yn**dau ay hy ay hepyl nys de**ly namyn ehun. ac ony b**yt ny dyly dym canyt a **sullt a**

Peniarth 30 col. 194

dracheuyn ar haul byt **en jr mal kynt. O deruyd. y d*yn* bot en vach ac o hyn**ny deuenv er haul ay ue**nec ef en clawr neu en** uanach neu en dywyll **ny tebecco ef**

Peniarth 30 col. 195

caffel ny byt er hynny ac o**ny byt dody oet colly** a caffel endunt ac os **hynny a dodyr endunt coller cubyl ac uelly am** tyr a dayar en er amser**oet e deleyr eu carcharu** O deruyd dewedut o uoruyn **ar un**

Peniarth 30 col. 196

oe argluyd a dylesruyt. O deruyd. y**dau enteu y caffel yn** uoruyn byt hytheu ar **ureynt moruyn ac na** collet y breynt er y **prouy. O deruyd duyn treys** ar uoruyn ac en y tre**ys honno caffel**

Peniarth 30 col. 197

eyssyoes kyn amheuer **hytheu am a deweyt** ny ceffyr namyn e llu **ehun bot en wyr a dew**eyt. Mab e kyffryv gur**eyc honno sef y bernyr** urth genedyl y uam **e ureynt eny wyper**

Peniarth 30 col. 198

damdyguyt ac os cam. keureyth. **annudon arnau a sef** eu hynny nau ugeyn **ac egluys en y ol. O deruyd. y** dyn gerru peth ar arall **e kreyryeu a guedy e ger**ru e dyheurau hunnu **a elwyr.**

Peniarth 30 col. 199

bennac **a decco kreyreu y datleu** ac eu keyssyau or llall **en erbyn e kreyryeu a do**eth ganthau ef nyny **a dewedun na dyly hunnu** e kreyryeu ef yny daruo **y datleu eff o hynny allan** kyffredyn uyd e kreyreu **y paub**

Peniarth 30 col. 200

amdaney ac na chenec**her guystyl en y erbyn** kyn y kyuody oy braut**le onys myn ny dyly y kymryt uyth guedy** hynny. try cadarn byt **argluyd. a drut. a dyd**ym. sef achaus y maen **dros yaen eu argluyd.**

Peniarth 30 col. 201

eur a telyn a <u>taulburch</u> pan estenno suyd ydau. enteu a **dyly eu cadu ganthau b**yth. pedwar dyn e muyn**heyr cuyn a del**

Peniarth 30 col. 202

eyll dyn a uo **ys e ureynt ~~o~~ noc un or** rey hynny teruenu ar***nadunt*. wynteu <u>kych</u>** a hyn e deleyr cadu coet **o uyl yeuan ed a e moch** a dan e coet hyt e pem**thecuettyt**

Peniarth 30 col. 203

achaus **e maent urth <u>aallu</u> o paub** or genedyl bot y gyt **amdanadunt. Guerth** coret. punt. Guerth **keureyth. esyt ar pob auallen** en y perllan. try gua**rthrud keleyn un**

Peniarth 30 col. 204

hono ceyss***yau* y wadu ac ne w**edessynt kynt ef ny **at. keureyth. y wadu yn y dy**wet*o* <u>y</u> kenedyl e **kyflauan honno. er** eyl

Peniarth 30 col. 205

alanas. a kyn deuot oet y tal **y duyn enteu y tat arall** <u>ef</u> a deweyt. keureyth. deleu **onadunt talu er ala**nas eythyr e ran ef ac **urth hynny e**

Peniarth 30 col. 206

cenedyl eu mam eu gouyn heb **genedyl tat mab g**ureyc uonhedyc a rod*er* **y alldut a mab ny** wypo y uam puy uo y **tat a mab a guater o** genedyl e tat. sef ac**haus e deleant kenedyl** e

Peniarth 30 col. 207

ac adeyllat ar y tyr en dyannot **a bot en edyuar ganth**au a menhu menet y **ganthau ef a dyly talu** vi. ugeyn ydau a hon**no a elwyr cledren**

Peniarth 30 t. 208

elwyr en adlamur. te**yr ouer croes croes ar** dyeprug a llu. a croes ar **rysc pren gorweydauc neu yn y seuyll a croes** ar pen ford yr ~~aa~~ cadu **yt ny deleyr ~~a~~ camlu**ru am yr un or rey h**ynny cen dylener. try**

Peniarth 30 col. 209

pryodaur. y tat ay hentat. ay ~~h~~orhen**tat. ac ehun en ped*weryd*. guedy ed el en**teu en pryodaur ny **dyfyd y pryodolder ef** eny el e pen e nauuet**yn.**

Peniarth 30 col. 210

elwyr **dyaspat uch annun.** ac e werendewyr ekeureyth **ac a wna kynnuys yd*au*. a sef eu hunnu ky**meynt ar gur muyaf **y warchadu en er oes** ed el er tyr a honno a elw**yr dyaspat uch**

Peniarth 30 col. 211

uyt e dyn os **byu uyt e dyn ny dy**ly namyn e dyeyssyau **am y bryu ay guaet sef achaus nat oes war**drut endau urth nat o**es na derchaf na gossot** ar den brywedyc kyn bo **ar peth a tafluyt**

Peniarth 30 col. 212

os anhoes en k**eureyth**aul. esef hyt e dy**ly eu anhos e tra uont** ar y tyr ehun ay yt o **byt kun ganthau a llat or cun er escrybyl ef a** dyly talu gueythret **y anyueyl. O deruyd. ydau** enteu anhos a deuot **kun e kemedogyon**

Peniarth 30 col. 213

na dyly menet urth emgeneuynau ay g**ur ac ay guely. er eyl eu pan escarer a hy en** keureythyaul ny dyly menet **or ty hyt epen e nau**uetyt ac ena ar ol e **keynyauc**

Peniarth 30 col. 214

caffo ~~y caffo~~ escar a **eyll yn dycollet a hy** ar eydy. ny deleyr sar***hau* gureyc onyt o un o try** peth. un ev rody peth ny **deley. er eyl ev am caffel** gur genthy. e trydyt ev **am unau**

Peniarth 30 col. 215

adau oy plant **ac os kymyn e mab a eyll** y torry. esef achaus e dyly **e torry urth na eyll ef kym**ynnu o da a deley y cadu yr **mab a hunnu a elwyr e uab** drut.

Peniarth 30 col. 216

panyv y neb byeu ll*udyau* byeu keysayau e kreyr canys e kreyr a de**wysso ef a dyly bot eno.** try dyn a trayanna y bre**nyn ac uynt.**

Peniarth 30 col. 217

guerthuaur ac escynn**eu ac urlus urthunt. pob peth a gaffo pryodaur** eg cut en e tyr eythyr **eur neu aryant ef** ehun byeuyt hunnu. e **brennyn byeuuyt er**

Peniarth 30 col. 218

keureyth. ac ef ar naut ar creyr **arnau ef a dyly colly cu**byl oy anreyth er e naut **honno ony keyff naud arall o newyd. sef achaus** er hynny e naut a emp**renus ef ny dyly o honno** un naut.

Peniarth 30 col. 219

truy testyon canys muy ev testyolaeth kehoed no testyolaeth. keureyth. o deruyd. bot **deu dyn en kerdet truy** coet ac esgeynnau y **gan**

Peniarth 30 col. 220

ef arnau en eyste a can y tal ac ony byt ena <u>ta</u> a thal ydau **kyt*ranner* ena ac ef** urth nat reyt ydau ef **uenet odena onys myn**

Peniarth 30 col. 221

yr **genedyl y gorf ay e**neyt. O deruyd. bot dyn a **deleo guyraut keureythyaul. ac na mynho namyn e** messur a deweto. keureyth. am**daney. sef ev messur** guiraut keureythyaul. llone**yt e**

Peniarth 30 col. 222

na deleyr porthy argluyd ohonau. ny byt **erv dyffodedyc en tyr** kyfryf cany dely neb pre***nhu* erv e uab y gylyd.** keureyth. tyr kyfryf ev na bo **muy ran un gur noe gy**lyt or tyr ac urth hynny **na dyffyt**

Peniarth 30 col. 223

penhaf. onadunt. a sef e lle e gos**<u>sant</u> eu datleu ar tra**eth maelgun en aber **deuy. ac ena e doethant** guyr guynet a powys **a deheuparth a ywas a m**organguc a <u>sseylluc</u>. ac **ena e dodes**

Peniarth 30 col. 224

danau enteu. ac en eyr y **eyr ef ar pob un onad**unt huy ac en keureyth. er ey***dau*. ac nyt reyt ydau ef** cadu eu keureyth.

Peniarth 30 col. 225

eg kym***ut* ny hanuo ohonau** ac enteu en anlloeda**uc a da ydau en y kymut** o delyr ef en y kymut **hunnu byt y dyruy**

Peniarth 30 col. 226

cam o arg**luydyaeth yn un arall dyweccet en er hon e g**unel e cam. O deruyd. y dyn bot **en anlloedauc eg <u>gluat</u>** arall eythyr er hon ed **<u>hauey</u>**

Peniarth 30 col. 227

ydau heb amresson a genwerchedwys. **O deruyd. y dyn tebygu na bo ryd e den en kyffredyn h**ely piscaut e weylgy ef **a deleyr tra uuynt uyw** a tra uuynt uaru ac eu **buru er tyr e**

Peniarth 30 col. 228

gallu ohonau ehun emprenu neu em**dyheurau o ford arall ny*ny* a dewedun nas de**ly mab uchelur y gaff**el ef namyn e uot en** alldut brenyn.

Peniarth 30 col. 229

achaus **keureythyaul ev dyhenyt. O deruyd. ceyssyau guadu d**yn guedy y bo maru ny **deleyr y wadu cany ell**yr y gaffel urth y wa**du en**

Peniarth 30 col. 230

mab o agkeureythyeu y tat eythyr y deledyon. O deruyd **buru llog neu da ar**all <u>er</u> tyr escob neu ar **tyr albat e brennyn** byeu e hanner.

Peniarth 30 col. 231

wraget. O deruyd. y dyn anuon peth en llau arall y **dyn arall ac nas rodho h**unu er dyn ed anuonet **ydau a holy onadunt wy**nteu y dyn ed anuonet **yn y llau ac na kymerer** y ganthau ef gedernyt **ar guneuthur a**

Peniarth 30 col. 232

rebudyho y nep a llado y pren y dyn a llader ta**let y alanas ac os rebud*yha* ny tal dym. rey** a deweyt o pen e pedey**r blynet ar dec allan** o byt maru mab dyn**yon a hep ydau plant**

Peniarth 30 col. 233

o byt **maru. O deruyt y dyn guneuthur medegy**nyaeth ay urth any**ueyl ay urth dyn. ke**meret telluet am a **gunel ac onys kymer** dywyget a

Peniarth 30 col. 234

weynydauc o gu**na eyssywet ydau ay** losgy odyn ay bryw**au eydyon ay peth** arall nyny a dewe**dun na deleyr nam*myn* y llu ~~na deleyr ydau~~** na wnaeth ~~mn~~amyn ke**stal ac er eydau ehun.**

Peniarth 30 col. 235

dyly degum cryst. try collywauc lles. enat **ac efeyryat a ~~ba..~~ bard. O deruyd. y ~~dyn godef y~~ dyn** godef stenhu tref y **tat ~~ydau~~ heb croes** heb guahard ny dyly ca**ffel ateb ohoney en oes** er

Peniarth 30 col. 236

arall ac emmadau ar **geyr keureythyaul a pallu dy**guydet ehun en e keureyth. **talet camluru er ar**gluyd. O deruyd. y dyn rody **rod y arall a mynu y a**nyllyssu en herwyd **nat oes uach ar**

Peniarth 30 col. 237

delaant **e kynhal ac eu llu bro**dyr a keuynderv a chy***uyrderv*. ac onyt ant** y gyt ac ef en y reyth h**onno ac o achaus hyn**ny colly ohonau e tyr. **enyllent wy ydau ef y**

Peniarth 30 col. 238

genedyl a guedy **hynny reyt y wadu** neu y kemryt. O deruyd. ge***ny* dyn ac aylodeu gur ac** un gureyc ganthau. ac **en pedrus pa ardelu a uo** arnau ay gur ay gureyc. **rey a**

Peniarth 30 col. 239

oy uab enteu tref **y tat ef. try lle e dyly ar**gluyd erlyt guedy tau**aut kyny caffo y dyn y de**weter yaun. vn ev onad***unt*. puy bennac a emgeyn**nyo ay gylyt e datleu neu **e menwent neu en eglu**ys neu en lles.

Peniarth 30 col. 240

eno un dyt a bluydyn kyn del tray geuyn **nyt oes haul o keureyth. arnau er gur y bu gynt y** gyt ac ef muy noc y **arall onyt er alldut ay** myn ehun. ny deleyr dy**enedu caeth am y**

Peniarth 30 col. 241

tramor. cxx. a punt. **a hynny o degyr en lla*drat* ay adef. os guadu** a wna y nep ay decco rode**t llu xxiiiior. ar neyll han**ner en wyr not ar llall **en wyr**

Peniarth 30 col. 242

er ar**gluyd a dyly camluru** am pob un onadunt **os e tredet a omet dodet** er argluyd er haulur en **e medyant ar guarchadu** a camluru yr brenyn a **pa bret**

Peniarth 30 col. 243

try dyn ny delaant eu **cladu e gessegyr. lleydyr** a dyeneder am y lladrat **a bradur argluyd. a ffyr**nygur a dyenyder am y **ffyrnygruyd. Oet arw**aessaf o byd en un kym**ut ac ef. O byt**

Peniarth 30 col. 244

gouyn or eneyt mae de arwaessaf neu de **porth. o dyuernyr guely**gord o tyr a dayar a bot **rey or guelygord eg** gorwlat ac nac arho**er wynt am e keureyth.**

Peniarth 30 col. 245

deleo. keureyth. a deweyt e de**ly colly y holl da. O deruyd. y dyn** porthy dyn dyholedyc **o uraut e keureyth. neu a uo buy**t*wahard* o gannyat **argluyd.**

Peniarth 30 col. 246

eny caffer dryll or **eydyon caffel cubyl. O deruyd. y d**yn colly da guahanedyc **ay aryant ay dyllat ay** escrybyl ken colley ef y **try**

Peniarth 30 col. 247

prouy ar e arwaessaf e deuot y ganthau ay truy uach **ay truy testyon sef achaus** ev hynny kyt boet en lla***drat* e damdeger ef en e llau** centaf nyt ~~a~~ ar uessur llad**rat y buru ef y peth humu** ar e arwaessaf. ac urth

Peniarth 30 col. 248

trayan ay dyhol y wlat arall ay llat en y wlat honno. ena e collassant **eu car ac eu da. trydyd** ev o gyrryr ar dyn llat **arall ac nas**

Peniarth 30 col. 249

en llau dyn arall en lle lladrat ar **peth hunnu hep werth keureyth. arnau ac o achaus hyn**ny ceyssyau or amdyffyn**nur e lleydyr kyn taley e** peth llauuer e damdug

Peniarth 30 col. 250

ac os ys uid y damdug no **pedeyr keynnyauc byt** en lleydyr guerth ef. vn **mab nyd reyt aros agheu y tat ac ef am tyr y tat** mab gur o tref gyfryf **canyt muy er ran y tat** y eru ac ef nor gur pell**af en y tref.**

Peniarth 30 col. 251

myn. Ny dyly nep **gerru galanas namyn** e rey a deleont e cemryt **ay talu. O deruyd. y wreyc llat den byt llourud ual gur** a hy a dyly ceynnyauc pala**dyr ony byt da ydy a talo** a llena er un dyn ay keyff

Peniarth 30 col. 252

yeuaf ac o hunnu e neyll en **yeu nor llall a deleu or** yeuaf e tedyn breynaul **a cany wys pa un ev** er yeuaf ranner e reg**thunt ell deu e tedyn** en deu hanner herwyd **keureyth. cehedet.**

Peniarth 30 col. 253

bot amresson am y ham***mobyr*. keureyth. a deweyt pan** yv y brennyn ay dyly ca**nyt oes perchennauc a**rall ay deleho a hunu **en**

Peniarth 30 col. 254

deruyd. tebegu bot en uab ~~dolef~~ dyodef **pob mab dolef a deweter y uot en uab e dyn. keureyth. a d**eweyt nat mab dyodef ef **sef ev mab dyodef mab** a decco e uam en

Peniarth 30 col. 255

ev er oet try dyeu ac ony dau cof ydau en y try dye hynny y uot en **uach ac na watto enteu** y uot en uach talet cubyl **or deleet. O**

Peniarth 30 col. 256

ar trayan o cenedyl e uam. keureyth. a uarn **deleu or seyth mroder g**uadu mach sef achaus **ev canyt llys ar reyth**ur mach namyn deleu **talu galanas y gyt ac** ef ay cemryt ar bro**dyr a allant** rody eu llu e

Peniarth 30 col. 257

egluys **wynteu a delaant dam**dug e kreyryeu kyn **buynt e cadu lleygyon** e creyreu ac eu colly **e personeu a delaant eu** damdug. pob alldut **a ranho ay argluyd e da** en deu hanner ef a dy**ly ran or tey. sef**

Peniarth 30 col. 258

dewedut nat oet per**chennauc ar y peth namyn** ef ay cedemeyth ef a eyll **y damdug. O deruyd. y dyn pren**hu anyueyl y gan arall

Peniarth 30 col. 259

deleu camlurv. O deruyd. emlyn o dyn **am lladrat a dewedut** y welet en guneuthur **lladrat ay guadu ohonau** roder llu. xxiiii. ar ugeyn **hep alldut hep ur not ac** ony ceffyr hynny ef a ell**yr dody**

Peniarth 30 col. 260

ny dy**ly alldut gureycca hep** geghor y argluyd ac o g***ureyca*** **dyalet er arg**luyd arnau ef. os ky**mraes a uyn a bot plant** ydau er argluyd uchaf **byeuydant o henuid** o

Peniarth 30 col. 261

eu reeny panyv eu **reeny wynteu a wnaeth** gueyth y maen rachu **neu y fosseu neu y clod**yeu a hynny a cemeryr **en testyolaeth.**

Peniarth 30 col. 262

guybydyeyt a se*uyll* ydau y wybydyeyt ar clybot hynny gan eu **reeny gyn noc wynt** ac ena e guelsant y dy**uarnu ef dogyn ev**

Peniarth 30 col. 263

bot en uaen dros yaen a canhyadu er mach rannu e da ~~ya~~ guy**st~~a~~lau or ran y kenogyn** dros y uechnyaeth.

Peniarth 30 col. 264

arnau. sef achaus ev hynny cany dyly enat namyn gobyr keureyth**yaul ac nat keureythyaul h**unnu. Ny dyly enat **kymryt gobyr**

Peniarth 30 col. 265

ohonau canys tauaut ryd a bot **cosb keureythyaul arnau o** guna gam. O deruyd. y hau**lur ac amdyffynnur emdewedut rac bron** enat a dechreu kyure**ythyau a cegheussaeth** a chuympau or neyll **onadunt a guedy**

Peniarth 30 col. 266

dau ereyll drostunt **rac bron enat y cegh**eussaeth eny doter co**ll a caffel en eu pen anolo vy a dewetuynt** O deruyd. cadeyrau kyghaus **en e urautle a guedy hyn**ny y adau ohonau ac ey**lweyth**

Peniarth 30 col. 267

guadu o pob un onad**unt y gylyt cany dy*guyd* eru er un en llau** y gylyt onadunt. O deruyd. y **alldut ceyssyau emadu** ay argluyd a gureyc ague**dyhaul**

Peniarth 30 col. 268

O deruyd. torry llog cen talu e tholl ohoney y bre**nyn byeu e da ac ny dy**ly hytheu bot hep talu **toll namyn try llanu a** try threy a cen torro hyt**heu guedy talo y toll ny** deleyr udunt dym oc eu **da canys**

Peniarth 30 col. 269

bennac a gemero dyn en y wewyt en keureythyaul **ny at keureyth. y duyn y ganthau** en y uaru ar mab a urth**oto dyn en y vewyt ny** deleyr y duyn ydau en y

Peniarth 30 col. 270

egneyt. O deruyd. y dyn marchogaeth **march en agheuarch** a tebygu o perchennauc **e march deleu pedeyr. d'.** am pob randyr en ~~dyuo~~ **menet a pedeyr en deuot** Ny deleyr cany cerdus **ef namyn**

Peniarth 30 col. 271

ne**yll fonnodyeu llawer** a caffel or llall un fonnaut **keureyth. a wyl eu bot en un sar**haet o bydant un urey**nt ony bydant un ure**ynt ony byd guaet a **guely ac o**

Peniarth 30 col. 272

cuyner **en y dyd anyanaul e gue**ler defnyd e cuyn endau **keureyth. a uarn bot en cuyn h**unnu hyt e pen vn dyd **a bluydyn eythyr am em**lat ac emsarhau.

Peniarth 30 col. 273

ac urth y mae yaun ydau **cewyrau a edewys sef** ev hynny dewys ac e**yl dewys ar e guardec** er amdyffynnur a try**dyd dewys er haulur.**

Peniarth 30 col. 274

hynny ac ena y mae yaunach credu **er argluyd ar enat noy vybydyeyt ef canyt huch** a bot en anolo pob peth **a gunelet en eu absen.**

Peniarth 30 col. 275

arnau herwyd keureyth. sened. keureyth. a uarn na byd eneyt*uadeu* ef am y we**ythret honno cany deleyr** duy poen am er

Peniarth 30 col. 276

gan dyn. Seythuet ev cadu heynt e meun lludyn guedy dangosser **er ceytweyt. Ereyll a** deweyt deleu ceytwe**yt o pob dyn eeu**

Peniarth 30 col. 277

a deweyt nat keureythyaul **llyssyant e rug nep or guybydyeyt hynny ay** pleyt ef ony byt lles e **regthunt ac ef ehun ca**nys ef ysyt perchenn**auc haul. Ny eyll nep**

Peniarth 30 col. 278

eduryt e pen **er enat ay barnus a bot llawer or eneyt ~~ay~~** ~~barnus~~ urth y barnu a **bot amresson puy a dely** y hedury**t** y uraut ay cu**byl or eneyt ay**

Peniarth 30 col. 279

barnu. **Pvy bennac a holo da** o kyfnewyt holet **truy uach. puy bennac a holo da truy etneyt ho**let truy uryduu. puy **bennac a holo da truy am**ot holet truy amotw**yr. puy bennac a**

Peniarth 30 col. 280

ev ar ffyrnycruyd. pemet ev cenlluyn. chu**ehet** **ev llosc tey. seyth**uet ev lladrat vythued **ar uach. Nauuet ev** **ke*rch* godeuauc. Decuet** ev ar odynep. vnuet **ev ar treys. deudecuet** ev ar y lle e deleo keyt**weyt uot ac ar pob lle**

Peniarth 30 col. 281

u**geynt ar mach en de**wedut y mae ar punt **e mae mach ef a testu or** haulur adef or mach y **uot en uach ar punt. keureyth. a uarn na dyly er am**dyffynur talu namyn a **adews canyt adews y** mach e messur a dewe**yt er**

Peniarth 30 col. 282

deleet ar amdyffynnur e de***wedut* y may ar ugeynt** a dody e pen y meycheu er **eduryt ac atuer or neyll** onadunt y may ar tru**geynt ar llall**

Peniarth 30 col. 283

onys men**ant taler er haulur** er ugeyn a adief er am **dyffynnur ac nyt er ed**uryt or mach e telyr yd**au namyn herwyd er ad**ef or amdyffynnur e **del**e**u ydau. Hyn o**

Peniarth 30 col. 284

am uarchogaeth march hep gann**yat. ac am gauer ac am yerchell ac am ascurn** tun. Teyr meuelury**aeth mechni. vn eu y** guadu. eyl ev cam **eduryt. trydyt eu na** allo

Peniarth 30 col. 285

y aylaut er guerth. keureyth. bonhedyc canhuynaul pan gemero **tyr e gluat arall bre**ynt y tyr a uyd arnau **o deruyd. y gureyc**

Peniarth 30 col. 286

byd guell ganthau **tarau try dernaut** a guyalen cehyt a **ceuelyn y ur a kyn** urasset a hyruys a **hynny en lle e menho eythyr y pen. Taulburd** e brenyn. cxx. a tal. ac ual **hyn e rennyr hynny. lx.** ar y weryn wennyon. **a lx. ar y**

Peniarth 30 col. 287

trugeynt o byt maru o vyl yeuan hyt y **calan. xl ar y kyc. ar croen ac. xx. ar er eneyt ac or xl.** a uyd ar y kyc ar croen. viii. **d'. ar y croen. a xii ar y kyc** ac o hynny pemp a

Peniarth 30 col. 288

enhorob ydy en y pem **mluyd ar ugeynt a h**yny herwyd. keureyth. e ge**llyr guneuthur den** en enat canys ena y **byt baryf arnau ef** ac

Peniarth 30 col. 289

teulu y brennyn a hy. pob un or rey hyny **.iiii. d'. a tal. pob nodwyd** arall. d'. a tal. Teyr hely **ryt y tayauc ysyt. ann**el. a croglath ac eslepan

Peniarth 30 col. 290

amobyr eyl ev o achaus or na ur**haus hy or pan doeth hy ar y tat newyd hunnu.** ar trydyd achaus ev pa **beth bennac a gunel hy** en guellegord e bu gent **endy na byd**

Peniarth 30 col. 291

err nys delaant namyn guneuth**ur tauodyauc a uo tro*stunt* en perchennauc h**aul ac a erro tros paub ac **yaun ev attep humu. O deruyd** y llawer o dynyon colly **eu**

Peniarth 30 col. 292

lladrat a chen **tebyau urthau e lladrat** y uenet ef y urth er ar**gluyd ed oed y gyt ac ef pan wnaeth y lladrat** a gurhau y arall ac ena **deuot perchennauc e da** a gerru e da en lladrat **arnau ac ardelu**

Peniarth 30 col. 293

da re delys gan e llall ony keffyr perch**ennauc ay damdegho en y llau o ryd e llu uot en** eydau e da ellegher em**dyeyth ar da ganthau**

Peniarth 30 col. 294

trech noc ef onys **guata e dyn ay delys** hynny emchuelet po***en*** **e datleu arnau. os gua**ta enteu dyguydet y **llall e keureyth. lledrat canys arde**lu a delys ohonau ay re p**allu**

Peniarth 30 col. 295

degem**ot ac ~~a~~ ef onyt gan** gaffel or colledyc e da **cany dyly er argluyd** ydau dym n~~n~~amyn gan **y uot enteu en uauc pan** urthoto e reyth. ac urth h**ynny e dyly e colledyc e da** ar cosb yr argluyd ac en **tec ydau**

Peniarth 30 col. 296

dy**uod ydy dracheuyn ay** cadu o newyd ac euel **y nep ay torro amuot** a bot en edyuar ganth***au*** **a galu am y amuot** gan dyeyssyau e nep **ay torres e amuot ac ef.** rey a deweyt e dyly e am**uot ef caffel y**

Peniarth 30 col. 297

torres ef e amuot ac nas gurthodes. ac urth **hynny e dely ef er am**uot dray geuyn a lle. **O deruyd. gerru lladrat ar dyn** a barnu reyth arnau o **guyr not a chyn deuot oet** e reyth maru vn or guyr **not a**

Peniarth 30 col. 298

allus y caffel **Hyn o agheneu a oda. k**eureyth**.** en dyodor. agheu a hey**nt neu cleuyt gorw**eydyauc neu uryu neu **urath ne allo nac ar uarch** nac ar droet neu na bo hed**rum nac ydau nac oe cen**nat neu uorduy o achaus

Peniarth 30 col. 299

heuyd **y dyenedu nys dyly ac ny** dely da y gureyc nay ueybyon **hyt en oet pedeyr bluyd** na dym or a oet argluyd **arnau ef. ny deleyr y duyn** am y lladrat hunnu na**myn e**

Peniarth 30 col. 300

kystal eu hunnu heuyd a lladrat **en llau. trydyt ev caff**el lladrat en llau den **neu ar y geuyn neu gue**dy y uuru y urthau er lla**ur am pob un or try hynny** reyt eu y den ceyssyau ar**delu**

Peniarth 30 col. 301

neu enteu e duyn en lladrat. ay **decco. llu. xxiiii. guyr esyt** yaun eu guadu ac eu h**anner en wyr not canys** pob lladrat a dely hanner **e reyth uot**

Peniarth 30 col. 302

neu y albate onadunt byeu teruenu gan y llu ev uagyl ac ev eugyl a bot y u**agyl ar euegyl en y lle pan de**gher udunt. Vynepwerth

Peniarth 30 col. 303

bey ay amheuey ydau ef hynny bot ydau dygaun ay **guypey ac attep or alldut dy*oer* hep ef nyt wyf alldut** ytty kyt buyf alldut yaun **yu barnu y prau er haulur** ac o ffena ydau y prau cemer**et**

Peniarth 30 col. 304

elwyr en keureyth atkas. sef ev **keureyth. atkas. en lle e decco er am**dyffynnur y prau y gan **er haulur en eydau ehun** mal emchuelut e keureyth en y **gurthwynep eu hynny** ac urth hynny e gelwyr **en**

Peniarth 30 col. 305

onadunt o pren dyn **peth y gan arall ac erchy** mach ohonau ar e da y **gan y nep ay guerthus** my a dodaf hep e den a **rody y llau ohonau en llau** e mach ac na del e dyn a **cemero e**

Peniarth 30 col. 306

halauc uechny **ev. O deruyd. y den prenu peth y** gan arall ac erchy mach ar **y peth hunnu a dewedut or** dyn a wertho y peth

Peniarth 30 col. 307

mach a rody e uechny en llau e uach ay henwy er dyn nyt <u>eden</u> **en lle rody e llau en llau** e mach ual ed oet keureythyaul **a**

Peniarth 30 col. 308

procur**ator er hun ay cemerth** urth hynny na dele h**unnu nar uechny nar** haul bey re henwey y m***ach* y hunnu y uechny re**yt uydey ydau ehun talu **e tal. E gur er henwyt** ydau e uechny ac nyt **oet en y lle nys**

Peniarth 30 col. 309

hytheu ac uelly y mae e mech**nyaetheu hynn o gurth**uynepyr udunt ny sauant **ac ny remhaant. Ny de**leyr abedyv er enat lles **canys red ev o pob cem**enedyv y gan y arglu**yd.**

Peniarth 30 col. 310

deruyd. y **denyon tebygu nat** el breynt gureyc a **decher llathlut neu gur**eyc a gescer genthy o **teyr nos allan urth ur**eynt eu guyr o achaus **na roes cenedyl wy**

Peniarth 30 col. 311

hynny e deweyt keureyth. deleu or guraget **hynny bot eu breynt** ac eu sarhaet urth ureynt **eu guyr. O deruyd. dale lladrat** en llau den a pan damdeg**her e lladrat dale arguayss**af ohonau enteu o

Peniarth 30 col. 312

emrody eg keureyth. er argluyd a **menet y breynt y lleydyr** urth hynny na at. keureyth. ud**unt wynteu bot en ar*waessaf* er lladrat can**yt yaun tennu. keureyth. o or**sset er argluyd y cabydul** er escop.

Peniarth 30 col. 313

er geylwat a hynny er argluyd **Os adeyllat a wna neu wynyant arall <u>ar</u> ade**yllat neu wynyant a **gunel er argluyd can**ys en llau er argluyd ed **oed e tyr pan want ac**

Peniarth 30 col. 314

allan namyn breynt e tyr **a <u>guarchato</u> a breynt a** <u>breynt</u> cemro. O deruyd er **goruyr hunnu e uerch y** alldut guedy hynny mab **er uerch honno a dele ma**muys y gyt a plant y gor**uyr**

Peniarth 30 col. 315

guastathau or rey hynny en **vn lle muy noy gylyt bynt** wynteu ar ureynt alldu**dyon byth tra uuynt hep** guastatau namyn euelly.

Peniarth 30 col. 316

tragewedaul ac o **hyny allan ny delaant** uenet uyth er glat er **hanuedant ohoney e urth er argluyd pryod**aur ar re colly onadunt **er amser e deleynt ue**net o menneynt ue**net.**

Peniarth 30 col. 317

deweyt lleuer hewel a humu a elwyr carllauedrauc **sef ev carllauedrauc en hen cemraec tomauc** ac urth hynny e gellwyr **enteu kartomauc.**

Peniarth 30 col. 318

e rug deu dyn **a holy or haulur rac bron er** egnat a dewedut or amdyff**ynnur ny deleaf guneuthur** keureyth. hedyv guedy

Peniarth 30 col. 319

byt hanner dyd anot~~o~~er e keureyth hyt tranoeth **O deruyd. deuot haul uach a cyno**gyn rac ceulyn enat a bot **e mach ar haulur ar ceno**gyn en e lle a holy or

Peniarth 30 col. 320

hanner **dyd neu dydyeu dedon** neu keureyth. a dyguydo ar sul **neu ar wyl neu keureyth. tyr a** dayar e genhayaf neu ar **guanuyn bot en uch car**char er amser no haul uach **a**

Peniarth 30 col. 321

deu hanner a cemryt **o pob un e hanner attau** a rannu o pob un er han**ner en deu hanner a gue**dy e daruo ranhu euelly **rodet pob un dewys oe** gylyt ar y ran a rannus **a honno eu e ran deu uynep** o keureyth. Ereyll a deweyt panyv

Peniarth 30 col. 322

e llall. O deruyd. bot **peth dywahan e rug** denyon egcyt ual ych **neu wch neu uarch** neu peth ny aller y dry***llyau* a rey en menhu er** ranhu ac ereyll hep uen**hu e ranhu e nep a uyn e ran** gunaet e guerth a byd **en dewys**

Peniarth 30 col. 323

guthuryt **yaun eu ydau bot en y** kyt cany eyll caffael **e dewys er lleyll ac nat** yaun dryllyau er anyueyl **nay dywynau er y uot eg**kyt amdanau. O deruyd. bot peth **egkyt e rug llawer o deny**on ac un en menhu ranu **a**

Peniarth 30 col. 324

tyr ar dayar e may y haul **arnau ac os guna ar tyr** arall ny bo y haul arnau **talet a gunel cany dely ef dyffeythyau namyn** e tyr e bo y haul arnau sef **eu turyff llosgy tey a to**rry ereydyr. Enywet **ev cuyn menech**

Peniarth 30 col. 325

dy**ffodedyc o hynny allan** ac en tra bluydyn. O deruyd. **bot em*teruenu* e rug deu dyn a dewedut or ha**ulur bot e ureynt ydau **teruenu onys amheu** er amdyffynnur aet a dan**gosset e teruyn**

Peniarth 30 col. 326

eylweyth e meun keureyth. keureyth. a deweyt ena nat **sauedyc dym a guneler** druy cemell canys eu cem**ell a treys ac ual e deleyr** turyf treys dracheuyn er **breynt e**

Peniarth 30 col. 327

namyn y gyllyt neu y uonhedyc can**huynaul dyadlam gua**du mach a barnu reyth ar***nau* ac enteu en mennu** guybot pa lle e rodo e reyth o **keureyth. yaunaf yv ydau en er** egluys e godyweder en

Peniarth 30 col. 328

deledyon ay dayret. O deruyd. na bo **dym da ydau enteu ac ena** er argluyd en mynnu mab **e dyn am e delet cany ca**ffas er reyth ac en deleet **ar y tat**

Caerdydd 2.81 t. 1
Hwn yw e gododin. aneirin ae cant.

Caerdydd 2.81 t. 25
Eman e dechreu gorchan tutvwlch.

Caerdydd 2.81 t. 26 ll. 7
Ac e*velly* e tervyna. Weithyon e dechreu gwarchan adebon.

Caerdydd 2.81 t. 26 ll. 16
Evelly e tervyna gor**chan adebon. Ema weithyon e dechreu gorchan kyn**velyn.

Caerdydd 2.81 t. 28 ll. 7
Eman e tervyna gwarchan kynvelyn. Canu vn canuawc a dal pob awdyl or gododin herwyd bre**int yng kerd amrysson. Tri chanu a thriugeint** a thrychant a dal pob vn or gwarchaneu. Sef a**chaws yw am goffau en e gorchaneu riuedi e gwyr** a aethant e gatraeth. Noc a dele gwr mynet y em**lad heb arveu; ny dele bard mynet e amrysson** heb y gerd honn. Eman weithyon e dech**reu gwarchan maelderw. Talyessin ae cant ac** a rodes breint idaw. kemeint ac e odleu e godo**din oll ae dri gwarchan yng kerd amrysson.**

Peniarth 14 (1-44) t. 1
EMan e dechreuant gwyrthyeu e wyn6ydedic 6eir. Ac en gentaf onadunt or mab idew. En dinas bituren en dyd **ke6odedigaeth er argluyd yd oed holl pobyl cristyonogy**on en orawenus o an6ynagedic lewenyd ac 6al henne paub er **caryat crist en bryssya6 e tu ar egluys. Sef yd oed mab idew en e** dywededic dinas h6nn6 en dyscu llether. A phan wyl enteu me**ibeon e cristyonogyon ereill nyt amgen e gedemdeitheon en redec** y gyt ar bobyl dyuot a oruc enteu gyt ac wyntwy o 6abolaeth **a pha beth bennac a weles e lleill en e wneithur; enteu ae goruc** dig6yda6 er lla6r a maedu e dwy*6ro*nn y gyt ar lleill. Ac a wyl **en henne llawer o betheu tec odidauc annotaedic gantha6 eu** guelet. ac em*plith* henne croc er argluyd a delu er argluydes 6e**ir 6am er argluyd. a henne a edrychws enteu en graff sythyedic.** A phan doeth e bobyl e gemryt corff er argluyd e kerdws e mab **idew y gyt ar lleill hep wybot na pha du yd aei na pha beth** a gemerei. Ef a welit eissyoes er mab bot e delw 6eir a dywet**p6yt uchot e gyt ar effeiryat en ky6rann6 er aberth ida6** ef ac er lleill. A thra ytoedet en henne reeni e mab gan uwy**haf dristit a oedent en keissya6 eu mab ac en e amo6yn y gan** baup. A phan dar6u kemuna6 e bobyl ar ite missa est e mab **y gyt ar lleill a gerdws parth ac adref. Ac amo6yn a oru**gant e reeni ac ef gan e 6ygythya6 pa du ry 6uassei. A gue**de e gemel o 6yguth a mabaul o6yn; ef a datcan6s yu reeni** pob peth herwyd ry daroed ida6 ac o dolur henne disgern6 **danhed a orugant arna6 ac urth henne wede llenwi e tat o** gyndared ae dwylaw e hun kemryt e 6ab ae uwrw em per**6ed e fwrn en e llawn ennyn ac ar henne caeu e fwrn ar**na6. A phan weles e 6am henne e chemel o garyat arna6 e **lenwi er estryt o drycyr6erth a lle6ein. Ac urth henne dy**6ot e bobyl ar brautwyr y gyt a mynet en waethaf en e byt **arnadunt gueithret mor dybryt a hunn6. Ac erchi a oruc e bobyl** o hyt eu penn tynn6 corff e mab llosgedic or fwrn. Ac ena e **g6elsant peth anryued e mab en eisted en llawen orawenus //**

Peniarth 14 (1-44) t. 2
em perued e flammeu ac en holl*yach* en guare a blaen e flammeu. A ryuedu a oruc paub henne. ac y gyt ac tynn6t odena adolw**yn er mab datcanu udunt er anryuedaut. Ac 6al henn e datca**n6s e mab. Pan ytoedwn i hep ef em perued e tan wedy 6y **ry uwrw o en6ydr6yd 6yn tat. ar hynt nachaf en dyuot at**taf e wreic ry welsw en egl6ys e cristyonogyon en eisted ar **er allaur. ac en estynn6 yn ninheu rann or kem6n. a guede** burw e llawes drossof em diffyrth en digodyant or flamm. **Ac urth henne bit**

ednebydedic e baup o*honauch* **chuitheu** hep ef bot e wreic honno en da ac en gyfla6n o drugared. **A guede daruot e emadraud er mab a phaub onadunt en** canmaul e wynuydedic 6eir 6am duw; y ryngws bod e **baup onadunt b6r6 er idew yu losgi en er 6n fwrn e bw**ryassei enteu e 6ab. Ac odena e bedydyut e 6am ar mab ar **tylwyth. a holl ideon e dinas haeach a emchuelassant ar er ar**gluyd ar 6olyant crist. Ac urth henne g6edi6n ninheu e wa**redocaf argluydes 6al e rydhaws hi e dywededic 6ab h6nn6** o enynn6a e fwrn; hyt ban 6o hitheu a deilyngo an rydha6 **ninheu o flammeu uffern. trwy e hun mab hi an argluyd ni.** Theophilus gwr oed en lle argluyd ar gyuoeth gurda **escop dinas o cilicia er eil 6renhinyaet o wlat pers gur** da e diweirdap. ehelaeth urth aghanogyon. a gwydw ac em**di6eit. caredic can baup. ar dyd trae gilyd e leindit ae gryno**dep en ty6u en egluys duw ae ganma6l en e bobyl ene oed **baup en kytsynnya6 ac ef en 6n ewyllys o darfei er escop** kynn noc ef dodi etholedigaeth escop arna6 enteu. Ac eis**syoes kemeint a oed enda6 o agarwed a gurthuyneb o an**osparth. ac nat arbedei er eiryaul nep ac nat uuydhaei o **gemell. A phan weles er archescop henne; peidya6 a oruc** ac ef a gossot arall teilung en 6ugeil en ty duw. A guede **urda6 h6nn6 megys e gnotaa lawer gueith e damweinnya**6 dodi er aelodeu o annoc rei en uch nor penn. a gurthlad e **6icedonus oe wassanaeth ae anryded 6al yd oed pryderus //**

Peniarth 14 (1-44) t. 3

a goualus am e gnotaedic urdas ae 6edyant. <u>OWi</u> a du6 nat oes dim diogel gan 6rat e gelyn. <u>canes</u> pan daroed e ryd**hau o bryder kyffredinr6yd e kyuoeth e gallassei enteu en ryd** g6assanaethu e du6 pan gyffroet y 6ryt e gan er hen elyn **o yspryt gorwacclot. ene oed anreithyedic ef oe synn6yr** en g6byl 6al e bu dir ida6 o eissyeu e bwyll emadolwyn **a chanorthwy drycyspryt. Canys en e dywededic dinas h6n** yd oed gur ysgym6n o genedel e6rei ky6la6n o bop ry6 **genedel kyuar6ydyon. A pharth a <u>porth</u> h6nn6 e doeth e** 6icedonus en flemychedic o dan kebydyaeth ac enwired am han**ner nos. a guede e dy6ot e meun dig6yda6 en e orwed a dan** draet er ysgym6n a dywedut ida6 e 6ot en diodef cam*6ra*6t **e gan e esgop. A h6nn6 a orchemenn6s ida6 enteu dyuot tran**noeth ucher en er 6n a6r e gemryt canorth6y e gynghor **ef am e adol6yn. A henne a oruc e 6icedonus en llawen. A gue**dy e dwyn or ysgym6n eg kylch e dinas ef a gly6 e ryw **dysc hwnn. Edrech na bo o6yn arnat nac er a welych nac er** a glywych ac nat emgroessych. Ac ena e ducp6yt e 6icedo**nus tr6an hyt ar 6edin o dieuyl ac em per6ed e rei henne** yd oed sathan en eisted. a rac bronn h6nn6 e dig6ydws e 6i**cedonus en e orwed en 6uyd e erchi e ganhorthwy. am gaffa**el gorwacter e golledic wassanaeth. gan ada6 ohona6 en**teu c6pla6 kemeint ac a archei e diauwl ida6. Ac ena edrech** a oruc e diauwl ar e gur e6rei a dywedut urtha6. Os er h6nn **a dugost di a chuennych bot en was ymi; mi a 6ynnaf emdi**wat a christ ac a meir e 6am o*hona6* canys gelynyaeth e**syd e rof ac wynt. Ac e*6elly* minheu ae canorth6yaf ef 6al**. e dyrchauer eg grad a 6o uch no chynt. 6al e gallo bot en ar**gluyd ar baup ac ar er escop heuyt. A phan gigleu e 6ice**donus henne llawen 6u a chan gussanu traet e diauwl; **<u>a</u> dywaut 6al hynn. Mi a emwadaf a christ hep ef ac a meir** e 6am. Ac ena g6neithur cirograff er yscym6n emwat **h6nn6 ac ae 6odr6y e h6n e <u>inseillya6</u> ae rodi er diauwl.** //

Peniarth 14 (1-44) t. 4

<u>OWi</u> a duw mor anryued a dymhestyl yu kybydyaeth. En e diwed drannoeth gan ganhyat duw kyffroi er escop ac et6ryt **e 6icedonus en e wassanaeth gan atnewydhau ida6 e holl an**ryded. A g6edy urda6 e 6icedonus o deu kemeint anryded ac **a oed ida6 gynt e dechreuws enteu rann6 da er eglwys o bop** kyfry6 anhygarwch ac e gnotaassei a phaub en 6uyd ida6 **o o6yn ac ergryn. Ac en e diwed o drugared duw er hwnn** ny mynn agheu pechadur namen y emchuelut ata6 ae 6y**wyt kygweinnyeint a gemyrth e uicedonus enda6 a dechreu** emrodi y wyl6aeu. a dyrwest a guedieu. A medylya6 a oruc e **6ot en rwymedic e <u>diawul</u>. A chollet y eneit ae gorff. Ar tan** tragywyd. ar pryuet <u>mingan</u> en e gnoi heb 6arw byth. ar **gwyn6an hep diffyc byth. a chryn6 e danhed a duc ar gof.** Ac en e diwed ef a doeth e demyl er argluydes 6eir wyry ac **a gerchws en 6uyd ger bronn e halla6r. a gorwed er llawr** ae dwe*law* ar llet en waredauc can gwyn6an a dagreu. a ma**edu e dwy*6ro*nn a g6edia6. A henne a la6ury6s hep peidyaw** dyd a nos en hyt e garawys gan ellwng e d~~r~~agreuoed ac erchi **er wyn6ydedic 6eir drugared. A guede kerdet dydyeu heibya6** am hanner nos yd emdangosses ida6 an argluydes ni meir **g6ir 6am grist. a dywedut urtha6 6al hynn. Pa rac yd aflo**nydy di arnaf 6i hep hi a thi wedy ry diwat <u>6e</u> mab i yacha**wr e byt ac a emdiwedeist a minheu e 6amm ef. O ba emdiryet** e gallaf 6i e adolwyn ef drossot ti; a thitheu wedy ry emada6 **ac e6o. 6y argluydes i hep ef bendigedic en wastat mi a wnn** ry bechu o*honaf* 6i yth erbyn di en ormod. ac en erbyn an **argluyd ni <u>yeu</u> grist er hwnn a anet ohonaut titheu. ac** nat wyf

deilwng e gaffael trugared. namen gan gaffael **angreifft pobyl e niniuite pechaduryeit. a Raab putein. A** Dauid prophuyt. a phedyr tywyssa6c er ebestyl ny allaf **anobeithya6 o 6adeueint. Pan 6edylywyf pawl ebostol.** llester etholedigaeth. a meir 6agdalen. a zacheum Corin**thium. fyrnigwr. a ciprian gur creula6n a ladei e meibeon //**

Peniarth 14 (1-44) t. 5
yg callon eu mam em kemellir e wedia6 trugared yessu grist ar deu ditheu. Ac ar henne e dywaut er argluydes. A den hep hi ky**fessa canys emdiwedeist hep hi a christ 6ab duw er h6nn a anet o***honaf* 6inheu. ac a daw rac lla6 er aruther 6ra6t e 6arn6 byw **a meirw. a minheu a archaf ida6 ef drossot ti ac a dig6ydaf yw** draet e adolwyn ida6 ef dy gemryt ty. Ac ar henne gyst6ng y **wynep a oruc e 6icedonus a dywedut 6al hynn a chyffessu.** Ket boet buder a halauc 6yg geneu i hep ef gan emdiryet eis**syoes en auch trugared chui. mi a geuadeuaf. ac adolaf. ac a ogo**nedaf an argluyd ni yeussu grist 6ab duw byw. 6al e ganet. **ac e diodeua6d. ac e croget. e trededyd a gyuodes o 6eir6. a esgyn**nws ar nef. a daw rac llaw er 6ra6t. ac a dal e baup herwyd e **weithredoed. Minheu a gredaf en da om callon. a gyuadeuaf**. om geneu. a anrydedaf om holl gallon. a adolaf. ac a gytdiunaf. **ar emendaat h6nn6 a gemyrth e wynwydedic 6eir a menet e** gantha6. Ac ena e dechreuws e 6icedonus emboeni e hun vwy*vwy* **ae wynep e tu ar daear a dyrwestu teirnos a thri*dyeu* ene em**dangosses e wyn6ydedic 6eir ida6 en llawen a dywedut urtha6. **A was duw hep hi dogyn yu dy benyt. Neu ry gemyrth duw hep** hi dy dagreuoed erof 6i o chetwy fyd da a g6eithredoed da bellach **hyt dy diwed. A guedy adau ohona6 cadw pob peth o henne a**llan ef a dywaut 6al hynn. Argluydes hep ef par em gaffael er **ysgem6n sartrys a rodet en insellyedic e diauwl e gennyf 6in**heu a mi direityaf. en emrwym er ysgem6n emwat a wneithum. **Dwc hi e gan e nep am twyllws. A guede bot *ohona6* wede** e h6n en parha6 en e wedieu ae dagreuoed ae holl la6ur teir***nos* a thridyeu ereill. e ca6as e sartrys kedernyt e enwired ar** e dwy*6ron*n. nyt en amgen ac e rodassei enteu e diauwl. A lla**wen 6u enteu. a thrannoeth diw sul kerdet a oruc parth ar** egluys gyssygredic a digwyda6 e draet er escop. a guede dat**can6 ida6 pob peth or ry daroed ida6 or dechreu hyt e diwed ro**di e cirograff en llaw er escop. Ac emgynn6ll a orugant er **yscolheigyon ar lleygeon ar g6raged ar meibeon e erchi dar //**

Peniarth 14 (1-44) t. 6
llein e cirograff yg gwyd paub onadunt. A phan dar6u henne paub onadunt can dagreuoed kyfla6n o lewenyd e dercha6as**sant eu dwy*law* parth ar nef e 6oli trugared duw ar wyn**6ydedic 6eir e 6am enteu. Ac en e diwed o 6reid ene bei ter6yne**dic e molyant e detwydaf 6icedonus a gy6odes e ar e daear rac deu***lin* er escop e adolwyn idaw peri lloski er yskymunedicaf sar**trys honno. A henne a wnaethp6yt. A guede lloski e cirograff a** chemryt o 6icedonus corff er argluyd yd echtywynygws e wynep **megys er heul. A phan weles paub deissy6yt symudedigaeth e g6r** moli duw uwy*uwy* a orugant wynteu er hwnn a wna ehun**. petheu ma6r anryued. ac enteu a gyrchws anrydedus temyl mam** duw a guedy arch6aedu ychydic kleuychu a g6anha6 a oruc **ac em penn e tridyeu rodi pax yu 6rodyr a rann6 e holl da y ei**ssywedigyon en er 6n lle e g6eles e wyn6ydedic weledigaeth **honno a guedy penn*elinya6* rodi e yspryt ac or gyffes honno nei**dya6 ar grist. ac en e lle h6n6 gan uwyaf anryded e cladwyt **ar 6olyant a gogonyant er hollge6othauc duw.** En e lle a elwir tumba e mae egl6ys wede ry adeilat en anry**ded mihangel archangel. e lle h6nn6 e*syd* rwymedic o bop** parth ida6 or eigya6n. ac nyt en araf e kerda ef 6al moroed ereill **namen can gynnwryf anaraf a frydeu anhegar oe aruther se** kyrchu a thynn6 atta6 en 6enych a gerdoent en agos ida6. Ac **6rth henne e gelwir mor*berygyl* en damgylchyn6 e lle h6nnw** o vuanaf redec dwy*weith* en e dyd. A threigyl yg gwyl6a er ar**changel h6nn6 yd oed tor6oed en bryssya6 or egluys ac 6al am gy**mer6ed e traeth ac em*plith* pa6b ry dothoed gvreic 6eichyauc dla**6t kyuagos e amser emwahan ae beychyogi. Ac en deissyuyt nachaf** aruther sein e mor en eu dygyrchu. ac ar henne pa6b onadunt w**ynteu en fo o 6uanaf redec 6al rei dibwyll. e wreic dr6an honno** a edewit e h6n hep nep ry6 ganhorthuy denya6l. adawedic 6u **heuyt o ar6er e thraet rac dir6a6r la6ur ac ouyn. Na pha le e** trossei na pha beth a wnaei nys g6ydyat. lle6ein a oruc can gwy**n6an ac erchi canorthwy. ac eissyoes ny chemerei nep arna6 //**

Peniarth 14 (1-44) t. 7
waranda6 o chuenychu e amdiffyn e*hun*. Ac urth henne wedy nat oed ganhorthuy den emchuelut a oruc e wreic ar gan**horth6y duw. Galw ar duw a oruc en gwyn6anus ac ar 6eir** e 6am ac ar 6ihangel archangel. ar holl pobyl en edrech arnei **en seuyll ar e traeth. ac en estynn6 e dwyla6 parth ar syr ac**

wynteu en galw duw canorth6y ac 6n e wyn6ydedic **6eir wyry. Ac ena e doeth an argluydes ni e wyn6ydedic w**yry a bwrw e llawes tros e wreic 6al yd oed amlwc genthi ae **diffryt o ruther sein6aur e weilgi hyt na chyuar6u 6n defnyn** lleihaf or eigya6n ae dillat. canys e mor oed o bop parth er **wreic dla6t honno 6al ty. 6egys e bu gynt er hen pobyl 6al** mur ar deheu ac ar assw. Ac ena yd eghis e wreic ar 6ab heb **o6yn arnei no chet bei en e cartref diogelaf. a thrigya6 eno ene ro**des e mor e hynt idi en ryd gan emdynn6 drache6yn en y don**neu. Ac ena e doeth ae mab genthi er tir er honn a edewsit e**hun en e mor e rodi golygaut anryued er bobyl a debygassei e **bot hitheu wede ry 6odi. Ac en e diwed e wreic a gerdws parth** ac egl6ys e g6yn6ydedic 6ihangel archangel y gyt ar bobyl. **A phan 6ynegit er anreuydodeu henne e 6rodyr e lle h6nn6** e canpwyt e clych. Wrth henne canorthwya ditheu ynny; **e 6elys wyry 6eir.** Pan doeth Iulian apostat amperauder en erben pers a cesar **hyt yg capadocia ac en e erbyn enteu e doeth escop e gaer** honno. Seint basil. Canys wynt ry vuessynt gynt en eu hy**euenctit en gyt*yscolheigyon* gyt a libanius athro a dan e6bo**lus gorchemenn6r groec. ac ar gellweir e dywaut er amhe**rauder urth e sant h6nn6. basil hep ef ne ry eithum mi om do**ethinap drossot ti. Ac ida6 enteu e dangosses e sant teir torth **heid ar rei henne a dremygws er amherauder. Ac odena wedy** kyffroi e dywa6t. Pei budugaul hep ef ry emchuelassei ef o **bers ef a distrywyei e*6elly* holl cesarea. ene 6ei amlach rac** llaw e g6eir noe heyrn ae deneon. Ac urth henne wede e 6e**net o*deno* galw a oruc seint basil e gen6eint a oed en e gadw //**

Peniarth 14 (1-44) t. 8
ac erchi e bop 6n onadunt herwyd e allu en swllt er eglwys o eur ac areant e ganorthwya6. o delhei er apostat en 6u**duga6l trae ge6yn keissya6 keny bei amgen e dagne6edu o** rodyon. A henne a edewis paub onadunt en llawen. ac a **wnaethant wedy yscri6enn6 eu henweu os duw a geme**rei dial or brenhin creula6n kemryt o bop 6n onadunt **e briodolder. Ac odena e kerdws seint basil ae gynnulle**it6a hyt em menyd didimi. en e lle yd oed demyl er ogo**nyanhu wyry 6eir. ac ena e trigyassant teirnos a thri**dyeu en dyrwestu. ac en guedia6 ac en sallwyra6 ac en **keissya6 en wylo6us gwyn6an6s trugared duw ae** rybuchedic 6am enteu. A guede cuplau dyrwest tridy**eu en e drydenos e g6elit trwy e hun er gurda sant h6n**n6 marchauclu o nef en kudya6 e menyd. ac em*plith* **henne e guelei nebun en abit gureigyaul 6renhines** ac en rac6laen6 e me6n cadeir **ac en dywedut 6al hynn urth baup oe chylch. Gelwch en** ebrwyd seint mercur 6erthyr urth dyuot e lad iulian **apostat er h6nn e*syd* oe eneu balch en emgeinnya6 a mi** ac am mab. A phan doeth h6nn6 ef a gerdws en ar6auc hyt **em pers. Ac nyt amgen weledigaeth a honno a weles libanius** athro ac enteu y gyt ar brenhin em pers. A guede defroi e sant **bendigau duw a oruc ar wynuydedic 6eir ac a phaub oe ge**demdeitheon en kyscu kyrchu a oruc merthiolaeth seint mer**cur a cheissya6 e ar6eu ac nys cauas. A gouyn a oruc enteu e** geitwat er egluys pa le yd athoedent ar6eu e merthyryola**eth. A h6nn6 a dyngws eu bot wy en e lle honno e nos gynt.** ac na wydyat enteu na pha du na pha le ry dugessit wy o**deno. Ac emchuelut a oruc er escop kyssygredic trae geuyn** er menyd a deffroi paub a datcanu 6dunt e weledigaeth ef **a thrugared duw ae 6am ef. A guede k6plau er holl nos hon**no yg g6edieu pan doeth e bore e sant ae yscolheigyon ae **bobyl a gerdws e 6erthyriolaeth e g6yn6ydedic 6ercur. //**

Peniarth 14 (1-44) t. 9
Ac en e lle h6nn6 yg gwyd paub e cauas ar6eu e kyssygredic 6erthyr. ac en e lle e gnotaei 6ot e leif ef en greulet o wa**et. Ac urth henne paub onadunt wynteu a daallassant** ry lad o*hona6* ef e brenhin creula6n. A phaup onadunt a **gemyrth er eida6 ac a dalassant gan llewenyd diolcheu** e duw ac yw 6am ef. Ef a dywedir hagen pan ytoed Iuli**an apostat ar e 6arch en annoc ac en llymhau bryt e rei** eida6 ar 6rwyder ac emlad ar henne en deissyuyt nachaf **marchauc y ar 6arch canwelw 6al e kymellei er yspar**duneu en emdangos er amherauder ehun. ac en gossot ar**na6 a g6ay6 a dan e 6ronn. Ac ual e kilia di6lann6 e gan**tha6. Ac 6al e ret e g6aet or weli loneit e law a gemyrth **Iulian apostat oe briaut creu ae uwrw en er awyr a dywe**dut 6al hyn. Neu ry or6uost e gur o nazareth neu ry or**vuost. Am 6uched anteilwng e ter6ynwt h6nn6 o angheu teilung.** Ef a dywedit kyrchu e mor o Tollo e tywys**sauc kentaf or nordmannyeit ac ychydic o niuer y gyt ac** ef or gollewin e 6ynn6 goresgyn e tir a elwit wedy henne **nordmandi. A guedy e dyuot er tir gwneithur or freinc anei**rif aer6a a dyuot a llu ma6r gantha6 yg kylch dinas car**notum en e lle yd oed en archescop Walchelin gur kemeredic** gan duw a h6nn6 a elwis en ganhorth6y ida6. Ricerd. tywys**sa6c byrgwyn. ac ebal yarll peitw. Neu ry ossodassei eissyoes** e obeith ae ouynac yg canorthwy duw a meir e 6am en 6wy **noc en nerth deneon. a dyuot a oruc hyt e lle yd oed trysor a** thlysseu er eglwys nyt amgen peis e wyn6idedic 6eir a oed en **er amser h6nn6 eno ac a**

getwit ena gan uwyaf anryded. ac o achaus er anghenreit a oed arna6 a gemyrth walchelin. a **guedy hardhau ~~o~~ ohona6 e leif or gyssygredic wisc honno er** escop a gerdws en e blaen ar arwyd arderchauc h6nn6 ar **gyffelyprwyd estondard brenhines nef. a phaub or llu en e ol** enteu en 6ydinoed. a chan alw dwywaul ganhorthuy gan holl **emdiryet ef a gyrchus e dinas. Ac ny diffygyws dwywa6l //**

Peniarth 14 (1-44) t. 10
6dunt. en e lle pan ytoed e llu gelynya6l en embaratoi en erbyn er escop ym bedin e trewit o delli en dwywa6l ac wy ac eu ty**wyssauc hyt na wydynt na pha du yd eynt na pha beth a** wneynt. A phan adnabu llu carnotum henne dechreu a oru**gant wynteu llad llawer a brathu ereill onadunt; er hynn** ny ryngws bod nac er argluyd nac er wyn6ydedic 6eir 6al e **bu amlwc wede henne. Cany orfowyssei llu carnotum o da**raw a phoeni e rei a oed boenedic gan duw ar wyn6ydedic 6e**ir; e di6lannws e beis. ac e*uelly* e dianghassant e gelynyon** wedy caffael eu golwc. Ac o henne e rodir daall na dele nep or **deneon cludaw brawt dynyaul ene bo duw e hun en dangos e 6rawt.** Ef a damweinny6s gynt bot abat manachloc **clunei 6al e darlleir en e 6uched ef ae 6enet gyt ae 6rodyr** allan or 6anachloc ac nyt heb achaus. a nachaf lleider en ky6ar**uot ac ef ac en e lle en digwyda6 e draet er abat a dechreu y dyg**hedu en enw duw eny getymdeithocaei ef y riuedi e 6rodyr. A chanyt **atwaenat er abat beth a archei ar hynt; nys canhyadws idaw.** namen go6yn y ereill beth oed e ansa6d ae 6uched. A phaub or ae **hatwaenat enteu a gedernheynt pany6 e lleider enwirhaf ar** g6aethaf oed enteu. A phan gigleu was duw henne e dyscu a o**ruc e emenda6 e 6uched en gentaf en e byt ac embroui ehun;** kynn keissya6 e ryw betheu henne. neu geissa6 ohona6 enteu cre**uyd a 6ei yscafnach. a dywedut ida6 bot en ormod gorthrymder ur**das cluni. Lleman 6inheu hep e lleider en kerdet ac en menet **yg kyuyrgoll. Ac ef a ouyn duw y gennyt titheu 6y eneit i dyd** bra6t. Ac urth henne ouynhau a oruc er abat ae gedemdeithya6 **y gyt ae 6rodyr y eneit ae gorff. a rodi abit ida6. Sef a wnaei** e conuers g6yn6ydedic h6nn en wir o enw a g6eithret sallwyra6 **or neilla6; a lla6uryau or lla6 arall. Ac em*plith* e petheu ereill o ad**6rn e nerthoed anrydedu e wyn6ydedic 6eir o bop kyfry6 dihe**wyt ac 6uyddaut. hyt na diffygyei byth e chof hi. er hynn a 6u am**lwc en e diwed ef. Canys pan doeth en e wannder urth e diwed a **dyuot y abat y gennic lle y gyffes ida6 hyt nat adawei dim hep //**

Peniarth 14 (1-44) t. 11
gyffessu canyt oes le trugared hep gyffes. Duw a wyr hep ef na wn i 6y mot en gyfrin a phechaut en e byt er pan gemereis **er abit honn. either rodi vym peis hep ef y achana6c noeth heb wy**bot a hep gannyat. a dwyn tennyn kewarch raff cloch heuyt hep wybot. **A phan ouynnws er abat ida6 beth ry wnathoed ar tennyn;** enteu a dywa6t pany6 rwyma6 e groth e gyuartalu e uwyta **Ef a dywaut heuyt yu abat e uot e nos gynn no henne trwy we**ledigaeth en kerdet ar hyt gradeu parth a nef a dyuot en e er**byn aduwynhaf argluydes goleuach a g6ympach nor heul ac** en emdidan ac ef en 6elys 6al hynn. A atwaenost di 6i6i hep hi. **Nac atwen hep enteu en ofna6c. Mi hep hitheu yu mam e dru**gared. Na 6it o6yn arnat. o benn e tridyeu allan ti a deuy ema at**taf 6i. A phan gigleu er abat henne talu diolcheu e duw a or6c** ac y6 wyn6ydedic 6am enteu. Ac em*plith* henne yd erchis er a**bat tynn6 raff ar hyt e gnaut enteu ac wynteu ae tynnassant** en diarbet or kic ar croen ene oed e g6aet ar budred o 6ewn en **llithra6 allan. en angreifft e uot en wir benydywr. Ac 6egys** e dywedassei e wyn6ydedic 6eir en e weledigaeth ida6 yr 6n awr **honno yd aeth y eneit oe gorff. ac e kerdws ar llewenyd teyr**nas nef ene canhebryngei 6am e drugared ef. **Didryuwr oed da ac eglur e vuched. a phob plwyden yg ky6e**nw nos ganedigaeth meir 6am duo y klywei kywydolyaeth **ne6aul. A phan ytoed e*6elly* en medylya6 na chlywei kyfryw gywydolaeth a** honno en amser arall en amgen no chy6enw e nos honno; e dechre**uws galw ar duw o dihewydus wedieu hyt pan deilyngei dan**gos ida6 beth a arwydocaei henne. Ac ar henne nachaf angel en **emdamgos er anrydedus didryuwr ac en dywedut 6al hynn.** Na ryueda hep ef klybot yg gwlat nef y ryw gywydolaeth honn. **E wyry dragywydaul er honn e*syd* 6am duw a anet yg ky6en6** e nos honn. A cheny wypo e dynyadon henne eissyoes anrydedus y6 **gan er engylyon en nef. Ac urth henne menac a weleist ac a gly**weist e 6eibeon e lan eglwys 6al e gwneloent wynteu er wyl6a **honn en gy6un a llys nef. A guede er emadraud h6nn6 di6lann6 //**

Peniarth 14 (1-44) t. 12
a oruc er angel e gan e olwc. Ac euelle ene bei honnedic e manac h6nn6 y gossodet en er eglwys anrydedu gwylua ganedigae**th meir 6am duw pob blwyden. A honno a elwir gwyl 6eir** diwethaf en e kynhaeaf. .i. custennin. 6ab constans. **Constans amperauder 6al yd oed 6aurydic em pob peth arall**

eissyoes pennaf a phrudaf oed ef eg kylch diwyll duw. Ac **em*plith* pob peth or a beris ef o annoc helen e 6am ef; ef a beris** adeilat egl6ys en anryded e duw a yeuan 6edydy6r. Sef enw a **dodes arnei lateran. ac en drws er eglwys yd erchis gwneithur** allaur en anryded e beder ebostol a rac bronn er alla6r honno of**frym6 lamp kyfla6n o ireit g6erth6aur nyt amgen e balsa**m6m yu loski ar e gost ef en wastat hep diffyc tra 6ei 6yw ac **ar e etiued ac a delei en e ol enteu o amperodron en dragywyd.** ac gadw trwy ovunet oc eu priaut dylyet en anryded pedyr e**bostol. A henne a getwit en oes er amherauder h6nn6 ae eti6ed a lla**wer o amherodron ereill en 6uyd wareda6c. Ac odena em penn ys**peit e doeth neb*un* ampera6der a thebygu y orthrymu or de6aut** honno ac adolwyn er pab a oed en e amser nyt 6n*weith* nyt dwy **namen en 6ynych ysmalha madeu yu berson ef ar6er e balsam6m.** A phan weles e pab en em6rthot ae 6adeu kynnic a oruc en**teu dir6aur riuedi o da en gendrychaul ac ada6 llawer y gyt** a henne. Ac en e diwed e pab a gytsynny6s en henne ar ampe**rauder e dorri e deuaut aduwynhaf. Ar 6eint e sorres peder** ebostol am henne ef a dangossir en e diwed. Sef yd oed en de**6a6t en ru6ein pan wnelit processio yg kylch egluys beder** en 6n or gwyllyeu pennaf a 6ei e beder kentaf e delyei er **argluyd pab 6enet e me6n or bobyl. ac odena er holl processio** en e ol enteu. A henne a ossodet herwyd angreifft peder ebostol **kyssygredic a aeth en gentaf e gaerusalem neuaul ac a dynn6s** en e ol e de6eit a gymynn6s er argluyd ida6 megys rwyt en **llawn o byscaut maur. A phan ytoed e dywededic pab uchof** en mynn6 g6neithur e gossot h6nn6 herwyd deuaut en 6n or **gwyllyeu rac bronn drws er egl6ys e seuis en syth 6egys delw. //**

Peniarth 14 (1-44) t. 13

hep allu symudau e droet o nep ryu 6od. Ac yrdangu a oruc paub E pab enteu gan gewilid a ry6edaud pa daroed ida6 ac a er**chis e baup 6enet e me6n a chuplau dwywaul wassanaeth** either ychydic a eteliis y gyt ac ef. Enteu a allei gerdet e bop **lle or e mynnei en ryd either y egluys bedyr e hun ny allei 6y**net. Ac o*dena* yd aeth enteu e la6uryau yg wedi ac ny thygy**us idau dim. A phan weles enteu henne fo a oruc trwy dyrwest** tri diwyrna6t ar e wyn6ydedic 6eir er honn ny thremycca nep. **Guediau a oruc e geissyau tagneuedu duw. Ac ny bu hir e dio**deuaud mam e drugared y 6lina6 ef o wedieu. hi a doeth ar **e pab tr6y weledigaeth e dywedut urtha6 er emadrodeon hynn.** Llema 6i 6eir hep hi wedy trossi urth dy dyrwest di ath we**dieu. Teilung yu dy boeni gan e obryn e mae dy dristit canys** anryded agoryauder ne6aul deyrnas ry wertheist yr kein**hyogeu eur. a mineu a geueis yty madeuant am e pechaut** h6nn6 e gan beder ac e gan 6y mab inheu. a henne o 6reid. **canys yr g6ynuydedic bedyr e rodes er argluyd holl allu. Ac** 6egys e dugost di oth chuant e da anryded daearaul e gan**thau ef e 6egys henne e dygei enteu dy anryded ditheu en nef.** Ac eissyoes hep hi lla6urya di e dagne6edu er ebostol gan e**diuar6ch oth gallon. Ac ar henne deffroi a oruc e pab a dy**wedut e gy6ranc er bobyl. Ac y egluys beder yd aeth e me6n **o ba bwyth bennac e talet idau. Ac ena e gossodes horyeu e** wyn6ydedic wyry. ae holl wassanaeth. er h6nn a dechre**uir. Anbych well gyssygredic ren. ac a berthyn o henne** ar e molyant. **Ysgolheic oed gynt dihewydus yr gyssygredic 6eir ac** o annoc diauwl e dwylla6 o 6edda6t a dig6yda6 e me**6n dwuyr ac en e lle e 6odi. a mynegi er escop e damwe**in. ac o 6ra6t egluys barnu arna6 en e lle. p6y bennac o **6eddaut a dig6ydei yn angheu deissyuyt na chemeret yg** kyssegyr. ac urth henne e kerdut parth ar dwuyr ac e tyn**nwt e corff. A nachaf e drech en ryued kyn gochet oed e //**

Peniarth 14 (1-44) t. 14

e wynep a lliw coch 6egys ket bei byw. Wynt a welynt heuyt oe eneu dryll yscri6en allan. A phan dynnassant honno yd oed en ys**cri6enedic endi. Aue maria gracia. e wers ar e hyt. Ac yrdang6** a oruc paub ac an6on henne en diannot ar er escop. Ac en **e lle yd erchit er bobyl gan arwylyant anrydedus e gladu e** mynwent e seint. ac e*6elly* e gwnaethpwyt. **Meir egiptiaca a bresswyllyus en tei e that deu*deng* bly**ned. Ac odena wedy e chymell o aniweirdep e kerdws **hyt en alexandria. En e wal honno yd emrodes e chorff e bu**teindra hep gaffael e dogyn a hep dim g6erth idi hitheu dwy **6lyned ar bymthec. Ac odena pan weles e ni6eroed mwyhaf** en menet gaerusalem a chroes bryssya6 a oruc hitheu gyt ac **wyntwy parth ar llong. a rodi e phriaut gorff dros y lle ae** hemborth ar e mor. A guedy dyuot or llong ac etwa hep ga**fael e dogyn oe godinap hi a gerdws gyt a phaub gan bar**hau en e dryc6uched ene doeth er dinas kyssygredic. A diw **gwyl e groc en e kynhaeaf oed henne a phaub en kerdet en** ryd er demyl gyssygredic y proues hitheu 6ynet eno ac nys **gallei. canys o amneit duw e gurthledit. En e diwed wede** daall o*honei* er achaus hi a dechreus lle6ein ar delw 6eir **a oed yn drws e demyl. ac edrech arnei a maedu e dwy*6ro*nn** gan dagreuoed. ac ada6 en gadarn na halogei e chorff byth **o henne allan. Ac odena hi a aeth er demyl. ac en 6uyd dihe**wydus adoli prenn e groc. A dyuot drache6yn a oruc ar delw **e**

wyn6ydedic 6eir a dywedut urthi gan emdiryet. Arglwydes hep hi ky6arwydhaa 6i en e lle e mynnych. O cher**dy hep er argluydes e tu draw y eurdonen ti a geffy orfo**wys da. Ac ar e geir h6nn6 kerdet a oruc en gyflym o drws **e demyl. ac e rodes 6n idi teir keinnyauc ac er e rei henne** e prynws hitheu teir torth. a phan emachludws er heul **e nos honno e doeth y egluys yeuan 6edydywr ar lan eur**donen. A thrannoeth wedy kemryt eno corff er argluyd **e kerdws e diffeith e tu draw y eurdonen. ac ena e bu hep** //

Peniarth 14 (1-44) t. 15
vwyt en dieissyeu wedy e chymuna6 seith mlyned a deugeint. ac a 6u oe buched en ol nyt amgen dwy 6lyned ar bymthec **e buchedocaws ar e their torth. E dwy 6lyned ar bemthec ken**taf e doeth er didryf e cauas a6lonydwch gan e chna6t. a **chan ganhorthwy e wyn6ydedic wyry eissyoes ny phery**glws. Ac eissyoes pan nessaws ter6yn e buched e kyuarwyd**haws duw atei menach a zosimas oed y enw. a hitheu a 6yne**gis ida6 ef kyffes e holl vuched. A phan doeth enteu yw 6ana**chloc e menegis yu 6rodyr e gy6ranc. Ar ulwyden rac wyneb** nos yeu cablut eg kylch gosper pan ytoed e menach en kerdet **er vn didryf gynt a chorff er argluyd gantha6 a pheth bwyll6r** ida6 e hun; nachaf hitheu en dyuot a guede dodi arwyd e groc **ar e dwuyr kerdet en droetsych dros eurdonen megys ar 6aes** guastat hyt ar zosimas. a chemryt e gantha6 corff er argluyd. **A g6edy e gennic idi or manach hi a gemyrth ychydic or bwyt.** Ac 6n ag6ed ac e dothoed emchuelut trwy e dwuyr a g6ediaw **zosimas ac adolwyn ida6 er 6n amser h6nn6 em penn e 6lwyden.** pa furw bennac e mynnei duw ida6 e chaffael hi y dyuot **eno**. Ac e*6elly* e **gwnaethp6yt. A phan doeth ef a ga6as corff e santes honno** wedy y chyweirya6 herwyd cristyonogaul deua6t. Ac en **yscri6enedic en e daear ger llaw e corff. E tat zosimas clad cor**fyn y druan 6eir. A phan weles henne llawen 6u cany wydyat **e henw kynn no henne. A phan ytoed en emo6alu pa furw e cladei** yd an6ones duw llew ida6 a h6nn6 ae cladws urth e orchemen **enteu. Ac e*6elly* e bu diwed e santes honno.** Manaches a oed cas gan y chuioryd a oed darystyngedic idi abades **oed he6yt. ac ny rwyd idi hitheu henne. canys wedy e thwylla6** o annoc e diauwl a g6ander y chna6t e beichyoges. Ac o henne **tristau a oruc en 6awr. a dodi probostes en e lle ar er holl 6ynach**loc a phob dryll y thynn6 en 6n a hi. A gwybot a oruc y chy**6rinachwreic e holl gy6rinach dirgel. Ar honn a dylyei kelu** e gy6rinach; honno ae menegis er archdiagon. ac enteu yr escop. **Emodurd a 6u ac emadra6d am diot er abades neu dyly6 y** losgi. //

Peniarth 14 (1-44) t. 16
Pa beth heuyt; dyd a doeth ~~e d~~ en oet y thymp ar dyd h6nn6 pan oed e manachesseu en eu cabidwl nachaf er escop ae athraon **Ar chuioryd a gyhudassant e pechaut ysgym6n h6nn6 en eu** plith. A chythruda6 a oruc er abades rac dolur ac o6yn a chewi**lid. A fo a oruc en gewilydus ar 6eir waredocaf 6am e druga**red. gan wedia6 ac wyla6 dagreuoed ger bronn e halla6r a **chluda6 go6unedoed hyt nas g6nelei byth. Ac ny phallws idi** hitheu mam e drugared. ar henne rac dir6aur dristit a chyt**rud e dig6ydws hun ar er abades. Ac ar henne nachaf e wyn**6ydedic 6eir en dyuot ac engylyon en e g6assanaethu. ac en gen**taf angreifftya6 e bechaduryes a guede g6aranda6 e cheffes ac ad**aw peidya6 trwy o6unet e didan6 en rybuchedic. ac en henne o **hun yd erchit er abades a g6ir 6u escor ar 6ab. ar mab h6nnw** a rodes e wyn6ydedic wyry ar engylyon ysprydaul y6 dwyn ar **eneit caredic idi ac y6 ueithrin o h6nn6 en amgeledussaf ac e** gallei gan annerch oe pharthret hitheu. A thra ytoedet en henne **yd oed emliw truan en e cabidwl. ac en gewilydus yd an6ones** er escop ar er abades yu dwyn er 6ra6t. A g6edy e dyuot yd an**6ones kennadeu y deimla6 e chroth en graff. A guedy na cha6as e** rei henne nep ry6 arwyd beychyogi arnei gan ry6edu a dugant **e gennaduri honno drache6yn. Eilweith yd an6onet ereill or** rei ae kyhudassei o wyr a g6raged y6 phroui ar rei henne a do**ethant drache6yn ar 6n gennadwri. Ac en e diwed cany chre**dei nep er escop e hun a gerdws. A phan e gueles en ryd o bop **ryw orthrymder yd erchis g6neithur tan ma6r a bwr6 ku**hudwyr a chuhudwraged er abades enda6. A phan gigleu **er abades henne hitheu a dig6ydus e draet er escop a datcan6** ida6 ef pob peth wedy y gilyd oe holl ansa6d. A ry6edu hen**ne a oruc er escop gan 6oli e wyn6ydedic wyry en 6chel am**lwc. Ac en gyflym ef a gerdws ae yscolheigyo parth ar ber**son ry adoed e mab atei. Ac eno e causant e mab ry orchymyn**nassei e wyn6ydedic 6eir. A guede y 6eithrin ena seith mlyned**. odena e doeth y lys er escop y6 dyscu en graff. A phan 6u 6arw //**

Peniarth 14 (1-44) t. 17

er escop e dyrchauwyt enteu en anrydedus ar escoba6l gadeir en e lle e duc e 6uched lanhaf hyt e diwed. **Archescop oed en twlet gur prud credy6us hildefons y enw** Ac em*plith* peth oe weithredoed da e carei ac yd anrydedei **en 6a6r meir 6am duw. ac en e molyant e g6naeth lly6yr tec** oe g6eryndaut hi. a chemeint 6u diol6ch e wyn6ydedic wyry **ida6 am henne ac emdangos ida6 gan e dioluch ar lly6yr en e** lla6. Sef a oruc enteu o ch6ennychu y hanrydedu hi a 6ei uwy **gossot gwyl idi yg ky6enw e dyd e crewt ym bru anna e mam** er wyth6et dyd kynn e nodolic. er hynn a welit ida6 ef e 6ot **en gy6ya6n anrededu en gentaf gwyl e 6am or honn e ganet** duw en den yr byt. Ac e*6elly* e g6naethpuyt ac e cadarnha**wyt en e kwnsli g kyffredin. ac e*6elly* e mae etwa en llawer** o leoed. Ac urth henne y gyssygredic 6amm duw a emdangosses **ida6 eilweith gan eisted e me6n cadeir en gyuagos er allawr** a g6isc wenn en e lla6 a dywedut urthau. E wisc honn a dugum **mi yty o baradwys er honn a wiskych ditheu amdanat yg gwy**lua duw ar 6eu inheu. ac eisted en e gadeir honn pan 6o da gen**nyt. A gwybyd heuyt na byd diboen er nep a eistedo en e gadeir** honn either tidi na guisga6 e wisc honn. Ac enteu en llawen en ty**vu beunyd yg g6eithredoed da yn gymerwedic o wassanaeth duw** ar wyn6ydedic wyry. En e diwed ef a neidyvs ar grist. Ac en e **ol enteu ef a wnaethp6yt arall en archescop en e le siagrius** oed y enw. A chan ar6aethu eisted en e gadeir a dywetpuyt **uchot a g6isca6 amdana6 e wisc gyssygredic ef a dywaut** 6al hynn. Megys yd wyf den i; den 6u e gur a 6u kynn no mi **en archescop. 6rth henne pa*ham* na wisgwn inheu amda**naf er hynn a wiskei enteu. A chan henne g6isca6 amdana6 **e wisc neua6l. Ac en yd a amdana6 emwasgu en e gylch en** drachy6ing ae 6arw en diannot. Ac o henne allan e ketwit e **wisc honno en trysor er egluys.** Manach oed e me6n menachloc en ar6er o wassanaeth clo**chyd. A got oed oe 6ryt ac o annoc y kythreul e kymhe //**

Peniarth 14 (1-44) t. 18

llit arna6 weithyeu dig6yda6 o weithret. y ewyllys e gorff. Eissyoes ef a garei en 6a6r 6am duw. A phan gerdei ger bronn **e hallaur ky6arch guell idi gan dywedut. Aue maria gracia.** a henne en 6ynych. A thr6y e 6anachloc honno yd oed a6on **en kerdet. Ac 6al yd ytoed e manach h6nn6 nosweith en myn**n6 kerdet e guplau ewyllys e gna6t 6al e gnotaasei kyuo**di a oruc ac agori drws er eglvys. a guedy kyuarch guell eis**syoes en gentaf er argluydes dyuot er a6on ae oscryn ena ef **o diauwl ae 6odi. A gribdeillyau y eneit en e lle or dieuyl. A** phan doeth yr engylyon ny cheffynt atep. Beth hep wynt**. ry 6ynnassauch chui ema ny cheff6ch dim or eneit h6nn. Ac** ar henne nachaf en deissyuyt e wyn6ydedic ueir wyry en dy**wedut urth e dieuyl. O rei enwirhaf paham e duga6ch chui** er eneit h6nn. Canys caussam ef heb wynt en ter6yn6 e **vuched yg g6eithredoed drwc. Geu hep hitheu a dyweduch** diwethaf g6eithret a oruc kyuarch g6ell ymi. Os ydywch **chuitheu en dywedut auch treissya6 ohonaf 6i dodwn ar** 6ra6t y goruchel 6renhin. A guedy amrysson y rygthunt **y ryng6s bod er goruchelaf tros wedieu e 6am ef et6ryt** eneit e manach y6 gorff e wneithur y benyt oe bechodeu. Ac en **henne ef a doeth aur blygeint. a phan 6u amser e ganu e** klych er myneich wynt a geissyassant eu clochyd. a guedy **nas ca6ssant wynt a doethant er a6on ac ae caussant ef en** er a6on wedy ry 6odi. A g6ede tynn6 e corff ry6edu a wna**ethant pa achaus e damweinnyassei henne ida6. A thra yt o**edent en emadra6d amdanav ac en medylya6 pop peth; na**chaf en ry6ed e manach en kyuodi o angheu ac en seuyll en** 6yw en eu plith. Ac en datcan6 y6 6rodyr ry damweinnyas**sei idau ac 6al e dianghassei o ganhorthuy mam duw. Ac o**dena nyt ar pechaut h6nn6 e hvn e peidyws namen g6assa**naethu hyt y agheu e duw ac er wyn6ydedic 6eir en dihewydus**. YScolheic oed en dinas carnotum ysga6yn **oe annwyt ac either mod emrodedic e damunet e gna6t. //**

Peniarth 14 (1-44) t. 19

Hwnn eissyoes a gyuarchei well y gyssygredic 6am duw or annerch engylyaul. A g6edy e lad ef oe elynyon mal e dy**wedir; am y dryc6uched e barnwyt arna6 na dylyei e gla**du e mynwent. A guedy e gladu dieither y kyssegyr ae 6ot **eno deng nieu ar ugeint e wyn6ydedic wyry a emdangos**ses y nebun yscolheic a dywedut urtha6. Pa*ham* hep hi e do**dassauch chui 6y sansiler i dieithyr e 6ynwent. Ker bronn 6y a**llaur i e kyuarchei well ym en dihewydussaf. Ac urth henne **ewch en ebrwyd ac atygwch e gorff er 6ynwent. A phan dat**can6s ef henne ryuedu a wnaethp6yt en 6a6r. A phan ago**ret eissyoes e bed e caffat e blodeuyn tecaf en e eneu ae da6aut** en gyuan ac en yach ac 6egys en baraut e 6oli duw. Ac urth **henne paub a daallassant ry 6oli ohona6 ef e wyn6ydedic wyry** oe eneu. A guede dyrcha6ael e gorff odena wynt ae dugant **er 6ynwent ac ae cladassant en wedus gan arwylyanheu.** YScolheic arall oed a oed ya6n dihewydus y duw ac e 6eir **e 6am ef ac em*plith* pob llavur oe weithredoed da y canei** er antem honn ar 6olyant e wyry 6eir en wastat o dihewy**dus 6ryt. Nyt amgen. Gaude dei genitrix uirgo**

immaculata. Gaude que gaudium ab angelo suscepisti. Gaude que genuisti eterni lumi**nis claritatem. Gaude mater. Gaude sancta dei genitrix uirgo. tu sola mater** innupta. Te laudat omnis factura genitricem lucis. sis pro nobis quasi perpetua **interuentrix. Sef yu pwyll er antem honno. LLawenhaa 6am**. duw wyry hep 6ann. Llawenhaa di er honn a gemereist llewe**nyd e gan yr angel. LLawenhaa er honn a eneist eglurder tra**gywydaul oleuat. LLawenhaa 6am. LLawenhaa gyssygredic **~~6am~~ 6am duw wyry. tu h6n y*syd* 6am hep gyt cnawt. ti a** 6awl er holl weithret mam e goleuat. ni ath adolygwn byd **eiryolwreic tragywyd drossom. A phan doeth y dywededic** yscolheic h6nn6 ar e diwed y dechreuws ymo6alu a chythruda**6 o dir6aur o6yn. A guede emdangos y gyssygredic wyry** ida6 e dywaut. Na 6it arnat ouyn cany diode6y dim drwc **yg kyueir e gni6er llewenyd a detkeneist ditheu ymy. canys** //

Peniarth 14 (1-44) t. 20

ky6rannauc 6ydy ditheu y gyt a mi6i o hynn allan or gni6er g6eith ar mod e treytheyst ditheu lewenyd ymi. A phan gi**gleu enteu henne. tebygu a oruc bot en et6ryt ida6 y yechyt** A phan ytoed gan llewenyd en mynn6 emgyuot y eneit en**teu a gerdws oe gorff parth a pharadwys. e gemryt llewe**nyd tragywyd val e hedewis e wyn6ydedic wyry ida6. **LLeider oed ae enw oed ebbo ac a dreissyassei da ereill heuyt** lawer g6eith. Ac eissyoes anrydedu a wnaei oe gallon kysse**gredic 6am duw. A diwyrna6t e damweinny6s ida6 ac ef en** lledrata e dale oe elynyon. A guedy na allei emwadu ar gyf**la6an e ducpwyt y6 grogi hep nep ryw drugared na gohir.** A guedy e grogi nachaf nachaf en dyuot mam duw en ga**north6y ida6 ac 6al e g6elit ida6 en amluc e gennal ae dwy**law deudyd hep dibynn6. a hep diodef nep ryw godyant. **A phan wyl e gwyr ae crogassei e6o en 6y6 ac en llawen** megys keny bei boen arna6 a thebygu na dalyassei e ma**gyl arna6. en e lle dynessa6 ata6 y 6ynn6 torri e 6reuant.** Ac eilweith e rodes y gyssygredic wyry e dwyla6 yg kylch e**. uwn6gyl hyt na adws y drychu. A phan adnabuant henne** e g6yr oed en e grogi e peidyassant ac ef er duw. A guede e di**anc mynet en uanach. Ac odena tra 6u 6yw e g6assanaeth6s** e duw ac yu gyssegredicaf 6am ef. **E tat hu abat cluni a gnotaei datcanu o 6ra6t oe 6ana**chloc a oed y henw gerald. Ac ef etwa en wr byt damu**na6 o*hona6* mynet seint iac. A phan doeth e dyd y mynnei** kemryt y hynt e gerdet y orchyuygu o ewyllys e gna6t ac **~~cherdet~~ y gyt ae orderch kyscu. A phan ytoed y*chueric* en** kerdet en e hynt y gyt ae gedemdeitheon; er hen elyn a em**dangosses ida6 en rith engyl goleuat yu dwylla6 a dywe**dut urtha6 en ag6ed yago ebostol 6al hynn. Gwybyd heb **ef na elly caffael yechyt am e pechaut ry wnaethost ony** ledy du hun gan drychu y urthyt dy aelodeu gura6l e rei **e pecheist onadunt. Ac o gwney henne ti a geffy gan duw go-** //

Peniarth 14 (1-44) t. 21

brwy tragywyd. Sef a oruc enteu o debygu en wir pany6 yago ebostol oed ef; gwneithur a orchymynassei a marw 6u. ac en **diannot yd yscylva6d er hen elyn er hwnn ae twyllassei y eneit.** Ac en e erbyn e doeth yago ebostol a phedyr y gyt ac ef. a dywe**dut urth e diauwl. Paham hep ef y dygut ti eneit 6ym per**yerin i. Llawer hep ef a wnaeth o drwc ac en diwethaf e lad ***e**hun.* **Gwybyd di hep er yago ebostol nat ey e6elly; canys** ym rith i e twylleist di e6o. Ac os amrysson a 6ynny am hen**ne; awn hep er ebostol ar 6rawt y gyssygredic 6eir. A gue**de gwneithur henne hi a 6arnws deleu or eneit emchue**lut er corff 6al e gallei emlanhau gan benydya6 e pechodeu** ry wnathoed. A guedy dar6ot henne e bu yach e den a thrigya6 **creith eissyoes en dystyolaeth urth e gureid en e lle e torret er** yspeil. ac nyt at6erwyt idau ef heuyt y aelodeu gurawl ei**ther ford y bissa6 herwyd annyan. yu dessy6eit. Ac urth hen**ne e guisgus enteu e manachloc cluni a thra 6u 6iw e bu **eno en g6assanaethu duw en dihewydus.** Effeiryat plwyf oed ae 6uched oed advwyn ac nyt oed gan**tha6 haeach o len ac ny wydyat canu efferen en e byt na**men 6n or argluydes. nyt amgen. Salue sancta parens. a honno **a ganei enteu beunyd en dihewydus. Ac o henne e kuhudwt** 6rt er escop. ac en e lle e dy6ynn6t. A guedy e dyuot ar er es**cop e gouynn6s ida6 a oed wir ry gly6sei amdana6. Guir** hep enteu. Ac ar henne kyffroi ar gyndared a oruc yr escop ae **wahard o wassanaeth efferen. Ar effeiryat a emchuelus adref** en drist. Ar nos honno yd ymdangosses e wyn6ydedic 6eir wyry **yr escop yg g6eledigaeth a dywedut urtha6 o emadra6d lli**dyauc. Pa*ham* hep hi e g6ahardut ti em sansiler i wassana**ethu duw ac y minheu. ac urth henne ednebyd di en lle diheu** onyt erchy ida6 en ebrwyd g6neithur e dwywa6l wassanaeth **megys e gnotaey ti a 6ydy 6arw erbyn penn e deg nieu ar ugeint.** A guede kyuodi en ofnauc or escop e gorchymynn6s yr effeiryat **ar 6rys dyuot ata6. A guedy e dyuot dig6yda6 er escop** //

Peniarth 14 (1-44) t. 22

e draet er effeiryat ac erchi madeueint ida6. Ac odena gorchemyn ida6 na chanei byth efferen amgen noc or argluydes mal e gno**taasei. Ac o henne allan e rodes ef er effeiryat hwn6 bwyt a di**llat en anrydedus tra 6u 6yw en anryded e duw ar wyry 6e**ir. Ac y*6elly* e peris y wyn6ydedic 6eir y angenreidyeu y6 effei**ryat gan e amdiffyn oe godyant. a thros e wassanaeth e duc y **6uched tragywyd.** En Ru6ein yd oed deu 6roder ar neill oed y enw peder a h6n**n6 oed archdiagon egluys bedyr gur prud a chybyd eissyo**es. Ac ystyphan oed enw e llall a h6nn6 oed 6ra6dwr en e dinas. **ac a duc en gam tri thei y egluys seint lawrens a gard e seint** agnes. ac en 6enych heuyt ef a emchuelei e 6ra6duryaeth er **gober. Ac en henne ef a damweiny6s marw peder e 6ra6t ef ae** dwyn er purdan am e garedeu. A guedy ychydic o dydyeu en ol **e bu 6arw ystyphan ae dwyn y 6ra6t er argluyd. Ac 6al e dy**nessa nachaf seint laurens en meglyt e breych deheu ae rwy**ma6 en gadarn ae boeni o dirua6r dolur. A seint agnes a drosses** y wynep dracheuyn. Ac en rodi brawt duw a atebaud. E neb a duc **daoed ereill lawer gueith ac a drossei er gobyr e 6ra6duryaeth** teilung yu e h6nn6 e dodi en 6n lle ac idas 6radwr. Beth heuyt **en e lle e cuplawt braut er argluyd. Ar ystyphan h6nn6 eissyoes** tra ytoed en 6yw a garei ac a anrydedei escop sant a merthyr **preiectus oed y enw. Ac en e wyl6a e porthei lawer o achanogy**on oe anryded. A phan weles preiectus sant e dwyn er boen dyne**ssa6 a oruc ar laurens ac agnes e seint e pechassei en eu herbyn** ac eu guedia6 y erchi madeueint ida6. Ac enteu ae cauas. Ac ode**na guedia6 er argluyd drosta6 ar gyssygredic 6eir e 6am en** kytla6urya6 ac ef. ac en e lle ef a gauas emchuelut y eneit **yu gorff e dalu e gribdeil ac y 6ywyt deng nieu ar ugeint.** Ac en henne tra ytoedet en dwyn ystyphan er poeneu ef a gly**wei o bell lle6ein er eneidyeu en k6yna6 en e poeneu. Ac ym*plith*** e rei henne ef a adnabu peder e 6ra6t. A guedy gouyn ida6 pa**ham e dodit eno e gur a debygit e 6ot en wiryon. Dyoer hep //**

Peniarth 14 (1-44) t. 23
braut urth uot gennyf ychydic kybydyaeth. A oes obeith yt titheu caffael madeueint hep er ystyphan. Pei er argluyd pab ae gardina**lyeit a genynt efferen drossof mi a gaffwn 6adeu*ant*. Odena pan** ytoed y dywededic ystyphan hwnn6 y gyt ac idas 6radwr megys **y mewn pydew en e boeni ena a hoellyon llymyon en e gylch en** ormod; e doeth arch e gan duw e emchuelut er eneit er corff. **ac e*6elly* e g6naethpuyt. A guede ymchuelut en 6yw e datca**nws ef er pab e holl damwein. Ac e dangosses y 6reych ry daro**ed e seint la6rens y rwyma6 en wrym. etwa ac 6n agued a** chet bei en 6yw en e gorff ry gaussei e briw. Ac a dywaut heuyt **val e bei uwy e cretet yd aei or 6uched honno ar benn e deng nie** ar ugeint wedy at6erei y dreis. **Gur oed en lla6uryau tir a chan eredic e kerdei dros e briaut** ter6yneu ac ar y gyueiryeu achuanegu tir ereill. Eissyoes **mal e g6ydyat ef; ef a gyuarchei wel en dihewydus y gyssygre**dic 6am duw. Pan 6u 6arw eissyoes h6nn e keissyus e dieuyl me**glyt y eneit gan dywedut aneirif o bechodeu ry wnathoed. Ac** ena e doethant yr engylyon a datcanu ychydic o weithredoed da **ida6. ac em*plith* henne e dywaut vn or engylyon gnotau o*ho***na6 en dihewydus kyuarch guell y wyn6ydedic wyry. A phan **gigleu y dieuyl henne kilya6 en gewilydus a orugant. Ac e*6elly*** e diengis er eneit h6nn6 rac kyuyrgoll tragywyd. **En dinas papias y manachloc yr yachwyda6l yd oed manach** prior e 6ynachloc honno claear oe emadra6d a chamwedauc **oe deuodeu. Ac eissyoes caru en 6a6r a wnaei e wyn6ydedic wyry** ae horyeu a ganei en wastat oe seuyll en dihewydus. Ac ympenn **e 6lvyden wede e 6arw yd emdangosses er tat hubert clochyd e** 6ynachloc honno. A phan adnabu hunn6 ef go6yn ida6. 6y mra**vt hep ef pa fur6 e mae yty. hyt hyn hep ef e bu drwc en diodef** alltuded en e ryw urenhinyaeth a elwit y thywyssauc sinima. **A guedy 6y mot eno en diodef pob ryu agkyfnerth e damwein**nyus kerdet heibya6 e wyn6ydedic wyry 6am duw. A guede 6y **adnabot em duc genthi e le da.** //

Peniarth 14 (1-44) t. 24
G6reic a welei tr6y e hun e bot en arwein ystondard wedy e lliwya6 a guaet. Mulierdis oed y henw a beichyauc oed ac oe beichy**ogi e ganet mab. A guedy y deffroi oe hun en e lle e colles y synhw**yr ac e dechreuws datcan6 petheu estronyaul y6 gur a oed 6ar**chauc a Royger oed y henw. Ac urth henne kymrawu y chedem**deitheon or 6eint drycdamwein h6nn6 a chrwydra6 seint a oru**gant a hi. Ac ny chauas yechyt er henne. Ac em penn e 6lwyden w**edy y dig6yda6 yg wander en agos y wyl 6eir e canhwylleu e **ducpuyt y egluys er argluydes. A guedy bot eno e nos honno e bu** gen yachet a cheny diodeuei dim gouut eryoet. **Pan gyrchei amra6aellyon genedloed o achaus cael yechyt** egl6ys e wyn6ydedic wyry yg caer ganhorthwy o damwein **e doeth nebun claf ar neill droet ida6 en lloski er dywededic egl6**ys honno y chuenychu yechyt. A guedy trigya6 eno llawer o die**oed o*hona6* ac ereill en caffael eu damunedic yechyt ny cha6s**sei ef nae damunet na dim o*hona6*. g6ahan6 a oruc e troet

llos**kedic y urth y eskeir. A guedy ychydic o amser pan ytoed e g6ann** h6nn6 en egl6ys e wyn6ydedic 6eir wyry trwy dristit e dechre**uws wyla6. gan wyla6 kwyna6. gan gwyna6 g6edia6 en e** mod hwnn. Or argluydes waredoccaf wyry 6eir pa*ham* yd **wyf adawedic i 6u hun e gennyt ti 6am e drugared a minheu** bechadur en emdiryet yth ganorthwy di. Mi hun e*syd* urtho**dedic mi hun e*syd* urthladedic. A phan daroed idau dywedut** henne ef a orfowyss6s oe anyanaul hun. A thra ytoed en hunav **yd emdangosses nebun eglurhaf ida6 ac ~~a~~ a dodei e llaw tros** y esgeir en e lle e g6ahanassei e troet en glaear. Ar a6r e de**froes trwy drugared 6am duw e ca6as e troet ry wahanassei** or kyss6llt y urth er eskeir rac dolur wedy ry et6ryt yr hen **yechyt.** Clochyd oed y me6n menachloc en freinc a garei e da ac a bei**dyei ar dr6c. G6assanaethgar yr wyn6ydedic 6eir a charedic** enteu genthi hi 6al yd emdengys rac lla6. Ac eissyoes nyt oes nep **mor di6lin y rym yg creuyd ac nat ymlaysso neu nat ymillyngo** weithye6. //

Peniarth 14 (1-44) t. 25

A diwyrnaut yd oed wedy ry emrodi e ormod diaut ar nos en hir kerdet a oruc er egluys trwy **e cla6styr. Ar pryt na allei nae droet nae da6aut g6ne**ithur eu g6assanaeth en di6ei nachaf e gelyn yn bredychu er **pecha6t h6nn6 ac en gurthwynebu ida6 yg gosgeth tarw** megys en e gyrchu ae gyrn. Ac ar henne nachaf morwyn **dec a briger hir wede e b6r6 tros y hysgwydeu a byrllysc en e** lla6 a honno a 6rthladws er angkyngel y urtha6. Ac 6al e **dynessa e manach e drws er egl6ys nachaf e kythreul en e** gyrchu en rith ki kyndeirya6c ac en ema6ael ae danhed en**da6. Ac eissyoes y wyry ae hachubws ac ae gurthladws y** urtha6. Ar drydeweith 6al yd oed e clochyd en menet yr egl6**ys nachaf e gelyn en rith llew ac en agori e sa6yn y ogy6ada6** y lynghu. Ac nys gadws e wyry bellach henne namen kyfroi **g6yalen a thara6 e diauwl a hi a their*g6eith* a phedeir. K**emer hynn hep hi a fo a mi a orchymynnaf yt nat a6lonydych **bellach ar 6y mynach i. A guedy gyrru fo e*6elly* ar e diauwl** e wyry a deliis llaw e mynach a llywya6 e gameu tram**gwydus ae ae dwyn hyt e wely. A guede y leha6 en e wely** dodi y deispan arna6 a dodi e benn en araf ar e gobennyd. A **guedy rodi arwyd e groc ar wynep e tramgwydus hi a** dywaut urtha6. Kyfessa a6ory a lla6urya y wneithur dy **benyt. Mi a wnaf en llawen 6orwyn ledneis hep ente6.** Mi a archaf yt hagen vyn teilyngu y adnabot dy enw. **Meir wyf 6i hep hi mam a merch brenhin e brenhined.** a minheu a eneis er hwnn a wnaeth pop peth a chan hen**ne hi a di6lannws y emdeith.** Porthmon oed yg corstinopyl a thewdwr y enw gur a **garei wiryoned herwyd y allu. Ef a damweinnyus eis**syoes trwy lunyeth duw o lawer o oludoed y 6ynet ar **dlodi gormod. Ac urth henne wedy y gymhell o** anghen ef a doeth ar idew ac e6reham oed y enw **y adolwyn echwyna6 da ida6. A mi a rodaf yt en 6ach hep** e cristya6n. //

Peniarth 14 (1-44) t. 26

~~**ac en wystyl**~~ **y gyssygredic 6eir ae delw en w**ystyl. Ac hep dwyll hep ef en e dyd gossode**dic mi a dalaf yt e da a echwynych ymi.** Canhyadu y arch a oruc er idew ida6 a bodla6n 6u ar y w**ystyl. Ac enteu a gyrchus e mor e gerdet e tu ac alexandria** a guedy trigya6 eno 6lwydyn en ebr6yd yd enillws e go**lledigyon oludoed. Ef a doeth hagen oet e tal en amser na** allei tewdwr o nep ryw 6od emchuelut trache6yn ony my**nnei e 6odi. Ef a gyweryws pren6ol or fynitwyd ae rw**yma6 o byc a llafneu heyrn. Ac en h6nn6 e dodes ef dyly**et er idew. a rodi e lethyr arna6 en inseilyedic oe 6odrwy** ar geiryeu hyn enda6. E6reham 6yg kedymdeith kymer **e da a echwyneist ymi. canys trannoeth oed e dyd y dylyei** ef dyuot e dalu e da; enteu a 6yryws e nos gynt e gist en **e mor ac erchi yr wyn6ydedic 6eir dwyn e gist oe reidw**yf hi e draeth corstinopyl. A hitheu a doeth urth y wedieu **ef. A phan gy6yt er idew e bore y orymdeith er traeth ac e** dam6na6 e llong o chuant e da nachaf; llestyr bychan a we**lei yg kynn6ryf e tonneu h6nt ac ema en nessa6 ata6.** A guede y gemryt or idew a darllein e llethyr ef a 6ryssy6s **adref en llawen. ac a gudyus e llestyr en e gist gartref hep** wybot e nep. Ac ny bu haeach wede henne e doeth e cristya**6n drache6yn. Ac e doeth er idew e o6yn e da ida6 gan diwat** en llwyr anry6edaut duw. Ac ena e barnwt o 6raut bra**utwyr tyngu or idew rac bronn y 6ach e gyssygredic 6eir;** na ry gaussei dim oe da. Ac o guelit en diberygyl wedy e llw **talei e cristya6n ida6 e da. Ac 6egys na dotei er idew ar 6e**ssur an creiryeu ni; en diannot yd aeth rac bronn delw 6eir **a g6adu e da gan anudon. Dywedeist eu hep e delw. canys** e gist a gemereist en e traeth e mae gennyt yg kud a dan **dy swlld hep wybot keuei yth wreic yg ch6a**ethach y ereill. Beth wedy henne. lle6ein e bobyl **arna6 a phuy a allei datcanu e llewenyd. A bedydya6 er //**

Peniarth 14 (1-44) t. 27

idew ar anryded duw ar wyn6ydedic wyry 6eir. I6stician amperauder a oed en llywya6 ~~a oed en llywya6~~ kyuoeth **ru6ein en gentaf en gy6un catholic o*dena* en greulaun he**retic. canys o annoc e wreic heretic a oed ida6 e gurthladws **deu bap o ru6ein. sil6er oe allduda6. A 6irgil o 6aethgenne6.** Ac urth henne en ol ysgym6ndra er amperauder y bu distryw **e byt. Gwywa6 e daear. bychydic egin a hep dim yt. ty6u newyn** en e bobyl. digwyda6 hep rif a hep 6essur. drewyant e corforoed **en llad e rei byw. Er h6nn a 6ei yach en dig6yda6 en e lle en 6ar6** A hwyr 6edeginyaeth a 6edylywyt ~~a~~ 6rth e 6all honno. kerdet **a orugant a delw y gyssygredic 6eir trwy e dinas a pha ~~p~~ ford** bennac y kylchynei e delw e foei e 6all. Pa beth wede henne em **penn e trydedyd e doeth ky6la6n drugared e urthlad e nyw dre**wedic ac e gadarnha6 e corforoed. ac ny bu bell wedy henne e **dydwyn bluydyn lawen frwythla6n. ac ena e peris er ampe**rauder y gyt ar padriarch g6neithur gwyl 6eir e canhwy**lleu er honn ny wnathoedet kynn no henne eryoet pob bl6yden** o henne allan yg ky6eir torri e 6all honno oc an argluydes ni. **Ac e*6elly* e kerdws or gaer honno er holl 6yt.** Melito was crist escop eglwys sardyney en an6on annerch **en tagne6ed crist; yu anrydedussyon 6rodyr yg crist e** rei e*syd* en press6yllya6 en laodicia. Pan adolyke6ch chui ymi **wneithur deu weithret o 6uched e profwydi ac o argluydia6l** gnaudolaeth ae an6on ywch e me6n lly6yr o newyd a cheissy**a6 heuyd diheurwyd o 6arwolaeth mam an argluyd ni; ae** 6ynegi y chuitheu e me6n llethyr. 6rth henne oc auch dessyf **ch6i ni a an6on6n y chuy en yscri6enedic e petheu a glyussam** ninheu e gan yeuan ebostol. Pan ytoed en argl6yd ac an a**chwyda6l ni yessu grist dros 6uched er holl 6yt wedy ~~e ai~~** pwya6 kethri enda6 en diodef en e prenn. ef a argan6u ger lla6 **e groc y 6am ef ae discibyl ef er h6nn a garei nyt amgen yeuan** er h6nn anwylhaf ida6 onadunt oll. canys e hun oed wyry **oe gorff onadunt. Ac ena e gorchymynn6s ida6 e gyssygre- //**

Peniarth 14 (1-44) t. 28

dic 6eir 6al hynn. LLema dy 6am di. Ac urthi hitheu; llyma dy 6ab di. Ac o henne allan tra diode6aud alltuded y byt h6nn ym pry**der yeuan y presswylly6s. A phan aeth er ebestyl y bregethu ~~.~~ ar** hyt e byt e trigyws hitheu en ty y ryeni ~~.~~ menyd oli6et. ger lla6 **Ar eil ulwyden wedy esgynn6 o grist argluyd goruchelder nef** diwyrna6t yd oed hitheu en ~~w~~ gyfla6n oe dam6net ef dechreu **wyla6 e hun en lle dirgel en e ty. A nachaf angel en dyuot rac e** bronn ac en kyuarch guell idi. Hanbych well 6endigedic e gan **er argluyd hep ef. A lleman yty kangen or palym a dugum i** yty o baradwys duw. a phar ditheu e dwyn ef rac bron dy elor **pan yth dyccer oth corff a henne vyd e trededyd. Ena e dywaut** hitheu urth er angel. Mi a archaf yty hep hi kynn6ll ataf 6y **holl ebestyl 6y argluyd i yessu grist 6al e guelwyf wynt en** gorfora6l a thra 6oent gyndrychaul an6on 6y yspryt. LLema **hedi6 hep er angel e daw er holl ebestyl atat ti trwy nerth du6.** Canys er h6nn a duc e proffwyt en hen dedyf trwy law er angel **o wlat iudea hyt ym babilonia tros 6oroed erbyn blewyn oe** benn y gyt ae ginya6. e*6elly* e mae en kynn6ll atat titheu he**diw y ebestyl. A guede y bendiga6 e di6lann6s er angel. Ac e**na e kemyrth meir e palym ry dothoed gan er angel a cherdet parth **a menyd oli6et y wedia6. A guedy gwneithur o*honei* y guedi em**chuelut adref. A phan ytoed yeuan ebostol en pregethu diw sul **am bryt echwyd yn epheso nachaf twryf or nef en deissy6yt** ac wybren wenn en discynn6 arna6 ac en e gemryt e gan olwc **paub ac en e ossot rac bronn drws e ty yd oed 6eir enda6. A g6e**dy y dy6ot e me6n ky6arch guell idi en enw er argluyd. A **phan e g6eles meir ef wyla6 a oruc o lewenyd a dywedut.** 6y mab hep hi mi a archaf yty dyuot cof yt geir dy athro am **gorchymynn6s i yty. lleman e trededyd e kerdaf 6i om corff.** Mi a gigleu kyngor er ideon hep hi en dywedut. Arhown e **dyd e bo marw er honn a emduc yessu o nazareth a lloskwn** y chorff e me6n tan. A guede dywedut henne dangos idaw **e hamdo ae phalym. ac erchi ida6 enteu dwyn e palym ger** bronn y gelor pan elei yr 6ynwent. Ac ena e dywaut yeuan. //

Peniarth 14 (1-44) t. 29

Pa furw e gallaf 6i 6u hun hep ef paratoi arwylyanheu yt ti ony deuant ataf 6ym brodyr. A thra ytoed ef en dywedut henne; **nachaf er holl ebestyl en disgynn6 en drws e ty yd oed 6eir en**da6 wedy eu dyrchauael en yr wybyr ac eu dwyn y gyt or lle**oed yd oedent en wahanredaul en pregethu geiryeu duw en**dunt. Ac a dan emroessawu ryuedu a orugant pa achaus a o**ed y eu kynn6lleit6a en er 6n lle h6nn6. A thra ytoedent en** ry6edu nachaf yeuan en dyuot atadunt ac en mynegi udunt **pob peth or y ry dywedassei 6eir ida6 enteu. Ac urth henne dy**uot e mewn a orugant a chyuarch guell e 6eir a dywedut 6al **hynn. Bendigedic wyt ti e gan er argluyd a wnaeth nef a da**ear. A datcan6 idi ena pa ansaud ry dothoedent eno. Bendi**gedic 6o duw hep hitheu a rodes ymi auch guelet chui kynn** 6y marw. Canys llema 6i en kerdet e ford e reeni. Ac ena e bu**ant tri*dyeu* y gyt a hi en e didanu. o 6olyant duw. A nachaf** e trydydyd am awr echwyd h6n en dyuot ar baup or a oed **en e ty onadunt hyt na allws nep**

gwyllyau namen er ebestyl a their g6erydon a orchymynnassei hi udunt hwy g6as**sanaeth e chorff. A nachaf er argluyd yessu grist en dy6ot** ac amylder engylyon gantha6 ac en dywedut tagne6ed y**uch 6rodyr. Ac en dywedut urth ueir. Dyret 6y etholedic i** Dyret y esta6ell e 6uched tragywyd. E mae marchauclu nef **yth arhos. A guede dywedut henne or argluyd gogwyda6 ar** e guely. A chan diolwch er argluyd an6on y hyspryt. Ac ef a **weles er ebestyl y heneit en wynnach nor eiry. ac e gorchymyn**nws er argluyd ef y 6ihangel archangel. Odena e dywaut **er argluyd y6 ebestyl. Kyuodwch kymerwch e corff yu dw**yn er 6ynwent newyd ar dwyrein e dinas en e **lle ny ossodessit nep etwa. A guede e chladu hi ena. Ar**howch 6i hep ef tri*dyeu* ene delwyf tracheuyn atauch. A **guede dywedut henne ef a gerdws y nef y gyt ac eneit e 6am** ef a chor nef en can6 kywydolaetheu. A phan aeth e teir gue**rydon a dywetpuyt uchot e dinoeth y choff hi urth e hamolchi** o arwylyaul deuaut echdywynygu a oruc y chyssygredic //

Peniarth 14 (1-44) t. 30
corff or 6eint eglurder val y e gallet dodi lla6 arna6. edrech arna6 enteu ny ellit rac gormod eglurder. Ac ar henne e doeth er **ebestyl ac e dodassant e corff kyssygredic ar er elor. A thra ytoed er** ebestyl en kywydolaethu en dydwyn e corff kyssygredic yr vyn**went ar engylyon en kytgan6 ac wynt 6al e g6edei 6al e g6e**dei arwylyant mam er argluyd y llenwit e daear o sein anry6ed **digriuwch. A phan gigleu tywyssogyon yr effeiryeit henne** mynet dieither e dinas a orugant a dywedut. Beth y6 hynn hep **wynt. Meir hep 6n onadunt wynteu ry ediw er aur hon oe** chorff. ar disgyblon en e chylch en dywedut molyanheu y6 hynn. **A phan weles tywyssauc er effeiryeit henne dynessau a oruc** en gy6la6n o en6ydrwyd a mynn6 emchuelut er elor a bw**rw e corff er lla6r. ac en dianno e diffr6ythws e dwyla6 o benn** y elined e waeret a glyn6 ~~y~~ urth er elor ae boeni en drut. A thra **ytoed en kerdet yr 6ynwent gan llewenyd y lladassant ac e** poenassant yr engylyon e bobyl a gerdessynt or dinas. Ac ena **e dechreuws tywyssauc er effeiryeit er h6nn a lynassei y dwy**la6 urth er elor lle6ein ac erchi trugared. A guedy erchi o Be**der se6yll er elor ef a ouynn6s ida6. O chredy di oth holl gallonn** an argluyd ni yessu grist er h6nn a emduc honn en e br6 ef a**. rydheir dy dwyla6 y urth er elor. A phan dywaut ef cre**daf y gellyngwyt y dwyla6. Ac eissyoes y 6reichyeu etwa **oed diffruyth a diruaur dolur arnadunt. Ac ena e dywaut** peder urtha6. Dynessa hep ef a chussana er elor. Ac enteu **a nessaws ac ae kussanws hi. Ac en diannot e kily6s e holl** dolur ac e bu yach. Ac ena e dechreuws bendiga6 er arglu**yd en ehelaeth a chablu ~~eu~~ hen anfydlonder**. ente6. Ac ena e dywaut peder urtha6. kemer e pa**lym h6nn a dos er dinas a menac udunt maurweithredeu duw** Ac en diannot yd aeth enteu ac e pregethus udunt er ar**gluyd yessu grist. a guedy dodi e palym arnadunt wynt** a welsant ac a daallassant delli eu hanfydlonder. ac a gre**dassant yr argluyd yessu grist. Ar ebestyl a doethant y gyt //**

Peniarth 14 (1-44) t. 31
ar corff hyt e 6ynwent newyd a dangossassei er argluyd. A guedy e chladu hi wynt a eistedassant ar drws e 6ynwent **6al e gorchymynnassei er argluyd udunt. Ac en e lle en deis**syuyt nachaf er argluyd ac aneirif amylder o luoed engyly**on y gyt ac ef. ac en dywedut urth e disgyblon. Tagne6ed y**uch 6rodyr. Bit argluyd hep wynteu dy drugared di arnam **ni; megys e gobeithyassam enot. Ac ena e dywaut er yach**wydaul urthunt. kynn 6y esgynn6 i ar 6yn tat hep ef mi **a edeweis y ch6i. panyw chuychui a emlynwch 6i6i ~~p~~ yg ky**uodedigaeth o veirw pan eistedo mab den en eisted6a y o**gonyant. yd eisteduch chuitheu ar deudec cadeir e 6arn6** deu*dec* llwyth er israel. A ~~urth henne~~ honn a etholeis inheu **o lwyth er israel y bresswylya6 endi. Ac urth henne beth a** 6ynn6ch chuitheu y wneithur o*honaf* 6i idi hi. Argluyd hep **wynt pei da gan dy argluydiaeth di; ef a welit yn ni dy we**issyon di megys e guledychy di yth ogonyant ene bei orchy**uygedic angheu; e*6elly* kyuodi corfyn de 6am di ae dwyn** hitheu gennyt e lawenhau yn nef. Ac ena e dywaut er **argluyd. Bit herwyd auch bra6t chui. Ac y 6ihangel arch**angel y gorchymynn6s er argluyd dwyn corff e wyn6yde**dic 6eir. Ac ar henne en deissyuyt nachaf gabriel archangel** en trossi e maen y ar drws e 6ynwent. Ac ena e dywaut **er argluyd. kyuot 6yg kedemdeithes. cany ~~el~~ synnyeist di** alhocrwyd corff trwy gywestach ny diodeuy ditheu g6a**han dy gna6t en e bed. Ac en diannot kyuodi e wyn6yde**dic wyry a bendiga6 er argl6yd 6al hynn. Bendigedic 6o dy **enw a dyrcha6edic y gyt ar tat ar yspryt glan en oessoed.** A rodi kussan a oruc er argluyd idi ae rodi ar yr engylyon **yu dwyn y baradwys. Ac yu ebestyl yd aeth er argluyd dwy**la6 m6n6gyl a dywedut urthunt. Tagne6ed yuch canys y **gyt a chui yd wyf 6i en wastat hyt en diwed byt. Ac ar e ge**iryeu henne ef a emdyrcha6a6d en wybren ac a dyrchauwyt **e nef. Ar engylyon enteu a dugant y wyn6ydedic ueir e bara- //**

Peniarth 14 (1-44) t. 32
dwys duw. Er ebestyl hagen a gemerwyt en er wybyr a phob 6n onadunt a emchuelws er lle yd oedent en pregethu e **datcanu maurweithredeu duw. ac e 6oli an argluyd ni yessu** grist er hwnn a wledycha y gyt ar tat ar yspryt glan en **drinda6t teir person ac en 6n duw 6nda6t en oes oessoed.** amen. **LLeider a doeth e ledrata y egluys en e lle yd oed delw e wyn**6ydedicaf wyry 6eir en dale e mab hi yessu grist en e harfet **Ac am benn e mab yd oed coron o eur ac aryant a mein ma**6rweirthyauc. A phan weles e lleider honno medylya6 a oruc **e dwyn e am benn e mab. A phan 6yd en dodi e dwyla6 ym penn** e mab estynn6 y breichyeu o delw er ogonyanhus wyry a **damlygu e mab en gadarn e rwng e dwy*la6.* A phan weles** e lleider na allei o nep ryw ford caffael e goron ac na allei dw**yn e mab o arfet delw er ogonyanhus wyry dodi saeth a** oruc en e uwa a saethu e mab a delw e 6am. Ac eissyoes **estynn6 e law a oruc e mab en erbyn e saeth a dale e saeth** en e law ac e mae hyt hediw en e dale.

Peniarth 14 (1-44) t. 33
Eman e dechreuant g6yrthyeu seint edmund archescop keint. Mab oed yg kylch e bedeir bluyd ar dec thomas e henw o leing. **castelldref ar hanner milltir y urth pwntynei. a 6uassei** 6lwydyned wedy cruplau e draet a chyruachu e ge6en en geme**int ac nat oed ida6 dwy 6lyned gallu nac y seuyll nac e ger**det. na chyffroi 6n cam oe le er nep ryw anghen megys e tys**tynt e reeni ar perigla6r a chanm6yaf e dref ac e tyngassant** yg gwyd escop awuern ae archdiagon a niuer ma6r gyt **ac wynt trannoeth wedy gwyl nicholaus. a guede dwyn e** mab oe 6am hyt em porth menachloc pwntynei yg ky6enw **e dyd e cledessit seint edmwnd ac archdiagon a6uern en e lle** ena. ac en canhebrwng e mab en anry6ed. ar6er o dwy fonn **en lle e draet ac y*6elly* dyuot er egluys a gorwed ae wynep** urth e llaur rac bronn e bed en 6uyd. ac em penn rynnaud 6echan **trwy eglur obrwyeu e confessor ene lla6uryei dwywaul dru**garet e kyuodes en ofnauc ac en yach. a guede bwrw y emde**ith e traet prenn. ac emada6 a chynhelydyaeth arall e dechre**uws emdeith yg gwyd paub. ac nyt oed haud barnu ena **pa 6n uwyhaf ae ry6edet e gwyrth gan e bobyl ae ente6 y lewenyd.** ER 6n dyd h6nn6 pan yt oed e kwuent en **mynet er egluys y eu gras nachaf guryang or belymund** ae droet ae eskeir en gyrr6ach gantha6 es llawer o 6luydy**ned en dyuot ar fynn bachauc ac en furyfha6 collet e neill droet** ida6 o ganhorthwy dwy fon. a chany allei ef gerdet m6y nor mab **a dywetpwyt uchot namen o ganorthuy arall. megys e tystei** ni6er er 6n dref canys eno ry 6uassei en emborth o grefft ys**cinnydyaeth. e doeth h6nn6 gan obeith ma6r ac y*uelly* yg** gwyd e kwuent gorwed rac bronn. e bed megys hanner awr. ac yg **gwyd de6 6roder troednoeth all... y g... w... en guelet henne ac en e glybot en** gyndrychaul ky6odi y 6enyd ac estynn6 e droet ae eskeir ae **glin oed gyr6ach ene glywit en amluc e gieu ar kymal en** ymestynn6 gan ganorthuy duw. a ch6bel yechyt a ga6as a **cherdet a neidya6 a oruc gan 6oli duw maurydic tr6y e confessor. //**

Peniarth 14 (1-44) t. 34
a chanys teilyngach credu e peth a brouet o weithret noc a glywet o datcanyat yd erchit idau kerdet h6nt ac ema ar hyt **e wlat. ac nyt edewis dim pedrus er nep oed eno cany mynn6s** y arwein or petheu ae harwedassei kynn no henne. **ER 6n dyd h6nn6 ar k6uent ar osper nachaf guryang** monard y enw ar o agos y pwntynei. ar tu deheu ida6 o **6laen e droet hyt emlaen e law wedy ry gruplaw 6egys** y tystei y reeni ae gymydogyon en dyuot ac en digwyda6 en **6uyd e 6ed e sant a guediau e ganhorthwy en dihewydus.** ac ar henne nachaf ef yn synnya6 e tu deheu idau en atnewyd**hau eu nerth ac en eu kyffroi o newyd.** G6aring o rod6m a gyruachus e droet ae eskeir 6al na a**llws teir blyned gan achuanec kerdet 6n cam heb fonn.** ac am hanner dyd e dyd e cladwyt edmund y cauas h6nn6 **yechyt eno oe gleuyt.** E Braut yeuan o cabliac'. a oed glaf gorthr6m o gryt e pet**waredyd a henne en honneit ac en amluc a diw ky6archa**6ael ar nos honno hyt ar blygeint gwyllyau o*honau* e sant **a phan ganpuyt e clych menet y gyscu. ac 6al e byd en kyscu** nachaf e sant ac escopwisc amdana6 en emdangos ida6 ac **en y gyffroi ae 6agylfonn. ac en dywedut urtha6. pa beth a wney** dy na 6it ouyn arnat kyuot y 6ynyd neut wyt yach. henne **a bro6et o angreifft canys o henne allan ny bu dim heint arna6** mal y gnotaassei megys y tystws ehun em perygyl y angheu. **E Braut yeuan de briwn o emyl pont'. dwy 6illtir y urthi.** a doeth kleuyt en 6n oe eskeiryeu megys nat oed allu e ger**det hep ganorth6y arall a doeth eno y wyllyau trannoeth** wedy cladu e sant ac en e lle a ga6as yechyt. **Gwr o leing'. marthin y enw a oedet en e boeni o gryt e pet**waredyd er gwyl seint lwf kynn no henne en gemeint **ac nat oed allu e la6urya6 dim nac e uwyta. a guedy dwyn** e gantha6 gallu y uwyta digwyda6 o wannder e gorff. a gue**de gwyllya6 e sant o*hona6* nosweith. e bore drannoeth yuet //**

Peniarth 14 (1-44) t. 35

yuet or g6in e gwlychessit emyl e goron enda6 ac en diannot caffael yechyt o gryt e petwaredyd. **Mab o leing aimoth y enw yeuanc o oet a m6l o synn6yr a 6u** 6agyl ar e lygat assw teir blyned 6egys na channoed dim o*hona6* **namen y emdi6adu oe holl leu6er. 6al y tystynt e reeni ar pe**rigla6r ar kymydogyon. a guedy dyuot h6nn6 hyt e bed nyt **aeth odeno ene gauas e olwc ene bei urthladedic e magyl a llawer** en e welet ac en e wybot o wyrth e sant. ac 6al hynn e prouet **yg gwyd a oed en e lle wedy cayu e llygat deheu deosparth oho**na6 enteu o olwc er assw g6ahan e denyon ar lliwyeu a guelet **er edeu 6einhaf. a g6yrthyeu anryued 6u h6nn6 gan ae g6eles.** E Seith6etyd wedy cladu e sant e duc myneich pont'. wedy cwm**pli e g6eryt a oed ar y 6ed en kudya6 y ysgrin en e daear ac** e dinoethassant ychueric yr yscrin 6al y ty6ei wyrthyeu. Sef yd **oed mynach o quincian menachloc o 6rdas cista6s. ac o esgobaut** leing'. er es teir blyned ~~h~~ wedy ry diffr6ytha6 en gemeint ac na **allei er meint e perygyl symut oe le megys e cadarnhaei y abat** ae gedemdeitheon herwyd adnabot y ansa6d ae wannder. a phan **symuduyt e gueryt a dywetp6yt uchot yd oed e menach h6nn6** en gyndrychaul wedy ry wyllya6 dwy nos am yechyt urth **6ed e sant. ac en e lle pan weles dinoethi er yscrin gan uwyhaf** dihewyt a dagreuoed y uwrw e hun ar er yscrin. ac urth e prid nes**saf a weles e glawr yr yscrin rugla6 y draet ae eskeiryeu hep** diarchenu etwa. a guedy y diarchen6 heuyt e gwnaeth e*6elly* **a thra yt oed en henne e guelit ida6 synhya6 ar e draet ae es**keiryeu arogleu kyn deket a chet darfei eu hira6 a mir ac a **phob kyfry6 ireit g6erth6aur. ac odena gogwyda6 ar e bed** yg gwyd paub a dywedut er emadraud h6nn en 6ynych. Se**int edmund 6y abat am an6ones i atat ti e beri yechyt o***ho*naut titheu ymy e gan er argl6yd. a henne trwy er arwydy**on hynn. pany6 ef ath dodes en e bed a g6ascu e benn lawer g6eith** urth dy wynep a dodi gobennyd bychan dan dy benn. ac ena **trwy~~rth~~** wyrth **anry6ed e dechreuws redec a llemein ar lla6r er egluys //**

Peniarth 14 (1-44) t. 36

o anryued escudruyd ac odena esgynn6 gradeu er alla6r. ac e*6elly* yd emchuelus e dolur ef en llewenyd. ae gwyn6an en **ch6erthin. ae dristit en chware. ar niuer ry dothoed eno en** kytlawenhau ac ef ac en moli duw er hwnn esyd 6a6r a **chanmoledic en e weithredoed ef.** E braut gilbo conuers. o pont'. henwr gorthrum a seis oe ge**nedel. kynn hanher e 6lwydyn wedy kemryt abit o**hona6 ene llunyethei weledigaeth duw er h6nn a dywa**ut mi a drawaf ac a yachaaf. a digwydus en ya6n ry6** delli hep obeith dim lleu6er en ~~ge~~gymeint ac na chyme**rit e gantha6 proffes e conuerseit. tra 6ei e dyd. a guede** e 6ot teir blyned ac achuanec hep welet dim hyt na **allei ef nac er fonn nac er kynnal arall hep ganheprung** kerdet e ford megys yd oed amlwc ac er sant ac y6 dy**lwyth ef a 6u wyth diwyrna6t gan bop ryw dihewyt**rwyd rac bronn e bed en erchi canorthwy e sant. ac o**nyt aghen ae kymellei er menet paub y emdeith nyt** aei ef. O weryt e bed yd edlynei y lygeit en 6ynych. **Ar peth a notaei 6ot y ereill en defnyd delli nyt amgen guastat** wyla6 a b6r6 pluor en e lygeit idau ef e bu defnyd yechyt **trwy euyrllit e dywededit sant. ac ~~at6er~~ et6ryt y olwc.** Canys er wyth6etyd e kemyrth er yechyt a damunassei en **hir. Na ater hep wybot he6yt pa ham na edit e brawt** h6nn6 yu broffes em penn e 6luydyn. Canys dall oed na**men e gemryt en lle 6n or tylwyth. Ef a damweinny**us hagen er amser h6nn6 dyuot edm6nd trwy pont'. **o 6laen thomas archescop. y 6ynet ru6ein am negesseu er** egluys. ae wediaw enteu or brawt h6nn6 am y eirya6l **e gaffael e broffes. ac e*6elly* e bu. ac odena pan wediei e bra**ut h6nn6 rac bronn e bed am gaffael e olwc; e geiryeu hynn **a dywedei en 6ynych en e wedi. Seint edmwnd oth eiryaul** di pan oedwn dall em g6naethpwyt i en brofessa6l. ti ada6s**sut heuyt g6neithur da ymi ach6anec y henne. tal weithe- //**

Peniarth 14 (1-44) t. 37

on a edeweist can wyt ky6oethauc. ~~a ma6r yu vy eissyeu~~ a reidus wyf uinheu canys ym uhun yd wyf ouer a beych **y ereill. ac ef e*6elly* en parha6 en e wedi e talws e g6ar dat** y dylyet ry adaussei gan dalu y olwc yr anreithyedic o leu**6er y lygeit.** Wedy bot en honneit gwyrthyeu e sant nachaf gur o ru**6ein en dyuot eno yeuan oed y henw en rwymedic o** gryt e petwaredyd ys pedeir blyned gan achuanec wedy pa**llu kyngor a chanhorth6y medygon ida6 ~~val yd~~** eny **oed diobeith** en dragywyd o yechyt or heint h6nn6. ef a nessa6s ar 6ed e **sant gan ucheneidyeu a ch6yn6an a digwyda6 en e orwed y6** wedi en 6uyd y adolwyn yechyt yw gorff. a henne a ga6as **enteu hep pedruster. a hep dim atreigyl arna6 megys y tystws** ehun ym perygyl y eneit yg gwyd abat pwntynei. ac ereill llawer. **Mab deudeng blwyd o dref ar dwy 6illtir y urth pont'. thoma. y enw a oe**det dwy 6lyned en e boeni o gryt e petwaredyd a guedy **na ellit ida6 nep ryw 6edeginyaeth y dwyn oe dat ef nos**weith y wyllya6 bed e sant. ac o henne

allan ny diode6a6d ef **na phryder na molest e gan e kryt. megys y hyspyssws e tat** a yechyt e mab en amluc ac en oleu. **E fryr Johan mynach ac eiffeiryat o urdas cistaws a oed crwy**dyr wayw enda6 g6eithyeu en y 6reichyeu. g6eithyeu **en y lefneu gueithyeu ereill em pob lle enda6 ac e*6elly* en y** boeni trwy hir amser. a g6edy dwyn ohona6 corff e sant **or porth hyt er egluys y gyt ar myneich ym pwntynei. canys** o 6ynachloc arall yd hanoed ef. ef a dyst6s y6 urdeu ae abit **ac y berygyl y eneit na doeth cof ida6 ry synhya6 dim or do**lur byth o henne allan. a diw gwyl seint edm6nd 6renhin **a merthyr y doeth e gorff ef pont'. Ef ry dywedassei ehun a** phaub en e waranda6 oe dyl6yth pany6 yg kylch gwyl e **merthyr h6nn6 yd emchuelei ef e pont'. ac e*6elly* e bu.** Morwyn oed yn leing'. iaq'te y henw a hir gleuyt a 6u arnei **en orthrwm ac e damweinnyus dy6ot e dywededic sant //**

Peniarth 14 (1-44) t. 38

e bregethu geir duw hyt en leing'. a guedy erchi o 6am e 6orwyn ac o agkres e dref y erchi bendiga6 e 6orwyn glaf o heint an**diodef. ef ae bendigws en e mod hwn. nyt amgen dodi y dwyla6** yg kylch penn e 6orwyn ac eu llithra6 hyt am y h6ynep a chro**essi e thal ae ~~a~~ dwyua6t a dan chuerthin. a dywedut. duw** hep ef a rodo yt y 6endith. yd oed deu effeiryat a rei oe dylwyth **en dystyon idaw ar henne. ar 6orwyn a 6u yach en e lle 6al e** cadarnhaei e mam gureic credy6us a margarit y henw a llawer **or dref y gyt a hi.** Tat e mab a dywetpwyt uchof thomas pan yt oed en er 6n **dyd h6nn6 en dy6ot e gyrchu alussen o lys e gurda h6nn6** yu 6ab y wedia6 a wnaeth ida6 en 6uyd y erchi ida6 croessi y **en ae law ac ae 6odrwy a oed chwyd ac anaf arnei en gemeint** ac e daroed yr chwyd h6nn6 cudya6 e llygat hyt na welei dim **arna6. ar guar dat a werendewis y wedieu enteu ac a 6endigus** y en chwydedic ac ae croesses ae 6odrwy gan dywedut 6al hyn **duw a rodho yt yechyt. ac en e lle y gostyngus y chwyd oe wy**nep ac erbyn trannoeth yd oed en holl yach. Tystyon 6u ida6 **ae g6elsant ac ae g6ybuant.** E fryr pyr mynach o quincian a 6u glaf dwy 6lyned o gryt **e petwaredyd. ac o ganhyat y henaf y rodes go6unet yr e** sant. ac en diannot wedy er o6unet e bu yach. **B6rgeis o seint pris en emyl escopty a6uern mil oed y henw** a oedet en e 6linhau en ormod o gryt e petwaredyd en e diffr6**ythus e draet ae eskeiryeu ac o wenwyn er heinnyeu henne e** ossot ym perygyl angheu. a phan gigleu enteu y gwyrthyeu em **pwntynei e go6unedws enteu 6ynet ar e sant ac en diannot e ca**uas yechyt or heint ac ar e ford e ca6as yechyt oe draet ae eskeir**yeu 6al e gallws kerdet ar lawr er egluys yg gwyd paub en** gryf er hwnn. ny allei kynn no henne kerdet hep fonn. neu dyn **en e gynhal.** Diw nodolic e ca6as dall y olwc e gan e sant yg gwyd prior **pin menachloc o peitw. ac enteu a datcanws henne e abat //**

Peniarth 14 (1-44) t. 39

puntynei. a oed en er amser h6nnw e menachloc cerlys en g6neithur 6isitoryaeth. **Diw gwyl yeuan euangelystwyr yd oed abat pont'. ac abat ioyac** ar hwn a yscriuenws e gwyrth hwnn en menet ar legat fre**inc ar henne e doeth e metyr gvi sansiler brenhin no6ar. a de**chreu emdidan a oruc abat ioyac ac ef a dywedut id**a6 g6yrthyeu e sant ac eu furyf ac a ga6ssei enteu a dan gel.** a guedy g6aranda6 o*hona6* enteu henne go6yn a oruc enw e sant. **Edmund yu e enw hep er abat. ac y gyt ac y gelwis enteu seint** edmund e ca6as yechyt or heint ry 6uassei orthr6m o**hona6 er ys seith mlyned. ac eissyoes e teir blyned di**wethaf yd oed uwyhaf y o6ut. ac en diannot e rodes enteu o**6unet y ouwya6 e sant a hyt nat aei tros gof e ganthau en e** dyd. Ef a ga6as g6assanaeth e breych deheu idau en ryd a go**llassei ys hir amser 6al y gwydyat er abat o ioyac. ac en e lle** pan synnyws enteu y yechyt wyla6 a oruc o lewenyd. ac ny **allws heuyt e gedemdeitheon atal eu dagreu. ac e6o eissyoes o** ~~ge~~orawen y lewenyd a emgadarnha6s en 6n agued a cheny bei **enda6 ehun en e hynt. 6al yd oed ryued e damwein gan y gedymdeitheon**. Em*plith* e gwyrthyeu ereill e dwywaul allu **trwy euyrllit e sant ef; e teilyngus lla6uryau yechyt em** per6ed e daear yd eglurws gwyrth tec er h6nn a 6olir ar gof **trwy er escobot. Gur oed yeuan e henw o wandurre tref o es**cobaut sans. 6al yd oed diwyrnaut ef ae 6raut a gwyr or dref **urth gladu pydew dwuyn nachaf en dyuot atadunt e ryw** daear domlet a elwir en frangec marle. a diwyrnaut o dam**wein yd an6onet enteu er pydew urth raf. ac ene bei dorredic** e raff y digwydus enteu o uchel hyt yg g6aela6t y pydew **Sef e bu hep allu dim nac ida6 ehun nac y arall mwy no hanner** bl6yden wedy kyrr6achu e draet a chyffroi y gorff. ac o ha**nn**er **e 6l6yden allann y dechreuws e draet ae eskeiryeu chwyda6 en** ormod ar gieu kyr6achu. a drewi e troet deheu ar eskeir a g6e**liaw en 6awr ae boeni e*6elly* vlwyden a hanner. ac ene myny- //**

Peniarth 14 (1-44) t. 40

chei eissyoes rat a chlot g6yrthyeu e sant e rodef ef go6unet y 6ynet er bed. Ac ar gassec e dat kemryt y hynt a dyuot e a**6on a elwit hermezon a rac meint e dwuyr peryglus 6u gan**tha6. a chemryt e hynt a oruc e lwyber a oed ry agos er a6on **ar gassec oed a dana6 a dramg6ydus ene 6u en e dwuyr a hi** ar den en kerdet ganth*au*. a phan oed ef ym pery**gyl y angheu bwrw a oruc angor e obeith en er hwnn e ca6s**sei e perygyl ar e bererindaut. a pheth ryued a dar6u e den h6nn**n6 ar warthaf e du6yr dwuyn cadarn e hwrd en redec heb** symuda6 oe le er hwrd e dwuyr namen trigya6 en **er 6n lle en e lla6uryei dwywaul drugared gan le6ein a** dywedut 6al hyn. Seint edmund o pont'. canys yty e go6u**nedeis i ac e go6unedaf rydhaa di 6y6y. ac 6al yd oed y*6elly* na**chaf guryang o 6n dref ac ehun peder y henw a llaw gyr6a**chedic ida6 heuyt hep allu nep ry6 weithret a hi ac or achaus** h6nn6 yd oed y hynt enteu e pont'. gan dolur ac aryneic. a~~e~~ **phan gigleu e lleuein henne ac e gueles o garyat duw ke**issya6 emgymorth ac ef rac e 6odi. ac ar llaw hanner mar6 **wedy e bywhau er oric honno ae hyachau o euyrlit seint** edmund e rydhau or perygyl h6nn6. a guedy e dynn6 or dw**uyr hep nep ryw orthrymder na beych gantha6 e dwyn hyt** e tir megys y tystws em perygyl y angheu. ac e*uelly* y rydha**wt ef or perygyl h6nn6 gan emdiryet a llewenyd mawr.** a nos wyl sein lus e doeth e 6ed e sant. a guedy gwneithur o**hona6 dihewydussyon wedieu rac bronn e sant a damunas**sei en hir yg gwyd holl go6ent pont'. haeach kyuodi a oruc **e lam6 ac e redec e ford y mynhei en hollyach. ac ot edrychir** en graff ef a geffir ena tri gwyrth. 6n onadunt bot e cru**pel ar e duwyr rynn redegauc dwuyn hep 6odi. Er eil dwyn** e llaw ...pach diffrwyth ac y6 pherchenna6c ac y arall yw dynn6 **or dwuyr. E trydyd rodi yechyt er gieu kyr6achedic ida6 en**teu. ac e edrech e g6eithret ar guyrthyeu henne a oedent teilung o anry6ed tyrr6 a o- //

Peniarth 14 (1-44) t. 41

ruc e bobyl ac nyt achaus e lawenhau ehun a geffynt hwy am henne namen y gyt a henne trossi eu bryt y urth bechaut **Guryang oed gerard y enw o dref ta6lat o escobaut sans** a chyr6ach en e ge6yn a hep all6 trossi y estlys. ar heint h6n**n6 a damweinnyws ida6 ual hynn. Diwyrnaut yd oed ef en em**drech a guryang arall a oed gryuach noc ef. a guedy ema6ael o**nadunt y gyt tynn6 a oruc e cadarnaf o*nadunt* e g6annaf at**tau en greulaun ene dorres ascwrn y geuyn ene 6u e gerard **h6nn6 en grwm o henne allan a chrwc ar y ge6yn en geme**int ac na allei dyrcha6ael y wynep e wrth e lla6r nae dwy **yscwyd e 6ynyd ac e*6elly* e bu teir blyned. a guedy e 6ot en hir** en dyuot oe wlat urth fonn e bererinda6t bed e sant edlyn6 **a oruc ar gueryt o gylch e bed gan dihewyt y aelodeu kyr**6achedic ef a ga6as yechyt 6al e bu amlwc en e gorff wede 6nya6nu. **Mab o auetol tref o esgobaut sans o gyuagos** e pont'. 6al ar dwy 6illtir pedyr oed y enw ac a oed arna6 **gorthrwm heint nyt amgen dir6a6r chwyd en diskynn6 oe** emyscar y6 chuyssigen. Sef a damweinnyws pan yt oedet en **dwyn corff e sant trwy e dref honno e pont'. yu gladu e duc** e dat e mab h6nn6 parth ar elor yd oed corff e sant arnei a **rodi kussan o*hona6* er elor. a phan et oed e tat ae gemedogy**on en dyuot adref drache6yn edrech a oruc croth e mab a **nachaf e chwyd wedy e diflann6. ac o henne allan e bu yach e** mab mal y tystei e dat ae 6am ae holl reeni en e gueithret. **Mab yg kylch y bytheng bluyd yeuan e henw o gastell** leing'. a oed arna6 heint g6res er h6nn a alwn ni etwy**myn a phan oed drymaf y heint en e chuechet dyd colli o**hona6 e bwyll a chyn orthrymet 6u y heint ac e colles e **dywedwydyat. a herwyd arwydyon aml6c llawer arna6** mynet y agheu. ac en henne e doeth 6n ac y gwyd e claf **gwann. datcanu y g6yrthyeu yd oedet en** eu g6neithur ym pont'. a chyghori yg //

Peniarth 14 (1-44) t. 42

gwyd paub er tat kymynn6 e 6ab er sant o pont'. a guedy g6neithur henne en e lle e dechreuws dywedut a **thrannoeth kyuodi en gryf oe wely. ar trydedyd yd a**eth hyt e bed e dalu diolcheu er sant. **En er 6n amser h6nn6 yd oed gur o awuern en lla**6urya6 es teir blyned kynn no henne o gryt e petwa**redyd. ac ena e doeth parth a bed e sant ae wedia6 6al** am dwy awr. Ac o ~~demyl~~ dymestyl yr heint h6nn6 yd **yachaut 6al na synny6s ef dim ohona6 ef o henne allan.** Lleman y gwyrthyeu a wna seint edmund ac a wna**eth. e deillyon a gaffant eu golwc. e crupleit a gaffant** eu pedestric. a lla6uryo or heint dygwyd ar bolwst a **rydheir. Gwaged a 6o en lla6urya6 oc eu heint any**ana6l en hwy noc y dylyoent herwyd annyan a ye**cheir. O gryt e petwaredyd llawer a rydheir. canys** or kryt h6nn6 ny thykya medeginyaeth corfora6l. **(llinell wag)** Gerard archescop sans. Bened. escop au6ern. Ac ab**badeu o cistaus. o pontyney. o ioyac. o glynn lucerite.** o quincian. menachlogoed o urdas cistaus a yscri6enas**sant e g6yrthyeu hynn. e baup or a 6ei ossodedic en arch**escobaut keint. a thitheu argluyd trugarhaa di wr**thym ni. amen.** Sef y6 rat yr auyrlladen. pan dyrcheuir duw g6ir dyn. deu tri **drindaut 6ndaut 6n. tat mab yspryt gloywbryt glan. Yg gle**indit rydit rat g6ertheuin gwyl y g6elwn grist 6renhin. rw**yf nef da6n adef dewin yn rith y g6enith ar g6in. OR g6in** ar a6yrllat rann ren. y g6elwn

goleu gymun. duw en e lun ehu**nan. donyauc vuched diwed dyn. Dyn yu effeiryat yr fur6ei**dya6 pobyl awn rac perygyl ata6. ar maurdoeth medyant **medyant gantha6. ar mab rat rung y dwylaw. R6ng dwy**law oed tec teilung g6aur g6elet. gwyl **vrenhin nef a llawr. mab llen uch eur llen //**

Peniarth 14 (1-44) t. 43

allaur. medyant mwyn ogonyant maur. Maur greduch dawn heduch da. pan weloch 6erch aberthu. nat auyrlladen hagen hi. duw **nef y*sef* y sy eno. Sef yu rat yr auyrlladen.** Ef a dywedit bot em paris yscolheic yscol dihewydus yg **gwedieu yr argluydes veir. Ac ual y mynychei er egluys yd** arganvu morwyn yeuanc gyuoethauc deccaf or holl vyt. **a burw y garyat ae serch a oruc arnei hyt na hanbwyllei ef** oe uyw. A guedy guelet ohonau nat oed kyfryu vod nac e ca**ffei ef emdywedut a hihi nac y beidyei e cauas en y gyngor** menet hyt en twlet e dyscu nigromans. A guedy y uynet **eno a dygymot ar athro pennaduryaf a oed en e dref or gel**uydyt honno. e rodet dewis idau pa furw y dyscei. ae vn en **nos ae en tri mis ae ym mluydyn. a menegi anach pob vn** onadunt. Os en vn nos tri ar dec yd eynt ar e rot a honno **a uydei en troi a danvnt en hyt e nos. ar trydyd ar dec ny** wybydit y dileith drannoeth. Os en tri mis e mevn daeardy **tywyll e bydynt a phan delynt odeno . anavus vydei bop vn** onadunt y geluydyt eissyoes a wybydynt. Os ym bluydyn **diberygyl uydei udunt onyt o damwein duw hagen. A chet** bei dirwyn ef am wybot e geluydyt o garyat e vorwyn er **oet diberyclaf a dewissws ef. Ac ual yd oed deuavt gan a**thraon e geluydyt honno erchi idau emdiwat ac emvrthot **ae holl gristyonogaeth eny vei diuwyn idav pob peth or a** wnathoed o da kyn no henne. ac a rinwedeu duw ar ar**chengylyon ar engylyon a holl radeu nef. ar profuydi** ar padrieirch ar ebestyl ar merthyri ar confessoreu **ar guerydon ar holl seint ac a diodeuaud yr duw** ac a poenoueint crist uab duw en e groc ene vei di**uwyn idau ef pob pung en e fyd gatholic a ro**di guryogaeth oe eneit ae gorff y holl dieuyl **vffern. A henne oll a oruc enteu o arch er** athro ac o garyat e uorwyn ket bei gurth**wyneb gan e gristyonogaeth. A phan //**

Peniarth 14 (1-44) t. 44

erchit idau emurthot ar argluydes veir ac ae radeu ac ae rinwedeu medylyau a oruc nat oed ford idau yd emwaretei o hen**ne onyt truy y heiryoled hi. Ar dodi ohonav enteu eryoet** kyn no henne e holl emdiryet arnei hitheu. Ac ena e cauas **en e gynghor peidyau ae holl darpar ac emchuelut dracheuen** hep dim or geluydyt a bvrv y bryder ae oual ae obeith ar er **argluydes veir. a llawer yd oed drymach ganthau y vedwl** ae vryt en e emchuelyat o dinas twlet noc en y dyuodyat id**av. Ac val y doeth gyntaf y baris kyrchu a oruc y egluys veir** ac adoli delw er argluydes seith*weith*. ar delw a adoles idav **enteu e gniuer gueith henne. ny rodet eissyoes y nep wele**digaeth nac ardangos ar henne namen er vorwyn e hun a **ytoed en e lle e gnotaei dracheuen henne en guediau. A phan** emchuelus yr yscolheic dracheuen oe wedi y kyuodes e uo**rwyn en y erbyn ac e dilynvs arnav pa beth ry wnathoed er** yr argluydes veir pan wnelei e delw hi o waredocruyd yrdav **ef kemeint ac er welsei hi. Ac e datcanws enteu e holl gerde**dyat idi hi ac val yr uedylyassei oe charyat or dechreu hyt **e diwed. Ac yr er argluydes veir e ~~eh~~ kemyrth hitheu** euo en wr priaut idi gan gannyat e brenhin ac yg gwyd **archesgyb ac esgyb a oed en e dinas yd embriodassant ac** e gwnaethpuyt gwled vaur en eu neithyaur ar bren**hin arnei ac esgyb ac e archesgyp a thywyssogyon lla**wer ac arbennigyon e dinas y gyt a henne o yscolheigy**on a lleygyon canys merch yarll oed hi ac en vn eti**ued idav. Ac y gyt e pressuyllyassant hyt eu hangeu **Ac oc eu hetiued wynteu yd ys etwa en daly er** yarllaeth honno. //

Peniarth 14 (1-44) t. 2

mab llosgedic or fwrn. Ac ena e **g6elsant peth anryued e mab en eisted en llawen orawenus em perued e flammeu ac en holl*yach* en guare a blaen e flammeu.** A ryuedu a oruc paub henne. ac y gyt ac tynn6t

Peniarth 14 (1-44) t. 3

ae anryded 6al yd oed pryderus a goualus am e gnotaedic urdas ae 6edyant. OWi a du6 nat oes dim diogel gan 6rat e gelyn. canes pan daroed e

Peniarth 14 (1-44) t. 4

inseillya6 ae rodi er diauwl. OWi a duw mor anryued a dymhestyl yu kybydyaeth. En e diwed drannoeth gan ganhyat duw kyffroi er escop ac

Peniarth 14 (1-44) t. 5

Corin**thium. fyrnigwr. a ciprian gur creula6n a ladei e meibeon yg callon eu mam em kemellir e wedia6 trugared yessu grist ar** deu ditheu. Ac ar henne e dywaut er argluydes. A

Peniarth 14 (1-44) t. 6

meibeon e erchi dar*llein* e cirograff yg gwyd paub onadunt. A phan dar6u henne paub onadunt can dagreuoed kyfla6n o lewenyd e

Peniarth 14 (1-44) t. 7

canorthwy. ac eissyoes ny chemerei nep arna6 waranda6 o chuenychu e amdiffyn e*hun*. Ac urth henne wedy nat oed ganhorthuy den emchuelut a oruc e wreic

Peniarth 14 (1-44) t. 8

gen6eint a oed en e gadw ac erchi e bop 6n onadunt herwyd e allu en swllt er eglwys o eur ac areant e ganorthwya6. o delhei er apostat en

Peniarth 14 (1-44) t. 9

ae **bobyl a gerdws e 6erthyriolaeth e g6yn6ydedic 6ercur. Ac en e lle h6nn6 yg gwyd paub e cauas ar6eu e kyssygredic** 6erthyr. ac en e lle e gnotaei 6ot e leif ef en greulet o

Peniarth 14 (1-44) t. 10

6ydinoed. a chan alw dwywaul ganhorthuy gan holl **emdiryet ef a gyrchus e dinas. Ac ny diffygyws dwywa6l 6dunt. en e lle pan ytoed e llu gelynya6l en embaratoi en erbyn** er escop ym bedin e trewit o delli en dwywa6l ac

Peniarth 14 (1-44) t. 11

y gyffes ida6 hyt nat adawei dim hep gyffessu canyt oes le trugared hep gyffes. Duw a wyr hep ef na wn i 6y mot en gyfrin a phechaut en e byt er pan

Peniarth 14 (1-44) t. 12

wyl6a **honn en gy6un a llys nef. A guede er emadraud h6nn6 di6lann6 a oruc er angel e gan e olwc. Ac euelle ene bei honnedic e manac** h6nn6 y gossodet en er eglwys anrydedu gwylua

Peniarth 14 (1-44) t. 13

egl6ys e seuis en syth 6egys delw. hep allu symudau e droet o nep ryu 6od. Ac yrdangu a oruc paub E pab enteu gan gewilid a ry6edaud pa daroed

Peniarth 14 (1-44) t. 14

ac urth henne e kerdut parth ar dwuyr ac e tyn**nwt e corff. A nachaf e drech en ryued kyn gochet oed e e wynep a lliw coch 6egys ket bei byw. Wynt a welynt heuyt oe** eneu dryll yscri6en allan. A phan dynnassant

Peniarth 14 (1-44) t. 15

eurdonen. ac ena e bu hep vwyt en dieissyeu wedy e chymuna6 seith mlyned a deugeint. ac a 6u oe buched en ol nyt amgen dwy 6lyned ar

Peniarth 14 (1-44) t. 16

abades neu dyly6 y losgi**. Pa beth heuyt; dyd a doeth ~~e d~~ en oet y thymp ar dyd h6nn6 pan** oed e manachesseu en eu cabidwl nachaf er

Peniarth 14 (1-44) t. 17

graff. A phan 6u 6arw er escop e dyrchauwyt enteu en anrydedus ar escoba6l gadeir en e lle e duc e 6uched lanhaf hyt e diwed.

Peniarth 14 (1-44) t. 18

wassanaeth clo**chyd. A got oed oe 6ryt ac o annoc y kythreul e kymhe llit arna6 weithyeu dig6yda6 o weithret. y ewyllys e gorff.** Eissyoes ef a garei en 6a6r 6am duw. A phan gerdei ger

Peniarth 14 (1-44) t. 19

damunet e gna6t. Hwn*n* eissyoes a gyuarchei well y gyssygredic 6am duw or annerch engylyaul. A g6edy e lad ef oe elynyon mal e

Peniarth 14 (1-44) t. 20

ymy. canys ky6rannauc 6ydy ditheu y gyt a mi6i o hyn*n* allan or gni6er g6eith ar mod e treytheyst ditheu lewenyd ymi. A

Peniarth 14 (1-44) t. 21

ti a geffy gan duw gobrwy tragywyd. Sef a oruc enteu o debygu en wir pany6 yago ebostol oed ef; gwneithur a orchymynassei a marw

Peniarth 14 (1-44) t. 22

gorchymynn6s yr effeiryat **ar 6rys dyuot ata6. A guedy e dyuot dig6yda6 er escop e draet er effeiryat ac erchi madeueint ida6. Ac odena gorchemyn** ida6 na chanei byth efferen amgen noc or

Peniarth 14 (1-44) t. 23

adnabu peder e 6ra6t. A guedy gouyn ida6 pa**ham e dodit eno e gur a debygit e 6ot en wiryon. Dyoer hep braut urth uot gennyf ychydic kybydyaeth. A oes obeith yt titheu** caffael madeueint hep er ystyphan. Pei er

Peniarth 14 (1-44) t. 24

agkyfnerth e damweinnyus kerdet heibya6 e wyn6ydedic wyry 6am duw. A guede 6y **adnabot em duc genthi e le da. G6reic a welei tr6y e hun e bot en arwein ystondard wedy e lliwy**a6 a guaet. Mulierdis oed y henw a beichyauc

Peniarth 14 (1-44) t. 25

eissyoes nyt oes nep **mor di6lin y rym yg creuyd ac nat ymlaysso neu nat ymillyngo** weithye6. **A diwyrnaut yd oed wedy ry emrodi e ormod di**aut ar nos en hir kerdet a oruc er egluys trwy **e cla6styr. Ar pryt**

Peniarth 14 (1-44) t. 26

da ida6. A mi a rodaf yt en 6ach hep e cristya6n. ~~**ac en wystyl**~~ **y gyssygredic 6eir ae delw en** wystyl. Ac hep dwyll hep ef en e dyd gossode**dic mi a dalaf yt e da a**

Peniarth 14 (1-44) t. 27

arna6 a phuy a allei datcanu e llewenyd. A bedydya6 er idew ar anryded duw ar wyn6ydedic wyry 6eir. I6stician amperauder a oed en llywya6 ~~a oed en llywya6~~ kyuoeth

Peniarth 14 (1-44) t. 28

onadunt oll. canys e hun oed wyry **oe gorff onadunt. Ac ena e gorchymynn6s ida6 e gyssygredic 6eir 6al hynn. LLema dy 6am di. Ac urthi hitheu; llyma dy 6ab** di. Ac o henne allan tra diode6aud alltuded y

Peniarth 14 (1-44) t. 29

enteu dwyn e palym ger bronn y gelor pan elei yr 6ynwent. Ac ena e dywaut yeuan. **Pa furw e gallaf 6i 6u hun hep ef paratoi arwylyanheu yt ti o**ny deuant ataf 6ym brodyr. A thra ytoed ef en

Peniarth 14 (1-44) t. 30

gue**rydon a dywetpuyt uchot e dinoeth y choff hi urth e hamolchi** o arwylyaul deuaut echdywynygu a oruc y chyssygredic **corff or 6eint eglurder val y e gallet dodi lla6 arna6. edrech ar**na6 enteu ny ellit rac gormod eglurder. Ac ar henne

Peniarth 14 (1-44) t. 31

hanfydlonder. ac a gre**dassant yr argluyd yessu grist. Ar ebestyl a doethant y gyt ar corff hyt e 6ynwent newyd a dangossassei er argluyd. A** guedy e chladu hi wynt a eistedassant ar drws e

Peniarth 14 (1-44) t. 32

dugant y wyn6ydedic ueir e baradwys duw. Er ebestyl hagen a gemerwyt en er wybyr a phob 6n onadunt a emchuelws er lle yd oedent en

Peniarth 14 (1-44) t. 33

eissyoes **estynn6 e law a oruc e mab en erbyn e saeth a dale e saeth** en e law ac e mae hyt hediw en e dale **Eman e dechreuant g6yrthyeu seint edmund archescop keint.** Mab oed yg kylch e bedeir bluyd ar dec thomas e

Peniarth 14 (1-44) t. 34

ymestynn6 gan ganorthuy duw. a ch6bel yechyt a ga6as a **cherdet a neidya6 a oruc gan 6oli duw maurydic tr6y e confessor. a chanys teilyngach credu e peth a brouet o weithret noc a gly**wet o datcanyat yd erchit idau kerdet h6nt ac ema

Peniarth 14 (1-44) t. 35

gwyllya6 e sant o*hona6* nosweith. e bore drannoeth yuet yuet or g6in e gwlychessit emyl e goron enda6 ac en diannot caffael yechyt o gryt e petwaredyd. **Mab o leing**

Peniarth 14 (1-44) t. 36

wynep a dodi gobennyd bychan dan dy benn. ac ena **trwy~~rth~~ wyrth anry6ed e dechreuws redec a llemein ar lla6r er egluys o anryued escudruyd ac odena esgynn6 gradeu er alla6r. ac** e*6elly* yd emchuelus e dolur ef en llewenyd. ae

Peniarth 14 (1-44) t. 37

da ymi ach6anec y henne. tal weitheon a edeweist can wyt ky6oethauc. ~~a ma6r yu vy eissyeu~~ a reidus wyf uinheu canys ym uhun yd wyf ouer a beych

Peniarth 14 (1-44) t. 38

oed yn leing'. iaq'te y henw a hir gleuyt a 6u arnei **en orthrwm ac e damweinnyus dy6ot e dywededic sant e bregethu geir duw hyt en leing'. a guedy erchi o 6am e 6orwyn** ac o agkres e dref y erchi bendiga6 e 6orwyn

Peniarth 14 (1-44) t. 39

ca6as dall y olwc e gan e sant yg gwyd prior **pin menachloc o peitw. ac enteu a datcanws henne e abat puntynei. a oed en er amser h6nnw e menachloc cerlys en g6ne**ithur 6isitoryaeth. **Diw gwyl yeuan**

Peniarth 14 (1-44) t. 40

g6e**liaw en 6awr ae boeni e*6elly* vlwyden a hanner. ac ene myny****chei eissyoes rat a chlot g6yrthyeu e sant e rodef ef go6unet y*** 6ynet er bed. Ac ar gassec e dat kemryt y hynt a

Peniarth 14 (1-44) t. 41

anry6ed tyrr6 a o**ruc e bobyl ac nyt achaus e lawenhau ehun a geffynt hwy** am henne namen y gyt a henne trossi eu bryt y urth

Peniarth 14 (1-44) t. 42

g6yrthyeu yd oedet en eu g6neithur ym pont'. a chyghori yg **gwyd paub er tat kymynn6 e 6ab er sant o pont'. a gue**dy g6neithur henne en e lle e dechreuws dywedut

Peniarth 14 (1-44) t. 43

llawr. mab llen uch eur llen allaur. medyant mwyn ogonyant maur. Maur greduch dawn heduch da. pan weloch 6erch aberthu. nat

Peniarth 14 (1-44) t. 44

gristyonogaeth. A phan erchit idau emurthot ar argluydes veir ac ae radeu ac ae rinwedeu medylyau a oruc nat oed ford idau yd

Peniarth 17 t. 1
Eman e dechreu historia hen gruffud 6ab kenan 6ab yago. En dydyeu edward 6renhin lloegyr a therdelach 6renhin ywer**don e ganet gruffud 6renhin gwyned en ywerdon en dinas** dulyn ac yg kym6t colomcell y magwyt y lle a elwir yg gwydelec **svrth colomcell. a tri milltir y6 henne y urth y lle yd oed y 6am** ae vam6aeth. y dat oed kenan 6renhin g6yned. ae 6am oed rag**nell 6erch a6loed vrenhin dinas dulyn a phymet rann ywerdon.** Ac urth henne bonhedicaf gur oed y gruffud h6nn6 o 6renhiny**aul genedel a llinyoed goruchel. megys y tysta ac a bonhed y reeni.** Canys mab oed gruffud y gynan 6renhin. Mab. yago. Mab. idwal. **Mab. elissed. Mab. meuryc. Mab. anaraut. Mab. rodri. Mab. etill. verch kenan** o gastell dindaethue. Mab. idwaldere. Mab. catwalader 6endigeit. Mab. **catwallaun. Mab. cat6an. Mab. yago. Mab. beli. Mab. run. Mab. maelgun. Mab.** catwalla6n llauhir. Mab. einnya6n yrth. Mab. cuneda 6renhin. Mab. **edern. Mab. padern peisrud. Mab. tagit. Mab. yago. Mab. guidauc. Mab. kein. Mab.** gorgein. Mab. doli. Mab. gurdoli. Mab. dwuyn. Mab. gordu6yn. Mab. anwerit. Mab. on**net. Mab. diuwng. Mab. brychwein. Mab. ewein. Mab. auallach. Mab. aflech. Mab. beli** maur. Rodri maur. Mab. mer6yn 6rych. Mab. guryat. Mab. elidir. **Mab. sandef. Mab. alcwn. Mab. tagit. Mab. g6eir. Mab. dwc. Mab. llewarch hen. Mab. eli**dir lledanwyn. Mab. meirchyaun gul. Mab. gorwst ledlumm. Mab. keneu. Mab. coel **godebauc. Mab. tec6an gloff. Mab. deueweint. Mab. 6rban. Mab. grad. Mab. riuedel** Mab. rideyrn. Mab. euteyrn. Mab. eudygant. Mab. eudos. Mab. eudolen. Mab. avallach **Mab. aflech. Mab. beli ma6r. Mab. manogan. Mab. eneit. Mab. kerwyt. Mab. krydon.** Mab. dy6ynarth. Mab. prydein. Mab. aet maur. Mab. antonius. Mab. seiryoel. Mab. **gurust. Mab. riwallaun. Mab. Regat. uerch lyr. Mab. rud. Mab. bleidud. Mab. lliwe**lyt. Mab. brutus ysgwyt ir. Mab. membyr. Mab. madauc. Mab. llocrinus. Mab. brut **tywyssauc o ru6ein. Mab. siluius. Mab. ascanius. Mab. eneas ysgwyt wyn.** Mab. anchises. Mab. capis. Mab. assaracus. Mab. trois. Mab. herictonius. Mab. darda**nus. Mab. iupiter. Mab. sadurn. Mab. celius. Mab. cretus. Mab. ciprius. Mab. iauan. Mab.** iaphet. Mab. noe hen. Mab. lamech. Mab. mathussalem. Mab. enoc. Mab. iaret. Mab. **malaleel. Mab. cainan. Mab. enos. Mab. seth. Mab. adaf. Mab. duw. //**

Peniarth 17 t. 2
Bonhed gruffud o barth y 6am. Gruffud 6renhin. Mab. raonell 6erch a6loed vrenhin dinas dulyn a phymhet ran ywerdon ac enys 6a**na6 a hanoed gynt o deyrnas prydein. a brenhin oed ar lawer o** enyssed ereill. denmarc. a galwei. a renneu. a mon. a g6yned en e lle **y gwnaeth a6loed castell cadarn ae**

dom ae fos etwa en aml6c ac a elwit castell a6loed vrenhin. yg kymraec hagen y gelwir **bon y dom. A6loed enteu oed vab y sutric vrenhin. Mab. a6loed 6ren**hin cuaran. Mab. sutric. Mab. a6loed vrenhin. Mab. harfagyr vrenhin. Mab. **brenhin denmarc. A bit honneit bot harald harfagyr ae deu 6roder** yn 6eibeon y 6renhin llychlyn. ac alyn y 6ra6t oed vrenhin kyssygre**dicaf ac enwocaf ym*phlith* holl denmarc ac a ladaud thur tywys**sauc ym br6yder. A thra yt oed h6nn6 en e yspeillya6 ac en tynn6 torch **6aur o eur y am y uwn6gyl mal y gnotaei y brenhined ar bonhe**digyon y arwein gynt; y glynws y dwyla6 urth y dorch ae glin**yeu urth y groth. A h6nn6 vu y gwyrth kentaf a wnaeth duw** yrda6. Ac o henne allan y kymerassant yr holl daenysseit evo en sant **ac y hanrydedassant or dyd h6nn6 allan. a llawer o egluysseu a adeil**wt en y enw ac en e anryded ef yn denmarc. Ar mordwywyr a al**want arna6 en wahanredaul. ac a aberthant ida6 ac a offrymant** ida6 llawer o rodyon pan beryclont en e mor. E tywyssauc ae llada**ud enteu a elwit or gueithret h6nn6 allan thur*kiaul* am lad oho**na6 y brenhin guiryon. A Bit honneit ry gerdet ar 6or o dri broder **y racdywededic h6nn6 y gyrchu miluryaeth gan 6renhinyaul lynghes.** ac en e diwed wynt a doeth y gyt hyt en ywerdon. haralld harfa**gyr eissyoes a gerdassei kyn no henne a dir6aur lu gantha6 ac a** damgylchynus holl ywerdon gan greulonder a llad y chi6daut ac eu **fo ae goresgyn ar hyt ac ar llet. Ac yd adeilws enteu dinas dulyn** a llawer o dinassoed ereill a chestyll a lleoed cadarn ac y*6elly* ca**darnhau a guastatau y deyrnas en e chyl o gylch. Ac 6n oe vroder a** ossodes yn 6n or dinassoed a adeilassei er honn a elwit yn eu hyeith **hwy porthlarg. ae etived enteu a 6uant vrenhined y dinas h6nn6** er henne hyt hedi6. Haralld eissyoes a wledychus tros wynep y**werdon ac enyssed denmarc y rei y*syd* en e mor kyuarystlys a //**

Peniarth 17 t. 3

thal enys prydein. megys y mae enyssed ciclade y rung mor tyren a denmarc. E trydyd braut enteu nyt amgen rodulf a gerdus ae lynges **y freinc ac eno y g6astataus ac y gor6u ar y freinc o emlad ac e goresgynn**6s rann 6aur o freinc. a elwir er aur hon nordmandi canys g6yr nord**wei ae presswyllya. Sef yu y rei henne kenedel o lychlyn. ar daear honno** a rannwt en deudec rann herwyd y barwnyeit ar tywyssogyon a do**ethant en gentaf yr ran o freinc a elwir brytaen neu lyda6. Wynt** a adeilassant eno dinassoed llawer. Rodum nyt amgen y gan rodulf **vrenhin y hadeilyauder a enwyt. megys ru6ein y gan romulus. a remys** y gan remo. a llawer o dinassoed ereill a chestyll a lleoed cadarn a oruc. **O hvnnv yd henynt brenhined nordmannyeit a oresgynnassant** loegyr o vrwyder. nyt amgen guilim 6renhin ae deu 6ab enteu y **rei a doethant en e le guilim gledyf hir a henri. ac ystyphan y nei. y rei** a oedent gyt*oeswyr* y gruffud 6renhin. ac y 6egys henne y bu 6onhed **gruffud vrenhin o barth y 6am. herwyd tat y 6am. Eilweith o bar**thret y hen6am nyt amgen mam y 6am. Gruffud 6renhin oed 6ab **y ragnell merch 6aylcorcre. 6erch dunlug. Mab. tethel 6renhin laine pymhet** ran ywerdon. Slani hagen mam a6loed 6renhin oed verch y **6rien brenhin muen dwy rann o ywerdon. Ac odena gurmlach oed 6am** sutric vrenhin. merch oed honno y 6wrchath vrenhin laine. ac y h6n**nw y bu tri meib clotvaur. nyt amgen dunchath 6renhin muen. a** sutric vrenhin dinas dulyn. a moelchelen 6renhin midif. Maelmorda **eissyoes oed vab yr vrenhines honno o 6wrchath brenhin laine. y** Gruffud vrenhin yd oed deu 6roder 6n*6am* brenhined wltw. nyt **amgen ranalld. Mab. mathgauyn. yr h6nn a enillws dwy rann o ywerdon** ym pytheunos a mis oe dewred. llemhidyd anry6ed oed nyt oed or holl **wydyl a allei na gurgthuynebu na cheffylybu ida6 en y neit. y 6arch** enteu oed odidauc yn amra6aellyon gampeu a buander. islimach **oed y enw. kemeint ~~y~~ oed eu neit ef ae varch. Tebycaf oed y cinnar** march achel*arw* ac y bucefal march alexander amperauder. y **braut arall y gruffud oed ethumachga6yn brenhin ultw. Can deryw** riuaw boned a charant gruffud 6renhin herwyd byt riuwn weithy**on y 6onhed herwyd duw herwyd y dyweit tat sant ac oe 6onhed //**

Peniarth 17 t. 4

ef ac o 6onhed pob den yn exponyat a wnaeth ar y wers honn or sallwyr. Chui yu y dwyweu a meibeon y goruchelaf yu paub. urth **henne gruffud oed vab y gynan Mab. adaf. Mab. duw. 6rth henne en** y bo canmoledic gruffud 6renhin o 6onhed bydaul ac 6n dwywa**ul kerdwn weitheon ar darogan merdin 6ard y brytanyeit oho**na6. ef ae darogan6s merdin ef ynni 6al hynn. Llyminauc lletfer **a daroganer anaeth; diar6or dygosel. llegrur y enw llycraut lla**wer. Sef yu henne en lladin. Saltus ferinus praesagitur uenturus de mari **insidiaturus cuius nomen corruptor quia multos corrumpet.** O garedicaf 6rodyr kemry coffaadwy ya6n yu gruffud 6renhin er **h6nn y canmawl y uonhed bydaul a darogan merdin val hynn. a chanys** dery6 henne bryssy6n y6 briodolyon weithredoed herwyd yd edewit **gennym trwy hen gy6arwydyt. a christ a 6o audur a chynhelwr** ynn y henne ac nyt diana nac

apollo. Wrth henne pan yt oed gruf**fud etwa en 6ab. da y deuodeu. a drythyll y 6agyat ac yn esgynn6** ar vlwydyned y yeuengtit en ty e 6am ac en troi ymplith y chene**del ym*plith* henne y managei y vamm ida6 beunyd pwy a pha ry6** wr oed y dat. a pha dref tat oed ida6 a pha ry6 6renhinyaeth a pha **ryw dreiswyr a oed en e phress6yllya6. A phan gigleu enteu henne** gorthrum y kemyrth a thrist 6u llawer o dydyeu. Ac urth henne **y kerdus enteu y lys m6rchath 6renhin a ch6yna6 urtha6 ef en** benhaf ac urth 6renhined ywerdon y lleill bot estra6n genedlo**ed en argluydi ar y dadaul deyrnas ac adolwyn udunt yn ysmalha** rodi canorthuy ida6 y geissya6 tref y dat. A thruanu urtha6 a **orugant ac ada6 canorthuy ida6 pan delei amser. A phan gigleu** er atep llawen 6u a dioluch henne y duw ac udunt wynteu en **y lle esgynn6 llong a oruc a dyrcha6ael hwyllyeu yr g6ynt a cher**det mor parth a chemry a chaffael porth abermenei. ac ena yd oed**ent en argluydiau yn enwir ac en erbyn dylyet trahaearn 6ab** caradauc a chenwric vab riwalla6n brenhinyn o bowys ar holl **wyned ae rann6 y rygthunt ry daroed udunt. Ac ena yd an**6ones gruffud gennadeu ar wyr mon ac ar6on. a thri meib mer**wyd o leyn. asser. a meirya6n. a guga6n. a guyrda ereill y erchi //**

Peniarth 17 t. 5

udunt dyuot ar 6rys y gyfruch ac ef. ac hep ohir wynteu a doethant a chy6arch guell ida6 a dywedut urtha6. o damunet **ry doethost. Ena yd adolygus enteu oe holl enni udunt hwy** y ganorthuya6 y gaffael ... tref y dat canys ef oed eu har**gluyd priodaur. a gurthlad y gyt ac ef yn wychyr o ar6eu eu** ampriodoryon argluydi dyuot o le arall. Ac en e bei ter6ynedic **y ... kyfruch a g6ahanedic y kyngor y kerdus drache6yn y** weilgi parth a chastell rudlan. hyt ar robert rudlan barwn **enwavc dewr o gedernyt. nei y hu yarll caer. ae wedia6 a oruc** am ganorthuy en erbyn y elynyon a oedent ar dref y dat. a phan **gigleu enteu puy oed ef. ac y ba beth ry dothoed a pha arch oed** er eida6 ef a edewis bot en ganorthuywr ida6. Ac en henne **e doeth gureic brud tangwystyl y henw y gares ehun gureic** lewarch olbwch y gy6arch gwell y gruffud y char ac y daro**gan y uot en 6renhin raclaw. a rodi ida6 y krys meinhaf a** goreu a pheis wedy y g6neithur o ysgin gruffud 6renhin **Mab. llewelyn 6renhin. Mab. seissill. canys llewarch y gur hitheu** oed wahanredolaf guas ysta6ell a thryzoryer y gruffud. Mab. llewe**lyn. Odena gruffud a esgynnws y long ac a emchuelus oe reidwyf hyt** yn aber*menei*. Odena yd anvones emladwyr meibeon mer**wyd a oedent yg kelynna6c ar nod6a rac ouyn gwyr powys** a oed yn eu gogyuadau a bonhedigyon ereill oc eu kenedel a thri **ugeinwyr etholedigyon o degeingyl o gyuoeth y robert a enwyt** uchot a phetwar ugeinwyr o enys 6on hyt yg cantref lleyn **y emlad a chenwric 6renhinyn eu treisswr. Odena y kerdassant** wynteu en ystrywus ac y doethant am y benn en dirybud ac y **lladassant ef a llawer oe wyr. ac ena yd oed gruffud en aber**menei nyt amgen y borthloed a dywetpuyt uchot en arhos **pa dynghetven a damweinnyei udunt. ac ena y kerdus or bla**en ar 6rys guryanc o ar6on einnya6n oed y enw y 6ynegi **chuedyl hyrwyd en gentaf nyt amgen ry lad y oresgynn6r** ac erchi en goeluein enwedic gureic dec delat oed y henw gord**derch y 6ledyn 6renhin kyn no henne. Megys y dothoed gynt //**

Peniarth 17 t. 6

nebun wryanc mab y wr o amalech ar y redec ar dauid hyt en philistiim or vrwyder ry 6uassei y menyd gelboe a theyrnwyalen **a breichrwy saul vrenhin gantha6 ar breichrwy a rodes dauyd** ida6 enteu en llawen en e goel6ein am y chuedel llewenyd. Ode**na y doethant en ol gan 6udugolyaeth e niuer a an6onessit er** kyrch. Ac en e lle yd annogassant wynteu ida6 ef kerdet rac**da6 or coel da h6nn6 y oreskyn mon ac ar6on a lleyn ar cantre**uoed kyffinyd y loegyr a chemryt guryogaeth y gan eu guerin **a cherdet y*6elly* a gogylchynu holl wyned y wir dref tat ef a rod**assei duw en eu llaw hwy oe drugared ef. Ac en e bei wneithury**edic y petheu henne oc eu hannoc wy y dyduc dir6aur l6 parth** a chantref meiryonnyd en e lle yd oed trahaearn en y erbyn y ores**gynn6r ef y llall. a brwyder a 6u y ryngthunt yg glynn ky6ing** y lle a elwir yg kymraec g6aet erw. neu y tir g6aetlyt o achaus **y vrwyder a 6u ena. A duw a rodes budugolyaeth oe elynyon en** e dyd h6nn6. a llawer o 6ilyoed a dig6ydassant o barth trahae**arn. a breid y diengis enteu en g6yn6anus ac ychydic gyt ac ef or** vrwyder. a gruffud ae niuer ae hemlyn6s enteu trwy 6aestired **a mynyded hyt ar gyfinyd e wlat ehun. Ac or achaus h6nn6 y dyr**cheuit gruffud or dyd h6nn6 allan ac y gelwit oe obryn en 6ren**hin gwyned. ac e llawenhaus enteu megys ca6r y redec y ford gan** rydhau g6yned or argluydi a dothoed idi o le arall ac a oedent en e g6le**dychu yn enwir. Megys yd amdiffynn6s iudas machabeus gulat** er israel y gan y brenhined paganyeit ar kenedloed kytter6yn a **ruthrei en eu plith en 6enych. A guede g6neithur y*6elly* pob peth** y dechreuws gruffud g6astatau y deyrnas a llunyethu y g6erin **ac eu llywya6 yg g6yalen haearnaul yn ogonyanhus en er**

argluyd. A guede llithra6 odena ychydic o amser o annoc g6yrda y wlat **y kynn6llws llu maur ac y kerdus parth a chastell rudlan y em**lad a robert castellwr ac ar marchogyon ereill dywal o freinc a **dothoedent y diwed h6nn6 y loegyr ac odena a dothoedent y wle**dychu kyffinyd gwyned. a guede bydina6 ohona6 a dyrchauael y **arwydyon yd anreithyus y bailli ac y lloskes. ac y duc anreith 6aur. //**

Peniarth 17 t. 7
Llawer o 6archogyon llurugauc a helmauc or freinc a diguydassant y ar eu meirch en emlad. a llawer o bedyt. a breid y diengis **ychydic onadunt en e twr. A phan gigleu 6renhin ywerdon** ae 6arwneit bot mor hyrwyd damwein gruffud ~~ae gar~~ **~~ae 6a~~ eu car ac eu mab maeth a henne e llawenhaassant** wynteu en 6awr. Ac odena tri meib merwyd a holwyr lle**yn a diunassant en erbyn gruffud eu hargluyd priodaur ac a** ladassant hyt nos en eu lletyeu en e wlat or gwydyl deudeng**wyr a deugeint o 6archogyon gruffud ae deulu. A phan gigleu** trahaearn henne en orchyuygedic ac en foedic llawenhau a o**ruc o dy6u er an6undep h6nn6 y rung gruffud ae wyr. ac** en e lle y kerdus enteu ar wyr powys ac annoc udunt dyuot y **gyt ac ef am benn gwyned en amylder tor6oed y dial arnadunt** kenwric y gar. Ac urth henne y doeth gurgeneu. Mab. seissyll **brenhin powys ae niuer y gyt a thrahaearn ae niuer enteu o** gytdu6ndep y uynn6 goresgyn brenhinyaeth gruffud 6renhin. **A phan gigleu tri meib merwyd a g6yr lleyn ac eiuyonyd hen**ne y bredychassant wynteu gruffud 6renhin eu hargluyd pri**odaur megys guyr anudonyl anfydla6n. a chanorthuyau eu** gelynyon. a bot en dywyssogyon udunt yr kyuoeth. a deu 6ro**der o 6on tuder a gollwyn a wnaethant en gyffelip y henne we**dy kemryt eu kyuarws yg kellynnauc 6aur y gan gruffud. a **phan gigleu gruffud y brat ar d6undap a oed en e erbyn y gan y** wyr ehun y gyt ae elynyon y doeth en eu herbyn a guyr mon ac **ar6on ac ychydic o wyr denmarc ar g6ydyl gantha6. a bruydyr** dir6aur a gyuodes. Aerua 6aur a 6u o bop parth. a llawer a dig6**ydassant o lu gruffud 6renhin. A llawer a dalyassant en e 6rw**ydyr cerit y datmaeth. a 6arudri tywyssauc y gwydyl ac arglu**yd cruc brenan. Sef lle oed h6nn6 goruchel venyd seint brendan** hermidur anryued a naw cantref en e gylch. ac o oreuguyr mon **y dig6ydassant deng*wyr* a thri ugeint. ac eissyoes gruffud 6ren**hin en eisted ar y 6arch en e 6edin ae gledyf llathreit en medi ae **6ratwyr ae elynyon. megys agamemnon brenhin frigia gynt en emlad tro. //**

Peniarth 17 t. 8
Ac ena e kyrchus tuder guas o 6on penn bratwr ruffud gan frydya6 gleif ac y trosses kyueillyorn ef yu gyrchu en e goryf ol yu gyfrwy **a phan weles g6yncu barwn o 6on henne y tynn6s ef or urwyder** oe anuod hyt y long a oed en aber*menei*. Ac odena yd aethant **hyt en enys adron. Sef lle oed h6nn6 enys y moelronyeit. odena** hyt en llwch garma6n en ywerdon y kerdassant. Ar gy6ranc hon**no er henne hyt hedi6 a elwir bronn yr ero. neu erw yr allt er** henne hyt hedi6. Na ry6edet y bobyl hagen bot gueithyeu gor6ot **a gueithyeu fo yr tywyssogyon herwyd damwein canys brat y**syd er y dechreu. 6al henne y g6naeth pobyl yr israel a 6redychassant **ac a rodassant eu brenhin dyledauc ac eu hargluyd nyt amgen iu**das machabeus y demetrius brenhin anfydla6n. ac enteu eissyoes **6al emladwr duw kyffelip y ga6r ac y lew a emdialws ehun en** da or dwy bleit. Ul kessar amperauder ruuein wedy goresgyn o**hona6 er holl vyt ae wastata6 o emladeu y lladaud senedwyr ru**6ein ef o 6rat a phuyntleu yg cabidyldy ruvein. Arthur heuyt **brenhin brenhined enys brydein a rysswr honneit clot6aur a** wnaeth deudec prif emlad en erbyn y saesson ar fichtyeit. ac en e **gentaf onadunt y bu orchyuygedic a foa6der ef o achaus brat** yg caer lwytcoet. Sef lle oed h6nn6 dinas e llwyn llwyt. en er **emladeu ereill y bu 6udugaul enteu ac y talws er saesson ar fich**tyeit y ormeswyr ket bei henwr ef. chuyl teilung en e gurthuy**nep. A guedy dyuot gruffud ywerdon y kwynws en dost urth y** brenhin ae dywyssogyon rac y 6ratwyr ae ormeswyr. ac aniodef **6u ganthunt wynteu henne ae annoc a orugant ida6 y emchue**lut dracheuyn en gyflym a llynges gyweir o reidwyf a reidyeu **ac emladwyr. Ac urth henne enteu a emchuelus parth ae wlat** gan rwyga6 dy6yn6oroed a deng llong ar ugeint lla6n o wydyl **a g6yr denmarc. ac en aber*menei* e disgynnassant ac ena y caus**sant trahaearn en guledychu en e wlat. A phan gigleu trahae**arn ry dyuot y llynges 6renhinyaul tristau ac ucheneidya6 a oruc.** ac ergryn ac ouyn ae dygyrchus. a muda6 guyr lleyn ac arduduy **ac eu da a oruc ata6 hyt yg cantref meiryonnyd a ga6as onadunt //**

Peniarth 17 t. 9
a gruffud enteu ae lu a dugant y rann arall o leyn ac ar6on hyt ym mon 6al y gellynt bot eno en diogel a dan y amdiffyn ef. Odena **y llidyus y daynysseit ef guyr y dy ae dylwyth ehun cany cheynt** eu gordyfneit mal yr adawadoed udunt ac yd anreithyassant can **mwyaf mon y dreis y arna6 ac emchuelut**

y eu g6lat ac eu llongeu en lla6n o deneon a goludoed. ae dwyn enteu ganthunt ac nyt oe **6od. ac ny bu lei ena y gruffud brat y daenysseit noc vn y gemry.** Odena y ty6aud llawer o drwc a go6ut yg gwyned. Ac emplith **henne wede ychydic o amser y kynull6s hu yarll caer a llawer o** dywyssogyon ereill. nyt amgen robert o rudlan. a gvarin o am**wythic. a guallter yarll henford y llu m6yaf en e byt o 6archogyon** a phedyt. ac a dugant ganthunt gurgeneu. Mab. seissyll. a g6yr po**wys ac a gerdassant y mynyded ene doethant hyt en lleyn. ac en e** cantref h6nn6 y lluestas*sant* wythnos gan y distry6 beunyd. ae **hanreithya6 a llad aer6a 6aur o galaned y hadaussant. ac odena** y bu diffeith e wlat wyth mlyned. ac odena pobel y wlat honno a was**carassant en dielw ar hyt y byt yn reidussyon. a llawer onadunt** a aethant alltuded y wladoed ereill trwy hir 6lwydyned ac o 6re**id y doeth nep onadunt y eu g6lat. a honno vu y bla gentaf a dy**6odyat agarw y nordmannyeit yn gentaf y daear wyned we**dy eu dy6odyat y loegyr.** Ac en henne wedy bot gruffud bluydyned en ywerdon megys yn **trwydet y gyt a diermit 6renhin ac y gyt ar guyrda ereill** en e diwed ef a gynn6llus llynges 6renhinyaul o borthlarc a rodas**sei y brenhin ida6 ~~o da~~ en lla6n o daenysseit a g6ydyl a brytany**eit. a guedy lledu hwyllyeu ar e mor ar g6ynt en hyrwyd oc eu **hol ar mor en dangneuedus ef a doeth y borth cleis ker llaw arch**escopty myny6. ac ena y kerdus rys. Mab. teudur brenhin deheubarth **kemry ar escop ae athraon a holl clas er argluyd dewi ac 6n egl6**ys 6yny6 hyt e borth. a rys gentaf a emadrodes 6al hynn ar argluyd **gruffud. Hanbych well gruffud brenhin brenhined kemry. atat** ti yd wyf 6i en fo. rac dy vronn y digvydaf ar dal vy glinyeu y **erchi dy ganorth6y ath nerth. Pwy wyt titheu hep y gruffud //**

Peniarth 17 t. 10
ac y ba beth ry doethost ema. Rys wyf 6i hep enteu. Mab. teudur argluyd y kyuoeth hvnn ychydic kynn no hynn. ac er aur hon en urth**ladedic ac en foedic ac en di6lanedic haeach yd wyf en emdirgelu** en e nodua honn. Pwy ath foes di hep y gruffud. argluyd hep enteu **tri brenhin or gwladoed pennaf o gemry ac eu lluoed a disgynn**assant ym kyuoeth y diwed hvnn a pheunyd e maent en y han**reithya6. Pwy hep e gruffud y brenhined a gerdant trwy dy** wyr di ath gyuoeth mor 6ydinauc a hene. Caradauc. Mab. gru**fud hep enteu o went uch coet ac is coet ae wenh6yssyon a g6yr** morgann6c a llawer o albryswyr nordmannyeit gantha6. **Meilir. Mab. riwallaun ae bowyswyr gantha6. Trahaearn 6ren**hin a gwyr arwystli. A phan gigleu gruffud enw y ormeswyr **froeni o gyndared a oruc a go6yn ida6 pa beth a rodei er emlad** drosta6 en erbyn y g6yr henne. Dy*oer* hep y rys hanner **6yg kyuoeth a rodaf yt ac y gyt a henne guryogaeth a wnaf** yt. A chy6un a henne vu gruffud. A guedy y kyfruch h6nn6 **wynt a gerdassant y gyt y egluys dewi yn eu guedi. ac eno yd** emwnaethant en gyueillyon fydla6n trwy aruoll y greiryeu. **A guedy emdi6na6 onadunt en e lle honno a chemryt bendith** er escop gruffud a gerdus en er 6n dyd h6nn6 racda6 ef ae dae**nysseit ae wydyl a llawer o wyndit riuedi wyth ugeinwyr** a chendelu. Mab. conus o 6on oc eu blaen. Rys enteu ac ychydic deheu**wyr a gerdus gyt ac wy en llawen gantha6 y 6ryt oe ganhorth6y.** A guedy kerdet dir6aur emdeith diwyrnaut yg kylch gosper **wynt a doethant y 6enyd en e lle yd oed lluesteu y dywededigy**on 6renhined uchof. Ac ena y dywaut rys urth ruffud 6renhin. **argluyd hep ef ~~amo~~ annodun y 6rvyder hyt a6ory canys gosper** yu er aur honn ar dyd ysyd en trengi. ~~Gw~~ annot di hep y gruffud **dan igyon os mynny mi6i am bydin a ruthraf udunt hwy. ac** y6elly y bu. a dechryn6 a orugant y brenhined eissyoes val y guel**sant y tor6oed budugaul amra6ael a bedinoed gruffud vrenhin ae arwydyon** yn eu herbyn. a g6yr denmarc ac eu bwyeill deu6inyauc ar guydyl **gaflachauc ac eu peleu haearnaul kyllellauc. ar gwyndyt gleiuyauc tareanauc. //**

Peniarth 17 t. 11
Gruffud gentaf emladwr a gyrchus y vrwyder en gyffelip y gaur ac e lew hep orfowys o danu y urthuynepwyr o gledyf lluchyaden**naul. Gyrru grymm en e wyr a oruc y em6rthlad ac eu gelynyon** en wraul. a hyt na rodynt udunt eu kefneu o nep ryw uod. ac **ena y bu vrwyder dir6a6r y chof yr etiued wedy eu ryeni. Geu**ri er emladwyr a dyrchauwyt yr awyr. Seinnya6 a oruc y dae**ar gan duryf y meirch ar pedyt. y sein emladgar a glywyt ym**pell. kynn6ryf er ar6eu a seinnyei en 6enych. Gvyr gruffud en dwys**sa6 en wychyr ac eu gelynyon en darystung udunt. chwys y** lla6ur ar g6aet en g6neithur frydeu redegauc. ac en henne tra**haearn a drychut en e gymper6ed eny yt oed yr llaur en 6arw** en pori ae danhed y llyssyeu ir ac en palualu ar warthaf er ar**6eu. a gucharki wydel a wnaeth bacwn ohona6 ual o hwch.** ac en er 6n lle h6nn6 e dig6ydassant en e gylch oe deulu ehun **pymp marchauc ar ugeint. Rei ereill onadunt a las en e 6edin gen**taf. llaw o uilyoed onadunt a las. ar lleill a rodassant eu kefneu **y wyr gruffud ac a emchuelassant ar fo. Gruffud enteu oe gnota**edic deuaut en 6udugaul ae hemlyn6s wynteu ef ae niuer tr6y **y llwyneu. ar glynnyeu. ar guerni ar mynyded en hyt e nos honno** urth y lleuat

ac en hyt e dyd drannoeth. a breid vu o diengis nep **onadunt or vrwyder y eu g6lat ehunein. A guedy dar6ot y 6rw**yder ofynha6 brat o barthret gruffud a oruc rys. ymdynn6 a dan **gel kyfliw gur a llwyn a oruc o gedymdeithas gruffud ae wyr ac** nyt emdangosses y nep onadunt o henne allan ac am henne y sor**res gruffud. ac am henne yd erchis gruffud yu wyr anreithya6** kyuoeth rys. ac y*6elly* e dar6u. E menyd hagen y bu e 6rwyder **enda6 a eilw kiudaut e wlat menyd carn. Sef yu henne menyd** e garned. canys eno e mae diruaur garned o 6ein a dan er honn **y cladwt rysswr yg kynnoessoed gynt. A guede g6neithur dir**6aur bla eno a llawer o anreithyeu e kerdus gruffud parth ac arw**ystli ac y distrywyus ac y lladaud y guerin. ac y lloskes y thei. ae g6ra**ged ae morynnyon a duc yg keithiwet. ac y*6elly* e talws y ch6yl **y drahaearn. Odena y kerdus y bowys en e lle e dangosses ar hynt //**

Peniarth 17 t. 12

y greulonder yu urthuynepwyr o de6aut budugaul. ac nyt arbedus keuei yr egluysseu. A guede llad y*uelly* y elynyon a distri6 **eu daear en gubel yd emchuelus yu briodolder a thref y dat ehun. yu medu ac** yu thagneuedu. ac y bu orfowys a heduch yg g6yned ychydic o di**euoed. Ac 6al yd oed y*uelly* en ar6er o uwynnyant y 6renhiny**aeth y kyffroet meiryaun goch o saeth diauwl y varwn ehun. ac **y kuhudus ef urth hu yarll caer ac y bredychus en e mod hvnn. peri** a oruc y deu yarll o freinc nyt amgen er hu a dywetpvyt uchof a hu y**arll am6ythic. mab royzer o gastell baldwin dy6ot y gyt ac amyl**der marchogyon a phedyt ganthunt hyt y ruc en edeirnya6n. y bra**dwr hagen ae bredychvs ef or geiryeu hynn. argluyd hep ef mae deu** yarll or ardal yth annerch ac yth wedia6 am dy dyuot en diogel **gyt ath wyr dieither y gyfruch ac wynt hyt yg gruc yn edeirny**a6n. A Gruffud gan gredu er emadrodyon henne a doeth hyt en **lle y deillyadaeth. A phan weles yr yeirll ef. e daleassant ac ef ae** niuer. ac y dodassant ef yg geol gaer e carchar guaethaf a geuyn**neu arna6 deudeng blyned. y wyr dieither enteu wedy eu dale** a dorret y uaut deheu y la6 pob 6n onadunt ac y 6al henne y gada**sant wy emdeith. a phan glywyt henne y guascarassant y lleill** Canys emadraud duywaul a dyweit. Mi a drawaf y bugeil a de**ueit y gen6eint a wascarant. Kedemdeitheon gvahanredaul** gruffud a dywedynt y uot ef en wr kymedraul y 6eint. a g6allt **melyn arna6. ac emennyd guressauc. ac wynep crwnn. da y liw.** a llygeit maur guedus. ac aeleu tec. a baryf wedus. a m6nugyl **crwnn. a chnaut gvynn. ac aelodeu grymus. a byssed hiryon. ac es**geiryeu 6nyaun. a thraet tec. kywreint oed a huaudel en am**ra6aellyon yeithyoed. Bonhedic oed enteu a thrugarauc urth** y gi6daut. a chreula6n urth y elynyon a gwychraf em bruyder. **ac en e lle wedy e dale ef e doeth hu yarll yu gyuoeth enteu en amyl**der tor6oed ac y g6naeth kestyll a lleoed cadarn o deuaut y fre**inc a bot en argluyd ar e tir. castell a oruc e mon ac arall en arvon.** en hen gaer custennin amperauder 6ab constans 6aur. arall a wna**eth ym bangor. ac arall ym meiryonnyd. ac a ossodes endunt mar- //**

Peniarth 17 t. 13

chogyon a phedyt seithydyon. a chemeint a wnaethant o drwc ac na wnaethpuyt y gyfryu er dechreu y byt. a llef y bobyl a es**gynn6s ar er argluyd ac enteu ae guerendewis wy. Ac en henne** y kerdus heibyau 6n 6lyned ar bemthec ac e rydhaut gruffud **oe garchar. Canys guryanc o edeirnya6n kenwric hir oed y enw** a doeth y gaer ac ychydic o gedemdeitheon y gyt ac ef y brynv **eu hangenreidyeu. a phan weles enteu en e6ynnauc ym plas e** dinas y kemyrth ar y geuyn ef ac y duc hep wybot. ac y kerdus **y emdeith ef ae gedemdeitheon pyrna6n pan yt oed y burgeissy**eit en bwyta. ac y porthes en e dy ehun ef rynna6d o dydyeu a **dan gel. A guede ter6yn dieuoed a chryfhau gruffud y duc ef nos** hyt e mon ac ena e diwalus sandef 6ab ayre ef yg kud. Ac odena **wede ychydic o dydyeu yd esgynn6s y long y 6ynn6 mynet y**werdon. ac eissyoes y gurthwynt ae duc hyt ym porth hodni en **deheubarth. Odena y kerdus er tir a na6 kedemdeith etholedic** ganthau. ar nau6et a las ar hynt. ki6daut y wlat honno a em**ladus ac ef teir gueith e dyd h6nn6 ar teir gueith henne y gor**vu ef arnadunt hwy ef ae wyth gedemdeith. a llad ohona6 **enteu eh6n vn or gueissyon bonhedicaf a hanoed or kyuoeth** hunn6. ac y*6elly* y dienghis y ganthunt. Odena ar y kerdet h6n**n6 y doeth hyt en arduduy en bedrus gantha6 pa le y kyrchei rac** brat y freinc. A phan y gueles meibeon gollwyn ef eginir. gellan. **merwyd. edneuet. y truanassant urthau ac y diwallassant ef a** dan gel y me6n gogoueu diffeith. a guedy diwed missoed e d66n**assant ida6 wyth ugeinwyr ac y krwydrassant o le i le yg gwy**ned can wneithur colledeu yn oes yr yarll hu. Megys dauid 6ren**hin mab ysai o 6ethlem yg gulat iudea en oes saul 6renhin. a** guedy guelet or freinc a oed ena en e kestyll e6o en afryoli y6elly **eu hemlyn a wnaethant ac wynt a chi6daut e wlat yg coet ac** y maes megys gellg6n neu callgun en hely ac en dilit carv blin. **a phan adnabu enteu na allei emdianc y6elly yd**

aeth en yscraff e canonwyr en aber*daron* ac en honno a dan rwyf ~~a~~ yd aeth hyt **en ywerdon. Odeno eilchuyl ym pen y mis y doeth dracheuyn en //**

Peniarth 17 t. 14

er 6n yscraff ac y ca6as aber er 6n a6on or lle y kych6ynnassei. ac odeno y kerdus eilweith dracheuen hyt en ywerdon. Ac odeno **wedy kemryt kyngor y kerdus o hwyl a rwyf hyt en enyssed** denmarc ar gothrei 6renhin y gy6eillt y adolwyn ida6 llongeu **ac eu doodreuyn ac eu reidyeu canys ena gentaf ry dothoed ata6** gan emdiryet y geissya6 porth. Ac enteu a ganorth6yws ida6 **ef gan gyt*diodef* a chytdolurya6 ae uenych berygleu ef. Ac ode**na y kerdus gruffud a thri ugein llong gantha6 ac y doeth hyt **e mon y ar6aethu ef a g6yr er enyssed emlad a chastell y freinc.** a g6yr e wlat a 6uant ormod llesteir udunt. ac ena y bu urwy**der lidyauc creula6n galet. or bore hyt byrnha6n a llawer a di**g6ydassant o bop parth. ar g6yr deurhaf en gentaf. Ac em**plith henne neidya6 a oruc gruffud or blaen en e 6ydin gentaf** y drychu y freinc llurugauc a helmauc oe uwyall deu*6inyauc*. 6e**gys dauyd 6renhin em*plith* y philistewyssyon. ar nos a wahan**6s y 6r6yder. a guedy daruot e 6rwyder y llongeu a gerdas**sant yr enyssed. e6o hagen ac 6n llong gantha6 a drigyus en** ron enys. nyt amgen enys dinewyt e mor ac a yspeillyus llong en **dyuot o gaer a llad y guerin. A thrannoeth ef a hwyllyus parth** a lleyn ac a doeth y borth ne6yn. a phan gigleu wyr y cantreuoed **henne dyuot ar 6rys a orugant ata6 g6yr lleyn ac eiuyonyd** ac arduduy. ac ar6on a ros a dyfrynt cluyt ae ar6oll mal y de**leynt eu hargluyd dyledauc. A guedy cadarnhau gruffud o lu ma**ur en e gylch tr6y nerth duw e damgylchyn6s e castell a dywet**puyt uchot a oed y mon. ac a emladus ac ef rynna6d o dydyeu.** ar freinc oc eu keyryd. ac eu kedernyt. ac eu tyroed en bur6 ergydyeu **a saytheu. ac a chuareleu. ac a thafleu ac a magneleu. en gawadeu.** ac eissyoes eu gorchyuygu a wnaethpuyt udunt o beunydyawl **emlad e kemry. Eu hystiwart llys a las er hvnn a oed en medu y** castell a phetwar guyr a chue ugeint o 6archogyon y gyt ac ef. **A guedy lloski e castell a goruot ar y gelynyon, llawenhau a o**ruc gruffud a cherdet am benn y kestyll ereill a oedent en lleoed **ereill en e deyrnas ac emlad ac wynt ac eu lloski ac eu torri. //**

Peniarth 17 t. 15

a llad eu guerin endunt em pob lle. Rydhav g6yned a oruc oe chestyll. a chemryt y gyuoeth ida6 ehun. a thalu eu chuyl en deilung yu ur**thuynebwyr. a heduch 6u wyned ena dwy 6lyned. a choffa hynn heuyt** pan yt oed gruffud en emlad a chastell aber*llienyauc* y mon ar y chue**ugein6et o wyr o phetwar ar dec o veibeon yeueinc y loski o*hona6*** ae anreithya6 a llad llawer or castellwyr a guede y anreithya6 en **llwyr emchuelut hyt e tu arall y 6on yd oed teir llong ida6. ar cas**tellwyr a g6yr mon ae hemlynassant enteu en hyt e dyd gan 6r6**ydra6 en y ol en wychyr. ac 6al kynt y kerdassant wynteu dra**cheuyn ar anreith ac a freinc a saesson en rwym ganthunt ac **en garcharoryon. a llawer oc eu hemlynwyr a ladassant or hir** vrwyder. ac ena y diguydus gellan telynyaur penkerd o barthret **gruffud en e llynges. Pa den yr y gyuaruydet ae drybelitet a allei** mynegi en llwyr kyfrangeu gruffud ae ryueloed y rung kemry **ac ywerdon ac enyssed denmarc ac amra6aellyon genedloed ere**ill. Mi6i a gyuadeuaf nas dichonaf 6i ac nas dichon6n pei bed6n **kyn huotlet a thullius 6ard ym prol. ac a maro 6ard en traeth**aut mydyr. Ac 6al yd oed gruffud y6elly weithieu en rwyd **weithyeu en afruyd racda6 ef a gemyrth gureic angharat** y hen6. merch y ewein 6ab edwin. er honn a dywedynt doeth**yon y kyuoeth y bot en 6onhedic hyduf. walltwenn. lygat6ras.** oskethloyu. a chorff gualcheid. ac aelodeu grymus. ac esgeiryeu hy**duf ar traet goreu. a byssed hiryon. ac ewined teneu. hyna6s a** huaudel. a da o uwyt a llynn. a doeth. a chall. a chynghorwreic **da. trugarauc urth y chyuoeth. a chardodus urth achanogy**on. a chyfreithus ym pob peth. ac o honno y bu ida6 meibeon **a merchet. enw y meibeon vu catwalla6n. ac ewein. a chat**walader. ae verchet oed. Guenlliant. a maryret. a rainillt. **a sussanna. ac annest. Ef a 6u 6eibeon a merchet ida6 heuyt** o garyatwraged. a phan gigleu guilim gledyf hir brenhin llo**eger miluryaeth gruffud ae dywalder ae greulonder en erbyn** e freinc aniodef vu gantha6 a chyffroi a oruc y holl deyrnas **en e erbyn a dyuot hyt yg gwyned en amylder tor6oed marchogyon //**

Peniarth 17 t. 16

a phedyt. gan ar6aethu dilen a distryw paub or givdaut en llw hyt na bei en 6yw kemeint a chi. Ef heuyt a arvaethassei torri r **holl goedyd ar llwyneu hyt na bei wascaut nac amdiffyn er g**wyndyt o henne allan. ac urth henne e lluestws ac y pebyllyus en **gentaf em mur castell a rei or kemry en gyuarwydyeit ida6. a** phan gigleu gruffud henne y kynull6s enteu llu y holl 6renhinyaeth **ac y kerdus en e erbyn ef urth wneithur ragotvaeu ida6 en lleo**ed keuing pan disgynnei or menyd. ac ouynhau henne a

oruc en**teu a chyuarchuelut y lu trwy berued y wlat eny doeth y gaer** hep wneithur nep kyfryu gollet en er hynt honno y gi6daut **y wlat. ac ny cha6as gantha6 nep kyfryu frwyth nac enill na**men 6n 6uch. a cholli rann 6aur o 6archogyon ac acueryeit **a gueissyon a meirch a llawer o daoed ereill. Ac y*6elly* e diel**ws ryuyc y freinc hyt ar dim. Ac en henne uyth gruffud ae lu **ganthunt weithyeu or blaen weithyeu en ol weithyeu ar de**heu weithyeu ar assw udunt rac g6neithur onadunt nep **ryw gollet en e kyuoeth. A phei as ry atei gruffud yu wyr em**gymyscu ac wynt ar y llwyneu diwethaf dyd uydei h6nn6 **y 6renhin lloegyr ae freinc. Enteu hagen a arbedus ida6 ef** megys dauyd 6renhin gynt y saul. **A guedy daruot henne hu yarll caer er hvnn a dywetpuyt uchof** gureid er holl drwc megys antiochus gynt a gynullus llynges **a llu diruaur anryued yr wlat. gan dristit a chwyn6an a** dolur a choffau y gastellwyr. a diwreidyau y gestyll a lladua e **6archogyon. ac a gytdu6n6s ac ef hu arall yarll am6ythic ae** lu enteu 6al e delynt y gyt en gy6un e dial e colledeu ry wna**thoed gruffud udunt. ac urth henne e kerdassant ac eu llu en** eu llynges ar 6or hyt yg kyuoeth gruffud. ac ewein 6ab ed**win ac uchdryt y 6ra6t oc eu blaen ac eu gallu. A phan vu** honneit henne guyr gwyned a phowys a gytdu6nassant y **urthuynebu udunt hep darystung. ac urth henne y mudass**ant argluydi powys nyt amgen caduga6n a maredud y vra**6t ac eu hanhedeu ganthunt hyt ar gruffud. ac ena wedy //**

Peniarth 17 t. 17

pan gerdo y duuyr truy y lleo.. guressauc brynnic henne y tvymna enteu ac ...ynhica a thra uo en gyuagos yr lleoed henne y b.d yn berw. **odena v.. y pellao y muycla o bell eilchuyl y urth henne y da6 yn oer**uel. E mae lleoed ereill kyfla6n . seirff a nadred . wen6ynant y dyf**red nessaf ar lle y kyuodant y a d.. y daear a lad ae hyuo ual y guna** avon uffern. Pa ham na chyffry e mo. marw yr y guynnyeu ac na **dioded~~d~~f endau dim byu. o achaus fynhonyeu llynedic o byc or kyf**ryu byc ac yd adeilut tur babel ohon... gurthuynep yu annyan **y pyc yr duuyr. ac ny ellir torri y gueithret a wneler ar pyc h6nn6** namen a guaet gureigyaul a gerdo oe annyan ehun. Pyscaut ac a**dar a bressuyllyant en e duuyr canys o henne y dywedir eu guneithur.** er adar enteu a ehedant enteu en er awyr ac a bressuyllyant ar **e daear o achaus bot er awyr en wlyp megys y duuyr ar daear enteu** blith drachemysc lau hep lau ar duuyr. Pa ham enteu y gallant **y ryu aniueillyeit pressuyllyau en e dyfred ac eu creu wynteu ar** e daear ual y cocodrilli ar moelronyeit urth uot ran endunt or **duuyr ac or daear a ... en nessaf annyan y duuyr er daear.** pan ymdywynyco y mor y nos yr morduywyr mal tan temystyl **a dau a phan weler y mor6.ch yn ymgyuodi or tonneu henne y** kyuyt guynt yr awyr ar wybyr kyffroedic ac a agorant yr awyr. **E dyfred ry gerdassam esgynn6n weithyon er awyr. Or awyr.** Awyr yu pob peth or a welir en wac or daear hyt y lleuat or **hunn y kynheliir buched paub or creaduryeit a chanys gulyp** urth henne yd eheta endau adar ual y nouya y pyscaut en e du**uyr. Endau y mae dieuyl ac eu poen arnadunt en arhos dyd bra**ut ac o h6nn6 y kemerant corforoed pan ymdangossont y denyon. **o*hona6* y creir y guynnyeu. E guynt yu awyr kynyruedic a** chyffroedic ac nyt dim amgen a chuythat awyr. ac yn deudec y **dosperthir ac enw priaut ar bop vn onadunt. a phetwar onad**unt ysyd prifwynhyeu ar lleill yn eskyllwynnyeu. kentaf or **petwar prifwynt yu septemtrio h6nn6 yu y gogledwynt. h6nn6** a wna oeruel ac wyber. y tu deheu idau enteu circius a th.acias ...... **henne a wnant ~~o~~ eiry a chenllysc. E tu assw ida6 aquilo a boreas h6nn6 a //**

Peniarth 17 t. 18

wna rew en yr wybyr ac ya en e dyfred. Er eil prifwynt yu subsolanus g6ynt y gollewin yu h6nn6 ac affeliotes ardymeredic **y deheu enteu yu 6ulturnus a chalcias a phob peth a sycha y assw en**teu wyber a 6ac. E trydyd prifwynt yu auster. Sef yu h6nn6 **deheuwynt. h6nn6 a 6ac gulybur a mellt. E deheu enteu euro*aust*er.** guressauc yu h6nn6. y tu assw idau enteu euronothus. ardymeredic. **Guynnyeu y deheu a wnant y tymestleu muyhaf. en e mor canys o issel** y chuythant. Y petweryd prifwynt yu zephirus fauonius heuyt yu. Sef **yu h6nn6 guynt duyrein a rydhaa y gaeaf ac a duc neu a arwed blo**deu. y deheu yu guynt yr affric h6nn6 a 6ac tymestleu a tharaneu a **mellt. Or tu assw ida6 enteu chorus ac argestes wybyr a uac en e dw**yrein ac eglurder en er india. Either henne y mae deu wynt ereill y **ar y weilgi aura ac altanus ar rei henne oc eu chuythat a dynnant** y du6yr yr awyr ac eno a dewheir yn gestyll ac wybyr. Sef yu wybyr **llongeu y cawadeu. a phan uynho y cawadeu ymdidor or wyber henne** gan diruaur o dir6aur odurd y torrant ac y buryant tan aruthyr. **twryf e tan ar guynnyeu enteu yu taran. y tan enteu a emdangoss**o o henne uyd y mellt. Sef achaus yd a y tan h6nn6 trwy pob peth **or yd ymgyuarfo ac ef canys llemach yu noc an tan ni ae gymell en**teu heuyt ~~y~~ ual ergyt o uwa o dir6aur grym y guynnyeu. Or golle**win y mellt. or dwyrein e taraneu. or deheu enteu y g6ynt guressa**uc. E bwa en er awyr petwarlliwyauc or heul ar wybyr pan del **palader er heul a thywynn6 yn wybren geu a**

phan urthuynepo yr wybren yr palader ena yd ymdengys e bua h6nn6. 6al pei tywyn**nei heul ar lestreit duuyr tywynnu a wnaei en y urthuynep en e** ty. Or tan lliw tanaul. or duuyr lliw coch. or awyr lliw guyrd. **or daear lliw glas. Or wybyr y disgyn cawat wedy dyrchauer e gulith** yr wybyr ac eu kynulla6 eno en 6ras defnynneu ual na allo er anny**an y gennal ar guynt en y gymell ar heul en y illung y llither hyt** e daear. llithrat guastat ac erhuyr glau y gelwir. vn buan a de**issyuyt cawat uyd. a h6nn6 ket boet or heli y derchauer ef en er** wyber o wres yr heul eissyoes y ber6 en er awyr ac y croewa 6al **y croewa duuyr y mor a gerdo truy e daear y auonoed. Y kenllysc //**

Peniarth 17 t. 19

enteu y defnynnyeu glaw ynt wedy rewi ac yaenn6 o oer6el y guynnyeu en er awyr. ac eu symuda6 en 6ein kenllysc. Er eiry enteu o **wlybur y dyfred hep y gynnulla6 etwa en defnynnyeu namen re**wi en deissyuyt ac ny diguyd h6nn6 en e dyuyn6or uchel. E gulith **a daw or awyr er daear pan 6o gorthrum o yrdder y nos a lleuuer** y lleuat y diskin ac y deiuyn. os trechaf enteu uyd er oeruel ymchue**lut a wna y gulith en llwytrew neu en law. Y nyul enteu yu guly**bur anyanaul a dynner er awyr a pheleider yr heul en y urthlad **enteu er daear ual mwc yd escyn h6nn6 or duuyr. Pob corff or holl** 6yt a 6yd endau y petwar defnyd ac urth henne corff yu prenn. a **phan losker. a 6o tan ohona6 a lysc. a han6o or daear a emchuel en** lludu. a han6o enteu or awyr ar duuyr a di6lannant en flamm **ac en uwc yr awyr. a llena yr achaus e mae chuer6 y mwc urth** uot enda6 ann6yt y duuyr chuer6 or mor. Y peth a welir e nos **en diguydau 6al syr nyt ynt syr. namen tan guasgaredic or tan** defnyd gan gynn6ryf y guynnyeu ac en diannot pan diguydo **en er awyr gulyp e diffaud. Tymestyl awyraul a 6egir o dra** sychdur neu ormod gures er awyr ac a gemero er awyr hwnnu **ae en tynn6 y anadyl ae enteu en buyta neu yn yuet deissyuyt we**nwyn a gymer a henne a 6ac y angeu. A dywedeis i oll y a dan y **lleuat y mae en er awyr y ar henne eglur yu hep dywylluc. Neu** ry gerdassam er awyr esgynnwn trostau enteu e tan. **E tan yr h6n ysyd petweryd defnyd ny megir dim endau y** der6yn yu or lleuat hyt y furuauent. a herwyd e mae gloewach **a theneuach e duuyr nor daear. a theneuach a gloewach er awyr** nor duuyr euelly e mae teneuach a gloewach e tan nor awyr **hvnn6 a elwir y pur awyr ac a echtywynyca o dragywydaul** oleuat. o h6nn6 y kemer engylyon corforoed pan an6oner ar de**neon. Enda6 e mae seith seren yg guahanredaul gylcheu en troi** en erbyn e daear ac am eu guibyauder redec y gelwir wynteu **planedeu. E rei henne o diruaur vuander y fur6auent a grib**deilir or duyrein hyt y gollewin. eissyoes oc eu hanyanaul gyffro **en erbyn y byt y prouir bot eu redec. Megys pei et6ei edyn en //**

Peniarth 17 t. 20

rot melin yr edyn eissyoes oe briaut gyffro a la6uryei en erbyn yr olwyn y gerdet. y*6elly* y planedeu hyn en erbyn y sygneu. **LLeuat yu y kyntaf or planedeu a lleihaf or syr. a sef achaus ha**gen y guelir hi en uwy nor lleill urth y bot en nessaf er daear. **en e kylch kentaf. corff y lleuat ~~enteu~~ enteu ual pellen yu ac an**nyan tanaul a chymys duuyr ac ef. ac nyt oes priaut leuuer o*ho***nei ehun namen 6al drych y 6enfygyau e gan er heul ac urth** henne y gelwir hi lleuat ur gaffael y lleu6er y gan yr heul sef **yu henne goleuat. Er wybren a welir endi hitheu o annyan e** duuyr y credir. Ef a dywedir hagen pei na bei ~~gymy~~ gymysc y **duuyr a hi e goleuhaei y daear mal yr heul ac y bydei uwy y gure**saei nor heul. y chorff hitheu muy yu ac ehelaethach lawer nor **daear keny weler y bot hi en uwy no guaelaut kerwyn am y** huchet. y tu a 6o yr lleuat kyuerbyn ar heul h6nn6 a oleuhaa. **ar tu y urth yr heul h6nn6 a 6yd tywyll. a phan 6o pellaf y urth** er heul yna y byd kubyl oleu a chronn. Ny leihaa hi heuyt ac ny **muyhaa ac ny thyf ac ny chilya namen o gysgaut e daear y gue~~duweir~~**dwheir ac yd anreithir oe benfygyedic oleuat e gan er heul **a chet kerdo hi beunyd or duyrein hyt y gollewin o gymell y furua**6ent. Eissyoes yg gurthuynep y byt y lla6urya gan gerdet holl **sygneu zodiacus yn wyth diwyrnaut ar ugeint. Y chylch hitheu a** gedernheir y ada6 ohonei ae gerdet en 6n uluyden eissyeu o ugeint. **O byd coch y lleuat en betwared megys lliw eur guynnyeu a daro**gan. Os en y chyrryeu y byd manneu duon dechreu y mis a dengys **e uot en glawauc. Os en y pherued y lla6nlloneit yn eglur.** Mercurius yu er eil planet crwn yu y furyf. tanaul y annyan **m6y yu nor lleuat. y oleuat a gemer y gan er heul ac 6n diwyr**naut eissyeu o deugeint y kerda sygneu zodiacus. Uenus yu y **trydyd plane krwnn a thanaul a goleu yu a gurthuynep er daear** e kerda 6al mercurius. ac wyth diwyrnaut a deugeint a thry cant **yu y gylch. Petweryd planet yu er heul ac endi ehun y mae y lle**uuer ket pei tywyll y syr ereill oll. kumpas yu furyf tanaul y hanny**an mwy wythweith nor daear. a hi a ryd lleuuer yr holl syr. honn //**

Peniarth 17 t. 21

a dygir beunyd or duyrein yr gollewin gan gerdet y fur6auen. ac eissyoes gurthuynep yr furuauen y kerda hi. truy e deudec sygyn tr6y yspeit pymp **diwyrnaut a thri ugeint a thry chant. y kerda. Y chylch hitheu a gerda** truy wyth mlyned ar ugeint. y chyndrycholder hi a wna dyd. ae habsent **a wna nos. ac 6egys y kerda y dyd y ar y daear y*6elly* e kerda y nos** y a dan e daear ac y lleuuerhaa. pan gerdo gollewinaul ran y furua**6en ena e g6na dieuoed hir ynni a haf. a gaeaf ena y waeret. a phan** gerdo ranneu deheu y fur6auen y g6na dydyeu byrr ynni a gaeaf **a haf ena y waeret. Pymet planet yu mars krunn yu a chymerwedic** o dan. a duy 6lyned y kerda y deudec segyn. Iupiter yu y chuechet **planet ardymeredic yu a chr6n a deudeng mlyned y kerda y deu**dec sygyn. Seithuet planet yw sadurn. krwnn yw ac oeruelauc **ac yg gurthuynep y byt y kerda y deudec sygyn tr6y deng mlyned** ar ugeint. a phuy bennac a dineuei delw o euyd yn dechreu sadurn **ef a brouit dywedut ohonei 6al den. ac wynt oll a guplaant eu** kylch truy yspeit deudeng mlyned ar ugeint a phymthecant. Sef **yu uchet eu redec o ber6et y daear. sadurn y yscorpion. Jupiter yr wyry.** Mars yr llew. yr heul yr deudeblyc. 6enus yr seithyd. Mercurius **y capricornus. y lleuat yr maharaen. yg kymer6ed ac yg gurthuynep.** henne y a dan e daear. y bop 6n onadunt y mae y briaut liw. Sadurn **guynn yw. Jupiter eglur. Mars tanaul. 6enus glas. Mercurius guasgarauc** yu 6al peleider. y lleuat claear yu. yr heul lloskedic. Wynteu a symu**dant eu hannyan ac eu lliwyeu or kylcheu nessaf udunt. yr oer6elo**caf en wyrd. y guressocaf en goch. y guynnyocaf yn aruthred. y duaf **yn tywylluc. Signifer kylch e deudec sygyn a dosperthir ar y let yn deu**dec rann. Y adan6nt wynteu y kerda y seith planet. yr heu a dan y deu **gymer6ed. y lleuat truy y holl let. 6enus a dan duy rann. a dan wyth** rann. y pedeir perued. a duy uchaf a duy en issaf. Sadurn a dan y dwy **berued mal yr heul. y seith gylch henne a droant gan digriuaf** gywydolyaeth. ar gywydolyaeth honno ny da6 atam ni canys uch **er awyr e mae ac uch yu noc y dichaun an gallu ni y warandau ef.** Ny allwn ni klybot dim or a 6o y tu 6ry er awyr. Or daear hyt **y furuauent y messurir kywydolyaeth neuaul. ac ar dadogaeth honno //**

Peniarth 17 t. 22

y caffat an kywydolyaeth ninheu. Gama en e daear. Odena ton en y lleuat. yr eil y mercurius. y trydyd en 6enus. y petweryd en yr **heul. y pymet y mars. Chuechet en iupiter. Seithuet yn sadurn.** Ac o henne y caffat messur y mussic. Seith ton a geffir or daear **hyt y furuauen. Or daear hyt y lleuat ton. O*dena* hyt y mer**curius hanner ton. O*dena* hyt yg kylch y sygneu ton a hanner. **En e ton y byd duy uilltir ar ugeint a chuechant a pymtheng mil** o uilyoed o uilltiroed. En er hanner ton; kemeint a hanner henne. **ac o henne e dechymygus e doetheon na6 awen canys or daear hyt** e nef y caffat nau kyssondep a wedant y den en anyanaul. 6al y **mae dosparthyat y byt en seith ton 6al henne ~~6al he~~ y dosper**thir an keinyadaeth ninheu en seith lef. 6egys henne y byd ky**6ansodyat an ansaud ninheu. y corff or petwar defnyd ar eneit** o dri nerth ac o gyffelypruyd henne y ky6ansodet mussic o **henne y gelwir den y byt lleihaf. urth ymgyffelybu oe ansaud y** neuaul organ. Or daear hyt y lleuat y mae ugeint milltir a chue**chant a phymtheng mil o uilyoed o uilltiroed. Or lleuat hyt y** mercurius deudeng milltir ac vyth cant a seith mil o uilyoed o uillti**roed a semis. Odena hit ar uenus kymeint a henne. Odena hyt ar** yr heul 6n 6illtir ar bymthec ar ugeint a phetwar cant a phedeir **mil ar ugeint o uilyoed. Or heul hyt ar 6ars. duy uilltir ar ugeint** a chuechant a deudeng mil o uilyoed. Odena hyt ar Jupiter deudeng **milltir ac wyth cant a seith mil o uilyoed o uilltiroed. Odena hyt** ar sadurn y gymeint. Odena hyt y furuauen. 6n ar bymthec ar ugeint **a thry chant a phedeir mil ar ugeint o uilltiroed. Or daear weitheo**n hyt y furua6en y mae pymtheng milltir a thri ugeint a thry **chant a nau mil a chan mil o uilyoed o uilltired. E tan truy y plane**deu ry esgynnassam kerdun weitheon y petheu neuaul. **Nef yu ty er heul a thy e syr. Gloyu yu y nef ac annyan tanaul** a chumpas kybellet pob kyueir ae gilid ohonau y urth perued **e daear ac y urth y hemylyeu ac y*uelly* y guelir enteu ym pob lle. ac** o anatnebydedic 6uander y try en wastat. O chocha y furua6en **y pyrna6n arwyd eglurder drannoeth. Os e bore y cocha dryckin a arwydha. //**

Peniarth 17 t. 23

Deu drws y*syd* yr furuauen y dwyrein or lle y kyuyt yr heul. ar gollewin y lle yd ymachlud yr heul. Pedeir rann y*syd* yr furuauen **Duyrein a deheu. gollewin a gogled. Duyrein a dywedir o achaus** dwyrau yr heul o*hona6*. e gollewin enteu a dywedir o achaus digu**ydau er heul eno. E deheu canys eno y byd hanner dyd. yn ya6n** Septemtrio enteu yu y gogled. a ~~e~~ enwir or seith seren. ar pedeir rann **henne a elwir yg groec. anatole. dissis. arcton. messembria. ac or** llythyren gentaf or petwar hen6 henne y kynull6t enw adaf sef **yu h6nn6 y byt lleiaf. furuauen a enwir oe bot en furyfaedic ym** perued dyfred. a h6nn6 yu y nef uchaf. cumpas oe furyf dyfraul o an**nyan. ac yscythredic o syr en e amgylch oll. or duuyr e**

mae ual lliw yaen. neu 6al cristal. Odena y mae duy werthyt y furuauen. 6n **y neilltu yr duyrein ac a welir y gennym ni ar llall en e deheu ny a**llwn ninheu byth y guelet. canys y daear y*syd* y rom a hi. en y rei hen**ne y try e nef 6al rot en y hachel. Syr y*syd* ossodedic en e nef en y holl** gylch ac eissyoes nyt ymdangossant y dyd canys yr heul a or6yd **ar eu goleuat. megys na thywynna yr heul arnam ninheu pan 6o** yr wybyr en y chudyau. En rwymedic en e fur6auen y mae y syr **ac ny diguydant namen kyt*redec* ar furua6en o anryued 6uander.** ac arn6nt yd edrech y morduywyr eu hynt ac eu kyuaruydyt. **krwnn ynt wynteu a thanaul eu llunyaeth wynteu ac eu rinwed** duw ae guyr ehun er hwn . a wyr rif y syr ac eu enw. ar sy**gneu ar lleoed ar amseroed. Doetheon y byt h6nn hagen ac eu hen**wis o enweu anjueillyeit a dynyon 6al y gallo denyon eu daall. **yg kymerued e furuauen e mae deudec sygyn wedy ry lunyethu** erbyn yn erbyn ar doosparth truy gylch en gyuartal. Sef yu en6 **y kylch zodiacus y groec kylch y sygneu yu henne yg kymraec.** Kentaf sygyn yu e maharaen llawer o syr y*syd* endau. herwyd **chuedyl h6nn6 yu y maharaen ar croen eurin a duc helles tros** 6or ac a ducpuyt ymplith y sy~~d~~r. ac en lle sygyn y gossodet. canys **megys y gorwed y maharaen ar e tu deheu idau en hyt er haf ar** tu assw y gaeaf. y*6elly* y byd er heul tra gerdo deheu y furuauen **a dan y sygyn h6nn6. Eil sygyn yu y tarw o achaus rithau iupiter //**

Peniarth 17 t. 24

en rith tarw yn gribdeillyau europa 6renhines. ac y gelwir en sygyn canys pan 6o er heul a danau dyrchauael y pheleidyr a **wna megys kyrn. a gvneithur y daear en faeth. Trydyd sygyn** yu y deudeblyc castor a pholux meibeon iupiter pan emchuelassant **o dro a rithut yn syr herwyd dechymyc ac en lle sygyn y gosso**dir canys deudyd y byd yr heul a dan y sygyn h6nn6 en h6y noc **a dan y lleill. Petweryd yu e cranc. perseus 6renhin a ladaud ma**ximus wedy e dihol o neptunus ac odyna y rithut en sygyn ym**plith y syr. ac uegys e kerda y cranc trae geuyn 6al racdau y*6elly*** pan gerdo yr heul yr sygyn h6nn6 yd ymchuel y hauwyneu dra**cheuyn. Pymhet yu y llew. Maximus oed h6nn6 heuyt a ladaud** herculff ac a rithut ymplith y syr. henne a aruydocaa megys e mae **e llew ae angerd e tu racdau ac en llei y nerth y tu ol y*6elly* y g6na** er heul pan 6o a dan y sygyn h6nn6 guressauc y g6na dechreu mis **aust a lleihau y hangerd en y diwed. Chuechet sygyn yu y wyry** nyt amgen origona 6erch icar effeiryat a ducpuyt ymplith y syr **ac a ossodir en lle sygyn. canys ual y mae morwyn en difruyth tra 6o** guyry; yuelly e byd y mis perued or kynhayaf hep dy6u dim enda6. **Y Seithuet sygyn yu y 6antaul honno oed uerch auster 6renhin y de**heu. Sef oed y henw libra a guedy y ritha6 ymplith y sy~~d~~r. am y chyf**yaunder y gelwir y 6antaul. ac am y chy6artalr6yd. o henne hagen** yd ar6ydokeir pan gerdo yr heul a dan y sygyn h6nn6 bot en gyhyt **y dyd ar nos. a henne 6yd per6ed y kynhayaf. Wythuet sygyn yu** y sarff a ladaud y seithyd llew. ac o anryuedaut a ducpuyt ymplith **y syr. en lle sygyn y kenllyc y dodir canys en e mis h6nn6 y gnotaa** en llawer o wladoed bot kenllyc. Nau6et yu y seithyd. h6nn6 a ladaud **y sarff ac yd haedaud enteu caffael y le ymplith y syr. h6nn6 a arwy**docaa mynych dyrnodeu y mellt a notaa bot en er amser h6nn6 en **llawer o daearoed. ac ena e kerda er heul en e pung isaf. Decuet yu** e buch. Jupiter uychan oed h6nn6 wedy y dihol oe dat ac a rithus **enteu wedy henne en rith buch em*plith* y syr henne a aruydocaa** megys e dring er auyr panyu y*6elly* e dechreu er heul dringy**a6 ena tra 6o a dan y sygyn h6nn6. ar rann issaf o*honei* a dric //**

Peniarth 17 t. 25

en e pysc. henne a ar6ydocaa gnotau o diwed y mis h6nn6 bot en lawauc. Un6et sygyn ar dec yu y dyfraul. ganimedes oed h6nn6 mab bren**hin tro a chedymdeith y iupiter. ac ef ae kyflehaud ym*plith* y syr ac ae** g6naeth en drullyat yr dwyweu. Deudecuet sygyn yu y pyscaut. pan **yt oed antiocus urenhin en fo rac uenus a chupido e map yd emrithyas**sant wynteu en byscaut a guedy na beidyei e denyon e mor drwy hir **amser rac eu llyngu or pyscaut y rithwt 6enus a chupido en sygyn ym**plith e syr. henne a arwydocaa bot er amser h6nn6 en glawauc. En **tal e tarw e mae seith seren pliades yu eu henw. Seith seren heuyt y**syd yg glinyeu e tarw. eti6ed athlas a phlaia. y g6aeanhwyn yd emdan**gossant. ac 6n onadunt vu maia mam 6ercurius. Ar deheu zodiacus** y tu ar gollewin y mae y sygneu hyn ger llau yr achel. Sygyn y gelwir **a gogled ar syr henne a dywedir bot en uwy pob 6n onadunt nor heul.** calixto 6u honno 6erch licaon 6renhin a dreissyus iupiter a guedy y symu**da6 o iuno hi en arth y symudut ymplith y syr. Odena e mae sygyn bo**etes. artophilax oed h6nn6 mab calixto a symudus iupiter emplith y **syr. Odena e mae arthur cinorusa oed honno morwyn a dreissyus iupiter.** ac a rithus iuno en arth ac y duc iupiter hi em*plith* y syr. Odena e mae **serpens a phiton a symudws apollo wedy diliw ac ae duc ymplith** y syr. Ger lla6 henne e mae corona a rodes bacus a phasiphe y adrian **ac odena a rithwt ymplith**

y syr. Odena sygyn herculff. pan emladws y keuri ar duyweu a guedy kilyau e duyweu y vn parth or **nef e manassei herculff eu kyrchu ac o henne y gobryn6s enteu ac** athlas e nef. Odena e mae yra a ga6as mercurius. ker lla6 honno e mae **cignus a rithus iupiter o garyat leda 6renhines en rith alarch ac** ae duc ymplith e syr. Odena e mae aquila. Jupiter. a emrithus en eryr **ac a duc ganimedes ymplith y syr. Odena e mae sagitta a rodes her**culff y philotetes trwy er honn y distrywyut tro. E tu assw y zo**diacus e tu ar deheu e mae y sygneu hynn. Jdra caur a dec penn a de**ugeint idau a ladaud herculff. ac o anry6edaut y llehaut ym*plith* **y syr. Y ar h6nn6 e mae nectagaton or hwn e g6naeth e goruchel** duw er eneidyeu ac o h6nn6 etwa y kemer y corforoed eu guiraut **pan deloent yr corforoed. Odena e mae coruus. Odena orion. e syr henne //**

Peniarth 17 t. 26

o bedant gloew eglur 6yd er ardemyr. os tywyll vydant arwyd tymestyl uyd. Odena e mae canicula. or rei henne e gelwir dyd**yeu y kwn. honno 6u erigones ~~6erch~~ vab icar effeiryat. a emgroges e**hun am lad y dat. Odena e mae lepus yr ysgyuarnauc a gyuodes rac **ganimedes ac a ducpuyt y blith y syr e gan iupiter. Odena e mae avono**ed padus ac eridanus. mab oed pheton y phebus ac y duc phebus ym**plith y syr ef. a chany wydyat llywya6 kerbyt yr heul yd enyn6s** e daear gantha6 ac urth henne gan 6ellt iupiter y dig6ydus enteu en **er a6on honno ac y bu 6arw. a guedy e dyuot hyt en eridanus y duc**puyt y blith y syr. Odena e mae cerus er hwn a ladaud perseus ac oe **anryded y lleha6s iupiter ef ym*plith* y syr. Ker lla6 h6nn6 e mae e** centaurus. nyt amgen chiron athro achel a lehaut yn nef oe dewred. **Odena e mae argo e ~~dinas~~ llong gentaf a wnaethpuyt en dinas** argo ac a gripdeillyuyt yr nef. En eithaf e mae pistrix neu chimera **buystuil a phenn llew a chorff gauyr a lloscurn sarff. a ladaud belo**ropho ac a ducpuyt ymplith y syr. Odena e mae canopus seren y re**ifft. honno a allwn ni y guelet yn eglur. Ker lla6 yr eifft y mae sep**temtrio. or syr henne e neill hanner onadunt a 6yd en wastat uch **e daear ar llall y a dan e daear. Ar honn ysyd y ar e daear a elwir** emisperium. nyt amgen hanner y nef. Y guregys llaethaul a 6yd guynn **canys endau e dineu er holl syr en lleuuer. pan gocho goleuat y syr a di**neu en flameu en e guregys llaethaul e tu ar gogled danllewychu **symut ar y 6renhinyaeth. neu ryuel. neu wynnyeu. neu dragures.** a wna. Seith niwyrnaut ar 6n tu y guelir. o byd huy no henne pet**war ugein niwyrnaut. E syr ry gerdassam ac a gruydrassam o** chuedleu esgynn6n uch no henne syr y plygeint a heul yr heul. Y ar **y fur6auen y mae dyfred ar gyffelybruyd wybren yn grogedic ac** yg kylch y furuauen y credir eu bot en damgylchynedic. ac o h6nn6 **y dywedir y nef dyfraul. Y ar h6nn6 e mae y nef ysprydaul anet**nebydedic yr deneon. Eno e mae pressuylua guedy ry lunyethu yn **nau rad. Eno e mae paraduys y paraduysseu en e lle y byd eneidyeu** y seint. H6nn6 yu y nef a yscriuenir y greu y gyt ar daear enn e dechreu. **Em pell odena y dywedir bot nef y neuoed en e lle y presuyllya brenhin er engylyon. //**

Peniarth 17 t. 27

arwyd temestyl uyd **Achubeit maes maur a drycuarch. Atuei gell y gi menych yd** aei idi Amgeled y ki am y kwt halaen. Annoc dy gi ac **na ret ganthau. Atneu kyhyryn gan gath. Ar ny bortho y gath** porthet y llygoden. Adau maen adau map. Argluyd paub ar a uedho. **Ar ny rodo a garo ny cheiff a damuno. Ar ny wano en draen ny wan** yn giffill. A vo amyl y uara dan ganu yd a y laetha. A vo amyl y **uel dodet en y yut. A el yr gware adawet y groen. Atwen map** ae llauch. Aghen a dysc hen yn redegauc. Aghen a dyfrys. Asgurn **hen yn aghen. Ard ket bych ard keny bych. A el yr dadleu hep** neges ef a dau adref a neges. Ae uaw y kymuner a vo marw yr **byguth. A vo amyl y ueibion nyt a da yn y goludyon. A ranno** y lliaus rannet yn hynaus. A disgynno yn hwyr ebrwyd y syrth. **Amlaf kwryf tra hitler. Atvo nessaf yr eglwys pellaf y urth** baradwys. A wnel druc arhoet arall. A gynnvller ar geuyn. **march malaen dan y dorr yd aa. A dwc yr hyd yr llynn. A vo calet y** gynghaus dalyet ar bop achaus. Anaf yg gieu. Agheu yg gwytheu. **Argluyd a gymell. A gymero catwet. Adef ry teu. A arbeto** yn 6ach arbetet yn gynnogyn. Arwaessaf y leider y vanac. **Atneu gan berchennauc. Afrat yu gurthot. Aa gre y 6ran 6aur** a gre y 6ran 6echan. A wnel twyll ef a dwyllir. A dyco yr wy **a dwc a 6o mwy. Amlwc guaet ar 6arch gwelw. Anhes ty an**hes coet. Anwydauc chwannauc y dan. A dwc da dryc*kyn***gor. A wneler yn rin nant a wybydir yg gwyd cant. A garo** y rieu caret y wir ae eu. Am caro i a gar vyg gwas. Ar ny **wnel g kyngor y 6am gnaet hun y elltrewyn. A garo y gur** caret y chwegur. A ogano ef a ogenir Aghall mal dall a dwyl**lir. Aet llew yg kynwryf cat duw ae differ. A 6o dirieit ar** uor diryeit uyd ar y tir. A 6ynno duw a uyd dir. A dysger yr **mab diw sul ef ae myn diw llun. A gauas y carn cauas y llauyn** Argluyd guestyll guae y was. A gyuodes colles y le. Arwyd nat

kic buch. Arovun drycvugeil. Achles callon cwryf. Areith doeth a drut ny dygymyd. Agheu aghen diheu dir. Amlwc go**lwc gwylyadur. A 6o hen archet wedi. A wnel drwc a ymogeler.** //

Peniarth 17 t. 28
ar guelleu y llas y weirglaud. A ymreo y gont porthet y din. **Ar ny allo treis twyllaut. Aneiryan pob diryeit. A nodo duw ry** nodir. Anwar 6u 6elyn y ureint. A garo y gilyd nyt etnebyd **cabyl. A dwc agheu nyt atuer. Aneglur gennat keudaut.** A 6o y uryt ar y gerdet ny wna da kynn y uynet. A 6o hyborth hy**wir 6yd. Amaerwy atnabot anmyned. Agheu garu drwc ae** heirych. A wnel den duw ae barn. Amaerwy diryeit drycanny**an. Argluyd bieu a urthoter. Arfedauc y diffyd diffeith. Asgre** lan diogel y perchen. Alussen tam or carw. Aelwyt a gymell. **A diuo cancar ef diuyd cannos. A gwyn rwy ny ry gynnan.** Anreith yn gyflutwyd taeauc yn ty y gilid. Ar ny ochelo mwc **ny ochel drwc. Ar ny diuo pwyll pyd iw. A wahanws cnaut** gwahanws dolur. Astrus pob hynaf. A llygrws duw llygrws **den. A diuo y dorth ae deheith ef diuyd a wnel y weith. Aduet** agheu hen. A gwyno kwyn bychan kwyn maur a darogan. **Arwyd drwc mwc yn diffeith. Ar ny gacho gidae gedymdaith cachet e hun** Bas pan wehynnir henne. Bassaf dwuyr yn yt leueir. **Bo amlaf y blodeu guaethaf yr deueit. Bo hynaf y den gua**ethaf uyd y bwyll. Bo hynnaf y ryc tebylccaf 6yd yu hat. Bwrw **ath 6n llaw keis ath dwylaw. Bei ath thauaut y gweit gwe.** Bo tynnaf y llinin kentaf y tyrr. Balchder hep droet. Bwrw y ~~g~~ **gwdyf yn hol yr hwyeit. Bychan yu mam y kymyl. Bei yu ar** wrach torri y chlun. Bit renniat yg kyuarch. Bit wyw gur **heb drycwryaeth. Bit wreic drwc ae mynych warth. Bit edein** alldut. Bit wastat gureic ny erchir. Bit ehut drut yn chwert**hin. Bit haha bydar. Bit anwadal ehut. Bit anau detwyd** Bit warandeu glew urth aur. Bit uytkwyn claf. Bit lawen **yach. Byrr dyd ny deruid kyngor. Bei caffei baup a wynnei ny** bydei hiraethauc. Bit dirieit drycanynauc. Bbendith yr huch bieu **y blonec. Byrrhoedlauc digassauc seint. Bjt gyua ran ry buchir.** Bwystlaun y gynne gallaur. Bit lawen medw. Balchder o bell. **Bytrist pob galarus. Bit uyw march athui welt mei. Boloch uyd** daw. Baryf ny ard ny chward y glas. Bychoded minyaled. Breu**dwyt gurach urth y hewyllys. Bore brwynauc bradauc yeir** rith y got a gynnull. **bo nessaf y gont yr din** dyfnaf 6yd //

Peniarth 17 t. 29
Canhymdeith gan gi y losgurn Callon ny gynnyd kysgit. Chwannauc map y hynt. Coes yn lle mordwyt. Clywitor corn keny **weler. cosp ar pen yar. Crechwen yg geneu enuyt. Callon y seis** urth y kemro. Cas guironed y lle ny charer. Cadarnach yr edeu yn gy**urodet noc en 6n*gor*. Chueiris yn aur ny chueiris ym blwydyn.** Ceu tin wedy bramu. Cludaw heli y ar uor. Creuid yr yar urth **y glin. Chuannauc uyd trwch y dringared. Cryt ar hen agheu** ys dir. Chueris guaut o anynaut Colles dylat yr uch. Canu **hep gywyd. Craffach nor euel. Cogor yeir yn ytlan. Coel cann** hadein. Cas den yma cas duw 6ry. Cwymp ar galedlaur. **Colles y glydwr a gyrchus ty yadwr. Can ust can heneint.** Cvssul hen ny chadwt. C6 anneir wedy preid. Chwegach bwyt **kilid. Cassec cloff cloff y hebaul. Cant mwyn map yn ty. Craff ki** kaledach asgurn. Can rewyd ny phell uyd rin. Chverdit bryt **urth a garer. Cain mygir pob kywreint. cerit kaka ygamael** Coss tin taeauc ynteu a gach yth 6ossy ki kwta **Djgaun duw da y unic. Dysgu grad y hen 6arch. Diwytyaf** y 6leidian y neges ehunan. Dykit annwrteith y rann **Dywal dir uyd y oleith. Dall pob agkyuarwyd. Drythyll maen** yn llaw heidil. Dirieit a geiff draen yn y yut. Deu weith a uyd **gan gywreint. Defnydyaur pob ~~heidil~~ agkywreint. Drwc a** drycwas gwaeth hepdau. Djwyl y agheu diwylach a edeu. **Dyro venfic y noeth a nys key drannoeth. Djgu paup o anadyl** y pibyd. Drycweith dwyweith y gwneir. Detlis da yn vt 6u **Djrieit ny haudbeit hedwch. Dedwyd a gar dadoluch. Drut** a dal deu gyfloc. Da gur val paub. Djr yw gadel peth or dwuyr **heibiau. Dygymyrrit haearn hoedyl dyn. Dyweit llauar** ny wypo. Dy*hunit* a brydero. Dyly mach ny dyly dim. Djrpwy **duw diauc. Durd gan teulu. Dewin pob eidic. Dyro lynn y** doeth hanbyd doethach. Dillat a gynnwys. Dinas y diffyd diffeith **Dot dy law ar dy gallon. Digrif gan pob ederyn y leis. Dillin yn** llaw henuap. Dall uydar pob trwch. Dic paub rac ae car os caud. Deuparth clot ym pengloc //

Peniarth 17 t. 30
jgaun da diwit gennat. Dryssus y garthen. Djgawn yw guare rynnaud. Damewein pob hely. Drwc a lys ny ater guat. Dy gas ath **erlyn. Da idau a seif ar ny waner. Detwid yr ae gwyl ae car. Detwyd** douit ae ryd rat. Dygit duw dafar o law. Dygyn adau ae garhaur. **Douyd dibir gweith arhos. Duw cadarn a 6arn pob yaun. Drut** y daly doeth y ystung. Dychystud deurud dagreu. .rwc paub oe wy**bot.**

Dykit chwant tros periant pwyll. Duw a rannws nef a gauws Duw a ued dyn a leueir. Da y maen gyt ar euengyl. Dechreu blaen **carrei o voly. Dangos dy uys y 6alauc ynteu ae heirch yn gubyl. De**wis paub ~~y~~ oe gwyn. Deint y ky urth yr buch. Diengit ry wann **elhit ry gadarn. Drwc yw y ford nyt eler idi namen vn weith** Druc pechaut oe bell erlit. Doeth a twyllir teirgueith ny thwyl**lir drut namen vn*weith*. Dybyd y rew y lyffant. Dangos llwy**byr y gyuarwyd. Daly ty am a vo diowryt a atuo. Dirieit a glut **y detwyd.** En y lle yt ymgrennio march yd edeu peth oe 6lew. E march **a uyd marw tra y uwyt yn ty6u. Elit ki y kell agoret. Ef** molir paub urth y weith E march a wich ys ef a lad. E diwethaf **a odiweder ar y 6reuan ar h6nnu y dielir E ki a 6ynner y lad a** dywedir y 6ot yn gyndeiriauc. Esglodyn gwern ym pen y gath **E gath a wyr y varyf a ly Envyt uyd a gabolo y urthban. En y croen** y ganer y blaid y byd marw. Elit y wrach y 6reuan yr y geneu ehunan **Ellung drycwr y yscubaur gurda. Emch6elit duw y llaw yg gaeaf**nos. E kyn a el y h6nnv a ordir. Elit bryt yn ol breudwyt. Ediw corn **hep ysgyuarn. Edewit ny wneler ny diw. Enwauc meichiat oe voch.** Eil 6am uodryp. .wyllys y gwynngam am y llauder Eiriach llaw nac **eiriach troet. Elit grueic yn ol y henllip. Engyl pen ford diawl pen** tan Edewit gureic ys deu eiryawc. Eur a llaw wledic. Edunit herwr **hirnos. Ergryn llywyr lliaus eru. Eiriaul ny garaur ny gyngein** Escut drycuab yn ty arall. Eiria6l a garaur baud weith. Elit ysgu**baur gan dryctorth Ergyt yn llwyn kusul hep erchi Eithyr gallu** nyt oes dim Elit law y gan droet E gont a del yw fro6i hwyr e daw **Ethyw bran yn tin yurenyw** //

Peniarth 17 t. 31

yw friodi. Ehegyr y byd dryssaur y annwyl. Fo rac dryctir na fo rac drycargluyd. Ford wyr y wr o penllyn. **Faut paub yn y tal.** Gwell yr march en y 6ordwyt noc yn y bressep. Gorllyfna benn y ki **tra elych heibiau Gwell yr ki a grwytro noc yr hunn a orwedo.** G6are ki hen a cheneu Gwell yr gath nat elei y hely Gwaeth 6n blaid **cloff no deu yach. Geneu mwyalch ac arch bleid. Gwell mam go**dauc no that riedauc. Gwell car yn llys noc eur yg craun. Gwell car **kell no char pennill. Gwell 6n hwdy no deu ~~u~~ adaw. Gwell arhos** o alltuded noc aros o 6ed Gwell y am y paret a detwid noc y am y **tan a dirieit. Gwell agor no chynnwys. Gwell goleith me6yl no diahha.** Gwell yr gur a aeth ar vanec y hata noc yr ar sach. Gwell drycsaer **no drycof. Gwell y llysc den etewyn noc 6n. Gwell nerth dwy wrach** nor 6n. Gwell cul kyua no bur agkyua. Gwell meuyl 6ot no me6yl **kerdet. Gwell byrr eisted no hir seuyll. Gwell edrych ar deu yn cachu** noc ar 6n yn kymynu. Gwell cadw noc olrein. Gwell guegil y car **noc wynep yr estraun. Gwell hen haul no hen alanas. Gwell gur** no gwyr. Gwell gur noe rann. Gwell bed no buched achanauc **Gwell hir wedaut no dryc*wrha*. Gwell tewi no drwc dywedut** Gwell duw urth y uolaut. Gwell 6n dyrnot ar ord no deu a morthwl **Gwell peidiau noc ymdireidiaw. Gwell wynep no gualy Gwell** ry draus no ry druan. Gwell golud no ryssed. Gwell kynnwys got **no lleidyr Gwell bot yn ben ar yr yerchot noc yn din ar yr hydot** Gwell guestei gureic noc 6n gwr. Gwell gorchwyl golchi noc **vn llyngu. Gwell gan wreic a vo da genthi noc a 6o da idi. Gwr** paub yn haf. Gwell 6n crowyn no deu 6udelw. Gnotaf kyrch **gan 6ore. Gwell kywreint kynnil. Gnaut y chweir collet oe** 6raw. G6areit map noeth ny warae map newynauc. Godroitor **buwch oe pen. Gwell duw yn gar no llu y dayar. G6ae a dyco y** henwas y llys. Gwell tollyav noc heirthau. Goreu kyghaus **guas diauc. Gwell hanner hat no hanera. Goreu cloff cloff aradyr** Gwell buarth hesp noc vn g6ac. G6ae 6n dyn a wnel cant yn trist Gwell dyuot yn hwyr no deler byth. //

Peniarth 17 t. 32

Gwynt a ly da gureic wedw. Gwell pwyll noc eur Gnawt kysul detwyd gan dorth Gwell ediuaruch guerth noc 6n prynu Gwae bywr **yg kynhaeaf. Gwedw pwyll heb amyned. Gwell trwch noc ar**6unyyat Gwell y wreic y pyscodwr noc y wreic y gwynuydwr **Gennit ym wys yn ty duw. G6ell y da6 a doner noc a 6onheder G6ae** a wnel da y diauc. G6an di paul yn hafren hafren vyd ef eissyoes **Glew a vyd llew yt yn llwyt Gvell kaffel y notwyd no cholli y** k6lldyr Gvell penloyn yn llaw no hwyat en y arwyr. Gnawt tawel yn teleit. Gvell marw no mynych divraut. Geir gwr o **gastell. Gnawt o pen drythyll traha. Gnaut kyssul detwyd yn** doeth. Gvell guae ui no guae ni. Gvaethwaeth mal mab ga6yr **Guirion paub ar y eir Gyrr uab a thi nac. Gadu gureic ac vn**. veuyl ae chymryt a dwy. Goluc serchauc syberw vyd. G6alt bon **wyn a gwynn estronyon. G6ac ty heb uap. Guas gureid kyn noe gert**. Gnaut buan o 6ras. Goreu newyn 6n aryant. Gnaut **corfoc o vein Guarthec arall yn adneu pan 6o chueccaf ny byd teu** Gelyn yw y dyn y da. G6erthvaur pob odidauc. Goruc y weith a **wnaeth y vachdeith Gvaethaf ryuel. ryuel teispan Goreu gua**rae tra ater Gveith ysgauyn ymoglyt. Gvell y

tynn cont no **raff Gwelius ny didoler. Gnaut fo ar fraeth Gvaethwaeth y ret** y kyn. Goval dyn duw ae gweryt. Gwyl yr hanes Gwae wr **a gafo drycwreic Gnaut o egin meithrin das. Goreu henw mi bieu** Gwas da bro6ala yu argluyd Gwneuthur deu drwc or vn. Gnaut afflwyd **gan dirieit Geir gureic ual gwynt yg gwden Gwrach a uyd mar6** etwa yn riw uabon. Geuauc ny gafo copinaut Gnaut yn ol drychyn **hynda. Gwelit serch saeth y syberw. Gnaut serchauc emlynyat** Gnaut astyr gan orchymyn. Gormord yaith not ar varch. Geir **gureic gwnelant Godiwedit hwyr vuan Gwatwar y dyd am weith** nos. Gwae a wyl y argluyd beunoeth. Gwell pren kehudyat no dyn **kehudgar. Gnaut rygas wedy ryserch. Gwell ...noyn dryc** wreic Gwell eisted ar y gwellt noc ar y llawr Gormes y taeauc ar **y gilid. Gwir a dywaut guiawn gwt. Gossymdeith dyn duw ae ran** //

Peniarth 17 t. 2

adaf. Mab. duw. Bonhed gruffud o barth y 6am. Gruffud 6renhin. Mab. raonell 6erch a6loed vrenhin dinas dulyn a phymhet ran

Peniarth 17 t. 3

enyssed denmarc y rei y*syd* en e mor kyuarystlys a thal enys prydein. megys y mae enyssed ciclade y rung mor tyren a denmarc. E trydyd braut enteu nyt amgen

Peniarth 17 t. 4

charant gruffud 6renhin herwyd byt riuwn weithy**on y 6onhed herwyd duw herwyd y dyweit tat sant ac oe 6onhed ef ac o 6onhed pob den yn exponyat a wnaeth ar y wers honn or sall**wyr. Chui yu y dwyweu a meibeon y

Peniarth 17 t. 5

meirya6n. a guga6n. a guyrda ereill y erchi udunt dyuot ar 6rys y gyfruch ac ef. ac hep ohir wynteu a doethant a chy6arch guell ida6 a dywedut urtha6. o

Peniarth 17 t. 6

goeluein enwedic gureic dec delat oed y henw gord**derch y 6ledyn 6renhin kyn no henne. Megys y dothoed gynt nebun wryanc mab y wr o amalech ar y redec ar dauid hyt en phi**listiim or vrwyder ry 6uassei y menyd gelboe a

Peniarth 17 t. 7

kyffinyd gwyned. a guede bydina6 ohona6 a dyrchauael y **arwydyon yd anreithyus y bailli ac y lloskes. ac y duc anreith 6aur. Llawer o 6archogyon llurugauc a helmauc or freinc a diguydas**sant y ar eu meirch en emlad. a llawer o bedyt. a

Peniarth 17 t. 8

agamemnon brenhin frigia gynt en emlad tro. Ac ena e kyrchus tuder guas o 6on penn bratwr ruffud gan frydya6 gleif ac y trosses kyueillyorn ef yu gyrchu en

Peniarth 17 t. 9

dygyrchus. a muda6 guyr lleyn ac arduduy **ac eu da a oruc ata6 hyt yg cantref meiryonnyd a ga6as onadunt a gruffud enteu ae lu a dugant y rann arall o leyn ac ar6on hyt ym** mon 6al y gellynt bot eno en diogel a dan y

Peniarth 17 t. 10

vy glinyeu y **erchi dy ganorth6y ath nerth. Pwy wyt titheu hep y gruffud ac y ba beth ry doethost ema. Rys wyf 6i hep enteu.**

Peniarth 17 t. 11

deu6inyauc ar guydyl **gaflachauc ac eu peleu haearnaul kyllellauc. ar gwyndyt gleiuyauc tareanauc. Gruffud gentaf emladwr a gyrchus y vrwyder en gyffelip y gaur** ac e lew hep orfowys o danu y urthuynepwyr o

Peniarth 17 t. 12

talws y ch6yl **y drahaearn. Odena y kerdus y bowys en e lle e dangosses ar hynt y greulonder yu urthuynepwyr o de6aut budugaul. ac nyt ar**bedus keuei yr egluysseu. A guede llad y*uelly* y

Peniarth 17 t. 13

ac a ossodes endunt marchogyon a phedyt seithydyon. a chemeint a wnaethant o drwc ac na wnaethpuyt y gyfryu er dechreu y byt. a llef

Peniarth 17 t. 14

dan rwyf ~~a~~ yd aeth hyt **en ywerdon. Odeno eilchuyl ym pen y mis y doeth dracheuyn en er 6n yscraff ac y ca6as aber er 6n a6on or lle y kych6ynnassei. ac** odeno y kerdus eilweith dracheuen hyt en

Peniarth 17 t. 15

en lleoed **ereill en e deyrnas ac emlad ac wynt ac eu lloski ac eu torri. a llad eu guerin endunt em pob lle. Rydhav g6yned a oruc oe chestyll.** a chemryt y gyuoeth ida6 ehun. a thalu eu

Peniarth 17 t. 16

oruc y holl deyrnas **en e erbyn a dyuot hyt yg gwyned en amylder tor6oed marchogyon a phedyt. gan ar6aethu dilen a distryw paub or givdaut en llw** hyt na bei en 6yw kemeint a chi. Ef heuyt a

Peniarth 17 t. 17

caduga6n a maredud y vra**6t ac eu hanhedeu ganthunt hyt ar gruffud. ac ena wedy pan gerdo y duuyr truy y lleo.. guressauc brynnic henne y tvymna en**teu ac ...ynhica a thra uo en gyuagos yr

Peniarth 17 t. 18

boreas h6nn6 a wna rew en yr wybyr ac ya en e dyfred. Er eil prifwynt yu subsolanus g6ynt y gollewin yu h6nn6 ac affeliotes

Peniarth 17 t. 19

duuyr y mor a gerdo truy e daear y auonoed. Y kenllysc enteu y defnynnyeu glaw ynt wedy rewi ac yaenn6 o oer6el y guynnyeu en er awyr. ac eu symuda6 en 6ein

Peniarth 17 t. 20

hanyanaul gyffro **en erbyn y byt y prouir bot eu redec. Megys pei et6ei edyn en rot melin yr edyn eissyoes oe briaut gyffro a la6uryei en erbyn** yr olwyn y gerdet. y*6elly* y planedeu hyn en erbyn

Peniarth 17 t. 21

hanny**an mwy wythweith nor daear. a hi a ryd lleuuer yr holl syr. honn a dygir beunyd or duyrein yr gollewin gan gerdet y fur6auen. ac eissy**oes gurthuynep yr furuauen y kerda hi. truy

Peniarth 17 t. 22

6o y tu 6ry er awyr. Or daear hyt **y furuauent y messurir kywydolyaeth neuaul. ac ar dadogaeth honno y caffat an kywydolyaeth ninheu. Gama en e daear. Odena ton en** y lleuat. yr eil y mercurius. y trydyd en 6enus.

Peniarth 17 t. 23

wastat. O chocha y furua6en **y pyrna6n arwyd eglurder drannoeth. Os e bore y cocha dryckin a arwydha. Deu drws y*syd* yr furuauen y dwyrein or lle y kyuyt yr heul. ar** gollewin y lle yd ymachlud yr heul. Pedeir rann

Peniarth 17 t. 24

Eil sygyn yu y tarw o achaus rithau iupiter en rith tarw yn gribdeillyau europa 6renhines. ac y gelwir en sygyn canys pan 6o er heul a danau dyrchauael y

Peniarth 17 t. 25

6o a dan y sygyn h6nn6. ar rann issaf o*honei* a dric en e pysc. henne a ar6ydocaa gnotau o diwed y mis h6nn6 bot en lawauc. Un6et sygyn ar dec yu y dyfraul.

Peniarth 17 t. 26

e syr henne o bedant gloew eglur 6yd er ardemyr. os tywyll vydant arwyd tymestyl uyd. Odena e mae canicula. or rei henne e

Peniarth 17 t. 27

pell odena y dywedir bot nef y neuoed en e lle y presuyllya brenhin er engylyon. arwyd temestyl uyd **Achubeit maes maur a drycuarch. Atuei gell y gi menych yd** aei idi Amgeled y ki am y

Peniarth 17 t. 28

ny dygymyd. Agheu aghen diheu dir. Amlwc go**lwc gwylyadur. A 6o hen archet wedi. A wnel drwc a ymogeler.** ar guelleu y llas y weirglaud. A ymreo y gont porthet y din. **Ar ny allo treis twyllaut. Aneiryan pob diryeit. A**

Peniarth 17 t. 29

Bore brwynauc bradauc yeir rith y got a gynnull. **bo nessaf y gont yr din** dyfnaf 6yd **Canhymdeith gan gi y losgurn Callon ny gynnyd kysgit. Chwan**nauc map y hynt. Coes yn lle mordwyt.

Peniarth 17 t. 30

ae car os caud. Deuparth clot ym pengloc **jgaun da diwit gennat. Dryssus y garthen. Djgawn yw guare ryn**naud. Damewein pob hely. Drwc a lys ny

Peniarth 17 t. 31

nyt oes dim Elit law y gan droet E gont a del yw fro6i hwyr e daw **Ethyw bran yn tin yurenyw yw friodi. Ehegyr y byd dryssaur y annwyl.** Fo rac dryctir na fo rac drycargluyd. Ford wyr y wr o penllyn.

Peniarth 17 t. 32

Gwell buarth hesp noc vn g6ac. G6ae 6n dyn a wnel cant yn trist Gwell dyuot yn hwyr no deler byth. **Gwynt a ly da gureic wedw. Gwell pwyll noc eur**

Peniarth 6i t. 1

namyn a fo penn bid bont; mi a fydaf bont heb ef. Ac ena gyntaf y dywetp6yd y geir h6nn6 ac y diarhebir etwa **o*hona6*. Ac ena g6edy gorwet o*hona6* ef ar dra6s er afon** y byr6yd cl6ydeu arna6 ef ac yt aeth y lu ef dr6od ar y **dra6s ef. Ac ar henny gyd ac y kyuodes ef llema genad**eu mallol6ch en

dyfod atta6 ef. Ac en kyfarch g6ell ita6 **ac en y annerch y gan uallol6ch y gyfathrach6r. Ac en** menegi oe uot ef na haethei namyn da arna6 ef. Ac y **mae mallol6ch hep wy en rodi brenninaeth ywerdon y** wern uab mallol6ch dy nei ditheu uab dy ch6aer. ac **en y estynnu ita6 yth 6yt di yn lle y cam ar kodyant a** wnathp6yd y uranwen ac en y lle y mynych ditheu argl6yt **ae ema ae en enys y kedyrn gossymdeitha uallol6ch. Je** hep enteu uendigeiduran ony allaf i uy hun cael y uren**hinaeth ac aduyt ys kymeraf y gygor am a6ch kenad6ri** ch6i. o hynn hyd hynny ny che6ch ch6i y gennyf i atteb en**y del genn6ch amgen noc a doeth. Je argl6yt hep wy er atep** goreu a gaffom ninneu ataty y do6n ac ef Ac aro ditheu **en kennaduri ninheu. Aroaf hep ef o do6ch en ehegyr.** y kennadeu a gerdassant racdunt ac ar uallol6ch y doeth**ant. Argl6yt hep wy kyweira atep a fo g6ell ar uendigeid**uran ny warandawei dim or atep a aeth gennym ni at**ta6 ef. A wyr hep y mallol6ch mae y kygor. nyd oes id gy**gor argl6yt hep wy namyn un. ny ennis ef y my6n ty //

Peniarth 6i t. 2
e.iroed hep wy. G6na di hep wy oe anrydet ef ty y ganno ef a g6yr enys y kedyrn ar y neill stlys ita6; a thitheu ath **lu or parth arall. A dyro di dy urenhinaeth en y ewyllis a g6r**haa ida6. Ac o anrydet g6neuthur y ty hep we peth ny **gafas eiroed ty y gannei enda6 ef a dagnefeta a thi ar ken**nadeu a doethant ar y gennad6ri honno ar uendigeiduran **Ac enteu a gymyrth kymyrth. Sef a gafas en y gygor** kymryd henny. a thr6e gygor branwen fu henny oll A rac **llygru y wlat oet genthi hitheu henny. y dagnefet a gy**weir6d ar ty a adeil6yd en ua6r ac en braff. Ac stry6 a wna**eth y g6ydyl. Sef stry6 a wnaethant dodi g6anas o bopparth** y bop colofyn o cant colofyn oet en y ty a dodi boly croen ar **bop un or g6anasseu a g6r arfa6c em hop un o*nadunt*.** Sef a wnaeth efnyssyn dyfod ymlaen llu enys y kedyrn y **my6n ac edrych golygon arwyllt antrugara6c ar hid** y ty a wnaeth ac arganfod y byly cr6yn ar hyd y pyst. **Beth yssyt yn y boly h6n hep ef 6rth un or g6ytyl. bla6d** eneid hep ef. sef a wnaeth enteu y deimla6 ef eny gafas **y benn a g6asgu y benn eny gly6 y uysset yn ymanodi en y** ureithell dr6e yr asg6rn. Ac ada6 h6nn6 a dodi y lla6 ar un **arall a gofyn beth yssyt ema bla6d medei y g6ydel sef a wna**ei enteu er un g6are a pha6b o*nadunt* hyd nad edewis ef **g6r by6 or holl wyr or deu can6r eithyr un. A dyfod ar h6n**n6. A gofyn beth yssyt ema bla6d eneid hep y g6ydel. Sef a //

Peniarth 6i t. 2

argl6yt hep wy namyn un. ny ennis ef y my6n ty **e.iroed hep wy. G6na di hep wy oe anrydet ef ty y ganno ef** a g6yr enys y kedyrn ar y neill stlys ita6; a thitheu

Peniarth 6ii t. 3
ithyr y llys. Sef a wnaeth rei o eu k6n kerded o eu blaen a myned y perth uechan oet gar eu lla6. Ac y gyd ac yt **ant yr berth kilya6 en gyflym a cheginwrych ua6r** aruthyr ganthunt ac emchwelu ar eu g6yr. Nessa6n **hep y pryderi parth ar berth y edryc...th yssyt endi** Nessau parth ar berth pan nessant llema baet coed **claerwyn en kyfodi or berth. Sef a oruc y k6n o hyder** y g6yr ruthra6 ita6. Sef a wnaeth enteu ada6 y berth **a chilya6 dalym y 6rth y g6yr. Ac eny uei agos y g6yr** ita6 kyfarth a rodei ir k6n hep gilya6 erdunt. A phan **ygei y g6yr arna6 y kilyei eilweith ac y torrei y gyfarth.** Ac en ol y baet y kerdassant eny welynt caer ua6r ar**uchel a g6eith newyt arnei en y lle ny welsynt na maen** na g6eith eiroed Ar baet yn kyrchu e gaer en unya6n **ar k6n en y ol ac g6edy myned y baet ar k6n er gaer** ryfedu a wnaethant wynteu weled y gaer yn y lle nyr **welsynt weith eiroed kyn no henny. ac o benn gorsset ed**rych ac emwaranda6 ar k6n a wnaethant. pa hyd ben**nac y bydynt ny clywynt yr un o eu k6n na dim y 6rth**unt. Argl6yt hep y pryderi mi a af yr gaer y geissa6 **ch6edleu y 6rth y k6n. Dyoer heb enteu nyth d6c dy gyg**or y uyned yr gaer. ny welsam ni y gaer honn ema eiroed **ac o g6ney uy gygor i nyd ey idi ar neb a dodes hud ar y** wlad a beris bod y gaer ema. dyoer hep y pryderi ny //

Peniarth 6ii t. 4
uadeuaf ij uy kwn pa gygor bennac a gaei gan 6anawydan y gaer a gyrchus ef. pan doeth er gaer na dyn na mil **nar baed nar kwn na thy nac anned ny welei en y** gaer. Guelei hagen ual am gymerued

llaur y gaer. fynna.. a gueith o uaen marmor .ny chylch ac ar lann y fynnawn cauc e6r en rwymedic urth **bedeir cadwyn a hynny uch ben llech o uaen marmor ar** kad6yneu en kyrchu er awyr a diben en y byd ny welei **arnadunt. Gorfynna6 ar wnaeth enteu 6rth deced er** eur a daed g6eith y ka6c a dyfod yn yt oet ac emafael ac **ef. Ac y gyd ac yt emafael ar ca6c glynu y d6yla6 6rth y** ca6c ae draed 6rth y llech yt oet yn sefyll arnei a d6yn **y leferyt y gantha6 hyd na allei dywedud un geir a sef**yll er wnaeth ef uelly. ae aros enteu a oruc manawy**dan hyd parth a diwet dyt. A phyrna6n byrr g6edy bod** en diheu gantha6 na chaei ch6etleu y 6rth pryderi nac **y 6rth y k6n dyfod a oruc parth ar llys. pan da6 y my6n sef a** wnaeth riannon edrych arna6 mae hep hi dy gedymdeith **dy ath g6n; llema hep enteu y kyfranc ar damwein ae** dadcanu oll. Dyoer hep y riannon ys dr6c a gedymdeith fu**osti ac ys da a gedymdeith a golleisty. A chan y geir h6nn6** myned allan. Ac ar y tra6s y managassei ef uod y gaer **kyrchu a wnaeth hitheu. porth y gaer a weles en egored ny** bu argel arnei ac e me6n y deuth ac y gyd ac y doeth arga. //

Peniarth 6ii t. 4

gygor i nyd ey idi ar neb a dodes hud ar y wlad a beris bod y gaer ema. dyoer hep y pryderi ny **uadeuaf ij uy kwn pa gygor bennac a gaei gan 6anawydan** y gaer a gyrchus ef. pan doeth er gaer na dyn na

Cotton Titus D.ii ff. 1r
Hewel uab kadell tywyssa6c kemry oll a elwys ata6 chweg6yr o pob cantref yg kemry hyt y ty g6yn ar **taf. a henny or g6yr doethaf yn y kyuoeth petwar** onadunt yn lleygyon. ar deu yn esgolheygyon. Sef **acha6s y ducp6yt yr esgolheygyon rac dody or lleygyon peth**eu a uey yn erbyn yr yscrythur glan. a henny o acha6s g6elet **y kemry yn camarueru or kyureythyeu. Sef amser y doe**thant yno y garawys. a sef acha6s y doethant y garawys **6rth delyu o pa6b bot yn glan yn yr amser gleyndyt h6n**n6. ac na wnelhey gam. ac o gyt*kyghor* a kytsynnyedig**aeth y doythyon a doethant yno yr hen kyureythyeu a edrecha**sant a rey onadunt a adassant y redec. ac ereyll a emendas**sant. ac ereyll yn k6byl a dyleassant. ac ereyll o newyd a osso**dassant. a guedy honny onadunt y kyureythyeu a uarnas**sant hewel a rodes y audurda6t udunt ac a orkymynn6s eu** kadv yn graf ac yn gadarn. a hewel ar doethyon a wuant y **gyt ac ef a ossodassant eu hemendyth ar hon kymry oll ar y nep** yg kymry a lycrey y kyureythyeu hep eu cad6 ac a ossodassant **eu <u>hemendyt</u> ar yr egnat a kymerey dyouryt bra6t ac ar yr** argl6yd ay rodhey. yny 6ypey teyr kolo6yn kyureyth a guer**th gvyllt a dof. ac a uey aghen dynya6l aruer ohona6. Ar llys** a gymyrth dechreu. petwar s6yda6c ar ugeynt a dely bot yndy. **Penteylu.** Effeyryat. **Dysteyn.** Penhebogyd. **Bra6d6r llys.** Penguastra6t. **G6as ystavell.** Bard teylu. **Gosteg6r.** Penkynyd. **Medyd.** Medyc. **TRullyat.** Dryssa6r. **Cocc.** Kanh6yllyd. **Dysteyn y urenhynes.** Effeyryat y urenhynes. **Penguastra6t y urenhynes.** G6as stauell y urenhynes. **Lla66orvyn y urenhynes.** Dryssa6r y urenhynes. **Cocc y urenhynes.** Kanh6yllyd y urenhynes. //

Cotton Titus D.ii ff. 1v
AR s6ydogyon kyntaf a ryuassam ny uchot yv rey y llys. ar vyth dywethaf yv rey y urenhines. Teyr gueyth pob **blvydyn y delyant y petwar svydavc ar ugeynt uchot her**wyd kyureyth eu brethynwysc y gan y brenhyn ac eu llyeyn**wysc y gan y urenhynes y nodolyc ar pasch ar sulg6yn.** E brenhyn a dely rody yr urenhynes tryderan a gaffo o da **o tyr a dayar. ac yuelly svydwyr y brenhyn y svydwyr** y urenhynes. G6erth y brenhyn yv y sarhaet teyr gueyth. **Teyr ford y guneyr sarhaet yr brenhyn. vn yv pan torrer y na**vd pan rodo navd y dyn ay lad. eyl yv pan del deu urenhyn **ar eu kyttervyn o achavs ymaruoll ac yg gvyd y deu uren**hyn llad o vr yr neyll gvr yr llall. Trydyd yv camarueru oy **wreyc. ar sarhaet honno a dyrcheuyr ar uod yr hanner.** Sarhaet brenhyn aberfra6 ual hyn y telyr can muw ~~6~~ **vrth pob kantref a uo ydav. a tharv g6yn eskyuarllen**nyc vrth pob can muv onadunt. a guyalen eur gyhyt ac ef **ehun a chyn urasset ay vys y bychan a chyn tewet ac ewyn** amaeth ryvo amaeth nav blyned. ny thelyr eur namyn **y urenhyn aberfrav. Teyr ford y serheyr y urenhynes. vn** ev o torry y navd. eyl ev o tarav dyrna6t arney. trydyd yv **o grypdeyllav peth oy lla6. a thryderan sarhaet y brenhyn** a telyr ydy am y sarhaet. a hynny hep eur hep aryant. E bren**yn a dely yn y gedymdeythas 6n dyn ar bymthec ar ugeynt** ar deudeg westey hep y teylu ay wyrda. ay weyssyon ay ker**doryon. ay achanogyon a hynny a elwyr goscord y brenhyn.** Gvrthdrych .i. edlyg. yr hvn a dely guledychu guedy y bren**hyn ac a dely bot yn anrydedussaf en y llys eythyr y bren**hyn ar

urenhynes. Ef a dely bot yn uab neu yn ney yr brenhyn. **E le yn y llys yw y rvg yr osp ar penhebogyd yn chuechet g6r** ar seyc y brenhyn. E lety ev y ~~navd~~ neuad ar macc6yueyt y gyt //

Cotton Titus D.ii ff. 2r
ac ef. ar kynnuttey y gynneu tan ac y gayu y drysseu. ay anc6yn yn dyuessur ar wyt a llyn. ay holl treul o goffrys y brenhyn. **hyt yn oet y offr6m. ay ueyrch ay k6n. ay uodr6yeu ay tlys**seu y gan y brenhyn ay arueu heuyt. Ny dely enteu rody dym **o hynny hep ganhyat y brenhyn. a phan uo marw ~~y bren.~~** yr edlyg ef a dely adav y ueyrch ay k6n yr brenhyn cany de**ly ef talu ebedyv namyn hynny. Sef achavs nas dely vrth y** uot yn aylavt yr brenhyn. Sef ev aylodeu y brenhyn y ue**ybyon ay neyeynt ay keuyndyr6. Rey a dyweyt bot yn e**dlyg pob rey or rey hynny. Ereyll a dyweyt nat edlyg nep **namyn y nep y rodho y brenhyn gobeyth a g6rthrych yda6.** Trydedyn yv a dely kynnal kyuedach yn llys a guassanaeth**wyr yn sevyll rac y uron yn y wassanaeth megys rac bron** y brenhyn. Ny dely uynet un nos y vrth y brenhyn onys myn **ehun. Gverth edlyg yv traean guerth y brenhyn. E sarhaet** yv traean sarhaet y brenhyn. hep eur. Na6d yr edlyg ev d6yn **y den a wnel y cam hyt yn dyogel. Ebran y uarch ev yn dyues**sur. E kvn un werth ynt a k6n y brenhyn. Er edlyg ar rey **ry dywedassam ny uchot a uydant ar y breynt hvnnv yny** gaffont tyr a guedy hynny vrth ureynt y tyr a gaffont yd **a eu breynt hvynteu. eythyr hyn o deruyd udunt caffael** byleyntref breynt y tyr a dyrcheyf yny uo tyr ryd. Nyt oes **delyet nep arnav ef yn y teyr g6yl arbennyc ar y dyllat na**myn y ford y mynho~~aent~~. y brenhyn. Nyt oes dylyet y nep **guassanaethvr arna6 ef ac euo a dely cafael y wassanaeth yn ryd.** Petwar cadeyrya6c ar dec esyd yn llys petwar onadunt **ys coryf a dec uwch coryf. kyntaf ew y brenhyn. Ef a dely** eysted yr colouyn. ac yn nessaf ydav enteu y kyghellavr **guedy henny yr osp. guedy hynny yr edlyg. guedy hynny e** penhebogyd. ar troedyavc y am y dysgyl ac ef. ar medyd y //

Cotton Titus D.ii ff. 2v
kolovyn y tan ac ef. En nessaf yr keluy arall yr effeyryat teylu vrth uendygav y bvyt a chanu y pader. ar golouen uvch **y pen ef a dely y gostec*g6r* y maedu. En nessaf ydav enteu yr** egnat lles. En nessaf ydav enteu y bard kadeyryavc. E gof llys **em pen y ueyng rac deu glyn yr effeyryat. E penteylu a dely** eysted ar y tal yssaf yr neuad ay lav assv ar y taldrvs ar rey a **uenho or teylu y gyt ac ef. ar rey ereyll y parth arall yr dr6s.** E bard teylu ar y neyllav. E penguastravt y am y keluy ar **brenhyn. E penkynyd y am y keluy ar effeyryat teylu.** E penteylu a dely bot yn uab yr brenhyn neu yn ney neu **yn kywuvch gvr ac y galler penteylu o*hanav*. Ny de**ly mab uchelwr bot yn penteylu sef achavs nas dely vrth **uynet y ureynt ef vrth y brenhyn ac nat a un mab uchelwr.** Vrth henny y duc guyr g6yned e penteylu o eyryf y pet**war svydavc ar ugeynt y a dan y dysteyn. E werth y6 trayan** guerth y brenhyn. E sarhaet yv trayan sarhaet y brenhyn **eythyr eur. E navd yw dvyn y dyn a wnel y kam hyt yn** dyogel. E le yv ay lav assv ar drvs y neuad. Ef a dely y telyn **en llav y bard teylu en e teyr gvyl arbennyc. E lety yv y ty .** mvyhaf en e tref a chymeruedhaf ac y gyt ac ef er rey a vyn**ho or teylu. ar lleyll en y gylch. ual y bo prytuerth ydav ef eu** caffael hvy vrth y reyt. Ar eyl seyc anrydedussaf en e llys a dely **ef y chaffael. a henny en gyntaf guedy y brenhyn. E anc6yn** yv teyr seyc a thry chorneyt or llyn goreu a uo en e llys. Ef a de**ly trayan dyrvy a wnelher ys y kynted. O deruyd y den guney**thur cam uvch y kynted ay daly ohana6 neu o un oy teylu **yn fo trayan y dyr6y a dely e penteylu. Ef a dely guysc y bren**hyn en e teyr g6yl arbennyc. ae ueyrch en wastat ae k6n ae **hebogeu a dvy ran yv uarch o ebran. ay lyeynwysc y gan y uren**hynes. a pedeyr pedol un weyth yn e wlvyden y gan y gof llys //

Cotton Titus D.ii ff. 3r
ac eu <u>tho</u> o hoellyon. Ef a dely teyr punt pob bl6yden e gan e brenhyn en e kyuar66s. ac ugeynt o pob punt a del yr brenhyn am **tyr a daear. a pedeyr ar ugeynt y gan pob g6r ar teylu e wlvy**den gyntaf e marchocco. Ot a gvr ar teylu y gan y brenhyn o **achavs yrlloned ef a dely eu guahavd vrth eu bwyt ac eu kymo**dy ar brenhyn. Pan uo reyt mynet y teylu e anreythya6 neu **e neges arall ef a dely ethol y rey a uenho. y eu hanuon ac ny de**leyr e omed. Ef a dely keuanhedu e neuad en absent e brenhyn. **ar svydwyr a deleant guassanaethu arna6 ef ual ar y bren**hyn. Ny dely e teylu rody eu dyllat hep ganhyat e penteylu. **Ef a dely bot em pob lle en eu blaen ac na wnelhoent dym na**myn can e gyghor. Ef a dely ran deu vr or anreyth a dycceR **o orwlat. ac o traean e brenhyn e traean er penteylu. Ef ev** e tededyn a dely rannu ar brenhyn. E deu ereyll ynt y uren**hynes ar penkenyd. Ef a dely try chorneyt llyn un y gan y bren**hyn ar eyl e gan e urenhynes. ar tredyd y gan e dysteyn. ar **rey**

henny a deleant 6ot ar y ancvyn. Ef a dely kerd e gan e bard teylu pan vynho. Ef a dely medegynyaeth rat e gan e **medyc teylu eythyr e waet dyllat onyt un or teyr guely ar**perygyl. Sef ev e rey henny. dyrnavt em pen hyt yr emenhyd. **dyrnavt eg corf hyt yr emyscar. neu torry un or pedeyr co**louyn. Ef a dele kylch e gan e brenhyn guedy guahano ac ef e **nodolyc ef ar teylu. A theyr ran a dele bot o teylu er hen ran ar** ran perued ar ran yeueync. a phob eylwers e dele uot y gyt **ac vynt. ar ran e bo ef e gyt a hy honno a dele dewys e ty. a** hyt tra uo ef ar y kylch hvnnv ef a dele bot svydwyr ydav. **dryssavr a choc a svydvr e bvyt ar rey henny a deleant kr6**yn er anyueyllyeyt a ladher udunt hvy ar cogeu a delyant **e guer ar dyhennyon ar emyscar. Ac guedy darfo e kylch hvnnv** deuet ef ar e brenhyn a thryccet e gyt ac ef hyt em pen e blvydyn. //

Cotton Titus D.ii ff. 3v
ac ny dely mynet e ganthav onyt yv negesseu ef a llena yr acha6s na dely ef mynet e 6rthav ef canys tredyd anhepcor bren**hyn y6 y teylu. e deu ereyll ynt y effeyryat teylu ay egnat llys.** Pan uo marv e penteylu e brenhyn a dely y uarch ae k6n **ae hebogeu a henny en lle y ebedyv. cany deleyr ebedyv y** ayla6t brenhyn namen y herneys. **Eyl e6 er effeyryat teylu ef a dely e tyr en ryd ae uarch** press6el ae vrethynwysc y gan e brenhyn ae lyeynwysc **e gan y urenhynes. E le en e neuad yv e am y tan ar brenhyn** en nessaf er keluy 6rth uendyga6 e b6yt a chanu pader. **E lety yv ty clochyd ac y gyt ac ef er escolheygyon. E Sarhaet** ev herwyd bravt y sened. E anc6yn y6 seyc a chorneyt llyn. **Ef a dely offrum y brenhyn a pha6b or y rodho y brenhyn offrum** yda6 en e teyr g6yl arbennyc. Ef a dely trayan degum y bren**hyn. Ef a dely <u>degum</u> e teylu ac a dely eu dayret. Ef a dely pedeyr keynny**avc o pob ynseyl agoret a rodho e brenhyn am tyr a daear neu **am negesseu ma6r ereyll. Ef a dely offrum e brenhyn ar ef**feren beunyd ac offrum y s6ydwyr achlan. a thraean eu **gueyny ar deuparth or lle pan hanuoent. ac euelly am a per**thyno parth ar llys oll o denyon ef byeu eu traean guassanaeth. **Ef a dele e dyllat e penetyo e brenhyn endunt e <u>garawys</u>** Ef a dely ~~e dyllat~~ bot en wastat y gyt ar brenhyn canys tredyd an**hepcor yv. Ef a dely caffael y uarch y gan e brenhyn mal y treu**llio. Ny dely er escop persony nep ar sapeleu y brenhyn namyn **er effeyryat teylu onyt can kyghor e brenhyn.** TRedyd y6 e dysteyn ef a dely e tyr en ryd ae uarch bress6yl **ae urethynwysc y gan e brenhyn ae lyeynwysc y gan e** urenhynes. E werth yv nav muv a na6 ugeyn mu6. can y **ardyrchauael. E Sarhaet yv na6 mu6 a na6 ugeynt aryant.** Ef a dely guysc e penteylu en e teyr g6yl arbennyc. Ef a dely ran**nu e lletyeu yda6 ehun y nessaf er llys ar holl svydwyr y gyt //**

Cotton Titus D.ii ff. 4r
ac ef. Ef ysyd pen ar yr holl svydwyr. Ef a dely pedeyr ar ugeynt e gan pob un or s6ydwyr pan gymheroent eu svyd e gan e bren**hyn. Ef ar svydwyr a dely krvyn e guarthec a ladher en y ke**gyn ar dysteyn byeu e dvy ran onadunt. eythyr guarthec e **maer. E dysteyn ar koc byeu krvyn e man escrebyl sef y6 y rey** henny e deueyt ar vyn ar mynneu ar yrch. ar alaned a phob **man llvdyn y del e kroen er kegyn amdana6 hyt en oet e** llassven leyhaf. Ef a dely dec keynnya6c o pob punt a del er **brenhyn am tyr a dayar. Ef a dely traean dyrvy a chaml6r6** y svydwyr. Ef a dely traean dyr6y a wnehlher u6ch e kynted. **O deruyd e den guneythur cam ys coryf a fo ohana6 uvch coryf ay** daly eno kyn caffael na6d traean e dyr6y a dely e dysteyn. E na**6d yv d6yn e dyn a wnel y kam hyt ar y penteylu. ac enteu hyt** en dyogel. E dysteyn a dely medu en wastat e bvyt en y kegyn **ar llyn en y uedgell. Ereyll a deweyt panyv hyn yv y navd** or pan dechreuho seuyll en y svyd eny el e dyn dywethaf e kys**cu d6en e den en dyogel. E dysteyn a dely guassanaethu ar chue** dyn ar wyt ar seythuet ar llyn. sef ev e rey henny e brenhyn **ae heneuyd ae osp ae edlyg ae penhebogyd ae troedya6c. ar** penguastra6t en seythuet ar llyn. canes keny delyo kytwyt**ta ac ef; ef a dely kytyuet. Ef a dely gossot na6d a thestu guy**rodeu a phve bennac a torro e na6d keffredyn a ossoto ef nyt **oes e h6nn6 un na6d. Ef a dely deu ebran y6 uarch a pedeyr** pedol ac eu to o hoyllyon un weyth en e wl6eden e gan e gof **llys. Ef a dely hvyedyc heba6c e gan e penhebogd pob gvyl** vyhagel. Ef a dele e gan e kynedeon o hanner chweuravr hyt **yn dywed e gesseuyn vythnos o uavrth kroen ewyc. pan 6en**hoent or dyd hvnnv hyt en hanner hydref kroen hyd ca**nys en e temhoryeu henne yd heleyr. Ef a dele kad6 ran e bren**hyn or anreyth a del o orwlat ene uenho e brenhyn e defnydyav. //

Cotton Titus D.ii ff. 4v
a phan defnydhyo e brenhyn e traean e dysteyn a dely dewys yr eydyon a uenho o traean e brenhyn. E dysteyn a dely tygu tros **e brenhyn ac a dele rannu aryant e kvynnos. Val hyn e rennyr**

aryant e k6ynnos. sef e6 aryant e k6ynnos pedeyr ar ugeynt **o pob guled e bo med arney. ac o henne un ar bymthec e s6yd**wyr e brenhyn ac 6yth e svydwyr e urenhynes. o un ar bym**thec a da6 e svydwyr e brenhyn 6yth er dysteyn ar kogeu ar** dveran er dysteyn. o henny a phedeyr keynnya6c er gueyssyon **esteuyll. d6y keynnya6c e dryssavr e neuad. Keynnya6c y drys**sa6 er estauell. Keynnya6c er kanh6yllyd. or 6yth a perthyn **ar er estauell pedeyr keynnya6c er dysteyn ar koc a d6eran** er dysteyn. Keynnya6c er guas estauell. Keynnya6c er llaw**uorven. Keynnya6c er dressa6r keynnya6c er kanh6yllyd** Petweryd y6 e penhebogyd ef a dele e tyr en ryd ae uarch **bress6el ae urethynwysc y gan e brenhyn ae lyeynwysc** e gan e urenhynes. E le en e llys en petwareg6r nessaf er ~~b~~ **brenhyn ar e seyc. E lety y6 escuba6r y brenhyn rac dale m6c** ar e adar. Ef a dely dven llester er llys e dody y wyra6t enda6 **cany dely ef namen torry y sychet sef acha6s yv henny rac ga**dael guall ar e adar. Ef a dely dernued o ganh6yll k6yr e **gan e dysteyn 6rth abveda6 e adar ac e wneythur e wele.** Ny dele talu aryant guastrodyon canys e brenhyn ae guassa**naetha en try lle. pan ellygo e heba6c dale y uarch. sef ual** e dele dale y uarch tra dysgenno a thra esgynno dale y war**thauel a dale e uarch pan el yv aghen edyl. Ef a dele kallon**neu er anyueyllyeyt guyllt ac eskeueynt a ladher en e kegyn **e porthy e adar. Ef a dele dauat neu pedeyr keynnyavc** e gan vyleynnyet e brenhyn. Ef a dele kylch ar e byleyn**nyeyt un weyth en e wl6eden. Ef a dele traean dyrve er hebo**gydyon. ac amober eu merchet. Ef a dele kroen hyd er hydref //

Cotton Titus D.ii ff. 5r

ar guaanhven kroen ewyc e wneythur menyc vrth arweyn e adar a thauelhualeu. Ef a dele y anrededu o teyr an**rec e dyd e lladho y heba6c un o try ederyn ae b6n ae krehyr** ae garan. Ef a dele mantell e marchocco e brenhyn endy en y te**yr g6el arbennyc. E na6d ev hyt ar e urenhynes. Ereyll a dy**weyt panyv hyt e lle dywethaf e lladho e heba6c ederyn. Ef a de**le er h6yedygydyon ac a dele nythot er hebogeu ar llamestennot** a uo ar tyr e brenhyn. OR pan dotto er heba6c emut ene tenno **allan ny dely attep e nep o ha6l namen e un oy gyts6ydogy**on. E sarhaet y6 chue by6 a chue ugeynt o aryant. E werth **yv chue by6 a chue ugeyn mu6 gan e ardyrchauael.** Pemhet y6 er egnat llys ef a dely e tyr en ryd ae uarch **bress6el ae urethenwysc e gan e brenhyn ae lyeynwysc** e gan e urenhynes. E le y6 y am e tan ar brenhyn en nessaf **yr effeyryat teylu. E lety y6 estauel e brenhyn er hon e bo en** kescu endy a chlustoc e gan e urenhynes a llenllyeyn ar goben**nyd yd eystedho e brenhyn arna6 e dyd a dan e pen enteu e** nos. Ereyll a dyweyt na dele ef e lety or neuad. E uarch a dele **bot e r6g march e brenhyn ar paret a d6e ran or ebran yda6.** Ef a dely ta6lbvrd o asc6rn moruyl e gan e brenhyn a modr6e **eur e gan e urenhynes ac arall e gan e bard teylu ar ouer**tlesseu henny ny dele ef nac eu rody nac eu guerthu tra **uo by6. Ef a dele ran gvr e gyt ar svydwyr. Ef a dele e gan** e penguastra6t dywallu e uarch or hoel gyntaf hyt y dy**wethaf. ae estarnu ae d6en yda6 ae estern arna6 pan uar**chocco. Ef a dele e gan e portha6r agory e porth ma6r en dyuot **er llys ac en mynet ohoney ac nas ellygo er wyccet nac en me**net nac en deuot. Ef a dele ran gvr o aryant e guastrodyon. **Ef a dele or anreyth a wnel e teylu eg gorwlat guedy del er bren**hyn e traean er eydyon a dewysso. Ef a dely am pob dadleu tyr //

Cotton Titus D.ii ff. 5v

a daear pedeyr ar ugeynt e rygtha6 ar egneyt ac yda6 ef ran deu 6r. Ef a dele barnu ar e llys ar teylu ac ar a per**thyno arnadunt en rat. Ef a dele llemesten keur6es neu** h6yedyc heba6c e gan e penhebogyd. Ef esyd trydyd anhep**cor brenhyn. Ef a dely pedeyr ar ugeynt e gan pob egnat** a prouo ef. ac ene bo en kytuarnu ac egneyt ereyll ef a de**ly ran deu 6r. E na6d y6 hyt ar e urenhynes. Pvy bynnac** a kyrcho na6d atta6 ef a geyf na6d or pan dechreuho **deosparth e dadleu kentaf eny darfo e dywethaf e dyd** hvnn6. O deruyd e den emvystla6 ar egnat llys neu ac **ac arall o dycha6n e den h6nn6 prouy bot en cam e ura**6t a uarn6s er egnat collet e taua6t neu enteu ae pry**nno e gan e brenhyn oe werth kyureyth. os enteu a or**uyd talher yda6 e sarhaet. sef y6 e sarhaet chue bu6 a chue **ugeynt o aryant. e werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6. gan e ardyrchauael.** Chuechet y6 e penguastra6t. **ef a dele e tyr en ryd ae uarch bressvyl ae urethynwysc** e gan e brenhyn ae lyeynwysc e gan e urenhynes. E le y6 e **am e keluy ar brenhyn. E lety y6 e ty nessaf yr escuba6r vrth** deleu ohana6 rannu er ebran. Ef a dele d6y ran or ebran y6 **uarch ef. Ef a dele pedeyr keynnya6c o pob march a rodho** e brenhyn eythyr e gan try dyn. sef y6 e rey henny er escop **ar penhebogyd ar croessan. sef acha6s nas dele e gan er es**cop vrth y uot en perygla6r er brenhyn a chyuody racda6 **ac eysted en e ol a dale e lewys tra emolcho. Sef acha6s nas de**le er penhebogyd 6rth deleu or brenhyn

e wassanaethu o **try acha6s breynnyavl. Sef acha6s nas dele er kroessan ca**nes ef a dele r6yma6 e kebyster am e geyllyeu tra el or llys **ac vrth er ach6yssyon henne ny dyleant talu aryant guas**trodyon. Ef ar guastrodyon a deleant er ebolyon hyt en d6y //

Cotton Titus D.ii ff. 6r

wlvyd o traean e brenhyn or anreyth. Ef a dele capaneu glav e brenhyn ae hen kyur6yeu ll6v eu pren ae hen fr6y**neu dulys ae hen esparduneu dulys. Ef a dele emd6en arueu** e brenhyn. Ef a dele kroen ych y gayaf a chroen bu6ch er haf **e wneythur kebestreu. Ef a dele coesseu e guarthec a ladher** en e kegyn. Ny dele nep dym or guada6t namyn e penguas**tra6t a dele dernued e r6g llyn a guada6t. E na6d y6 hyt** parhao talym e march kentaf er brenhyn. Ef a dele traean **dyr6e a chamlvrv e guastrodeon ac amobyr eu merchet. Ef a** dele corneyt llyn e gan e brenhyn ac arall e gan e urenhynes. **ar tredyd e gan e dysteyn ar reyn henne a deleant bot** ar e anc6en. a seyc o wet. E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugey**nt aryant. e werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6 gan e arderchaбael.** Seythuet y6 e guas estauell. ef **a dele e tyr en ryd ae uarch bressvyl ae urethenwysc** e gan e brenhyn ae lyeynwysc e gan e urenhynes. Ef a dele **bot e lety en er estauell e kesco e brenhyn endy. Ef a dele cad6** er estauell a guneythur guele e brenhyn a guneythur ne**gesseu e rvg e neuad ar estauell. Ef a dele gualla6 ar e bren**hyn en wastat eythyr e teyr g6yl arbennyc. Ef a dely ran **g6r o aryant y kvennos. Ef a dele hen dyllat guele e brenhyn.** Ef a dele bvetta en er estauell. E na6d y6 or pan el den e keys**sya6 beych guellt a dan e brenhyn a guedy ed el guneythur** y wely a thanu e dyllat arna6 ene tenno trannoeth y ar**na6 d6en e den hep erlyt hep ragot. Ef byeu cad6 tryzor** e brenhyn y am y fyoleu ae kyrn ae uodr6yeu a cherydu y**da6 a gollo. E Sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt ~~u6~~ o a**ryant. e werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6 gan e ardyrchauael. **Uythuet y6 e bard teylu ef a dely e tyr en ryd ae uarch** bressvel ae urethenwysc e gan e brenhyn ae lyeyn- //

Cotton Titus D.ii ff. 6v

wysc e gan e <u>gan</u> e urenhynes. Ef a dele eysted en nessaf er penteylu en e teyr <u>arbennyc</u> vrth rody e telyn en e la6. **Ef a dele dyllat e dysteyn en e teyr g6yl arbennyc. Pan 6en**her canu kerd e bard kadeyrya6c a dechreu en kentaf o **du6 ar eyl or brenhyn byeyffo e llys ac ony byd yda6 ef a ga**ner canet o urenhyn arall. Guedy e bard cadeyrya6c e bard **teylu byeu canu try chanu o kerd amgen. O deruyd er uren**hynes mennu kerd aet e bard teylu e canu ydy en dyuessur **a henne en araf mal nat aulonedo e neuad gantha6. Ef** a dele bu6ch neu ych or anreyth a wnel e teylu eg gorwlat **guedy e del er brenhyn e traean. enteu a dele pan ranhoent** h6y er anreyth canu unbeynnyaeth prydeyn udunt h6y. **Ef a dele er brenhyn ta6lbvrd o uoruyl a modr6e eur er** urenhynes. E lety y6 e gyt ar penteylu. E na6d y6 hyt ar **e penteylu. Ene kerdho e gyt a beyrd ereyll ef a dele ran deu** 6r. E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt o aryant. e werth **yv chue bu6 a chue ugeyn mu6 gan e ardyrchauael.** Na6uet y6 e gostec66r ef a dele e tyr en ryd ae uarch **pressvel ae urethenwysc e gan e brenhyn ae lyeyn**wysc e gan e urenhynes. Ef a dele ran g6r e gan e s6ydwyr. **Ef a dele pedeyr keynnya6c o pob bu6ch a del or a pertheno** ar e llys. Ef a dele medu e b6et ar llyn a dan e dysteyn. Ef a **dele guassanaethu a gostegu a thara6 y post u6ch pen er** effeyryat teylu. Ef a dele seuyll egwassanaeth e brenhyn **em pob lle en e absent. Ef a dele try ugeynt e gan pob ma**er <u>e</u> bysweyl pan dotter en uaer. Ef a dele or pan dyotter e **maer ene dotter arall guarchad6 e llys. Ef a dele synnya6** 6rth e deodreven ac 6rth da e brenhyn en e llys or pan el er **h6n a 6o endy ene del arall ydy. Ef a dele kennulla6 t6ng** e brenhyn. E lety y6 e gyt ar dysteyn. E na6d y6 or ostec //

Cotton Titus D.ii ff. 7r

kentaf hyt e dywethaf. E Sarhaet y6 chue buv a chue ugeynt o aryant. e werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6 gan y ardyrchauael. **Dec6et y6 e penkynyd ef a dele e tyr en ryd** ae uarch pressvel ae urethenwysc y gan y brenhyn ae **lyeynwysc y gan y urenhynes. E le en e llys y am e keluy ar ef**feyryat teylu. ac y gyt ac ef e kenedeon. E lety en yr odyn. e an**c6yn try chorneyt llyn a seyc un or corneydyeu e gan e bren**hyn ac arall e gan e urenhynes ar tredyd e gan e penteylu. **<u>f</u> a dely traean dyrvy e kenedyon ac amober eu merchet. Ef** a dele pedeyr ar ugeynt e gan pob un ed estenno er argl6yd **e svyd yda6. Ef a dele or nodolyc hyt 6ys chueura6r bot e gyt** ar brenhyn pan uenho ac o kesseuyn 6ythnos o uys chue**ura6r ef a dele kemryt e k6n ae kyrn ae kynnllyuaneu a** mynet y hele ewyged ae korn a dele bot en uuelyn ae ~~6~~ **werth y6 punt. ac o henne hyt 6yl yeuan hanner haf hele** ewyged. ac en henne o espeyt ny dele ef attep e nep or ha6l **a uo arna6 namen e un oy**

gyts6ydogyon. a rey a dyweyt na dele tygu namen y6 corn ae kynllyuan. Ef a dele croen **ych e gayaf e wneythur kynllyuaneu a chroen bu6ch er haf** e wneythur cuaraneu. Trannoeth guedy dyvg6yl yeuan **hanner haf e dele uenet y hele keyr6 ac ony cheffyr kyn e** kyuody oy wely a guysca6 e cuaraneu ne dely attep y nep or **ha6l a ouenner yda6. ac en henne o espeyt hyt kalan gay**af e dele bot en er hyd deudec gol6yth kyureythya6l ac 6rth **henne yd helyyr h6y ~~k.~~ hyt kalan gayaf. a na6uet dyd ka**lan gayaf e mae ya6n yda6 ef mynet y hely moch coet ac o **henne hyt kalan mys tachwed e dele ef bot yn eu hele h6y** ac eg kyhyt a henne o amser ny dele ef attep y nep o havl o**nyt y un oy kyt*svydogyon* onyt e dyd hvnnv kyn noe gyuo**dy yd holyr a chalan mys tachwed e dele ef rannu y kr6yn //

Cotton Titus D.ii ff. 7v
a thalu y pa6b oy kyt*svydogyon* eu delyet a henne kyn rannu e krven a nep. guedy henne rannu y kr6en en deu*parth* **a thraean ar deuparth yr kenedyon ar traean er brenhyn.** o deu*parth* y kynydeon dve ran e kenyd e gellky ac un e ke**nyd e mylgy. ar pen*kenyd* a dele d6e ran e gan e kenedy**on ac o traean e brenhyn or kr6en ef a dele traean. ac ef e**syd tretedyn a traeanha ar brenhyn. A guedy henne e dely e** pen*kenyd* dangos e k6n ae kyrn ae kenlleuaneu er bren**hyn a guedy as dangosso mynet e kemryt e kylch. ac erbyn** e nodolyc deuent ar e brenhyn e kemryt eu breyn en e llys. **ac eu lle. Vn werth ynt k6n y penkenyd a k6n e brenhyn.** Pvy bynnac a uo peth eg kyt e regtha6 ar brenhyn nar **pen*kenyd* nac arall uo hunn6 a dele rannu ar brenhyn** dewys. Na6d e penkenyd yv d6yn e den a wnel e kam y6 d6**en e den a wnel y kam hyt e bo abreyd klybot llef y korn.** E sarhaet yv chue bu6 a chue ugeynt o aryant. E werth y6 **chue bu6 a chue ugeyn mu6 gan e ardyrchauael.** Unuet ar dec y6 e medyd ef a dele e tyr en ryd ae uarch **pressvel ae urethenwysc y gan e brenhyn ae lyeynwysc** e gan e urenhynes. Ny dely ef lle dedua6l en e neuad. E lety y6 **e gyt ar dysteyn. E na6d yw or pan dechreuho guneythur** kerven ued ene rvymho e h6yl am e phen. dven e den a **wnel e kam. Ef a dele er h6yl a uo ar e ker6yn ued neu pe**deyr keynnya6c a henne en dewys y nep byeyffo y wled. Ef **a dele traean e kver neu pedeyr keynnya6c en e le e gan e** dysteyn neu archenat a talho pedeyr keynnya6c. Kver e wled **ual hyn e rennyr. e traean er medyd gesseuyn ar deuparth** a rennyr en try thraean e deu*par*th er neuad ar traean er **estauell. E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt o aryant.** E werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6 gan y ardyrchauael. //

Cotton Titus D.ii ff. 8r
Deudecuet y6 e medyc ef a dele e tyr en ryd ae uarch presvel ae urethenwysc y gan e brenhyn ae lyeynwysc e gan **e urenhynes. E le en e llys en e neuad emon e post a uo e gyt** ar keluy e bo e brenhyn en eysted en e emyl. E lety y6 y gyt **ar penteylu. E na6d y6 or pan archo e brenhyn yda6 mynet** 6rth den archolledyc nac en e llys e bo nac eythyr e llys ene **del y vrtha6 dven e den a wnel e kam. Ef a dele medegynya**eth rat er a uo en e llys ac er teylu ac ny cheyff ganthunt **eythyr eu guaet dyllat. onyt o un or try arperygyl. sef y6** y rey henny dyrna6t em pen hyt er emennyd. a dyrna6t **eg corf hyt er emyscar a thorry un or petwar post. Am pob** un or try perygyl henne e dele e medyc na6 ugeynt ae wet **neu punt hep he wet a heuyt e waet dyllat. Ef a dele ene dot**to goreth pedeyr ar ugeynt. Medegynyaeth rudely deudec **keynnya6c. Medegynyaeth llyssyeu 6rth ch6yd pedeyr keyn**nya6c. Am dyadael guaet pedeyr keynnya6c. E wyt beuno**eth keynnya6c a dymey a tal. E oleuat keynnyavc a tal.** Guerth padell medgynyaeth keynnya6c. Ef a dele kemryt **tyllued e gan e genedel am archolledyc o byd mar6 or uede**gynyaeth a wnel ef. ac onys kymer g6rthepet tros y wey**thret. Ef a dele menet er lluedeu. Ef a dele nat el or llys en** wastat onyt kan ganhyat e brenhyn. E sarhaet y6 chue**bu6 a chue ugeynt o aryant. E werth y6 chue bu6 a chue**ugeyn mu6 gan y arderchauael. **TRedyd ar dec yv e trullyat ef a dele e tyr en ryd ae uarch** pressvel ae urethenwysc e gan e brenhyn ae lyeynwysc e **gan e urenhynes. Ef a dele ran o aryant e k6ennos. Ef a** dele guarchad6 y uedgell a chad6 e cloeu. Ef a dele a uo o h6**yl ar e kerven ued neu pedeyr keynnya6c a henne en dewys** perchenna6c y wled. Ef a dele guyra6t o pob gueld e bo med //

Cotton Titus D.ii ff. 8v
arney. Ef a dele trullya6 e llyn a rody e pa6b herwyd e delyho. Ef a dele dywallu e uedgell ac a uo endy. Messur guyra6t **kyureythya6l y6 lloneyt e llestry e guallouyer endunt o k6**ryf ac eu hanner en uraga6t ac eu traean o ued. Ef a dele **b6ytta e gyt ar s6ydwyr. E lety yv e gyt ar dysteyn. E na6d** y6 or pan dechreuho ef dody llestyr en llyn ene darfo y ky**uedach e nos honno d6en e den a wnel e cam.**

Ef a dele e oleuat en dyuessur e gan e dysteyn. E sarhaet y6 chue **bu6 a chue ugeynt o aryant. E werth y6 chue bu6 a chue** ugeyn mu6 gan e arderchauael. **Petweryd ar dec y6 e dressavr ef a dele e tyr en ryd ae** uarch pressvel ae urethenwysc e gan e brenhyn ae lyeyn**wysc e gan e urenhynes. Ef a dele ran o aryant e kvynnos.** Ef a dele g6yra6t kyureythya6l. Ef a dele arweyn neges**seu a dywetter vrtha6 or porth hyt e neuad neu hyt en** e lle arall e bo e brenhyn. Ef a dele dyllat e bard teylu en e teyr g6yl arbennyc. E lety **y6 ty e porthavr. Ef a dele b6**etta e gyt ar svydwyd. Ef a dele atnabot holl svydogyon **e llys ac nas attalyo allan urun onadunt en e porth ac os** etteyl talet kamlur6 er brenhyn ac os un or pensvydogy**on uyd talet yda6 e vynepwarth. os un or lleyll pedeyr ke**ynnya6c. E na6d y6 d6en e dyn a wnel e kam hyt ar e **portha6r ac enteu hyt en dyogel. Ef a dele corneyt llyn e** gan e dysteyn a seyc a henne en y anc6yn. Ef a dele r6yd**hau ford er brenhyn ae uerllysc. a pha dyn bynnac a tra**vho ar e ford o hyt e ureych ae uerllysc ket gouenho y**a6n yda6 ny dele e gaffael. Ef a dele guedy bvetta gyrru** a uo ya6n y erru or neuad. Ef a dele e gyt ar s6ydwyr **ran o aryant e kr6en. Ny dele eysted en e neuad namen** ar tal y deu glyn guneythur y neges vrth e brenhyn. //

Cotton Titus D.ii ff. 9r
E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt o aryant. E werth yv chue bu6 a chue ugeyn muv gan y ardyrchauael. **Pemthecuet yv e koc ef a dele e tyr en ryd ae uarch** press6yl ae urethenwysc e gan e brenhyn ae lyeyn**wysc e gan e urenhynes. Ef a dele kyuanhedu e kegyn.** Ef a dele caffael e kyureyt e gan e dysteyn a maer e bys**weyl. Ef a dele krven e man escrybyl oll or a del er kegyn** ac eu kr6en amdanadunt. sef mal e dele e traean yda6 **ef ar deu*parth* er dysteyn. Ef a dele dechreu pob anrec** or a ardymhero ehun. Ef a dele e dyhennyon ar guer **ar emyscar. Ef ehun a dele dyuot ar anrec dywethaf** ae gossot rac bron e brenhyn ac ena e brenhyn e anregu **o wet a llyn. E na6d y6 or pan dechreuho kyweyryav er** anrec kyntaf ene dycco e dywethaf rac bron e brenhyn. **d6en e den a wnel e cam. e dysteyn a dele e dywall6 o lys**syeuoed vrth ardymheru e anregyon y am pypyr a llyssy**euoed ereyll. Ef a dele bvetta y gyt ar svydwyr. E lety y6 y** gyt ar dysteyn. Ef a dele ran o aryant e k6ennos. E sarhaet **y6 chue bu6 a chue ugeynt o aryant. E werth y6 chue bu6** a chue ugeyn mu6 gan e arderchauael. **Vnuet ar bymthec y6 e kanhvyllyd ef a dele e tyr en** ryd ae uarch pressvel ae urethenwysc e gan e brenhyn **ae lyeynwysc e gan e urenhynes. Ef a dele ran o aryant** e k6ynnos. Ef a dele dale kanhvyll rac bron e brenhyn e **am e dyscyl ac ef pan uo en b6etta. Ef a dele e bry6uara** ar dyuenyon a el tros e dyskel. Ef a dele dernued or kan**n6yll a uo en e la6. Ef a dele enynnu e kanhvylleu en e** llys ac a tenno ae danhed o pen e kanh6elleu euo byeu**uyd. Ef a dele a wedyllyo or kanh6ylleu pan el e brenhyn** y6 estauell. Ef a dele e gan e dysteyn e treul en dyuessur //

Cotton Titus D.ii ff. 9v
or kanhvelleu. E na6d y6 or pan enenher e ganh6ell gentaf ene dyffoder e dywethaf. d6en e den a wnel e kam **hep erlyt hep ragot. Pan el e brenhyn y6 estauell ef a de**le mynet a chanhvyll gantha6 oe ulaen. Ef a dele b6etta **e gyt ar s6ydwyr. E lety y6 e gyt ar dysteyn. E sarhaet** yv chue bu6 a chue ugeynt o aryant. E werth y6 chue **bu6 a chue ugeyn mu6 gan e ardyrchauael.** Uchof e traeth6yt o ureynt a delyet er un s6yda6c ar **bymthec a perthyn ar e brenhyn eman e dechreu6n** ny traethu or 6yth a perthyn ar e urenhynes. Kyntaf **yv or rey henne e dysteyn ef a dele e tyr en ryd ae uarch** pressvel ae urethenwysc e gan e brenhyn ae lyeynwysc **e gan e urenhynes. Ef a dele medu e b6yt ar llyn en er** estauell. Ef a dele guassanaethu ar e urenhynes ar **wyt a llyn. Ef a dele traean e gan svydwyr e urenhy**nes. Ny dele eysted en er estauell. namen guassanaethu **or estauell hyt y kegyn. E na6d yv d6en e den a wnel e** kam hyt ar dysteyn e brenhyn ac enteu hyt en dyogel. **Ef a dele caffael traean e gan svydwyr e brenhyn e ryg**tha6 ae kedemdeythyon ar d6e ran yda6 ef. Ef a dele **pedeyr keynnya6c o aryant e g6ynnos e rygtha6 ar** kogeu a d6e ran yda6 ef. Ef a dele e holl treul e gan dys**teyn e brenhyn en dyuessur. E sarhaet y6 chue bu6 a** chue ugeynt o aryant. E werth y6 chue bu6 a chue **ugeyn mu6 gan y ardyrchauael.** Eyl yv effeyryat e urenhynes ef a dele e tyr en ryd **ae uarch pressvel ae urethenwysc e gan e brenhyn ae** lyeynwysc e gan e urenhynes. Ef a dele traean deg6m **e urenhynes ac a pertheno ar er estauell. E lety y6 e gyt** ac effeyryat e brenhyn en ty e clochyd. Ef a dele pedeyr //

Cotton Titus D.ii ff. 10r
keynnya6c o pob ynseyl agoret a rodho e urenhynes. Ef a dele offrum e urenhynes a pha6b or a pertheno at**tey. Ef a dele dyllat e urenynes e rey e penyteo end6nt** en hyt e garawys. Ef a dele

bendyga6 e b6et ar llyn a **del er estauell. E navd y6 hyt er eglves nessaf. E sarhaet y6** herwyd bra6t e sened. E werth y6 herwyd breynt e ke**nedel ac euel henne pob grad66R.** Tredyd y6 penguastra6t e urenhynes ef a dele e tyr **en ryd ae uarch pressvel ae urethenwysc e gan e** brenhyn ae lyeynwysc e gan e urenhynes. Ef a dele pe**deyr keynnya6 o pob march a rodho e urenhynes enteu** a dele rody kebyster gan pob un. E lety y6 e ty nessaf er **escuba6r e gyt a pen*guastra6t* e brenhyn. E navd yv her**wyd rey hyt ar penguastravt e brenhyn. Ereyll a dywe**yt pany6 hyt e parhao talym e march kentaf er urenhy**nes d6en e den a wnel e kam. Ef a dele traean er ebolyon hyt **en d6e wlvyd or anreyth ar deu*parth* e pen*guastraut*** e brenhyn. E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt o aryant. **e werth yv chue bu6 a chue ugeyn mu6. can e arderchauael.** Petweryd y6 guas estauell e urenhynes ef a dele e **tyr en ryd ae uarch pressvel a hen capan e urenhy**nes ae lyeyn. ae urethenwysc e gan y brenhyn. Ef a dele **ran o aryant e k6ynnos. Ef a dele guneythur ngesseu** e r6g er estauell ar neuad. Ef a dele guassanaethu ~~e r6g~~ **~~er estauell ar neuad~~ ar e urenhynes eythyr e teyr g6**el arbennyc ar wyt a llyn. Ef a dele cad6 kloeu koffrys **e urenhynes. a dywallu er estauell a guneythur e gue**ly. E lety y6 estauell e urenhynes ae wely en e geuty **6rth uot en para6t e wneythur kyureyt e brenhyn** ar urenhynes. Vn na6d yv a guas estauell e brenhyn. //

Cotton Titus D.ii ff. 10v
E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt o aryant. e werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6. gan e ardyrchauael. **Pemhet y6 e llauuor6en hy a dely e march press6el a hen** dyllat e urenhynes e hen krysseu ae hen llenllyeynny**eu ae hen funenneu ae hen eskydyeu ae hen fr6yneu ae hen** kyur6yeu. Hy a dele ran o aryant e k6ynnos. E na6d y6 or **pan tanho e dyllat ar e guely ene tenno trannoeth. Hy a** dele y guely en er estauell mal e klywo e geyr lleyhaf a de**wetto e urenhynes. E guerth ae sarhaet herwyd y breynt.** Chuechet y6 dryssa6r e urenhynes ef a dele e tyr en ryd **ae uarch press6el ae urethenwysc e gan e brenhyn** ae lyeynwysc e gan e urenhynes. Ef a dele d6en guy**ra6t ene bo med. Ny dele eysted en er estauell namen gua**ssanaethu oe seuyll. Ef a dele ran o aryant e k6ynnos. **E lety y6 y gyt a dryssa6r e brenhyn. en ty e portha6r.** Vn na6d y6 a dryssavr e brenhyn. E sarhaet y6 chue bu6 **a chue ugeynt o aryant. E werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6.** Seythuet y6 e koc ef a dele e tyr en ryd **ae uarch pressvel ae urethenwysc e gan e brenhyn** ae lyeynwysc e gan e urenhynes. Ef a dele e dywallu e gan **e dysteyn oe kyrueydyeu en e kegyn. Ef a dele dechreu pob** ferym a keweyrhyo. Vn na6d y6 a choc e brenhyn e lety **y6 e gyt ar dysteyn. E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt** o aryant. E werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6. **Uythuet y6 e kanhvyllyd ef a dele e tyr en ryd ae uarch** pressvel ae urethenwysc y gan e brenhyn ae lyeyn**wysc e gan e urenhynes. Ef a dele ran o aryant e k6yn**nos. Ef a dele dyrnued o pob kanh6yll a dalhyo en e d6rn. **Ef a dele pen e kanh6ylleu a tynho ae danhed. Ef a dele gue**dyll e kanhvylleu oll. Ef a dele e bryvuara ar bry6 dyueny- //

Cotton Titus D.ii ff. 11r
on a el tros dyskyl e urenhynes. Vn navd y6 ac un sarhaet ac un werth ac un llety. a chanh6yllyd y brenhyn. **Uchof re traethassam ny or petwar svyda6c ar ugeynt** a perthyn ar e llys. eman e traeth6n ny or s6ydogyon **aruer ar rey deua6t a uyd e mevn llys. Kentaf y6 or rey** henne e guastra6t awen. Eyl y6 e troedya*vc*. Tredyd **yv maer y bysweyl. Petwerydd y6 e ryghyll. Pemhet y6** e portha6r. Chuechet y6 e gvyllvr. Seythuet y6 y kynnut**tey. Vythuet y6 e poburyes. Navuet y6 e gof llys. Decuet** yv e penkerd. Unuet ar dec y6 er olchuryes. **Kentaf y6 or rey henne e guastravt awen. ef a dele** y tyr en ryd ae uarch pressuel ae urethenwysc e gan **e brenhyn ae lyeynwysc e gan e urenhynes. Ef a dele cappa**neu gla6 e brenhyn e rey e marchocco endunt. ae hen frvy**neu ae hen kyur6yeu eurgalch ae hen esparduneu ae hen** hossaneu ae holl estern. Ef a dele bot em pob lle tros e pen**guastra6t en y absent. Ef a dele dale guarthauel e brenhyn** pan eskenno a pan dyskenho. a d6yn y uarch yv lety. **a thrannoeth e d6en yda6. Ef a dele kerdet en kyuagos** er brenhyn. E lety y6 e gyt ar penguastra6t. Ef a dele ky**weyrya6 march er egnat llys ae d6en yda6 vrth eskennu** arna6. Enteu byeu barnu e ureynt ae delyet yda6 ef yn rat. **E na6d y6 or pan dechreuho e gof llys guneythur pedeyR** pedol ac eu tho hoellyon ene darfo ydav ef eu dody hvy a **dan traet march e brenhyn d6yn e dyn a wnel e cam. E sar**haet yv chue bu6 a chue ugeynt o aryant. E werth y6 chue **bu6 a chue ugeyn mu6.** Er eyl yv e troedya6c ef a dele e tyr en ryd ae uarch pres**svel ae urethenwysc e gan e brenhyn ae lyeynwysc y gan** e urenhynes ar s6yd honno a da6 o ureynt tyr yda6. Ef //

Cotton Titus D.ii ff. 11v
a dele dale traet e brenhyn en e arfet or pan dechreuho eysted en e kyuedach ene el e kyscu ac a dele cossy e brenhyn ac eg ky**hyt a henne o espeyt g6yllyet ef e brenhyn rac guall. E na6d** y6 or pan dotto e brenhyn e traet en e arfet ene el yv estauell **d6en e den a wnel e kam. Ef a dele b6ytta ar un dyskyl ar** brenhyn. ae keven ar e tan. E sarhaet y6 chue bu6 a chue **ugeynt o aryant. e werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6.** Tredyd y6 maer e bysweyl ef a dele e tyr en ryd. ef a de**le guarchad6 e llys en penhaf guedy er estywart llys.** Ef a dele kemryt a rodho e maer ar kyghella6r o da attav **e dale e llys. Ef byeu parattoy holl reydyeu e llys. Ef byeu** holl dyr6y a chaml6r6 e uaertref. Ef a dele ebedy6 guyr e **uaertref ac amober eu merchet. Ene bo dadleu e r6g deu** vr o wyr e uaertref am tyr a daear neu am lledrat neu **am emlad ef a dele pedeyr ar ugeynt. Ef a dele tygu tros** tyr e llys. Ef a dele try ugeynt o pob karchara6r a el e me**vn geol. Ef a dele guestuaeu e gan wyr e uaertref. guar**thec a uo en e warchad6 ef teyr nos kyn eu llad euo byeu **eu kr6en. Ny dele nep kr6en guarthec e maer bysweyl** namen ef ehun. nar brenhyn a uo nac ef ny uo en e llys. **E na6d y6 d6en e den a wnel e kam tros teruyn tyr e llys.** E lety yv e bvytty. e sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt **o aryant. e werth yv chue bu6 a chue ugeyn mu6.** Petweryd y6 e ryghyll ef a dele e tyr en ryd a phan **uo e brenhyn en e llys ef a dele bvyt seyc. Ef a dele se**uyll e r6g e deu post a gvyllya6 rac llosky e ty tra uo e bren**hyn en bvytta. ac a dele yuet y gyt ar svydwyr. ac ny de**le eysted tra uo e brenhyn en bvytta. nac en yuet en e neu**ad ac ny dele tara6 e post e parth e bo y brenhyn. Ef a dele** lloneyt e llestry e guallouyer endunt or k6ryf. ac eu hanner //

Cotton Titus D.ii ff. 12r
o uraga6t ac eu traean o ued. Ef a dele coesseu er ychen ar guarthec a kaffer oe gyhud ef e wneythur kuaraneu ky**uu6ch ae uffarneu a navuet dyd kalan gayaf peys a chrys** a llavder hep tenllyf a dele e gaffael. kyhyt e dele bot e dyllat **a chvlem e la6der. kalan gayaf e dele caffael cappan a kalan** ma6rth neu chueura6r mantell. Ef a dele rannu e r6g **er arglvyd ar kyghella6r. Ef a dele kvbyl or kyc bvlch** a uo en e mar6ty ar emenyn bvlch. ar maen yssaf or ureu**an ar llyn glas ar wanaf yssaf or yt ar yeyr ar katheu** ar wyall kennut ar talar or yt en e dayar ac ony byd ta**lar y eyryonenneu. Ef a dele o pob ty e del ar negesseu e** brenhyn yda6 torth ae <u>henlyn</u>. teyr kyuelyn en hyt e **wae6 d6e trach <u>keuyn</u> ac un racda6. Or anreyth a dyccer** o orwlat ef a dele tar6 neu anyueyl nyt el a dan wed neu **kenflyth. Pan uo mar6 e ryghyll e brenhyn byeu e da oll.** O serheyr e ryghyll ac ef en eysted tra uo e dadleu ny dele caf**fael namen gogreyt keyrch a blysgyn vy. E sarhaet y6 her**wyd rey kemeynt a sarhaet perchenna6c e tyr e sarhaer **arna6 ac euelly e alanas. Ereyll a dyweyt pane6 teyr bu6** a thry ugeynt o aryant y6 e sarhaet. E werth y6 teyr by6 a thry ugeyn mu6. **Pemhet y6 e portha6r ef a** dele e tyr en ryd ae ty o ue6n e porth ef a dele e emborth **en wastat or llys a seyc pan uo e brenhyn. Ef a dele o pob** <u>arec</u> a del trvy e porth e derneyt nyt amgen o aeron ac **vyeu a penweyc. Ef a dele o pob p6n kynnut a del tr6y** e porth eskyren a tenno en dylesteyr er march ae la6 ar e **porth. Ef a dele pedeyr keynnya6c o pob karchara6r e** kayo y porth arna6. Ef a dele tennu kr6en er anyueyll**lyeyt a ladher en e kegyn enteu a dele keynnya6c o pob** un onadunt hue. Ef a dele or anreyth o uoch a del tr6e //

Cotton Titus D.ii ff. 12v
e porth hvch a allo ef erbyn e gurych e dyrchauael ae un lla6 ene uo kyuu6ch <u>e</u> thraet a thal e glyn ef. Ef by**eu e llvden kvtta a del er porth. Ef a dele bot en ryghyll** en e uaertref ac a dele pedeyr keynnya6c o pob amober **a del ohoney. Ef a dele g6essya6 guyr e uaertref e weyth** ac a dele o pob dyr6e a chaml6r6 a del arnadunt gobyr. **Ef a dele e negesseu en ryd en e llys oll ac a dele cadyt e ka**6s a popo. Ef a dele arl6ya6 e llys y am pery guellta a pery **kynneu e tan. E na6d y6 cad6 e den a wnel e cam eny el** e pen*teylu* yv lety tr6y e porth ar penteylu a dele e d6**yn en dyogel. E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt o a**ryant. E werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6. **Chuechet y6 e g6yll6r ef a dele e tyr en ryd ae wyt** pressvel ae archenat a thorth ae henllyn en e uore**wyt. Ny dele vyllya6 or pan <u>elhel</u> e kescu hyt e dyd enteu** a dele kescu e dyd ac na wnel dym namen er gobyr. Rey **a dyweyt e dele llegeyt er anyueyllyeyt a ladher en e llys.** ac a dele e dyllat y am y cappan ae hossaneu. O cheffyr enteu **en kyscu en er amser e dele talu kaml6r6 er brenhyn.** ony meydyr a chet mayder enteu ny dele kaffael e sarha**et. E na6d y6 or pan dechreuho canu e corn e nos y 6yllya6** ene agorer e porth trannoeth. E sarhaet y6 chue bu6 a chue **ugeynt o aryant e werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6.** Seythuet y6 e kynnuttey ef a dely e tyr en ryd ae w**yt pressvel pan uo e brenhyn ae archenat.**

Ef a dele vrth kynnutta a uo reyt yda6 or llys ac o kyll dym o hen**ne ef a dele y talu. Ef a dele cad6 march e kennut a chy**mryt y ebran beunoeth or llys a marchogaeth arna6 **en mynet e kennutta ac o chyll ac ef ar e warchad6 ef** a dele e talu. Ny dele ef manelu e kynnut or ansa6d y dot- //

Cotton Titus D.ii ff. 13r
to ar e march guedy e del adref. Ef a dele gedueu er eskrebyl a ladher en e llys sef acha6s e dele vrth eu eskernegu **ae wyall ef. E na6d y6 hyt e gallo e wr6 ae wyall neu ae** vdyf. E sarhaet yv chue bu6 a chue ugeynt <u>arynat</u> e werth **y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6.** Uythuet y6 e poburyes hy a dele e b6yt or llys ae dy**llat a seyc pan uo y brenhyn a theyssen dywed poby** o pob amrev ula6t a poppo ae guely en e b6ytty. Ny dely **keuody rac nep tra uo en poby. E na6d y6 hyt e b6ryho** ae chrauell. E sarhaet y6 o byd gurya6c traean sarhaet **e gvr a hy a phob gureyc. Ony byd guryavc hanner sarha**et e bra6t. E <u>werth</u> y6 na hy a uo gurya6c na hy ny bo hanner guerth y braut. **Nauuet y6 y gof llys ef** a dele e tyr en ryd ae wyt pressvel a seyc pan uo **e brenhyn. Ef a dele guneythur reydyeu e llys oll en rat.** eythyr try peth sef y6 e rey henne. kant kvllter. a pen **guaeu a thedyf bvyall kennut. am pob un or try peth** henne ef a dele tal e lawur. Ef a dele guneythur eu rey**dyeu e svydogyon e llys oll en rat. vynteu a deleant urth** pob anrec e anrededu ef. Ef a dele amobreu merchet e go**ueynt ereyll. Ef a dele e keynon sef y6 y keynon e wyra**vt gyntaf a del er neuad. E le yn e llys y6 en tal y ueync en **nessaf er effeyryat teylu. E naud yu or pan dechreuho gune**ythur e weyth e bore ene teruynho e nos honno. E sarha**et y6 chue bu6 a chue ugeynt o aryant. E werth yu chue bu6 a chue ugeyn mu6.** Decuet yu e penkerd **ef a dele e tyr en ryd. E le yu ar neyll la6 er egnat llys.** ef a dele dechreu kerd en kentaf o du6 ar eyl or argluyd by**eyffo e llys neu o arall. Ny dele erchy namen penkerd ac oy** kytennyll ae kedemdeythyon d6e ran a dele ef e gaffael. //

Cotton Titus D.ii ff. 13v
Ef a dele e gan pob kerda6r guedy yd emadavho ae dysc ef pedeyr ar ugeynt. Ef a dele pedeyr ar ugeynt e gan pob **gureyc a kysco gan 6r or nys re gaffo e genthy gynt. Ef a** dele amober merchet e kerdoryon. E lety y6 e gyt ar edlyg. **E na6d y6 or pan dechreuho ef e canu kentaf en e llys hyt ~~p~~** ene teruynho e dywethaf. E sarhaet y6 chue bu6 a chue **ugeynt aryant e werth y6 chue bu6 a chue ugeyn mu6.** Unuet ar dec y6 er olchuryes hy a dele e b6yt or llys **a seyc pan uo e brenhyn ae dyllat ac a dele e dyd e gol**cho er urenhynes anrec e genthy. E na6d y6 hyt e <u>galho</u> **bvr6 ae golchpren. 6n sarhaet y6 ac un werth ar po**buryes. Vchof re traethassam ny or suydogy**on a perthyn ar e llys ar rey aruer ar rey deuaut** ac eu breynt ac eu dylyet. eman e traethun ny o petheu **ereyll. Try anhepcor brenhyn ynt e effeyryat urth uen**dyga6 e uuet a chanu efferen. ar egnat llys <u>urrth</u> de**osparth petheu pedrus ae teylu urth y agheneu. Try** anhepcor ~~brenh~~ gurda e telyn ae ureccan ae kalla6r. **Try anhepcor taeauc e kauen a trotheu ae pentan.** Try peth ny dele y brenhyn e kyuran a nep e s6llt ae **hebauc ae leydyr. Teyr ruyt brenhyn allwest e ue**yrch ae kenueynt warthec ae kenueynt uoch. o kyll **den anyueyl ae gaffael em plyth anyueyllyeyt e bren**hyn ef a dele pedeyr keynnyauc am pob un or a gaffo. **Teyr ruet gurda e gre ae kenueynt warthec ae ken**ueynt uoch ene caffo anyueyl den em plyth e anyueylly**eyt ef; ef a dele pedeyr keynnyauc. Teyr ruet taeauc** e kenueynt warthec ae kenueynt uoch ae <u>gaeafty</u> o **kalan mey hyt aust o cheyff ef anyueyl ar keueylly**orn en urun or rey henne ef a dele gaffael pedeyr ke- //

Cotton Titus D.ii ff. 14r
ynny*auc* manac. Try chorn kyweythas esyd er brenhyn ac a deleant bot en uuelyn ac en un werth. e korn **ed euo e brenhyn ae korn kyweythas a chorn e pen*ke***nyd. a punt yv guerth pob un onadunt hue. Teyr telyn **kyureythya6l esyd telyn e brenhyn a thelyn penkerd** a thelyn gurda. guerth e due gyntaf chue ugeynt a **pedeyr ar ugeynt ar eu keweyrgorn. telyn gurda try** ugeynt a deudec keynnyauc ar e kyweyrgorn. Try peth **ne dele taeauc y werthu hep ganhyat y arglued am6s** a mel a moch. ac os guerth byt dyruyauc ar newyt ual **kynt ac onys pryn e arglued guerthet ef e ford e menho.** Teyr keluedyt ne dele mab taeauc e dyscu hep ganhy**at e arglued a chet as dysco ef a dele eu duen tra*cheuen*.** onyt escolheyctaut guedy e kemerho urdeu. sef y6 y rey **henny escolheyctaut a gouannaeth a bardony. Vyth pyn**uarch brenhyn. mor. a dyffeyth. ac achanauc gulat arall. **lleyder. maru en surth. anuab. maru e kaffo ebedyu. cam**gyluus e caffo dyrue neu kamluru e ganthau. Pvybyn**nac a dywetto geyr anwar en erbyn brenhyn talet kam**luru deudeblyc ydau. Pa le bennac ed emgaffoent er ef**feyryat ar dysteyn ar braudur llys ena e byd breynt e llys.** Ny dele e brenhyn

mynet ae lu or wlat onyt un weyth **en e wlueden. vynteu a deleant menet en e kyuoeth** ef ehun pan uenho. E brenhyn a dele o pob byleyntref **den a march a bueall e wneythur lluest er brenhyn.** ac vynteu a deleant bot ar e cost ef. Nau tey a deleant **byleynnyeyt e brenhyn e wneythur. Neuad. Estauell.** Buetty. Estabel. kynorty. Escubaur. Oden. Ty bych**an. kerner neu hunty. Pob da hep perchennavc yd**au esyd dyffeyth brenhyn. Try peth ny dele brenhyn //

Cotton Titus D.ii ff. 14v

e rannu ac arall eursullt ac aryant a kyrn bual a guys e bo urles urthy. Kamluru deudeblyc a dele **bot en llys ac en llan. Pue bynnac a wnel cam e mam e**glues talet ydy pedeyr punt ar dec er hanner er abbat o **byd d6ywaul lytheruur ar llall e rug effeyryeyt ar clas.** O guneyr cam en e uenwent seyth punt a tal er un ford **e rennyr e rey henne ar lleyll. Pue bennac a wnel cam** e meun sapel talet seyth punt e neyll hanner er effeyry**eyt ar llall er persononeu. ac euelly e teruynha e lleuer llys.** Eman e dechreun ny o kyureythyeu e gura**ged. Kentaf y6 onadunt o deruyd e wreyc bot rody**eyt arney a dan e haguedy e dele bot hyt em pen e se**yth mlyned a chet boet teyr nos en eyssyeu or seythuet** ulueden ac yscar onadunt rannu pob peth a deleant **en deu hanner. E wreyc byeu rannu ar gur dewys. e moch** er gur ar deueyt er wreyc. Ony byd namyn e neyll eu **rannu. Or meybyon due ran er tat ac un er uam. E deo**dreuen ual hyn e rennyr holl llestry e llaeth eyther un **baeol er wreyc ed ant. Holl dysgleu eythyr un dysgel er** wreyc ed ant. Er holl lestry llyn er gur ed ant. E wreyc **a dele karr ac yeu e duen e deodreuen or ty. E gur a dele** e rydyll. E wreyc a dele e gogyr man. E gur a dele e maen **uchaf er ureuan ar wreyc er yssaf. E dyllat a uo arnad**unt er wreyc e rey a uo a danadunt er gur ene wreycca**ho guedy gureyccaho enteu e wreyc byeuuedant ac os** e wreyc a del ar e gur a gusc arnadunt talet er wreyc a **escarhuyt a hy e huenepwarth. E gur byeu e gallaur ar** breccan a gobennedyeu e traustyle ar kullter ar weall **kynnut ar tarader ar pergyg. ar kremaneu oll eythyr** un er wreyc. E wreyc byeu e padell ar trybed ar weall le- //

Cotton Titus D.ii ff. 15r

dan ar gudyf ar svch ar llun achlan ar llynhat ar gulan ar trythkut eythyr eur neu aryant a hunnu o byd e ran**nu sef yu e trythkut e llau kydeu ac a uo endunt eythyr** eur neu aryant o byd. O byd gueeu eu rannu. **E pelleneu er meybyon. E gur a dele er escubaur** ac a uo u6ch daear ac ys daear o yt. E gur a dele er yeyr **oll ac un or katheu ar lleyll er wreyc. E bvet ual hen e** rennyr. E wreyc byeu e kyc bulch ar hun a uo en e hely. **a guedy e dyrchauer e gur byeu. E wreyc byeu e llestry e**menyn bulch ar caus bulch. E wreyc byeu kemeynt ac a all**ho e dven o ulaut e rug nerth e d6elau ae deu glyn or** kell hyt e ty. Pob un onadunt byeu e dyllat eythyr **eu mentyll ar mentyll eu rannu. Os e gur a uyd breynhya**ul dangosset e ureynt kyn rannu a guedy caffo ef e ureynt **rannet mal e dywedassam ny uchot. Eu delyedon tal**hent en deu hanner. Ac os kyn e seythuet wluedyn yd es**carant talet ydy y haguedy ae hargyureu ae chowyll.** Ac os en uorven e rodyr a uo ar e karn or petheu henne **a geyff. Ac os kyn e seythuet wlueden ed edeu hy e gur** kubel o henne a kyll. eythyr e kowyll ae huenepwarth **ae gowyn. Os e gur hytheu a uyd klauur neu anadel dre**wedyc neu na allho kyt ae wreyc. Os o achaus un or try **pheth henne ed edeu hy e gur kubel or eydy a dele y gaffa**el. Os o uaru ed escarant hy a dele caffael kubel eythyr er **yt. Ny dele gureyc en e byt caffael ran or yt onyt gureyc p6**es. Os o uy6 a maru ed escarant rannet y claf ar peryglau**r y gyt ac ef a dewys er yach. Ny dele nep kemennu namen** dayret er eglves ae delyedyon a ket as kemenho e mab a **eyll torry e kemyn a hunnu a elwyr mab anwar. Pue** bennac enteu a torro kemen kyureythya6l nyt amgen //

Cotton Titus D.ii ff. 15v

dayret neu delyedyon eskemunedyc uyd mal publican. Os o uewyt e guahanant tryccet hy ar eydy hyt em pen **e nau nyeu ar nau nos en e ty e vybot ae kyureythyaul** eu guahan ac os yaun eu guahan aet e da or blaen **ac ar ol e keynnyauc dyw*ethaf* aet ehun. Sarhaet** gureyc vryavc traean sarhaet e gur ony byd guryauc **hanner sarhaet e braut. E galanas na guedu na guryauc** hanner galanas e braut. O myn gur gureyc arall guedy **ed escarho ar gentaf ryd uyd e gyntaf. O deruyd e vr escar a** gureyc a mennu o honno gur arall a bot en edyuar gan **e gur kentaf escar ae wreyc ae godywes ohanau ar ne**yll troet en e guely ar llall eythyr e guele e gur kentaf **a dele caffael e wreyc. O deruyd e wreyc guneythur kyula**uan debryt ae rody kussan ae gadael y gouyssyau ae **kyt a hy sarhaet oe gur yu henne. Os e hemreyn a deru**yd e sarhaet honno a dercheuyr ar uod e hanner canys **o kenedel gelynyaeth ed henyu. Os e gouyssyau a deruyd** talet sarhaet hep y harderchauael. Os kussan uyd

talet **deuparth sarhaet canyt oes gueythret kubyl. Os guadu** a wna gur e gaffael e rug deu troet gureyc rodet e gur **llv deg wyr a deugeynt ar wreyc e kemeynt o wraged.** Os guadu e gouessyau a wna rodet e gur ll6 petwar guyr **ar dec ar wreyc e kymeynt o wraged a henne oc eu kere**ynt. Os rody kussan a watta rodet e gur llv seyth wyr ar **wreyc llv seyth wraged ar reyn henne oc eu kefnesseyuy**eyt y am tat a mam a brodyr a chuyoryd. P6e bynnac a **dycco moruen en llathlut a chyn bot achaus a hy gouen** or uorven beth a rody ty e my a meynholy ohanau ef a **rodhey a henne ar e kret ket keyssyo ef e wadu os e uor6**en ae gyrr credad6e yu canes ena e mae nauuet tauo- //

Cotton Titus D.ii ff. 16r
dyauc ac urth henne e mae credadve hy urth nat oes neythyaurwyr. O rodyr moruen y vr ae chaffael en **llygredyc ae dyodef hy hyt trannoeth ny eyll ef tran**noeth caffael dym oe delyet hy. Os kyuody a wna enteu **en dyannot guedy as caffo en llygredyc ar e neythyauR**wyr ae gale en e seuyll a thestu udunt hue er re gaffael **hy en llygredyc ac na kesco e gyt a hy hyt trannoeth ny** dele hy trannoeth dym y ganthau ef. O deruyd deuot bron**neu a chedor arney hy ae blodeua6 ena e dyweyt keure**yth na 6yr nep beth yv hy ae mor6en ae gureyc o acha**us re deuot aruyd mab arney ac urth henne y gat ky**ureyth e dyheurau hy o lv seyth nyn e am e mam ae that **ae brodyr ae chuyoryd. Os hytheu ny men e dyheurau lla**der e chrys en keuuvch ae guerdyr a roder dynawet bl6**ed en e lla6 guedy yrau e losgurn ac o geyll e gynhal er**byn e losgurn kymeret en lle e ran or argyureu ac ony eyll **e gynhal byt hep dym. Pve bennac a rodho gureyc y vR** ef byeu talu e hamober neu enteu a kemerho meychyeu **e genthy hy ar e talu ef. ac os hytheu ehun a emryd talet** e hamober canes ehun a uu rodyat arney. O dvc gur gure**yc en llathlut a dyuot a hy e ty vrda e kescu genthy ac na** kemerho e gurda mach ar e hamober talet ehun. O deruyd **y vr duen gureyc en llathlut byt hyt em pen e seyth ble**ned ar try eydyon kehyt eu korn ac eu hesgyuarn canes **colles hy e breynt byt hytheu ar e breynt hunnu hyt em** pen e seyth mlyned. O byd argyureu ydy hytheu byt hun**nu en dytreul hyt em pen e seyth mlyned. Os hytheu ae** kanhyatta ny dywegyr dym ydy o treul deynt ac estlys. **O cheyff teyr nos o pen e seythuet ulvedyn rannu deu han**ner a hy megys a gureyc a rodyeyt arney. Ny thryc gure- //

Cotton Titus D.ii ff. 16v
yc nac o rod nac o lathlut ar ureynt e haguedy namen seyth mlened ac nat aguedyaul hytheu o pen e seyth ble**ned allan urth henne rannent deu hanner. Pue bennac** a kesco teyr nos gan wreyc or pan anhuder e tan ene dat**anhuder trannoeth ac o henne allan mennu ohanau e** gadu talet ydy eydyon a talho ugeynt ac arall a talho dec **ar ugeynt ac arall a talho deu ugeynt ac os dvc ar ty ac** anlloed ae bot e gyt ac ef hyt em pen e seyth mlened rannu **a hy a dele o henne allan megys a gureyc a rodyeyt arney.** Teyr aguedy kyureythyaul esyd aguedy merch brenhyn **pedeyr punt ar ugeynt ae chowyll vyth punt. aguedy** merch gurda teyr punt ae chowyll punt. aguedy merch **taeauc punt a chowyll chue ugeynt. O deruyd e den beychyo**gy gureyc o luen a pherth ef a dele gossemdeythyau e **mab canes e kyureyth a dyweyt ket collo hy e gur na de**le caffael eyssywet ohanav nac oe achaus ac urth henne **e dele e gur meythryn e mab. O deruyd y vr escar ae wreyc** a hy en ueychyauc byt or pan escarher a hy ene agho en **ryf hanner blueden o ueythryn e mab a guede ganher** e mab hytheu byeu e ueythryn ef eylweyth hyt em pen **e ulueden menno na uenho es dyr ydy e ueythryn er da** e gan e gur sef yu messur e da buuch llaethauc a peys a **talho pedeyr keynnyauc a padell a talho keynnyauc a** karreyt or yt goreu a teuo ar tre e tat ef a henny ydy er **e ueythryn ulveden a hytheu ehun guedy henne han**ner blveden ac o henne allan ny ellyr kymell arney hy e **ueythryn ef. onyt e ran ehun ac o henne hyt em pen** e pedeyr blyned ar dec e deuparth ar e tat ar traean ar **e uam ac o pen e petwared ulveden ar dec allan e ma**e yaun er tat e dven ar e argluyd a gurhau ohana6 //

Cotton Titus D.ii ff. 17r
enteu ydau ef ac o henne allan byt ar ossemdeyth e arglued. O deruyd e wreyc dyweduet ar ur dven treys arney **a guadu or gur rodet llv deg wyr a deugeynt hep all**tudeon hep wyr not. O deruyd ydy hytheu gerru en ky**ureythyaul kymeret aelaut e gur en e llau assu ydy** ar llau deheu ar e kreyr a thyget hy er kreyr ry gedy**au or aelaut hunnu a hyhy truy treys ar re wneythur** meuel a sarhaet ydy ac oe kenedel ac oe hargluyd. **Rey or egneyt ny at guat en erbyn henne e keureyth** eyssyoes a dyweyt e deleyr gadu e guat mal e dewed**assam ny uchot. O deruyd e ur adef duen treys e ar** wreyc talet deudec mu6 en dyrue er brenhyn ae hamober **yu hargluyd ac os moruen uyd y chowyll ae**

haguedy en e ueynt uuyhaf e deleho ae huenepwerth ae dy**lesruyd. ac os gureyc guryauc uyd e sarhaet gan e** harderchauael ar uod er hanneR. O deruyd e uR duen **moruen en llathlut e harglued ae kenedyl a eyll e du**en e ganthau ef ket boet druc ganthau ac o bu gynt **gan ur arall ne ellyr e duen guedy henne e gan e gur** ae duc llathlut onyt ehun ae myn. Try pryfurey gure**yc e chowyll ae haguedy ae sarhaet sef achaus e gelwyr** e try henne en try prifurey urth eu bot en try prya**ut gureyc ac na ellyr eu duen o nep achaus e genthy** sef ev e chowyll e peth a gaffo am e guerendaut. Sef yu **e sarhaet pob maedu a wnel e gur arney eyther am try** peth sef yu e try e dele e maedu am rody peth ny delyho **e rody ac am e chaffael gan ur a dan tuell ac am unau** meuel ar e uaryf ac os am e chaffael can ur e maed ny **cheyff namen henne o dyuuen cany deleyr e dyuuen** ar dyal am er un kyulauan. Sef yu e gowyn o cheyff //

Cotton Titus D.ii ff. 17v

e gur gan wreyc arall talet ydy chue ugeynt e treygel kentaf. am er eyl punt. os keyff e tredeweyth **escar a eyll hep colly dym or eydy ar da a gaffo am e try** peth henne a dele bot en wahanedyc e urth e gur. Gure**yc e brenhyn a eyll rody traean deouot a del e gan e bren**hyn. Gwreyc ucheluur a eyll rody e mantell ae chrys **ae hesgydyeu ae penllyeyn ae buet ae dyaut a chraun e** chell a benfygyau e holl deodreuen. Gureyc taeauc ny **eyll rody namen e penguuch na benfygyau namen e gogyr** a henne mal e klewer e llef e ar e tom oe duen adref. Try **gorsaf gureyc pan kescer genthy ny dele kechwyn ody**no hyt e nauuet dyd a pan esgarho ae gur ne dele ke**chuyn hyt e nauuet dyd ac ena en ol e keynnyauc dywe**thaf. a pan uo maru e gur ne dele kechuyn hyt e nau**uet dyd ac ena en ol e keynnyauc dywethaf. O try mod** e deleyr amobyr e wreyc o rod ac estyn keny chysger gen**thy. ar eyl o kesgu en gohoedauc keny bo rod nac estyn** ar tredyd oy beychyogy. Amober merch maer keghella**ur punt. Amober merch maer chue ugeynt. Amober** merch mab eyllt try ugeynt. Amober merch alltut pe**deyr ar ugeynt. Amober merch penkenedel punt. Amo**ber merch ucheluur chue ugeynt. Amober merch pob **suedauc herwyd rey punt herwyd ereyll chue ugeynt.** Amober merch caeth deudec keynnyauc. O deruyd beych**yogy gueynydauc o caeth e nep ae beychyocco a dele ro**dy gureyc arall kestal a hy e wassanaethu en e lle ene ag**ho a meythryn e mab guedy yd agho en dylesteyr er** nep a wassanaether. ac o byd maru en eghy talet e guerth **yu hargluyd. Ebedyu estauellauc o wreyc un ar pymthec.** O deruyd e alltut o wreyc menet true wlat ac ena e maru //

Cotton Titus D.ii ff. 18r

talet er nep byeyffo e tyr un ar bymthec en e maru tewarchen. O deruyd y ur mennu escar a gureyc a mennu **ohanau gureyc arall dylys eu e wreyc ed escaruyt a hy** cane dele un gur bot ydau due wraged. Pob gureyc a de**le menet e ford e menno cany dele bot en karrdychuel** ac na deleyr dym ydy namen e hamober. Ny kygeyn gure**yc en uach nac en tyst ar vr. O deruyd guelet gureyc e parth** hun er ll6en a gur or tu arall neu en dyuot o wacty ~~n~~ **neu a dan un uantell os e wadu a wnant llv deg wra**ged a deugeynt ar e wreyc ar kymeynt o wyr ar e **gur. O deruyd rody kemraes e alltut urth ureynt er all**tut ed a e sarhaet ene uo maru er alltut a guedy bo ma**ru er alltut ene uenho gur arall canyt emchuel y breynt** tracheuen ar e chenedel. O deruyd rody kemraes e alltut **a bot plant udunt e plant a dele tref tat o uamues eyther** na deleant ran or teden breynnyaul hyt e trededen ony **bey e uot en pennaeth alltut a hunnu a dele e ran o kv**byl en dyannot. Meybyon e ryu wraged e deleyr guar**thec dyuach udunt sef e gelwyr e guarthec henne en** warthec deuach canyt kenedel e tat ae tal namyn kene**del e uam. Ny dele gureyc na prenu na guerthu ony byd** pryaut. o byd pryaut hy hagen hy a dele prynu a guer**thu. Teyr guraged e dele eu meybyon uamuys herwyd** keureyth mab kemraes a roder e alltut. a mab gureyc **a vystler eg gulat agkyuyeyth o cheyff beychyogy gan** e guestlau hytheu oe chenedel ae hargluyd a gureyc e dyc**co alltut treys e arney. O deruyd rody moruen y vr ac na** ouenher e chowyll kyn e chyuody e ar e guely tranno**eth ny dele ef attep o henne allan. O deruyd e uoruen na** dywetto e chowyll kyn e chyuody e ar e guele trannoeth //

Cotton Titus D.ii ff. 18v

ny dele e chowyll o henne allan bot namen en keffredyn e regthunt. Ny dele merch o da e that namen kymeynt **a hanner a gaffo braut ac ny dele hytheu talu o alanas** namen kemeynt a hanner a talho braut a henne tros **e plant onyt oes plant ydy a thegu o*honey* na bo rac llau** ne dele talu dym. ac o byd ac eu menet en oet keureythy**aul talhent ehun trostunt o henne allan. Ny dele gure**yc en e byt talu keynnyauc palader na hen uo nac yeu**anc. O deruyd e wreyc dyweduet ar vr na allo kedyau**

a hy ac o achaus henne keyssyau escar ac ef kyureyth a **eyrch y phrouy sef mal e prouyr tanu llenllyeyn wen** a danadunt newyd olchy a menet e gur ydy ar honno **e uot genthy a pan del y ewylles e ellug ar e llenllyeyn** o guelyr arney dogyn yu ydau ac or achaus hunnu **ny ellyr escar ac ef. ony eyll enteu dym hy a eyll escar** ac ef a menet ar eydy en kubel. O deruyd e uoruen dywe**duet ar ur duen treys y arney ar gur en guadu a dy**weduet or uoruen ony duc ef treys e arney hy e bot en **uoruen e kyureyth a dyweyt bot en yaun prouy ae mo**ruen ae nyt moruen canes e bot en uoruen yu e harde**lu sef a dele e phrouy er edlyg ac os keyff en uoruen ryd** uyd e gur a hythey hep kolly e breynt. O degyr treys y **ar wreyc guryauc ny deleyr talu amober trosty canes** hy ae talus pan urhaus. O deruyd e wreyc duen mab en **kyureythyaul e vr ket as guatto e gur e kyureyth a** dyweyt guedy as dycco un*weyth* en kyureythyaul na **dele e duen e arall cane byd karrdychuel e urth e nep** e ducpuet en gentaf. O deruyd rody gureyc y vr a dan e **haguedy a chaffael kubel or da hyt en oet un keynny**auc ac na chaffer honno honno a elwyr un keynny- //

Cotton Titus D.ii ff. 19r
auc a aduc cant. Nyt reyt mach ar dylesruyd da a del e gan wreyc en ganesgaeth. Gureyc a dele traean sarhaet e gur **nac o lad e sarhaet nac o ford arall. Ny dele reythwraged** e gyt a gureyc nac am lledrat nac am alanas nac am uach **namen reythwyr. Keureyth a deweyt na dele gureyc** cowyll guedy blodeuho onys dyheura e kefnesseyuyeyt **e am e mam ae that ae brodyr ae chuyoryd ac o henne** ene uont seyth nyn. sef e dele blodeuau o pedeyr blued **ar dec allan ac o henne hyt em pen e deugeyn mlened e** dele meythryn sef yu henne pedeyr blyned ar dec a deu **ugeynt e dele bot en e hyeuegtyt ac o henne allan pey**dyau ac emduen. O deruyd rody moruen y vr a hep kescu gen**thy a chaffael cam ohoney urth ureynt e gur e dywygyr** ydy ac nyt urth ureynt e braut a honno a elwyr moru**enwreyc ac o degyr treys e arney ef a deleyr talu y chowyll** ydy. O deruyd enllybyau gur ar wreyc e treygyl kentaf **llv deudeg wraged arney. er eyl treygel llv pedeyr gura**ged ar dec. e tredyd llv deu ugeyn wraged. O deruyd e wre**yc llad gur hy a dele caffael keynnyauc palader a hun**nu y6 e dyn ae kemer ac nys tal. Pob argluydes a dele **amober e kyuoeth. Gureyc maer e bysweyl a dele amo**ber guraged e uartref. Nyt oes breynt e puteyn ket dyc**cer treys e arney ne dele caffael yaun o serheyt hytheu** talher e sarhaet urth ureynt e braut. Pob keulauan a **wnel gureyc talet trosty mal tros gur ony byd gurya**uc os guryauc uyd hytheu talet hy ae gur e dyrue ar cam**luru. Try agkeuarch gur e uarch ae arueu ac a del y**dau oy tyr ac a del en vynepwerth e gan e wreyc am **e chowyll ny dele enteu rannu urun o henne ae wreyc.** Try agkyuarch gureyc yu e thry pryurey a henne nys //

Cotton Titus D.ii ff. 19v
ran hytheu ae gur. a euelly e teruena keyreyth e guraged. eman ~~de~~ dechreuant keureythyeu e wlat. **Kentaf yu e nau tauodyauc sef yu e rey henne argluyd** e rug e deu ur. effeyryat e rug e deu uanach. tat e rug **e deu uab. O byd un or rey a dywedassam ny uchot ne men**ho dody em pen e try thauodyauc kenys menho e llall kyure**yth a eyrch dody en eu pen. Petweryd yu egnat ar e ura**ut o deruyd e den or neyll parth e bu e kyureyth e rygthunt **guadu e uraut ar llall en e hadef geyr yu geyr er egnat ena** ar e uraut. Pemhet yu mach ar e uchenyaeth o byd mach **adeuedyc a dyweduet or neyll bot e uechnyaeth ar peth** maur ar llall paneu ar beth bychan canes adeuedyc e mach **credadue yu ef pahar e rodet a chanes adeuedyc ef ny ell**yr e wadu. Chuechet yu rodyat ar e rod sef mal e mae o de**ruyd e den rody peth a deu den en dyweduet emy e mynheu** e rodet ef geyr yu y eyr ef padyu e rodes. Seythuet yv **moruen ar e guerendaut o deruyd. y vr duen moruen en lla**thlut a guedy ed el er dyffeyth a hy kyn bot achaus ydau **a hy gouen ohoney hy beth a rody ty emmy a meynhyoly** ohanau ef pa ueynt a rodo ydy a guedy henne bot en edyuar **ganthau ef henne ket as guatto ef a chadarnhau ohoney** hy henne geyr yu e geyr hy ena. Vythuet yu bugeyl tref**gord o deruyd llad lluden e den o escrebel perchennogyon e**reyll am henne geyr yu geyr e bugeyl pa eydyon ae lla**daud ef. Nauuet yu lleyder urth e groc ar e kytlladron** o deruyd ydau ef deweduet bot den en gytlleyder ac ef ac **am e lledrat hunnu e dyenyduu ef ae gadarnhau ohanav** er agued yd aeth duu ydau ac e mae enteu en menet ydau ef ena e mae geyr e eyr ef. **O deruyd e den torry tro**et anyueyl ny bo eydau neu e uorduet neu wneythur //

Cotton Titus D.ii ff. 20r
bryu neu nychtaut er anyueyl ohanau a bot er anyueyl en glan ual e galler essu e kyc yaun yu er den ae brywho **kemryt er anyueyl attau oe uedegynyaethu ene uo yach.** cane dele perchennauc er

anyueyl llauuryau tros agkyure**yth e nep re wnaeth cam ydau. ac os anyueyl blyth neu ych** a ardho ry uryvs roder yu perchennauc keuryu kestal ac **ef e wneythur keuryu uuenyant ac a wnelhey ar eydau** ehun. Ac os maru uyd er anyueyl tryccet er aruestel en e **le os byu uyd enteu ae welet en yach teledyu kemeret pa**ub er eydau mal kynt. O deruyd maru er anyueyl en e lle pan **uryuet kynykyer er nep ae bryuues ac onys men defny**dyet e perchennauc ef. sef a dyweyt enteu muenhaa ty **euo a mynheu ae talaf et*ty* euo mal e dywetto keureyth** sef a dyweyt e keureyth o vyl yeuan hyt e kalan talu e **kyc ar kroen en lle e deuparth ar traean ar er eneyt ca**nes yna e mae amser tachued. or kalan hyt uyl yeuan **eylweyth e deuparth ar er eneyt ar traean ar e kyc** ar kroen canys burya uyd pob anyueyl en er amser hun**nu. . deruyd er dyn ry bryuassey gurthot er anyueyl ma**ru gunaet e perchennauc e ewyllys o*honau* ac e gyt a **henne kubyl o kyureyth a geyff.** AM haul uach a chynogen. o deruyd e den rody mach **e arall ar beth yaun yu ydau rydhau e mach. O** un o try achaus e byd ryd mach ae o talu trostau ae o uys**tlau ae o wadu mach. Os e wadu a uen ual hen e guedyr** deuot e due pleyt ar mach ar er egnat ar egnat byeu ke**yssyau e gan e due pleyt adef ae mach e gur ae nyt mach** mach hep er haulur na uach hep e kynnogen ena mae **yaun er egnat gouyn er mach a vyt uach ty. vyf hep** e mach. kubelwat hep e kynnogyn nat vyt uach ty e //

Cotton Titus D.ii ff. 20v

gennyf uy nac ar henne nac ar dym. Dyoer hep e mach ual e mae goreu e dele mach hebrug e uot en uach ed he**brygaf uy ue mot en uach. Dyoer hep e kennogen ual** e mae goreu e dele kynnogen wadu mach mynheu **ath wadaf ty. Ena e mae yaun er egnat edrech pa de**lu e deleyr guadu mach sef a wyl e keureyth ena canyt **oes namen un tauaut e mach e erru arnau ef na dele** namen un tauaut e kynnogen oe wadu. ye hep e ken**nogen mynheu ath wadaf ty. Ena e mae yaun er eg**nat kemryt e kreyr en e lau a dyweduet naud duu ra**got a naud pab ruueyn a naud de arglued na dos en** llv kam. Ot a enteu en llv tyget e duu en e blaen ac er **kreyr esyd en llau er egnat hyt nat mach ef e ganthau** ef nac ar a dyweyt nac ar dym. Ony urthug e mach **arnau byt ryd e kennogen or haul am e guat re dygo**nes a thalet e mach kubyl or dylyet er haulur. Os ef **a wna e mach gurthtug ar e kennogen gurthteg**het tra uo e kennogen en rody y eneu er kreyr guedy **e tegho. ac esef mal e gurthtug. men e kreyr esyd** ena mach uyf uy e gennyt ty ar er hen re dywede**ys ac anudon ry tygeyst ty ac urth e gurthtug re** wneythum my arnat ty myuy a uennaf uraut e gan **er egnat. Ac ena e mae yaun er egnat menet allan** e uarnu braut. sef a wyl e keureyth ena llv e kenno**gen ar e seythuet oe wadu chue guyr ac ef ehun en** seythuet petwar onadunt o parth e tat a deu o parth **e uam ac ef ehun en seythuet ac esef nesset e deleant** bot ydau e guyr henne mal e delehoent talu galanas **e gyt ac ef ae chemryt. sef yu oet e reyth honno vyth**nos or sul rac uynep. ac esef lle e rodyr e reyth honno //

Cotton Titus D.ii ff. 21r

en e llan e bo e duuer suen ae uara efferen a sef amser e kemeryr e reyth honno e rug e benedicamus a rody **e bara efferen. Ac o cheyff e reyth dogen yu ydau ony** keyff enteu e reyth talet er haul ac o men er argluyd **erlyt keureyth anudon arnau erlenhet. Pa uach byn**nac a urthtygho ar e kynnogen byt ryd or haul ac or **uechny canes gunaeth teythy mach. Pa uach bennac** enteu ny urthtygho ar e kynnogen talet ehun er ha**ul cany wnaeth teythy mach ar hen a delyey. Pan ade**uo mach urth er egnat e uot en uach yaun yu er hau**lur testu e adef o*honau* rac kylyau ohonau eylweyth.** O deruyd e den kymryt mach e gan arall yaun yu dody **oet ar e peth a delyher a phan del er oet yaun yu ydau** ehun gouen e kennogen gesseuyn ac os negyd uyd e **kennogen ydau deuet ar e uach a holet e uach a dywe**det bot e kynnogen en negyd ydau. Os ef a dyweyt e **mach guadu hyt nat mach deuet hyt ar er egnat a ho**let er haulur ef rac deu glyn er egnat ac os ef a uen e **mach guadu ac na urthtygho er haulur arnau byt** ryd e mach or haul am e guat ry dygones. Os ef a wna **er haulur gurthtug ar e mach a galu am uraut yaun** yu er egnat barnu arnau e llv ar guat mal e dywedas**sam ny uchot. O deruyd e den kemryt mach e gan arall ar** peth a dyuot e due pleyt e gyt er haulur ar mach ar ken**nogen a holy or haulur e mach a dyweduet e uot en uach** ac attep or kennogen a dyweduet e uot en uach ar beth **bychan a hep y wadu e uechny yaun yu ena er egnat** barnu bot en deturyt e mach pahar e mae mach ef ae **ar beth maur ae ar beth maur a henne urth lv e mach** canes mach adeuedyc yu. O deruyd e den kemryt llawer o //

Cotton Titus D.ii ff. 21v

ueychyeu ar beth a mennu eu guadu or kynnogyn kymeynt ac a dywedassam ny uchot y wadu mach a dau e **wadu pob un onadunt huenteu. Rey a uen ac un seyth**wyr guadu ket et uoent petwar meych ar ugeynt e ky**ureyth eyssyoes a dyweyt hyt nat yaun ac nat aduuen.**. O deruyd e den tebygu bot en ryd mach oe uechny o talu -**peth or dylyet ac hep talu kubyl e keureyth a deweyt** na byd ryd ef a deleu ohonau bot en uach ar e keynny**auc dywethaf mal ar e gentaf. O deruyd bot mach adeue**dyc ar peth a bot negydyaeth gan e kennogen am talu **yaun yu er mach rody guestel keureythyaul sef yu gu**estel keureythyaul e traean en well nor tal. O deruyd lludy**as rody guestel e mach byeu hebrug e guestel y gyt ac ef** hyt en dyogel ac a dele kemryt e fonnaut gentaf o byd **emlad ac ony wna henne talet ehun e delyet. O deruyd ke**yssyau or mach duen guestel hep e kennogen ne dele e **duen ony bey ryuot negydyaeth en e vyd. o gueles enteu** negydyaeth en erbyn er haulur kyn no henne enteu **a eyll rody guestel kyureythyaul e gan e kynnogen** er haulur en e absent. O chanhyatta e kennogen rody **guestel punt en lle un keynnyauc a chyn oet e guestel** colly e guestel ny dyweyt e keureyth deleu ohanau trae **keuen namen dymey canys dymey yu traean e keynny**auc keureyth. O deruyd e den rody kywerthyd punt en lle **un keynnyauc eg guestel ~~nyt~~ a dyguydau e guestyl.** nyt atueryr er kennogen tracheuen kymeynt ac un fyr**dlyg canes ehun a legrus breynt e uystel. P6y bennac a** vystlo guestel a tebygu ohanau urth nat oes uach ar**nau bot e guestel en anylys e keureyth a dyweyt e dy**guyd e guestel hunnu ae uot en dylys. O deruyd er mach //

Cotton Titus D.ii ff. 22r

rody peth maur eg guestel peth bychan keureyth yu er haulur kemryt er hen a roder ydau er e ueynt eg gu**estel a chet collo hunnu kyn nor oet nyt atuer er haulur** tracheuen namen e traean er mach ae rodes attav **e mach hagen ae dyuc er kennogyn en kubyl canys ag**kyureythyaul e duc. O deruyd bot mach ar deudec keyn**nyauc ac nat oes ar helu e kennogyn namen march** a talho dec punt a dyuot er haulur e gyt ar mach e ke**mell e deudec keynnyauc a dyweduet or kennogyn nyt** oes gennyf uy a talhuyf uy ychuy namen ue march **a hunnu nys talaf uy yuchuy ac nys guestlaf. ny dele** e mach eyssyoes duen guestel e arnau ef ac ne dele eR **haulur duen guestyl e mach namen kerchu ell deu oed** ar er argluyd a menegy er argluyd nat oes racu na**men peth maur ac na deleyr duen guestel maur am** beth bychan. ac ena e mae yaun er argluyd rody kan**hyat er mach e rody e peth maur eg guestel am e peth** bychan rac bot en colledyc er haulur. O deruyd e den rody **mach ar delyet e arall a guedy rody e mach menet e na**ud rac e delyet e keureyth a deweyt na dele ef naud rac **henne ac e dele e mach rody e uystyl ef er haulur neu** enteu a watto e uechny. Ny dele nep kemryt mach en **un dydyauc canes onys haul en e dyd hunnu neut e**dyu en amser nat oes uach ydau. Ny dele nep kemryt **mach kenngen canes deu ardelu ent ac na cheyff enteu** namen dewys e ardelu. os o uechny e dewys nyt oes kyn**nogen. os o kennogen e dewys nyt oes uach. ac urth** henne ny eyll un den seuyll en uach kennogen. Ny dele **mach duen guestel y ar e kennogen ac ef en negesseu e** argluyd neu en e negesseu ehun neu en wan. ac ne //

Cotton Titus D.ii ff. 22v

dele er haulur duen guestel e mach eg kehyt a henne o espeyt. O deruyd e den kemryt mach ar da a guedy hen**ne dyhol e kennogen ae o achaus galanas ae o achaus lle**drat ae o agkyureythyeu ne deleho ef e wlat a mennu **or haulur e da e gan e mach. sef a wyl e keureyth ena** bot en yaun rannu e gollet e regthunt en deu hanner **talu or mach e neyll hanner er haulur canys hager** yu talu or mach kubel ac ef en wyreon ac nat tegach **colly kubel or haulur a llena e tredelle e ran keureyth** en deu hanner. O deruyd deuot e kennogen eylweyth **er wlat trae keuen venteu a deleant kemell eu da ~~a~~** arnau ef ac ena e mae yaun caffael or mach hanner **or da hunnu a llena e llena e lle e byd kemellur e mach** ar da ydau ehun. O deruyd bot mach ar delyet a chyn dy**uot oet e deleet maru e mach ac adau mab ohonav** e mab a dele seuyll en delyedyon e tat. rey a deweyt o **men e mab hunnu seuyll en e uechny e mae uuch pen** bed e tat e dele ef e guat ar keureyth. e keureyth a de**weyt eyssyoes na deleyr canys e doethyon a dywe**yt nat erlyt keureyth e byt un den na nef yd el nac **uffern namen ene el y ar e daear. sef achaus yu ket** boet keureyth e rug den ae gylyd ar e daear hon **nyt oes keureyth e rug egyl ae gylyd ac nyt oes keure**yth e rug dyauul ae gylyd namen ewylles duu. ac **urth henne den a el ar e daear hon nyt oes ydau en**teu keureyth namen kytuot e neyll rey onadunt hue **ac urth henne e mae yaun e uab e mach maru hun**nu guassanaethu keureyth tros e tat mal e guassa**naethey e tat pey byu. ac ony byd mab ydau er arglu**yd a dele seuyll en lle mab ydau ac o byd reyt kemell //

Cotton Titus D.ii ff. 23r

ef a dele kemell ual e kemhelley e mach pey byu. O deruyd e den kemryt mach e gan arall ar beth a chyn deuot oet **e delyet maru e kennogen e mach a dele kemell mab** e kennogen megys e kennogen. O deruyd na bo mab ydau **sauet er arglued en lle mab ydau a thalet trostau neu** wadet ac os guadu a uen guadet mal e guattey e gur **yd aeth en uab ydau er e da. a chan bu well ganthau** ef menet en uab er gur racu er e da no bot en argluyd **byt enteu em breynt e gur ed aeth en uab ydau er e da** a guadet ar e seythuet e uechny. ar guyr henne ne de**leant hanuot o kenedel e kennogen namen o kenedel** e brenhyn cane deyryt kenedel e kennogen er brenhyn **ket guatto e brenhyn e mach. One dyguydho guat ar** uab am uechny e tat ne dele nep o kenedel e uam ef gua**du dym tros e tat ef. Teyr ouer uechny esyd. un yu o**nadunt pan brynno den peth e gan arall er aryant **a chemryt mach ar e ~~peth~~ er aryant ae kemryt ar e** peth a bot en edyuar gan perchen er aryant e kefne**wyt cane men ef muenhau e mach esyd ydau ar e** peth e kemyrth ac nat oes er llall ar er aryant a ke**mhello ydau e kefnewyt urth henne e mae ouer e** uechny or neylltu cany men e perchennauc ef. Er eyl **yu o deruyd e den rody mach e arall ar peth anylys en** ryth dylys a deuot perchennauc e da yu anylessu ya**un yu caffael o perchennauc e da er eydau ket roder** mach arnau cane deleyt e rody ac ny deleyr e kechvyn **or llau e mae endy ene del aruestel kestal ac ef e gan er** arwaessaf. O deruyd er arwaessaf deweduet na dele **talu namen kemeynt ac a gauas er e peth pa ryu beth** bennac uo. e keureyth a deweyt deleu ohonau guerth //

Cotton Titus D.ii ff. 23v

keureyth e peth pa ryu beth bennac uo ac urth na eyll e mach kennal e uechny ed aeth en uach arney **e gelwyr en oueruach. e da re dewedassam ny uchot** pue bennac a dyguydho eg kam kechuynnyat amda**nau byt er argluyd en e ol. Tredyd yu nyt mach mach** gureyc sef yu henne ny dele gureyc bot en uach urth **na eyll guraged guadu mach ac na dele hytheu re**ythwyr yu guadu hy. e kyureyth a dyweyt hagen **bot en uach e mach e mach a rodho gureyc canys pue** bennac a allo anylessu da keureyth a deweyt bot en **ryd ydau e dylessu a chanys gureyc a eyll anyssu da** e kyureyth a deweyt bot en reyt mach e genthy hy**theu a bot en uach e mach a rodho. a chanys gur a** watta hy guyr a dele hytheu e gyt a hy e wadu mach. **O deruyd e wreyc rody bruduv ar peth ae wadu oho**ney en keureythyaul e keureyth a dyweyt e mae **guraged ae guatta e gyt a hy. Rey a deweyt na dy**guyd guestel o lau uach hyt em pen un dyd a blueden **e keureyth a dyweyt e dygued guestyl o lau try dyn en** e oet sef yu e rey henne argluyd a mach a perchennauc **e da. sef achaus yu canes argluyd a uyd mach ar pob da** adeuedyc ny bo mach arnau ac urth henne e dyguyd **e guestel oe lau enteu neu o lau e wassanaethwyR.** O lau argluyd nac o lau uach nyt reyt mach ar dylesru**yd guestel cany wadant hue e rody ac vynteu en deleu** bot en ueychyeu ar dylesruyd e guestel hunnu uyth. **E gan perchen da e deleyr kemryt mach ar dylesruyd** guestel rac e wadu ohonau eylweyth ae er chuant e **da ae er da arall nas rodassey. Ny dele nep deweduet** nat el en uach tros e gylyd o byd keuryu ur ac e deleho //

Cotton Titus D.ii ff. 24r

menet en uach. Llawer o keureu denyon ne dele menet en uach na rody mach sef achaus yu cane deleant **hue guadu mach ny deleant huenteu rody mach.** nyt amgen menach ac eremyduur a den agkyuye**yth. ac escolheyc escol a phob den ny allo hep kanhy**at arall guassanaethu keureyth. O deruyd e den rody **mach ar delyet a dyguydau er oet en e teyr guel arben**nyc e nodolyc ne e pasc neu e sulguen er holy ohanau **ny chyll onyt e annot. os dyu nodolyc e keffry haul** ny cheyff attep hyt trannoeth guedy dyu kalan. Os **dyu pasc uyd dyu maurth guedy dyu pasc bychan.** os dyu sulguyn uyd dyu maurth guedy e sul nessaf **er sulguyn ar teyr vythnos henne a elwyr oc eu bre**ynt en un dyd dydon. Nyt reyt kemryt mach ar dy**lesruyd aryant nac ar tlesseu treygeledyc nyt amgen** ar kae a chyllel a guregys nac ar arueu heuyt. O der**uyd e uach a kennogen kyuaruot ar pont un pren** ny dele bot en negyd o wneythur un o try pheth ae talu **ae guestlau ae kerchu keureyth ac ne dele kechuyn e** uaut hyt e saudel hep wneythur un or try peth henne **o byd negyd enteu o wneythur un o henne rodet e mach** e vystel enteu er haulur o byd guell ganthau enteu ker**chet keureyth dyannot. Ny deleyr rody oet urth porth** en haul uach a chynogen canys dyannot e dele uot. O de**ruyd e haulur gurthot keureyth rac deu glyn egnat byt** ryd e mach a byt colledyc enteu oe haul cane phara e ha**ul namen hyt tra parhao e mach. Os e kennogen a ur**thyt keureyth bot e mach en uach adeuedyc ar

haul **en yr a chemell or mach yr haulur kubel oe delyet. O dam**weynnya e deu den bot keureyth e rygthunt ar ne- //

Cotton Titus D.ii ff. 24v
yll onadunt en galu am uach ar keureyth ar llall en deweduet na dele rody mach ar keureyth namen de**leu ohanau ef oet urth e porth a deweduet or haulur** dyoer hep ef mach a deleaf uy dele mach ne dele dym **dyoer hep e llall nyt mach ny uo mach ar dym ac e** my ny deley ty dym canes adeuedyc gennyt tuhun **nas deley. e keureyth a dyweyt na dele ef uach ar ke**ureyth can ardeluus e llall o oet urth porth a phey ro**dey e mach keureyth dyannot a uedey canyt oes oet en haul uach a kennogen.** O deruyd e den rody **bruduu ar peth talet neu wadet ual e dywetto** keureyth sef a deweyt e keureyth ony urthtug arnau **bot en dygaun e lv ehun os gurthtug a uyd arnau en**teu galwet enteu am uraut sef a wyl e keureyth ydau **e lv ar e seythuet yv wadu petwar o kenedel e tat a** deu o kenedel e uam ac ehun en seythuet. oet e reyth **honno yu vythnos or sul rac vynep ac o cheyff e reyth** dogen yu ~~ydy~~. o dyguyd e reyth er den kamluru er **brenhyn a byt er egluys en e ol. a thalet e delyet en kubyl.** O deruyd e den kemryt bruduu e gan arall a dyweduet e **mae ar pedeyr ar ugeynt e mae ar llall en deweduet** bot bruduu ar chuech keynnyauc. sef a dyweyt e keure**yth deleu ohanau ef bot en atueruur pahar e mae e** bruduu ae ar pedeyr ar ugeynt ae ar chuech keynny**auc canyt edyu en guadu e bruduu a henne urth e lw.** ket dywetter e bot hy en uruduu e keureyth a deweyt **nat bruduu ene keuarfo e llau ae gylyd ac nat mach** ac nat goruodauc ene keuarfo e teyr llau y gyt. ER e**glues ar brenhyn a dele kemell bruduu canys duu** a kemeruet en lle mach ac urth henne er eglues byeu //

Cotton Titus D.ii ff. 25r
e wahard am uruduu ar brenhyn e kemhell canes e gan pob den a uedydyer e deleyr kemryt bruduu **ac e gan vr ac e gan wreyc urth henne e dele a gur a** gureyc e rody hythey hyt en oet mab seyth mluyd a el a dan llau e peryglauR. **Pve benna a wnel** amuot deduaul ae gylyd doet e deu amuotuur **e gyt a dywedent eu hamuot ual e menhoent e wne**ythur a rodent en llau er amuotwyr cadu er amuot **ar e llun e hadausant. O deruyd e den gwneythur amot** ac na menho e kadu ac na watto er amuot er argluyd **byeu kemell e kadu mal e hatuerho er amotwyR** O deruyd e den mennu guadu amot ac arall en gerru ar**nau ac enteu en e wadu ehun e keureyth a deweyt** na dau arnau namen e lv ehun oe wadu ony byd ar**nau gurthtug. os gurthtug a uyd arnau galwet** am uraut ac esef a uernyr ydau e lv ar e seythuet **oe wadu a henne ual e guatter mach ar oet a uo ar re**yth mach ar hunnu. O deruyd ena mennu llyssu un **or reythwyr henne nyt oes llys arnau namen na han**fo oe kenedel ual na deleho bot en reythur ydau sef **mal e dele bot en reythur ydau en kyn nesset ac e de**leho talu galanas e gyt ac ef ae kemryt. trostau ac **urth llv e reythur bot en wyr e kerennyd. O deruyd e** den gwneythur amot ae gylyd hep amotwyr ar llau **en e gylyd ar neyll en mennu guadu ny dau arnau na**men e lw ehun oe wadu. O deruyd e den emadau ac arall **eg guyd testyon am peth a mennu eylweyth e wadu** ohonau e keureyth a deweyt na dele ef ef e wadu ene **palloent e testyon. O deruyd e den emadau ac arall hep tys**tyon en e lle nyt amuot hunnu a chanyt amot guadet //

Cotton Titus D.ii ff. 25v
oe lw ehun. Ny delyey nep guneythur amuot tros e gylyd cane pharha amuot namen en oes e den ae gunel. Ny de**le e tat adau amuot ar e mab namen can kannyat e mab** noc a eyll e mab guneythur amuot ar torr e tat ae tat en **uyu. Amuot a tyr dedef ket gunelher amuot en erbyn keureyth dyr yu e kadu.** Pue bynnac a kemer**ho arall ar oruodogaeth dyguydet ef em pob ke**ryd or a oed ar e den a gemyrth attau. O men enteu e **dyeyssewau or den a kemyrth ef uot trostau kemeret** enteu meychyeu e gan e den ar e amrygoll ac onys ke**mer ket deleo ef guneythur yaun tros e oruodogaeth** am e den ny dele e den guneythur ydau ef un yaun **canyt emedewys ac ef. Os e goruodauc a kemer mey**chyeu e gan e llourud ar e dyeyssewau ny byd naud y**dau enteu rac e meychyeu henne. O deruyd e den kemryt** arall ar e oruodogaeth ac oet arnau a chyn nor oet dy**lessu or llourud e goruodauc talet e goruodauc trostau** kubel. O deruyd e den adau goruot peth e arall e ganthau **en e pen ehun ed a pa beth a oruu arnau ae bychan ae** llawer canes ef ehun a creduet. Try peth ny deleyr na**ud racdunt gan eu bot en kyuadeuedyc goruodogaeth** a mechnyaeth a goresgyn. O deruyd e personeu er eglues **deweduet gallu onadunt hue rody naud en erbyn urun** or try henne byt em pen e brenhyn e gur a rodes udunt **hue e nodua honno eturyt pa delu e rodes ef udunt** hue e nodua honno ac os rodes en e erbyn ehun catwent **huenteu er hen a rodho ef udunt hue.** Pob perchennauc tyr llan

a deleant deuot ar pob **brenhyn newyd a del e datcanu ydau ef eu breynt** ac eu delyet. Ac esef achaus e datcanant ydau ef rac tue- //

Cotton Titus D.ii ff. 26r

llau e brenhyn a guedy e datcanhoent ydau ef eu breynt o guyl e brenhyn bot en yaun eu breynt estennet **e brenhyn udunt eu breynt ac eu nodua. O deruyd e den** guneythur agkeureyth a rac er agkeureyth hunnu **kerchu naud ac ef ar e naud hunnu kyuody haul arnau** ny dele er abbadeu nar effeyryeyt e hebrug ef ene wnel **yaun am er agkeureyth gesseuyn. O deruyd na keffroho** haul arnau ef hebregent venteu euo hyt e lle e delehoe**nt e hebrug. O deruyd e den guneythur cam kewerthyd** keynnyauc e ar e nodua a keffroy haul arnau ef am er **agkeureyth re dygones e ar e nodua ny dele e amdyffyn** or naud e gunaeth cam arnau onys adnewydha o naud arall. **P6y bennac a gemerho naud ef a dele** emdeyth en e uenwent ar corflan hep kreyryeu **arnau ae escrebel e gyt ac escrebel e klas ar abbadeu hyt** ed elhoent bellaf ac ed ergettyoent eu buches trach eu **keuen. O deruyd e den bot kreyryeu arnau a guneythur** ohanau cam a dan e kreyryeu ne dele caffael naud nac **amdyffyn e gan e kreyryeu henne canys haedus. Messur** corflan eru keureythyaul en e hyt ae pen ar e uenwent **a henne eg kylch e uenwent en kumpas. O deruyd bot e**glues a dewetto deleu kennal den ar e nodua seyth ble**ned hep wneythur yaun neu espeyt a uo hue a bot er** argluyd a uo ar e wlat en gurthuenebu ydy am hen**ne ac en dyweduet nat edyu e ganthau ef ydy e breynt** hunnu reyt yu er eglues bot ydy a gatwo e breynt hun**nu o testyon deduaul ac os keyff gatter ydy en dywara**uun e breynt ac onys keyff hytheu hebreget er eglues **ef mal e deleho oreu neu enteu gunaet yaun or agke**ureyth re dygones. Am dadleu tyred yu henn. //

Cotton Titus D.ii ff. 26v

Deu amser e byd agoret keureyth am tyr a daear a deu e byd kaeat o nauuet dyd o kalan **gayaf e byd agoret hyt nauuet dyd chueura**ur. o nauuet dyd chueuraur e byd kaeat hyt **nauuet dyd o uey. o nauuet dyd o uey e byd agoret ke**ureyth hyt nauuet dyd guedy aust. o nauuet <u>guedy</u> **aust e byd kaeat keureyth hyt nauuet dyd guedy ka**lan gaeaf. a sef achaus e byd kayat keureyth e kenhay**af ar guaeanhuen urth dywyllyau e daear en e deu** amser henne rac llesteyryau eredyc e guaeanhuen. **a rac llesteyryau medy e kenhayaf. sef achaus e mae** nau nyeu guedy kalan gayaf or keureyth en kayat a **nau nyeu guedy guel san freyt en agoret rac kaeu keure**yth en un dedyauc ac en un funut a henne nau nyeu gue**dy kalan mey en kaeat a nau nyeu guedy aust en agor**et rac agory keureyth en un dedyauc heuyt. P6e byn**nac a uenno kyffroy haul am tyr a dayar kyffroet pan** uenno o nauuet dyd kalan gaeaf allan neu o nauuet **dyd mey canys en er amseroed henne e byd agoret keure**yth am tyr a daear. O deruyd e haulur mennu holy tyr **a daear deuet en er amseroed henne ar er argluyd e** erchy dyd e warandau e haul a henne ar e tyr en e dyd **hunnu datcanet e haul ac ne dele caffael attep e dyd** hunnu canes haul deysseuyt yu ar e guercheytweyt. **ac urth henne e guercheytweyt a deleant oet urth porth.** Ac ena e mae yaun er egneyt eu guarandau a gouen pa **le e mae eu porth o dewedant bot eu porth en eu kem**hut ehun roder oet try*dyeu* udunt. o byd en er eyl **kemut nau nyeu. o byd en e tredyd neu uot llanu a threy** e regthunt ac eu porth os kyn hanner dyd e bernyr //

Cotton Titus D.ii ff. 27r

er oet petheunos or dyd hunnu e byd er oet os guedy hanner dyd petheunos o trannoeth ac esef acha**us yu henne canyt oes dyd kubyl ac nat yaun ta**lu dryll dyd en lle dyd ac en er oet barnedyc hunnu **e mae yaun e paub dyuot ar e tyr ac 6ynt ac eu** porth. Ac yna e mae yaun guneythur due pleyt ac **eysted en keureythyaul sef mal yd eystedyr en keure**ythyaul eysted e brenhyn neu e gur a uo en y le ae **keuen ar er heul neu ar er hyn rac aulonedu or hyn** oy vynep ar egnat llys neu egnat e kemhut er he**naf a uo en eysted rac y uron ef ac ar e llau ass**u y hunnu er egnat arall a uo en e maes neu er **egneyt ac ar e llau deheu ydau er effeyryat o byd** neu er effeyryeyt ac en nessaf er brenhyn y deu **henaf ae wyrda o henne allan o pob tu ydau. o**dyna e ford er egneyt kyuaruynep ac vynt e dar**emret y eu brautle. kegaus er haulur ae lau assue** ar e ford ar haulur en nessaf ydau en e perued ae **kanllau ar e llau arall ydau ar ryghyll en seuyll** tracheuen e kegaus ar pleyt arall e tu arall er ford. **kegaus er amdyffennur ae lau deheu ar e ford ar** amdyffennur en nessaf ydau en e perued ae kanllau **or tu arall ydau ar ryghyll trae keuen enteu. Gue**dy darfo eysted e*uelly* kemerer mach ar keureyth **sef meychyeu a uyd ar tyr a daear guestlon o den**yon byu neu a uo muy o pob pleyt ar guestlon hen**ne em medyant er argluyd yd ant. Guedy henne** e dodyr tellued sef yu henne gostec ar

e maes puy byn**nac a torro e tellued honno teyr buv camluru a tal** neu nau ugeynt aryant ar geyr a dywetter gue- //

Cotton Titus D.ii ff. 27v

dy er ostec e uot en dyuuynyant yr nep ae dywetto ac er kygaus e dewetter er porth ydau. **(llinell wag)** (llinell wag) **.(llinell wag)** (llinell wag) **(llinell wag)** (llinell wag) **(llinell wag)** (llinell wag) **(llinell wag)** (llinell wag) **(llinell wag)** (llinell wag) **Gvedy darfo eysted en keureythyaul mal e dy**wedassam ny uchot ena e mae yaun er eg**nat dyweduyt urth y due pleyt emdyweduch** o keureyth weythyon. Ac ena e mae yaun er eg**nat gouyn er haulur pue dy keghaus ty a puy dy** kanllau. Ac yna e mae yaun er haulur eu hen**wy. Ac yna e mae yaun er egnat gouyn er hau**lur a dyt ef coll neu kaffael en eu pen huy. Ac yna **e mae yaun er haulur dyweduyt dodaf hep ef.** Ac ena e mae yaun er egnat gouyn er kygaus ac **er kanllau a sauant huy ydau ef en er hen y mae** ef en e dody arnadunt huy. Ac yna e mae yaun u**dunt huenteu dyweduyt sauun. Ac wedy henne y** mae yaun er egnat gouyn yr amdyffynnur puy **dy kygaus dythey a puy dy kanllau. Ac yna mae** yaun ydau enteu eu henwy huy. Ac yna y mae //

Cotton Titus D.ii ff. 28r

yaun er egnat gouyn ydau enteu a dyt ef coll a chaffael en eu pen huy. Ac yna y mae yaun ydau **enteu dyweduyt dodun hep ef. Ac yna e mae ya**un er egnat dyweduyt urth er haulur haul ty **weythyon dy haul. Ac yna y mae yaun er haulur** dechreu holy. Lyman esyd yaun yr haulur y dewe**duyt mynegy y uot ef en wyr pryodaur ar e tyr** hun ar dayar ac osyt a amheuho y uot ef en wyr **pryodaur bot ganthau enteu a gatwo y pryodol**der o ach ac edryf hyt y mae dygaun en e keureyth **ar ry erru en agkeureythyaul y ar y pryodol**der ac osyt ae amheuo mae ydau dygaun ay g6**yr er re erru en agkeureythyaul ac esef y mae en**teu en dody ar y keureyth deleu dyuot en keurey**thyaul tracheuen yr lle yr ry erruyt en agkeure**ythyaul ohanau. O deruyd bot rey a ryuedho dody **keytweyt a guybydyeyt or un pleyt e keureyth** a deweyt y gellyr eny warandahwer attep er **amdyffynnur. Hep er amdyffynnur. Myuy esyd** wyr pryodaur o ach ac edryf ac ysef yd vyf en **guarchadu uy meu am pryodolder ual y mae go**reu y deleaf e warchadu ac osyt a amheuo henne **e mae ymy dygaun a geydu bot en wyr a dewe**daf a thytheu o buost ty yma yn kyureythyaul yd **eythost odyma ac osyt a amheuo henne mae ym**my dygaun ae guyr. E keureyth a deweyt ket dar**fey yr amdyffynnur attep en gynt noy holy ef or** haulur bot yn anolo yr attep eny warandawo **ef er haul ac yna rody attep. Ac wedy y darfo** udunt eu due kygheusaeth ual y dywedassam //

Cotton Titus D.ii ff. 28v

ny uchot gouynnet er egnat udunt ae dygaun a dywedassant a gouynnet udunt a uynnant **guellau eu kygheussaeth ac o byd ae mynno gat**ter ydau ac ony byd ae mynno kemeret er egnat **e due kygheussaeth a datcanet huy a guedy as dat**canho aet er egneyt allan ar effeyryeyt y gyt ac **6ynt ar ryghyll y gyt ac vynt y eu cadu rac dyuot** deneon y warandau arnadunt. O deruyd e den dy**uot e warandau arnadunt huenteu ef a dele talu** teyr buu camluru er brenhyn ac o byd e brenhyn **en e maes ef a dele talu camluru deudeblyc am ~~h~~** henne. Ac yna guedy yd eystethoent hue y mae ya**un yr effeyryat guedyau duv y dangos o duv yr** yaun udunt a chanu onadunt huenteu eu pader **a guedy y pader y mae yaun yr egnat datcanu eu** due kygheussaeth eylweyth. Ac o deruyd bot en reyt **urth geyr kyuarch ellegher deu oy ouyn ac o byd** reyt yr pleyt e gouynner e geyr kyuarch ydy urth **kemryt kygor aent hue gan kannyat er egnat y** eu kygor ac ysef yd ant e nyuer y buant en eu kyg**eussaeth hep a uo mue a guas yr argluyd y gyt** ac uynt y eu kadu rac dyuot nep y eu kyghory y gyt **ac vynt ac o dau nep attadunt ae kyghoro talet ef** camluru yr brenhyn a byt anolo e keghor odyna **deuent e deu henne ar er egneyt a datcanent eR** egneyt eu keghor. O deruyd na bo reyt urth geyr ~~porth~~ **keuarch yaun yu gadael udunt eu hardelu a ger**ru deu e ouyn pue eu guybydyeyt ac eu keytweyt **a pa le y maent o dywedant eu bot en e maes muyn**haer vynt. o dywedant eu bot en un kemhut ac //

Cotton Titus D.ii ff. 29r

vynt roder oet try*dyeu* udunt o dywedant eu bot en er eyl kemut roder oet nau nyeu udunt. o dywe**dant eu bot eg gwlat arall neu uot llanu a threy** y regthunt ac uy oet petheunos or dyd hunnu os **kyn han*ner* dyd uyd. os guedy hanner dyd pe**theunos o trannoeth a bot e guystlon eg karchar **e**

brenhyn hyt e dyd hunnu ac erhy e paub dyuot ae defnydyeu ganthau hyt ar e tyr keny bo duun **gan e due pleyt henne neut edyu en dyd barnedyc y** keureyth. En e trededyd guedy e delher uynep en uy**nep yaun yu y paub eysted en e le mal ed eystedus** e dyd gynt. Ac o byd meyru rey or guyr a wu en e **kyghaused dotter ereyll en eu lle a guedy yd eyste**der ena e mae yaun yr haulur kennyc e testyon ae **keytweyt ae defnydyeu a dyweduyt e uot ef en pa**raut ae defnydyeu ganthau mal y hedewys. Ac ena **e mae yaun er brenhyn erchy dangos e guestlon** en e maes canys uynt esyd ueychyeu. Ac ena guedy **dangosser e guystlon erchy er ryghyll dody gostec** ar e maes. Ac ena e mae yaun er egnat dyweduyt **cosp er anostec sef y henne teyr buu kamluru a** bot en anolo e geyr a dywetter. Ac yna e mae ya**un yr haulur dody em pen er egneyt panyu euo** a edewys en kentaf e testyon ae keytweyt a deleu **ohonau enteu eu muynhau hue en kyntaf. Ac ena** e mae yaun er egneyt erchy ydau enteu eu duen huy **en y kylch ef ac eu dangos. sef rey a dengys e rey a** dengys e dyd gynt. Ny dele er amdyffennur yna ~~ł~~ **llyssu urun onadunt kyn guybot beth a dywet**toent cany uyr na bo da ydau a dywettoent ar //

Cotton Titus D.ii ff. 29v
hun a lesso kyn guybot beth a dywetto byt sauedyc hunnu. Ar amdyffynnur a eyll gouyn a oes o **ureynt er rey henne e deleoent bot en testyon ac** o byd deuent racdunt sef achaus e geyll ef gouyn **henne urth na eyll alltut bot en vy*bedyat* ar** kemro tref tadauc ac na eyll gureyc ar vr ac e **gyt a henne ny eyll llawer o deneon bot en guyby**dyeyt herwyd breynt ac urth henne ny lluger ar **er amdyffynnur dyweduyt henne. O deruyd er am**dyffynnur ry adau testyon a uo gwell nor rey ry **edewys er haulur ae o uot en well eu breynt ae** oc eu bot uenteu en amlach a mennu ohonau kyn**nal o henne yaun yu eu dangos a guedy dangosso** ef e tystyon nyt yaun er haulur eu llessu huenteu. **Ena e mae yaun er egnat gouen er haulur gouyn** mae breynt dy tystyon ty. Ac ena e mae yaun er **haulur dyweduyt breynt e testyon ae vynt en uey**ry ae en kyghelloryon ae vynteu en ueneych neu en **athraon ae venteu en effeyryeyt neu en escolheygy**on ae vynteu en lleygyon breynhyaul. Guedy darfo **er egnat gouyn er haulur breynt e tystyon ena e** mae yaun er egnat gouyn er amdyffynnur breynt **e tystyon. Ac ena e mae yaun er amdyffynnur de**weduyt e breynt goreu a uo yu testyon. Ena e mae **yaun er egnat datcanu e deu ureynt re dywaut e** due pleyt racu y eu tystyon. Ena e mae yaun er egnat **gouen er guybydyeyt a sauant hue en er hyn ed edys** en y dody en eu pen huy. Lema paub or guebydyeyt **en dyweduyt e sauant. llema paub or ~~guybydyeyt~~** due pleyt en amheu guybydyeyt y gylyd nas dygant //

Cotton Titus D.ii ff. 30r
dygant er dygen ket as dywettoent ar eu tauaut leueryd yaun yu er egneyt eu kreyrhau a guedy as krey**rhaoent e mae yaun udunt menet allan ac edrech** er hen yaunhaf a welhoent urth y glyussant ac o **guelant bot en well testyon e neyll rey noy gylyd dy**uarnent huy e guaethaf e tystyon. O deruyd bot en kys**tal e testyon dyuarner er amdyffynnur can edewys** ef tystyon a uey well noc a oed gan e llall ac nas cauas. **Ac ena e mae yaun er egnat barnu dyuot er haulur** er tyr ar e breynt ed oed pan kychuennuyt en agky**ureythyaul y arnau. Ac wedy henne e mae yaun** er egneyt prouy e keytweyt y edrech a duc pob rey **onadunt huy bot en pryodaur e pleyt e mae en e ken**helu a dyweduyt o keytweyt pob rey eu bot en pry**odaur ac ot amheuyr huenteu yaun yu eu kreyr**hau ar nep a gylyo onadunt y urth e llu kollet e **tyr. O seyf e keytweyt er due pleyt kyhyded yu ar** lle y bo kyhyded deu hanner uyd. Ket barner ydau **dyuot er tyr ny kychuyn e gur a oed en e ulaen eno** erdau o geyll caffael tu a thal ydau en er un lle ac **en gystal y deu tyr urth na buryyr ef odyna ac ny** deleyr enteu talu tyr ambreynnyaul en lle tyr a **breynt ohonau megys kyghelloryaeth neu uaerony** neu redyt. Ac ena e mae yaun er egneyt dyuot y eu **brautle. Ac yna e mae yaun udunt kemryt kedernyt** ar uot urth y uraut a chemryt mach ar eu gobyr. Ac **ena e mae yaun er egneyt datcanu e due kyghaused.** a guedy henne datcanu e uraut ac ena e dele e bren**hyn rydhau e guystlon oc eu carchar. Messur gobyr** er egneyt am tyr a dayar pedeyr ar ugeynt ac o henny //

Cotton Titus D.ii ff. 30v
ran deu ur er egnat llys ac ny dele muy nac ef a uo en e lle nac ef ny bo. O deruyd e amprydaur bot **keytweyt ganthau ar e uot en guarchadu tyr a** daear en eylgur neu en tredyd a bot pryodaur en e ho**ly a keytweyt ydau ar y pryodolder er ampryodaur** a kechuyn racdau. O deruyd ydau enteu holy oy uot en **eylgur neu en tredyd a bot pryodaur en eysted en e** erbyn ny kychuyn er ampryodaur

racdau y ar e tyr. **Pryodaur a kychuyn trydygur. trydygur a gychuyn** tref tadauc sef yu tref tadauc mab a adawo y tat we**dy ef ar e tyr. tref tadauc a gychuyn gur dyuot. sef** yu gur dyuot gur a del truydau ehun ar tyr ac **ny bo nep oy kenedel kyn noc ef ar y tyr ac y*uelly* e** kerda eu breynt herwyd e bo eu kynwarchadu. Go**ber brenhyn o tyr ny bo suyd ohonau chue ugeynt** o tyr y bo suyd o*honau* mal penhebogydyaeth neu **dysteynnyaeth neu kyghelloryaeth neu uaerony punt** o tyr e bo due suyd ohonau chue ugeynt a punt sef yu hen**ne o uessur rantyr. Penteylu a dele ugeynt o pob** punt a del er brenhyn am dadleu tyr a dayar a hen**ne o ran e brenhyn a dec keynnyauc er dysteyn wyr** euelly. Guedy barner tyr a dayar e den ny ellyr llu**dyas kyuran ydau o henne allan pan uenho na chae**dyc uo er amser nac ef ny bo kyureythyaul yu ydau **ef kyuran pob amser ac ny dele kemryt tyr kennyf** en lle pryodolder ac os kymer ae kolly ohonau en ke**ureythyaul ny deleyr y ennyll ydau can kemyrth** anylys en lle dylys. Ny dele kyt*tyryauc* talu yu gy**lyd tyr ny bo suyd ohonau en lle tyr y bo suyd oho**nau onyt ehun ae men ac os kymer collet e ureynt //

Cotton Titus D.ii ff. 31r

Pa haulur bynnac a dyrchauo tystyon ene deleher am emdyweduyt o kyureyth a dyrchauael ereyll or **amdyffynnur en e erbyn. sef a dyweyt e kyureyth** ena na deleyr duen e ardelu y ganthau nac y gan **nep onadunt eny pallo ydau e ardelu. Ac yna mae** yaun gouyn udunt puy eu hardelu ac eu tystyon a **pa le ~~b~~ y maent ac ot edynt en e maes muynhaer rey** er haulur en gyntaf ac onyt edynt en e maes roder **oet udunt herwyd e lle e boent endau mal e dyweyt** e keureyth ac onyt edyu testyon er haulur en e ma**es muynhaer rey er amdyffynnur sef achaus yu hen**ne cany deleyr annot parotruyd urth amparotru**yd. os rey er haulur a uyd en e maes yaun yu eu dan**gos er egneyt ac eu neylltuau. Ac ena e mae yaun er **egneyt kemryt tystyolaeth e kentaf ry dodet en e pen** urth e uuenhau a gouyn ydau ae guyr a dyweyt **er haulur ae nyt guyr a rody naud duu racdau na** dywetto cam tystyolaeth a dyweduet o*honau* en**teu tros henne bot en wyr ed oed er haulur en e dy**weduyt. Medylyet er amdyffynnur ena o pa hon e **menno ef dystryu e testyon ae o uot ganthau rey e**syd aduuynach a haus eu credu. ae enteu oc eu llessu. **Os eu llessu a uyn ac eu dyanc y adan y lys ef ny deleyr** muynhau e testyon ef wedy henne namyn muyn**hau e rey dylys. Os o uot en well e tystyon e dewys** muynhaer e rey goreu ac en ol e rey goreu barner **Os kystal uydant barner yr haul er haulur can e**dewys er amdffynnur bot en well e testyon nor **lleyll. pey en kystal y hadausey kyhyded uydey a ran**nu deu hanner. Os llessu testyon a uyn er haulur //

Cotton Titus D.ii ff. 31v

llysset ual hyn. pan dywetto y tyst y ewyllys guedy as gouynno er egnat ydau dywedet en**teu ket as dywettych ar dy tauaut leueryd nys** degy yr dygen. Ac yna os duc e tyst er dygen ae ty**gu gurthtyget enteu arnau ef re tygu anudon** ohanau. ac y gyt a henne nyt geyr dy geyr ty ar**naf uy. Ac ena e mae yaun ydau dody un or try ~~p~~** pung esyd keureythyaul en e erbyn ae tyrdra ae **gelynyaeth ae kerennyd nes er amdyfynnur noc** ydau ef ac ony watta e tyst a yrrer arnau byt lys**syedyc ac os guatta byt sauedyc onys gyrr er am**dyffynnur arnau truy tystyon ereyll ar testyon **henne en e maes byt sauedyc tystyon er haulur ca**ny deleyr oet y tyst ar tyst arall. Ac ony keyff er **haulur ae deu tyst ae try sauedyc ae a uo muy ual** e dywedassam ny uchot barner er haul ydau. Rey **a dyweyt e mae gureyctra esyd petweryd llyssyant** e keureyth eyssyoes a dyweyt e mae o kenedel gely**nyaeth yd henyu ae uot en tredyd. O deruyd e due ple**yt dody eu hardelu em pen tystyon ac na llysso nep **tystyon y gylyd e toreu breynt e tystyon ac aduuyn**haf ac amlaf barner en ol e rey henne. O deruyd eu **bot en ogystal barner en deu hanner er amrysson** a honno yu keureyth kyhyded. Keytweyt a dele **tygu un ryu llw ac a tygo e llourud en y ulaen em** pob pung ac a deleant tygu nat yr cas nat er dygass**ed nat er gobyr nat er guerth nat er dym namen** er cadu e guyr. Ny deleyr llyssu keytwat o byd breyn**nyaul cane gyrr ef un druc ar nep namen cadu gan** perchennauc er eydau. Tyst a dele tygu bot en wyr //

Cotton Titus D.ii ff. 32r

er hyn a gadarnaho ac nat yr kas nat yr dygassed e tug ac urth erru druc o tyst ar dyn e geyll e den e **lessu enteu. Reythur not a dele tygu tebygu bot en** glan ~~tebygu~~ llw e den e tygo e gyt ac ef ac o palla **un gur or guyr not palledyc uyd e reyth oll. Reythur** arall a dele tygu bot en tebycaf ganthau bot en wyr **er hyn a tug a chet pallo e reyth kyfredyn en ol e deu**parth e deleyr barnu. Ot edeu den kyuryf o testyon **kywyret neu pallet ot edeu enteu a uo dogyn eg keure**yth dygaun yu deu neu try

ket boet guell a uo muy **nyt tystyolaeth tystyolaeth un den. O deruyd e den en** dyd coll neu caffael keyssyau annot o uot e arwaes**saf neu y testyon en glaf neu en agheneu ereyll e ke**ureyth a dyweyt na grymya ydau henne cane cha**uas e peth a edewys. O deruyd dyguydau dyd coll neu** gaffael en amser cayat kyureyth am tyr a daear neu **en amser dedon. rey a deweyt deleu e adnewydu en** amser ryd eylweyth. e keureyth eyssyoes a dyweyt **nat oes dym a annotto dyd coll a chaffael namen un** peth sef yu henne na del cof er egnat e uraut amdanau. **ac ot amheuyr kreyrhaer ef. ac yna e rodyr oet eR** egnat e emgoffau ac e emdydan a guyr a uo hyn eu **puyll noc ef. sef yu er oet nau dyeu ac en e nauuet dyd** datcanet y uraut yr due pleyt a henne en dygygheus**saeth. O deruyd llesteyryau er oet ae o uaru ae o tyghet**uen arall ae o tremyc er haulur na doeth e waran**dau e uraut byt er amdyffynnur en e medyant ar** guarchadu o henne allan. O deruyd e den pan holer en **dadleu am tyr a daear dyweduyt na wnel yaun a tys**tu or haulur er argluyd ae egneyt ae wyrda na wa- //

Cotton Titus D.ii ff. 32v

dus y haul ae uot en treyssyur a galu am uraut ena e mae yaun o godef e uraut en e maes arnau e **dyuarnu en tragywydaul oe warchadu. os adau e ma**es a wna en agkeureythyaul y dyuarnu en oes er argl**uyd byeyffo er orsed honno cany eyn em bro ny rodho** . guyr. Pa amdyffynnur bynnac y sauo ganthau kyg**haus a chanllau ac ef ehun en tredyd a keyssyau oet ur**th porth o*honau* ny dele y caffael canys henne o deny**on yu e porth keureythyaul. Ny dele kygaus a chan**llau seuyll y gyt ac ef am haul a uo lley no kewerthyd **try ugeynt neu am tyr a daear a march ac eydyon.** Ryd yu teruenu pob amser. Nyt cayedyc keureyth **am tyr egluys un amser e rygthunt ehun cany henyu** oc an keureyth ny o holant huenteu nyny neu nynheu **vynteu cayedyc uyd. Ryd uyd rannu tyr pob amser** ony wedyr deleu e ran er bot er amser en cayedyc. **Val hyn e dele brodyr rannu tyr e rygthunt pede**yr eru urth pob tedyn a guedy henne e symudues **bledyn uab kenuyn deudec eru er mab ucheluur ac v**yth er mab eyllt ac uyth er godaeauc ac eyssyoes cadar**naf yu e mae pedeyr eru yu e tedyn. Messur er eru** keureythyaul petwar troetued en hyt e uerryeu. 6**yth en e uey*yeu* deudec en e kesseyl*yeu* un ar pymthec** en er hyr*yeu* a guyalen gyhyt a honno en llau e geyl**wat ar llau arall ydau ar er escur perued a hyt e kyr**haydo a honno o pob tu ydau yu llet er eru ae dec ar **rugeynt yu y hyt. Ereyll a dyweyt e mae guyalen** gyhyt ar gur huyaf en e tref ae lau uuch y pen ac yn **un ryu gerdet ar honno ac ar e llall. Ony byd tey e** mab yeuaf a dele rannu er holl tref tat ar hynaf //

Cotton Titus D.ii ff. 33r

dewyssau ac o hynaf e henaf e*uelly* hyt en oet er yeuhaf. Os tey a uyd e braut eyl yeuhaf a dele rannu **e tedenneu ~~ac e~~ canys dylerbren uyd enteu yna ar** hynaf dewyssau ar e tedenneu ac enteu guedy hen**ne rannu holl tref tat ac o hynaf y*uelly* hyt ar** yeuhaf dewyssau ar rannyat hunnu a parha en **oes e brodyr a guedy bo maru e brodyr e keuenderu** a dele kystadlu o mennant sef ual e deleant etyued **e braut yeuhaf a dele kystadlu ac etyued er hynaf** dewyssau ac e*uelly* o hynaf y henaf hyt ar yr yeu**haf ar kyuran honno a dele bot e rygthunt huen**teu en eu hoes. Ac ony byd da gan e keuerderu e ky**uran a uu gan eu tadeu uynteu a deleant kemeyn**hyau ual e keuenderu a guedy e ran honno ny dele **nep na chemeynnyau na chyunewydyau. am tyr gue**lyauc e deleyr mal e dywedassam ny. Tyr kyllydus **hagen ny deleyr e rannu herwyd brodyr namen ma**er a chyghellaur a deleant e rannu a rody e paub ~~en~~ **kystal ae gylyd en e tref ac urth henne e gelwyr en** tyr kyuryf ac ny byd eru dyffodedyc en tyr kyuryf **namyn o byd e ryu e ryu eru honno endau e rannu** or maer ar kyghellaur en kyffredyn y paub kystal **ae gylyd ac ny dele nep kechwyn oy tedyn kyureythy**aul o geyll caffael kyhyded amdanau o tyr arall. Ac **ual e dywedassam ny uchot am e llall e*uelly* e dely ma**er y bysweyl e wneythur am tyr e uaertref can adael **paub en e tedyn herwyd y gallo oreu. Ny dele un tyr** bot en dyurenhyn o byd abbat*tyr* ef o bydant lleygy**on dyrue a chamluru ac amober a lledrat a lluyd ef ae** dele. O byd tyr espyt*ty* ef; ef a dele lledrat ac emlad ac //

Cotton Titus D.ii ff. 33v

urth henne nyt oes un tyr hepdau. Pan uo maru er escop e brenhyn a dele e da oll canys dyffeyth bren**hyn yu pob da hep perchennauc ydau eythyr guys**coed er egluys ae thlysseu ac a perthyno attey. Try **gorsedauc e*syd* a allhant guneythur eu cabydul true** eu keureyth ehun en lle na llesteyryoent kyureyth **e brenhyn sef ynt e rey henne escop ac abbat a meys**tyr espytwyR. TRy ryu datanhud **esyd datanhud ar ac eredyc. a datanhud karr** a datanhud burn a beych ar datanhudyeu henne **nyt yaun eu datanhudau namen e mab en lle y tat** kyn no henne cany deleyr datanhud o ach

ac edryf. **Pvy bynnac e barner datanhud ydau o ar ac eredyc** ef a dele eysted yno ene emchuelo e keuen ar y das **a henne hep attep ac yna attep. a nauuet dyd or ka**lan gayaf hunnu kyureyth. Puy bynnac y barner **datanhud ydau oe ryuot a charr a chyuanned ac ae**luyt ydau ehun neu yu tat kyn noc ef ar y tyr hun**nu ef a dele bot eno en dyattep hyt e nauuet dyd;** ac ena rody attep ac em pen er eyl ~~e~~ nauuet dyd kyureyth. **Puy bennac e barner datanhud ydau oe ryuot ae ~~u~~**wurn ae ueych ae ef ae y tat kyn noc ef en kyuanhe**du aeluyt ar e tyr ef a dele bot eno teyr nos en dyattep.** a thry*dyeu* ac yna rody attep ac em pen e nauuet dyd **keureyth. Ar datanhudyeu henne ne deleyr eu barnu** ony byd rod ac estyn y gan argluyd ydau gynt ar e tyr. **Puy bynnac enteu a uynho holy tyr o ach ac edryf** dangosset y ach hyt e kyff yd henyu ohanau ac ot edyu **ef eno en petwaregur pryodaur yu canys en petwar**egur yd a dyn en pryodaur ac nyt e*uelly* e dyscyn //

Cotton Titus D.ii ff. 34r
dyn o pryodolder ene uo alltut canys kyureyth a dyweyt o deruyd e den bot eg gulat arall ae o achaus **dyhol ae o achaus galanas ae o agkeneu ereyll mal** na allo ef caffael e wlat en prytuerth e kyureyt a dy**weyt na dyffyd y pryodolder ef hyt e nauuet dyn.** pa amser bynnac e del oy ouyn ac ony byd ereyll en **pryodoryon en e erbyn en eysted ar e tyr deleu kubyl** o*honau* or a edewys ac o byd ereyll en pryodoryon en **y erbyn deleu keureyth kyhyded e rygthunt a ke**uran cany dele pryodaur ragor rac y gylyd. Os e nau**uet den a dau y ouyn tyr dyffodedyc yu e pryodolder** a hunnu a dyt dyaspat am e uot en mynet o pryodaur **en ampryodaur ac ena e guerendeu e keureyth e dyas**pat honno ac e ryd kynnuys ydau sef yu henne kef**uryuedy a kymeynt a phob un or nyuer e buynt en** eysted en y erbyn a honno a elwyr dyaspat uuch annu**uen a chet dotter e dyaspat o henne allan byth ny we**rendewyr. Ac ereyll a dyweyt na dele e nauuet dyn **dody e dyaspat honno namen e uynet o pryodaur en** ampryodaur. Ny deleyr guarandau urun or teyr ha**ul hyn en amser caeth keureyth am tyr a dayar sef** ynt e rey henne haul pryodolder a haul datanhud a haul emurthryn. **Herwyd guyr guy**ned ny dele gureyc caffael tref tat cany dele deu **ureynt o un llau sef yu henne tref tat e gur ar eydy e**hun a chany dele hytheu tref tat ny deleyr y rody hy**theu namen en e lle e deleho e meybyon hytheu tref tat.** Rey a deweyt na dele meybyon un wreyc tref tat o **uamues namen un wreyc sef yu honno gureyc a** rodho y that ae brodyr e alltut. Ereyll a dyweyt //

Cotton Titus D.ii ff. 34v
ket rodho y chenedel hyhy e alltut ac nas rodho henne o deneon na dele e meybyon hy tref tat. E keureyth **eyssyoes a dyweyt bot teyr guraged a dele eu meyby**on tref tat o uamues. 6n yu onadunt gureyc a rodo **kenedel en keureythyaul e alltut. eyl yu gureyc a** dycco alltut treys e arney en honneyt ac or treys hon**no caffael mab e keureyth a deweyt cany cholles hy** e breynt na chyll y mab hytheu e delyet o uamuys. Tryded **yu gureyc a rodho e chenedel eg guystleyryaeth all**tuded ac en e guestleyryaeth hunnu caffael mab oho**ney o alltut e mab hunnu a dele uamuys. Nyt oes** un wreyc enteu a emrodho ehun e alltut a deleho **e meybyon uamuys. Rey a deweyt am ueybyon e** ryu wraged henne ket buynt tref tadogyon nat **ynt pryodoryon. e keureyth a dyweyt na chychuyn** pryodaur rac ampryodaur ac e kechuyn pryodaur **rac meybyon e ryu wraged henne ae y ar peth ae** y ar kubyl ac urth henne e gat e kyureyth e rey hen**ne en pryodoryon ar keureyth eyssyoes a dyweyt o** byd suyd neu ureynt or tyr hunnu na cheyff ef dym ***ohanau* ef hyt e tredegur canys guell yu breynt pry**odaur a gynwarchatwo tyr nogyt un newyd dyuot **ac en tredegur e byd hunnu en dygaun warchadu** ony byd hyn a damweynnya caffael o kemraes mab **o pennaeth alltut en keureythyaul ac e hunnu e gat** e keureyth y suyd ae ureynt en dyannot. Kanhuyn**aul o powys ny dele mamuys eg guyned nac o uy**ned em powys ac e*uelly* en deheuparth. Ny dele e **tat defnydyau delyet e mab am tyr a daear namyn** en e oes ehun noc a dele e mab treyssyau e tat en e //

Cotton Titus D.ii ff. 35r
oes am tyr e*uelly* ny dele y tat treyssyau e mab am tyr a chet as treyssyo ef e mab ae dvc tracheuen eythyr **un peth ene bo keuundep tat a brodyr a cheuyndyru** a cheuyrdyru ac argluyd am talu tyr en waettyr a **hunnu ny eyll e mab e duen tracheuen canys yr mab** e prynnut heduch o hunnu megys er tat canys henne **o deneon yu y gradeu ny ellyr defnydyau tyr hep eu** kegor a cheny bo tyr e ryu den hvnnv ny byd alltut **eyssyoes namen bonhedyc canuynaul. Bonhedyc yu** dyn a uo e kyulaun uonhed eg kemry ac o uam ac o **tat. Keureyth eglues a dyweyt na dele un mab tref tat** namen e mab hynaf er tat or wreyc pryaut. Keure**yth hewel ae barn er mab yeuhaf megys er hynaf** ac a uarn na dotter

pechaut e tat nae agkeureyth **en erbyn e mab am tref e tat. Nyt dylys e den e dyuo**dyat e tyr namen true uraut e keureyth neu o estyn **argluyd. Rey a dyweyt o lledyr den am tyr deleu hun**nu oe etyued enteu en waet*tyr* udunt guedy henne. **E keureyth a dyweyt nat guaet*tyr* urun namen a** talher en keureythyaul guedy na bo dym ar helu e **llourud a talho nac o keynnyauc palader nac o dym** arall ac a uarn na deleyr llad un den namen e llourud **ny wnel e kubyl ar tyr hunnu a deleyr e rannu e** rygthunt mal e deleyt rannu er alanas. **Puy bynnac a dyodeuo muynhau e tyr un dyd a** bluydyn hep turyf hep eynywet ac en kywlat **ac ef ac eysted arnau. e keureyth a dyweyt na dele** hunnu attep or tyr guedy henne namen e bot en vyu**edyc hy ac en haul tra bluyden sef yu turyf ac eyny**wet llosky tey a thorry ereyder. Puy bynnac bye //

Cotton Titus D.ii ff. 35v

yffo tyr eg glan traeth ef byeuuyd keulet ar tyr or **traeth**. a gunaet koret arnau os men eythyr o buru **e mor peth er tyr neu er traeth e brenhyn byeuuyd ~~h~~** hunnu canys pynuarch e brenhyn yu e mor. Try thlus **kenedel e gelwyr melyn a choret a pherllan ar try** henne ne deleyr eu rannu nac eu kychuynnu namen **rannu eu fruytheu er nep ae deleho. Tyr coflan ny** deleyr eu rannu herwyd tydynneu namen herwyd **gardeu ac o byd tey arnau ny dele e mab yeuhaf uynt** muy nor hynaf namen eu rannu herwyd esteuyll. **Ny dele nep attal gardeu ganthau herwyd breynt** e teyl namen un uluyden canys pob bluyden e dele**yr eu teylau. Brynar due ulyned e deleyr y eredyc** branteyl wyr e*uelly*. tyr guyd wyr y*uelly*. Buarth**teyl teyr blened y eredyc. Karr*teyl* pedeyr blyned** e deleyr y eredyc. tyr coet wyr euelly. branar*teyl* ~~p~~ **pedeyr blyned heuyt. Ny dele braut bot en koet*vr*** er llall namen talet ydau koet kystal ar hun a dy**oskes enteu ac ony cheyff koet kystal talet o henuaes** ydau kystal ar koet ac ony cheyff o henuaes ardet er **hun ry dyosces y koet e arnau pedeyr blened ac odyna** allan gadet yu uraut kystal ac ydau ehun ohonau. **Ny dele nep guerthu tyr nae prydau hep ganhyat** argluyd namen lloccet pob bluyden ef os myn. Guyr **a uo a dan abbadeu a guyr a uo a dan escop vynt a de**leant prydau eu tyr os mennant can ganhyat e rey **henne. E keureyth a deweyt e dele meybyon uchelwyr** cadu argluydyaeth ar eu halltudyon ual e dele e bren**hyn kadu argluydyaeth ar y alltudyon enteu ac ual** yd a alltudyon en pryodoryon en e petwaregur gue- //

Cotton Titus D.ii ff. 36r

dy e dotter ar dyffeyth brenhyn uynt e*uelly* yd a alltudyon e meybyon uchelwyr en petwaregur en pry**odoryon o bydant en guarchadu tyr adanadunt en ky**hyt a henne ac o henne allan ny deleant uynet y urth **e meybyon uchelwyr canys pryodoryon . ynt a dana**dunt ac na deleant huynteu due pryodolder vn en e **wlat yd hanuoent o*honey* ac arall yma. Guedy buynt** pryodoryon huenteu eu tydynneu a edyr udunt her**wyd e delehoent ac eu tyr amyn henne en tyr such a** chulltyr e rygthunt. O myn er alltudyon mynet y urth **eu hargluydy kyn eu bot en pryodoryon uynt a** deleant adau hanner udunt ac os or enys hon yd han**uydant ny deleant trygyau en un lle e tu hun hun e** glaud offa ac os tra mor yd hanuydant ny deleant try**gyau yma namen hyt ar e guynt kentaf e caffoent** mynet y eu gulat ac o thrygant emchuelent ar eu ke**ythywet ual kynt. Ereyll a dyweyt na deleant uynet** hyt ar e trede*guynt* ac os e mab ucheluur ac eu gyrr **huynteu kyn eu bot en pryodoryon oc eu hanuod ne de**le hunnu dym oc eu da huynteu. **Kyn no duyn coron lundeyn a theyrnwyalen o sae**son dyuenwal moel mut a oed urenhyn ar er enys **hon a mab oed hunnu e yarll kernyu o uerch brenhyn** lloegyr a guedy dyffody tadues e urenhynyaeth e ka**uas enteu hyhy o cogeyl urth y uot en vyr er brenhyn** ar gur hunnu a oed ur audurdodus doeth ar gur hun**nu a wnaeth keureythyeu da en er enys hon en gyntaf** ar keureythyeu a wnaeth ef a parhaassant hyt en oes **hewel da. a hewel guedy henne a wnaeth keureythyeu** newyd ac a dyuaus rey dyuenwal ac ny symudus he- //

Cotton Titus D.ii ff. 36v

wel eyssyoes messureu e tyred er enys hon namen mal y hedewys deuynwal canys goreu messuruur uu ef. Ef a **uessurus er enys hon o penryn blathaon em pryden hyt** em penryn penwaed eg kernyu sef yu henne nau can **mylltyr a henne yu hyt er enys hon ac o grugyll ymon** hyt en sorram eg glan mor ud pymp can mylltyr a hen**ne yu llet er enys hon sef achaus e messurus ef henne yr** guybot y mal ae mylltyryeu ae hemdeythyeu en e dye**oed. Ar messur hunnu a uessurus deuenwal er gro**nyn heyd try hyt gronyn heyd en e uotued teyr mot**ued en llet e palyf. try llet e palyf en e troetued try ~~t~~** throetued en e cam try cham en e neyt try neyt en e tyr **sef yu e tyr eg kemraec newyd grun. a myl or tyr yu** e mylltyr ac or messur hunnu ed edys en arueru yma **etwa. Ac yna e gunaethant messur er**

eru keureythyaul urth uessur e gronyn heyd try hyt e gronyn heyd **en e uotued teyr motued en llet e palyf try llet y palyf** en e troetued petwar troetued en e uerr*yeu* vyth **en y uey*yeu* deudec en e kesseyl*yeu* un ar pymthec en** er hyr*yeu* guyalen kyhyt ar hyr*yeu* en llau e geyl**wat ar escurr perued yr yeu honno en e llau arall ydau** a hyt e kyrhaydo ef a honno gan hyt e ureych yu deu **eyryonyn e tyr sef yu henne llet er eru keureythy**aul a dec ar ugeynt e honno yu y hyt. pedeyr eru o hon**no em pob tedyn a dele bot petwar tedyn em pob** ran*tyr* pedeyr rantyr em pob gauael. pedeyr gaua**el em pob tref pedeyr tref em pob maenaul deudec mae**naul a due tref en e kymhut e duy tref a dele bot en **reyt e brenhyn ac en hauot*tyr* ydau a chymeynt ac** a dywedassam ny uchot oll en e kymhut arall sef yu //

Cotton Titus D.ii ff. 37r

henne o eyryf ~~erwy~~ pymp ugeyn tref. a henne yu y cantref en yaun dec degweyth a dele bot en e cant ac **nyt a ryf bellach dec. Hen yu ryf o erwy a dele bot en e** cantref pedeyr eru keureythyaul em pob teden un ar **pymthec em pob rantyr pedeyr a thry ugeynt em pob** gauael un ar pymthec a deugeynt a deu cant en e tref **pedeyr eru ar ugeynt a myl o erwy em pob maenaul** deudeg myl a deu cant ac uyth eru a petwar ugeynt **en e deudec maenaul. En e due tref a perthyn ar e llys** e dele bot deudec eru a pymp cant sef yu henne guedy **del oll y gyt o erwy en e kymut deudeg myl ac vyth cant** a kymeynt a henne oll en e kymut arall sef yu henne **o eyryf erwy en e cantref chuech cant a pymp myl ar u**geynt nyt muy nyt lley. Or deudec maenaul a dele bot **en e kemut pedeyr onadunt en ueybyon eyllyon e por**thy kun a meyrch a kylch a dooureth ac un e kyghello**ryaeth ac un e uaerony ar chuech ereyll en ueybyon u**chelwyr rydyon. Ac or uyth henne e dele e brenhyn **guestua pob bluydyn sef yu henne punt o pob un ona**dunt a honno a rennyr try ugeynt ar pob tref o pede**yr tref a uyd en e uaenaul ac e*uelly* o petwareran buy** gylyd e rennyr ene el ar pob eru or tedyn e ran a hon**no a elwyr e punt tung ar gostecuur a dele e kemell** a chymeynt a henne oll or kemut arall ac euelly e byd **kyulaun e cantref. Meyrydyon a chyghelloryon a de**leant keweyryau e wlat a guneythur e dadleu ac a de**leant hanner o pob peth en erbyn e brenhyn eythyr** o try peth sef yu henne guerth tyr a guerth lleyder **a guerth keleyn. Kyghellaur a dele rannu e rygthau** ar brenhyn ar brenhyn dewyssau. Maer a dele ran- //

Cotton Titus D.ii ff. 37v

nu e regthau ar kyghellaur ar keghellaur dewys. E maer ar kyghellaur a deleant bot deu was ganthunt **en guneythur eu negesseu a deu ereyll er brenhyn ac** vynt a deleant duen kylch ar eu petweryd ar ueyby**on eyllyon e brenhyn due*weyth* en e uluyden a han**ner ebedyu e meybyon eyllyon a hanner amober eu **merchet a deleant. Maer a chyghellaur a deleant ke**weyryau meybyon eyllyon e brenhyn ar eu heru keure**yth pan uo maru un onadunt ac a deleant cadu dyf**feyth e brenhyn a tygu trostau pan uo reyt ac o def**nydhya e brenhyn ef vynt a deleant eu suyd ohanau.** Ny dele na maer na chyghellaur bot en pen*kenedel* na**men un o uchelwyr e wlat ny deleyr penkenedlaeth** o uamues. Pen*kenedel* a dele pedeyr ar ugeynt y gan **pob gur a uenno cares ydau canys hytheu ehun a tal** e hamober ac a dele pedeyr ar ugeynt e gan pob mab **a kemerho ef eg kenedel ac ef a dele emerru y gyt ae** kar em pob reyt or a del arnau. Nyt oes gobyr mu**ryedyc e uab ucheluur en dadleu namen er hen a uyn**her e rody. Maenaul e taler tung o*honey* ny dele er ar**gluyd nae mel nae pyscaut canys med a deleyr o*honey*** ac y gyt ar med pedeyr ar ugeynt o pob maenaul a de**leyr a hunnu a elwyr aryant y guynnos ac ual e ren**nyr e punt tung e rennyr hunnu. Ny deleyr gossot **ar e maenolyd ryd na maer na kyghellaur na kylch** na dooureth na macuyeyt na dym namen a dywedassam **ny uchot eythyr kylch maur e teylu pob gayaf. Ny de**le e brenhyn yu wlat un lluyd ohoney ehun namen un**weyth pob bluyden ac ny dele bot en hunnu namen py**theunos a mys en e wlat ehun ryd uyd ydau pan uen- //

Cotton Titus D.ii ff. 38r

ho. Paub a dele guneythur gueyth kestyll e brenhyn pan uenho eythyr guyr e uaertref. Ny dele meybyon **eyllyon e brenhyn e porthy na porthy e teylu a chany de**leant e porthy ny deleant vynteu eu mel nac eu pyscaut **namen e rody e lys e brenhyn ac ef a dele os myn gune**ythur coredeu ar eu dyured a llad eu bydaueu. Vn or **meybyon eyllyon a dele bot en uaer e bysweyl. vynt** a deleant rody pynueyrch er brenhyn en e luedeu ac **a deleant anrededu er argluydes un*weyth* pob blue**den ar uuyt a llyn. ac a deleant porthy e kun ar kyny**deon ar hebogydyon ar maccuyeyt pob un onadunt**

unweyth pob blueden. ac o byd alltudyon gulat arall eg **keuoeth e brenhyn ae en wyr ydau ae en arhos guynt** ae em petheu ereyll ef a dele os myn eu gossot en dooureth **ar e ueybyon eyllyon. Herwyd rey er alltudyon henne** kemeynt ac a dangossont o da pan delhoent y ty e mab **eyllt a deleant e gaffael pan elhoent ohanau ac o chyll** dym e talu udunt eythyr try peth a deleant y gadu **ganthunt ehun dyd a nos. sef yu henne eu llodreu ac** eu kledyueu ac eu menyc ac ny deleant eyghyau namen **e nos gyntaf o chaffant uara ac un enllyn. Meybyon** eyllyon e brenhyn a deleant guneythur seyth tey er **brenhyn sef ynt e rey henne. neuad a buyt*ty* a chegyn** a hunty a marchty a kynor*ty* a thy bychan. E brenhyn **a dele o pob byleyntref gur a buyall y wneythur llues**teu ydau en e lluyd. Ny dele maer e bysweyl dale dadleu **namen ar wyr e uaertref namen erbynnyeyt da e** brenhyn y gan e meyry ar kyghelloryon ac ef a dele ro**dy pedeyr ar ugeynt er gostecuur pan estenher ma**eronyaeth ydau. Guassanaethwyr e maer ar kyg- //

Cotton Titus D.ii ff. 38v

hellaur a deleant hebrug e da hyt ar uaer e bysweyl. Maer e bysweyl a dele keweyryau e llys oe meun **ac a perthyno attey y am eredyc a heu ac arheyl escry**bel e brenhyn ae hauodyd a petheu ereyll a uo reyt ac **ef a dele cospy guyr e uaertref am eu agkeureythyeu** ac eu dyrue ac eu kamluru ac eu hebedyu ef ae dele **ac amober eu merchet e wreyc ae dele. E porthaur** a dele kymell amober ac ebedyu e rey henne a pede**yr keynnyauc ydau enteu o pob un o*nadunt* hue.** Maer e bysweyl a dele pedeyr keynnyauc e gan e **porthaur pan estenher y suyd ydau ac ef a dele te**gu tros tyr burd e llys ae hauot*tyr* o byd reyt ac eu **amdyffyn ac vynt ac a pertheno arnadunt. Guyr e** uaertref a deleant guneythur odyn ac yscubaur **er brenhyn ac eu dywallu pan uo reyt. vynt a dele**ant talu tung eu tyr en llau uaer e bysweyl ac a de**leant e porthy due*weyth* en e ulueden. ac vynt a dele**ant dernu a chrassu a medy a llyfnu a llad gueyr a **cheyssyau guellt a kennut e gnyuer gueyth e del e bren**hyn er llys ac vynt a deleant anrydedu e brenhyn pan **uo en e llys herwyd eu gallu ae en deueyt ae en vyn** ae en uenneu ae ar emenyn ae ar kaus ae ar llaeth. **O dery mab ucheluur e uab ar uaeth ar uab eyllt ar**gluyd kan y ganhyat neu gan y odef ohonau un dyd **a bluyden hunnu a dele ran mab o tyr e mab eyllt ac** oe da wedy henne. O pob maenaul ryd e brenhyn a de**le keruen ued nau dyrnued en e hyt en amryscoeu ac** ony cheffyr o ued due o uragaut ony cheffyr o uraga**ut pedeyr o kuryf. Puy bynnac a torro** teruyn e rug duy tref oe eredyc e brenhyn a dele //

Cotton Titus D.ii ff. 39r

er ychen ae hardo ar guyd ar heyrn a guerth e troet deheu er amaeth a guerth e llau assu er geyl**wat a pedeyr keynnyauc e perchen e tyr a chyweyr**yau e teruyn ual kynt. Pvy bynnac a ardo tyr en **agkyuarch talet pedeyr keynnyauc er nep byeyffo e** tyr a keynnyauc am pob kuys a ardher ac agkyuarch **er brenhyn. O deruyd emteruenu e rug deu wyr gym**breynt am tyr ar neyll en teruenu hyt racu ar llall **hyt ema a tygu o pob pleyt llyna e tredyd lle y ran keure**yth en deu hanner. Pvy bynnac a dycco maen teruyn **a uo honneyt e rug due tref talet chue ugeynt e per**chennauc e tyr a chamluru er brenhyn ac e*uelly* am **ford a gatwo teruyn gan emyl e ford.** Messur guestua e brenhyn en amser gayaf o uae**naul ryd yu hen pun march or blaut goreu a tyuo ar** e tyr ac eydyon kyc a dogen keruen o ued nau dyrued **en e hyt en amryscoeu ar gymeynt arall en e llet a se**yth dreua o geyrch un ruem en ebran a huch teyr blu**yd ac enhorop hallt a llet try bys en e thewet a llester** emenyn try dernued en e hyt hep uoel a thry en e let. **Ac ony ellyr caffael henne punt amdaney a honno a el**wyr e punt tung a pedeyr ar ugeynt e wassanaeth**wyr e brenhyn. ony ellyr caffael e med due o uragaut** ony cheffyr e bragaut pedeyr o guryf a henne a dau **o pob maenaul ryd er brenhyn. sef mal e rennyr e punt** honno chue ugeynt er bara a thry ugeynt er llyn. a **thry ugeynt er enllyn. Or maenolyd caeth e deleyr** deu daun buyt pob bluyden y gayaf huch teyr bluyd **a llester emenyn try dernued hyt try llet a dogen ke**ruen o uragaut nau dernued en e hyt en amryscoeu //

Cotton Titus D.ii ff. 39v

a dreua o geyrch un ruym en ebran a chue thorth ar rugeynt or bara goreu a tyuo ar e tyr. O byd gue**nythtyr chuech onadunt en peyllyeyt ony byd gue**nythtyr chuech onadunt en rennyon pedeyr ona**dunt parth ar neuad a due parth ar estauell ac** en gyulet ac o pen*elyn* hyt ardurn ac en ken te**wet ac na plyccoent er eu dale erbyn eu hemyl.** a den a genewo tan en e neuad e nos honno neu **keynnyauc er nep ae kynneuho trostau. Messur** daun buyt er haf yu mollt teyr bluyd a mannat **emenyn kyulet ar dyscel letaf a uo en e tref a chyn** tewet ac y bo deu uoeldernued endau a chue

thorth **ar ugeynt o ryu uara a <u>dywespuyt</u> uchot a chyn**nullau a uo o luden e perchennogyon e tref oll **e gyt ac eu godro un weyth en e dyd ac na odroher** namen er un weyth honno a chossyn a wnelher **o henne o laeth hep urac hep ebran hep dym e ken**neu tan. Maer a chyghellaur a deleant kylch pob **bluyden un*weyth* ar ueybyon eyllyon e brenhyn** a deu was gan pob un onadunt ac er kyghellaur **dewys y ty ac ny deleant kylch er haf.** Rey e*syd* ar pedrus am ueychyogy gureyc **o llegryr pa beth a deleyr amdanau ae uy**nepwarth ae galanas. e keureyth a dywe**yt panyu galanas a deleyr amdanau sef achaus yu e** try mys kentaf e byd guyn ef ac ena e byd traean ga**lanas arnau. ar eyl try mys e byd rud ac y byd deu**parth galanas arnau ac en e try mys dywethaf e **byd kylaun enteu o aelodeu ac eneyt ac y byd gala**nas kubyl arnau. Rey a deweyt nat yaunach talu //

Cotton Titus D.ii ff. 40r
galanas gur amdanau ef nogyt un gureyc cane wys <u>bet</u> yu ef ae gur ae gureyc. e keureyth a deweyt bot **en yaunhaf barnu en ol e peth pennaf a bot galanas** gur arnau a henne ene uedydhyer ac urth henne e ma**e dyr e uot enteu ar ureynt e beychyogy ene uedyd**hyer. O henne allan ene uo seyth bluyd e dele y tat te**gu a thalu trostau eythyr na dele talu na dyrue na** chamluru er brenhyn trostau cany dele e brenhyn dym **am anodeu ac nat oes puyll ganthau enteu ef a dele ha**gen dyeyssywau e kolledyc or eydau. O pen e seyth ble**ned allan ef ehun byeu tygu tros e weythret ae tat** byeu talu canys ena yd a a dan lau er effeyryat ac e **kymer gued duu arnau. Or pan anher y mab ene uo** pedeyr bluyd ar dec e dele bot urth noe e tat ae tat **en argluyd arnau ac ny dele cosp arnau namen un** e tat ac ny dele un keynnyauc oe da en henne o amser **namen a uedho e tat ac ny dele maruty arnau ket bo**et maru en henne o amser namen bot en eydau y tat **e da oll canes y tat en henne o amser a dele attep trostau** am pob peth. O deruyd maru e tat e uluyden gyntaf e ga**ner e mab ehun a a em breynt y tat. Ny deleyr talu ebe**dyu mab ene uo pedeyr bluyd ar dec ae tat en uyu. gue**dy yd el enteu em breynt e tat ef ae tal. Em pen e petwa**red uluyden ar dec e dele e tat duen e uab ar er argluyd **ae orchemyn ydau ac yna e dele enteu gurhau er arglu**yd a bot urth ureynt e argluyd ac ef ehun byeu attep **trostau o pob haul a ouynher ydau ac ef ehun byeu ~~<u>n</u>~~** medu e da ac ny dele e tat y uaedu o henne allan muy **noc estraun ac os maed gan kuynau or mab racdau ef** a uyd dyruyauc ac a wna yaun er mab oe sarhaet. //

Cotton Titus D.ii ff. 40v
O byd maru mab oe pedeyr bluyd ar dec allan ac na bo etyued ydau er argluyd byeuuyd e da en kubyl **ac a dele bot en lle mab ydau a maru*ty* uyd y ty ac or** oet hunnu allan e byd un ureynt a bonhedyc kanhuy**naul canyt oes ureynt ydau namen e uonhed. ac nat** eskyn enteu em breynt y tat ene uo maru y tat ac na **byd marchauc nep eny esgynho. Guerth bonhedyc kan**huynaul yu teyr buu a thry ugeyn muu. e sarhaet yu **teyr buu a thry ugeynt o aryant. os gur ar teylu uyd en**teu pedeyr buu a petwar ugeyn muu uyd e werth e **sarhaet yu pedeyr buu a petwar ugeynt o aryant.** Merch guedy bedydhyer ene uo seyth mluyd ny dele **menet en llu or pan anher ene uo deudeg bluyd** e dele bot urth noe y that oe deudeg bluyd allan e dau **bronneu a chedor arney ac e blodeuha ac ena e byd oet** ydy e rody e ur ac o henne allan keny chaffo ur e dele **medu er eydy ac ny dele bot urth noe e that o henne** allan onyt ef ehun ae men ac ny dele e tat talu amober **tros y uerch onyt ehun a uyd rodyat arney. canys pob** rodyat gureyc a dele talu y hamober ony kymer uey**chyeu ar e talu or nep e rodher ydau. O deruyd duen gure**yc en llathlut o ty e that hyt en ty arall ac eno kescu **genthy gur e ty hunnu a dele talu e hamober ony** chymer ueychyeu arnau e gan e gur ae duc en llath**lut. En e deudeg bluyd e dele gureyc blodeuau uegys** e dewedassam ny uchot ac oe deudeg bluyd hyt em pedey**r bluyd ar dec a dele bot hep ueychyogy ac oy pedeyr** bluyd ar dec hyt e deu ugeyn bluyd e dele emduen ac o **henne allan nyt a galanas arney ac nyt a llv na bo ydy** plant canys dyheu yu na byd ydy. //

Cotton Titus D.ii ff. 41r
Pvy bynnac a uenho guadu mab en keureythyaul nyt eydau e wadu ene dyccer ydau gesseuyn **canyt reyt e nep attep en anolo canys anolo yu** pob peth ny bo keureythyaul. pa wreyc bynnac a uen**no duen mab en keureythyaul ual hen e mae ydy e du**en deuot hy ar mab hyt er egluys e bo y uydua endy **a dody e llau deheu ar er allaur ar kreyryeu ar llau** assu ar ~~......~~ pen e mab ac e*uelly* tegu y duu en e **blaen ac er allaur honno ac er kreyryeu da esyd ar**ney ac y uedyd y mab nas creus tat eg kallon mam e **mab hun namen e gur ar gur em kallon y ac e*uelly*** e deleyr duen mab e kemro.

Ac y ual hyn e deleyr duyn **mab e alltut dyuot hyt er egluys e kemerho ef e duuyr** suyn ae uara efferen endy ac ena e duen ydau enteu . **uegys e dywespuyt uchot. Ena e mae yaun er tat gune**ythur un o deu peth ae kemryt e uab en keureythy**aul ae e wadu en keureythyaul. Os y wadu a uyn** yaun yu ydau dyuot hyt er egluys a dywedassam ny **uchot a dody e lau deheu ar er allaur ar kreyryeu** a uo arney ar llau assu ar pen e mab ac y*uelly* tygu **e duu en e blaen ac er allaur honno ar kreyryeu** da e*syd* arney ac er gur ae guahanus ef o creedyga**eth tat a mam nas re creuys ef e mab hunnu eg ka**llon gureyc eryoet ac nat oes dauen oy waet endau **onyt o adaf. O deruyd ydau keyssyau oet am e llv ne de**le oet hyt trannoeth. O deruyd ydy hytheu keyssyau **oet e keyssyau kreyryeu ny dele oet namen try*dy***eu cany dele hy keyssyau kreyryeu namen en e chymut **ehun. O deruyd e tat guadu mab o kenedel guedy dyccer** ydau ny eyll hunnu caffael tat guedy henne byth. //

Cotton Titus D.ii ff. 41v

sef achaus yu e uam ae duc ef en keureythyaul er tat ae guadus ac urth henne ny eyll hytheu e duen ef e **tat arall eylweyth byth. e tat ry guadus en keurey**thyaul ny byd karrdychuel enteu byth ar hunnu **tracheuen canyt atwna keureyth a wnel. E mab hun**nu weythyon urth kenedel e uam e byd y ureynt **ac o llad ef den kenedel e uam a tal deu*parth* y alanas** ar traean arnau enteu e llourud ac o lledyr enteu ke**nedel e uam a dele caffael deuparth y alanas a hunnu** yu un o try dygencoll kenedel. Arall yu pey darfey **e ur llad arall a meychyau o kenedel e llourud ar er** alanas a chyn talu or kenedel er alanas duyn oy uam **e llourud e tat arall e keureyth a deweyt panyu e ke**nedel a ueychyus ar er alanas byeu e thalu o deu a**chaus o wneythur e kyulauan tra uu ef ar eu breynt** huy ac o deleu talu or nep a ueychyus. Tredyd yu o ro**dyr kemraes e alltut a bot mab ydy or alltut a llad dyn** o hunnu deu*parth* er alanas a dau ar kenedel e **uam ar traean ar e llourud a henne urth nat oes** kenedel tat ae talho a hunnu a elwyr en warthec **dyuach urth uot en wyr dyueychyau ar e guarthec** henne canys ar warthec e telyt pob tal gynt e deu uab **ry dywedassam ny uchot un ureynt ac un werth** ac un sarhaet yn a bonhedyc kanhuynaul. Mab de**olef a uyd a mab dyodef. sef yu mab deolef mab a dy**wetto gureyc ar e thauaut leueryd y uot en uab y ur **ac nas dycco er dygyn hunnu a ellyr y wadu pan uyn**her. Mab dyodef yu mab a dycco gureyc en keureythy**aul ae dyodef or gur hep e wadu un dyd a bluydyn ny** ellyr e wadu o henne allan byth. Ac o deruyd y hunnv //

Cotton Titus D.ii ff. 42r

guneythur kyulauan ny ellyr e wadu en er eg cany waduyt en er ehag urt y uot en uab dyodef. Ket **boet brenhyn a uo tat e uab alltudes ae wadu ohonau** alltut uyd e mab. Os alltut a watta mab kemraes bon**hedyc canhuynaul uyd e mab canys urth ureynt e** uam e byd pob mab guedy e guatter. Tat a eyll gua**du e uab trannoeth guedy dywycco e keulauan trostau** os myn. O deruyd y tat rody da er meythryn mab ny dele **e wadu o henne allan canys tredyd kymeryat yu ar uab** rody da er e ueythryn. O deruyd maru e tat e pen*kene***del a eyll e wadu ar e seythuet en un funut ac e guattey** e tat pey byu ac en er un egluys a seyth wyr ganthau o **oreuguyr e kenedel gan eu llw huenteu bot en glan e** lw ef. Ony byd penkenedel un gur ar ugeynt o oreuguyr **e kenedel ae guatta. Herwyd guyr powys deg wyr a** deu ugeynt a watta mab o kenedel. Ny eyll nep e dyguy**do tyr mab en e lau e wadu. Ny eyll braut guadu e gy**lyd ac ony byd braut ny eyll e keuenderu ac ony byd ke**uyndyru ny eyll y keuyrdyru e wadu rac y wadu er** erw onadunt ac ny dele nep e wadu or a deleho tref e **tat ef guedy henne. O deruyd bot rey o kenedel mab en e** wadu ac ereyll en e kemryt gan eu llv nat yr gobyr nat **er guerth e maent en e kemryt yaunhaf yu credu e** rey e*syd* en e gemryt. canys gnotaf yu guadu mab er **tref y tat. Pob braut a eyll guadu y chuaer onyt en un** lle sef yu henne pan ranner da y mam neu y that. **cheyssyr e guadu hytheu er y ran or da ny ellyr** ac e*uelly* pob alltut a eyll guadu e uraut neu y chua**er onyt rac kyuran da eu mam neu eu tat ac vynt** neu rac dyuuyn eu kyulauan. Val hen e deleyr ke //

Cotton Titus D.ii ff. 42v

mryt mab eg kenedel e tat ehun a eyll e kemryt guedy as dycco e uam ydau en keureythyaul. Ony byd tat **pen*kenedyl* ar e seythuet a eyll e kemryt a henne o oreu**guyr e kenedel sef mal e kemeryr kemryt or penkene**del due*lau* e mab e rug e due*lau* enteu a rody kussan** ydau canys aruyd kerennyd yu kussan a guedy henne **rody llau deheu e mab en llau er hynaf or guyr ereyll** a rody o hunnu kussan ydau ac e*uelly* o lau y lau hyt **ar e gur dywethaf. Ony byd penkenedel un gur ar u**geynt o oreuguyr e kenedel a chymryt e mab or gur **a uo en lle er argluyd erbyn e lau e deheu ae rody en**

llau er henaf or guyr henne a rody o hunnu kussan **ydau ae kemryt o hunnu erbyn e lau e deheu ae ro**dy en llau er eylgur hynaf a rody o hunnu kussan he**uyt ydau ac y*uelly* o lau y lau hyt ar e gur dywethaf.** Herwyd guyr powys ony byd na that na penke**nedel deg wyr a deu ugeynt ae kymer ac ae guatta.** Llyma e dechreu e llyuer prauf sef yu henne teyr co**louen keureyth a guerth guyllt a dof ac a perthyn arnadunt kyntaf yu.** Nau affeyth ga**lanas sef y henne menegy e den a ladher er** nep ae lladho a hunnu a elwyr en tauaut**rud. Er eyl yu rody kyghor er den a ladho e llall oy** lad. Tredyd yu kytsynnyau ac ef ae ganmaul. am **pob un or try punc henne llu canhur neu nau uge**ynt o aryant. Petweryd yu bot en edrychyat. Pym**het yu keweythas ar den a ladho y llall. Chuechet** yu menet e bo e den a ladher endy y gyt ar nep ae **lladho. am pob un or try henne llv deu canhur neu** deu nau ugeynt o aryant. Seythuet yu canorthuy- //

Cotton Titus D.ii ff. 43r
au e den a ladho e llall a honno a elwyr porthordue. Vythuet yu dale e den a ladher ene del e nep ae lladho. Nauuet **yu guelet y lad am pob un or try henne llw try chanur** neu try nau ugeynt o aryant. Rey a deweyt panyu **er kenedel e dau er aryant a dywedassam ny uchot e** keureyth a dyweyt panyu er argluyd yd ant ac o gue**dyr hyt na deleyr namen guat a sef achaus na deleyr** urth nat yaun e guat ar tal. a chet adeuer henne ny **dele e kenedel dym canyt oes llourudyaeth en henne.** euo hagen ae dele canys cam yu guneythur er affeythy**oed uchot enteu a dele kamluru am pob un onadunt** huy herwyd meynt er affeyth un en try*deblyc* arall **en deu*deblyc* arall en un*deblyc*. Ny deleyr dyruy am** affeyth galanas namen camluru. dyruy emlad a de**leyr sef yu er emlad dyrchaf a gossot a guaet a guely** e try peth y*syd* emlad ac urth henne e mae yaun dy**rue amdanadunt huy sef yu messur y dyruy deudeg** muv neu teyr punt. Messur kamluru yu teyr buu neu **nau ugeynt. Teyr keynnyauc dyruy e*syd*. dyruy le**drat a dyruy treys a dyruy emlad ac amyn henne cam**luru yu pob agkeureyth arall a wnel dyn ac e ol pob** camluru aet er hyn ry dywedassam ny uchot. P6y **bynnac e dotter llourudyaeth er alanas arnau byt** e kenedel en e ol ar argluyd en kentaf en e dyd anya**naul e llader e den neu e klywo enteu y lad ef a gaffo** oe anreyth neu or hon e kenedel y uot en dylys er ar**gluyd ac ony cheyff henne galanas kubyl en e ol enteu.** Sef yu messur galanas o keureyth e sarhaet teyr gue**yth herwyd y ureynt e den a ladher. Ereyll a dewe**yt panyu e den a uo teyr buu a thry ugeynt aryant //

Cotton Titus D.ii ff. 43v
e sarhaet panyu teyr buu a thry ugeyn muu yu e werth ac e*uelly* herwyd mal e derchauo breynt **pob den. Galanas ual hyn e rennyr e trayan gesseuyn** ar e llourud ar uam ar tat ar brodyr ar chuyoryd e **gyt ac ef canys henne o deneon a kemerey e gyt ac ef** trayan yr alanas bey talet udunt talent vynteu y gyt **ac euo e*uelly* ac y*sef* y rannant huynteu en try thra**ean. traean ar e uam ar tat ar traean ar e brodyr ar **chuyoryd ar traean ar e llourud. o byd maru e llourud** talent henne o deneon traean er alanas en kubyl. o **traean e brodyr ar chuyoryd due keynnyauc ar y bra**ut ac un ar e chuaer. or traean a dau ar y tat ac ar **y uam duy keynnyauc ar y tat ac un ar y uam. ket** buynt maru er hyn a dywedassam ny uchot o dene**on oll e llourud ehun a tal henne. os rey a uyd maru** ac ereyll en uyu emgyuartalent huy y talu e traean **hunnv urth na dyuuynyr dym or traean hunnv** na thaler er kenedel ae dele ac er argluyd. O deruyd **na bo yr llourud dym a talho yaun yu rody ydau ke**ynnyauc palader eg kymorth ac e*sef* e telyr ydau or **seythuet dyn allan. ac e*sef* yu e seyth dyn henne bra**ut a keuenderu a keuerderu a keyuyn a gorcheyuen **a gorchau a ney uab gorchau a chany ellyr ryuau ke**rennyd o henne allan talent ydau keynnyauc palader **ac e*sef* mal e kennull enteu keynnyauc paladyr ar** e deneon a gaffo oe kenedel ny vyppo dvyn e kerennyd **ac vynt kemryt kreyr e creto ydau a duen hunnv ac** en e kyuarfo un or deneon henne ac ef kemeret e lw **na hanuo oe kenedel neu talet ydau keynnyauc pala**der ac onys tal byt guassanaethwyr er argluyd y //

Cotton Titus D.ii ff. 44r
gyt ac ef en duen guystyl oe lau neu uach ar keynnyauc honno nys tal gureyc na hen na yeuanc canyt oes **paladyr y wreyc namen e chogeyl ac urth henne ny** thelyr hytheu o kogeyl ar escolheygyon heuyt nys **tal. O deruyd na bo nac or keynnyauc palader nac oe da** ehun y tal en kubyl ganthau keny bo namen un **keynnyauc en eyssyeu ae lad ef oe elynyon am honno** ny dygonsant un agkeureyth cany ellyr kubyl o ag**kubyl a chet lladher enteu ny dywygyr nar da ry de**wedassam ny uchot nac enteu ehun oy genedel ac urth **henne e geylu keureyth er hen ry**

dywedassam ny uchot oer guymp galanas. Ny deleyr llad nep am y gy**lyd namen llourud nac am ran or alanas nac am peth** arall canys o dylyssa e kenedel e llourud nyt oes un haul **arnadunt huy ac ny deleant heuyt talu onyt arglu**yd ae kemell ac urth henne e mae traean kemell er **argluyd ar guraged ar escolheygyon ae tal ony wa**dant na bo plant byth udunt ac e*sef* e talant tros eu **plant a llyna e deneon a tal galanas ac nys kemer. Ar** deu*parth* a dyguyd ar e kenedel a hunnv a rennyr en **try thraean ac o henne e deuparth ar kenedel y tat ar** traean ar kenedel y uam ac e*uelly* kemerent er hynaf**guyr or kenedloed a dottent ar uamuys traean ac ar** taduys deuparth. or hun a drycco en e guely hep uynet **ar e kenedloed aet duy keynnyauc ar e braut ac un ar** e chuaer ac y*uelly* e kerda galanas o traean e traean **hyt en ney uab gorchau a llyna e lle e tal e tat er alanas** ac nys tal e mab. a llyna er achaus cany ellyr duen keren**nyd e mab ar e llourud ket galler duyn kerennyd y tat** ac ef. ac o deruyd er llourud talu e ran ny deleyr y lad ke- //

Cotton Titus D.ii ff. 44v

ny thalo e kenedel eu ran ac y*uelly* ny deleyr kymell ar e kenedel kenys talho. O deruyd bot argluyd a chene**del en kymell galanas ar kenedel arall en galu am oet** o keureyth e keureyth a dyweyt deleu oet petheunos **urth pob argluydyaeth e bo e genedel endy urth kyn**nullau e kenedloed y gyt y rody attep ac y keweyry**au er alanas. Ny lledyr nep hep e sarhau gesseuyn ar** sarhaet honno ny dyrcheuyr ydau hagen o byd gure**ygyauc y gur roder er wreyc traean sarhaet y gur.** ar duy ran dotter em plyth er alanas a guedy hen**ny ranner er alanas en teyr ran ar trederan aet** er argluyd en traean kemell ar deuparth ranner **eylweyth en try thraean ac un or traeaneu henne er** reeny nyt amgen er tat ar uam ar brodyr ar chuyo**ryd o bydant. e guraged ar escolheygyon ny deleant** ran or alanas eu plant hagen o byd ae dele. e deu*parth* **etwa ranner en try thraean ar traean or deuparth** hunnu aet ar kenedel e uam a guedy henne hynafguyr **e kenedloed aent a thraeanhent huy trayan e uamu**ys a deuparth y taduys ac or hyn a trycco en eu plyth **huy emgyuartalent ehuneyn ual e guelhoent bot en** yaun am y ran a trycco en eu plyth a henne hyt e se**ythuet dyn. 6al hen e rennyr galanas guasgarauc** o darfey bot bonhedyc canhuynaul o powys eg guyned **neu o vyned em powys a dyguydau galanas arnau ac** na bo en e wlat e kenedel welyauc y gyt ac ef a bot ka**rant amyl eyssyoes ydau yaun yu ydau talu galanas** ac eu duen huenteu y gyt ac ef a honno ny rennyr na **herwyd mamuys na herwyd taduys namen herwyd** eyryf er hen a uo ydau ef en e wlat o kenedel sef ual y //

Cotton Titus D.ii ff. 45r

rennyr henne eyssyoes en traeaneu traean arnau ef en kyntaf ae plant o byd ae tat ae uam o bydant ar **deuparth a rennyr ar e kenedel ac y*sef* a rennyr ke**meynt ar eu braut ac ar e deu keuenderu a chymeynt **ar eu chuaer ac ar e deu keuyrderu ac e*uelly* e rennyr** hyt ar e seythuet den ac nyt a keynnyauc palader or kyuryu hun. **Val hyn e traethun ny or sarha**edeu en gyntaf o sarhaet brenhyn aberfrau. **sef er edrechus e keureyth pa beth e*syd* sarhaet ac** ydau ef ac y paub ac e*sef* re weles e keureyth nat sar**haet e nep namen un o try peth en enwedyc guney**thur guaratwyd ydau am e wreyc neu lad e gennat **neu torry e naud sef mal e dywegyr ydau am e wreyc** klaur eur ydau kyulet ae vynep a chyn tewet ac ewyn **amaeth yryffo amaeth nau mlyned a llathen eur ke**hyt ac ef ehun a chyn urasset ae vys bychan a chan muu **urth pob cantref a uo ydau a tharu guyn eskyuarllen**nyc urth pob can muu onadunt ac os guarthec dywyly**on uydant taru dewyl urth pob can muu onadunt.** a henne gan eu harderchauael ar uod er hanner en uuy. **e due sarhaet ereyll ny dyrcheuyr namen e dyuuyn** ry dywedassam ny uchot amdanunt. O deruyd y ur o **wlat arall e sarhau teyr a thry ugeyn punt yu y sar**haet a henny yu e uechteyrn delyet enteu e urenhyn **llundeyn pan gymero y tyr y ganthau ac amen henne** heuyt ny dele dym byth y ganthau namen kun a hebo**geu a meyrch. O teyr ford e serheyr e urenhynes o torry** e naud neu oy tharau neu o grybdeyllau peth oy llau **trayan dyuuen e brenhyn eythyr eur a telyr ydy ac un** sarhaet a hytheu yu e penteylu ar edlyg a mab e bren- //

Cotton Titus D.ii ff. 45v

hyn traean sarhaet e brenhyn yu sarhaet pob un o henne e sarhaet teyr gueyth yu e werth a phob un or **deneon ry dywedassam ny uchot e*uelly* e mae eu guerth.** Sarhaet merch e brenhyn hanner sarhaet e braut **ene urhao guedy gurhao trayan sarhaet e gur yu** e sarhaet a hy a phob gureyc e*uelly*. O teyr ford e ser**heyr pob den en e byt o tarau a gossot a duen treys e** arnau ac os gur uyd o bedyr gan e

wreyc sarhaet yu **ydau ke***uoet* **gureyc uo o cheyff hytheu wreyc gan** e gur sarhaet yu ydy hytheu ac e*uelly* ny dyeync nep **hep ford yu sarhau. Sarhaet e dysteyn ar penkene**del ar kyghellaur nau muu a nau ugeynt o aryant **eu guerth yu nau muu a nau ugeyn muu. gan e ar**dyrchauael. Guerth mab ucheluur a phob den e bo su**yd ydau y gan argluyd chue buu a chue ugeyn muu** gan y ardyrchauael eu sarhaet yu chue buu a chue **ugeynt o aryant. Pob gur ar teylu hep suyd ydau pede**yr buu a petwar ugeynt o aryant yu e sarhaet. Pob bo**nhedyc canhuynaul a phob alltut brenhyn teyr buu** a thry ugeynt o aryant yu e sarhaet a theyr buu a ~~ŧ~~ **thy ugeyn muu eu guerth. Pob alltut mab ucheluur** hanner sarhaet alltut brenhyn a hanner e werth y*syd* **arnau. Sarhaet caeth deudec keynnyauc chuech er pe**ys a theyr er llauder ac un er raff ac un er gudyf ac un **er kuaraneu. e werth yu punt os or enys hon yd henyu** os tra mor uyd chue ugeynt a punt uyd e werth. Puy byn**nac a adeuo sarhau urun or rey ry dywedassam ny uchot** taler ydau mal y dywedassam ny e sarhaet. Puy bynnac **a dywatto sarhaet try pung esyd yaun ydau y wadu** na wnaeth na meuyl na sarhaet ydau nac yu genedel. //

Cotton Titus D.ii ff. 46r

nac yu argluyd. sef paham e guedyr rac er argluyd rac dyrue er argluyd a rac talu ydau enteu e sarhaet a rac **dyal e kenedel. paham e guedyr ef rac e genedel ac na che**yff e genedel dym or sarhaet a talher ydau llyna er acha**us pan sarhaer eu kar guaratwyd yu udunt huy a ky**ureyth yu udunt huenteu dyal eu guaratwyd ac urth **henne e mae yaun guadu racdunt na sarhauyt eu kar** o thelyr ydau enteu y sarhaet dywaratwyd yu er ke**nedel ar lle ny bo guaratwyd nyt oes haul. Sarhaet gure**yc wedu kyn gurha ohoney hanner sarhaet e braut. yu. **Sarhaet pob gureyc wedy gurhao traean sarhaet e gur** dywethaf a uo ydy ar oleu. galanas pob gureyc e kene**del e byd byth. Nau affeyth lledrat. ken**taf yu onadunt menegy e lledrat a dyccer. Er eyl **yu kytsynnyau ar lledrat. Tredyd yu rody buy**llur er lleyder. Petweryd yu mynet en e keweythas **ac arweyn e buyllur. Pymhet yu mynet y gyt ac ef** a thorry y lle e bo e lledrat endau. Chuechet yu bot en kyg**horuur er lleyder ae erbynnyeyt attau. Seythuet yu** emdeyth dyd neu nos y gyt ar lleydyr. Vythuet yu ke**mryt ran or lledrat. Nauuet yu kemryt guerth y gan** y lleyder ae gelu arnau am pob un o henne dyruy a dau **ot adeuyr ae gelu ohonau kyn no henne. sef yu messur** y dyruy deudeg muu neu teyr punt a henne er argluy**d. Ny deleant talu dym er nep byeyffo y da canyt ynt** llourudyeyt ony allant gaffael e dyruy hon ema argluy**d a eyll eu dyhol amdaney enteu a eyll kemryt teyr keyn**nyauc am e teyr punt os myn ac en tec y kyureyth ac **o gallant huenteu caffael y tal ny deleant bot en dyhol**wyr nac en anreyth odef. O guedyr er affeythyoed ry dy- //

Cotton Titus D.ii ff. 46v

wedassam ny uchot kymeynt eu guat a guat llourudyeyt. Val hyn e guedyr lledrat eg keureyth hywel llv deu**deg wyr am uarch ac am try ugeynt o aryant canys hun**nu leyhaf march e werth eg keureyth hanner henne **en wyr not ar hanner arall or guyr a gaffer o wyr ad**uuyn ar guyr henne a deleant hanuot eu deu*parth* **o kenedel y tat ar trayan o genedel e uam ac en ken nes**set ydau ac e delehoent talu galanas y gyt ac ef ae ke**mryt. E wadu pun march ac eydyon canys march a eyll** duyn eydyon en e pun chue guyr a dau arnau ac ef ehun **en seythuet ac eu hanner en wyr not. E wadu huch neu da**uat ny bey ueych kechuyn e lv ar e pymhet deu onadunt **en wyr not a deu en wyr aduuyn hagen ac enteu ehun.** ac yna y byd deu hanner y reyth y rug e duy kenedel ca**ny ellyr rannu petwar guyr en trayaneu. Ar affeythyo**ed hyn ny dele namyn en ol gyrr keureythyaul sef yu **gyrr keureythyaul llv e perchennauc ar uot en wyr** ar e den racu e lledrat a yrr ef canyt gyrr namen gyrr **e perchennauc. ket dywetto perchennauc lledrat ar** arall ar y tauaut leueryd ac nas dycco yr dygyn ny **barn keureyth namen llv er amdyffynnur oy wadu.** ket gyrro den ny bo perchennauc e kreuryryeu lledrat **nyt keureyth namyn llv er amdyffynnur oy wadu ca**ny dele namen perchennauc gyrru lledrat. e weythy**on yd edys en deuody am pob lledrat a maur a bychan** llv deudeg wyr ac eu hanner en wyr not. ket pallo re**yth dyn e bo un or afeythyoed uchot ry dywedassam ny;** ny dyguyd namen en dyruy ony mennyr erlyt keure**yth anudon arnau. ket pallho reyth y llourud er me**ynt e lledrat a dywetter arnau ny dely bot en eneyt //

Cotton Titus D.ii ff. 47r

uadeu o geyll talu seyth punt a cheny allo ny dele bot en eneyt uadeu namen en dyholuur cany deleyr dye**nyduu nep ny dalyer dym en y lau. Puy bynnac a da**lyo lleyder a lledrat en y lau ae ellug ae er kerennyd **ae er guerth os adef talet seyth punt canys ken bo e**neyt uadeu e lleyder ny barn

keureyth euo en eneyt **uadeu. ony eyll talu dyholyer enteu mal lleyder. pa** den bynnac a dyholyer o uraut e keureyth ae gaffael **en e wlat tros er oet a roder ydau en e wlat byt eneyt** uadeu ony cheyff ae pryno cany dele ef e wlat en oes er **argluyd ae dyholyo onyt can dygymot ac ef. Puy byn**nac a gaffer o ledrat en dyuot yu ty ac na allo e wadu dy**holyer. Puy bynnac e kaffer lledrat en e ty neu en dyble** y ty gan uot y kyuanhed endau ket boet ydau a gatwo **e corf rac y lledrat euo eyssyoes byeu cadu y ty rac y lle**drat ac urth henne y barn keureyth en halauc*ty* ac ef **ac a uo y gyt ac ef eythyr atneu o byd cany dele perchen**nauc cadu adneu e ty rac lledrat ny byd colledyc enteu **or eydau. Nyt oes eg keureyth un lle a delyher anreyth** grybdeyl onyt un lle sef un lle yu hunnu am lad kele**yn. Puy bynnac a uynno guneythur dogyn uanac aet** ar er argluyd a dywedet ry wneythur lledrat o dyn **ny lleueys e dewedut arnau ae rac y uonhed ae rac** e uedyant yna e mae yaun er raglau dyuennu er **effeyryat attau a dyweduyt ydau er hyn ry dywes**<u>puyt</u> ydau enteu ac ena e mae yaun yr effeyryat cro**essy duu racdau na tygo anudon neu o myn tygu tyg**et en gyntaf ar drus er egluys ar eyl llv en e gagell. **ar trydyd ar er allaur ac odyna doet er effeyryat ar** e raglau a dywedet ry gaffael y kubyl ar raglau //

Cotton Titus D.ii ff. 47v

byeu tygu pan holo ef e den en e dadleu ac en erbyn henne ny ellyr dym. ny byd eneyt uadeu ef yr caf**fael y dogen uanac namen y uot en lleyder guerth o**ny eyll caffael e werth y dyhol ual lleyder. Ereyll or **keureythyeu a uyn gadu guat ydau er gyrr e raglau** ual er gyrr perchennauc arall a henne uuyhaf y coyl**lya guyr guyned ydau. O deruyd y den caffael kyc any**ueyl ny bo eydau ae gan kun ae eg kudua arall ae ke**mryt hep ganhyat o*honau* dyruyauc uyd hyt yd el nac** o rod nac o prynu nac o wadaul hyt y canuet llau ac **urth henne e gelwyr keheryn canastyr ac nyt a bel**lach e ganuet llau. Puy bynnac a uenno dale lledrat en **llau arall deuet uuch pen e peth a dalhyo a gouynnet** puy a wercheydu hun ony byd nep ae hardelwo ke**meret ef kannyat e kemryt er eydau a guedy e caffo** cannyat aet y ford ar er egnat ac ual e menacco er eg**nat damtyghet a chymeret er eydau ac o deruyd ydau** en dale er eydau dyuot guercheytwat a urthuynep**po ydau. gouynnet enteu puy a wercheydu hun.** yaun yu er guercheytwat dyweduyt panyu ef ae **guercheydu. ac yna e mae yaun er haulur dyweduy**t kam yu yt*ty* guarchadu e meu y. ac ena e mae y**aun er amdyffynnur dyweduyt kubylwat nat oes** dym or teu dy ema ac y gyt ac nat oes pa beth ath **wahanus ty ath gollet a pha amser e gueheneyst** ty ath gollet sef achaus e mae da guybot henne **chue ford yd a da den e ganthau ac or teyr e gellyr** damdug ac or teyr ereyll ny ellyr a sef yu e teyr ny **ellyr atneu neu uenffyc neu loc neu kymuynas ca**nyt yaun holy nep namen y nep yd aeth attau //

Cotton Titus D.ii ff. 48r

or try henne. or try ereyll e mae yaun damdug un yu onadunt lledrat ar eyl collet o lesged ar tredyd **agkyuarch sef achaus e geyll y damdug urth nas er**bynnyus llau arall oe lau ef urth henne e geyll enteu **damdug en e lle e guelho er eydau. Puy bynnac a uyn**no damdug er eydau ual hyn e mae ydau y damdug os peth marwaul a damtug damtyget ar llau assu ar e peth a damtygho ar llau deheu ar e <u>kreyr</u>. **os anyueyl a damdug damdyghet ar llau assue ydau** ar e glust deheu er anyueyl ar llau deheu ar y kreyr **ar llau deheu er amdyffynnur ar e glust assu er a**nyueyl ac e*uelly* tyget er haulur nat oed perchen**nauc ydau a uedhey nae werthu nae prynu namen** euo ac y gyt a henne nat aeth y ganthau nac o rod nac **o uenfyc nac en adneu nay werthu nae rody namen y** duyn e ganthau en lledrat. neu o agkyuarch neu oe **golly ac enwy e dyd neu e nos e collet en er uythnos** ac enwy yr uythnos en e mys ac enwy e mys en e tymha**ur ac enwy e tymhaur en e wluyden. E anyueyl e kef**fyr try ardelv geny a meythryn a chadu kyn coll ac **arwaessaf os o eny a meythryn e keys y ardelu guna**et ual hyn dodet em pen keytweyt bot en eydau y uam **ae eny ae ueythryn ganthau ac nat aeth y ar e per**chennogaeth ae warchadu hyt hedyu. ac y*sef* y ryu **keytweyt a dele bot ydau kemedauc uuch llau ac** arall ys llau ac y*sef* y ryu wyr yu e rey henne gur **uuch e ureynt a gur ys e ureynt noc ef ac os keyff** dogyn yu ydau. os o cadu kyn coll e dewys e ardelu **gadet er gur damdug ar e gueyth ry dywedassam** ny uchot a guedy as damdygho dywedet enteu y uot **ganthau ae uythnos ae mys ae tymhaur en huy** nogyt gan e llall a bot ydau enteu a gatwey o ryv //

Cotton Titus D.ii ff. 48v

keytweyt gynneu ry dywedassam ny uchot ae uythnos ae petheunos ae a uo muy noc e colles ef er eydau **ac o cheyff enteu henne dogyn yu ydau. os o arwayssaf** ed ardelu dywedet ef puy a ardelu

neu a arwaessaf **hun ac o byd en e maes kymeret y arwaessaf attau e** lledrat a byt ryd enteu ac o deruyd er arwaessaf e kemryt **damtyghet er haulur en e lau enteu ac enteu byeu os** myn keyssyau arwaessaf arall neu dyguydet ehun. **ac y*uelly* e geyll e lledrat kerdet o lau y lau hyt tra** gaffo en e maes nep ae kemerho e ganthau ony cheyff **en e maes nep ae kemerho nac a ardelwo o arwayssaf** en lle arall roder oet a deleho ydau e keyssyau e ar**waessaf ac e*sef* yu er oet o byd en un kymhut try*dy***eu. o byd en lle arall pytheunos ac e*uelly* e kerda hyt **e trydellau ac en e trydellau keureyth dyannot ac os** trydellau a geys en e maes ae kymero e genthy y adael **ydy eythyr nat annotter or dyd hunnu allan keureyth** amdanau. Puy bynnac a dotto arwassogaeth em pen **arall a pallu e arwaessaf ydau byt lleyder kyuadef** herwyd meynt e lledrat a dalhyer ganthau. eg ke**ureyth hewel e mae hyt eguerth pedeyr keynnyauc** e uot en lleyder guerth o henne allan e uot en eneyt **uadeu. ereyll a dyweyt o pob anyueyl petwartroe**dyauc a dyccer en lledrat nac oen na myn na porchell **e uot en eneyt uadeu eyssyoes dyogelhaf yu hyt pede**yr keynnyauc. e lleyder a werther seyth punt yu e **werth. er un a ~~werther~~ uo eneyt uadeu ny deleyr** dym oy da cany deleyr e dyuuyn ar dyal eythyr ta**lu er colledyc y da ac y*sef* achaus e dele ef talu yr co**lledyc urth na dele adau arnau un delyet tray keuen. //

Cotton Titus D.ii ff. 49r
eg keureyth hewel e bu tal ac eyl tal am ledrat ac odyna e symudus bledyn uab kenuyn am uot en dyga**un talu e dyn y gollet urth y damdug e da enteu e** ford y mynno aet ony byd plant ydau o byd plant y**dau enteu ny dele enteu kemynnu eythyr dayret er** egluys ae delyedyon. Ny dele er argluyd ebedyu e den a **dyenydyo ehun pa dyhenyd bynnac a darfo ydau enteu** eg*wlat* arall ac nas dyenydhyo ef euo er argluyd a de**le y ebedyu. ny byd galanas am leyder ac ny byd llys** e rug duy kenedel er e dyenydau. E keureyth a dywe**yt am vynwyr gulat arall ac a traeanhoent ac eu har**gluyd ehun e deleyr eu bot en lladron guerth ac o lle**dyr deleu galanas amdanadunt. Bratwyr argluyd** a lladron fyrnyc a pob den a uo eneyt uadeu o uraut e **kyureyth ny deleyr galanas amdanadunt. Fyrnycwyr** o guadant eu fyrnygruyd deu kymeynt uyd eu guat **a guat lledrat arall. sef yu fyrnygruyd dyuuynau y da** ac ydau ehun ac er nep byeyffo. sef yu lledrat pob peth **a watter or a wnelher. sef yu er agkyuarch pob peth** a dyccer en absent or ny watter. sef yu treys pob peth **a dyccer eg guyd o anuod. sef yu er anuod pob peth a** dyccer er druc ar er guaratwyd er llall. Ny deleyr am **adneu na dyruy na chamluru na dym namen dyeys**sywau e den oe da. Ny deleyr dyenyduu caeth os pryn e **argluyd ef ac ony cheffyr dym en e lau y argluyd a eyll** e dyheurau ac o achaus henne yd yd en deuody gadu **er argluydy dyheurau eu gueyssyon alltudyon. alltu**dyon tra mor neu o wlat arall a gueynnyeyt ny deleyr **am uuyt nac am dym eu dyenyduu namen yr nep by**eyffo e da e dyuuyn hyt em pen e teyr nos ar trydyeu //

Cotton Titus D.ii ff. 49v
ryd ynt. am ky neu am ederyn neu am e ryu honno ny deleyr na dyruy na dyhenyd namen camluru a **dyuuyn er perchennogyon byeyffo eu da.** Nau affeyth tan kentaf yu rody kyghor e los**ky e ty. Er eyl yu kytsynnyau ae losky. Try**dyd yu mynet o achaus e llosc. Petweryd yu **emduen y ruyll. Pymhet yu llad tan. Chuechet yu** keyssyau gosgymon. Seythuet yu chuythu e tan ene **enynho. Vythuet yu rody e tan ar e nep ae llosco. Nau**uet yu guelet y loscy. Pvy bynnac a uenno guadu v**run or rey henne rodet llw deg wyr a deugeynt oy wa**du os en lledrat e dywedyr arnau y losky e neyll hanner **en wyr not ar llall en wyr dynot neu enteu talu ku**byl. Puy bynnac a losco ty a llosky o hunnu arall talet **ef e ty a enynnus ac e*uelly* talher o ty y ty hyt e kerdo.** Puy bynnac a rodho tan e losky ar arall gan y gyuadef **talet e traean oy weythret. Puy bynnac a kynneuho** tan e*meun* ty ny bo eydau hyt em pen e teyr nos ar try**dyeu y goruyd arnau e weythret. Puy bynnac a adawo** tan en odyn ket boet gan arall y llosco ac na kemero y **ryd y gan e nep a crasso arney wedy ef talet e traean** o weythret e tan hunnu. Puy bynnac a dycco tan en **agkyuarch o ty talet ehun ae weythret ae agkyuarch.** Puy bynnac a archo tan o ty ehun byeu guedy e roder **ydau talu e weythret. Puy bynnac a archo benfyc tan** deuet hep haul hep arhaul arnau e tan. Try than ny **dywygyr tan godeyth maurth. a than geueyl trefgord** a uo seyth uryt e rygthy ar tey a hytheu en peythento **neu en tyglys neu en tywarch. a than enneynt trefgord** a uo seyth vrhyt e rygthau ar tey. Puy bynnac a ky- //

Cotton Titus D.ii ff. 50r

merho peth en adneu attau ae y adau y kadu talet ef er e losky ual kynt. O deruyd enynnu ty em plyth tref talet **ef y deu ty nessaf a erbynnyus e tan en gyntaf a thalent** huenteu o nessaf y nessaf mal y dylehoent. nyt a gala**nas en ol tan namen en ol gueythret y llau ehun. Puy** bynnac a losco godeythyeu en amser arall namen em **maurth talet y weythret ehun. Guedesseu a kemerho** gueeu neu pelleneu y ereyll attadunt pa ford bynnac y coll**her uynt a deleant eu talu canys deleant eu cadu rac pob** collet. Nyt oes kyulauan a wnel tan den ar gnaut dyn **arall hep weythret e den y gyt ac ef a dywyccer. O deruyd y** dyuot moch y ty a guascaru e tan ene losco y ty a dyanc **e moch perchennauc y moch byeu talu y ty er nep byeyf**fo. os e moch a lysc kyhyt yu e rygthunt a deu ueredyc **ynt ac urth henne en e lle bo kyhyded eg keureyth ny** dywedyr namen eu bot erbyn en erbyn. Na dyccet nep **tan hep ganhyat ac os dwc talet camluru keny wnel ac** ef dym. Na rodet nep tan hep vybot pa beth a wnelher **ac ef ac os deryd talet trayan y weythret. O deruyd e dyn** en duen tan ehedec tan y ganthau talet y weythret o**ny eyll buru ar e tan kyuran o*honau*. O dervyd y den myn**et y grassu y odyn arall hyt em pen y teyr nos ar try**dyeu e goruyd arnau. Ny byd eneyt uadeu nep er treys sef** achaus yu canys sarhaet e nep a treyssyer a dywygyr ydau **herwyd y ureynt. ae da a atueryr tracheuen ac er argluyd** e dyruy. ac y*uelly* e teruyna teyr kolouen keureyth. **Keuebruyd kassec. iiii. keynnyauc hyt y petwaredyd ar dec gue**dy y ganher. trannoeth. xxiiii. hyt em pen e uluydyn. **ac os ar yt e keffyr kemeynt uyd y dyuuyn ac un e mam** ac o cheyff un dyd or eyl uluydyn pedeyr ar ugeynt ereyll //

Cotton Titus D.ii ff. 50v
arnau eny uo uyth a deugeynt arnau ac y*uelly* hyt e tryded uluyden e tryc ac yna yd a en try ugeynt ac e dele bot **en fruyndof ac ena e mae yaun guneythur e dywyll a** deleho arnau. Amus en try thymhaur ny chyll nay werth **nay ureynt er pory allan ac y*sef* ynt y rey henne o han**ner ebryll hyt hanner mey a mys hydref ar y hyt. ac ot **a em pyll keny bo namen teyr nos a thry*dyeu* punt yu** e werth. Palfrey chue ugeynt yu y werth. Rvnsy neu **sumeruarch chue ugeynt yu y werth. Gueynyuarch a lus**co karr ac oc try ugeynt yu y werth. March guyllt try u**geynt yu y werth. Estaluen kemeynt yu guerth y duy** geyll a guerth duy gassec ac ef ehun en tredyd. sef yu hen**ne nau ugeynt. A dan try heynt e deleyr bot am teythy** march rac er ehegyr try gulyth. rac er eskeueynt teyr **lloer. rac lleu meyrch bluyden. ac a dan y luyc hyt ene uar**chccer eg gyrrua deneon a meyrch endy truy eu plyth. **ac ony lvycca yna byt ryd e nep ae guertho ac o lluycca at**uerher e traeanguerth tracheuen ar newyt ual kynt **canyt yaun atnewyt. Guerth troet march yu e werth** en kubyl. traean e werth ar y lygat ar traean ar y lly**gat arall. Pob anaf ar uarch y traeanguerth yu y am** y glust ae coloren. Puy bynnac a ladho raun march dot**tet y march en lle ny welher a roder march arall er per**chennauc y wneythur a wnelhey enteu ene uo y raun **ual y bu oreu ar y uarch ehun gynt. Guerth y uug un** werth ae fruyn. e kebyster ae talkudyn un werth ynt. **Puy bynnac a uenfyccyo march y arall a guynnouy e** bleu ar y keuen. iiii. keynnyauc. o thyrr y kroen hyt y kyc. viii. keynnyauc. **o thyrr e kyc hyt er ascurn. xvi. keynnyauc. a tal. Puy bynnac a** dycco march hep kannyat y perchennauc. iiii. keynnyauc escyn. //

Cotton Titus D.ii ff. 51r
a phedeyr am pob rantyr a tal ny deleyr dym am dyskynnu canys yaun. hyn uchot yu yaun e perchenna**uc ar kamluru er argluyd. Puy bynnac a locco march** ket boet maru y march ganthau nyt a arnau namyn **y lu ehun ry wneythur ydau kystal ac yu uarch ehun** a thalu y loc. O deruyd y den llogy march a theruenu hyt **yd el ac ef ot a tros henne trayan er elu os da kyf**newyt uyd os da arall uyd hep kyunewyt y trayan **y perchennauc e march ar agkyuarch er argluyd.** O deruyd kloffy march em benfyc neu wneythur bryu **arall o damweyn arnau roder march arall en e le** y wneythur arnau er hyn a wnelhey ar y llall ac **os ef a uyd anauus tryccet e march hunnu en y le. Pe**deyr pedol ac eu to hoyllyon. ii. keynnyauc. a talant. O guerthyr **march a thvyll endau ac na bo dyeythyr y croen** onyt o try heynt anyanaul ny dywygyr namyn e **lv hyt nas guydyat. Guerth eboles. iiii. keynnyauc. hyt em pen** e pedeyr blyned ar dec ac o henne hyt em pen y ulu**ydyn. xvi. keynnyauc. o pen y uluyden hyt em pen y duy uly**ned. xxxii. keynnyauc. yu y guerth ac en teyr bluyd try u**geynt yu y guerth. ac yna mae oet gueyny a hy. Guerth** e mug un werth ae chebystyr sef yu henne. i. keynnyauc. **E theythy yu tynnu karr en allt ac egvayret a du**yn pvn traus a bot en ebolyauc ony byd y*uelly* os **e prynu a deruyd atuerher y thrayanguerth.** Am lo bychan or nos y ganer hyt kalan gayaf. iiii. keynnyauc. **o kalan gayaf allan duy keynnyauc pob thyma**ur hyt yr aust e dele y hymol a nauuet

dyd yr aust **hunnv e dyrcheyf. iiii. keynnyauc. am y llo. ac o henne allan duy** keynnyauc pob tymor hyt nauuet dyd mey a nauuet- //

Cotton Titus D.ii ff. 51v

mey e dele alu ena e dyrcheyf arney hyt eny el en deugeynt ar llo a dele emdeyth nau cam a **dedyllu groyssyn oy pedeyr teth. Guerth y llo yu** .iiii. keynnyauc. hyt kalan gayaf. ac o henne allan un werth **a phob un uyd. xvi. ar y llaeth a pedeyr keynny**auc am y llo. ac o henne allan. ii. keynnyauc. pob tymhor **hyt hanner maurth ac yna e dele alu ac e dyguyd** e haryant dooduf arney eny uo kubyl y guerth. **ac yna e byd try ugeynt e werth ac y*uelly* y tryc** hyt y pyhet llo a henne yu e theledyuruyd ac o hen**ne allan damdug. Guerth y chlust ae chorn ae llos**curn ae llygat. iiii. keynnyauc. Guerth y theth. iiii. keynnyauc. pob **bluydyn tra uo byu neu dauat wen ae hoen guyn** ac a kudyo y hoen ae gulan rac kawat uey a hen**ne un weyth uyd. o byd ryderyc. xxx. pob bluydyn** tra uo byu. O byd kynnen am e llaeth y edrech nau**uet dyd mey ae duen en lle kyvyewyn ny el un llu**dyn en e ulaen a gadu er nep byeyffo y godro a hep **adu dym er llo ae dody due*weyth* en e llester due**weyth en e dyd dogyn yu henne o byd llaun ac ony **byd e dyeyssywau o ulaut keyrch hyt uyl kyryc.** o vyl kyryc hyt vyl uyhagel o ulaut heyd. o vyl uy**hagel hyt kalan gayaf o ulaut ryc. sef yu meynt** y llestyr messur teyr motued en e llet e waylaut a **chuech en e perued a nau en e eneu a nau en e hyt.** en amryscoyu. o deruyd bot amrysson am uaut uaur **ac un uechan sef e dele er egnat ae uaut eu dyamry**ssony. O deruyd prynu buuch kyulo a cholly e kyuloda**ut reyt yu ydau rody llv e bugeyl a llw y wreyc ae** godroho hyt na cholles ef y theythy hy. Dynawet //

Cotton Titus D.ii ff. 52r

guryu un gerdet yu a dynawet uanyu ual y mae yaun dyrchauael arney hy eny el taru arney e**uelly e dyrcheyf arnau enteu hyt e dyd e dotter** a dan pen er yeu chueuraur ac o henne hyt em **pen e uluydyn. ii. keynnyauc. pob tymor hyt nauuet dyd chue**uraur ac yna e dyrcheyf arnau enteu pedeyr keynnyauc. **ac o henne ene uo trydewyeth. ii. keynnyauc. pob** tymor a dyguyd arnau ac yna y byd kubyl y werth **keureyth ac ar henne y tryc en e teledyuruyd ene** uo chuechet weyth. ac o henne allan damdug. ac en **kenweyth y dody en er aradyr nauuet dyd chue**uraur ac ot ard hyt echuyd or bore byt ryd e nep **ae guertho ac onyt ard en erbyn y kytwedauc. xxx.** pob bluydyn yu e teythy sef yu y kytwedauc y ky**uoet kymeynt y dody en y erbyn ay prouy nau**uet dyd chueuraur pob bluydyn ac ar rych ac ar **wellt ac os y neyll tu yd ard ae ar rych ae ar wellt** ac nat ardho y tu arall. xv. pob bluydyn a tal tra **uo byu. Lloscurn llo. i. keynnyauc. y vluydyn kyntaf a tal.** en er eyl. ii. keynnyauc. en e tryded teyr keynnyauc en e pet**wared pedeyr keynnyauc ac e*uelly* e tryc. Puy byn**nac a wertho dynawet y arall yaun yu ydau y gor**uot arnau rac try chleuyt y guarthec ac en ra**gor rac clauery hyt guyl padryc. y nep e dehoent **attau a dele eu cadu em porua ac en tey yach ny ryf**fo clauur seyth blyned gynt endunt a rac er ehe**gyr try gulyth. Guerth porchell or nos y** ganher ene el y tonuoy. i. keynnyauc. hyt tra uo en **dynu o henne allan. ii. keynnyauc. sef hyt e dele bot en** denu try mys ac o henne allan ene el e moch er //

Cotton Titus D.ii ff. 52v

coet ban6 uyd a. iiii. keynnyauc. y werth ac o vyl yeuan yd a e moch er coet hyt y kalan. xv. yu e werth. **or kalan hyt uyl yeuan em pem pen e uluydyn.** .iiii. keynnyauc. arnau ac ena en. xxx. a dan e coet ual e uam. **Teythy huch na bo baedredauc ac nat esso y per**chyll ae goruot teyr nos a thry*dyeu* rac e uynygla**uc ac os e perchyll a ys neu o byd baedredauc y tra**yanguerth a atueryr tracheuyn. ar newyt en y lle **ual kynt. Kemeynt yu guerth y hael ae guerth** ehun keny bo namen un porchell. Kymeynt yu guer**th e baed a guerth teyr or moch o dyspedyr ae ua**ru duy hych a tal y duy keyll ac un en y keueyr ehun. **Am oen or nos y ganher hyt kalan gayaf. i. keynnyauc.** o kalan gayaf hyt em pen e uluyden. ii. keynnyauc. a tal. **ac ena e dyrcheyf. ii. keynnyauc. ereyll arney eny uo. iiii. keynnyauc.** arney. Teythy dauat yu blyth ac oen y uot genthy **ay goruot hyt kalan mey rac er auat eny gaffo e** theyr guale or tauaul newyd. Am y theythy. ii. **keynnyauc. neu dauat hesp. am y llaeth. ii. keynnyauc. ac am e hoen. i. keynnyauc.** am y llygat ae chlust ae lloscurn ae chorn ay theth. **am pob un o henne. i. keynnyauc. e maharaen duy dauat a tal.** o dyspedyr ae uaru teyr deueyt a tal un am pob ke**yll ydau. ac un en lle e corff ehun. Ac un kerdet yu** e geyuyr a henne eythyr nat oes teythy y hespyn na**men e bot en hesp ac y euernyc e mae canys hanner** kerdet gauyr yu er eydy. i. keynnyauc. am e blyth a dymey **am e myn. Guerth cath. iiii. keynnyauc. e theythy yu klybot** a

guelet a llad llygot ac na bo tun y hewyned a me**ythryn kanauon ac os e prynu a deruyd a bot urun** o henne en eyssyeu eturyt e trayanguerth tracheuen. //

Cotton Titus D.ii ff. 53r
Pob anyueyl glan en e byt y hanher guerth yu y teythy. Pob anyueyl buder e traeanguerth yu e teythy. **canys ouerllaeth uyd. Guerth guyd. keynnyauc. guerth keyl**lyauc*guyd* kymeynt a guerth duy uyd. guerth guyd **or kemeynt a guerth y nyth sef a dele bot en y nyth** petwar kyu ar ugeynt sef yu guerth pob kyu dymey. **neu escup heyd a henne yu e guerth eny dotwo e ky**wen ac enyu koccuyo e keyllyauc a guedy henne. i. keynnyauc. **a tal ar vyd or en er amser hunnu. viii. keynnyauc. a tal. Am** yar. i. keynnyauc. a tal. keyllyauc duy yar a tal. am pob kyu **escup geyrch neu fyrdlyg eny eskynno a guedy yd** eskynno dymey eny dotwo neu eny kanho a talant. **a guedy e dotwo neu y canho. keynnyauc. a tal. Gellky e bren**hyn punt en kyuruys. cxx. en agkyuruys. lx. en e uluy**d. xxx. en y ~~uluyd~~ kynllust. pymthec or pan anher** eny agorho e lygeyt. Mylgy e brenhyn o byd kyuruys. **cxx. en agkyuruys. lx. en e uluyd. xxx. en e gynllust** .xv. or pan anher ene agorho y lygeyt. vii. a dymey. **Gellky mab ucheluur kymeynt yu e werth a guerth** hanner gellky brenhyn. Mylky mab ucheluur kyme**ynt yu e werth a guerth hanner mylky brenhyn. Ko**luyn mab ucheluur punt. koluyn gur ryd chue ug**eynt. coluyn mab eyllt. iiii. keynnyauc. un werth ae costauc tom.** costauc tom pyeyffo bynnac ket boet brenhyn byeyffo. iiii. **keynnyauc. yu y werth. Bugeylky hagen a gatwo er eskrybyl** ac a el e bore en eu ~~ho~~ blaen ac a del en eu hol adref y nos **e lluden penhaf or yscrybyl a gatwo a tal. Nyth hebauc** punt a tal. en kyu rud. cxx. guedy bo muteyr a guen. **o byd brenhyn byeuuyd punt a tal. os mab ucheluur bye**uuyd. cxx. a tal. o byd muteyr a guen os kyu uyd. lx. **a tal.** //

Cotton Titus D.ii ff. 53v
Nyth llemysten. xxiiii. a tal. llemysten kyn y mynet ymut. xii. keynnyauc. a guedy yd el. xxiiii. na llemysten na heba**uc nac ederyn en e byt o byd tayauc byeuuyd un werth** uyd a yar. i. keynnyauc. a tal. Guerth henlleu. xxiiii. guerth kynt**heyt. xvi. guerth taru*heyt*. xii. keynnyauc. heyt y kyntheyt** xii. keynnyauc. a tal. heyt y taruheyt. viii. keynnyauc. o deruyd hedyau he**yt guedy aust. iiii. keynnyauc. a tal. a honno a elwyr asgellheyt.** ac e*uelly* y bydant hyt kalan gayaf. o kalan gayaf **allan henlleu uydant a. xxiiii. a talant eythyr asgell**heyt nyt a en henlleu hyt kalan mey ac yna yd a. a **xxiiii. a tal. guerth modrydaf guenyn. xxiiii. tryded** hele ryd heyt wenyn ar wrysgen. a llyvynauc a dy**uyrgy canyt oes adlam udunt. Am werth hyd o ka**lan gayaf hyt guyl yeuan try ugeynt a tal a nau **ugeynt camluru amdanau. ac o vyl yeuan allan hyt** kalan gayaf rac llau. xii. goluyth keureyth keurey**thyaul a dyrcheyf arnau a pob un o henne. lx. a tal.** ac a dyrcheyf ar er hyd sef yu e goluythyon henne **y am y duy uanec ae deu corn ae tauaut ay llaubron.** ay gallon. ae au. ae duy leuen ae tumon ae hydgyllen. **ae koluuyden. ae herueth. am pob un o henne kamluru** a deleyr sef yu eyryf henne pedeyr buu eyssyeu o de**ugeynt. O deruyd dyuot kun e brenhyn yn ol hyd ae lad** ar tyr den arall pa kyuryu den bynnac byeyffo e tyr **kymeret ef kun e brenhyn ae hyd a chatwet ef hyt han**ner dyd hep y ulygyau os e bore e lledyr ac ony dau e **kynydyon erbyn henne blygyet er hyd a chatwet e kun** ar kroen a llythyet y kun a dyccet ganthau adref os **hanner dyd e lledyr y adu hyt guedy naun hep ulyg**yau. os guedy naun gatter hyt guedy gosper. os guedy //

Cotton Titus D.ii ff. 54r
gosper gatter hyt trannoeth a thanu mantell arnau e nos honno ony deuant trannoeth defnydyet ef e kyc **a llythyet e kun a chatwet y kroen ar hydgyllen er ky**nydyon. o deuant huenteu kyn defnydyau e kyc roder **ydau ef chuarthaur e tyr a deunydyent huenteu y kyc** e ford e mynhoent e chuarthaur dylur y perchen pen**hygen e perchennauc e tyr ar chuarthaur rac e pob per**chen kylla. O deruyd ellug ar hyd ae lad puy bynnac byeyf**fo e kun e charthaur dylur a dele e nep byeyffo e tyr.** Puy bynnac a gaffo lluden glan en uaru ar tyr arall **euo byeuuyd chuarthaur ar nep byeyffo e tyr e kyc** namyn henne. Puy bynnac a gaffo lluden budyr en ua**ru ar tyr arall keynnyauc a geyff ef ar lludyn er nep** byeyffo e tyr ac ny cheffyr or anyueyllyt guyllt henne. **Puy bynnac a gaffo bydaf keynnyauc neu y kuyr a** geyff ac er nep byeyffo e tyr yd a e udyaf. Puy bynnac **a tynno annell ar tyr arall hep y ganhyat talet ydau** pedeyr. keynnyauc. am agory e tyr a. iiii. keynnyauc. am y kayu ac a uo **en er annel a chamluru er argluyd. Vn werth yu y**urch a buch. a gauyr ac yerchell a myn ac eleyn. **Croen ych. viii. keynnyauc. Croen hyd. viii. keynnyauc. Croen buuch. vii. keynnyauc.**

Croen ewyc. vii. keynnyauc. Croen dauat a gauyr a yurch ac **yerchell. i. keynnyauc. ar pob onadunt. Croen llywynauc. viii. keynnyauc**. Croen dyuyrky. viii. keynnyauc. Croen bleyd. viii. keynnyauc. Croen beleu **xxiiii. Croen llostledan chue ugeynt.** Guerth derwen. cxx. o byd duy keync. lx. ar pob un **onadunt o bydant kymbrasset a cheny buynt o by**dant untu. guerth trauskeync a gyrcho kallon pren dec **ar ugeynt ac o henne allan bryc yu ac nyt oes guerth** kyureythyaul. arnau. eythyr camluru er brenhyn. am wneythur //

Cotton Titus D.ii ff. 54v
tull arney. xxiiii. a henne oll e perchennogyon e koet ar kamluru er brenhyn. Guerth kegyn derwen ny **del fruyth arney. iiii. keynnyauc. Guerth colluyn pedeyr ar ug**eynt o tennyr un gollen or kolluyn. iiii. keynnyauc. Pob pren or a **arwedho fruyth un werth a cholluyn yu eythyr de**ru ac auall. Hymp. iiii. keynnyauc. hyt kalan gayaf rac vynep **guedy hympyer. o henne allan. ii. keynnyauc. pob thymor a dyrche**yf arney eny arwedho fruyth. guedy yd arwedho fru**yth. lx. a tal ac urth henne e mae un gerdet hy a llo bu**uch. Auallen sur eny del fruyth arney. iiii. keynnyauc. a tal gue**dy y del fruyth arney. xxx. a tal. Pob pren a planher** en wascautwyd. xxiiii. a tal yu perchennauc nac eg **gardeu nac eg*wascaut* oy ty e planno. Pob pren ny ar**wedho fruyth. iiii. keynnyauc. a tal mal on neu wern neu he**lyc. Pob keync a gyrcho kallon e pren or manwyd ry** dywedassam ny uchot ar e guyd e perchennogyon y **koet yd a. ac y*eully* e teruynha e llyuer prauf.** Llyma e gueles e doethyon bot en grynno escryuen**nu guerth e tey ar doodreuyn ac am kyuar a llugyr** yt. y gyt ar llyuer prauf kyntaf onadunt yu. Puy**bynnac a dystryuho neuad e brenhyn ae a than ae a** peth arall talet ydau. lx. urth pob gauael or ae kynha**lyo sef a dele bot endy chuech cholouyn a petwar ugey**nt ar y nen a chue ugeynt ar pob un or gotey a uo y**dau. Neuad mab ucheluur. xx. ar pob gaual or a kyn**halyo y nen sef yu henne. vi. kolouen. a. lx. ar y nen. **Ty mab eyllt. x. keynnyauc. ar pob gauael or a gynhalyo y nen** sef yu henne. iiii. forch. ac xx. ar y nen. a xxx. ar pob **un or gotey sef yu y rey henny y gell ae ueuty ae escu**baur ae odyn ar keyl ar kreu moch ay hafty ay kyn- //

Cotton Titus D.ii ff. 55r
hayafty. Puy bynnac a urywo tey en agkyureythyaul ual hyn y dyuc. iiii. keynnyauc. am pob pren bras a uo en y **ueun ac am pob un or doreu. iii. keynnyauc. ac am er amhyny**ogeu ar dyleyth ar trotheu am pob un o henne. iii. **keynnyauc. am pob paul a guyalen a chledren keynnyauc. y po**lyon syuageu ar keybreu keynnyauc ar pob un ona**dunt. guyspren. i. keynnyauc. asseth. i. keynnyauc. canys guyalen yu pob** un onadunt. ar to e ty ae achure trayan guerth y ty. **ar tryderan o henne ar er achure. Am y doodreuyn.** Brycan e brenhyn. cxx. **Gobennyd. xxiiii.** Peyr brenhyn. cxx. **Kycweyn brenhyn. xxiiii.** Pergyg brenhyn. cxx. **Kallaur brenhyn. lx.** Kycweyn deudec. keynnyauc. **Telyn brenhyn. cxx.** Kyweyrgorn. xxiiii. **Taulburd brenhyn. cxx.** Korn yd yuo brenhyn. punt. **Korn kychvyn punt.** Korn penkynyd punt a bue**lyn e dylyant uot ell try.** Pob tlus brenhyn y am y fy**oleu ay uodruyeu punt yu** eu guerth cany dele damdug. **Bryccan ucheluur.lx.** Gobennyd ucheluur. xxiiii. **E kallaur. try ugeynt.** E kycweyn. deudec keynnyauc. Telyn ucheluur. lx. **E chyweyrgorn. deudec. keynnyauc.** Telyn ucheluur. lx. **E chyweyrgorn. deudec. keynnyauc.** E taulburd o byd ascurn mor**uyl. lx. o byd ban hyd. xxiiii.** o byd corn eydyon. deudec **keynnyauc. o byd pren. iiii. keynnyauc**. Kervyn estyllaut o byd bren**hyn byeuuyd. xxiiii. o byd** ucheluur deudec keynnyauc. **o byd mab eyllt chuech. keynnyauc.** Pob keruyn unpren. iiii. keynnyauc. **Sach. pedeyr keynnyauc.** Nythlen. iiii. keynnyauc. **Budey. due keynnyauc. Kelurn. keynnyauc.** Menney. keynnyauc. **Kauyn traet. keynnyauc.** Padell hayarn. keynnyauc. **Fyol llyn o pren. iiii. keynnyauc.** Bayol yu pedeyr. keynnyauc. //

Cotton Titus D.ii ff. 55v col. a
Hesgyn yu. duy. keynnyauc. Bayol helyc. duy. keynnyauc. **Bayol guyn. keynnyauc.** Hesgyn helyc. keynnyauc. **B6yall ledan. iiii. keynnyauc.** B6yall kynnut. duy. keynnyauc. **Bvyall uechan. keynnyauc.** Rvmp duy. keynnyauc. **Tarader perued. keynnyauc.** Ebyll. dymey. **Kreman. keynnyauc.** Guelleu. keynnyauc. **Rau hayarn. keynnyauc.** Keyp duy. keynnyauc. **Gvdyf. keynnyauc.** Nedyf. keynnyauc. **Gylyf. keynnyauc.** Rasgyl. dymey. **Kropper. dymey.** Truydeu. dymey. **Kanhuyr. keynnyauc.** Serr. dymey. **Klo hayarn. keynnyauc.** Klo pren. dymey. **Fyol duuyr. fyrdlyg.** Chuynnogyl. fyrdlyg. **Saeth. fyrdlyg.** Turnen. fyrdlyg. **Guerthyd. fyrdlyg.** Kygladur. fyrdlyg. //

Cotton Titus D.ii ff. 55v col. b
Styllaut dyruyn. fyrdlyg. Fust. fyrdlyg. **Kreuenllyn. fyrdlyg.** Orduyn. fyrdlyg. **Spodol. fyrdlyg.** Rau pren. fyrdlyg. **Forch. fyrdlyg.** Krybyn. fyrdlyg. **Escup geyrch. fyrdlyg.** Rull llyn. fyrdlyg. **Kyu yar. fyrdlyg.** Buruy. fyrdlyg. **Llywyadur. fyrdlyg.** Llyucroen. fyrdlyg. **Drych. fyrdlyg.** Ryscen. fyrdlyg. **Geuel pren. fyrdlyg.** Hual pren. fyrdlyg. **Meyl. fyrdlyg.** Kyst. damdug. **Euden. damdug.** Trybed. damdug. **Gradell. damdug.** Escraff ay perthyn. damdug. **Tunnell. damdug.** Morthuyl. damdug. **Bytheyat. damdug.** Eydyon guedy yd emadawo **ae teledyuruyd. damdug.** Sten. bryd. damdug. //

Cotton Titus D.ii ff. 56r col. a
Baryl. damdug. Kostrel. damdug. **Lluryc. damdug.** Penfestyn. damdug. **Helym. damdug.** Pyrchuyn. damdug. **Guregys eureyt neu aryan**heyt. damdug. **Modruy. damdug.** Breychruy. damdug. **Kvt duy. keynnyauc.** Kycdysgyl. ii. keynnyauc. **Dysgyl. arall. i. keynnyauc.** Gogyr. i.keynnyauc. **Rydyll. i. keynnyauc.** Kryb. i. keynnyauc. **Kaboluaen. dymey.** Noe. dymey. **Claur poby. dymey.** Raff bleu deudec keuelyn **duy. keynnyauc. raf luyf** deudec keuelyn. i. keynnyauc. **Torch mylgy brenhyn. vii. keynnyauc.** Torch mylgy gurda. iiii. keynnyauc. **Kynllyuan mylgy brenhyn.** pedeyr keynnyauc. **Kynllyuan mylgy gurda.** duy keynnyauc. **Kynllyuan olreat. viii. keynnyauc.** Tom*ty*. iiii. keynnyauc. //

Cotton Titus D.ii ff. 56r col. b
Kawell teylau. keynnyauc. Berua keynnyauc. **Honfest. xxiiii.** Geuyn. iiii. keynnyauc. **Gleyssyadec. xxiiii.** Penlluydec. xvi. **Gaulawec. viii. keynnyauc.** Ballecruyt. iiii.keynnyauc. **Gleyssyat. duy. keynnyauc.** Karr. duy. keynnyauc. **Estrodur. i. keynnyauc.** Estaul. duy. keynnyauc. **Breccykauyn. ii.keynnyauc.** Prennyal guedes. xxiiii. **E peythyneu ar cloryon. viii. keynnyauc.** E karuaneu ar trohelleu **ar troetlasseu. viii. keynnyauc.** Offer gof. cxx. **Eynyaun uaur. lx.** Eynnyaun kyrryauc. xii. keynnyauc. **Megyneu. viii. keynnyauc.** Geuel gof. iiii. keynnyauc. **Ord. iiii. keynnyauc.** Kamec. iiii. keynnyauc. **Kethraul. iiii. keynnyauc.** Kuynsyll. iiii. keynnyauc. **Trooryd. iiii. keynnyauc.** Karnllyf. iiii. keynnyauc. **Hayarnllyf. iiii. keynnyauc.** Breuanllyf. iiii. keynnyauc. //

Cotton Titus D.ii ff. 56v col. a
Breuanty. punt. kyureythyaul. Ar pob maen ydau. lx. **Ar y heyrn. lx.** Ar e guyd. xxx. **Ar e ty. xxx.** Breuan. xxiiii. **Ar pob un oy meyn. ii. keynnyauc.** Ar e keluyd. i. keynnyauc. **Ar e breuanuuth. iiii. keynnyauc.** Bua a deudec saeth. iiii. keynnyauc. **Buyall aryf. ii. keynnyauc.** Kledyf o byd breulyf. xii. keynnyauc. **o byd gurymseyt. xvi. keynnyauc.** o byd guynseyt. xxiiii. keynnyauc. **Taryan. viii. keynnyauc.** o byd kalch llassar neu eur**galch pedeyr ar ugeynt.** Kyuruy. vyth keynnyauc. **Fruyn eureyt. viii. keynnyauc.** Fruyneu ereyll estayneyt **a dulys ac euydeyt. iiii. keynnyauc.** Fruyn aryanheyt. 6i. keynnyauc. **Esparduneu eureyt. iiii. keynnyauc.** Sparduneu aryanneyt. ii. keynnyauc. **Sparduneu ereyll euydeyt** ac ~~aryanneyt~~ stayneyt. a du**lys. i. keynnyauc.** Rey a adant urth ureynt **y kyuruy e duy warthauyl** ereyll a adant guerth ke- //

Cotton Titus D.ii ff. 56v col. b
ureyth arnadunt sef yu henne. guarthauyl o byd **eureyt. viii. keynnyauc. o byd ary**anheyt. 6i. keynnyauc. **o bydant stayneyt neu** euydeyt neu dulys. iiii.keynnyauc. **Brongegel un gerdet a** guarthauyl yu. **e due kegel. duy. keynnyauc.** Suder. pedeyr. keynnyauc. **Panel kynhugyl. i. keynnyauc.** Panel llyeyn. ii. keynnyauc. **Kanuyl. i. keynnyauc.** Hossaneu maur. viii. keynnyauc. **Hvsyaus. vi. keynnyauc.** Dvy estywaus. iiii. keynnyauc. **Botysseu kynhyglauc. iiii. keynnyauc.** Eskydyeu carreyauc. ii. keynnyauc. **Guyntysseu. i. keynnyauc.** Guregys. i. keynnyauc. **Kyllell klun. i. keynnyauc.** Kyllell gell. i. keynnyauc. **Honsex. ii. keynnyauc.** Agalaen guregys. i. keynnyauc. **Ruyll. i. keynnyauc.** Guregys llauder. i. keynnyauc. **Dreua amyt. viii. keynnyauc.** Dreua keyrch. iiii. keynnyauc. **Duy kluyt buarth. i. keynnyauc.** Hual hayarn. i. keynnyauc. //

Cotton Titus D.ii ff. 57r col. a
Kogeyl. fyrdlyg. Hestaur fyrdlyg. **Korn canu pyeyffo bynnac.** duy keynnyauc. **Rey a dyweyt am y dyllat** panyu damdug y*syd* ar**nadunt ereyll a dyweyt** panyu y dull hun esyd **arnadunt nyt amgen.** Mantell gurym. xxiiii. **Pob tudedyn dynessyc. xxiiii.** Pob tudedyn pentan. 6iii. keynnyauc. **Krys a**

llaudyr. xxiiii. Kynhugyl. damdug. **Teyspan. viii. keynnyauc.** Llenllyeyn. viii. keynnyauc. **Penllyeyn. viii. keynnyauc.** Funen. iiii. keynnyauc. **Penguuch. i. keynnyauc** Esgyn brenhyn punt. kyureythyaul **Esgyn y urenhynes. punt.** O byd eydau ucheluur. cxx. **Os y wreyc byeuuyd. cxx.** Ruuch mab eyllt. lx. **Ruuch y wreyc. lx.** Ruuch tayauc neu y wre**yc. dec ar ugeynt.** Klustoc. pedeyr. keynnyauc. **Kyueyr gayaf. ii. keynnyauc.** Kyueyr guaanhuyn. i. keynnyauc. //

Cotton Titus D.ii ff. 57r col. b

Penfest aradyr. i. keynnyauc. Oluyneu. i. keynnyauc. **Probuylleu a racarnaud. i. keynnyauc.** Pob yeu a pystylyeu. i. keynnyauc. **Pystyl. fyrdlyg.** Karthpren. i. keynnyauc. **Yre. i. keynnyauc.** Og. i. keynnyauc. **Draengluyt. keynnyauc.** Pob peth arall en e byt or **ny bo guerth kyureyth ar**nau damdug uyd. **Am werth e nau aelaut** gogyuurd yu hyn sef **yu e rey henne y duy lau** ar deu lygat ar duy weus **ar deu troet. ar truyn.** Guerth pob un en wahane**dyc or rey henne yu chue** buu a chue ugeynt aryant. **Guerth y glust o lledyr duy** uu6 a deugeynt aryant. **o chae mal na chlyw chue** buu a chue ugeynt aryant. **Guerth y duy geyll kyme**ynt ynt a guerth y nau ae**laut gogyuurd. Guerth y** tauaut kymeynt yu a guerth **henne oll canys y tauaut ac** eu hamdyffyn. Guerth bys //

Cotton Titus D.ii ff. 57v

troet buuch ac ugeynt aryant. Guerth e uaut duy uu6 a deugeynt aryant. Guerth bys llau buuch ac **ugeynt aryant. Guerth y uaut duy uu6 a deugeynt** aryant. Guerth y hewyn. xxx. Guerth y kugyn **uchaf or bys. chuech ar ugeynt a dymey a thrayan dy**mey. Guerth y kugyn perued teyr ar dec ar ugeynt **a deuparth dymey. Guerth y kugyn yssaf petwar uge**ynt a henne yu guerth y bys. Guerth pob un or dan**hed buuch ac ugeynt aryant. Guerth pob un or ysky**thred duy uuv a deugeynt aryant. canys bugeyl **e danhed ynt. Kymeynt a henne oll yu guerth y** kyff ehun. sef yu e kyff. e pen ar corff. ar galy. canys **er eneyt a eyll bot en henne urth henne e mae un** werth enteu a henne oll. Try guaet ny dywygyr **guaet deynt a guaet truyn a guaet crach er argl**uyd e telyr dyruy amdanunt ac ny thelyr dym er **nep byeyffo canys guaet ellygedyc ynt. e sarhaet a** telyr ydau hagen. Try arperygyl den dyrnaut **em pen hyt er emenhyd a dyrnaut eg corf hyt er** emyscar a thorry un or petwar post am pob un o **henne teyr punt a geyff y nep a archoller y gan** e nep ae harchollo. sef yu messur y uedegynyaeth **punt hep uuyt neu nau ugeynt gan e uuyt ay wa**et dyllat. Medegynyaeth goreth pedeyr ar ugeynt. **Medegynyaeth rudely. xii. keynnyauc. Medygynyaeth llyssyeu** pedeyr. keynnyauc. Buyt y medyc beunoeth. i. keynnyauc. a tal. y oleu**at beunoeth. i. keynnyauc. a tal. Teyr kreyth gogyuarch y*syd*** un ar vynep ac arall ar llau ar tryded ar troet. **xxx. ar e troet. lx. ar y llau. cxx. ar y vynep. Pob** creyth gudyedyc. iiii. Pob ascurn tun ugeynt ony //

Cotton Titus D.ii ff. 58r

byd amrysson am y uychanet ac o byd amrysson kymeret y medyc kauc attau a dodet pen y elyn ar y lla**ur ae lau uuch pen y kauc ac o clywyr e seyn. iiii. keynnyauc.** ac ony chlywyr ny deleyr dym. Guerth guallt bonwyn. **keynnyauc am pob bys or a el endau yu gnythyau a** duy am y uaut. Guerth guaet ryd pedeyr ar ugeynt. **Guerth guaet kaeth. xvi. Sarhaet pob den herwyd e ureynt e telyr ydau.** Pvy bynnac a uynho **guneythur kyuar yaun yu ydau rody bot ur**thau a kyuaruot y llau ae gylyd a guedy y gunel**hoent henne e gadu eny darfo y magyl. sef yu e magyl** deudec eru sef yu messur er eru try hyt gronyn heyd **en e uotued. teyr motued en llet y palyf. try llet y pa**lyf en e troetued. petwar troetued en e uerr*yeu*. vyth **troetued en e uey*yeu*. deudec troetued en e kesseylyeu.** un troetued ar pymthec en er hyr*yeu* a guyalen gy**hyt a honno en llau y geylwat ar geylwat em blaen** er ychen ac yscur yr hyr*yeu* en e lau a hyt y kyrhay**do o hyt y ureych ae wyalen o pob parth ydau yu** deu eyryonyn e tyr henne yu llet er eru a dec ar **ugeynt y honno yu y hyt. Er eru kyntaf er amaeth** er eyl er heyrn ar tryded er eytheuyc tywarch ar **petwared er eytheuyc guellt rac torry er yeu ar** pymhet er geylwat. ac y*uelly* e kerda o oreu y o**reu eythyr na thorryr er yeu e rygthunt hyt e** dywethaf. a guedy henne eru e guyd a honno a el**wyr kyueyr casnad a henne un*weyth* en e uluy**dyn. O deruyd udunt mennu guahanu guedy dar**fo y magyl vynt allant guahanu os mynnant ony** byd amuot ae ruym. O deruyd kayu dol ar ychen a ma- //

Cotton Titus D.ii ff. 58v

rv un or ychen pa adoet bynnac ae dycco yaun yu caffael y eru ohanau ot amheuyr e perchennauc **or re gaffael cam y ganthau ef or ych kreyrhaer hyt** na doeth y cam ef urthau ef nac am e uuyt na

am **y wassanaeth a honno a elwyr er6 er ych du. ket** gunelher kyuar am ych ac na del ef er llauur y **cayu dol arnau ac nat ardho na kylch na deu ny** dele caffael dym. O deruyd bot ych en glaf ae o uryu **ae o peth arall yaun yu er perchennauc kynnal** pen er yeu. O deruyd y den mynnu guerthu ych or ky**uar ry kyuarher ny dele e werthu eny darfo** e kyuar nay drafnydrau ac os guna ket boet un **dyd kyn caffael y eru colly y erv ac os guedy y chaf**fael kynnal pen yr yeu o*hanau*. Paub byeu duy**n y defnydyeu y eredyc nac ych na heyrn na pe**theu ereyll a uo ydau. Guedy e del pob peth atta**dunt er amaeth ar geylwat byeu cadu en dywall** e rey henne a guneythur udunt kystal ac er ey**dunt ehun e geylwat a dele cayu arnadunt ual na** bo ry geuyg arnadunt ac eu galu mal na thorro**ent eu callon ac o deruyd druc udunt en henne o ues**sur ef byeu eu talu neu e lw enteu na doeth dym **oy cam ef urthunt huy. Ny dele er amaeth taflu er** ychen rac eu brywau ac os bryu talet neu wadet. Er **amaeth a dele kymorth e geylwat o dale er ychen ac** ny dele ellug namyn e deu uyrryewys. Guedy darfo **y kyueyr paub byeu kyrchu y defnydyeu attau a**dref. Karthur na march llyfnu ny henyu or kyureyth. **Ny dele nep dody gorryscur ar ych y gylyd hep y gan**hyat onyt o amuot neu o ewyllys. O deruyd bot am- //

Cotton Titus D.ii ff. 59r
rysson am dryc ar edrycher eru er amaeth a dyf*net* y har ay hyt ae llet ac urth honno guneythur y paub **kystal ae gylyd. O deruyd bot amrysson e rug deu kyuar**uur am tyr guyllt guyd ac arall faeth ar neyll en myn**nu eredyc e guyd ar llall hep y uennu onyt amot ae** dwc y ganthau yaun yu ydau eredyc er llall e tyr a uo **ganthau. O deruyd bot amrysson am eredyc em pell ac** arall en agos a henne e rug deu kyuaruur. e. kyureyth. a dy**weyt na deleant uynet en lle na alloent er ychen kyr**haydu eu budelu ac eu gued en wan ual en gadarn. **en e kymut. Ny ellyr kymynnu ychen a uo eg kyuar** hep gyghor y kyuarwyr cany dele nep kymynnu na**men er hyn a uedho ac ny med enteu hunnv. Ny dele**yr e ychen a uo eg kyuar nac eu guystlau nac eu ha**dauaelha cany dele nep guystlau namen a uo en y uedy**ant a hunnu nyt edyu. Puy bynnac a wnel kyuar a gue**dy henne kyuaru ac arall. e. kyureyth. a dyweyt deleu bot er** ychen henne en e kyuar kyntaf. a chet gunel cant kyuar **guedy henne deleu o*honau* kynnal pen er yeu em pob** lle e gunel. Puy bynnac a wnel kyuar ac na del en hy**wed y eredyc na dyd na deu y bo hep dyuot. e. kyureyth. a dy**weyt nac oy uod nac oy gymhell y del ef hyt na dele ef **dym or a arder hepdau. Ny deleyr dody na meyrch na** chessyc na guarthec ny dywygyr ar meyrch ket ana**uoent ny dywygyr ac y gyt a henne ny dyweyt kyure**yth onyt amuodyr deleu un eru onadunt. O deruyd y den **kyuaru ych a duen er ych en lledrat e. kyureyth. a dyweyt na** dele ef dale pen er yeu ac na dele enteu kaffael ~~per~~ eru. **~~yeu~~. O deruyd e den kyuaru ych a bot en well gan e den do**dy arall en y le e. kyureyth. a dyweyt na dele ef e symudau ef //

Cotton Titus D.ii ff. 59v
hep ganhyat y kyuarwyr. Ny dele er ychen a gyuarher en rych eu symudau ar wellt hep ganhyat **eu perchennauc. Ny dele nep kymryt amaethyaeth** arnau ar ny vyppo guneythur e guyd a hoyllyau er hey**rn canys ef a dele guneythur y guyd or hoel gyntaf** hyt e dywethaf. Puy bynnac byeyffo er heyrn kyweyr**ryet huy en dylesteyr er emeyth ac ny deleant huy un ky**morth. e geylwat a dele dywallu e pystleu ar yewydon **o udyn. ac os hyrwed uyd e torcheu bycheyn a guehyll y doleu.** Am llugyr yt pob perchennauc yt a dele cadu **y yt a phob perchen yscrybyl cadu y escrybyl** e*meun* ac allan ac urth henne e mae yaun e **paub dale ar y yt. sef mal e mae yaun dale ar e gay**auar aryant amdanau hyt uyl san freyt o henne al**lan dyuuyn llugyr. e guannhuynar o vyl san freyt hyt** kalan mey aryantal o kalan mey allan dywyn llugyr. **Em pob amser y ellug yscrybyl o garchar ny deleyr na**men aryant sef ual e deleyr keynnyauc o uarch a dy**mey o eydyon. Ebaul neu eboles or petwaredyd ar dec al**lan guedy e ganher keynnyauc amdanau mal am y uam. **Llo or pan anher hyt kalan gayaf y warchae or pryt buy** gylyd. Vyn a mynneu eu guarchae or pryt puy gylyd **tra uoent en dynu neu eu kymyscu ac eu mammeu sef** hyt e deleant bot en denu hyt kalan mey ac o henne al**lan un ureynt ynt ac eu mam ar yt. e moch ar deue**yt ar geyuyr ar guydeu ar yeyr eyl dewys a deleyr o**nadunt. Perchyll bycheyn or pan emchuelhoent byswe**lyn ac eu duryn un kyureyth ynt ar yt ac eu mam. en e **keureyth e bu huch or moch neu or man escrybyl ry dy**wedassam ny uchot keny bey namen try llyden onadunt //

Cotton Titus D.ii ff. 60r

un sef achaus oed henne moch a ay er nep byeuuydynt a huch a trygey y perchennauc er yt. ny deleyt duyn huch **o duy canyt ay uoch y perchennauc e moch o thrygey e** neyll. o*dyna* e symuduyt or pymthec llyden moch un ac **or dec llyden ar ugeynt or deueyt dauat ac or geyuyr ar** guydeu ar yeyr un or dec ar ugeynt y*uelly*. O deruyd na chaf**fer kyunyueruch a henne ar yt o uoch herwyd rey or** egneyt. iiii. keynnyauc or pymp llyden moch ereyll a dy**weyt panyu keynhyauc o pob un onadunt a deleyr ac o** pob pymp llyden or geyuyr ar deueyt keynnyauc. Or **guydeu enteu ac or yeyr ony cheffyr kymeynt ac y dy**lyher un onadunt ar er yt. vy o pob un onadunt. Ny de**leyr dale yeyr ar yt namen e pytheunos kyntaf yd he**er er yt kyn noy uot en egyn ac o henne eny del graun **en er yt ny deleyr eu dale. .ob gogaur or ed emogor**hyo den ac ef catwet paub y ogaur a byt ryd er escry**byl sef yu gogaur yt guedy e kymerher y ar e tyr y ty**uo a pherllan a bressych a llyn guedy e metter neu eg **gard hep y uedy a gueyr sych a tho tey ac eu hachure a** chennyn a phob peth or a uo perthynas y ard. gunaet **enteu cae eg kylch y ard en gyn kadarnet ac na allo ys**crybyl y torry ac onys guna ket torrer ny dywygyr y**dau ef eythyr yeyr a guydeu sef achaus yu cany ellyr** cadu racdunt canys ehedec a allant. Er escuboryeu a de**leant bot en agoret or pan el er escup gyntaf endunt y el**lug guynt endunt hyt kalan gayaf ac o llegryr en henne **o amser y dywyn a wneyr ydau ay talu. O kalan gay**af allan kayer er yscuboryeu ual e deleyr sef ual e dele**yr en kyn gadarnhet ac y bo teyr bangor ar y llogeyl** a phleyt ar y drus try ruym ar y pleyt deu ar y guegyl //

Cotton Titus D.ii ff. 60v
ac un or tu recdy ac o thorryr henne dywyccer ar yt ar escubaur sef ual e dywygyr yach en lle claf. O deruyd **y den caffael yscrybyl ar yt a bot amrysson hyt na cha**ffat gatter en llw e deyllyat. O deruyd llygru yt ac na ody**wedher er .scrybyl ar yr yt byt en llw e perchennauc eu glanhau** cany ellyr tystyolaeth ar anyueyl ket as dywetto paub **eu guelet ny grymya. Ny deleyr llv gueylyt am yt cany** grymya ket adefher os e perchennauc ae guatta. O deruyd **caffael march tros gae o hyt e uunugyl en llygru yt nyt** yaun e dale namen dyuuyn llugyr ony glenheyr. O deruyd **caffael na march nac anyueyl arall ae deu troet ulaen** ar er yt ny deleyr e dale cany bu en kubyl ac na ellyr ku**byl o agkubyl ac onys glanhaa e perchennauc dyuuyn** llugyr. O deruyd e den tydau cassec en emyl yt ar ebaul **en llygru er yt ac na chaffer y dale kymerer y gassec** or lle y bo a dyccer yr ty a dalhyer er ebaul en e ty a dot**ter y gassec en y lle ual kynt a llyna e guyllt a deyle y dof.** ac nyt emchuel henne en agkyureyth arnau. Lloe ac v**yn a mynneu nyt reyt er deyllyat eu hellug onyt tros** e ewyllys or pryt buy gylyd. Ny deleyr dale y teyru o **hanner haf hyt aust nac ar yt nac ar wellt canys en er** amser hunnu y byd teruenyd e guarthec prouaduy. **nac o aust hyt vyl ueyr gyntaf canys yna y byd terue**nyd y kynflythed. Nyt yaun dale taru un amser en ol **buuch teruenyd. Nyt yaun dale beyd un amser en mo**chyrya. Ny deleyr dale y meheryn nar bycheu o vyl **uyhagel hyt kalan gayaf. Ny deleyr dale er ystaluyne**yt o hanner ebryll ~~hyt hanner ebryll~~ hyt hanner mehe**uyn. Ny deleyr dale saethebaul en ol y uam. Ny deleyr** dale moch ar yt ony cheffyr en er yscubaur neu ar we- //

Cotton Titus D.ii ff. 61r
yrglaud o vyl yeuan hyt y kalan. Puy bynnac a uynho gueyrglaud catwet o vyl padryc hyt kalan gayaf sef yu **gueyrglaud tyr dyuunnyant namyn y weyr a chlaud** en y gylch sef paham y ketwyr hyt kalan gayaf urth de**le y llad duy en e uluyden. Puy bynnac a gaffo yscrybyl** ar e ryu weyrglaud honno kemeret o*honey* ual or yt o **deruyd eu caffael arney. ac onys godywed arney ket ade**uer ny deleyr dyuuyn llugyr am wellt. Puy bynnac a **wnel cae eg kylch y yt dalyet ar y guellt a uo endau ual** ar er yt cany deleyr guelltpaur yna. Ny dele nep eythyr **argluyd namyn deu wellt eu cadu ydau nyt amgen cae ca**du a gueyrglaud ac o myn cadu guellt arall kymeret cro**es y gan er argluyd a honno ae keydu. Val hyn e deleyr** dale yscrybyl rey guyllt em buarth allan a rey dof eu **guarchae y meun ac allan ual y mynher ac o byd yscry**byl edeyn na kymyscer ac o dodyr y gyt ruymher pob **rey onadunt. e moch nyt yaun eu ruymau namyn eu** guarchae er yeyr ar guydeu yaun yu eu ruymau en **eu dale. O deruyd e den erchy guystyl ar oet guystyl a dy**guydho ny dely e rody namyn ar vystyl yt a guystyl **yt ny dyguyd hyt kalan gayaf. Puybynnac a deleho yt** ay ar uach ay am lvgyr yscrybyl y kynhayaf ay oy pry**nu ac nas gouynno hyt kalan gayaf nys dele o henne allan** sef achaus nas dele urth y uynet en tymhaur nyt yaun **y ouyn canyt yaun gouyn yt y** uluydyn **~~tymor~~ en y gylyd. Puy byn**nac a dalyo yscrybyl ac oy dale ef guneythur kyulauan **pa gyulauan bynnac a wnelhouent e deyllyat a dele y ta**lu canys dele er yscrybyl dyuot hep haul hep arhaul ar**nunt namyn talu yr deyllyat y eyssywet. Pa den byn**nac a dalyo yscrybyl ket as ellygo y pory ny chyll y ure- //

Cotton Titus D.ii ff. 61v

ynt yr guneythur guell noc a dele. Puy bynnac a dalyo yscrybyl ac eu dydor hyt adref ny deleyr dym udunt **cany deleyr deu dale am un llugyr. Puy bynnac a da**lyo yscrybyl a gurthot guystyl keureythyaul er myn**nu aryant o byd maru er yscrybyl ef ay tal. Puy byn**nac a dalyo escrybyl llawer ac attal un ar uedul e delyu **tros eu gueythret en gubyl ac ellug e lleyll y gerdet ny** dele namyn a del ar er un lluden hunnu. Puy bynnac **a gaffo man yscrybyl ae gauyr ae dauat ay huch dewys**set y deyllyat ay kyuryf eny del y lluden ehun ay enteu **keynnyauc or dauat neu or auyr guedy y dalhyer pym**weyth. a keynnyauc or huch pan dalhyer neu arhos ky**uryf eny del e lluden en kubyl. Puy bynnac a del y ellug** escrybyl tros ereyll yaun yu yr deyllyat gouyn ydau **ef a seyf em pob peth trostunt ac ony seyf ny dele ef y** ellug ydau ef a chet buynt maru er yscrybyl ganthau **ef y*uelly* ny thelyr os enteu a seyf em pob peth kymer**her guystyl y ganthau a mach ar y dylysruyd ac o der**uyd dyuot perchennauc y anylyssu e guystyl ef a dele or** eydau ef dyuot en y le y kystal kyn mynet y llall y gan**thau e guystyl a vystlo e wreyc ny dele y gur y anylyssu** nar wreyc guystyl y gur y*uelly*. Puy bynnac a uo llugyr **maur ar y yt a chaffael yscrybyl arnau a mennu o*hanau*** e gan er yscrybyl henne dyuuyn kubyl namen talu ydau **urth lw perchennauc yr yscrybyl ay llygrus na maur** na bychan uo a henne a dele bot en un ryu e deu tyr ac en **un oet eu har a hunnu a elwyr en dyuuyn llugyr sef y** dyleyr y ouyn kyn kalan gayaf. Puy bynnac a symuto **yt y ar y souyl hyt ar y guyndun a guneythur y das ar** y guyndun ket llyccrer yna ef ny dywygyr. 6n kyureyth //

Cotton Titus D.ii ff. 62r

yu e llyn a uo eythyr gardeu ar yt. Nyt oes un dyn herwyd breynt a dylyho na dywycco llugyr. Ny dele nep go**dro escrybyl blyth ac vynt en dale hep ganhyat e deyllyat** ket buynt eydau. Ny dele y deyllyat keyssyau perchen**nauc er yscrybyl ac ny dele enteu eu kelu huy ac os** kel talet o bydant maru neu o chollant oy wall ef. **ac y*uelly* e teruynyr am lugyr yt.** O deruyd bot dadlev e rug deu den am tyr a dayar ac en e dyd **kentaf dyweduyt or haulur uot hunn6 en dyd dywethaf.** ydau ac en dyd coll a chaffael. ac osyt a amheuo henne y mae y**dau dygaun ay guypo. os guadu a wna er amdyffynn6r ya**vn yu gadu y vybydyeyt yr haulur. O deruyd yr amdyffynn6r **dody em pen er argluyd ar egneyt panyu hunn6 yv y dyd kyntaf** yaun yu gadu y ardelu yda6 canys vvch yu y guybydyeyt hen**ny nor llall. O deruyd y haulur holy tyr a dayar ac en y dyd kyntaf** or na bo ganthau y porth keyssyau oet urth y porth nys dele canys **paraut e dele uot. ac urth henne y uynet enteu hep un oet.** O deruyd y haulur holy tyr a dayar ac en y dyd kyntaf dywedu**yt or amdyffynnvr na dely attep en dyd deyssyuyt a bot hon en** haul deyssyuyt ac erchy oet urth y porth canys deyssyuyt yu hvn **nys dele canyt ardelu. O deruyd y haulur holy tyr a dayar ac en e** dyd kyntaf dyweduyt or amdyffynn6r na dely atteb or nat e**dyv y porth y gyt ac ef. ac erchy oet urth y porth ef a dely oet** herwyd y lle y bo y porth. O deruyd y haulur holy tyr a dywedu**yt or amdyffynnvr en attep bot o ureynt ydau ef na dely ef** hedyu un attep. ac o byd a amheuho ydau ef henne bot ydav **dygaun ay guyppo yaun yu gadu y ardelu ydau o byd y gvy**bydyeyt en e maes. ac ony bydant ny deleyr annot parotruyd **vrth amharodruyd. a chet buynt ny deleyr oet namyn hyt //**

Cotton Titus D.ii ff. 62v

trannoeth. canys messurvs ef oet namyn emdyffryt rac e dyd hvnnv. ony byd bot en dyv svl neu en dyv llun trannoeth. **O deruyd e den holy tyr a dayar en dadleu en e dyd kyntaf** ac na bo e dadleu ar e tyr a rody atteb or amdyffynnvr kystal **yu y atteb a chet bey ar e tyr. os er amdyffynn6r a dyweyt** na dele rody atteb namen ar e tyr ac nat hvn e tyr **e mae er haul arnau ac nat archo oet yaun yu barnu** ydau na rodo atteb a chanyt erchys oet y uynet en dyoet. **os enteu a dyweyt na d~~a~~ely atteb namen ar e tyr e mae** er haul arnau ac erchy oet a dylyo o kyureyth. yaun yu barnu **oet ydau can erchys. sef yu er oet trannoeth ar e tyr o**nyt dyu sul neu dyu llun uyd. Ereyll a dyweyt am oedeu **ny bo messur en e kyureyth. arnadunt panyu en ewyllys er eg**neyt e byd er oedeu eythyr na allant uot en huy er oet noc **un dyd a petheunos canys hunn6 huyaf oet en e kyureyth. O deru** e dyn holy tyr ac en e dyd kyntaf adau y maes or amdyf**fynn6r yaun yu dody camlvr6 arnau a dody oet or argluy**d er oet en y ewyllys. ac os en er eyl oet ed edeu y maes **camluru heuyt arnau. ac os guedy eysted y pleydyeu** a dody coll a chaffael o*hanau* em pen e kyghaus ed edeu **e maes y dyuarnu en tragywydaul oe haul. O deruyd e den** caffael yaun y gan argluyd am tyr a dayar a gomed e **dadleu or amdyffynnur a galu or argluyd am uraut ar** er egneyt am henny yaun yu barnu ydau camluru. en

er eyl dadleu camluru en e tredyd dadleu o byd gomededyc dody er haulur en e medyant. ac en yr e haul enteu **pan uynho. O deruyd barnu y den oet urth y porth am tyr** a dayar yaun yu dyuot paub ay defnydyeu hyt ar e tyr. **ac yna e mae yaun er egneyt gouyn er haulur a seyf en** y dadleu. sauaf hep ef. ac yna mae yaun er egnat gouyn //

Cotton Titus D.ii ff. 63r
er amdyffynnur a wna enteu. kyureyth. gunaf hep ef. ac ena mae yaun gouyn er argluyd a at enteu. kyureyth. e rygthunt **huy. gadaf hep ef. ac o henne allan byt e kyureyth. e medyant er** egneyt. ac nyt kanhyat namyn a ganhyatoent. ac yna e **mae yaun er egn~~ey~~at gouyn puy a dewyt trostunt. ac ena** e mae yaun udunt huynteu dyweduyt puy a dyweto trostunt. **ac yna e mae yaun eysted en kyureythyaul. mal y dyweyt** llyuyr hywel. ac ena herwyd rey e mae yaun er argluyd **erchy meychyeu ar kyureyth. herwyd ereyll kygaus er haulur byeu** erchy mach ar. kyureyth. ac ena e mae yaun y kyghaus er amdyffyn**nur dyweduyt na dery ef uach ar kyureyth. eny warandawo er ha**ul ae messur. a pha kyureyth. e tryker urthy. a hen herwyd e kyureyth. a **deleyr. ac yna mae yaun y kyghaus er haulur dyweduyt** y haul ae messur ae o pryodolder y mynho y haul. ae o ach ac **edryf ae o datanhud ae o uamuys ae o emurthryn. ae o em**teruynu. ac ena e mae yaun rody mach ar kyureyth. ac ysef yu hen**ne guystlon o dynyon byu. a henny en llau wassanaethwyr** er argluyd deu dyn neu a uo m6y. **Os o pryodolder e myn y haul yna e mae yaun er haulur** dechreu holy a messurau y haul a dyweduyt y uot ef **en pryodaur ar e tyr hun ar dayar o ach ac edryf. ae ry erru** en agkyureythyaul y arnau ac osyt a amheuo y uot ef en **pryodaur bot ydau dygaun a gatwho y uot en pryodaur. Ony** wedyr en y erbyn yaun yu caffael y haul o*honau*. o guedyr **en y erbyn enteu yaun yu gadael y ardelu ydau. a chymeret** y haul. os ef a dodyr en e erbyn enteu bot deu ardelu gan**thau keytweyt a guybydyeyt a dyweduyt na deleant uot** am er un haul. Dyoer hep er haulur pa le bynnac em amheu**her y ar kyhyt ac a dywedeys mynheu a uynnaf keytweyt** ene dylyhoent a guybydyeyt en lle e delehoent; ar uot en //

Cotton Titus D.ii ff. 63v
wyr a dywedeys ac ar e. kyureyth e dodaf uy y deleu en kyureyth. a dyweduyt nat oes o henne namen un ardelu ac un haul a **bot en oreu pan uo muyhaf o geder y gadarnhau er haul a** deleu o*honau* enteu er hyn a dyweyt en e lle yd amheuer **ef. O deruyd rody en atteb ydau ef. dyoer o buost ty ema ty a** eythost en kyureythyaul y ar e tyr hun. ac ot amheuy ty hen**ne e mae ymy dygaun ae guyr. ac ar e kyureyth. e dodaf a el un we**yth en kyureythyaul y ar tyr a dayar na byd karrdychuel hun**n6 ydau trae keuyn. ac urth henne ny deley tytheu deuot y**ma. Ac yna mae yaun er haulur dyweduyt. Dioer my a de**wedeys ue re erru en agkyureythyaul odema. ac a dodeys** em pen guybydyeyt ac ardelu. ac esef e dodaf uy ar e kyureyth. deleu **mvynhau ue ardelu am guybydyeyt. kyn atteb y nep oha**naf uy bellach. E kyureyth a dyweyt nat kyureythyaul mynet pryo**daur e ar tref y tat. onyt cany uod. ac nat haud prouy bod ar** nep ac y gyt a henne na deleyr duyn y ardelu rac nep. ac o **seyf y ardelu ydau kymeret y haul. Nyt oes llys ar keytwe**yt. reyt yu eysyoes bot keytweyt en aduuyn. Ny ellyr ke**ytweyt am tyr a dayar onyt o amhynyogeu e tyr. Sef yu** amhynyogeu guyr a gyuarfo teruyneu eu tyr ar tyr y bo ~~e tyr~~ **haul arnau. Ereyll a dyweyt e gellyr keytweyt o wyr** e kymut e bo e tyr endau e mae er haul arnau. a dylyssaf **yu amhynyogeu e tyr en keytweyt. ac urth henne ny ellyr** keytweyt am tyr o alltudyon. Nyt oes llys ar guybydyeyt **namyn pymb llys. Gelynyaeth a gureyctra a henne en lle** un llys. a cherennyd nes. a thyrdra neu treys am tyr. a gur **ar wreyc a gureyc ar vr. a kymro ar alltut ac alltut ar ky**mro. Tyst yu den e tyster ydau er emadraud a dywetter **en y vyd. Nyt guybydyeyt namyn e denyon a welho en eu gu**yd er hen a dotter en eu pen. Llv keytweyt yu kymeynt ac //

Cotton Titus D.ii ff. 64r
a dotto e kyghaus en eu pen tygu bot en wyr pob pung. Llw e guybydyeyt guelet a guybot er hen a dotter en eu pen. Llw **tyst yu ry tystu ydau gynt er hyn e mae ene tygu. Llw gvr** not yu kyuryu ac a tygho y llourud. Llu reythur arall yu **bot en tebycaf ganthau bot en wyr er hyn a tvg. Llv llof**rud yu guadu hyt y gyrrer arnau. O deruyd e dyn holy tyr **o pryodolder a dyweduyt or amdyffynnvr. Dyoer ny dylyaf uy** dy attep ty or haul honno ac ysef achaus yu dy dyuarnu ty gynt **a wnaethpuyt o wyr a kyureyth y urthyf uy. ac ot amheuy ty hen**ny e mae ymy dygaun ae guyr. ac ar e kyureyth. y dodaf uy e nep a **dyuarner un weyth o wyr a kyureyth. na deleyr y attep en tragywy**daul. Os guadu a

wna er haulur yaun yu gadu er amdyffyn**nur y guybydyeyt. Os adef a wna enteu tryccer ar e kyureyth a** uu gynt. Os er haulur enteu a dyweyt. dyoer hep ef om **dyuarnuyt y o gam. kyureyth. mynheu a em6ystleys ar nep ae bar**nus hy a hy a atuarnuyt ymy tracheuyn ac ot amheu ty hen**ny e mae emy dygaun ae guyr. a guedy henne em treyssy**eyst ty a hedyu yd vyf uynheu en galu am ue yaun. Os gua**du a wna er amdyffynnur yaun yu yna gadu er haulur** y vybydyeyt. Os adef a wna er amdyffynnur atuerher **er haulur ar eydau. en herwyd reatuarnu e. kyureyth. a uu gynt.** Os o emvrthryn e dewys den e haul ny eyll emvrthryn **namyn deu dyn a uo en eysted ar er un tyr y gyt. ac** os un onadunt a uyn gurthryn y llall en e dyd e godywed**ho yaun dyweduyt y uot ef en pryodaur ar e tyr hun ar day**ar en gubyl a dywedet uot gormes agkyureythyaul arnau **ac enwy er ormes ac osyt a amheuo uy mot y en wyr pryoda**ur ar kubyl or tyr hun e mae emy ae guyr. ac o*syt* a amheu**ho y uot enteu en ormes e mae ymy dygaun ae guyr ac urth** henny yd vyf uynheu hedyu en mennu buru gormes y arnaf. //

Cotton Titus D.ii ff. 64v
ac en galu am uyn dylyet ac en dody ar e kyureyth. e dylyaf. os er amdyffynnvr a watta henny yaun yu gadael er haulur y vy**bydyeyt. os er amdyffynnur a dyweyt. dyoer myuy esyd pryoda**ur ar e tyr hun ar dayar ac aruyd yu en guarchadu uem pry**odolder yd vyf uy ac osyt a amheuho bot en wyr a dywedaf** uy e mae emy dygaun a gatwo uy pryodolder an guarcha**du ual y dely deledauc cadu y pryodolder ae warchadu. ganthau** ac ar e. kyureyth. y dodaf uy ue mot y en dyledogach y gadu ue pryodol**der am guarchadu gennyf nogyt yt*ty* cadu er hyn nyt oes yth** warchadu ac ny dely uot ac urth henne mynheu a uynnaf **muynhau ue keytweyt en e blaen ac ae deleaf. Ac ena y mae** yaun er haulur dyweduyt. dyoer myuy a dewedeys en kyn**taf uy mot y en pryaur ac en deledauc ar ~~h~~ kubyl or tyr hun** a tytheu en ormes. a chet gallut ty duyn uen tyr y treys ny **elleyst na bydun pryodaur dyledauc ac ar ue pryodolder y am d**elyet y dodey ynheu keytweyt a guybydyeyt ar dy uot ty**theu en ormes. a henne en kyntaf. ac ar e kyureyth. y dodaf uynheu** deleu eu muynhau huy: en gyntaf. E kyureyth. a dyweyt pa le **bynnac e dyweto dyn y uot en dyledauc ar tyr a dayar** ket re gollo den fruyth y dylyet na cholles y dylyet. a deleu ***ohanau* enteu duyn keytweyt ar e dylyet. a henne en e bl**en. a guedy henny muynhau keytweyt er amdyffynnur. **Ac o byd sauedyc pob rey onadunt barner er amrysson en** deu hanner a byt en haul gyhyded ar hun ny bo sauedyc **y ardelu onadunt. collet y haul en kubyl. Os pob un a geys** buru y gylyd onadunt truy keytweyt a bot en sauedyc e **pob un onadunt y keytweyt. tryccet pob un onadunt ar** y warchadu. os un a palla ydau e keytweyt; pallet y ardel**u ydau. E. kyureyth. a dyweyt bot en yaunach mynet y fruyth** en ol e dylyet nor dylyet en ol y fruyth. O deruyd emurthryn //

Cotton Titus D.ii ff. 65r
e rug deu den am tyr a dayar a dyweduyt or haulur y uot ef en pryodaur a bot y llall en ormes ac o byd a amheuho henny bot ydau dy**gaun ae guyppo ac atteb or amdyffynnvr a dyweduyt. dyoer o bu**ost pryodaur ty ema nat eduyt a haul tra bluydyn yu e teudy. **Ema yd vyf uy en eysted ar e tyr hun bluydyn a bluydyned.** gan ty ac anlloed ac ar ac eredyc hep turyf hep eynywet. a henne **en kyvlat. a thydy. ar ry uynet guydwaled y ryghot ty ath dylyet.** ac ot amheuy ty henny mae emy dygaun ay guyr. ac ar e kyureyth. e **dodaf uy can dyodeueyst ty uy mot y ema kyhyt a henne nat vyt** dyledauc tytheu y warauun emy e tyr hun en tragywydaul. **O guata er haulur gater y vybydyeyt er amdyffynnvr. Os adef** enteu a wna er haulur byt er haul er amdyffynn6r. **O deruyd y den holy tyr a dayar o uamuys deuet ar e tyr en** amser y bo agoret. kyureyth. a dywedet y uot en uab y alltut o ky**mraes dyledauc. a dywedet ry rody y uam ef oy chenedyl en. ky**ureythyaul yu tat ef. ae alltudau enteu. ac osyt a amheuo henny **mae ydau dygaun ae guyr. ac urh henne e dodaf uy ar e kyureyth.** can alltudassant huy uyuy; deleu ohanaf uynheu deuot en tref **tadauc attadunt huynteu en e dyd hedyu. canys e dyd hun esyd** dyd coll a chaffael y rof y ac vyntuy. Os adef a wna er amdyf**fynnvr barner ydau uot en tref tadauc. y gyt ay ewythred** a chymeynt ydau ac y un oy ewythred eythyr e tedyn breynny**aul ac o byd suyd or tyr nys keyff hyt e tredebyn. ac ny ellyr pen** kenedyl ohanau hyt e tredebyn. Os guadu a wna er amdyffyn**nur gater y vybydyeyt er haulur. ac o sauant ydau byt eydau** y haul ac ony sauant collet en tragywydaul y haul. O deruyd. er **amdyffynnur dyweduyt en ateb ydau. dyoer heb ef ket dy**wetych ty dy uot en alltut tref tadauc oed dy tat ty en lle arall **ac ot amheu ty henny mae emy dygaun ae guyr. ac ar e. kyureyth. e** dodaf uy ry rody ohanaf uy ue chuaer e tref tadauc ac nat //

Cotton Titus D.ii ff. 65v
emchuel mab tref tadauc arnaf uy. Ony urthuynepa er haulur amgen a henny barner ydau y vybydyeyt ac o **sauant ydau dyuarner er haulur. Os ef a dyweyt er haulur** dyoer hep ef ar gyhyt ac a dywedeys myuy a dodeys guyby**dyeyt ar uot en wyr a dywedeys om amheuet. ac ar e kyureyth. y do**daf uy na dele guybydyeyt kyuody en erbyn e rey meuy eny **uyper a sauoent ae ne sauoent can amheu6yt a dywedeys** yaun yu barnu y uybydyeyt ydau ac na uuynhaer arnau ef **urun canys y amheu ef a wnaethpuyt. O deruyd e den holy** tyr a dayar o uamuys a dyweduyt ry rody e uam ef en ke**ureythyaul yu tat ef a bot y tat enteu en alltut ac enteu en** mennu tref tat en oet e dyd hunn6 ac yna ateb or amdyffyn**nur. dyoer hep ef ket boet alltut dy tat ty ef a holes mam6**ys eysyoes en e lle ar lle ac enteu ay cauas hy o wyr a kyureyth. ac a **aeth en tref tadauc eno ac osyt a amheuo henne mae eme** dygaun ae guyr. ac ar e kyureyth. e dodaf uynheu can aduyt ty en **tref tadauc kyureythyaul en lle arall hyt na deley tytheu ateb** tref tat arall. ac ena e mae yaun gadael e vybydyeyt er am**dyffynnvr o guata er haulur. onys guata guell yu a dyuarner** en tragywydaul o uamuys. **Os o datanhud edewys den e haul. Try ryu dadanhud** esyd. datanhud burn a beych. a datanhud karr. a datan**hud ar er eredyc a thy ac anlloed. Ny byd datanhud urun or** reyn henne heb rod ac estyn argluyd. Ny dele den holy datan**hud namen aeluyt a anhudo den ehun neu e tat kyn noc ef.** Ny dele den holy datanhud tyr er bot e hentat neu e orhentat **ar e tyr ony myn e holy o ach ac edryf. O deruyd e den holy tyr o ...anhud ar** ac eredyc a thy ac anlloed deuet ar e tyr en amser y bo agoret **kyureyth. am tyr a dayar a dywedet ef y ryuot ef neu e tat kyn noc** ef en eysted ar e tyr hun ar dayar truy estyn argluyd ac ar //

Cotton Titus D.ii ff. 66r
ac eredyc ydau a thy ac anlloed bluydyn a bluydyned ar re erru en agkyureythyaul y arnau ac o syt a amheuo henne mae eme **dygaun ae guyr ac o syt a amheuho er ry erru en agkyureythya**ul bot ydau dygaun ae guypo. ac en dody ar e kyureyth. deleu o*hanau* **ef dyuot y datanhudau er aeluyt a anhudus ef neu e tat kyn** noc ef. ac atteb or amdyffynnur ydau. dyoer hep ef o buost ty **ema en kyureythyaul ed eythost ty odyma ac ot amheuy ty henne mae eme** dygaun ae guyr. ac y gyt a henne pryodaur vyf uyn**heu en eysted ar ue pryodolder ac o syt a amheuo henne mae eme** dygaun ae guyr. ac ar e kyureyth. e dodaf uy e den a el en kyureythyaul **y ar tyr a dayar un*weyth* na dele ef bot en karrdychuel ydau** tracheuyn. o kyureyth. Ac ena e mae yaun er haulur dyweduyt. dyoer **heb ef kyhyt ac e dewedeys y ue ryuot y ema am re erru en agky**ureythyaul odema myuy a dodeys keytweyt a guybydyeyt ar uot **en wyr a dywedeys. a henne eth ulaen ty. Ac ar e. kyureyth. e dodaf uy.** canys dodeys y vyntuy yth ulaen ty deleu eu muynhau huynteu **en e blaen. Ac ena mae yaun gadu ydau eu muynhau en e blaen.** Ac o bydant sauedyc barner ydau kymeynt ac a holo. o tyr y eys**ted arnau ac e wneythur ar ac eredyc arnau a hep nep y gyt** ac ef or guyr a uu en e erbyn. Ac e*uelly* e byd ene emchuelo y keuyn **ar e das; e kynhayaf rac vyneb. ac ena rody ateb. a nauuet dyd** kalan gayaf. kyureyth. Ac ena o geyll er amdyffynn6r prouy e uot en **pryodaur kychuynnet er ampryodaur racdau. Ac o byd kyhyded** e duy pleyt rannent en deu hanner ac eystedent ell deu arnau **ac ual y dywedassam ny uchot e dadleuyr am datanhud karr.** Ac o byd sauedyc y ardelu er haulur doter e eysted ar e tyr hyt **e nauuet dyd ac ena rody atteb ac en er eyl nauuet dyd kyureyth. ac** o geyll emgynhal keyssyet. O deruyd e den holy tyr a dayar o **datanhud ar ac eredyc deuet ar e tyr a dywedet er ryuot** ar e tyr hun en eysted bluyden a bluydyned truy rod ac estyn //

Cotton Titus D.ii ff. 66v
argluyd. ac ar ac eredyc ydau arnau ar re erru en agkyureythyaul y arnau. ac osyt a amheuho henne ydau ef bot ydau dyga**un a vypo bot en wyr a dywaut. Ac ena atep or amdyffynnur. dy**oer hep ef o buost ty ema kyhyt ac e dywedy ty ac oth erruyt en **agkyureythyaul o*dema* tytheu a holeyst ema o datanhud ac ae** keueyst a guedy e gaffael o*hanaut* yth uuryvt ty odema ual e **buru dyledauc andyledauc. owyr a. kyureyth. ac ot amheuy ty henny** mae emy dygaun ae guyr; bot en wyr kyhyt ac a dywedeys. O**ny wata er haulur henne tystet er amdyffynnvr henne arnau** a galwet am uraut a dywedet na wadus ry gaffael datanhud **gynt o*hanau*. a dodet ar e kyureyth. na dele enteu deu datanhud or un** tyr. Ac ena mae yaun dyuarnu er haulur en tragywydaul or **datanhud hunn6. Os guadu a wna er haulur na re gauas** datanhud gynt; gater y vybydyeyt er amdyffynnur ac o by**dant sauedyc dyuarner er haulur en tragywydaul.** Egnat a eyll bot en uraudur ac en tyst ar peth a tyster

ydau **en e uraut le. ac ny eyll uot en tyst nac en guybydyat nac** en keytwat ar dym or a weles ef kyn kadeyryau e duy pleyt. **y gyt; o myn vot en uraudur ar e dadleu. O deruyd y egnat bot** en uraudur ar dadleu ac en agkyffredyn em pleyt egneyt en **barnu braut a gurthuynebu o arall ydau a dyweduyt y uot** ef en agkyfredynach; yaun yu er egneyt kyffredyn ena edrech **puy yaunhaf onadunt y erru or uraut. O deruyd y un or dyny**on byeyffo e dadleu tebygu bot egnat en agkyffredyn en e ura**ut ae lessu o henne a dody or egnat em pen y gyt egneyt e uot** en wyryon ae uarnu or rey henny en wyryon ny deleyr e **duyn or uraut. ac nyt llys arnau. Pvy bynnac a uynno llyssu** egnat llysset kyn kyweyryau or egnat e pleydyeu ac emkre**du amdanau ac onys llyssa ena ny eyll y lyssu am a wnaeth** kyn no henny eryoet o kam. Nyt oes llys ar egnat namen //

Cotton Titus D.ii ff. 67r
am a wnel o gam or pan er dadleu ene el ohanau neu enteu re kymryt gobyr a guerth gynt en erbyn e dadleu hunn6. neu er **ryuot en kyghaus gynt arnau. O deruyd e deu dyn kygheussaeth** rac bron egnat a dyweduyt or neyll onadunt geyr kolledyc a **thystu or llall e wyrda e maes a hep tystu er egnat anolo yu** y tystyolaeth honno cany dely nep or duy pleyt en eu brautle **dyweduyt dym e mynhoent uuynnyant o*hanau* namen ual** e klywo er egnat. ac ny deleyr tystu rac e uron ef dym hep y **tystu ydau ef en gyntaf. ac urth henne a mae anolo e tystyo**laeth ny thyster ydau ef. O deruyd e den testu peth rac bron eg**neyt er egneyt ar guyrda a bot rey or egneyt en guadu hen**ne ac ereyll en adef y gyt ar guyrda sauedyc yu e tystyolaeth **keny bo namen un or egneyt eny adef e gyt ar guyrda. ka**nys dogyn yu tystu e egnat a guyrda e meun eu brautle. **O deruyd e den llysu egnat oe uot en agkyffredyn en e maes** kyn e uenet en y uraut e uarnu nyt a arnau namen e lv **ehun y emdyheurau. Ac ny dau arnau o lys en e byt or a do**ter arnau onyt o deu. sef yu henne ae kemryt gobyr en **agkyureythyaul ae enteu ryuot en kyghaus gynt ar e** dadleu hunn6. Tauodyauc yv egnat ar e uraut a uarn**ho pa dyu e barn6s pa dyu nys barnus ot adef e barnu.** O guatta enteu e barnu hy nyt tauodyauc enteu ar e ura**ut a waro. ac o gellyr prouy e barnu byt sauedyc y uraut.** Nyt oes llys ar kyghaus onyt re roy o*hanau* aruoll neu ke**dernyt arall na doey en erbyn e neb ae kymerho. Nyt oes** llys ar egnat nac ar kyghaus o kyureyth. en herwyd eu buched. **cany dele lleygyon barnu ar pechodeu neb ac na dele den** a uo lley y urdeu noc effeyryat barnu ar pechodeu nac eu **yachau. O deruyd e deu den mynnu emteruenu yaun** yu dyuot ar e teruyn. Ac yna e mae yaun //

Cotton Titus D.ii ff. 67v
er haulur dangos e ureynt ae e uot ef en kyghellaur ae y uot en uaer ae y uot enteu en suydauc arall e bo uvch e ureynt ef no **breynt er amdyffyn6r. neu enteu e uot ef en pryodaur neu kyn**warchadu ac nat edyu er amdyffynnur. Ac ena e mae yaun er **amdyffynnur dangos e ureynt ac emgyhydu e ureynt ar hau**lur neu enteu keyssyau bot en uvch e ureynt. Os kyhyded uydant **aet er haulur a dangosset e haul ae teruyn parth ar amdyf**fynnur eythyr nat el tros try argae teruyn. sef y henny pryf**dvuyr o uor hyt uenyd. a randyr a chyuanhed arney a pryodol**der neu kynwarchadu. A guedy henne dangosset er amdyf**fynnur e teruyn ae warchadu ac nat aet enteu tros try ar**gae teruyn a dewedet pob un onadunt ar eu llv panyu er hvn **a dangossassant yu eu teruyn a guedy henne aent henury**eyt e kymut y edrech puy yaunhaf onadunt ac o guybydant **puy esyd ar yaun onadunt barner ydau e teruyn ae achub.** Ac onys guybydant er henuryeyt puy yaunhaf onadunt a**ent er egneyt allan a barnent er haul honno en. kyureyth. kyhyded.** a rannent er amrysson en deu hanner. a llena e tredelle eg. kyureyth. **hewel e ran. kyureyth. en deu hanner. O deruyd e den mennu teruenu ar** arall a dyweduyt o*honau* bot o ureynt ydau teruenu ena a **bot ydau a gatwo henne dygaun. Os ef a wna er amdyffyn**nur adef henne yaun yu barnu er haulur e haul. Os guadu **a wna er am dyffynnur yaun yu muynhau keytweyt er hau**lur. ac o fynnant yaun yu gadu gadu e ureynt. a theruenu ***ohanau* ar er amdyffynn6r. Os ef a dyweyt er amdyffyn**nur en atteb er haulur. dyoer heb ef o bu e breynt hunnu yt**ty neut nat edyu. ac ysef achaus yu nat edyu. ema gynt e** bu emteruynu y rof uy a thydy. ac e teruyneyst ty hyt e lle **hon ar lle ac e mae gennyt ty de ran. ac osyt a amheuo hen**ne mae eme dygaun ae guyr. kyhyt ac a dywedeys. ac ar //

Cotton Titus D.ii ff. 68r
e kyureyth. e dodaf uy ene keffych ty gynt de ureynt ath teruyn hyt na deley tytheu deu teruyn na deu ureynt o un llau ac na **deley tytheu na breynt na theruyn arnaf uy bellach. uyth** en e lle hon can deryu yt*ty* caffael dy ureynt ath teruyn. Ot **adef er haulur henne byt ar a gauas. O guata enteu**

muynhaer guybydyeyt er amdyffynnur ac o fynnant e guybydy**eyt byt er haulur hep dym. Os ef a dyweyt er haulur. dyoer** hep ef o bu emteruenu e romny ema gynt tytheu ae tor**reyst ac a eythost y arnan. a hyt ema e bu e teruyn hunnv** ac o guedy ty henne mae emy dygaun ae guyr ac urth tor**ry o*hanaut* ty henne ar re duyn uy mreynt am teruyn y** genhyf ny e dodaf uynheu ar e kyureyth. e deleaf uynheu ue mreynt **am teruyn ual e bu oreu gynt em llau a hyt e lle hon e bu gynt** ac o guedy ty henne mae emy dygaun ae guyr. O guatta **er amdyffynnur henne muynhaer guybydyeyt er hau**lur. Os adef a wna enteu yaun yu barnu teruynu. a hon**no yu haul teruyn.** O deruyd e den holy da o treys ac atteb or ~~ateb~~ amdyffyn**nur o wat. yaun yu barnu guat ydau cany ellyr guyby**dyeyt ar treys. sef achaus na ellyr urth uot reyth ossodedyc **eg. kyureyth. amdanau ac na deleyr dody guybydyeyt en e lle e deleo** reyth uot. Sef yu meynt e reyth honno llw degwyr a deuge**ynt. Os adef a wna enteu atuerher e treys tracheuyn heb haul** heb arhaul arney. Os ef a dyweyt er amdyffynnur. dyoer heb **ef ny deleaf uy dy atteb ty am er haul honno. sef achaus yu** my a atuereys yt*ty* tracheuyn e treys a holy ty ymy ac a de**gymvun a thy amdaney ac ot amheuy ty henny emy mae** ymy dygaun ae guyr bot en wyr a dywedaf uy.Reyt yu **er haulur ena ae guadu henne ae enteu ardelu o peth arall** a uo guell. Os guadu a wna er haulur muynhaer guyby**dyeyt. //**

Cotton Titus D.ii ff. 68v

er amdyffynnur cany dodes ef y vybydyeyt namen at eturyt ac ar dygymot. Ot adef enteu er eturyt ar dygymot **tryccer arnau. Os ef a dyweyt er haulur. dyoer hep ef ny wa**daf uy ry eturyt ema a atueruyt om treys. sef yu henne keyn**nyauc. a phunt oed ue treys ynheu. ac ar e. kyureyth. e dodaf uynheu** keny deleuyf uy namen un keynhyauc yt*ty* om treys deleu **ohanaf uynheu o wat am honno kymeynt ac am punt. neu en**teu eturyt e mynheu uen treys tracheuyn. O guatta er amdyf**fynnur guadet ual e dywedassam ny uchot. Os adef enteu at**uerher e treys tracheuen a dyruy er argluyd. Os ef a dyweyt **er amdyffynnur tystu er argluyd ac er egneyt ac er guyr**da na re waduyt en y erbyn ryuot eturyt a dygymot eythyr **na chaphat kubyl or da a dody ar e kyureyth. hyt nat treys hytheu** bellach namen delyet. ac y wadu dylyet hep kedernyt arney **hep prauf na dau arnaf uynheu namen ue llv uuhun oy** wadu. E kyureyth a dyweyt am dylyet hep kedernyt arney hep pra**uf nat oes namen un tauaut en gyrru ac arall en guadu.** O deruyd e den holy peth o agkyuarch dywedet duyn er ey**dau en agkyuarch ac oe anuod ac o byd a amheuo ydau** henne bot ydau dygaun ae guypo. a dody ar e kyureyth. e kychuyn **a gychuynnuyt en agkyureythaul oe warchadu ef ac en**wy e da hunnu. deleu e dyuot enteu en kyureythyaul allan **ef tracheuen. Ony wata er amdyffynnur henny dyuot e** da tracheuyn ar e breynt e bu gynt. Os guata enteu muyn**haer guybydyeyt er haulur. Os ef a dyweyt er amdyffynnur** dyoer hep ef ny deleaf uy dy atteb ty am er haul honno. sef achaus **yu e peth a dywedy ty arnaf uy e duyn en agkyureythyaul ac** en agkyuarch y gennyt ty tytheu ae dugost tracheuen hep ouyn **hep ganhyat emy en agkyureythyaul ac ot amheuy ty henny** mae ymy dygaun ae guyr. ac ar e. kyureyth. e dodaf uy deleu or da hun- //

Cotton Titus D.ii ff. 69r

nu dyuot trae keuen ataf uy kyn ateb o*hanaf* uy yt*ty* amdanau ef. Ony wata er haulur henny byt en y dewys ae euo **eturyt e da tracheuen er amdyffynnur a bot en agoret. kyureyth. y**dau enteu pan uynho holy. neu os guell gantau enteu. gadet **ganthau e da a thawet. Os guadu a wna er haulur muyn**haer guybydyeyt er amdyffynnur. Os ef a dyweyt er haulur **dyoer hep ef e da a dywedy ty e duyn o*hanaf* uy en agkyure**ythyaul tydy a teleyst hunnu emy am hun ac ot amheuy ty **henne ymy e mae ymy dygaun ae guyr. ac ar e. kyureyth. e dodaf** uynheu na deleyr talu gurthaul ym mynheu am ue haul. O **guata er amdyffynnur henne muynhaer guybydyeyt er hau**lur. ac onys guata atuerher er haulur e da. ual y dywedassam **ny uchot. Os ef a dyweyt er amdyffynnur tystu er egneyt ac** er guyrda na ry wadus er haulur kychvyn e da en agkyureythy**aul ual y dywedeys y arnau a mynnu muynhau o henne ac er**chy braut. A dyweduyt or haulur. dyoer hep ef nyt reyt guat **tros orsaf. ardelu kyureythyaul esyd genyf uy gorsauedyc en e kyureyth.** ac esef yu hunnu. e da a dywedeyst ty arnaf uy e duyn y gen**nyt ty en agkyureythyaul re dyweduyt ohanaf uynheu panyu** da a teleyst ty enny am dylyet arall oed hunnu. ac ar e. kyureyth. e dodaf **uynheu eny pallo uy ardelu y mynheu nat reyt guadu tros or**saf. Os ef a dewys er am*dyffynnur* barnu braut ydau urth **er ardelu a wnaeth er haulur am na wadus en erbyn a** dywaut enteu arnau ef yaun y6 barnu braut ydau. Ac ysef **a dyweyt e. kyureyth. ena nat oes ateb kyureythyaul namen un or try** ae adef ae guadu ae ardelu kyureythyaul. Ac esef yu ardelu ky**ureythyaul gorsaf. kyureyth. peth a trosso e. kyureyth. y urth** y

peth y byder en emdyweduyt amdanau ac a dycco y peth arall **a uo kystal ac ef neu a uo guell ual y bo reyt annot. e kyureyth. urthau** neu urth y tystyolaeth a doter arnau. ac urth henny ac urth //

Cotton Titus D.ii ff. 69v
e mae yaun gorthremu er amdyffynnur a muynhau tystyon er haulur. a llena kyghaussed am da ny aller y welet en kyn**drychaul. O deruyd e den guelet y da en kyndrychaul guedy dyccer** en agkyureythyaul yaun yu ydau dyuot uvch pen e da a dywe**duyt bot en eydau ef e da hunnu ae uot en perchennauc arnau** pan e duc e den hunnu y ganthau ef en agkyureythyaul ac en **agkyuarch. ac o byd a amheuo henne ydau ef bot ydau dyga**un ae guyr ac a gatwo e perchennogaeth ar e da hunnu a bot **ydau enteu dygaun a vyppo re duyn e da hunnu en agkyuarch** y ganthau ef. a dody ar e kyureyth. deleu or da hunnu dyuot attau ef **trae keuyn ar e breynt ed oed gynt urth y uot enteu en hebrug** bot en wyr a dywaut. Os ef a dyweyt er amdyffynnur. dy**oer hep ef ny deleaf uy de atteb ty am er haul honno canys deu** ardelu esyd gennyt keytweyt a guybydyeyt ac na deleaf uyn**heu ateb namen er neyll onadunt huy. Ena mae yaun yr** haulur dyweduyt. dyoer hep ef deu peth wyr a dywedeys y **bot e da en ueu y; ae duen en agkyuarch y gennyf. ac ar e** deu peth henne mynheu a dodeys deu gedernyt keytwe**yt a guybydyeyt en e lle em amheuer amdanadunt. Os ty**dy a adef bot en wyr a dywedeys y; nyt reyt y mynheu urth **urun onadunt hue. Os tytheu a wata en erbyn a dywede**ys y mynheu a dodaf ar e. kyureyth. deleu o*hanaf* uy duyn ue **kedernyt ar er hyn a wetych ty; or deu henne. e kyureyth. a dy**weyt pa le bynnac e bo reyt e den dyweduyt achuyssyon en e **kyureyth. bot en reyt ydau enteu prouy er achuysson ual y prouo e** defnyd. defnyd e kyureyth. enteu yu bot en eydau ef e da. ac acha**us e kyureyth. enteu yu duyn e da en agkyuarch. ac urth henne e** dele enteu e keytweyt ar uot en eydau e da. ac e dele guyby**dyeyt ar re duyn e da en agkyuarch e ganthau. Os guadu** a wna er amdyffynnur er agkyuarch muynhaer prauf er //

Cotton Titus D.ii ff. 70r
haulur. Os adef a wna enteu atuerher er agkyuarch tracheuyn. Os ef a dyweyt er amdyffynnur. dyoer hep ef. geny a me**ythryn emy yu hun ac er pan anet eryoet e mae ef ar ue per**chennogaeth y hyt hedyu ac e gadu a dywedaf uynneu mae **ymy dygaun o keytweyt dylys. Ena mae yaun er haulur** dyweduyt. dyoer hep ef kynt yd edeweys y prauf noc y hedeweyst **ty. ac urth henne e deleaf uynheu eu muynhau huy en kyntaf.** ac en e maes e maent a mynheu a uynhaf eu muynhau huy yth **ulaen ty. dyoer hep er amdyffynnur en guarchadu e men yd** vyf uy truy keytweyt deduaul. Ac ar e kyureyth. e dodaf y bot en **yaunach emy cadu y meu genyf truy keytweyt deduaul noc** yt*ty* duyn prauf ny deleych arnaf uy. Dyoer hep er haulur pra**uf a edeweys y en e lle ed oed kyureythyaul emy y adau. ac ar** e kyureyth. y dodaf uy ened adawyf y prauf kyureythyaul en kyntaf **deleu o*hanaf* uynheu e uuynhau ef en gyntaf. E. kyureyth. a dywe**yt ene dyrchauo deu den deu prauf. prauf kyureythyaul ac **arall agkyureythyaul. ket dyrchauer er agkyureythyaul en e** blaen panyu e prauf kyureythyaul esyd yaun e uuynhau en **gyntaf o byd y defnydyeu en e maes. ac ony byd muynhaer** e rey kyntaf a edewyt. canyt yaun annot parotruyd urth **amparodruyd. keureythyaul oed pob un or deu prauf henne ac** eyssyoes er ardelu kyureythyaul a wnaeth er amdyffynnur a pe**rys bot en dyr er haulur wadu. Ac ena ed emchuelus y pra**uf e gan er haulur en eydau er amdyffynnur. a honno a elwyr **en kyureyth. atkas. Sef yu. kyureyth. atkas pa le bynnac y dycco er amdyffyn**nur y prauf y gan er haulur en eydau ehun. kystal yu hen**ne ac emchuelut e. kyureyth. en y gurthuyneb. Ac urth henne e gel**wyr hy en. kyureyth. atkas. O deruyd e den holy peth o agkyuarch **e arall a mennu dyuot er agkyuarch tracheuen yu warcha**du ef ac o byd a amheuo duyn e peth en agkyuarch adau prauf //

Cotton Titus D.ii ff. 70v
guat neu ardelu esyd reyt er amdyffynnur. Os guadu a wna gatter e prauf er haulur. Os ef a dyweyt enteu er amdyffynn6r **dyoer hep ef ny deleaf ny deleaf uy de atteb ty am er haul yd** vyt ty en e holy emy. sef achaus yu e da a dywedy ty arnaf uy y **duen en agkyuarch dy uod ty ath ganhyat a uu emy e d6**yn e da hunn6 ac oy kychwyn ac ot amheuy ty henny ma**e emy dygaun ae guyr bot en wyr a dywedeys y. Ac ar e kyureyth.** e dodaf uy e da a kychuynn6yt gan dy uod ty ath ganhyat **na dele hunn6 emchuelut yth warchadu ty trae keuen na**men can uy mod ynheu am kanhyat. canys kyureythyaul **y doduu y gennyt a bot y mynheu dygaun ae guyr bot en wyr** a dywedeys y. Os guadu a wna er haulur gatter y prauf er **amdyffynnur. ac o fynna e prauf ydau tryccet e da ganthau** ac ony fynna y prauf atuerer y da tracheuyn er haulur. Os **ef a dyweyt er haulur. dyoer hep ef er**

egneyt ar guyrda e tystaf uy re dale o*hanaut* ty arwassaf o*hanaf* uy o uot ue **mod y am kanhyat e gychuyn e da hun. Ac ar e kyureyth. e dodaf y** ue mot y en vr dewys ae my a sauuyf ae my ny sauuyf. a **heuyt ar e kyureyth. e dodaf y na dele tyst ar arwaessaf ar tystyo**laeth a edeweyst ty e duyn arnaf uy; y bot en anolo can 6**yf gur dewys y a mynheu a dewyssaf pallu yt*ty*. Ac ar. e kyureyth.** urth henne y dodaf uynheu ene pallho de arwaessaf yt*ty* **deleu ohaf uynheu deuot e da trae keuen ar e breynt e bu** gynt. ac urth a dywedeys y ed archaf uy uraut er egneyt. **Os tewy a wna er amdyffynnur en erbyn henne barner e** da trae keuyn ar e breynt e bu gynt. a byt anolo e tystyo**laeth ar er arwassaf canyt aethpuyt en e erbyn. Os ef a** deweyt er amdyffynnur. Dyoer hep ef em pen er egne **am guerendewys y en datcanu ue kyghaussaeth e dodaf y** hyt na dodeys y na choll na chaffael yth pen ty nac eturyt //

Cotton Titus D.ii ff. 71r
nac adau ohanaf uy deuot ty en arwaessaf eythyr gyrru o*hanaf* uy arnat ty bey druc bey da genhyt bot dy uod ath **ganhyat urth kychuyn e da hunn6. Ac ar e kyureyth e dodaf uy en** e lle nyt enwyf uy ty dy en arwassaf ac nat adavyf dy uot **nat vyt arwaessaf tytheu. a mynheu a dywedaf e deleaf** uynheu muynhau ue prauf canys kyureythyaul ~~y hedeweys.~~ **ue ardelu ac urth henne mynheu a uynnaf vraut y gan** er egneyt urth a dywedeys. Ac ena e mae yaun er egneyt ar **guyrda menet ar neylltu e kemryt eu kof er hyn a uo dy**gaun onadunt. urth eturyt a edewys ef er haulur en **arwaessaf neu ae henwys. Ac os ef a atuerant nas edewys** ac nas enwys barner ydau muynhau y guybydyeyt ac o **fynna ydau barner y warchadu ydau hep karrdychuel ar**nau. Rey a dyweyt am e ryu dadleu hun pa le bynnac **e dalyo den ardelu o arall ony seyf ydau e ardelu oe uod hyt** na deleyr muynhau arnau na thystyolaeth na prauf **namen gadu ydau wadu a doter en y pen neu enteu ae ha**deuo oy uod. E kyureyth. eyssyoes a dyweyt pa le bynnac ny do**ter koll neu kaffael en e pen megys mach neu tyst neu** amoduur neu arwaessaf e doto den arwassogaeth en e pen **oe kadu rac druc neu arwaessaf a adawo kemryt druc** o lau den a mynet e rygthau ar druc a errer arnau neu **enteu keytweyt o edewyr en e lle e delehoent ket pallo** e ryu wyr henne achlan ny deleyr arnadunt namen ga**du udunt ~~wadu~~ wadu a doter arnadunt. ac urth henne** pob ardelu arall or e gyrrer peth arnau. os guata ef a ellyr **e prouy arnau megys er hyn ry dywedassam ny uchot bot** bod a chanhyat er haulur e kychuen e da e mae enteu en **e holy eylweyth. O deruyd e den holy tyr a daear o kyuran** brodyr neu keuynderw neu kyuyr- //

Cotton Titus D.ii ff. 71v
deru yaun yu dyuot ar e tyr a dyweduyt ohanau ef y haul herwyd e dylyho ae oe uot ef en pryodaur ae oy uot enteu **en dyledauc arall ac na re gauas ran or tyr hun eryoet. ac** o syt a amheuo ydau e uot en pryodaur bot ydau dygaun **a gatwo y pryodolder. Ac o syt a dyweto re gaffael ran o*ha*nau** bot ydau dygaun ae guyppo nas re gauas. Ony we**dyr e uot ef en dyledauc ar kyuran or tyr hun. yaun yv** kyuran ac ef. O guedyr en y erbyn yaun yu muynhau y **keytweyt enteu ae vybydyeyt. Os ef a dyweyt enteu er** amdyffynnur. dyoer ny wadaf uy dy ryuot ty en pryoda**ur ema. eyssyoes hep ef tu a thal a keueyst ty am e lle hon** a tytheu ae kemereyst a hunnv esyd gennyt. ac ot amhe**uy ty henne mae eme dygaun ae guyr. Ac ar e kyureyth. e dodaf** uynheu urth re gaffael o*hanaut* ty de kubyl na deley tytheu **emy dym. Ot adef er haulur henne byt ar a gauas. Os gua**ta enteu muynhaer guybydyeyt er amdyffynnur. Os ef **a dyweyt enteu. dyoer hep ef dechreu holy a wneythum y** a dyweduyt uy mot en dyledauc ac na re keueys ran ac o **bey a amheuey uy mot en dyledauc bot emy dygaun a** ~~gatwey~~ uypey na re gauas ran or tyr hun. ac nyt ue ryuot **en pryodaur a dodeys y em pen ue keytweyt namen ue mot** er aurhon. ac esef achaus yd uyf urth na re keueys ran o*ho*n**au. ac ny wedeyst tytheu ue mot y en pryodaur. ac ar e kyureyth.** e dodaf uy nat llesteyr arnaf uy er ardelu re dywedeyst **ty e uuynhau uen tystyon. am keytweyt. E kyureyth. a dyweyt ene** delyho den peth truy tystyon a cheytweyt o chubyl wedyr **en e erbyn deleu muynhau e tystyon o byd haul e dylyer dody** tystyon neu keytweyt arney. Ot adeuyr er emadraud a che**yssyau dyua er haulur truy ardelu kyureythyaul arall o**uer yu e tystyon ena. canys edyu e den ehun en adef er hyn //

Cotton Titus D.ii ff. 72r
ry dodet arnau. ac urth henne ac urth henne nyt prauf arnau. Ema nu ny re wadus er amdyffynnur er hyn ry dodes **er haulur arnau. sef oed henne y uot ef en wyr pryodaur** gynt ac urth henne e dyweyt e kyureyth. deleu or haulur muyn**hau e tystyon ac o bydant sauedyc deleu rannu ac ef er**

amryson. a phey tystey er haulur na waduyt er hyn ry dywaut ac **erchy braut urth henne nyt oed reyt ydau urth tystyon ere**yll namyn cany waduyt a dywaut ef rac bron egneyt rannu **ac ef a dele enteu. O deruyd e den holy tyr a daear o kyuran a dy**weduyt e uot en pryodaur a deleu ran ac o bey a amheuey henny **bot ydau dygaun ae guypey. a dyweduyt or amdyffynnur** dyoer hep ef ny deleaf uy de atteb ty am er haul honno. sef a**chaus yu myuy a renneys a thy dy gynt ac e mae gennyt de** ran ac ot amheuy ty henne mae eme dygaun a guyr. Os a**def a wna er haulur henne byt ar a gauas. Os guatta enteu** muynhaer guybydyeyt er amdyffynnur ac o bydant saue**dyc dyuarner er haulur. Os ef a dyweyt er haulur. dyoer** a renneyst ty a myuy ny wadaf y. sef yu henne erw neu due **neu enherec neu er hen a uenho e dyweduyt. ar rantyr hon** neu e duy ny re keueys ran onadunt. ac ot amheuyr henne **mae emy dygaun ae guyr. Ot adef er amdyffynnur henne** barner er haul er haulur. Os guatta enteu muynhaer guy**bydyeyt er haulur ac o fynnant dyuarner er amdyffynnur.** O deruyd e den holy tyr o kyuran a dyweduyt y dylyu ac o byd **ae amheuo bot ydau ae guyppo. a dyweduyt or amdyffynnur** dyoer hep ef ny dylyaf uy dy atteb ty am er haul honno sef a**chaus yu henne rannu a wneythum y a thy dy kyn no hyn. ac** ot amheuy ty henne em pen ue ranwyr y dodaf uy re ran**nu a thydy a bot gennyt ty de ran ac urth henne ny deleaf uyn**heu eyl ran a thydy. Ot adef er haulur henne byt ar a gauas. //

Cotton Titus D.ii ff. 72v

O guata enteu e ranwyr ranner cany dodes er amdyffynnur em pen guybot ac nat guybydyeyt e ranwyr cany **eyll neb bot en vybydyat ar e peth a wnel ehun. a bot er** amdyffynnur en dyweduyt re wneythur ran onadunt **huy e rygthau ef ar haulur.** O deruyd e den holy da o uenfyc. dywedet er haulur ry ue**net y da em benfyc ar e den ar den ac enwy e da ac ot** amheuyr e uynet. bot ydau dygaun ae guyppo. Os guadu **a wna er amdyffynnur gatter e prauf er haulur. Os ef a** dyweyt er amdyffynnur. dyoer hep ef ny dyleaf uy dy at**teb ty or haul esyd gennyt ty. Sef achaus yu nas deleaf e da** a dywedy ty arnaf uy e uenfygyau ymy hunn6 a deuu at**tat ty trae keuen en kyureythyaul y gennyf uy hep haul** hep arhaul arnau nac en y ol nac en y ulaen. ac urth hen**ny e dodaf uy ar e kyureyth. na deleaf uy dy warandau ty bellach** am er haul honno. Ac os ue amheu a wney ty am henne e **mae emy dygaun a vyr bot en wyr a dywedeys y. Ot adef** er haulur henne byt ar a gauas. Os guadu a wna enteu ga**ter e prauf er amdyffynnur. Os ef a dyweyt er haulur. dyo**er hep ef. dyoer hep ef e benfyc a dywedy ty y dyuot adref **ny wadaf uy e dyuot. e benfyc a holeyst ty emy tydy ae tre**ulyeyst neu ae guertheyst ual na elleyst ty e kaffael emy **trae keuen. ac ot am heuy ty henne mae emy dygaun ae** guyr. Ot adef er amdyffynn6r henne atuerher e benfyc trae **keuen neu a dywetto. kyureyth. amdanau. Os guadu a wna enteu** gatter e prauf er haulur. Os ef a dyweyt er amdyffynnur **dyoer hep ef e da a dywedy arnaf uy e treullyau or teu ty** mynheu ae teleys yt*ty* ual e dywaut. kyureyth. ac ot amheuy ty **henne mae emy dygaun ae guyr. Ac urth henne y dodaf uy** ar e kyureyth. na dylyaf uy dy warandau ty bellach. am er haul //

Cotton Titus D.ii ff. 73r

honno. Os adef a wna er haulur henne byt ar a gauas. O deruyd e den benfygyau peth y arall ac en e benfyc hunn6 dyuot den oe **damdug en llau e den e benfygyut ydau e da. Ac ar henne kyn**nyc or den e mae e benfyc ganthau er eydau er den ae benfygyus **ydau. a dyweduyt or den ae benfygyus na bu eydau ef e da hun**nu eyryoet ac na benfygyus e da hunn6 nac ydau nac e neb. **E kyureyth. a dyweyt bot en yaun er neb e mae ganthau e da hun**nu prouy ar e neb e dodu6 e kanthau e uenfygyau ydau. ac o **fynna y prauf kymeret enteu e benfyc trae keuyn ac atteb** er nep ae damdygho a byt a dan er haul. Os ef a dyweyt e neb **a uenfygyus e da ~~urth e neb~~ urth y neb e benfygyuyt ydau** dyoer heb ef ny wadaf uy re uenfygyau hun yt*ty* nae uot en **ueu y. Ac eyssyoes ar e. kyureyth. e dodaf uy deleu om benfyc e dyuot** attaf uy hep haul hep arhaul ual ed aeth genhyf uy. a heb **haul hep arhaul yd aeth hun y genhyf uynheu. Ac ot amheuy** ty henne mae emy dygaun ae guyr. Ac urth henne e dodaf uy **ar e kyureyth. na deleaf uy kemryt e meu y gennyt ty eny uuryych ty** er haul esyd arnau ef. ac ony elly ty buru er haul esyd arnau **ef dyleu o*hanaf* uynheu a dyweto. kyureyth. en e le ef. Ot adef e nep** e mae e benfyc ganthau henne yaun yu ydau rydhau e ben**fyc or haul esyd arnau ae rody yu perchennauc en kystal ac e** doeth y ganthau. Os guadu a wna enteu gatter y prauf y per**chennauc e benfyc. ac o fynha y prauf rydhaet enteu e benfyc** yu perchennauc or haul. Ac ony eyll e rydhau or haul talet er **perchennauc e uenfyc ual y dyweto. kyureyth. Os ef a dyweyt enteu** dyoer hep ef kyn no dyuot e benfyc hun attaf uy yd oed er ha**ul hon arnau ef. ac ar e.**

kyureyth. e dodaf uy na deleaf uy e rydhau ef or haul a oed arnau ef pan doeth attaf uy. Ac ot am-heuy ty henn**y emy e mae ymy dygaun ae guyr uot en wyr a dywedeys** Os perchennauc e benfyc a adef henny kymeret ef e uenfyc //

Cotton Titus D.ii ff. 73v

ar haul ganthau. Os guatta enteu gater y prauf er nep benfygyuyt e da ydau. ac o fynna y prauf aet e benfyc oy per**chennauc ar haul en e ol. Os ef a dyweyt perchennauc e benfyc** dyoer hep ef gennyt ty e kyffroes haul ar hun a dygyffro oed **haul arnau ef pan aeth y gennyf uy. ac ot amheuy ty henne e** mae emy dygaun ae guyr bot en wyr a dywedeys. Ot adef **enteu henne yaun yu ydau enteu ar-dadleu e benfyc ene uo** dykyffro haul arnau ac odyna rody e benfyc oy perchennauc. **O guata enteu yaun yu gadu y prauf e perchennauc e benfyc** Ac o fynna e prauf yaun yu er llall ardadleu e benfyc ene uo dy**kyffro haul ac arhaul arnau. a guedy henne y rody oe per**chennauc ac ony eyll y uot e*uelly* rodet er perchennauc a **dyweto kyureyth. en y lle. Ac e uel henne e dadleuyr am uenfyc. Ac** e*uelly* e teruyna llyuer kyghaussed. //

Cotton Titus D.ii ff. 1v

urenhynes. **Cocc y urenhynes.** Kanh6yllyd y urenhynes. **AR s6ydogyon kyntaf a ryuassam ny uchot yv rey y llys.** ar vyth dywethaf yv rey y

Cotton Titus D.ii ff. 2r

E lety ev y ~~navd~~ neuad ar macc6yueyt y gyt **ac ef. ar kynnuttey y gynneu tan ac y gayu y drysseu. ay anc6**yn yn dyuessur ar wyt a llyn.

Cotton Titus D.ii ff. 2v

penhebogyd. ar troedyavc y am y dysgyl ac ef. ar medyd y **kolovyn y tan ac ef. En nessaf yr keluy arall yr effeyryat tey**lu vrth uendygav y bvyt a

Cotton Titus D.ii ff. 3r

o ebran. ay lyeynwysc y gan y urenhynes. a pedeyr pedol un weyth yn e wlvyden y gan y gof llys **ac eu tho o hoellyon. Ef a dely teyr punt pob bl6yden e gan e bren**hyn en e kyuar66s. ac

Cotton Titus D.ii ff. 3v

hvnnv deuet ef ar e brenhyn a thryccet e gyt ac ef hyt em pen e blvydyn. **ac ny dely mynet e ganthav onyt yv negesseu ef a llena yr acha6**s na dely ef mynet e

Cotton Titus D.ii ff. 4r

arbennyc. Ef a dely ran**nu e lletyeu yda6 ehun y nessaf er llys ar holl svydwyr y gyt ac ef. Ef ysyd pen ar yr holl svydwyr. Ef a dely pedeyr ar ugeynt** e gan pob un or s6ydwyr

Cotton Titus D.ii ff. 4v

a del o orwlat ene uenho e brenhyn e defnydyav. **a phan defnydhyo e brenhyn e traean e dysteyn a dely dewys yr** eydyon a uenho o traean e

Cotton Titus D.ii ff. 5r

dele traean dyrve er hebogydyon. ac amober eu merchet. Ef a dele kroen hyd er hydref **ar guaanhven kroen ewyc e wneythur menyc vrth ar**weyn e adar a thauelhualeu. Ef a dele

Cotton Titus D.ii ff. 5v

pob dadleu tyr **a daear pedeyr ar ugeynt e rygtha6 ar egneyt ac yda6** ef ran deu 6r. Ef a dele barnu ar e

Cotton Titus D.ii ff. 6r

ebolyon hyt en d6y **wlvyd o traean e brenhyn or anreyth. Ef a dele capaneu** glav e brenhyn ae hen kyur6yeu

Cotton Titus D.ii ff. 6v

bressvel ae urethenwysc e gan e brenhyn ae lyeyn**wysc e gan e gan e urenhynes. Ef a dele eysted en nessaf er** penteylu en e teyr arbennyc

Cotton Titus D.ii ff. 7r

dysteyn. E na6d y6 or ostec **kentaf hyt e dywethaf. E Sarhaet y6 chue buv a chue ugeynt** o aryant. e werth y6 chue bu6

Cotton Titus D.ii ff. 7v

chalan mys tachwed e dele ef rannu y kr6yn **a thalu y pa6b oy kyt*svydogyon* eu delyet a henne kyn ran**nu e krven a nep. guedy henne

Cotton Titus D.ii ff. 8r

chue bu6 a chue ugeyn mu6 gan y ardyrchauael. **Deudecuet y6 e medyc ef a dele e tyr en ryd ae uarch pre**svel ae urethenwysc y gan e

Cotton Titus D.ii ff. 8v

guyra6t o pob gueld e bo med **arney. Ef a dele trullya6 e llyn a rody e pa6b herwyd e dely**ho. Ef a dele dywallu e uedgell

Cotton Titus D.ii ff. 9r

ar tal y deu glyn guneythur y neges vrth e brenhyn. **E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt o aryant. E werth** yv chue bu6 a chue ugeyn muv gan

Cotton Titus D.ii ff. 9v

Ef a dele e gan e dysteyn e treul en dyuessur **or kanhvelleu. E na6d y6 or pan enenher e ganh6ell gen**taf ene dyffoder e dywethaf. d6en

Cotton Titus D.ii ff. 10r

ac effeyryat e brenhyn en ty e clochyd. Ef a dele pedeyr **keynnya6c o pob ynseyl agoret a rodho e urenhynes.** Ef a dele offrum e urenhynes a pha6b

Cotton Titus D.ii ff. 10v

kyureyt e brenhyn ar urenhynes. Vn na6d yv a guas estauell e brenhyn. **E sarhaet y6 chue bu6 a chue ugeynt o aryant. e werth y6** chue bu6 a chue ugeyn mu6. gan

Cotton Titus D.ii ff. 11r

Ef a dele guedyll e kanhvylleu oll. Ef a dele e bryvuara ar bry6 dyueny**on a el tros dyskyl e urenhynes. Vn navd y6 ac un sarha**et ac un werth ac un llety. a

Cotton Titus D.ii ff. 11v

da6 o ureynt tyr yda6. Ef **a dele dale traet e brenhyn en e arfet or pan dechreuho eysted** en e kyuedach ene el e

Cotton Titus D.ii ff. 12r

ac eu hanner **o uraga6t ac eu traean o ued. Ef a dele coesseu er ychen ar** guarthec a kaffer oe gyhud ef e

Cotton Titus D.ii ff. 12v

pob un onadunt hue. Ef a dele or anreyth o uoch a del tr6e **e porth hvch a allo ef erbyn e gurych e dyrchauael ae** un lla6 ene uo kyuu6ch e thraet a

Cotton Titus D.ii ff. 13r

dele ef manelu e kynnut or ansa6d y dot**to ar e march guedy e del adref. Ef a dele gedueu er eskre**byl a ladher en e llys sef acha6s

Cotton Titus D.ii ff. 13v

arall. Ny dele erchy namen penkerd ac oy kytennyll ae kedemdeythyon d6e ran a dele ef e gaffael. **Ef a dele e gan pob kerda6r guedy yd emadavho ae dysc** ef pedeyr ar ugeynt. Ef a dele

Cotton Titus D.ii ff. 14r

hyt aust o cheyff ef anyueyl ar keueyllyorn en urun or rey henne ef a dele gaffael pedeyr ke**ynny*auc* manac. Try chorn kyweythas esyd er bren**hyn ac a deleant bot en uuelyn ac en un

Cotton Titus D.ii ff. 14v

Try peth ny dele brenhyn **e rannu ac arall eursullt ac aryant a kyrn bual** a guys e bo urles urthy. Kamluru deudeblyc

Cotton Titus D.ii ff. 15r

pergyg. ar kremaneu oll eythyr un er wreyc. E wreyc byeu e padell ar trybed ar weall le**dan ar gudyf ar svch ar llun achlan ar llynhat ar gulan** ar trythkut eythyr eur neu aryant a

Cotton Titus D.ii ff. 15v

Pue bennac enteu a torro kemen kyureythya6l nyt amgen **dayret neu delyedyon eskemunedyc uyd mal publican.** Os o uewyt e guahanant tryccet hy

Cotton Titus D.ii ff. 16r

yu canes ena e mae nauuet tauo**dyauc ac urth henne e mae credadve hy urth nat oes** neythyaurwyr. O rodyr moruen y vr

Cotton Titus D.ii ff. 16v

ulvedyn rannu deu hanner a hy megys a gureyc a rodyeyt arney. Ny thryc gure**yc nac o rod nac o lathlut ar ureynt e haguedy namen** seyth mlened ac nat aguedyaul

Cotton Titus D.ii ff. 17r

allan e mae yaun er tat e dven ar e argluyd a gurhau ohana6 **enteu ydau ef ac o henne allan byt ar ossemdeyth e ar**glued. O deruyd e wreyc dyweduet ar

Cotton Titus D.ii ff. 17v

dyuuen ar dyal am er un kyulauan. Sef yu e gowyn o cheyff **e gur gan wreyc arall talet ydy chue ugeynt** e treygel kentaf. am er eyl punt. os keyff e

Cotton Titus D.ii ff. 18r

menet true wlat ac ena e maru **talet er nep byeyffo e tyr un ar bymthec en e maru te**warchen. O deruyd y ur mennu escar

Cotton Titus D.ii ff. 18v

kyn e chyuody e ar e guele trannoeth **ny dele e chowyll o henne allan bot namen en keffredyn** e regthunt. Ny dele merch o da e

Cotton Titus D.ii ff. 19r

elwyr un keynny**auc a aduc cant. Nyt reyt mach ar dylesruyd da a del e gan** wreyc en ganesgaeth. Gureyc a

Cotton Titus D.ii ff. 19v

gureyc yu e thry pryurey a henne nys **ran hytheu ae gur. a euelly e teruena keyreyth e guraged.** eman ~~de~~ dechreuant keureythyeu

Cotton Titus D.ii ff. 20r

geyr e eyr ef. **O deruyd e den torry tro**et anyueyl ny bo eydau neu e uorduet neu wneythur **bryu neu nychtaut er anyueyl ohanau a bot er anyueyl** en glan ual e galler essu e kyc yaun

Cotton Titus D.ii ff. 20v

vyt uach ty e **gennyf uy nac ar henne nac ar dym. Dyoer hep e mach** ual e mae goreu e dele mach

Cotton Titus D.ii ff. 21r

lle e rodyr e reyth honno **en e llan e bo e duuer suen ae uara efferen a sef amser e** kemeryr e reyth honno e rug e

Cotton Titus D.ii ff. 21v

henne urth lv e mach canes mach adeuedyc yu. O deruyd e den kemryt llawer o **ueychyeu ar beth a mennu eu guadu or kynnogyn kyme**ynt ac a dywedassam ny uchot y

Cotton Titus D.ii ff. 22r

dylys. O deruyd er mach **rody peth maur eg guestel peth bychan keureyth yu er** haulur kemryt er hen a roder ydau

Cotton Titus D.ii ff. 22v

y ar e kennogen ac ef en negesseu e argluyd neu en e negesseu ehun neu en wan. ac ne **dele er haulur duen guestel e mach eg kehyt a henne o** espeyt.

Cotton Titus D.ii ff. 23r

er argluyd a dele seuyll en lle mab ydau ac o byd reyt kemell **ef a dele kemell ual e kemhelley e mach pey byu. O deruyd e** den kemryt mach e gan arall

Cotton Titus D.ii ff. 23v

peth pa ryu beth bennac uo. e keureyth a deweyt deleu ohonau guerth **keureyth e peth pa ryu beth bennac uo ac urth na** eyll e mach kennal e uechny ed aeth en

Cotton Titus D.ii ff. 24r

en uach tros e gylyd o byd keuryu ur ac e deleho **menet en uach. Llawer o keureu denyon ne dele me**net en uach na rody mach sef achaus yu

Cotton Titus D.ii ff. 24v

delyet. O damweynnya e deu den bot keureyth e rygthunt ar ne**yll onadunt en galu am uach ar keureyth ar llall en** deweduet na dele rody mach ar

Cotton Titus D.ii ff. 25r

duu a kemeruet en lle mach ac urth henne er eglues byeu **e wahard am uruduu ar brenhyn e kemhell canes** e gan pob den a uedydyer e deleyr

Cotton Titus D.ii ff. 25v

hunnu a chanyt amot guadet **oe lw ehun. Ny delyey nep guneythur amuot tros e gylyd** cane pharha amuot namen en oes

Cotton Titus D.ii ff. 26r

ydau ef eu breynt ac eu delyet. Ac esef achaus e datcanant ydau ef rac tue**llau e brenhyn a guedy e datcanhoent ydau ef eu bre**ynt o guyl e brenhyn bot en yaun eu

Cotton Titus D.ii ff. 26v

tyred yu henn. **Deu amser e byd agoret keureyth am tyr a da**ear a deu e byd kaeat o nauuet dyd o kalan

Cotton Titus D.ii ff. 27r

porth os kyn hanner dyd e bernyr **er oet petheunos or dyd hunnu e byd er oet os gue**dy hanner dyd petheunos o trannoeth ac

Cotton Titus D.ii ff. 27v

neu nau ugeynt aryant ar geyr a dywetter gue**dy er ostec e uot en dyuuynyant yr nep ae dywet**to ac er kygaus e dewetter er porth ydau.

Cotton Titus D.ii ff. 28r

dy kygaus dythey a puy dy kanllau. Ac yna mae yaun ydau enteu eu henwy huy. Ac yna y mae **yaun er egnat gouyn ydau enteu a dyt ef coll a** chaffael en eu pen huy. Ac yna y mae yaun

Cotton Titus D.ii ff. 28v

er haul ac yna rody attep. Ac wedy y darfo udunt eu due kygheusaeth ual y dywedassam **ny uchot gouynnet er egnat udunt ae dyga**un a dywedassant a gouynnet udunt a uynnant

Cotton Titus D.ii ff. 29r

dywedant eu bot en un kemhut ac **vynt roder oet try*dyeu* udunt o dywedant eu bot** en er eyl kemut roder oet nau nyeu udunt.

Cotton Titus D.ii ff. 29v

guybot beth a dywettoent cany uyr na bo da ydau a dywettoent ar **hun a lesso kyn guybot beth a dywetto byt saue**dyc hunnu. Ar amdyffynnur a eyll gouyn a

Cotton Titus D.ii ff. 30r

pleyt en amheu guybydyeyt y gylyd nas dygant **dygant er dygen ket as dywettoent ar eu tauaut le**ueryd yaun yu er egneyt eu kreyrhau a

Cotton Titus D.ii ff. 30v

ac o henny **ran deu ur er egnat llys ac ny dele muy nac ef a** uo en e lle nac ef ny bo. O deruyd e

Cotton Titus D.ii ff. 31r

men ac os kymer collet e ureynt **Pa haulur bynnac a dyrchauo tystyon ene deleher** am emdyweduyt o kyureyth a

Cotton Titus D.ii ff. 31v

kystal y hadausey kyhyded uydey a rannu deu hanner. Os llessu testyon a uyn er haulur **llysset ual hyn. pan dywetto y tyst y ewyllys** guedy as gouynno er egnat ydau dywedet

Cotton Titus D.ii ff. 32r

er eydau. Tyst a dele tygu bot en wyr **er hyn a gadarnaho ac nat yr kas nat yr dygassed** e tug ac urth erru druc o tyst ar dyn e

Cotton Titus D.ii ff. 32v

wnel yaun a tystu or haulur er argluyd ae egneyt ae wyrda na wa**dus y haul ae uot en treyssyur a galu am uraut e**na e mae yaun o godef e uraut en e maes

Cotton Titus D.ii ff. 33r

ryu gerdet ar honno ac ar e llall. Ony byd tey e mab yeuaf a dele rannu er holl tref tat ar hynaf **dewyssau ac o hynaf e henaf e*uelly* hyt en oet er** yeuhaf. Os tey a uyd e braut eyl yeuhaf a

Cotton Titus D.ii ff. 33v

dele lledrat ac emlad ac **urth henne nyt oes un tyr hepdau. Pan uo maru** er escop e brenhyn a dele e da oll canys

Cotton Titus D.ii ff. 34r

en petwaregur pryodaur yu canys en petwaregur yd a dyn en pryodaur ac nyt e*uelly* e dyscyn **dyn o pryodolder ene uo alltut canys kyureyth a dy**weyt o deruyd e den bot eg gulat arall

Cotton Titus D.ii ff. 34v

uamues namen un wreyc sef yu honno gureyc a rodho y that ae brodyr e alltut. Ereyll a dyweyt **ket rodho y chenedel hyhy e alltut ac nas rodho hen**ne o deneon na dele e meybyon hy tref

Cotton Titus D.ii ff. 35r

mab am tyr a daear namyn en e oes ehun noc a dele e mab treyssyau e tat en e **oes am tyr e*uelly* ny dele y tat treyssyau e mab am** tyr a chet as treyssyo ef e mab ae dvc

Cotton Titus D.ii ff. 35v

en haul tra bluyden sef yu turyf ac eynywet llosky tey a thorry ereyder. Puy bynnac bye***yffo* tyr eg glan traeth ef byeuuyd keulet ar** tyr or **traeth**. a gunaet koret arnau os men eythyr o buru

Cotton Titus D.ii ff. 36r

e petwaregur gue**dy e dotter ar dyffeyth brenhyn uynt e*uelly* yd a all**tudyon e meybyon uchelwyr en

Cotton Titus D.ii ff. 36v

dyuenwal ac ny symudus he**wel eyssyoes messureu e tyred er enys hon namen mal** y hedewys deuynwal canys goreu

Cotton Titus D.ii ff. 37r

hauot*tyr* ydau a chymeynt ac a dywedassam ny uchot oll en e kymhut arall sef yu **henne o eyryf ~~erwy~~ pymp ugeyn tref. a henne yu y** cantref en yaun dec degweyth a dele bot

Cotton Titus D.ii ff. 37v

rygthau ar brenhyn ar brenhyn dewyssau. Maer a dele ran**nu e regthau ar kyghellaur ar keghellaur dewys.** E maer ar kyghellaur a deleant bot deu

Cotton Titus D.ii ff. 38r

bot en hunnu namen pytheunos a mys en e wlat ehun ryd uyd ydau pan uen**ho. Paub a dele guneythur gueyth kestyll e brenhyn** pan uenho eythyr guyr e uaertref. Ny

Cotton Titus D.ii ff. 38v

maer ar kyg**hellaur a deleant hebrug e da hyt ar uaer e byswe**yl. Maer e bysweyl a dele keweyryau e

Cotton Titus D.ii ff. 39r

brenhyn a dele **er ychen ae hardo ar guyd ar heyrn a guerth e** troet deheu er amaeth a guerth e llau assu er

Cotton Titus D.ii ff. 39v

emenyn try dernued hyt try llet a dogen keruen o uragaut nau dernued en e hyt en amryscoeu **a dreua o geyrch un ruym en ebran a chue thorth ar** rugeynt or bara goreu a tyuo ar e tyr.

Cotton Titus D.ii ff. 40r

enteu o aelodeu ac eneyt ac y byd galanas kubyl arnau. Rey a deweyt nat yaunach talu **galanas gur amdanau ef nogyt un gureyc cane wys** bet yu ef ae gur ae gureyc. e keureyth a

Cotton Titus D.ii ff. 40v

kuynau or mab racdau ef a uyd dyruyauc ac a wna yaun er mab oe sarhaet. **O byd maru mab oe pedeyr bluyd ar dec allan ac na** bo etyued ydau er argluyd byeuuyd e

Cotton Titus D.ii ff. 41r

llv na bo ydy plant canys dyheu yu na byd ydy. **Pvy bynnac a uenho guadu mab en keureythya**ul nyt eydau e wadu ene dyccer ydau

Cotton Titus D.ii ff. 41v

caffael tat guedy henne byth. **sef achaus yu e uam ae duc ef en keureythyaul er tat** ae guadus ac urth henne ny eyll

Cotton Titus D.ii ff. 42r

allan byth. Ac o deruyd y hunnv **guneythur kyulauan ny ellyr e wadu en er eg ca**ny waduyt en er ehag urt y uot en uab

Cotton Titus D.ii ff. 42v

neu eu tat ac vynt neu rac dyuuyn eu kyulauan. Val hen e deleyr ke***mryt* mab eg kenedel e tat ehun a eyll e kemryt gue**dy as dycco e uam ydau en

Cotton Titus D.ii ff. 43r

am pob un or try henne llv deu canhur neu deu nau ugeynt o aryant. Seythuet yu canorthuy**au e den a ladho e llall a honno a elwyr porthordue. Vyth**uet yu dale e den a ladher ene del

Cotton Titus D.ii ff. 43v

deweyt panyu e den a uo teyr buu a thry ugeynt aryant **e sarhaet panyu teyr buu a thry ugeyn muu yu e** werth ac e*uelly* herwyd mal e derchauo

Cotton Titus D.ii ff. 44r

guassanaethwyr er argluyd y **gyt ac ef en duen guystyl oe lau neu uach ar keynny**auc honno nys tal gureyc na hen na

Cotton Titus D.ii ff. 44v

kerennyd y tat ac ef. ac o deruyd er llourud talu e ran ny deleyr y lad ke**ny thalo e kenedel eu ran ac y*uelly* ny deleyr kymell** ar e kenedel kenys talho.

Cotton Titus D.ii ff. 45r

uo ydau ef en e wlat o kenedel sef ual y **rennyr henne eyssyoes en traeaneu traean arnau ef** en kyntaf ae plant o byd ae tat ae uam

Cotton Titus D.ii ff. 45v

hytheu yu e penteylu ar edlyg a mab e bren**hyn traean sarhaet e brenhyn yu sarhaet pob un o** henne e sarhaet teyr gueyth yu e werth a

Cotton Titus D.ii ff. 46r

na wnaeth na meuyl na sarhaet ydau nac yu genedel. **nac yu argluyd. sef paham e guedyr rac er argluyd rac** dyrue er argluyd a rac talu ydau

Cotton Titus D.ii ff. 46v

caffael y tal ny deleant bot en dyholwyr nac en anreyth odef. O guedyr er affeythyoed ry dy**wedassam ny uchot kymeynt eu guat a guat llourudy**eyt. Val hyn e guedyr lledrat eg

Cotton Titus D.ii ff. 47r

dely bot en eneyt **uadeu o geyll talu seyth punt a cheny allo ny dele bot** en eneyt uadeu namen en dyholuur

Cotton Titus D.ii ff. 47v

effeyryat ar e raglau a dywedet ry gaffael y kubyl ar raglau **byeu tygu pan holo ef e den en e dadleu ac en erbyn** henne ny ellyr dym. ny byd eneyt

Cotton Titus D.ii ff. 48r

atneu neu uenffyc neu loc neu kymuynas canyt yaun holy nep namen y nep yd aeth attau **or try henne. or try ereyll e mae yaun damdug un** yu onadunt lledrat ar eyl collet o lesged

Cotton Titus D.ii ff. 48v

gatwey o ryv **keytweyt gynneu ry dywedassam ny uchot ae uyth**nos ae petheunos ae a uo muy noc e

Cotton Titus D.ii ff. 49r

colledyc urth na dele adau arnau un delyet tray keuen. **eg keureyth hewel e bu tal ac eyl tal am ledrat ac o**dyna e symudus bledyn uab kenuyn am

Cotton Titus D.ii ff. 49v

dyenyduu namen yr nep byeyffo e da e dyuuyn hyt em pen e teyr nos ar trydyeu **ryd ynt. am ky neu am ederyn neu am e ryu honno** ny deleyr na dyruy na dyhenyd namen

Cotton Titus D.ii ff. 50r

rygthau ar tey. Puy bynnac a ky**merho peth en adneu attau ae y adau y kadu talet ef er** e losky ual kynt.

Cotton Titus D.ii ff. 50v

cheyff un dyd or eyl uluydyn pedeyr ar ugeynt ereyll **arnau eny uo uyth a deugeynt arnau ac y*uelly* hyt e try**ded uluyden e tryc ac yna yd a en

Cotton Titus D.ii ff. 51r

bynnac a dycco march hep kannyat y perchennauc. iiii. keynnyauc escyn. **a phedeyr am pob rantyr a tal ny deleyr dym am** dyskynnu canys yaun. hyn uchot yu yaun

Cotton Titus D.ii ff. 51v

am y llo. ac o henne allan duy keynnyauc pob tymor hyt nauuet dyd mey a nauuet**mey e dele alu ena e dyrcheyf arney hyt eny** el en deugeynt ar llo a dele emdeyth nau cam a

Cotton Titus D.ii ff. 52r

llv e bugeyl a llw y wreyc ae godroho hyt na cholles ef y theythy hy. Dynawet **guryu un gerdet yu a dynawet uanyu ual y mae** yaun dyrchauael arney hy eny el taru arney

Cotton Titus D.ii ff. 52v

en denu try mys ac o henne allan ene el e moch er **coet ban6 uyd a. iiii. keynnyauc. y werth ac o vyl yeuan** yd a e moch er coet hyt y kalan.

Cotton Titus D.ii ff. 53r

trayanguerth tracheuen. **Pob anyueyl glan en e byt y hanher guerth yu y tey**thy. Pob anyueyl buder e traeanguerth

Cotton Titus D.ii ff. 53v

cxx. a tal. o byd muteyr a guen os kyu uyd. lx. **a tal**. **Nyth llemysten. xxiiii. a tal. llemysten kyn y mynet y**mut. xii. keynnyauc. a guedy yd el.

Cotton Titus D.ii ff. 54r

gatter hyt guedy gosper. os guedy **gosper gatter hyt trannoeth a thanu mantell arnau** e nos honno ony deuant trannoeth

Cotton Titus D.ii ff. 54v

bryc yu ac nyt oes guerth kyureythyaul. arnau. eythyr camluru er brenhyn. am wneythur **tull arney. xxiiii. a henne oll e perchennogyon e ko**et ar kamluru er brenhyn. Guerth kegyn

Cotton Titus D.ii ff. 55r

ay hafty ay kyn**hayafty. Puy bynnac a urywo tey en agkyureythy**aul ual hyn y dyuc. iiii. keynnyauc. am

Cotton Titus D.ii ff. 55v col. a

hayarn. keynnyauc. **Fyol llyn o pren. iiii. keynnyauc.** Bayol yu pedeyr. keynnyauc. **Hesgyn yu. duy. keynnyauc.** Bayol helyc.

Cotton Titus D.ii ff. 55v col. b

Turnen. fyrdlyg. **Guerthyd. fyrdlyg.** Kygladur. fyrdlyg. **Styllaut dyruyn. fyrdlyg.**

Cotton Titus D.ii ff. 56r col. a

emadawo **ae teledyuruyd. damdug.** Sten. bryd. damdug. **Baryl.** **damdug.** Kostrel. damdug. **Lluryc. damdug.**

Cotton Titus D.ii ff. 56r col. b

keynnyauc. **Kynllyuan olreat. viii. keynnyauc.** Tom*ty*. iiii. keynnyauc. **Kawell teylau. keynnyauc.** Berua keynnyauc. **Honfest. xxiiii.**

Cotton Titus D.ii ff. 56v col. a

Hayarnllyf. iiii. keynnyauc. Breuanllyf. iiii. keynnyauc. **Breuanty. punt. kyureythyaul.** Ar pob maen ydau. lx. **Ar y heyrn. lx.**

Cotton Titus D.ii ff. 56v col. b

duy warthauyl ereyll a adant guerth ke**ureyth arnadunt sef yu** henne. guarthauyl o byd **eureyt. viii. keynnyauc. o byd ary**anheyt.

Cotton Titus D.ii ff. 57r col. a

i. keynnyauc. Hual hayarn. i. keynnyauc. **Kogeyl. fyrdlyg.** Hestaur fyrdlyg. **Korn canu pyeyffo bynnac.** duy keynnyauc. **Rey a**

Cotton Titus D.ii ff. 57r col. b

gayaf. ii. keynnyauc. Kyueyr guaanhuyn. i. keynnyauc. **Penfest aradyr. i. keynnyauc.** Oluyneu. i. keynnyauc. **Probuylleu a racarnaud. i.**

Cotton Titus D.ii ff. 57v

henne oll canys y tauaut ac eu hamdyffyn. Guerth bys **troet buuch ac ugeynt aryant. Guerth e uaut duy** uu6 a deugeynt aryant. Guerth bys llau

Cotton Titus D.ii ff. 58r

ugeynt ony **byd amrysson am y uychanet ac o byd amrysson ky**meret y medyc kauc attau a dodet pen

Cotton Titus D.ii ff. 58v

ychen a mar**v un or ychen pa adoet bynnac ae dycco yaun yu** caffael y eru ohanau ot amheuyr e

Cotton Titus D.ii ff. 59r

ganhyat onyt o amuot neu o ewyllys. O deruyd bot am**rysson am dryc ar edrycher eru er amaeth a dyf*net*** y har ay hyt ae llet ac urth honno

Cotton Titus D.ii ff. 59v

e. kyureyth. a dyweyt na dele ef e symudau ef **hep ganhyat y kyuarwyr. Ny dele er ychen a gy**uarher en rych eu symudau ar wellt hep

Cotton Titus D.ii ff. 60r

dywedassam ny uchot keny bey namen try llyden onadunt **un sef achaus oed henne moch a ay er nep byeuuydynt a** huch a trygey y perchennauc er

Cotton Titus D.ii ff. 60v

drus try ruym ar y pleyt deu ar y guegyl **ac un or tu recdy ac o thorryr henne dywyccer ar yt** ar escubaur sef ual e dywygyr yach en

Cotton Titus D.ii ff. 61r

yscubaur neu ar we**yrglaud o vyl yeuan hyt y kalan. Puy bynnac a uynho** gueyrglaud catwet o vyl padryc hyt

Cotton Titus D.ii ff. 61v

ket as ellygo y pory ny chyll y ure**ynt yr guneythur guell noc a dele. Puy bynnac a dalyo** yscrybyl ac eu dydor hyt adref ny

Cotton Titus D.ii ff. 62r

dywygyr. 6n kyureyth **yu e llyn a uo eythyr gardeu ar yt. Nyt oes un dyn her**wyd breynt a dylyho na dywycco

Cotton Titus D.ii ff. 62v

namyn hyt trannoeth. canys messurvs ef oet namyn emdyffryt rac e dyd hvnnv. ony byd bot en dyv

Cotton Titus D.ii ff. 63r

egneyt gouyn er haulur a seyf en y dadleu. sauaf hep ef. ac yna mae yaun er egnat gouyn **er amdyffynnur a wna enteu. kyureyth. gunaf hep ef. ac ena** mae yaun gouyn er argluyd a

Cotton Titus D.ii ff. 63v

ar uot en **wyr a dywedeys ac ar e. kyureyth e dodaf uy y deleu en kyureyth. a dy**weduyt nat oes o

Cotton Titus D.ii ff. 64r

e denyon a welho en eu guyd er hen a dotter en eu pen. Llv keytweyt yu kymeynt ac **a dotto e kyghaus en eu pen tygu bot en wyr pob pung. Llw** e guybydyeyt guelet a guybot

Cotton Titus D.ii ff. 64v

dygaun ae guyr ac urth henny yd vyf uynheu hedyu en mennu buru gormes y arnaf. **ac en galu am uyn dylyet ac en dody ar e kyureyth. e dylyaf. os er am**dyffynnvr a watta

Cotton Titus D.ii ff. 65r

dyweyt bot en yaunach mynet y fruyth en ol e dylyet nor dylyet en ol y fruyth. O deruyd emurthryn **e rug deu den am tyr a dayar a dyweduyt or haulur y uot ef en** pryodaur a bot y llall en

Cotton Titus D.ii ff. 65v

ac nat **emchuel mab tref tadauc arnaf uy. Ony urthuynepa** er haulur amgen a henny barner ydau

Cotton Titus D.ii ff. 66r

noc ef en eysted ar e tyr hun ar dayar truy estyn argluyd ac ar **ac eredyc ydau a thy ac anlloed bluydyn a bluydyned ar re erru** en agkyureythyaul y

Cotton Titus D.ii ff. 66v

eysted bluyden a bluydyned truy rod ac estyn **argluyd. ac ar ac eredyc ydau arnau ar re erru en agkyureythy**aul y arnau. ac osyt a

Cotton Titus D.ii ff. 67r

henny eryoet o kam. Nyt oes llys ar egnat namen **am a wnel o gam or pan er dadleu ene el ohanau neu enteu re** kymryt gobyr a guerth gynt

Cotton Titus D.ii ff. 67v

yu dyuot ar e teruyn. Ac yna e mae yaun **er haulur dangos e ureynt ae e uot ef en kyghellaur ae y uot** en uaer ae y uot enteu en

Cotton Titus D.ii ff. 68r

henne mae eme dygaun ae guyr. kyhyt ac a dywedeys. ac ar e **kyureyth. e dodaf uy ene keffych ty gynt de ureynt ath teruyn hyt** na deley tytheu deu

Cotton Titus D.ii ff. 68v

haulur muynhaer guyby**dyeyt. er amdyffynnur cany dodes ef y vybydyeyt namen at et**uryt ac ar dygymot. Ot adef enteu

Cotton Titus D.ii ff. 69r

uy deleu or da hun**nu dyuot trae keuen ataf uy kyn ateb o*hanaf* uy yt*ty* am**danau ef. Ony wata er haulur

Cotton Titus D.ii ff. 69v

annot. e kyureyth. urthau neu urth y tystyolaeth a doter arnau. ac urth henny ac urth **e mae yaun gorthremu er amdyffynnur a muynhau tysty**on er haulur. a llena kyghaussed

Cotton Titus D.ii ff. 70r

amdyffynnur er agkyuarch muynhaer prauf er **haulur. Os adef a wna enteu atuerher er agkyuarch trache**uyn. Os ef a dyweyt er

Cotton Titus D.ii ff. 70v

tracheuen yu warchadu ef ac o byd a amheuo duyn e peth en agkyuarch adau prauf **guat neu ardelu esyd reyt er amdyffynnur. Os guadu a wna** gatter e prauf er haulur. Os ef

Cotton Titus D.ii ff. 71r

dodaf y hyt na dodeys y na choll na chaffael yth pen ty nac eturyt **nac adau ohanaf uy deuot ty en arwaessaf eythyr gyrru** o*hanaf* uy arnat ty bey druc bey

Cotton Titus D.ii ff. 71v

eylweyth. O deruyd e den holy tyr a daear o kyuran brodyr neu keuynderw neu kyuyr**deru yaun yu dyuot ar e tyr a dyweduyt ohanau ef y ha**ul herwyd e dylyho ae oe uot ef en

Cotton Titus D.ii ff. 72r

tystyon ena. canys edyu e den ehun en adef er hyn **ry dodet arnau. ac urth henne ac urth henne nyt prauf ar**nau. Ema nu ny re wadus er

Cotton Titus D.ii ff. 72v

de ran ac urth henne ny deleaf uynheu eyl ran a thydy. Ot adef er haulur henne byt ar a gauas. **O guata enteu e ranwyr ranner cany dodes er amdyffyn**nur em pen guybot ac nat

Cotton Titus D.ii ff. 73r

urth henne y dodaf uy ar e kyureyth. na dylyaf uy dy warandau ty bellach. am er haul **honno. Os adef a wna er haulur henne byt ar a gauas.**

Cotton Titus D.ii ff. 73v

guyr uot en wyr a dywedeys Os perchennauc e benfyc a adef henny kymeret ef e uenfyc **ar haul ganthau. Os guatta enteu gater y prauf er nep** benfygyuyt e da ydau. ac o fynna y

BL Add. 14931 t. 1
Hywel da uab cadell dywyssa6c kymry oll a weles y cymry yn camar6er6 or cywreitheu ac y dy6ynn6s **ata6 chwe gwyr o bop cym6d yn y dywyssyogaeth** y pedwar yn lleygyon ar deu yn yscolleigyon. Sew achaus y dy**6yn6yt yr ysgolheigyon rac gossot or lleygyon dim a 6ei yn erbyn** yr ysgryth6 lan. Sew amser y doythyant yno y garawys. Sew **acha6s y doythant y garawys 6rth dyly6 o ba6p bot yn ya6n yn** yr amser glan h6nn6. ac na wnelynt gam yn amser glendit. **ac o gyt*gyghor* a chytsenyedigaeth y doython a doythant yno ar** hen gywreythye6 a ystyryassant a rei onadunt a adassant y redech **a rei a emendaassant. ac ereill yn g6byl a dilyassant ac ereyll o ne**wyd a ossodassant. a gwedi honni o*nadunt* y cywreithyeu a uar**nassant eu cad6; hywel a rodes y audurdaut udunt ac ~~o~~ a orchy**myn6s eu cad6 yn graph. A hywel ar doythyon a ~~wa~~ wuant y **gyt ac ew a ossodassant eu hemendyth ar hon gymry oll ar y neb** ny chatwei y cywreitheu. ac a ossodassant eu hemendith ar yr **ygnat a gymerei dyowryt bra6t. ac ar yr argl6yd ay rodei yda6** ar ny wypei teir colowyn cywreith a gwerth gwyllt a dow a **pob peth or a berthyn ar*nadunt* or y mae reyt y dynyon ar6er** onadunt. ar llys a gymyrth dechre6 ac a ossodes pedwar gwyr **ar rugein o wasanaethwyr yn llys.** Penteulu. **Effeiryat.** Distein. **Hebogyd.** Bra6d6r llys. **Pengwastraut. Gwas stauel.** Barth teulu. **Gostegwr.** Penkynyt. **Medyd.** Medyc. **Trullyat** Drysa6r. **Coc.** Kanh6yllyd. **S6ydwyr y 6renhines.** Dysteyn y wrenhynes. **Effeiryat y 6renhynes.** Pengwastraut y 6renhynes. **Gwas sta6el y 6renhines.** Lla6 6orwyn. **Dryssaur y urenhines.** Coc y urenhines. **Kanh6yllyd y urenynes. //**

BL Add. 14931 t. 2
S6ydogyon a riuassam ni 6chot diwethaw ar wuyt ynt. Teirgweith yn y wluydyn y dylyant y pedwar suydauc ar **rugeint uchot cafael herwyd cywreith eu brethynwysc y gan** y brenin ac eu llienwysc y gan y urenhines. nodolic. a phasc a **sulgwyn. Y brenhin a dyly rodi yr 6renhines trayan a gafo o** enyll o dyt a dayar ac y*uelly* gwasanaethwyr y brenhyn a dyly**ant trayanu a gwasanaethwyr y urenhynes. Gwerth y bre**nyn y6 y sarhaet teirgweith. Teyr~~gweyth~~ ford y gwneir sar**haet yr brenhyn. 6n yu pan dorrer y nauth. pan ~~dor~~ roto naud y** dyn ay lad. Arall yu pan del deu 6renhyn ar eu cyd ter6yn o acha**us ymaruoll ac yg6yd y deu 6renhin ar teulu llad o wr yr neyll** gwr yr llall. Tredyd y6 camarueru oy wreic a honno a dyrche6ir **aruod y hanner yn wuy. Sarhaet brenhin aberfra6 uel hyn y** telyr can m6u urth bop cantrew yn y argl6ydyaeth. a gwyalen **eur cyhyt ac ew ehun. a chyn 6rasset ay 6ys y bychan. a chlaur eur** cywlet ay 6yneb a chyn dewet ac ewyn amaeth a uo amaeth seith **blyned. Ni thelyr eur namyn y urenhin aberfrau. Teir ford y** serheyr y urenhynes. 6n yu torri y naud a rodo. Arall yu y thara6. **y trydyt yu gribdeillyau peth oy llau. a thryderan**

sarhaet y brenyn a delyr idi hy am y sarhaet. a hynny heb eur heb aryant. Y brenyn **a dyly uot yn y gedemdeithas un dyn ar bymthec ar ugein yn mar**chogaeth. y pedwar suydauc ar ugein. ar deudec gwestei heb y deulu **ay wyrda ay weyssyon ay gerthoryon ay achanogyon a hynny a** elwyr gosgord y brenhyn. Edlig yu yr hun a dyly gwledychu gwe**dy y brenhyn ac a dyly bot yn anrydedussaw wedy y brenhyn ar 6re**hines. ew a dyly bot yn uab neu yn nei yr brenhyn. y le yn y llys y rug **yr osp ar penhebogyd yn chwechet gwr ar seic y brenhyn. y lety yn** y neuad ar machwyueit y gyt ac ew. ar cynn6tei yn cynneu tan. **ac yn cay6 y drysseu ay anch6yn yn diuessur ar wyt a llyn ay holl //**

BL Add. 14931 t. 3

treul o gofrys y brenyn hyt yn oet y fr6yn ay weirch ay g6n ay uodr6yeu ay dlysseu y gan y brenhyn. ay arueu heuyt. Ny dyly yn**teu rody dym o hynny heb ganhyat y brenhin. A phan uo mar6 yr** edlig ew a dyly adau y ueirch ay gun yr brenhyn cany dyly ew talu ebe**diu namyn hunnu. Sew achaus nas dyly urth y uot yn aylaut yr bre**nin. Sew yu aylodeu y brenhin y ueibyon ay neieint ay ge6ynder6. **Rei a deweyt bot yn edlig pob un or rei hyny. Ereill a dyweit nad e**dlig neb namyn y neb y rodo y brenhyn ydau gobeith a gurthrychyat. **Tredydyn yu a dyly cynhal cyuedach yn llys. ar gwassanaethwyr a** dylyant se6yll rac y uron yn y wassanaeth megys rac bron y brenhyn. **Ny dyly mynet un nos y urth y brenhyn. os myn. Gwerth edlig yu** trayan gwerth y brenhyn. y sarhaet yu trayan sarhaet y brenhyn. heb **eur. Naud yr edlig yu d6yn dyn hyt ynyogel. Eban y uarch y6 di**uessur. y gun un werth a chun y brenhyn. yr edlig ar rei ry dyweda**ssam ny uchot a uydant ar y breint hunn6 yny gafont tyr a gwedy** hynny urth ureint y tyr a gafont yd a eu breint ynteu eythyr hyn. O **deruyd udunt cafael bileindir breint y tyr a dyrcheiw yny uo tyr ryd.** En y teir g6yl arbennyc nyt oes dylyet y neb gwassanaethur arna6 **ew. ac euo a dyly cafael y wassanaeth yn rat. Pedwar gwyr ar** dec ysyd yn llys. pedwar onadunt ys coryw a dec vch coryw. Cyntaw **yu y brenhyn a dyly eysted yn nessaw yr cel6i. ac y nessaw ydau ynteu** y kyghellaur. A gwedy hynny yr osb. a gwedy hynny yr edlig. A **gwedy hynny y penhebogyd. Ar troydyauc y am y dysgyl ac ew. Ar** medyc ymon y golo6yn y am y tan ac ew. yn nessaw yr cel6i arall **yr effeiryat teulu urth uendigau y b6yt a chanu y pader. ar golo6yn** 6uch y ben a dyly y gostegwr y maydu. yn nessaw ydau ynteu yr y**nat llys. yn nessaw ydau ynteu y bard kadeyryauc. y gow llys y** pen y 6einc rac deulin yr effeiryat. y penteulu a dyly eisted ar y tal **yssaw yr newad ay lau assu ar y taldrus ar hyn a uynho or teulu //**

BL Add. 14931 t. 4

y gyd ac ew. ar rei ereill or parth arall yr drus. y barth teulu ar neillau y penteulu. y penguastraut y am y celui ar brenhin. y penky**nyd y am celui ar effeiryat. Penteulu a dyly bot yn uab yr brenhyn neu** yn nei. neu yn gywuch gur ar y galler pen*teulu* ohanau. Ny dyly mab **uchelwr uod yn benteulu. Sew achaus nas dyly urth uynet y ureint** urth y brenhyn. ac nad a un mab uchelwr. 6rth hynny y duc gwyr **g6ynet y penteylu o riw y pedwar suydauc ar ugein y a dan y dis**tein. y werth yu trayan gwerth y brenhyn. y sarhaet yu trayan y sar**haet eithyr yr eur. y naud yu duyn dyn hyt yn y dyogel gwedy gwnel** cam. y le yu ay lau assu ar y drus. ew a dyly dodi y delyn yn llau y bard **teulu yn y teir guyl arbennic. y lety yu y ty m6yhaw yn y drew a che**meruedaw. ac y gyt ac ew y rei a uynho or teulu ar lleill y chylch y lety **enteu yny bo pryduerth ydau y wneythur y ~~weyth~~ reit. yr eil seic an**rededussaw yn y llys a dyly y cafael a hynny yn gyntaw gwedy y bren**hyn. y anc6yn yu teir seic a tri chorneit or llyn goreu a uo yn y llys. trayan** a wnelher ys y cyntet o chefyr diruy amdanau ew ay dyly. O deruyd **y dyn gwneuthur cam 6uch y cynted ay daly ohanau ew neu o un** or teulu yn fo; trayan y dyr6y a dyly y penteulu. ew a dyly gwysc **y brenhyn yn y teir guyl arbennyc. ay ueirch yn wastat ay gun ay hebo**geu ay arueu. Ac yn unwerth y gun a chun y brenhyn ay hebogeu a duy**ran yu uarch or ebran. ay lyeynwysc y gan y urenhines. a phedeir pe**dol ac eu to hoyllyon unweith yn y wl6ydyn y gan y gow llys. Teir **punt bop bluydyn y gan y brenhyn yn y gyuarws ac ugeynt o bop** punt a del yr brenhyn am dadleu tyr a dayar. ac ugeint y gan bop g6r **ar teulu y wl6ydyn gyntaw y marchoco. o da gur ar deulu y gan** y brenhyn o achaus irlloned ew a dyly y wahaud urth y wyt ay **gymodi ar brenhyn. Pan uo reit menet y teulu y anreithyau neu** y neges arall. ew a dyly ethol y rei a uynho ac ny dylyir y omet. ew **a dyly cyuanhedu y neuad heb y brenhyn ar s6ydwyr a dylyant //**

BL Add. 14931 t. 5

gwassanaythu arnau ew ual ar y brenhin. Ny dylyant y teulu rody eu dillat onyt can ganhyat y penteulu. ew a dyly bot em pob lle yn eu **blaen ac na wnelh6ynt dym namyn can y gyghor ew. Ew a**

dyly ran deu wr or anreithyeu a dycher eithyr y wlat. ac o drayan y brenhin ew a **dyly trayan. Ew yu y trydydyn a dyly tra*yanu* ar brenhyn. y** deu ereill yu y urenhines ar penhebogyd. Ew a dyly tri chorneit. 6n y **gan y brenhin. Ar eil y gan y urenhynes ar trydyt y gan y distein. Ar rei** hynny a dyly uod ar y anchuyn. ew a dyly certh y gan y bard teulu pan **uynho. ew a dyly meteginyaeth rat pan uynho eithyr y waetdillat.** Onyt un or teir gweli arberygyl. 6yd. Sew yu y rei hynny. dynaut **ym pen hyt er emenyd. Dyrnyaut hyt yr emyscar. neu torri un or** pedeir colouyn. ew a dyly cylch y gan y brenhin wedy gwahano ac ew **y nodolic ew ar teulu. A their ran a dyly uot. yr henran ar ran berued.** ar ran yeueygc. a phob eilwers y dyly uot y gyt ac wynt. ar ran y bo **ew y gyt ac wynt a dyly dewys y ty. A hyd tra uo ew ar y cylch h6n**n6 y dyly uot s6ytwyr ydau a dryssaur. a choc a s6ydwyr b6yt ar **rei hynny a dylyant cr6yn yr anіueilyeit a lader udunt h6y. ar co**geu a dyly y gwet ar dihynnyon ar emyscar. a gwedy darfo y cylch **h6nn6 deuet ar y brenhin a thricet y gyt ac ew hyt y phen y wluydyn.** ac ny dyly uynet y ganthau hyt y pen y wluydyn onyt y6 negesse6 **ew. A llyna yr achaus canys trydyd hannepcor brenhin yu y teulu.** y deu ereill effeiryat teulu ac ynat llys. pan uo maru y penteulu y **brenhin a dyly y uarch ay arueu. ay gun ay hebauc a hynny yn lle** y ebedy6 cany dylyir ebediu y aylaut y brenhin. namyn y herneis. **Yr eil yu effeiryat teulu hunn6 a dyly y dyr yn ryd. ay wysc teir** gweith yn y wluydyn. y liein y gan y urenhines ay urethynwysc **y gan y brenhyn. y le yn y ne6ad y am y tan ar brenhin yn nessaw** yr celui urth uendigau buyt a chanu pater. y lety yn ty y clochyd. **ar ysgolheigyon y gyt ac ew. y saraet yu herwyd braut sened. //**

BL Add. 14931 t. 6
ay ank6yn yu seic a chorneit llyn. ew a dyly offrum y brenhin a phaub or y rodho ew offrum ydau yn y teir g6yl arbennic. ew a dy**ly trayan degum y brenhin. ew a dyly degum y teulu. ew a dyly** ~~degum y teulu~~ a del yn eu dayret. ew a dyly pedeir ceinnyauc am bop **inseil agoret a ro*der* am tir a dayar a negesseu ereill maur.** ew a dyly offrum y brenhyn beunyd ar efferen ac offrum y s6yd**wyr achlan. a trayan g6eini ar deuparth yr lle pan hanfo. a phob** peth a berthyno barth ar llys or holl dynyon ew bieu trayan eu gwa**ssanaeth. ew a dyly y dillat a uo am y brenhin tra uo yn y arawys.** ew a dyly uot yn wastat y gyt ar brenhin. kanys trydyt anhepcor **yu. ew a dyly cafael y uarch ual y treulhyo y gan y brenhin. Ny dyly** escop personi nep ar sapeleu y brenhyn heb y ganhyat. Trydyd **yu y distein ew a dyly y dir yn ryd ay uarch bressvyl ay wysc deir**gweith yn y wl6ydyn. Sew yu hynny y 6rethynwysc y gan y bren**hin ay lyeinwisc y gan y urenhines. y sarhaet yu nau m6u a nauge**int ariant. ..erth yu **..u m6u nau ug** ..n m6u. ew a dyly gwysc y penteulu yn y teir guil arbenhic. ew **a dyly rann6 y llyetyeu. ydau ehun yn nessaw yr llys ar holl s6ydwir** y gyt ac ew. ew ysy ben ar yr holl s6ydwyr. ew a dyly pedeir ar **rugein y gan bop un or s6ydwyr. pan estynner suyd ydau. cr6yn** y gwarthec a ladher yn y gegin yr s6ydwyr ar distein yd ant. ac yr **distein y d6iran onadunt. eythyr gwarthec y maer. y coc ar distein** bieu cruyn y manscrybyl. Sew yu y rei hynny deueit ar 6yn ar **mynneu. ar yrch ar alaned. a phob anіueil man a del y groen yr ge**gin amdanau. ew a dyly dec ceinnyauc o bop punt a del yr brenhin. **am dadleu tir a dayar. ew a dyly trayan dir6y a chaml6ru y s6ydwir.** ew a dyly trayan diruy a wneler 6uch cynted. O deruyd y dyn gw**neuthur cam is coryw a fo ohanau 6uch coryw. ay daly ew kyn** cafael naud trayan y diruy a dyly y distein. y naud yu d6yn y dyn **a wnel y cam hyt ar y penteulu. ac ynteu hyt yn dyogel. y distein //**

BL Add. 14931 t. 7
a dyly medu yn wastat y b6yt yn y gegyn. ar llyn yn y uedgell. Ereill a dyweit y mae hyn yu y naud. or pan dechreuho seuyll yn y s6yd yny **el y dyn dywethaw y gysgu d6yn y dyn. y distein a dyly gwassanaethu** ar chwedyn ar wyt. ar seithuet ar lyn. Sew yu y rey hynny y bren**hin ae hyneyw. ay osp. ay edlig. ay benhebogyd ay droydyauc ay ben**gwastraut. yn seithuet ar lyn. canys ceny dylyo kytwyta ac ew; ew **a dyly kytyued. ew a dyly gossod naud a thystu gwirodeu. P6y byn**nac a dorro y naud cyffredyn a ossoto ew nyd oes y hunn6 un naud. **ew a dyly deu ebran yu uarch. a phedeir pedol ac eu to hoyllyon un**weith yn y wluydyn y gan y gow llys. ew a dyly huyedyc hebauc y **gan y penhebogyd pob guyl 6yhagel. ew a dyly y gan y kynydyon** o hanner chweuraur hyt yn diwed y gwaanhuyn croen ewyc pan **uynhoynt or dyd hunnu hyt hanner hydrew croen hyd kanys yn** y tymhoryeu hynny yd heliir. ew a dyly kadu ran y brenhin or an**reith a del o orwlat. yny uynno y brennyn y dewynydyau. a phan** uynho y brennyn y drayan y distein a dyly dewys y eidyon o dra**yan y brennyn. y distein a dyly tyghu dros y brennyn. y distein a** dyly rannu aryant y guynnos. 6al hyn y rennir ariant y guynnos. **Sew y6 hynny pedeir ar ugeint o bop gwled y bo med arnei. ac o hyn**ny

un ar bymthec y suydwyr y brennyn. ac 6yth y suydwyr y urenhi**nes. or un ar bymthec a da6 y suydwur y brenhin. 6rth yr distein ar** cogeu. ar distein a dyly d6yran ac un yr cogeu. a phedeir yr gweis**syon yste6yll. d6y y dryssaur y neuad. 6n y dryssaur yr ystauel. 6n** yr kanh6yllyd. Or 6yth a berthyn ar s6ydwyr y urenhines. pede**ir yr distein ar cogeu. ar d6yran yr distein. 6n yr gwas ystauel.** 6n yr lla6uor6yn. 6n yr dryssaur. 6n yr canh6yllyd. **Pedweryd yu yr hebogyd ew a dyly y uarch bres6yl ay dir yn ryd** y le yn y llys y6 pedwarygur nessaw yr brenhyn. ar y seic. y lety **yu ysgubaur y brenhin rac daly ~~m6o~~ m6c ar y adar. ew a dyly //**

BL Add. 14931 t. 8

d6yn llestyr yr llys y dodi gwiraut yndau cany dyly ew namyn torri y sychet. sew achaus yu hynny rac gwander y6 adar. ew a dyly dyrn6ed **o ganhuyl guyr y gan y distein y abuyda6 y adar ac y wneuthur y wely.** Ny dyly talu aryant y pengwastraut canys y brenhin ay gwasanaytha. **yn tri lle. pan ellygho y hebauc daly y uarch. Sew ual y dyly daly y uarch** tra disgynho a phan esgynho daly y warthauyl. a daly y uarch pan el **yu aghen edyl. ew a dyly calonneu yr aniueilyeit a lader yn y gegin ar** ysgyueint y borthi y hebogeu. ew a dyly dauat hesp neu pedeir ceinnyauc **y gan uileinnyeit y brenhin. 6n weith yn y wluydyn y dyly cylch ar** y bileinnieit. ew a dyly trayan diruy yr hebogydyon ac amobyr eu mer**chet. ew a dyly croen hyd yn hydrew. ar gwaann6yn croen ewyc y wne**uthur menyc y arweyn hy hebauc ac y wneuthur tauylhualeu. ew **a dyly y anrydedu o deir anrec y dyd y llado y hebauc un o dri ederyn. ay** b6nn. ay garan. ay cryhyr. ew a dyly mantell y brenhyn y mar**choco yn y teir guyl arbennic. y naud yu hyt ar y urenhines. ereill** a dyweit panyu hyt y lle diwethaw yd ellygho y hebauc ar ederyn. **ew a dyly yr huyedigyon. ac ew a dyly nythot yr hebogeu ar llamysten**not a uo yn dayar y brenhin. Or pan doto y hebauc ymud ynyu tyn**ho allan ny dyly atep nep. namyn un or cytsuydogyon. y sarhaet y6** chwe b6u a chwe ugein mu6. gan eu hardyrchauael. **Pymhet y6 yr ygnat llys ew a dyly y dyr yn ryd a lieinwysc y gan y** urenhines ay urethynwysc y gan y brenhin. y le yu y am y tan ar bre**nhin yn nessaw yr effeiriat teulu. y lety yu ystauel y brenhin yr hon y** bo yn cysgu yndi. ay glustoc y gan y urenhines a llenllieín. ar gobennyd **yd eisted y brenhin arnau y dyd. a dana6 ynteu y nos. Ereill a dyweit** na dyly ew y lety or neuad. y uarch a dyly uot y rug march y brenhin **ar paret. ay duyran ydau. or ebran. ew a dyly taulburth o asgurn mor**uil y gan y urenhines ac arall y gan y bard teulu ac ouer*dlysseu* hynny //

BL Add. 14931 t. 9

ny dyly ew nac eu gwerthu nac eu rodi tra uo byu. ew a dyly ran g6r y gyt ar suydwyr. ew a dyly y gan y pengwastraut diwallu y uarch or hoel gyn**taw hyd y dywethaw. ay ystarnu ay duyn ydau y esgynn6 arnau pan uar**choco. ew a dyly y gan y porthaur agori y porth maur ydau yn dyuot yr **llys. ac y uynet y meun ac allan. ac nas ellygho uyth yr wychet nac yn my**net nac yn dyuot. ew a dyly ran gur o aryant y gwastrodyon. ew a dyly **or anreith a wnel y teulu y gorwlat wedy del yr brenhin y thrayan. yr ei**dion a dewisso ew a dyly am bop dadleu tir a dayar pedeir ar ugeint y ryg**thau ar yneit a duyran ydau ew. ew a dyly barnu ar y llys ac ar y teulu.** ac ar a berthyno arnunt. ew a dyly llamysten gywruys neu huyedyc **hebauc y gan y pen*hebogyd*. ew ysyd drydyd anhepcor argluyd. ew a** dyly pedeir ar ugein y gan bop ynat a prouo ew. ac yn y lle y bo yn kyduar**nu braut y gyt ac yneyt ereill. ew a dyly ran deu 6r. y naud yu hyt ar** y urenhines. Puy bynnac a gyrcho naud atau ew. ew a geiph naud or **pan dechreuho doosparth y dadleu cyntaw yny darfo y diwethaw yn y** dyd hunnu. O deruyd y dyn ym6ystlau ac ynat llys neu ac arall o geill **y dyn hunn6 proui uot yn gam y uraut a uarnus yr ynat collet yr ynad** y dauaud neu ynteu a pryno y gan y brenhin yr y werth cy6reith. Os **ynteu a oruyd talet ydau y sarhaet. Sew yu y sarhaet chwe bu6 a** chwe ugeint o aryant. can y ardyrchauael. y werth yu chwe bu6 a **chwe ugein mu6. can y ardyrchauael. Chwechet y pen**gwastraut ew a dyly y dyr yn ryd a lieinwysc y gan y urenhines ay ure**thynwysc y gan y brenhyn ay uarch bresuyl. y le yu y am y ~~le~~ celui ar bre**nhin. y lety yu y ty nessaw yr ysgubaur urth dylyu ohanau **ew rannu yr ebran. ew a dyly duyran or ebran yu uarch ew.** ew a dyly pedeir ceinnyauc am bop march a rodho y brenhin eithyr y dri **dyn sew yu y rei hynny yr escop ar penhebogyd ar croessan. Sew acha**us nas dyly y gan yr escop. urth y uot yn beriglaur yr brenhin a chy**uodi racdau ac eisted yn y ol. a daly y lewys tra ymolcho. Sew achaus //**

BL Add. 14931 t. 10

nas dyly yr penhebogyd urth dylyu or brenhin y wasanayth ew. or tri achaus y dywedir nas dyly y brenhin. Nys dyly yr croysan sew achaus nas dy**ly canys ew a dyly ruymau y kebystyr am y geillyeu. yr un a uo y pen y** march a roder ydau tra el or llys. ac or achuyssyon hynny ny dylyant ta**lu ariant y gwastrodyon. ew ar gwastrodyon a dylyant yr ebolyon** hyt yn duy wluyd o trayan y brenhin or ~~arr~~ anreith. ew a dyly capaneu; **glau y brenhin ay hen gywrayeu lli6 eu pren. ay hen fruyneu dulys. ay** hen ysparduneu dulys y ymduyn arueu y brenhin. ew a dyly croen ych **y gayaw. a chroen bu6ch yr haw. ny dyly nep dim or gwadaut namyn** y pengwastraut. ew a dyly dyrnued y rug llyn a gwadaut. y chruyn **y wneithur kebystreu. ew a dyly coysseu y gwarthec a lader yn y ge**gyn. y naud yu hyd y parhao talym y march kyntaw. ew a dyly tra**yan diruy y gwastrodyon ac eu camluru ac amobyr eu merched. ew** a dyly corneit llyn y gan y brennyn ac arall y gan y urenhines ac arall **y gan y distein. arei hynny a dylyant uot ar y anchuyn a seic o wuyt. y sa**rhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint o aryant. y werth y6 chwe bu6 a chwe **ugein mu6 gan y ardyrchauael. ay sarhaet a ardyrcheuyr.** Seithuet y6 gwas ystauel ew a dyly y dir yn ryd ay uarch bressuyl ay li**einwisc y gan y urenhines ay urethynwisc y gan y brenhin. ew a dyly** bot y lety yn ystauel y brenhin. ew a dyly kadu yr ystauel a gwneuthur **gwely y brenhin a gwneuthur negesseu y rug y neuad ar ystauel. ew** a dyly ran o aryant y guynnos. ew a dyly hen dillat gwely y brenhin. **ew a dyly buyta yn yr ystauel. ew a dyly gwallau ar y brenhin eithyr** y teir gu*yl* arbennic. y naud yu or pan el un y geissyau beych **gwellt a dan y brenhin ~~y~~ a gwneuthur y wely a thanu y dy**llat arnau yny thynno drannoeth duyn y dyn heb erlit heb ragot. ew **byeu kadu tryzor y brenhin y fioleu ay gyrn. ay uodruyeu a cherydu** ydau a gollo. y sarhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint o aryant. y werth **yu chwe bu6 a chwe ugein m6u. gan y ardyrchauael. //**

BL Add. 14931 t. 11

Uythuet yu bard teulu ew a dyly y dir yn ryd ay uarch bressuyl. ay lieynwisc y gan y 6renhines ay urethynwisc y gan y brenhin. ew a dyly eisted **yn nessaw yr penteulu yn y teir guyl urth rodi y delyn yn y lau. ew a dyly** dillat y distein yn y teir guyl. pan uynher canu kerd y bard cadeiryauc a **dechreu ar canu kyntaw o dw. ar eil or brenhin bieifo y llys. neu ony byd** ydau ew a ganher kanet o urenhin arall. gwedy y bard kadeyryauc y **bard teulu bieu canu tri chanu o gerd amgen. O deruyd yr urenhines my**nnu kerd aet y bard teulu y ganu ydi gerth. yn diuessur ~~an~~ a hynny yn **yssel. ual nat awlonido y neuad ganthau. ew a dyly bu6ch neu ych or an**reith a wnel y teulu y gorwlat gwedy yd el yr brenhin y trayan. 6ynteu **a dyly pan rannoent yr anreyth canu unbeinnyaeth prydyn. ew a dy**ly yr brenhin taulburd o uoruyl. a modr6y yr urenhines. y lety y gyt ar **penteulu. y naud yu hyt ar y penteulu. yny kerdho y gyt a beirth ereill** ew a dyly ran deu ur. y sarhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint o aryant. y werth **yu chwe bu6 a chwe ugein mu6. Nauuet yu y gosteguur ew** a dyly y dir yn ryd ay uarch bressuyl. ay lienwisc y gan y urenhines ay **urethynwisc y gan y brenhyn. ew a dyly ran gwr y gan y suydwyr.** ew a dyly pedeir ceinniauc o bop buuch a del yn diruy or a berthyno ar y llys **ew a dyly medu buyt a llyn a dan y distein. ew a dyly gwassanaythu a gos**tegu a tharau y post. uch pen yr effeiriat. ew a dyly seuyll y gwassanaeth **y brenhin yn y absen. ew a dyly tri ugeint y gan bop maer bisweil pan do**ter yn uaer. ew a dyly or pan dioter y maer yny doter arall gwarchad6 **y llys. ew a dyly synnhyau urth y doodreuyn. ac urth da y brenhin yn y llys** or pan el yr un a uo yndi yny del arall ydi. ew a dyly kynullau t6ng y bre**hin. y lety yu y gyt ar distein. y naud yu or ostec kyntaw hyt y diwethaw.** duyn y dyn a wnel y cam. y sarhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint o ariant **can y ardyrchauael. y werth yu chwe bu6 a chwe ugein mu6 gan y ar**dyrchauael unweith. Decuet yu y penkynyd ew a dyly y dir **yn ryd ay uarch bressuyl ay lieinwisc y gan y urenhines ay urethynwisc //**

BL Add. 14931 t. 12

y gan y brenhin. y le yn y llys y am y keluy ar effeiryat teulu ac y gyd ac ew y kynydyon. y lety yu yr odyn. y ancuyn yu tri chorneit llyn a seic. 6n **or corneidieu llyn y gan y brenhin ac arall y gan y urenhines ar trydyd y** gan y pen*teulu*. ew a dyly diruy y cynydyon ac amobyr y merchet. ew a **dyly pedeir ar ugein y gan bop un yd estynner suyd ydau. ew a dyly or nodolic** hyt uis chweuraur bot y gyt ar brenhin pan uynho. ac o h6ythnos o uys **chweuraur ew a dyly kymryd y g6n a gyrn ay ~~gylly~~ gynllyuaneu. a** mynet y hely ewiget. ay gorn oet yn wueylyn. ay werth yu punt **ac o hynny hyt h6yl yeuan hanner haw hely ewiget. ac yn hynny o** ysbeit ny dyly ew gwneuthur yaun y nep or haul a uo arnau onyd y **un oy gydsuydogyon. Rei a dyweit na dyly ew tyghu namyn yu gorn** ay gynllyuaneu.

ew a dyly croen ych y gayaw y wneuthur kynllyua**neu. a chroen bu6ch yr haw y wneuthur cuaraneu. trannoeth gwedy** guyl yeuan hanner haw y dyly mynet y hely keiru. ac ony chefir kyn **y gyuodi y ar y wely a gwisgau y guaraneu ny dyly gwneuthur yaun** y neb or haul a ouynher ydau. ac hynny o ysbeit hyt galan gayaw **y dyly bot deudec goluyth kywreithyaul yn yr hydod. ac urth hynny yd** heliir hyt galan gayaw. a nauuet dyd kalan gayaw y mae yaun ydau **mynet y hely moch coet ac o hynny y dyly uot yn eu hely hyt galan ~~uis~~** mys tachwed ac y kyhyt a hynny o amser ny dyly ew ateb y neb onyd **y un or kytsuydogyon. ac o hynny hyt galan mys tachwed yd heliir** moch coet. a chalan mys tachwed y dyly ew rannu y chruyn a thalu y **baup or kytsuydogyon or rei a dylyho ran ydau. ac yna ateb a gwedy** hynny rannu y chuyn yn deu parth a thrayan ar deu parth yr kyny**dyon ar trayan yr brenhyn. o deu parth y kynydyon duy ran y gy**nyd gellgy ac un y gynyd mylgi. ar penkenyd a d~~a~~yly duy ran y gan y **kynydyon gellgun a duy ran y gan gynydyon mylgun. ac o drayan y** brenhyn or cruyn ew a dyly trayan ac ew y*syd* drydydyn a dyly tray**anu ar brenhin ac wedy hynny y penkynyd a dyly dangos y kun ar //**

BL Add. 14931 t. 13

kyrn ar kynllyuaneu yr brenhyn a gwedy as dangosso mynet y gymrit kylch ar uil~~y~~einnyeit y brenhin. ac o hynny hyt y nodolic bynt ar eu cylch **ac erbyn y nodolic deuent ar y brenhin eu breint ac eu lle yn y llys. 6n werth** yu kun y penkynyd a chun y brenhin. Puy bynnac a uo peth y rygthau ar **brenhin nar penkynyd nac arall uo hunnu a dyly rannu ar brenhin dewys.** Naud y penkynyd yu duyn y dyn a wnel y cam hyt yny uo abreid clywed **llew y gorn. y sarhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint o aryant gan y ardyr**chauael unweith. y werth yu chwe bu6 a chwe ugein mu6 gan y ardyrcha**uael unweyth. Unuet ar dec yu medyd ew a dyly y dir yn ryd ay** uarch bressuyl ay lieinwisc y gan y urenhines ay urethynwisc y gan y bre**nhyn yn y teir guil arbennyc. ny dyly ew le deduaul yn y llys. yn y neuad** y lety y gyd ar distein. y naud yu or pan dechreuho gwneuthur ker6yn **ued yny ruymo y huyl am y phen duyn y dyn a wnel y cam. ew a dyly yr** huyl a uo ar y ger6yn neu bedeir ceinnyauc. a hynny yn dewis y nep bie**iffo y wled. ew a dyly trayan y k6yr neu bedeir ceinniauc yn y le y gan y**distein neu archenat a dalho pedeir ceinnyauc. k6yr y wled y ual hyn y **rennir y trayan yr medyd gesseuyn. ar deu parth yn dri thrayan y tray**an yr ystauel ar deu parth yr neuat. y sarhaet yu chwe bu6 a chwe **ugeint ariant. gan y ardyrchauael unweith. y werth yu chwe bu6** a chwe ugein mu6 kan y ardyrchauael. Deudecuet y6 y **medyc ew a dyly y dir yn ryd ay uarch bres*suyl* ay liein y gan y ure**nhines ay urethyn y gan y brenhin y le yn y neuad ymon y post a uo **y gyd ar kelui y bo y brenhin yn eisted yn y emyl. y lety y gyt ar penteu**lu. y naud yu or pan archo y brenhyn ydau uynet urth dyn archolledic **nac yn y llys y bo nac eithyr y llys yny del y urthau duyn y dyn a wnel** y cam. ew a dyly medeginyaeth rat yr a uo yn y llys. ac yr penteulu ey**thyr eu gwaet dillat onyt un or tri pherygyl. Sew yu y rei hynny dyr**naut y pen hyt yr ~~em~~emennyd a dyrnaut y corf hyt yr emyscar **a thorri un or pedwar post. am bop un or tri pherygyl hynny y dyly** //

BL Add. 14931 t. 14

y medyc nau ugeint ay wuyt neu punt heb y wuyt. a heuyt y waet dillat. y medyc a dyly yny doto goreth pedeir ar ugeint. medeginyaeth rud**eli deudec ceinnyauc 6yth ceinnyauc. gwerth padell medyc ceinnyauc. me**dyc a dyly cymryt tyllued y gan genedyl yr archolledic o byd maru or **uedeginiaeth a wnel ew. ac onys kymer ew. gurthebet tros y weithret.** ew a dyly nad el or lly yn wastat onyt kan gannyat y brenhyn. y sarhaet **yu chwe bu6 a chwe ugeint o ariant gan y ardyrchauael. y werth yu** chwe bu6 a chwe ugein mu6. Trydyd ar dec yu y trullyat ew **a dyly y dyr yn ryd ay liein y gan y urenhines ay urethyn y gan y bre**nhin ay uarch bresuyl. ew a dyly ran o ariant y guynnos. ew a dyly gwar**chadu y uedgel. a chanthau y fioleu. ew a dyly yr huyl a uo ar y geruyn** ued neu pedeir ceinniauc. a hynny yn dewys perchen y wled. ew a dyly **gwiraud o bop gwled y bo med arnei. ew a dyly trullyau y llyn a rodi y baub** cymeint ay gilyd. ew a dyly diwallu y uedgell ac a uo yndi. Messur gwi**raud gyureithyaul yu lloneit y llestri y gwallouyer yndunt o g6ryw** ac eu hanner o uragaut. ac eu trayan o ued. ew a dyly buyta y gyt ar **suydwyr. y lety yu y gyt ar distein. y naud yu or pan dechreuho llestyr** yn llyn yny darfo y gyuedach; y nos honno duyn y dyn a wnel y cam. **ew a dyly y oleuat yn diuessur y gan y distein. 6rth y wassanaeth. y** sarhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint o aryant kan y ardyrchauael. **y werth yu chwe bu6 a chwe ugein mu6 gan y ardyrchauael.** Pedweryd ar dec yu y dryssaur ew a dyly y dir yn ryd ay uarch bressuyl **ay urethyn y**

gan y brenhin ay liein y gan y urenhines. ew a dyly ran o aryant y guynnos ew a dyly gwiraut gyureythyaul ew a dyly **arweyn pob neges or a dyweter urthau or porth hyd y neuad neu** hyt yn lle arall y bo y brenhin. ew a dyly dillat y bard teulu yn y teir **guyl arbennyc. ew a dyly y lety y gyt ar porthaur. ew a dyly buy**ta y gyt ar suydwyr. ew a dyly adnabot suydogyon y llys. ac nas ata**lyo urun onadunt yn y porth. ac os eteil talet kamluru yr brenhyn. //**

BL Add. 14931 t. 15
ac os un uyd or pensuydogyon talhed ydau y 6ynebwerth. os un uyd or lleill pedeir ceinnyauc. y naud y6 duyn y dyn a wnel y cam hyt ar por**thaur ac ynteu a dyly y gadu ew yny el y penteulu truy y porth ac ynteu** hyt yn dyogel. ew a dyly corneit llyn y gan y distein a seic a hynny yn y an**cuyn. ew a dyly ruydhau y ford yr brenhin ay uyrllysc a pha dyn bynnac** a trawho y ar y ford hyt y ureych ay uyrllysc cet gouynho yaun ydau ny **dyly y gafael. ew a dyly wedy buyta gyrru a uo yaun y yrru or neuad. ew** a dyly y gyt ar suydwyr ran o aryant y cruyn. ny dyly eisted yn y neuad **namyn ar dal y ~~neuad~~ deu lin y wneuthur negesseu urth y brenhin. y sar**haet yu chwe bu6 a chwe ugeint aryant. y werth yu chwe bu6 a chwe ugein **mu6. Pymthecuet yu coc ew a dyly y dir yn ryd ay uarch bre**suyl y gan y urenhines y liein y gan y brenhin y urethyn. ew a dyly cy**uanhedu y gegin ac a dyly cafael y reidyeu y gan y distein ar maer biswe**il ew a dyly cruyn y manscribyl oll or a del yr gegin a chruyn amdanadunt. **Sew mal y dyly y trayan ydau ew ar deu parth yr distein. ew a dyly dechreu** pob anrec or a ardymhero ew. ew a dyly y dihynnyon ar gwer. ew a dyly **dyuot ar anrec diwethaw ay gossot ran bron y brenhin. ac yna y dyly y** brenhin y anregu ew o wuyt a diaut. y naud yu or pan dechreuho kywey**ryau yr anrec kyntaw yny dyco y dywethaw rac bron y brenhin duyn y dyn** a wnel y cam. y distein a dyly y diwallu o holl lyssyeued y am pypyr a llys**syeuoed ereill. ew a dyly buyta gyt ar suydwyr. y lety y gyd ar distein** ew a dyly ran o aryant y guynnos. y sarhaet yu chwe bu6 a chwe uge**int o aryant gan yb ardyrchauael. y werth yu chwe bu6 a 6i.xx. mu6.** Vnuet ar bymthec y canhyllyd ew a dyly y dir yn ryd ay uarch bresuyl **ay liein y gan y urenhines ay urethyn y gan y brenhin. ew a dyly ran o a**ryant y guynnos. ew a dyly daly cannhuyll rac bronn y brenhin y am y **dysgyl ac ew tra uo yn buyta y briu6ara ar diuynyon a el tros y dysgyl;** ew ay dyly. ew a dyly dyrned o ganhuyl a uo yn y lau. ew a dyly enyn**nu y kann6ylleu yn y llys ac a dynho ay danhet o benneu y cann6ylleu //**

BL Add. 14931 t. 16
yn y llys a dyly. ew a dyly a wedillyo or kann6ylleu pan el y brenhin yn y ystauel. ew a dyly y gan y distein y treul yn diuessur o ganhuylleu. y naud **yu duyn y dyn a wnel y cam eb herlit heb ragor or pan enynher y ganhu**yll gyntaw yny difoder y diwethaw. pan el y brenhin yr ystauel ew a dy**ly mynet a chann6yll ganthau oy ulaen. ew a dyly buyta y gyt ar suyd**wyr. y lety yu y gyt ar distein. y sarahet yu chwe bu6 a chwe ugeint o **aryant kan y ardyrchauael. y werth yu. 6i. buu. a 6i. xx. m6u gan y ardyrchauael.** Uchot y traythuyt o ureint a dylyet yr un suydauc ar bymthec a ber**thyn ar y brenhin yma y dechreuny traythu or uyth a berthyn ar y urenynes.** Kyntaw yu onadunt y distein ew a dyly y dir yn ryd ay uarch a liein y gan **y urenhines ay urethynwisc y gan y brenhin ew a dyly medu buyt a llyn yr** ystauel ew a dyly gwasanaythu ar urenhines ar wyd a llyn ew a dyly **trayan dyruy suydwyr y urenhines. y lety yu gyt a distein y brenhin ny dy**ly eiste yn yr ystauel namyn gwassanaythu or ystauel hyt y gegin y naud **yu duyn y dyn a wnel cam hyt ~~y diogel~~ ar distein y brenhin ac ynteu hyt** y diogel. ew a dyly trayan y gan suydwyr y brenhin y rygthau ay gedym**deithyon a duy ran ydau ew. ew a dyly pedeir ceynniauc o aryant y guyn**nos y rygthau ar cogeu ar duy ran ydau ew. ew a dyly y holl reit y gan **distein y brenhin yn diuessur y sarhaet yu. 6i. buu. a 6i.xx. ariant. y** werth yu chwe buu a chwe ugein m6u gan y ardyrchauael. **Eyl yu y heffeiriat ew a dyly y dyr yn ryd. y uarch ay liein ay urethyn** y gan y urenhines ar brenhin ew a dyly trayan degum y urenhines ac a **berthyn ar hyt ystauel. ew a dyly pedeir ceynnyauc o bop hynseyl agoret** a rodho y urenhines ew a dyly offrum paub a berthyno atei hy. ew a dy**ly dillat y urenhines y hun y penythyo yndau erbyn y pasc. ew a dyly** bendigau a del o wuyt a llyn yr ystauel. y lety y gyt ac effeiryat y bre**nhin yn ty y clochyd. y naud yu hyt yr egluys nesaw. y sarhaet her**wyd braud sened. hy werth herwyd breint y genedyl. ac *yuelly* pob **gradwr. Trydyt yu y phengwastraut ew a dyly y dir yn ryd ay //**

BL Add. 14931 t. 17

uarch ay lieyn y gan y urenhines. ay urethynwisc y gan y brenhin. ew a dyly pedeir ceinnyauc o bop march a rodho y urenhines. ynteu a dyly rody kebys**tyr gan bop un. y lety y gyd a phengwastraut y brenhin. y naud yu hyt ar** bengwastraut y brennyn. ereill a dyweit pany6 hyt tra barhao redec y **march kyntaw yr urenhynes d6yn y dyn a wnel y cam. ew a dyly tray**an yr ebolyon hyt yn duy wluyd or anreyth. ar deu parth y bengwastraut **y brenhin. y sarhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint o aryant. y werth yu. 6i.** bu6 a chwe ugein mu6. gan y ardyrchauael. Pedweryd yu y **gwas ystauel ew a dyly y dyr yn ryd ay uarch ay liein y gan y urenhines.** ay urethyn y gan y brenhin. ew a dyly ran o aryant y guynnos. ew a dyly **gwneuthur negesseu y rug yr ystauel ar neuad. ew a dyly gwassanaythu** ar y urenhines eythyr y teir guyl arbennic ar wuyt a llyn. ew a dyly kad6 **cloeu koffrys y urenhines a diwallu yr ystauel a gwneuthur y gwely. y le**ty yu ystauell y urenhines ay wely yn y geudy urth uot yn baraut y wneu**thur negesseu y urenhines. 6n naud yu ac un sarhaet ac un werth a gwas** ystauel y brenhyn. Pymhet yu y llau uoruyn hy a dyly y march **bress6yl a hen dillat y urenhines ay hen grysseu ay hen lenllyeynyeu ay** hen fruyneu ay hen esgidyeu. hy a dyly ran o aryant y guynnos. y naud **yu or pan danho y dyllat ar y gwely y nyu tynno drannoeth. y gwely yn yr** ystauel mal y clyuho y geir lleihaw a dyweto y urenhines. **Chwechet yu y dryssaur ew a dyly y dyr yn ryd ay uarch bresuyl ay ly**eyn y gan y urenhines ay urethyn y gan y brenhyn. ew a dyly duyn ~~o~~ **gwiraut pan uo med ny dyly ew eiste yn yr ystauel namyn gwassanaythu** oy seuyll. ew a dyly ran o aryant y guynnos. y lety y gyt a dryssaur y bre**nhin yn ty y porthaur. 6n naud yu a dryssau~~a~~r y brenhin. y sarhaet y6** chwe bu6 a chwe ugeint aryant. y werth yu chwe bu6 a chwe ugein **mu6. Seithuet yu y choc ew a dyly y tyr yn ryd ay** uarch bresswyl ay lyeyn y gan y urenhines ay urethyn y gan y bre**nhin. ew a dyly y diwallu or distein oy gywreidyeu yn y gegin. ew a //**

BL Add. 14931 t. 18

dyly dechreu pob ferym or a gyweyryo ew. y naud yu unaud a choc y brenhyn. y lety yu y gyt a distein y brenhin. y sarhaet yu. 6i. bu6 a 6i.xx. o ary**ant y werth yu chwe bu6 a chwe ugein m6u. Vythuet yu** y chann6yllyd. ew a dyly y dir yn ryd ay uarch bressuyl ay lieyn y gan y ure**nhines ay urethyn y gan y brenhin. ew a dyly ran o aryant y guynnos.** ew a dyly dyrnued o bop kann6yll a dalyo yn y durn. ew a dyly pen y kan**nuylleu a dynno ay danhed. ew a dyly gwedill y kann6ylleu oll. ew a** dyly y bry6*uara* ar bry6*diuynyon* a el dros dysgyl y urenhines. 6n na**ud ac un llety ac un sarhaet ac un werth a kannuyllyd y brenhin.** Uchow ry traythassam ni or pedwar suydauc ar ugein a berthyn ar y **llys yman y traythun ny or suydogyon aruer o deuaut a uyd in llys. kyn**taw yu o rei hynny gwastraut awyn. yr eil yu troydyauc. y trydyt ma**er bisweil. pedweryd ryghill. pymhed porthaur. chweched guylwr.** Seithuet kynnutei. 6ythuet poburyes. Nauuet gow llys. decuet penkerd. **Kyntaw yu gwastrat awuyn ew a dyly y tyr yn ryd ay uarch ay dillat. ew** a dyly capaneu glan y brenhin y marchoco yndunt. ay hen fruyneu ay hen **hossaneu ay hen ysparduneu ay hen gywruyeu eurgalch ay holl ystarn.** ew a dyly bot ym pob lle yn y absen dros y pengwastraut. ew a dyly daly **gwarthauyl y brenhin pan esgynho a phan disgynho. a duyn y uarch y6** lety a thrannoeth y duyn idau ew a dyly cerdet yn gyuagos yr brenhin. **urth y wasanaythu pan uo reit. ew a dyly kywruyau march yr ynat llys ay** d6yn ydau urth eskynn6 arnau. ynteu bieu barnu y ureint ay dylyed yn rat. **y naud yu or pan dechreuho y gow llys wneuthur pedeir pedol ac eu to hoyl**lyon ac ydau ynteu eu dodi a dan uarch y brenhin duyn y dyn a wnel y kam. **y sarhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint aryant. y werth yu chwe bu6 a** chwe ugein mu6. Yr eil yu troydyauc ew a dyly y dir yn **ryd ay liein ay urethyn ay uarch bressuyl ar suyd honno a dau o ureint** tyr idau ew a dyly daly traet y brenhin yn y arfed or pan dechreuho eisted **y chyuedach yny el y gysgu ac a dyly cossi y brenhin ac ychyhyt a hynny //**

BL Add. 14931 t. 19

o hysbeit ew a dyly guyllyau y brenhin rac pob gwall. y naud yu or pan doto y brenhin y draet yn y arfet yny el yu ystauel duyn y dyn. ew a dyly wuy**ta ar un dysgyl ar brenhin. ay geuyn ar y tan. y sarhaet yu chwe bu6 a chw** ugeint aryant. y werth yu chwe bu6 a chwe ugein mu6 kan y ardyrchauael. **Trydyt yu maer bisweil ew a dyly gwarchadu y llys gwedy yr ystywart** llys yn benhaw. ew a dyly cymryt a rodho y maer ar kyghellaur atau o da **y daly y llys. ew bieu peri yr ar a holl reidyeu y llys. ew a dyly diruy a chamlu**ru y uayrdrew. ew a dyly ebedyu gwyr y uaerdrew. ac amobyr eu merched. **yny bo dadleu rug deu wr or uaerdrew am dir ew a dyly pedeir ar ugeint.** neu am ymlad neu am ledrat. ew a dyly tyghu tros dyr y llys. ew a dyly tri **ugeint o bop karcharaur**

or a el yn y eol. ew a dyly gwestuaeu ar wyr y uayrdrew. y gwarthec a uo yn y warchadu ew teir nos kyn eu llad euo **bieu eu cruyn. ny dyly nep cruyn gwarthec y maer bisweil namyn ew** ehun nar brenhin a uo yn y llys nac ew ny uo. y naud yu duyn dyn tros **deruyn tir y llys. y lety yu y buyty. y <u>saraet</u> yu chwe bu6 a chwe ugeint** aryant. y werth yu chwe bu6 a chwe ugein mu6. gan y ardyrchauael. **Pedweryd yu y righill ew a dyly y tyr yn ryd a phan uo y brenhin yn y llys** ew a dyly buyt seic ew a dyly seuyll y rug y deu bost a guyalen yn y lau rac **llosgy y ty tra uo y brenhyn yn buyta. ac yuet y gyt ar suydwyr ac ny dy**ly eisted tra uo y brenhin yn y neuad ny dyly tarau y post y parch y bo y bre**nhin ew a dyly loneit y llestri y gwallouyer yndunt y curyw ac eu han**ner o uragaut ac eu trayan o ued. ac a dyly cosseeu ychen a gwarthec a ga**fer oy guhud ew kywu6ch ay ufarneu. a nauuetyd kalan gayaw peys** a chrys a llaudyr heb denllyw. kyhyd y dyly y dillat a chulym y laudyr **kalan gayaw y dyly. kalan gayaw y dyly kafael capan. a chalan maurth** neu chweuraur mantell. y righyl a ran y rug y brenhyn ar maer ar **cyghellaur. ew a dyly or marudy kyc bulch ar emenyn b6lch ar maen** ysaw yr ureuan ar llyn glas. ar wanaw ysaw or . yd ar yeir ar ka**theu ar wuyall ar dalar o byd yn y dayar ac ony byd talar yr eiryonynneu. //**

BL Add. 14931 t. 20

O bop ty y del ar neges y brenhin torth ay henllyn teir kyuelyn yn hyt y way6 d6y dray gevyn ac un ragdau. oe anreith a dycher eythyr y wlat **ew a dyly taru neu anиueil nyt el a dan wed neu gynflyth. pan uo ma**ru ryghyl y brenhyn ew a dyly cafael y da oll. O serheit y righill yn y **eiste tra wneler y dadleu ny dyly cafael namyn gogreit ceirch a phlis**gyn 6y. y sarhaet yu herwyd rei kymeint a sarhaet y neb bieypho y **y tyr y sarhaer arnau. y med ereill teir bu6 a thri ugeint aryant.** y werth teir bu6 a thri ugein m6u. Pymhet yu y portha**ur ew a dyly y dyr yn ryd ay dy o ueun y porth. ew a dyly y ymborth or** llys yn wastat a seic pan uo y brenhin. ew a dyly o bop anrec a el dr6y y **porth dyrnuet. ew a dyly o bop pun cymut a el truy y porth ysgyren a** dynho yn dilesteir yr march ay la6 ar y porth. ew a dyly pedeir ceinny**auc y gan bop carcharaur y kayer y porth arnau. ew a dyly tynnu cr6**yn yr anueilyeit a ladher yn y llys. ynteu a dyly ceinnyauc o bop un ona**dunt huy. ew a dyly or anreyth o uoch a del truy y porth huch a hallo** ew erbyn y gwrych y dyrchauael ay un lla6 yny uo kywu6ch y thra**et a thal y deu lyn. y llydyn c6ta a del yr porth ew byeuuyd. ew a dyly bot** yn ryghil ar y uaerdrew. ew a dyly pedeir keinnyauc o bop amobyr a **del ohoney. ew a dyly gwyssyau gwyr y uaerdrew yr gweyth. ew a** dyly o bop diruy a chamlur6 a dycher y arnadunt gobyr. ew a dyly neges**seu yn ryd yn y llys. ac a dyly kadit y caus a bopo. ew a dyly arluyau y llys** y am bery gwellda a pheri cynneu y tan. y naud yu kadu y dyn a wnel **y cam yny del y pen*teulu* yu lety dr6y y porth ar penteulu hyt y dyogel.** y sarhaet chwe bu6 a chwe ugeint aryant. y werth yu chwe bu6 a **chwe ugein mu6. Chwechet yu y guyllwr ew a dyly** y dir yn ryd ay wuyt bresswyl ay archenat a thorth ay henllyn yn uorewuyt **ny dyly 6yllyav namyn or pan elher y gysgu hyt y dyd. ynteu a dyly kys**gu y dyd ac na wnel dym namyn yr y obyr rei a dyweit y dyly llygeit **yr anyueillieit a ladher yn y llys. ac a dyly y dillat y an capan a hossaneu. //**

BL Add. 14931 t. 21

o keffyr ew yn cysgu yn yr amser y dyly uyllyau. ket maydher ny diwygyr ydau. ac ony meidyr a gaffael yn kysgu talet kamluru yr brenhin. y naud y6 **or pan dechreuho ew kanu y gorn pan hel y 6yllyau yny agorer y porth dran**noeth. y sarhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint aryant. y werth yu chwe bu6 **a chwe ugein mu6. Seithuet yu y kynnutei. ew a dyly y dir** yn ryd ay wyt bressuyl ay seic pan uo y brenhin ay archenat ew a dyly a uo **reit urth gynnuta yn y llys ac o chyll ynteu dym o hynny ew a dyly y da**lu. ew a dyly cadu march y cynnut a chymryd ebran ydau beunoeth or **llys a marchogaeth arnau yn mynet yr coet. ac o chyll ew ar y war**chadu ew; ew a dyly y dalu. ny dyly ew manylu y kynnut or ansaud **y doto ar y march gwedy y del adrew. ew a dyly y gydueu yr yscrybyl a** ladher yn y llys. Sew achaus yu hynny urth y esgyrnygu ar y gynnut ay **wuyeyll ew. y naud yu hyt y gallo y wur6 ay wuyall neu ay 6dyw. y** sarhaet yu chwe bu6 a chwe ugeint aryant. y werth yu chwe bu6 a **chwe ugein m6u. Vythuet yu y boburyes hy a dyly y buyt** or llys ay dillat ay seic pan uo y brenhyn ay theissen diwed poby o bop am**ryu ulaut a bopo. ay gwely yn y buyty. ny dyly kyuodi rac nep tra uo** yn pobi. y naud yu hyt y buryo ay chrauell. y sarhaet yu trayan sarhaet **y gur ony byd gwr hanner sarhaet y braut. y gwerth yu na hy a uo** gwedu na hy ny uo hanner gwerth y braut. Nauuet yu y gow **llys ew a dyly y dyr yn ryd ay wuyt bresuyl ay seic pan uo y brenhin ew** a dyly~~ly~~ gwneuthur reidyeu y llys yn rat eithyr tri pheth. sew yu y rei **hynny gwarchauyl**

a chant callaur a chyll kulldyr. a thedyw buyall gynnud a phen gwayu o phob un or tri pheth hynny ew a dyly tal y lawr. **ew a dyly y s6ydogyon y llys gwneuthur eu reydyeu yn rad. 6ynteu a dy**lyant y anregu ew am bop llauur. ew bieu amobreu merchet y goueint **ereill. ew a dyly y keynnyon sew yu y keynnyon y wiraut gyntaw a del** yr neuad y le yu yn y llys yn tal y ueig yn emyl yr effeiryat teulu. y naud **yu or pan dechreuho y weyth y bore yny darfo y nos. y sarhaet yu. 6i. bu6. //**

BL Add. 14931 t. 22

a chwe ugein aryant. y werth yu chwe bu6 a chwe ugein mu6. Decuet yu y penkerd ew a dyly y dir yn ryd. ay le yu ar neillau yr ynat **llys. ew a dyly dechreu o du6. ar eyl or brenhin bieyfo y llys neu o arall.** ny dyly erchy namyn penkerd ac oy gyt ay gedymdeithyon duy ran y**dau ew. ew a dyly kafael y gan bop cerdaur gwedy yd ymadawho** ay disc pedeir ar ugein. ew a dyly pedeir ceinnyauc y gan bop gwreic **a gysco gwyr genthi gynt. ew a dyly amobyr merchet y cerdoryon** ereill. y gyt ar edlig y dyly gysgu y naud yu or pan dechreuho canu **yn y llys hyt pan dyruyno y canu diwethaw. y sarhaet yu chwe bu6** a chwe ugeint aryant. y werth yu chwe bu6 a. 6i. xx. mu6. **Unuet ar dec yr olchuryes. hi a dyly y buyt or llys ay seic pan uo y brenhin.** ay dillat. ac a dyly y dyd y golcho yr urenhines anrec y genthi. y naud **hyt y buryo ay golchbren. 6n sarhaet ac un werth yu ar boburyes.** Vchow ry trayssam ny or suydogyon a berthyn ar y llys ar rei cyureithy**aul ar rei aruer ac eu breint ac eu dylyet yman y traythun ny o be**theu ereill. Try anhepcor brenhin yn y efferyat urth uen**diga6 y wuyt a chanu eferen. ar ynat llys urth doosparth pob peth** pedrus. ay deulu urth y negesseu. Try anhepcor gurda y delyn ay **urycan ay gallaur. Try anhepcor tayauc y gauyn ay druydeu** ay bentan. Try pheth ny dyly brenhin y gywran. y s6llt ay hebauc **ay leydyr. Try ruyt brenhin. y ueirch ay uoch ay warthec o chyll** dyn anuieil ay gafael ym*plyth* anyueillyeit y brenhin ew a dyly pe**deir ceynnyauc o bop un onadunt. Try ruyt gurda y ueirch ay** warthec ay uoch. yny cafo dyn anuieil yn eu plyth huy talhet. iiii. ceinnyauc. **Teyr ruyt tayauc y uoch ay warthec ay ayawdy o galan mei hyt aust.** o cheyph anyueil ar gyueyl~~n~~yorn. yndau ew a dyly pedeir ceynnyauc. **Try pheth ny eill tayauc y werthu heb gannyat y argluyd. am6s a** mel a moch. ac os gwerth byt diruyauc. ual cynt. ac onys pryny ar**gluyd gwerthet ew y ford y mynho. Teir celuydyd ny dyly mab tay- //**

BL Add. 14931 t. 23

auc heb gannyat y argluyd. a chet as dysco ew a dyly y d6yn dracheuyn. onyt yscolheic wedy y chymero urdeu. Sew yu hynny yscolheictaut a **gouannaeth a bardoni. Vyth bynuarch brenhin. Mor difeith. achanauc** gwlat arall. lleydyr. Maru o anuab. Maru yny cafo ebedi6. a chamgylius **y cafer dir6y a chamlur6. p6y bynnac a dyweto geir anwar yr brenhyn ta**let camluru deudyblyc ydau. Pa le bynnac yd ymgafoynt yr effeiryat **ar distein ar ynat yna y byd breynt y llys. ny dyly y brenhin mynet ay** lu or wlat namyn unweith bop bluydyn. 6ynteu a dylyant uynet yn y **gyuoeth ew pan uynho. y brenhin a dyly o bop bileindrew dyn a march a** buyall y wneuthur lluesteu ac uynteu ar y gost ew. Nau tey a dyly **bileynyeit y brenhin y wneuthur ydau. neuad. ystauel. b6yty. ystabyl.** kynordy. ysgubaur. odyn. treuyn b~~y~~echan. cerner. Pob da heb perche**nnauc ydau difeith brenhin. Tri pheth ny dyly y brenhin y rann6 ac arall.** eur ac aryant a chyrn bual. a gwisc y bo urlys eur ydi. P6y bynnac a **wnel cam y uam*egluys* talet pedeir punt ar dec hyt hanner yr abat o** byd d6ywaul lythyrwr. ar llall y rug yr efeiryat ar clas. o gwneir cam **yn y uynwent seith punt yn deu hanner ual y lleill. Puy bynnac a wnel** cam y egluys arall talhet seith punt. y neill hanner yr effeiryat ar llall **yr person. Llyma y dechreu kyureithyeu y wlat kyntaw** yu nau tauodyauc. Sew yu y rei hynny argluyd y rug y deu was. efeiryat **y rug y de6 uynach. tat y rug y deu uab. o byd un or rey ry dywedassam ny** uchot ny mynno dody y pen y tri thauodyauc ar llall **yn y uynn6 kyureith a eirch y dodi. Pedweryd ynat ar y ura**ut. o deruyd y dyn or d6y bleit y bu y gyureith y rygthunt gwadu y: **uraut ar llall yn y hadew. geir yu geir yr ynat yna ar y ura**ut. Pymhet yu mach ar y uechniaeth o deruyd y adew ar neill yn dy**weduyt bot y uechniaeth ar beth maur ar llall ar beth bychan can ade**wuyt y mach credad6y yu pahar y roet. a chan a dyweit ew ny ellyr y **wadu. Chwechet yu rodyat ar y rod sew ual y mae o deruyd y dyn rody //**

BL Add. 14931 t. 24

peth. a deu dyn yn dyweduyt ymy y roet nac ew heb y llall ymy. geir yu y eir padi6 y rodes. Seithuet yu mor6yn ar y moruyndaut. O deruyd y **6r duyn moruyn lathlut a gwedy y del yr difeith a hi a chynn bot achaus** ydau a hy a gouyn ydau beth a rody di ymy am hyn a rody ohanau ew beth **ydy**

hy a gwedy hynny bot yn edyuar ganthau ew oet as gwato ew os adew hy geir yu y geir hi yna. 6ythuet yu bugeil trewgord. O der**uyd llad lludyn y dyn o ysgrybyl perchennogyon ereill am hynny geyr** yu geir y bugeil. pa eydyon ay lladaud. Nauued yu lleydyr urth y groc. **ar y gydladron. O deruyd ydau ew dyweduyt bot dyn yn gytleidyr ac** ew am y lledrat dyenydiir ay gadarnau o*hanau* yr agheu y athy6 ydau **ac y mae ynteu yn mynet geyr yu y eir ew yna.** Llyma y dechreu cyureythyeu y gwraged. O deruyd y wreic bot rodyeyt **ydy a dan y hagwedi y dyly bot hyt y pen y seith blynet ac ysgar onadunt** ranhent yn deu hanner bop peth a uo udunt. y wreyc byeu rannu y g6r **bieu dewyssau. y moch yr g6r ar deueit yr wreic. ony byd namyn y ne**ill onadunt rannu yn deu hanner ac os deueit a geyuyr a uyd y deueit yr **gur ar geyuyr yr ureyc ony byd namyn y neill eu rann6. Or meyby**on duy rann yr tat ac un yr uam. yr hynaw ar yeuaw yr tat ar perued **yr uam. y doodreuyn ual hyn y rennyr holl lestry y llaeth eithyr un** bayol yr wreic yd a. yr holl dysgleu eithyr un dysgyl yr wreic yd a. ar **deu hynny yr gur yd a. y wreic a dyly y carr a yeu y duyn y doodreuyn** or ty. y gur a dyly holl lestry y llyn. y g6r a dyly y rydyll **ar wreic y gogyr man. y gvr a dyly y maen uchaw yr** ureuan. ar wreyc yr yssaw. y dyllat a uo arnadunt y wreic bieu. yr **hun a uo a danadunt y gur byeu. yny wreicao a gwedy y** gwreicao ellug y dillat yr wreic. ac os gwreic arall a gusc ar y dillat ta**let y huynepwerth y gur bieu y gallaur ar brycan a gobennyd y draus**tyle ar kulldyr ar wuyall gynnud ar taradyr ar pergyg ar crymaneu **oll eithyr un cryman a hunn6 yr wreic. y wreic bieu y badell ar drybet //**

BL Add. 14931 t. 25

ar wuyall lydan ar g6dyw ar s6ch ar llyn achlan. ar llynat ar gwlan. ar trythg6t ac a uo yndau. eithyr eur neu aryant a hunn6 o byd y rann6. **Sew yu y trythgut y llaugur. O byd gweeu eu rannu. y pelleneu yr mey**byon o bydant. ac ony bydant eu rann6. y g6r a dyly yr ysgubaur ac a uo **uch dayar ac ys dayar o yt. y gur a dyly yr yeir oll ac un gath ar lleill yr wre**ic. y buyt ual hyn y renhir. y wreic bieu y cyc yn y hely ar caus yn y hely a **gwedy y ~~eo~~ croker y gur bieu. y wreic bieu y llestry emenyn bvlch ar caus** bvlch. y wreic byeu a allho y duyn o 6laut y rug nerth y duy lau. ay deu **lyn or gell hyt y ty pob un onadunt bieu y dillat eithyr eu mentyll ar men**tyll eu rannu. os y gur a uyd breinnyaul dangosset y ureint kynn y ran. **a gwedy y kafo ew y ureint ranher mel y dywedassam ny uchot. eu dy**lyedyon talhent yn deu hanner. os kyn y seythuet wluydyn yd ysgarant **talher ydy y hagwedi. ay hargyureu ay chowyll. os yn uor6yn y rodyr yr** hyn a uo ar y garn or petheu hynny a dyly. ac os kyn y seithuet wluydyn **yd edeu hy y g6r cubyl o hynny a gyll. ; eythyr y chowyll ay huynebwerth** am y gotuyn. os y gur ynteu a uyt clawur neu anadyldrewedic neu na **allho ymreyn os o achaus un or tri pheth hynny y heteu hy a dyly kafael** c6byl or eydy. os o uarv y gwahanant hy a dyly bop peth yn deu hanner. **eythyr yr yt. ny dyly gwreic yn y byt cafael dym or yt onyt gwreic** p6ys. ac os o uaru a by6 yd ysgarant rannet y claw ay beriglaur y gyt **ac ew a dewysset yr yach. ny dyly y claw cymynn6 dym namyn dayret** yr egluys ar argluyd ae dyledyon a chet as kymynho y mab a eill torri **y gymyn. a hunn6 a elwyr mab anwar. Puy bynnac a dorro kymyn** nyt amgen ay dayret ay dyledyon ysgymun 6yd. Os ouy6 y gwaha**nant tricet hy ar eydy yn y ty hyt y pen y nau nyeu a nau nos a g6ybot** ay kyureithyaul y gwahan ac os yaun y gwahan o ben y nauuet dyd; **aet y da hi or blaen ac ar ol y geynnyauc diwethaw aet ehun. Sarhaet** gwreic huryauc urth ureint y gur nyt amgen sarhaet y gur kyn noe ro**di y h6r urth ureint sarhaet y braut nyt amgen hanner sarhaet y braut. //**

BL Add. 14931 t. 26

y galanas na hy a uo guryauc na hy ny uo hanner galanas y braut. O myn g6r wreic arall gwedy yd ysgarho ar kyntaw ryd uyd y kyntaw. O der**uyd y ur ysgar a gwreic. a mynnu o honno 6r arall a bot yn ediuar gan** y gur kyntaw ry ysgarhei ay wreic a godiwes ohanau hy ar neill dro**et yn y gwely ar llall eithyr y gwely y gur kyntaw a dyly cafael y wre**ic. O deruyd y wreic vryauc gwneuthur cyulauan dybryt. ay rody cus**san y ur ay gadael y gouyssyau ay hymrein sarhaet yr gur yu hynny.** Os y hymreyn a deruyd y sarhaet honno a dyrcheuyr ar uod y hanner **yn wuy canys o genedyl elynyaeth yd henyu. Os y gouyssyau a deruyd** talher ydau y sarhaet honno heb y hardyrchauael. Os cussan ny thelyr **namyn deu parth y sarhaet canyt gweithret cubyl. Os gwadu a wna** y gur y gafael y rug y deu uorduyt rodet ll6 degwyr a deugeint ar **wreyc ll6 degwraged a deugeint. Os gwadu y gouyssyau a wna y gur** llu pedwar gwyr ar dec a ryd. ar wreic llu pedeir gwraged ar dec. a hyn**ny oc eu cereint. Os rodi cussan a wata rodet ll6 seithwyr ar wreic ll6** seithwraged. ar reyn hynny oc eu kywneseiuyeyt y am y mam ay that ay **brodyr ay chwioryd. Puy bynnac a dyco moruyn yn llathlut**

a chyn bot achaus a hi gouyn beth a roy dy ymy a mein ny holy ohanau ew y meint **a rohei a hynny ar y gred ken ceyssyo ew gwedy hynny y wadu os hi ay** gyrr arnau ew yn gyureithiaul yna y mae geir y geir hy. canys duc ew **hy hi yn y lle nad oed neithyaurwyr. O rodyr moruyn y ur ay chaphael** yn wreic ay diodew or gur yn y wely hyt trannoeth. ny eill ew duyn **dym oy dylyet hy. os ew a wna ew wedy . as kafo hy yn llygredic cy**uodi ar y neithyaurwyr ay galy yn y seuyll a thystu udunt huy y chafael **hy yn llygredic ac na cysgo ganthau hyt trannoeth ny dyly hy dym dranoeth** y ganthau ew. O deruyd dyuot bronneu a chedor arnei ay blodeua6 yna **y dyweit y gyureith na uyr nep beth yu hy ay moruyn ay gwreic o acha**us ry dyuot arnei aruyd mab. ac urth hynny y gat y gy6reith y diheu**rau hy. o lu seith nyn y am y mam ay that ay brodyr ay chwioryd. //**

BL Add. 14931 t. 27

Os hytheu ny mynn y diheurau llader y chrys yn gywuuch ay gwerdyr a roder dinawet bluyd yn y llau gwedy irav y losgurn ac o geill hy gyn**hal hunn6 kymered yr ran or argywreu ac ony heill bit heb dim. Puy**bynnac a rodho gwreic y 6r ew bieu talu y hamobyr neu ynteu a gy**merho meichyeu y genthi hy ar y dalu. ac os hytheu a ymryd talet y** hamobyr canys hy ehun a uu rodyat arnei. O dvc dyn gwreic yn llathlut **a dyuot a hy ydy uab uchelwr y gyscu nac na chymero y gur uab ~~ay~~ ar y** hamobyr talet ehun. O deruyd y dyn d6yn gwreic lathlut byt hyt y pen **y seith blyned ar dryeidyon kyhyt eu co~~r~~rn ar eu hygyuarn. a chan colles** yna y breynt byt ar y breint hunn6 hyt y pen y seith blyned. O byd ar**gywreu ydy byt hunn6 yn didreul hyt y pen y seith blyned. Os hytheu a** ganhatya y dreullyau ew ny dywygyr dym ydy o dreul deint ac ystlys y **pen y seith blyned o cheyph teir nos or 6ythuet rannu deu hanner a hy me**gys a gwreic a rodyeyt ydy. canys ny phara gwreic nac o lathlut nac o **rod ar ureint y hagwedi namyn hyt y pen y seith blyned. ac nat agwe**dyaul hytheu o benn y seith blyned allan. urth hynny rannent deu hanner. **Puy bynnac a gysco teir nos gan wreic or pan anhuder y tan hyt pan dat**anhuder drannoeth. a mynnu ohanau yscar talet ydy eydyon a dalho uge**int ac ar arall a dalho dec ar ugein. ac arall a dalho tri ugeint. ac os dvc ar** ty ac anlloed ay bot y gyt ac ew hyt y pen y seith blynet rannu a hy me**gys a gwreic a rodyeit ydy. teir agwedy gyureithyaul ysyd. agwedi merch** brenhin pedeir punt. ar ugeint. ac uyth punt y chowyll. agwedy merch **gurda teir punt a phunt y chowyll. agwedy merch mab eillt punt** ay chowyll pedwar ugeint. O deruyd y dyn beychyogy gwreic o l6**yn a pherth ew a dyly gossymdeithyau y mab canys y gyureith a dyweit** na dyly hy gafael collet o achaus y gur ceny chafo wuynnyant ac urth **hynny y dyly ynteu meithryn y mab. O deruyd y 6r yscar a gwreic** a hitheu yn ueichyauc pan ysgarher a hy gater ydy or pan ysgarer a hy **yny agho yg kyueir hanner bluydyn o ueithryn y mab a gwedy ganer //**

BL Add. 14931 t. 28

~~**a gwedy**~~ **y mab hitheu bieu y ueithrin ew hyt y penn y wuydyn mynno** na uynho yr da y gan y gur. Sew yu messur y da buuch laythauc a pheis **a dalho pedeir ceinnyauc a phadell a dalho ceinnyauc a charreit or yt goreu ar** trew y dat. a hynny hyt ym pen y wluydyn ydy yr y ueithryn. hytheu **wedy hynny hanner. blwydyn ac o hynny allan ny ellyr kymell arnei hy y ue**ithryn namyn y rann ehun. onys myn ac o hynny hyt ym pen y pedeir bly**ned ar dec y deu parth ar y tat or meithryn ar trayan ar y uam. ac ym pen** y pedeir blyned ar dec y mae yaun yr tat y duyn ar yr argluyd. ac ydau **ynteu gurhau. ac o hynny allan byt urth ossymdeith y argluyd. O** deruyd y wreic dywedut ar hvr duyn treis arnei a gwadu or gur. **roder llv degwyr a deugeint heb alldut heb ur not. O deruyd ydy** hytheu gyrru yn gywreythyaul cymeret y galy yn y llau ass6 ar llau de**heu ar y creir a thyghet hy yr ry ymreyn ar galy honno y dreis y arnei** hy. a ry wneuthur meuyl a sarhaet o*hanau* ydy hy ac yu chenedyl ac **yu hargluyd. Rey or yneit ny at gwat yn erbyn hynny. Niny eissyoes** a ad6n wad ual y dywedassam ny uchot. O deruyd y 6r d6yn treis ar **wreic ac adew o*hanau* talet deudec mu6 yn dyruy yr argluyd ay ha**mobyr yr argluyd ac os moruyn uyd y chowyll ay hagwedy yn y ueint **wuyhaw y dylyho. ay huynepwerth ay dilysruyd. ac os gwreic huryauc** uyd y sarhaet can y ardyrchauael ar uod y hanner. O deruyd y h6r duyn **mor6yn yn llathlud y hargluyd ay chenedyl a dyly y duyn y ganthau** ew ken boet druc ganthau. ac o bu gynt gan 6r ny ellyr y duyn y gan y **gvr ay duc yn llathlut onyt ehun ay myn. Try phyw reyt gwreic y cho**wyll ay gowyn ay sarhaet. Sew achaus y gelwyr yn dry phryw reyt **6rth y uot yn try phryaud gwreic ac na ellyr y duyn o nep achaus y gen**thi. Sew yu y cowyl yr hyn a gafo am y gweryndaut. Sew yu y sar**haet pob peth a wnel y g6r arnei namyn am try pheth saraet yu ydy.** Sew yu y try pheth hynny y maydu am rodi peth ny dylyo y rody ac **am y chafael gan 6r. ac am unau meuyl ar y uaryw. ac os am y cha- //**

BL Add. 14931 t. 29

fael gan ur y maed ny dyly dywyn namyn hynny cany dylyir dywuyn a dyal am un gyw~~a~~lauan. Sew yu y gowuyn o cheyph hi y gur gan wreic **arall. talhet y gvr ydy hy chwe ugeint y treigyl cyntaw am yr eil weith** punt. os ceyph y dyrydet weith ysgar a eyll heb golly dym or eydy ar da a ga**fo hy am y try pheth hynny a dyly bot yn wahanedic y urth y gur. Gwre**ic y brenhyn a eill rody heb gannyat y brenhyn trayan a del o doouot yr **brenhin. Gwreic mab uchelwr ay eill rody y mantell ~~ay~~ ay chrys ay hesgy**dyeu ay phenllyeyn ay buyt ay dyaut a chraun y chell a benfygyau y holl **doodreuyn. Gwreic tayauc ny eyll rodi dym namyn benfygyau y gogyr.** ual y clywer y llew y ar y dom a rody y phenguuch try gorsaw. Gwreic **pan gysger genthi ny dyly cychwyn odyno hyt ym pen y nauuet dyd** a phan ysgarho ay gur ny dyly kychwyn hyt ym pen y nauuet dyd. ac yna **yn ol y geinnyauc diwetaw. a phan uo maru y gur ny dyly cychwyn** or ty hyt ym pen y nauuet dyd. ac yna ar ol y geinnyauc dywethaw. O try **mod y dylyir amobyr y wreic. o rod ac estyn ceny chysger genthy. yr eil** o gywelogach honneit ceny bo rod. y trydyt o ueichyogi. Amobyr merch **maer kyghellaur punt. Amobyr merch maer chwe ugeint. Amobyr merch** penkenedyl chwe ugeint a phunt. Amobyr merch uchelwr chwe ugeint. **Amobyr merch mab eyllt pedwar ugeint. Amobyr merch alldud pedeir** ar ugeint. Amobyr pob pen*suydauc* herwyd rei punt herwyd ereill chwe **ugeint. Amobyr suydogyon ereill herwyd rey chwe ugeint herwyd ereill** try ugeint. Amobyr caeth o wreic deudec ceynnyauc. O deruyd beychyo**gy gweynydauc a chaeth y nep ay beychoco a dyly rody gweinydauc arall** y wasanaythu yn y le yny agho a meithryn y mab gwedy agho yn dyles**teir yr nep bieifo y dyn. ac o byt maru yn eghy talu y gwerth cyureith** yu hargluyd ac ebedyu ystauellauc oy wreic. xiii. O deruyd y alltud **o wreic mynet truy wlat ac yn hynny y maru talhet yr neb pieifo y tyr** un ar bymthec am y maru dywarchen. O deruyd y vr mynnu ysgar **ay wreic a mynn ohanau wreic arall dylys yu y gyntaw canys dyly //**

BL Add. 14931 t. 30

vn gur bot ydau duy wraged. Pob gwreic a dyly mynet y ford y mynno yn ryd cany dyly bot y garr dychwel ac na dylyir ydy dym namyn y ha**mobyr. a hynny un amobyr canyt oes y wreic ebedyu namyn y hamobyr** urth hynny megys ~~a~~ na dyly gur talu namyn un ebedyu. y uegys hyn**ny ny dyly gwreic talu namyn un amobyr. canyt oes ydy ebediu namyn** y hamobyr. Ny chygeyn gwreic yn uach nac yn tyst ar vr. O deruyd **gwelet gwreic yn dyuot or parth hun yr llvyn ar gvr or parth arall.** neu yn dyuot o wacty neu a dan vn uantell. os gwadu a wnant llv dec wra**ged a deugeint ar y wreic ar gymeint ar y gur o wyr. O deruyd rody** cymraes y alldut urth y ureint y gur yd a y sarhaet yny uo maru yr all**dut. a gwedy bo maru yr alldut yny uynno y wreic gur arall. kanyt** ymchwel dray geuyn ar y genedyl. O deruyd rody cymraes y alltud a **bot plant meibyon vdunt y plant a dyly trew tat o uamuys eythyr** na dylyant ran o dydyn breynyaul. hyt y trydyt dyn eythyr mab alltud **o pennaeth. hunn6 a dyly ran o gubyl. meybyon y ryu wrag~~a~~et hynny** y telyr gwarthec deuach onadunt. Sew achaus y gelwyr y gwar**thec hynny yn warthec deuach canyt oes kenedyl tat ay talho namyn** kenedyl y uam. ny dyly gwreic na phrynu na gwerthu ony byd priaut **ac o byd priaut hy a dyly prinnu a gwerthu. teir gwraged y dyly eu mey**byon uamvys. mab cymraes a roder y alltud. a mab gwreic a vystler yg **wlat a chyuyeith. o cheiph ueichyogi ay guystlau hitheu oy chenedyl ay** hargluyd. A gwreic a dycho alltud treis y arnei. O deruyd roy mo**ruyn y vr ac na honner y chowyll kyn no cyuody drannoeth ny dyly** ew ateb ydy hy o hynny allan. O deruyd y uoruyn na dyweto y chowyll **cyn y chyuody y ar y gwely ny dyly y chowyll o hynny allan. bot namyn** yn gyfredyn y rygthunt. Ny dyly merch o da y tat namyn kymeint **a hanner a gafo y braut. ac ny dyly talu o alanas namyn kymeint** a hanner a dalho y braut. a hynny dros y phlant. ac ony byd plant ydy **a tyghu o*hanei* na bo byth ny dyly talu dym. ac o byd ac eu mynet yn //**

BL Add. 14931 t. 31

oet kyureithyaul. talhent ehun drosdunt o hynny allan. Ny dyly gwreic yn y byt talu ceinnyauc baladyr na hen na euang. O deruyd o achaus **mynnu yscar dyweduyt na allo y gur ymrein kyureyth a eirch prouy. Sew** ual y prouyr. tanu llenllyein wen a danadunt newyd olchi a mynet y gur **ydy ar honno y uot genthi a phan del y ewyllys y ellug ar y llenllyein.** ac o geill hynny ual y gwelher ar y llenllyeynnyeu dogyn yu ydau. ac **wedy hynny ny eill hy or achaus hunv yscar ac ew. na mynet ar eidy yn** gubyl. O dyweit moruyn ar ur duyn treis y arnei ar gur yn gwadu. **a dywedut or uoruyn ony**

duc ew dreis y arnei hy y bot yn uoruyn y gyureith a dyweit bot yn yaun prouy ay moruyn ay nyt moruyn. canys **y bot yn uoruyn yu y hardelu. ac ysew ay dyly y prouy yr edlig. ac os ke**yph y uoruyn ryd uyd y gur. y dyweduyt arnau y treys a hytheu. **heb golly y breint. O dygyr treis ar wreic uryauc ny dylyir talu y** hamabyr canys talus pan hurhavs. O deruyd y wreic duyn mab **yn gyureithyaul y ur ket as gwato y gur ny a dywedun na dyly hy** gwedy as dico ydau ew un weyth y duyn uyth y arall. cany byd carr **dychwel y urth y nep y ducpuyt gyntaw. O deruyd roy gwreic y** vr ac enwy y da a chafael cvbyl hyt yn oet vn geinnyauc ac na cafer **honno nyny a dywedun y geill y gur yscar a hy ac na cafo dym or eydy.** a honno yu yr un geinnyauc a duc cant. Nyt reit mach ar dilysruyd **da gan wreic. yn ganysgaeth. gwreic a dyly trayan sarhaet y gur nac** o lad y sarhaet nac o beth arall. Ny dyly reithwraged y wreic nac am ledrat nac **am alanas nac am uach namyn reyth o wyr. kyureyth a dyweit na** dyly gwreic cowyll wedy blodeuho. onys diheura hy cywnesauyeyt **y am y mam ay that ay brodyr ay chwyoryd a hynny ny no seith nyn.** Sew y dyly blodeuau oy phedeyr bluyd ar dec allan. ac o hynny hyt y **pen y deugeint blyned y dyly meithryn. Sew yu hynny pedeir blyned** ar dec a deugeint y dyly uot yn y hyeuegtyt. a gwedy hynny peidyau **ac ymduyn. O deruyd rody moruyn y vr a hep gysgu genthy cafael //**

BL Add. 14931 t. 32

cam o*honey* urth ureint y gyt yd a ac y dywygyr ydy ac nyt urth ureint y braut. a honno a elwyr morvynwreic. Ac o dygyr treis arnei ew a dylyir **talu y chowyll ydy. O deruyd enllybyau gvr ar wreic y treigyl cyntaw llv** seith wraget. yr eil treigyl llv peteir gwraged ar dec. o hynny allan am bop **enllyb llv dec wraged a deugeint. O deruyd y wreic llad dyn hy a dyly** cafael ceinnyauc paladyr a hunn6 yv y dyn ay chymer ac nys tal. Pob argluy**des a dyly amobyr gwraged y chyuoeth. Pob maer bysweil a dyly amobyr** y uaerdrew. nyt ~~e~~oes breint y butein. cet dycher treis y arnei ny dyly ga**fael yaun. o serheir hytheu talhet y sarhaet urth ureint y braut. ay gala**nas o lledyr. Pob aghywlauan a wnel gwreic talhet y chenedyl drosty ual **tros gvr ony byd gvryauc. Os gvryauc uyd talhet hy ae gvr y chamlvrv** ay dyruy. Gwassawr ac adlamur ac assuyn6r. od a gwassa**wr y urth y wayssaw chwe ugeint a dal. Adlam6r try vgeint a dal. as**svynvr dec ar ugeynt a dal. Eman y llas elydyr m6yn6a**ur gvr or gogled a gwedy y lad y doeth gwyr y gogled yma yu dyal. sew** gwyr a doythant yn tywyssogyon udunt. clydno eydyn. a nud hael uab **senyllt. a mordaw hael uab seruari. a ryderch hael uab tudawal tutclyd** ac a doythant aruon. ac urth lad elidyr yn aber mewedus yn aruon y **llosgassant aruon yn ragor dyal. ac odyna y llvydhavs rvn uab maylgvn** a gwyr gwyned ganthau ac y doythant hyt y glann gweryt yn y gogled **ac yna y buant yn hyr yn amrysson pvy a dylyey mynet yn y blaen druy** auon weryt ac yna yd ellyghvs rvn gennat hyt y gvyned y vybot pie**fey y blaen. rey a dyweit pany6 maeldaw hynaw pendeuyc penard.** ay barn6s y wyr aruon. Iorwerd uab madauc druy audurdaut y ky**aruydyt ay cadarnaa pany6 ydno hen y wyr y pyst pendu ac yna** yd aythant gwyr aruon yn y blaen ac y buant da yno. ac y cant da**lyessyn. kygleu urth wres eu llaw neu gan run yn rudher bydyneu.** gwyr aruon rudyon yu rydiheu. Ac yna rac hyt y trigassant yn y **lluyd y cysgvs eu gwraged gan eu gweissyon caeth. ac am hynny //**

BL Add. 14931 t. 33

y rodher rvn vdvnt pedwar breint ar dec. kyntaw yu ragor rac gwreic. Sew yu ragor y meyrch dow ay voch ay vydeu. a charr a deu ychen a uyn**no ar y warthec. a lloneit y carr or doodryuyn a uynno. yr eil yv blaen gvy**ned yn llvydeu. Trydyd yv na thal yu anyueil. Petweryd yu teruynu ar **y gwladoed a gyuarfoent ar aruon. Pymhet yu o byd amrysson y rvg** dvy uaynaul or nau maynaul ysyd yn aruon eu diamrysony or seyth y dvy **hep nep o le arall. chwechet na byd ryghill yndy. Seythuet bot yn ryd.** pysgota ar y teir auon ysyd yn gyffredyn. 6ythuet. **Nauuet na bont ureyan ~~hy~~ echug. Decuet nat yuoynt lletraut. 6n**uet ar dec nat oes daly ar ~~y~~ eu cyghaussed hyt y trydygeyr. Deudecuet **na thalher meirch gwesteyon na gwyr ar gylch. Trydyt ar dec na dy**lyant uynet y lety arall or neuad. Petweryd ar dec puy bynnac a eiste**do yndy un dyd a blvydyn o byd gvr anlloydauc y uot yn un ureynt a** gvr or wlat. Ac o byd a amheuo un or breynnyeu hynny clas bangor **a rey beuno ay keydv. O deruyd y dyn torry troet** anyueyl dyn arall neu y uordvyt neu wneuthur bryv y del nychdaut **yr anyueil ohonau a bot yr anyueyl yn glan ual y galler yssu y gyc** yaun yu yr dyn ay bryvho cymryt yr anyueyl oy uedegynyaeth y ny uo **yach cany dyly perchennauc yr anyueyl llauuryau dros weythret y** neb yr wnaeth cam ydau. ac os anyueyl blyth a dorres y droet neu y **uorduyt neu ych a ardho roer yu berchennauc kywryv kystal ac ew.** y wneuthur vn ryv wuynnyant

ac a wnel ar yr eydau ehun. ac os **marv uyd yr anyueyl triget yr ar6ystyl yn dylys yn y le. ac os byv** uyt ay welet yn yach deledyv kymeret baup yr eydau ual kynt. **O deruyd marv yr anyueyl yn y lle pan vrywyt cynycyer yr nep** ay brywys. ac onys mynn dewnydyet y perchennauc ew. Os yntev **a dyweyt m6ynhaa ew a my ay talaw ual y dyweto y gyureyth.** Sew a wyl y gyureyth o 6yl yeuan. hyt y calan talu y cyc ar croen **yn lle y deu parth ar trayan ar yr eneyt kanys yna y mae yavn** //

BL Add. 14931 t. 34

amser tachwed. Or kalan eilweith hyt vyl yeuan. y deu parth ar yr eneit ar trayan ~~a~~ ar y kyg ar croen canys burya uyd pob anyueil **yn yr amser hunn6. O deruyd yr dyn ry bryuwassei gurthod y llydyn.** marv atau gwnaet y perchennauc y ewyllys o*hanau*. ac y gyt a hyn**ny cvbyl <u>cvbyl</u> o gywreyth a geif. O deruyd y dyn rody mach y arall ar** beth yaun yv ydau ~~rody~~ rydhau y mach o un o try achaus y byd ryd mach. **ay o dalu drostau. ay o vystlav ay o wadu mach. os y wadu a uyn ual** hyn y gwedyr dyuot ar yr ynat. ar ynat bieu keyssyau y gan y dvy **bleyt ay mach y gvr ay nyt mach. heb yr haulvr mach heb y cynno**gyn na vach. yna y mae yaun yr ynat gouyn a vyt uach dy 6yw heb **y mach kubyl wat heb y kynnogyn nat vyt uach dy y gennyw y nac** ar hynny nac ar dym. dyoer hep y mach ual y mae goreu y dyly mach **hebrug y uod y uot yn uach yd hebrygaw uy uy mot yn uach. dyoer heb** y kynnogyn ual y mae goreu y dyly mach y wadu mynheu ay gwadaw **yna y mae yaun yr ynat edrech pa delv y dyly ew y wadu. sew a wyl** y gyureyth yna kanyt oes namyn y un tauaut ew yn gyrru arnav **na dyly namyn un tauaut y kynnogyn y wadu. ye heb y kynnogyn my**nheu ay gwadaw ew. yna y mae yaun yr ygnat kymryt y creir yn y **lav a dewedvyt vrth y kynnogyn. naud du6 ragot a naud pab ruue**yn a naud dy arglvyd na dos yn llv cam od a ynteu yr llv tyghet y dvu yn y **blaen ac yr creir ysyd yn y lav yr ynat hyt nat mach ew y ganthau ew** nac ar a dywaut nac ar dym. ony vrthdvg y mach arnav byt ryd y **kynnogyn or havl a thalet y mach cvbyl yr haulvr. Os ew a wna y mach** gvrthdvg ar y kynnogyn gvrthdyghet tra uo y kynnogyn yn rody y **eneu yr creyr gwedy y tygho. a sew ual y gvrthdug myn y creyr ysyd** yna mach vyw y y gennyt ty ar yr hyn a dywedassam ny. a my a uyn**naw barnu braut ymy or ynat. ac yna y mae yaun yr ynat mynet** allan y uarnu braut a sew a wyl y gyureith yna llv y kynnogyn ar **y seithuet y wadu y uechny chwe gwyr ac ynteu seithuet. pedwar** //

BL Add. 14931 t. 35

onadunt o parth y tat a deu o barth y uam ac ew ehun yn seithuet. ac ysew yu nesset y dylyant y gwyr hynny bot ydav ac y dylyoynt talv ga**lanas ay chymryt y gyt ac ew. a sew yu oet y reyth honno 6ythnos or** sul nessaw a sew lle y rodher y reith honno ydau ew yn y llan y gwa**randawho ew eferen.** a sew <u>a.....</u> **<u>cymery.........</u>** y <u>bene....</u> **us ar ....** <u>effer..</u> **ac o cheyf ynteu y reyth dogyn yu ydau. Ony che**if ynteu y reyth talhet ew yr haul. ac o myn yr arglvyd herlyt cywre**yth anudon arnau ew; erlynhet. Pa uach bynnac a urthdygho ar y cy**nogyn ryd uyd or haul ac or uechni canys gwnaeth teithy mach. Pa **uach bynnac ny urthdygho talet ehun yr haul cany wnaeth teithy <u>.</u>** mach. ar hyn a dylyei uach pan adeuo urth yr ynat y uot yn uach. y**aun yu yr haulur tystu y ry adew o*hanav* rac kylyav o*hanav* eilweith.** O deruyd y dyn kymryt mach ar beth y gan arall yaun yu ydau dody **oet ar y peth a dylyo a phan del y oet yaun yv ydav ehun gouyn y kynno**gyn gesseuyn ac os negyd uyd y kynnogyn ydav deuet ar y mach a ho**let y mach a dywedet uot y kynnogyn yn negyd ydau. os ew a dyweit y** mach hyt nat mach deuet hyt ar yr ynat a holet yr haul rac bron yr **ynat ac os ew a uyn y mach gwadu ac na urthdygho y kynogyn ar**nau byt ryd y mach or haul am y gwat a digones. os ew a wna y ky**nogyn gvrthdvg ar y mach a galv ar yr ynat am vraut urth y gvrth**dug a dygones yaun yv yr ynat ar y mach barnu y lv ar y seithuet yn 6n**fur6 ac y dywedassam ny uchot. O deruyd y dyn kymryt mach y gan** arall ar beth a dyuot y duy bleit y gyt. ar haulvr ar kynogyn ar mach **a holy or haulvr y mach a dyweduyt y uot yn uach ar beth maur ac atep** or kynnogyn a dyweduyt y uot yn uach ar beth bychan a heb wadu y uech**ni yaun yv yr ynat yna barnu bot yn deturyt y mach pahar y mae mach** ay ar beth maur ay ar beth bychan. a hynny urth llv y mach canys mach **adeuedyc yu. O deruyd y dyn kymryt llawer o ueichyeu ar beth a mynn**u y wadu or kynnogyn kymeint ac a dywedassam ny uchot y wadv. **mach a dav y wadu pob un onadunt vynteu herwyd ual y <u>trychassam</u>** //

BL Add. 14931 t. 36

ny uchot y wadu mach. Rey a dyweyt ac un seithwyr gwadu ket yt uont petwar meich ar ugeint. niny a dywedvn hyt nat yaun. O deruyd y dyn **tebygu bot yn ryd mach oy uechny o dalu peth or dylyet a hep talu kvbyl.** nyny a dywedvn hyt na byt ryd a dylyu ohanau bot yn uach ar y geinnyauc **diwethaw mal ar gyntaw. O deruyd bot mach adeuedic a bot negydy**aeth am dalu yaun yu yr mach roy gvystyl kyureithyaul ..ruod y trayan yn well **nor tal. O deruyt lludyas rody gvystyl y mach bieu hebrug y gvystyl y gyt** ar haulur hyt yn dyogel ac a dyly kymryt y fonnaut gyntaw. o byd ym**lad ac ony wna hynny talet ehun y dylyet. O deruyt y uach keyssyav** dvyn gvystyl heb y kynnogyn ep gyfroy ar y kynnogyn yr haul ny dy**ly ew dvyn gvystyl. Ny dyly mach dvyn gvystyl y kynnogyn ony byd** negydyaeth gyndrychaul yny vyd. O gweles ynteu negydyaeth yn er**byn yr haulvr kyn no hynny ynteu a eyll roy guystyl y kynnogyn yr** haulvr yn y absen. O chanhyata y kynogyn yr mach roy gvystyl punt **yn lle un geinnyauc a chyn yr oet gvystyl kolly y gvystyl. ny dyweit** y gyureith dylyu ohanau tray geuyn namyn dymey canys hynny yv **trayan y geinnyauc. kyureith. O deruyd y dyn rody kywerthyd punt yn** lle un geinnyauc a digvydau y gvystyl ny uernyr yr kynogyn kym**eynt a dym kanys ew ehun a lygrvs breint y gvystyl. Puy bennac a vys**tlo gvystyl adeuedyc a thebygu ohanav ew urth nat oes uach arnau **bot y guystyl yn anylys. nyny a dywedun dyguydau hunn6 ay uot** yn dylys. O deruyd yr mach roy gvystyl o beth maur am beth bychan **kyureithyaul yu yr haulur kymryt y peth a roder ydau y gwystyl. a** chen collo hunn6 kyn yr oet ny dy6c ~~dygvyd~~ ew namyn trayan tracheuyn **yr mach ay rodes atav y mach ay dy6c yn gubyl. yr kynogyn kanys** aghyureithyaul y duc. O deruyd bot mach ar deudec keynnyauc a **dyuot oet y deudec ceynnyauc ac nat oes ar helv y kynogyn namyn** march dec punt a dyuot yr haulvr ar mach y ~~gy~~gymhell y deudec **keynnyauc a dyweduyt or kynogyn nyt oes gennyf y a talhvyw** //

BL Add. 14931 t. 37
ychwy namyn vy march a hunn6 nys talaw ychwy ac nys gvystlaw. ac ny dyly yr haulvr dvyn gvystyl y mach namyn kyrchu ell deuoed ar **yr arglvyd a mynegy yr arglvyd nad oes racv namyn peth maur ac** na dylyir dvyn peth maur y gvystyl am beth bychan. ac yna y mae ya**vn yr argluyd rody kannyat yr mach y rody gvystyl mavr yn lle peth** bychan rac bot yn golledyc yr haulvr. O deruyd y dyn rody mach y arall **ar beth ac gwedy rody y mach mynet y naud rac y dylyet. nyny a dywe**dvn na dyly ew naud rac hynny ac y dyly y mach rody gvystyl hyr haulvr **neu ynteu a wato y uechny. Ny dyly nep kymryt mach yn undydyauc.** kanys onys haul yn y dyd hunn6 neut ethyu ar amser nat oes uach ydau. **Ny dyly dyn kymryt mach kynnogyn kanys deu ardelv ynt ac na cheiph** ynteu namyn dewys y ardelv. os o vechny yd ardelv nyt oes kynogyn. **os o kynogyn nyt oes uach ac urth hynny ny eill un dyn seuyll yn uach** kynogyn. Ny dyly mach dvyn g6ystyl y ar y kynogyn ac ew yn y neges**seu ehun neu yn wann neu yn .....** seu y arg.... . **Ac ny dyly yr haulvr d6yn gvystyl y mach y chy**hyt a hynny o yspeit. O deruyd y dyn kymryt mach ar da a gwedy hyn**ny dyhol y kynogyn ay o achaus galanas ay o achaus lledrat ay o acha**vs na dylyho bot yn y wlat a mynn6 or haulvr y da y gan y mach. Sew **a wyl y gyureyth bot yn yaun rann6 y rygthunt. yn deu hanner. y gol**let talu or mach y neill hanner. ar kynogyn y llall. kanys hagyr yu talv **or mach c6byl. ac ew yn wyryon. a hagyr colly or haulvr kubyl yr** credu o*hanau* ew y mach a llyna y trydylle ran kyureith yn gyureithy**aul. O deruyd dyuot y kynnogyn yr wlat tray geuyn wedy hynny 6yn**teu a dylyant kymell eu da arnau ew ac yna y mae yaun kafael or **mach hanner or da hunn6. a llyna y lle y byd kymhellvr y mach ar da** ydau ehun. O deruyd bot mach ar dylyet a chyn no dyuot oet y dyly**et maru y mach ac adau mab ohanau y mab a dyly seuyll yn dylyedyon** y tat. Rei a dyweyt o myn y mab hunn6 gwadu y uechny panyu uch **benn bed y tat y dylyir y gwat ar gyureith. Nyny a dywedvn na dylyir** //

BL Add. 14931 t. 38
kanys y doythyon a dywedant nat erlyt kyureith yn y byt 6n dyn nac y new yd el nac y~~fe~~ 6fern namyn yny el ew yn y dayar sew acha**us yv ket boet cyureith ..g dyn ay gylyd ar y dayar ~~y rug dyn ay gylyd~~. nyt** oes kyureith y rug dyawul ay gylyd nac y rug eghyl ay gylyd. namyn e**wyllys d6u. ac urth hynny dyn a el y ar y dayar hon nyt oes ydau ynteu** gywreyth namyn cytuot y neyll rey onadunt. hvy. ac 6rth hynny y mae **yaun y uab y mach mar6 h6nn6 gwassanaythu kyureith dros y tat ual** y gwassaythey ynteu pey by6. ac ony byd mab yda6 yr argl6yd a dyly **bot yn uab ydav ac o byd reit kymell ew a dyly kymell mel y dylyey y mach** pey by6. O deruyd y dyn kymryt mach y gan arall ar beth a chyn dyuot **oet y dylyet mar6 y kynnogyn y mach a dyly kymell mab y kynogyn** O

deruyd na bo mab ida6 sauet yr argluyd yn y le a thalet trosda6. ac **os gwadv a 6yn gwadet ehun mal y gwatey y g6r ...ysy kynogyn. yn uab yda6 yr y da** kanbu well gantha6 ew mynet yn uab yr g6r rac6 yr y da no bot yn **argl6yd byt ynteu ymreint y g6r yd aeth yn uab ydau a gwatet yn**teu y uechny ar y seythuet. ar gwyr hynny ny dylyant hanuot o ge**nedyl y mach ~~namyn o genedyl y mach~~ namyn o genedyl y brenhyn.** canys ny deiryt kenedyl y mach yr brenhyn. ket gwato y brenhyn y **mach yny dywato gwat am uechni y dat. ny dyly neb o genedyl y uam** gwadu dym dros y dat ew. Teir ouer uechni ysyd pan brynho dyn y **gan arall yr aryant a chymryt mach arna6 ac na chymeret mach ar** yr aryant a bot yn edyuar gan berchen yr aryant y gywnewyt cany **myn ew m6ynhau y mach y***syd* **yda6 ar y peth y kymyrth ac nat oes** uach yr llall. a gymhello yda6 y gywnewyt urth hynny y mae ouer **y mach or neill du kany myn y perchennauc ew. O deruyd y dyn rody** mach y arall ar anylys yn rydh dylys a dyuot y perchennauc y da oy any**lyssu yaun yu kafael or perchennauc yr eyada6. ket roer mach ar y** peth ny dylyir y roy ac nyt yaun y gychwyn or lla6 y mae yndy yny del **ar6ystyl kystal ac ew y gan yr arwaysaw. O deruyd yr arwayssaw //**

BL Add. 14931 t. 39
dywed6yt na dyly dalu namyn kymeynt ac a gauas ew yr y march. Niny a dywed6n dylyu ohana6 ew talu gwerth kyureith y march pa ry6 uarch **bynnac uo. ac urth na eill y mach kynal y gynegny yd aeth yn uach arney.** am hynny y gelwir yn oueruach. y da anylys ry dywedassam ny yma p6y**bynnac a dyg~~6yd~~ho yg cam am gychwynnedigaeth y da h6nn6 bit yr** argluyd yn y ol. Trydyd yu nyt mach mach gwreic sew yu hynny ny dy**ly gwreic bot yn uach kany dyly gwraged gwadu mach ac na dyly reyth** o wyr oy gwadu. Nynheu a dywed6n bot yn ryd ~~reyd~~ mach ar dylysr6yd **y genthy a bot yn uach y mach a rodho hy kanys g6r a wata hy gwyr a dy**ly y gyt a hy y wadu y mach. O deruyd y wreic rody brudw ar beth ay wadu **ohoney yn gyureythyaul nyny a dywed6n mae gw.....** ay gwat..... **~~ac ef.~~ Rei .....**yt na dy.... **gvystyl ....** vach hyt ..... **vn dyd .** blvydy. **nyny .** **dyw.dvn y digvyd y gvystyl o la6 try dyn yn** y oet sew yu y try dyn hynny mach ac argluyd a pherchennauc y da. Sew **achaus kanys yr argluyd a uyd mach ar pob da adeuedic. urth hynny y dy**g6yd oy la6 ynteu y guystyl neu o la6 y wassanayth6r. O la6 argluyd nac **o lav mach nyt reyt mach ar dylysr6yd g6ystyl. kany wadant h6y y roy** ac 6ynteu a dylyant bot yn uechyeu ar dylysruyd y guystyl hunn6 uyth **yr argluyd ysyd uach ar pob da adeuedic or ny uo mach arnau. y gan berchen** da y dylyir kymryt mach ar dylysruyd y g6ystyl rac y wadu o*honau* ew **ay yr chwant y da ay yr peth arall nas rodassey. Ny dyly nep dywed6yt na** del yn uach dros y gylyd. o byd kywry6 vr ac y dylyo mynet yn uach llawer **o gywry6 dynyon ny dyly mynet yn uach na rody mach. sew achaus yu hyn**ny kany dylyant h6y gwadu mach ny dylyant h6y rody mach. nyt am**gen a mynach hermydwr a dyn aghywyeyth ac ysgolheic yscol. a phob** dyn ny allho dyuot heb ganhyat arall y wassanaythu kyureyth. O der**uyd y dyn rody mach ar dylyet a dyguydyau yr oet yn un or teir g6yl arben**nyc y pasc ar sulgwyn ar nodolyc yr y holy ohanau ny chyll onyt y ~~n~~annot. **Os dyu nodolyc y kyfry y haul ny ~~chyfry~~ cheyf y haul nac atep hyt trannoeth** gwedy y kalan. Os y pasc uyd trannoeth wedy dyu pasc bychan. Os y sulgwyn **uyd trannoeth wedy y sul nessaw yr sulgwyn ar teir 6ythnos hynny a el- //**

BL Add. 14931 t. 40
wyr o eu breynt yn un dyd dydon. Nyt reyt kymryt mach ar dylysrvyd aryant nac ar dlysseu treygledic cae a kyllell a gwregys nac ar 6yeu heuyt. **O deruyd y uach a chynogyn kyuaruot ar pont un pren ny dyly bot yn negyd** hep wneuthur un o dry pheth. ay talu ay gvystla6. ay kychu cywreyth. ac **ny dyly kychwyn y uavt hyt y saudyl hep wneuthur un or try hynny. O** byd negyd ew o un or try pheth hynny rodet y mach y uystyl ynteu yr hau**lvr. O byd gwell gantha6 ynteu kyrchet kyureith dyannot. ny dylyir rody** oet urth porth am haul uach a chynnogyn kanys dyannot y dyly bot. O **deruyd yr haulur gurthot kyureyth rac deu lyn yr ynat byt ryd y mach** a byt golledyc ynteu oy haul kanys ny pharha y haul namyn tra barhao **y mach. Os kynnogyn a urthyt kyureyth bot y mach yn uach adeuedic** ar haul y ir a chymell or mach yr haulur y dylyet. O damweynhya y deu**dyn bot kyureyth y rygthunt ar neyll onadunt yn galu ar uach ar gyure**yth ar llall yn dywedvyt na dyly ew rody mach namyn dylyu o*hanau* ew ro**dy mach namyn dylyu o*hanau* ew oet urth y porth dyweduyt or haulur** dyoer mach a dylyaw uy. dyly mach ny dyly dym. dyoer heb y llall nyt mach **ar ny uo mach ar dym. ac ymy ny dylyy dym kanys adeuedyc genyt ty na** dylyy dy dym ymy. Nyny a dywedun na dyly ew uach ar gyureith can ar**delws o oet urth porth. ac nat oes oet yn haul uach a**

chynnogyn. O deruyd y dyn rody brudu6 ar beth talhet neu watet mal y dylyo kyureyth **sew a dyweyt y gyureyth ony urthdug arnau bot yn dogyn y lv ehun. Os** gurthdug a uyd arnau galwet ynteu am vraut sew y barn y gyureyth **y lv ar y seythuet yu wadu. pedwar o parth y tat a deu o parth y uam. ac ehun** yn seythuet. Oet y reyth pytheunos or sul rac uyneb o chefyr y reyth dogyn yu. **O dyguyd yn y reith y gamluru yr brenhin ar egluys byt yn y ol a thalhet y dy**lyet yn gubyl. O deruyd y dyn kymryt brydu6 y gan arall a dyweduyt pany6 **ar pedeir ar ugeint y mae ar llall yn adew bot brydu6 ar ~~gyw~~ geinnyauc** Sew a dyweit y gywreith dylyu ohanau ew bot yn atuer6r y 6rudu6 ef. **ay ar pedeir ar ugein ay ar geinnyauc kanyt ydy6 yn gwadu brudu6. Niny //**

BL Add. 14931 t. 41

a dywedun nat brudu6 yny gyuarfo y teir lla6 y gyt ac nat mach ac nat goruodauc yny gyuarfo y teyr llau y gyt. yr egluys ar brenhyn a dyly kym**hell brudu6 kanys du6 a gymeruyt yn lle mach. yr egluys bye y gwahard** am brudu6. ar brenhyn y kymell. kanys y gan pob dyn a uedydhyer y dyly**ir kymryt brudu6. ac y gan ur ay gan wreic. urth hynny y dyly a gur** a gwreic rody brudu6. hyt yn oet mab seith bluyd. a el a dan lau pery**glaur. Puy bynnac a wnel amuot deduaul ay gylyd doet y duyn amodwyr** y gyt a dywetent eu hamuot ual y mynnoynt y wneuthur a roden 6ynteu **yn llau yr amodwyr kadv yr amot ar y llun y dywedassant. O deruyd y dyn** gwneuthur amuot ac na mynno y gadu ac na wato yr amot yr argluyd by**eu kymell y gadu. mal y hatuerho yr amotwyr. O deruyd y dyn mynnu** gwadu amot ac arall yn gyrru arnau amot ac ynteu yn gwadu hunn6 y **gyureyth a dyweyt nat a arnau ew namyn y lu ehun oy wadu. ony byd gurth**dug arnau. Os gurthdug a uyd arnau galwet yr haulur am uraut ac **ysew a uernyr ydau y lv ar y seythuet y wadu a hynny mal y gwedyr mach** ar oet a uo ar reyth mach y uot ar honno. O deruyd yna mynnu llyssu vn **or reythwyr hynny nyt oes lys arnau namyn na hanfo oy genedyl. ual** na dylyo bot yn reythur. a sew a dylyant bot yn reythwyr ydau yn gyn nes**set ac y talhoent galanas y gyt ac ew ac y cymeront. ac urth lu y reythwyr** bot yn wyr y gerenhyd. O deruyd y dyn ay gylyd gwneuthur amuot heb **amotwyr ar llau yn y gylyd ar neyll onadunt yn mynn6 gwadu ny dau ar**nau namyn y lv ehun oy wadu. O deruyd y dy~~m~~n ymadhau ac arall am beth **ygvyd tystyon a mynnu eilweith y wadu. nyny a dywedun na dyly ew y wa**du yny ballho y tystyon. O deruyd y dyn~~yon~~ ymadau ac arall heb dystyon nyt **amot hunn6. a chanyt amot gwadet oy lu ehun. Ny dyly nep gwneu**thur amot dros y gylyd kanys ny phara amot namyn yn oes y dyn ay gwnel. **Ny eyll y tat adau amot ar y mab namyn kan y gannyat ac ny eyll y mab** gwneuthur amot ar dorr y tat ar tat yn uy6. amot a dyrr dedyf. ket **gwnelher amot yn erbyn dyr yu y wadu. P6y bynnac a gy //**

BL Add. 14931 t. 42

mero arall ar oruodogaeth dyguydet ew ym pob keryd or a uo ar y dyn a gymyrth atha6. O mynn ynteu y dyeyssywau or dyn a gymyrth ew drostau. **kymeret ynteu ueychyeu y gan y dyn ar y amrygoll. ac onys kymer ket dyly**o ew gwneuthur yaun tros y oruodogaeth ny dyly y dyn gwneuthur yaun **ydau ew kanyt ymedewys ac ew. Os y goruodauc a gymer meychyeu y.** gan y llowrud ar y dyeyssywau ny byd naud ydau ynteu rac y meychyeu **hynny. O deruyd y dyn kymryt arall ar y oruodogaeth ac oet arnau a** chyn yr oet dylyssu or llowrud y goruodauc talet y goruodauc trosdau ku**byl. O deruyd y dyn adau goruot peth y arall y ganthau yn y benn ehun yd a** pa beth a oruo arnau ay bychan ay llawer. kanys ew ehun a greduyt. **Try pheth ny dylyir naud racdunt gan eu bot yn gyuadewedyc. Goruodo**gaeth a mechnyaeth. a goresgyn. O deruyd y personeu yr egluys dywedu**yt gallu onadunt huy rody naud yn erbyn un or try pheth hynny byt y penn** y brenhyn y gvr a rodes udunt huy y nodua. yn y deturyt pa del6 y roes ew **udunt huy y nodua honno ac o roes ew yn y erbyn ehun catwent huynteu yr** hyn a rodo ew. udunt huy. Pob perchennauc tyr llan a dylyant dyuot ar bop **brenhyn newyd a del y datkanu ydau ew eu breint ac eu dylyet. a sew acha**us y datkanant ydau ew rac tuyllau y brenhyn. a gwedy y datcanoynt **idau ew o gwyl y brenhyn bot yn aun eu breint estynnet y brenhyn udunt** eu nodua ac eu breint. O deruyd y dyn gwneythur aghyureyth a rac yr ag**hyureyth yno kyrchu naud ac ew ar naud hyno kyuody haul arnau ny dyly** yr abbadeu nar effeyryeyt y hebrug ew yny wnel yaun am yr aghywreyth **gesseuyn. O deruyd na cyfroho haul arnau ew hebryghen 6ynteu euo hyt** yn y lle y dylyoynt y hebrug. O deruyd y dyn gwerth ceynnyauc y ar y nodua **a cyuody haul arnau am yr aghyureyth ry dygones y ar y nodua ny dyly y** amdyfyn or naud y gwnaeth cam arnau. onys adnewydha o naud arall **oy newyd. yn llau arall. Puy bynnac a**

gymerho naud ew a dyly ymdeyth yn y uynwent ar gorthlan. heb greyryeu arnau ay yscrybyl y gyt ac ysgry**byl y clas. ar abbadeu. hyt y dylyuynt bellaw ac yd ergythuynt y buches //**

BL Add. 14931 t. 43
tracheuyn. O deruyd y dyn bot creyryeu arnau a gwneythur cam ohanau dan y creyryeu; ny dyly y amdyfyn or creyryeu hynny canys hayd6s. Messur y **gorthlan er6 gyureythyaul yn hyt ay phen ar y uynwent a hynny yg chylch** y uynwent a dyly bot yn gumpas. O deruyd bot egluys a dyweto dylyu kyn**nal dym ar y nodua seyth blyned hep wneuthur yaun neu yspeyt a uo huy.** a bot yr argluyd a uo ar y wlat ~~yg~~ yn gurthuynebu ~~ydau~~ ydy hynny. a dy**weduyt nat ydy6 y ganthau ew ydy y breynt hunn6. Reyt yu yr egluys** bot a gathwo ydy y breint hunn6 o dystyon deduaul. ac os keyf gater ydy **yn dywarauun y breynt. Ac onys keyph hytheu hebryghet yr egluys ew mal** y dylyo oreu. neu ynteu gwnaet yaun or aghyureyth ry dygones. **Deu amser y byt agoret kyureyth am dyr a dayar a deu y byd cayat. O** nauuet dyd kalan gayaw y byd agoret hyt nauuet dyd chweuraur. O **nauuet dyd chweuraur y byt cayat y byd cayat kyureyth hyt y nauuet dyd** o uey. Or nauuet dyd o uey y byd agoret cyureyth hyt y nauuet dyd gwedy **aust. O nauuet dyd o aust y byd cayat y gyureyth hyt y nauuet dyd wedy** kalan gayaw. Sew achaus y byd cayat kyureith y cynhayaw ar gwaan**nuyn urth dywyllyau y dayar yn y deu amser hynny. rac llesteyryau eredyc** y gwaanhuyn. a rac llesteyryau y medy y cynhayaw. Sew achaus y mae nau **nyeu wedy kalan gayaw yn gayat or gyureyth. a nau nyeu gwedy guyl** san freyt yn agoret y gyureyth. rac kayu y gyureyth yn undydyauc ac unfu**nut a hynny nau nyeu wedy kalan mey yn gayat. a nau nyeu wedy aust** yn agoret rac agory kyureyth yn undydyauc. Puy bynnac a uynho cyfroy **haul am dyr a dayar cyfroet pan uynno o nauuet dyd kalan gayaw allan.** neu o nauuet dyd mey canys yr amseroed hynny y byd agoret cyureyth am **dyr a dayar. O deruyd yr haulur mynn6 holy tyr yn yr amseroed hynny deu**et ar yr argluyd y erchy dyd y warandau y haul a hynny ar y tyr. yn y dyd **hunn6 datkanet y haul. ny dyly y dythun hunn6 gafael atep. canys haul** deyssyuyt yu ar y gwercheitweit ac urth hynny y gwercheydweyt a dy**lyant oet urth porth. yaun yu yr haulur y ludyas udunt onyt y gyureyth //**

BL Add. 14931 t. 44
a dyweyt y dylyu. ac yna y mae yr yneyt eu gwarandau. a gouyn pa le y mae eu porth. o dywedant bot eu porth yn eu kymut ehun roy oet trydyeu udunt. **o byd yn yr eyl kymut nau nyeu. O byd yn y trydyd neu uot llann a threy y ryg**thun ac eu porth os kynn hanner dyd y bernyr yr oet pytheunos or dyd hunn6 **y byd yr oet. Os gwedy hanner dyd pytheunos o drannoeth. ac ysew achaus yu** hynny canyt oes dyd cubyl. ac nat yaun talu dryll dyd yn lle dyd. ac yn yr oet bar**nedic hunn6 y mae yaun dyuot ar y tyr ac uynt ac eu porth. ac yna y mae y**aun gwneuthur duy bleyt ac eysted yn gyureythyaul. Sew ual yd eystedyr **yn gyureythyaul. eisted or brenhyn neu or neb a uo yn y le ay geuyn ar heul;** neu ar yr hyn. rac ~~a uo~~ awlonydu yr hyn oy uyneb ew. ar ynat llys neu ygnat **y kymut yr hun hynaw a uo yn eysted rac y uron ew. ac ar y llau ass6 y hunn6** yr ynat arall a uo yn y maes. ac ~~r~~ar y llau deheu ydau yr effeyryat neu yr ef**feyryeit. ac y chylch yr argluyd y deu hyneyw. ay wyrda o hynny allan o bop**tu ydau. Odyna ford yr yneyt cyuaruyneb ac eu darymret y eu brautle kyg**haus yr haulur ar llau assv ydau ar y ford. ar haulur yn nessaw ydau yn y** perued. ay ganllau ar y llau arall ydau. ar ryghyll yn seuyll tracheuyn y **cyghaus. ar amdyfynn6r ar llau deheu ar y ford. ay gyghaus yn nessaw y**dau yn y perued. ay ganllau or tu arall ydau. ar ryghyll tray geuyn ynteu. **Gwedy daruo eysted y*uelly* kymerer mach ar gyureyth. sew meychyeu a** uyd ar dyr a dayar guystlon o dynyon. deu dyn neu a uo muy o bop pleyt. **ar guystlon hynny y medyant yr argluyd yd ant. Odyna gwedy hynny y do**dyr tyllued. sew yu hynny gostec ar y maes. Puy bynnac a dorro y dyllued **honno teyr bu6 camlurv a tal neu nau ugeint. ar geyr a dyweter gwe**dy yr ostec bot hunn6 yn dywuynyant yr neb ay dyweto ac yr kygha**us y dyweter yn porth ydau. //**

BL Add. 14931 t. 45
(llinell wag) (llinell wag) **Gwyrda. hynaw. brenhyn. hynaw. Gwyrda.** (llinell wag) **(llinell wag)** (llinell wag) **(llinell wag)** effeyryat ynat. ynat. **(llinell wag)** (llinell wag) **Ryghyll. amdyffynn6r. kyghaus Ryghyll.** (llinell wag) **(llinell wag)** (llinell wag) **kyghaus. haulvr.** (llinell wag) **(llinell wag)** (llinell wag) **kanlla6. kanlla6.** (llinell wag) **(llinell wag)** Gwedy daruo eisted yn gyureythyaul mal y dywedassam ny uchot yna **y mae yaun dyweduyt urth y duy bleit ymdyweduch o gyureyth weythyon.** ac yna mae yaun yr ynat gouyn yr haul6r p6y dy gyghaus dy. a ph6y dy **ganllau. ac yna y**

mae yaun yr haulvr eu henwy. ac yna y mae yaun yr ynat gouyn yr haulur a dody dy colly a chaphael yn eu pen 6ynteu. ac y**na y mae yaun yr haulur dodaw heb ew. ac yna y mae yaun yr ynat** gouyn yu ganlla a sauant huy ydau ew yn yr hyn y mae ew yn y dody **arnadunt h6y. ac yna y mae yaun udunt uynteu dywedut sawun. A** gwedy hynny y mae yaun yr ynat gouyn yr amdyffynn6r p6y dy gyg- //

BL Add. 14931 t. 46
haus dytheu a phuy dy ganllau ac yna y mae yaun ydau ynteu eu henwy. ac yna y mae yaun yr ynat gouyn ydau ynteu a dyt ew colly a cha**fael yn eu pen h6y. ac yna y mae yaun ydau ynteu dyweduyt dodaw heb** ew. ac yna y mae yaun yr ynat dyweduyt urth yr haulur. haul dy wey**thyon dy haul ac yna y mae yaun yr haulur dechreu. llyma ysyd yaun yr ha**ulur y dyweduyt mynegy y uot ew yn bryodaur ar y tyr hun yma ar day**ar ac o byd ay hamheuo ydau ew y uot yn bryodaur. bot ganthau ynteu** a gatwo y bryodolder ~~o~~ o ach ac edryn. yr y mae dygaun yn y gyureyth. **ar ry yrru yn ~~gyureythyaul~~ aghyureythyaul y ar y bryodolder ac o**syt ay hamheuo y mae ydau ew ay gyrr yr ry yrru yn aghyureythy**aul. ac y*sew* y mae ynteu yn dody ar y gyureyth dylyu dyuot yn gy**ureythyaul tray geuyn yr lle yr ytruyt yn aghyureythyaul o*hana6*. **O deruyd bot rey a dyweto bot yn reyt dody ceytweit a gvybydyeyt or** un bleyt. nyny a dywedun y gellyr yny gwarandawer ateb yr amdif**fynn6r. heb yr amdiffynn6r. myuy y*syd* bryodaur o ach ac edryn. a** sew yd 6yw yn gwarchadu uy pryodolder ual y mae goreu y dylyaw y **warchadu. Ac osyt ay hamheuo ymy y mae ymy a geydu dygaun bot** yn wyr a dywedaw. A thytheu o buosty yma ty a eythost yn gyureythy**aul odyma. ac osyt ay hamheuo ymy ~~dy~~ y mae ymy dygaun ay gvyr.** Nyny a dywedu ket darfo yr amdyffynn6r roy atep kyn oy holy ew **or haulur bot yn anolo yr ateb. yny warandawo ew yr haul ac ody**na atepet. A gwedy darfo udunt eu duy gygheusaeth mal y dywedas**sam ny uchot. Gouynnet yr ynat udunt a dygaun yr hyn a dywe**dassant. A gouynnet udunt a uynnant gwellau eu kygheusaeth. **ac o byd ay mynno gather ydau. ac ony byd ay mynno kymeret yr** ynat eu duy gygheusaeth a datcanet huy. ac wedy as datcano aent **yr yneyt allan ar effereit y gyt ac 6y ar yghyl y gyt ac 6y y eu kadu.** rac dyuot dynyon y warandau arnadunt huynteu. O deruyd y dyn **dyuot y warandau arnadunt huynteu. ew a dyly talu teyr bu6 //**

Ymddengys fod ffolio (yn cynnwys y testun a geir yn t. 983b.41-984b.36 yn y *Myvyrian*) ar goll yma.

BL Add. 14931 t. 49
eyt y gylyd nas dygant yr dygyn. ket as dycoent ar eu tauaut leueryd yaun yu yr yneyt yna eu creyrhau. a gwedy as creyrhaont y mae yaun udunt **mynet allan ac edrech yr hyn yaunhaw a weloynt urth a gluyssant ac** o gwelant bot yn well tystyon y neyll noy gylyd dyuarnent 6y y gwayt**haw y tystyon. O deruyd bot yn gystall eu tystyon dyuarner yr am**dyffynn6r kanys edewys ew tystyon a uey well noc a oed gan **y llall. ac nys cauas. ac yna yna y mae yaun yr yneyt barnu dyuot yr yneyt** ar y tyr ar y breynt y doeth pan gychwynn6s yn aghyureythyaul y arnau. **A gwedy hynny yr yneyt prouy y ceytweyt y edrech a dug pob rey onadunt** huy bot yn bryodaur y bleyt y maent yn y chynhelu a dywedut o geytweyt **pob rey eu bot yn pryodaur. ac ot amheuyr 6ynteu yaun yu eu creyrhau** ar nep a gylhyo y geytweyt onadunt y urth y ll6 kollet y tyr. o cheyf y **ceytweyt or duy bleyt kyhydet y6. ar lle y bo kyhydet deu hanner uyd.** ket barner ydau dyuot yr tyr. ny chychwyn y gur a oed yn y medyant **gynt yrdau o geyll gafael tu a thal ydau yn yr un lle ac yn gystal y deu** dyr urth na buriir odyna ew. Ac ny dylyir talu tyr amreynnyaul yn lle **tyr a breynt o*hana6*. uel kyghelloryaeth neu uayrony neu rydyt. ac yna** y mae yaun yr yneyt dyuot tracheuyn y eu brautle. ac yna y mae yaun **udunt kymryt kedernyt ar uot urth y uraut. a kymryt mach ar eu** gobyr. ac yna y dylyant yr yneyt datcanu y duy gygheusaeth. a gwe**dy hynny datcanu eu braut. ac yna y brenhyn a dyly rydhau y guystlon.** o eu carchar. Messur gobyr yneyt am tyr a dayar. pedeyr ar ugein. Ac **o hynny duy ran yr ynat llys ac ny dyly muy nac ew a uo yn y lle nac** ew ny bo. O deruyd y amphryodaur bot ceytweyt ganthau ar y uot **yn gwarchadu tyr yn eyl gwyr neu yn drydyd a bot pryodaur yn y ho**ly a cheytweyt ydau ar pryodolder. yr ampryodaur a gychwyn racda6. **O deruyt ydau ynteu holy o uot yn eyl gur neu yn trydyd a bot pryoda**ur yn eysted yn y erbyn. ny chychwyn y pryodaur yrdau y ar y tyr. pry**odaur a gychwyn trydyg6r. trydyt gur a gychwyn trewtadauc. //**

BL Add. 14931 t. 50

ysew trewtadauc mab a adawo y tat gwedy ew. trewtadauc a gychwyn gur dyuot sew yu y gur dyuot dyn a del dr6ydau ehun ar tyr ac ny **bo nep oy genedyl kyn noc ew arnau ac y*uelly* y kerda eu breint herwyd** y bo eu kynwarchadv. Gobyr kyureythyaul y brenhyn o tyr ny bo suyd **ohanau chwegeynt O dyr y bo suyd ohanau mal pen*hebogy***dyaeth neu dysteynny*aeth* neu gyghelloryaeth neu lumenydy**aeth neu uayrony punt. O dyr y bo suyd ohanau. chwe ugeint a phunt.** Sew yu hynny o uessur randyr. pen*teulu* a dyly ugeynt o bop punt **a del yr brenhyn am dadleu tyr a dayar. a hynny o ran y brenhyn. a dec** ceynnyauc yr dysteyn o pob punt y*uelly* am dadleu tyr a dayar. Gwe**dy barner tyr a dayar y dyn ny ellyr lludyas ky6ran ydau o hynny al**lan pan uynno na chaedyc uo yr amser nac ew ny uo kyureythyaul **yu ydau ew gy6ran bop amser. ac ny dyly kymryt tyr cynnyw yn lle** pryodolder. ac o chymer ay golly ohanau yn gyureythyaul ny dylyir **y ennyll ydau. can cymyrth anylys yn lle dylys. ny dyly kyt tyryauc** talu oy gylyd tyr ny bo suyd ohanau. yn lle tyr y bo suyd o*hanau* onyt **ehun ay myn ac os kymer collet y ureynt. pa haulur bynnac a dyr**chauo tystyon yn dyt colly cafael a dyrchauael ereyll or amdyfyn6r **yn y erbyn sew a dyweyt y gyureyth yna na dylyir duyn y ardel6** y gan nep onadunt yny pallho. ac yna y mae yaun gouyn udunt **p6y yu y tystyon a pa le y maent. ac onyt y dyn yn y maes roder oet** udunt herwyd y lle y bont yndau. mal y dyweyt y gyureyth. ac **ot ydynt yn y maes muynhaer. rey yr haul6r. ac onyt ydyn rey yr** haulvr muynhaer rey yr amdyffynnur. sew achaus yu cany dyly**ir amot parodr6yd urth amparotruyd. os rey yr haulur a uyd** yn y maes yaun yu eu dangos yr yneyt ac eu neyllduau ac yna y mae **yaun yr yneyt kymryt y tystyolaeth gyntaw a dodet yn eu pen urth** y muynhau. a go6yn ydau ay gwyr a dyweyt yr haulur ay nyt gwyr **a rody naud du6 racdau na dyweto gam dystyolaeth a dywed6yt //**

BL Add. 14931 t. 51

ohanau ynteu dros hynny bot yn wyr a dywaut yr haulur. medylyet yr amdyffynn6r yna pahon y mynno dystry6 y dystyon ay oc eu llyss6. **ay o uot ganthau ynteu rey y*syd* adwuynach a haus eu credu. Os eu llys**su a dewys ac eu dyag y a dan y lys ew ny dylyir muynhau y tystyon ew **gwedy hynny. namyn muynhau rey dylys. Os o uot yn well y tystyon** y dewys muynhaer yr rey goreu ac yn ol y goreu barner. Os kystal **uydant barner yr haulur yr haul. can edewys bot yn well y tystyon.** nor lleyll pey eu kystal a adawey kyhydet oed a rannu dev hanner. Os **llysu y tystyon a uyn yr amdyfynn6r. llyset ual hyn pan dyweto y tyst** y ewyllys gwedy as gouynno yr ynat ydau dywedet ynteu. ket as dywe**tych ar dy dauaut leueryd nys dygy yr dygyn. ac yna os duc y tyst yr dy**gyn ay dyghu gurthdyghet ynteu arnau yr y dyghu anudon. ac y gyt **a hynny nyt geyr dy eyr arnaw ac yna y mae yaun ydau dody yn y erbyn** 6n o try pheth kyureythyaul syd ay dyrtra ay galanas ay kerennyd nes **yr haulur noc ydau ew. ac ony wata y tyst a yrrer arnau hyt llysyedyc** ac os gwata byt sauedyc onyt yr amdyffynn6r truy dystyon ereyll a **brauw arnau y llys hunn6 ar tystyon hynny yn y maes ac ony bydant** yn y maes byt sauedyc tystyon yr haulur. cany dylyir oet y tyst ar **dyst arall. ac o cheyf yr haulur ay deu dyst ay try sauedyc ay a uo m6y** mal y dywedassam ny uchot barner yr haul ydau. rey a dyweyt y **mae gwreyctra y*syd* petwared. y gyureyth eyssyoes a dyweyt y mae** o genedyl elynyaeth yd heny6 ay bot yn tryded hy. O deruyd yr duy **bleyt dody eu hardel6 y pen tystyon ac na lysso nep tystyon y gylyd y** goreu eu breynt ac adwuynaw barner yn ol y rey hynny. O deruyd **eu bot yn ogystal ranner deu hanner yr amrysson. a honno yu cyure**yth gyhyded. ceytweyt a dylyant tyghu unryu lv ac a dygho llowrud. **yn eu blaen ym pob puynt. ac a dylyant tyghu nat yr cas nat yr dygas**set nat yr gobyr nat yr gwerth nat yr dym namyn yr y gad6 yn **wyr. ny dylyit llyssu ceytwat cany yrr ew un druc ar nep namyn ca- //**

BL Add. 14931 t. 52

d6 gan y perchennauc yr eydau. tyst a dyly tyghu bot yn wyr yr hyn a gadarnhao ac nat yr cas nat yr dygassed y tyg. ac urth yrru druc o dyst ar dyn y **geyll dyn lyssu ynteu. Reythwyr not a dyly tyghu bot yn lan ll6 yr dyn a dyg**ho y gyt ac ew. ac o phalla un gur or gwyr not palledyc uyd y reyth oll. Reyth**ur a dyly tyghu bot yn debycaw ganthau bot yn wyr yr yn a dyg. a chet pal**lho y reyth gyfredyn yn ol y deuparth y dylyir barnu. Ot edeu dyn ky6ry**uedy o dystyon kyweyryet neu ballet. Ot edeu ynteu a uo dogyn yn y** gyureyth dygaun yu deu neu dry ket boet gwell a uo m6y. nyt tystyola**eth tystyolaeth un dyn. O deruyd y dyn yn dyd colly neu gafael ceyssy**au annot a bot y arwayssaw neu y dystyon yn glaw neu yn agheneu **ereyll. cyureyth a dyweyt na rymya ydau hynny. cany chauas y peth a** edewys. O deruyd dyguydau dyd coll neu gafael yn amser cayat cy**ureyth am**

dyr a dayar neu yn amser dydon. rey a dyweyt dylyu y adnewydu yn amser ryd eilweyth. y gyureyth eyssyoes a dyweyt nat **oes dym a annoto dyd coll neu gafael amyn un peth. sew yu hynny** na del cow yr ynat y uraut amdanau. ac ot amheuyr creyrhaer ew. **ac yna y rodyr oet nau nyneu yr ynat y ymgofau ac ymdydan a gwyr** a uo hyn eu puyll noc ew. ac yn enwedyc datcaner y uraut yr duy bley**t ar rey hynny yn dygygheusaeth. O deruyd llesteryau yr oet ay o uar6** yr ynat ay o dyghetuen arall ay o dremyc yr haulur na doeth y warandau **y uraut byt yr amdifynn6r yn y gwarchadu o hynny allan. O deruyd** y dyn pan holer y nadleu am dyr a dayar dyweduyt na wnel yaun. a **tystu or haulur yr argluyd ay yneyt ay wyrda. na wadus yt haul ay** uot yn dreyssyur a gal6 am uraut. yna ymae yaun o godew y uraut **yn y maes arnau y dyuarnu yn dragywydaul. oy warchad6. os a**dau y maes a wna yn aghyureythyaul. y dyuarnu yn oes yr argluyd. **byeuuo yr orsed honno. canys ny eyn y mro ny roho gwyr. Pa amdyff**fynnur bynnac y sauo ganthau cyghaus a chanlla ac ew ehun yn **trydyd a cheyssyau oet urth porth ohanau ny dyly y gafael canys hyn //**

BL Add. 14931 t. 53

ny o dynyon yu y porth gyureythyaul. Ny dyly cyghaus na chanlla6 seuyll y gyt a nep am haul a uo lley no chywerthyd try ugeynt. neu **am dyr a dayar a march ac eydyon. Ryd yu bop amser teruynu. nyt** cayedyc cyureyth am dyr egluys un amser y rygthunt ehun. cany he**nyu oc an cyureyth ny. O holan huynteu nyny neu nynheu 6ynteu.** cayedyc uyd. Ryd uyd rannu tyr pob amser ony wedyr dylyu y ran; yr **bot yr amser yn gayedyc. 6al hyn y dyly brodyr rann6 tyr** a dayar y rygthunt pedeyr er6 urth pob tydyn a gwedy hynny y symu**duys bledynt uab kyn6yn. deudec y t6 yr mab uchelur ac ~~a~~ 6yth yr** mab eyllt. a pedeyr yr godayauc. Ac eyssyoys cadarnaw yu y mae pede**ir yu y tydyn. messur eru gyureythyaul petwar troetued yn y uerryeu.** 6yth yn yr eyl yeu. deudeudec yn y gesseylyeu. un ar bymthec yn yr hyr**yeu. a gwyalen gyhyt a honno yn llau y geylwat. ar llau arall ar yr** yscur peruet yr yeu. a hyt yr arhaydo a honno o pob parth ydau yn llet **yr eru. ay dec ar uge~~ge~~yn yn y hyt. ereyll a dyweyt y mae gwyalen gy**hyt ar gur huyaw a uo yn y trew ay lau uch y ben ac unryu gerdet ar **honno ac ar y llall. Ony byd tey y mab yeuaw a dyly rann6 holl trew** tat yr hynaw dewyssau. ac o hynaw y hynaw *yuelly* hyt ar yr yeu**aw. os tey a uyd y braut eyl yeuaw a dyly rann6. y tydynneu canys** dylyrbren uyd ynteu yna ar yeuaw dewyssau ar y tydynneu. ac 6yn**teu wedy hynny holl trew tat ac o hynaw y hynaw dewyssau hyt** ar yr yeuaw ar ranyat hunn6 a barha yn oes y brodyr. ac wedy bo **maru y brodyr y keuyndyru cystadlent o mynnant. Sew y dylyant** etyued y braut yeuaw cystadylhau; ac edyuet yr hynaw dewyssa6. **ac y*uelly* o hynaw y hynaw hyt ar yr yeuaw ar gy6ran honno a dyly** bot y rygthunt yn eu hoes. ac ony byd da gan y kyuyrdyru y gyuran **a uu y run eu tat. 6ynteu a allant kymeynnyau mal y keuynder6.** a gwedy rann honno ny dyly nep na cyura. na chymeynnyau. tyr kyllydus. **tyr kyllydus hagen ny dylyir y rann6 herwyd brodyr namyn** //

BL Add. 14931 t. 54

maer a chyghellaur a dylyant rannu a rody y baup kystal ay gylyd yn y trew. ac urth hynny y gelwyr yn tyr kyuryw. ac ny byd er6 dyfodye**dyc yn tyr kyuryw. namyn o byd yr eru honno yndau y rann6 or maer** ar kyghellaur yn gyfredyn y baup kystal ay gylyd. ac ny dyly nep ky**chwyn oy tydyn kyureythyaul o geyll cafael kyhydet amdanau o tyr** arall a mal y dywedassam ny uchot am y llall. *yuelly* y dyly y maer **bysweyl gwneythur am tyr y uaertrew can adael paup yn y dydyn** herwyd y gallo oreu. ny dyly un tyr bot yn dyurenhyn o byd abbatyr. **ew a dyly udunt o bydant leygyon dyruy a chaml6ru ac amobyr** ac ebedy6 a ll6yd a lledrat. O byt escoptyr ew a dyly ll6yd a lledrat. **o byd yspytyr. ew a dyly lledrat. Ac urth hynny nyt oes un tyr hep**dau. pan uo maru yr escop y brenhyn byeu y da oll. canys dyfeyth **brenhyn yu pob da heb perchennauc ydau. eythyr gwysgyoed yr egl6**ys ay thlysseu ac a berthyno atey. teyr gorsetua y*syd* a allant gwne**uthur eu cabydul ehun yn y lle na llesteryhoynt keureyth y brenhyn.** Sew yu y rey hynny abat ac escop ac hyspyty. **TRy ryu datanhud y*syd*. datanhud ar ac eredyc. a datanhud karr.** a datanhud burn a beych. ar datanhudyeu hynny ny dylyir eu datan**hudau namyn or mab yn lle y bu y tat gynt neu yn lle y bu y ryeny. e**hun gynt kany dylyir datanhud o ach ac edryn. Puy bynnac y barner **ydau datanhud o ar ac eredyc ew a dyly eysted yno yny ymchwelo y** geuyn ar y das a hynny heb atep. ac yna ateb. a nauuet dyd y kalan**gayaw hunn6 cyureyth. Puy bynac y barner ydau dadann6d karr.** ay ryuot ay garr ay gyuanned ac ay ayluyt ydau ehun neu oy dat **kyn noc ew ar y tyr hunn6 ew a dyly bot yno yn dy ateb. hyt y nau**uet dyd ac yna rody ateb. ac yn yr eyl nauuet dyd kyureyth.

Puy**bynnac y barner ydau dadanhud b6rn a beych oe ry uot ay wurn** ac ay ueych ay dan ehun ay y dat kyn noc ew. yn kyuanhedu **ayluyt ar y tyr ew a dyly bot yno yn dy ateb teir nos a trydyeu. //**

BL Add. 14931 t. 55
ac yna rody atep. ac ypen y nauuet dyd cyureyth. ar dadanhudyeu hynny ny dylyir eu barnu y nep ony byd rod ac estyn y gan yr argluyd ydau gynt **ar y tyr. Puy bynnac ynteu a uynho holy tyr o ach ac edryn dangosset y** ach hyt y kyf yd heny6 ohanau ac ot ytyu ew yno yn petwaregur pry**odaur yu canys yn petwaregur yd a dyn yn pryodaur. Ac nyt y*uelly* y** dysgyn dyn oe pryodolder yny uo yn alldut. canys y gyureyth a dyweyt **o deruyd y dyn y gwlat arall ay o achaus dyhol ay o alanas ay o agheneu** ereyll mal na alho cafael y wlat yn bryduerth na dyfryt y pryodolder ew. **hyt y nauuet dyn pa amser bynnac y del yu ouyn ac ony byd ereyll ar y tyr we**dy eu hesgynnu yn bryodoryon. dylyu yn gubyl or a edewys. Ac o byd ereyll **yn bryodoryon yn eu herbyn dylyu kyureyth kyhydet. y rygthunt ay gyw**ran cany dyly pryodaur kychwyn rac y gylyd. Os nauuet dyn a dau y ouyn **tyr dyfodedyc yu bryodolder a hunn6 a dyt dyaspat am y uot o pryodaur** yn mynet yn ampryodaur. ac yna y gwerendeu y gyureyth y dyaspat **honno ac y ryd kynn6ys ydau. sew yu hynny kymeynt ac un or kywryue**dy y buant ar y tyr yn eysted yn y erbyn. ar dyaspat honno a elwyr dyas**pat u6ch ann6vyn. a chet doter y dyaspat honno o hynny allan ny we**rendewyr uyth. ac ereyll a dyweyt ny dyly y nauuet dyn dody y dyas**pat namyn y uynet o pryodaur yn ampryodaur. ny dylyir gwaran**dau yr un or teyr haul am tyr a dayar. yn amser cayat kyureyth. sew **yu y reyn hynny haul bryodolder a haul dadannud ac ymurthryn. her**wyd gwyr g6yned ny dyly gwreic trew tat cany dyly deu ureynt o **unllau. sew yu hynny trew tat y gur ar eydy ehun. a chany dyly hy** trew tat ny dylyir y rody hytheu namyn yn lle y dylyho y meybyon **trew tat. rey a dyweyt na dyly meybyon un wreyc trew tat o ua**m6ys namyn meybyon un wreic. sew yu honno gwreyc a rodho **y that ay brodyr y alldut. ereyll a dyweyt ket rodho y chenedyl hy** onys ryd hynny o dynyon na dyly y meybyon trew tat. y gyureyth eyssy**oes a dyweyt bot teyr gwraged a dyly eu meybyon trew tat. vn //**

BL Add. 14931 t. 56
onadunt yu gwreyc a rodho y chenedel yn gyureythyaul y alldut. yr eyl y6 gwreyc a dyco alldut treys y arney yn honneyt ac or dreys honno kael mab. y gy**ureyth a dyweyt cany colles hy y breynt na chyll y mab hytheu y dylyet o ua**m6ys. trydyt yu gwreyc a rodho y chenedel y guystyl alldudet ac yn yr vystly**ryaeth honno kael mab o*honey* o alldut. hunn6 a dyly trew tat o uam6ys.** nyt oes un wreic ynteu a ymrodho ehun y alltud a dylyo y meybyon uam**m6ys. rey a dyweyt am ueybyon y ryu wraget hynny kent boent trew** tadogyon nat ynt bryodoryon. y gyureyth a dyweyt na chychwyn pryoda**ur rac ampryodaur ac y kychwyn pryodaur rac y ryu rey hynny ay ar g6**byl ay ar peth. Ac urth hynny y gat y gyureyth y reyn hynny yn pryodoryon **ar gyureyth eyssyoys a dyweyt o byd suyd neu ureynt or tyr hunn6 na** cheyph ew dym o hunn6 hyt y trydyt gur. canys gwell yu breynt pry**odaur a gynwarchadu tyr nogyt un newyd dyuot. canhuynaul powys ny** dyly mamuys y guynet nac o vyned y powys. ac y*uelly* yn deheuparth. ny **dyly y tat dewnydyau dylyet y mab am tyr a dayar namyn yn y oes ehun.** nogyt a dyly y mab treyssyau y tat yn y oes am tyr y*uelly* ny dyly y mab trey**ssyau y mab a chet as treyssyo ew a dyguyd tray gyuen eythyr un peth yny** bo dyundab tat a brodyr a cheuyndyru a chyuyrdyru ac argluyd am talu **tyr yn waetyr hunn6 ny eyll y mab y duyn dracheuyn canys yr mab y pryn**6t edwyc o hunn6 mal yr tat. canys hynny o dynyon yn y gradeu ny dy**lyir dewnydyau tyr hep eu kanhyat. a cheny bo tyr yr ryu dyn hunn6 ny** byt alltud namyn bonhedyc canhuynaul uyd. bonhedyc canhuynaul yu **dyn a uo kyulaun o uonhet yg kymry o uam ac o tat. y gyureyth a dyly** eylweyth na dyly un mab trew tat namyn y mab hynaw yr tat or wre**yc bryaut. kyureyth hywel ay barn yr mab yeuaw megys yr hynaw** ac a uarn na doter pechaut nay achyureyth yn erbyn y mab am trew **y tat. nyt dylys y dyn dyuodyat y tyr namyn o uraut y gyureyth neu** o estyn argluyd. rey a dyweyt o lledyr dyn am dyr dylyu hunn6 yn wa**etyr o etyued wedy hynny. y gyureyth a dyweyt nat gwaet tyr yr //**

BL Add. 14931 t. 57
yr un namyn tyr llowrud a talhel yn gyureythyaul wedy na bo dym ar helu y llowrud nac o geynnyauc baladyr nac o dym arall. ac a uarn **na dylyir llad un dyn namyn llowrud ny wnel cubyl ar tyr hunn6 a dyl**yir ~~llad~~ y rann6 y rygthunt mal y dylyir rann6 y alanas. Puy bynnac **a dyodeuo rannu y dyr un dyd a bluydyn heb turyw heb enwywet.** ac yn un wlat ac ew eysted arnau. y

gyureyth a dyweyt na dyly hun**n6 atep or tyr hunn6. namyn y uot yn warchaedyc ac yn haul tra bluy**dyn. sew yu turyw ac enwywet llosgy tey a thorry aradyr. Puy byn**nac byeufo tyr y glan traeth ew byeuuyt kywlet ar tyr or traeth a gwna**et koret neu betheu ereyll os myn eythyr o buru y mor betheu yr tyr **neu yr traeth. hunn6 byeuuyt y brenhyn canys pynuarch y brenhyn y6.** try thlus kenedyl y gelwyr melyn a choret a perllan. ar tyr hynny ny dy**lyir eu rann6 nac eu kychwyn namyn rann6 eu fruytheu yr nep ay** dylyo tyr corthlan ny dylyir yr rann6 herwyd tydynneu namyn her**wyd gardeu. ac o byd tey arnau ny dyly y mab yeuhaw hunn6 m6y** nor hynaw. namyn eu rann6 herwyd yste6yll. ny dyly nep aral gar**deu ganthau yn herwyd breynt teyl namyn un wluydyn. canys pop** bl6ydyn y dylyir y theyla6. brynar duy wlynet y dylyir y eredyc. bran**deyl guyr ~~eulle~~ euelly. buarthdeyl teyr blyned y dylyir y eredyc. karrdeyl p** blynet y dylyir y eredyc. tyr coet gwyr euelly. brynar teyl pedeir bly**net heuyt. ny dyly braud bot yn goedur yr braut arall. namyn talet** ydau coet cystal ar hun a dyosges ew ac ony cheyf y gystal talet ydau **oy henuaes kymeynt ar coet ac ony cheyf o henuaes ardet yr hun ry dyo**des or koet pedeyr blynet ew. ac odyna gadet yu uraut kystal ac ydau **ehun ohanau. ny dyly nep gwneythur tyr nay brydau hep ganny**at argluyt namyn lloget pob bluydyn os myn. gwyr a uo a dan ab**badaeu a gwyr a uo a dan esgyp 6ynt a allant prydau eu tyr gan gan**hyat y reyn hynny os mynnant. y gyureyth a dyweyt y dyly y meyby**on uchelwyr kadu argluydyaeth ar eu halldudyon mal y dyly y** //

BL Add. 14931 t. 58

brenhyn cadu y~~r~~ argluydyaeth ar y alltudyon 6ynteu. ac mal yd a alltudyon y brenhyn yn pryodoryon yn betwaryg6r gwedy y doter ar dyfeyth **brenhyn 6ynt. y*uelly* yd ant alltudyon meybyon uchelwyr yn pryodoryon** yn y petwarygur o bydant yn gwarchadu tyr a danadunt kyhyt a hyn**ny ac o hynny allan ny dylyant mynet y urth y meybyon uchelwyr ca**nys pryodoryon ynt a danadunt ac na dylyant 6ynteu duyn eu pryodolder 6y. **pryodolder yn y wlat yd anhoydynt ohoney ac arall yman gwedy buynt yn** pryodoryon eu tydynneu ar y tyr. a thyr udunt heuyt a dylyoynt. ac eu tyr **namyn hynny yn dyr such a chulldyr y rygthunt. O myn yr alltudyon** mynet y urth eu hargluydy kyn noc eu bot yn pryodoryon 6ynt a dylyant **adau hanner udunt. ac os or ynys hon yd henynt ny dylyant trygau** yn un lle y du yma y glaud offa. ac os tra mor yd henynt ny dylyant try**gau yma namyn hyt ar y y gwynt kyntaw y cafoent uynet y eu glat.** ac o thrygant ymgyuylent ac eu ceythywet ual kynt. ereyll a dyweyt **na dylyant mynet hyt ar y trydygwynt os y mab uchelwr ac e6 gyrr 6yn**teu oc eu hanuod kyn noc eu bot yn pryodoryon ny dyly hunn6 udunt oc **eu da dym. Kyn no duyn coron lundeyn a theyrnwyalen** o sayson dywynwal moel*mud* oed urenhyn ar yr ynys hon. a mab oed **hunn6 y arll kerny6 o uerth brenhyn lloygyr. ac gwedy dyfody tad6**ys y urenhynyaeth y cauas ynteu hyhy o gogeyl urth y uot yn 6yr yr bre**nhyn. ar gur hunn6 a oed yr audurdodus doeth ar gur hunn6 a osso**des cyureythyeu da yn yr ynys hon. ar kyureythyeu hynny a barassant **hyt yn oes hywel da. hywel wedy hynny a wnaeth kyureythyeu ne**wyd ac a dyuaus rey dywynwal ac ny symudus hywel messuryeu y **tyred yr ynys hon namyn ual y hedewys dywynwal canys goreu mes**surwr oed ew. ew a uesurus yr ynys hon o benryn blathaon ym prydey**n. hyt y penryn penwaed ykernyu. sew yu hynny nau can mylltyr.** hynny yu hyt yr ynys hon. ac o grugyll ymon hyt yn soram yglan **y mor pym cant mylltyr a hynny yu llet yr ynys hon. sew y mess6** //

BL Add. 14931 t. 59

rus ew hyhy yr guybot y mal ay mylltyryeu. ay hymdeythyeu yn y dyeoeth ar messur hunn6 a uessurus dywynwal urth gronyn heyd. try **hyt gronyn heyd yn y uoduet teyr moduet yn llet palw. try llet pa**lyw yn y troetued. try troeduet yn y cam try cham yn y neyt try neyt **yn y tyr. Sew yu y tyr o gymraec newyd gr6n. a myl or tyr yu mylltyr.** ac or messur hunn6 yd ys yn arueru etwa ac y gwnaythant messur **eru gyureythyaul o gronyn heyd. try hyt gronyn heyd yn y uotued.** teyr modued yn llet palyw. try llet palyw yn y troetued. pedwar tro**etued yn yr yeu. ac 6yth yn yr yeuyeu. a deudec yn y gesseylyeu un ar** bymthec yn yr hyryeu. a gwyalen gyhyt a honno yn llau y geylwat. **ar yscur perued yr yeu honno yn y llau arall yr geylwat a dec ar ugeint** o honno yu hyt yr er6. a phedeyr yr6 o honno ym pob tydyn. a dyly **bot. petwar tydyn ym pob randyr. pedeyr randyr ym pob gauael.** pedeyr gauael ym pob trew. pedeyr trew ym pob maynaul. a deudeg **maynaul a duy drew ym pob kymut. y duy drew a dyly bot yn reyt** brenhyn. 6n onadunt a dyly bot yn tyr maertrew. ar lleyll yn dy**feyth brenhyn ac yn hauot dyr ydau . a chymeynt ac a dywedassam** ny uchot oll a uyd yn y kymhut arall. Sew yu hynny o eyryw pym **6gyen trew a hynny yu y cantrew. yn**

yaun dec degweyth a dyly bot ym pob cant. ac nyt a ryw bellach dec. hyn yu ryw o erwy **a uyd yn y cantrew. pedeyr yr kyuar ym pob tydyn. un ar bym**thec ym pob randyr. pedeyr ar dec ar ugeint ym pob gauael. un ar **bymthec a deugeynt a deu cant yn y trew. pedeyr ar ugein a myl** o erwy ym pob maynaul. teyr a petwar ugeynt a deu cant a **deudeg myl o erwy yn y deudeg maynaul. yn y duy drew a ber**thyn ar y llys y dyly bot deudeg yrv a pym cant. Sew yu hynny **gwedy del oll y gyt o erwy yn y kymhud 6yth cant a deudeg** myl a chymeynt a hynny oll yn y kymhut arall. sew yu hyn**ny o eyryw erwy yn y cantrew chwecant a pym myl ar ugeint. //**

BL Add. 14931 t. 60
nyt m6y nyt lley. or deudec maynaul a dyly uot yn y kymut. pedeyr a uyd o ueybyon eyllyon y borthy kun a meyrch a chylch a doooureth. **ac un kyghelloryaeth ac un uayrony ar lleyll yn ueybyon uchelwyr** rydyon. Ac or 6yth hynny y dyly y brenhyn gwestua pob bluydyn. Sew **yu hynny punt o pob un onadunt. a honno a rennyr. try ugeynt ar** pob trew. or pedeyr a uyd yn y uaynaul ac y*uelly* o petwareran buy gy**lyd y rennyr yny el ar pob er6 or tydyn y ran. a honno a elwyr y punt** tug ar gostecwr a dyly y chymell pob bluydyn. a chymeynt a hynny **or kymut arall. ac y*uelly* y byd kyulaun y cantrew. Meyrydyon a chy**ghelloryon a dylyant kyureythyau eu g6lat. a gwneuthur y dadleu **ac a dylyant hanner o pob peth yn erbyn y brenhyn eythyr o try pheth** gwerth tyr a gwerth lleydyr a gwerth keleyn. kyghellaur a dyly **rann6 y rygthau ar brenhyn. a dewys yr brenhyn. maer y rygtha6** ar kyghellaur. y maer ar kyghellaur a dylyant bot deu was gan**thunt y wneuthur eu negesseu a deu ereyll yr brenhyn. ac a dylyant** d6yn kylch ar eu petweryd ar ueybyon eyllyon y brenhyn d6yweyth **yn y wluydyn a hanner ebedyu meybyon eyllyon a hanner amobyr** eu merchet a dylyant. maer a chyghellaur a dylyant kyweyryau me**ybyon eyllyon ar eu tyr kyuryw pan uo mar6 un onadunt ac a dylyant** cadu dyfeyth brenhyn. a thygu drostau ban uo reyt. ac o dewnydya **ew 6ynt a dylyant eu suyd arna6. ny dyly na maer na chychellaur** bot yn benkenedyl namyn o uchelwyr eu gwlat. ny dylyir pen*kene***dlaeth o uam6ys. pen*kenedyl* a dyly pedeyr ar ugeynt gan pob g6r** a uanho cares ydau. canys hytheu ehun a dal y hamobyr. ac a dyly pe**deyr ar ugeyn y gan pob mab a gymero y kenedyl. ac a dyly ymyrru** y gyt ay gar ym pob reyt a del arna6. nyt oed gobyr muryedyc y **uab uchelwr yn dadleu namyn herwyd y mynho yr argluyd y rody** ydau. y uaynaul y taler tung o*honey* ny dyly yr argluyd nay mel. **nay pyscaut canys med a delyr o*honey*. ac y gyt ar med pedeyr ar u- //**

BL Add. 14931 t. 61
geint o bop maynaul a delyr a hunn6 a elwyr aryant y g6ynos ac mal y rennyr y punt tung y rennyr hunn6. ny dylyir gossot ar y may**noleu ryd na maer na chyghellaur na chylch na doowreth na dym .** namyn a dywedassam ny uchot. eythyr kylch maer yr teulu y gay**aw. ny dyly y brenhyn duyn lluyd or wlat allan. namyn 6nweyth** pob bluydyn. ac ny dyly bot yn hunn6 namyn pytheunos a mys yn y **wlat ehun ryd yu ydau lluyd pan uynho. paub a dyly gwneuthur** gweyth kestyll pan uynho y brenhyn. eythyr gwyr y uaertrew. ny **dyly meybyon eyllyon y brenhyn y porthy na porthy y teulu. a chany dy**lyant uynteu porthy ny dylyant 6ynteu nac eu mel nac eu pyscaut **namyn y lys y brenhyn. ac ew a dyly o myn gwneuthur coredeu ar** eu dyuret a llad bydaueu. 6n or meybyon eyllyon a dyly bot yn uaer **bysweyl. 6ynt a dylyant roy pynueyrch yr lluydeu. ac a dy**lyant anrydedu yr argluydes un*weyth* bop bluydyn ar wuyt a dy**aut. ac a dylyant porthy y k6n ar kynydyon ar hebogyon ar ma**cuyueyt pob un onadunt un weyth pob bluydyn. ac o byd alldudyon **gwlat arall yr brenhyn ay yn wyr ydau ay yn arhos gwynt ay am** betheu ereyll ew a dyly os myn eu gossot yn doooureth ar y meybyon **eyllyon herwyd eu gallu. Ar alltudyon hynn a dylyant a dangos**soent o da yr mab eyllt pan deloynt yr ty y gafael oll pan elhoynt o**hana6. ac o chyll y dalu udunt. eythyr try pheth a dylyant y gad6 gan**thunt. e hun nos a dyd. sew yu hynny eu llodreu ac eu cledyueu **ac eu menyc. Ac ny dylyant eyghyau namyn y nos gyntaw o chahant** bara ac un enllyn. meybyon eyllyon y brenhyn a dylyant gwneuthur **seyth tey yr brenhyn. Sew yu y reyn hynny y neuad ar buyt*ty* a che**gyn a hundy a marchty a ty bychan. y brenhyn a dyly o pob byleyndrew **g6r a b6yall y wneuthur lluesteu yn y lluyd. maer y bysweyl ny dy**ly daly dadleu namyn ar wyr y uaerdrew namyn erbynnyau da y **brenhyn y gan y meyrydyon ar kyghelloryon ac ew a dyly rody pede- //**

BL Add. 14931 t. 62
yr ar ugeynt yr gostecwr pan estynher mayrony ydau. gwassanaythwyr y maer ar kyghellaur a dylyant hebrug y da ar y maer bysweyl **y maer bysweyl a dyly kyweyryau llys y brenhyn. oy me6n**

ac a berthyno atey mal eredyc a heu ac arheyl yscrybyl y brenhyn ay hauodyd. **a petheu ereyll a uo reyt. ac ew a dyly cospy gwyr y uaertrew am eu** haghyureythyeu ac eu dyruy ac eu camlur6 ac eu hebedy6 ew ay dyly **ac amobyr eu merchet y wreyc ay dyly. y porthaur a dyly kymell amo**byr ac ebedy6 y reyn hynny. a phedeyr ceynnyauc ydau o bop un onadunt **y maer bysweyl a dyly pedeyr ar ugeyn y gan y porthaur pan estynher** y suyd ydau. ac ew a dyly tyghu dros dyr burth y llys ay hanuot tyr o byd **reyt eu hamdyfyn ac 6y ac a berthyno arnadunt. gwyr y uaertrew** a dyly gwneuthur odyn ac yscubaur yr brenhyn ac eu dywallu pan **uo reyt. 6ynt a dylyant talu t6ng eu tyr yn llau y maer bysweyl. ac** a dylyant y borthy duyweyth yn y wl6ydyn. 6ynt a dylyant dyrnu **a chrassu a medy a llywnu a llad gweyr y cheyssyau gwellt a chyn**nut y gnyuer gweyth y del y brenhyn yr llys. ac uynt a dylyant an**rydedu y brenhyn pan del yr llys herwyd eu gallu. ay yn deueyt ay** yn 6yn ay uynneu. ay ar gaus ay ar emenyn ay ar laeth. O dyryd **mab uchelwr y uab ar uab eyllt argluyd ar ueythryn gan y gannyat** neu gan y dyodew un dyd a bluydyn ohana6 hunn6 a dyly ran mab o **tyr y mab eyllt ac oy da gwedy hynny. O pob maynaul ryd y brenhyn** a dyly keruyn ued nau dyrnuet yn y hyt yn amryscoy6. ac ony chefyr **y med duyn y bragaut. ac ony chefyr y bragaut pedeyr o g6ryw. ny** dyly bot er6 dyfodedyc yn tyr kyuryw. Puy bynnac a dorro teruyn y **rug duy drew oy eredyc. y brenhyn a dyly yr ychen ay hardo ar gwyd** ar heyrn a gwerth y troet deheu yr amaeth a gwerth y lla6 ass6 **yr geylwat. a phedeyr ceynnyauc yr neb pyefo y tyr a chyweyrya6** y teruyn ual kynt. Puy bynnac a ardo tyr yn aghyuarch. talet pe**deyr ceynnyauc yr nep pyeyfo y tyr a cheynnyauc am pob k6ys a ar- //**

BL Add. 14931 t. 63

der ar aghyuarch yr brenhyn. O deruyd ymderuynu y rug deu ur gymreynt am tyr ar neyll rey yn teruynu hyt racu ar lleyll hyt yma a tygu o **bop rey yna y mae yaun yr gyureyth rannu deu hanner. Puy bynnac a dy**co maen teruyn yrug duy drew talet un ugein ar dec y berchen y tyr ach **camlur6 yr brenhyn. ac yuelly am ford a gatwo y teruyn gan emyl y** ford. Messur gwestua y brenhyn yn amser gayaw o uaynaul ryd. Sew **yu hynny pun march or blaut goreu a dyuo ar y tyr a buuch neu ych a do**gyn keruyn o ued nau <u>nyruet</u> yn y hyt ac amryscoy6. ar gymeynt arall **yn y llet. a seyth dreua o geyrch un ruym yn ebran. a huch teyr bluyd ac** enhorob hallt a llet try uys yn y thewet. a llestyr emenyn try dyrnued yn y **hyt hep y uoel. a thry yn y let. ac ony ellyr cafael hynny punt amdaney.** a honno yu y punt tung. a pedeyr ar ugeyn y wassanaythwyr y brenhyn **ony ellyr cafael hynny; duy o uragaut. ony ellyr y bragaut pedeyr o** g6ryw. a hynny a dau o bop maynaul ryd yr brenhyn. sew ual y rennyr **y punt honno chwe ugeynt yr bara a try ugeynt yr llyn. a try ugeynt** yr enllyn. Or maynolyd caeth y dylyr deu da 6n buyt pob bluydyn. y **gayaw huch deyr bl6yd a llestyr emenyn try dyrnued hyt a thry llet.** a dogyn ker6yn o wrac y bo nau dyrnued ym amryscoy6 a dreua o hyd **un r6ym yn ebran. a chwe thorth o uara goreu a tyuo ar y tyr. o byd** gwenythdyr chwech onadunt yn beyllyeyt. ony byd gwenyththyr **chwech yn rynnyon. pedeyr onadunt parth ar neuad. a duy parth ar** ystauell. Ac yn gyulet ac o elyn hyt ar y durn. ac yn gyn dewet ac na **plycey yr eu daly erbyn y deu emyl. a dyn a geneuho tan yn y neuad yn** y nos honno neu geynnyauc y dyn ay kynneuho drosdau. Messur da**un buyt yr haw mollt teyr bluyd a mannat emenyn cy6let ar dys**gyl letaw a uo yn y trew a chyn dewet ac y bo deu ~~e~~ uoeldyrnuet yn**dau. a chwe thorth ar ugein or ry6 uara a dywedassam ny uchot.** keulau llaeth a uo o ludyn blyth yn y drew y gyt ac eu godro unwe**yth yn y dyd ac na odroher namyn yr un weyth honno y cossyn a wne //**

BL Add. 14931 t. 64

ler or llaeth hunn6 heb urac heb ebran hep dyn y gynneu tan maer a chyghellaur a dylyant kylch d6yweyth yn y bluydyn a deu was gan bop un **ac yr kyghellaur dewys y ty. ac ny dylyant kylch yr haw.** Rey y*syd* ar pedrus am ueychyogy gwreyc o llygryr pa beth a dylyir **amdana6 ay uynebwerth ay ynteu galanas. kyureyth a dyweyt pa**nyu galanas a dylyir amdanau. a llyna yu yr achaus. yn y tri mys kyntaw **y byd gwyn ew ac yna y byd trayan galanas arnau. yn yr eyl tri mys y byd** rud ew ac y byd deuparth galanas arnau ac yn y tri mys dywethaw **y byd cyulaun ew oy aylodeu. ac o eneyt ac y byd galanas kubyl arna**6. Rey a dyweyt nat yaunach talu galanas gur no galanas gwreyc **cany wys beth yu ew ay gur ay gwreyc y gyureyth a dyweyt bot yn yau**naw barnu yn ol y peth a bot galanas gur arnau a hynny yny uedydyer. **a llyna yr achaus pob dyn a holer y alanas a dylyir y enwy erbyn y hen6.** na gur uo na gwreyc. Ac na ellyr enwy nep erbyn y hen6 yny uedydyer **ac urth hynny y mae dyr y uot ynteu ar ureynt gur yny uedydyer. O hyn**ny yny uo seyth mluyd y dyly y tat tyghu a thalu

drostau. eythyr na dyly **talu na dyruy na chamlur6 yr brenhyn drostau. kany dyly y brenhyn** na dyruy na chaml6r6 am anuodeu nac am weythret dyn yn6yt ac **nat oes buyll ganthau ynteu. ew a dyly hagen dyeyssywau y colledyc** or eydau. o ben y seyth blyned allan ew ehun a dyly tyghu dros y weythret. **ay dat byeu talu canys yna yd a a dan lau y beryglaur ac y cymer gwe**deu arnau. Or pan anher mab yny uo pedeyr bluyd ar dec y dyly uot **urth noe y tat. ay dat yn argluyd arna6 ac ny dyly cosp arnau namyn** 6n y dat. ac ny dyly medu un geynnyauc yn hynny o amser namyn a **uedho y tat. ac ny dylyir marudy keuoet maru namyn bot yn eydau** y tat y da. a uo yn y warchadu. y tat yn hynny o amser a dyly atep dros**tau. O byd mar6 y tat y wluydyn gyntaw y ~~bo maru~~ ganer y mab ew** ehun a a y mreynt y dat. ny dylyir talu ebedy mab ny uo pedeyr bluyd ar **dec ay dat yn uy6. Gwedy yd eley y mreynt y dat. ew ay tal. ym pen //**

BL Add. 14931 t. 65

y petwaret ar dec wluydyn y dyly y tat duyn y uab ar yr argluyd ay orchymyn ydau. ac yna y dyly ynteu gurhau ydau a bot urth ureynt y **argluyd ac ehun byeu ateb drostau o bop haul a ouynner yda6 ac ehun** byeu medu y da. ac ny dyly y tat y uaydu m6y noc estraun. ac os maed **gan guynau or mab racdau ew a uyd dyruyauc ac a wna yaun ydau oy** sarhaet. O byd maru mab o bedeyr bluyd ar dec allan ac na bo edyued y**dau y argluyd byeuuyd y da yn gubyl ac a dyly bot yn lle mab ydau. a ma**rudy uyd y ty. ac or oet hunn6 allan y byd un ureynt a bonhedyc canhuy**naul. canyt oes ureynt yda6 namyn y uonhed. ac nat esgyn ynteu y ure**ynt y tat y ny uo maru y dat. ac na byd marchauc nep yny esgynno. gwerth **bonhedyc canhuynaul yu teyr bu6 a try ugeyn m6u o warthec. y sar**haet yu teyr bu6 a try ugeynt o aryant. Os gur ar teulu uyd ynteu **y werth yu pedeyr bu6 a petwar ugeyn m6u. y sarhaet yu pedeyr bu6 a** pedwar ugeyn aryant. Merch wedy bedydyer yny uo seyth ml6yd ny **dyly mynet yn ll6. Or pan anher yny uo deudeg mluyd y dyly uot urth** noe y tat oy deudec mluyd allan y dau broneu a chedor arney ac y blo**deuha ac yna y byd oet y rody y 6r. Ac o hynny allan keny chafo 6r y** dyly medu yr eydy. ac ny dyly bot urth noe y tat onyt ew ay myn ac **ny dyly y tat talu amobyr dros y uerch o*nyt* ehun a ryd rodyat arney.** canys pob rodyat ar wreyc a dyly talu y hamobyr neu ynteu a gymero **kymhendaut y gan y wreyc a roder y ur. O deruyd duyn gwreyc** lathlut o dy y that hyt yn ty arall ac yno kysgu genthy. gur y ty hu**n6 a dyly talu yr amobyr ony chymer uach y gan y gur ay duc yn ł** llathlut ar y dalu. yn y deudec mluyd y dyly gwreyc blodeuau megys **y dywedassam ny uchot. ac oy deudec mluyd hyt y pedeyr ar dec y dyly** uot heb ueychyogy. ac o bedeyr ar dec hyt yn deugeynt y dyly ymduyn **ac o hynny allan nyt a galanas arney ac nyt a llu arney na bo plant** ydy canys dyheu na byd uyth. Puy bynnac a uynno gwadu mab yn **gyureythyaul nyt reyt ydau y wadu yny dycher ydau yn gyureythyaul. //**

BL Add. 14931 t. 66

gesseuyn canyt reyt y nep atep yn anolo kanys anolo yu pob peth ny uo kyureythyaul. Pa wreyc bynnac a uynno duyn mab yn gyureythy**aul ual hyn y mae ydy y duyn. dyuot hy ar mab yr egluys y bo y** guydua yndy a dyuot hyt yr allaur a dody y llau deheu ar yr allaur **ar creyryeu ar llau assu ar ben y mab ac y*uelly* tyghu y du6 yn y bla**en ac yr allaur honno ac yr creyryeu da y*syd* arney ac y uedyt y mab **nas ry creus tat y callon mam y mab hun yman namyn y gur ar** gur erbyn y hen6 ym kallon y. ual hynny y dylyir duyn mab y gy**mro. Ac ual hyn y dylyir duyn mab y alltud dyuot yr egluys y cy**mero duuyr suyn ay uara eferen ac yna y duyn ydau megys y dy**wetpuyt uchot. yna y mae yaun yr tat gwneuthur un o deu peth** ay kymryt y mab yn gyureythyaul ay y wadu yn gyureythyaul **os y wadu a uyn yaun yu ydau dyuot hyt yr egluys ry dywedassam** ny uchot a dody y lau deheu ar yr allaur ar creyryeu a uo arney ar **llau ass6 ar ben y mab ac y*uelly* tygu y du6 yn y blaen ac yr allaur** honno ac yr creyryeu da ysyd arney ac yr gur ay gwahan6s ew **o creedygaeth tat a mam nas creus y mab hunn6 yg kal**lon gwreyc eryoet ac nat oes dauyn oy waet ew yndau onyt. **o adaw. O deruyd ydau ynteu ceyssyau oet am y l6 nys dyly na**myn hyt trannoeth. O deruyd ydy hytheu ceyssyau oet y geys**syau creyryeu ny dyly hy oet namyn trydyeu. cany dyly hy gey**syau creyryeu namyn yn y kymut hunn6. O deruyd y tat gwa**du mab o genedyl gwedy dycher ydau ny eyll hunn6 gafael tat** uyth wedy hynny. Sew achaus yu y uam ay duc ew yn gyureyth**yaul yr tat ay gwadus ac urth hynny ny eyll hytheu y duyn ew y** tat arall eylweyth uyth. y tat ry gwadus yn gy~~r~~wreythyaul ny **byd karrdychwel ynteu ar hunn6 byth dray geuyn canyt at**wna y gyureyth a wnel. y mab hunn6 weythyon urth genedyl **y uam yd a y ureynt. ac o llad ew dyn kenedyl y uam ay tal. //**

BL Add. 14931 t. 67
y deuparth yr alanas arnau ynteu yn llourud ac o lledyr ynteu 6ynt a dylyant deuparth y alanas ew a hunn6 a elwyr yn un o dygyn**goll cenedel. arall yu bey darfey y ur llad gur arall. a meychyeu o genedyl** y llowrud ar yr alanas. a chyn talu yr alanas duyn oy uam y llowrud y **tat arall. y gyureyth a dyweyt pany6 y genedyl a ueychyus ar yr a**lanas byeu y talu. O deu achaus o wneuthur hy gywlauan hyt tra uu **ew ar eu breynt huy. ac o dylyu talu or nep a ueychyus. trydyt yu o ro**dy cymraes y alltud. a bot mab ydy or alltud. a llad o hunn6 dyn deu**parth yr alanas a dau ar genedyl y uam. y trayan ar y llowrud a** hynny urth nat oes kenedyl tat ay talo. a hunn6 a elwyr yn war**thec dyuach. urth uot yn dyt dyueychyau ar y gwarthec hynny ka**nys ar warthec y telyr pob tal gynt. y deu uab ry dywedassam ny uchot **un ureynt ac un sarhaet ac unwerth ynt a bonhedyc canhuynaul. Mab** doolew a uyd a mab dyodew. Sew yu mab doolew mab a dyweto gwre**yc ar y thauaut leueryd y uot yn uab y ur ac nas dyco yr dygyn hunn6** a ellyr y wadu pan uynher. Mab dyodew yu mab a dyco gwreyc y ur **yn gyureythyaul. a dyodew or gur hep y wadu un dyd a bluydyn. ny** eyll y wadu o hynny allan yn yr yg byth. ac o deruyd y hunn6 gwne**uthur kywla6an ny ellyr y wadu yn yr yg cany waduyt ar yr yng.** urth y uot yn uab dyodew. ket boet breynt y tat y uab alltudes ay y **wadu ohonau alldut uyd. y mab ket boet alltud a uynno gwadu mab** cymraes ay wadu bonhedyc canhuynaul uyd y mab. kanys urth ureynt **y uam y byd o hynny allan. tat a eyll gwadu y uab trannoeth wedy** y dywyco y gywlauan. drostau os myn. O deruyd y uab rody da yr **meythryn mab ny dyly y wadu o hynny allan. O deruyd maru y tat** pen kenedyl a eyll y wadu ar y seythuet oy genedeyl ual y gwadey y **tat ac yn yr un egluys a seythwyr o oreu gwyr y genedyl. gan eu ll6** 6ynteu bot yn lan y lv ew. Ony byd penkenedyl un gur ar ugeynt o **oreu gwyr y genedyl oy wadu. kyureyth gwyr powys dec a deuge-** //

BL Add. 14931 t. 68
ynt y wadu mab o genedyl. Ny eyll nep a dyg6ydho tyr y mab yn y la6 y wadu. Ny eyll braut gwadu y gy*lyd*. ac ony byd braut ny eyll **keuynder6. ac ony byd keuenderv ny eyll kyuyrd6. rac y wadu yr** <u>yr</u> eydau onadunt. ac ny dyly nep or a dylyo trew y tat ew gwedy y **gwater ny dylyant y wadu. O deruyd bot rey o genedyl mab yn y ~~6~~**wadu ac ereyl yn y gymryt. yaunaw yu credu yr nep y*syd* yn y gymryt. **gan eu ll6 nat yr gobyr nat yr gwerth y maent yn y gymryt. canys** gnotaw yu gwadu mab yr trew y tat. Pob braut a eyll gwadu y chwa**er onyt yn un lle sew yu hynny pan ranher da y mam neu y tat o che**ys y gwadu hytheu yr y ran or da ny ellyr. ac y*uelly* pob alltud a eyll ~~o~~ **gwadu y uraut. neu y chwaer onyt ran kyuran da ac uynt eu tat neu** eu mam. neu rac dywuyn eu kywlauan. 6al hyn y dylyir kymryt **mab yg kenedyl y tat ehun a eyll y gymryt gwedy as dico y uam ydau** ony byd y tat y pen*kenedyl* ar y seythuet a eyll y gymryt. o oreu gwyr **y genedyl. y pen*kenedyl* byeu kymryt duylau y ~~yn y lau~~ y rung** y duylau ynteu a roy cussan yda6. canys cussan yu aruyd kerennyd. **ac wedy hynny roy llau deheu y mab yn llau yr hynaw or gwyr ereyll.** a roy o hunn6 cussan ydau ac y*uelly* o lau y la6. hyt y gur dywethaw **Ony byd penkenedyl 6n gur ar ugeynt o oreu gwyr y genedyl a ky**mryt y mab or gwyr a uo yn lle yr argluyd erbyn y lau deheu ay roy yn **llau yr hynaw or gwyr a roy or hynaw yn lla6 yr eyl hynaw ac yue**lly o lau y lau hyt y gur dywethaw. herwyd gwyr powys dec a **deugeynt ay kymer. Nau afeyth galanas. kyntaw** yu onadunt mynegy y dyn a ladher yr dyn ay lladho a hunn6 a elwyr **yn tauaut rud. yr eyl yu rody kyghor oy lad. y trydyd y6 kyssynnyau** ay lad am bop un or try affeyth hynny o gwedyr llu canhur ay gwa**ta. Os y adew a wna dyn talet nau ugeynt. Petweryd yu bot yn edrychy**at. Pymhet yu kyweythas ar llowrud. chwechet yu mynet yr **drew y bo y dyn a ladher yndy y gyt ar llowrud. y wadu pob un o hyn-** //

BL Add. 14931 t. 69
ny ll6 deu canwyr neu <u>denau</u> ugeynt ot adeuyr. Seythuet yu bot yn porth orduy. 6ythuet yu daly y dyn yny del y llowrud yu lad. nau6et yu gwe**let y lad. yny uyd; ac nas dyfero. am pob un or try hyny o gwedyr ll6** try chanwyr oy wadu neu try nau ugeyn aryant. Ot adeuyr rey a dy**weyt dylyu or genedyl y da hunn6 ar gwat y gwat y gyt ac ew. sew** achaus yu urth dylyu onadunt huy nyt yn achaus yr affeythyoed hyn**ny y lad eu car 6y dylyu onadunt huynteu hynny o da. ac y wadu gwa**et a gwely a llad eu car dylyu onadunt y reyth ry dywedassam ny u**chot. y gyureyth eysyoes a dyweyt na dyly nep y gwat ar da ac nas** dylyant huynteu y gwat hunn6 ar da. kany ~~r~~ dyly y genedyl namyn **sarhaet eu car ay alanas. ac nat oes yn hynny na dyrchaw na gossot.** na gwaet na gwely na choll eneyt. ar lle ny bo hynny nyt oes na **sarhaet na galanas. ac urth hynny ny dyly y genedyl dym. cam**

yu gwneuthur yr affeythyoed uchot ac urth hynny yr argluyd a dyly **camlur6 amdanadunt. herwyd meynt yr affeyth. 6n yn undyblyc** arall yn deudyblyc arall yn try*dyblyc*. cany bu ymlad yno pey ymlad **a uey yno dyruy yr argluyd a uydey. sew oed y messur teyr punt neu** deudec mu6. messur camluru teyr bu6 neu nau 6geynt aryant. P6y **bynnac a uo llowrud galanas cubyl a dyguyd arna6. ac ual hyn y re**nnyr galanas trayan ar y llowrud ac ar y tat ar uam y gyt ac ew. **o bydan byu. ac o hynny y deuparth arnau ew. ar trayan ar y tat** ar uam. Or trayan a da6 ar y tat duy geynnyauc ar y tat ac un **ar y uam. O deruyd bot plant yr llowrud a bot oet arnadunt y dylyoent** talu kymeynt a dyly ew y dalu a deu onadunt huy. a duy geynnyauc ar **y braut ac un ar y chwaer. Or deuparth a a ar y genedyl y trayan ar** genedyl mam y llowrud ar deuparth ar gendyl y tat. ac y uelly y **cerda yr alanas o uamuys y uam6ys hyt y seythuet uam6ys canys** plant y uam gyntaw a uyd brodyr. a plant yr hen6am a uyd ke**uyndyru. a phlant yr orhenuam a uyd kyuyrdyru. plant y petwaret //**

BL Add. 14931 t. 70

uam a uyd keywneynt. plant y bymhet uam a uyd gorcheyneynt. plant y chwechet uam a uyd gorchau. plant y seythuet uam a uyd ney**eynt ueybyon gorchau. Ac nyt a galanas bellach hynny. keny 6ypet na**myn duy neu teyr buryer yr alanas arnadunt. ac ar ny el arnadunt **huy ranner ar y gwelyeu yd hanuo y tat onadunt huy a dody duy ran** ar y kyph. O ney uab gorchau allan yd a ceynnyauc baladyr ac ysew **yd a honno y gymhorth y llowrud a sew mal y kymhellyr honno cyryt** or llowrud gwas yr argluyd y gyt ac ew. a chreyr ganthau ac yny ky**uarfo ac ew dyn or seythuet dyn allan cymeret lu na heny6 or pedeyr** kenedyl yd heny6 ew onadunt. Ac onys dyry talhet ceynnyauc baladyr. **ac o dyry y lu peytyer ac ew. ny tal gwreyc ceynnyauc baladyr canyt** oes ~~e~~ paladyr ydy namyn y chogeyl ac nys tal yscolheygyon. Ac ny thal **gwreyc galanas o ryd y llu na byd meybyon ydy. Ac nys tal yscolheygy**on heuyt. ac nys tal mab ny uo pedeyr bluyd ar dec. Ual hyn y cy**mellyr galanas y trayan cyntaw yr argluyd yr kymell ar eyl trayan** yr tat ar uam ac eu plant ac o hynny duy ran yr tat ac un yr uam. ac **or hyn a dryc yr plant o bey plant yr llowrud duy ran arnunt. y mab** hynaw byeu mynegy edyuet y dat ay wely a bot y gyt a gwassanay**thwyr yr argluyd yn kymryt yr alanas. oet galanas yu pytheunos~~u~~** urth bop argluydyaeth y bo y cenedloed yndunt. urth eu gwyssyau y **gyt y gymhenn6 y tal ar gyhyt arall urth gymhell y tal~~l~~. ac y eu d6**yn y gyt oy dalu yn try oet y mae yaun talu galanas ac yn try trayan. **deu oet y genedyl y tat. ac un ygenedyl y uam canys deu drayan a uyd** ar genedyl y tat. yn yr oet cyntaw a uo y genedyl y tat y talu 6n oc **eu trayaneu. y dylyant ll6 canhur o oreu gwyr y genedyl arall ar uot** yn uadeuedyc eu car. Ac yn yr eyl oet y talhoent trayan y dylyant **ll6 canhur ereyll or genedyl arall ar uot yn uadeuedyc eu car. ac yn y** trydyt oet y dyly cenedyl y uam talu eu trayan ac yna y dylyant 6yn**teu y gan y genedyl arall ll6 canhur ar uot yn uadeuedyc eu car a chy- //**

BL Add. 14931 t. 71

mot tragywydaul a dyly bot y rygthunt y dyd hunn6 a thyllued tragywydaul y rygthunt. ll6 try chan6r a dau o genedyl y wadu llowru**dyaeth gwaet a gwely a llad dyn. Ac urth hynny y mae yaun ll6 try** chann6r oy uadeu ynteu. Ac yn dylluet y rug y cenedloet ry dywe**dassam ny uchow y wadu llad o fyrnygruyd ll6 chwe chan6r oy** wadu canys deudyblyc yu y alanas ay benyt. urth hynny y byd deudy**blyc y wat pan ladher dyn y serheyr ar sarhaet honno ny dyrcheyw** ac urth hynny y mae yaun talu y sarhaet honno yn gynt nor alanas **ac os gwreycyauc uyd y gur roet trayan y sarhaet ydy ar deuparth yr** ~~ar y~~ brodyr ar ceuyndyru ar cyuyrdyru. ac o byd byd byu y dat cyme**ynt ydau ac y deu uroder. ac o byd by6 y uam kymeynt ac y duy** chwyored a hunn6 yu y dull goreu canys cymeynt a hynny o dynyon **a dyly talu sarhaet y gyt ac ew bey sarhaey ew dyn arall. ereyll a dy**weyt gwedy y del y trayan yr wreyc dylyu cymyscu y deuparth ar ala**nas ay rann6 yr genedyl. yr argluyd a dyly trayan cymell y sarhaedeu;** mal trayan y galanasseu. Ny dyly yr yscolheygyon nar gwraged ran **o alanas canyt ynt dyalwyr uynt a dylyant y talu dros y plant neu 6yn**teu a watoent na bo plant udunt uyth. rey or yneyt a at y dalu y gyt **ar llowrud; y uam ay dat ay urodyr ay chwyoryd. ac eu etyuet canys** hynny o dynyon a geyf trayan y alanas ew. urth hynny y talant trayan **galanas y gyt ac ew. ac o hynny y dau ar y llourud deu cymeynt ac ar** y tat. ar tat a dyly talu deu cymeynt ac ar uab ydau. Ac ar y uam y dau **kymeynt ac ar uab ydy. ac ar y braut cymeynt ac ar y duy chwyored** ac or hyn a el ar y llowrud y tal ynteu cymeynt a deu uab yda6 a hynny **yu cyureyth hywel. Ny tal gwreyc anuab galanas. ac nys tal wedy** nat ymdyco. Galanas brenhyn aberfrau yu y sarhaet teyrgweyth. **Galanas gwreyc y brenhyn ay uab ay edlyg ay ney ay benteulu trayan** galanas

y brenhyn ac eu sarhaet trayan sarhaet y brenhyn. Galanas **merch y brenhyn hanner galanas y braut ay sarhaet y*uelly* kynn //**

BL Add. 14931 t. 72

noy gura. Galanas dysteyn a phencenedyl a chyghellaur na6 mu6 a nau ugeyn mu6 gan eu hardychauael un weyth. Ac eu sarhaet yu nau **m6u a nau ugeynt o aryant. Galanas pob un o suydwyr y llys chwe** bu6 a chwe ugeyn mu6 gan y ardyrchauael un weyth. ac eu sarhaet **yu chwe bu6 a chwe ugeynt aryant. Galanas maer a mab uchelwr.** kymeynt a galanas deu or suydwyr ac eu sarhaet y*uelly*. Galanas **gur ar deylu pedeyr bu6 a petwar ugeyn m6u. y sarhaet pedeyr bu6** a petwar ugeynt aryant. Galanas bonhedyc canhuynaul ac alldut **brenhyn teyr bu6 a try ugeyn m6u. eu sarhaet yu teyr bu6 a try ugeynt** aryant. Gwerth caeth os or hynys hon. punt. os tra mor chwe ugey**nt a phunt. Sarhaet caeth deudec ceynnyauc. chwech yr peys a** teyr yr llaudyr. ac un yr tudleheu ac un y cyman. ac un yr raf. o byd **yg coet roet yr buyall ceynnyauc y cryman. O sarhaa caeth ryd llader** y llau deheu onys pryn y argluyd. kymeynt yu gwerth llau y caeth **a gwerth llau y brenhyn. Nau affeyth lledrat. kyntaw** yu mynegy y lledrat. yr eyl yu cyssynnyau ar lledrat. Trydyd yu rody buy**llur yr lleydyr. Petweryd yu mynet yn y ~~gyghor~~ gyweythas ac arwe**yn y buyllur. Pymhet yu mynet y gyt ac ew a thorry y lle y bo y lle**drat yndau. Chwechet yu bot yn odwr ay erbynnyau atau. Seyth**uet yu ymdeyth dyd neu nos y gyt ar lleydyr. 6ytuet yu cymryt ran **or lledrat. Nauuet yu cymryt gwerth y gan y lleydyr yt kelu arna6.** Am pob un o hynny dyruy a dau ot adeuyr. Sew yu eu dyr6y deu**dec mu6 neu teyr punt a hynny yr argluyd. Ny dylyant talu yr** nep byeyfo y da canyt ynt lowrudyeyt. O ny allant gafael eu dyruy **yr argluyd a eyll eu dehol amdaney. ynteu a eyll kymryt teyr ceynnyauc** yn lle y teyr punt ac yn dec y gyureyth. O gallant 6ynteu gafael y tal **ny dylyant uot yn dyholwyr nac yn anreyth odew. O gwedyr yr af**feythyoed uchot cymeynt yu eu gwat a gwat llowrud. 6al hyn y **gwedyr lledrat yg cyureyth hywel. ll6 deudeg wyr am uarch a try //**

BL Add. 14931 t. 73

ugeynt aryant. canys hunn6 leyhaw march y werth o gyureyth. a hanner hynny yn wyr not ar hanner arall yn wyr dynot. ar deuparth **o genedyl y tat ar trayan o genedyl y uam. Ac yn gynneset ac y ~~gal~~ dy**lyhoent talu y alanas ay gymryt. y wadu eydyon chwe gwyr ac ehun **yn seyuet. ac eu hanner yn wyr nod. y wadu huch neu dauat neu ue**ych ceuyn ll6 pymp wyr ar neyll hanner yn wyr nod ar llall o wyr **dynot ac ehun yn pymhet. ac yna y byd deu hanner y reyth y rug y duy** genedyl cany ellyr trayanu petwar gwyr. y reythyoed hynny nyt a na**myn yn ol gyrr kyureythyaul. Sew yu gyrr cyureythyaul llu y perchen**nauc ar y uot yn wyr ar y dyn racu y lledrat canyt gyrr namyn **gyrr perchennauc. ket dyweto perchennauc lledrat ar y dauaut leue**ryd ar arall ac nas dyco yr dygyn. Ny barnun ny namyn ll6 yr amdyffyn**n6r. ket gyrro dyn ny bo perchennauc lledrat ar arall ny dylyir namyn** ll6 yr amdyffynn6r oy wadu. cany dyly namyn perchennauc gyrru lle**drat. ket pallo reyth dyn y bo un or affeythyoed huchot arnau ny dyg6**yd namyn yn dyruy ony mynnyr erlyt cyureyth anudon arnau. ket **pallo reyth y llowrud yr meynt y lledrat a dyweter arna6 nyt eneyt** uadeu o thal seyth punt. a chenys talho ny dyly namyn y dyhol. ereyll **a dyweyt y uot yn eney~~i~~t uadeu ony cheyf y ~~uerth~~ werth. Puy byn**nac a dyholer o uraut y gyureyth yaun yu ydau uot yn ur kychwyn **drannoeth ac o hynny allan dywyrnaut urth pob cantrew a uo yr** argluyd ay dyholyo a hunn6 yu oet dyholwr. Ny dylyr dyenydu nep **ny chafer dym yn y lau. Puy bynnac a dalyo lleydyr a lledrat yn y lau** ay ellug ay yr cerennyd ay yr gwerth os adew talet seyth punt ca**nys cen bo eneyt uadeu y lleydyr ny byd eneyt uadeu ew. ony eyll ta**lu dyholyer ynteu ual lleydyr. Pa dyn bynnac a dyholyer o uraut **y gyureyth ay gafael yn y wlat tros yr oet a roet ydau byt eneyt ua**deu ony cheyf ay prynno cany dyly ew y wlat yn oes yr argluyd ay **dyholyo onyt can dygymot ac ew. P6y bynnac y cafer ol lleydyr yn //**

BL Add. 14931 t. 74

dyuot yu ty ac na allo y hebrug yurthau byt anreythodew ac ony byd anreyth dyholyer. Puy bynnac y cafer lledrat yn y dy gan uot y gyuan**hed yndau. ket bo yda6 ew a gatwo y gorf rac y lledrat euo eyssyoes** byeu cadu y ty. ac urth hynny y barnun ny y ty hunn6 yn halaucty **ac a uo y gyt ac ew eythyr adneu cany perchennauc yr adneu cadu ty** arall rac lledrat. ny byd colledyc ynteu or eydau. Nyt oes y cyureyth **lle y dylyer anreyth grybdeyl namyn am lad celeyn. Puy bynnac a** uynho gw~~m~~neuthur dogyn uynac aet ar yr argluyd a dywedet ry **wneuthur lledrat o dyn ny leueys y**

dyweduyt arnau ay rac y uonhed ay rac y uedyant. yna y mae yau yr argluyd dyuynnu yr effeyryat **atau a dywedet urthau yr hyn ry dywetpuyt urthau ynteu. ac ell6g** yr effeyryat y gyt ac ew hyt ar drus yr egluys a chroyset racdau na **tygho anudon ac o myn tyghu tyghet yn gyntaw ar drus yr egluys** ar eyl ar y gagell. ar trydyd ar yr allaur. ac odyna doet yr effeyryat **ar yr argluyd a dywedet gafael y cubyl. ar argluyd a dyly tyghu** ry gafael dogyn uynac pan holo y dyn yn dadleu ac yn erbyn hynny **ny ellyr dym. Ny byd eneyt uadeu ew yr hynny namyn lleydyr** gwerth. Ony eyll cafael y werth dyholyer; ual lleydyr. Ereyll a **uynn gadu gwat ydau yr gyrr yr argluyd ual yr gyrr perchen**nauc a hunn6 muyhaw y coyllya gwyr gvynet ydau. O der**uyd y dyn cafael kyc anyueyl ny bo eydau ay can gun ay y cudua** arall ay gymryt ohanau hep gannyat dyruy a uyd hyt yd el nac **o rod nac o wadaul nac o brynu hyt y gan6et llau. ac urth hyn**ny y gelwyr ew cyhyryn canhastyr ac nyt a bellach y ganuet lla6. **Puy bynnac a uynno daly lledrat yn llau arall deuet uch pen y** peth a dalyo a gouynnet puy a wercheydu hun. ony byd nep **ay gwarchatwo kymeret ew gannyat y gymryt yr eydau.** ac wedy y cafo cannyat aet y ford ar yr ynat ac ual y mynaco **yr ynat ydau kymeret ew a damdyghet. O deruyd ydau yn //**

BL Add. 14931 t. 75

daly yr eydau dyuot gwercheytwat a gurthuynebu yda6 gouynnet ynteu puy a wercheyd6 h6n. yaun yu yr gwercheytwat dyweduy**t pany6 ew ay gwercheydu. Ac yna y mae yaun yr haulur dywe**duyt cam yu yty gwarchadu y meuy. Ac yna y mae yaun yr amdyffyn**n6r dyweduyt cubylwat nat oes dym or teu dy gennyw uy. ac y gyt** ac nat oes beth ath wahanus dy ath gollet a pha amser. Sew acha**us y mae yaun guybot hynny. Chwe ford ~~tra~~ yd a da dyn y ganthau.** ac or teyr y gellyr damdug ac or teyr ereyll ny ellyr. Sew y6 y teyr **ny ellyr atneu a benfyc a lloc a kym6ynas. canys nyt yaun holy y lle y** mae a holy y nep yd aeth athau. y teyr ereyll y*syd* yaun damdug arna**dunt. 6n onadunt lledrat. ar eyl collet o lesget. Ar trydyt yu aghy**uarch. sew achaus y dylyir eu damdug urth nas erbynnyus llau arall **oy lau ew. urth hynny y geyll ynteu damdug yr eydau yn y lle y gwe**lo. Puy bynnac a uynho damdug yr eydau ual hyn y mae ydau y dam**dug. Os peth marwaul a damdug damdyghet ay lau assu ar y le y** mynno ydau. Os anyueyl a damdug damdyghet ay lau assu ar y glust **deheu yr anyueyl ar llau deheu ar y creyryeu. ar llau deheu yr amdyfy**nur ar y glust ass6 yr anyueyl ac y*uelly* tyghet yr haulur nat oed ber**chennauc a dylyey nay brynu nay werthu namyn euo. ac y gyt a hynny** nat aeth y ganthau nac yn rod nac y benfyc nac yn adneu nay wer**thu namyn y duyn o lledrat a ganthau neu o achyuarch neu o golly** ac enwy y dyd yn yr uythnos ar 6ythnos yn y mys ar mys yn y ~~wluyd~~ **tymor ar tymor yn y wluydyn. y anyueyl y cefyr try ardelu geny a** meythryn a chadu cyn coll ac arwayssaw. Os o eny a meythryn **y ceys y ardelu ~~gwadet~~ gwnaet ual hyn. dodet ym pen ceytweyt** bot yn eydau y uam ay eny ay ueythryn ganthau ac nat aeth y ganth**au er pan anet ar y berchennogaeth hyt y dyd hunn6. Sew y ry6** geytweyt a dyly bot ydau cymydauc uch llau ac arall ys llau nyt am**gen gur uch y ureynt ac arall ys y ureynt ac o cheyf hynny dogyn yu //**

BL Add. 14931 t. 76

ydau. Os o gadu cyn coll y dewys y ardelu damdyghet ar llun ry dywedassam ny uchot a gwedy as damdygho dywedet ynteu y uot ganthau **ay uythnos a mys ay tymor yn gynt no chan y llall a bot ydau ew ay cey**du o geyweyt cyureythyaul y uot ar y helu ay uythnos ay mys ay tymor **yn gynt nogyt y colles ew yr eydau. Ac o cheyf hynny dogyn yu. Os** o arwayssaw yd ardelu dywedet puy a ardelu ne a arwayssaw hun **o byt yn y maes cymeret y ardelu a tan y lledrat a byt ryd ynteu. ac o der**uyd yr arwayssaw y gymryt damdyghet yn y lau ew. ac ynteu byeu **os myn ceyssyau y arwayssaw arall neu dyguydet ehun. ac y*uelly* y** geyll lledrat cerdet o lau y lau hyt tray cafo yn y maes ay cymero y gan**thau. O cheyf yn y maes ay cymero y ganthau ac ardelu ohanau o ar**wayssaw yn lle arall roder oet ydau y geyssyau y arwayssaw. nyt **amgen trydyeu yn un gymhut pytheunos ygwlat arall ac y*uelly* y** cerda hyt y trydet lau. Ac or dryded lau kyureyth dyannot. Ac os y dry**dellau a geyf ay cymero ohoney gadael ydy eythyr nat oes amot.** Puy bynnac a doto arwayssaw ym pen arall a phallu y arwayssaw **ydau byt ehun leydyr cyuadew. a hynny herwyd meynt y lledrat** a dalyer ganthau. Y cyureyth hywel y mae hyt ym pedeyr ceynnya**uc y uot yn lleydyr gwerth ac o hynny allan yn eneyt uadeu ereyll a** dyweyt o pob anyueyl petwar troydyauc y uot yn eneyt uadeu. eyssyoes **dyogelhaw yu hyt ym pedeyr ceynnyauc. y lleydyr a werther seyth punt** yu y werth. yr hun a uo eneyt uadeu ny dylir dym oy da cany dylyir **dyuwyn a dyal eythyr talu yr colledyc yr eydau. sew achaus urth na** dyly a dau ar*nau* un dylyet. y chyureyth hywel y bu tal am ledrat **ar eyl tal. ac y symudus bledyn uab**

kynuyn talu y dyn y gollet urth y damdug. y da y ford y cymynno aet ony byd plant ydau. O byd plant **ny dyly cymynn6 eythyr y dylyedyon a dayret yr egluys. Ny dyly ar**gluyd ebedyu dy a dyenydyo. o dyenydyir y gwlat arall yr argluyd **a dyly y ebedyu. Ny byd galanas am leydyr ac ny byd llys y rug duy ge //**

BL Add. 14931 t. 77
nedyl yr y dyenydu. G6ynwyr o wlat arall a trayano ac argluyd o delyir eu bot yn lladron gwerth. ac o lledyr dylyu galanas amdanunt. **Bradwyr argluyd a fyrnycwyr a phob dyn a uo eneyt uadeu o uraut** y gyureyth ny dylyir galanas amdanunt. Fyrnycwyr o gwadant **eu fyrnygruyd. gwat a dylyant deudyblyc. sew yu fyrnygruyd dywuy**nau y da ydau ehun ac yu berchennauc. sew yu lledrat pob peth a wa**ter or a dycer. sew yu aghyuarch pob peth a dycer yn amsent. ac ny wa**ter. sew yu treys pob peth a dycher y guyd o anuod. sew yu anodeu pob peth **a dycher yn ryth arall. ny dylyir am anodeu namyn dyeyssywau y dyn oy** da. Ny dylyir dyenydu dyn caeth os pryn y argluyd ac ony chefyr dym **yn y lau y argluyd a eyll y dyheurau. ac o achaus hynny yd hys yn deuody** y eu hargluydy dyheurau eu halldudyon. alltudyon tros uor neu o wlat **arall. aghyureyth ny dylyir nac am wuyt nac am dym arall eu dye**nydu namyn yr nep pyeyfo y da eu dyeyssywau hyt ym pen y teyr nos **ar trydyeu. Am ky neu ederyn ny dylyir na dyruy na dyhenyd namyn** camluru ay da yr perchennauc. Nau affeyth tan kyntaw yu **rody kyghor y loscy y ty. yr eyl yu cyssynyau ay losgy. Trydyt yu mynet** o achaus y losgy. Petweryd yu ymduyn y buyllur. Pymhet yu llad **tan. Chwechet yu ceyssyau gosgymon. Seyt6et cynneu y tan y**ny enynho. Uythuet yu rody y tan ar y nep ay llosco. Nauuet yu **gwelet y losgy. Puy bynnac a uynno gwadu yr un o rey hynny** rodet ll6 degwyr a deugeynt. ac os yn lledrat y gyrryr arnau y ne**yll hanner o wyr not ar lleyll o wyr dynot. neu dalet yn gubyl. Puy** bynnac a losco ty a llosgy o hunn6 ty arall talet y ty a enynn6s ac y*uelly* **o ty y dy hyt y cerdo. Puy bynnac a rodo tan ar arall y loscy ac ew gan** y adew talet y trayan. Puy bynnac a gynneuo tan yn ty ny bo eydau **hyt ym pen y teyr nos ar trydyeu goruyt arnau y weythret. Puy byn**nac a gynneuo tan yn odyn ceuoet gan arall y llosgo ac na chyme**ro gret y gan y nep a grasso arney wedy ew talet trayan y gweythret. //**

BL Add. 14931 t. 78
Puy bynnac a dyco tan yn aghyuarch talet ehun y weythret ay aghyuarch. Puy bynnac a archo tan ay rody ydau ew byeu talu y weythret **Puy bynnac a archo benfyc tan deuet heb haul heb arhaul arna6. Try** than ny dywygyr. tan godeyth maurth. a than geueyl trewgord a uo **seyth huryt y rygthy ar tey a hytheu yn beythyndo neu yn tyglys. a tan** enneynt trewgord a uo seyth urhyt y urth y tey ereyll. Puy bynnac a gy**mero peth yu adneu atau talet yr y losgy ual kynt. O deruyd ennyn6** ty y meun trew talet y deu dy nessaw ay herbynnyus atau ac o hyn**ny allan o nessaw y nessaw. Galanas nyt a yn ol tan namyn yn ol lla6** ay llosgo. Pa dyn bynnac a losgo godeythyeu namyn maurth ew ay tal. **Gwedesseu a gymerho atunt wee6. neu belleneu . ereyll athunt ac** eu llosgy 6ynt a dylyant eu talu canys dylyant eu cadu rac pob collet. **Nyt oes cywlauan a wnel tan dyn ar gnaut dyn arall a dywycher** heb weythret dyn y gyt ac ew. O deruyd dyuot moch y ty a gwas**garu yn tan yny losgo y ty a dyang y moch talet perchennauc y moch** eu gweythret. os y moch a lysc cyhydet yu canys deu ueredyc ynt. ac **urth hynny yn y lle y bo cyhydet y chyureyth ny dywygyr namyn ev** bot erbyn yn erbyn. Na dycer nep tan hep ganhyat ac os duc talet **camluru ceny wnel dym ac ew. Na rodet nep tan hep uybot beth** a wnelher ac ew ac os ryd talet trayan y weythret. O deruyd y dyn **yn duyn tan o ty arall ehedec tan y ganthau talet y weythret ony** eyll ar y tan buru ran o*hanau*. O deruyd y dyn mynet y grassu y o**dyn arall hyt ym pen y teyr nos ar trydyeu goruyt arnau. Ny byd** eneyt uadeu neb yr treys sew achaus yn sarhaet yu yr neb a dreyssyer **canys y da a dygyr yny uyd a herwyd y ureynt y dywygyr ydau y** sarhaet ay da. ac yr argluyd y dyruy. Kyuebruyd cassec pede**yr ceynnyauc hyt ym pen y petwaredyd ar dec gwedy y ganher. tra**noeth pedeyr ar ugeyn. ac os ar yt y cefyr cymeynt yu y dywuyn ac **6n y uam. ac y*uelly* y tryc hyt ym pen y wluydyn. ac o cheyph un dyd //**

BL Add. 14931 t. 79
or eyl wluydyn pedeyr ar ugeynt ereyll yny uo uyth a deugeynt ac y*uelly* hyt y trydet wluydyn ac yna yd a yn try ugeynt. ac y dyly uot yn fruyn**dow ac yna y mae yaun gweuthur y dywyll ~~a uynno~~ arnau a dylyo.** nac amus na phalffrey uo na gweynytuarch. Amus yn tyr thymor ny **chyll nay werth nay ureynt yr pory allan. O hanner ebryll hyt hanner** mey a mys hydrew ar y hyt. ac odyna ceny

bo ceny bo namyn teyr nos a try**dyeu ym pennyll punt a tal. Palfrey chwe ugeynt a tal. Runsy neu su**meruarch chwe ugeynt a tal. Gweynytuarch try ugeynt. march gwy**llt try ugeynt. ystal6yn cymeynt yu gwerth y duy geyll a duy gas**sec ac arnau ehun y trydet. sew yu hynny nau ugeynt. A dan try heynt **y dylyir uot am teythy march. rac y dery try gwlyt a rac du ysgyue**ynt teyr lloer a rac lleumeyrch bluydyn. ac a dan l6yc yny uarchocer yn **tyrrua dynyon a meyrch. ac ony luyca yna byt ryd y nep ay gwertho.** ac o lluyca aduerer y trayan gwerth. Gwerth troet march y werth yn **gubyl. ay trayan gwerth ar y lygat. ar trayan ar y llygat arall. am pob** anaw ar uarch trayan y werth a atueryr y am y glust ay goloren. **Puy bynnac a ladho raun march roder uarch arall yn y le y6 bechenna**uc a chatwet ynteu hunn6 yny dyuo y raun ual cynt. Mug march **un werth ay fruyn yu. ay gebystyr un werth ay talgudyn. Puy byn**nac a uenfycyo march y arall a gwynnouy y bleu y ar y geuyn pedeyr **ceynnyauc a tal. O thyrr y croen hyt y kyc uyth geynnyauc a tal. O tyrr** y kyc hyt yr asgurn un ar bymtec a tal. Puy bynnac a dyco march yn **achyuarch pedeyr ceynnyauc esgyn a phedeyr ceynnyauc o pob randyr** or a uarchoco. Ny dylyir dym am dysgynn6 canys yaun y6 dysgynn6 **can esgynhuyt a hynny y berchennauc y march ar camluru yr arglu**yd. cet boet maru ganthau ny dyly namyn y lu ehun ry wneuthur **ydau cystal ac yr eydau ehun. os y logy a wna a thaler ydau y loc. O der**uyd y dyn llogy march hyt yn lle ac os tros hynny yd a talet trayan yr **elu y berchennauc y march. ac y*uelly* os da arall ar aghyuarch yr ar //**

BL Add. 14931 t. 80

gluyd. O deruyd clofy march ym benfyc neu gafael bryu arall roder march arall yn y le yny uo yach y march ac ony byd yach trycet gan**thau hunn6. Pedyr pedol ac eu to hoyllyon duy geynnyauc. O gwer**thyr march a thuyll yndau ac na bo dyeythyr y groen ny dywygyr **ony byd un or try heynt. namyn y lu nas guydyat. Gwerth eboles** pedeyr ceynnyauc hyt y petwarydyt ar dec. ac o hynny hyt ym pen **y wluydyn un ar bymthec. O hynnyhyt ym pen y duy blyned deu**dec ar ugeynt. ac yn y teyr bluyd try ugeynt. ac yna gweyny arney **Gwerth y mug un werth ay chebystyr. keynnyauc. y theythy tynnu carr** yn allt ac y gwayret a bot yn ebolyauc ac ony byd y*uelly* y thray**an gwer atuerher. Am lo or nos y ganer hyt galan gayaw. iiii.** keynnyauc. O galan gayaw allan. ii. keynnyauc. bop tymor hyt yr aust y dyly y hymol **A nauuet dyd yr aust hunn6 y dyrcheyw arney. iiii. keynnyauc. am y llo. ac o hyn**ny allan. ii. keynnyauc. bop tymor hyt nauuet dyd mey ar dyt hunn6 alu a deu**geyn uyd y gwerth. ay llo a dyly ymdeyth nau cam a dydyllu groyssyn** oy phedeyr teth. Gwerth y llo. iiii.keynnyauc. hyt galan gayaw. ac o hynny **allan un werth uyd a phob llo. 6n ar bymthec ar y llaeth a. iiii. keynnyauc.** am y llo. O hanner haw allan y dyly y hynol a gwedy yd ymholy**er y dyrcheyw. iiii. keynnyauc. yn y dyd hunn6. ac o hynny allan. ii. keynnyauc. bop ty**mor hyt hanner maurth neu hyt hanner eblryll ac yna y dyly alu. **a dyguydau y haryant dood6w arney yny uo cubyl y gwerth ac** yna y byd try ugeynt. ac y*uelly* hyt y pymhet lo. a hyt hynny y tryc **yn y theledyuruyd ac o hynny allan damdug. Messur y llaeth te**yr modued yn y waylaut. a chwech ym perued y llestyr. a nau yn **y hyt yn amrysgoy6. Sew baut a dyly messurau y llestyr baut yr** ynat. Gwerth y chlust . ay chorn ay llygat. iiii. keynnyauc. Gwerth y **theth. iiii. keynnyauc. bop bluydyn neu dauat ay hoen ac a allo cudyau y** hoen ay ~~gl~~ gwlan rac cawat uey a hynny un*weyth*. O byd ryderyc **xxx. bop bluydyn tra uo byu. O byd kynnen am y llaeth y d6yn //**

BL Add. 14931 t. 81

nauuet dyd mey yn lle kyuyewyn ny el un lludyn yn y blaen a gadu yr nep pyeyfo y godro a heb adael dym yr llo a dody yn llestyr **messur y godro ac o byd llaun duyweyth yn y dyd dogyn yn rac o**ny byd y dyeyssywau. o ulaut ceyrch hyt 6yl gyryc ac o hynny hyt **6yl uyhagel o ulaut heyd. o hynny hyt galan gayaw o wlaut** ryc. O deruyd prynnu bu6ch gywlo a cholly chyulodaut reyt **yu ydau rody ll6 y bugeyl ar wreyc ay godroho nat yno y colles** Dynawet guru un gerdet yu a dynawet uany6 pan doter a**dan ben yr yeu. y dyly dyrchauauael arnau. a nauuet dyd chwe**uraur y dyrcheyw arnau bedeyr ceynnyauc ac o hynny hyt ym **pen y bluydyn duy geynnyauc pob tymor a dyrcheyw arna6.** ac ar hynny y tryc hyt yn chwechet weyth. ac o hynny allan **damdug. ac yn gyuweyth y dody yn aradyr. ac ot ard or bore** hyt echwyd nauuetyd chweuraur byt ryd y neb a gwertho ac **onyt ard yn erbyn y gyuoet gymeyn; xxx. a dylyir y dalu yn y te**ythy ac os y neyll tu yd ard talet bymthec bop bluydyn. lloscurn llo **y wluydyn gyntaw. i. keynnyauc. ar eyl. ii. ar trydet. iii. ar pedwaret** iiii. keynnyauc. ac y*uelly* y byd. Puy bynnac a wertho dynawet ~~uany6~~ **yaun yu ydau y goruot rac try heynt y gwarthec a rac clauyry** yn ragor rac clauyry hyt uyl padryc. y nep ay pryno a dyly eu**cadu**

yn lle yach ac yn ty ny ry fo clauyry yndau seyth blynet gynt. Gwerth porchell or nos y ganher hyt yny el yn ton6o. i. keynnyauc. tra uo yn **dynu. ii. keynnyauc. Sew yu hynny try mys. ac o hynny yny el y moch yr co**et ban6 uyd a. iiii. keynnyauc. uyd y uerth. ac o 6yl yeuan hyt y kalan. x6. **Or kalan hyt uyl yeuan. 6i. keynnyauc. eylweyth ac yna yd a yn dec ar u**geyn ual y mam. Teythy huch na bo baetredegauc ac nat ysso y per**chyll ay goruot teyr nos a thrydyeu rac y uynyglauc ac os y*uelly*** y byd aduerer trayan y gwerth cymeynt yu gwerth y hael ay - **gwerth ehun. cymeynt yu gwerth y baeth a gwerth teyr or moch. //**

BL Add. 14931 t. 82

Am oen or nos y ganer hyt galan gayaw. i. keynnyauc. a tal. o galan gayaw hyt ym pen y wluydyn. ii. keynnyauc. a tal. ac yna y tal. iiii. keynnyauc. teythy dau**at blyth ac oen ac goruot hyt galan mey rac yr auat. yny gafo y tey**r gwaly or tauaul newyd am y theythy. iii. keynnyauc. neu dauat hesp **d6y am y hoen ac un am y llaeth. y llygat ay chlust ay corn ay llos**gurn ay theth. i. keynnyauc. am bop un onadunt. Maharaen teyr deueyt **yu y werth. un ar bop ceyll ac un ar y gorf. ac y*uelly* y geyuyr ey**thyr nat oes y hespyn namyn y bot yn hespyn euernyc yu 6n **ulyth. sew yu y theythy ceynnyauc a dymey. Gwerth cath** iiii. y theythy gwelet a chlybot a llad llygot ac na bo tun y hewy**net a meythryn ac nat ysso y chanauon. ac o byd un yn eissyeu** eduryt trayan y gwerth. Pob anyueyl glan y hanner gwerth y6 **y deythy. pob anyueyl budyr y trayan guerth. Gwerth guyd** i. keynnyauc. gwerth ceyllyauc 6yd cymeynt a gwerth d6y 6yd. gwerth **guyd or kymeynt a gwerth y nyth. sew y dyly bot yn y nyth pet**war kyu ar ugeynt. gwerth pop un onadunt dymey neu hyscup **heyd a hynny yny dotwont ac wedy y dotwont. i. keynnyauc. a sew a dal** yr 6yd or. xii. keynnyauc. Yar. i. a tal. keylyauc duy yar a dal. pob kyu ys**gup geyrch neu fyrdlyg yny esgynno. gwedy hynny dymey yny dot**wo a gwedy hynny. i. keynnyauc. a tal. Gellgy brenhyn punt yn gywruys **chwe ugeynt yn aghyuruys.try ugeynt yn y wluyd dec ar ugeynt** yn y gynllust. pymthec or pan anher yny agoro y lygeyt. Mylgy **brenhyn o byd kyur6ys chwe ugeynt. yn aghyuruys try ugeynt** yn y wluyd dec ar ugeynt. yn y gynll6st pymthec or pan anher **yny agoro y lygeyt seyth a dymey. Coluyn brenhyn punt a dal. co**luyn gur ryd chwe ugeynt. coluyn mab eyllt. iiii. un werth ay **gostauc tom. Gellgy mab uchelwr un werth a mylgy y brenhyn** pa gy bynnac a uo y uab eyllt un gerdet yu ay gostauc tom. Puy **bynnac byeyfo costauc tom. iiii. a tal. bugeylgy a el y bore ymla- //**

BL Add. 14931 t. 83

en yr yscrybyl ac a del y nos yn e hol yr eydyon teledy6haw a tal. Nyth hebauc punt a tal. y gyu rud chwe ugeynt gwedy bo muteyr a gw**en punt os brenhyn byeuuyd. os mab uchelwr chwe ugeynt o byd** muteyr. os kyu rud try ugeynt. huyedyc o byd hebauc pedeyr ar uge**ynt. Nyth llemysten pedeyr ar ugeynt. cyn y mynet ymud deudec** ceynnyauc. wedy yd el ymud pedeyr ar ugeynt. pa ederyn bynnac a **uo y tayauc un werth uyd a yar. Gwerth henlleu pedeyr ar ugeyn.** Gwerth cyntheyd un ar bymthec. taruheyt deudec ceynnyauc. heyt **y gyntheyt deudec ceynnyauc. heyt y taruheyd. uyth geynnyauc. O** deruyd heydya heyt wedy aust. iiii. a tal. a honno a elwyr asgellhe**yt. gwerth modrydaw gwenyn pedeyr ar ugeynt. ac y*uelly* hyt ga**lan gayaw. o galan gayaw allan henlleu uyd a pedeyr ar ugeynt **a dal. asgellheyt nyt a yu henlleu hyt galan mey. ac yna pedeyr ar** ugeynt a tal. trydet hely ryd heyt wenyn ar wrysgen. Gwerth **hyd o galan gayaw hyt 6yl yeuan try ugeynt a tal. a nau ugeyn caml**6r6 amdanau. ac o uyl yeuan hyt y calan deudec oluyth cyureythy**aul ysyd yndau a try ugeynt ar bop un onadunt. sew yu y goluy**thyon. y duy uanec ay deu gorn. ay tauaut. ay lauron ay gallon. **ay heruth ay a6. ay duy leuyn. ay tumon. ay hydgyllen. ay gol**wuyden. am bop un camlur6 sew yu eyryw hynny ~~deudec m6u.~~ .ixl. o w...... **O deruyd dyuot cun y brenhyn yn ol hyd ay lad. Puy bynnac byeyfo** y tyr cymeret e cun ar hyd a chatwet hyt hanner dyd heb y ulyg**yau os y bore uyd ac ony dau y cynydyon blygyet yr hyt a chatwet** y kyc ar croen a llythyet y cun. a dycet ganthau adrew. Os hanner **dyd catwet hyt naun. os naun catwet hyt wedy gosper. os** wedy gosper catwet hyt y bore. a thanu mantell arnau. Ony **deuant tranoeth dewynydyet y kyc a chatwet y croen ar hydgy**llen yr kynydyon. o deuant kyn dewnydyau y kyc roder chwar**thaur yr nep byeyfo y tyr y chwarthaur dyl6r y bop perchen pen- //**

BL Add. 14931 t. 84

hygen ar chwarthaur rac y b perchen kylla. O deruyd ellug ar hyd pyeyfo bynnac y kun perchennauc y tyr byeu y charthaur dylyr. puy **bynnac a gafo lludyn glan yn uaru ar y tyr ew byeu**

chwarthaur ar nep byeyfo y tyr byeu namyn hynny. Puy bynnac a gafo lludyn **maru o byd budyr ar tyr arall. ceynnyauc a geyf ar lludyn yr nep** byeyfo y tyr. ac ny chefyr or man anyueyllyeyt gwyllt namyn hy**nny. Puy bynnac a gafo bydaw. i. a dyly neu y cuyr ar 6ydaw yr** nep byeyfo y tyr. Puy bynnac a dynno annel ar tyr arall heb y gan**nyat. iiii. am agory y tyr a. iiii. am y gayu. ac a uo yn yr annel.** a chaml6ru yr brenhyn. 6n gwerth yu yurch a buch a gauyr ac **yerchel ac eleyn a myn. Croen ych. 6iii. Croen hyd. 6iii. Croen** buch. 6ii. Croen ewyc. 6ii. Croen dauat. i. Croen gauyr. i. Cro**en yurch. i. Croen lywynauc. 6iii. Croen dyuyrgy. 6iii. Croen** bleyd. 6iii. Croen beleu pedeyr ar ugeynt. Croen llostlydan. cxx. **Gwerth derwen. cxx. o byd duy geync. lx. am bop un onadunt.** o bydant gymrasset a cheny buynt gymrasset o bydant o un t6. **Gwerth trausgeyng a gyrcho callon y pren. xxx. ac amyn hynny** bryc uyd. ac nyt oes gwerth arnau eythyr camlur6 yr brenhyn. **am wneythur tull arney. iiii. ar. xx. a hynny y berchennauc y** coet ar camluru yr brenhyn. Gwerth cegynderwen ny del fruyth **arney. iiii. Gwerth colluyn. iiii. ar. xx. o thynnyr un gollen or col**luyn. iiii. pob pren a arwedo fruyth un werth a cholluyn yu. eythyr eythyr **deru ac auall. hymp. iiii. keynnyauc. hyt galan gayaw rac** uyneb gwedy yd hympyer. o hynny allan. ii. bop tymor yny arwe**do fruyth. ac yna try ugeynt a dal. ac urth hynny y mae un ger**deth a llo buuch. auallen sur. iiii. a tal yny del fruyth arney. a **gwedy y del fruyth. xxx. Pob pren a blanher yn wasgautwyd.** iiii. ar. xx. a tal. Pob pren ny fruytho. iiii. eythyr ywen. **Am y gwenyn gwerth henlleu. iiii. ar. xx. gwerth kynteyt.** //

BL Add. 14931 t. 85

x6i. Gwerth taruheyt. xii. y trydet heyt. 6iii. yr heyt gyntaw a del or gynteyt. xii. yr heyt gyntaw a del or taruheyt. 6iii. yr heyt gyn**taw a del or trydet heyt. iiii. heb dyrchauael. a honno a elwyr asgel**lheyt. ac ny dyly heydyau hyt wedy aust. gwet modrydaw gwe**nyn. iiii. ar. xx. ac y*uelly* y byd hyt galan gayaw. o galan gay**aw allan henlleu uyd pob un a. iiii. ar. xx. y gwerth. eythyr **asgelheyt ny byd henlleu hyt galan mey. cany wys yna a uyd byu.** pob ceyng or manwyd. i. a tal. gwerth y gwyd y eu perchennogy**on yd ant. Llyma y gweles yorwerth am madauc bot** yn gryno ysgryuennu gwerth y tey ar doodryuyn. ar chyuar ar llu**gyr yt. kyntaw yu puy bynnac a dystrywhyo neuad y brenhyn ta**let. xl. o bop gauael a gynhalyo y nen. sew yu hynny chwech colo**uyn. petwar ugeynt ar y nen. a chwe ugeynt ar y godey. Neuad** mab uchelwr. xx. ar bop gauael a gynhalyo y nen. sew yu hynny **chwech colouyn. ar dec ar. xx. ar bop un or godey. ty mab eyllt. x.** ar bop gauael a gynhalyo y nen. a dec ar. xx. ar bop un or godey. **haw ty. iiii. kynaw ty. 6iii. Puy bynnac a urywho tey yn aghure**ythyaul talet. iiii. keynnyauc. am bop pren bras y am y doreu ar emhynyogeu. **iiii. am y daleyth. iiii. am y trotheu. iiii. am y pentan. iiii. am pob** paul a gwyalen. a chledren. i. y polyon syuac. ar keybreu. i. gwasc **pren. i. asseth. i. to ty ay achwre trayan gwerth y ty a uyd arna**dunt. a trayan y to a uyd ar yr achwre. Llyma werth y doo**dreuyn chwe ugeynt a tal. Gobennyd. xxiiii. y beyr chwe ugeynt.** y chycweyn. xxiiii. y telyn chwe ugeynt. y chyweyrgorn pede**yr ar ugeynt. Telyn penkerd chwe ugeynt. y chyweyrgorn pe**deyr ar ugeynt. y taulburd chwe ugeynt. Corn yd yuo y bre**nyn punt a tal. ay gorn kyweythas punt a tal. Corn y penky**nyd punt. y try corn hynny a dylyant uot yn uuelyn. Pob tl6s **brenhyn y am y fyoleu ay modruyeu ay gyrn punt a talant. //**

BL Add. 14931 t. 86

cany dyly ew damdug. Brycan mab uchelwr try ugeynt. y obennyd. iiii. ar. xx. y gallaur. try ugeynt. y gycweyn. xii. y telyn. **lx. y chyweyrgorn. xii. y taulburth o byd asgurn moruyl. lx. O** by blaen corn hyd pedeyr ar ugeynt. O byd corn eydyon. xii. O byd **taulburth. iiii. ker6yn ystyllaut o byd y brenhyn byeyuyd. xxiiii.** O byd mab uchelwr. xii. O byd mab eyllt. 6i. Pob ceruyn un pen **iiii. Sach a nythlen. iiii. ar bop un. budey. ii. Gren. ii. kelurn** .i. Menney. i. kauyn traet. i. Padell hayarn. i. Fyol bren a el yn **llyn. iiii. Bayol yu. iiii. hesgyn yu. ii. Bayol helyc. ii. hesgyn** helyc. i. Bayol gwyn. i. Buyall lydan. iiii. Buyall gynnut. ii. **Buyall uechan. i. Bump. ii. Taradyr perued. i. Ebyll dymey.** Cryman. i. Gwelleu. i. Rau. i. keyp. i. Gudyw. i. Nedyw **.i. Gylyw. i. Rasgyl dymey. Croper. dymey. Tr6yde6. dymey. Can**huyr. i. Serr dymey. Fyol duuyr fyrlyg. Chwynogyl. fyrlyg. Saeth **fyrlyg. Turnen. fyrlyg. Gwerthyt. fyrlyg. kygladur. fyrlyg. ystyllaut dy**ruyn. fyrlyg. Fust. fyrlyg. Creuenllyn. fyrlyg. Orduyn fyrlyg. yspodol. fyrlyg. **rau bren. fyrlyg. Forch fyrlyg. krybyn. fyrlyg. ysgup geyrch. fyrlyg. Dull** llyn. fyrlyg. kyu yar. fyrlyg. Buruy. fyrlyg. llywyadur fyrlyg. lly6croen. **fyrlyg. Drych. fyrlyg. Rysgen fyrlyg. Geuel bren. fyrlyg. Meyl fyrlyg. kyst** damdug. Euyden damdug. Trybet damdug. Gradell. damdug. yscraph **ac a berthyn arney damdug. Tunell damdug.**

Morthuyl damdug. bytheyat damdug. Eydyon gwedy yd ymadawho ay teledyuruyd. dam. **Pob peth ny bo gwerth. kyureyth damdug a uyd arnau. Kyc**dysgyl. ii. dysgyl arall. i. Gogyr. i. Rydyll. i. Cryb. i. Cabol **uaen dymey. Noe. i. Claur poby. i. Raf uleu deudec kyuelyn.** ii. Raf luyw deudec kyuelyn. i. torch mylgy brenhyn. viii. **Torch mylgy gurda. iiii. kynllyuan mylgy brenhyn kyn*llyuan*** gurda. iiii. kynllyuan olreat. 6iii. tom ty. iiii. kawell **teylau. i. Berua. i. ysten bryd dam . Costrell damdug. honfest iiii ar. xx //**

BL Add. 14931 t. 87
Geuyn. iiii. ar. xx. Gleyssyadec. iiii. ar. xx. Penlluydec. 6iii. Ballecruyd. iiii. Gleyssyat. ii. karr. ii. ystrodur. i. ystaul. ii. **Breycycauyn. ii. Prennyal gwedes. iiii. ar. xx. y peythyneu ar** cloryon. 6iii. y ruylleu. 6iii. y caruaneu ar troelleu ar troetlasseu. **6iii. Offer gow. chwe ugeynt. Eynyaun uaur. lx. Eynyaun** gyrryauc. 6iii. Megyneu. 6iii. Geuel gow. iiii. Ord a chamec **a chethraur a chuynsyll a trooryd a charnllyw am bop. un o hy**ny. iiii. Gwerth breuandy punt. try ugeyn ar pob maen ydau. **a try ugeyn ar yr heyrn. try ugeynt ar y gylyd. ar y ty. xxx. breuan.** iiii. y maen uchaw. damdug. ii. y maen yssaw. ii. ar y breuan6uth. iiii**. G6ayu. iiii. bua a deudec saeth. iiii. buyall aryw. ii. Cledyw o** byd breulyw. xii. O byd gurymseyt. un ar pymthec. O byd gwynse**yt. xxiiii. Taryan. 6iii. O byd calch llassar neu eurgalch. xxiiii.** lluryc. damdug. penfestyn damdug. Pyrcwyn. damdug. Cyurwy. 6iii. **fruyn eureyt. 6iii. fruyn aryanneyt. 6i. fruyn ystayneyd a dulys ac** euydeyt. iiii. ysparduneu eureyt. iiii. ysparduneu aryanneyt. ii. **ysparduneu dulys ac ystayneyt ac euydeyt. i. Rey a adant urth** ureynt y cyuruy y duy warthauyl ar teyr kegyl. ereyll a adant **gwert . kyureyth arnadunt. Sew yu hynny gwarthauleu o by**dant eureyt. 6iii. O bydant aryanheyt. iiii. O bydant euydeyt neu **dulys neu ystayneyt. iiii. brongegyl 6n gerdet ac un gwarthauyl.** y duy doergegyl. ii. Suder. iiii. panel cynn6ghyl. i. panel llyeyn. i. **canuyl. i. hossaneu maur. 6iii. duy hoseoaus. 6i. duy ystywos.** iiii. botysseu cynhyglauc. iiii. esgydyeu carreyauc. ii. Gwyntysseu. i. **Gwregys o byd eur neu aryant. damdug. Ony byd.i. Modruy. damdug.** kae damdug. kyllell glun. i. kyllell gell. honsas. i. r6yll. i. gwregys **llaudyr. i. breychuy. damdug. Claur taulburth. damdug. dreua geyrch** iiii. dreua amyt. 6iii. hual hayarn. i. hual pren. fyrlyg. hestaur fyrlyg. **cogeyl. fyrlyg. corn canu pyeyfo bynnac. ii. Rey a dyweyt am dyllat panyu damdug. //**

BL Add. 14931 t. 88
y*syd* arnadunt ereyll a dyweyt panyu y dull hunn6 y*syd* arnadunt. Sew yu hynny mantell 6rym. iiii. ar. xx. Pob mantell dynessyc. iiii. ar **xx. pob capan dynessyc. iiii. ar. xx. pob tudedyn pentan. 6iii Crys a llau**dyr. iiii. ar. xx. kynhugyl damdug. teyspan. 6iii. llenllyeyn 6iii. Penllyeyn. **6iii. funen. iiii. pengu6ch. i. ysgyn o byd eydau y brenhyn punt. O byd** eydy y urenhynes punt. O byd eydau uchelwr neu y wreyc. cxx. ruuch **mab eyllt neu y ysgyn. lx. Ru6ch tayauc. xxx. Rustoc. iiii. kyueyr y** gayaw. ii. kyueyr y gwaanhuyn. i. Penfest aradyr. i. Oluyneu. ii. damdug. **pbuylleu ar racarnaud. i. pob yeu ay bystylyeu. i. pystyl. fyrlyg. carth pren.** .i. yre. i. Og. i. drayngluyt. i. Gwerth y nau aylaut gogyuurd yu hyn. **ar bop un oy deu troet. 6i. bu6 a cxx. aryant. ar bop un or duylau. 6i.** buu a. cxx. aryant. ar y deu lygat. 6i. bu6. a. cxx. aryant. ar y duy weus. **6i. bu6. a cxx. aryant. ar pob un onadunt. 6i. bu6. a cxx aryant** Gwerth clust o lledyr. ii. bu6. a xl. aryant. O chae ual na clywo. 6i. **bu6. a. cxx. aryant. Gwerth y duy geyll cymeynt ac gwerth y nau** aylaut gogyuurd Gwerth y dauaut cymeynt ac eu gwerth uyn**teu oll. canys ew ac eu amdyfyn. Gwerth bys troet. buuch a ugey**nt aryant. Gwerth y uaut. ii. bu6. a. xl. aryant. Gwerth bys by**chan buuch ac. xx. aryant. Gwerth y ewyn. xxx. Gwerth y cugyn** uchaw or bys. x6i. ar. xx. a dymey a trayan dymey. Gwerth y cugyn **perued. xiii. ar. xx. a deuparth dymey y cugyn yssaw. lxxx a hyn**ny yu gwerth y bys. Gwerth pob un or anhed. bu6ch. ac. xx. Gwe**rth pob un or scythred. ii. bu6. a. xl. aryant. canys bugeyl y danhet ynt.** a chymeynt a hynny oll ar y kyf ehun. sew yu y kyf. y pen ar corf ar **galy canys yn hynny y geyll yr eneyt uot. 6rth hynny y mae un** werth ynteu a hynny oll. Try arberygyl dyn. dyrnaut ym pen hyt **y emennyd. a dyrnaut y corf hyt yr emyscar a thorry un or petwar** post. teyr punt a geyf y nep a archoller y gan y nep ay harchollo. **Sew yu messur y uedegynyaeth y gan y nep ay harchollo punt. //**

BL Add. 14931 t. 89
heb y uuyt neu nau ugeynt gan y uuyt. a waet dyllat. Medegyaeth goreth. iiii. ar. xx. Medegynyaeth rudely. xii. Medegynyaeth llyssyeu. iiii. **y uuyt beunoeth yr medyc. i. a tal. y oleuat**

pob nos. i. a tal. Teyr creyth ogyuarch y*syd*. un ar uynep ac arall ar troet. ac arall ar lau. xxx. ar **droet. lx. ar lau. cxx. ar uynep. Pob creyth gudyedyc. iiii. Creuan** pob asgurn tun. xx. ony byd amrysson am y uychanet. kymeret y me**dyc cauc a doet pen y elyn ar y llaur ay lau uch pen y cauc ac o clyu6yr** y seyn. iiii. ony chlywyr ny dylyir dym. Gwerth gwallt bonhedyc.**i. am bop bys a duy am y uaut. Gwerth gwaet ryd. iiii. ar. xx. Gwe**rth gwaet caeth. x6i. Sarhaet pob dyn herwyd y ureynt y telyr **ydau. a thry gwaet ny dywygyr. gwaet deynt a gwaet crach.** a gwaet truyn. yr argluyd y telyr dyruy amdanau. ac ny thelyr yr **nep byeyfo y gwaet. canys colledyc ynt eu sarhaet hagen a telyr.** P6y bynnac a wnel kyuar a gylyd yaun yu ydau rody bot urthau a **chyuaruot y llau ay gylyd. a gwedy gwneloynt hynny y gadu yny** darfo y magyl. Sew yu y magyl deudec yru. sew yu messur yr er6 **try hyt gronyn heyd yn uoduet. try hyt moduet yn y balyw. try** hyt y balyw yn y <u>trotued</u>. iiii. troetued. yn y ueryeu. 6iii. troytued **yn yr eylyeu. xii. troetued yn y gesseylyeu. x6i. yn yr hyryeu. a gwy**alen gyhyt a honno yn llau y geylwat. ar geylwat ymlaen yr ychen. **ac yscurr yr hyryeu yn y lau a hyt y chyrhaydo o hyt breych a hyt y** wyalen ual y cyrhaydo deu eyryonyn y tyr. yr er6 gyntaw yr ama**eth. ar eyl yr heyru. y trydet yr eytheuyc tywarch. y betwaret yr** eytheuyc gwellt. rac torry yr ~~e~~ yeu. ar pymhet yr geylwat. ac **y*uelly* y kerda yr erwy o oreu y oreu. yr ychen <u>eythyr eythyr</u> na** thorryr yr yeu. y rygthunt hyt y dywethaw a gwedy hynny eru **y gwyd a honno a elwyr y gasnad. a hynny un weyth yny uuluy**dyn. O deruyd udunt mynn6 gwahanu gwedy darfo y magyl 6**ynt a allant os mynnant gwahanu ony byd amot ay r6ym. O der- //**

BL Add. 14931 t. 90

uyd cayu dol ar ychen a maru un onadunt. pa adoet bynnac ay dyco yaun yu cafael y er6 o*hanau*. ot amheuyr y perchenauc na ry gafo yr **ych cam y ganthau ew creyrhaer hyt na doeth y gam ew urthau ew.** nac am y wuyt nac am y wassanaeth. a honno a elwyr er6 yr ych **du. ket gwnelher ~~llauur~~ kyuar ac ych ac na del ew yr llauur a chayu** dol arnau ac na darfo na chylch na deu. ny dyly gafael dym. O deruyd **bot ych yn glaw ay or uryu ay o beth arall. yaun yu oy berchennauc ky**nnal pen yr yeu. O deruyd y dyn mynnu gwerthu ych or kyuar ry gyua**rer ny dyly y gwerthu yny darfo y cyuar nay <u>drawnydrau</u>. ac os gwna** ceuoet un dyd cyn cafael y er6. colly y eru. ac os gwedy cafael y er6. **kynnal pen yr yeu ohonau. Paub byeu duyn y dewnydyeu y ere**dyc nac ych na heyyrn na phetheu ereyll a uo ydau. gwedy y del pob **peth atadunt yr amaeth ar geylwat byeu cadu y reyn hynny. yn dy**wall a gwneuthur ydau kystal ac yr eydun ehun. y geylwat a dy**ly cayu arnunt ual na bo ry gyuyg. ac na bo ry ehag. a galu ual na** thorroent eu calonneu. ac o deruyd druc udunt yn hynny o uessur **ew ay tal. neu ynteu y lu na wnaeth ydau waeth noc yr eydau ehun** yr amaeth ny dyly talu yr ychen onys bryu. ac os bryu talet neu wa**det. yr amaeth a dyly cymorth y geylwat o daly yr ychen. ac ny dy**ly ellug namyn deu uyrryewys. gwedy darfo y cyueyr paub pyeu cyr**chu y dewyndyeu atau adrew. carthur na march llywnu ny he**nyu or gyureyth. ny dyly nep dody goryscur ar ych y gylyd heb y ga**nyat. onyt amot uyd. O deruyd bot amryson am dryc ar edrycher** eru yr amaeth a dywnet y har ay llet ac urth honno gwneler y **baup kystal ay gylyd. O deruyd bot amrysson y rug deu gyuarwr.** am tyr gwyllt ac arall faeth ar neyll yn mynn6 eredyc y guyd ar **llall heb y uynn6 onyt amot ay duc racdau yaun yu ydau eredyc yr** llall y tyr a uo ganthau. O deruyd bot amrysson am eredyc ar ne**yll yn mynnu eredyc ym pell ar llall yn agos. nyny a dywedun na //**

BL Add. 14931 t. 91

dylyant uynet namyn ual y gallon yr ychen kyraydu eu budelu ac eu gwed yn wann ual yn gadarn yn y kymut. Ny a dywedun na **ellyr cymynnu ych a uo y chyuar heb gannyat y kyuarwyr cany dy**ly nep cymynn6 namyn y peth a uedho. ac ny med ynteu ar hunn6. Ny**ny a dywedun na dylyir y ychen a uo y kyuar nac eu guystlau nac e**u hadauaylha. cany dyly guystlau namyn a uo yn y uedyant a hunn6 **nyt ydyu. Puy bynac a wnel kyuar a gwedy hynny kyuaru ac arall.** Nyny a dywedun dylyu bot yr ychen hynny yn y kyuar cyntaw. a chen **gwnel cant kyuar wedy hynny ew a dyly kynnal pen yr yeu ym pob** lle y gwnel. Puy bynnac a wnel kyuar ac na del na dyd na deu y e**redyc nyny a dywedun nac o uod nac o gymhell y del hyt na dyly ew** dym or a arder hebdau. Ny dylyir dody na meyrch na chessyc na bu**uch yn aradyr. ac o dodyr huy ket erthylo a chessyc a gwarthec ny** dywygyr. ac y gyt a hynny ny dyweyt y gyureyth onyt amodyr y**dunt dylyu er6. O deruyd y dyn kyuaru ych a duyn yr ych yn lle**drat. nyny a dywedun na dyly daly pen yr yeu ac na dyly cafael y e**r6. O deruyd y dyn cyuaru a bot yn well ganthau dody arall yn y** le. <u>nyny a dywedun. nyny a dywedun</u> na dyly y symudau hep gan**hyat y gyuarwyr. Ny dylyir symudau ych a gyuarer yn rych**

ar y gwellt heb ganhyat a cyuarwyr. Ny dyly nep cymryt amaeth **ony 6ybyt wneuthur aradyr. ay hoyllyau canys ew a dyly y wne**uthur yn gubyl. Puy bynnac byeyfo yr heyrn cyweyryet uynt **yn dylestyr yr geylwat ac yr amaeth. ac ny dylyant un cymorth** y geylwat a dyly dywallu y pystylyeu ar yeuwydon ar gudyn. os **hyru6ed uyd y torcheu bycheyn a gudyn y doleu.** Am lugyr yt. pob perchen yt byeu cadu y yt a phob perchen ysgry**byl cadu y yscrybyl. ac urth hynny y mae yaun y paub daly ar y** yt. ac y*sew* y mae yaun daly ar y gayauar aryant hyt uyl san freyt. **ac o hyny allan dym yn llugyr. y gwahann6ynar o 6y san freyt hyt //**

BL Add. 14931 t. 92
galan mey aryan tal. O galan mey allan. dywuyn llugyr. ym pob amser y dyllug yscrybyl o garchar ny dylyir namyn aryant. sew ual y **dylyir talu aryant ceynnyauc o uarch a dymey o eydyon. ebaul neu e**boles o pen y petwarydyd ar dec allan. gwedy y ganher ceynnyauc **amdanau. llo or pan aner hyt galan gayaw y warchae or pryt buy** gylyd. neu tra uuynt yn dynu eu gwarchae or pryt buy gylyd. neu **eu cymysgu ac eu mam. Sew hyt y dylyant dynu hyt galan mey.** ac o hynny allan un ureynt ac eu mam ynt. y moch ar deueyt ar **geyuyr ar guydeu ar yeyr eyl dewys onadunt a dylyir. y perchyll** bycheyn or pan ymchwelo byswelyn ay druyn un gyureyth ay uam **ar yt. yn y gyureyth y bu huch or moch ac un or mam yscrybyl ceny** bey namyn try lludyn onadunt. Sew achaus oed hynny moch a a**ey yr nep pyeyfoent a huch a trygey y berchennauc yr yt. Ny dy**lyir huch o duyhych canyt aey y moch yr perchennauc o trygey y**uelly. Odyna y symuduyt or pymthec llydyn moch un. ac or dec lly**dyn ar ugeynt or deueyt dauat. ac or geyuyr ar yeyr ar guydeu **6n. or dec ar ugeyn y*uelly*. O deruyd na chafer cywnyueruch a hy**nny ar yr yt or moch herwyd rey. iiii. or pym llydyn moch. ereyll **a dyweyt panyu ceynyauc o bop un or moch a dylyir. ac o bob pym** llydyn or deueyt a geyuyr. i. damdug. a heuyt or guydeu ar yeyr ony che**fyr cymeynt ac y dylyer un onadunt. 6y o bop un onadunt. ac ny** dylyir daly eyr ar yt namyn y pytheunos cyntaw yd heer. ac o **hynny yny del graun ny dylyir. ac or pan del graun y dylyir gwe**dy hynny. Pob gogaur or yd ymogoryo dyn ac ew catwet paub **y ogaur byt ryd yr yscrybyl. Sew yu y gogaur yt gwedy cywe**yryer y ar y tyr y tyuo arnau. a perllan a bressych a llyn gwedy **y uedy neu y gard hep uedy a gweyr sych a tho tey ac eu hachwyre** a chenhyn a phob peth a uo perthynas y ard ac ew gwnaet yn**teu y ard yn gyn gadarnhet ac na allo yscrybyl y thorry a cen //**

BL Add. 14931 t. 93
torrer ny dywygyr ydau ew eythyr yeyr a guydeu. sew achaus yu cany ellyr cayu racdunt. canys ehedec a allant. ar ysguboryeu a dylyant **eu bot yn agoret or pan el yr yscup gyntaw yndunt y ellug gwynt yn**dunt hyt galan gayaw. ac o llygryr yn hynny o amser dywycher ydau. **O galan gayaw allan cayer yr yscuboryeu ual y dylyher. sew ual y dy**lyir y gayu dody teyr bangor ar y llogeyl a phet ar y drus a try ruym ar**nau deu ar y gwegyl ac un recdy ac o thorryr dywycer ar yt ar yscu**baur. sew y dywygyr ysgup yach yn lle y glaw. O deruyd y dyn cafael **yscrybyl ar yt a bot amrysson hyt na chafat gater yn llu y deyllyat. O** deruyd llygru yt ac na odywedher yr yscrybyl ar yr yt. byt yn llu y per**chennauc ~~y perchenna~~ eu glanhau cany ellyr tystyolaeth ar anyueyl.** cet as dyweto paub y welet ~~r.~~ ny rymhya. Ny dylyir llu gweylyt am**danadunt cany rymhya cet adeuher os y perchennauc ay dyheura. O** deruyt cael march dros gae yn yssu yt nyt yaun y daly namyn namyn **dywyn llugyr ony dyheuryr. O deruyd cafael na march nac anyue**yl arall ay deu troet ulaen ar yr yt ny dylyir y daly cany bu yn gubyl **ar yr yt. ac ny ellyr cubyl o aghubyl. ony glenheyr dywycer y ll6**gyr. O deruyd y dyn rydau y gassec yn emyl yt ar ebaul yn llygru **yr yt ac na cafer y daly cymerer y gassec or lle y bo yndau a dycer** yr ty a dalhyer yr ebaul. yn y ty a dycer y gassec yu lle ual cynt. a **llyna y gwyllt a deyly y dow. ac nyt ymchwel yn aghyureyth ar**nau. lloe ac uyn a mynneu nyt reyt yr deyllyat eu hellug dros **y ewyllys or pryt buy gylyd. cany byd maru un lludyn yr y war**chae or pryt buy gylyd. Ar teyru o hanner haw hyt aust ny dy**lyir eu daly nac ar yt nac ar wellt. canys yn yr amser hunn6** y byd ter6yn y gwarthec prouaduy. Nyt yaun daly y teyru o aust **baed un amser yn mochyrua. Ny dylyir daly y meheryn ar bycheu //**

BL Add. 14931 t. 94
o 6yl uyhagel hyt galan galan gayaw. Ny dylyir yr ystaluynnyeyt o hanner ebryll hyt hanner meheuyn. Ny dylyir ebaul yn ol y uam a **hunn6 a elwyr saeth ebaul. Ny dylyir daly moch ar yt ony chefyr yn** yscubaur neu ar weyrglaud o uyl yeuan hyt y calan. Puy bynnac a **uynno gweyrglaud**

catwet o uyl padryc hyt galan gayaw. Sew yu gweyrglaud tyr dyuuynnyant namyn y weyr a chlaud yn y gylch **Sew paham y cetwyr hyt galan gayaw urth dylyu y llad duy we**yth. Puy bynnac a gafo yscrybyl ar y ryu weyrglaud honno kymeret **ohoney ual or yt. O deruyd ydau eu cafael arney ac nys godywaud** arney ket adeuer dyuuyn llugyr am wellt. Puy bynnac a wnel cae **y cylch yt dalyet ar y gwellt a uo yndau ual ar yr yt. cany dylyir gw**elltpaur yna. Ny dyly nep gwellt cadu amgen a deu wellt cae a **gweyrglaud. ac os myn y chadu cymeret croes y gan yr argluyd a** chatwet honno ew. Namyn y dylyir daly yscrybyl ar yt o bydant **wyllt ym buarth allan. ac yscrybyl dow eu gwarchae y meun.** ac allan ac o byd yscrybyl ~~hydeyn~~ edeyn na chymysger. ac o byd am**ryu na chymyscer. ac o dodyr y gyt ruymer pob rey onadunt. y** moch nyt yaun eu ruyma6 namyn eu daly. yr yeyr ar guydeu yaun **yu eu ruymau yn eu daly. O deruyd y dyn erchy guystyl am yt** ar oet guystyl ny dyly y roy namyn ar uystyl yt a guystyl yt ny **dyguyd hyt galan gayaw. Puy bynnac a dylyo hyt ar uach ay** o lugyr ysgrybyl y kynhayaw ay o brynu ac nas gouynno hyt ga**lan gayaw nys dyly. sew achaus nas dyly urth uynet y tymor** nat yaun y ouyn. canyt yaun gouyn y wluydyn yn y gylyd. Puy **bynnac a dalyo yscrybyl ac yn y daly ew gwneuthur cywlauan pa** gywlauan bynnac a wnelhoynt y deyllyat byeu y dalu canys dy**ly yr yscrybyl dyuot hep haul hep arhaul namyn talu yr deylly**at yr eydau. Pa dyn bynnac a dalhyo ysgrybyl ket as ellygho y **bory ny chyll y ureynt yr gwneuthur gwell nor yaun. Puy byn- //**

Ymddengys fod ffolio (yn cynnwys y testun a geir yn y *Myvyrian*, tt. 1005b.1-1006a.7) ar goll yma yn y llawysgrif.

BL Add. 14931 t. 97
dywuyn canys yaun yu tann6 ruyt. O deruyd da y dyn ac am. y da hunn6 roy oet oet ydau. a chyn yr oet ca*fael* or cynnogyn **y tal~~l~~ a chynnyc ydau a dyweduyt na dyly ur*thot* cany bu re**yt yr oet namyn yr ceyssyau y da. Puy bynnac a rodher oet ydau ne**ut eydau yr oet gwnaet ynteu a uynno ay arhos yr oet a talu kyn** nor oet. Pa anyueyl bynnac a ladho dyn bonhedyc a cheyssyau or **genedyl dody galanas amdanau nys dylyant ket adeuer. Sew a**chaus nas dylyant cany eyll un dyn talu galanas ac na dylyant **talu y genedyl gweythret anyueyl eu car. ac urth hynny y mae** y lle y telyr y llowrud yn lle y weythret. Puy bynnac a dylyo da y **arall a cheyssyau o*hanau* talu da agkyuodedyn nys y gymryd da** agkyuodedyn nac yn tal nac yn 6ystyl. onyt na bo ar y helu na**myn hynny. Sew yu da aghyuodedyn da ny allho y dyt y taler** ydau y gychwyn ganthau y ford y mynno. O deruyd y dyn mynet **y hely a dechreu hely ac ellug ar anyueyl pa anyueyl bynnac uo** a chyuaruot cun segur ac ew a lad y cun kyntaw ay cychwyn**nus byeuuyd onyt cun y brenhyn uydant y rey segur a llyna hyt** y dyly yr helyur kyntaw bot yr anyueyl ar y helu yny ymchwelo **y uynep partha ac adrew ay gychwyn y ar yr hely a chet boet y** cun yn hely ac ynteu gwedy ymadau ay gun ny dyly dym cet llad**ho cun segur ew y reyn hynny byeuuyd. O deruyd y fordaul y ar** y ford gwelet anyueyl a buru ergyt ay a maen ay a saeth y ar y **ford ay erlyt yny godywedo a dyly os medyr. ac nyt yaun ydau y** saythu nay erlyt onys medyr y ar y ford. **P6y bynnac a uynno hely pysgaut a chyuody pysc ohonau ay ym**lyt ac ar y ymlyt ew mynet y pysc yn ruyt arall o gyureyth y **cyntaf ay cyuoder byeuuyd. O deruyd y dynyon gwneuthur am**uod am hely pysgaut hep y neyll y pysc kyntaw a ladher ymy. **hep y llall y dywethaw a lader y myneu ac ny las namyn 6n y gy //**

BL Add. 14931 t. 98
ureyth a dy*weyt* yny bo kyhydet dylyu rannu deu hanner. O deruyd y dy*nyon* hely pysgaut ac yn eu hely dyuot dynyon **urth eu llad a mynnu ran or pysgaut uynt ay dylyant o*ny*** deruyd eu rody ar uden neu ar uacheu o deruyd hynny ny dylyant **dym. Teyr gorsed breynnyauc ysyd. gorsed argluyd a gorsed escob** a gorsed abat. pob un onadunt a dyly cadu y orset truydau ehun. **O deruyd y ur un onadunt gwneuthur cam y ur y llall. ny dyly** neb onadunt gwneuthur yaun namyn y gorsed y argluyd ehun. **O deruyd y ur yr argluyd gwneuthur cam y orsed yr escob nac** aet ohoney heb wneuthur yaun. ac y*uelly* gur yr escop y gorset **yr argluyd. yr argluyd pan uo maru yr escop a dyly y da eythyr** gwysc yr egluys ay llyureu ay thyr. a sew achaus y hynny pob da **heb perchennauc dyfeyth brenhyn yu. y abat hagen ny dylyir namyn** y ebedyu. canys ket boet maru yr abat y clas ar canon wy a dyly **y da ew. Pob dadyl a uo y rygthunt ehun yneyt a dyly or clas bar**nu udunt. Pob dadyl a uo y rug abat ac argluyd yneyt yr argluyd **a dyly barnu y gyt ac uy. O byd deu argluyd a llu gan bop un onad**unt yn y wlat a dyuot dyn y erchy estyn ydau ar beth aghyuodedyn **ar tyr nyt rod eu**

rod ac nyt estyn eu hestyn yny uyper pyeyfo y wlat onadunt. O deruyd y ucheluur roy y uab ar uab eyllt argluy**d ay dyodew un dyd a bluydyn. neu a uo muy y uab maeth ynteu** byeuuyd y tyr gwedy bo maru ony byd plant ac o byd plant ew **a dyly ran braut. O deruyd roy cymraes y alldut mab honno a dy**ly ran o drew tat ac ny dyly ran or tydyn breynnyauc hyt y trydy**dyn ony byd yr alltud yn wahalyaeth seys neu yn uydel a hunn6** ay ceyf yn dyannot ac o hunn6 y telyr gwarthec dyuach. Sew y**u gwarthec dyuach ran y tat y dody ar y genedyl canyt oes gene**dyl tat ay talo. O deruyd roy peth ym puyth ac nas gouynno dra**nnoeth nys dyly hyt yn oet un dyd a bluydyn ac yna duyn guystyl //**

BL Add. 14931 t. 99

ual am da arall. Ebedyu maer kyghellaur punt. Ebedyu maer. cxx. Ebedy6 cyghellaur. cxx. Ebedyu uchelwr. lxx. Ebedyu mab eyllt **o byd egluys ar y tyr. cxx. ac ony byd. lxxx. Ebedyu alldut. iiii. ar** xx. Ebedyu gur ystauellauc. iii. ar. xx. Ebedyu ystauellauc o wre**yc. x6i. Nyt a ebedyu yn ol tyr kynyw. O deruyd gwahanu dyn a** thyr yn y uywyt ay uaru ew gwedy hynny nyt a yr ebedyu yn ol y **tyr namyn yn ol y da ac ony byd dym da nyt a ebedyu namyn y dyfo**dy. neu uot mab ydau a hunn6 ay tal. Ny dyly na brodyr na cheuyn**dyru talu ebedyu ar tyr dyfodedyc cany chafant huy euo heb y bry**nu. Ebedyu pob suydauc a uo yn llys. lxxx. Ebedyu bonhedyc canhu**ynaul a mab ucheluur a gur kyuarwyssauc ebedyu a dylyir udunt** keny bo tyr yn eu llau. Sew y dyly y dalu urth ureynt y tyr yd he**nyu ohanau. ac ny tal y tat tros y mab y kywryu hunn6. O byd gur** a deu argluyd a thyr ydau a dan pob un onadunt ynteu a dyly ta**lu ebedyu y bop un onadunt. O by gur a deu dyr a dan argluyd** ynteu a dyly talu or tyr muyhaw y dylyet ohanau ebedyu. O der**uyd y gerdetwr alldut y gleuychu ar ford ay uaru. pa dyr bynnac** y bo maru ew a tal. xxiiii. ebedyu ay da namyn hynny yr brenhyn. **O byt gwreyc. x6i. Ebedyu merchet y ryu wyr ry dywedassam** ny uchow cymeynt ac eu hebedyu. Ny tal gwreyc byth namyn **un amobyr o gyureyth. a sew y tal hunn6 urth ureynt y tyr yd** henyu o*hanau* ac ny dyly nep talu drosty namyn ehun. ~~ac~~ ony byd **y roy ay or tat ay or brodyr ay or genedyl ac na chymero uach ar** yr amobyr ew ehun a dyly y dalu. Puy bynnac a treyssyo gwre**yc talet y hamobyr canys ny tal gwreyc namyn un amobyr;** urth ureynt argluyt y tyr hunn6 byt nac urth ureynt ureynt **y genedyl namyn urth ureynt y gur yd aeth ydau. O try achaus** y telyr amobyr un onadunt o rod ac estyn ceny bo kywelogach. **o kywegolach gohoydauc keny bo rod ac estyn. Teyr merchet ny //**

BL Add. 14931 t. 100

dylyir amobyr merch edlig. a merch brenhyn. a merch penteulu cany dylyir ebedyu yu eu tadeu namyn eu hemys ac eu hannuyl **gun ac eu hebogeu ac eu harueu. merch ny dylyir canyt oes ay go**uynno ny dyly ynteu y uerch ehun. Ny dylyir y un gwa**halyaeth ebedyu yn herwyd y dylyet uaur y byt ryd ynteu o bop** dylyet uechan. Onyt hynn a deruyd ydau cymryt tyr ohana6 a **mynet ym breynt mab uchelwr. yr caythet hagen ~~t~~ y tyr a gafo** ew a uyd kyn rydet a tyr mab uchelwr. ac o hynny allan amobyr **ac ebedyu a tal ynteu ual y talo mab ucheluur kyn no hynny ny** taley namyn a daley yr edlyg. Amobyr merch penkenedyl a dys**teyn a maer kyghellaur punt o pob un onadunt. Pob kywry6** dyn or y dylyher amobyr ydau kymeynt yu amobyr y uerch ay ebe**dyu. amobyr merch pob pencerd ay ebedyu or a estynno argluyd** penkerdyaeth ydau yu. cxx. Pob cerdaur arall yny byt herwyd **y dylyet ehun ~~a~~ nac alltud uo na threw tadauc y*uelly* y tal y am**obyr ay ebedyu. Pob penkerd or a estynno argluyd penkerdyaeth **ydau y brenhyn byeu ceyssyau offer ydau nyt amgen a thelyn y** un a chruth y arall. a pybeu yr trydyt. ac uynteu a dylyant pan **uoent uaru y adau yu brenhyn. Pob penkerd telyn a dyly y gan** y kerdoryon telyn gwedy yd ymadawoent a thelyn raun a mynn6 **bot yn gerdaur kywethas a bot yn eyrchyat. xxiiii. y obyr. ac** a dyly o pob douot or a gafont nac o erchy nac o gyuarws ney**thyaur ran deu 6r ceny bo yn y lle os gouyn. Sew yu kyuarws** neythyaur. xxiiii. or neythyaur hyneyr beyrd. ac ynteu a dyly **y wasanaeth ual gur medyannus arnadunt. Rey a dyweyt pa**nyu dyn amdyuenhedyc yu kyuarch kyfyll. Ereyll a dyweyt **panyu derwen a ladher yn agkyuarch ar trew tat pryodaur a dy**lyu dody mantell arnau oy gudyau rac y welet a bot yn waratw**yd yr trew tadauc y welet. Jorwerth uab madauc eyssyoes a //**

BL Add. 14931 t. 101

dyweyt panyu hun yu kyuarch kyfyll yn yaun. Sew yu hynny pan uo karr yn kyf yr llowrud oy ran or alanas. ac yn gouyn mae. 6al hyn **y rennyr galanas wasgarauc.** xiiii. **Tat.** 6ii. **Mam** (llinell wag) **x. a dymey** braut llowrud **x. a dymey** braut **(llinell wag)** xxxii. keuynderu. keuynder6. **x6i. kyuyrderu.**

kyuyrder6. 6iii. keyuyn. keyuyn. **iiii. y gorcheyuyn. Gorcheuyn.** ii. y gorchau. Gorchau. **.i. y ney a gorchau. Ney uab gorcha6. Trayan y llowrud yu hun ar** 6am ar tat ar brodyr ar chwy**oryt y gyt ac ew sew y hynny.** lxxii. ual hyn rennyr un. ar ugey**nt ar y llowrud ay blant o** bydant ydau ac o hynny trayan **ar y llowrud ar deuparth ar y plant ony byd plant talhet ehun. ar tra**yan ar y tat ar uam. sew yu hynny. xxi. ereyll. ac o hynny y deuparth **ar y tat ar trayan ar y uam. y trydyt trayan ar y brodyr ar chwyoryd** sew yu hynny. xxi. ereyll. ac o hynny duy ar y braut ac un ar y chwa**er. y chyf y gweheneys y a thy. yna mae reyt yr llowrud mynegy** ydau y kyf. ual y mae y gerenhyt herwyd ry dywedassam ny uchow. **ac y gyt a hynny bot ydau o gyt*garant* a uo dygaun y gadu bot yn** wyr a dyweyt. y llowrud. sew achaus y mae da kytgarant cany dyly**ant yr . estronyon na duyn dyn yg cerenyd nay wahanu ay gerenyt** O deruyd y dyn llad arall a gwenuyn galanas deudyblyc a tal. canys **fyrnyc yu neu ynteu yn eneyt uadeu. am y neyll alanas ay dyhenyd** ew yn ewyllys yr argluyd nay grogy nay losgy a uynno. Os gwadu **a wna roet wat llad keleyn yn deudyblyc. sew yu hynny ll6. cccccc.** wyr y dynyon a wnel gwenuyn yr llad ereyll ac ew dewys yr argluy**d udunt ay eu dyhol ay eu dyenyduu. os gwadant roent llu. cccccc.** wyr. //

BL Add. 14931 t. 102

Puy bynnac a holo peth a dyuot yr maes ac yny maes kylyau ohana6 a bot yn well ganthau tewy no holy y gyureyth a at ydau tewy canys **ydyu yn y dewys ay holy ay na holo cet gallo yr amdyfyn6r galu am** uraut ac o achaus y uot ~~ew~~ ew yn kylyau mynnu y dyuarnu or da **ny wyl y gyureyth bot yn yaun y dyuarnu or eydau nac oy haul na**myn can gurthodes yr oet y uynet heb un oet or maes. os ew a der**uyd roy mach ar a uarno y gyureyth ac eyste yn y pleyt a dechreu ho**ly a gwarandau atep a gwedy hynny ceyssyau oet urth porth a dy**weduyt y dylyu canys ym dewys yd uyw ac yna dyweduyt or am**dyfynn6r ket ryfo yth dewys nyt ydyu cany chygeyn gwarthal **gan dewys. ac neu dewysseyst tytheu holy ac urth hynny y dodaw uy**nheu ar y gyureyth na dylyy dytheu gylyau sew y gwyl y gyureyth **yna nat oes annot ydau namyn gwneuthur kyureyth dylu** ac os ew a wna yr haulur adau y maes doter croes racdau nat el ac **od a galwet yr amdyfynn6r am uraut. ac yna y gwyl y gyureyth** y uot heb haul yn oes yr argluyd hunn6 a theyr buu camlur6 yr **brenhyn. a herwyd ereyll yn deudyblyc. am uor6yn gwreyc. gwedy** roder y ur a hytheu yn uoruyn a hep gysgu genthy ot darfey duyn **treys arney rey a dyweyt na dylyey cowyll. ereyll a dyweyt y dyly**ey. Nyny eyssyoes a dywedun puy bynnac a dorro moruyndaut gwre**yc dylyu ohana6 talu ydy y chowyll. Puy bynnac a** **<u>ueychychoco</u>** gwreyc o luyn a perth namyn yny agho na orfo arney y ueythryn **namyn y cauyeu. sew achaus yu cany chauas hy grym y gur na** wyl y gyureyth dylyu ohoney hytheu bot yn eyssywedyc oy achaus **ew. Rey a dyweyt nat mach mach gwreyc. nyny a dywedun bot** yn uach y mach a rodo gwreyc ceny aller mach o wreyc. pan wato **gwreyc uach sew y gwata a gwr y gyt a hy. canys gur a wata** pa dyn bynnac y bo haul arnau a gomet o*hana6* heb dyuot y wne**uthur yaun am yr haul ym pob dadleu y bo gomededyc ew o*hana6*** //

BL Add. 14931 t. 103

camlur6 a tal. O deruyd y dyuot ynteu yr dadleu ac ada6 o*hana6* y dadleu yn aghyureythyaul a galu or haulur am uraut o gyureyth **Sew a wyl y gyureyth y gywlauan y doeth yr haul amdaney y bar**nu yr haulur a chamluru ar yr amdyfynn6r am adau y maes yn ag**hyureythyaul ac yn oes yr argluyd byeyfo y maes y dyd hunn6 na**. chafo yaun amdanau. O deruyt ydau ynteu dyuot yr maes a dyodew **haul ac atep o*hana6*. a barnu o gyureyth y uot yn golledyc honno** a gyll yn tragywydaul. Puy bynnac a uynno gwneuthur kyureyth **ay gylyd cyntaw yu o*honey* roy mach ar gyureyth ac gwedy hyn**ny eysted yn gyureythyaul. Sew mal y eystedyr yn gyureythyaul **eysted or brenhyn ay geuyn ar yr heul neu ar y dry*cyn*.** ual na bo y uyneb ar y drycyn. ay deu hyneyw un o pob tu **ydau ac odyna y gwyrda yn y gylch. ay ynat llys rac y uron ac ynat** y kymut ar y neyll tu yda6 ar efeyryat or tu arall ydau. a heol gy**uar6ynep ac ew y uynet yu uraut*le* ac y dyuot ar duy bleyt o pob** tu yr ford ar deu gyghaus y nessaw yr ford o pob tu ydy ar deu ber**chennauc haul yn y perued. ar duy ganllau yn eythaw. a phleyt** yr amdyfynn6r a lla6 deheu ar y ford. a phleyt yr haulur ay lla6 **assu ar y ford. ar deu ryghyll yn seuyll uch pen y deu gyghaus.** (llinell wag) **Gwyrda hyneyw .brenhyn. <u>hyney</u>. Gwyrda.** (llinell wag) **(llinell wag)** Effeyryat .ynat. Ynat. **(llinell wag)** (llinell wag) **kanllau. amdyffynn6r. kyghaus. kyghaus. haulur. kanlla6.** (llinell wag) **Rigyll. Rygyll. //**

BL Add. 14931 t. 104

ac yna gouyn yr ~~haulur~~ amdyfynn6r puy dy ganlla6. ac yna enwy puy ynt huy ac yna gouyner ydau a dyt ew colly neu gafael yn **eu pen huy. ac yna dywedet ynteu y dody. ac wedy hynny gouynner** yr haulur a dyt ynteu ym pen y bleyt y*syd* y gyt ac ew. ac yna y ma**e yaun ydau ynteu dyweduyt dodaw. kolly a chafael. ac yna y ma**e yaun kymryt y ganthun bot urth colly neu gafael am yr hyn ry **dywedassam ny uchot a honno a elwyr yn dyllued ac odyna kyg**haused ac odyna kymeret yr ynat ar effeyryat ar rygyll y duy gy**ghaused a datcanent ac aent allan a barnent herwyd y duy gyg**heusaeth ac o byd reyt geyr kyuarch anuonent gennat y ouyn y **me*6n* ac wedy hynny doet ynteu y meun a chymeret** bot urth uraut. a mach ar y obyr ac wedy hynny dat**canet y uraut ac odyna byt dylys yr haul honno byth. O deruyd** dody gostec yn y maes ac odyna anostegu o un yn y maes teyr bu6 **camlur6 arnau a bot yn anolo y geyr hunn6 ac ydau ew ac yr** kyghaus. O deruyd y dyn rody aryant neu ysgrybyl ar arall ac or **da hunn6 kywnewydyau ac elwha or nep y doeth atau a chey**ssyau or neb pyeyfo yr aryant yr elu. Nyny a dywedun na dyly**ir onyt amot ay duc ydau. canys nyt a s6llt a dan dyebryt ac** urth hynny ny dyly namyn yr hyn a roes ar y llall. O deruyd y **dyn dyuot yn truydet dyn arall ac ar yscrybyl ganthau neu a da a**rall pan el ymdeyth ny dyly uynet ganthau nac epyl na theyl **na chludeyr na dym namyn kymeynt ac a doeth ganthau o byt** onyt amot ay duc ydau. O deruyd duyn huch y dyn yn lledrat a **meythryn o*honey* epyl gan y dyn ay duc a guybot or perchenn**auc yn y lle y bo a cheyssyau ay hy ay y hepyl nys dyly namyn hy **ehun o byd ac ony byd ny dyly dym. canys nyt a sullt a dan dy**ebryt. Puy bynnac a urthoto yaun o achaus tebygu y uot yn **argluyd ar haul a dylyu holy pan uynno gater ydau ynteu //**

BL Add. 14931 t. 105

peydyau ac o pheyt un dyd a bluydyn byt y haul yn haul dra bluydyn a honno ~~yn haul dra bluydyn.~~ ny dylyir yaun uyth amdaney. O deruyd **y dyn duyn adauael yn aghyureythyaul tray cheuyn ar haul yn hyr.** ew a dywedyr na dyly kyureyth nyu gwnel. am yr hyn y gwnaeth **ew aghyureyth amdanau ew ry atueruyt tracheuyn ar haul yn** yr ual kynt. O deruyt y dyn uynet yn uach a chyn teruynu yr ha**ul y uynet yn clauur neu yn uynach neu yn dywyll ny tybyco ef** dylyu o*hanau* atep nyny a dywedun dylyu o*hanau* kywyrau a ede**wys tra uo byu. ac un or lleoed ny dyly y ~~tat~~ mab bot yn lle y tat.** Sew achaus nas dyly canyt edewys dym oy da ydau <u>namy</u> <u>wellys</u> **ny dyly ynteu seuyll trostau o dym namyn y ewyllys. O deruyd y** dyn holy kyn oet na cholly na chafael yr hynny hyt y oet ny der**uyd ydau. O deruyd y dyn yn dydyeu dydon na cholly na cafael ny** byd yr hynny ony byd dody oet colly cafael yndunt ac os hynny **a dodyr cubyl a gollyr. ac y*uelly* am tyr a dayar yn amseroed y dy**lyir eu carcharu. O deruyt y uoruyn dyweduyt ar 6r duyn tre**ys y arney ar gur yn gwadu a dyweduyt o*honey* hytheu yn atep** ony dugost ty treys y arnaw uy moruyn 6yw y etwa. sew y barn **gyureyth y hedrech sew ay hedrych yr edlyg. O deruyd ydau yn**teu y chafael hy yn wreyc ny eyll y llall y wadu yna talet y gur y **dywaut hy arnau y treyssyau y chowyll. ay huynepwarth ydy** hy ay hamobyr yu hargluyd ay dylysruyd. O deruyd ydau ynteu y **chafael hy yn uoruyn byt hytheu ar ureynt moruyn ac na chollet** y breynt yr hynny nyt amgen yr y prouy. O deruyd duyn treys y ar **uoruyn ac yn y treys honno cafael beychyogy ac na uypo hytheu** puy y tat ar argluyd yn mynnu amobyr a hytheu yn dyweduyt **na dylyir ydy canys treys a ducpuyt y arney ac na dylyir y un** wreyc a dycer treys y arney talu amobyr . Sew a dyweyt y gy**ureyth yna dyfody yr amobyr yr argluyd cany allus y chadu rac //**

BL Add. 14931 t. 106

treys ac ew yn dylyu y chadu. cet amheuer hytheu am hynny ny chefyr y genthy namyn y ll6 ehun ar uot yn wyr a dyweyt. Sew **y bernyr mab y ryu wreyc honno urth genedyl y uam y ureynt** yny uypo puy uo y tat. O deruyt y ur dyweduyt bot gwreyc yn 6e**ychyauc ar wreyc yn gwadu ar gur yn adew ar argluyd yn my**nn6 yr amobyr talet y gur y*syd* yn adew canyt oes wat tros way**ssaw. O deruyd damdug peth a gwerth arna6 o gyureyth a bot** yn wy y damdug nor gwerth. kyureyth. yr yneyt a dylyant edrych ay **cam y damdyghuyt ac os cam gwneler arnau cyureyth anudon.** Sew yu hyny nau. xx. camlur6. ar egluys yn y ol. O deruyd y dyn **gyrru peth ar arall y greyryeu a gwedy y gyrr y dyheurau hunn6** a elwyr yn gyureyth anudon. cany eyll na bo anudon y neyll l6 **onadunt. O deruyt y dyn gyrru brau ar arall ac or brau hunn6** colly y eneyt or dyn edrycher pa herwyd y gyrruyt y brau. ay yn **herwyt brau ay yn herwyt peth arall. ac os yn herwyt peth ar**all y byd maru ny dywygyr. os herwyd y dyn a oruc y brau y col**les y llall y eneyt taler y alanas. Puy bynnac a dyco creyryeu y da**dle6 ac eu ceyssyau or pleyt arall a oed yn y erbyn y creyryeu a do**eth canthau ew.**

Nyny a dywedun na dyly ew y creyryeu hynny yny darfo y dadleu o hynny allan cyfredyn uyd creyryeu y baub yn y maes. **Nyt reyt creyryeu yn dadleu a wnelher y meun myn**went can y6 plas y creyryeu. O deruyd bot kyureyth yn dadleu **ac na bo creyryeu yn y maes. Nyny a dywedun na dylyr oet y ge**yssyau y creyryeu namyn tra gatwo yr ynat y uraudle a hynny **yn ewyllys yr ynat. O deruyd y ynat barnu cam ay amheu am**daney ac na kynykyer guystyl yn y erbyn kyn cyuody oy urautl**e onys myn ny dyly y gymryt uyth wedy hynny. Try chadarn** byt argluyd adrut a dydym. Sew achaus yu maen dros yaen yu **argluyd. Sew yu ~~y~~ drut dyn yn6yt ac ynuyt ny ellyr kymell dym //**

BL Add. 14931 t. 107
namyn y ewyllys. Sew yu dyn dydym dyn heb da ydau. ac urth hynny ny ellyr kymell da yn lle ny bo. **<u>Teyr</u> pro6edygaeth a ellyr ar any6eyl. 6n y6 p6y bynnac y lladher** y ky o dyweyt y 6ot yn wgeylky ef a dely y pro6y. yr eyl y6 **o der6yd y dyn llad ky o acha6s y 6ot yn kyndeyrya6c a g6rth6**yneb6 yda6 o perchenna6c y ky a dywed6yt nat oed kyndey**rya6c y dyn ay llada6d a dely y pro6y. Sef mal y dely yr** ry welet yn emlad ef a ch6n ac a dynyon. ne6 ry welet g6e**dy ry ess6 y ta6a6t. Trydyd y6 ky kyne6odyc o lledyr** ef a deleyr pro6y arna6 y 6ot yn kyne6odyc ar 6rath6 **dynyon neb ar wneyth6r ky6la6ane6 ereyll.** (llinell wag) **<u>Mae</u> e lle enheueret e telir sarhaet Jd deu din heruet eu brein** canaheuer nam uret eneile pan torer naut e brerin sarhaet **eu idau a hono a telir idau heruet J uerein. A oes un lhe e bar**no enad braut en i uaratdele ni ddeleher emustalau ac eef oes en e **lhe e mae nauet taudauc enad anbraut. Mae e lle e tal estraun o** alanas kemint a braut en e lle enucier ~~ardd~~ar alanas maab a **dduco i uam i kenedel aralle J kan e neb a ueicus drostau. Pa tri e**derin g6illt ni dele neb e llat ~~heb kaniat~~ ar dir arall ac o lletyr **mae e dial sef eu e tri hene kicuaran ac garan ac erer sef e uu e di**al am bob un camlure ac ir neb bieufo e tir deugein. A oes gurt tei**r punt o leddrat gan damtuc kefreisial arnau ni deleher na dirue** na dihenid Mae e den a deteleir i ddale pa le benac e ker a etdune**het er ecglues ac ena i hellhug mab doolef a diuco tat keflauan** dorstau hunu e6e Bei darfei eillau pen den ac ef en kesku ac **na 6etut mae e dial a deleir am*danau* hun ev e dial diru emlad** ae sarhet ir gur <u>caguertt</u> i trecullte sef e6 hene peder ar ugent **A oes un <u>gaet</u> a uo mue i <u>uertt</u> no ffeder ar ugent os gwaet kein deluat //**

BL Add. 14931 t. 2

urenhines. **Kanh6yllyd y urenynes. S6ydogyon a riuassam ni 6chot diwethaw ar wuyt ynt.** Teirgweith yn y wluydyn y dylyant y pedwar suydauc

BL Add. 14931 t. 3

llyn ay holl treul o gofrys y brenyn hyt yn oet y fr6yn ay weirch ay g6n ay uodr6yeu ay dlysseu y gan y brenhyn. ay

BL Add. 14931 t. 4

uynho or teulu y gyd ac ew. ar rei ereill or parth arall yr drus. y barth teulu ar neillau y penteulu. y penguastraut y am y

BL Add. 14931 t. 5

brenhyn ar s6ydwyr a dylyant gwassanaythu arnau ew ual ar y brenhin. Ny dylyant y teulu rody eu dillat onyt can ganhyat y penteulu. ew

BL Add. 14931 t. 6

uendigau buyt a chanu pater. y lety yn ty y clochyd. **ar ysgolheigyon y gyt ac ew. y <u>saraet</u> yu herwyd braut sened. ay ank6yn yu seic a chorneit llyn. ew a dyly offrum y brenhin a** phaub or y rodho ew offrum ydau yn y teir

BL Add. 14931 t. 7

dyly y distein. y naud yu d6yn y dyn **a wnel y cam hyt ar y penteulu. ac ynteu hyt yn dyogel. y distein a dyly medu yn wastat y b6yt yn y gegyn. ar llyn yn y uedgell. Ereill** a dyweit y mae hyn yu y naud. or pan

BL Add. 14931 t. 8

brenhyn. ar y seic. y lety **yu ysgubaur y brenhin rac daly ~~m6o~~ m6c ar y adar. ew a** dyly **d6yn llestyr yr llys y dodi gwiraut yndau cany dyly ew namyn torri y** sychet. sew achaus yu hynny rac

BL Add. 14931 t.9

or ebran. ew a dyly taulburth o asgurn moruil y gan y urenhines ac arall y gan y bard teulu ac ouer*dlysseu* hynny **ny dyly ew nac eu gwerthu nac eu rodi tra uo byu. ew a dyly ran g6r y gyt** ar suydwyr. ew a dyly y gan y

BL Add. 14931 t. 10

chy**uodi racdau ac eisted yn y ol. a daly y lewys tra ymolcho. Sew achaus nas dyly yr penhebogyd urth dylyu or brenhin y wasanayth ew. or tri a**chaus y dywedir nas dyly y brenhin.

BL Add. 14931 t. 11

y werth **yu chwe bu6 a chwe ugein m6u. gan y ardyrchauael. Uythuet yu bard teulu ew a dyly y dir yn ryd ay uarch bressuyl. ay lieyn**wisc y gan y 6renhines ay

BL Add. 14931 t. 12

urenhines ay urethynwisc y gan y brenhin. y le yn y llys y am y keluy ar effeiryat teulu ac y gyd ac ew y kynydyon. y lety yu yr odyn. y

BL Add. 14931 t. 13

ar brenhin ac wedy hynny y penkynyd a dyly dangos y kun ar kyrn ar kynllyuaneu yr brenhyn a gwedy as dangosso mynet y gymrit kylch ar uil~~y~~einnyeit y brenhin. ac o

BL Add. 14931 t. 14

hyt yr emyscar **a thorri un or pedwar post. am bop un or tri pherygyl hynny y dyly y medyc nau ugeint ay wuyt neu punt heb y wuyt. a heuyt y waet di**llat. y medyc a dyly yny doto goreth

BL Add. 14931 t. 15

onadunt yn y porth. ac os eteil talet kamluru yr brenhyn. ac os un uyd or pensuydogyon talhed ydau y 6ynebwerth. os un uyd or lleill pedeir ceinnyauc. y naud y6

BL Add. 14931 t. 16

dynho ay danhet o benneu y cann6ylleu yn y llys a dyly. ew a dyly a wedillyo or kann6ylleu pan el y brenhin yn y ystauel. ew a dyly y gan y distein y

BL Add. 14931 t. 17

Trydyt yu y phengwastraut ew a dyly y dir yn ryd ay uarch ay lieyn y gan y urenhines. ay urethynwisc y gan y brenhin. ew a dyly pedeir ceinnyauc o bop march a

BL Add. 14931 t. 18

urenhines ay urethyn y gan y bre**nhin. ew a dyly y diwallu or distein oy gywreidyeu yn y gegin. ew a dyly dechreu pob ferym or a gyweyryo ew. y naud yu unaud a choc y bren**hyn. y lety yu y gyt a distein y

BL Add. 14931 t. 19

brenhin ac ychyhyt a hynny o hysbeit ew a dyly guyllyau y brenhin rac pob gwall. y naud yu or pan doto y brenhin y draet yn y arfet yny

BL Add. 14931 t. 20

yn y dayar ac ony byd talar yr eiryonynneu. O bop ty y del ar neges y brenhin torth ay henllyn teir kyuelyn yn hyt y way6 d6y dray gevyn ac un ragdau.

BL Add. 14931 t. 21

ladher yn y llys. ac a dyly y dillat y an capan a hossaneu. o keffyr ew yn cysgu yn yr amser y dyly uyllyau. ket maydher ny diwygyr ydau. ac ony meidyr a gaffael yn

BL Add. 14931 t. 22

effeiryat teulu. y naud **yu or pan dechreuho y weyth y bore yny darfo y nos. y sarhaet yu. 6i. bu6. a chwe ugein aryant. y werth yu chwe bu6 a chwe ugein mu6.** Decuet yu y penkerd ew a dyly y dir yn ryd. ay

BL Add. 14931 t. 23

gwerth byt diruyauc. ual cynt. ac onys pryny ar**gluyd gwerthet ew y ford y mynho. Teir celuydyd ny dyly mab tayauc heb gannyat y argluyd. a chet as dysco ew a dyly y d6yn dracheuyn.** onyt yscolheic wedy y chymero

BL Add. 14931 t. 24

rodyat ar y rod sew ual y mae o deruyd y dyn rody peth. a deu dyn yn dyweduyt ymy y roet nac ew heb y llall ymy. geir yu y eir padi6 y rodes. Seithuet yu

BL Add. 14931 t. 25

badell ar drybet ar wuyall lydan ar g6dyw ar s6ch ar llyn achlan. ar llynat ar gwlan. ar trythg6t ac a uo yndau. eithyr eur neu

BL Add. 14931 t. 26

hanner sarhaet y braut. y galanas na hy a uo guryauc na hy ny uo hanner galanas y braut. O myn g6r wreic arall gwedy yd ysgarho

BL Add. 14931 t. 27

hynny y gat y gy6reith y diheu**rau hy. o lu seith nyn y am y mam ay that ay brodyr ay chwioryd. Os hytheu ny mynn y diheurau llader y chrys yn gywuuch ay gwerdyr** a roder dinawet bluyd yn y llau

BL Add. 14931 t. 28

gwedy ganer ~~a gwedy~~ y mab hitheu bieu y ueithrin ew hyt y penn y <u>wuydyn</u> mynno na uynho yr da y gan y gur. Sew yu

BL Add. 14931 t. 29

ny dylyo y rody ac **am y chafael gan 6r. ac am unau meuyl ar y uaryw. ac os am y chafael gan ur y maed ny dyly dywyn namyn hynny cany dylyir dywuyn a** dyal am un gyw~~a~~lauan. Sew yu y

BL Add. 14931 t. 30

dylys yu y gyntaw canys dyly vn gur bot ydau duy wraged. Pob gwreic a dyly mynet y ford y mynno yn ryd cany dyly bot y garr dychwel

BL Add. 14931 t. 31

a tyghu o*hanei* na bo byth ny dyly talu dym. ac o byd ac eu mynet yn oet kyureithyaul. talhent ehun drosdunt o hynny allan. Ny dyly gwreic yn y byt talu ceinnyauc baladyr na

BL Add. 14931 t. 32

ymduyn. O deruyd rody moruyn y vr a hep gysgu genthy cafael cam o*honey* urth ureint y gyt yd a ac y dywygyr ydy ac nyt urth ureint y braut. a honno a elwyr

BL Add. 14931 t. 33

rydiheu. Ac yna rac hyt y trigassant yn y **lluyd y cysgvs eu gwraged gan eu gweissyon caeth. ac am hynny** y **rodher rvn vdvnt pedwar breint ar dec. kyntaw yu ragor rac gwreic.** Sew yu ragor y meyrch dow ay voch

BL Add. 14931 t. 34

gyureyth o 6yl yeuan. hyt y calan talu y cyc ar croen **yn lle y deu parth ar trayan ar yr eneyt kanys yna y mae yavn amser tachwed. Or kalan eilweith hyt vyl yeuan. y deu parth ar** yr eneit ar trayan ~~a~~ ar y kyg ar croen canys

BL Add. 14931 t. 35

wadu y uechny chwe gwyr ac ynteu seithuet. pedwar onadunt o parth y tat a deu o barth y uam ac ew ehun yn seithuet. ac ysew yu nesset y dylyant y gwyr hynny

BL Add. 14931 t. 36

kymeint ac a dywedassam ny uchot y wadv. **mach a dav y wadu pob un onadunt vynteu herwyd ual y <u>trychassam</u> ny uchot y wadu mach. Rey a dyweyt ac un seithwyr gwadu ket yt uont** petwar meich ar ugeint. niny a

BL Add. 14931 t. 37

~~gy~~gymhell y deudec **keynnyauc a dyweduyt or kynogyn nyt oes gennyf y a talhvyw ychwy namyn vy march a hunn6 nys talaw ychwy ac nys gvystlaw.** ac ny dyly yr haulvr dvyn gvystyl y mach

BL Add. 14931 t. 38

y mab hunn6 gwadu y uechny panyu uch **benn bed y tat y dylyir y gwat ar gyureith. Nyny a dywedvn na dylyir kanys y doythyon a dywedant nat erlyt kyureith yn y byt 6n dyn** nac y new yd el nac y~~fe~~ 6fern namyn yny el

BL Add. 14931 t. 39

mae yndy yny del **ar6ystyl kystal ac ew y gan yr arwaysaw. O deruyd yr arwayssaw dywed6yt na dyly dalu namyn kymeynt ac a gauas ew yr y march. Niny** a dywed6n dylyu ohana6 ew talu

BL Add. 14931 t. 40

y sulgwyn **uyd trannoeth wedy y sul nessaw yr sulgwyn ar teir 6ythnos hynny a elwyr o eu breynt yn un dyd dydon. Nyt reyt kymryt mach ar dylysrvyd ary**ant nac ar dlysseu treygledic cae a

BL Add. 14931 t. 41

ar pedeir ar ugein ay ar geinnyauc kanyt ydy6 yn gwadu brudu6. Niny a dywedun nat brudu6 yny gyuarfo y teir lla6 y gyt ac nat mach ac nat goruodauc yny gyuarfo y teyr llau y

BL Add. 14931 t. 42

gwnelher amot yn erbyn dyr yu y wadu. P6y bynnac a gy*mero* arall ar oruodogaeth dyguydet ew ym pob keryd or a uo ar y dyn a gymynrth atha6. O mynn ynteu y

BL Add. 14931 t. 43

yscrybyl y gyt ac ysgry**byl y clas. ar abbadeu. hyt y dylyuynt bellaw ac yd ergythuynt y buches tracheuyn. O deruyd y dyn bot creyryeu arnau a gwneythur cam ohanau** dan y creyryeu; ny dyly y

BL Add. 14931 t. 44

gwercheydweyt a dy**lyant oet urth porth. yaun yu yr haulur y ludyas udunt onyt y gyureyth a dyweyt y dylyu. ac yna y mae yr yneyt eu gwarandau. a gouyn pa le y mae** eu porth. o dywedant bot eu

BL Add. 14931 t. 45

dyweter gwedy yr ostec bot hunn6 yn dywuynyant yr neb ay dyweto ac yr kygha**us y dyweter yn porth ydau. (llinell wag)**

BL Add. 14931 t. 46

y mae yaun udunt uynteu dywedut sawun. A gwedy hynny y mae yaun yr ynat gouyn yr amdyffynn6r p6y dy gyg**haus dytheu a phuy dy ganllau ac yna y mae yaun ydau ynteu eu hen**wy. ac yna y mae yaun yr ynat gouyn

BL Add. 14931 t. 50

yrdau y ar y tyr. pry**odaur a gychwyn trydyg6r. trydyt gur a gychwyn trewtadauc. ysew trewtadauc mab a adawo y tat gwedy ew. trewtadauc a gych**wyn gur dyuot sew yu y gur dyuot dyn a

BL Add. 14931 t. 51

go6yn ydau ay gwyr a dyweyt yr haulur ay nyt gwyr **a rody naud du6 racdau na dyweto gam dystyolaeth a dywed6yt ohanau ynteu dros hynny bot yn wyr a dywaut yr haulur. medylyet** yr amdyffynn6r yna pahon y mynno

BL Add. 14931 t. 52

yn **wyr. ny dylyit llyssu ceytwat cany yrr ew un druc ar nep namyn ca**d6 **gan y perchennauc yr eydau. tyst a dyly tyghu bot yn wyr yr hyn a gadar**nhao ac nat yr cas nat yr

BL Add. 14931 t. 53

cyghaus a chanlla ac ew ehun yn **trydyd a cheyssyau oet urth porth ohanau ny dyly y gafael canys hyn*ny* o dynyon yu y porth gyureythyaul. Ny dyly cyghaus na chanlla6** seuyll y gyt a nep am haul a uo lley no

BL Add. 14931 t. 54

dylyir y rann6 herwyd brodyr namyn maer a chyghellaur a dylyant rannu a rody y baup kystal ay gylyd yn y trew. ac urth hynny y gelwyr yn tyr

BL Add. 14931 t. 55

dat kyn noc ew. yn kyuanhedu **ayluyt ar y tyr ew a dyly bot yno yn dy ateb teir nos a trydyeu. ac yna rody atep. ac ypen y nauuet dyd cyureyth. ar dadanhudyeu hynny** ny dylyir eu barnu y nep ony byd

BL Add. 14931 t. 56

dynyon na dyly y meybyon trew tat. y gyureyth eyssy**oes a dyweyt bot teyr gwraged a dyly eu meybyon trew tat. vn onadunt yu gwreyc a rodho y chenedel yn gyureythyaul y alldut. yr eyl y6** gwreyc a dyco alldut treys y

BL Add. 14931 t. 57

y gyureyth a dyweyt nat gwaet tyr yr yr un namyn tyr llowrud a talhel yn gyureythyaul wedy na bo dym ar helu y llowrud nac o geynnyauc

BL Add. 14931 t. 58

halldudyon mal y dyly y brenhyn cadu y~~r~~ argluydyaeth ar y alltudyon 6ynteu. ac mal yd a alltudyon y brenhyn yn pryodoryon yn

BL Add. 14931 t. 59

grugyll ymon hyt yn soram yglan **y mor pym cant mylltyr a hynny yu llet yr ynys hon. sew y mess6*rus* ew hyhy yr guybot y mal ay mylltyryeu. ay hymdeythyeu yn y dye**oeth ar messur hunn6 a uessurus

BL Add. 14931 t. 60

kymhut arall. sew yu hyn**ny o eyryw erwy yn y cantrew chwecant a pym myl ar ugeint. nyt m6y nyt lley. or deudec maynaul a dyly uot yn y kymut. pedeyr** a uyd o ueybyon eyllyon y borthy kun a

BL Add. 14931 t. 61

med pedeyr ar ugeint o bop maynaul a delyr a hunn6 a elwyr aryant y g6ynos ac mal y rennyr y punt tung y rennyr hunn6. ny

BL Add. 14931 t. 62

rody pedeyr ar ugeynt yr gostecwr pan estynher mayrony ydau. gwassanaythwyr y maer ar kyghellaur a dylyant

BL Add. 14931 t. 63

cheynnyauc am pob k6ys a arder ar aghyuarch yr brenhyn. O deruyd ymderuynu y rug deu ur gymreynt am tyr ar neyll rey yn teruynu

BL Add. 14931 t. 64

godro unwe**yth yn y dyd ac na odroher namyn yr un weyth honno y cossyn a wne*ler* or llaeth hunn6 heb urac heb ebran hep dyn y gynneu tan maer a chyg**hellaur a dylyant kylch d6yweyth

BL Add. 14931 t. 65

pedeyr bluyd ar**dec ay dat yn uy6. Gwedy yd eley y mreynt y dat. ew ay tal. ym pen y petwaret ar dec wluydyn y dyly y tat duyn y uab ar yr argluyd ay** orchymyn ydau. ac yna y dyly ynteu

BL Add. 14931 t. 66

mab yn **gyureythyaul nyt reyt ydau y wadu yny dycher ydau yn gyureythyaul. gesseuyn canyt reyt y nep atep yn anolo kanys anolo yu pob peth ny uo** kyureythyaul. Pa wreyc bynnac a

BL Add. 14931 t. 67

gyureyth a wnel. y mab hunn6 weythyon urth genedyl **y uam yd a y ureynt. ac o llad ew dyn kenedyl y uam ay tal. y deuparth yr alanas arnau ynteu yn llourud ac o lledyr ynteu 6ynt** a dylyant deuparth y alanas ew a hunn6 a

BL Add. 14931 t. 68

gwyr powys dec a deugeynt y wadu mab o genedyl. Ny eyll nep a dyg6ydho tyr y mab yn y la6 y wadu. Ny eyll braut gwadu y gy*lyd*.

BL Add. 14931 t. 69

chwechet yu mynet yr **drew y bo y dyn a ladher yndy y gyt ar llowrud. y wadu pob un o hynny ll6 deu canwyr neu <u>denau</u> ugeynt ot adeuyr. Seythuet yu bot yn porth** orduy. 6ythuet yu daly y dyn yny

BL Add. 14931 t. 70

plant y petwaret uam a uyd keywneynt. plant y bymhet uam a uyd gorcheyneynt. plant y chwechet uam a uyd gorchau. plant

BL Add. 14931 t. 71

canhur ar uot yn uadeuedyc eu car a chymot tragywydaul a dyly bot y rygthunt y dyd hunn6 a thyllued tragywydaul y rygthunt. ll6 try chan6r a dau

BL Add. 14931 t. 72

braut ay sarhaet y*uelly* kynn noy gura. Galanas dysteyn a phencenedyl a chyghellaur na6 mu6 a nau ugeyn mu6 gan eu hardychauael un

BL Add. 14931 t. 73

cymeynt yu eu gwat a gwat llowrud. 6al hyn y **gwedyr lledrat yg cyureyth hywel. ll6 deudeg wyr am uarch a try ugeynt aryant. canys hunn6 leyhaw march y werth o gyureyth. a ha*n*ner** hynny yn wyr not ar hanner arall yn

BL Add. 14931 t. 74

P6y bynnac y cafer ol lleydyr yn dyuot yu ty ac na allo y hebrug yurthau byt anreythodew ac ony byd anreyth dyholyer. Puy bynnac y cafer

BL Add. 14931 t. 75

mynaco **yr ynat ydau kymeret ew a damdyghet. O deruyd ydau yn daly yr eydau dyuot gwercheytwat a gurthuynebu yda6 gouynnet** ynteu puy a wercheyd6 h6n. yaun yu yr

BL Add. 14931 t. 76

ac o cheyf hynny dogyn yu ydau. Os o gadu cyn coll y dewys y ardelu damdyghet ar llun ry dywedassam ny uchot a gwedy as

BL Add. 14931 t. 77

galanas am leydyr ac ny byd llys y rug duy gen*edyl* yr y dyenydu. G6ynwyr o wlat arall a trayano ac argluyd o delyir eu bot yn lladron gwerth. ac o lledyr

BL Add. 14931 t. 78

gan y nep a grasso arney wedy ew talet trayan y gweythret. Puy bynnac a dyco tan yn aghyuarch talet ehun y weythret ay aghyuarch. Puy bynnac a archo tan ay rody

BL Add. 14931 t. 79

ar yt y cefyr cymeynt yu y dywuyn ac **6n y uam. ac y*uelly* y tryc hyt ym pen y wluydyn. ac o cheyph un dyd or eyl wluydyn pedeyr ar ugeynt ereyll yny uo uyth a deugeynt ac y*uelly*** hyt y trydet wluydyn ac yna yd a yn

BL Add. 14931 t. 80

berchennauc y march. ac y*uelly* os da arall ar aghyuarch yr ar*gluyd*. O deruyd clofy march ym benfyc neu gafael bryu arall roder march arall yn y le yny uo yach y march

BL Add. 14931 t. 81

un*weyth*. O byd ryderyc **xxx. bop bluydyn tra uo byu. O byd kynnen am y llaeth y d6yn nauuet dyd mey yn lle kyuyewyn ny el un lludyn yn y blaen a ga**du yr nep pyeyfo y godro a heb adael dym yr

BL Add. 14931 t. 82

cymeynt yu gwerth y baeth a gwerth teyr or moch. Am oen or nos y ganer hyt galan gayaw. i. keynnyauc. a tal. o galan gayaw hyt ym pen y wluydyn. ii.

BL Add. 14931 t. 83

gerdet yu ay gostauc tom. Puy **bynnac byeyfo costauc tom. iiii. a tal. bugeylgy a el y bore ymla**en **yr yscrybyl ac a del y nos yn e hol yr eydyon teledy6haw a tal. Nyth** hebauc punt a tal. y gyu rud chwe

BL Add. 14931 t. 84

chwar**thaur yr nep byeyfo y tyr y chwarthaur dyl6r y bop perchen pen**hygen ar chwarthaur rac y b perchen kylla. O deruyd ellug ar hyd** pyeyfo bynnac y kun perchennauc y tyr

BL Add. 14931 t. 85

gwerth kynteyt. x6i. Gwerth taruheyt. xii. y trydet heyt. 6iii. yr heyt gyntaw a del or gynteyt. xii. yr heyt gyntaw a del or

BL Add. 14931 t. 86

gyrn punt a talant. cany dyly ew damdug. Brycan mab uchelwr try ugeynt. y obennyd. iiii. ar. xx. y gallaur.

BL Add. 14931 t. 87

kawell **teylau. i. Berua. i. ysten bryd dam . Costrell damdug. honfest iiii ar. xx Geuyn. iiii. ar. xx. Gleyssyadec. iiii. ar. xx. Penlluydec. 6iii. Ba**llecruyd. iiii. Gleyssyat. ii. karr. ii. ystrodur. i.

BL Add. 14931 t. 88

corn canu pyeyfo bynnac. ii. Rey a dyweyt am dyllat panyu damdug. y*syd* arnadunt ereyll a dyweyt panyu y dull hunn6 y*syd* arnadunt. Sew yu hynny mantell 6rym. iiii. ar. xx.

BL Add. 14931 t. 89

y nep ay harchollo punt. heb y uuyt neu nau ugeynt gan y uuyt. a waet dyllat. Medegyaeth goreth. iiii. ar. xx. Medegynyaeth rudely.

BL Add. 14931 t. 90

magyl 6**ynt a allant os mynnant gwahanu ony byd amot ay r6ym. O der**uyd cayu dol ar ychen a maru un onadunt. pa adoet bynnac ay dyco y**aun yu cafael y er6 o*hanau*. ot

BL Add. 14931 t. 91

O deruyd bot amrysson am eredyc ar ne**yll yn mynnu eredyc ym pell ar llall yn agos. nyny a dywedun na dylyant uynet namyn ual y gallon yr ychen kyraydu eu budelu ac** eu gwed yn wann ual yn gadarn yn y

BL Add. 14931 t. 92

hyny allan dym yn llugyr. y gwahann6ynar o 6y san freyt hyt galan mey aryan tal. O galan mey allan. dywuyn llugyr. ym pob amser y dyllug yscrybyl o garchar ny dylyir

BL Add. 14931 t. 93

ard yn gyn gadarnhet ac na allo yscrybyl y thorry a cen torrer ny dywygyr ydau ew eythyr yeyr a guydeu. sew achaus yu cany ellyr cayu racdunt. canys ehedec a

BL Add. 14931 t. 94

teyru o aust **baed un amser yn mochyrua. Ny dylyir daly y meheryn ar bycheu o 6yl uyhagel hyt galan galan gayaw. Ny dylyir yr ystaluynnyeyt** o hanner ebryll hyt hanner meheuyn. Ny

BL Add. 14931 t. 98

pysc kyntaw a ladher ymy. **hep y llall y dywethaw a lader y myneu ac ny las namyn 6n y gy*ureyth* a dy *weyt* yny bo kyhydet dylyu rannu deu hanner.** O deruyd y dy*nyon* hely pysgaut ac yn eu hely

BL Add. 14931 t. 99

bluydyn ac yna duyn guystyl ual am da arall. Ebedyu maer kyghellaur punt. Ebedyu maer. cxx. Ebedy6 cyghellaur. cxx. Ebedyu uchelwr.

BL Add. 14931 t.100

gohoydauc keny bo rod ac estyn. Teyr merchet ny dylyir amobyr merch edlig. a merch brenhyn. a merch penteulu cany dylyir ebedyu yu eu tadeu namyn eu

BL Add. 14931 t. 101

mantell arnau oy gudyau rac y welet a bot yn waratw**yd yr trew tadauc y welet. Jorwerth uab madauc eyssyoes a dyweyt panyu hun yu kyuarch kyfyll yn yaun. Sew yu hynny pan**uo karr yn kyf yr llowrud oy ran or alanas.

BL Add. 14931 t. 102

gwenuyn yr llad ereyll ac ew dewys yr arglu**yd udunt ay eu dyhol ay eu dyenyduu. os gwadant roent llu. cccccc.** wyr. **Puy bynnac a holo peth a dyuot yr maes ac yny maes kylyau ohana6** a bot yn well ganthau tewy no holy y

BL Add. 14931 t. 103

wne**uthur yaun am yr haul ym pob dadleu y bo gomededyc ew o*hana6* camlur6 a tal. O deruyd y dyuot ynteu yr dadleu ac ada6 o*hana6*** y dadleu yn aghyureythyaul a galu or

BL Add. 14931 t. 104

haulur. kanlla6. (llinell wag) **Rigyll. Rygyll. ac yna gouyn yr ~~haulur~~ amdyfynn6r puy dy ganlla6. ac yna en**wy puy ynt huy ac yna gouyner ydau a dyt ew

BL Add. 14931 t. 105
achaus tebygu y uot yn **argluyd ar haul a dylyu holy pan uynno gater ydau ynteu peydyau ac o pheyt un dyd a bluydyn byt y haul yn haul dra bluydyn a** honno ~~yn haul dra bluydyn.~~ ny dylyir

BL Add. 14931 t. 106

gy**ureyth yna dyfody yr amobyr yr argluyd cany allus y chadu rac treys ac ew yn dylyu y chadu. cet amheuer hytheu am hynny ny** chefyr y genthy namyn y ll6 ehun ar uot yn

BL Add. 14931 t. 107

ynuyt ny ellyr kymell dym namyn y ewyllys. Sew yu dyn dydym dyn heb da ydau. ac urth hynny ny ellyr kymell dayn lle ny bo. **Teyr**

LlGC 5266 t. 1
Cum multa et de multis sepius animo reuoluens in historiam regum Britannie inciderem in mirum contuli quod **infra mentionem qd' de eis Gildas et Beda luculento tractatu** fecerant nihil de regibus qui ante incarnationem Christi inhabit**auerant, nihil etiam de Arthuro ceterisque compluribus qui post** incarnationem successerunt repperissem cum et gesta eorum **digna eternitate laudis constarent at a multis poplis quasi** inscripta iocunde et memoriter predi **centur talia mihi et de talibus multociens cogitanti obtulit mihi** gwalterius oxinfordensis archidiaconus uir in oratoria arte atque **in exoticis historijs eruditus quendam britannici sermonis librum** 6etustissimum qui a bruto primo rege britonum usque ad cadwaladrum **filium cadwallonis actus omnium continue et ex ordine perpulchris orationibus proponebat.** Rogatu itaque illius ductus tametsi infra alienos hortulos fallerata **6erba non collegerim agresti tamen stilo proprijsque calamis contentus codicem illum** in Latinum sermonem transferre curaui. Nam si ampulosis diction**ibus paginam illinissem tedium legentibus ingererem dum magis** in exponedis 6erbis quam in historiam intelligendam ommorari **oporteret. Opusculo igitur meo .... Claudiocestrie** faueas ut sic te doctore te monitore corrigatur quod non ex **Galfridi Monemutensis fonticulo censeatur exortum ......** .... tue conditum. Illius dicatur editio quem Henricus **illustris rex .... quem philosophia liberalibus** artibus erudiuit quem .... militibus prefecit **Unde Britannia ....** .... congratulatur affectu. **Explicit Edicio. Incipit prologus in historia britonum** in quo continetur descripcio insule. Brytaen oreu **or enyssed er hon a el6yt er Enys Wen er hon yssyd** ossodedyc en er eygaun gorllewina6l e rug Freync ac Ywerdon. Ac ysef **y6 hyt er enys hon 6yth cant milltyr a deu cant y6 y llet ... a phob //**

LlGC 5266 t. 2
peth or ysyd reid y dynya6l ar6er o*hana6* yndi ehun y keffyr o andyffygedygyaeth fr6ythlonder. Amyl y6 yndi pob kenedyl or mwyn eur **ac aryant ac euyd ac ystaen a phl6m a hayarn. Ac y gyd a hynny meys**syd llydan amyl ac ehanc ysyd yndi a brynneu eglur goruchel adas **y fr6ytheu tr6y amrauael amser. Ac y gyd a hynny coedyd a fore**steu ysyd yndi yn gy6la6n o amraualyon genedloed anyueileyt **a g6enyn yn ehedec ar ulodeu ac yn g6neuthur eu mel o ane**yryf amlder. Ac y gyd a hynny fynhonyeu ysyd yndi a frydyeu **yn kerdet onadunt yn gloew ac yn araf y rei a 6ac kerd a hun** yr a gysco ar eu glanneu. Ac y gyd a hynny llynnyeu ac a6onoed **amyl ysyd yndi yn gyfla6n o amra6aelyon genedloet o bysca6t.** Ac y gyd a hynny eythyr y mor y darymredir ohonei y freync **teir a6on bonhedic ysyd yndi nyd amgen temys a ha6ren** a humyr. ar teir prif a6on hynny ysyd megys tri breych yn **ymestynnu ar tra6s yr ynys. ar hyd y rei y da6 y llongeu y ar**wein amrauaelyon gyfnewydyeu or g6ladoed yn y chylch. Ac y **gyd a hynny kyn yd oet dec ar arderchа6oc. o 6yth dynas ar uge**ynt o pryf dynassoed a rei o hynny ysyd hedy6 yn dyffeyth g6edy **eu g6asgaru ac eu dystryw a gadu g6all arnadunt ereyll et**wan ysyd yn seuyll yn gy6an ac yn gyweir o wuroed cadarn **goruchel arderchа6c. yn y rei y maent amraualyon genueinyo**ed g6yr a g6raged yn talu gouuneda6l wassanaeth yr crea6**dyr yn herwyt fydla6n gristonogaeth. Ac or dywed p6mp ke**nedyl ysyd yn y chyuanhedu nyd amgen nordmannyeyt a bry**tannyeyt a saesson. a g6ydyl fychti. ac yscoteyt. ac or rei hynny** nyd dyleda6c neb arnei namyn y brytannyeyt canys 6ynt a. //

LlGC 5266 t. 3
kyuanhedassant or mor bwy gylyd kyn dyuod neb or kenedloed ereyll yn ormes arnadunt a hynny y dyal eu kamwed ac eu syberwyt ar**nadunt y rodes d6w y saesson ar g6ydyl fychty ar yscoteyt yn ormes** arnadunt. Megys y doethant hagen ac y gorescynnyssant yr enys **arnadunt ny ae damllewych6n yn y lly6yr rac lla6.** ENeas ysc6ydwyn g6edy daruot ymladeu tro a dystryw y gaer **a foes ac ascanyus y 6ab y gyd ac ef ac a doethant ar longeu hyd yg** g6lad yr eydal yr hon a elwir yr a6rhon g6lad ruuein. Ac yn **yr amser hunn6 yd oed latinus yn 6renhin yn yr eydal y** g6r a ar6olles eneas yn anrydedus. Ac yna g6edi g6eled **o turn 6renhyn rutyl hynny kyghoruynnu a llydya6 a**

oruc ac ymlad ac ef a goruod a wnaeth eneas a llad turn 6renhyn rutyl a cha**ffael yr eydal a lauynya merch latinus yn wreyc ydaw. Ac yna g6e**dy ymlenwy dyewed ~~e~~ buched eneas ascanius y 6ab ynteu a wnaeth**b6yt yn 6renhyn. A g6edy dyrchauael ascanius ar 6renhyna6l** gy6oeth ef a adeyl6ylwys dynas ar a6on tyberys. A mab a anet **yda6 ac y dodet arna6 syluyus ar g6as h6nn6 g6edy ymrody** y ledrada6l odyneb gorderchu a oruc nyth y lauynya ay beycho**gy. A g6edy g6eled o ascanius y tat ef hynny erchy a wnaeth** oe dewynyon dywed6yt yda6 p6y ar 6eychogassey y 6or6yn. A g6e**dy dewyna6 onadunt a chaffael g6ybot dyheur6yd or peth h6**nn6 wynt a dywedassant 6ot y 6or6yn yn 6eycha6c ar 6ab a **ladei y 6am ay tat. A g6edy darfey yda6 treygla6 llawer o wla**doet y dayar or dywet y da6 ar ulaenwed goruchelder anryded. **Ac ny th6yllws eu dewyndabaeth 6ynt canys doeth eu de6ynda**baeth. Ac yna g6edy dyuot oet yr 6or6yn y escor ar y theuydle //

LlGC 5266 t. 4

y bu 6ar6 ac y*uelly* y llada6d y 6am. ar mab a rodet ar uaeth ac y dodet brutus arna6. a g6edy meythryn y mab ae uod yn bymtheg **mluyd. dywyrna6d yd oet y g6as yn hely yn kanlyn y tat. ac 6al yd oydynt** y*uelly* nachaf carw y kerdet hep eu lla6 sef a oruc brutus ane**lu b6a ac ell6ng saeth ac yn keyssya6 llad y carw y g6ant y tat** ar saeth a dan y 6ron ac y bu uar6. ac y*6elly* y llada6t y tat. A **g6edy mar6 y tat or ergyd h6nn6 y deholes g6yr yr eydal brutus** canyd oet teyl6ng gantunt kymrut yn 6renhyn arnad**unt g6r a wneley kyula*uan* gymeynt a llad y** 6am ae tat. A g6edy y dehol yd aeth ynteu hyd y groec **ac y g6eles g6elygord o etyuet helenus uab pryaf yg keythywet** a dan pandrasasus 6renhyn groec. Pyrr uab achel a dugassey **y genedyl honno ganta6 g6edy dystryw tro yn dyal y tat ac ay** g6archayssey yg keythywet yg kyhyt a hynny o amser. Ac **yna g6edy adnabot o brutus y genedyl trygya6 a wnaeth y gyd** ac 6ynt. Ac yn y lle g6edy kyneuynau brutus ac ymadnabot a **pha6b ohona6 kymeynt wu y da6n yn eu plyth yny oet garedyc** a chymeredyc y gan y brenhyned ar tywyssogyon yn wuy no neb **oe gy6oedyon** ~~**a sef acha6s oet hynny doethaf oet ymplyth y doeth**on dewrhaf ymplyth y rei ymlatgar~~ a hynny a oet yda6 oe bryd ae **de6red ae haelder ae daeony ae 6ylwryaeth ae glod. a sef acha6s** oet hynny doethaf oet ymplyth y doethon dewrhaf ymplyth **y rei ymladgar. ac y gyd a hynny pa beth bynnac a damweyney** yda6 nac eur nac aryant na meyrch na dyllat hynny oll a rod**ey ef oe gyduarchogyon ac y ba6b or ae mynhey y ganta6. a g6e**dy ehedec y glod tros wladoet groec yd ymgynullyssant ata6 **pa6b or a hanoet o genedyl tro o bob lle hyd yd oet teruyneu //**

LlGC 5266 t. 5

groec ac erchy yda6 ef bot yn dywyssa6c arnadunt ac eu rydhau o g geythywet g6yr groec a hynny a gedernheynt ac a dywedynt **y allu yn ha6t canys kymeynt oet eu nyuer g6edy ymgynulla6** y gyd ac yd oydynt seyth myl o wyr ymlad heb y g6raged ar mey**byon. ac y gyd a hynny heuyd yd oed y g6as yeuanc bonedycaf** yg groec o barth y tat y 6am ynteu a hanoed o genedyl tro a **sef oed enw y g6as h6nn6 assaracus a hynn6 a oed yn canurthw**ya6 kenedyl tro ac yn ymdyret yndunt ac yn gobeythya6 yn **6a6r cafael nerth y gantunt. a sef acha6s oet hynny g6yr groec** oedynt yn ry6elu arna6 gyd a bra6d un tat ac ef. a mam h6**nn6 ae tat a hanoed o groec. a ryuel a oed y ryngthunt am try** chastell a ada6ssei y tat y assaracus yn y 6arwolaeth yn ragor **rac y 6ra6d. ar rei hynny yd oet wyr groec yn keyssya6 eu dw**yn y arna6 6rth na hanoed y 6am ef o groec. canys mam a **that y 6ra6d a hanoed o groec. ac 6rth hynny yd oed porthach** g6yr groec oy 6ra6t noc yda6 ef. ac yna eyssoes wedy g6elet **o 6rutus amylder y g6yr ac eu heyryf a g6elet kestyll assaracus** yn gadarn ac yn bara6d yda6 ha6d 6u ganta6 uuydhau udunt **a kymrut tywyssogaeth arnadunt. Ac yna g6edy dyrchaua**el brutus yn dywyssa6c gal6 ata6 g6yr tro a oruc o bob mann **a chadarnhau kestyll assaracus a wnaeth ac eu lewny o wyr ac** arueu a b6yt. a g6edy daruot hynny kychwyn a wnaeth yn**teu ef ac assaracus ar holl gynulleydua or g6yr ar guraged** ar meybyon ar anreytheu ganthunt hyd yn ynyal6ch y dyffeyth **ar coedyd ac odyna yd anuones brutus lythyr hyd ar pandrasus** 6renhyn groec yn yr ymadra6d h6n. llythyr brutus ar pandrasus**. rutus dywyssa6c g6edyllon kenedyl tro yn anuon annerch y //**

LlGC 5266 t. 6

pandrasus 6renhyn groec a mynegy yda6 nat oed teyl6ng yda6 atal yg keythywet eglur 6renhyna6l genedyl o lyn dardan **nac eu keythy6a6 yn amgen noc y dylynt yn herwyt eu bonhed.** ac 6rth hynny y mae brutus yn menegy yda6 bod yn well ganth**unt 6ynteu press6ylya6 a charthtre6u yn y**

dyffeyth ac ymborth mal any6eyleyt ar gyc amr6t a llysseu gan rydyt nog yn y kyf**anned ar wledeu a melyster a dan geythy6et. ac os cody goruch**elder dy 6edyant ath gyuoeth ty a wna hynny na dot yn eu her**byn namyn madeu udunt. canys anyan a dylyet y6 y pob caeth** lla6urya6 o pob ford y ymchuelu ar y hen teylygda6t ae rydyt. **ac 6rth hynny yd arch6n ny dy drugared ty hyt pan genhyet**tych dy 6dunt 6y presswyla6 yn y coedyd y foassant 6dunt gan **rydyt neu ynteu ony edy hynny 6dunt yth tyrnas dy gan ry**dyt ell6ng 6ynt gan dy ganhyat y wladoed y byt y geyssya6 **press6yl6ot heb geythywet.** A g6edy g6eled o pandrasus y llythyr h6nn6 a darlleyn rac y 6ron **gal6 ata6 a oruc y gyghorwyr. a sef a ga6ssant yn eu kyghor** lluyda6 yn eu hol ac eu hymlyt canys bl6g 6u gan wyr gro**ec y genedyl a 6uassey y sa6l 6l6ydyned hynny yg keythywet** adanadunt llauassu onadunt 6ynteu anuon y ryw lythyr **h6nn6 attadunt h6y na medylya6 onadunt keyssya6 b6r6** g6ed geithywet y arnadunt. Ac 6rth hynny y kauas g6yr **groec yn eu kyghor lluydhau yn eu hol a cheyssya6 eu kym**hell tracheuyn yn eu keythywet. ac 6al yd oed pandrasus **ae lu yn kyrchu y dyffeyth y tebygynt uot brutus ynda6** ac ual yd oedynt yn mynet heb la6 y castell a elwyt spara //

LlGC 5266 t. 7
tyntus eu kyrchu yn dyrybud a oruc brutus udunt a theyr myl o wyr arua6c ganta6 canys yn dyar6ybot y **dothoed 6rutus a hynny o wyr y gyd ac ef. ac eu kyrchu** a oruc gwyr tro udunt yn 6ychyr dya6yrd6l a llad aer**ua dyrua6r y meynt o*nadunt*. a fo y gewylydus a oruc** pandrasus a gwyr groec y gyt ac ef. y bob mann or y teb**yccynt gaffael dyanc. a cheyssya6 mynet r6y a6on a oed** ger eu lla6 sef oed y hen6 acalon ac yn keyssya6 bryssya6 **tr6y yr a6on y perygl6ys aneyryf onadunt a lluossogr6**yd a uodassant. a lla6er or a dyanghey hep eu body a ladey **wyr tro ar y lann. ac yn y wed hono g6neuthur deudy**blyg aerua onadunt. a g6edy g6elet o antygonus bra6t **y pandrasus 6renhyn groec hynny dolurya6 a wnaeth** yn wuy no meynt. a gal6 y gedymdeythyon g6asgare**dyc atta6 ac eu bydyna6 ac yn gyulym kyrchu g6yr** tro. canys clotuorach a thegach oed ganta6 y lad gan **gyrchu ac ymlad nogyt y uody tr6y fo yn hagyr. Ac yml**ad a wnaeth ef ae uydyn yn 6ychyr ac yn 6ra6l ac ny **dygrynoes yda6 hynny namyn ychydyc. canys para6t** oed wyr tro ac eu harueu yn gyweyr wysgedyc ym**danadunt a g6yr groec noethon dyaryf oedynt. ac** 6rth hynny glewach oed wyr tro. ac yn y wed honno **ny orfowysassant oc eu llad yny daruu eu dystryw yn** g6byl hayach a dala antygonus bra6t y brenhyn ac ana**cletus y gedymdeyth. ac ar hynny y uudugolaeth a gauas brutus.** AC yna g6edy cafael o 6rutus y uudugolyaeth honno //

LlGC 5266 t. 8
gossot a oruc chue chant marcha6c y my6n kastell assaracus ae gadarnhau or petheu a 6ey reyt y gyt a hynny a chyrchu **a oruc ynteu y dyffeyth ar dryll arall oe lu y gyt ac ef. yn lle** yd oed yr anhededeu ar g6raged ar meybyon. ar nos honno **g6edy hynny coffau a wnaeth pandrasus ryfo ehunan a do**lurya6 yn 6a6r ry lad y wyr a dala y 6ra6t. a chynulla6 a **wnaeth atta6 y foedygyon oc eu llechuaeu. a phan oleuha**6ys y dyd drannoeth kyrchu a oruc am ben y castell canys **yno y tebygey ry 6ynet brutus ar carcharoryon ganta6.** a g6edy edrych o*hona6* ansa6d y castell yn graff. rannu y **lu yn 6ydynoed a oruc yg kylch y kastell ac erchy y ba6b** g6archad6 y ran ac ymlad ac ef o bob keluydyt or y gellyt. **ac y*uelly* o bob keluydyt llauurya6 a wnaethant y gey**ssya6 y dystry6 yn oreu y gellynt. a g6edy bydyt yn y wed **honno yn treula6 y dyd y gossodyt rei dyulyn y ymlad ac ef** y nos hyt tra uey y rei lludedyc o ymlad y dyd yn gorffowys. **ac ereill dyulyn a ossodyt y 6yllya6 y pebylleu rac ouyn** kyrch deyssyuyt y gan eu gelynnyon. **Ac or parth arall yd oed wyr y castell yn amdyffyn eu ty ac** eu heneydeu. ac o bob keluydyt or y gellynt 6ynteu g6rth**6ynebu y eu peyryanheu 6ynteu. a g6ers o taflu g6ers** o saythu yd ymledynt 6ynteu. g6ers o 6ur6 brunstan tod**edyc am eu pen. ac y*uelly* yd ymdyferynt yn 6ra6l. ac y**na g6edy gossot o wyr groec h6ch 6rth y ty a dechreu **y gladu y adana6. sef a wnaethant 6ynteu b6r6 d6uyr** br6t a than g6yllt or ty am eu pen h6y ac y*uelly* eu ky //

LlGC 5266 t. 9
mell y fo y 6rth y ty. ac eyssyoes or dywed o eyssyeu b6yt a pheunydya6l ymlad yn eu blyna6 anuon kennadeu a wnaethant hyt **ar 6rutus y erchi kanhort6y am rydyt udunt. canys ouyn oed arn**unt eu g6anhau ac o eysseu ymborth goruot arnadunt rody **eu ty. a g6edy kennatau hynny y 6rutus medylya6 a oruc pa** wed y galley eu rydhau. ac o6ynhau a oruc yn 6a6r nas galley **rac ouyn colly y meynt g6yr oed yda6 ac nat oed ganta6 ynteu** eythyr hynny. mal y galley rody kat ar uaes y

wyr groec. a **g6edy medylya6 pob peth ohona6 sef y cauas yn y gyghor d6yn** kyrch nos am eu pen a cheyssa6 t6ylla6 eu g6ylwyr a cha**ny alley ynteu hynny hep ganhort6y rey o wyr groec. gal6** anacletus kedymdeyth antygonus a oruc atta6. a dywed6yt **6rtha6 yn y wed hon gan dyspeyla6 cledyf arna6. Ae tydy wr** yeuanc ony wney dy yn gywyr 6uyd yr hynn a archaf y yty **llyman teruyn dy dyewed ty ac antygonus ar cledyf h6nn.** a sef y6 hynny pan 6o nos heno y medylyaf y d6yn kyrch **am benn g6yr groec mal y kaff6yf g6neuthur aerua yn** dyrybud arnadunt. a sef y mynnaf t6yllya6 ohona6t tyth**eu eu g6ylwyr 6y ac eu g6ersyllyeu. canys yndunt h6y yd** oed reyt yn gyntaf ymchuelut yr arueu 6al y bey ha6s y **nynheu kyrchu am benn y llu: ac 6rth hynny g6na dyth**eu megys g6r call doeth y neges yd 6yf i yn y herchy yty **yn gywyr fydla6n. pan del y nos kerda dy parth ac ar y llu** a ph6 bynnac a gyuarfo a thy dywet 6rtha6 yn gall ry d6**yn antygonus ohana6t o garchar brutus a ry ada6 oho**na6t y my6n glynn dyrys coeda6c heb allu y d6yn h6y no //

LlGC 5266 t. 10

hynny rac trymet yr heyrn oed arna6. a g6edy dywettych hynny dwc dy wynt6y attaf y mal y gall6yf eu cafael 6rth 6y ewyllys. **Ac yna g6edy g6elet o anacletus y cledyf noeth 6yth y benn** ar geyreu a dywedey y g6r yn gogyuada6 y agheu; ada6 **a wnaeth gan dyng6 llw g6neuthur hynny gan rody y eneyt** yda6 ac y antygonus y gedymdeyth. A g6edy cadarnhau yr **aruoll y rygthunt pan dy6u yr eyl a6r or nos kychwyn** a wnaeth anacletus parth ac ar y llu. a g6edy dyuot yn **agos yr llu nachaf y g6ylwyr o bob parth yn y arganuot** ac yn ymgynnull am y ben ac yn gouyn yda6 pa ansa6d **y ca6ssey dyuot o garchar brutus. a dywedut a wnaeth** ynteu nat yr bredychu ry dothoed namyn ry dyanc o gre**ula6n garchar g6yr tro. ac y erchy 6dunt 6ynten dyuot** y gyt ac ef hyt y lle yd oed antygonus yn llechu g6edy y **dwyn o*hana6* o garchar brutus hyt yno cany allassey** y dwyn bellach no hynny rac p6ys y heyrn. a mal yd oed **rei yn amheu beth a dywedey ae g6yr ae geu nachaf un** or g6ylwyr yn y adnabot ac yn menegy hynny oe ged**ymdeythyon. ac yna heb pedrussa6 gal6 y g6ersyllyeu a** wnaethant a mynet y gyt ac ef hyt y lle y dywedassey **ry ada6 y gedymdeyth. a g6edy eu dyuot hyt yno kyuo**dy a wnaeth brutus ae uydyn ganta6 yn arua6c ac eu **llad yn ll6yr. ac odyna kerdet ar llu a rannu y lu yn teyr** bydyn a gorchymyn y ba6b kerdet yn dawel a chyrchu **o bob parth yr llu heb frost gan neb. ac na ladhey neb** o*nadunt* 6n gwr yny elhey 6rutus y bebyll y brenhyn //

LlGC 5266 t. 11

yn gyntaf. Ac yna pan glywyn y gorn ef g6nelhey bab y allu. A g6edy eu dysgu y*uelly* o 6rutus 6ynt kerdet a wnaeth**ant yn dawel ac yn ryolus yny doethant ymplyth y llu**esteu pa6b yn gyweyr. ac y*uelly* arhos yr arwyd teruyn**edyc a oet y rygthunt ac eu harglwyd. ac yna g6edy dyuot** brutus y drws pebyll y brenhyn y lle y damunassey dyuot yda6 **heb annot y kanb6yt y corn yn arwyd ac yna nys anodes** neb oe wyr namyn mynet y my6n ar dorr y kysgadury**eyt a rodi dyrnodeu agheua6l 6dunt. ac yn y wed honno** cr6ydra6 y pebylleu ar lluesteu. ac y*6elly* gan g6ynuan y **rey mar6 ae dysgyryeu y defroey y rey byw. a megys de**ueyt ym*plyth* bleydeu heb wybot ford y fo yd arhoynt **eu hagheu. nyd oed udunt na6d kany cheffynt o ennyt** wysga6 eu harueu ny cheynt 6ynteu fo namyn redec **yn noeth dyaryf ymplyth y rei arua6c ac y lledyt ac o** dyaghey neb ac ychydic oe eneyt ganta6 rac meint y **awyd y fo bri6a6 ac yssyga6 a wnaey ar gerryc a drein a** miery ac yuelly y collynt y gyt eu g6aet ac eu heneit. ac **o darfey y rei o*nadunt* o nerth ae taryan ae arueu ere**ylll cafael lle y ymgudya6 tr6y dywyll6ch y nos ym*plyth*. **y kerryc y syrthynt yny 6riwynt yn anauus. ac o diaghei** neb or damwein tyghetuena6l h6nn6 y bodynt ar y dyured **ger eu lla6 ac y*uelly* breid o diaghei neb yn dyanaf o ryw** damwein direydi h6nn6 ac ef. a g6edy g6ybot o wyr **y castell bot eu hargl6yd yn llad eu gelynyon y*6elly* dyuo.** allan or castell a wnaethant 6ynteu a deudyblgu aerua o //

LlGC 5266 t. 12

nadunt. A megys y dywtp6yt uchot kyrchu a wnaeth brutus pebyll y brenhyn ae daly ac erchi y garcharu. canys m6y lles a teb**ygei y uot oe garcharu nogyt oy lad. y toryf a oed y gyt ac yn**teu ny orffowyssei honno o lad hep trugared a gyuarfey a hi. **Ac yn y wed hono y treul6yt y nos eny doeth y dyd yn yd oed** aml6c g6elet meint yr aerua a wnathoedyt. Ac yna llawe**nhau a wnaeth brutus a rannu yr yspeyleu a wnaethp6yt y** r6ng y wyr ef. a hyt tra yt oedet yn rannu yr yspeyl yd ae**thp6yt ar brenhyn yg carchar yr castell. ac yd erchys brutus** cadarnhau y kastell a chladu y calaned. A g6edy daruot hynny **ymgunulla6 a wnaeth brutus ae lu y gyd a dyruawr lewen**yd a budugolyaeth a

mynet yr diffeyth y lle yd oed yn anhed**eu ar guraged ar meybyon.** Ac yna y gelwis brutus y hynaf*gwyr* atta6 y ymgyghor. pa beth **a wenelyt am pandrasus 6renhyn groec canys hyt tra 6ey** ef yn eu carchar hwy ac yn eu medyant dyr oed yda6 wne**ithur a 6ynhynt. ac yna y rodit amraualyon gyghoreu rei** a gyghorei erchi yda6 rann oe tyrnas gan rydit ereill a gyg**horei erchi canyhat y uynet ymdeith ar hyn a uey reit 6rth** hynt gantunt. A g6edy eu bot yn yr amrysson h6nn6 kyuodi a **wnaeth un o*nadunt* y uynyd sef oed y enw membyr a dywe**dut bot yn oreu kyghor udunt ac yn yachaf kymrut kan**yhat y uynet ymdeith o mynnynt yechyt udunt ay eu heti**ued g6edy wy canys o rydheynt y brenhyn a chymrut rann **oe dyrnas y ganta6 y press6yla6 yndi ymplith g6yr groec** ef a tebygei na cheffynt tragywyda6l hed6ch yn eu plith //

LlGC 5266 t. 13

or dyd h6nn6 allan. canys wyryon a gorwyron y rei lladedigyon a goffeynt eu gelynyaeth ac 6ynt yn tragywyda6l ac eu **hetiued 6ynteu. ac o darffei bot brwydyr y rygthunt niuer** groec beunud a amlaei a niuer tro a leihaei. ac 6rth hynny **y kyghorey kymrut y uerch hynaf y pandrasus yr hon a elw** ignogen yn wreic y eu tywyssa6c a llogheu a phob peth or **a 6ey reyt udunt 6rth hynt ac os hynny a geffyt kymrut** kanyhat y le gellynt caffael heduch tragywyda6l. **A g6edy daruot y uembyr teruynu yr ymadra6d ~~y~~ h6nn6** uuydau a wnaeth yr holl gynulleydua yw gyghor. a d6yn **pandrasus y berued y gynulleydua a wnaethp6yt a dywedut** yda6 y dyhenyd yn dyannot ony wnelhei yr hyn yd oedynt **yn y adol6yn. a thra yt oedet yn dywedut 6rtha6 yr ymad**rodyon hynny y dodet y my6n cadeyr oruchel mal y dyly**ey 6renhyn. a g6edy g6elet ohona6 gogyuada6 y agheu at**teb a wnaeth yn y wed hon. canys tygheduen ac yn rodes **ni yn a6ch medyant chui dir y6 in wneuthur a6ch my**nnu ch6i rac colli yn buched yr hon nyt oes a 6o g6erth**uorach na digriuach no hi en y byt herwyd y g6elir ymy.** ac 6rth hynny nyt ryued y phrynu hytheu o bob ford y ga**ller y chaffael a chet boet g6rth6yneb gen**nyf y rody uy merch eyssoes dydan yw genh**yf y rody yr g6as yeuanc clotua6r h6n a hen**yw o etyued priaf 6renhyn tro ac anchyses ar bonhed **ysyd ynda6 ynteu y blodeua6 mal y gellir y welet yn eglur.** a ph6y a alley ell6ng kenedyl tro hedy6 yn ryd yr hon //

LlGC 5266 t. 14

ry 6uassey y ssa6l 6l6ydyned ac amseroed yg keithiwed a dan 6renhyned groec pwy keuey a geissei llauurya6 y gyt ac **wynt6y y geyssa6 rydyt or ryw geythywet honno a chan** gallws y g6as yeuanc h6n hynny mynneu a rodaf 6y merch yda6 **ef yn lla6en ac eur ac aryant a llogheu a phob ky6ryw beth** or a uo reyt y hynt 6rtha6. ac o byd g6ell gennwch presswy**la6 y gyt a g6yr groec mi a rodaf y6ch trayan 6yg kyuo**eth yn ryd trwy hedwch yw gyuanhedu. ac ony mynn**6ch namyn mynet ymdeith mal y bo hy6rydach genh6ch** mi a trygyaf y gyt a ch6i megys g6ystyl yny para6t pob **peth or a edewyt y6ch. a g6edy daruot kadarnhau yr am**mot y*uelly* y rygthunt yd anuonet y bob porthloed or a **oed yg kylch teruyneu groec y gynulla6 eu llogheu. a g6edy** dwyn y llogheu oll y 6n lle eu llenwy a wnaethp6yt o pob **peth or a uey reit 6rth hynt. a rody y uor6yn a wnaethp6yt** y 6rutus ac y pa6b ar neilltu herwyd y uonhed ae teylygda6t **eur ac aryan a thlysseu a mein ma6rweirtha6c yn amhyl.** a g6edy daruot hynny yd ellygwyt y brenhyn oy garchar **ac yd aeth g6yr tro yn eu llogeu yn ryd o geithywet g6yr groec.** .c yna y gossodet y 6or6yn yr hon a elwit ignogen g6reig **6rutus yn y k6rr dyl6r yr llong ac yg6on ac wyla6** a ch6yn6an a gymyrth yndi am ada6 y rye**ny ae chenedyl ae g6lat yny gudy6s y weilgi y** traeth. ac yn hynny o yspeyt yd oed 6rutus yn y didanu **hitheu ac yn dywdut 6rthy yn glaear ac ar hynny ny** tha6ei yny dyg6ydus kysgu arnei. Ac yuelly y kerdyssant **deu dyd a nosweith ar g6ynt yn r6yd 6nya6n yn eu hol. ac ena //**

LlGC 5266 t. 15

y eu llongeu a dyrchauael h6yllyeu a chyrchu y difeithuor. a dec dyeu ar ugeint y buant yn kerdet hyt yr afryc. Ac odyna y do**ethant hyt ar alloryeu y philistewydyon. A hyt yn llyn yr helic.** Ac odyna yd aethant y r6ng ruscan a mynyded azaras. Ac yna **y bu ymlad ma6r arnadunt gan genededyl y piratas. A g6edy** goruot o*nadunt* h6y. kymrut llawer o yspeil y piratas a wna**ethant. Ac odyna y kerdassant tros a6on malif yny doethant hyt** y ma6ritan. Ac y bu reit udunt yna o tlodi b6yt a dya6t my**net yr tir oc eu llongeu. ac anreitha6 y 6lat a wnaethant or em**yl p6y gylyd. A g6edy llenwy eu llongeu y doetant hyt yg kolofn**eu herc6lff. ac yd ymdangosses y moruorynyon udunt. a dam**gylchynu eu llongeu. ae ebythu ac eu sodi o g6byl. Ac odyna **y doethant hyt y mor tiren. a cher lla6 y mor h6n6 y ca6ssa**nt pedeir kenedyl o alltudyon tro. or rei a foassei y gyt ac

an**tenor o tro. ac yn tywyssa6c arnadunt corineus. g6r hyna6s** oed h6nn6 goreu y gyghor or g6yr. m6yhaf y nerth ynteu **ae gle6der. ae gedernyt. pei ymdrechei a cha6r ae b6ryei** mal y mab lleiaf. A g6edy ym*adnabot* o*nadunt* g6rhau **a wnaeth corineus y 6rutus. ar bobyl oed y gyt ac ef. a h6nn6.** ym pob lle or y bei reit 6rth 6r y ymlad a ganorth6yei 6rutus. **Ac odyna y dethant hyt ym porth ligeris yg g6asg6yn. a** b6ru aghoreu yna. ac y gorfowysassant yn edrych ansa6d **y 6lat seitht nyeu. a AC yn yr amser h6nn6 yd oed goffar** fychty yn 6renhyn yg g6asguyn a pheita6. A g6edy cly**bot a h6nn6 disgynnu estra6n genedyl yn y wlad an //**

LlGC 5266 t. 16

6on a wnaeth at*adunt* y 6ybot beth a 6ynnyt ae ryuel ae hed6ch. Ac 6al yd oed gennadeu goffoar yn dyuot y kyuar**6uant a chorineus a deu can6r ganta6 yn hely forest y bre**nhyn. A gouyn a wnaethant p6y a ganhyadassei yda6 ef **hely forest y brenhyn. canys hen deua6t yr y dechreu y6. na** dylyei neb hely forest y brenhyn na llad y anyueyleit heb **ganhyat. Ac y dywa6t corineus na cheissassei ef eyroet gan**hyat am y gyury6 hynny. Ac yna sef a wnaeth 6n or ken**nadeu sef oed y henw ymbert. annelu b6a a b6r6 corineus** a saeth. sef a wnaeth corineus gochel y saeth ac yscylueit **y b6a o la6 ymbert. ac ar b6a briwa6 y ben yny oed y em**ennyd am y dwy glust. a dechreu fo a wnaeth y lleill. ac **o ureid y diaghyssant y gantha6. ac y managyssant hyny** y eu hargl6yd. a thristau a wnaeth y brenhyn yn ua6r. a **chynulla6 llu y dial agheu y gennat arnadunt. A g6edy** clybot o 6rutus hynny cadarnhau y longeu a wnaeth yn**teu a gossot yndunt y guraged ar meybyon. ac ynteu ar** holl gynulleitua or g6yr a aethant yn erbyn y brenhyn. **A g6edy bydina6 o bob parth ymlad a wnaethant yn galet** ac yn greula6n. a g6edy treula6 llawer or dyd yn y wed **hono. kewilydya6 a wnaeth corineus. h6yret yd oedynt yn** caffael y uudugolyaeth. na llauassu or fychteyt bot mor **gle6 a hynny yn eu herbyn. Ac yna sef a wnaeth corineus** gal6 y gle6der a chimrut y wyr ehun y gyt ac ef. a my**net ar neilltu yn y parth deheu yr ymlad a g6edy ky //**

LlGC 5266 t. 17

weirya6 e uydin ohana6 kyrchu y elynyon a oruc yny aeth ehun yn eu perued. ac ny orfowyss6ys yny kymhell6ys ar **fo. A g6edy colli y gledyf y damwein6ys yda6 caffael bwyall** deuuinya6c. ac a honno y g6ahanei a gyuarffei ac ef o **warthaf y ben hyt yg guadyn y droet. A ryued oed gan** ba6b or ae g6elhei gle6der y g6r. ae de6red. ae gedernyt. **gan ysgytweyt b6yall deuuinya6c y gyrrei ouyn a fo ar** y elynyon. gan ymadra6d ac 6ynt ual hyn. pa le wyr ~~of~~ **ofna6c llesc y fowch ch6i ymchuel6ch ac ymled6ch a cho**rineus. G6ae chui truein rac kewilid y sa6l uilioed yd y6ch **yn fo rac un g6r. a chymer6ch yn lle didan hagen kaffael** fo ragof y canys kymhelleis e creulonyon ge6ri ar ffo **ragof ac ae lledeis pob tri pob petwar.** AC 6rth hynny sef a wnaeth suardus tywyssa6c. kym**rut trychanh6r y gyt ac ef a chyrchu corineus a gossot** arna6. Sef a wnaeth corineus erbyn y dyrna6t ar y **taryan a gossot ae wuyall arna6 ynteu ar warth**af y ben eny holldes yr helym ar penfestyn ac a oed **o hynny hyt y lla6r. a guneuthur aerua dirua6r** y meint or lleill. Ac ny orffowyss6s corineus or ruth**yr h6nn6 yny oed gan m6haf y elynyon yn ana**uus ar ny ladydoed o*nadunt*. Ac y*uelly* yd oed **corineus yn erbyn pa6b a pha6b yn y erbyn yn**teu. A phan weles brutus hynny kyffroy o **garyat y g6r a wnaeth a chyrchu . ae uydin //**

LlGC 5266 t. 18

yn ganhorthwy y corineus. Ac yna y dodet y lleuein ma6r ar gorderi ac y bu aerua trom greula6n o bob parth. Ac **yna heb ohir y cauas g6yr tro y uudugolyaeth. ac y kym**hellwyt y fychteyt ar fo. A g6edy fo goffar hyt yn teruy**neu freinc y k6yn6s 6rth y gedymdeythyon rac yr estra**6n genedyl a ymladassei ac ef. Ac yna yd oed deudec brenhin **ar freinc yn aruer o un teilygda6t ac un gyureith a rei** hyny o gytduundeb a ada6ssant mynet y gyt a goffar y **dyal y sarhaet ae gewilid ae gollet. ac y 6rthlad yr estra**wn genedyl o teruyneu y wlat. A Gwedy y 6rwydyr ho**no ar uudugolyaeth lla6enhau a wnaeth brutus ae gedym**deithyon. a chyuoethogi y wyr o da y rei lladedygyon. a **diffeitha6 y wlat ay llosgi a llenwi eu llongeu oe da. A g6e**dy distry6 y genedyl honno ar wlat yn y wed hono y doethant hyt **yn dinas turon. yr h6n a dyweit omyr y mae ef ae hadeil**wys yn gyntaf. A g6edy g6elet yno lle cadarn adeilat ca**stell a wnaeth o bei reit ida6 kyrchu diogel6ch mal y ca**ffei yn bara6t. canys ouynhau yd oed dyuot goffar a thy**wyssogyon freinc y gyt ac ef a llu arua6c ganthunt** y ymlad ac ef. A g6edy guneulthur y castell y bu deu **dyd yn arhos dyuotedygyaeth goffar ae lu**

dr6y ymdiret yn y gle6der ae yeuengtit. A g6edy cly**bot o offar bot g6yr tro yn castellu yn y gy**uoeth ny orfowyss6s na dyd na nos o gerdet **yny doeth yno. A g6edy g6elet kestyll brutus //**

LlGC 5266 t. 19
ohona6 gan edrych yn agar6 arnunt dywedut yr ymadra6d h6n a oruc. Och ar tristyon tyghetuenau llauassu **o alltudyon castellu ym perued uyg kyuoeth y 6al hyn.** Guisg6ch a6ch arueu wyr a bydin6ch a chrch6ch yr ha**nner g6yr rac6 megys deueit. a renn6ch 6ynt yn geith ar** hyt y kyuoeth. A g6isga6 eu harueu a wnaethant yn **erbyn eu gelynyon. a guneuthur deudec bydin. Ac or parth** arall bydina6 a wnaeth brutus nyt yn wreyga6l hagen **namyn dysgu y uydinoed yn drybelit brud mal y dylynt** kyrchu neu gylya6. Ac heb annot ymlad a wnaethant **yn drut ac yn galet. ac y g6naeth g6yr tro aerua dirua6r** y meyint oc eu gelynyon. hyt ar d6y uil hayach gan eu **kymell ar fo. Ac yn y lle m6yhaf uo y niuer mynychaf** yw damweinya6 y uudugolyaeth. A chanys mwy teir g6e**ith oed lu y freinc noc un brutus ket ry pylit ar y dech**reu 6ynt. or diwed ymgyweirya6 a wnaethant a chyr**chu g6yr tro. a lla6er o*nadunt* ac eu kymhell yr kastell** dracheuyn. a medylya6 eu g6archae yno yny uei reit ud**unt tr6y newyn ymrodi yn ewyllys y freinc. A g6edy dy**uot y nos y cauas g6yr tro yn eu kyghor myned corineus **ae wyr gantha6 allan hyt y my6n ll6yn coet oed ger eu** lla6. a llechu yno hyt y dyd. a phan delhei y dyd. mynet **brutus ae lu allan y ~~n~~ymlad ae elynyon. a phan uei ga**darnhaf yr ymlad dyuot corineus ae uydin gantha6 **or parth an ol y elynyon ac eu llad. A megy y dywedassant //**

LlGC 5266 t. 20
yuelly gunaethant o gyt*duundeb*. A thrannoeth pan doeth y dyd bydina6 a wnaeth brutus a myned allan y ymlad. Ar fre**inc a gyuodes yn eu herbyn. Ac yn y lle y syrth6ys ac y brath**wyt lla6er o bob parth. Ac yna y llada6d g6as yeuanc nei yr **brenhyn sef oed y henw turn. ae un cledyf chwec chann6r.** nyd oed hagen eithyr corineus yn y llu was de6rach no h6n6. **Ac eissoes y damgylchyn6ys lluossgr6yd oe elynyon ef ac y** llas turn. Ac oe enw ef y gelwir y dinas yr hynny hyt hediw **turon. Ac ar hynny y doeth corineus a their mil o wyr arua**wc gantha6 yn diar6bot yn ol y freinc a guneuthur **aerua drom onadunt. A phan weles y freinc hynny ky**mrawu a wnaethant. o tebygu bot yn wuy noc yd oet **llu a chymrut eu fo. ac eu hymlit a oruc g6yr tro ac eu** llad ac eu g6asgaru yny ga6ssant y uudugolyaeth. A chet **bei ma6r defnyt llewenyd y 6rutus o acha6s y uudugolyaeth** honno trist eissoes oed am ry lad turn y nei. a bot y niuer **beunut yn lleihau ae elynyon yn amlhau. ac yn pedrus gan**tha6 or diwed pa diw y damwenyei y uudugolyaeth. sef a **ga6as yn y gyghor tra uei y rann wuyhaf oe lu gantha**6 yn yach mynet yn y longeu. gan glot y uudugolyaeth **honno. Ac o gydgyghor y gedymdeithyon yd aethant** yn eu llongeu. a llenwi eu llongeu o bob ryw da a go**lut. a chan hyrwyd . wynt. y doethant hyt yr enys a oed** adawedic udunt tr6y dwya6l 6rtheb. y porth totneis yr tir. **Ar amser h6nn6 y gelwit hi y wenn ynys a diffeith oed //**

LlGC 5266 t. 21
eithyr ychydic o ke6ri yn y kyuanhedu. Tec hagen oed y hansa6d o auonoed tec a physga6t yndunt. a choedyd a b6ystuiled **g6yllt yndunt yn amhyl. A bodla6n uuant yr lle 6rth bre**ss6yla6 ynda6. A g6edy g6elet or ke6ri wynt yn damgylch**ynu yr enys. fo a wnaeth y keuri yg gogoueu y mynyded.** Ac yna gan ganhyat brutus y rann6yt yr enys ac y dechreuyt **diwyllya6 y tired ac adeilat tei. ac yn ychydyc o amser gune**uthur dyrua6r gyuanhed arnei. Ac y mynn6ys brutus **gal6 yr enys oe enw ef brytaen. ar genedyl yn 6rytanny**eit. ac o hynny allan yr yeith a elwyt kyn no hynny yeith **tro. neu ynteu kam roec. a elwit g6edy hynny brytannec.** Ac or dysc h6nn6 y mynn6s corineus gal6 y rann ynteu or enys **kernyw ae phobyl yn gorneueyt. Canys pan rann6yt y en**ys y cauas corineus dewiss ac y dewiss6s y rann honno canys **yno yd oed y ke6rr yn amlaf. ac nat oed digrifach gantha6 yn**teu dim noc ymlad a rei hynny. ac ymplith y rei hynny **yd oed un antygheda6l y ueint. a deudec cuuyt yn y hyt a** chymeint y angerd ac y tynnei derwen oe gureid megys **g6yalen uechan. gan y hysgydweit 6n weith. Ac ual yd o**ed 6rutus dywyrna6t yn aberthu y diana yn y borth yr disgyn**nassei yndi. nachaf y ca6r h6nn6 yn dyuot ar y ugeinuet** or ke6ri ereill y gyt ac ef. ac yn guneuthur creula6n aerua **or brytanneit. ac eu damgylcynu a wnaeth y brytanneit** ac eu llad oll eithyr y ~~a~~ ca6r ma6r h6nn6 a archassei **6rutus y gad6 y welet ymdrych y rygtha6 a chorineus canyt //**

LlGC 5266 t. 22

oed dim digrifach gantha6 no ry6 catwent honno. Ac y ymdrych yd aeth corineus ar ca6r a phob 6n onadunt a **gymeirth gaauael ard6rn ar y gylyd ac ymdrauodi. a g6**asgu a wnaeth y ca6r corineus atta6. yny dorres teir assen **un yn yr ystlys deheu. a d6y yn yr ass6. a llidya6 a wna**eth corineus a dyrchauael y ca6r ar y ysg6yd a chyrchu pen **goruchel garrec a b6r6 yr agkyghel h6nn6 y ar y ys**g6yd tr6y ysgithred kerryc yny uu yn dryllyeu yny **goches y tonneu gan y waet. ac yr hynny** hyt **hediw y gelwir y** lle hono llam y ka6r. **Ac yna g6edy rannu o 6rutus y tyrnas y rung y wyr yn**teu yd edrych6ys ynteu lle y bei teilung gantha6 adei**lat dinas ynda6. Ac y doeth hyt ar auon temys. Ac yno y** cauas le a 6u adas gantha6 6rth adeilat. Ac yna yd ade**yl6ys dynas ac y gelwis ef tro newyd ar enw h6nn6** a barha6ys arna6 hyt yn oed llud 6ab beli. bra6t caswa**lla6 uab Beli y g6r a ymlad6s ac ulkessar amhera6dyr** ruuein. A g6edy caffael o lud y urenhynaeth y cadarn**ha6s ynteu y dynas o geyryd a thyroed anrydedus. Ac y** gelwis oe enw ehun caer lud. Ac or acha6s h6nn6 y **bu teruysc y rygtha6 a nynhya6 y 6ra6d am geissa6** difodi eno tro oc eu g6lat. A chan traethus gyldas o **hynny yn ll6yr y pedeis ynheu rac hacrau om tla6t** ethrylith~~yr~~ ymadra6d g6r mor hua6dyl gyfr6s a h6n6. **A Guedy daruot y 6rutus adeilat y dinas megys y dywetp6yt //**

LlGC 5266 t. 23

uchot gossot ky6da6twyr a oruc ynda6 a rodi kyureitheu a breinhieu udunt tr6y y rei y gellynt buchedocau tr6y **hed6ch a thegneued. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed heli effe**irat ym blaen pobyl yr ysrael yg gulat iudea. ac yd oed ~~arch~~ **arch ystauen yg keithiwet gan y phylystewyssyon. Ac** yd oedynt yn guledychu tro mebyon hechtor. g6edy **ry dyhol meibyon antenor ohonei ymdeith. Ac yn yr ey**dal yd oed siluius eneas yn trydyd brenhyn g6edy e**neas ewythyr y 6rutus 6ra6t y dat.** AC yna guedy kyweirya6 pob peth ar hyt yr enys yn tag**nheuedus ac adeylat y gaer ar dinas kysgu a wnaeth brutus** gan y wreic. a thri meyb a anet yda6 ohonei. sef oed eu **henw. Locrinus. Kamber. Albanactus. Ac ym pen y pet**wared 6lwydyn ar ugeint guedy y dyuodedygaeth y enys **prydein y bu uar6 brutus ac y cladwyt yn y gaer a adeil**assei ehun yn anrydedus. Ac yna y .ann6t y teyrnas y rung y uei**byon ynteu. A locrinus canys hynhaf oed a gymerth y** rann berued or enys yr honn a elwir lloegyr oe enw ef **Ac y kymerth kamber or tu arall y hauren yr hon a el**wir oe en6 ef kymry. Ac y kymerth albanactus y gogled **yr hon a elwis ynteu oe enw ef yr alban. A g6e eu bot** yuelly yn tagnheuedus tr6y hir amser. y doeth humyr **urenhyn duna6t a llyghes gantha6 hyt yr alban. a** guedy ymlad ac albanactus y lad a cymhell y bo~~y~~byl **ar fo hyt ar locrinus. A guedy g6ybot y gyuranc ho //**

LlGC 5266 t. 24

nno o locrinus kymrut camber y ura6t y gyt ac ef a chynulla6 eu llu a chyrchu yn erbyn humyr urenhyn duna**6t hyt yg glan yr auon a elwir humyr ac ymlad ac ef** ae gymhell ar fo. ac yn y fo h6nn6 y bodes ar yr auon **ac yd edewis y en6 ar yr auon yr hynny hyt hediw.** A guedy caffael o locrinus y uudugolyaeth honno. rannu **yr yspeil a wnaeth y r6ng y gedymdeithyon heb ada6** dim yda6 ehun. eithyr teir mor6yn anryued eu pryt **ac eu teg6ch a gauas yn y llongeu. Ar bennaf or teir** mor6yn hynny oed uerch y urenhyn germania ac a du**gassei humyr gantha6 pan uuassei yn anreitha6 y** wlat hono. sef ~~y.~~ oed enw y uor6yn hono essyllt ac nyt oed **ha6d kaffael dyn kyn deccet a hi yn yr holl uyt. g6yn**nach oed y chna6d nor echdywynedig asg6rn moruil **ac no dim or a ellyt dyarhebu ohona6. A dirua6r serch** a charyad a dodes locrinus arnei. a mynnu y chymrut yn **6reyc wely yda6. A g6edy clybot hynny o corineus llidya6** a oruc. canys kyn no hynny yr wnaethoed locrinus amot **y gymrut y uerch ef yn wreic yda6. A dyuot a wnaeth** corineus ar locrinus a dan treigla6 b6all deu6inya6c yn y **lla6 deheu yda6. a dan dywedut y ry6 ymadra6d h6n.** Ae yuelly locrinus y tely di ymi y sa6l 6rath a g6eli a **gymereis y dros dy tat ty tra uum yn kynydu yda6.** kymrut alldudes hediw yn wreic yt ny wdost pa le **yd heny6 a g6rthot uy merch inheu. ednebyd hagen //**

LlGC 5266 t. 25

nat pryduerth yt hynny tra uo nerth yn y breich deheu hon yr hon a lada6d y sa6l geuri ar traetheu **enys prydein. Ac y*uelly* y oguada6 yn uynych dan tre**igla6 b6yall. Ac yd aeth kedymdeithyon y eu tagneue**du a chmhell ar locrinus kymryt merch corineus yn wr**eic yda6. Ac y kysg6s locrinus gan wendole merch corineus. **Ac yr hynny ny leiha6ys caryat essyllt gantha6 na**myn y gossot y my6n daearty yn llundein. ac ann6y**leyt yda6 y6 g6assanaethu yn dirgel ac y6 g6archa**d6. ac yno y deuei ynteu yn gudya6c attei hi. ac y**uelly y bu yn mynychau attei seith mlyned heb** 6yboot y neb eithyr y

an6ylyeit namyn yn rith g6ne**uthur aberth yr dwyweu yd aei yno. A beychogi a** gauas essyllt a merch a uu idi. ac ar honno y dodet **hauren. A beychogi a gauas guendoleu a mab a an**et idi hitheu. ac ar h6nn6 y dodet mada6c. ac y **rodet ar corineus y hendat ar uaeth. Ac am pen yspeit** guedy mar6 corineus ~~a~~ ymada6 a wnaeth a guen**doleu a dyrchauael essyllt yn urenhynes. a llidya6 a** wnaeth guendoleu eithyr mod a mynet hyt yg ke**rnyw a chynulla6 y llu m6yhaf a all6ys y ryuelu ar** locrinus. ac yg glan yr auon a elwir sturam ymgyf**aruot ac o ergyt saeth llad locrinus. Ac yna y kymyrth** guendoleu llywodraeth y tyrnas ac mal yd oed en**girolaeth corineus y that erchi bodi essyllt ae merch** //

LlGC 5266 t. 26
yn yr auon hono. ac y dodet ar yr auon hauren o en6 y uor6yn yr hynny hyt hediw. A phymtheg mlyn**ed y guledych6ys guendoleu guedy ~~mar6~~ llad locrinus** a deg mlyned y buassei locrinus yn urenhin kyn n**oe lad. A g6edy guelet o wendoleu mada6c y mab yn** oedran y gallei bot yn urenhin. gellung y 6renhnaeth **yda6 a wnaeth a chymryt ohonei hyth kerny6 y ym**borth idi. A~~a~~c yn yr amser h6nn6 yd oed samuel pro**ff6yt yn iudea. A siluius eneas yr yr eidal. Ac omyr** etwa yn traethu y gathleu.. **A Guedy urda6 mada6c yn 6renhyn gureic a gymyrth** a deu uab a uu yda6 ohonei. sef oed y rei hynny. Mem**byr. A Mael. A deu ugein mlyned y bu uada6c yn guled**ychu tr6y duundeb a hed6ch. A guedy mar6 mada6c **teruysc a gyuodes y rung y deu uab am y kyuoeth. a** memby eissoes a wnaeth dadleu ae ura6t ar uessur **tangheuedu ac ef. ac yna guneuthur bratwyr ida6** ae lad. A guedy llad mael creulonder a gymyrth mem**byr ynda6 yny lada6d hayach holl dyledogyon y tyrnas** rac ouyn treissya6 onadunt arna6. Ac ymada6 ae wre**ic mam eura6c cadarn y uab a chydya6 ar g6yr yn** erbyn anyan yr oed gassach gan duw no dim. Ac ual **yd oed yn hely dywyrna6t yn yr ugeinuet 6lwydyn** oe argl6ydiaeth y 6rth y gedymdeithyon y my6n glyn **coeda6c y doethant am y ben lluossogr6yd o uleideu kyn**deira6c ac y llad**yssant. //**

LlGC 5266 t. 27
AC yna guedy mar6 membyr yd urd6t eura6c y uab yn urenhyn. g6r ma6r y d6f oed ac anryued y gedernyt **ae de6red. a deg mlyned ar ugeint y bu yn guledychu. y** g6r kyntaf g6edy brutus a aeth freinc a llynghes gan**tha6. A guedy lla6er o ymladeu a llad y bobyl dyuot a**dref gan uudugolyaeth ac amylder golut gantha6. **A guedy hynny yd ad~~eilu~~eil6ys dinas or parth tra6 y** humyr. ac ae gelwis oe enw ehun caer eura6c. Ac yn **yr amser h6nn6 yd oed dauid proff6yt yn urenhyn yg** kaerusalem. A siluius latinus yn yr eidal. A gat. A natan **ac asaphf. yn proff6ydi yn yr ysrael. Ac odyna yd adei**l6ys eura6c caer alclut kyuerbyn ac yscothlont a cha**stell menyd agned yr h6n a el6ir yr a6ron castell y** morynnyon ar mynyd dolurus. A guedy y ganet yda6 **ugein meib o ugein wraged oed yda6. A deg merchet** ar ugeint. A deu ugein mlyned y bu yn guledychu. sef **oed enw y meybyon. Brutus taryan las oed y mab hynaf** yda6. Maredud. Seissyll. Rys. Morud. bleidud. yago. bodlan. **kyngar. yspladen. G6a6l. Dardan. Eidal. Juor. hechtor. kyn**gu. Gereint. Run. Asser. hewel. A sef oed enw y uerchet **Glo6gein. Jgnogen. euda6s. G6enlliant. G6a6rdud.** Agharat. G6endoleu. Tagh6ystyl. Gorgon. Medlan. Meth**ael. ourar. Maelure. Camreda. Ragau. Guael. Ecub. nest.** kein. Stadud. Ebren. blangan. Auallach. Angaes. Gala**es. teccaf mor6yn oed honno yn 6n oes a hi. Gueiruil //**

LlGC 5266 t. 28
Perweur eurdrech. edra. Anor. Staydalt. Egron. A rei hynny oll a anuones eura6c hyt ar siluius y gar oed urenhin **yn yr eidal. Ac y rodet yno y wyr bonhedic dyleda6c. Ar** meybyon a aethant y germania ac asser yn dywyssa6c **arnadunt. a phorth y gan siluius ganthunt. ac y gor**esgynassant a hi ae phobyl. A brutus taryan glas ehun **a trig6s yn yr enys hon 6rth lywa6 y kyuoeth gu**edy y tat. A deudec mlyned y guledychus ynteu. Ac yn **ol y deuth lleon y uab ynteu g6r a gar6s hed6ch uu h6**nn6. A ~~guedy~~ guedy guelet ohona6 y gyuoeth yn tag**neuedus yd adeil6s dinas yg gogled yr enys hon ac y** gelwis oe enw ehun caer lleon. Ac yn diwed y oes y **llesg6s. Ar amser h6nn6 y dechreuis selyf uab dauit** adeilat temhyl yg kaerussalem. Ac y doeth brenhynes **sabba y waranda6 y doethineb. Ac aeth siluius epitus** yn 6renhyn yn yr eidal yn lle y tat. Ac yna ual y dyw**etp6yt uchot wedy llesgu lleon. y kyuodes teruysc y** r6ng y kywda6dwyr ehun. A Guedy mar6 lleon y **doeth Run paladyr bras y 6ab ynteu yn urenhyn ac** un ul6ydyn eysseu o deu ugein y bu yn guledychu. A h6**nn6 a duc y bobyl oc eu teruysc ar duundeb. Ac a adei**l6s caer geint. a chaer wynt. a chaer uynyd

paladur. **yr hon a elwir caer septon. yn y lle y bu yr eryr yn dywed6**yt daroganneu tra adeil6yt y gaer. Ac yn yr amser h6**nn6 yd oed capis silius yn urenhin yn yr eidal //**

LlGC 5266 t. 29

ac aggeus. ac amos. ac yeu. a ioel. ac azarias y proffwydi yn yr israel. A Guedy mar6 run y doeth bleid**ud y uab ynteu yn urenhyn. Ac y bu ugein mlyned** yn guledychu. ar g6r h6n6 a adeil6s caer uadon. ac **wnaeth yr enneint t6ymyn yr medeginyaeth y** rei marwa6l. Ar gueithret h6nn6 a aberth6s yr **dwyes a elwit minuerua. Ac a dan yr enneint h6nn6** a ossodes tan hep diffodi. Ar amser h6nn6 y guedi**6s helias proff6yt hyt na delhei gla6. ac y bu heb dy**uot chue mis a their blyned yg gulat caerussalem. **Ar bleydud h6nn6 a dysg6s nigromans yn gyntaf yn** yr ynys hon. Ac ny orffowyss6s ef o dechymygu ky**wreinr6yd yny wnaeth adaned yda6 ehun a phro**ui ehedec yny syrth6s ar temyl apollo yn llundein. **ac a yssig6s oll ac yno y clad6yt.** AC yna g6edy mar6 bleidud y dyrcheuit llyr y uab **ynteu yn urenhyn. A thri ugein mlyned y bu ynteu** yn y llywa6 hi yn 6ra6l. Ac a adeil6s dinas ar auon so**ram ac ae gelwis oe enw ehun caer llyr. ac yn saes**nec y gelwir leircestyr. Ac ny yda6 un mab namyn **teir merchet. sef oed en6 y uerchet. goronilla. ra**ga6. Cordeilla. A phan yd oed yn llithra6 parth a hen**eint medilya6 a wnaeth pa wed yd ada6ei y gyuo**eth guedy ef y6 uerchet. A dirua6r y carei eu tat **6ynt. a m6yhaf eissoes y carei yda6 cordeilla. Sef //**

LlGC 5266 t. 30

a wnaeth proui pwy wuyhaf oe uerchet ae carei 6rth rodi idi y rann oreu or kyuoeth gan wr. A gal6 a wna**eth ata6 y uerch hynaf ida6 goronilla a gouyn idi pa** ueint y carei ef. A thyghu a wnaeth hitheu yr nef ar **dayar uot yn wuy y carei hi euo noe heneit ehun. A** chredu a wnaeth ynteu idi hi hynny. A dywedut 6rthi **can oed kymeint y carei hi euo a hynny. y rodei ynteu** trayan y gyuoeth ganthei hi yr g6r. a dewissei yn enys **prydein. Ac yn ol honno y gelwis Ragau ata6 y uerch eil** hynaf yda6 a gouyn y honno pa ueint y carei ef. A ~~tygu~~ **thyngu a wnaeth hitheu y gyuoetheu nef a dayar na** allei dywed6yt ar y thaua6t leueryd meint y carei a **chredu a wnaeth ynteu hynny. ac ada6 idi hitheu y rodi** yr g6r a dewissei. a thrayan y kyuoeth genthi. Ac yna **gelwis ynteu y uerch yeuhaf ida6 atta6. a gouyn ~~idi~~** idi hitheu pa uein y carei ef. Ac y dywa6t hitheu ry **garu ef eryot mal y dylyei uerch caru y that. Ac nat** yd oed etwa yn peida6 ar caryat h6nn6. ac erchi ida6 **g6aranda6 yn graff pa ueint oed hynny. A sef oed** hynny yn y ueint y bei y gyuoeth ae yechyt ae de**wred. A blyghau a llidya6 a oruc ynteu a dywedut** 6rthi can oed kymeint y tremygassei hi euo a hyn**ny ual na charei hi euo megys y chuyoryd y lleill y** diuarnei ynteu hyhy hyt na chaffei neb ryw ran **or enys y gyt ac wynt6y. ny dywa6t ynteu na rodei //**

LlGC 5266 t. 31

hyhy. y wr ny hanfei or enys o damweinhei yr kyfry6 wr h6nn6 y herchi hep argyureu genthi hyn **heuyt A gadarnhaei hyt na lauuryei y geissya6 g6r** idi megys yr lleill. canys m6y y caryssei ef hyhy. **nor lleill. a hitheu yn y tremygu ef yn wuy nor lleill.** A hep ohir o gyt*gyghor* y wyrda y rodes ef y d6y uer**ched hynhaf yda6 y tywyssogyon yr alban. a cherny6.** a hannher y kyuoeth ganth~~a~~6nt hyt tra uei 6yw ef **a g6redy bei uar6 y kyuoeth yn g6byl udunt 6ynteu** yn deu hannher. Ac yna y damwein6s clybot o aganipus **brenhyn freinc clot. a phryt. a theg6ch. cordeilla. Ac** anuon kennadeu a wnaeth oy herchi yn wreica yda6. **a dywed6yt 6rth y that y gennad6ri. Ac y dywa6t yn**teu y rodei y uerch ida6 heb argyureu can daroet ida6 **rodi y gyuoeth ae eur. ae aryant. gan y d6y uerchet y** lleill. A phan gigleu aganypus teccet y uor6yn ay **thelediwhet c kyula6n uu oe charyat. A dywed6yt a wna**eth bot ida6 ef diga6n o gyuoeth ac eur ac aryant. ac **nat oed reit ida6 ef 6rth dim namyn gureic tele**diw dyleda6c y caffe*i* plant ohonei yn etiued ar y **gyuoeth. ac yn diannot y cadarnha6yt y priodas y rygthunt.** AC ym pen yspeit yg kylch diwed oes lyr y goresgynn6s **y deu douyon arna6 y kyuoeth. a gynnalyassei ef yn** 6ra6l tr6y hir amser. Ac y rannassant y rygthunt **yn deu hanner. Ac o gymodloned y kymyrth magla6n //**

LlGC 5266 t. 32

tywyssa6c yr alban llyr ata6 a deu ugein marcha6c y gyt ac ef rac bot yn gewilit gantha6 bot heb uarch**ogyon 6rth y osgord. A g6edy bot llyr yn y wed hono** y gyt a magla6n blyghau a oruc goronilla y uerch rac **meint a oed o uarchogyon y gyt ac ef. A rac eu guassa**naethwyr wynteu yn teruysgu y llys. A dywed6yt a **wnaeth 6rth y g6r bod yn diga6n dec marcha6c ar** rugeint y gyt ae that. ac

ell6ng y lleill y emdeith. A **guedy dywed6yt hynny 6rth lyr llidya6 a oruc llyr** ac ymada6 a magla6n. A mynet hyt ar henwyn yarll **kerny6 y da6 y llall. Ae erbynneit or tywyssa6c h6**nn6 yn arydedus. Ac ny bu ben y 6l6ydyn yny daruu **teruysc y r6ng eu guassanaethwyr. Ac 6rth hynny** y sorres raga6 y uerch 6rtha6. ac erchi oe that ell6ng **y uarchogyon y 6rtha6 eithyr pymb ae guassanaethei.** A thrista6 a wnaeth ynteu eithyr mod. a chychwyn **eilchuyl hyt ar y uerch hynaf yda6. o tebygu trugar**hau o honno 6rtha6 ae gynhal ae uarchogyon y gyt **ac ef. Sef a wnaeth hitheu tr6y y llit tyngu y gy**uoetheu nef a dayar. na chaffei ohir yno onyt ell**yngei y holl uarchogyon y emdeith eithyr un ae g6a**ssanaethei y gyt ac ef. A dywed6yt a wnaeth heuyt **nat oed reit y 6r kyuoet ac ef 6n lluossog6ryd //**

LlGC 5266 t. 33
y gyt ac ef na theulu namyn 6n g6r ae guassanaethei. A guedy na caffei dim gan y uerch or a geiss**sei ellung y uarchogyon ymdeithyr 6n a trig6s** y gyt ac ef. A guedy bot y*uelly* rynna6d d6yn **ar gof a oruc y gyuoeth. ae teilyngda6t ae anry**ded ae uedyant. A thristau yn 6a6r. a medylya6 **gowya6 y uerch a oed yn freinc yda6. Ac ouynha6 hyn**ny heuyt a wnaeth rac mor digarat y gellygyssei **y 6rtha6. Ac eissyoes ny all6s ef dyodef y dianryded6** mal yr daroed. a chychuyn parth a freinc. A phan **yd oed yn mynet yr llong. ac na welei neb 6rth y** osgord. namyn ar y trydyd. gan wyla6 y dywa6t **yr ymadra6d h6n. Ae chuych6y yr atalwedygyon tyng**hetueneu. pa le y kerd6ch chui dros a6ch gnotaedic **hynt. pa ach6s y kyffroassa6ch chui 6y6y eryoet y** ar uy guastat detwydyt. cany m6y poen yw coffau **kyuoeth. A phrytuerth6ch guedy y koller. nogyt** dyodef aghanogtit. heb ordyfneit prytuerth6ch **kyn no hynny. M6y poen y6 genhyf y. yr a6ron co**ffau uyg kyuoeth am anryded yn yr amser h6**nn6 yr h6n y kerd6n yn damgylchynedic or sa6l** gan mil o uarchogyon a uydynt ym kylch pan **uyd6n yn ymlad ar kestyll ac ar dinassoed. ac yn //**

LlGC 5266 t. 34
anreitha6 kyuoeth uy gelynyon. no diodef poen ar achanoctit a wnaeth y g6yr hyny ymi. y rei a uydynt **yna a dan uyn traet. O wi a dwyweu nef a dayar.** pa bryt y da6 amser y gall6yf y talu chuyl yn y g6r**th6yneb yr g6yr hynny. Och cordeilla uyg caredic** uerch y. mor wir yr ymadra6d teu di. pan dywede**ist pan6 ual y bei uy gallu am medyant am ky**uoeth. am yeuengtit. pany6 y*uelly* y carut ti 6iui. **Ac 6rth hynny, hyt tra 6u 6eu uyg kyuoeth a ga**llu rodi da o*honaf.* pa6b am carei. Ac nyt mi hagen **a gerynt namyn uy rodyon am donyeu. a phan** gily6s y rei hynny. kilyassant 6ynteu. Ac 6rth hy**nny pa funut rac kewilid y gallaf ynheu adol6yn** nerth na chanhorthwy y genhyt ti 6rth ry sorri **yn gam o*honaf* y. 6rthyt ti am dy doethineb ti.** ath rodi y wr yn tremygedic. gan tebygu bot yn **waeth dy dywedi noth chuioryd y lleill. A titheu yn** doethach ac yn well noc wynt6y. canys guedy a **rodeis y o da a chyuoeth udunt h6y. y gunaethant** h6y 6i6i yn alltut om gulat am kyuoeth. ac yn **achana6c. Ac a dan g6yna6 y aghyfnerth ae aghan**octit yn y wed hono. ef a doeth hyt yg cariz y di**nas yd oed y uerch ynda6. Ac anuon a wnaeth ar** y uerch y dywed6yt y ry6 aghyfnerth ar gy**uaroed ac ef. ac nat oed na b6yt na dillat. ae //**

LlGC 5266 t. 35
uot ynteu y keissya6 y thrugared hitheu. A phan gygleu y uerch yr ymadrodyon hynny. 6yla6 a oruc a gouyn **pa sa6l marcha6c a oed y gyt ac ef. A guedy dyw**ed6yt or gennat nat oed namyn ef ae yswein. sef **a wnaeth anuon amylder o eur ac aryant. ac erchi** mynet ae that odyno hyt y my6n dinas arall. a **chymrut arna6 y uot yn glaf. a guneuthur enne**in yda6 ae ardymheru. A symuda6 y dillat. a chymr**ut atta6 deu ugein marcha6c ac eu kyweurya6** yn hard syber6. o ueirch. a dillat. ac arueu. A guedy **darfei hynny. anuon ar aganipus urenhyn. ac ar y** uerch y uot yn dyuot. A guedy daruot guneuthur **kymeint a hyny. anuon a oruc llyr ar y brenhin** ac ar y uerch ynteu y uot yn dyuot ar y deuge**inuet marcha6c. guedy ry dihol oe deu douyon** o enys prydein. y geissya6 porth y ganthunt y ores**gyn y gyuoeth tra*cheuyn*. A phan gygleu y brenhin** hynny. kychwyn a wnaeth ef ae wreic ae teulu **y6 erbyn yn anrydedus. mal yd oed teylung erbyn** g6r a uei gyhyt ac euo yn urenhyn yn enys pry**dein. A hyt tra uu yn freinc y rodes y brenhyn llyw**odraeth y gyuoeth yda6. ual y bei ha6s yd caffael **porth a nerth y oresgyn y gyuoeth ~~ta~~ tracheuyn.** AC yna yd anuonet g6ys dros 6yneb tyrnas fre**inc y gynulla6 y holl de6red 6rth eu hellung y //**

LlGC 5266 t. 36

gyt a llyr y oresgyn y gyuoeth yda6 tracheuyn. A guedy bot pob peth yn bara6t kychwyn a oruc llyr. a chordeilla **y uerch ar llu h6nn6 ganthunt. a cherdet yny doethant** enys prydein. Ac yn diannot ymlad ae douyon. a chaffael y **uudugolyaeth. A guedy guedu pob peth or enys yda6. yn y** tryded 6l6ydyn y bu uar6 llyr. Ac y bu uar6 aganipus ure**nhin freinc. Ac yna y kymyrth cordeilla llywodraeth yr** enys yn y lla6 ehun. Ac y clad6t llyr y my6n dayarty a **wnathoed ehun. a dan auon soram yg kae lyr. Ar tem**hyl honno ry wnaethoed lyr yn anryded yr duw a elwit **yna biffrontis iani. A phan delhei 6ylua y temyl honno** y deuei holl greftwyr y dinas a wlat oy hanrydedu. Ac **y dechreu pob gueith or a dechreuit. hyt ym pen y 6l6**ydyn. A guedy guledychu o gordeilla pymb mlyned yn **tagneuedus. y kyuodes y deu nyeint yn y herbyn. Margan** 6ab Magla6n tywyssa6c yr alban. A chuneda 6ab henwyn **tywyssa6c kerny6. A llu arua6c ganthunt. ay daly ae** charcharu. Ac yn y carchar h6nn6 o dolur colli y chyuo**eth y gunaeth ehun y lleith. Ac rannassant 6ynteu y** kyuoeth y ryngthunt. Ac y doeth y uargan or tu dra6 y **humyr y gogled a dan y theruyn. Ac y guneda y parth** yma y humyr. lloegyr. A chymry. A cherny6. A chynn **yspeit dwy ulyned y kyuodes anuundeb y ryghunt** 6ynteu am uot pendogyn y kyuoeth gan guneda //

LlGC 5266 t. 37
ac ef yn yeuhaf. a margan yr hynaf. ac ar y ran leihaf. A chynulla6 llu a wnaeth margan. Ac anreitha6 **kyuoeth kuneda o tan a chledyf. A dyuot a wnaeth** kuneda yn y erbyn ae erlit o pob lle yny doeth hyt **yg kymry. Ac ar uaes ma6r ymgyuaruot. Ac yna y** llas margan. Ac oe enw y gelwit y lle maes margan. **yn y lle y mae manachloc uargan. A guedy y uudugo**lyaeth hnno y kymryth kuneda holl lywodraeth enys **prydein. Ac y guledych6ys yn tagneuedus dec mlyned** ar ugeint. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed ysayas yn **proff6yt yng caerusalem. Ac yn yr 6n amser y adeil6t** ruuein. y gan y deu uroder. Remus a Romulus deu **dyd ac 6ythnos kyn kalan mei.** A Guedy mar6 cuneda y doeth riwalla6n y 6ab yn y ol. Ac yn **oes y g6r h6nn6 y bu gla6 g6aet. ac y bu uar6 y dyn**yon gan y kak6n yn eu llad tr6y y gla6 guaet. Ac yn **ol h6nn6 y doeth Gor6ist. Ac yn ol h6nn6 Seissill. Ac yn** ol seissill. yago uab gorust y nei ynteu. Ac yn ol yago y bu **kynuarch uab seissill. Ac yn ol kynuarch y doeth Goron**6y dygu. Ac y h6nn6 y bu deu uab. Porrex. a Feruex. **a guedy mar6 eu tat y kyuodes teruysc y rygthunt** am y urenhynyaeth. A cheissya6 or porrex llad feruex **o urat. A g6ybot hynny or Feruex a fo hyt yn freinc.** A dyuot a phorth y gan suardus 6renhyin freinc ac //

LlGC 5266 t. 38
ymlad a phorrex y ura6t. ac yna y llas ef ar gynulleitua a dothoed gantha6. A guedy g6ybot or uam llad y mab **sef a wnaeth hitheu keissa6 llad y mab by6 yn lle y** mar6. A guedy y gaffael o*honei* yn kysgu yd aeth hi **ae morynyon. ae lad. Ac yna y rann6t yr enys yn py**mb ran tr6y duundeb y g6yrda **AC ym pen guers y kyuodes guas yeuanc clotua6r sef** . oed y hen6 Dyuynwal moel mut. mab clydno ty**wyssa6c kerny6. A guedy mar6 clydno a chaffael o dy**uynwal y kyuoeth. Ryuelu ar pymer urenhyin lloe**gyr a wnaeth. A guedy llad pymer y duunassant yn y er**byn Nidya6c urenhyn kymry. ac Stater urenhyn **y gogled. A dechreu llosgi kyuoeth Dyuynwal ae** anreitha6. A dyuot a wnaeth dyuynwal a dec mil o **wyr arua6c gantha6 a rodi kat ar uaes udunt. A gue**dy guelet o dyuynwal h6yret yd oed yn caffael y uu**dugolyaeth. duyn atta6 chuech chann6r or g6yr de6r**haf yda6 a oruc. a guisga6 amdanunt arueu y guyr **a ladyssyt oc eu gelynyon. a cherdet tr6y eu gelyny**on yn rith kedymdeithyon udunt. hyt yn y lle yd **oed nidya6c ac stater ac ym perued eu bydin eu llad.** Ac yna y dyodyssant yr arueu hynny. ac y guisgassant **yr eidunt ehun. rac ouyn eu guyr ehun. yn arueu** eu gelynyon. Ac ymchuelut ar eu gelynyon. a chafael //

LlGC 5266 t. 39
y uudugolyaeth. A goresgyn yr enys a wnaeth ae d6yn ar y theilygda6d. A guneuthur coron eur a mein ma**6rweirtha6c yda6. A gossot kyureitheu arnei or rei** y mae y saesson etwa yn aruer. A rodi noduaeu a wna**eth yr dinassoed. Ac yr temleu. mal y gallei pa6b or a** uei reit udunt chyrchu y diogel6ch. Ac a rodes y bre**int h6nn6 yr prif fyrd a gyrchei y dinassoed. Ac yr** eredyr allan ar y meyssyd. yn un furyf ac yr tem**leu. A hyt tra barha6s dyuynwal y pyl6s cledyfeu y** lladron ar treiswyr. ar gribdeilwyr. Ac yn y dyd ef **ny lauass6s neb treissa6 y gilid. Ac ym pen y deu ug**ein mlyned guedy kymryt y goron ohona~~a~~6 y bu uar**6. Ac y clad6yt ger lla6 temyl a wnathoed ehun yn y** uy6yt. yn anryded y~~n~~r d6ywes a elwit kydduundeb. **A Guedy mar6 dyuynwal y kyuodes teruysc ac anuun**deb y rung beli a bran y deu uab ynteu am y kyuoeth. **A guedy lla6er o gynhen a dadleu y**

tagneued6yt tr6y gedymdeithyon. gan amot gadu coron y dyrnas y **ueli can oed hynhaf. A lloegyr. A chymry. A cherny6.** genthi. can oed dyledocaf gadu yr hynaf yn urenhyn. **A gadu y uran or parth arall y humyr. a bot yn dary**stygedic oe ura6t. A guedy daruot eu tagneuedu **yn y wed honno. pym mlyned y buant yn hed6ch yn** llywa6 eu kyuoeth. Ac yna y doeth meibyon anu //

LlGC 5266 t. 40
undeb y teruysgu y rygunt. Ac y warad6yda6 bran am y uot yn darystyghedic oy ura6t ac 6ynt yn un **uam un tat. Ac yn un dylyet. Ac yn gyn dewret. Ac** yn gyn deccet. Ac yn gyn haelet. A chofau yda6 or do**ethoet tywyssogyon ereill y ryuelu ac ef ry oruot** o*hona6*. A chan oed kystal y defnyd a hynny erchi yda6 torri ae **ura6t yr amot a oed waradwyd yda6 y uot y rugth**unt. Ac erchi yda6 kymryt yn wreic yda6 merch hel**syn urenhyn llychlyn. hyt pan uei tr6y borth h6nn6** y gallei kaffael y dylyet. A chymryt kyghor yr anhyed**wyr t6yllodrus a wnaeth. A mynnu y uor6yn yn wre**ic yda6. A thra yd oed ynteu yn lychlyn dyuot beli hyt **y gogled. a llenwi y kestyll ar dinassoed oe wyr e*hun* ac** eu cadarnhau o pob peth or a uei reit. A phan doeth ar **uran hynny. kynulla6 y llychlynwyr a oruc ynteu a** chyweirya6 llyghes dirua6r y meint. a chyrchu enys **prydein. A phan oed lonydhaf gantha6 yn r6yga6 mo**roed. nachaf G6ithlach urenhyn denmarc. a llyghes **gnatha6 yn y erlit o acha6s y uor6yn. A guedy ym**lad o*nadunt*. o damwein y cauas guithlach y llong **yd oed y uor6yn yndi. ae thynnu a bacheu ym*plith*** y longeu ehun. Ac ual yd oedynt y*uelly* nachaf guy**nt kythra6l g6rth6yneb yn eu guasgaru pa6b y** 6rth y gilid o*nadunt*. Ac or ry6 damwein h6nn6 //

LlGC 5266 t. 41
y byr6yt llong withlach ar uor6yn y gyt ac ef. y tir y gogled. yn y lle yd oed ueli yn arhos dyuodedigaeth **bran y ura6t. pedeir llong y doethant ar petwared** a hanoed o lyghes uran. A phan datcan6yt y ueli hyny. **llawenha6 a wnaeth o drysset y damwein.** A Guedy yspeit ychydic o diewed guedy dyuot bran **yr tir ae lyghes. erchi a wnaeth tr6y gennadeu y** ueli eturyt y gyuoeth yda6. ae wreic ry dalyassei. gan **uygythya6 onys atuerei yn dyannot. o chaffei le ac** amser y lladei y pen. A guedy y naccau o ueli o pob **peth o hynny kynulla6 ymladwyr enys prydein a** oruc y dyuot y ymlad a bran. ac ar llychlynwyr oed **y gyt ac ef. A dyuot a wnaeth bran. ae lu ynteu hyt** yn ll6yn y calatyr 6rth ymgyuaruot. A guedy eu **dyuot y gyt. llawer o greu a guaet a ellyng6yt o** pob parth. A chynhebic y dyg6ydei y rei brathedic **y yt gan uedelwyr kyulym. A goruot a wnaeth y bry**tanneit. a chymell y llychlynwyr y eu llongeu. Ac y**na y dyg6yd6ys pymtheg mil o wyr bran. ny dieg**his hagen hayach onadunt yn diuri6 dianaf. Ac **yna o ureid y cauas bran un llong o damwein. ac yd** h6yl6s parth a freinc. y gedymdeithon ynteu y lleill **mal y dykei y eu tygheduen y foassant.** A Guedy caffael o ueli y uudugolyaeth. ac eu dyuot //

LlGC 5266 t. 42
hyt yg kaer eura6c o gytgyghor y wyrda y gellygwyt brenhyn denmarc ae orderch yn ryt gan tra**gywyda6l darystygedygaeth. a theyrnget a g6rolaeth** y gan urenhyn denmarc y enys prydein. Ac ena g6edy **nat oed neb a elhei yn erbyn beli. cadarnhau a oruc** kyureitheu y tat. A gossot ereill o newyd. Ac yn ben**haf yr temleu. Ar dinassoed. Ar fyrd. Ac y peris gune**uthur fyrd breinya6l o uein a chalch ar hyt yr **enys. o penryn kerny6 hyt yn traeth cathneis ym pry**dein. yn 6nya6n tr6y y dianssoed a gyuarfei a hi. A **ford arall ar y llet. o uyny6 hyt yn norhamt6n. yn** 6nya6n tr6y y dinassoed a gyuarfei a hitheu. A d6y **ford ereill yn amrysgoe6 yr dianassoed a gyuarfei ac** 6ynteu. Ac eu kyssegru. A rodi breint a nodua udunt **mal y rodassei y tat. A ph6y bynnhac a uynho g6ybot** y breinnyeu hynny darlleet kyureithyeu dyuynwal. **AC ual y dywetp6yt uhcot y doeth bran y freinc.** yn gyula6n o pryder a gouyal. Am yr dihol yn warad**wydus o tref y tat y alltuded. ac nat oed obeith ga**llu enill y teilyngda6t tra*cheuyn*. A guedy menegi **y pob un ar neilltu o tywyssogoyon freinc. Ac na chauas** na phorth na nerth. or diwed y doeth hyt ar segynn ty**wyssa6c b6rg6yn. A guedy g6rhau y h6nn6 o*hona6*** kymeint a gauas o garyat a chedymdeithas y gan //

LlGC 5266 t. 43
y tywyssa6c a g6yrda y tyrnas. ac nat oed yr eilg6r nessaf yr brenhyn namyn ef. yny oed euo a lunyeithi negess**eu y tyrnas. Ac dosparthei y dadleu. Sef kyury6 wr o**ed uran tec oed o pryt a gosged. A doeth a chymen a **dosparthus oed. Ac ethrylithus 6rth hely a ch6n. ac a**dar mal y dylyei teyrn. Ar tywyssa6c a gauas yn y gy**ghor rodi un uerch oed yda6 yn wreic y uran. Ac ony** bei etiued

o was canyhadu y uran y gyuoeth gan y **uerch. o bei hyn noc ef. Ac o bei yda6 ynteu. ada6 porth** y uran y oresgyn y gyuoeth ehun. A hynny o gytduun**deb yeirll. a bar6neit. a marchogyon urda6l. Ac odyna** ny bu ben y 6l6ydyn yny uu uar6 segynn tywyss**a6c byrg6yn. Ar g6yr a garei uran gynt yn ua6r ~~oe~~** oe gedymdeithas. ny bu anha6d ganthunt da**ryst6ng oe 6rogaeth. A guedy tynnu pa6b yn un ued**wl ac ef. medylya6 a wnaeth dial ar ueli y ura6t y sar**haet. Ac yna heb annot tr6y gyghor y wyrda kyngh**reira6 a freinc. ual y caey yn hed6ch kerdet tr6ydu**nt ae lu. hyt yn traeth flandrys. y le y llongeu yn para**6t. A guedy eu dyuot eno h6ylya6 yny doethan enys **prydein. A phan doeth y chuedyl ar ueli. kynulla6 a** wnaeth enteu yeuengtit a de6red enys prydein yn y **erbyn ef. A phan weles. tonwen. mam y gueissyon y** bydinoed yn bara6t ac yn chuanna6c y ymgyuar //

LlGC 5266 t. 44

uot bryssya6 a oruc hith tr6y ergrynedic gammeu hyt y lle yd oed uran y mab. a oed damunedic ganthei **y welet. A noethi y d6y uron tr6y dagreu. ac ygyon.** Ac erchi yda6 coffau pany6 yn y challon y cre6yt. yn **dyn o beth nyt oed dim. Ac erchi y6 charedic uab cof**fau y poen ar gouut a ga6ssei yn y ymd6yn. na6 mis **yn y challon. A chan hynny erchi yda6 madeu y6 ura**6t y llit ar bar oed gantha6 6rtha6. cany wnatho**ed ef defnyd bar yda6 ef. canyt beli yr diholyassei ef** o enys prydein. namyn y gamwed ae aghymhena**6d ehun. pan duc urenhyn llychlyn am pen y ura6t** y geissya6 y digyuoethi. Ac ar hynny sef a wnaeth **bran hedychu ac uuydhau oe uam. A b6r6 y arueu** a dyuot hyt ar y ura6t. A phan weles beli 6ran **yn dyuot gan ar6y tagneued. diot y arueu a wnaeth** ynteu. a mynet d6yla6 myn6gyl. ell deu a chymodi y **deu lu a dyuot y gyt hyt yn llundein.** Ac ym pen yspeit guedy eu bot y gyt yn enys prydein. **oc eu kyt*gyghor* y kychuynant parth a freinc a llu** dirua6r y ueint ganthunt. a chet bei tr6y lawer **o ymladeu y kymellassant holl tywyssogyon freinc** yn weda6l darystygedic udunt. A chan uudugolyaeth **ar freinc y gyt ac 6ynt kyn pen y 6l6ydyn a gyr**chassant parth a ruuein. a dan anreitha6 a 6rth6ynepei udunt heb trugared. //

LlGC 5266 t. 45

AC yna yd oedynt gabius. a phorcenna yn amerodron yn ruuein. A guedy guelet or g6yr hynny na ellynt **ym*erbyn* a beli. a bran. dyuot yn uuyd a wna**ethant y rodi darystygedigedigaeth udunt. ac uuyd**da6t. ac ada6 teyrnget udunt o ruuein. pob pl6yd**yn gan ganhyat sened ruuein yr gadu tagneued **udunt. a rodi g6ystlon a chedernyt ar gywir**deb. A guedy ymchuelut beli. a bran y 6rth ruuein. **a chyrchu parth a germania. ediuarhau a wna**eth guyr ruuein guneuthur y tagnheued na **rodi eu g6ystlon y*uelly*. Sef a wnaethant tr6y** d6yll lluydha6 yn eu hol a mynet yn porth y wyr **germania. A phan doeth y chuedyl h6nn6 ar ueli** a bran. sef a wnaethant llidya6 yn wuy no meint **am ry wneuthur ac 6ynt kyuryw t6yll a h6nn6.** A medylya6 pa furu y gellynt ymlad ar deulu. A **g6yr ruuein. Ac a g6yr germania. Sef a ga6s**sant yn eu kyghor trigya6 beli ar brytannyeyt **gantha6 y ymlad a germania ac y6 daryst6ng.** A mynet bran a freinc. ac a byrg6yn gantha6 **y geissya6 dial eu t6yll ar wyr ruuein. A phan** doeth diheur6yd o hynny ar y ruueinwyr sef a **wnaethant 6ynteu bryssya6 dracheuyn y geissa6** ruuein o ulaen bran. Ac ada6 g6yr germania. A //

LlGC 5266 t. 46

guedy caffael o ueli y chuedyl h6nn6. sef a wnaeth ynteu y nos honno ef ae lu eu pydydya6 6ynt6y **y my6n glyn dyrys oed ar eu ford. A phan doeth gu**yr ruuein trannoeth yr glyn h6nn6. sef y gue**lyn y glyn yn echtywynygu gan yr heul yn dis**glirya6 ar arueu eu gelynyon. A chymrau a w**naethant. o tebygu y mae bran ae lu oed yn eu ra**got. Ac yna guedy kyrchu o ueli 6ynt yn dian**not. sef a wnaeth y ruueineit yn g diaruot guas**garu a fo yn warad6ydus. Ac eu herlit a wnaeth y **brytanneit udunt. yn greula6n tra barha6s y dyd. a** dan wneuthur aerua drom o*nadunt*. A chan **y uudugolyaet honno yd aeth hyt ar uran y ura6t** a oed yn eisted 6rth ruuein. A guedy eu dyuot y **gyt. dechreu ymlad ar dinas a briwa6 y muroed.** Ac yr guaradwyd y wyr ruuein dyrchauael cro**g6yd rac bron y gaer. A menegi udunt y crogynt** eu g6ystlon yn diannot. ony rodynt y dinas a dy**uot yn eu hewyllis. A guedy guelet o ueli a bran** wyr ruuein yn ebryuygu eu g6ystlon. sef a w**naethant 6ynteu gan flemychy o antrugara6c** yrlloned. peri crogi petwar g6ystyl ar ugeint. **o dyledogyon ruuein yg g6yd eu ryeni ac eu ke**nedyl. A guedy hynny yn wuhaf oll barhau a //

LlGC 5266 t. 47

wnaeth y ruueineit tr6y engiryoled yn eu herbyn. Canys kennadeu ry dothoed y gan eu deu amhera**6dyr y dywed6yt y doyn drannoeth y eu hamdiffyn.** sef a gauas g6yr ruuein yn eu kyghor pan doeth **y dyd trannoeth kyrchu allan yn arua6c y uynnu** ymlad ac eu gelynyon. A thra yt oedynt yn llune**ithya6 eu bydinoed. nachaf eu deu amhera6dyr** yn dyuot. megys y dywedadoed. guedy yr ymgyn**ulla6 yr hyn a diaghyssei oc eu llu heb** ~~**e.**~~ **eu llad.** A chyrchu eu gelynyon yn dirybud trach eu keuyn. **a g6yr y dinas or tu arall. A guneuthur aerua dir**ua6r y meint ~~oc eu~~ or brytanneit. a guyr byrg6yn. **A guedy guelet o ueli a bran llad aerua gymeint a** honno oc eu marchogyon. gle6hau a wnaethant w**ynteu. A chymhell eu gelynyon tracheuyn. A guedy** llad milioed o bob parth. y damweiny6s yr brytan**yeit caffael y uudugolyaeth. A llad gabyus. a phor**cenna. Ar hens6llt katwedic oed yn y gaer. h6nn6 **a rann6yt y eu ketymdeithon. Ac yna y trig6s bran** yn amhera6dyr yn ruuein yn gueuthur yr argl6**ydiaeth ny chlywyt kyn no hynny y chreulonder.** A ph6y bynnhac a 6ynno g6ybot guiethredoed bran. **wedy hynny. edrychet historiaeu guyr ruuein. cany phe**rthyn ar yn defnyd ni. //

LlGC 5266 t. 48

AC yna y kychwynn6s beli ac y doeth enys prydein. Ac yn hed6ch tagneuedus y treul6s y dryll arall oe oes. **Ac odyna y dechreuis cadarnhau y keyryd. ar kestyll. ar** dinassoed. yn y lle y bydyn yn llesgu. Ac adeilat ereill o **newyd. Ac yna yd adeil6s caer a dinas. ar auon 6ysc** yr hon a elwit tr6y la6er o amser caer 6ysc. Ac **yno y bu trydyd archescopty enys prydein wedy hy**nny. A guedy dyuot guyr ruuein yr enys hon. **y gelwit. caer llion ar 6ysc. A beli a wnaet yn** llundein port anryued y weith. Ac oe en6 y gelwir **etwa porth beli. Ac y dyna6 y mae disgynua y longeu.** Ac yn y oes ef y bu amylder o eur ac aryant. me**gys na bu yn yr oesoed guedy ef yn gynebic. A phan** doeth y diwed ae uar6 y llosget y esgyrn yn lludu **ac y dodet y my6n llestyr eur ym pen y t6r a wnaeth.** A Guedy mar6 beli y doeth g6rgant 6aryft6rch y **uab yn urenhyn. g6r uu h6nn6 a euylych6s gue**ithredoed y tat tr6 tagnheued a ya6nder. A chyn**nal y tyrnas rac estra6n genedloed yn brud a** ~~dymh~~ dan kymhell y elynyon y dyledus darystyg**edigaeth yda6. Ac ym*plith* y weithredoed y damwe**in6ys naccau o urenhin denmarc y tyrnget a **talassei y6 tat. Ac a dylyei y talu yda6 ynteu. A chy**weirya6 llyghes a oruc ynteu a mynet hyt yn //

LlGC 5266 t. 49

denmarc. A guedy creula6n ymlad a llad y brenhyn. kymhell y bobyl yn weda6l darystygedic yda6. **ar teyrnget ual kynt y enys prydein. A phan yd oed** yn dyuot tracheuyn parth ac ynyssed orc nachaf yn **kyuaruot ac ef dec llong ar ugein yn lla6n o wir** a guraged. A guedy gouyn 6dunt pa du pan hanoyd**ynt. a pha le yd eynt y kyuodes eu tywyssa6c. sef** oed y hen6 bartholomi. Ac adoli y 6rgant ac erchi na**6d yda6. A dywedut ry dyhol or yspaen ac eu bot 6l6yd**yn a hanner yn cr6ydra6 moroed yn keissa6 lle y **gyuanhedu ynda6. Ac erchi yda6 yn 6uyd darystyg**edic ran o enys prydein y6 chyuanhedu a dan tragyw**yda6l darystygedygaeth yr neb a uei urenhyn arnei** cany ellynt dyodef mord6y a 6ei h6y no hynny. A gue**dy g6ybot eu neges. truanhau a wnaeth g6rgant 6r**thunt. ac anuon kyuar6ydeit 6dunt hyt yn enys **ywerdon oed yn dyffeith. Ac yna y rodes g6rgant ua**ryft6rch yr enys honno yn gyntaf yr g6ydyl eiroet. **Ac yna yd aethant hyt yn ywerdon. Ac y kynydassant yr** hynny hyt hediw. Ac yna y doeth g6rgant y enys prydein **A guedy treulya6 y oes tr6y tagneued. ae uar6 y clad**6yt yg caer llion ar 6ysc. y lle ar daroed yda6 eh6n **y teccau ae gadarnhau guedy mar6 y tat** AC yn ol g6rgant y doeth kuhelyn y uab ynteu yn //

LlGC 5266 t. 50

urenhyn. A hyt tra barha6s yn tagnheuedus y traeth6s y tyrnas. A gureic oed yda6 sef oed y hen6 m**arcia. Ar wreic honno oe hethrylith a dechymyg6s** kyureith a alwei y brytanneit kyureith Marcia. **Ar gyureith honno. a ymchuel6s aluryt urenhyn** o gymraec yn saesnec. A Guedy mar6 kuhelyn yn **lla6 y wreic honno. A seissill y mab. canyt oed oet ar** y mab namyn seith ml6yd pan uu uar6 y tat. Ac 6rth **hynny y gatp6yt y urenhynaeth yn lla6 y wreic.** canys doeth ethrylithus oed. A guedy y mar6 hyth**eu y bu seissill yn urenhyn. A guedy mar6 Seissill y** doeth kynuarch y uab yn urenhyn. Ac yn ol kyn**uarch y doeth Dan y ura6t yn urenhyn. Ac yn** ol Dan y doeth Morud y uab. Ar g6r h6nn6 clotua**6r uu pei nat ymrodei y greulonder. pan lityei ha**gen nyt arbedei y neb m6y noe gilid. Tec oed ynteu **a hael. Ac nyt oed un dyn de6rach. Ac yn y amser ef** y doeth brenhyn moryen yr gogled a llu ma6r gan**tha6. ac y doeth Morud yn y erbyn. A guedy bot ym**lad y rygthunt. A chaffael o uorud

y uudugolyaeth. **erchi a wnaeth d6yn pa6b wedy y gilit oe elynyon** ata6 y eu llad y gyflenwi y greulonder. A hyt tra **uei yn gorffowys. yd archei eu blyga6 y 6y6 rac y** uron. a guedy eu bligya6 eu llosgi. Ac ar hynny y //

LlGC 5266 t. 51
doeth ry6 b6ystuil athrugar y ueint y 6rth uor ywerdon. A dechreu llyngcu a gyuarfei ac ef o dyny**on. Ac yd aeth ynteu ehun y ymlad ac euo. A guedy** treulya6 y arueu yn ouer y chyrch6s yr aniueil **ef ae lyngcu mal pysgodyn. Ac ny welet o hynny** allan nag ef nar aniueil. A phym meib oed yda6 **ar hynaf oed Gorbonya6n. A h6nn6 a gymyrth lly**wodraeth y tyrnas. h6nn6 hagen araf a thagne**uedus oed. Ac ym mlaen pob peth y talei teil6ng** anryded yr dwye6. Ac o*dyna* 6nya6n wironed yr **pobyl. Ac atnewydhau a oruc temleu y d6yweu ar** dinassoed a guneuthur ereill o newyd. Ac yn y amser **ef kymeint 6u amylder eur ac aryant a goludoed** ereill. ac nat oed or enyssed a allei kyffelybu idi. Ac **ym*plith* hynny oll y kyuoethgei enteu pa6b or tlo**dyon mal na bei reit y neb guneuthur na threis **na chribdeil. na lledrat ar y gilid. A guedy y uar6 y ch** clad6yt yn llundein. Ac y dyrchau6yt Arthal yn 6ren**hin. y ura6t. Ac anhebic uu y6 ura6t kyn noc ef.** y bonhedigyon dylyeta6c a ystygei. Ar anyledogyon **a urdei. A guedy na allassant y dyledogyon y diodef** duuna6 yn y erbyn. ae diwreidya6 o gadeir y dyrnas **ymdeith. Ac y dodet elidir y ura6t yn y le. Ac ym pen** pym mlyned guedy bot elidir yn urenhyn yd oed //

LlGC 5266 t. 52
diwyrna6t yn hely forest ll6yn y kalatyr. nachaf. Arthal y 6ra6t y g6r a diholyssit oe urenhynyaeth. **guedy ryuot yn cr6ydra6 guladoed ereill am bor**th y geissya6 y gyuoeth tracheuyn. Ac na cha6ssei dim. **Sef a wnaeth truanhau 6rtha6. Ae d6yn gantha6** hyt yg caer Alclut. Ae dodi yn y ystauell ehun. yn **amgyledus. A chymryt cleuyt arna6 a wnaeth e**lidir. Ac anuon ar y holl wyrda y erchi dyuot y6 6y**bot. A guedy eu dyuot yn ll6yr hyt y dinas. erchi** y pob 6n guedy y gilid dyuot y ymwelet ac ef. Ac **ual y delhei pob un g6r. yn bara6t gantha6 ynteu** y eu daly 6y. ac y eu llad ony 6rheynt y Arthal y 6ra6t. **A rac ouyn eu llad y g6rhaassant y Arthal. A guedy** guneuthur hynny y doethant y gyt hyt yg caer **Eura6c. Ac y kymyrth Elidir y goron y am y ben** ehun. ac y dodes am ben y ura6t. Ac 6rth hynny y **gelwit ynteu Elidir war. Ac odyna y guledych6s** Arthal dec mlyned gan ymchuelut y ch6yl yn y g6**rth6yneb. urda6 y dyledogyon. Ac yst6ng y rei any**leda6c. A guneuthur ya6nder a pha6b. A phan 6u **6ar6 yg caer llyr y clad6yt. AC yna eilweith y** dodet elidir yn urenhyn. Ac ym pen rynna6d y ky**uodes owein. A pheredur y deu uroder yeuhaf yn y** erbyn. A guedy br6ydra6 ac ef. daly elidir ae dodi yn //

LlGC 5266 t. 53
llundein yg carchar. A rannu yr enys y rygthunt. sef gued y rannassant. lloegyr. A chymry. A cher**ny6 y ewein. Ar gogled y peredur. Ac ym pen** y seith mlyned y bu uar6 ewein. Ac y dyg6yd6s **y kyuoeth yn lla6 peredur. Ac ym pen yspeit** wedy llywya6 y tyrnas yn hygar tagnheuedus **A pa6b yn 6odla6n yda6. y bu uar6 Peredur.** Ac yna y doeth elidir y trydedweith yn urenhin. **A phan aeth or byt h6n yd edewis agrei~~ft~~yeu** da yn y ol. A guedy mar6 elidir y doeth Rys uab **Gorbonya6n yn urenhin. A h6nn6 a dellis o g6b**yl yn ol gueithredoed elidir y ewythyr. A guedy **mar6 rys. y doeth Margan uab arthal. a h6nn6** o dysc y ryeni. a wnaeth ya6nder a guironed. **A guedy mar6 Margan. y doeth enia6n y ura6t** ynteu. A phellau a wnaeth ef y 6rth deuodeu **y ura6t. Ac am y greulonder y byr6yt yn y chu**echet 6l6ydyn oe teyrnas. Ac yna y doeth idwal **uab ewein. y gar yn y le. A h6nn6 a wnaeth ya6**nder a g6iryoned rac ouyn damwein y gar. **A guedy idwal y doeth run uab peredur. Ac** yn ol Run y doeth Gereint uab elidir. Ac yn ol **Gereint y doeth kadell y uab ynteu. Ac yn ol cad**ell y doeth coel. Ac yn ol coel y doeth porrex. Ac **yr porrex h6nn6. y bu tri meib. fulgen. ac eidal. //**

LlGC 5266 t. 54
ac andry6. a rei hynny a wledych6s pob un wedy i gilid Ac yn eu hol 6ynteu y doeth 6ryen **uab andry6. Ac yn y ol enteu. y doeth el6yt. Ac yn** ol el6yt y doeth clyda6c. Ac yn ol clyda6c y doeth **clydno. Ac yn ol clydno y doeth Gor6st. Ac yn~~y~~ ol** ynteu y doeth Meirya6n. Ac yn ol Meirya6n y do**eth bleidud. Ac yn ol bleidud y doeth caph. Ac yn** ol caph. y doeth ewein. Ac yn ol ewein y doeth **Seissill. Ac yn ol seissill y doeth blegy6ryt. Ac ny** bu yn yr oessoed canya6dyr kystal ac ef. A rac **dahet y canei y gelwit du6 y guaryeu. Ac yn y** ol ynteu y doeth arthmael. Ac yn ol arthmael y do**eth**

eidol. Ac yn y ol ynteu y doeth rydyon. Ac yn ol rydyon y doeth ryderch. Ac yn ol ryderch y doeth sawyl **ben yssel. Ac yn ol sa6yl y doeth pyrr. Ac yn ol pyrr** y doeth capoyrr. Ac yn ol capoyr y doeth Manog**an y uab ynteu g6r prud hyna6s oed h6n6.** Ac yn ol Manogon y doeth beli ma6r y uab **ynteu a deu ugein mlyned y bu urenhin yn** enys prydein. Ac y h6nn6 y bu tri meib. llud. **A chaswalla6n. A Nynnya6. A guedy mar6 beli** ma6r. yna y gunaethp6yt llud y mab hynaf **yda6 yn urenhin. y g6r a uu guedy: hnny ogonedus.** ac adeila6dyr kaeroed a dinassoed. Ac a atnew**ydha6ys muryoed llundein. ae thyroed. A chet //**

LlGC 5266 t. 55
bei lla6er yda6 o dinassoed ereill h6nn6 eissoes a garei yn wy nor 6n. Ac 6rth hynny y gelwit **caer lud. A guedy hynny tr6y lygru y hen6 y ge**lwit llundein. A phan 6u uar6 y clad6yt yn llun**dein. ger lla6 y porth a elwir etwa o en6 ef porth** llud yg kymraec. Ac yn saesnec ludysgat. A deu **uab oed ida6. Auar6y a theneuan. A phan uu uar6** llud nyt oed oet arnunt ual y gellit eu gune**uthur yn urenhin. Ac 6rth hynny y gunaethp6t** caswalla6n eu hewythyr yn urenhin. Ac ymdyrch**auael a wnaeth ynteu o haelder a daeoni. yny oed** y uolyant tros y tyrnassoed pellaf. Ac 6rth **hynny y cauas ynteu uot y urenhin. Ac eissoes** herwyd y warder ny mynn6s ef uot y meib**yon yn dirann or tyrnas. namyn rodi y Auar6y** llundein a yarllaeth geint. Ac y teneuan yarlla**eth gerny6. Ac yda6 ynteu coron y tyrnas.** AC yn yr amser h6nn6 megys y keffir yn historiaeu **guyr ruuein. daruot y ulkessar goresgyn freinc.** a dyuot hyt ar glan y mor ar traeth ruten. A gue**dy a arganuot ohona6 odyno enys prydein. A g6y**bot ohona6 pa tir oed. A ph6y oed yn chyuanhedu. **y dywa6t pan6 6n genedyl oed wyr ruuein. ar bry**tanneit. canys o eneas yd anhoedynt 6y ar brytan**nyeit. O urutus uab siluius. uab ascanius. uab eneas. //**

LlGC 5266 t. 56
Ac eissoes heb ef om tebic y neu dery6 udunt digenedlu y 6rthym ni. cany 6dant beth y6 myl6ry**aeth. 6rth eu bot y my6n eigya6n o*dieithyr* y byt** yn press6yla6. Ac 6rth hynny hep ef hyt y tebygaf **y ha6d y6 eu kymell y talu teyrnget y ruuein**a6l amherodraeth. megys y tal yr holl 6yt. Ac eissoes **heb ef guna6n ya6n anuon y erchi teyrnget ud**unt kyn nogyt llauurya6 g6yr kymeint a guyr **ruuein. y eu kymell. A rac codi pryaf hen yn hentat** gan ell6ng guaet an kereint. Ar ymadra6d h6n6 **a dodes ulkessa y my6n llythyr. ac y hanuones ar** caswalla6n 6ab beli brenhin y brytannyeit. A phan **datcan6yt y casswalla6n y llythyr sorri a wnaeth.** Ac anuon llythyr tracheuyn ar ulkessar a wnaeth **ynteu yn y mod h6nn. llythyr caswalla6n** Kaswalla6n urenhin y brytannyeit yn anuon annerch **y ulkessar. A ryuedu meint sychet a chuant g6yr** ruuein y eur ac aryant. mal na adan dynyon o**diethyr y byt mal yd ym ni heb ef. yn dyodef** perigleu yr eigya6n. y my6n enyssed hep gym**hell teyrnget arnadunt. A menegi yda6 nat oed** diga6n gantha6 keissya6 teyrnget. namyn tra**gywyda6l geithiwet. A b6r6 eu rydyt y 6rthunt** or hon yd oydynt yn buchedocau o*honei*. A myn //

LlGC 5266 t. 57
egi y ulkessar nat herwyd keitiwet y dylyei adol6yn udunt namyn herwyd kerenhyd. Canys o un lyn **yd anhoydynt. Canys rydyt a ordyfnessynt h6y yn** gymeint ac na 6ydynt beth oed geithiwet. A rydyt **h6nn6. bei as keissei y d6yweu y d6yn y gan**thunt. y llauurynt 6ynteu. herwyd y gellynt y6 **amdiffin. Ac 6rth hynny menegi y ulkessar eu** bot 6ynth6y yn bara6t y ymlad tros eu gulat **ac eu rydyt a thros eu ternas. Os euo a gessei dy**uot enys prydein megys y gogyuada6ei. **A Guedy datcanu y llythyr h6nn6 y ulkessar ky**nulla6 llyghes a wnaeth ynteu. 6rth d6yn ar we**ithret yr ymadra6d a anuonassei en y lythyr Ar** gaswalla6n. A guedy caffael damunedic wynt **dyrchauael h6yllyeu. A dyuot Aber temys yr** tir. Ac yna y doeth kaswalla6n a holl geder**nyt enys prydein gantha6. yn eu herbyn. y am** beli tywyssa6c y ymladeu ae penteulu. Ae deu **nyeint. Auar6y tywssa6c llundein. A theneuan** tywyssa6c kerny6. A chreidu urenhin prydein. **A guerthaet urenhin G6yned. A brychael urenh**yn dyuet. Ac y am hynny. yeirll. A bar6neit. A **marchogyon urda6l. Sef y ca6ssant yn eu kyghor** kyrchu ulkessar en y pebylleu. kyn caffael ohon**a6 dyuot yr wlat. Canys tebygynt bot yn anha6s //**

LlGC 5266 t. 58
y 6rthlad guedy y caffei ae dynassoed. Ae kestyll. A guedy lluneithu eu bydinoed. kyrchu guyr **ruuein yn eu pebylleu yn diannot. Ac yna y bu** gyn galetet y 6r6ydyr yny oed y tywarcheu **yn redec**

or guaet. mal pei delhei deheu wynt yn deissyuit y dodi eiry a re6. Ac ual yd oedy**nt yn yr ymfust h6nn6. y kyuaruu y uydyn** yd oed nynnya6 uab beli yn y llywya6. Ac auar6y y nei **uab y ura6t. A bydin ulkessar. A llynyaru byd**in yr amhera6dyr. Ac ar hynny yd ymgyuar**uu Nynnya6 ac 6lkessar. A dirua6r lewenyd** a gymyrth Nynnya6 ynda6. o damweinya6 **yda6 kaffael ymgyuaruot a g6r kyuurd a** h6nn6. Ac yn diannot y gyrchu. A phan we**les 6lkessar Nynnya6 yn y gyrchu a cledyf** noeth. troi y taryan y 6ychyr gyulym. a er**bynneit y dyrna6t arnei. A megys y gad6ys** y nerthoed yda6. gossot a chledyf a wnaeth **ynteu ar Nynnya6 ar warthaf e helym ae** penfestin. A cheissya6 yr eil yn gyulym mal **y bei agheua6l. A phan weles Nynnya6 hy**nny erbyn ar y taryan y dyrna6t a oruc. **A chymeint uu y dyrna6t ac yny glyn6ys** y cledyf yn y taryan. A rac ruthyr y bydin**oed yn te6hau am eu pen y bu reit yr //**

LlGC 5266 t. 59
amhera6dyr ada6 y gledyf y Nynnya6 hep y gaffael or taryan. A guedy caffael o Nynnya6 y **cledyf h6nn6 y gunaeth aerua dirua6r y** meint oe elynyon. A guedy treulya6 y ran wy**haf or dyd yn y wed hono. or diwed y goruuant** y bryttannyeit ac y ca6ssant y uudugolyaeth. **Ac y foes ulkessar y6 longeu yn yd oedynt was**garedigyon y uydinoed. A chymryt y mor yn **lle kestyll udunt. A dirua6r lewenyd a gym**erssant. Am ry gaffael hynny o diogel6ch. Ac y **ca6ssant yn eu kyghor na dilynynt ymlad ar** brytannyeit h6y no hynny. Ac uuydhau a wna**eth yr amhra6dyr 6rth gyghor y wyrda. Ac** odyno h6ylya6 parth a freinc. **A Guedy y uudugolyaeth honno dirua6r lewenyd** a gymyrth casswalla6n ynda6. Ac yn gyntaf talu molyant **y eu dwyweu. Ac odyna rodi rodyon ma6r y pa**6b oe wyr. Ar tir a dayar. Ac eur ac aryant. A rod**yon ereill. Megys y dirperei eu teilygda6t ac** eu hanryded. Ac eissoes yr hynny goualus oed am **uot Nynnya6 yn 6rathedic ac yn amheu y 6yw.** A chyn pen y pythe6nos y bu uar6 ac y clad6yt **yn llunden. ger lla6 y porth y tu ar y gogled.** a guedy guneuthur brenhynya6l ar6ylyant yda6. **a dody cledyf Ulkessar yn yr ysgrin y gyt //**

LlGC 5266 t. 60
ac ef. yr h6n a dugassei ynteu yn y taryan. pan uuassei yn ymlad ac ulkessar. Sef oed en6 y cle**dyf h6nn6 agheu glas. sef acha6s y gelwit** *yuelly*. 6rth nat oed dym or a anwaetei arn**a6 a uei uy6. Ac yna guedy dyuot ulkessar** ar fo hyt yn traeth freinc. Sef a wnaeth y **freinc medylya6 b6r6 y argl6ydiaeth y ar**nadunt 6ynteu. 6rth yr dyuot ar fo y 6rth y **brytannyeit. A theybygu y uot yn wannach o hy**nny ef. Ac attadunt heuyt y dothoed. bot y **weilgi yn gyuala6n o lyghes gan gaswalla6n.** yn y ymlit. Ac 6rth hynny glewach oed y fre**inc yn keissa6 y 6rthlad oc eu teruyneu. A** guedy guelet o 6lkessar hynny ymgallau a **oruc ynteu. Ac ny mynn6s ymrodi ym pedrus** damwein ymlad. ar pobyl honno greula6n. **namyn agori y trysor. A rodi y pa6b amylder** o eur ac aryant. A bodhau pa6b or bonhed**igyon. Ar dylyedogyon. Ac eu tagneuedu *yuelly*** ac eu d6yn yn 6n ac ef. Ac y gyt a hynny ada6 **eu breint. ac eu dylyet. y pa6b or ae collassei.** A rydyt yr a uei gaeth. Ar g6r a oed gynt **yn antrugara6c megys llew. dywal lluchade**nna6l anwar guedy eu hyspeilya6 ac eu trei //

LlGC 5266 t. 61
ssya6. yr a6r hon yd oed h6nn6 megys oen guareda6c. yn ada6 talu udunt ac eturyt pob peth **tracheuyn. Ac ny orffowiss6s or guaredogr6yd** h6nn6 tr6y eu hedychu. Ac eu tagne~~d~~uedu yny **duc yn un ac ef. Ac yn yr amser h6nn6 nyt** oed na chywyd. nac ymdidan gan neb. nam**yn am fo 6lkessar. A budugolyaeth a goruot y brytanyei.** AC ym pen y d6y ulyned eilweith paratoi llyghes **a oruc y geissya6 dial ar gaswalla6n y sarhaet** ar wnathoed ida6. A phan gigleu gaswalla6n **hynny. cadarnhau y gestyll a oruc ac adeilat** ereill o newyd. A gossot keitweit cadarn ym **pob porthloed yg kylch enys prydein. A guneu**thur sycheu heyrn plymedic ar hyt cana6l **temys. A gossot y rei hynny 6rth gad6yneu 6rth** tyllu y llongeu y adanunt o delynt yno. Ac odyna **y doeth caswalla6n a holl gedernyt yr enys gan**tha6. y warchad6 yr aruordir racda6. **A Guedy daruot y 6lkessar caffael pob peth yn ba**ra6t. kychwyn a oruc ar y mor gan luossogr6**yd gantha6 parth ac enys prydein. A phan** yt oydynt yn dyuot ar temys. y briwys eu llong**eu gan y sycheu kudyedic. oed yn y d6uyr.** Ac y perigl6ys llawer yn deissyuyt dirybud. //

LlGC 5266 t. 62
A guedy guelet hynny o*nadunt* keissya6 y tir yn angerda6l a wnaethant. A phan weles casw**alla6n hynny. guedy rodi ar6yd y6 gytuarchog**yon eu kyrchu yn diannot. A g6rth6ynebu yn **6ra6l a**

wnaeth guyr ruuein. ket ry diodefyn dirua6r perigyl ar y d6uyr. A dodi gle6**der yn lle mur y rygthunt. Ac yna y gunae**thp6yt aeruaeu o pob parth. Ac eissyoes kan **oed m6yhaf niuer y brytannyeit. y caussant** y uudugolyaeth. guedy guanhau guyr ruuein. **A guedy guelet o ulkessar y ry dyg6yda6 yn y** ran wae~~th~~ethaf or ymlad. ymchuelut y6 long**eu a wnaeth. a chymryt y weilgi yn lle gouu**net yda6. A chan wynt tymestla6n h6ylya6 yny **doethant traeth morian yr tir. Ac odyna yd ae**th hyt yg kastell Odnea. yr h6nn ar wnaethoed **kyn noe uynet enys prydein. Rac ouyn ymch**uelut y freinc arna6 o delhei ar fo o enys pry**dein. mal yd ymchuelyssynt gynt. Ac 6rth h** hynny yr wnathoed ynteu y castell~~6~~ h6nn6 **ar glan y mor. mal na ellit y ludyas yda6. pan delhei y ar y mor.** A Guedy kaffael o gaswalla6n yr eilweith y uud**ugolyaeth. ymlenwi a wnaeth o dirua6r lewen //**

LlGC 5266 t. 63
yd. a gossot guys dros 6yneb enys prydein. Ac erchi y pa6b o yeirll a bar6nyeit. a marchogyon ur**da6l dyuot 6ynt ac eu guraged hyt yn llun**dein. y wneuthur aberth ac y talu dyledus anryd**ed a molyant y eu tadolyon d6yweu. tr6y y rei** yr ge6ssynt 6ynteu uudugolyaeth d6y weith **o amhera6dyr ruuein. Ac wneuthur g6ylua an**rydedus udunt 6ynteu. A guedy dyuot pa6b hyt **yn llundein. 6rth y dyuyn h6nn6. pob kyury6** aniueil a ducp6yt yno. 6rth eu haberthu mal yd **oed eu deua6t yn yr amser h6nn6. Ac yna y llas** deu ugein mil o wartheic. A chan mil o deueit. **Ac o amry6 genedloed adar. y sa6l ny ellit y rif.** A dec mil a*r* ugeint o amry6 genedloed b6yst**uilet g6yllt. A guedy daruot talu teil6ng anryded** yr d6yweu herwyd eu deua6t. 6ynteu a aethant **y wledu or dryll arall. A guedy treullya6 y dyd yn y** wed honno y dryll arall or dyd ar nos a treull6yt **tr6y amraualyon gerdeu. A didan6ch. A guaryeu.** megys y de6issei ba6b. Ac yn y guaryeu hynny y **damwein6s y deu was yeueinc ardercha6c. nei** yr brenhyn. A nei y Auar6y uab llud tywyss**a6c llundein. tyuu amrysson y rygthunt yn //**

LlGC 5266 t. 64
b6r6 palet. Sef oed nei y brenhin. hirelgas. A nei Auar6y kuhelyn. A guedy ymgeinnya6 onadu**nt. sef a oruc kuhelyn dispeilya6 cledyf a chy**rchu hirelgas nei y brenhin a llad y pen. A chyn6**ryf ma6r a gyuodes yn y llys. Ar chuedyl a doeth** ar gaswalla6n. A llidya6 a oruc am ry lad y nei. **Ac erchi y Auar6y uab llud. d6yn y nei y diodef** bra6d llys arna6. Am y gyulauan yr wnathoed. **A guedy guelet o Auar6y bryt y brenhin yn gy**ffroedic ac yn llidya6c am ry lad y nei. G6rtheb **a wnaeth ida6 ual hyn. gan pedrussa6 rodi y** nei yn ewyllis y brenhin. Dyoer heb ef llys yssy **i minheu. ac ym llys i y dyly uyg g6r i atteb o pob** peth or a yrher arna6. Ac os holi kuhelyn a uy**nnei. dywed6yt y mae yn llundein y dylyei w**neuthur ya6n. Canys honno hynaf a phenhaf **llys oed yn enys prydein. yr y dechreu. Ac ynteu** Auar6y yn eida6 honno. Ac yno y gunaei ynteu **ya6n tros y 6r. mal y barnei lys lundein. A gue**dy na all6ys caswalla6n kaffael y g6r y uarnu **arna6 6rth y ewyllis. gogyuada6 Auar6y a wn**aeth gan tyghu yd anreithei y gyuoeth o tan **a hayarn. ony rodeei y g6r y uarnu arna6 yn** llys y brenhin am y gyulauan ry wnathoed. //

LlGC 5266 t. 65
Ac o acha6 hynny llidya6 y wy a oruc Auar6y. Ac anteilygu rodi y nei yn ewyllys y brenhin. **Ac yn diannot kychwyn a wnaeth caswalla6n** A dechreu anreithya6 a llosgi kyuoeth Auar6y. **Ac yr hynny eissoes. sef a wnaey Auar6y beun**ud. tr6y a char. Ac estra6n. A chedymdeith. keissa6 **tagneued gan gaswalla6n. A guedy na all6ys** o neb ford caffael tagneued y gantha6. Sef a **wnaeth anuon y geissya6 nerth y gan ulkess**ar amhera6dyr ruuein. tr6y y ry6 lythyr h6n. **.6ar6y uab llud tywyssaa6c llundein yn anuon** annerch y ulkessar. A guedy damuna6 gynt y **agheu damuna6 weithyon y yechyt. ediuar** y6 gennhyf daly yth erbyn. pan 6u yr ymlad y **rot a chaswalla6n an brenhin ninheu. Canys pei** peitwn i ti a 6ydut uuduga6l. A chymeint o **syberwyt a gymyrth ynteu. guedy caffael y uu**dugolyaeth honno tr6y uy nerth i. Ac y mae **ynteu weithyon ym digyuoethi inheu. Ac** yuelly y mae ef yn talu dr6c dros da imi. Miui **ae guneuthum ef yn treftad6c. Ac ynteu** ysyd yn llauurya6 uy didreftadu inheu. Miui **ae gossodeis ef yr eilweith yn y urenhinaeth.** ynteu ysyd yn chuenychu uy nihol inheu. //

LlGC 5266 t. 66
A minheu a alwaf tystolyaeth nef a dayar na hedeis i. defnyd y uar ef. gan ya6n eithyr na **rod6n uy nei yda6 y dienydu yn wirion. Ac** edrychet dy doethineb di defnyd y lit ef. Da**mweinnya6 a wnaeth**

y deu nyeint inni chuare palet. A guedy goruot om nei i. Sef a w**naet nei y brenhyn llidya6. A chyrchu y llall a** cledyf. Ac yn hynny y syrth6ys nei y brenhyn ar **y gledyf ehun. yny aeth tr6yda6. A guedy dy**uot hynny ar y brenhin yd erchis ynteu uy **nei i 6rth y dienydu dros y llall. Ac 6rth nas** rodeis. y mae ynteu yn anreitha6 uyg kyuo**eth inheu ac ym distry6. Ac 6rth hynny yd** 6yf ynheu yn guedia6 dy drugared di ac yn er**chi nerth. A chanhorthwy y g~~a~~enhyt. y gynhal** uyg kyuoeth. hyt pan uo tr6y uy nerth yn**heu. y keffych titheu teilygda6t tyrnas enys prydein.** Ac nac amheuet dy prudder di dim or ymadro**dyon hyn. Canys or deua6t honno yd aruerant y** rei marwa6l. guedy irlloned kymodi ar tag**nheued. A guedy fo ymchuelut ar uudugolyaeth.** A Guedy edrych o ulkessar y llythyr h6nn6. sef **a gauas o gyt*gyghor* y wyrda. nat elhynt y** enys prydein yr geiryeu y tywyssa6c h6nn6 //

LlGC 5266 t. 67
yny delhei wystlon difleis a ellit eu credu. A guedy kennata6 hynny y auar6y. yn diannot yd an**uones kynan y uab a deg 6ystyl ar ugeint o dylye**dogyon y gyuoeth y gyt ac ef. A guedy dyuot y **g6ystlon. kych6yn ar y mor a oruc ulkessar. ar** llu m6yhaf a gauas. A dyuot hyt yn douyr yr tir. **A phan gigleu gaswalla6n hynny. A oed yn ymlad** a llundein. ymada6 a wnaeth ar dinas. A bryssy**a6 yn erbyn yr amhera6dyr ae lu. Ac ual yd oed** yn dyuot parth a cheint. nachaf g6yr ruuein yn **pebylla6 yn y lle honno. Canys Auar6y yr dug**assei hyt yno. 6rth d6yn kyrch deissyuyt am **pen caswalla6n y ell6g y gaer y arna6. A phan** weles guyr ruuein y bryttannyeit yn dyuot **attadunt. guisga6 eu harueu a wnaethant a** chyweirya6 eu bydynoed. Ar bryttannyeit or parth **arall a ymlunyeitassant yn eu bydinoed 6ynteu.** Ac yna y kymyrth Auar6y uab llud pym mil o ua**rchogyon arua6c gantha6. ac eu d6yn hyt** yn ll6yn coet oed yn agos. mal y gallei odyno **d6yn kyrch dirybud pan uei amser am pen** caswalla6n ae gedymdeithyon. A guedy l daruot **lluneithu y bydinoed. ena y gunaethp6yt aeruaeu //**

LlGC 5266 t. 68
creula6n o pob parth. Ac o pob parth y dyg6ydynt yn lladedic. mal y dyg6ydyei y deil gan w **wynt cadarn yn hydref. Ac ual yd oedynt yn** yr ymfust h6nn6 o pob parth. kyrchu a oruc **Auar6y ae uarchogyon gantha6 or ll6yn byd**in gaswalla6n or tu tracheuyn Ar uydin hono **oed anreithedic or tu arall gan ruthyr guyr** ruuein. Ac yna rac kywarssagedigaeth y ky**6da6dwyr ehun. ny all6ys seuyll y rygthunt.** Ac 6rth hynny. yn yd oydynt wasgaredigyon y **gedymdeithyon. ada6 y maes. a chymryt eu fo.** Ac yn agos 6dunt yd oed mynyd carreca6c. **Ac ym pen y mynyd yd oed ll6yn coet tew dyrys.** A hyt yno y foes caswalla6n. guedy y dyg6yda6 **yn y ran waethaf or ymlad. A guedy caffael gor**uchelder y mynyd. g6rth6ynebu yn 6ra6l y **eu gelynyon oed yn eu hymlit gan geissya6** driga6 ar eu torr. Ac eissyoes serthed y mynyd. **ae dryss6ch. Ae gerryc oed amdyffyn yr brytan**nyeit. mal y gellynt guneuthur aerua dirua**6r oc eu gelynyon. Ac yna sef a wnaeth ulkess**ar gossot y lu yg kylch y mynyd. y6 warchad6 **rac diang neb odyno. Canys y ued6l oed kym**hell y brenhyn y daryst6g yda6 tr6y newyn //

LlGC 5266 t. 69
yr h6n ny allassei y gymell tr6y arueu ac ymlad. O anryued genedyl 6rytannyeit. A gymellassant **d6y weith y g6r h6nn6 ar fo. yr h6n ny all6s** yr holl uyt g6rth6ynebu ida6. Ac 6ynteu yr a6r**hon yn foedigyon rac h6nn6. Ac y eissoes yn g6r**th6ynebu idaw yn 6ra6l. Ac yn para6t y diodef ag**heu tros eu gulat. A throstunt ehunein. Ac ym** pen yr eildyd guedy guarchae caswalla6n ym **pen y mynyd h6nn6. ac nat oed na b6yt na dya6t.** ouynhau a wnaeth rac newyn bot yn dir yda6 ym**rodi yg kararchar ulkessar. Sef a wnaeth anuon** ar Auar6y y erchi yda6 tagneuedu ac 6lkessar. **Rac colli oe genedyl teilygda6t y teyrnas. guedy** darfei daly caswalla6n. A mynegi a wnaeth ida6. **ket ryuelei talym ar Auar6y yr y daryst6ng ae** gospi na mynnei ef eissoes y agheu ef yr hyny. **A guedy mynegi hynny y auar6y. yna y dywa6t ynteu** nat oed ha6d caru y tywyssa6c. a uyd ~~-~~ guar ar **ryuel megys oen ac a uyd creula6n a dywal** megys llew ar hed6ch. O wi a d6yweu nef a da**yar. yr a6rhon y mae ef ym guedia6 i y g6r oed** argl6yd arnaf ynheu gynheu. yr a6rhon y mae **ef yn damuna6 y tagneuedu tr6y darystygaeth** y ulkessar. y g6r oed da gan 6lkessar kyn no hyn. //

LlGC 5266 t. 70
caffael ~~te~~ tagnhe6ed y gantha6. Ac 6rth hynny ef a dylyei medylya6 ac edrych yn ya6n 6rth **y g6r h6nn6 tr6y yr h6n y gall6s ef d6yweith** g6rthlad amhera6dyr ruuein oe tyrnas **ae d6yn idi y**

trydeweith oe anuod. Ac 6rth hynny nyd oed ya6n dadleu a myuy yn gam nac **yn enwir. Can gelleis guneuthur y guassanaeth** h6nn6 yna; ac yr a6rhon. y guneuthum h6nn. **Ac 6rth hynny. anoethineb ac aghymenda6t.** y6 guneuthur sarhaedeu. ac ymgeinuaeu. yr neb **y caffer y uudugolyaeth tr6ydunt yn wastat.** Cany eill 6n tywyssa6c cael budugolyaeth heb **y guyr a ellygant eu guaet yn ymlad drostunt.** Ac yr hynny eissoes. os gallaf i; mi ae tagne**uedaf. ac ulkessar. can dery6 diga6n o dial ar**na6 ef. y sarhaet a wnaeth ef ymi. pan ydi6 **ef yn guedia6 6yn trugared i. A chych6yn** a wnaeth Auar6y. A dyuot gan urys hyt y lle **yd oed ulkessar. A dyg6yda6 yn darystygedic** rc y uron. gan dywed6yt 6rtha6 yr ymadra**6d h6nn. llyma weithyon goleu. ac aml6c** y6. bot yn diga6n ry dieleist dy lit ar Gas**wsalla6n. guna weithyon trugared ac ef.** beth a 6ynny di y gantha6 ef amgen noc **uuydta6t a darystygedigaeth a thalu teyrn //**

LlGC 5266 t. 71
get y ruueina6l teilygda6t o enys prydein. A guedy na rodes ulkessar atteb yda6 y dywa6t A**uar6y 6rtha6 ynteu megys hyn. Tydy ulkes**sar heb ef. hyn a edeweis y yty. guedy y goruyd**et ar gaswall6n darystygedygaeth a theyrng**et yty o enys prydein. llyma gaswalla6n guedy **goruot arna6. llyma enys prydein yn daryst**ygedic yty. tr6y uy nerth i am canhorth6y. **beth a dylyaf y wneuthur yty ymlaen hynny** Nyt ef a wnel crea6dyr nef a dayar. dyod**ef o*honaf* y byth. carcharu caswalla6n uy ar**gl6yd y. ac ynteu yn guneuthur ya6n ymy **am y sarhaet yr wnaeth ymy. ednebyd di ul**kessar nat ha6d llad caswalla6n a miui yn **6y6 y g6r nyt kewilid gennyf rod uy nerth** yda6 ony bydy ty 6rth uyg kyghor. Ac yna **rac ouyn Auar6y arafhau a wnaeth ulkessar** a thagnheuedu a chaswalla6n. A chymryt teyr**nget pob bl6ydyn y gantha6 o enys prydein.** Sef oed meint y teyrnget. Teir mil o pun**hoed o aryan lloegyr. Ac yna yd aethant yn** gedymdeithyon ulkessa~~6n~~r. A chaswalla6n uab **beli. ac y rodes pob un y6 gilid rodyon ma6r**weirthya6c o eur. ac aryant a thlysseu ma6r**weirthya6c. Ac y bu ulkessar y gayaf h6nn6 //**

LlGC 5266 t. 72
yn enys prydein. A phan dechreuis y guaeanh6yn dyuot y ckychuynn6s parth a freinc. Ac ym **pen yspeit o amser. kynulla6 llu ma6r a wnaeth** ulkessar. Ac ar llu h6nn6 kychuyn parth a ru**uein. yn erbyn pompeius. y g6r oed yn lle amhe**ra6dyr yn yr amser h6nn6. yn daly yn y erbyn yn**teu. A chany pherthyn arnam ni traethu o we**ithredoed guyr ruuein. yn y bo ebryuygedic y **rei hynny. yd ymchuel6n ar yn traetha6t nuhun.** AC ym pen y seith mlyned guedy mynet ulkessar **o enys prydein y bu uar6 caswalla6n uab beli ac** y clad6yt yg caer eura6c gan urenhina6l ar6yl. **AC yn ol caswalla6n y gunaethp6yt Teneuan uab** llud yn urenhin. Canys Auar6y yr athoed ruuein **y gyt ac ulkessar. A h6nn6 a traeth6ys y dyrnas** tr6y garyat. A thagneued. G6r de6r oed teneu**an. ac a garei cad6 unya6nder guiryoned.** A Guedy mar6 Teneuan y gunaethp6yt kynuelyn **y uab ynteu yn urenhin. Marcha6c g6ychyr** trybelit oed h6nn6. A uagassei ulkessar amhe**ra6dyr ruuein. Ac ae h6rdassei yn arueu. ac** ae d~~u~~isgassei ym mil6ryaeth. A chymeint uu ga**ryat guyr ruuein gan y g6r h6nn6. a chet** atallhei eu teyrnget oe uod. y rodei udunt heb **oruot nae herchi nae chymhell. //**

LlGC 5266 t. 73
AC yn yr amser h6nn6 y ganet yr argl6yd yessu crist holl*gyuoetha6c*. or argl6ydes diweir ueir **wyry uendigeit. y g6r a pryn6s y cristonogyon yr** creu y gallon a oydynt r6ymedic o gad6yneu dy**euyl uffern. A Guedy bot kynuelyn uab teneuan** dec mlyned yn urenhin. y ganet deu uab yda6. **ar hynaf a elwit G6ydyr. Ar yeuhaf a elwit Gue**iryd. adar wenydya6c. A guedy eilenwi diewed y **uuhed o kynuelyn. y gunaethp6yt gueiryd yn** urenhyn. Ac y dechreu6ys attal teyrnget guyr **ruuein. Ac yna y doeth Gloe6 amhera6dyr ruue**in a llu gantha6 hyt yn enys prydein y gym**hell y teyrnget tracheuyn. A tywyssa6c y ymlad**eu y gyt ac ef. sef oed y hen6 lelius hamo. yr **h6nn y gunaei yr amhera6dyr bob peth tr6y** y gyghor. Ac y doethant y porthcestyr yr tir. Ac **yna y dechreuassant caeu pyrth y dinas o 6ur** maen mal na chaei neb o uy6n mynet allan. **Canys eu bryt oed eu guarchae. ac eu kymell tr6y** newyn y weda6l darystygediageth udunt. **A Guedy dyuot y chuedyl ar 6ydyr. kynulla6 a oruc** ynteu holl ymlawyr enys prydein yn y erbyn. A **guedy dyuot y deulu yn gyuagos. a bydina6 o** bob parth. dechreu ymlad a molestu y elynyon **yn 6ychyr a wnaeth G6ydyr. A m6y a ladei ehun //**

LlGC 5266 t. 74

nor ran wuyhaf oe lu. Ac ar hynny yd oed yr amhera6dyr ae lu yn kyrchu y longeu dan fo pan **aeth yr ymelldygedic t6yll6r bra6dr gan ha**mo a chymryt arueu un or brytannyeit yr **ladydoed. ac yn yr arueu hynny annoc y bryta**nyeit. megys ket bei un o*nadunt*. Ac ada6 **udunt y uudugolyaet. o pherheynt y*uelly*. ca**nys yeith a deuodeu y brytanyeit. ar dysgassei **ym*plith* y g6ystlon. oed yn ruuein o enys pry**dein. Ac y*uelly* kerdet yn ystrywus tr6y y byd**inoed yny doeth ger lla6 y brenhin. A phan ga**uas lle ac amser tara6 y pen hyt y mes a **cledyf. A llithra6 . tr6y y bydinoed yny doeth** ar y lu ehun. gan yr ysgymun uudugolyaeth **honno. A guedy guelet o weirit adar weini**da6c ry lad y brenhin. b6r6 y arueu ehun **a oruc. A guisga6 arueu y brenhyn. Ac annoc** y gedymdeithyon. A gyrru grym ac angerd **yndunt. megys ket bei euo y brenhin. A pha**6b onadunt a uuant 6rth y dysgedigaetheu **cany 6ydynt dyg6ydedigaeth eu brenhyn. A gue**dy ymlad yn drut ac yn galet. guneuthur aer**ua dirua6r y meint oc eu gelynyon. Ac or di**wed llithra6 a oruc guyr ruuein. a fo yn d6y **ran. Ac y kyrch6ys Gloe6 ar neill ran gantha6 //**

LlGC 5266 t. 75

yn 6ri6edic y llongeu. A chymryt y diogel6ch megys o gestyll. A hamo ar ran arall gantha6 a **gyrch6ys y coet. cany chauas o yspeit mynet** y6 longeu. A thebygu a wnaeth Geirid bot Gloe6 **yn fo yr coet gyt a hamo. Ac 6rth hynny ny** orfo6yss6s Gueirit oc eu hymlit o le y le yny **godiwa6d ar glan y mor y lle a elwir oe en6** ef norhamt6n. Ac yno yd oed porthloed adas y **disgynua llongeu. Ac ual yd oed hamo yn caffa**el y llongeu hynny. nachaf weirit ae lu yn dy**uot yn deissyuit am y pen. ac yn y lle honno** y lad. Ac yr hynny hyt hediw y gelwir y porth**loed honno norhamt6n. yn saesnec a phorth ha**mo yg kymraec. A thra yd oed weirid yn ymlit **hamo. yd oed Gloe6 amhera6dyr ruuein guedy** gkynulla6 yr hyn a diaghyssei oe lu ac ymchu**elut tracheuyn. ac yn ymlad ar dinas a elwit** yn yr amser kaer peris. Ac yr a6rhon porce**styr. Ac yn diannot guedy caffael y gaer ae gor**esgyn a guasgaru y muroed. kych6yn a wna**eth yn ol gueirid yr athoed hyt yg kaer wynt.** A guedy y dyuot hyt yno a dechreu ymlad ar **gaer a mynnu guarchae Gueirid endi yny** delhei yn y ewyllis rac newyn. A guedy guelet **o weirid y warchae y*uelly* yn y dinas kywe //**

LlGC 5266 t. 76

irya6 a oruc ynteu y lu yn uydynoed a chyrchu allan 6rth rodi cat ar uaes yr amher**a6dyr ae lu. A phan weles yr amhera6dyr euo** mor diuyg6l a hynny. sef a wnaeth anuon **atta6 y geissya6 tagnheued a duundeb y gantha**6. Canys ouyn oed gantha6 a pherigyl gle6**der a chedernyt y brytanyeit. Ac 6rth hynny di**ogelach uu gantha6. tr6y synnh6yr a doethyneb **eu goresgyn noc ymrodi yn pedrus y ymlad ac** 6ynt. Sef yd anuones gan y kennadeu rodi y **uerch y weirid. yn wreic ida6. gan gynhal bren**hinaeth enys prydein A dan coron ruuein. Ac **o gyt*kyghor* guyrda enys prydein. Ae doethon** y kaffat guneuthur y tagnheued. A chymryt **merch yr amhera6dyr yn wreica yr brenhin** A dywed6yt heuyt nat oed waradwyd ida6 **ef daryst6ng y amheradyr ruuein. pan uei** yr holl uyt yn guedu ida6. Ac y*uelly* tr6y y **ry6 ymadrodyon hynny uuydhau a wnaeth g** gueirid 6rth eu kyghor. A daryst6ng y amhera**6dyr ruuein. Ac yn diannot yd anuones Glo**e6 yn ol y uerch 6rth y rodi y weirid. A tr6y **borth Gueirid a ganhorth6y wedy hynny y gor**esgynn6ys Gloe6 yr enyssed ereill yn y chylch. **A Guedy mynet y gayaf h6nn6 heibya6 a dy //**

LlGC 5266 t. 77

uot y guaeann6yn y doeth y kennadeu o ruuein a merch yr amhera6dyr ganthunt. Ac y dugant ar y that. sef **oed y hen6 Genuissa. Ac anryueda6t oed y theg6ch. O pryt** a gosged. A guedy y rodi y weirid m6y y carei ef hyhy. **nor holl 6yt. Ac 6rth hynny y mynn6ys ynteu anrydedu** y lle kyntaf y kysg6ys genthi. o tragywyda6l goffaedyga**eth. Ac erchi a wnaeth Gueirid yr amhera6dyr adeilat** dinas yn y lle honno y gad6 cof ry wneuthur neithory**eu kymeint a rei hynny tr6y yr oessoed. Ac uuydhau a** wnaeth yr amhera6dyr 6rth hynny ac adeilat dynas **a chaer. A gal6 honno oe en6 ef caer Gloe6 y tragyw**yda6l. Ac yg keffinyd kymry a lloegyr yd adeil6yt y **dinas h6nn6. ar glan hauren. Ac y gelwit caer loe6** yr hynny. hyt hedi6. Ac yn saesnec y gelwir Gloe6ces**tyr. Ac ereill a dyweit y mae o acha6s mab yr amher**a6dyr a anet yno a elwit Gloe6 g6lat lydan y gelwit **y*uelly* hi. Ac eissoes or acha6s kyntaf a dywetp6yt yd** adeil6yt y gaer. AC yn yr amser yd oed weirid adar **weinida6c yn guledychu yn enys prydein y kymyrth** yr argl6yd yessu grist diodeiueint ym pren croc yr **prynu cristonogyon o geithiwet uffern.** A Guedy adeilat y dinas a hedychu yr enys. ymchuelut **a wnaeth yr**

amhera6dyr parth a ruuein. A gorchymyn y weirid lly6odraeth yr enyssed yn y gylch. y gyt ac ynys prydein. //

LlGC 5266 t. 78

AC yn yr amser h6nn6 y seily6ys pedyr ebostol egl6ys yn gyntaf yn yr Antioechs. Ac odyna y do**eth ruuein. Ac yno y deliis teilygda6t paba6l** esgoba6t. Ac yd anuones Marc ewangelystor hyt **y reifft. y pregethu eueghyl yr argl6yd yessu gr**ist holl gyuoetha6c. yr h6n a scriuenassei e**hun o weithredoed mab d6w. A Guedy my**net yr amhera6dyr ruuein kynryt synh6yr a **doethineb ynda6 a wnaeth Gueirid. Ac atne**wydhau y caeroed ar kestyll. yn y lle y bydynt **y llibina6. A llywya6 y tyrnas tr6y 6rolder A** g6iryoned. megys yd oed y en6 ae ouyn yn **ehedec dros y tyrnassoed ym pell. Ac yn hynny** eissoes kyuodi syberwyt ynda6. A thremygu **argl6ydiaeth Ruuein. Ac atal eu <u>teyrmget</u> ae** chymryt yda6 ehun. Ac 6rth hynny yd anuo**nes Gloe6 6aspasianus a llu ma6r gantha6.** hyt yn enys prydein y tagnheuedu a Gue**irid. neu y gymell y teyrnget arna6 tr6y** darystyghediageth y wyr ruuein. A guedy **eu dyuot hyt ym porth R6ytun. <u>nach</u> we**irid a llu ma6r gantha6 yn eu herbyn. y**ny oed aruthred gan wyr ruuein eu ni**uer. ac eu hamylder. ac eu gle6der. Ac 6rth //

LlGC 5266 t. 79

hynny ni lauasassant kyrchu y tir ar eu torr. A sef a wnaeth guyr ruuein ymchuelet eu **hwylyeu. A chyrchu racdunt yny doethant hyt** yn traeth totynyeis yr tir. A guedy cael o 6as**pasianus ae gedymdeithyon y tir. y kyrchassant** parth a chaer pen*h6yl*coet. yr hon a elwir **yr a6rhon exon. A guedy dechreu ymlad ar** gaer honno. ym pen y seithuet dyd. nachaf **weirid yn dyuot a llu gantha6. ac yn diann**ot yn ymlad ac 6ynt. Ar dyd h6nn6 y llas lla6**er o pob parth. Ac ny chauas yr un y uud**ugolyaeth. A thrannoeth wedy bydina6 o pob **parth. y doeth y urenhines y rygthunt. ac y** tagneued6ys eu tywysogyon. Ac odyna yd an**uonassant eu kytuarchogyon hyt yn ywerdon.** A guedy mynet y gayaf heibya6. ymchuelut **a wnaeth 6aspasianus parth a ruuein. a thri**gya6 a wnaeth Gueirid yn enys prydein. A **guedy nessau Gueirid parth a heneint. caru** guyr ruuein a oruc. a thraethu y teyrnas **tr6y tagnheued a hed6ch. a chadarnhau y** kyureithiau a oed ossodedic yr y dechreu. A **gossot ereill o newyd. A rodi rodyon ma6r** ehelaeth yr ae harchei. Ac y*uelly* yd <u>ehe</u> //

LlGC 5266 t. 80

<u>dee6s</u> y glot tros teruyneu europa. Ac y gyt a hyny y ouyn ae garu a oed ar wyr Ruuein. A m6y a **treythyt Ac a dywedit amdana6 yn Ruuein. noc** am urenhined holl teyrnassoed y byt. A hynny A **dywa6t Juuenal 6rth Nero amhera6dyr Ruuein.** pan y coffa6s yn y lyuyr ef. Ti a geffy heb ef **urenhin creula6n cadarn yth erbyn o enys pry**dein. A heb pedrus Gueirid adar weinida6c oed h6**nn6. Nyt oed yn ymlad g6r gadarnach noc ef.** Nyt oed ar hed6ch g6r arafach. Nyt oed un digri**uach. Nyt oed yn rodi da g6r haelach. A guedy ter**uyny diewed y uuhed. ae uar6. y clad6yt yg caer **Gloe6 y my6n temyl ry wnathoed ehun yn anry**ded y Gloe6 amhera6dyr Ruuein. **A Guedy mar6 Gueirid y doeth Meur6c y uab yn** urenhin. g6r anryued y prudder ae doethineb oed **h6nn6. ac ym pen yspeit guedy y uot yn guledy**chu. y doeth rodric brenhin y fychteit o scithia a **llyghes 6a6r gantha6 hyt yr alban yr tir. A** dechreu anreitha6 y guladoed hynny. A dyuot **a wnaeth Meuruc yn y erbyn a chynnulleitua** ua6r gantha6 ac ymlad ac ef ae lad. A guedy **caffael o 6euruc y uudugolyaeth. dyrchauael** ma6r a wnaeth yn ar6yd caffael y uudugoly //

LlGC 5266 t. 81

aeth ohana6 ef. yn y wlat a elwit oe <u>en.</u> ef wintymar. sef y6 hynny yg kymraec g6ys Meuruc. Ac yn y **maen h6nn6 yd ysgrifenn6yd gueithredoed Meu**ryc. 6rth gad6 y gof yr hynny hyt hediw. **A Guedy llad ~~y~~ Rodric. y rodes Meuryc ran or alban** yr ~~alban~~ bobyl orchyuygedic ar dothoed y gyt a Ro**dric y bresswyla6 yndi. ar wlat a rodes ef udunt** 6y a elwit catneis. Ar wlat honno diffeith oed heb **neb yn y chyuanhedu. A guedy nat oed wraged ud**unt. sef a wnaethant erchi yr brytannyeit eu **merchet. ac eu caresseu yn wraged udunt. Ac eu na**ccau a wnaethp6t udunt. canyd oed teil6ng ganth**unt rodi eu merchet nac eu ~~merche~~ caresseu ud**unt. Sef a wnaethant 6ynteu mynet hyt yn ywer**don. Ac odyno d6yn guraged udunt. Ac or rei hyn**ny kynydu plant ac etiued a thyuu pobyl. Ar bo**byl honno y6 g6ydyl fichti. A llyna megys y doe**thant ar acha6s y kyn6yss6t yn gyntaf eyroet yn **yr enys hon. Ac yr hynny hyt hediw y maent yn** ormes heb uynet ohonei. A chanyt arueytheis y

traethu or guyr hynny nac or yscotyeit. y rei heuyt a gynydassant dechreu eu kenedyl or rei hyn**ny ac or g6ydyl. sef y peideis a rei hynny. ac ym**chuelut y traethu om defnyd uuhun. //

LlGC 5266 t. 82
A Guedy tagnheuedu o 6euryc yr enys or <u>mo</u> b6y gilid. dechreu caru guyr Ruuein a wnaeth. ac **ell6ng eu teyrnget udunt. Ac o agreiff a dysc** y tat cadarnhau y kyureitheu. a lluneithu pob pe**th yn ad6yn. ar hyt y teyrnas. <u>.</u> Guedy eilenwi o**hona6 redec y uuched. y doeth Coel y uab ynteu **yn y ol. yn urenhin. Ar guas h6nn6 yn Ruuein** y megessyt. Ac <u>eu</u> moes ac eu deuodeu a dysgassei. **ac 6rth hynny yd oed r6ymedic ynteu o garyat** 6rthunt 6ynteu. Ac yn talu eu teyrnget udunt **heb y warauun. canys yr holl uyt a welei yn yr** amser h6nn6 yn talu teyrnget udunt. ac yn da**rystyghedic udunt. Ac ar uyrrder ny bu yn enys** prydein urenhin well a anrydedei deledogyon y **teyrnas nogyt coel. nac ae catwei yn wastat yn** <u>tagnedussach</u>. Ac un mab a anet y coel sef oed y **en6 lles. A guedy mar6 coel. y doeth lles yn uren**hin. a holl weithredoed da y tat a erlid6ys. ac **a wnaeth. y<u>n</u> gymeint ac y tebygyt y mae ef oed** coel ehun. A medylya6 a wnaeth hyt y gallei bot **yn well y diwed noe dechreu. Ac anuon a wnaeth** ar eleuterius pab. y erchi yda6 anuon atta6 guyr **fydla6n. y pregethu cristonogyaeth yda6 a chret** a bedyd. Canys y g6yrtheu yr wnathoed yr ebe //

LlGC 5266 t. 83
styl yn pregethu ar hyt y byt. yr daroed kyffroi a goleuhau y gallon ef. ae ued6l parth a du6. Ac **6rth hynny yd oed ynteu yn damuna6 guir fyd** o dihewyt y uryt. Ac ynteu ae cauas. A guedy **guelet or pab h6nn6. y gredyuus damunet ef.** ae diffygedigaeth. sef yd anuones atta6 deu wr **gredyuus fydla6n dysgodron. a seiledic yn y glan** gatholic fyd. y bregethu ida6 ac y6 bobyl. <u>dyuo**tedigaet**</u> **yr argl6yd grist yg kna6t. ac eu** <u>**gol**chedigaet</u> 6ynteu tr6y glan fynna6n uedyd. **Sef guyr oed y rei hynny. D6ywan. a Fagan.** A guedy dyuot y guyrda hynny hyt yn enys pry**dein. a phregethu y les uab coel ae uedydya6** ae ymchuelut ar grist oe holl gallon. dechreu **a wnaeth y bobyl yn y lle redec attadunt. o dysc** ac agreiff eu brenhin. credu y du6. Ac eu bedy**dya6 yn en6 crist tr6y fyd gatholic. ac y*uelly*** eu rifa6 ym*plith* y gleinnion genueinyoed. ac **eu talu y grist eu crea6dyr 6ynt. A sef a wnaeth** y guynuydedigyon athraon hynny. guedy daruot **dilyu cam gret or holl enys. y temleu a oed guedy** seillya6 yr geu d6yweu. kyssegru y rei hynny **ac eu haberthu y wir du6 holl gyuoetha6c. Ac** yr ebestyl ar seint. a gossot yndunt amrauael //

LlGC 5266 t. 84
genueinioed o urdas y glan egl6ys y talu dedua6l wassanaeth y eu crea6dyr yndunt. Ac yn yr am**ser h6nn6 yd oedynt yn enys prydein. yn talu an**ryded yr geu d6yweu. 6yth temyl a*r* ugeint. a **their pryf temyl y ar hynny oed u6ch noc 6ynteu** Ac 6rth gyureitheu y tri lle hynny. y darystyg**ei y lleill oll. Ac o arch yr ebostola6l wyr hyny.** y ducp6yt y temleu hynny y gan y geu d6yw**eu. ac yd aberth6t y du6 ac yr argl6ydes ueir.** Ac ym pob un or 6yth temyl a*r* ugeint gossot **esgob. ac ym pob un or tri lle gossot archesgob** Ac eistedua y tri archesgob oed yn y tri dinas bon**hediccaf yn enys prydein. Sef oed y rei hynny.** llundein A chaer Eura6c. A chaer llion ar 6ysc. **Ac yr tri dinas hynny y darystygynt yr 6yth ar** ugeint. A guedy rannu enys prydein yn teir **rann. y dyg6yd6ys yn rann archesgob caer ef**ra6c. Deiuyr A brennych ar Alban megys y kei**d6 humyr. Ac 6rth archesgoba6t lundein. y doeth** lloegyr a cherny6. Ac odyna kymry oll megys y **keid6 hauren. 6rth archesgoba6t caer llion.** A Guedy daruot yr deu 6rda gatholic hynny llu**nyeithu pob peth y wedus or a berthynei ar y** glan fyd gatholic ymchuelut a wnaethant trach //

LlGC 5266 t. 85
eu keuyn parth a Ruuein. A datcanu y eleuterius pab pob peth or a wnathoydynt. A chadarnhau a **wnaeth y pab pob peth o hynny. A guedy caffael** o*nadunt* y kedernyt h6nn6. yd ymchuelassant enys **prydein. A lla6er o gedymdeithyon dwya6l y gyt** ac 6ynt. A thr6y dysc y rei hynny yn yspeit uech**an y <u>bu</u> gadarn fyd y brytannyeit. A ph6y bynnhac** a uynnho g6ybot enweu y guyr hynny. keisset **yn y llyuyr a ysgriuenn6s Gyldas o uolyant em**reis wledic. Canys peth a ysgriuennei gur kym**meint a h6nn6. o eglur traetha6t nyt reit <u>ym</u>** minneu y atnewydhau ef. A Guedy guelet o les **diwyllwyr cristonoga6l fyd yn kynydu yn y teyrnas** dirua6r lewenyd a gymyrth ynda6. Ar tired. Ar ky**uoeth. Ar brenyeu a oed y temleu y d6yweu yr** kynt. y rei hynny a rodes ef y duw ar seint yn **tragywyda6l. gan eu hachuanegu yn ua6r o tir** a dayar. A breinhyeu. a noduaeu. a rydit. Ac ym*plith* **y**

gueithredoed da hynny. y teruyn6s lles uab coel y uuched yg caer gloe6. Ac yd aeth or byt **h6n y teyrnas uab duw. Ae gorff yn anrydedus** a glad6t yn yr egl6ys benhaf oed yn y dinas. Ac **y sef amser oed h6nn6 6n ul6ydyn ar bymthec a** deu ugeint a chant. guedy dyuodedigaeth crst //

LlGC 5266 t. 86
ym bru yr argl6ydes wynuydedic ueir wyry. . Guedy mar6 ~~coel~~ lles ac nat oed ida6 un mab a **wledychei yn y ol y kyuodes teruysc y r6ng y bry**tannyeit ac y guanha6s argl6ydiaeth guyr Ruuein **ar a yr enys hon. A guedy clybot hynny yn Ruuein** sef a wnaethant anuon seuerus senadur. A d6y le**ng o wyr arua6c gantha6 y gymell enys prydein** 6rth eu hargl6ydiaeth mal kynt. A guedy dyuot **seuerus hyt yr enys hon. A bot lla6er o ymladeu cre**ula6n y rygtha6 ar brytannyeit. goresgyn rann or **enys a wnaeth. A rann arall ny all6s y goresgyn.** o uynych ymladeu y goualei 6ynt heb peida6. yny **dyholes dros deiuyr a brennych hyt yr alban. a** sulen y tywyssa6c arnadunt. A sef a wnaeth y **dyholedigyon hynny. kynnulla6 m6yhaf a allassa**nt or enyssed yn eu kylch. a goualu eu ky6da6twyr **tr6y uynych ryuel a bry6dreu. A thr6m uu gan** yr amhera6dyr dyodef eu ryuel yn wastat. sef **a wnaeth erchi dyrchauael mur yn yr alban a a** deuyr a brennych or mor p6y gilid ac eu guar**chae mal na cheffyn dyuot tros teruyn y mur** h6nn6. Ac yna y go~~s~~ssodet treul kyffredin 6r**th adeilat y mur h6nn6 or mor p6y gilid ar** mur h6nn6 a barha6s tr6y lawer o amser //

LlGC 5266 t. 87
Ae eteliis yn uynych y 6rth y brytannyeit. A guedy na all6s sulyen a uei h6y no hynny gynnal ryuel yn erbyn **yr amhera6dyr. sef yd aeth hyt yn scythia. y geiss**ya6 porth y gan y fychteit y oresgyn y gyuoeth **tracheuyn. A guedy kynnulla6 o*hona6* holl yeu**engtit a de6red y wlat honno. dyuot a wnaeth y **enys prydein. A llyghes dirua6r y meint ganth**a6. A guedy eu dyuot yr tir. kyrchu am ben caer **Eura6c a oruc a dechreu ymlad ar gaer. A guedy** kerdet y chuedyl yn honnyeit tros y teyrnas yd **ymedewis y rann u6yhaf or brytannyeit or a** oed y gyt ar amhera6dyr. Ac yd aethant ar sulye**n. Ac yr hynny eissoes ny pheid6ys yr amher**a6dyr ae darpar namyn kynnulla6 guyr Ruue**in. ar hynn a trigassei or brytannyeit y gyt ac** ef. A chyrchu y lle yd oed sulyen ac ymlad ac **ef. Ac yna eissoes pan oed gadarnhaf yr ym**lad y llas seuerus amhera6dyr. A lla6er oe wyr **y gyt ac ef. Ac y brath6yt sulyen yn agheu**a6l. Ac y clad6t seuerus yg caer eura6c. A **guyr Ruuein a gynheliis y dinas arnadunt** yr hynny. A deu uab a edewis seuerus. sef oed **eu hen6 bassianus. a Geta. bassianus hagen a** hanoed y uam or enys hon. ar llall a hano //

LlGC 5266 t. 88
ed y uam o Ruuein. A guedy mar6 eu tat. sef a wnaeth guyr Ruuein dyrchauael Geta yn ure**nhin. ae ganma6l yn u6yhaf 6rth hanuot y tat** ae uam o Ruuein. A sef a wnaeth y brytanny**eit eissoes ethol bassianus yn urenhin. ae ganma6l** ynteu 6rth hanuot y uam or enys hon. Ac 6rth **hynny sef a wnaeth y brodyr hynny ymlad. Ac** yn yr ymlad h6nn6. y llas Geta. Ac y cauas bassi**anus y urenhinaeth tr6y nerth y brytannyei.**eit . yn yr amser h6nn6 yd oed guas yeuanc **yn enys prydein. sef oed y en6 Cara6n. Ac ny ha**noed o lin brenhyned. namyn o lin issel. Ac **eissoes guedy caffael clot o*hona6* yn lla6er o** ymladeu. oe dewred ae fynnyant. kychwyn **parth a Ruuein a oruc y geissya6 kanhyat y** gan sened Ruuein y warchad6 o*hona6* ef. ar **longeu aruortir enys prydein. rac estronyon** genedloed. Ac ada6 o da udunt am hynny di**ga6n pei kenhyetit ida6 brenhynaeth enys** prydein. A guedy t6ylla6 o*hona6* sened ru**uein tr6y y ry6 edewidyon t6yllodrus hyn**ny. A chaffael o*hona6* ynteu ganhyat. yr hyn **yd oed yn y geissya6. ymchuelet a wnaeth** parth ac enys prydein. ae negesseu gantha6 //

LlGC 5266 t. 89
tr6y gedernyt scriuenneu a llythyreu agoret. ac inseilyeu sened Ruuein 6rthunt. A guedy y dyuot **enys prydein. kynnulla6 h amylder a oruc o long**eu. a gal6 atta6 holl yeuengtit enys prydein. A **chylchynu y traetheu. A guneuthur kynn6ryf** ma6r yn y holl teruyneu. Ac y gyt a hynny. d6yn **kyrcheu mynych yr enyssed yn y chylch. ac eu an**reitha6 ac eu llosgi. a distry6 eu kestyll. a llad **eu tir*diwyllodron*. A thra yd oed uelly pa6b or** cribdeilwyr ereill a gyrchei atta6. y 6rhau yda6. **Ac erbyn yspeit uechan kymeeint oed y niuer.** ac nat oed ha6d y un tywyssa6c ym*erbyn* ac ef. **na g6rth6ynebu yda6. Ac 6rth hynny sef a wnaeth** cara6n ymdyrchauael yn syberwyt. Ac anuon **a wnaeth ar y brytannyeit y uenegi udunt bei** gunelynt euo yn urenhin. guedy y darffei yda6 **ef yn**

gyntaf. guasgaru guyr Ruuein ac eu llad. y differei ynteu enys prydein guedy hynny **ac y hamdiffynnei rac estra6n genedyl a rac pob** gormes or a delhei idi. A guedy caffael ohona6 eu **duundeb ymlad a wnaeth a bassianus. a guedy y lad** kymryt ehun llywodraeth y teyrnas yn y la6. ca**nys y fychteit yr dugassei sulyen gantha6. yr** wnathoed ida6 ef brat bassianus. ewythyr bra6t //

LlGC 5266 t. 90
y uam y bassianus oed sulyen. a phan dyleynt y fychteit canhorth6ya6 eu brenhin. nyt ef a wnaethant **6ynteu namyn kymryt guerth y gan cara6n. a** llad bassianus. a sef a wnaeth guyr Ruuein ynuydu **heb 6ybot p6y uei eu gelynyon p6y uei eu guyr** ehunein. ac ada6 y maes a fo. A guedy caffael o ca**ra6n y uudugolyaeth honno. y rodes ynteu yn yr** alban lle yr fychteit y bress6ylya6 ynda6. ac yr hyn**ny hyt hedi6 y maen yno. A guedy clybot yn Ru**uein yr oresgyn o cara6n enys prydein. ar ry lad **guyr Ruuein ac eu guasgaru ac eu dihol. sef a** wnaeth sened Ruuein anuon allectus a their lleg **o wyr arua6c gantha6. 6rth geissya6 llad y cre**ula6n h6nn6. ac y d6yn enys prydein 6rth dar**ystygedigaeth y wyr Ruuein. ac heb un gohir gu**edy dyuot allectus enys prydein. ac ymlad a cha**ra6n ae lad y kymyrth ehun llywodraeth yr enys** yn y la6. ac odyna guneuthur creulonder a molest **ar y brytannyeit. o acha6s yr ymada6 o*honunt*** ac argl6ydiaeth guyr Ruuein a g6rhau y cara6n. **sef a wnaeth y brytannyeit heb allu diodef hyn**ny. duuna6 y gyt. a guneuthur asclepiodotus ty**wyssa6c kerny6 yn urenhyn arnadunt. ac ody**na kynulla6 llu ac ymlad a guyr Ruuein. //

LlGC 5266 t. 91
Ac yna yd oed allectus yn guneuthur g6ylua y6 tatolyon d6weu yn llunden. ac eissoes pan gigleu ef **bot y brytannyeit yn dyuot am y ben. peidya6 a wn**aeth ar abertheu yd oed yn y wneuthur. A mynet **a wnaeth o*dieithyr* y dinas ae gedernyt gantha6.** A guedy bot ymlad y rygthunt. aerua dirua6r y **meint a las o pob parth. o*nadunt*. ac eissoes y gor**uu asclepiodotus. ar brytannyeit. a guasgaru bydinoed **guyr Ruuein. ac eu kymell ar fo. Ac yn yr erlit** h6nn6. llad allectus a llawer o uilyoed o*nadunt*. A **guedy gueled o ~~lliu~~ lilius gallus kedymdeith allectus** ry gaffael or brytannyeit y uudugolyaeth. sef a wna**eth ynteu gal6 atta6. a chynnulla6 yr hyn yr diagh**assei oe gedymdeithyon. a chyrchu caer lundein. A **chayu y pyrth a chynnal y dinas arnunt. o tebygu** gallu gochel eu hagheu y*uelly*. Ac eissoes sef a **wnaeth asclepiodotus eu guarchae yno 6ynt. Ac ody**na anuon ar bob tywyssa6c yn enys prydein. A **mynegi udunt ry daruot yda6 ef llad allectus a lla**wer o 6ilyoed y gyt ac ef. ae uot ynteu yn guarch**ae yr hyn a diaghassei yg caer lundein. Ac 6rth hy**nny erchi y pa6b yn kytuun dyuot atta6. Ac eu holl **porth yn ll6yr ganthunt y geissya6 diwreida6 guyr** Ruuein yn ll6yr or enys hon. Canys tebygei allu //

LlGC 5266 t. 92
hynny yn ha6d hyt tra uydynt yg warchae y*uelly* Ac 6rth y wys honno y doethant pa6b or a hanoed o **genedyl y g brytannyeit. A guedy eu dyuot hyt eno** a guneuthur amrauael beiryannheu. ymlad ar gaer **ac ar muroed a wnaethant. yn drut ac yn galet.** A guedy guelet o wyr Ruuein hynny annoc a wna**ethant y eu tywyssa6c ymrodi ef ac 6ynt yn truga**red asclepiodotus. ac erchi ida6 eu gell6ng y emdeith **or enys heb dim da ganthunt namyn eu heneideu.** can daroed eu llad oll 6ynt namyn un lleng oed **ettwa yn ymgynnhal. Ac 6rth y kyghor yd ymrodass**ant yn ewyllis asclepiodotus ar brytannyeit. Ac ual yd **oedynt yn kymryt kyghor am eu gell6ng sef a** wnaeth guyr g6yned eu kyrchu. ac ar yr un fr6t **a gerdei tr6y lundein. llad gallus tywyssa6c ae holl** gedymdeithyon. Ac oe en6 ef y gelwyt h6nn6 yr **hynny hyt hyt hedi6 yg kymraec nant y keilya6c** Gallobroc yn saesnec. A Guedy goruot ar wyr Ru**uein a daruot eu llad. y kymyrth asclepiodotus** coron y urenhinaeth a llywodraeth y teyrnas tr6y **ganhyat a duundeb pobyl enys prydein. a thra**ethu y gyuoeth a oruc o 6nyan wiryoned **a hed6ch tr6y yspeit dec mlyned. a guahard** gribdeil y treiswyr. a phlu cledyfeu y lladron //

LlGC 5266 t. 93
a oruc tr6y hynny o amser. Ac yna y kyuodes creulonder dioclecianus amhera6dyr ruuein **tr6y yr h6nn y dile6yt cristonogyaeth o enys** prydein. yr honn a gynnhalyessit yndi yn gyf**an yr yn oes lles uab coel y brenhyn kyntaf** a gymerassei gret a bedyd yndi. Canys max**en tywyssa6c ymladeu yr amhera6dyr creu**la6n h6nn6. A doeth yr enys a llu ma6r gan**tha6. Ac o arch a gorchymyn yr amhera6dyr** y diuaa6d yr egl6ysseu. Ac y llosges. ac 6ynt **ac a all6ys y gaffael o lyfreu yr**

ysgrythur glan. ac y gyt a hynny y merthyr6yt eth**oledigyon efferyeit a christonogyon fydla**6n oed u6yd darystygedic udunt. a dan wed **uab du6. mal y kerdynt yn uydinoed y** teyrnas naef. Ac yna y damllewych6ys **mab duw y trugared. ar na mynnei uot** kenedyl y brytannyeit yn llychy... llychwin **o tywyllwch pechodeu. namyn goleuhau o*nadu*nt** ehunein egluraf lampeu gleinyon uer**thyri udunt. Ac yr a6rhon y mae bedeu y rei** hynny ac eu hesgyrn ac eu creireu yn y lle**oed y merthyr6yt yn guneuthur dirua**6r wyrtheu a digriu6ch. a didan6ch //

LlGC 5266 t. 94
yr neb a edrych arnadunt pei na bei g6ynuanus ac 6ylouus y gristonogyon clybot ry **wneuthur o estra6n genedyl paganyeit ar fyd**la6n gristonogyon. Ac eu pria6t genedyl e*hu***nein. Ac ym*plith* y bonhedigyon bobloed uer**thyri. or guyr ar guraged y diodeu6ys seint **alban o 6erolan. ac y gyt ac ef Julius ac aaron** o gaer llionon ar 6ysc. Ac yna y kymyrth seint **alban. Amphibalus a oedyd a6r pob a6r yn y** d6yn oe uerthyru. ac y cudy6ys yn y ty ehun. **A guedy na thygyei hynny. A gymyrth y wisc** amdana6 e*hunan*. Ac yd ymrodes ym mer**thyrolyaeth trosta6 gan euelychu crist arg**l6yd y g6r a ymrodes e*hun* dros y deueit. **Ac odyna y deu wr ereill tr6y agklywedic** poeneu ar eu corfforoed. A ellygwyt y wlat **nef tr6y urerthyrolyaeth.** AC yna y kyuodes coel yarll caer gloe6 yn **erbyn asclepiodotus. A guedy ymlad ac ef** y llada6d. ac y kymyrth e*hun* coron y teyrn**as. A guedy mynegi hynny y sened ruuein** llawenhau a wnaethant o agheu y brenhin. **A gynhyruassei eu hargl6ydiaeth. A guedy d6yn ar gof //**

LlGC 5266 t. 95
o*nadunt* eu collet yr pan collessynt argl6ydiaeth enys prydein. sef a wnaethant anuon **constans senadur. y g6r a oresgynassei yr yspaen** 6rth Ruuein. g6r doeth a gle6 oed h6nn6. A **g6r a lauuryei yn wuy no neb y achuanegu** kyffredin argl6ydiaeth ruuein. A phan gigl**eu coel bot y g6r h6nn6 yn dyuot. brenhin** y brytannyeit. ouynhau a wnaeth ymlad ac ef **canys kly6ssei nat oed neb a allei 6rth6ynebu** ida6. Ac 6rth hynny pan doeth constans yr tir. **sef a wnaeth coel anuon ata6 y erchi tagnef**ed. Ac y gynnic darystygedigaeth o enys prydein **ida6. gan adu y coel y urenhinaeth a thalu y gno**taedic teyrnget y wyr Ruuein. A guedy datca**nu hynny y constans y rodes taghneued udunt ac** y kymyrth g6ystlon y gan y brytannyeit ar hy**nny. a chyn pen y mis guedy hynny y cleuych**6ys coel o 6rthr6m heint. A chyn pen **yr 6ythuet dyd y bu uar6.** A guedy mar6 coel y kymyrth constans **coron y teyrnas. ac y kymyrth un uerch oed y** coel yn wreic ida6. sef oed y hen6 elen uerch **a honno un elen luyda6c. ac ny chaffat //**

LlGC 5266 t. 96
yn yr enyssed a gy*ffelypei* y bryt y uor6yn honno ae theg6ch. ac nyt oed yg keluydodeu **a g6ybot. a allei kyffelybu idi. Canys y that a** baryssei y dyscu y*uelly* 6rth nat oed etiued na**myn hi. mal y bei ha6s idi llywya6 y teyrnas** guedy ef. A guedy kymryt o constans helen **yn wreic ida6. Sef y ganet mab ida6 o*honei*.** sef y dodet ar y mab custennyn. Ac ym pen y deg **mlyned wedy hynny y bu uar6 constans. ac y** clad6yt yg caer Eura6c. Ac yd edewis y guste**nnyn y urenhinaeth. Ac ym pen ychydic o ys**peit bl6ynyded. ymdangos a wnaeth custennyn **bot ynda6 bonhed ma6r. a dylyet. ac ymrodi** y haelder a dayoni. A guneuthur ya6nder yn y **argl6ydiaeth ac ymdangos mal llew dywal y** rei dr6c. a megys oen guareda6c y rei da. **AC yn yr amser h6nn6 yd oed g6r creu**la6n engirya6l yn amhera6dyr yn Ru**uein. sef oed y en6 maxen. Ar bonhedigyon** a gywarsagei ac a dystrywei o gyffredin ar**gl6ydiaeth Ruuein. sef a wnaeth y bonhed**igyon ar dyledogyon hynny. guedy eu di //

LlGC 5266 t. 97
hol or creula6n amhera6dyr h6nn6 6ynt o tref eu tat. dyuot ar gustennyn hyt yn enys prydein. **ac ynteu ae haruolles yn llawen uonhedigeid.** Ac eissoes guedy dyuot lawer or rei hynny ar **gustennyn. y gyfroi a wnaethant yn erbyn y** creula6n wr h6nn6 gan g6yna6 6rtha6 yn **6ynych eu halltuded ac eu trueni. A chan annoc** ida6 goresgyn maxen a dihol. Canys o genedyl **Ruuein yd hanoed gustennyn. Ac nat oed ac eu** dylyhei 6ynteu yn gystal ac euo. Ac 6rth hyn**ny adol6yn ida6 dyuot y gyt ac 6ynt y oresgyn** tref eu tat. Ac y eturyt eu dylyet udunt. Ac **y waret gormes o Ruuein. A thr6y y ry6 ym**adrodyon hynny kyffroi a oruc custennyn. a **chynnulla6 llu ma6r. a mynet y gyt ac 6ynt hyt** yn Ruuein. A goresgyn yr amherodraeth yn eida6 **ehun. Ac odyna y cauas llywodraeth yr holl uyt.** Ac yna y duc custennyn y gyt ac ef tri ewyth**red helen. A sef oed y rei hynny. llywelyn. a**

thrahayarn. a Meuryc. Ar try wyr hynny. a osso**des ef yn 6rdas sened Ruuein. Ac yn yr am**ser h6nn6 y kyuodes Eudaf yarll ergyg //

LlGC 5266 t. 98

ac yeuas yn erbyn y tywyssogyon ry ada6sei gustennyn yn cad6 llywodraeth yr enys hon **a dana6. A guedy ymlad o eudaf ar guyr hyny** ac eu llad kymryt ehun coron y teyrnas. a **llywodraeth yr enys yn g6byl. A guedy myn**egi hynny y gustennyn. sef a wnaeth ynteu **anuon trahayarn ewythyr helen. a their lleg** o wyr arua6c y gyt ac ef y oresgyn yr enys **tracheuyn. A guedy dyuot trahayarn yr tir.** yr lle a elwir caer peris. y cauas y dinas h6nn6 **kyn pen y deu dyd. A phan gigleu eudaf hynny.** sef a wnaeth ynteu kynnulla6 holl ymladwyr **yr enys hon a dyuot yn y erbyn hyt yn em**yl caer wynt. yn y lle a elwit maes uryen. **Ac yna y bu 6r6ydyr y rygthunt ac y gor**uu eudaf ac y cauas y uudugolyaeth. ac yn yd **oedynt 6ri6edic a lladedic y wyr. y foes traha**yarn. ac yd aeth yn y longheu. Ac yna tr6y uor**a6l hynt. yd aeth yr alban. A dechreu anrei**tha6 y guladoed. ac eu llosgi a llad y bilein**llu. A phan doeth ar eudaf y chuedyl h6n**n6 sef a wnaeth ynteu yr eil weith ky //

LlGC 5266 t. 99

nnulla6 llu a mynet yn y ol ef hyt yr alban. Ac yn y wlat a elwir westimarlont rodi br6y**dyr y trahayarn. Ac eissoes kylya6 or 6r6ydyr** honno a wnaeth eudaf heb uudugolyaeth. sef **a wnaeth trahayarn yna erlit eudaf o le y le ar** hyt enys prydein. yny duc y arna6 y dianassoed **ar keyryd. ar kestyll ar guladoed a choron y te**yrnas. A guedy digyuoethi eudaf sef yd aeth hyt **yn llychlyn. Ac eissoes tra yd oed ef ar y dihol** h6nn6. sef a wnaeth ada6 gan y gedymdeith**yon ay gereint llauurya6 y geissya6 diua tra**hayarn. A sef a <u>wnaet</u> yarll y castell cadarn ca**nys m6y y carei ef eudaf no neb. 6al yd oed** trahayarn diwarna6t yn mynet o lundein sef **a wnaeth yr yarll h6nn6. a chan marcha6c y** gyt ac ef llechu y my6n glyn coeda6c. y ford **y doei trahayarn. Ac yn y lle honno ym*plith*** y gytuarchogyon y llas trahayarn. A phan **gigleu eudaf hynny. ymchuelut** a wnaeth tracheuyn hyt yn **enys prydein. A guasgaru y** Ruueinwyr o*hanei* a guis //

LlGC 5266 t. 100

ga6 ehun <u>cororn</u> y teyrnas. Ac ar uyrder ymgyuoethogi a wnaeth o eur ac aryant a **chyuoeth hyt nat oed ha6d caffael neb a uei** arna6 y ouyn nay <u>aryeneic</u>. Ac o hynny all**an. y kynheliis eudaf enys prydein hyt yr am**ser y buant gracian a uala6nt yn <u>anherodron</u> **yn Ruuein. AC yg kylch diwed y oes ymgyg**hor a wnaeth eudaf ae wyrda pa wed yd a**da6ei y gyuoeth guedy ef. Canyt oed etiued** namyn un 6erch. A rei a gyghorei ida6 rodi y **<u>uerhc</u> y un o dylyedogyon Ruuein. ar teyrn**as genthi mal y gellit kynnhal yr enys yn **gadarn. ac yn dagneuedus rac lla6. Ac ereill** a gyghorei ida6 rodi y uerch y urenhin o **wlat arall. a diga6n o eur ac aryant gen**thi. a rodi y kyuoeth oll guedy ynteu. y kynan **meyryada6c nei eudaf. Ac eissoes y kyghor**es karada6c yarll kerny6 yr brenhin gua**ha6d atta6 maxen wledic. A rodi y** h6nn6 y uerch ae gyuoeth **genthi wedy ef. canys o hyn**ny y tebygei caffael tragywyd**a6l hed6ch. canys mab oed y //**

LlGC 5266 t. 101

maxen h6nn6 y lywelyn ewythyr helen luyda6c megys y dywetp6yt tracheuyn y uynet or enys **hon y gyt a chustennyn uab helen. A mam 6axen** o dylyedogyon Ruuein yd hanoed. Ac yno y gany**doed ynteu. Ac ar uyrder ac oe uam ac oe dat** o urenhyna6l genedyl yd hanoed. A chynhyruu y **llys yn ua6r a wnaeth kynan meirada6c nei** y brenhin. o acha6s ry rodi or yarll y kyghor h6**nn6. yr brenhin. canys y uryt ef ae ued6l oed** 6rth urenhynaeth. Ac yn irlla6n yd edewis y **llys. Ac yna eissoes sef a wnaeth karada6c yarll** kerny6. anuon meuryc y uab hyt yn Ruuein. **y uynegi hynny y uaxen. sef <u>kury6</u> wr oed** ueuryc guas ma6r tec teledi6 clotua6r oe **de6red ae haelder. A pha beth bynnac a dywe**tei ar y taua6t. ef ae cadarnhaei oe weithret **ae arueu. a guedy dyuot meuryc rac bron** maxen kymeredic uu gantha6 ef ym mlaen **pa6b yn anryded. ac yn yr amser h6nn6. teruysc** a ryuel ma6r a oed y r6ng maxen ar deu am**hera6dyr ereill oed yno. sef oed y rei hynny.** Gracian. a 6ala6nt. y urodyr ef. Canys y rei **hynny yr daroed udunt g6rthlad maxen o //**

LlGC 5266 t. 102

tryderan yr amherodraeth. a hynny a oed 6rthr6m gantha6 ynteu. A guedy guelet o ueur**yc uaxen yn gywarssaghedic y gan yr am**herodron. sef a wnaeth meuryc dywed6yt **6rtha6 yr ymadra6d h6n.**

Maxen heb ef pa acha6s y dyodefy di dy dremygu ual hyn **a ford ititheu y ymwaret. Debre enys pryd**ein. a chymer coron y teyrnas ae brenhinaeth. Ca**nys eudaf urenhyn ysyd hen a chlauus. ac nyt** oes dim a damuno namyn caffael dyleda6c o **ruuein 6rth rodi y un uerch yda6 ae uren**hinaeth genthi. canyt oes ida6 etiued namyn **hi. ac 6rth hynny y cauas yn y gyghor ef ae** wyrda rodi yti y uerch ae teyrnas genthi. **Ac or acha6s h6nn6 ym anuonet ynheu hyt** yma. ac o mynny ditheu dyuot y gyt a my**uy yno pob peth o hynny a uyd para6t yt. A** guedy keffych hynny o amylder eur ac ary**ant. a marchogyon enys prydein ae chynnif**wyr y gelly goresgyn yr amherodron ac ody**na yr holl uyt. Canys o enys prydein y cauas** custennyn dy gar di amherodraeth Ruuein //

LlGC 5266 t. 103
ac odyna yr holl uyt. A llawer y gyt ac ynteu o enys prydein a gynydassant Ruuein. **AC 6rth yr ymadrodyon hynny y kychuynn6s** maxen y gyt a meuryc uab carada6c hyt yn **enys prydein ac ar y ford eissoes yn mynet y** darystyg6s caereu freinc ae dinassoed. Ac y gor**esgynn6s 6ynt. A chynnulla6 swllt llawer a wn**aeth 6rth y rodi y uarchogyon y amlhau y teu**lu. A guedy goresgyn o*hona6* freinc. ac amyl**hau y lu kychwyn a wnaeth ar y mor ~~ar y~~ **~~mor~~ ar g6ynt yn hyr6yd yn y ol. A dyuot nor**hamt6n yr tir. A phan gennatta6t hynny yr **brenhin. dyruawr ouyn a aeth arna6 o tebygu** y mae gelynyon oedynt. a uynnynt goresgyn **y kyuoeth. A gal6 atta6 a wnaeth kynan me**irada6c y nei ac erchi ida6 kynnulla6 holl **ymladwyr y teyrnas. a mynet yn eu herbyn.** Ac yn yd oed gynnulledic llu dirua6r y ueint. **kychuyn a wnaeth kynan meirada6c parth a** norhamt6n. yn yd oed pebylleu maxen ae lu. **A guedy guelet o uaxen llu kymeint a h6n**n6 yn dyuot yn eu herbyn. ouynhau a wnaeth //

LlGC 5266 t. 104
o pob un o d6y ford. o ueint y llu ac o wybot gle6der y brytannyeit. Ac nat oed gantha6 yn**teu un gobeith o tagneued. A gal6 y hynafgwyr** a wnaeth atta6 a meuryc uab carada6c y erchi kyg**hor am hynny. Ac yna y dywa6t meuryc argl6yd** heb ef. nyt oes le yny y ymlad ar guyr racc6. ac **nyt yr mynnu ymlad y doetham yman. nac yr** kyfroi y guyr racc6 yn dybryt yn an herbyn heb **acha6s. namyn tagneued ysyd ya6n y erchi udunt** a llety yny wypom ued6l y brenhin amdanan. ae **ewyllis. A dywed6n yn bot a chennad6ri gennhym** y gan amherodron Ruuein. ar eudaf urenhin en**ys prydein. Ac y*uelly* tr6y ymadrodyon clayar ke**yss6n tagnheuedu ac 6ynt. A guedy bot yn ryng**ad6y bod y pa6b o*nadunt* y kyghor h6nn6. sef a** wnaeth meuryc kymryt deudegwyr o wyr ll6y**don adwyn. a doethon. a cheing or oliwyd yn y lla6** deheu y pob un onadunt. a dyuot hyt rac bron **kynan. A guedy guelet or brytannyeit y guyr ad6yn an**rydedus hynny yn arwein oliwyd yn eu deheu**oed yn ar6yd tagneued a hed6ch. sef a wnaeth**ant kyuodi yn anrydedus yn eu herbyn. Ac //

LlGC 5266 t. 105
y gyt ac y doethant rac bron kynan y hannerchassant o pleit amherodron Ruuein ae sened. A myn**egi ida6 a wnaethant ry anuon maxen a chenn**ad6ri gantha6 y gan amherodron ruuein ar eu**daf urenhin enys prydein. Ac yna y gouynn6s** kynan meirada6c pa acha6s yr dothoed llu kym**eint a h6nn6 gantha6 ynteu. a dywed6t a wnaeth** nat oed tebic hynny y gerdedyat kennadeu na**myn y elynyon a uynnhynt anreitha6 g6ladoed.** Ac yna y dywa6t y kennadeu nat oed tec na **guedus. kerdet g6r kyuurd a h6nn6 yn anogo**nedus heb <u>luosgr6yd</u> o gedymdeithyon anryded**us y gyt ac ef. Canys uelly y mae teil6ng y gyt** a phob un o amherodron Ruuein. rac cael peri**gyl a chewilid y gan eu gelynyon. kerdet llawer** o toruoed a bydinoed y eu kad6 y ford y kerdont **tagneued a geissant. tagnheued a dyborthant. Ac ar**6yd y6 hynny. yr pan doethant yr tir yr enys hon. **ny wnaethant na grym na sarhaet na threis y** neb namyn yr eu heur ac eu haryant prynu eu **kyureidyeu megys kenedyl dybortha6dyr hed6ch.** heb ge*issa6* dym y gan neb. nac y dreis nac **yn rat. Ac ual yd oed kynan meirada6c yn pedru //**

LlGC 5266 t. 106
ssa6 beth a wnelhei ae ymlad ac 6ynt ae hedychu dynessau a wnaeth atta6 carada6c yarll kerny6. **ar guyrda ereill y gyt ac ef. A chyghori hedychu** ac 6ynt. A chet bei dr6c gan kynan rodi hed6ch **udunt a wnaethp6t. A d6yn maxen y gyt ac 6ynt** hyt yn llundein. ar eudaf urenhin y brytannyeit. **a datcanu ida6 mal yr daroed. Ac yna kymryt a** wnaeth karada6c yarll kerny6 g6yrda y gyt ac ef. **a guedy eu dyuot rac bron y brenhin dywedut a** wnaeth ual hyn. Argl6yd heb ef llyma yr hyn yd **oed y guyr**

ath garei ti yn y damuna6 eryoet. a du6 yn llunyeithu hynny hedi6 ac yn y anuon hyt **yman. o acha6s dy uot titheu yn cad6 fydlonder** 6rth du6. sef yw hynny. tidi a uuost yn ymgyg**hor ath wyrda. pa beth a wnelut y helen dy uerch.** ath gyuoeth. can yt oedut ti yn ymdreigla6 yn hen**eint ual nat oed ha6d yt tuhunan llywya6 y te**yrnas. a uei h6y no hynny. Ac yna y bu rei a gyg**horei yt rodi coron y teyrnas ae llywodraeth y ky**nan meiryada6c dy nei. a rodi dy uerch y dyle**da6c o wlat arall. canys ouyn oed ganthunt** dyuot darystghedigaeth y teyrnas o delhei ure //

LlGC 5266 t. 107

nhyn agkyuyeith arnadunt. ereill a gyghores yt rodi dy uerch y un o dyledogyon y teyrnas ual y bei **urenhin wedy ti. Ac eissoes y ran wuyhaf oth wyr**da ath gyghores. y gyeissa6 un amherodron Ruuein **y rodut dy uerch ath gyuoeth ida6 guedy ti. canys** *yuelly* y tebygynt cael hed6ch os ruueina6l am**herodraeth ac eu hamdiffynnei. A llyma hediw ar**gl6yd wedy ry anuon o duw y guas yeuanc h6n **yman yt ti. yr h6n a heny6 o ruueina6l amher**rodron a brenhinolyon urytannyeit. Ac y h6nn6 **om kyghor i y rody ti dy uerch ath gyuoeth gue**dy ti. Ac y gyt a hynny edrych bot yn gystal y dy**lyet ar teu ditheu ar enys prydein canys car a**gos yw y custennyn. a nei y coel yn brenhin **ninheu. Ac y uerch y g6r h6nn6 nyt oed dy**lyet guarauun y urenhynaeth. Ac uuydhau a **wnaeth eudaf yr kyghor h6nn6. Ac o gyffredin** kyghor enys prydein. y rodet helen uerch eudaf. **ar teyrnas genthi y uaxen uab llywelyn. A** guedy guelet hynny o kynan meirada6c. blyg**hau a oruc ynteu a llidya6. a mynet odyno** hyt yr alban. a chynnulla6 atta6 llu dirua6r //

LlGC 5266 t. 108

atta6 y geissya6 ryuelu ar uaxen. Ac ar llu h6nn6 gantha6 dyuot tr6y h6mur a dechreu anreitha6 **y guladoed hynny o bob parth. A guedy mynegy hy**nny y uaxen. kynnulla6 a wnaeth ynteu y llu m6y**haf a all6s. A mynet yn y erbyn a rodi cat ar uaes** y kynan meirada6c ae erru ar fo. Ac eissoes ny phe**yd6s kynan namyn ymgynnulla6 y lu eilweith** ac anreitha6 y g6ladoed ual kynt. A gueitheu gan **uudugolyaeth. gueithyeu ereill hebdi yd ymchue**lei uaxen y 6rtha6. Ac or diwed eissoes guedy gu**neuthur o bob un o*nadunt* colledeu ma6r y6** gilid kymodi a wnaethant tr6y eu kedymdeithyon **a dyuot yn un garyat. Ac ym pen yspeit pym mly**ned syberwhau a wnaeth maxen o amylder eur **ac aryant. a swllt a marchogyon. A chynifwyr** Ac yn y lle paratoi llyges a oruc. A chynnulla6 **atta6 holl ymladwyr enys prydein. ac a all6s** y gaffael o leoed ereill. A guedy bot pob peth **yn para6t. ch. kychwyn a wnaeth parth a llyda6** y wlat a elwir yr a6rhon bryttaen uechan. **A guedy y dyuot idi dechreu ymlad ar bob..** oed yndi o freinc. ac yn y dyd h6nn6 y llas //

LlGC 5266 t. 109

hymlath eu tywyssa6c. a phymtheg mil o wyr arua6c y gyt ac ef. A guedy guelet o uaxen ueint yr aerua **yr wnathoydit o*nadunt*. A g6ybot o*hona6* bot yn** ha6d guedy hynny eu daryst6ng yn g6byl. gal6 **kynan meirada6c a wnaeth atta6. Ac a dan chuer**thin dywedut 6rtha6 ual hyn. ar neilltu o*dieith***yr y bydinoed. kynan heb ef llyma un or gulado**ed goreu yn freinc guedy y ry daryst6ng ynn. go**beith ynn weithyon gaffael y lleill. Ac 6rth hynny** bryssywn y kymrit y kestyll ar caeroed. ar dinassoed. **kyn mynet y chuedyl yn honneit dros y guladoed.** ac ymgynnulla6 pa6b y gyt yn an herbyn. canys **o chaff6n y teyrnas hon. nyt oes pedrus gennyf** caffael holl freinc yn einim. Ac 6rth hynny na uit **ediuar gennyt kanhyadu imi dy dylyet ar enys** prydein. ket bei gobeith yt y chaffael. canys pa **beth bynnac ry gollych ti eno. minheu ae hen**illaf yty yma. Ac yn gyntaf mi ath wnaf yn ure**nhin ar wlat hon. Ac ae llanwun oc an kenedyl nu**hunein. guedy darfo ynn b6r6 estra6n genedyl o**honei yn ll6yr. ac odyna hon a uyd eil bryttaen. A** hyt y guelir ymi g6lat fr6ythla6n y6 honn o ydeu //

LlGC 5266 t. 110

amrauael. ac auonoed kyula6n o pysga6t. a choedyd tec a forestyd adas y eu hely. A herwyd y guelir y **mi nyt oes wlat garueidach no hon. Ac ada6 a** wnaeth kynan yna kad6 tragywyda6l fydlonder **yda6 ynteu gan uuydhau ida6 a diol6ch yr hynn** ry ad6sei. Ac yna eilweith kyweirya6 a wnaethant eu llu yn **uydinoed. a mynet hyt yn rod6m. Ac yn diannot** goresgyn y dinas. canys guedy clybot or freinc **creulonder guyr Ruuein ar bryttanyeit. sef a** wnaethan ada6 y guraged ar meibon. A fo yr **kestyll ar keyryd cadarn. ereill yr coedyd ar ker**ryc ac yr mynyded ar lleoed diffeith. y geissya6 **amdiffyn eu heneit. Ac nyt arbedei wyr Ruuein** hagen ar bryttannyeit. nac y ua6r nac y

uych**an. nac y hen nac y yeuanc. or a geffynt nam**yn yr guraged e*hunein*. A guedy daruot udunt **goresgyn yr holl wlat. a distry6 y pobloed. ac eu** dileu yn ll6yr. cadarnhau y kestyll. ar caeroed **ar tyroed a wnaethant o uarchogyon enys pry**dein. A guneuthur ereill o newyd. yny oed gy**meint eu houyn ar ba6b or a gly6hei eu creu**londer tros teyrnas freinc. ac yd oedynt pa6b //

LlGC 5266 t. 111
ar fo. rei yr kestyll ac yr dinassoed cadarn. ereill y wladoed y byt y geissya6 nodet am eu heneideu. **Ac yna anuon g6ys a wnaeth maxen hyt yn enys** prydein. 6rth gynnulla6 canmil or pobyl issaf **eu breint. or meibyon eillyon ar tirdyllodron. ar** llauurwyr. ac y gyt a hynny. deg mil ar ugeint **o uarchogyon yn argl6ydi arnadunt 6ynteu. Ac y** eu hamdiffyn rac gormessoed a rac eu gelynyon. **A guedy dyuot hynny o niuer hyt ar uaxen. ef** ae rann6s tros 6yneb llyda6. Ac a dangosses y ba6b **y rann ae achub ar neilltu. Ac yna y gunaeth** maxen llyda6 yn eil bryttaen. Ac y rodes y kyn**an meirada6c hi. A guedy daruot lluneithu** y wlat honno y*uelly*. y kychuynn6s ynteu a **rann arall or llu parth ac eithauoed freinc.** Ac y darystyng6s 6rth y argl6ydiaet o g6byl. **tr6y ur6ydreu ac ymladeu. Ac y gyt a hynny.** holl germania a dan y theruyneu a oresgynn6s. **A guedy bot pob lle o hynny yn darystyngedic ida6.** y gossodes eistedua y teyrnas yn y dinas a elwit **treueris. Ac odyna y dechreuis ryuelu ar y deu** uroder. Gracian a 6ala6nt. oedyn amherodron //

LlGC 5266 t. 112
yn Ruuein. A guedy llad y neill y diholes y llall o Ruuei ymdeith. AC yn yr amser h6nn6 yd oed **wyr freinc a guasguyn a pheita6 yn ryuelu ar** kynan meirada6c. ac ar y bryttannyeit ereill. **oed yn llyda6. tr6y uynych ymladeu. Ac ynteu yn** 6ra6l. ac yn 6ychyr. yn ymdifrit. ac yn ymgyn**hal racdunt h6y. gan talu aerua dros y gilid.** Ac yna guedy hedychu y rygthunt. medylya6 **a wnaeth kynan keissya6 dywedi yw gyt*uar*** chogyon o wraged dylyeda6c 6rth hilya6 pla**nt. a gynhalyei y wlat ar kyuoeth yn trag**ywyda6l. Ac ual na bei neb kyuathrach y ryg**thunt ar freinc na chymysc yn y genedyl.** namyn eu bot yn ya6n 6ryttannyeit. sef a **wnaeth kynan anuon ar duna6t urenhin** kerny6 y erchi y uerch yn wreic ida6 ef. **canys honno yd oed yn y charu yn wuyhaf** gureic. herwyd y bonhed. ae dylyet. ae phryt. **ae gosged. ae theg6ch. ae diweirdeb. Ac y am** hynny erchi ida6 a wnaeth kynan tr6y ly**thyreu kynnulla6 a 6ei wedw o uerchet** diledogyon enys prydein 6rth eu rodi yw dy //

LlGC 5266 t. 113
lyedogyon ynteu. Ac achuanec y hynny. erchi ida6 a wnaeth kynnulla6 m6yhaf a allei. o wra**ged guedw ereill. a uei is eu breint. no rei** hynny. 6rth eu rodi yn llyda6 y gyury6 ac **a dyleynt. Sef oed y duna6t h6nn6 bra6t** y carada6c y g6r a dywedadoed uchot. ac yr **dothoed yn lle y ura6t yn urenhin. A phen**haduraf oed heuyt yn enys prydein. canys **ida6 y gorchymynassei 6axen. tywyssogyaeth** a llywodraeth y teyrnas yr pan athoed o*ho***nei hyt tra uei ynteu dieythyr yn guneuthur** y gyureideu. A Guedy dyuot ar duna6t y gen**nad6ri honno. uuydhau a wnaeth 6rthi. Ac anuon** guys yn diannot. a oruc tros 6yneb enys prydein. **y gynnulla6 y guraged hynny mal yd archadoed.** Sef eiryf a gynnull6t o uerchet dylyedogyon. **un uil ar dec. Ac o wraged oed is eu breint. y am** uerchet y tirdiwyllodron ar bileinnieyt deu ug**ein mil. Ac erbyn dyuot y gynnulleitua honno** hyt yn llundein y kynnull6t a gaffat o longeu **yg kylch traetheu enys prydein. 6rth anuon y** gynnulleitua honno megys yd erchessit hyt //

LlGC 5266 t. 114
yn llyda6. A chet bei llawer ym*plith* hynny o wraged. a chuenychei uynet y*uelly*. y eu rodi y wyr **y wlat arall. eissoes yd oed lawer. A oed well ganth**unt eu mar6 yn eu gulat e*hun*. no mynet **y wlat arall. gan ada6 eu ryeni ac eu kenedyl.** ar wlat y ganadoed yndi. Ac ereill o*nadunt* a **dewissei cad6 eu diweirdeb. ac eu guerynd**a6t. yg wassanaeth duw gan diodef acha**noctit. ym mlaen mynet wlat arall. y ar**uer o digrif6ch a drythyll6ch. ac edyllder **kna6t. Ac yna pan oed y llyghes yn para6t.** Ar g6ynt yn hyr6yd. dodi a wnaethp6t y gy**nnulleitua honno o wraged yndunt. a dech**reu h6ylla6 ar hyt temys. Ac ual yd oedynt **wedy ry dyuot hyt yn agos y traeth llyda6** nachaf g6ynt kythra6l g6rth6yneb udunt **Ac yn enhyt uechan. eu guasgaru. ac eu bodi** y rann wuyhaf o*nadunt*. Ac ereill o*nadunt* **a 6yry6t y enyssed ag*kyfyeith*. ym*plith* estro**nyon genedloed. Ac yno y merthyr6t ac y **llas. rei o*nadunt*. ereill o*nadunt*. a eteliit** yg keithiwet. ereill yg carchar. Ac ereill o //

LlGC 5266 t. 115

nadunt a gyuaruu a dirua6r lyghes. A anuonassei Gracian amhera6dyr. hyt yn Germania. **y ryuelu ar yr aruordir yn erbyn y neb a** wedassei y 6axen. Ac ar ae conhorthwyei. A sef **g6yr oed tywyssogyon a*rnadunt*. G6inwas.** a Melwas. A G6inwas oed urenhin ar y w**lat a elwit huna6t. A Melwas oed urenhin** peita6. A guedy ymgyuaruot or morynyon **ar ysgymunedic pobyl honno. yn y mord6y** h6nn6. guedy guelet o*nadunt* eu teccet. **keissya6 a wnaethant ymrewydu 6rthunt.** y eilenwi eu godineb. A guedy na mynn6s **y morynyon kytsynhya6 ac 6ynt yn yr ewy**llis honno. sef a wnaeth ~~sef a wnaeth~~ y brat**wyr hynny eu llad y rann wuyhaf o*nadunt*.** Ac yn diannot odyna pan glywsant bot enys **prydein yn anreithedic oe marchogyon ac** yn wedw oe hymladwyr. sef a wnaethant **bryssya6 eu hynt parth ac ynys prydein. A** chymryt y gyt ac 6ynt y borth wuyhaf a **allassant y chaffael or enyssed yn y chylch.** a dyuot yr alban yr tir. A dechreu anreith //

LlGC 5266 t. 116
ya6 y guladoed. oed heb lywa6dyr nac amdyffynn6r arnadunt. A llad y bileinllu ar tirdywyllodron. **Ac yna eissoes guedy mynegi y 6axen y trueni** h6nn6. yd anuones ynteu Gracian rodgymryt **a dwy leng o wyr arua6c y gyt ac ef y am**diffyn y brytannyeit. A guedy dyuot Gracian **hyt yn enys prydeim. a dechreu ymlad ar gelyn**yon. guneuthur dirua6r aerua a oruc o*nadunt*. **Ac eu kymell ar fo hyt yn ywerdon. Ac yn yr am**ser h6nn6 y llas maxen yn ruuein. ac y guas**gar6t a oed y gyt ac ef or brytannyeit. Ac y** foassant hyt yn llyda6 ar ~~kyt y~~ kynan meirada6c. **A phan gigleu Gracian rodgymryt ry lad maxen** yn ruuein. kymryt a wnaeth ynteu brenhin**aeth enys prydein. a guisga6 coron y teyrnas** am y ben ehun. A guedy y uot yn urenhin **kymeint uu y creulonder. ae syberwyt yny** uu reit yr brytannyeit. or diwed kyuodi yn y **erbyn ae lad. A phan gigleu y racdywededigy**on elynyon uchot. a foassynt ywerdon ry lad **Gracian. kynnulla6 a wnaethant 6ynteu y g6**ydyl. ar yscoteit. a guyr denmarc. ar llychlyn //

LlGC 5266 t. 117
wyr y gyt ac 6ynt. a dyuot hyt yn enys prydein. ae hanreithya6 o tan a hayarn or mor b6y gilid. **Ac 6rth hynny anuon llythyreu a wnaeth y bry**tannyeit hyt yn ruuein. a dagreua6l g6ynuan**eu yndunt. gan ada6 tragywyda6l darystyng**edigaeth. ac uuydta6t. a theyrnget udunt. yr ell**6ng canhorth6y atadunt. ac eu rydhau y gan eu** gelynyon. Ac yna yd anuonet lleng o wyr arf**a6c atadunt. A guedy eu dyuot hyt yn enys** prydein. Ac ymlad ar gelynyon. eu dihol a wna**ethant o holl teruyneu enys prydein. ac eu g6r**thlad. a rydhau y gywarsaghedic bobyl. or tru**an geithiwet ormessa6l honno. Ac yr g6rthlad** gormessoed a gelynyon yd archassei seuerus am**hera6dyr gynt. guneuthur mur y r6ng** deiuyr ar alban or mor b6y gylyd. canys yr **alban y gnotaei dyuot yn gyntaf pob gormes** or a delhei enys prydein. Ac yna eilweith y **ca6ssant 6ynteu yn eu kyffredin gyghor. g6yr** ruuein. a rei enys prydein. adnewydhau y **mur h6nn6. a g6plau or mor b6y gylid.** A Guedy daruot k6plau y gueith h6nn6 y //

LlGC 5266 t. 118
h6nn6 y menegis guyr ruuein. yr brytannyeit. hyt na ellynt h6y kymryt perigyl a llauur. **ac aneiryf treul ar wyr ac arueu a meirch.** ac eur ac aryant. ar uor ac ar tir. yn keissy**a6 amdifin pobyl mor lesc ac wynteu. y** gan cr6ydredigyon ladron. a gormessoed. a bot **sened ruuein yn blina6 o treulya6 eu da. ac** eu swllt mor wastat a hynny yn kerdet mor **a thir. ac yn diodef agheua6l perigleu trost**unt. a bot yn well ganthunt dilyssu eu teyrn**get no hynny. Ac y gyt ~~a hyt~~ a hynny. bot yn** ya6nach udunt ehunein kymryt dysc ac aruer **ar ymlad. mal y gellynt amdyffin eu g6lat. ac** eu guraged ac eu plant. ac eu goludoed ac eu **rydit a thros eu buched ehunein na dodi eu** goglyt ac eu hymdiret yn wastat yg wyr ru**uein. A guedy daruot mynegi yr ymadrodyon** hynny yr brytannyeit erchi a wnaethant ky**nnulla6 holl yeuegtit enys prydein. ae holl** ymladwyr. ac eu d6yn hyt yn llundein yn **eu herbyn 6ynteu. canys yt oedyn 6ynteu** yn mynnu ymchuelut y ruuein tracheuyn //

LlGC 5266 t. 119
A guedy eu dyuot yn ll6yr hyt yn llundein. y gorchynn6t y kuhelyn archesgob llundein pregethu **udunt. A mynegi yr ymadrodyon yd oed wyr** ruuein yn y ada6 ganthunt. Ac uegys hyn y **dechreuis yr archesgob y ymadra6d.** ARgl6ydi heb ef. ket archer ymi pregethu y **chui. ys m6y ym kymhellir y wylya6. nogyt** y dywedut pregeth. ac ymadra6d uchel. rac tru**anhet gennhyf yr ymdiwedi ar wander. a dam**weiny6s y chui. guedy yspeila6 o 6axen enys **prydein oe marchogyon ae**

hymladwyr. Ac a dienghis o*hona6ch* chuitheu pobyl y6ch aghyfr6y**s heb 6ybot dim 6rth ymlad namyn yn achu**bedic. o amrauaelyon negesseu. A chyfnewituaeu. **a diwyllodraeth y dayar yn wuy noc yn dysc ym**ladeu. Ac 6rth hynny pan doeth a6ch gelynyon **am a6ch pen. ywch kymellassant y ada6 a6ch** keibeu. a megys deueit kyueilornus heb uu**geil arnunt a6ch guasgaru. cany mynassa6ch** kymysgu a6ch d6yla6. ac arueu nac ar dysc ym**lad. Ac 6rth hynny. pa hyt y keiss6ch chui. bot** ruueina6l argl6ydiaeth yn un gobeith ywch //

LlGC 5266 t. 120
ac yd ymdired6ch yn estra6n genedyl ny bei de6rach. na chadarnach no chui pei nar atte**wch y lesged goruot arna6ch. ednebyd6ch hef**yt bot guyr ruein yn blina6 ragoch. ac yn **ediuar ganthunt y gniuer hynt a gymer**assant tros uor a thir gan emlad ac eu gely**nyon drossoch yn wastat. ac y weithyon y ma**ent yn dewissa6 madeu eu teyrnget ywch **ym mlaen dyodef kyfry6 lauur a h6nn6 dro**ssoch bellach. pei byde6ch chui yn yr amser **y bu y marchogyon yn enys prydein. beth a** tebyge6ch chui. ae yr hynny y tebyg6ch chui **fo dyna6l anyan y 6rthy6ch. A geni dynyon** yg g6rth6yneb anyan megys bei genit or **bilein marcha6c. ac or marcha6c bilein. Ac** yr hynny eissyoes disgynnu dyn y gan y gilyd. **ny thebygaf i colli onadunt eu dyna6l any**an yr hynny. Ac 6rth hynny canys dynyon y**wch gune6ch megys y dyly dynyon. gelwuch** ar grist. hyt pan uo euo a rodo ywch gle6der **a rydit. A guedy teruyny ar hynny or arches**gob y ymadra6d ae parabyl. ar y wed hon. ky //

LlGC 5266 t. 121
meint uu y kynnuryf yn bobyl ar niuer. megys y tebyg6t yn deisyuyt. eu bot wedy **eu kyflenwi o gle6der. Ac yn ol y parabyl** h6nn6 y rodes y ruueineit cadarnyon dysg**ediaetheu ar ymladeu yr ergrynedic pobyl** honno. Ac ada6 agreifft udunt y wneuthur **arueu. Ac erchi udunt adeilat kestyll a thy**roed ar glan y mor. yn y porthloedeu y bei **disgynuaeu y llongeu. 6rth gad6 eu g6lat o**nadunt rac eu gelynyon. Ac eissoes ha6s yw **guneuthur heba6c or barcut. nogyt gune**uthur bilein yn dysgedic ar uyrrder. A **ph6y bynnac a rodo dysc o anodun doethin**eb ida6. kynhebic y6 yr neb a wasgarei ge**meu ma6rweirtha6c. a dan draet moch. Ac** yna kychuyn a oruc guyr ruuein y emdeith. **megys ar odeu na delynt trach cheuyn yr e**nys hon. Ac ar hynn yn y lle nachaf y racdyw**ededigyon elynhon uchot. Guinwas. a Melwas** yn dineu or llongeu. yr tir. a llawer o nif**eroed ganthunt. or g6ydyl. ar yscoteit. ar** fychteit Ar llychlynwyr. A gur denmarc. A //

LlGC 5266 t. 122
phob kenedyl or a ellessynt y gaffael y gyt ac 6ynt. A goresgyn yr alban yn diannot o **uy6n y mur. A guedy g6ybot o*nadunt* ry uy**net guyr ruuein y emdeith heb obeith ymchu**elut tracheuyn. ehofnach noc y gnoteynt yd** ymrannassant y dystry6 y mur. Ac yna y gosso**det y6 amdiffyn ynteu y bileinieit diaruot. Ag**kyur6ys ar ymlad. para6t ar fo. bei lleuessynt. **Ac ny orffo6yssei y gelynyon o wur6 agheuolyon** ergydyeu yn eu plith. Ac o wur6 bacheu g6rthuyny**a6c 6rth linynneu. Ac y*uelly* tynnu y trueinn**yon uileinllu hyt y lla6r or kestyll ac or caero**ed. Ac yna tr6y amry6 poeneu. y gorffennit eu** hagheu. A diga6n o didan ac o da oed gan y neb **a gaffei y ry6 agheu h6nn6 arna6. rac y ryw** amrauael poeneu a welynt y wneuthur ar eu **kereint. ac ar eu kedymdeithyon yn eu gwyd.** O wi a duw. ma6r a beth y6 guelet dwywa6l **dial ar y bobyl am eu hen pechodeu. Canys pei** bydynt yna y sa6l uarchogyon a dugassei 6axen **gantha6 tr6y y ynuydr6yd ae syberwyt. ny deu**ei pobyl y enys prydein a allei oruot arnadunt. //

LlGC 5266 t. 123
Ac aml6c 6ot yn wir hynny. hyt tra uuant; 6ynt6y a oresgynnynt y g6ladoed ar brenhin**aetheu o 6ng ac o bell y 6rthunt. Ac a gynhely**ynt enys prydein heuyt yn araf ac yn hed6ch. **Ac y*uelly* hagen y damweinha pan ada6her** y urenhynyaeth yr bilein creula6n. A pha beth **weithyon a dywedaf ui. namyn yna yd ede**wit y dinassoed ar keyryd yn wac. ac yn diffe**ith guedy daruot yr gelynyon llad y kyw**da6twyr. Ac 6rth hynny. y cauas guedillyon **y pobyl truan honno yn eu kyghor. anuon** llythyreu hyt yn ruuein ar Agitius ~~y g6r~~ **y g6r oed amhera6dyr yn y mod h6n.** Kwynuuan ac ucheneidyeu y brytannyeit yn em**dangos y Agytius amhera6dyr ruuein. ac yn** mynegi ida6 bot y mor yn eu kymell yr tir. ar torr **eu gelynyon y eu llad. A bot eu gelynyon yn eu ky**mhell yr mor y eu bodi. Ac y*uelly* mynegi nat oed **udunt namyn un o deu peth. ac eu bodi or mor.** ae eu llad ar y tir. Ac ymchuelut a wnaeth y ken**nadeu tracheuyn y trist. heb eu guaranda6. A** mynegi hynny y eu kywda6dwyr. //

LlGC 5266 t. 124
Ac yna y ca6ssant oc eu kyffredin gyghor ell6ng kuhelyn archesgob lundein hyt yn llyda6 y geissy**a6 porth a nerth y gan eu kereint. Ac yn yr am**ser h6nn6. yd oed aldwr yn urenhin yn llyda6. **yn pedweryd guedy kynan meirada6c. A gue**dy dyuot kuhelyn hyt yn llyda6. ae welet or bre**nhin ef yn wr d6ywa6l credyuus ad6yn megys** yd oed. y erbynneit a wnaeth ida6 yn anrydedus. **Ac amouyn ac ef acha6s ac ystyr y neges ae dy**uotedigaeth ac yna y dywa6t kuhelyn 6rtha6 **Argl6yd heb ef diga6n y6 damllywychedicet ytti** a thi a allut kyffroi ar dagreu ac 6yla6 o glybot **y trueni yd ym ni y brytannyeit yn y diodef yr** pan anreith6s maxen enys prydein oe marchogy**on ae hymladwyr yn ll6yr ac y gossodes yn y wlat** hon. yr hon yd wyt titheu yn y llywa6 ac yn **y medu. A guyn y uyt a weles pei guledychut tithe**u hyhy byth tr6y hed6ch. A guedy y hyspeilya6 **y*6elly* oe marchogyon y kyuodassant yn an her**byn ninheu y guedillyon truein a edewit yno **yr enyssed oc an kylch ar enys oed gyula6n o** eur ac aryant a goludoed ereill y hanreitha6 //

LlGC 5266 t. 125
yn gyn ll6yrhet ac nat edewit dim yndi or y gallo neb ymosymdeitha6 yndi. eithyr y neb **a allo ymborth tr6y hely. canyt oed gedernyt** ymladwyr a allei 6rth6ynebu udunt. Ac y gyt **a hynny neur dery6 y wyr Ruuein blina6 y we**ithyon mal na chaff6n y ganthunt 6ynteu we**ithyon neb amdiffin. Ac 6rth hynny yd ym ni**nheu yn guedia6 dy drugared ditheu. hyt pan **rodych ~~u~~ ditheu nerth a chanhorth6y ac amdi**ffyn o*hona6t* tuhun y teyrnas. yd wyt dylyed**a6c arnei. cany dyly neb y coronhau yn well no** thi o coron gustennyn. a maxen wledic. canys y **guyr hynny ysyt ryeni yt. Ac 6rth hynny par**ota dy lynghes a debre y gymryt teyrnas enys **prydein. A minheu ae rodaf hi y r6ng dy d6yla6** ti. Ac ar hynny yd ateba6d aldwr yr archesgob. **A 6rda heb ef. ef a uu ~~a uu~~ amser na 6rthod6n** i teyrnas enys prydein o bei ae rodei ym. canys **mi a tebygaf nat oed un teyrnas fr6ythlonach** na guell no hi tra gaffet yn hed6ch. Ac yr a6rhon **eissoes canys kyuaruu dryc tyghetueneu a hi.** cas y6 gennyf ui a chan pob tywyssa6c. A thros //

LlGC 5266 t. 126
pob peth or a gyuery6 a hi. dryc argl6ydiaeth guyr ruuein yn 6uyhaf a argywed6s idi. **hyt na eill neb tywyssa6c kynnal y theil**yngda6t heb arwein ruueina6l geithiwet **arna6. gan talu teyrnget udunt ohonei. Ac** 6rth hynny 6rda heb ef p6y ny bei well **gantha6 gyuoeth bychan y lle arall yn ryd heb** geithiwet. noc un ma6r yn y lle y bei y dyly**et gan tragywyda6l geithiwet. Ac 6rth hyn**ny y mae dewissach gennyf ynheu y kyuoeth **bychan a welyt di yma gan rydit no teyrn**as enys prydein a dan geithiwet. Ac eissyoes heb **ef canys yr enys a dywedy ti a uu eidu uy** ryeni inheu. minheu a rodaf yn ganhorth6y **yti custennyn uy mra6t. a d6y uil o uarch**ogyon y gyt ac ef. y edrych a uynno du6 **ida6 gallu rydhau yr enys honno. y gan or**mes estra6n genedyl. ag*kyfyeith*. A chym**eret h6nn6 coron y teyrnas a bit urenhin** yno o myn du6 y ganhyadu ida6. A rac by**g6th ryuel ysyd arnaf inheu y gan freinc** nyt ada6af ynheu yt ti yr a6rhon o uarch //

LlGC 5266 t. 127
ogyon m6y no hynny. Abreid uu o daruu yr brenhin teruynu y ymadra6d. pan rodes kuhel**yn archesgob llundein llawer o diolycheu ida6.** am hynny. Ac yn y lle gal6 custenyn. A dywedut **6rtha6 ual hyn. crist heb ef a oruyd. crist a wled**ycha ac a orchyuycca. llyman urenhin enys pry**dein. diffeith crist ae canhorth6yho. llyman an** amdyffyn. ac an gobeith. ac an llewenyd. Pa beth **wedy hynny. yn y lle guedy bot yn para6t y llog**eu ar y traeth. ethol y marchogyon ac eu riua6. ac **eu rodi y kuhelyn archesgob llundein.** Ac yn diannot guedy bot pob peth yn bara6t. **kychwyn ar y mor a wnaetant. A dyuot y porth** totneis yr tir. ac yn diannot kynnulla6 y llu m6**yhaf a allassant y gaffael yn enys prydein. a chy**rchu eu gelynyon. A guedy ymlad ac 6ynt. **try6 euyrllit y guyuydedic 6r h6nn6 cael y** uudugolyaeth. A guedy mynet hynny yn honny**eit tros y teyrnas ymgynnulla6 a wnaeth yr** holl 6rytannyeit. hyt yn circestyr. a guisga6 **coron y teyrnas am ben custennyn uendigeit.** ae 6rda6 yn urenhin ar enys prydein. a rodi //

LlGC 5266 t. 128
gureic ida6 a hanoed o dylyedogyon ruuein ac a uagyssyt yn llys kuhelyn archescob llunde**in. Ac or wreic honno y bu tri meib ida6. sef oed y** rei hynny. Constans. Ac emreis wledic. Ac 6thyr **pen**

dragaon. Ac yna y rodes ef constans y mab hynaf ida6. ym mynachloc amphibalus yg ca**er wynt ar uaeth. ac y6 wneuthur yn uyn**ach. ar deu uab ereill. emreis wledic ac 6thyr **pen dragon. A rodet ar uaeth ar kuhelyn arch**escob llundein. Ac ym pen y deudeg mlyned wedy **hynny. y doeth un or fychteit yr uuassei wr** ida6 gyn no hynny. A gal6 y brenhin atta6 me**gys y gyfr6ch yn lle ysgyualaf. A guedy gyrru** pa6b y 6rthunt y lad a chyllell. **AC yna guedy llad custennyn uendigeit. y kyuo**des anundeb y r6ng guyrda y teyrnas am **wneuthur brenhin. canys rei a uynnynt gu**neuthur emreis wledic yn urenhin. ereill **a uynnei 6thur pen dragon. ereill a uynnynt** wneuthur un oc eu kenedyl. Ac or diwed gue**dy na duunynt ar hynny. sef a wnaeth gorth**eyrn gortheneu. yarll oed h6nn6 ar went ac //

LlGC 5266 t. 129
ergyng a yeuas. 6rth geissya6 y urenhinaeth ida6 ehun or diwed. mynet hyt yg kaer wy**nt. yn y lle yd oed constans yn uynach. y mab** hynhaf y gustennyn uendigeit. oed h6nn6 a **dywedut 6rtha6 ual hyn. Constans heb ef. dy** tat ti y*syd* uar6. ath urodyr y*syd* ry yeueinc **6rth wneuthur brenhin** **o*nadunt*. Ac ny we**laf innheu oth lin ditheu a allo bot yn uren**hin. Ac 6rth hynny o bydy ditheu 6rth gyg**hor ac achuanegu kyuoeth a medyant y minheu. ar y **urenhinaeth. minheu a ymcheulaf 6yneb** y bobyl. ar kyuoeth parth ac attat titheu. Ac **a baraf dy dynnu or abit h6nn6. ket boet g6**rth6yneb gan yr urdas ath wneuthur yn **urenhin. A phan gigleu constans yr ymadra**6d h6nn6. llawenhau yn ua6r a wnaeth ac **ada6 tr6y aruoll rodi ida6 pob peth or a uynhei.** ac na wnelhei dim or urenhinaeth namyn **6rth y gyghor. Ae gymryt a wnaeth gortheyrn** gortheneu a tennu yn diannot or uynechtit. **ae wisga6 o urenhina6l dillat. A dyuot ac ef hyt** yn llundein. Ac yna o ureid cahel canhyat y //

LlGC 5266 t. 130
pobyl oe dyrchauael yn urrenhin. Ac yn yr amser h6nn6 mar6 uuassei kuhelyn arches**cob llundein. ac 6rth hynny ny chaffat un** escob a gymerei arna6 y gyssegru ynteu **6rth ry tynnu or creuyd. Ac eissyoes yr hyn**ny nyt ebryuyg6s gortheyrn y gueithret **h6nn6. namyn myne~~nt~~ ehun yn lle escob. a chy**mryt coron y teyrnas ae dodi am ben con**stans. ac y*uelly* y urda6 yn urenhin.** A Guedy dyrchauaael constans yn urenhin. y ro**des ynteu holl ly6odraeth y teyrnas yn lla6** gortheyrn. Ac ehun heuyt a ymrodes ym pob **pet 6rth y gyghor. canys amgen dysc a dysc**assei ef yn y cla6styr no llywya6 brenhina**eth. A guedy caffael o gortheyrn medyant** kymeint a h6nn6 yn y la6. medylya6 a oruc **pa ansa6d y gallei caffael ehun y urenhina**eth. canys hynny yd oed yn y damuna6 ac yn **ystrywa6 oe holl dihewyt. damwein truan** heuyt ry daroed yr uar6 hynaf guyr **y teyrnas ae chyghorwyr yn llwyr. megys** nat oed un gur mor arbennic a gortheyrn //

LlGC 5266 t. 131
a megys meibyon oed pa6b o wyrda y teyrnas oll y 6rtha6 ynteu. Ac euo a gaffei anryded pa6b **o*nadunt* hwy. canys ef a uedei y kyghor. A** guedy guelet o ortheyrn y uot yn caffael pob **peth 6rth y ewyllys. medylya6 a wnaeth oe** holl ethrylith pa wed y gallei diot constans **uynach or urenhinaeth. Ae chymryt ida6 ehun.** Ac yna y kymyrth y swllt ar tryzor ar kestyll **ar caeroed ar dinassoed cadarn. yn y uedyant** ehun. gan uenegi yr brenhin bot dygyuor **lluyd am eu pen or enyssed. A guedy caffael** o*hona6* gan y brenhin pob peth o hynny **6rth yb uynnu. Gossot na wnaeth ynteu y ann**wyleit ehun ae diwydyon y warchad6 y lleo**ed hynny. Ac odyna medylya6 a wnaeth pa wed** yd ystrywei urat y brenhin. A dywedut 6rth **constans ual hynn. Argl6yd heb ef. reit oed iti** achuanegu dy deulu mal y bo dibryderach yt. **Ac y bych ehofnach rac dy elynyon. Ac yna y** dywa6t constans 6rtha6 ynteu. ponyt yth la6 **di heb ef. y rodeis i holl uedyant a llywodraeth** y teyrnas. Ac 6rth hynny. guna ditheu pob //

LlGC 5266 t. 132
peth or a uynnych gan gad6 fydlonder i minheu. Ac yna y dywa6t gortheyrn. ef yr dywetp6t **imi bot y fychteit yn mynnu d6yn guyr** llychlyn a denmarc yn un ac 6ynt 6rth ry**uelu arnam ninheu. Ac 6rth hynny y kyghor**af ui yty guaha6d rei o*nadunt* 6ynteu **yn wyr yt. ac yth lys yn wastat mal y bont** gymeruedwyr y rot ac eu kenedyl. ac y gall**ont chuedleuha. A g6ybot med6l eu kenedyl** ar t6yll ar brat ~~yth erbyn~~ a ystrywer yth erbyn **odyno. A pony wel6ch chui urat gortheyrn.** canyt o acha6s kynnal yechyt y brenhin yd **ystrywei ef yr ymadrodyon hynny namyn** g6ybot bot y guyr hynny yn ysgafnach eu **hann6yt noc ereill. a bot yn ha6t ganthunt** wneuthur kyulauan. a bot yn ha6d ida6

yn**teu eu kyffroi hwy yn erbyn y brenhin. oe** lad. a g6ybot guedy darffei hynny. y caffei **ynteu ehunan y urenhinaeth. A guaha6d A** wnaeth gortheyrn can marcha6c or fychteit **o ysgothlont yn wyr yr brenhin. Ac eu hanry**dedu a wnaeth udunt. o amraualyon rodyon //

LlGC 5266 t. 133

eur ac aryant. a dillat. a meirch A thlysseu ma6rweirtha6c. yny yt oedynt 6ynteu or dywed yn y **gymryt ef yn lle brenhin. Ac yn uuydhau yn** y wassanaeth. Ac yna y kenynt kywydeu ida6 ar hyt **yr heolyd. Gortheyrn ysyd teil6ng o amherodra**eth. Ac o teyrnwialen enys prydein. A chonsta**ns y*syd* anteil6ng. Ac ynteu wuy wuy yn eu** harydedu hwy. Ac yn y diwed guedy g6ybot **o ortheyrn. ry gaffael eu caryat. ac eu rybuch**et yn llwyr. guedy eu medwi nosweith. y dyw**a6t 6rthunt y uot ef yn ada6 enys prydein. y** geissya6 kyuoeth a uei wuy ac amlach yn lle **arall. cany allei ef herwyd y dywedei kynnal** dec marcha6c a deu ugeint yn diwall or bych**ydic kyuoeth oed ida6. A guedy dywedut 6rthunt** kymeint a hynny. mynet parth ae lety. yn **trist. ac eu hada6 6ynteu yn y neuad yn yuet.** A guedy guelet or fychteit hynny tristau a **wnaethant 6ynteu yn wuy noc yd oed ha6d** y gredu. o tebygu pany6 o pruder yr dywed**assei ortheyrn 6rthunt. A dywedut a wnaeth**ant y rygthunt ehun. pa acha6s na lad6n ni //

LlGC 5266 t. 134

y mynach h6n megys y caffo gortheyrn wedy hynny cadeir y teyrnas. p6y a dylyei urenhin**aeth yn well noc ef. canys teil6ng y6 o pob an**ryded. Ac argl6ydiaeth. y g6r ny orffowys oc **yn anrydedu ninheu yn wastat.** AC yn diannot kyuodi a wnaethant. A d6yn eu **ruthyr am ben ystauell y brenhin ae lad a chy**mryt y ben ae d6yn hyt rac bron gortheyrn. **A phan weles ynteu hynny. megys tristau o** dieithyr. ac 6yla6. Ac eissyoes ny buassei la6enach **ynteu eiryoet. o uy6n noc oed yna. Ac eissyoes** gal6 a wnaeth atta6 ky6da6t*wyr* llundein. **canys yno y gunathoedit y gyflauan honno. ac** erchi udunt daly oll y bratwyr hynny. ac odyna **eu dienydu 6rth yr wneuthur onadunt kyfla**uan gymeint a llad y brenhin. A rei o wyr y te**yrnas a dywedei pany6 gortheyrn yr wnatho**ed y brat h6nn6. ac nas gunaei y fychteit oc **eu dechymyc ehunein ereill ae diheurei. Ac** eissoes sef a wnaeth tatmaetheu y meibyon **ereill. emreis. ac 6thyr pen dragon. fo ac 6ynt** hyt yn llyda6 rac ouyn gortheyrn rac na //

LlGC 5266 t. 135

bei oc eu etiued A dalyei y teyrnas o diuetheit y rein hyny. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed emyr llyda6 **yn urenhin ar lyda6. Ar g6r h6nn6 a aruolles** y meibyon hynny yn llawen. Ac a beris eu meith**ryn mal y dylyit meithryn teyrned** AC yna pan weles gortheyrn nat oed a allei ymgy**uerbynneit ac ef. sef a wnaeth ynteu kymryt** coron y teyrnas. ae guisga6 am y ben ehun. A gore**sgyn y tywysogyon ereill. Ac eissyoes guedy clybot** y 6rad6ryaeth honno ym pob lle yn honnyeit. sef **a wnaeth guyr yr enyssed ym*duuna6* y gyt 6rth** ryuelu ar ortheyrn. Canys y fychteit yr dyuynassei **or alban attadunt. y dial eu kytuarchogyon yr** parassei Gortheyrn eu llad. Am ry lad onadunt 6y**nteu constans uab urenhin custennyn uendigeit. Ac yna** dirua6r oual a phryder oed ar ortheyrn. or neill **parth o acha6s y uot yn colli y wyr. tr6y beunyd**ya6l ymladeu a br6ydreu. Ac or parth arall rac o**uyn emreis wledic ac uthyr pendragon. Canys** y rybud trae gilid a doei atta6. y uenegi eu bot yn **dyuot a llyghes dirua6r y meint ganthunt y or //**

LlGC 5266 t. 136

esgyn ac y dial agheu eu bra6t arna6. Eman y doeth y saesson yn gyntaf yr enys hon AC yn yr amser h6nn6 nachaf teir llong hir **yn disgynnu yn s6yd geint. yr tir yn lla6n o** uarchogyon arua6c. a deu wr yn deu uroder **yn tywyssogyon arnadunt. sef oed eu henw.** hors. a heingyst. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed **gortheyrn yn y dinas a elwit dorobern. sef** oed y dinas h6nn6 caer geint. A chennadeu **a doeth ar ortheyrn. y uynegi ida6. ry dyuot guyr** ma6r hyd6f. heb 6ybot pa le pan hanoedynt **y my6n llongeu hiryon. A rodi na6d a wnaeth** Gortheyrn udunt. Ac erchi eu d6yn atta6. A **guedy eu dyuot rac bron y brenhin. Arganuot** yn y lle a wnaeth y deu uroder oed tywysso**gyon ar y lleill. Canys ragor oed arnadunt** o pryt. a gosged. a th6f. a theled6rwyd rac **y lleill. A guedy edrych ohona6 arnadunt. go**uyn a wnaeth pwy oedynt. A pha le pan han**oedynt. A pha dayar y megyssyt arnei. A pha** acha6s. A pha neges y dothoedynt y6 teyr**nas ynteu. Ac yna y rodes heyngyst atteb** ida6 dros y gedymdeithyon. Canys hynaf oed. //

LlGC 5266 t. 137

A megys aeduetaf A doethaf. A phrudhaf. Ac yn y wed hon y dechreuis y ymadra6d. O tydy 6onedicaf or **brenhined. yg wlat saxonia yn ganet ni. ac yn ma**g6yt. un y6 honno ynteu o wladoed Germania. **Acha6s yn dyuotedigaeth ninheu y6. y rodi yn gua**ssanaeth yty. neu y tywyssa6c arall a wnel da yn. **Ac nyt oes acha6s y yn g6rthlad oc yn g6lat.** namyn a dywed6n yty heuyt. sef y6 hynny g6lat **uechan gyuyng. y6. A phan amlaho y phobyl mal** na anhont yndi. sef y6 eu kyneua6t. kynulla6 holl **wyr yeueinc y wlat rac bron eu tywyssa6c. A b6r6 prenn**eu y rygthunt. A megys y del y coelbren 6dunt. yd **etholir. Ac yd ellygir y wladoed y byt y my6n llon**geu. megys y guely dy. y geissya6 gossymdeith. Ac **y*uelly* rydhau eu g6lat. o tra amlder ky6da6t.** Ac yr a6rhon argl6yd heb ef yd amla6s ky6da6t **yndi yny uu reit ethol yr yeuengtit a wely di** yma rac dy uron. Ac erchi udunt uuydhau **6rth y gyneua6t ar gyureith oed ossodedic yr** y dechrereu yndi. A ninheu y deu uroder a we**ly di yn tywyssogyon arnadunt. canys o lin** brenhined yd hanym. sef y6 uy en6 i heingyst. //

LlGC 5266 t. 138

A hors y6 hen6 uy mra6t. A hynny argl6yd y ryuu reit y ninheu uuydhau yr gyureit yr uu**assei yr y dechreu. Ac y doetham hyt dy uren**hinaeth di. yn yd oed mercurius an d6w yn an **tywyssa6. A phan gigleu y brenhin kyrb6yll mer**curius dyrchauael y 6yneb a oruc. A gouyn pa ry6 **gret oed ganthunt. Ac yna y dywa6t heingyst.** Argl6yd heb ef an tatolyon dwyweu a anryded**6n nyt amgen. saturnus. a iuppiter. Ar dwyw**eu ereill y*syd* yn llywya6 y byt. Ac eissyoes yn **benhaf yd anryded6n mercurius yr h6n a alwn** ni yn an yeith wogen. Ac y h6nn6 y parth6ys **yn ryeni y petwaredyd or 6ythnos Ac a alwn** ninheu oe enw ef wogenes. A h6nn6 a elwir **yg kymraec dy6 merchyr. Ac yn nessaf y h6nn6** yd anryded6n y d6ywes gyuoethocaf or d6ywesseu. **yr hon a elwir effread. Ac y honno y kyssegr6s** an ryeni y chuechet dyd or 6ythnos. Ac yn an ye**ith ni y gelwir fridei. sef y6 hynny yg kymra**ec dyw guener. Ac yna y dywa6t gortheyrn. Am **a6ch cret chui. yr hon y*syd* ya6nach y gal6 yn** angret. noc yn gret dolurus yw gennhyf ui. //

LlGC 5266 t. 139

llawen 6yf inheu hagen 6rth a6ch dyuodedigaeth chui. canys amser ym reit 6rthi6ch yr dody6ch. **na du6 ar a6ch dycco na pheth arall. Canys uyg** gelynyon y*syd* ym kywarsagu o bob parth. Ac 6rth **hynny o mynn6ch chuitheu kymryt kyt lauur** a miui. ymlad am gelynyon. minheu a6ch kyn**halyaf chui. yn anrydedus ym teyrnas. Ac a6ch** kyuoethogaf o amrauael donyeu. a rodyon eur **ac aryant. a meirch. a thir a dayar a daoed ereill.** Ac yn diannot uuydhau a wnaethant 6ynteu. y **hynny a g6rhau yr brenhin. Ac ada6 fydlonder ida6** tr6y aruoll. A thrigya6 y gyt ac ef yn y lys. Ac yn y **lle nachaf y fychteit y elynyon yn dineu or alban.** a llu dirua6r y ueint ganthunt. Ac yn anreitha6 **y guladoed ac yn llad eu pobyl. A phan gigleu** Gortheyrn hynny kynnulla6 y uarchogyon a **wnaeth ynteu a mynet yn eu herbyn. A guedy dy**uot y deu lu y gyt. ac ymlad ny bu uar reit yr **ky6da6dwyr ymlad y dyd h6nn6. canys y saesson** a ymladassant yn gyn wrolet ar gelynyon a oed**ynt yn pylu y ky6da6dwyr. yny uu reit ud**unt ymchuelut ar fo yn gewilyduus. //

LlGC 5266 t. 140

A Guedy caffael o ortheyrn y uudugolyaeth y dyd h6nn6 tr6y y saesson. ynteu a amla6s rodyon yn y **lle udunt 6ynteu. Ac y heingyst eu tywyssa6c y rodes yn swyd lindysei tir a daear megys y gallei ymossymdeithya6 ohona6 ac ef ae gytuarchogyon. Ac odyna mal oed heingyst yn** wr doeth. call. ystrywus A guedy g6ybot ohona6 **~~ee~~ cael kedymdeithyas y brenhin. ae garyat. sef** a wnaeth ymadra6d yn y wed hon. Argl6yd heb **ef. dy elynyon di ysyd yn ryuelu o bob parth. A** hyt y guelir ymi heuyt bychydic o wyr dy teyr**nas ath gar. canys eu canm6haf a gly6af ui yth** ogyuada6. am d6yn emreis wledic. o lyda6 am **dy ben yth diot oth urenhinaeth. Ac 6rth hynny.** os da gennyt titheu. ac o byd ryngad6y bod yt. **kyghor yw gennyf ui. Anuon kennadeu hyt uyg** wlat i y waha6d marchogyon ettwa odyno me**gys y bo m6y a chadarnach an niuer ninheu 6rth** ymlad ath elynyon ditheu. Ac mal y bo dibryder**ach ititheu. Ac y gyt a hynny heuyt un arch a** archaf inheu yty pei na bei ouyn uy naccau o**honei. Ac yna y dywa6t Gortheyrn. Anuon di dy** gennadeu yn diannot hyt yn Germania. y waha**6d odyno kymeint ac a uynnych. Ac odyna ar**ch y minheu. a pha beth bynnhac a erchych //

LlGC 5266 t. 141

nyth necceir o*hona6*. Ac yna yst6ng y ben a wnaeth heingyst. A diol6ch hynny ida6. a dywedut 6r**tha6 ual hyn. Tydy argl6yd heb ef am kyuoetho**geist i. ac a rodeist ym eisteduaeu amyl ehalaeth **o tir a dayar. Ac eissyoes nyt megys y guedei an**rydedu tywyssa6c a hanfei o lin brenhined. Sef ach**a6s y6. ti a dylyut rodi ymi ae dinas ae castell y** gyt ac a rodut. megys ym guelyt inheu yn anry**dedus ym*plith* y tywyssogyon. Canys teilyngda6t** yarll neu uar6n. oed ya6n y rodi y tywyssa6c a **hanfei o lin tywyssogyon. Ac yna y dywa6t Gor**theyrn ida6 ynteu yn atteb. A 6rda heb uyg gua**hard i a wnaethp6t rac rodi y ry6 rodyon hyny** yt ti canys estra6n genedyl a phaganyeit y6ch **ac nat adwen inheu ettwa a6ch moes chui nac** a6ch deuodeu megys y gall6yf ych kyffelybu **am ky6da6dwyr. canys pei dechreu6n i a6ch** anryedu chui megys pria6t ky6da6t yr enys **guyrda yr enys a gyuodynt ym herbyn ac a 6rth**6ynebynt ym. Ac yna y dywa6t heingyst. Argl**6yd heb canhyata ditheu yth was guneuthur** ar y tir a rodeist kymeint ac yd ymgyr //

LlGC 5266 t. 142
haedo carrei y damgylchynu o hundy mal y bo dyogelach ym ymgad6 y my6n h6nn6. rac uy **gelynyon. canys fydla6n uum ac 6yf. ac uydaf** yt. A pha beth bynnac a wnel6yf ui yno yn fyd**londer yty y gunaf. A chanhyadu a wnaeth y bre**nhin ida6 hynny a gorchymyn a wnaeth ida6 **ell6ng kennadeu hyt yn Germania. y erchi bry**ssya6 ar borth odyno. Ac yna heb un gohir ell6ng **a wnaeth heingyst hyt yn Germania. A chymryt** croen tar6 a wnaeth ynteu. A holldi h6nn6 yn **un garrei. ac odyna ethol y lle cadarnhaf a all6s y** gaffael ar y tir a rodessyt ida6. Ac ar garrei hono **messura6 lle castell. A dechreu y adeilat yn dian**not. A guedy daruot adeilat y gaer. y gelwit yg **kymraec caer y garrei. ac yn saesnec tancastre.** ac yn lladin castrum corrigie. Ac or enw h6n6 **y gelwit yr hynny hyt hediw.** AC ymchuelut a wnaeth y kennadeu o Germania **a deuna6 llong ganthunt. ~~yl~~ yn lla6n o etholedig**yon uarchogyon arua6c. A merch heingyst gan**thunt. sef oed y hen6 hi Ronwen. Ac nid oed** yr eil a gyffelypit idi. rac y theccet. A guedy dy //

LlGC 5266 t. 143
uot y niuer h6nn6. sef a wnaeth heingyst guaha6d Gortheyrn ~~yr a~~ y edrych yr adeilat diessyuyt yr wna**thoedyt ac y edrych y marchogyon newyd dyuot.** A guedy dyuot y brenhin yno a niuer bychan gan**tha6 moli a wnaeth y gueith newyd. A chymryt** y marchogyon newyd dyuot yn wyr ida6. A guedy **daruot udunt b6yta o urenhina6l anregyon nachaf** y uor6yn yn dyuot or ystauell. A gorulch eur yn y lla6. **ae loneit ynda6 o win. Ac y*uelly* dyuot hyt rac bron** y brenhin. A guedy adoli ida6 ar tal y deu glin. kyua**rch guell ida6. a heilya6 arna6 ual hyn. Lauart ki**ng wasseil. A phan weles y brenhin pryt y uor6yn **anryuedu a wnaeth y theccet. Ac yn y lle ymlenwi** oe charyat a gouyn yr yeith beth a dywedassei y **uor6yn. A pheth a dylyei ynteu y dywedut yn 6rth**eb idi hitheu. Ac yna y dy yr yeithyd 6rtha6. Argl6yd **heb ef hi ath elwis di yn argl6yd ac yn urenhin.** yn y hyeith hi. Ac y*uelly* yth anryded6ys. yr hynn **a dylyy ditheu y 6rtheb idi hi. hynn yw. sef yw** hynny. Drincheil. Ac yna y dywa6 Gortheyrn 6rthi **drincheil. Ac erchi yr uor6yn yuet y g6in. Ac yr** hynny hyt hediw y mae y deua6t honno wedy //

LlGC 5266 t. 144
yr ada6 ym*plith* y kyuedychwyr yn enys prydein. Ac yna guedy medwi Gortheyrn neidya6 a wna**eth diawul ynda6. A pheri ida6 gytsynhya6 ar pa**ganes ysgymun heb uedyd arnei. A sef a wna**eth heingyst mal oed ystry6us. adnabot ysga6n**der ann6yt y brenhin. Ac ymgyghor ae ura6t **ac ae gedymdeithyon. am rodi y uor6yn wrth e**wyllis y brenhin. Ac o gyt gyghor y ca6ssant y **rodi yr brenhin. Ac erchi ida6 ynteu swyd geint** yn y hagwedi hi. Ac yn diannot y rodet y uor6yn **yr brenhin. ac y rodes ynteu s6yd geint yn y ha**gwedi hi. heb 6ybot yr g6r oed yarll yno. sef **oed y hen6 G6rgant. Ar nos hon honno y kys**g6yt gan y uor6yn. A mwy no messur y kar6ys **Gortheyrn o hynny allan. A thri meib yr uuassei** y ortheyrn kyn no hynny. sef oed eu hen6. kyn**deyrn. a Guertheuyr uendigeit. a phasken.** Ac yn yr amser h6nn6 y doeth Garmon esgob a **lupus tra6cens y bregethu geir dwu yr brytan**nyeit. canys llygredic oed eu cristonogyaeth yr **pan dothoed y paganyiet yn eu plith. Ac yna gue**dy pregethu or guyrda hynny. yd adnewydha6t //

LlGC 5266 t. 145
y fyd ym*plith* y brytannyeit. canys pa beth bynnac a dywetynt ar eu taua6t. 6ynt ae kedernheynt tr6y **y peunydya6l wyrtheu. ac anryuedodeu a wnaei du**w yrdunt. Ac yna guedy rodi y uoruyn yr

brenh**in y dywa6t heingyst yr ymadra6~~n~~d h6n. miui** heb ef ysyd megys tatmaeth a chyglor6r yty. **ac o bydy di. 6rth 6yg kyghor i. ti a orchyuygy dy** holl elynyon. trwy uym porth ui am kenedyl. Ac **6rth hynny gohod6n etwa offa uy mab attam** ac olla y keuynder6. canys ryuelwyr goreu yn y **byt ynt. Ac uuydhau a wnaeth Gortheyrn 6rth** y kgyhor h6nn6. Ac yna yd anuones heingyst **hyt yn Germania. ac y doethant odyno offa ac** olla. a cheldric. a thry chan llong ganthunt yn lla6n **o uarchogyon arua6c. A hynny oll a aruolles Gorth**eyrn yn llawen. ac a urd6s pa6b onadunt yn y **lle o rodyon ma6rweirtha6c. canys ym pob ky**uranc y bydei orchyuyga6dyr dr6ydunt. Ac yuel**ly beunyd eissyoes yd achuanecaei heingyst y lu** tr6y d6yll a brat ganedic gantha6. A guedy ad**nabot hynny or brytannyeit. daly ouyn a wna**ethant ac erchi yr brenhin eu gyrru o teyrnas //

LlGC 5266 t. 146
enys prydein. cany wedei y gristonogyon kedymdeithocau a phaganyeit. nac ymgymyscu ac 6ynt. **canys kyureith a dedyf cristonogyaeth ae gua**hardei. Ac y gyt a hynny. kymeint oed eu niuer **ac nat oed ha6d adnabot p6y a uei cristya6n** p6y a uei pagan. Ac y gyt a hynny seint Garm**a6n a orchymynassei udunt. dihol y paganyeit** saesson oc eu plith. Ac eissyoes sef a wnaeth Gorth**eyrn o garyat y wreic ar saesson ysgaelussa6** y brytannyeit. A guedy guelet hynny or brytann**yeit sef a wnaethant 6ynteu ymada6 a Gorth**eyrn. a chymryt Guertheuyr uendigeit y uab **ynteu. ae urda6 yn urenhin arnadunt. A dech**reu ymlad ar saesson. a guneuthur aeruaeu **ma6r creula6n o*nadunt* megys yd oed da** gan duw y wneuthur o*nadunt*. A phedeir **br6ydyr a uu y wertheuyr ar saesson. Ac ym pob** un y goruu ef. yr ymlad kyntaf a uu ida6 **ac 6ynt ar auon derwennyd. Ar eil a uu ar** ryt epifort. Ac yna yd ymgyuaruu kyndeyrn **uab Gortheyrn. A hors bra6t heingyst. Ac y** llada6d pob un o*nadunt* y gylyd. y trydyd ym //

LlGC 5266 t. 147
lad a uu ar glan y mor. ac yna y foes y saesson yn wreiga6l y eu llongheu. ac yd aethant hyt yn enys **tanet y geissya6 ymgad6 yndi. Ac eissyoes guedy** eu damgylchynu o wertheuyr ac eu blinhau o be**unydya6l ymlad mal na ellynt y diodef. sef a w**naethant anuon Gortheyrn. yr uuassei y gyt ac 6y**nt ym pob br6ydyr yn borth udunt. hyt ar wer**theuyr y uab y erchi ida canhyadu udunt uynet **y eu g6lat yn ryd. A thra ytt oedet yn kymryt ky**nghor amdanunt. sef a wnaethant kymryt eu llo**gheu ac ada6 eu guraged ac eu meibyon a fo. hyt yn Germania.** A Guedy caffael o wertheuyr y uudugolyaeth honno. **dechreu a wnaeth ynteu talu y ba6b y dylyet yr da**roed yr saesson y d6yn y arnadunt. Ac anrydedu **y wyr a chad6 ya6nder ac 6ynt. Ac y gyt a hynny.** adnewydhau yr egl6ysseu ac eu hanrydeu 6rth gyg**hor Garma6n escob. Ac eissyoes kyghoruynnu a** wnaeth diawul 6rth y daeoni ae gyurarchuel. A **dodi yg callon Ronwen y lysuam med6l y geissy**a6 ystry6a6 y agheu. A guedy medylya6 o*honei* **pob ystry6. or diwed sef a wnaeth rodi guen6yn** ida6 tr6y la6 un oe wassanaethwyr. A guedy ky //

LlGC 5266 t. 148
mryt y guen6yn o*hona6*. kleuychu a wnaeth yn deisyuyt o orthrum heint. Ac yn y lle dyuynnu **atta6 holl wyrda y teyrnas. A guedy eu dyuot ra**nnu udunt a wnaeth a gynnullassei o eur ac a**ryant a daoed ereill. A mynegi udunt y uot ef** yn mynet y ganthunt y agheu. A pha6b o*nadunt* **6ynteu yn griduan ac yn dryc*yruerthu*. Ac yn**teu yn eu didanu h6y. Ac yn eu kyghori. Ac yn an**noc yr guyr yeueinc dewr bot yn 6ra6l fyn**edic y ymlad tros eu g6lat. Ac y amdiffyn y teyr**nas rac estra6n genedyl. A guedy eu hannoc y*ue***lly yn herwyd y gallei. erchi a wnaeth dineu del6 **euydeit tr6y tana6l geluydyt. ae gossot yn y por**thloed y gnotaei y saesson disgynnu yndi. A gue**dy bei uar6 ynteu y ira6 ac ireidyeu guerthua**6r A gossot y gorff ar y del6 honno. yr aruthred **yr saesson. Ac ef a dywedei wertheuyr uendigeit** hyt tra welynt h6y y del6 honno ae gorff ef ar**nei hi. na leuessynt dyuot y tir enys prydein. ca**nys ef a gredei na leuessynt h6y dyuot ar y dorr **ef yn uar6. y g6r yr wnathoed udunt yn y uy**wyt y gniuer defnyd ouyn ac aruthred yr //

LlGC 5266 t. 149
wnathoed ef. Ac eissyoes guedy y yar6 ef. kyghor oed waeth a wnaethant 6ynteu. kymryt y gorff ae cla**du yn llundein. A Guedy mar6 guertheuyr uen**digeit y doeth Gortheyrn Gortheneu y6 gyuoeth **tracheuyn. A guedy caffael o*hona6* y urenhin**aeth. o arch ac annoc y wreic anuon a wnaeth **hyt yn Germania. y erchi y heingyst dyuot trae** geuyn enys prydein. yn ysgyualafhaf a gallei **o niuer rac**

ouyn geni teruysc eilweith y rygthunt ar brytannyeit. Ac yna pan gigleu he**ingyst ry uar6 guertheuyr. kynnulla6 a wnaeth** ynteu try chan mil o uarchogyon arua6c. A chyw**eirya6 llyghes ac ymchuelut trae geuyn hyt yn e**nys prydein. A guedy g6ybot or brytannyeit eu ry dy**uot niuer kymeint a h6nn6. sef a ga6ssant yn eu** kyghor ymlad ac 6ynt. kyn eu dyuot yr tir. a diff**ryt y porthloedeu racdunt. A guedy anuon oe uerch** atta6 ynteu hynny. sef a wnaeth ynteu ystrywa6 **bredychu y brytannyeit tr6y ar6yd tagneued. Ac an**uon kennadeu ar y brenhin y uynegi ida6. nat y **eissya6 trigya6 y~~r~~n yr enys yr dothoedynt y sa6l ni**uer h6nn6 y gyt ac ef namyn o tebygu bot Gue //

LlGC 5266 t. 150
rtheuyr ettwa yn uy6 yr dugassei hynny gantha6 y6 amdiffyn racda6. Ar niuer a uynno Gortheyrn o*nad***unt atalyet yn wyr ida6. Ac ar ny mynno ellyget** y emdeith yn diannot. A guedy datcanu hynny yr **brenhin. rodi tagnheued udunt a wnaeth. Ac erchi** yr kiwda6dwyr ac yr saesson dy6 calan mei oed yn **agos dyuot hyt ym maes kymry y eu tagneuedu** ac y wneuthur kymot y rygthunt. Ac aruer a **wnaeth heingyst yna o newyd geluyd t6yll a brat** ac erchi y pob un oe gedymdeithyon d6yn kyllell hir **ganth6nt y my6n eu hossaneu. y gyt ac eu hesgei**ryeu. Ac yna pan uei dibryderhaf gan y brytanny**eit yn guneuthur eu dadleu. rodi ar6yd o heingyst** sef oed yr ar6yd. Nymyd o6yr sexes. A phan dywe**tei ef yr ar6yd h6nn6 6rthunt h6y. kymryt o** bob un y gyllell a llad y bryt6n nessaf ida6. Ac yn y **dyd teruynedic. ar amser gossodedic. 6ynt a doeth**ant pa6b yn y gyueir. A guedy dechreu y dadleu a **guelet o heingyst yr a6r a uu amcan gantha6. ef** a dywa6t yn diga6n y uchet o hyt y lef. Nymyd **o6yr sezes. A sef oed hynny yg kymraec. kymer6ch** a6ch kyllyll. Ac ar hynny sef a wnaeth y saesson //

LlGC 5266 t. 151
dispeilya6 eu kylleill a chyrchu ty6yssogyon y brytannyeit. yeirll. a bar6nyeit a marchogyon urda6l. ac eu **llad megys deueit. A sef niuer a las yna. y r6ng ty**wyssogyon a guyrda ereill. tri 6geinwyr a phetwar **canh6r. Ac yna y kymyrth eidal escob guynuydedic** corfforoed y guyrda hynny merthyri. ac y clad6s her**wyd dedyf cristonogyaeth yn agos y gaer carada6c** yn y lle a elwir salsbri. y my6n mynwent gerlla6 **mynachloc ambri abat y g6r a uu seilya6dyr ar** y uynachloc honno yn gyntaf. Ac ny dothoed gan y **brytannyeit yr dadleu h6nn6 un aryf. canyt oed** yn eu bryt guneuthur namyn tagneued. Ac ny **thebygynt 6ynteu bot ym mryt y saesson amgen** no hynny. Ac eissyoes y doeth y bratwyr yn arua6c. **Ac eissyoes y kerryc a uu amdiffyn ya6nda yr brytanyeit.** AC yno y doethoed eidol yarll caer Gloe6. A guedy gue**let o h6nn6 llad y gedymdeithyon y*uelly* tr6y urat.** sef y cauas ynteu pa6l da cadarn. ac ar pa6l h6nn6 **pa un bynnac or saesson a tra6hei yny bei 6ri6edic** y ben ae emenhyd y hanuonei parth ac uffern. Ac **yna ar pa6l bendigeit h6nn6 y bry6ei ef y benn y** un y arall y ysg6ydeu y 6rth y gorff. y arall y d6ylya6 //

LlGC 5266 t. 152
ae ureichyeu. y arall y traet ae esgeiryeu. Ac ny orffowyss6s eidol or ruthyr h6nn6. yny lada6d deg **wyr a thrugeint or saesson. ar pa6l h6nn6. A guedy** guelet ohona6 na allei ef ehun g6rth6ynebu yr niuer h6**nn6 kymryt y fo yny doeth hyt y dinas ehunan. A lla**wer a syrth6s yna o pob parth. Ac eissyoes yr ysgym**un uudugolyaeth honno a gauas y saesson. Ac yr hy**nny eissyoes ny ladassant Gorthe~~n~~yrn. namyn y gar**charu a chymell arna6 rodi udunt. y dinassoed ar kest**yll. A chadarn leoed enys prydein. yr y ell6ng. Ac yna **y rodes Gortheyrn udunt pob peth or a uynnassant** yr y ell6ng~~6ng~~. A guedy kymryt kedernyt Ac aruoll **y gantha6 yd ellyg6yt. Ac yna y kymyrth y saesson y ga**ntha6 llundein. A chaer eura6c. a lincol. a chaer wynt. **gan lad eu ki6da6twyr megys y lledit deueit guedy** ys ada6hei eu bugeil. A guedy guelet o ortheyrn y **truan aerua honno ar y pryodoryon y gan yr ysgym**un pobyl. sef a wnaeth ynteu kilya6 parth ac emylyeu **kymry cany 6ydat beth a wnaei yn erbyn yr ysgy**mun pobyl honno. A galw atta6 holl doethyon a henu**ryeit y gyuoeth. a gouyn udunt beth a wnaei 6rth** hynny. Ac yna y kyghoret ida6 adeilat y castell cadar //

LlGC 5266 t. 153
nhaf a allei yn y lle cadarnhaf a gaffei megys y bei h6nn6 yn amdiffyn ida6. can collassei oll y lleoed cadarn oe gyuo**eth. A guedy cr6ydra6 ohona6 llawer o leoed y geissya6** y ry6 le h6nn6. or diwed y doeth hyt ym mynyded ery**ri. A guedy caffael ohona6 lle y bu adas gantha6 y wne**uthur y gastell. kynnulla6 a wnaethput holl seiri me**in or a all6t eu caffael ~~ac eu caffael~~ ac eu d6yn hyt yno.**

A guedy dechreu gossot y gr6ndwal o*nadunt*. kymeint **ac a wnelynt y dyd or gueith trannoeth pan gyuotit** ~~yr~~ neu daruydei yr daear y lyngcu. heb 6ybot dim y **6rtha6. m6y no cheny ryffei eiryoet uch y dayar. A** guedy mynegi hynny y ortheyrn. gouyn yw dewinyon **a wnaeth beth a wnaei hynny. Ac yna yd erchis y dewi**nyon ida6 keissya6 mab heb tat. ida6. a llad h6nn6 a chy**mysgu guaet h6nn6 ar calch. Ac ira6 y mein heuyt ar** calch ar guaet h6nn6. A dineu y guaet yn y gr6ndwal. **hyt pan sauei y gueith y*uelly*. Ac yna yd anuonet ym** pob lle y geissya6 kyury6 uab a h6nn6. A guedy dyuot deu **or kennadeu hynny hyt y dinas a elwit guedy hynny** caer uyrdin nachaf y guelynt b6rn o weissyon yeue**inc yn guare yn dr6s porth y dinas. A sef a wnaeth y ke**nnadeu dynessau ar y guare. ac edrych arnadunt. //

LlGC 5266 t. 154

Ac eisted yn lludedic dyffygya6l. ac ymwranda6 am y neges yd oedynt yn y cheissya6. A guedy bot y gueissyon yue**lly yn guare yn hir. daruot a wnaeth y r6ng deu o**nadunt. ar neill o*nadunt* a elwit duna6t. ar llall **myrdin. Ac yna y dywa6t duna6t 6rth urydin. pa** acha6s heb ef. yd amryssony di a miui nac y kynne**enny canys dy tygheduena6l heb dat ida6 6yt ti.** a minheu a han6yf o 6renhina6l lin. o*blegyt* mam **a that. A phan gigleu y kennadeu yr ymadrodyon** hynny. dyrchauael eu h6yneb a wnaethant ac edry**ch ar 6yrdyn. A gouyn yr dynyon oed yn eu kylch** p6y oed y guas. Ac 6ynteu a dywedassant. na wyd**ynt pa dat yr ganassei ef y uam ynteu. heb 6ynt.** yssyd uerhc y urenhin dyuet. Ac yn y dref yma **heb 6ynt y mae yn uynaches ym*plith* mynach**esseu ereill yn egl6ys bedyr **AC yn y lle kychwyn a wneth y kennadeu ar g6ns**tabyl y gaer ar dinas. Ac erchi ida6 o bleit y bren**hin anuon myrdin ae uam yn diannot hyt ar** y brenhin. 6rth wneuthur y ewyllis o*nadunt*. A **guedy eu dyuot rac bron y brenhin. y haruoll yn** anrydedus a wnaeth y brenhin y uam uyrdyn. can //

LlGC 5266 t. 155

g6ydat y hanuot o urenhina6l anedigaeth. Ac odyna gouyn a wnaeth idi p6y oed tat y mab. Ac yna y dyw**a6t hitheu. Argl6yd heb hi. b6y y6 uy y eneit i. nat** adnabum i 6r eiryoet. Ac na 6ybum p6y a gre6ys **y mab h6n ym callon. namyn hyn un peth a wn.** pan ytt oed6n ym*plith* uyg kedymdeithesseu yn **yr hundy. nachaf y guel6n yn dyuot attaf yn drech** g6r yeuanc teccaf yn y byt. Ac yn dodi y d6yla6 am**danaf. Ac yn ymgaru a mi. Ac or diwed kydya6 a** mi am hada6 yn ueichya6c. A g6ybydet dy brud**der di ath doethineb. argl6yd urenhin na bu y** mi eiryoet acha6s a g6r namyn hynny megys **y g6yp6n i bot tat ida6 ef ef. amgen no h6nn6.** Ac anryuedu yn 6a6r hynny a oruc y brenhin. Ac **erchi d6yn meugant dewin atta6. y ouyn ida6 a** allei hynny bot yn wir. A guedy dyuot meugant **yr lle a datcanu ida6 y gyuranc honno. ynteu a dy**wa6t y keffyt yn llyureu y doethon. ac yn llawer **o istoriaeu ereill. bot lla6er o dynyon a ry6 anedig** honno udunt. Apulenis heb ef. a dyweit pan drae**tha o du6 ar seint. bot ry6 genedyl yn press6yl**ya6 y r6ng y lleuat ar dayar. a rein hynny a //

LlGC 5266 t. 156

alwnn ni dieuyl gogwydedic a rann yndunt or dayar. ac o annyan dyna6l. a rann arall o annyan egyly**on. a phan y mynnont y gallant gymryt dyna6l fig**ur a drech ar*nadunt* a chydya6 ar guraged y*uelly*. **ac atuyd un or rei hynny a doeth ar y wreigda hon** ac ae beichoges pan gaffat y guas yeuanc h6n **AC yna guedy guaranda6 o uyrdin yr ymadrodyon** hynny. nessau a wnaeth ar y brenhin. ac adoli ida6 a **gouyn pa acha6s yr dugessit ef ae uam hyt yno.** ac yna y dywa6t Gortheyrn 6rtha6 ynteu. 6y ne**winyon a archassant ym keissya6 mab heb tat ida6** ac a guaet h6nn6 ira6 y gueith. ac y*uelly* y dywe**dynt y seuyll. Ac yna y dywa6t myrdin. Argl6yd heb** ef. arch di d6yn dy dewinyon di rac y mron i. a mi **a brofaf arnadunt bot yn gelwyd a dywedassant. Ac** anryuedu a wnaeth y brenhin y ymadra6d. Ac erchi **d6yn y de6ynyon rac y uron. A guedy eu heisted rac y** uron myrdin a ouynn6s 6dunt beth oed yn lles**teirya6 y gueith canys y mae heb ef beth yn ymgelu** ny at yr gueith seuyll. Ac ny all6s y dewinyon atteb **ida6. ac yna y dywa6t myrdin. Argl6yd heb ef arch** di d6yn dy weithwyr yma a thi a geffy llynn a //

LlGC 5266 t. 157

dan y dayar. a h6nn6 ny at yr gueith seuyll. A guedy guneuthur y clad a chaffael y llynn. yna **y dywa6t myrdin eilweith 6rth y dewinyon. Dy**wed6ch chui d6yllwyr kelwyda6c anhyedwyr **pa beth ysyd a dan y llynn. Ac yna tewi a wnaeth**ant megys ket bydynt mut. Ac yna y dywa6t **myrdin Arglwyd heb ef. Arch di disbydu y llynn** dr6y frydyeu. A thi a wely deu uaen geu yn y **waela6t. Ac**

y my6n y deu uaen d6y dreic yn kysgu. A chredu a wnaeth y brenhin hynny ida6. canys **dywedassei wir am y lynn kynn no hynny. Ac er**chi disbydu y lynn. Ac am bob peth o hynny. an**ryuedu doethinab myrdin a wnaei. a pha6b or a** oed y gyt ac ef. yn credu bot d6wa6l gyuoeth **a g6ybot a doethineb ynda6. Eman y dechreu proff6ydolyaeth myrdi.** Pan yt oed Gortheyrn gortheneu yn eisted ar glan **y lynn guehynedic y kyuodassant d6y dreic o**hona6. or rei yd oed un guynn ac arall cohc. Ac **guedy dynessau pob un y6 gilid onadunt. dech**reu girat ymlad a wnaethant. a chreu tan oc **eu hanadyl. Ac yna g6rthlad y dreic coch ae //**

LlGC 5266 t. 158
chmhell hyt ar eithauoed y lynn. A dolurya6 a oruc hitheu. a llidya6 yn ua6r. a chymell y dreic **wenn dracheuyn. Ac ual yd oed y dreigeu yn ym**lad yn y wed honno. yd erchis y brenhin y uyrdin **dywedut beth a ar6ydocaei hynny. Ac yn y lle sef** a wnaeth ynteu guehynny y yspryt. gan 6yla6 **a dywedut. Gwae hy y dreic coch. canys y haball ysyd** yn bryssya6. E gogoueu a achub y dreic wenn. **yr hon a ar6ydocaa y saesson a ohodeist di. E dreic** .ch. a ar6ydocaa kenedyl y brytannyeit. yr honn **a gywersengir y gan y wenn. 6rth hynny y** mynyded a westyteir 6al y glynneu; ac auon**oed y glynneu a lithrant o waet. Diwyll y** gristonogaeth a dileir; a ch6ymp yr egl6ysseu **a ymdywynnic. En y diwed y racrymhaa y gy**warsangedic. Ac y dywalder yr estronyon y **g6rth6ynepa. Canys baed kerny6 a ryd canhor**thwy; a mynygleu yr estronyon a sathyr dan **y draet. Enyssed yr eigya6n a darystyngant ida6** a guladoed freinc a uedha6t. Ty Ruuein a **ouynhaa y dywalder ef; ae diwed a uyd pedrus. //**

LlGC 5266 t. 159
Eg geneu y bobyl yd anrydedir; ae weithredoed a uyd b6yt yr ae datcano. Chuech wedy ef a ymlyn**ant y deyrnwialen; a guedy 6ynteu y kyuyt pryf** germania. E mora6l uleid a dyrcheif h6nn6; **yr h6nn a gedymdeithocaa ll6yneu yr affric.** E creuyd a dileir eilweith; a symudedigaeth yr **eisteduaeu penhaf a uyd. Teilygda6t lundein** a adurnocaa caer geint; A bugeil caer eura6c **a uynychaa y teyrnas lyda6. Myny6 a wisgir o** 6antell gaer llion; a phregeth6r ywerdon a uyd **mut o acha6s mab yn tyuu yg callon y 6am.** Ef a da6 gla6 guaet; A girat newyn a lifya **y rei marwa6l. Pan delont y petheu hynny** y dolurya y dreic coch; Ac yny bo llithredic lla**uur y grymhaa. Ena y bryssya direidi y dreic** ~~coch~~ wenn; Ac adeiladeu y gardeu a diwreidir. Seith **dygya6dyr teyrnwialen a ledir; Ac un o*nadu***nt a uyd sant. Crotheu y mameu a r6ygir; **ar meibyon a enir kynn oet. Dirua6r boen** a uyd yr dynyon yny atuerher y rei eissywedic. **A wna y petheu hyn. a wisc g6r euyda6l; A thr6y //**

LlGC 5266 t. 160
laweryon amseroed ar uarch euyda6l a geid6 pyrth llundein. Odyna yd ymchuel y dreic coch yn y phri**odolyon deuodeu; Ac ynda6 ehun y llauurya y dy**walhau. 6rth hynny y da6 dial yr holl gyuoeth**a6c. canys pob tir a d6yll y amaeth. Marwolyaeth** a gribdeilya y bobyl; yr holl genedloed a diffr6ytha. **E guedillon a ada6iant eu ganedic daear; Ac a he**ant gardeu estronnya6l. E brenhin bendigeit a **darpara llyghes; Ac yn neuad y deudec y r6ng** g6ynuydedigyon y riuir. Ena y byd truan ada**wyat y deyrnas; Ac ydlanneu yr ydeu a ymchue**lant yn anfrythla6n. Eilweith y kyuyt y dreic **wenn; A merch germania a waha6d. Eilweith y** llenwir yn gardeu ni o estronya6l hat. Ac yn ei**thauoed y lynn y g6annhaa y dreic ~~wenn~~ coch.** Teruyn gossodedic yssyd idi; yr h6nn ny eill my**net trosta6. Deng mlyned a deu ugeint a chan**t y byd yn anwastatr6yd a darystygedigaeth **trychant hagen y gorffowys. Ena y kyuyt gogled**wynt yn y erbyn. Ar blodeu a grea6d y deheuwynt **a gribdeillya. Ena yd eurir y temleu; ny orffowys //**

LlGC 5266 t. 161
hagen llymder y cledyfeu. Breid uyd o cheiff pryf germania y gogoueu. canys dial y 6rat a da6 yn y **erbyn. 6rth y diwed y grymhaa y chueric; deg**6m flandrys hagen a argyweda. Canys pobyl a **da6 yn erbyn y my6n pren a pheisseu heyrn am**danunt; y rei a gymer dial oe dywalder ef ae en**wired. Ef a atuerir yr hen diwyllodron eu pres**s6ylua. a ch6ymp yr estronyon a ymdywynnic. **hat y dreic wenn a eillir oc an gardeu ni; A gue**dillyon y genedyl a degymir. Gued tragywyda6l **geithiwet a dyborthant; Ac eu mam a archollant** o geibeu ac ereidyr. Ena y dynessa y dreigeu. or **rei y daryst6ng y neill y gyghoruynt; y llal ha**gen a ymchuel dan wasga6t y enw. Odyna y dy**nessa llew**

guiryoned; Ar ureuiat yr h6nn yd ergrynant tyroed freinc. Ar enyssolyon dreigeu. **En dydyeu h6nn6 yd ymchuelir eur or lilium.** ar danhaden; Ac aryant a lithyr o garneu y rei a **ureuiont. E calamistreit a wisc amraualyon** gnuoed. Ar abit uchaf a ar6ydocaa y petheu **o uy6n. Traet y rei a gyuarthont a dyrchir. hed //**

LlGC 5266 t. 162
6ch a gaffant y b6ystuiled. dynolaeth a dolurya poen. ef a holldir furyf y gyfnewit hanner crwn a uyt Ef a aballa cribdeil y barcutanot. A danhed **y bleideu a bylant. Canawon y llew a symudir** ym morolyon bysga6t; Ac eryr h6nn6 a wna y **nyth ar uynyd eryri. G6yned a gocha oe mama**6l waet; A thy corineus a lad y chue broder. O **nossolyon dagreuoed y g6lypaa yr enys; yna y gel**wir pa6b ar bob peth. y plant a lauuryant y ehe**dec ar oruchelder; kanma6l petheu newyd hag**en a dyrcheuir. Er a uo g6ar yd argywedir o **enwired. yny wisgo ef y dat. 6rth hynny yd es**gyn y mynyded y r6ymedic o danhed baed coet **A g6asga6t y penfestina6c. Llidya6 a wna yr alb**an; Ac yny bo kyt*alwedic* y hystlysseu. y llauury**a y dineu g6aet. Eg genoed h6nn6 y rodir fr6yn.** yr h6n a wneir yn arfet lyda6. Eryr torr gyg**reir a eurha h6nn6; Ac yn y trydynnyth y lla6e**nhaa. Ena y deffry y kyna6on aruthrant; Ac yny **b6ynt ada6edigyon e ll6yneu. o uy6n muroed y** keyryd yd heliir. Aerua nyt bechan a wnant **or a 6rth6ynepo. a thaua6t y teir6 a drychant. //**

LlGC 5266 t. 163
mynygleu y rei a ureuont a orthrymant o gad6yneu. A henyon amseroed a atnewydhant. Odyna **or kyntaf yr pet6eryd. or petweryd yr trydyd. or** trydyd yr eil. y troir ba6t yn olew. E chuechet **a diwreidya muroed ywerdon. Ae ll6yneu a sym**mut yn wastatr6yd. Amrauaelyon ranneu a dwc **yn un. Ac yom penn y lle6 y coronheir. E dechreu** a daryst6ng y wibya6dyr dihewyt; y diwed hagen **a eheta ar y goruchelyon Canys atnewydhaa eisted**uaeu y guynuydedigyon tr6y y guladoed; ac a le**haa bugelyd yn lleoed guedus. D6y gaer a wisc** o d6y 6antell; A guerynolyon rodyon a ryd y wer**ydon. Odyna y gobryn canma6l yr holl gyuoeth**a6c; Ac y r6ng y gwynuydedigyon y kyuleheir. O h6nn. ~~**dyna**~~ **y kerda linx a erchyruyna pob peth; yr h6n** a ymdywynnic yn g6ymp y bria6t genedyl. Tr6y **h6nn6 y kyll normandi y d6y enys ac oe hen teily**gda6t yd yspeilir. Odyna yd ymchuelant y kiw**da6twyr yr enys; canys aball yr estra6n genedyl** a d6yrhaa. Er hen g6ynn ar uarch guel6 yn **diheu a drossa auon perydon; Ac a guilaen wen //**

LlGC 5266 t. 164
a uessur melin arnei. Cadwaladyr a eil6 kynan; ar alban a dwc yn y gedymdeithyas. Ena y byd aer**ua or estra6n genedloed yna y llithrant yr auon**oed o waet. Ena y lla6enhaant mynyded llyda6; **ac or deyrnwialen y coronheir y brytannyeit. Ena** y llenwir kymry o lewenyd; a chedernyt kerny6 **a irhaa. O en6 brutus yd enwir yr enys; ac en6** yr estronyon a aballa. O gynan y kerda baed yml**adgar; yr h6n y a dywyllya blaenwed y danhed o o** uy6n ll6yneu freinc. Canys trycha pob keder**nyt m6yhaf. yr rei lleiaf hagen y ryd amdiffyn.** h6nn6 a ouynhaant yr auia ar affrica; canys ru**thyr y redec ef a estyn y eithauoed yr yspaen.** y h6nn6 y dynessaa bwch y sercha6l gastell. a ba**ryf aryant arna6. a chyrn eur yr hwn a chuyth oe fro**eneu y ueint wybren yny dywyllao 6yneb yr **holl enys. hed6ch a uyd yn y amser ef; ac o fr6yth**londer y dywarchen yd emleir yr ydeu. E gura**ged yn eu kerdedyat a uydant nadred; a phob** cam udunt a lenwir o syberwyt. Ena yd atne**wydheir lluesteu godinab; ac ny orfowyssant //**

LlGC 5266 t. 165
saetheu kybyd~~yaeth~~ o urathu. Fynna6n eilweith a lenwir o waet. a deu urenhin a wnant or**nest am ~~y uo~~ y llewes o ryt y uagyl. Pob gueryt** a gynheica; a dynyolaeth. a beit a godineb Pob peth **o hyn teir oes ae guyl; yny datcudyer y brenhi**ned cladedic yng caer ~~l~~lundein. Eilweith yd ymchu**el newyn a marwolaeth y bobyl; Ac o diffeith6ch** y keyryd y doluryant y ky6da6twyr. Odyna y da6 **baed y gyfnewit; yr h6n a eil6 y kenueinoed ar** eu colledigyon borueyd. E uronn ef a uyd b6yt **yr rei eissywedic. Ae daua6t a hedycha y sychedy**gyon. Oe eneu ef y kerdant auonoed; y rei a we**rynant g6ywon weussoed y dynyon. Odyna ar** dwr llundein y creir prenn. a their keing arna6. **yr hwn a dywylla 6yneb y holl enys o let y deil.** En erbyn h6nn6 y kyuyt guynt d6yrein; Ac **oe enwir chuythat ef y cribdeilya y dryded geing.** E d6y hagen a dricco a achubant lle y diwreidet**ic. yny dielwo y neill**

y llall o amylder y deil. Odyna hagen y kymer un lle y d6y; Ac adar y teyr**nassoed eithaf a gymell. Oy wlatolyon adar y bid** //

LlGC 5266 t. 166
argyweida6dyr; canys o ouyn y wasga6t y collant eu plant. E h6nn6 y nessa assen enwired; **buan yg g6eithwyr eur. llesc hagen yn er**byn cribdeil y bleideu. En y dydyeu hynny y llosgant **y deri yn y ll6yneu; ac yg keingyeu y ll6yf y** ~~ll6~~ gwesgerir y mes. Mor hauren tr6y seith **dr6s a ret; ac auon 6ysc tr6y seith mis a gy**merwa. Pysga6t honno a uydant uar6 o wres. **ac o*nadunt* y creir nadred. Ena yd oerant ene**int bad6n; ae dyured ach6yda6l a uagant agheu. **Llundein a g6yn agheu ugein mil; ac auon** temys a symudir yn waet. E kyulogyon a e**lwir ar neithoryeu; ac eu lleuein a glywir ym** mynyded mynnheu. .eir fynna6n a gyuyt **o gaer wynt. frydyeu y rei hynny. a holldant yr** holl daear yn deir rann. E neb a yuo o un onad**unt o hir uuched yd aruerha; ac ny orthr6mhe**ir o gleuyt raclla6. A yuo or eil o anyffygedic **newyn yd aballa; ac yn y 6yneb y byd dyliwder** ac aruthred. A yuo or drydet o deyssyuyt agheu **yd aballa; ac ny thric y gorf ym med. E rei a** //

LlGC 5266 t. 167
uynnont gochel y ueint tymestyl honno; a lauuryant oe dirgelu o amraualyon gudedygaeth**eu. 6rth hynny pa beth bynnac a doter arnad**unt. furyf corff arall a gymer arna6. Canys **daear yn ~~bren. p~~ uein. Mein yn bren. prenn yn** llud6. llud6 y dwuyr o byriir y arnad a ymchuel **yn bl6m. En hynny y dyrcheuir mor6yn or ll6**yn ll6yt y rodi medeginyaeth y hynny. guedy **prouo honno pob keluydyt oe hanadyl ehun y** y sycha y fynhonyeu argyweida6dyr. Odyna yny **ymyachao hitheu o yach6yda6l uedyclynn. y** kymer yn y deheu ll6yn kelydon. yn hassw hagen **muryoed llundein. pa le bynnac y kerdo hitheu** cameu br6nstana6l a wna; y rei a uyccaant o deu**dyblyc flam. E mwc h6nn6 a gyffry guyr Ro**dwm. ac a uyd b6yt y rei dan y mor. O drueinyon **dagreuoed y lithyr hitheu. ac o aruthyr diaspat** y lleinw yr enys. e rei hynny a lad y car6 dec **keing. y petwar o*nadunt* a arwedant coron**eu eur. E chuech ereill a ymchuelir yn gyrn **buffleit. y rei a gyffroant teir enys prydein** //

LlGC 5266 t. 168
oc eu hysgymun sein. Ena y sychir ll6yn danet ac yn dyna6l lef gan ymdorri y llefha. Dynessa gy**mry a guasc kerny6 6rth dy ystlys; a dywet y ga**er wynt y daear ath l6ng. Symut eistedua bugeil **yr lle y disgyn llongeu; ac ymlynent yr aelodeu ereyll y** y penn. canys dyd a uryssya yn y r6n yd aballant **y rei anudonyl am eu pechodeu. G6ynder y g6lan** a argyweda. ac amrauaelder lliw y rei hynny. Guae **hi yr anudonyl genedyl. canys caer arderchа6c** a dyg6yd oe hacha6s. ac un o deu peth a uyd. Dra**ena6c gorthr6m o aualeu a adeila honno o new**yd; 6rth arogleu y rei hynny yd ehedant adar am**raualyon l6yneu. Ford dirua6r a uyd yr llys ac o chu**echantwr y kedernheir. 6rth hynny y kyghoruy**nha llundein. ae muroed a achwaneca yn dridy**blyc. Temys ae kylchyna o bob parth; a chuedleu **y gueithret h6nn6 a gerdant dros 6ynnheu. En**di y cud y draena6c y aualeu; a guneuthur ford **ida6 a dan y dear. En yr amser h6nn6 y dyweit** y mein; ar mor y kerdir freinc arna6. a gyuygir **ym byrr yspeit. E am y d6y lann yd ymgly6ant** //

LlGC 5266 t. 169
y dynyon; a chedernyt yr enys a h6yheir. Ena y damllewychant dirgeledigaetheu y moroed; A freing **rac ouyn a ergrynha. Odyna y kerda ederyn o lw**yn y calatyr yr hon a gylchyna yr enys d6y 6ly**ned. O nossolyon leuein y geil6 yr adar; a phob ke**nedyl ederyn a gedymdeithocaa idi. En niwyll **y rei mar6a6l y ruthrant; a holl gra6n yr yt a lyg**cant. Odyna y da6 newyn yr bobyl. yn ol y newyn **girat agheu. pan orffowysso y ueint agkyfnerth** honno. y kyrch yr ysgymun edyn h6nn6 glynn **galabes. ac odyma ymdyrchauael ym mynyd gor**uchel. Em pen h6nn6 y planna dar. ac yn y che**igeu y guna y nyth. Tri wy a dydw yn y nyth;** or rei y byd llewyna6c. a bleid. ac arth. E llewy**na6c a l6ng y 6am; ac ynteu a arwed penn** assen arna6. 6rth hynny yny bo kymeredic yr **agkyngel h6nn6; yd aruthra y urodyr ac y fy** hyt yn flandrys. A guedy kyffroont 6ynteu y baed **ysgithra6c yd ymchuelant o uordwy y wnweuthur** dadleu ar llewyna6c. Pan el ynteu yr dadleu. **yd ymwna yn 6arw. ac enwired y baed a gy** //

LlGC 5266 t. 170

.roa. En y lle y kyrch ynteu y gelein; a phan del uch y ben y chuyth yn y 6yneb ae lygeit. Sef a wna y **llewyna6c heb ebryuygu y gnotaedic 6rat; temi**gya6 y droet assw ae diwreidya6 ~~oll oi~~ gorff. **Ed ysglyf ynteu y glust deheu yr llewyna6c ae** losg6rn gan neidya6 trae geuyn. Ac yg gogof**eu y mynyded yd ymdirgelha. 6rth hynny y baed** t6ylledic a geis y bleid ar arth; y eturyt ida6 y go**lledigyon aelodeu. E rei wedy eloent yn dadleu. a** ada6ant ida6 deu droet a chlust a llosg6rn; ac or **rei hynny. guneuthur aelodeu hwch ida6. Dar**yst6ng a wna ynteu y hynny; ac arhos y edewit. **En hynny y disgyn y llewyna6c or mynyd; ac ym**ritha6 a wna ehun yn 6leid. A mynet y gyfr6ch **a wna ar baed; ac yn ystrywus y lyngcu yn gwbyl.** Odyna yd ymritha yn 6aed; a megys heb aelodeu **yd erhy y urodyr. Ac eissoes wedy y delhoent o** deissyuyt deint y llad; ac o benn y llew y coronheir. **En y dydyeu hynny y genir sarph; a ymdywyn**nic ~~d~~y agheu y rei marwa6l. Oe hyt ef ay gylch**yna llundein. ac el heibya6 a l6ng. Er ych //**

LlGC 5266 t. 171

mynyda6l a gymer penn bleid; a danhed a wynhaa yg weith mor hauren. Ef a gedymdeitha ida6 ken**ueinoed yr alban a ~~cherny6;~~ chymry; y rei a sych**ant a6on temys gan y hyuet. Er assen a eilw b6**ch hir y uaryf. ae furyf a symut. Jrllonhau a** wna y mynyda6l. yny bo galwedic y bleid tarw **o gorn a uyd yndunt. wedy y madeuo hagen oe** dywalder. e ll6ng eu kic ac eu hesgyrn. ac ym pen **6rian y llosgir. G6rychyon y gynneu a symudir yn** eleirch; y rei a nouyant yn y sychd6r megys yn **auon. E pysga6t a lyncant y pysga6t. ar dynyon y dy**nyon. 6rth heneint y rei dan 6or a wneir y ~~l~~leu**uer; ac 6ynteu a lunyant bredycheu am y mor. E** llongeu a sodant; ac aryant nyt bychan a gynullant. **Eilweith y ret auon temys; ac yny bwynt alwe**digyon auonoed eithyr teruyn y chana6l y kerda. E caer**oed nessaf a gud; ar mynyded y ar y ford a distry6.** 6rth hynny y rodir fynna6n lla6n o urat ac **enwired. O honno y genir bredycheu y alw y** g6yndyt ar ymladeu. kedernyt y llwyneu a gyt**duuna; ~~ae~~ ac elecheu deheuwyr yd ymladant. //**

LlGC 5266 t. 172

Bran a eheta y gyt a barcutanot. a chorfforoed y rei lladedic a l6ng. Ar uuroroed caer gloew y guna y **bwn y nyth; ac yn y nyth y creair assen. H6nn6 a 6ac** sarph maluern; ac yn llawer o uredycheu y kyffroa. **Eny bo kymeredic y deyrnwialen yd esgyn goruhc**elder ac ~~o~~ o aruthyr datsein yd aruthra pobyl y wlat. **En y dydyeu hynny y seinnyant y mynyded; ac yd** yspeiliir y kymhydeu oc eu llwyneu. Canys da6 pryf **tana6l anadyl; yr h6nn a lysc y g6yd yny bo g6rth**ladedic y g6lyb6r. O h6nn6 y kerdant seith ychen kyn**hyruedic o benneu bychot. O drycwynt eu froeneu** y llygrant y guraged ac y gunant yn bria6t udunt. **Ny wybyd y tat y bria6t uab; canys o deua6t anuiuei**leit y rewydanat. 6rth hynny y da6 cawr enwired **yr h6nn a aruthra pa6b. o lymder y lygeit. yn er**byn h6nn6 y kyuyt dreic caer 6yragon. a h6nn6 **a uedylya y distry6. Guedy bo ornest y ryngthunt** y gorchyuygir y dreic ; ac o enwired y buduga6l y kywers**engir. Canys esgynnu y dreic a wnant yny bo diodedic** y wisc yd eisted ar y geuyn yn noeth. E dreic ae **dwc ynteu ar oruchelder; yny bo dyrchauedic y llos //**

LlGC 5266 t. 173

g6rn y maed y noeth. Eilweith yny bo atgymeredic y grym; y briw y ca6r a chledyf y orcharuan**eu. En y diwed y plygir y sarph a dan y llosgwrn** ar g6en6ynic a aballa. En ol h6nn6 y da6 baed tot**neis; ac o greula6n l6ybyr y kywarsagha y bobyl.** Caer loew a dyrcheif lle6; yr h6n a aulonydha o **amraualyon ymladeu. H6nn6 a sathyr dan y draet** ac o agoredigyon orcharuaneu y haruthra. En y **diwed ar deyrnas y kywaethla y llew; a chefneu** bonhedigyon a esgyn. Odyna y da6 tarw yr amry**sson. ar llew; a dereu oe droet deheu. H6nn6 a 6rth**lad y llew diel6 y deyrnas; y gyrn hagen a dyrr **muroed caer exon. Llewyna6c caer dubal a dial** y llew; ac ae treulya oll ae danhed. Neidyr caer **lincol a damgylchyna y llywyna6c; ae chyndrychol**der o la6eryon o nadred a dystir o aruthyr chwi**banat. Odyna yd ymladant y dreigeu; ar neill a** uriw y llall. Er adeinnya6c a gywarsangha **yr honn heb adaned; ae hewined guen6ynic** a wessyt yn y genoed. Ereill a deuant yr ymlad. **ac arall a lad h6nn6. E pymhet a nessa yr llad**edigyon; ar lleill o amraualyon agheuoed a **6riw. Odyna yd esgyn keuyn un y gyt a chled //**

LlGC 5266 t. 174

yf; ac y guahana y penn y 6rth y corff. Eny bo diodedic y wisc. yd esgyn arall ae deheu ac ae **bwrw y assw. H6nn6 a orchyuyca yn noeth pryt** na allei dim yn wisgedic. E lleill a boenha y ar **eu keuyn; ac yg crynder y deyrnas y kymell.** Odyna y da6 llew aruthyr ouyna6c. o dirua6r **dywalr6yd. Teir pymrann a dwc yn un ac ehun** a uyd argl6yd ar y bobyl. Cawr a echdywynyca o **wynn liw; ar y bobyl wenn y blodeuha. Tegych**eu a diwreidya y tywyssogyon. a darystyngedic**yon a symudir yn aniueilyeit mor. En y rei** hynny y d6yrhaa llew. h6ydedic o dynya6l greu. **A dan h6nn6 y dodir yach6yda6l yn yt. yr h6n tra** lauuryo o uryt. a gywersengir y gan h6nn6. **E rei hynny a hedycha kerbyt caer eura6c; yr** h6n a dyweit esgynnyet y kerbyt yny bo g6**rthladedic argl6yd. Eny bo noeth y gledyf y** gogouedeu y d6yrein. ac oleu y ol6yneu a lei**nw o waet. Odyna y byd pysga6t yn y mor. yr** h6n at*alwedic* o chuibanat neidyr a gytya gyt **a h6nn6. Odyna y genir tri tharw echtywyn**ygedic. y rei a ymchuelir yn wyd wedy tre**ulyont eu porueyd. E kyntaf a arwed frowyll //**

LlGC 5266 t. 175
guen6ynic; ac y 6rth y ganedic guedy ef. y trossa y geuyn. Dwyn y frowyll y gantha6 a lauuryant **6ynteu. Ac y gan yr eithaf yd agreiffir. Emchuel**ut a wnant pob eilwers eu h6ynebeu; y 6yryont **wen6ynic chuerthin. E h6nn6 y dynessa diwylla6**dyr yr alban; yr h6nn yd ymdywynnic y sarph **drae geuyn. H6nn6 a orffowys y ymchuelut y da**ear; 6rth ymdywynygu or ydeu. **Llauurya6** a wna y sarph; y ell6ng guenyn ual na de**loent llysseuoed yn yr ydeu.** O agheua6l aer**ua y diffyc y bobyl; a muroed y keyryd a diffeithir.** Caer loew a rodir yn uedeginyaeth; yr honn a gyf**r6ng dyt merch uaeth y neb a frowylla. Canys manta6l 6ed**eginyaeth a arwed. ac y myrr enys yd atnewydhe**ir. Odyna deu a ymlynant y deyrnwialen; or** rei y guassanaetha y dreic cornya6c. Odyna y da6 **arall yn hayarn; ac y marchocca y sarph a eheto.** Eny bo noeth y gorff yd eisted ar y geuyn. ac **oe deheu losg6rn y kyffry y moroed oe lef ef** ac y kyffroant ouyn eilweith. O symudedigy**on aeruaeu y daryst6ng y ch6yn; dywalder ha**gen ani6eil mor a rac*rymhaa*. Odyna y da6 **nebun yn tinpan a thelyn; ac a glaerhaa dyw //**

LlGC 5266 t. 176
alder y llew 6rth hynny y tangneuedant kenedloed y deyrnas ar llew; ac ar y uanta6l y galwant. **En y kyfleedic eistedua y llauurya y dyrchauael;** y dwyla6 hagen a estyn ar yr alban. 6rth hynny **y tristaant kymydeu y gogled; a drysseu y temleu** a agorir. E serena6l 6leid a hebr6ng toruoed; ac **oe acha6s ef kerny6 a rwym. E h6nn6 y g6rth**wynepa y marcha6c yn y kerbyt; yr h6nn a sy**mut y bobyl y maed coet. 6rth hynny yd anreith**ya y kymydeu; ac yg waela6t hauren y sathyr **y benn. Dyn a damlygir y gan lew byw; a luchy**aden eur a dalla llegeyt y rei a edrychyont. Er aryant a **wynhaa yn y gylch; ac amryualyon bryssureu a** 6linhaa. Eny bo gossodedic y guin y medwant y **rei marwa6l; yny bo ebryuygedic y nef yd edry**chant ar y daear. E syr a dwc y ganthunt eu drech **ar gnotaedic redec a wasgarant. En ~~yd~~ yd irllon**hao y rei hynny y llosgant yr ydeu; a g6lyb6r **y kytr6ymedic a nekeir. E gureid ar cangeu a** ymchuelant eu chuyl a newydder y gueithret a **uyd anryueda6t. Echdywynedigr6yd mercurius** a wanhaa. ac aruthred uyd yr ae hedrycho. Stil**bon a symut taryan arcadie. penfestin mars //**

LlGC 5266 t. 177
a eilw uenus. Penfestin mars a wna guasga6t. kyndared mercurius a gerda y deruyneu. Orion **haearna6l a symut y gledyf; y mora6l heul a** 6linhaa yr wybyr. Juppiter a gerda y ganhyat**edigyon l6ybreu; a 6enus a edeu y gossodedigy**on linyeu. kyghoruynt sadwrn seren a dyg6yd; **ac o gr6m gryman y llad y rei marwa6l. Deu** chuech ryf ty y syr; a g6ynn gerdet eu llety**wyr. Geminii a ebryuygant eu gnotaedigyon** damgylchyneu; ar kelwrn a alwant yr fynonyeu. **Manta6l y bunt a dobynna yn gam; yny doto y** maharaen y grymyon gyrn y a dana6. Llosg**6rn y sarph a grea lluchadenneu; ar cranc** a amrysson ar heul. E wyry a esgyn keuyn **y seythyd; a thywyllau a wnan guerynolyon** ulodeoed. Redec y lleuat a gynhyrua zodiac6m; **ac yg kynwan yd ymdorrannt pieliades. Nyt** ymchuel neb o wassanaeth ianus; namyn yny **bo cayat y dr6s yd ymdirgelant yg gogoueu a**drianus. En dyrna6t y paladyr y kyuodant **y moroed; ac ylw y rei hen a atnewydhaa. E** g6ynhyeu a ymdorrant o irat chuythedigaeth **ac a wnant sein y r6ng y syr. Eman y teruyna //**

LlGC 5266 t. 178

AC yna guedy daruot y uyrdin traethu or anodun broff6ydolaeth hynn. Ryuedu a wnaeth pa6b yn **ua6r or ae guaranda6ssei meint oed gordyuynder** y synn6yr ae doethineb. Ac yn wuy no neb moli a **wnaeth Gortheyrn gordyuynder y synn6yr ae** wybot. ae doethinab. cany chlywssei ef yn y oes ac **nys guelsei a dywetei y ryw doethinab h6nn6. Ac** 6rth hynny erchi a wnaeth y uyrdin mynegi ida6 **pa dihenyd ae dyccei. os gwypei. Ac yna y dywa6t** myrdin. fo heb ef rac tan meibyon custennyn **os gelly. canys yr a6rhon y maent yn paratoi eu** llongeu. Ac yr a6rhon y maent yn ymada6 a thra**eth llyda6. yr a6rhon y maent yn lledu eu hwy**lyeu ar y mor yn kyrchu enys prydein. Emgyr**chu a wnant a chenedyl saesson. 6ynt a oresgyn**nant y genedyl ysgymun. Ac eissyoes yn gynt **no dim o hynny. 6ynt ath losgant di. y mywn** twr canys oth dr6c di. y bredycheist eu tat hwy. **ac y gohodeist genedyl saesson yr enys. yr keissy**a6 nerth y ganthunt. ac 6ynteu a doethant yr po**en yty. Canys deu agheu ysyd yth ogyuada6. ac** nyt para6t yt 6ybot pa un gyntaf a ochely o**nadunt. Sef acha6s yw hynny. or neill parth yt //**

LlGC 5266 t. 179
y mae y saesson yn goresgyn dy gyuoeth. ac yn llauurya6 y geissya6 dy agheu. ac or parth arall y **mae y deu uroder Emreis wledic. ac uthyr** bendragon yn llauurya6 y geissya6 dial aghe6 eu tat **arnat. Ac 6rth hynny keis le y fo os gelly. can**ys auory y deuant traeth totneis y~~r~~ tir enys pryd**ein. 6ynt a gochant 6ynebeu y saesson oc eu g6aet.** A guedy bo lladedic heingyst. y coronheir emre**is wledic. Emrreis a hedycha y guladoed. ac a** atnewydhaa yr egl6ysseu. Ac or diwed a guen6yn **y lledir. Ac yn y ol ynteu y coronheir uthyr ben**dragon. y ura6t. Ac eissyoes a guen6yn y byrr**heir y diewed ynteu. kymeint a hynny uyd** brat dy saesson di. A reyn hynny baed kerny6 **ae ll6nc. sef oed h6nn6 arthur. A phan doeth** y dyd drannoeth y doeth emreis wledic. ac uthyr **ben*dragon* y ura6t a deg mil ar ugeint o uar**chogyon arua6c ganthunt yr tir. **AC yna pan glywyt y chuedyl h6nn6 yn honn**eit ymgunnulla6 a wnaeth y brytannyeit o bo. **lle or yd oedynt yn wasgaredic a dyuot yn** doruoed gan dir*ua6r* lewenyd o glybot **dyuot eu kywda6twyr atadunt. A gue //**

LlGC 5266 t. 180
dy dyuot pa6b y gyt or ysgolheigyon ar lleygyon kyssegru emreis a wnaethant yn urenhin. Ac **yn herwyd eu kyneua6t g6rhau a guedu ida6.** Ac ual yd oed ba6b yn annoc mynet am benn y sa**esson. sef a wnaeth y brenhin eissyoes annot hynny.** yny darffei ida6 yn gyntaf gaffael Gortheyrn. **Canys kymeint oed y lit o acha6s y brat ry wna**thoed Gortheyrn y6 tat ynteu. ac nat oed well **gantha6 guneuthur dim or a wnelhei no phe**idya6. ony chaei yn gyntaf dial y lit ar ortheyrn. **ac 6rth hynny ymchuelut a wnaeth y lu parth** a chymry. A chyrchu castell Goron6y. y lle yr foassei **ortheyrn ida6 y geissya diogel6ch. A sef lle oed** h6nn6 yn ergyng ar glann Gwy auon y my**nyd clorach. A guedy dyuot emreis hyt yno.** coffau a wnaeth ynteu y brat yr wnathoed Gorth**eyrn y6 tat. ac y6 ura6t. A dywedut ual hyn** 6rth eidol yarll caer loew. Edryc di dywyssa6c **bonhedic yn graff adeiladeu y gaer honn ar mur**ed. A debygy di a allant hwy diffrit Gortheyrn ..**gof ui megys na chaff6yf cudya6 blaen**ymder uyg cledyf y ynda6. Canys ha**edws agheu megys y g6dost di. Canys //**

LlGC 5266 t. 181
yn gyntaf ef a uredych6s uyn tat i. y g6r a rydha6s y wlat ac ynteu y gan ormes y fyichteit. A guedy **hynny y bredychws constans uy mra6t. Ac or diw**ed guedy y uot ehun yn urenhin. y duc estra6n **genedyl saesson paganyeit. y geissya6 distryw y ki**wda6twyr. Ac a debykei y uot yn cad6 fydlonder **y minheu. Ac eissyoes heb ef. megys y canhyata du**w neu ry syrth6s ef yn y magyl ry dynnassei yn**teu y rei guirion.** ~~**yr hyn nyt reit y neb y g6y**~~ ~~na6~~ canys y gyt ac g6ybu y saesson y enwired ef **y b6ryassant oe urenhinyaeth. yr hyn nyt reit y** neb y g6yna6. Canys euo yn ysgymun a ohodes po**byl ysgymun ata6. ac a duc tref eu tat y ar y bon**hedigyon ar dylyedogyon. ef a anreith6s y wlat fr6**ythla6n. ef a distrywys yr egl6ysseu. ef a dile6s y** gristonogaeth or mor b6y gilid hayach. Ac 6rth **hynny y ki6da6twyr dylyeda6c diel6ch chuitheu** yn 6ra6l arna6 ef tr6y yr h6nn y doeth y petheu **hynny. Ac odyna ymchuel6n an arueu yn an ge**lynyon a rydha6n y wlat y gan eu gormes. Ac yn **diannot dechreu a wnaethant ymlad ar castell** dr6y pob keluydyt. A guedy na dygrynoes udunt **dim o hynny. dodi tan a wnaethant ynda6. Ac //**

LlGC 5266 t. 182

yna y llosget y castel a gortheyrn ynda6. A guedy clybot or saesson hynny. ouynhau a wnaethant 6ynteu. Can **cly6ssynt nat oed neb a allei ym*erbynneit* ac em**reis. Ac y gyt a hynny hael oed yn rodyon. Guastat **oed yn d6ywa6l wassanaeth. hyna6s oed ym pob** peth. A thros bob peth caru guironed a chassau **kelwyd. Cadarn oed a dewr ar y droet. a chadarn**ach ar uarch. doeth oed yn tywyssa6 llu ac yn y **llywa6. A hyt tra yd oed yn llyda6 y ryw deuodeu** hynny a ehedynt y 6yrtha6 beunyd hyt yn enys **prydein. Ac 6rth hynny sef a wnaeth y saeson my**net yn g6byl hyt y parth dra6 y humyr. Ac yno **cadarnhau y kestyll ar caeroed. ar dinassoed ar**nadunt. canys y wlat honno oed megys kedern**yt ac amdifyn yr estra6n genedloed. Ac yn go**llet ac eissywet yr kiwda6twyr. canys g6lat aru**thyr gadarn ynyal oed. 6rth y phress6ylya6 a** chyfle adas y aruoll estronya6l genedloed. Canys **pan delynt y fychteit. ar saesson. ar ysgotyeit. ar lly**chlynwyr. yno y kyrchynt ac y disgynnynt yn **gyntaf. Ac o gedernyt y lle honno yd anreithynt** y g6ladoed. ac y lledynt y kiwda6twyr. Ac yna gue**dy clybot o emreis ry fo eissyoes y saesson hyt //**

LlGC 5266 t. 183

yno. dibryderach uu ynteu ac ehofnach a thebygach gantha6 gallu goruot arnadunt. A guedy **kynnulla6 y llu m6yhaf a all6s kychuyn a wna**eth parth ar gogled. yn ol y saesson. A thra yd oed **yn kerdet ar dra6s y guladoed. sef y guelei gue**dy ry losgi ar anreitha6. ac yn ymdiuat oe chiw**da6twyr. A dolurya6 yn 6a6r a wnaeth o acha6s** hynny. Ac yn wuyhaf oll o acha6s guelet yr e**gl6ysseu guedy eu distry6 hyt y daear. Ac ada6** a wnaeth ynteu guneuthur yr egl6ysseu o new**yd. os duw a rodei ida6 ynteu y uudugolyaeth.** herwyd yd oed yn y gobeitha6. Ac yna pan gigleu **heingyst hynny. sef a wnaeth ynteu gal6 gle6**der ata6. ac annoc y6 gytuarchogyon seuyll yn **6ra6l ac ymlad yn ehouyn yn erbyn emreis. A** dywedut nat oed gantha6 namyn ychydic o uar**chogyon o lyda6. Ac nat oed wuy eu rif no deg** mil. Ac ny dodei ynteu uessur ar wyr enys pry**dein canys yn uyneich y gorchyuygassei. Ac 6rth hynny** yd ada6ei heingyst y uudugolyaeth y6 gedymde**ithyon. can oed m6y eu niuer noc un y brytan**nyeit. Canys deu can mil o wyr arua6c oed gan**tha6. A guedy daruot y heingyst gyrru bryt a grym //**

LlGC 5266 t. 184

yn y gedymdeithyon. kychuyn a wnaeth yn erbyn emreis wledic parth ar lle a elwit maes beli. y wne**uthur kyrch deyssyuyt am ben y brytannyeit** y eu keissya6 yn amhara6t. ac yn aghyweir. Ac **eissyoes dr6y nerth du6 nyt ymgel6s hynny** rac emreis. Ac yr hynny ny ochel6s ef y maes. **A guedy y dyuot yny weles y elynyon lluneithu** y lu a wnaeth yn uydinoed. Ac yna y dodes ef **teir mil o uarchogyon llyda6 ar neilltu y gyt** ac ef ehun a rei ereill oll blith drachymysc. a **gwyr enys brydein yn eu bydinoed. Ac yna y** gossodet gwyr dyuet gan eu hystlys. a gwyr **G6yned yn y coet ger eu lla6. A sef acha6s y go**ssoded y*uelly* 6ynt. os fo a wnaei y saesson mal **y bei wyr emreis yn bara6t y eu herbynneit** pa le bynnac y foynt. AC yna dynessau a wna**eth eidol tywyssa6c caer loew ar y brenhin. a** dywedut 6rtha6 ual hynn. Argl6yd heb ef. di**ga6n oed gennyf i yn lle uy hoydyl. caffael un** dyd y ymgyuaruot o*honaf* ui a heingyst. Ac at**uyd y syrthei y neill o*honam* rac y gilid. tra** ymfustem a chledyfeu. Canys cof y6 gennyf **y brat a wnaeth ef. y dyd y doetham y gyt ar //**

LlGC 5266 t. 185

uessur tangneuedu y rom ac 6ynt. A thra yt oedet yn traethu or dagnheued honno. e gunaeth **ef brat y niuer h6nn6. Ac y lladassant ar kyll**eill hiryon tri 6geinwyr a phetwar canwr **o yeirll a bar6nyeit. a marchogyon urda6l. heb** dianc un namyn myuy uuhunan. a damwe**inny6s ym gaffael trossa6l. ac a h6nn6 yd** ymdiffreis i ac y doethum yn 6yw y 6rthunt. **A hyt tra yd oed eidol yn dywedut yr ymadra**6d h6nn. yd oed emreis yn annoc y lu. ac yn **dodi y holl obeith ym mab du6. Ac odyna yn** gle6 ac yn 6ychyr kyrchu eu gelynyon. Ac ym**lad dros eu gulat ac eu kyuoeth. ac eu guir dref tat.** AC or parth arall yd oed heingyst yn bydina6 y **lu ac yn eu dysgu. ac yn kerdet o uydin b6y gi**lid. y annoc gle6der udunt. Ac or diwed guedy eu **bot yn bara6t o bob parth. ymgyrchu a wnaeth**ant. Ac yn y lle ell6ng creu a g6aet o bob parth **yn didla6t. Ac yna yd oed emreis yn annoc y** gristonogyon ef. Ac or parth arall yd oed hein**gyst yn annoc y baganyeit ynteu. A thra yt o**edynt h6y y*uelly*. yd oed eidol yn ymgeissya6 **a heingyst. Ac eissyoes nys cauas yna. sef acha6s //**

LlGC 5266 t. 186

oed hynny. pan weles heingyst y brytannyeit yn goruot. ac 6ynteu y saesson yn plygu. sef a wna**ethant kymryt eu fo a chyrchu caer gynan. Ac** eu herlit eissoes a wnaeth emreis udunt. A gue**dy guelet o heingyst bot emreis yn eu herlit. nyt** aeth yr castell megys y mynassei. namyn bydina6 **y lu eilweit. ac ymchuelut ar emreis can g6ydyat** na allei gynnal y castell get as keissei. Ac 6rth hyn**ny y dodes y holl obeith ae holl amdiffyn yn y waew** ae gledyf. Ac yna bydina6 a wnaeth emreis o **newyd a dechreu g6ychyr ymlad a wnaethant.** Ac yna y gellyg6t creu a guaet yn didla6t o bob **parth. Ac y bu aerua dirua6r. yny gyffroei y rei** by6 ar irlloned a llit a chyndared. gan ~~gan~~ g6yn**uan y rei marwa6l archolledic. Ac or diwed y** saesson a oruydei. pei nar delhei uydin o uarchog**yon llyda6 a ossodessit ar neilltu. megys y gu**nathoedit yn yr ymlad kyntaf. A phan doeth y **uydin honno y pyl6s y saeson. Ac y kilyassant. Ac** o ureid yd ymgyweirassant wedy hynny. Ac ym**plith hynny eissyoes yd oed eidol oe holl uryt** ae ued6l. yn ymgeissya6 a heingyst. y ym6ybot **ac ef. Ac eissoes or diwed ual yd oed y bydinoed //**

LlGC 5266 t. 187

yn ymgemynu ac yn ymfust blith dra chymysc yd ym*ga6ssant* eidol a heingyst y gyt. A dechreu ymgy**uogi ar cledyfeu ac ymgemynu. yna y gellit gue**let deu ymladwr yn ragori rac pa6b. yna y guelit **y tanllachar yn ysgeinnya6 or arueu ganthunt.** megys mellt ymlaen taran. A hir y buant yn ym**lad heb wybot p6y a orffei. Ac ual yd oedynt** y***uelly*** nachaf Gorlois yarll kernyw yn dyuot ar uydin **yd oed yn y llywa6 ac yn guasgaru eu gelynyon** yn diannot. A guedy guelet o eidol hynny kynnyc **heingyst a wnaeth tr6y uaryfle y benffestin. Ac ar**uer oe holl nerthoed. ae dynnu gantha6 hyt ym **perued ~~y o~~ kedernyt y gytuarchogyon ehun. A** guedy y dyuot yno gan oruchel lef y dywa6t yr **ymadra6d h6nn. A wyrda heb ef duw ea eilen**wis uy ~~uy~~ namunet i. kywersseg6ch y bratwyr **t6yllwyr canys yn a6ch lla6 y mae y uudugo**lyaeth. ar goruot pan oruu6t ar heingyst. Ac **o hynny allan ny orffowysassant 6ynteu y r6ng** b6r6 a daly a llad yny ga6ssant y uudugolyaeth. **Ac ar hynny guasgaru a wnaeth y saesson.** ac ada6 y maes yn dybryt. a fo pa6b o***nadunt*** **megys y harwedei y dyghetuen. rei yr //**

LlGC 5266 t. 188

mynyded ar coedyd. ereill y kestyll ar caeroed ereill y eu llongeu. Ac yna yd aeth otca mab hein**gyst a ran wuyhaf or gynnulleitua gantha6** hyt yg caer eura6c. Ac ossa y keuynderw a ran **arall or niuer a foes hyt yg caer alclut. A chadar**nhau y dianssoed hynny a wnaethant o lawer **o uarchogyon arua6c. ac aruaethu eu kynnal i** racdunt. A Guedy caffael o emreis y uudug**olyaeth honno. yd aeth hyt yg caer gynan. ac** yno y bu yn gorffowys dridieu. Ac yn hynny o **yspeit yd erchis emreis cladu y rei lladedic**yon oe wyr a guneuthur medeginyaeth 6r**th y rei brathedic. a gorffowys yr rei blin llude**dic. ac odyna gal6 atta6 y wyrda y ymgyg**hor beth a wnelit am heingyst. Ac ym*plith*** hynny o wyrda y doeth eidal esgcob caer loew. **G6r prud doeth credyuuys. a goruchel y a6du**rda6t. a phan weles y g6r h6nn6 heingyst **yn seuyll rac bronn y brenhin dechreu a wna**eth y ry6 ymadra6d h6n. Argl6ydi heb ef. **bei barnewch chui oll gell6ng heingyst** miui uuhunan ae llad6n ef. gan erlit **agreiff a dysc y gan samuel broff6yt pan //**

LlGC 5266 t. 189

weles agag brenhin amalech yg carchar yn y uedyant. ef a wnaeth y uriwa6 yn dryllyeu gan dywedut **ual hyn megys y gunaethost di mameu yn ymdiuat** oc eu meibyon y*uelly* y gunaf uinheu dy uam di**theu yn ymdiuat o*hona6t* titheu ym*plith* y gura**ged. A gune6ch chuitheu uelly y ~~h6n~~ uelly yr h6n a ymdan**gosses yn eil ~~amalech~~ agag yn elly an plith ninheu.** Ac yna y kymyrth eidol yarll caer gloew hein**gyst. Ac yd aeth ac ef odieithyr y gaer ac llad**a6d y ben a chledyf. Ac y~~mna~~na mal yd oed em**reis yn waredoccaf or g6yr erchi a wnaeth** y gladu a guneuthur cruc ma6r or daear **ar y warthaf herwyd yd oed deua6t gan y pa**ganyeit cladu eu meirw. Ac odyna kychwyn **a wnaeth em*reis* ae lu gantha6 parth a chaer** eura6c y ym*lad* ac octa mab heingyst. A gue**dy y dyuot yno kylchynu a wnaeth y gaer a dech**reu ymlad a hi. A guedy guelet o octa na allei gy**nnal y gaer yn erbyn emreis sef y cauas yn y** gyghor ef ae hynafgwyr kymryt cad6yneu yn **eu lla6. a dodi tywa6t yn eu pen yn lle kymun** udunt. a mynet yn ewyllis a thrugared y brenhin //

LlGC 5266 t. 190

gan dywedut yr ymadra6d h6n. Gorchyuygedic y6 an d6yweu ni. eb 6ynt ac ny phedruss6n ni bot dy . dyw di **yn g6ledychu. yr h6n y*syd* yn kymell y sa6l uoned**igyon hyn y dyuot yth ewyllys di yn y wed hon. **Ac 6rth hynny kymer y gad6yn hon. Ac ony myn** dy drugared di guneuthur amgen no hynny. **r6ym ni a honno a guna y dihenyd a uynhych** o*honam*. Ac 6rth hynny kyffroi ar warder a thru**gared a wnaeth emreis. Ac erchi kymryt kyghor** amdan*adunt*. A guedy rodi o ba6b o*nadunt* **amraua*elyon* gyghoreu. kyuodi a wnaeth eid**al esgob caer loe6. A theruynu ar eu hymadro**dyon ual hyn. E Gabaonite a doethant oc eu bod y** erchi trugared y bobyl yr ysra*el* ac 6ynt ae **ca6ssant. Ac 6rth hynny na u*yd6n* waeth** ninheu yn gristonogyon nor id*ewon*. ony rod**wn udunt drugared. llydan ac ehang a ehelaeth** y6 enys prydein. a llawer y*syd* o*honei* yn diffe**ith. heb neb yn y chyuanhedu. Ac 6rth hynny roder udunt** trugared a ran or enys y6 phress6ylya6. a dan ar**wein tragywyda6l geithiwet a danam ninheu.** Ac ar hynny y trigy6t. Ac yna o agreiff octa y //

LlGC 5266 t. 191
doeth ossa ar saesson ereill a foessynt y geissya6 trugared ac y ca6ssant. Ac yna y rodet udunt y guladoed **yg kylch ysgothlont. Ac y cadarnhawyt kygheir y rgthunt.** A Guedy goruot o emreis ar y saesson. gal6 a waeth **atta6 y tywyssogyon ar yeirll. ar bar6nyeit ar mar**chogyon urda6l. Ar esgyb ar ysgoleigyon or holl de**yrnas hyt yg caer eura6c. A gorchymyn udunt at**newydhau yr egl6ysseu y ry daroed yr ssaesson eu **distryw. Ac yna y kymyrth y brenhin ar y gost ef** ehun atnewydhau pob egl6ys or a uei archesgobty **ac esgobty tr6y y gyuoeth. Ac ym pen y pymthec**uetdyd. g6edy gossot seiri a gueithwyr 6rth er e**gl6ysseu y kychwnn6s y brenhin odyna parth a llun**dein. y lle heuyt nyt arbedassei y saesson ida6. A chyt **dolurya6 a wnaeth y brenhin ac 6ynt. ac erchi ud**unt atnewydhau eu dinas ac eu caer ac eu hegl6yss**eu. Ac yna y mynn6s y brenhin atnewydhau y kyure**itheu a oedynt yn kysgu tr6y lawer o amser. gan **eturyt yr plant dylyet eu ryeni. yr ry gollyssynt** tr6y lawer o amser. A holl ynni y brenhin a oed yg **kylch atnewydhau kyureitheu y teyrnas a guneuth**ur yr egl6ysseu a chad6 guiryoned. ~~Ac odyna y ky~~ //

LlGC 5266 t. 192
ac odyna y kychuynn6s parth a chaer wynt. y lunyeithu yno megys y llunyeithassei yn lleoedd ereill. Ac ody**na y kychuynn6s parth ar uynachloc a oed ger lla6** caer garada6c. yr hon a elwir salsburi. y edrych y **lle yr ladessit y tywyssogyon ar yeirll ar bar6nyeit.** tr6y urat yr ysgymun heingyst. yno yd oed ma**nachloc a thrycan mynach o g6uent yndi. y myn**yd ambri sef oed yr ambri h6nn6. seilya6dyr y uy**nachloc honno yn gyntaf. A guedy guelet or bre**nhin y lle yd oed y guyrda hynny yn gorffowys. **kyffroi ar warder a wnaeth ac ell6ng y dagreu** ac 6ylya6. a medylya6 a wnaeth guneuthur y lle **h6nn6 yn anrydedus. canys barnedic oed gantha6** bot yn deil6ng o uolyant. ac adurn a chof tragywyd**a6l y dywarchen yd oed y sa6l dylyedogyon hynny** yn gorfowys. guedy eu ry lad yn wiryon yn am**diffyn tref eu tat. AC yna y dyuynn6t ar emre**is holl seiri prenn a maen or a gaffat yn y deyrn**as. ac yd erchit udunt oc eu holl ethrylith. ac eu** ky6reinr6yd. dechymygu gueith uch benn y g6**yrda hynny. ac a barhaei yn dragywyda6l. y gad6 cof** a molyant y guyrda hynny hyt dyd bra6t a guedy //

LlGC 5266 t. 193
pallu eu hethrylith y ba6b o*nadunt*. ac na 6ydynt beth a wneynt. dynessau a wnaeth tramor arches**gob caer llion ar y brenhin a dywedut 6rtha6** ual hynn. Argl6yd urenhyn heb ef os*sit* un dyn a allo dech**ymygu y kyury6 weith ac a dywedy di. myrdin** uard Gordeyrn ae dicha6n y dechymygu oe ethryl**ith ae gywreinr6yd canyt oes yth teyrnas dyn wuy** y ethrylith. ae 6ybot noc ef. ac yn gydrycha6l a rac **lla6. ac oe ymadra6d ac oe weithret. ac 6rth hyny** heb ef arch y dyuynnu atat. a gorchymyn ida6 **aruer oe ethrylith. hyt pan uo tr6yda6 ef y** cuplaer y gueith ysyd yth uryt y wneuthur. **Ac yna yd anuonet kennadeu y6 geissya6 6rth y** d6yn ar y brenhin pa le bynnac y keffit. A guedy **cr6ydra6 llawer o*nadu*nt y ca6ssant yg g6la**t yeuas. ar glann fynna6*n* Galabes canys yno **y gnotaei carthtreuu. A guedy mynegi ida6 eu** neges. 6ynt ae dugant ganthunt hyt ar y bre**nhin. Ae aruoll yn llawen a wnaeth ida6. ac erchi** ida6 dywedut yr brenhin daroganneu a delynt **rac lla6. canys digryf oed gantha6 waranda6** petheu anryued. Ac yna y dywa6t myrdin nat //

LlGC 5266 t. 194

oed ya6n traethu or ry6 betheu hynni onyt pan y kymhellei aghenreit. canys bei as dywet6n i yn **amser heb ef ny bei reit 6rtha6. tewi a wnaei yr** ysbryt ysyd ym dysgu pan 6ei reit ym 6rtha6 **a fo y 6rthyf. Ac 6rth hynny ny cheiss6s y brenhin** nae uolestu ynteu. nae gymhell y dywedut proff**6ydolyaeth. A gouyn hagen a wnaeth emreis ida6** pa gyghor oed gantha6 am y gueithret yd oed **yn mynnu y wneuthur. Ac yna y dywa6t myrdin.** Argl6yd heb ef o mynny di teccau bedra6t. y guyr **hyn o dragywyda6l weithret. Anuon hyt yn ywerdon y** gyrchu cor y keuri y*syd* yno y mynyd kilara; ar **gueithret y*syd* yno nyt oes yn yr oes honn a** allo y wneuthur ony bei ethrylith ma6r ae harwed**ei. Canys kymeint y6 y mein ac na cheffit** kedernyt na dewred a allei dim 6rthunt. Ar **mein hynny pei bydynt yma ar y wed y maent** yno. guedy eu gossot yg kylch y 6edra6t. 6ynt a **seuynt yn dragywyda6l. Ac yna sef a wnaeth** emreis chuerthin. a dywedut ual hynn. Pa ansa**6d heb ef y gellit d6yn mein kymeint a rei hyny** o le kyn bellet a h6nn6. ac na cheffyt yn enys pry //

LlGC 5266 t. 195
dein mein a ellit guneuthur y gueith h6nn6 onadunt. Ac yna y dywa6t myrdin argl6yd heb **ef na kyffroa di ar chuerthin yn ormod yr hyn**ny. canyt yr g6atwar nac yr gorwacter y dywe**daf ui yr ymadra6d h6nn. Canys kemysgedic** rinweda6l y6 y mein hynny. ac yach6yda6l ac **adas ar amrauael uede*ginyaetheu*. Ar keuri** gynt ae dugant hyt yno o eithauoed yr yspaen. **ac ae gossodyssant yno 6ynt pan yt oedynt** yn press6la6 ywerdon. sef acha6s oed hynny. **pan delhei heint neu gleuyt ar un o*nadunt***. sef y guneynt enneint yg kymerued **pedryual y mein. Ac y golchynt y mein ac** y b6rynt y my6n yr enneint. Ac yn y d6uyr **rynweda6l h6nn6 y caffei y claf yechyt o bo**b kyury6 heint or a uei arna6. Ac odyna y **kemysgyt llysseuoed ar d6uyr h6nn6. ac a h6**nn6 yd yecheit guelioed y rei brathedic. canyt **oed yno un maen heb uedegynyaeth rinweda6l** arna6. A guedy clybot or brytannyeit bot y ry6 **gynedueu hynny a rinwedeu ar y mein. 6ynt a** ga6ssant yn eu kyghor eu kyrchu a br6ydra6 a guyr //

LlGC 5266 t. 196
ywerdon o cheissynt eu lludyas. Ac yna yd etholet 6thyr benndragon bra6t y brenhin. A phymtheg **mil o wyr arua6c y gyt ac ef y uynet yr neges** honno. A myrdin y gyt ac 6ynt. hyt pan uei tr6y **y synn6yr ef ae dysc. ae ethrylith y gunelit y neges.** AC yn yr amser h6nn6 yd oed gillam6ri yn uren**hin yn ywerdon guas yeuanc anryued y uolyant** ae glot. A phan gigleu y g6rda h6nn6 ry dyuot **y brytannyeit y6 wlat kynnulla6 llu ma6r a wna**eth a dyuot yn eu herbyn. Ac eissoes guedy g6ybot **ohona6 acha6s eu dyuotedigaeth sef a wnaeth** chuerthin. a dywedut ual hynn. 6rth y gedymde**ithyon. A wyrda heb ef. nyt ryued genyf ui allu** o genedyl lesc anreithya6 enys brydein. Rac eu **hynuytet ac eu symlhet. Canys p6y a gigleu eiry**oet y ry6 ynuydr6yd h6nn. pa acha6 debyg6ch chui **y bei well mein ywerdon no rei enys prydein.** pan delynt y gymell guyr ywerdon ar ymlad yn **eu herbyn o acha6s y kerryc hynny. Guisg6ch am**dana6ch heb ef guisg6ch. ac ymled6ch dros a6ch **gulat. Ac amdiffynn6ch cor y ke6ri. canys a miui** yn 6yw ny chaffant h6y un greynyn o*nadunt* h6y. //

LlGC 5266 t. 197
A phan weles uthyr bendragon y g6ydyl yn bara6t ymlad ac 6ynt. sef a wnaeth ynteu yn diannot eu **kyrchu h6y yn yd oedynt yn uydinoed. Ac heb hayach** o ohir goruot or brytannyeit. A guedy llad y g6ydyl ac **eu bri6a6. kymell gyllam6ri ar fo. A guedy goruot ar** y g6ydyl. yd aethant hyt y mynyd kilara. y lle yd oed **y mein yr dothoedynt y eu keissya6. A llawen uuant** o welet y mein. A guedy dyuot myrdin a pha6b y gyt. **y dywa6t 6rthunt ual hyn. A wyrda heb ef aruer6ch** y weithyon oc a6ch kryfder. A dangoss6ch ych dewred **y guyr yeueinc a keiss6ch diot y mein. Ac odyna edrych**6ch beth a uo goreu a threchaf. ae nerth ae ethrylith. **Ac ar hynny yd ymrannassant tr6y arch myrdin. ac** yd ymrodassant pa6b o*nadunt* y eu holl nerthoed dr6y **amraualyon geluydodeu. y geissya6 tynnu y mein. Ac** eissoes ny chyffroes yr hynny ur un or mein oc eu **lle. A guedy diffygya6 onadunt ac na ellynt gaffael** ur un or mein oc eu lle. sef a wnaeth myrdin chu**erthin. Ac yna guneuthur ohona6 ynteu y beiry**anheu ae geluydyt. A ha6s noc y gellit y dywedut **y tynn6s ef y mein. A guedy eu tynnu kychuyn** ac 6ynt parth ar llongeu. Ac eu gossot y my6n 6ynt //

LlGC 5266 t. 198

a chan lewenyd kychuyn parth ac enys prydein. A guedy eu dyuot enys brydein. yn diannot kyrchu a wnaeth**ant parth ar lle yd oed uedeu y guyrda a dywedadoed** uchot ac 6ynt. A guedy mynegi y emreis wledic eu**ry dyuot. Anuon guys a wnaeth ynteu dros 6yneb y** teyrnas y erchi y ba6b dyuot hyt yn mynyd ambri yr **yscolheigyon ar lleygyon yn ll6yr. 6rth gyweirya6 bedra**6t y guyrda hynny yn anrydedus. A guedy ymgynn**ulla6 pa6b y gyt. 6rth y wys honno. yn y dyd gossode**dic h6nn6. guisga6 a wnaeth emreis coron y teyrn**as am y benn. 6rth wneuthur g6ylua y sulg6yn yn** urenhina6l anrydedus. A guedy daly y llys teir nos **a thridieu dr6y anryded y sulguyn yna y gelwit ar** ba6b y dalu eu kyuar6s udunt herwyd eu hanryded **y rei ar dir a daear y ereill eur ac aryant. meirch** a dillat. a daoed ereill herwyd y dirperynt. Ac yna yd **oed deu archescobty yn wac. nyt amgen caer llion a** chaer eura6c. Ac o gytg*yghor* hynny o wyrda y gu**naethput sampson yn archesgop yg caer eura6c.** G6r clotua6r ardercha6c credyuus oed h6nn6. **Ac y gunaethp6t dyuric yn archescob yg caer llion** ar 6ysc canys d6ywa6l weledigaeth a racwelsei //

LlGC 5266 t. 199
hynny. Ac yna wedy daruot llu*neithu* pob peth or a berthynei ar deyrnas. erchi a w*naeth* y brenhin y **uyrdin dyrchauael y mein ar doethoed o ywerdon. ac** eu gossot yg kylch y uedra6t. Ac yna y gossodes myrd**in y mein hynny. ar y wed yd oedynt y mynyd kilara.** yn ywerdon. Ac yna y dangosses tr6y y weithret bot **yn well ethrylith a chywreinr6yd no nerth a chedernyt.** AC yn yr amser h6nn6 yd oed pascen mab Gortheyrn **guedy ry fo hyt yn germania. A chyffroi guyr y wlat** honno A ~~chy~~ oruc ~~-~~ a chynulla6 y holl uarchogyon arua6c **y gyt ac ef y dyuot am benn emreis wledic. gan ada6** udunt anteruynedic gyuoeth o eur ac aryant a da**oed ereill os tr6y eu nerth h6y y gallei ynteu gor**esgyn enys brydein. A guedy daruot ida6 llygru eu bryt **y*uelly* dr6y fals edewidyon. paratoi a wnaethant lyg**hes dirua6r y meint. A dyuot hyt y gogled y dir enys **brydein. A dechreu anreitha6 y guladoed. A phan gigleu** emreis hynny. kynulla6 holl gedernyt enys brydein **a wnaeth ynteu a mynet yn eu herbyn. A guedy bot** br6ydyr galet y rygthunt. tr6y nerth du6 eissoes **y goruu6yt ar y saesson. A y kymell6t pasgen ac a** dienghis oe lu gantha6 ar fo. Ac ny lauass6s ef eis //

LlGC 5266 t. 200
syoes yna kyrchu germania namyn trossi y h6ylyeu A chyrchu hyt yn ywerdon. Ac yna y her**bynn6s Gillam6*ri* brenhin ywerdon ef yn an**rydedus. A guedy datcanu o*hona6* y drueni. truan**hau a oruc Gillam6ri 6rtha6. Ac ada6 nerth** ida6. A ch6yna6 6rtha6 ynteu y sarhaet y ga6**ssei ynteu gan uthyr bendragon. Pan dothoed** hyt yn ywerdon y gyrchu y mein y dreis y ar**na6. Ac 6rth hynny ymaruoll a wnaethant ar** dyuot y gyt enys brydein y geissya6 y goresgyn **ar dorr emreis wledic. A guedy bot eu llongeu** yn bara6t kychwyn a wnaethant a dyuot 6yny6 **yr tir. A phan glywyt hynny sef yd aeth uthyr** bendragon ac amylder o lu arua6c gantha6 **hyt yg kymry 6rth ymlad ac 6ynt. Canys kle**uychu yr wnathoed emreis yg caer wynt o **orthr6m heint mal na allyssei dyuot yr lluyd** h6nn6. A phan gigleu pascen a Gillam6ri ar sae**sson a oed y gyt ac 6ynt bot emreis yn glaf.** llawenhau yn ua6r a wnaethant. o debygu bot **yn ha6d udunt goresgyn enys brydein or acha6s** h6nn6. A hyt tra yd oed y god6rd h6nn6 ar mur //

LlGC 5266 t. 205
sef a wnaeth kyrchu y elynyon megys y darparassei. canys ef yr dothoed yn gyn nesset y 6yn**y6 ac nat oed y rygtha6 a hi namyn ymdeith ha**nner dywyrna6t. A guedy clybot o pascen. a Gilla**m6ri bot uthyr yn dyuot parth ac attadunt.** sef a wnaethant 6ynteu dyuot yn y erbyn ef **6rth ymlad ac ef. A guedy bydina6 o*nadunt* a** dechreu ymlad y llas o bob parth. megys y mae **gna6t yn y ry6 damwein h6nn6. Ac eissyoes guedy** treulya6 llawer or dyd yn y wed honno. y dyg6**yd6s y uudugolyaeth yn lla6 uthyr bendragon.** A guedy llad pascen a gillam6ri. fo yr agkyfye**ithyon genedloed hynny y emdyeith ar eu llog**eu. gan eu hymlit ac eu llad. ac yna yn diam**rysson y cauas 6thyr y uudugolyaeth a du6 yn** y ganhorthwya6. Ac odyna bryssya6 a wnaeth yn **gyntaf y gall6s parth a chaer wynt. Canys ken**nadeu yr dothoed atta6 y uenegi marwolyaeth y bren**hin. Ar ry daruot y esgyb y wlat y gladu ger lla6** mynachloc ambri. o uy6n cor y ke6ri. y lle yr w**nathoed ehun yn y uy6yt ac y gorchymynassei y gladu yno** AC yna tr6y annoc y bobyl o leygyon ac ys**golheigyon y kymyrth uthyr coron y deyrnas //**

LlGC 5266 t. 206
ac y guisg6s am y benn. ac y kyssegr6yt yn urenhin yn diannot. A choffau a wnaeth y dehog**yl yr wnathoed uyrdin am y seren. Ac 6rth hyn**ny yd erchis ynteu guneuthur del6 d6y dreic o **eur ar y llun y guelsei ar benn paladyr y seren.** A guedy daruot guneuthur y rei~~n~~ hynny dr6y **anryued ethrylith. A chywreinr6yd megys yd ar**chydoed. y gossodes y brenhin y neill o*nadunt* yn **yr egl6ys benhaf yg caer wynt. Ac y gad6s y llall** 6rth y harwein yn y ulaen ynteu pan elhei y 6r6y**dyr ac y ymlad. Ac or amser h6nn6 allan y gel**wit ynteu 6thyr bendragon. sef y6 hynny yn y**a6n gymraec 6thyr bendreic. Ac or acha6s h6nn6** y gelwit yn uthyr bendragon. canys myrdin ae dar**oganassei yn urenhin tr6y y dreic a welat yn y seren.** <u>C</u> yna sef a wnaeth octa. ac eossa y geuynder6 **guedy mar6 emreis. ac eu bot 6ynteu yn ryd** or aruoll ac or duundeb a oed y rygthunt ac ef. **~~a g~~ dechreu ryuelu ar uthyr. a guaha6d attadunt** y saesson a dothoedynt y gyt a phascen. Ac anuon **kennadeu hyt yn Germania y waha6d ereill o**dyno. A guedy kynnulla6 dirua6r lu onadunt **dechreu anreithya6 y guladoed yn eu kylch. Ac //**

LlGC 5266 t. 207
ny orffowysassant ar creulonder h6nn6 yny oresgynassant y dinassoed ar kestyll o hynny hyt **yg caer eura6c. Ac eu distry6 o g6byl. Ac ual yd** oedynt yn ymlad ar dinas h6nn6 nachaf uthyr **yn dyuot ae holl gedernyt gantha6. Ac yn di**annot yn ymlad ac 6ynt. Ac eissyoes guedy bot **br6ydyr galet y rygthunt y kymhell6yt y bryt**annyeit ar fo. Ac yd herlid6s y saesson 6ynt hyt y **mynyd damen. hyt tra barha6s goleuat y dyd. sef** kyury6 le oed y mynyd. uchel a chelli garrega6c **yn y ben. A lle diffeith adas y wuystuiled y6 bress6**ylya6. Ac yno y kyrch6s y brytannyeit y nos ~~hon~~ **honno A guedy eu hymgynnulla6 y gyt. erchi a w**naeth y brenhin y6 hynhaf*g6yr* gymryt kyghor **ebr6yd am a dylyit y wneuthur yn erbyn y gen**edyl a oed yn eu kywarssagu yn gymeint a hyn**ny. Ac ar hynny yn gyntaf y dywa6t <u>Gorl~~o~~eyis</u>** yarll kerny6 yr ymadra6d h6n. canys hynafg6r **oed a phrudhaf y gyghor. Argl6yd heb ef nyt reit** <u>un</u> amgylchynu ymadrodyon na chyghoreu gor**wac. namyn hyt tra barhao ettwa tywyll6ch y** nos y mae ya6n y ninheu arueru oc an glew**der ac on kedernyt. megys y mynhom an //**

LlGC 5266 t. 208
rydit ac y chuenychom an buched. Canys od arho6n y dyd ny barnaf ui bot yn gryno ynn ym**gyuaruot ac 6ynt. canys lluossa6c ynt a chuan**nha6c y ymlad. A ninheu llei y6 an niuer. Ac 6rth **hynny tra barhao y tywyll6c ar nos ymuydin6n** A chyrch6n 6ynt yn eu pebylleu. cany thebygant **llauassu o*honam* dyuot yn eu kyuyl. Ac o guna**6n ni y*6elly*. ny phedrussaf ui gan borth du6 ga**ffael y <u>uudugolyaet</u>. A ryghad6y bod uu gan ba6b** o*nadunt* y kyghor. Ac yn diannot guisga6 a wna**ethant a bydina6. Ac o un 6ryt ac un dihewyt kyr**chu eu gelynyon yn gyulym. Ac eissyoes guedy eu **dyuot yn gyuagos udunt. eu harganuot a wna**eth y g6ylwyr udunt or guersyldeu ~~u~~. Ac yn y lle **deffroi eu kedymdeithyon dr6y sein yr utkyrn.** Ac ar yny sef a wnaeth eu gelynyon yn ouyna6c **kyuodi rei y wisga6 eu harueu. ereill y fo mal** y harwedei eu tyghetuen. Ac eissyoes sef a wna**ethant y brytannyeit tewhau eu bydinoed a chy**rchu ar eu torr yr pebylleu. Ac ny dygrynoes **y gelynyon dim yn eu herbyn. Canys yn gyweir** racdysgedic y dothoed y brytannyeit am eu pen. **Ac 6ynteu yn ampara6t. andysgedic dirybud. //**

LlGC 5266 t. 209
Ac yna y llas o*nadunt* 6ynteu hyt ar uilyoed. Ac or diwed daly octa ac eossa y geuynder6 a guasg**aru y lleill ~~o~~ yn gwbyl. AC odyna guedy y uudugoly**aeth honno. yd aeth y brenhin hyt yg caer alclut **y atnewydhau tagneued tr6y y deyrnas. A chy**meint o wironed a ya6nder a wnaeth dros 6y**neb y teyrnas Ac nas gunathoed un brenhin** kynn noc ef. A thr6y holl diewoed a hoedyl uthyr **bendragon ouyn ac ergryt. A uydei ar ba6b** or a wnelhei y cam nac ae canmolei. cany by**dei drugared yn y dial. A guedy daruot yda6 hedychu** yr alban a dan y theruyneu yd aeth odyno hyt **yn llundein. Ac yno y gossodes ef octa ac eo**ssa y geuynder6 yg carchar. A guyr neilltu**edic y eu cad6. Ac ual yd oed g6ylua y pasc** yn dynessau anuon a wnaeth y brenhin ke**nnadeu y bob lle tr6y enys brydein** y dyuynnu pa6b or guyrda yeirll a **bar6nyeit a marchogyon urda6l hyt yn llu**ndein. 6rth anrydedu yr 6ylua honno tr6y **lewenyd megys y dylyit. a guisga6 coron** y deyrnas am benn y brenhin. a rodi y **ya6n y ba6b ae dylyet. Ac ymgynnulla6 //**

LlGC 5266 t. 210
a wnaeth pa6b 6rth y guys h6nn6 a dyuot hyt yn llundein o bob lle dros 6yneb enys bryde**in. Ac anrydedu a wnaeth y brenhin yr 6ylua** honno megys y darparassei gan lewenyd. A **dirua6r lewenyd a gymyrth pa6b yndunt o** welet y brenhin yn eu haruoll ac yn eu her**bynneit mor llawen a hynny. A chymeint o** dylyedogyon a doethant yna. 6ynt ac eu gura**ged ac eu meibyon. ac eu merchet. ac yd o**ed deil6ng yr ry6 wled honno. Ac ym*plith* y **guyrda hynny y dothoed Gorlois yarll ker**ny6. Ag eigyr uerch amla6d wledic y wre**ic y gyt ac ef. Pryt y wreic honno hagen** ae theg6ch a orchyuygei holl wraged enys bry**dein. A phan weles y brenhin y wreic honno** ym*plith* y guraged ereill ym*lenwi* a wna**eth oe charyat yn gymeint ac na hanb6**yllei o dim namyn treig*la6* y holl ued**6l ae holl enni ae holl dihewyt yn y hanryde**du hi. idi hi yd anuonyt y gol6ython ar an**regyon. idi hi heuyt yd anuonyt y goruleh**eu eureit ar guirodeu yndunt. Ar heil my**nych. ar geiryeu tiryon. A guedy cael g6y** //

LlGC 5266 t. 211
bot hynny or yarll y g6r hitheu. llidya6 a wnaeth ac ada6 y llys heb ganhiat y brenhin. A chy**meint uu y lit. Ac na all6t y ymchuelut trache**yn nae waha6d rac ouyn colli y wreic yr h**on a garei ynteu y wuy no dim. daeara6l. Ac** 6rth hynny llidya6 a wnaeth y brenhin am ry **ada6 y lys heb y ganhyat. Ac anuon yn y ol ac** erchi ida6 dyuot y wneuthur ya6n yr bren**hin. Canys un o sarhaedeu brenhin y6 ada6** y lys heb ganhyat A guedy nat ymchuelei yr **neb. tygu a wnaeth y brenhin tr6y y uar ae lit.** yd anreithei holl gyuoeth gorlois. Ac yna heb **un gohir tra yd oed y llit h6nn6 yn parhau y** rygthunt kynnulla6 llu ma6r a wnaeth y **brenhin a chyrchu kerny6. A dechreu llosgi** y dinassoed ar kestyll ar treui. Ac yr hynny **eissyoes ny lauass6s Gorlois ymerbynneit ac ef.** Canys llei oed y niuer noc un y brenhin. Ac 6**rth hynny sef y cauas ynteu yn y gyghor ka**darnhau y gestyll. Ac y*uelly* arhos porth **atta6 o ywerdon. A chan oed m6y y oual am** //

LlGC 5266 t. 212
y wreic noc amdana6 ehun. sef a wnaeth y gossot hi yg castell tintagol. ar glan y traeth yn y lle cadarnh**af oed yn y gyuoeth. Ac ynteu a aeth yg castell dy**molt. rac eu caffael y gyt o dryc damwein ell deu. **A phan gigleu y brenhin hynny. sef a wnaeth ynteu myn**et parth ar castell yd adoed Gorlois ynda6. A **guedy y gylchynu dechreu ymlad ac ef. ae war**chae. mal na chaffei neb na dyuot ida6 na myn**et o*hona6*. A guedy mynet yspeit 6ythnos he**ibya6. coffau a wnaeth uthyr bendragon caryat **Eigyr. A gal6 atta6 6lffin o ryt garada6c y** gedymdeitheith ae gytuarcha6c. a mynegi id**a6 y ued6l yn y wed hon. Dyoer heb ef ma6r** y6 ynof ui caryat Eigyr. Ac nyt diheu gen**hyf na choll6yf uy eneit ony chahaf y wreic** 6rth uyg kyghor. Ac 6rt hynny heb ef. dyro **ym gyghor dr6y yr h6n y gall6yf eilenwi uy** ewyllis. Canyt oes bedrusder genhyf uy abal**lu oe charyat onys caffaf. Ac yna y dywa6t** 6lfin 6rth y brenhin. Argl6yd heb ef p6y **a allei rodi kyghor yti. pryt na bo ford yn y** ~~y~~ byt y *ymgaffaffael* a hi. canys y castell y //

LlGC 5266 t. 213
mae hy ynda6 y*syd* ar ben carrec yn y weilgi yn gaedic or mor o bob parth ida6. Ac nyt oes neb kyuryw **ford yn y byt y galler mynet ohona6 na dyuot id**a6. namyn ar hyt ethrykyg un garrec kyuyng **ysyd or castell hyt y tir. Ar garrec honno trywyr** arua6c ae catwei rac holl teyrnas **enys brydein. Ac ei*ssyoes* argl6yd heb yr** 6lfin. pei myrdin uard a rodei y weithret **6rth dy ued6l di mi a debygaf y gallut gaffael** y wreic 6rth dy gyghor. Ac yn y lle erchi a wnaeth **y brenhin dyuynnu myrdin atta6. canys yn y llu** yd oed. A guedy dyuot myrdin erchi a wnaethp6t **ida6 rodi kyghor yr brenhin. tr6y yr h6n y gallei** gaffael eigyr 6rth y gyghor. A guedy g6ybot o uy**rdin meint oed garyat y wreic ae serch yn y bren**hin. dolurya6 yn ua6r a wnaeth a dywedut 6rth**a6 ual hyn. Argl6yd heb ef o mynny di gaffael** y wreic 6rth dy uynnu mal yd 6yt yn y damun**a6. reit y6 yt aruer o geluydodeu newyd ny** chlywyt eryoet yth amser di. Canys mi a 6nn gel**uydyt tr6y yr hon y gallaf ui rodi drech Gorlois** arnat ti. hyt na bo neb a adnapo nac a wypo na **bo Gorlois uych. Ac 6rth hynny os titheu ae mynn** //

LlGC 5266 t. 214
minheu ath rithaf di yn rith Gorlois. Ac a rithaf 6lfyn yn rith Jurdan o dindagol. guas ystauell gorlois **oed h6nn6. A minheu a gymeraf drech arall arnaf** ac a deuaf yn drydyd y gyt a chui. Ac

y*uelly* y gelly **di yn ehouyn dibryder mynet y gastell** tindagol. A chaffael y wreic 6rth dy **gynghor. A gorchymyn a wnaeth** y brenhin y6 ann6ylyeit warchad6 y castell yn da **a chynnal yr ymlad. ac ymrodi a wnaeth ynteu y** geluydodeu myrdin. Ac yna y gossodes myrdin ar**na6 ynte6 drech gorlois. Ac ar 6lfyn drech Jurdan** o dindagol. Ac ynteu uyrdin ehun yn ryth brythael **arall. megys na bei neb or ae guelei a 6ypei na bei y** guyr hynny uydynt yn eu guir drech. Ac odyna **kymryt eu hynt a wnaethant parth a chastell** tintagol. A phan oed gyuli6 g6r a ll6yn y doethant **yno. A guedy mynegi o*nadunt* yr portha6r bot** yr yarll yn dyuot. agori y pyrth a wnaeth yn di**annot. Ac eu hell6ng y my6n. Canyt oed neb or ae** guelhei a 6ypei na bei yr yarll uei. Ar nos hon **hono kysgu a wnaeth y brenhin y gyt ac eigyr gan** ymrodi y6 damunedic serch. canys y fals drech a //

LlGC 5266 t. 215
dodassei uyrdin arna6 yr d6yllasei y wreic. ac y gyt a hynny y geiryeu t6yllodrus dechymygedic a dywed**ei ynteu. canys dywedut 6rthi a wnaeth ry dyuot ef** yn lledrat or castell cany allei yr dim uot heb y gue**let rac meint oed y ymgeled amdanei. 6rth 6ybot** pa ansa6d a pha lunyeith a uei arnei. ac ar y gastell. **A chredu a wnaeth hythe6 yr ymadrodyon hynny a gune**uthur y uynnu ef. Ar nos hon honno y cauas hitheu **ueichogi. Ac or beichogi h6nn6 y ganet arthur y** g6r clotuorhaf ac arderchocaf a uu or genedyl we**dy hynny megys y dangossant y weithredoed.** AC yna hagen wedy g6ybot nat yd oed y brenhin ym**plith y llu. sef a wnaethant yn ag*kyghorus* ymlad** ar muroed a cheissya6 eu distry6. a chymell y guar**chaedic yarll allan y rodi cat ar uaes udunt. A he**uyt y gunaeth yr yarll yn agkyghorus mynet a**llan a niuer bychan o uarchogyon gantha6. gan** debygu gallu rodi cat ar uaes y holl lu y brenhin. **Ac ual yd oedynt yn ymlad o bob parth. yn y lle** ym*plith* y rei kyntaf y llas Gorlois. Ac y guasgar6yt **y gedymdeithyon. Ac y caffat y castell yd oedynt** 6rtha6. Ar golut hagen oed ynda6 nyt tr6y un //

LlGC 5266 t. 216
ya6n goelbren y rann6yt. namyn herwyd y bei de6red pa6b ae gedernyt yn y gribdeilya6. A guedy da**ruot y gyuranc honno y doethp6t y uenegi hynny** y eigyr rylad yr yarll ar gaffael y castell. A phan **weles y kennadeu eissyoes y brenhin yn drech Gor**lois yn eisted ar neilla6 yr yarlles kewilydya6 a **wnaethant yn 6a6r. A ryuedu yn wuy no meint** guelet yno yn eu blaen y g6r yd oedynt yn dyw**edut ry lad. cany 6ydynt dim or medeginyaetheu** yr wnathoed uyrdin ar y brenhin. A phan gigleu **uthyr datcanu y chuedleu hynny sef a wnaeth** ynteu chuerthin. A dodi y d6ylya6 am 6unygyl **yr yarlles a dywedut 6rthi ual hyn. Dyoer ar**gl6ydes heb ef nym llas i etwa. Ac eissyoes dol**urus y6 gennyf ry gael uyg castell ar lad uy** guyr. Ac 6rth hynny ouyn y6 gennyf dyuot y **brenhin am an penn ninheu a chael y castell h6n** heuyt. Ac an cael ninhe6 yn deu ynda6 ef. Ac 6rth **hynny heb ef minheu a af yn ewyllis y brenhin** rac kyuaruot a ni a uo guaeth no hynny. Ac **ar hynny kychuyn a wnaeth y brenhin or castell** a mynet ar y lu. A b6r6 drech Gorlois y arna6 **a mynet yn y drech ehun. A guedy mynegi id //**

LlGC 5266 t. 217
a6 yn wir yn daroed. dolurya6 yn ua6r a wnaeth o angheu Gorlois. Ac eissyoes or parth arall llawen uu **o acha6s bot eigyr yn ryd ellyngedic a r6ym y bri**odas. Ac odyna ymchuelut a wnaeth y brenhin par**th a chastell tindagol y6 gymryt yn eida6 ehun.** ac y gymryt eigyr heuyt yn wreic ida6. Ac ody**na allan y trigassant y gyt yn r6ymedic o dirua**r garyat. Ac y ganet udunt mab a merch. ac ar**thur oed en6 y mab. ac anna oed en6 y uerch.** AC ym penn yspeit wedy mynet dydyeu ac am**seroed heibya6 cleuychu a wnaeth y brenhin o or**thr6m heint A nychda6t. A guedy y uot llawer o di**ewed yn y cleuyt h6nn6. blina6 a wnaeth y guyr** oed yn guarchad6 octa ac eossa ac eu hell6ng or **carchar. a mynet y gyt ac 6ynt hyt yn Germania.** Ac 6rth hynny kynnruuf a gymyrth yr holl deyrnas. canys **peunyd y dedkenyt y 6rthunt eu bot yn paratoi** llyghes ac yn ymchuelut tracheuyn y oresgyn en**ys brydein. Ac ar hynny y doethant 6ynteu a llyg**hes dirua6r y meint ganthunt a lluossogr6yd o **niuer y gyt ac 6ynt y dir yr alban. A dechreu llo**sgi y wlat ae hanreithya6. Ac yna y gorchymynn**6yt y leu uab kynuarch llu enys brydein. 6rth //**

LlGC 5266 t. 218
ymlad ar gelynyon hynny yarll oed h6nn6 a marcha6c prouedic clotua6r. a doeth a phrud y oet ae synn6yr. Ac **6rth ueint y glot ae uolyant. y rodassei y brenhin anna** y uerch yn wreic ida6. A

llywodraeth y deyrnas yn y la6 **tra yt oed ynteu yn glaf. A guedy mynet lleu uab kyn**uarch a llu enys brydein gantha6 a dechreu ymlad ar **gelynyon. yn uynych y foei ef racdunt h6y yr dinas**soed. ac yn uynychach y kymellei ynteu 6ynteu y ar **fo y 6rtha6. weithyeu yr diffeith. weithyeu ereill y eu** llongeu. A mynych gyuragheu a uu y rygthunt heb **6ybot pieiffei y uudugolyaeth. canys syberwyt y ki**wda6twyr ehun oed yn eu guanhau. canyt oed dec **ganthunt uuydhau 6rth gyghory yr yarll.** A Guedy anreitha6 yr enys hayach. mynegi a wnaeth**p6t hynny yr brenhin. A llidya6 a wnaeth ynteu yn** wuy noc y diodeuei y heint. ac erchi dyuynnu y **holl wyrda atta6. A guedy eu dyuot rac y uron** eu hagreiffya6 a wnaeth ~~a oruc~~ yn dost ac yn drut **am eu syberwyt. A thr6y y lit tyngu yd aei e**hun oc eu blaen yr ymlad. Ac yn y lle erchi pa**ratoi gelor ~~gelor~~ ida6 6rth y arwein cany ellit** yn amgen y hynny y d6yn rac y gleuyt ae wa**nder. A guedy bot eu reideu yn bara6t gossot //**

LlGC 5266 t. 219

a wnaethp6t y brenhin ar yr elor. a dyuot ac ef hyt y dinas a ~~6~~ elwit uerolan. yn y lle yd oed y saesson yn y **distry6. A guedy clybot or saesson bot y brenhin bryttanneyt yn** dyuot ar elor gan y brytanyeit. sef a wnaethant eu **hysgaelussa6. a megys anteilyngu ymlad ar neb a** arwedit ar elor. o wyr kyuurd ac 6ynteu. Ac 6rth hy**nny sef a wnaethant mynet yr dinas~~i~~ y my6n. ac o syber**wyt megys na bei ouyn arnynt ada6 pyrth y di**nas yn agoret yn eu hol. Ac eissyoes guedy mynegi** hynny y uthyr bendragon. sef a wnaeth ynteu er**chi mynet am benn y dinas ae gylchynu ac ym**lad ac ef. Ac uuydhau a wnaeth y kiwda6dwyr 6r**th arch eu brenhin. A dechreu ymlad ar muryoed** yn wra6l ac yn llidya6c. A megys yd oed y ky6da6t**wyr wedy yr oruot hayach ar y muryoed. Ac yn** guneuthur aerua ua6r or saesson. pei na 6rth6y**nepit udunt ar y diwed. sef a wnaeth y saesson** daly ediuar6ch am yr wnathoedynt ac ymdifryt **rac y brytannyeit. Ac or diwed eissyoes megys yd** oedynt yn ymlad o bob parth yn drut ac yn **galet. y doeth ~~y doeth~~ y nos. yr hon a wahan6ys** pa6b onadunt y 6rth eu harueu. Ac yna pan we**les y saesson bot eu syberwyt yn argywedu udunt. //**

LlGC 5266 t. 220

a bot bryttanneyt hayach wedy ry oruot arnadunt. sef a wnaethant medylya6 ac aruaethu pan uei dyd trannoeth my**net allan or dinas a rodi cat ar uaes udunt. A ph**an dyborthes yr heul y dyd drannoeth yd aeth y sae**sson allan or dinas megys y darparessynt a gossot eu** marchogyon tr6y uydynoed. A phan weles y brytan**nyeit hynny. llunyeithu a wnaethant 6ynteu eu** marchogyon tr6y uydinoed ac yn diannot kyrchu **y saesson. A g6rth6ynebu a wnaethant 6ynteu yn wr**a6l. Ac eissyoes guedy treulya6 llawer or dyd yn y wed **honno. y syrth6s y uudugolyaeth yn lla6 y brytanny**eit. A guedy llad octa ac ossa dangos eu kefneu a **a oruc y lleill ar fo. A chymeint o lewenyd a gym**yrth y brenhin ynda6 yna. Ac ual yd oed gynt heb **allu ym*dreigla6* ar yr elor heb nerth dynyon. yna** hagen kyuodi a wnaeth ehun yn y eisted heb gan**horth6y neb rac llewenyt. yn un agued a chet bei** deisyuyt yechyt a delhei ida6 yn yr a6r honno. **Ac a dan chuerthin yn llawen dywedut yr yma**dra6d h6n. E bratwyr t6yllwyr am gelwynt i **yn urenhin hanner mar6. 6rth uy mot yn gor**wed ar yr elor yn glaf. guir oed hynny. y*uelly* yd **oed6n inheu. heb ef. ac eissyoes ys guell gennyf //**

LlGC 5266 t. 221

ui uy mot yn hannenr mar6 gan oruot ohonaf arnadunt h6y. nogyt uy mot yn yach gan oruot o**nadunt h6y arnaf ui. Canys guerthuorach y6 mer**wi yn glotua6r gan anryded no buchedocau yn **gewilyduus gan waradwyd. AC yna wedy goruot** ar y saesson megys y dywetp6t uchot. yr hynny ny **pheidyassant h6y ac eu dryc ystry6. namyn mynet** hyt yr alban ac yno ryuelu heb orfowys. Ac yna y **mynassei uthyr eu herlit. megys y dechreuassei** ac y buassei darpar gantha6. Ac eissyoes nys gad6s **y wyrda ida6. Ac nys kyghorassant. canys trymach** uu y heint arna6 a guannach guedy y uudugoly**aeth honno no chynt. Ac or acha6s h6nn6 glewach** oed y gelynyon. a m6y y llauuryynt y ryuelu ar **y kiwda6dwyr. Ac o bob ford ymrodi y eu gnotaedic** urat. gan geissya6 goresgyn yr enys ae distry6. **Ac ym*plith* pob peth prydu a medylya6 a wnaetha**nt o bob ford guneuthur brat y brenhin yn gyn**taf. A guedy diffygya6 pob ystry6. A phob dechy**myc udunt. sef a wnaethant keissya6 y ure**dychu a guen6yn. A sef a wnaethant anuon ke**nnadeu yn rith achanogyon hyt yn uerolan **y dinas yd oed y brenhin ynda6 yn glaf. //**

LlGC 5266 t. 222

6rth 6ybot ansa6d y llys ae cherdedyaat. A guedy eu dyuot yno a chaffael ansa6d pob peth yn ll6yr. ym*plith* **y petheu hynny 6ynt a 6elsant fynna6n fynon6s** gloe6 eglur. Ac or d6uyr h6n6 y gnotaei y brenhin yuet **pryt na allei rac y heint yuet o neb ry6 lynn arall** yn y byt. Ac yna guedy caffael or ysgymunedigyon **uratwyr g6ybot hynny. sef a wnaethant 6ynteu** yn y lle kyrchu parth ac yno. a damgylchynu y fyn**nha6n a llenwi kylch y glanneu o wen6yn. megys** y bei llygredic a guen6ynic a retei ohonei o d6uyr. **Ac yna guedy yuet or brenhin . y d6uyr guen6yn**ic llygredic h6nn6. oe uryssedic agheu y gorwed**6ys. Ac y gyt ac ynteu m6y no chant o dynyon** a lewes y d6uyr a uuant ueir6. ~~Ac yna guedy~~ **Ac yna guedy g6ybot eissyoes or kewda6twyr** y t6yll h6nn6 ar brat. sef a wnaethant 6ynteu llen**wi y fynha6n or daear. a guneuthur cruc ma**6r ar y guarthaf. Ac yna guedy honni mar6**olaeth y brenhin ymgynulla6 a wnaeth yr ar**chesgyb ar esgyb. ar abadeu ar athraon ar ys**golheigyon. o bob lle dr6y holl deyrnas enys bry**dein. Ac odyna kymryt y gorff ae d6yn yn **anrydedus. hyt ym mynachloc ambri. Ac yno //**

LlGC 5266 t. 223
y my6n cor y ke6ri ger lla6 emreis wledic y ura6t y cladassant tr6y urenhina6l ar6ylyant. **ac yuelly y teruyna hystoria 6thyr pendragon.** am arthur **Eman y dechreu historia arthur.** A Guedy mar6 6thyr bendragon yd ymgynullass**ant holl wyrda enys brydein. yeirll. a bar6yneit** a marchgyon urda6l. ac abadeu ac esgyb. hyt **yg caer uudei. Ac o gytsynhyedigaeth pa6b** yd archassant y dyuric archesgob caer llion **kyssegru arthur uab uthyr yn urenhin arnad**unt. canys eu haghen ac eu kymellei. canys. **pan gigleu y saesson mar6olaeth uthyr bendrag**on yd anuonassant 6ynteu ar eu kenedyl hyt yn **germania y geissya6 porth. Ac yr dothoet attad**unt llyghes ua6r a cholgrim y dywyssa6c ar**nadunt. y geissya6 distry6 kenedyl y brytannyeit** yn oreu ac y gellynt. Ac yr daroed udunt gore**sgyn or parth dra6 y bumyr sef oed hynny try**deran yr enys. A guedy guelet o dyuryc aghen **y bobyl ae thrueni. kytdolurya6 ac 6ynt a wna**eth a chyssegru arthur. a guisga6 coron y de**yrnas am y benn. A phymtheg ml6yd oed ar**thur yna. Ac ny chlywssyt ar neb kynn noc **ef y ry6 deuodeu oed arna6. o nerth a cheder //**

LlGC 5266 t. 224
nyt a gle6der a daeoni. A chymeint o rat a rodassei du6 ida6. Ac nat oed yn eithauoed byt or ae cly6ei nys carei **y*noethach* or ae guelei. A hynny yn anedic gantha6.** A guedy y hardhau o urenhina6l ar6ydon y deyrnas. **ymrodi a wnaeth y haelder hyt nat oed ha6d ida6 ca**ffael o da kymeint ac a oed reit ida6 y rody yr sa6l uarchogyon **a lithrei atta6. Ac eissyoes p6y bynnac a uo gantha6** haelder anyana6l y gy a phrouedic uolyant. ket boet **eissyeu arna6 ar dalym. ny at duw wastat achanoctit** y argywedu ida6. Ac 6rth hynny sef a wnaeth arthur **can oed ynda6 molyant yn kedymdeithocau haelder a** daeoni. llunyeithu ryuel ar saesson. hyt pan uei oc eu da **6ynteu ac og eu s6llt. y gallei ynteu kyuoethogi y uar**chogyon ae deulu. A ya6nder a dysgei y hynny. canys **ef a dylyei holl urenhinaeth enys brydein. o wir** dreftada6l dylyet. A chynnulla6 a wnaeth holl yeueng**tit enys prydein. a chychuyn parth a chaer eura6c.** A phan gigleu colgrym hynny kynulla6 a wnaeth **ynteu y gyt ac ef y saesson ar yscoteit ar fychteit.** A dyuot yn erbyn arthur hyt yg glann dulas. **Ac yn yr ymlad h6nn6 y perigl6s y deu lu o boparth yn** 6a6r. Ac eissyoes y uudugolyaet a gauas arth**ur a chymell colgrym ar fo hyt yg caer //**

LlGC 5266 t. 225
Eura6c. A guarchae y dinas arna6. A phan gigleu ~~b.~~ baldulf a oed a chuemil o wyr arua6c gantha6 **ry fo y ura6t ae warchae yg caer eura6c. sef a wna**eth ynteu kyrchu parth ac yno. A hynny o niuer gan**tha6 y geissya6 ell6ng y ura6t. canys pan ymladassei** arthur a cholgrym. yd oed ynteu yna ar glan y mor **yn arhos dyuotedigyaeth cheldric dywyssa6c a llu** gantha6 o germania yn borth udunt. A guedy dyuot **baldulf hyt ar deg milltir y 6rth y gaer sef a wna**eth medylya6 d6yn kyrch nos am ben arthur ae **lu. Ac nyt ymgel6ys hynny eissyoes y arthur. sef** a wnaeth ynteu anuon cad6r tywyssa6c kerny6 a **chuechan marcha6c a their mil o bedyt gantha6 y** raculaenu y ford y tebygynt eu dyuot. A guedy caffa**el o cad6r y ford y deuynt. d6yn kyrch a wnaeth am** eu pen ac eu guasgaru. ac eu kymell ar fo. A dir**ua6r tristit a goual a gymyrth baldulf ynda6.** 6rth na all6s ganhorth6y y~~e~~ ell6ng y ura6t or guar**chae yd oed ynda6. A medylya6 a wnaeth pa wed y** gallei cael kyffuryf y ymdidan ae ura6t. canys **ef a tebygei y gellynt caffael holl rydit a guaret** pei keffynt kyffuryf y gyt y ystrywa6 beth a **wnelynt. A guedy nat oed ford amgen. sef a wna //**

LlGC 5266 t. 226
eth eillya6 y ben a guneuthur dywygyat eirestyn arna6. A chymryt telyn yn y la6 a cherdet tr6y pebyllyeu **arthur ac ymdangos yn eirestyn. A guedy na thebygei** neb y uot yn d6yll6r mal yd oed. dynessau a wnae**th y chueric parth ar gaer a dan ganu y delyn. A** guedy y adnabot or rei guarchaedic ef. sef a wna**ethant estynnu raffeu ida6. Ac 6rth y rei hynny** y dynnu y my6n attadunt. A guedy guelet o*hon***a6 y ura6t. mynet d6yla6 myn6gyl ida6. yn un** furyf a chet kyuotynt o ueir6. A guedy medylya**6 o*nadunt* pa wed y gellynt ymrydhau odyno.** nachaf eu kennadeu yn ymchuelut o germania **a chuechan llong ganthunt yn lla6n o uarchogyon** arua6c. A cheldric yn tywyssa6c arnadunt. Ac yn **disgynnu yn yr alban. A guedy clybot o arthur hy**nny. sef y cauas yn y gyghor nat eistedei 6rth y **gaer a uei h6y no hynny rac pedrusder ymlad** a chynnulleitua gymeinti a honno o delynt am **y benn. A mynet a wnaeth odyno hyt yn llun**dein. A gal6 atta6 holl wyrda y deyrnas. yeirll a **bar6nyeit a marchogyon urda6l. Ac esgyb ac** abadeu ac athraon. Ac o gyt gyghor y c6nsli //

LlGC 5266 t. 227
h6nn6 yd anuonet kennadeu hyt ar howel uab emyr oe llyda6 oed urenhin yn llyda6. y uenegi **ida6 yr ormes oed ar y brytanyeit gan genedyl sa**esson paganyeit. nei uab chuaer y arthur oed h6**nn6 o emyr llyda6 y tat. A phan gigleu howel y** ryuel oed ar y ewythyr sef a wnaeth paratoi llyg**hes ac ethol pymthegmil o uarchogyon arua6c y gyt** ac ef. Ac ar y g6ynt kyntaf a gauas yyn y ol kych**6yn parth ac enys brydein. A dyuot norhamt6n yr** tir. Ae aruoll yn anrydedus a wnaeth arthur ida6 **mal y dylyit y 6r kuurd a h6nn6. A guedy mynet** ychydic o dioed. kychwyn a wnaethant odyno parth **a chaer l6ytcoet. Am ben y paganyeit oed yn y chy**warsangu. Ar dref honno ysyd yn lindysei ar ben **mynyd y r6ng d6y auon. Ac a elwir o en6 arall** lincoll. A guedy eu dyuot hyt yno ymlad a wna**ethant yn diannot ar saesson. Ac yn yr undyd h6n**n6 y dyg6yd6s chuemil or saesson y r6ng eu llad **ac eu bodi. Ac 6rth hynny y foassant yn gewilydus** ac ny orffowyss6s arthur oc eu hymlit odyno hyt **yn ll6yn kelydon. Ac yno yd ymgynnullassant 6ynteu** oc eu fo o bob lle. Ac y medylyassant eilweith 6rth //

LlGC 5266 t. 228
6ynebu y arthur. A guedy dechreu ymlad o bob parth aerua ny bu uechan a wnaethant or brytanyeit. gan **eu hamdiffyn ehunein. Ac aruer o gysga6t y deri yn** gochel ergydyeu y brytanyeit. A guedy guelet hyny **o arthur sef a wnaeth erchi trychu y guyd or par**th h6nn6 yr ll6yn. A gossot y guyd hynny yn **gae yn eu kylch mal na ellynt mynet odyno.** yny ymrodent yn ewyllys arthur. neu ynteu y**ny uydynt uar6 o newyn. A guedy guneuthur y** cae rannu y bydinoed yg kylch y ll6yn. ac y*uelly* **y bu6yt yn eu guarchae teir nos a thridyeu. A gue**dy nat oed dim b6yt gan y saesson. sef a wnaeth**ant rac eu mar6 o newyn. anuon kennadeu y a**dol6yn y arthur eu gell6ng y emdeith yn ryd y eu **llongeu. Ac ada6 ida6 ynteu eu heur ac eu hary**ant. ac eu holl s6llt. A theyrnget phob bl6ydyn id**a6 heuyt o germania a g6ystlon ar hynny. sef** y cauas yn y gyghor kymryt hynny y ganthu**nt. A rodi canhyat udunt y uynet y emdeith yn** ryd. Ac ual yd oedynt yn r6ygya6 moroed yn **mynet parth ac eu gulat y bu ediuar gan**thunt guneuthur yr amuot h6nn6 ac ar**thur. Ac yn y lle trossi eu h6ylyeu parth ac enys //**

LlGC 5266 t. 229
prydein a dyuot y traeth totneis yr tir. A dechreu anreitha6 y guladoed o hynny hyt ym mor hauren a llad **y bileinllu ac odyna kerdet racdunt hyt yg caer uad**don. A dechreu ymlad a hy. A guedy mynegi hynny **y arthur. ryuedu a wnaeth medu eu t6yll arnadu**nt yn gymeynt ac y torrynt eu hamot mor ebr6yd **a hynny. Ac yn diannot crogi eu g6ystlon. Ac yma**da6 a wnaeth ar ysgotyeit yd oed yn eu kyw**arsangu. a mynet parth ac yno. Ac eissyoes goua**lus oed am ry ada6 howel uab emyr llyda6 yn **glaf yg caer alclut. A guedy guelet ohona6 y pa**ganyeit yn ymlad ar gaer y dywa6t yr ymadra6d **h6n. keny bo teil6ng gan yr ysgymunedigyon sae**sson bratwyr anudonyl cad6 aruoll a miui. eissyoes **miui a gatwaf fyd 6rth du6 gan geissya6 dial** arnun h6ynteu guaet an kiwda6twyr. Guisg6ch **a6ch arueu a chyrch6ch ynn yn 6ra6l y t6yllwyr** paganyeit racc6. a chan ganhorth6y crist ny a or**uyd6n arnadunt. . Guedy dywedut o*hona6* ef** yr ymadra6d hynn6 y kyuodes dyuric, archesgob **cae llion ar wysc. a seuyll ar ben bryn goruchel a** dechreu y ymadra6d ual hyn. A wyrda heb ef y rei y*syd* **arderchа6c o gristyonoga6l fyd broffes cath //**

LlGC 5266 t. 230
olic coffe6ch guaet a6ch kywda6twyr ysyt ellyngedic y gan ysgymun estra6n genedyl paganyeit **saesson. canys guaradwyd tragywyda6l y6 y6ch ony** lauury6ch y geissya6 dial a6ch kenedyl arnadunt. Ac 6rth **hynny ymled6ch dros a6ch gulat a diodeu6ch ag**heu drosti o byd reit y6ch. A ph6y bynnyac a dam**weinho yda6 yr agheu honno ida6 yn ymlad dros y** wlat ae gyt*urodyr*. ef a ymryd ehun yn wir **aberth y du6. gan euelychu crist y g6r a ymrod**es yn aberth dros y bobyl. A guedy kymryt bendi**th y gan y guynuydedic archescob. bryssya6 a w**naeth pa6b yn y gyueir y wisga6 eu harueu. **Ac yna y guisg6yt am arthur lluryc oed tei**l6ng y urenhin. Ac am y ben y dodet helym eu**reit a dreic yn ysgythredic arnei. A guenn tary**an arthur a ossodet ar y ysguyd. Ac yn honno yd **oed del6 yr argl6des ueir canys ym pob lle cal**et ac yg y galwei arnei ac y coffaei. Ac ar y glun **y dodet caletu6lch y cledyf goreu yr h6n a wnath**odit yn enys auallach. Gleif a rodet yn y la6 yr hon **a elwit Ron. Goruchel oed honno a llydan ac adas** y aeruaeu. A guedy daruot guisga6 a bydina6 o **bob parth. sef a wnaethant ymgyrchu ac yna y** //

LlGC 5266 t. 231
llas llawer o bob parth. Ac ual yd oed yr heul yn yst6ng ar dyd yn dyuot daruot ar nos yn ~~mynet~~ dyuot. Achubeit **a wnaeth y saesson myned oed yn agos udunt** a chymryt h6nn6 yn lle castell udunt. A ymdiret y **eu kedernyt ac yn amylder eu niuer. Ac eissyoes** pan arwed6s yr heul y dyd trannoeth. esgynnu a **wnaeth arthur ae lu pen y mynyd. A llawer oe wyr** a golles yn esgynnu pen y mynyd. canys ha6s oed **yr saesson ymlad o oruchelder y mynyd noc yr bry**tanyeit yn y 6rth6yneb. argywedu udunt h6y. **A guedy treulya6 llawer or dyd yn ymlad yn y wed** honno. llidya6 a blyghau a oruc arthur o welet y **saesson yn ymlad mor 6ra6l a hynny. ac nat yd oed** yn caffael y uudugolyaeth. Ac ar hynny tynnu ca**letwulch oe wein a wnaeth arthur gan al6 en6** du6 ar argl6ydes ueir Ac o uuan ruthyr kyrchu **yn y lle tewaf y guelei uydinoed y saesson. Ac ny** orffowyss6s yny lada6d ehun ae un cledyf deng **wyr a thrugeint a phetwar cann6r. A guedy guelet** hynny or brytanyeit gleuhau a wnaethant **a guneuthur aerua diuessur y meint or saesson.** Ac yn y 6r6ydyr honno y llas colgrim a baldulf **y ura6t. A llawer o uilyoed y gyt ac 6ynt. A guedy** //

LlGC 5266 t. 232
guelet o cheldric yr aerua drom honno oe gedymdeithyon. sef a wnaeth ynteu kymryt y fo. **A Guedy caffael o arthur y uudugolyaeth honno. sef** a wnaeth anuon cad6r tywyssa6c keny6 y erlit **y saesson ry ffoassei. tra uryssyei ynteu parth ar al**ban yn erbyn yr yscotyeit oed wedi ry dyuot am **ben caer alclut. y lle yr edewssyt howel uab emyr** llyda6 yn glaf. Ac 6rth hynny y bryssyei ynteu rac **caffael y gaer am ben howel. Ac yna y kychuyn**6s cad6r a dengmil o uarchogyon arua6c gan**tha6. ac nyt yn unya6n yn eu hol y kerd6s nam**yn achubeit eu llongeu. A guedi eu caffael ac eu **bri6a6. ymchuelut ar y elynyon. ac eu llad heb** drugared. A rei onadunt a gyrchei dirgel6ch **y ll6yneu ar coedyd. ereill yr mynyded ar gogo**ueu y geissya6 yspeit rac eu hagheu. A guedy **nat oed un diogel6ch udunt. sef a wnaethant** kyrchu enys tanet yn yd oed ladedigyon eu **bydinoed. Ac eu herlit a wnaeth cad6r hyt yno** gan wneuthur aerua dirua6r o*nadunt*. Ac **ny orffowyss6s yny lada6d cheldric. A chymell y** lleill y daryst6ng 6rth y gyghor. **A Guedy guneuthur tangneued ac 6ynt y kerd** //

LlGC 5266 t. 233
6s parth a chaer alclut y lle yr daroed y arthur y rydhau y gan yr yscotyeit ar fychteit. Ac odyna **y kychuynassant parth a mureiff yn ol yr ysco**tyeit ar fychteit. ar ymladassei teir gueith ac **arthur. ac a foessynt hyt yno. Ac yno yr atha**~~o~~edynt y my6n enyssed oed y my6n llynn llumo**n6y y geissya6 diogel6ch ac amdiffyn or lle cadarn** h6nn6. canys yn y llynn h6nn6 y mae tri uge**in enys. a thri ugein auon a da6 ida6. ac ny** ret o*hona6* namyn un. Ac y my6n yr ynyssed **hynny y mae tri ugein carrec. a nyth eryr** ym pob carrec. Ac un weith pob bl6ydyn yd ym**gynnullant y gyt. Ac y dangossynt ar eu lleisseu** y damweinyeu a delynt yr deyrnas o hynny **hyt ym pen y wl6ydyn. A hyt y lle honno y foas**sei yr yscotyeit ar fychteit ac ny dygrynoes **udunt. canys kynnulla6 llogheu ac ysgraffeu** a wnaeth arthur ac eu kylchynu. ac eu guar**chae y*uelly* a wnaeth tr6y yspeit pythe6nos.** yny uu 6ar6 hyt ar uilyoed onadunt o newyn. **Ac ual yd oedynt dywarna6t y*uelly* nachaf Gi**llam6ri urenhin ywerdon. a llyghes anueidra**6l y meint gantha6 yn dyuot yn borth yr ge** //

LlGC 5266 t. 234

nedyl druan boenedic yd oedit yn y guarchae. A sef a wnaeth arthur ymada6 ar fychteit. ac ar **yscotyeit. Ac ymchuelut eu harueu yn y g6ydyl** ac eu llad heb drugared. Ac eu kymhell ar fo. A guedy **fo y g6ydyl ymchuelut a wnaeth ar yr yscotyeit ar** fychteyt y uynnu eu dileu hyt ar un. Ac ual yd **oed wedy ymrodi y greulonder yn erbyn y gened**yl honno. nachaf esgyb y druan wlat honno. ae **heffeireit. ae hathraon. ae hysgolheigyon yn troet**noeth. ac esgyrn y seint ac a chrogeu ganthunt. **yn dyuot y wedia6 trugared arthur. dros y dru**an bobyl honno. A guedy eu hadoli ida6 ar tal **eu glinyeu y wedia6 dros adlibyn y bobyl boene**dic honno. Ac adol6yn yda6 gadu udunt y ran uechan **a oed ganthunt or enys y arwein. tragywyda6l** geithiwet a dana6 ynteu. A chffroi a wnaeth yn**teu ar warder a thrugared. A rodi yr guyrda** seint hynny eu ~~trugaret~~ hadol6yn. **A Guedy daruot hynny. sef a wnaeth howel uab** emyr llyda6 edrych ansa6d y lynn. a ryuedu y sa6l **auonoed a deuei ida6. ac na redei o*hona6* nam**yn un. Ar sa6l enyssed. ar sa6l kerryc. ar sa6l **nythot eryrot. sef a wnaeth arthur dywedut** //

LlGC 5266 t. 235

6rtha6 bot llynn arall yn y wlat honno oed wuy y anryued no honno. sef ansa6d oed arna6 6gein **troetued oed yn y hyt. ac ugeint yn y let. a phy**mp yn y dyfnet. A hynny yn pedrogyl. A phedeir **kenedyl o bysga6t yn y pedeir cogyl. Ac ny cheff**it byth ~~u~~yrun o*nadunt* yn ran y gilid. namyn pob **rei yn eu ran ehun. Ac y mae llyn arall heb ef yn** emylyeu kymry ar glan hauren. sef y6 y hen6 llyn **llywan. a phan lanwo y mor hyt atta6 y ll6ng yn**teu megys morger6yn. Ac ny byd kyuu6ch ac **y cudyho y glanneu yr meint uo y llan6 A phan** dreiho y mor yd chuydha ynteu megys mynyd **ma6r a dan taflu o*hona6* y tonneu a gymerho** ynda6. A ph6y bynnac a uei yn seuyll yn agos ida6 **ae 6yneb atta6. breid uydei o gellynt ymdianc. heb** eu lyncu or llynn. o bei eu keuyn ar y llynn hagen **ny bydei perigyl udunt yr nesset uydynt ida6.** A Guedy daruot hedychu ar ycotyeit yd aeth y bre**nhin hyt yg caer eura6c y anrydedu g6ylua y** nadolyc oed yn dyuot. A guedy y dyuot yno a **gulet distry6edigaeth y glan egl6ysseu ohona6** a guedy ry 6rthlad y guynuydedic sampson ar**chescob ar d6yolyon wyrda ereill. effeireit a** //

LlGC 5266 t. 236

dyagoneu ac ysgolheigyon. a gadwyr yr egl6ys gatholic. A guedy peidya6 a d6ywa6l wassaneth o g6**byl. dolurya6 a wnaeth yn ua6r. A guedy gal6 y wyr y** gyt. o gytsynnyedigaeth pa6b y gossodes ef priaf **y gaplan ehun yn archescob yg caer eura6c. Ac** y peris adeilat yn anrydedus yr egl6ysseu llos**gedigyon. o newyd. Ac y peris gossot yndunt** cwuenhoed credyuus y talu g6assanaeth dwy**wa6l yg kyfnodedic amser yn he~~n~~rwyd gossode**digaeth y fyd glan gatholic. Ac yr dylyedogyon **ry daroed yr saesson eu diwreidya6 gossot pa**6b o*nadunt* yn y dylyet ae uedyant. **AC yno yd oed tri broder a hanoydynt o uren**hina6l uonhed a dylyet. sef oed y rei hynny **lleu uab kynuarch. Ac uryen uab kynuarch.** Ac Araun uab kynuarch. A rei hynny a dyly**ei tywyssogyaeth y guladoed hynny ac a oed** ~~yn~~eydunt kyn dyuot y saesson y eu goresgyn. **Ac yna y rodes arthur y Araun uab kynuar**ch brenhinaeth ysgothlont. Ac y leu uab kyn**uarch y rodes yarllaeth lodoneis ac a berth**ynei 6rthi. Canys yr yn oes emreis wledic y **rodessit anna uerch uthyr chuaer ~~a~~ y arthur** //

LlGC 5266 t. 237

yn wreic ida6. yr hon oed uam walchmei a medra6t. A guedy hynny y rodes y uryen uab kynuarch reget **a dan y theruyn. A guedy daruot llunyeithu pob lle** ~~peth~~ a d6yn yr enys ar y hen teilyngda6t. A ro**di y ba6b eu dylyet. y kymyrth y brenhin wreic** a hanoed o. dylyedogyon Ruuein. A guenh6yuar **oed y hen6. Ac yn llys cad6r yarll kerny6 y ma**gadoed. A phryt a theg6ch y wreic honno a orch**yuygei holl wraged ~~teyrnas~~ enys prydein.** AC erbyn dyuotedigaeth yr haf rac 6yneb. sef **a wnaeth arthur paratoi llyghes 6rth uynet** y oresgyn ywerdon. A guedy y dysgynni ar tir yw**erdon. yna y doeth Gillam6ri urenhin ywerdon ac** aneiryf o luosgr6yd y gyt ac ef yn y erbyn. A gue**dy dechreu ymlad. sef a wnaeth y genedyl noeth** tdruan diaryf heb un gohir ymchuelut ar fo. **Ac yna y deliit Gillam6ri ac y kymel6t y daryst6ng** y arthur. Ac o agreiff h6nn6 y doeth yr holl ty**wyssogyon g6ydyl oc eu bod y 6rhau ida6. A guedy** daruot ida6 goresgyn ywerdon y kychuynn6s **ae lyghes parth ac islont A guedy ymlad ae pho**byl y goresgynn6s. A guedy clybot yn yr enyssed **ereill nat oed un wlat a allei 6rth6ynebu ida6** //

LlGC 5266 t. 238
sef a wnaeth dodlan urenhin Godlond. A Guinwas urenhin orc dyuot oc eu bod y 6rhau y **arthur. ac y rodi teyrnget ida6 y ganthunt. A** guedy llithra6 y gayaf h6nn6 heibya6 ymchuelut **a wnaeth arthur enys prydein. Ac atnewydhau** y hansa6d. a chadarnhau tagnheued yndi. A y bu **ar untu yndi. heb uynet un lle o*honei* deudec mly...** A Guahaud as wnaetp6t atta6 guyr proued~~i~~6yc clot**ua6r y o wladoed ereill y achuanegu y teulu. A** chymeint oed syberwyt llys arthur ae te6lu o uoes. A **g6ybot. a haelder. a daeoni. a dewred. a milwraeth.** ac nat oed dim gan neb or ae clywhei ony all**ei ymgyffelybu 6rthi. Ac nyt oed dim gan** un dylyeda6c o pedryuannoed byt ony bei un **dywygyat ac un o teulu arthur. A guedy ehedec** dros pedryuannoed byt y ry6 6r oed. yd oed **pa6b or brenhinhed yn ergrynu rac o6yn eu goresg**yn ohona6. sef a wneynt cadarnhau eu kest**yll. ac eu keyryd. ac eu dinassoed a guneuthur** ereill o newyd rac y ouyn. A guedy clybot hy**nny o arthur. ymdyrchauael a wnaeth ynteu** o glybot bot y ouyn ar ba6b yn gymeint a **hynny. A medylya6 a wnaeth goresgyn yr holl** //

LlGC 5266 t. 239
Europa. sef oed hynny. trydedran yr holl uyt A pharatoi llyghes a wnaeth a mynet parth a lly**chlyn y6 goresgyn y laeu uab kynuarch oed nei** y sichelim urenhin llychlyn yr uuassei uar6. Ac **a gymynnassei y urenhinyaeth y leu y nei. sef** a wnathoed y llychlynwyr y 6rthot. ac urda6 Ri**c6lff yn urenhin arnadunt. sef a wnathoed** h6nn6 cadarnhau y kestyll ar dinassoed o pob **peth or a uei reit. gan uedylya6 gallu daly yn** erbyn arthur. Ac yn yr amser yd oed walch**mei uab y racdywededic leu uab kynuarch** ac oet deudeg ml6yd arna6 yg wassanaeth **suplicius pap.. wedy ry anuon o arthur y** ewythyr ef hyt yno y dysgu moes a deuo**deu a milr6yaeth. Ac y gan y pap h6nn6 y kym**yrth arueu yn gyntaf. A guedy dyuot arthur **mal y dywetp6t uchot hyt yn traeth lychlyn** nachaf Riculff yn dyuot a llu ma6r gantha6 **yn y erbyn. A guedy ell6ng llawer o pob parth** o greu a guaet a llad Ric6lff a llawer y gyt **ac ef y cauas y brytanyeit y uudugolyaeth.** A dechreu a wnaethant dodi tan yn y dinas**soed ac eu llosgi. ac ny orffowysassant yny dar** //

LlGC 5266 t. 240
uu udunt goresgyn llychlyn a denmarc. ac eu daryst6ng 6rth argl6ydiaeth arthur. A guedy daruot **hynny. y gossodes arthur lleu uab kynuarch yn** urenhin yn llychlyn. Ac odyno yd aeth ynteu ae **lyghes hyt yn freinc. A guedy eu dyuot y tir fre**inc dechreu anreithya6 y guladoed o pob parth **udunt. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed frollo yn** tywyssa6c ar freinc a dan les amhera6dyr Ru**uein yn y llywa6 yn tretha6l a dana6. A guedy clybot** o ffrollo dyuotedigaeth arthur. ac yd oed yn y **wneuthur ar freinc. sef a wnaeth kynnulla6** holl uarchogyon arua6c freinc a dyuot yn erbyn **arthur. Ac ny all6s seuyll yn y erbyn canys kym**eint oed lu arthur ac nat oed ha6d eu rifa6 **y r6ng enys prydein. ar enyssed ereill a oresgyn**assei. A ran oreu o uilwyr freinc a oed y gyt ac **ef heuyt. A guedy guelet o frollo ry syrtha6 yn y** ran waethaf or ymlad. sef a wnaeth ada6 y maes. **Ac y gyt ac ychydic o niuer kyrchu paris. A guedy** ymgynnulla6 y wasgaredigyon bobyl atta6. sef a **wnaeth cadarnhau y gaer arna6. A mynnu y chy**nnal yn erbyn arthur. A thra yd oed frollo yn y **wed honno yn arhos parth ida6. nachaf arthur yn dy** //

LlGC 5266 t. 241
uot yn deissyuyt am ben y gaer a rannu y lu yn y chylch oe guarchad6. mal na cheffyn dyuot ohon**ei namyn 6rth y gyghor. Ac ar ben y mis sef a** wnaeth frollo dolurya6 o welet y bobyl ym mer**wi o newyn. sef a wnaeth anuon ar arthur y** ouyn ida6 a uynnei eu dyuot ell deu y ~~l~~le ny **chaffei neb wneuthur canhorth6y yr un o*nadunt*** m6y noe gilid. Ac ymlad o*nadunt* oll deu **ar 6n a orffei kymerei gyuoeth y llall ae wyr yn diymlad** yr deulu. sef acha6 y kynygy6s hynny. G6r ma**6r aruthyr oed frollo ac anuedra6l y dewred. ae** gedernyt. ae gle6der. ac o acha6s hynny ma6r **oed y ymdiret y goruydei. ar arthur a chaffael** rydhau y bobyl. A llawen uu arthur 6rth y gen**nad6ri honno. A guedy cadarnhau yr amot h6**nn6 6ynt a doethant ell deu hyt y my6n enys **oed yn yr auon odieithyr y gaer. Ac eu lluoed** o pob parth yn edrych pa damwein a uei y rygth**unt. A guedy eu dyuot ell deu yn gyweir adur**nedic o ardercha6c arueu. ar deu uarch an**ryued eu meint. ac eu buanhet. mal nat oed ha**6d g6ybot p6y bieffei y uudugolyaeth. A gue **dyrchauael eu har6ydyon. gossot a wnaeth pob un** //

LlGC 5266 t. 242
ar y gilid oe holl nerthoed. sef a wnaeth arthur gan ochel dyrna6t frollo yn ethrylithus gossot ar**na6 ef yg goruchelder pen y uron. yny yd oed y ar** y uarch yr lla6r. Ac yn gyulym kyuodi a wnaeth **frollo. A gossod ar uarch arthur ae gleif dyrna6t agheu**a6l. yny syrth6s yr lla6r. A phan weles y brytany**eit eu brenhin yn dyg6yda6 a thebygu ry lad breid** uu eu hattal heb dorry y gygreir. a mal yd oedynt **yn mynnu torri teruyn eu hed6ch nachaf ar**thur yn kyuodi. Ac yn dyrchauael y taryan yn **erbyn dyrna6t frollo. gan y gyrchu ynteu yn** gyulym. A guedy eu dyuot y gyt ac ymgyuogi yn **hir. gossot a wnaeth frollo ar arthur yn y tal** a phei na phylei y cledyf yn ar a6ch yr helym ar pen**festin ef a uuassei agheua6l. A guedy guelet** o arthur y waet yn redec. ac yn cochi y taryan **ae arueu. ennynnu o flemychedic lit a wna**eth. a gal6 y nerthoed ae 6rhydri. a gossot ar **frollo. a thr6y y helym ae penfestin. ae holl ar**ueu. yny uu e cledyf tr6yda6 hyt y lla6r Ac yn**teu yn deu hanner o pob parth yr cledyf.** A guedy bot yn honnyeit hynny o bob parth **yr deu lu agori a wnaethp6t pyrth y gaer ae //**

LlGC 5266 t. 243
rodi y arthur. A g6rhau ida6 o ba6b yn diannot ac yn llawen. A guedy y uudugolyaeth honno. sef **a wnaeth rannu y lu yn d6y ran. A rodi y howel** uab emyr llyda6 y neill ran 6rth oresgyn pe**itya6. A ran arall gan arthur ehun 6rth daryst**6ng y guladoed ereill yn y gylch a uei 6rth6ynep **ida6. A mynet a wnaeth howel hyt yg guasguyn** a pheita6. ac angy6. A guedy llawer o ymladeu a **goresgyn y caeroed ar kestyll ar dinassoed ky**mell y brenhin y darystyngedigaeth ida6. A gue**dy mynet yspeit na6 mlyned heibya6. guedy dar**uot goresgyn holl teruyneu freinc y doeth ar**thur hyt ym paris y daly llys. A gal6 atta6 a** wnaeth archesgyb ac esgyb. ac athraon a lleygy**on o holl teruyneu freinc. Ac yna y rodes arthur** y uedwyr y ben trullyat yarllaeth nordmandi. **Ac y gei y ben s6ydwr yarllaeth angy6. Ac yr gurda** dylyedogyon ereill oed yn y wassanaeth y gulat**oed ereill yg*kylch* hynny. Ac yn y wed honno** hedychu pa6b yn y gyueir Ac eu guneuthur **yn uodla6n. A guedy daruot lluneithu y gulatoed** hynny pan yd oed guaean6yn yn dyuot y doeth **arthur trae geuyn hyt yn enys prydein. //**

LlGC 5266 t. 244
A Guedy y dyuot enys prydein. darparu a wnaeth tr6y dirua6r lewenyd daly llys yn enys prydein. **a guisga6 coron y pria6t teyrnas am y ben. A gal6** pa6b or brenhined ar tywyssogyon a oresgynnassei **hyt ar y wled honno. sef amser oed hynny y sul**g6yn. Ac aruaethu a wnaeth aruoll pa6b tr6y lewenyd **y atnewydhau tagnheued y rygthunt.** tr6y y teyrnassoed. A guedy menegi ohona6 y ued**6l y6 ann6yleit. oc eu kytgyghor y ca6ssant darpa**ru y wled honno. yg caer llion ar 6ysc yg gulat **uorgant. Canys teccaf lle oed h6nn6 yn enys pry**dein a chyuoethocaf o eur ac aryant. A goludoed **ereill. ac adassaf y anrydedu g6ylua gymeint a ho**nno. canys or neill parth yr dinas yd oed yr auon **uonhedic honno yn arwein y llogheu hyt y dinas ar** brenhined yndunt o pedryuannoed byt. Ac or parth **arall yr dinas yd oed y gueirglodyeu ar ll6yneu ar coed ar** foresteu yn y theccau. ac o uy6n y gaer ar dinas **yd tei breinha6l goreureit. Ac euo oed eil dinas a** gyffelybit y Ruuein o~~e~~ t~~h~~eccet y thei ac amlet y **chyuoeth o eur ac aryant a meint y syberwyt.** A d6y egl6ys arbennic a oed heuyt yn y dinas yn **anryded Julius uerthyr a mynachloc guerydon //**

LlGC 5266 t. 245
yndi. Ar llall yn en6 aron y gedymdeith a my..chloc canonwyr yndi. a honno oes trydyd arc. .. **gobty enys prydein. Ac yn yr amser h6nn6 ard..** cha6c oed dinas caer llion o deu can yscol ac ..**thraon yn canu yndun o amrauael geluydodeu.** A chymeint a paratoet yna o darmerth. ac a oed **teil6ng y anrydedu y ry6 wled honno. Ac yna yd** anuonet y bob gulat or a oresgynnassei arthur y **waha6d y brenhined ar tywyssogyon. ar yeirll ar bar**6nyeit ar marchogyon urda6l ar guyrda y lys ar**thur y gymryt eu ya6n ac eu dylyet ac eu breint.** Ac yna y doethant or alban Araun uab kynuarch **urenhin yscothlont. 6ryen uab kynuarch uren**hin reget. kadwalla6n lla6hir urenhin G6yned **Meuryc urenhin dyuet. Cad6r urenhin ker**ny6. A thri archesgoyb o enys prydein. Archescob **llundein. ac archescob caer eura6c. ac dy6ryc arches**cob caer llion ar 6ysc. A h6nn6 oed benhaf yn **enys prydein. A legat y gan pab ruuein. Ac y am** hynny ty6yssogyon y dinassoed ma6r bonhedic. Morud **yarll caer Gloe6. Mor yarll caer 6yragon. Jonatal o** dorcestyr. a boso o ryt*ychen*. Marchrut o gaer

weir **y dinas a elwir warwic. Ewein o gaer lleon. Pe**redur uab prud. Gruffud uab nogoet. Regyn uab //

LlGC 5266 t. 246
...6d kynuarch o gaer geint. Anarawt o am6yth.. Gualla6c o salsbri. 6ryen o gaer uadon. Dun..**t uab post prydein. keneu uab coel. Edelyn** .ab coleda6c. kyngar uab angan. Mascoet clo**fa6t. Run uab noython. kynuelyn uab truny**at. Caryel uab cadell. kenyllt uab noethon. Ac **y gyt a hynny llawer o wyrda ereill. a oed ry hir** eu datcanu. Ac or enyssed y doeth Gillam6ri uren**hin ywerdon. A Gillam6ri urenhin islont. Doldan** urenhin Godlond. Guinwas urenhin orc. lleu **uab kynuarch urenhin llychlyn. Echel urenhin** denmarch. Ac o freinc y doeth holdin. tywyssa6c **R6yt6n. Guitart tywyssa6c peita6. lodgar tyw**yssa6c bol6yn. Bedwyr pen trullyat arthur ty**wyssa6c nordmandi. A burel tywyssa6c cenoman.** kei ben s6yd6r arthur tywyssa6c angy6. E deu**dec gogyuurd o freinc. A Gereint carnwys yn eu** blaen. howel uab emyr llyda6 A llawer o wyrda oed **yn darystygedic ida6. A chymeint o adurn mul**oed a meirch a guisgoed. ac arueu. a oed gan ba**6b o hynny ac yd oed ulin y datcanu. Ac ar uyrr**der ny thrig6s un tywyssa6c or parth h6n yr **yspaen ny delhei 6rth y guys . h6nn6.** A Guedy ymgynnulla6 pa6b yr gaer. a dyd yr wyl //

LlGC 5266 t. 247
ua yn dyuot. y gelwit y tri archescob yr llys 6rth wisga6 y teyrnwisc am y brenhin. A choron y teyrnas **am y ben. Ac y dyuric archescob y gorchymynn6t** yr efferen. canys yn y archescbty yd oedet yn daly **y llys. A guedy guisga6 am y brenhin. kych6yn a** wnaethp6t ac ef yn urdasseid parth ac egl6ys yr **archesgobty. Ar neill archescob or parth dehei id**a6 yn kynnal y wisc. Ar llall or parth ass6. Ac araun **uab kynuarch urenhin yr alban. A chadwalla6n** lla6hir urenhin G6yned. A Meuryc urenhin dyuet. **A chad6r urenhin kerny6. yn herwyd eu breint** ac eu dylyet yn arwein petwar cledyf eureit yn **noethon yn eu lla6 o ulaen y brenhin yn mynet yr** egl6ys. Ac o bob parth udunt y c6uenhoed o uynych **a chanonwyr ac ysgolheigyon. yn amrauael urdasso**ed yn eu processio. yn canu amrauael geinyadaeth. **ac orgean. yn d6yn eu brein yr uam eglwys 6rth effe**ren. Ac or parth arall y hynny yd oedet yn d6yn y urenhines **yn wisgedic o urenhina6l wisc. a choron o la6rwyd** am y phen. Ac esgyb ac athraon yn y chylch yn y d6yn **y egl6ys y mynachesseu 6rth efferen. Ac oe blaen hith**eu yn herwyd eu breint ac eu dylyet pedeir gruaged y bren**hined a dywetp6t uchot yn arwein pedeir colom**en purwynnyon yn eu lla6. Ac y gyt a hynny yr //

LlGC 5266 t. 248
holl y wraged gan dirua6r lewenyd yn y chanlhyn hitheu parth ar egl6ys 6rth efferen. A guedy dar**uot y processio ym pob un or d6y egl6ys. kymeint** oed yr orgean ar geinnyadaeth. a rac digriuet oed **eu guaranda6. hyt na 6ydynt y marchogyon yr dotho**ed yno pa un gyntaf or d6y egl6ys a gyrchynt rac **dahet y kenit ym pob un onadunt. namyn kerdet** yn doruoed or egl6ys p6y gilid. Ac ny magei ulinder **udunt pei treulit yr holl dyd tr6y wassanaeth yr** efferenneu. A guedy daruot k6plau d6ywa6l wassa**naeth ym pob un or d6y egl6ys. guaret a wnaeth**p6t y am y brenhin ar urenhines eu brenhinolyon **wisgoed. a guisga6 amdanunt ysga6n wisgoed.** Ac odyna yd aeth y brenhin yr neuad ar guyr oll y **gyt ac ef. ar urenhines yr ystauell ar guraged oll** y gyt a hitheu. A guedy gossot pa6b y eisted yn her**wyd eu anryded. y kyuodes kei pen s6ydwr yn ad**urnedic o ermynwisc. a mil o dylyedogyon y gyt ac ef o un **adurn a guisc ac ynteu. y wassanaethu or gegin.** Ac or parth arall y kyuodes bedwyr pen trullyat **a mil y gyt ac ynteu yn adurnedic o amrauael ac** amli6 wisgoed. y wassanaethu or uedgell tr6y amra**ualyon . lestri gorulycheu a phioleu eur ac aryant //**

LlGC 5266 t. 249
A chyrn buelin goreureit y walla6 amraualyon wirodeu y ba6b herwyd y dirperei y anryded. Ac or **parth arall y hynny yn neuad y urenhines yd** oed aneiryf o wassanaethwyr. yn adurnedic o am**raualyon ac amli6 wisgoed yn rodi eu guassana**eth yn anrydedus yn herwyd kynneua6t. Ac **yna yd oed aml6c ry dyuot enys prydein y6 hen** ansa6d ae chyuoeth ae drythyll6ch yn gymeint ac **nat oed un teyrnas a ellit y chyffelybu idi. Ac a uei** o uarcha6c clotua6r o un ~~r6yse~~ ryw wysc ac arueu yd arue**rynt. Ar gorderchwraged o un ry6 dywygyat yd** ~~yd~~ arueryn h6ynteu. Ac ny bydei teil6ng gan un **wreic kymryt un g6r yn orderch idi yna nam**yn un a uei prouedic teir gueith ym mil6ryaeth. **Ac**

y*uelly* diweirach yd ymwnaei y guraged. A chlotuorach yd ymwnaei y marchogyon y mil6ryaeth. **A Guedy daruot b6yta ac yuet a chyuodi y ar hordeu** mynet allan a wnaethant odieithyr y dinas. rei **y ware pedyt a marchgyon. ereill y torri peleidyr** ereill y taflu dysgleu pl6m yr awyr. ereill yn ym**wan. ereill y~~r~~n b6r6 maen ereill yn g6are g6yd**b6ll. A thra yt oedynt h6y odieithyr y gaer yn y chua**ryeu hynny. yd oed y g6raged m6yhaf a gerynt** y ar uann y gaer yn edrych arnadunt. Ac yn ym //

LlGC 5266 t. 250
dangos udunt. mal y bei wuy ynni pa6b o*nadunt* h6ynteu yn y guaryeu. A ph6y bynnac a uei **uuduga6l yn y ~~w~~g6are yn diannot y talei y bren**hin ida6 y gyuar6s. A guedy treulya6 teir nos **a thri dyeu yn y wed honno. yn y petweryd dyd y** gelwit ar ba6b yr un lle. y talu eu guassanaeth **y ba6b yn anrydedus herwyd y dirperei. Ac yna** y rodet dinassoed a chest~~e~~yll a chaeroed. a gulato**ed. a brenhinaetheu. ac archescob~~od~~aetheu ac escobo**datheu. yn y lle y bydynt yn wac. Ac yna y g6rth**odes dyuric y archescoba6t. ac yd aeth hyt yn enlli** y penydya6 ac y g6plau dioed y uuched. Ac y gosso**det dewi ewythyr y brenhin yn archescob yn y le** ynteu. A theil6ng oed ynteu y hynny. herwyd y lei**ndit ae uuched ae santolyaeth. Ac yn lle y guynuyde**dic sampson archescob caer eura6c y gossodet tei**la6 escob llan daf. herwyd y uuched ae deuodeu da** yn y ganhorth6ya6. Ac yna y gunaethp6t morgant yn **escob yg caer uudei. a Julian yg caer wynt. Ac edel**nyrth yg caer alclut. Ac ual yd oedynt yn llunyeith**u pob peth o hynny yn dylyedus. nachaf y guelynt** deudengwyr o wyr aeduet eu hoet. Ac anrydedus **eu gued. a cheing or oliwyd yn y lla6 deheu y pob** un onadunt. yn ar6yd eu bot yn gennadeu. A //

LlGC 5266 t. 251
guedy eu dyuot rac bron arthur y annerch o bleit amhera6dyr ruuein. a rodi llythyr yn y la6. Guedy **ry ysgriuennu yn y mod h6nn. llythyr amhera6dyr ruuein.** Lles amhera6dyr ruuein yn anuon y arthur yr hy**nn a haed6s. Anryued y6 gennyf dy greulonder di** ath ynuydr6yd ath syberwyt. na choffey ry wneuth**ur y sa6l sarhaedeu a wnaethost y ruueinnya6l** amherodraeth. pan atugost yn gyntaf teyrnget **enys prydein y ganthunt. yr honn a gauas ulke**ssar ac amherodron ereill g6edy ef ~~kyn noc~~ ef. a chyn no **minheu. Ac odyna goresgyn freinc a b6rg6yn. A** holl enyssed yr eigya6n y rei oed tretha6l a theyrn**geda6l y ruueina6l amherodraeth. tra yt oedynt yn** racuedu arnadunt. Ac 6rth hynny yd ym ninheu **yn ryuedu eithyr mod h6yret yd 6yt yn ymchu**elut ar dy synnh6yr. ac yn ymadnabot a thuhun ~~**an**~~**. canys dirua6r g6l y6 guneuthur codyant y** sened ruuein. Ar holl uyt yn dylyu bot yn darystyge**dic idi. Ac 6rth hynny. can barn6s sened ruuein** bot yn ya6n y titheu guneuthur ya6n or sa6l sar**haedeu hynny. ninheu a arch6n ytty dyuot hyt** yn ruuein erbyn du6 a6st nessaf. y wneuthur **ya6n or sa6l sarhaedeu hynny mal y barnho sened** ruuein arnat. Ac ony deuy di yno yn y racdywede //

LlGC 5266 t. 252
dic teruyn h6nn6. ednebyd di y deuaf ui yth terfyneu di. a pha beth bynnac a gribdeilyeist to oth **ynuydr6yd minheu ae dygaf tracheuyn yny b6**ynt gymherued y cledyfeu yn rannu y rom. **A Guedy darllein y llythyr rac bron arthur ar bren**hined ar tywyssogyon oed y gyt ac ef. kyuodi a **wnaethant a mynet odyno parth a th6r y ke6ri** 6rth ateb tr6y gyghor am y gennad6ri yr doth**oed attadunt. A thra yt oedynt yn esgynnu grad**eu y t6r. sef a wnaeth cad6r tywyssa6c kerny6 **a dan chuerthin yn llawen oe uryt ae ued6l dywe**dut yr ymadra6d h6n. hyt hynn argl6yd heb ef y **bu dirua6r ouyn arnaf ui rac goressgyn o lesged** y brytanyeit. o hir tangneued a seguryt. tr6y ym**rodi yr guledeu ar medda6t ar godineb. canyt** oes pedrusder yny guledycho medda6t a charyat **y guraged a seguryt a thaplys a g6ydb6yll. colli** y gle6der ar nerthoed ar kedernyt. a llychuina6 **y clot ar anryded. Ac agos y pym mlyned y6 yr pan** ydym ninheu yn ymrodi y wledeu ac y seguryt. **Ac 6rth hynny y mae du6 yn kyffroi guyr ruue**in yn an herbyn. ar rodi defnyd yn y w6r6 lles**ged a seguryt y 6rthym. Ac y ymgoffau ac an mil**6ryaeth. Ac ar hynny 6ynt a doethant hyt yn t6r y ke6ri. //

LlGC 5266 t. 253
A Guedy kyueisted o ba6b onadunt yn herwyd eu hanryded. arthur a dy6a6t ual hynn. Argl6ydi uyg **kytuarchogyon am kedymdeithyon. prouedic yr** geueis i. a6ch kyghoreu chui eiryoet hyt hyn.

yn r6yd ac yn dyrys. Ac 6rth hynny synnh6yr6ch yr a6rhon a medyly6ch pa atteb a dyly6n y talu **yn erbyn yr ymadrodyon hyn. Canys pa beth byn**nac a racuedylyo doethon yn da. pan deler ar we**ithret ha6s uyd y dyodef. A heuyt herwyd y te**bygaf ui. nyt ma6r reit ynni ouyn guyr **ruuein. Canys tr6y anylyet y maent yn keissy**a6 teyrnget o enys prydein. 6rth dyuot ulkessar **ac amherodron ereill wedy ulkessar. A chyn noc** ynteu a llu arua6c ganthunt. ac o treis ac anu**undeb an ryeni ninheu goresgyn y wlat ae g6**neuthur yn tretha6l udunt tr6y dreis a chrib**deil. A pha beth bynhac** ynteu **a odiwedher tr6y treis a** chymell. ny dyly caffael kedernyt y6 gynhal. Ac **6rth hynny can ydy6 amhera6dyr ruuein tr6y** anylyet yn keissya6 yn bot ni ~~y~~yn tretha6l id**a6 ef. minheu tr6y dylyet ya6n a holaf teyrn**get ida6 ef o ruuein. Ar cadarnhaf ohonam ky**meret teyrnget y gan y gilid. Canys o goresgyn**n6s ulkessar ac amherodron ereill. oc eu keder //

LlGC 5266 t. 254

nyt enys prydein. Ac o acha6s hynny keissya6 kymell teyrnget o*honei*. yr a6rhon yn gynhebic **y hynny. minheu a uarnaf dylyu o*honaf* inheu** teyrnget o ruuein. Canys uy ryeni inheu gynt a or**esgynnassant ruuein. beli a bran. meibyon dyuyn**wal moelmut. Ac a grogassant petwar g6ystyl **ar ugeint o dylyedogyon ruuein rac bron y gaer.** Ac ae medassant tr6y lawer o amser. A guedy hy**nny custennyn uab helen. a maxen wledic uyg** kereint inheu. A uuant amherodron yn ruuein. **Ac o enys prydein heuyt y goresgynnassant. Ac 6rth** hynny pony barne6ch chutheu dylyeu ohonaf **inheu teyrnget o ruuein. O freinc hagen ac or** enyssed ny 6rthebaf ui ida6 ef. canys nys amdi**ffynn6s pan y goresgynn~~6~~eis y 6ynt6y.** A Guedy daruot teruynu yr ymadra6d h6nn6. yna **y rodes howel uab emyr llyda6 ym mlaen pa6b** atteb ual hynn. Dyoer heb ef guedy medylyei ba6b ***ohonam* ni ar neilltu. a menegi o bob un y** synn6yr ar wahan. A gallu o hynny oll bot yn **un gyghor. guedy hynny. nyt yd6yf ui yn tebygu** bot kyghor a uo guell nac atteb a uo eglurach **nogyt yr h6n a rodeist di argl6yd yr a6rhon.** Ac 6rth hynny y dyly6n ninheu tr6y diergryne //

LlGC 5266 t. 255

dic sauedigaeth moli a chanma6l d6yn a dihewyt ac ar prudder y kyghor a rodeist. ~~Ac~~ canys o mynny gyr**chu ruuein yn herwyd y synh6yr ar dylyet a dywe**deist. ny phedrussaf ui gaffael y uudugolyaeth hyt **tra uom tr6y ya6nder yn amdiffin an breint. Ac** an rydit yr honn y mae an gelynyon yn keissy**a6 y d6yn y arnam. tr6y enwired. canys p6y** bynnac a geissyo d6yn y ya6n ae dylyet y gan ar**all tr6y enwired. herwyd euyrllit a ya6nder.** dyledus y6 y h6nn6 colli yr hyn a welher y uot **yn eida6 ehun. Ac 6rth hynny canys guyr ru**uein ysyd yn darparu an keithiwa6 ni. a d6yn **an rydit y arnam. ninheu a dyg6n y arnadunt h6y** yr eidunt. os du6 a ryd yn lle ac amser y ymgy**uaruot ac 6ynt. llyman gyuaruat damunad6y** yr holl 6rytanyeit. llyman daroganneu sibilla **yn dyuot tr6y geugant tystolyaetheu. bot o** genedyl y brytanyeit tri brenhin a oresgynnynt **ruueina6l amherodraeth. Ac o hynny aml6c** y6 ry dyuot y deu. nyt amgen beli. a chusten**nyn. Ac yr a6rhon yd ym yth gaffael ditheu yn** drydyd. canys yt yd ys yn ada6 blaenwed an**ryded amherodraeth ruuein. Ac 6rth hynny.** bryssya ditheu y gymryt y peth nyt ydi6 du6 //

LlGC 5266 t. 256

yn annot y rodi yt tr6y y haelder ef. bryssya y daryst6ng yr hyn ysyd yn mynnu oe uod bot yn darys**tygedic yt. bryssya y dyrchauael dy wyr ath teulu. y** rei ny ochelant o byd reyd rodi eu heneit yth dyrchauael **ditheu ac yth urda6. Ac yn nerth yt yr neges honno miui a ach**uanegaf dy lu di o deng mil o uarchogyon arua6c. **A Guedy daruot y howel teruynu y ymara6d. y dech**reuis Araun uab kynuarch y ymadra6d yn y wed **hon. Er pan dechreuis uy argl6yd i heb ef damllew**ychu y ued6l ae darpar. kymeint o lewenyd a esgy**nn6s ynof ui. ac na allaf ui y dywed6yt ar uyn** taua6t. Canyt oed dim gennyf ry oresgyn y sa6l **teyrnassoed a oresgynnassem gan dianc guyr ruuein** A Germania heb eu goresgyn. ac eu daryst6ng 6rth **6edyant arthur. Ac heb dial arnadunt yr aeruaeu** A wnaethant h6ynteu gynt oc an ryeni ninheu. **A chanys ytys yn darogan bot kyuranc y rom ni ac** 6ynt6y. m6y no dirua6r lewenyd ysyd ynof ui **am hynny. A chymeint y6 arnaf sychet eu guaet** a chet byd6n heb dia6t teir nos a thri dieu. Ac **yn guelet fynha6n rac uyn mron. Argl6yd heb ef** guyn y uyt a arhoei y dyd h6nn6. yn yr h6n y gall**em ni ymgyuaruot ac 6ynt6y. Melys a welioed uydei** gennyf ui y rei a gymer6n tra uyd6n inheu ~~yn~~ //

LlGC 5266 t. 257

yn keissya6 dial uy ryeni am kenedyl. ac yn amdiffyn an gulat ac an rydit. Ac yn dyrchauael an bre**nhin. Ac y achuanegu dy lu ditheu argl6yd heb ef mi**ui a rodaf dwy uil o uarchogyon arua6c heb y pedyt. **A guedy dywedut o ba6b y dull ae parabyl. Ada6 a wna**eth pa6b yn herwyd y gyuoeth yr eiryf niuer a allei **yn borth y arthur. Ac yna y caffat o enys prydein e**h6n. heb yr hyn a ada6ssei howel uab emyr llyda6. tri **ugein mil o uarchogyon arua6c. Ac or enyssed nyt** amgen ywerdon ac islont. A godlont ac orc. A lych**lyn a denmarch. y rif6yt chueugein mil o pedyt ca**nyt oed aruer marchgyon ganthunt. Ac o freinc **nyt amgen. o R6yten a phort6n a nordmandi. A ceno**man a pheita6 ac angy6. y rif6yt petwar ugein **mil o uarchogyon arua6c. Ac y gan y deudec gogy**uurd o freinc y rif6yt deu cant a mil o uarchogy**on arua6c. sef oe eiryf hynny oll y gyt o uarchog**yon. teir mil a phetwar ugein mil a chan mil. heb **y pedyt yr hyn nyt oed ha6d eu gossot yn rif.** A Guedy guelet o arthur pa6b yn ymrodi yn llaw**en yn y wassanaeth. rodi canhyat a wnaeth y ba6b** onadunt y uynet y eu gulat. y ymparatoi yn er**byn calan a6st. A gorchymyn y ba6b dyuot yn y ter**uyn h6nn6 y borthua douyr yn ll6yr 6rth kych //

LlGC 5266 t. 258

wyn odyno y gyt yn erbyn amhera6dyr ruuein. Ac na yd anuones arthur ar yr amhera6dyr **tr6y y gennadeu y uot ef yn ymparatoi 6rth** uynet parth a ruuein Ac nyt yr uuydhau y sened **ruuein namyn yr kymhell arnadunt yr hyn** yd oedynt h6y yn y erchi tr6y anylyet ida6 ef. **A chychuyn a wnaeth y kennadeu yn diannot. ky**chuyn heuyt a wnaeth y brenhined ar tywyssogy**on yn diannot 6rth paratoi eu lluoed mal y hed**ewssynt ac yd archadoed udunt. **A Guedy guaranda6 o les amhera6dyr ruuein atteb** Arthur gan y kennadeu. Anuon g6ys a oruc ynteu **ar urenhined y d6yrein. o gyffredin gyghor sened ru**uein. y erchi y ba6b onadunt lluyda6 y gyt ac ef **am ben enys prydein y yst6ng arthur. Ac y doethant** 6rth y guys h6nn6. Epistrophus urenhin Groec a Mus**tensar urenhin yr affric. Ac Eliphant urenhin yr** yspaen. A hirtacus urenhin parth. A Boccus urenhin **midif. Sertorius urenhin libia. Serxes urenhin Jtu**rea. Pandrasus urenhin y Reifft. Misipsa urenhin **babilon Polithetes duc bitinia. Teuther duc frigia.** Euander urenhin Siria. Echion urenhin boeich. **Jpolit urenhin Creta. Ac y am hynny tywyssogyon** a yeirll a bar6nyeit a marchogyon urda6l. Ac o urd //

LlGC 5266 t. 259

as sened ruuein lles amhera6dyr Ruuein. Cadell. Lepidus M6euryc. Gayus. Metell6s. Eocta. Quintus miluius. **Catulus Quintus Carucius. Sef oed eiryf eu march**ogyon guedy eu dyuot y gyt. Seith ugeint a phtwar **canmil. A guedy bot pa6b o*nadunt* yn bara6t erbyn** kalan a6st kychuyn a wnaethant parth ac enys pry**dein. A guedy caffael o arthur eu bot yn dyuot. gorchy**myn a wnaeth ynteu llywodraeth enys prydein y **6edra6t y nei uab y chuaer. Ac y wenh6yuar uren**hines. A chychuyn a wnaeth ynteu y gyt ae lu parth **a norhamt6n. 6rth gychuyn odyno yn y lyghes. Ac** ual yd oed yn r6yga6 moroed yn damgylchynedic o **aneiryfedigyon longeu. mal am a6r hanner nos y** dyg6yd6s hun dirua6r y thromhet ar arthur. Sef **y guelei tr6y y hun arth yn ehedec yn yr awyr. A** murmur honno ae god6rd a lanwei y traetheu o **ouyn ac ergrynedigaeth. Ac odyna y guelei dreic y** 6rth y gorllewin yn ehedec ac o echdywynedigr6yd **y llygeit y goleuhaei y wlat. Ac y guelei 6ynt yn ky**nydu anryued ymlad y ryngthunt. Ac eissyoes or di**wed y guelei y. dreic yn kyrchu yr arth. ac oe than**a6l anadyl yn y llosgi. Ac yn y b6r6 yr daear yn **losgedic. Ac ar hynny defroi a wnaeth a datcanu** y ureud6yt yr guyrda oed yn y gylch. Ac erchi ud //

LlGC 5266 t. 260

unt y dehogyl. A sef y mal y dehogylassant. dywedut y mae arthur a ar6ydocaei y dreic a dothoed y 6rth **y gorllewin. Ar arth a dywedynt ar6ydocau ry6 agkyn**uil o ga6r a ymladei ac ef. A budugolyaeth y dreic a ar**6yocaei y goruot ar uudugolyaeth a damweinyei y** Arthur. Ac nyt y*uelly* hagen y tebygassei arthur bot **y dehogyl. namyn o acha6s yr ymgyuaruot a uei** y rygtha6 ef. ac amhera6dyr ruuein. A guedy daruot **y nos. pan oed wa6r dyd trannoeth y doethant y aber** barbefl6y y tir llyda6. Ac yn y lle h6nn6 tynn6 y pebyll**eu 6rth arhos eu llu attadunt.** AC ual yd oedynt wedy yr disgynnu nachaf kennadeu **or wlat yn dyuot y uenegi y arthur. ry dyuot ca6r** anryued y ueint y 6rth eithauoed yr yspaen. A~~r~~ grib**deillya6 elen nith howel uab emyr llyda6. y dreis y** ar y cheitweit. a mynet a hi hyt y mynyd mihangel **A mynet pobyl y wlat yn y hol ac ny dygrynoynt dim** yn y erbyn nac ar uor nac ar dir. Os ar y mor y **herlynynt. llenwi eu llongeu a wnaei o gerryc ac** eu sodi. Os ar y tir. A delhei atta6 a ladei. A guedy **dyuot y nos honno megys am gylch eila6r. kyuodi** a

wnaeth arthur a chei y pen s6yd6r. a bedwyr y pen **trullyat. A chychuyn yn dista6 o blith y llu parth ar** mynyd y dywedadoed ida6 ry uynet y ca6r ida6. ky //

LlGC 5266 t. 261

meint yd ymdiredei yn y nerth ac na thebygei bot yn reyt ida6 seithugya6 llu yr y ry6 aghynuil h6n**n6. A guedy eu dyuot yn gyuagos yr lle. sef y** guelynt deu uynyd a thanll6yth ar bob un onadunt. **Ac ethrykyng or mor oed y ryngthunt ar mynyd**ed. mal na ellit udunt namyn ar long neu ysgraff. **A guedy caffael ysgraff o*nadunt*. anuon bedwyr a** orugant or blaen y 6ybot diheur6yd y 6rth y ca6r. **A guedy y dyuot parth a phen y mynyd lleihaf. nachaf** y klywei gureigya6l g6ynuan a drycyruerth. sef a **wnaeth ynteu megys pedrussa6 ac ouynhau o tebygu** y mae yr aghyghel oed yno. Ac eissyoes gal6 y le6der **atta6 a dispeilya6 cledyf a chyrchu pen y mynyd. A ph**an doeth yno nyt oed namyn gurach ua6r yn eist**ed 6rth tanll6yth ac yn 6yla6 uch pen bed newyd** gladu. Ac y gyt ac y gueles 6edwyr y dywa6t 6rth**a6 dan iguon ac 6ylya6. o tydy direitaf oe dynyon** pa ry6 direidi antyghetuena6l yth ry duc di yr **lle honhon ny ellir adra6d na thraethu y gniuer** poen ysyd para6t yt. yr a6rhon y da6 yr ysgym**unedic aghyghel yr h6n a duc elen nith howel** uab emyr llyda6. yr hon a gledeis i yr a6rhon yn y **bed h6n. Ac am duc inheu y mamuaeth y gyt a hi //**

LlGC 5266 t. 262

hyt yma. A guedy keissya6 ohona6 ef kydya6 a hi ac nas gall6s yn hynny y bu uar6 hi rac y ouyn **ef. A du6 a alwaf uinheu yn dyst am henein...** d6yn treis ohona6 ef arnaf inheu wedy hyn**ny. Ac 6rth hynny fo ditheu uyg caredic i rac** ouyn y dyuot ef yn herwyd y gynneua6t y gydy**a6 a miui ath odiwes ditheu yn y wed hon. a thre**ulya6 blodeu dy yeuengtit ath lad. A thruanhau **a wnaeth ynteu o dyna6l annyan 6rthi hi. ac ada6** canhorth6y yn ebr6yd idi. A dyuot ar y gedymdeith**yon a mynegi udunt yr welsei. A ch6yna6 a oruc** arthur yn 6a6r mar6olyaeth y uor6yn. Ac erchi y6 **gedymdeithyon y adu eff or blaen y ymlad ar ca6r.** ac o guelynt bot yn reit ida6 dyuot y6 ganhoth**6ya6. A phan deuant parth a phen y mynyd nach**af y guelynt yr aghynuyl h6nn6 a bereideu o gic **moch coet gantha6 yn eu pobi ac yn eu hyssu yn** llet amr6t. A guedy argannuot ohona6 y guyr yn dyuot **yn dirybud bryssya6 a wnaeth y gymryt y fonn.** kymeint hagen oed y fon ac yd oed abreid y deu **uil6r y dyrchauael y 6rth y lla6r. A dispeilya6 cle**dyf a oruc arthur. a dyrchauael y taryan ae gyr**chu kyn dyrchauael y fon. Ac eissyoes nyt oed //**

LlGC 5266 t. 263

lesc ynteu. neu daroed ida6 dyrchauael y fon a thara6 dyrna6t ar taryan arthur yny glywit **yn seinya6 dros 6yneb y traetheu. Ac yny pyl6s y** glusteu ynteu gan sein y dyrna6t. Ac yn hynny **enynnu o lit ac angerd a wnaeth arthur. a dyr**chauael caletu6lch ae tarara6 yn y tal dyrna6t **ma6r arna6. yny oed y guaet yn hylithyr ar hyt** y 6yneb ac yn tywyllu drem y lygeit. A sef a wnaeth **ynteu megys baed coet yn kyrchu yr hell6r ar hyt yr** hychwae6. kyrchu arthur ar torr y cledyf. Ac am y per**ued ymauael ac ef. ae gymhell yny uu y glinyeu ar** y daear. Ac eissyoes caffael ohona6 yn greuda6l ac yn **ethrylithus llithra6 y gantha6 a throi y gledyf yn y g**ylch. yny gauas oe holl nerthoed gossot yg guarthaf **y ben hyt yr emenhyd. A llef a dodes yr aghynuil h6n6** a syrtha6 megys derwen ua6r pan syrthei gan wynt **ma6r oe gureid gan dirua6r turyf. A sef a wnaeth** arthur chuerthin ac erchi y uedwyr llad y ben. Ae **rodi ar yr ysweineit 6rth y d6yn y plith y llus oe** dangos yn anryueda6t. Ac yna y dywa6t arthur na **ry ga6ssei ef eiroet yr eil g6r kyn dewret a h6nn6 we**dy ymlad ohona6 a rita ga6r y mynyd eryri. h6n**n6 ae kymellassei y ymlad ac ef. o acha6s ry wne //**

LlGC 5266 t. 264

uthur pilis ohona6 ida6 o uarueu brenhined. Ac 6rth hynny erchi y arthur ehunan ulinga6 y ua**ryf yn ll6yr ae hanuon ida6. Ac 6rth uot arthur** yn benhaf or brenhined. 6rth hynny yn anryded y **arthur y gadassei ynteu lle baryf arthur yn uchaf** ar y pilis. Ac ony ulynghei arthur y uaryf yn uuyd **erchi ida6 dyuot y ymlad ac ef. Ar un a orffei o**nadunt kymerhei y pilis a baryf y llall. A guedy ym**lad o*nadunt* y goruu arthur a d6yn y pilis a uaryf** y gantha6. ae lad. A guedy h6nn6 ny chyuaruuassei **ac arthur un g6r kyn ga~~n~~darnhet ar llall. Ac odyna** y doethant a phen y ca6r ganthunt yn anryueda6t **yr llu. A pha6b or ae guelhei yn moli y g6r a rydhaa**ssei y wlat or ry6 ormes honno. Ac eissoes tristau a **oruc howel yn ua6r o agheu y nith. Ac erchi g6ne**uthur egl6ys uch y phen yn y mynyd. Ac o en6 y **uor6yn y gelwir y lle honno yr hynny hyt hedi6 bed helen** A Guedy

ymgynnulla6 pa6b y gyt. kyrchu a oruc arth**ur odyno parth ar dinas a elwit augustudunum.** A guedy y dyuot hyt yr auon wenn. y dywetp6t ida6 **bot yr amhera6dyr yn lluestu yn agos y hynny. A** chymeint o lu gantha6 ac nat oed ha6d y neb y ar**hos. A phebylla6 a wnaeth ynteu ar glan yr auon or //**

LlGC 5266 t. 265
lle y gallei yn ehang llunyeithu y uydinoed o bei reit ida6. Ac odyno yd anuones Ar yr amhera6dyr **boso o ryt*ychen*. a Gereint carn6ys. a G6alchmei** uab g6yar. y erchi ida6 mynet o teruyneu fre**inc. neu ynteu rodi cat ar uaes y arthur tran**noeth. y 6ybot p6y a uei oreu o*nadunt* y dylyet **ar freinc. Ac annoc a wnaeth yeuenctit llys ar**thur y walchmei wneuthur g6rthgassed yn **llys yr amhera6dyr ual y bei reit teruysgu y** lluoed o pob parth. rac eu chuannoccet y gael **br6ydyr a guyr ruuein. A guedy dyuot y kenna**deu hyt rac bron yr amhera6dyr erchi a wna**ethant ida6 y gan arthur ada6 teruyneu fre**inc. neu uot yn para6t trannoeth y erbyn cat **ar uaes. Ac ual yd oed yr amheradyr yn dywedut** nat mynet ohonei a dylyei. namyn dyuot y6 hamdi**ffyn ac y6 llywa6. y doeth Gaius nei yr amhera6**dyr a dywedut bot yn wuy bocssach a gorhofder **y brytannyeit noc eu gallu. ac yn h6y eu tauodeu** noc eu cledyfeu. A llidya6 a oruc G6alchmei am **dywedut mor tremygedic a hynny 6rtha6 or g6r**yaanc. A dispeilya6 cledyf arna6 a llad y ben. Ac **yn gyulym cael eu meirch. Ac eu herlit a oruc //**

LlGC 5266 t. 266
guyr ruuein udunt y geissya6 dial eu ki6da6twr arnadunt. A sef a wnaeth Gereint ymchuelut ar g6r **nessaf oed ida6 yn y odiwes. ae wan a guae6 dr6yda6** berued. a thr6y y holl arueu yny yd oed yr lla6r yn **uar6. A chyghoruynnu a oruc boso ~~y~~ o ryt*ychen* am** ry lad g6r o bob un oe deu gedymdeith. ac ynteu **etwa heb ry lad urun. Ac ymchuelut a wnaeth yn**teu ar y nessaf ida6. ae wur6 yr lla6r wedy y 6rathu **yn agheua6l. A sef a wnaeth Marcell mut erlit gua**lchmei yn diuudya6c ac ual yd oed yn ymodiwes ac ef. **ymchuelut a wnaeth Gualchmei arna6 a llad y ben.** a gorchymyn ida6 ot ymcaei a Gaius yn uffern **menegi ida6 bot yn h6y cledyfeu y brytannyeit** noc eu tauodeu. Ac ymchuelut a wnaeth pob un oe **gedymdeithyon a llad o pob un onadunt y g6r oed** nessaf ida6. Ac yr bot guyr ruuein oc eu holl di**hewyt yn eu kywarssangu h6y. ny allassant eissyo**es nac eu llad nac eu b6r6. Ac ual yd oedynt yn dy**uot parth a ll6yn coet. nachaf chuemil or brytan**nyeit yn dyuot y ganhorth6y udunt. guedy ry **glybot bot erlit ar eu kennadeu. Ac yn diannot** dodi ga6r ar wyr ruuein ac eu kyrchu. ac yn de**issyuyt eu kymhell ar fo. ac odyna eu herlit gan //**

LlGC 5266 t. 267
wur6 rei a daly ereill. Ac ar hynny y doeth petreius senad6r a dengmill o wyr arua6c gantha6. y gan**hoth6ya6 guyr ruuein. Ac yna y kymhell6yt y bryta**nnyeit yr coet y dothoeynt o*hona6*. ac eissyoes nyt **heb wneuthur dirua6r gollet y wyr ruuein. Ac** ar hynny nachaf hedyr uab mut a phym mil o **o wyr arua6c gantha6 yn dyuot ~~yn dyuot~~ yn** borth yr brytannyeit. Ac yna sef a wnaeth y rei oed **yn dangos eu kenneu y fo dangos eu d6uron yn gy**ulym gan ymchuelut ar eu gelynyon. Ac ny didor**yat y brytannyeit pa damwein y dyg6ydynt ynda6 gan** gaffael clot yn eu mil6ryaeth. doetha~~h~~ch hagen y gunaei **wyr ruuein. canys petreius senedur oed yn eu dysgu y wne**uthur dirua6r gollet yr brytannyeit. weitheu gan **gilya6 weithyeu ereill gan gyrchu. A phan weles bo**so o ryt*ychen* hynny sef a wnaeth gal6 atta6 y ged**ymdeithyon a dywedut 6rthunt yn y wed hon. A unb**yn teulu heb ef. canys heb 6ybot y an brenhin y dech**reuassam ni yr ymlad h6n. reit y6 yn niheu ymoglyt** rac yn dyg6yda6 yn y ran waethaf. a rac guneuthur gormod o go**llet y an brenhin oc an marchogyon.** Ac 6rth hynny ymlin6n uydinoed guyr ruuein. **y edrych a ato y tyghetuen yn ae llad petreius ae y //**

LlGC 5266 t. 268
ae daly. Ac uuydhau a wnaethant 6rth y gyghor. Ac o gynhebic uil6ryaeth kyrchu hyt y lle yd oed petreius **yn dysgu y gedymdeithyon. A dodi a wnaeth boso megys** y medylyassei y la6 dros y wun6g6l ae dynnu gantha6 **yr lla6r. Ac ympentyrru guyr ruuein y geissya6 y ellug y** gantha6. Ac ympentyrru y brytannyeit yn borth y **boso. Ac yna y b6 aerua galet o pob parth. Ena y bu y** kynh6ryf ma6r ar lleuein ar gorderi. Ena y bu yr **ymurathu o bob parth. ar ymsang. ar ymtara6. Ena** y guelit yn aml6c p6y oreu a digonei. Ac eissyoes diod**ef yn anmynedus a oruc y brytannyeit ruthyr guyr** ruuein. A dyuot a phetreius yn garchara6 hyt ym **perued eu llu ehun. A sef a wnaeth**

guyr ruuein guedy daly eu llywa6dyr kymryt eu fo. Ac yna yst**6ng a wnaeth y brytannyeit arnadunt. Ac eu b6r6** y rei ac eu llad y ereill. ac eu daly y ereill. Ac yn y di**wed guedy guneuthur** o*nadunt* **dirua6r peri**gyl y wyr ruuein. ymchuelut a wnaethant ar car**charoryon hyt eu pebyllyeu gan dirua6r lewenyd** a budugolyaeth. a menegi y arthur a gyuaroed ac 6ynt **A diol6ch a wnaeth ynteu hynny udunt h6y yn ua6r.** gan ada6 achuanegu eu hanryded am eu guassana**eth yn y absent ef. A thrannoeth y riuut guyr 6rth //**

LlGC 5266 t. 269
anuon y carcharoryon parth a pharis y eu carcharu hyt tra gymerhei gyghor amdadnunt. Ac yd erchit y cadwr **yarll kerny6. ac y uedwyr pen trullyat. Ac y deu tywy**ssa6c ereill o freinc. nyt amgen borel a riccert eu **hebr6ng yny elhynt yn diogel rac eu hell6ng o wyr ruuein.** A Guedy g6ybot or amhera6dyr hynny. sef a wnaeth **ynteu anuon pymthengmil o wyr arua6c y geissya6** ell6ng y carcharoryon. Ac yn tywyssogyon arnadunt yd **ellyg6yt wultei senad6r. A chadell uleid. A Quintus** carucius. Ac Euander urenhin siria. A sertorius uren**hin libia. Ac y kerd6s y niuer h6nn6 yny ga6ssant** lle adas y eu ragot ac ymgudya6 yno. Ar bore tra**nnoeth kychuyn a oruc y brytannyeit ar carchar**oryon. Ac ual yd oedynt yn dyuot parth ar lle yd oed **y pyt kyuodi a oruc guyr ruuein ac eu kyrchu yn** dirybud ac eu guasgaru. Ac eissyoes ket kyrchit y bry**tannyeit yn dirybud ny chaffat yn diaruot. gos**sot rei a wnaethant 6rth y carcharoryon. a lluny**eithu ereill yn uydinoed 6rth ymlad ac eu gely**nyon. Ac ym mlaen y uydin a oed yn cad6 y carch**aroryon y dodet bedwyr a richert. Ac y ryoli y lle**ill y dodet cadwr a borellus. Ac ny cheiss6s guyr **ruuein hagen un ryol namyn pa6b yn y gyf //**

LlGC 5266 t. 270
eir y geissya6 ell6ng y carcharoryon. Ar brytanyeit a gollessynt eu carcharoryon yn warad6ydus. pei nar **delhei Guitart tywyssa6c peita6 a their mil gantha6** o wyrar~~ua6c~~ arua6c. wedy ry gaffael o*nadunt* brat guyr **ruuein. A guedy dyuot y canhorth6y h6nn6 ar y bry**tannyeit. talu a wnaethant y eu gelynyon eu brat **yn y 6rth6yneb. Ac yna eissyoes y dyg6yd6s borellus** tywyssa6c o barth y brytanyeit a llawer y gyt ac ef. **Ac eissyoes ny all6s guyr ruuein diodef y ur6ydyr** arnadunt namyn kymryt eu fo parth ac eu pebylleu. **A sef a wnaeth y brytanyeit eu hymlit. a llad aerua ua**6r onadunt a daly ereill. Ac yn y fo h6nn6 y llas 6ul**tei senad6r. A euander urenhin siria. A guedy caffael** or brytanyeit y uudugolyaeth honno yd anuonassant **eu carchor~~o~~yon parth a pharis. Ac odyna ymchuelut** tracheuyn gan ada6 y eu brenhin gobeith budugoly**aeth. canys niuer mor uychan a h6nn6 a ga6ssei uu**dugolyaeth or sa6l elynyon hynny. **A Guedy guelet o amhera6dyr ruuein meint y gollet** oe wyr ar dechreu y luyd. A thristau a oruc yn ua6r **a medylya6 a wnaeth peidya6 ae darpar ~~ac~~ am ymlad** ac arthur. A mynet or lle yd oed hyt yn a6uern y ar**hos porth atta6 o newyd. A guedy clybot hynny o ar //**

LlGC 5266 t. 271
thur. mynnu a wnaeth ynteu eu ragot h6y y ford y deuynt trannoeth. a mynet hyt nos yny doeth **yno. A guedy eu dyuot yno llunyeithu eu llu a wna**ethant tr6y na6 bydin.. A chueg6yr a thrugeint a **chuechant a chuemil ym pob un onadunt. Ac yn** achuanec y hynny dodi lleng ar neilltu yg guersyllt **erbyn pan uei reit 6rthi. a Morud tywyssa6c caer** Gloe6 yn y llywya6. Ac y bob un or bydinoed ereill y **rodet y tywyssogyon y eu dysgu. ac y eu llywya6.** Ac ym mlaen y uydin gyntaf y rodet Araun uab ky**nuarch a chad6r yarll kerny6. un ar deheu. ac** arall ar ass6. Ac yr eil uydin y rodet Gereint carnwys **A boso o ryt*ychen*. Ac yr tryded uydin y rodet achel** urenhin denmarc a lleu uab kynuarch urenhin **llychlyn. Ac yr petwared uydin y rodet howel uab** emyr llyda6. a gualchmei uab g6yar. Ac yn ol y rei hynny **y gossodet pedeir bydin ereill. Ac ym mlaen y gyntaf** onadunt y gossodet kei pen s6yd6r. A bedwyr pen **trullyat. Ac ym mlaen yr eil uydin. hodlinus tywyssa6c** r6yten. A Guitard tywyssa6c peita6. Ac ym mlaen **y tryded uydin. Owein o gaer lleon. a dyuy**nwas o gaer Geint. Ac ym mlaen y petwar**ed uydin. 6ryen o gaer uadon. A Jonatal o //**

LlGC 5266 t. 272
dorcestyr. Ac ynteu arthur ehun a etholes ida6 ae uydin y lle a chuenych6s. Ac yna y gossodet y dreic eureit **yr hon a oed yn lle maner ida6. mal y bei yn lle cast**ell ac amdiffyn yr guyr brathedic ac yr rei lludedic. **A Guedy llunyeithu y bydinoed yn y wed honno yna y dywa**6t arthur 6rth y

gedymdeithyon. 6yn teulu i. am kyt**uarchogyon. chui a wnaetha6ch enys prydein yn ar**gl6ydes ar dec teyrnas ar ugeint. y a6ch mol~~iu~~ant **chui ac y a6ch anryded y diolchaf ui hynny. canys** guelaf nat ydi6 yn methu namyn yn kynydu. ket **byde6ch chui yr a6rhon bym mlyned yn ymrodi y** seguryt. ac y digrif6ch guraged a g6ydb6yll. eissyoes **ny chollassa6ch yr hynny a6ch anyana6l dysc ar 6ilw**ryaeth. guyr ruuein a gymellassa6ch ar fo. y rei a **oedynt oc eu syberwyt yn keissya6 d6yn an rydit y** arnam. Ac 6ynt yn wuy eu niuer ny allassant se**uyll yn a6ch erbyn. namyn fo yn dybryt. Ac yman** y keissyant dyuot yr a6rhon tr6y y glyn h6n. cany **thebygant llauassu o*hanam* eu harhos. ef a tebic** guyr y d6yrein an bot ni mor llesc. ac y gatom **yn gulat yn tretha6l yn diymlad. A phonyt** adnabuant h6y meint yr ymladeu a dyborth**assam ni y wyr llychlyn a denmarc. ac y tywyssog //**

LlGC 5266 t. 273
yon freinc pan y darystyngassam 6rth enys prydein. gan dirua6r gewilid y wyr ruuein. Ac 6rth hy**nny can goruuam ni yn yr ymladeu ma6r hy**nny. dibryderach y gall6n ninheu gyrchu h6n. os **o un uryt ac un dihewyt y kyrch6n yn erbyn yr** hanner guyr hyn. kyrch6ch yn 6ynt a chywerseng**6ch. A chymer6ch eu heur ac eu haryant. Ac eu ke**styll. ac eu llyssoed. ac eu dinassoed. Ac eu tir ac eu **daear. ac eu golut. A guedy teruynu yr ymadra6d** h6nn6 o*hona6*. pa6b yn gytduun a ymaruollassant **y diodef agheu drosta6 ef o bei reit. kyn no mynet** y 6rtha6 gan y ada6 ynteu. **A Guedy g6ybot o amhera6dyr ruuein y brat yd oed**et yn y wneuthur yn y erbyn. ymadol6yn a wnaeth **ynteu ae wyr yn y wed hon. o chuichui tadeu an**rydedus y guyr a dyly argl6ydiaeth or d6yrein hyt **y gorllewin. coffe6ch a6ch ryeni y rei ny ochelynt e**ll6ng eu guaet yn amdiffyn kyhoed argl6ydiaeth **ruuein. gan ada6 agreiff a dysc y eu hetiued wedi wynt.** canyt oed agheu glotuorach nor hon a delhei y dyn **yn amdiffyn y wlat. Ac y*uelly* y grymhaei eu har**gl6ydiaeth dros yr holl uyt. gan achuanegu eu **anryded. Ac 6rth hynny yd annogaf uynheu ywch6y //**

LlGC 5266 t. 274
gal6 ata6ch a6ch grymus daeoni. 6rth ymerbynneit ac a6ch gelynyon yn y glynn h6n. y gymhell arnadunt **yr hyn y maent 6ynteu yn y geissya6 y genn6ch chui.** A chyrch6ch yn 6ynt a diodef6n yn da y ruthyr kyn**taf. Canys deua6t y6 a sauo yn da yn y gyuranc kyntaf** y uynet gan uudugolyaeth. Ac ar hynny kytsynnyediga**eth a rodes pa6b ida6. Ac yn gyulym guisga6 eu har**ueu ac yr dyffryn yd oed arthur ae lu ynda6 y doeth**ant. A herwyd kynneua6t guyr ruuein bydina6 a** wnaethant y marchogyon ar neilltu. ar pedyt ar ne**illtu. Ac ym pob un o deudeng mydin o uarchogyon.** y gossodassant chueguyr a thrugeint a chue chant a **chue mil. Ac ym mlaen pob bydin y gossodet tywysso**gyon y eu lly6ya6 ac y eu dysgu. Ac ym mlaen y uydin **gyntaf. y gossodet cadell uleid. ac eliphant urenhin** yr yspaen. Ac yr eil y gossodet hirtacus urenhin parthia. **A mar ysgyuarna6c o sened ruuein. Ac yr tryded y rod**et boccus urenhin mydyf. A gaius o sened ruuein. Ac **yr petwared y rodet serx urenhin libia. A quintus** miluius senad6r o ruuein. Ac yn ol y pedeir bydin **hynny. y gossodet pedeir ereill. Ac yr gyntaf onadu**nt y rodet yn tywyssa6c serx urenhin ituraa. Ac **yr eil. pandrasus urenhin y reifft. Ac yr dryded polite //**

LlGC 5266 t. 275
tes tywyssa6c frigia. Ac yr betwaret tenctus tywyssa6c bitinia. Ac yn ol y pedeir hynny y gossodet pedeir **ereill bydin. Ac y un onadunt y rodet y pymhet** senad6r yn tywyssa6c. Ac yr eil lillius dryssa6r. Ac **yr tryded y rodet suplic. Ac yr betwared y rodet or** meuryc or coet. Ac ynteu ehun lles amhera6dyr ruuein **yn eu plith 6ynteu yn eu dyscu ym pob man. Ac** yn eu hannoc. Ac ym perued hynny yd erchis seuyd**lu del6 eryr eureit oed yn lle maner. ac ar6yd ym**lad ida6. Ac erchi a wnaeth p6y bynnac o damwe**in a wanhaei y 6rth y uydin kyrchu yno.** A Guedy b llunyeithu pob peth daruot a o hynny ar by**dinoed yn seuyl o bob parth yn bara6t. canu y kyrn** a wnaethp6t ac ymgyrchu. Ac yna yd ymgyuar**uu bydin urenhin yr yspaen. Ar uydin yd oed Ar**aun uab kynuarch. A chad6r yarll kerny6 yn ty**wyssogyon arnei. Ac ny all6s urun onadunt** wasgaru y gilid. Ac ar hynny y doeth y uydin **yd oed Gereint carnwys. a boso o ryt*ychen* yn** tywyssogyon arnei. A thyllu bydin eu gelynyon **ae guasgaru. yny gyuaruuant ar uydin yd** oed urenhin parthia yn y lly6ya6. Ac yna ymgyuar**uu y bydinoed o bob parth. Ac yna y bu y aerua //**

LlGC 5266 t. 276

druan. Ar griduan girat ar lleuein ar gorderi. Ar kynh6ryf yn y daear. yna y llas bedwyr y gyt a rei **kyntaf. Ac y brath6t kei yn agheua6l. pan ymgy**uaruu a bocus urenhin midif. y guant h6nn6 **a gleif tr6y y arueu yny oed agheua6l. Ac eissyo**es guneuthur ford a wnaeth ef ida6. ac y6 uyd**in. tr6y uydin ~~y~~ brenhin mydyf. gan lad a guasgaru guyr** midif. yny gyuaruu a bydin urenhin libia. Ac **yna y guasgar6yt y gedymdeithon ynteu. Ac eissy**oes a rei oe gedymdeithyon y gyt ac ef y doethant **a chorf bedwyr hyt ar y dreic eureit. Ac yna yd** oed g6ynuan girat am y guyr hynny pei keffit **o enhyt k6yna6 rac amdiffyn yr eneideu. Ac yna** y kymyrth hirelgas nei bedwyr trychan march**a6c y gyt ac ef. a chyrchu mal baed coet tr6y** lawer o g6n. hyt y lle y guelei ar6ydon brenhin **midif. heb didorbot pa damwein a gyuarfei ac ef** gan gaffael dial y ewythyr. A guedy y dyuot hyt **y lle yd oed yn y chuenychu. y kymyrth y brenhin** y ar y uarch o blith y uydin. ae d~~.~~6yn gantha6 hyt **y lle yd oed corff bedwyr. Ac yno y 6ri6a6 oll yn** dryllyeu. A guedy daruot ida6 hynny. kyrchu ym**plith y gedymdeithyon. A gyrru grym ac angerd //**

LlGC 5266 t. 277

yndunt yny oed eu houyn yn 6a6r ar eu gelynyon. Ac oe dysc ef ae annoc kymryt grym ac angerd a **wnaethant. A guneuthur aerua dirua6r y meint** oc eu gelynyon. Ac yna ym parth guyr ruuein eithyr **yr hyn ny ellir y rif o niueroed ereill. y syrth6ys El**iphant urenhin yr yspaen. A misipsa urenhin babilon. A **Quintus miluius a mar senad6r o ruuein. Ac yna he**uyt y syrth6s o barth y brytanyeit. lodgar tywyssa6c bo**l6yn. A hodlin tywyssa6c R6yt6n. A thri tywyssa6c o enys** prydein. Cursalem o gaer geint. A Gualla6c o am6ythic. **Ac 6ryen o gaer uadon. Ac o acha6s hynny y guanha6s** yn ua6r y bydinoed yd oedynt yn eu llywya6. A chilya6 **tracheuyn hyt ar y uydin yd oed howel uab emyr lly**da6. A Gualchmei uab G6yar yn y llywya6. A phan we**les y guyr hynny eu kedymdeithyon yn kilya6. enynynnu** a wnaethant 6ynteu o lit megys flam. rac eu han**gerd. A d6yn ruthyr ym*plith* eu gelynyon. Ac annoc** eu kedymdeithyon oed yn kylya6. A chymell ar fo yn **y lle y guyr oed yn eu hymlit. gan eu b6r6 ac eu bri6**a6 ac eu llad. Ac ny orffowyss6s gualchmei ac 6ynt **yny doeth hyt ar uydin yr amhera6dyr. Ac yna y g6r**th6yneba6d bydin yr amhera6dyr udunt. Ac yn y gy**uaruot honno y dyg6yd6s o parth y brytanyeit. kynuarch //**

LlGC 5266 t. 278

tywyssa6c tryger A d6y uil y gyt ac ef. Ac eissyoes guedy guelet o howel a Gualchmei. y guyr ny anadoed guyr **well noc 6ynt. Aerua gymeint a honno oc eu kedymd**eithyon. kymryt angerd o newyd yndunt ac ymlad a **bydin yr amhera6dyr ob pob . tu idi. megys lluchaden yn** llad a gyuarfei ac 6ynt. Ac yn b6r6 ereill. ac yn bri6a6 **ereill gan annoc eu kedymdeithon. AC ar hynny yd** ymgyuaruu walchmei ar amhera6dyr. yr hyn yd oed **yn y damuna6. Ac nyt oed dim well gan yr amhera6**dyr ynteu nogyt ymgyuaruot a marcha6c kystal a **Gualchmei y gymhell arna6 dangos beth a allei ym** mil6ryaeth. canys clywssei nat oed uarcha6c well **no Gualchmei. Ac ymerbynneit a wnaethant yn drut** ac yn galet. ac yn gadarn. mal na welet y r6ng deu **uil6r ymlad a gyffelypei ida6. Ac ar hynny eissyoes te6**hau guyr ruuein am eu pen. ual y bu reit y wyr **llyda6 kilya6 tracheuyn hyt ar arthur ae uydin. A** pan weles arthur yr aerua yd oedet yn y wneuthur oe **wyr. kyrchu a wnaeth y elynyon. gan annoc y gedym**deithyon yn y wed hon. Pa beth a wne6ch chui wyr. **Paham y ged6ch chui y gureiga6l wyr hyn y genn**6ch. Coffe6ch a6ch deheuoed y rei a darystyng6s dec **teyrnas ar ugeint 6rth uy argl6ydiaeth i. coffe6ch //**

LlGC 5266 t. 279

a6ch ryeni y rei a wnaethant guyr ruuein yn tretha6l udunt. pan oedynt gadarna~~s~~ch noc yr a6rhon. Coffe6ch **a6ch bonhed ac a6ch rydit. yr hon y mae yr hanner** ~~y~~guyr hyn yn keissya6 y d6yn y genn6ch. nac aet **urun yn uy6 y genn6ch onadunt nac aet. Ac ar** hynny dechreu guasgaru e elynyon ac eu b6r6. Ac **eu llad. A fo a wneynt 6ynteu racda6 ef megys y** foei anyueileit rac lle6 dywal creula6n ~~pan~~ uei ne6**yn arna6. Ny differei y arueue hagen neb or a gy**uarfei ac euo. A phan weles y brytanyeit eu brenhin **yn ymlad yn y wed honno. ymgynnula6 a wnaeth**ant 6ynteu yn eu bydinoed. A medylya6 mynet **tros wyr ruuein. Ac eissyoes g6rth6ynebu yn wy**chyr a oruc guyr ruuein udunt. Ac o dysc lles eu **hardercha6c urenhin 6ynteu llauurya6 y talu aer**ua eilchuyl yr brytanyeit. A chymeint uu yna yr **aerua o bob parth. a chet bei yr a6r honno y dechreu**it yr ymlad. Ac or neillparth yd oed yr ardercha6c **urenhin arthur yn kyrchu ac yn llad y elynyon Ac yn** annoc y wyr. Ac or parth arall yd oed les amhera6dyr **ruuein yn dyscu y wyr ynteu ac yn eu moli. Ac** ny

orffowyssei ynteu. namyn ym pob cogyl yr llu kyr**chu y elynyon. ac eu b6r6 ac eu llad. Ac yna o bob par** //

LlGC 5266 t. 280
th y bu aruthur aerua. anha6d y thraethu. hyt nat oed a 6ypei pa di6 y damweinyei y uudugolyaeth. **Ac ual yd oedynt yn yr ymffust h6nn6. nachaf mor**ud tywyssa6c caer Gloe6 yr h6n a dywedadoed uch**ot y ada6 yg wersyllt yn kyrchu y elynyon yn de**issyuyt. A lleng gantha6 o wyr arua6c prouedic. ac yn gyf**lym yn eu guasgaru ac yn mynet drostunt. Ac yna** y dyg6yd6s llawer o uilyoed o*nadunt*. Ac ym*plith* **y bydinoed y guant un a gleif lles amhera6dyr ru**uein. Ac or dyrna6t h6nn6 yn diannot y bu 6ar6. Ac **ny dyweit y llyuyr p6y ae llada6d. A chet bei tr6y** dirua6r o lauur a gouut y cauas y brytanyeit y uud**ugolyaeth. Ac yna y guasgar6s guyr ruuein yr coet**yd ac yr mynyded. ac yr dinassoed. ac yr kestyll. pa6b **ual y dykei y dyghetuen. y geissya6 na6d ac amdiffyn.** Ac eissyoes eu hymlit a oruc y brytanyeit. Ac eu daly **ac eu llad. Ac ereill onadunt oc eu bod a ymrodes** yn garcharoryon. A hynny a wnaethp6t o ura6t d6y**wa6l drugared. Canys eu ryeni 6ynteu yn engirya**6l enwir a wnaethoedynt yn tretha6l gynt y **brytanyeit yr hyn yd oedyn h6ynteu heuyt yna yn y** lauurya6 oc eu holl enny. A guedy guastatau o **hynn yd erchis arthur guahanu corfforoed y w** //

LlGC 5266 t. 281
wyrda ef y 6rth eu gelynyon. Ac eu kyweirya6 o urenhina6l ar6ylyant. Ac eu hanuon yr manachlogoed a **uei ansodedic yn y guladoed yd hanoedynt o*nadunt*.** Ac yna yd anuonet corff bedwyr hyt ym peita6. ac yn y **uynwent ysyd ger lla6 y gaer. or parth deheu yr dinas** y clad6yt yn anrydedus. Ac y ducpt6yt corff kei hyt yn **angy6. Ac y my6n manachloc ermidwyr oed y my6n** forest ger lla6 castell idcanum. y clad6yt yn anryded**us. hodlinus tywyssa6c r6yt6n. a ducp6yt hyt yn flan**drys. Ac yn dinas interuan y clad6yt. E guyrda ereill **y am tywyssogyon a yeirll a barn6yeit a marchogy**on urda6l. a ducp6yt yr mynachlogoed nessaf udunt **y eu cladu yn anrydedus. Ac y gyt a hynny o warder** trugared yd erchis arthur. cladu corfforoed eu ge**lynyon. yn ll6yr. Ac anuon corff lles amhera6dyr** ruuein hyt ar sened ruuein. Ac erchi menegi ud**unt na dylyei ef talu teyrnget o enys prydein** udunt h6y amgen no honno. Ac yno y trig6s **arthur y gayaf h6nn6. ac y darystyng6s teyrna**ssoed b6rguyn ida6. A phan yd oed yr haf yn dy**uot ac arthur yn esgynnu mynyded mynheu** 6rth uynet y oresgyn ruuein. nachaf kenna**deu o enys prydein yn menegi ida6. bot med**ra6t y nei uab y chuaer wedy ri guisga6 coron **enys prydein. tr6y grelonder a brat a ry gys** //

LlGC 5266 t. 282
gu gan wenh6yuar urenhines. gan lygru kyureith d6ywa6l neithoryeu. Ac 6rth hynny ymchuelut a wnaeth **ynteu tracheuyn. ac ell6ng howel uab emyr llyda6 y** tangneuedu y guladoed hynny a llu freinc gantha6. **A chychuyn a oruc ynteu a guyr yr enyssed y gyt ac** ef parth ac enys prydein. Ac yna yd anuonassei y bra**d6r t6yll6r ysgymun gan uedra6t. selinx tywyssa6c** y saesson hyt yn Germania y waha6d y niuer m6y**haf a allei y gaffael hyt yn enys prydein yn borth id**a6. gan rodi udunt or tu dra6 y h6myr holl. Ac yn ych**wanec y hynny. yr hyn a rodassei Gortheyrn gorth**eneu y hors. a heingyst. yn s6yd geint. A guedy ca**darnhau yr amuot hynny y rygthunt. y doeth y** tywyssa6c. ac 6yth ganllong gantha6 o germania yn lla6n o pa**ganyeit arua6c. A g6rhau y 6edra6t megys y uren**hin. Ac yn achuanec y hynny. neur daroed ida6. **duuna6 ac ef. yr yscotyeit. ar fychteit. ar g6**ydyl yn erbyn arthur y ewythyr. Sef oed eiryf **y lu y gyt. y r6ng cristonogyon a phaganyeit.** petwar 6gein mil. Ac a hynny o niuer y gyt ac **ef y doeth yn erbyn arthur hyt yg glan y mor** y borth norhamt6n. A rodi br6ydyr galet ida6 yn **dyuot or llongeu yr tir. Ac yna y dyg6ydassant Ar**aun uab kynuarch urenhin ysgothlont. a gualch**mei uab guyar nei y brenhin. ac ar nyt oed ha6d** //

LlGC 5266 t. 283
eu rifa6 y gyt ac 6ynt. Ac yn lle araun uab kynuarch y dodet owein uab 6ryen yn urenhin g6r a uu glot**ua6r wedy hynny yn llawer o uolyanheu. Ac eissyoes** ket bei tr6y ƚlauur dirua6r arthur ae lu a gauas y **tir. A guedy llad llawer o*nadunt* kymell medra6t ae** lu ar fo. A chet bei m6y niuer medra6t. eissyoes tr6y **dysc guastat a pheunydya6l aruer ar ymlad. doethach** a chymhennach oed niuer arthur. Ac 6rth hynny y **bu reit y 6edra6t kymryt y fo. Ac yn y lle eissyoes** ymgynnulla6 a wnaethant ar 6edra6t y wasgaredic**yon o bob man. A chyrchu hyt nos yny doethant y** gaer wynt. A chadarnhau

y dinas yn eu kylch. A phan **doeth y chuedleu hynny ar wenh6yuar urenhines** sef a wnaeth hitheu anobeitha6 yn ua6r. a myn**et o gaer eura6c hyt yg caer e llion ar 6ysc. A** guisga6 amdanei yn uynaches y gyt ar mynach**esseu oed yno yn** ~~gyt~~ egl6ys **a Julius uerthyr. ac arwein** eu habit odyna hyt agheu. AC ym pen y trydyd **dyd guedy daruot cladu y guyr lladedigyon. kych**wyn a wnaeth arthur am pen caer wynt yn fle**mychedic o lit. Am ry gollu y sa6l ry gollassei oe** wyr gan 6edra6t ae lu. A guedy g6ybot o 6edra6t **eu bot yg kylch y dinas. bydina6 a wnaeth ynteu** gan annoc y gedymdeithyon ac eu moli oc eu **de6red. a chyrchu allan y rodi car ar uaes y6 //**

LlGC 5266 t. 284

ewythyr. A guedy dechreu y 6r6ydyr honno dirua6r aerua a wnaethp6t o bob parth. ac eissyoes m6haf **a las o barth medra6t. Ac yn y diwed kymell arna6** ada6 y maes a fo yn dybryt gewilyduus. Ac ny han**den6s arthur hagen yna gohir 6rth cladu y calaned** 6rth ry dianc y bratwr y gantha6 y mynychet h6n6. **namyn gan dirua6r urys kymryt y ford parth a** cherny6 yny doeth hyt ar auon camlan. y lle yd oed **uedra6t ae lu yn y arhos. gan uedylya6 ohona6 bot** yn tegach ida6 y lad yno neu ynteu a orffei nogyt **fo o le y le yn warad6ydus a uei h6y no hynny. yd** oed gantha6 hagen etwa oe lu chue guyr. a chuech **canwr a thriugein mil. Ac o hynny y gunaeth** chue bydin. ac ym pob un o*nadunt* chue guyr **a thri ugeint a chuechant a chue mil. A thywys**sogyon ar bob un o*nadunt*. Ac or hyn nyt aeth **yn y bydinoed y gunaeth lleng ordethol y gyt ac** ef ehun. A guedy daruot ida6 lluneithu y uydi**noed yn y wed hono. ada6 a wnaeth y ba6b onad**unt os ef a oruydei medyant ma6r eur ac ary**ant meirch. ac anryded. tir a daear a chyuoeth.** Ac erchi udunt o un uryt seuyll ac ymlad y gyt ac ef. **AC or parth arall gossot a wnaeth arthur y lu** ynteu tr6y na6 bydin. A thywyssogyon neilltu**edic doeth y bob un o*nadunt*. Ac annoc y pa6b //**

LlGC 5266 t. 285

a wnaeth ynteu llad y paganyeit ysgymunedic heb uedyd arnunt. y rey dugassei ynteu y brad6r t6yll6r ysgymun **gan 6edra6t atta6. y geissya6 digyuoethi y ewythyr ae** dianrydedu. Ac achuanegu y ymadra6d heuyt a oruc yn y **wed hon 6rth y lu. y llu a wle6ch chui raccw yn a6ch er**byn o amrauael enyssed yd henynt. Ac aghyur6ys ynt **ar ymlad. a chuitheu kyneuyn gyur6ys y6ch o dysc peu**nydya6l ymlad ac 6rth hynny ny allant g6rth6ynebu **y6ch na seuyll yn a6ch erbyn. A guedy daruot udunt** annoc eu lluoed o bob parth. Ar hynny ymgymysgu a **wnaeth y bydinoed. A dechreu ymgymynu. A chymeint** uu yr aerua yna o bob parth hyt pan oed y re by6 yn **ynuydu gan g6ynuan y rei meir6. mal yd oed truan** a dolurus nae datcanu nae ysgriuennu. canys o bob parth **y brathei y guyr ac y bretyt. 6ynteu. y lladei ac y lledit 6ynteu.** A Guedy treulya6 llawer or dyd yn y wed honno. kyr**chu a wnaeth arthur ae uydin megys llew dywal** newyna6c. y uydin y g6ydyat bot y brat6r t6yll6r **anudonyl ysgymun gan uedra6t. Ac agori fyrd ar cledyueu** udunt. A guneuthur aerua antrugara6c o*nadunt*. **Ac ar y ruthyr h6nn6 y llas y brat6r gan uedra6t a** llawer o uilyoed y gyt ac ef. Ac yr hynny eissyoes **ny foes y lleill namyn kynnal eu hymlad. yn 6ra6l** tra allassant seuyll. Ac yna y bu y 6r6ydyr galetaf **or a uu yn enys prydein na chyn no hynny na guedy //**

LlGC 5266 t. 286

hyt pan dyg6ydassant yr holl tywyssogyon o bob parth ac 6ynt ac eu bydinoed. Ac o barth medra6t y llas. Che**ldeic. A Elaes. Ac Ebrict. A himing. tywyssogyon saes**son. Gillam6ri. a Gillapatric. A Gillassor. A Gillari. or **g6ydyl. yr yscotyeit. ar fychteit. ac eu holl niuer hayach a las.** AC o parth Arthur y llas ebryct urenhin llychlyn. Ac achel **urenhin denmarc. A chad6r llymenic a chaswalla6n. A** llawer o uilyoed y gyt ac 6ynt. y r6ng brytanyeit a che**nedloed ereill. Ac y gyt a hynny yr ardercha6c urenhin** arthur a urath6t yn agheua6l. Ac odyno a ducp6t hyt **yn enys auallach y yachau y welioed. Ac ny dyweit y llyuyr** amdana6 a uo diheuach na hyspyssach no hynny. **Coron teyrnas enys prydein hagen a gymynn6s y Gu**stennyn uab cad6r y gar ehun ae gyfnessaf. Ac y sef **amser oed hynny. D6y ulyned a deu ugeint a phym cant** guedy geni mab du6 or argl6ydes 6eir wyry y g6r **a bryn6s y cristonogyon da yr creu gallon.** A Guedy custennyn yn urenhin y kyuodes y saesson. a **deu uab uedra6t y uynnu daly yn y erbyn. Ac ny dy**grynoes udunt. Ar neill o ueibyon medra6t a gauas **yn llundein. ar llall yg caer wynt. Ac y llada6d tr6y** greula6n agheu. Ac yn y~~n~~r amser h6nn6 yd aeth Deinoel **sant. esgob bangor guedy kywir uiluryaeth y argl6yd** nef y orffowys or byt h6n. Ac yna yd etholet theon **esgob caer Gloe6 yn archescob yn llundein. Ac yn //**

LlGC 5266 t. 287

yr un amser h6nn6 yd aeth dewi y guyuydedic archescob caer llion ar 6ysc or byt h6n. y orffowys. ac y myny6 y **my6n manachloc a seliyassei ehun yn y 6y6yt y clad6t.** canys padric a daroganassei ida6 ef y lle honno kyn noe **eni. ac yna yd etholet kyna6c escob llan pa~~t~~darn yn arch**escob yg caer llion yn y le ynteu. **AC erlit y saesson a wnaeth custennyn megys y dywetp6t** uchot. Ar neill mab y uedra6t a odiwa6d yg caer wynt. **guedy ry fo hyt yn egl6ys amphibalus. Ac yno rac bron** yr alla6r y llada6d. Ar llall a gauas yn llundein y my**6n manachloc brodyr oed yno. Ac yno heuyt rac bron** yr alla6r y llas. Ac odyna ym pen y tryded 6l6ydyn y **llas custennyn y gan kynan wledic. Ac y clad6yt yg cor** y ke6ri ger lla6 uthyr pendragon yn emyl salsbri. **.C yn nessaf y gustennyn y doeth kynan wledic yn** urenhin. nei y gustennyn. Guas yeuanc oed h6nn6 **anryued y uolyant ae dewred. ae daeoni. A h6nn6 a** gauas llywodraeth yr holl enys. A theil6ng oed ynteu **y hynny. pei na charei teruysc yn ormod y r6ng y** kiwda6dwyr ehun. Ac ewythyr ida6 heuyt yr h6n **a dylyei guledychu guedy custennyn. a ryuel6s** arna6 ac ae dellis. ac ae gossodes yg carchar. a gue**dy llad y deu uab a gymyrth ehun y teyrnas. Ac** yn yr eil 6l6ydyn oe urenhinaeth y bu uar6. **AC yn nessaf y gynan wledic y doeth guerth //**

LlGC 5266 t. 288

euyr yn urenhin. Ac yn erbyn h6nn6 y kyuodes y saesson a d6yn eu kenedyl attadunt o germania. Ac eissyoes gue**dy llawer o ymladeu goruot a wnaeth guertheuyr ar**nunt. A chymryt llywodraeth y teyrnas yn y la6 ehun. A **phedeir blyned gan hed6ch a thagnheuet y kynheliis.** AC yn nessaf y h6nn6 y doeth Maelg6n g6yned yn uren**hin ar holl enys prydein. Ac or a uu kyn noc ef. teccaf** guas oed 6aelg6n. kywarsagya6dyr a diwreid6r uu yn**teu ar lawer o greulonyon urenhined. cadarn a de6r** oed ym mil6ryaeth. hael oed am rody~~om~~n. Ac ar un geir **eglurach oed no neb pei nat ymsodei ym pechawt** sodoma. Ac o acha6s hynny y bu atcas gan du6 ef. **Maelg6n eissyoes a gauas coron y teyrnas a llyw**odraeth enys prydein. Ac y gyt a hynny ef a oresgyn**n6ys y chuech enys yn gyntaf brenhin wedy arthur** 6rth coron enys prydein. sef oed y rei hynny ywerdon **ac islond. a godlont. ac orc. A llychlyn. a denmarc. A** rei~~n~~ hynny tr6y greulonhaf ymladeu y darystyng6s. **Ac or diwed yd aeth y my6n egl6ys ger lla6 y castell** ehun yn dygann6y ac yno y bu uar6. **AC yn nessaf y 6aelg6n y doeth keredic yn urenhin** ar enys prydein. G6r oed h6nn6 a garei teruysc **yn ormod ac anuundeb y r6ng y ki6da6t6yr e**hun. Ac 6rth hynny y bu gas ynteu gan du6 **a chan y teyrnas. A guedy g6ybot or saesson y an //**

LlGC 5266 t. 289

wastatr6yd. Anuon ar Godm6nt urenhin yr affric a wnaethant hyt yn ywerdon. yr dothoed a llyghes dirua6r **gantha6 y oresgyn ywerdon. Ac yna tr6y urat y saesson** y doeth Gotm6nd yr alban yr tir a thri ugein llong a **chan llong gantha6. yno yd oed y saesson t6yllwyr brat**wyr heb uedyd arnunt. ac yn y ran arall yd oed pria6t **genedyl yr enys a theruysc ac anuundeb y rygthunt.** A guedy duuna6 y saesson a Gotm6nd. ymlad a wnaeth**ant yn erbyn keredic urenhin. A guedy y fo y erlit o** dinas p6y gilid hyt yn circestyr. Ac yna y doeth ymberth **nei y louix brenhin freinc a g6rhau y Gotm6nd. gan** amuot y ganorthwya6 ynteu or Gotm6nd h6nn6 6rth **oresgyn teyrnas freinc ar torr y ewythyr. canys her**wyd y cadarnhaei agkyureithya6l y diholessit y emdeith **o*honei*. Ac or diwed guedy caffael y dinas ae losgi ymlad** cat ar uaes a orugant a cheredic urenhin. ae gymell **ar fo tr6y hauren hyt yg kymry. Ac ny orfowyss6s** Gotm6nd yna oe dechreuedic irlloned. o lad a llosgi **y dinassoed ar kestyll ar treuyd. yny daruu ida6 di**leu holl 6yneb yr enys hayach or mor b6y gilid. **y guyr ar guraged. ar meibyon ar merchet. ar guei**ssyon ar morynyon. ar yscolheigyon a effeireit. heb tru**gared o flam a chledyf a distryw hyt yt prid. Ar hyn** a diaghei or druan aerua honno. a foynt y ennyal**6ch a diffeith6ch y geissya6 amdiffyn eu heneideu. //**

LlGC 5266 t. 290

pa beth a allei kenedyl lesc kywarsangedic o dirua6r a gorthr6m pynnyer pecha6t a syberwyt. y rei a uyd**ynt yn wastat yn sychedocau guaet a theruysc ac an**uundeb y r6ng eu kiwda6t ehun. *Euelly yuelly* **truan ..nedyl enys prydein y guenheyst ti. Canys titheu kyn** no hynny a gymhelleist y kenedloed pell o teyrnassoed **y 6rthyt yn darystyngedic yt. Ac y weithyon yd 6yt tith**eu megys guinllan guedy ry ymchuelut y chuerwed **a cheithiwet hyt na elly bellach amdiffyn dy wlat nath** wraged nath ueibyon o la6 dy elynyon. Ac 6rth hynny **truan genedyl syber6 kymer dy benyt. Ac**

ednebyd y geir a dyweit yr argl6yd yn yr euegyl. Pob teyrnas **a ranner ac a wahaner yndi ehun. a distrywir. ac a** diffeithir. Ar thy a syrth ar warthaf y gilyd. Ac 6rth **hynny canys ymlad a theruysc y gywda6t ehun. a** m~~w~~cl6c teruysc a chyghoruynt a tywylla6s med6l dy **uryt ti. Canys dy syberwyt ti ny mynn6s uuyd**hau y un brenhin. 6rth hynny y guely ditheu y **creulonhaf paganyeit yn distry6 dy wlat. Ac yn** b6r6 y ty ar dorr y gilyd. yr hyn a wyl dy etiued **hyt dyd bra6t. Canys 6ynt a welant estronyon ge**nedloed yn medu eu tei ac eu trefneu. ac eu **kestyll. ac eu dinassoed. ac eu tref tat. o rei y ma**ent diholedic. Ac yspeiledic. y rei onyt duw ae pe**ir ny allant eu kynydu byth tracheuyn. //**

LlGC 5266 t. 291

Guedy daruot yr creula6n ysgymunedic h6nn6 a guyr yr affric y gyt ac ef. anreithya6 yr enys or mor p6y **gilyd ae llad. ae llosgi megys y dywetp6yt uchot. y rod**es ef loegyr yr saesson. canys tr6y eu brat yr dothoed **yr enys. Ac 6rth hynny y kily6s adlibin y brytanyeit** hyt yr emylyeu. hyt yg kymry a cherny6. A guneu**thur odyno mynych ryuel a mynych gyrcheu am** ben eu gelynyon. Ac yna wedy guelet o theon arch**esgob llundein ac archesgob caer eura6c. yr egl6ysseu** ar kenueinhyoed dwywa6l ae guassanaethei guedy eu **distry6 hyt y daear. sef a wnaethant kymryt y creiry**eu ac esgyrn y seint. A fo ac 6ynt hyt yr lleoed diffe**ithaf a ga6ssant ym mynyded eryri. rac ouyn eu** distry6 yn g6byl or ysgymun diuedyd genedyl saess**on. y sa6l ar eiryf o esgyrn seint a hendateu a oed** ganthunt. A rac colli hynny ot ymrodynt h6ynteu **oc eu bod y uerthyrolyaeth. Ac ereill a gerd6s yn** llongeu o*nadunt*. hyt ar uyrrder yr holl egl6y**sseu or a oed yn y d6y archesgoba6t llundein. a cha**er eura6c a edewit yn diffeith. **AC yna tr6y lawer o amser y colles y brytanyeit** coron enys prydein ae theilygda6t. Ar hyn a trigy**assei ganthunt h6ynteu o*honei* hi. nyt a dan un** brenhin y kynhelynt. namyn a dan tri creula6n. **gan uynych ymanreithya6. ac yr hynny heuyt //**

LlGC 5266 t. 292

ny chauas y saesson coron y teyrnas. namyn ~~ad~~ daly a dan y tri brenhin a orugant 6ynteu. A dan ym*anre**ithya6*** **heuyt. weithyeu ar brytanyeit. weithyeu er**eill y rygthunt ehunein. AC yn yr amser h6nn6 yd **anuones Giryoel papp A6stin y pregethu yr saesson hyt** yn enys prydein. Canys yn y ran yd oedynt h6y or enys **yr daroed dileu cristonogyaeth o*honei*. A chan y brytany**eit yd oed fyd gatholic gyuan didramg6yd. yr yn oes **Eleuterius papp. y G6r kyntaf a anuonassei pregeth**wyr atadunt. A guedy dyuot a6stin y cauas seith esco**ba6t. Ac archescoba6t yn gyula6n o preladeit credyuus** catholic. a manachlogoed llawer. yn y rei yd oedynt ke**nueinyoed d6ywa6l. yn talu dedua6l wassanaeth yn** herwyd eu hurdas y du6. Ac ym*plith* y manachlogo**ed hynny yd oed manachloc arbennic yn dinas ban**gor ua6r y maela6r. Ac yn y uanachloc honn.o y dywe**dit bot yn gymeint eiryf eu c6uent o uynych a gue**dy rannet en seith ran. y bydei trychan mynach **ym pob ran. heb eu prioryeit ac eu s6ydwyr. A hyn**ny oll yn ymborth o lauur eu d6ylya6. sef oed en6 **y habat Duna6t g6r oed h6nn6 anryued y** ethrylith ae dysc yn y keluydodeu. Ac yna y keiss6s ~~yr~~ **a6stin daryst6ng yr esc~~o~~yb 6rth kytlauurya6** y gyt ac ef y pregethu yr saesson. Ac yna y dan**gosses duna6t tr6y amrauael a6durdodeu yr //**

LlGC 5266 t. 293

ysgrythur glan. hyt na dylyynt h6y pregethu eu fyd h6y y eu gelynyon. Canys eu harchescob oed udunt **ehunein. A chenedyl y saesson ynteu yn ormes arnad**unt. Ac yn dwyn eu guir tref tat y arnadunt. **Ac 6rth hynny na mynnynt na phregethu yr sae**sson na chedymdeithyas ac 6ynt. na chyuran eu **fyd ac 6ynt m6y noc a chwn. A guedy guelet o** Edelberth urenhin keint y brytanyeit yn ym6rth**ot a phregethu yr saesson. y gyt ac a6stin. sef a wna**eth ynteu blyghau. Ac anuon ar edelflet urenhin y **gogle~~u~~d. Ac ar y brenhined ereill or saesson y** erch~~u~~i **ud**unt lluyda6 y gyt ac ef am ben dinas bangor y dial **ar duna6t abat. Ac ar yr yscolheigyon ar athraon ereill** y gyt ac ef. a tremygassei a6stin y saesson ae pregeth. **A guedy kynnulla6 dirua6r lu o*nadunt*. dyuot a** wnaethant ar llu h6nn6 ganthunt hyt yg caer **lleon. yn y lle yd oed brochuael ysgithra6c yn eu her**byn. Ac yno y dothoedynt myneych a chredyfwyr **o bob manachloc or a oed yn teyrnas y brytanyeit.** Ac yn wuyhaf o dinas bangor y wedia6 du6 y **gyt ac eu pobyl. Ac yna guedy ymgynnulla6 y** lluoed o pob parth dechreu ymlad a wnaethant **y saesson ar brytanyeit. Ac or diwed y bu reit y** 6rochuael ada6 y dinas. Ac eissyoes nyt heb wne**uthur aerua dirua6r y meint oe elynion. A gue //**

LlGC 5266 t. 294

dy caffael y dinas o edelflet. A g6ybot yr acha6s yr dothed y sa6l credyfwyr hynny yno. ymchuelut eu har**ueu a wnaethant yn y credyfwyr. Ac yn yr un dyd** h6nn6 gan coron merthrolyaeth yd ellyng6yt wlat **nef deu can wr a mil or myneich hynny. Ac ody**na mal yd oed y creula6n h6nn6 ae saesson y gyt **ac ef yn kyrchu parth a dinas bangor. wedy clybot** or brytanyeit y greulonder ymgynnulla6 a wnaeth**ant h6ynteu holl tywyssogyon y brytanyeit hyt y** mangor. Ac yna y doeth bledris tywyssa6c kerny6. **A Maredud urenhin dyuet. Catuan urenhin G6y**ned. mab oed h6nn6 y yago uab beli. uab einya**6n. uab Maelg6n G6yned. A guedy dechreu y 6r6y**dyr honno. drut a chalet ac aruthyr ac athrugar **uu ueint yr aerua o bob parth. Ac eissyoes tr6y** weledigyaeth trugared du6 y goruu y brytany**eit. Ac y brath6yt Edelflet ac y kymhell6t ar fo.** ar hyn a dianghyssei oe lu gantha6. Ac y sef eiryf **a las o lu edelflet chue guyr a tri ugeint a deg** mil. Ac ym parth y brytanyeit y dyg6yd6s bledris **tywyssa6c kerny6. Ac ar nyt oed ha6d y ryf y gyt** ac ef. AC yna yd ymgynnullassant yr holl 6ry**tanyeit hyt yg caer lleon. Ac oc eu kyffredin** gyghor a duundeb y gunaethant catuan uab **yago yn urenhin arnadunt. Ac odyna ymlit //**

LlGC 5266 t. 295

Edelflet yny oed or tu dra6 y humyr. Ac yna kynnulla6 a wnaeth Edelflet yr holl urenhined saesson y gyt ac ef. A dy**uot yn erbyn catuan. A guedy ymuydina6 o pob parth y** doeth **kedymdeytho.** y rygthunt y eu tagneuedu yn y wed hon. Gadu y edelflet **or tu dra6 y humyr. A chaduan yn urenhin ar enys pry**dein oll wedy hynny. Ac yn eida6 coron lundein. A guedy **cadarnhau y gytuot honno tr6y aruoll a g6ystlon o bob** parth. y bu gymeint kedymdeithyas a charyat a duund**eb y rygthunt. Ac megys yd oed pop peth yn gyffredin** y rygthunt. Ac yn yr amser h6nn6 y damweinn6s di**hol o edelflet y wreic pria6t y 6rtha6 o garyat gureic** arall. mal nas gad6ys hyt yd oed teruyn y gyuoeth ef. **A beichya6c oed y wreic. A chyrchu a wnaeth hitheu hyt** ar catuan. y adol6yn ida6 y chymodi ae g6r. A guedy na **all6s catuan cael kymot idi. sef a wnaeth rodi tr6ydet** idi yn y lys ehun. A gureic catuan heuyt oed yn ueicha6c. **A phan doeth eu hamser y ganet deu uab udunt. Ac** odyna pan uedydy6t y meibyon. y dodet catwalla6n ar **uab catuan. A Eedwin ar uab Edelflet. A guedy** eu meithryn y gyt yny oedynt yn weissyon ma6r. **eu hanuon a oruc eu ryeni udunt hyt ar selyf** urenhin llyda6. y dyscu moes A deua6t a mil6ry**aeth . a chyureithyeu llys. A guedy eu haruoll yn** llys selyf 6ynt. kymeint uu eu caryat ar yspeit **uechan. Ac eu kedymdeithyas ar brenhin. Ac nat oed //**

LlGC 5266 t. 296

neb oc eu kyuoedyon kyn garediccet ac 6ynt. Ac erbyn yspeit uechan. yny bei 6r6ydyr ny bydei neb a ragorei rac**dunt y mil6ryaeth. AC ym pen yspeit guedy mar6 eu** ryeni Catuan ac edelflet. kychuyn a wnaethant 6ynteu **o lyda6 a dyuot hyt yn enys prydein. A guedy kymryt** o bob un o*nadunt* llywodraeth y tat. y karyat ar ged**ymdeithyas ar duundeb a uuassei y r6ng eu tadeu h6**nn6 a gatwassant 6ynteu. Ac eissyoes ym pen d6y uly**ned wedy hynny. yd erchis edwin canhyat y catwalla**6n y wisga6 coron am y ben ynteu or tu dra6 y humyr **ac y anrydedu g6yluae6 arbennic megys y gunelhei yn**teu yn llundein. Ac yn y dinassoed y mynhei or parth h6n **y humy~~n~~r o hen gyneua6t. A guedy gossot oed dadleu** y rygthunt or acha6s h6nn6 ar glan dulas auon y**syd yn y gogled. A gossot doethyon o bob parth y dosp**arth y dadleu. sef yd oed catwalla6n or neill parth **yr auon yn gorwed ae ben ar arffet nei ida6. sef oed** ~~y~~ h6nn6 breint hir. A hyt tra yt oedet yn dyliuein y **dadleu y r6ng y deu niuer. sef a wnaeth breint 6yly**a6 yn braff. yny oed kyn wlypet 6ynep y brenhin. **a chet b6riit fioleit o dwuuyr am y ben. Ac ar hynny** deffroi a oruc cat6alla6n. A thebygu y mae cawat o **la6 yr dyg6ydyassei am y ben. A phan dyrcheif eisyo**es y 6yneb a guelet y g6r yeuanc yn 6ylya6. gouyn **a wnaeth ida6 paham yd 6ylyei. Ac yd atteba6d yn //**

LlGC 5266 t. 297

teu yr brenhin ual hyn. Defnyd y6 ymi 6ylya6 ac y genedyl y brytanyeit o hedi6 allan yn tragy**wyda6l y genedyl y*syd* yn diodef poen a cheithi**wet yr yn oes maelg6yn G6ned. Ac yr hynny etwa **ny chauas un tywyssa6c a allei kynydu y theilyng**da6t idi. Ar bychydic anryded yd oedet etwa yn y gy**nhal titheu hedi6 yn canhyadu y saesson d6yn hy**nny. tr6y eu gnotaedic t6yll. ac eu brat. Ponyt **clotua6r udunt h6y kynydu yn gymeint a gu**neuthur brenhin o*nadunt* ehun. A phan glywh**er hynny yn eu gulat 6ynteu yd ymgynnullant.** A thr6y e6 hen gyneuodic urat y goresgynnant **ni. ac distrywant an kenedyl hyt ar dim. Canys** kyneuodic y6 ganthunt oc eu mebyt tr6y urat **a th6yll na chathwant na fyd na chywirdeb 6r**th neb. Ac 6rth hynny argl6yd heb ef. yd oed ya6**nach yn*ni* eu**

kywarsangu h6y noc eu hanrydedu. Canys pan eteliis Gortheyrn gortheneu 6y**nt yn gyntaf tr6y ar6yd tangneued. megys** guyr fydla6n y ymlad y gyt ac ef. tros y wlat **yn erbyn y elynyon. eisyoes pan allassant 6y gyn**taf caffael lle ac amser. y dangossassant eu t6yll **ac eu brat ida6. gan talu druc tros da. ac y bre**dychassant guyrda y teyrnas. a y lladassant. Ac ody**na tr6y urat y guen6ynassant Emreis wledic. //**

LlGC 5266 t. 298
A guedy hynny y bredyssant 6thyr bendragon. A guedy hynny y gunaethant urat arthur. gan duuna6 a med**ra6t yn y erbyn. Ac odyna y torrassant eu haruoll a che**redic urenhin. Ac y dugant Gotm6nd urenhin yr **affric ar y dorr. A thr6y eu brat h6y y diholet ef yn** warad6ydus Ac y distrywyt y genedyl yn diuessur **A Gudy dywedut o ureint hir yr ymadrodyon hyn**ny. ediuar uu gan catwalla6n ry wneuthur dad**leu or acha6s h6nn6. Ac anuon a wnaeth hyt ar edw**in. y uenegi ida6. nat yd oed yn caffael kyghor ar **ganhyadu ida6 yr hyn yd oed yn y erchi. Canys gos**sodedic oed o gynneua6t. yr dechreu kynnyd enys **prydein na bei yndi namyn un coron brenhinyaeth.** Ac na ellit kynn6yssa6 deu urenhin ynteu ar ossy**mdeith un. Ac am hynny llidya6 a wnaeth edwin ac** ada6 y maes ar dadleu. A thygu tr6y irlloned y guis**cei coron heb ganhyat catwalla6n. A guedy dyuot** yr ymadra6d ar catwalla6n y tyng6s ynteu tr6y **irlloned a oed wuy. o guisgei ef coron yn teruy**neu enys prydein. y lladei ynteu y ben ef a dan y **coron. Ac o hynny geni teruysc y rygthunt. A gue**dy kynnulla6 llu m6yhaf a allassant o bob parth. **dyuot erbyn yn erbyn hyt y tu dra6 y humyr.** Ac yna wedy ymgyuaruot or deu lu. A dechreu ym**lad. colli a oruc catwalla6n llawer o uilyoed oe wyr. //**

LlGC 5266 t. 299
Ae gymhell ehun ar fo. A chymryt y hynt a wnaeth ar fo tr6y y gogled. A chael llongeu a my**net hyt yn ywerdon. A guedy caffael o edwyn y uudugolyaeth** kerdet a oruc ynteu tr6y gyuoeth catwalla6n. a llosgi **y dinassoed ac eu hanreythya6. A llad y bilein*llu* ar tir**diwyllodron. Ac ar hynny eissyoes guedy caffael porth o **catwalla6n o ywerdon. keissya6 dyuot a oruc parth ac** enys prydein. A pha borthua bynnac y delhei y bydei ed**win a llu gantha6 yn y ludyas. Canys dewin doethaf** yn y byt a oed gan edwin. Pelis enwir oed y hen6. A **h6nn6 a adnabydei ar redec y syr. A th6ryf esgyll yr** adar y damweinyeu a delhei rac lla6. a hynny a uyn**agei ynteu y edwin. Ac 6rth hynny ny allei catwa**lla6n dyuot enys prydein. A Guedy g6ybot hynny **o catwalla6n anobeithya6 a oruc o tebygu na chaffei** byth dyuot tracheuyn y enys prydein. Ac or diwed **y cauas yn y gyghor mynet hyt yn llyda6. y adol6yn** nerth a chanhorth6y y gan selyf urenhin llyda6. megys **y gallei dyuot y6 gyuoeth tracheuyn. A throssi a wna**ethant eu h6yllyeu parth a llyda6. Ac yn hynny kyuodi **guynt kythra6l g6rth6yneb yn eu herbyn. Ac yn de**issy6yt guasgaru eu llyghes hyt nat oed un llong **y gyt ae gilid. A dirua6r ouyn a dygyrch6s llywyd** llong y brenhin. Ac ymada6 ae ly6 a oruc. Ac y*uelly* **y buant ar ua6d yn gyhyt ar nos. //**

LlGC 5266 t. 300
mal y dyccei y tonneu h6nt ac yma. A phan doeth y dyd trannoeth. y doethant y enys uechan yr **tir. sef oed y hen6 Garnarei. A guedy caffael y tir o**nadunt tr6y dirua6r lauur a mord6y. kleuychu a **wnaeth catwalla6n o orthr6m heint. y r6ng dolur** gantha6 colli y wyr. ar tymestyl ar mord6y a diuro**ed. Ar alltuded oed arna6 ynteu ehun. A chyn trym**het uu y heint. ac na lewes teir nos. a thri dyeu na **b6yt na dia6t. Ar petweryd dyd. y doeth arna6 blys** kic hely. A guedy mynegi ohona6 hynny y ureint **hir. kymryt bwa a wnaeth breint. A mynet y cr6ydra6** yr enys. y edrych a damwenyei ida6 caffael y ulys y6 **argl6yd. A guedy na chauas dim goueilyeint a thrist**tit a gymyrth ynda6. rac ouyn dyuot agheu y ar**gl6yd. am na chaffei yr hyn yd oed yn y chuenychu.** A chany 6ydyat hagen beth a wnaei. Aruer a oruc **o geluydyt ny gly6ssei eiryoet. trychu dryll o gy**hyr y uord6yt a chyllell ae dodi ar uer. ae ardym**heru yn da ae rodi y catwalla6n. Ae yssu a wnaeth** catwalla6n ida6 gan tebygu y mae kic anyueil guy**llt oed. A ryuedu yn ua6r a wnaeth. na ry ga6ssei** eyroet y ry6 chueith a blas. yr ga6ssei ar y gol6yth h6nn6. **Ac ar hynny y dechreuis grymhau y anyan. Ac er** ......ydyd yd oed yn yach. Ac yna dechreu a wna**...ant** **kyweirya6 eu llong. a dyrcha //**

LlGC 5266 t. 301
uael h6yl a chymryt mora6l hynt. Ac y gaer gydalet y doethant y tir llyda6. Ac odyna y doethant hyt **ar selyf urenhin llyda6. Ac y herbynn6s ynteu yn anrydedus.** A Guedy G6ybot o*hana6* yr

acha6s yr dothoedynt. ada6 **nerth a chanhorth6y a wnaeth udunt. a dywedut** megys hyn. Dolu~~l~~rus yw gennyf ui etholedigyon **wyr yeueinc bot gulat a6ch hen tadeu chui wedy** ry oresgyn o estra6n genedyl. A chuitheu wedy **a6ch dihol yn warad6ydus. ac ...ill oc a6c kenedyl** yn gywarssagedic a danunt. A p.ob kenedyl yn a6ch **kylch yn amdiffyn eu gulat yn 6ra6l. A ryued yw** gulat gystal a chyn gadarnhet ac enys prydein. na **ell6ch chuitheu y amdiffyn hi rac kenedyl saesson** pan oed a6ch hen tadeu chui a guyr y wlathon hon **yn y guarchad6 hi nyt oed wuy ganthunt no dim** y hamdiffyn rac y saesson a rac pob kenedyl. Ac 6yn**t6y a uydynt argl6ydi ar yr holl enyssed yn eu kylch** Ac ny bu un genedyl a allei g6rth6ynebu udunt **eithyr guyr ruuein. A chet bei darystygedic. Ar ys**peit y wyr ruuein. 6ynt a gymhell6yt eissyoes o**honei yn warad6ydus wedy llad eu tywyssogyon yn** ll6yr. Ac eissyoes yr pan duc maxen wledic. a chynan **meiryada6c y dylyedogyon o*honei* hyt y wlat hon** ny bu yno hayach yr hynny a allei kynydu y breint **idi tracheuyn. A chet ryfei rei heuyt a gynydei ud** //

LlGC 5266 t. 302

unt beth oc eu breint. ereill a uei wannach a gollei hynny eilweith. Ac 6rth hynny dolur y6 gennyf a6ch **guander. Canys un genedyl ym. ac o un en6 yn gelwir** brytanyeit. megys chuitheu. Ar wlat a ~~el6ch~~ wel6ch **chui yman yd ym ni yn y guarchad6 hi yn wra6l** ac yn y hamdiffyn rac pa6b oc an gelynyon. **A Guedy daruot y selyf dywedut yr ymadra6d h6n.** megys kewilydya6 a wnaeth catwalla6n. Ac atteb yr **brenhin a oruc ual hyn. Argl6yd urenhin heb ef. du6** a talho yt ry ada6 nerth a chanhorth6y ymi y geis**sya6 uyg kyuoeth tracheuyn a minheu ae diolych**af. yr hyn a dywedy ditheu bot yn ryued gennyt **llesget kenedyl enys prydein. hyt na allassant kyn**nal breint eu hen tadeu guedy dyuot y brytanyeit **hyt y wlat hon nyt reit ryuedu hynny herwyd** y tebygaf ui. sef acha6s y6 hynny. dylyedogyon yr **holl teyrnas. a duc y tywyssogyon hynny ganth**unt hyt y wlat hon. Ar anyledogyon a trigyassant **yno. A phan gauas yr anyledogyon medyant y guyr** ma6r bohedic dyleda6c. ymdyrchauael yg cam ry**uyc a syberwyt a wnaethant wynteu yn wuy** noc y canhyadei dylyet. Ac o ormodyon kyuoeth **a drythyll6ch a golut. ymrodi y odineb megys** na chly6yt y kyfry6 ym*plith* y kenedloed. A megys y dy**weit Gildas. hyt nat oed m6y y pecha6t h6nn6** //

LlGC 5266 t. 303

no phob pecha6t or a uyd ym*plith* y kenedeloed. Ac yn bennaf y peth a distry6 ansa6d yr holl da. Cassau gui**ryoned a charu kelwyd. a thalu dr6c dros da. anrydedu** enwired dros hygar6ch. Aruoll diawul dros egyl go**leuat. urda6 brenhined a wneynt or rei a 6ypynt** eu bot yn greulonhaf. Ac yn hynny tr6y d6yll ac en**wired y bredychynt ac y lledynt. Ac eilweith ethol** ereill a uei greulonach. Ac o bei un a garhei wi**ryoned yn wuy noe gilyd. h6nn6 a diholynt megys** bratwr enys prydein ac a distrywynt oc eu holl yn**ni. Ac y*uelly* y guneynt pob peth yg g6rth6ynep** y wiryoned. Ac ny cheissynt dim y gan uedyc yr holl **nerthoed. Ac y gyt a hynny. hyt nat m6y y guna**ei y dynyon byt hynny namyn y mynych ar guyr **egl6yssic. A chenueint duw ehunan. Ac 6rth hynny** nyt ryued bot yn gas gan duw y genedyl a wne**lhei y ry6 weithredoed hynny. Ac or acha6s h6nn6** colli o*nadunt* tref eu tat ac eu gulat. Cany**s du6 oed yn mynnu d6yn estra6n genedyl y** dial eu pechodeu arnadunt. Ac y eu diwreid**ya6 oc eu gulat. a thref eu tat. Ac eissyoes yr** hynny. teil6ng oed pei du6 ae canhyatei kei**ssya6 kynydu eu breint. ac eu hen teilygda6t** udunt. A b6r6 guartadwyd y 6rth am pria6t **genedyl. mal na ellit dywedut yn bot ni yn** //

LlGC 5266 t. 304

tywyssogyon llesc na guallus mal na lauuryem y geissya6 b6r6 guaradwyd y 6rthunt. Ac yn achuanec y ~~hynny~~ **hynny hyach yd archaf ui dy ganhorth6y di noc 6n arall** canys yr un gorhendat a uu yn. an deu. sef oed h6nn6 **maelg6n G6yned goruchel urenhin enys prydein.** A uu petweryd yn guledychu guedy arthur. A deu uab **a uu ida6. ac einya6n oed en6 y neill o*nadunt*. A** Run oed y llall. Ac y einya6n y bu uab beli. Ac yr **beli h6nn6 y bu uab yago. y yago y bu uab Catuan** uyn tat inheu. A Run wedy mar6 einya6n. Ae dihol **ynteu or saesson. A doeth hyt y wlat hon. Ac a rodes y** uerch y howel uychan. uab howel uab emyr llyda6. **y g6r a uu y gyt ac arthur yn goresgyn y gulatoed.** ac yr uerch honno y bu alan yn uab o howel uych**an. Ac y alan y bu uab howel dy tat titheu y ...** a uu ryuel6r cadarn ar freinc tra uu uy6. Ac **. gynhelliis breint y genedyl yn wra6l. AC yna y .** trigy6s catwalla6n y gayaf h6nn6 y gyt a sel.**f urenhin llyda6. Ac yn eu kyt gyghor y ca6.**sant ell6ng breint hir hyt yn enys pry.**ein y edrych a rodei du6 ida6 o damwein** caffael pelis enwir llad. y dewin a oed

gyt **ac edwin. mal y bei ha6s y catwalla6n caffa**el dyuot enys prydein. A guedy dyuot breint **hir. hyt yn norhamt6n. kymryt a oruc guisc //**

LlGC 5266 t. 305
achana6c amdana6. A guneuthur bagyl ida6 o hayarn llym megys y gallei llad y dewin a hi. o chyuarf**ei ac ef. Ac odyna kerdet racda6 parth a chaer ef**ra6c y lle yd oed edwin yn yr amser h6nn6. Ac ual **yd oed yn gorymdeith ym*plith* yr achanogyon na**chaf chuaer ida6 yn dyuot allan or llys y gyrchu **d6uyr yr urenhines. honno yr dugassei edwin** gantha6 o gaer uragon 6rth y gossot yg wassa**naeth y urenhines. A guedy guelet o ureint y chu**aer. ae hadnabot gal6 a wnaeth arnei yn eithyr **leuan. A sef a wnaeth y uor6yn ryuedu p6y ae gal**wassei. A guedy y adnabot mynet yrdanc arnei. **rac ouyn o damwein y adnabot oe elynyon. A gue**dy mynet d6yla6 m6nygyl. megys yn rith ymad**ra6d arall mynegi a wneth y uor6yn ansa6d y** llys ida6. A dangos y dewin ida6 yr dothoed allan. **o damwein yr oric honno tra yt oedet yn rannu yr** achanogyon. A guedy adnabot o ureint y dewin. **ymgymysgu a wnaeth ar achanogyon yn y parth yd** oed y dewin yn ryoli. A phan gauas lle ac amser **yn gyntaf. gossot a wnaeth ar y dewin ae uagyl** hayarn a dan y uron. Ac ar yr un dyrna6t h6nn6 **y llada6d. Ac yn y lle b6r6 y 6agyl oe la6 ac ymge**mysgu ar achanogyon ereill. Ac 6rth hynny nyt **adnabu neb arna6 ry wneuthur y gyulauan. //**

LlGC 5266 t. 306
A chynh6ryf ma6r a gyuodes yn y ~~lly~~ llys o acha6s ry lad y dewin. A gossot guyr a guersylldyeu ar pyrth y **llys ar dinas y6 gad6 rac dianc y neb a ladassei y dewin.** Ac odyna eissyoes kychuyn a oruc breint hir parth ar di**nas a elwit exon. Ac yn y lle dyuynnu atta6 y brytanyeit** a chadarnhau y dinas ar gaer yn eu kylch. A mynegi a **wnaeth breint udunt megys y lladassei y dewin. Ac** odyna anuon tr6y gennadeu ar catwalla6n y uyne**gi ida6 ynteu ry lad y dewin. A guedy mynet y chued**yl h6nn6 yn honneit tros 6yneb enys prydein. Pean**da tywyssa6c mers a doeth a chynnulleitua ua6r** o saesson gantha6. hyt am ben exon y dinas yd oed ure**int hyr yn y warchad6. a dechreu ymlad ac ef.** AC ar hynny y doeth catwalla6n a deng mil o uarch**ogyon arua6c gantha6. yn borth ida6 y gan selyf 6re**nhin llyda6. A guedy y dyuot yn agos yr gaer yd **oed ureint yndi mal y guelei. rannu y uarchogyon** a oruc yn pedeir bydin. ac yn diannot kyrchu y ely**nyon. Ac yn y lle ar dechreu y 6r6ydyr daly peanda** a llad aneiryf oe lu. A guedy guelet o peanda nat **oed ford ida6 amgen y caffei ellygda6t na rydit.** daryst6ng a wnaeth y catwalla6n a g6rhau ida6. **A mynet y gyt ac ef y ymlad ar saesson ereill.** A dyuynnu guyrda enys prydein y gyt ac 6ynt **y rei a uuassei ar digrein tr6y lawer o amser a //**

LlGC 5266 t. 307
chychuyn tr6y ~~lauur~~ humyr ar torr edwin. A dechreu anreithya6 y guladoed. Ac yna kynnulla6 a wnaeth edwin **a oed un ac ef or saesson. A dyuot yn erbyn catwa**lla6n hyt y maes hedfelt. ac yno rodi cat ar uaes ud**unt. Ac eissyoes tr6y weledigaeth du6 ar dechreu** y 6r6ydyr y llas edwin. Ac offrit y uab. A Godbolt **urenhin orc. A chanm6yhaf eu llu y gyt ac 6ynt.**. Guedy caffael o catwalla6n y uudugolyaeth honno. **medylya6 a wnaeth distry6 yr holl saesson. yn gyn** greulonhet ac yny kyuarfei saesnes ueichya6c ac **ef. Ae gledyf ehun y gellyngei y beichogi ar y** boly yr lla6r. Ac y*uelly* nyt arbedei catwalla6n nac **y wr nac y wreic nac y hen nac y yeuanc. nac y** uab nac y uerch. gan uedylya6 ei dileu yn ll6yr **o teruyneu enys prydein. Ac odyna ymlad a wna**eth catwa~~6~~lla6n ac osric y g6r kyntaf a doeth yn **urenhin yn lle edwin ae lad. ef a deu nyeint ida6** y rei a dylyynt guledychu guedy ef. **AC odyna y gunaethp6t oswallt yn urenhin yn lle** edwin. A h6nn6 a erlid6s catwalla6n o le y le. yny **doeth hyt y mur a wnaeth seueru̇s amhera6dyr gynt** y r6ng deiuyr a brennych. A guedy y fo hyt yno yd **anuones catwalla6n peanda a ran ua6r or llu y gyt** ac ef hyt yno. Ac ual yd oed oswallt wedy y gylch**ynu o peanda hyt nos yn y lle a elwir yn saesnec //**

LlGC 5266 t. 308
heuifyl. Ac yg kymraec y maes neua6l. sef a wnaeth oswallt dyrchauael del6 y groc ac erchi y6 gedym**deithyon dyg6ydya6 ar tal eu glinyeu. Ac o gyt dihe**wyt guedia6 yr holl gyuoetha6c duw. hyt pan uei **euo ac eu rydhaei y gan y llu seber6 h6nn6. Ac** y gan y cre~~l~~ula6n tywyssa6c oed arnadunt. Canyt **yt oedynt h6y herwyd y g6ydyat du6 yn keissya6 dim** namyn amdiffyn eu heneit ac eu kenedyl. A phan **yd oed y dyd trannoeth yn goleuhau. kyrchu eu gelyn**yon a wnaethant yn herwyd

euyrllit eu fyd. A **goruot a orugant y dyd h6nn6 ar peanda ae lu. A** guedy clybot o catwalla6n hynny. llidya6 a oruc yn **ua6r. A chynnulla6 y lu yn ll6yr ac ymlit oswallt** A guedy y odiwes yn y lle a elwit b6rnei y llada6d **peanda oswallt urenhin. A guedy llad oswallt** y doeth oswi aelwyn y ura6t yn urenhin wedy **ef. A guedy caffael o h6nn6 tywyssogyaeth y saesson** kynnulla6 llawer a wnaeth o eur ac aryan. ac an**uon rodyon ma6r y catwalla6n. y g6r oed oruch**el urenhin ar holl enys prydein. A rodi darystynge**digyaeth a g6rogaeth ida6. Ac y*uelly* tangneuedu** ac ef. Ac odyna y kyuodes yn erbyn oswi deu ny**eint ida6 ueibyon y ura6t. Alfrit ac odwalt. A** guedy na allassant ehunein dim yn y erbyn y do**ethant hyt ar peanda. y erchi porth ida6 6rth uy //**

LlGC 5266 t. 309
net tr6y humyr y oresgyn ar torr oswi aelwyn Ac eisyoes ny lauass6s peanda torri y tagneued yr wna**ethoed catwalla6n yn enys prydein heb y ganhyat.** A Guedy annot hynny o*hona6* yny doeth G6ylua **y sulguyn. daly llys a wnaeth catwalla6n yn llun**dein. a guisga6 coron enys prydein am y ben. A holl **tywyssogyon kymry a saesson a doethant yr llys na**myn oswi aelwyn ehun. Ac yna y doeth peanda hyt **ar catwalla6n y ouyn ida6 pa acha6s na dothoed** oswi aelwyn yr llys. A holl tywyssogyon kymry **a saesson wedy ry dyuot namyn ef ehun. Ac** y dywa6t catwalla6n panyw o acha6s y uot yn **glaf nac ef argl6yd heb y peanda nyt or acha6s** h6nn6 na doeth. namyn anuon kennadeu a wna**eth hyt yn germania y waha6d saesson atta6. y ge**issya6 dial oswallt y ura6t arnam ni ui a thi. Ac y **gyt a hynny dywedut a wnaeth y uot yn torri tag**neued enys prydein ae hed6ch gan dihol y deu ny**eint. alfrit ac odwalt. Ac erchi canhyat a wnaeth** peanda oe lad neu ynteu oe dihol oe teyrnas. **AC yna guedy gal6 o catwalla6n y gyghorwyr att**a6. a medylya6 beth a wnelhit am hynny. ym**plith hynny maredud urenhin dyuet a rodes** y kyghor h6n. Argl6yd urenhin heb ef. canys holl **genedyl saesson a derpereist ti eu dihol yn ll6yr //**

LlGC 5266 t. 310
or enys hon. pa acha6s y trosseist titheu y ar y med6l h6nn6. Ac y diodefeitst eu bot yn cael hed6ch yn an plith. Ac 6rth **hynny dyro ganhyat y peanda y ryuelu megys y bo ter**uysc y r6ng y saesson ehunein. cany dylyir cad6 fyd **na chywirdeb 6rth y neb nys catwo. Ac atuyd ys llad** pob rei o*nadunt* i gilyd. Ac y*uelly* dilyher 6ynteu yn **ll6yr or enys hon. aC ar hynny y rodes catwalla6n** canhyat y peanda y oresgyn ar oswi. A guedy kynnulla6 **llawer o lu kychuyn a oruc peanda tr6y humyr ar torr** oswi aelwyn. A ryuelu yn 6ychyr a oruc arna6 gan an**reithya6 y wlat a llosgi. A chynnic a wnaeth oswi** llawer o rodyon eur ac aryant a thlysseu guerthua**6r y peanda yr peidya6 ae ryuel. A guedy na mynnei** peanda dim y gantha6 sef a wnaeth kynogni du6 **ac ef. A chet bei llei y niuer noc un y g6r arall** rodi cat ar uaes ida6 ger glan auon a elwit win**ued. Ac yna y llas peanda ar y decuet ar ugeint o ty**wyssogyon saesson. A guedy llad peanda y rodes catwa**lla6n y gyuoeth y ulfryt y uab. ac y kymyrth h6nn6** Eba ac edbert tywyssogyon mers a ryuelu yn erb**yn oswi. Ac eissyoes or diwed eu kymodi a wnaeth** catwalla6n udunt. AC 6yth mlyned a deu uge**int wedy goruot o catwalla6n y bu yn guledychu.** Ac ym pen yr 6ythuet mlyned a deu ugeint y cle**uych6s catwalla6n urenhin y brytanyeit o hene //**

LlGC 5266 t. 311
int a guander. ac yd aeth or byt h6n ym pym.....etdyd o uys tachwed. Ae corff a gymyrth y brytanyeit ac a irass**ant ac iredeu guerthua6r. Ac ae dodassant y my6n del6** o euyd guedy y dineu ar y lun ehunan o anryued gel**uydyt a chywreinr6yd. Ac ae gossodassant ar del6 march** o euyd ac arueu amdana6 anryued eu teccet od uwch **pen y porth y tu ar gorllewin y lundein yr aruthred ac** ouyn yr saesson. Ac a dana6 y gunaethp6t egl6ys. Ae chy**segru yn anryded seint marthin. 6rth ganu efferenn**eu rac y eneit. ac eneideu cristonogyon y byt y gyt **ac ynteu. Ar g6r h6nn6 uu y tywyssa6c euyda6l ar darogan myrdin.** Guedy daruot hynny y kymyrth catwaladyr uendi**geit y uab ynteu llywodraeth y teyrnas. Mam catwa**ladyr ynteu oed chuaer untat y peanda. y mam hith**eu oed wreic uonhedic o dylyedogyon ergyng ac euas.** A honno a gymyrth catwalla6n y wreic ida6 wedy **y gymodi a pheanda. A guedy llywya6 o catwaladyr** y teyrnas tr6y yspeit deudeng mlyned yn 6ra6l tr6y **hed6ch a thagneued. yna y cleuych6ys or ry6 nychda**6t. ac o acha6s hynny kyuodi teruysc ac anuundeb **y r6ng y brytanyeit ehunein. Ar wlat f6rythla6n** a distriwassant oc eu hysgymun teruysc. Ac y gyt **a hynny y ryw direidi arall a doeth arnadunt y** dial o du6 arnadunt eu pechodeu ac eu syberwyt. **Ac y sef oed hynny. dirua6r uall o greula6n newyn. //**

LlGC 5266 t. 312

a thy.....yl a marwolyaeth ym pob gulat tros wn.b .... prydein yn gyffredin. hyt na cheffit na b6yt na dia6t eithyr **ychydyc y neb a allei hely y diffeith6ch ac ynyal6ch ar** tymhestyl newyn honno y doeth mr6olyaeth yn y hol yn gy..... y **~~hyt~~ ac na allei y rei by6 cladu y rei meir6. Ac 6rth hy**nny sef a wneynt mynet yn toruoed tros uoroed y wlatoed y byt **y emdeith. ac ada6 eu gulat yn diffeith gan griduan a** ch6ynuan ac 6ylyouein. ar y wed hon. Argl6yd holl*gyuoetha6c* **nef a daear brenhin. ti an rodeist megys deue**it yn wuyt bleideu. Ac an guesgereist ym*plith* y ken**edloed. Ac yna y kyweiry6s catwaladyr ehun llyghes** Ac y kychuynn6s parth a llyda6. gan achuanecau y ry6 **g6ynuan hon. Guae ni pechaduryeit am an amra**ualyon pechodeu tr6y y rei y codassam yr holl***gyuoetha6c* duw. cany chymerassam penyt tra ga6ssam** yspeit y penydya6. Ac y~~.~~ m ymwneuthur a du6. 6rth hyn**ny hedi6 y mae du6 yn dial arnam ninheu hynny. Ac yn** an diwreidya6 ac yn an dihol oc yn ganedic daear **cany all6s guyr Ruuein gynt an dihol. nar yscoty**eit nar fychteit nar bratwyr saesson t6yllwyr. **wedy hynny tra oed uod du6 ae ewyllys y gyt a** ni. A hyt tra uynn6ys ef guledychu o*honam* nin**heu. 6rth hynny euo ysyd wir 6ra6dwr yn an gue**let ni heb peidya6 ac an pechodeu. Ac nat oed un ge**nedyl a allei na distry6 na dihol an kenedyl ninheu //**

LlGC 5266 t. 313

oc eu gulat. Ac ynteu yr mynnu cospi a ya6nhau y rei ynuyt. A anuones y dial yn tr6m ac yn tost **arnam ni. megys y mae reit yn. yn toruoed ada6** an pria6t wlat a thref an tat. Ac 6rth hynny **ymchuelet guyr ruuein. ymchuelet yr yscotyeit** ar fychteit. ymchuelet y bratwyr twyllwyr sae**sson. llyma enys prydein yn diffeith udunt. h6y.** guedy ry diffeitha6 o uar du6. yr honn ny allassant **h6y oc eu holl gedernyt y diffeitha6.** A Chan y ry6 g6ynuan honno y doeth catwaladyr **uendigeit a hynny o gynnulleitua y gyt ac ef** hyt yn llyda6. A chyrchu a wnaethant hyt ar **alan urenhin llyda6. nei y selyf oed h6nn6.** Ac ynteu ae herbynn6s ef yn llawen anry**dedus mal yd oed teil6ng aruoll brenhin. Ac** yna yd edewit enys prydein y diffeith oe phria6t **gi6da6twyr. eithyr ychydic a dianchei yn diffei**th6ch kymry tr6y ymborth ar hely. rac creu**londer y uall newyn honno. A~~e~~r aruthred y uall** honno a barha6s ar y brytanyeit tr6y un 6lyned **ar dec. Ac ar y saesson heuyt y bu aruthyr y uall** honno tr6y hynny o amser. Ar hyn a diangassei **or saesson eissyoes a anuonassant hyt yn Germania** ar eu kenedyl. y uenegi udunt bot enys prydein **yn diffeith. heb neb oe phriodoryon yn y hamdiffyn** a mynegi udunt bot yn ha6d udunt y goresgyn //

LlGC 5266 t. 314

ae chyuanhedu canyt oed neb ae lludyei udunt. A phan gigleu y saesson hynny. kynnulla6 a wnaethant llu**sogr6yd ac amylder o wyr a guraged. A dyuot hyt y** gogled yr tir. A dechreu kyuanhedu y guladoed diffeith **a wnaethant or alban hyt yg kerny6. canyt oed. nac** ae lludyei oed nac ae guarauunei udunt. Ac or amser h6**nn6 allan y colles y brytanyeit llywodraeth enys pryde**in Ac y dechreuis y saesson y chyuahedu. **AC ym pen yspeit wedy ymgadarnhau or ysgymu**nedic pobyl honno. Coffau a wnaeth catwaladyr ry **peidya6 y tymhestyl honno ar uall ae gyuoeth. Ac** erchi porth a wnaeth y alan urenhin llyda6 y or**esgyn y gyuoeth ida6 tracheuyn. A guedy ada6** porth ida6 o alan tra yt oed yn paratoi y llyghes. **y doeth llef o nef ar catwaladyr y erchi ida6 pei**dya6 ae darpar. Cany mynnei du6 guledychu **or brytanyeit ar enys prydein h6y no hynny. Eny** delhei yr amser tyghetuena6l. A darogan6s myrdin **rac bron arthur Ac erchi a wnaeth y llef y cat**waladyr mynet hyt yn ruuein hyt ar sergius **pap. ac yno guedy darfei ida6 y penyt ef a riuit** y r6ng y rei guynuydedic. Ac y gyt a hynny y **dywa6t yr agel 6rtha6 y mae tr6y euyrllit y fyd** ef. y caffei y brytanyeit yn y diwed llywodraeth **enys prydein. pan darfei eilenwi yr amser tyg**hetuena6l. Ac ny bydei gynt hynny ynteu. noc **yny geffit esgyrn catwaladyr uendigeit o Ru //**

LlGC 5266 t. 315

uein. ac eu d6yn hyt yn enys prydein. A hynny a g geffir or diwed pan dangosser esgyrn y seint er**eill a gudwyt y gyt ac ef rac ouyn y paganyeit** yn ruuein. A phan gaffer yr esgyrn hynny y ke**iff y brytanyeit eu hargl6ydiaeth ar enys pryd**ein. Ac eu hen teilygda6t. Ac yna wedy caffa~~e~~el o **catwaladyr y d6ywa6l atteb h6nn6. y doeth hyt** ar alan urenhin llyda6 y uenegi ida6 hynny. **AC yna y kymyrth alan amrauael lyureu o darog**an myrdin emreis. a darogan yr eryr a proff6yd6s **yg caer septon. ac o cathleu sybilla. a dechreu edrych** y rei hynny yn ll6yr. 6rth 6ybot ae prud yr atteb **yr**

ga6ssei ef y gan yr angel. A guedy na weles dim yn g6rth6ynebu ida6. y annoc a wnaeth alan ida6 **y uuydhau 6rth ~~g~~ y d6ywa6l gyghor h6nn6. ac y** peidya6 ac enys prydein. Ac anuon iuor y uab ac yni **y nei hyt enys prydein rac diffodi dyleda6c o lin te**yrned a brenhined enys prydein. a rac mynet ~~guelygord~~ **dyffeyth6c. o g6byl arnei. AC yna yd ymedewis catwa**ladyr uendigeit. ac yd ym6rthodes a phob peth by**da6l. yr caryat tragywyda6l teyrnas du6. ac yd aeth** hyt yn ruuein. Ac yna y cadarnha6s sergius pap **ef ym*plith* eiryf y seint gleinnyon. Ac yn y lle** o deissyuyt heint y cleuych6s. Ac yn y deudecuet dyd **wedy calan mei yd aeth or byt h6n ef. y tragywyd**a.. teyrnas wlat nef. yn yr 6ythuet 6l6ydyn **a phetwar ugeint. a seith gant guedy geni mab //**

LlGC 5266 t. 316
du6 or argl6ydes ueir wyry. AC yna wedy kynnulla6 or iuor uab catwaladyr ac **ini y keuynder6 yr hyn a allassant o longeu 6ynt** a doethant hyt yn enys prydein. Ac 6yth mlyned a **thrugeint y buant yn ryuelu y dywal. ac yn wastat** ar y saesson. ac nyt ma6r dygrynoes udunt. Canys **y uarwa6l tymestyl a uuassei o uaal a newyn. yr daroed** idi llad a distry6 syber6 genedyl y brytanyeit hyt na **ellynt g6rthlad gormes estra6n genedyl y 6rthunt.** Ac o hynny allan ny elwit 6ynt yn urytanyeit. namyn **yn gymry. Ac o hynny allan y gunaeth y saesson yn** gall ac yn doeth. cad6 tagnheued a duundeb y rygth**unt ehunein. A diwyllya6 y tired ac adeilat y dinas**soed ar kestyll. Ac y*uelly* y b6ryassant argl6ydiaeth **y brytanyeit y arnadunt. Ac 6ynt ehunein yn medu** holl loegyr a dan Edelstan yn tywyssa6c arnadunt. **y g6r kyntaf or saesson a wisg6s coron y teyrnas.** Ac o hynny allan y colles pria6t genedyl yr enys eu **hen6 ac eu dylyet ac ny allassant y chaffael o hynny** allan. namyn yn uynych neu ynteu yn w........**ef keithiwet saesson arnadunt. E tywyssogyon a uu**ant ar gymry wedy hynny pob eilwers a orchym**ynneis i y carada6c o lan carban uyg kytoeswr** Ac ida6 ef yd edweis i y defnyd. y ysgriuennu y **llyuyr o hynny allan. Brenhined y saesson y rei a** doethant ol ynol a orcymynneis i y wilym o walm**esbyr. a henri o hontendeson. A thewi a rei kymry. //**

Peniarth 16iv ff. 50r
Kernyw. A Bytwini esgob yn ben esgyb. A charadawc 6reichuras yn ben henyf. Arthur yn ben teyr**ned ym penn ryonyd yn y gogled. A gerthmul wle**dic yn benn hyneif. A chyndeyrn garthwys yn **benn esgyb. Tri hael .e.p. Nud hael .m. senyllt.** Mordaf hael .m. seruan. Ryderch hael .m. Tudwal tut**clyt. Tri gwyndeyrn .e.p. Ewein .m. 6ryen. Run .m** Elgwn. Ruua6n beuyr .m. dewrarth wledic. Tri **deifnyawc .e.p. Gwalchmei .m. Gwyar. A llach**eu .m. Arthur. A Riwallawn wallt banhadlen. **Tri phost cat .e.p. Duna6t .m. pabo post prydein.** A Gwalla6c .m. Lleena6c. A chynuelyn drws**gyl. Tri tharw catuc .e.p. Kyn6a6r catgaduc** .m. Kynwyt Kynwydyon. A Gwendoleu .m. Kei**da6. Ac 6ryen .m. Kyn6arch. Tri tharw 6nben** e.p. Elinwy .m. Cadegyr. A chynhaual .m. Argat. **Ac Auaon .m. Talyessin. tri meib beird oedynt** ell tri. Tri lledyf 6nben .e.p. llywarch hen .m. **Elidir lledanwyn. A manawydan .m. llyr ll~~y~~edy**eith. A gwga6n gwron .m. peredur .m. Elifer **gosgorua6r. Tri 6nben llys Arthur. Go6rowy** .m. Echel 6ordwytwll. A chadreith .m. portha6r **gadw. A fleudur flam. Tri 6nben deiuyr a** brennych. Gall .m. disgyfdawt. Ac ysgafnell .m. **disgyfdat. A diffydell .m. disgyfdawt. tri meib** beird oedynt ell tri. Tri Gwa6rud beird .e.p. **trist6ard bard 6ryen. A dygynnelw bard Ewein //**

Peniarth 16iv ff. 50v
m. 6ryen. Ac Auan 6erdic bard catwallawn .m. catuan. Tri o6er6eird .e.p. Arthur. A chatwalla6n .m. catuan. **A rahaut eil morgant. Tri chynweissyat .e.p. caradawc** m. bran. a chaurdaf .m. Karadauc. Ac ewein .m. max**en wledic. Tri llyghessa6c .e.p. Gereint .m. erbin. A** Gwenwynwyn .m. naf. A march .m. meirchya6n. Te**ir llyghes gynniweir .e.p. llyghes lla6r .m. eiryf.** A llyghes di6ng .m. Alan. a llyghes solor .m. mur**thach. Tri gwrduaglawc .e.p. riueri .m. tangwn.** A dina6t 6aglawc. A phryder .m. dolor deiuyr a brennych. **Tri huala6c .e.p. Katwaladyr 6endigeit. A run .m.** maelg6n. A riwalla6n wallt banhadlen. Tri chat**uarcha6c .e.p. caradawc 6reichuras. A meuwaed** o arllechwed. A lyr lluyda6c. Tri galouyd .e.p. gre**idya6l galouyd .m. eu6ael adrann. A gueir gwr**hyt6a6r. A drystan .m. tallwch. Tri ruduoawc .e.p. **Arthur. a run .m. beli. A morgant mwynua6r.** Tri thaleithya6c cat .e.p. drystan .m. tallwch. A **hueil .m. caw. A chei .m. kenyr keinuaruawc.** Ac un oed taleithyawc arnadunt wynteu ell tri. **Bedwyr .m. bedrawc oed h6nn6. Tri glew .e.** .p. tri meib haearn6ed 6rada6c. Grudnei. a hen**ben. ac edena6c. Tri thrahauc .e.p. sawyl ben**

uchel. A phasken .m. 6ryen. A run .m. einya6n. Tri **ysgymyd aer6aeu .e.p. Gilbert .m. catgyffro. A** moruran eil tegit. A gwga6n gledyfrud. Tri aer //

Peniarth 16iv ff. 51r
.e.p. selyf .m. kenan garrwyn. Ac 6ryen .m. kyn6arch. Ac auaon .m. talyessin. Tri gwrdueichyat .e.p. Drystan **.m. tallwch. A gedwis moch march .m. meirchyawn** hyt tra aeth y meichyat y erchi y essyllt dyuot yw **gynnadyl. Ac Arthur yn keissyaw un hwch onadunt.** Ae y dwyll ae y dreis. ac nys cauas. A phryderi .m. pwyll **pen annwuyn a getwis moch pen*daran* dyuet yg** glyn c6ch yn emlyn. A choll .m. coll6rewy a getwis **henwen h6ch dallwyr dallben. a aeth yg gordody** hyt ym penryn austin yg kernyw. Ac yn aber ta**rogi yg went ys coet y doeth yr tir. A choll map** coll6rewy ae la6 yn y gwrych pa ford bynnac y **kerdei nac ar 6or nac ar dir. Ac y maes g6enith** yg went y dotwes g6enithen. A g6enynen. Ac yr **ymae goreu lle y wenith ae wenyn y lle hwnn6.** Ac od yno yd aeth hyt yn llonyon ym pen6ro. Ac yno **y dotwes ar eiden a g6enynen. Ac yr hynny y mae** lle y heid llonyon. Ac od yno y kerdws hyt yn riw **kyuerthuch yn eryri. Ac yno y dotwes ar geneu** bleid. ar ar gyw eryr. Ac eryr a rodes coll. m. coll**6rewy y 6rernnach wydel or gogled. Ar bleid a rod**es y 6euwaed .m. o arllechwed. Ar rei hynny 6u **meuwaed. ac eryr brennach. Ac od yna yd aeth hyt** y maendu yn llan6eir yn aruon. Ac yno y dotwes **ar geneu cath. Aer keneu hwnn6 a 6wrywys** coll .m. coll6rewy y menei. A honno wedy hynny **6u gath baluc. Tri lleturitha6c .e.p. coll .m. coll6rewy. //**

Peniarth 16iv ff. 51v
A menw .m. teirg6aed. A drych eil kibdar. Teir prif hut .e.p. hut math .m. mathonwy. A hut 6thyr bendragon. **A hut gwythelyn gorr. Tri diweir deulu .e.p. teu**lu catwalla6n .m. catuan. A uuant seith mlyned **y gyt ac yn ywerdon. Ac yn hynny o yspeit ny o**uynassant dim ida6. rac goruot arnadunt y ada6. **Ar eil teulu gauran .m. aedan. a aethant yr mor** dros eu harglwyd. A thrydyd teulu guendoleu .m. **keida6 yn arderyd. A gynhalyassant y 6rwydyr py**thewnos a mis wedy llad eu harglwyd. Sef oed **riuedi teuluoed pob un or g6yr hynny 6n can**wr ar ugeint. Tri anyweir deulu .e.p. teulu go**ronwy peuyr o bowys a ~~ymadaussant~~ omedassant** eu harglwyd o erbynnyeit y gwenwynwayw y **gan lleu lla6 gyffes yn llech oronwy ym blaen** kynuael. A theulu g6rgi a pheredur a ada6ssant **eu harglwyd yg caer greu. Ac oet ymlad udunt** drannoeth ac eda glin6awr. Ac yna y llas ell deu. **A theulu alan fyrgan. A ymchuelassant y 6rtha6** hyt nos ae ell6ng ae weissyon gamlan. Ac yno y **llas. Teir gosgord adwy .e.p. gosgord mynyda6c** eidyn. a gosgord melyn .m. kynvelyn. A gosgord **dryon .m. nud. Trywyr a wnaeth y teir mat** gyflauan. Gall .m. dysgyfda6t a ladawd deu ede **g6endoleu. Ac yeu o eur a oed arnadunt. dwy** gelein or kymry a yssynt ar eu kinyaw a dwy **ar eu kwynos. Ac ysgafnell .m. dysgyfda6t. A //**

Peniarth 16iv ff. 52r
lada6d edelflet 6renhin lloegyr. A diffydell .m. dysgyfdawt g6rgi garwl6yd. Ar g6rghi h6nn6 a ladei ge**lein beunyd or kymyry a dwy bob sad6rn rac y sul** 6r un. Teir an6at gyflauan .e.p. heidyn .m. enygan **a lada6d aneiryn gwa6tryd mech*deyrn* beird. A** lla6gat tr6m barga6t eidyn a lada6d auaon .m. **talyessin. A llouan lla6divo a lada6d 6ryen .m. kyn**6arch. Teir an6at 6wyalla6t .e.p. bwyalla6t eidyn **ym pen aneiryn. Ar 6wyalla6t ym pen golydan** 6ard. Ar 6wyalla6t ym pen yago .m. beli. Tri chyuor **a aeth or enys hon. Ac ny doeth drachevyn 6r un o**nadunt. 6n a aeth gan elen luyda6c a chynan y **bra6t. Eil a aeth gan yrp lluyda6c yn oes cadyal** .m. eryn a doeth eman y erchi kymorth. Ac nyt **archei o bob pryf gaer namyn deu kymeint ac a** delei gantha6 idi. Ac ny doeth gantha6 yr gaer **gyntaf namyn ef ae was. Ac ardustru 6u rodi** hynny ida6. A h6nn6 eissyoes llwyrhaf llu a aeth **or enys hon. Ac ny doeth drachevyn byth nep o*nadunt***. Sef lle y trigws y gwyr hynny. yn dwy **enys yn emyl mor groec. sef yw y dwy enys** hynny. Gals ac Auena. Trydyd kyuor a aeth gan **gaswalla6n .m. beli. A gwenwynwyn a g6anar** meibyon llia6s .m. nwy6re. Ac aryanrot merch **ueli eu mam. Ac o arllechwed yd hanoed y gwyr** hynny. Ac aethant y gyt a chaswalla6n eu hewy**tyr drwy 6or yn ol y cesaryeit. Sef lle y mae y //**

Peniarth 16iv ff. 52v
gwyr hynny yg wasgwyn. A sef eiryf a aeth ym pob 6n or lluoed hynny. 6n 6il ar ugeint. Ar rei hyny **oed y tri aryanllu. Sef acha6s y gelwit y*6elly*. 6rth** 6ynet eur ac aryant yr enys ganthunt. Ac eu

deth**ol wynteu o oreu y oreu. Teir gormes a doeth yr** enys hon. Ac nyt aeth 6r un dracheuyn. 6n o*nadunt* **kywda6t y corryanyeit. a doethant eman yn** oes caswalla6n .m. beli. Ac nyt aeth 6r un onadunt **drachevyn. Ac or auia pan hanoedynt. Eil gormes** y gwydyl fychti. Ac nyt aeth 6r un onadunt dra**chevyn. Trydyd gormes y saesson. a hors a hengyst** yn benaduryeit arnadunt. Tri chud a thri dat**cud .e.p. penn bendigeituran .m. llyr. a gladwyt** yn y g6yn6ryn yn llundein. A hyt tra vei y penn **yn yr ansa6d yd oed yno. ny doy ormes byth yr** enys hon. Eil esgyrn g6ertheuyr 6endigeit a **a gladwyt ym pryf byrth yr enys hon. Trydyd.** y dreigeu a gladwys llud .m. beli yn dinas emreis yn eryri. **ri rodedicuarch enys prydein. meinlas march cas**walla6n .m. beli. Melyngan mangre march lleu **lleu lla6 gyffes. A lluagor march carada6c breichuras.** Tri phryf edystir .e.p. du hir tynnedic march kynan **garrwyn. Ac awyda6c breichir march kyoret. eil** ~~eil~~ kynan. a rud6reon tuth6leid march gilbert **.m. catgyffro. Tri anrein6arch .e.p. carna6la6c** march ewein .m. 6ryen. A thaua6thir march cat //

Peniarth 16iv ff. 53r

wallawn .m. catuan. a buches*lom* march gwgawn gledyfrud. Tri gorderch6arch .e.p. ferlas march dalldaf **eil cunin cof. A rudurych march raha6t eil mor**gant. A guelwgan gohoewgein march moruran **eil tegit. Tri gohoew edystyr .e.p. llwyt march** alser .m. maelgwn. A g6ineu godwfhir march **kei. A chethin carna6law march idon .m. enyr** g6ent. Tri thomedystyr .e.p. du march brwyn .m. **kynadaf. Ac ar6wl 6elyn march pasken .m. 6ry**en. A rudlwyt march ryderch hael. Tri meir a **dugant y tri marchlwyth. du moro march eli**dir mwyn6a6r. a duc arna6 seith nyn a hanner. **o benllech yn y gogled hyt ym penllech y mon.** Sef seith nyn oedynt. Elidir mwyn6a6r. A eur**gein y wreic. merch** ~~**ewein**~~ **6aelg6n gwyned. A g6ynn** da gy6et a g6yn da reinyat. A mynach naomon **y gyghorwr. A phrydela6 menestyr y wallo6yat.** Ac aryan6agyl y was. A gelbeineuin y goc. a nouyes **ae dwyla6 ar bedrein y march. A h6nn6 6u** hanner y dyn. Er eil marchlwyth a duc coruan **march meibyon elifer. A duc g6rgi a pheredur** arna6, a dunawt 6wr a chyn6elyn drwsgyl y **edrych ar 6ygedorth g6endoleu arderyd. E try**dyd marcha6clwyth a duc heith march meibyon **g6erthm6l wledic. a duc g6eir a gleis ac archa**nat yn erbyn allt vaellwr yg kerediya6n **yn dial eu tat. Tri phryf ychen .e.p. melyn g6aj //**

Peniarth 16iv ff. 53v

anhwyn. A g6ineu ych gwylwylyd. Ar ych brych. Teir pryf uuch .e.p. brech buwch 6aelgwn gwyned. A **thonnllwyt buwch meibyon eliffer gosgord6awr.** A chornillo bu6ch llawuroded 6ar6awc. **Dewi .m. sant .m. kedic .m. keredic .m. cuneda wledic.** o nonn 6erch kenyr o gaer gawch y mynyw y mam. **Docuael .m. ithael .m. keredic .m. kuneda wledic. Ty**ssul .m. corun .m. ke .m. ku. wledic. Pedyr .m. corun .m. **ke .m. ku. wledic. Teilyaw .m. ensych .m. hydwn .m. ke** .m. ku. wledic. Auan buellt .m. kedic .m. ke .m. kune. **wledic. A thecued 6erch tegit 6oel o benllyn y mam.** Gwinlleu .m. kyngar .m. gartha6c .m. ke .m. ku. wle**dic. Kynuelyn .m. bleidud .m. meirya6n .m. tibya6n .m.** ku. wledic. Einnya6n 6renhin yn lleyn. A seiryoel **ym pennmon. A meirya6n yn y cantref. Edern .m.** beli .m. Run .m. maelgwn .m. catwallawn lla6hir .m. **Einya6n yrth .m. cuneda wledic. Catwaladyr 6en**digeit .m. yago .m. beli .m. ~~bel~~ run .m. maelgwn .m. **catwallawn lla6hir .m. einya6n yrth .m. cu. wledic.** Deinyoel .m. duna6t. 6wrr .m. pabo. post. prydein. **A g6enasseth 6erch riein. o rieinwc y mam. Assa** .m. sawyl bennuchel .m. pabo post prydein. A dwywei **6erch leena6c y 6am. Kyndeyrn garthwys .m.** ewein .m. 6ryen. A denw 6erch llu lewdwn lluyd **o dinas eidyn yn y gogled y 6am. Gorwst .m. g6e**ith hengaer .m. elfin .m. 6ryen. Ac euronwy 6erch //

Peniarth 16iv ff. 54r

klydno eidyn y 6am. Cadell .m. 6ryen. Buan .m. ysgwn .m. llywarch hen. lleudat yn enlli. A baglat yg coet alun. **Ac eleri ym pennant gwytherin yn rywynnya6c. A** thegwy A thyuria6c. yg keredigya6n is coet. meiby**on dyngat .m. nud hael .m. senyllt .m. kedic .m. dyuyn**yeual hen .m. ydnyuet .m. maxen wledic. A thenoi 6erch **lewdwn lluyda6c o dinas eidyn yn y gogled eu mam.** Catuan sant yn enlli .m. eneas ledewic o lyda6. A g6enn **teir bron merch emyr llyda6 y 6am. Henwyn .m. g6yn**daf hen o lyda6. perigla6r catuan. Ar seint a 6u yn **enlli yn 6n oes ac wynt. Kynan a dochdwy. A mael A** sulyen. A thanwc. Ac eithras. A lly6ab. A thegwyn. A **doethant y gyt a chatuan yr enys hon. Padarn .m.** petrwn .m. emhyr llyda6 keuenderw y catuan. **Tydecho .m. ann6n du .m. emyr llyda6 keuenderw y catuan.** Trunya6 .m. dyn6wng .m. emhyr llyda6 keuenderw y

gatuan. maelrys .m. gwydno .m. emyr llyda6 keuenderw y gatuan. Tygei y maes llan*glassa6c*. A therillo **yn dineirth yn ros. meibyon. ithael hael o lyda6. A** llechit yn arllechwed ch6aer udunt. Kyby .m. selyf **.m. Gereint .m. erbin .m. custennyn gor**neu .m. Yestin .m. Gereint .m. erbin .m. cus**tennyn gorneu. Padric .m. Aluryt .m. Goronwy. o** wareda6c yn ar6on. Catuarch sant yn aberech yn lle**yn. A thangwn yn llangoet y mon. A maethlu yg carn**eda6r y mon. meibyon carada6c 6reichuras .m. llyr //

Peniarth 16iv ff. 54v
marini. Beuno .m. hengi .m. gwynlliw .m. gliwis .m. tegit .m. cadell. A pherferen 6erch lewdwn lluyda6c yn y go**gled y 6am. Kemmeu sant .m. gwynlliw .m. gliwis .m.** tegit .m. cadell. Cadwc sant .m. gwynlliw .m. gliwis .m. **tegit .m. cadell. o lann gadwc yg went. Tysilya6 .m.** brochuael ysgithra6c .m. kyngen .m. cadell. dyrnlluc. Ac **ardun 6erch pabo post prydein y 6am. llywelyn or trallwng** .m. tegonwy .m. teon .m. gwineu deu 6reudwyt. g6r**nerth sant .m. llywyelyn. or trallwng. Melhayarn yg** kegitua ym powys. a llwchayarn yg ketewyng. A **chynhayarn yn eidonyd. meibyon hygaruael .m. kyn**drwyn o lystin wynnan yg kereinya6n. Gwyth6arch **y meiuot .m. amalarus tywyssa6c y pwyl. Styphan .m**. mawan .m. kyngen .m. cadell dyrnlluc. Pedra6c .m. **clemens tywyssa6c o gernyw. Tutclyt. A Gwynnoedyl.** A merin. A thudno. yg kyngreda6dyr. A sennenyr me**ibyon seithennin 6renhin o 6aes gwydno. A oresgyn**nwys mor eu tir. Peris sant cardinal o Ruein. Bo**do a Gwynin. A brothen sant. meibyon Glanna6c .m. helic** 6oel. od yno helic. g6yr heuyt a oresgynnwys mor eu **tir. Ty6ryda6c y mon. A dyeuer y motyuar**ru tegeingil. A theyrna6c yn dyffryn clw**yt. A thudyr yn dar ewein. yg keueilya6c brodyr oed**ynt. meibyon hawystyl gloff. A marchell eu ch6aer. **A thywan6ed 6erch amlawt wledic eu mam. keida6** .m. enyr g6ent. madrun merch wertheuyr 6renhin //

LlGC 5266 t. 2

er enys hon 6yth cant milltyr a deu cant y6 y llet ... a phob peth or ysyd reid y dynya6l ar6er o*hana6* yndi ehun y keffyr o andyffygedygyaeth fr6ythlonder. Amyl y6

LlGC 5266 t. 3

namyn y brytannyeyt canys 6ynt a. **kyuanhedassant or mor bwy gylyd kyn dyuod neb or kenedloed ereyll** yn ormes arnadunt a hynny y dyal eu

LlGC 5266 t. 4

dyuot oet yr 6or6yn y escor ar y theuydle **y bu 6ar6 ac y*uelly* y llada6d y 6am. ar mab a rodet ar uaeth ac y** dodet brutus arna6. a g6edy meythryn y

LlGC 5266 t. 5

ymgynullyssant ata6 **pa6b or a hanoet o genedyl tro o bob lle hyd yd oet teruyneu groec ac erchy yda6 ef bot yn dywyssa6c arnadunt ac eu rydhau o g** geythywet g6yr groec a hynny a

LlGC 5266 t. 6

dywyssa6c g6edyllon kenedyl tro yn anuon annerch y pandrasus 6renhyn groec a mynegy yda6 nat oed teyl6ng yda6 atal yg keythywet eglur 6renhyna6l genedyl o

LlGC 5266 t. 7

yn mynet heb la6 y castell a elwyt spara***tyntus* eu kyrchu yn dyrybud a oruc brutus udunt a** theyr myl o wyr arua6c ganta6 canys yn dyar6ybot y

LlGC 5266 t. 8

6rutus y uudugolyaeth honno **gossot a oruc chuechant marcha6c y my6n kastell assaracus** ae gadarnhau or petheu a 6ey reyt y gyt a hynny

LlGC 5266 t. 9

b6r6 d6uyr br6t a than g6yllt or ty am eu pen h6y ac y*uelly* eu ky***mell* y fo y 6rth y ty. ac eyssyoes or dywed o eyssyeu b6yt a pheuny**dya6l ymlad yn eu blyna6 anuon

LlGC 5266 t. 10

coeda6c heb allu y d6yn h6y no **hynny rac trymet yr heyrn oed arna6. a g6edy dywettych hynny** dwc dy wynt6y attaf y mal y gall6yf eu

LlGC 5266 t. 11

neb. ac na ladhey neb o*nadunt* 6n gwr yny elhey 6rutus y bebyll y brenhyn **yn gyntaf. Ac yna pan glywyn y gorn ef g6nelhey bab y allu.** A g6edy eu dysgu y*uelly* o 6rutus 6ynt kerdet a

LlGC 5266 t. 12

dyuo. allan or castell a wnaethant 6ynteu a deudyblgu aerua o***nadunt*. A megys y dywtp6yt uchot kyrchu a wnaeth brutus pe**byll y brenhyn ae daly ac erchi y garcharu.

LlGC 5266 t. 13

dyrnas y ganta6 y press6yla6 yndi ymplith g6yr groec ef a tebygei na cheffynt tragywyda6l hed6ch yn eu plith **or dyd h6nn6 allan. canys wyryon a gorwyron y rei lladedigy**on a goffeynt eu gelynyaeth ac 6ynt yn

LlGC 5266 t. 14

ph6y a alley ell6ng kenedyl tro hedy6 yn ryd yr hon **ry 6uassey y ssa6l 6l6ydyned ac amseroed yg keithiwed a** dan 6renhyned groec pwy keuey a geissei llauurya6

LlGC 5266 t. 15

6nya6n yn eu hol. ac ena y eu llongeu a dyrchauael h6yllyeu a chyrchu y difeithuor. a dec dyeu ar ugeint y buant yn kerdet hyt yr

LlGC 5266 t. 16

fychty yn 6renhyn yg g6asguyn a pheita6. A g6edy cly**bot a h6nn6 disgynnu estra6n genedyl yn y wlad an*6on* a wnaeth at*adunt* y 6ybot beth a 6ynnyt ae ryuel ae** hed6ch. Ac 6al yd oed gennadeu goffoar yn dyuot y

LlGC 5266 t. 17

ymlad a g6edy ky*weirya6* e uydin ohana6 kyrchu y elynyon a oruc yny aeth ehun yn eu perued. ac ny orfowyss6ys yny

LlGC 5266 t. 18

wnaeth a chyrchu . ae uydin yn ganhorthwy y corineus. Ac yna y dodet y lleuein ma6r ar gorderi ac y bu aerua trom greula6n o bob parth.

LlGC 5266 t. 19

yny doeth yno. A g6edy g6elet kestyll brutus ohona6 gan edrych yn agar6 arnunt dywedut yr ymadra6d h6n a oruc. Och ar tristyon tyghetuenau llauassu **o**

LlGC 5266 t. 20

corineus ae uydin gantha6 **or parth an ol y elynyon ac eu llad. A megy y dywedassant yuelly gunaethant o gyt*duundeb*. A thrannoeth pan doeth y** dyd bydina6 a wnaeth brutus a myned allan y

LlGC 5266 t. 21

hi y wenn ynys a diffeith oed eithyr ychydic o ke6ri yn y kyuanhedu. Tec hagen oed y hansa6d o auonoed tec a physga6t yndunt. a

LlGC 5266 t. 22

6rutus y gad6 y welet ymdrych y rygtha6 a chorineus canyt oed dim digrifach gantha6 no ry6 catwent honno.

LlGC 5266 t. 23

Guedy daruot y 6rutus adeilat y dinas megys y dywetp6yt uchot gossot ky6da6twyr a oruc ynda6 a rodi kyureitheu a breinhieu udunt tr6y y rei y gellynt buchedocau

LlGC 5266 t. 24

albanactus y lad a cymhell y bo~~y~~byl **ar fo hyt ar locrinus. A guedy g6ybot y gyuranc ho*nno* o locrinus kymrut camber y ura6t y gyt ac ef a chyn**ulla6 eu llu a chyrchu yn erbyn humyr urenhyn

LlGC 5266 t. 25

wdost pa le **yd heny6 a g6rthot uy merch inheu. ednebyd hagen nat pryduerth yt hynny tra uo nerth yn y breich** deheu hon yr hon a lada6d y sa6l geuri ar traetheu **enys**

LlGC 5266 t. 26

kymyrth guendoleu llywodraeth y tyrnas ac mal yd oed en**girolaeth corineus y that erchi bodi essyllt ae merch yn yr auon hono. ac y dodet ar yr auon hauren o en6** y uor6yn yr hynny hyt hediw. A phymtheg mlyn**ed y**

LlGC 5266 t. 27

lluossogr6yd o uleideu kyndeira6c ac y llad**yssant. AC yna guedy mar6 membyr yd urd6t eura6c y uab yn** urenhyn. g6r ma6r y d6f oed ac anryued y gedernyt

LlGC 5266 t. 28

Auallach. Angaes. Gala**es. teccaf mor6yn oed honno yn 6n oes a hi. Gueiruil Perweur eurdrech. edra. Anor. Staydalt. Egron. A rei hynny** oll a anuones eura6c hyt ar siluius y gar oed

LlGC 5266 t. 29

h6**nn6 yd oed capis silius yn urenhin yn yr eidal ac aggeus. ac amos. ac yeu. a ioel. ac azarias y proff**wydi yn yr israel. A Guedy mar6 run y doeth bleid**ud y**

LlGC 5266 t. 30

6ynt. a m6yhaf eissoes y carei yda6 cordeilla. Sef a wnaeth proui pwy wuyhaf oe uerchet ae carei 6rth rodi idi y rann oreu or kyuoeth gan wr. A gal6 a wna**eth**

LlGC 5266 t. 31

dywa6t ynteu na rodei hyhy. y wr ny hanfei or enys o damweinhei yr kyfry6 wr h6nn6 y herchi hep argyureu genthi hyn **heuyt A**

LlGC 5266 t. 32

y kymyrth magla6n tywyssa6c yr alban llyr ata6 a deu ugein marcha6c y gyt ac ef rac bot yn gewilit gantha6 bot heb uarch**ogyon**

LlGC 5266 t. 33

ae g6assanaethei y gyt ac ef. A dywed6yt a wnaeth heuyt **nat oed reit y 6r kyuoet ac ef 6n lluossog6ryd y gyt ac ef na theulu namyn 6n g6r ae guassana**ethei. A guedy na caffei dim gan y uerch or a geis**sei ellung y**

LlGC 5266 t. 34

kylch pan **uyd6n yn ymlad ar kestyll ac ar dinassoed. ac yn anreitha6 kyuoeth uy gelynyon. no diodef poen ar a**chanoctit a wnaeth y g6yr hyny ymi. y rei a uydynt **yna a**

LlGC 5266 t. 35

ac nat oed na b6yt na dillat. ae uot ynteu y keissya6 y thrugared hitheu. A phan gygleu y uerch yr ymadrodyon hynny. 6yla6 a oruc a gouyn

LlGC 5266 t. 36

y holl de6red 6rth eu hellung y gyt a llyr y oresgyn y gyuoeth yda6 tracheuyn. A guedy bot pob peth yn bara6t kychwyn a oruc llyr. a

LlGC 5266 t. 37
ryghunt 6ynteu am uot pendogyn y kyuoeth gan guneda **ac ef yn yeuhaf. a margan yr hynaf. ac ar y ran lei**haf. A chynulla6 llu a wnaeth margan. Ac anreitha6

LlGC 5266 t. 38

Feruex a fo hyt yn freinc. A dyuot a phorth y gan suardus 6renhyin freinc ac **ymlad a phorrex y ura6t. ac yna y llas ef ar gynulleitua** a dothoed gantha6. A guedy g6ybot or uam llad y

LlGC 5266 t. 39

gelynyon. Ac ymchuelut ar eu gelynyon. a chafael **y uudugolyaeth. A goresgyn yr enys a wnaeth ae d6yn** ar y theilygda6d. A guneuthur coron eur a mein

LlGC 5266 t. 40

buant yn hed6ch yn llywa6 eu kyuoeth. Ac yna y doeth meibyon anu***undeb* y teruysgu y rygunt. Ac y warad6yda6 bran** am y uot yn darystyghedic oy ura6t ac 6ynt yn un **uam un**

LlGC 5266 t. 41

g6rth6yneb yn eu guasgaru pa6b y 6rth y gilid o*nadunt*. Ac or ry6 damwein h6nn6 **y byr6yt llong withlach ar uor6yn y gyt ac ef. y tir** y gogled. yn y lle yd oed ueli yn arhos dyuodedigaeth **bran**

LlGC 5266 t. 42

uudugolyaeth. ac eu dyuot **hyt yg kaer eura6c o gytgyghor y wyrda y gellyg**wyt brenhyn denmarc ae orderch yn ryt gan tra**gywyda6l**

LlGC 5266 t. 43

kymeint a gauas o garyat a chedymdeithas y gan **y tywyssa6c a g6yrda y tyrnas. ac nat oed yr eilg6r nessaf** yr brenhyn namyn ef. yny oed euo a lunyeithi

LlGC 5266 t. 44

weles. tonwen. mam y gueissyon y bydinoed yn bara6t ac yn chuanna6c y ymgyuar **uot bryssya6 a oruc hith tr6y ergrynedic gammeu** hyt y lle yd oed uran y mab. a oed damunedic ganthei **y**

LlGC 5266 t. 45

parth a ruuein. a dan anreitha6 a 6rth6ynepei udunt heb trugared. **AC yna yd oedynt gabius. a phorcenna yn amerodron yn** ruuein. A guedy guelet or g6yr hynny na ellynt

LlGC 5266 t. 46

bryssya6 dracheuyn y geissa6 ruuein o ulaen bran. Ac ada6 g6yr germania. A **guedy caffael o ueli y chuedyl h6nn6. sef a wnaeth** ynteu y nos honno ef ae lu eu pydydya6 6ynt6y **y my6n**

LlGC 5266 t. 47

g6yd eu ryeni ac eu kenedyl. A guedy hynny yn wuhaf oll barhau a **wnaeth y ruueineit tr6y engiryoled yn eu herbyn.** Canys kennadeu ry dothoed y gan eu deu amher**a6dyr y**

LlGC 5266 t. 48

guiethredoed bran. **wedy hynny. edrychet historiaeu guyr ruuein. cany pher**thyn ar yn defnyd ni. **AC yna y kychwynn6s beli ac y doeth enys prydein. Ac** yn hed6ch tagneuedus y treul6s y dryll arall oe oes.

LlGC 5266 t. 49

oruc ynteu a mynet hyt yn **denmarc. A guedy creula6n ymlad a llad y bren**hyn. kymhell y bobyl yn weda6l darystygedic yda6. **ar**

LlGC 5266 t. 50

mar6 y tat AC yn ol g6rgant y doeth kuhelyn y uab ynteu yn **urenhyn. A hyt tra barha6s yn tagnheuedus y tra**eth6s y tyrnas. A gureic oed yda6 sef oed y hen6 m**arcia. Ar**

LlGC 5266 t. 51

Ac ar hynny y **doeth ry6 b6ystuil athrugar y ueint y 6rth uor y**werdon. A dechreu llyngcu a gyuarfei ac ef o dyny**on. Ac yd**

LlGC 5266 t. 52

elidir yn urenhyn yd oed **diwyrna6t yn hely forest ll6yn y kalatyr. nachaf.** Arthal y 6ra6t y g6r a diholyssit oe urenhynyaeth. **guedy**

LlGC 5266 t. 53

daly elidir ae dodi yn **llundein yg carchar. A rannu yr enys y rygthunt.** sef gued y rannassant. lloegyr. A chymry. A cher**ny6 y**

LlGC 5266 t. 54

ac eidal. ac andry6. a rei hynny a wledych6s pob un wedy i gilid Ac yn eu hol 6ynteu y doeth 6ryen **uab andry6. Ac**

LlGC 5266 t. 55

thyroed. A chet bei lla6er yda6 o dinassoed ereill h6nn6 eissoes a garei yn wy nor 6n. Ac 6rth hynny y gelwit **caer lud. A**

LlGC 5266 t. 56

wyr ruuein. ar brytanneit. canys o eneas yd anhoedynt 6y ar brytan**nyeit. O urutus uab siluius. uab ascanius. uab eneas. Ac eissoes heb ef om tebic y neu dery6 udunt di**genedlu y 6rthym ni. cany 6dant beth y6 myl6ry**aeth. 6rth eu**

LlGC 5266 t. 57

rydyt y 6rthunt or hon yd oydynt yn buchedocau o*honei*. A myn***egi* y ulkessar nat herwyd keitiwet y dylyei a**dol6yn udunt namyn herwyd kerenhyd. Canys o un lyn **yd**

LlGC 5266 t. 58

yn eu kyghor kyrchu ulkessar en y pebylleu. kyn caffael ohon**a6 dyuot yr wlat. Canys tebygynt bot yn anha6s y 6rthlad guedy y caffei ae dynassoed. Ae kest**yll. A guedy lluneithu eu bydinoed. kyrchu guyr **ruuein yn eu**

LlGC 5266 t. 59

te6hau am eu pen y bu reit yr amhera6dyr ada6 y gledyf y Nynnya6 hep y gaffael o'r taryan. A guedy caffael o Nynnya6 y **cledyf h6nn6 y**

LlGC 5266 t. 60

guedy guneuthur brenhynya6l ar6ylyant yda6. **a dody cledyf Ulkessar yn yr ysgrin y gyt ac ef. yr h6n a dugassei ynteu yn y taryan. pan** uuassei yn ymlad ac ulkessar. Sef oed en6 y cle**dyf h6nn6**

LlGC 5266 t. 61

gynt **yn antrugara6c megys llew. dywal lluchade**nna6l anwar guedy eu hyspeilya6 ac eu trei***ssya6*. yr a6r hon yd oed h6nn6 megys oen gua**reda6c. yn ada6 talu udunt ac eturyt pob peth **tracheuyn. Ac ny**

LlGC 5266 t. 62

y perigl6ys llawer yn deissyuyt dirybud. **A guedy guelet hynny o*nadunt* keissya6 y tir** yn angerda6l a wnaethant. A phan weles casw**alla6n hynny.**

LlGC 5266 t. 63

mor. A Guedy kaffael o gaswalla6n yr eilweith y uud**ugolyaeth. ymlenwi a wnaeth o dirua6r lewen*yd*. a gossot guys dros 6yneb enys prydein. Ac er**chi y pa6b o yeirll a bar6nyeit. a marchogyon ur**da6l dyuot**

LlGC 5266 t. 64

amrysson y rygthunt yn b6r6 palet. Sef oed nei y brenhin. hirelgas. A nei Auar6y kuhelyn. A guedy ymgeinnya6 onadu**nt. sef a oruc**

LlGC 5266 t. 65

brenhin am y gyulauan ry wnathoed. **Ac o acha6 hynny llidya6 y wy a oruc Auar6y.** Ac anteilygu rodi y nei yn ewyllys y brenhin. **Ac yn diannot**

LlGC 5266 t. 66

uy nihol inheu. **A minheu a alwaf tystolyaeth nef a dayar na** hedeis i. defnyd y uar ef. gan ya6n eithyr na **rod6n uy nei yda6**

LlGC 5266 t. 67

geiryeu y tywyssa6c h6nn6 **yny delhei wystlon difleis a ellit eu credu. A gue**dy kennata6 hynny y auar6y. yn diannot yd an**uones kynan y**

LlGC 5266 t. 68

pen caswalla6n ae gedymdeithyon. A guedy l daruot **lluneithu y bydinoed. ena y gunaethp6yt aeruaeu creula6n o pob parth. Ac o pob parth y dyg6yd**ynt yn lladedic. mal y dyg6ydyei y deil gan w **wynt cadarn yn**

LlGC 5266 t. 69

tr6y newyn **yr h6n ny allassei y gymell tr6y arueu ac ymlad.** O anryued genedyl 6rytannyeit. A gymellassant **d6y weith y**

LlGC 5266 t. 70

darystygaeth y ulkessar. y g6r oed da gan 6lkessar kyn no hyn. **caffael ~~te~~ tagnhe6ed y gantha6. Ac 6rth hynny** ef a dylyei medylya6 ac edrych yn ya6n 6rth **y g6r h6nn6 tr6y**

LlGC 5266 t. 71

darystygedigaeth a thalu teyrn*get* y rueina6l teilygda6t o enys prydein. A guedy na rodes ulkessar atteb yda6 y dywa6t A**uar6y 6rtha6**

LlGC 5266 t. 72

bu ulkessar y gayaf h6nn6 yn enys prydein. A phan dechreuis y guaeanh6yn dyuot y ckychuynn6s parth a freinc. Ac ym **pen yspeit o**

LlGC 5266 t. 73

eu teyrnget oe uod. y rodei udunt heb **oruot nae herchi nae chymhell. AC yn yr amser h6nn6 y ganet yr argl6yd yessu** crist holl*gyuoetha6c*. or argl6ydes diweir ueir **wyry**

LlGC 5266 t. 74

bydina6 o bob parth. dechreu ymlad a molestu y elynyon **yn 6ychyr a wnaeth G6ydyr. A m6y a ladei ehun nor ran wuyhaf oe lu. Ac ar hynny yd oed yr am**hera6dyr ae lu yn kyrchu y longeu dan fo pan **aeth yr**

LlGC 5266 t. 75

y kyrch6ys Gloe6 ar neill ran gantha6 yn 6ri6edic y llongeu. A chymryt y diogel6ch megys o gestyll. A hamo ar ran arall gantha6 a **gyrch6ys y coet.**

LlGC 5266 t. 76

guelet **o weirid y warchae y*uelly* yn y dinas kywe*irya6* a oruc ynteu y lu yn uydynoed a chyr**chu allan 6rth rodi cat ar uaes yr amher**a6dyr ae lu. A phan weles**

LlGC 5266 t. 77

chylch. **A Guedy mynet y gayaf h6nn6 heibya6 a dy*uot* y guaeann6yn y doeth y kennadeu o ruuein a merch** yr amhera6dyr ganthunt. Ac y dugant ar y that. sef

LlGC 5266 t. 78

amhera6dyr parth a ruuein. A gorchymyn y weirid lly6odraeth yr enyssed yn y gylch. y gyt ac ynys prydein. **AC yn yr amser h6nn6 y seily6ys pedyr ebostol e**gl6ys yn gyntaf yn yr Antioechs. Ac odyna y **doeth ruuein.**

LlGC 5266 t. 79

aruthred gan wyr ruuein eu niuer. ac eu hamylder. ac eu gle6der. Ac 6rth **hynny ni lauasassant kyrchu y tir ar eu torr.** A sef a wnaeth guyr ruuein ymchuelet eu **hwylyeu. A chyrchu**

LlGC 5266 t. 80

o newyd. A rodi rodyon ma6r ehelaeth yr ae harchei. Ac y*uelly* yd ehe***dee6s*** **y glot tros teruyneu europa. Ac y gyt a hyny** y ouyn ae garu a oed ar wyr Ruuein. A m6y a **treythyt Ac**

LlGC 5266 t. 81

dyrchauael ma6r a wnaeth yn ar6yd caffael y uudugoly **aeth ohana6 ef. yn y wlat a elwit oe en. ef wintymar.** sef y6 hynny yg kymraec g6ys Meuruc. Ac yn y **maen**

LlGC 5266 t. 82

g6ydyl. sef y peideis a rei hynny. ac ymchuelut y traethu om defnyd uuhun. **A Guedy tagnheuedu o 6euryc yr enys or mo b6y** gilid. dechreu caru guyr Ruuein a wnaeth. ac **ell6ng eu**

LlGC 5266 t. 83

cristonogyaeth yda6 a chret a bedyd. Canys y g6yrtheu yr wnathoed yr ebe***styl*** **yn pregethu ar hyt y byt. yr daroed kyffroi a** goleuhau y gallon ef. ae ued6l parth a du6. Ac **6rth hynny**

LlGC 5266 t. 84

ebestyl ar seint. a gossot yndunt amrauael **genueinioed o urdas y glan egl6ys y talu dedua6l** wassanaeth y eu crea6dyr yndunt. Ac yn yr am**ser h6nn6 yd**

LlGC 5266 t. 85

berthynei ar y glan fyd gatholic ymchuelut a wnaethant trach **eu keuyn parth a Ruuein. A datcanu y eleuterius** pab pob peth or a wnathoydynt. A chadarnhau a **wnaeth y**

LlGC 5266 t. 86

sef amser oed h6nn6 6n ul6ydyn ar bymthec a deu ugeint a chant. guedy dyuodedigaeth crst **ym bru yr argl6ydes wynuydedic ueir wyry.**

LlGC 5266 t. 87

or mor p6y gilid ar mur h6nn6 a barha6s tr6y lawer o amser **Ae eteliis yn uynych y 6rth y brytannyeit. A guedy** na all6s sulyen a uei h6y no hynny gynnal ryuel yn erbyn

LlGC 5266 t. 88

y uam or enys hon. ar llall a hano***ed*** **y uam o Ruuein. A guedy mar6 eu tat. sef a** wnaeth guyr Ruuein dyrchauael Geta yn ure**nhin. ae ganma6l**

LlGC 5266 t. 89

ynteu ganhyat. yr hyn **yd oed yn y geissya6. ymchuelet a wnaeth** parth ac enys prydein. ae negesseu gantha6 **tr6y gedernyt scriuenneu a llythyreu agoret. ac in**seilyeu sened Ruuein 6rthunt. A guedy y dyuot **enys**

LlGC 5266 t. 90

dugassei sulyen gantha6. yr wnathoed ida6 ef brat bassianus. ewythyr bra6t **y uam y bassianus oed sulyen. a phan dyleynt y fych**teit canhorth6ya6 eu brenhin. nyt ef a wnaethant **6ynteu**

LlGC 5266 t. 91

urenhyn arnadunt. ac odyna kynulla6 llu ac ymlad a guyr Ruuein. **Ac yna yd oed allectus yn guneuthur g6ylua y6** tatolyon d6weu yn llunden. ac eissoes pan gigleu ef **bot y**

LlGC 5266 t. 92

Canys tebygei allu **hynny yn ha6d hyt tra uydynt yg warchae y*uelly*** Ac 6rth y wys honno y doethant pa6b or a hanoed o **genedyl**

LlGC 5266 t. 93

wiryoned **a hed6ch tr6y yspeit dec mlyned. a guahard** gribdeil y treiswyr. a phlu cledyfeu y lladron **a oruc tr6y hynny o amser. Ac yna y kyuodes** creulonder dioclecianus amhera6dyr ruuein **tr6y yr h6nn y**

LlGC 5266 t. 94

lle**oed y merthyr6yt yn guneuthur dirua**6r wyrtheu a digriu6ch. a didan6ch **yr neb a edrych arnadunt pei na bei g6ynua**nus ac 6ylouus y gristonogyon clybot ry **wneuthur o estra6n**

LlGC 5266 t. 95

hargl6ydiaeth. A guedy d6yn ar gof o***nadunt* eu collet yr pan collessynt argl6yd**iaeth enys prydein. sef a wnaethant anuon **constans senadur. y g6r**

LlGC 5266 t. 96

uerch **a honno un elen luyda6c. ac ny chaffat yn yr enyssed a gy*ffelypei* y bryt y uor6yn hon**no ae theg6ch. ac nyt oed yg keluydodeu **a g6ybot. a allei**

LlGC 5266 t. 97

ac a dystrywei o gyffredin ar**gl6ydiaeth Ruuein. sef a wnaeth y bonhed**igyon ar dyledogyon hynny. guedy eu di***hol* or creula6n amhera6dyr h6nn6 6ynt o tref** eu tat. dyuot ar gustennyn hyt yn enys prydein. **ac ynteu ae**

LlGC 5266 t. 98

amser h6nn6 y kyuodes Eudaf yarll ergyg **ac yeuas yn erbyn y tywyssogyon ry ada6sei** gustennyn yn cad6 llywodraeth yr enys hon **a dana6. A guedy**

LlGC 5266 t. 99

guladoed. ac eu llosgi a llad y bilein**llu. A phan doeth ar eudaf y chuedyl h6n**n6 sef a wnaeth ynteu yr eil weith ky***nnulla6* llu a mynet yn y ol ef hyt yr alban.** Ac yn y wlat a elwir westimarlont rodi br6y**dyr y trahayarn. Ac**

LlGC 5266 t. 100

enys prydein. A guasgaru y Ruueinwyr o*hanei* a guis***ga6* ehun cororn y teyrnas. Ac ar uyrder** ymgyuoethogi a wnaeth o eur ac aryant a **chyuoeth hyt nat oed**

LlGC 5266 t. 101

hynny y tebygei caffael tragywyd**a6l hed6ch. canys mab oed y maxen h6nn6 y lywelyn ewythyr helen luyda6c** megys y dywetp6yt tracheuyn y uynet or enys **hon y gyt a**

LlGC 5266 t. 102

Gracian. a 6ala6nt. y urodyr ef. Canys y rei **hynny yr daroed udunt g6rthlad maxen o tryderan yr amherodraeth. a hynny a oed 6rth**r6m gantha6 ynteu. A guedy guelet o ueur**yc uaxen yn**

LlGC 5266 t. 103

amherodron ac ody**na yr holl uyt. Canys o enys prydein y cauas** custennyn dy gar di amherodraeth Ruuein **ac odyna yr holl uyt. A llawer y gyt ac ynteu o** enys prydein a gynydassant Ruuein. **AC 6rth yr ymadrodyon**

LlGC 5266 t. 104

pebylleu maxen ae lu. **A guedy guelet o uaxen llu kymeint a h6n**n6 yn dyuot yn eu herbyn. ouynhau a wnaeth **o pob un o d6y ford. o ueint y llu ac o wybot** gle6der y brytannyeit. Ac nat oed gantha6 yn**teu un gobeith o**

LlGC 5266 t. 105

eu deheu**oed yn ar6yd tagneued a hed6ch. sef a wnaeth**ant kyuodi yn anrydedus yn eu herbyn. Ac **y gyt ac y doethant rac bron kynan y hannerchas**sant o pleit amherodron Ruuein ae sened. A myn**egi ida6 a**

LlGC 5266 t. 106

meirada6c yn pedru*ssa6* beth a wnelhei ae ymlad ac 6ynt ae hedychu dynessau a wnaeth atta6 carada6c yarll kerny6. **ar guyrda**

LlGC 5266 t. 107

wlat arall. canys ouyn oed ganthunt dyuot darystghedigaeth y teyrnas o delhei ure***nhyn* agkyuyeith arnadunt. ereill a gyghores yt** rodi dy uerch y un o dyledogyon y teyrnas ual y bei **urenhin**

LlGC 5266 t. 108

llidya6. a mynet odyno hyt yr alban. a chynnulla6 atta6 llu dirua6r **atta6 y geissya6 ryuelu ar uaxen. Ac ar llu h6nn6** gantha6 dyuot tr6y h6mur a dechreu anreitha6 **y guladoed**

LlGC 5266 t. 109

dyuot idi dechreu ymlad ar bob.. oed yndi o freinc. ac yn y dyd h6nn6 y llas **hymlath eu tywyssa6c. a phymtheg mil o wyr arua6c** y gyt ac ef. A guedy guelet o uaxen ueint yr aerua **yr**

LlGC 5266 t. 110

g6lat fr6ythla6n y6 honn o ydeu **amrauael. ac auonoed kyula6n o pysga6t. a choedyd** tec a forestyd adas y eu hely. A herwyd y guelir y **mi nyt**

LlGC 5266 t. 111

houyn ar ba6b or a gly6hei eu creulonder tros teyrnas freinc. ac yd oedynt pa6b **ar fo. rei yr kestyll ac yr dinassoed cadarn. ereill y** wladoed y byt y geissya6 nodet am eu heneideu. **Ac yna**

LlGC 5266 t. 112

dechreuis ryuelu ar y deu uroder. Gracian a 6ala6nt. oedyn amherodron **yn Ruuein. A guedy llad y neill y diholes y llall o** Ruuei ymdeith. AC yn yr amser h6nn6 yd oed **wyr freinc a**

LlGC 5266 t. 113

erchi ida6 a wnaeth kynan tr6y ly**thyreu kynnulla6 a 6ei wedw o uerchet** diledogyon enys prydein 6rth eu rodi yw dy **lyedogyon ynteu. Ac achuanec y hynny. erchi id**a6 a wnaeth kynnulla6 m6yhaf a allei. o wra**ged guedw ereill.**

LlGC 5266 t. 114

megys yd erchessit hyt **yn llyda6. A chet bei llawer ym*plith* hynny o wra**ged. a chuenychei uynet y*uelly*. y eu rodi y wyr **y wlat arall.**

LlGC 5266 t. 115

merthyr6t ac y **llas. rei o*nadunt*. ereill o*nadunt*. a eteliit** yg keithiwet. ereill yg carchar. Ac ereill o***nadunt* a gyuaruu a dirua6r lyghes. A anuon**assei Gracian amhera6dyr. hyt yn Germania. **y ryuelu ar yr**

LlGC 5266 t. 116

chaffael or enyssed yn y chylch. a dyuot yr alban yr tir. A dechreu anreith***ya6* y guladoed. oed heb lywa6dyr nac amdyffynn**6r arnadunt. A llad y bileinllu ar tirdywyllodron. **Ac yna**

LlGC 5266 t. 117

g6ydyl. ar yscoteit. a guyr denmarc. ar llychlyn***wyr* y gyt ac 6ynt. a dyuot hyt yn enys prydein.** ae hanreithya6 o tan a hayarn or mor b6y gilid. **Ac 6rth**

LlGC 5266 t. 118

Guedy daruot k6plau y gueith h6nn6 y **h6nn6 y menegis guyr ruuein. yr brytannyeit.** hyt na ellynt h6y kymryt perigyl a llauur. **ac aneiryf treul ar**

LlGC 5266 t. 119

llundein yn **eu herbyn 6ynteu. canys yt oedyn 6ynteu** yn mynnu ymchuelut y ruuein tracheuyn **A guedy eu dyuot yn ll6yr hyt yn llundein. y gor**chynn6t y kuhelyn archesgob llundein pregethu **udunt. A**

LlGC 5266 t. 120

ruueina6l argl6ydiaeth yn un gobeith ywch **ac yd ymdired6ch yn estra6n genedyl ny bei** de6rach. na chadarnach no chui pei nar atte**wch y lesged goruot**

LlGC 5266 t. 121

rodo ywch gle6der **a rydit. A guedy teruyny ar hynny or arches**gob y ymadra6d ae parabyl. ar y wed hon. ky***meint* uu y kynnuryf yn bobyl ar niuer.** megys y tebyg6t yn deisyuyt. eu bot wedy **eu kyflenwi o gle6der. Ac**

LlGC 5266 t. 122

ganthunt. or g6ydyl. ar yscoteit. ar fychteit Ar llychlynwyr. A gur denmarc. A **phob kenedyl or a ellessynt y gaffael y gyt** ac 6ynt. A goresgyn yr alban yn diannot o **uy6n y mur. A guedy**

LlGC 5266 t. 123

prydein a allei oruot arnadunt. **Ac aml6c 6ot yn wir hynny. hyt tra uuant;** 6ynt6y a oresgynnynt y g6ladoed ar brenhin**aetheu o 6ng ac o bell y**

LlGC 5266 t. 124

llad ar y tir. Ac ymchuelut a wnaeth y ken**nadeu tracheuyn y trist. heb eu guaranda6. A** mynegi hynny y eu kywda6dwyr. **Ac yna y ca6ssant oc eu kyffredin gyghor ell6ng** kuhelyn archesgob lundein hyt yn llyda6 y geissy**a6 porth a**

LlGC 5266 t. 125

ar enys oed gyula6n o eur ac aryant a goludoed ereill y hanreitha6 **yn gyn ll6yrhet ac nat edewit dim yndi or** y gallo neb ymosymdeitha6 yndi. eithyr y neb **a allo ymborth tr6y**

LlGC 5266 t. 126

cas y6 gennyf ui a chan pob tywyssa6c. A thros **pob peth or a gyuery6 a hi. dryc argl6ydiaeth** guyr ruuein yn 6uyhaf a argywed6s idi. **hyt na eill neb**

LlGC 5266 t. 127

byg**6th ryuel ysyd arnaf inheu y gan freinc** nyt ada6af ynheu yt ti yr a6rhon o uarch***ogyon*** **m6y no hynny. Abreid uu o daruu yr** brenhin teruynu y ymadra6d. pan rodes kuhel**yn archesgob**

LlGC 5266 t. 128

uendigeit. ae 6rda6 yn urenhin ar enys prydein. a rodi **gureic ida6 a hanoed o dylyedogyon ruuein** ac a uagyssyt yn llys kuhelyn archescob llunde**in. Ac or wreic**

LlGC 5266 t. 129

ar went ac **ergyng a yeuas. 6rth geissya6 y urenhinaeth** ida6 ehun or diwed. mynet hyt yg kaer wy**nt. yn y lle yd oed**

LlGC 5266 t. 130

cahel canhyat y **pobyl oe dyrchauael yn urrenhin. Ac yn yr** amser h6nn6 mar6 uuassei kuhelyn arches**cob llundein. ac 6rth**

LlGC 5266 t. 131

ae chyghorwyr yn llwyr. megys nat oed un gur mor arbennic a gortheyrn **a megys meibyon oed pa6b o wyrda y teyrnas** oll y 6rtha6 ynteu. Ac euo a gaffei anryded pa6b **o*nadunt*** **hwy.**

LlGC 5266 t. 132

guna ditheu pob **peth or a uynnych gan gad6 fydlonder i minheu.** Ac yna y dywa6t gortheyrn. ef yr dywetp6t **imi bot y fychteit**

LlGC 5266 t. 133

fychteit **o ysgothlont yn wyr yr brenhin. Ac eu hanry**dedu a wnaeth udunt. o amraualyon rodyon **eur ac aryant. a dillat. a meirch A thlysseu ma6r**weirtha6c. yny yt oedynt 6ynteu or dywed yn y **gymryt ef yn**

LlGC 5266 t. 134

ehun. pa acha6s na lad6n ni **y mynach h6n megys y caffo gortheyrn wedy** hynny cadeir y teyrnas. p6y a dylyei urenhin**aeth yn well noc ef.**

LlGC 5266 t. 135

wnaeth tatmaetheu y meibyon **ereill. emreis. ac 6thyr pen dragon. fo ac 6ynt** hyt yn llyda6 rac ouyn gortheyrn rac na **bei oc eu etiued A dalyei y teyrnas o diuetheit y rein hy**ny. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed emyr llyda6 **yn**

LlGC 5266 t. 136

dyuot a llyghes dirua6r y meint ganthunt y or*esgyn* **ac y dial agheu eu bra6t arna6.** Eman y doeth y saesson yn gyntaf yr enys hon AC yn yr amser h6nn6

LlGC 5266 t. 137

ida6 dros y gedymdeithyon. Canys hynaf oed. **A megys aeduetaf A doethaf. A phrudhaf. Ac yn y wed** hon y dechreuis y ymadra6d. O tydy 6onedicaf or

LlGC 5266 t. 138

we**ly di yn tywyssogyon arnadunt. canys o lin** brenhined yd hanym. sef y6 uy en6 i heingyst. **A hors y6 hen6 uy mra6t. A hynny argl6yd y** ryuu reit y ninheu uuydhau yr gyureit yr uu**assei yr y dechreu.**

LlGC 5266 t. 139

gal6 yn angret. noc yn gret dolurus yw gennhyf ui. **llawen 6yf inheu hagen 6rth a6ch dyuodediga**eth chui. canys amser ym reit 6rthi6ch yr dody6ch. **na du6 ar**

LlGC 5266 t. 140

y ky6da6dwyr. yny uu reit udunt ymchuelut ar fo yn gewilyduus. **A Guedy caffael o ortheyrn y uudugolyaeth y dyd** h6nn6 tr6y y saesson. ynteu a amla6s rodyon yn y **lle**

LlGC 5266 t. 141

bynnhac a erchych **nyth necceir o*hona6*. Ac yna yst6ng y ben a wna**eth heingyst. A diol6ch hynny ida6. a dywedut 6r**tha6 ual**

LlGC 5266 t. 142

canhyata ditheu yth was guneuthur ar y tir a rodeist kymeint ac yd ymgyr***haedo* carrei y damgylchynu o hundy mal y bo** dyogelach ym ymgad6 y my6n h6nn6. rac uy **gelynyon. canys**

LlGC 5266 t. 143

oed yr eil a gyffelypit idi. rac y theccet. A guedy dy***uot* y niuer h6nn6. sef a wnaeth heingyst guaha6d** Gortheyrn ~~yr a~~ y edrych yr adeilat diessyuyt yr wna**thoedyt**

LlGC 5266 t. 144

y mae y deua6t honno wedy **yr ada6 ym*plith* y kyuedychwyr yn enys prydein.** Ac yna guedy medwi Gortheyrn neidya6 a wna**eth diawul**

LlGC 5266 t. 145

plith. Ac yna guedy pregethu or guyrda hynny. yd adnewydha6t **y fyd ym*plith* y brytannyeit. canys pa beth bynnac** a dywetynt ar eu taua6t. 6ynt ae kedernheynt tr6y **y**

LlGC 5266 t. 146

ad**nabot hynny or brytannyeit. daly ouyn a wna**ethant ac erchi yr brenhin eu gyrru o teyrnas **enys prydein. cany wedei y gristonogyon kedym**deithocau a phaganyeit. nac ymgymyscu ac 6ynt. **canys**

LlGC 5266 t. 147

pob un o*nadunt* y gylyd. y trydyd ym***lad* a uu ar glan y mor. ac yna y foes y saesson yn** wreiga6l y eu llongheu. ac yd aethant hyt yn enys **tanet y**

LlGC 5266 t. 148

A guedy ky***mryt* y guen6yn o*hona6*. kleuychu a wnaeth yn** deisyuyt o orthrum heint. Ac yn y lle dyuynnu **atta6 holl**

LlGC 5266 t. 149

wnathoed udunt yn y uywyt y gniuer defnyd ouyn ac aruthred yr **wnathoed ef. Ac eissyoes guedy y yar6 ef. kyghor oed** waeth a wnaethant 6ynteu. kymryt y gorff ae cla**du yn**

LlGC 5266 t. 150

trigya6 y~~r~~n yr enys yr dothoedynt y sa6l niuer h6nn6 y gyt ac ef namyn o tebygu bot Gue***rtheuyr* ettwa yn uy6 yr dugassei hynny gantha6 y6** amdiffyn racda6. Ar niuer a uynno Gortheyrn o*nad***unt**

LlGC 5266 t. 151

wnaeth y saesson **dispeilya6 eu kylleill a chyrchu ty6yssogyon y brytan**nyeit. yeirll. a bar6nyeit a marchogyon urda6l. ac eu **llad**

LlGC 5266 t. 152

bry6ei ef y benn y un y arall y ysg6ydeu y 6rth y gorff. y arall y d6ylya6 **ae ureichyeu. y arall y traet ae esgeiryeu. Ac ny orff**owyss6s eidol or ruthyr h6nn6. yny lada6d deg **wyr a**

LlGC 5266 t. 153

beth a wnaei 6rth hynny. Ac yna y kyghoret ida6 adeilat y castell cadar***nhaf*** **a allei yn y lle cadarnhaf a gaffei megys y bei h6nn6** yn amdiffyn ida6. can collassei oll y lleoed cadarn

LlGC 5266 t. 154

weissyon yeue**inc yn guare yn dr6s porth y dinas. A sef a wnaeth y ke**nnadeu dynessau ar y guare. ac edrych arnadunt. **Ac eisted yn lludedic dyffygya6l. ac ymwranda6 am** y neges yd oedynt yn y cheissya6. A guedy bot y

LlGC 5266 t. 155

o*nadunt*. A **guedy eu dyuot rac bron y brenhin. y haruoll yn** anrydedus a wnaeth y brenhin y uam uyrdyn. can **g6ydat y hanuot o urenhina6l anedigaeth. Ac odyna** gouyn a wnaeth idi p6y oed tat y mab. Ac yna y dyw**a6t**

LlGC 5266 t. 156

dyweit pan drae**tha o du6 ar seint. bot ry6 genedyl yn press6yl**ya6 y r6ng y lleuat ar dayar. a rein hynny a **alwnn ni dieuyl gogwydedic a rann yndunt or da**yar. ac o annyan dyna6l. a rann arall o annyan egyly**on. a**

LlGC 5266 t. 157

weithwyr yma a thi a geffy llynn a **dan y dayar. a h6nn6 ny at yr gueith seuyll.** A guedy guneuthur y clad a chaffael y llynn. yna **y dywa6t**

LlGC 5266 t. 158

tan oc **eu hanadyl. Ac yna g6rthlad y dreic coch ae chmhell hyt ar eithauoed y lynn. A dolurya6 a** oruc hitheu. a llidya6 yn ua6r. a chymell y dreic **wenn**

LlGC 5266 t. 159

uyd pedrus. Eg geneu y bobyl yd anrydedir; ae weithredoed a uyd b6yt yr ae datcano. Chuech wedy ef a ymlyn**ant y**

LlGC 5266 t. 160

euyda6l; A thr6y laweryon amseroed ar uarch euyda6l a geid6 pyrth llundein. Odyna yd ymchuel y dreic coch yn y

LlGC 5266 t. 161

deheuwynt **a gribdeillya. Ena yd eurir y temleu; ny orffowys hagen llymder y cledyfeu. Breid uyd o cheiff pryf** germania y gogoueu. canys dial y 6rat a da6 yn y **erbyn.**

LlGC 5266 t. 162

rei a gyuarthont a dyrchir. hed*6ch* a gaffant y b6ystuiled. dynolaeth a dolurya poen. ef a holldir furyf y gyfnewit hanner crwn a uyt Ef a

LlGC 5266 t. 163

bechan a wnant **or a 6rth6ynepo. a thaua6t y teir6 a drychant. mynygleu y rei a ureuont a orthrymant o gad6y**neu. A henyon amseroed a atnewydhant. Odyna **or kyntaf yr**

LlGC 5266 t. 164

ar uarch guel6 yn **diheu a drossa auon perydon; Ac a guilaen wen a uessur melin arnei. Cadwaladyr a eil6 kynan;** ar alban a dwc yn y gedymdeithyas. Ena y byd aer**ua or**

LlGC 5266 t. 165

lluesteu godinab; ac ny orfowyssant saetheu kybyd~~yaeth~~ o urathu. Fynna6n eilweith a lenwir o waet. a deu urenhin a wnant or**nest am ~~y uo~~ y**

LlGC 5266 t. 166

gymell. Oy wlatolyon adar y bid argyweida6dyr; canys o ouyn y wasga6t y collant eu plant. E h6nn6 y nessa assen enwired; **buan yg**

LlGC 5266 t. 167

byd dyliwder ac aruthred. A yuo or drydet o deyssyuyt agheu **yd aballa; ac ny thric y gorf ym med. E rei a uynnont gochel y ueint tymestyl honno; a la**uuryant oe dirgelu o amraualyon gudedygaeth**eu. 6rth hynny pa**

LlGC 5266 t. 168

arwedant coroneu eur. E chuech ereill a ymchuelir yn gyrn **buffleit. y rei a gyffroant teir enys prydein oc eu hysgymun sein. Ena y sychir ll6yn danet** ac yn dyna6l lef gan ymdorri y llefha. Dynessa gy**mry a guasc**

LlGC 5266 t. 169

a gyuygir **ym byrr yspeit. E am y d6y lann yd ymgly6ant y dynyon; a chedernyt yr enys a h6yheir. Ena y dam**llewychant dirgeledigaetheu y moroed; A freing **rac**

LlGC 5266 t. 170

6arw. ac enwired y baed a <u>gy.*roa*</u>. En y lle y kyrch ynteu y gelein; a phan del uch y ben y chuyth yn y 6yneb ae lygeit. Sef a wna y

LlGC 5266 t. 171

gylch**yna llundein. ac el heibya6 a l6ng. Er ych mynyda6l a gymer penn bleid; a danhed a wynhaa** yg weith mor hauren. Ef a gedymdeitha ida6 ken**ueinoed**

LlGC 5266 t. 172

a gyt**duuna; ~~ae~~ ac elecheu deheuwyr yd ymladant. Bran a eheta y gyt a barcutanot. a chorfforoed y rei** lladedic a l6ng. Ar <u>uuroroed</u> caer gloew y guna y **bwn y**

LlGC 5266 t. 173

dyrchauedic y llos*g6rn* y maed y noeth. Eilweith yny bo atgymeredic y grym; y briw y ca6r a chledyf y orcharuan**eu. En y**

LlGC 5266 t. 174

keuyn un y gyt a chled*yf*; ac y guahana y penn y 6rth y corff. Eny bo diodedic y wisc. yd esgyn arall ae deheu ac ae **bwrw y assw.**

LlGC 5266 t. 175

echtywynygedic. y rei a ymchuelir yn wyd wedy tre**ulyont eu porueyd. E kyntaf a arwed frowyll guen6ynic; ac y 6rth y ganedic guedy ef. y trossa** y geuyn. Dwyn y frowyll y gantha6 a lauuryant **6ynteu. Ac**

LlGC 5266 t. 176

yn tinpan a thelyn; ac a glaerhaa dyw*alder* y llew 6rth hynny y tangneuedant kenedloed y deyrnas ar llew; ac ar y uanta6l y galwant. **En y**

LlGC 5266 t. 177

taryan arcadie. penfestin mars a eilw uenus. Penfestin mars a wna guasga6t. kyndared mercurius a gerda y deruyneu. Orion **haearna6l a**

LlGC 5266 t. 178

ymdorrant o irat chuythedigaeth **ac a wnant sein y r6ng y syr. Eman y teruyna AC yna guedy daruot y uyrdin traethu or anodun** broff6ydolaeth hynn. Ryuedu a wnaeth pa6b yn **ua6r or ae**

LlGC 5266 t. 179

neill parth yt y mae y saesson yn goresgyn dy gyuoeth. ac yn llauurya6 y geissya6 dy agheu. ac or parth arall y **mae y deu**

LlGC 5266 t. 180

yn doruoed gan dir*ua6r* lewenyd o glybot **dyuot eu kywda6twyr atadunt. A gue*dy* dyuot pa6b y gyt or ysgolheigyon ar lleygyon** kyssegru emreis a wnaethant yn urenhin. Ac **yn herwyd eu**

LlGC 5266 t. 181

cudya6 **blaen**ymder uyg cledyf y ynda6. Canys ha**edws agheu megys y g6dost di. Canys yn gyntaf ef a uredych6s uyn tat i. y g6r a rydha6s** y wlat ac ynteu y gan ormes y fyichteit. A guedy **hynny y**

LlGC 5266 t. 182

hynny. dodi tan a wnaethant ynda6. Ac yna y llosget y castel a gortheyrn ynda6. A guedy clybot or saesson hynny. ouynhau a wnaethant 6ynteu. Can

LlGC 5266 t. 183

gue**dy clybot o emreis ry fo eissyoes y saesson hyt yno. dibryderach uu ynteu ac ehofnach a thebyg**ach gantha6 gallu goruot arnadunt. A guedy **kynnulla6 y llu**

LlGC 5266 t. 184

guedy daruot y heingyst gyrru bryt a grym yn y gedymdeithyon. kychuyn a wnaeth yn erbyn emreis wledic parth ar lle a elwit maes beli. y wne**uthur**

LlGC 5266 t. 185

ymfustem a chledyfeu. Canys cof y6 gennyf **y brat a wnaeth ef. y dyd y doetham y gyt ar uessur tangneuedu y rom ac 6ynt. A thra yt oed**et yn traethu or dagnheued honno. e gunaeth **ef brat y niuer**

LlGC 5266 t. 186

oedynt h6y y*uelly*. yd oed eidol yn ymgeissya6 **a heingyst. Ac eissyoes nys cauas yna. sef acha6s oed hynny. pan weles heingyst y brytannyeit yn** goruot. ac 6ynteu y saesson yn plygu. sef a wna**ethant**

LlGC 5266 t. 187

ef. Ac eissoes or diwed ual yd oed y bydinoed yn ymgemynu ac yn ymfust blith dra chymysc yd ym*ga6ssant* eidol a heingyst y gyt. A dechreu ymgy**uogi ar**

LlGC 5266 t. 188

dyghetuen. rei yr mynyded ar coedyd. ereill y kestyll ar caeroed ereill y eu llongeu. Ac yna yd aeth otca mab hein**gyst a ran**

LlGC 5266 t. 189

ae llad6n ef. gan erlit **agreiff a dysc y gan samuel broff6yt pan weles agag brenhin amalech yg carchar yn y uedyant.** ef a wnaeth y uriwa6 yn dryllyeu gan dywedut **ual hyn**

LlGC 5266 t. 190

yn lle kymun udunt. a mynet yn ewyllis a thrugared y brenhin **gan dywedut yr ymadra6d h6n. Gorchyuygedic y6** an d6yweu ni. eb 6ynt ac ny phedruss6n ni bot dy . dyw di

LlGC 5266 t. 191

tragywyda6l geithiwet a danam ninheu. Ac ar hynny y trigy6t. Ac yna o agreiff octa y **doeth ossa ar saesson ereill a foessynt y geissya6 truga**red ac y ca6ssant. Ac yna y rodet udunt y guladoed **yg**

LlGC 5266 t. 192

egl6ysseu a chad6 guiryoned. ~~Ac odyna y ky~~ **ac odyna y kychuynn6s parth a chaer wynt. y lunye**ithu yno megys y llunyeithassei yn lleoedd ereill. Ac

LlGC 5266 t. 193

hynny hyt dyd bra6t a guedy **pallu eu hethrylith y ba6b o*nadunt.* ac na 6ydynt** beth a wneynt. dynessau a wnaeth tramor arches**gob caer**

LlGC 5266 t. 194

canys digryf oed ganthа6 waranda6 petheu anryued. Ac yna y dywa6t myrdin nat **oed ya6n traethu or ry6 betheu hynni onyt pan** y kymhellei aghenreit. canys bei as dywet6n i yn **amser heb**

LlGC 5266 t. 195

gellit d6yn mein kymeint a rei hyny o le kyn bellet a h6nn6. ac na cheffyt yn enys pry***dein* mein a ellit guneuthur y gueith h6nn6** onadunt. Ac yna y dywa6t myrdin argl6yd heb **ef na kyffroa di ar**

LlGC 5266 t. 196

br6ydra6 a guyr **ywerdon o cheissynt eu lludyas. Ac yna yd etholet** 6thyr benndragon bra6t y brenhin. A phymtheg **mil o wyr**

LlGC 5266 t. 197

gulat. Ac amdiffynn6ch cor y ke6ri. canys a miui yn 6yw ny chaffant h6y un greynyn o*nadunt* h6y. **A phan weles uthyr bendragon y g6ydyl yn bara6t** ymlad ac 6ynt. sef a wnaeth ynteu yn diannot eu **kyrchu**

LlGC 5266 t. 198

guedy eu tynnu kychuyn ac 6ynt parth ar llongeu. Ac eu gossot y my6n 6ynt **a chan lewenyd kychuyn parth ac enys prydein. A guedy** eu dyuot enys brydein. yn diannot kyrchu a

LlGC 5266 t. 199

yn archescob yg caer llion ar 6ysc canys d6ywa6l weledigaeth a racwelsei **hynny. Ac yna wedy daruot llu*neithu* pob peth or a** berthynei ar deyrnas. erchi a w*naeth* y brenhin y **uyrdin**

LlGC 5266 t. 200

y kymell6t pasgen ac a dienghis oe lu gantha6 ar fo. Ac ny lauass6s ef eis***syoes* yna kyrchu germania namyn trossi y** h6ylyeu A chyrchu hyt yn ywerdon. Ac yna y her**bynn6s**

LlGC 5266 t. 205

h6nn6. A hyt tra yd oed y god6rd h6nn6 ar mur **sef a wnaeth kyrchu y elynyon megys y darpar**assei. canys ef yr dothoed yn gyn nesset y 6yn**y6 ac nat oed y**

LlGC 5266 t. 206

gorchymynassei y gladu yno AC yna tr6y annoc y bobyl o leygyon ac ys**golheigyon y kymyrth uthyr coron y deyrnas ac y guisg6s am y benn. ac y kyssegr6yt yn ure**nhin yn diannot. A choffau a wnaeth y dehog**yl yr wnathoed**

LlGC 5266 t. 207

guladoed yn eu kylch. Ac ny orffowysassant ar creulonder h6nn6 yny oresgynassant y dinassoed ar kestyll o hynny hyt **yg caer eura6c.**

LlGC 5266 t. 208

mynhom an*rydit* ac y chuenychom an buched. Canys od arho6n y dyd ny barnaf ui bot yn gryno ynn ym**gyuaruot ac**

LlGC 5266 t. 209

andysgedic dirybud. Ac yna y llas o*nadunt* 6ynteu hyt ar uilyoed. Ac or diwed daly octa ac eossa y geuynder6 a guasg**aru y lleill** ~~**o**~~

LlGC 5266 t. 210

ya6n y ba6b ae dylyet. Ac ymgynnulla6 a wnaeth pa6b 6rth y guys h6nn6 a dyuot hyt yn llundein o bob lle dros 6yneb enys bryde**in. Ac anrydedu a**

LlGC 5266 t. 211

A guedy cael g6y*bot* hynny or yarll y g6r hitheu. llidya6 a wnaeth ac ada6 y llys heb ganhiat y brenhin. A chy**meint uu y lit.**

LlGC 5266 t. 212

y*uelly* arhos porth **atta6 o ywerdon. A chan oed m6y y oual am y wreic noc amdana6 ehun. sef a wnaeth y gossot hi yg** castell tintagol. ar glan y traeth yn y lle cadarnh**af oed**

LlGC 5266 t. 213

~~y~~ byt y ym*gaffaffael* a hi. canys y castell y **mae hy ynda6 y*syd* ar ben carrec yn y weilgi yn gae**dic or mor o bob parth ida6. Ac nyt oes neb kyury**w ford**

LlGC 5266 t. 214

drech Gorlois arnat ti. hyt na bo neb a adnapo nac a wypo na **bo Gorlois uych. Ac 6rth hynny os titheu ae mynn minheu ath rithaf di yn rith Gorlois. Ac a rithaf 6l**fyn yn rith Jurdan o dindagol. guas ystauell gorlois **oed**

LlGC 5266 t. 215

wnaeth y brenhin y gyt ac eigyr gan ymrodi y6 damunedic serch. canys y fals drech a **dodassei uyrdin arna6 yr d6yllasei y wreic. ac y gyt** a hynny y geiryeu t6yllodrus dechymygedic a dywed**ei**

LlGC 5266 t. 216

oed ynda6 nyt tr6y un **ya6n goelbren y rann6yt. namyn herwyd y bei de6**red pa6b ae gedernyt yn y gribdeilya6. A guedy da**ruot y**

LlGC 5266 t. 217

ehun. A guedy mynegi id*a6* yn wir yn daroed. dolurya6 yn ua6r a wnaeth o angheu Gorlois. Ac eissyoes or parth arall llawen uu **o**

LlGC 5266 t. 218

gorchymynn**6yt y leu uab kynuarch llu enys brydein. 6rth ymlad ar gelynyon hynny yarll oed h6nn6 a marcha6c** prouedic clotua6r. a doeth a phrud y oet ae synn6yr.

LlGC 5266 t. 219

hynny y d6yn rac y gleuyt ae wa**nder. A guedy bot eu reideu yn bara6t gossot a wnaethp6t y brenhin ar yr elor. a dyuot ac ef hyt y** dinas a ~~6~~ elwit uerolan. yn y lle yd oed y saesson yn y

LlGC 5266 t. 220

onadunt y 6rth eu harueu. Ac yna pan we**les y saesson bot eu syberwyt yn argywedu udunt. a bot bryttanneyt hayach wedy ry oruot arnadunt. sef a wnaeth**ant medylya6 ac aruaethu pan uei dyd

LlGC 5266 t. 221

yn glaf. guir oed hynny. y*uelly* yd **oed6n inheu. heb ef. ac eissyoes ys guell gennyf ui uy mot yn hannenr mar6 gan oruot ohonaf** arnadunt h6y. nogyt uy mot yn yach gan oruot o**nadunt h6y**

LlGC 5266 t. 222

dinas yd oed y brenhin ynda6 yn glaf. 6rth 6ybot ansa6d y llys ae cherdedya~~a~~t. A guedy eu dyuot yno a chaffael ansa6d pob peth yn ll6yr. ym*plith* **y**

LlGC 5266 t. 223

ym mynachloc ambri. Ac yno y my6n cor y ke6ri ger lla6 emreis wledic y ura6t y cladassant tr6y urenhina6l ar6ylyant. ac yuelly y teruyna

LlGC 5266 t. 224

nerth a cheder*nyt* a gle6der a daeoni. A chymeint o rat a rodassei du6 ida6. Ac nat oed yn eithauoed byt or ae cly6ei nys

LlGC 5266 t. 225

perigl6s y deu lu o boparth yn 6a6r. Ac eissyoes y uudugolyaet a gauas arth**ur a chymell colgrym ar fo hyt yg caer Eura6c. A guarchae y dinas arna6.**

LlGC 5266 t. 226

ystrywa6 beth a **wnelynt. A guedy nat oed ford amgen. sef a wna*eth* eillya6 y ben a guneuthur dywygyat eirestyn ar**na6. A chymryt telyn yn y la6 a cherdet tr6y pebyllyeu

LlGC 5266 t. 227

a **bar6nyeit a marchogyon urda6l. Ac esgyb ac** abadeu ac athraon. Ac o gyt gyghor y c6nsli **h6nn6 yd anuonet kennadeu hyt ar howel uab** emyr oe llyda6 oed urenhin yn llyda6. y uenegi **ida6 yr ormes**

LlGC 5266 t. 228

ll6yn kelydon. Ac yno yd ymgynnullassant 6ynteu oc eu fo o bob lle. Ac y medylyassant eilweith 6rth **6ynebu y arthur. A guedy dechreu ymlad o bob parth** aerua ny bu uechan a wnaethant or brytanyeit. gan **eu**

LlGC 5266 t. 229

parth ac enys prydein a dyuot y traeth totneis yr tir. A dechreu anreitha6 y guladoed o hynny hyt ym mor hauren a llad **y**

LlGC 5266 t. 230

heb ef y rei **y*syd* arderchа6c o gristyonoga6l fyd broffes cath*olic* coffe6ch guaet a6ch kywda6twyr ysyt ellyng**edic y gan ysgymun estra6n genedyl paganyeit **saesson.**

LlGC 5266 t. 231

sef a wnaethant ymgyrchu ac yna y llas llawer o bob parth. Ac ual yd oed yr heul yn yst6ng ar dyd yn dyuot daruot ar nos yn ~~mynet~~ dyuot.

LlGC 5266 t. 232

ura6t. A llawer o uilyoed y gyt ac 6ynt. A guedy guelet o cheldric yr aerua drom honno oe gedymdeithyon. sef a wnaeth ynteu kymryt y fo. **A Guedy caffael o**

LlGC 5266 t. 233

lada6d cheldric. A chymell y lleill y daryst6ng 6rth y gyghor. **A Guedy guneuthur tangneued ac 6ynt y kerd*6s* parth a chaer alclut y lle yr daroed y arthur y** rydhau y gan yr yscotyeit ar fychteit. Ac odyna **y**

LlGC 5266 t. 234

Gillam6ri urenhin ywerdon. a llyghes anueidra**6l y meint gantha6 yn dyuot yn borth yr genedyl druan boenedic yd oedit yn y guarchae.** A sef a wnaeth arthur ymada6 ar fychteit. ac ar **yscotyeit. Ac**

LlGC 5266 t. 235

sef a wnaeth arthur dywedut 6rtha6 bot llynn arall yn y wlat honno oed wuy y anryued no honno. sef ansa6d oed arna6 6gein **troetued oed**

LlGC 5266 t. 236

wyrda ereill. effeireit a dyagoneu ac ysgolheigyon. a gadwyr yr egl6ys gatholic. A guedy peidya6 a d6ywa6l wassaneth o g6**byl.**

LlGC 5266 t. 237

berthynei 6rthi. Canys yr yn oes emreis wledic y **rodessit anna uerch uthyr chuaer ~~a~~ y arthur yn wreic ida6. yr hon oed uam walchmei a medra6t.**

LlGC 5266 t. 238

un wlat a allei 6rth6ynebu ida6 sef a wnaeth dodlan urenhin Godlond. A Guinwas urenhin orc dyuot oc eu bod y 6rhau y **arthur. ac y rodi**

LlGC 5266 t. 239

goresgyn yr holl Europa. sef oed hynny. trydedran yr holl uyt A pharatoi llyghes a wnaeth a mynet parth a lly**chlyn y6**

LlGC 5266 t. 240

wnaethant dodi tan yn y dinas**soed ac eu llosgi. ac ny orffowysassant yny dar*uu* udunt goresgyn llychlyn a denmarc. ac eu dar**yst6ng 6rth argl6ydiaeth arthur. A guedy daruot **hynny. y**

LlGC 5266 t. 241

nachaf arthur yn dy*uot* yn deissyuyt am ben y gaer a rannu y lu yn y chylch oe guarchad6. mal na cheffyn dyuot ohon**ei namyn**

LlGC 5266 t. 242

nat oed ha6d g6ybot p6y bieffei y uudugolyaeth. A gue **dyrchauael eu har6ydyon. gossot a wnaeth pob un ar y gilid oe holl nerthoed. sef a wnaeth arthur** gan ochel dyrna6t frollo yn ethrylithus gossot ar**na6 ef yg**

LlGC 5266 t. 243

parth yr cledyf. A guedy bot yn honnyeit hynny o bob parth **yr deu lu agori a wnaethp6t pyrth y gaer ae rodi y arthur. A g6rhau ida6 o ba6b yn diannot** ac yn llawen. A guedy y uudugolyaeth honno. sef **a wnaeth**

LlGC 5266 t. 244

enys prydein. A Guedy y dyuot enys prydein. darparu a wnaeth tr6y dirua6r lewenyd daly llys yn enys prydein. **a guisga6**

LlGC 5266 t. 245

yn y dinas yn **anryded Julius uerthyr a mynachloc guerydon yndi. Ar llall yn en6 aron y gedymdeith a my..**chloc canonwyr yndi. a honno oes trydyd arc. .. **gobty enys**

LlGC 5266 t. 246

elwir warwic. Ewein o gaer lleon. Peredur uab prud. Gruffud uab nogoet. Regyn uab **...6d kynuarch o gaer geint. Anarawt o am6yth..** Gualla6c o salsbri. 6ryen o gaer uadon.

LlGC 5266 t. 247

A Guedy ymgynnulla6 pa6b yr gaer. a dyd yr wyl***ua* yn dyuot. y gelwit y tri archescob yr llys 6rth wis**ga6 y teyrnwisc am y brenhin. A choron y teyrnas **am y**

LlGC 5266 t. 248

colomen purwynnyon yn eu lla6. Ac y gyt a hynny yr **holl y wraged gan dirua6r lewenyd yn y chanlhyn** hitheu parth ar egl6ys 6rth efferen. A guedy dar**uot y**

LlGC 5266 t. 249

or uedgell tr6y amra**ualyon . lestri gorulycheu a phioleu eur ac aryant A chyrn buelin goreureit y walla6 amraualyon** wirodeu y ba6b herwyd y dirperei y anryded. Ac or **parth**

LlGC 5266 t. 250

Ac yn ym*dangos* **udunt. mal y bei wuy ynni pa6b o*nad*unt** h6ynteu yn y guaryeu. A ph6y bynnac a uei **uuduga6l yn y**

LlGC 5266 t. 251

hoet. Ac anrydedus **eu gued. a cheing or oliwyd yn y lla6 deheu y pob** un onadunt. yn ar6yd eu bot yn gennadeu. A **guedy eu dyuot rac bron arthur y annerch o bleit** amhera6dyr ruuein. a rodi llythyr yn y la6. Guedy **ry**

LlGC 5266 t. 252

nessaf. y wneuthur **ya6n or sa6l sarhaedeu hynny mal y barnho sened** ruuein arnat. Ac ony deuy di yno yn y racdywede***dic* teruyn h6nn6. ednebyd di y deuaf ui yth terf**yneu di. a pha beth bynnac a gribdeilyeist to oth **ynuydr6yd**

LlGC 5266 t. 253

ymgoffau ac an mil6ryaeth. Ac ar hynny 6ynt a doethant hyt yn t6r y ke6ri. **A Guedy kyueisted o ba6b onadunt yn herwyd eu ha**nryded. arthur a dy6a6t ual hynn. Argl6ydi uyg

LlGC 5266 t. 254

goresgynn6s ulkessar ac amherodron ereill. oc eu keder***nyt* enys prydein. Ac o acha6s hynny keissya6 ky**mell teyrnget o*honei*. yr a6rhon yn gynhebic **y hynny.**

LlGC 5266 t. 255

yr a6rhon. Ac 6rth hynny y dyly6n ninheu tr6y diergryne***dic* sauedigaeth moli a chanma6l d6yn a dihewyt** ac ar prudder y kyghor a rodeist. ~~Ac~~ canys o mynny gyr**chu**

LlGC 5266 t. 256

hynny. bryssya ditheu y gymryt y peth nyt ydi6 du6 **yn annot y rodi yt tr6y y haelder ef. bryssya y dar**yst6ng yr hyn ysyd yn mynnu oe uod bot yn darys**tygedic**

LlGC 5266 t. 257

gymer6n tra uyd6n inheu ~~yn~~ **yn keissya6 dial uy ryeni am kenedyl. ac yn amdi**ffyn an gulat ac an rydit. Ac yn dyrchauael an bre**nhin. Ac y**

LlGC 5266 t. 258

douyr yn ll6yr 6rth kych***wyn* odyno y gyt yn erbyn amhera6dyr ruue**in.

LlGC 5266 t. 259

Creta. Ac y am hynny tywyssogyon a yeirll a bar6nyeit a marchogyon urda6l. Ac o urd***as* sened ruuein lles amhera6dyr Ruuein. Cadell.**

LlGC 5266 t. 260

gylch. Ac erchi ud***unt* y dehogyl. A sef y mal y dehogylassant. dywedut** y mae arthur a ar6ydocaei y dreic a dothoed y 6rth **y**

LlGC 5266 t. 261

y dywedadoed ida6 ry uynet y ca6r ida6. ky**meint yd ymdiredei yn y nerth ac na thebygei** bot yn reyt ida6 seithugya6 llu yr y ry6 aghynuil h6n**n6. A**

LlGC 5266 t. 262

yr a6rhon yn y **bed h6n. Ac am duc inheu y mamuaeth y gyt a hi hyt yma. A guedy keissya6 ohona6 ef kydya6 a hi** ac nas gall6s yn hynny y bu uar6 hi rac y ouyn **ef. A du6 a**

LlGC 5266 t. 263

dyrchauael y fon. Ac eissyoes nyt oed lesc ynteu. neu daroed ida6 dyrchauael y fon a thara6 dyrna6t ar taryan arthur yny glywit **yn seinya6 dros**

LlGC 5266 t. 264

a rita ga6r y mynyd eryri. h6n**n6 ae kymellassei y ymlad ac ef. o acha6s ry wne*uthur* pilis ohona6 ida6 o uarueu brenhined. Ac** 6rth hynny erchi y arthur ehunan ulinga6 y ua**ryf yn ll6yr ae**

LlGC 5266 t. 265

nat oed ha6d y neb y ar**hos. A phebylla6 a wnaeth ynteu ar glan yr auon or lle y gallei yn ehang llunyeithu y uydinoed o bei** reit ida6. Ac odyno yd anuones Ar yr amhera6dyr **boso o**

LlGC 5266 t. 266

hynny 6rtha6 or g6ryaanc. A dispeilya6 cledyf arna6 a llad y ben. Ac **yn gyulym cael eu meirch. Ac eu herlit a oruc guyr ruuein udunt y geissya6 dial eu ki6da6twr** arnadunt. A sef a wnaeth Gereint ymchuelut ar g6r **nessaf oed**

LlGC 5266 t. 267

ac eu kyrchu. ac yn de**issyuyt eu kymhell ar fo. ac odyna eu herlit gan wur6 rei a daly ereill. Ac ar hynny y doeth petreius** senad6r a dengmill o wyr arua6c gantha6. y gan**hoth6ya6**

LlGC 5266 t. 268

uydinoed guyr ruuein. **y edrych a ato y tyghetuen yn ae llad petreius ae y ae daly. Ac uuydhau a wnaethant 6rth y gyghor. Ac o** gynhebic uil6ryaeth kyrchu hyt y lle yd oed petreius **yn**

LlGC 5266 t. 269

ua6r. gan ada6 achuanegu eu hanryded am eu guassana**eth yn y absent ef. A thrannoeth y riuut guyr 6rth anuon y carcharoryon parth a pharis y eu carcharu hyt** tra gymerhei gyghor amdadnunt. Ac yd erchit y

LlGC 5266 t. 270

y ryoli y lleill y dodet cadwr a borellus. Ac ny cheiss6s guyr **ruuein hagen un ryol namyn pa6b yn y gyf*eir* y geissya6 ell6ng y carcharoryon. Ar brytanyeit** a gollessynt eu carcharoryon yn warad6ydus. pei nar

LlGC 5266 t. 271

ymlad ac arthur. A mynet or lle yd oed hyt yn a6uern y ar**hos porth atta6 o newyd. A guedy clybot hynny o ar*thur*. mynnu a wnaeth ynteu eu ragot h6y y ford** y deuynt trannoeth. a mynet hyt nos yny doeth **yno. A guedy**

LlGC 5266 t. 272

mlaen y petwar**ed uydin. 6ryen o gaer uadon. A Jonatal o dorcestyr. Ac ynteu arthur ehun a etholes ida6 ae uyd**in y lle a chuenych6s. Ac yna y gossodet y dreic eureit

LlGC 5266 t. 273

h6y meint yr ymladeu a dyborth**assam ni y wyr llychlyn a denmarc. ac y tywyssog*yon* freinc pan y darystyngassam 6rth enys prydein.** gan dirua6r gewilid y wyr ruuein. Ac 6rth hy**nny can**

LlGC 5266 t. 274

eu **anryded. Ac 6rth hynny yd annogaf uynheu ywch6y gal6 ata6ch a6ch grymus daeoni. 6rth ymerbynneit** ac a6ch gelynyon yn y glynn h6n. y gymhell arnadunt **yr**

LlGC 5266 t. 275

Ac yr dryded polite*tes* tywyssa6c frigia. Ac yr betwaret tenctus tywyssa6c bitinia. Ac yn ol y pedeir hynny y gossodet pedeir

LlGC 5266 t. 276

bydinoed o bob parth. Ac yna y bu y aerua druan. Ar griduan girat ar lleuein ar gorderi. Ar kynh6ryf yn y daear. yna y llas bedwyr y gyt a rei **kyntaf.**

LlGC 5266 t. 277

A gyrru grym ac angerd yndunt yny oed eu houyn yn 6a6r ar eu gelynyon. Ac oe dysc ef ae annoc kymryt grym ac angerd a

LlGC 5266 t. 278

dyg6yd6s o parth y brytanyeit. kynuarch tywyssa6c tryger A d6y uil y gyt ac ef. Ac eissyoes guedy guelet o howel a Gualchmei. y guyr ny anadoed guyr

LlGC 5266 t. 279

uy argl6ydiaeth i. coffe6ch a6ch ryeni y rei a wnaethant guyr ruuein yn tretha6l udunt. pan oedynt gadarna~~s~~ch noc yr a6rhon. Coffe6ch

LlGC 5266 t. 280

orffowyssei ynteu. namyn ym pob cogyl yr llu kyr**chu y elynyon. ac eu b6r6 ac eu llad. Ac yna o bob par*th* y bu aruthur aerua. anha6d y thraethu. hyt nat** oed a 6ypei pa di6 y damweinyei y uudugolyaeth. **Ac ual**

LlGC 5266 t. 281

lauurya6 oc eu holl enny. A guedy guastatau o **hynn yd erchis arthur guahanu corfforoed y w wyrda ef y 6rth eu gelynyon. Ac eu kyweirya6 o uren**hina6l ar6ylyant. Ac eu hanuon yr manachlogoed a **uei**

LlGC 5266 t. 282

guisga6 coron **enys prydein. tr6y grelonder a brat a ry gys*gu* gan wenh6yuar urenhines. gan lygru kyureith** d6ywa6l neithoryeu. Ac 6rth hynny ymchuelut a wnaeth

LlGC 5266 t. 283

urenhin ysgothlont. a gualch**mei uab guyar nei y brenhin. ac ar nyt oed ha6d eu rifa6 y gyt ac 6ynt. Ac yn lle araun uab kynuarch** y dodet owein uab 6ryen yn urenhin g6r a uu glot**ua6r**

LlGC 5266 t. 284

moli oc eu **de6red. a chyrchu allan y rodi car ar uaes y6 ewythyr. A guedy dechreu y 6r6ydyr honno dirua6r** aerua a wnaethp6t o bob parth. ac eissyoes m6haf **a las o**

LlGC 5266 t. 285

o*nadunt*. Ac annoc y pa6b a wnaeth ynteu llad y paganyeit ysgymunedic heb uedyd arnunt. y rey dugassei ynteu y brad6r t6yll6r

LlGC 5266 t. 286

galetaf **or a uu yn enys prydein na chyn no hynny na guedy hyt pan dyg6ydassant yr holl tywyssogyon o bob parth** ac 6ynt ac eu bydinoed. Ac o barth medra6t y llas.

LlGC 5266 t. 287

theon **esgob caer Gloe6 yn archescob yn llundein. Ac yn yr un amser h6nn6 yd aeth dewi y guyuydedic archescob** caer llion ar 6ysc or byt h6n. y orffowys. ac y

LlGC 5266 t. 288

ehun y teyrnas. Ac yn yr eil 6l6ydyn oe urenhinaeth y bu uar6. **AC yn nessaf y gynan wledic y doeth guerth*euyr* yn urenhin. Ac yn erbyn h6nn6 y kyuodes y saesson** a d6yn eu kenedyl attadunt o germania. Ac eissyoes

LlGC 5266 t. 289

ki6da6t6yr ehun. Ac 6rth hynny y bu gas ynteu gan du6 **a chan y teyrnas. A guedy g6ybot or saesson y an*wastatr6yd*. Anuon ar Godm6nt urenhin yr affric a** wnaethant hyt yn ywerdon. yr dothoed a llyghes dirua6r

LlGC 5266 t. 290

geissya6 amdiffyn eu heneideu. pa beth a allei kenedyl lesc kywarsangedic o dirua6r a gorthr6m pynnyer pecha6t a syberwyt. y rei a uyd**ynt**

LlGC 5266 t. 291

diholedic. Ac yspeiledic. y rei onyt duw ae pe**ir ny allant eu kynydu byth tracheuyn. Guedy daruot yr creula6n ysgymunedic h6nn6 a guyr** yr affric y gyt ac ef. anreithya6 yr enys or mor p6y

LlGC 5266 t. 292

namyn a dan tri creula6n. **gan uynych ymanreithya6. ac yr hynny heuyt ny chauas y saesson coron y teyrnas. namyn ~~ad~~ daly a** dan y tri brenhin a orugant 6ynteu. A dan

LlGC 5266 t. 293

tr6y amrauael a6durdodeu yr ysgrythur glan. hyt na dylyynt h6y pregethu eu fyd h6y y eu gelynyon. Canys eu harchescob oed udunt

LlGC 5266 t. 294

eissyoes nyt heb wne**uthur aerua dirua6r y meint oe elynion. A gue*dy* caffael y dinas o edelflet. A g6ybot yr acha6s yr doth**ed y sa6l credyfwyr hynny yno. ymchuelut eu har**ueu**

LlGC 5266 t. 295

catuan uab **yago yn urenhin arnadunt. Ac odyna ymlit Edelflet yny oed or tu dra6 y humyr. Ac yna kynnulla6 a** wnaeth Edelflet yr holl urenhined saesson y gyt ac

LlGC 5266 t. 296

caryat ar yspeit **uechan. Ac eu kedymdeithyas ar brenhin. Ac nat oed neb oc eu kyuoedyon kyn garediccet ac 6ynt. Ac erbyn ys**peit uechan. yny bei 6r6ydyr ny bydei neb a ragorei

LlGC 5266 t. 297

ida6 paham yd 6ylyei. Ac yd atteba6d yn*teu* yr brenhin ual hyn. Defnyd y6 ymi 6ylya6 ac y genedyl y brytanyeit o hedi6 allan yn tragy**wyda6l y**

LlGC 5266 t. 298

Emreis wledic. A guedy hynny y bredyssant 6thyr bendragon. A guedy hynny y gunaethant urat arthur. gan duuna6 a

LlGC 5266 t. 299

wedy ymgyuaruot or deu lu. A dechreu ym**lad. colli a oruc catwalla6n llawer o uilyoed oe wyr. Ae gymhell ehun ar fo. A chymryt y hynt a wna**eth ar fo tr6y y gogled. A chael llongeu a my**net hyt yn**

LlGC 5266 t. 300

ouyn a dygyrch6s llywyd llong y brenhin. Ac ymada6 ae ly6 a oruc. Ac y*uelly* **y buant ar ua6d yn gyhyt ar nos. mal y dyccei y tonneu h6nt ac yma. A phan do**eth y dyd trannoeth. y doethant y enys uechan yr **tir. sef oed y**

LlGC 5266 t. 301

yna dechreu a wna...**ant kyweirya6 eu llong. a dyrchauael h6yl a chymryt mora6l hynt. Ac y gaer gyda**let y doethant y tir llyda6. Ac odyna y doethant hyt **ar selyf**

LlGC 5266 t. 302

y wlat hon ny bu yno hayach yr hynny a allei kynydu y breint **idi tracheuyn. A chet ryfei rei heuyt a gynydei ud*unt* beth oc eu breint. ereill a uei wannach a gollei** hynny eilweith.

LlGC 5266 t. 303

kenedloed. A megys y dy**weit Gildas. hyt nat oed m6y y pecha6t h6nn6 no phob pecha6t or a uyd ym*plith* y kenedeloed. Ac** yn bennaf y peth a distry6 ansa6d yr holl da. Cassau

LlGC 5266 t. 304

dywedut yn bot ni yn tywyssogyon llesc na guallus mal na lauuryem y geissya6 b6r6 guaradwyd y 6rthunt. Ac yn achuanec y ~~hynny~~

LlGC 5266 t. 305

norhamt6n. kymryt a oruc guisc achana6c amdana6. A guneuthur bagyl ida6 o hayarn llym megys y gallei llad y dewin a hi. o chyuarf**ei ac**

LlGC 5266 t. 306

arna6 ry wneuthur y gyulauan. A chynh6ryf ma6r a gyuodes yn y ~~lly~~ llys o acha6s ry lad y dewin. A gossot guyr a guersylldyeu ar pyrth y

LlGC 5266 t. 307

ereill. A dyuynnu guyrda enys prydein y gyt ac 6ynt **y rei a uuassei ar digrein tr6y lawer o amser a chychuyn tr6y ~~lauur~~ humyr ar torr edwin. A dechreu anreith**ya6 y guladoed. Ac yna kynnulla6 a wnaeth

LlGC 5266 t. 308

yd oed oswallt wedy y gylch**ynu o peanda hyt nos yn y lle a elwir yn saesnec heuifyl. Ac yg kymraec y maes neua6l. sef a wnaeth** oswallt dyrchauael del6 y groc ac erchi y6

LlGC 5266 t. 309

yn y erbyn y do**ethant hyt ar peanda. y erchi porth ida6 6rth uy*net* tr6y humyr y oresgyn ar torr oswi aelwyn Ac** eisyoes ny lauass6s peanda torri y tagneued yr wna**ethoed**

LlGC 5266 t. 310

derpereist ti eu dihol yn ll6yr or enys hon. pa acha6s y trosseist titheu y ar y med6l h6nn6. Ac y diodefeitst eu bot yn cael hed6ch yn an

LlGC 5266 t. 311

yn guledychu. Ac ym pen yr 6ythuet mlyned a deu ugeint y cle**uych6s catwalla6n urenhin y brytanyeit o hene*int* a guander. ac yd aeth or byt h6n ym pym.....etdyd** o uys tachwed.

LlGC 5266 t. 312

hynny. dirua6r uall o greula6n newyn. a thy.....yl a marwolyaeth ym pob gulat tros wn.b

LlGC 5266 t. 313

na distry6 na dihol an kenedyl ninheu oc eu gulat. Ac ynteu yr mynnu cospi a ya6nhau y rei ynuyt. A anuones y dial yn tr6m ac yn tost **arnam ni.**

LlGC 5266 t. 314

bot yn ha6d udunt y goresgyn **ae chyuanhedu canyt oed neb ae lludyei udunt. A** phan gigleu y saesson hynny. kynnulla6 a wnaethant

LlGC 5266 t. 315

geffit esgyrn catwaladyr uendigeit o Ru*uein*. ac eu d6yn hyt yn enys prydein. A hynny a g geffir or diwed pan dangosser esgyrn y seint er**eill a**

LlGC 5266 t. 316

phetwar ugeint. a seith gant guedy geni mab du6 or argl6ydes ueir wyry. AC yna wedy kynnulla6 or iuor uab catwaladyr ac **ini y keuynder6 yr hyn a**

Peniarth 16iv ff. 50v

disgyfdawt. tri meib beird oedynt ell tri. Tri Gwa6rud beird .e.p. **trist6ard bard 6ryen. A dygynnelw bard Ewein m. 6ryen. Ac Auan 6erdic bard catwallawn .m. catuan.** Tri o6er6eird .e.p. Arthur. A chatwalla6n .m. catuan.

Peniarth 16iv ff. 51r

einya6n. Tri **ysgymyd aer6aeu .e.p. Gilbert .m. catgyffro. A** moruran eil tegit. A gwga6n gledyfrud. Tri aer **.e.p. selyf .m. kenan garrwyn. Ac 6ryen .m. kyn6arch. Ac** auaon .m. talyessin. Tri gwrdueichyat .e.p. Drystan

Peniarth 16iv ff. 51v

wedy hynny **6u gath baluc. Tri lleturitha6c .e.p. coll .m. coll6rewy. A menw .m. teirg6aed. A drych eil kibdar. Teir prif hut** .e.p. hut math .m. mathonwy. A hut 6thyr bendragon.

Peniarth 16iv ff. 52r

dysgyfda6t. A lada6d edelflet 6renhin lloegyr. A diffydell .m. dysgyfdawt g6rgi garwl6yd. Ar g6rghi h6nn6 a ladei ge**lein**

Peniarth 16iv ff. 52v

cesaryeit. Sef lle y mae y gwyr hynny yg wasgwyn. A sef eiryf a aeth ym pob 6n or lluoed hynny. 6n 6il ar ugeint. Ar rei hyny **oed y tri**

Peniarth 16iv ff. 53r

Tri anrein6arch .e.p. carna6la6c march ewein .m. 6ryen. A thaua6thir march cat***wallawn*** **.m. catuan. a buches*lom* march gwgawn gled**yfrud. Tri gorderch6arch .e.p. ferlas march dalldaf **eil**

Peniarth 16iv ff. 53v

g6eir a gleis ac archanat yn erbyn allt vaellwr yg kerediya6n **yn dial eu tat. Tri phryf ychen .e.p. melyn g6aj*anhwyn*. A g6ineu ych gwylwylyd. Ar ych brych. Teir** pryf uuch .e.p. brech buwch 6aelgwn gwyned. A

Peniarth 16iv ff. 54r

g6eith hengaer .m. elfin .m. 6ryen. Ac euronwy 6erch **klydno eidyn y 6am. Cadell .m. 6ryen. Buan .m. ysgwn** .m. llywarch hen. lleudat yn enlli. A baglat yg coet

Peniarth 16iv ff. 54v

yg carneda6r y mon. meibyon carada6c 6reichuras .m. llyr **marini. Beuno .m. hengi .m. gwynlliw .m. gliwis .m. te**git .m. cadell. A pherferen 6erch lewdwn lluyda6c yn y

Peniarth 6iii t. 5
Gwelaf heb yr ynteu. Ac yr a osteker ohonad .... the.. ..byth. Nyd rybut gennyf y teu. A tha6 6rthyf. ac ..**ch6elud a oruc ar y marcha6c. Ac ar y gossod kyntaf y ....** yr lla6r y dan draed y uarch. A thra parhaa6..n or ped... **ugein marcha6c. ar y gossod kyntaf y byrrya6t .op vn. .c** o oreu y oreu y doethant atta6. eithyr yr Jarll. Ac yn di..th**af oll y doeth yr Jarll atta6. a thorri ..ladyr ynda6. a thorri** yr eil. Sef a oruc ynteu ereint. ymch6elud arna6. a gossod a **gway6 yn de6ret y daryan yny hylld ac yny dyrr yr holl** arueu. yn y gyueir honno. ac yny uyt ynteu dros bed..**in y uarch yr lla6r. Ac yn y berigyl am y eneid .....au** a oruc gereint. atta6 a chan d6ryf y march dalewygu a oruc **Argluyt heb ef 6rth ereint dy na6t. A na6t a rotes gereint ita6.** ac y r6ng caleted y dayar lle y byrr6yd y g6yr a drutted **y gossodeu a ga6ssant nyd aeth yr 6n o*natunt* hep g6ymp** angheua6lchwer6 cl6yfedicdost briwedic fyryf y 6rth **Ereint. A cherted a oruc gereint racda6. ar y briffort yt oet erni.** Ar uor6yn A gedwis y ragor. Ac yn agos utunt h6y.. a **welynt dryffrynt tecaf a welsei neb eiryoed. a ffrif .fon** ar hyd y dyff..... ffont a w....t ar ~~hyd~~ yr afon. A phri**ffort yn dyuod y. bont. ac uch la6 y bont or tu dra6 yr** a.... h6ynt a ....ll.... tecaf a welsei neb eiry**o.............ei ef y bont ef a welei uarcha6c** yn dyuod ar da6s tu ac atta6 Tr6y uyrrgoe. byc... **te6 ar uarch ma6r uchel ymdeithwastat. hywet.....** //

Peniarth 6iii t. 6
A varcha6c heb y gereint. o by le y deuedi pan deuaf heb yn... or dyffrynd issod. A 6r heb y gereint. pieu y dyffrynt tec h6nn. **Ar castelldref racko. Dywedaf heb ynteu. G6yffred petyd. y.** geil6 y ffreinc. ar ssaesson ef. y brenhin bychan y geil6 y kym...**f. Ae y. bont racko heb y gereint yt af j. ae yr briffort issaf** ydan y tref. Na dos di ar y tir or tu dra6 yr bont ony myn**ny ymweled ac efo. Canys y gynnetyf y6. Na da6 mar**cha6c ar y tir na mynno ef ymweled ac ef. yrof i a du6 heb **y Gereint mivi a gertaf y ffort ual kynt yr hynny. Tebygach** y6 gennyf i nu os *yuelly* y gwney y keffy gewilyt a g6ar**thaed. yn orwl6ng gallona6c dic kerted a oruc gereint. y ffort** ual yt oet y uet6l kyn no hynny. ac nyd y ffort y gyrchei **y dref or bont a gerta6t gereint. namyn y ffort a gyrchei. y gef**yn y caletir erdryn aruchel dremynua6r. ac ef a welei 6ar**cha6c yn dyuod yn y ol yar gaduarch cadarnde6 kerted**rud llydangarn brone*hang*. ac ny welssei eiryoed g6r lei **noc a welei ar y march. A dogynder o arueu ymdana6. ac** am y march. A phan ymodiwa6t a gereint y dywa6d 6rtha6 **Dywed**

unben heb ef ae o an6ybod ae or ryuyc y keyssud ti golli o*honaf* i vym mreint. a thorri 6y nghynetyf. **Nac ef heb y gereint ny 6yt6ni caythau ffort y neb. kanys** g6ytud heb ynteu dyred gyd a mi ym llys y wneuthur **ya6n ym. Nac af mynn vyng kred heb ynteu. nyd a** .. y lys .y argl6yt onyd arthur y6 dy argl6yt. Mynn **lla6 arthur nu heb ef mi a uynnaf yaun y gennyd neu //**

Peniarth 6iii t. 7
ac am y march. a dogynder o arueu y am hynny. Dyw... ben heb ef 6rth ereint. p6y a gynhad6ys itti eistet yna. Mi hun **heb ynteu. Kam oet ut heb ef gwneuthur kewilyt kymeint a h...** a gwarthaed. A chyuod ti odyna y wneuthur ya6n ymi am **dy anghymenda6d dy hun. A chyuodi a oruc gereint. Ac yn di**annod myned y ymwan a orugant . thorri to o peleid... **orugant a thorri yr eil. a thorri y trydet. A dyrnodeu caled** chwyrn kyflymdrud a .... 6n o*honunt* oe gilyt. ac **yn y diwet llidya6 a .... gordina6 y uarch ae gyrchu** a gossod arna6 y nghymerued y daryan yny hyllt. Ac yny **uyt pen y g6ay6 yn y arueu. ac yny dyrr y holl gengleu.** ac yny uyt ynteu dros pedrein y uarch hyd gway6 gereint. **a hyd y ureich yn 6ysc y penn yr lla6r. ac yn gyflym tyn**nu cletyf y uynnu llat y penn. och argl6yt heb ynteu **dy na6t a thi a geffy a uynnych. Ny mynnaf heb ynteu** namyn na bo yma uyth y g6aryeu hynn. nar kay ny6l. **nar hud nar lledrith waryeu. ti a geffy hynny yn llaweN** argl6yt. par ditheu uyned y ny6l or lle heb y gereint kan di **y corn racko heb ef ar a6r y kenych ef a a y ny6l ymdeith.** ac yn y6 kanei ef uarcha6c am byryei .j. nyd ai y ny6l **byth odyma. A thrist a goualus oet enyt yn y lle y. oet** rac goual am ereint. ac yna dyuod a oruc gereint a chanu y corn. **ar a6r y rotes un llef arna6 yt aeth y Ny6l y ymdeith. ac** y doeth y niuer y gyd ac y tangnyuethyd pa6b o*honunt*. **ae gilyt. Ar nos honno y g6ahotes yr Jarll Gereint ar ..en**hin bychan. A thranoeth y bore y g6ahanyssan. ac yt ae.. **Gereint. parth ae gyuoeth e hun. ac ny bu gynnyt ar Ereint. o** hynny allan. //

Peniarth 6iii t. 6

da6s tu ac atta6 Tr6y uyrrgoe. byc... **te6 ar uarch ma6r uchel ymdeithwastat. hywet..... A varcha6c heb y gereint. o by le y deuedi pan deuaf heb yn...** or dyffrynd issod.

Peniarth 6iii t. 7

a uynnaf yaun y gennyd neu ac am y march. a dogynder o arueu y am hynny. Dyw... ben heb ef 6rth ereint. p6y a gynhad6ys itti eistet yna.

Peniarth 16iii ff. 25r
... oed gortheyrn 6renhin ...... en eisted ar lann e llynn gu...**... y kyuodassant o*hona6* dwy ...**...enn ac 6n goch. Ac 6al y ne? **... eu? onadunt? ar e gilid** ... creulaun ene oed .... **…** .. geneueu ac eu froeneu...
... e goch ..t er ...
.. e llynn. A ... **e dreic? coch** ....reic wenn ae chymell ... **.. oedynt** … //

Peniarth 16iii ff. 25v
e diwreid e syd en ebrwyda6. E guae h6nn6 a ar6ydocaa e distryu ar brat a wna**eth hors a heingyst pan deliis gortheyrn a** o yeirll a barunyeit yg kylch triugeinwyr **a thrychanhur neu betwarcanhur. E ogo**ueu enteu a achub e dreic wenn. Sef oed **henne tired a chestyll e brython a oresgyn**nassant e saesson ac urth henne guae w**ynt 6rython. Canys 6al hynn e bu e distryu** wede e lladua a dywetpuyt uchof e canhy**adus e brenhin udunt yr rydit? dylyet e rei?** a ledessynt ar dinassoed ar kestyll a **..... lincol a llundein a chaer wynt a cha**er eurauc? E? menyded urth henne a gyuar**telir urth e? glynnyeu ac a6onoed e glynny**eu a redant o waet. E Mynyded yu e gwyr?? **bonhedic ar glynnyeu issel yu e taeogeu.** cany? wede dar6ot llad e gwyr bonhedic en?? **ryueloed e lladant? e saesson e taeogeu diar**6ot. Deudeng mr6yder o brif emladeu a 6u **e rung e saesson ar brython gan dwyn lluyd** newyd em pob 6n onadunt o germania Day**ar? 6aur amyl yu germania a llawer o bobl**oed endi ac amra6ael 6renhinyaetheu megys?? **Saxonia g6lat e saesson. Ac almaen.a Ch...** A cholwyn. A llawer o 6renhinyaetheu ereill? **Diwyll y creuyd a dilyir a chwymp er egl6ys**seu a emdengys. Canys y rung

anfydlonder? **brython ar paganyeit a emgymysgus? ac** a? dilyut y creuyd?? haeach. Ac urth henne am? dre**dir???** //

Peniarth 16iii ff. 26r
mygu? diwyll dwywaul e doeth bar duw ar e bobel. En e diwed e grymhaa e dreic gy?**warsangedic ac y gurthuynepa e? dywalder** er estroneon. En e diwed y grymya? cristyon**nogaeth a dan e tywyssogyon credy6us? nyt** amgen arthur ar brenhined wedy ef e rei? a **distrywassant e paganyeit. Ac eglurder e** cristyonogyon a emdangosses ychydic. Canys **en er amser h6nn6 e digwydassant meibeon** heingyst. Octa ac eossa en emlad ac 6ther **benndragon. Paxen heuyt 6ab gortheyrn ..?** ac a?? logassei y gyt ac ef o saesson a gwydyl **ac yscotyeit a*fichtyeit* a digwydassant** gan emreis. Arthur 6ab uther a oed? t/dywys**ssauc yg kernyu ena a doeth e ganorthwy**u? y fydlonyon en erbyn anfydlonyon. Canys **gwede llad colgrim a cheldric a baldulf ...** tywysogyon saesson ac eu niueroed o Germania **a gymhellus arthur. y darestung a theyrn**get ida6. A henne rac dily6 creuyd en **gubyl a oed en barhaus gennym er en oes** Llud 6renhin. Ac urth henne e dywedir or. **diwed y grymya er egluys ac e dywalder** estronyon e gurthuynepa. Baed kernyu a **ryd?? canorthuy udunt ac a sathyr e menygleu** a dan e draet. E baed h6nn6 oed Arthur **6ab Uther, er h6nn a dywetpuyt uchof er h6nn** a darystyngus e saesson urth y ewyllys. Ac am **henne e dywaut merdin. Eu mynygleu** a sathyr a dan e draet. Enyssed er eigya6n //

Peniarth 16iii ff. 26v
a darystyngant yu argluydiaeth ef. Enyssed er eigya6n. Nyt amgen ywerdon **ac orc. ac islond. a godlond. a llychlyn. a** denmarc. ar enyssed ereill tanays a mon. **a manau ac enys weith. A thrausseu o ffre**inc a 6yd eida6. Or geiryeu hynn e dangos**sir pa furw yd emladus arthur a thomas ac a** frollo 6renhin er h6nn e gorchymynnassei **wyr ru6ein idau freinc. A guede llad h6n** n6 pa furw e darystyngus idau cantre6oed **freinc. A thy ru6ein a aryneikya y dywal**der ef. Er emadraud h6nn6 a arwydocaa **pa furw yd emladus e brenhin arthur a lles** amperauder ar furw y ll~~adaud~~ ac 6al y gos**dyngus y gedernyt ym byrgwyn. En e 6rwy**der honno e doethant o bop parth tri6gein **brenhin. Ae diwed a 6yd pedrus. Cany wybu**wyt en diamheu na pha del6 na pha du e bu **var6. A herwyd emadraud llawer en pedrus**sau etwa ae byu ae mar6. Eng geneu e po**bloed yd anrydedir. Canys trwy er holl 6yt** e dywedir chuedleu o*hona6* ae weithredoed **a anrydedir. Ae weithredoed enteu a 6yd em**borth yr ae datcano. Canys gossymdeith diwal **yu y rei kyuansodi chuedleu o weithredoed** arthur. Canys digriuwch a gnotaa didanu e **deneon blin. Ac a datcano y ch6edleu a digrifha**ant e rei ae g6arandawo. E chuech en y ol en**teu a emlynant e deyrwyalen. Nyt amgen** wede euo e doethant ch6e brenhin oe gene //

Peniarth 16iii ff. 27r
del. Medraut. A chustennin. A chenan wledic. A guertheuyr. A Maelgun. A cheredic. G6e**de wynteu e doethant. Cat6an. A chatwalla**vn a chatwalader. Ac ny hanoed y rei henne **hagen o genedel arthur. A guede wynteu** e kyuyt pryf germania. Nyt amgen we**de e chuech brenhin o garant arthur e ky**vodassant e saesson en erbyn keredic ac y **kyrchassant gotm6nd 6renhin er affric**. a oed er amser h6nn6 en ywerdon wedy ry **darystung y 6renhinyaeth ida6 ac y dugant** hyt en enys brydein. E moraul 6leid a dyr**cheif h6nn6 er h6nn a gedemdeithocaa llw**yneu er affric. h6nn6 a dyrcheif. Nyt am**gen herui ae bobyl saesson. E moraul 6leid** Nyt amgen godmund. Canys trwy nerth **godmund y sathr6s e saesson brenhin** enys brydein ac a gymerassant eisted6a e **deyrnas en lloegyr ac en yscotlond. Ac od ena** godmund 6renhin er affric oe 6oraul emlad **a gerd6s y gyt ae bobel gan rwygau g6eilgi**oed hyt er affric. Ar saesson enteu a gynnal**yassant ganthunt kent. A mers. A nordhum**byrlond. Brenhinyaeth mers e syd ac wyth **cantref endi. Nyt amgen. Lincol. Leirces**tyr. Norhamtun. Heroforde. Bedeforde. **Bockincame. Oxenforde. Od ena eilweith** e dilyir e gristyonogaeth. Megys e dar6u **yg caer lleon pan ladaud edolflet 6renhin** nordhumbyrlond deu cann wr a mil o 6ene //

Peniarth 16iii ff. 27v
ich a chredyfwyr ereill. Od ena e byd symudedigaeth yr eisted6aeu pennaf. Seint **austin a doeth loegyr en er eil ulwyden a phet**warugeint a phymcant o oet er argluyd ac **a wnaeth y symut honno o achaus amrys**son er esgyp. Teilyngdaut lundein a adurno**caa caer geint. Er emadraud h6nn6 a**

arwydocaa symudau archesgobaut lundein ae **mantell y geint. Ar seithuet bugeil o gaer** e6rauc a 6ynycha lyda6. Henne a arwydo**caa kyrchu o seint sampson archesgop caer** e6ra6c hyt ym brytaen 6echan y fo wede **e dihol oe archesgobaut a seith esgyp y gyt** ac ef or rei a oedynt darystyngedic ida6 ac **eno e trigyus ef byth. Enteu oed seithuet ar**chesgop yg caer e6rauc. Mynyu a wisgir **o 6antell gaer llion. Nyt amgen teilyngda**ut archesgobaut a mantell caer llion a symud6**yt hyt ar dewi ym myny6. A phregethur ywerdon** o achaus e mab en ty6u ym bru e 6am a 6yd mut. **Pregethur ywerdon oed Seintpadric pan gyuodes** ar 6edul pregethu y mynyu ny allws dywedut **dim. Ac 6al yd oed enryuedu am henne tebygu a oruc** damweinnyau henne ida6 or ry dyuot gur a 6ei **uch noc ef yr egluys. A guede guelet o*honau* paub** en ol y gilid ac eilweith proui dywedut nys gall**ws. A guede menet g6reic 6eichyauc allan or egl6**ys e dechreus enteu dywedut ac e dywaut dogyn. **Ac urth henne yd adnabu padric panyu o nerth y wre**ic neu e mab a oed endi na allassei ef dywedut er //

Peniarth 16iii ff. 28r
bot agatoed en uwy e obrwy ae deilyngdaut nogyt ef. Ar mab h6nn6 6u Sant dewi. Od ena e **dau cawat o glau g6aet a girat newyn a di6a** e rei marwaul. G6iryoned 6u defnynyeu g6a**et a digwydus or nef ac en arthyst a ysgri6en**nwyt en anry6edaut. Pan del e petheu henne **e dolurya e dreic coch ac ene bo llithredic lla6ur** e grymya. Ena yd ebr6yda anna6n y wenn ac **y diwreidir adeiladeu eu gardeu wy. Pan del** e petheu hynn nyt amgen ball newyn a marwo**laeth. Mal y deellych e petheu a dyweit uchof** oll y gerdet o arthur hyt ar geredic. Ac od ena **allan ry dyuot e petheu e syd en ol. Ac urth hen**ne o achaus budugolyaeth e gelynyon ac ys**tung e kiudautwyr e dolurya e dreic coch.** Nyt amgen tr6y er h6nn yr arwydokeir e bry**thon. Canys wede llad keredic e ky6unws bry**thon ar wneithur cat6an en 6renhin. A guede **e 6ot en dywyssauc y rodassant 6rwyder y eu ge**lyneon. Od ena wede henne Catwalla6n. M. cat**6an a arafhaus e saesson. Ac urth henne e dywe**it merdin. Tynghet6en e dreic wenn e syd en e**bruyda6. Trwy honno yd arwydokeir e saesson.** Seith dyborthauder teyrnwyalen a ledir ac 6n **onadunt a 6yd sant. Seith brenhin yu e rei hen**ne o genedel saesson e rei a ladaud catwalla6n **vrenhin ae wassanaethwyr ae deulu. Sef g6yr** oedynt. Edwin. Amfrid. Offric. Oswalld. Permda. **Goffrid. Offrid. Ac o henne oll oswalld e hun a** vu sant. Ac em plith e seint y riuwyt. Crotheu //

Peniarth 16iii ff. 28v
mameu a rwygir ar meibeon a enir kyn eu hamser. Sef a dal er emadraud h6nn6 keme**int 6yd diua e bobyl a rac meint e pechodeu y ge**llyngir e beichyogieu y ar grotheu e mameu. E **petheu henne a wnaethpuyt en dydyeu e bren**hined a goffaut uchof. Canys 6al henne e medy**lyassei catwalla6n 6renhin brython emrodi e di**va e saesson. ac y et6ryt eu dylyet y 6rython a di**lyu eu heti6ed en gubel. Dir6aur boen a 6yd ar** e deneon ene at6erer e kiudautwyr. Nyt am**gen en e 6renhinyaeth. Sef oed e rei henne e bry**thon e rei a wneynt ki6daudaul emlad o 6e6n **ac o dieither y rygthunt e hun a distryu eu teyrnas** yg gurthuynep e henne y gwnaei e saesson emdu6na6 **e hunein a diwyllyau e daear a chynydu racdunt. E nep** a wna henne gur euydaul a wisc a thrwy la**wer o amser ar 6arch euydaul e keidu pyrth** llundein. E nep a wna henne. Nyt amgen e gene**del saesson gur euydaul. Sef yu henne del6 euyda**ul wede y angheu a wisc. Canys catwalla6n 6renhin **e gur a wnaeth henne o weithredoed yr saesson en e** vywyt; wede y 6arw a dodet e 6elly a er aruthred **udunt ac aryneic udunt rac lla6. Canys e bryth**on a ossodassant corff catwallaun 6renhin e **me6n del6 euydaul wede y irau a mirr ac a bal**sami ar del6 honno wede ry dineu urth y 6es**sur e hun o gywreint geluydyt. Ar del6 honno** a ossodassant ar 6arch euydaul en ar6auc anry**ved y deket ae dyrchauael ar e pyrth e tu ar go**llewin e lundein en arwyd e 6udugolyaeth a //

Peniarth 16iii ff. 29r
a dywetpuyt uchof. Nyt amgen rwygau crotheu e mameu. Ac yr aruthred er saesson. Canys **e brython ry gaussei trwy dewindap a darogan** bot en ya6n udunt y lehau ef eno gan gadarnhau **pa hyt e parhaei ef eno na chollynt hwy byth** eu teyrnas o gubel. Ac y 6elly e parhaus enteu lla**wer o amser. Nyt amgen hyt en amser edbert** vrenhin kent. en e phriodolyon deuodeu yd em**chuel e dreic coch ac endi e hun y lla6urya y engi**ryoli. De6aut e brython oed aflonydu o baup o**nadunt ar e gilid en wastat ac amrysson andu6n** Ac urth henne wedy g6ledychu o gatwalader. M. **catwalla6n en e deudec6et 6luydyn y digwyd**us yg kleuyt. A guede e wanhau enteu e ty6a**ud andu6ndep y rung e brython ar daear fruyth**la6n oc eu hysgymun der6ysc a distryuassant. **Od ena e da6 dial er holl**

gyuoethauc canys pob tir a dwyll y emeith. Marwolaeth a gribdeilya **e bobyl ac a diffr6ytha er holl genedloed. Eu g6e**dilleon wynteu a adawant eu ganedic daear a lla**vur estronyaul a heant. herwyd g6iryoned ef** a doeth dial dwywaul canys y dyghet6en a nes**saus canys girat newyn a ball a doeth ar e bo**bel agkymen ac adau pob lle en diallu o bop ryu **emborth nac emgynnal either a gaffet o hely** Ar vall newyn honno y doeth tymhestlaul gw**yn6an angheu en e hol ac ar 6yrder a ladaud** e deneon en eiryf na digonei e rei byu cladu e **meir6. Od ena e truennyon wedillyon a adaus**sant eu gulat ac a foassant en 6ydinoed e wla //

Peniarth 16iii ff. 29v
doed ereill. tros 6oroed can dir6aur gwyn6an a dan er huylyeu en e wed honn. Ti ac an **rodeist ni argluyd duw megys deueit en** uwyt bleidyeu ac em plith e kenedloed an **g6esgereist. E brenhin bendigedic a darmer**tha llynghes ac en neuad e deudec y rung y g6yn**vydedigyon e ri6ir E brenhin bendigedic. Nyt** amgen Catwalader 6renhin a aeth parth a **llyda6 gan druan lynghes ae holl bobyl gan**thau hyt ar allan 6renhin llyda6 nei e selyf a **h6nn6 ae herbynnyus en deilung. A guede** gorfowys e trueni h6nn6 e medylyus e bren**hin dyuot dracheuen y enys brydein ac ennill** y deyrnas idau dracheuen trwy nerth bryta**nyeit llyda6. Ac eissyoes angel er argluyd ae di**ryuygus can emdangos idau trwy e hun hyt **nat emchuelei enys brydein gan gadarnhau** na allei nac ef nae phobel e chaffael kyn nor am**ser daroganedic. Ar angel ae hannoges enteu e** gerdet ru6ein a mynegi idau e gobrynei gan gyf**fes ellyngdaut oe bechodeu e gan Sergius pab.** Ac ena e kerdus catwalader e ru6ein y geissya6 **deyrnas duw gan emurthot er duw a phob** peth bydaul. A Sergius pap ae cadarnhaus **ac a dodes o newyd arna6 en6 peder. Ac en e di**wed o agkyuodedic heint e dig6ydus en e deu**dec6et dyd o galanneu mei. En e nau6et 6l6**yden a phetwar ugeint a chuechant o dyuo**dyat er argluyd yg cna6t en or a bechas**sei e gnaut //

Peniarth 16iii ff. 31r
ar danhaden. Eur or ala6. Sef yu henne o adurn y geiryeu ar emadrodyon. Ac or dan**haden . nyt amgen o agarwed y ky6reithyeu** gan dadleu y treiglir eur. Ac areant a lither **o garneu y rei a ure6oent. En e carn? y byd** cna6t g6ann? ac enteu? o 6e6n ac o dieither **en gorn c/galet. h6nn6 a arwydocaa yr hen** bechaut. En er amser h6nn6 ene bei gyme**redic g?olut e gan er efferyeit *e* canhyadus** udunt kemryt eu guraged a henne yu a?? **areant a lither o bechodeu er effeiryeit** rac?? eu? hamlet. 6rth henne e dywedir bot **en amlaf en e byt goludoed henri ac a eni?**llus? enteu o brudder y emadrodyon ac o gywrei**nrwyd y doethinap. Canys e danhaden** ar alaw ar carn a wydyat ef y daall y 6elly **E? C?alamistreit a wiscant knuoed brithyon** ar abit? o deither a dengys e petheu o 6e6n. **Calamistrum? yu peryant o haearn urth gywei**rya6?? gwallt. Ac o henne e gelwir y calamis**treit den??eon krychyedic? kyweir. Er abit o di**either a arwydocaa bonhedigeidrwyd ke?**nedel? canys y 6elly e deeill llawer or ae g6elo** Ef a darlleir en historia e saesson ry? dy**wedut o wr duw kyn dy6odyat e norman**nyeit ~~y~~ loegyr e deuei? byt o newyd? 6al yd. ymd**angossei ar?? gw?eithredoed y petheu a oed ym od. y en? e?m**dirgelu ym? bryt? e bobyl a henne a arwydok**eier? amra6ael wisgyat a diwygyat a wneynt/ir?** Traet e kyuarthogyon a drychir/yr. Nyt amgen **traet e kwn rac dale onadunt ar hely a dry** //

Peniarth 16iii ff. 31v
chir 6al e boent gloff or petweryd troet. Ar bwystuilet a gaffant tagneued. Canys e gan e bren**hin e llunyethwyt tagne6ed er bwystuilet** o achaus y foresteu ac urth henne e gorchy**mynn6s e brenhin torri traet e k6n. Dynyolaeth** a dolurya poen. Sef oed henne. Tros boen e ky**fryu henne e doluryant e deneon. Canys honn** oed gyfreith g6ilim bastard. Pwe bennac a la??**dei ae carw ae baed coet e dallu a wneit ida6?** gan dynn6 y lygeit oe benn. ac nyt oed nep **a elei en e erbyn. Canys kemeint e carei ef a**ni6eilyeit a chet bei ef eu tat. Ac urth henne **en e forest newyd e peris ef distryu tre6i a di**wreidya6 kenedloed yu phresswylya6 o u**wyst6ilet ac or achaus honno poenedic oed ef** a llidyauc. ac eissyoes ny rodei ef uessur ar? **eu bar wy. Ac o henne e dywedir en g...** denyolaeth a dolurya poen. Neu a diodef po**en. Canys e bwystuilet a gaffant heduch ar?** deneon a doluryant eu poen. Ef a holldir fu**ryf e gyfnewit ar hanner a 6yd krwn...** E geinnyauc ar dimei a oedynt grwn er am**ser h6nn6 en er enys honn ac eissyoes ...**a symudwyt ar geinnyauc a holldet rac bot?? **en haud llygru e uwnei ae hemchuelut en?** diffrwythder. Ac eissyoes y dimei gronn ...**redei a hi ac a barhaus en hir**

en e chrynder? Ef a balla ysgylyf e barcutanot a danhed e ble**idyeu a bylant. En oes wilim bastard e? palla** kedernyt er anreithwyr ar lladron ar ... //

Peniarth 16iii ff. 32r
wyr a chemeint a henne a 6yd o heduch a chyvya6nder en y oes ef a chyn yrdet oed enteu y er**lit ky6ya6nder a chyfreith ac y gallei 6n 6orw**yn a beych o eur arnei kerdet teyrnas loe**gyr en diberygyl. Canaon e llew a ri**thant en 6orolyon bysgaut. Sef oed henne **Eti6ed henri 6renhin hynaf nyt amgen g6i**lim e diheu6ab ef ae eti6ed a Richert. a merch **oed ida6 o garatwreic a symud6yt en 6o**rolyon bysgaut canys bodi a wnaethant en e **mor tra yt oedent en keissya6 lloegyr ac eu** llongeu e doethant ar gerryc en emyl porth **barbeflu ac e bodassant. Ae eryr enteu ym** menyd araui a wna e nyth. y eryr enteu **yu matild y 6erch nyt amgen amperodres ru**6ein. Menyd ara6i e syd yg gwlat germania **a henne a arwydocaa merch e brenhin ac am**perauder germania a g6lat ru6ein. Ar 6n wre**ic honno a emdywedi6s wede henne ac yarll** angyu ac o h6nn6 e bu henri e mab. Gwy**ned a gocha oe mama6l waet. Gwyned yu** Mam gemry herwyd e diareb gemraec. Mon **mam gemry. 6rth henne gwyned a gocha oe** mama6l waet nyt amgen pan 6u er emlad **y rung henri a gwyr gwyned. Ty corineus** a lad e chue broder. Ty corineus yu e corneueit **ar gwlat honno a rodet e 6ab er brenhin ranalld** oed y enw. a h6nn6 a ladaud chue broder bon**hedic. O nossolyon dagreuoed e g6lypaa er e**nys. Am e lledradeu ar anreithyeu a gymerynt //

Peniarth 16iii ff. 32v
en bennaf en er amser h6nn6 e llithrei er enys e nossolyon dagreuoed o achaus er aur **dybuus yd o6ynhaei baup y ry6el. Canys e ne** lle wede marw henri e doeth en lloegyr **y ry6eloed henne. Od ena e gelwir paub ar** bop peth. Nyt amgen e bonhedigyon ar an**vonhedigyon paub onadunt a etholassant** vrenhin ac argluyd. Canys en e dydyeu hen**ne rei o genedel e saesson a d6unassant en** erbyn e nordmannyeit y geissyau gurthlad **eu keithiwet y arnadunt. G6ae di nordman**di canys ynot ti e gordineuir emennyd e **llew ac ene boent g6asgaredigyon aelodeu** o 6oraul daear a dyrcheuyr. E g6ae h6nn6 **a arwydocaa diffeithuch rac lla6 en nordman**di en e lle e bu 6arw e brenhin ac a gemerwyt **y emennyd ac a dygwydei oe aelodeu e lleill** er daear ae ber6ed a gladwt eno. E gorff en**teu either henne a ducpuyt e loegyr hyt en** redings yu gladu. Ar amser h6nn6 matild **amperodres ru6ein nyt amgen merch henri** vrenhin henaf a dodes y bryt ar e deyrnas ac **ny thygyus dim idi. E rei rac lla6 a lau6ryant** y ehedec goruchelder. Nyt amgen eti6ed hen**ri 6renhin o dref tadaul dylyet a la6uryant** y ehedec ar oruchelder. Sef oed henne ar oru**chel allu y eti6ed ef sef oed y rei henne merch** henri 6renhin henaf er amperodres a henri **e mab o yarll angyu nyt amgen henri yeuaf.** A chanmaul y rei newyd a dyrcheuir. Canma //

Peniarth 16iii ff. 33r
ul y rei newyd yu rybuchet yr yeuengtit **y rei a ragorei o dewred ac a 6uant 6aury**dic o ganmaul a urthladassant eti6ed hen**ri ac a wnaethant en 6renhin ystyphan** yarll mauritan. G6arder o enwired a ar**gyweda yr medyander ene wisgo amdana6** e dat. Ef a argyweda y 6edyander e deyrnas **nyt amgen y ystyphan 6renhin g6aredogr6**yd y enwired e rei a gyuodassant en e erbyn **a phei as dialei enteu arnunt wy y deyrnas** a 6uassei dagneuedus. eny gymyrth ef ar 6a**eth megys en 6ab idau henri yeuaf mab yr** amperodres ac wyr henri henaf. henne a **wnaeth henri 6renhin en diwed y wledych** ac y uelly e guisgus ef e dat. Sef oed henne **...odi ohona6 en darmerth mal e dat. 6rth** henne e rwymedic o danhed baed coet a es **... penn e mynyded a g6asgaut yr helmauc.** ...medic o danhed baed coet canys creula6n **... megys arthur. Sef oed henne rwy** ....tha6 gallu a chedernyt. Canys **...hin wedy eti6ed henri 6wyhaf** ... e deyrnas ragoreu a oed 6yw? e? **... e marchauc helmauc a orchy** ... molyant. Ef a litya e gogled **...oent galwedigyon y kytystlysseu e** ...llung g6aet. llidya6 a wna e **... oed henne nebun 6renhin dam?** ...yscotyeit a gwyr er enyssed a doeth **... nordhumbyrlond y ry6elu ar saesson**

Peniarth 16iii ff. 33v
ac e dyrstung e wlat udunt. E vrwyder honno a 6u e maes al6reton ac ena e dyrcha**uwyt ystondard e brenhin en e lle yd emgyuar**6u e saesson ar ysgotyeit y gyt ym brwyder **ar yr yscotyeit a emchuelassant en lladedic** ar fo. Ef a rodir en e enoed frwyn er hwnn **a wneir en arfet lyda6. Ef a rodir en e eno**ed ef frwyn nyt amgen e 6ydinoed er yscoty**eit ar alban ar enyssed gan eu hystlys frwyn** cosp nyt amgen. neu e llywodraeth a wneir **en arfet lyda6. Canys yr ystyphan 6renhin** h6nn6

a dothoed o 6auritan er honn e syd en **arfet lyda6 nyt amgen brytaen leihaf ..** ranneu freinc. H6nn6 a eurha eryr gyn**greir ac en e trydyd nyth? e lla**wenhaa. Eryr torr gyngreir yu merch ys**typhan 6renhin er honn a 6u 6anaches ...** taf ac od ena torri kyngreir e go6un ... **emdywedia6 a matheu yarll bolwy...** plant idi ohona6 ac or trydyd eti6ed... **llawenhaa y eryr enteu ac y uelly ...** h6nn6 e frwyn. Sef yu henne w... **phan 6renhin y that a lawenhaa ...**yn h6nn6 a wnaethpuyt en arfe....**amgen ystyphan 6renhin a ane....** tan ger llaw llyda6. Sef yu ho... **leihaf. E cana6on aruthyr a deffroant ene?** bwynt ebryuygedigyon e llwyneu a dan 6u? **roed e dinassoed a helyant. E cana6on aruthyr** a defroant. nyt amgen henri 6ab er amperau //

Peniarth 16iii ff. 34r
der ae 6eibeon enteu yu cana6on llew y ky6yaunder ar 6reuerat h6nn6 yd ergrynant ty**roed freinc. Ac urth henne e dywedir. Cana6on** aruthyr a defroant ene bwynt ebryuyge**digyon e llwyneu. Nyt amgen ene bei ebry**vygedic holl ry6el e tu dra6 y uor e lla6ury**ant en wraul y dwyn e deyrnas e gan ysty**phan. Ac a dan 6uroed e dinassoed yd hely**ant ac e daleant eu gelyneon. Canys yg ky**vrang en lincol y deliit ystyphan 6renhin **a llawer gyt ac ef a deliit ac a las. Neu 6al** hynn daaller. A dan 6uroed e dinassoed yd **helyant. Canys en hel6a e byd tri pheth. Nyt** amgen fo a dale. a llad. Od ena henri 6renhin **.. yr amperodres a henri e 6ab enteu a he**lyassant thomas archescop ae fo o dinas y **... o deyrnas y gilid ac en e diwed y dalyas**sant ef ac y lladassant. Llad6a nyt lleihaf **... gurthwynepwyr a wnant. Nyt llei**haf namen er aer6a 6wyhaf o dywyssogy**on..? saesson a chemry ac yscotlont. A rei henne** ...hrassant en gemeint ac y bu 6reid ot? **...ssant udunt enw teilyngdaut. A tha6o**dyeu e teirw a drychant. Nyt amgen yr es**gyp ar? ysgolheigyon llawer o esgyp en er am**seroed? henne a deliit ac a embrynassant. A rei **a alltudwyt en dragywyd. Od ena ta6odyeu** y rei? henne a drychit. Canys at6ei 6wyhaf a **dywedynt o ya6n mwyhaf a wneit udunt w**ynteu? o gam hyt na leuessynt wy dywedut. //

Peniarth 16iii ff. 34v
Mynygleu e rei a ruthront a orthrymyant o gadwyneu. E rei a ruthront yu **e tywyssogyon a g6yrda lloegyr a chemry** ac yscotlont e rei a emadrodant oc eu **creulonder wy ac oc eu syberwyt. My**nygleu e rei henne a orthrymyant tr6y **greula6n darystyngedigaeth. Ac am**seroed eu hendadeu a adnewydhaant. **Nyt amgen yg ky6reithyeu a deuodeu** a mwnei. A gwybyd hynn panyu austin **henri yu henri henaf. ac austin matild ac** ystyphan yu e g6ilim kentaf a hynaf. od **ena Matild oe braut. Styphan oe ch6aer a** vuant eti6ed y wilim gentaf. Od ena or ken**taf yr petweryd or petweryd yr trydyd** or tredyd yr eil e troir baut en er olew. **Nyt amgen o gentaf llew y kyuya6nder.** Sef oed h6nn6 henri henaf 6ab g6ilim **bastard e disgynnei e goron e ganthau** ef yr petweryd o*hona6*. Nyt amgen ySty**phan er h6nn a 6u betweryd o*hona6*. ca**nys y henri 6renhin hynaf e bu 6ab ida6. **a g6ilim oed y en6 a h6nn6 a 6odes. ac urth** henne na bu 6renhin. Merch heuyt a **6u ida6 a honno vu Matild amperodres.** ny allws honno heuyt bot en 6renhin ca**nys gureic oed. Ac urth henne e disgynnei** e goron en ystyphan er h6nn a 6u 6ab y 6erch **g6ilim bastard. A braut ida6 oed teobald** yarll a oed yeu noc enteu gur maur a gwy //

Peniarth 16iii ff. 35r
uch y lewder. Od ena or petweryd er trydyd. Nyt amgen o Styphan y henri 6ab er ampe**rodres er h6nn a 6u drydyd o*hona6* enteu ca**ny allws matild emdyrcha6ael en 6renhin **Ac urth henne e disgynnei e goron ym pen** henri e ~~6ab~~ mab hitheu er h6nn a 6u drydyd ac o **eti6ed ac o gaffael e goron. Or tredyd** yr eil. Nyt amgen or henri h6nn6 y richert **vrenhin e disgynn6s e goron. Cany bu nep** y rygthunt hwy. Ac urth henne richert 6ren**hin vu yr eil y gantha6 enteu o hyna6yaeth** a ganedigaeth. E troir baut en er olew. Nyt **amgen baut er archescop a droir en er ole6** en er urda6 brenhined. Ac urth henne e tro**ir e 6a6t. Or kentaf yr petweryd. or petwe**ryd yr trydyd. Or trydyd er eil. E ch6echet a **datwreidya muroed ywerdon. Mae e proph6yt ema** en ebryuygu y pymhet herwyd y enwi **a minneu a ouynnaf pa ham y hedeu ef pan** vei ya6n herwyd dylyet a chyfrif enwi y pym**het y rung y pedweryd ar chuechet henny a** edewit er kemry hep gaffael. Ar pryt na allont **hwy e gaffael llema e synhwyr. henri 6ren**hin 6ab er amperodres a ossodes e 6ab ef er he**naf. Nyt amgen henri en 6renhin en y 6ywyt** ef. Ac en e lle e bu 6ar6. Ac urth uot y dat ef **etwa en 6yw e mae e prophwyt ~~etwa en 6yu~~** hep y enwi enteu ket boet pymhet en rivedi **e brenhined. Ac urth henne e dyweder. E ch6e**chet a diwreidya muroed ywerdon. Nyt am //

Peniarth 16iii ff. 35v

gen yeuan 6ab henri a diwreidyus ac a distrywyus kedernyt a chadarn di**nassoed ywerdon ac chyuoethogyon.** Ar llwyneu a symut yg g6astadr6yd. **Canys diwreidya6 e coet ae diot a be**ris yn eredic ae emchwelut en 6aestir. **Amra6aelyon ranneu a dwc en 6n ac o** benn e llew e coronheir. Nyt amgen pym **rann ywerdon. Laini. A Muen. Ac wlld.** A chonnacht. A Midi. a duc ef en 6n ar**gluydiaeth. Ac o henne ef e hun a elwit** en gentaf argluyd ywerdon. A phan 6yd**ynt e gueithredoed henne e coronheit?** ef o benn e llew. Sef oed henne en 6ren**hin en lloegyr e dyrchauwyt. E dechreu** enteu a darystung e wibyauder dihewyt. **llawer a ch6enychus a bychydic a ga6as** en e dechreu. Ac o henne e gelwir Ieuan **hep dir. Neu en amgen. O arthur e nei** e pedrussus ef ar e dechreu rac goresgyn **e deyrnas arna6 a damuna6 a wnaeth** enteu o nep ryu ethrylith dale er arthur **h6nn6 ac en e diwed yg kyfrang ..mi**rabyl y deliis ac e cuplaus o*hona6* e **damunet. A diwed e damunet h6nn6** a ehedaud ar e dwyweu. Nyt amgen **ar duw ar seint trwy 6erthyryolaeth** e dywededic arthur h6nn6. Ef a ad**newydhaa eisteduaeu gwyn6ydedigyon** trwy e guladoed a bugeleid a ?gyfle //

Peniarth 16iii ff. 36r

haa en lleoed guedus. En adnewydhau e deellir en gentaf bot distryu. Canys ye**uan 6renhin a distrywyus en gentaf er** esgobodaetheu ar abadaetheu a g6ede **tagne6edu o*hona6* ac Innocens pab** yd adnewydhaus ef e lleoed henne. Ac em **pob esgobot haeach ac abadaeth e gos**sodes preladyeit. Dwy gaer a wisc o dwy **vantell. En e amser ef e damweinnyus** bot dwy archesgobaut y gyt en wac ac **enteu ae guisgus wy o 6entyll. En holl** hystoria holl wledychyat lloegyr ny cheffir **bot dwy archesgobaut ar 6n weith y gyt** en wac namen en e amser ef. A guerynya**ul rodyon a ryd y werydon. Nyt amgen** er menachesseu or godystow e rodes mana**chloc a adeilus tros eneit rosmund gorderch** e? henri e dat. Od ena e gobryn ef canmaul **er holl gyuoethauc ac y rung e g6yn6ydedi**gyon e kyfleheir. Nyt amgen wede dar6o **pob peth o henne e gobryn canmaul er holl**gyuoethauc. Sef oed henne kerennyd er **argluyd bap a gauas a lle yu gladu r6ng** ? deu esgop seint. Nyt amgen seint oswalld **a seint wlstan yg caer wyrangon.** O h6nn6 e kerda e linx a erchyr6yna pob peth **er h6nn a emdengys en gwymp yu briaut ge**nedyl canys trwy honno e kyll nordmandi e **dwy enys ac oe hen deilyngdaut yd yspeilir.** Od ena yd emch6el y kiwdautwyr er enys //

Peniarth 16iii ff. 36v

canys agky6undep er estronyon a emgyuyt. Er hen g6ynn yar 6arch g6elw a drossa a6on pery**ron ac a g6yalen wenn a 6essur melyn arnei.** Kadwalader a eilw kenan ac a gymer en e ge**dymdeithas ysgotlont. Ena e byd aerua or estro**nyon ena e llithrant er a6onoed o waet. Ena e **llawenhaant menyded eryri ac o deyrnwya**len vrutus e coronheir. Ena e llenwir kemry **o lewenyd ac yd irhaa kedernyt kernyu. O en6** brutus e gelwit er enys ac enwedigaeth yr estro**nyon a di6lanna. O genan y kerda baed emlad**gar er h6nn a emgerreid llymder y danned a llwy**neu freinc. Canys ef drycha pob kedernyt mwy**haf ac yr rei lleihaf e deryd amdiffyn. Er arabi ar **affric ae hofnaa canys e ruther ef a emestyn y ei**thauoed er hyspaen. Od ena e da6 buch e castell **serchauc a chyrn eur arna6 ac a baryf areant.** A chemeint 6yd er wybren a gerda o froeneu h6n**n6 ac y tywylla wyneb er holl enys. En e amser** ef e byd heduch ac o frwythlonder y dywarchein **y byd amylder or ydeu. E guraged en eu kerdedyat** a 6ydant nadred ac eu holl ymdeithbryt a 6yd lla**vn o syberwyt. Ena yd adnewydhaant kestyll** godinap ac ny orfowyssant saetheu ch6ant o **6rathu. Fynha6n a emch6el en waet a deu 6renhin** o achaus e llewes o ryt e 6agyl a wnant ornest .? **pob pridyn a 6yd got a dynyolaeth ny orfowys o** wneithur godinab. Teir oes a welant e petheu **hynn oll eny dangosser e brenhined cladedic yng** caer lundein. Od ena eilweith yd emch6el newyn ac //

Peniarth 16iii ff. 37r

yd emchwel marwolaeth ac e dolurya y kiwdautwyr diffeithuch y keyryd. Od ena e da6 ba**ed y gyfnewit er h6nn a eilw dracheuyn y g6as**garedigyon gen6einnyoed ar eu colledigyon **bor6eyd. E 6ronn ef a 6yd emborth y eissywedi**gyon ae da6aut a hedych sychedigyon. Oe eneu **e kerdant a6onoed e rei a lonydha ta6odyeu sy**chedic y deneon. Od ena ar twr llundein y dyr**cheif prenn o deir keing ac o let y deil y tywylla** holl wyneb er enys. En e urthwynep enteu e **da6 gwynt dwyrein ae oe enwir chwythedi**gaeth e tynn y dryded geing o*hona6*. E dwy ere**ill a achubant lle e**

diwreidyedic eny di6lanho y neill e llall o amylder e deil. Od ena yd a**chub y dryded lle e dwy ac y kynneil adar teyr**nassoed ereill. Argywedus 6yd yu briodolyon **adar canys rac y o6yn e collant e priodaul** ehet6a. Od ena e da6 assen enwired buan urth **vwynwyr er eur llesc urth gribdeil y bleidyeu.** En e dydyeu ef e llysc y deri en e coedyd ac ar **6ric y llwyf e genir e mes. Mor hafren a gerda** y seith aber ac a6on wysc a 6yd en berwi seith **mis. Pyscaut honno a 6ydant 6arw o wres ac** onadunt y creir nadred. Ena yd oera enne**int bad6n ac eu achwydaul dyfred wy a 6a**gant angheu. Llundein a gwyn angheu can **mis a themys a symudir en waet. E kyflogy**on a elwir ar neithoryeu ac eu llef a weren**dewir ym menyd mynneu. Teir fynha6n a** gyuyt yg caer wynt ae frydeu a gerdant er enys //

Peniarth 16iii ff. 37v
en deir rann. A yuo o 6n onadunt a 6yd hirhoedlauc ac ny orthrymir o heint o henne allan. **A yuo o arall onadunt o andifygyedic newyn** yd aballa a drycli6 aruther a barha en e wynep. **A yuo or dryded o anhgeu deissyuyt y perycla ac** ny thric e gorff e me6n bed. O amra6ael gudye**digaetheu e lla6uryant e gudya6 y frydeu hen**ne y geissya6 gochel e 6all honno. Ac er henne **pa beth bennac a dotoent ar eu g6arthaf a emri**thant en rith arall megys daear en 6ein. ar mein **en wyd. ar gwyd en lludw ar lludw en dwuyr** o byriir arna6. Ar henne e ky6yt morwyn o ga**er e llwyn llwyt y rodi pryder medeginyaeth** am henne. A guede pro6o pob keluydyt ae ha**nadel y sycha y fynhonyeu argywedus henne.** Od ena wede kymero hitheu 6edyclyn e kymer **e ne lla6 deheu llwyn kelydon ac en e lla6 assw** llywodraeth muroed llundein. Pa du bennac **e kerdo cameu tan brumstan a gerda ac a lysc** o deudeblyc flamm. E mwc h6nn6 a gyffry po**byl ruten ac a wna emborth y rei dan 6or.** Honno a lithyr o riat dagreuoed ac o aruther **le6ein y llein6 er enys. E carw dec keing ae llad** hitheu a phedeir or kangeu henne a arwedant **coron eur ar ch6ech ereill a emchuelir en gyrn** buffleit y rei a gyfroant teir enys brydein oc eu **hysgymun sein. Ena e kyffroir llwyn danet a lle**6ein a wna o lef denyaul a galw. Dynessa gemry **a chyssylla gernyu urth dy estlys a dywet y ga**er wynt llynget e daear. Dwc eistedua e bugeil //

Peniarth 16iii ff. 38r
nydaul a gemer arnau penn bleid ac a wynhaa e danhed yg gweith ha6ren. Ef a dwc **en e gedemdeithas er alban a chernyu e rei** a sychant temys gan y hy6et. Assen a eilw **e buch baryfhir ac a symut y arna6 y furyf**. e hun. 6rth henne yd irllonhaa yr ych me**nydaul ac ene bo galwedic y bleid e byd arna6** corn tar6. Ac eissyoes wede emrodo y angerd **y llwng eu kic ac eu hesgyrn ac em penn menyd** vrian e coronheir. G6reichyon y gynne a symu**dir en eleirch y rei a nouyant ar e tir mal ar** e dwuyr ac a lyngant pyscaut em plith pysca**ut a deneon em plith deneon. A phan henha**oent y gwneir en benn hwyeit dan 6or y ar**gywedu y greaduryeit e mor. Wynt a sod**ant y llongeu ac nyt bychan o aryant a **gynnullant. Od ena eilweith e kerda te**mys ac ened ymgynn6llont a6onyd e **kerda either e chana6l. E caeroed nessaf** yd a drostunt ar mynyded gurthuynep a **emch6el arnei ac a diwreidya. Ef a 6re**dycha fynha6n galabes a guede llanwer o **enwired y ty6ant ohana6 bredycheu a alwo e** gwyndyt ar ry6el. Enda e ky6unant keder**nyt e llwyneu ac a emladant ac elecheu g6en**hwyssyon. Bran a eheta gyt a barcutanod a **a l6ng corforoed e rei lladedigyon. Ar 6uroed** caer loyw e gwna bwnn y nyth ac en e nyth e **creir assen. Neider mal6ern a 6ac h6nn6 ac** ae keffry en llawer o 6redycheu. Ene bo keme //

Peniarth 16iii ff. 38v
redic teyrnwyalen yd esgyn goruchelder ac o aruthyr renan yd aruthra e bobyl. **En er amser h6nn6 y kynglinyant mynyded** e wlat ar kymhydeu a yspeilir oc eu koedyd. **Od ena e da6 pryf ac anadel tan idau ac a llysc** e gwyd oe an6onedic wlybur. O h6nn6 y ker**dant seith lew a phan gyffroent eu penn y lly**grant e g6raged o drewyant eu froeneu ac ae **gwnant en briaut udunt e hun. Ny wybyd e** tat e 6ab canys o de6a6t ani6eilyeit e rewyd**ant. 6rth henne e daw ca6r enwired canys o** lymder y lygeit yr aruthra paub. En erbyn h6n**n6 e kyuyt dreic caer wyrangon y 6edylya6** e di6a. A guede bo kyuar6ot y rygthunt e **gorchy6ygir e dreic ac o enwired e buduga6l** y kywersengir canys esgynn6 ar e dreic a wna **a guede noether oe gwisc yd eisted yn noeth.** E dreic ae harwed enteu y oruchelder ac ene dyr**cha6o e llosg6rn a 6aed y noeth. Od ena en yd** atgymero y grym y briw e ca6r y orchar6aneu **ef a chledyf. Od ena yd emoblyca y dreic adan e** losg6rn ef ac wede g6enwyner e byd marw. **En e ol enteu e da6 baed totneis ac o irat greu**londer e kyrwarsanga e bobel. Ef a dyrcheif **llew caer loyw er**

h6nn a a6lonyda y sarph o amra6aelyon emladeu. Ef ae sathyr ef a **dan y draet ac en yd agoro y sa6yn ae haruth**ra. En e diwed y caentacha ar deyrnas y llew **ac esgynn6 a wna ar geuyn bonhedigyon.** Od ena e da6 tarw caentachus ac a dereu e //

Peniarth 16iii ff. 39r

llew ae droet deheu ac ae gurthlad y ocheluaeu e deyrnas ac a dyrn y gyrn y muro**ed ryt ychen. llywynauc kaer dubal a dial** e llew ac ae hys oll ae danhed. Neider lincoll **ae gogylchyna ac a dysta y gyndrycholder** o lawer o nadred ac aruthyr ch6ibanat. **Od ena yd emgyrchant e dreigyeu ar neill** a yssic e llall. Er edeinnyauc a letha er honn **hep adaned ae hewined guenwynic a** wasc en e genoed. Ar lleill a da6 urth er **emlad a phob 6n onadunt a lad y gilid.** Od ena e daw e pymet en ol e lladedic ar **guedillyon a 6riw o amra6aelyon geluydo**deu. Ef a esgyn ar e ge6yn urth e gledyf ac **a wahana y benn y urth e gorff. Ene bo dio**dedic e wisc yd esgyn e llall ac oe lyw y gor**chyuyca y deheu ae assw ar pryt na allo** dim en wisgyedic oe noeth e gor6yd arna6. **E lleill a boena dracheuyn ac yg cumpas e** deyrnas e kymell a phan del e llew y fy en **ofna6c rac y dywalder. Pymthec teyrnas** a dwc en 6n ac e hun a rac6eda e bobel. Ef **a emgyuyt cawr o liw gwynn ac a blanha** pobyl wenn. Tywyssogyon e drythylluc a gyfri**6ant ac en deissy6yt e symudir en bry6et mo**raul. En e dydyeu henne e da6 llew chwyde**dic o dynya6l greu adana6 e dodir mededinya**eth en er yt yr h6n a gywarsanga ef tra 6o **en medylyau lla6urya6. Kerbyt caer efrauc** a hedycha e rei henne ac ene bo gurthladedic //

Peniarth 16iii ff. 39v

er argluyd yd esgyn en e kerbyt a dyduc. Ene tynno y gledyf e gogyuedeu er dwyre**in a llenwi o waet a wna ol y gerbydyeu.** Od ena yd a en bysc en e mor ac a gydya ar nei**der ae geilw atei o ch6ibanat. Od ena e genir tri** their6 llathreit e rei a emchuelant en **wyd wede treulyont eu por6eyd. E kentaf** onadunt a wna cosp wen6ynic ac a emch6el **e geuyn y urth y lys6ab. H6nn6 a la6urya e** dwyn y gosp ac eissyoes e diwethaf ae cospa. **pob 6n onadunt a emchuel y wynep y urth** y gilid ene 6yryont y fioleit wenwyn. Od ena **e da6 diwyll6r er alban y h6nn6 yd ymden**gys e sarff traegeuyn. H6nn6 a orfowys y em**ch6elut e daear hyt pan wynhao e g6lado**ed o ydeu. E sarph a la6urya e ordineu g6e**nwyn rac dy6ot ydeu or egin. O angheuaul** aer6a e diffyc e bobyl a muroed y keyryd a di**ffeithir. Caer loyu a rodir en 6edeginyaeth yr** hon a emdyt en 6erch 6aeth yr nep a boeno. **Hi a arwed mantaul vedeginyaeth ac em byrr** yd adnewydheir er enys. Od ena deu a emlyn**ant e deyrnwyalen yr rei y g6assanaetha e dre**ic caenyauc. Od ena e da6 arall en haearn ac **a 6archoca e sarph a eheto. Wedy yd ymdinoe**tho yd eisted ar e ge6yn a b6r6 deheu y lyu a wna. **Oe lef enteu e kyffroant e moroed ac or eil o6yn** e buryant. 6rth henne yd emgedymdeitha er **eil y lew a g6ede tyuo caentach yd emgyr**chant. O symudedigyon aer6aeu e dyguyd pob //

Peniarth 16iii ff. 40r

eilwers a dywalder e mor6il a racrymhaa. Od ena e da6 nebun en tinpan a thelyn **ac a glaearha gyrdder e llew. 6rth hen**ne y tagne6edant kenedloed e deyr**nas ar llew a alwant ar 6anta6l.** Ene bo lleedic eisted6a y g6astata ar **gy6artalrwyd ae dwyla6 a estyn en** erbyn er alban. 6rth henne e tristaant **kymhydeu e gogled a drysseu e temleu a** agorir. Sygyn y arnad a ganhebr6ng tor**6oed ac a damgylchyna kernyu oe losg6rn.** E h6nn6 e gurthuynepa marchauc y me6n **kerbyt er h6nn a symut e bobyl en 6aed coet.** Od ena y diwreidya e baed y kymhydeu ac yg **g6aelaut ha6ren y kudya e benn. Ema6ael** ene llew a wna den ar e tir ac echtywyne**digr6yd er eur a dalla llygeit ae hedrycho.** Er areant a wynhaa oe gylchyn ac amra6ae**lyon pryssureu a 6linhaa. Ene bo gossode**dic y gwin e medwa e rei marwaul ac **ene bo ebryuygedic e nef y disgwylyant ar e dae**ar. E syr a emchuelant y urthunt eu golwc **ac a wasgarant eu gnotaedic redec. Ene** barhaoent e rei henne e llosgant yr ydeu **a g6lybur y kytrwym a 6arhaa. E gwreid** ar keingyeu a symudant eu chwyl newyd**der y gweithret a 6yd en anry6edaut. lleu6er** er heul a wanhaa o da6d mercurius ac aru**thred vyd yr ae hedrycho. Stilbon archadia** a symut o darean penfestin mars a eilw 6enus //

Peniarth 16iii ff. 40v

Penfestin mars a wna tywylluc kyndared mercurius a a dros e der6nyeu. Orion **haearnaul a noetha y gledyf yr heul 6o**raul a 6linha er wyber. Lucifer a edeu e **llwybreu canhyadedic a 6enus a edeu e** gossodedigyon linyeu. Seren e sadurn a **digwyd y lleu6er ac o atneit y chreman** a lad y rei marwaul.

Deudeblyc e rif tei e syr **a gwyn trausgerdet e g6esteion 6al hen**ne. Gemini sygyn a ebryuigant eu gnota**edic kytrwym ar kelurn a alwant en fyn**honyeu. Pwys e 6antaul a digwyd en gam **ene doto e maharaen y grymyon gyrn y a** dana6. llosgurn scorpion a greha lluchya**denneu ac amrysson ar heul a wna e cranc.** E wyry a esgyn ar geuyn e seithyd ac y tywy**lla blodeu g6erynya6l. Kerbyt y lleuat** a gynhyr6a eisted6a y sygneu ar pliades a **dorrant en wylaw. O wassanaeth ena yd** emch6elant hep dim ac ene bo caedic e drws **yd emdirgelant yg canholyeu adrian. En** dyrnaut e palader e llosgant e moroed ac **elwyn yr henbetheu a adnewydhaa. E g6yn**nyeu a em6riwant o irat chwythyedigaeth **a sein a wnant em plith e syr.**

Maxen wledic oed amperauder en ru**6ein a thecaf gur oed a doethaf a goreu** a wedei en amperauder or a 6uassei kyn //

Peniarth 16iii ff. 41r

noc ef. Dadleu brenhined a oed arna6 diwyrnaut ac a dywaut urth y anwyly**eit. Mi6i hep ef a 6ynnaf a6ory hely. A thra**noeth e bore ef a gerdus ae ni6eroed ac **a doethant e deffrynt er a6on a digwyd** e ru6ein. Hely e deffrynt a oruc eny oed han**ner dyd. yd oedynt hagen gyt ac ef deng** brenhin ar ugeint o 6renhined corono**gyon en wyr ida6 e dyd h6nn6. Ac nyt** yr digri6uch hely bennaf yd helyei er am**perauder en gyhyt a henne namen am y** wneithur en gy6urd gur ac y bei arglu**yd ar e saul vrenhined henne. Ar heul oed** uchel ar er awyr uch e benn ar gvres en **ua6r ac e doeth kyscu arna6. Sef a wna**eth y weissyon ysteuyll castellu tarya**neu en e gylch ar beleider g6ae6r rac e** trag6res. Tarean eurgr6yder a dodassant **a dan e benn ac e*6elly* e kyscus er ampe**rauder. ac ena e g6elei vreud6yt. Sef **breuduyt a welei e 6ot en kerdet dyffrynt** er a6on hyt e blaen en e menyd uchaf or **a welsei eryoet ac ef a debygei bot e** menyd en gyu6ch ar awyr. a phan deu**ei dros e menyd ef a welei e 6ot en ker**det g6ladoed g6astat tecaf or a welsei **den eryoet or parth arall er menyd.** A phrif a6onyd ma6r a welei or menyd **hyt e mor ac yr mor rydeu ac yr a6onyd** e kerdei enteu. A pha hyt bennac y ker- //

Peniarth 16iii ff. 41v

dei y*6elly* ef a deuei y aber prif a6on 6uyhaf a welsei nep a phrif dinas a welei **en aber er a6on a phrifgaer yng kylch e** dinas a phrif dyroed amyl amliwyauc **a welei ar e gaer. Ac en aber er a6on** llynges a welei a mwyhaf llynges oed **honno or a welsei ef eryoet. a llong a we**lei em*plith* e llynges a mwy a thegach oed **honno lawer noc 6run or lleill. kemeint** ac a welei od uch e du6yr o*honei* e neill **ystyllen a welei en eureit ar llall en are**anneit. Pont a welei or llong hyt e tir **o asgurn moruil ac ar hyt e bont e tebygei** e 6ot en kerdet ene delei yr llong e me6n. **Hwyl a dyrcheuit ar e llong ac ar 6or a g6e**ilgi e kerduyt a hi. Ef a welei e dyuot y **enys decaf or byt a guede e kerdei traus** er enys or mor puy gilid en er emyl eithaf **or enys e g6elei vynyded diff6ys a cherryc** uchel. a thir agar6 amdyfr6ys ny ry wel**sei eryoet e gyfryu. Ac odeno e g6elei e**nys en e mor gyuarwyneb ar tir amdyfr6**ys h6nn6 ac y rygthau ar enys e guelei ef** wlat a oed gyhyt e maestir ae mor kyhyt **y choet ae menyd. Ac or menyd h6nn6** a6on a welei en redec ar draus e wlat en **kyrchu e mor ac en aber er auon ef a we**lei prifgaer decaf or a welsei den eryoet a **phorth e gaer a welei en agoret ac er gaer** y deuei. Ef a welei neuad e me6n e gaer. //

Peniarth 16iii ff. 42r

Peithyneu e neuad a debygei eu bot en eur oll. Kant e neuad a debygei e 6ot en **vaen g6erthuaur llewychedic. lloryeu e** neuad a debygei e 6ot en eur coeth lleithi**geu eureit a debygei e uot endi a byrdeu a**ryanneit. Ac ar lleithic kyuarwyneb ac **ef e guelei deu 6akwy yeueing wineuon** en g6are gwydbuyll. Claur areant a we**lei yr wydbuyll ae g6erin o rudeur.** gwisc e makwyeit oed o bali purdu a ractal **am benn pob vn onadunt o rudeur en kyn**nal eu g6allt a mein g6erthuaur llewy**chedic endunt. Rud em a g6en em pob eil**wers endunt ac amperodron mein. Cwin**tysseu o gordwal newyd am eu traet a llaf**neu o rudeur en eu caeu. Ac e mon colo6yn **e neuad y guelei gur g6ynll6yt en eisted e** me6n cadeir o asg6rn eliphant a del6 deu **eryr arnei o rudeir. Breychrwyeu eur a** oed am e 6reichyeu a modrwyeu eur amyl **am e dwy*la6*. a gorthorch eur am e u6nw**gyl. a ractal eur am e ben en kynnal y wallt. **ac ansaud erdrym arna6. Claur g6ydbuyll** a oed rac e 6ron a llath o eur en e la6 ac a **lli6yeu dur en torri g6erin gwydbuyll or** llath. Morwyn a welei yn eisted rac e **vron ~~o rudeur~~ e me6n cadeir o rudeur.** nyt oed haus edrech arnei na disgwyl noc **ar er heul pan 6yd taeraf a thecaf rac y the**ket hitheu. Krysseu o sidan gwyn a oed //

Peniarth 16iii ff. 42v

am e 6orwyn a chayeu o rudeur rac e bron. a s6rcot o bali eureit amdane. **ac ysgin gyvryu a hi a thac de o rud**eur en kennal yr ysgin amdanei a rac**tal o rudeur am y ~~ben b~~ phen. rud em a** g6en em en e ractal a mein mererit pob **eilwers ac amperodron mein a gure**gys o rudeur amdanei ac en decaf goluc **o den o edroch arnei. A chyuodi racda6** a oruc e 6orwyn or gadeir eur a dodi a **wnaeth enteu e dwyla6 am e m6n6gyl** hi ac eisted a wnaethant ell deu en e ga**deir eur. Ac nyt oed gy6yngach udunt** ell deu e gadeir noc er 6orwyn ehun. **A phan yt oed ef ae dwy*la6* am 6un6**gyl e 6orwyn ac ae grud ef urth y grud **hitheu rac angerd e kwn. urth e kynlly**vaneu ae ysgwyd urth e taryaneu en **kyuar6ot y gyt a pheleider e g6aeur y gyt** en kyflad a phystolat e meirch defroi a **wnaeth er amperauder. Ac ena yd esgyn**naud ef ar e balfrei en dristaf gur ry wel**sei den eryoet. A phan deffroes hoedel nac** einnyoes na bywyt nyt oed ida6 am e 6o**rwyn a ry welsei tr6y e hun. ky hung** vn asgurn enda6 na menwes 6n ewin **yg kyuoethach lle a 6ei uwy no h6nn6** nyt oed ar ny bei gyfla6n o gareat e 6orw**yn. Ac ena e dywaut y deulu urtha6 ar** //

Peniarth 16iii ff. 43r

gluyd heb wynt neut ydi6 tros amser yt e gemryt de 6wyt. Ac ena yd esgynn6s er **amperauder ar e balfrei en dristaf gur ry** welsei den eryoet ac e kerdus y ryngtha6 **a ru6ein. Ba negesseu bennac a wnelit** urtha6 ny cheffit atep amdanadunt rac **y dristet ae anhygaret. ac ena e doeth e** gaer ru6ein ac e*6elly* e bu er wythnos **honno ar e hyt. Pan elhei y deulu y y6et** o eurlestri ac e gemryt eu llewenyd nyt **aei ef y gyt a nep onadunt wy. Pan elynt** e waranda6 kerdeu a didanuch nyt aei **ef y gyt a neb. Ny cheffit dim e gantha6** namen kyscu canys en e mynychet y kys**kei e wreic uwyaf a garei a welei trwy** e hun y gyt ac ef. Pryt na chysgei enteu **ny handenei dim amdanei cany wydyat** or byt pa le yd oed. Ac a dywaut g6as ysta**uell ida6 urthau diwyrna6t ac yr e 6ot** en was ysta6ell ida6 brenhin heuyt en ro**mani oed. Argluyd hep ef e mae dy wyr oll** yth gablu. Paham e cablant wy 6y*6y* hep **er amperauder. Heb e g6as en atep o acha**6s na chafant dy wyrda na nep y gennyt **na neges nac atep arall or a geiff gwyr** e gan eu hargluyd a llyna achaus e cabyl **y*syd* arnat ti. Hwas hep er amperauder** dwc ditheu doetheon ru6ein ataf 6i ac **em kylch a mi a dywedaf udunt pa acha**us yd wyf drist. Ac ena e ducp6yt doetheon //

Peniarth 16iii ff. 43v

ru6ein yg kylch er ampera6der. Ac e dywaut enteu. A weluch ch6i wyrda hep ef. breu**dwyt a weleis i ar ac 6y mreuduyt e gwe**l6n morwyn hoedyl nac einnyoes na bywyt **nyt oes ymi am e 6orwyn. Argluyd hep wyn**teu canys arnam e b6ryeist dy gyngor ni ath **gynghor6n. A llema an kyngor ni. Ell6ng** gennadeu en ysbeit teir blyned y deir bann **e byt e geissya6 dy 6reudwyt a chany w**dost pa dyd pa nos e del ch6edyl da atat dy **obeith ath geid6. Ac ena e kerdus kennadeu** hyt em penn e 6l6yden e gr6ydra6 e byt ac y geis**syau chuedleu e urth vreud6yt er amperauder.** Pan doethant drache6en em pen e 6l6yden ny **wydynt 6n geir mwy nor dyd e kychwyn**nessynt. Ac ena tristau er amperauder o deby**gu na chaffei byth chuedleu e urth e wreic uw**yaf a garei. Ac ena e kerdus kennadeu ereill **o newyd e geissyau er eill rann or byt. Pan do**ethant dra*cheuyn* em pen e 6l6ydyn ny chew**synt 6n geir e urth e breud6yt m6y nor dyd** kentaf. Ac ena trista6 er ampera6der o deby**gu na chy6ar6ydei ac ef tyghet6en caffael e wre**ic uwyaf a garei en e 6ywyt. Ac ena e dywa**ut brenhin romani urth er amperauder. Ar**gluyd hep ef kechwyn e hely e forest e g6elut **dy 6ot en menet ae parth ar dwyrein. ae parth** ar gorllewin. Ac ena e kych6ynn6s er ampe**rauder e hely ac e doeth hyt yg glann er a6on e** g6elsei e breud6yt. ac e dywaut. lleman hep ef //

Peniarth 16iii ff. 44r

e doethum i pan weleis e breud6yt. ac yg ky6eirit blaen er a6on e tu ar gorllewin e ker**d6n. Ac ena e kerdassant try wyr ar dec en** gennadeu yr ampera6der. ac o eu blaen e g6e**lynt menyd ma6r a debygynt e 6ot urth er** awyr. Sef ansaud a oed ar e kennadeu en **kerdet 6n llawes a oed ar gapan pob 6n on**adunt or tu racda6 en arwyd eu bot en gen**nadeu pa ryueldir bennac e kerdynt ida6.** hyt na wnelit cam 6dunt. Ac 6al e doethant **tros e menyd h6nn6 wyt a welynt g6lado**ed ma6r g6astat a phrif a6onyd tr6ydunt **en kerdet. Ac ena e dywedassant. lleman eb** wynt e tir a weles an argl6yd ni. Er mor**rydeu ar er a6onyd e kerdassant eny do**ethant e aber a6on a welynt en kyrchu e **mor a phrif dinas en aber er a6on a phrif** .... en e dinas. a phrif dyroed amliwya**.... e gaer. a llynghes uwyhaf or byt a** ...... en aber er a6on. a llong a oed uwy **....... lleill. ac ena e dywedyssant. lle** ....eb wynt breuduyt an argluyd **....**

e....ong 6aur e doethant ac e kerdassant ar e mor ac e doethant y enys brydein **er tir. Ar enys a gerdassant ene welant** eryri. Ac ena e dywedassant. lleman hep **wynt e tir amdyfr6ys a weles an argluyd** ni. Odena e kerdassant racdunt ene wel**sant enys 6on gy6arwynep ac wynt ac eny** welynt ar6on heuyt. Ac ena e dywedassant //

Peniarth 16iii ff. 44v

lleman heb wynt e tir a weles an argluyd ni trwy e hun. Ac aber seint a welynt ar **gaer en aber er a6on. porth e gaer a welynt** en agoret ac er gaer e me6n e doethant. **Neuad a welsant o 6e6n e gaer. llyman** hep wynt e neuad a weles an argluyd ni. **tr6y e hun. wynt a doethant er neuad** wynt a welsant e deu 6acwy en g6are er **wydbuyd ar e lleithic eur ac a welsant** e gur g6ynllwyt e mon e golo6en en e ga**deir o asgurn eliphant en torri g6erin er** wydbuyd. ac a welsant e 6orwyn en eisted **e me6n cadeir o rudeur. Ac ystung a wna**ethant ar dal eu glinyeu a dywedut 6al **hyn urthi. Amperodres r6uein hep wynt han**bych well. kennadeu ym ni e gan amperauder **ru6ein atat ti. A wyrda hep e 6orwyn ans**ud gwyr dyledauc a welaf 6i arnau...... **ac arwydyon kennadeu. pa watwar ....**uch ch6i amdanaf 6i. Na wna.........**es hep wynt 6n g6atwar ar..........** ampera6der ru6ein ath we........... **hoedel na bywyt nac einnyoes n.. o......** amdanat. Dewis argluyd.s a geffy e genhym **ni ae dyuot e gyt a ni yth wneithur en am**perodres en ru6ein ae dyuot er amperauder **hyt ema yth gemryt titheu en wreic ida6** A wyrda hep e 6orwyn. Amheu er hyn a dywe**d6ch ch6i nys gwnaf 6i nae gredu heuyt en** ormod. Namen os mi6i a gar er amperauder //

Peniarth 16iii ff. 45r

deuot hyt eman em ol. Ac e r6ng dyd a nos e kerdassant e kennadeu drache6en. **ac 6al y diffykyei eu meirch y hedewynt.** ac e prynnynt ereill o newyd. Ac 6al hen**ne e doethant hyt en ru6ein a che6arch** g6ell er amperauder a wnaethant ac er**chi eu coel6ein a henne a gaussant 6al e** nodassant ehunein. Ac e dywedassant ur**tha6 6al hyn. Argluyd hep wynt ni a 6ydun** gy6arwyd yt ar 6or a thir hyt e lle e mae **e wreic uwyhaf a gery ac a wdam e hen6** ae chystl6n ae bonhed. Ac en diannot e ker**d6s er amperauder en e luyd ar g6yr henne** en gy6arwydyeit udunt. Parth ac enys **brydein e doeth en e lynghes tros 6or a g6eil**gi. Ac e goresgynn6s er enys e dreis y ar 6eli **... manogan ae 6eibeon ac ae gyrr6s wynt** .... e doeth enteu racda6 hyt en ar6on. **........bu er amperauder e wlat mal e** ....n weles ef caer aber seint e dy **..........yrda hep ef weluch ch6i rac6** ...... weleis i ar wreic uwyaf endi. ac e **..... racda6 yr gaer ac er neuad ac e g6eles** eno kenan 6ab eudaf ac adaon 6ab eudaf. **en g6are er wydbuyll ac eudaf 6ab carada**uc en eisted e me6n e gadeir o asg6rn ac **en torri g6erin er wydbuyll. E 6orwyn** a welsei trwy e hun ef ae g6eles en eisted **e me6n cadeir o rudeur. Amperodres r6uein** hep ef han*bych* well a mynet dwy*la6* m6 //

Peniarth 16iii ff. 45v

n6gyl a oruc idi ar nos honno e kysg6s genthi. a thrannoeth e bore yd erchis e 6orwyn **y hag6edi am e chaffael en 6orwyn. Ac enteu** a erchis idi hi nodi y haguedi. Hitheu ae no**des 6al hynn. Enys brydein a nodes yu that.** o 6or 6d hyt 6or ywerdon ar teir rac enys ae da**le a dan amperauder ru6ein. A g6neithur** teir prif gaer idi hitheu en e tri lle a dewis**sei en enys brydein. Ac ena e dewissaud wne**ithur e gaer uchaf en ar6on idi. Ac e ducp6**yt g6eryt ru6ein hyt eno hyt pan 6ei ya**chussach er amperauder y gysgu ac y eisted **ac y orymdeith endi. Odena e g6naethp6yt** idi e dwy gaer ereill nyt amgen caer*llion* **a chaer*6erdin*. A diwyrnaut yd aeth er** amperauder y hely o gaer*6erdin* hyt e. **pen e 6reni 6aur a thynn6 pebyl.....** oruc er amperauder ac e gelwir .... **honno er henne hyt hedi6 cad.........** achaus enteu g6neithur ca.......... **o wyr e gelwir hitheu caer 6..........** e medylyus elen gwneithur priffy....... **caer idi hyt y gilid ar draus enys bry....** o achaus henne e gelwir wy fyrd elen lluy**dauc urth e han6ot hi o enys brydein ac na** ....ein y lluydeu maur hene **.................. mlyned e bu** .... Sef oed de6aut **............... pa amperauder bennac** .... yg .... ereill en .... //

Peniarth 16iii ff. 25v

.. e llynn. A ... **e dreic? coch** ....reic wenn ae chymell ... **.. oedynt** …**e diwreid e syd en ebrwyda6. E guae** h6nn6 a ar6ydocaa e distryu ar brat a wna**eth hors a heingyst pan deliis**

Peniarth 16iii ff. 26r

anfydlonder? **brython ar paganyeit a emgymysgus? ac** a? dilyut y creuyd?? haeach. Ac urth henne am? dre**dir??? mygu? diwyll dwywaul e doeth bar duw** ar e bobel.

Peniarth 16iii ff. 26v

Enyssed er eigya6n **a darystyngant yu argluydiaeth ef. E**nyssed er eigya6n. Nyt amgen ywerdon **ac orc. ac islond. a godlond. a**

Peniarth 16iii ff. 27r

g6arandawo. E chuech en y ol en**teu a emlynant e deyrwyalen. Nyt amgen** wede euo e doethant ch6e brenhin oe gene***del*. Medraut. A chustennin. A chenan wle**dic. A guertheuyr. A Maelgun. A cheredic. G6e**de wynteu e**

Peniarth 16iii ff. 27v

gristyonogaeth. Megys e dar6u **yg caer lleon pan ladaud edolflet 6renhin** nordhumbyrlond deu cann wr a mil o 6ene***ich* a chredyfwyr ereill. Od ena e byd sym**udedigaeth yr eisted6aeu pennaf. Seint **austin a doeth loegyr en er**

Peniarth 16iii ff. 28r

panyu o nerth y wreic neu e mab a oed endi na allassei ef dywedut er **bot agatoed en uwy e obrwy ae deilyngdaut no**gyt ef. Ar mab h6nn6 6u Sant dewi. Od ena e **dau cawat o glau**

Peniarth 16iii ff. 28v

Permda. **Goffrid. Offrid. Ac o henne oll oswalld e hun a** vu sant. Ac em plith e seint y riuwyt. Crotheu **mameu a rwygir ar meibeon a enir kyn eu** hamser. Sef a dal er emadraud h6nn6 keme**int 6yd diua e bobyl a**

Peniarth 16iii ff. 29r

lundein en arwyd e 6udugolyaeth a **a dywetpuyt uchof. Nyt amgen rwygau cro**theu e mameu. Ac yr aruthred er saesson. Canys **e brython ry**

Peniarth 16iii ff. 29v

byu cladu e **meir6. Od ena e truennyon wedillyon a adaus**sant eu gulat ac a foassant en 6ydinoed e wlad***oed* ereill. tros 6oroed can dir6aur gwyn**6an a dan er huylyeu en e wed honn. Ti ac an **rodeist ni argluyd**

Peniarth 16iii ff. 31r

en or a bechassei e gnaut **ar danhaden. Eur or ala6.**

Peniarth 16iii ff. 31v

diwygyat a wneynt/ir? Traet e kyuarthogyon a drychir/yr. Nyt amgen **traet e kwn rac dale onadunt ar hely a dr*ychir* 6al e boent gloff or petweryd troet. Ar bw**ystuilet a gaffant tagneued.

Peniarth 16iii ff. 32r

kedernyt er anreithwyr ar lladron ar ... **wyr a chemeint a henne a 6yd o heduch a chy**vya6nder en y oes ef a chyn yrdet oed enteu y e**rlit ky6ya6nder**

Peniarth 16iii ff. 32v

lledradeu ar anreithyeu a gymerynt **en bennaf en er amser h6nn6 e llithrei er** enys e nossolyon dagreuoed o achaus er aur **dybuus yd o6ynhaei**

Peniarth 16iii ff. 33r

dyrcheuir. Canma*ul* y rei newyd yu rybuchet yr yeuengtit **y rei a ragorei o dewred ac a 6uant 6aury**dic o ganmaul a

Peniarth 16iii ff. 33v

wna e **... oed henne nebun 6renhin dam?** ...yscotyeit a gwyr er enyssed a doeth **... nordhumbyrlond y ry6elu ar saesson ac e dyrstung e wlat udunt. E vrwyder** honno a 6u e maes al6reton ac ena e dyrcha**uwyt ystondard e brenhin**

Peniarth 16iii ff. 34r

henri 6ab er amperau***der* ae 6eibeon enteu yu cana6on llew y ky6y**aunder ar 6reuerat h6nn6 yd ergrynant ty**roed freinc. Ac urth**

Peniarth 16iii ff. 34v

6wyhaf a **dywedynt o ya6n mwyhaf a wneit udunt w**ynteu? o gam hyt na leuessynt wy dywedut. **Mynygleu e rei a ruthront a orthrymy**ant o gadwyneu. E rei a ruthront yu **e tywyssogyon a g6yrda lloegyr a**

Peniarth 16iii ff. 35r

gur maur a gwy***uch* y lewder. Od ena or petweryd er trydyd.** Nyt amgen o Styphan y henri 6ab er ampe**rodres er h6nn a 6u**

Peniarth 16iii ff. 35v

ywerdon. Nyt am***gen* yeuan 6ab henri a diwreidyus ac a** distrywyus kedernyt a chadarn di**nassoed ywerdon ac chyuoethogyon.**

Peniarth 16iii ff. 36r

a ad**newydhaa eisteduaeu gwyn6ydedigy**on trwy e guladoed a bugeleid a ?gyfle***haa* en lleoed guedus. En adnewydhau** e deellir en gentaf bot distryu. Canys ye**uan 6renhin a distrywyus en**

Peniarth 16iii ff. 36v

Od ena yd emch6el y kiwdautwyr er enys **canys agky6undep er estronyon a emgyuyt. Er** hen g6ynn yar 6arch g6elw a drossa a6on pery**ron ac a**

Peniarth 16iii ff. 37r

Od ena eilweith yd emch6el newyn ac **yd emchwel marwolaeth ac e dolurya y kiw**dautwyr diffeithuch y keyryd. Od ena e da6 ba**ed y gyfnewit er**

Peniarth 16iii ff. 37v

Teir fynha6n a gyuyt yg caer wynt ae frydeu a gerdant er enys **en deir rann. A yuo o 6n onadunt a 6yd hirhoe**dlauc ac ny orthrymir o heint o henne allan. **A yuo o arall**

Peniarth 16iii ff. 38r

a galw. Dynessa gemry **a chyssylla gernyu urth dy estlys a dywet y ga**er wynt llynget e daear. Dwc eistedua e bugeil **nydaul a gemer arnau penn bleid ac a wyn**haa e danhed yg gweith ha6ren.

Peniarth 16iii ff. 38v

creir assen. Neider mal6ern a 6ac h6nn6 ac ae keffry en llawer o 6redycheu. Ene bo keme***redic* teyrnwyalen yd esgyn goruchelder** ac o aruthyr renan yd aruthra e bobyl. **En er amser h6nn6 y**

Peniarth 16iii ff. 39r

ena e da6 tarw caentachus ac a dereu e **llew ae droet deheu ac ae gurthlad y ochel**uaeu e deyrnas ac a dyrn y gyrn y muro**ed ryt ychen. llywynauc**

Peniarth 16iii ff. 39v

medylyau lla6urya6. Kerbyt caer efrauc a hedycha e rei henne ac ene bo gurthladedic **er argluyd yd esgyn en e kerbyt a dyduc.** Ene tynno y gledyf e gogyuedeu er dwyre**in a llenwi o waet a wna**

Peniarth 16iii ff. 40r

symudedigyon aer6aeu e dyguyd pob **eilwers a dywalder e mor6il a racrymhaa.** Od ena e da6 nebun en tinpan a thelyn **ac a glaearha gyrdder e**

Peniarth 16iii ff. 40v

yr ae hedrycho. Stilbon archadia a symut o darean penfestin mars a eilw 6enus **Penfestin mars a wna tywylluc kynda**red mercurius a a dros e der6nyeu. Orion **haearnaul a noetha y gledyf**

Peniarth 16iii ff. 41r

Maxen wledic oed amperauder en ru**6ein a thecaf gur oed a doethaf a goreu** a wedei en amperauder or a 6uassei kyn **noc ef. Dadleu brenhined a oed arna6** diwyrnaut ac a dywaut urth y anwyly**eit. Mi6i hep ef a 6ynnaf a6ory hely.**

Peniarth 16iii ff. 41v

rydeu ac yr a6onyd e kerdei enteu. A pha hyt bennac y ker***dei y6elly* ef a deuei y aber prif a6on 6u**yhaf a welsei nep a phrif dinas a welei **en aber er a6on a phrifgaer yng**

Peniarth 16iii ff. 42r

phorth e gaer a welei en agoret ac er gaer y deuei. Ef a welei neuad e me6n e gaer. **Peithyneu e neuad a debygei eu bot en** eur oll. Kant e neuad a debygei e 6ot en **vaen g6erthuaur llewychedic.**

Peniarth 16iii ff. 42v

oed haus edrech arnei na disgwyl noc **ar er heul pan 6yd taeraf a thecaf rac y the**ket hitheu. Krysseu o sidan gwyn a oed **am e 6orwyn a chayeu o rudeur rac** e bron. a s6rcot o bali eureit amdane. **ac ysgin gyvryu a hi a thac de o rud**eur

Peniarth 16iii ff. 43r

yg kyuoethach lle a 6ei uwy no h6nn6 nyt oed ar ny bei gyfla6n o gareat e 6orw**yn. Ac ena e dywaut y deulu urtha6 ar*gluyd* heb wynt neut ydi6 tros amser yt** e gemryt de 6wyt. Ac ena yd esgynn6s er **amperauder ar e balfrei en**

Peniarth 16iii ff. 43v

ataf 6i ac **em kylch a mi a dywedaf udunt pa acha**us yd wyf drist. Ac ena e ducp6yt doetheon **ru6ein yg kylch er ampera6der. Ac e dywa**ut enteu. A weluch ch6i wyrda hep ef. breu**dwyt a weleis i ar <u>ac</u> 6y**

Peniarth 16iii ff. 44r

ena e kych6ynn6s er ampe**rauder e hely ac e doeth hyt yg glann er a6on e** g6elsei e breud6yt. ac e dywaut. lleman hep ef **e doethum i pan weleis e breud6yt. ac yg ky**6eirit blaen er a6on e tu ar gorllewin e ker**d6n. Ac ena e kerdassant**

Peniarth 16iii ff. 44v

racdunt ene wel**sant enys 6on gy6arwynep ac wynt ac eny** welynt ar6on heuyt. Ac ena e dywedassant **lleman heb wynt e tir a weles an argluyd** ni trwy e hun. Ac aber seint a welynt ar **gaer en aber er a6on. porth e**

Peniarth 16iii ff. 45r

Amheu er hyn a dywe**d6ch ch6i nys gwnaf 6i nae gredu heuyt en** ormod. Namen os mi6i a gar er amperauder **deuot hyt eman em ol. Ac e r6ng dyd a** nos e kerdassant e kennadeu drache6en. **ac 6al y diffykyei eu meirch y**

Peniarth 16iii ff. 45v

hun ef ae g6eles en eisted **e me6n cadeir o rudeur. Amperodres r6uein** hep ef han*bych* well a mynet dwy*la6* m6***n6gyl* a oruc idi ar nos honno e kysg6s gen**thi. a thrannoeth e bore yd erchis e 6orwyn **y hag6edi am e chaffael en**

Peniarth 14 (45-78) t. 45
nys wyt kemryt ac na welsam ni ac na chlywsam ym*plith* e gwraged dy gyffelip di o **bryt kyn no thi ac na byd wedy ti agor yn** betheu or a 6o rac llaw. Ac ateb 6al hyn a **oruc sibli udunt. Nyt kyuya6n en lle hala**uc ual hvn o dom a budred datot rinwedeu **gweledigaeth namen awn yr menyd ac eno** mi a dangosaf yuch beth a damweinyo rac **llaw y dinassoed ruuein. Ac ual y dywaut** gwnaethant. Ac ena gwedy gouyn ohonei **udunt eu gweledigaeth e datcanassant** idi. Ac ena e dywaut hitheu. Naw heul a **welsauch chwi a arwydocaant er holl toeu** kiwdodoed rac llaw. Ac vegys e gwelsauch **chwi amravael liwoed arnunt hwy 6al hen**ne e byd amravael de.odeu y kiudodoed . **doant rac llaw. Er heul gentaf yu e giud**... gentaf. ac ena e byd denyon mul ac eglur **eu caryat e rydit hyn..s rybuchedic ac a ga**rant tlodyon a diga6n eu kymenhet. Er **eil heul er eil giudaut yu ac ena y byd deny**on a 6uchedocao en hard ac a 6ydant amyl ac **a anrydedant duw ac a gyuachwelan bop** drwc en e byt. E dryded heul y dryded giuda //

Peniarth 14 (45-78) t. 46
ut. ac ena e kyuyt e genedel en erbyn y gilid ac ena e byd ryuelus ruvein. Petwared **heul yu e betwared giudaut a rei henne a** emwadant a gwiryoned. ac en er amser h6n**n6 e kyuyt gwreic Maria y henw ac enw e** gur priaut uyd ioseph ac a greir o honno heb **gyt gur namen or yspryt glan mab duw yessu** uyd y enw a gwyry uyd hitheu a chyn esgor **a guedy. Ac urth henne er hvn a enir o*honei*** a uyd gwir duw a gwir den; mal y racdy**wedassant er holl broffwydi. a h6nn6 a gyf**launhaa kyureith er ideon ac a gyssylla yr **eidau enteu y gyt a honno ae deyrnas a 6yd** parhaus tragywyd. Pan aner enteu y byd llu **engylyon o bop tu ida6 en canu gogonyant e du**w ac yg goruchelder neuoed ac ar e daear he**duch y denyon da eu hewyllys. Ac a daw llef** o dyarna6 a dyweto. Hvn yu uy mab i en er **hvn y ryngeis i vy mod ymi en da. Eno yd oed** rei o effeiryeit yr ideon en gwarandau y geir**yeu hyn; ac a dywedassant urthi hitheu. Ar**uthyr yu e geiryeu hyn. tawet e vrenhines. **ac wynt bellach. Ac ena y dywaut sibli en** atep udunt. Or ideon hep hi dir yu bot henne //

Peniarth 14 (45-78) t. 47
ac ny chreduch chwi ida6 ef. Na chredun hep wynt canys rodes y an reeni tystyolaeth **a geir ac ny dwc y nerth y genhym. Ac ena** eilweith yd atebaud udunt. Duw nef hep hi **e genir mab idau a 6yd kyffelip yu dat ac 6al** e del y oet e tyf. ac en e erbyn e kyuodant bren**hined a thywyssogyon e daear. En e dydyeu** henne e byd anrydedus enw augustus cesar ac **a wledycha en ru6ein ac a darystung ida6 er** holl daear. Ac odena e kyvunant effeiryeit er **ideon en erbyn yessu canys gwyrthyeu ma6r** a wna ac y dalyant ef. ac a rodant e duw 6on**clustyeu oc eu hysgymunyon lawoed. ac en** er wynep kysygredic y poerant haliw gwen**winic. Ac enteu a ryd y gyssygredic ke6yn** en war yu uaedu. ac a gemer tacuaeu en da**wedauc. En lle bwyt idau y frowyllir ac yu** sychet y rodir pystyl ida6 ac ym me6n prenn e **crogant ac e lladant ac ny thal henne dim** udunt. canys e tressededd e kyuyt ac yd ymden**gys yu disgyblon ac ac wynt en edrech arna6** a esgyn y nef ac ny byd ter6yn ar y wledych. **Ac ena e dywaut urth dywysogyon ru6ein.** Pymhet heul pymhet kiudaut ac ena yr e- //

Peniarth 14 (45-78) t. 48
thola yessu idau deu byscodwr o wlat galylea ac e dysc wynt oe briaut dedyf gan dy**wedut urthunt. Euch ar dysc a gymerasa**uch y gennyf 6i dysgvch yr holl genedloed ac **a darystyngant kiudodoed deudeng yeith a** thri ugeint. E chwechet heul y chwechet ki**wdaut yu ar dinas h6n a adawant teir bly**ned a chwe mis. E seithuet heul y seithuet **gi6daut 6yd a rei henne a gyuodant ac a dis**trywyant wlat yr ideon en dial duw. Er **wythuet heul yr wythuet giwdaut uyd ac** ena e digenedla ruuein. a chwyn6an e gwra**ged beichyauc yn eu trallodeu a dywedant a** debygy di a esgor6n ni. Nau6et heul yu e **nau6et giudaut ac ena e kyuyt tywyssauc** ru6ein yg kyuyrgoll y lawer. Ena y kyuo**dant deu 6renhin o syria ac ny byd haus ri6a.** eu llu no tyuaut y weilgi. a rei henne a ores**gynnant dinassoed ru6ein hyt yg calcedonia.** Ena y byd amyl gwaet or calaned a phan del **e gof henne rac lla6 yd ofnaant e rei a aner** ena. Ac odena y kyuodant deu 6renhin o **reifft ac y gurthladant petwar brenhin ac** y lladant ac wynt ac eu holl luoed. ac y gvle //

Peniarth 14 (45-78) t. 49
dychant teir blyned a chwe mis. A guedy e rei henne ef a gyuyt arall blaengar en emlad ae **enw o. C. lythyren a h6nn6 a wledycha deg** blyned ar ugeint ac a adeila temyl y duw ac a **geidu y dedyf ac a wna gwiryoned y duw en** e daear. A gwede e rei henne ef a gyuyt bren**hin arall a wledycho ychydic o amseroed ac** a urthuynebant idau ac ae lladant. Ac wedy **h6nnv e byd brenhin a dechreu y en6 o lythy**ren .B. Ac or .B. h6nn6 y kerda brenhin a dechreu **y env o lythyren .A. Ac or .A. h6nn6 y kerda.** A. arall. Ar eil brenhin h6nn6 o .A. a 6yd ry**6elwr. Ac or .A. h6nn6 e kerda brenhin a de**chreu y en6 o lythyren .R. Ac o h6nn6 e genir **brenhin a dechreuo y en6 o lythyren .L. Ac y hvn**n6 e byd 6n 6renhinyaeth eissyeu o ugeint. **A g6ede e rei henne e keuyt brenhin o freinc** a dechreuo y en6 o lythyren .k. h6nn6 a vyd **gur maur. ar g6arhaf a chyvoethauc a thru**garauc ac a wna kyuyaunder a chyureith ar **tlodyon. canys kymeint uyd rat y nerth ac y** gostyngo ida6 bric e gwyd pan gerdo y a dan**unt. ac nyt erwyrha y du6yr heuyt dyuot //**

Peniarth 14 (45-78) t. 50
en y erbyn. ac ny byd en amperodraeth ruvein na chynt noc ef na gwedy e gyfelip. Ac **en ol hvnn6 ef a dau brenhin a dechreu y** enw o .l. Ac en ol h6nn6 e gwledycha 6n **a dechreu y en6 o lythyren .B. Ac or .B. h6n**n6 e kerda 6n a dechreu y en6 o lythyren. **A. a h6nnv a 6yd ryuelgar a chadarn en em**lad a llawer o 6or a thir a gerda. ac nys keiff y **elynyon ac a 6yd diholyedic oe deyrnas ae** eneit a dal yn lla6 duw. Ac ena e keuyt **arall a dechreu y en6 o lythyren .6. or neill parth** ida6 en salicus ac or parth arall en longobard **ac ef a or6yd ar a emlado ac wynt ac ar e holl** elynyon. Ac en e dydyeu henne y kerda bren**hin a dechreu y en6 o lythyren .O. ac a 6yd ky**uoethauc a chadarn a da a wna gyuyaunder **ar tlodyon. ac a 6arn ya6n. Ac o h6nn6 y ker**da arall a dechreu y env o lythyren .O. kyuoe**thocaf ac en y oes e byd emlad y rung pagany**eit a christyonogyon ac eu gwaet a dineu**ir ae eneit en lla6 duw. a seith mlyned e g6le**dycha. Ac o h6nn6 e genir brenhin a dechre. **y en6 o lythyren .o. Gwaetlyt a phechadur**us 6yd h6nn6 hep na fyd na gwiryoned a //

Peniarth 14 (45-78) t. 51
thrwy h6nn6 e byd llawer drwc a llawer gwaet y redec a distriw yr egluyseu en e gyuoeth **ef. ac ym brenhinyaetheu ereill llawer o dra**llodeu. Ena keuyt e giudaut en erbyn y gilid **yg capadocia ac en oes h6nn6 e keytheir pam**pilia cany doeth trwy e drws yr keil. h6nn6 **a wledycha pedeir blyned. O h6nn6 y kerda** brenhin a dechreuo y en6 o. h. en dydyeu hvn**n6 e byd emladeu ma6r h6nn6 a or6yd ar** samaria ac a geithiwa pentapolim. h6nn6 a **hen6yd or longobardyeit. Ac ena e keuyt** brenhin o salic a dechreu y enw o .C. ac a ur**thwynepa yr longobardyeit a ryueloed ac em**ladeu a 6ydant. h6nn6 a 6yd cadarn a chyuo**ethauc a bychydic amser e para. Ena e kyuo**dant agareni gwyr kreula6n ac a geithiwant **tarentum. a harro a llawer o dinassoed a anre**ithyant. ar pryt na mynno e r6minyeit dy**uot nyt oes a vrthwynepo udunt onyt duw** e dwyweu ac argluyd er argluydi. Ac ena **e daw yr ideon y bers ac e gwasgarant hyt** na delont yr dinasoed anreithyedic a gossot **klaud y rygthunt ar dwyrein a gurthuy**nebu yr r6minyeit ac y caffant ychydic //

Peniarth 14 (45-78) t. 52

dagne6ed. ac ena e daw ryuelwr brenhin groec hyt en ierapolim ac y distryw temleu y geudw**yweu ac y doant y locuste ar brucus ac yd yssant** frwyth e gwyd a frwyth gwyd capadocie a ci**licie ac y poenir o newyn ac odena ny byd bell**ach. Ac odena e kyuyt brenhin arall o gene**del salic gur ryuelgar .B. dechreu y en6. a gw**ybyd en wir e gwledycha h6nn6 a llawer oe **gymydogyon a 6lyghaant urtha6 a charant** ac en e dydyeu henne e llad e braut y gilid ar **tat e mab. ac ymhalogant e braut ar chwa**er a llawer o bechodeu ysgymun a 6yd ena ar **e daear. Ar henwyr a orwedant gyt ar mo**rynnyon ar effeiryeit drwc y gyt ar mory**nyon twylledic. ar esgyb a lwybrant y dryc** weithredoed. ac ena yd ellyngir gwaet ar **e daear ac yd alhogir temleu e seint ac e byd** fyrnigrwyd gurthvun a phechaut sodoma **eny del dial amdanunt ar oleu. ena e byd tre**iswyr a deneon atcas a gasaont gyuya6nder **ac a garont e cam. a brautwyr ruuein a am**geuant o hedi6 hyt trannoeth er da y 6arn6 **e cam ac ada6 yr ya6n. ac en e dydyeu henne** y byd deneon ysgyluat anudonyl a garont go //

Peniarth 14 (45-78) t. 53
breu yr kelwyd ac y diueir kyureith a gwiryoned. ac ena e byd kyn6ryf e daear en lla**wer o leoed ac en dinassoed yr enyssed a bren**hinyaetheu a sodir ac en lleoed e byd ball **ar deneon ar daear a edewir en diffeith oe** gelynyon ac ny eill 6n dillin eu didanu. **Ac odena e keuyt brenhin a dechreu y en6** o lythyren .B. a ryuelus uyd y oes a dwy 6ly**ned e gwledycha. Ac odena y kyuyt bren**hin ae en6 o .a. a thrwy yspeit ef a geiff **vrenhinyaeth ac a oresgyn ruuein ac ny** byd marw en llaw y elynyon. a thra 6o e **dyd gur da uyd a chyuyaunder a wna ar** tlodyon a hir*hoedlauc* uyd. Ac en ol h6nn6 e kyuyt brenhin arall a dechreu y en6 o .B. Ac or .B. h6nn6 y kerdant deudec a dechreu **env pob vn onadunt or vn dechreu h6nn6.** a longobard 6yd o genedel a chan mlyned **e gwledicha. Ac en ol h6nn6 e kyuyt bren**hin a dechreu y enw trwy .B. salic o gene**del o freinc ac ena e dechreu brat ny bu y gy**vryu er dechreu byt a ryuelus uyd en e dyd**yeu henne a thrallaut 6aur a gordineu gwa**et ac ny byd a emurthlado ae elynyon a //

Peniarth 14 (45-78) t. 54
churyf eu daear trwy e dinassoed ar teyrnassoed a llawer o daearoed a geissiwir. Ru6ein a **wrthuynebir ena o drallaut ac o gledyf ac** en lla6 e brenhin h6nn6 e byd dalyedic. ac **ena y byd denyon ysgyluat creula6n a gasa**ont e tlodyon ac a lethont e rei gwann ac a yach**aont e rei cam gylvus ac enwir uydant ar ei**thauoed a geytheir. ac ny byd a 6rthuynepo **udunt nac eu hamdiffynho am eu drwc ac** eu chwant. Ac ena e keuyt brenhin groec **constans y en6 a h6nn6 vyd brenhin ar gro**ec a ru6ein. Gur abruysgyl e ueint uyd h6n**n6 gwedus oe welet canneit y wynep a gwe**dus e lun em pob aelaut ac ugein mlyned a **chant e parha y argluydiaeth. En e dydyeu** henne e byd amdler goludoed ac e ryd e dae**ar y frwyth en ehelaeth 6al y caffer messur** gwenith yr keinnyauc. ar messur gwin er **keinnyauc. ar messur olew yr keinnyauc** A rac bron y brenhin h6nn6 e byd yscriven **en dywedut. Brenhin groec a geiff ida6 e**hun pob teyrnas cristonogyon. Ac urth hen**ne holl enyssed a dinassoed panonia a darystung** a holl temleu y dwyweu a distriw ar pagan //

Peniarth 14 (45-78) t. 55
yeit a eilw ar 6edyd a thrwy e temleu oll a lehaa croc crist. Ac ena e dechreu yr ethyop **ar greifft rodi lla6 y duw. Ac ar nyt adoloe** e groc yr argluyd llad y benn. A phan gup**plaer odena ugein mlyned a chant yd emch**wel yr ideon ar yr argluyd ac ena yd adola **paub bed er argluyd en ogonyanhus. E. e** dydyeu henne yd yecheir iuda ac y pre.... **lya er israel en emdiryedus. Ac en er amser** h6nn6 e keuyt tywysauc enwired o lwyth **dan. ac a elwir antycrist. h6nn6 a uyd mab e** kyuyrgoll a phen syberwyt. ac athro kyuei**lyorn. kyulauder drwc ac enwired hvnn6 a** drossa e byt ac a wna gwyrthyeu ac anryuedo**deu maur trwy dechymygyon geu. Ef a dw**yll lawer trwy hudolyaeth 6al y gweloent **hwy e6o en anvon tan o nef. Ac ena y byrhe**... blwydyned val missoed. ar misssoed mal **yr wythnoseu. ar wythnosseu mal e dydyeu** ar dydyeu mal yr oryeu. Ac ena e kyuodant **~~or gorllewin~~ y giwdaut ysgymunaf or gogled** a warchayus alexander 6renhin nyt amgen **Gog a magog. Sef yu eu riuedi dwy urenhi**nyaeth ar ugeint ac eu ri6edi 6al ty6aut e mor //

Peniarth 14 (45-78) t. 56
A phan welo brenhin ruuein y petheu henne kynulla6 lluoed en eu herbyn ac emlad ac w**ynt hyt y angheu. Ac odeno e daw y gaerusa**lem ac eno e diyt e goron y am y ben ac y bu**r6 y abit brenhinyaul ac y gurthyt y de**yrnas ar duw tat ar argluyd yessu grist e **u.b enteu. Ac ene gwledycho**

hvnnv y de.... deu wr eglur helyas ac enoc y gen**natau dyuodedigaeth duw ar antycrist** ac eu llad wynteu. Ar trydydyd e kyuyt **er argluyd wynt. ac ena e byd kymeint e** drallaut ac na bu eryoet y chyuryw ac na **byd rac llaw. Duw hagen a diuyrra e dieo**ed henne o achaus y etholedigyon. ac o nerth **duw e lledir er antycrist y gan uihangel y** mynyd oliuet. A phan dar6u y sibli trae**thu y petheu hyn a llawer heuyt yr r6mi**nyeit o betheu rac llaw ena y mynegis pa ry6 **arwydyon a delynt pan del yr argluyd y 6ar**nu y 6raut gyhed. Kentaf arwyd onadun **gwlychu e daear o chwys. E brenhin e*syd*** dragywyd a daw or nef en gyndrychaul en y **gna6t. y 6arnu e byt ena y gwyl paub** ~~**duw**~~ a chywir ac agkywir. Ena e deuant paub //

Peniarth 14 (45-78) t. 57
en eu knaut a 6oent en gorwed en e drein ar drysswch ar mieri en diwed oes byt y 6arnu **arnunt gyt ar seint. a burw eu bedeu ac a 6o** arnunt o bwys a wna y giwdaut. Ac ena **y llysc tan e daear ar mor ar awyr ar tan h6n**n6 a dyrr pyrth uffern en keissyau eu llos**gi. E baup or seint y rodir goleuat prytverth** Er rei pechaduruus a lysc tan flam tragywyd. **Ac ena e dyweit paub ac y datkud y weithre**doed kudyedic. a dirgeledigaetheu eu calon**noed a egyr duw en amluc ena. Ena byd** kwyn6an a deinkryt ar baup. Gwres yr **heul a gripdeilir ac eisted6a e syr a balla** ar fur6auent a dreiglir ar lleuat a balla. **ar brynnyeu a ostyngir ar glynnyeu a dyr**cheuir ene vo kyuartal gwastadrwyd pob **lle 6al y traeth. Pob peth ena a orfowys**sant ar daear vriwydic a balla. ac ena y llos**gant y gyt y fynhonyeu ar a6onoed gan e** tan. Ac ena y tristaa paub gan lef e corn od **uch ben en kwyna6 trueni pechaut e byt ac** eu lla6uryeu amrauael ac ena yd ymden**gys uffern a bur6 y daear y arna6 ac yg** gwyd yr argluyd tynnu e brenhined yu //

Peniarth 14 (45-78) t. 58
gwaela6t ac am eu pen e digwyd or nef ena avon o dan a brwmystan . Ac val henne e ter**6yna breud*wyt* sibli. Hwn yw prol yr esgyp** Y en caredicaf 6raut y jeron effeiryat chro**manus ac eliodorus esgyp en an6on an**nerch en er argluyd. Boned meir wy**ry ae ganedigaeth gyt a henne a mabo**laeth yessu grist a gaussam ni en llyvreu **kyuarwydyt en e rei yd edrychassam ni** llawer o betheu gurth*wynep* y an fyd ac **a gynullassam ninheu in gubel rac ro**di llewenyd yr antycrist o gysgaut crist. **Ac 6al yd oedem ninheu en edrech y peth**eu henne y dywan6s deu wr atam ar**menius a uerinus a dywedut yn ry dywa**nu oth santolyaeth di ar lyuyr e6rei en **ysgrivenedic o law e gwynuydedicaf vathe.** euengylwr en er h6n e mae en ysgriuene**dic buched e wyry 6am a mabolaeth an** yachwydaul argluyd ni. Ac urth henne **ninheu a adolygun gan ymdiryet yth ga**ryat ti yr an argluyd ni yessu grest eny ro**dych di e llyuyr eureu hwnw en lladin yu** waranda6 ohonam nyt mwy yr gwar //

Peniarth 14 (45-78) t. 59
a dywedut urth yr angel. Ny lauass6n i hep ef offrymu aberth y duw onyt dy arch **di a rodei ym teilygdaut y aberthu. Ac y dy**waut yr angel urthav. Ac nyt anog6n in**heu y ty aberthu onyt atnap6n ewyllys duw.** A thra yt oed ef en aberthu gan arogleu er a**berth vegys gan uwc y kerdws yr angel y nef.** Ac ena e digwyd6s ioachim ae wynep urth **y llawr o a6r hanner dyd hyt osper. Ac ena** y doeth y weissyon a hep wybot pa daroed id**aw ae argan6ot a thebygu mynn6 ohona6** y dihenyd ehun ae gyuodi o 6reid. A guede **datcanu ohonau udunt ry welsei ae waranda6** onadunt mal sythu a wnaethant o ry6edaut **ac annoc ida6 en diannot gwneithur kyngor** yr angel ae arch a chyrchu ar y wreic en dian**not. Ac 6al yd oed ioachim en medylya6 en e vryt** beth a wnelei am emchwelut ar y wreic y di**gwydus hun arna6. Nachaf ata6 yr angel** a emdangosassei idav dieithyr y hun ac en dy**wedut. My6y hep hef yu yr angel a rodes duw** y ti en geitwat. disgin en dibryder or menyd **ac emchwel ar anna. Pob peth or a wnaethost** a thi ath wreic datcanedic ynt rac bron y go //

Peniarth 14 (45-78) t. 60
...hvelaf a chy6ryu etiued a rodet yt ac na bu e ...ryu er dechreu e byt ac ny bu yr proffwydi **eryoet y gyffelip ac ny byd byth. A phan def**froes ioachym galw atta6 e weissyon a myne**gi e vreudwyt udunt. Ac wynteu a adolassant** e duw ac a dywedassant. Edrech na thremyc**kych bellach angel duw namen kyuot a cher**dun a dan bori oc an ysgrybel y chweric. A gwe**dy eu kerdet dec diwyrnaut ar ugeint yd emdan**gosses angel er argluyd y anna a dywedut ur**thi. Dos yr porth eureit en erbyn dy wr canys** hediu e daw attat. Ac ar 6rys y kerdws hith**eu ae morynnyon hyt e porth h6nn6 ac eno ar**hos e gur a gwedia6. A gwede blina6 ohonei en **arhos pan dyrcheif y hwynep nachaf e gwyl** ioachim en dyuot ae ysgrybyl a

chyrchu en y **erbyn dwy law m6n6gyl ida6 a dioluch y** duw a dywedut. Gwedw oedwn ac nyt wyf **weitheon. Diffrwyth oed6n a mi a 6eichyogeis** neu a gemereis. A llewenyd ma6r a vu gan eu **arant ac eu ky6athrach. Ac odena ym pen e na6** mis y ganet merch y anna ac e dodes Meir en e**nw arnei. A phan yd oed en dynu y dryded 6lw**yden yd aethant y gyt ioachim ac anna y wre- //

Peniarth 14 (45-78) t. 61
ic y demyl duw ac offrymu eno offrymv yno eu merch Maria y enw y greuyd guery**don a hitheu dyd a nos en parhau ym molya**neu duw. A phan ossodet e uerch er llavr **ger bron drws y demyl yd esgynn6s ar y redec** pymtheg grad e drws y demyl hep edrech **nac ar 6am nac ar dat 6al e mae deuaut e** vab amouyn amdanunt. A sythu a oruc pa**ub o welet e gweithret h6nn6 hyt en oet esgyp** y demyl. Ac ena e dywaut anna en gyfla6n or **yspryt glan yg gwyd paub. arglwyd duw** e lluoed hep hi cof vu ganthau y eir a duw **a ouwyaud e bobyl oe gysygredic ouwyediga**eth ef y emchwelut e giwdaut a oed en e erbyn **oc eu callon ac an emchwelut ninheu en 6uyd**yon ida6 ac a agores e glustyeu ar an gwedieu ac **a urthladus gurthwynep an gelynyon y urthym.** Gwreic an6ab a wnaethpwyt en 6am ac a **enis llewenyd a gogonyant en er israel. lleman** e gallaf ui offrymu rodyon yr argluyd ac ny e**ill vyg gelynyon y ludyas ym. canys yr argluyd** ae trosses y urthym ac a rodes ym llewenyd tragy**wyd. Ac anry6edaut yr deneon oed 6eir pan oed** deir blwyd kerdet en frwythla6n a dywedut //

Peniarth 14 (45-78) t. 62
en brud ac emdangos y la6uryau ym molyanheu duw mal na chyffelibit y uerch **namen y 6orwyn 6aur neu 6al ket bei deg** mlwyd ar ugeint hep orfowys o wediaw **a chyn echtywynediket oed y hwynep ac** yd oed vreid y nep edrech arnei. Hi hagen **a lavuryei y nydu gwlan ar hyn ny allei wra**ged oedyauc y wneithir hi ae cuplaei en er **yeuenctit h6nn6. Hon oed y ryol a osodassei** arnei ehun. or bore hyt echwyd e bydei en y gve**dieu. O na6n eilweith y bydei en e gwedi eny** emdangosei idi yr angel y kymerei uwyt oe **law ac 6al henne wellwell y raglydei y gwa**sanaeth duw ac en y ouyn. Ac en e diwed pan **dysget eilweith y gan werydon a vei uwy no** hi o dir6aur eidiged dayoni y kymerei 6al **y caffet hi en dyuot en gentaf yr gwyluaeu** ac en doethinap y dedyf en hydysgaf. ac yn 6**uyddaut en 6uydaf. yg kywydolaetheu en en** ordetholaf. en rodi cardaut en hygaraf. yg gle**indit en buraf. em pob kyfryu nerth en berfe**ithyaf. Canys gwastat disymut dianwadal **oed a gwell well beunyd y kerdei. Nys gwe**les den eryoet en llidyau. nys kigleu den en //

Peniarth 14 (45-78) t. 63
en temyl duw megys colomen ac ny mynei edrech ar wr ac a oed genthi y dysc **goreu yn dedyf duw a phei na threissut** titheu hyhy hi a uydei wyry etwa. Ac en**teu a emdiheur6s na dodassei law arnei ery**oet. Byw yu duw hep er abyathar esgop **mi a rodaf yt yr aurhon dwuyr yd sechi o** o diaut yr argluyd ac en diannot yd ym**dengys dy bechaut. Henne oed yr hyn dy**cnaf en e dedyf. Ac ena e kynullwt ni6er. **nyt oed haud eu rif nac eu dodi en ri6edi** a dwyn meir e demyl yr argluyd ar ef**feiryeit ae ryeni ae charant ae chyfne**seiuyeit en wyla6 am 6eir ac en dywe**dut urthi. Kyfessa dy bechaut yr eiffei**ryeit 6al colomen wyt yn temyl duw **ac ny chymerut uwyt namen o law an**gel. Ac ena y gelwit ioseph uch ben er a**llaur uchaf ac ena e rodet idaw e dwuyr ben**digeit yu y6et. Ac yr y y6et ohana6 a go**gylchynu yr allaur seith weith ny dangos**ses duw 6n arwyd arna6 o bechaut. Ac e**na y bendigus yr effeiryeit ar gwassanaeth**wyr ar bobyl a bendigedic wyt heb wynt. //

Peniarth 14 (45-78) t. 64
can wyt dibechaut. Ac ena galw meir atun a gouyn idi pa esgus a allei neu pa arwyd **uwy a allei 6ot nor beichyogi yth groth hep** wynt. 6n peth a ouynn6n yt canys yach io**seph o**_**honaut**_ **adef yn pwy ath dwyllus ca**nys gwell yt tu hun adef dy bechaut no dan**gos o duw y arwyd arnat trwy y var ac y** per6ed e bobyl y danllewychu arnat. Ac en **wastat dianwadal y dywaut meir. O sit e**nof 6i hep hi nep ryw halogr6yd pechaut **neu o bu enof e chwant yr arglwyd duw** hep hi ae datoto arnaf yg gwyd yr holl bo**bloed val e bwyf diarhep yr bobyl. Ac ena** dyuot yr allaur a chemryt e dwuyr o dia**ut er argluyd ay y6et a gogylchynu yr a**llaur seith weith ac ny chaffat arnei nac. a**rwyd pechaut nae arllwybyr. Ac ar henne** sythu e bobyl ac ual dar6ot ac en gwelet **e beichyogi en e chroth dechreu y rygthun** amrysson gorwac. 6n a dywedei pan yu o gle**indit. arall a dywedei panyu o gyt**_**wybot**_ drwc y kuhudit. Pan weles meir ena ymo**durd e bobyl ac eu tyb or nat oed dogyn yd** emdiheurassei 6al e klywei baup o hyt y //

Peniarth 14 (45-78) t. 65
uwystuilet y koedyd arafhau rac 6ym bronn i. yei~~r~~th a lleot a lleopardyeit a adolynt idau **ac ae canymdeynt en e diffeith y dangos ford y** ueir a ioseph pa du bennac y kerdynt ac y rac**vleynynt y dangos eu ford a phan wehenynt** yd adolynt idau. Pan weles meir gentaf e lle**ot ac amrauaelyon genedloed bwystuilet en** dyuot o bop tu udunt ouyn a vu arnei. Ac **edrech henne a oruc yessu e mab ac erchi idi na** bei ouyn arnei. nyt yr afles yt hep ef e maent **en dyuot namen yr dy wassanaethu e maen** en bryssyau. ac o henne allan ny bu arnunt **vn ouyn. Ar lleot a gerdynt y gyt ac eu hessyn** ac eu hychen ac eu sumereu y dwyn udun eu **reidyeu ac nyt argywedynt udun dim ket be**dynt y gyt. namen bot en dof em*plith* e deueit **ar meherin ry dugessynt oc eu gwlat ganthunt.** Em*plith* y bleidyeu y kerdynt en diaryneic ac en **digodyant e bop peth. Ena e cuplaut a dywaut** e profuyt. y bleid ar ~~oed~~ oen a gyt6ydant yn eu por**thyant ar llew ar ych a gytuwytaant. Ena yd** oed deu ychen a benn arnunt ac eu reidyeu endunt **ac en henne blina6 y wynuydedic 6eir en e diffeith** gan dra gwres er heul ac argan6ot palmitwy-
//

Peniarth 14 (45-78) t. 66
den ohonei a dywedut urth ioseph y mynnei orfowys ychydic yg gwascaut e pren. Ac ar **vrys y duc ioseph hi parth ar pren ae herbyn** y ar y mul. ac wedy eisde~~tu~~ ychydic o*honei* a dan **e prenn edrech ar e bric ae harganuot en llavn** o aualeu a dywedut urth ioseph e damunei **hi beth o frwyth e pren ac y kymerei o gell**it e gaffael. Ryued yu dywedut henne o***honaut* hep e ioseph medylyau ohonaut caffael** dim o frwyth e pren h6n a gvelet y huchet. **Mwy yu arnam ni er aur hon eissyeu du6yr** ac ar an tylwyth ac ny allwn na ni nac wynt **emwaret. Ena y dywaut yessu o arfet y 6am** en eisted Gostung bren hep ef dy frwyth yn. **ac en diannot ar er emadraud h6nn6 gystung** y holl vric a dan draet y wynuydedic 6eir ac oe **frwyth kemryt diga6n. A guede kemryt e fr6**yth onadunt ymarhos eny archei ef idi hi gyuo**di dracheuen 6al e gystyngassei ar y arch. Ac** ena yd erchis yessu idi emdyrcha6ael ac em**gadarnhau a byd gyt a gwyd vyn tat inheu** em paradwys. Ac en diannot ymderchauael oe **lle nachaf y a dan y gwreid e fynhaun eglur**haf ac oerhaf a melyssaf. A phan welsant e //

Peniarth 14 (45-78) t. 67
enteu a doeth er demyl ac a weles yr holl geu delweu ac eu hwyneb urth e daear en **eu gorwed. A dynesau ar y wynuydedic 6e**ir a oruc yd oed e mab en e harfet ac adoli e **mab. Ac emchwelut ar y lu ae gedemdei**theon ae weissyon a dywedut urthunt pei **na bei duw ema hep ef ny digwydei an dwy**weu ni rac e vron ef ac ny orwedynt 6al hyn. **e maent en dawedauc en tystu pan yu eu** duw yu. ac urth henne pa wna6n ni y an dw**yeu. ac ony bydun gall ni allwn haedu y** var ac an llad en gubel. 6al e damweinnyus **gynt y pharao vrenhin y reifft cany chredus** y nerthoed duw y bodet ef ae holl lu e mor **rud. ac ena e credws holl lu e dinas h6nn6** yr arglwyd duw trwy yessu grist. **A gwedy mynet yessu or reifft pan yt oed** yg galilea en dechreu y bymhet ulwy**dyn oe oet sadyrngweith yd oed en gware** y gyt a meibeon ar ganaul eurdonen. Ac yd **oed yessu wedy ry wneithur seith lynn a gwne**ithur k6ndit y arwein e duuyr o ber6ed e ca**naul urth y arch ef. yr llynnyeu ac yn arue**in odeno dracheuen e gwarchayus vn or mei //

Peniarth 14 (45-78) t. 68
beon e ford a wassanaethei yr llynnyeu a diwreidyau er hyn ry lavuryasei **yessu. Ae tidi vab angheu Mab y dia**uwl hep yr yessu a wasgar er hyn ry la**vuryeis i ac en diannot e digwyda6 en** varw e den a wnathoed henne. Ac ena **val ket bei o 6rat lleuein reeni e mab ma**rw en erbyn meir a ioseph a dywedut u**dunt. Auch mab chwi a emelldigus an** mab ni ene vu uarw. Pan gigleu ioseph **a meir henne dyuot ar yessu rac ovyn lle**vein y reeni trwy 6rat. Ny la6assaf 6i hep **e ioseph en issel urth veir dywedut urthau** ef. dysc di e6o a gouyn idau pa rac y peir **ef yn*ni* digassed e bobel a molest deneon.** A phan doeth e uam ata6 e gouynnvs ida6 **pa beth ry wnathoed e mab a vuassei 6a**rw. Ef a haedus hep ef e 6arw am was**garu y gweith a lavuryass6n. Argluyd** uab hep hi na wna henne rac kyuodi e bo**byl en an erbyn. Ac adnabot tristau e vam** a tharau e mab ae droet deheu ar y dwy **froen a dywedut urthau kyuot uab yr enwi**red nyt teilung y ti dyuot y deyrnas 6yn tat //

Peniarth 14 (45-78) t. 69
i am wascaru vy llavur i. Ena e kyuodes e mab marw y emdeith ac o arch yessu odena y ker**dus e duvyr yr llynnyeu yu ford mal kynt.** Ac odena diwyrnaut 6al e gweles paub e **kemyrth yessu prid or llynnyeu ac y gwna**eth ohonau deudec ederyn. a sadwrn oed pan **wnaeth yessu henne a meibeon llawer**

gyt ac ef. Ac 6al y gweles vn or ideon a oed y gyt **ar meibeon henne y dywaut urth ioseph.** Pony wely di ioseph yessu dy 6ab en lla6urya**6 e sadurn. er hyn nyt cannyat ef a wnaeth or** llwch deudec ederyn. Pan gigleu ioseph henne **y angreffyau a oruc a gouyn idau pa*ham*** e llavuryei e sadurn y peth nyt cannyat **ynni hep ef. Pan gigleu yessu henne e gan** ioseph tara6 y law ar y llaw arall ac erchi yu **adar ehedec. Ac ehedec onadunt wynteu ar** y arch ef. ac yg gwyd paub or a oed eno en **edrech ac en gwarandau e dywaut urthunt** Euch ac eheduch trwy er holl vyt a byduch **uyw. Pan weles e nep a oed eno y ryw arwydy**on henne sythu a wneynt ae 6oli ae anry6e**du. ac ereill ae kellweiryei ac ae gwaradwy**dei. A rei onadunt a aethant ar dywyssogyon //

Peniarth 14 (45-78) t. 70
yr effeiryeit ar athraon e genatau udunt bot yessu vab ioseph yg gwyd pobyl yr holl **israel en gwneithur anryuedodeu a gallu ma**wr. a henne a gennatant yr holl lwytheu er is**rael. Ac ena eilweith e doeth mab anna e**ffeiryat y demyl a dothoed gyt a ioseph a gwy**alen en y law a phaub or bobyl en edrech ar**na6 a chan gyndared llesteiryau e gweith a wna**thoed yessu ar y llynnyeu a gellwng e dwuyr** onadunt a dugessit udunt or a6on. Canys cayu **dygyat e dwuyr trwy er h6n e kerdei yr llyn**nyeu ac odena yd emchwelvyt. A phan we**les yessu henne y dywaut urth e mab h6nn6** O waethaf etiued enwired. O 6ab angheu. O we**ithredoed e diauwl. Ny byd grym o frwytheu** dy etiued. ath wreid a uyd heb dim ir enda6 **ath gangeu a uyd krin. ac yg gwyd paub e di**frwyth6s e mab ac e bu 6arw. Ac ena e deli**is ioseph yessu ac y duc yu dy ae 6am y gyt ac ef. ac** ar henne nachaf mab en dyuot en eu herbyn **gweithret wr enwired a neidyau ar ysgwyd** yessu y 6ynn6. argywedu idau os gallei. Nyt **ey di yth ford dra*cheuyn* yr ford honno a di**gwyda6 e mab en 6arw. a lle6ein reeni e //

Peniarth 14 (45-78) t. 71
mab mar6 a welsynt ry daroed a dywedut amluc yu pob peth or a dyweto h6n y gu**plau o weithret a gweithyeu kyn y dywe**dut o*hanau*. e cuppleit. Nessau a orugant **ena ar ioseph a dywedut urthau. Diot yr** yessu h6n oc an plith cany eill bresswylya6 **y gyt a ni en kemryt dim neu enteu dysc ef** y dywedut da ac na dyweto drwc. Ac ena **e dywaut ioseph urth yessu. Paham e gwney** di y ryu betheu henne mae llawer o deneon **llidyauc urthyt a thrwy dy benn yd ym nin**heu en atkas ac diodef molest llawer o dene**on. Nyt oes vn mab kymen hep yr yessu urth** iosep ar ny dysco y reeni idau kymendaut e **byt h6n ac nyt argyweda emelldith onyt yr** nep ae haedo. Ena yd emgynullus paub en **erbyn yessu ae guhudau urth ioseph. Ac o** henne e bu ar ioseph ouyn pobyl yr israel. ac **ena y deliis yessu e mab mar6 erbyn e glust** ae dyrchauael y 6ynyd yg gwyd paub ac y gyt **ac yd emdidanws yessu ar mab marw y doeth** enda6 y eneit ac y ryuedus paub henny. **Pan gigleu athro zachias y enw yessu en dy**wedut y ryw betheu henne ny allei nep e orchy //

Peniarth 14 (45-78) t. 72
uygu oe doethinap ae nerth a doluryau ohona6 am henne a dywedut en disgyfrit en erbyn io**seph. Paham na rody di dy uab yu dysgu o** dysc e bo arnau ouyn deneon ac arwyd yu bot **en well gennych ti a meir auch ewyllys chwi**hun no gossodeu auch reeni ac auch hyneif. **Reitiaf oed y chwi en gentaf anrydedu effeiry**eit er israel ac odena caru auch meibeon ac **eu dyscu o dysc. Pwy hep e ioseph a eill atal** e mab h6n ae dysgu. ac os ti*di* a eill y atal ef **ae dyscu nyt nini ae llud y ty yu dyscu ef** or dysc a dyskir e deneon. Pan gigleu yes**su emadrodyon zachias atep idau val hyn** a oruc. Gorchymynn6r y dedyf y bychydic **o y emadraud a dywedeist a phob peth or a dysge**ist reit uyd yt y gadw ac y den val ti. ny ha**nwyf ui o ossodeu y deneon ac o dieithyr** knaut deneon pan hanwyf om dedyf a thi**theu a bresswyly trwy dysc y dedyf minheu** a oedvn kyn no dedyf. A chet tebykych **na bo en doethinab dy gyffelip ti a dysgy e** gennyf ui cany eill nep dysgu namen y nep **a enweist di canys ef y*syd* deilung y dyscu.** a minheu pan ym dyrchauer y ar e daear //

Peniarth 14 (45-78) t. 73
reth ac 6al yd oed eno diwyrnaut sadyrngweith a yessu en gware y gyt a meibeon **e me6n llofft y ryv dy a damweinnyus gryn**nyau o 6n or meibeon 6n arall tros y llofft **ac or kwymp e 6arw. A phan weles y ryeni** eu mab en 6arw lleuein ar 6eir a ioseph a **dywedut. auch mab chwi hep wynt a uwry**vs an mab ni y dorri y uwn6gyl a yessu en te**wi hep ateb. Ac ar henne y doeth meir a ioseph** ar yessu a gouyn ida6 ae e6o a vyryassei e **mab er lla6r. Ac ena y disgynn6s yessu or** llofft a galw e mab erbyn y enw zeno. Arglu**yd hep e zeno. Ae mivi hep yr yessu ath 6yry6s** ~~eist~~ di. Na thi argluyd heb e zeno. ac anry6ed **vu**

henne gan ryeni e mab a vuassei 6ar6 ac anrydedu duw am e gwyrth h6nn6. **Ac odena yd aeth ioseph a meir hyt en iericho** ac ena yd oed yessu en chwe bl6yd ac yn an6o**net a llestyr gantha6 y wehynn6 du6yr o** fynna6n y gyt a meibyon ereill ac y damwe**innyus wedy gwehynu e du6yr y uthya6** ef o vn or meibeon ar y llestyr yd oed enda6 **e dwuyr a thorri y llestyr a thanu ohonaw** enteu y 6antell a oed amdana6 a chemryt e //

Peniarth 14 (45-78) t. 74
dwuyr endi kubel or a oed en e llestyr ae dwyn yu 6am. a phan weles henne ryuedu a oruc **ae vedylyau a chadu pob peth o henne en y me**dul. Ac odena diwyrnaut yd aeth yr tir ac y **duc ganthau ychydic o gra6n o ysgubaur y** 6am ae heu en e tir a thyvu a oruc en amyl o**dena pan doeth amser yu 6edi e kynullut can pyn** ohanau ac y rodes yu wassanaethdenyon. **Ford a oed a gerdei o iericho y a6on eurdonen e** ford y kerdessynt gynt meibeon yr israel en e **lle e dywedir bot yr arch ystauen en gorfo**wys. Ac ena yd oed yessu en wyth mlwyd **ac yd oed en mynet o iericho y eurdonen. ac** ar e ford yd oed gogof ger glan eurdonen ac **en honno yd oed llewes a chana6on genthi ac** nyt oed nep a 6ei diogel ganthau gerdet y ford **honno. A phan doeth yessu o iericho ac adna**bot bot y llewes vlith ae chana6on en er ogof **yg gwyd paub yd aeth y me6n. A phan we**les y lleot yessu y doethant en y erbyn y ado**li idau ac eisted yessu en er ogof ar cana6on** en llewynychu yg kylch y draet ac en gwa**re y gyt ac ef. ar lleot ma6r en seuyll o bell** a gystung eu penn ae adoli a llewynychu eu //

Peniarth 14 (45-78) t. 75
llosgurn rac e 6ron. ar bobel ena en seuyll o bell ac yn absent yessu e dywedynt. pei nar **wnelei h6n diruaur bechaut neu y ryeni nyt** emrodei oe 6od yr lleot. Ac val yd oedynt en me**dylyau ac en tristau amdanau nachaf ef en** dyuot or ogof. ar lleot en y 6laen ar cana6on **en gware yg kylch y draet. a ioseph a meir ar** bobyl en seuyll o bell rac ouyn y lleot hep lauas**su nessau ata6. Ac ena e dywaut yessu urthunt** Gwell yu synnwyr yr aniueillyeit ar bwyst**uilet en adnabot eu hargluyd ac en y adoli noc** vn e deneon a chwitheu wedy auch gwneithur **ar lun duw ae delw hep y adnabot. e bwyst**uilet am atwen i ac a 6ydant dof rac 6ym bronn **ar deneon ym gwelet hep 6y adnabot.** Ac 6al yd oed ioseph en saer pren ac ny wna**ei dim namen gwyd ereidyr ac yeu a char6a**neu y welyeu dyrchauat e damweinnyus er**chi o wryanc idav gwneithur gwely ida6 o** chwe throet6ed ac erchi o ioseph y was ida6 **torri e car6aneu a hesglif haearn ar e mes**sur y hadawsei ac ny chetwis e gwas e messur **namen gwneithur e neill en 6yrrach nor llall** a medwl dic a gemyrth ioseph endau am hen //

Peniarth 14 (45-78) t. 76
ne a dyweduc a oruc yessu urthau. kymer hep ef pen y prenneu a chyssyllun wynt y gyt. a gogyhy**d6n wynt. a thynn6n wynt en ogyhyt. Ac urth** y orchemyn enteu yd y~~t~~*matuerthus* ioseph canys **gwydyat e gallei wneithur a 6ynnei. Ac ena yd** ymeueilis ioseph a phen e prenneu ac y kyssy**llus e tu atau ehun ac e kemyrth yessu y pen a**rall ac y tynn6s e byrr en ogyhyt ar hir. ac o**dena yd erchis y iosep gorfen y weith racda6.** Ac odena eilweith yd erchit y ioseph a meir **y gan e bobyl dysgu llethyr y yessu yn yscol.** a herwyd gorchymyn henuryeit e dugant **yessu ar athro y dyscu dysc deneon ida6. ar** athro h6nn6 en gyueilyornus a dechreuws y dys**gu. Dywet alpha hep ef. Dywet ti y mi en gentaf** hep yr yessu beth yu beta a minheu a dywedaf **y ty beth yu alpha. Ac am henne llidyau yr a**thro a tharau yessu ae 6arw enteu en diannot. **ac emchwelut yessu yr ty ar e 6am. Ac ouyn** a 6u ar ioseph a dywedut urth ueir. Gwybyd **di hep ef 6y mot i en gyn dristet am angheu** am e mab h6n. canys ~~a~~ ef a dicha6n y darau ef **o drycden eny 6o mar6. A wr duw hep hitheu** na chret henne namen cret gallu or neb ae //

Peniarth 14 (45-78) t. 77
hanuones yu eni em*plith* denyon y amdiffyn en diogel rac drycdenyon. ac y keidu rac **drwc en y en6. Eilweith o dena yd erchis yr ide**on y ioseph a meir ymanhyed ar mab ae dwyn **ar athro arall yu dyscu. A rac ouyn e bobyl a** byguth tywyssogyon ar effeiryeit y dugant **meir a ioseph ef y ysgol ac en gwybot nat oed** 6n den a allei y dyscu er h6nn a oed berfeith **y wybot y gan duw ehun. Ac eissyoes wedy** dyuot yessu yr ysgol o bleit yr yspryt glan **kemryt en y law llyuyr yr athro a dysgei y de**dyf a dechreu canu arna6 a phaub en e we**let ac en y warandau. Nyt e peth hagen a o**ed yn y llyuyr a gant ef namen o yspryt duw **byw y dywedei. 6al ket kerdei frwt o fynha**6n ar fynha6n yn lla6n ual kynt. ac 6al **henne yn rymus y dysgei enteu maurweith**redoed duw byw. ac ena digwydau yr athro **yr llawr ae adoli enteu. Callon e bobyl ha**gen a oed en eisted ac en e warandau enteu en **dywedut a dywedei a emchwelus yn**

sythder. Pan gigleu ioseph henne bryssyau ar yessu a **oruc rac yr 6arw yr athro. A phan y gweles** yr athro en dyuot y dywaut urthau nyt dis- //

Peniarth 14 (45-78) t. 78

gibel a rodeist di ym*mi* hep ef namen athro ac nyt oes a allo kynnal y dysc. ac ena e cuplaut a **dywetpuyt trwy y profwyt. a6on duw a len**wit o dwuyr. Ac odena y dissymythus ioseph **gyt a meir a yessu ac a doethant capharnaum** trwy ar6ordired rac digassogyon. A phan do**eth yessu eno yd oed eno gur kyuoethauc en** glaf wan ioseph y enw a niueroed en y gwyn**a6 ac en drycyruerthu amdanau. Paham** hep yr yessu urth ioseph na rody di waret **y hwn ac ef en 6n enw a thi. Pa allu e*syd*** ym*mi* y waret idau ef hep e ioseph. Kymer **y lliein y*syd* yg kylch dy benn hep yr yessu** a dos yu dodi ar wynep y marw a dywet yr **yessu ath ellung ac en e lle ef a uyd yach ac a** gyuyt e marw oe wely. Ac ar e geir h6nn6 **e kerdus ioseph hyt en ty e marw a dodi am** ben y marw y wisc a vuassei am y benn ehun **ac ar henne kyuodi y marw oe wely a gouyn** pa le yd oed yessu. Ac odena yd aethant hyt **ym bethlem ac yd oed ioseph en y dy y gyt a** meir a yessu. a diwyrnaut y gelwis ioseph **attav yago y mab hynaf idau ae an6on yr** ard y gynnull cawl y wneithur bressych ac //

Peniarth 14 (45-78) t. 46

e byt. E dryded heul y dryded giuda***ut*. ac ena e kyuyt e genedel en erbyn y gi**lid ac ena e byd ryuelus ruvein. Petwared **heul yu**

Peniarth 14 (45-78) t. 47

Ac ena y dywaut sibli en atep udunt. Or ideon hep hi dir yu bot henne **ac ny chreduch chwi ida6 ef. Na chredun** hep wynt canys rodes y an reeni tystyolaeth **a geir**

Peniarth 14 (45-78) t. 48

ena e dywaut urth dywysogyon ru6ein. Pymhet heul pymhet kiudaut ac ena yr e***thola* yessu idau deu byscodwr o wlat ga**lylea ac e dysc wynt oe briaut dedyf gan dy**wedut**

Peniarth 14 (45-78) t. 49

ac y lladant ac wynt ac eu holl luoed. ac y gvle***dychant* teir blyned a chwe mis. A guedy e rei** henne ef a gyuyt arall blaengar en emlad ae

Peniarth 14 (45-78) t. 50

dan**unt. ac nyt erwyrha y du6yr heuyt dyuot en y erbyn. ac ny byd en amperodraeth ruve**in na chynt noc ef na gwedy e gyfelip. Ac **en**

Peniarth 14 (45-78) t. 51

Gwaetlyt a phechadurus 6yd h6nn6 hep na fyd na gwiryoned a **thrwy h6nn6 e byd llawer drwc a llawer gwa**et y redec a distriw yr egluyseu en e gyuoeth

Peniarth 14 (45-78) t. 52

dwyrein a gurthuynebu yr r6minyeit ac y caffant ychydic **dagne6ed. ac ena e daw ryuelwr brenhin groec** hyt en ierapolim ac y distryw temleu y

Peniarth 14 (45-78) t. 53

ada6 yr ya6n. ac en e dydyeu henne y byd deneon ysgyluat anudonyl a garont go***breu* yr kelwyd ac y diueir kyureith a gwi**ryoned. ac ena e byd kyn6ryf e daear en ll**awer o**

Peniarth 14 (45-78) t. 54

gwaet ac ny byd a emurthlado ae elynyon a **churyf eu daear trwy e dinassoed ar teyrnas**soed a llawer o daearoed a geissiwir. Ru6ein a

Peniarth 14 (45-78) t. 55

panonia a darystung a holl temleu y dwyweu a distriw ar pagan*yeit* **a eilw ar 6edyd a thrwy e temleu oll a** lehaa croc crist. Ac ena e dechreu yr ethyop **ar**

Peniarth 14 (45-78) t. 56

dwy urenhinyaeth ar ugeint ac eu ri6edi 6al ty6aut e mor **A phan welo brenhin ruuein y petheu henne** kynulla6 lluoed en eu herbyn ac emlad ac

Peniarth 14 (45-78) t. 57

chywir ac agkywir. Ena e deuant paub **en eu knaut a 6oent en gorwed en e drein ar** drysswch ar mieri en diwed oes byt y 6arnu

Peniarth 14 (45-78) t. 58

argluyd tynnu e brenhined yu **gwaela6t ac am eu pen e digwyd or nef ena** avon o dan a brwmystan . Ac val henne e

Peniarth 14 (45-78) t. 59

llyuyr eureu hwnw en lladin yu waranda6 ohonam nyt mwy yr gwar **a dywedut urth yr angel. Ny lauass6n i** hep ef offrymu aberth y duw onyt dy arch **di a rodei**

Peniarth 14 (45-78) t. 60

ath wreic datcanedic ynt rac bron y go **...hvelaf a chy6ryu etiued a rodet yt ac na bu e** ...ryu er dechreu e byt ac ny bu yr proffwydi

Peniarth 14 (45-78) t. 61

A phan yd oed en dynu y dryded 6lwyden yd aethant y gyt ioachim ac anna y wre**ic y demyl duw ac offrymu eno offrymv yno** eu merch Maria y enw y greuyd guery**don a**

Peniarth 14 (45-78) t. 62

oed 6eir pan oed deir blwyd kerdet en frwythla6n a dywedut **en brud ac emdangos y la6uryau ym mo**lyanheu duw mal na chyffelibit y uerch **namen y**

Peniarth 14 (45-78) t. 63

den eryoet en llidyau. nys kigleu den en **en temyl duw megys colomen ac ny my**nei edrech ar wr ac a oed genthi y dysc **goreu yn dedyf**

Peniarth 14 (45-78) t. 64

ar bobyl a bendigedic wyt heb wynt. **can wyt dibechaut. Ac ena galw meir atun** a gouyn idi pa esgus a allei neu pa arwyd **uwy a**

Peniarth 14 (45-78) t. 65

bobyl ac eu tyb or nat oed dogyn yd emdiheurassei 6al e klywei baup o hyt y **uwystuilet y koedyd arafhau rac 6ym bronn i.** yeirth a lleot a lleopardyeit a adolynt idau **ac ae**

Peniarth 14 (45-78) t. 66

henne blina6 y wynuydedic 6eir en e diffeith gan dra gwres er heul ac argan6ot palmitwy**den ohonei a dywedut urth ioseph y mynnei** orfowys ychydic yg gwascaut e pren. Ac ar **vrys**

Peniarth 14 (45-78) t. 67

e fynhaun eglurhaf ac oerhaf a melyssaf. A phan welsant e **enteu a doeth er demyl ac a weles yr holl** geu delweu ac eu hwyneb urth e daear en **eu gorwed.**

Peniarth 14 (45-78) t. 68

ber6ed e ca**naul urth y arch ef. yr llynnyeu ac yn arue**in odeno dracheuen e gwarchayus vn or mei **beon e ford a wassanaethei yr llynny**eu a diwreidyau er hyn ry lavuryasei **yessu. Ae tidi vab**

Peniarth 14 (45-78) t. 69

enwired nyt teilung y ti dyuot y deyrnas 6yn tat **i am wascaru vy llavur i. Ena e kyuodes e mab** marw y emdeith ac o arch yessu odena y

Peniarth 14 (45-78) t. 70

kellweiryei ac ae gwaradwydei. A rei onadunt a aethant ar dywyssogyon **yr effeiryeit ar athraon e genatau udunt** bot yessu vab ioseph yg gwyd pobyl yr holl **israel en**

Peniarth 14 (45-78) t. 71

ford honno a digwyda6 e mab en 6arw. a lle6ein reeni e **mab mar6 a welsynt ry daroed a dywedut** amluc yu pob peth or a dyweto h6n y gu**plau o**

Peniarth 14 (45-78) t. 72

ny allei nep e orchy***uygu* oe doethinap ae nerth a doluryau ohona6** am henne a dywedut en disgyfrit en erbyn

Peniarth 14 (45-78) t. 73

minheu pan ym dyrchauer y ar e daear **<u>reth</u> ac 6al yd oed eno diwyrnaut sadyrn**gweith a yessu en gware y gyt a meibeon **e me6n**

Peniarth 14 (45-78) t. 74

oed amdana6 a chemryt e **dwuyr endi kubel or a oed en e llestyr ae dw**yn yu 6am. a phan weles henne ryuedu a oruc **ae**

Peniarth 14 (45-78) t. 75

seuyll o bell a gystung eu penn ae adoli a llewynychu eu **llosgurn rac e 6ron. ar bobel ena en seuyll o** bell ac yn absent yessu e dywedynt. pei nar

Peniarth 14 (45-78) t. 76

6yrrach nor llall a medwl dic a gemyrth ioseph endau am hen***ne* a <u>dyweduc</u> a oruc yessu urthau. kymer hep ef** pen y prenneu a chyssyllun wynt y gyt. a

Peniarth 14 (45-78) t. 77

darau ef **o drycden eny 6o mar6. A wr duw hep hitheu** na chret henne namen cret gallu or neb ae **hanuones yu eni em*plith* denyon y amdiff**yn en diogel rac drycdenyon. ac y keidu rac **drwc en**

Peniarth 14 (45-78) t. 78

athro en dyuot y dywaut urthau nyt dis**gibel a rodeist di ym*mi* hep ef namen athro ac** nyt oes a allo kynnal y dysc. ac ena e cuplaut a

Peniarth 14 (79-90) t. 79
mathia ioseph y en6. ac a oed dysgybyl y yess6. hyt ar pilatus y erchi corff yessu. AC ena yd **erchis pilatus rodi e corff yda6. a guedy y** gemryt y hymacludus y meun llyeyn **glan ac y gossodes y me6n y wynwent** eh6n. a dorrassey or garrec ac a drosses e **lech 6a6r ar drus y 6ynwent. ac aeth y em**deith. ac eissyoes yd oed ena meir 6agdalen **a meir arall en eisted kywarwyneb ar bed.** A thrannoeth eissyoes wedy dy6 gwener **croclyth yd ymgynn6llassant tywysso**gyon yr effeiryeit ar pharisewydyon **hyt ar bilatus. a dywedut urtha6. ARgluyd** hep wynt coff yu gennym ny ac ef etwa **en 6y6 ry dywedut or bradwr y kyuodey** y tredydyd. ac urth henne arch cadw y bed **hyt y penn y tredydyd rac damweyn dy6ot** y disgyblon ae dwyn en lledrat a dywedut **yr bobyl ry gy6odi o 6eirw. a bot en waeth** //

Peniarth 14 (79-90) t. 80
y kyueilyorn dywethaf nor kentaf. Awch chuithe6 hep y pilatus a chetwuch ef mal y gudauch. ac wy**nte6 a aethant a chadarnaw y bed ac inseylya6** y maen gyt a cheytweit. A Dy6 sul y bore pan **6u dyd y doeth meir 6agdalen. a meir arall. y** edrech e bed. ac ar henne nachaf kynn6ryf **ma6r en e daear. Canys angel yr argluyd a dis**gynnassei or nef. ac emchuelut y maen ac eisted **ar y warthaf. ac 6al lluchyaden oed y welet.** ef. ac 6al er eyry oed y wysch. A Rac y o6yn ef **eissioes y kymraws y keytweit ac y digwydas**sant 6al meirw. AC ena atep a oruc yr angel **a dywedut urth y guraged. NA 6yt arnauch** o6yn my a wn y mae yessu a groget a geissy**uch. nyt ydi6 ema. ne6 ry gyuodes mal y dy**waut. Douch ac edrychuch y lle y gossodadoed **yr argluyd enda6. ac euch en gyflym a dywe**duch yu disgyblon ef. ac y beder ry gyuody **ef a llema y byd ef yn auch blaen chui yg ga-** //

Peniarth 14 (79-90) t. 81
lylea. Eno y g6eluch chui euo mal y dywedeis y y chwy llyma 6al y cauas elen luyddawc ach custenn**in y mab prenn y groc y ronn y dioddeuawd yn har**glwyd ni Iessu grist yrom ni yr yn prynu ni arnaei hi. **(llinell wag)** AC em penn e dryded 6lwyden ar dec ar ugeynt a **chant wede dyodef an argluyd ny yessu grist** ene guledychei er anrededus dywyll6r duw **gusten*yn* gwr ma6r en e seithuet 6lwyden** oe deyrnas ente6 yd emgynn6llus kenedel 6a**6r angkyuyeith en baraut y ryuel6 a gwyr** ru6eyn hyt ar a6on danubi. a henne a genna**tant y gustennyn 6renhyn. a chynulla6 ll6** ma6r a oruc ente6 a chyrchu en eu herbyn ac **yd ymga6as ac wynt ar der6yne6 ru6ein ar** lann danubi. A phan weles eu ll6ossogruyd of**na6 a oruc a thrista6 mal y anghe6. Ar nos ho**nno y doei wr echtywynedic ae deffroi a dywe**dut urtha6 6al hynn gustennyn na 6it o6yn.** //

Peniarth 14 (79-90) t. 82
arnat edrech uch dy benn ar nef. ac 6al yd edryech y guelei arwyd croc yr argluyd gryst **wedy ry ossot en dyrua6r leu6er. ac en ysg**ry6enedic uch penn. En h6nn e gor6ydy. **a guede guelet o*hona6* er arwyd y peris y** brenhin g6neithur kyffelypr6yd y groc a **welsei yn nef ac ar henne kyrchu y elynyon.** ar groc en y 6laen. a thara6 en eu plyth ac **eu llad ~~h~~ kyhyt ar dyd a llad amylder ona**dunt. a chymryt eu ffo. ar dyd h6nn6 y ro**des duw 6udugolyaeth y gustennyn 6re**nhynn tr6y nerth e groc llan. a guedy dy**6ot e brenhin adref y gelwis holl effeiry**eit e gendwyweu. a gowyn 6dunt huy **pa arwyd oed h6nn6 a phieuoed ef. ac nyt** oed onadunt a allei y attep. Rei onadunt **eissioes a dywaut panyu arwyd duw ne**vaul oed. A phan gygle6 y bychoded gris**tyonogyon a oed en er amser h6nn6 henne.** //

Peniarth 14 (79-90) t. 83
e doethant ar e brenhyn. y uynegy ydav rynwed e dryndaut a dyuodyat mab duw yng **cnaut. ar grogi. ar trydydyd y gyuody. ac** an6on a oruc custenyn ar eussebius escop. **caer ru6ein yu dy6ynn6 atha6. a h6nn6** a datcan6s ida6 holl fyd grystyonogaul ae **6edydyau en en6 an argluyd ny yessu grist.** ae gadarnha6 en fyd gryst. Ac erchi adeilat **egluyssye6 em pob lle. a distry6 temle6 y ge6**duyweu. ac ar wyrder perfeith 6u en fyd. **y g6yn6ydedic custennyn a guassanaethu** er yspryt glan

a cherdet herwyd yr eueg**gyle6. a guedy caffael ohona6 or euengy**le6 e lle y crogessit er argluid yd an6ones **helen y 6am y geissya6 prenn croc** kyssegedic yr argluyd. ac y adeilat egluys en e **lle h6nn6. .Rat er yspryt glan a disgyn**n6s ac a orfowyssus ar elen mam custen**nyn amperauder llauurus oed en er holl. //**

Peniarth 14 (79-90) t. 84
ysgrythur. a dyrua6r garyat a dodes ar an argluyd ny yessu grist. ac odena y keyssy**us er yachuydyaul groc kyssygredic. .C** eissioes wedy darlleyn ohonei dyuodyat yg **cnaut an achuydyaul ny yessu gryst ar** gemryt ohona6 e groc. ar gyuody o 6eir6 **nys dyodeuaud ene gauas arwyd budugo**lyaeth gryst y e lle y gossodessit y argluyd**yaul gorff ef. .C 6al hynn e cauas. en e deu**nau6etyd ar ugeynt wedy henne e doeth **elen a llu ma6r genthi e dynas caerusalem. ac** y kynn6llus lluossogruyd dyrua6r o enwyraf **genedel er ydeon. nyt na mwy a oed en e dy**nas namen a oed onadunt en e guladoed. ar ke**styll en eu kylch kyn diffeithyet oed gaerusa**lem ena a guede kynn6llit paub en llwyr. or **ydeon na cheit namyn teyr myl o wyr. . gue**de eu duwyn y gyt e dywaut y 6renhynes ur**thunt. Mi a adnab6nn hep hi o gleynyon. //**

Peniarth 14 (79-90) t. 85
ly6reu y prophuydyant ry 6ot chui en garedic. can duw a chan urthlad ohonauch pob doethy**nap y urthyuch yd emelldygassauch y g6r a** 6ynnei auch pryn6 chui o emelldith ar h6nn a **leu6erhaus auch llygeit chui o hali6 a rodassa**uch chuithe6 y anghe6 ac auch goleuat a deby**gassauch e bot en dywylluc. ac wyryoned en** eu. ac y chuytheu. y doeth er emelldyth ysyd ys**gryuenedic en auch dedyf. .C urth henne.** etholuch er aurhon gwyr a wypo auch dedyf ac **en graff ac atepoent ym or a o6ynn6yf. . ac** wyntheu a enkylyassant en aryneigus y ga**entach erygthun ehuneyn. ac a gaussant o** athraon eu dedyf ryuedi myl. ac eu dwyn ar **elen. a dwyn tystyolaeth arn6nt y gwydynt** e dedyf. .C elen a dywaut urthunt. Gueren**deuch 6yg geiryeu. a chymeruch en auch clu**styeu 6i emadrodyon. cany deelluch en ema**drodyon e prophuydy pa delu y prophuydut o dy6o- //**

Peniarth 14 (79-90) t. 86
dedigaeth cryst kynt e dywedwyt. Mab a enyr ac nyt ednebyd y 6am kyt g6r. Ac eilwe**ith dauid yscryuennyd y molyanneu a dywa**ut. Mi a racwel6n er argluyd ker 6y mron. **en wastat ac nyt yscogaf. canys ar 6yn de**heu e mae. Ac ysaias brophuyt a dywaut y**uch. Meibyon a 6egeis i ac a dyrcheueis. ac** wynte6 am tremygassant i. yr ych a adna**bu e berchennauc. ar assen pressep y arglu**yd. nyt adnabuauch chui 6y6y ac nym da**allus e bobyl. a phob yscrythur a dywaut** amdana6. ac urth henne a wydyat e dedyf **ohonauch a gy6eilyornes. urth henne etho**luch er aurhon ohonauch a 6o ky6ar6ydaf **ohonauch ar auch dedyf y atep ym ar a o**6ynn6yf. A gorchemyn ena yu marcho**gyon eu g6archadu en graff. A mynet** yg kyngor a orugant. ac ethol pym cant **or g6yr doethaf onadunt a chy6ar6ydaf. //**

Peniarth 14 (79-90) t. 87
en er ysgrythur. a guedy seuyll onadunt rac bron elen gouyn pwy oed yno. lleman hep wy**nte6 e rei gore6 a wyr an dedyf ny. a hitheu** eilweyth a dysgus e reyn henne. Ae chuychvy **6eybeon er israel e rei esyd wyr en6yt canys** delly auch reeni a emlynassauch ac a dyweduch **nat mab duw yessu. ac a le6ch y dedyf ar pro**phuydy ac nys deelluch. Ni ae lle6n hep wyn**teu. ac ae daall6n. ac urth henne pa achaus** argluydes y dywedy dithe6 kyfry6 a henne. **en an gwyd e mynegeist ynn; erchi ynn atep** or a owynn6t yno. Euch etwan hep hithe6. **ac etholuch e rey doethaf en auch dedyf. Pa** hep wynte6 y ryngthunt e peir y 6renhy**nes ynn e lla6ur h6nn. Dyoer hep e iudas ona**dunt 6n my a h6nn. panyu go6yn a 6ynn or **prenn y croges an ryeni ny yessu. ac urth he**nne edrychuch nas kyuadeuo nep ohonauch **byth ef. Canys o*hona6* e dystrywyir gosodeu. //**

Peniarth 14 (79-90) t. 88
e reeny ac an dedyf a dylyir hyt ar dym. zacheus 6y hendat y a 6enegys ym tat am tat yn**he6 pan 6u 6ar6. a dywaut urthyf 6ynhe6** edrech 6y mab hep ef o g6ely o6yn y prenn y dy**enydyus an ryeny ny gryst. na 6ynac ef** onyt rac dy losgy. Canys o henne allan ny **wledycha kenedel e6rewyssyon namen e rei a** adolant y crogedic byeu6yd eu teyrnas. ente6 **a wledycha en oes oessoed. Canys ef yu cryst** 6ab duw by6. A Mynnhe6 a dywedeis urth 6yn **tat. Paham o gwydyat an ryeny ny panyu** cryst oed

ef e dodynt hwy la6 arna6 ef. e dy**waut ente6. 6y mab hep ef guaranda6 dy ac** ednebyd an6eidrolet y en6 ef cany ky6une**is i ac wynthuy namen dywedut en eu her**byn namen urth angreiffthya6 ohona6 **ef hyneif ac esgyb y llebydyassant wy e6o.** ar e groc o debygu gall6 marwa6 an6arwa**ul. a guedy e dyot y ar e prenn. e cladassant. //**

Peniarth 14 (79-90) t. 89
ar trydydyd wedy e gladu e ke6odes. ac emddangos yu dysgyblyon. Odena e credus sty**phan dy 6raut dytheu. ac y dechreu6s dys**gu en e en6 ente6. ac o gyt*gyngor* y bobyl **y llebydyassant a meyn ef. ar g6yn6ydedyc** h6nn6 pan yt oed en rodi y eneyt dyrcha**uael y dwyla6 e tu ar nef. ac erchi yu ar**gluyd na chye6etlywyei. ac wynt y pecha**ut h6nn6. Guaranda6 6i 6ab. a my ath dy**sgaf o gryst ac oe waredogruyd canys saul **a oed en eisted rac bronn y demyl e 6arn6 ar** grystyonogyon. ac en emlyn a gretei e **gryst h6nn6 a gyffroes e bobyl en herbyn** styphan dy 6raut ty. ac odena o wared duw **y goruc er argluyd ef en 6n oe seynt. ac urth** henne my am tadeu a gredassam ida6 ef. **canys gwyr 6ab duw yu. ac urth henne 6y** mab na dos en y erbyn. nac en herbyn a gret **jda6. a thy a geffy 6uched tragywyd. G6ae //**

Peniarth 14 (79-90) t. 90
6y hep ef hynn a dystus symon 6yn tat y my 6al y klyweyst dy beth a ryng bod y chui o go**6ynnyr yuch o brenn e groc. Ny chlyussam ny** hep e lleyll kyffryu eryoed a henne. ac urth **henne o go6ynnyr amdana6 edrech nas** mynekych. ac ar henne nachaf dy6yn ar**n6nt rac bronn e 6renhynes. ac er henne** ny mynegynt dym or wyryoned. ac urth **henne yd oed en gohyr. ac ena yd erchis** elen eu llosgy e meun tan. a rac y ho6yn **e rodassant iudas ydi; lleman heb uynt** 6ab e gyuyaun. ac y brophuyt a h6nn a ad**wen e dedyf ae gueithredoed. h6n arglu**ydes a 6yneyc yt ti. en graff ac a dengys **yt a damumo di gallon a phaub y gyt a** dugant tystyolaed ohona6 a hythe6 a del**us iudas. ac a dywaut urtha6. bywyt ac** angheu ysyd rac dy 6ronn ethol er h6nn **hynn a 6ynnych ae dy 6yw. ae dy 6arw. //**

Peniarth 14 (79-90) t. 80

dwyn en lledrat a dywedut **yr bobyl ry gy6odi o 6eirw. a bot en waeth y kyueilyorn dywethaf nor kentaf. Awch chuithe6** hep y pilatus a chetwuch ef mal y

Peniarth 14 (79-90) t. 81

disgyblon ef. ac y beder ry gyuody **ef a llema y byd ef yn auch blaen chui yg ga***lylea*. **Eno y g6eluch chui euo mal y dywedeis y** y chwy llyma 6al y cauas elen luyddawc

Peniarth 14 (79-90) t. 82

urtha6 6al hynn gustennyn na 6it o6yn. arnat edrech uch dy benn ar nef. ac 6al yd edryech y guelei arwyd croc yr argluyd gryst

Peniarth 14 (79-90) t. 83

gygle6 y bychoded gris**tyonogyon a oed en er amser h6nn6 henne. e doethant ar e brenhyn. y uynegy ydav ryn**wed e dryndaut a dyuodyat mab duw yng

Peniarth 14 (79-90) t. 84

disgynn6s ac a orfowyssus ar elen mam custen**nyn amperauder llauurus oed en er holl.** ysgrythur. **a dyrua6r garyat a dodes ar an** argluyd ny yessu grist. ac odena y keyssy**us er**

Peniarth 14 (79-90) t. 85

wyr. . guede eu duwyn y gyt e dywaut y 6renhynes ur**thunt. Mi a adnab6nn hep hi o gleynyon.** ly6reu y **prophuydyant ry 6ot chui en garedic.**

Peniarth 14 (79-90) t. 86

e prophuydy pa delu y prophuydut o dy6odedigaeth cryst kynt e dywedwyt. Mab a enyr ac nyt ednebyd y 6am kyt g6r. Ac eilw**eith**

Peniarth 14 (79-90) t. 87

A mynet yg kyngor a orugant. ac ethol pym cant **or g6yr doethaf onadunt a chy6ar6ydaf. en er ysgrythur. a guedy seuyll onadunt rac** bron elen gouyn pwy oed yno. lleman hep

Peniarth 14 (79-90) t. 88

byth ef. Canys o*hona6* e dystrywyir gosodeu. e reeny ac an dedyf a dylyir hyt ar dym. zacheus 6y hendat y a 6enegys ym tat am tat

Peniarth 14 (79-90) t. 89

y ar e prenn. e cladassant. ar trydydd wedy e gladu e ke6odes. ac emddangos yu dysgyblyon. Odena e credus

Peniarth 14 (79-90) t. 90

henne 6y mab na dos en y erbyn. nac en herbyn a gret **jda6. a thy a geffy 6uched tragywyd. G6ae 6y hep ef hynn a dystus symon 6yn tat y my** 6al y klyweyst dy beth a ryng bod y chui o

Atodiad: Darnau Cymraeg yn y Cyfreithiau Lladin

LLADIN A (LlGC Peniarth 28)

Peniarth 28 t. 14b26–7 (= ff. 7vb26–7)
Try argay gwayth. gwayth hyt chwll. gwayth hyt weregys.

Peniarth 28 t. 15a1–3 (= ff. 8ra1–3)
gwayth hyt laur. et dicitur sanguis ille Walensice dogyn gwayth quando **a capite usque ad terram manauerit.**

Peniarth 28 t. 15a21–3 (= ff. 8ra21–3)
... Mabh eyllt maynorauc a vo bengebyr ar e tyr eiusdem precii est et ma**yr ...**

Peniarth 28 t. 18a17–21 (= ff. 9va17–21)
... Teyr meuyllwryayth yssyt ym mechniayth. E chyntaf **dywat e vechny ac ef yn vach. Ar eyl adef** e vechni ac na allo kymmell. E tredet dw**yn dyebryt or mach gwedy taler ydaw. …**

Peniarth 28 t. 18.a25–b2 (= ff. 9va25–b2)
… Si principalis debitor mortuus fuerit, plegius reddet. Vnde dictum est in prouerbio **Walensico: Gwellyw yth byw de uach noth** kynnogyn. …

Peniarth 28 t. 18b23–6 (= ff. 9vb23–6)
… Try anhepcor mab hucchelur: .s. cythare. brecchan. calda**rium. Try anhepcor tayauc .s. troth**thyw. cawyn. talbren. …

Peniarth 28 t. 19a23–5 (= ff. 10ra23–5)
… Teyr rwyth mab hucchelur .s. allwest equorum suorum et grex uaccarum **et grex suum.** **…**

Peniarth 28 t. 19a26 (= ff. 10ra26)
… Teyr rwyth

Peniarth 28 t. 19b1–2 (= ff. 10rb1–2)
tayauc .s. grex uaccarum et grex porcorum et eius hentref. …

Peniarth 28 t. 20b11–26 (= ff. 10vb11–26)
… Teyr gwarth keleyn .s. quando interrogatur quis eum occidit. cuius est feretrum. cuius est tum**ba. Teyr gorset araf. in hostio cimiterii** sub protectione Dei. in placito sub protectio**ne regis. et ubi hospes hospitatus fuerit.** sub protectione Dei et regis. Try guth ne
dywegyr. cum inuenerit quis mulierem quam putauerit esse uirginem et inuenerit eam **corruptam. hostem non sufficientem.** canem irruentem. Teyr gauayl nyt datuerir
o kefreyt. unum pro furto si confessus fuerit. aliud pro fideiussore qui non fecerit rectum
de fideiussione sua .i. ar uach ne kymmello. tercium propter galanas. Teyr sayrha**ed keleyn. quando occiditur. quando spoliatur.** quando calce pulsatur. ...

Peniarth 28 t. 21a9–10 (= ff. 11ra9–10)
... Try thauodyauc yssyt yaun talu gwely tauaut hwdun. rex iudex sacerdos. ...

Peniarth 28 t. 21a15–17 (= ff. 11ra15–17)
… Try cowyllyauc llys. dolium de med. iuditium. **carmen antequam ostendatur regi.** …

Peniarth 28 t. 26a3–7 (= ff. 13va3–7)
… Ne dodyr de gan nebun dyaspat yn llys. nisi quando denegatur ei ius et iudi**cium de hereditate sua in placito domini** sui. …

Peniarth 28 t. 51a8–11 (= ff. 26ra8–11)
… Teythi cath yw e bot yn keflegat kyfuewyn kefdanhet. a llad **llegot yn da. ac na bo gnodedyc n er ay**luyth. …

LLADIN B (BL Cotton Vespasian E.ix)

Cotton Vespasian E.ix ff. 10vb18–21
… Am wart offeriat xii denarii a delir. y deupart **yr brennin. ar trayan idau** enteu. …

Cotton Vespasian E.ix ff. 17rb6–11
… Teir meuylwryaith yssid. y uech**niaith. Diwat e uechni. ac** em hen e uach, ac adef y uech**ni ac na allo kemell. a diebrit** mach gwedy rodet. …

Cotton Vespasian E.ix ff. 32ra13–17
… Dyrnaut a gaffer o anuod. nyt sarhaet yaun hono. **diuuat hagen am argywet** .s. guaet, a gueli. a chreith go**gyuarc or byt.** …

Cotton Vespasian E.ix ff. 33rb8–29
… Tri gwth ny diwygir .s. gwth in mulierem quam puta**bat uirginem si inuenerit eam** corruptam. hostem non satis**facientem. canem irruentem.** et mulieris in aliam que dicitur **cohuries. Teir newit ado**ant tracheuyn .s. uitulus lepro**sus et tria prohibita uillano ne** uendat absque domini licentia. et furtum. **Teir gauail non redduntur.** un a dekel tros ledrat. ac ar uach **ny kimello. a tros galanas.** Teir sarhaet kelein. Quando **occiditur. spoliatur. calce pulsa**tur. Tres guarchaet kelein. **Quando interrogatur quis** eum occidit. Cuius est feretrum. **Cuius tumba. Teir gorsed arah.** In hostio cimiterii sub protection**ne dei. in placito sub protectione**

Cotton Vespasian E.ix ff. 33va1–11
regis. Et ubi hospitatur sub protectione Dei et regis. Quiquid ar**mis postea agitur. uir ille cuius** arma sunt nichil reddet. Tri tauo**dyauc. rex. iudex. fideiussor. Tri** anghyuarch gwr. equs et ar**ma eius. et redditus terre sue. et** suum wynebwerth. Pimt **riuei gureic .s. aguedi. amobyr.** argyureu. gouin. sarhaet. sex**tum puelle .s. cowyl.** …

Cotton Vespasian E.ix ff. 33vb20–5
… Teir gorsaf unben. Geueil. Erhyl, kennadyl. Teir me**uyl wriath mechniaeth yssyd.** Diwat mechni ac ef yn uach. **Ac am y uechni na allo kymell.** a diebrit mach guedy roder.

Cotton Vespasian E.ix ff. 34rb23–6
… Nouem occisionis pertinentie. .i. nau affeith galanas. nau **affeith ledrat. nau affeith tan.** Nau tauodiauc. Nau pynuarch

Cotton Vespasian E.ix ff. 34v1–13
Nau kynywedi teithiauc .s. priodas. aguedi. karadas, duo priuigni **et ladrut twill. beichodi twyll.** mulieris lluyn et perth. Nau af**feith kennewedi ar lv ac ar**uoll. tvyl uoroyn. Nouem uer**ba disceptationis .i. nau geir** kyngheusset. Nau nos guesti. **Nau diheu teruyn. Nau uge**int diwat. Nau moduet. Nau **dyruet. Nay troytuet. Nau** cam. Nau gvrhit. Nau mis **tymp. …**

Cotton Vespasian E.ix ff. 38ra1–25
Hic incipit de tribus columnis iuris secundum Powissienes. **Tres sunt columpne iuris her**wid guyr Powys. Nau affeith **galanas. Naufeith tan. Nau** affeith lledrat. Nau affeith ga**lanas Tirdra. gureictra.** Sarhaet. tewessiau. cerh. gor**duy. brat. kennadwri y rung** bratwyr. ay elein. gurthareith. **lad y gelein. Nau affeith tan** Tan geueil. tan y ty nessaf. **Dwyn tan heb wibot. lad tan.** paratoi tyssu. guascaru moch **y tan. y emdwyn. tan yr odin.** losgi. Nau affeith ledrat **Brad llwdyn. bwyllur yr** lleydyr. keweithas a lleidyr. **keuaruot a lleidyr. ae hebrung.** dwyn hual march. adnabot **lwdyn y gymydauc gan y** lleidyr heb y ellung. gue**let dwyn lludyn or wlat** heb y uenegi. caphael llwdyn. **Nau affeith galanas**

Cotton Vespasian E.ix ff. 38rb1–16
Herwyd guyr guyned Nau affeith galanas. Mene**gi y neb a lader. nyt amgen** tauautrud. Rodi keghor y **geissiau. Am pob un or tri** hyn. nau ugein arian a llw **kanhwr. Edrychyat. Kyt ky**weithas. dyuot y gyt yr dref. **Tros pob un or tri hyn. Deu**nau ugein a llw deukauur. **Porth ordwy. daly y dyn. gue**let y lad. Tros pob un or tri **hyni tri nau ugein a llw tri**kannwr. Pwy bynnac a uo **llourudyauc. talet yn kw**byl yr alanas. …

Cotton Vespasian E.ix ff. 39vb22–8:
… Ny dely mayr na chymel na guyssyau **arnau. ac o dau kennat y** wyssyau ar ryd. ket caffo sarha**et ny thelir idau. Ar eu pim**het y bydant mayr a chyng**hellaur can y brennin pan yt**

Cotton Vespasian E.ix ff. 40r1–2
uo yn eu swyd, neu dewis eu randy …

Cotton Vespasian E.ix ff. 40vb23–8:
Precium keurwy. viii .d. leg. Frenum auratum. viii .d. leg. Fre**ni argentati. vi .d. leg. Fruineu** ereill euedeit. a dulys ac ystan**eit: iiii .d. leg. Sparduneu eu**reit. iiii .d. leg. Sparduneu a

Cotton Vespasian E.ix ff. 41ra1–13
ranheit: ii .d. leg. Sparduneu ereill. euydeit. a dulys ac ysta**ineit: i .d. leg. Rei a adant urth ure**int y kyurwy. Y duy warthauy**l ar teir keghil. Ereill a adant** guerth kyureith arnadunt. **Sef yw henny. y guarthafleu** o bedant eureit, viii .d. leg.; o **bedant aranneit, vi .d. leg. o be**dant euedeit neu dulys neu **staneit, iiii .d. leg. Brongegyl** ungeret ac un guarthauyl.**Y y duy torgegil, ii .d. leg.**

Cotton Vespasian E.ix ff. 41ra1
Sparduneu a**ranheit: ii .d. leg.**

LLADIN C (BL Harley 1796)

Harley 1796 t. 2.12–18 (ff. 3v12–18)

… Quorum primus est pater familias, id est, penteullu. Effeiri**at theullu. Asecla .i. distein.** Hebocid. Iudex curie .i. egnat **llis. Armiger .i. penguastra**ut. Princeps uenatorum .i. **penchenid.**

Harley 1796 t. 3.1–9 (ff. 4r1–9)
Guas estauell. Distein argluides. Sacerdos argluides. Bart teulu. **Gostegur. Dressaur neuat. Dres**aur hestauell. Kameraria regine. **Guastraut auuin. Kannuillid.** Trulliat. Medud. Suidgur **neuat. Cohoc. Truidedaut** dan draet e brenin. Medic. **Guastraut ~~arghe~~ arglvides.** …

Harley 1796 t. 18.11–12 (ff. 11v11–12)
... Penguastraut a deheli cahael coisseu e guarthec a lathet in quoquina ...

Harley 1796 t. 19.11–12 (ff. 12r11–12)
… E egnat lis a deli ran or arian dairret. …

Harley 1796 t. 20.17–18 (ff. 12v17–18)
… Teir colouin cheurieith sunt naut afeith galanas. Nau afeith lladrat.

Harley 1796 t. 21.1 (ff. 13r1)
Nau affeith than.

Harley 1796 t. 23.7–16 (ff. 14r7–16)
… Precium altilis .i. letuegin, regine est libra, quodcumque animal sit. **Precium peir brennin punt. Ai chig**uein. xxiiii^{or}. Guerth kallaur brenin **dimidium libre. ai chiguein: xii d.** Guerth kallaur gurda lx. ai chig**uein. pedeir cheinauc cheureith** .i. vi. Guerth kallaur taiauc: dec **ar ugeint a chiguein dui chein**auc cheureith. …

Harley 1796 t. 25.1–8 (ff. 15r1–8)
… Cum uoluerit regina audire cherd in kamera bart teulu a deli canu **idi trichulum o cherd amgen a** henni heb leuein ne disturbetur **aule. E distein a ddeli cadu tred**eran er argluid or anreith, ac os **er argluid ai guascar e distein** a delii kahael bouem uel uaccam.

Harley 1796 t. 35.9–12 (ff. 20r9–12)
… uel sic dadanud o re bot rod ac estin. oi tait. ac oi hentat. ne deli **bot ar e thir. nac anot e cheureith.** namin tra chenullo i porth. …

Harley 1796 t. 39.15–16 (ff. 22r15–16)
Precium cat est loneit scubaur o wenithe et cetera.

Darnau Cymraeg yn y Cyfreithiau Lladin
TESTUN DIPLOMATIG

LLADIN A (LlGC Peniarth 28)

Peniarth 28 t. 14b (= ff. 7vb)
26. Try | argay gwayth. gwayth
27. hyt chwll. gwayth hyt weregys.

Peniarth 28 t. 15a (= ff. 8ra)
1. gwayth hyt laur. et dicitur sanguis
2. ille Walensice dogyn gwayth quando
3. a capite usque ad terram manauerit.

Peniarth 28 t. 15a (= ff. 8ra)
21. ... Mabh | eyllt maynorauc a | vo
22. bengebyr ar | e tyr eiusdem precii est et ma=
23. yr...

Peniarth 28 t. 18a (= ff. 9va)
17. ... Teyr meuyl
18. lwryayth yssyt ym | mechniayth. E chyntaf
19. dywat e vechny ac ef yn vach. Ar eyl adef
20. e vechni ac na | allo kymmell. E tredet dw=
21. yn dyebryt or mach gwedy taler ydaw. …

Peniarth 28 t. 18.a (= ff. 9va)
25. ... Si principalis debitor mortuus
26. fuerit, plegius reddet. Vnde dictum est in prouerbio
27. Walensico: Gwellyw yth byw de uach noth
28. kynnogyn. …

Peniarth 28 t. 18b (= ff. 9vb)
23. … Try anhepcor mab huc=
24. chelur: .s. cythare. brecchan. calda=
25. rium. Try anhepcor tayauc .s. troth=
26. thyw. cawyn. talbren. …

Peniarth 28 t. 19a (= ff. 10ra)
23. … Teyr rwyth mab | hucchelur
24. .s. allwest equorum suorum et grex uaccarum
25. et grex suum. …

Peniarth 28 t. 19a (= ff. 10ra)
26. … Teyr rwyth

Peniarth 28 t. 19b (= ff. 10rb)
1. tayauc .s. grex uaccarum et grex porcorum
2. et eius hentref. …

Peniarth 28 t. 20b (= ff. 10vb)
11. … Teyr gwarth keleyn .s. quando interrogatur
12. quis eum occidit. cuius est feretrum. cuius est tum=
13. ba. Teyr gorset araf. in hostio cimiterii
14. sub protectione Dei. in placito sub protectio
15. ne regis. et ubi hospes hospitatus fuerit.
16. sub protectione Dei et regis. Try guth ne
17. dywegyr. cum inuenerit quis mulierem
18. quam putauerit esse uirginem et inuenerit eam
19. corruptam. hostem non sufficientem.
20. canem irruentem. Teyr gauayl nyt | datuerir
21. o kefreyt. unum pro furto si confessus fuerit.
22. aliud pro fideiussore qui non fecerit rectum
23. de fideiussione sua .i. ar uach ne kym=
24. mello. tercium propter galanas. Teyr sayrha=
25. ed keleyn. quando occiditur. quando spoliatur.
26. quando calce pulsatur. ...

Peniarth 28 t. 21a (= ff. 11ra)

9. ... Try thauodyauc yssyt yaun talu gwe=
10. ly tauaut hwdun. rex iudex sacerdos. ...

Peniarth 28 t. 21a (= ff. 11ra)
15. … Try cowyl
16. lyauc llys. dolium de med. iuditium.
17. carmen antequam ostendatur regi. …

Peniarth 28 t. 26a (= ff. 13va)
3. … Ne dodyr de gan nebun dyaspat
4. yn | llys. nisi quando denegatur ei ius et iudi=
5. cium de hereditate sua in placito domini
6. sui. …

Peniarth 28 t. 51a (= ff. 26ra)
8. … Teythi cath yw e bot yn kef=
9. legat kyfuewyn kefdanhet. a llad
10. llegot yn da. ac na bo gnodedyc n | er | ay=
11. luyth. … \1\

LLADIN B (BL Cotton Vespasian E.ix)

Cotton Vespasian E.ix ff. 10vb
18. … Am wart
19. offeriat xii denarii a delir. y deupart
20. yr brennin. ar trayan idau
21. enteu. …

Cotton Vespasian E.ix ff. 17rb
6. … Teir
7. meuylwryaith yssid. y | uech=
8. niaith. Diwat e | uechni. ac
9. em hen e | uach, ac adef y uech=
10. ni ac na allo kemell. a diebrit
11. mach gwedy rodet. …

Cotton Vespasian E.ix ff. 32ra
13. … Dyrnaut a gaffer o an=
14. uod. nyt sarhaet yaun hono.
15. diuuat hagen am argywet
16. .s. guaet, a gueli. a chreith go=
17. gyuarc or byt.   …

Cotton Vespasian E.ix ff. 33rb
8. … Tri gwth ny diwygir .s.
9. gwth in mulierem quam puta=
11. bat uirginem si inuenerit eam
12. corruptam. hostem non satis=
13. facientem. canem irruentem.
14. et mulieris in aliam que dicitur
15. cohuries. Teir newit ado=
16. ant tracheuyn .s. uitulus lepro=
17. sus et tria prohibita uillano ne
18. uendat absque domini licentia. et furtum.

19.Teir gauail non redduntur.
20. un a | dekel \2\ tros ledrat. ac ar uach
21. ny kimello. a tros galanas.
22. Teir sarhaet kelein. Quando
23. Occiditur. spoliator. calce pulsa=
24. tur. Tres guarchaet kelein.
25. Quando interrogatur quis
26. eum occidit. Cuius est feretrum.
27. Cuius tumba. Teir gorsed arah.
28. In hostio cimiterii sub protection
29. ne dei. In placito sub protectione

Cotton Vespasian E.ix ff. 33va
1. regis. Et ubi hospitatur sub pro=
2. tectione Dei et regis. Quiquid ar=
3. mis postea agitur. uir ille cuius
4. arma sunt nichil reddet. Tri tauo=
5. dyauc. rex. iudex. fideiussor. Tri
6. anghyuarch gwr. equs et ar=
7. ma eius. et redditus terre sue. et
8. suum wynebwerth. Pimt=
9. riuei \3\ gureic .s. aguedi. amobyr.
10. argyureu. gouin. sarhaet. sex=
11. tum puelle .s. cowyl. …

Cotton Vespasian E.ix ff. 33vb
20. … Teir gorsaf unben. Geueil.
21. Erhyl, kennadyl. Teir me=
23. uyl wriath mechniaeth yssyd.
24. Diwat mechni ac ef yn uach.
25. Ac am y uechni na | allo kymell.
26. a diebrit mach guedy roder.

Cotton Vespasian E.ix ff. 34rb
23. … Nouem occisionis pertinentie.
24. .i. nau affeith galanas. nau
25. affeith ledrat. nau affeith tan.
26. Nau tauodiauc. Nau pynuarch

Cotton Vespasian E.ix ff. 34va
1. Nau kynywedi teithiauc .s. prio=
2. das. aguedi. karadas, duo priuigni
3. et ladrut | twill. beichodi twyll.
4. mulieris lluyn et perth. Nau af=
5. feith kennewedi ar | lv ac ar=
6. uoll. tvyl uoroyn. Nouem uer=
7. ba disceptationis .i. nau geir
8. kyngheusset. Nau nos guesti.
9. Nau diheu teruyn. Nau uge=
10. int diwat. Nau moduet. Nau
11. dyruet. \4\ Nay troytuet. Nau
12. cam. Nau gvrhit. Nau mis
13. tymp. …

Cotton Vespasian E.ix ff. 38ra

1. **Hic incipit de tribus colum=**
2. **nis iuris secundum Powissienes**
3. Tres sunt columpne iuris her=
4. wid guyr Powys. Nau affeith
5. galanas. Naufeith \5\ tan. Nau
6. affeith lledrat. **Nau affeith ga=**
7. Tirdra. gureictra. **lanas**
8. Sarhaet. tewessiau. cerh. gor=
9. duy. brat. kennadwri y rung
10. bratwyr. ay elein. gu\r/thareith.
11. lad y gelein. **Nau affeith tan**
12. Tan geueil. tan y ty nessaf.
13. Dwyn tan heb wibot. lad tan.
14. paratoi tyssu. guascaru moch
15. y tan. y emdwyn. tan yr odin.
16. losgi. **Nau affeith ledrat**
17. Brad llwdyn. bwyllur yr
18. lleydyr. keweithas a | lleidyr.
19. keuaruot a | lleidyr. ae hebrung.
20. dwyn hual march. adnabot
21. lwdyn y gymydauc gan y
22. lleidyr heb y ellung. gue=
23. let dwyn lludyn or wlat
24. heb y uenegi. caphael llwdyn.
25. **Nau affeith galanas**

Cotton Vespasian E.ix ff. 38rb
1. Herwyd guyr guyned
2. Nau affeith galanas. Mene=
3. gi y neb a lader. nyt amgen
4. tauautrud. Rodi keghor y
5. geissiau. Am pob un or tri
6. hyn. nau ugein arian a llw
7. kanhwr. Edrychyat. Kyt ky=
8. weithas. dyuot y | gyt yr dref.
9. Tros pob un or tri hyn. Deu=
10. nau ugein a llw deukauur. \6\
11. Porth ordwy. daly y dyn. gue=
12. let y lad. Tros pob un or tri
13. hyni tri nau ugein a llw tri=
14. kannwr. Pwy bynnac a | uo
15. llourudyauc. talet yn kw=
16. byl yr alanas. …

Cotton Vespasian E.ix ff. 39vb
22. … Ny dely
23. mayr na chymel na guyssyau
24. arnau. ac o | dau kennat y w=
25. yssyau ar ryd. ket caffo sarha=
26. et ny thelir idau. Ar eu pim=
27. het y bydant mayr a chyng=
28. hellaur can y brennin pan yt

Cotton Vespasian E.ix ff. 40ra
1. uo yn eu swyd, neu dewis eu

2. randy …

Cotton Vespasian E.ix ff. 40vb
23. Precium keurwy. viii .d. leg.
24. Frenum auratum. viii .d. leg. Fre=
25. ni argentati. vi .d. leg. Fruineu
26. ereill euedeit. a dulys ac ysta=
27. neit: iiii .d. leg. Sparduneu eu=
28. reit. iiii .d. leg. Sparduneu a=

Cotton Vespasian E.ix ff. 41ra
1. ranheit: ii .d. leg. Sparduneu
2. ereill. euydeit. a dulys ac ysta=
3. ineit: i .d. leg. Rei a | adant \7\ urth ure=
4. int y | kyurwy. Y duy warthau=
5. yl ar teir keghil. Ereill a | adant
6. guerth kyureith arnadunt.
7. Sef yw henny. y guarthafleu
8. o bedant eureit, viii .d. leg.; o
9. bedant aranneit, vi .d. leg. o be=
10. dant euedeit neu dulys neu
11. staneit, iiii .d. leg. Brongegyl
12. ungeret \8\ ac un guarthauyl.
13. Y y \9\ duy torgegil, ii .d. leg.

LLADIN C (BL Harley 1796)

Harley 1796 t. 2 (ff. 3v)
12. … Quorum primus est pater
13. familias, id est, penteullu. Effeiri=
14. at theullu. Asecla .i. distein.
15. Hebocid. Iudex curie .i. egnat
16. llis. Armiger .i. penguastra=
17. ut. Princeps uenatorum .i.
18. penchenid.

Harley 1796 t. 3 (ff. 4r)
1. Guas | estauell. Distein argluides.
2. Sacerdos argluides. Bart teulu.
3. Gostegur. Dressaur neuat. Dres=
4. aur hestauell. Kameraria regine.
5. Guastraut auuin. Kannuillid.
6. Trulliat. Medud. Suidgur
7. neuat. Cohoc. Truidedaut
8. dan draet e brenin. Medic.
9. Guastraut ~~arghe~~ arglvides. …

Harley 1796 t. 18 (ff. 11v)
11. ... Penguastraut a | deheli cahael cois=
12. seu e | guarthec a | lathet in quoquina ...

Harley 1796 t. 19 (ff. 12r)
11. … E | egnat lis a | deli ran
12. or | arian dairret. …

Harley 1796 t. 20 (ff. 12v)
17. … Teir colouin cheurieith sunt naut
18. afeith galanas. Nau afeith lladrat.

Harley 1796 t. 21(ff. 13r)
1. Nau affeith than.

Harley 1796 t. 23 (ff. 14r)
7. … Precium altilis .i. let=
8. uegin, regine est libra, quodcumque animal sit.
9. Precium peir brennin punt. Ai | chig=
10. uein. xxiiii^or. Guerth kallaur brenin
11. dimidium libre. ai | chiguein: xii d.
12. Guerth kallaur gurda lx. ai | chig=
13. uein. pedeir cheinauc cheureith
14. .i. vi. Guerth kallaur taiauc: dec | =
15. ar | ugeint a | chiguein dui chein=
16. auc cheureith. …

Harley 1796 t. 25 (ff. 15r)
1. … Cum uoluerit regina audire cherd
2. in kamera bart teulu a | deli canu
3. idi trichulum o cherd amgen a
4. henni heb leuein ne disturbetur
5. aule. E | distein a | ddeli \10\ cadu tred=
6. eran er | argluid or anreith, ac os
7. er argluid ai | guascar e | distein
8. a | delii kahael bouem uel uaccam.

Harley 1796 t. 35 (ff. 20r)
9. … uel sic dadanud o | re | bot rod ac
10. estin. oi | tait. ac oi | hentat. ne deli
11. bot ar | e | thir. nac anot e | cheureith.
12. namin tra chenullo i | porth. …

Harley 1796 t. 39 (ff. 22r)
15. Precium cat est lo=
16. neit scubaur o wenithe et cetera.

Nodiadau ar y testun diplomatig o'r Cyfreithiau Lladin

1. Sic; am *yn yr aelwyd.*
2. Sic; efallai am *deker.*
3. Sic; am *Pimpriuei.*
4. Sic; am *dyrnuet.*
5. Sic; am *naw affeith.*
6. Sic; am *dekanur.*
7. a\d/ant — *d* uwchben, gyda marciau.
8. Sic; am *unwerth.*
9. Sic.
10. ddeli sic; yr ail *d* wedi newid o *l.*

Cymh. H. D. Emanuel (gol.), *The Latin Texts of the Welsh Laws* (Caerdydd, 1967).